Khuddakanikāye Abhidhammapiṭake

Vibhaṅgapāḷiyā saṁvaṇṇanā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

SAMMOHAVINODANĪ-AṬṬHAKATHĀ

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

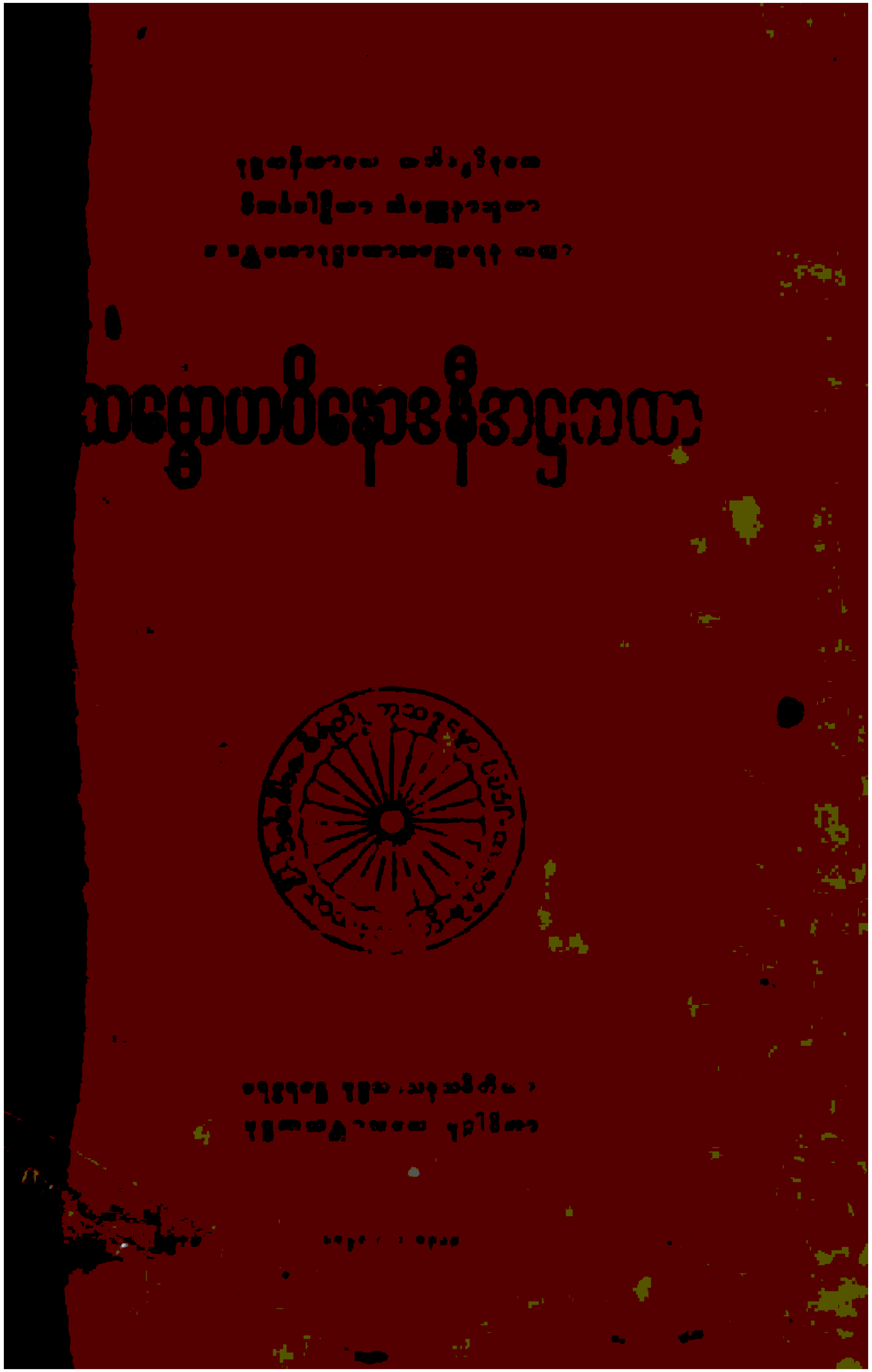

Romanized from Myanmar version published in 1959

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 49

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

၃၀၅၄

အဘိဓမ္မပိဋကေ

ဝိဘင်္ဂပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာ

သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒါယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၀၁ မရမ္မဝဿေ ၁၃၁၉

Sammohavinodanī-aṭṭhakathā

Mātikā			Piṭṭhaṅka
1. Khandhavibhaṅga			
1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā	...	...	1
1. Rūpakkhandhaniddesa	...	...	3
2. Vedanākkhandhaniddesa	...	...	12
3. Saññākkhandhaniddesa	...	...	18
4. Saṅkhārakkhandhaniddesa	...	...	19
5. Viññāṇakkhandhaniddesa	...	...	20
Pakiṇṇakakathā	...	...	20
Kamādivinicchayakathā	...	...	27
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	33
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	40
2. Āyatanavibhaṅga			
1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā	...	...	42
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	48
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	51
3. Dhātuvibhaṅga			
1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā	...	...	52
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	72
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	77
4. Saccavibhaṅga			
1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā	...	...	78

သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာ

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၁-ခန္ဓဝိဘင်္ဂ			
၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၁
၁-ရူပက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ	....	....	၃
၂-ဝေဒနာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ	....	....	၁၂
၃-သညာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ	....	....	၁၈
၄-သင်္ခါရက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ	....	....	၁၉
၅-ဝိညာဏက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ	....	....	၂၀
ပကိဏ္ဏကကထာ	....	....	၂၀
ကာဒိဝိနိစ္ဆယကထာ	....	....	၂၇
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၀
၂-အာယတနဝိဘင်္ဂ			
၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၂
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၁
၃-ဓာတုဝိဘင်္ဂ			
၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၂
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၂
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၇
၄-သစ္စဝိဘင်္ဂ			
၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၈

Mātikā			Piṭṭhaṅka
1. Dukkhasaccaniddesavaṇṇanā			
Jātiniddesa	...	...	87
Jārāniddesa	...	...	92
Maraṇaniddesa	...	...	94
Sokaniddesa	...	...	96
Paridevaniddesa	...	...	98
Dukkhadomanassaniddesa	...	...	98
Upāyāsaniddesa	...	...	99
Appiyasampayoganiddesa	...	...	100
Piyavippayoganiddesa	...	...	101
Icchāniddesa	...	...	101
Upādānakkhandhaniddesa	...	...	102
2. Samudayasaccaniddesavaṇṇanā	...	...	104
3. Nirodhasaccaniddesavaṇṇanā	...	...	105
4. Maggasaccaniddesavaṇṇanā	...	...	107
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	114
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	116

5. Indriyavibhaṅga

1. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	118
2. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	121

6. Paṭiccasamuppādavibhaṅga

1. Suttantabhājanīya uddesavāravaṇṇanā	...	...	123
Avijjāpadaniddesa	...	...	130
Saṅkhārapadaniddesa	...	...	134
Viññāṇapadaniddesa	...	...	143
Nāmarūpapadaniddesa	...	...	160
Saḷāyatanapadaniddesa	...	...	164
Phassapadaniddesa	...	...	168

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၁-ဒုက္ခသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ			
ဇာတိနိဒ္ဒေသ	....	...	၈၇
ဇရာနိဒ္ဒေသ	....	...	၉၂
မရဏနိဒ္ဒေသ	....	...	၉၄
သောကနိဒ္ဒေသ	....	...	၉၆
ပရိဒေဝနိဒ္ဒေသ	....	...	၉၈
ဒုက္ခဒေါမနဿနိဒ္ဒေသ	....	...	၉၈
ဥပါယာသနိဒ္ဒေသ	....	...	၉၉
အပ္ပိယသမ္ပယောဂနိဒ္ဒေသ	....	...	၁၀၀
ပိယဝိပ္ပယောဂနိဒ္ဒေသ	....	...	၁၀၁
ဣစ္ဆာနိဒ္ဒေသ	....	...	၁၀၁
ဥပါဒါနက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ	....	...	၁၀၂
၂-သမုဒယသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	...	၁၀၄
၃-နိရောဓသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	...	၁၀၅
၄-မဂ္ဂသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	...	၁၀၇
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	...	၁၁၄
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	...	၁၁၆

၅-ဣန္ဒြိယဝိဘင်္ဂ

၁-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	..	၁၁၈
၂-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	..	၁၂၁

၆-ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယ ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ	....	..	၁၂၃
အဝိဇ္ဇာပဒနိဒ္ဒေသ	....	..	၁၃၀
သင်္ခါရပဒနိဒ္ဒေသ	....	..	၁၃၄
ဝိညာဏပဒနိဒ္ဒေသ	....	..	၁၄၃
နာမရူပပဒနိဒ္ဒေသ	....	.	၁၆၀
သဠာယတနပဒနိဒ္ဒေသ	....	.	၁၆၄
ဖဿပဒနိဒ္ဒေသ	....	.	၁၆၈

Mātikā Piṭṭhaṅka

Vedanāpadaniddesa 169
Taṇhāpadaniddesa 170
Upādānapadaniddesa 172
Bhavapadaniddesa 174
Jātijarāmaraṇādipadaniddesa 178
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā 189
1. Paccayacatukka 190
2. Hetucatukka 195
3. Sampayuttacatukka 196
4. Aññamaññacatukka 197
Saṅkhārādimūlakanayamātikā 197
Akusalaniddesavaṇṇanā 198
Kusalaniddesavaṇṇanā 200
Abyākataniddesavaṇṇanā 201
Avijjāmūlakakusalaniddesavaṇṇanā ... 202
Kusalamūlakavipākaniddesavaṇṇanā 202

7. Satipaṭṭhānavibhaṅga

1. Suttantabhājanīya uddesavāravaṇṇanā 204
Kāyānupassanā-uddesavaṇṇanā 207
Vedanānupassanādi-uddesavaṇṇanā 210
Kāyānupassanāniddesavaṇṇanā 212
Vedanānupassanāniddesavaṇṇanā 251
Cittānupassanāniddesavaṇṇanā 255
Dhammānupassanāniddesavaṇṇanā nīvaraṇapabba ... 256
Bojjhaṅgapabbavaṇṇanā 262
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā 274
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā 274

မာတိကာ ပိဋ္ဌက်

ဝေဒနာပဒနိဒ္ဒေသ ၁၆၉
တဏှာပဒနိဒ္ဒေသ ၁၇၀
ဥပါဒါနပဒနိဒ္ဒေသ ၁၇၂
ဘဝပဒနိဒ္ဒေသ ၁၇၄
ဇာတိဇရာမရဏာဒိပဒနိဒ္ဒေသ ၁၇၈
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ ၁၈၉
၁-ပစ္စယစတုက္က ၁၉၀
၂-ဟေတုစတုက္က ၁၉၅
၃-သမ္ပယုတ္တစတုက္က ၁၉၆
၄-အညမညစတုက္က ၁၉၇
သင်္ခါရာဒိမူလကနယမာတိကာ ၁၉၇
အကုသလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၁၉၈
ကုသလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၂၀၀
အဗျာကတနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၂၀၁
အဝိဇ္ဇာမူလကကုသလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၂၀၂
ကုသလမူလကဝိပါကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၂၀၂

၇-သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယ ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ ၂၀၄
ကာယာနုပဿနာဥဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၂၀၇
ဝေဒနာနုပဿနာဒိဥဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၂၁၀
ကာယာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၂၁၂
ဝေဒနာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၂၅၁
စိတ္တာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၂၅၅
ဓမ္မာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နီဝရဏပဗ္ဗ ၂၅၆
ဗောဇ္ဈင်္ဂပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ ၂၆၂
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ ၂၇၄
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ ၂၇၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka

8. Sammappadhānavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā	...	...	276
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	288
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	288

9. Iddhipādavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā	...	...	290
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	294
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	295

10. Bojjhaṅgavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā	...	...	296
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	302
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	303

11. Maggaṅgavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā	...	...	305
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	305
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	308

12. Jhānavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyamātikāvaṇṇanā	...	...	310
Niddesavaṇṇanā	...	...	311
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	355
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	356

13. Appamaññāvibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā	...	...	361
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	364
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	364

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က

၈-သမ္မပ္ပဓာနဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၆
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၈
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၈

၉-ဣဒ္ဓိပါဒဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၀
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၄
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၅

၁၀-ဗောဇ္ဈင်္ဂဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၆
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၂
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၃

၁၁-မဂ္ဂင်္ဂဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၅
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၅
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၈

၁၂-ဈာနဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယမာတိကာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၀
နိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၁
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၅
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၆

၁၃-အပ္ပမညာဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၁
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၄
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka

14. Sikkhāpadavibhaṅga

1. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	365
2. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	369

15. Paṭisambhidāvibhaṅga

1. Suttantabhājanīya 1. Saṅgahavāravaṇṇanā	...	...	370
2. Saccavārādivaṇṇanā	...	...	374
2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā	...	...	374
3. Pañhāpucchakavaṇṇanā	...	...	377

16. Ñāṇavibhaṅga

1. Ekakamātikādivaṇṇanā	...	...	379
10. Dasakamātikāvaṇṇanā	...	...	380
1. Ekakaniddesavaṇṇanā	...	...	385
2. Dukaniddesavaṇṇanā	...	...	391
3. Tikaniddesavaṇṇanā	...	...	392
4. Catukkaniddesavaṇṇanā	...	...	397
5. Pañcakaniddesavaṇṇanā	...	...	402
6. Chakkaniddesavaṇṇanā	...	...	403
7. Sattakaniddesādivaṇṇanā	...	...	404
10. Dasakaniddesavaṇṇanā	...	...	405
Paṭhamabalaniddesa	...	...	405
Dutiyabalaniddesa	...	...	421
Tatiyabalaniddesa	...	...	435
Catutthabalaniddesa	...	...	437
Pañcamabalaniddesa	...	...	438
Chaṭṭhabalaniddesa	...	...	439
Sattamabalaniddesa	...	...	443
Aṭṭhamabalādiniddesa	...	...	445
Dasamabalaniddesa	...	...	445

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က

၁၄-သိက္ခာပဒဝိဘင်္ဂ

၁-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၅
၂-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၉

၁၅-ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယ ၁-သင်္ဂဟဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၀
၂-သစ္စဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၄
၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၄
၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၇

၁၆-ဉာဏဝိဘင်္ဂ

၁-ဧကကမာတိကာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၉
၁၀-ဒသကမာတိကာဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၀
၁-ဧကကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၅
၂-ဒုကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၁
၃-တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၂
၄-စတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၇
၅-ပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၀၂
၆-ဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၀၃
၇-သတ္တကနိဒ္ဒေသာဒိဝဏ္ဏနာ	....	...	၄၀၄
၁၀-ဒသကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၀၅
ပဌမဗလနိဒ္ဒေသ	....	....	၄၀၅
ဒုတိယဗလနိဒ္ဒေသ	....	....	၄၂၁
တတိယဗလနိဒ္ဒေသ	....	....	၄၃၅
စတုတ္ထဗလနိဒ္ဒေသ	....	....	၄၃၇
ပဉ္စမဗလနိဒ္ဒေသ	....	....	၄၃၈
ဆဋ္ဌဗလနိဒ္ဒေသ	....	....	၄၃၉
သတ္တမဗလနိဒ္ဒေသ	....	....	၄၄၃
အဋ္ဌမဗလာဒိနိဒ္ဒေသ	....	....	၄၄၅
ဒသမဗလနိဒ္ဒေသ	....	....	၄၄၅

Mātikā			Piṭṭhaṅka

17. Khuddakavatthuvibhaṅga

1. Ekakamātikādivaṇṇanā 447
1. Ekakaniddesavaṇṇanā 447
2. Dukaniddesavaṇṇanā 473
3. Tikaniddesavaṇṇanā 476
4. Catukkaniddesavaṇṇanā 482
5. Pañcakaniddesavaṇṇanā 485
6. Chakkaniddesavaṇṇanā 488
7. Sattakaniddesavaṇṇanā 491
8. Aṭṭhakaniddesavaṇṇanā 492
9. Navakaniddesavaṇṇanā 494
10. Dasakaniddesavaṇṇanā 495
Taṇhāvicaritaniddesavaṇṇanā 496
Diṭṭhigataniddesavaṇṇanā 499

18. Dhammahadayavibhaṅga

1. Sabbasaṅgāhikavāravaṇṇanā 500
2. Uppattānuppattivāravaṇṇanā 500
3. Pariyāpannāpariyāpannavāravaṇṇanā 501
4. Dhammadassanavāravaṇṇanā 501
6. Uppādakakamma-āyuppamāṇavāravaṇṇanā 501
   1. Uppādakakamma 501
   2. Āyuppamāṇa 503
7. Abhiññeyyādivāravaṇṇanā 506
Nigamanakathā 507

Sammohavinodanī-aṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ ပိဋ္ဌက်

၁၇-ခုဒ္ဒကဝတ္ထုဝိဘင်္ဂ

၁-ဧကကမာတိကာဒိဝဏ္ဏနာ ၄၄၇
၁-ဧကကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၄၇
၂-ဒုကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၇၃
၃-တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၇၆
၄-စတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၈၂
၅-ပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၈၅
၆-ဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၈၈
၇-သတ္တကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၉၁
၈-အဋ္ဌကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၉၂
၉-နဝကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၉၄
၁၀-ဒသကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၉၅
တဏှာဝိစရိတနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၉၆
ဒိဋ္ဌိဂတနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ ၄၉၉

၁၈-ဓမ္မဟဒယဝိဘင်္ဂ

၁-သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝါရဝဏ္ဏနာ ၅၀၀
၂-ဥပ္ပတ္တာနုပ္ပတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ ၅၀၀
၃-ပရိယာပန္နာပရိယာပန္နဝါရဝဏ္ဏနာ ၅၀၁
၄-ဓမ္မဒဿနဝါရဝဏ္ဏနာ ၅၀၁
၆-ဥပ္ပါဒကကမ္မအာယုပ္ပမာဏဝါရဝဏ္ဏနာ ၅၀၁
   ၁-ဥပ္ပါဒကကမ္မ ၅၀၁
   ၂-အာယုပ္ပမာဏ ၅၀၃
၇-အဘိညေယျာဒိဝါရဝဏ္ဏနာ ၅၀၆
နိဂမနကထာ ၅၀၇

သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Abhidhammapiṭaka

Sammohavinodanī-aṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Khandhavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā

Catusaccadaso Nātho, catudhā Dhammasaṅgaṇiṁ.
Pakāsayitvā Sambuddho, tass'eva samanantaraṁ.
Upeto Buddhadhammehi, aṭṭhārasahi nāyako.
Aṭṭhārasannaṁ Khandhādi-vibhaṅgānaṁ vasena yaṁ.
Vibhaṅgaṁ desayī Satthā, tassa saṁvaṇṇanākkamo.
Idāni yasmā sampatto, tasmā tass'atthavaṇṇanaṁ.
Karissāmi vigāhetvā, Porāṇaṭṭhakathānayaṁ.
Saddhamme gāravaṁ katvā, taṁ suṇātha samāhitāti.

1. **Pañcakkhandhā rūpakkhandho -pa- viññāṇakkhandho**ti idaṁ Vibhaṅgappakaraṇassa ādibhūte Khandhavibhaṅge suttantabhājanīyaṁ nāma. Tattha **pañcā**ti gaṇanaparicchedo, tena na tato heṭṭhā, na uddhanti dasseti. **Khandhā**ti paricchinnadhammanidassanaṁ. Tatr'āyaṁ khandhasaddo sambahulesu ṭhānesu dissati rāsimhi, guṇe, paṇṇattiyaṁ, ruḷhiyanti. "Seyyathāpi bhikkhave mahāsamudde na sukaraṁ udakassa pamāṇaṁ gahetuṁ 'ettakāni udakāḷhakānī'ti vā 'ettakāni udakāḷhakasatānī'ti vā 'ettakāni udakāḷhakasahassānī'ti vā 'ettakāni udakāḷhakasatasahassānī'ti vā, atha kho asaṅkhyeyyo appameyyo

အဘိဓမ္မပိဋက

သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

၁-ခန္ဓဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

စတုသစ္စဒသော နာထော၊ စတုဓာ ဓမ္မသင်္ဂဏိံ။
ပကာသယိတွာ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တဿေဝ သမနန္တရံ။
ဥပေတော ဗုဒ္ဓဓမ္မေဟိ၊ အဋ္ဌာရသဟိ နာယကော။
အဋ္ဌာရသန္နံ ခန္ဓာဒိ-ဝိဘင်္ဂါနံ ဝသေန ယံ။
ဝိဘင်္ဂံ ဒေသယီ သတ္ထာ၊ တဿ သံဝဏ္ဏနာက္ကမော။
ဣဒါနိ ယသ္မာ သမ္ပတ္တော၊ တသ္မာ တဿတ္ထဝဏ္ဏနံ။
ကရိဿာမိ ဝိဂါဟေတွာ၊ ပေါရာဏဋ္ဌကထာနယံ။
သဒ္ဓမ္မေ ဂါရဝံ ကတွာ၊ တံ သုဏာထ သမာဟိတာတိ။

၁။ **ပဉ္စက္ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓော။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓော**တိ ဣဒံ ဝိဘင်္ဂပ္ပကရဏဿ အာဒိဘူတေ ခန္ဓဝိဘင်္ဂေ သုတ္တန္တဘာဇနီယံ နာမ။ တတ္ထ **ပဉ္စာ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ၊ တေန န တတော ဟေဋ္ဌာ, န ဥဒ္ဓန္တိ ဒဿေတိ။ **ခန္ဓာ**တိ ပရိစ္ဆိန္နဓမ္မနိဒဿနံ။ တတြာယံ ခန္ဓသဒ္ဒေါ သမ္ဗဟုလေသု ဌာနေသု ဒိဿတိ ရာသိမှိ, ဂုဏေ, ပဏ္ဏတ္တိယံ, ရုဠှိယန္တိ။ "သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ မဟာသမုဒ္ဒေ န သုကရံ ဥဒကဿ ပမာဏံ ဂဟေတုံ 'ဧတ္တကာနိ ဥဒကာဠှကာနီ'တိ ဝါ 'ဧတ္တကာနိ ဥဒကာဠှကသတာနီ'တိ ဝါ 'ဧတ္တကာနိ ဥဒကာဠှကသဟဿာနီ'တိ ဝါ 'ဧတ္တကာနိ ဥဒကာဠှကသတသဟဿာနီ'တိ ဝါ၊ အထ ခေါ အသင်္ချေယျော အပ္ပမေယျော

mahā-udakakkhandho tveva saṅkhyaṁ gacchatī”ti-ādīsu[1] hi rāsito khandho nāma. Na hi parittakaṁ udakaṁ udakakkhandhoti vuccati, bahukameva vuccati. Tathā na parittako rajo rajakkhandho, na appamattakā gāvo gavakkhandho, na appamattakaṁ balaṁ balakkhandho, na appamattakaṁ puññaṁ puññakkhandhoti vuccati, bahukameva hi rajo rajakkhadho, bahukā’va gavādayo gavakkhandho balakkhandho puññakkhandhoti vuccanti. “Sīlakkhandho samādhikkhandho”ti-ādīsu[2] pana guṇato khandho nāma. “Addasā kho Bhagavā mahantaṁ dārukkhandhaṁ Gaṅgāya nadiyā sotena vuyhamānan”ti ettha[3] paṇṇattito khandho nāma. “Yaṁ cittaṁ mano mānasaṁ -pa- viññāṇaṁ viññāṇakkhandho”ti-ādīsu[4] ruḷhito khandho nāma. Svāyamidha rāsito adhippeto. Ayañhi khandhaṭṭho nāma piṇḍaṭṭho pūgaṭṭho ghaṭaṭṭho rāsaṭṭho. Tasmā “rāsilakkhaṇā khandhā”ti veditabbā. Koṭṭhāsaṭṭhotipi vattuṁ vaṭṭati. Lokasmiñhi iṇaṁ gahetvā codiyamānā “dvīhi khandhehi dassāma, tīhi khandhehi dassāmā”ti vadanti. Iti “koṭṭhāsalakkhaṇā khandhā”tipi vattuṁ vaṭṭati. Evamettha **rūpakkhandhoti** rūparāsi rūpakoṭṭhāso. **Vedanākkhandho**ti vedanārāsi vedanākoṭṭhāsoti iminā nayena saññākkhandhādīnaṁ attho veditabbo.

Ettāvatā Sammāsambuddho yvāyaṁ “cattāro ca mahābhūtā catunnañca mahābhūtānaṁ upādāyarūpan”ti atītānāgatapaccuppannādīsu ekādasasu okāsesu vibhatto pañcavīsati rūpakoṭṭhāsāti ca channavuti rūpakoṭṭhāsāti ca evaṁpabhedo rūparāsi, taṁ sabbaṁ paripiṇḍetvā rūpakkhandho nāmāti dassesi. Yo pan’āyaṁ “sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā”ti tesu yeva ekādasasu okāsesu vibhatto catubhūmikavedanārāsi, taṁ sabbaṁ paripiṇḍetvā vedanākkhandho nāmāti dassesi. Yo pan’āyaṁ “cakkhusamphassajā saññā -pa- manosamphassajā saññā”ti tesu yeva ekādasasu okāsesu vibhatto catubhūmikasaññārāsi, taṁ sabbaṁ paripiṇḍetvā saññākkhandho nāmāti dassesi. Yo pan’āyaṁ “cakkhusamphassajā cetanā -pa- manosamphassajā cetanā”ti tesu yeva ekādasasu okāsesu vibhatto catubhūmikacetanārāsi, taṁ sabbaṁ paripiṇḍetvā saṅkhārakkhandho nāmāti dassesi.

---

1. Aṁ 1. 366; Aṁ 2. 296 piṭṭhesu. 2. Dī 3. 236 piṭṭhe.
3. Saṁ 2. 386 piṭṭhe. 4. Abhi 1. 27 piṭṭhe.

မဟာဥဒကက္ခန္ဓောတွေဝ သင်္ချံ ဂစ္ဆတီ”တိအာဒီသု[၁] ဟိ ရာသိတော ခန္ဓော နာမ။ န ဟိ ပရိတ္တကံ ဥဒကံ ဥဒကက္ခန္ဓောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဗဟုကမေဝ ဝုစ္စတိ။ တထာ န ပရိတ္တကော ရဇော ရဇက္ခန္ဓော၊ န အပ္ပမတ္တကာ ဂါဝေါ ဂဝက္ခန္ဓော၊ န အပ္ပမတ္တကံ ဗလံ ဗလက္ခန္ဓော၊ န အပ္ပမတ္တကံ ပုညံ ပုညက္ခန္ဓောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဗဟုကမေဝ ဟိ ရဇော ရဇက္ခန္ဓော၊ ဗဟုကာဝ ဂဝါဒယော ဂဝက္ခန္ဓော ဗလက္ခန္ဓော ပုညက္ခန္ဓောတိ ဝုစ္စန္တိ။ “သီလက္ခန္ဓော သမာဓိက္ခန္ဓော”တိအာဒီသု[၂] ပန ဂုဏတော ခန္ဓော နာမ။ “အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂဝါ မဟန္တံ ဒါရုက္ခန္ဓံ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ သောတေန ဝုယှမာန”န္တိ ဧတ္ထ[၃] ပဏ္ဏတ္တိတော ခန္ဓော နာမ။ “ယံ စိတ္တံ မနော မာနသံ။ပ။ ဝိညာဏံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော”တိအာဒီသု[၄] ရုဠှိတော ခန္ဓော နာမ။ သွာယမိဓ ရာသိတော အဓိပ္ပေတော။ အယဉှိ ခန္ဓဋ္ဌော နာမ ပိဏ္ဍဋ္ဌော ပူဂဋ္ဌော ဃဋဋ္ဌော ရာသဋ္ဌော။ တသ္မာ “ရာသိလက္ခဏာ ခန္ဓာ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကောဋ္ဌာသဋ္ဌောတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ လောကသ္မိဉှိ ဣဏံ ဂဟေတွာ စောဒိယမာနာ “ဒွီဟိ ခန္ဓေဟိ ဒဿာမ၊ တီဟိ ခန္ဓေဟိ ဒဿာမာ”တိ ဝဒန္တိ။ ဣတိ “ကောဋ္ဌာသလက္ခဏာ ခန္ဓာ”တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝမေတ္ထ **ရူပက္ခန္ဓော**တိ ရူပရာသိ ရူပကောဋ္ဌာသော။ **ဝေဒနာက္ခန္ဓော**တိ ဝေဒနာရာသိ ဝေဒနာကောဋ္ဌာသောတိ ဣမိနာ နယေန သညာက္ခန္ဓာဒီနံ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္တာဝတာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ယွာယံ “စတ္တာရော စ မဟာဘူတာ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပ”န္တိ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာဒီသု ဧကာဒသသု ဩကာသေသု ဝိဘတ္တော ပဉ္စဝီသတိ ရူပကောဋ္ဌာသာတိ စ ဆန္နဝုတိ ရူပကောဋ္ဌာသာတိ စ ဧဝံပဘေဒေါ ရူပရာသိ၊ တံ သဗ္ဗံ ပရိပိဏ္ဍေတွာ ရူပက္ခန္ဓော နာမာတိ ဒဿေသိ။ ယော ပနာယံ “သုခါ ဝေဒနာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ”တိ တေသုယေဝ ဧကာဒသသု ဩကာသေသု ဝိဘတ္တော စတုဘူမိကဝေဒနာရာသိ၊ တံ သဗ္ဗံ ပရိပိဏ္ဍေတွာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော နာမာတိ ဒဿေသိ။ ယော ပနာယံ “စက္ခုသမ္ဖဿဇာ သညာ။ပ။ မနောသမ္ဖဿဇာ သညာ”တိ တေသုယေဝ ဧကာဒသသု ဩကာသေသု ဝိဘတ္တော စတုဘူမိကသညာရာသိ၊ တံ သဗ္ဗံ ပရိပိဏ္ဍေတွာ သညာက္ခန္ဓော နာမာတိ ဒဿေသိ။ ယော ပနာယံ “စက္ခုသမ္ဖဿဇာ စေတနာ။ပ။ မနောသမ္ဖဿဇာ စေတနာ”တိ တေသုယေဝ ဧကာဒသသု ဩကာသေသု ဝိဘတ္တော စတုဘူမိကစေတနာရာသိ၊ တံ သဗ္ဗံ ပရိပိဏ္ဍေတွာ သင်္ခါရက္ခန္ဓော နာမာတိ ဒဿေသိ။

၁-အံ ၁-၃၆၆၊ အံ ၂-၂၉၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဒီ ၃-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံ ၂-၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အဘိ ၁-၂၇-ပိဋ္ဌေ။

yo pan'āyaṁ "cakkhuviññāṇaṁ, sota-, ghāna-, jivhā-, kāya-viññāṇaṁ, manodhātu, manoviññāṇadhātū"ti tesu yeva ekādasasu okāsesu vibhatto catubhūmikacittarāsi, taṁ sabbaṁ paripiṇḍetvā viññāṇakkhandho nāmāti dassesi.

Api c'ettha sabbampi catusamuṭṭhānikaṁ rūpaṁ rūpakkhandho, kāmāvacara-aṭṭhakusalacittādīhi ekūnanavuticittehi sahajātā vedanā vedanākkhandho, saññā saññākkhandho, phassādayo dhammā saṅkhārakkhandho, ekūnanavuticittāni viññāṇakkhandhoti evampi pañcasu khandhesu dhammaparicchedo veditabbo.

1. Rūpakkhandhaniddesa

2. Idāni te rūpakkhandhādayo vibhajitvā dassetuṁ **tattha katamo rūpakkhandho**ti-ādimāha. Tattha **tatthā**ti tesu pañcasu khandhesu. **Katamo**ti kathetukamyatāpucchā. **Rūpakkhandho**ti pucchitadhammanidassanaṁ[1]. Idāni taṁ vibhajanto **yaṁ kiñci rūpan**ti-ādimāha. Tattha **yaṁ kiñcī**ti anavasesapariyādānaṁ. **Rūpan**ti atippasaṅganiyamanaṁ. Evaṁ padadvayenāpi rūpassa anavasesapariggaho kato hoti.

Tattha kenaṭṭhena rūpanti? Ruppanaṭṭhena rūpaṁ. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> "Kiñca bhikkhave rūpaṁ vadetha, ruppatīti kho bhikkhave tasmā rūpanti vuccati. Kena ruppati, sītenapi ruppati, uṇhenapi ruppati, jighacchāyapi ruppati, pipāsāyapi ruppati, ḍaṁsamakasavātātapasarīsapasamphassenapi ruppati. Ruppatīti kho bhikkhave tasmā rūpanti vuccatī"ti[2].

Tattha **kin**ti kāraṇapucchā, kena kāraṇena rūpaṁ vadetha, kena kāraṇena taṁ rūpaṁ nāmāti attho. Ruppatīti ettha **itī**ti kāraṇuddeso, yasmā ruppati, tasmā rūpanti vuccatīti attho. **Ruppatī**ti kuppati ghaṭṭīyati[3] pīḷiyati, bhijjatīti attho. Evaṁ iminā ettakena ṭhānena ruppanaṭṭhena rūpaṁ vuttaṁ. Ruppanalakkhaṇena rūpantipi vattuṁ vaṭṭati. Ruppanalakkhaṇañhetaṁ.

1. Pucchitabbadhammanidassanaṁ (Ka) 2. Saṁ 2. 71 piṭṭhe. 3. Ghaṭīyati (Syā)

ယော ပနာယံ “စက္ခုဝိညာဏံ၊ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယဝိညာဏံ၊ မနောဓာတု၊ မနောဝိညာဏဓာတူ”တိ တေသုယေဝ ဧကာဒသသု ဩကာသေသု ဝိဘတ္တော စတုဘူမိကစိတ္တရာသိ၊ တံ သဗ္ဗံ ပရိပိဏ္ဍေတွာ ဝိညာဏက္ခန္ဓော နာမာတိ ဒဿေသိ။

အပိစေတ္ထ သဗ္ဗမ္ပိ စတုသမုဋ္ဌာနိကံ ရူပံ ရူပက္ခန္ဓော၊ ကာမာဝစရအဋ္ဌကုသလစိတ္တာဒီဟိ ဧကူနနဝုတိစိတ္တေဟိ သဟဇာတာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ ဖဿာဒယော ဓမ္မာ သင်္ခါရက္ခန္ဓော၊ ဧကူနနဝုတိစိတ္တာနိ ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ ဧဝမ္ပိ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ဓမ္မပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ရူပက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ

၂။ ဣဒါနိ တေ ရူပက္ခန္ဓာဒယော ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမော ရူပက္ခန္ဓော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တတ္ထာ**တိ တေသု ပဉ္စသု ခန္ဓေသု။ **ကတမော**တိ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ။ **ရူပက္ခန္ဓော**တိ ပုစ္ဆိတဓမ္မနိဒဿနံ[၁]။ ဣဒါနိ တံ ဝိဘဇန္တော **ယံ ကိဉ္စိ ရူပ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယံ ကိဉ္စီ**တိ အနဝသေသပရိယာဒါနံ။ **ရူပ**န္တိ အတိပ္ပသင်္ဂနိယမနံ။ ဧဝံ ပဒဒွယေနာပိ ရူပဿ အနဝသေသပရိဂ္ဂဟော ကတော ဟောတိ။

တတ္ထ ကေနဋ္ဌေန ရူပန္တိ? ရုပ္ပနဋ္ဌေန ရူပံ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

> “ကိဉ္စ ဘိက္ခဝေ ရူပံ ဝဒေထ၊ ရုပ္ပတီတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တသ္မာ ရူပန္တိ ဝုစ္စတိ။ ကေန ရုပ္ပတိ၊ သီတေနပိ ရုပ္ပတိ၊ ဥဏှေနပိ ရုပ္ပတိ၊ ဇိဃစ္ဆာယပိ ရုပ္ပတိ၊ ပိပါသာယပိ ရုပ္ပတိ၊ ဍံသမကသဝါတာတပသရီသပသမ္ဖဿေနပိ ရုပ္ပတိ။ ရုပ္ပတီတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တသ္မာ ရူပန္တိ ဝုစ္စတီ”တိ[၂]။

တတ္ထ **ကိ**န္တိ ကာရဏပုစ္ဆာ၊ ကေန ကာရဏေန ရူပံ ဝဒေထ၊ ကေန ကာရဏေန တံ ရူပံ နာမာတိ အတ္ထော။ ရုပ္ပတီတိ ဧတ္ထ **ဣတီ**တိ ကာရဏုဒ္ဒေသော၊ ယသ္မာ ရုပ္ပတိ၊ တသ္မာ ရူပန္တိ ဝုစ္စတီတိ အတ္ထော။ **ရုပ္ပတီ**တိ ကုပ္ပတိ ဃဋ္ဋီယတိ[၃] ပီဠိယတိ၊ ဘိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ဣမိနာ ဧတ္တကေန ဌာနေန ရုပ္ပနဋ္ဌေန ရူပံ ဝုတ္တံ။ ရုပ္ပနလက္ခဏေန ရူပန္တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ရုပ္ပနလက္ခဏဉှေတံ။

၁-ပုစ္ဆိတဗ္ဗဓမ္မနိဒဿနံ (က) ၂-သံ ၂-၇၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဃဋ္ဋိယတိ (သျာ)

Sītenapi ruppatīti-ādīsu pana **sītena** tāva **ruppanaṁ Lokantarikaniraye** pākaṭaṁ. Tiṇṇaṁ tiṇṇañhi cakkavāḷānaṁ antare ekeko Lokantarikanirayo nāma hoti aṭṭhayojanasahassappamāṇo, yassa neva heṭṭhā pathavī atthi, na upari candimasūriyadīpamaṇi-āloko. Niccandhakāro. Tattha nibbattasattānaṁ tigāvuto attabhāvo hoti. Te vagguliyo viya pabbatapāde dīghaputhulehi nakhehi laggitvā avaṁsirā olambanti. Yadā saṁsappantā aññamaññassa hatthapāsagatā honti, atha “bhakkho no laddho”ti maññamānā tattha byāvaṭā viparivattitvā lokasandhārake udake patanti. Sītavāte paharantepi pakkamadhukaphalāni viya chijjitvā udake patanti. Patitamattāva accantakhārena sītodakena chinnacammanhārumaṁsa-aṭṭhīhi bhijjamānehi tattatele patitapiṭṭhapiṇḍi[1] viya paṭapaṭāyamānā vilīyanti. Evaṁ sītena ruppanaṁ Lokantarikaniraye pākaṭaṁ. Mahiṁsakaraṭṭhādīsupi himapātasītalesu padesesu etaṁ pākaṭameva. Tattha hi sattā sītena bhinnacchinnasarīrā jīvitakkhayampi pāpuṇanti.

Uṇhena ruppanaṁ Avīcimahāniraye pākaṭaṁ. Tattha hi tattāya lohapathaviyā nipajjāpetvā pañcavidhabandhanādikaraṇakāle sattā mahādukkhaṁ anubhavanti.

Jighacchāya ruppanaṁ pettivisaye ceva dubbhikkhakāle ca pākaṭaṁ. Pettivisayasmiñhi sattā dve tīṇi Buddhantarāni kiñcideva āmisaṁ hatthena gahetvā mukhe pakkhipantā nāma na honti. Anto-udaraṁ ādittasusirarukkho viya hoti. Dubbhikkhe kañcikamattampi alabhitvā maraṇappattānaṁ pamāṇaṁ nāma natthi.

Pipāsāya ruppanaṁ kālakañjikādīsu pākaṭaṁ. Tattha hi sattā dve tīṇi Buddhantarāni hadayatemanamattaṁ vā jivhātemanamattaṁ vā udakabinduṁ laddhuṁ na sakkonti. Pānīyaṁ pivissāmāti nadiṁ gatānampi[2] nadī vālikātalaṁ sampajjati. Mahāsamuddaṁ pakkhantānampi[3] mahāsamuddo piṭṭhipāsāṇo hoti. Te sussantā balavadukkhapīḷitā vicaranti.

1. Patitapiṭṭhapiṇḍaṁ (Sī) 2. Nadīgatānampi (Sī, Syā) 3. Pakkhandānampi (Ka)

သီတေနပိ ရုပ္ပတီတိအာဒီသု ပန **သီတေန** တာဝ **ရုပ္ပနံ လောကန္တရိကနိရယေ** ပါကဋံ။ တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏဉှိ စက္ကဝါဠာနံ အန္တရေ ဧကေကော လောကန္တရိကနိရယော နာမ ဟောတိ အဋ္ဌယောဇနသဟဿပ္ပမာဏော၊ ယဿ နေဝ ဟေဋ္ဌာ ပထဝီ အတ္ထိ၊ န ဥပရိ စန္ဒိမသူရိယဒီပမဏိအာလောကော။ နိစ္စန္ဓကာရော။ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တသတ္တာနံ တိဂါဝုတော အတ္တဘာဝေါ ဟောတိ။ တေ ဝဂ္ဂုလိယော ဝိယ ပဗ္ဗတပါဒေ ဒီဃပုထုလေဟိ နခေဟိ လဂ္ဂိတွာ အဝံသိရာ ဩလမ္ဗန္တိ။ ယဒါ သံသပ္ပန္တာ အညမညဿ ဟတ္ထပါသဂတာ ဟောန္တိ၊ အထ “ဘက္ခော နော လဒ္ဓေါ”တိ မညမာနာ တတ္ထ ဗျာဝဋာ ဝိပရိဝတ္တိတွာ လောကသန္ဓာရကေ ဥဒကေ ပတန္တိ။ သီတဝါတေ ပဟရန္တေပိ ပက္ကမဓုကဖလာနိ ဝိယ ဆိဇ္ဇိတွာ ဥဒကေ ပတန္တိ။ ပတိတမတ္တာဝ အစ္စန္တခါရေန သီတောဒကေန ဆိန္နစမ္မနှာရုမံသအဋ္ဌီဟိ ဘိဇ္ဇမာနေဟိ တတ္တတေလေ ပတိတပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ[၁] ဝိယ ပဋပဋာယမာနာ ဝိလီယန္တိ။ ဧဝံ သီတေန ရုပ္ပနံ လောကန္တရိကနိရယေ ပါကဋံ။ မဟိံသကရဋ္ဌာဒီသုပိ ဟိမပါတသီတလေသု ပဒေသေသု ဧတံ ပါကဋမေဝ။ တတ္ထ ဟိ သတ္တာ သီတေန ဘိန္နစ္ဆိန္နသရီရာ ဇီဝိတက္ခယမ္ပိ ပါပုဏန္တိ။

ဥဏှေန ရုပ္ပနံ အဝီစိမဟာနိရယေ ပါကဋံ။ တတ္ထ ဟိ တတ္တာယ လောဟပထဝိယာ နိပဇ္ဇာပေတွာ ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနာဒိကရဏကာလေ သတ္တာ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝန္တိ။

ဇိဃစ္ဆာယ ရုပ္ပနံ ပေတ္တိဝိသယေ စေဝ ဒုဗ္ဘိက္ခကာလေ စ ပါကဋံ။ ပေတ္တိဝိသယသ္မိဉှိ သတ္တာ ဒွေ တီဏိ ဗုဒ္ဓန္တရာနိ ကိဉ္စိဒေဝ အာမိသံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ မုခေ ပက္ခိပန္တာ နာမ န ဟောန္တိ။ အန္တောဥဒရံ အာဒိတ္တသုသိရရုက္ခော ဝိယ ဟောတိ။ ဒုဗ္ဘိက္ခေ ကဉ္စိကမတ္တမ္ပိ အလဘိတွာ မရဏပ္ပတ္တာနံ ပမာဏံ နာမ နတ္ထိ။

ပိပါသာယ ရုပ္ပနံ ကာလကဉ္စိကာဒီသု ပါကဋံ။ တတ္ထ ဟိ သတ္တာ ဒွေ တီဏိ ဗုဒ္ဓန္တရာနိ ဟဒယတေမနမတ္တံ ဝါ ဇိဝှါတေမနမတ္တံ ဝါ ဥဒကဗိန္ဒုံ လဒ္ဓုံ န သက္ကောန္တိ။ ပါနီယံ ပိဝိဿာမာတိ နဒိံ ဂတာနမ္ပိ[၂] နဒီ ဝါလိကာတလံ သမ္ပဇ္ဇတိ။ မဟာသမုဒ္ဒံ ပက္ခန္တာနမ္ပိ[၃] မဟာသမုဒ္ဒေါ ပိဋ္ဌိပါသာဏော ဟောတိ။ တေ သုဿန္တာ ဗလဝဒုက္ခပီဠိတာ ဝိစရန္တိ။

၁-ပတိတပိဋ္ဌပိဏ္ဍံ (သီ) ၂-နဒီဂတာနမ္ပိ (သီ၊ သျာ) ၃-ပက္ခန္ဒာနမ္ပိ (က)

Eko kira kālakañjika-asuro pipāsaṁ adhivāsetuṁ asakkonto yojanagambhīravitthāraṁ Mahāgaṅgaṁ otari. Tassa gatagataṭṭhāne udakaṁ chijjati, dhūmo uggacchati, tatte piṭṭhipāsāṇe caṅkamanakālo viya hoti. Tassa udakasaddaṁ sutvā ito cito ca vicarantasseva ratti vibhāyi. Atha naṁ pātova bhikkhācāraṁ gacchantā tiṁsamattā piṇḍacārikabhikkhū disvā "ko nāma tvaṁ sappurisā"ti pucchiṁsu. Petohamasmi bhanteti. Kiṁ pariyesasīti. Pānīyaṁ bhanteti. Ayaṁ Gaṅgā paripuṇṇā, kiṁ tvaṁ na passasīti. Na upakappati bhanteti. Tena hi Gaṅgāpiṭṭhe nipajja, mukhe te pānīyaṁ āsiñcissāmāti. So vālikāpuḷine uttāno nipajji. Bhikkhū tiṁsamatte patte nīharitvā udakaṁ āharitvā āharitvā tassa mukhe āsiñciṁsu. Tesaṁ tathā karontānaṁyeva velā upakaṭṭhā jātā. Tato "bhikkhācārakālo amhākaṁ sappurisa, kacci te assādamattā[1] laddhā"ti āhaṁsu. Peto "sace me bhante tiṁsamattānaṁ ayyānaṁ tiṁsamattehi pattehi āsitta-udakato aḍḍhapasatamattampi paragalagataṁ, petattabhāvato mokkho mā hotū"ti āha. Evaṁ pipāsāya ruppanaṁ pettivisaye pākaṭaṁ.

Ḍaṁsādīhi ruppanaṁ ḍaṁsamakkhikādisambahulesu padesesu pākaṭaṁ. Ettha ca **ḍaṁsā**ti piṅgalamakkhikā. **Makasā**ti makasāva. **Vātā**ti kucchivātapiṭṭhivātādivasena veditabbā. Sarīrasmiñhi vātarogo uppajjitvā hatthapādapiṭṭhi-ādīni bhindati, kāṇaṁ karoti, khujjaṁ karoti, pīṭhasappiṁ karoti. **Ātapo**ti sūriyātapo. Tena ruppanaṁ **marukantārā**dīsu pākaṭaṁ. Ekā kira itthī marukantāre rattiṁ satthato ohīnā divā sūriye uggacchante vālikāya tappamānāya pāde ṭhapetuṁ asakkontī sīsato pacchiṁ otāretvā akkami. Kamena pacchiyā uṇhābhitattāya ṭhātuṁ asakkontī tassā upari sāṭakaṁ ṭhapetvā akkami. Tasmimpi santatte aṅkena gahitaṁ puttakaṁ adhomukhaṁ nipajjāpetvā kandantaṁ kandantaṁ akkamitvā saddhiṁ tena tasmiṁ yeva ṭhāne uṇhābhitattā kālamakāsi.

Sarīsapāti ye keci dīghajātikā sarantā gacchanti, tesaṁ samphassena ruppanaṁ āsivisadaṭṭhādīnaṁ vasena veditabbaṁ.

---

1. Assāsamattā (Ka)

ဧကော ကိရ ကာလကဉ္ဇိကအသုရော ပိပါသံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော ယောဇနဂမ္ဘီရဝိတ္ထာရံ မဟာဂင်္ဂံ ဩတရိ။ တဿ ဂတဂတဋ္ဌာနေ ဥဒကံ ဆိဇ္ဇတိ၊ ဓူမော ဥဂ္ဂစ္ဆတိ၊ တတ္တေ ပိဋ္ဌိပါသာဏေ စင်္ကမနကာလော ဝိယ ဟောတိ။ တဿ ဥဒကသဒ္ဒံ သုတွာ ဣတော စိတော စ ဝိစရန္တဿေဝ ရတ္တိ ဝိဘာယိ။ အထ နံ ပါတောဝ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆန္တာ တိံသမတ္တာ ပိဏ္ဍစာရိကဘိက္ခူ ဒိသွာ "ကော နာမ တွံ သပ္ပုရိသာ"တိ ပုစ္ဆိံသု။ ပေတောဟမသ္မိ ဘန္တေတိ။ ကိံ ပရိယေသသီတိ။ ပါနီယံ ဘန္တေတိ။ အယံ ဂင်္ဂါ ပရိပုဏ္ဏာ၊ ကိံ တွံ န ပဿသီတိ။ န ဥပကပ္ပတိ ဘန္တေတိ။ တေန ဟိ ဂင်္ဂါပိဋ္ဌေ နိပဇ္ဇ၊ မုခေ တေ ပါနီယံ အာသိဉ္စိဿာမာတိ။ သော ဝါလိကာပုဠိနေ ဥတ္တာနော နိပဇ္ဇိ။ ဘိက္ခူ တိံသမတ္တေ ပတ္တေ နီဟရိတွာ ဥဒကံ အာဟရိတွာ အာဟရိတွာ တဿ မုခေ အာသိဉ္စိံသု။ တေသံ တထာ ကရောန္တာနံယေဝ ဝေလာ ဥပကဋ္ဌာ ဇာတာ။ တတော "ဘိက္ခာစာရကာလော အမှာကံ သပ္ပုရိသ၊ ကစ္စိ တေ အဿာဒမတ္တာ[၁] လဒ္ဓါ"တိ အာဟံသု။ ပေတော "သစေ မေ ဘန္တေ တိံသမတ္တာနံ အယျာနံ တိံသမတ္တေဟိ ပတ္တေဟိ အာသိတ္တဥဒကတော အဍ္ဎပသတမတ္တမ္ပိ ပရဂလဂတံ၊ ပေတတ္တဘာဝတော မောက္ခော မာ ဟောတူ"တိ အာဟ။ ဧဝံ ပိပါသာယ ရုပ္ပနံ ပေတ္တိဝိသယေ ပါကဋံ။

ဍံသာဒီဟိ ရုပ္ပနံ ဍံသမက္ခိကာဒိသမ္ဗဟုလေသု ပဒေသေသု ပါကဋံ။ ဧတ္ထ စ **ဍံသာ**တိ ပိင်္ဂလမက္ခိကာ။ **မကသာ**တိ မကသာဝ။ **ဝါတာ**တိ ကုစ္ဆိဝါတပိဋ္ဌိဝါတာဒိဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သရီရသ္မိဉှိ ဝါတရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဟတ္ထပါဒပိဋ္ဌိအာဒီနိ ဘိန္ဒတိ၊ ကာဏံ ကရောတိ၊ ခုဇ္ဇံ ကရောတိ၊ ပီဌသပ္ပိံ ကရောတိ။ **အာတပေါ**တိ သူရိယာတပေါ။ တေန ရုပ္ပနံ **မရုကန္တာရာ**ဒီသု ပါကဋံ။ ဧကာ ကိရ ဣတ္ထီ မရုကန္တာရေ ရတ္တိံ သတ္ထတော ဩဟီနာ ဒိဝါ သူရိယေ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တေ ဝါလိကာယ တပ္ပမာနာယ ပါဒေ ဌပေတုံ အသက္ကောန္တီ သီသတော ပစ္ဆိံ ဩတာရေတွာ အက္ကမိ။ ကမေန ပစ္ဆိယာ ဥဏှာဘိတတ္တာယ ဌာတုံ အသက္ကောန္တီ တဿာ ဥပရိ သာဋကံ ဌပေတွာ အက္ကမိ။ တသ္မိမ္ပိ သန္တတ္တေ အင်္ကေန ဂဟိတံ ပုတ္တကံ အဓောမုခံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ကန္ဒန္တံ ကန္ဒန္တံ အက္ကမိတွာ သဒ္ဓိံ တေန တသ္မိံယေဝ ဌာနေ ဥဏှာဘိတတ္တာ ကာလမကာသိ။

သရီသပါတိ ယေ ကေစိ ဒီဃဇာတိကာ သရန္တာ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသံ သမ္ဖဿေန ရုပ္ပနံ အာသိဝိသဒဋ္ဌာဒီနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-အဿာသမတ္တာ (က)

Idāni “yaṁ kiñci rūpan”ti padena saṅgahitaṁ pañcavīsatikoṭṭhāsachannavutikoṭṭhāsappabhedaṁ sabbampi rūpaṁ atītādikoṭṭhāsesu pakkhipitvā dassetuṁ atītānāgatapaccuppannanti āha. Tato paraṁ tadeva ajjhattadukādīsu catūsu dukesu pakkhipitvā dassetuṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vāti-ādi vuttaṁ. Tato paraṁ sabbampetaṁ ekādasasu padesesu pariyādiyitvā dassitaṁ rūpaṁ ekato piṇḍaṁ katvā dassetuṁ tadekajjhanti-ādi vuttaṁ.

Tattha **tadekajjhan**ti taṁ ekajjhaṁ. **Abhisaññūhitvā**ti abhisaṁharitvā. **Abhisaṅkhipitvā**ti saṅkhepaṁ katvā. Idaṁ vuttaṁ hoti sabbampetaṁ vuttappakāraṁ rūpaṁ ruppanalakkhaṇasaṅkhāte ekavidhabhāve paññāya rāsiṁ katvā rūpakkhandho nāmāti vuccatīti. Etena sabbampi rūpaṁ ruppanalakkhaṇe rāsibhāvūpagamanena rūpakkhandhoti dassitaṁ hoti. Na hi rūpato añño rūpakkhandho nāma atthi. Yathā ca rūpaṁ, evaṁ vedanādayopi vedayitalakkhaṇādīsu rāsibhāvūpagamanena. Na hi vedanādīhi aññe vedanākkhandhādayo nāma atthi.

3. Idāni ekekasmiṁ okāse pakkhittaṁ rūpaṁ visuṁ visuṁ bhājetvā dassento **tattha katamaṁ rūpaṁ atītan**ti-ādimāha. Tattha **tatthā**ti ekādasasu okāsesu pakkhipitvā ṭhapitamātikāya bhummaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti “atītānāgatapaccuppannan”ti-ādinā nayena ṭhapitāya mātikāya yaṁ atītaṁ rūpanti vuttaṁ, taṁ katamanti. Iminā upāyena sabbapucchāsu attho veditabbo. **Atītaṁ niruddhan**ti-ādīni padāni nikkhepakaṇḍassa atītattikabhājanīyavaṇṇanāyaṁ[1] vuttāneva. **Cattāro ca mahābhūtā**ti idaṁ atītanti vuttarūpassa sabhāvadassanaṁ. Yathā cettha, evaṁ sabbattha attho veditabbo. Iminā idaṁ dasseti—atītarūpampi bhūtāni ceva bhūtāni upādāya nibbattarūpañca, anāgatampi -pa- dūrasantikampi. Na hi bhūtehi ceva bhūtāni upādāya pavattarūpato ca aññaṁ rūpaṁ nāma atthīti.

Aparo nayo **atītaṁsena saṅgahitan**ti atītakoṭṭhāseneva saṅgahitaṁ, ettheva gaṇanaṁ gataṁ. Kinti? Cattāro ca mahābhūtā catunnañca

1. Abhi-Ṭṭha 1. 394 piṭṭhe.

ဣဒါနိ “ယံ ကိဉ္စိ ရူပ”န္တိ ပဒေန သင်္ဂဟိတံ ပဉ္စဝီသတိကောဋ္ဌာသဆန္နဝုတိကောဋ္ဌာသပ္ပဘေဒံ သဗ္ဗမ္ပိ ရူပံ အတီတာဒိကောဋ္ဌာသေသု ပက္ခိပိတွာ ဒဿေတုံ **အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္န**န္တိ အာဟ။ တတော ပရံ တဒေဝ အဇ္ဈတ္တဒုကာဒီသု စတူသု ဒုကေသု ပက္ခိပိတွာ ဒဿေတုံ **အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတော ပရံ သဗ္ဗမ္ပေတံ ဧကာဒသသု ပဒေသေသု ပရိယာဒိယိတွာ ဒဿိတံ ရူပံ ဧကတော ပိဏ္ဍံ ကတွာ ဒဿေတုံ **တဒေကဇ္ဈ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **တဒေကဇ္ဈ**န္တိ တံ ဧကဇ္ဈံ။ **အဘိသညူဟိတွာ**တိ အဘိသံဟရိတွာ။ **အဘိသင်္ခိပိတွာ**တိ သင်္ခေပံ ကတွာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သဗ္ဗမ္ပေတံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ရူပံ ရုပ္ပနလက္ခဏသင်္ခါတေ ဧကဝိဓဘာဝေ ပညာယ ရာသိံ ကတွာ ရူပက္ခန္ဓော နာမာတိ ဝုစ္စတီတိ။ ဧတေန သဗ္ဗမ္ပိ ရူပံ ရုပ္ပနလက္ခဏေ ရာသိဘာဝူပဂမနေန ရူပက္ခန္ဓောတိ ဒဿိတံ ဟောတိ။ န ဟိ ရူပတော အညော ရူပက္ခန္ဓော နာမ အတ္ထိ။ ယထာ စ ရူပံ၊ ဧဝံ ဝေဒနာဒယောပိ ဝေဒယိတလက္ခဏာဒီသု ရာသိဘာဝူပဂမနေန။ န ဟိ ဝေဒနာဒီဟိ အညေ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒယော နာမ အတ္ထိ။

၃။ ဣဒါနိ ဧကေကသ္မိံ ဩကာသေ ပက္ခိတ္တံ ရူပံ ဝိသုံ ဝိသုံ ဘာဇေတွာ ဒဿေန္တော **တတ္ထ ကတမံ ရူပံ အတီတ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တတ္ထာ**တိ ဧကာဒသသု ဩကာသေသု ပက္ခိပိတွာ ဌပိတမာတိကာယ ဘုမ္မံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—“အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္န”န္တိအာဒိနာ နယေန ဌပိတာယ မာတိကာယ ယံ အတီတံ ရူပန္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ကတမန္တိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗပုစ္ဆာသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အတီတံ နိရုဒ္ဓ**န္တိအာဒီနိ ပဒါနိ နိက္ခေပကဏ္ဍဿ အတီတတ္တိကဘာဇနီယဝဏ္ဏနာယံ[၁] ဝုတ္တာနေဝ။ **စတ္တာရော စ မဟာဘူတာ**တိ ဣဒံ အတီတန္တိ ဝုတ္တရူပဿ သဘာဝဒဿနံ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိနာ ဣဒံ ဒဿေတိ—အတီတရူပမ္ပိ ဘူတာနိ စေဝ ဘူတာနိ ဥပါဒါယ နိဗ္ဗတ္တရူပဉ္စ၊ အနာဂတမ္ပိ။ပ။ ဒူရသန္တိကမ္ပိ။ န ဟိ ဘူတေဟိ စေဝ ဘူတာနိ ဥပါဒါယ ပဝတ္တရူပတော စ အညံ ရူပံ နာမ အတ္ထီတိ။

အပရော နယော—**အတီတံသေန သင်္ဂဟိတ**န္တိ အတီတကောဋ္ဌာသေနေဝ သင်္ဂဟိတံ၊ ဧတ္ထေဝ ဂဏနံ ဂတံ။ ကိန္တိ? စတ္တာရော စ မဟာဘူတာ စတုန္နဉ္စ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၉၄-ပိဋ္ဌေ။

mahābhūtānaṁ upādāyarūpanti. Evaṁ sabbattha attho veditabbo. Anāgatapaccuppannaniddesapadānipi heṭṭhā vuttatthāneva.

Idaṁ pana atītānāgatapaccuppannaṁ nāma suttantapariyāyato abhidhammaniddesatoti duvidhaṁ. Taṁ suttantapariyāye bhavena paricchinnaṁ. Paṭisandhito hi paṭṭhāya atītabhavesu nibbattaṁ rūpaṁ anantarabhave vā nibbattaṁ hotu kappakoṭisatasahassamatthake vā, sabbaṁ atītameva nāma. Cutito paṭṭhāya anāgatabhavesu nibbattanakarūpaṁ anantarabhave vā nibbattaṁ hotu kappakoṭisatasahassamatthake vā, sabbaṁ anāgatameva nāma. Cutippaṭisandhi-antare pavattarūpaṁ[1] paccuppannaṁ nāma. Abhidhammaniddese pana khaṇena paricchinnaṁ. Tayo hi rūpassa khaṇā uppādo ṭhiti bhaṅgoti. Ime tayo khaṇe patvā niruddhaṁ rūpaṁ samanantaraniruddhaṁ vā hotu atīte kappakoṭisatasahassamatthake vā, sabbaṁ atītameva nāma. Tayo khaṇe asampattaṁ rūpaṁ ekacittakkhaṇamattena vā asampattaṁ hotu anāgate kappakoṭisatasahassamatthake vā, sabbaṁ anāgatameva nāma. Ime tayo khaṇe sampattaṁ rūpaṁ pana paccuppannaṁ nāma. Tattha kiñcāpi idaṁ suttantabhājanīyaṁ, evaṁ santepi abhidhammaniddeseneva atītānāgatapaccuppannarūpaṁ niddiṭṭhanti veditabbaṁ.

Aparo nayo idañhi rūpaṁ addhāsantatisamayakhaṇavasena catudhā atītaṁ nāma hoti. Tathā anāgatapaccuppannaṁ. Addhāvasena tāva ekassa ekasmiṁ bhave paṭisandhito pubbe atītaṁ, cutito uddhaṁ anāgataṁ, ubhinnamantare paccuppannaṁ. Santativasena sabhāga-eka-utusamuṭṭhānaṁ ekāhārasamuṭṭhānañca pubbāpariyavasena pavattamānampi paccuppannaṁ, tato pubbe visabhāga-utu-āhārasamuṭṭhānaṁ atītaṁ, pacchā anāgataṁ. Cittajaṁ ekavīthi-ekajavana-ekasamāpattisamuṭṭhānaṁ paccuppannaṁ, tato pubbe atītaṁ, pacchā anāgataṁ. Kammasamuṭṭhānassa pāṭiyekkaṁ santativasena atītādibhedo natthi, tesaññeva pana utu-āhāracittasamuṭṭhānānaṁ upatthambhakavasena tassa atītādibhedo[2] veditabbo. Samayavasena ekamuhuttapubbaṇhasāyanharattidivādīsu samayesu santānavasena pavattamānaṁ taṁ taṁ samayaṁ paccuppannaṁ nāma, tato pubbe atītaṁ, pacchā anāgataṁ. Khaṇavasena

1. Yaṁ taṁ rūpaṁ (Sī) 2. Atītādibhāvo (Ka)

မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပန္တိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နနိဒ္ဒေသပဒါနိပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။

ဣဒံ ပန အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ နာမ သုတ္တန္တပရိယာယတော အဘိဓမ္မနိဒ္ဒေသတောတိ ဒုဝိဓံ။ တံ သုတ္တန္တပရိယာယေ ဘဝေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ ပဋိသန္ဓိတော ဟိ ပဋ္ဌာယ အတီတဘဝေသု နိဗ္ဗတ္တံ ရူပံ အနန္တရဘဝေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တံ ဟောတု ကပ္ပကောဋိသတသဟဿမတ္ထကေ ဝါ၊ သဗ္ဗံ အတီတမေဝ နာမ။ စုတိတော ပဋ္ဌာယ အနာဂတဘဝေသု နိဗ္ဗတ္တနကရူပံ အနန္တရဘဝေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တံ ဟောတု ကပ္ပကောဋိသတသဟဿမတ္ထကေ ဝါ၊ သဗ္ဗံ အနာဂတမေဝ နာမ။ စုတိပ္ပဋိသန္ဓိအန္တရေ ပဝတ္တရူပံ[၁] ပစ္စုပ္ပန္နံ နာမ။ အဘိဓမ္မနိဒ္ဒေသေ ပန ခဏေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ တယော ဟိ ရူပဿ ခဏာ ဥပ္ပါဒေါ ဌိတိ ဘင်္ဂေါတိ။ ဣမေ တယော ခဏေ ပတွာ နိရုဒ္ဓံ ရူပံ သမနန္တရနိရုဒ္ဓံ ဝါ ဟောတု အတီတေ ကပ္ပကောဋိသတသဟဿမတ္ထကေ ဝါ၊ သဗ္ဗံ အတီတမေဝ နာမ။ တယော ခဏေ အသမ္ပတ္တံ ရူပံ ဧကစိတ္တက္ခဏမတ္တေန ဝါ အသမ္ပတ္တံ ဟောတု အနာဂတေ ကပ္ပကောဋိသတသဟဿမတ္ထကေ ဝါ၊ သဗ္ဗံ အနာဂတမေဝ နာမ။ ဣမေ တယော ခဏေ သမ္ပတ္တံ ရူပံ ပန ပစ္စုပ္ပန္နံ နာမ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဣဒံ သုတ္တန္တဘာဇနီယံ၊ ဧဝံ သန္တေပိ အဘိဓမ္မနိဒ္ဒေသေနေဝ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နရူပံ နိဒ္ဒိဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပရော နယော—ဣဒဉ္ဟိ ရူပံ အဒ္ဓါသန္တတိသမယခဏဝသေန စတုဓာ အတီတံ နာမ ဟောတိ။ တထာ အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ အဒ္ဓါဝသေန တာဝ ဧကဿ ဧကသ္မိံ ဘဝေ ပဋိသန္ဓိတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ စုတိတော ဥဒ္ဓံ အနာဂတံ၊ ဥဘိန္နမန္တရေ ပစ္စုပ္ပန္နံ။ သန္တတိဝသေန သဘာဂဧကဥတုသမုဋ္ဌာနံ ဧကာဟာရသမုဋ္ဌာနဉ္စ ပုဗ္ဗာပရိယဝသေန ပဝတ္တမာနမ္ပိ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ ဝိသဘာဂဥတုအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။ စိတ္တဇံ ဧကဝီထိဧကဇဝနဧကသမာပတ္တိသမုဋ္ဌာနံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။ ကမ္မသမုဋ္ဌာနဿ ပါဋိယေက္ကံ သန္တတိဝသေန အတီတာဒိဘေဒေါ နတ္ထိ၊ တေသညေဝ ပန ဥတုအာဟာရစိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ဥပတ္ထမ္ဘကဝသေန တဿ အတီတာဒိဘေဒေါ[၂] ဝေဒိတဗ္ဗော။ သမယဝသေန ဧကမုဟုတ္တပုဗ္ဗဏှသာယနှရတ္တိဒိဝါဒီသု သမယေသု သန္တာနဝသေန ပဝတ္တမာနံ တံ တံ သမယံ ပစ္စုပ္ပန္နံ နာမ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။ ခဏဝသေန

၁-ယံ တံ ရူပံ (သီ) ၂-အတီတာဒိဘာဝေါ (က)

uppādādikkhaṇattayapariyāpannaṁ paccuppannaṁ nāma, tato pubbe atītaṁ, pacchā anāgataṁ.

Api ca atikkantahetupaccayakiccaṁ atītaṁ, niṭṭhitahetukiccaṁ aniṭṭhitapaccayakiccaṁ paccuppannaṁ, ubhayakiccamasampattaṁ anāgataṁ. Sakiccakkhaṇe vā paccuppannaṁ, tato pubbe atītaṁ, pacchā anāgataṁ. Ettha ca khaṇādikathāva nippariyāyā, sesā sapariyāyā. Tāsu nippariyāyakathā idha adhippetā. Ajjhattadukassāpi niddesapadāni heṭṭhā ajjhattattikaniddese[1] vuttatthāneva. Oḷārikādīni rūpakaṇḍavaṇṇanāyaṁ[2] vuttatthāneva.

6. Hīnadukaniddese **tesaṁ tesaṁ sattānan**ti bahūsu sattesu sāmivacanaṁ. Aparassāpi aparassāpīti hi vuccamāne divasampi kappasatasahassampi vadanto ettakameva vadeyya. Iti Satthā dvīheva padehi anavasese satte pariyādiyanto "tesaṁ tesaṁ sattānan"ti āha. Ettakena hi sabbampi aparadīpanaṁ siddhaṁ hoti. **Uññātan**ti avamataṁ. **Avaññātan**ti vambhetvā ñātaṁ, rūpantipi na viditaṁ. **Hīḷitan**ti aggahetabbaṭṭhena khittaṁ chaḍḍitaṁ, jigucchitantipi vadanti. **Paribhūtan**ti kimetenāti vācāya paribhavitaṁ. **Acittīkatan**ti na garukataṁ. **Hīnan**ti lāmakaṁ. **Hīnamatan**ti hīnanti mataṁ lāmakaṁ katvā ñātaṁ. **Hīnasammatan**ti hīnanti loke sammataṁ, hīnehi vā sammataṁ gūthabhakkhehi gūtho viya. **Aniṭṭhan**ti appiyaṁ, paṭilābhatthāya vā apariyesitaṁ. Sacepi naṁ koci pariyeseyya, pariyesatu. Etassa pana ārammaṇassa etadeva nāmaṁ. **Akantan**ti akāmitaṁ, nissirikaṁ vā. **Amanāpan**ti manasmiṁ na appitaṁ. Tādisañhi ārammaṇaṁ manasmiṁ na appīyati. Atha vā manaṁ appāyati vaḍḍhetīti manāpaṁ, na manāpaṁ amanāpaṁ.

Aparo nayo **aniṭṭhaṁ** sampattivirahato. Taṁ ekantena kammasamuṭṭhānesu akusalakammasamuṭṭhānaṁ. **Akantaṁ** sukhassa ahetubhāvato. **Amanāpaṁ** dukkhassa hetubhāvato. **Rūpā saddā**ti idamassa sabhāvadīpanaṁ. Imasmiñhi pade akusalakammajavasena aniṭṭhā pañca kāmaguṇā vibhattā. Kusalakammajaṁ pana aniṭṭhaṁ nāma natthi, sabbaṁ iṭṭhameva.

Paṇītapadaniddeso vuttapaṭipakkhanayena veditabbo. Imasmiṁ pana pade kusalakammajavasena iṭṭhā pañca kāmaguṇā vibhattā. Kusalakammajañhi aniṭṭhaṁ

1. Abhi-Ṭṭha 1. 394 piṭṭhe. 2. Abhi-Ṭṭha 1. 373 piṭṭhādīsu.

ဥပ္ပါဒါဒိက္ခဏတ္တယပရိယာပန္နံ ပစ္စုပ္ပန္နံ နာမ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။

အပိစ အတိက္ကန္တဟေတုပစ္စယကိစ္စံ အတီတံ၊ နိဋ္ဌိတဟေတုကိစ္စံ အနိဋ္ဌိတပစ္စယကိစ္စံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ ဥဘယကိစ္စမသမ္ပတ္တံ အနာဂတံ။ သကိစ္စက္ခဏေ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။ ဧတ္ထ စ ခဏာဒိကထာဝ နိပ္ပရိယာယာ၊ သေသာ သပရိယာယာ။ တာသု နိပ္ပရိယာယကထာ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ အဇ္ဈတ္တဒုကဿာပိ နိဒ္ဒေသပဒါနိ ဟေဋ္ဌာ အဇ္ဈတ္တတ္တိကနိဒ္ဒေသေ[၁] ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ ဩဠာရိကာဒီနိ ရူပကဏ္ဍဝဏ္ဏနာယံ[၂] ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။

၆။ ဟီနဒုကနိဒ္ဒေသေ **တေသံ တေသံ သတ္တာန**န္တိ ဗဟူသု သတ္တေသု သာမိဝစနံ။ အပရဿာပိ အပရဿာပီတိ ဟိ ဝုစ္စမာနေ ဒိဝသမ္ပိ ကပ္ပသတသဟဿမ္ပိ ဝဒန္တော ဧတ္တကမေဝ ဝဒေယျ။ ဣတိ သတ္ထာ ဒွီဟေဝ ပဒေဟိ အနဝသေသေ သတ္တေ ပရိယာဒိယန္တော "တေသံ တေသံ သတ္တာန"န္တိ အာဟ။ ဧတ္တကေန ဟိ သဗ္ဗမ္ပိ အပရဒီပနံ သိဒ္ဓံ ဟောတိ။ **ဥညာတ**န္တိ အဝမတံ။ **အဝညာတ**န္တိ ဝမ္ဘေတွာ ဉာတံ၊ ရူပန္တိပိ န ဝိဒိတံ။ **ဟီဠိတ**န္တိ အဂ္ဂဟေတဗ္ဗဋ္ဌေန ခိတ္တံ ဆဍ္ဍိတံ၊ ဇိဂုစ္ဆိတန္တိပိ ဝဒန္တိ။ **ပရိဘူတ**န္တိ ကိမေတေနာတိ ဝါစာယ ပရိဘဝိတံ။ **အစိတ္တီကတ**န္တိ န ဂရုကတံ။ **ဟီန**န္တိ လာမကံ။ **ဟီနမတ**န္တိ ဟီနန္တိ မတံ လာမကံ ကတွာ ဉာတံ။ **ဟီနသမ္မတ**န္တိ ဟီနန္တိ လောကေ သမ္မတံ၊ ဟီနေဟိ ဝါ သမ္မတံ ဂူထဘက္ခေဟိ ဂူထော ဝိယ။ **အနိဋ္ဌ**န္တိ အပ္ပိယံ၊ ပဋိလာဘတ္ထာယ ဝါ အပရိယေသိတံ။ သစေပိ နံ ကောစိ ပရိယေသေယျ, ပရိယေသတု။ ဧတဿ ပန အာရမ္မဏဿ ဧတဒေဝ နာမံ။ **အကန္တ**န္တိ အကာမိတံ၊ နိဿိရိကံ ဝါ။ **အမနာပ**န္တိ မနသ္မိံ န အပ္ပိတံ။ တာဒိသဉှိ အာရမ္မဏံ မနသ္မိံ န အပ္ပီယတိ။ အထ ဝါ မနံ အပ္ပါယတိ ဝဍ္ဎေတီတိ မနာပံ၊ န မနာပံ အမနာပံ။

အပရော နယော—**အနိဋ္ဌံ** သမ္ပတ္တိဝိရဟတော။ တံ ဧကန္တေန ကမ္မသမုဋ္ဌာနေသု အကုသလကမ္မသမုဋ္ဌာနံ။ **အကန္တံ** သုခဿ အဟေတုဘာဝတော။ **အမနာပံ** ဒုက္ခဿ ဟေတုဘာဝတော။ **ရူပါ သဒ္ဒါ**တိ ဣဒမဿ သဘာဝဒီပနံ။ ဣမသ္မိဉှိ ပဒေ အကုသလကမ္မဇဝသေန အနိဋ္ဌာ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ ဝိဘတ္တာ။ ကုသလကမ္မဇံ ပန အနိဋ္ဌံ နာမ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗံ ဣဋ္ဌမေဝ။

ပဏီတပဒနိဒ္ဒေသော ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ ပန ပဒေ ကုသလကမ္မဇဝသေန ဣဋ္ဌာ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ ဝိဘတ္တာ။ ကုသလကမ္မဇဉှိ အနိဋ္ဌံ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၉၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၇၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

nāma natthi, sabbaṁ iṭṭhameva. Yathā ca kammajesu, evaṁ utusamuṭṭhānādīsupi iṭṭhāniṭṭhatā atthi evāti imasmiṁ duke iṭṭhāniṭṭhārammaṇaṁ paṭivibhattanti veditabbaṁ. Ayaṁ tāva ācariyānaṁ samānatthakathā. Vitaṇḍavādī panāha **iṭṭhāniṭṭhaṁ** nāma pāṭiyekkaṁ paṭivibhattaṁ natthi, tesaṁ tesaṁ rucivasena kathitaṁ.
Yath'āha—

"Manāpapariyantaṁ khvāhaṁ mahārāja pañcasu kāmaguṇesu agganti vadāmi. Teva[1] mahārāja rūpā ekaccassa manāpā honti, ekaccassa amanāpā honti, teva mahārāja saddā. Gandhā. Rasā. Phoṭṭhabbā ekaccassa manāpā honti, ekaccassa amanāpā hontī"ti[2].

Evaṁ yasmā teyeva rūpādayo eko assādeti abhinandati, tattha lobhaṁ uppādeti. Eko kujjhati paṭihaññati, tattha dosaṁ uppādeti. Ekassa iṭṭhā honti kantā manāpā, ekassa aniṭṭhā akantā amanāpā. Eko cete "iṭṭhā kantā manāpā"ti dakkhiṇato gaṇhāti, eko "aniṭṭhā akantā amanāpā"ti vāmato. Tasmā iṭṭhāniṭṭhaṁ nāma pāṭiyekkaṁ paṭivibhattaṁ nāma natthi. Paccantavāsīnañhi gaṇḍuppādāpi iṭṭhā honti kantā manāpā, Majjhimadesavāsīnaṁ atijegucchā. Tesañca moramaṁsādīni iṭṭhāni honti, itaresaṁ tāni atijegucchānīti.

So vattabbo "kiṁ pana tvaṁ iṭṭhāniṭṭhārammaṇaṁ pāṭiyekkaṁ paṭivibhattaṁ nāma natthīti vadesī"ti. Āma natthīti vadāmi. Puna tatheva yāvatatiyaṁ patiṭṭhāpetvā pañho pucchitabbo "nibbānaṁ nāma iṭṭhaṁ udāhu aniṭṭhan"ti. Jānamāno iṭṭhanti vakkhati. Sacepi na vadeyya, mā vadatu, nibbānaṁ pana ekanta-iṭṭhameva. Nanu eko nibbānassa vaṇṇe kathiyamāne kujjhitvā "tvaṁ nibbānassa vaṇṇaṁ kathesi, kiṁ tattha annapānamālāgandhavilepanasayanacchādanasamiddhā pañca kāmaguṇā atthī"ti vatvā natthīti vutte "alaṁ tava nibbānenā"ti nibbānassa vaṇṇe kathiyamāne kujjhitvā ubho kaṇṇe thaketīti? Iṭṭhetaṁ[3], etassa pana vasena tava vāde nibbānaṁ aniṭṭhaṁ nāma

1. Te ca (Sī, Syā) 2. Saṁ 1. 80 piṭṭhe. 3. Aṭṭhetaṁ (Sī)

နာမ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗံ ဣဋ္ဌမေဝ။ ယထာ စ ကမ္မဇေသု၊ ဧဝံ ဥတုသမုဋ္ဌာနာဒီသုပိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌတာ အတ္ထိ ဧဝါတိ ဣမသ္မိံ ဒုကေ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏံ ပဋိဝိဘတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ တာဝ အာစရိယာနံ သမာနတ္ထကထာ။ ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနာဟ— **ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌံ** နာမ ပါဋိယေက္ကံ ပဋိဝိဘတ္တံ နတ္ထိ၊ တေသံ တေသံ ရုစိဝသေန ကထိတံ။

ယထာဟ—

“မနာပပရိယန္တံ ခွါဟံ မဟာရာဇ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု အဂ္ဂန္တိ ဝဒါမိ။ တေဝ[၁] မဟာရာဇ ရူပါ ဧကစ္စဿ မနာပါ ဟောန္တိ၊ ဧကစ္စဿ အမနာပါ ဟောန္တိ၊ တေဝ မဟာရာဇ သဒ္ဒါ။ ဂန္ဓာ။ ရသာ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ ဧကစ္စဿ မနာပါ ဟောန္တိ၊ ဧကစ္စဿ အမနာပါ ဟောန္တီ”တိ[၂]။

ဧဝံ ယသ္မာ တေယေဝ ရူပါဒယော ဧကော အဿာဒေတိ အဘိနန္ဒတိ၊ တတ္ထ လောဘံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဧကော ကုဇ္ဈတိ ပဋိဟညတိ၊ တတ္ထ ဒေါသံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဧကဿ ဣဋ္ဌာ ဟောန္တိ ကန္တာ မနာပါ၊ ဧကဿ အနိဋ္ဌာ အကန္တာ အမနာပါ။ ဧကော စေတေ “ဣဋ္ဌာ ကန္တာ မနာပါ”တိ ဒက္ခိဏတော ဂဏှာတိ၊ ဧကော “အနိဋ္ဌာ အကန္တာ အမနာပါ”တိ ဝါမတော။ တသ္မာ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌံ နာမ ပါဋိယေက္ကံ ပဋိဝိဘတ္တံ နာမ နတ္ထိ။ ပစ္စန္တဝါသီနဉ္ဟိ ဂဏ္ဍုပ္ပါဒါပိ ဣဋ္ဌာ ဟောန္တိ ကန္တာ မနာပါ၊ မဇ္ဈိမဒေသဝါသီနံ အတိဇေဂုစ္ဆာ။ တေသဉ္စ မောရမံသာဒီနိ ဣဋ္ဌာနိ ဟောန္တိ၊ ဣတရေသံ တာနိ အတိဇေဂုစ္ဆာနီတိ။

သော ဝတ္တဗ္ဗော “ကိံ ပန တွံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏံ ပါဋိယေက္ကံ ပဋိဝိဘတ္တံ နာမ နတ္ထီတိ ဝဒေသီ”တိ။ အာမ နတ္ထီတိ ဝဒါမိ။ ပုန တထေဝ ယာဝတတိယံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ပဉှော ပုစ္ဆိတဗ္ဗော “နိဗ္ဗာနံ နာမ ဣဋ္ဌံ ဥဒါဟု အနိဋ္ဌ”န္တိ။ ဇာနမာနော ဣဋ္ဌန္တိ ဝက္ခတိ။ သစေပိ န ဝဒေယျ, မာ ဝဒတု၊ နိဗ္ဗာနံ ပန ဧကန္တဣဋ္ဌမေဝ။ နနု ဧကော နိဗ္ဗာနဿ ဝဏ္ဏေ ကထိယမာနေ ကုဇ္ဈိတွာ “တွံ နိဗ္ဗာနဿ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ၊ ကိံ တတ္ထ အန္နပါနမာလာဂန္ဓဝိလေပနသယနစ္ဆာဒနသမိဒ္ဓါ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ အတ္ထီ”တိ ဝတွာ နတ္ထီတိ ဝုတ္တေ “အလံ တဝ နိဗ္ဗာနေနာ”တိ နိဗ္ဗာနဿ ဝဏ္ဏေ ကထိယမာနေ ကုဇ္ဈိတွာ ဥဘော ကဏ္ဏေ ထကေတီတိ? ဣဋ္ဌေတံ[၃]၊ ဧတဿ ပန ဝသေန တဝ ဝါဒေ နိဗ္ဗာနံ အနိဋ္ဌံ နာမ

၁-တေ စ (သီ၊ သျာ) ၂-သံ ၁-၈၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဋ္ဌေတံ (သီ)

hoti[1]. Na panetaṁ evaṁ gahetabbaṁ. Eso hi viparītasaññāya katheti. Saññāvipallāsena ca tadeva ārammaṇaṁ ekassa iṭṭhaṁ hoti, ekassa aniṭṭhaṁ.

Iṭṭhāniṭṭhārammaṇaṁ pana pāṭiyekkaṁ vibhattaṁ atthīti. Kassa vasena vibhattanti, majjhimakasattassa. Idañhi na ati-issarānaṁ Mahāsammatamahāsudassanadhammāsokādīnaṁ vasena vibhattaṁ. Tesañhi dibbakappampi ārammaṇaṁ amanāpaṁ upaṭṭhāti. Na atiduggatānaṁ dullabhannapānānaṁ vasena vibhattaṁ. Tesañhi kaṇājakabhattasitthānipi pūtimaṁsarasopi atimadhuro amatasadiso ca hoti. Majjhimakānaṁ pana gaṇakamahāmattaseṭṭhikuṭumbika vāṇijādīnaṁ kālena iṭṭhaṁ, kālena aniṭṭhaṁ labhamānānaṁ vasena vibhattaṁ. Evarūpā hi iṭṭhāniṭṭhaṁ paricchindituṁ sakkontīti.

Tipiṭakacūḷābhayatthero[2] panāha iṭṭhāniṭṭhaṁ nāma vipākavaseneva paricchinnaṁ, na javanavasena. Javanaṁ pana saññāvipallāsavasena iṭṭhasmiṁyeva rajjati, iṭṭhasmiṁyeva dussati. Aniṭṭhasmiṁyeva rajjati, aniṭṭhasmiṁyeva dussatīti. Vipākavaseneva panetaṁ ekantato paricchijjati. Na hi sakkā vipākacittaṁ vañcetuṁ. Sace ārammaṇaṁ iṭṭhaṁ hoti, kusalavipākaṁ uppajjati. Sace aniṭṭhaṁ, akusalavipākaṁ uppajjatīti. Kiñcāpi hi micchādiṭṭhikā Buddhaṁ vā saṁghaṁ vā mahācetiyādīni vā uḷārāni ārammaṇāni disvā akkhīni pidahanti, domanassaṁ āpajjanti, dhammasaddaṁ sutvā kaṇṇe thakenti, cakkhuviññāṇasotaviññāṇāni pana nesaṁ kusalavipākāneva honti.

Kiñcāpi gūthasūkarādayo gūthagandhaṁ ghāyitvā khādituṁ labhissāmāti somanassajātā honti, gūthadassane pana tesaṁ cakkhuviññāṇaṁ tassa gandhaghāyane ghānaviññāṇaṁ rasasāyane jivhāviññāṇañca akusalavipākameva hoti. Bandhitvā varasayane sayāpitasūkaro ca kiñcāpi viravati, saññāvipallāsena panassa javanasmiṁyeva domanassaṁ uppajjati, kāyaviññāṇaṁ kusalavipākameva. Kasmā? Ārammaṇassa iṭṭhatāya.

Api ca dvāravasenapi iṭṭhāniṭṭhatā veditabbā. Sukhasamphassañhi gūthakalalaṁ cakkhudvāraghānadvāresu aniṭṭhaṁ, kāyadvāre iṭṭhaṁ hoti. Cakkavattino

1. Hotu (Syā, Ka)
2. Tipiṭakacūḷanāgatthero (Sī)

ဟောတိ[၁]။ န ပနေတံ ဧဝံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဧသော ဟိ ဝိပရီတသညာယ ကထေတိ။ သညာဝိပလ္လာသေန စ တဒေဝ အာရမ္မဏံ ဧကဿ ဣဋ္ဌံ ဟောတိ၊ ဧကဿ အနိဋ္ဌံ။

ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏံ ပန ပါဋိယေက္ကံ ဝိဘတ္တံ အတ္ထီတိ။ ကဿ ဝသေန ဝိဘတ္တန္တိ၊ မဇ္ဈိမကသတ္တဿ။ ဣဒဉှိ န အတိဣဿရာနံ မဟာသမ္မတမဟာသုဒဿန-ဓမ္မာသောကာဒီနံ ဝသေန ဝိဘတ္တံ။ တေသဉှိ ဒိဗ္ဗကပ္ပမ္ပိ အာရမ္မဏံ အမနာပံ ဥပဋ္ဌာတိ။ န အတိဒုဂ္ဂတာနံ ဒုလ္လဘန္နပါနာနံ ဝသေန ဝိဘတ္တံ။ တေသဉှိ ကဏာဇကဘတ္တသိတ္ထာနိပိ ပူတိမံသရသောပိ အတိမဓုရော အမတသဒိသော စ ဟောတိ။ မဇ္ဈိမကာနံ ပန ဂဏကမဟာမတ္တသေဋ္ဌိကုဋုမ္ဗိကဝါဏိဇာဒီနံ ကာလေန ဣဋ္ဌံ, ကာလေန အနိဋ္ဌံ လဘမာနာနံ ဝသေန ဝိဘတ္တံ။ ဧဝရူပါ ဟိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ သက္ကောန္တီတိ။

တိပိဋကစူဠာဘယတ္ထေရော[၂] ပနာဟ—ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌံ နာမ ဝိပါကဝသေနေဝ ပရိစ္ဆိန္နံ၊ န ဇဝနဝသေန။ ဇဝနံ ပန သညာဝိပလ္လာသဝသေန ဣဋ္ဌသ္မိံယေဝ ရဇ္ဇတိ၊ ဣဋ္ဌသ္မိံယေဝ ဒုဿတိ။ အနိဋ္ဌသ္မိံယေဝ ရဇ္ဇတိ၊ အနိဋ္ဌသ္မိံယေဝ ဒုဿတီတိ။ ဝိပါကဝသေနေဝ ပနေတံ ဧကန္တတော ပရိစ္ဆိဇ္ဇတိ။ န ဟိ သက္ကာ ဝိပါကစိတ္တံ ဝဉ္စေတုံ။ သစေ အာရမ္မဏံ ဣဋ္ဌံ ဟောတိ၊ ကုသလဝိပါကံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သစေ အနိဋ္ဌံ၊ အကုသလဝိပါကံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ ဗုဒ္ဓံ ဝါ သံဃံ ဝါ မဟာစေတိယာဒီနိ ဝါ ဥဠာရာနိ အာရမ္မဏာနိ ဒိသွာ အက္ခီနိ ပိဒဟန္တိ၊ ဒေါမနဿံ အာပဇ္ဇန္တိ၊ ဓမ္မသဒ္ဒံ သုတွာ ကဏ္ဏေ ထကေန္တိ၊ စက္ခု-ဝိညာဏသောတဝိညာဏာနိ ပန နေသံ ကုသလဝိပါကာနေဝ ဟောန္တိ။

ကိဉ္စာပိ ဂူထသူကရာဒယော ဂူထဂန္ဓံ ဃာယိတွာ ခါဒိတုံ လဘိဿာမာတိ သောမနဿဇာတာ ဟောန္တိ၊ ဂူထဒဿနေ ပန တေသံ စက္ခုဝိညာဏံ တဿ ဂန္ဓဃာယနေ ဃာနဝိညာဏံ ရသသာယနေ ဇိဝှါဝိညာဏဉ္စ အကုသလ-ဝိပါကမေဝ ဟောတိ။ ဗန္ဓိတွာ ဝရသယနေ သယာပိတသူကရော စ ကိဉ္စာပိ ဝိရဝတိ၊ သညာဝိပလ္လာသေန ပနဿ ဇဝနသ္မိံယေဝ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကာယဝိညာဏံ ကုသလဝိပါကမေဝ။ ကသ္မာ? အာရမ္မဏဿ ဣဋ္ဌတာယ။

အပိစ ဒွါရဝသေနပိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သုခသမ္ဖဿဉှိ ဂူထကလလံ စက္ခုဒွါရဃာနဒွါရေသု အနိဋ္ဌံ၊ ကာယဒွါရေ ဣဋ္ဌံ ဟောတိ။ စက္ကဝတ္တိနော

၁-ဟောတု (သျာ၊ က)
၂-တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော (သီ)

maṇiratanena pothiyamānassa[1] suvaṇṇasūle uttāsitassa ca maṇiratanasuvaṇṇasūlāni cakkhudvāre iṭṭhāni honti, kāyadvāre aniṭṭhāni. Kasmā? Mahādukkhassa uppādanato. Evaṁ iṭṭhāniṭṭhaṁ ekantato vipākeneva paricchijjatīti veditabbaṁ.

Taṁ taṁ vā panāti ettha na heṭṭhimanayo oloketabbo. Na hi Bhagavā sammutimanāpaṁ bhindati. Puggalamanāpaṁ pana bhindati. Tasmā taṁtaṁvāpanavaseneva upādāyupādāya hīnappaṇītatā veditabbā. Nerayikānañhi rūpaṁ koṭippattaṁ **hīnaṁ** nāma, taṁ upādāya tiracchānesu nāgasupaṇṇānaṁ rūpaṁ **paṇītaṁ** nāma. Tesaṁ rūpaṁ hīnaṁ, taṁ upādāya petānaṁ rūpaṁ paṇītaṁ nāma. Tesampi hīnaṁ, taṁ upādāya jānapadānaṁ rūpaṁ paṇītaṁ nāma. Tesampi hīnaṁ, taṁ upādāya gāmabhojakānaṁ rūpaṁ paṇītaṁ nāma. Tesampi hīnaṁ, taṁ upādāya janapadassāmikānaṁ rūpaṁ paṇītaṁ nāma. Tesampi hīnaṁ, taṁ upādāya padesarājūnaṁ rūpaṁ paṇītaṁ nāma. Tesampi hīnaṁ, taṁ upādāya cakkavattirañño rūpaṁ paṇītaṁ nāma. Tassāpi hīnaṁ, taṁ upādāya bhummadevānaṁ rūpaṁ paṇītaṁ nāma. Tesampi hīnaṁ, taṁ upādāya Cātumahārājikānaṁ devānaṁ rūpaṁ paṇītaṁ nāma. Tesampi hīnaṁ, taṁ upādāya Tāvatiṁsānaṁ devānaṁ rūpaṁ paṇītaṁ nāma -pa-. Akaniṭṭhadevānaṁ pana rūpaṁ matthakappattaṁ paṇītaṁ nāma.

7. Dūradukaniddese **itthindriyā**dīni heṭṭhā vibhattāneva. Imasmiṁ pana duke duppariggahaṭṭhena lakkhaṇaduppaṭivijjhatāya sukhumarūpaṁ **dūre**ti kathitaṁ, sukhapariggahaṭṭhena lakkhaṇasuppaṭivijjhatāya oḷārikarūpaṁ **santike**ti. Kabaḷīkārāhārapariyosāne ca niyyātanaṭṭhānepi "idaṁ vuccati rūpaṁ dūre"ti na niyyātitaṁ[2]. Kasmā? Duvidhañhi dūre nāma lakkhaṇato ca okāsato cāti. Tattha lakkhaṇato dūreti na kathitaṁ. Taṁ okāsato kathetabbaṁ. Tasmā dūreti akathitaṁ oḷārikarūpaṁ okāsato dūreti dassetuṁ aniyyātetvāva **yaṁ vā panaññampī**ti-ādimāha. Santikapadaniddesepi eseva nayo. Tattha **anāsanne**ti na āsanne. **Anupakaṭṭhe**ti nissaṭe. **Dūre**ti dūramhi. **Asantike**ti na santike. **Idaṁ vuccati rūpaṁ dūre**ti idaṁ pannarasavidhaṁ sukhumarūpaṁ lakkhaṇato dūre, dasavidhaṁ pana oḷārikarūpaṁ yevāpanakavasena okāsato dūreti vuccati. Santikapadaniddeso uttānatthoyeva.

1. Phoṭiyamānassa (Ka) 2. Na kathitaṁ (Sī)

မဏိရတနေန ပေါထိယမာနဿ[၁] သုဝဏ္ဏသူလေ ဥတ္တာသိတဿ စ မဏိရတန-သုဝဏ္ဏသူလာနိ စက္ခုဒွါရေ ဣဋ္ဌာနိ ဟောန္တိ၊ ကာယဒွါရေ အနိဋ္ဌာနိ။ ကသ္မာ? မဟာဒုက္ခဿ ဥပ္ပါဒနတော။ ဧဝံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌံ ဧကန္တတော ဝိပါကေနေဝ ပရိစ္ဆိဇ္ဇတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တံ တံ ဝါ ပနာတိ ဧတ္ထ န ဟေဋ္ဌိမနယော ဩလောကေတဗ္ဗော။ န ဟိ ဘဂဝါ သမ္မုတိမနာပံ ဘိန္ဒတိ။ ပုဂ္ဂလမနာပံ ပန ဘိန္ဒတိ။ တသ္မာ တံတံဝါပနဝသေနေဝ ဥပါဒါယုပါဒါယ ဟီနပ္ပဏီတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နေရယိကာနဉှိ ရူပံ ကောဋိပ္ပတ္တံ **ဟီနံ** နာမ၊ တံ ဥပါဒါယ တိရစ္ဆာနေသု နာဂသုပဏ္ဏာနံ ရူပံ **ပဏီတံ** နာမ။ တေသံ ရူပံ ဟီနံ၊ တံ ဥပါဒါယ ပေတာနံ ရူပံ ပဏီတံ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟီနံ၊ တံ ဥပါဒါယ ဇာနပဒါနံ ရူပံ ပဏီတံ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟီနံ၊ တံ ဥပါဒါယ ဂါမဘောဇကာနံ ရူပံ ပဏီတံ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟီနံ၊ တံ ဥပါဒါယ ဇနပဒဿာမိကာနံ ရူပံ ပဏီတံ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟီနံ၊ တံ ဥပါဒါယ ပဒေသရာဇူနံ ရူပံ ပဏီတံ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟီနံ၊ တံ ဥပါဒါယ စက္ကဝတ္တိရညော ရူပံ ပဏီတံ နာမ။ တဿာပိ ဟီနံ၊ တံ ဥပါဒါယ ဘုမ္မဒေဝါနံ ရူပံ ပဏီတံ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟီနံ၊ တံ ဥပါဒါယ စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဒေဝါနံ ရူပံ ပဏီတံ နာမ။ တေသမ္ပိ ဟီနံ၊ တံ ဥပါဒါယ တာဝတိံသာနံ ဒေဝါနံ ရူပံ ပဏီတံ နာမ။ပ။ အကနိဋ္ဌဒေဝါနံ ပန ရူပံ မတ္ထကပ္ပတ္တံ ပဏီတံ နာမ။

၇။ ဒူရဒုကနိဒ္ဒေသေ **ဣတ္ထိန္ဒြိယာ**ဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝိဘတ္တာနေဝ။ ဣမသ္မိံ ပန ဒုကေ ဒုပ္ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌေန လက္ခဏဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈတာယ သုခုမရူပံ **ဒူရေ**တိ ကထိတံ၊ သုခ-ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌေန လက္ခဏသုပ္ပဋိဝိဇ္ဈတာယ ဩဠာရိကရူပံ **သန္တိကေ**တိ။ ကဗဠီကာ-ရာဟာရပရိယောသာနေ စ နိယျာတနဋ္ဌာနေပိ "ဣဒံ ဝုစ္စတိ ရူပံ ဒူရေ"တိ န နိယျာတိတံ[၂]။ ကသ္မာ? ဒုဝိဓဉှိ ဒူရေ နာမ လက္ခဏတော စ ဩကာသတော စာတိ။ တတ္ထ လက္ခဏတော ဒူရေတိ န ကထိတံ။ တံ ဩကာသတော ကထေတဗ္ဗံ။ တသ္မာ ဒူရေတိ အကထိတံ ဩဠာရိကရူပံ ဩကာသတော ဒူရေတိ ဒဿေတုံ အနိယျာတေတွာဝ **ယံ ဝါ ပနညမ္ပီ**တိအာဒိမာဟ။ သန္တိကပဒနိဒ္ဒေသေပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ **အနာသန္နေ**တိ န အာသန္နေ။ **အနုပကဋ္ဌေ**တိ နိဿဋေ။ **ဒူရေ**တိ ဒူရမှိ။ **အသန္တိကေ**တိ န သန္တိကေ။ **ဣဒံ ဝုစ္စတိ ရူပံ ဒူရေ**တိ ဣဒံ ပန္နရသဝိဓံ သုခုမရူပံ လက္ခဏတော ဒူရေ၊ ဒသဝိဓံ ပန ဩဠာရိကရူပံ ယေဝါပနကဝသေန ဩကာသတော ဒူရေတိ ဝုစ္စတိ။ သန္တိကပဒနိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။

၁-ဖောဋိယမာနဿ (က) ၂-န ကထိတံ (သီ)

Idaṁ vuccati rūpaṁ santiketi idaṁ dasavidhaṁ oḷārikarūpaṁ lakkhaṇato santike, pañcadasavidhaṁ pana sukhumarūpaṁ yevāpanakavasena okāsato santiketi vuccati. Kittakato paṭṭhāya pana rūpaṁ okāsavasena santike nāma, kittakato paṭṭhāya[1] dūre nāmāti? Pakatikathāya kathentānaṁ dvādasahattho savanūpacāro nāma hoti. Tassa orato rūpaṁ santike, parato dūre. Tattha sukhumarūpaṁ dūre hontaṁ lakkhaṇatopi okāsatopi dūre hoti. Santike hontaṁ pana okāsatova santike hoti, na lakkhaṇato. Oḷārikarūpaṁ santike hontaṁ lakkhaṇatopi okāsatopi santike hoti. Dūre hontaṁ okāsatova dūre hoti, na lakkhaṇato.

Taṁ taṁ vā panāti ettha na heṭṭhimanayo oloketabbo. Heṭṭhā hi bhindamāno gato. Idha pana na lakkhaṇato dūraṁ bhindati, okāsato dūrameva bhindati. Upādāyupādāya dūrasantikaṁ hi ettha dassitaṁ. Attano hi rūpaṁ santike nāma, antokucchigatassāpi parassa dūre. Antokucchigatassa santike, bahiṭṭhitassa dūre. Ekamañce sayitassa santike, bahipamukhe ṭhitassa dūre. Antopariveṇe rūpaṁ santike, bahipariveṇe dūre. Antosaṁghārāme rūpaṁ santike, bahisaṁghārāme dūre. Antosīmāya rūpaṁ santike, bahisīmāya dūre. Antogāmakhette rūpaṁ santike, bahigāmakhette dūre. Antojanapade rūpaṁ santike, bahijanapade dūre. Antorajjasīmāya rūpaṁ santike, bahirajjasīmāya dūre. Antosamudde rūpaṁ santike, bahisamudde rūpaṁ dūre. Antocakkavāḷe rūpaṁ santike, bahicakkavāḷe dūreti.

Ayaṁ rūpakkhandhaniddeso.

---

2. Vedanākkhandhaniddesa

8. Vedanākkhandhaniddesādīsu heṭṭhā vuttasadisaṁ pahāya apubbameva vaṇṇayissāma. **Yā kāci vedanā**ti catubhūmikavedanaṁ pariyādiyati. **Sukhā vedanā**ti-ādīni atītādivasena niddiṭṭhavedanaṁ sabhāvato

1. Paṭṭhāya pana (Sī)

ဣဒံ ဝုစ္စတိ ရူပံ သန္တိကေတိ ဣဒံ ဒသဝိဓံ ဩဠာရိကရူပံ လက္ခဏတော သန္တိကေ၊ ပဉ္စဒသဝိဓံ ပန သုခုမရူပံ ယေဝါပနကဝသေန ဩကာသတော သန္တိကေတိ ဝုစ္စတိ။ ကိတ္တကတော ပဋ္ဌာယ ပန ရူပံ ဩကာသဝသေန သန္တိကေ နာမ၊ ကိတ္တကတော ပဋ္ဌာယ[၁] ဒူရေ နာမာတိ? ပကတိကထာယ ကထေန္တာနံ ဒွါဒသဟတ္ထော သဝနူပစာရော နာမ ဟောတိ။ တဿ ဩရတော ရူပံ သန္တိကေ၊ ပရတော ဒူရေ။ တတ္ထ သုခုမရူပံ ဒူရေ ဟောန္တံ လက္ခဏတောပိ ဩကာသတောပိ ဒူရေ ဟောတိ။ သန္တိကေ ဟောန္တံ ပန ဩကာသတောဝ သန္တိကေ ဟောတိ၊ န လက္ခဏတော။ ဩဠာရိကရူပံ သန္တိကေ ဟောန္တံ လက္ခဏတောပိ ဩကာသတောပိ သန္တိကေ ဟောတိ။ ဒူရေ ဟောန္တံ ဩကာသတောဝ ဒူရေ ဟောတိ၊ န လက္ခဏတော။

တံ တံ ဝါ ပနာတိ ဧတ္ထ န ဟေဋ္ဌိမနယော ဩလောကေတဗ္ဗော။ ဟေဋ္ဌာ ဟိ ဘိန္ဒမာနော ဂတော။ ဣဓ ပန န လက္ခဏတော ဒူရံ ဘိန္ဒတိ၊ ဩကာသတော ဒူရမေဝ ဘိန္ဒတိ။ ဥပါဒါယုပါဒါယ ဒူရသန္တိကံ ဟိ ဧတ္ထ ဒဿိတံ။ အတ္တနော ဟိ ရူပံ သန္တိကေ နာမ၊ အန္တောကုစ္ဆိဂတဿာပိ ပရဿ ဒူရေ။ အန္တောကုစ္ဆိဂတဿ သန္တိကေ၊ ဗဟိဋ္ဌိတဿ ဒူရေ။ ဧကမဉ္စေ သယိတဿ သန္တိကေ၊ ဗဟိပမုခေ ဌိတဿ ဒူရေ။ အန္တောပရိဝေဏေ ရူပံ သန္တိကေ၊ ဗဟိပရိဝေဏေ ဒူရေ။ အန္တောသံဃာရာမေ ရူပံ သန္တိကေ၊ ဗဟိသံဃာရာမေ ဒူရေ။ အန္တောသီမာယ ရူပံ သန္တိကေ၊ ဗဟိသီမာယ ဒူရေ။ အန္တောဂါမခေတ္တေ ရူပံ သန္တိကေ၊ ဗဟိဂါမခေတ္တေ ဒူရေ။ အန္တောဇနပဒေ ရူပံ သန္တိကေ၊ ဗဟိဇနပဒေ ဒူရေ။ အန္တောရဇ္ဇသီမာယ ရူပံ သန္တိကေ၊ ဗဟိရဇ္ဇသီမာယ ဒူရေ။ အန္တောသမုဒ္ဒေ ရူပံ သန္တိကေ၊ ဗဟိသမုဒ္ဒေ ရူပံ ဒူရေ။ အန္တောစက္ကဝါဠေ ရူပံ သန္တိကေ၊ ဗဟိစက္ကဝါဠေ ဒူရေတိ။

အယံ ရူပက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသော။

၂-ဝေဒနာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ

၈။ ဝေဒနာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသာဒီသု ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တသဒိသံ ပဟာယ အပုဗ္ဗမေဝ ဝဏ္ဏယိဿာမ။ **ယာ ကာစိ ဝေဒနာ**တိ စတုဘူမိကဝေဒနံ ပရိယာဒိယတိ။ **သုခါ ဝေဒနာ**တိအာဒီနိ အတီတာဒိဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌဝေဒနံ သဘာဝတော

၁-ပဋ္ဌာယ ပန (သီ)

dassetuṁ vuttāni. Tattha sukhā vedanā atthi kāyikā, atthi cetasikā. Tathā dukkhā vedanā. Adukkhamasukhā pana cakkhādayo pasādakāye sandhāya pariyāyena atthi kāyikā, atthi cetasikā. Tattha sabbāpi kāyikā kāmāvacarā, tathā cetasikā dukkhā vedanā. Cetasikā sukhā pana tebhūmikā. Adukkhamasukhā catubhūmikā. Tassā sabbappakārāyapi santativasena khaṇādivasena ca atītādibhāvo veditabbo.

Tattha santativasena ekavīthi-ekajavana-ekasamāpattipariyāpannā ekavidhavisayasamāyogappavattā[1] ca paccuppannā, tato pubbe atītā, pacchā anāgatā. Khaṇādivasena khaṇattayapariyāpannā pubbantāparantamajjhagatā sakiccañca kurumānā vedanā paccuppannā, tato pubbe atītā, pacchā anāgatā. Tattha khaṇādibhāvena atītādibhāvaṁ sandhāya ayaṁ niddeso katoti veditabbo.

11. Oḷārikasukhamaniddese **akusalā vedanā**ti-ādīni jātito oḷārikasukhumabhāvaṁ dassetuṁ vuttāni. **Dukkhā vedanā oḷārikā**ti-ādīni sabhāvato. **Asamāpannassa vedanā**ti-ādīni puggalato. **Sāsavā**ti-ādīni lokiyalokuttarato oḷārikasukhumabhāvaṁ dassetuṁ vuttāni, tattha akusalā tāva sadarathaṭṭhena dukkhavipākaṭṭhena ca oḷārikā. Kusalā niddarathaṭṭhena sukhavipākaṭṭhena ca sukhumā. Abyākatā nirussāhaṭṭhena avipākaṭṭhena ca sukhumā, kusalākusalā sa-ussāhaṭṭhena savipākaṭṭhena ca oḷārikā. Abyākatā vuttanayeneva sukhumā.

Dukkhā asātaṭṭhena dukkhaṭṭhena ca oḷārikā, sukhā sātaṭṭhena sukhaṭṭhena ca sukhumā, adukkhamasukhā santaṭṭhena paṇītaṭṭhena ca sukhumā. Sukhadukkhā khobhanaṭṭhena pharaṇaṭṭhena ca oḷārikā. Sukhavedanāpi hi khobheti pharati, tathā dukkhavedanāpi. Sukhañhi uppajjamānaṁ sakalasarīraṁ khobhentaṁ āluḷentaṁ abhisandayamānaṁ maddayamānaṁ chādayamānaṁ sītodakaghaṭena āsiñcayamānaṁ viya uppajjati. Dukkhaṁ uppajjamānaṁ tattaphālaṁ[2] anto pavesentaṁ viya tiṇukkāya bahi jhāpayamānaṁ viya uppajjati. Adukkhamasukhā pana vuttanayeneva sukhumā. Asamāpannassa vedanā nānārammaṇe vikkhittabhāvato

1. ...samāyogappattā (Sī) 2. Tattathālaṁ (Sī, Syā)

ဒဿေတုံ ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ သုခါ ဝေဒနာ အတ္ထိ ကာယိကာ၊ အတ္ထိ စေတသိကာ။ တထာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ။ အဒုက္ခမသုခါ ပန စက္ခါဒယော ပသာဒကာယေ သန္ဓာယ ပရိယာယေန အတ္ထိ ကာယိကာ၊ အတ္ထိ စေတသိကာ။ တတ္ထ သဗ္ဗာပိ ကာယိကာ ကာမာဝစရာ၊ တထာ စေတသိကာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ။ စေတသိကာ သုခါ ပန တေဘူမိကာ။ အဒုက္ခမသုခါ စတုဘူမိကာ။ တဿာ သဗ္ဗပ္ပကာရာယပိ သန္တတိဝသေန ခဏာဒိဝသေန စ အတီတာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ သန္တတိဝသေန ဧကဝီထိဧကဇဝနဧကသမာပတ္တိပရိယာပန္နာ ဧကဝိဓ-ဝိသယသမာယောဂပ္ပဝတ္တာ[၁] စ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ။ ခဏာဒိဝသေန ခဏတ္တယပရိယာပန္နာ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တမဇ္ဈဂတာ သကိစ္စဉ္စ ကုရုမာနာ ဝေဒနာ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ။ တတ္ထ ခဏာဒိဘာဝေန အတီတာဒိဘာဝံ သန္ဓာယ အယံ နိဒ္ဒေသော ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၁။ ဩဠာရိကသုခုမနိဒ္ဒေသေ **အကုသလာ ဝေဒနာ**တိအာဒီနိ ဇာတိတော ဩဠာရိကသုခုမဘာဝံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တာနိ။ **ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ**တိအာဒီနိ သဘာဝတော။ **အသမာပန္နဿ ဝေဒနာ**တိအာဒီနိ ပုဂ္ဂလတော။ **သာသဝါ**တိအာဒီနိ လောကိယလောကုတ္တရတော ဩဠာရိကသုခုမဘာဝံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တာနိ၊ တတ္ထ အကုသလာ တာဝ သဒရထဋ္ဌေန ဒုက္ခဝိပါကဋ္ဌေန စ ဩဠာရိကာ။ ကုသလာ နိဒ္ဒရထဋ္ဌေန သုခဝိပါကဋ္ဌေန စ သုခုမာ။ အဗျာကတာ နိရုဿာဟဋ္ဌေန အဝိပါကဋ္ဌေန စ သုခုမာ၊ ကုသလာကုသလာ သဥဿာဟဋ္ဌေန သဝိပါကဋ္ဌေန စ ဩဠာရိကာ။ အဗျာကတာ ဝုတ္တနယေနေဝ သုခုမာ။

ဒုက္ခာ အသာတဋ္ဌေန ဒုက္ခဋ္ဌေန စ ဩဠာရိကာ၊ သုခါ သာတဋ္ဌေန သုခဋ္ဌေန စ သုခုမာ၊ အဒုက္ခမသုခါ သန္တဋ္ဌေန ပဏီတဋ္ဌေန စ သုခုမာ။ သုခဒုက္ခာ ခေါဘနဋ္ဌေန ဖရဏဋ္ဌေန စ ဩဠာရိကာ။ သုခဝေဒနာပိ ဟိ ခေါဘေတိ ဖရတိ၊ တထာ ဒုက္ခဝေဒနာပိ။ သုခဉှိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ သကလသရီရံ ခေါဘေန္တံ အာလုဠေန္တံ အဘိသန္ဒယမာနံ မဒ္ဒယမာနံ ဆာဒယမာနံ သီတောဒကဃဋေန အာသိဉ္စယ-မာနံ ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ တတ္တဖာလံ[၂] အန္တော ပဝေသေန္တံ ဝိယ တိဏုက္ကာယ ဗဟိ ဈာပယမာနံ ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဒုက္ခမသုခါ ပန ဝုတ္တနယေနေဝ သုခုမာ။ အသမာပန္နဿ ဝေဒနာ နာနာရမ္မဏေ ဝိက္ခိတ္တဘာဝတော

၁-....သမာယောဂပ္ပတ္တာ (သီ) ၂-တတ္တထာလံ (သီ၊ သျာ)

oḷārikā, samāpannassa vedanā ekattanimitteyeva caratīti sukhumā. Sāsavā āsavuppattihetuto oḷārikā. Āsavacāro nāma ekanta-oḷāriko. Anāsavā vuttapariyāyena sukhumā.

Tattha eko neva kusalattike kovido hoti, na vedanāttike. So kusalattikaṁ rakkhāmīti vedanāttikaṁ bhindati, vedanāttikaṁ rakkhāmīti kusalattikaṁ bhindati, eko tikaṁ rakkhāmīti bhūmantaraṁ bhindati, eko na bhindati. Kathaṁ? “Sukhadukkhā vedanā oḷārikā, adukkhamasukhā vedanā sukhumā”ti hi vedanāttike vuttaṁ. Taṁ eko paṭikkhipati na sabbā adukkhamasukhā sukhumā. Sā hi kusalāpi atthi akusalāpi abyākatāpi. Tattha kusalākusalā oḷārikā, abyākatā sukhumā. Kasmā? Kusalattike Pāḷiyaṁ āgatattāti. Evaṁ kusalattiko rakkhito hoti, vedanāttiko pana bhinno.

“Kusalākusalā vedanā oḷārikā, abyākatā vedanā sukhumā”ti yaṁ pana kusalattike vuttaṁ, taṁ eko paṭikkhipati na sabbā abyākatā sukhumā. Sā hi sukhāpi atthi dukkhāpi adukkhamasukhāpi. Tattha sukhadukkhā oḷārikā, adukkhamasukhā sukhumā. Kasmā? Vedanāttike Pāḷiyaṁ āgatattāti. Evaṁ vedanāttiko rakkhito hoti, kusalattiko pana bhinno. Kusalattikassa pana āgataṭṭhāne vedanāttikaṁ anoloketvā vedanāttikassa āgataṭṭhāne kusalattikaṁ anoloketvā kusalādīnaṁ kusalattikalakkhaṇena sukhādīnaṁ vedanāttikalakkhaṇena oḷārikasukhumataṁ kathento na bhindati nāma.

Yampi “kusalākusalā vedanā oḷārikā, abyākatā vedanā sukhumā”ti kusalattike vuttaṁ, tattheko “kusalā lokuttaravedanāpi samānā oḷārikā nāma, vipākā antamaso dvipañcaviññāṇasahajātāpi samānā sukhumā nāma hotī”ti vadati. So evarūpaṁ santaṁ paṇītaṁ lokuttaravedanaṁ oḷārikaṁ nāma karonto dvipañcaviññāṇasampayuttaṁ ahetukaṁ hīnaṁ jaḷaṁ vedanaṁ sukhumaṁ nāma karonto tikaṁ rakkhissāmīti bhūmantaraṁ bhindati nāma. Tattha tattha bhūmiyaṁ kusalaṁ pana taṁtaṁbhūmivipākeneva saddhiṁ yojetvā kathento na bhindati nāma. Tatrāyaṁ nayo kāmāvacarakusalā hi oḷārikā, kāmāvacaravipākā sukhumā.

ဩဠာရိကာ၊ သမာပန္နဿ ဝေဒနာ ဧကတ္တနိမိတ္တေယေဝ စရတီတိ သုခုမာ။ သာသဝါ အာသဝုပ္ပတ္တိဟေတုတော ဩဠာရိကာ။ အာသဝစာရော နာမ ဧကန္တဩဠာရိကော။ အနာသဝါ ဝုတ္တပရိယာယေန သုခုမာ။

တတ္ထ ဧကော နေဝ ကုသလတ္တိကေ ကောဝိဒေါ ဟောတိ၊ န ဝေဒနာတ္တိကေ။ သော ကုသလတ္တိကံ ရက္ခာမီတိ ဝေဒနာတ္တိကံ ဘိန္ဒတိ၊ ဝေဒနာတ္တိကံ ရက္ခာမီတိ ကုသလတ္တိကံ ဘိန္ဒတိ၊ ဧကော တိကံ ရက္ခာမီတိ ဘူမန္တရံ ဘိန္ဒတိ၊ ဧကော န ဘိန္ဒတိ။ ကထံ? “သုခဒုက္ခာ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ သုခုမာ”တိ ဟိ ဝေဒနာတ္တိကေ ဝုတ္တံ။ တံ ဧကော ပဋိက္ခိပတိ—န သဗ္ဗာ အဒုက္ခမသုခါ သုခုမာ။ သာ ဟိ ကုသလာပိ အတ္ထိ အကုသလာပိ အဗျာကတာပိ။ တတ္ထ ကုသလာကုသလာ ဩဠာရိကာ၊ အဗျာကတာ သုခုမာ။ ကသ္မာ? ကုသလတ္တိကေ ပါဠိယံ အာဂတတ္တာတိ။ ဧဝံ ကုသလတ္တိကော ရက္ခိတော ဟောတိ၊ ဝေဒနာတ္တိကော ပန ဘိန္နော။

“ကုသလာကုသလာ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ အဗျာကတာ ဝေဒနာ သုခုမာ”တိ ယံ ပန ကုသလတ္တိကေ ဝုတ္တံ၊ တံ ဧကော ပဋိက္ခိပတိ—န သဗ္ဗာ အဗျာကတာ သုခုမာ။ သာ ဟိ သုခါပိ အတ္ထိ ဒုက္ခာပိ အဒုက္ခမသုခါပိ။ တတ္ထ သုခဒုက္ခာ ဩဠာရိကာ၊ အဒုက္ခမသုခါ သုခုမာ။ ကသ္မာ? ဝေဒနာတ္တိကေ ပါဠိယံ အာဂတတ္တာတိ။ ဧဝံ ဝေဒနာတ္တိကော ရက္ခိတော ဟောတိ၊ ကုသလတ္တိကော ပန ဘိန္နော။ ကုသလတ္တိကဿ ပန အာဂတဋ္ဌာနေ ဝေဒနာတ္တိကံ အနောလောကေတွာ ဝေဒနာတ္တိကဿ အာဂတဋ္ဌာနေ ကုသလတ္တိကံ အနောလောကေတွာ ကုသလာဒီနံ ကုသလတ္တိကလက္ခဏေန သုခါဒီနံ ဝေဒနာတ္တိကလက္ခဏေန ဩဠာရိကသုခုမတံ ကထေန္တော န ဘိန္ဒတိ နာမ။

ယမ္ပိ “ကုသလာကုသလာ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ အဗျာကတာ ဝေဒနာ သုခုမာ”တိ ကုသလတ္တိကေ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထေကော “ကုသလာ လောကုတ္တရဝေဒနာပိ သမာနာ ဩဠာရိကာ နာမ၊ ဝိပါကာ အန္တမသော ဒွိပဉ္စဝိညာဏသဟဇာတာပိ သမာနာ သုခုမာ နာမ ဟောတီ”တိ ဝဒတိ။ သော ဧဝရူပံ သန္တံ ပဏီတံ လောကုတ္တရဝေဒနံ ဩဠာရိကံ နာမ ကရောန္တော ဒွိပဉ္စဝိညာဏသမ္ပယုတ္တံ အဟေတုကံ ဟီနံ ဇဠံ ဝေဒနံ သုခုမံ နာမ ကရောန္တော တိကံ ရက္ခိဿာမီတိ ဘူမန္တရံ ဘိန္ဒတိ နာမ။ တတ္ထ တတ္ထ ဘူမိယံ ကုသလံ ပန တံတံဘူမိဝိပါကေနေဝ သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ကထေန္တော န ဘိန္ဒတိ နာမ။ တတြာယံ နယော—ကာမာဝစရကုသလာ ဟိ ဩဠာရိကာ၊ ကာမာဝစရဝိပါကာ သုခုမာ။

rūpāvacarārūpāvacaralokuttarakusalā oḷārikā, rūpāvacarārūpāvacaralokuttaravipākā sukhumāti iminā nīhārena kathento na bhindati nāma.

Tipiṭakacūḷanāgatthero panāha “akusale oḷārikasukhumatā nāma na uddharitabbā. Tañhi ekanta-oḷārikameva. Lokuttarepi oḷārikasukhumatā na uddharitabbā. Tañhi ekantasukhuman”ti. Imaṁ kathaṁ āharitvā Tipiṭakacūḷābhayattherassa kathayiṁsu “evaṁ therena kathitan”ti. Tipiṭakacūḷābhayatthero āha “Sammāsambuddhena abhidhammaṁ patvā ekapadassapi dvinnampi padānaṁ āgataṭṭhāne nayaṁ dātuṁ yuttaṭṭhāne nayo adinno nāma natthi, nayaṁ kātuṁ yuttaṭṭhāne nayo akato nāma natthi. Idha panekacco ‘ācariyo asmī’ti vicaranto akusale oḷārikasukhumataṁ uddharamāno kukkuccāyati. Sammāsambuddhena pana lokuttarepi oḷārikasukhumatā uddharitā”ti. Evañca pana vatvā idaṁ suttaṁ āhari “tatra bhante yāyaṁ paṭipadā dukkhā dandhābhiññā, ayaṁ bhante paṭipadā ubhayeneva hīnā akkhāyati dukkhattā ca dandhattā cā”ti[1]. Ettha hi catasso paṭipadā lokiyalokuttaramissakā kathikā.

Taṁ taṁ vā panāti ettha na heṭṭhimanayo oloketabbo, taṁtaṁvāpanavaseneva kathetabbaṁ. Duvidhā hi akusalā lobhasahagatā dosasahagatā ca. Tattha dosasahagatā oḷārikā, lobhasahagatā sukhumā. Dosasahagatāpi duvidhā niyatā aniyatā ca. Tattha niyatā oḷārikā, aniyatā sukhumā. Niyatāpi kappaṭṭhitikā oḷārikā, nokappaṭṭhitikā sukhumā. Kappaṭṭhitikāpi asaṅkhārikā oḷārikā, sasaṅkhārikā sukhumā. Lobhasahagatāpi dvidhā diṭṭhisampayuttā ca diṭṭhivippayuttā ca. Tattha diṭṭhisampayuttā oḷārikā, diṭṭhivippayuttā sukhumā. Diṭṭhisampayuttāpi niyatā oḷārikā, aniyatā sukhumā. Sāpi asaṅkhārikā oḷārikā, sasaṅkhārikā sukhumā.

Saṅkhepato akusalaṁ patvā yā vipākaṁ bahuṁ deti, sā oḷārikā, yā appaṁ, sā sukhumā. Kusalaṁ patvā pana appavipākā oḷārikā,

1. Dī 3. 88 piṭṭhe.

ရူပါဝစရာရူပါဝစရလောကုတ္တရကုသလာ ဩဠာရိကာ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရလောကုတ္တရဝိပါကာ သုခုမာတိ ဣမိနာ နီဟာရေန ကထေန္တော န ဘိန္ဒတိ နာမ။

တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော ပနာဟ “အကုသလေ ဩဠာရိကသုခုမတာ နာမ န ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာ။ တဉှိ ဧကန္တဩဠာရိကမေဝ။ လောကုတ္တရေပိ ဩဠာရိကသုခုမတာ န ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာ။ တဉှိ ဧကန္တသုခုမ”န္တိ။ ဣမံ ကထံ အာဟရိတွာ တိပိဋကစူဠာဘယတ္ထေရဿ ကထယိံသု “ဧဝံ ထေရေန ကထိတ”န္တိ။ တိပိဋကစူဠာဘယတ္ထေရော အာဟ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန အဘိဓမ္မံ ပတွာ ဧကပဒဿပိ ဒွိန္နမ္ပိ ပဒါနံ အာဂတဋ္ဌာနေ နယံ ဒါတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနေ နယော အဒိန္နော နာမ နတ္ထိ၊ နယံ ကာတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနေ နယော အကတော နာမ နတ္ထိ။ ဣဓ ပနေကစ္စော ‘အာစရိယော အသ္မီ’တိ ဝိစရန္တော အကုသလေ ဩဠာရိကသုခုမတံ ဥဒ္ဓရမာနော ကုက္ကုစ္စာယတိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ပန လောကုတ္တရေပိ ဩဠာရိကသုခုမတာ ဥဒ္ဓရိတာ”တိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ ဣဒံ သုတ္တံ အာဟရိ “တတြ ဘန္တေ ယာယံ ပဋိပဒါ ဒုက္ခာ ဒန္ဓာဘိညာ၊ အယံ ဘန္တေ ပဋိပဒါ ဥဘယေနေဝ ဟီနာ အက္ခာယတိ ဒုက္ခတ္တာ စ ဒန္ဓတ္တာ စာ”တိ[1]။ ဧတ္ထ ဟိ စတဿော ပဋိပဒါ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာ။

တံ တံ ဝါ ပနာတိ ဧတ္ထ န ဟေဋ္ဌိမနယော ဩလောကေတဗ္ဗော၊ တံတံဝါပနဝသေနေဝ ကထေတဗ္ဗံ။ ဒုဝိဓာ ဟိ အကုသလာ လောဘသဟဂတာ ဒောသသဟဂတာ စ။ တတ္ထ ဒောသသဟဂတာ ဩဠာရိကာ၊ လောဘသဟဂတာ သုခုမာ။ ဒောသသဟဂတာပိ ဒုဝိဓာ နိယတာ အနိယတာ စ။ တတ္ထ နိယတာ ဩဠာရိကာ၊ အနိယတာ သုခုမာ။ နိယတာပိ ကပ္ပဋ္ဌိတိကာ ဩဠာရိကာ၊ နောကပ္ပဋ္ဌိတိကာ သုခုမာ။ ကပ္ပဋ္ဌိတိကာပိ အသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ၊ သသင်္ခါရိကာ သုခုမာ။ လောဘသဟဂတာပိ ဒွိဓာ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ စ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တာ စ။ တတ္ထ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ ဩဠာရိကာ၊ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တာ သုခုမာ။ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာပိ နိယတာ ဩဠာရိကာ၊ အနိယတာ သုခုမာ။ သာပိ အသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ၊ သသင်္ခါရိကာ သုခုမာ။

သင်္ခေပတော အကုသလံ ပတွာ ယာ ဝိပါကံ ဗဟုံ ဒေတိ၊ သာ ဩဠာရိကာ၊ ယာ အပ္ပံ၊ သာ သုခုမာ။ ကုသလံ ပတွာ ပန အပ္ပဝိပါကာ ဩဠာရိကာ၊

၁-ဒီ ၃-၈၈-ပိဋ္ဌေ။

bahuvipākā sukhumā. Catubbidhe kusale kāmāvacarakusalā oḷārikā, rūpāvacarakusalā sukhumā. Sāpi oḷārikā, arūpāvacarakusalā sukhumā. Sāpi oḷārikā, lokuttarakusalā sukhumā. Ayaṁ tāva bhūmīsu abhedato nayo.

Bhedato pana kāmāvacarā dānasīlabhāvanāmayavasena tividhā. Tattha dānamayā oḷārikā, sīlamayā sukhumā. Sāpi oḷārikā, bhāvanāmayā sukhumā. Sāpi duhetukā tihetukāti duvidhā. Tattha duhetukā oḷārikā, tihetukā sukhumā. Tihetukāpi sasaṅkhārika-asaṅkhārikabhedato duvidhā. Tattha sasaṅkhārikā oḷārikā, asaṅkhārikā sukhumā. Rūpāvacare paṭhamajjhānakusalavedanā oḷārikā, dutiyajjhānakusalavedanā sukhumā -pa-. Catutthajjhānakusalavedanā sukhumā. Sāpi oḷārikā, ākāsānañcāyatanakusalavedanā sukhumā. Ākāsānañcāyatanakusalavedanā oḷārikā -pa-. Nevasaññānāsaññāyatanakusalavedanā sukhumā. Sāpi oḷārikā, vipassanāsahajātā sukhumā. Sāpi oḷārikā, sotāpattimaggasahajātā sukhumā. Sāpi oḷārikā -pa-. Arahattamaggasahajātā sukhumā.

Catubbidhe vipāke kāmāvacaravipākavedanā oḷārikā, rūpāvacaravipākavedanā sukhumā. Sāpi oḷārikā -pa-. Lokuttaravipākavedanā sukhumā. Evaṁ tāva abhedato.

Bhedato pana kāmāvacaravipākā atthi ahetukā, atthi sahetukā. Sahetukāpi atthi duhetukā, atthi tihetukā. Tattha ahetukā oḷārikā, sahetukā sukhumā. Sāpi duhetukā oḷārikā, tihetukā sukhumā. Tatthāpi sasaṅkhārikā oḷārikā, asaṅkhārikā sukhumā. Paṭhamajjhānavipākā oḷārikā, dutiyajjhānavipākā sukhumā -pa-. Catutthajjhānavipākā sukhumā. Sāpi oḷārikā, ākāsānañcāyatanavipākā sukhumā. Sāpi oḷārikā -pa-. Nevasaññānāsaññāyatanavipākā sukhumā. Sāpi oḷārikā, sotāpattiphalavedanā sukhumā. Sāpi oḷārikā, sakadāgāmi -pa-. Arahattaphalavedanā sukhumā.

ဗဟုဝိပါကာ သုခုမာ။ စတုဗ္ဗိဓေ ကုသလေ ကာမာဝစရကုသလာ ဩဠာရိကာ၊ ရူပါဝစရကုသလာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ အရူပါဝစရကုသလာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ လောကုတ္တရကုသလာ သုခုမာ။ အယံ တာဝ ဘူမီသု အဘေဒတော နယော။

ဘေဒတော ပန ကာမာဝစရာ ဒါနသီလဘာဝနာမယဝသေန တိဝိဓာ။ တတ္ထ ဒါနမယာ ဩဠာရိကာ၊ သီလမယာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ ဘာဝနာမယာ သုခုမာ။ သာပိ ဒုဟေတုကာ တိဟေတုကာတိ ဒုဝိဓာ။ တတ္ထ ဒုဟေတုကာ ဩဠာရိကာ၊ တိဟေတုကာ သုခုမာ။ တိဟေတုကာပိ သသင်္ခါရိကအသင်္ခါရိကဘေဒတော ဒုဝိဓာ။ တတ္ထ သသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ၊ အသင်္ခါရိကာ သုခုမာ။ ရူပါဝစရေ ပဌမဇ္ဈာနကုသလဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနကုသလဝေဒနာ သုခုမာ။ပ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနကုသလဝေဒနာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ အာကာသာနဉ္စာယတနကုသလဝေဒနာ သုခုမာ။ အာကာသာနဉ္စာယတနကုသလဝေဒနာ ဩဠာရိကာ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနကုသလဝေဒနာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ ဝိပဿနာသဟဇာတာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသဟဇာတာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂသဟဇာတာ သုခုမာ။

စတုဗ္ဗိဓေ ဝိပါကေ ကာမာဝစရဝိပါကဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ ရူပါဝစရဝိပါကဝေဒနာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ။ပ။ လောကုတ္တရဝိပါကဝေဒနာ သုခုမာ။ ဧဝံ တာဝ အဘေဒတော။

ဘေဒတော ပန ကာမာဝစရဝိပါကာ အတ္ထိ အဟေတုကာ၊ အတ္ထိ သဟေတုကာ။ သဟေတုကာပိ အတ္ထိ ဒုဟေတုကာ၊ အတ္ထိ တိဟေတုကာ။ တတ္ထ အဟေတုကာ ဩဠာရိကာ၊ သဟေတုကာ သုခုမာ။ သာပိ ဒုဟေတုကာ ဩဠာရိကာ၊ တိဟေတုကာ သုခုမာ။ တတ္ထာပိ သသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ၊ အသင်္ခါရိကာ သုခုမာ။ ပဌမဇ္ဈာနဝိပါကာ ဩဠာရိကာ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနဝိပါကာ သုခုမာ။ပ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနဝိပါကာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ အာကာသာနဉ္စာယတနဝိပါကာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနဝိပါကာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ သောတာပတ္တိဖလဝေဒနာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ သကဒါဂါမိ။ပ။ အရဟတ္တဖလဝေဒနာ သုခုမာ။

Tīsu kiriyāsu kāmāvacarakiriyavedanā oḷārikā, rūpāvacarakiriyavedanā sukhumā. Sāpi oḷārikā, arūpāvacarakiriyavedanā sukhumā. Evaṁ tāva abhedato. Bhedato pana ahetukādivasena bhinnāya kāmāvacarakiriyāya ahetukakiriyavedanā oḷārikā, sahetukā sukhumā. Sāpi duhetukā oḷārikā, tihetukā sukhumā. Tatthāpi sasaṅkhārikā oḷārikā, asaṅkhārikā sukhumā. Paṭhamajjhāne kiriyavedanā oḷārikā, dutiyajjhāne sukhumā. Sāpi oḷarikā, tatiye -pa-. Catutthe sukhumā. Sāpi oḷārikā, ākāsānañcāyatanakiriyavedanā sukhumā. Sāpi oḷārikā, viññāṇañcā -pa-. Nevasaññānāsaññāyatanakiriyavedanā sukhumā. Yā oḷārikā, sā hīnā. Yā sukhumā, sā paṇītā.

13. Dūradukaniddese akusalavedanā visabhāgaṭṭhena visaṁsaṭṭhena ca kusalābyākatāhi dūre. Iminā nayena sabbapadesu dūratā veditabbā. Sacepi hi akusalādivedanāsamaṅgino dukkhādivedanāsamaṅgino ca tayo tayo janā ekamañce nisinnā honti, tesampi tā vedanā visabhāgaṭṭhena visaṁsaṭṭhena ca dūreyeva nāma. Samāpannavedanādisamaṅgīsupi eseva nayo. Akusalā pana akusalāya sabhāgaṭṭhena sarikkhaṭṭhena ca santike nāma. Iminā nayena sabbapadesu santikatā veditabbā. Sacepi hi akusalādivedanāsamaṅgīsu tīsu janesu eko kāmabhave, eko rūpabhave, eko arūpabhave, tesampi tā vedanā sabhāgaṭṭhena sarikkhaṭṭhena ca santikeyeva nāma. Kusalādivedanāsamaṅgīsupi eseva nayo.

Taṁ taṁ vā panāti ettha heṭṭhimanayaṁ anoloketvā taṁtaṁvāpanavaseneva kathetabbaṁ. Kathentena ca na dūrato santikaṁ uddharitabbaṁ, santikato pana dūraṁ uddharitabbaṁ. Duvidhā hi akusalā lobhasahagatā dosasahagatā ca. Tattha lobhasahagatā lobhasahagatāya santike nāma, dosasahagatāya dūre nāma. Dosasahagatā dosasahagatāya santike nāma, lobhasahagatāya dūre nāma. Dosasahagatāpi niyatā niyatāya santike nāmāti. Evaṁ aniyatā. Kappaṭṭhitika-asaṅkhārikasasaṅkhārikabhedaṁ lobhasahagatādīsu ca diṭṭhisampayuttādibhedaṁ sabbaṁ oḷārikadukaniddese vitthāritavasena anugantvā

တီသု ကိရိယာသု ကာမာဝစရကိရိယဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ ရူပါဝစရကိရိယဝေဒနာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ အရူပါဝစရကိရိယဝေဒနာ သုခုမာ။ ဧဝံ တာဝ အဘေဒတော။ ဘေဒတော ပန အဟေတုကာဒိဝသေန ဘိန္နာယ ကာမာဝစရကိရိယာယ အဟေတုကကိရိယဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ သဟေတုကာ သုခုမာ။ သာပိ ဒုဟေတုကာ ဩဠာရိကာ၊ တိဟေတုကာ သုခုမာ။ တတ္ထာပိ သသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ၊ အသင်္ခါရိကာ သုခုမာ။ ပဌမဇ္ဈာနေ ကိရိယဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနေ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ တတိယေ။ပ။ စတုတ္ထေ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ အာကာသာနဉ္စာယတနကိရိယဝေဒနာ သုခုမာ။ သာပိ ဩဠာရိကာ၊ ဝိညာဏဉ္စာ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနကိရိယဝေဒနာ သုခုမာ။ ယာ ဩဠာရိကာ၊ သာ ဟီနာ။ ယာ သုခုမာ၊ သာ ပဏီတာ။

၁၃။ ဒူရဒုကနိဒ္ဒေသေ အကုသလဝေဒနာ ဝိသဘာဂဋ္ဌေန ဝိသံသဋ္ဌေန စ ကုသလာဗျာကတာဟိ ဒူရေ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒေသု ဒူရတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သစေပိ ဟိ အကုသလာဒိဝေဒနာသမင်္ဂိနော ဒုက္ခာဒိဝေဒနာသမင်္ဂိနော စ တယော တယော ဇနာ ဧကမဉ္စေ နိသိန္နာ ဟောန္တိ၊ တေသမ္ပိ တာ ဝေဒနာ ဝိသဘာဂဋ္ဌေန ဝိသံသဋ္ဌေန စ ဒူရေယေဝ နာမ။ သမာပန္နဝေဒနာဒိသမင်္ဂီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အကုသလာ ပန အကုသလာယ သဘာဂဋ္ဌေန သရိက္ခဋ္ဌေန စ သန္တိကေ နာမ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒေသု သန္တိကတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သစေပိ ဟိ အကုသလာဒိဝေဒနာသမင်္ဂီသု တီသု ဇနေသု ဧကော ကာမဘဝေ၊ ဧကော ရူပဘဝေ၊ ဧကော အရူပဘဝေ၊ တေသမ္ပိ တာ ဝေဒနာ သဘာဂဋ္ဌေန သရိက္ခဋ္ဌေန စ သန္တိကေယေဝ နာမ။ ကုသလာဒိဝေဒနာသမင်္ဂီသုပိ ဧသေဝ နယော။

တံ တံ ဝါ ပနာတိ ဧတ္ထ ဟေဋ္ဌိမနယံ အနောလောကေတွာ တံတံဝါပနဝသေနေဝ ကထေတဗ္ဗံ။ ကထေန္တေန စ န ဒူရတော သန္တိကံ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗံ၊ သန္တိကတော ပန ဒူရံ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗံ။ ဒုဝိဓာ ဟိ အကုသလာ လောဘသဟဂတာ ဒေါသသဟဂတာ စ။ တတ္ထ လောဘသဟဂတာ လောဘသဟဂတာယ သန္တိကေ နာမ၊ ဒေါသသဟဂတာယ ဒူရေ နာမ။ ဒေါသသဟဂတာ ဒေါသသဟဂတာယ သန္တိကေ နာမ၊ လောဘသဟဂတာယ ဒူရေ နာမ။ ဒေါသသဟဂတာပိ နိယတာ နိယတာယ သန္တိကေ နာမာတိ။ ဧဝံ အနိယတာ။ ကပ္ပဋ္ဌိတိကအသင်္ခါရိကသသင်္ခါရိကဘေဒံ လောဘသဟဂတာဒီသု စ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာဒိဘေဒံ သဗ္ဗံ ဩဠာရိကဒုကနိဒ္ဒေသေ ဝိတ္ထာရိတဝသေန အနုဂန္တွာ

ekekakoṭṭhāsavedanā taṁtaṁkoṭṭhāsavedanāya eva santike, itarā itarāya dūreti veditabbāti.

Ayaṁ vedanākkhandhaniddeso.

---

3. Saññākkhandhaniddesa

14. Saññākkhandhaniddese **yā kāci saññā**ti catubhūmikasaññaṁ pariyādiyati. **Cakkhusamphassajā saññā**ti-ādīni atītādivasena niddiṭṭhasaññaṁ sabhāvato dassetuṁ vuttāni. Tattha cakkhusamphassato, cakkhusamphassasmiṁ vā jātā cakkhusamphassajā nāma. Sesāsupi eseva nayo. Ettha ca purimā pañca cakkhupasādādivatthukāva, manosamphassajā hadayavatthukāpi avatthukāpi. Sabbā catubhūmikasaññā.

17. Oḷārikadukaniddese **paṭighasamphassajā**ti sappaṭighe cakkhupasādādayo vatthuṁ katvā sappaṭighe rūpādayo ārabbha uppanno phasso paṭighasamphasso nāma, tato, tasmiṁ vā jātā paṭighasamphassajā nāma. Cakkhusamphassajā saññā -pa- kāyasamphassajā saññātipi tassāyeva vatthuto nāmaṁ. Rūpasaññā -pa- phoṭṭhabbasaññātipi tassāyeva ārammaṇato nāmaṁ. Idaṁ pana vatthārammaṇato nāmaṁ. Sappaṭighāni hi vatthūni nissāya sappaṭighāni ca ārammaṇāni ārabbha uppattito esā “paṭighasamphassajā saññā”ti vuttā. Manosamphassajātipi pariyāyena etissā nāmaṁ hotiyeva. Cakkhuviññāṇañhi mano nāma, tena sahajāto phasso manosamphasso nāma, tasmiṁ manosamphasse, tasmā vā manosamphassā jātāti manosamphassajā. Tathā sota, ghāna, jivhā, kāyaviññāṇaṁ mano nāma, tena sahajāto phasso manosamphasso nāma, tasmiṁ manosamphasse, tasmā vā manosamphassā jātāti manosamphassajā.

Adhivacanasamphassajā saññātipi pariyāyena etissā nāmaṁ hotiyeva. Tayo hi arūpino khandhā sayaṁ piṭṭhivaṭṭakā hutvā attanā sahajātāya saññāya adhivacanasamphassajā saññātipi nāmaṁ karonti. Nippariyāyena pana paṭighasamphassajā saññā nāma pañcadvārikasaññā, adhivacanasamphassajā saññā nāma manodvārikasaññā. Tattha pañcadvārikasaññā

ဧကေကကောဋ္ဌာသဝေဒနာ တံတံကောဋ္ဌာသဝေဒနာယ ဧဝ သန္တိကေ၊ ဣတရာ ဣတရာယ ဒူရေတိ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

အယံ ဝေဒနာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသော။

၃-သညာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ

၁၄။ သညာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ **ယာ ကာစိ သညာ**တိ စတုဘူမိကသညံ ပရိယာဒိယတိ။ **စက္ခုသမ္ဖဿဇာ သညာ**တိအာဒီနိ အတီတာဒိဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌသညံ သဘာဝတော ဒဿေတုံ ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ စက္ခုသမ္ဖဿတော, စက္ခုသမ္ဖဿသ္မိံ ဝါ ဇာတာ စက္ခုသမ္ဖဿဇာ နာမ။ သေသာသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ ပုရိမာ ပဉ္စ စက္ခုပသာဒါဒိဝတ္ထုကာဝ၊ မနောသမ္ဖဿဇာ ဟဒယဝတ္ထုကာပိ အဝတ္ထုကာပိ။ သဗ္ဗာ စတုဘူမိကသညာ။

၁၇။ ဩဠာရိကဒုကနိဒ္ဒေသေ **ပဋိဃသမ္ဖဿဇာ**တိ သပ္ပဋိဃေ စက္ခုပသာဒါဒယော ဝတ္ထုံ ကတွာ သပ္ပဋိဃေ ရူပါဒယော အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နော ဖဿော ပဋိဃသမ္ဖဿော နာမ၊ တတော, တသ္မိံ ဝါ ဇာတာ ပဋိဃသမ္ဖဿဇာ နာမ။ စက္ခုသမ္ဖဿဇာ သညာ။ပ။ ကာယသမ္ဖဿဇာ သညာတိပိ တဿာယေဝ ဝတ္ထုတော နာမံ။ ရူပသညာ။ပ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗသညာတိပိ တဿာယေဝ အာရမ္မဏတော နာမံ။ ဣဒံ ပန ဝတ္ထာရမ္မဏတော နာမံ။ သပ္ပဋိဃာနိ ဟိ ဝတ္ထူနိ နိဿာယ သပ္ပဋိဃာနိ စ အာရမ္မဏာနိ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပတ္တိတော ဧသာ “ပဋိဃသမ္ဖဿဇာ သညာ”တိ ဝုတ္တာ။ မနောသမ္ဖဿဇာတိပိ ပရိယာယေန ဧတိဿာ နာမံ ဟောတိယေဝ။ စက္ခုဝိညာဏဉှိ မနော နာမ၊ တေန သဟဇာတော ဖဿော မနောသမ္ဖဿော နာမ၊ တသ္မိံ မနောသမ္ဖဿေ, တသ္မာ ဝါ မနောသမ္ဖဿာ ဇာတာတိ မနောသမ္ဖဿဇာ။ တထာ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယဝိညာဏံ မနော နာမ၊ တေန သဟဇာတော ဖဿော မနောသမ္ဖဿော နာမ၊ တသ္မိံ မနောသမ္ဖဿေ, တသ္မာ ဝါ မနောသမ္ဖဿာ ဇာတာတိ မနောသမ္ဖဿဇာ။

အဓိဝစနသမ္ဖဿဇာ သညာတိပိ ပရိယာယေန ဧတိဿာ နာမံ ဟောတိယေဝ။ တယော ဟိ အရူပိနော ခန္ဓာ သယံ ပိဋ္ဌိဝဋ္ဋကာ ဟုတွာ အတ္တနာ သဟဇာတာယ သညာယ အဓိဝစနသမ္ဖဿဇာ သညာတိပိ နာမံ ကရောန္တိ။ နိပ္ပရိယာယေန ပန ပဋိဃသမ္ဖဿဇာ သညာ နာမ ပဉ္စဒွါရိကသညာ၊ အဓိဝစနသမ္ဖဿဇာ သညာ နာမ မနောဒွါရိကသညာ။ တတ္ထ ပဉ္စဒွါရိကသညာ

oloketvāpi jānituṁ sakkāti oḷārikā. Rajjitvā upanijjhāyantañhi “rajjitvā upanijjhāyatī”ti, kujjhitvā upanijjhāyantaṁ “kujjhitvā upanijjhāyatī”ti oloketvāva jānanti.

Tatridaṁ vatthu dve kira itthiyo nisīditvā suttaṁ kantanti. Dvīsu daharesu gāme carantesu eko purato gacchanto ekaṁ itthiṁ olokesi, itarā taṁ pucchi “kasmā nu kho taṁ eso olokesī”ti. Na eso bhikkhu maṁ visabhāgacittena olokesi, kaniṭṭhabhaginīsaññāya pana olokesīti. Tesupi gāme caritvā āsanasālāya nisinnesu itaro bhikkhu taṁ bhikkhuṁ pucchi “tayā sā itthī olokitā”ti. Āma olokitāti. Kimatthāyāti. Mayhaṁ bhaginīsarikkhattā taṁ olokesinti āha. Evaṁ pañcadvārikasaññā oloketvāpi jānituṁ sakkāti veditabbā. Sā panesā pasādavatthukā eva. Keci pana javanappavattāti dīpenti. Manodvārikasaññā pana ekamañce vā ekapīṭhe vā nisīditvāpi aññaṁ cintentaṁ vitakkentañca “kiṁ cintesi kiṁ vitakkesī”ti pucchitvā tassa vacanavaseneva jānitabbato sukhumā. Sesaṁ vedanākkhandhasadisamevāti.

Ayaṁ saññākkhandhaniddeso.

---

4. Saṅkhārakkhandhaniddesa

20. Saṅkhārakkhandhaniddese **ye keci saṅkhārā**ti catubhūmakasaṅkhāre pariyādiyati. **Cakkhusamphassajā cetanā**ti-ādīni atītādivasena niddiṭṭhasaṅkhāre sabhāvato dassetuṁ vuttāni. **Cakkhusamphassajā**ti-ādīni vuttatthāneva. **Cetanā**ti heṭṭhimakoṭiyā padhānasaṅkhāravasena vuttaṁ. Heṭṭhimakoṭiyā hi antamaso cakkhuviññāṇena saddhiṁ Pāḷiyaṁ āgatā cattāro saṅkhārā uppajjanti. Tesu cetanā padhānā, āyūhanaṭṭhena pākaṭattā. Tasmā ayameva gahitā. Taṁ sampayuttasaṅkhārā pana tāya gahitāya gahitāva honti. Idhāpi purimā pañca cakkhupasādādivatthukāva, manosamphassajā hadayavatthukāpi avatthukāpi. Sabbā catubhūmikacetanā. Sesaṁ vedanākkhandhasadisamevāti.

Ayaṁ saṅkhārakkhandhaniddeso.

ဩလောကေတွာပိ ဇာနိတုံ သက္ကာတိ ဩဠာရိကာ။ ရဇ္ဇိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယန္တဉှိ “ရဇ္ဇိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယတီ”တိ, ကုဇ္ဈိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယန္တံ “ကုဇ္ဈိတွာ ဥပနိဇ္ဈာယတီ”တိ ဩလောကေတွာဝ ဇာနန္တိ။

တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဒွေ ကိရ ဣတ္ထိယော နိသီဒိတွာ သုတ္တံ ကန္တန္တိ။ ဒွီသု ဒဟရေသု ဂါမေ စရန္တေသု ဧကော ပုရတော ဂစ္ဆန္တော ဧကံ ဣတ္ထိံ ဩလောကေသိ၊ ဣတရာ တံ ပုစ္ဆိ “ကသ္မာ နု ခေါ တံ ဧသော ဩလောကေသီ”တိ။ န ဧသော ဘိက္ခု မံ ဝိသဘာဂစိတ္တေန ဩလောကေသိ၊ ကနိဋ္ဌဘဂိနီသညာယ ပန ဩလောကေသီတိ။ တေသုပိ ဂါမေ စရိတွာ အာသနသာလာယ နိသိန္နေသု ဣတရော ဘိက္ခု တံ ဘိက္ခုံ ပုစ္ဆိ “တယာ သာ ဣတ္ထီ ဩလောကိတာ”တိ။ အာမ ဩလောကိတာတိ။ ကိမတ္ထာယာတိ။ မယှံ ဘဂိနီသရိက္ခတ္တာ တံ ဩလောကေသိန္တိ အာဟ။ ဧဝံ ပဉ္စဒွါရိကသညာ ဩလောကေတွာပိ ဇာနိတုံ သက္ကာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ ပနေသာ ပသာဒဝတ္ထုကာ ဧဝ။ ကေစိ ပန ဇဝနပ္ပဝတ္တာတိ ဒီပေန္တိ။ မနောဒွါရိကသညာ ပန ဧကမဉ္စေ ဝါ ဧကပီဌေ ဝါ နိသီဒိတွာပိ အညံ စိန္တေန္တံ ဝိတက္ကေန္တဉ္စ “ကိံ စိန္တေသိ ကိံ ဝိတက္ကေသီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ တဿ ဝစနဝသေနေဝ ဇာနိတဗ္ဗတော သုခုမာ။ သေသံ ဝေဒနာက္ခန္ဓသဒိသမေဝါတိ။

အယံ သညာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသော။

၄-သင်္ခါရက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ

၂၀။ သင်္ခါရက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ **ယေ ကေစိ သင်္ခါရာ**တိ စတုဘူမကသင်္ခါရေ ပရိယာဒိယတိ။ **စက္ခုသမ္ဖဿဇာ စေတနာ**တိအာဒီနိ အတီတာဒိဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌသင်္ခါရေ သဘာဝတော ဒဿေတုံ ဝုတ္တာနိ။ **စက္ခုသမ္ဖဿဇာ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **စေတနာ**တိ ဟေဋ္ဌိမကောဋိယာ ပဓာနသင်္ခါရဝသေန ဝုတ္တံ။ ဟေဋ္ဌိမကောဋိယာ ဟိ အန္တမသော စက္ခုဝိညာဏေန သဒ္ဓိံ ပါဠိယံ အာဂတာ စတ္တာရော သင်္ခါရာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တေသု စေတနာ ပဓာနာ၊ အာယူဟနဋ္ဌေန ပါကဋတ္တာ။ တသ္မာ အယမေဝ ဂဟိတာ။ တံသမ္ပယုတ္တသင်္ခါရာ ပန တာယ ဂဟိတာယ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ ဣဓာပိ ပုရိမာ ပဉ္စ စက္ခုပသာဒါဒိဝတ္ထုကာဝ၊ မနောသမ္ဖဿဇာ ဟဒယဝတ္ထုကာပိ အဝတ္ထုကာပိ။ သဗ္ဗာ စတုဘူမိကစေတနာ။ သေသံ ဝေဒနာက္ခန္ဓသဒိသမေဝါတိ။

အယံ သင်္ခါရက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသော။

5. Viññāṇakkhandhaniddesa

26. Viññāṇakkhandhaniddese **yaṁ kiñci viññāṇan**ti catubhūmakaviññāṇaṁ pariyādiyati. **Cakkhuviññāṇan**ti-ādīni atītādivasena niddiṭṭhaviññāṇaṁ sabhāvato dassetuṁ vuttāni. Tattha cakkhuviññāṇādīni pañca cakkhupasādādivatthukāneva, manoviññāṇaṁ hadayavatthukampi avatthukampi. Sabbaṁ catubhūmakaviññāṇaṁ. Sesaṁ vedanākkhandhasadisamevāti.

Ayaṁ viññāṇakkhandhaniddeso.

Pakiṇṇakakathā

Idāni pañcasupi khandhesu samuggamato pubbāparato addhānaparicchedato ekuppādanānānirodhato nānuppāda-ekanirodhato ekuppāda-ekanirodhato nānuppādanānānirodhato atītānāgatapaccuppannato ajjhattikabāhirato oḷārikasukhumato hīnapaṇītato dūrasantikato paccayato samuṭṭhānato parinipphannato saṅkhatatoti soḷasahākārehi pakiṇṇakaṁ veditabbaṁ.

Tattha duvidho **samuggamo** gabbhaseyyakasamuggamo opapātikasamuggamoti. Tattha **gabbhaseyyakasamuggamo** evaṁ veditabbo. Gabbhaseyyakasattānañhi paṭisandhikkhaṇe pañcakkhandhā apacchā-apure ekato pātubhavanti. Tasmiṁ khaṇe pātubhūtā kalalasaṅkhātā rūpasantati parittā hoti khuddakamakkhikāya ekavāyāmena pātabbamattāti vatvā puna "atibahuṁ etaṁ, saṇhasūciyā tele pakkhipitvā ukkhittāya paggharitvā agge ṭhitabindumattan"ti vuttaṁ. Tampi paṭikkhipitvā "ekakese telato uddharitvā gahite tassa paggharitvā agge ṭhitabindumattan"ti vuttaṁ. Tampi paṭikkhipitvā "imasmiṁ janapade manussānaṁ kese aṭṭhadhā phālite tato ekakoṭṭhāsappamāṇo uttarakurukānaṁ keso, tassa pasannatilatelato uddhaṭassa agge ṭhitabindumattan"ti vuttaṁ. Tampi paṭikkhipitvā "etaṁ bahu, jāti-uṇṇā nāma sukhumā, tassā eka-aṁsuno pasannatilatele pakkhipitvā uddhaṭassa paggharitvā agge ṭhitabindumattan"ti vuttaṁ. Taṁ

၅-ဝိညာဏက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ

၂၆။ ဝိညာဏက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ **ယံ ကိဉ္စိ ဝိညာဏ**န္တိ စတုဘူမကဝိညာဏံ ပရိယာဒိယတိ။ **စက္ခုဝိညာဏ**န္တိအာဒီနိ အတီတာဒိဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌဝိညာဏံ သဘာဝတော ဒဿေတုံ ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ ပဉ္စ စက္ခုပသာဒါဒိဝတ္ထုကာနေဝ၊ မနောဝိညာဏံ ဟဒယဝတ္ထုကမ္ပိ အဝတ္ထုကမ္ပိ။ သဗ္ဗံ စတုဘူမကဝိညာဏံ။ သေသံ ဝေဒနာက္ခန္ဓသဒိသမေဝါတိ။

အယံ ဝိညာဏက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသော။

ပကိဏ္ဏကကထာ

ဣဒါနိ ပဉ္စသုပိ ခန္ဓေသု သမုဂ္ဂမတော ပုဗ္ဗာပရတော အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒတော ဧကုပ္ပါဒနာနာနိရောဓတော နာနုပ္ပါဒဧကနိရောဓတော ဧကုပ္ပါဒဧကနိရောဓတော နာနုပ္ပါဒနာနာနိရောဓတော အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နတော အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရတော ဩဠာရိကသုခုမတော ဟီနပဏီတတော ဒူရသန္တိကတော ပစ္စယတော သမုဋ္ဌာနတော ပရိနိပ္ဖန္နတော သင်္ခတတောတိ သောဠသဟာကာရေဟိ ပကိဏ္ဏကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ ဒုဝိဓော **သမုဂ္ဂမော** ဂဗ္ဘသေယျကသမုဂ္ဂမော ဩပပါတိကသမုဂ္ဂမောတိ။ တတ္ထ **ဂဗ္ဘသေယျကသမုဂ္ဂမော** ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တာနဉ္ဟိ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ အပစ္ဆာအပုရေ ဧကတော ပါတုဘဝန္တိ။ တသ္မိံ ခဏေ ပါတုဘူတာ ကလလသင်္ခါတာ ရူပသန္တတိ ပရိတ္တာ ဟောတိ ခုဒ္ဒကမက္ခိကာယ ဧကဝါယာမေန ပါတဗ္ဗမတ္တာတိ ဝတွာ ပုန "အတိဗဟုံ ဧတံ၊ သဏှသူစိယာ တေလေ ပက္ခိပိတွာ ဥက္ခိတ္တာယ ပဂ္ဃရိတွာ အဂ္ဂေ ဋ္ဌိတဗိန္ဒုမတ္တ"န္တိ ဝုတ္တံ။ တမ္ပိ ပဋိက္ခိပိတွာ "ဧကကေသေ တေလတော ဥဒ္ဓရိတွာ ဂဟိတေ တဿ ပဂ္ဃရိတွာ အဂ္ဂေ ဋ္ဌိတဗိန္ဒုမတ္တ"န္တိ ဝုတ္တံ။ တမ္ပိ ပဋိက္ခိပိတွာ "ဣမသ္မိံ ဇနပဒေ မနုဿာနံ ကေသေ အဋ္ဌဓာ ဖာလိတေ တတော ဧကကောဋ္ဌာသပ္ပမာဏော ဥတ္တရကုရုကာနံ ကေသော၊ တဿ ပသန္နတိလတေလတော ဥဒ္ဓဋဿ အဂ္ဂေ ဋ္ဌိတဗိန္ဒုမတ္တ"န္တိ ဝုတ္တံ။ တမ္ပိ ပဋိက္ခိပိတွာ "ဧတံ ဗဟု၊ ဇာတိဥဏ္ဏာ နာမ သုခုမာ၊ တဿာ ဧကအံသုနော ပသန္နတိလတေလေ ပက္ခိပိတွာ ဥဒ္ဓဋဿ ပဂ္ဃရိတွာ အဂ္ဂေ ဋ္ဌိတဗိန္ဒုမတ္တ"န္တိ ဝုတ္တံ။ တံ

panetaṁ acchaṁ hoti vippasannaṁ anāvilaṁ parisuddhaṁ pasannatilatelabindusamānavaṇṇaṁ. Vuttampi c'etaṁ—

> Tilatelassa yathā bindu, sappimaṇḍo anāvilo.
> Evaṁ vaṇṇapaṭibhāgaṁ, kalalanti pavuccatīti.

Evaṁ parittāya rūpasantatiyā tīṇi santatisīsāni honti vatthudasakaṁ, kāyadasakaṁ, itthiyā itthindriyavasena purisassa purisindriyavasena bhāvadasakanti. Tattha vatthurūpaṁ tassa nissayāni cattāri mahābhūtāni taṁnissitā vaṇṇagandharasojā jīvitanti idaṁ vatthudasakaṁ nāma. Kāyapasādo tassa nissayāni cattāri mahābhūtāni taṁnissitā vaṇṇagandharasojā jīvitanti idaṁ kāyadasakaṁ nāma. Itthiyā itthibhāvo purisassa purisabhāvo tassa nissayāni cattāri mahābhūtāni taṁnissitā vaṇṇagandharasojā jīvitanti idaṁ bhāvadasakaṁ nāma.

Evaṁ gabbhaseyyakānaṁ paṭisandhiyaṁ ukkaṭṭhaparicchedena samatiṁsa kammajarūpāni rūpakkhandho nāma hoti. Paṭisandhicittena pana sahajātā vedanā vedanākkhandho, saññā saññākkhandho, saṅkhārā saṅkhārakkhandho, paṭisandhicittaṁ viññāṇakkhandhoti evaṁ gabbhaseyyakānaṁ paṭisandhikkhaṇe pañcakkhandhā paripuṇṇā honti. Sace pana napuṁsakapaṭisandhi hoti, bhāvadasakaṁ hāyati. Dvinnaṁ dasakānaṁ vasena samavīsati kammajarūpāni rūpakkhandho nāma hoti. Vedanākkhandhādayo vuttappakārā evāti evampi gabbhaseyyakānaṁ paṭisandhikkhaṇe pañcakkhandhā paripuṇṇā honti.

Imasmiṁ ṭhāne tisamuṭṭhānikappaveṇī kathetabbā bhaveyya. Taṁ pana akathetvā **opapātikasamuggamo** nāma dassito. Opapātikānañhi paripuṇṇāyatanānaṁ paṭisandhikkhaṇe heṭṭhā vuttāni tīṇi, cakkhu, sota, ghāna, jivhādasakāni cāti satta rūpasantatisīsāni pātubhavanti. Tattha cakkhudasakādīni kāyadasakasadisāneva. Napuṁsakassa pana bhāvadasakaṁ natthi. Evaṁ paripuṇṇāyatanānaṁ opapātikānaṁ samasattati ceva samasaṭṭhi ca kammajarūpāni rūpakkhandho nāma. Vedanākkhandhādayo vuttappakārā evāti evaṁ opapātikānaṁ paṭisandhikkhaṇe pañcakkhandhā paripuṇṇā honti. Ayaṁ opapātikasamuggamo nāma. Evaṁ tāva pañcakkhandhā **samuggamato** veditabbā.

ပနေတံ အစ္ဆံ ဟောတိ ဝိပ္ပသန္နံ အနာဝိလံ ပရိသုဒ္ဓံ ပသန္နတိလတေလဗိန္ဒုသမာနဝဏ္ဏံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

> တိလတေလဿ ယထာ ဗိန္ဒု၊ သပ္ပိမဏ္ဍော အနာဝိလော။
> ဧဝံ ဝဏ္ဏပဋိဘာဂံ၊ ကလလန္တိ ပဝုစ္စတီတိ။

ဧဝံ ပရိတ္တာယ ရူပသန္တတိယာ တီဏိ သန္တတိသီသာနိ ဟောန္တိ ဝတ္ထုဒသကံ, ကာယဒသကံ, ဣတ္ထိယာ ဣတ္ထိန္ဒြိယဝသေန ပုရိသဿ ပုရိသိန္ဒြိယဝသေန ဘာဝဒသကန္တိ။ တတ္ထ ဝတ္ထုရူပံ တဿ နိဿယာနိ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ တံနိဿိတာ ဝဏ္ဏဂန္ဓရသောဇာ ဇီဝိတန္တိ ဣဒံ ဝတ္ထုဒသကံ နာမ။ ကာယပသာဒေါ တဿ နိဿယာနိ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ တံနိဿိတာ ဝဏ္ဏဂန္ဓရသောဇာ ဇီဝိတန္တိ ဣဒံ ကာယဒသကံ နာမ။ ဣတ္ထိယာ ဣတ္ထိဘာဝေါ ပုရိသဿ ပုရိသဘာဝေါ တဿ နိဿယာနိ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ တံနိဿိတာ ဝဏ္ဏဂန္ဓရသောဇာ ဇီဝိတန္တိ ဣဒံ ဘာဝဒသကံ နာမ။

ဧဝံ ဂဗ္ဘသေယျကာနံ ပဋိသန္ဓိယံ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေန သမတိံသ ကမ္မဇရူပါနိ ရူပက္ခန္ဓော နာမ ဟောတိ။ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေန ပန သဟဇာတာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ သင်္ခါရာ သင်္ခါရက္ခန္ဓော၊ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ ဧဝံ ဂဗ္ဘသေယျကာနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိပုဏ္ဏာ ဟောန္တိ။ သစေ ပန နပုံသကပဋိသန္ဓိ ဟောတိ၊ ဘာဝဒသကံ ဟာယတိ။ ဒွိန္နံ ဒသကာနံ ဝသေန သမဝီသတိ ကမ္မဇရူပါနိ ရူပက္ခန္ဓော နာမ ဟောတိ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒယော ဝုတ္တပ္ပကာရာ ဧဝါတိ ဧဝမ္ပိ ဂဗ္ဘသေယျကာနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိပုဏ္ဏာ ဟောန္တိ။

ဣမသ္မိံ ဌာနေ တိသမုဋ္ဌာနိကပ္ပဝေဏီ ကထေတဗ္ဗာ ဘဝေယျ။ တံ ပန အကထေတွာ **ဩပပါတိကသမုဂ္ဂမော** နာမ ဒဿိတော။ ဩပပါတိကာနဉှိ ပရိပုဏ္ဏာယတနာနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနိ တီဏိ, စက္ခု၊ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝှါဒသကာနိ စာတိ သတ္တ ရူပသန္တတိသီသာနိ ပါတုဘဝန္တိ။ တတ္ထ စက္ခုဒသကာဒီနိ ကာယဒသကသဒိသာနေဝ။ နပုံသကဿ ပန ဘာဝဒသကံ နတ္ထိ။ ဧဝံ ပရိပုဏ္ဏာယတနာနံ ဩပပါတိကာနံ သမသတ္တတိ စေဝ သမသဋ္ဌိ စ ကမ္မဇရူပါနိ ရူပက္ခန္ဓော နာမ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒယော ဝုတ္တပ္ပကာရာ ဧဝါတိ ဧဝံ ဩပပါတိကာနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိပုဏ္ဏာ ဟောန္တိ။ အယံ ဩပပါတိကသမုဂ္ဂမော နာမ။ ဧဝံ တာဝ ပဉ္စက္ခန္ဓာ **သမုဂ္ဂမတော** ဝေဒိတဗ္ဗာ။

Pubbāparatoti evaṁ pana gabbhaseyyakānaṁ apacchā-apure uppannesu pañcasu khandhesu kiṁ rūpaṁ paṭhamaṁ rūpaṁ samuṭṭhāpeti, udāhu arūpanti. Rūpaṁ rūpameva samuṭṭhāpeti na arūpaṁ. Kasmā? Paṭisandhicittassa na rūpajanakattā. Sabbasattānañhi paṭisandhicittaṁ, khīṇāsavassa cuticittaṁ, dvipañcaviññāṇāni, cattāri arūpavipākānīti soḷasa cittāni rūpaṁ na samuṭṭhāpenti. Tattha paṭisandhicittaṁ tāva vatthuno dubbalatāya appatiṭṭhitatāya paccayavekallatāya āgantukatāya ca rūpaṁ na samuṭṭhāpeti. Tattha hi sahajātaṁ vatthu uppādakkhaṇe dubbalaṁ hotīti vatthuno dubbalatāya rūpaṁ na samuṭṭhāpeti. Yathā ca papāte patanto puriso aññassa nissayo bhavituṁ na sakkoti, evaṁ etampi kammavegakkhittattā papāte patamānaṁ viya appatiṭṭhitaṁ. Iti kammavegakkhittattā appatiṭṭhitatāyapi rūpaṁ na samuṭṭhāpeti.

Paṭisandhicittañca vatthunā saddhiṁ apacchā-apure uppannaṁ, tassa vatthu purejātaṁ hutvā paccayo bhavituṁ na sakkoti. Sace sakkuṇeyya, rūpaṁ samuṭṭhāpeyya. Yatrāpi vatthu purejātaṁ hutvā paccayo bhavituṁ sakkoti, paveṇī ghaṭiyati, tatrāpi cittaṁ aṅgato aparihīnaṁyeva rūpaṁ samuṭṭhāpeti. Yadi hi cittaṁ ṭhānakkhaṇe vā bhaṅgakkhaṇe vā rūpaṁ samuṭṭhāpeyya, paṭisandhicittampi rūpaṁ samuṭṭhāpeyya. Na pana cittaṁ tasmiṁ khaṇadvaye rūpaṁ samuṭṭhāpeti. Yathā pana ahicchattakamakuḷaṁ pathavito uṭṭhahantaṁ paṁsucuṇṇaṁ gahetvāva uṭṭhahati, evaṁ cittaṁ purejātaṁ vatthuṁ nissāya uppādakkhaṇe aṭṭha rūpāni gahetvāva uṭṭhahati. Paṭisandhikkhaṇe ca vatthu purejātaṁ hutvā paccayo bhavituṁ na sakkotīti paccayavekallatāyapi paṭisandhicittaṁ rūpaṁ na samuṭṭhāpeti.

Yathā ca āgantukapuriso agatapubbaṁ[1] padesaṁ gato aññesaṁ "etha bho antogāme vo annapānagandhamālādīni dassāmī"ti vattuṁ na sakkoti attano avisayatāya appahutatāya, evameva paṭisandhicittaṁ āgantukanti attano āgantukatāyapi rūpaṁ na samuṭṭhāpeti. Api ca samatiṁsa kammajarūpāni cittasamuṭṭhānarūpānaṁ ṭhānaṁ gahetvā ṭhitānītipi paṭisandhicittaṁ rūpaṁ na samuṭṭhāpeti.

Khīṇāsavassa pana cuticittaṁ vaṭṭamūlassa vūpasantattā na samuṭṭhāpeti. Tassa hi sabbabhavesu vaṭṭamūlaṁ vūpasantaṁ abhabbuppattikaṁ, punabbhave paveṇī

1. Anāgatapubbaṁ (Syā, Ka)

ပုဗ္ဗာပရတောတိ ဧဝံ ပန ဂဗ္ဘသေယျကာနံ အပစ္ဆာအပုရေ ဥပ္ပန္နေသု ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ကိံ ရူပံ ပဌမံ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ ဥဒါဟု အရူပန္တိ။ ရူပံ ရူပမေဝ သမုဋ္ဌာပေတိ န အရူပံ။ ကသ္မာ? ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ န ရူပဇနကတ္တာ။ သဗ္ဗသတ္တာနဉ္ဟိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ, ခီဏာသဝဿ စုတိစိတ္တံ, ဒွိပဉ္စဝိညာဏာနိ, စတ္တာရိ အရူပဝိပါကာနီတိ သောဠသ စိတ္တာနိ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေန္တိ။ တတ္ထ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ တာဝ ဝတ္ထုနော ဒုဗ္ဗလတာယ အပ္ပတိဋ္ဌိတတာယ ပစ္စယဝေကလ္လတာယ အာဂန္တုကတာယ စ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေတိ။ တတ္ထ ဟိ သဟဇာတံ ဝတ္ထု ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဒုဗ္ဗလံ ဟောတီတိ ဝတ္ထုနော ဒုဗ္ဗလတာယ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေတိ။ ယထာ စ ပပါတေ ပတန္တော ပုရိသော အညဿ နိဿယော ဘဝိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဧဝံ ဧတမ္ပိ ကမ္မဝေဂက္ခိတ္တတ္တာ ပပါတေ ပတမာနံ ဝိယ အပ္ပတိဋ္ဌိတံ။ ဣတိ ကမ္မဝေဂက္ခိတ္တတ္တာ အပ္ပတိဋ္ဌိတတာယပိ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေတိ။

ပဋိသန္ဓိစိတ္တဉ္စ ဝတ္ထုနာ သဒ္ဓိံ အပစ္ဆာအပုရေ ဥပ္ပန္နံ၊ တဿ ဝတ္ထု ပုရေဇာတံ ဟုတွာ ပစ္စယော ဘဝိတုံ န သက္ကောတိ။ သစေ သက္ကုဏေယျ၊ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေယျ။ ယတြာပိ ဝတ္ထု ပုရေဇာတံ ဟုတွာ ပစ္စယော ဘဝိတုံ သက္ကောတိ၊ ပဝေဏီ ဃဋီယတိ၊ တတြာပိ စိတ္တံ အင်္ဂတော အပရိဟီနံယေဝ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ယဒိ ဟိ စိတ္တံ ဌာနက္ခဏေ ဝါ ဘင်္ဂက္ခဏေ ဝါ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေယျ၊ ပဋိသန္ဓိစိတ္တမ္ပိ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေယျ။ န ပန စိတ္တံ တသ္မိံ ခဏဒွယေ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ယထာ ပန အဟိစ္ဆတ္တကမကုဠံ ပထဝိတော ဥဋ္ဌဟန္တံ ပံသုစုဏ္ဏံ ဂဟေတွာဝ ဥဋ္ဌဟတိ၊ ဧဝံ စိတ္တံ ပုရေဇာတံ ဝတ္ထုံ နိဿာယ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ အဋ္ဌ ရူပါနိ ဂဟေတွာဝ ဥဋ္ဌဟတိ။ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စ ဝတ္ထု ပုရေဇာတံ ဟုတွာ ပစ္စယော ဘဝိတုံ န သက္ကောတီတိ ပစ္စယဝေကလ္လတာယပိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေတိ။

ယထာ စ အာဂန္တုကပုရိသော အဂတပုဗ္ဗံ[၁] ပဒေသံ ဂတော အညေသံ "ဧထ ဘော အန္တောဂါမေ ဝေါ အန္နပါနဂန္ဓမာလာဒီနိ ဒဿာမီ"တိ ဝတ္တုံ န သက္ကောတိ အတ္တနော အဝိသယတာယ အပ္ပဟုတတာယ၊ ဧဝမေဝ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ အာဂန္တုကန္တိ အတ္တနော အာဂန္တုကတာယပိ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေတိ။ အပိစ သမတိံသ ကမ္မဇရူပါနိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနံ ဌာနံ ဂဟေတွာ ဌိတာနီတိပိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေတိ။

ခီဏာသဝဿ ပန စုတိစိတ္တံ ဝဋ္ဋမူလဿ ဝူပသန္တတ္တာ န သမုဋ္ဌာပေတိ။ တဿ ဟိ သဗ္ဗဘဝေသု ဝဋ္ဋမူလံ ဝူပသန္တံ အဘဗ္ဗုပ္ပတ္တိကံ၊ ပုနဗ္ဘဝေ ပဝေဏီ

၁-အနာဂတပုဗ္ဗံ (သျာ၊ က)

nāma natthi. Sotāpannassa pana satta bhave ṭhapetvā aṭṭhameva vaṭṭamūlaṁ vūpasantaṁ. Tasmā tassa cuticittaṁ sattasu bhavesu rūpaṁ samuṭṭhāpeti. Sakadāgāmino dvīsu, anāgāmino ekasmiṁ. Khīṇāsavassa sabbabhavesu vaṭṭamūlassa vūpasantattā neva samuṭṭhāpeti.

Dvipañcaviññāṇesu pana jhānaṅgaṁ natthi, maggaṅgaṁ natthi, hetu natthīti cittaṅgaṁ dubbalaṁ hotīti cittaṅgadubbalatāya tāni rūpaṁ na samuṭṭhāpenti. Cattāri arūpavipākāni tasmiṁ bhave rūpassa natthitāya rūpaṁ na samuṭṭhāpenti. Na kevalañca tāneva, yāni aññānipi tasmiṁ bhave aṭṭha kāmāvacarakusalāni dasa akusalāni nava kiriyacittāni cattāri āruppakusalāni catasso āruppakiriyā tīṇi maggacittāni cattāri phalacittānīti dvecattālīsa cittāni uppajjanti, tānipi tattha rūpassa natthitāya eva rūpaṁ na samuṭṭhāpenti. Evaṁ paṭisandhicittaṁ rūpaṁ na samuṭṭhāpeti.

Utu pana paṭhamaṁ rūpaṁ samuṭṭhāpeti. Ko esa utu nāmāti. Paṭisandhikkhaṇe uppannānaṁ samatiṁsakammajarūpānaṁ abbhantarā tejodhātu. Sā ṭhānaṁ patvā aṭṭha rūpāni samuṭṭhāpeti. Utu nāma cesa dandhanirodho, cittaṁ khippanirodhaṁ. Tasmiṁ dharanteyeva soḷasa cittāni uppajjitvā nirujjhanti. Tesu paṭisandhi-anantaraṁ paṭhamabhavaṅgacittaṁ uppādakkhaṇeyeva aṭṭha rūpāni samuṭṭhāpeti. Yadā pana saddassa uppattikālo bhavissati, tadā utucittāni saddanavakaṁ nāma samuṭṭhāpessanti. Kabaḷīkārāhāropi ṭhānaṁ patvā aṭṭha rūpāni samuṭṭhāpeti. Kuto panassa kabaḷīkārāhāroti. Mātito. Vuttampi cetaṁ

“Yañcassa bhuñjatī mātā, annaṁ pānañca bhojanaṁ.
Tena so tattha yāpeti, mātukucchigato naro”ti[1].

Evaṁ kucchigato dārako mātarā ajjhohaṭa-annapāna-ojāya yāpeti. Sāva ṭhānappattā aṭṭha rūpāni samuṭṭhāpeti. Nanu ca sā ojā kharā, vatthu sukhumaṁ, kathaṁ tattha patiṭṭhātīti. Paṭhamaṁ tāva na patiṭṭhāti, ekassa vā dvinnaṁ vā sattāhānaṁ gatakāle patiṭṭhāti. Tato pana pure vā patiṭṭhātu pacchā vā, yadā mātarā ajjhohaṭa-annapāna-ojā dārakassa sarīre patiṭṭhāti, tadā aṭṭha rūpāni samuṭṭhāpeti.

1. Saṁ 1. 208 piṭṭhe.

နာမ နတ္ထိ။ သောတာပန္နဿ ပန သတ္တ ဘဝေ ဌပေတွာ အဋ္ဌမေဝ ဝဋ္ဋမူလံ ဝူပသန္တံ။ တသ္မာ တဿ စုတိစိတ္တံ သတ္တသု ဘဝေသု ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ သကဒါဂါမိနော ဒွီသု၊ အနာဂါမိနော ဧကသ္မိံ။ ခီဏာသဝဿ သဗ္ဗဘဝေသု ဝဋ္ဋမူလဿ ဝူပသန္တတ္တာ နေဝ သမုဋ္ဌာပေတိ။

ဒွိပဉ္စဝိညာဏေသု ပန ဈာနင်္ဂံ နတ္ထိ၊ မဂ္ဂင်္ဂံ နတ္ထိ၊ ဟေတု နတ္ထီတိ စိတ္တင်္ဂံ ဒုဗ္ဗလံ ဟောတီတိ စိတ္တင်္ဂဒုဗ္ဗလတာယ တာနိ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေန္တိ။ စတ္တာရိ အရူပဝိပါကာနိ တသ္မိံ ဘဝေ ရူပဿ နတ္ထိတာယ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ တာနေဝ၊ ယာနိ အညာနိပိ တသ္မိံ ဘဝေ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလာနိ ဒသ အကုသလာနိ နဝ ကိရိယစိတ္တာနိ စတ္တာရိ အာရုပ္ပကုသလာနိ စတဿော အာရုပ္ပကိရိယာ တီဏိ မဂ္ဂစိတ္တာနိ စတ္တာရိ ဖလစိတ္တာနီတိ ဒွေစတ္တာလီသ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တာနိပိ တတ္ထ ရူပဿ နတ္ထိတာယ ဧဝ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေန္တိ။ ဧဝံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေတိ။

ဥတု ပန ပဌမံ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ကော ဧသ ဥတု နာမာတိ။ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဥပ္ပန္နာနံ သမတိံသကမ္မဇရူပါနံ အဗ္ဘန္တရာ တေဇောဓာတု။ သာ ဌာနံ ပတွာ အဋ္ဌ ရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဥတု နာမ စေသ ဒန္ဓနိရောဓော၊ စိတ္တံ ခိပ္ပနိရောဓံ။ တသ္မိံ ဓရန္တေယေဝ သောဠသ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ တေသု ပဋိသန္ဓိအနန္တရံ ပဌမဘဝင်္ဂစိတ္တံ ဥပ္ပါဒက္ခဏေယေဝ အဋ္ဌ ရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ယဒါ ပန သဒ္ဒဿ ဥပ္ပတ္တိကာလော ဘဝိဿတိ၊ တဒါ ဥတုစိတ္တာနိ သဒ္ဒနဝကံ နာမ သမုဋ္ဌာပေဿန္တိ။ ကဗဠီကာရာဟာရောပိ ဌာနံ ပတွာ အဋ္ဌ ရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ကုတော ပနဿ ကဗဠီကာရာဟာရောတိ။ မာတိတော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ယဉ္စဿ ဘုဉ္ဇတီ မာတာ၊ အန္နံ ပါနဉ္စ ဘောဇနံ။
တေန သော တတ္ထ ယာပေတိ၊ မာတုကုစ္ဆိဂတော နရော”တိ[၁]။

ဧဝံ ကုစ္ဆိဂတော ဒါရကော မာတရာ အဇ္ဈောဟဋအန္နပါနဩဇာယ ယာပေတိ။ သာဝ ဌာနပ္ပတ္တာ အဋ္ဌ ရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေတိ။ နနု စ သာ ဩဇာ ခရာ၊ ဝတ္ထု သုခုမံ၊ ကထံ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာတီတိ။ ပဌမံ တာဝ န ပတိဋ္ဌာတိ၊ ဧကဿ ဝါ ဒွိန္နံ ဝါ သတ္တာဟာနံ ဂတကာလေ ပတိဋ္ဌာတိ။ တတော ပန ပုရေ ဝါ ပတိဋ္ဌာတု ပစ္ဆာ ဝါ၊ ယဒါ မာတရာ အဇ္ဈောဟဋအန္နပါနဩဇာ ဒါရကဿ သရီရေ ပတိဋ္ဌာတိ၊ တဒါ အဋ္ဌ ရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေတိ။

၁-သံ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။

Opapātikassapi pakatipaṭiyattānaṁ khādanīyabhojanīyānaṁ atthiṭhāne nibbattassa tāni gahetvā ajjhoharato ṭhānappattā ojā rūpaṁ samuṭṭhāpeti. Eko annapānarahite araññe nibbattati, mahāchātako hoti, attanova jivhāya kheḷaṁ parivattetvā gilati. Tatrāpissa ṭhānappattā ojā rūpaṁ samuṭṭhāpeti.

Evaṁ pañcavīsatiyā koṭṭhāsesu dveva rūpāni rūpaṁ samuṭṭhāpenti tejodhātu ca kabaḷīkārāhāro ca. Arūpepi dveyeva dhammā rūpaṁ samuṭṭhāpenti cittañceva kammacetanā ca. Tattha rūpaṁ uppādakkhaṇe ca bhaṅgakkhaṇe ca dubbalaṁ, ṭhānakkhaṇe balavanti ṭhānakkhaṇe rūpaṁ samuṭṭhāpeti. Cittaṁ ṭhānakkhaṇe ca bhaṅgakkhaṇe ca dubbalaṁ, uppādakkhaṇeyeva balavanti uppādakkhaṇeyeva rūpaṁ samuṭṭhāpeti. Kammacetanā niruddhāva paccayo hoti. Atīte kappakoṭisatasahassamatthakepi hi āyūhitaṁ kammaṁ etarahi paccayo hoti. Etarahi āyūhitaṁ anāgate kappakoṭisatasahassapariyosānepi paccayo hotīti evaṁ **pubbāparato** veditabbā.

Addhānaparicchedatoti rūpaṁ kittakaṁ addhānaṁ tiṭṭhati, arūpaṁ kittakanti. Rūpaṁ garupariṇāmaṁ dandhanirodhaṁ, arūpaṁ lahupariṇāmaṁ khippanirodhaṁ. Rūpe dharanteyeva soḷasa cittāni uppajjitvā nirujjhanti. Taṁ pana sattarasamena cittena saddhiṁ nirujjhati. Yathā hi puriso phalaṁ pātessāmīti muggarena rukkhasākhaṁ pahareyya, phalāni ca pattāni ca ekakkhaṇeyeva vaṇṭato mucceyyuṁ, tattha phalāni attano bhārikatāya paṭhamataraṁ pathaviyaṁ patanti, pattāni lahukatāya pacchā, evameva muggarappahārena pattānañca phalānañca ekakkhaṇe vaṇṭato muttakālo viya paṭisandhikkhaṇe rūpārūpadhammānaṁ ekakkhaṇe pātubhāvo. Phalānaṁ bhārikatāya paṭhamataraṁ pathaviyaṁ patanaṁ viya rūpe dharanteyeva soḷasannaṁ cittānaṁ uppajjitvā nirujjhanaṁ. Pattānaṁ lahukatāya pacchā pathaviyaṁ patanaṁ viya rūpassa sattarasamena cittena saha nirujjhanaṁ.

Tattha kiñcāpi rūpaṁ dandhanirodhaṁ garupariṇāmaṁ, cittaṁ khippanirodhaṁ lahupariṇāmaṁ. Rūpaṁ pana arūpaṁ, arūpaṁ vā rūpaṁ ohāya pavattituṁ na sakkonti, dvinnampi ekappamāṇāva pavatti. Tatrāyaṁ upamā eko puriso Lakuṇḍakapādo, eko dīghapādo. Tesu ekato maggaṁ gacchantesu yāva

ဩပပါတိကဿပိ ပကတိပဋိယတ္တာနံ ခါဒနီယဘောဇနီယာနံ အတ္ထိဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တဿ တာနိ ဂဟေတွာ အဇ္ဈောဟရတော ဌာနပ္ပတ္တာ ဩဇာ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဧကော အန္နပါနရဟိတေ အရညေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ မဟာဆာတကော ဟောတိ၊ အတ္တနောဝ ဇိဝှါယ ခေဠံ ပရိဝတ္တေတွာ ဂိလတိ။ တတြာပိဿ ဌာနပ္ပတ္တာ ဩဇာ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။

ဧဝံ ပဉ္စဝီသတိယာ ကောဋ္ဌာသေသု ဒွေဝ ရူပါနိ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေန္တိ တေဇောဓာတု စ ကဗဠီကာရာဟာရော စ။ အရူပေပိ ဒွေယေဝ ဓမ္မာ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေန္တိ စိတ္တဉ္စေဝ ကမ္မစေတနာ စ။ တတ္ထ ရူပံ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ စ ဘင်္ဂက္ခဏေ စ ဒုဗ္ဗလံ၊ ဌာနက္ခဏေ ဗလဝန္တိ ဌာနက္ခဏေ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ စိတ္တံ ဌာနက္ခဏေ စ ဘင်္ဂက္ခဏေ စ ဒုဗ္ဗလံ၊ ဥပ္ပါဒက္ခဏေယေဝ ဗလဝန္တိ ဥပ္ပါဒက္ခဏေယေဝ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ကမ္မစေတနာ နိရုဒ္ဓါဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ အတီတေ ကပ္ပကောဋိသတသဟဿမတ္ထကေပိ ဟိ အာယူဟိတံ ကမ္မံ ဧတရဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧတရဟိ အာယူဟိတံ အနာဂတေ ကပ္ပကောဋိသတသဟဿပရိယောသာနေပိ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဧဝံ **ပုဗ္ဗာပရတော** ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒတောတိ ရူပံ ကိတ္တကံ အဒ္ဓါနံ တိဋ္ဌတိ၊ အရူပံ ကိတ္တကန္တိ။ ရူပံ ဂရုပရိဏာမံ ဒန္ဓနိရောဓံ၊ အရူပံ လဟုပရိဏာမံ ခိပ္ပနိရောဓံ။ ရူပေ ဓရန္တေယေဝ သောဠသ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ တံ ပန သတ္တရသမေန စိတ္တေန သဒ္ဓိံ နိရုဇ္ဈတိ။ ယထာ ဟိ ပုရိသော ဖလံ ပါတေဿာမီတိ မုဂ္ဂရေန ရုက္ခသာခံ ပဟရေယျ၊ ဖလာနိ စ ပတ္တာနိ စ ဧကက္ခဏေယေဝ ဝဏ္ဋတော မုစ္စေယျုံ၊ တတ္ထ ဖလာနိ အတ္တနော ဘာရိကတာယ ပဌမတရံ ပထဝိယံ ပတန္တိ၊ ပတ္တာနိ လဟုကတာယ ပစ္ဆာ၊ ဧဝမေဝ မုဂ္ဂရပ္ပဟာရေန ပတ္တာနဉ္စ ဖလာနဉ္စ ဧကက္ခဏေ ဝဏ္ဋတော မုတ္တကာလော ဝိယ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ရူပါရူပဓမ္မာနံ ဧကက္ခဏေ ပါတုဘာဝေါ။ ဖလာနံ ဘာရိကတာယ ပဌမတရံ ပထဝိယံ ပတနံ ဝိယ ရူပေ ဓရန္တေယေဝ သောဠသန္နံ စိတ္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈနံ။ ပတ္တာနံ လဟုကတာယ ပစ္ဆာ ပထဝိယံ ပတနံ ဝိယ ရူပဿ သတ္တရသမေန စိတ္တေန သဟ နိရုဇ္ဈနံ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ရူပံ ဒန္ဓနိရောဓံ ဂရုပရိဏာမံ၊ စိတ္တံ ခိပ္ပနိရောဓံ လဟုပရိဏာမံ။ ရူပံ ပန အရူပံ, အရူပံ ဝါ ရူပံ ဩဟာယ ပဝတ္တိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဒွိန္နမ္ပိ ဧကပ္ပမာဏာဝ ပဝတ္တိ။ တတြာယံ ဥပမာ—ဧကော ပုရိသော လကုဏ္ဍကပါဒေါ၊ ဧကော ဒီဃပါဒေါ။ တေသု ဧကတော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တေသု ယာဝ

dīghapādo ekapadavāraṁ akkamati, tāva itaro pade padaṁ akkamitvā soḷasapadavārena gacchati. Dīghapādo Lakuṇḍakapādassa soḷasa padavāre attano pādaṁ añchitvā ākaḍḍhitvā ekameva padavāraṁ karoti. Iti ekopi ekaṁ atikkamituṁ na sakkoti, dvinnampi gamanaṁ ekappamāṇameva hoti. Evaṁsampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ. Lakuṇḍakapādapuriso viya arūpaṁ, dīghapādapuriso viya rūpaṁ, dīghapādassa ekaṁ padavāraṁ akkamanakāle itarassa soḷasapadavāra-akkamanaṁ viya rūpe dharanteyeva arūpadhammesu soḷasannaṁ cittānaṁ uppajjitvā nirujjhanaṁ, dvinnaṁ purisānaṁ Lakuṇḍakapādapurisassa soḷasa padavāre itarassa attano pādaṁ añchitvā ākaḍḍhitvā ekapadavārakaraṇaṁ viya rūpassa sattarasamena cittena saddhiṁ nirujjhanaṁ, dvinnaṁ purisānaṁ aññamaññaṁ anohāya ekappamāṇeneva gamanaṁ viya arūpassa rūpaṁ, rūpassa arūpaṁ anohāya ekappamāṇeneva pavattananti evaṁ **addhānaparicchedato** veditabbā.

Ekuppādanānānirodhatoti idaṁ pacchimakammajaṁ ṭhapetvā dīpetabbaṁ. Paṭhamañhi paṭisandhicittaṁ, dutiyaṁ bhavaṅgaṁ, tatiyaṁ bhavaṅgaṁ -pa- soḷasamaṁ bhavaṅgaṁ. Tesu ekekassa uppādaṭṭhitibhaṅgavasena tayo tayo khaṇā. Tattha ekekassa cittassa tīsu tīsu khaṇesu samatiṁsa samatiṁsa kammajarūpāni uppajjanti. Tesu paṭisandhicittassa uppādakkhaṇe samuṭṭhitaṁ kammajarūpaṁ sattarasamassa bhavaṅgacittassa uppādakkhaṇeyeva nirujjhati, ṭhitikkhaṇe samuṭṭhitaṁ ṭhitikkhaṇeyeva, bhaṅgakkhaṇe samuṭṭhitaṁ bhaṅgakkhaṇeyeva nirujjhati. Evaṁ dutiyabhavaṅgacittaṁ ādiṁ katvā attano attano sattarasamena cittena saddhiṁ yojetvā nayo netabbo. Iti soḷasa tikā aṭṭhacattālīsa honti. Ayaṁ aṭṭhacattālīsakammajarūpapaveṇī nāma. Sā panesā rattiñca divā ca khādantānampi bhuñjantānampi suttānampi pamattānampi nadīsoto viya ekantaṁ pavattatiyevāti evaṁ **ekuppādanānānirodhato** veditabbā.

Nānuppāda-ekanirodhatā pacchimakammajena dīpetabbā. Tattha āyusaṅkhārapariyosāne soḷasannaṁ cittānaṁ vāre sati heṭṭhāsoḷasakaṁ uparisoḷasakanti dve ekato yojetabbāni. Heṭṭhāsoḷasakasmiñhi paṭhamacittassa uppādakkhaṇe samuṭṭhitaṁ samatiṁsakammajarūpaṁ uparisoḷasakasmiṁ paṭhamacittassa uppādakkhaṇeyeva nirujjhati, ṭhitikkhaṇe samuṭṭhitaṁ tassa

ဒီဃပါဒေါ ဧကပဒဝါရံ အက္ကမတိ၊ တာဝ ဣတရော ပဒေ ပဒံ အက္ကမိတွာ သောဠသပဒဝါရေန ဂစ္ဆတိ။ ဒီဃပါဒေါ လကုဏ္ဍကပါဒဿ သောဠသ ပဒဝါရေ အတ္တနော ပါဒံ အဉ္စိတွာ အာကၮိတွာ ဧကမေဝ ပဒဝါရံ ကရောတိ။ ဣတိ ဧကောပိ ဧကံ အတိက္ကမိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဒွိန္နမ္ပိ ဂမနံ ဧကပ္ပမာဏမေဝ ဟောတိ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ လကုဏ္ဍကပါဒပုရိသော ဝိယ အရူပံ၊ ဒီဃပါဒပုရိသော ဝိယ ရူပံ၊ ဒီဃပါဒဿ ဧကံ ပဒဝါရံ အက္ကမနကာလေ ဣတရဿ သောဠသပဒဝါရအက္ကမနံ ဝိယ ရူပေ ဓရန္တေယေဝ အရူပဓမ္မေသု သောဠသန္နံ စိတ္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈနံ၊ ဒွိန္နံ ပုရိသာနံ လကုဏ္ဍကပါဒပုရိသဿ သောဠသ ပဒဝါရေ ဣတရဿ အတ္တနော ပါဒံ အဉ္စိတွာ အာကၮိတွာ ဧကပဒဝါရကရဏံ ဝိယ ရူပဿ သတ္တရသမေန စိတ္တေန သဒ္ဓိံ နိရုဇ္ဈနံ၊ ဒွိန္နံ ပုရိသာနံ အညမညံ အနောဟာယ ဧကပ္ပမာဏေနေဝ ဂမနံ ဝိယ အရူပဿ ရူပံ, ရူပဿ အရူပံ အနောဟာယ ဧကပ္ပမာဏေနေဝ ပဝတ္တနန္တိ ဧဝံ **အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒတော** ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧကုပ္ပါဒနာနာနိရောဓတောတိ ဣဒံ ပစ္ဆိမကမ္မဇံ ဌပေတွာ ဒီပေတဗ္ဗံ။ ပဌမဉှိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ၊ ဒုတိယံ ဘဝင်္ဂံ၊ တတိယံ ဘဝင်္ဂံ။ပ။ သောဠသမံ ဘဝင်္ဂံ။ တေသု ဧကေကဿ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိဘင်္ဂဝသေန တယော တယော ခဏာ။ တတ္ထ ဧကေကဿ စိတ္တဿ တီသု တီသု ခဏေသု သမတိံသ သမတိံသ ကမ္မဇရူပါနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တေသု ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ သမုဋ္ဌိတံ ကမ္မဇရူပံ သတ္တရသမဿ ဘဝင်္ဂစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေယေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ ဌိတိက္ခဏေ သမုဋ္ဌိတံ ဌိတိက္ခဏေယေဝ၊ ဘင်္ဂက္ခဏေ သမုဋ္ဌိတံ ဘင်္ဂက္ခဏေယေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ ဧဝံ ဒုတိယဘဝင်္ဂစိတ္တံ အာဒိံ ကတွာ အတ္တနော အတ္တနော သတ္တရသမေန စိတ္တေန သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ နယော နေတဗ္ဗော။ ဣတိ သောဠသ တိကာ အဋ္ဌစတ္တာလီသ ဟောန္တိ။ အယံ အဋ္ဌစတ္တာလီသကမ္မဇရူပပဝေဏီ နာမ။ သာ ပနေသာ ရတ္တိဉ္စ ဒိဝါ စ ခါဒန္တာနမ္ပိ ဘုဉ္ဇန္တာနမ္ပိ သုတ္တာနမ္ပိ ပမတ္တာနမ္ပိ နဒီသောတော ဝိယ ဧကန္တံ ပဝတ္တတိယေဝါတိ ဧဝံ **ဧကုပ္ပါဒနာနာနိရောဓတော** ဝေဒိတဗ္ဗာ။

နာနုပ္ပါဒဧကနိရောဓတာ ပစ္ဆိမကမ္မဇေန ဒီပေတဗ္ဗာ။ တတ္ထ အာယုသင်္ခါရပရိယောသာနေ သောဠသန္နံ စိတ္တာနံ ဝါရေ သတိ ဟေဋ္ဌာသောဠသကံ ဥပရိသောဠသကန္တိ ဒွေ ဧကတော ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ ဟေဋ္ဌာသောဠသကသ္မိဉှိ ပဌမစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ သမုဋ္ဌိတံ သမတိံသကမ္မဇရူပံ ဥပရိသောဠသကသ္မိံ ပဌမစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေယေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ ဌိတိက္ခဏေ သမုဋ္ဌိတံ တဿ

ṭhitikkhaṇeyeva, bhaṅgakkhaṇe samuṭṭhitaṁ tassa bhaṅgakkhaṇeyeva nirujjhati. Heṭṭhimasoḷasakasmiṁ pana dutiyacittassa -pa- soḷasamacittassa uppādakkhaṇe samuṭṭhitaṁ samatiṁsakammajarūpaṁ cuticittassa uppādakkhaṇeyeva nirujjhati, tassa ṭhitikkhaṇe samuṭṭhitaṁ cuticittassa ṭhitikkhaṇeyeva, bhaṅgakkhaṇe samuṭṭhitaṁ cuticittassa bhaṅgakkhaṇeyeva nirujjhati. Tato paṭṭhāya kammajarūpapaveṇī na pavattati. Yadi pavatteyya, sattā akkhayā avayā ajarā amarā nāma bhaveyyuṁ.

Ettha pana yadetaṁ "sattarasamassa bhavaṅgacittassa uppādakkhaṇeyeva nirujjhatī"ti-ādinā nayena "ekassa cittassa uppādakkhaṇe uppannaṁ rūpaṁ aññassa uppādakkhaṇe nirujjhatī"ti Aṭṭhakathāyaṁ āgatattā vuttaṁ, taṁ "yassa kāyasaṅkhāro nirujjhati, tassa cittasaṅkhāro nirujjhatīti, āmantā"ti[1] imāya Pāḷiyā virujjhati. Kathaṁ? Kāyasaṅkhāro hi cittasamuṭṭhāno assāsapassāsavāto. Cittasamuṭṭhānarūpañca cittassa uppādakkhaṇe uppajjitvā yāva aññāni soḷasa cittāni uppajjanti, tāva tiṭṭhati. Tesaṁ soḷasannaṁ sabbapacchimena saddhiṁ nirujjhati. Iti yena cittena saddhiṁ uppajjati, tato paṭṭhāya sattarasamena saddhiṁ nirujjhati, na kassaci cittassa uppādakkhaṇe vā ṭhitikkhaṇe vā nirujjhati, nāpi ṭhitikkhaṇe vā bhaṅgakkhaṇe vā uppajjati. Esā cittasamuṭṭhānarūpassa dhammatāti niyamato cittasaṅkhārena saddhiṁ ekakkhaṇe nirujjhanato "āmantā"ti vuttaṁ.

Yo cāyaṁ cittasamuṭṭhānassa khaṇaniyamo vutto, kammādisamuṭṭhānassāpi ayameva khaṇaniyamo. Tasmā paṭisandhicittena sahuppannaṁ kammajarūpaṁ tato paṭṭhāya sattarasamena saddhiṁ nirujjhati, paṭisandhicittassa ṭhitikkhaṇe uppannaṁ aṭṭhārasamassa uppādakkhaṇe nirujjhati, paṭisandhicittassa bhaṅgakkhaṇe uppannaṁ aṭṭhārasamassa ṭhānakkhaṇe nirujjhatīti iminā nayenettha yojanā kātabbā. Tato paraṁ pana utusamuṭṭhānikapaveṇīyeva tiṭṭhati, nīharitvā jhāpethāti vattabbaṁ hoti. Evaṁ **nānuppāda-ekanirodhato** veditabbā.

Ekuppādakanirodhatoti rūpaṁ pana rūpena saha ekuppādaṁ ekanirodhaṁ, arūpaṁ arūpena saha ekuppādaṁ ekanirodhaṁ. Evaṁ **ekuppāda-ekanirodhato** veditabbā.

1. Abhi 6. 26 piṭṭhe.

ဌိတိက္ခဏေယေဝ၊ ဘင်္ဂက္ခဏေ သမုဋ္ဌိတံ တဿ ဘင်္ဂက္ခဏေယေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ ဟေဋ္ဌိမသောဠသကသ္မိံ ပန ဒုတိယစိတ္တဿ။ပ။ သောဠသမစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ သမုဋ္ဌိတံ သမတိံသကမ္မဇရူပံ စုတိစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေယေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ တဿ ဌိတိက္ခဏေ သမုဋ္ဌိတံ စုတိစိတ္တဿ ဌိတိက္ခဏေယေဝ၊ ဘင်္ဂက္ခဏေ သမုဋ္ဌိတံ စုတိစိတ္တဿ ဘင်္ဂက္ခဏေယေဝ နိရုဇ္ဈတိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ကမ္မဇရူပပဝေဏီ န ပဝတ္တတိ။ ယဒိ ပဝတ္တေယျ၊ သတ္တာ အက္ခယာ အဝယာ အဇရာ အမရာ နာမ ဘဝေယျုံ။

ဧတ္ထ ပန ယဒေတံ “သတ္တရသမဿ ဘဝင်္ဂစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေယေဝ နိရုဇ္ဈတီ”တိအာဒိနာ နယေန “ဧကဿ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ ရူပံ အညဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ နိရုဇ္ဈတီ”တိ အဋ္ဌကထာယံ အာဂတတ္တာ ဝုတ္တံ၊ တံ “ယဿ ကာယသင်္ခါရော နိရုဇ္ဈတိ၊ တဿ စိတ္တသင်္ခါရော နိရုဇ္ဈတီတိ၊ အာမန္တာ”တိ[၁] ဣမာယ ပါဠိယာ ဝိရုဇ္ဈတိ။ ကထံ? ကာယသင်္ခါရော ဟိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနော အဿာသပဿာသဝါတော။ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဉ္စ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ယာဝ အညာနိ သောဠသ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တာဝ တိဋ္ဌတိ။ တေသံ သောဠသန္နံ သဗ္ဗပစ္ဆိမေန သဒ္ဓိံ နိရုဇ္ဈတိ။ ဣတိ ယေန စိတ္တေန သဒ္ဓိံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ သတ္တရသမေန သဒ္ဓိံ နိရုဇ္ဈတိ၊ န ကဿစိ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဝါ ဌိတိက္ခဏေ ဝါ နိရုဇ္ဈတိ၊ နာပိ ဌိတိက္ခဏေ ဝါ ဘင်္ဂက္ခဏေ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧသာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ ဓမ္မတာတိ နိယမတော စိတ္တသင်္ခါရေန သဒ္ဓိံ ဧကက္ခဏေ နိရုဇ္ဈနတော “အာမန္တာ”တိ ဝုတ္တံ။

ယော စာယံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဿ ခဏနိယမော ဝုတ္တော၊ ကမ္မာဒိသမုဋ္ဌာနဿာပိ အယမေဝ ခဏနိယမော။ တသ္မာ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေန သဟုပ္ပန္နံ ကမ္မဇရူပံ တတော ပဋ္ဌာယ သတ္တရသမေန သဒ္ဓိံ နိရုဇ္ဈတိ၊ ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ ဌိတိက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ အဋ္ဌာရသမဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ နိရုဇ္ဈတိ၊ ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ ဘင်္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ အဋ္ဌာရသမဿ ဌာနက္ခဏေ နိရုဇ္ဈတီတိ ဣမိနာ နယေနေတ္ထ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ တတော ပရံ ပန ဥတုသမုဋ္ဌာနိကပဝေဏီယေဝ တိဋ္ဌတိ၊ နီဟရိတွာ ဈာပေထာတိ ဝတ္တဗ္ဗံ ဟောတိ။ ဧဝံ **နာနုပ္ပါဒဧကနိရောဓတော** ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧကုပ္ပါဒဧကနိရောဓတောတိ ရူပံ ပန ရူပေန သဟ ဧကုပ္ပါဒံ ဧကနိရောဓံ၊ အရူပံ အရူပေန သဟ ဧကုပ္ပါဒံ ဧကနိရောဓံ။ ဧဝံ **ဧကုပ္ပါဒဧကနိရောဓတော** ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-အဘိ ၆-၂၆-ပိဋ္ဌေ။

Nānuppādanānānirodhatā pana catusantatirūpena dīpetabbā. Imassa hi uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantassa sarīrassa tattha tattha catusantatirūpaṁ ghanapuñjabhāvena vattati. Evaṁ vattamānassāpissa na ekuppādāditā sallakkhetabbā. Yathā pana upacikarāji vā kipillikarāji vā olokiyamānā ekābaddhā viya hoti, na pana ekābaddhā. Aññissā hi sīsasantike aññissā sīsampi udarampi pādāpi, aññissā udarasantike aññissā sīsampi udarampi pādāpi, aññissā pādasantike aññissā sīsampi udarampi pādāpi honti. Evameva catusantatirūpānampi aññassa uppādakkhaṇe aññassa uppādopi hoti ṭhitipi bhaṅgopi, aññassa ṭhitikkhaṇe aññassa uppādopi hoti ṭhitipi bhaṅgopi, aññassa bhaṅgakkhaṇe aññassa uppādopi hoti ṭhitipi bhaṅgopi. Evamettha **nānuppādanānānirodhatā** veditabbā.

Atītādīni pana dūradukapariyosānāni Pāḷiyaṁ āgatāneva. **Paccayasamuṭṭhānāni**pi "kammajaṁ kammapaccayaṁ kammapaccaya-utusamuṭṭhānan"ti-ādinā nayena heṭṭhā[1] kathitāniyeva. Pañcapi pana khandhā **parinipphannāva** honti, no aparinipphannā. **Saṅkhatāva** no asaṅkhatā. Api ca nipphannāpi hontiyeva. Sabhāvadhammesu hi nibbānamevekaṁ aparinipphannaṁ anipphannañca. Nirodhasamāpatti pana nāmapaññatti ca kathanti? Nirodhasamāpatti lokiyalokuttarāti vā saṅkhatāsaṅkhatāti vā parinipphannāparinipphannāti vā na vattabbā. Nipphannā pana hoti samāpajjantena samāpajjitabbato. Tathā nāmapaññatti. Sāpi hi lokiyādibhedaṁ na labhati. Nipphannā pana hoti no anipphannā. Nāmaggahaṇañhi gaṇhantova gaṇhātīti.

Kamādivinicchayakathā

Evaṁ pakiṇṇakato khandhe viditvā puna etesuyeva—

Khandhesu ñāṇabhedatthaṁ, kamatotha visesato.
Anūnādhikato ceva, upamāto tatheva ca.

Daṭṭhabbato dvidhā evaṁ, passantassatthasiddhito.
Vinicchayanayo sammā, viññātabbo vibhāvinā.

1. Abhi-Ṭṭha 1. 377 piṭṭhe.

နာနုပ္ပါဒနာနာနိရောဓတာ ပန စတုသန္တတိရူပေန ဒီပေတဗ္ဗာ။ ဣမဿ ဟိ ဥဒ္ဓံ ပါဒတလာ အဓော ကေသမတ္ထကာ တစပရိယန္တဿ သရီရဿ တတ္ထ တတ္ထ စတုသန္တတိရူပံ ဃနပုဉ္ဇဘာဝေန ဝတ္တတိ။ ဧဝံ ဝတ္တမာနဿာပိဿ န ဧကုပ္ပါဒါဒိတာ သလ္လက္ခေတဗ္ဗာ။ ယထာ ပန ဥပစိကရာဇိ ဝါ ကိပိလ္လိကရာဇိ ဝါ ဩလောကိယမာနာ ဧကာဗဒ္ဓါ ဝိယ ဟောတိ၊ န ပန ဧကာဗဒ္ဓါ။ အညိဿာ ဟိ သီသသန္တိကေ အညိဿာ သီသမ္ပိ ဥဒရမ္ပိ ပါဒါပိ၊ အညိဿာ ဥဒရသန္တိကေ အညိဿာ သီသမ္ပိ ဥဒရမ္ပိ ပါဒါပိ၊ အညိဿာ ပါဒသန္တိကေ အညိဿာ သီသမ္ပိ ဥဒရမ္ပိ ပါဒါပိ ဟောန္တိ။ ဧဝမေဝ စတုသန္တတိရူပါနမ္ပိ အညဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ အညဿ ဥပ္ပါဒောပိ ဟောတိ ဌိတိပိ ဘင်္ဂေါပိ၊ အညဿ ဌိတိက္ခဏေ အညဿ ဥပ္ပါဒောပိ ဟောတိ ဌိတိပိ ဘင်္ဂေါပိ၊ အညဿ ဘင်္ဂက္ခဏေ အညဿ ဥပ္ပါဒောပိ ဟောတိ ဌိတိပိ ဘင်္ဂေါပိ။ ဧဝမေတ္ထ **နာနုပ္ပါဒနာနာနိရောဓတာ** ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အတီတာဒီနိ ပန ဒူရဒုကပရိယောသာနာနိ ပါဠိယံ အာဂတာနေဝ။ **ပစ္စယသမုဋ္ဌာနာနိ**ပိ "ကမ္မဇံ ကမ္မပစ္စယံ ကမ္မပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာန"န္တိအာဒိနာ နယေန ဟေဋ္ဌာ[1] ကထိတာနိယေဝ။ ပဉ္စပိ ပန ခန္ဓာ **ပရိနိပ္ဖန္နာဝ** ဟောန္တိ၊ နော အပရိနိပ္ဖန္နာ။ **သင်္ခတာဝ** နော အသင်္ခတာ။ အပိ စ နိပ္ဖန္နာပိ ဟောန္တိယေဝ။ သဘာဝဓမ္မေသု ဟိ နိဗ္ဗာနမေဝေကံ အပရိနိပ္ဖန္နံ အနိပ္ဖန္နဉ္စ။ နိရောဓသမာပတ္တိ ပန နာမပညတ္တိ စ ကထန္တိ? နိရောဓသမာပတ္တိ လောကိယလောကုတ္တရာတိ ဝါ သင်္ခတာသင်္ခတာတိ ဝါ ပရိနိပ္ဖန္နာပရိနိပ္ဖန္နာတိ ဝါ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ နိပ္ဖန္နာ ပန ဟောတိ သမာပဇ္ဇန္တေန သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗတော။ တထာ နာမပညတ္တိ။ သာပိ ဟိ လောကိယာဒိဘေဒံ န လဘတိ။ နိပ္ဖန္နာ ပန ဟောတိ နော အနိပ္ဖန္နာ။ နာမဂ္ဂဟဏဉှိ ဂဏှန္တောဝ ဂဏှာတီတိ။

ကမာဒိဝိနိစ္ဆယကထာ

ဧဝံ ပကိဏ္ဏကတော ခန္ဓေ ဝိဒိတွာ ပုန ဧတေသုယေဝ—

ခန္ဓေသု ဉာဏဘေဒတ္ထံ၊ ကမတောထ ဝိသေသတော။
အနူနာဓိကတော စေဝ၊ ဥပမာတော တထေဝ စ။

ဒဋ္ဌဗ္ဗတော ဒွိဓာ ဧဝံ၊ ပဿန္တဿတ္ထသိဒ္ဓိတော။
ဝိနိစ္ဆယနယော သမ္မာ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိဘာဝိနာ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **kamato**ti idha uppattikkamo pahānakkamo paṭipattikkamo bhūmikkamo desanākkamoti bahuvidho kamo.

Tattha “paṭhamaṁ kalalaṁ hoti, kalalā hoti abbudan”ti[1] evamādi uppattikkamo. “Dassanena pahātabbā dhammā, bhāvanāya pahātabbā dhammā”ti[2] evamādi pahānakkamo. “Sīlavisuddhi cittavisuddhī”ti[3] evamādi paṭipattikkamo. “Kāmāvacarā rūpāvacarā”ti evamādi bhūmikkamo. “Cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā”ti[4] vā “dānakathaṁ sīlakathan”ti[5] vā evamādi desanākkamo. Tesu idha uppattikkamo tāva na yujjati kalalādīnaṁ viya khandhānaṁ pubbāpariyavavatthānena anuppattito. Na pahānakkamo kusalābyākatānaṁ appahātabbato. Na paṭipattikkamo akusalānaṁ appaṭipajjanīyato. Na bhūmikkamo vedanādīnaṁ catubhūmakapariyāpannattā.

Desanākkamo pana yujjati. Abhedena hi yaṁ pañcasu khandhesu attaggāhapatitaṁ veneyyajanaṁ samūhaghanavinibbhogadassanena attaggāhato mocetukāmo Bhagavā hitakāmo tassa janassa sukhaggahaṇatthaṁ cakkhu-ādīnampi visayabhūtaṁ oḷārikaṁ paṭhamaṁ rūpakkhandhaṁ desesi. Tato iṭṭhāniṭṭharūpasaṁveditaṁ vedanaṁ, yaṁ vedayati taṁ sañjānātīti evaṁ vedanāvisayassa ākāraggāhikaṁ saññaṁ, saññāvasena abhisaṅkhārake saṅkhāre, tesaṁ vedanādīnaṁ nissayaṁ adhipatibhūtañca viññāṇanti evaṁ tāva kamato vinicchayanayo viññātabbo.

Visesatoti khandhānañca upādānakkhandhānañca visesato. Ko pana tesaṁ viseso? Khandhā tāva avisesato vuttā, upādānakkhandhā sāsava-upādāniyabhāvena visesetvā. Yath’āha—

> “Pañca bhikkhave khandhe desessāmi pañcupādānakkhandhe ca, taṁ suṇātha. Katame ca bhikkhave pañcakkhandhā, yaṁ kiñci bhikkhave rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ -pa- santike vā, ayaṁ vuccati rūpakkhandho. Yā kāci vedanā -pa-. Yā kāci saññā -pa-. Ye keci saṅkhārā -pa-. Yaṁ kiñci viññāṇaṁ -pa- santike vā, ayaṁ vuccati viññāṇakkhandho. Ime vuccanti bhikkhave pañcakkhandho. Katame ca bhikkhave pañcupādānakkhandhā,

1. Saṁ 1. 208 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 2 piṭṭhe. 3. Ma 1. 204; Khu 9. 416 piṭṭhesu.
4. Dī 3. 84 piṭṭhe. 5. Ma 2. 43; Dī 1. 102 piṭṭhedīsu.

တတ္ထ **ကမတော**တိ ဣဓ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော ပဟာနက္ကမော ပဋိပတ္တိက္ကမော ဘူမိက္ကမော ဒေသနာက္ကမောတိ ဗဟုဝိဓော ကမော။

တတ္ထ “ပဌမံ ကလလံ ဟောတိ၊ ကလလာ ဟောတိ အဗ္ဗုဒ”န္တိ[၁] ဧဝမာဒိ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော။ “ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ၊ ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ”တိ[၂] ဧဝမာဒိ ပဟာနက္ကမော။ “သီလဝိသုဒ္ဓိ စိတ္တဝိသုဒ္ဓီ”တိ[၃] ဧဝမာဒိ ပဋိပတ္တိက္ကမော။ “ကာမာဝစရာ ရူပါဝစရာ”တိ ဧဝမာဒိ ဘူမိက္ကမော။ “စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ”တိ[၄] ဝါ “ဒါနကထံ သီလကထ”န္တိ[၅] ဝါ ဧဝမာဒိ ဒေသနာက္ကမော။ တေသု ဣဓ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော တာဝ န ယုဇ္ဇတိ ကလလာဒီနံ ဝိယ ခန္ဓာနံ ပုဗ္ဗာပရိယဝဝတ္ထာနေန အနုပ္ပတ္တိတော။ န ပဟာနက္ကမော ကုသလာဗျာကတာနံ အပ္ပဟာတဗ္ဗတော။ န ပဋိပတ္တိက္ကမော အကုသလာနံ အပ္ပဋိပဇ္ဇနီယတော။ န ဘူမိက္ကမော ဝေဒနာဒီနံ စတုဘူမကပရိယာပန္နတ္တာ။

ဒေသနာက္ကမော ပန ယုဇ္ဇတိ။ အဘေဒေန ဟိ ယံ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အတ္တဂ္ဂါဟပတိတံ ဝေနေယျဇနံ သမူဟဃနဝိနိဗ္ဘောဂဒဿနေန အတ္တဂ္ဂါဟတော မောစေတုကာမော ဘဂဝါ ဟိတကာမော တဿ ဇနဿ သုခဂ္ဂဟဏတ္ထံ စက္ခုအာဒီနမ္ပိ ဝိသယဘူတံ ဩဠာရိကံ ပဌမံ ရူပက္ခန္ဓံ ဒေသေသိ။ တတော ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌရူပသံဝေဒိတံ ဝေဒနံ၊ ယံ ဝေဒယတိ တံ သဉ္ဇာနာတီတိ ဧဝံ ဝေဒနာဝိသယဿ အာကာရဂ္ဂါဟိကံ သညံ၊ သညာဝသေန အဘိသင်္ခါရကေ သင်္ခါရေ၊ တေသံ ဝေဒနာဒီနံ နိဿယံ အဓိပတိဘူတဉ္စ ဝိညာဏန္တိ ဧဝံ တာဝ ကမတော ဝိနိစ္ဆယနယော ဝိညာတဗ္ဗော။

ဝိသေသတောတိ ခန္ဓာနဉ္စ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနဉ္စ ဝိသေသတော။ ကော ပန တေသံ ဝိသေသော? ခန္ဓာ တာဝ အဝိသေသတော ဝုတ္တာ၊ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ သာသဝဥပါဒါနိယဘာဝေန ဝိသေသေတွာ။ ယထာဟ—

> “ပဉ္စ ဘိက္ခဝေ ခန္ဓေ ဒေသေဿာမိ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေ စ၊ တံ သုဏာထ။ ကတမေ စ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ ယံ ကိဉ္စိ ဘိက္ခဝေ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ပ။ သန္တိကေ ဝါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ရူပက္ခန္ဓော။ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ။ပ။ ယာ ကာစိ သညာ။ပ။ ယေ ကေစိ သင်္ခါရာ။ပ။ ယံ ကိဉ္စိ ဝိညာဏံ။ပ။ သန္တိကေ ဝါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဝိညာဏက္ခန္ဓော။ ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ ကတမေ စ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ၊

၁-သံ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၂၀၄၊ ခု ၉-၄၁၆-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ဒီ ၃-၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၂-၄၃၊ ဒီ ၁-၁၀၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

yaṁ kiñci bhikkhave rūpaṁ -pa- santike vā sāsavaṁ upādāniyaṁ, ayaṁ vuccati rūpupādānakkhandho. Yā kāci vedanā -pa-. Yaṁ kiñci viññāṇaṁ -pa- santike vā sāsavaṁ upādāniyaṁ. Ayaṁ vuccati viññāṇupādānakkhandho. Ime vuccanti bhikkhave pañcupādānakkhandhā"ti[1].

Ettha ca yathā vedanādayo anāsavāpi sāsavāpi atthi, na evaṁ rūpaṁ. Yasmā panassa rāsaṭṭhena khandhabhāvo yujjati, tasmā khandhesu vuttaṁ. Yasmā rāsaṭṭhena sāsavaṭṭhena ca upādānakkhandhebhāvo yujjati, tasmā upādānakkhandhesu vuttaṁ. Vedanādayo pana anāsavāva khandhesu vuttā, sāsavā upādānakkhandhesu. **Upādānakkhandhā**ti ettha ca upādānagocarā khandhā upādānakkhandhāti evamattho daṭṭhabbo. Idha pana sabbepete ekajjhaṁ katvā khandhāti adhippetā.

Anūnādhikatoti kasmā pana Bhagavato pañceva khandhā vuttā anūnā anadhikāti. Sabbasaṅkhatasabhāgekasaṅgahato attattaniyaggāhavatthussa etapparamato aññesañca tadavarodhato. Anekappabhedesu hi saṅkhatadhammesu sabhāgavasena saṅgayhamānesu rūpaṁ rūpasabhāgasaṅgahavasena eko khandho hoti, vedanā vedanāsabhāgasaṅgahavasena eko khandho hoti. Esa nayo saññādīsupi. Tasmā sabbasaṅkhatasabhāga saṅgahato pañceva vuttā. Etaparamañcetaṁ attattaniyaggāhavatthu yadidaṁ rūpādayo pañca. Vuttañhetaṁ "rūpe kho bhikkhave sati rūpaṁ upādāya rūpaṁ abhinivissa evaṁ diṭṭhi uppajjati 'etaṁ mama esohamasmi eso me attā'ti. Vedanāya. Saññāya. Saṅkhāresu. Viññāṇe sati viññāṇaṁ upādāya viññāṇaṁ abhinivissa evaṁ diṭṭhi uppajjati 'etaṁ mama esohamasmi eso me attā'ti"[2]. Tasmā attattaniyaggāhavatthussa etapparamatopi pañceva vuttā. Yepi caññe sīlādayo pañca dhammakkhandhā vuttā, tepi saṅkhārakkhandhapariyāpannattā ettheva avarodhaṁ gacchanti. Tasmā aññesaṁ tadavarodhatopi pañceva vuttāti evaṁ anūnādhikato vinicchayanayo viññātabbo.

Upamātoti ettha hi gilānasālūpamo rūpupādānakkhandho gilānūpamassa viññāṇupādānakkhandhassa vatthudvārārammaṇavasena nivāsanaṭṭhānato,

1. Saṁ 2. 39 piṭṭhe. 2. Saṁ 2. 167 piṭṭhe.

ယံ ကိဉ္စိ ဘိက္ခဝေ ရူပံ။ပ။ သန္တိကေ ဝါ သာသဝံ ဥပါဒါနိယံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓော။ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ။ပ။ ယံ ကိဉ္စိ ဝိညာဏံ။ပ။ သန္တိကေ ဝါ သာသဝံ ဥပါဒါနိယံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓော။ ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ"တိ[၁]။

ဧတ္ထ စ ယထာ ဝေဒနာဒယော အနာသဝါပိ သာသဝါပိ အတ္ထိ၊ န ဧဝံ ရူပံ။ ယသ္မာ ပနဿ ရာသဋ္ဌေန ခန္ဓဘာဝေါ ယုဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ခန္ဓေသု ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ရာသဋ္ဌေန သာသဝဋ္ဌေန စ ဥပါဒါနက္ခန္ဓဘာဝေါ ယုဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု ဝုတ္တံ။ ဝေဒနာဒယော ပန အနာသဝါဝ ခန္ဓေသု ဝုတ္တာ၊ သာသဝါ ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု။ **ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ**တိ ဧတ္ထ စ ဥပါဒါနဂေါစရာ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဣဓ ပန သဗ္ဗေပေတေ ဧကဇ္ဈံ ကတွာ ခန္ဓာတိ အဓိပ္ပေတာ။

အနူနာဓိကတောတိ ကသ္မာ ပန ဘဂဝတာ ပဉ္စေဝ ခန္ဓာ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ။ သဗ္ဗသင်္ခတသဘာဂေကသင်္ဂဟတော အတ္တတ္တနိယဂ္ဂါဟဝတ္ထုဿ ဧတပ္ပရမတော အညေသဉ္စ တဒဝရောဓတော။ အနေကပ္ပဘေဒေသု ဟိ သင်္ခတဓမ္မေသု သဘာဂဝသေန သင်္ဂယှမာနေသု ရူပံ ရူပသဘာဂသင်္ဂဟဝသေန ဧကော ခန္ဓော ဟောတိ၊ ဝေဒနာ ဝေဒနာသဘာဂသင်္ဂဟဝသေန ဧကော ခန္ဓော ဟောတိ။ ဧသ နယော သညာဒီသုပိ။ တသ္မာ သဗ္ဗသင်္ခတသဘာဂသင်္ဂဟတော ပဉ္စေဝ ဝုတ္တာ။ ဧတပရမဉ္စေတံ အတ္တတ္တနိယဂ္ဂါဟဝတ္ထု ယဒိဒံ ရူပါဒယော ပဉ္စ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ "ရူပေ ခေါ ဘိက္ခဝေ သတိ ရူပံ ဥပါဒါယ ရူပံ အဘိနိဝိဿ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ 'ဧတံ မမ ဧသောဟမသ္မိ ဧသော မေ အတ္တာ'တိ။ ဝေဒနာယ။ သညာယ။ သင်္ခါရေသု။ ဝိညာဏေ သတိ ဝိညာဏံ ဥပါဒါယ ဝိညာဏံ အဘိနိဝိဿ ဧဝံ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ 'ဧတံ မမ ဧသောဟမသ္မိ ဧသော မေ အတ္တာ'တိ"[၂]။ တသ္မာ အတ္တတ္တနိယဂ္ဂါဟဝတ္ထုဿ ဧတပ္ပရမတောပိ ပဉ္စေဝ ဝုတ္တာ။ ယေပိ စညေ သီလာဒယော ပဉ္စ ဓမ္မက္ခန္ဓာ ဝုတ္တာ၊ တေပိ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နတ္တာ ဧတ္ထေဝ အဝရောဓံ ဂစ္ဆန္တိ။ တသ္မာ အညေသံ တဒဝရောဓတောပိ ပဉ္စေဝ ဝုတ္တာတိ ဧဝံ အနူနာဓိကတော ဝိနိစ္ဆယနယော ဝိညာတဗ္ဗော။

ဥပမာတောတိ ဧတ္ထ ဟိ ဂိလာနသာလူပမော ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓော ဂိလာနူပမဿ ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓဿ ဝတ္ထုဒွါရာရမ္မဏဝသေန နိဝါသနဋ္ဌာနတော၊

၁-သံ ၂-၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၂-၁၆၇-ပိဋ္ဌေ။

gelaññūpamo vedanupādānakkhandho ābādhakattā, gelaññasamuṭṭhānūpamo saññupādānakkhandho kāmasaññādivasena rāgādisampayuttavedanāsambhavā[1], asappāyasevanūpamo saṅkhārupādānakkhandho vedanāgelaññassa nidānattā. “Vedanaṁ vedanattāya saṅkhatamabhisaṅkharontī”ti[2] hi vuttaṁ. Tathā “akusalassa kammassa katattā upacitattā vipākaṁ kāyaviññāṇaṁ uppannaṁ hoti dukkhasahagatan”ti[3]. Gilānūpamo viññāṇupādānakkhandho vedanāgelaññena aparimuttattā. Api ca cāraka kāraṇa aparādha kāraṇakāraka aparādhikūpamā ete bhājanabhojanabyañjanaparivesakabhuñjakūpamā cāti evaṁ upamāto vinicchayanayo viññātabbo.

Daṭṭhabbato dvidhāti saṅkhepato vitthārato cāti evaṁ dvidhā daṭṭhabbatopettha vinicchayanayo viññātabbo. Saṅkhepato hi pañcupādānakkhandhā āsivisūpame[4] vuttanayena ukkhittāsikapaccatthikato, Bhārasuttavasena[5] bhārato, khajjanīyapariyāyavasena[6] khādakato, Yamakasuttavasena[7] aniccadukkhānattasaṅkhatavadhakato daṭṭhabbā.

Vitthārato panettha pheṇapiṇḍo viya rūpaṁ daṭṭhabbaṁ, udakapubbuḷo[8] viya vedanā, marīcikā viya saññā, kadalikkhandho viya saṅkhārā, māyā viya viññāṇaṁ. Vuttañhetaṁ—

“Pheṇapiṇḍūpamaṁ rūpaṁ, vedanā pubbuḷūpamā[9].
Marīcikūpamā saññā, saṅkhārā kadalūpamā.
Māyūpamañca viññāṇaṁ, desitādiccabandhunā”ti[10].

Tattha rūpādīnaṁ pheṇapiṇḍādīhi evaṁ sadisatā veditabbā yathā hi pheṇapiṇḍo nissārova, evaṁ rūpampi niccasāradhuvasāra-attasāravirahena nissārameva. Yathā ca so “iminā pattaṁ vā thālakaṁ vā karissāmī”ti gahetuṁ na sakkā, gahitopi tamatthaṁ na sādheti bhijjateva. Evaṁ rūpampi niccanti vā dhuvanti vā ahanti vā mamanti vā gahetuṁ na sakkā, gahitampi na tathā tiṭṭhati, aniccaṁ dukkhaṁ anattā asubhaññeva hotīti evaṁ **pheṇapiṇḍasadisameva** hoti.

1. Sabbhāvā (Ka)
2. Saṁ 2. 72 piṭṭhe.
3. Abhi 1. 136 piṭṭhe.
4. Saṁ 2. 381 piṭṭhe.
5. Saṁ 2. 21 piṭṭhe.
6. Saṁ 2. 72 piṭṭhe.
7. Saṁ 2. 89 piṭṭhe.
8. Udakabubbuḷo (Sī), udakapupphuḷo (Ka)
9. Bubbuḷūpamā (Sī), pupphuḷūpamā (Ka)
10. Saṁ 2. 116 piṭṭhe.

ဂေလညူပမော ဝေဒနုပါဒါနက္ခန္ဓော အာဗာဓကတ္တာ၊ ဂေလညသမုဋ္ဌာနူပမော သညုပါဒါနက္ခန္ဓော ကာမသညာဒိဝသေန ရာဂါဒိသမ္ပယုတ္တဝေဒနာသမ္ဘဝါ[၁]၊ အသပ္ပါယသေဝနူပမော သင်္ခါရုပါဒါနက္ခန္ဓော ဝေဒနာဂေလညဿ နိဒါနတ္တာ။ “ဝေဒနံ ဝေဒနတ္တာယ သင်္ခတမဘိသင်္ခရောန္တီ”တိ[၂] ဟိ ဝုတ္တံ။ တထာ “အကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ ကာယဝိညာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ ဒုက္ခသဟဂတ”န္တိ[၃]။ ဂိလာနူပမော ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓော ဝေဒနာဂေလညေန အပရိမုတ္တတ္တာ။ အပိစ စာရက ကာရဏ အပရာဓ ကာရဏကာရက အပရာဓိကူပမာ ဧတေ ဘာဇနဘောဇနဗျဉ္ဇနပရိဝေသကဘုဉ္ဇကူပမာ စာတိ ဧဝံ ဥပမာတော ဝိနိစ္ဆယနယော ဝိညာတဗ္ဗော။

ဒဋ္ဌဗ္ဗတော ဒွိဓာတိ သင်္ခေပတော ဝိတ္ထာရတော စာတိ ဧဝံ ဒွိဓာ ဒဋ္ဌဗ္ဗတောပေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယနယော ဝိညာတဗ္ဗော။ သင်္ခေပတော ဟိ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ အာသိဝိသူပမေ[၄] ဝုတ္တနယေန ဥက္ခိတ္တာသိကပစ္စတ္ထိကတော, ဘာရသုတ္တဝသေန[၅] ဘာရတော, ခဇ္ဇနီယပရိယာယဝသေန[၆] ခါဒကတော, ယမကသုတ္တဝသေန[၇] အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တသင်္ခတဝဓကတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ဝိတ္ထာရတော ပနေတ္ထ ဖေဏပိဏ္ဍော ဝိယ ရူပံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ဥဒကပုဗ္ဗုဠော[၈] ဝိယ ဝေဒနာ၊ မရီစိကာ ဝိယ သညာ၊ ကဒလိက္ခန္ဓော ဝိယ သင်္ခါရာ၊ မာယာ ဝိယ ဝိညာဏံ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ဖေဏပိဏ္ဍူပမံ ရူပံ၊ ဝေဒနာ ပုဗ္ဗုဠူပမာ[၉]။
မရီစိကူပမာ သညာ၊ သင်္ခါရာ ကဒလူပမာ။
မာယူပမဉ္စ ဝိညာဏံ၊ ဒေသိတာဒိစ္စဗန္ဓုနာ”တိ[၁၀]။

တတ္ထ ရူပါဒီနံ ဖေဏပိဏ္ဍာဒီဟိ ဧဝံ သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ယထာ ဟိ ဖေဏပိဏ္ဍော နိဿာရောဝ၊ ဧဝံ ရူပမ္ပိ နိစ္စသာရဓုဝသာရအတ္တသာရဝိရဟေန နိဿာရမေဝ။ ယထာ စ သော “ဣမိနာ ပတ္တံ ဝါ ထာလကံ ဝါ ကရိဿာမီ”တိ ဂဟေတုံ န သက္ကာ၊ ဂဟိတောပိ တမတ္ထံ န သာဓေတိ ဘိဇ္ဇတေဝ။ ဧဝံ ရူပမ္ပိ နိစ္စန္တိ ဝါ ဓုဝန္တိ ဝါ အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ ဂဟေတုံ န သက္ကာ၊ ဂဟိတမ္ပိ န တထာ တိဋ္ဌတိ၊ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ အသုဘညေဝ ဟောတီတိ ဧဝံ **ဖေဏပိဏ္ဍသဒိသမေဝ** ဟောတိ။

၁-သဗ္ဘာဝါ (က)
၂-သံ ၂-၇၂-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဘိ ၁-၁၃၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၂-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၅-သံ ၂-၂၁-ပိဋ္ဌေ။
၆-သံ ၂-၇၁-ပိဋ္ဌေ။
၇-သံ ၂-၈၉-ပိဋ္ဌေ။
၈-ဥဒကဗုဗ္ဗုဠော (သီ)၊ ဥဒကပုပ္ဖုဠော (က)
၉-ဗုဗ္ဗုဠူပမာ (သီ)၊ ပုပ္ဖုဠူပမာ (က)
၁၀-သံ ၂-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။

Yathā vā pana pheṇapiṇḍo chiddāvachiddo anekasandhighaṭito bahūnaṁ udakasappādīnaṁ pāṇānaṁ āvāso, evaṁ rūpampi chiddāvachiddaṁ anekasandhighaṭitaṁ. Kulavasena cettha asīti kimikulāni vasanti. Tadeva tesaṁ sūtigharampi vaccakuṭīpi gilānasālāpi susānampi. Na te aññattha gantvā gabbhavuṭṭhānādīni karonti. Evampi pheṇapiṇḍasadisaṁ. Yathā ca pheṇapiṇḍo āditova badarapakkamatto hutvā anupubbena pabbatakūḷamattopi hoti, evaṁ rūpampi ādito kalalamattaṁ hutvā anupubbena byāmamattampi gomahiṁsahatthi-ādīnaṁ vasena pabbatakūṭamattampi hoti, macchakacchapādīnaṁ vasena anekayojanasatapamāṇampi. Evampi pheṇapiṇḍasadisaṁ. Yathā ca pheṇapiṇḍo uṭṭhitamattopi bhijjati, thokaṁ gantvāpi, samuddaṁ patvā pana avassameva bhijjati, evameva rūpampi kalalabhāvepi bhijjati abbudādibhāve, antarā pana abhijjamānampi vassasatāyukānaṁ vassasataṁ patvā avassameva bhijjati, maraṇamukhe cuṇṇavicuṇṇaṁ hoti. Evampi pheṇapiṇḍasadisaṁ.

Yathā pana pubbuḷo asāro, evaṁ vedanāpi. Yathā ca so abalo[1] agayhupago, na sakkā taṁ gahetvā phalakaṁ vā āsanaṁ vā kātuṁ, gahitaggahitopi bhijjateva, evaṁ vedanāpi abalā agayhupagā, na sakkā niccāti vā dhuvāti vā gahetuṁ, gahitāpi na tathā tiṭṭhati. Evaṁ agayhupagatāyapi vedanā **pubbuḷasadisā.** Yathā pana tasmiṁ tasmiṁ udakabindumhi pubbuḷo uppajjati ceva nirujjhati ca, na ciraṭṭhitiko hoti, evaṁ vedanāpi uppajjati ceva nirujjhati ca, na ciraṭṭhitikā hoti. Ekaccharakkhaṇe koṭisatasahassasaṅkhyā uppajjitvā nirujjhati. Yathā ca pubbuḷo udakatalaṁ, udakabinduṁ, udakajallakaṁ, saṅkaḍḍhitvā puṭaṁ katvā gahaṇavātañcāti cattāri kāraṇāni paṭicca uppajjati, evaṁ vedanāpi vatthuṁ ārammaṇaṁ kilesajālaṁ phassasaṅghaṭṭanañcāti cattāri kāraṇāni paṭicca uppajjati. Evampi vedanā pubbuḷasadisā.

Saññāpi asārakaṭṭhena **marīcisadisā.** Tathā agayhupagaṭṭhena. Na hi sakkā taṁ gahetvā pivituṁ vā nhāyituṁ vā bhājanaṁ vā pūretuṁ. Api ca yathā marīci vipphandati, sañjātūmivego viya khāyati, evaṁ nīlasaññādibhedā saññāpi nīlādi-anubhavanatthāya phandati vipphandati. Yathā ca marīci mahājanaṁ.

1. Aphalo (Ka)

ယထာ ဝါ ပန ဖေဏပိဏ္ဍော ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒော အနေကသန္ဓိဃဋိတော ဗဟူနံ ဥဒကသပ္ပာဒီနံ ပါဏာနံ အာဝါသော၊ ဧဝံ ရူပမ္ပိ ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒံ အနေကသန္ဓိဃဋိတံ။ ကုလဝသေန စေတ္ထ အသီတိ ကိမိကုလာနိ ဝသန္တိ။ တဒေဝ တေသံ သူတိဃရမ္ပိ ဝစ္စကုဋီပိ ဂိလာနသာလာပိ သုသာနမ္ပိ။ န တေ အညတ္ထ ဂန္တွာ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနာဒီနိ ကရောန္တိ။ ဧဝမ္ပိ ဖေဏပိဏ္ဍသဒိသံ။ ယထာ စ ဖေဏပိဏ္ဍော အာဒိတောဝ ဗဒရပက္ကမတ္တော ဟုတွာ အနုပုဗ္ဗေန ပဗ္ဗတကူဋမတ္တောပိ ဟောတိ၊ ဧဝံ ရူပမ္ပိ အာဒိတော ကလလမတ္တံ ဟုတွာ အနုပုဗ္ဗေန ဗျာမမတ္တမ္ပိ ဂေါမဟိံသဟတ္ထိအာဒီနံ ဝသေန ပဗ္ဗတကူဋမတ္တမ္ပိ ဟောတိ၊ မစ္ဆကစ္ဆပါဒီနံ ဝသေန အနေကယောဇနသတပမာဏမ္ပိ။ ဧဝမ္ပိ ဖေဏပိဏ္ဍသဒိသံ။ ယထာ စ ဖေဏပိဏ္ဍော ဥဋ္ဌိတမတ္တောပိ ဘိဇ္ဇတိ၊ ထောကံ ဂန္တွာပိ၊ သမုဒ္ဒံ ပတွာ ပန အဝဿမေဝ ဘိဇ္ဇတိ၊ ဧဝမေဝ ရူပမ္ပိ ကလလဘာဝေပိ ဘိဇ္ဇတိ အဗ္ဗုဒါဒိဘာဝေ၊ အန္တရာ ပန အဘိဇ္ဇမာနမ္ပိ ဝဿသတာယုကာနံ ဝဿသတံ ပတွာ အဝဿမေဝ ဘိဇ္ဇတိ၊ မရဏမုခေ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ဟောတိ။ ဧဝမ္ပိ ဖေဏပိဏ္ဍသဒိသံ။

ယထာ ပန ပုဗ္ဗုဠော အသာရော၊ ဧဝံ ဝေဒနာပိ။ ယထာ စ သော အဗလော[၁] အဂယှုပဂေါ၊ န သက္ကာ တံ ဂဟေတွာ ဖလကံ ဝါ အာသနံ ဝါ ကာတုံ၊ ဂဟိတဂ္ဂဟိတောပိ ဘိဇ္ဇတေဝ၊ ဧဝံ ဝေဒနာပိ အဗလာ အဂယှုပဂါ၊ န သက္ကာ နိစ္စာတိ ဝါ ဓုဝါတိ ဝါ ဂဟေတုံ၊ ဂဟိတာပိ န တထာ တိဋ္ဌတိ။ ဧဝံ အဂယှုပဂတာယပိ ဝေဒနာ **ပုဗ္ဗုဠသဒိသာ**။ ယထာ ပန တသ္မိံ တသ္မိံ ဥဒကဗိန္ဒုမှိ ပုဗ္ဗုဠော ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ နိရုဇ္ဈတိ စ၊ န စိရဋ္ဌိတိကော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဝေဒနာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ နိရုဇ္ဈတိ စ၊ န စိရဋ္ဌိတိကာ ဟောတိ။ ဧကစ္ဆရက္ခဏေ ကောဋိသတသဟဿသင်္ချာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈတိ။ ယထာ စ ပုဗ္ဗုဠော ဥဒကတလံ၊ ဥဒကဗိန္ဒုံ၊ ဥဒကဇလ္လကံ၊ သင်္ကဍ္ဎိတွာ ပုဋံ ကတွာ ဂဟဏဝါတဉ္စာတိ စတ္တာရိ ကာရဏာနိ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ဝေဒနာပိ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကိလေသဇာလံ ဖဿသင်္ဃဋ္ဋနဉ္စာတိ စတ္တာရိ ကာရဏာနိ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝမ္ပိ ဝေဒနာ ပုဗ္ဗုဠသဒိသာ။

သညာပိ အသာရကဋ္ဌေန **မရီစိသဒိသာ**။ တထာ အဂယှုပဂဋ္ဌေန။ န ဟိ သက္ကာ တံ ဂဟေတွာ ပိဝိတုံ ဝါ နှာယိတုံ ဝါ ဘာဇနံ ဝါ ပူရေတုံ။ အပိစ ယထာ မရီစိ ဝိပ္ဖန္ဒတိ၊ သဉ္ဇာတူမိဝေဂေါ ဝိယ ခါယတိ၊ ဧဝံ နီလသညာဒိဘေဒါ သညာပိ နီလာဒိအနုဘဝနတ္ထာယ ဖန္ဒတိ ဝိပ္ဖန္ဒတိ။ ယထာ စ မရီစိ မဟာဇနံ

၁-အဖလော (က)

vippalambheti, paripuṇṇavāpī viya paripuṇṇanadī viya dissatīti vadāpeti, evaṁ saññāpi vippalambheti, idaṁ nīlakaṁ subhaṁ sukhaṁ niccanti vadāpeti. Pītakādīsupi eseva nayo. Evaṁ vippalambhanenāpi marīcisadisā.

Saṅkhārāpi asārakaṭṭhena **kadalikkhandhasadisā.** Tathā agayhupagaṭṭhena. Yatheva hi kadalikkhandhato kiñci gahetvā na sakkā gopānasī-ādīnamatthāya upanetuṁ, upanītampi na tathā hoti, evaṁ saṅkhārāpi na sakkā niccādivasena gahetuṁ, gahitāpi na tathā honti. Yathā ca kadalikkhandho bahuvaṭṭisamodhāno hoti, evaṁ saṅkhārakkhandhopi bahudhammasamodhāno. Yathā ca kadalikkhandho nānālakkhaṇo, aññoyeva hi bāhirāya pattavaṭṭiyā vaṇṇo, añño tato abbhantarabbhantarānaṁ. Evameva saṅkhārakkhandhopi aññadeva phassassa lakkhaṇaṁ, aññaṁ cetanādīnaṁ. Samodhānetvā pana saṅkhārakkhandhotveva vuccatīti evampi saṅkhārakkhandho kadalikkhandhasadiso.

Viññāṇampi asārakaṭṭhena **māyāsadisaṁ.** Tathā agayhupagaṭṭhena. Yathā ca māyā ittarā lahupaccupaṭṭhānā, evaṁ viññāṇaṁ. Tañhi tatopi ittarataraññceva lahupaccupaṭṭhānatarañca. Teneva hi cittena puriso āgato viya gato viya ṭhito viya nisinno viya hoti. Aññadeva ca āgamanakāle cittaṁ, aññaṁ gamanakālādīsu. Evampi viññāṇaṁ māyāsadisaṁ. Māyā ca mahājanaṁ vañceti, yaṁ kiñci deva "idaṁ suvaṇṇaṁ rajataṁ muttā"tipi gāhāpeti. Viññāṇampi mahājanaṁ vañceti. Teneva cittena āgacchantaṁ viya gacchantaṁ viya ṭhitaṁ viya nisinnaṁ viya katvā gāhāpeti. Aññadeva ca āgamane cittaṁ, aññaṁ gamanādīsu. Evampi viññāṇaṁ māyāsadisaṁ. Visesato ca subhārammaṇampi oḷārikampi ajjhattikarūpaṁ asubhanti daṭṭhabbaṁ. Vedanā tīhi dukkhatāhi avinimuttato dukkhāti, saññāsaṅkhārā avidheyyato anattāti, viññāṇaṁ udayabbayadhammato aniccanti daṭṭhabbaṁ.

Evaṁ passantassatthasiddhitoti evañca saṅkhepavitthāravasena dvidhā passato yā atthasiddhi hoti, tatopi vinicchayanayo viññātabbo. Seyyathidaṁ? Saṅkhepato tāva pañcupādānakkhandhesu ukkhittāsikapaccatthikādibhāvena passanto khandhehi na vihaññati. Vitthārato pana rūpādīni pheṇapiṇḍādisadisabhāvena passanto na asāresu sāradassī hoti. Visesato ca ajjhattikarūpaṁ asubhato passanto kabaḷīkārāhāraṁ

ဝိပ္ပလမ္ဘေတိ၊ ပရိပုဏ္ဏဝါပီ ဝိယ ပရိပုဏ္ဏနဒီ ဝိယ ဒိဿတီတိ ဝဒါပေတိ၊ ဧဝံ သညာပိ ဝိပ္ပလမ္ဘေတိ၊ ဣဒံ နီလကံ သုဘံ သုခံ နိစ္စန္တိ ဝဒါပေတိ။ ပီတကာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ ဝိပ္ပလမ္ဘနေနာပိ မရီစိသဒိသာ။

သင်္ခါရာပိ အသာရကဋ္ဌေန **ကဒလိက္ခန္ဓသဒိသာ။** တထာ အဂယှုပဂဋ္ဌေန။ ယထေဝ ဟိ ကဒလိက္ခန္ဓတော ကိဉ္စိ ဂဟေတွာ န သက္ကာ ဂေါပါနသီအာဒီနမတ္ထာယ ဥပနေတုံ၊ ဥပနီတမ္ပိ န တထာ ဟောတိ၊ ဧဝံ သင်္ခါရာပိ န သက္ကာ နိစ္စာဒိဝသေန ဂဟေတုံ၊ ဂဟိတာပိ န တထာ ဟောန္တိ။ ယထာ စ ကဒလိက္ခန္ဓော ဗဟုဝဋ္ဋိသမောဓာနော ဟောတိ၊ ဧဝံ သင်္ခါရက္ခန္ဓောပိ ဗဟုဓမ္မသမောဓာနော။ ယထာ စ ကဒလိက္ခန္ဓော နာနာလက္ခဏော၊ အညောယေဝ ဟိ ဗာဟိရာယ ပတ္တဝဋ္ဋိယာ ဝဏ္ဏော၊ အညော တတော အဗ္ဘန္တရဗ္ဘန္တရာနံ။ ဧဝမေဝ သင်္ခါရက္ခန္ဓောပိ အညဒေဝ ဖဿဿ လက္ခဏံ၊ အညံ စေတနာဒီနံ။ သမောဓာနေတွာ ပန သင်္ခါရက္ခန္ဓောတွေဝ ဝုစ္စတီတိ ဧဝမ္ပိ သင်္ခါရက္ခန္ဓော ကဒလိက္ခန္ဓသဒိသော။

ဝိညာဏမ္ပိ အသာရကဋ္ဌေန **မာယာသဒိသံ။** တထာ အဂယှုပဂဋ္ဌေန။ ယထာ စ မာယာ ဣတ္တရာ လဟုပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဧဝံ ဝိညာဏံ။ တဉှိ တတောပိ ဣတ္တရတရဉ္စေဝ လဟုပစ္စုပဋ္ဌာနတရဉ္စ။ တေနေဝ ဟိ စိတ္တေန ပုရိသော အာဂတော ဝိယ ဂတော ဝိယ ဌိတော ဝိယ နိသိန္နော ဝိယ ဟောတိ။ အညဒေဝ စ အာဂမနကာလေ စိတ္တံ၊ အညံ ဂမနကာလာဒီသု။ ဧဝမ္ပိ ဝိညာဏံ မာယာသဒိသံ။ မာယာ စ မဟာဇနံ ဝဉ္စေတိ၊ ယံကိဉ္စိ ဒေဝ "ဣဒံ သုဝဏ္ဏံ ရဇတံ မုတ္တာ"တိပိ ဂါဟာပေတိ။ ဝိညာဏမ္ပိ မဟာဇနံ ဝဉ္စေတိ။ တေနေဝ စိတ္တေန အာဂစ္ဆန္တံ ဝိယ ဂစ္ဆန္တံ ဝိယ ဌိတံ ဝိယ နိသိန္နံ ဝိယ ကတွာ ဂါဟာပေတိ။ အညဒေဝ စ အာဂမနေ စိတ္တံ၊ အညံ ဂမနာဒီသု။ ဧဝမ္ပိ ဝိညာဏံ မာယာသဒိသံ။ ဝိသေသတော စ သုဘာရမ္မဏမ္ပိ ဩဠာရိကမ္ပိ အဇ္ဈတ္တိကရူပံ အသုဘန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝေဒနာ တီဟိ ဒုက္ခတာဟိ အဝိနိမုတ္တတော ဒုက္ခာတိ၊ သညာသင်္ခါရာ အဝိဓေယျတော အနတ္တာတိ၊ ဝိညာဏံ ဥဒယဗ္ဗယဓမ္မတော အနိစ္စန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ဧဝံ ပဿန္တဿတ္ထသိဒ္ဓိတောတိ ဧဝဉ္စ သင်္ခေပဝိတ္ထာရဝသေန ဒွိဓာ ပဿတော ယာ အတ္ထသိဒ္ဓိ ဟောတိ၊ တတောပိ ဝိနိစ္ဆယနယော ဝိညာတဗ္ဗော။ သေယျထိဒံ? သင်္ခေပတော တာဝ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေသု ဥက္ခိတ္တာသိကပစ္စတ္ထိကာဒိဘာဝေန ပဿန္တော ခန္ဓေဟိ န ဝိဟညတိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ရူပါဒီနိ ဖေဏပိဏ္ဍာဒိသဒိသဘာဝေန ပဿန္တော န အသာရေသု သာရဒဿီ ဟောတိ။ ဝိသေသတော စ အဇ္ဈတ္တိကရူပံ အသုဘတော ပဿန္တော ကဗဠီကာရာဟာရံ

parijānāti, asubhe subhanti vipallāsaṁ pajahati, kāmoghaṁ uttarati, kāmayogena visaṁyujjati, kāmāsavena anāsavo hoti, abhijjhākāyaganthaṁ bhindati, kāmupādānaṁ na upādiyati. Vedanaṁ dukkhato passanto phassāhāraṁ parijānāti, dukkhe sukhanti vipallāsaṁ pajahati, bhavoghaṁ uttarati, bhavayogena visaṁyujjati, bhavāsavena anāsavo hoti, byāpādakāyaganthaṁ bhindati, sīlabbatupādānaṁ na upādiyati. Saññaṁ saṅkhāre ca anattato passanto manosañcetanāhāraṁ parijānāti, anattani attāti vipallāsaṁ pajahati, diṭṭhoghaṁ uttarati, diṭṭhiyogena visaṁyujjati, diṭṭhāsavena anāsavo hoti, idaṁsaccābhinivesakāyaganthaṁ bhindati, attavādupādānaṁ na upādiyati. Viññāṇaṁ aniccato passanto viññāṇāhāraṁ parijānāti, anicce niccanti vipallāsaṁ pajahati, avijjoghaṁ uttarati, avijjāyogena visaṁyujjati, avijjāsavena anāsavo hoti, sīlabbataparāmāsakāyaganthaṁ bhindati, duṭṭhupādānaṁ na upādiyati.

Evaṁ mahānisaṁsaṁ, vadhakādivasena dassanaṁ yasmā.
Tasmā khandhe dhīro, vadhakādivasena passeyyāti.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

---

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

32. Idāni Abhidhammabhājanīyaṁ hoti. Tattha rūpakkhandhaniddeso heṭṭhā rūpakaṇḍe vitthāritanayeneva veditabbo.

34. Vedanākkhandhaniddese **ekavidhenā**ti ekakoṭṭhāsena. **Phassasampayutto**ti phassena sampayutto. Sabbāpi catubhūmikavedanā. Sahetukaduke sahetukā catubhūmikavedanā, ahetukā kāmāvacarāva. Iminā upāyena kusalapadādīhi guttā vedanā jānitabbā. Apicāyaṁ vedanākkhandho ekavidhena phassasampayuttato dassito, duvidhena sahetukāhetukato, tividhena jātito, catubbidhena bhūmantarato, pañcavidhena indriyato. Tattha sukhindriyadukkhindriyāni kāyapasādavatthukāni kāmāvacaraneva, somanassindriyaṁ chaṭṭhavatthukaṁ vā avatthukaṁ vā

ပရိဇာနာတိ၊ အသုဘေ သုဘန္တိ ဝိပလ္လာသံ ပဇဟတိ၊ ကာမောဃံ ဥတ္တရတိ၊ ကာမယောဂေန ဝိသံယုဇ္ဇတိ၊ ကာမာသဝေန အနာသဝေါ ဟောတိ၊ အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထံ ဘိန္ဒတိ၊ ကာမုပါဒါနံ န ဥပါဒိယတိ။ ဝေဒနံ ဒုက္ခတော ပဿန္တော ဖဿာဟာရံ ပရိဇာနာတိ၊ ဒုက္ခေ သုခန္တိ ဝိပလ္လာသံ ပဇဟတိ၊ ဘဝေါဃံ ဥတ္တရတိ၊ ဘဝယောဂေန ဝိသံယုဇ္ဇတိ၊ ဘဝါသဝေန အနာသဝေါ ဟောတိ၊ ဗျာပါဒကာယဂန္ထံ ဘိန္ဒတိ၊ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ န ဥပါဒိယတိ။ သညံ သင်္ခါရေ စ အနတ္တတော ပဿန္တော မနောသဉ္စေတနာဟာရံ ပရိဇာနာတိ၊ အနတ္တနိ အတ္တာတိ ဝိပလ္လာသံ ပဇဟတိ၊ ဒိဋ္ဌောဃံ ဥတ္တရတိ၊ ဒိဋ္ဌိယောဂေန ဝိသံယုဇ္ဇတိ၊ ဒိဋ္ဌာသဝေန အနာသဝေါ ဟောတိ၊ ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ထံ ဘိန္ဒတိ၊ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ န ဥပါဒိယတိ။ ဝိညာဏံ အနိစ္စတော ပဿန္တော ဝိညာဏာဟာရံ ပရိဇာနာတိ၊ အနိစ္စေ နိစ္စန္တိ ဝိပလ္လာသံ ပဇဟတိ၊ အဝိဇ္ဇောဃံ ဥတ္တရတိ၊ အဝိဇ္ဇာယောဂေန ဝိသံယုဇ္ဇတိ၊ အဝိဇ္ဇာသဝေန အနာသဝေါ ဟောတိ၊ သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ထံ ဘိန္ဒတိ၊ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ န ဥပါဒိယတိ။

ဧဝံ မဟာနိသံသံ၊ ဝဓကာဒိဝသေန ဒဿနံ ယသ္မာ။
တသ္မာ ခန္ဓေ ဓီရော၊ ဝဓကာဒိဝသေန ပဿေယျာတိ။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၃၂။ ဣဒါနိ အဘိဓမ္မဘာဇနီယံ ဟောတိ။ တတ္ထ ရူပက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသော ဟေဋ္ဌာ ရူပကဏ္ဍေ ဝိတ္ထာရိတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃၄။ ဝေဒနာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ **ဧကဝိဓေနာ**တိ ဧကကောဋ္ဌာသေန။ **ဖဿသမ္ပယုတ္တော**တိ ဖဿေန သမ္ပယုတ္တော။ သဗ္ဗာပိ စတုဘူမိကဝေဒနာ။ သဟေတုကဒုကေ သဟေတုကာ စတုဘူမိကဝေဒနာ၊ အဟေတုကာ ကာမာဝစရာဝ။ ဣမိနာ ဥပါယေန ကုသလပဒါဒီဟိ ဂုတ္တာ ဝေဒနာ ဇာနိတဗ္ဗာ။ အပိစာယံ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဧကဝိဓေန ဖဿသမ္ပယုတ္တတော ဒဿိတော၊ ဒုဝိဓေန သဟေတုကာဟေတုကတော၊ တိဝိဓေန ဇာတိတော၊ စတုဗ္ဗိဓေန ဘူမန္တရတော၊ ပဉ္စဝိဓေန ဣန္ဒြိယတော။ တတ္ထ သုခိန္ဒြိယဒုက္ခိန္ဒြိယာနိ ကာယပသာဒဝတ္ထုကာနိ ကာမာဝစရာနေဝ၊ သောမနဿိန္ဒြိယံ ဆဋ္ဌဝတ္ထုကံ ဝါ အဝတ္ထုကံ ဝါ

tebhūmakaṁ, domanassindriyaṁ chaṭṭhavatthukaṁ kāmāvacaraṁ. Upekkhindriyaṁ cakkhādicatuppasādavatthukaṁ chaṭṭhavatthukaṁ avatthukañca catubhūmakaṁ. Chabbidhena vatthuto dassito. Tattha purimā pañca vedanā pañcapasādavatthukā kāmāvacarāva, chaṭṭhā avatthukā vā savatthukā vā catubhūmikā.

Sattavidhena tattha manosamphassajā bhedato dassitā[1], aṭṭhavidhena tattha kāyasamphassajā bhedato, navavidhena sattavidhabhede manoviññāṇadhātusamphassajā bhedato, dasavidhena aṭṭhavidhabhede manoviññāṇadhātusamphassajā bhedato. Etesu hi sattavidhabhede manosamphassajā manodhātusamphassajā manoviññāṇadhātusamphassajāti dvidhā bhinnā. Aṭṭhavidhabhede tāya saddhiṁ kāyasamphassajāpi sukhā dukkhāti dvidhā bhinnā. Navavidhabhede sattavidhe vuttā manoviññāṇadhātusamphassajā kusalādivasena tidhā bhinnā. Dasavidhabhede aṭṭhavidhe vuttā manoviññāṇadhātusamphassajā kusalādivaseneva tidhā bhinnā.

Kusalattiko cettha kevalaṁ pūraṇatthameva vutto. Sattavidha-aṭṭhavidhanavavidhabhedesu pana nayaṁ dātuṁ yuttaṭṭhāne nayo dinno. Abhidhammañhi patvā Tathāgatena nayaṁ dātuṁ yuttaṭṭhāne nayo adinno nāma natthi. Ayaṁ tāva dukamūlake eko vāro.

Satthā hi imasmiṁ Abhidhammabhājanīye vedanākkhandhaṁ bhājento tike gahetvā dukesu pakkhipi, duke gahetvā tikesu pakkhipi, tike ca duke ca ubhatovaḍḍhananīhārena āhari. Sattavidhena catuvīsatividhena tiṁsavidhena bahuvidhenāti sabbathāpi bahuvidhena vedanākkhandhaṁ dassesi[2]. Kasmā? Puggalajjhāsayena ceva desanāvilāsena ca. Dhammaṁ sotuṁ nisinnadevaparisāya hi ye devaputtā tike ādāya dukesu pakkhipitvā kathiyamānaṁ paṭivijjhituṁ sakkonti, tesaṁ sappāyavasena tathā katvā desesi. Ye itarehi ākārehi kathiyamānaṁ paṭivijjhituṁ sakkonti, tesaṁ tehākārehi desesīti ayamettha **puggalajjhāsayo.** Sammāsambuddho pana attano mahāvisayatāya tike vā dukesu pakkhipitvā, duke vā tikesu, ubhatovaḍḍhanena vā sattavidhādinayena vā

1. Dassito (Syā, Ka) 2. Desesi (Sī)

တေဘူမကံ၊ ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ ဆဋ္ဌဝတ္ထုကံ ကာမာဝစရံ။ ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ စက္ခာဒိစတုပ္ပသာဒဝတ္ထုကံ ဆဋ္ဌဝတ္ထုကံ အဝတ္ထုကဉ္စ စတုဘူမကံ။ ဆဗ္ဗိဓေန ဝတ္ထုတော ဒဿိတော။ တတ္ထ ပုရိမာ ပဉ္စ ဝေဒနာ ပဉ္စပသာဒဝတ္ထုကာ ကာမာဝစရာဝ၊ ဆဋ္ဌာ အဝတ္ထုကာ ဝါ သဝတ္ထုကာ ဝါ စတုဘူမိကာ။

သတ္တဝိဓေန တတ္ထ မနောသမ္ဖဿဇာ ဘေဒတော ဒဿိတာ[၁]၊ အဋ္ဌဝိဓေန တတ္ထ ကာယသမ္ဖဿဇာ ဘေဒတော၊ နဝဝိဓေန သတ္တဝိဓဘေဒေ မနောဝိညာဏဓာတုသမ္ဖဿဇာ ဘေဒတော၊ ဒသဝိဓေန အဋ္ဌဝိဓဘေဒေ မနောဝိညာဏဓာတုသမ္ဖဿဇာ ဘေဒတော။ ဧတေသု ဟိ သတ္တဝိဓဘေဒေ မနောသမ္ဖဿဇာ မနောဓာတုသမ္ဖဿဇာ မနောဝိညာဏဓာတုသမ္ဖဿဇာတိ ဒွိဓာ ဘိန္နာ။ အဋ္ဌဝိဓဘေဒေ တာယ သဒ္ဓိံ ကာယသမ္ဖဿဇာပိ သုခါ ဒုက္ခာတိ ဒွိဓာ ဘိန္နာ။ နဝဝိဓဘေဒေ သတ္တဝိဓေ ဝုတ္တာ မနောဝိညာဏဓာတုသမ္ဖဿဇာ ကုသလာဒိဝသေန တိဓာ ဘိန္နာ။ ဒသဝိဓဘေဒေ အဋ္ဌဝိဓေ ဝုတ္တာ မနောဝိညာဏဓာတုသမ္ဖဿဇာ ကုသလာဒိဝသေနေဝ တိဓာ ဘိန္နာ။

ကုသလတ္တိကော စေတ္ထ ကေဝလံ ပူရဏတ္ထမေဝ ဝုတ္တော။ သတ္တဝိဓအဋ္ဌဝိဓနဝဝိဓဘေဒေသု ပန နယံ ဒါတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနေ နယော ဒိန္နော။ အဘိဓမ္မဉှိ ပတွာ တထာဂတေန နယံ ဒါတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနေ နယော အဒိန္နော နာမ နတ္ထိ။ အယံ တာဝ ဒုကမူလကေ ဧကော ဝါရော။

သတ္ထာ ဟိ ဣမသ္မိံ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ ဝေဒနာက္ခန္ဓံ ဘာဇေန္တော တိကေ ဂဟေတွာ ဒုကေသု ပက္ခိပိ၊ ဒုကေ ဂဟေတွာ တိကေသု ပက္ခိပိ၊ တိကေ စ ဒုကေ စ ဥဘတောဝဍ္ဎနနီဟာရေန အာဟရိ။ သတ္တဝိဓေန စတုဝီသတိဝိဓေန တိံသဝိဓေန ဗဟုဝိဓေနာတိ သဗ္ဗထာပိ ဗဟုဝိဓေန ဝေဒနာက္ခန္ဓံ ဒဿေသိ[၂]။ ကသ္မာ? ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယေန စေဝ ဒေသနာဝိလာသေန စ။ ဓမ္မံ သောတုံ နိသိန္နဒေဝပရိသာယ ဟိ ယေ ဒေဝပုတ္တာ တိကေ အာဒါယ ဒုကေသု ပက္ခိပိတွာ ကထိယမာနံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သက္ကောန္တိ၊ တေသံ သပ္ပါယဝသေန တထာ ကတွာ ဒေသေသိ။ ယေ ဣတရေဟိ အာကာရေဟိ ကထိယမာနံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သက္ကောန္တိ၊ တေသံ တေဟာကာရေဟိ ဒေသေသီတိ အယမေတ္ထ **ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယော**။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပန အတ္တနော မဟာဝိသယတာယ တိကေ ဝါ ဒုကေသု ပက္ခိပိတွာ၊ ဒုကေ ဝါ တိကေသု၊ ဥဘတောဝဍ္ဎနေန ဝါ သတ္တဝိဓာဒိနယေန ဝါ

၁-ဒဿိတော (သျာ၊ က) ၂-ဒေသေသိ (သီ)

yathā yathā icchati, tathā tathā desetuṁ sakkoti. Tasmāpi imehākārehi desesīti ayamassa **desanāvilāso.**

Tattha tike ādāya dukesu pakkhipitvā desitavāro dukamūlako nāma, duke ādāya tikesu pakkhipitvā desitavāro tikamūlako nāma, tike ca duke ca ubhato vaḍḍhetvā desitavāro ubhatovaḍḍhitako nāma[1], avasāne sattavidhenāti-ādivāro bahuvidhavāro nāmāti ime tāva cattāro mahāvārā.

Tattha **dukamūlake** dukesu labbhamānena ekekena dukena saddhiṁ tikesu alabbhamāne vedanāttikapītittikasanidassanattike apanetvā sese labbhamānake ekūnavīsatitike yojetvā dutiyadukapaṭhamatikayojanavārādīni navavārasatāni paññāsañca vārā honti. Te sabbepi Pāḷiyaṁ saṅkhipitvā tattha tattha dassetabbayuttakaṁ dassetvā vuttā. Asammuyhantena pana vitthārato veditabbā.

Tikamūlakepi tikesu labbhamānena ekekena tikena saddhiṁ dukesu alabbhamāne paṭhamadukādayo duke apanetvā sese labbhamānake sahetukadukādayo paññāsa duke yojetvā paṭhamatikadutiyadukayojanavārādīni navavārasatāni paññāsañca vārā honti. Tepi sabbe Pāḷiyaṁ saṅkhipitvā tattha tattha dassetabbayuttakaṁ dassetvā vuttā. Asammuyhantena pana vitthārato veditabbā.

Ubhatovaḍḍhitake duvidhabhede dutiyadukaṁ tividhabhede ca paṭhamatikaṁ ādiṁ katvā labbhamānehi ekūnavīsatiyā dukehi labbhamāne ekūnavīsatitike yojetvā dutiyadukapaṭhamatikayojanavārādayo ekūnavīsativārā vuttā. Esa dukatikānaṁ vasena ubhatovaḍḍhitattā ubhatovaḍḍhitako nāma tatiyo mahāvāro.

Bahuvidhavārassa sattavidhaniddese ādito paṭṭhāya labbhamānesu ekūnavīsatiyā tikesu ekekena saddhiṁ catasso bhūmiyo yojetvā ekūnavīsati sattavidhavārā vuttā. Catuvīsatividhaniddesepi tesaṁyeva tikānaṁ vasena ekūnavīsativārā vuttā. Tathā bahuvidhavāre

1. Vaḍḍhitakavāro nāma (Syā, Ka)

ယထာ ယထာ ဣစ္ဆတိ၊ တထာ တထာ ဒေသေတုံ သက္ကောတိ။ တသ္မာပိ ဣမေဟာကာရေဟိ ဒေသေသီတိ အယမဿ **ဒေသနာဝိလာသော**။

တတ္ထ တိကေ အာဒါယ ဒုကေသု ပက္ခိပိတွာ ဒေသိတဝါရော ဒုကမူလကော နာမ၊ ဒုကေ အာဒါယ တိကေသု ပက္ခိပိတွာ ဒေသိတဝါရော တိကမူလကော နာမ၊ တိကေ စ ဒုကေ စ ဥဘတော ဝဍ္ဎေတွာ ဒေသိတဝါရော ဥဘတော-ဝဍ္ဎိတကော နာမ[1]၊ အဝသာနေ သတ္တဝိဓေနာတိအာဒိဝါရော ဗဟုဝိဓဝါရော နာမာတိ ဣမေ တာဝ စတ္တာရော မဟာဝါရာ။

တတ္ထ **ဒုကမူလကေ** ဒုကေသု လဗ္ဘမာနေန ဧကေကေန ဒုကေန သဒ္ဓိံ တိကေသု အလဗ္ဘမာနေ ဝေဒနာတ္တိကပီတိတ္တိကသနိဒဿနတ္တိကေ အပနေတွာ သေသေ လဗ္ဘမာနကေ ဧကူနဝီသတိတိကေ ယောဇေတွာ ဒုတိယဒုကပဌမ-တိကယောဇနဝါရာဒီနိ နဝဝါရသတာနိ ပညာသဉ္စ ဝါရာ ဟောန္တိ။ တေ သဗ္ဗေပိ ပါဠိယံ သံခိပိတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဒဿေတဗ္ဗယုတ္တကံ ဒဿေတွာ ဝုတ္တာ။ အသမ္မုယှန္တေန ပန ဝိတ္ထာရတော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တိကမူလကေပိ တိကေသု လဗ္ဘမာနေန ဧကေကေန တိကေန သဒ္ဓိံ ဒုကေသု အလဗ္ဘမာနေ ပဌမဒုကာဒယော ဒုကေ အပနေတွာ သေသေ လဗ္ဘမာနကေ သဟေတုကဒုကာဒယော ပညာသ ဒုကေ ယောဇေတွာ ပဌမ-တိကဒုတိယဒုကယောဇနဝါရာဒီနိ နဝဝါရသတာနိ ပညာသဉ္စ ဝါရာ ဟောန္တိ။ တေပိ သဗ္ဗေ ပါဠိယံ သံခိပိတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဒဿေတဗ္ဗယုတ္တကံ ဒဿေတွာ ဝုတ္တာ။ အသမ္မုယှန္တေန ပန ဝိတ္ထာရတော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဥဘတောဝဍ္ဎိတကေ ဒုဝိဓဘေဒေ ဒုတိယဒုကံ တိဝိဓဘေဒေ စ ပဌမတိကံ အာဒိံ ကတွာ လဗ္ဘမာနေဟိ ဧကူနဝီသတိယာ ဒုကေဟိ လဗ္ဘမာနေ ဧကူန-ဝီသတိတိကေ ယောဇေတွာ ဒုတိယဒုကပဌမတိကယောဇနဝါရာဒယော ဧကူနဝီသတိဝါရာ ဝုတ္တာ။ ဧသ ဒုကတိကာနံ ဝသေန ဥဘတောဝဍ္ဎိတတ္တာ ဥဘတောဝဍ္ဎိတကော နာမ တတိယော မဟာဝါရော။

ဗဟုဝိဓဝါရဿ သတ္တဝိဓနိဒ္ဒေသေ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ လဗ္ဘမာနေသု ဧကူနဝီသတိယာ တိကေသု ဧကေကေန သဒ္ဓိံ စတဿော ဘူမိယော ယောဇေတွာ ဧကူနဝီသတိ သတ္တဝိဓဝါရာ ဝုတ္တာ။ စတုဝီသတိဝိဓနိဒ္ဒေသေပိ တေသံယေဝ တိကာနံ ဝသေန ဧကူနဝီသတိဝါရာ ဝုတ္တာ။ တထာ ဗဟုဝိဓဝါရေ

၁-ဝဍ္ဎိတကဝါရော နာမ (သျာ၊ က)

cāti. Tiṁsavidhavāro ekoyevāti sabbepi aṭṭhapaññāsa vārā honti. Ayaṁ tāvettha vāraparicchedavasena Pāḷivaṇṇanā.

Idāni atthavaṇṇanā hoti. Tattha sattavidhaniddeso tāva uttānatthoyeva. Catuvīsatividhaniddese **cakkhusamphassapaccayā vedanākkhandho atthi kusalo**ti kāmāvacara-aṭṭhakusalacittavasena veditabbo. **Atthi akusalo**ti dvādasa-akusalacittavasena veditabbo. **Atthi abyākato**ti tisso manodhātuyo, tisso ahetukamanoviññāṇadhātuyo, aṭṭha mahāvipākāni, dasa kāmāvacarakiriyāti catuvīsatiyā cittānaṁ vasena veditabbo.

Tattha aṭṭha kusalāni dvādasa akusalāni ca javanavasena labbhanti, kiriyamanodhātu āvajjanavasena labbhati. Dve vipākamanodhātuyo sampaṭicchanavasena, tisso vipākamanoviññāṇadhātuyo santīraṇatadārammaṇavasena, kiriyāhetukamanoviññāṇadhātu voṭṭhabbanavasena, aṭṭha mahāvipākacittāni tadārammaṇavasena, nava kiriyacittāni javanavasena labbhanti. Sotaghānajivhākāyadvāresupi eseva nayo.

Manodvāre pana **atthi kusalo**ti catubhūmakakusalavasena kathitaṁ, **atthi akusalo**ti dvādasa-akusalavasena, **atthi abyākato**ti ekādasannaṁ kāmāvacaravipākānaṁ dasannaṁ kiriyānaṁ navannaṁ rūpāvacarārūpāvacarakiriyānaṁ catunnaṁ sāmaññaphalānanti catuttiṁsacittuppādavasena kathitaṁ. Tattha catubhūmakakusalañceva akusalañca javanavasena labbhati. Kiriyato ahetukamanoviññāṇadhātu āvajjanavasena, ekādasa vipākacittāni tadārammaṇavasena, tebhūmikakiriyā ceva sāmaññaphalāni ca javanavaseneva labbhanti. Tāni sattavidhādīsu yattha katthaci ṭhatvā kathetuṁ vaṭṭanti. Tiṁsavidhe pana ṭhatvā dīpiyamānāni sukhadīpanāni hontīti tiṁsavidhasmiṁyeva ṭhatvā dīpayiṁsu.

Etāni hi sabbānipi cittāni cakkhudvāre upanissayakoṭiyā samatikkamavasena bhāvanāvasenāti tīhākārehi labbhanti. Tathā sotadvāramanodvāresupi. Ghānajivhākāyadvāresu pana samatikkamavasena bhāvanāvasenāti dvīhevākārehi labbhantīti veditabbāni. Kathaṁ? Idha bhikkhu vihāracārikaṁ caramāno kasiṇamaṇḍalaṁ disvā “kiṁ nāmetan”ti

စာတိ။ တိံသဝိဓဝါရော ဧကောယေဝါတိ သဗ္ဗေပိ အဋ္ဌပဏ္ဏာသ ဝါရာ ဟောန္တိ။ အယံ တာဝေတ္ထ ဝါရပရိစ္ဆေဒဝသေန ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

ဣဒါနိ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတ္ထ သတ္တဝိဓနိဒ္ဒေသော တာဝ ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။ စတုဝီသတိဝိဓနိဒ္ဒေသေ **စက္ခုသမ္ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော အတ္ထိ ကုသလော**တိ ကာမာဝစရအဋ္ဌကုသလစိတ္တဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အတ္ထိ အကုသလော**တိ ဒွါဒသအကုသလစိတ္တဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အတ္ထိ အဗျာကတော**တိ တိဿော မနောဓာတုယော, တိဿော အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုယော, အဋ္ဌ မဟာဝိပါကာနိ, ဒသ ကာမာဝစရကိရိယာတိ စတုဝီသတိယာ စိတ္တာနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ အဋ္ဌ ကုသလာနိ ဒွါဒသ အကုသလာနိ စ ဇဝနဝသေန လဗ္ဘန္တိ၊ ကိရိယမနောဓာတု အာဝဇ္ဇနဝသေန လဗ္ဘတိ။ ဒွေ ဝိပါကမနောဓာတုယော သမ္ပဋိစ္ဆနဝသေန၊ တိဿော ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတုယော သန္တီရဏတဒါရမ္မဏဝသေန၊ ကိရိယာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနဝသေန၊ အဋ္ဌ မဟာဝိပါကစိတ္တာနိ တဒါရမ္မဏဝသေန၊ နဝ ကိရိယစိတ္တာနိ ဇဝနဝသေန လဗ္ဘန္တိ။ သောတဃာနဇိဝှါကာယဒွါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

မနောဒွါရေ ပန **အတ္ထိ ကုသလော**တိ စတုဘူမကကုသလဝသေန ကထိတံ၊ **အတ္ထိ အကုသလော**တိ ဒွါဒသအကုသလဝသေန၊ **အတ္ထိ အဗျာကတော**တိ ဧကာဒသန္နံ ကာမာဝစရဝိပါကာနံ ဒသန္နံ ကိရိယာနံ နဝန္နံ ရူပါဝစရာရူပါဝစရကိရိယာနံ စတုန္နံ သာမညဖလာနန္တိ စတုတ္တိံသစိတ္တုပ္ပါဒဝသေန ကထိတံ။ တတ္ထ စတုဘူမကကုသလဉ္စေဝ အကုသလဉ္စ ဇဝနဝသေန လဗ္ဘတိ။ ကိရိယတော အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု အာဝဇ္ဇနဝသေန၊ ဧကာဒသ ဝိပါကစိတ္တာနိ တဒါရမ္မဏဝသေန၊ တေဘူမိကကိရိယာ စေဝ သာမညဖလာနိ စ ဇဝနဝသေနေဝ လဗ္ဘန္တိ။ တာနိ သတ္တဝိဓာဒီသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဌတွာ ကထေတုံ ဝဋ္ဋန္တိ။ တိံသဝိဓေ ပန ဌတွာ ဒီပိယမာနာနိ သုခဒီပနာနိ ဟောန္တီတိ တိံသဝိဓသ္မိံယေဝ ဌတွာ ဒီပယိံသု။

ဧတာနိ ဟိ သဗ္ဗာနိပိ စိတ္တာနိ စက္ခုဒွါရေ ဥပနိဿယကောဋိယာ သမတိက္ကမဝသေန ဘာဝနာဝသေနာတိ တီဟာကာရေဟိ လဗ္ဘန္တိ။ တထာ သောတဒွါရမနောဒွါရေသုပိ။ ဃာနဇိဝှါကာယဒွါရေသု ပန သမတိက္ကမဝသေန ဘာဝနာဝသေနာတိ ဒွီဟေဝါကာရေဟိ လဗ္ဘန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ကထံ? ဣဓ ဘိက္ခု ဝိဟာရစာရိကံ စရမာနော ကသိဏမဏ္ဍလံ ဒိသွာ “ကိံ နာမေတ”န္တိ

pucchitvā kasiṇamaṇḍalanti vutte puna “kiṁ iminā karontī”ti pucchati. Athassa ācikkhanti “evaṁ bhāvetvā jhānāni uppādetvā samāpattipadaṭṭhānaṁ vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇantī”ti. Ajjhāsayasampanno kulaputto “bhāriyaṁ etan”ti asallakkhetvā “mayāpi esa guṇo nibbattetuṁ vaṭṭati, na kho pana sakkā esa nipajjitvā niddāyantena nibbattetuṁ, āditova vīriyaṁ kātuṁ sīlaṁ sodhetuṁ vaṭṭatī”ti cintetvā sīlaṁ sodheti. Tato sīle patiṭṭhāya dasa palibodhe upacchinditvā ticīvaraparamena santosena santuṭṭho ācariyupajjhāyānaṁ vattapaṭivattaṁ katvā kammaṭṭhānaṁ uggaṇhitvā kasiṇaparikammaṁ katvā samāpattiyo uppādetvā samāpattipadaṭṭhānaṁ vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇāti. Tattha sabbāpi parikammavedanā kāmāvacarā, aṭṭhasamāpattivedanā rūpāvacarārūpāvacarā, maggaphalavedanā lokuttarāti evaṁ cakkhuviññāṇaṁ catubhūmikavedanānibbattiyā balavapaccayo hotīti catubhūmikavedanā cakkhusamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ tāva **upanissayavasena** labbhanti.

Cakkhudvāre pana rūpe āpāthagate “iṭṭhe me ārammaṇe rāgo uppanno, aniṭṭhe paṭigho, asamapekkhanāya moho, vinibandhassa pana me māno uppanno, parāmaṭṭhassa diṭṭhi, vikkhepagatassa uddhaccaṁ, asanniṭṭhāgatassa vicikicchā, thāmagatassa anusayo uppanno”ti pariggahe ṭhito kulaputto attano kilesuppattiṁ ñatvā “ime me kilesā vaḍḍhamānā anayabyasanāya saṁvattissanti, handa ne niggaṇhāmī”ti cintetvā “na kho pana sakkā nipajjitvā niddāyantena kilese niggaṇhituṁ, āditova vīriyaṁ kātuṁ vaṭṭati sīlaṁ sodhetun”ti heṭṭhā vuttanayeneva paṭipajjitvā arahattaṁ pāpuṇāti. Tattha sabbāpi parikammavedanā kāmāvacarā, aṭṭhasamāpattivedanā rūpāvacarārūpāvacarā, maggaphalavedanā lokuttarāti evaṁ rūpārammaṇe uppannaṁ kilesaṁ samatikkamitvā gatāti catubhūmikavedanā cakkhusamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ **samatikkamavasena** labbhanti.

Cakkhudvāre pana rūpe āpāthagate eko evaṁ pariggahaṁ paṭṭhapeti “idaṁ rūpaṁ kiṁnissitan”ti. Tato naṁ “bhūtanissitan”ti ñatvā cattāri mahābhūtāni upādārūpañca rūpanti pariggaṇhāti, tadārammaṇe dhamme arūpanti pariggaṇhāti. Tato sappaccayaṁ nāmarūpaṁ pariggaṇhitvā tīṇi lakkhaṇāni āropetvā vipassanāpaṭipāṭiyā saṅkhāre sammasitvā arahattaṁ pāpuṇāti. Tattha

ပုစ္ဆိတွာ ကသိဏမဏ္ဍလန္တိ ဝုတ္တေ ပုန “ကိံ ဣမိနာ ကရောန္တီ”တိ ပုစ္ဆတိ။ အထဿ အာစိက္ခန္တိ “ဧဝံ ဘာဝေတွာ ဈာနာနိ ဥပ္ပာဒေတွာ သမာပတ္တိပဒဋ္ဌာနံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏန္တီ”တိ။ အဇ္ဈာသယသမ္ပန္နော ကုလပုတ္တော “ဘာရိယံ ဧတ”န္တိ အသလ္လက္ခေတွာ “မယာပိ ဧသ ဂုဏော နိဗ္ဗတ္တေတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ န ခေါ ပန သက္ကာ ဧသ နိပဇ္ဇိတွာ နိဒ္ဒါယန္တေန နိဗ္ဗတ္တေတုံ၊ အာဒိတောဝ ဝီရိယံ ကာတုံ သီလံ သောဓေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ စိန္တေတွာ သီလံ သောဓေတိ။ တတော သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ဒသ ပလိဗောဓေ ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာ တိစီဝရပရမေန သန္တောသေန သန္တုဋ္ဌော အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ ဝတ္တပဋိဝတ္တံ ကတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ သမာပတ္တိယော ဥပ္ပာဒေတွာ သမာပတ္တိပဒဋ္ဌာနံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တတ္ထ သဗ္ဗာပိ ပရိကမ္မဝေဒနာ ကာမာဝစရာ၊ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝေဒနာ ရူပါဝစရာရူပါဝစရာ၊ မဂ္ဂဖလဝေဒနာ လောကုတ္တရာတိ ဧဝံ စက္ခုဝိညာဏံ စတုဘူမိကဝေဒနာနိဗ္ဗတ္တိယာ ဗလဝပစ္စယော ဟောတီတိ စတုဘူမိကဝေဒနာ စက္ခုသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ တာဝ **ဥပနိဿယဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။

စက္ခုဒွါရေ ပန ရူပေ အာပါထဂတေ “ဣဋ္ဌေ မေ အာရမ္မဏေ ရာဂေါ ဥပ္ပန္နော၊ အနိဋ္ဌေ ပဋိဃော၊ အသမပေက္ခနာယ မောဟော၊ ဝိနိဗန္ဓဿ ပန မေ မာနော ဥပ္ပန္နော၊ ပရာမဋ္ဌဿ ဒိဋ္ဌိ၊ ဝိက္ခေပဂတဿ ဥဒ္ဓစ္စံ၊ အသန္နိဋ္ဌာဂတဿ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ ထာမဂတဿ အနုသယော ဥပ္ပန္နော”တိ ပရိဂ္ဂဟေ ဌိတော ကုလပုတ္တော အတ္တနော ကိလေသုပ္ပတ္တိံ ဉတွာ “ဣမေ မေ ကိလေသာ ဝဍ္ဎမာနာ အနယဗျသနာယ သံဝတ္တိဿန္တိ၊ ဟန္ဒ နေ နိဂ္ဂဏှာမီ”တိ စိန္တေတွာ “န ခေါ ပန သက္ကာ နိပဇ္ဇိတွာ နိဒ္ဒါယန္တေန ကိလေသေ နိဂ္ဂဏှိတုံ၊ အာဒိတောဝ ဝီရိယံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ သီလံ သောဓေတု”န္တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တတ္ထ သဗ္ဗာပိ ပရိကမ္မဝေဒနာ ကာမာဝစရာ၊ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝေဒနာ ရူပါဝစရာရူပါဝစရာ၊ မဂ္ဂဖလဝေဒနာ လောကုတ္တရာတိ ဧဝံ ရူပါရမ္မဏေ ဥပ္ပန္နံ ကိလေသံ သမတိက္ကမိတွာ ဂတာတိ စတုဘူမိကဝေဒနာ စက္ခုသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ **သမတိက္ကမဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။

စက္ခုဒွါရေ ပန ရူပေ အာပါထဂတေ ဧကော ဧဝံ ပရိဂ္ဂဟံ ပဋ္ဌပေတိ “ဣဒံ ရူပံ ကိံနိဿိတ”န္တိ။ တတော နံ “ဘူတနိဿိတ”န္တိ ဉတွာ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ ဥပါဒါရူပဉ္စ ရူပန္တိ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ တဒါရမ္မဏေ ဓမ္မေ အရူပန္တိ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ တတော သပ္ပစ္စယံ နာမရူပံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ တီဏိ လက္ခဏာနိ အာရောပေတွာ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တတ္ထ

sabbāpi parikammavedanā kāmāvacarā, aṭṭhasamāpattivedanā rūpāvacarārūpāvacarā, maggaphalavedanā lokuttarāti evaṁ rūpārammaṇaṁ sammasitvā nibbattitāti ayaṁ vedanā cakkhusamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ **bhāvanāvasena** labbhanti.

Aparo bhikkhu suṇāti "kasiṇaparikammaṁ kira katvā samāpattiyo uppādetvā samāpattipadaṭṭhānaṁ vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇantī"ti. Ajjhāsayasampanno kulaputto "bhāriyaṁ etan"ti asallakkhetvā "mayāpi esa guṇo nibbattetuṁ vaṭṭatī"ti purimanayeneva paṭipajjitvā arahattaṁ pāpuṇāti. Tattha sabbāpi parikammavedanā kāmāvacarā, aṭṭhasamāpattivedanā rūpāvacarārūpāvacarā, maggaphalavedanā lokuttarāti evaṁ sotaviññāṇaṁ catubhūmikavedanānibbattiyā balavapaccayo hotīti catubhūmikavedanā sotasamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ tāva **upanissayavasena** labbhanti.

Sotadvāre pana sadde āpāthagateti sabbaṁ cakkhudvāre vuttanayeneva veditabbaṁ. Evaṁ saddārammaṇe uppannaṁ kilesaṁ samatikkamitvā gatāti catubhūmikavedanā sotasamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ **samatikkamavasena** labbhanti.

Sotadvāre pana sadde āpāthagate eko evaṁ pariggahaṁ paṭṭhapeti "ayaṁ saddo kiṁnissito"ti sabbaṁ cakkhudvāre vuttanayeneva veditabbaṁ. Evaṁ saddārammaṇaṁ sammasitvā nibbattitāti ayaṁ vedanā sotasamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ **bhāvanāvasena** labbhanti.

Ghānajivhākāyadvāresu pana gandhārammaṇādīsu āpāthagatesu "iṭṭhe me ārammaṇe rāgo uppanno"ti sabbaṁ cakkhudvāre vuttanayeneva veditabbaṁ. Evaṁ gandhārammaṇādīsu uppannaṁ kilesaṁ samatikkamitvā gatāti catubhūmikavedanā ghānajivhākāyasamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ tīsu dvāresu **samatikkamavasena** labbhanti.

Ghānadvārādīsu pana gandhādīsu āpāthagatesu eko evaṁ pariggahaṁ paṭṭhapeti "ayaṁ gandho, ayaṁ raso, idaṁ phoṭṭhabbaṁ kiṁnissitan"ti sabbaṁ cakkhudvāre vuttanayeneva veditabbaṁ. Evaṁ gandhārammaṇādīni sammasitvā

သဗ္ဗာပိ ပရိကမ္မဝေဒနာ ကာမာဝစရာ၊ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝေဒနာ ရူပါဝစရာရူပါဝစရာ၊ မဂ္ဂဖလဝေဒနာ လောကုတ္တရာတိ ဧဝံ ရူပါရမ္မဏံ သမ္မသိတွာ နိဗ္ဗတ္တိတာတိ အယံ ဝေဒနာ စက္ခုသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ **ဘာဝနာဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။

အပရော ဘိက္ခု သုဏာတိ "ကသိဏပရိကမ္မံ ကိရ ကတွာ သမာပတ္တိယော ဥပ္ပါဒေတွာ သမာပတ္တိပဒဋ္ဌာနံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏန္တီ"တိ။ အဇ္ဈာသယသမ္ပန္နော ကုလပုတ္တော "ဘာရိယံ ဧတ"န္တိ အသလ္လက္ခေတွာ "မယာပိ ဧသ ဂုဏော နိဗ္ဗတ္တေတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ ပုရိမနယေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တတ္ထ သဗ္ဗာပိ ပရိကမ္မဝေဒနာ ကာမာဝစရာ၊ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝေဒနာ ရူပါဝစရာရူပါဝစရာ၊ မဂ္ဂဖလဝေဒနာ လောကုတ္တရာတိ ဧဝံ သောတဝိညာဏံ စတုဘူမိကဝေဒနာနိဗ္ဗတ္တိယာ ဗလဝပစ္စယော ဟောတီတိ စတုဘူမိကဝေဒနာ သောတသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ တာဝ **ဥပနိဿယဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။

သောတဒွါရေ ပန သဒ္ဒေ အာပါထဂတေတိ သဗ္ဗံ စက္ခုဒွါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သဒ္ဒါရမ္မဏေ ဥပ္ပန္နံ ကိလေသံ သမတိက္ကမိတွာ ဂတာတိ စတုဘူမိကဝေဒနာ သောတသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ **သမတိက္ကမဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။

သောတဒွါရေ ပန သဒ္ဒေ အာပါထဂတေ ဧကော ဧဝံ ပရိဂ္ဂဟံ ပဋ္ဌပေတိ "အယံ သဒ္ဒေါ ကိံနိဿိတော"တိ သဗ္ဗံ စက္ခုဒွါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သဒ္ဒါရမ္မဏံ သမ္မသိတွာ နိဗ္ဗတ္တိတာတိ အယံ ဝေဒနာ သောတသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ **ဘာဝနာဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။

ဃာနဇိဝှါကာယဒွါရေသု ပန ဂန္ဓာရမ္မဏာဒီသု အာပါထဂတေသု "ဣဋ္ဌေ မေ အာရမ္မဏေ ရာဂေါ ဥပ္ပန္နော"တိ သဗ္ဗံ စက္ခုဒွါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဂန္ဓာရမ္မဏာဒီသု ဥပ္ပန္နံ ကိလေသံ သမတိက္ကမိတွာ ဂတာတိ စတုဘူမိကဝေဒနာ ဃာနဇိဝှါကာယသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ တီသု ဒွါရေသု **သမတိက္ကမဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။

ဃာနဒွါရာဒီသု ပန ဂန္ဓာဒီသု အာပါထဂတေသု ဧကော ဧဝံ ပရိဂ္ဂဟံ ပဋ္ဌပေတိ "အယံ ဂန္ဓော၊ အယံ ရသော၊ ဣဒံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ ကိံနိဿိတ"န္တိ သဗ္ဗံ စက္ခုဒွါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဂန္ဓာရမ္မဏာဒီနိ သမ္မသိတွာ

nibbattitāti ayaṁ vedanā ghānajivhākāyasamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ **bhāvanāvasena** labbhanti.

Manodvāre pana tīhipi ākārehi labbhanti. Ekacco hi jātiṁ bhayato passati, jaraṁ byādhiṁ maraṇaṁ bhayato passati. Bhayato disvā "jātijarābyādhimaraṇehi muccituṁ vaṭṭati, na kho pana sakkā nipajjitvā niddāyantena jāti-ādīhi muccituṁ, āditova vīriyaṁ kātuṁ sīlaṁ sodhetuṁ vaṭṭatī"ti cintetvā cakkhudvāre vuttanayeneva paṭipajjitvā arahattaṁ pāpuṇāti. Tattha sabbāpi parikammavedanā kāmāvacarā, aṭṭhasamāpattivedanā rūpāvacarārūpāvacarā, maggaphalavedanā lokuttarāti evaṁ jātijarābyādhimaraṇaṁ catubhūmikavedanānibbattiyā balavapaccayo hotīti catubhūmikavedanā manosamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ tāva **upanissayavasena** labbhanti.

Manodvāre pana dhammārammaṇe āpāthagateti sabbaṁ cakkhudvāre vuttanayeneva veditabbaṁ. Evaṁ dhammārammaṇe uppannaṁ kilesaṁ samatikkamitvā gatāti catubhūmikavedanā manosamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ **samatikkamavasena** labbhanti.

Manodvāre pana dhammārammaṇe āpāthagate eko evaṁ pariggahaṁ paṭṭhapeti "etaṁ dhammārammaṇaṁ kiṁnissitan"ti. Vatthunissitanti. Vatthu kiṁnissitanti. Mahābhūtāni nissitanti. So cattāri mahābhūtāni upādārūpañca rūpanti parigganhāti, tadārammaṇe dhamme arūpanti parigganhāti. Tato sappaccayaṁ nāmarūpaṁ parigganhitvā tīṇi lakkhaṇāni āropetvā vipassanāpaṭipāṭiyā saṅkhāre sammasitvā arahattaṁ pāpuṇāti. Tattha sabbāpi parikammavedanā kāmāvacarā, aṭṭhasamāpattivedanā rūpāvacarārūpāvacarā, maggaphalavedanā lokuttarāti evaṁ dhammārammaṇaṁ sammasitvā nibbattitāti ayaṁ vedanā manosamphassapaccayā nāma jātā. Evaṁ **bhāvanāvasena** labbhanti. Yā panetā sabbesampi catuvīsatividhādīnaṁ vārānaṁ pariyosānesu cakkhusamphassajā vedanā -pa- manosamphassajā vedanāti cha cha vedanā vuttā, tā sampayuttapaccayavasena vuttāti.

Ayaṁ vedanākkhandhaniddeso.

နိဗ္ဗတ္တိတာတိ အယံ ဝေဒနာ ဃာနဇိဝှါကာယသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ **ဘာဝနာဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။

မနောဒွါရေ ပန တီဟိပိ အာကာရေဟိ လဗ္ဘန္တိ။ ဧကစ္စော ဟိ ဇာတိံ ဘယတော ပဿတိ၊ ဇရံ ဗျာဓိံ မရဏံ ဘယတော ပဿတိ။ ဘယတော ဒိသွာ "ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏေဟိ မုစ္စိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ န ခေါ ပန သက္ကာ နိပဇ္ဇိတွာ နိဒ္ဒါယန္တေန ဇာတိအာဒီဟိ မုစ္စိတုံ၊ အာဒိတောဝ ဝီရိယံ ကာတုံ သီလံ သောဓေတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ စိန္တေတွာ စက္ခုဒွါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တတ္ထ သဗ္ဗာပိ ပရိကမ္မဝေဒနာ ကာမာဝစရာ၊ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝေဒနာ ရူပါဝစရာရူပါဝစရာ၊ မဂ္ဂဖလဝေဒနာ လောကုတ္တရာတိ ဧဝံ ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏံ စတုဘူမိကဝေဒနာနိဗ္ဗတ္တိယာ ဗလဝပစ္စယော ဟောတီတိ စတုဘူမိကဝေဒနာ မနောသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ တာဝ **ဥပနိဿယဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။

မနောဒွါရေ ပန ဓမ္မာရမ္မဏေ အာပါထဂတေတိ သဗ္ဗံ စက္ခုဒွါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဓမ္မာရမ္မဏေ ဥပ္ပန္နံ ကိလေသံ သမတိက္ကမိတွာ ဂတာတိ စတုဘူမိကဝေဒနာ မနောသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ **သမတိက္ကမဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။

မနောဒွါရေ ပန ဓမ္မာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ဧကော ဧဝံ ပရိဂ္ဂဟံ ပဋ္ဌပေတိ "ဧတံ ဓမ္မာရမ္မဏံ ကိံနိဿိတ"န္တိ။ ဝတ္ထုနိဿိတန္တိ။ ဝတ္ထု ကိံနိဿိတန္တိ။ မဟာဘူတာနိ နိဿိတန္တိ။ သော စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ ဥပါဒါရူပဉ္စ ရူပန္တိ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ တဒါရမ္မဏေ ဓမ္မေ အရူပန္တိ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ တတော သပ္ပစ္စယံ နာမရူပံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ တီဏိ လက္ခဏာနိ အာရောပေတွာ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တတ္ထ သဗ္ဗာပိ ပရိကမ္မဝေဒနာ ကာမာဝစရာ၊ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝေဒနာ ရူပါဝစရာရူပါဝစရာ၊ မဂ္ဂဖလဝေဒနာ လောကုတ္တရာတိ ဧဝံ ဓမ္မာရမ္မဏံ သမ္မသိတွာ နိဗ္ဗတ္တိတာတိ အယံ ဝေဒနာ မနောသမ္ဖဿပစ္စယာ နာမ ဇာတာ။ ဧဝံ **ဘာဝနာဝသေန** လဗ္ဘန္တိ။ ယာ ပနေတာ သဗ္ဗေသမ္ပိ စတုဝီသတိဝိဓာဒီနံ ဝါရာနံ ပရိယောသာနေသု စက္ခုသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာ။ပ။ မနောသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာတိ ဆ ဆ ဝေဒနာ ဝုတ္တာ၊ တာ သမ္ပယုတ္တပစ္စယဝသေန ဝုတ္တာတိ။

အယံ ဝေဒနာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသော။

Saññākkhandhādayopi iminā upāyena veditabbā. Kevalañhi saññākkhandhaniddese tikesu vedanāttikapītittikāpi labbhanti, dukesu ca sukhasahagatadukādayopi. Saṅkhārakkhandhaniddese phassassāpi saṅkhārakkhandhapariyāpannattā phassasampayuttoti avatvā cittasampayuttoti vuttaṁ, dukesu cettha hetudukādayopi labbhanti. Tikā saññākkhandhasadisā eva. Viññāṇakkhandhaniddese cakkhusamphassajādibhāvaṁ avatvā cakkhuviññāṇanti-ādi vuttaṁ. Na hi sakkā viññāṇaṁ manosamphassajanti niddisituṁ. Sesamettha saññākkhandhe vuttasadisameva. Imesaṁ pana tiṇṇampi khandhānaṁ niddeseyeva vedanākkhandhaniddesato atirekatikadukā laddhā. Tesaṁ vasena vārappabhedo veditabboti.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

3. Pañhipucchakavaṇṇanā

150. Idāni pañhāpucchakaṁ hoti. Tattha pañhipucchane “pañcannaṁ khandhānaṁ katikusalā kati-akusalā kati-abyākatā”ti-ādinā nayena yaṁ labbhati, yañca na labbhati, taṁ sabbaṁ pucchitvā vissajjane “rūpakkhandho abyākato”ti-ādinā nayena yaṁ labbhati, tadeva uddhaṭanti veditabbaṁ. Yattha yattha ca “eko khandho”ti vā “dve khandhā”ti vā paricchedaṁ akatvā “siyā uppannā siyā anuppannā”ti-ādinā nayena tanti ṭhapitā, tattha tattha pañcannampi khandhānaṁ gahaṇaṁ veditabbaṁ. Seso tesaṁ tesaṁ khandhānaṁ kusalādivibhāgo heṭṭhā Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyaṁ[1] vuttoyeva.

Ārammaṇattikesu pana cattāro khandhā pañcapaṇṇāsa kāmāvacaradhamme ārabbha rajjantassa dussantassa muyhantassa saṁvarantassa sammasantassa paccavekkhantassa ca parittārammaṇā honti, sattavīsati rūpārūpāvacaradhamme ārabbha rajjantassa dussantassa muyhantassa saṁvarantassa pariggahaṁ paṭṭhapentassa mahaggatārammaṇā, maggaphalanibbānāni paccavekkhantassa appamāṇārammaṇā, paññattiṁ paccavekkhaṇakāle navattabbārammaṇāti.

1. Abhi-Ṭṭha 1. 379 piṭṭhādīsu.

သညာက္ခန္ဓာဒယောပိ ဣမိနာ ဥပါယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကေဝလဉှိ သညာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ တိကေသု ဝေဒနာတ္တိကပီတိတ္တိကာပိ လဗ္ဘန္တိ၊ ဒုကေသု စ သုခသဟဂတဒုကာဒယောပိ။ သင်္ခါရက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ ဖဿဿာပိ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နတ္တာ ဖဿသမ္ပယုတ္တောတိ အဝတွာ စိတ္တသမ္ပယုတ္တောတိ ဝုတ္တံ၊ ဒုကေသု စေတ္ထ ဟေတုဒုကာဒယောပိ လဗ္ဘန္တိ။ တိကာ သညာက္ခန္ဓသဒိသာ ဧဝ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒိဘာဝံ အဝတွာ စက္ခုဝိညာဏန္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ န ဟိ သက္ကာ ဝိညာဏံ မနောသမ္ဖဿဇန္တိ နိဒ္ဒိသိတုံ။ သေသမေတ္ထ သညာက္ခန္ဓေ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ ဣမေသံ ပန တိဏ္ဏမ္ပိ ခန္ဓာနံ နိဒ္ဒေသေယေဝ ဝေဒနာက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသတော အတိရေကတိကဒုကာ လဒ္ဓါ။ တေသံ ဝသေန ဝါရပ္ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၁၅၀။ ဣဒါနိ ပဉှာပုစ္ဆကံ ဟောတိ။ တတ္ထ ပဉှာပုစ္ဆနေ “ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ကတိကုသလာ ကတိအကုသလာ ကတိအဗျာကတာ”တိအာဒိနာ နယေန ယံ လဗ္ဘတိ၊ ယဉ္စ န လဗ္ဘတိ၊ တံ သဗ္ဗံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနေ “ရူပက္ခန္ဓော အဗျာကတော”တိအာဒိနာ နယေန ယံ လဗ္ဘတိ၊ တဒေဝ ဥဒ္ဓဋန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယတ္ထ ယတ္ထ စ “ဧကော ခန္ဓော”တိ ဝါ “ဒွေ ခန္ဓာ”တိ ဝါ ပရိစ္ဆေဒံ အကတွာ “သိယာ ဥပ္ပန္နာ သိယာ အနုပ္ပန္နာ”တိအာဒိနာ နယေန တန္တိ ဌပိတာ၊ တတ္ထ တတ္ထ ပဉ္စန္နမ္ပိ ခန္ဓာနံ ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသော တေသံ တေသံ ခန္ဓာနံ ကုသလာဒိဝိဘာဂေါ ဟေဋ္ဌာ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယံ[၁] ဝုတ္တောယေဝ။

အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန စတ္တာရော ခန္ဓာ ပဉ္စပဏ္ဏာသ ကာမာဝစရဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ရဇ္ဇန္တဿ ဒုဿန္တဿ မုယှန္တဿ သံဝရန္တဿ သမ္မသန္တဿ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ စ ပရိတ္တာရမ္မဏာ ဟောန္တိ၊ သတ္တဝီသတိ ရူပါရူပါဝစရဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ရဇ္ဇန္တဿ ဒုဿန္တဿ မုယှန္တဿ သံဝရန္တဿ ပရိဂ္ဂဟံ ပဋ္ဌပေန္တဿ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏာ၊ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာနိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အပ္ပမာဏာရမ္မဏာ၊ ပညတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာတိ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၇၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Teyeva sekkhāsekkhānaṁ maggapaccavekkhaṇākāle maggārammaṇā honti, maggakāle sahajātahetunā maggahetukā, maggaṁ garuṁ katvā paccavekkhaṇakāle ārammaṇādhipatinā maggādhipatino, vīriyajeṭṭhakaṁ vā vīmaṁsajeṭṭhakaṁ vā maggaṁ bhāventassa sahajātādhipatinā maggādhipatino. Chandajeṭṭhakaṁ pana cittajeṭṭhakaṁ vā bhāventassa navattabbārammaṇā nāma honti.

Atītāni pana khandhadhātu-āyatanāni ārabbha rajjantassa dussantassa muyhantassa saṁvarantassa pariggahaṁ paṭṭhapentassa atītārammaṇā honti, anāgatāni ārabbha anāgatārammaṇā honti, paccuppannāni ārabbha paccuppannārammaṇā honti. Paññattiṁ vā nibbānaṁ vā paccavekkhantassa navattabbārammaṇā honti.

Tathā attano khandhadhātu-āyatanāni ārabbha rajjantassa dussantassa muyhantassa saṁvarantassa pariggahaṁ paṭṭhapentassa ajjhattārammaṇā honti, paresaṁ khandhadhātu-āyatanāni ārabbha evaṁ pavattentassa bahiddhārammaṇā, paṇṇattinibbānapaccavekkhaṇakālepi bahiddhārammaṇāyeva, kālena ajjhattaṁ kālena bahiddhā dhammesu evaṁ pavattentassa ajjhattabahiddhārammaṇā. Ākiñcaññāyatanakāle navattabbārammaṇāti veditabbā.

Iti Bhagavā imaṁ Khandhavibhaṅgaṁ suttantabhājanīyādivasena tayo parivaṭṭenīharitvā bhājento dassesi. Tīsupi hi parivaṭṭesu ekova paricchedo. Rūpakkhandho hi sabbattha kāmāvacaroyeva, cattāro khandhā catubhūmakā lokiyalokuttaramissakā kathitāti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Khandhavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

တေယေဝ သေက္ခာသေက္ခာနံ မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏကာလေ မဂ္ဂါရမ္မဏာ ဟောန္တိ၊ မဂ္ဂကာလေ သဟဇာတဟေတုနာ မဂ္ဂဟေတုကာ၊ မဂ္ဂံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ အာရမ္မဏာဓိပတိနာ မဂ္ဂါဓိပတိနော၊ ဝီရိယဇေဋ္ဌကံ ဝါ ဝီမံသဇေဋ္ဌကံ ဝါ မဂ္ဂံ ဘာဝေန္တဿ သဟဇာတာဓိပတိနာ မဂ္ဂါဓိပတိနော။ ဆန္ဒဇေဋ္ဌကံ ပန စိတ္တဇေဋ္ဌကံ ဝါ ဘာဝေန္တဿ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာ နာမ ဟောန္တိ။

အတီတာနိ ပန ခန္ဓဓာတုအာယတနာနိ အာရဗ္ဘ ရဇ္ဇန္တဿ ဒုဿန္တဿ မုယှန္တဿ သံဝရန္တဿ ပရိဂ္ဂဟံ ပဋ္ဌပေန္တဿ အတီတာရမ္မဏာ ဟောန္တိ၊ အနာဂတာနိ အာရဗ္ဘ အနာဂတာရမ္မဏာ ဟောန္တိ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာနိ အာရဗ္ဘ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ ဟောန္တိ။ ပညတ္တိံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ ဝါ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာ ဟောန္တိ။

တထာ အတ္တနော ခန္ဓဓာတုအာယတနာနိ အာရဗ္ဘ ရဇ္ဇန္တဿ ဒုဿန္တဿ မုယှန္တဿ သံဝရန္တဿ ပရိဂ္ဂဟံ ပဋ္ဌပေန္တဿ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာ ဟောန္တိ၊ ပရေသံ ခန္ဓဓာတုအာယတနာနိ အာရဗ္ဘ ဧဝံ ပဝတ္တေန္တဿ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ၊ ပဏ္ဏတ္တိနိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏကာလေပိ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာယေဝ၊ ကာလေန အဇ္ဈတ္တံ ကာလေန ဗဟိဒ္ဓါ ဓမ္မေသု ဧဝံ ပဝတ္တေန္တဿ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ။ အာကိဉ္စညာယတနကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣတိ ဘဂဝါ ဣမံ ခန္ဓဝိဘင်္ဂံ သုတ္တန္တဘာဇနီယာဒိဝသေန တယော ပရိဝဋ္ဋေ နီဟရိတွာ ဘာဇေန္တော ဒဿေသိ။ တီသုပိ ဟိ ပရိဝဋ္ဋေသု ဧကောဝ ပရိစ္ဆေဒေါ။ ရူပက္ခန္ဓော ဟိ သဗ္ဗတ္ထ ကာမာဝစရောယေဝ၊ စတ္တာရော ခန္ဓာ စတုဘူမကာ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ခန္ဓဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Āyatanavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā

154. Idāni tadanantare Āyatanavibhaṅganiddese suttantabhājanīyaṁ tāva dassento **dvādasāyatanāni cakkhāyatanaṁ rūpāyatananti**-ādimāha. Tattha Pāḷimuttakena tāva nayena—

Atthalakkhaṇatāvatva, kamasaṅkhepavitthārā.
Tathā daṭṭhabbato ceva, viññātabbo vinicchayo.

Tattha visesato tāva cakkhatīti **cakkhu,** rūpaṁ assādeti vibhāveti cāti attho. Rūpayatīti **rūpaṁ**, vaṇṇavikāraṁ āpajjamānaṁ hadayaṅgatabhāvaṁ pakāsetīti attho. Suṇātīti **sotaṁ.** Sappatīti **saddo,** udāhariyatīti attho. Ghāyatīti **ghānaṁ.** Gandhayatīti **gandho,** attano vatthuṁ sūcayatīti attho. Jīvitaṁ avhāyatīti **jivhā**. Rasanti taṁ sattāti **raso,** assādentīti attho. Kucchitānaṁ sāsavadhammānaṁ āyoti **kāyo.** Āyoti uppattideso. Phusīyatīti **phoṭṭhabbaṁ.** Manatīti **mano.** Attano lakkhaṇaṁ dhārayantīti **dhammā.**

Avisesato pana āyatanato, āyānaṁ tananato, āyatassa ca nayanato āyatananti veditabbaṁ. Cakkhurūpādīsu hi taṁtaṁdvārārammaṇā cittacetasikā dhammā sena sena anubhavanādinā kiccena āyatanti uṭṭhahanti ghaṭṭenti vāyamantīti vuttaṁ hoti. Te ca pana āyabhūte dhamme etāni tanonti, vitthārentīti vuttaṁ hoti. Idañca anamatagge saṁsāre pavattaṁ atīva āyataṁ[1] saṁsāradukkhaṁ yāva na nivattati, tāva nayanteva, pavattayantīti vuttaṁ hoti. Iti sabbepime dhammā āyatanato āyānaṁ tananato āyatassa ca nayanato āyatanaṁ āyatananti vuccanti.

Api ca nivāsaṭṭhānaṭṭhena[2] ākaraṭṭhena samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena sañjātidesaṭṭhena kāraṇaṭṭhena ca āyatanaṁ[3] veditabbaṁ. Tathā hi loke "issarāyatanaṁ vāsudevāyatanan"ti-ādīsu nivāsaṭṭhānaṁ āyatananti

1. Atīta-āyataṁ (Sī, Syā)   2. Nivāsanaṭṭhānaṭṭhena (Sī, Syā, Ka)   3. Āyatananti (Syā)

၂-အာယတနဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၁၅၄။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ အာယတနဝိဘင်္ဂနိဒ္ဒေသေ သုတ္တန္တဘာဇနီယံ တာဝ ဒဿေန္တော **ဒွါဒသာယတနာနိ စက္ခာယတနံ ရူပါယတနန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ ပါဠိမုတ္တကေန တာဝ နယေန—

အတ္ထလက္ခဏတာဝတ္ဝ၊ ကမသင်္ခေပဝိတ္ထာရာ။
တထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗတော စေဝ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ ဝိသေသတော တာဝ စက္ခတီတိ **စက္ခု**၊ ရူပံ အဿာဒေတိ ဝိဘာဝေတိ စာတိ အတ္ထော။ ရူပယတီတိ **ရူပံ**၊ ဝဏ္ဏဝိကာရံ အာပဇ္ဇမာနံ ဟဒယင်္ဂတဘာဝံ ပကာသေတီတိ အတ္ထော။ သုဏာတီတိ **သောတံ**။ သပ္ပတီတိ **သဒ္ဒေါ**၊ ဥဒါဟရိယတီတိ အတ္ထော။ ဃာယတီတိ **ဃာနံ**။ ဂန္ဓယတီတိ **ဂန္ဓော**၊ အတ္တနော ဝတ္ထုံ သူစယတီတိ အတ္ထော။ ဇီဝိတံ အဝှါယတီတိ **ဇိဝှါ**။ ရသန္တိ တံ သတ္တာတိ **ရသော**၊ အဿာဒေန္တီတိ အတ္ထော။ ကုစ္ဆိတာနံ သာသဝဓမ္မာနံ အာယောတိ **ကာယော**။ အာယောတိ ဥပ္ပတ္တိဒေသော။ ဖုသီယတီတိ **ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ**။ မနတီတိ **မနော**။ အတ္တနော လက္ခဏံ ဓာရယန္တီတိ **ဓမ္မာ**။

အဝိသေသတော ပန အာယတနတော, အာယာနံ တနနတော, အာယတဿ စ နယနတော အာယတနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ စက္ခုရူပါဒီသု ဟိ တံတံဒွါရာရမ္မဏာ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ သေန သေန အနုဘဝနာဒိနာ ကိစ္စေန အာယတန္တိ ဥဋ္ဌဟန္တိ ဃဋ္ဋေန္တိ ဝါယမန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေ စ ပန အာယဘူတေ ဓမ္မေ ဧတာနိ တနောန္တိ၊ ဝိတ္ထာရေန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣဒဉ္စ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ပဝတ္တံ အတီဝ အာယတံ[1] သံသာရဒုက္ခံ ယာဝ န နိဝတ္တတိ၊ တာဝ နယန္တေဝ၊ ပဝတ္တယန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣတိ သဗ္ဗေပိမေ ဓမ္မာ အာယတနတော အာယာနံ တနနတော အာယတဿ စ နယနတော အာယတနံ အာယတနန္တိ ဝုစ္စန္တိ။

အပိစ နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန[2] အာကရဋ္ဌေန သမောသရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေန သဉ္ဇာတိဒေသဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေန စ အာယတနံ[3] ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တထာ ဟိ လောကေ “ဣဿရာယတနံ ဝါသုဒေဝါယတန”န္တိအာဒီသု နိဝါသဋ္ဌာနံ အာယတနန္တိ

၁-အတီတအာယတံ (သျာ၊ က)   ၂-နိဝါသနဋ္ဌာနဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ၊ က)   ၃-အာယတနန္တိ (သျာ)

vuccati. “Suvaṇṇāyatanaṁ rajatāyatanan”ti-ādīsu ākaro. Sāsane pana “manorame āyatane, sevanti naṁ vihaṅgamā”ti-ādīsu[1] samosaraṇaṭṭhānaṁ. “Dakkhiṇāpatho gunnaṁ āyatanan”ti-ādīsu sañjātideso. “Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane”ti-ādīsu[2] kāraṇaṁ.

Cakkhurūpādīsu cāpi te te cittacetasikā dhammā nivasanti tadāyattavuttitāyāti cakkhādayo nesaṁ nivāsaṭṭhānaṁ. Cakkhādīsu ca te ākiṇṇā taṁnissitattā tadārammaṇattā cāti cakkhādayo nesaṁ ākaro. Cakkhādayo ca nesaṁ samosaraṇaṭṭhānaṁ tattha tattha vatthudvārārammaṇavasena samosaraṇato. Cakkhādayo ca nesaṁ sañjātideso taṁnissayārammaṇabhāvena tattheva uppattito. Cakkhādayo ca nesaṁ kāraṇaṁ tesaṁ abhāve abhāvatoti. Iti nivāsaṭṭhānaṭṭhena ākaraṭṭhena samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena sañjātidesaṭṭhena kāraṇaṭṭhenāti imehi kāraṇehi ete dhammā āyatanaṁ āyatananti vuccanti. Tasmā yathāvuttenatthena cakkhu ca taṁ āyatanañcāti **cakkhāyatanaṁ -pa-** dhammā ca te āyatanañcāti **dhammāyatanan**ti evaṁ tāvettha atthato viññātabbo vinicchayo.

Lakkhaṇatoti cakkhādīnaṁ lakkhaṇatopettha viññātabbo vinicchayo. Tāni ca pana nesaṁ lakkhaṇāni heṭṭhā Rūpakaṇḍaniddese vuttanayeneva veditabbāni.

Tāvatvatoti tāvabhāvato. Idaṁ vuttaṁ hoti cakkhādayopi hi dhammā eva. Evaṁ sati dhammāyatanamicceva avatvā kasmā dvādasāyatanāni vuttānīti ce. Cha viññāṇakāyuppattidvārārammaṇavavatthānato. Idha hi channaṁ viññāṇakāyānaṁ dvārabhāvena ārammaṇabhāvena ca vavatthānato ayameva tesaṁ bhedo hotīti dvādasa vuttāni. Cakkhuviññāṇavīthipariyāpannassa hi viññāṇakāyassa cakkhāyatanameva uppattidvāraṁ, rūpāyatanameva cārammaṇaṁ. Tathā itarāni itaresaṁ. Chaṭṭhassa pana bhavaṅgamanasaṅkhāto manāyatanekadesova uppattidvāraṁ, asādhāraṇañca dhammāyatanaṁ

1. Aṁ 2. 36 piṭṭhe. 2. Aṁ 2. 14 piṭṭhe.

ဝုစ္စတိ။ “သုဝဏ္ဏာယတနံ ရဇတာယတန”န္တိအာဒီသု အာကရော။ သာသနေ ပန “မနောရမေ အာယတနေ၊ သေဝန္တိ နံ ဝိဟင်္ဂမာ”တိအာဒီသု[၁] သမောသရဏဋ္ဌာနံ။ “ဒက္ခိဏာပထော ဂုန္နံ အာယတန”န္တိအာဒီသု သဉ္ဇာတိဒေသော။ “တတြ တတြေဝ သက္ခိဘဗ္ဗတံ ပါပုဏာတိ သတိ သတိအာယတနေ”တိအာဒီသု[၂] ကာရဏံ။

စက္ခုရူပါဒီသု စာပိ တေ တေ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ နိဝသန္တိ တဒါယတ္တဝုတ္တိတာယာတိ စက္ခာဒယော နေသံ နိဝါသဋ္ဌာနံ။ စက္ခာဒီသု စ တေ အာကိဏ္ဏာ တံနိဿိတတ္တာ တဒါရမ္မဏတ္တာ စာတိ စက္ခာဒယော နေသံ အာကရော။ စက္ခာဒယော စ နေသံ သမောသရဏဋ္ဌာနံ တတ္ထ တတ္ထ ဝတ္ထုဒွါရာရမ္မဏဝသေန သမောသရဏတော။ စက္ခာဒယော စ နေသံ သဉ္ဇာတိဒေသော တံနိဿယာရမ္မဏဘာဝေန တတ္ထေဝ ဥပ္ပတ္တိတော။ စက္ခာဒယော စ နေသံ ကာရဏံ တေသံ အဘာဝေ အဘာဝတောတိ။ ဣတိ နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာကရဋ္ဌေန သမောသရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေန သဉ္ဇာတိဒေသဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေနာတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ ဧတေ ဓမ္မာ အာယတနံ အာယတနန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ တသ္မာ ယထာဝုတ္တေနတ္ထေန စက္ခု စ တံ အာယတနဉ္စာတိ **စက္ခာယတနံ။ပ။** ဓမ္မာ စ တေ အာယတနဉ္စာတိ **ဓမ္မာယတန**န္တိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ အတ္ထတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

လက္ခဏတောတိ စက္ခာဒီနံ လက္ခဏတောပေတ္ထ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ တာနိ စ ပန နေသံ လက္ခဏာနိ ဟေဋ္ဌာ ရူပကဏ္ဍနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

တာဝတွတောတိ တာဝဘာဝတော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—စက္ခာဒယောပိ ဟိ ဓမ္မာ ဧဝ။ ဧဝံ သတိ ဓမ္မာယတနမိစ္စေဝ အဝတွာ ကသ္မာ ဒွါဒသာယတနာနိ ဝုတ္တာနီတိ စေ။ ဆ ဝိညာဏကာယုပ္ပတ္တိဒွါရာရမ္မဏဝဝတ္ထာနတော။ ဣဓ ဟိ ဆန္နံ ဝိညာဏကာယာနံ ဒွါရဘာဝေန အာရမ္မဏဘာဝေန စ ဝဝတ္ထာနတော အယမေဝ တေသံ ဘေဒေါ ဟောတီတိ ဒွါဒသ ဝုတ္တာနိ။ စက္ခုဝိညာဏဝီထိပရိယာပန္နဿ ဟိ ဝိညာဏကာယဿ စက္ခာယတနမေဝ ဥပ္ပတ္တိဒွါရံ၊ ရူပါယတနမေဝ စာရမ္မဏံ။ တထာ ဣတရာနိ ဣတရေသံ။ ဆဋ္ဌဿ ပန ဘဝင်္ဂမနသင်္ခါတော မနာယတနေကဒေသောဝ ဥပ္ပတ္တိဒွါရံ၊ အသာဓာရဏဉ္စ ဓမ္မာယတနံ

၁-အံ ၂-၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၂-၁၄-ပိဋ္ဌေ။

ārammaṇanti. Iti channaṁ viññāṇakāyānaṁ uppattidvārārammaṇavatthānato dvādasa vuttānīti evamettha tāvatvato viññātabbo vinicchayo.

Kamatoti idhāpi pubbe vuttesu uppattikkamādīsu desanākkamova yujjati. Ajjhattikesu hi āyatanesu sanidassanasappaṭighavisayattā cakkhāyatanaṁ pākaṭanti paṭhamaṁ desitaṁ. Tato anidassanasappaṭighavisayāni sotāyatanādīni. Atha vā dassanānuttariyasavanānuttariyahetubhāvena bahūpakārattā ajjhattikesu cakkhāyatana sotāyatanāni paṭhamaṁ desitāni, tato ghānāyatanādīni tīṇi, pañcannampi gocaravisayattā ante manāyatanaṁ. Cakkhādīnaṁ pana gocarattā tassa tassa anantarāni bāhiresu rūpāyatanādīni. Api ca viññāṇuppattikāraṇavavatthānatopi ayameva tesaṁ kamo veditabbo. Vuttañhetaṁ "cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññāṇaṁ -pa- manañca paṭicca dhamme ca uppajjati manoviññāṇan"ti[1]. Evaṁ kamatopettha viññātabbo vinicchayo.

Saṅkhepavitthārāti saṅkhepato hi manāyatanassa ceva dhammāyatanekadesassa ca nāmena tadavasesānañca āyatanānaṁ rūpena saṅgahitattā dvādasāpi āyatanāni nāmarūpamattameva honti.

Vitthārato pana ajjhattikesu tāva cakkhāyatanaṁ jātivasena cakkhupasādamattameva, paccayagatinikāyapuggalabhedato pana anantappabhedaṁ. Tathā sotāyatanādīni cattāri. Manāyatanaṁ tebhūmakakusalākusalavipākakiriyaviññāṇabhedena ekāsītippabhedaṁ, vatthupaṭipadādibhedato pana anantappabhedaṁ. Rūpagandharasāyatanāni samuṭṭhānabhedato catuppabhedāni, saddāyatanaṁ dvippabhedaṁ. Sabhāgavisabhāgabhedato pana sabbānipi anantappabhedāni. Phoṭṭhabbāyatanaṁ pathavīdhātutejodhātuvāyodhātuvasena tippabhedaṁ, samuṭṭhānato catuppabhedaṁ, sabhāgavisabhāgato anekappabhedaṁ. Dhammāyatanaṁ tebhūmakadhammārammaṇavasena anekappabhedanti evaṁ saṅkhepavitthārā viññātabbo vinicchayo.

Daṭṭhabbatoti ettha pana sabbānevatāni āyatanāni anāgamanato aniggamanato ca daṭṭhabbāni. Na hi tāni pubbe udayā kutoci āgacchanti, nāpi uddhaṁ vayā kuhiñci gacchanti. Atha kho pubbe udayā appaṭiladdhasabhāvāni,

---

1. Ma 3. 328 piṭṭhe.

အာရမ္မဏန္တိ။ ဣတိ ဆန္နံ ဝိညာဏကာယာနံ ဥပ္ပတ္တိဒ္ဝါရာရမ္မဏဝဝတ္ထာနတော ဒ္ဝါဒသ ဝုတ္တာနီတိ ဧဝမေတ္ထ တာဝတွတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ကမတောတိ ဣဓာပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေသု ဥပ္ပတ္တိက္ကမာဒီသု ဒေသနာက္ကမောဝ ယုဇ္ဇတိ။ အဇ္ဈတ္တိကေသု ဟိ အာယတနေသု သနိဒဿနသပ္ပဋိဃဝိသယတ္တာ စက္ခာယတနံ ပါကဋန္တိ ပဌမံ ဒေသိတံ။ တတော အနိဒဿနသပ္ပဋိဃဝိသယာနိ သောတာယတနာဒီနိ။ အထ ဝါ ဒဿနာနုတ္တရိယသဝနာနုတ္တရိယဟေတုဘာဝေန ဗဟူပကာရတ္တာ အဇ္ဈတ္တိကေသု စက္ခာယတနသောတာယတနာနိ ပဌမံ ဒေသိတာနိ၊ တတော ဃာနာယတနာဒီနိ တီဏိ၊ ပဉ္စန္နမ္ပိ ဂေါစရဝိသယတ္တာ အန္တေ မနာယတနံ။ စက္ခာဒီနံ ပန ဂေါစရတ္တာ တဿ တဿ အနန္တရာနိ ဗာဟိရေသု ရူပါယတနာဒီနိ။ အပိစ ဝိညာဏုပ္ပတ္တိကာရဏဝဝတ္ထာနတောပိ အယမေဝ တေသံ ကမော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တဉှေတံ “စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စ ရူပေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စက္ခုဝိညာဏံ။ပ။ မနဉ္စ ပဋိစ္စ ဓမ္မေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မနောဝိညာဏ”န္တိ[၁]။ ဧဝံ ကမတောပေတ္ထ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

သင်္ခေပဝိတ္ထာရာတိ သင်္ခေပတော ဟိ မနာယတနဿ စေဝ ဓမ္မာယတနေကဒေသဿ စ နာမေန တဒဝသေသာနဉ္စ အာယတနာနံ ရူပေန သင်္ဂဟိတတ္တာ ဒွါဒသာပိ အာယတနာနိ နာမရူပမတ္တမေဝ ဟောန္တိ။

ဝိတ္ထာရတော ပန အဇ္ဈတ္တိကေသု တာဝ စက္ခာယတနံ ဇာတိဝသေန စက္ခုပသာဒမတ္တမေဝ၊ ပစ္စယဂတိနိကာယပုဂ္ဂလဘေဒတော ပန အနန္တပ္ပဘေဒံ။ တထာ သောတာယတနာဒီနိ စတ္တာရိ။ မနာယတနံ တေဘူမကကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယဝိညာဏဘေဒေန ဧကာသီတိပ္ပဘေဒံ၊ ဝတ္ထုပဋိပဒါဒိဘေဒတော ပန အနန္တပ္ပဘေဒံ။ ရူပဂန္ဓရသာယတနာနိ သမုဋ္ဌာနဘေဒတော စတုပ္ပဘေဒါနိ၊ သဒ္ဒါယတနံ ဒွိပ္ပဘေဒံ။ သဘာဂဝိသဘာဂဘေဒတော ပန သဗ္ဗာနိပိ အနန္တပ္ပဘေဒါနိ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ ပထဝီဓာတုတေဇောဓာတုဝါယောဓာတုဝသေန တိပ္ပဘေဒံ၊ သမုဋ္ဌာနတော စတုပ္ပဘေဒံ၊ သဘာဂဝိသဘာဂတော အနေကပ္ပဘေဒံ။ ဓမ္မာယတနံ တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏဝသေန အနေကပ္ပဘေဒန္တိ ဧဝံ သင်္ခေပဝိတ္ထာရာ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဒဋ္ဌဗ္ဗတောတိ ဧတ္ထ ပန သဗ္ဗာနေဝေတာနိ အာယတနာနိ အနာဂမနတော အနိဂ္ဂမနတော စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ န ဟိ တာနိ ပုဗ္ဗေ ဥဒယာ ကုတောစိ အာဂစ္ဆန္တိ၊ နာပိ ဥဒ္ဓံ ဝယာ ကုဟိဉ္စိ ဂစ္ဆန္တိ။ အထ ခေါ ပုဗ္ဗေ ဥဒယာ အပ္ပဋိလဒ္ဓသဘာဝါနိ၊

၁-မ ၃-၃၂၈-ပိဋ္ဌေ။

uddhaṁ vayā paribhinnasabhāvāni. Pubbantāparantavemajjhe paccayāyattavuttitāya avasāni pavattanti. Tasmā anāgamanato aniggamanato ca daṭṭhabbāni. Tathā nirīhato abyāpārato ca. Na hi cakkhurūpādīnaṁ evaṁ hoti “aho vata amhākaṁ sāmaggiyaṁ viññāṇaṁ nāma uppajjeyyā”ti, na ca tāni viññāṇuppādanatthaṁ dvārabhāvena vatthubhāvena ārammaṇabhāvena vā īhanti, na byāpāramāpajjanti. Atha kho dhammatāvesā, yaṁ cakkhurūpādīnaṁ sāmaggiyaṁ cakkhuviññāṇādīni sambhavanti. Tasmā nirīhato abyāpārato ca daṭṭhabbāni. Api ca ajjhattikāni suññagāmo viya daṭṭhabbāni dhuvasubhasukhattabhāvavirahitattā, bāhirāni gāmaghātakacorā viya ajjhattikānaṁ abhighātakattā. Vuttañhetaṁ “cakkhu bhikkhave haññati manāpāmanāpehi rūpehī”ti[1] vitthāro. Api ca ajjhattikāni cha pāṇakā viya daṭṭhabbāni, bāhirāni tesaṁ gocarā viyāti evampettha daṭṭhabbato viññātabbo vinicchayoti.

Idāni tesaṁ vipassitabbākāraṁ dassetuṁ **cakkhuṁ aniccan**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha cakkhu tāva hutvā abhāvaṭṭhena **aniccan**ti veditabbaṁ. Aparehipi catūhi kāraṇehi aniccaṁ uppādavayavantato vipariṇāmato tāvakālikato niccapaṭikkhepatoti.

Tadeva paṭipīḷanaṭṭhena **dukkhaṁ.** Yasmā vā etaṁ uppannaṁ ṭhitiṁ pāpuṇāti, ṭhitiyaṁ jarāya kilamati, jaraṁ patvā avassaṁ bhijjati, tasmā abhiṇhasampaṭipīḷanato dukkhamato dukkhavatthuto sukhapaṭikkhepatoti imehi catūhi kāraṇehi dukkhaṁ.

Avasavattanaṭṭhena pana **anattā.** Yasmā vā etaṁ uppannaṁ ṭhitiṁ mā pāpuṇātu, ṭhānappattaṁ mā jiratu, jarappattaṁ mā bhijjatūti imesu tīsu ṭhānesu kassaci vasavattibhāvo natthi, suññaṁ tena vasavattanākārena. Tasmā suññato assāmikato akāmakāriyato attappaṭikkhepatoti ime0hi catūhi kāraṇehi anattā.

Vibhavagatikato, pubbāparavasena bhavasaṅkantigamanato, pakatibhāvavijahanato ca **vipariṇāmadhammaṁ.** Idaṁ aniccavevacanameva. **Rūpā aniccā**ti-ādīsupi eseva nayo. Apicettha ṭhapetvā cakkhuṁ tebhūmakadhammā aniccā, no cakkhu. Cakkhu pana cakkhu ceva aniccañca. Tathā sesadhammā dukkhā, no cakkhu.

1. Manāpāmanāpesu rūpesu (Saṁ 2. 383 piṭṭhe)

ဥဒ္ဓံ ဝယာ ပရိဘိန္နသဘာဝါနိ။ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တဝေမဇ္ဈေ ပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိတာယ အဝသာနိ ပဝတ္တန္တိ။ တသ္မာ အနာဂမနတော အနိဂ္ဂမနတော စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ တထာ နိရီဟတော အဗျာပါရတော စ။ န ဟိ စက္ခုရူပါဒီနံ ဧဝံ ဟောတိ “အဟော ဝတ အမှာကံ သာမဂ္ဂိယံ ဝိညာဏံ နာမ ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ”တိ၊ န စ တာနိ ဝိညာဏုပ္ပါဒနတ္ထံ ဒွါရဘာဝေန ဝတ္ထုဘာဝေန အာရမ္မဏဘာဝေန ဝါ ဤဟန္တိ၊ န ဗျာပါရမာပဇ္ဇန္တိ။ အထ ခေါ ဓမ္မတာဝေသာ, ယံ စက္ခုရူပါဒီနံ သာမဂ္ဂိယံ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ သမ္ဘဝန္တိ။ တသ္မာ နိရီဟတော အဗျာပါရတော စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ အပိစ အဇ္ဈတ္တိကာနိ သုညဂါမော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ ဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝဝိရဟိတတ္တာ၊ ဗာဟိရာနိ ဂါမဃာတကစောရာ ဝိယ အဇ္ဈတ္တိကာနံ အဘိဃာတကတ္တာ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ “စက္ခု ဘိက္ခဝေ ဟညတိ မနာပါမနာပေဟိ ရူပေဟီ”တိ[1] ဝိတ္ထာရော။ အပိစ အဇ္ဈတ္တိကာနိ ဆ ပါဏကာ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ၊ ဗာဟိရာနိ တေသံ ဂေါစရာ ဝိယာတိ ဧဝမ္ပေတ္ထ ဒဋ္ဌဗ္ဗတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ဣဒါနိ တေသံ ဝိပဿိတဗ္ဗာကာရံ ဒဿေတုံ **စက္ခုံ အနိစ္စ**န္တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ စက္ခု တာဝ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန **အနိစ္စ**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အပရေဟိပိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ အနိစ္စံ ဥပ္ပါဒဝယဝန္တတော ဝိပရိဏာမတော တာဝကာလိကတော နိစ္စပဋိက္ခေပတောတိ။

တဒေဝ ပဋိပီဠနဋ္ဌေန **ဒုက္ခံ။** ယသ္မာ ဝါ ဧတံ ဥပ္ပန္နံ ဌိတိံ ပါပုဏာတိ၊ ဌိတိယံ ဇရာယ ကိလမတိ၊ ဇရံ ပတွာ အဝဿံ ဘိဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ အဘိဏှသမ္ပဋိပီဠနတော ဒုက္ခမတော ဒုက္ခဝတ္ထုတော သုခပဋိက္ခေပတောတိ ဣမေဟိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ဒုက္ခံ။

အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန ပန **အနတ္တာ။** ယသ္မာ ဝါ ဧတံ ဥပ္ပန္နံ ဌိတိံ မာ ပါပုဏာတု၊ ဌာနပ္ပတ္တံ မာ ဇီရတု၊ ဇရပ္ပတ္တံ မာ ဘိဇ္ဇတူတိ ဣမေသု တီသု ဌာနေသု ကဿစိ ဝသဝတ္တိဘာဝေါ နတ္ထိ၊ သုညံ တေန ဝသဝတ္တနာကာရေန။ တသ္မာ သုညတော အဿာမိကတော အကာမကာရိယတော အတ္တပ္ပဋိက္ခေပတောတိ ဣမေဟိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ အနတ္တာ။

ဝိဘဝဂတိကတော, ပုဗ္ဗာပရဝသေန ဘဝသင်္ကန္တိဂမနတော, ပကတိဘာဝဝိဇဟနတော စ **ဝိပရိဏာမဓမ္မံ။** ဣဒံ အနိစ္စဝေဝစနမေဝ။ **ရူပါ အနိစ္စာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အပိစေတ္ထ ဌပေတွာ စက္ခုံ တေဘူမကဓမ္မာ အနိစ္စာ၊ နော စက္ခု။ စက္ခု ပန စက္ခု စေဝ အနိစ္စဉ္စ။ တထာ သေသဓမ္မာ ဒုက္ခာ၊ နော စက္ခု။

၁-မနာပါမနာပေသု ရူပေသု (သံ ၂-၃၈၃-ပိဋ္ဌေ။)

cakkhu pana cakkhu ceva dukkhañca. Sesadhammā anattā, no cakkhu. Cakkhu pana cakkhu ceva anattā cāti. Rūpādīsupi eseva nayo.

Imasmiṁ pana suttantabhājanīye Tathāgatena kiṁ dassitanti. Dvādasannaṁ āyatanānaṁ anattalakkhaṇaṁ. Sammāsambuddho hi anattalakkhaṇaṁ dassento aniccena vā dasseti dukkhena vā aniccadukkhehi vā. Tattha "cakkhu attāti yo vadeyya, taṁ na upapajjati. Cakkhussa uppādopi vayopi paññāyati. Yassa kho pana uppādopi vayopi paññāyati attā me uppajjati ca veti cāti iccassa evamāgataṁ hoti, tasmā taṁ upapajjati, cakkhu attāti yo vadeyya, iti cakkhu anattā"ti[1] imasmiṁ sutte aniccena anattalakkhaṇaṁ dassesi. "Rūpaṁ bhikkhave anattā, rūpañca hidaṁ bhikkhave attā abhavissa, na yidaṁ rūpaṁ ābādhāya saṁvatteyya, labbhetha ca rūpe 'evaṁ me rūpaṁ hotu, evaṁ me rūpaṁ mā ahosī'ti. Yasmā ca kho bhikkhave rūpaṁ anattā, tasmā rūpaṁ ābādhāya saṁvattati, na ca labbhati rūpe 'evaṁ me rūpaṁ hotu, evaṁ me rūpaṁ mā ahosī'ti"[2] imasmiṁ sutte dukkhena anattalakkhaṇaṁ dassesi. "Rūpaṁ bhikkhave aniccaṁ, yadaniccaṁ taṁ dukkhaṁ, yaṁ dukkhaṁ tadanattā, yadanattā taṁ netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti-ādīsu[3] aniccadukkhehi anattalakkhaṇaṁ dassesi. Kasmā? Aniccadukkhānaṁ pākaṭattā.

Hatthato hi taṭṭake vā sarake vā kismiñcideva vā patitvā bhinne "aho aniccan"ti vadanti. Evaṁ aniccaṁ pākaṭaṁ nāma. Attabhāvasmiṁ pana gaṇḍapīḷakādīsu vā uṭṭhitāsu khāṇukaṇṭakādīhi vā viddhāsu "aho dukkhan"ti vadanti. Evaṁ dukkhaṁ pākaṭaṁ nāma. Anattalakkhaṇaṁ apākaṭaṁ andhakāraṁ avibhūtaṁ duppaṭivijjhaṁ duddīpanaṁ duppaññāpanaṁ. Aniccadukkhalakkhaṇāni uppādā vā Tathāgatānaṁ anuppādā vā paññāyanti, anattalakkhaṇaṁ vinā Buddhuppādā na paññāyati, Buddhuppādeyeva paññāyati. Mahiddhikā hi mahānubhāvā tāpasaparibbājakā sarabhaṅgasatthārādayopi aniccaṁ dukkhanti vattuṁ sakkonti, anattāti vattuṁ na sakkonti. Sace hi te sampattaparisāya anattāti vattuṁ sakkuṇeyyuṁ, sampattaparisāya maggaphalapaṭivedho bhaveyya. Anattalakkhaṇapaññāpanañhi aññassa kassaci avisayo, Sabbaññubuddhānameva visayo. Evametaṁ anattalakkhaṇaṁ apākaṭaṁ. Tasmā

1. Ma 3. 329 piṭṭhe. 2. Saṁ 2. 55; Vi 3. 18 piṭṭhesu. 3. Saṁ 2. 19 piṭṭhe.

စက္ခု ပန စက္ခု စေဝ ဒုက္ခဉ္စ။ သေသဓမ္မာ အနတ္တာ၊ နော စက္ခု။ စက္ခု ပန စက္ခု စေဝ အနတ္တာ စာတိ။ ရူပါဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တန္တဘာဇနီယေ တထာဂတေန ကိံ ဒဿိတန္တိ။ ဒွါဒသန္နံ အာယတနာနံ အနတ္တလက္ခဏံ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟိ အနတ္တလက္ခဏံ ဒဿေန္တော အနိစ္စေန ဝါ ဒဿေတိ ဒုက္ခေန ဝါ အနိစ္စဒုက္ခေဟိ ဝါ။ တတ္ထ "စက္ခု အတ္တာတိ ယော ဝဒေယျ၊ တံ န ဥပပဇ္ဇတိ။ စက္ခုဿ ဥပ္ပါဒေါပိ ဝယောပိ ပညာယတိ။ ယဿ ခေါ ပန ဥပ္ပါဒေါပိ ဝယောပိ ပညာယတိ အတ္တာ မေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စ ဝေတိ စာတိ ဣစ္စဿ ဧဝမာဂတံ ဟောတိ၊ တသ္မာ တံ န ဥပပဇ္ဇတိ၊ စက္ခု အတ္တာတိ ယော ဝဒေယျ၊ ဣတိ စက္ခု အနတ္တာ"တိ[၁] ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အနိစ္စေန အနတ္တလက္ခဏံ ဒဿေသိ။ "ရူပံ ဘိက္ခဝေ အနတ္တာ၊ ရူပဉ္စ ဟိဒံ ဘိက္ခဝေ အတ္တာ အဘဝိဿ၊ န ယိဒံ ရူပံ အာဗာဓာယ သံဝတ္တေယျ၊ လဗ္ဘေထ စ ရူပေ 'ဧဝံ မေ ရူပံ ဟောတု၊ ဧဝံ မေ ရူပံ မာ အဟောသီ'တိ။ ယသ္မာ စ ခေါ ဘိက္ခဝေ ရူပံ အနတ္တာ၊ တသ္မာ ရူပံ အာဗာဓာယ သံဝတ္တတိ၊ န စ လဗ္ဘတိ ရူပေ 'ဧဝံ မေ ရူပံ ဟောတု၊ ဧဝံ မေ ရူပံ မာ အဟောသီ'တိ"[၂] ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဒုက္ခေန အနတ္တလက္ခဏံ ဒဿေသိ။ "ရူပံ ဘိက္ခဝေ အနိစ္စံ၊ ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခံ၊ ယံ ဒုက္ခံ တဒနတ္တာ၊ ယဒနတ္တာ တံ နေတံ မမ၊ နေသောဟမသ္မိ၊ န မေသော အတ္တာ"တိအာဒီသု[၃] အနိစ္စဒုက္ခေဟိ အနတ္တလက္ခဏံ ဒဿေသိ။ ကသ္မာ? အနိစ္စဒုက္ခာနံ ပါကဋတ္တာ။

ဟတ္ထတော ဟိ တဋ္ဋကေ ဝါ သရကေ ဝါ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဝါ ပတိတွာ ဘိန္နေ "အဟော အနိစ္စ"န္တိ ဝဒန္တိ။ ဧဝံ အနိစ္စံ ပါကဋံ နာမ။ အတ္တဘာဝသ္မိံ ပန ဂဏ္ဍပီဠကာဒီသု ဝါ ဥဋ္ဌိတာသု ခါဏုကဏ္ဋကာဒီဟိ ဝါ ဝိဒ္ဓါသု "အဟော ဒုက္ခ"န္တိ ဝဒန္တိ။ ဧဝံ ဒုက္ခံ ပါကဋံ နာမ။ အနတ္တလက္ခဏံ အပါကဋံ အန္ဓကာရံ အဝိဘူတံ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈံ ဒုဒ္ဒီပနံ ဒုပ္ပညာပနံ။ အနိစ္စဒုက္ခလက္ခဏာနိ ဥပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ အနုပ္ပါဒါ ဝါ ပညာယန္တိ၊ အနတ္တလက္ခဏံ ဝိနာ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒါ န ပညာယတိ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေယေဝ ပညာယတိ။ မဟိဒ္ဓိကာ ဟိ မဟာနုဘာဝါ တာပသပရိဗ္ဗာဇကာ သရဘင်္ဂသတ္ထာရာဒယောပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခန္တိ ဝတ္တုံ သက္ကောန္တိ၊ အနတ္တာတိ ဝတ္တုံ န သက္ကောန္တိ။ သစေ ဟိ တေ သမ္ပတ္တပရိသာယ အနတ္တာတိ ဝတ္တုံ သက္ကုဏေယျုံ၊ သမ္ပတ္တပရိသာယ မဂ္ဂဖလပဋိဝေဓော ဘဝေယျ။ အနတ္တလက္ခဏပညာပနဉ္ဟိ အညဿ ကဿစိ အဝိသယော၊ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါနမေဝ ဝိသယော။ ဧဝမေတံ အနတ္တလက္ခဏံ အပါကဋံ။ တသ္မာ

၁-မ ၃-၃၂၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၂-၅၅၊ ဝိ ၃-၁၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-သံ ၂-၁၉-ပိဋ္ဌေ။

Satthā anattalakkhaṇaṁ dassento aniccena vā dassesi dukkhena vā aniccadukkhehi vā. Idha pana taṁ aniccadukkhehi dassesīti veditabbaṁ.

Imāni pana lakkhaṇāni kissa amanasikārā appaṭivedhā kena paṭicchannattā na upaṭṭhahanti? Aniccalakkhaṇaṁ tāva udayabbayānaṁ amanasikārā appaṭivedhā santatiyā paṭicchannattā na upaṭṭhāti. Dukkhalakkhaṇaṁ abhiṇhasampaṭipīḷanassa amanasikārā appaṭivedhā iriyāpathehi paṭicchannattā na upaṭṭhāti. Anattalakkhaṇaṁ nānādhātuvinibbhogassa amanasikārā appaṭivedhā ghanena paṭicchannattā na upaṭṭhāti. Udayabbayaṁ pana pariggahetvā santatiyā vikopitāya aniccalakkhaṇaṁ yāthāvasarasato upaṭṭhāti. Abhiṇhasampaṭipīḷanaṁ manasikatvā iriyāpathe ugghāṭite dukkhalakkhaṇaṁ yāthāvasarasato upaṭṭhāti. Nānādhātuyo vinibbhujitvā ghanavinibbhoge kate anattalakkhaṇaṁ yāthāvasarasato upaṭṭhāti.

Ettha ca aniccaṁ aniccalakkhaṇaṁ dukkhaṁ dukkhalakkhaṇaṁ anattā anattalakkhaṇanti ayaṁ vibhāgo veditabbo. Tattha **anicca**nti khandhapañcakaṁ. Kasmā? Uppādavayaññathattabhāvā, hutvā abhāvato vā. Uppādavayaññathattaṁ **aniccalakkhaṇaṁ,** hutvā abhāvasaṅkhāto ākāravikāro vā. "Yadaniccaṁ taṁ dukkhan"ti vacanato pana tadeva khandhapañcakaṁ **dukkhaṁ.** Kasmā? Abhiṇhasampaṭipīḷanato. Abhiṇhasampaṭipīḷanākāro **dukkhalakkhaṇaṁ.** "Yaṁ dukkhaṁ taṁ anattā"ti pana vacanato tadeva khandhapañcakaṁ **anattā.** Kasmā? Avasavattanato. Avasavattanākāro **anattalakkhaṇaṁ.** Iti aññadeva aniccaṁ dukkhaṁ anattā, aññāni aniccadukkhānattalakkhaṇāni. Pañcakkhandhā dvādasāyatanāni aṭṭhārasa dhātuyoti idañhi sabbampi aniccaṁ dukkhaṁ anattā nāma. Vuttappakārākāravikārā aniccadukkha-anattalakkhaṇānīti.

Saṅkhepato panettha dasāyatanāni kāmāvacarāni. Dve tebhūmakāni sabbesupi sammasanacāro kathitoti veditabbo.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

သတ္ထာ အနတ္တလက္ခဏံ ဒဿေန္တော အနိစ္စေန ဝါ ဒဿေသိ ဒုက္ခေန ဝါ အနိစ္စဒုက္ခေဟိ ဝါ။ ဣဓ ပန တံ အနိစ္စဒုက္ခေဟိ ဒဿေသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣမာနိ ပန လက္ခဏာနိ ကိဿ အမနသိကာရာ အပ္ပဋိဝေဓာ ကေန ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ န ဥပဋ္ဌဟန္တိ? အနိစ္စလက္ခဏံ တာဝ ဥဒယဗ္ဗယာနံ အမနသိကာရာ အပ္ပဋိဝေဓာ သန္တတိယာ ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ န ဥပဋ္ဌာတိ။ ဒုက္ခလက္ခဏံ အဘိဏှသမ္ပဋိပီဠနဿ အမနသိကာရာ အပ္ပဋိဝေဓာ ဣရိယာပထေဟိ ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ န ဥပဋ္ဌာတိ။ အနတ္တလက္ခဏံ နာနာဓာတုဝိနိဗ္ဘောဂဿ အမနသိကာရာ အပ္ပဋိဝေဓာ ဃနေန ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ န ဥပဋ္ဌာတိ။ ဥဒယဗ္ဗယံ ပန ပရိဂ္ဂဟေတွာ သန္တတိယာ ဝိကောပိတာယ အနိစ္စလက္ခဏံ ယာထာဝသရသတော ဥပဋ္ဌာတိ။ အဘိဏှသမ္ပဋိပီဠနံ မနသိကတွာ ဣရိယာပထေ ဥဂ္ဃာဋိတေ ဒုက္ခလက္ခဏံ ယာထာဝသရသတော ဥပဋ္ဌာတိ။ နာနာဓာတုယော ဝိနိဗ္ဘုဇိတွာ ဃနဝိနိဗ္ဘောဂေ ကတေ အနတ္တလက္ခဏံ ယာထာဝသရသတော ဥပဋ္ဌာတိ။

ဧတ္ထ စ အနိစ္စံ အနိစ္စလက္ခဏံ ဒုက္ခံ ဒုက္ခလက္ခဏံ အနတ္တာ အနတ္တလက္ခဏန္တိ အယံ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **အနိစ္စ**န္တိ ခန္ဓပဉ္စကံ။ ကသ္မာ? ဥပ္ပါဒဝယညထတ္တဘာဝါ၊ ဟုတွာ အဘာဝတော ဝါ။ ဥပ္ပါဒဝယညထတ္တံ **အနိစ္စလက္ခဏံ**၊ ဟုတွာ အဘာဝသင်္ခါတော အာကာရဝိကာရော ဝါ။ "ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခ"န္တိ ဝစနတော ပန တဒေဝ ခန္ဓပဉ္စကံ **ဒုက္ခံ**။ ကသ္မာ? အဘိဏှသမ္ပဋိပီဠနတော။ အဘိဏှသမ္ပဋိပီဠနာကာရော **ဒုက္ခလက္ခဏံ**။ "ယံ ဒုက္ခံ တံ အနတ္တာ"တိ ပန ဝစနတော တဒေဝ ခန္ဓပဉ္စကံ **အနတ္တာ**။ ကသ္မာ? အဝသဝတ္တနတော။ အဝသဝတ္တနာကာရော **အနတ္တလက္ခဏံ**။ ဣတိ အညဒေဝ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ၊ အညာနိ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တလက္ခဏာနိ။ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒွါဒသာယတနာနိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယောတိ ဣဒဉ္ဟိ သဗ္ဗမ္ပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ နာမ။ ဝုတ္တပ္ပကာရာကာရဝိကာရာ အနိစ္စဒုက္ခအနတ္တလက္ခဏာနီတိ။

သင်္ခေပတော ပနေတ္ထ ဒသာယတနာနိ ကာမာဝစရာနိ။ ဒွေ တေဘူမကာနိ သဗ္ဗေသုပိ သမ္မသနစာရော ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

155. Abhidhammabhājanīye yathā heṭṭhā vipassakānaṁ upakāratthāya “cakkhāyatanaṁ rūpāyatanan”ti yugaḷato āyatanāni vuttāni, tathā avatvā ajjhattikabāhirānaṁ abbokārato[1] sabhāvadassanatthaṁ “cakkhāyatanaṁ sotāyatanan”ti evaṁ ajjhattikabāhiravavatthānanayena vuttāni.

156. Tesaṁ niddesavāre **tattha katamaṁ cakkhāyatanan**ti-ādīni heṭṭhā vuttanayeneva veditabbāni.

167. Yaṁ panetaṁ dhammāyatananiddese “tattha katamā asaṅkhatā dhātu, rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo”ti vuttaṁ, tatrāyamattho **asaṅkhatā dhātū**ti asaṅkhatasabhāvaṁ nibbānaṁ. Yasmā panetaṁ āgamma rāgādayo khīyanti, tasmā “rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo”ti vuttaṁ. Ayamettha ācariyānaṁ samānatthakathā.

Vitaṇḍavādī panāha “pāṭiyekkaṁ nibbānaṁ nāma natthi, kilesakkhayova nibbānan”ti. Suttaṁ āharāti ca vutte “nibbānaṁ nibbānanti āvuso Sāriputta vuccati, katamaṁ nu kho āvuso nibbānanti. Yo kho āvuso rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo, idaṁ vuccati nibbānan”ti evaṁ Jambukhādakasuttaṁ[2] āharitvā “iminā suttena veditabbaṁ ‘pāṭiyekkaṁ nibbānaṁ nāma natthi, kilesakkhayova nibbānan’ti” āha. So vattabbo “kiṁ pana yathā cetaṁ suttaṁ, tathā attho”ti. Addhā vakkhati “āma natthi suttato muñcitvā attho”ti. Tato vattabbo “idaṁ tāva te suttaṁ ābhataṁ, Anantarasuttaṁ āharā”ti. Anantarasuttaṁ nāma “arahattaṁ arahattanti āvuso Sāriputta vuccati, katamaṁ nu kho āvuso arahattanti. Yo kho āvuso rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo, idaṁ vuccati arahattanti”[2] idaṁ tassevānantaraṁ Ābhatasuttaṁ.

Imasmiṁ pana naṁ ābhate āhaṁsu “nibbānaṁ nāma dhammāyatanapariyāpanno dhammo, arahattaṁ cattāro khandhā. Nibbānaṁ sacchikatvā viharanto

1. Sabbākārato (Sī, Syā) 2. Aṁ 2. 447 piṭṭhe.

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၁၅၅။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ ယထာ ဟေဋ္ဌာ ဝိပဿကာနံ ဥပကာရတ္ထာယ “စက္ခာယတနံ ရူပါယတန”န္တိ ယုဂဠတော အာယတနာနိ ဝုတ္တာနိ၊ တထာ အဝတွာ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာနံ အဗ္ဗောကာရတော[၁] သဘာဝဒဿနတ္ထံ “စက္ခာယတနံ သောတာယတန”န္တိ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရဝဝတ္ထာနနယေန ဝုတ္တာနိ။

၁၅၆။ တေသံ နိဒ္ဒေသဝါရေ **တတ္ထ ကတမံ စက္ခာယတန**န္တိအာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁၆၇။ ယံ ပနေတံ ဓမ္မာယတနနိဒ္ဒေသေ “တတ္ထ ကတမာ အသင်္ခတာ ဓာတု၊ ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယော”တိ ဝုတ္တံ၊ တတြာယမတ္ထော— **အသင်္ခတာ ဓာတူ**တိ အသင်္ခတသဘာဝံ နိဗ္ဗာနံ။ ယသ္မာ ပနေတံ အာဂမ္မ ရာဂါဒယော ခီယန္တိ၊ တသ္မာ “ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယော”တိ ဝုတ္တံ။ အယမေတ္ထ အာစရိယာနံ သမာနတ္ထကထာ။

ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနာဟ “ပါဋိယေက္ကံ နိဗ္ဗာနံ နာမ နတ္ထိ၊ ကိလေသက္ခယောဝ နိဗ္ဗာန”န္တိ။ သုတ္တံ အာဟရာတိ စ ဝုတ္တေ “နိဗ္ဗာနံ နိဗ္ဗာနန္တိ အာဝုသော သာရိပုတ္တ ဝုစ္စတိ၊ ကတမံ နု ခေါ အာဝုသော နိဗ္ဗာနန္တိ။ ယော ခေါ အာဝုသော ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယော၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ နိဗ္ဗာန”န္တိ ဧဝံ ဇမ္ဗုခါဒကသုတ္တံ[၂] အာဟရိတွာ “ဣမိနာ သုတ္တေန ဝေဒိတဗ္ဗံ ‘ပါဋိယေက္ကံ နိဗ္ဗာနံ နာမ နတ္ထိ၊ ကိလေသက္ခယောဝ နိဗ္ဗာန’န္တိ” အာဟ။ သော ဝတ္တဗ္ဗော “ကိံ ပန ယထာ စေတံ သုတ္တံ၊ တထာ အတ္ထော”တိ။ အဒ္ဓါ ဝက္ခတိ “အာမ နတ္ထိ သုတ္တတော မုဉ္စိတွာ အတ္ထော”တိ။ တတော ဝတ္တဗ္ဗော “ဣဒံ တာဝ တေ သုတ္တံ အာဘတံ၊ အနန္တရသုတ္တံ အာဟရာ”တိ။ အနန္တရသုတ္တံ နာမ “အရဟတ္တံ အရဟတ္တန္တိ အာဝုသော သာရိပုတ္တ ဝုစ္စတိ၊ ကတမံ နု ခေါ အာဝုသော အရဟတ္တန္တိ။ ယော ခေါ အာဝုသော ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယော၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ အရဟတ္တန္တိ”[၂] ဣဒံ တဿေဝါနန္တရံ အာဘတသုတ္တံ။

ဣမသ္မိံ ပန နံ အာဘတေ အာဟံသု “နိဗ္ဗာနံ နာမ ဓမ္မာယတနပရိယာပန္နော ဓမ္မော၊ အရဟတ္တံ စတ္တာရော ခန္ဓာ။ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကတွာ ဝိဟရန္တော

၁-သဗ္ဗာကာရတော (သီ၊ သျာ) ၂-သံ ၂-၄၄၇-ပိဋ္ဌေ။

Dhammasenāpati nibbānaṁ pucchitopi arahattaṁ pucchitopi kilesakkhayameva āha. Kiṁ pana nibbānañca arahattañca ekaṁ, udāhu nānan"ti. Ekaṁ vā hotu nānaṁ vā, ko ettha tayā atibahuṁ cuṇṇīkaraṇaṁ karontena attho. Na tvaṁ ekaṁ nānaṁ jānāsīti. Nanu ñāte sādhu hotīti evaṁ punappunaṁ pucchito vañcetuṁ asakkonto āha "rāgādīnaṁ khīṇante[1] uppannattā arahattaṁ rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayoti vuccatī"ti. Tato naṁ āhaṁsu "mahākammaṁ te kataṁ, lañjaṁ datvāpi taṁ vadāpento etadeva vadāpeyya. Yatheva ca te etaṁ vibhajitvā kathitaṁ, evaṁ idampi sallakkhehi. Nibbānañhi āgamma rāgādayo khīṇāti nibbānaṁ 'rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo'ti vuttaṁ. Tīṇipi hi etāni nibbānasseva adhivacanānī"ti.

Sace evaṁ vutte saññattiṁ gacchati, iccetaṁ kusalaṁ. No ce, bahunibbānatāya kāretabbo. Kathaṁ? Idaṁ tāva pucchitabbo "rāgakkhayo nāma rāgasseva khayo, udāhu dosamohānampi, dosakkhayo nāma dosasseva khayo, udāhu rāgamohānampi, mohakkhayo nāma mohasseva khayo, udāhu rāgadosānampī"ti. Addhā vakkhati "rāgakkhayo nāma rāgasseva khayo, dosakkhayo nāma dosasseva khayo, mohakkhayo nāma mohasseva khayo"ti.

Tato vattabbo tava vāde rāgakkhayo ekaṁ nibbānaṁ hoti, dosakkhayo ekaṁ, mohakkhayo ekaṁ. Tiṇṇaṁ akusalamūlānaṁ khaye tīṇi nibbānāni honti, catunnaṁ upādānānaṁ khaye cattāri, pañcannaṁ nīvaraṇānaṁ khaye pañca, channaṁ taṇhākāyānaṁ khaye cha, sattannaṁ anusayānaṁ khaye satta, aṭṭhannaṁ micchattānaṁ khaye aṭṭha, navannaṁ taṇhāmūlakadhammānaṁ khaye nava, dasannaṁ saṁyojanānaṁ khaye dasa, diyaḍḍhakilesasahassassa khaye pāṭiyekkaṁ pāṭiyekkaṁ nibbānanti bahūni nibbānāni honti, natthi pana te nibbānānaṁ pamāṇanti. Evaṁ pana aggahetvā nibbānaṁ āgamma rāgādayo khīṇāti ekameva nibbānaṁ rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayoti vuccati. Tīṇipi hetāni nibbānasseva adhivacanānīti gaṇha.

1. Khīṇatte (Sī)

ဓမ္မသေနာပတိ နိဗ္ဗာနံ ပုစ္ဆိတောပိ အရဟတ္တံ ပုစ္ဆိတောပိ ကိလေသက္ခယမေဝ အာဟ။ ကိံ ပန နိဗ္ဗာနဉ္စ အရဟတ္တဉ္စ ဧကံ, ဥဒါဟု နာနန္"တိ။ ဧကံ ဝါ ဟောတု နာနံ ဝါ၊ ကော ဧတ္ထ တယာ အတိဗဟုံ စုဏ္ဏိကရဏံ ကရောန္တေန အတ္ထော။ န တွံ ဧကံ နာနံ ဇာနာသီတိ။ နနု ဉာတေ သာဓု ဟောတီတိ ဧဝံ ပုနပ္ပုနံ ပုစ္ဆိတော ဝဉ္စေတုံ အသက္ကောန္တော အာဟ "ရာဂါဒီနံ ခီဏန္တေ[၁] ဥပ္ပန္နတ္တာ အရဟတ္တံ ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယောတိ ဝုစ္စတီ"တိ။ တတော နံ အာဟံသု "မဟာကမ္မံ တေ ကတံ၊ လဉ္ဇံ ဒတွာပိ တံ ဝဒါပေန္တော ဧတဒေဝ ဝဒါပေယျ။ ယထေဝ စ တေ ဧတံ ဝိဘဇိတွာ ကထိတံ၊ ဧဝံ ဣဒမ္ပိ သလ္လက္ခေဟိ။ နိဗ္ဗာနဉှိ အာဂမ္မ ရာဂါဒယော ခီဏာတိ နိဗ္ဗာနံ 'ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယော'တိ ဝုတ္တံ။ တီဏိပိ ဟိ ဧတာနိ နိဗ္ဗာနဿေဝ အဓိဝစနာနီ"တိ။

သစေ ဧဝံ ဝုတ္တေ သညတ္တိံ ဂစ္ဆတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ နော စေ၊ ဗဟုနိဗ္ဗာနတာယ ကာရေတဗ္ဗော။ ကထံ? ဣဒံ တာဝ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော "ရာဂက္ခယော နာမ ရာဂဿေဝ ခယော၊ ဥဒါဟု ဒေါသမောဟာနမ္ပိ၊ ဒေါသက္ခယော နာမ ဒေါသဿေဝ ခယော၊ ဥဒါဟု ရာဂမောဟာနမ္ပိ၊ မောဟက္ခယော နာမ မောဟဿေဝ ခယော၊ ဥဒါဟု ရာဂဒေါသာနမ္ပီ"တိ။ အဒ္ဓါ ဝက္ခတိ "ရာဂက္ခယော နာမ ရာဂဿေဝ ခယော၊ ဒေါသက္ခယော နာမ ဒေါသဿေဝ ခယော၊ မောဟက္ခယော နာမ မောဟဿေဝ ခယော"တိ။

တတော ဝတ္တဗ္ဗော—တဝ ဝါဒေ ရာဂက္ခယော ဧကံ နိဗ္ဗာနံ ဟောတိ၊ ဒေါသက္ခယော ဧကံ၊ မောဟက္ခယော ဧကံ။ တိဏ္ဏံ အကုသလမူလာနံ ခယေ တီဏိ နိဗ္ဗာနာနိ ဟောန္တိ၊ စတုန္နံ ဥပါဒါနာနံ ခယေ စတ္တာရိ၊ ပဉ္စန္နံ နီဝရဏာနံ ခယေ ပဉ္စ၊ ဆန္နံ တဏှာကာယာနံ ခယေ ဆ၊ သတ္တန္နံ အနုသယာနံ ခယေ သတ္တ၊ အဋ္ဌန္နံ မိစ္ဆတ္တာနံ ခယေ အဋ္ဌ၊ နဝန္နံ တဏှာမူလကဓမ္မာနံ ခယေ နဝ၊ ဒသန္နံ သံယောဇနာနံ ခယေ ဒသ၊ ဒိယဍ္ဍကိလေသသဟဿဿ ခယေ ပါဋိယေက္ကံ ပါဋိယေက္ကံ နိဗ္ဗာနန္တိ ဗဟူနိ နိဗ္ဗာနာနိ ဟောန္တိ၊ နတ္ထိ ပန တေ နိဗ္ဗာနာနံ ပမာဏန္တိ။ ဧဝံ ပန အဂ္ဂဟေတွာ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ ရာဂါဒယော ခီဏာတိ ဧကမေဝ နိဗ္ဗာနံ ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယောတိ ဝုစ္စတိ။ တီဏိပိ ဟေတာနိ နိဗ္ဗာနဿေဝ အဓိဝစနာနီတိ ဂဏှ။

၁-ခီဏတ္တေ (သီ)

Sace pana evaṁ vuttepi na sallakkheti, oḷārikatāya kāretabbo. Kathaṁ? Andhabālā hi acchadīpimigamakkaṭādayopi kilesapariyuṭṭhitā vatthuṁ paṭisevanti. Atha nesaṁ paṭisevanapariyante kileso vūpasammati. Tava vāde acchadīpimigamakkaṭādayo nibbānappattā nāma honti. Oḷārikaṁ vata te nibbānaṁ thūlaṁ, kaṇṇehi piḷandhituṁ na sakkāti. Evaṁ pana aggahetvā nibbānaṁ āgamma rāgādayo khīṇāti ekameva nibbānaṁ rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayoti vuccati. Tīṇipi hetāni nibbānasseva adhivacanānīti gaṇha.

Sace pana evaṁ vuttepi na sallakkheti, gotrabhunāpi kāretabbo. Kathaṁ? Evaṁ tāva pucchitabbo "tvaṁ gotrabhu nāma atthīti vadesī"ti. Āma vadāmīti. Gotrabhukkhaṇe kilesā khīṇā khīyanti khīyissantīti. Na khīṇā, na khīyanti, apica kho khīyissantīti. Gotrabhu pana kiṁ ārammaṇaṁ karotīti. Nibbānaṁ. Tava gotrabhukkhaṇe kilesā na khīṇā, na khīyanti, atha kho khīyissanti. Tvaṁ akhīṇesuyeva kilesesu kilesakkhayaṁ nibbānaṁ paññapesi, appahīnesu anusayesu anusayappahānaṁ nibbānaṁ paññapesi. Taṁ te na sameti. Evaṁ pana aggahetvā nibbānaṁ āgamma rāgādayo khīṇāti ekameva nibbānaṁ rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayoti vuccati. Tīṇipi hetāni nibbānasseva adhivacanānīti gaṇha.

Sace pana evaṁ vuttepi na sallakkheti, maggena kāretabbo. Kathaṁ? Evaṁ tāva pucchitabbo "tvaṁ maggaṁ nāma vadesī"ti. Āma vademīti. Maggakkhaṇe kilesā khīṇā khīyanti khīyissantīti. Jānamāno vakkhati "khīṇāti vā khīyissantīti vā vattuṁ na vaṭṭati, khīyantīti vattuṁ vaṭṭatī"ti. Yadi evaṁ maggassa kilesakkhayaṁ nibbānaṁ katamaṁ, maggena khīyanakakilesā katame, maggo katamaṁ kilesakkhayaṁ nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā katame kilese khepeti. Tasmā mā evaṁ gaṇha. Nibbānaṁ pana āgamma rāgādayo khīṇāti ekameva nibbānaṁ rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayoti vuccati. Tīṇipi hetāni nibbānasseva adhivacanānīti.

Evaṁ vutte evamāha "tvaṁ āgamma āgammāti vadesī"ti. Āma vademīti. "Āgamma nāmā"ti idaṁ te kuto laddhanti. Suttato

သစေ ပန ဧဝံ ဝုတ္တေပိ န သလ္လက္ခေတိ၊ ဩဠာရိကတာယ ကာရေတဗ္ဗော။ ကထံ? အန္ဓဗာလာ ဟိ အစ္ဆဒီပိမိဂမက္ကဋာဒယောပိ ကိလေသပရိယုဋ္ဌိတာ ဝတ္ထုံ ပဋိသေဝန္တိ။ အထ နေသံ ပဋိသေဝနပရိယန္တေ ကိလေသော ဝူပသမ္မတိ။ တဝ ဝါဒေ အစ္ဆဒီပိမိဂမက္ကဋာဒယော နိဗ္ဗာနပ္ပတ္တာ နာမ ဟောန္တိ။ ဩဠာရိကံ ဝတ တေ နိဗ္ဗာနံ ထူလံ၊ ကဏ္ဏေဟိ ပိဠန္ဓိတုံ န သက္ကာတိ။ ဧဝံ ပန အဂ္ဂဟေတွာ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ ရာဂါဒယော ခီဏာတိ ဧကမေဝ နိဗ္ဗာနံ ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယောတိ ဝုစ္စတိ။ တီဏိပိ ဟေတာနိ နိဗ္ဗာနဿေဝ အဓိဝစနာနီတိ ဂဏှ။

သစေ ပန ဧဝံ ဝုတ္တေပိ န သလ္လက္ခေတိ၊ ဂေါတြဘုနာပိ ကာရေတဗ္ဗော။ ကထံ? ဧဝံ တာဝ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော "တွံ ဂေါတြဘု နာမ အတ္ထီတိ ဝဒေသီ"တိ။ အာမ ဝဒါမီတိ။ ဂေါတြဘုက္ခဏေ ကိလေသာ ခီဏာ ခီယန္တိ ခီယိဿန္တီတိ။ န ခီဏာ, န ခီယန္တိ၊ အပိစ ခေါ ခီယိဿန္တီတိ။ ဂေါတြဘု ပန ကိံ အာရမ္မဏံ ကရောတီတိ။ နိဗ္ဗာနံ။ တဝ ဂေါတြဘုက္ခဏေ ကိလေသာ န ခီဏာ, န ခီယန္တိ၊ အထ ခေါ ခီယိဿန္တိ။ တွံ အခီဏေသုယေဝ ကိလေသေသု ကိလေသက္ခယံ နိဗ္ဗာနံ ပညပေသိ၊ အပ္ပဟီနေသု အနုသယေသု အနုသယပ္ပဟာနံ နိဗ္ဗာနံ ပညပေသိ။ တံ တေ န သမေတိ။ ဧဝံ ပန အဂ္ဂဟေတွာ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ ရာဂါဒယော ခီဏာတိ ဧကမေဝ နိဗ္ဗာနံ ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယောတိ ဝုစ္စတိ။ တီဏိပိ ဟေတာနိ နိဗ္ဗာနဿေဝ အဓိဝစနာနီတိ ဂဏှ။

သစေ ပန ဧဝံ ဝုတ္တေပိ န သလ္လက္ခေတိ၊ မဂ္ဂေန ကာရေတဗ္ဗော။ ကထံ? ဧဝံ တာဝ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော "တွံ မဂ္ဂံ နာမ ဝဒေသီ"တိ။ အာမ ဝဒေမီတိ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ကိလေသာ ခီဏာ ခီယန္တိ ခီယိဿန္တီတိ။ ဇာနမာနော ဝက္ခတိ "ခီဏာတိ ဝါ ခီယိဿန္တီတိ ဝါ ဝတ္တုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ခီယန္တီတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ ယဒိ ဧဝံ မဂ္ဂဿ ကိလေသက္ခယံ နိဗ္ဗာနံ ကတမံ၊ မဂ္ဂေန ခီယနကကိလေသာ ကတမေ၊ မဂ္ဂေါ ကတမံ ကိလေသက္ခယံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ကတမေ ကိလေသေ ခေပေတိ။ တသ္မာ မာ ဧဝံ ဂဏှ။ နိဗ္ဗာနံ ပန အာဂမ္မ ရာဂါဒယော ခီဏာတိ ဧကမေဝ နိဗ္ဗာနံ ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယောတိ ဝုစ္စတိ။ တီဏိပိ ဟေတာနိ နိဗ္ဗာနဿေဝ အဓိဝစနာနီတိ။

ဧဝံ ဝုတ္တေ ဧဝမာဟ "တွံ အာဂမ္မ အာဂမ္မာတိ ဝဒေသီ"တိ။ အာမ ဝဒေမီတိ။ "အာဂမ္မ နာမာ"တိ ဣဒံ တေ ကုတော လဒ္ဓန္တိ။ သုတ္တတော

laddhanti. Āhara suttanti. Evaṁ avijjā ca taṇhā ca taṁ āgamma tamhi khīṇā tamhi bhaggā na ca kiñci kadācīti. Evaṁ vutte paravādī tuṇhībhāvaṁ āpannoti.

Idhāpi dasāyatanāni kāmāvacarāni, dve pana catubhūmakāni lokiyalokuttaramissakānīti veditabbāni.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

168. Idhāpi pañhāpucchake yaṁ labbhati, yañca na labbhati, taṁ sabbaṁ pucchitvā labbhamānavaseneva vissajjanaṁ vuttaṁ. Na kevalañca idha, sabbesupi pañhāpucchakesu eseva nayo. Idha pana dasannaṁ āyatanānaṁ rūpabhāvena abyākatatā veditabbā. Dvinnaṁ āyatanānaṁ Khandhavibhaṅge catunnaṁ khandhānaṁ viya kusalādibhāvo veditabbo. Kevalañhi cattāro khandhā sappaccayāva saṅkhatāva, dhammāyatanaṁ pana “siyā appaccayaṁ siyā asaṅkhatan”ti āgataṁ. Ārammaṇattikesu ca anārammaṇaṁ sukhumarūpasaṅkhātaṁ dhammāyatanaṁ navattabbakoṭṭhāsaṁ bhajati. Tañca kho anārammaṇattā, na parittādibhāvena navattabbadhammārammaṇattāti ayamettha viseso. Sesaṁ tādisameva. Idhāpi hi cattāro khandhā viya dvāyatanā pañcapaṇṇāsa kāmāvacaradhamme ārabbha rajjantassa dussantassa muyhantassa saṁvarantassa sammasantassa paccavekkhantassa ca parittārammaṇāti sabbaṁ khandhesu vuttasadisamevāti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Āyatanavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

လဒ္ဓန္တိ။ အာဟရ သုတ္တန္တိ။ ဧဝံ အဝိဇ္ဇာ စ တဏှာ စ တံ အာဂမ္မ တမှိ ခီဏာ တမှိ ဘဂ္ဂါ န စ ကိဉ္စိ ကဒါစီတိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပရဝါဒီ တုဏှီဘာဝံ အာပန္နောတိ။

ဣဓာပိ ဒသာယတနာနိ ကာမာဝစရာနိ၊ ဒွေ ပန စတုဘူမကာနိ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၁၆၈။ ဣဓာပိ ပဉှာပုစ္ဆကေ ယံ လဗ္ဘတိ၊ ယဉ္စ န လဗ္ဘတိ၊ တံ သဗ္ဗံ ပုစ္ဆိတွာ လဗ္ဘမာနဝသေနေဝ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝုတ္တံ။ န ကေဝလဉ္စ ဣဓ၊ သဗ္ဗေသုပိ ပဉှာပုစ္ဆကေသု ဧသေဝ နယော။ ဣဓ ပန ဒသန္နံ အာယတနာနံ ရူပဘာဝေန အဗျာကတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒွိန္နံ အာယတနာနံ ခန္ဓဝိဘင်္ဂေ စတုန္နံ ခန္ဓာနံ ဝိယ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေဝလဉှိ စတ္တာရော ခန္ဓာ သပ္ပစ္စယာဝ သင်္ခတာဝ၊ ဓမ္မာယတနံ ပန “သိယာ အပ္ပစ္စယံ သိယာ အသင်္ခတ”န္တိ အာဂတံ။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု စ အနာရမ္မဏံ သုခုမရူပသင်္ခါတံ ဓမ္မာယတနံ နဝတ္တဗ္ဗ-ကောဋ္ဌာသံ ဘဇတိ။ တဉ္စ ခေါ အနာရမ္မဏတ္တာ၊ န ပရိတ္တာဒိဘာဝေန နဝတ္တဗ္ဗဓမ္မာရမ္မဏတ္တာတိ အယမေတ္ထ ဝိသေသော။ သေသံ တာဒိသမေဝ။ ဣဓာပိ ဟိ စတ္တာရော ခန္ဓာ ဝိယ ဒွါယတနာ ပဉ္စပဏ္ဏာသ ကာမာဝစရဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ရဇ္ဇန္တဿ ဒုဿန္တဿ မုယှန္တဿ သံဝရန္တဿ သမ္မသန္တဿ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ စ ပရိတ္တာရမ္မဏာတိ သဗ္ဗံ ခန္ဓေသု ဝုတ္တသဒိသမေဝါတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

အာယတနဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

3. Dhātuvibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā

172. Idāni tadanantare Dhātuvibhaṅge sabbā dhātuyo chahi chahi dhātūhi saṅkhipitvā tīhi chakkehi suttantabhājanīyaṁ dassento **cha dhātuyo**ti-ādimāha. Tattha **chā**ti gaṇanaparicchedo. **Dhātuyo**ti paricchinnadhammanidassanaṁ. **Pathavīdhātū**ti-ādīsu dhātvaṭṭho nāma sabhāvaṭṭho, sabhāvaṭṭho nāma suññataṭṭho, suññataṭṭho nāma nissattaṭṭhoti evaṁ sabhāvasuññatanissattaṭṭhena pathavīyeva dhātu **pathavīdhātu**. Āpodhātu-ādīsupi eseva nayo. Evamettha padasamāsaṁ viditvā evamattho veditabbo **pathavīdhātū**ti patiṭṭhānadhātu. **Āpodhātū**ti ābandhanadhātu. **Tejodhātū**ti paripācanadhātu. **Vāyodhātū**ti vitthambhanadhātu. **Ākāsadhātū**ti asamphuṭṭhadhātu. **Viññāṇadhātū**ti vijānanadhātu.

173. **Pathavīdhātudvayan**ti pathavīdhātu dve ayaṁ. Ayaṁ pathavīdhātu nāma na ekā eva, ajjhattikabāhirabhedena pana dve dhātuyo evāti attho. Tenevāha "atthi ajjhattikā atthi bāhirā"ti. Tattha **ajjhattikā**ti sattasantānapariyāpannā niyakajjhattā. **Bāhirā**ti saṅkhārasantānapariyāpannā anindriyabaddhā. **Ajjhattaṁ paccattan**ti ubhayampetaṁ niyakajjhattādhivacanameva. Idāni taṁ sabhāvākārato dassetuṁ **kakkhaḷan**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **kakkhaḷan**ti thaddhaṁ. **Kharigatan**ti pharusaṁ. **Kakkhaḷattan**ti kakkhaḷabhāvo. **Kakkhaḷabhāvo**ti kakkhaḷasabhāvo. **Ajjhattaṁ upādinnan**ti niyakajjhattasaṅkhātaṁ upādinnaṁ. Upādinnaṁ nāma sarīraṭṭhakaṁ. Sarīraṭṭhakañhi kammasamuṭṭhānaṁ vā hotu mā vā, taṁ sandhāya upādinnampi atthi anupādinnampi. Ādinnaggahitaparāmaṭṭhavasena pana sabbametaṁ upādinnamevāti dassetuṁ "ajjhattaṁ upādinnan"ti āha.

Idāni tameva pathavīdhātuṁ vatthuvassena dassetuṁ **seyyathidaṁ kesā lomā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **seyyathidan**ti nipāto. Tassattho yā sā ajjhattikā pathavīdhātu, sā katamā. Yaṁ vā ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ nāma, taṁ katamanti. **Kesā lomā**ti-ādi tassā ajjhattikāya pathavīdhātuyā vatthuvasena pabhedadassanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti kesā nāma ajjhattā upādinnā sarīraṭṭhakā kakkhaḷattalakkhaṇā imasmiṁ sarīre

၃-ဓာတုဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၁၇၂။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ဓာတုဝိဘင်္ဂေ သဗ္ဗာ ဓာတုယော ဆဟိ ဆဟိ ဓာတူဟိ သင်္ခိပိတွာ တီဟိ ဆက္ကေဟိ သုတ္တန္တဘာဇနီယံ ဒဿေန္တော **ဆ ဓာတုယော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဆာ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ဓာတုယော**တိ ပရိစ္ဆိန္နဓမ္မနိဒဿနံ။ **ပထဝီဓာတူ**တိအာဒီသု ဓာတွဋ္ဌော နာမ သဘာဝဋ္ဌော၊ သဘာဝဋ္ဌော နာမ သုညတဋ္ဌော၊ သုညတဋ္ဌော နာမ နိဿတ္တဋ္ဌောတိ ဧဝံ သဘာဝသုညတနိဿတ္တဋ္ဌေန ပထဝီယေဝ ဓာတု **ပထဝီဓာတု**။ အာပေါဓာတုအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတ္ထ ပဒသမာသံ ဝိဒိတွာ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—**ပထဝီဓာတူ**တိ ပတိဋ္ဌာနဓာတု။ **အာပေါဓာတူ**တိ အာဗန္ဓနဓာတု။ **တေဇောဓာတူ**တိ ပရိပါစနဓာတု။ **ဝါယောဓာတူ**တိ ဝိတ္ထမ္ဘနဓာတု။ **အာကာသဓာတူ**တိ အသမ္ဖုဋ္ဌဓာတု။ **ဝိညာဏဓာတူ**တိ ဝိဇာနနဓာတု။

၁၇၃။ **ပထဝီဓာတုဒွယ**န္တိ ပထဝီဓာတု ဒွေ အယံ။ အယံ ပထဝီဓာတု နာမ န ဧကာ ဧဝ၊ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရဘေဒေန ပန ဒွေ ဓာတုယော ဧဝါတိ အတ္ထော။ တေနေဝါဟ “အတ္ထိ အဇ္ဈတ္တိကာ အတ္ထိ ဗာဟိရာ”တိ။ တတ္ထ **အဇ္ဈတ္တိကာ**တိ သတ္တသန္တာနပရိယာပန္နာ နိယကဇ္ဈတ္တာ။ **ဗာဟိရာ**တိ သင်္ခါရသန္တာနပရိယာပန္နာ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓါ။ **အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စတ္တ**န္တိ ဥဘယမ္ပေတံ နိယကဇ္ဈတ္တာဓိဝစနမေဝ။ ဣဒါနိ တံ သဘာဝါကာရတော ဒဿေတုံ **ကက္ခဠ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ကက္ခဠ**န္တိ ထဒ္ဓံ။ **ခရိဂတ**န္တိ ဖရုသံ။ **ကက္ခဠတ္တ**န္တိ ကက္ခဠဘာဝေါ။ **ကက္ခဠဘာဝေါ**တိ ကက္ခဠသဘာဝေါ။ **အဇ္ဈတ္တံ ဥပါဒိန္န**န္တိ နိယကဇ္ဈတ္တသင်္ခါတံ ဥပါဒိန္နံ။ ဥပါဒိန္နံ နာမ သရီရဋ္ဌကံ။ သရီရဋ္ဌကဉှိ ကမ္မသမုဋ္ဌာနံ ဝါ ဟောတု မာ ဝါ၊ တံ သန္ဓာယ ဥပါဒိန္နမ္ပိ အတ္ထိ အနုပါဒိန္နမ္ပိ။ အာဒိန္နဂ္ဂဟိတပရာမဋ္ဌဝသေန ပန သဗ္ဗမေတံ ဥပါဒိန္နမေဝါတိ ဒဿေတုံ “အဇ္ဈတ္တံ ဥပါဒိန္န”န္တိ အာဟ။

ဣဒါနိ တမေဝ ပထဝီဓာတုံ ဝတ္ထုဝသေန ဒဿေတုံ **သေယျထိဒံ ကေသာ လောမာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သေယျထိဒ**န္တိ နိပါတော။ တဿတ္ထော—ယာ သာ အဇ္ဈတ္တိကာ ပထဝီဓာတု၊ သာ ကတမာ။ ယံ ဝါ အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စတ္တံ ကက္ခဠံ နာမ၊ တံ ကတမန္တိ။ **ကေသာ လောမာ**တိအာဒိ တဿာ အဇ္ဈတ္တိကာယ ပထဝီဓာတုယာ ဝတ္ထုဝသေန ပဘေဒဒဿနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ကေသာ နာမ အဇ္ဈတ္တာ ဥပါဒိန္နာ သရီရဋ္ဌကာ ကက္ခဠတ္တလက္ခဏာ ဣမသ္မိံ သရီရေ

pāṭiyekko koṭṭhāso. Lomā nāma -pa- karīsaṁ nāma. Idha pana avuttampi Paṭisambhidāmagge[1] Pāḷi-āruḷhaṁ **matthaluṅgaṁ** āharitvā matthaluṅgaṁ nāma ajjhattaṁ upādinnaṁ sarīraṭṭhakaṁ kakkhaḷattalakkhaṇaṁ imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso. Parato āpodhātu-ādīnaṁ niddese pittādīsupi eseva nayo.

Iminā kiṁ dassitaṁ hoti? Dhātumanasikāro. Imasmiṁ pana dhātumanasikāre kammaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā uttamatthaṁ arahattaṁ pāpuṇitukāmena kiṁ kattabbaṁ? Catupārisuddhisīlaṁ sodhetabbaṁ. Sīlavato hi kammaṭṭhānabhāvanā ijjhati. Tassa sodhanavidhānaṁ Visuddhimagge vuttanayeneva veditabbaṁ. Visuddhasīlena pana sīle patiṭṭhāya dasa pubbapalibodhā chinditabbā. Tesampi chindanavidhānaṁ Visuddhimagge vuttanayeneva veditabbaṁ. Chinnapalibodhena dhātumanasikārakammaṭṭhānaṁ uggaṇhitabbaṁ. Ācariyenāpi dhātumanasikārakammaṭṭhānaṁ uggaṇhāpentena sattavidhaṁ uggahakosallaṁ dasavidhañca manasikārakosallaṁ ācikkhitabbaṁ. Antevāsikenāpi ācariyassa santike bahuvāre sajjhāyaṁ katvā nijjaṭaṁ paguṇaṁ kammaṭṭhānaṁ kātabbaṁ. Vuttañhetaṁ Aṭṭhakathāyaṁ "ādikammikena bhikkhunā jarāmaraṇā muccitukāmena sattahākārehi uggahakosallaṁ icchitabbaṁ, dasahākārehi manasikārakosallaṁ icchitabban"ti.

Tattha vacasā manasā vaṇṇato saṇṭhānato disato okāsato paricchedatoti imehi sattahākārehi imasmiṁ dhātumanasikārakammaṭṭhāne **uggahakosallaṁ** icchitabbaṁ. Anupubbato nātisīghato nātisaṇikato vikkhepapaṭibāhanato paṇṇattisamatikkamato anupubbamuñcanato lakkhaṇato tayo ca suttantāti imehi dasahākārehi **manasikārakosallaṁ** icchitabbaṁ. Tadubhayampi parato Satipaṭṭhānavibhaṅge āvi bhavissati.

Evaṁ uggahitakammaṭṭhānena pana Visuddhimagge vutte aṭṭhārasa senāsanadose vajjetvā pañcaṅgasamannāgate senāsane vasantena attanāpi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatena pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkantena vivittokāsagatena kammaṭṭhānaṁ manasikātabbaṁ. Manasikarontena ca

1. Khu 9. 8 piṭṭhe.

ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော။ လောမာ နာမ။ပ။ ကရီသံ နာမ။ ဣဓ ပန အဝုတ္တမ္ပိ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ[၁] ပါဠိအာရုဠှံ **မတ္ထလုင်္ဂံ** အာဟရိတွာ မတ္ထလုင်္ဂံ နာမ အဇ္ဈတ္တံ ဥပါဒိန္နံ သရီရဋ္ဌကံ ကက္ခဠတ္တလက္ခဏံ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော။ ပရတော အာပေါဓာတုအာဒီနံ နိဒ္ဒေသေ ပိတ္တာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဣမိနာ ကိံ ဒဿိတံ ဟောတိ? ဓာတုမနသိကာရော။ ဣမသ္မိံ ပန ဓာတုမနသိကာရေ ကမ္မံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ ဥတ္တမတ္ထံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုကာမေန ကိံ ကတ္တဗ္ဗံ? စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ သောဓေတဗ္ဗံ။ သီလဝတော ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာ ဣဇ္ဈတိ။ တဿ သောဓနဝိဓာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓသီလေန ပန သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ဒသ ပုဗ္ဗပလိဗောဓာ ဆိန္ဒိတဗ္ဗာ။ တေသမ္ပိ ဆိန္ဒနဝိဓာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဆိန္နပလိဗောဓေန ဓာတုမနသိကာရကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှိတဗ္ဗံ။ အာစရိယေနာပိ ဓာတုမနသိကာရကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှာပေန္တေန သတ္တဝိဓံ ဥဂ္ဂဟကောသလ္လံ ဒသဝိဓဉ္စ မနသိကာရကောသလ္လံ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ အန္တေဝါသိကေနာပိ အာစရိယဿ သန္တိကေ ဗဟုဝါရေ သဇ္ဈာယံ ကတွာ နိဇ္ဇဋံ ပဂုဏံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကာတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉှေတံ အဋ္ဌကထာယံ "အာဒိကမ္မိကေန ဘိက္ခုနာ ဇရာမရဏာ မုစ္စိတုကာမေန သတ္တဟာကာရေဟိ ဥဂ္ဂဟကောသလ္လံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ၊ ဒသဟာကာရေဟိ မနသိကာရကောသလ္လံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗ"န္တိ။

တတ္ထ ဝစသာ မနသာ ဝဏ္ဏတော သဏ္ဌာနတော ဒိသတော ဩကာသတော ပရိစ္ဆေဒတောတိ ဣမေဟိ သတ္တဟာကာရေဟိ ဣမသ္မိံ ဓာတုမနသိကာရကမ္မဋ္ဌာနေ **ဥဂ္ဂဟကောသလ္လံ** ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ။ အနုပုဗ္ဗတော နာတိသီဃတော နာတိသဏိကတော ဝိက္ခေပပဋိဗာဟနတော ပဏ္ဏတ္တိသမတိက္ကမတော အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတော လက္ခဏတော တယော စ သုတ္တန္တာတိ ဣမေဟိ ဒသဟာကာရေဟိ **မနသိကာရကောသလ္လံ** ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ။ တဒုဘယမ္ပိ ပရတော သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂေ အာဝိ ဘဝိဿတိ။

ဧဝံ ဥဂ္ဂဟိတကမ္မဋ္ဌာနေန ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တေ အဋ္ဌာရသ သေနာသနဒေါသေ ဝဇ္ဇေတွာ ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတေ သေနာသနေ ဝသန္တေန အတ္တနာပိ ပဉ္စဟိ ပဓာနိယင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတေန ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တေန ဝိဝိတ္တောကာသဂတေန ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကာတဗ္ဗံ။ မနသိကရောန္တေန စ

၁-ခု ၉-၈-ပိဋ္ဌေ။

vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchedavasena kesādīsu ekekakoṭṭhāsaṁ manasikaritvā avasāne evaṁ manasikāro pavattetabbo—ime **kesā** nāma[1] sīsakaṭāhapaliveṭhanacamme jātā. Tattha yathā vammikamatthake jātesu kuṇṭhatiṇesu na vammikamatthako jānāti "mayi kuṇṭhatiṇāni jātānī"ti, nāpi kuṇṭhabhiṇāni jānanti "mayaṁ vammikamatthake jātānī"ti, evameva na sīsakaṭāhapaliveṭhanacammaṁ jānāti "mayi kesā jātā"ti, nāpi kesā jānanti "mayaṁ sīsakaṭāhapaliveṭhanacamme jātā"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti kesā nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Lomā sarīraveṭhanacamme jātā. Tattha yathā suññagāmaṭṭhāne jātesu dabbatiṇesu na suññagāmaṭṭhānaṁ jānāti "mayi dabbatiṇāni jātānī"ti, nāpi dabbatiṇāni jānanti "mayaṁ suññagāmaṭṭhāne jātānī"ti, evameva na sarīraveṭhanacammaṁ jānāti "mayi lomā jātā"ti, nāpi lomā jānanti "mayaṁ sarīraveṭhanacamme jātā"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti lomā nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Nakhā aṅgulīnaṁ aggesu jātā. Tattha yathā kumārakesu daṇḍakehi madhukaṭṭhike vijjhitvā kīḷantesu na daṇḍakā jānanti "amhesu madhukaṭṭhikā ṭhapitā"ti, nāpi madhukaṭṭhikā jānanti "mayaṁ daṇḍakesu ṭhapitā"ti, evameva na aṅguliyo jānanti "amhākaṁ aggesu nakhā jātā"ti, nāpi nakhā jānanti "mayaṁ aṅgulīnaṁ aggesu jātā"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti nakhā nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Dantā hanukaṭṭhikesu jātā. Tathā yathā vaḍḍhakīhi pāsāṇa-udukkhalesu kenacideva silesajātena bandhitvā ṭhapitathambhesu na udukkhalāni jānanti "amhesu thambhā ṭhitā"ti, nāpi thambhā jānanti "mayaṁ udukkhalesu ṭhikā"ti, evameva na hanukaṭṭhikā jānanti "amhesu dantā

1. Visuddhimagge samādhiniddese.

ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဒိသောကာသပရိစ္ဆေဒဝသေန ကေသာဒီသု ဧကေကကောဋ္ဌာသံ မနသိကရိတွာ အဝသာနေ ဧဝံ မနသိကာရော ပဝတ္တေတဗ္ဗော—ဣမေ **ကေသာ** နာမ[၁] သီသကဋာဟပလိဝေဌနစမ္မေ ဇာတာ။ တတ္ထ ယထာ ဝမ္မိကမတ္ထကေ ဇာတေသု ကုဏ္ဌတိဏေသု န ဝမ္မိကမတ္ထကော ဇာနာတိ "မယိ ကုဏ္ဌတိဏာနိ ဇာတာနီ"တိ၊ နာပိ ကုဏ္ဌတိဏာနိ ဇာနန္တိ "မယံ ဝမ္မိကမတ္ထကေ ဇာတာနီ"တိ၊ ဧဝမေဝ န သီသကဋာဟပလိဝေဌနစမ္မံ ဇာနာတိ "မယိ ကေသာ ဇာတာ"တိ၊ နာပိ ကေသာ ဇာနန္တိ "မယံ သီသကဋာဟပလိဝေဌနစမ္မေ ဇာတာ"တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ကေသာ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

လောမာ သရီရဝေဌနစမ္မေ ဇာတာ။ တတ္ထ ယထာ သုညဂါမဋ္ဌာနေ ဇာတေသု ဒဗ္ဗတိဏေသု န သုညဂါမဋ္ဌာနံ ဇာနာတိ "မယိ ဒဗ္ဗတိဏာနိ ဇာတာနီ"တိ၊ နာပိ ဒဗ္ဗတိဏာနိ ဇာနန္တိ "မယံ သုညဂါမဋ္ဌာနေ ဇာတာနီ"တိ၊ ဧဝမေဝ န သရီရဝေဌနစမ္မံ ဇာနာတိ "မယိ လောမာ ဇာတာ"တိ၊ နာပိ လောမာ ဇာနန္တိ "မယံ သရီရဝေဌနစမ္မေ ဇာတာ"တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ လောမာ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

နခါ အင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂေသု ဇာတာ။ တတ္ထ ယထာ ကုမာရကေသု ဒဏ္ဍကေဟိ မဓုကဋ္ဌိကေ ဝိဇ္ဈိတွာ ကီဠန္တေသု န ဒဏ္ဍကာ ဇာနန္တိ "အမှေသု မဓုကဋ္ဌိကာ ဌပိတာ"တိ၊ နာပိ မဓုကဋ္ဌိကာ ဇာနန္တိ "မယံ ဒဏ္ဍကေသု ဌပိတာ"တိ၊ ဧဝမေဝ န အင်္ဂုလိယော ဇာနန္တိ "အမှာကံ အဂ္ဂေသု နခါ ဇာတာ"တိ၊ နာပိ နခါ ဇာနန္တိ "မယံ အင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂေသု ဇာတာ"တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ နခါ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

ဒန္တာ ဟနုကဋ္ဌိကေသု ဇာတာ။ တတ္ထ ယထာ ဝဍ္ဎကီဟိ ပါသာဏ-ဥဒုက္ခလေသု ကေနစိဒေဝ သိလေသဇာတေန ဗန္ဓိတွာ ဌပိတထမ္ဘေသု န ဥဒုက္ခလာနိ ဇာနန္တိ "အမှေသု ထမ္ဘာ ဌိတာ"တိ၊ နာပိ ထမ္ဘာ ဇာနန္တိ "မယံ ဥဒုက္ခလေသု ဌိတာ"တိ၊ ဧဝမေဝ န ဟနုကဋ္ဌိကာ ဇာနန္တိ "အမှေသု ဒန္တာ

၁-ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ သမာဓိနိဒ္ဒေသေ။

jātā”ti, nāpi dantā jānanti “mayaṁ hanukaṭṭhikesu jātā”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti dantā nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Taco sakalasarīraṁ pariyonandhitvā ṭhito. Tattha yathā allagocammapariyonaddhāya mahāvīṇāya na mahāvīṇā jānāti “ahaṁ allagocammena pariyonaddhā”ti, nāpi allagocammaṁ jānāti “mayā mahāvīṇā pariyonaddhā”ti, evameva na sarīraṁ jānāti “ahaṁ tacena pariyonaddhan”ti, nāpi taco jānāti “mayā sarīraṁ pariyonaddhan”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti taco nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Maṁsaṁ aṭṭhisaṅghāṭaṁ anulimpitvā ṭhitaṁ. Tattha yathā mahāmattikāya littāya bhittiyā na bhitti jānāti “ahaṁ mahāmattikāya littā”ti, nāpi mahāmattikā jānāti “mayā mahābhitti littā”ti, evameva na aṭṭhisaṅghāṭo jānāti “ahaṁ navamaṁsapesisatappabhedena maṁsena litto”ti, nāpi maṁsaṁ jānāti “mayā aṭṭhisaṅghāṭo litto”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti maṁsaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Nhāru[1] sarīrabbhantare aṭṭhīni ābandhamānā ṭhitā. Tattha yathā vallīhi vinaddhesu kuṭṭadārūsu na kuṭṭadārūni jānanti “mayaṁ vallīhi vinaddhānī”ti, nāpi valliyo jānanti “amhehi kuṭṭadārūni vinaddhānī”ti, evameva na aṭṭhīni jānanti “mayaṁ nhārūhi ābaddhānī”ti, nāpi nhārū jānanti “amhehi aṭṭhīni ābaddhānī”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti nhāru nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Aṭṭhīsu paṇhikaṭṭhi gopphakaṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhitaṁ, gopphakaṭṭhi jaṅghaṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhitaṁ, jaṅghaṭṭhi ūruṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhitaṁ, ūruṭṭhi kaṭiṭṭhiṁ ukkhipitvā

1. Nahāru (Sī), nahārū (Syā)

ဇာတာ”တိ၊ နာပိ ဒန္တာ ဇာနန္တိ “မယံ ဟနုကဋ္ဌိကေသု ဇာတာ”တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ဒန္တာ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

တစော သကလသရီရံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတော။ တတ္ထ ယထာ အလ္လဂေါစမ္မပရိယောနဒ္ဓါယ မဟာဝီဏာယ န မဟာဝီဏာ ဇာနာတိ “အဟံ အလ္လဂေါစမ္မေန ပရိယောနဒ္ဓါ”တိ၊ နာပိ အလ္လဂေါစမ္မံ ဇာနာတိ “မယာ မဟာဝီဏာ ပရိယောနဒ္ဓါ”တိ၊ ဧဝမေဝ န သရီရံ ဇာနာတိ “အဟံ တစေန ပရိယောနဒ္ဓ”န္တိ၊ နာပိ တစော ဇာနာတိ “မယာ သရီရံ ပရိယောနဒ္ဓ”န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ တစော နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

မံသံ အဋ္ဌိသင်္ဃာဋံ အနုလိမ္ပိတွာ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ မဟာမတ္တိကာယ လိတ္တာယ ဘိတ္တိယာ န ဘိတ္တိ ဇာနာတိ “အဟံ မဟာမတ္တိကာယ လိတ္တာ”တိ၊ နာပိ မဟာမတ္တိကာ ဇာနာတိ “မယာ မဟာဘိတ္တိ လိတ္တာ”တိ၊ ဧဝမေဝ န အဋ္ဌိသင်္ဃာဋော ဇာနာတိ “အဟံ နဝမံသပေသိသတပ္ပဘေဒေန မံသေန လိတ္တော”တိ၊ နာပိ မံသံ ဇာနာတိ “မယာ အဋ္ဌိသင်္ဃာဋော လိတ္တော”တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ မံသံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

နှာရု[၁] သရီရဗ္ဘန္တရေ အဋ္ဌီနိ အာဗန္ဓမာနာ ဌိတာ။ တတ္ထ ယထာ ဝလ္လီဟိ ဝိနဒ္ဓေသု ကုဋ္ဋဒါရူသု န ကုဋ္ဋဒါရူနိ ဇာနန္တိ “မယံ ဝလ္လီဟိ ဝိနဒ္ဓါနီ”တိ၊ နာပိ ဝလ္လိယော ဇာနန္တိ “အမှေဟိ ကုဋ္ဋဒါရူနိ ဝိနဒ္ဓါနီ”တိ၊ ဧဝမေဝ န အဋ္ဌီနိ ဇာနန္တိ “မယံ နှာရူဟိ အာဗဒ္ဓါနီ”တိ၊ နာပိ နှာရူ ဇာနန္တိ “အမှေဟိ အဋ္ဌီနိ အာဗဒ္ဓါနီ”တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ နှာရု နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

အဋ္ဌီသု ပဏှိကဋ္ဌိ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတံ၊ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိ ဇင်္ဃဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတံ၊ ဇင်္ဃဋ္ဌိ ဦရုဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတံ၊ ဦရုဋ္ဌိ ကဋိဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ

၁-နဟာရု (သီ)၊ နဟာရူ (သျာ)

ṭhitaṁ, kaṭiṭṭhi piṭṭhikaṇṭakaṁ ukkhipitvā ṭhitaṁ, piṭṭhikaṇṭako gīvaṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhito, gīvaṭṭhi sīsaṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhitaṁ, sīsaṭṭhi gīvaṭṭhike patiṭṭhitaṁ, gīvaṭṭhi piṭṭhikaṇṭake patiṭṭhitaṁ, piṭṭhikaṇṭako kaṭiṭṭhimhi patiṭṭhito, kaṭiṭṭhi ūruṭṭhike patiṭṭhitaṁ, ūruṭṭhi jaṅghaṭṭhike patiṭṭhitaṁ, jaṅghaṭṭhi gopphakaṭṭhike patiṭṭhitaṁ, gopphakaṭṭhi paṇhikaṭṭhike patiṭṭhitaṁ.

Tattha yathā iṭṭhakadārugomayādisañcayesu na heṭṭhimā heṭṭhimā jānanti "mayaṁ uparime uparime ukkhipitvā ṭhitā"ti, nāpi uparimā uparimā jānanti "mayaṁ heṭṭhimesu heṭṭhimesu patiṭṭhitā"ti, evameva na paṇhikaṭṭhi jānāti "ahaṁ gopphakaṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhitan"ti, na gopphakaṭṭhi jānāti "ahaṁ jaṅghaṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhitan"ti, na jaṅghaṭṭhi jānāti "ahaṁ ūruṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhitan"ti, na ūruṭṭhi jānāti "ahaṁ kaṭiṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhitan"ti, na kaṭiṭṭhi jānāti "ahaṁ piṭṭhikaṇṭakaṁ ukkhipitvā ṭhitan"ti, na piṭṭhikaṇṭako jānāti "ahaṁ gīvaṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhito"ti, na gīvaṭṭhi jānāti "ahaṁ sīsaṭṭhiṁ ukkhipitvā ṭhitan"ti, na sīsaṭṭhi jānāti "ahaṁ gīvaṭṭhimhi patiṭṭhitan"ti, na gīvaṭṭhi jānāti "ahaṁ piṭṭhikaṇṭake patiṭṭhitan"ti, na piṭṭhikaṇṭako jānāti "ahaṁ kaṭiṭṭhimhi patiṭṭhito"ti, na kaṭiṭṭhi jānāti "ahaṁ ūruṭṭhimhi patiṭṭhitan"ti, na ūruṭṭhi jānāti "ahaṁ jaṅghaṭṭhimhi patiṭṭhitan"ti, na jaṅghaṭṭhi jānāti "ahaṁ gopphakaṭṭhimhi patiṭṭhitan"ti, na gopphakaṭṭhi jānāti "ahaṁ paṇhikaṭṭhimhi patiṭṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti aṭṭhi nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Aṭṭhimiñjaṁ tesaṁ tesaṁ aṭṭhīnaṁ abbhantare ṭhitaṁ. Tattha yathā veḷupabbādīnaṁ anto pakkhittesu sinnavettaggādīsu na veḷupabbādīni jānanti "amhesu vettaggādīni pakkhittānī"ti, nāpi vettaggādīni jānanti "mayaṁ veḷupabbādīsu ṭhitānī"ti, evameva na aṭṭhīni jānanti "amhākaṁ anto aṭṭhimiñjaṁ ṭhitan"ti, nāpi aṭṭhimiñjaṁ jānāti "ahaṁ aṭṭhīnaṁ anto ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti aṭṭhimiñjaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Vakkaṁ galavāṭakato nikkhantena ekamūlena thokaṁ gantvā dvidhābhinnena thūlanhārunā vinibaddhaṁ hutvā hadayamaṁsaṁ parikkhipitvā ṭhitaṁ. Tattha yathā

ဌိတံ၊ ကဋိဋ္ဌိ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတံ၊ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကော ဂီဝဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတော၊ ဂီဝဋ္ဌိ သီသဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတံ၊ သီသဋ္ဌိ ဂီဝဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတံ၊ ဂီဝဋ္ဌိ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကေ ပတိဋ္ဌိတံ၊ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကော ကဋိဋ္ဌိမှိ ပတိဋ္ဌိတော၊ ကဋိဋ္ဌိ ဦရုဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတံ၊ ဦရုဋ္ဌိ ဇင်္ဃဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတံ၊ ဇင်္ဃဋ္ဌိ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတံ၊ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိ ပဏှိကဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတံ။

တတ္ထ ယထာ ဣဋ္ဌကဒါရုဂေါမယာဒိသဉ္စယေသု န ဟေဋ္ဌိမာ ဟေဋ္ဌိမာ ဇာနန္တိ "မယံ ဥပရိမေ ဥပရိမေ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတာ"တိ၊ နာပိ ဥပရိမာ ဥပရိမာ ဇာနန္တိ "မယံ ဟေဋ္ဌိမေသု ဟေဋ္ဌိမေသု ပတိဋ္ဌိတာ"တိ၊ ဧဝမေဝ န ပဏှိကဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတ"န္တိ၊ န ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ဇင်္ဃဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတ"န္တိ၊ န ဇင်္ဃဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ဦရုဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတ"န္တိ၊ န ဦရုဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ကဋိဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတ"န္တိ၊ န ကဋိဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတ"န္တိ၊ န ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကော ဇာနာတိ "အဟံ ဂီဝဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတော"တိ၊ န ဂီဝဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ သီသဋ္ဌိံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတ"န္တိ၊ န သီသဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ဂီဝဋ္ဌိမှိ ပတိဋ္ဌိတ"န္တိ၊ န ဂီဝဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကေ ပတိဋ္ဌိတ"န္တိ၊ န ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကော ဇာနာတိ "အဟံ ကဋိဋ္ဌိမှိ ပတိဋ္ဌိတော"တိ၊ န ကဋိဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ဦရုဋ္ဌိမှိ ပတိဋ္ဌိတ"န္တိ၊ န ဦရုဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ဇင်္ဃဋ္ဌိမှိ ပတိဋ္ဌိတ"န္တိ၊ န ဇင်္ဃဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိမှိ ပတိဋ္ဌိတ"န္တိ၊ န ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိ ဇာနာတိ "အဟံ ပဏှိကဋ္ဌိမှိ ပတိဋ္ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ အဋ္ဌိ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ တေသံ တေသံ အဋ္ဌီနံ အဗ္ဘန္တရေ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ဝေဠုပဗ္ဗာဒီနံ အန္တော ပက္ခိတ္တေသု သိန္နဝေတ္တဂ္ဂါဒီသု န ဝေဠုပဗ္ဗာဒီနိ ဇာနန္တိ "အမှေသု ဝေတ္တဂ္ဂါဒီနိ ပက္ခိတ္တာနီ"တိ၊ နာပိ ဝေတ္တဂ္ဂါဒီနိ ဇာနန္တိ "မယံ ဝေဠုပဗ္ဗာဒီသု ဌိတာနီ"တိ၊ ဧဝမေဝ န အဋ္ဌီနိ ဇာနန္တိ "အမှာကံ အန္တော အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ ဇာနာတိ "အဟံ အဋ္ဌီနံ အန္တော ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

ဝက္ကံ ဂလဝါဋကတော နိက္ခန္တေန ဧကမူလေန ထောကံ ဂန္တွာ ဒွိဓာဘိန္နေန ထူလနှာရုနာ ဝိနိဗဒ္ဓံ ဟုတွာ ဟဒယမံသံ ပရိက္ခိပိတွာ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ

vaṇṭupanibaddhe ambaphaladvaye na vaṇṭaṁ jānāti “mayā ambaphaladvayaṁ upanibaddhan”ti, nāpi ambaphaladvayaṁ jānāti “ahaṁ vaṇṭena upanibaddhan”ti, evameva na thūlanhāru jānāti “mayā vakkaṁ upanibaddhan”ti, nāpi vakkaṁ jānāti “ahaṁ thūlanhārunā upanibaddhan”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti vakkaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Hadayaṁ sarīrabbhantare uraṭṭhipañjaramajjhaṁ nissāya ṭhitaṁ. Tattha yathā jiṇṇasandamānikapañjarabbhantaraṁ nissāya ṭhipitāya maṁsapesiyā na jiṇṇasandamānikapañjarabbhantaraṁ jānāti “maṁ nissāya maṁsapesi ṭhapitā”ti, nāpi maṁsapesi jānāti “ahaṁ jiṇṇasandamānikapañjarabbhantaraṁ nissāya ṭhitā”ti, evameva na uraṭṭhi pañjarabbhantaraṁ jānāti “maṁ nissāya hadayaṁ ṭhitan”ti, nāpi hadayaṁ jānāti “ahaṁ uraṭṭhipañjarabbhantaraṁ nissāya ṭhitan”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti hadayaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Yakanaṁ antosarīre dvinnaṁ thanānaṁ abbhantare dakkhiṇapassaṁ nissāya ṭhitaṁ. Tattha yathā ukkhalikapālapassamhi lagge yamakamaṁsapiṇḍe na ukkhalikapālapassaṁ jānāti “mayi yamakamaṁsapiṇḍo laggo”ti, nāpi yamakamaṁsapiṇḍo jānāti “ahaṁ ukkhalikapālapasse laggo”ti, evameva na thanānaṁ abbhantare dakkhiṇapassaṁ jānāti “maṁ nissāya yakanaṁ ṭhitan”ti, nāpi yakanaṁ jānāti “ahaṁ thanānaṁ abbhantare dakkhiṇapassaṁ nissāya ṭhitan”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti yakanaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Kilomakesu paṭicchannakilomakaṁ hadayañca vakkañca parivāretvā ṭhitaṁ. Appaṭicchannakilomakaṁ sakalasarīre cammassa heṭṭhato maṁsaṁ pariyonandhitvā ṭhitaṁ. Tattha yathā pilotikapaliveṭhite maṁse na maṁsaṁ jānāti “ahaṁ pilotikāya paliveṭhitan”ti, nāpi pilotikā jānāti “mayā maṁsaṁ paliveṭhitan”ti, evameva na vakkahadayāni sakalasarīre maṁsañca jānāti “ahaṁ kilomakena paṭicchannan”ti, nāpi kilomakaṁ jānāti “mayā vakkahadayāni sakalasarīre maṁsañca paṭicchannan”ti. Aññamaññaṁ

ဝဏ္ဋုပနိဗဒ္ဓေ အမ္ဗဖလဒွယေ န ဝဏ္ဋံ ဇာနာတိ “မယာ အမ္ဗဖလဒွယံ ဥပနိဗဒ္ဓ”န္တိ၊ နာပိ အမ္ဗဖလဒွယံ ဇာနာတိ “အဟံ ဝဏ္ဋေန ဥပနိဗဒ္ဓ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န ထူလနှာရု ဇာနာတိ “မယာ ဝက္ကံ ဥပနိဗဒ္ဓ”န္တိ၊ နာပိ ဝက္ကံ ဇာနာတိ “အဟံ ထူလနှာရုနာ ဥပနိဗဒ္ဓ”န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ဝက္ကံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

ဟဒယံ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရမဇ္ဈံ နိဿာယ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ဇိဏ္ဏသန္ဒမာနိကပဉ္ဇရဗ္ဘန္တရံ နိဿာယ ဌပိတာယ မံသပေသိယာ န ဇိဏ္ဏသန္ဒမာနိကပဉ္ဇရဗ္ဘန္တရံ ဇာနာတိ ‘‘မံ နိဿာယ မံသပေသိ ဌပိတာ”တိ၊ နာပိ မံသပေသိ ဇာနာတိ “အဟံ ဇိဏ္ဏသန္ဒမာနိကပဉ္ဇရဗ္ဘန္တရံ နိဿာယ ဌိတာ”တိ၊ ဧဝမေဝ န ဥရဋ္ဌိ ပဉ္ဇရဗ္ဘန္တရံ ဇာနာတိ ‘‘မံ နိဿာယ ဟဒယံ ဌိတ’’န္တိ၊ နာပိ ဟဒယံ ဇာနာတိ ‘‘အဟံ ဥရဋ္ဌိပဉ္ဇရဗ္ဘန္တရံ နိဿာယ ဌိတ”န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ဟဒယံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

ယကနံ အန္တောသရီရေ ဒွိန္နံ ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဒက္ခိဏပဿံ နိဿာယ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ဥက္ခလိကပါလပဿမှိ လဂ္ဂေ ယမကမံသပိဏ္ဍေ န ဥက္ခလိကပါလပဿံ ဇာနာတိ “မယိ ယမကမံသပိဏ္ဍော လဂ္ဂေါ’’တိ၊ နာပိ ယမကမံသပိဏ္ဍော ဇာနာတိ “အဟံ ဥက္ခလိကပါလပဿေ လဂ္ဂေါ”တိ၊ ဧဝမေဝ န ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဒက္ခိဏပဿံ ဇာနာတိ “မံ နိဿာယ ယကနံ ဌိတ”န္တိ၊ နာပိ ယကနံ ဇာနာတိ “အဟံ ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဒက္ခိဏပဿံ နိဿာယ ဌိတ”န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ယကနံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

ကိလောမကေသု ပဋိစ္ဆန္နကိလောမကံ ဟဒယဉ္စ ဝက္ကဉ္စ ပရိဝါရေတွာ ဌိတံ။ အပ္ပဋိစ္ဆန္နကိလောမကံ သကလသရီရေ စမ္မဿ ဟေဋ္ဌတော မံသံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ပိလောတိကပလိဝေဌိတေ မံသေ န မံသံ ဇာနာတိ “အဟံ ပိလောတိကာယ ပလိဝေဌိတ’’န္တိ၊ နာပိ ပိလောတိကာ ဇာနာတိ “မယာ မံသံ ပလိဝေဌိတ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န ဝက္ကဟဒယာနိ သကလသရီရေ မံသဉ္စ ဇာနာတိ “အဟံ ကိလောမကေန ပဋိစ္ဆန္န”န္တိ၊ နာပိ ကိလောမကံ ဇာနာတိ ‘‘မယာ ဝက္ကဟဒယာနိ သကလသရီရေ မံသဉ္စ ပဋိစ္ဆန္န”န္တိ။ အညမညံ

ābhogapaccavekkhaṇārahitā ete dhammā. Iti kilomakaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Pihakaṁ hadayassa vāmapasse udarapaṭalassa matthakapassaṁ nissāya ṭhitaṁ. Tattha yathā koṭṭhakamatthakapassaṁ nissāya ṭhitāya gomayapiṇḍiyā na koṭṭhakamatthakapassaṁ jānāti "gomayapiṇḍi maṁ nissāya ṭhitā"ti, nāpi gomayapiṇḍi jānāti "ahaṁ koṭṭhakamatthakapassaṁ nissāya ṭhitā"ti, evameva na udarapaṭalassa matthakapassaṁ jānāti "pihakaṁ maṁ nissāya ṭhitan"ti, nāpi pihakaṁ jānāti "ahaṁ udarapaṭalassa matthakapassaṁ nissāya ṭhitan"ti. Maññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti pihakaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Papphāsaṁ sarīrabbhantare dvinnaṁ thanānaṁ abbhantare hadayañca yakanañca uparicchādetvā[1] olambantaṁ ṭhitaṁ. Tattha yathā jiṇṇakoṭṭhabbhantare olambamāne sakuṇakulāvake na jiṇṇakoṭṭhabbhantaraṁ jānāti "mayi sakuṇakulāvako olambamāno ṭhito"ti, nāpi sakuṇakulāvako jānāti "ahaṁ jiṇṇakoṭṭhabbhantare olambamāno ṭhito"ti, evameva na sarīrabbhantaraṁ jānāti "mayi papphāsaṁ olambamānaṁ ṭhitan"ti, nāpi papphāsaṁ jānāti "ahaṁ evarūpe sarīrabbhantare olambamānaṁ ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti papphāsaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Antaṁ galavāṭakato karīsamaggapariyante sarīrabbhantare ṭhitaṁ. Tattha yathā lohitadoṇikāya obhujitvā ṭhapite chinnasīsadhamanikaḷevare na lohitadoṇi jānāti "mayi dhamanikaḷevaraṁ ṭhitan"ti, nāpi dhamanikaḷevaraṁ jānāti "ahaṁ lohitadoṇikāya[2] ṭhitan"ti, evameva na sarīrabbhantaraṁ jānāti "mayi antaṁ ṭhitan"ti, nāpi antaṁ jānāti "ahaṁ sarīrabbhantare ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti antaṁ

1. Paṭicchādetvā (Ka)   2. Lohitadoṇiyaṁ (Sī)

အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ကိလောမကံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

ပိဟကံ ဟဒယဿ ဝါမပဿေ ဥဒရပဋလဿ မတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ကောဋ္ဌကမတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတာယ ဂေါမယပိဏ္ဍိယာ န ကောဋ္ဌကမတ္ထကပဿံ ဇာနာတိ "ဂေါမယပိဏ္ဍိ မံ နိဿာယ ဌိတာ"တိ၊ နာပိ ဂေါမယပိဏ္ဍိ ဇာနာတိ "အဟံ ကောဋ္ဌကမတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတာ"တိ၊ ဧဝမေဝ န ဥဒရပဋလဿ မတ္ထကပဿံ ဇာနာတိ "ပိဟကံ မံ နိဿာယ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ ပိဟကံ ဇာနာတိ "အဟံ ဥဒရပဋလဿ မတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ပိဟကံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

ပပ္ဖာသံ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဒွိန္နံ ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဟဒယဉ္စ ယကနဉ္စ ဥပရိစ္ဆာဒေတွာ[၁] ဩလမ္ဗန္တံ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ဇိဏ္ဏကောဋ္ဌဗ္ဘန္တရေ ဩလမ္ဗမာနေ သကုဏကုလာဝကေ န ဇိဏ္ဏကောဋ္ဌဗ္ဘန္တရံ ဇာနာတိ "မယိ သကုဏကုလာဝကော ဩလမ္ဗမာနော ဌိတော"တိ၊ နာပိ သကုဏကုလာဝကော ဇာနာတိ "အဟံ ဇိဏ္ဏကောဋ္ဌဗ္ဘန္တရေ ဩလမ္ဗမာနော ဌိတော"တိ၊ ဧဝမေဝ န သရီရဗ္ဘန္တရံ ဇာနာတိ "မယိ ပပ္ဖာသံ ဩလမ္ဗမာနံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ ပပ္ဖာသံ ဇာနာတိ "အဟံ ဧဝရူပေ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဩလမ္ဗမာနံ ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ပပ္ဖာသံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

အန္တံ ဂလဝါဋကတော ကရီသမဂ္ဂပရိယန္တေ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ လောဟိတဒေါဏိကာယ ဩဘုဇိတွာ ဌပိတေ ဆိန္နသီသဓမနိကဠေဝရေ န လောဟိတဒေါဏိ ဇာနာတိ "မယိ ဓမနိကဠေဝရံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ ဓမနိကဠေဝရံ ဇာနာတိ "အဟံ လောဟိတဒေါဏိကာယ[၂] ဌိတ"န္တိ၊ ဧဝမေဝ န သရီရဗ္ဘန္တရံ ဇာနာတိ "မယိ အန္တံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ အန္တံ ဇာနာတိ "အဟံ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ အန္တံ

၁-ပဋိစ္ဆာဒေတွာ (က)   ၂-လောဟိတဒေါဏိယံ (သီ)

nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Antaguṇaṁ antantare ekavīsati antabhoge bandhitvā ṭhitaṁ. Tattha yathā pādapuñcha narajjumaṇḍalakaṁ sibbetvā ṭhitesu rajjukesu na pādapuñcha narajjumaṇḍalakaṁ jānāti "rajjukā maṁ sibbetvā ṭhitā"ti, nāpi rajjukā jānanti "mayaṁ pādapuñcha narajjumaṇḍalakaṁ sibbetvā ṭhitā"ti, evameva na antaṁ jānāti "antaguṇaṁ maṁ ābandhitvā ṭhitan"ti, nāpi antaguṇaṁ jānāti "ahaṁ antaṁ bandhitvā ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti antaguṇaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Udariyaṁ udare ṭhitaṁ asitapītakhāyitasāyitaṁ. Tattha yathā suvānadoṇiyaṁ ṭhite suvānavamathumhi na suvānadoṇi jānāti "mayi suvānavamathu ṭhito"ti, nāpi suvānavamathu jānāti "ahaṁ suvānadoṇiyaṁ ṭhito"ti, evameva na udaraṁ jānāti "mayi udariyaṁ ṭhitan"ti, nāpi udariyaṁ jānāti "ahaṁ udare ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti udariyaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Karīsaṁ pakkāsayasaṅkhāte aṭṭhaṅgulaveḷupabbasadise antapariyosāne ṭhitaṁ. Tattha yathā veḷupabbe omadditvā pakkhittāya saṇhapaṇḍumattikāya na veḷupabbaṁ jānāti "mayi paṇḍumattikā ṭhitā"ti, nāpi paṇḍumattikā jānāti "ahaṁ veḷupabbe ṭhitā"ti, evameva na pakkāsayo jānāti "mayi karīsaṁ ṭhitan"ti, nāpi karīsaṁ jānāti "ahaṁ pakkāsaye ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti karīsaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Matthaluṅgaṁ sīsakaṭāhabbhantare ṭhitaṁ. Tattha yathā purāṇalābukaṭāhe pakkhittāya piṭṭhapiṇḍiyā na lābukaṭāhaṁ jānāti "mayi piṭṭhapiṇḍi ṭhitā"ti, nāpi piṭṭhapiṇḍi jānāti "ahaṁ lābukaṭāhe ṭhitā"ti, evameva na sīsakaṭāhabbhantaraṁ jānāti "mayi matthaluṅgaṁ ṭhitan"ti, nāpi matthaluṅgaṁ

နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

အန္တဂုဏံ အန္တန္တရေ ဧကဝီသတိ အန္တဘောဂေ ဗန္ဓိတွာ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ပါဒပုဉ္ဆနရဇ္ဇုမဏ္ဍလကံ သိဗ္ဗေတွာ ဌိတေသု ရဇ္ဇုကေသု န ပါဒပုဉ္ဆနရဇ္ဇုမဏ္ဍလကံ ဇာနာတိ "ရဇ္ဇုကာ မံ သိဗ္ဗေတွာ ဌိတာ"တိ၊ နာပိ ရဇ္ဇုကာ ဇာနန္တိ "မယံ ပါဒပုဉ္ဆနရဇ္ဇုမဏ္ဍလကံ သိဗ္ဗေတွာ ဌိတာ"တိ၊ ဧဝမေဝ န အန္တံ ဇာနာတိ "အန္တဂုဏံ မံ အာဗန္ဓိတွာ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ အန္တဂုဏံ ဇာနာတိ "အဟံ အန္တံ ဗန္ဓိတွာ ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ အန္တဂုဏံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

ဥဒရိယံ ဥဒရေ ဌိတံ အသိတပီတခါယိတသာယိတံ။ တတ္ထ ယထာ သုဝါနဒေါဏိယံ ဌိတေ သုဝါနဝမထုမှိ န သုဝါနဒေါဏိ ဇာနာတိ "မယိ သုဝါနဝမထု ဌိတော"တိ၊ နာပိ သုဝါနဝမထု ဇာနာတိ "အဟံ သုဝါနဒေါဏိယံ ဌိတော"တိ၊ ဧဝမေဝ န ဥဒရံ ဇာနာတိ "မယိ ဥဒရိယံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ ဥဒရိယံ ဇာနာတိ "အဟံ ဥဒရေ ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ဥဒရိယံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

ကရီသံ ပက္ကာသယသင်္ခါတေ အဋ္ဌင်္ဂုလဝေဠုပဗ္ဗသဒိသေ အန္တပရိယောသာနေ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ဝေဠုပဗ္ဗေ ဩမဒ္ဒိတွာ ပက္ခိတ္တာယ သဏှပဏ္ဍုမတ္တိကာယ န ဝေဠုပဗ္ဗံ ဇာနာတိ "မယိ ပဏ္ဍုမတ္တိကာ ဌိတာ"တိ၊ နာပိ ပဏ္ဍုမတ္တိကာ ဇာနာတိ "အဟံ ဝေဠုပဗ္ဗေ ဌိတာ"တိ၊ ဧဝမေဝ န ပက္ကာသယော ဇာနာတိ "မယိ ကရီသံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ ကရီသံ ဇာနာတိ "အဟံ ပက္ကာသယေ ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ကရီသံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

မတ္ထလုင်္ဂံ သီသကဋာဟဗ္ဘန္တရေ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ပုရာဏလာဗုကဋာဟေ ပက္ခိတ္တာယ ပိဋ္ဌပိဏ္ဍိယာ န လာဗုကဋာဟံ ဇာနာတိ "မယိ ပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ ဌိတာ"တိ၊ နာပိ ပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ ဇာနာတိ "အဟံ လာဗုကဋာဟေ ဌိတာ"တိ၊ ဧဝမေဝ န သီသကဋာဟဗ္ဘန္တရံ ဇာနာတိ "မယိ မတ္ထလုင်္ဂံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ မတ္ထလုင်္ဂံ

jānāti "ahaṁ sīsakaṭāhabbhantare ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti matthaluṅgaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto thaddho pathavīdhātūti.

Yaṁ vā panaññampīti iminā āpokoṭṭhāsādīsu tīsu anugataṁ pathavīdhātuṁ lakkhaṇavasena yevāpanakaṁ pathaviṁ katvā dasseti.

Bāhirapathavidhātuniddese **ayo**ti kāḷalohaṁ. **Loha**nti jātilohaṁ vijātilohaṁ kittimalohaṁ pisācalohanti catubbidhaṁ. Tattha ayo sajjhaṁ[1] suvaṇṇaṁ tipu sīsaṁ tambalokaṁ vekantakalohanti imāni satta jātilohāni nāma. Nāganāsikalohaṁ vijātilohaṁ nāma. Kaṁsalohaṁ vaṭṭalohaṁ ārakūṭanti tīṇi kittimalohāni nāma. Morakkhakaṁ puthukaṁ malīnakaṁ capalakaṁ selakaṁ āṭakaṁ bhallakaṁ[2] dusilohanti aṭṭha pisācalohāni nāma. Tesu pañca jātilohāni Pāḷiyaṁ visuṁ vuttāneva. Tambalohaṁ vekantakanti imehi pana dvīhi jātilohehi saddhiṁ sesaṁ sabbampi idha lohanti veditabbaṁ.

Tipūti setatipu. **Sīsa**nti kāḷatipu. **Sajjha**nti rajataṁ. **Muttā**ti sāmuddikamuttā. **Maṇī**ti ṭhapetvā Pāḷi-āgate veḷuriyādayo seso jotirasādibhedo sabbopi maṇi. **Veḷuriyo**ti vaṁsavaṇṇamaṇi. **Saṅkho**ti sāmuddikasaṅkho. **Silā**ti kāḷasilā paṇḍusilā setasilāti-ādibhedā sabbāpi silā. **Pavāḷa**nti pavāḷameva. **Rajata**nti kahāpaṇo. **Jātarūpa**nti suvaṇṇaṁ. **Lohitaṅko**ti[3] rattamaṇi. **Masāragalla**nti kabaramaṇi. Tiṇādīsu bahisārā antamaso nāḷikerādayopi **tiṇaṁ** nāma. Antosāraṁ antamaso dārukhaṇḍampi **kaṭṭhaṁ** nāma. **Sakkharā**ti muggamattato yāva muṭṭhippamāṇā marumpā[4] sakkharā nāma. Muggamattato pana heṭṭhā **vālikā**ti vuccati. **Kaṭhala**nti yaṁkiñci kapālaṁ. **Bhūmī**ti pathavī. **Pāsāṇo**ti antomuṭṭhiyaṁ asaṇṭhahanato paṭṭhāya hatthippamāṇaṁ asampatto pāsāṇo nāma, hatthippamāṇato paṭṭhāya pana upari

1. Sajjhu (Sī, Syā)
2. Tallakaṁ (Sī, Syā)
3. Lohitaṅgoti (Syā, Ka)
4. Marumbā (Sī, Syā)

ဇာနာတိ “အဟံ သီသကဋာဟဗ္ဘန္တရေ ဌိတ”န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ မတ္ထလုင်္ဂံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ထဒ္ဓေါ ပထဝီဓာတူတိ။

ယံ ဝါ ပနညမ္ပီတိ ဣမိနာ အာပေါကောဋ္ဌာသာဒီသု တီသု အနုဂတံ ပထဝီဓာတုံ လက္ခဏဝသေန ယေဝါပနကံ ပထဝိံ ကတွာ ဒဿေတိ။

ဗာဟိရပထဝိဓာတုနိဒ္ဒေသေ **အယော**တိ ကာဠလောဟံ။ **လောဟ**န္တိ ဇာတိလောဟံ ဝိဇာတိလောဟံ ကိတ္တိမလောဟံ ပိသာစလောဟန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ။ တတ္ထ အယော သဇ္ဈံ[၁] သုဝဏ္ဏံ တိပု သီသံ တမ္ဗလောဟံ ဝေကန္တကလောဟန္တိ ဣမာနိ သတ္တ ဇာတိလောဟာနိ နာမ။ နာဂနာသိကလောဟံ ဝိဇာတိလောဟံ နာမ။ ကံသလောဟံ ဝဋ္ဋလောဟံ အာရကူဋန္တိ တီဏိ ကိတ္တိမလောဟာနိ နာမ။ မောရက္ခကံ ပုထုကံ မလီနကံ စပလကံ သေလကံ အာဋကံ ဘလ္လကံ[၂] ဒုသိလောဟန္တိ အဋ္ဌ ပိသာစလောဟာနိ နာမ။ တေသု ပဉ္စ ဇာတိလောဟာနိ ပါဠိယံ ဝိသုံ ဝုတ္တာနေဝ။ တမ္ဗလောဟံ ဝေကန္တကန္တိ ဣမေဟိ ပန ဒွီဟိ ဇာတိလောဟေဟိ သဒ္ဓိံ သေသံ သဗ္ဗမ္ပိ ဣဓ လောဟန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တိပူတိ သေတတိပု။ **သီသ**န္တိ ကာဠတိပု။ **သဇ္ဈ**န္တိ ရဇတံ။ **မုတ္တာ**တိ သာမုဒ္ဒိကမုတ္တာ။ **မဏီ**တိ ဌပေတွာ ပါဠိအာဂတေ ဝေဠုရိယာဒယော သေသော ဇောတိရသာဒိဘေဒေါ သဗ္ဗောပိ မဏိ။ **ဝေဠုရိယော**တိ ဝံသဝဏ္ဏမဏိ။ **သင်္ခေါ**တိ သာမုဒ္ဒိကသင်္ခေါ။ **သိလာ**တိ ကာဠသိလာ ပဏ္ဍုသိလာ သေတသိလာတိအာဒိဘေဒါ သဗ္ဗာပိ သိလာ။ **ပဝါဠ**န္တိ ပဝါဠမေဝ။ **ရဇတ**န္တိ ကဟာပဏော။ **ဇာတရူပ**န္တိ သုဝဏ္ဏံ။ **လောဟိတင်္ကော**တိ[၃] ရတ္တမဏိ။ **မသာရဂလ္လ**န္တိ ကဗရမဏိ။ တိဏာဒီသု ဗဟိသာရာ အန္တမသော နာဠိကေရာဒယောပိ **တိဏံ** နာမ။ အန္တောသာရံ အန္တမသော ဒါရုခဏ္ဍမ္ပိ **ကဋ္ဌံ** နာမ။ **သက္ခရာ**တိ မုဂ္ဂမတ္တတော ယာဝ မုဋ္ဌိပ္ပမာဏာ မရုမ္ပာ[၄] သက္ခရာ နာမ။ မုဂ္ဂမတ္တတော ပန ဟေဋ္ဌာ **ဝါလိကာ**တိ ဝုစ္စတိ။ **ကဌလ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ကပါလံ။ **ဘူမီ**တိ ပထဝီ။ **ပါသာဏော**တိ အန္တောမုဋ္ဌိယံ အသဏ္ဌဟနတော ပဋ္ဌာယ ဟတ္ထိပ္ပမာဏံ အသမ္ပတ္တော ပါသာဏော နာမ၊ ဟတ္ထိပ္ပမာဏတော ပဋ္ဌာယ ပန ဥပရိ

၁-သဇ္ဈု (သီ၊ သျာ)
၂-တလ္လကံ (သီ၊ သျာ)
၃-လောဟိတင်္ဂေါတိ (သျာ၊ က)
၄-မရုမ္ဗာ (သီ၊ သျာ)

pabbato nāma. **Yaṁ vā panā**ti iminā tālaṭṭhināḷikeraphalādibhedaṁ sesapathaviṁ gaṇhāti. **Yā ca ajjhattikā pathavīdhātu yā ca bāhirā**ti iminā dvepi pathavīdhātuyo kakkhaḷaṭṭhena lakkhaṇato ekā pathavīdhātu evāti dasseti.

174. **Āpodhātu**niddesādīsu heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. **Āpo āpogatan**ti-ādīsu ābandhanavasena āpo. Tadeva āpobhāvaṁ gatattā āpogataṁ nāma. Snehavasena **sneho.** Soyeva snehabhāvaṁ gatattā **snehagataṁ** nāma. **Bandhanattaṁ rūpassā**ti avinibbhogarūpassa bandhanabhāvo. **Pittaṁ semhan**ti-ādīnipi vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchedavasena pariggahetvā dhātuvaseneva manasikātabbāni.

Tatrāyaṁ nayo—**pittesu** hi abaddhapittaṁ jīvitindriyappaṭibaddhaṁ sakalasarīraṁ byāpetvā ṭhitaṁ. Baddhapittaṁ pittakosake ṭhitaṁ. Tattha yathā pūvaṁ byāpetvā ṭhite tele na pūvaṁ jānāti "telaṁ maṁ byāpetvā ṭhitan"ti, nāpi telaṁ jānāti "ahaṁ pūvaṁ byāpetvā ṭhitan"ti, evameva na sarīraṁ jānāti "abaddhapittaṁ maṁ byāpetvā ṭhitan"ti, nāpi abaddhapittaṁ jānāti "ahaṁ sarīraṁ byāpetvā ṭhitan"ti. Yathā ca vassodakena puṇṇe kosātakikosake na kosātakikosako jānāti "mayi vassodakaṁ ṭhitan"ti, nāpi vassodakaṁ jānāti "ahaṁ kosātakikosake ṭhitan"ti, evameva na pittakosako jānāti "mayi baddhapittaṁ ṭhitan"ti, nāpi baddhapittaṁ jānāti "ahaṁ pittakosake ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti pittaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Semhaṁ ekapatthapūrappamāṇaṁ[1] udarapaṭale ṭhitaṁ. Tattha yathā upari sañjātapheṇapaṭalāya candanikāya na candanikā jānāti "mayi pheṇapaṭalaṁ ṭhitan"ti, nāpi pheṇapaṭalaṁ jānāti "ahaṁ candanikāya ṭhitan"ti, evameva na udarapaṭalaṁ jānāti "mayi semhaṁ ṭhitan"ti, nāpi semhaṁ jānāti "ahaṁ udarapaṭale ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti

1. Ekapattapūrappamāṇaṁ (Sī)

ပဗ္ဗတော နာမ။ **ယံ ဝါ ပနာ**တိ ဣမိနာ တာလဋ္ဌိနာဠိကေရဖလာဒိဘေဒံ သေသပထဝိံ ဂဏှာတိ။ **ယာ စ အဇ္ဈတ္တိကာ ပထဝီဓာတု ယာ စ ဗာဟိရာ**တိ ဣမိနာ ဒွေပိ ပထဝီဓာတုယော ကက္ခဠဋ္ဌေန လက္ခဏတော ဧကာ ပထဝီဓာတု ဧဝါတိ ဒဿေတိ။

၁၇၄။ **အာပေါဓာတု**နိဒ္ဒေသာဒီသု ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အာပေါ အာပေါဂတ**န္တိအာဒီသု အာဗန္ဓနဝသေန အာပေါ။ တဒေဝ အာပေါဘာဝံ ဂတတ္တာ အာပေါဂတံ နာမ။ သ္နေဟဝသေန **သ္နေဟော**။ သောယေဝ သ္နေဟဘာဝံ ဂတတ္တာ **သ္နေဟဂတံ** နာမ။ **ဗန္ဓနတ္တံ ရူပဿာ**တိ အဝိနိဗ္ဘောဂရူပဿ ဗန္ဓနဘာဝေါ။ **ပိတ္တံ သေမှ**န္တိအာဒီနိပိ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဒိသောကာသပရိစ္ဆေဒဝသေန ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဓာတုဝသေနေဝ မနသိကာတဗ္ဗာနိ။

တတြာယံ နယော—**ပိတ္တေသု** ဟိ အဗဒ္ဓပိတ္တံ ဇီဝိတိန္ဒြိယပ္ပဋိဗဒ္ဓံ သကလသရီရံ ဗျာပေတွာ ဌိတံ။ ဗဒ္ဓပိတ္တံ ပိတ္တကောသကေ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ပူဝံ ဗျာပေတွာ ဌိတေ တေလေ န ပူဝံ ဇာနာတိ "တေလံ မံ ဗျာပေတွာ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ တေလံ ဇာနာတိ "အဟံ ပူဝံ ဗျာပေတွာ ဌိတ"န္တိ၊ ဧဝမေဝ န သရီရံ ဇာနာတိ "အဗဒ္ဓပိတ္တံ မံ ဗျာပေတွာ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ အဗဒ္ဓပိတ္တံ ဇာနာတိ "အဟံ သရီရံ ဗျာပေတွာ ဌိတ"န္တိ။ ယထာ စ ဝဿောဒကေန ပုဏ္ဏေ ကောသာတကီကောသကေ န ကောသာတကီကောသကော ဇာနာတိ "မယိ ဝဿောဒကံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ ဝဿောဒကံ ဇာနာတိ "အဟံ ကောသာတကီကောသကေ ဌိတ"န္တိ၊ ဧဝမေဝ န ပိတ္တကောသကော ဇာနာတိ "မယိ ဗဒ္ဓပိတ္တံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ ဗဒ္ဓပိတ္တံ ဇာနာတိ "အဟံ ပိတ္တကောသကေ ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ပိတ္တံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

သေမှံ ဧကပတ္ထပူရပ္ပမာဏံ[၁] ဥဒရပဋလေ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ ဥပရိ သဉ္ဇာတဖေဏပဋလာယ စန္ဒနိကာယ န စန္ဒနိကာ ဇာနာတိ "မယိ ဖေဏပဋလံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ ဖေဏပဋလံ ဇာနာတိ "အဟံ စန္ဒနိကာယ ဌိတ"န္တိ၊ ဧဝမေဝ န ဥဒရပဋလံ ဇာနာတိ "မယိ သေမှံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ သေမှံ ဇာနာတိ "အဟံ ဥဒရပဋလေ ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ

၁- ဧကပတ္တပူရပ္ပမာဏံ (သီ)

semhaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Pubbo anibaddhokāso. Yattha yattheva khāṇukaṇṭakappaharaṇa-aggijālādīhi abhihaṭe sarīrappadese lohitaṁ saṇṭhahitvā paccati, gaṇḍapīḷakādayo vā uppajjanti, tattha tattheva tiṭṭhati. Tattha yathā pharasuppahārādivasena paggharitaniyyāse rukkhe na rukkhassa pharasuppahārādippadesā jānanti "amhesu niyyāso ṭhito"ti, nāpi niyyāso jānāti "ahaṁ rukkhassa pharasuppahārādippadesesu ṭhito"ti, evameva na sarīrassa khāṇukaṇṭakādīhi abhihaṭappadesā jānanti "amhesu pubbo ṭhito"ti, nāpi pubbo jānāti "ahaṁ tesu padesesu[1] ṭhito"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti pubbo nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Lohitesu[2] saṁsaraṇalohitaṁ abaddhapittaṁ viya sakalasarīraṁ byāpetvā ṭhitaṁ. Sannicitalohitaṁ yakanaṭṭhānassa heṭṭhābhāgaṁ pūretvā ekapatthapūraṇappamāṇaṁ vakkahadayayakanapapphāsāni tementaṁ ṭhitaṁ. Tattha saṁsaraṇalohite abaddhapittasadisova[3] vinicchayo. Itaraṁ pana yathā jajjarakapālaṭṭhe udake heṭṭhā leḍḍukhaṇḍāni temayamāne na leḍḍukhaṇḍāni jānanti "mayaṁ udakena temiyamānā[4] ṭhitā"ti, nāpi udakaṁ jānāti "ahaṁ leḍḍukhaṇḍāni tememī"ti, evameva na yakanassa heṭṭhābhāgaṭṭhānaṁ vakkādīni vā jānanti "mayi lohitaṁ ṭhitaṁ, amhe vā temayamānaṁ ṭhitan"ti, nāpi lohitaṁ jānāti "ahaṁ yakanassa heṭṭhābhāgaṁ pūretvā vakkādīni temayamānaṁ ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti lohitaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

1. Khāṇukaṇṭakādīhi abhihatesu (Sī)
2. Lohitaṁ (Sī, Syā, Ka)
3. Abaddhapitte viya (Sī)
4. Temayamānā (Ka)

သေမှံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

ပုဗ္ဗော အနိဗဒ္ဓေါကာသော။ ယတ္ထ ယတ္ထေဝ ခါဏုကဏ္ဋကပ္ပဟရဏအဂ္ဂိဇာလာဒီဟိ အဘိဟဋေ သရီရပ္ပဒေသေ လောဟိတံ သဏ္ဌဟိတွာ ပစ္စတိ၊ ဂဏ္ဍပီဠကာဒယော ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ တိဋ္ဌတိ။ တတ္ထ ယထာ ဖရသုပ္ပဟာရာဒိဝသေန ပဂ္ဃရိတနိယျာသေ ရုက္ခေ န ရုက္ခဿ ဖရသုပ္ပဟာရာဒိပ္ပဒေသာ ဇာနန္တိ "အမှေသု နိယျာသော ဌိတော"တိ၊ နာပိ နိယျာသော ဇာနာတိ "အဟံ ရုက္ခဿ ဖရသုပ္ပဟာရာဒိပ္ပဒေသေသု ဌိတော"တိ၊ ဧဝမေဝ န သရီရဿ ခါဏုကဏ္ဋကာဒီဟိ အဘိဟဋပ္ပဒေသာ ဇာနန္တိ "အမှေသု ပုဗ္ဗော ဌိတော"တိ၊ နာပိ ပုဗ္ဗော ဇာနာတိ "အဟံ တေသု ပဒေသေသု[၁] ဌိတော"တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ပုဗ္ဗော နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

လောဟိတေသု[၂] သံသရဏလောဟိတံ အဗဒ္ဓပိတ္တံ ဝိယ သကလသရီရံ ဗျာပေတွာ ဌိတံ။ သန္နိစိတလောဟိတံ ယကနဋ္ဌာနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂံ ပူရေတွာ ဧကပတ္ထပူရဏပ္ပမာဏံ ဝက္ကဟဒယယကနပပ္ဖာသာနိ တေမေန္တံ ဌိတံ။ တတ္ထ သံသရဏလောဟိတေ အဗဒ္ဓပိတ္တသဒိသောဝ[၃] ဝိနိစ္ဆယော။ ဣတရံ ပန ယထာ ဇဇ္ဇရကပါလဋ္ဌေ ဥဒကေ ဟေဋ္ဌာ လေဍ္ဍုခဏ္ဍာနိ တေမယမာနေ န လေဍ္ဍုခဏ္ဍာနိ ဇာနန္တိ "မယံ ဥဒကေန တေမိယမာနာ[၄] ဌိတာ"တိ၊ နာပိ ဥဒကံ ဇာနာတိ "အဟံ လေဍ္ဍုခဏ္ဍာနိ တေမေမီ"တိ၊ ဧဝမေဝ န ယကနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂဋ္ဌာနံ ဝက္ကာဒီနိ ဝါ ဇာနန္တိ "မယိ လောဟိတံ ဌိတံ၊ အမှေ ဝါ တေမယမာနံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ လောဟိတံ ဇာနာတိ "အဟံ ယကနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂံ ပူရေတွာ ဝက္ကာဒီနိ တေမယမာနံ ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ လောဟိတံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

၁-ခါဏုကဏ္ဋကာဒီဟိ အဘိဟတေသု (သီ)
၂-လောဟိတံ (သီ၊ သျာ၊ က)
၃-အဗဒ္ဓပိတ္တေ ဝိယ (သီ)
၄-တေမယမာနာ (က)

Sedo aggisantāpādikālesu kesalomakūpavivarāni pūretvā tiṭṭhati ceva paggharati ca. Tattha yathā udakā abbūḷhamattesu bhisamuḷālakumudanāḷakalāpesu na bhisādikalāpavivarāni jānanti "amhehi udakaṁ paggharatī"ti, nāpi bhisādikalāpavivarehi paggharantaṁ udakaṁ jānāti "ahaṁ bhisādikalāpavivarehi paggharāmī"ti, evameva na kesalomakūpavivarāni jānanti "amhehi sedo paggharatī"ti, nāpi sedo jānāti "ahaṁ kesalomakūpavivarehi paggharāmī"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti sedo nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Medo thūlassa sakalasarīraṁ pharitvā kisassa jaṅghamaṁsādīni nissāya ṭhito patthinnasneho. Tattha yathā haliddipilotikappaṭicchanne maṁsapuñje na maṁsapuñjo jānāti "maṁ nissāya haliddipilotikā ṭhitā"ti, nāpi haliddipilotikā jānāti "ahaṁ maṁsapuñjaṁ nissāya ṭhitā"ti, evameva na sakalasarīre jaṅghādīsu vā maṁsaṁ jānāti "maṁ nissāya medo ṭhito"ti, nāpi medo jānāti "ahaṁ sakalasarīre jaṅghādīsu vā maṁsaṁ nissāya ṭhito"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti medo nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto patthinnasneho patthinnayūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Assu yadā sañjāyati, tadā akkhikūpake pūretvā tiṭṭhati vā paggharati vā. Tattha yathā udakapuṇṇesu taruṇatālaṭṭhikūpakesu na taruṇatālaṭṭhikūpakā jānanti "amhesu udakaṁ ṭhitan"ti, nāpi udakaṁ jānāti "ahaṁ taruṇatālaṭṭhikūpakesu ṭhitan"ti, evameva na akkhikūpakā jānanti "amhesu assu ṭhitan"ti, nāpi assu jānāti "ahaṁ akkhikūpakesu ṭhitan"ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti assu nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Vasā aggisantāpādikāle hatthatalahatthapiṭṭhipādatalapādapiṭṭhināsaputanalāṭa-aṁsakūṭesu ṭhitavilīnasneho. Tattha yathā pakkhittatele

သေဒေါ အဂ္ဂိသန္တာပါဒိကာလေသု ကေသလောမကူပဝိဝရာနိ ပူရေတွာ တိဋ္ဌတိ စေဝ ပဂ္ဃရတိ စ။ တတ္ထ ယထာ ဥဒကာ အဗ္ဗူဠ္ဟမတ္တေသု ဘိသမုဠာလကုမုဒနာဠကလာပေသု န ဘိသာဒိကလာပဝိဝရာနိ ဇာနန္တိ "အမှေဟိ ဥဒကံ ပဂ္ဃရတီ"တိ၊ နာပိ ဘိသာဒိကလာပဝိဝရေဟိ ပဂ္ဃရန္တံ ဥဒကံ ဇာနာတိ "အဟံ ဘိသာဒိကလာပဝိဝရေဟိ ပဂ္ဃရာမီ"တိ၊ ဧဝမေဝ န ကေသလောမကူပဝိဝရာနိ ဇာနန္တိ "အမှေဟိ သေဒေါ ပဂ္ဃရတီ"တိ၊ နာပိ သေဒေါ ဇာနာတိ "အဟံ ကေသလောမကူပဝိဝရေဟိ ပဂ္ဃရာမီ"တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ သေဒေါ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

မေဒေါ ထူလဿ သကလသရီရံ ဖရိတွာ ကိသဿ ဇင်္ဃမံသာဒီနိ နိဿာယ ဌိတော ပတ္ထိန္နသ္နေဟော။ တတ္ထ ယထာ ဟလိဒ္ဒိပိလောတိကပ္ပဋိစ္ဆန္နေ မံသပုဉ္ဇေ န မံသပုဉ္ဇော ဇာနာတိ "မံ နိဿာယ ဟလိဒ္ဒိပိလောတိကာ ဌိတာ"တိ၊ နာပိ ဟလိဒ္ဒိပိလောတိကာ ဇာနာတိ "အဟံ မံသပုဉ္ဇံ နိဿာယ ဌိတာ"တိ၊ ဧဝမေဝ န သကလသရီရေ ဇင်္ဃာဒီသု ဝါ မံသံ ဇာနာတိ "မံ နိဿာယ မေဒေါ ဌိတော"တိ၊ နာပိ မေဒေါ ဇာနာတိ "အဟံ သကလသရီရေ ဇင်္ဃာဒီသု ဝါ မံသံ နိဿာယ ဌိတော"တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ မေဒေါ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ပတ္ထိန္နသ္နေဟော ပတ္ထိန္နယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

အဿု ယဒါ သဉ္ဇာယတိ၊ တဒါ အက္ခိကူပကေ ပူရေတွာ တိဋ္ဌတိ ဝါ ပဂ္ဃရတိ ဝါ။ တတ္ထ ယထာ ဥဒကပုဏ္ဏေသု တရုဏတာလဋ္ဌိကူပကေသု န တရုဏတာလဋ္ဌိကူပကာ ဇာနန္တိ "အမှေသု ဥဒကံ ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ ဥဒကံ ဇာနာတိ "အဟံ တရုဏတာလဋ္ဌိကူပကေသု ဌိတ"န္တိ၊ ဧဝမေဝ န အက္ခိကူပကာ ဇာနန္တိ "အမှေသု အဿု ဌိတ"န္တိ၊ နာပိ အဿု ဇာနာတိ "အဟံ အက္ခိကူပကေသု ဌိတ"န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ အဿု နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

ဝသာ အဂ္ဂိသန္တာပါဒိကာလေ ဟတ္ထတလဟတ္ထပိဋ္ဌိပါဒတလပါဒပိဋ္ဌိနာသပုဋနလာဋအံသကူဋေသု ဌိတဝိလီနသ္နေဟော။ တတ္ထ ယထာ ပက္ခိတ္တတေလေ

ācāme na ācāmo jānāti “maṁ telaṁ ajjhottaharitvā ṭhitan”ti, nāpi telaṁ jānāti “ahaṁ ācāmaṁ ajjhottharitvā ṭhitan”ti, evameva na hatthatalādippadeso jānāti “maṁ vasā ajjhottharitvā ṭhitā”ti, nāpi vasā jānāti “ahaṁ hatthatalādippadese ajjhottharitvā ṭhitā”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti vasā nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Kheḷo tathārūpe kheḷuppattipaccaye sati ubhohi kapolapassehi orohitvā jivhāya tiṭṭhati. Tattha yathā abbocchinna-udakanissande nadītīrakūpake na kūpatalaṁ jānāti “mayi udakaṁ santiṭṭhatī”ti, nāpi udakaṁ jānāti “ahaṁ kūpatale santiṭṭhāmī”ti, evameva na jivhātalaṁ jānāti “mayi ubhohi kapolapassehi orohitvā kheḷo ṭhito”ti, nāpi kheḷo jānāti “ahaṁ ubhohi kapolapassehi orohitvā jivhātale ṭhito”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti kheḷo nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Siṅghāṇikā yadā sañjāyati, tadā nāsapuṭe pūretvā tiṭṭhati vā paggharati vā. Tattha yathā pūtidadhiritāya sippikāya na sippikā jānāti “mayi pūtidadhi ṭhitan”ti, nāpi pūtidadhi jānāti “ahaṁ sippikāya ṭhitan”ti, evameva na nāsapuṭā jānanti “amhesu siṅghāṇikā ṭhitā”ti, nāpi siṅghāṇikā jānāti “ahaṁ nāsapuṭesu ṭhitā”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti siṅghāṇikā nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Lasikā aṭṭhikasandhīnaṁ abbhañjanakiccaṁ sādhayamānā asītisatasandhīsu ṭhitā. Tattha yathā telabbhañjite akkhe na akkho jānāti “maṁ telaṁ abbhañjitvā ṭhitan”ti, nāpi telaṁ jānāti “ahaṁ akkhaṁ abbhañjitvā ṭhitan”ti, evameva na asītisatasandhayo jānanti “lasikā amhe

အာစာမေ န အာစာမော ဇာနာတိ “မံ တေလံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတ”န္တိ၊ နာပိ တေလံ ဇာနာတိ “အဟံ အာစာမံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န ဟတ္ထတလာဒိပ္ပဒေသော ဇာနာတိ “မံ ဝသာ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတာ”တိ၊ နာပိ ဝသာ ဇာနာတိ “အဟံ ဟတ္ထတလာဒိပ္ပဒေသေ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတာ”တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ဝသာ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

ခေဠော တထာရူပေ ခေဠုပ္ပတ္တိပစ္စယေ သတိ ဥဘောဟိ ကပေါလပဿေဟိ ဩရောဟိတွာ ဇိဝှါယ တိဋ္ဌတိ။ တတ္ထ ယထာ အဗ္ဗောစ္ဆိန္နဥဒကနိဿန္ဒေ နဒီတီရကူပကေ န ကူပတလံ ဇာနာတိ “မယိ ဥဒကံ သန္တိဋ္ဌတီ”တိ၊ နာပိ ဥဒကံ ဇာနာတိ “အဟံ ကူပတလေ သန္တိဋ္ဌာမီ”တိ၊ ဧဝမေဝ န ဇိဝှါတလံ ဇာနာတိ “မယိ ဥဘောဟိ ကပေါလပဿေဟိ ဩရောဟိတွာ ခေဠော ဌိတော”တိ၊ နာပိ ခေဠော ဇာနာတိ “အဟံ ဥဘောဟိ ကပေါလပဿေဟိ ဩရောဟိတွာ ဇိဝှါတလေ ဌိတော”တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ ခေဠော နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

သိင်္ဃာဏိကာ ယဒါ သဉ္ဇာယတိ၊ တဒါ နာသပုဋေ ပူရေတွာ တိဋ္ဌတိ ဝါ ပဂ္ဃရတိ ဝါ။ တတ္ထ ယထာ ပူတိဒဓိဘရိတာယ သိပ္ပိကာယ န သိပ္ပိကာ ဇာနာတိ “မယိ ပူတိဒဓိ ဌိတ”န္တိ၊ နာပိ ပူတိဒဓိ ဇာနာတိ “အဟံ သိပ္ပိကာယ ဌိတ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န နာသပုဋာ ဇာနန္တိ “အမှေသု သိင်္ဃာဏိကာ ဌိတာ”တိ၊ နာပိ သိင်္ဃာဏိကာ ဇာနာတိ “အဟံ နာသပုဋေသု ဌိတာ”တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ သိင်္ဃာဏိကာ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

လသိကာ အဋ္ဌိကသန္ဓီနံ အဗ္ဘဉ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ အသီတိသတသန္ဓီသု ဌိတာ။ တတ္ထ ယထာ တေလဗ္ဘဉ္ဇိတေ အက္ခေ န အက္ခော ဇာနာတိ “မံ တေလံ အဗ္ဘဉ္ဇိတွာ ဌိတ”န္တိ၊ နာပိ တေလံ ဇာနာတိ “အဟံ အက္ခံ အဗ္ဘဉ္ဇိတွာ ဌိတ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ န အသီတိသတသန္ဓယော ဇာနန္တိ “လသိကာ အမှေ

abbhañjitvā ṭhitāti, nāpi lasikā jānāti “ahaṁ asītisatasandhayo abbhañjitvā ṭhitā”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkhaṇarahitā ete dhammā. Iti lasikā nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti.

Muttaṁ vatthissa abbhantare ṭhitaṁ. Tattha yathā candanikāya pakkhitte adhomukhe ravaṇaghaṭe na ravaṇaghaṭo jānāti “mayi candanikāraso ṭhito”ti, nāpi candanikāraso jānāti “ahaṁ ravaṇaghaṭe ṭhito”ti, evameva na vatthi jānāti “mayi muttaṁ ṭhitan”ti, nāpi muttaṁ jānāti “ahaṁ vatthimhi ṭhitan”ti. Aññamaññaṁ ābhogapaccavekkharaṇarahitā ete dhammā. Iti muttaṁ nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto yūsabhūto ābandhanākāro āpodhātūti. **Yaṁ vā panā**ti avasesesu tīsu koṭṭhāsesu āpodhātuṁ sandhāya vuttaṁ.

Bāhira-āpodhātuniddese mūlaṁ paṭicca nibbatto raso **mūlaraso** nāma. **Khandharasā**dīsupi eseva nayo. Khīrādīni pākaṭāneva. Yathā pana Bhesajjasikkhāpade, evamidha niyamo natthi, yaṁkiñci khīraṁ khīrameva. Sesesupi eseva nayo. **Bhummānī**ti āvāṭādīsu ṭhita-udakāni. **Antalikkhānī**ti pathaviṁ appattāni vassodakāni. **Yaṁ vā panā**ti himodaka kappavināsaka-udaka pathavīsandhāraka-udakādīni idha yevāpanakaṭṭhānaṁ paviṭṭhāni.

175. **Tejodhātu**niddese tejanavasena **tejo.** Tejova tejobhāvaṁ gatattā **tejogataṁ. Usmā**ti uṇhākāro. Usmāva usmābhāvaṁ gatattā **usmāgataṁ. Usuman**ti caṇḍa-usumaṁ. Tadeva usumabhāvaṁ gatattā **usumagataṁ. Yena cā**ti yena tejogatena kuppitena. **Santappatī**ti ayaṁ kāyo santappati, ekāhikajarādibhāvena usumajāto hoti. **Yena ca jīrīyatī**ti yena ayaṁ kāyo jīrīyati[1], indriyavekallataṁ balaparikkhayaṁ valipalitādibhāvañca pāpuṇāti. **Yena ca pariḍayhatī**ti yena kuppitena ayaṁ kāyo ḍayhati, so

1. Jīrayati (Syā, Ka)

အဗ္ဘဉ္ဇိတွာ ဌိတာတိ၊ နာပိ လသိကာ ဇာနာတိ “အဟံ အသီတိသတသန္ဓယော အဗ္ဘဉ္ဇိတွာ ဌိတာ”တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ လသိကာ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။

မုတ္တံ ဝတ္ထိဿ အဗ္ဘန္တရေ ဌိတံ။ တတ္ထ ယထာ စန္ဒနိကာယ ပက္ခိတ္တေ အဓောမုခေ ရဝဏဃဋေ န ရဝဏဃဋော ဇာနာတိ “မယိ စန္ဒနိကာရသော ဌိတော”တိ၊ နာပိ စန္ဒနိကာရသော ဇာနာတိ “အဟံ ရဝဏဃဋေ ဌိတော”တိ၊ ဧဝမေဝ န ဝတ္ထိ ဇာနာတိ “မယိ မုတ္တံ ဌိတ”န္တိ၊ နာပိ မုတ္တံ ဇာနာတိ “အဟံ ဝတ္ထိမှိ ဌိတ”န္တိ။ အညမညံ အာဘောဂပစ္စဝေက္ခဏရဟိတာ ဧတေ ဓမ္မာ။ ဣတိ မုတ္တံ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ယူသဘူတော အာဗန္ဓနာကာရော အာပေါဓာတူတိ။ **ယံ ဝါ ပနာ**တိ အဝသေသေသု တီသု ကောဋ္ဌာသေသု အာပေါဓာတုံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

ဗာဟိရအာပေါဓာတုနိဒ္ဒေသေ မူလံ ပဋိစ္စ နိဗ္ဗတ္တော ရသော **မူလရသော** နာမ။ **ခန္ဓရသာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ခီရာဒီနိ ပါကဋာနေဝ။ ယထာ ပန ဘေသဇ္ဇသိက္ခာပဒေ၊ ဧဝမိဓ နိယမော နတ္ထိ၊ ယံကိဉ္စိ ခီရံ ခီရမေဝ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဘုမ္မာနီ**တိ အာဝါဋာဒီသု ဌိတဥဒကာနိ။ **အန္တလိက္ခာနီ**တိ ပထဝိံ အပ္ပတ္တာနိ ဝဿောဒကာနိ။ **ယံ ဝါ ပနာ**တိ ဟိမောဒက ကပ္ပဝိနာသက-ဥဒက ပထဝီသန္ဓာရကဥဒကာဒီနိ ဣဓ ယေဝါပနကဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌာနိ။

၁၇၅။ **တေဇောဓာတု**နိဒ္ဒေသေ တေဇနဝသေန **တေဇော**။ တေဇောဝ တေဇောဘာဝံ ဂတတ္တာ **တေဇောဂတံ**။ **ဥသ္မာ**တိ ဥဏှာကာရော။ ဥသ္မာဝ ဥသ္မာဘာဝံ ဂတတ္တာ **ဥသ္မာဂတံ**။ **ဥသုမ**န္တိ စဏ္ဍဥသုမံ။ တဒေဝ ဥသုမဘာဝံ ဂတတ္တာ **ဥသုမဂတံ**။ **ယေန စာ**တိ ယေန တေဇောဂတေန ကုပ္ပိတေန။ **သန္တပ္ပတီ**တိ အယံ ကာယော သန္တပ္ပတိ၊ ဧကာဟိကဇရာဒိဘာဝေန ဥသုမဇာတော ဟောတိ။ **ယေန စ ဇီရီယတီ**တိ ယေန အယံ ကာယော ဇီရိယတိ[၁]၊ ဣန္ဒြိယဝေကလ္လတံ ဗလပရိက္ခယံ ဝလိပလိတာဒိဘာဝဉ္စ ပါပုဏာတိ။ **ယေန စ ပရိဍယှတီ**တိ ယေန ကုပ္ပိတေန အယံ ကာယော ဍယှတိ၊ သော

၁-ဇီရယတိ (သျာ၊ က)

ca puggalo ḍayhāmi ḍayhāmīti kandanto satadhotasappigosītacandanādilepanañceva tālavaṇṭavātañca paccāsīsati. **Yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ sammā pariṇāmaṁ gacchatī**ti yenetaṁ asitaṁ vā odanādi, pītaṁ vā pānakādi, khāyitaṁ vā piṭṭhakhajjakādi, sāyitaṁ vā ambapakkamadhuphāṇitādi sammā paripākaṁ gacchati, rasādibhāvena vivekaṁ gacchatīti attho. Ettha ca purimā tayo tejodhātū catusamuṭṭhānā, pacchimo kammasamuṭṭhānova. Ayaṁ tāvettha padasaṁvaṇṇanā.

Idaṁ pana manasikāravidhānaṁ idha bhikkhu "yena santappati, ayaṁ imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto paripācanākāro tejodhātū"ti manasi karoti. "Yena jīrīyati, yena pariḍayhati, yena asitapītakhāyitasāyitaṁ sammā pariṇāmaṁ gacchati, ayaṁ imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto paripācanākāro tejodhātū"ti manasi karoti. **Yaṁ vā panā**ti imasmiṁ sarīre pākatiko eko utu atthi, so yevāpanakaṭṭhānaṁ paviṭṭho.

Bāhiratejodhātuniddese kaṭṭhaṁ paṭicca pajjalito kaṭṭhupādāno aggi **kaṭṭhaggi** nāma. Sakalikaggi-ādīsupi eseva nayo. **Saṅkāraggī**ti kacavaraṁ saṅkaḍḍhitvā jālāpito kacavaraggi. **Indaggī**ti asani-aggi. **Aggisantāpo**ti jālāya vā vītaccitaṅgārānaṁ vā santāpo. **Sūriyasantāpo**ti ātapo. **Kaṭṭhasannicayasantāpo**ti kaṭṭharāsiṭṭhāne santāpo. Sesesupi eseva nayo. **Yaṁ vā panā**ti petaggi kappavināsaggi nirayaggi-ādayo idha yevāpanakaṭṭhānaṁ paviṭṭhā.

176. **Vāyodhātu**niddese vāyanavasena **vāyo.** Vāyova vāyobhāvaṁ gatattā **vāyogataṁ. Thambhitattaṁ rūpassā**ti avinibbhogarūpassa thambhitabhāvo. **Uddhaṅgamā vātā**ti uggārahikkādi[1] pavattakā uddhaṁ ārohanavātā. **Adhogamā vātā**ti uccārapassāvādinīharaṇakā adho orohanavātā. **Kucchisayā vātā**ti antānaṁ bahivātā. **Koṭṭhāsayā vātā**ti antānaṁ antovātā. **Aṅgamaṅgānusārino vātā**ti dhamanījālānusārena sakalasarīre aṅgamaṅgāni anusaṭā

1. Uggārahikkārādi (Syā, Ka)

စ ပုဂ္ဂလော ဍယှာမိ ဍယှာမီတိ ကန္ဒန္တော သတဓောတသပ္ပိဂေါသီတစန္ဒနာဒိလေပနဉ္စေဝ တာလဝဏ္ဋဝါတဉ္စ ပစ္စာသီသတိ။ **ယေန စ အသိတပီတခါယိတသာယိတံ သမ္မာ ပရိဏာမံ ဂစ္ဆတီ**တိ ယေနေတံ အသိတံ ဝါ ဩဒနာဒိ, ပီတံ ဝါ ပါနကာဒိ, ခါယိတံ ဝါ ပိဋ္ဌခဇ္ဇကာဒိ, သာယိတံ ဝါ အမ္ဗပက္ကမဓုဖာဏိတာဒိ သမ္မာ ပရိပါကံ ဂစ္ဆတိ၊ ရသာဒိဘာဝေန ဝိဝေကံ ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ပုရိမာ တယော တေဇောဓာတူ စတုသမုဋ္ဌာနာ၊ ပစ္ဆိမော ကမ္မသမုဋ္ဌာနောဝ။ အယံ တာဝေတ္ထ ပဒသံဝဏ္ဏနာ။

ဣဒံ ပန မနသိကာရဝိဓာနံ—ဣဓ ဘိက္ခု "ယေန သန္တပ္ပတိ၊ အယံ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ပရိပါစနာကာရော တေဇောဓာတူ"တိ မနသိ ကရောတိ။ "ယေန ဇီရီယတိ၊ ယေန ပရိဍယှတိ၊ ယေန အသိတပီတခါယိတသာယိတံ သမ္မာ ပရိဏာမံ ဂစ္ဆတိ၊ အယံ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ပရိပါစနာကာရော တေဇောဓာတူ"တိ မနသိ ကရောတိ။ **ယံ ဝါ ပနာ**တိ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါကတိကော ဧကော ဥတု အတ္ထိ၊ သော ယေဝါပနကဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌော။

ဗာဟိရတေဇောဓာတုနိဒ္ဒေသေ ကဋ္ဌံ ပဋိစ္စ ပဇ္ဇလိတော ကဋ္ဌုပါဒါနော အဂ္ဂိ **ကဋ္ဌဂ္ဂိ** နာမ။ သကလိကဂ္ဂိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သင်္ကာရဂ္ဂီ**တိ ကစဝရံ သင်္ကဍ္ဎိတွာ ဇာလာပိတော ကစဝရဂ္ဂိ။ **ဣန္ဒဂ္ဂီ**တိ အသနိအဂ္ဂိ။ **အဂ္ဂိသန္တာပေါ**တိ ဇာလာယ ဝါ ဝီတစ္စိတင်္ဂါရာနံ ဝါ သန္တာပေါ။ **သူရိယသန္တာပေါ**တိ အာတပေါ။ **ကဋ္ဌသန္နိစယသန္တာပေါ**တိ ကဋ္ဌရာသိဋ္ဌာနေ သန္တာပေါ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ယံ ဝါ ပနာ**တိ ပေတဂ္ဂိ ကပ္ပဝိနာသဂ္ဂိ နိရယဂ္ဂိအာဒယော ဣဓ ယေဝါပနကဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌာ။

၁၇၆။ **ဝါယောဓာတု**နိဒ္ဒေသေ ဝါယနဝသေန **ဝါယော။** ဝါယောဝ ဝါယောဘာဝံ ဂတတ္တာ **ဝါယောဂတံ။ ထမ္ဘိတတ္တံ ရူပဿာ**တိ အဝိနိဗ္ဘောဂရူပဿ ထမ္ဘိတဘာဝေါ။ **ဥဒ္ဓင်္ဂမာ ဝါတာ**တိ ဥဂ္ဂါရဟိက္ကာဒိ[1]ပဝတ္တကာ ဥဒ္ဓံ အာရောဟနဝါတာ။ **အဓောဂမာ ဝါတာ**တိ ဥစ္စာရပဿာဝါဒိနီဟရဏကာ အဓော ဩရောဟနဝါတာ။ **ကုစ္ဆိသယာ ဝါတာ**တိ အန္တာနံ ဗဟိဝါတာ။ **ကောဋ္ဌာသယာ ဝါတာ**တိ အန္တာနံ အန္တောဝါတာ။ **အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရိနော ဝါတာ**တိ ဓမနိဇာလာနုသာရေန သကလသရီရေ အင်္ဂမင်္ဂါနိ အနုသဋာ

၁-ဥဂ္ဂါရဟိက္ကာရာဒိ (သျာ၊ က)

samiñjanapasāraṇādinibbattakā vātā. **Satthakavātā**ti sandhibandhanāni kattariyā chindantā viya pavattavātā. **Khurakavātā**ti khurena viya hadayaṁ phālanavātā. **Uppalakavātā**ti hadayamaṁsameva uppāṭanakavātā. **Assāso**ti anto pavisananāsikāvāto. **Passāso**ti bahi nikkhamananāsikāvāto. Ettha ca purimā sabbe catusamuṭṭhānā, assāsapassāsā cittasamuṭṭhānāva. Ayamettha padavaṇṇanā.

Idaṁ pana manasikāravidhānaṁ idha bhikkhu uddhaṅgamādibhede vāte uddhaṅgamādivasena pariggahetvā "uddhaṅgamā vātā nāma imasmiṁ sarīre pāṭiyekko koṭṭhāso acetano abyākato suñño nissatto vitthambhanākāro vāyodhātū"ti manasi karoti. Sesesupi eseva nayo. **Yaṁ vā panā**ti sese vāyokoṭṭhāse anugatā vātā idha yevāpanakaṭṭhānaṁ paviṭṭhā.

Bāhiravāyodhātuniddese **puratthimā vātā**ti puratthimadisato āgatā vātā. Pacchimuttaradakkhiṇesupi eseva nayo. **Sarajā vātā**ti saha rajena sarajā. **Arajā vātā**ti rajavirahitā suddhā arajā nāma. **Sītā**ti sīta-utusamuṭṭhānā sītavalāhakantare samuṭṭhitā. **Uṇhā**ti uṇha-utusamuṭṭhānā uṇhavalāhakantare samuṭṭhitā. **Parittā**ti mandā tanukavātā. **Adhimattā**ti balavavātā. **Kāḷā**ti kāḷavalāhakantare samuṭṭhitā. Yehi abbhāhato chavivaṇṇo kāḷako hoti, tesaṁ etaṁ adhivacanantipi eke. **Verambhavātā**ti yojanato upari vāyanavātā. **Pakkhavātā**ti antamaso makkhikāyapi pakkhāyūhanasamuṭṭhitā vātā. **Supaṇṇavātā**ti garuḷavātā. Kāmañca imepi pakkhavātāva, ussadavasena pana visuṁ gahitā. **Tālavaṇṭavātā**ti tālapaṇṇehi vā aññena vā kenaci maṇḍalasaṇṭhānena samuṭṭhāpitā vātā. **Vidhūpanavātā**ti bījanapattakena samuṭṭhāpitā vātā. Imāni ca tālavaṇṭavidhūpanāni anuppannampi vātaṁ uppādenti, uppannampi parivattenti. **Yaṁ vā panā**ti idha Pāḷi-āgate ṭhapetvā sesavātā yevāpanakaṭṭhānaṁ paviṭṭhā.

177. **Ākāsadhātu**niddese appaṭighaṭṭanaṭṭhena na kassatīti **ākāso**. Ākāsova ākāsabhāvaṁ gatattā **ākāsagataṁ**.

သမိဉ္ဇနပသာရဏာဒိနိဗ္ဗတ္တကာ ဝါတာ။ **သတ္ထကဝါတာ**တိ သန္ဓိဗန္ဓနာနိ ကတ္တရိယာ ဆိန္ဒန္တာ ဝိယ ပဝတ္တဝါတာ။ **ခုရကဝါတာ**တိ ခုရေန ဝိယ ဟဒယံ ဖာလနဝါတာ။ **ဥပ္ပလကဝါတာ**တိ ဟဒယမံသမေဝ ဥပ္ပါဋနကဝါတာ။ **အဿာသော**တိ အန္တော ပဝိသနနာသိကဝါတော။ **ပဿာသော**တိ ဗဟိ နိက္ခမနနာသိကဝါတော။ ဧတ္ထ စ ပုရိမာ သဗ္ဗေ စတုသမုဋ္ဌာနာ၊ အဿာသပဿာသာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာဝ။ အယမေတ္ထ ပဒဝဏ္ဏနာ။

ဣဒံ ပန မနသိကာရဝိဓာနံ—ဣဓ ဘိက္ခု ဥဒ္ဓင်္ဂမာဒိဘေဒေ ဝါတေ ဥဒ္ဓင်္ဂမာဒိဝသေန ပရိဂ္ဂဟေတွာ "ဥဒ္ဓင်္ဂမာ ဝါတာ နာမ ဣမသ္မိံ သရီရေ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသော အစေတနော အဗျာကတော သုညော နိဿတ္တော ဝိတ္ထမ္ဘနာကာရော ဝါယောဓာတူ"တိ မနသိ ကရောတိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ယံ ဝါ ပနာ**တိ သေသေ ဝါယောကောဋ္ဌာသေ အနုဂတာ ဝါတာ ဣဓ ယေဝါပနကဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌာ။

ဗာဟိရဝါယောဓာတုနိဒ္ဒေသေ **ပုရတ္ထိမာ ဝါတာ**တိ ပုရတ္ထိမဒိသတော အာဂတာ ဝါတာ။ ပစ္ဆိမုတ္တရဒက္ခိဏေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သရဇာ ဝါတာ**တိ သဟ ရဇေန သရဇာ။ **အရဇာ ဝါတာ**တိ ရဇဝိရဟိတာ သုဒ္ဓါ အရဇာ နာမ။ **သီတာ**တိ သီတဥတုသမုဋ္ဌာနာ သီတဝလာဟကန္တရေ သမုဋ္ဌိတာ။ **ဥဏှာ**တိ ဥဏှဥတုသမုဋ္ဌာနာ ဥဏှဝလာဟကန္တရေ သမုဋ္ဌိတာ။ **ပရိတ္တာ**တိ မန္ဒာ တနုကဝါတာ။ **အဓိမတ္တာ**တိ ဗလဝဝါတာ။ **ကာဠာ**တိ ကာဠဝလာဟကန္တရေ သမုဋ္ဌိတာ။ ယေဟိ အဗ္ဘာဟတော ဆဝိဝဏ္ဏော ကာဠကော ဟောတိ၊ တေသံ ဧတံ အဓိဝစနန္တိပိ ဧကေ။ **ဝေရမ္ဘဝါတာ**တိ ယောဇနတော ဥပရိ ဝါယနဝါတာ။ **ပက္ခဝါတာ**တိ အန္တမသော မက္ခိကာယပိ ပက္ခာယူဟနသမုဋ္ဌိတာ ဝါတာ။ **သုပဏ္ဏဝါတာ**တိ ဂရုဠဝါတာ။ ကာမဉ္စ ဣမေပိ ပက္ခဝါတာဝ၊ ဥဿဒဝသေန ပန ဝိသုံ ဂဟိတာ။ **တာလဝဏ္ဋဝါတာ**တိ တာလပဏ္ဏေဟိ ဝါ အညေန ဝါ ကေနစိ မဏ္ဍလသဏ္ဌာနေန သမုဋ္ဌာပိတာ ဝါတာ။ **ဝိဓူပနဝါတာ**တိ ဗီဇနပတ္တကေန သမုဋ္ဌာပိတာ ဝါတာ။ ဣမာနိ စ တာလဝဏ္ဋဝိဓူပနာနိ အနုပ္ပန္နမ္ပိ ဝါတံ ဥပ္ပါဒေန္တိ၊ ဥပ္ပန္နမ္ပိ ပရိဝတ္တေန္တိ။ **ယံ ဝါ ပနာ**တိ ဣဓ ပါဠိအာဂတေ ဌပေတွာ သေသဝါတာ ယေဝါပနကဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌာ။

၁၇၇။ **အာကာသဓာတု**နိဒ္ဒေသေ အပ္ပဋိဃဋ္ဋနဋ္ဌေန န ကဿတီတိ **အာကာသော**။ အာကာသောဝ အာကာသဘာဝံ ဂတတ္တာ **အာကာသဂတံ**။

aghaṭṭanīyatāya **aghaṁ.** Aghameva aghabhāvaṁ gatattā **aghagataṁ. Vivaro**ti antaraṁ. Tadeva vivarabhāvaṁ gatattā **vivaragataṁ. Asamphuṭṭhaṁ maṁsalohitehī**ti maṁsalohitehi nissaṭaṁ. Kaṇṇacchiddanti-ādi pana tasseva pabhedadassanaṁ. Tattha **kaṇṇacchiddan**ti kaṇṇasmiṁ chiddaṁ vivaraṁ maṁsalohitehi asambhuṭṭhokāso. Sesesupi eseva nayo. **Yenā**ti yena vivarena etaṁ asitādibhedaṁ ajjhoharaṇīyaṁ ajjhoharati, anto paveseti. **Yatthā**ti yasmiṁ anto-udarapaṭalasaṅkhāte okāse etadeva catubbidhaṁ ajjhoharaṇīyaṁ tiṭṭhati. **Yenā**ti yena vivarena sabbampetaṁ vipakkaṁ kasaṭabhāvaṁ āpannaṁ nikkhamati, taṁ udarapaṭalato yāva karīsamaggā vidatthicaturaṅgulamattaṁ chiddaṁ maṁsalohitehi asamphuṭṭhaṁ nissaṭaṁ ākāsadhātūti veditabbaṁ. **Yaṁ vā panā**ti ettha cammantaraṁ maṁsantaraṁ nhāruntaraṁ aṭṭhintaraṁ lomantaranti idaṁ sabbaṁ yevāpanakaṭṭhānaṁ paviṭṭhaṁ.

Bāhiraka-ākāsadhātuniddese **asamphuṭṭhaṁ catūhi mahābhūtehī**ti catūhi mahābhūtehi nissaṭaṁ bhittichiddakavāṭachiddādikaṁ veditabbaṁ. Iminā yasmiṁ ākāse parikammaṁ karontassa catukkapañcakajjhānāpi uppajjanti taṁ kathitaṁ.

178. **Viññāṇadhātu**niddese cakkhuviññāṇasaṅkhātā dhātu **cakkhuviññāṇadhātu.** Sesāsupi eseva nayo. Iti imāsu chasu dhātūsu pariggahitāsu aṭṭhārasa dhātuyo pariggahitāva honti. Kathaṁ? Pathavītejovāyodhātuggahaṇena tāva phoṭṭhabbadhātu gahitāva hoti, āpodhātu-ākāsadhātuggahaṇena dhammadhātu, viññāṇadhātuggahaṇena tassā purecārikapacchācārikattā manodhātu gahitāva hoti. Cakkhuviññāṇadhātu-ādayo sutte āgatā eva, sesā nava āharitvā dassetabbā. Cakkhuviññāṇadhātuggahaṇena hi tassā nissayabhūtā cakkhudhātu, ārammaṇabhūtā rūpadhātu ca gahitāva honti. Evaṁ sotaviññāṇadhātu-ādiggahaṇena sotadhātu-ādayoti aṭṭhārasāpi gahitāva honti. Tāsu dasahi dhātūhi rūpapariggaho kathito hoti sattahi arūpapariggaho, dhammadhātuyā siyā rūpapariggaho siyā arūpapariggaho. Iti aḍḍhekādasahi dhātūhi rūpapariggaho, aḍḍhaṭṭhadhātūhi arūpapariggahoti rūpārūpapariggaho kathito hoti. Rūpārūpaṁ pañcakkhandhā, taṁ hoti dukkhasaccaṁ, taṁsamuṭṭhāpikā purimataṇhā

အဃဋ္ဋနီယတာယ **အဃံ**။ အဃမေဝ အဃဘာဝံ ဂတတ္တာ **အဃဂတံ**။ **ဝိဝရော**တိ အန္တရံ။ တဒေဝ ဝိဝရဘာဝံ ဂတတ္တာ **ဝိဝရဂတံ**။ **အသမ္ဖုဋ္ဌံ မံသလောဟိတေဟီ**တိ မံသလောဟိတေဟိ နိဿဋံ။ ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒန္တိအာဒိ ပန တဿေဝ ပဘေဒဒဿနံ။ တတ္ထ **ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒန္တိ** ကဏ္ဏသ္မိံ ဆိဒ္ဒံ ဝိဝရံ မံသလောဟိတေဟိ အသမ္ဘုဋ္ဌောကာသော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ယေနာ**တိ ယေန ဝိဝရေန ဧတံ အသိတာဒိဘေဒံ အဇ္ဈောဟရဏီယံ အဇ္ဈောဟရတိ၊ အန္တော ပဝေသေတိ။ **ယတ္ထာ**တိ ယသ္မိံ အန္တောဥဒရပဋလသင်္ခါတေ ဩကာသေ ဧတဒေဝ စတုဗ္ဗိဓံ အဇ္ဈောဟရဏီယံ တိဋ္ဌတိ။ **ယေနာ**တိ ယေန ဝိဝရေန သဗ္ဗမ္ပေတံ ဝိပက္ကံ ကသဋဘာဝံ အာပန္နံ နိက္ခမတိ၊ တံ ဥဒရပဋလတော ယာဝ ကရီသမဂ္ဂါ ဝိဒတ္ထိစတုရင်္ဂုလမတ္တံ ဆိဒ္ဒံ မံသလောဟိတေဟိ အသမ္ဖုဋ္ဌံ နိဿဋံ အာကာသဓာတူတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ယံ ဝါ ပနာ**တိ ဧတ္ထ စမ္မန္တရံ မံသန္တရံ နှာရုန္တရံ အဋ္ဌိန္တရံ လောမန္တရန္တိ ဣဒံ သဗ္ဗံ ယေဝါပနကဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌံ။

ဗာဟိရကအာကာသဓာတုနိဒ္ဒေသေ **အသမ္ဖုဋ္ဌံ စတူဟိ မဟာဘူတေဟီ**တိ စတူဟိ မဟာဘူတေဟိ နိဿဋံ ဘိတ္တိဆိဒ္ဒကဝါဋဆိဒ္ဒါဒိကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမိနာ ယသ္မိံ အာကာသေ ပရိကမ္မံ ကရောန္တဿ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ တံ ကထိတံ။

၁၇၈။ **ဝိညာဏဓာတု**နိဒ္ဒေသေ စက္ခုဝိညာဏသင်္ခါတာ ဓာတု **စက္ခုဝိညာဏဓာတု**။ သေသာသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ဣမာသု ဆသု ဓာတူသု ပရိဂ္ဂဟိတာသု အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော ပရိဂ္ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ ကထံ ? ပထဝီတေဇောဝါယောဓာတုဂ္ဂဟဏေန တာဝ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု ဂဟိတာဝ ဟောတိ၊ အာပေါဓာတုအာကာသဓာတုဂ္ဂဟဏေန ဓမ္မဓာတု၊ ဝိညာဏဓာတုဂ္ဂဟဏေန တဿာ ပုရေစာရိကပစ္ဆာစာရိကတ္တာ မနောဓာတု ဂဟိတာဝ ဟောတိ။ စက္ခုဝိညာဏဓာတုအာဒယော သုတ္တေ အာဂတာ ဧဝ၊ သေသာ နဝ အာဟရိတွာ ဒဿေတဗ္ဗာ။ စက္ခုဝိညာဏဓာတုဂ္ဂဟဏေန ဟိ တဿာ နိဿယဘူတာ စက္ခုဓာတု, အာရမ္မဏဘူတာ ရူပဓာတု စ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ ဧဝံ သောတဝိညာဏဓာတုအာဒိဂ္ဂဟဏေန သောတဓာတုအာဒယောတိ အဋ္ဌာရသာပိ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ တာသု ဒသဟိ ဓာတူဟိ ရူပပရိဂ္ဂဟော ကထိတော ဟောတိ၊ သတ္တဟိ အရူပပရိဂ္ဂဟော၊ ဓမ္မဓာတုယာ သိယာ ရူပပရိဂ္ဂဟော သိယာ အရူပပရိဂ္ဂဟော။ ဣတိ အဍ္ဎေကာဒသဟိ ဓာတူဟိ ရူပပရိဂ္ဂဟော၊ အဍ္ဎဋ္ဌဓာတူဟိ အရူပပရိဂ္ဂဟောတိ ရူပါရူပပရိဂ္ဂဟော ကထိတော ဟောတိ။ ရူပါရူပံ ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ တံ ဟောတိ ဒုက္ခသစ္စံ၊ တံသမုဋ္ဌာပိကာ ပုရိမတဏှာ

samudayasaccaṁ, ubhinnaṁ appavatti nirodhasaccaṁ, taṁpajānano maggo maggasaccanti idaṁ catusaccakammaṭṭhānaṁ aṭṭhārasadhātuvasena abhiniviṭṭhassa bhikkhuno yāva arahattā matthakaṁ pāpetvā nigamanaṁ kathitanti veditabbaṁ.

179. Idāni dutiyachakkaṁ dassento **aparāpi cha dhātuyo**ti-ādimāha. Tattha **sukhadhātu dukkhadhātū**ti kāyapasādavatthukāni sukhadukkhāni sappaṭipakkhavasena yugaḷakato dassitāni. Sukhañhi dukkhassa paṭipakkho, dukkhaṁ sukhassa. Yattakaṁ sukhena pharitaṭṭhānaṁ, tattakaṁ dukkhaṁ pharati. Yattakaṁ dukkhena pharitaṭṭhānaṁ, tattakaṁ sukhaṁ pharati. **Somanassadhātudomanassadhātū**ti idampi tatheva yugaḷakaṁ kataṁ. Somanassañhi domanassassa paṭipakkho, domanassaṁ somanassassa. Yattakaṁ somanassena pharitaṭṭhānaṁ, tattakaṁ domanassaṁ pharati. Yattakaṁ domanassena pharitaṭṭhānaṁ, tattakaṁ somanassaṁ pharati.

Upekkhādhātu avijjādhātūti idaṁ pana dvayaṁ sarikkhakavasena yugaḷakaṁ kataṁ. Ubhayampi hetaṁ avibhūtattā sarikkhakaṁ hoti. Tattha sukhadukkhadhātuggahaṇena taṁsampayuttā kāyaviññāṇadhātu, vatthubhūtā kāyadhātu, ārammaṇabhūtā phoṭṭhabbadhātu ca gahitāva honti. Somanassadomanassadhātuggahaṇena taṁsampayuttā manoviññāṇadhātu gahitā hoti. Avijjādhātuggahaṇena dhammadhātu gahitā. Upekkhādhātuggahaṇena cakkhusotaghānajivhāviññāṇadhātumanodhātuyo, tāsaṁyeva vatthārammaṇabhūtā cakkhudhāturūpadhātu-ādayo ca gahitāti evaṁ aṭṭhārasapi dhātuyo gahitāva honti. Idāni tāsu dasahi dhātūhi rūpapariggahoti-ādi sabbaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. Evampi ekassa bhikkhuno yāva arahattā matthakaṁ pāpetvā nigamanaṁ kathitaṁ hotīti veditabbaṁ. Tattha **katamā sukhadhātu, yaṁ kāyikaṁ sātan**ti-ādīni heṭṭhā vuttanayāneva.

181. Tatiyachakke **kāmo**ti dve kāmā vatthukāmo ca kilesakāmo ca. Tattha kilesakāmaṁ sandhāya kāmappaṭisaṁyuttā dhātu **kāmadhātu**, kāmavitakkassetaṁ nāmaṁ. Vatthukāmaṁ sandhāya kāmoyeva dhātu **kāmadhātu**, kāmāvacaradhammānametaṁ nāmaṁ. Byāpādappaṭisaṁyuttā dhātu **byāpādadhātu,** byāpādavitakkassetaṁ nāmaṁ. Byāpādova dhātu byāpādadhātu,

သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္နံ အပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ၊ တံပဇာနနော မဂ္ဂေါ မဂ္ဂသစ္စန္တိ ဣဒံ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ အဋ္ဌာရသဓာတုဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ မတ္ထကံ ပါပေတွာ နိဂမနံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၇၉။ ဣဒါနိ ဒုတိယဆက္ကံ ဒဿေန္တော **အပရာပိ ဆ ဓာတုယော**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုခဓာတု ဒုက္ခဓာတူ**တိ ကာယပသာဒဝတ္ထုကာနိ သုခဒုက္ခာနိ သပ္ပဋိပက္ခဝသေန ယုဂဠကတော ဒဿိတာနိ။ သုခဉှိ ဒုက္ခဿ ပဋိပက္ခော၊ ဒုက္ခံ သုခဿ။ ယတ္တကံ သုခေန ဖရိတဋ္ဌာနံ၊ တတ္တကံ ဒုက္ခံ ဖရတိ။ ယတ္တကံ ဒုက္ခေန ဖရိတဋ္ဌာနံ၊ တတ္တကံ သုခံ ဖရတိ။ **သောမနဿဓာတုဒေါမနဿဓာတူ**တိ ဣဒမ္ပိ တထေဝ ယုဂဠကံ ကတံ။ သောမနဿဉှိ ဒေါမနဿဿ ပဋိပက္ခော၊ ဒေါမနဿံ သောမနဿဿ။ ယတ္တကံ သောမနဿေန ဖရိတဋ္ဌာနံ၊ တတ္တကံ ဒေါမနဿံ ဖရတိ။ ယတ္တကံ ဒေါမနဿေန ဖရိတဋ္ဌာနံ၊ တတ္တကံ သောမနဿံ ဖရတိ။

ဥပေက္ခာဓာတု အဝိဇ္ဇာဓာတူတိ ဣဒံ ပန ဒွယံ သရိက္ခကဝသေန ယုဂဠကံ ကတံ။ ဥဘယမ္ပိ ဟေတံ အဝိဘူတတ္တာ သရိက္ခကံ ဟောတိ။ တတ္ထ သုခဒုက္ခဓာတုဂ္ဂဟဏေန တံသမ္ပယုတ္တာ ကာယဝိညာဏဓာတု, ဝတ္ထုဘူတာ ကာယဓာတု, အာရမ္မဏဘူတာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု စ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ သောမနဿဒေါမနဿဓာတုဂ္ဂဟဏေန တံသမ္ပယုတ္တာ မနောဝိညာဏဓာတု ဂဟိတာ ဟောတိ။ အဝိဇ္ဇာဓာတုဂ္ဂဟဏေန ဓမ္မဓာတု ဂဟိတာ။ ဥပေက္ခာဓာတုဂ္ဂဟဏေန စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါဝိညာဏဓာတုမနောဓာတုယော, တာသံယေဝ ဝတ္ထာရမ္မဏဘူတာ စက္ခုဓာတုရူပဓာတုအာဒယော စ ဂဟိတာတိ ဧဝံ အဋ္ဌာရသပိ ဓာတုယော ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ ဣဒါနိ တာသု ဒသဟိ ဓာတူဟိ ရူပပရိဂ္ဂဟောတိအာဒိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝမ္ပိ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ မတ္ထကံ ပါပေတွာ နိဂမနံ ကထိတံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **ကတမာ သုခဓာတု၊ ယံ ကာယိကံ သာတ**န္တိအာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနေဝ။

၁၈၁။ တတိယဆက္ကေ **ကာမော**တိ ဒွေ ကာမာ ဝတ္ထုကာမော စ ကိလေသကာမော စ။ တတ္ထ ကိလေသကာမံ သန္ဓာယ ကာမပ္ပဋိသံယုတ္တာ ဓာတု **ကာမဓာတု၊** ကာမဝိတက္ကဿေတံ နာမံ။ ဝတ္ထုကာမံ သန္ဓာယ ကာမောယေဝ ဓာတု **ကာမဓာတု၊** ကာမာဝစရဓမ္မာနမေတံ နာမံ။ ဗျာပါဒပ္ပဋိသံယုတ္တာ ဓာတု **ဗျာပါဒဓာတု၊** ဗျာပါဒဝိတက္ကဿေတံ နာမံ။ ဗျာပါဒေါဝ ဓာတု ဗျာပါဒဓာတု၊

dasa-āghātavatthukassa paṭighassetaṁ nāmaṁ. Vihiṁsāpaṭisaṁyuttā dhātu **vihiṁsādhātu**, vihiṁsāvitakkassetaṁ nāmaṁ. Vihiṁsāyeva dhātu vihiṁsādhātu, parasattavihesanassetaṁ nāmaṁ. Ayaṁ pana heṭṭhā anāgatattā evaṁ atthādivibhāgato veditabbā vihiṁsanti etāya satte, vihiṁsanaṁ vā etaṁ sattānanti vihiṁsā. Sā viheṭhanalakkhaṇā, karuṇāpaṭipakkhalakkhaṇā vā. Parasantāne ubbegajananarasā, sakasantāne karuṇāviddhaṁsanarasā vā. Dukkhāyatanapaccupaṭṭhānā. Paṭighapadaṭṭhānāti veditabbā. Nekkhammaṁ vuccati lobhā nikkhantattā alobho, nīvaraṇehi nikkhantattā paṭhamajjhānaṁ, sabbākusalehi nikkhantattā sabbakusalaṁ. Nekkhammappaṭisaṁyuttā dhātu **nekkhammadhātu,** nekkhammavitakkassetaṁ nāmaṁ. Nekkhammameva dhātu nekkhammadhātu, sabbassāpi kusalassetaṁ nāmaṁ. Abyāpādappaṭisaṁyuttā dhātu **abyāpādadhātu,** abyāpādavitakkassetaṁ nāmaṁ. Abyāpādova dhātu abyāpādadhātu, mettāyetaṁ nāmaṁ. Avihiṁsāpaṭisaṁyuttā dhātu **avihiṁsādhātu,** avihiṁsāvitakkassetaṁ nāmaṁ. Avihiṁsāva dhātu avihiṁsādhātu. Karuṇāyetaṁ nāmaṁ.

182. Idāni tamevatthaṁ dassetuṁ **tattha katamā kāmadhātū**ti padabhājanaṁ āraddhaṁ. Tattha **paṭisaṁyutto**ti sampayogavasena paṭisaṁyutto. **Takko vitakko**ti-ādīni vuttatthāneva. **Viheṭhetī**ti bādheti dukkhāpeti. **Heṭhanā**ti pāṇippahārādīhi bādhanā dukkhupādanā. Balavaheṭhanā **viheṭhanā.** Hiṁsanti etāyāti **hiṁsanā.** Balavahiṁsanā **vihiṁsanā. Rosanā**ti ghaṭṭanā. **Virosanā**ti balavaghaṭṭanā. Sabbattha vā vi-upasaggena[1] padaṁ vaḍḍhitaṁ. Upahananti etenāti upaghāto, paresaṁ upaghāto **parūpaghāto.**

Mettāyanti etāyāti **metti.** Mettāyanākāro **mettāyanā.** Mettāya ayitassa mettāsamaṅgino bhāvo **mettāyitattaṁ.** Byāpādena vimuttassa cetaso vimutti **cetovimutti.** Ettha ca purimehi tīhi upacārappattāpi appanāpattāpi[2] mettā kathitā, pacchimena appanāpattāva.

1. Sabbattha vā upasaggena (Ka) 2. Appaṇāpattāpi (Sī)

ဒသအာဃာတဝတ္ထုကဿ ပဋိဃဿေတံ နာမံ။ ဝိဟိံသာပဋိသံယုတ္တာ ဓာတု **ဝိဟိံသာဓာတု၊** ဝိဟိံသာဝိတက္ကဿေတံ နာမံ။ ဝိဟိံသာယေဝ ဓာတု ဝိဟိံသာဓာတု၊ ပရသတ္တဝိဟေသနဿေတံ နာမံ။ အယံ ပန ဟေဋ္ဌာ အနာဂတတ္တာ ဧဝံ အတ္ထာဒိဝိဘာဂတော ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဝိဟိံသန္တိ ဧတာယ သတ္တေ, ဝိဟိံသနံ ဝါ ဧတံ သတ္တာနန္တိ ဝိဟိံသာ။ သာ ဝိဟေဌနလက္ခဏာ၊ ကရုဏာပဋိပက္ခလက္ခဏာ ဝါ။ ပရသန္တာနေ ဥဗ္ဗေဂဇနနရသာ၊ သကသန္တာနေ ကရုဏာဝိဒ္ဓံသနရသာ ဝါ။ ဒုက္ခာယတနပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ ပဋိဃပဒဋ္ဌာနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နေက္ခမ္မံ ဝုစ္စတိ လောဘာ နိက္ခန္တတ္တာ အလောဘော၊ နီဝရဏေဟိ နိက္ခန္တတ္တာ ပဌမဇ္ဈာနံ၊ သဗ္ဗာကုသလေဟိ နိက္ခန္တတ္တာ သဗ္ဗကုသလံ။ နေက္ခမ္မပ္ပဋိသံယုတ္တာ ဓာတု **နေက္ခမ္မဓာတု၊** နေက္ခမ္မဝိတက္ကဿေတံ နာမံ။ နေက္ခမ္မမေဝ ဓာတု နေက္ခမ္မဓာတု၊ သဗ္ဗဿာပိ ကုသလဿေတံ နာမံ။ အဗျာပါဒပ္ပဋိသံယုတ္တာ ဓာတု **အဗျာပါဒဓာတု၊** အဗျာပါဒဝိတက္ကဿေတံ နာမံ။ အဗျာပါဒေါဝ ဓာတု အဗျာပါဒဓာတု၊ မေတ္တာယေတံ နာမံ။ အဝိဟိံသာပဋိသံယုတ္တာ ဓာတု **အဝိဟိံသာဓာတု၊** အဝိဟိံသာဝိတက္ကဿေတံ နာမံ။ အဝိဟိံသာဝ ဓာတု အဝိဟိံသာဓာတု။ ကရုဏာယေတံ နာမံ။

၁၈၂။ ဣဒါနိ တမေဝတ္ထံ ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမာ ကာမဓာတူ**တိ ပဒဘာဇနံ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ပဋိသံယုတ္တော**တိ သမ္ပယောဂဝသေန ပဋိသံယုတ္တော။ **တက္ကော ဝိတက္ကော**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **ဝိဟေဌေတီ**တိ ဗာဓေတိ ဒုက္ခာပေတိ။ **ဟေဌနာ**တိ ပါဏိပ္ပဟာရာဒီဟိ ဗာဓနာ ဒုက္ခုပ္ပါဒနာ။ ဗလဝဟေဌနာ **ဝိဟေဌနာ။** ဟိံသန္တိ ဧတာယာတိ **ဟိံသနာ။** ဗလဝဟိံသနာ **ဝိဟိံသနာ။ ရောသနာ**တိ ဃဋ္ဋနာ။ **ဝိရောသနာ**တိ ဗလဝဃဋ္ဋနာ။ သဗ္ဗတ္ထ ဝါ ဝိဥပသဂ္ဂေန[1] ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ။ ဥပဟနန္တိ ဧတေနာတိ ဥပဃာတော၊ ပရေသံ ဥပဃာတော **ပရူပဃာတော။**

မေတ္တာယန္တိ ဧတာယာတိ **မေတ္တိ။** မေတ္တာယနာကာရော **မေတ္တာယနာ။** မေတ္တာယ အယိတဿ မေတ္တာသမင်္ဂိနော ဘာဝေါ **မေတ္တာယိတတ္တံ။** ဗျာပါဒေန ဝိမုတ္တဿ စေတသော ဝိမုတ္တိ **စေတောဝိမုတ္တိ။** ဧတ္ထ စ ပုရိမေဟိ တီဟိ ဥပစာရပ္ပတ္တာပိ အပ္ပနာပတ္တာပိ[2] မေတ္တာ ကထိတာ၊ ပစ္ဆိမေန အပ္ပနာပတ္တာဝ။

၁-သဗ္ဗတ္ထ ဝါ ဥပသဂ္ဂေန (က) ၂-အပ္ပဏာပတ္တာပိ (သီ)

Karuṇāyanti etāyāti **karuṇā.** Karuṇāyanākāro **karuṇāyanā.** Karuṇāya ayitassa karuṇāsamaṅgino bhāvo **karuṇāyitattaṁ.** Vihiṁsāya vimuttassa cetaso vimutti **cetovimutti.** Idhāpi purimanayeneva upacārappanābhedo veditabbo. Ubhayatthāpi ca pariyosānapade mettā karuṇāti cetovimuttivisesanatthaṁ vuttaṁ.

Ettha ca kāmavitakko sattesupi uppajjati saṅkhāresupi. Ubhayattha uppannopi kammapathabhedova. Byāpādo pana sattesu uppannoyeva kammapathaṁ bhindati, na itaro. Vihiṁsāyapi eseva nayo. Ettha ca duvidhā kathā sabbasaṅgāhikā ceva asambhinnā ca. Kāmadhātuggahaṇena hi byāpādavihiṁsādhātuyopi gahitā. Kāmadhātuyāyeva pana nīharitvā nīharitvā dvepi etā dassitāti ayaṁ tāvettha sabbasaṅgāhikakathā. Ṭhapetvā pana byāpādavihiṁsādhātuyo sesā sabbāpi kāmadhātu evāti ayaṁ asambhinnakathā nāma. Nekkhammadhātuggahaṇenāpi abyāpāda-avihiṁsādhātuyo gahitāyeva. Nekkhammadhātuto pana nīharitvā nīharitvā tadubhayampi dassitanti ayametthāpi sabbasaṅgāhikakathā. Ṭhapetvā abyāpāda-avihiṁsādhātuyo avasesā nekkhammadhātūti ayaṁ asambhinnakathā nāma.

Imāhi ca chahi dhātūhi pariggahitāhi aṭṭhārasa dhātuyo pariggahitāva honti. Sabbāpi hi tā kāmadhātutova nīharitvā nīharitvā labhāpetabbā[1] aṭṭhārasa dhātuyova hontīti tiṇṇaṁ chakkānaṁ vasena aṭṭhārasa honti. Evaṁ pana aggahetvā ekekasmiṁ chakke vuttanayena aṭṭhārasa aṭṭhārasa katvā sabbānipi tāni aṭṭhārasakāni ekajjhaṁ abhisaṅkhipitvā aṭṭhāraseva hontīti veditabbā. Iti imasmiṁ suttantabhājanīye soḷasa dhātuyo kāmāvacarā, dve tebhūmikāti evamettha sammasanacārova kathitoti veditabbo.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

1. Bhāvetabbā (Sī), labbhāpetabbā (Syā, Ka)

ကရုဏာယန္တိ ဧတာယာတိ **ကရုဏာ**။ ကရုဏာယနာကာရော **ကရုဏာယနာ**။ ကရုဏာယ အယိတဿ ကရုဏာသမင်္ဂိနော ဘာဝေါ **ကရုဏာယိတတ္တံ**။ ဝိဟိံသာယ ဝိမုတ္တဿ စေတသော ဝိမုတ္တိ **စေတောဝိမုတ္တိ**။ ဣဓာပိ ပုရိမနယေနေဝ ဥပစာရပ္ပနာဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဥဘယတ္ထာပိ စ ပရိယောသာနပဒေ မေတ္တာ ကရုဏာတိ စေတောဝိမုတ္တိဝိသေသနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

ဧတ္ထ စ ကာမဝိတက္ကော သတ္တေသုပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သင်္ခါရေသုပိ။ ဥဘယတ္ထ ဥပ္ပန္နောပိ ကမ္မပထဘေဒေါဝ။ ဗျာပါဒေါ ပန သတ္တေသု ဥပ္ပန္နောယေဝ ကမ္မပထံ ဘိန္ဒတိ၊ န ဣတရော။ ဝိဟိံသာယပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ ဒုဝိဓာ ကထာ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကာ စေဝ အသမ္ဘိန္နာ စ။ ကာမဓာတုဂ္ဂဟဏေန ဟိ ဗျာပါဒဝိဟိံသာဓာတုယောပိ ဂဟိတာ။ ကာမဓာတုယာယေဝ ပန နီဟရိတွာ နီဟရိတွာ ဒွေပိ ဧတာ ဒဿိတာတိ အယံ တာဝေတ္ထ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကကထာ။ ဌပေတွာ ပန ဗျာပါဒဝိဟိံသာဓာတုယော သေသာ သဗ္ဗာပိ ကာမဓာတု ဧဝါတိ အယံ အသမ္ဘိန္နကထာ နာမ။ နေက္ခမ္မဓာတုဂ္ဂဟဏေနာပိ အဗျာပါဒအဝိဟိံသာဓာတုယော ဂဟိတာယေဝ။ နေက္ခမ္မဓာတုတော ပန နီဟရိတွာ နီဟရိတွာ တဒုဘယမ္ပိ ဒဿိတန္တိ အယမေတ္ထာပိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကကထာ။ ဌပေတွာ အဗျာပါဒအဝိဟိံသာဓာတုယော အဝသေသာ နေက္ခမ္မဓာတူတိ အယံ အသမ္ဘိန္နကထာ နာမ။

ဣမာဟိ စ ဆဟိ ဓာတူဟိ ပရိဂ္ဂဟိတာဟိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော ပရိဂ္ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ သဗ္ဗာပိ ဟိ တာ ကာမဓာတုတောဝ နီဟရိတွာ နီဟရိတွာ လဘာပေတဗ္ဗာ[1] အဋ္ဌာရသ ဓာတုယောဝ ဟောန္တီတိ တိဏ္ဏံ ဆက္ကာနံ ဝသေန အဋ္ဌာရသ ဟောန္တိ။ ဧဝံ ပန အဂ္ဂဟေတွာ ဧကေကသ္မိံ ဆက္ကေ ဝုတ္တနယေန အဋ္ဌာရသ အဋ္ဌာရသ ကတွာ သဗ္ဗာနိပိ တာနိ အဋ္ဌာရသကာနိ ဧကဇ္ဈံ အဘိသင်္ခိပိတွာ အဋ္ဌာရသေဝ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တန္တဘာဇနီယေ သောဠသ ဓာတုယော ကာမာဝစရာ၊ ဒွေ တေဘူမိကာတိ ဧဝမေတ္ထ သမ္မသနစာရောဝ ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၁-ဘာဝေတဗ္ဗာ (သီ)၊ လဗ္ဘာပေတဗ္ဗာ (သျာ၊ က)

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

183. Abhidhammabhājanīye sarūpeneva sabbāpi dhātuyo dassento **aṭṭhārasa dhātuyo cakkhudhātu rūpadhātū**ti-ādimāha. Tattha uddesavāre tāva—

> Atthato lakkhaṇādito[1], kamatāvatvasaṅkhato[2].
> Paccayā atha daṭṭhabbā, veditabbo vinicchayo.

Tattha **atthato**ti cakkhatīti **cakkhu.** Rūpayatīti **rūpaṁ.** Cakkhussa viññāṇaṁ **cakkhuviññāṇan**ti evamādinā tāva nayena cakkhādīnaṁ visesatthato veditabbo vinicchayo. Avisesena pana vidahati, dhīyate, vidhānaṁ, vidhīyate etāya, ettha vā dhīyatīti**dhātu.** Lokiyā hi dhātuyo kāraṇabhāvena vavatthitā hutvā suvaṇṇarajatādidhātuyo viya suvaṇṇarajatādiṁ, anekappakāraṁ saṁsāradukkhaṁ vidahanti. Bhārahārehi ca bhāro viya sattehi dhīyante, dhāriyantīti attho. Dukkhavidhānamattameva cetā avasavattanato. Etāhi ca karaṇabhūtāhi saṁsāradukkhaṁ sattehi anuvidhīyati. Tathāvihitañcetaṁ etāsveva dhīyati, ṭhapiyatīti attho. Iti cakkhādīsu ekeko dhammo yathāsambhavaṁ vidahati dhīyateti-ādi-atthavasena dhātūti vuccati.

Api ca yathā titthiyānaṁ attā nāma sabhāvato natthi, na evametā. Etā pana attano sabhāvaṁ dhārentīti dhātuyo. Yathā ca loke vicittā haritālamanosilādayo silāvayavā dhātuyoti vuccanti, evametāpi dhātuyo viya dhātuyo. Vicittā hetā ñāṇañeyyāvayavāti. Yathā vā sarīrasaṅkhātassa samudāyassa avayavabhūtesu rasasoṇitādīsu aññamaññaṁ visabhāgalakkhaṇaparicchinnesu dhātusamaññā, evametesupi pañcakkhandhasaṅkhātassa attabhāvassa avayavesu dhātusamaññā veditabbā. Aññamaññavisabhāgalakkhaṇaparicchinnā hete cakkhādayoti. Api ca dhātūti nijjīvamattassetaṁ adhivacanaṁ. Tathā hi Bhagavā "chadhāturo ayaṁ bhikkhu puriso"ti-ādīsu[3] jīvasaññāsamūhanatthaṁ dhātudesanaṁ akāsīti. Tasmā yathāvuttenatthena cakkhu ca taṁ dhātu cāti

1. Lakkhaṇādīhi (Syā) 2. ...saṅkhyato (Ka) 3. Ma 3. 282 piṭṭhe.

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၁၈၃။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ သရူပေနေဝ သဗ္ဗာပိ ဓာတုယော ဒဿေန္တော **အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော စက္ခုဓာတု ရူပဓာတူ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဥဒ္ဒေသဝါရေ တာဝ—

> အတ္ထတော လက္ခဏာဒိတော[1]၊ ကမတာဝတွသင်္ခတော[2]။
> ပစ္စယာ အထ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ **အတ္ထတော**တိ စက္ခတီတိ **စက္ခု**။ ရူပယတီတိ **ရူပံ**။ စက္ခုဿ ဝိညာဏံ **စက္ခုဝိညာဏ**န္တိ ဧဝမာဒိနာ တာဝ နယေန စက္ခာဒီနံ ဝိသေသတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ အဝိသေသေန ပန ဝိဒဟတိ, ဓီယတေ, ဝိဓာနံ, ဝိဓီယတေ ဧတာယ, ဧတ္ထ ဝါ ဓီယတီတိ **ဓာတု**။ လောကိယာ ဟိ ဓာတုယော ကာရဏဘာဝေန ဝဝတ္ထိတာ ဟုတွာ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိဓာတုယော ဝိယ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိံ, အနေကပ္ပကာရံ သံသာရဒုက္ခံ ဝိဒဟန္တိ။ ဘာရဟာရေဟိ စ ဘာရော ဝိယ သတ္တေဟိ ဓီယန္တေ၊ ဓာရိယန္တီတိ အတ္ထော။ ဒုက္ခဝိဓာနမတ္တမေဝ စေတာ အဝသဝတ္တနတော။ ဧတာဟိ စ ကရဏဘူတာဟိ သံသာရဒုက္ခံ သတ္တေဟိ အနုဝိဓီယတိ။ တထာဝိဟိတဉ္စေတံ ဧတာသွေဝ ဓီယတိ၊ ဌပိယတီတိ အတ္ထော။ ဣတိ စက္ခာဒီသု ဧကေကော ဓမ္မော ယထာသမ္ဘဝံ ဝိဒဟတိ ဓီယတေတိအာဒိအတ္ထဝသေန ဓာတူတိ ဝုစ္စတိ။

အပိစ ယထာ တိတ္ထိယာနံ အတ္တာ နာမ သဘာဝတော နတ္ထိ၊ န ဧဝမေတာ။ ဧတာ ပန အတ္တနော သဘာဝံ ဓာရေန္တီတိ ဓာတုယော။ ယထာ စ လောကေ ဝိစိတ္တာ ဟရိတာလမနောသိလာဒယော သိလာဝယဝါ ဓာတုယောတိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝမေတာပိ ဓာတုယော ဝိယ ဓာတုယော။ ဝိစိတ္တာ ဟေတာ ဉာဏဉေယျာဝယဝါတိ။ ယထာ ဝါ သရီရသင်္ခါတဿ သမုဒါယဿ အဝယဝဘူတေသု ရသသောဏိတာဒီသု အညမညံ ဝိသဘာဂလက္ခဏပရိစ္ဆိန္နေသု ဓာတုသမညာ၊ ဧဝမေတေသုပိ ပဉ္စက္ခန္ဓသင်္ခါတဿ အတ္တဘာဝဿ အဝယဝေသု ဓာတုသမညာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အညမညဝိသဘာဂလက္ခဏပရိစ္ဆိန္နာ ဟေတေ စက္ခာဒယောတိ။ အပိစ ဓာတူတိ နိဇ္ဇီဝမတ္တဿေတံ အဓိဝစနံ။ တထာ ဟိ ဘဂဝါ “ဆဓာတုရော အယံ ဘိက္ခု ပုရိသော”တိအာဒီသု[3] ဇီဝသညာသမူဟနတ္ထံ ဓာတုဒေသနံ အကာသိ။ တသ္မာ ယထာဝုတ္တေနတ္ထေန စက္ခု စ တံ ဓာတု စာတိ

၁-လက္ခဏာဒီဟိ (သျာ) ၂-...သင်္ချတော (က) ၃-မ ၃-၂၈၂-ပိဋ္ဌေ။

cakkhudhātu -pa- manoviññāṇañca taṁ dhātu cāti manoviññāṇadhātūti evaṁ tāvettha atthato viññātabbo vinicchayo.

Lakkhaṇāditoti cakkhādīnaṁ lakkhaṇāditopettha veditabbo vinicchayo. Tāni ca pana nesaṁ lakkhaṇādīni heṭṭhā vuttanayeneva veditabbāni.

Kamatoti idhāpi pubbe vuttesu uppattikkamādīsu desanākkamova yujjati. So ca panāyaṁ hetuphalānupubbavavatthānavasena vutto. Cakkhudhātu rūpadhātūti idañhi dvayaṁ hetu, cakkhuviññāṇadhātūti phalaṁ. Evaṁ sabbattha kamato veditabbo vinicchayo.

Tāvatvatoti tāvabhāvato. Idaṁ vuttaṁ hoti tesu tesu hi suttābhidhammapadesesu ābhādhātu, subhadhātu, ākāsānañcāyatanadhātu, viññāṇañcāyatanadhātu, ākiñcaññāyatanadhātu, nevasaññānāsaññāyatanadhātu, saññāvedayitanirodhadhātu, kāmadhātu, byāpādadhātu, vihiṁsādhātu, nekkhammadhātu, abyāpādadhātu, avihiṁsādhātu, sukhadhātu, dukkhadhātu, somanassadhātu, domanassadhātu, upekkhādhātu, avijjādhātu, ārambhadhātu, nikkamadhātu, parakkamadhātu, hīnadhātu, majjhimadhātu, paṇītadhātu, pathavīdhātu, āpodhātu, tejodhātu, vāyodhātu, ākāsadhātu, viññāṇadhātu, saṅkhatadhātu, asaṅkhatadhātu, anekadhātunānādhātulokoti evamādayo aññāpi dhātuyo dissanti.

Evaṁ sati sabbāsaṁ vasena paricchedaṁ akatvā kasmā aṭṭhārasāti ayameva paricchedo katoti ce. Sabhāvato vijjamānānaṁ sabbadhātūnaṁ tadantogadhattā. Rūpadhātuyeva hi ābhādhātu. Subhadhātu pana rūpādippaṭibaddhā. Kasmā? Subhanimittattā. Subhanimittañhi subhadhātu. Tañca rūpādivinimuttaṁ na vijjati, kusalavipākārammaṇā vā rūpādayo eva subhadhātūti rūpādimattamevesā. Ākāsānañcāyatanadhātu-ādīsu cittaṁ manoviññāṇadhātu, sesā dhammā dhammadhātu. Saññāvedayitanirodhadhātu pana sabhāvato natthi. Dhātudvayanirodhamattameva hi sā. Kāmadhātu dhammadhātumattaṁ vā hoti. Yathāha “tattha katamā kāmadhātu. Kāmappaṭisaṁyutto takko -pa- micchāsaṅkappo”ti. Aṭṭhārasapi

စက္ခုဓာတု။ပ။ မနောဝိညာဏဉ္စ တံ ဓာတု စာတိ မနောဝိညာဏဓာတူတိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ အတ္ထတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

လက္ခဏာဒိတောတိ စက္ခာဒီနံ လက္ခဏာဒိတောပေတ္ထ ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ တာနိ စ ပန နေသံ လက္ခဏာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ကမတောတိ ဣဓာပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေသု ဥပ္ပတ္တိက္ကမာဒီသု ဒေသနာက္ကမောဝ ယုဇ္ဇတိ။ သော စ ပနာယံ ဟေတုဖလာနုပုဗ္ဗဝဝတ္ထာနဝသေန ဝုတ္တော။ စက္ခုဓာတု ရူပဓာတူတိ ဣဒဉှိ ဒွယံ ဟေတု၊ စက္ခုဝိညာဏဓာတူတိ ဖလံ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ကမတော ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တာဝတွတောတိ တာဝဘာဝတော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တေသု တေသု ဟိ သုတ္တာဘိဓမ္မပဒေသေသု အာဘာဓာတု၊ သုဘဓာတု၊ အာကာသာနဉ္စာယတနဓာတု၊ ဝိညာဏဉ္စာယတနဓာတု၊ အာကိဉ္စညာယတနဓာတု၊ နေဝသညာနာသညာယတနဓာတု၊ သညာဝေဒယိတနိရောဓဓာတု၊ ကာမဓာတု၊ ဗျာပါဒဓာတု၊ ဝိဟိံသာဓာတု၊ နေက္ခမ္မဓာတု၊ အဗျာပါဒဓာတု၊ အဝိဟိံသာဓာတု၊ သုခဓာတု၊ ဒုက္ခဓာတု၊ သောမနဿဓာတု၊ ဒေါမနဿဓာတု၊ ဥပေက္ခာဓာတု၊ အဝိဇ္ဇာဓာတု၊ အာရမ္ဘဓာတု၊ နိက္ကမဓာတု၊ ပရက္ကမဓာတု၊ ဟီနဓာတု၊ မဇ္ဈိမဓာတု၊ ပဏီတဓာတု၊ ပထဝီဓာတု၊ အာပေါဓာတု၊ တေဇောဓာတု၊ ဝါယောဓာတု၊ အာကာသဓာတု၊ ဝိညာဏဓာတု၊ သင်္ခတဓာတု၊ အသင်္ခတဓာတု၊ အနေကဓာတုနာနာဓာတုလောကောတိ ဧဝမာဒယော အညာပိ ဓာတုယော ဒိဿန္တိ။

ဧဝံ သတိ သဗ္ဗာသံ ဝသေန ပရိစ္ဆေဒံ အကတွာ ကသ္မာ အဋ္ဌာရသာတိ အယမေဝ ပရိစ္ဆေဒေါ ကတောတိ စေ။ သဘာဝတော ဝိဇ္ဇမာနာနံ သဗ္ဗဓာတူနံ တဒန္တောဂဓတ္တာ။ ရူပဓာတုယေဝ ဟိ အာဘာဓာတု။ သုဘဓာတု ပန ရူပါဒိပ္ပဋိဗဒ္ဓါ။ ကသ္မာ? သုဘနိမိတ္တတ္တာ။ သုဘနိမိတ္တဉှိ သုဘဓာတု။ တဉ္စ ရူပါဒိဝိနိမုတ္တံ န ဝိဇ္ဇတိ၊ ကုသလဝိပါကာရမ္မဏာ ဝါ ရူပါဒယော ဧဝ သုဘဓာတူတိ ရူပါဒိမတ္တမေဝေသာ။ အာကာသာနဉ္စာယတနဓာတုအာဒီသု စိတ္တံ မနောဝိညာဏဓာတု၊ သေသာ ဓမ္မာ ဓမ္မဓာတု။ သညာဝေဒယိတနိရောဓဓာတု ပန သဘာဝတော နတ္ထိ။ ဓာတုဒွယနိရောဓမတ္တမေဝ ဟိ သာ။ ကာမဓာတု ဓမ္မဓာတုမတ္တံ ဝါ ဟောတိ။ ယထာဟ “တတ္ထ ကတမာ ကာမဓာတု။ ကာမပ္ပဋိသံယုတ္တော တက္ကော။ပ။ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ”တိ။ အဋ္ဌာရသပိ

dhātuyo vā. Yathāha “heṭṭhato Avīcinirayaṁ pariyantaṁ katvā uparito Paranimmitavasavattideve antokaritvā yaṁ etasmiṁ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā khandhadhātu-āyatanā rūpā vedanā saññā saṅkhārā viññāṇaṁ. Ayaṁ vuccati kāmadhātū”ti. Nekkhammadhātu dhammadhātu eva. “Sabbepi kusalā dhammā nekkhammadhātū”ti vā vacanato manoviññāṇadhātupi hotiyeva. Byāpādavihiṁsā-abyāpāda-avihiṁsāsukhadukkhasomanassadomanassupekkhā-avijjā-ārambhanikkamaparakkamadhātuyo dhammadhātuyeva.

Hīnamajjhimapaṇītadhātuyo aṭṭhārasadhātumattameva. Hīnā hi cakkhādayo hīnadhātu, majjhimapaṇītā cakkhādayo majjhimā ceva paṇītā ca dhātu. Nippariyāyena pana akusalā dhammadhātumanoviññāṇadhātuyo hīnadhātu, lokiyā kusalābyākatā ubhopi cakkhudhātu-ādayo ca majjhimadhātu, lokuttarā pana dhammadhātumanoviññāṇadhātuyo paṇītadhātu. Pathavītejovāyodhātuyo phoṭṭhabbadhātuyeva. Āpodhātu ākāsadhātu ca dhammadhātuyeva. Viññāṇadhātu cakkhuviññāṇādisattaviññāṇadhātusaṅkhepoyeva. Sattarasa dhātuyo dhammadhātu-ekadeso ca saṅkhatadhātu, asaṅkhatadhātu pana dhammadhātu-ekadesova. Anekadhātunānādhātuloko pana aṭṭhārasadhātuppabhedamattamevāti. Iti sabhāvato vijjamānānaṁ sabbadhātūnaṁ tadantogadhattā aṭṭhāraseva vuttāti.

Api ca vijānanasabhāve viññāṇe jīvasaññīnaṁ jīvasaññāsamūhanatthampi[1] aṭṭhāraseva vuttā. Santi hi sattā vijānanasabhāve viññāṇe jīvasaññino, tesaṁ cakkhusotaghānajivhākāyaviññāṇamanoviññāṇadhātubhedena tassā anekattaṁ, cakkhurūpādipaccayāyattavuttitāya aniccatañca pakāsetvā dīgharattānusayitaṁ jīvasaññaṁ samūhanitukāmena Bhagavatā aṭṭhārasa dhātuyo pakāsitā. Kiñca bhiyyo tathā veneyyajjhāsayavasena. Ye ca imāya nātisaṅkhepavitthārāya desanāya veneyyā sattā, tadajjhāsayavasena ca aṭṭhāraseva pakāsitā.

1. Saññāsamūhanatthampi (Ka)

ဓာတုယော ဝါ။ ယထာဟ “ဟေဋ္ဌတော အဝီစိနိရယံ ပရိယန္တံ ကတွာ ဥပရိတော ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိဒေဝေ အန္တောကရိတွာ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဧတ္ထာဝစရာ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ ခန္ဓဓာတုအာယတနာ ရူပါ ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရာ ဝိညာဏံ။ အယံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတူ”တိ။ နေက္ခမ္မဓာတု ဓမ္မဓာတု ဧဝ။ “သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ဓမ္မာ နေက္ခမ္မဓာတူ”တိ ဝါ ဝစနတော မနောဝိညာဏဓာတုပိ ဟောတိယေဝ။ ဗျာပါဒဝိဟိံသာအဗျာပါဒအဝိဟိံသာသုခဒုက္ခသောမနဿဒေါမနဿုပေက္ခာအဝိဇ္ဇာအာရမ္ဘနိက္ကမပရက္ကမဓာတုယော ဓမ္မဓာတုယေဝ။

ဟီနမဇ္ဈိမပဏီတဓာတုယော အဋ္ဌာရသဓာတုမတ္တမေဝ။ ဟီနာ ဟိ စက္ခာဒယော ဟီနဓာတု၊ မဇ္ဈိမပဏီတာ စက္ခာဒယော မဇ္ဈိမာ စေဝ ပဏီတာ စ ဓာတု။ နိပ္ပရိယာယေန ပန အကုသလာ ဓမ္မဓာတုမနောဝိညာဏဓာတုယော ဟီနဓာတု၊ လောကိယာ ကုသလာဗျာကတာ ဥဘောပိ စက္ခုဓာတုအာဒယော စ မဇ္ဈိမဓာတု၊ လောကုတ္တရာ ပန ဓမ္မဓာတုမနောဝိညာဏဓာတုယော ပဏီတဓာတု။ ပထဝီတေဇောဝါယောဓာတုယော ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတုယေဝ။ အာပေါဓာတု အာကာသဓာတု စ ဓမ္မဓာတုယေဝ။ ဝိညာဏဓာတု စက္ခုဝိညာဏာဒိသတ္တဝိညာဏဓာတုသင်္ခေပေါယေဝ။ သတ္တရသ ဓာတုယော ဓမ္မဓာတုဧကဒေသော စ သင်္ခတဓာတု၊ အသင်္ခတဓာတု ပန ဓမ္မဓာတုဧကဒေသောဝ။ အနေကဓာတုနာနာဓာတုလောကော ပန အဋ္ဌာရသဓာတုပ္ပဘေဒမတ္တမေဝါတိ။ ဣတိ သဘာဝတော ဝိဇ္ဇမာနာနံ သဗ္ဗဓာတူနံ တဒန္တောဂဓတ္တာ အဋ္ဌာရသေဝ ဝုတ္တာတိ။

အပိစ ဝိဇာနနသဘာဝေ ဝိညာဏေ ဇီဝသညီနံ ဇီဝသညာသမူဟနတ္ထမ္ပိ[1] အဋ္ဌာရသေဝ ဝုတ္တာ။ သန္တိ ဟိ သတ္တာ ဝိဇာနနသဘာဝေ ဝိညာဏေ ဇီဝသညိနော၊ တေသံ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏမနောဝိညာဏဓာတုဘေဒေန တဿာ အနေကတ္တံ, စက္ခုရူပါဒိပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိတာယ အနိစ္စတဉ္စ ပကာသေတွာ ဒီဃရတ္တာနုသယိတံ ဇီဝသညံ သမူဟနိတုကာမေန ဘဂဝတာ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော ပကာသိတာ။ ကိဉ္စ ဘိယျော—တထာ ဝေနေယျဇ္ဈာသယဝသေန။ ယေ စ ဣမာယ နာတိသင်္ခေပဝိတ္ထာရာယ ဒေသနာယ ဝေနေယျာ သတ္တာ၊ တဒဇ္ဈာသယဝသေန စ အဋ္ဌာရသေဝ ပကာသိတာ။

၁-သညာသမူဟနတ္ထမ္ပိ (က)

Saṅkhepavitthāranayena tathā tathā hi,
Dhammaṁ pakāsayati esa yathā yathāssa.
Saddhammatejavihataṁ vilayaṁ khaṇena,
Veneyyasattahadayesu tamo payātīti.

Evamettha tāvatvato veditabbo vinicchayo.

Saṅkhatoti cakkhudhātu tāva jātito eko dhammotveva saṅkhaṁ gacchati cakkhupasādavasena. Tathā sota ghāna jivhākāya rūpa sadda gandharasa dhātuyo sotapasādādivasena. Phoṭṭhabbadhātu pana pathavītejovāyovasena tayo dhammāti saṅkhaṁ gacchati. Cakkhuviññāṇadhātu kusalākusalavipākavasena dve dhammāti saṅkhaṁ gacchati. Tathā sotaghāna jivhā kāyaviññāṇadhātuyo. Manodhātu pana pañcadvārāvajjanakusalākusalavipākasampaṭicchanavasena tayo dhammāti saṅkhaṁ gacchati. Dhammadhātu tiṇṇaṁ arūpakkhandhānaṁ soḷasannaṁ sukhumarūpānaṁ asaṅkhatāya ca dhātuyā vasena vīsatidhammāti saṅkhaṁ gacchati. Manoviññāṇadhātu sesakusalākusalābyākataviññāṇavasena chasattatidhammāti saṅkhaṁ gacchatīti evamettha saṅkhato veditabbo vinicchayo.

Paccayāti cakkhudhātu-ādīnaṁ cakkhuviññāṇadhātu-ādīsu paccayato veditabbo vinicchayo. So panetesaṁ paccayabhāvo niddesavāre āvi bhavissati.

Daṭṭhabbāti daṭṭhabbatopettha vinicchayo veditabboti attho. Sabbā eva hi saṅkhatā dhātuyo pubbantāparantavivittato dhuvasubhasukhattabhāvasuññato paccayāyattavuttito ca daṭṭhabbā. Visesato panettha bheritalaṁ viya cakkhudhātu daṭṭhabbā, daṇḍo viya rūpadhātu, saddo viya cakkhuviññāṇadhātu. Tathā ādāsatalaṁ viya cakkhudhātu, mukhaṁ viya rūpadhātu, mukhanimittaṁ viya cakkhuviññāṇadhātu. Atha vā ucchutilāni viya cakkhudhātu, yantacakkayaṭṭhi viya rūpadhātu, ucchurasatelāni viya cakkhuviññāṇadhātu. Tathā adharāraṇī viya cakkhudhātu, uttarāraṇī viya rūpadhātu, aggi viya cakkhuviññāṇadhātu. Esa nayo sotadhātu-ādīsu.

Manodhātu pana yathāsambhavato cakkhuviññāṇadhātu-ādīnaṁ pure carānucarā viya daṭṭhabbā. Dhammadhātuyā vedanākkhandho sallamiva sūlamiva ca

သင်္ခေပဝိတ္ထာရနယေန တထာ တထာ ဟိ၊
ဓမ္မံ ပကာသယတိ ဧသ ယထာ ယထာဿ။
သဒ္ဓမ္မတေဇဝိဟတံ ဝိလယံ ခဏေန၊
ဝေနေယျသတ္တဟဒယေသု တမော ပယာတီတိ။

ဧဝမေတ္ထ တာဝတ္ဝတော ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

သင်္ခတောတိ စက္ခုဓာတု တာဝ ဇာတိတော ဧကော ဓမ္မောတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ စက္ခုပသာဒဝသေန။ တထာ သောတဃာနဇိဝှါကာယရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသဓာတုယော သောတပသာဒါဒိဝသေန။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု ပန ပထဝီတေဇောဝါယောဝသေန တယော ဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ စက္ခုဝိညာဏဓာတု ကုသလာကုသလဝိပါကဝသေန ဒွေ ဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ တထာ သောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏဓာတုယော။ မနောဓာတု ပန ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇနကုသလာကုသလဝိပါကသမ္ပဋိစ္ဆနဝသေန တယော ဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ဓမ္မဓာတု တိဏ္ဏံ အရူပက္ခန္ဓာနံ သောဠသန္နံ သုခုမရူပါနံ အသင်္ခတာယ စ ဓာတုယာ ဝသေန ဝီသတိဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ မနောဝိညာဏဓာတု သေသကုသလာကုသလာဗျာကတဝိညာဏဝသေန ဆသတ္တတိဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတီတိ ဧဝမေတ္ထ သင်္ခတော ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ပစ္စယာတိ စက္ခုဓာတုအာဒီနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုအာဒီသု ပစ္စယတော ဝေဒိတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ သော ပနေတေသံ ပစ္စယဘာဝေါ နိဒ္ဒေသဝါရေ အာဝိ ဘဝိဿတိ။

ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗတောပေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗာ ဧဝ ဟိ သင်္ခတာ ဓာတုယော ပုဗ္ဗန္တာပရန္တဝိဝိတ္တတော ဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝသုညတော ပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိတော စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဝိသေသတော ပနေတ္ထ ဘေရိတလံ ဝိယ စက္ခုဓာတု ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ဒဏ္ဍော ဝိယ ရူပဓာတု၊ သဒ္ဒေါ ဝိယ စက္ခုဝိညာဏဓာတု။ တထာ အာဒါသတလံ ဝိယ စက္ခုဓာတု၊ မုခံ ဝိယ ရူပဓာတု၊ မုခနိမိတ္တံ ဝိယ စက္ခုဝိညာဏဓာတု။ အထ ဝါ ဥစ္ဆုတိလာနိ ဝိယ စက္ခုဓာတု၊ ယန္တစက္ကယဋ္ဌိ ဝိယ ရူပဓာတု၊ ဥစ္ဆုရသတေလာနိ ဝိယ စက္ခုဝိညာဏဓာတု။ တထာ အဓရာရဏီ ဝိယ စက္ခုဓာတု၊ ဥတ္တရာရဏီ ဝိယ ရူပဓာတု၊ အဂ္ဂိ ဝိယ စက္ခုဝိညာဏဓာတု။ ဧသ နယော သောတဓာတုအာဒီသု။

မနောဓာတု ပန ယထာသမ္ဘဝတော စက္ခုဝိညာဏဓာတုအာဒီနံ ပုရေစရာနုစရာ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဓမ္မဓာတုယာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော သလ္လမိဝ သူလမိဝ စ

daṭṭhabbo, saññāsaṅkhārakkhandhā vedanāsallasūlayogā āturā viya. Puthujjanānaṁ vā saññā āsādukkhajananato rittamuṭṭhi viya, ayathābhuccanimittaggāhakato vanamigo viya. Saṅkhārā paṭisandhiyaṁ pakkhipanato aṅgārakāsuyaṁ khipanakapuriso viya, jātidukkhānubandhato rājapurisānubandhacorā viya, sabbānatthāvahassa khandhasantānassa hetuto visarukkhabījāni viya, rūpaṁ nānāvidhupaddavanimittato khuracakkaṁ viya daṭṭhabbaṁ.

Asaṅkhatā pana dhātu amatato santato khemato ca daṭṭhabbā. Kasmā? Sabbānatthapaṭipakkhabhūtattā. Manoviññāṇadhātu gahitārammaṇaṁ muñcitvāpi aññaṁ gahetvāva pavattanato vanamakkaṭo viya duddamanato assakhaḷuṅko viya yatthakāmanipātito vehāsaṁ khittadaṇḍo viya lobhadosādinānappakārakilesayogato raṅganaṭo viya daṭṭhabbāti.

184. Niddesavāre **cakkhuñca paṭicca rūpe cā**ti idañca dvayaṁ paṭicca aññañca kiriyamanodhātuñceva sampayuttakhandhattayañcāti attho. Cakkhuviññāṇadhātuyā hi cakkhu nissayapaccayo hoti, rūpaṁ ārammaṇapaccayo, kiriyamanodhātu vigatapaccayo, tayo arūpakkhandhā sahajātapaccayo. Tasmā esā cakkhuviññāṇadhātu ime cattāro paṭicca uppajjati nāma. **Sotañca paṭiccā**ti-ādīsupi eseva nayo.

Niruddhasamanantarāti niruddhāya samanantarā. **Tajjā manodhātū**ti tasmiṁ ārammaṇe jātā kusalākusalavipākato duvidhā manodhātu sampaṭicchanakiccā. **Sabbadhammesu vā pana paṭhamasamannāhāro**ti etesu cakkhuviññāṇādīsu sabbadhammesu uppajjamānesu paṭhamasamannāhāro, cakkhuviññāṇadhātu-ādīnaṁ vā ārammaṇasaṅkhātesu sabbadhammesu paṭhamasamannāhāroti ayamettha attho veditabbo. Etena pañcadvārāvajjanakiccā kiriyamanodhātu gahitāti veditabbā.

Manodhātuyāpi uppajjitvā niruddhasamanantarāti ettha **pi**-kāro sampiṇḍanattho. Tasmā manodhātuyāpi manoviññāṇadhātuyāpīti ayamettha attho veditabbo. Tena yā ca vipākamanodhātuyā uppajjitvā niruddhāya samanantarā uppajjati santīraṇakiccā vipākamanoviññāṇadhātu, yā ca tassā uppajjitvā nīruddhāya samanantarā uppajjati voṭṭhabbanakiccā kiriyamanoviññāṇadhātu, yā ca tassā uppajjitvā

ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ သညာသင်္ခါရက္ခန္ဓာ ဝေဒနာသလ္လသူလယောဂါ အာတုရာ ဝိယ။ ပုထုဇ္ဇနာနံ ဝါ သညာ အာသာဒုက္ခဇနနတော ရိတ္တမုဋ္ဌိ ဝိယ၊ အယထာဘုစ္စနိမိတ္တဂ္ဂါဟကတော ဝနမိဂေါ ဝိယ။ သင်္ခါရာ ပဋိသန္ဓိယံ ပက္ခိပနတော အင်္ဂါရကာသုယံ ခိပနကပုရိသော ဝိယ၊ ဇာတိဒုက္ခာနုဗန္ဓတော ရာဇပုရိသာနုဗန္ဓစောရာ ဝိယ၊ သဗ္ဗာနတ္ထာဝဟဿ ခန္ဓသန္တာနဿ ဟေတုတော ဝိသရုက္ခဗီဇာနိ ဝိယ၊ ရူပံ နာနာဝိဓုပဒ္ဒဝနိမိတ္တတော ခုရစက္ကံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

အသင်္ခတာ ပန ဓာတု အမတတော သန္တတော ခေမတော စ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ကသ္မာ? သဗ္ဗာနတ္ထပဋိပက္ခဘူတတ္တာ။ မနောဝိညာဏဓာတု ဂဟိတာရမ္မဏံ မုဉ္စိတွာပိ အညံ ဂဟေတွာဝ ပဝတ္တနတော ဝနမက္ကဋော ဝိယ ဒုဒ္ဒမနတော အဿခဠုင်္ကော ဝိယ ယတ္ထကာမနိပါတိတော ဝေဟာသံ ခိတ္တဒဏ္ဍော ဝိယ လောဘဒေါသာဒိနာနပ္ပကာရကိလေသယောဂတော ရင်္ဂနဋော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိ။

၁၈၄။ နိဒ္ဒေသဝါရေ **စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စ ရူပေ စာ**တိ ဣဒဉ္စ ဒွယံ ပဋိစ္စ အညဉ္စ ကိရိယမနောဓာတုဉ္စေဝ သမ္ပယုတ္တခန္ဓတ္တယဉ္စာတိ အတ္ထော။ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ ဟိ စက္ခု နိဿယပစ္စယော ဟောတိ၊ ရူပံ အာရမ္မဏပစ္စယော၊ ကိရိယမနောဓာတု ဝိဂတပစ္စယော၊ တယော အရူပက္ခန္ဓာ သဟဇာတပစ္စယော။ တသ္မာ ဧသာ စက္ခုဝိညာဏဓာတု ဣမေ စတ္တာရော ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နာမ။ **သောတဉ္စ ပဋိစ္စာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

နိရုဒ္ဓသမနန္တရာတိ နိရုဒ္ဓါယ သမနန္တရာ။ **တဇ္ဇာ မနောဓာတူ**တိ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ ဇာတာ ကုသလာကုသလဝိပါကတော ဒုဝိဓာ မနောဓာတု သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စာ။ **သဗ္ဗဓမ္မေသု ဝါ ပန ပဌမသမန္နာဟာရော**တိ ဧတေသု စက္ခုဝိညာဏာဒီသု သဗ္ဗဓမ္မေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနေသု ပဌမသမန္နာဟာရော၊ စက္ခုဝိညာဏဓာတုအာဒီနံ ဝါ အာရမ္မဏသင်္ခါတေသု သဗ္ဗဓမ္မေသု ပဌမသမန္နာဟာရောတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတေန ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇနကိစ္စာ ကိရိယမနောဓာတု ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

မနောဓာတုယာပိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓသမနန္တရာတိ ဧတ္ထ ပိ-ကာရော သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော။ တသ္မာ မနောဓာတုယာပိ မနောဝိညာဏဓာတုယာပီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေန ယာ စ ဝိပါကမနောဓာတုယာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓါယ သမနန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သန္တီရဏကိစ္စာ ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတု၊ ယာ စ တဿာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓါယ သမနန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စာ ကိရိယမနောဝိညာဏဓာတု၊ ယာ စ တဿာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ

niruddhāya samanantarā uppajjati javanakiccā manoviññāṇadhātu, sā sabbāpi kathitā hotīti veditabbā. **Manañca paṭiccā**ti bhavaṅgamanaṁ. **Dhamme cā**ti catubhūmakadhammārammaṇaṁ. **Uppajjati manoviññāṇan**ti sahāvajjanakaṁ javanaṁ nibbattati.

Imasmiṁ pana ṭhāne hatthe gahitapañhaṁ nāma gaṇhiṁsu. Mahādhammarakkhitatthero kira nāma Dīghabhāṇakābhayattheraṁ hatthe gahetvā āha "paṭiccāti nāma āgataṭṭhāne āvajjanaṁ visuṁ na kātabbaṁ, bhavaṅganissitakameva kātabban"ti. Tasmā idha **mano**ti sahāvajjanakaṁ bhavaṅgaṁ. **Manoviññāṇan**ti javanamanoviññāṇaṁ. Imasmiṁ pana abhidhammabhājanīye soḷasa dhātuyo kāmāvacarā, dve catubhūmikā lokiyalokuttaramissakā kathitāti.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

185. Pañhāpucchake aṭṭhārasannaṁ dhātūnaṁ heṭṭhā vuttanayānusāreneva kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana **cha dhātuyo parittārammaṇā**ti idaṁ pana pañcannaṁ cakkhuviññāṇādīnaṁ manodhātuyā ca ekantena pañcasu rūpārammaṇādīsu pavattiṁ sandhāya vuttaṁ. **Dve dhātuyo**ti vuttānaṁ pana dhammadhātumanoviññāṇadhātūnaṁ manāyatanadhammāyatanesu vuttanayeneva parittārammaṇāditā veditabbā. Iti imasmimpi pañhāpucchake soḷasa dhātuyo kāmāvacarā, dve catubhūmikā lokiyalokuttaramissakā kathitā. Evamayaṁ Dhātuvibhaṅgopi teparivaṭṭaṁ nīharitvāva bhājetvā desitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Dhātuvibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

နိရုဒ္ဓါယ သမနန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဇဝနကိစ္စာ မနောဝိညာဏဓာတု၊ သာ သဗ္ဗာပိ ကထိတာ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **မနဉ္စ ပဋိစ္စာ**တိ ဘဝင်္ဂမနံ။ **ဓမ္မေ စာ**တိ စတုဘူမကဓမ္မာရမ္မဏံ။ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ မနောဝိညာဏ**န္တိ သဟာဝဇ္ဇနကံ ဇဝနံ နိဗ္ဗတ္တတိ။

ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဟတ္ထေ ဂဟိတပဉ္ဟံ နာမ ဂဏှိံသု။ မဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရော ကိရ နာမ ဒီဃဘာဏကာဘယတ္ထေရံ ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ အာဟ "ပဋိစ္စာတိ နာမ အာဂတဋ္ဌာနေ အာဝဇ္ဇနံ ဝိသုံ န ကာတဗ္ဗံ၊ ဘဝင်္ဂနိဿိတကမေဝ ကာတဗ္ဗ"န္တိ။ တသ္မာ ဣဓ **မနော**တိ သဟာဝဇ္ဇနကံ ဘဝင်္ဂံ။ **မနောဝိညာဏ**န္တိ ဇဝနမနောဝိညာဏံ။ ဣမသ္မိံ ပန အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ သောဠသ ဓာတုယော ကာမာဝစရာ၊ ဒွေ စတုဘူမိကာ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာတိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၁၈၅။ ပဉှာပုစ္ဆကေ အဋ္ဌာရသန္နံ ဓာတူနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန **ဆ ဓာတုယော ပရိတ္တာရမ္မဏာ**တိ ဣဒံ ပန ပဉ္စန္နံ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ မနောဓာတုယာ စ ဧကန္တေန ပဉ္စသု ရူပါရမ္မဏာဒီသု ပဝတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **ဒွေ ဓာတုယော**တိ ဝုတ္တာနံ ပန ဓမ္မဓာတုမနောဝိညာဏဓာတူနံ မနာယတနဓမ္မာယတနေသု ဝုတ္တနယေနေဝ ပရိတ္တာရမ္မဏာဒိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဣမသ္မိမ္ပိ ပဉှာပုစ္ဆကေ သောဠသ ဓာတုယော ကာမာဝစရာ၊ ဒွေ စတုဘူမိကာ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာ။ ဧဝမယံ ဓာတုဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာဝ ဘာဇေတွာ ဒေသိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ဓာတုဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

4. Saccavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā

189. Idāni tadanantare Saccavibhaṅge **cattārī**ti gaṇanaparicchedo. **Ariyasaccānī**ti paricchinnadhammanidassanaṁ. **Dukkhaṁ ariyasaccan**ti-ādimhi pana uddesavāre—

Vibhāgato nibbacana lakkhaṇādippabhedato.
Atthatthuddhārato ceva, anūnādhikato tathā.
Kamato ariyasaccesu, yaṁ ñāṇaṁ tassa kiccato.

Antogadhānaṁ pabhedā, upamāto catukkato.
Suññatekavidhādīhi, sabhāgavisabhāgato.
Vinicchayo veditabbo, viññunā sāsanakkame.

Tattha **vibhāgato**ti dukkhādīnañhi cattāro cattāro atthā vibhattā tathā avitathā anaññathā, ye dukkhādīni abhisamentehi abhisametabbā. Yathāha "dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho, ime cattāro dukkhassa dukkhaṭṭhā tathā avitathā anaññathā, samudayassa āyūhanaṭṭho nidānaṭṭho saṁyogaṭṭho palibodhaṭṭho -pa- nirodhassa nissaraṇaṭṭho vivekaṭṭho asaṅkhataṭṭho amataṭṭho -pa- maggassa niyyānaṭṭho hetvaṭṭho dassanaṭṭho ādhipateyyaṭṭho, ime cattāro maggassa maggaṭṭhā tathā avitathā anaññathā"ti[1]. Tathā "dukkhassa pīḷanaṭṭho saṅkhataṭṭho santāpaṭṭho vipariṇāmaṭṭho abhisamayaṭṭho"ti[2] evamādi. Iti evaṁ vibhattānaṁ catunnaṁ catunnaṁ atthānaṁ vasena dukkhādīni veditabbānīti. Ayaṁ tāvettha vibhāgato vinicchayo veditabbo.

Nibbacanalakkhaṇādippabhedatoti ettha pana nibbacanato tāva idha **du**-iti ayaṁ saddo kucchite dissati. Kucchitañhi puttaṁ duputtoti vadanti. **Khaṁ**saddo pana tucche. Tucchañhi ākāsaṁ **khan**ti vuccati. Idañca paṭhamasaccaṁ kucchitaṁ aneka-upaddavādhiṭṭhānato, tucchaṁ bālajanaparikappitadhuvasubhasukhattabhāvavirahitato. Tasmā kucchitattā tucchattā ca dukkhanti vuccati. **Saṁ**iti ca

1. Khu 9. 293, 294 piṭṭhesu.
2. Khu 9. 296 piṭṭhe.

၄-သစ္စဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၁၈၉။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ သစ္စဝိဘင်္ဂေ **စတ္တာရီ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **အရိယသစ္စာနီ**တိ ပရိစ္ဆိန္နဓမ္မနိဒဿနံ။ **ဒုက္ခံ အရိယသစ္စ**န္တိအာဒိမှိ ပန ဥဒ္ဒေသဝါရေ—

ဝိဘာဂတော နိဗ္ဗစန-လက္ခဏာဒိပ္ပဘေဒတော။
အတ္ထတ္ထုဒ္ဓါရတော စေဝ၊ အနူနာဓိကတော တထာ။
ကမတော အရိယသစ္စေသု၊ ယံ ဉာဏံ တဿ ကိစ္စတော။
အန္တောဂဓာနံ ပဘေဒါ၊ ဥပမာတော စတုက္ကတော။
သုညတေကဝိဓာဒီဟိ၊ သဘာဂဝိသဘာဂတော။
ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဝိညုနာ သာသနက္ကမေ။

တတ္ထ **ဝိဘာဂတော**တိ ဒုက္ခာဒီနဉှိ စတ္တာရော စတ္တာရော အတ္ထာ ဝိဘတ္တာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ၊ ယေ ဒုက္ခာဒီနိ အဘိသမေန္တေဟိ အဘိသမေတဗ္ဗာ။ ယထာဟ "ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော သင်္ခတဋ္ဌော သန္တာပဋ္ဌော ဝိပရိဏာမဋ္ဌော၊ ဣမေ စတ္တာရော ဒုက္ခဿ ဒုက္ခဋ္ဌာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ၊ သမုဒယဿ အာယူဟနဋ္ဌော နိဒါနဋ္ဌော သံယောဂဋ္ဌော ပလိဗောဓဋ္ဌော။ပ။ နိရောဓဿ နိဿရဏဋ္ဌော ဝိဝေကဋ္ဌော အသင်္ခတဋ္ဌော အမတဋ္ဌော။ပ။ မဂ္ဂဿ နိယျာနဋ္ဌော ဟေတွဋ္ဌော ဒဿနဋ္ဌော အာဓိပတေယျဋ္ဌော၊ ဣမေ စတ္တာရော မဂ္ဂဿ မဂ္ဂဋ္ဌာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ"တိ[၁]။ တထာ "ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော သင်္ခတဋ္ဌော သန္တာပဋ္ဌော ဝိပရိဏာမဋ္ဌော အဘိသမယဋ္ဌော"တိ[၂] ဧဝမာဒိ။ ဣတိ ဧဝံ ဝိဘတ္တာနံ စတုန္နံ စတုန္နံ အတ္ထာနံ ဝသေန ဒုက္ခာဒီနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနီတိ။ အယံ တာဝေတ္ထ ဝိဘာဂတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

နိဗ္ဗစနလက္ခဏာဒိပ္ပဘေဒတောတိ ဧတ္ထ ပန နိဗ္ဗစနတော တာဝ ဣဓ **ဒု**ဣတိ အယံ သဒ္ဒေါ ကုစ္ဆိတေ ဒိဿတိ။ ကုစ္ဆိတဉှိ ပုတ္တံ ဒုပုတ္တောတိ ဝဒန္တိ။ **ခံ**သဒ္ဒေါ ပန တုစ္ဆေ။ တုစ္ဆဉှိ အာကာသံ **ခ**န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဣဒဉ္စ ပဌမသစ္စံ ကုစ္ဆိတံ အနေကဥပဒ္ဒဝါဓိဋ္ဌာနတော၊ တုစ္ဆံ ဗာလဇနပရိကပ္ပိတဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝဝိရဟိတတော။ တသ္မာ ကုစ္ဆိတတ္တာ တုစ္ဆတ္တာ စ ဒုက္ခန္တိ ဝုစ္စတိ။ **သံ**ဣတိ စ

၁-ခု ၉-၂၉၃-၂၉၄-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ခု ၉-၂၉၆-ပိဋ္ဌေ။

ayaṁ saddo “samāgamo sametan”ti-ādīsu[1] saṁyogaṁ dīpeti, **u**-iti ayaṁ saddo “uppannaṁ uditan”ti-ādīsu[2] uppattiṁ. **Aya**saddo pana kāraṇaṁ dīpeti. Idañcāpi dutiyasaccaṁ avasesapaccayasamāyoge sati dukkhassuppattikāraṇaṁ. Iti dukkhassa saṁyoge uppattikāraṇattā **dukkhasamudayan**ti vuccati.

Tatiyasaccaṁ pana yasmā nisaddo abhāvaṁ, **rodha**saddo ca cārakaṁ dīpeti. Tasmā abhāvo ettha saṁsāracārakasaṅkhātassa dukkharodhassa sabbagatisuññattā, samadhigate vā tasmiṁ saṁsāracārakasaṅkhātassa dukkhanirodhassa abhāvo hoti tappaṭipakkhattātipi dukkhanirodhanti vuccati. Dukkhassa vā anuppādanirodhapaccayattā dukkhanirodhanti. Catutthasaccaṁ pana yasmā etaṁ dukkhanirodhaṁ gacchati ārammaṇavasena tadabhimukhībhūtattā, paṭipadā ca hoti dukkhanirodhappattiyā, tasmā dukkhanirodhagāminī paṭipadāti vuccati.

Yasmā panetāni Buddhādayo ariyā paṭivijjhanti, tasmā **ariyasaccānī**ti vuccanti. Yathāha “cattārimāni bhikkhave ariyasaccāni[3]. Katamāni -pa-. Imāni kho bhikkhave cattāri ariyasaccāni. Ariyā imāni[4] paṭivijjhanti. Tasmā ariyasaccānīti vuccantī”ti. Api ca ariyasa saccānītipi ariyasaccāni. Yathāha “sadevake bhikkhave loke -pa- sadevamanussāya Tathāgato ariyo. Tasmā ariyasaccānīti vuccantī”ti[3]. Atha vā etesaṁ abhisambuddhattā ariyabhāvasiddhitopi ariyasaccāni. Yathāha “imesaṁ kho bhikkhave catunnaṁ ariyasaccānaṁ yathābhūtaṁ abhisambuddhattā Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho ariyoti vuccatī”ti[5]. Api ca kho pana ariyāni saccānītipi ariyasaccāni. Ariyānīti tathāni avitathāni avisaṁvādakānīti attho. Yathāha “imāni kho bhikkhave cattāri ariyasaccāni tathāni avitathāni anaññathāni. Tasmā ariyasaccānīti vuccantī”ti[3] evamettha nibbacanato vinicchayo veditabbo.

Kathaṁ **lakkhaṇādippabhedato?** Ettha hi bādhanalakkhaṇaṁ dukkhasaccaṁ, santāpanarasaṁ, pavattipaccupaṭṭhānaṁ. Pabhavalakkhaṇaṁ samudayasaccaṁ, anupacchedakaraṇarasaṁ, palibodhapaccupaṭṭhānaṁ. Santilakkhaṇaṁ nirodhasaccaṁ, accutirasaṁ

1. Abhi 2. 105; Dī 2. 245 piṭṭhedīsu.
2. Vi 1. 92; Khu 8. 271 piṭṭhādīsu.
3. Saṁ 3. 381 piṭṭhe.
4. Imaṁ (Ṭīkāyaṁ)
5. Sambāsambuddhoti vuccatī”ti (Saṁ 3. 379 piṭṭhe.)

အယံ သဒ္ဒေါ “သမာဂမော သမေတ”န္တိအာဒီသု[၁] သံယောဂံ ဒီပေတိ၊ **ဥ**ဣတိ အယံ သဒ္ဒေါ “ဥပ္ပန္နံ ဥဒိတ”န္တိအာဒီသု[၂] ဥပ္ပတ္တိံ။ **အယ**သဒ္ဒေါ ပန ကာရဏံ ဒီပေတိ။ ဣဒဉ္စာပိ ဒုတိယသစ္စံ အဝသေသပစ္စယသမာယောဂေ သတိ ဒုက္ခဿုပ္ပတ္တိကာရဏံ။ ဣတိ ဒုက္ခဿ သံယောဂေ ဥပ္ပတ္တိကာရဏတ္တာ **ဒုက္ခသမုဒယ**န္တိ ဝုစ္စတိ။

တတိယသစ္စံ ပန ယသ္မာ နိသဒ္ဒေါ အဘာဝံ၊ **ရောဓ**သဒ္ဒေါ စ စာရကံ ဒီပေတိ။ တသ္မာ အဘာဝေါ ဧတ္ထ သံသာရစာရကသင်္ခါတဿ ဒုက္ခရောဓဿ သဗ္ဗဂတိသုညတ္တာ၊ သမဓိဂတေ ဝါ တသ္မိံ သံသာရစာရကသင်္ခါတဿ ဒုက္ခနိရောဓဿ အဘာဝေါ ဟောတိ တပ္ပဋိပက္ခတ္တာတိပိ ဒုက္ခနိရောဓန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒုက္ခဿ ဝါ အနုပ္ပါဒနိရောဓပစ္စယတ္တာ ဒုက္ခနိရောဓန္တိ။ စတုတ္ထသစ္စံ ပန ယသ္မာ ဧတံ ဒုက္ခနိရောဓံ ဂစ္ဆတိ အာရမ္မဏဝသေန တဒဘိမုခီဘူတတ္တာ၊ ပဋိပဒါ စ ဟောတိ ဒုက္ခနိရောဓပ္ပတ္တိယာ၊ တသ္မာ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ ဝုစ္စတိ။

ယသ္မာ ပနေတာနိ ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ **အရိယသစ္စာနီ**တိ ဝုစ္စန္တိ။ ယထာဟ “စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ အရိယသစ္စာနိ[၃]။ ကတမာနိ။ပ။ ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ အရိယာ ဣမာနိ[၄] ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ။ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တီ”တိ။ အပိစ အရိယဿ သစ္စာနီတိပိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ “သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ တထာဂတော အရိယော။ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တီ”တိ[၃]။ အထ ဝါ ဧတေသံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ အရိယဘာဝသိဒ္ဓိတောပိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ “ဣမေသံ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ယထာဘူတံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အရိယောတိ ဝုစ္စတီ”တိ[၅]။ အပိစ ခေါ ပန အရိယာနိ သစ္စာနီတိပိ အရိယသစ္စာနိ။ အရိယာနီတိ တထာနိ အဝိတထာနိ အဝိသံဝါဒကာနီတိ အတ္ထော။ ယထာဟ “ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တီ”တိ[၃] ဧဝမေတ္ထ နိဗ္ဗစနတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကထံ **လက္ခဏာဒိပ္ပဘေဒတော**? ဧတ္ထ ဟိ ဗာဓနလက္ခဏံ ဒုက္ခသစ္စံ၊ သန္တာပနရသံ၊ ပဝတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ပဘဝလက္ခဏံ သမုဒယသစ္စံ၊ အနုပစ္ဆေဒကရဏရသံ၊ ပလိဗောဓပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ သန္တိလက္ခဏံ နိရောဓသစ္စံ၊ အစ္စုတိရသံ၊

၁-အဘိ ၂-၁၀၅၊ ဒီ ၂-၂၄၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဝိ ၁-၉၂၊ ခု ၈-၂၇၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-သံ ၃-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဣမံ (ဋီကာယံ)
၅-သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဝုစ္စတီ”တိ (သံ ၃-၃၇၉-ပိဋ္ဌေ။)

animittapaccupaṭṭhānaṁ. Niyyānalakkhaṇaṁ maggasaccaṁ, kilesappahānakaraṇarasaṁ, vuṭṭhānapaccupaṭṭhānaṁ. Api ca pavattipavattakanivattinivattakalakkhaṇāni paṭipāṭiyā, tathā saṅkhatataṇhā-asaṅkhatadassanalakkhaṇāni cāti evamettha lakkhaṇādippabhedato vinicchayo veditabbo.

Atthatthuddhārato cevāti ettha pana **atthato** tāva ko saccaṭṭhoti ce. Yo paññācakkhunā upaparikkhamānānaṁ māyāva viparīto[1], marīcīva visaṁvādako, titthiyānaṁ attāva anupalabbhasabhāvo ca na hoti, atha kho bādhanapabhavasantiniyyānappakārena tacchāviparītabhūtabhāvena ariyañāṇassa gocaro hotiyeva. Esa aggilakkhaṇaṁ viya lokapakati viya ca tacchāviparītabhūtabhāvo saccaṭṭhoti veditabbo. Yathāha "idaṁ dukkhanti bhikkhave tathametaṁ avitathametaṁ anaññathametan"ti[2] vitthāro. Api ca—

Nābādhakaṁ yato dukkhaṁ, dukkhā aññaṁ na bādhakaṁ.
Bādhakattaniyāmena, tato saccamidaṁ mataṁ.

Taṁ vinā nāññato dukkhaṁ, na hoti na ca taṁ tato.
Dukkhahetuniyāmena, iti saccaṁ visattikā.

Nāññā nibbānato santi, santaṁ na ca na taṁ yato.
Santabhāvaniyāmena, tato saccamidaṁ mataṁ.

Maggā aññaṁ na niyyānaṁ, aniyyāno na cāpi so.
Tacchaniyyānabhāvattā, iti so saccasammato.

Iti tacchāvipallāsa-bhūtabhāvaṁ catūsupi.
Dukkhādīsvavisesena, saccaṭṭhaṁ āhu paṇḍitāti.

Evaṁ atthato vinicchayo veditabbo.

Kathaṁ **atthuddhārato?** Idhāyaṁ saccasaddo anekesu atthesu dissati. Seyyathidaṁ "saccaṁ bhaṇe na kujjheyyā"ti-ādīsu[3] vācāsacce. "Sacce ṭhitā samaṇabrāhmaṇā cā"ti-ādīsu[4] viratisacce. "Kasmā nu

1. Viparītako (Sī) 2. Saṁ 3. 377 piṭṭhe. 3. Khu 1. 46 piṭṭhe. 4. Khu 6. 140 Jātake.

အနိမိတ္တပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ နိယျာနလက္ခဏံ မဂ္ဂသစ္စံ၊ ကိလေသပ္ပဟာနကရဏရသံ၊ ဝုဋ္ဌာနပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ အပိစ ပဝတ္တိပဝတ္တကနိဝတ္တိနိဝတ္တကလက္ခဏာနိ ပဋိပါဋိယာ၊ တထာ သင်္ခတတဏှာအသင်္ခတဒဿနလက္ခဏာနိ စာတိ ဧဝမေတ္ထ လက္ခဏာဒိပ္ပဘေဒတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အတ္ထတ္ထုဒ္ဓါရတော စေဝါတိ ဧတ္ထ ပန **အတ္ထတော** တာဝ ကော သစ္စဋ္ဌောတိ စေ။ ယော ပညာစက္ခုနာ ဥပပရိက္ခမာနာနံ မာယာဝ ဝိပရီတော[1], မရီစိဝ ဝိသံဝါဒကော, တိတ္ထိယာနံ အတ္တာဝ အနုပလဗ္ဘသဘာဝေါ စ န ဟောတိ၊ အထ ခေါ ဗာဓနပဘဝသန္တိနိယျာနပ္ပကာရေန တစ္ဆာဝိပရီတဘူတဘာဝေန အရိယဉာဏဿ ဂေါစရော ဟောတိယေဝ။ ဧသ အဂ္ဂိလက္ခဏံ ဝိယ လောကပကတိ ဝိယ စ တစ္ဆာဝိပရီတဘူတဘာဝေါ သစ္စဋ္ဌောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာဟ "ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဘိက္ခဝေ တထမေတံ အဝိတထမေတံ အနညထမေတ"န္တိ[2] ဝိတ္ထာရော။ အပိစ—

နာဗာဓကံ ယတော ဒုက္ခံ၊ ဒုက္ခာ အညံ န ဗာဓကံ။
ဗာဓကတ္တနိယာမေန၊ တတော သစ္စမိဒံ မတံ။

တံ ဝိနာ နာညတော ဒုက္ခံ၊ န ဟောတိ န စ တံ တတော။
ဒုက္ခဟေတုနိယာမေန၊ ဣတိ သစ္စံ ဝိသတ္တိကာ။

နာညာ နိဗ္ဗာနတော သန္တိ၊ သန္တံ န စ န တံ ယတော။
သန္တဘာဝနိယာမေန၊ တတော သစ္စမိဒံ မတံ။

မဂ္ဂါ အညံ န နိယျာနံ၊ အနိယျာနော န စာပိ သော။
တစ္ဆနိယျာနဘာဝတ္တာ၊ ဣတိ သော သစ္စသမ္မတော။

ဣတိ တစ္ဆာဝိပလ္လာသ-ဘူတဘာဝံ စတူသုပိ။
ဒုက္ခာဒီသွဝိသေသေန၊ သစ္စဋ္ဌံ အာဟု ပဏ္ဍိတာတိ။

ဧဝံ အတ္ထတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကထံ **အတ္ထုဒ္ဓါရတော**? ဣဓာယံ သစ္စသဒ္ဒေါ အနေကေသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ သေယျထိဒံ—"သစ္စံ ဘဏေ န ကုဇ္ဈေယျာ"တိအာဒီသု[3] ဝါစာသစ္စေ။ "သစ္စေ ဌိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စာ"တိအာဒီသု[4] ဝိရတိသစ္စေ။ "ကသ္မာ နု

၁-ဝိပရီတကော (သီ) ၂-သံ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ခု ၆-၁၄၀-ဇာတကေ။

saccāni vadanti nānā, pavādiyāse kusalāvadānā”ti-ādīsu[1] diṭṭhisacce. “Ekañhi saccaṁ na dutiyamatthī”ti-ādīsu[1] paramatthasacce nibbāne ceva magge ca. “Catunnaṁ ariyasaccānaṁ kati kusalā”ti-ādīsu[2] ariyasacce. Svāyamidhāpi ariyasacce vattatīti evamettha atthuddhāratopi vinicchayo veditabbo.

Anūnādhikatoti kasmā pana cattāreva ariyasaccāni vuttāni anūnāni anadhikānīti ce. Aññassāsambhavato aññatarassa ca anapaneyyābhāvato. Na hi etehi aññaṁ adhikaṁ vā etesaṁ vā ekampi apanetabbaṁ sambhoti. Yathāha “idha bhikkhave āgaccheyya samaṇo vā brāhmaṇo vā ‘netaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ, aññaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ. Yaṁ samaṇena Gotamena desitaṁ, ahametaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ ṭhapetvā aññaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ paññapessāmī’ti, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī”ti-ādi. Yathā cāha “yo hi koci bhikkhu samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁ vadeyya ‘netaṁ dukkhaṁ paṭhamaṁ ariyasaccaṁ, yaṁ samaṇena Gotamena desitaṁ, ahametaṁ dukkhaṁ paṭhamaṁ ariyasaccaṁ paccakkhāya aññaṁ dukkhaṁ paṭhamaṁ ariyasaccaṁ paññapessāmī’ti netaṁ ṭhānaṁ vijjatī”ti-ādi[3].

Api ca pavattimācikkhanto Bhagavā sahetukaṁ ācikkhi, nivattiñca sa-upāyaṁ. Iti pavattinivattitadubhayahetūnaṁ etapparamato cattāreva vuttāni. Tathā pariññeyya pahātabba sacchikātabba bhāvetabbānaṁ taṇhāvatthutaṇhātaṇhānirodhataṇhānirodhupāyānaṁ ālayālayarāmatā ālayasamugghāta-ālayasamugghātupāyānañca vasenāpi cattāreva vuttānīti evamettha anūnādhikato vinicchayo veditabbo.

Kamatoti ayampi desanākkamova. Ettha ca oḷārikattā sabbasattasādhāraṇattā ca suviññeyyanti dukkhasaccaṁ paṭhamaṁ vuttaṁ, tasseva hetudassanatthaṁ tadanantaraṁ samudayasaccaṁ, hetunirodhā phalanirodhoti ñāpanatthaṁ tato nirodhasaccaṁ, tadadhigamupāyadassanatthaṁ ante maggasaccaṁ. Bhavasukhassādagadhitānaṁ vā sattānaṁ saṁvegajananatthaṁ paṭhamaṁ dukkhamāha, taṁ neva akataṁ āgacchati, na issaranimmānādito hoti, ito pana

1. Khu 1. 416 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 188 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 375 piṭṭhe.

သစ္စာနိ ဝဒန္တိ နာနာ၊ ပဝါဒိယာသေ ကုသလာဝါဒါနာ”တိအာဒီသု[1] ဒိဋ္ဌိသစ္စေ။ “ဧကဉှိ သစ္စံ န ဒုတိယမတ္ထီ”တိအာဒီသု[1] ပရမတ္ထသစ္စေ နိဗ္ဗာနေ စေဝ မဂ္ဂေ စ။ “စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ကတိ ကုသလာ”တိအာဒီသု[2] အရိယသစ္စေ။ သွာယမိဓာပိ အရိယသစ္စေ ဝတ္တတီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထုဒ္ဓါရတောပိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အနူနာဓိကတောတိ ကသ္မာ ပန စတ္တာရေဝ အရိယသစ္စာနိ ဝုတ္တာနိ အနူနာနိ အနဓိကာနီတိ စေ။ အညဿာသမ္ဘဝတော အညတရဿ စ အနပနေယျဘာဝတော။ န ဟိ ဧတေဟိ အညံ အဓိကံ ဝါ ဧတေသံ ဝါ ဧကမ္ပိ အပနေတဗ္ဗံ သမ္ဘောတိ။ ယထာဟ “ဣဓ ဘိက္ခဝေ အာဂစ္ဆေယျ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ‘နေတံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ၊ အညံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ။ ယံ သမဏေန ဂေါတမေန ဒေသိတံ၊ အဟမေတံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ဌပေတွာ အညံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ပညပေဿာမီ’တိ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိအာဒိ။ ယထာ စာဟ “ယော ဟိ ကောစိ ဘိက္ခု သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဧဝံ ဝဒေယျ ‘နေတံ ဒုက္ခံ ပဌမံ အရိယသစ္စံ၊ ယံ သမဏေန ဂေါတမေန ဒေသိတံ၊ အဟမေတံ ဒုက္ခံ ပဌမံ အရိယသစ္စံ ပစ္စက္ခာယ အညံ ဒုက္ခံ ပဌမံ အရိယသစ္စံ ပညပေဿာမီ’တိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိအာဒိ[3]။

အပိစ ပဝတ္တိမာစိက္ခန္တော ဘဂဝါ သဟေတုကံ အာစိက္ခိ၊ နိဝတ္တိဉ္စ သဥပါယံ။ ဣတိ ပဝတ္တိနိဝတ္တိတဒုဘယဟေတူနံ ဧတပ္ပရမတော စတ္တာရေဝ ဝုတ္တာနိ။ တထာ ပရိညေယျ ပဟာတဗ္ဗ သစ္ဆိကာတဗ္ဗ ဘာဝေတဗ္ဗာနံ တဏှာဝတ္ထုတဏှာတဏှာနိရောဓတဏှာနိရောဓုပါယာနံ အာလယာလယရာမတာ အာလယသမုဂ္ဃာတအာလယသမုဂ္ဃာတုပါယာနဉ္စ ဝသေနာပိ စတ္တာရေဝ ဝုတ္တာနီတိ ဧဝမေတ္ထ အနူနာဓိကတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကမတောတိ အယမ္ပိ ဒေသနာက္ကမောဝ။ ဧတ္ထ စ ဩဠာရိကတ္တာ သဗ္ဗသတ္တသာဓာရဏတ္တာ စ သုဝိညေယျန္တိ ဒုက္ခသစ္စံ ပဌမံ ဝုတ္တံ၊ တဿေဝ ဟေတုဒဿနတ္ထံ တဒနန္တရံ သမုဒယသစ္စံ၊ ဟေတုနိရောဓာ ဖလနိရောဓောတိ ဉာပနတ္ထံ တတော နိရောဓသစ္စံ၊ တဒဓိဂမုပါယဒဿနတ္ထံ အန္တေ မဂ္ဂသစ္စံ။ ဘဝသုခဿာဒဂဓိတာနံ ဝါ သတ္တာနံ သံဝေဂဇနနတ္ထံ ပဌမံ ဒုက္ခမာဟ၊ တံ နေဝ အကတံ အာဂစ္ဆတိ၊ န ဣဿရနိမ္မာနာဒိတော ဟောတိ၊ ဣတော ပန

၁-ခု ၁-၄၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။

hotīti ñāpanatthaṁ tadanantaraṁ samudayaṁ, tato sahetukena dukkhena abhibhūtattā saṁviggamānasānaṁ dukkhanissaraṇagavesīnaṁ nissaraṇadassanena assāsajananatthaṁ nirodhaṁ, tato nirodhādhigamatthaṁ nirodhasampāpakaṁ magganti evamettha kamato vinicchayo veditabbo.

Ariyasaccesu, yaṁ ñāṇaṁ tassa kiccatoti saccañāṇakiccatopi vinicchayo veditabboti attho. Duvidhañhi saccañāṇaṁ anubodhañāṇañca paṭivedhañāṇañca. Tattha anubodhañāṇaṁ lokiyaṁ anussavādivasena nirodhe magge ca pavattati. Paṭivedhañāṇaṁ lokuttaraṁ nirodhamārammaṇaṁ katvā kiccato cattāripi saccāni paṭivijjhati. Yathāha "yo bhikkhave dukkhaṁ passati, dukkhasamudayampi so passati, dukkhanirodhampi passati, dukkhanirodhagāminiṁ paṭipadampi passatī"ti[1] sabbaṁ vattabbaṁ. Yaṁ panetaṁ lokiyaṁ, tattha dukkhañāṇaṁ pariyuṭṭhānābhibhavanavasena pavattamānaṁ sakkāyadiṭṭhiṁ nivatteti. Samudayañāṇaṁ ucchedadiṭṭhiṁ, nirodhañāṇaṁ sassatadiṭṭhaṁ, maggañāṇaṁ akiriyadiṭṭhiṁ. Dukkhañāṇaṁ vā dhuvasubhasukhattabhāvarahitesu khandhesu dhuvasubhasukhattabhāvasaññāsaṅkhātaṁ phale vippaṭipattiṁ, samudayañāṇaṁ issarappadhānakālasabhāvādīhi loko pavattatīti akāraṇe kāraṇābhimānappavattaṁ hetumhi vippaṭipattiṁ, nirodhañāṇaṁ arūpalokalokathupikādīsu apavaggaggāhabhūtaṁ nirodhe vippaṭipattiṁ, maggañāṇaṁ kāmasukhallika-attakilamathānuyogappabhede avisuddhimagge Visuddhimaggaggāhavasena pavattaṁ upāye vippaṭipattiṁ nivatteti. Ten'etaṁ vuccati—

"Loke lokappabhave, lokatthagame sive ca tadupāye.
Sammuyhati tāva naro, na vijānāti yāva saccānī"ti.

Evamettha ñāṇakiccatopi vinicchayo veditabbo.

Antogadhānaṁ pabhedāti dukkhasaccasmiñhi ṭhapetvā taṇhañceva anāsavadhamme ca sesā sabbadhammā antogadhā, samudayasacce chattiṁsa taṇhāvicaritāni. Nirodhasaccaṁ asammissaṁ, maggasacce sammādiṭṭhimukhena vīmaṁsiddhipādapaññindriyapaññābaladhammavicayasambojjhaṅgāni. Sammāsaṅkappāpadesena tayo nekkhammavitakkādayo, sammāvācāpadesena cattāri vacīsucaritāni, sammākammantāpadesena tīṇi kāyasucaritāni, sammā-ājīvamukhena appicchatā

1. Saṁ 3. 382 piṭṭhe.

ဟောတီတိ ဉာပနတ္ထံ တဒနန္တရံ သမုဒယံ၊ တတော သဟေတုကေန ဒုက္ခေန အဘိဘူတတ္တာ သံဝိဂ္ဂမာနသာနံ ဒုက္ခနိဿရဏဂဝေသီနံ နိဿရဏဒဿနေန အဿာသဇနနတ္ထံ နိရောဓံ၊ တတော နိရောဓာဓိဂမတ္ထံ နိရောဓသမ္ပာပကံ မဂ္ဂန္တိ ဧဝမေတ္ထ ကမတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အရိယသစ္စေသု၊ ယံ ဉာဏံ တဿ ကိစ္စတောတိ သစ္စဉာဏကိစ္စတောပိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ ဒုဝိဓဉှိ သစ္စဉာဏံ အနုဗောဓဉာဏဉ္စ ပဋိဝေဓဉာဏဉ္စ။ တတ္ထ အနုဗောဓဉာဏံ လောကိယံ အနုဿဝါဒိဝသေန နိရောဓေ မဂ္ဂေ စ ပဝတ္တတိ။ ပဋိဝေဓဉာဏံ လောကုတ္တရံ နိရောဓမာရမ္မဏံ ကတွာ ကိစ္စတော စတ္တာရိပိ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ ယထာဟ "ယော ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ ပဿတိ၊ ဒုက္ခသမုဒယမ္ပိ သော ပဿတိ၊ ဒုက္ခနိရောဓမ္ပိ ပဿတိ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒမ္ပိ ပဿတီ"တိ[၁] သဗ္ဗံ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ယံ ပနေတံ လောကိယံ၊ တတ္ထ ဒုက္ခဉာဏံ ပရိယုဋ္ဌာနာဘိဘဝနဝသေန ပဝတ္တမာနံ သက္ကာယဒိဋ္ဌိံ နိဝတ္တေတိ။ သမုဒယဉာဏံ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ၊ နိရောဓဉာဏံ သဿတဒိဋ္ဌိံ၊ မဂ္ဂဉာဏံ အကိရိယဒိဋ္ဌိံ။ ဒုက္ခဉာဏံ ဝါ ဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝရဟိတေသု ခန္ဓေသု ဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝသညာသင်္ခါတံ ဖလေ ဝိပ္ပဋိပတ္တိံ၊ သမုဒယဉာဏံ ဣဿရပ္ပဓာနကာလသဘာဝါဒီဟိ လောကော ပဝတ္တတီတိ အကာရဏေ ကာရဏာဘိမာနပ္ပဝတ္တံ ဟေတုမှိ ဝိပ္ပဋိပတ္တိံ၊ နိရောဓဉာဏံ အရူပလောကလောကထုပိကာဒီသု အပဝဂ္ဂဂ္ဂါဟဘူတံ နိရောဓေ ဝိပ္ပဋိပတ္တိံ၊ မဂ္ဂဉာဏံ ကာမသုခလ္လိက-အတ္တကိလမထာနုယောဂပ္ပဘေဒေ အဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂဂ္ဂါဟဝသေန ပဝတ္တံ ဥပါယေ ဝိပ္ပဋိပတ္တိံ နိဝတ္တေတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"လောကေ လောကပ္ပဘဝေ၊ လောကတ္ထဂမေ သိဝေ စ တဒုပါယေ။
သမ္မုယှတိ တာဝ နရော၊ န ဝိဇာနာတိ ယာဝ သစ္စာနီ"တိ။

ဧဝမေတ္ထ ဉာဏကိစ္စတောပိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အန္တောဂဓာနံ ပဘေဒါတိ ဒုက္ခသစ္စသ္မိဉှိ ဌပေတွာ တဏှဉ္စေဝ အနာသဝဓမ္မေ စ သေသာ သဗ္ဗဓမ္မာ အန္တောဂဓာ၊ သမုဒယသစ္စေ ဆတ္တိံသ တဏှာဝိစရိတာနိ။ နိရောဓသစ္စံ အသမ္မိဿံ၊ မဂ္ဂသစ္စေ သမ္မာဒိဋ္ဌိမုခေန ဝီမံသိဒ္ဓိပါဒပညိန္ဒြိယပညာဗလဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပါပဒေသေန တယော နေက္ခမ္မဝိတက္ကာဒယော၊ သမ္မာဝါစာပဒေသေန စတ္တာရိ ဝစီသုစရိတာနိ၊ သမ္မာကမ္မန္တာပဒေသေန တီဏိ ကာယသုစရိတာနိ၊ သမ္မာအာဇီဝမုခေန အပ္ပိစ္ဆတာ

၁-သံ ၃-၃၈၂-ပိဋ္ဌေ။

santuṭṭhitā ca. Sabbesaṁyeva vā etesaṁ sammāvācākammantājīvānaṁ ariyakantasīlattā sīlassa ca saddhāhatthena paṭiggahetabbattā tesaṁ atthitāya ca atthibhāvato saddhindriyasaddhābalachandiddhipādā, sammāvāyāmāpadesena catubbidhasammappadhānavīriyindriyavīriya-balavīriyasambojjhaṅgāni, sammāsati-apadesena catubbidhasatipaṭṭhānasatindriyasatibalasatisambojjhaṅgāni, sammāsamādhi-apadesena savitakkasavicārādayo tayo tayo samādhī cittasamādhisamādhindriyasamādhibalapītipassaddhisamādhi-upekkhāsambojjhaṅgāni antogadhānīti evamettha antogadhānaṁ pabhedāpi vinicchayo veditabbo.

Upamātoti bhāro viya hi dukkhasaccaṁ daṭṭhabbaṁ, bhārādānamiva samudayasaccaṁ, bhāranikkhepanamiva nirodhasaccaṁ, bhāranikkhepanupāyo viya maggasaccaṁ. Rogo viya ca dukkhasaccaṁ, roganidānamiva samudayasaccaṁ, rogūpasamo viya nirodhasaccaṁ, bhesajjamiva maggasaccaṁ. Dubbhikkhamiva vā dukkhasaccaṁ, dubbuṭṭhi viya samudayasaccaṁ, subhikkhamiva nirodhasaccaṁ, suvuṭṭhi viya maggasaccaṁ. Apica verīveramūlaverasamugghātaverasamugghātupāyehi visarukkharukkhamūlamūlupacchedatadupacchedupāyehi bhayabhayamūlanibbhayatadadhigamupāyehi orimatīramahoghapārimatīratamsampāpakavāyāmehi ca yojetvāpetāni upamāto veditabbānīti evamettha upamāto vinicchayo veditabbo.

Catukkatoti atthi cettha dukkhaṁ na ariyasaccaṁ, atthi ariyasaccaṁ na dukkhaṁ, atthi dukkhañceva ariyasaccañca, atthi neva dukkhaṁ na ariyasaccaṁ. Esa nayo samudayādīsu. Tattha maggasampayuttā dhammā sāmaññaphalāni ca "yadaniccaṁ taṁ dukkhan"ti[1] vacanato saṅkhāradukkhatāya dukkhaṁ na ariyasaccaṁ. Nirodho ariyasaccaṁ na dukkhaṁ. Itaraṁ pana ariyasaccadvayaṁ siyā dukkhaṁ aniccato. Na pana yassa pariññāya Bhagavati brahmacariyaṁ vussati, tathatthena[2]. Sabbākārena pana upādānakkhandhapañcakaṁ dukkhañceva ariyasaccañca aññatra taṇhāya. Maggasampayuttā dhammā sāmaññaphalāni ca yassa pariññatthaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ vussati, tathatthena neva dukkhaṁ na ariyasaccaṁ. Evaṁ samudayādīsupi yathāyogaṁ yojetvā catukkatopettha vinicchayo veditabbo.

1. Saṁ 2. 19 piṭṭhe. 2. Tathatthena (Sī, Syā)

သန္တုဋ္ဌိတာ စ။ သဗ္ဗေသံယေဝ ဝါ ဧတေသံ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါနံ အရိယကန္တသီလတ္တာ သီလဿ စ သဒ္ဓါဟတ္ထေန ပဋိဂ္ဂဟေတဗ္ဗတ္တာ တေသံ အတ္ထိတာယ စ အတ္ထိဘာဝတော သဒ္ဓိန္ဒြိယသဒ္ဓါဗလဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒါ၊ သမ္မာဝါယာမာပဒေသေန စတုဗ္ဗိဓသမ္မပ္ပဓာနဝီရိယိန္ဒြိယဝီရိယဗလဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ၊ သမ္မာသတိအပဒေသေန စတုဗ္ဗိဓသတိပဋ္ဌာနသတိန္ဒြိယသတိဗလသတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ၊ သမ္မာသမာဓိအပဒေသေန သဝိတက္ကသဝိစာရာဒယော တယော တယော သမာဓီ စိတ္တသမာဓိသမာဓိန္ဒြိယသမာဓိဗလပီတိပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ အန္တောဂဓာနီတိ ဧဝမေတ္ထ အန္တောဂဓာနံ ပဘေဒါပိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဥပမာတောတိ ဘာရော ဝိယ ဟိ ဒုက္ခသစ္စံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ဘာရာဒါနမိဝ သမုဒယသစ္စံ၊ ဘာရနိက္ခေပနမိဝ နိရောဓသစ္စံ၊ ဘာရနိက္ခေပနုပါယော ဝိယ မဂ္ဂသစ္စံ။ ရောဂေါ ဝိယ စ ဒုက္ခသစ္စံ၊ ရောဂနိဒါနမိဝ သမုဒယသစ္စံ၊ ရောဂူပသမော ဝိယ နိရောဓသစ္စံ၊ ဘေသဇ္ဇမိဝ မဂ္ဂသစ္စံ။ ဒုဗ္ဘိက္ခမိဝ ဝါ ဒုက္ခသစ္စံ၊ ဒုဗ္ဗုဋ္ဌိ ဝိယ သမုဒယသစ္စံ၊ သုဘိက္ခမိဝ နိရောဓသစ္စံ၊ သုဝုဋ္ဌိ ဝိယ မဂ္ဂသစ္စံ။ အပိစ ဝေရီဝေရမူလဝေရသမုဂ္ဃာတဝေရသမုဂ္ဃာတုပါယေဟိ ဝိသရုက္ခရုက္ခမူလမူလုပစ္ဆေဒတဒုပစ္ဆေဒုပါယေဟိ ဘယဘယမူလနိဗ္ဘယတဒဓိဂမုပါယေဟိ ဩရိမတီရမဟောဃပါရိမတီရတံသမ္ပာပကဝါယာမေဟိ စ ယောဇေတွာပေတာနိ ဥပမာတော ဝေဒိတဗ္ဗာနီတိ ဧဝမေတ္ထ ဥပမာတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

စတုက္ကတောတိ အတ္ထိ စေတ္ထ ဒုက္ခံ န အရိယသစ္စံ၊ အတ္ထိ အရိယသစ္စံ န ဒုက္ခံ၊ အတ္ထိ ဒုက္ခဉ္စေဝ အရိယသစ္စဉ္စ၊ အတ္ထိ နေဝ ဒုက္ခံ န အရိယသစ္စံ။ ဧသ နယော သမုဒယာဒီသု။ တတ္ထ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာ သာမညဖလာနိ စ "ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခ"န္တိ[၁] ဝစနတော သင်္ခါရဒုက္ခတာယ ဒုက္ခံ န အရိယသစ္စံ။ နိရောဓော အရိယသစ္စံ န ဒုက္ခံ။ ဣတရံ ပန အရိယသစ္စဒွယံ သိယာ ဒုက္ခံ အနိစ္စတော။ န ပန ယဿ ပရိညာယ ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတိ၊ တထတ္ထေန[၂]။ သဗ္ဗာကာရေန ပန ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကံ ဒုက္ခဉ္စေဝ အရိယသစ္စဉ္စ အညတြ တဏှာယ။ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာ သာမညဖလာနိ စ ယဿ ပရိညတ္ထံ ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတိ၊ တထတ္ထေန နေဝ ဒုက္ခံ န အရိယသစ္စံ။ ဧဝံ သမုဒယာဒီသုပိ ယထာယောဂံ ယောဇေတွာ စတုက္ကတောပေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-သံ ၂-၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တထတ္ထေန (သီ၊ သျာ)

Suññatekavidhādīhīti ettha suññato tāva paramatthena hi sabbāneva saccāni vedakakārakanibbutagamakābhāvato suññānīti veditabbāni. Ten'etaṁ vuccati—

"Dukkhameva hi na koci dukkhito, kārako na kiriyāva vijjati.
Atthi nibbuti na nibbuto pumā, maggamatthi gamako na vijjatī"ti.

Atha vā

Dhuvasubhasukhattasuññaṁ, purimadvayamattasuññamamatapadaṁ.
Dhuvasukha-attavirahito, maggo iti suññato tesu.

Nirodhasuññāni vā tīṇi, nirodho ca sesattayasuñño. Phalasuñño vā hettha hetu samudaye dukkhassābhāvato magge ca nirodhassa, na phalena sagabbho pakativādīnaṁ pakati viya. Hetusuññañca phalaṁ dukkhasamudayānaṁ nirodhamaggānañca asamavāyā, na hetusamavetaṁ hetuphalaṁ[1] hetuphalasamavāyavādīnaṁ dvi-aṇukādīni viya. Ten'etaṁ vuccati—

"Tayamidha nirodhasuññaṁ, tayena tenāpi nibbuti suññā.
Suñño phalena hetu, phalampi taṁ hetunā suññan"ti.

Evaṁ tāva suññato vinicchayo veditabbo.

Ekavidhādīhiti sabbameva cettha dukkhaṁ ekavidhaṁ pavattibhāvato, duvidhaṁ nāmarūpato, tividhaṁ kāmarūpārūpūpapattibhavabhedato, catubbidhaṁ catu-āhārabhedato, pañcavidhaṁ pañcupādānakkhandhabhedato. Samudayopi ekavidho pavattakabhāvato, duvidho diṭṭhisampayuttāsampayuttato, tividho kāmabhavavibhavataṇhābhedato, catubbidho catumaggappaheyyato, pañcavidho rūpābhinandanādibhedato, chabbidho chataṇhākāyabhedato. Nirodhopi ekavidho asaṅkhatadhātubhāvato, pariyāyena pana duvidho sa-upādisesa-anupādisesato, tividho bhavattayavūpasamato, catubbidho catumaggādhigamanīyato, pañcavidho pañcābhinandanavūpasamato, chabbidho chataṇhākāyakkhayabhedato. Maggopi ekavidho bhāvetabbato, duvidho samathavipassanābhedato dassanabhāvanābhedato

1. Phalaṁ (Syā)

သုညတေကဝိဓာဒီဟီတိ ဧတ္ထ သုညတော တာဝ—ပရမတ္ထေန ဟိ သဗ္ဗာနေဝ သစ္စာနိ ဝေဒကကာရကနိဗ္ဗုတဂမကာဘာဝတော သုညာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဒုက္ခမေဝ ဟိ န ကောစိ ဒုက္ခိတော၊ ကာရကော န ကိရိယာဝ ဝိဇ္ဇတိ။
အတ္ထိ နိဗ္ဗုတိ န နိဗ္ဗုတော ပုမာ၊ မဂ္ဂမတ္ထိ ဂမကော န ဝိဇ္ဇတီ”တိ။

အထ ဝါ

ဓုဝသုဘသုခတ္တသုညံ၊ ပုရိမဒွယမတ္တသုညမမတပဒံ။
ဓုဝသုခအတ္တဝိရဟိတော၊ မဂ္ဂေါ ဣတိ သုညတော တေသု။

နိရောဓသုညာနိ ဝါ တီဏိ၊ နိရောဓော စ သေသတ္တယသုညော။ ဖလသုညော ဝါ ဟေတ္ထ ဟေတု သမုဒယေ ဒုက္ခဿာဘာဝတော မဂ္ဂေ စ နိရောဓဿ၊ န ဖလေန သဂဗ္ဘော ပကတိဝါဒီနံ ပကတိ ဝိယ။ ဟေတုသုညဉ္စ ဖလံ ဒုက္ခသမုဒယာနံ နိရောဓမဂ္ဂါနဉ္စ အသမဝါယာ၊ န ဟေတုသမဝေတံ ဟေတုဖလံ[၁] ဟေတုဖလသမဝါယဝါဒီနံ ဒွိအဏုကာဒီနိ ဝိယ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“တယမိဓ နိရောဓသုညံ၊ တယေန တေနာပိ နိဗ္ဗုတိ သုညာ။
သုညော ဖလေန ဟေတု၊ ဖလမ္ပိ တံဟေတုနာ သုည”န္တိ။

ဧဝံ တာဝ သုညတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧကဝိဓာဒီဟီတိ သဗ္ဗမေဝ စေတ္ထ ဒုက္ခံ ဧကဝိဓံ ပဝတ္တိဘာဝတော၊ ဒုဝိဓံ နာမရူပတော၊ တိဝိဓံ ကာမရူပါရူပူပပတ္တိဘဝဘေဒတော၊ စတုဗ္ဗိဓံ စတုအာဟာရဘေဒတော၊ ပဉ္စဝိဓံ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓဘေဒတော။ သမုဒယောပိ ဧကဝိဓော ပဝတ္တကဘာဝတော၊ ဒုဝိဓော ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာသမ္ပယုတ္တတော၊ တိဝိဓော ကာမဘဝဝိဘဝတဏှာဘေဒတော၊ စတုဗ္ဗိဓော စတုမဂ္ဂပ္ပဟေယျတော၊ ပဉ္စဝိဓော ရူပါဘိနန္ဒနာဒိဘေဒတော၊ ဆဗ္ဗိဓော ဆတဏှာကာယဘေဒတော။ နိရောဓောပိ ဧကဝိဓော အသင်္ခတဓာတုဘာဝတော၊ ပရိယာယေန ပန ဒုဝိဓော သဉပါဒိသေသအနုပါဒိသေသတော၊ တိဝိဓော ဘဝတ္တယဝူပသမတော၊ စတုဗ္ဗိဓော စတုမဂ္ဂါဓိဂမနီယတော၊ ပဉ္စဝိဓော ပဉ္စာဘိနန္ဒနဝူပသမတော၊ ဆဗ္ဗိဓော ဆတဏှာကာယက္ခယဘေဒတော။ မဂ္ဂေါပိ ဧကဝိဓော ဘာဝေတဗ္ဗတော၊ ဒုဝိဓော သမထဝိပဿနာဘေဒတော ဒဿနဘာဝနာဘေဒတော

၁-ဖလံ (သျာ)

vā, tividho khandhattayabhedato. Ayañhi sappadesattā nagaraṁ viya rajjena nippadesehi tīhi khandhehi saṅgahito. Yath’āha—

“Na kho āvuso Visākha ariyena aṭṭhaṅgikena maggena tayo khandhā saṅgahitā. Tīhi ca kho āvuso Visākha khandhehi ariyo aṭṭhaṅgiko maggo saṅgahito. Yā cāvuso Visākha sammāvācā, yo ca sammākammanto, yo ca sammā-ājīvo, ime dhammā sīlakkhandhe saṅgahitā. Yo ca sammāvāyāmo, yā ca sammāsati, yo ca sammāsamādhi, ime dhammā samādhikkhandhe saṅgahitā. Yā ca sammādiṭṭhi, yo ca sammāsaṅkappo, ime dhammā paññākkhandhe saṅgahitā”ti[1].

Ettha hi sammāvācādayo tayo sīlameva. Tasmā te sajātito sīlakkhandhena saṅgahitā. Kiñcāpi hi Pāḷiyaṁ sīlakkhandheti bhummena niddeso kato, attho pana karaṇavaseneva veditabbo. Sammāvāyāmādīsu pana tīsu samādhi attano dhammatāya ārammaṇe ekaggabhāvena appetuṁ na sakkoti, vīriye pana paggahakiccaṁ sādhente satiyā ca apilāpanakiccaṁ sādhentiyā laddhupakāro hutvā sakkoti.

Tatrāyaṁ upamā—yathā hi nakkhattaṁ kīḷissāmāti uyyānaṁ paviṭṭhesu tīsu sahāyesu eko supupphitaṁ campakarukkhaṁ disvā hatthaṁ ukkhipitvāpi gahetuṁ na sakkuṇeyya, athassa dutiyo onamitvā piṭṭhiṁ dadeyya. So tassa piṭṭhiyaṁ ṭhatvāpi kampamāno gahetuṁ na sakkuṇeyya, athassa itaro aṁsakūṭaṁ upanāmeyya. So ekassa piṭṭhiyaṁ ṭhitvā ekassa aṁsakūṭaṁ olubbha yathāruci pupphāni ocinitvā piḷandhitvā nakkhattaṁ kīḷeyya. Evaṁsampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ.

Ekato uyyānaṁ paviṭṭhā tayo sahāyā viya hi ekato jātā sammāvāyāmādayo tayo dhammā, supupphitacampakarukkho viya ārammaṇaṁ, hatthaṁ ukkhipitvāpi gahetuṁ asakkonto viya attano dhammatāya ārammaṇe ekaggabhāvena appetuṁ asakkonto samādhi, piṭṭhiṁ datvā onatasahāyo viya vāyāmo, aṁsakūṭaṁ datvā ṭhita-

1. Ma 1. 375 piṭṭhe.

ဝါ၊ တိဝိဓော ခန္ဓတ္တယဘေဒတော။ အယဉှိ သပ္ပဒေသတ္တာ နဂရံ ဝိယ ရဇ္ဇေန နိပ္ပဒေသေဟိ တီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတော။ ယထာဟ—

“န ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ အရိယေန အဋ္ဌင်္ဂိကေန မဂ္ဂေန တယော ခန္ဓာ သင်္ဂဟိတာ။ တီဟိ စ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ခန္ဓေဟိ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ သင်္ဂဟိတော။ ယာ စာဝုသော ဝိသာခ သမ္မာဝါစာ၊ ယော စ သမ္မာကမ္မန္တော၊ ယော စ သမ္မာအာဇီဝေါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သီလက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ။ ယော စ သမ္မာဝါယာမော၊ ယာ စ သမ္မာသတိ၊ ယော စ သမ္မာသမာဓိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သမာဓိက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ။ ယာ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ယော စ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ပညာက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ”တိ[1]။

ဧတ္ထ ဟိ သမ္မာဝါစာဒယော တယော သီလမေဝ။ တသ္မာ တေ သဇာတိတော သီလက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတာ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ပါဠိယံ သီလက္ခန္ဓေတိ ဘုမ္မေန နိဒ္ဒေသော ကတော၊ အတ္ထော ပန ကရဏဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သမ္မာဝါယာမာဒီသု ပန တီသု သမာဓိ အတ္တနော ဓမ္မတာယ အာရမ္မဏေ ဧကဂ္ဂဘာဝေန အပ္ပေတုံ န သက္ကောတိ၊ ဝီရိယေ ပန ပဂ္ဂဟကိစ္စံ သာဓေန္တေ သတိယာ စ အပိလာပနကိစ္စံ သာဓေန္တိယာ လဒ္ဓုပကာရော ဟုတွာ သက္ကောတိ။

တတြာယံ ဥပမာ—ယထာ ဟိ နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမာတိ ဥယျာနံ ပဝိဋ္ဌေသု တီသု သဟာယေသု ဧကော သုပုပ္ဖိတံ စမ္ပကရုက္ခံ ဒိသွာ ဟတ္ထံ ဥက္ခိပိတွာပိ ဂဟေတုံ န သက္ကုဏေယျ၊ အထဿ ဒုတိယော ဩနမိတွာ ပိဋ္ဌိံ ဒဒေယျ။ သော တဿ ပိဋ္ဌိယံ ဌတွာပိ ကမ္ပမာနော ဂဟေတုံ န သက္ကုဏေယျ၊ အထဿ ဣတရော အံသကူဋံ ဥပနာမေယျ။ သော ဧကဿ ပိဋ္ဌိယံ ဌတွာ ဧကဿ အံသကူဋံ ဩလုဗ္ဘ ယထာရုစိ ပုပ္ဖာနိ ဩစိနိတွာ ပိဠန္ဓိတွာ နက္ခတ္တံ ကီဠေယျ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ဧကတော ဥယျာနံ ပဝိဋ္ဌာ တယော သဟာယာ ဝိယ ဟိ ဧကတော ဇာတာ သမ္မာဝါယာမာဒယော တယော ဓမ္မာ၊ သုပုပ္ဖိတစမ္ပကရုက္ခော ဝိယ အာရမ္မဏံ၊ ဟတ္ထံ ဥက္ခိပိတွာပိ ဂဟေတုံ အသက္ကောန္တော ဝိယ အတ္တနော ဓမ္မတာယ အာရမ္မဏေ ဧကဂ္ဂဘာဝေန အပ္ပေတုံ အသက္ကောန္တော သမာဓိ၊ ပိဋ္ဌိံ ဒတွာ ဩနတသဟာယော ဝိယ ဝါယာမော၊ အံသကူဋံ ဒတွာ ဌိတ-

၁-မ ၁-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။

sahāyo viya sati. Yathā tesu ekassa piṭṭhiyaṁ ṭhatvā ekassa aṁsakūṭaṁ olubbha itaro yathāruci pupphaṁ gahetuṁ sakkoti, evameva vīriye paggahakiccaṁ sādhente satiyā ca apilāpanakiccaṁ sādhentiyā laddhupakāro hutvā samādhi sakkoti ārammaṇe ekaggabhāvena appetuṁ. Tasmā samādhiyevettha sajātito samādhikkhandhena saṅgahito. Vāyāmasatiyo pana kiriyato saṅgahitā honti.

Sammādiṭṭhisammāsaṅkappesupi paññā attano dhammatāya aniccaṁ dukkhaṁ anattāti ārammaṇaṁ nicchetuṁ na sakkoti, vitakke pana ākoṭetvā ākoṭetvā dente sakkoti. Kathaṁ? Yathā hi herañɲiko kahāpaṇaṁ hatthe ṭhapetvā sabbabhāgesu oloketukāmo samānopi na cakkhutaleneva parivattetuṁ sakkoti, aṅgulipabbehi pana parivattetvā parivattetvā ito cito ca oloketuṁ sakkoti, evameva na paññā attano dhammatāya aniccādivasena ārammaṇaṁ nicchetuṁ sakkoti, abhiniropanalakkhaṇena pana āhananapariyāhananarasena vitakkena ākoṭentena viya parivattentena viya ca ādāya ādāya dinnameva nicchetuṁ sakkoti. Tasmā idhāpi sammādiṭṭhiyeva sajātito paññākkhandhena saṅgahitā. Sammāsaṅkappo pana kiriyato saṅgahito hoti. Iti imehi tīhi khandhehi maggo saṅgahaṁ gacchati. Tena vuttaṁ “tividho khandhattayabhedato”ti. Catubbidho sotāpattimaggādivasena.

Api ca sabbāneva saccāni ekavidhāni avitathattā abhiññeyyattā vā. Duvidhāni lokiyalokuttarato saṅkhatāsaṅkhatato ca. Tividhāni dassanabhāvanāhi pahātabbato appahātabbato nevapahātabbanāpahātabbato ca. Catubbidhāni pariññeyyādibhedatoti evamettha ekavidhādīhi vinicchayo veditabbo.

Sabhāgavisabhāgatoti sabbāneva ca saccāni aññamaññaṁ sabhāgāni avitathato attasuññato dukkarapaṭivedhato ca. Yath’āha—

“taṁ kiṁ maññasi Ānanda, katamaṁ nu kho dukkarataraṁ vā durabhisambhavataraṁ vā, yo dūratova sukhumena tāḷacchiggaḷena asanaṁ atipāteyya poṅkhānupoṅkhaṁ avirādhitaṁ, yo vā

သဟာယော ဝိယ သတိ။ ယထာ တေသု ဧကဿ ပိဋ္ဌိယံ ဌတွာ ဧကဿ အံသကူဋံ ဩလုဗ္ဘ ဣတရော ယထာရုစိ ပုပ္ဖံ ဂဟေတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝမေဝ ဝီရိယေ ပဂ္ဂဟကိစ္စံ သာဓေန္တေ သတိယာ စ အပိလာပနကိစ္စံ သာဓေန္တိယာ လဒ္ဓုပကာရော ဟုတွာ သမာဓိ သက္ကောတိ အာရမ္မဏေ ဧကဂ္ဂဘာဝေန အပ္ပေတုံ။ တသ္မာ သမာဓိယေဝေတ္ထ သဇာတိတော သမာဓိက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတော။ ဝါယာမသတိယော ပန ကိရိယတော သင်္ဂဟိတာ ဟောန္တိ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသမ္မာသင်္ကပ္ပေသုပိ ပညာ အတ္တနော ဓမ္မတာယ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ အာရမ္မဏံ နိစ္ဆေတုံ န သက္ကောတိ၊ ဝိတက္ကေ ပန အာကောဋေတွာ အာကောဋေတွာ ဒေန္တေ သက္ကောတိ။ ကထံ? ယထာ ဟိ ဟေရညိကော ကဟာပဏံ ဟတ္ထေ ဌပေတွာ သဗ္ဗဘာဂေသု ဩလောကေတုကာမော သမာနောပိ န စက္ခုတလေနေဝ ပရိဝတ္တေတုံ သက္ကောတိ၊ အင်္ဂုလိပဗ္ဗေဟိ ပန ပရိဝတ္တေတွာ ပရိဝတ္တေတွာ ဣတော စိတော စ ဩလောကေတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝမေဝ န ပညာ အတ္တနော ဓမ္မတာယ အနိစ္စာဒိဝသေန အာရမ္မဏံ နိစ္ဆေတုံ သက္ကောတိ၊ အဘိနိရောပနလက္ခဏေန ပန အာဟနနပရိယာဟနနရသေန ဝိတက္ကေန အာကောဋေန္တေန ဝိယ ပရိဝတ္တေန္တေန ဝိယ စ အာဒါယ အာဒါယ ဒိန္နမေဝ နိစ္ဆေတုံ သက္ကောတိ။ တသ္မာ ဣဓာပိ သမ္မာဒိဋ္ဌိယေဝ သဇာတိတော ပညာက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတာ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပန ကိရိယတော သင်္ဂဟိတော ဟောတိ။ ဣတိ ဣမေဟိ တီဟိ ခန္ဓေဟိ မဂ္ဂေါ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ တေန ဝုတ္တံ “တိဝိဓော ခန္ဓတ္တယဘေဒတော”တိ။ စတုဗ္ဗိဓော သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒိဝသေန။

အပိစ သဗ္ဗာနေဝ သစ္စာနိ ဧကဝိဓာနိ အဝိတထတ္တာ အဘိညေယျတ္တာ ဝါ။ ဒုဝိဓာနိ လောကိယလောကုတ္တရတော သင်္ခတာသင်္ခတတော စ။ တိဝိဓာနိ ဒဿနဘာဝနာဟိ ပဟာတဗ္ဗတော အပ္ပဟာတဗ္ဗတော နေဝပဟာတဗ္ဗနာပဟာတဗ္ဗတော စ။ စတုဗ္ဗိဓာနိ ပရိညေယျာဒိဘေဒတောတိ ဧဝမေတ္ထ ဧကဝိဓာဒီဟိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သဘာဂဝိသဘာဂတောတိ သဗ္ဗာနေဝ စ သစ္စာနိ အညမညံ သဘာဂါနိ အဝိတထတော အတ္တသုညတော ဒုက္ကရပဋိဝေဓတော စ။ ယထာဟ—

“တံ ကိံ မညသိ အာနန္ဒ၊ ကတမံ နု ခေါ ဒုက္ကရတရံ ဝါ ဒုရဘိသမ္ဘဝတရံ ဝါ၊ ယော ဒူရတောဝ သုခုမေန တာဠစ္ဆိဂ္ဂဠေန အသနံ အတိပါတေယျ ပေါင်္ခါနုပေါင်္ခံ အဝိရာဓိတံ၊ ယော ဝါ

sattadhā[1] bhinnassa vālassa koṭiyā koṭiṁ paṭivijjheyyāti. Etadeva bhante dukkarataraññceva durabhisambhavatarañca, yo sattadhā bhinnassa vālassa koṭiyā koṭiṁ paṭivijjheyyāti. Tato kho te Ānanda duppaṭivijjhataraṁ paṭivijjhanti, ye idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ paṭivijjhanti -pa- ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ paṭivijjhantī"ti[2].

Visabhāgāni salakkhaṇavavatthānato. Purimāni ca dve sabhāgāni duravagāhatthena gambhīrattā lokiyattā sāsavattā ca, visabhāgāni phalahetubhedato pariññeyyappahātabbato ca. Pacchimānipi dve sabhāgāni gambhīratthena duravagāhattā lokuttarattā anāsavattā ca, visabhāgāni visayavisayībhedato sacchikātabbabhāvetabbato ca. Paṭhamatatiyāni cāpi sabhāgāni phalāpadesato, visabhāgāni saṅkhatāsaṅkhatato. Dutiyacatutthāni cāpi sabhāgāni hetu-apadesato, visabhāgāni ekantakusalākusalato. Paṭhamacatutthāni cāpi sabhāgāni saṅkhatato, visabhāgāni lokiyalokuttarato. Dutiyatatiyāni cāpi sabhāgāni nevasekkhānāsekkhabhāvato, visabhāgāni sārammaṇānārammaṇato—

"Iti evaṁ pakārehi, nayehi ca vicakkhaṇo.
Vijaññā ariyasaccānaṁ, sabhāgavisabhāgatan"ti.

Suttantabhājanīya-uddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Dukkhasaccaniddesavaṇṇanā

Jātiniddesa

190. Idāni saṅkhepato uddiṭṭhāni dukkhādīni vibhajitvā dassetuṁ ayaṁ **tattha katamaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ jātipi dukkhā**ti niddesavāro āraddho. Tattha jāti veditabbā, jātiyā dukkhaṭṭho veditabbo. Jarā, maraṇaṁ,

1. Satadhā (Sī, Syā, Ka) 2. Saṁ 3. 395 piṭṭhe.

သတ္တဓာ[၁] ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာတိ။ ဧတဒေဝ ဘန္တေ ဒုက္ကရတရဉ္စေဝ ဒုရဘိသမ္ဘဝတရဉ္စ၊ ယော သတ္တဓာ ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာတိ။ တတော ခေါ တေ အာနန္ဒ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈတရံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ ယေ ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယထာဘူတံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ။ပ။ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ ယထာဘူတံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တီ”တိ[၂]။

ဝိသဘာဂါနိ သလက္ခဏဝဝတ္ထာနတော။ ပုရိမာနိ စ ဒွေ သဘာဂါနိ ဒုရဝဂါဟတ္ထေန ဂမ္ဘီရတ္တာ လောကိယတ္တာ သာသဝတ္တာ စ၊ ဝိသဘာဂါနိ ဖလဟေတုဘေဒတော ပရိညေယျပ္ပဟာတဗ္ဗတော စ။ ပစ္ဆိမာနိပိ ဒွေ သဘာဂါနိ ဂမ္ဘီရတ္ထေန ဒုရဝဂါဟတ္တာ လောကုတ္တရတ္တာ အနာသဝတ္တာ စ၊ ဝိသဘာဂါနိ ဝိသယဝိသယီဘေဒတော သစ္ဆိကာတဗ္ဗဘာဝေတဗ္ဗတော စ။ ပဌမတတိယာနိ စာပိ သဘာဂါနိ ဖလာပဒေသတော၊ ဝိသဘာဂါနိ သင်္ခတာသင်္ခတတော။ ဒုတိယစတုတ္ထာနိ စာပိ သဘာဂါနိ ဟေတုအပဒေသတော၊ ဝိသဘာဂါနိ ဧကန္တကုသလာကုသလတော။ ပဌမစတုတ္ထာနိ စာပိ သဘာဂါနိ သင်္ခတတော၊ ဝိသဘာဂါနိ လောကိယလောကုတ္တရတော။ ဒုတိယတတိယာနိ စာပိ သဘာဂါနိ နေဝသေက္ခာနာသေက္ခဘာဝတော၊ ဝိသဘာဂါနိ သာရမ္မဏာနာရမ္မဏတော—

“ဣတိ ဧဝံ ပကာရေဟိ၊ နယေဟိ စ ဝိစက္ခဏော။
ဝိဇညာ အရိယသစ္စာနံ၊ သဘာဂဝိသဘာဂတ”န္တိ။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဥဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဒုက္ခသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

ဇာတိနိဒ္ဒေသ

၁၉၀။ ဣဒါနိ သင်္ခေပတော ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ ဒုက္ခာဒီနိ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုံ အယံ **တတ္ထ ကတမံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ဇာတိပိ ဒုက္ခာ**တိ နိဒ္ဒေသဝါရော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ ဇာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ဇာတိယာ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဇရာ၊ မရဏံ၊

၁-သတဓာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-သံ ၃-၃၉၅-ပိဋ္ဌေ။

soko, paridevo, dukkhaṁ, domanassaṁ, upāyāso, appiyasampayogo, piyavippayogo veditabbo. Appiyasampayogassa piyavippayogassa dukkhaṭṭho veditabbo, icchā veditabbā, icchāya dukkhaṭṭho veditabbo. Khandhā veditabbā, khandhānaṁ dukkhaṭṭho veditabbo.

Tattha dukkhassa ariyasaccassa kathanatthāya ayaṁ mātikā idañhi dukkhaṁ nāma anekaṁ nānappakāraṁ. Seyyathidaṁ, dukkhadukkhaṁ vipariṇāmadukkhaṁ saṅkhāradukkhaṁ paṭicchannadukkhaṁ appaṭicchannadukkhaṁ pariyāyadukkhaṁ nippariyāyadukkhanti.

Tattha kāyikacetasikā dukkhavedanā sabhāvato ca nāmato ca dukkhattā **dukkhadukkhaṁ** nāma. Sukhavedanā vipariṇāmena dukkhuppattihetuto **vipariṇāmadukkhaṁ** nāma. Upekkhāvedanā ceva avasesā ca tebhūmakā saṅkhārā udayabbayapīḷitattā **saṅkhāradukkhaṁ** nāma. Tathā pīḷanaṁ pana maggaphalānampi atthi. Tasmā ete dhammā dukkhasaccapariyāpannattena saṅkhāradukkhaṁ nāmāti veditabbā. Kaṇṇasūladantasūlarāgajapariḷāhadosajapariḷāhādi kāyikacetasiko ābādho pucchitvā jānitabbato upakkamassa ca apākaṭabhāvato **paṭicchannadukkhaṁ** nāma. Apākaṭadukkhantipi vuccati. Dvattiṁsakammakāraṇādisamuṭṭhāno ābādho apucchitvāva jānitabbato upakkamassa ca pākaṭabhāvato **appaṭicchannadukkhaṁ** nāma. Pākaṭadukkhantipi vuccati. Ṭhapetvā dukkhadukkhaṁ sesaṁ dukkhasaccavibhaṅge āgataṁ jāti-ādi sabbampi tassa tassa dukkhassa vatthubhāvato **pariyāyadukkhaṁ** nāma. Dukkhadukkhaṁ **nippariyāyadukkhaṁ** nāma.

Tattha pariyāyadukkhaṁ nippariyāyadukkhanti imasmiṁ padadvaye ṭhatvā dukkhaṁ ariyasaccaṁ kathetabbaṁ. Ariyasaccañca nāmetaṁ Pāḷiyaṁ saṅkhepatopi āgacchati vitthāratopi. Saṅkhepato āgataṭṭhāne saṅkhepenapi vitthārenapi kathetuṁ vaṭṭati, vitthārato āgataṭṭhāne pana vitthāreneva kathetuṁ vaṭṭati, na saṅkhepena. Taṁ idaṁ imasmiṁ ṭhāne vitthārena āgatanti vitthāreneva kathetabbaṁ. Tasmā yaṁ taṁ niddesavāre "tattha katamaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ, jātipi dukkhā"ti-ādīni padāni gahetvā "jāti veditabbā, jātiyā dukkhaṭṭho veditabbo"ti-ādi vuttaṁ, tattha jāti-ādīni tāva "tattha katamā jāti, yā tesaṁ tesaṁ sattānaṁ tamhi tamhi sattanikāye jāti sañjātī"ti imassa pana padabhājanīyassa vasena veditabbāni.

သောကော၊ ပရိဒေဝေါ၊ ဒုက္ခံ၊ ဒေါမနဿံ၊ ဥပါယာသော၊ အပ္ပိယသမ္ပယောဂေါ၊ ပိယဝိပ္ပယောဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပ္ပိယသမ္ပယောဂဿ ပိယဝိပ္ပယောဂဿ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဣစ္ဆာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ဣစ္ဆာယ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ခန္ဓာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ခန္ဓာနံ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ ဒုက္ခဿ အရိယသစ္စဿ ကထနတ္ထာယ အယံ မာတိကာ—ဣဒါနိ ဒုက္ခံ နာမ အနေကံ နာနပ္ပကာရံ။ သေယျထိဒံ၊ ဒုက္ခဒုက္ခံ ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ သင်္ခါရဒုက္ခံ ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ အပ္ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ ပရိယာယဒုက္ခံ နိပ္ပရိယာယဒုက္ခန္တိ။

တတ္ထ ကာယိကစေတသိကာ ဒုက္ခဝေဒနာ သဘာဝတော စ နာမတော စ ဒုက္ခတ္တာ **ဒုက္ခဒုက္ခံ** နာမ။ သုခဝေဒနာ ဝိပရိဏာမေန ဒုက္ခုပ္ပတ္တိဟေတုတော **ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ** နာမ။ ဥပေက္ခာဝေဒနာ စေဝ အဝသေသာ စ တေဘူမကာ သင်္ခါရာ ဥဒယဗ္ဗယပီဠိတတ္တာ **သင်္ခါရဒုက္ခံ** နာမ။ တထာ ပီဠနံ ပန မဂ္ဂဖလာနမ္ပိ အတ္ထိ။ တသ္မာ ဧတေ ဓမ္မာ ဒုက္ခသစ္စပရိယာပန္နတ္တေန သင်္ခါရဒုက္ခံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကဏ္ဏသူလဒန္တသူလရာဂဇပရိဠာဟဒေါသဇပရိဠာဟာဒိ ကာယိကစေတသိကော အာဗာဓော ပုစ္ဆိတွာ ဇာနိတဗ္ဗတော ဥပက္ကမဿ စ အပါကဋဘာဝတော **ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ** နာမ။ အပါကဋဒုက္ခန္တိပိ ဝုစ္စတိ။ ဒွတ္တိံသကမ္မကာရဏာဒိသမုဋ္ဌာနော အာဗာဓော အပုစ္ဆိတွာဝ ဇာနိတဗ္ဗတော ဥပက္ကမဿ စ ပါကဋဘာဝတော **အပ္ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ** နာမ။ ပါကဋဒုက္ခန္တိပိ ဝုစ္စတိ။ ဌပေတွာ ဒုက္ခဒုက္ခံ သေသံ ဒုက္ခသစ္စဝိဘင်္ဂေ အာဂတံ ဇာတိအာဒိ သဗ္ဗမ္ပိ တဿ တဿ ဒုက္ခဿ ဝတ္ထုဘာဝတော **ပရိယာယဒုက္ခံ** နာမ။ ဒုက္ခဒုက္ခံ **နိပ္ပရိယာယဒုက္ခံ** နာမ။

တတ္ထ ပရိယာယဒုက္ခံ နိပ္ပရိယာယဒုက္ခန္တိ ဣမသ္မိံ ပဒဒွယေ ဌတွာ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ကထေတဗ္ဗံ။ အရိယသစ္စဉ္စ နာမေတံ ပါဠိယံ သင်္ခေပတောပိ အာဂစ္ဆတိ ဝိတ္ထာရတောပိ။ သင်္ခေပတော အာဂတဋ္ဌာနေ သင်္ခေပေနပိ ဝိတ္ထာရေနပိ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဝိတ္ထာရတော အာဂတဋ္ဌာနေ ပန ဝိတ္ထာရေနေဝ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ န သင်္ခေပေန။ တံ ဣဒံ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဝိတ္ထာရေန အာဂတန္တိ ဝိတ္ထာရေနေဝ ကထေတဗ္ဗံ။ တသ္မာ ယံ တံ နိဒ္ဒေသဝါရေ "တတ္ထ ကတမံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ၊ ဇာတိပိ ဒုက္ခာ"တိအာဒီနိ ပဒါနိ ဂဟေတွာ "ဇာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ဇာတိယာ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော"တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ ဇာတိအာဒီနိ တာဝ "တတ္ထ ကတမာ ဇာတိ၊ ယာ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ တမှိ တမှိ သတ္တနိကာယေ ဇာတိ သဉ္ဇာတီ"တိ ဣမဿ ပန ပဒဘာဇနီယဿ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

191. Tatrāyaṁ atthavaṇṇanā—**tesaṁ tesaṁ sattānan**ti ayaṁ saṅkhepato anekesaṁ sattānaṁ sādhāraṇaniddeso. Yā Devadattassa jāti, yā Somadattassa jātīti evañhi divasampi kathiyamāne neva sattā pariyādānaṁ gacchanti, na sabbaṁ aparatthadīpanaṁ sijjhati. Imehi pana dvīhi padehi na koci satto apariyādinno hoti, na kiñci aparatthadīpanaṁ na sijjhati. Tena vuttaṁ “yā tesaṁ tesaṁ sattānan”ti. **Tamhi tamhī**ti ayaṁ gatijātivasena[1] anekesaṁ sattanikāyānaṁ sādhāraṇaniddeso. **Sattanikāye**ti sattānaṁ nikāye, sattaghaṭāyaṁ sattasamūheti attho.

Jātīti ayaṁ jātisaddo anekattho. Tathāhesa “ekampi jātiṁ dvepi jātiyo”ti[2] ettha bhave āgato. “Atthi Visākhe Nigaṇṭhā nāma samaṇajātikā”ti[3] ettha nikāye. “Tiriyā nāma tiṇajāti nābhiyā uggantvā nabhaṁ āhacca ṭhitā ahosī”ti[4] ettha paññattiyaṁ. “Jāti dvīhi khandhehi saṅgahitā”ti[5] ettha saṅkhatalakkhaṇe. “Yaṁ bhikkhave mātukucchimhi paṭhamaṁ cittaṁ uppannaṁ paṭhamaṁ viññāṇaṁ pātubhūtaṁ, tadupādāya sāvassa jātī”ti[6] ettha paṭisandhiyaṁ. “Sampatijāto Ānanda bodhisatto”ti[7] ettha pasūtiyaṁ. “Anupakkuṭṭho jātivādenā”ti[8] ettha kule. “Yatohaṁ bhagini ariyāya jātiyā jāto”ti[9] ettha ariyasīle. Idha panāyaṁ savikāresu paṭhamābhinibbattakkhandhesu vattati. Tasmā jāyamānakavasena jātīti idamettha sabhāvapaccattaṁ. Sañjāyanavasena **sañjātī**ti upasaggena padaṁ vaḍḍhitaṁ. Okkamanavasena **okkanti.** Jāyanaṭṭhena vā **jāti.** Sā aparipuṇṇāyatanavasena yuttā[10]. Sañjāyanaṭṭhena **sañjāti.** Sā paripuṇṇāyatanavasena yuttā. Okkamanaṭṭhena **okkanti.** Sā aṇḍajajalābujavasena yuttā. Te hi aṇḍakosañca vatthikosañca okkamanti. Okkamantāpi pavisantā viya paṭisandhiṁ gaṇhanti. Abhinibbattanaṭṭhena **abhinibbatti.** Sā saṁsedaja-opapātikavesena yuttā. Te hi pākaṭā eva hutvā nibbattanti. Ayaṁ tāva sammutikathā.

---

1. Jātigativasena (Sī)
2. Vi 1. 5; Ma 2. 212 piṭṭhādīsu.
3. Aṁ 1. 206 piṭṭhe.
4. Aṁ 2. 210 piṭṭhe.
5. Abhi 3. 13 piṭṭhe.
6. Vi 3. 129 piṭṭhe.
7. Ma 3. 164 piṭṭhe.
8. Dī 1. 122 piṭṭhe.
9. Ma 2. 306 piṭṭhe.
10. Vuttā (Sī)

၁၉၁။ တတြာယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ—**တေသံ တေသံ သတ္တာန**န္တိ အယံ သင်္ခေပတော အနေကေသံ သတ္တာနံ သာဓာရဏနိဒ္ဒေသော။ ယာ ဒေဝဒတ္တဿ ဇာတိ၊ ယာ သောမဒတ္တဿ ဇာတီတိ ဧဝဉ္ဟိ ဒိဝသမ္ပိ ကထိယမာနေ နေဝ သတ္တာ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆန္တိ၊ န သဗ္ဗံ အပရတ္ထဒီပနံ သိဇ္ဈတိ။ ဣမေဟိ ပန ဒွီဟိ ပဒေဟိ န ကောစိ သတ္တော အပရိယာဒိန္နော ဟောတိ၊ န ကိဉ္စိ အပရတ္ထဒီပနံ န သိဇ္ဈတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ယာ တေသံ တေသံ သတ္တာန”န္တိ။ **တမှိ တမှီ**တိ အယံ ဂတိဇာတိဝသေန[1] အနေကေသံ သတ္တနိကာယာနံ သာဓာရဏနိဒ္ဒေသော။ **သတ္တနိကာယေ**တိ သတ္တာနံ နိကာယေ၊ သတ္တဃဋာယံ သတ္တသမူဟေတိ အတ္ထော။

ဇာတီတိ အယံ ဇာတိသဒ္ဒေါ အနေကတ္ထော။ တထာဟေသ “ဧကမ္ပိ ဇာတိံ ဒွေပိ ဇာတိယော”တိ[2] ဧတ္ထ ဘဝေ အာဂတော။ “အတ္ထိ ဝိသာခေ နိဂဏ္ဌာ နာမ သမဏဇာတိကာ”တိ[3] ဧတ္ထ နိကာယေ။ “တိရိယာ နာမ တိဏဇာတိ နာဘိယာ ဥဂ္ဂန္တွာ နဘံ အာဟစ္စ ဌိတာ အဟောသီ”တိ[4] ဧတ္ထ ပညတ္တိယံ။ “ဇာတိ ဒွီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတာ”တိ[5] ဧတ္ထ သင်္ခတလက္ခဏေ။ “ယံ ဘိက္ခဝေ မာတုကုစ္ဆိမှိ ပဌမံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ပဌမံ ဝိညာဏံ ပါတုဘူတံ၊ တဒုပါဒါယ သာဝဿ ဇာတီ”တိ[6] ဧတ္ထ ပဋိသန္ဓိယံ။ “သမ္ပတိဇာတော အာနန္ဒ ဗောဓိသတ္တော”တိ[7] ဧတ္ထ ပသူတိယံ။ “အနုပက္ကုဋ္ဌော ဇာတိဝါဒေန”တိ[8] ဧတ္ထ ကုလေ။ “ယတောဟံ ဘဂိနိ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတော”တိ[9] ဧတ္ထ အရိယသီလေ။ ဣဓ ပနာယံ သဝိကာရေသု ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တက္ခန္ဓေသု ဝတ္တတိ။ တသ္မာ ဇာယမာနကဝသေန ဇာတီတိ ဣဒမေတ္ထ သဘာဝပစ္စတ္တံ။ သဉ္ဇာယနဝသေန **သဉ္ဇာတီ**တိ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ။ ဩက္ကမနဝသေန **ဩက္ကန္တိ**။ ဇာယနဋ္ဌေန ဝါ **ဇာတိ**။ သာ အပရိပုဏ္ဏာယတနဝသေန ယုတ္တာ[10]။ သဉ္ဇာယနဋ္ဌေန **သဉ္ဇာတိ**။ သာ ပရိပုဏ္ဏာယတနဝသေန ယုတ္တာ။ ဩက္ကမနဋ္ဌေန **ဩက္ကန္တိ**။ သာ အဏ္ဍဇဇလာဗုဇဝသေန ယုတ္တာ။ တေ ဟိ အဏ္ဍကောသဉ္စ ဝတ္ထိကောသဉ္စ ဩက္ကမန္တိ။ ဩက္ကမန္တာပိ ပဝိသန္တာ ဝိယ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တိ။ အဘိနိဗ္ဗတ္တနဋ္ဌေန **အဘိနိဗ္ဗတ္တိ**။ သာ သံသေဒဇဩပပါတိကဝသေန ယုတ္တာ။ တေ ဟိ ပါကဋာ ဧဝ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ အယံ တာဝ သမ္မုတိကထာ။

၁-ဇာတိဂတိဝသေန (သီ)
၂-ဝိ ၁-၅၊ မ ၂-၂၁၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-အံ ၁-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၂-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ။
၅-အဘိ ၃-၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဝိ ၃-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။
၇-မ ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌေ။
၈-ဒီ ၁-၁၂၂-ပိဋ္ဌေ။
၉-မ ၂-၃၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-ဝုတ္တာ (သီ)

Idāni paramatthakathā hoti. Khandhā eva hi paramatthato pātubhavanti, na sattā. Tattha ca **khandhānan**ti ekavokārabhave ekassa, catuvokārabhave catunnaṁ, pañcavokārabhave pañcannaṁ gahaṇaṁ veditabbaṁ. **Pātubhāvo**ti uppatti. **Āyatanānan**ti ettha tatra tatra uppajjamānāyatanavasena saṅgaho veditabbo. **Paṭilābho**ti santatiyaṁ pātubhāvoyeva. Pātubhavantāneva hi tāni paṭiladdhāni nāma honti. **Ayaṁ vuccati jātī**ti ayaṁ jāti nāma kathiyati. Sā panesā tattha tattha bhave paṭhamābhinibbattilakkhaṇā, niyyātanarasā, atītabhavato idha ummujjanapaccupaṭṭhānā, phalavasena dukkhavicittatāpaccupaṭṭhānā vā.

Idāni **jātiyā dukkhaṭṭho veditabbo**ti ayañhi jāti sayaṁ na dukkhā, dukkhuppattiyā pana vatthubhāvena dukkhāti vuttā. Kataradukkhassa panāyaṁ vatthūti. Yaṁ taṁ Bālapaṇḍitasuttādīsu[1] Bhagavatāpi upamāvasena pakāsitaṁ āpāyikadukkhaṁ, yañca sugatiyaṁ manussaloke gabbhokkantimūlakādibhedaṁ dukkhaṁ uppajjati, tassa sabbassāpi esā vatthu. Tatridaṁ gabbhokkantimūlakādibhedaṁ dukkhaṁ ayañhi satto mātukucchimhi nibbattamāno na uppalapadumapuṇḍarīkādīsu nibbattati, atha kho heṭṭhā āmāsayassa upari pakkāsayassa udarapaṭalapiṭṭhikaṇḍakānaṁ vemajjhe paramasambādhe tibbandhakāre nānākuṇapagandhaparibhāvite asuciparamaduggandhapavanavicarite adhimattajegucche kucchippadese pūtimacchapūtikummāsacandanikādīsu kimi viya nibbattati. So tattha nibbatto dasa māse mātukucchisambhavena usmanā puṭapākaṁ viya paccamāno piṭṭhapiṇḍi viya sediyamāno samiñjanapasāraṇādirahito adhimattaṁ dukkhaṁ paccanubhotīti idaṁ tāva **gabbhokkantimūlakaṁ** dukkaṁ.

Yaṁ pana so mātu sahasā upakkhalanagamananisīdanavuṭṭhānaparivattanādīsu surādhuttahatthagato eḷako viya ahituṇḍikahatthagato sappapotako viya ca ākaḍḍhanaparikaḍḍhana-odhunananiddhunanādinā upakkamena adhimattaṁ dukkhamanubhavati, yañca mātu sītudakapānakāle sītanarakupapanno viya uṇhayāgubhattādi-ajjhoharaṇakāle aṅgāravuṭṭhisamparikiṇṇo viya loṇambilādi-ajjhoharaṇakāle khārapaṭicchakādikammakāraṇappatto viya tibbaṁ dukkhamanubhoti, idaṁ **gabbhapariharaṇamūlakaṁ** dukkhaṁ.

---

1. Ma 3. 203 piṭṭhādīsu.

ဣဒါနိ ပရမတ္ထကထာ ဟောတိ။ ခန္ဓာ ဧဝ ဟိ ပရမတ္ထတော ပါတုဘဝန္တိ၊ န သတ္တာ။ တတ္ထ စ **ခန္ဓာနန္တိ** ဧကဝေါကာရဘဝေ ဧကဿ, စတုဝေါကာရဘဝေ စတုန္နံ, ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဉ္စန္နံ ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ပါတုဘာဝေါ**တိ ဥပ္ပတ္တိ။ **အာယတနာနန္တိ** ဧတ္ထ တတြ တတြ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယတနဝသေန သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပဋိလာဘော**တိ သန္တတိယံ ပါတုဘာဝေါယေဝ။ ပါတုဘဝန္တာနေဝ ဟိ တာနိ ပဋိလဒ္ဓါနိ နာမ ဟောန္တိ။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဇာတီ**တိ အယံ ဇာတိ နာမ ကထိယတိ။ သာ ပနေသာ တတ္ထ တတ္ထ ဘဝေ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ၊ နိယျာတနရသာ၊ အတီတဘဝတော ဣဓ ဥမ္မုဇ္ဇနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဖလဝသေန ဒုက္ခဝိစိတ္တတာပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ။

ဣဒါနိ **ဇာတိယာ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော**တိ အယဉှိ ဇာတိ သယံ န ဒုက္ခာ၊ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိယာ ပန ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခာတိ ဝုတ္တာ။ ကတရဒုက္ခဿ ပနာယံ ဝတ္ထူတိ။ ယံ တံ ဗာလပဏ္ဍိတသုတ္တာဒီသု[1] ဘဂဝတာပိ ဥပမာဝသေန ပကာသိတံ အာပါယိကဒုက္ခံ၊ ယဉ္စ သုဂတိယံ မနုဿလောကေ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ သဗ္ဗဿာပိ ဧသာ ဝတ္ထု။ တတြိဒံ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒံ ဒုက္ခံ—အယဉှိ သတ္တော မာတုကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တမာနော န ဥပ္ပလပဒုမပုဏ္ဍရီကာဒီသု နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အထ ခေါ ဟေဋ္ဌာ အာမာသယဿ ဥပရိ ပက္ကာသယဿ ဥဒရပဋလပိဋ္ဌိကဏ္ဍကာနံ ဝေမဇ္ဈေ ပရမသမ္ဗာဓေ တိဗ္ဗန္ဓကာရေ နာနာကုဏပဂန္ဓပရိဘာဝိတေ အသုစိပရမဒုဂ္ဂန္ဓပဝနဝိစရိတေ အဓိမတ္တဇေဂုစ္ဆေ ကုစ္ဆိပ္ပဒေသေ ပူတိမစ္ဆပူတိကုမ္မာသစန္ဒနိကာဒီသု ကိမိ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တတိ။ သော တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တော ဒသ မာသေ မာတုကုစ္ဆိသမ္ဘဝေန ဥသ္မနာ ပုဋပါကံ ဝိယ ပစ္စမာနော ပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ ဝိယ သေဒိယမာနော သမိဉ္ဇနပသာရဏာဒိရဟိတော အဓိမတ္တံ ဒုက္ခံ ပစ္စနုဘောတီတိ ဣဒံ တာဝ **ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ပန သော မာတု သဟသာ ဥပက္ခလနဂမနနိသီဒနဝုဋ္ဌာနပရိဝတ္တနာဒီသု သုရာဓုတ္တဟတ္ထဂတော ဧဠကော ဝိယ အဟိတုဏ္ဍိကဟတ္ထဂတော သပ္ပပေါတကော ဝိယ စ အာကဍ္ဎနပရိကဍ္ဎနဩဓုနနနိဒ္ဓုနနာဒိနာ ဥပက္ကမေန အဓိမတ္တံ ဒုက္ခမနုဘဝတိ၊ ယဉ္စ မာတု သီတုဒကပါနကာလေ သီတနရကူပပန္နော ဝိယ ဥဏှယာဂုဘတ္တာဒိအဇ္ဈောဟရဏကာလေ အင်္ဂါရဝုဋ္ဌိသမ္ပရိကိဏ္ဏော ဝိယ လောဏမ္ဗိလာဒိအဇ္ဈောဟရဏကာလေ ခါရပဋိစ္ဆကာဒိကမ္မကာရဏပ္ပတ္တော ဝိယ တိဗ္ဗံ ဒုက္ခမနုဘောတိ၊ ဣဒံ **ဂဗ္ဘပရိဟရဏမူလကံ** ဒုက္ခံ။

၁-မ ၃-၂၀၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Yaṁ panassa mūḷhagabbhāya mātuyā mittāmaccasuhajjādīhipi adassanārahe dukkhuppattiṭṭhāne chedanaphālanādīhi dukkhaṁ uppajjati, idaṁ **gabbhavipattimūlakaṁ** dukkhaṁ. Yaṁ vijāyamānāya mātuyā kammajehi vātehi parivattetvā narakapapātaṁ viya atibhayānakaṁ yonimaggaṁ paṭipātiyamānassa paramasambādhena yonimukhena tāḷacchiggaḷena viya nikkaḍḍhiyamānassa mahānāgassa narakasattassa viya ca saṅghāṭapabbatehi vicuṇṇiyamānassa dukkhaṁ uppajjati, idaṁ **vijāyanamūlakaṁ** dukkhaṁ. Yaṁ pana jātassa taruṇavaṇasadisassa sukumarasarīrassa hatthaggahaṇanhāpanadhovanacoḷaparimajjanādikāle sūcimukhakhuradhāravijjhanaphalanasadisaṁ dukkhaṁ uppajjati, idaṁ mātukucchito **bahi nikkhamanamūlakaṁ** dukkhaṁ. Yaṁ tato paraṁ pavattiyaṁ attanāva attānaṁ vadhantassa acelakavatādivasena ātāpanaparitāpanānuyogamanuyuttassa kodhavasena abhuñjantassa ubbandhantassa ca dukkhaṁ hoti, idaṁ **attūpakkamamūlakaṁ** dukkhaṁ.

Yaṁ pana parato vadhabandhanādīni anubhavantassa dukkhaṁ uppajjati, idaṁ **parūpakkamamūlakaṁ** dukkhanti. Iti imassa sabbassāpi dukkhassa ayaṁ jāti vatthumeva hoti. Ten'etaṁ vuccati—

"Jāyetha no ce narakesu satto,
Tatthaggidāhādikamappasayhaṁ.
Labhetha dukkhaṁ nu kuhiṁ patiṭṭhaṁ,
Iccāha dukkhāti Munīdha jātiṁ.

Dukkhaṁ tiracchesu kasāpatoda-
Daṇḍābhighātādibhavaṁ anekaṁ.
Yaṁ taṁ kathaṁ tattha bhaveyya jātiṁ,
Vinā tahiṁ jāti tatopi dukkhā.

Petesu dukkhaṁ pana khuppipāsā-
Vātātapādippabhavaṁ vicittaṁ.
Yasmā ajātassa na tattha atthi,
Tasmāpi dukkhaṁ Muni jātimāha.

ယံ ပနဿ မူဠ္ဟဂဗ္ဘာယ မာတုယာ မိတ္တာမစ္စသုဟဇ္ဇာဒီဟိပိ အဒဿနာရဟေ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနေ ဆေဒနဖာလနာဒီဟိ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ဂဗ္ဘဝိပတ္တိမူလကံ** ဒုက္ခံ။ ယံ ဝိဇာယမာနာယ မာတုယာ ကမ္မဇေဟိ ဝါတေဟိ ပရိဝတ္တေတွာ နရကပပါတံ ဝိယ အတိဘယာနကံ ယောနိမဂ္ဂံ ပဋိပါတိယမာနဿ ပရမသမ္ဗာဓေန ယောနိမုခေန တာဠစ္ဆိဂ္ဂဠေန ဝိယ နိက္ကဍ္ဎိယမာနဿ မဟာနာဂဿ နရကသတ္တဿ ဝိယ စ သင်္ဃာဋပဗ္ဗတေဟိ ဝိစုဏ္ဏိယမာနဿ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ဝိဇာယနမူလကံ** ဒုက္ခံ။ ယံ ပန ဇာတဿ တရုဏဝဏသဒိသဿ သုကုမာရသရီရဿ ဟတ္ထဂ္ဂဟဏနှာပနဓောဝနစောဠပရိမဇ္ဇနာဒိကာလေ သူစိမုခခုရဓာရဝိဇ္ဈနဖာလနသဒိသံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ မာတုကုစ္ဆိတော **ဗဟိ နိက္ခမနမူလကံ** ဒုက္ခံ။ ယံ တတော ပရံ ပဝတ္တိယံ အတ္တနာဝ အတ္တာနံ ဝဓန္တဿ အစေလကဝတာဒိဝသေန အာတာပနပရိတာပနာနုယောဂမနုယုတ္တဿ ကောဓဝသေန အဘုဉ္ဇန္တဿ ဥဗ္ဗန္ဓန္တဿ စ ဒုက္ခံ ဟောတိ၊ ဣဒံ **အတ္တူပက္ကမမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ပန ပရတော ဝဓဗန္ဓနာဒီနိ အနုဘဝန္တဿ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ပရူပက္ကမမူလကံ** ဒုက္ခန္တိ။ ဣတိ ဣမဿ သဗ္ဗဿာပိ ဒုက္ခဿ အယံ ဇာတိ ဝတ္ထုမေဝ ဟောတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"ဇာယေထ နော စေ နရကေသု သတ္တော၊
တတ္ထဂ္ဂိဒါဟာဒိကမပ္ပသယှံ။
လဘေထ ဒုက္ခံ နု ကုဟိံ ပတိဋ္ဌံ၊
ဣစ္စာဟ ဒုက္ခာတိ မုနီဓ ဇာတိံ။

ဒုက္ခံ တိရစ္ဆေသု ကသာပတောဒ-
ဒဏ္ဍာဘိဃာတာဒိဘဝံ အနေကံ။
ယံ တံ ကထံ တတ္ထ ဘဝေယျ ဇာတိံ၊
ဝိနာ တဟိံ ဇာတိ တတောပိ ဒုက္ခာ။

ပေတေသု ဒုက္ခံ ပန ခုပ္ပိပါသာ-
ဝါတာတပါဒိပ္ပဘဝံ ဝိစိတ္တံ။
ယသ္မာ အဇာတဿ န တတ္ထ အတ္ထိ၊
တသ္မာပိ ဒုက္ခံ မုနိ ဇာတိမာဟ။

Tibbandhakāre ca asayhasīte,
Lokantare yaṁ asuresu dukkhaṁ.
Na taṁ bhave tattha na cassa jāti,
Yato ayaṁ jāti tatopi dukkhā.

Yañcāpi gūthanarake viya mātugabbhe,
Satto vasaṁ ciramato bahi nikkhamanañca.
Pappoti dukkhamatighoramidampi natthi,
Jātiṁ vinā itipi jātirayañhi dukkhā.

Kiṁ bhāsitena bahunā nanu yaṁ kuhiñci,
Atthīdha kiñcirapi dukkhamidaṁ kadāci.
Nevatthi jātivirahe yadato Mahesi,
Dukkhāti sabbapaṭhamaṁ imamāha jātin"ti.

Jarāniddesa

192. **Jarā**niddese **jarā**ti sabhāvapaccattaṁ. **Jīraṇatā**ti ākāraniddeso. **Khaṇḍiccan**ti-ādayo tayo kālātikkame kiccaniddesā, pacchimā dve pakatiniddesā. Ayañhi jarāti iminā padena sabhāvato dīpitā, tenassā idaṁ sabhāvapaccattaṁ. Jīraṇatāti iminā ākārato, tenassāyaṁ ākāraniddeso. Khaṇḍiccanti iminā kālātikkame dantanakhānaṁ khaṇḍitabhāvakaraṇakiccato. **Pāliccan**ti iminā kesalomānaṁ palitabhāvakaraṇakiccato. **Valittacatā**ti iminā maṁsaṁ milāpetvā tace valittabhāvakaraṇakiccato dīpitā. Tenassā ime khaṇḍicanti-ādayo tayo kālātikkame kiccaniddesā. Tehi imesaṁ vikārānaṁ dassanavasena pākaṭībhūtāti pākaṭajarā dassitā. Yatheva hi udakassa vā vātassa vā aggino vā tiṇarukkhādīnaṁ saṁbhaggapalibhaggatāya vā jhāmatāya vā gatamaggo pākaṭo hoti, na ca so gatamaggo tāneva udakādīni, evameva jarāya dantādīsu khaṇḍiccādivasena gatamaggo pākaṭo, cakkhuṁ ummīletvāpi gayhati. Na ca khaṇḍiccādīneva jarā. Na hi jarā cakkhuviññeyyā hoti.

တိဗ္ဗန္ဓကာရေ စ အသယှသီတေ၊
လောကန္တရေ ယံ အသုရေသု ဒုက္ခံ။
န တံ ဘဝေ တတ္ထ န စဿ ဇာတိ၊
ယတော အယံ ဇာတိ တတောပိ ဒုက္ခာ။

ယဉ္စာပိ ဂူထနရကေ ဝိယ မာတုဂဗ္ဘေ၊
သတ္တော ဝသံ စိရမတော ဗဟိ နိက္ခမနဉ္စ။
ပပ္ပေါတိ ဒုက္ခမတိဃောရမိဒမ္ပိ နတ္ထိ၊
ဇာတိံ ဝိနာ ဣတိပိ ဇာတိရယဉ္ဟိ ဒုက္ခာ။

ကိံ ဘာသိတေန ဗဟုနာ နနု ယံ ကုဟိဉ္စိ၊
အတ္ထီဓ ကိဉ္စိရပိ ဒုက္ခမိဒံ ကဒါစိ။
နေဝတ္ထိ ဇာတိဝိရဟေ ယဒတော မဟေသိ၊
ဒုက္ခာတိ သဗ္ဗပဌမံ ဣမမာဟ ဇာတိ"န္တိ။

ဇရာနိဒ္ဒေသ

၁၉၂။ **ဇရာ**နိဒ္ဒေသေ **ဇရာ**တိ သဘာဝပစ္စတ္တံ။ **ဇီရဏတာ**တိ အာကာရနိဒ္ဒေသော။ **ခဏ္ဍိစ္စ**န္တိအာဒယော တယော ကာလာတိက္ကမေ ကိစ္စနိဒ္ဒေသာ၊ ပစ္ဆိမာ ဒွေ ပကတိနိဒ္ဒေသာ။ အယဉ္ဟိ ဇရာတိ ဣမိနာ ပဒေန သဘာဝတော ဒီပိတာ၊ တေနဿာ ဣဒံ သဘာဝပစ္စတ္တံ။ ဇီရဏတာတိ ဣမိနာ အာကာရတော၊ တေနဿာယံ အာကာရနိဒ္ဒေသော။ ခဏ္ဍိစ္စန္တိ ဣမိနာ ကာလာတိက္ကမေ ဒန္တနခါနံ ခဏ္ဍိတဘာဝကရဏကိစ္စတော။ **ပါလိစ္စ**န္တိ ဣမိနာ ကေသလောမာနံ ပလိတဘာဝကရဏကိစ္စတော။ **ဝလိတ္တစတာ**တိ ဣမိနာ မံသံ မိလာပေတွာ တစေ ဝလိတ္တဘာဝကရဏကိစ္စတော ဒီပိတာ။ တေနဿာ ဣမေ ခဏ္ဍိစ္စန္တိအာဒယော တယော ကာလာတိက္ကမေ ကိစ္စနိဒ္ဒေသာ။ တေဟိ ဣမေသံ ဝိကာရာနံ ဒဿနဝသေန ပါကဋီဘူတာတိ ပါကဋဇရာ ဒဿိတာ။ ယထေဝ ဟိ ဥဒကဿ ဝါ ဝါတဿ ဝါ အဂ္ဂိနော ဝါ တိဏရုက္ခာဒီနံ သံဘဂ္ဂပလိဘဂ္ဂတာယ ဝါ ဈာမတာယ ဝါ ဂတမဂ္ဂေါ ပါကဋော ဟောတိ၊ န စ သော ဂတမဂ္ဂေါ တာနေဝ ဥဒကာဒီနိ၊ ဧဝမေဝ ဇရာယ ဒန္တာဒီသု ခဏ္ဍိစ္စာဒိဝသေန ဂတမဂ္ဂေါ ပါကဋော၊ စက္ခုံ ဥမ္မီလေတွာပိ ဂယှတိ။ န စ ခဏ္ဍိစ္စာဒီနေဝ ဇရာ။ န ဟိ ဇရာ စက္ခုဝိညေယျာ ဟောတိ။

Āyuno saṁhāni indriyānaṁ paripākoti imehi pana padehi kālātikkameyeva abhibyattāya āyukkhayacakkhādi-indriyaparipākasaṅkhātāya pakatiyā dīpitā, tenassime pacchimā dve pakatiniddesāti veditabbā. Tattha yasmā jaraṁ pattassa āyu hāyati, tasmā jarā "āyuno saṁhānī"ti phalūpacārena vuttā. Yasmā daharakāle suppasannāni sukhumampi attano visayaṁ sukheneva gaṇhanasamatthāni cakkhādīni indriyāni jaraṁ pattassa paripakkāni āluḷitāni avisadāni, oḷārikampi attano visayaṁ gahetuṁ asamatthāni honti, tasmā "indriyānaṁ paripāko"ti phalūpacāreneva vuttā.

Sā panesā evaṁ niddiṭṭhā sabbāpi jarā pākaṭā paṭicchannāti duvidhā hoti. Tattha dantādīsu khaṇḍādibhāvadassanato rūpadhammesu jarā **pākaṭajarā** nāma, arūpadhammesu pana jarā tādisassa vikārassa adassanato **paṭicchannajarā** nāma. Tattha yvāyaṁ khaṇḍādibhāvo dissati, so tādisānaṁ dantādīnaṁ suviññeyyattā vaṇṇoyeva, taṁ cakkhunā disvā manodvārena cintetvā "ime dantā jarāya pahaṭā"ti jaraṁ jānāti udakaṭṭhāne baddhāni gosiṅgādīni oloketvā heṭṭhā udakassa atthibhāvaṁ jānanaṁ viya. Puna avīci savīcīti evampi ayaṁ jarā duvidhā hoti. Tattha maṇikanakarajatapavāḷacandasūriyādīnaṁ mandadasakādīsu pāṇīnaṁ viya ca pupphaphalapallavādīsu apāṇīnaṁ viya ca antarantarā vaṇṇavisesādīnaṁ dubbiññeyyattā jarā **avīcijarā** nāma, nirantarajarāti attho. Tato aññesu pana yathāvuttesu antarantarā vaṇṇavisesādīnaṁ suviññeyyattā jarā **savīcijarā** nāma.

Tattha savīcijarā upādinnānupādinnakavasena evaṁ dīpetabbā daharakumārakānañhi paṭhamameva khīradantā nāma uṭṭhahanti, na te thirā. Tesu pana patitesu puna dantā uṭṭhahanti. Te paṭhamameva setā honti, jarāvātena pana pahaṭakāle kāḷakā honti. Kesā pana paṭhamameva tambāpi honti kāḷakāpi setāpi. Chavi pana salohitikā hoti. Vaḍḍhantānaṁ vaḍḍhantānaṁ odātānaṁ odātabhāvo kāḷakānaṁ kāḷakabhāvo paññāyati. Jarāvātena pana pahaṭakāle valiṁ gaṇhāti. Sabbampi sassaṁ vapitakāle setaṁ hoti, pacchā nīlaṁ. Jarāvātena pana pahaṭakāle paṇḍukaṁ hoti. Ambaṅkurenāpi dīpetuṁ vaṭṭati eva. **Ayaṁ vuccati jarā**ti

အာယုနော သံဟာနိ ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါကောတိ ဣမေဟိ ပန ပဒေဟိ ကာလာတိက္ကမေယေဝ အဘိဗျတ္တာယ အာယုက္ခယစက္ခာဒိဣန္ဒြိယပရိပါကသင်္ခါတာယ ပကတိယာ ဒီပိတာ၊ တေနဿိမေ ပစ္ဆိမာ ဒွေ ပကတိနိဒ္ဒေသာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဇရံ ပတ္တဿ အာယု ဟာယတိ၊ တသ္မာ ဇရာ “အာယုနော သံဟာနီ”တိ ဖလူပစာရေန ဝုတ္တာ။ ယသ္မာ ဒဟရကာလေ သုပ္ပသန္နာနိ သုခုမမ္ပိ အတ္တနော ဝိသယံ သုခေနေဝ ဂဏှနသမတ္ထာနိ စက္ခာဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ ဇရံ ပတ္တဿ ပရိပက္ကာနိ အာလုဠိတာနိ အဝိသဒါနိ၊ ဩဠာရိကမ္ပိ အတ္တနော ဝိသယံ ဂဟေတုံ အသမတ္ထာနိ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ “ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါကော”တိ ဖလူပစာရေနေဝ ဝုတ္တာ။

သာ ပနေသာ ဧဝံ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ သဗ္ဗာပိ ဇရာ ပါကဋာ ပဋိစ္ဆန္နာတိ ဒုဝိဓာ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒန္တာဒီသု ခဏ္ဍာဒိဘာဝဒဿနတော ရူပဓမ္မေသု ဇရာ **ပါကဋဇရာ** နာမ၊ အရူပဓမ္မေသု ပန ဇရာ တာဒိသဿ ဝိကာရဿ အဒဿနတော **ပဋိစ္ဆန္နဇရာ** နာမ။ တတ္ထ ယွာယံ ခဏ္ဍာဒိဘာဝေါ ဒိဿတိ၊ သော တာဒိသာနံ ဒန္တာဒီနံ သုဝိညေယျတ္တာ ဝဏ္ဏောယေဝ၊ တံ စက္ခုနာ ဒိသွာ မနောဒွါရေန စိန္တေတွာ “ဣမေ ဒန္တာ ဇရာယ ပဟဋာ”တိ ဇရံ ဇာနာတိ ဥဒကဋ္ဌာနေ ဗဒ္ဓါနိ ဂေါသိင်္ဂါဒီနိ ဩလောကေတွာ ဟေဋ္ဌာ ဥဒကဿ အတ္ထိဘာဝံ ဇာနနံ ဝိယ။ ပုန အဝီစိ သဝီစီတိ ဧဝမ္ပိ အယံ ဇရာ ဒုဝိဓာ ဟောတိ။ တတ္ထ မဏိကနကရဇတပဝါဠစန္ဒသူရိယာဒီနံ မန္ဒဒသကာဒီသု ပါဏီနံ ဝိယ စ ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါဒီသု အပါဏီနံ ဝိယ စ အန္တရန္တရာ ဝဏ္ဏဝိသေသာဒီနံ ဒုဗ္ဗိညေယျတ္တာ ဇရာ **အဝီစိဇရာ** နာမ၊ နိရန္တရဇရာတိ အတ္ထော။ တတော အညေသု ပန ယထာဝုတ္တေသု အန္တရန္တရာ ဝဏ္ဏဝိသေသာဒီနံ သုဝိညေယျတ္တာ ဇရာ **သဝီစိဇရာ** နာမ။

တတ္ထ သဝီစိဇရာ ဥပါဒိန္နာနုပါဒိန္နကဝသေန ဧဝံ ဒီပေတဗ္ဗာ—ဒဟရကုမာရကာနဉှိ ပဌမမေဝ ခီရဒန္တာ နာမ ဥဋ္ဌဟန္တိ၊ န တေ ထိရာ။ တေသု ပန ပတိတေသု ပုန ဒန္တာ ဥဋ္ဌဟန္တိ။ တေ ပဌမမေဝ သေတာ ဟောန္တိ၊ ဇရာဝါတေန ပန ပဟဋကာလေ ကာဠကာ ဟောန္တိ။ ကေသာ ပန ပဌမမေဝ တမ္ဗာပိ ဟောန္တိ ကာဠကာပိ သေတာပိ။ ဆဝိ ပန သလောဟိတိကာ ဟောတိ။ ဝဍ္ဎန္တာနံ ဝဍ္ဎန္တာနံ ဩဒါတာနံ ဩဒါတဘာဝေါ ကာဠကာနံ ကာဠကဘာဝေါ ပညာယတိ။ ဇရာဝါတေန ပန ပဟဋကာလေ ဝလိံ ဂဏှာတိ။ သဗ္ဗမ္ပိ သဿံ ဝပိတကာလေ သေတံ ဟောတိ၊ ပစ္ဆာ နီလံ။ ဇရာဝါတေန ပန ပဟဋကာလေ ပဏ္ဍုကံ ဟောတိ။ အမ္ဗင်္ကုရေနာပိ ဒီပေတုံ ဝဋ္ဋတိ ဧဝ။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဇရာ**တိ

ayaṁ jarā nāma kathiyati. Sā panesā khandhaparipākalakkhaṇā, maraṇūpanayanarasā, yobbannavināsapaccupaṭṭhānā.

Jarāya dukkhaṭṭho veditabboti ettha pana ayampi sayaṁ na dukkhā, dukkhassa pana vatthubhāvena dukkhāti vuttā. Katarassa dukkhassa? Kāyadukkhassa ceva domanassadukkhassa ca. Jiṇṇassa hi attabhāvo jarasakaṭaṁ viya dubbalo hoti, ṭhātuṁ vā gantuṁ vā nisīdituṁ vā vāyamantassa balavaṁ kāyadukkhaṁ uppajjati. Puttadāre yathāpure asallakkhente domanassaṁ uppajjati. Iti imesaṁ dvinnampi dukkhānaṁ vatthubhāvena dukkhāti veditabbā. Api ca—

Aṅgānaṁ sithilabhāvā, indriyānaṁ vikārato.
Yobbannassa vināsena, balassa upaghātato.

Vippavāsā satādīnaṁ, puttadārehi attano.
Appasādanīyato ceva, bhiyyo bālattapattiyā.

Pappoti dukkhaṁ yaṁ macco, kāyikaṁ mānasaṁ tathā.
Sabbametaṁ jarāhetu, yasmā tasmā jarā dukhāti.

Maraṇaniddesa

193. **Maraṇa**niddese cavanakavasena **cuti**, ekacatupañcakkhandhāya cutiyā sāmaññavacanametaṁ. **Cavanatā**ti bhāvavacanena lakkhaṇānidassanaṁ. **Bhedo**ti cutikhandhānaṁ[1] bhaṅguppattiparidīpanaṁ. **Antaradhānan**ti ghaṭassa viya bhinnassa bhinnānaṁ cutikhandhānaṁ yena kenaci pariyāyena ṭhānābhāvaparidīpanaṁ. **Maccu maraṇan**ti maccusaṅkhātaṁ maraṇaṁ. Kālo nāma antako, tassa kiriyā **kālakiriyā**. Ettāvatā sammutiyā maraṇaṁ dīpitaṁ hoti.

Idāni paramatthena dīpetuṁ **khandhānaṁ bhedo**ti-ādimāha. Paramatthena hi khandhāyeva bhijjanti, na satto nāma koci marati. Khandhesu pana bhijjamānesu satto marati, bhinnesu matoti vohāro hoti. Ettha ca catupañcavokāravasena khandhānaṁ bhedo, ekavokāravasena kaḷevarassa nikkhepo. Catuvokāravasena vā khandhānaṁ bhedo, sesadvayavasena

1. Khandhānaṁ (Ka)

အယံ ဇရာ နာမ ကထိယတိ။ သာ ပနေသာ ခန္ဓပရိပါကလက္ခဏာ၊ မရဏူပနယနရသာ၊ ယောဗ္ဗနဝိနာသပစ္စုပဋ္ဌာနာ။

ဇရာယ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဧတ္ထ ပန အယမ္ပိ သယံ န ဒုက္ခာ၊ ဒုက္ခဿ ပန ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခာတိ ဝုတ္တာ။ ကတရဿ ဒုက္ခဿ? ကာယဒုက္ခဿ စေဝ ဒေါမနဿဒုက္ခဿ စ။ ဇိဏ္ဏဿ ဟိ အတ္တဘာဝေါ ဇရသကဋံ ဝိယ ဒုဗ္ဗလော ဟောတိ၊ ဌာတုံ ဝါ ဂန္တုံ ဝါ နိသီဒိတုံ ဝါ ဝါယမန္တဿ ဗလဝံ ကာယဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပုတ္တဒါရေ ယထာပုရေ အသလ္လက္ခေန္တေ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ ဣမေသံ ဒွိန္နမ္ပိ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အပိစ—

အင်္ဂါနံ သိထိလဘာဝါ၊ ဣန္ဒြိယာနံ ဝိကာရတော။
ယောဗ္ဗနဿ ဝိနာသေန၊ ဗလဿ ဥပဃာတတော။

ဝိပ္ပဝါသာ သတာဒီနံ၊ ပုတ္တဒါရေဟိ အတ္တနော။
အပ္ပသာဒနီယတော စေဝ၊ ဘိယျော ဗာလတ္တပတ္တိယာ။

ပပ္ပေါတိ ဒုက္ခံ ယံ မစ္စော၊ ကာယိကံ မာနသံ တထာ။
သဗ္ဗမေတံ ဇရာဟေတု၊ ယသ္မာ တသ္မာ ဇရာ ဒုခါတိ။

မရဏနိဒ္ဒေသ

၁၉၃။ **မရဏ**နိဒ္ဒေသေ စဝနကဝသေန **စုတိ**၊ ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓာယ စုတိယာ သာမညဝစနမေတံ။ **စဝနတာ**တိ ဘာဝဝစနေန လက္ခဏနိဒဿနံ။ **ဘေဒေါ**တိ စုတိခန္ဓာနံ[၁] ဘင်္ဂုပ္ပတ္တိပရိဒီပနံ။ **အန္တရဓာန**န္တိ ဃဋဿ ဝိယ ဘိန္နဿ ဘိန္နာနံ စုတိခန္ဓာနံ ယေန ကေနစိ ပရိယာယေန ဌာနာဘာဝပရိဒီပနံ။ **မစ္စု မရဏ**န္တိ မစ္စုသင်္ခါတံ မရဏံ။ ကာလော နာမ အန္တကော၊ တဿ ကိရိယာ **ကာလကိရိယာ**။ ဧတ္တာဝတာ သမ္မုတိယာ မရဏံ ဒီပိတံ ဟောတိ။

ဣဒါနိ ပရမတ္ထေန ဒီပေတုံ **ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ**တိအာဒိမာဟ။ ပရမတ္ထေန ဟိ ခန္ဓာယေဝ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ န သတ္တော နာမ ကောစိ မရတိ။ ခန္ဓေသု ပန ဘိဇ္ဇမာနေသု သတ္တော မရတိ၊ ဘိန္နေသု မတောတိ ဝေါဟာရော ဟောတိ။ ဧတ္ထ စ စတုပဉ္စဝေါကာရဝသေန ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ ဧကဝေါကာရဝသေန ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ။ စတုဝေါကာရဝသေန ဝါ ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ သေသဒွယဝသေန

၁-ခန္ဓာနံ (က)

kaḷevarassa nikkhepo veditabbo. Kasmā? Bhavadvayepi rūpakāyasaṅkhātassa kaḷevarassa sabbhāvato. Yasmā vā cātumahārājikādīsu khandhā bhijjanteva, na kiñci nikkhipati, tasmā tesaṁ vasena khandhānaṁ bhedo. Manussādīsu kaḷevarassa nikkhepo. Ettha ca kaḷevarassa nikkhepakaraṇato maraṇaṁ "kaḷavarassa nikkhepo"ti vuttaṁ.

Jīvitindriyassa upacchedoti iminā indriyabaddhasseva maraṇaṁ nāma hoti, anindriyabaddhassa maraṇaṁ nāma natthīti dasseti. "Sassaṁ mataṁ, rukkho mato"ti idaṁ pana vohāramattameva. Atthato pana evarūpāni vacanāni sassādīnaṁ khayavayabhāvameva dīpenti. **Idaṁ vuccati maraṇan**ti idaṁ sabbampi maraṇaṁ nāma kathiyati.

Apicettha khaṇikamaraṇaṁ sammutimaraṇaṁ samucchedamaraṇanti ayampi bhedo veditabbo. Tattha **khaṇikamaraṇaṁ** nāma pavatte rūpārūpadhammānaṁ bhedo. Tisso mato, phusso matoti idaṁ **sammutimaraṇaṁ** nāma. Khīṇāsavassa appaṭisandhikā kālakiriyā **samucchedamaraṇaṁ** nāma. Imasmiṁ panettha sammutimaraṇaṁ adhippetaṁ. Jātikkhayamaraṇaṁ upakkamamaraṇaṁ sarasamaraṇaṁ āyukkhayamaraṇaṁ puññakkhayamaraṇantipi tasseva nāmaṁ. Tayidaṁ cutilakkhaṇaṁ, viyogarasaṁ, vippavāsapaccupaṭṭhānaṁ.

Maraṇassa dukkhaṭṭho veditabboti ettha pana idampi sayaṁ na dukkhaṁ, dukkhassa pana vatthubhāvena dukkhanti vuttaṁ. Maraṇantikāpi hi sārīrikā vedanā paṭivāte gahitā ādittatiṇukkā viya sarīraṁ nidahanti. Narakanimittādīnaṁ upaṭṭhahanakāle balavadomanassaṁ uppajjati. Iti imesaṁ dvinnampi dukkhānaṁ vatthubhāvena dukkhanti veditabbaṁ. Api ca—

"Pāpassa pāpakammādi-nimittamanupassato.
Bhaddassāpasahantassa, viyogaṁ piyavatthukaṁ.
Mīyamānassa yaṁ dukkhaṁ, mānasaṁ avisesato.
Sabbesañcāpi yaṁ sandhi-bandhanacchedanādikaṁ.
Vitujjamānamammānaṁ[1], hoti dukkhaṁ sarīrajaṁ.
Asayhamappaṭikāraṁ, dukkhassetassidaṁ yato.
Maraṇaṁ vatthu tenetaṁ, dukkhamicceva bhāsitan"ti.

1. Vitujjamānadhammānaṁ (Syā, Ka)

ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ဘဝဒ္ဝယေပိ ရူပကာယသင်္ခါတဿ ကဠေဝရဿ သဗ္ဘာဝတော။ ယသ္မာ ဝါ စာတုမဟာရာဇိကာဒီသု ခန္ဓာ ဘိဇ္ဇန္တေဝ၊ န ကိဉ္စိ နိက္ခိပတိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝသေန ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ။ မနုဿာဒီသု ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ။ ဧတ္ထ စ ကဠေဝရဿ နိက္ခေပကရဏတော မရဏံ “ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ”တိ ဝုတ္တံ။

ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ဥပစ္ဆေဒေါတိ ဣမိနာ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓဿေဝ မရဏံ နာမ ဟောတိ၊ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓဿ မရဏံ နာမ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။ “သဿံ မတံ၊ ရုက္ခော မတော”တိ ဣဒံ ပန ဝေါဟာရမတ္တမေဝ။ အတ္ထတော ပန ဧဝရူပါနိ ဝစနာနိ သဿာဒီနံ ခယဝယာဘာဝမေဝ ဒီပေန္တိ။ **ဣဒံ ဝုစ္စတိ မရဏ**န္တိ ဣဒံ သဗ္ဗမ္ပိ မရဏံ နာမ ကထိယတိ။

အပိစေတ္ထ ခဏိကမရဏံ သမ္မုတိမရဏံ သမုစ္ဆေဒမရဏန္တိ အယမ္ပိ ဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **ခဏိကမရဏံ** နာမ ပဝတ္တေ ရူပါရူပဓမ္မာနံ ဘေဒေါ။ တိဿော မတော၊ ဖုဿော မတောတိ ဣဒံ **သမ္မုတိမရဏံ** နာမ။ ခီဏာသဝဿ အပ္ပဋိသန္ဓိကာ ကာလကိရိယာ **သမုစ္ဆေဒမရဏံ** နာမ။ ဣမသ္မိံ ပနေတ္ထ သမ္မုတိမရဏံ အဓိပ္ပေတံ။ ဇာတိက္ခယမရဏံ ဥပက္ကမမရဏံ သရသမရဏံ အာယုက္ခယမရဏံ ပုညက္ခယမရဏန္တိပိ တဿေဝ နာမံ။ တယိဒံ စုတိလက္ခဏံ၊ ဝိယောဂရသံ၊ ဝိပ္ပဝါသပစ္စုပဋ္ဌာနံ။

မရဏဿ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဧတ္ထ ပန ဣဒမ္ပိ သယံ န ဒုက္ခံ၊ ဒုက္ခဿ ပန ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခန္တိ ဝုတ္တံ။ မရဏန္တိကာပိ ဟိ သာရီရိကာ ဝေဒနာ ပဋိဝါတေ ဂဟိတာ အာဒိတ္တတိဏုက္ကာ ဝိယ သရီရံ နိဒဟန္တိ။ နရကနိမိတ္တာဒီနံ ဥပဋ္ဌဟနကာလေ ဗလဝဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ ဣမေသံ ဒွိန္နမ္ပိ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အပိစ—

“ပါပဿ ပါပကမ္မာဒိ-နိမိတ္တမနုပဿတော။
ဘဒ္ဒဿာပသဟန္တဿ၊ ဝိယောဂံ ပိယဝတ္ထုကံ။
မီယမာနဿ ယံ ဒုက္ခံ၊ မာနသံ အဝိသေသတော။
သဗ္ဗေသဉ္စာပိ ယံ သန္ဓိ-ဗန္ဓနစ္ဆေဒနာဒိကံ။
ဝိတုဇ္ဇမာနမမ္မာနံ[1]၊ ဟောတိ ဒုက္ခံ သရီရဇံ။
အသယှမပ္ပဋိကာရံ၊ ဒုက္ခဿေတဿိဒံ ယတော။
မရဏံ ဝတ္ထု တေနေတံ၊ ဒုက္ခမိစ္စေဝ ဘာသိတ”န္တိ။

၁-ဝိတုဇ္ဇမာနဓမ္မာနံ (သျာ၊ က)

Api ca imāni jātijarāmaraṇāni nāma imesaṁ sattānaṁ vadhakapaccāmittā viya otāraṁ gavesantāni vicaranti. Yathā hi purisassa tīsu paccāmittesu otārāpekkhesu vicarantesu eko vadeyya "ahaṁ asuka-araññassa nāma vaṇṇaṁ kathetvā etaṁ ādāya tattha gamissāmi, ettha mayhaṁ dukkaraṁ natthī"ti. Dutiyo vadeyya "ahaṁ tava etaṁ gahetvā gatakāle pothetvā dubbalaṁ karissāmi, ettha mayhaṁ dukkaraṁ natthī"ti. Tatiyo vadeyya "tayā etasmiṁ pothetvā dubbale kate tiṇhena asinā sīsacchedanaṁ nāma mayhaṁ bhāro hotū"ti te evaṁ vatvā tathā kareyyuṁ.

Tattha paṭhamapaccāmittassa araññassa vaṇṇaṁ kathetvā taṁ ādāya tattha gatakālo viya suhajjañātimaṇḍalato nikkaḍḍhitvā yattha katthaci nibbattāpanaṁ nāma jātiyā kiccaṁ, dutiyassa pothetvā dubbalakaraṇaṁ viya nibbattakkhandhesu nipatitvā parādhīnamañcaparāyaṇabhāvakaraṇaṁ jarāya kiccaṁ, tatiyassa tiṇhena asinā sīsacchedanaṁ viya jīvitakkhayapāpanaṁ maraṇassa kiccanti veditabbaṁ.

Apicettha jātidukkhaṁ sādīnavamahākantārappaveso viya daṭṭhabbaṁ, jarādukkhaṁ tattha annapānarahitassa dubbalaṁ viya daṭṭhabbaṁ, maraṇadukkhaṁ dubbalassa iriyāpathapavattane vihataparakkamassa vāḷādīhi anayabyasanāpādanaṁ viya daṭṭhabbanti.

Sokaniddesa

194. **Soka**niddese byasatīti byasanaṁ, hitasukhaṁ khipati viddhaṁsetīti attho. Ñātīnaṁ byasanaṁ ñātibyasanaṁ, corarogabhayādīhi ñātikkhayo ñātivināsoti attho. Tena **ñātibyasanena. Phuṭṭhassā**ti ajjhotthaṭassa, abhibhūtassa samannāgatassāti attho. Sesesupi eseva nayo. Ayaṁ pana viseso bhogānaṁ byasanaṁ **bhogabyasanaṁ,** rājacorādivasena bhogakkhayo bhogavināsoti attho. Rogoyeva byasanaṁ **rogabyasanaṁ.** Rogo hi ārogyaṁ byasati vināsetīti byasanaṁ. Sīlassa byāsanaṁ **sīlabyasanaṁ.** Dussīlyassetaṁ nāmaṁ. Sammādiṭṭhiṁ vināsayamānā uppannā diṭṭhi eva byasanaṁ **diṭṭhibyasanaṁ.** Ettha ca purimāni dve anipphannāni, pacchimāni tīṇi nipphannāni tilakkhaṇabbhāhatāni. Purimāni ca tīṇi neva kusalāni na akusalāni, sīladiṭṭhibyasanadvayaṁ akusalaṁ.

အပိစ ဣမာနိ ဇာတိဇရာမရဏာနိ နာမ ဣမေသံ သတ္တာနံ ဝဓကပစ္စာမိတ္တာ ဝိယ ဩတာရံ ဂဝေသန္တာနိ ဝိစရန္တိ။ ယထာ ဟိ ပုရိသဿ တီသု ပစ္စာမိတ္တေသု ဩတာရာပေက္ခေသု ဝိစရန္တေသု ဧကော ဝဒေယျ “အဟံ အသုကအရညဿ နာမ ဝဏ္ဏံ ကထေတွာ ဧတံ အာဒါယ တတ္ထ ဂမိဿာမိ၊ ဧတ္ထ မယှံ ဒုက္ကရံ နတ္ထီ”တိ။ ဒုတိယော ဝဒေယျ “အဟံ တဝ ဧတံ ဂဟေတွာ ဂတကာလေ ပေါထေတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကရိဿာမိ၊ ဧတ္ထ မယှံ ဒုက္ကရံ နတ္ထီ”တိ။ တတိယော ဝဒေယျ “တယာ ဧတသ္မိံ ပေါထေတွာ ဒုဗ္ဗလေ ကတေ တိဏှေန အသိနာ သီသစ္ဆေဒနံ နာမ မယှံ ဘာရော ဟောတူ”တိ တေ ဧဝံ ဝတွာ တထာ ကရေယျုံ။

တတ္ထ ပဌမပစ္စာမိတ္တဿ အရညဿ ဝဏ္ဏံ ကထေတွာ တံ အာဒါယ တတ္ထ ဂတကာလော ဝိယ သုဟဇ္ဇဉာတိမဏ္ဍလတော နိက္ကဍ္ဎိတွာ ယတ္ထ ကတ္ထစိ နိဗ္ဗတ္တာပနံ နာမ ဇာတိယာ ကိစ္စံ၊ ဒုတိယဿ ပေါထေတွာ ဒုဗ္ဗလကရဏံ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တက္ခန္ဓေသု နိပတိတွာ ပရာဓီနမဉ္စပရာယဏဘာဝကရဏံ ဇရာယ ကိစ္စံ၊ တတိယဿ တိဏှေန အသိနာ သီသစ္ဆေဒနံ ဝိယ ဇီဝိတက္ခယပါပနံ မရဏဿ ကိစ္စန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစေတ္ထ ဇာတိဒုက္ခံ သာဒီနဝမဟာကန္တာရပ္ပဝေသော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ဇရာဒုက္ခံ တတ္ထ အန္နပါနရဟိတဿ ဒုဗ္ဗလံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ မရဏဒုက္ခံ ဒုဗ္ဗလဿ ဣရိယာပထပဝတ္တနေ ဝိဟတပရက္ကမဿ ဝါဠာဒီဟိ အနယဗျသနာပါဒနံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗန္တိ။

သောကနိဒ္ဒေသ

၁၉၄။ **သောက**နိဒ္ဒေသေ ဗျသတီတိ ဗျသနံ၊ ဟိတသုခံ ခိပတိ ဝိဒ္ဓံသေတီတိ အတ္ထော။ ဉာတီနံ ဗျသနံ ဉာတိဗျသနံ၊ စောရရောဂဘယာဒီဟိ ဉာတိက္ခယော ဉာတိဝိနာသောတိ အတ္ထော။ တေန **ဉာတိဗျသနေန။ ဖုဋ္ဌဿာ**တိ အဇ္ဈောတ္ထဋဿ၊ အဘိဘူတဿ သမန္နာဂတဿာတိ အတ္ထော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယံ ပန ဝိသေသော—ဘောဂါနံ ဗျသနံ **ဘောဂဗျသနံ၊** ရာဇစောရာဒိဝသေန ဘောဂက္ခယော ဘောဂဝိနာသောတိ အတ္ထော။ ရောဂေါဧဝ ဗျသနံ **ရောဂဗျသနံ။** ရောဂေါ ဟိ အာရောဂျံ ဗျသတိ ဝိနာသေတီတိ ဗျသနံ။ သီလဿ ဗျသနံ **သီလဗျသနံ။** ဒုဿီလျဿေတံ နာမံ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဝိနာသယမာနာ ဥပ္ပန္နာ ဒိဋ္ဌိ ဧဝ ဗျသနံ **ဒိဋ္ဌိဗျသနံ။** ဧတ္ထ စ ပုရိမာနိ ဒွေ အနိပ္ဖန္နာနိ၊ ပစ္ဆိမာနိ တီဏိ နိပ္ဖန္နာနိ တိလက္ခဏာဗ္ဘာဟတာနိ။ ပုရိမာနိ စ တီဏိ နေဝ ကုသလာနိ န အကုသလာနိ၊ သီလဒိဋ္ဌိဗျသနဒွယံ အကုသလံ။

Aññataraññatarenāti gahitesu vā yena kenaci aggahitesu vā mittāmaccabyasanādīsu yena kenaci. **Samannāgatassā**ti samanubandhassa aparimuccamānassa. **Aññataraññatarena dukkhadhammenā**ti yena kenaci sokadukkhassa uppattihetunā. **Soko**ti socanakavasena soko. Idaṁ tehi kāraṇehi uppajjanakasokassa sabhāvapaccattaṁ. **Socanā**ti socanākāro. **Socitattan**ti socitabhāvo. **Antosoko**ti abbhantare soko. Dutiyapadaṁ upasaggavasena vaḍḍhitaṁ. So hi abbhantare sukkhāpento viya parisukkhāpento viya uppajjatīti “antosoko antoparisoko”ti vuccati.

Cetaso parijjhāyanāti cittassa jhāyanākāro. Soko hi uppajjamāno aggi viya cittaṁ jhāpeti paridahati, “cittaṁ me jhāmaṁ, na me kiñci paṭibhātī”ti vadāpeti. Dukkhito mano dummano, tassa bhāvo **domanassaṁ.** Anupaviṭṭhaṭṭhena sokova sallanti **sokasallaṁ. Ayaṁ vuccati soko**ti ayaṁ soko nāma kathiyati. So panāyaṁ kiñcāpi atthato domanassavedanāva hoti, evaṁ santepi antonijjhānalakkhaṇo, cetaso parinijjhāyanaraso[1], anusocanapaccupaṭṭhāno.

Sokassa dukkhaṭṭho veditabboti ettha pana ayaṁ sabhāvadukkhattā ceva dukkhassa ca vatthubhāvena dukkhoti vutto. Kataradukkhassāti? Kāyikadukkhassa ceva javanakkhaṇe ca domanassadukkhassa. Sokavegena hi hadaye mahāgaṇḍo uṭṭhahitvā paripaccitvā bhijjati, mukhato vā kāḷalohitaṁ nikkhamati, balavaṁ kāyadukkhaṁ uppajjati. “Ettakā me ñātayo khayaṁ gatā, ettakā me bhogā”ti cintentassa ca balavaṁ domanassaṁ uppajjati. Iti imesaṁ dvinnaṁ dukkhānaṁ vatthubhāvenapesa dukkhoti veditabbo. Api ca—

Sattānaṁ hadayaṁ soko, sallaṁ viya vitujjati.
Aggitattova nārāco, bhusañca ḍahate puna.

Samāvahati ca byādhi-jarāmaraṇabhedanaṁ.
Dukkhampi vividhaṁ yasmā, tasmā dukkhoti vuccatīti.

1. Parijjhāpanaraso (Visuddhimagge Indriyasaccaniddese)

အညတရညတရေနာတိ ဂဟိတေသု ဝါ ယေန ကေနစိ အဂ္ဂဟိတေသု ဝါ မိတ္တာမစ္စဗျသနာဒီသု ယေန ကေနစိ။ **သမန္နာဂတဿာ**တိ သမနုဗန္ဓဿ အပရိမုစ္စမာနဿ။ **အညတရညတရေန ဒုက္ခဓမ္မေနာ**တိ ယေန ကေနစိ သောကဒုက္ခဿ ဥပ္ပတ္တိဟေတုနာ။ **သောကော**တိ သောစနကဝသေန သောကော။ ဣဒံ တေဟိ ကာရဏေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇနကသောကဿ သဘာဝပစ္စတ္တံ။ **သောစနာ**တိ သောစနာကာရော။ **သောစိတတ္တ**န္တိ သောစိတဘာဝေါ။ **အန္တောသောကော**တိ အဗ္ဘန္တရေ သောကော။ ဒုတိယပဒံ ဥပသဂ္ဂဝသေန ဝဍ္ဎိတံ။ သော ဟိ အဗ္ဘန္တရေ သုက္ခာပေန္တော ဝိယ ပရိသုက္ခာပေန္တော ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ “အန္တောသောကော အန္တောပရိသောကော”တိ ဝုစ္စတိ။

စေတသော ပရိဇ္ဈာယနာတိ စိတ္တဿ ဈာယနာကာရော။ သောကော ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော အဂ္ဂိ ဝိယ စိတ္တံ ဈာပေတိ ပရိဒဟတိ၊ “စိတ္တံ မေ ဈာမံ၊ န မေ ကိဉ္စိ ပဋိဘာတီ”တိ ဝဒါပေတိ။ ဒုက္ခိတော မနော ဒုမ္မနော၊ တဿ ဘာဝေါ **ဒေါမနဿံ။** အနုပဝိဋ္ဌဋ္ဌေန သောကောဝ သလ္လန္တိ **သောကသလ္လံ။ အယံ ဝုစ္စတိ သောကော**တိ အယံ သောကော နာမ ကထိယတိ။ သော ပနာယံ ကိဉ္စာပိ အတ္ထတော ဒေါမနဿဝေဒနာဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ အန္တောနိဇ္ဈာနလက္ခဏော၊ စေတသော ပရိနိဇ္ဈာယနရသော[1]၊ အနုသောစနပစ္စုပဋ္ဌာနော။

သောကဿ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဧတ္ထ ပန အယံ သဘာဝဒုက္ခတ္တာ စေဝ ဒုက္ခဿ စ ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခောတိ ဝုတ္တော။ ကတရဒုက္ခဿာတိ? ကာယိကဒုက္ခဿ စေဝ ဇဝနက္ခဏေ စ ဒေါမနဿဒုက္ခဿ။ သောကဝေဂေန ဟိ ဟဒယေ မဟာဂဏ္ဍော ဥဋ္ဌဟိတွာ ပရိပစ္စိတွာ ဘိဇ္ဇတိ၊ မုခတော ဝါ ကာဠလောဟိတံ နိက္ခမတိ၊ ဗလဝံ ကာယဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ “ဧတ္တကာ မေ ဉာတယော ခယံ ဂတာ၊ ဧတ္တကာ မေ ဘောဂါ”တိ စိန္တေန္တဿ စ ဗလဝံ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝေနပေသ ဒုက္ခောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိစ—

သတ္တာနံ ဟဒယံ သောကော၊ သလ္လံ ဝိယ ဝိတုဇ္ဇတိ။
အဂ္ဂိတတ္တောဝ နာရာစော၊ ဘုသဉ္စ ဍဟတေ ပုန။

သမာဝဟတိ စ ဗျာဓိ-ဇရာမရဏဘေဒနံ။
ဒုက္ခမ္ပိ ဝိဝိဓံ ယသ္မာ၊ တသ္မာ ဒုက္ခောတိ ဝုစ္စတီတိ။

၁-ပရိဇ္ဈာပနရသော (ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဣန္ဒြိယသစ္စနိဒ္ဒေသေ။)

Paridevaniddesa

195. **Paridevan**iddese "mayhaṁ dhītā mayhaṁ putto"ti evaṁ ādissa ādissa devanti rodanti etenāti **ādevo.** Taṁ taṁ vaṇṇaṁ parikittetvā parikittetvā devanti etenāti **paridevo.** Tato parāni dve dve padāni purimadvayasseva ākārabhāvaniddesavasena vuttāni. **Vācā**ti vacanaṁ. **Palāpo**ti tucchaṁ niratthakavacanaṁ. Upaḍḍhabhaṇita-aññabhaṇitādivasena virūpo palāpo **vippalāpo. Lālappo**ti punappunaṁ lapanaṁ. Lālappanākāro **lālappanā.** Lālappitassa bhāvo **lālappitattaṁ. Ayaṁ vuccati paridevo**ti ayaṁ paridevo nāma kathiyati. So lālappanalakkhaṇo, guṇadosaparikittanaraso, sambhamapaccupaṭṭhāno.

Paridevassa dukkhaṭṭho veditabboti ettha pana ayampi sayaṁ na dukkho, kāyadukkhadomanassadukkhānaṁ pana vatthubhāvena dukkhoti vutto. Paridevanto hi attano khandhaṁ muṭṭhīti potheti, ubhohi hatthehi uraṁ paharati pisati[1], sīsena bhittiyā saddhiṁ yujjhati. Tenassa balavaṁ kāyadukkhaṁ uppajjati, "ettakā me ñātayo khayaṁ vayaṁ abbhatthaṁ gatā"ti-ādīni cinteti, tenassa balavaṁ domanassaṁ uppajjati. Iti imesaṁ dvinnampi dukkhānaṁ vatthubhāvena dukkhoti veditabbo. Api ca—

Yaṁ sokasallavihato paridevamāno,
Kaṇṭhoṭṭhatālutala[2] sosajamappasayhaṁ.

Bhiyyodhimattamadhigacchatiyeva dukkhaṁ,
Dukkhoti tena Bhagavā paridevamāhāti.

Dukkhadomanassaniddesa

196-7. **Dukkhadomanassa**niddesā heṭṭhā Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyaṁ[3] vaṇṇitattā pākaṭā eva. Lakkhaṇādīni pana tesaṁ tattha vuttāneva.

"Dukkhassa dukkhaṭṭho veditabbo, domanassassa dukkhaṭṭho veditabbo"ti ettha pana ubhayampetaṁ sayañca dukkhattā kāyikacetasikadukkhānañca vatthubhāvena dukkhanti vuttaṁ. Hatthapādānañhi kaṇṇanāsikānañca chedanadukkhena

1. Piṁsati (Sī, Syā) 2. ...dālugala (Sī) 3. Abhi-Ṭṭha 1. 299 piṭṭhesu.

ပရိဒေဝနိဒ္ဒေသ

၁၉၅။ **ပရိဒေဝ**နိဒ္ဒေသေ "မယှံ ဓီတာ မယှံ ပုတ္တော"တိ ဧဝံ အာဒိဿ အာဒိဿ ဒေဝန္တိ ရောဒန္တိ ဧတေနာတိ **အာဒေဝေါ။** တံ တံ ဝဏ္ဏံ ပရိကိတ္တေတွာ ပရိကိတ္တေတွာ ဒေဝန္တိ ဧတေနာတိ **ပရိဒေဝေါ။** တတော ပရာနိ ဒွေ ဒွေ ပဒါနိ ပုရိမဒွယဿေဝ အာကာရဘာဝနိဒ္ဒေသဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **ဝါစာ**တိ ဝစနံ။ **ပလာပေါ**တိ တုစ္ဆံ နိရတ္ထကဝစနံ။ ဥပဍ္ဎဘဏိတအညဘဏိတာဒိဝသေန ဝိရူပေါ ပလာပေါ **ဝိပ္ပလာပေါ။ လာလပ္ပေါ**တိ ပုနပ္ပုနံ လပနံ။ လာလပ္ပနာကာရော **လာလပ္ပနာ။** လာလပ္ပိတဿ ဘာဝေါ **လာလပ္ပိတတ္တံ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပရိဒေဝေါ**တိ အယံ ပရိဒေဝေါ နာမ ကထိယတိ။ သော လာလပ္ပနလက္ခဏော၊ ဂုဏဒေါသပရိကိတ္တနရသော၊ သမ္ဘမပစ္စုပဋ္ဌာနော။

ပရိဒေဝဿ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဧတ္ထ ပန အယမ္ပိ သယံ န ဒုက္ခော၊ ကာယဒုက္ခဒေါမနဿဒုက္ခာနံ ပန ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခောတိ ဝုတ္တော။ ပရိဒေဝန္တော ဟိ အတ္တနော ခန္ဓံ မုဋ္ဌီဟိ ပေါထေတိ၊ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဥရံ ပဟရတိ ပိသတိ[1]၊ သီသေန ဘိတ္တိယာ သဒ္ဓိံ ယုဇ္ဈတိ။ တေနဿ ဗလဝံ ကာယဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ "ဧတ္တကာ မေ ဉာတယော ခယံ ဝယံ အဗ္ဘတ္ထံ ဂတာ"တိအာဒီနိ စိန္တေတိ၊ တေနဿ ဗလဝံ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ ဣမေသံ ဒွိန္နမ္ပိ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိစ—

ယံ သောကသလ္လဝိဟတော ပရိဒေဝမာနော၊
ကဏ္ဌောဋ္ဌတာလုတလ[2]သောသဇမပ္ပသယှံ။
ဘိယျောဓိမတ္တမဓိဂစ္ဆတိယေဝ ဒုက္ခံ၊
ဒုက္ခောတိ တေန ဘဂဝါ ပရိဒေဝမာဟာတိ။

ဒုက္ခဒေါမနဿနိဒ္ဒေသ

၁၉၆-၇။ **ဒုက္ခဒေါမနဿ**နိဒ္ဒေသာ ဟေဋ္ဌာ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယံ[3] ဝဏ္ဏိတတ္တာ ပါကဋာ ဧဝ။ လက္ခဏာဒီနိ ပန တေသံ တတ္ထ ဝုတ္တာနေဝ။

"ဒုက္ခဿ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဒေါမနဿဿ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော"တိ ဧတ္ထ ပန ဥဘယမ္ပေတံ သယဉ္စ ဒုက္ခတ္တာ ကာယိကစေတသိကဒုက္ခာနဉ္စ ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခန္တိ ဝုတ္တံ။ ဟတ္ထပါဒါနဉ္ဟိ ကဏ္ဏနာသိကာနဉ္စ ဆေဒနဒုက္ခေန

၁-ပိံသတိ (သီ၊ သျာ) ၂-....တာလုဂလ (သီ) ၃-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၉၉-ပိဋ္ဌေသု။

dukkhitassa anāthasālāyaṁ ucchiṭṭhakapālaṁ purato katvā nipannassa vaṇamukhehi puḷuvakesu nikkhamantesu balavaṁ kāyadukkhaṁ uppajjati. Nānāraṅgarattavatthamanuññālaṅkāraṁ nakkhattaṁ kīḷantaṁ mahājanaṁ disvā balavadomanassaṁ uppajjati. Evaṁ tāva dukkhassa dvinnampi dukkhānaṁ vatthubhāvo veditabbo. Api ca—

Pīḷeti kāyikamidaṁ, dukkhaṁ dukkhañca mānasaṁ bhiyyo.
Janayati yasmā tasmā, dukkhanti visesato vuttanti.

Cetodukkhasamappitā pana kese pakiriya urāni patipisanti āvaṭṭanti vivaṭṭanti, chinnapapātaṁ papatanti, satthaṁ āharanti, visaṁ khādanti, rajjuyā ubbandhanti, aggiṁ pavisanti. Taṁ taṁ viparītaṁ vatthuṁ tathā tathā vippaṭisārino pariḍayhamānacittā cintenti. Evaṁ domanassassa ubhinnampi dukkhānaṁ vatthubhāvo veditabbo. Api ca—

Pīḷeti yato cittaṁ, kāyassa ca pīḷanaṁ samāvahati.
Dukkhanti domanassampi, domanassaṁ tato ahūti.

Upāyāsaniddesa

198. **Upāyāsa**niddese āyāsanaṭṭhena **āyāso.** Saṁsīdanavisīdanākārappavattassa cittakilamathassetaṁ nāmaṁ. Balavaṁ āyāso **upāyāso.** Āyāsitabhāvo **āyāsitattaṁ.** Upāyāsitabhāvo **upāyāsitattaṁ. Ayaṁ vuccati upāyāso**ti ayaṁ upāyāso nāma kathiyati. So panesa byāsattilakkhaṇo, nitthunanaraso, visādapaccupaṭṭhāno.

Upāyāsassa dukkhaṭṭho veditabboti ettha pana ayampi sayaṁ na dukkho, ubhinnampi dukkhānaṁ vatthubhāvena dukkhoti vutto. Kupitena hi raññā issariyaṁ acchinditvā hataputtabhātikānaṁ āṇattavadhānaṁ bhayena aṭaviṁ pavisitvā nilīnānaṁ mahāvisādappattānaṁ dukkhaṭṭhānena dukkhaseyyāya dukkhanisajjāya balavaṁ kāyadukkhaṁ uppajjati, "ettakā no ñātakā ettakā bhogā naṭṭhā"ti cintentānaṁ balavadomanassaṁ uppajjati. Iti imesaṁ dvinnampi dukkhānaṁ vatthubhāvena dukkhoti veditabboti. Api ca—

ဒုက္ခိတဿ အနာထသာလာယံ ဥစ္ဆိဋ္ဌကပါလံ ပုရတော ကတွာ နိပန္နဿ ဝဏမုခေဟိ ပုဠုဝကေသု နိက္ခမန္တေသု ဗလဝံ ကာယဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ နာနာရင်္ဂရတ္တဝတ္ထမနုညာလင်္ကာရံ နက္ခတ္တံ ကီဠန္တံ မဟာဇနံ ဒိသွာ ဗလဝဒောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ တာဝ ဒုက္ခဿ ဒွိန္နမ္ပိ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိစ—

ပီဠေတိ ကာယိကမိဒံ၊ ဒုက္ခံ ဒုက္ခဉ္စ မာနသံ ဘိယျော။
ဇနယတိ ယသ္မာ တသ္မာ၊ ဒုက္ခန္တိ ဝိသေသတော ဝုတ္တန္တိ။

စေတောဒုက္ခသမပ္ပိတာ ပန ကေသေ ပကိရိယ ဥရာနိ ပတိပိသန္တိ အာဝဋ္ဋန္တိ ဝိဝဋ္ဋန္တိ၊ ဆိန္နပပါတံ ပပတန္တိ၊ သတ္ထံ အာဟရန္တိ၊ ဝိသံ ခါဒန္တိ၊ ရဇ္ဇုယာ ဥဗ္ဗန္ဓန္တိ၊ အဂ္ဂိံ ပဝိသန္တိ။ တံ တံ ဝိပရီတံ ဝတ္ထုံ တထာ တထာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော ပရိဍယှမာနစိတ္တာ စိန္တေန္တိ။ ဧဝံ ဒောမနဿဿ ဥဘိန္နမ္ပိ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိစ—

ပီဠေတိ ယတော စိတ္တံ၊ ကာယဿ စ ပီဠနံ သမာဝဟတိ။
ဒုက္ခန္တိ ဒောမနဿမ္ပိ၊ ဒောမနဿံ တတော အဟူတိ။

ဥပါယာသနိဒ္ဒေသ

၁၉၈။ **ဥပါယာသ**နိဒ္ဒေသေ အာယာသနဋ္ဌေန **အာယာသော။** သံသီဒနဝိသီဒနာကာရပ္ပဝတ္တဿ စိတ္တကိလမထဿေတံ နာမံ။ ဗလဝံ အာယာသော **ဥပါယာသော။** အာယာသိတဘာဝေါ **အာယာသိတတ္တံ။** ဥပါယာသိတဘာဝေါ **ဥပါယာသိတတ္တံ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဥပါယာသော**တိ အယံ ဥပါယာသော နာမ ကထိယတိ။ သော ပနေသ ဗျာသတ္တိလက္ခဏော၊ နိတ္ထုနနရသော၊ ဝိသာဒပစ္စုပဋ္ဌာနော။

ဥပါယာသဿ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဧတ္ထ ပန အယမ္ပိ သယံ န ဒုက္ခော၊ ဥဘိန္နမ္ပိ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခောတိ ဝုတ္တော။ ကုပိတေန ဟိ ရညာ ဣဿရိယံ အစ္ဆိန္ဒိတွာ ဟတပုတ္တဘာတိကာနံ အာဏတ္တဝဓာနံ ဘယေန အဋဝိံ ပဝိသိတွာ နိလီနာနံ မဟာဝိသာဒပ္ပတ္တာနံ ဒုက္ခဋ္ဌာနေန ဒုက္ခသေယျာယ ဒုက္ခနိသဇ္ဇာယ ဗလဝံ ကာယဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ "ဧတ္တကာ နော ဉာတကာ ဧတ္တကာ ဘောဂါ နဋ္ဌာ"တိ စိန္တေန္တာနံ ဗလဝဒောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ ဣမေသံ ဒွိန္နမ္ပိ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခောတိ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။ အပိစ—

Cittassa paridahanā, kāyassa visādanā ca adhimattaṁ.
Yaṁ dukkhamupāyāso, janeti dukkho tato vutto.

Ettha ca mandagginā antobhājaneyeva telādīnaṁ pāko viya soko, tikkhagginā paccamānassa bhājanato bahinikkhamanaṁ viya paridevo, bahinikkhantāvasesassa nikkhamitumpi appahontassa antobhājaneyeva yāva parikkhayā pāko viya upāyāso daṭṭhabbo.

Appiyasampayoganiddesa

199. **Appiyasampayoga**niddese **yassā**ti ye assa. **Aniṭṭhā**ti apariyesitā. Pariyesitā vā hontu apariyesitā vā, nāmamevetaṁ amanāpārammaṇānaṁ. Manasmiṁ na kamanti na pavisantīti **akantā.** Manasmiṁ na appiyanti, na vā manaṁ vaḍḍhentīti **amanāpā. Rūpā**ti-ādi tesaṁ sabhāvanidassanaṁ. Anatthaṁ kāmenti icchantīti **anatthakāmā.** Ahitaṁ kāmenti icchantīti **ahitakāmā.** Aphāsukaṁ dukkhavihāraṁ kāmenti icchantīti **aphāsukakāmā.** Catūhi yogehi khemaṁ nibbhayaṁ vivaṭṭaṁ na icchanti, sabhayaṁ vaṭṭameva nesaṁ kāmenti icchantīti **ayogakkhemakāmā.**

Api ca saddhādīnaṁ vuḍḍhisaṅkhātassa atthassa akāmanato tesaṁyeva hānisaṅkhātassa anatthassa ca kāmanato **anatthakāmā.** Saddhādīnaṁyeva upāyabhūtassa hitassa akāmanato saddhāhāni-ādīnaṁ upāyabhūtassa ahitassa ca kāmanato **ahitakāmā.** Phāsukavihārassa akāmanato aphāsukavihārassa ca kāmanato **aphāsukakāmā.** Yassa kassaci nibbhayassa akāmanato bhayassa ca kāmanato **ayogakkhemakāmā**ti evampettha attho daṭṭhabbo.

Saṅgatīti gantvā saṁyogo. **Samāgamo**ti āgatehi saṁyogo. **Samodhāna**nti ṭhānanisajjādīsu sahabhāvo. **Missībhāvo**ti sabbakiccānaṁ sahakaraṇaṁ. Ayaṁ sattavasena yojanā. Saṅkhāravasena pana yaṁ labbhati, taṁ gahetabbaṁ. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ appiyasampayogo nāma kathiyati. So aniṭṭhasamodhānalakkhaṇo, cittavighātakaraṇaraso, anatthabhāvapaccupaṭṭhāno.

စိတ္တဿ ပရိဒဟနာ၊ ကာယဿ ဝိသာဒနာ စ အဓိမတ္တံ။
ယံ ဒုက္ခမုပါယာသော၊ ဇနေတိ ဒုက္ခော တတော ဝုတ္တော။

ဧတ္ထ စ မန္ဒဂ္ဂိနာ အန္တောဘာဇနေယေဝ တေလာဒီနံ ပါကော ဝိယ သောကော၊ တိက္ခဂ္ဂိနာ ပစ္စမာနဿ ဘာဇနတော ဗဟိနိက္ခမနံ ဝိယ ပရိဒေဝေါ၊ ဗဟိနိက္ခန္တာဝသေသဿ နိက္ခမိတုမ္ပိ အပ္ပဟောန္တဿ အန္တောဘာဇနေယေဝ ယာဝ ပရိက္ခယာ ပါကော ဝိယ ဥပါယာသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

အပ္ပိယသမ္ပယောဂနိဒ္ဒေသ

၁၉၉။ **အပ္ပိယသမ္ပယောဂ**နိဒ္ဒေသေ **ယဿာ**တိ ယေ အဿ။ **အနိဋ္ဌာ**တိ အပရိယေသိတာ။ ပရိယေသိတာ ဝါ ဟောန္တု အပရိယေသိတာ ဝါ၊ နာမမေဝေတံ အမနာပါရမ္မဏာနံ။ မနသ္မိံ န ကမန္တိ န ပဝိသန္တီတိ **အကန္တာ။** မနသ္မိံ န အပ္ပိယန္တိ, န ဝါ မနံ ဝဍ္ဎေန္တီတိ **အမနာပါ။ ရူပါ**တိအာဒိ တေသံ သဘာဝနိဒဿနံ။ အနတ္ထံ ကာမေန္တိ ဣစ္ဆန္တီတိ **အနတ္ထကာမာ။** အဟိတံ ကာမေန္တိ ဣစ္ဆန္တီတိ **အဟိတကာမာ။** အဖာသုကံ ဒုက္ခဝိဟာရံ ကာမေန္တိ ဣစ္ဆန္တီတိ **အဖာသုကကာမာ။** စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ နိဗ္ဘယံ ဝိဝဋ္ဋံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ သဘယံ ဝဋ္ဋမေဝ နေသံ ကာမေန္တိ ဣစ္ဆန္တီတိ **အယောဂက္ခေမကာမာ။**

အပိစ သဒ္ဓါဒီနံ ဝုဍ္ဎိသင်္ခါတဿ အတ္ထဿ အကာမနတော တေသံယေဝ ဟာနိသင်္ခါတဿ အနတ္ထဿ စ ကာမနတော **အနတ္ထကာမာ။** သဒ္ဓါဒီနံယေဝ ဥပါယဘူတဿ ဟိတဿ အကာမနတော သဒ္ဓါဟာနိအာဒီနံ ဥပါယဘူတဿ အဟိတဿ စ ကာမနတော **အဟိတကာမာ။** ဖာသုကဝိဟာရဿ အကာမနတော အဖာသုကဝိဟာရဿ စ ကာမနတော **အဖာသုကကာမာ။** ယဿ ကဿစိ နိဗ္ဘယဿ အကာမနတော ဘယဿ စ ကာမနတော **အယောဂက္ခေမကာမာ**တိ ဧဝမ္ပေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သင်္ဂတီတိ ဂန္တွာ သံယောဂေါ။ **သမာဂမော**တိ အာဂတေဟိ သံယောဂေါ။ **သမောဓာန**န္တိ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု သဟဘာဝေါ။ **မိဿီဘာဝေါ**တိ သဗ္ဗကိစ္စာနံ သဟကရဏံ။ အယံ သတ္တဝသေန ယောဇနာ။ သင်္ခါရဝသေန ပန ယံ လဗ္ဘတိ၊ တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ အပ္ပိယသမ္ပယောဂေါ နာမ ကထိယတိ။ သော အနိဋ္ဌသမောဓာနလက္ခဏော၊ စိတ္တဝိဃာတကရဏရသော၊ အနတ္ထဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနော။

So atthato eko dhammo nāma natthi, kevalaṁ appiyasampayuttānaṁ duvidhassāpi dukkhassa vatthubhāvato dukkhoti vutto. Aniṭṭhāni hi vatthūni samodhānagatāni vijjhanachedanaphālanādīhi kāyikampi dukkhaṁ uppādenti, ubbegajananato mānasampi. Ten'etaṁ vuccati—

Disvāva appiye dukkhaṁ, paṭhamaṁ hoti cetasi.
Tadupakkamasambhūta-matha kāye yato idha.

Tato dukkhadvayassāpi, vatthuto so Mahesinā.
Dukkho vuttoti viññeyyo, appiyehi samāgamoti.

Piyavippayoganiddesa

200. **Piyavippayoga**niddeso vuttapaṭipakkhanayena veditabbo. **Mātā vā**ti-ādi panettha atthakāme sarūpena dassetuṁ vuttaṁ. Tattha mamāyatīti **mātā.** Piyāyatīti **pitā.** Bhajatīti **bhātā.** Tathā **bhaginī.** Mettāyantīti **mittā.** Minantīti vā **mittā,** sabbaguyhesu anto pakkhipantīti attho. Kiccakaraṇīyesu sahabhāvaṭṭhena amā hontīti **amaccā.** Ayaṁ amhākaṁ ajjhattikoti evaṁ jānanti, ñāyantīti vā **ñātī.** Lohitena sambandhāti **sālohitā.** Evametāni padāni atthato veditabbāni. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ piyehi vippayogo nāma kathiyati. So iṭṭhavatthuviyogalakkhaṇo, sokuppādanaraso, byasanapaccupaṭṭhāno.

So atthato eko dhammo nāma natthi, kevalaṁ piyavippayuttānaṁ duvidhassāpi dukkhassa vatthubhāvato dukkhoti vutto. Iṭṭhāni hi vatthūni viyujjamānāni sarīrassa sosanamilāpanādibhāvena kāyikampi dukkhaṁ uppādenti, yampi no ahosi, tampi no natthīti anusocāpanato mānasampi. Ten'etaṁ vuccati—

Ñātidhanādiviyogā, sokasarasamappitā vitujjanti.
Bālā yato tatoyaṁ, dukkhoti mato piyaviyogoti.

Icchāniddesa

201. **Icchā**niddese **jātidhammānan**ti jātisabhāvānaṁ jātipakatikānaṁ. **Icchā uppajjatī**ti taṇhā uppajjati. **Aho vatā**ti patthanā.

သော အတ္ထတော ဧကော ဓမ္မော နာမ နတ္ထိ၊ ကေဝလံ အပ္ပိယသမ္ပယုတ္တာနံ ဒုဝိဓဿာပိ ဒုက္ခဿ ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခောတိ ဝုတ္တော။ အနိဋ္ဌာနိ ဟိ ဝတ္ထူနိ သမောဓာနဂတာနိ ဝိဇ္ဈနစ္ဆေဒနဖာလနာဒီဟိ ကာယိကမ္ပိ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေန္တိ၊ ဥဗ္ဗေဂဇနနတော မာနသမ္ပိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

ဒိသွာဝ အပ္ပိယေ ဒုက္ခံ၊ ပဌမံ ဟောတိ စေတသိ။
တဒုပက္ကမသမ္ဘူတ-မထ ကာယေ ယတော ဣဓ။

တတော ဒုက္ခဒွယဿာပိ၊ ဝတ္ထုတော သော မဟေသိနာ။
ဒုက္ခော ဝုတ္တောတိ ဝိညေယျော၊ အပ္ပိယေဟိ သမာဂမောတိ။

ပိယဝိပ္ပယောဂနိဒ္ဒေသ

၂၀၀။ **ပိယဝိပ္ပယောဂ**နိဒ္ဒေသော ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **မာတာ ဝါ**တိအာဒိ ပနေတ္ထ အတ္ထကာမေ သရူပေန ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ မမာယတီတိ **မာတာ**။ ပိယာယတီတိ **ပိတာ**။ ဘဇတီတိ **ဘာတာ**။ တထာ **ဘဂိနီ**။ မေတ္တာယန္တီတိ **မိတ္တာ**။ မိနန္တီတိ ဝါ **မိတ္တာ**၊ သဗ္ဗဂုယှေသု အန္တော ပက္ခိပန္တီတိ အတ္ထော။ ကိစ္စကရဏီယေသု သဟဘာဝဋ္ဌေန အမာ ဟောန္တီတိ **အမစ္စာ**။ အယံ အမှာကံ အဇ္ဈတ္တိကောတိ ဧဝံ ဇာနန္တိ၊ ဉာယန္တီတိ ဝါ **ဉာတီ**။ လောဟိတေန သမ္ဗန္ဓာတိ **သာလောဟိတာ**။ ဧဝမေတာနိ ပဒါနိ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ပိယေဟိ ဝိပ္ပယောဂေါ နာမ ကထိယတိ။ သော ဣဋ္ဌဝတ္ထုဝိယောဂလက္ခဏော၊ သောကုပ္ပါဒနရသော၊ ဗျသနပစ္စုပဋ္ဌာနော။

သော အတ္ထတော ဧကော ဓမ္မော နာမ နတ္ထိ၊ ကေဝလံ ပိယဝိပ္ပယုတ္တာနံ ဒုဝိဓဿာပိ ဒုက္ခဿ ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခောတိ ဝုတ္တော။ ဣဋ္ဌာနိ ဟိ ဝတ္ထူနိ ဝိယုဇ္ဇမာနာနိ သရီရဿ သောသနမိလာပနာဒိဘာဝေန ကာယိကမ္ပိ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေန္တိ၊ ယမ္ပိ နော အဟောသိ၊ တမ္ပိ နော နတ္ထီတိ အနုသောစာပနတော မာနသမ္ပိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

ဉာတိဓနာဒိဝိယောဂါ၊ သောကသရသမပ္ပိတာ ဝိတုဇ္ဇန္တိ။
ဗာလာ ယတော တတောယံ၊ ဒုက္ခောတိ မတော ပိယဝိယောဂေါတိ။

ဣစ္ဆာနိဒ္ဒေသ

၂၀၁။ **ဣစ္ဆာ**နိဒ္ဒေသေ **ဇာတိဓမ္မာနန္တိ** ဇာတိသဘာဝါနံ ဇာတိပကတိကာနံ။ **ဣစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **အဟော ဝတာ**တိ ပတ္ထနာ။

Na kho panetaṁ icchāya pattabbanti yaṁ etaṁ "aho vata mayaṁ na jātidhammā assāma, na ca vata no jāti āgaccheyyā"ti evaṁ pahīnasamudayesu sādhūsu vijjamānaṁ ajātidhammattaṁ, parinibbutesu ca vijjamānaṁ jātiyā anāgamanaṁ icchitaṁ, taṁ icchantassāpi maggabhāvanāya vinā apattabbato anicchantassa ca bhāvanāya pattabbato na icchāya pattabbaṁ nāma hoti. **Idampī**ti etampi. Upari sesāni upādāya pikāro. **Yampicchan**ti yenapi dhammena alabbhaneyyaṁ vatthuṁ icchanto na labhati, taṁ alabbhaneyyavatthu-icchanaṁ dukkhanti veditabbaṁ. **Jarādhammānan**ti-ādīsupi eseva nayo. Evametta alabbhaneyyavatthūsu icchāva "yampicchaṁ na labhati, tampi dukkhan"ti vuttā. Sā alabbhaneyyavatthu-icchanalakkhaṇā, tappariyesanarasā, tesaṁ appattipaccupaṭṭhānā.

Dvinnaṁ pana dukkhānaṁ vatthubhāvato dukkhāti vuttā. Ekacco hi rājā bhavissatīti sambhāvito hoti. So chinnabhinnagaṇena parivārito pabbatavisamaṁ vā vanagahanaṁ vā pavisati. Atha rājā taṁ pavattiṁ ñatvā balakāyaṁ peseti. So rājapurisehi nihataparivāro sayampi laddhappahāro palāyamāno rukkhantaraṁ vā pāsāṇantaraṁ vā pavisati. Tasmiṁ samaye mahāmegho uṭṭhahati, tibbandhakārā kāḷavaddalikā hoti. Atha naṁ samantato kāḷakipillikādayo pāṇā parivāretvā gaṇhanti. Tenassa balavakāyadukkhaṁ uppajjati. Mā ekaṁ nissāya ettakā ñātī ca bhogā ca vinaṭṭhāti cintentassa balavadomanassaṁ uppajjati. Iti ayaṁ icchā imesaṁ dvinnampi dukkhānaṁ vatthubhāvena dukkhāti veditabbā. Api ca—

Taṁ taṁ patthayamānānaṁ, tassa tassa alābhato.
Yaṁ vighātamayaṁ dukkhaṁ, sattānaṁ idha jāyati.

Alabbhaneyyavatthūnaṁ, patthanā tassa kāraṇaṁ.
Yasmā tasmā Jino dukkhaṁ, icchitālābhamabravīti.

Upādānakkhandhaniddesa

202. **Upādānakkhandha**niddese **saṁkhittenā**ti desanaṁ sandhāya vuttaṁ. Dukkhañhi ettakāni dukkhasatānīti vā ettakāni dukkhasahassānīti vā ettakāni

န ခေါ ပနေတံ ဣစ္ဆာယ ပတ္တဗ္ဗန္တိ ယံ ဧတံ ''အဟော ဝတ မယံ န ဇာတိဓမ္မာ အဿာမ၊ န စ ဝတ နော ဇာတိ အာဂစ္ဆေယျာ''တိ ဧဝံ ပဟီနသမုဒယေသု သာဓူသု ဝိဇ္ဇမာနံ အဇာတိဓမ္မတ္တံ, ပရိနိဗ္ဗုတေသု စ ဝိဇ္ဇမာနံ ဇာတိယာ အနာဂမနံ ဣစ္ဆိတံ၊ တံ ဣစ္ဆန္တဿာပိ မဂ္ဂဘာဝနာယ ဝိနာ အပတ္တဗ္ဗတော အနိစ္ဆန္တဿ စ ဘာဝနာယ ပတ္တဗ္ဗတော န ဣစ္ဆာယ ပတ္တဗ္ဗံ နာမ ဟောတိ။ **ဣဒမ္ပီ**တိ ဧတမ္ပိ။ ဥပရိ သေသာနိ ဥပါဒါယ ပိကာရော။ **ယမ္ပိစ္ဆ**န္တိ ယေနပိ ဓမ္မေန အလဗ္ဘနေယျံ ဝတ္ထုံ ဣစ္ဆန္တော န လဘတိ၊ တံ အလဗ္ဘနေယျဝတ္ထုဣစ္ဆနံ ဒုက္ခန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဇရာဓမ္မာန**န္တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတ္ထ အလဗ္ဘနေယျဝတ္ထူသု ဣစ္ဆာဝ ''ယမ္ပိစ္ဆံ န လဘတိ၊ တမ္ပိ ဒုက္ခ''န္တိ ဝုတ္တာ။ သာ အလဗ္ဘနေယျဝတ္ထုဣစ္ဆနလက္ခဏာ၊ တပ္ပရိယေသနရသာ၊ တေသံ အပ္ပတ္တိပစ္စုပဋ္ဌာနာ။

ဒွိန္နံ ပန ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခာတိ ဝုတ္တာ။ ဧကစ္စော ဟိ ရာဇာ ဘဝိဿတီတိ သမ္ဘာဝိတော ဟောတိ။ သော ဆိန္နဘိန္နဂဏေန ပရိဝါရိတော ပဗ္ဗတဝိသမံ ဝါ ဝနဂဟနံ ဝါ ပဝိသတိ။ အထ ရာဇာ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ ဗလကာယံ ပေသေတိ။ သော ရာဇပုရိသေဟိ နိဟတပရိဝါရော သယမ္ပိ လဒ္ဓပ္ပဟာရော ပလာယမာနော ရုက္ခန္တရံ ဝါ ပါသာဏန္တရံ ဝါ ပဝိသတိ။ တသ္မိံ သမယေ မဟာမေဃော ဥဋ္ဌဟတိ၊ တိဗ္ဗန္ဓကာရာ ကာဠဝဒ္ဒလိကာ ဟောတိ။ အထ နံ သမန္တတော ကာဠကိပိလ္လိကာဒယော ပါဏာ ပရိဝါရေတွာ ဂဏှန္တိ။ တေနဿ ဗလဝကာယဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မံ ဧကံ နိဿာယ ဧတ္တကာ ဉာတီ စ ဘောဂါ စ ဝိနဋ္ဌာတိ စိန္တေန္တဿ ဗလဝဒောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ အယံ ဣစ္ဆာ ဣမေသံ ဒွိန္နမ္ပိ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝေန ဒုက္ခာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အပိစ—

တံ တံ ပတ္ထယမာနာနံ၊ တဿ တဿ အလာဘတော။
ယံ ဝိဃာတမယံ ဒုက္ခံ၊ သတ္တာနံ ဣဓ ဇာယတိ။

အလဗ္ဘနေယျဝတ္ထူနံ၊ ပတ္ထနာ တဿ ကာရဏံ။
ယသ္မာ တသ္မာ ဇိနော ဒုက္ခံ၊ ဣစ္ဆိတာလာဘမဗြဝီတိ။

ဥပါဒါနက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသ

၂၀၂။ **ဥပါဒါနက္ခန္ဓ**နိဒ္ဒေသေ **သံခိတ္တေနာ**တိ ဒေသနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဒုက္ခဉှိ ဧတ္တကာနိ ဒုက္ခသတာနီတိ ဝါ ဧတ္တကာနိ ဒုက္ခသဟဿာနီတိ ဝါ ဧတ္တကာနိ

dukkhasatasahassānīti vā saṁkhipituṁ na sakkā, desanā pana sakkā. Tasmā “dukkhaṁ nāma aññaṁ kiñci natthi, saṁkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā”ti desanaṁ saṁkhipento evamāha. **Seyyathidan**ti nipāto. Tassa te katameti ceti attho. **Rūpupādānakkhandho**ti-ādīnaṁ attho Khandhavibhaṅge vaṇṇitoyeva.

Khandhānaṁ dukkhaṭṭho veditabboti ettha pana

Jātippabhutikaṁ dukkhaṁ, yaṁ vuttaṁ idha tādinā.
Avuttaṁ yañca taṁ sabbaṁ, vinā ete na vijjati.

Yasmā tasmā upādāna-kkhandhā saṅkhepato ime.
Dukkhāti vuttā dukkhanta-desakena Mahesinā.

Tathā hi indhanamiva pāvako, lakkhamiva paharaṇāni, gorūpamiva ḍaṁsamakasādayo, khettamiva lāvakā, gāmaṁ viya gāmaghātakā, upādānakkhandhapañcakameva jāti-ādayo nānappakārehi bādhayamānā tiṇalatādīni viya bhūmiyaṁ, pupphaphalapallavādīni viya rukkhesu, upādānakkhandhesuyeva nibbattanti. Upādānakkhandhānañca ādidukkhaṁ jāti, majjhedukkhaṁ jarā, pariyosānadukkhaṁ maraṇaṁ, māraṇantikadukkhābhighātena pariḍayhamānadukkhaṁ soko tadasahanato lālappanadukkhaṁ paridevo, tato dhātukkhobhasaṅkhāta-aniṭṭhaphoṭṭhabbasamāyogato kāyassa ābādhanadukkhaṁ dukkhaṁ, tena bādhiyamānānaṁ puthujjanānaṁ tattha paṭighuppattito cetobādhanadukkhaṁ domanassaṁ, sokādivuḍḍhiyā janitavisādānaṁ anutthunanadukkhaṁ upāyāso, manorathavighātappattānaṁ icchāvighātadukkhaṁ icchitālābhoti evaṁ nānappakārato upaparikkhiyamānā upādānakkhandhāva dukkhāti yadetaṁ ekamekaṁ dassetvā vuccamānaṁ anekehi kappehi na sakkā asesato vattuṁ, taṁ sabbampi dukkhaṁ ekajalabindumhi sakalasamuddajalarasaṁ viya yesu kesuci pañcasu upādānakkhandhesu saṁkhipitvā dassetuṁ “saṁkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā”ti Bhagavā avocāti.

Dukkhasaccaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဒုက္ခသတသဟဿာနီတိ ဝါ သံခိပိတုံ န သက္ကာ၊ ဒေသနာ ပန သက္ကာ။ တသ္မာ “ဒုက္ခံ နာမ အညံ ကိဉ္စိ နတ္ထိ၊ သံခိတ္တေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ”တိ ဒေသနံ သံခိပေန္တော ဧဝမာဟ။ **သေယျထိဒ**န္တိ နိပါတော။ တဿ တေ ကတမေတိ စေတိ အတ္ထော။ **ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓော**တိအာဒီနံ အတ္ထော ခန္ဓဝိဘင်္ဂေ ဝဏ္ဏိတောယေဝ။

ခန္ဓာနံ ဒုက္ခဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဧတ္ထ ပန—

ဇာတိပ္ပဘုတိကံ ဒုက္ခံ၊ ယံ ဝုတ္တံ ဣဓ တာဒိနာ။
အဝုတ္တံ ယဉ္စ တံ သဗ္ဗံ၊ ဝိနာ ဧတေ န ဝိဇ္ဇတိ။

ယသ္မာ တသ္မာ ဥပါဒါန-က္ခန္ဓာ သင်္ခေပတော ဣမေ။
ဒုက္ခာတိ ဝုတ္တာ ဒုက္ခန္တ-ဒေသကေန မဟေသိနာ။

တထာ ဟိ ဣန္ဓနမိဝ ပါဝကော၊ လက္ခမိဝ ပဟရဏာနိ၊ ဂေါရူပမိဝ ဍံသမကသာဒယော၊ ခေတ္တမိဝ လာဝကာ၊ ဂါမံ ဝိယ ဂါမဃာတကာ၊ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကမေဝ ဇာတိအာဒယော နာနပ္ပကာရေဟိ ဗာဓယမာနာ တိဏလတာဒီနိ ဝိယ ဘူမိယံ, ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါဒီနိ ဝိယ ရုက္ခေသု, ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသုယေဝ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနဉ္စ အာဒိဒုက္ခံ ဇာတိ၊ မဇ္ဈေဒုက္ခံ ဇရာ၊ ပရိယောသာနဒုက္ခံ မရဏံ၊ မာရဏန္တိကဒုက္ခာဘိဃာတေန ပရိဍယှမာနဒုက္ခံ သောကော၊ တဒသဟနတော လာလပ္ပနဒုက္ခံ ပရိဒေဝေါ၊ တတော ဓာတုက္ခောဘသင်္ခါတ-အနိဋ္ဌဖောဋ္ဌဗ္ဗသမာယောဂတော ကာယဿ အာဗာဓနဒုက္ခံ ဒုက္ခံ၊ တေန ဗာဓိယမာနာနံ ပုထုဇ္ဇနာနံ တတ္ထ ပဋိဃုပ္ပတ္တိတော စေတောဗာဓနဒုက္ခံ ဒေါမနဿံ၊ သောကာဒိဝုဍ္ဎိယာ ဇနိတဝိသာဒါနံ အနုတ္ထုနနဒုက္ခံ ဥပါယာသော၊ မနောရထဝိဃာတပ္ပတ္တာနံ ဣစ္ဆာဝိဃာတဒုက္ခံ ဣစ္ဆိတာလာဘောတိ ဧဝံ နာနပ္ပကာရတော ဥပပရိက္ခိယမာနာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဝ ဒုက္ခာတိ ယဒေတံ ဧကမေကံ ဒဿေတွာ ဝုစ္စမာနံ အနေကေဟိ ကပ္ပေဟိ န သက္ကာ အသေသတော ဝတ္တုံ၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဒုက္ခံ ဧကဇလဗိန္ဒုမှိ သကလသမုဒ္ဒဇလရသံ ဝိယ ယေသု ကေသုစိ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု သံခိပိတွာ ဒဿေတုံ “သံခိတ္တေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ”တိ ဘဂဝါ အဝေါစာတိ။

ဒုက္ခသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Samudayasaccaniddesavaṇṇanā

203. **Samudayasacca**niddese **yāyaṁ taṇhā**ti yā ayaṁ taṇhā. **Ponobbhavikā**ti[1] punabbhavakaraṇaṁ punobbhavo, puno bbhavo sīlamassāti ponobbhavikā[2]. Api ca punabbhavaṁ deti, punabbhavāya saṁvattati, punappunaṁ bhave nibbattetīti ponobbhavikā. Sā panesā punabbhavassa dāyikāpi atthi adāyikāpi, punabbhavāya saṁvattanikāpi atthi asaṁvattanikāpi. Dinnāya paṭisandhiyā upadhivepakkamattāpi. Sā punabbhavaṁ dadamānāpi adadamānāpi punabbhavāya saṁvattamānāpi asaṁvattamānāpi dinnāya paṭisandhiyā upadhivepakkamattāpi ponobbhavikā evāti nāmaṁ labhati. Abhinandanasaṅkhātena nandirāgena sahagatāti **nandirāgasahagatā.** Nandirāgena saddhiṁ atthato ekattameva gatāti vuttaṁ hoti. **Tatratatrābhinandinī**ti yatra yatra attabhāvo, tatratatrābhinandinī. Rūpādīsu vā ārammaṇesu tatratatrābhinandinī, rūpābhinandinī saddagandharasaphoṭṭhabbadhammābhinandinīti attho. **Seyyathidan**ti nipāto. Tassa sā katamāti ceti attho. **Kāmataṇhā**ti kāme taṇhā kāmataṇhā. Pañcakāmaguṇikarāgassetaṁ adhivacanaṁ. Bhave taṇhā **bhavataṇhā.** Bhavapatthanāvasena uppannassa sassatadiṭṭhisahagatassa rūpārūpabhavarāgassa ca jhānanikantiyā cetaṁ adhivacanaṁ. Vibhave taṇhā **vibhavataṇhā.** Ucchedadiṭṭhisahagatassa rāgassetaṁ adhivacanaṁ.

Idāni tassā taṇhāya vatthuṁ vitthārato dassetuṁ **sā kho panesā**ti-ādimāha. Tattha **uppajjatī**ti jāyati. **Nivisatī**ti punappunaṁ pavattivasena patiṭṭhahati. **Yaṁ loke piyarūpaṁ sātarūpan**ti yaṁ lokasmiṁ piyasabhāvañceva madhurasabhāvañca. **Cakkhuṁ loke**ti-ādīsu lokasmiñhi cakkhādīsu mamattena abhiniviṭṭhā sattā sampattiyaṁ patiṭṭhitā attano cakkhuṁ ādāsādīsu nimittaggahaṇānusārena vippasannapañcapasādaṁ suvaṇṇavimāne ugghāṭitamaṇi sīhapañjaraṁ viya maññanti, sotaṁ rajatapanāḷikaṁ viya pāmaṅgasuttakaṁ viya ca maññanti, tuṅganāsāti laddhavohāraṁ ghānaṁ vaṭṭetvā ṭhapitaharitālavaṭṭiṁ viya maññanti, jivhaṁ rattakambalapaṭalaṁ viya mudusiniddhamadhurarasadaṁ maññanti, kāyaṁ sālalaṭṭhiṁ viya suvaṇṇatoraṇaṁ viya ca maññanti, manaṁ aññesaṁ manena asadisaṁ uḷāraṁ maññanti, rūpaṁ suvaṇṇakaṇikārapupphādivaṇṇaṁ.

1. Ponobhavikāti (Sī) 2. Ponobhavikā (Sī)

၂-သမုဒယသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၀၃။ **သမုဒယသစ္စ**နိဒ္ဒေသေ **ယာယံ တဏှာ**တိ ယာ အယံ တဏှာ။ **ပေါနောဗ္ဘဝိကာ**တိ[1] ပုနဗ္ဘဝကရဏံ ပုနောဗ္ဘဝေါ၊ ပုနောဗ္ဘဝေါ သီလမဿာတိ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ[2]။ အပိစ ပုနဗ္ဘဝံ ဒေတိ၊ ပုနဗ္ဘဝါယ သံဝတ္တတိ၊ ပုနပ္ပုနံ ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ။ သာ ပနေသာ ပုနဗ္ဘဝဿ ဒါယိကာပိ အတ္ထိ အဒါယိကာပိ၊ ပုနဗ္ဘဝါယ သံဝတ္တနိကာပိ အတ္ထိ အသံဝတ္တနိကာပိ။ ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဥပဓိဝေပက္ကမတ္တာပိ။ သာ ပုနဗ္ဘဝံ ဒဒမာနာပိ အဒဒမာနာပိ ပုနဗ္ဘဝါယ သံဝတ္တမာနာပိ အသံဝတ္တမာနာပိ ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဥပဓိဝေပက္ကမတ္တာပိ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ ဧဝါတိ နာမံ လဘတိ။ အဘိနန္ဒနသင်္ခါတေန နန္ဒိရာဂေန သဟဂတာတိ **နန္ဒိရာဂသဟဂတာ။** နန္ဒိရာဂေန သဒ္ဓိံ အတ္ထတော ဧကတ္တမေဝ ဂတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တတြတတြာဘိနန္ဒိနီ**တိ ယတြ ယတြ အတ္တဘာဝေါ၊ တတြတတြာဘိနန္ဒိနီ။ ရူပါဒီသု ဝါ အာရမ္မဏေသု တတြတတြာဘိနန္ဒိနီ၊ ရူပါဘိနန္ဒိနီ သဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗဓမ္မာဘိနန္ဒိနီတိ အတ္ထော။ **သေယျထိဒ**န္တိ နိပါတော။ တဿ သာ ကတမာတိ စေတိ အတ္ထော။ **ကာမတဏှာ**တိ ကာမေ တဏှာ ကာမတဏှာ။ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဘဝေ တဏှာ **ဘဝတဏှာ။** ဘဝပတ္ထနာဝသေန ဥပ္ပန္နဿ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတဿ ရူပါရူပဘဝရာဂဿ စ ဈာနနိကန္တိယာ စေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိဘဝေ တဏှာ **ဝိဘဝတဏှာ။** ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတဿ ရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။

ဣဒါနိ တဿာ တဏှာယ ဝတ္ထုံ ဝိတ္ထာရတော ဒဿေတုံ **သာ ခေါ ပနေသာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ဇာယတိ။ **နိဝိသတီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ပဝတ္တိဝသေန ပတိဋ္ဌဟတိ။ **ယံ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပ**န္တိ ယံ လောကသ္မိံ ပိယသဘာဝဉ္စေဝ မဓုရသဘာဝဉ္စ။ **စက္ခုံ လောကေ**တိအာဒီသု လောကသ္မိဉှိ စက္ခာဒီသု မမတ္တေန အဘိနိဝိဋ္ဌာ သတ္တာ သမ္ပတ္တိယံ ပတိဋ္ဌိတာ အတ္တနော စက္ခုံ အာဒါသာဒီသု နိမိတ္တဂ္ဂဟဏာနုသာရေန ဝိပ္ပသန္နပဉ္စပသာဒံ သုဝဏ္ဏဝိမာနေ ဥဂ္ဃာဋိတမဏိသီဟပဉ္ဇရံ ဝိယ မညန္တိ၊ သောတံ ရဇတပနာဠိကံ ဝိယ ပါမင်္ဂသုတ္တကံ ဝိယ စ မညန္တိ၊ တုင်္ဂနာသာတိ လဒ္ဓဝေါဟာရံ ဃာနံ ဝဋ္ဋေတွာ ဌပိတဟရိတာလဝဋ္ဋိံ ဝိယ မညန္တိ၊ ဇိဝှံ ရတ္တကမ္ဗလပဋလံ ဝိယ မုဒုသိနိဒ္ဓမဓုရရသဒံ မညန္တိ၊ ကာယံ သာလလဋ္ဌိံ ဝိယ သုဝဏ္ဏတောရဏံ ဝိယ စ မညန္တိ၊ မနံ အညေသံ မနေန အသဒိသံ ဥဠာရံ မညန္တိ၊ ရူပံ သုဝဏ္ဏကဏိကာရပုပ္ဖါဒိဝဏ္ဏံ

၁-ပေါနောဘဝိကာတိ (သီ) ၂-ပေါနောဘဝိကာ (သီ)

viya, saddaṁ mattakaravīkakokilamandadhamitamaṇivaṁsanigghosaṁ viya, attanā paṭiladdhāni catusamuṭṭhānikagandhārammaṇādīni "kassa aññassa evarūpāni atthī"ti maññanti, tesaṁ evaṁ maññamānānaṁ tāni cakkhādīni piyarūpāni ceva honti sātarūpāni ca. Atha nesaṁ tattha anuppannā ceva taṇhā uppajjati, uppannā ca punappunaṁ pavattivasena nivisati. Tasmā Bhagavā "cakkhuṁ loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjatī"ti-ādimāha. Tattha **uppajjamānā**ti yadā uppajjati, tadā ettha uppajjatīti attho. Esa nayo sabbatthāpīti.

Samudayasaccaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Nirodhasaccaniddesavaṇṇanā

204. **Nirodhasacca**niddese **yo tassāyeva taṇhāyā**ti ettha "yo tasseva dukkhassā"ti vattabbe yasmā samudayanirodheneva dukkhaṁ nirujjhati, no aññathā. Yath'āha—

"Yathāpi mūle anupaddave daḷhe,
Chinnopi rukkho punareva rūhati.
Evampi taṇhānusaye anūhate,
Nibbattatī dukkhamidaṁ punappunan"ti[1].

Tasmā taṁ dukkhanirodhaṁ dassento samudayanirodhena dassetuṁ evamāha. Sīhasamānavuttino hi Tathāgatā, te dukkhaṁ nirodhentā dukkhanirodhañca dassentā hetumhi paṭipajjanti na phale. Suvānavuttino pana aññatitthiyā, te dukkhaṁ nirodhentā dukkhanirodhañca dassentā attakilamathānuyogena ceva tasseva ca desanāya phale paṭipajjanti na hetumhīti sīhasamānavuttitāya Satthā hetumhi paṭipajjanto **yo tassāye vā**ti-ādimāha.

Tattha **tassāyevā**ti yā sā uppatti nivesavasena heṭṭhā pakāsitā, tassāyeva. **Asesavirāganirodho**ti-ādīni sabbāni

1. Khu 1. 62 piṭṭhe Dhammapade.

ဝိယ၊ သဒ္ဒံ မတ္တကရဝီကကောကိလမန္ဒဓမိတမဏိဝံသနိဂ္ဃောသံ ဝိယ၊ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓါနိ စတုသမုဋ္ဌာနိကဂန္ဓာရမ္မဏာဒီနိ "ကဿ အညဿ ဧဝရူပါနိ အတ္ထီ"တိ မညန္တိ၊ တေသံ ဧဝံ မညမာနာနံ တာနိ စက္ခာဒီနိ ပိယရူပါနိ စေဝ ဟောန္တိ သာတရူပါနိ စ။ အထ နေသံ တတ္ထ အနုပ္ပန္နာ စေဝ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ ပုနပ္ပုနံ ပဝတ္တိဝသေန နိဝိသတိ။ တသ္မာ ဘဂဝါ "စက္ခုံ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ၊ ဧတ္ထေသာ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ**တိ ယဒါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ ဧတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထာပီတိ။

သမုဒယသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-နိရောဓသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၀၄။ **နိရောဓသစ္စ**နိဒ္ဒေသေ **ယော တဿာယေဝ တဏှာယာ**တိ ဧတ္ထ "ယော တဿေဝ ဒုက္ခဿာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ယသ္မာ သမုဒယနိရောဓေနေဝ ဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတိ၊ နော အညထာ။ ယထာဟ—

"ယထာပိ မူလေ အနုပဒ္ဒဝေ ဒဠှေ၊
ဆိန္နောပိ ရုက္ခော ပုနရေဝ ရူဟတိ။
ဧဝမ္ပိ တဏှာနုသယေ အနူဟတေ၊
နိဗ္ဗတ္တတီ ဒုက္ခမိဒံ ပုနပ္ပုန"န္တိ[၁]။

တသ္မာ တံ ဒုက္ခနိရောဓံ ဒဿေန္တော သမုဒယနိရောဓေန ဒဿေတုံ ဧဝမာဟ။ သီဟသမာနဝုတ္တိနော ဟိ တထာဂတာ၊ တေ ဒုက္ခံ နိရောဓေန္တာ ဒုက္ခနိရောဓဉ္စ ဒဿေန္တာ ဟေတုမှိ ပဋိပဇ္ဇန္တိ န ဖလေ။ သုဝါနဝုတ္တိနော ပန အညတိတ္ထိယာ၊ တေ ဒုက္ခံ နိရောဓေန္တာ ဒုက္ခနိရောဓဉ္စ ဒဿေန္တာ အတ္တကိလမထာနုယောဂေန စေဝ တဿေဝ စ ဒေသနာယ ဖလေ ပဋိပဇ္ဇန္တိ န ဟေတုမှီတိ သီဟသမာနဝုတ္တိတာယ သတ္ထာ ဟေတုမှိ ပဋိပဇ္ဇန္တော **ယော တဿာယေဝါ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **တဿာယေဝါ**တိ ယာ သာ ဥပ္ပတ္တိ နိဝေသဝသေန ဟေဋ္ဌာ ပကာသိတာ၊ တဿာယေဝ။ **အသေသဝိရာဂနိရောဓော**တိအာဒီနိ သဗ္ဗာနိ

၁-ခု ၁-၆၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

nibbānavevacanāneva. Nibbānañhi āgamma taṇhā asesā virajjati nirujjhati, tasmā taṁ “tassāyeva taṇhāya asesavirāganirodho”ti vuccati. Nibbānañca āgamma taṇhā cajiyati paṭinissajjiyati muccati na allīyati, tasmā nibbānaṁ “cāgo paṭinissaggo mutti anālayo”ti vuccati. Ekameva hi nibbānaṁ, nāmāni panassa sabbasaṅkhatānaṁ nāmapaṭipakkhavasena anekāni nibbānavevacanāneva honti. Seyyathidaṁ, asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo taṇhākkhayo anuppādo appavattaṁ animittaṁ appaṇihitaṁ anāyūhanaṁ appaṭisandhi anupapatti agati ajātaṁ ajaraṁ abyādhi amataṁ asokaṁ aparidevaṁ anupāyāsaṁ asaṁkiliṭṭhanti-ādīni.

Idāni maggena chinnāya nibbānaṁ āgamma appavattipattāyapi ca taṇhāya yesu vatthūsu tassā uppatti dassitā, tattheva abhāvaṁ dassetuṁ **sā kho panesā**ti-ādimāha. Tattha yathā puriso khette jātaṁ titta-alābuvalliṁ disvā aggato paṭṭhāya mūlaṁ pariyesitvā chindeyya, sā anupubbena milāyitvā appaññattiṁ gaccheyya. Tato tasmiṁ khette titta-alābu niruddhā pahīnāti vucceyya, evameva khette titta-alābu viya cakkhādīsu taṇhā. Sā ariyamaggena mūlacchinnā nibbānaṁ āgamma appavattiṁ gacchati[1]. Evaṁ gatā pana tesu vatthūsu khette titta-alābu viya na paññāyati. Yathā ca aṭavito core ānetvā nagarassa dakkhiṇadvāre ghāteyyuṁ, tato aṭaviyaṁ corā matāti vā māritāti vā vucceyyuṁ, evameva aṭaviyaṁ corā viya yā cakkhādīsu taṇhā, sā dakkhiṇadvāre corā viya nibbānaṁ āgamma niruddhattā nibbāne niruddhā. Evaṁ niruddhā pana tesu vatthūsu aṭaviyaṁ corā viya na paññāyati. Tenassā tattheva niruddhaṁ dassento “cakkhuṁ loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyati. Ettha nirujjhamānā nirujjhatī”ti-ādimāha. Sesamettha uttānatthamevāti.

Nirodhasaccaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Gaccheyya (Ka)

နိဗ္ဗာနဝေဝစနာနေဝ။ နိဗ္ဗာနဉှိ အာဂမ္မ တဏှာ အသေသာ ဝိရဇ္ဇတိ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ “တဿာယေဝ တဏှာယ အသေသဝိရာဂနိရောဓော”တိ ဝုစ္စတိ။ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာဂမ္မ တဏှာ စဇိယတိ ပဋိနိဿဇ္ဇိယတိ မုစ္စတိ န အလ္လီယတိ၊ တသ္မာ နိဗ္ဗာနံ “စာဂေါ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ မုတ္တိ အနာလယော”တိ ဝုစ္စတိ။ ဧကမေဝ ဟိ နိဗ္ဗာနံ၊ နာမာနိ ပနဿ သဗ္ဗသင်္ခတာနံ နာမပဋိပက္ခဝသေန အနေကာနိ နိဗ္ဗာနဝေဝစနာနေဝ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ၊ အသေသဝိရာဂနိရောဓော စာဂေါ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ မုတ္တိ အနာလယော ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယော တဏှာက္ခယော အနုပ္ပါဒေါ အပ္ပဝတ္တံ အနိမိတ္တံ အပ္ပဏိဟိတံ အနာယူဟနံ အပ္ပဋိသန္ဓိ အနုပပတ္တိ အဂတိ အဇာတံ အဇရံ အဗျာဓိ အမတံ အသောကံ အပရိဒေဝံ အနုပါယာသံ အသံကိလိဋ္ဌန္တိ-အာဒီနိ။

ဣဒါနိ မဂ္ဂေန ဆိန္နာယ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ အပ္ပဝတ္တိပတ္တာယပိ စ တဏှာယ ယေသု ဝတ္ထူသု တဿာ ဥပ္ပတ္တိ ဒဿိတာ၊ တတ္ထေဝ အဘာဝံ ဒဿေတုံ **သာ ခေါ ပနေသာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယထာ ပုရိသော ခေတ္တေ ဇာတံ တိတ္တအလာဗုဝလ္လိံ ဒိသွာ အဂ္ဂတော ပဋ္ဌာယ မူလံ ပရိယေသိတွာ ဆိန္ဒေယျ၊ သာ အနုပုဗ္ဗေန မိလာယိတွာ အပ္ပညတ္တိံ ဂစ္ဆေယျ။ တတော တသ္မိံ ခေတ္တေ တိတ္တအလာဗု နိရုဒ္ဓါ ပဟီနာတိ ဝုစ္စေယျ၊ ဧဝမေဝ ခေတ္တေ တိတ္တအလာဗု ဝိယ စက္ခာဒီသု တဏှာ။ သာ အရိယမဂ္ဂေန မူလစ္ဆိန္နာ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ အပ္ပဝတ္တိံ ဂစ္ဆတိ[၁]။ ဧဝံ ဂတာ ပန တေသု ဝတ္ထူသု ခေတ္တေ တိတ္တအလာဗု ဝိယ န ပညာယတိ။ ယထာ စ အဋဝိတော စောရေ အာနေတွာ နဂရဿ ဒက္ခိဏဒွါရေ ဃာတေယျုံ၊ တတော အဋဝိယံ စောရာ မတာတိ ဝါ မာရိတာတိ ဝါ ဝုစ္စေယျုံ၊ ဧဝမေဝ အဋဝိယံ စောရာ ဝိယ ယာ စက္ခာဒီသု တဏှာ၊ သာ ဒက္ခိဏဒွါရေ စောရာ ဝိယ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ နိရုဒ္ဓတ္တာ နိဗ္ဗာနေ နိရုဒ္ဓါ။ ဧဝံ နိရုဒ္ဓါ ပန တေသု ဝတ္ထူသု အဋဝိယံ စောရာ ဝိယ န ပညာယတိ။ တေနဿာ တတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓံ ဒဿေန္တော “စက္ခုံ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ၊ ဧတ္ထေသာ တဏှာ ပဟီယမာနာ ပဟီယတိ။ ဧတ္ထ နိရုဇ္ဈမာနာ နိရုဇ္ဈတီ”တိအာဒိမာဟ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

နိရောဓသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဂစ္ဆေယျ (က)

4. Maggasaccaniddesavaṇṇanā

205. **Maggasacca**niddese **ayamevā**ti aññamaggapaṭikkhepanatthaṁ niyamanaṁ. **Ariyo**ti taṁtaṁmaggavajjhehi kilesehi ārakattā ariyabhāvakarattā ariyaphalapaṭilābhakarattā ca ariyo. Aṭṭhaṅgāni assāti **aṭṭhaṅgiko.** Svāyaṁ caturaṅgikā viya senā pañcaṅgikaṁ viya tūriyaṁ aṅgamattameva hoti, aṅgavinimutto natthi. Nibbānatthikehi maggiyati, nibbānaṁ vā maggati, kilese vā mārento gacchatīti **maggo. Seyyathidan**ti so katamoti ceti attho.

Idāni aṅgamattameva maggo hoti, aṅgavinimutto natthīti dassento **sammādiṭṭhi -pa- sammāsamādhī**ti āha. Tattha sammā dassanalakkhaṇā **sammādiṭṭhi.** Sammā abhiniropanalakkhaṇo **sammāsaṅkappo.** Sammā pariggahalakkhaṇā **sammāvācā.** Sammā samuṭṭhāpanalakkhaṇo **sammākammanto.** Sammā vodānalakkhaṇo[1] **sammā-ājīvo.** Sammā paggahalakkhaṇo **sammāvāyāmo.** Sammā upaṭṭhānalakkhaṇā **sammāsati.** Sammā samādhānalakkhaṇo **sammāsamādhi.**

Tesu ca ekekassa tīṇi tīṇi kiccāni honti. Seyyathidaṁ, sammādiṭṭhi tāva aññehipi attano paccanīkakilesehi saddhiṁ micchādiṭṭhiṁ pajahati, nirodhaṁ ārammaṇaṁ karoti. Sampayuttadhamme ca passati tappaṭicchādakamohavidhamanavasena asammohato. Sammāsaṅkappādayopi tatheva micchāsaṅkappādīni ca pajahanti, nirodhañca ārammaṇaṁ karonti. Visesato panettha sammāsaṅkappo sahajātadhamme abhiniropeti, sammāvācā sammā pariggaṇhāti, sammākammanto sammā samuṭṭhāpeti, sammā-ājīvo sammā vodāpeti, sammāvāyāmo sammā paggaṇhāti, sammāsati sammā upaṭṭhāti, sammāsamādhi sammā padahati.

Apicesā sammādiṭṭhi nāma pubbabhāge nānākkhaṇā nānārammaṇā hoti, maggakāle ekakkhaṇā ekārammaṇā. Kiccato pana dukkhe ñāṇanti-ādīni cattāri nāmāni labhati. Sammāsaṅkappādayopi pubbabhāge nānākkhaṇā nānārammaṇā honti, maggakāle ekakkhaṇā ekārammaṇā. Tesu sammāsaṅkappo kiccato nekkhammasaṅkappoti-ādīni

1. Vodāpanalakkhaṇo (Ka)

၄-မဂ္ဂသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၀၅။ **မဂ္ဂသစ္စ**နိဒ္ဒေသေ **အယမေဝါ**တိ အညမဂ္ဂပဋိက္ခေပနတ္ထံ နိယမနံ။ **အရိယော**တိ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈေဟိ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ အရိယဘာဝကရတ္တာ အရိယဖလပဋိလာဘကရတ္တာ စ အရိယော။ အဋ္ဌင်္ဂါနိ အဿာတိ **အဋ္ဌင်္ဂိကော**။ သွာယံ စတုရင်္ဂိကာ ဝိယ သေနာ ပဉ္စင်္ဂိကံ ဝိယ တူရိယံ အင်္ဂမတ္တမေဝ ဟောတိ၊ အင်္ဂဝိနိမုတ္တော နတ္ထိ။ နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ မဂ္ဂိယတိ, နိဗ္ဗာနံ ဝါ မဂ္ဂတိ, ကိလေသေ ဝါ မာရေန္တော ဂစ္ဆတီတိ **မဂ္ဂေါ**။ **သေယျထိဒ**န္တိ သော ကတမောတိ စေတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ အင်္ဂမတ္တမေဝ မဂ္ဂေါ ဟောတိ၊ အင်္ဂဝိနိမုတ္တော နတ္ထီတိ ဒဿေန္တော **သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။သမ္မာသမာဓီ**တိ အာဟ။ တတ္ထ သမ္မာ ဒဿနလက္ခဏာ **သမ္မာဒိဋ္ဌိ**။ သမ္မာ အဘိနိရောပနလက္ခဏော **သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ**။ သမ္မာ ပရိဂ္ဂဟလက္ခဏာ **သမ္မာဝါစာ**။ သမ္မာ သမုဋ္ဌာပနလက္ခဏော **သမ္မာကမ္မန္တော**။ သမ္မာ ဝေါဒါနလက္ခဏော[1] **သမ္မာအာဇီဝေါ**။ သမ္မာ ပဂ္ဂဟလက္ခဏော **သမ္မာဝါယာမော**။ သမ္မာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏာ **သမ္မာသတိ**။ သမ္မာ သမာဓာနလက္ခဏော **သမ္မာသမာဓိ**။

တေသု စ ဧကေကဿ တီဏိ တီဏိ ကိစ္စာနိ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိ တာဝ အညေဟိပိ အတ္တနော ပစ္စနီကကိလေသေဟိ သဒ္ဓိံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ၊ နိရောဓံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ။ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ ပဿတိ တပ္ပဋိစ္ဆာဒကမောဟဝိဓမနဝသေန အသမ္မောဟတော။ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒယောပိ တထေဝ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါဒီနိ စ ပဇဟန္တိ၊ နိရောဓဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောန္တိ။ ဝိသေသတော ပနေတ္ထ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ သဟဇာတဓမ္မေ အဘိနိရောပေတိ၊ သမ္မာဝါစာ သမ္မာ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ သမ္မာကမ္မန္တော သမ္မာ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ သမ္မာအာဇီဝေါ သမ္မာ ဝေါဒါပေတိ၊ သမ္မာဝါယာမော သမ္မာ ပဂ္ဂဏှာတိ၊ သမ္မာသတိ သမ္မာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ သမ္မာသမာဓိ သမ္မာ ပဒဟတိ။

အပိစေသာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ နာမ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာက္ခဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောတိ၊ မဂ္ဂကာလေ ဧကက္ခဏာ ဧကာရမ္မဏာ။ ကိစ္စတော ပန ဒုက္ခေ ဉာဏန္တိအာဒီနိ စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒယောပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာက္ခဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောန္တိ၊ မဂ္ဂကာလေ ဧကက္ခဏာ ဧကာရမ္မဏာ။ တေသု သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ကိစ္စတော နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပေါတိအာဒီနိ

၁-ဝေါဒါပနလက္ခဏော (က)

tīṇi nāmāni labhati. Sammāvācādayo tayo pubbabhāge nānākkhaṇā nānārammaṇā viratiyopi honti cetanāyopi, maggakkhaṇe pana viratiyova. Sammāvāyāmo sammāsatīti idampi dvayaṁ kiccato sammappadhānasatipaṭṭhānavasena cattāri nāmāni labhati. Sammāsamādhi pana pubbabhāgepi maggakkhaṇepi sammāsamādhiyeva.

Iti imesu aṭṭhasu dhammesu Bhagavatā nibbānādhigamāya paṭipannassa yogino bahūpakārattā paṭhamaṁ sammādiṭṭhi desitā. Ayañhi "paññāpajjoto paññāsatthan"ti[1] ca vuttā. Tasmā etāya pubbabhāge vipassanāñāṇasaṅkhātāya sammādiṭṭhiyā avijjandhakāraṁ viddhaṁsetvā kilesacore ghātento khemena yogāvacaro nibbānaṁ pāpuṇāti. Tena vuttaṁ "nibbānādhigamāya paṭipannassa yogino bahūpakārattā paṭhamaṁ sammādiṭṭhi desitā"ti.

Sammāsaṅkappo pana tassā bahūpakāro. Tasmā tadanantaraṁ vutto. Yathā hi heraññiko hatthena parivattetvā parivattetvā cakkhunā kahāpaṇaṁ olokento "ayaṁ kūṭo ayaṁ cheko"ti jānāti, evaṁ yogāvacaropi pubbabhāge vitakkena vitakketvā vitakketvā vipassanāpaññāya olokayamāno "ime dhammā kāmāvacarā ime dhammā rūpāvacarādayo"ti jānāti. Yathā vā pana purisena koṭiyaṁ gahetvā parivattetvā parivattetvā dinnaṁ mahārukkhaṁ tacchako vāsiyā tacchetvā kamme upaneti, evaṁ vitakkena vitakketvā vitakketvā dinnadhamme yogāvacaro paññāya "ime dhammā kāmāvacarā ime dhammā rūpāvacarā"ti-ādinā nayena paricchinditvā kamme upaneti. Tena vuttaṁ "sammāsaṅkappo pana tassā bahūpakāro. Tasmā tadanantaraṁ vutto"ti.

Svāyaṁ yathā sammādiṭṭhiyā, evaṁ sammāvācāyapi upakārako. Yathāha "pubbe kho gahapati vitakketvā vicāretvā pacchā vācaṁ bhindatī"ti[2]. Tasmā tadanantaraṁ sammāvācā vuttā.

Yasmā pana idañcidañca karissāmāti paṭhamaṁ vācāya saṁvidahitvā loke kammante payojenti, tasmā vācā kāyakammassa upakārikāti sammāvācāya anantaraṁ sammākammanto vutto.

1. Abhi 1. 20, 22 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 376 piṭṭhe.

တီဏိ နာမာနိ လဘတိ။ သမ္မာဝါစာဒယော တယော ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာက္ခဏာ နာနာရမ္မဏာ ဝိရတိယောပိ ဟောန္တိ စေတနာယောပိ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဝိရတိယောဝ။ သမ္မာဝါယာမော သမ္မာသတီတိ ဣဒမ္ပိ ဒွယံ ကိစ္စတော သမ္မပ္ပဓာန-သတိပဋ္ဌာနဝသေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ သမ္မာသမာဓိ ပန ပုဗ္ဗဘာဂေပိ မဂ္ဂက္ခဏေပိ သမ္မာသမာဓိယေဝ။

ဣတိ ဣမေသု အဋ္ဌသု ဓမ္မေသု ဘဂဝတာ နိဗ္ဗာနာဓိဂမာယ ပဋိပန္နဿ ယောဂိနော ဗဟူပကာရတ္တာ ပဌမံ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဒေသိတာ။ အယဉှိ “ပညာ-ပဇ္ဇောတော ပညာသတ္ထ”န္တိ[၁] စ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ ဧတာယ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝိပဿနာဉာဏသင်္ခါတာယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ ကိလေသ-စောရေ ဃာတေန္တော ခေမေန ယောဂါဝစရော နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏာတိ။ တေန ဝုတ္တံ “နိဗ္ဗာနာဓိဂမာယ ပဋိပန္နဿ ယောဂိနော ဗဟူပကာရတ္တာ ပဌမံ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဒေသိတာ”တိ။

သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပန တဿာ ဗဟူပကာရော။ တသ္မာ တဒနန္တရံ ဝုတ္တော။ ယထာ ဟိ ဟေရညိကော ဟတ္ထေန ပရိဝတ္တေတွာ ပရိဝတ္တေတွာ စက္ခုနာ ကဟာပဏံ ဩလောကေန္တော “အယံ ကူဋော အယံ ဆေကော”တိ ဇာနာတိ၊ ဧဝံ ယောဂါဝစရောပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝိတက္ကေန ဝိတက္ကေတွာ ဝိတက္ကေတွာ ဝိပဿနာပညာယ ဩလောကယမာနော “ဣမေ ဓမ္မာ ကာမာဝစရာ ဣမေ ဓမ္မာ ရူပါဝစရာဒယော”တိ ဇာနာတိ။ ယထာ ဝါ ပန ပုရိသေန ကောဋိယံ ဂဟေတွာ ပရိဝတ္တေတွာ ပရိဝတ္တေတွာ ဒိန္နံ မဟာရုက္ခံ တစ္ဆကော ဝါသိယာ တစ္ဆေတွာ ကမ္မေ ဥပနေတိ၊ ဧဝံ ဝိတက္ကေန ဝိတက္ကေတွာ ဝိတက္ကေတွာ ဒိန္နဓမ္မေ ယောဂါဝစရော ပညာယ “ဣမေ ဓမ္မာ ကာမာဝစရာ ဣမေ ဓမ္မာ ရူပါဝစရာ”တိအာဒိနာ နယေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ကမ္မေ ဥပနေတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပန တဿာ ဗဟူပကာရော။ တသ္မာ တဒနန္တရံ ဝုတ္တော”တိ။

သွာယံ ယထာ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ၊ ဧဝံ သမ္မာဝါစာယပိ ဥပကာရကော။ ယထာဟ “ပုဗ္ဗေ ခေါ ဂဟပတိ ဝိတက္ကေတွာ ဝိစာရေတွာ ပစ္ဆာ ဝါစံ ဘိန္ဒတီ”တိ[၂]။ တသ္မာ တဒနန္တရံ သမ္မာဝါစာ ဝုတ္တာ။

ယသ္မာ ပန ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ကရိဿာမာတိ ပဌမံ ဝါစာယ သံဝိဒဟိတွာ လောကေ ကမ္မန္တေ ပယောဇေန္တိ၊ တသ္မာ ဝါစာ ကာယကမ္မဿ ဥပကာရိ-ကာတိ သမ္မာဝါစာယ အနန္တရံ သမ္မာကမ္မန္တော ဝုတ္တော။

၁-အဘိ ၁-၂၀-၂၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၁-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။

Catubbidhaṁ pana vacīduccaritaṁ tividhaṁ kāyaduccaritaṁ pahāya ubhayaṁ sucaritaṁ pūrentasseva yasmā ājīvaṭṭhamakasīlaṁ pūrati, na itarassa. Tasmā tadubhayānantaraṁ sammā-ājīvo vutto.

Evaṁ suddhājīvena “parisuddho me ājīvo”ti ettāvatā paritosaṁ akatvā suttapamattena viharituṁ na yuttaṁ, atha kho sabba-iriyāpathesu idaṁ vīriyamārabhitabbanti dassetuṁ tadanantaraṁ sammāvāyāmo vutto.

Tato āraddhavīriyenāpi kāyādīsu catūsu vatthūsu sati suppatiṭṭhitā kātabbāti dassanatthaṁ tadanantaraṁ sammāsati desitā.

Yasmā pana evaṁ suppatiṭṭhitā sati samādhissa upakārānupakārānaṁ dhammānaṁ gatiyo samanvesitvā pahoti ekattārammaṇe cittaṁ samādhātuṁ, tasmā sammāsati-anantaraṁ sammāsamādhi desitoti veditabbo.

Sammādiṭṭhiniddese “dukkhe ñāṇan”ti-ādinā catusaccasakammaṭṭhānaṁ dassitaṁ. Tattha purimāni dve saccāni vaṭṭaṁ, pacchimāni vivaṭṭaṁ. Tesu bhikkhuno vaṭṭe kammaṭṭhānābhiniveso hoti, vivaṭṭe natthi abhiniveso. Purimāni hi dve saccāni “pañcakkhandhā dukkhaṁ, taṇhā samudayo”ti evaṁ saṅkhepena ca “katame pañcakkhandhā, rūpakkhandho”ti-ādinā nayena vitthārena ca ācariyassa santike uggaṇhitvā vācāya punappunaṁ parivattento yogāvacaro kammaṁ karoti. Itaresu pana dvīsu saccesu “nirodhasaccaṁ iṭṭhaṁ kantaṁ manāpaṁ, maggasaccaṁ iṭṭhaṁ kantaṁ manāpan”ti evaṁ savaneneva kammaṁ karoti. So evaṁ kammaṁ karonto cattāri saccāni ekena paṭivedhena paṭivijjhati, ekābhisamayena abhisameti. Dukkhaṁ pariññāpaṭivedhena paṭivijjhati, samudayaṁ pahānapaṭivedhena, nirodhaṁ sacchikiriyapaṭivedhena, maggaṁ bhāvanāpaṭivedhena paṭivijjhati. Dukkhaṁ pariññābhisamayena -pa- maggaṁ bhāvanābhisamayena abhisameti.

Evamassa pubbabhāge dvīsu saccesu uggahaparipucchāsavanadhāraṇa-sammasanapaṭivedho hoti, dvīsu savanapaṭivedhoyeva. Aparabhāge tīsu kiccato paṭivedho hoti, nirodhe ārammaṇapaṭivedho. Tattha sabbampi paṭivedhañāṇaṁ lokuttaraṁ. Savanadhāraṇasammasanañāṇaṁ lokiyaṁ kāmāvacaraṁ. Paccavekkhaṇā pana pattasaccassa hoti. Ayañca ādikammiko, tasmā sā idha na vuttā. Imassa ca bhikkhuno pubbe pariggahato “dukkhaṁ

စတုဗ္ဗိဓံ ပန ဝစီဒုစ္စရိတံ တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတံ ပဟာယ ဥဘယံ သုစရိတံ ပူရေန္တဿေဝ ယသ္မာ အာဇီဝဋ္ဌမကသီလံ ပူရတိ၊ န ဣတရဿ။ တသ္မာ တဒုဘယာနန္တရံ သမ္မာအာဇီဝေါ ဝုတ္တော။

ဧဝံ သုဒ္ဓါဇီဝေန “ပရိသုဒ္ဓေါ မေ အာဇီဝေါ”တိ ဧတ္တာဝတာ ပရိတောသံ အကတွာ သုတ္တပမတ္တေန ဝိဟရိတုံ န ယုတ္တံ၊ အထ ခေါ သဗ္ဗဣရိယာပထေသု ဣဒံ ဝီရိယမာရဘိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတုံ တဒနန္တရံ သမ္မာဝါယာမော ဝုတ္တော။

တတော အာရဒ္ဓဝီရိယေနာပိ ကာယာဒီသု စတူသု ဝတ္ထူသု သတိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ ကာတဗ္ဗာတိ ဒဿနတ္ထံ တဒနန္တရံ သမ္မာသတိ ဒေသိတာ။

ယသ္မာ ပန ဧဝံ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ သတိ သမာဓိဿ ဥပကာရာနုပကာရာနံ ဓမ္မာနံ ဂတိယော သမန္နေသိတွာ ပဟောတိ ဧကတ္တာရမ္မဏေ စိတ္တံ သမာဓာတုံ၊ တသ္မာ သမ္မာသတိအနန္တရံ သမ္မာသမာဓိ ဒေသိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သမ္မာဒိဋ္ဌိနိဒ္ဒေသေ “ဒုက္ခေ ဉာဏ”န္တိအာဒိနာ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ ဒဿိတံ။ တတ္ထ ပုရိမာနိ ဒွေ သစ္စာနိ ဝဋ္ဋံ၊ ပစ္ဆိမာနိ ဝိဝဋ္ဋံ။ တေသု ဘိက္ခုနော ဝဋ္ဋေ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသော ဟောတိ၊ ဝိဝဋ္ဋေ နတ္ထိ အဘိနိဝေသော။ ပုရိမာနိ ဟိ ဒွေ သစ္စာနိ “ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒုက္ခံ၊ တဏှာ သမုဒယော”တိ ဧဝံ သင်္ခေပေန စ “ကတမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ ရူပက္ခန္ဓော”တိအာဒိနာ နယေန ဝိတ္ထာရေန စ အာစရိယဿ သန္တိကေ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ဝါစာယ ပုနပ္ပုနံ ပရိဝတ္တေန္တော ယောဂါဝစရော ကမ္မံ ကရောတိ။ ဣတရေသု ပန ဒွီသု သစ္စေသု “နိရောဓသစ္စံ ဣဋ္ဌံ ကန္တံ မနာပံ၊ မဂ္ဂသစ္စံ ဣဋ္ဌံ ကန္တံ မနာပ”န္တိ ဧဝံ သဝနေနေဝ ကမ္မံ ကရောတိ။ သော ဧဝံ ကမ္မံ ကရောန္တော စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဧကေန ပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ ဧကာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ဒုက္ခံ ပရိညာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ သမုဒယံ ပဟာနပဋိဝေဓေန၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယပဋိဝေဓေန၊ မဂ္ဂံ ဘာဝနာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ ဒုက္ခံ ပရိညာဘိသမယေန။ပ။ မဂ္ဂံ ဘာဝနာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။

ဧဝမဿ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဒွီသု သစ္စေသု ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာသဝနဓာရဏသမ္မသနပဋိဝေဓော ဟောတိ၊ ဒွီသု သဝနပဋိဝေဓောယေဝ။ အပရဘာဂေ တီသု ကိစ္စတော ပဋိဝေဓော ဟောတိ၊ နိရောဓေ အာရမ္မဏပဋိဝေဓော။ တတ္ထ သဗ္ဗမ္ပိ ပဋိဝေဓဉာဏံ လောကုတ္တရံ။ သဝနဓာရဏသမ္မသနဉာဏံ လောကိယံ ကာမာဝစရံ။ ပစ္စဝေက္ခဏာ ပန ပတ္တသစ္စဿ ဟောတိ။ အယဉ္စ အာဒိကမ္မိကော၊ တသ္မာ သာ ဣဓ န ဝုတ္တာ။ ဣမဿ စ ဘိက္ခုနော ပုဗ္ဗေ ပရိဂ္ဂဟတော “ဒုက္ခံ

parijānāmi, samudayaṁ pajahāmi, nirodhaṁ sacchikaromi, maggaṁ bhāvemī”ti ābhogasamannāhāramanasikārapaccavekkhaṇā natthi. Pariggahato paṭṭhāya hoti. Aparabhāge pana dukkhaṁ pariññātameva hoti -pa- maggo bhāvitova hoti.

Tattha dve saccāni duddasattā gambhīrāni, dve gambhīrattā duddasāni. Dukkhasaccañhi uppattito pākaṭaṁ, khāṇukaṇṭakappahārādīsu “aho dukkhan”ti vattabbatampi āpajjati. Samudayampi khāditukāmatābhuñjitukāmatādivasena uppattito pākaṭaṁ. Lakkhaṇapaṭivedhato pana ubhayampi gambhīraṁ. Iti tāni duddasattā gambhīrāni. Itaresaṁ pana dvinnaṁ dassanatthāya payogo bhavaggagahaṇatthaṁ hatthappasāraṇaṁ viya avīciphusanatthaṁ pādappasāraṇaṁ viya satadhā bhinnavālassa koṭiyā koṭiṁ paṭipādanaṁ viya ca hoti. Iti tāni gambhīrattā duddasāni. Evaṁ duddasattā gambhīresu gambhīrattā ca duddasesu catūsu saccesu uggahādivasena pubbabhāgañāṇuppattiṁ sandhāya idaṁ “dukkhe ñāṇan”ti-ādi vuttaṁ. Paṭivedhakkhaṇe pana ekameva ñāṇaṁ hoti.

Sammāsaṅkappaniddese kāmato nissaṭoti **nekkhammasaṅkappo.** Byāpādato nissaṭoti **abyāpādasaṅkappo.** Vihiṁsāya nissaṭoti **avihiṁsāsaṅkappo.** Tattha nekkhammavitakko kāmavitakkassa padaghātaṁ padacchedaṁ karonto uppajjati, abyāpādavitakko byāpādavitakkassa, avihiṁsāvitakko vihiṁsāvitakkassa. Nekkhammavitakko ca kāmavitakkassa paccanīko hutvā uppajjati, abyāpāda-avihiṁsāvitakkā byāpādavihiṁsāvitakkānaṁ.

Tattha yogāvacaro kāmavitakkassa padaghātanatthaṁ kāmavitakkaṁ vā sammasati aññaṁ vā kiñci saṅkhāraṁ. Athassa vipassanākkhaṇe vipassanāsampayutto saṅkappo tadaṅgavasena kāmavitakkassa padaghātaṁ padacchedaṁ karonto uppajjati, vipassanaṁ ussukkāpetvā maggaṁ pāpeti. Athassa maggakkhaṇe maggasampayutto saṅkappo samucchedavasena kāmavitakkassa padaghātaṁ padacchedaṁ karonto uppajjati. Byāpādavitakkassāpi padaghātanatthaṁ byāpādavitakkaṁ vā aññaṁ vā saṅkhāraṁ sammasati. Vihiṁsāvitakkassa padaghātanatthaṁ vihiṁsāvitakkaṁ vā aññaṁ vā saṅkhāraṁ sammasati. Athassa vipassanākkhaṇeti sabbaṁ purimanayeneva yojetabbaṁ.

ပရိဇာနာမိ၊ သမုဒယံ ပဇဟာမိ၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကရောမိ၊ မဂ္ဂံ ဘာဝေမီ”တိ အာဘောဂသမန္နာဟာရမနသိကာရပစ္စဝေက္ခဏာ နတ္ထိ။ ပရိဂ္ဂဟတော ပဋ္ဌာယ ဟောတိ။ အပရဘာဂေ ပန ဒုက္ခံ ပရိညာတမေဝ ဟောတိ။ပ။ မဂ္ဂေါ ဘာဝိတောဝ ဟောတိ။

တတ္ထ ဒွေ သစ္စာနိ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရာနိ၊ ဒွေ ဂမ္ဘီရတ္တာ ဒုဒ္ဒသာနိ။ ဒုက္ခသစ္စဉှိ ဥပ္ပတ္တိတော ပါကဋံ၊ ခါဏုကဏ္ဋကပ္ပဟာရာဒီသု “အဟော ဒုက္ခ”န္တိ ဝတ္တဗ္ဗတမ္ပိ အာပဇ္ဇတိ။ သမုဒယမ္ပိ ခါဒိတုကာမတာဘုဉ္ဇိတုကာမတာဒိဝသေန ဥပ္ပတ္တိတော ပါကဋံ။ လက္ခဏပဋိဝေဓတော ပန ဥဘယမ္ပိ ဂမ္ဘီရံ။ ဣတိ တာနိ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရာနိ။ ဣတရေသံ ပန ဒွိန္နံ ဒဿနတ္ထာယ ပယောဂေါ ဘဝဂ္ဂဂဟဏတ္ထံ ဟတ္ထပ္ပသာရဏံ ဝိယ အဝီစိဖုသနတ္ထံ ပါဒပ္ပသာရဏံ ဝိယ သတဓာ ဘိန္နဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိပါဒနံ ဝိယ စ ဟောတိ။ ဣတိ တာနိ ဂမ္ဘီရတ္တာ ဒုဒ္ဒသာနိ။ ဧဝံ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရေသု ဂမ္ဘီရတ္တာ စ ဒုဒ္ဒသေသု စတူသု သစ္စေသု ဥဂ္ဂဟာဒိဝသေန ပုဗ္ဗဘာဂဉာဏုပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ဣဒံ “ဒုက္ခေ ဉာဏ”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ပဋိဝေဓက္ခဏေ ပန ဧကမေဝ ဉာဏံ ဟောတိ။

သမ္မာသင်္ကပ္ပနိဒ္ဒေသေ ကာမတော နိဿဋောတိ **နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပေါ**။ ဗျာပါဒတော နိဿဋောတိ **အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပေါ**။ ဝိဟိံသာယ နိဿဋောတိ **အဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပေါ**။ တတ္ထ နေက္ခမ္မဝိတက္ကော ကာမဝိတက္ကဿ ပဒဃာတံ ပဒစ္ဆေဒံ ကရောန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အဗျာပါဒဝိတက္ကော ဗျာပါဒဝိတက္ကဿ၊ အဝိဟိံသာဝိတက္ကော ဝိဟိံသာဝိတက္ကဿ။ နေက္ခမ္မဝိတက္ကော စ ကာမဝိတက္ကဿ ပစ္စနီကော ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အဗျာပါဒအဝိဟိံသာဝိတက္ကာ ဗျာပါဒဝိဟိံသာဝိတက္ကာနံ။

တတ္ထ ယောဂါဝစရော ကာမဝိတက္ကဿ ပဒဃာတနတ္ထံ ကာမဝိတက္ကံ ဝါ သမ္မသတိ အညံ ဝါ ကိဉ္စိ သင်္ခါရံ။ အထဿ ဝိပဿနာက္ခဏေ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တော သင်္ကပ္ပေါ တဒင်္ဂဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပဒဃာတံ ပဒစ္ဆေဒံ ကရောန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂံ ပါပေတိ။ အထဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တော သင်္ကပ္ပေါ သမုစ္ဆေဒဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပဒဃာတံ ပဒစ္ဆေဒံ ကရောန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဗျာပါဒဝိတက္ကဿာပိ ပဒဃာတနတ္ထံ ဗျာပါဒဝိတက္ကံ ဝါ အညံ ဝါ သင်္ခါရံ သမ္မသတိ။ ဝိဟိံသာဝိတက္ကဿ ပဒဃာတနတ္ထံ ဝိဟိံသာဝိတက္ကံ ဝါ အညံ ဝါ သင်္ခါရံ သမ္မသတိ။ အထဿ ဝိပဿနာက္ခဏေတိ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗံ။

Kāmavitakkādīnaṁ pana tiṇṇaṁ Pāḷiyaṁ vibhattesu aṭṭhatiṁsārammaṇesu ekakammaṭṭhānampi apaccanīkaṁ nāma natthi. Ekantato pana kāmavitakkassa tāva asubhesu paṭhamajjhānameva paccanīkaṁ, byāpādavitakkassa mettāya tikacatukkajjhānāni, vihiṁsāvitakkassa karuṇāya tikacatukkajjhānāni. Tasmā asubhe parikammaṁ katvā jhānaṁ samāpannassa samāpattikkhaṇe jhānasampayutto saṅkappo vikkhambhanavasena kāmavitakkassa paccanīko hutvā uppajjati. Jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapentassa vipassanākkhaṇe vipassanāsampayutto saṅkappo tadaṅgavasena kāmavitakkassa paccanīko hutvā uppajjati. Vipassanaṁ ussukkāpetvā maggaṁ pāpentassa maggakkhaṇe maggasampayutto saṅkappo samucchedavasena kāmavitakkassa paccanīko hutvā uppajjati. Evaṁ uppanno nekkhammasaṅkappoti vuccatīti veditabbo.

Mettāya pana parikammaṁ katvā, karuṇāya parikammaṁ katvā jhānaṁ samāpajjatīti sabbaṁ purimanayeneva yojetabbaṁ. Evaṁ uppanno abyāpādasaṅkappoti vuccati, avihiṁsāsaṅkappoti ca vuccatīti veditabbo. Evamete nekkhammasaṅkappādayo vipassanājhānavasena uppattīnaṁ nānattā pubbabhāge nānā. Maggakkhaṇe pana imesu tīsu ṭhānesu, uppannassa akusalasaṅkappassa padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamāno ekova kusalasaṅkappo uppajjati. Ayaṁ sammāsaṅkappo nāma.

Sammāvācāniddesepi yasmā aññeneva cittena musāvādā viramati, aññenaññena pisuṇavācādīhi, tasmā catassopetā veramaṇiyo pubbabhāge nānā. Maggakkhaṇe pana micchāvācāsaṅkhātāya catubbidhāya akusaladussīlyacetanāya padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānā ekāva sammāvācāsaṅkhātā kusalaveramaṇī uppajjati. Ayaṁ sammāvācā nāma.

Sammākammantaniddesepi yasmā aññeneva cittena pāṇatipātā viramati, aññena adinnādānā, aññena kāmesumicchācārā, tasmā tissopetā veramaṇiyo pubbabhāge nānā. Maggakkhaṇe pana micchākammantasaṅkhātāya tividhāya akusaladussīlyacetanāya padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānā ekāva sammākammantasaṅkhātā kusalaveramaṇī uppajjati. Ayaṁ sammākammanto nāma.

ကာမဝိတက္ကာဒီနံ ပန တိဏ္ဏံ ပါဠိယံ ဝိဘတ္တေသု အဋ္ဌတိံသာရမ္မဏေသု ဧကကမ္မဋ္ဌာနမ္ပိ အပစ္စနီကံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တတော ပန ကာမဝိတက္ကဿ တာဝ အသုဘေသု ပဌမဇ္ဈာနမေဝ ပစ္စနီကံ၊ ဗျာပါဒဝိတက္ကဿ မေတ္တာယ တိက-စတုက္ကဇ္ဈာနာနိ၊ ဝိဟိံသာဝိတက္ကဿ ကရုဏာယ တိကစတုက္ကဇ္ဈာနာနိ။ တသ္မာ အသုဘေ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဈာနံ သမာပန္နဿ သမာပတ္တိက္ခဏေ ဈာနသမ္ပယုတ္တော သင်္ကပ္ပော ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပစ္စနီကော ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေန္တဿ ဝိပဿနာက္ခဏေ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တော သင်္ကပ္ပော တဒင်္ဂဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပစ္စနီကော ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂံ ပါပေန္တဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တော သင်္ကပ္ပော သမုစ္ဆေဒဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပစ္စနီကော ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နော နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပောတိ ဝုစ္စတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

မေတ္တာယ ပန ပရိကမ္မံ ကတွာ၊ ကရုဏာယ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဈာနံ သမာပဇ္ဇတီတိ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နော အဗျာပါဒ-သင်္ကပ္ပောတိ ဝုစ္စတိ၊ အဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပောတိ စ ဝုစ္စတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝမေတေ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒယော ဝိပဿနာဈာနဝသေန ဥပ္ပတ္တီနံ နာနတ္တာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဣမေသု တီသု ဌာနေသု ဥပ္ပန္နဿ အကုသလသင်္ကပ္ပဿ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယ-မာနော ဧကောဝ ကုသလသင်္ကပ္ပော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ သမ္မာသင်္ကပ္ပော နာမ။

သမ္မာဝါစာနိဒ္ဒေသေပိ ယသ္မာ အညေနေဝ စိတ္တေန မုသာဝါဒါ ဝိရမတိ၊ အညေနညေန ပိသုဏာဝါစာဒီဟိ၊ တသ္မာ စတဿောပေတာ ဝေရမဏိယော ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန မိစ္ဆာဝါစာသင်္ခါတာယ စတုဗ္ဗိဓာယ အကုသလဒုဿီလျစေတနာယ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဧကာဝ သမ္မာဝါစာသင်္ခါတာ ကုသလဝေရမဏီ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ သမ္မာဝါစာ နာမ။

သမ္မာကမ္မန္တနိဒ္ဒေသေပိ ယသ္မာ အညေနေဝ စိတ္တေန ပါဏာတိပါတာ ဝိရမတိ၊ အညေန အဒိန္နာဒါနာ၊ အညေန ကာမေသုမိစ္ဆာစာရာ၊ တသ္မာ တိဿောပေတာ ဝေရမဏိယော ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန မိစ္ဆာ-ကမ္မန္တသင်္ခါတာယ တိဝိဓာယ အကုသလဒုဿီလျစေတနာယ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဧကာဝ သမ္မာကမ္မန္တသင်္ခါတာ ကုသလဝေရမဏီ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ သမ္မာကမ္မန္တော နာမ။

Sammā-ājīvaniddese **idhā**ti imasmiṁ sāsane. **Ariyasāvako**ti ariyassa Buddhassa sāvako. **Micchā-ājīvaṁ pahāyā**ti pāpakaṁ ājīvaṁ pajahitvā. **Sammā-ājīvenā**ti Buddhapasatthena kusala-ājīvena. **Jīvikaṁ kappetī**ti jīvitappavattiṁ pavatteti. Idhāpi yasmā aññeneva cittena kāyadvāravītikkamā viramati, aññena vacīdvāravītikkamā, tasmā pubbabhāge nānākkhaṇesu uppajjati. Maggakkhaṇe pana dvīsu dvāresu sattannaṁ kammapathānaṁ vasena uppannāya micchā-ājīvadussīlyacetanāya padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānā ekāva sammā-ājīvasaṅkhātā kusalaveramaṇī uppajjati. Ayaṁ sammā-ājīvo nāma.

Sammāvāyāmaniddeso Sammappadhānavibhaṅge anupadavaṇṇanāvasena āvibhavissati. Ayaṁ pana pubbabhāge nānācittesu labbhati. Aññeneva hi cittena anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya vāyāmaṁ karoti, aññena uppannānaṁ pahānāya. Aññeneva ca anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya, aññena uppannānaṁ ṭhitiyā. Maggakkhaṇe pana ekacitteyeva labbhati. Ekameva hi maggasampayuttaṁ vīriyaṁ catukiccasādhanaṭṭhena cattāri nāmāni labhati.

Sammāsatiniddesopi Satipaṭṭhānavibhaṅge anupadavaṇṇanāvasena āvibhavissati. Ayampi ca pubbabhāge nānācittesu labbhati. Aññeneva hi cittena kāyaṁ pariggaṇhāti, aññenaññena vedanādīni. Maggakkhaṇe pana ekacitteyeva labbhati. Ekāyeva hi maggasampayuttā sati catukiccasādhanaṭṭhena cattāri nāmāni labhati.

Sammāsamādhiniddese cattāri jhānāni pubbabhāgepi nānā, maggakkhaṇepi. Pubbabhāge samāpattivasena nānā, maggakkhaṇe nānāmaggavasena. Ekassa hi paṭhamamaggo paṭhamajjhāniko hoti, dutiyamaggādayopi paṭhamajjhānikā dutiyādīsu aññatarajjhānikā vā. Ekassa paṭhamamaggo dutiyādīnaṁ aññatarajjhāniko hoti, dutiyādayopi dutiyādīnaṁ aññatarajjhānikā vā paṭhamajjhānikā vā. Evaṁ cattāropi maggā jhānavasena sadisā vā asadisā vā ekaccasadisā vā honti.

Ayaṁ panassa viseso pādakajjhānaniyāmena hoti. Pādakajjhānaniyāmena tāva paṭhamajjhānalābhino paṭhamajjhānā vuṭṭhāya vipassantassa

သမ္မာအာဇီဝနိဒ္ဒေသေ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ **အရိယသာဝကော**တိ အရိယဿ ဗုဒ္ဓဿ သာဝကော။ **မိစ္ဆာအာဇီဝံ ပဟာယာ**တိ ပါပကံ အာဇီဝံ ပဇဟိတွာ။ **သမ္မာအာဇီဝေနာ**တိ ဗုဒ္ဓပသတ္ထေန ကုသလအာဇီဝေန။ **ဇီဝိကံ ကပ္ပေတီ**တိ ဇီဝိတပ္ပဝတ္တိံ ပဝတ္တေတိ။ ဣဓာပိ ယသ္မာ အညေနေဝ စိတ္တေန ကာယဒွါရဝီတိက္ကမာ ဝိရမတိ၊ အညေန ဝစီဒွါရဝီတိက္ကမာ၊ တသ္မာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာက္ခဏေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဒွီသု ဒွါရေသု သတ္တန္နံ ကမ္မပထာနံ ဝသေန ဥပ္ပန္နာယ မိစ္ဆာအာဇီဝဒုဿီလျစေတနာယ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဧကာဝ သမ္မာအာဇီဝသင်္ခါတာ ကုသလဝေရမဏီ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ သမ္မာအာဇီဝေါ နာမ။

သမ္မာဝါယာမနိဒ္ဒေသော သမ္မပ္ပဓာနဝိဘင်္ဂေ အနုပဒဝဏ္ဏနာဝသေန အာဝိဘဝိဿတိ။ အယံ ပန ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု လဗ္ဘတိ။ အညေနေဝ ဟိ စိတ္တေန အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပါဒါယ ဝါယာမံ ကရောတိ၊ အညေန ဥပ္ပန္နာနံ ပဟာနာယ။ အညေနေဝ စ အနုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒါယ၊ အညေန ဥပ္ပန္နာနံ ဌိတိယာ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကစိတ္တေယေဝ လဗ္ဘတိ။ ဧကမေဝ ဟိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တံ ဝီရိယံ စတုကိစ္စသာဓနဋ္ဌေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။

သမ္မာသတိနိဒ္ဒေသောပိ သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂေ အနုပဒဝဏ္ဏနာဝသေန အာဝိဘဝိဿတိ။ အယမ္ပိ စ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု လဗ္ဘတိ။ အညေနေဝ ဟိ စိတ္တေန ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ အညေနညေန ဝေဒနာဒီနိ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကစိတ္တေယေဝ လဗ္ဘတိ။ ဧကာယေဝ ဟိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ စတုကိစ္စသာဓနဋ္ဌေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။

သမ္မာသမာဓိနိဒ္ဒေသေ စတ္တာရိ ဈာနာနိ ပုဗ္ဗဘာဂေပိ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေပိ။ ပုဗ္ဗဘာဂေ သမာပတ္တိဝသေန နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ နာနာမဂ္ဂဝသေန။ ဧကဿ ဟိ ပဌမမဂ္ဂေါ ပဌမဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ ဒုတိယမဂ္ဂါဒယောပိ ပဌမဇ္ဈာနိကာ ဒုတိယာဒီသု အညတရဇ္ဈာနိကာ ဝါ။ ဧကဿ ပဌမမဂ္ဂေါ ဒုတိယာဒီနံ အညတရဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ ဒုတိယာဒယောပိ ဒုတိယာဒီနံ အညတရဇ္ဈာနိကာ ဝါ ပဌမဇ္ဈာနိကာ ဝါ။ ဧဝံ စတ္တာရောပိ မဂ္ဂါ ဈာနဝသေန သဒိသာ ဝါ အသဒိသာ ဝါ ဧကစ္စသဒိသာ ဝါ ဟောန္တိ။

အယံ ပနဿ ဝိသေသော ပါဒကဇ္ဈာနနိယာမေန ဟောတိ။ ပါဒကဇ္ဈာနနိယာမေန တာဝ ပဌမဇ္ဈာနလာဘိနော ပဌမဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿန္တဿ

uppannamaggo paṭhamajjhāniko hoti. Maggaṅgabojjhaṅgāni panettha paripuṇṇāneva honti. Dutiyajjhānato vuṭṭhāya vipassantassa uppanno maggo dutiyajjhāniko hoti, maggaṅgāni panettha satta honti. Tatiyajjhānato vuṭṭhāya vipassantassa uppanno maggo tatiyajjhāniko, maggaṅgāni panettha satta bojjhaṅgāni cha honti. Esa nayo catutthajjhānato paṭṭhāya yāva nevasaññānāsaññāyatanā.

Āruppe catukkapañcakajjhānaṁ uppajjati, tañca kho lokuttaraṁ no lokiyanti vuttaṁ, ettha kathanti? Etthāpi paṭhamajjhānādīsu yato vuṭṭhāya sotāpattimaggaṁ paṭilabhitvā arūpasamāpattiṁ bhāvetvā yo āruppe uppanno, taṁjhānikāva tassa tattha tayo maggā uppajjanti. Evaṁ pādakajjhānameva niyāmeti. Keci pana therā “vipassanāya ārammaṇabhūtā khandhā niyāmentī”ti vadanti. Keci “puggalajjhāsayo niyāmetī”ti vadanti. Keci “vuṭṭhānagāminivipassanā niyāmetī”ti vadanti. Tesaṁ vādavinicchayo heṭṭhā cittuppādakaṇḍe lokuttarapadabhājanīyavaṇṇanāyaṁ[1] vuttanayeneva veditabbo. **Ayaṁ vuccati sammāsamādhī**ti yā imesu catūsu jhānesu ekaggatā, ayaṁ pubbabhāge lokiyo, aparabhāge lokuttaro sammāsamādhi nāma vuccatīti. Evaṁ lokiyalokuttaravasena Bhagavā maggasaccaṁ desesi.

Tattha lokiyamagge sabbāneva maggaṅgāni yathānurūpaṁ chasu ārammaṇesu aññatarārammaṇāni honti. Lokuttaramagge pana catusaccappaṭivedhāya pavattassa ariyassa nibbānārammaṇaṁ avijjānusayasamugghātakaṁ paññācakkhu sammādiṭṭhi, tathā sampannadiṭṭhissa taṁsampayuttaṁ tividhamicchāsaṅkappasamugghātakaṁ cetaso nibbānapadābhiniropanaṁ sammāsaṅkappo, tathā passantassa vitakkentassa ca taṁsampayuttāva catubbidhavacīduccaritasamugghātikā micchāvācāya virati sammāvācā, tathā viramantassa taṁsampayuttāva micchākammantasamucchedikā tividhakāyaduccaritavirati sammākammanto, tesaṁyeva sammāvācākammantānaṁ vodānabhūtā taṁsampayuttāva kuhanādisamucchedikā micchā-ājīvavirati sammā-ājīvo, imissā sammāvācākammantājīvasaṅkhātāya sīlabhūmiyaṁ patiṭṭhamānassa tadanurūpo taṁsampayuttova

1. Abhi-Ṭṭha 1. 272 piṭṭhsu.

ဥပ္ပန္နမဂ္ဂေါ ပဌမဇ္ဈာနိကော ဟောတိ။ မဂ္ဂင်္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ ပနေတ္ထ ပရိပုဏ္ဏာနေဝ ဟောန္တိ။ ဒုတိယဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နော မဂ္ဂေါ ဒုတိယဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ပနေတ္ထ သတ္တ ဟောန္တိ။ တတိယဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နော မဂ္ဂေါ တတိယဇ္ဈာနိကော၊ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ပနေတ္ထ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ ဆ ဟောန္တိ။ ဧသ နယော စတုတ္ထဇ္ဈာနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နေဝသညာနာသညာယတနာ။

အာရုပ္ပေ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ ခေါ လောကုတ္တရံ နော လောကိယန္တိ ဝုတ္တံ၊ ဧတ္ထ ကထန္တိ? ဧတ္ထာပိ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု ယတော ဝုဋ္ဌာယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပဋိလဘိတွာ အရူပသမာပတ္တိံ ဘာဝေတွာ ယော အာရုပ္ပေ ဥပ္ပန္နော၊ တံဈာနိကာဝ တဿ တတ္ထ တယော မဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ ပါဒကဇ္ဈာနမေဝ နိယာမေတိ။ ကေစိ ပန ထေရာ “ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတာ ခန္ဓာ နိယာမေန္တီ”တိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ “ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယော နိယာမေတီ”တိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ “ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ နိယာမေတီ”တိ ဝဒန္တိ။ တေသံ ဝါဒဝိနိစ္ဆယော ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍေ လောကုတ္တရပဒဘာဇနီယဝဏ္ဏနာယံ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အယံ ဝုစ္စတိ သမ္မာသမာဓီ**တိ ယာ ဣမေသု စတူသု ဈာနေသု ဧကဂ္ဂတာ၊ အယံ ပုဗ္ဗဘာဂေ လောကိယော, အပရဘာဂေ လောကုတ္တရော သမ္မာသမာဓိ နာမ ဝုစ္စတီတိ။ ဧဝံ လောကိယလောကုတ္တရဝသေန ဘဂဝါ မဂ္ဂသစ္စံ ဒေသေသိ။

တတ္ထ လောကိယမဂ္ဂေ သဗ္ဗာနေဝ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ယထာနုရူပံ ဆသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏာနိ ဟောန္တိ။ လောကုတ္တရမဂ္ဂေ ပန စတုသစ္စပ္ပဋိဝေဓာယ ပဝတ္တဿ အရိယဿ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ အဝိဇ္ဇာနုသယသမုဂ္ဃာတကံ ပညာစက္ခု သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ တထာ သမ္ပန္နဒိဋ္ဌိဿ တံသမ္ပယုတ္တံ တိဝိဓမိစ္ဆာသင်္ကပ္ပသမုဂ္ဃာတကံ စေတသော နိဗ္ဗာနပဒါဘိနိရောပနံ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ၊ တထာ ပဿန္တဿ ဝိတက္ကေန္တဿ စ တံသမ္ပယုတ္တာဝ စတုဗ္ဗိဓဝစီဒုစ္စရိတသမုဂ္ဃာတိကာ မိစ္ဆာဝါစာယ ဝိရတိ သမ္မာဝါစာ၊ တထာ ဝိရမန္တဿ တံသမ္ပယုတ္တာဝ မိစ္ဆာကမ္မန္တသမုစ္ဆေဒိကာ တိဝိဓကာယဒုစ္စရိတဝိရတိ သမ္မာကမ္မန္တော၊ တေသံယေဝ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာနံ ဝောဒါနဘူတာ တံသမ္ပယုတ္တာဝ ကုဟနာဒိသမုစ္ဆေဒိကာ မိစ္ဆာအာဇီဝဝိရတိ သမ္မာအာဇီဝေါ၊ ဣမိဿာ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝသင်္ခါတာယ သီလဘူမိယံ ပတိဋ္ဌမာနဿ တဒနုရူပေါ တံသမ္ပယုတ္တောဝ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၇၂-ပိဋ္ဌေသု။

kosajjasamucchedako anuppannuppannānaṁ akusalakusalānaṁ anuppādapahānuppādaṭṭhitisādhako ca vīriyārambho sammāvāyāmo, evaṁ vāyamantassa taṁsampayuttova micchāsativiniddhunako kāyādīsu kāyānupassanādisādhako ca cetaso asammoso sammāsati, iti anuttarāya satiyā suvihitacittārakkhassa taṁsampayuttāva micchāsamādhisamugghātikā cittekaggatā sammāsamādhīti. Esa lokuttaro ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, yo saha lokiyena maggena dukkhanirodhagāminī paṭipadāti saṅkhaṁ gato.

So kho panesa maggo sammādiṭṭhisaṅkappānnaṁ vijjāya, sesadhammānaṁ caraṇena saṅgahitattā **vijjā ceva caraṇañca.** Tathā tesaṁ dvinnaṁ vipassanāyānena, itaresaṁ samathayānena saṅgahitattā **samatho ceva vipassanā ca.** Tesaṁ vā dvinnaṁ paññākkhandhena, tadanantarānaṁ tiṇṇaṁ sīlakkhandhena, avasesānaṁ samādhikkhandhena adhipaññā-adhisīla-adhicittasikkhāhi ca saṅgahitattā **khandhattayañceva sikkhattayañca** hoti, yena samannāgato ariyasāvako dassanasamatthehi cakkhūhi gamanasamatthehi ca pādehi samannāgato addhiko viya vijjācaraṇasampanno hutvā vipassanāyānena kāmasukhallikānuyogaṁ, samathayānena attakilamathānuyoganti antadvayaṁ parivajjetvā majjhimapaṭipadaṁ paṭipanno paññākkhandhena mohakkhandhaṁ, sīlakkhandhena dosakkhandhaṁ, samādhikkhandhena ca lobhakkhandhaṁ padālento adhipaññāsikkhāya paññāsampadaṁ, adhisīlasikkhāya sīlasampadaṁ, adhicittasikkhāya samādhisampadanti tisso sampattiyo patvā amataṁ nibbānaṁ sacchikaroti, ādimajjhapariyosānakalyāṇaṁ sattatiṁsabodhipakkhiyadhammaratanavicittaṁ sammattaniyāmasaṅkhātaṁ ariyabhūmiñca okkanto hotīti.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

---

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

206-214. Idāni abhidhammabhājanīyaṁ hoti. Tattha "ariyasaccānī"ti avatvā nippadesato paccayasaṅkhātaṁ samudayaṁ dassetuṁ "cattāri saccānī"ti

ကောသဇ္ဇသမုစ္ဆေဒကော အနုပ္ပန္နုပ္ပန္နာနံ အကုသလကုသလာနံ အနုပ္ပါဒပဟာနုပ္ပါဒဋ္ဌိတိသာဓကော စ ဝီရိယာရမ္ဘော သမ္မာဝါယာမော၊ ဧဝံ ဝါယမန္တဿ တံသမ္ပယုတ္တောဝ မိစ္ဆာသတိဝိနိဒ္ဓုနကော ကာယာဒီသု ကာယာနုပဿနာဒိသာဓကော စ စေတသော အသမ္မောသော သမ္မာသတိ၊ ဣတိ အနုတ္တရာယ သတိယာ သုဝိဟိတစိတ္တာရက္ခဿ တံသမ္ပယုတ္တာဝ မိစ္ဆာသမာဓိသမုဂ္ဃာတိကာ စိတ္တေကဂ္ဂတာ သမ္မာသမာဓီတိ။ ဧသ လောကုတ္တရော အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ ယော သဟ လောကိယေန မဂ္ဂေန ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ သင်္ခံ ဂတော။

သော ခေါ ပနေသ မဂ္ဂေါ သမ္မာဒိဋ္ဌိသင်္ကပ္ပါနံ ဝိဇ္ဇာယ, သေသဓမ္မာနံ စရဏေန သင်္ဂဟိတတ္တာ **ဝိဇ္ဇာ စေဝ စရဏဉ္စ**။ တထာ တေသံ ဒွိန္နံ ဝိပဿနာယာနေန, ဣတရေသံ သမထယာနေန သင်္ဂဟိတတ္တာ **သမထော စေဝ ဝိပဿနာ စ**။ တေသံ ဝါ ဒွိန္နံ ပညာက္ခန္ဓေန, တဒနန္တရာနံ တိဏ္ဏံ သီလက္ခန္ဓေန, အဝသေသာနံ သမာဓိက္ခန္ဓေန အဓိပညာအဓိသီလအဓိစိတ္တသိက္ခာဟိ စ သင်္ဂဟိတတ္တာ **ခန္ဓတ္တယဉ္စေဝ သိက္ခတ္တယဉ္စ** ဟောတိ၊ ယေန သမန္နာဂတော အရိယသာဝကော ဒဿနသမတ္ထေဟိ စက္ခူဟိ ဂမနသမတ္ထေဟိ စ ပါဒေဟိ သမန္နာဂတော အဒ္ဓိကော ဝိယ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော ဟုတွာ ဝိပဿနာယာနေန ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂံ, သမထယာနေန အတ္တကိလမထာနုယောဂန္တိ အန္တဒွယံ ပရိဝဇ္ဇေတွာ မဇ္ဈိမပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ပညာက္ခန္ဓေန မောဟက္ခန္ဓံ, သီလက္ခန္ဓေန ဒေါသက္ခန္ဓံ, သမာဓိက္ခန္ဓေန စ လောဘက္ခန္ဓံ ပဒါလေန္တော အဓိပညာသိက္ခာယ ပညာသမ္ပဒံ, အဓိသီလသိက္ခာယ သီလသမ္ပဒံ, အဓိစိတ္တသိက္ခာယ သမာဓိသမ္ပဒန္တိ တိဿော သမ္ပတ္တိယော ပတွာ အမတံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတိ၊ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနကလျာဏံ သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မရတနဝိစိတ္တံ သမ္မတ္တနိယာမသင်္ခါတံ အရိယဘူမိဉ္စ ဩက္ကန္တော ဟောတီတိ။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၂၀၆-၂၁၄။ ဣဒါနိ အဘိဓမ္မဘာဇနီယံ ဟောတိ။ တတ္ထ "အရိယသစ္စာနီ"တိ အဝတွာ နိပ္ပဒေသတော ပစ္စယသင်္ခါတံ သမုဒယံ ဒဿေတုံ "စတ္တာရိ သစ္စာနီ"တိ

vuttaṁ. Ariyasaccānīti hi vutte avasesā ca kilesā avasesā ca akusalā dhammā tīṇi ca kusalamūlāni sāsavāni avasesā ca sāsavā kusalā dhammā na saṅgayhanti. Na ca kevalaṁ taṇhāva dukkhaṁ samudāneti, imepi avasesā ca kilesādayo paccayā samudānentiyeva. Iti imepi paccayā dukkhaṁ samudānentiyevāti nippadesato paccayasaṅkhātaṁ samudayaṁ dassetuṁ “ariyasaccānī”ti avatvā “cattāri saccānī”ti vuttaṁ.

Niddesavāre ca nesaṁ paṭhamaṁ dukkhaṁ aniddisitvā tasseva dukkhassa sukhaniddesatthaṁ dukkhasamudayo niddiṭṭho. Tasmiñhi niddiṭṭhe “avasesā ca kilesā”ti-ādinā nayena dukkhasaccaṁ sukhaniddesaṁ hoti. Nirodhasaccampettha taṇhāya pahānaṁ “taṇhāya ca avasesānañca kilesānaṁ pahānan”ti evaṁ yathāvuttassa samudayassa pahānavasena pañcahākārehi niddiṭṭhaṁ. Maggasaccaṁ panettha paṭhamajjhānikasotāpattimaggavasena Dhammasaṅgaṇiyaṁ[1] vibhattassa desanānayassa mukhamattameva dassentena niddiṭṭhaṁ. Tattha nayabhedo veditabbo, taṁ upari pakāsayissāma.

Yasmā pana na kevalaṁ aṭṭhaṅgiko maggova paṭipadā, “pubbeva kho panassa kāyakammaṁ vacīkammaṁ ājīvo suparisuddho hotī”ti[2] vacanato pana puggalajjhāsayavasena pañcaṅgikopi maggo paṭipadā evāti desito, tasmā taṁ nayaṁ dassetuṁ pañcaṅgikavāropi niddiṭṭho. Yasmā ca na kevalaṁ aṭṭhaṅgikapañcaṅgikamaggāva paṭipadā, sampayuttakā pana atirekapaññāsadhammāpi paṭipadā eva, tasmā taṁ nayaṁ dassetuṁ tatiyo sabbasaṅgāhikavāropi niddiṭṭho. Tattha “avasesā dhammā dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya sampayuttā”ti idaṁ parihāyati. Sesaṁ sabbattha sadisameva.

Tattha aṭṭhaṅgikavārassa “taṇhāya ca avasesānañca kilesānaṁ pahānan”ti-ādīsu pañcasu koṭṭhāsesu paṭhamakoṭṭhāse tāva sotāpattimagge jhānābhinivese suddhikapaṭipadā suddhikasuññatā suññatapaṭipadā suddhika-appaṇihitaṁ appaṇihitapaṭipadāti imesu pañcasu vāresu dvinnaṁ dvinnaṁ catukkapañcakanayānaṁ vasena **dasa nayā** honti. Evaṁ sesesupīti vīsatiyā abhinivesesu **dve nayasatāni.** Tāni catūhi adhipatīhi catugguṇitāni

1. Abhi 1. 72 piṭṭhādīsu. 2. Ma 3. 338 piṭṭhe.

ဝုတ္တံ။ အရိယသစ္စာနီတိ ဟိ ဝုတ္တေ အဝသေသာ စ ကိလေသာ အဝသေသာ စ အကုသလာ ဓမ္မာ တီဏိ စ ကုသလမူလာနိ သာသဝါနိ အဝသေသာ စ သာသဝါ ကုသလာ ဓမ္မာ န သင်္ဂယှန္တိ။ န စ ကေဝလံ တဏှာဝ ဒုက္ခံ သမုဒါနေတိ၊ ဣမေပိ အဝသေသာ စ ကိလေသာဒယော ပစ္စယာ သမုဒါနေန္တိယေဝ။ ဣတိ ဣမေပိ ပစ္စယာ ဒုက္ခံ သမုဒါနေန္တိယေဝါတိ နိပ္ပဒေသတော ပစ္စယသင်္ခါတံ သမုဒယံ ဒဿေတုံ “အရိယသစ္စာနီ”တိ အဝတွာ “စတ္တာရိ သစ္စာနီ”တိ ဝုတ္တံ။

နိဒ္ဒေသဝါရေ စ နေသံ ပဌမံ ဒုက္ခံ အနိဒ္ဒိသိတွာ တဿေဝ ဒုက္ခဿ သုခနိဒ္ဒေသတ္ထံ ဒုက္ခသမုဒယော နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ တသ္မိဉှိ နိဒ္ဒိဋ္ဌေ “အဝသေသာ စ ကိလေသာ”တိအာဒိနာ နယေန ဒုက္ခသစ္စံ သုခနိဒ္ဒေသံ ဟောတိ။ နိရောဓသစ္စမ္ပေတ္ထ တဏှာယ ပဟာနံ “တဏှာယ စ အဝသေသာနဉ္စ ကိလေသာနံ ပဟာန”န္တိ ဧဝံ ယထာဝုတ္တဿ သမုဒယဿ ပဟာနဝသေန ပဉ္စဟာကာရေဟိ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ မဂ္ဂသစ္စံ ပနေတ္ထ ပဌမဇ္ဈာနိကသောတာပတ္တိမဂ္ဂဝသေန ဓမ္မသင်္ဂဏိယံ[1] ဝိဘတ္တဿ ဒေသနာနယဿ မုခမတ္တမေဝ ဒဿေန္တေန နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ နယဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တံ ဥပရိ ပကာသယိဿာမ။

ယသ္မာ ပန န ကေဝလံ အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါဝ ပဋိပဒါ၊ “ပုဗ္ဗေဝ ခေါ ပနဿ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ အာဇီဝေါ သုပရိသုဒ္ဓေါ ဟောတီ”တိ[2] ဝစနတော ပန ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယဝသေန ပဉ္စင်္ဂိကောပိ မဂ္ဂေါ ပဋိပဒါ ဧဝါတိ ဒေသိတော၊ တသ္မာ တံ နယံ ဒဿေတုံ ပဉ္စင်္ဂိကဝါရောပိ နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ ယသ္မာ စ န ကေဝလံ အဋ္ဌင်္ဂိကပဉ္စင်္ဂိကမဂ္ဂါဝ ပဋိပဒါ၊ သမ္ပယုတ္တကာ ပန အတိရေကပညာသဓမ္မာပိ ပဋိပဒါ ဧဝ၊ တသ္မာ တံ နယံ ဒဿေတုံ တတိယော သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝါရောပိ နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ တတ္ထ “အဝသေသာ ဓမ္မာ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ သမ္ပယုတ္တာ”တိ ဣဒံ ပရိဟာယတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ သဒိသမေဝ။

တတ္ထ အဋ္ဌင်္ဂိကဝါရဿ “တဏှာယ စ အဝသေသာနဉ္စ ကိလေသာနံ ပဟာန”န္တိအာဒီသု ပဉ္စသု ကောဋ္ဌာသေသု ပဌမကောဋ္ဌာသေ တာဝ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ဈာနာဘိနိဝေသေ သုဒ္ဓိကပဋိပဒါ သုဒ္ဓိကသုညတာ သုညတပဋိပဒါ သုဒ္ဓိကအပ္ပဏိဟိတံ အပ္ပဏိဟိတပဋိပဒါတိ ဣမေသု ပဉ္စသု ဝါရေသု ဒွိန္နံ ဒွိန္နံ စတုက္ကပဉ္စကနယာနံ ဝသေန **ဒသ နယာ** ဟောန္တိ။ ဧဝံ သေသေသုပီတိ ဝီသတိယာ အဘိနိဝေသေသု **ဒွေ နယသတာနိ။** တာနိ စတူဟိ အဓိပတီဟိ စတုဂ္ဂုဏိတာနိ

၁-အဘိ ၁-၇၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-မ ၃-၃၃၈-ပိဋ္ဌေ။

aṭṭha. Iti suddhikāni dve, sādhipatī aṭṭhāti sabbampi **nayasahassaṁ** hoti. Yathā ca sotāpattimagge, evaṁ sesamaggesupīti **cattāri nayasahassāni** honti. Yathā ca paṭhamakoṭṭhāse cattāri, evaṁ sesesupīti aṭṭhaṅgikavāre pañcasu koṭṭhāsesu **vīsati nayasahassāni** honti. Tathā pañcaṅgikavāre sabbasaṅgāhikavāre cāti sabbānipi **saṭṭhi nayasahassāni** satthārā vibhattāni. Pāḷi pana saṅkhepena āgatā. Evamidaṁ tividhamahāvāraṁ pañcadasakoṭṭhāsaṁ saṭṭhinayasahassapaṭimaṇḍitaṁ abhidhammabhājanīyaṁ nāma niddiṭṭhanti veditabbaṁ.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

215. Pañhāpucchake catunnampi saccānaṁ Khandhavibhaṅge vuttanayānusāreneva kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana samudayasaccaṁ kāmāvacaradhamme assādentassa parittārammaṇaṁ hoti, mahaggatadhamme assādentassa mahaggatārammaṇaṁ, paññattiṁ assādentassa navattabbārammaṇaṁ. Dukkhasaccaṁ kāmāvacaradhamme ārabbha uppannaṁ parittārammaṇaṁ, rūpārūpāvacaradhamme ārabbha uppattikāle mahaggatārammaṇaṁ, nava lokuttaradhamme paccavekkhaṇakāle appamāṇārammaṇaṁ, paṇṇattiṁ paccavekkhaṇakāle navattabbārammaṇaṁ. Maggasaccaṁ sahajātahetuvasena sabbadāpi maggahetukaṁ, vīriyaṁ vā vīmaṁsaṁ vā jeṭṭhakaṁ katvā maggabhāvanākāle maggādhipati, chandacittesu aññatarādhipatikāle navattabbaṁ nāma hoti. Dukkhasaccaṁ ariyānaṁ maggapaccavekkhaṇakāle maggārammaṇaṁ, tesaṁyeva maggaṁ garuṁ katvā paccavekkhaṇakāle maggādhipati, sesadhammapaccavekkhaṇakāle navattabbaṁ hoti.

Dve saccānīti dukkhasamudayasaccāni. Etāni hi atītādibhede dhamme ārabbha uppattikāle atītādi-ārammaṇāni honti. Samudayasaccaṁ ajjhattādibhede dhamme assādentassa ajjhattādi-ārammaṇaṁ hoti, dukkhasaccaṁ ākiñcaññāyatanakāle navattabbārammaṇampīti veditabbaṁ. Iti imasmiṁ pañhāpucchake dve saccāni lokiyāni honti, dve lokuttarāni.

အဋ္ဌ။ ဣတိ သုဒ္ဓိကာနိ ဒွေ, သာဓိပတီ အဋ္ဌာတိ သဗ္ဗမ္ပိ **နယသဟဿံ** ဟောတိ။ ယထာ စ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ၊ ဧဝံ သေသမဂ္ဂေသုပီတိ **စတ္တာရိ နယသဟဿာနိ** ဟောန္တိ။ ယထာ စ ပဌမကောဋ္ဌာသေ စတ္တာရိ၊ ဧဝံ သေသေသုပီတိ အဋ္ဌင်္ဂိကဝါရေ ပဉ္စသု ကောဋ္ဌာသေသု **ဝီသတိ နယသဟဿာနိ** ဟောန္တိ။ တထာ ပဉ္စင်္ဂိကဝါရေ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝါရေ စာတိ သဗ္ဗာနိပိ **သဋ္ဌိ နယသဟဿာနိ** သတ္ထာရာ ဝိဘတ္တာနိ။ ပါဠိ ပန သင်္ခေပေန အာဂတာ။ ဧဝမိဒံ တိဝိဓမဟာဝါရံ ပဉ္စဒသကောဋ္ဌာသံ သဋ္ဌိနယသဟဿပဋိမဏ္ဍိတံ အဘိဓမ္မဘာဇနီယံ နာမ နိဒ္ဒိဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၂၁၅။ ပဉှာပုစ္ဆကေ စတုန္နမ္ပိ သစ္စာနံ ခန္ဓဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန သမုဒယသစ္စံ ကာမာဝစရဓမ္မေ အဿာဒေန္တဿ ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ မဟဂ္ဂတဓမ္မေ အဿာဒေန္တဿ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ၊ ပညတ္တိံ အဿာဒေန္တဿ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ။ ဒုက္ခသစ္စံ ကာမာဝစရဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နံ ပရိတ္တာရမ္မဏံ၊ ရူပါရူပါဝစရဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပတ္တိကာလေ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ၊ နဝ လောကုတ္တရဓမ္မေ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ အပ္ပမာဏာရမ္မဏံ၊ ပဏ္ဏတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ။ မဂ္ဂသစ္စံ သဟဇာတဟေတုဝသေန သဗ္ဗဒါပိ မဂ္ဂဟေတုကံ၊ ဝီရိယံ ဝါ ဝီမံသံ ဝါ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ မဂ္ဂဘာဝနာကာလေ မဂ္ဂါဓိပတိ၊ ဆန္ဒစိတ္တေသု အညတရာဓိပတိကာလေ နဝတ္တဗ္ဗံ နာမ ဟောတိ။ ဒုက္ခသစ္စံ အရိယာနံ မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏကာလေ မဂ္ဂါရမ္မဏံ၊ တေသံယေဝ မဂ္ဂံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ မဂ္ဂါဓိပတိ၊ သေသဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏကာလေ နဝတ္တဗ္ဗံ ဟောတိ။

ဒွေ သစ္စာနီတိ ဒုက္ခသမုဒယသစ္စာနိ။ ဧတာနိ ဟိ အတီတာဒိဘေဒေ ဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပတ္တိကာလေ အတီတာဒိအာရမ္မဏာနိ ဟောန္တိ။ သမုဒယသစ္စံ အဇ္ဈတ္တာဒိဘေဒေ ဓမ္မေ အဿာဒေန္တဿ အဇ္ဈတ္တာဒိအာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ ဒုက္ခသစ္စံ အာကိဉ္စညာယတနကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏမ္ပီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ ပဉှာပုစ္ဆကေ ဒွေ သစ္စာနိ လောကိယာနိ ဟောန္တိ၊ ဒွေ လောကုတ္တရာနိ။

Yathā ca imasmiṁ, evaṁ purimesupi dvīsu. Sammāsambuddhena hi tīsupi suttantabhājanīyādīsu lokiyalokuttarāneva saccāni kathitāni. Evamayaṁ Saccavibhaṅgopi teparivaṭṭaṁ nīharitvāva bhājetvā dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Saccavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

ယထာ စ ဣမသ္မိံ၊ ဧဝံ ပုရိမေသုပိ ဒွီသု။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဟိ တီသုပိ သုတ္တန္တဘာဇနီယာဒီသု လောကိယလောကုတ္တရာနေဝ သစ္စာနိ ကထိတာနိ။ ဧဝမယံ သစ္စဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာဝ ဘာဇေတွာ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

သစ္စဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

5. Indriyavibhaṅga

1. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

219. Idāni tadanantare Indriyavibhaṅge **bāvīsatī**ti gaṇanaparicchedo. **Indriyānī**ti paricchinnadhammanidassanaṁ. Idāni tāni sarūpato dassento **cakkhundriya**nti-ādimāha. Tattha cakkhudvāre indaṭṭhaṁ kāretīti **cakkhundriyaṁ.** Sota, ghāna, jivhā, kāyadvāre indaṭṭhaṁ kāretīti **kāyindriyaṁ.** Vijānanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **manindriyaṁ.** Itthibhāve indaṭṭhaṁ kāretīti **itthindriyaṁ.** Purisabhāve indaṭṭhaṁ kāretīti **purisindriyaṁ.** Anupālanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **jīvitindriyaṁ.** Sukhalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **sukhindriyaṁ.** Dukkha, somanassa, domanassa, upekkhālakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **upekkhindriyaṁ.** Adhimokkhalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **saddhindriyaṁ.** Paggahalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **vīriyindriyaṁ.** Upaṭṭhānalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **satindriyaṁ.** Avikkhepalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **samādhindriyaṁ.** Dassanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **paññindriyaṁ.** Anaññātaññassāmīti pavatte jānanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **anaññātaññassāmītindriyaṁ.** Ñātānaṁyeva dhammānaṁ puna ājānane indaṭṭhaṁ kāretīti **aññindriyaṁ.** Aññātāvībhāve indaṭṭhaṁ kāretīti **aññātāvindriyaṁ.**

Idha suttantabhājanīyaṁ nāma na gahitaṁ. Kasmā? Suttante imāya paṭipāṭiyā bāvīsatiyā indriyānaṁ anāgatattā. Suttantasmiñhi katthaci dve indriyāni kathitāni, katthaci tīṇi, katthaci pañca. Evaṁ pana nirantaraṁ dvāvīsati āgatāni nāma natthi. Ayaṁ tāvettha Aṭṭhakathānayo. Ayaṁ pana aparo nayo—etesu hi

> Atthato lakkhaṇādīhi, kamato ca vijāniyā.
> Bhedābhedā tathā kiccā, bhūmito ca vinicchayaṁ.

Tattha cakkhādīnaṁ tāva “cakkhatīti cakkhū”ti-ādinā nayena **attho** pakāsito. Pacchimesu pana tīsu paṭhamaṁ pubbabhāge anaññātaṁ amataṁ padaṁ catusaccadhammaṁ vā jānissāmīti evaṁ paṭipannassa uppajjanato indriyaṭṭhasambhavato ca anaññātaññassāmītindriyanti vuttaṁ, dutiyaṁ ājānanato ca indriyaṭṭhasambhavato ca aññindriyaṁ, tatiyaṁ aññātāvino catūsu saccesu

၅-ဣန္ဒြိယဝိဘင်္ဂ

၁-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၂၁၉။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ဣန္ဒြိယဝိဘင်္ဂေ **ဗာဝီသတီ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ဣန္ဒြိယာနီ**တိ ပရိစ္ဆိန္နဓမ္မနိဒဿနံ။ ဣဒါနိ တာနိ သရူပတော ဒဿေန္တော **စက္ခုန္ဒြိယ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ စက္ခုဒွါရေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **စက္ခုန္ဒြိယံ**။ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယဒွါရေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ကာယိန္ဒြိယံ**။ ဝိဇာနနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **မနိန္ဒြိယံ**။ ဣတ္ထိဘာဝေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ဣတ္ထိန္ဒြိယံ**။ ပုရိသဘာဝေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ပုရိသိန္ဒြိယံ**။ အနုပါလနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ဇီဝိတိန္ဒြိယံ**။ သုခလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **သုခိန္ဒြိယံ**။ ဒုက္ခ၊ သောမနဿ၊ ဒေါမနဿ၊ ဥပေက္ခာလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ**။ အဓိမောက္ခလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **သဒ္ဓိန္ဒြိယံ**။ ပဂ္ဂဟလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ဝီရိယိန္ဒြိယံ**။ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **သတိန္ဒြိယံ**။ အဝိက္ခေပလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **သမာဓိန္ဒြိယံ**။ ဒဿနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ပညိန္ဒြိယံ**။ အနညာတညဿာမီတိ ပဝတ္တေ ဇာနနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ**။ ဉာတာနံယေဝ ဓမ္မာနံ ပုန အာဇာနနေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **အညိန္ဒြိယံ**။ အညာတာဝီဘာဝေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **အညာတာဝိန္ဒြိယံ**။

ဣဓ သုတ္တန္တဘာဇနီယံ နာမ န ဂဟိတံ။ ကသ္မာ? သုတ္တန္တေ ဣမာယ ပဋိပါဋိယာ ဗာဝီသတိယာ ဣန္ဒြိယာနံ အနာဂတတ္တာ။ သုတ္တန္တသ္မိဉှိ ကတ္ထစိ ဒွေ ဣန္ဒြိယာနိ ကထိတာနိ၊ ကတ္ထစိ တီဏိ၊ ကတ္ထစိ ပဉ္စ။ ဧဝံ ပန နိရန္တရံ ဒွါဝီသတိ အာဂတာနိ နာမ နတ္ထိ။ အယံ တာဝေတ္ထ အဋ္ဌကထာနယော။ အယံ ပန အပရော နယော—ဧတေသု ဟိ

> အတ္ထတော လက္ခဏာဒီဟိ၊ ကမတော စ ဝိဇာနိယာ။
> ဘေဒါဘေဒါ တထာ ကိစ္စာ၊ ဘူမိတော စ ဝိနိစ္ဆယံ။

တတ္ထ စက္ခာဒီနံ တာဝ “စက္ခတီတိ စက္ခူ”တိအာဒိနာ နယေန **အတ္ထော** ပကာသိတော။ ပစ္ဆိမေသု ပန တီသု ပဌမံ ပုဗ္ဗဘာဂေ အနညာတံ အမတံ ပဒံ စတုသစ္စဓမ္မံ ဝါ ဇာနိဿာမီတိ ဧဝံ ပဋိပန္နဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဣန္ဒြိယဋ္ဌသမ္ဘဝတော စ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယန္တိ ဝုတ္တံ၊ ဒုတိယံ အာဇာနနတော စ ဣန္ဒြိယဋ္ဌသမ္ဘဝတော စ အညိန္ဒြိယံ၊ တတိယံ အညာတာဝိနော စတူသု သစ္စေသု

niṭṭhitañāṇakiccassa khīṇāsavasseva uppajjanato indriyaṭṭhasambhavato ca aññātāvindriyaṁ.

Ko panesa indriyaṭṭho nāmāti. Indaliṅgaṭṭho indriyaṭṭho, indadesitaṭṭho indriyaṭṭho, indadiṭṭhaṭṭho indriyaṭṭho, indasiṭṭhaṭṭho indriyaṭṭho, indajuṭṭhaṭṭho indriyaṭṭho. So sabbopi idha yathāyogaṁ yujjati, Bhagavā hi Sammāsambuddho paramissariyabhāvato indo, kusalākusalañca kammaṁ kammesu kassaci issariyābhāvato. Tenevettha kammasañjanitāni indriyāni kusalākusalakammaṁ ulliṅgenti, tena ca siṭṭhānīti indaliṅgaṭṭhena indasiṭṭhaṭṭhena ca indriyāni. Sabbāneva panetāni Bhagavatā yathābhūtato pakāsitāni ca abhisambuddhāni cāti indadesitaṭṭhena indadiṭṭhaṭṭhena ca indriyāni. Teneva Bhagavatā Munindena kānici gocarāsevanāya, kānici bhāvanāsevanāya sevitānīti indajuṭṭhaṭṭhenapi indriyāni. Api ca ādhipaccasaṅkhātena issariyaṭṭhenāpi etāni indriyāni. Cakkhuviññāṇādippavattiyañhi cakkhādīnaṁ siddhamādhipaccaṁ, tasmiñhi tikkhe tikkhattā mande ca mandattāti ayaṁ tāvettha **atthato** vinicchayo.

Lakkhaṇādīhīti lakkhaṇarasapaccupaṭṭhānapadaṭṭhānehipi cakkhādīnaṁ vinicchayaṁ vijāniyāti attho. Tāni nesaṁ lakkhaṇādīni heṭṭhā vuttāneva. Paññindriyādīni hi cattāri atthato amohoyeva. Sesāni tattha sarūpenevāgatāni.

Kamatoti ayampi desanākkamova. Tattha ajjhattadhammaṁ pariññāya ariyabhūmipaṭilābho hotīti attabhāvapariyāpannāni cakkhundriyādīni paṭhamaṁ desitāni. So panattabhāvo yaṁ dhammaṁ upādāya itthīti vā purisoti vā saṅkhaṁ gacchati, ayaṁ soti nidassanatthaṁ tato itthindriyaṁ purisindriyañca. So duvidhopi jīvitindriyapaṭibaddhavuttīti ñāpanatthaṁ tato jīvitindriyaṁ. Yāva tassa pavatti, tāva etesaṁ vedayitānaṁ anivatti. Yañca kiñci vedayitaṁ, sabbaṁ taṁ sukhadukkhanti ñāpanatthaṁ tato sukhindriyādīni. Taṁnirodhatthaṁ pana ete dhammā bhāvetabbāti paṭipattidassanatthaṁ tato saddhādīni. Imāya paṭipattiyā esa dhammo paṭhamaṁ attani pātubhavatīti paṭipattiyā amoghabhāvadassanatthaṁ tato anaññātaññassāmītindriyaṁ, tasseva phalattā tato anantaraṁ bhāvetabbattā ca tato aññindriyaṁ. Ito paraṁ bhāvanāya imassa adhigamo, adhigate ca panimasmiṁ natthi kiñci

နိဋ္ဌိတဉာဏကိစ္စဿ ခီဏာသဝဿေဝ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဣန္ဒြိယဋ္ဌသမ္ဘဝတော စ အညာတာဝိန္ဒြိယံ။

ကော ပနေသ ဣန္ဒြိယဋ္ဌော နာမာတိ။ ဣန္ဒလိင်္ဂဋ္ဌော ဣန္ဒြိယဋ္ဌော၊ ဣန္ဒဒေသိတဋ္ဌော ဣန္ဒြိယဋ္ဌော၊ ဣန္ဒဒိဋ္ဌဋ္ဌော ဣန္ဒြိယဋ္ဌော၊ ဣန္ဒသိဋ္ဌဋ္ဌော ဣန္ဒြိယဋ္ဌော၊ ဣန္ဒဇုဋ္ဌဋ္ဌော ဣန္ဒြိယဋ္ဌော။ သော သဗ္ဗောပိ ဣဓ ယထာယောဂံ ယုဇ္ဇတိ၊ ဘဂဝါ ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပရမိဿရိယဘာဝတော ဣန္ဒော၊ ကုသလာကုသလဉ္စ ကမ္မံ ကမ္မေသု ကဿစိ ဣဿရိယာဘာဝတော။ တေနေဝေတ္ထ ကမ္မသဉ္ဇနိတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ကုသလာကုသလကမ္မံ ဥလ္လိင်္ဂေန္တိ၊ တေန စ သိဋ္ဌာနီတိ ဣန္ဒလိင်္ဂဋ္ဌေန ဣန္ဒသိဋ္ဌဋ္ဌေန စ ဣန္ဒြိယာနိ။ သဗ္ဗာနေဝ ပနေတာနိ ဘဂဝတာ ယထာဘူတတော ပကာသိတာနိ စ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါနိ စာတိ ဣန္ဒဒေသိတဋ္ဌေန ဣန္ဒဒိဋ္ဌဋ္ဌေန စ ဣန္ဒြိယာနိ။ တေနေဝ ဘဂဝတာ မုနိန္ဒေန ကာနိစိ ဂေါစရာသေဝနာယ, ကာနိစိ ဘာဝနာသေဝနာယ သေဝိတာနီတိ ဣန္ဒဇုဋ္ဌဋ္ဌေနပိ ဣန္ဒြိယာနိ။ အပိစ အာဓိပစ္စသင်္ခါတေန ဣဿရိယဋ္ဌေနာပိ ဧတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ။ စက္ခုဝိညာဏာဒိပ္ပဝတ္တိယဉှိ စက္ခာဒီနံ သိဒ္ဓမာဓိပစ္စံ၊ တသ္မိဉှိ တိက္ခေ တိက္ခတ္တာ မန္ဒေ စ မန္ဒတ္တာတိ အယံ တာဝေတ္ထ **အတ္ထတော** ဝိနိစ္ဆယော။

လက္ခဏာဒီဟီတိ လက္ခဏရသပစ္စုပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနေဟိပိ စက္ခာဒီနံ ဝိနိစ္ဆယံ ဝိဇာနိယာတိ အတ္ထော။ တာနိ နေသံ လက္ခဏာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနေဝ။ ပညိန္ဒြိယာဒီနိ ဟိ စတ္တာရိ အတ္ထတော အမောဟောယေဝ။ သေသာနိ တတ္ထ သရူပေနေဝါဂတာနိ။

ကမတောတိ အယမ္ပိ ဒေသနာက္ကမောဝ။ တတ္ထ အဇ္ဈတ္တဓမ္မံ ပရိညာယ အရိယဘူမိပဋိလာဘော ဟောတီတိ အတ္တဘာဝပရိယာပန္နာနိ စက္ခုန္ဒြိယာဒီနိ ပဌမံ ဒေသိတာနိ။ သော ပနတ္တဘာဝေါ ယံ ဓမ္မံ ဥပါဒါယ ဣတ္ထီတိ ဝါ ပုရိသောတိ ဝါ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ၊ အယံ သောတိ နိဒဿနတ္ထံ တတော ဣတ္ထိန္ဒြိယံ ပုရိသိန္ဒြိယဉ္စ။ သော ဒုဝိဓောပိ ဇီဝိတိန္ဒြိယပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တီတိ ဉာပနတ္ထံ တတော ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ ယာဝ တဿ ပဝတ္တိ၊ တာဝ ဧတေသံ ဝေဒယိတာနံ အနိဝတ္တိ။ ယဉ္စ ကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ သုခဒုက္ခန္တိ ဉာပနတ္ထံ တတော သုခိန္ဒြိယာဒီနိ။ တံနိရောဓတ္ထံ ပန ဧတေ ဓမ္မာ ဘာဝေတဗ္ဗာတိ ပဋိပတ္တိဒဿနတ္ထံ တတော သဒ္ဓါဒီနိ။ ဣမာယ ပဋိပတ္တိယာ ဧသ ဓမ္မော ပဌမံ အတ္တနိ ပါတုဘဝတီတိ ပဋိပတ္တိယာ အမောဃဘာဝဒဿနတ္ထံ တတော အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ၊ တဿေဝ ဖလတ္တာ တတော အနန္တရံ ဘာဝေတဗ္ဗတ္တာ စ တတော အညိန္ဒြိယံ။ ဣတော ပရံ ဘာဝနာယ ဣမဿ အဓိဂမော၊ အဓိဂတေ စ ပနိမသ္မိံ နတ္ထိ ကိဉ္စိ

uttari karaṇīyanti ñāpanatthaṁ ante paramassāsabhūtaṁ aññātāvindriyaṁ desitanti ayamettha kamo.

Bhedābhedāti jīvitindriyasseva cettha bhedo. Tañhi rūpajīvitindriyaṁ arūpajīvitindriyanti duvidhaṁ hoti. Sesānaṁ abhedoti evamettha bhedābhedato vinicchayaṁ vijāniyā.

Kiccāti kiṁ indriyānaṁ kiccanti ce. Cakkhundriyassa tāva "cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ indriyapaccayena paccayo"ti vacanato yaṁ taṁ indriyapaccayabhāvena sādhetabbaṁ attano tikkhamandādibhāvena cakkhuviññāṇādidhammānaṁ tikkhamandādisaṅkhātaṁ attākārānuvattāpanaṁ, idaṁ kiccaṁ. Evaṁ sotaghānajivhākāyānaṁ. Manindriyassa pana sahajātadhammānaṁ attano vasavattāpanaṁ, jīvitindriyassa sahajātadhammānupālanaṁ, itthindriyapurisindriyānaṁ itthipurisanimittakuttākappākārānuvidhānaṁ, sukhadukkhasomanassadomanassindriyānaṁ sahajātadhamme abhibhavitvā yathāsakaṁ oḷārikākārānupāpanaṁ, upekkhindriyassa santapaṇītamajjhattākārānupāpanaṁ, saddhādīnaṁ paṭipakkhābhibhavanaṁ sampayuttadhammānañca pasannākārādibhāvasampāpanaṁ, anaññātaññassāmītindriyassa saṁyojanattayapahānañceva sampayuttakānañca tappahānābhimukhabhāvakaraṇaṁ, aññindriyassa kāmarāgabyāpādāditanukaraṇapahānañceva sahajātānañca attano vasānuvattāpanaṁ, aññātāvindriyassa sabbakiccesu ussukkapahānañceva amatābhimukhabhāvapaccayatā ca sampayuttānanti evamettha kiccato vinicchayaṁ vijāniyā.

Bhūmitoti cakkhusota ghāna jivhākāya itthipurisasukhadukkha domanassindriyāni cettha kāmāvacarāneva, manindriyajīvitindriya-upekkhindriyāni saddhāvīriyasatisamādhipaññindriyāni ca catubhūmipariyāpannāni, somanassindriyaṁ kāmāvacararūpāvacaralokuttaravasena bhūmittayapariyāpannaṁ, avasāne tīṇi lokuttarānevāti evaṁ bhūmitopi vinicchayaṁ vijāniyā. Evañhi vijānanto—

Saṁvegabahulo bhikkhu, ṭhito indriyasaṁvare.
Indriyāni pariññāya, dukkhassantaṁ nigacchatīti.

ဥတ္တရိ ကရဏီယန္တိ ဉာပနတ္ထံ အန္တေ ပရမဿာသဘူတံ အညာတာဝိန္ဒြိယံ ဒေသိတန္တိ အယမေတ္ထ ကမော။

ဘေဒါဘေဒါတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿေဝ စေတ္ထ ဘေဒေါ။ တဉှိ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ သေသာနံ အဘေဒေါတိ ဧဝမေတ္ထ ဘေဒါဘေဒတော ဝိနိစ္ဆယံ ဝိဇာနိယာ။

ကိစ္စာတိ ကိံ ဣန္ဒြိယာနံ ကိစ္စန္တိ စေ။ စက္ခုန္ဒြိယဿ တာဝ "စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ ဝစနတော ယံ တံ ဣန္ဒြိယပစ္စယဘာဝေန သာဓေတဗ္ဗံ အတ္တနော တိက္ခမန္ဒာဒိဘာဝေန စက္ခုဝိညာဏာဒိဓမ္မာနံ တိက္ခမန္ဒာဒိသင်္ခါတံ အတ္တာကာရာနုဝတ္တာပနံ၊ ဣဒံ ကိစ္စံ။ ဧဝံ သောတဃာနဇိဝှါကာယာနံ။ မနိန္ဒြိယဿ ပန သဟဇာတဓမ္မာနံ အတ္တနော ဝသဝတ္တာပနံ၊ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ သဟဇာတဓမ္မာနုပါလနံ၊ ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယာနံ ဣတ္ထိပုရိသနိမိတ္တကုတ္တာကပ္ပါကာရာနုဝိဓာနံ၊ သုခဒုက္ခသောမနဿဒေါမနဿိန္ဒြိယာနံ သဟဇာတဓမ္မေ အဘိဘဝိတွာ ယထာသကံ ဩဠာရိကာကာရာနုပါပနံ၊ ဥပေက္ခိန္ဒြိယဿ သန္တပဏီတမဇ္ဈတ္တာကာရာနုပါပနံ၊ သဒ္ဓါဒီနံ ပဋိပက္ခာဘိဘဝနံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စ ပသန္နာကာရာဒိဘာဝသမ္ပါပနံ၊ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယဿ သံယောဇနတ္တယပဟာနဉ္စေဝ သမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ တပ္ပဟာနာဘိမုခဘာဝကရဏံ၊ အညိန္ဒြိယဿ ကာမရာဂဗျာပါဒါဒိတနုကရဏပဟာနဉ္စေဝ သဟဇာတာနဉ္စ အတ္တနော ဝသာနုဝတ္တာပနံ၊ အညာတာဝိန္ဒြိယဿ သဗ္ဗကိစ္စေသု ဥဿုက္ကပဟာနဉ္စေဝ အမတာဘိမုခဘာဝပစ္စယတာ စ သမ္ပယုတ္တာနန္တိ ဧဝမေတ္ထ ကိစ္စတော ဝိနိစ္ဆယံ ဝိဇာနိယာ။

ဘူမိတောတိ စက္ခုသောတ ဃာန ဇိဝှါကာယ ဣတ္ထိပုရိသသုခဒုက္ခ ဒေါမနဿိန္ဒြိယာနိ စေတ္ထ ကာမာဝစရာနေဝ၊ မနိန္ဒြိယဇီဝိတိန္ဒြိယဥပေက္ခိန္ဒြိယာနိ သဒ္ဓါဝီရိယသတိသမာဓိပညိန္ဒြိယာနိ စ စတုဘူမိပရိယာပန္နာနိ၊ သောမနဿိန္ဒြိယံ ကာမာဝစရရူပါဝစရလောကုတ္တရဝသေန ဘူမိတ္တယပရိယာပန္နံ၊ အဝသာနေ တီဏိ လောကုတ္တရာနေဝါတိ ဧဝံ ဘူမိတောပိ ဝိနိစ္ဆယံ ဝိဇာနိယာ။ ဧဝဉှိ ဝိဇာနန္တော—

သံဝေဂဗဟုလော ဘိက္ခု၊ ဌိတော ဣန္ဒြိယသံဝရေ။
ဣန္ဒြိယာနိ ပရိညာယ၊ ဒုက္ခဿန္တံ နိဂစ္ဆတီတိ။

220. Niddesavāre “yaṁ cakkhu catunnaṁ mahābhūtānan”ti-ādi sabbaṁ Dhammasaṅgaṇiyaṁ padabhājane[1] vuttanayeneva veditabbaṁ. Vīriyindriyasamādhindriyaniddesādīsu ca sammāvāyāmo micchāvāyāmo sammāsamādhi micchāsamādhīti-ādīni na vuttāni. Kasmā? Sabbasaṅgāhakattā. Sabbasaṅgāhakāni hi idha indriyāni kathitāni. Evaṁ santepettha dasa indriyāni lokiyāni kāmāvacarāneva, tīṇi lokuttarāni, nava lokiyalokuttaramissakānīti.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

2. Pañhāpucchakavaṇṇanā

221. Pañhāpucchake sabbesampi indriyānaṁ kusalādivibhāgo Pāḷinayānusāreneva veditabbo.

223. Ārammaṇattikesu pana **sattindriyā anārammaṇā**ti cakkhusotaghānajivhākāya-itthipurisindriyāni sandhāya vuttaṁ. Jīvitindriyaṁ pana arūpamissakattā idha anābhaṭṭhaṁ. **Dvindriyā**ti dve indriyā. Sukhadukkhadvayaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Tañhi ekantaparitārammaṇaṁ. **Domanassindriyaṁ siyā parittārammaṇaṁ siyā mahaggatārammaṇan**ti kāmāvacaradhamme ārabbha pavattikāle parittārammaṇaṁ hoti, rūpāvacarārūpāvacare pana ārabbha pavattikāle mahaggatārammaṇaṁ, paṇṇattiṁ ārabbha pavattikāle navattabbārammaṇaṁ. **Navindriyā siyā parittārammaṇā**ti manindriyajīvitindriyasomanassindriya-upekkhindriyāni ceva saddhādipañcakañca sandhāya idaṁ vuttaṁ. Jīvitindriyañhi rūpamissakattā anārammaṇesu rūpadhammesu saṅgahitampi arūpakoṭṭhāsena siyāpakkhe saṅgahitaṁ.

Cattāri indriyānīti sukhadukkhadomanassa-aññātāvindriyāni. Tāni hi maggārammaṇattike na bhajanti. **Maggahetukan**ti sahajātahetuṁ sandhāya vuttaṁ. Vīriyavīmaṁsajeṭṭhakakāle siyā maggādhipati, chandacittajeṭṭhakakāle siyā navattabbā.

1. Abhi-Ṭṭha 1. 344 piṭṭhādīsu.

၂၂၀။ နိဒ္ဒေသဝါရေ “ယံ စက္ခု စတုန္နံ မဟာဘူတာနန္”တိအာဒိ သဗ္ဗံ ဓမ္မသင်္ဂဏိယံ ပဒဘာဇနေ[၁] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝီရိယိန္ဒြိယသမာဓိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသာဒီသု စ သမ္မာဝါယာမော မိစ္ဆာဝါယာမော သမ္မာသမာဓိ မိစ္ဆာသမာဓီတိအာဒီနိ န ဝုတ္တာနိ။ ကသ္မာ? သဗ္ဗသင်္ဂါဟကတ္တာ။ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကာနိ ဟိ ဣဓ ဣန္ဒြိယာနိ ကထိတာနိ။ ဧဝံ သန္တေပေတ္ထ ဒသ ဣန္ဒြိယာနိ လောကိယာနိ ကာမာဝစရာနေဝ၊ တီဏိ လောကုတ္တရာနိ၊ နဝ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာနီတိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၂၂၁။ ပဉှာပုစ္ဆကေ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဣန္ဒြိယာနံ ကုသလာဒိဝိဘာဂေါ ပါဠိနယာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂၂၃။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန **သတ္တိန္ဒြိယာ အနာရမ္မဏာ**တိ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယဣတ္ထိပုရိသိန္ဒြိယာနိ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ပန အရူပမိဿကတ္တာ ဣဓ အနာဘဋ္ဌံ။ **ဒွိန္ဒြိယာ**တိ ဒွေ ဣန္ဒြိယာ။ သုခဒုက္ခဒွယံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ တဉှိ ဧကန္တပရိတ္တာရမ္မဏံ။ **ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ သိယာ ပရိတ္တာရမ္မဏံ သိယာ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏန္တိ** ကာမာဝစရဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရေ ပန အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိကာလေ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ၊ ပဏ္ဏတ္တိံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ။ **နဝိန္ဒြိယာ သိယာ ပရိတ္တာရမ္မဏာ**တိ မနိန္ဒြိယဇီဝိတိန္ဒြိယသောမနဿိန္ဒြိယဥပေက္ခိန္ဒြိယာနိ စေဝ သဒ္ဓါဒိပဉ္စကဉ္စ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ ဇီဝိတိန္ဒြိယဉှိ ရူပမိဿကတ္တာ အနာရမ္မဏေသု ရူပဓမ္မေသု သင်္ဂဟိတမ္ပိ အရူပကောဋ္ဌာသေန သိယာပက္ခေ သင်္ဂဟိတံ။

စတ္တာရိ ဣန္ဒြိယာနီတိ သုခဒုက္ခဒေါမနဿအညာတာဝိန္ဒြိယာနိ။ တာနိ ဟိ မဂ္ဂါရမ္မဏတ္တိကေ န ဘဇန္တိ။ **မဂ္ဂဟေတုက**န္တိ သဟဇာတဟေတုံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝီရိယဝီမံသဇေဋ္ဌကကာလေ သိယာ မဂ္ဂါဓိပတိ၊ ဆန္ဒစိတ္တဇေဋ္ဌကကာလေ သိယာ နဝတ္တဗ္ဗာ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Dasindriyā siyā uppannā siyā uppādinoti satta rūpindriyāni tīṇi ca vipākindriyāni sandhāyetaṁ vuttaṁ. Dasindriyāni domanassena saddhiṁ heṭṭhā vuttāneva. Tattha domanassindriyaṁ paṇṇattiṁ ārabbha pavattikāle navattabbārammaṇaṁ, sesāni nibbānapaccavekkhaṇakālepi. **Tīṇindriyāni bahiddhārammaṇānī**ti tīṇi lokuttarindriyāni. **Cattārī**ti sukhadukkhasomanassadomanassāni. Tāni hi ajjhattadhammepi bahiddhādhammepi ārabbha pavattanti. **Aṭṭhindriyā**ti manindriyajīvitindriya-upekkhindriyāni ceva saddhādipañcakañca. Tattha ākiñcaññāyatanakāle navattabbārammaṇatā veditabbā.

Iti imasmimpi pañhāpucchake dasindriyāni kāmāvacarāni, tīṇi lokuttarāni, nava lokiyalokuttaramissakāneva kathitānīti ayampi abhidhammabhājanīyena saddhiṁ ekaparicchedova hoti. Ayaṁ pana Indriyavibhaṅgo dveparivaṭṭaṁ nīharitvā bhājetvā dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Indriyavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဒသိန္ဒြိယာ သိယာ ဥပ္ပန္နာ သိယာ ဥပ္ပါဒိနောတိ သတ္တ ရူပိန္ဒြိယာနိ တီဏိ စ ဝိပါကိန္ဒြိယာနိ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဒသိန္ဒြိယာနိ ဒေါမနဿေန သဒ္ဓိံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနေဝ။ တတ္ထ ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ ပဏ္ဏတ္တိံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ၊ သေသာနိ နိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏကာလေပိ။ **တီဏိန္ဒြိယာနိ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာနီ**တိ တီဏိ လောကုတ္တရိန္ဒြိယာနိ။ **စတ္တာရီ**တိ သုခဒုက္ခ-သောမနဿဒေါမနဿာနိ။ တာနိ ဟိ အဇ္ဈတ္တဓမ္မေပိ ဗဟိဒ္ဓါဓမ္မေပိ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တန္တိ။ **အဋ္ဌိန္ဒြိယာ**တိ မနိန္ဒြိယဇီဝိတိန္ဒြိယဥပေက္ခိန္ဒြိယာနိ စေဝ သဒ္ဓါဒိ-ပဉ္စကဉ္စ။ တတ္ထ အာကိဉ္စညာယတနကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣတိ ဣမသ္မိမ္ပိ ပဉှာပုစ္ဆကေ ဒသိန္ဒြိယာနိ ကာမာဝစရာနိ၊ တီဏိ လောကုတ္တရာနိ၊ နဝ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာနေဝ ကထိတာနီတိ အယမ္ပိ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေန သဒ္ဓိံ ဧကပရိစ္ဆေဒေါဝ ဟောတိ။ အယံ ပန ဣန္ဒြိယဝိဘင်္ဂေါ ဒွေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာ ဘာဇေတွာ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ဣန္ဒြိယဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

6. Paṭiccasamuppādavibhaṅga

1. Suttantabhājanīya uddesavāravaṇṇanā

225. Idāni tadanantare Paṭiccasamuppādavibhaṅge yā ayaṁ "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti-ādinā nayena tanti nikkhittā, tassā atthasaṁvaṇṇanaṁ karontena vibhajjavādimaṇḍalaṁ otaritvā ācariye anabbhācikkhantena sakasamayaṁ avokkamantena parasamayaṁ anāyūhantena[1] suttaṁ appaṭibāhantena vinayaṁ anulomentena mahāpadese olokentena dhammaṁ dīpentena atthaṁ saṅgahantena tamevatthaṁ puna āvattetvā aparehipi pariyāyehi niddisantena ca yasmā atthasaṁvaṇṇanā kātabbā hoti, pakatiyāpi ca dukkarāva paṭiccasamuppādassa atthasaṁvaṇṇanā. Yath'āhu porāṇā—

"Saccaṁ satto paṭisandhi, paccayākārameva ca.
Duddasā caturo dhammā, desetuñca sudukkarā"ti.

Tasmā "aññatra āgamādhigamappattehi na sukarā paṭiccasamuppādassa atthavaṇṇanā"ti paritulayitvā

Vattukāmo ahaṁ ajja, paccayākāravaṇṇanaṁ.
Patiṭṭhaṁ nādhigacchāmi, ajjhogāḷhova sāgaraṁ.

Sāsanaṁ panidaṁ nānā-desanānayamaṇḍitaṁ.
Pubbācariyamaggo ca, abbocchinno pavattati.

Yasmā tasmā tadubhayaṁ, sannissāyatthavaṇṇanaṁ.
Ārabhissāmi etassa, taṁ suṇātha samāhitā.

Vuttañh'etaṁ pubbācariyehi—

"Yo kocimaṁ aṭṭhiṁ katvā suṇeyya,
Labhetha pubbāpariyaṁ visesaṁ.
Laddhāna pubbāpariyaṁ visesaṁ,
Adassanaṁ maccurājassa gacche"ti.

---

1. Anāruhantena (Ka)

၆-ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယ ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၂၂၅။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝိဘင်္ဂေ ယာ အယံ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိအာဒိနာ နယေန တန္တိ နိက္ခိတ္တာ၊ တဿာ အတ္ထသံဝဏ္ဏနံ ကရောန္တေန ဝိဘဇ္ဇဝါဒိမဏ္ဍလံ ဩတရိတွာ အာစရိယေ အနဗ္ဘာစိက္ခန္တေန သကသမယံ အဝေါက္ကမန္တေန ပရသမယံ အနာယူဟန္တေန[၁] သုတ္တံ အပ္ပဋိဗာဟန္တေန ဝိနယံ အနုလောမေန္တေန မဟာပဒေသေ ဩလောကေန္တေန ဓမ္မံ ဒီပေန္တေန အတ္ထံ သင်္ဂဟန္တေန တမေဝတ္ထံ ပုန အာဝတ္တေတွာ အပရေဟိပိ ပရိယာယေဟိ နိဒ္ဒိသန္တေန စ ယသ္မာ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ကာတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ ပကတိယာပိ စ ဒုက္ကရာဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ ယထာဟု ပေါရာဏာ—

"သစ္စံ သတ္တော ပဋိသန္ဓိ၊ ပစ္စယာကာရမေဝ စ။
ဒုဒ္ဒသာ စတုရော ဓမ္မာ၊ ဒေသေတုဉ္စ သုဒုက္ကရာ"တိ။

တသ္မာ "အညတြ အာဂမာဓိဂမပ္ပတ္တေဟိ န သုကရာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ"တိ ပရိတုလယိတွာ—

ဝတ္တုကာမော အဟံ အဇ္ဇ၊ ပစ္စယာကာရဝဏ္ဏနံ။
ပတိဋ္ဌံ နာဓိဂစ္ဆာမိ၊ အဇ္ဈောဂါဠှောဝ သာဂရံ။

သာသနံ ပနိဒံ နာနာ-ဒေသနာနယမဏ္ဍိတံ။
ပုဗ္ဗာစရိယမဂ္ဂေါ စ၊ အဗ္ဗောစ္ဆိန္နော ပဝတ္တတိ။

ယသ္မာ တသ္မာ တဒုဘယံ၊ သန္နိဿာယတ္ထဝဏ္ဏနံ။
အာရဘိဿာမိ ဧတဿ၊ တံ သုဏာထ သမာဟိတာ။

ဝုတ္တဉှေတံ ပုဗ္ဗာစရိယေဟိ—

"ယော ကောစိမံ အဋ္ဌိံ ကတွာ သုဏေယျ၊
လဘေထ ပုဗ္ဗာပရိယံ ဝိသေသံ။
လဒ္ဓါန ပုဗ္ဗာပရိယံ ဝိသေသံ၊
အဒဿနံ မစ္စုရာဇဿ ဂစ္ဆေ"တိ။

၁-အနာရုဟန္တေန (က)

Avijjāpaccayā saṅkhārāti-ādīsu hi āditoyeva tāva—

Desanābhedato attha-lakkhaṇekavidhādito.
Aṅgānañca vavatthānā, viññātabbo vinicchayo.

Tattha **dasanābhedato**ti Bhagavato hi vallihārakānaṁ catunnaṁ purisānaṁ valliggahaṇaṁ viya ādito vā majjhato vā paṭṭhāya yāva pariyosānaṁ, tathā pariyosānato vā majjhato vā paṭṭhāya yāva ādīti catubbidhā paṭiccasamuppādadesanā. Yathā hi vallihārakesu catūsu purisesu eko valliyā mūlameva paṭhamaṁ passati, so taṁ mūle chetvā sabbaṁ ākaḍḍhitvā ādāya kamme upaneti, evaṁ Bhagavā "iti kho bhikkhave avijjāpaccayā saṅkhārā -pa- jātipaccayā jarāmaraṇan"ti[1] ādito paṭṭhāya yāva pariyosānāpi paṭiccasamuppādaṁ deseti.

Yathā pana tesu purisesu eko valliyā majjhaṁ paṭhamaṁ passati, so majjhe chinditvā uparibhāgaṁyeva ākaḍḍhitvā ādāya kamme upaneti, evaṁ Bhagavā "tassa taṁ vedanaṁ abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato uppajjati nandī. Yā vedanāsu nandī, tadupādānaṁ. Tassupādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jātī"ti[2] majjhato paṭṭhāya yāva pariyosānāpi deseti.

Yathā ca tesu purisesu eko valliyā aggaṁ paṭhamaṁ passati, so agge gahetvā aggānusārena yāva mūlā sabbaṁ ādāya kamme upaneti, evaṁ Bhagavā "jātipaccayā jarāmaraṇanti iti kho panetaṁ vuttaṁ, jātipaccayā nu kho bhikkhave jarāmaraṇaṁ no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. Jātipaccayā bhante jarāmaraṇaṁ, evaṁ no ettha hoti 'jātipaccayā jarāmaraṇan'ti. Bhavapaccayā jāti -pa- avijjāpaccayā saṅkhārāti iti kho panetaṁ vuttaṁ, avijjāpaccayā nu kho bhikkhave saṅkhārā no vā, kathaṁ vā ettha hotīti. Avijjāpaccayā bhante saṅkhārā, evaṁ no ettha hoti 'avijjāpaccayā saṅkhārā'ti[1] pariyosānato paṭṭhāya yāva āditopi paṭiccasamuppādaṁ deseti.

Yathā pana tesu purisesu eko valliyā majjhameva paṭhamaṁ passati, so majjhe chinditvā heṭṭhā otaranto yāva mūlā ādāya kamme

1. Ma 1. 328 piṭṭhe. 2. Ma 1. 333; Saṁ 2. 13 piṭṭhesu.

အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိအာဒီသု ဟိ အာဒိတောယေဝ တာဝ—

ဒေသနာဘေဒတော အတ္ထ-လက္ခဏေကဝိဓာဒိတော။
အင်္ဂါနဉ္စ ဝဝတ္ထာနာ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ **ဒေသနာဘေဒတော**တိ ဘဂဝတော ဟိ ဝလ္လိဟာရကာနံ စတုန္နံ ပုရိသာနံ ဝလ္လိဂ္ဂဟဏံ ဝိယ အာဒိတော ဝါ မဇ္ဈတော ဝါ ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနံ, တထာ ပရိယောသာနတော ဝါ မဇ္ဈတော ဝါ ပဋ္ဌာယ ယာဝ အာဒီတိ စတုဗ္ဗိဓာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဒေသနာ။ ယထာ ဟိ ဝလ္လိဟာရကေသု စတူသု ပုရိသေသု ဧကော ဝလ္လိယာ မူလမေဝ ပဌမံ ပဿတိ၊ သော တံ မူလေ ဆေတွာ သဗ္ဗံ အာကဍ္ဎိတွာ အာဒါယ ကမ္မေ ဥပနေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝါ “ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ။ပ။ ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏ”န္တိ[၁] အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနာပိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒေသေတိ။

ယထာ ပန တေသု ပုရိသေသု ဧကော ဝလ္လိယာ မဇ္ဈံ ပဌမံ ပဿတိ၊ သော မဇ္ဈေ ဆိန္ဒိတွာ ဥပရိဘာဂံယေဝ အာကဍ္ဎိတွာ အာဒါယ ကမ္မေ ဥပနေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝါ “တဿ တံ ဝေဒနံ အဘိနန္ဒတော အဘိဝဒတော အဇ္ဈောသာယ တိဋ္ဌတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ နန္ဒီ။ ယာ ဝေဒနာသု နန္ဒီ၊ တဒုပါဒါနံ။ တဿုပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ၊ ဘဝပစ္စယာ ဇာတီ”တိ[၂] မဇ္ဈတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနာပိ ဒေသေတိ။

ယထာ စ တေသု ပုရိသေသု ဧကော ဝလ္လိယာ အဂ္ဂံ ပဌမံ ပဿတိ၊ သော အဂ္ဂေ ဂဟေတွာ အဂ္ဂါနုသာရေန ယာဝ မူလာ သဗ္ဗံ အာဒါယ ကမ္မေ ဥပနေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝါ “ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိ ဣတိ ခေါ ပနေတံ ဝုတ္တံ၊ ဇာတိပစ္စယာ နု ခေါ ဘိက္ခဝေ ဇရာမရဏံ နော ဝါ၊ ကထံ ဝါ ဧတ္ထ ဟောတီတိ။ ဇာတိပစ္စယာ ဘန္တေ ဇရာမရဏံ၊ ဧဝံ နော ဧတ္ထ ဟောတိ ‘ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏ’န္တိ။ ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ။ပ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ဣတိ ခေါ ပနေတံ ဝုတ္တံ၊ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ နု ခေါ ဘိက္ခဝေ သင်္ခါရာ နော ဝါ၊ ကထံ ဝါ ဧတ္ထ ဟောတီတိ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဘန္တေ သင်္ခါရာ၊ ဧဝံ နော ဧတ္ထ ဟောတိ ‘အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ’တိ”[၁] ပရိယောသာနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အာဒိတောပိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒေသေတိ။

ယထာ ပန တေသု ပုရိသေသု ဧကော ဝလ္လိယာ မဇ္ဈမေဝ ပဌမံ ပဿတိ၊ သော မဇ္ဈေ ဆိန္ဒိတွာ ဟေဋ္ဌာ ဩတရန္တော ယာဝ မူလာ အာဒါယ ကမ္မေ

၁-မ ၁-၃၂၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၃၃၊ သံ ၂-၁၃-ပိဋ္ဌေသု။

upaneti, evaṁ Bhagavā “ime bhikkhave cattāro āhārā kiṁnidānā kiṁsamudayā kiṁjātikā kiṁpabhavā. Ime cattāro āhārā taṇhānidānā taṇhāsamudayā taṇhājātikā taṇhāpabhavā. Taṇhā cāyaṁ bhikkhave kiṁnidānā. Vedanā. Phasso. Saḷāyatanaṁ. Nāmarūpaṁ. Viññāṇaṁ. Saṅkhārā kiṁnidānā -pa- saṅkhārā avijjānidānā avijjāsamudayā avijjājātikā avijjāpabhavā”ti[1] majjhato paṭṭhāya yāva ādito deseti.

Kasmā panevaṁ desetīti. Paṭiccasamuppādassa samantabhaddakattā sayañca desanāvilāsappattattā. Samantabhaddako hi paṭiccasamuppādo tato tato ñāyappaṭivedhāya saṁvattatiyeva, desanāvilāsappatto ca Bhagavā catuvesārajjappaṭisambhidāyogena catubbidhagambhīrabhāvappattiyā ca. So desanāvilāsappattattā nānānayeheva dhammaṁ deseti. Visesato panassa yā ādito paṭṭhāya anulomadesanā, sā pavattikāraṇavibhāgasammūḷhaṁ veneyyajanaṁ samanupassato yathāsakehi kāraṇehi pavattisandassanatthaṁ uppattikkamasandassanatthañca pavattitāti ñātabbā.

Yā pariyosānato paṭṭhāya paṭilomadesanā, sā “kicchaṁ vatāyaṁ loko āpanno jāyati ca jīyati ca mīyati cā”ti-ādinā[2] nayena kicchāpannaṁ lokamanuvilokayato pubbabhāgappaṭivedhānusārena tassa tassa jarāmaraṇādikassa dukkhassa attanādhigatakāraṇasandassanatthaṁ. Yā pana majjhato paṭṭhāya yāva ādi, sā āhāranidānavavatthāpanānusārena yāva atītaṁ addhānaṁ atiharitvā puna atītaddhato pabhuti hetuphalapaṭipāṭisandassanatthaṁ. Yā pana majjhato paṭṭhāya yāva pariyosānā pavattā, sā paccuppanne addhāne anāgataddhahetusamuṭṭhānato pabhuti anāgataddhasandassanatthaṁ. Tāsu yā sā pavattikāraṇasammūḷhassa veneyyajanassa yathāsakehi kāraṇehi pavattisandassanatthaṁ uppattikkamasandassanatthañca ādito paṭṭhāya anulomadesanā vuttā, sā idha nikkhittāti veditabbā.

Kasmā panettha avijjā ādito vuttā, kiṁ pakativādīnaṁ pakati viya avijjāpi akāraṇaṁ mūlakāraṇaṁ lokassāti. Na akāraṇaṁ. “Āsavasamudayā avijjāsamudayo”ti hi avijjāya kāraṇaṁ vuttaṁ.

1. Saṁ 1. 253 piṭṭhe. 2. Dī 2. 26 piṭṭhe.

ဥပနေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝါ “ဣမေ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရော အာဟာရာ ကိံနိဒါနာ ကိံသမုဒယာ ကိံဇာတိကာ ကိံပဘဝါ။ ဣမေ စတ္တာရော အာဟာရာ တဏှာနိဒါနာ တဏှာသမုဒယာ တဏှာဇာတိကာ တဏှာပဘဝါ။ တဏှာ စာယံ ဘိက္ခဝေ ကိံနိဒါနာ။ ဝေဒနာ။ ဖဿော။ သဠာယတနံ။ နာမရူပံ။ ဝိညာဏံ။ သင်္ခါရာ ကိံနိဒါနာ။ပ။ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာနိဒါနာ အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ အဝိဇ္ဇာဇာတိကာ အဝိဇ္ဇာပဘဝါ”တိ[1] မဇ္ဈတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အာဒိတော ဒေသေတိ။

ကသ္မာ ပနေဝံ ဒေသေတီတိ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ သမန္တဘဒ္ဒကတ္တာ သယဉ္စ ဒေသနာဝိလာသပ္ပတ္တတ္တာ။ သမန္တဘဒ္ဒကော ဟိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ တတော တတော ဉာယပ္ပဋိဝေဓာယ သံဝတ္တတိယေဝ၊ ဒေသနာဝိလာသပ္ပတ္တော စ ဘဂဝါ စတုဝေသာရဇ္ဇပ္ပဋိသမ္ဘိဒါယောဂေန စတုဗ္ဗိဓဂမ္ဘီရဘာဝပ္ပတ္တိယာ စ။ သော ဒေသနာဝိလာသပ္ပတ္တတ္တာ နာနာနယေဟေဝ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဝိသေသတော ပနဿ ယာ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ အနုလောမဒေသနာ၊ သာ ပဝတ္တိကာရဏဝိဘာဂသမ္မူဠှံ ဝေနေယျဇနံ သမနုပဿတော ယထာသကေဟိ ကာရဏေဟိ ပဝတ္တိသန္ဒဿနတ္ထံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမသန္ဒဿနတ္ထဉ္စ ပဝတ္တိတာတိ ဉာတဗ္ဗာ။

ယာ ပရိယောသာနတော ပဋ္ဌာယ ပဋိလောမဒေသနာ၊ သာ “ကိစ္ဆံ ဝတာယံ လောကော အာပန္နော ဇာယတိ စ ဇီယတိ စ မီယတိ စာ”တိအာဒိနာ[2] နယေန ကိစ္ဆာပန္နံ လောကမနုဝိလောကယတော ပုဗ္ဗဘာဂပ္ပဋိဝေဓာနုသာရေန တဿ တဿ ဇရာမရဏာဒိကဿ ဒုက္ခဿ အတ္တနာဓိဂတကာရဏသန္ဒဿနတ္ထံ။ ယာ ပန မဇ္ဈတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အာဒိ၊ သာ အာဟာရနိဒါနဝဝတ္ထာပနာနုသာရေန ယာဝ အတီတံ အဒ္ဓါနံ အတိဟရိတွာ ပုန အတီတဒ္ဓတော ပဘုတိ ဟေတုဖလပဋိပါဋိသန္ဒဿနတ္ထံ။ ယာ ပန မဇ္ဈတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနာ ပဝတ္တာ၊ သာ ပစ္စုပ္ပန္နေ အဒ္ဓါနေ အနာဂတဒ္ဓဟေတုသမုဋ္ဌာနတော ပဘုတိ အနာဂတဒ္ဓသန္ဒဿနတ္ထံ။ တာသု ယာ သာ ပဝတ္တိကာရဏသမ္မူဠှဿ ဝေနေယျဇနဿ ယထာသကေဟိ ကာရဏေဟိ ပဝတ္တိသန္ဒဿနတ္ထံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမသန္ဒဿနတ္ထဉ္စ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ အနုလောမဒေသနာ ဝုတ္တာ၊ သာ ဣဓ နိက္ခိတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကသ္မာ ပနေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ အာဒိတော ဝုတ္တာ၊ ကိံ ပကတိဝါဒီနံ ပကတိ ဝိယ အဝိဇ္ဇာပိ အကာရဏံ မူလကာရဏံ လောကဿာတိ။ န အကာရဏံ။ “အာသဝသမုဒယာ အဝိဇ္ဇာသမုဒယော”တိ ဟိ အဝိဇ္ဇာယ ကာရဏံ ဝုတ္တံ။

၁-သံ ၁-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၂-၂၆-ပိဋ္ဌေ။

atthi pana pariyāyo, yena mūlakāraṇaṁ siyā, ko pana soti. Vaṭṭakathāya sīsabhāvo. Bhagavā hi vaṭṭakathaṁ kathento dve dhamme sīsaṁ katvā kathesi avijjaṁ vā bhavataṇhaṁ vā. Yathāha "purimā bhikkhave koṭi na paññāyati avijjāya 'ito pubbe avijjā nāhosi, atha pacchā samabhavī'ti. Evañcetaṁ bhikkhave vuccati, atha ca pana paññāyati 'idappaccayā avijjā'ti"[1]. Bhavataṇhaṁ vā. Yathāha "purimā bhikkhave koṭi na paññāyati bhavataṇhāya 'ito pubbe bhavataṇhā nāhosi, atha pacchā samabhavī'ti. Evañcetaṁ bhikkhave vuccati, atha ca pana paññāyati 'idappaccayā bhavataṇhā'ti"[2].

Kasmā pana Bhagavā vaṭṭakathaṁ kathento ime dveva dhamme sīsaṁ katvā kathesīti. Sugatiduggatigāmino kammassa visesahetubhūtattā. Duggatigāmino hi kammassa visesahetu avijjā. Kasmā? Yasmā avijjābhibhūto puthujjano aggisantāpalaguḷābhighātaparissamābhibhūtā vajjhagāvī tāya parissamāturatāya nirassādampi attano anatthāvahampi ca uṇhodakapānaṁ viya kilesasantāpato nirassādampi duggativinipātato ca attano anatthāvahampi pāṇātipātādimanekappakāraṁ duggatigāmikammaṁ ārabhati. Sugatigāmino pana kammassa visesahetu bhavataṇhā. Kasmā? Yasmā bhavataṇhābhibhūto puthujjano yathāvuttappakārā gāvī sītudakataṇhāya sa-assādaṁ attano parissamavinodanañca sītudakapānaṁ viya kilesasantāpavirahato sa-assādaṁ sugatisampāpanena attano duggatidukkhaparissamavinodanañca pāṇātipātāveramaṇi-ādimanekappakāraṁ sugatigāmikammaṁ ārabhati.

Etesu pana vaṭṭakathāya sīsabhūtesu dhammesu katthaci Bhagavā ekadhammamūlikaṁ desanaṁ deseti. Seyyathidaṁ, "iti kho bhikkhave avijjūpanisā saṅkhārā, saṅkhārūpanisaṁ viññāṇan"ti-ādi[3]. Tathā "upādāniyesu bhikkhave dhammesu assādānupassino viharato taṇhā pavaḍḍhati, taṇhāpaccayā upādānan"ti-ādi[4]. Katthaci ubhayamūlikampi. Seyyathidaṁ, "avijjānīvaraṇassa bhikkhave bālassa taṇhāya sampayuttassa evamayaṁ kāyo samudāgato. Iti ayañceva kāyo bahiddhā ca nāmarūpaṁ,

1. Aṁ 3. 346 piṭṭhe.
2. Aṁ 3. 348 piṭṭhe.
3. Saṁ 1. 269 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 311 piṭṭhe.

အတ္ထိ ပန ပရိယာယော၊ ယေန မူလကာရဏံ သိယာ၊ ကော ပန သောတိ။ ဝဋ္ဋကထာယ သီသဘာဝေါ။ ဘဂဝါ ဟိ ဝဋ္ဋကထံ ကထေန္တော ဒွေ ဓမ္မေ သီသံ ကတွာ ကထေသိ အဝိဇ္ဇံ ဝါ ဘဝတဏှံ ဝါ။ ယထာဟ "ပုရိမာ ဘိက္ခဝေ ကောဋိ န ပညာယတိ အဝိဇ္ဇာယ 'ဣတော ပုဗ္ဗေ အဝိဇ္ဇာ နာဟောသိ၊ အထ ပစ္ဆာ သမဘဝီ'တိ။ ဧဝဉ္စေတံ ဘိက္ခဝေ ဝုစ္စတိ၊ အထ စ ပန ပညာယတိ 'ဣဒပ္ပစ္စယာ အဝိဇ္ဇာ'တိ"[၁]။ ဘဝတဏှံ ဝါ။ ယထာဟ "ပုရိမာ ဘိက္ခဝေ ကောဋိ န ပညာယတိ ဘဝတဏှာယ 'ဣတော ပုဗ္ဗေ ဘဝတဏှာ နာဟောသိ၊ အထ ပစ္ဆာ သမဘဝီ'တိ။ ဧဝဉ္စေတံ ဘိက္ခဝေ ဝုစ္စတိ၊ အထ စ ပန ပညာယတိ 'ဣဒပ္ပစ္စယာ ဘဝတဏှာ'တိ"[၂]။

ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဝဋ္ဋကထံ ကထေန္တော ဣမေ ဒွေဝ ဓမ္မေ သီသံ ကတွာ ကထေသီတိ။ သုဂတိဒုဂ္ဂတိဂါမိနော ကမ္မဿ ဝိသေသဟေတုဘူတတ္တာ။ ဒုဂ္ဂတိဂါမိနော ဟိ ကမ္မဿ ဝိသေသဟေတု အဝိဇ္ဇာ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဘိဘူတော ပုထုဇ္ဇနော အဂ္ဂိသန္တာပလဂုဠာဘိဃာတပရိဿမာဘိဘူတာ ဝဇ္ဈဂါဝီ တာယ ပရိဿမာတုရတာယ နိရဿာဒမ္ပိ အတ္တနော အနတ္ထာဝဟမ္ပိ စ ဥဏှောဒကပါနံ ဝိယ ကိလေသသန္တာပတော နိရဿာဒမ္ပိ ဒုဂ္ဂတိဝိနိပါတတော စ အတ္တနော အနတ္ထာဝဟမ္ပိ ပါဏာတိပါတာဒိမနေကပ္ပကာရံ ဒုဂ္ဂတိဂါမိကမ္မံ အာရဘတိ။ သုဂတိဂါမိနော ပန ကမ္မဿ ဝိသေသဟေတု ဘဝတဏှာ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဘဝတဏှာဘိဘူတော ပုထုဇ္ဇနော ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာ ဂါဝီ သီတုဒကတဏှာယ သအဿာဒံ အတ္တနော ပရိဿမဝိနောဒနဉ္စ သီတုဒကပါနံ ဝိယ ကိလေသသန္တာပဝိရဟတော သအဿာဒံ သုဂတိသမ္ပာပနေန အတ္တနော ဒုဂ္ဂတိဒုက္ခပရိဿမဝိနောဒနဉ္စ ပါဏာတိပါတာဝေရမဏိအာဒိမနေကပ္ပကာရံ သုဂတိဂါမိကမ္မံ အာရဘတိ။

ဧတေသု ပန ဝဋ္ဋကထာယ သီသဘူတေသု ဓမ္မေသု ကတ္ထစိ ဘဂဝါ ဧကဓမ္မမူလိကံ ဒေသနံ ဒေသေတိ။ သေယျထိဒံ၊ "ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇူပနိသာ သင်္ခါရာ၊ သင်္ခါရူပနိသံ ဝိညာဏ"န္တိအာဒိ[၃]။ တထာ "ဥပါဒါနိယေသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု အဿာဒါနုပဿိနော ဝိဟရတော တဏှာ ပဝឌ္ဎတိ၊ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါန"န္တိအာဒိ[၄]။ ကတ္ထစိ ဥဘယမူလိကမ္ပိ။ သေယျထိဒံ၊ "အဝိဇ္ဇာနီဝရဏဿ ဘိက္ခဝေ ဗာလဿ တဏှာယ သမ္ပယုတ္တဿ ဧဝမယံ ကာယော သမုဒါဂတော။ ဣတိ အယဉ္စေဝ ကာယော ဗဟိဒ္ဓါ စ နာမရူပံ၊

၁-အံ ၃-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-အံ ၃-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံ ၁-၂၆၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။

itthetaṁ dvayaṁ, dvayaṁ paṭicca phasso saḷevāyatanāni, yehi phuṭṭho bālo sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedetī”ti-ādi[1]. Tāsu tāsu desanāsu “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti ayamidha avijjāvasena ekadhammamūlikā desanāti veditabbā. Evaṁ tāvettha desanābhedato viññātabbo vinicchayo.

Atthatoti avijjādīnaṁ padānaṁ atthato. Seyyathidaṁ “pūretuṁ ayuttaṭṭhena kāyaduccaritādi avindiyaṁ nāma, aladdhabbanti attho. Taṁ avindiyaṁ vindatīti avijjā. Tabbiparītato kāyasucaritādi vindiyaṁ nāma, taṁ vindiyaṁ na vindatīti avijjā. Khandhānaṁ rāsaṭṭhaṁ, āyatanānaṁ āyatanaṭṭhaṁ, dhātūnaṁ suññaṭṭhaṁ[2], saccānaṁ tathaṭṭhaṁ, indriyānaṁ ādhipateyyaṭṭhaṁ aviditaṁ karotīti avijjā. Dukkhādīnaṁ pīḷanādivasena vuttaṁ catubbidhaṁ catubbidhaṁ atthaṁ aviditaṁ karotītipi avijjā. Antavirahite saṁsāre sabbayonigatibhavaviññāṇaṭṭhitisattāvāsesu satte javāpetīti avijjā. Paramatthato avijjamānesu itthipurisādīsu javati, vijjamānesupi khandhādīsu na javatīti avijjā. Api ca chakkhuviññāṇādīnaṁ vatthārammaṇānaṁ[3] paṭiccasamuppādapaṭiccasamuppannānañca dhammānaṁ chādanatopi avijjā.

Yaṁ paṭicca phalameti, so paccayo. **Paṭiccā**ti na vinā tena, taṁ appaccakkhitvāti attho. **Etī**ti uppajjati ceva pavattati cāti attho. Api ca upakārakaṭṭho paccayaṭṭho, avijjā ca sā paccayo cāti avijjāpaccayo. Tasmā **avijjāpaccayā.**

Saṅkhatamabhisaṅkharontīti saṅkhārā. Api ca avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārasaddena āgatasaṅkhārā cāti duvidhā saṅkhārā. Tattha puññāpuññāneñjābhisaṅkhārā tayo kāyavacīcittasaṅkhārā tayoti ime cha avijjāpaccayā saṅkhārā. Te sabbepi lokiyakusalākusalacetanāmattameva honti.

Saṅkhatasaṅkhāro abhisaṅkhatasaṅkhāro abhisaṅkharaṇakasaṅkhāro payogābhisaṅkhāroti ime pana cattāro saṅkhārasaddena āgatasaṅkhārā.

1. Saṁ 1. 262 piṭṭhe. 2. Suññataṭṭhaṁ (Sī, Ka) 3. Vatthārammaṇa (Syā, Ka)

ဣတ္ထေတံ ဒွယံ၊ ဒွယံ ပဋိစ္စ ဖဿော သဠေဝါယတနာနိ၊ ယေဟိ ဖုဋ္ဌော ဗာလော သုခဒုက္ခံ ပဋိသံဝေဒေတီ”တိအာဒိ[1]။ တာသု တာသု ဒေသနာသု “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ”တိ အယမိဓ အဝိဇ္ဇာဝသေန ဧကဓမ္မမူလိကာ ဒေသနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ဒေသနာဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

အတ္ထတောတိ အဝိဇ္ဇာဒီနံ ပဒါနံ အတ္ထတော။ သေယျထိဒံ—“ပူရေတုံ အယုတ္တဋ္ဌေန ကာယဒုစ္စရိတာဒိ အဝိန္ဒိယံ နာမ၊ အလဒ္ဓဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ တံ အဝိန္ဒိယံ ဝိန္ဒတီတိ အဝိဇ္ဇာ။ တဗ္ဗိပရီတတော ကာယသုစရိတာဒိ ဝိန္ဒိယံ နာမ၊ တံ ဝိန္ဒိယံ န ဝိန္ဒတီတိ အဝိဇ္ဇာ။ ခန္ဓာနံ ရာသဋ္ဌံ, အာယတနာနံ အာယတနဋ္ဌံ, ဓာတူနံ သုညဋ္ဌံ[2], သစ္စာနံ တထဋ္ဌံ, ဣန္ဒြိယာနံ အာဓိပတေယျဋ္ဌံ အဝိဒိတံ ကရောတီတိ အဝိဇ္ဇာ။ ဒုက္ခာဒီနံ ပီဠနာဒိဝသေန ဝုတ္တံ စတုဗ္ဗိဓံ စတုဗ္ဗိဓံ အတ္ထံ အဝိဒိတံ ကရောတီတိပိ အဝိဇ္ဇာ။ အန္တဝိရဟိတေ သံသာရေ သဗ္ဗယောနိဂတိဘဝဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု သတ္တေ ဇဝါပေတီတိ အဝိဇ္ဇာ။ ပရမတ္ထတော အဝိဇ္ဇမာနေသု ဣတ္ထိပုရိသာဒီသု ဇဝတိ၊ ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ ခန္ဓာဒီသု န ဇဝတီတိ အဝိဇ္ဇာ။ အပိစ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ[3] ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ဆာဒနတောပိ အဝိဇ္ဇာ။

ယံ ပဋိစ္စ ဖလမေတိ၊ သော ပစ္စယော။ **ပဋိစ္စာ**တိ န ဝိနာ တေန၊ တံ အပစ္စက္ခိတွာတိ အတ္ထော။ **ဧတီ**တိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ ပဝတ္တတိ စာတိ အတ္ထော။ အပိစ ဥပကာရကဋ္ဌော ပစ္စယဋ္ဌော၊ အဝိဇ္ဇာ စ သာ ပစ္စယော စာတိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယော။ တသ္မာ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ**။

သင်္ခတမဘိသင်္ခရောန္တီတိ သင်္ခါရာ။ အပိစ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ, သင်္ခါရသဒ္ဒေန အာဂတသင်္ခါရာ စာတိ ဒုဝိဓာ သင်္ခါရာ။ တတ္ထ ပုညာပုညာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရာ တယော ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရာ တယောတိ ဣမေ ဆ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ။ တေ သဗ္ဗေပိ လောကိယကုသလာကုသလစေတနာမတ္တမေဝ ဟောန္တိ။

သင်္ခတသင်္ခါရော အဘိသင်္ခတသင်္ခါရော အဘိသင်္ခရဏကသင်္ခါရော ပယောဂါဘိသင်္ခါရောတိ ဣမေ ပန စတ္တာရော သင်္ခါရသဒ္ဒေန အာဂတသင်္ခါရာ။

၁-သံ ၁-၂၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သုညတဋ္ဌံ (သီ၊ က) ၃-ဝတ္ထာရမ္မဏ (သျာ၊ က)

tattha “aniccā vata saṅkhārā”ti-ādīsu[1] vuttā sabbepi sappaccayā dhammā **saṅkhatasaṅkhārā** nāma. Kammanibbattā tebhūmakā rūpārūpadhammā **abhisaṅkhatasaṅkhārā**ti Aṭṭhakathāsu vuttā. Tepi “aniccā vata saṅkhārā”ti ettheva saṅgahaṁ gacchanti. Visuṁ pana nesaṁ āgataṭṭhānaṁ na paññāyati. Tebhūmakakusalākusalacetanā pana **abhisaṅkharaṇakasaṅkhāro**ti vuccati. Tassa “avijjāgatoyaṁ bhikkhave purisapuggalo puññañce saṅkhāraṁ abhisaṅkharotī”ti-ādīsu[2] āgataṭṭhānaṁ paññāyati. Kāyikacetasikaṁ pana vīriyaṁ **payogātisaṅkhāro**ti vuccati. So “yāvatikā abhisaṅkhārassa gati, tāvatikaṁ gantvā akkhāhataṁ maññe aṭṭhāsī”ti-ādīsu[3] āgato.

Na kevalañca eteyeva, aññepi “saññāvedayitanirodhaṁ samāpajjantassa kho āvuso visākha bhikkhuno paṭhamaṁ nirujjhati vacīsaṅkhāro, tato kāyasaṅkhāro, tato cittasaṅkhāro”ti-ādinā[4] nayena saṅkhārasaddena āgatā anekasaṅkhārā. Tesu natthi so saṅkhāro, yo saṅkhatasaṅkhāre saṅgahaṁ na gaccheyya. Ito paraṁ **saṅkhārapaccayā viññāṇan**ti-ādīsu yaṁ vuttaṁ, taṁ vuttanayeneva veditabbaṁ.

Avutte pana vijānātīti **viññāṇaṁ.** Namatīti **nāmaṁ.** Ruppatīti **rūpaṁ.** Āye tanoti, āyatañca nayatīti **āyatanaṁ.** Phusatīti **phasso.** Vedayatīti **vedanā.** Paritassatīti **taṇhā.** Upādiyatīti **upādānaṁ.** Bhavati bhāvayati cāti **bhavo.** Jananaṁ **jāti.** Jiraṇaṁ **jarā.** Maranti etenāti **maraṇaṁ.** Socanaṁ **soko.** Paridevanaṁ **paridevo.** Dukkhayatīti **dukkhaṁ.** Uppādaṭṭhitivasena vā dvedhā khaṇatīti **dukkhaṁ.** Dummanassa bhāvo **domanassaṁ.** Bhuso āyāso **upāyāso.**

Sambhavantīti nibbattanti. Na kevalañca sokādīheva, atha kho sabbapadehi sambhavanti—saddassa yojanā kātabbā. Itarathā hi “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti vutte kiṁ karontīti na paññāyeyyuṁ. “Sambhavantī”ti pana yojanāya sati “avijjā ca sā paccayo cāti avijjāpaccayo, tasmā avijjāpaccayā saṅkhārā sambhavantī”ti paccayapaccayuppannavavatthānaṁ kataṁ hoti. Esa nayo sabbattha.

1. Dī 2. 129, 161; Saṁ 1. 160, 398 piṭṭhādīsu. 2. Saṁ 1. 310 piṭṭhe.
3. Aṁ 1. 110 piṭṭhe. 4. Ma 1. 376 piṭṭhe.

တတ္ထ “အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ”တိအာဒီသု[1] ဝုတ္တာ သဗ္ဗေပိ သပ္ပစ္စယာ ဓမ္မာ **သင်္ခတသင်္ခါရာ** နာမ။ ကမ္မနိဗ္ဗတ္တာ တေဘူမကာ ရူပါရူပဓမ္မာ **အဘိသင်္ခတသင်္ခါရာ**တိ အဋ္ဌကထာသု ဝုတ္တာ။ တေပိ “အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ”တိ ဧတ္ထေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိသုံ ပန နေသံ အာဂတဋ္ဌာနံ န ပညာယတိ။ တေဘူမကကုသလာကုသလစေတနာ ပန **အဘိသင်္ခရဏကသင်္ခါရော**တိ ဝုစ္စတိ။ တဿ “အဝိဇ္ဇာဂတောယံ ဘိက္ခဝေ ပုရိသပုဂ္ဂလော ပုညဉ္စေ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတီ”တိအာဒီသု[2] အာဂတဋ္ဌာနံ ပညာယတိ။ ကာယိကစေတသိကံ ပန ဝီရိယံ **ပယောဂါဘိသင်္ခါရော**တိ ဝုစ္စတိ။ သော “ယာဝတိကာ အဘိသင်္ခါရဿ ဂတိ၊ တာဝတိကံ ဂန္တွာ အက္ခာဟတံ မညေ အဋ္ဌာသီ”တိအာဒီသု[3] အာဂတော။

န ကေဝလဉ္စ ဧတေယေဝ၊ အညေပိ “သညာဝေဒယိတနိရောဓံ သမာပဇ္ဇန္တဿ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဘိက္ခုနော ပဌမံ နိရုဇ္ဈတိ ဝစီသင်္ခါရော၊ တတော ကာယသင်္ခါရော၊ တတော စိတ္တသင်္ခါရော”တိအာဒိနာ[4] နယေန သင်္ခါရသဒ္ဒေန အာဂတာ အနေကသင်္ခါရာ။ တေသု နတ္ထိ သော သင်္ခါရော၊ ယော သင်္ခတသင်္ခါရေ သင်္ဂဟံ န ဂစ္ဆေယျ။ ဣတော ပရံ **သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိ**အာဒီသု ယံ ဝုတ္တံ၊ တံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဝုတ္တေ ပန ဝိဇာနာတီတိ **ဝိညာဏံ**။ နမတီတိ **နာမံ**။ ရုပ္ပတီတိ **ရူပံ**။ အာယေ တနောတိ, အာယတဉ္စ နယတီတိ **အာယတနံ**။ ဖုသတီတိ **ဖဿော**။ ဝေဒယတီတိ **ဝေဒနာ**။ ပရိတဿတီတိ **တဏှာ**။ ဥပါဒိယတီတိ **ဥပါဒါနံ**။ ဘဝတိ ဘာဝယတိ စာတိ **ဘဝေါ**။ ဇနနံ **ဇာတိ**။ ဇိရဏံ **ဇရာ**။ မရန္တိ ဧတေနာတိ **မရဏံ**။ သောစနံ **သောကော**။ ပရိဒေဝနံ **ပရိဒေဝေါ**။ ဒုက္ခယတီတိ **ဒုက္ခံ**။ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိဝသေန ဝါ ဒွေဓာ ခဏတီတိ **ဒုက္ခံ**။ ဒုမ္မနဿ ဘာဝေါ **ဒေါမနဿံ**။ ဘုသော အာယာသော **ဥပါယာသော**။

သမ္ဘဝန္တီတိ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ သောကာဒီဟေဝ၊ အထ ခေါ သဗ္ဗပဒေဟိ သမ္ဘဝန္တိ—သဒ္ဒဿ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ ဣတရထာ ဟိ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ”တိ ဝုတ္တေ ကိံ ကရောန္တီတိ န ပညာယေယျုံ။ “သမ္ဘဝန္တီ”တိ ပန ယောဇနာယ သတိ “အဝိဇ္ဇာ စ သာ ပစ္စယော စာတိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယော၊ တသ္မာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ သမ္ဘဝန္တီ”တိ ပစ္စယပစ္စယုပ္ပန္နဝဝတ္ထာနံ ကတံ ဟောတိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

၁-ဒီ ၂-၁၂၉-၁၆၁၊ သံ ၁-၁၆၀-၃၉၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-သံ ၁-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၁-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။

Evanti niddiṭṭhanayanidassanaṁ. Tena avijjādīheva kāraṇehi, na issaranimmānādīhīti dasseti. **Etassā**ti yāthāvuttassa. **Kevalassā**ti asammissassa sakalassa vā. **Dukkhakkhandhassā**ti dukkhasamūhassa, na sattassa na sukhasubhādīnaṁ. **Samudayo**ti nibbatti. **Hotī**ti sambhavati. Evamettha atthato viññātabbo vinicchayo.

Lakkhaṇāditoti avijjādīnaṁ lakkhaṇādito. Seyyathidaṁ aññāṇalakkhaṇā avijjā, sammohanarasā, chādanapaccupaṭṭhānā, āsavapadaṭṭhānā. Abhisaṅkharaṇalakkhaṇā saṅkhārā, āyūhanarasā, cetanāpaccupaṭṭhānā, avijjāpadaṭṭhānā. Vijānanalakkhaṇaṁ viññāṇaṁ, pubbaṅgamarasaṁ, paṭisandhipaccupaṭṭhānaṁ, saṅkhārapadaṭṭhānaṁ, vatthārammaṇapadaṭṭhānaṁ vā. Namanalakkhaṇaṁ nāmaṁ, sampayogarasaṁ, avinibbhogapaccupaṭṭhānaṁ, viññāṇapadaṭṭhānaṁ. Ruppanalakkhaṇaṁ rūpaṁ, vikiraṇarasaṁ, abyākatapaccupaṭṭhānaṁ, viññāṇapadaṭṭhānaṁ. Āyatanalakkhaṇaṁ saḷāyatanaṁ, dassanādirasaṁ, vatthudvārabhāvapaccupaṭṭhānaṁ, nāmarūpapadaṭṭhānaṁ. Phusanalakkhaṇo phasso, saṅghaṭṭanaraso, saṅgatipaccupaṭṭhāno, saḷāyatanapadaṭṭhāno. Anubhavanalakkhaṇā vedanā, visayarasasambhogarasā, sukhadukkhapaccupaṭṭhānā, phassapadaṭṭhānā. Hetulakkhaṇā taṇhā, abhinandanarasā, atittibhāvapaccupaṭṭhānā, vedanāpadaṭṭhānā. Gahaṇalakkhaṇaṁ upādānaṁ, amuñcanarasaṁ, taṇhādaḷhattadiṭṭhipaccupaṭṭhānaṁ, taṇhāpadaṭṭhānaṁ. Kammakammaphalalakkhaṇo bhavo, bhāvanabhavanaraso, kusalākusalābyākatapaccupaṭṭhāno, upādānapadaṭṭhāno. Jāti-ādīnaṁ lakkhaṇādīni Saccavibhaṅge vuttanayeneva veditabbāni. Evamettha lakkhaṇāditopi viññātabbo vinicchayo.

Ekavidhāditoti ettha avijjā aññāṇādassanamohādibhāvato ekavidhā, appaṭipattimicchāpaṭipattito duvidhā, tathā saṅkhārāsaṅkhārato, vedanāttayasampayogato tividhā, catusacca-appaṭivedhato catubbidhā, gatipañcakādīnavacchādanato pañcavidhā. Dvārārammaṇato pana sabbesupi arūpadhammesu chabbidhatā veditabbā.

Saṅkhārā sāsavavipākadhammadhammādibhāvato ekavidhā, kusalākusalato duvidhā, tathā parittamahaggata hīnamajjhima micchattaniyatāniyatato, tividhā puññābhisaṅkhārādibhāvato, catubbidhā catuyonisaṁvattanato, pañcavidhā pañcagatigāmito.

ဧဝန္တိ နိဒ္ဒိဋ္ဌနယနိဒဿနံ။ တေန အဝိဇ္ဇာဒီဟေဝ ကာရဏေဟိ၊ န ဣဿရနိမ္မာနာဒီဟီတိ ဒဿေတိ။ **ဧတဿာ**တိ ယထာဝုတ္တဿ။ **ကေဝလဿာ**တိ အသမ္မိဿဿ သကလဿ ဝါ။ **ဒုက္ခက္ခန္ဓဿာ**တိ ဒုက္ခသမူဟဿ၊ န သတ္တဿ န သုခသုဘာဒီနံ။ **သမုဒယော**တိ နိဗ္ဗတ္တိ။ **ဟောတီ**တိ သမ္ဘဝတိ။ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

လက္ခဏာဒိတောတိ အဝိဇ္ဇာဒီနံ လက္ခဏာဒိတော။ သေယျထိဒံ— အညာဏလက္ခဏာ အဝိဇ္ဇာ၊ သမ္မောဟနရသာ၊ ဆာဒနပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အာသဝပဒဋ္ဌာနာ။ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏာ သင်္ခါရာ၊ အာယူဟနရသာ၊ စေတနာပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ အဝိဇ္ဇာပဒဋ္ဌာနာ။ ဝိဇာနနလက္ခဏံ ဝိညာဏံ၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမရသံ၊ ပဋိသန္ဓိပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ သင်္ခါရပဒဋ္ဌာနံ၊ ဝတ္ထာရမ္မဏပဒဋ္ဌာနံ ဝါ။ နမနလက္ခဏံ နာမံ၊ သမ္ပယောဂရသံ၊ အဝိနိဗ္ဘောဂပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ဝိညာဏပဒဋ္ဌာနံ။ ရုပ္ပနလက္ခဏံ ရူပံ၊ ဝိကိရဏရသံ၊ အဗျာကတပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ ဝိညာဏပဒဋ္ဌာနံ။ အာယတနလက္ခဏံ သဠာယတနံ၊ ဒဿနာဒိရသံ၊ ဝတ္ထုဒွါရဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ နာမရူပပဒဋ္ဌာနံ။ ဖုသနလက္ခဏော ဖဿော၊ သင်္ဃဋ္ဋနရသော၊ သင်္ဂတိပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ သဠာယတနပဒဋ္ဌာနော။ အနုဘဝနလက္ခဏာ ဝေဒနာ၊ ဝိသယရသသမ္ဘောဂရသာ၊ သုခဒုက္ခပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဖဿပဒဋ္ဌာနာ။ ဟေတုလက္ခဏာ တဏှာ၊ အဘိနန္ဒနရသာ၊ အတိတ္တိဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ၊ ဝေဒနာပဒဋ္ဌာနာ။ ဂဟဏလက္ခဏံ ဥပါဒါနံ၊ အမုဉ္စနရသံ၊ တဏှာဒဠှတ္တဒိဋ္ဌိပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ တဏှာပဒဋ္ဌာနံ။ ကမ္မကမ္မဖလလက္ခဏော ဘဝေါ၊ ဘာဝနဘဝနရသော၊ ကုသလာကုသလာဗျာကတပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ ဥပါဒါနပဒဋ္ဌာနော။ ဇာတိအာဒီနံ လက္ခဏာဒီနိ သစ္စဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧဝမေတ္ထ လက္ခဏာဒိတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧကဝိဓာဒိတောတိ ဧတ္ထ အဝိဇ္ဇာ အညာဏာဒဿနမောဟာဒိဘာဝတော ဧကဝိဓာ၊ အပ္ပဋိပတ္တိမိစ္ဆာပဋိပတ္တိတော ဒုဝိဓာ၊ တထာ သင်္ခါရာသင်္ခါရတော၊ ဝေဒနာတ္တယသမ္ပယောဂတော တိဝိဓာ၊ စတုသစ္စအပ္ပဋိဝေဓတော စတုဗ္ဗိဓာ၊ ဂတိပဉ္စကာဒီနဝစ္ဆာဒနတော ပဉ္စဝိဓာ။ ဒွါရာရမ္မဏတော ပန သဗ္ဗေသုပိ အရူပဓမ္မေသု ဆဗ္ဗိဓတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သင်္ခါရာ သာသဝဝိပါကဓမ္မဓမ္မာဒိဘာဝတော ဧကဝိဓာ၊ ကုသလာကုသလတော ဒုဝိဓာ၊ တထာ ပရိတ္တမဟဂ္ဂတဟီနမဇ္ဈိမမိစ္ဆတ္တနိယတာနိယတတော၊ တိဝိဓာ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒိဘာဝတော၊ စတုဗ္ဗိဓာ စတုယောနိသံဝတ္တနတော၊ ပဉ္စဝိဓာ ပဉ္စဂတိဂါမိတော။

Viññāṇaṁ lokiyavipākādibhāvato ekavidhaṁ, sahetukāhetukādito duvidhaṁ, bhavattayapariyāpannato vedanāttayasampayogato ahetukaduhetukatihetukato ca tividhaṁ, yonigativasena catubbidhaṁ pañcavidhañca.

Nāmarūpaṁ viññāṇasannissayato kammapaccayato ca ekavidhaṁ, sārammaṇānārammaṇato duvidhaṁ, atītādito tividhaṁ, yonigativasena catubbidhaṁ pañcavidhañca.

Saḷāyatanaṁ sañjātisamosaraṇaṭṭhānato ekavidhaṁ, bhūtappasādaviññāṇādito duvidhaṁ, sampattāsampattanobhayagocarato tividhaṁ, yonigatipariyāpannato catubbidhaṁ pañcavidhañcāti iminā nayena phassādīnampi ekavidhādibhāvo veditabboti evamettha ekavidhāditopi viññātabbo vinicchayo.

Aṅgānañca vavatthānāti sokādayo cettha bhavacakkassa avicchedadassanatthaṁ vuttā. Jarāmaraṇabbhāhatassa hi bālassa te sambhavanti. Yathāha "assutavā bhikkhave puthujjano sārīrikāya dukkhāya vedanāya phuṭṭho samāno socati kilamati paridevati urattāḷiṁ kandati sammohamāpajjatī"ti[1]. Yāva ca tesaṁ pavatti, tāva avijjāyāti punapi avijjāpaccayā saṅkhārāti sambandhameva hoti bhavacakkaṁ. Tasmā tesampi jarāmaraṇeneva ekasaṅkhepaṁ katvā dvādaseva paṭiccasamuppādaṅgānīti veditabbāni. Evamettha aṅgānaṁ vavatthānatopi viññātabbo vinicchayo. Ayaṁ tāvettha uddesavāravasena saṅkhepakathā.

Uddesavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Avijjāpadaniddesa

226. Idāni niddesavāravasena vitthārakathā hoti. "Avijjāpaccayā saṅkhārā"ti hi vuttaṁ. Tattha avijjāpaccayesu saṅkhāresu dassetabbesu yasmā putte kathetabbe paṭhamaṁ pitā kathīyati. Evañhi sati

1. Saṁ 2. 408 piṭṭhe.

ဝိညာဏံ လောကိယဝိပါကာဒိဘာဝတော ဧကဝိဓံ၊ သဟေတုကာဟေတုကာဒိတော ဒုဝိဓံ၊ ဘဝတ္တယပရိယာပန္နတော ဝေဒနာတ္တယသမ္ပယောဂတော အဟေတုကဒုဟေတုကတိဟေတုကတော စ တိဝိဓံ၊ ယောနိဂတိဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ ပဉ္စဝိဓဉ္စ။

နာမရူပံ ဝိညာဏသန္နိဿယတော ကမ္မပစ္စယတော စ ဧကဝိဓံ၊ သာရမ္မဏာနာရမ္မဏတော ဒုဝိဓံ၊ အတီတာဒိတော တိဝိဓံ၊ ယောနိဂတိဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ ပဉ္စဝိဓဉ္စ။

သဠာယတနံ သဉ္ဇာတိသမောသရဏဋ္ဌာနတော ဧကဝိဓံ၊ ဘူတပ္ပသာဒဝိညာဏာဒိတော ဒုဝိဓံ၊ သမ္ပတ္တာသမ္ပတ္တနောဘယဂေါစရတော တိဝိဓံ၊ ယောနိဂတိပရိယာပန္နတော စတုဗ္ဗိဓံ ပဉ္စဝိဓဉ္စာတိ ဣမိနာ နယေန ဖဿာဒီနမ္ပိ ဧကဝိဓာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဧဝမေတ္ထ ဧကဝိဓာဒိတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

အင်္ဂါနဉ္စ ဝဝတ္ထာနာတိ သောကာဒယော စေတ္ထ ဘဝစက္ကဿ အဝိစ္ဆေဒဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ ဇရာမရဏဗ္ဘာဟတဿ ဟိ ဗာလဿ တေ သမ္ဘဝန္တိ။ ယထာဟ "အဿုတဝါ ဘိက္ခဝေ ပုထုဇ္ဇနော သာရီရိကာယ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ဖုဋ္ဌော သမာနော သောစတိ ကိလမတိ ပရိဒေဝတိ ဥရတ္တာဠိံ ကန္ဒတိ သမ္မောဟမာပဇ္ဇတီ"တိ[၁]။ ယာဝ စ တေသံ ပဝတ္တိ၊ တာဝ အဝိဇ္ဇာယာတိ ပုနပိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ သမ္ဗန္ဓမေဝ ဟောတိ ဘဝစက္ကံ။ တသ္မာ တေသမ္ပိ ဇရာမရဏေနေဝ ဧကသင်္ခေပံ ကတွာ ဒွါဒသေဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂါနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧဝမေတ္ထ အင်္ဂါနံ ဝဝတ္ထာနတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ အယံ တာဝေတ္ထ ဥဒ္ဒေသဝါရဝသေန သင်္ခေပကထာ။

ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

အဝိဇ္ဇာပဒနိဒ္ဒေသ

၂၂၆။ ဣဒါနိ နိဒ္ဒေသဝါရဝသေန ဝိတ္ထာရကထာ ဟောတိ။ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ အဝိဇ္ဇာပစ္စယေသု သင်္ခါရေသု ဒဿေတဗ္ဗေသု ယသ္မာ ပုတ္တေ ကထေတဗ္ဗေ ပဌမံ ပိတာ ကထီယတိ။ ဧဝဉ္ဟိ သတိ

၁-သံ ၂-၄၀၈-ပိဋ္ဌေ။

“mittassa putto dattassa putto”ti putto sukathito hoti. Tasmā desanākusalo satthā saṅkhārānaṁ janakatthena pitusadisaṁ avijjaṁ tāva dassetuṁ **tattha katamā avijjā, dukkhe aññāṇan**ti-ādimāha.

Tattha yasmā ayaṁ avijjā dukkhasaccassa yāthāvasarasalakkhaṇaṁ jānituṁ passituṁ paṭivijjhituṁ na deti, chādetvā pariyonandhitvā gandhetvā tiṭṭhati, tasmā “dukkhe aññāṇan”ti vuccati. Tathā yasmā dukkhasamudayassa, dukkhanirodhassa, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya yāthāvasarasalakkhaṇaṁ jānituṁ passituṁ paṭivijjhituṁ na deti, chādetvā pariyonandhitvā ganthetvā tiṭṭhati, tasmā dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya aññāṇanti vuccati. Imesu catūsu ṭhānesu suttantikapariyāyena aññāṇaṁ avijjāti kathitaṁ.

Nikkhepakaṇḍe[1] pana abhidhammapariyāyena “pubbante aññāṇan”ti aparesupi catūsu ṭhānesu aññāṇaṁ gahitaṁ. Tattha **pubbante**ti atīto addhā atītāni khandhadhātu-āyatanāni. **Aparante**ti anāgato addhā anāgatāni khandhadhātu-āyatanāni. **Pubbantāparante**ti tadubhayaṁ. **Idappaccayatā**ti saṅkhārādīnaṁ kāraṇāni avijjādīni aṅgāni. **Paṭiccasamuppannadhammā**ti avijjādīhi nibbattā saṅkhārādayo dhammā. Tatrāyaṁ avijjā yasmā atītānaṁ khandhādīnaṁ yāthāvasarasalakkhaṇaṁ jānituṁ passituṁ paṭivijjhituṁ na deti, chādetvā pariyonandhitvā ganthetvā tiṭṭhati, tasmā “pubbante aññāṇan”ti vuccati. Tathā yasmā anāgatānaṁ khandhādīnaṁ, atītānāgatānaṁ khandhādīnaṁ, idappaccayatāya ceva paṭiccasamuppannadhammānañca yāthāvasarasalakkhaṇaṁ jānituṁ passituṁ paṭivijjhituṁ na deti, chādetvā pariyonandhitvā ganthetvā tiṭṭhati, tasmā idappaccayatāpaṭiccasamuppannesu dhammesu aññāṇanti vuccati. Imesu aṭṭhasu ṭhānesu abhidhammapariyāyena aññāṇaṁ avijjāti kathitaṁ.

Evaṁ kiṁ kathitaṁ hoti? Kiccato ceva jātito ca avijjā kathitā nāma hoti. Kathaṁ? Ayañhi avijjā imāni aṭṭha ṭhānāni jānituṁ passituṁ paṭivijjhituṁ na detīti kiccato kathitā. Uppajjamānāpi imesu aṭṭhasu ṭhānesu uppajjatīti jātitopi kathitā. Evaṁ kathetvā puna

1. Abhi 1. 216 piṭṭhe.

“မိတ္တဿ ပုတ္တော ဒတ္တဿ ပုတ္တော”တိ ပုတ္တော သုကထိတော ဟောတိ။ တသ္မာ ဒေသနာကုသလော သတ္ထာ သင်္ခါရာနံ ဇနကတ္ထေန ပိတုသဒိသံ အဝိဇ္ဇံ တာဝ ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမာ အဝိဇ္ဇာ၊ ဒုက္ခေ အညာဏ**န္တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ ယသ္မာ အယံ အဝိဇ္ဇာ ဒုက္ခသစ္စဿ ယာထာဝသရသလက္ခဏံ ဇာနိတုံ ပဿိတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န ဒေတိ၊ ဆာဒေတွာ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဂန္ထေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တသ္မာ “ဒုက္ခေ အညာဏ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တထာ ယသ္မာ ဒုက္ခသမုဒယဿ၊ ဒုက္ခနိရောဓဿ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ယာထာဝသရသလက္ခဏံ ဇာနိတုံ ပဿိတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န ဒေတိ၊ ဆာဒေတွာ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဂန္ထေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တသ္မာ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ အညာဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဣမေသု စတူသု ဌာနေသု သုတ္တန္တိကပရိယာယေန အညာဏံ အဝိဇ္ဇာတိ ကထိတံ။

နိက္ခေပကဏ္ဍေ[1] ပန အဘိဓမ္မပရိယာယေန “ပုဗ္ဗန္တေ အညာဏ”န္တိ အပရေသုပိ စတူသု ဌာနေသု အညာဏံ ဂဟိတံ။ တတ္ထ **ပုဗ္ဗန္တေ**တိ အတီတော အဒ္ဓါ အတီတာနိ ခန္ဓဓာတုအာယတနာနိ။ **အပရန္တေ**တိ အနာဂတော အဒ္ဓါ အနာဂတာနိ ခန္ဓဓာတုအာယတနာနိ။ **ပုဗ္ဗန္တာပရန္တေ**တိ တဒုဘယံ။ **ဣဒပ္ပစ္စယတာ**တိ သင်္ခါရာဒီနံ ကာရဏာနိ အဝိဇ္ဇာဒီနိ အင်္ဂါနိ။ **ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မာ**တိ အဝိဇ္ဇာဒီဟိ နိဗ္ဗတ္တာ သင်္ခါရာဒယော ဓမ္မာ။ တတြာယံ အဝိဇ္ဇာ ယသ္မာ အတီတာနံ ခန္ဓာဒီနံ ယာထာဝသရသလက္ခဏံ ဇာနိတုံ ပဿိတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န ဒေတိ၊ ဆာဒေတွာ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဂန္ထေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တသ္မာ “ပုဗ္ဗန္တေ အညာဏ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တထာ ယသ္မာ အနာဂတာနံ ခန္ဓာဒီနံ၊ အတီတာနာဂတာနံ ခန္ဓာဒီနံ၊ ဣဒပ္ပစ္စယတာယ စေဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မာနဉ္စ ယာထာဝသရသလက္ခဏံ ဇာနိတုံ ပဿိတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န ဒေတိ၊ ဆာဒေတွာ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဂန္ထေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တသ္မာ ဣဒပ္ပစ္စယတာပဋိစ္စသမုပ္ပန္နေသု ဓမ္မေသု အညာဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဣမေသု အဋ္ဌသု ဌာနေသု အဘိဓမ္မပရိယာယေန အညာဏံ အဝိဇ္ဇာတိ ကထိတံ။

ဧဝံ ကိံ ကထိတံ ဟောတိ? ကိစ္စတော စေဝ ဇာတိတော စ အဝိဇ္ဇာ ကထိတာ နာမ ဟောတိ။ ကထံ? အယဉှိ အဝိဇ္ဇာ ဣမာနိ အဋ္ဌ ဌာနာနိ ဇာနိတုံ ပဿိတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န ဒေတီတိ ကိစ္စတော ကထိတာ။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ ဣမေသု အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဇာတိတောပိ ကထိတာ။ ဧဝံ ကထေတွာ ပုန

၁-အဘိ ၁-၂၁၆-ပိဋ္ဌေ။

“yaṁ evarūpaṁ aññāṇaṁ adassanan”ti-ādīni pañcavīsati padāni avijjāya lakkhaṇaṁ dassetuṁ gahitāni.

Tattha yasmā ayaṁ avijjā imehi aṭṭhahi padehi kathitāpi puna pañcavīsatiyā padehi lakkhaṇe akathite sukathitā nāma na hoti, lakkhaṇe pana kathiteyeva sukathikā nāma hoti. Yathā puriso naṭṭhaṁ goṇaṁ pariyesamāno manusse puccheyya “api ayyā setaṁ goṇaṁ passatha, rattaṁ goṇaṁ passathā”ti, te evaṁ vadeyyuṁ “imasmiṁ raṭṭhe setarattānaṁ goṇānaṁ anto natthi, kiṁ te goṇassa lakkhaṇan”ti. Atha tena “saṅghāṭi vā naṅgalaṁ vā”ti vutte goṇo sukathito nāma bhaveyya. Evameva yasmā ayaṁ avijjā aṭṭhahi padehi kathitāpi puna pañcavīsatiyā padehi lakkhaṇe akathite sukathitā nāma na hoti, lakkhaṇe pana kathiteyeva sukathitā nāma hoti, tasmā yāna’ssā lakkhaṇadassanatthaṁ pañcavīsati padāni kathitāni, tesampi vasena veditabbā.

Seyyathidaṁ ñāṇaṁ nāma paññā, sā atthatthaṁ kāraṇakāraṇaṁ catusaccadhammaṁ viditaṁ pākaṭaṁ karoti. Ayaṁ pana avijjā uppajjitvā taṁ viditaṁ pākaṭaṁ kātuṁ na detīti ñāṇapaccanīkato **aññāṇaṁ.** Dassanantipi paññā, sāpi taṁ ākāraṁ passati. Avijjā pana uppajjitvā taṁ passituṁ na detīti **adassanaṁ.** Abhisamayotipi paññā, sā taṁ ākāraṁ abhisameti. Avijjā pana uppajjitvā taṁ abhisametuṁ na detīti **anabhisamayo.** Anubodho sambodho paṭivedhotipi paññā, sā taṁ ākāraṁ anubujjhati sambujjhati paṭivijjhati. Avijjā pana uppajjitvā taṁ anubujjhituṁ sambujjhituṁ paṭivijjhituṁ na detīti **ananubodho asambodho appaṭivedho.** Saṅgāhanātipi paññā, sā taṁ ākāraṁ gahetvā ghaṁsitvā gaṇhāti. Avijjā pana uppajjitvā taṁ gahetvā ghaṁsitvā gaṇhituṁ na detīti **asaṅgāhanā.** Pariyogāhanātipi paññā, sā taṁ ākāraṁ ogāhitvā anupavisitvā gaṇhāti. Avijjā pana uppajjitvā taṁ ogāhitvā anupavisitvā gaṇhituṁ na detīti **apariyogāhanā.** Samapekkhanātipi paññā, sā taṁ ākāraṁ samaṁ sammā ca pekkhati. Avijjā pana uppajjitvā taṁ samaṁ sammā ca pekkhituṁ na detīti **asamapekkhanā.** Paccavekkhaṇātipi paññā, sā taṁ ākāraṁ paccavekkhati. Avijjā pana uppajjitvā taṁ paccavekkhituṁ na detīti **apaccavekkhaṇā,**

“ယံ ဧဝရူပံ အညာဏံ အဒဿနန်”တိအာဒီနိ ပဉ္စဝီသတိ ပဒါနိ အဝိဇ္ဇာယ လက္ခဏံ ဒဿေတုံ ဂဟိတာနိ။

တတ္ထ ယသ္မာ အယံ အဝိဇ္ဇာ ဣမေဟိ အဋ္ဌဟိ ပဒေဟိ ကထိတာပိ ပုန ပဉ္စဝီသတိယာ ပဒေဟိ လက္ခဏေ အကထိတေ သုကထိတာ နာမ န ဟောတိ၊ လက္ခဏေ ပန ကထိတေယေဝ သုကထိတာ နာမ ဟောတိ။ ယထာ ပုရိသော နဋ္ဌံ ဂေါဏံ ပရိယေသမာနော မနုဿေ ပုစ္ဆေယျ “အပိ အယျာ သေတံ ဂေါဏံ ပဿထ၊ ရတ္တံ ဂေါဏံ ပဿထာ”တိ၊ တေ ဧဝံ ဝဒေယျုံ “ဣမသ္မိံ ရဋ္ဌေ သေတရတ္တာနံ ဂေါဏာနံ အန္တော နတ္ထိ၊ ကိံ တေ ဂေါဏဿ လက္ခဏန်”တိ။ အထ တေန “သင်္ဃာဋိ ဝါ နင်္ဂလံ ဝါ”တိ ဝုတ္တေ ဂေါဏော သုကထိတော နာမ ဘဝေယျ။ ဧဝမေဝ ယသ္မာ အယံ အဝိဇ္ဇာ အဋ္ဌဟိ ပဒေဟိ ကထိတာပိ ပုန ပဉ္စဝီသတိယာ ပဒေဟိ လက္ခဏေ အကထိတေ သုကထိတာ နာမ န ဟောတိ၊ လက္ခဏေ ပန ကထိတေယေဝ သုကထိတာ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ ယာန’ဿာ လက္ခဏဒဿနတ္ထံ ပဉ္စဝီသတိ ပဒါနိ ကထိတာနိ၊ တေသမ္ပိ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သေယျထိဒံ—ဉာဏံ နာမ ပညာ၊ သာ အတ္ထတ္ထံ ကာရဏာကာရဏံ စတုသစ္စဓမ္မံ ဝိဒိတံ ပါကဋံ ကရောတိ။ အယံ ပန အဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တံ ဝိဒိတံ ပါကဋံ ကာတုံ န ဒေတီတိ ဉာဏပစ္စနီကတော **အညာဏံ။** ဒဿနန္တိပိ ပညာ၊ သာပိ တံ အာကာရံ ပဿတိ။ အဝိဇ္ဇာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တံ ပဿိတုံ န ဒေတီတိ **အဒဿနံ။** အဘိသမယောတိပိ ပညာ၊ သာ တံ အာကာရံ အဘိသမေတိ။ အဝိဇ္ဇာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တံ အဘိသမေတုံ န ဒေတီတိ **အနဘိသမယော။** အနုဗောဓော သမ္ဗောဓော ပဋိဝေဓောတိပိ ပညာ၊ သာ တံ အာကာရံ အနုဗုဇ္ဈတိ သမ္ဗုဇ္ဈတိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ အဝိဇ္ဇာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တံ အနုဗုဇ္ဈိတုံ သမ္ဗုဇ္ဈိတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န ဒေတီတိ **အနနုဗောဓော အသမ္ဗောဓော အပ္ပဋိဝေဓော။** သင်္ဂါဟနာတိပိ ပညာ၊ သာ တံ အာကာရံ ဂဟေတွာ ဃံသိတွာ ဂဏှာတိ။ အဝိဇ္ဇာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တံ ဂဟေတွာ ဃံသိတွာ ဂဏှိတုံ န ဒေတီတိ **အသင်္ဂါဟနာ။** ပရိယောဂါဟနာတိပိ ပညာ၊ သာ တံ အာကာရံ ဩဂါဟိတွာ အနုပဝိသိတွာ ဂဏှာတိ။ အဝိဇ္ဇာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တံ ဩဂါဟိတွာ အနုပဝိသိတွာ ဂဏှိတုံ န ဒေတီတိ **အပရိယောဂါဟနာ။** သမပေက္ခနာတိပိ ပညာ၊ သာ တံ အာကာရံ သမံ သမ္မာ စ ပေက္ခတိ။ အဝိဇ္ဇာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တံ သမံ သမ္မာ စ ပေက္ခိတုံ န ဒေတီတိ **အသမပေက္ခနာ။** ပစ္စဝေက္ခဏာတိပိ ပညာ၊ သာ တံ အာကာရံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ အဝိဇ္ဇာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တံ ပစ္စဝေက္ခိတုံ န ဒေတီတိ **အပစ္စဝေက္ခဏာ၊**

nāssā kiñci kammaṁ paccakkhaṁ atthi, sayañca apaccavekkhitvā kataṁ kammanti **appaccakkhakammaṁ.** Dummedhabhāvatāya **dummejjhaṁ.** Bālabhāvatāya **bālyaṁ.**

Sampajaññantipi paññā, sā atthatthaṁ kāraṇakāraṇaṁ catusaccadhammaṁ sammā pajānāti. Avijjā pana uppajjitvā taṁ ākāraṁ pajānituṁ na detīti **asampajaññaṁ.** Mohanavasena **moho.** Pamohanavasena **pamoho.** Sammohanavasena **sammoho.** Avindiyaṁ vandatīti-ādivasena **avijjā.** Vaṭṭasmiṁ ohanati osīdāpetīti **avijjogho.** Vaṭṭasmiṁ yojetīti **avijjāyogo.** Appahīnavasena punappunaṁ uppajjanato ca **avijjānusayo.** Magge pariyuṭṭhitacorā addhike viya kusalacittaṁ pariyuṭṭhāti gaṇhāti vilumpatīti **avijjāpariyuṭṭhānaṁ.** Yathā nagaradvāre palighasaṅkhātāya laṅgiyā patitāya antonagare manussānaṁ bahinagaragamanampi bahinagare manussānaṁ antonagarapavesanampi pacchijjati, evameva yassa sakkāyanagare ayaṁ patitā, tassa nibbānasampāpakaṁ ñāṇagamanaṁ pacchijjatīti **avijjālaṅgī** nāma hoti. Akusalañca taṁ mūlañca, akusalānaṁ vā mūlanti **akusalamūlaṁ.** Taṁ pana na aññaṁ, idhādhippeto mohoti moho akusalamūlaṁ. **Ayaṁ vuccati avijjā**ti ayaṁ evaṁlakkhaṇā avijjā nāmāti vuccati. Evaṁ pañcavīsatipadavasena avijjāya lakkhaṇaṁ veditabbaṁ.

Evaṁlakkhaṇā panāyaṁ avijjā dukkhādīsu aññāṇanti vuttāpi dukkhasaccassa ekadeso hoti, sahajātā hoti, taṁ ārammaṇaṁ karoti, chādeti. Samudayasaccassa na ekadeso hoti, sahajātā hoti, taṁ ārammaṇaṁ karoti, chādeti. Nirodhasaccassa neva ekadeso hoti na sahajātā, na taṁ ārammaṇaṁ karoti, kevalaṁ chādeti. Maggasaccassāpi na ekadeso, na sahajātā, na taṁ ārammaṇaṁ karoti, kevalaṁ chādeti. Dukkhārammaṇatā avijjā uppajjati, tañca chādeti. Samudayārammaṇatā avijjā uppajjati, tañca chādeti. Nirodhārammaṇatā avijjā nuppajjati, tañca chādeti. Maggārammaṇatā avijjā nuppajjati, tañca chādeti.

Dve saccā duddasattā gambhīrā, dve saccā gambhīrattā duddasā. Api ca kho pana dukkhanirodhaṁ ariyasaccaṁ gambhīrañceva duddasañca. Tattha dukkhaṁ nāma pākaṭaṁ, lakkhaṇassa pana duddasattā gambhīraṁ nāma jātaṁ. Samudayepi eseva nayo. Yathā pana mahāsamuddaṁ manthetvā ojāya nīharaṇaṁ nāma bhāro,

နာဿာ ကိဉ္စိ ကမ္မံ ပစ္စက္ခံ အတ္ထိ၊ သယဉ္စ အပစ္စဝေက္ခိတွာ ကတံ ကမ္မန္တိ **အပ္ပစ္စက္ခကမ္မံ**။ ဒုမ္မေဓဘာဝတာယ **ဒုမ္မေဇ္ဈံ**။ ဗာလဘာဝတာယ **ဗာလျံ**။

သမ္ပဇညန္တိပိ ပညာ၊ သာ အတ္ထတ္ထံ ကာရဏာကာရဏံ စတုသစ္စဓမ္မံ သမ္မာ ပဇာနာတိ။ အဝိဇ္ဇာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တံ အာကာရံ ပဇာနိတုံ န ဒေတီတိ **အသမ္ပဇညံ**။ မောဟနဝသေန **မောဟော**။ ပမောဟနဝသေန **ပမောဟော**။ သမ္မောဟနဝသေန **သမ္မောဟော**။ အဝိန္ဒိယံ ဝိန္ဒတီတိအာဒိဝသေန **အဝိဇ္ဇာ**။ ဝဋ္ဋသ္မိံ ဩဟနတိ ဩသီဒါပေတီတိ **အဝိဇ္ဇောဃော**။ ဝဋ္ဋသ္မိံ ယောဇေတီတိ **အဝိဇ္ဇာယောဂေါ**။ အပ္ပဟီနဝသေန ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော စ **အဝိဇ္ဇာနုသယော**။ မဂ္ဂေ ပရိယုဋ္ဌိတစောရာ အဒ္ဓိကေ ဝိယ ကုသလစိတ္တံ ပရိယုဋ္ဌာတိ ဂဏှာတိ ဝိလုမ္ပတီတိ **အဝိဇ္ဇာပရိယုဋ္ဌာနံ**။ ယထာ နဂရဒွါရေ ပလိဃသင်္ခါတာယ လင်္ဂိယာ ပတိတာယ အန္တောနဂရေ မနုဿာနံ ဗဟိနဂရဂမနမ္ပိ ဗဟိနဂရေ မနုဿာနံ အန္တောနဂရပဝေသနမ္ပိ ပစ္ဆိဇ္ဇတိ၊ ဧဝမေဝ ယဿ သက္ကာယနဂရေ အယံ ပတိတာ၊ တဿ နိဗ္ဗာနသမ္ပာပကံ ဉာဏဂမနံ ပစ္ဆိဇ္ဇတီတိ **အဝိဇ္ဇာလင်္ဂီ** နာမ ဟောတိ။ အကုသလဉ္စ တံ မူလဉ္စ, အကုသလာနံ ဝါ မူလန္တိ **အကုသလမူလံ**။ တံ ပန န အညံ၊ ဣဓာဓိပ္ပေတော မောဟောတိ မောဟော အကုသလမူလံ။ **အယံ ဝုစ္စတိ အဝိဇ္ဇာ**တိ အယံ ဧဝံလက္ခဏာ အဝိဇ္ဇာ နာမာတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ပဉ္စဝီသတိပဒဝသေန အဝိဇ္ဇာယ လက္ခဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧဝံလက္ခဏာ ပနာယံ အဝိဇ္ဇာ ဒုက္ခာဒီသု အညာဏန္တိ ဝုတ္တာပိ ဒုက္ခသစ္စဿ ဧကဒေသော ဟောတိ၊ သဟဇာတာ ဟောတိ၊ တံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ ဆာဒေတိ။ သမုဒယသစ္စဿ န ဧကဒေသော ဟောတိ၊ သဟဇာတာ ဟောတိ၊ တံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ ဆာဒေတိ။ နိရောဓသစ္စဿ နေဝ ဧကဒေသော ဟောတိ န သဟဇာတာ၊ န တံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ ကေဝလံ ဆာဒေတိ။ မဂ္ဂသစ္စဿာပိ န ဧကဒေသော၊ န သဟဇာတာ၊ န တံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ ကေဝလံ ဆာဒေတိ။ ဒုက္ခာရမ္မဏတာ အဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ ဆာဒေတိ။ သမုဒယာရမ္မဏတာ အဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ ဆာဒေတိ။ နိရောဓာရမ္မဏတာ အဝိဇ္ဇာ နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ ဆာဒေတိ။ မဂ္ဂါရမ္မဏတာ အဝိဇ္ဇာ နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ ဆာဒေတိ။

ဒွေ သစ္စာ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရာ၊ ဒွေ သစ္စာ ဂမ္ဘီရတ္တာ ဒုဒ္ဒသာ။ အပိစ ခေါ ပန ဒုက္ခနိရောဓံ အရိယသစ္စံ ဂမ္ဘီရဉ္စေဝ ဒုဒ္ဒသဉ္စ။ တတ္ထ ဒုက္ခံ နာမ ပါကဋံ၊ လက္ခဏဿ ပန ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရံ နာမ ဇာတံ။ သမုဒယေပိ ဧသေဝ နယော။ ယထာ ပန မဟာသမုဒ္ဒံ မန္ထေတွာ ဩဇာယ နီဟရဏံ နာမ ဘာရော၊

Sinerupādato vālikāya uddharaṇaṁ nāma bhāro, pabbataṁ pīḷetvā rasassa nīharaṇaṁ nāma bhāro, evameva dve saccāni gambhīratāya eva duddasāni. Nirodhasaccaṁ pana atigambhīrañca atiduddasañcāti evaṁ duddasattā gambhīrānaṁ gambhīrattā ca duddasānaṁ catunnaṁ ariyasaccānaṁ paṭicchādakaṁ mohandhakāraṁ ayaṁ vuccati avijjāti.

Avijjāpadaniddeso.

Saṅkhārapadaniddesa

Saṅkhārapade heṭṭhā vuttasaṅkhāresu saṅkhārasaddena āgatasaṅkhāre anāmasitvā avijjāpaccayā saṅkhāreyeva dassento **tattha katame avijjāpaccayā saṅkhārā, puññābhisaṅkhāro**ti-ādimāha. Tattha punāti attano kārakaṁ, pūreti cassa ajjhāsayaṁ, pujjañca bhavaṁ nibbattetīti puñño. Abhisaṅkharoti vipākaṁ kaṭattārūpañcāti abhisaṅkhāro. Puññova abhisaṅkhāro **puññābhisaṅkhāro.** Puññapaṭipakkhato apuñño, apuññova abhisaṅkhāro **apuññābhisaṅkhāro.** Na iñjatīti āneñjaṁ, āneñjameva abhisaṅkhāro, āneñjañca bhavaṁ abhisaṅkharotīti **āneñjābhisaṅkhāro.** Kāyena pavattito, kāyato vā pavatto, kāyassa vā saṅkhāroti **kāyasaṅkhāro.** Vacīsaṅkhāracittasaṅkhāresupi eseva nayo.

Tattha paṭhamattiko parivīmaṁsanasuttavasena gahito. Tattha hi "puññañce saṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, puññupagaṁ hoti viññāṇaṁ. Apuññañce saṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, apuññupagaṁ hoti viññāṇaṁ. Āneñjañce saṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, āneñjupagaṁ hoti viññāṇan"ti[1] vuttaṁ. Dutiyattiko tadanantarassa Vibhaṅgasuttassa vasena gahito. Sammādiṭṭhisuttapariyāyena[2] gahitotipi vattuṁ vaṭṭatiyeva. Tattha hi "tayome bhikkhave saṅkhārā. Katame tayo. Kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro cittasaṅkhāro"ti[3] vuttaṁ. Kasmā panetesaṁ suttānaṁ vasena te gahitāti. Ayaṁ abhidhammo nāma na adhunākato, nāpi bāhiraka-isīhi vā sāvakehi vā

1. Aṁ 1. 310 piṭṭhe. 2. Ma 1. 67 piṭṭhe. 3. Saṁ 1. 245 piṭṭhe.

သိနေရုပါဒတော ဝါလိကာယ ဥဒ္ဓရဏံ နာမ ဘာရော၊ ပဗ္ဗတံ ပီဠေတွာ ရသဿ နီဟရဏံ နာမ ဘာရော၊ ဧဝမေဝ ဒွေ သစ္စာနိ ဂမ္ဘီရတာယ ဧဝ ဒုဒ္ဒသာနိ။ နိရောဓသစ္စံ ပန အတိဂမ္ဘီရဉ္စ အတိဒုဒ္ဒသဉ္စာတိ ဧဝံ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရာနံ ဂမ္ဘီရတ္တာ စ ဒုဒ္ဒသာနံ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ပဋိစ္ဆာဒကံ မောဟန္ဓကာရံ အယံ ဝုစ္စတိ အဝိဇ္ဇာတိ။

အဝိဇ္ဇာပဒနိဒ္ဒေသော။

သင်္ခါရပဒနိဒ္ဒေသ

သင်္ခါရပဒေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တသင်္ခါရေသု သင်္ခါရသဒ္ဒေန အာဂတသင်္ခါရေ အနာမသိတွာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရေယေဝ ဒဿေန္တော **တတ္ထ ကတမေ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ ပုညာဘိသင်္ခါရော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ပုနာတိ အတ္တနော ကာရကံ, ပူရေတိ စဿ အဇ္ဈာသယံ, ပုဇ္ဇဉ္စ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ ပုညော။ အဘိသင်္ခရောတိ ဝိပါကံ ကဋတ္တာရူပဉ္စာတိ အဘိသင်္ခါရော။ ပုညောဝ အဘိသင်္ခါရော **ပုညာဘိသင်္ခါရော**။ ပုညပဋိပက္ခတော အပုညော၊ အပုညောဝ အဘိသင်္ခါရော **အပုညာဘိသင်္ခါရော**။ န ဣဉ္ဇတီတိ အာနေဉ္ဇံ၊ အာနေဉ္ဇမေဝ အဘိသင်္ခါရော, အာနေဉ္ဇဉ္စ ဘဝံ အဘိသင်္ခရောတီတိ **အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော**။ ကာယေန ပဝတ္တိတော, ကာယတော ဝါ ပဝတ္တော, ကာယဿ ဝါ သင်္ခါရောတိ **ကာယသင်္ခါရော**။ ဝစီသင်္ခါရစိတ္တသင်္ခါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတ္ထ ပဌမတ္တိကော ပရိဝီမံသနသုတ္တဝသေန ဂဟိတော။ တတ္ထ ဟိ "ပုညဉ္စေ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတိ၊ ပုညူပဂံ ဟောတိ ဝိညာဏံ။ အပုညဉ္စေ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတိ၊ အပုညူပဂံ ဟောတိ ဝိညာဏံ။ အာနေဉ္ဇဉ္စေ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတိ၊ အာနေဉ္ဇူပဂံ ဟောတိ ဝိညာဏ"န္တိ[၁] ဝုတ္တံ။ ဒုတိယတ္တိကော တဒနန္တရဿ ဝိဘင်္ဂသုတ္တဿ ဝသေန ဂဟိတော။ သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တပရိယာယေန[၂] ဂဟိတောတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ တတ္ထ ဟိ "တယောမေ ဘိက္ခဝေ သင်္ခါရာ။ ကတမေ တယော။ ကာယသင်္ခါရော ဝစီသင်္ခါရော စိတ္တသင်္ခါရော"တိ[၃] ဝုတ္တံ။ ကသ္မာ ပနေတေသံ သုတ္တာနံ ဝသေန တေ ဂဟိတာတိ။ အယံ အဘိဓမ္မော နာမ န အဓုနာကတော၊ နာပိ ဗာဟိရကဣသီဟိ ဝါ သာဝကေဟိ ဝါ

၁-သံ ၁-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၁-၂၄၅-ပိဋ္ဌေ။

devatāhi vā bhāsito. Sabbaññujinabhāsito pana ayaṁ. Abhidhammepi hi suttepi ekasadisāva tanti niddiṭṭhāti imassatthassa dīpanatthaṁ.

Idāni te saṅkhāre pabhedato dassetuṁ **tattha katamo puññābhisaṅkhāro**ti-ādimāha. Tattha **kusalā cetanā**ti aniyamato catubhūmikacetanāpi vuttā. **Kāmāvacarā rūpāvacarā**ti niyamitattā pana aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā pañca rūpāvacarakusalacetanāti terasa cetanā puññābhisaṅkhāro nāma. **Dānamayā**ti-ādīhi tāsaṁyeva cetanānaṁ puññakiriyavatthuvasena pavatti dassitā. Tattha aṭṭha kāmāvacarāva dānasīlamayā honti. Bhāvanāmayā pana terasapi. Yathā hi paguṇaṁ dhammaṁ sajjhāyamāno ekaṁ dve anusandhigatepi na jānāti, pacchā āvajjanto jānāti, evameva kasiṇaparikammaṁ karontassa paguṇajjhānaṁ paccavekkhantassa paguṇakammaṭṭhānañca manasikarontassa ñāṇavippayuttāpi bhāvanā hoti. Tena vuttaṁ "bhāvanāmayā pana terasapī"ti.

Tattha dānamayādīsu "dānaṁ ārabbha dānamadhikicca yā uppajjati cetanā sañcetanā cetayitattaṁ, ayaṁ vuccati dānamayo puññābhisaṅkhāroti. Sīlaṁ ārabbha -pa- Bhāvanaṁ ārabbha bhāvanamadhikicca yā uppajjati cetanā sañcetanā cetayitattaṁ, ayaṁ vuccati bhāvanāmayo puññābhisaṅkhāro"ti[1] ayaṁ saṅkhepadesanā.

Cīvarādīsu pana catūsu paccayesu rūpādīsu vā chasu ārammaṇesu annādīsu vā dasasu dānavatthūsu taṁ taṁ dentassa tesaṁ[2] uppādanato paṭṭhāya pubbabhāge pariccāgakāle pacchā somanassacittena anussaraṇe cāti tīsu kālesu pavattā cetanā **dānamayā** nāma. Sīlaṁ paripūraṇatthāya pana pabbajissāmīti vihāraṁ gacchantassa pabbajantassa manorathaṁ matthakaṁ pāpetvā "pabbajito vatamhi sādhu suṭṭhū"ti āvajjantassa pātimokkhaṁ saṁvarantassa cīvarādayo paccaye paccavekkhantassa āpāthagatesu rūpādīsu cakkhudvārādīni saṁvarantassa ājīvaṁ sodhentassa ca pavattā cetanā **sīlamayā** nāma. Paṭisambhidāyaṁ[3] vuttena vipassanāmaggena cakkhuṁ

1. Abhi 2. 337 piṭṭhe. 2. Tesaṁ tesaṁ (Sī, Syā) 3. Khu 9. 47 piṭṭhādīsu.

ဒေဝတာဟိ ဝါ ဘာသိတော။ သဗ္ဗညုဇိနဘာသိတော ပန အယံ။ အဘိဓမ္မေပိ ဟိ သုတ္တေပိ ဧကသဒိသာဝ တန္တိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာတိ ဣမဿတ္ထဿ ဒီပနတ္ထံ။

ဣဒါနိ တေ သင်္ခါရေ ပဘေဒတော ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမော ပုညာဘိသင်္ခါရော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကုသလာ စေတနာ**တိ အနိယမတော စတုဘူမိကစေတနာပိ ဝုတ္တာ။ **ကာမာဝစရာ ရူပါဝစရာ**တိ နိယမိတတ္တာ ပန အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ ပဉ္စ ရူပါဝစရကုသလစေတနာတိ တေရသ စေတနာ ပုညာဘိသင်္ခါရော နာမ။ **ဒါနမယာ**တိအာဒီဟိ တာသံယေဝ စေတနာနံ ပုညကိရိယဝတ္ထုဝသေန ပဝတ္တိ ဒဿိတာ။ တတ္ထ အဋ္ဌ ကာမာဝစရာဝ ဒါနသီလမယာ ဟောန္တိ။ ဘာဝနာမယာ ပန တေရသပိ။ ယထာ ဟိ ပဂုဏံ ဓမ္မံ သဇ္ဈာယမာနော ဧကံ ဒွေ အနုသန္ဓိဂတေပိ န ဇာနာတိ၊ ပစ္ဆာ အာဝဇ္ဇန္တော ဇာနာတိ၊ ဧဝမေဝ ကသိဏပရိကမ္မံ ကရောန္တဿ ပဂုဏဇ္ဈာနံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပဂုဏကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ မနသိကရောန္တဿ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာပိ ဘာဝနာ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဘာဝနာမယာ ပန တေရသပီ"တိ။

တတ္ထ ဒါနမယာဒီသု "ဒါနံ အာရဗ္ဘ ဒါနမဓိကိစ္စ ယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေတနာ သဉ္စေတနာ စေတယိတတ္တံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဒါနမယော ပုညာဘိသင်္ခါရောတိ။ သီလံ အာရဗ္ဘ။ပ။ ဘာဝနံ အာရဗ္ဘ ဘာဝနမဓိကိစ္စ ယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေတနာ သဉ္စေတနာ စေတယိတတ္တံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘာဝနာမယော ပုညာဘိသင်္ခါရော"တိ[1] အယံ သင်္ခေပဒေသနာ။

စီဝရာဒီသု ပန စတူသု ပစ္စယေသု ရူပါဒီသု ဝါ ဆသု အာရမ္မဏေသု အန္နာဒီသု ဝါ ဒသသု ဒါနဝတ္ထူသု တံ တံ ဒေန္တဿ တေသံ[2] ဥပ္ပါဒနတော ပဋ္ဌာယ ပုဗ္ဗဘာဂေ ပရိစ္စာဂကာလေ ပစ္ဆာ သောမနဿစိတ္တေန အနုဿရဏေ စာတိ တီသု ကာလေသု ပဝတ္တာ စေတနာ **ဒါနမယာ** နာမ။ သီလံ ပရိပူရဏတ္ထာယ ပန ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ ဝိဟာရံ ဂစ္ဆန္တဿ ပဗ္ဗဇန္တဿ မနောရထံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ "ပဗ္ဗဇိတော ဝတမှိ သာဓု သုဋ္ဌူ"တိ အာဝဇ္ဇန္တဿ ပါတိမောက္ခံ သံဝရန္တဿ စီဝရာဒယော ပစ္စယေ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အာပါထဂတေသု ရူပါဒီသု စက္ခုဒွါရာဒီနိ သံဝရန္တဿ အာဇီဝံ သောဓေန္တဿ စ ပဝတ္တာ စေတနာ **သီလမယာ** နာမ။ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[3] ဝုတ္တေန ဝိပဿနာမဂ္ဂေန စက္ခုံ

၁-အဘိ ၂-၃၃၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တေသံ တေသံ (သီ၊ သျာ) ၃-ခု ၉-၄၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

aniccato dukkhato anattato bhāventassa rūpe -pa- dhamme. Cakkhuviññāṇaṁ -pa- manoviññāṇaṁ. Cakkhusamphassaṁ -pa- manosamphassaṁ. Cakkhusamphassajaṁ vedanaṁ -pa- manosamphassajaṁ vedanaṁ. Rūpasaññaṁ -pa- dhammasaññaṁ. Jarāmaraṇaṁ aniccato dukkhato anattato bhāventassa pavattā cetanā **bhāvanāmayā** nāmāti ayaṁ vitthārakathā.

Apuññābhisaṅkhāraniddese **akusalā cetanā**ti dvādasa-akusalacittasampayuttā cetanā. **Kāmāvacarā**ti kiñcāpi tattha ṭhapetvā dve domanassasahagatacetanā sesā rūpārūpabhavepi uppajjanti, tattha pana paṭisandhiṁ na ākaḍḍhanti, kāmāvacareyeva paṭisandhivasena vipākaṁ avacārentīti kāmāvacarātveva vuttā.

Āneñjābhisaṅkhāraniddese **kusalā cetanā arūpāvacarā**ti catasso arūpāvacarakusalacetanā. Etā hi catasso aniñjanaṭṭhena aniñjanassa ca abhisaṅkharaṇaṭṭhena **āneñjābhisaṅkhāro**ti vuccanti. Rūpāvacaracatutthajjhānato hi tisso kusalavipākakiriyacetanā dvādasa arūpāvacaracetanāti pañcadasa dhammā aniccalaṭṭhena aphandanaṭṭhena āneñjā nāma. Tattha rūpāvacarā kusalā cetanā aniñjā samānāpi attanā sarikkhakampi asarikkhakampi sa-iñjanampi aniñjanampi rūpārūpaṁ janetīti āneñjābhisaṅkhāro nāma na hoti. Vipākakiriyacetanā pana avipākattā vipākaṁ na abhisaṅkharonti, tathā arūpāvacarā vipākakiriyacetanāpīti ekādasāpi etā cetanā āneñjāva na abhisaṅkhārā. Catubbidhā pana arūpāvacarakusalacetanā yathā hatthi-assādīnaṁ sadisāva chāyā honti, evaṁ attanā sadisaṁ niccalaṁ arūpameva janetīti āneñjābhisaṅkhāroti vuccatīti.

Evaṁ puññābhisaṅkhāravasena terasa, apuññābhisaṅkhāravasena dvādasa, āneñjābhisaṅkhāravasena catassoti sabbāpetā paripiṇḍitā ekūnatiṁsa cetanā honti. Iti Bhagavā aparimāṇesu cakkavāḷesu aparimāṇānaṁ sattānaṁ uppajjanakakusalākusalacetanā mahātulāya dhārayamāno viya nāḷiyaṁ pakkhipitvā minamāno viya ca sabbaññutaññāṇena paricchinditvā ekūnatiṁsameva dassesi.

အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော ဘာဝေန္တဿ ရူပေ။ပ။ ဓမ္မေ။ စက္ခုဝိညာဏံ။ပ။ မနောဝိညာဏံ။ စက္ခုသမ္ဖဿံ။ပ။ မနောသမ္ဖဿံ။ စက္ခုသမ္ဖဿဇံ ဝေဒနံ။ပ။ မနောသမ္ဖဿဇံ ဝေဒနံ။ ရူပသညံ။ပ။ ဓမ္မသညံ။ ဇရာမရဏံ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော ဘာဝေန္တဿ ပဝတ္တာ စေတနာ **ဘာဝနာမယာ** နာမာတိ အယံ ဝိတ္ထာရကထာ။

အပုညာဘိသင်္ခါရနိဒ္ဒေသေ **အကုသလာ စေတနာ**တိ ဒွါဒသအကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ စေတနာ။ **ကာမာဝစရာ**တိ ကိဉ္စာပိ တတ္ထ ဌပေတွာ ဒွေ ဒေါမနဿသဟဂတစေတနာ သေသာ ရူပါရူပဘဝေပိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တတ္ထ ပန ပဋိသန္ဓိံ န အာကဍ္ဎန္တိ၊ ကာမာဝစရေယေဝ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပါကံ အဝစာရေန္တီတိ ကာမာဝစရာတွေဝ ဝုတ္တာ။

အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရနိဒ္ဒေသေ **ကုသလာ စေတနာ အရူပါဝစရာ**တိ စတဿော အရူပါဝစရကုသလစေတနာ။ ဧတာ ဟိ စတဿော အနိဉ္ဇနဋ္ဌေန အနိဉ္ဇနဿ စ အဘိသင်္ခရဏဋ္ဌေန **အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော**တိ ဝုစ္စန္တိ။ ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနတော ဟိ တိဿော ကုသလဝိပါကကိရိယစေတနာ ဒွါဒသ အရူပါဝစရစေတနာတိ ပဉ္စဒသ ဓမ္မာ အနိစ္စလဋ္ဌေန အဖန္ဒနဋ္ဌေန အာနေဉ္ဇာ နာမ။ တတ္ထ ရူပါဝစရာ ကုသလာ စေတနာ အနိဉ္ဇာ သမာနာပိ အတ္တနာ သရိက္ခကမ္ပိ အသရိက္ခကမ္ပိ သဣဉ္ဇနမ္ပိ အနိဉ္ဇနမ္ပိ ရူပါရူပံ ဇနေတီတိ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော နာမ န ဟောတိ။ ဝိပါကကိရိယစေတနာ ပန အဝိပါကတ္တာ ဝိပါကံ န အဘိသင်္ခရောန္တိ၊ တထာ အရူပါဝစရာ ဝိပါကကိရိယစေတနာပီတိ ဧကာဒသာပိ ဧတာ စေတနာ အာနေဉ္ဇာဝ န အဘိသင်္ခါရာ။ စတုဗ္ဗိဓာ ပန အရူပါဝစရကုသလစေတနာ ယထာ ဟတ္ထိအဿာဒီနံ သဒိသာဝ ဆာယာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ အတ္တနာ သဒိသံ နိစ္စလံ အရူပမေဝ ဇနေတီတိ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရောတိ ဝုစ္စတီတိ။

ဧဝံ ပုညာဘိသင်္ခါရဝသေန တေရသ၊ အပုညာဘိသင်္ခါရဝသေန ဒွါဒသ၊ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရဝသေန စတဿောတိ သဗ္ဗာပေတာ ပရိပိဏ္ဍိတာ ဧကူနတိံသ စေတနာ ဟောန္တိ။ ဣတိ ဘဂဝါ အပရိမာဏေသု စက္ကဝါဠေသု အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇနကကုသလာကုသလစေတနာ မဟာတုလာယ ဓာရယမာနော ဝိယ နာဠိယံ ပက္ခိပိတွာ မိနမာနော ဝိယ စ သဗ္ဗညုတညာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဧကူနတိံသမေဝ ဒဿေသိ။

Idāni aparimāṇesu cakkavāḷesu aparimāṇā sattā kusalākusalakammaṁ āyūhamānā yehi dvārehi āyūhanti, tāni tīṇi kammadvārāni dassento **tattha katamo kāyasaṅkhāro, kāyasañcetanā**ti-ādimāha. Tattha **kāyasañcetanā**ti kāyaviññattiṁ samuṭṭhāpetvā kāyadvārato pavattā aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā dvādasa akusalacetanāti samavīsati cetanā. Kāyadvāre ādānaggahaṇacopanaṁ pāpayamānā uppannā vīsati kusalākusalacetanātipi vattuṁ vaṭṭati.

Vacīsañcetanāti vacīviññattiṁ samuṭṭhāpetvā vacīdvārato pavattā tāyeva vīsati cetanā. Vacīdvāre hanusañcopanaṁ vākyabhedaṁ pāpayamānā uppannā vīsati cetanātipi vattuṁ vaṭṭati. Abhiññācetanā panettha parato viññāṇassa paccayo na hotīti na gahitā. Yathā ca abhiññācetanā, evaṁ uddhaccacetanāpi na hoti. Tasmā sāpi viññāṇassa paccayabhāve apanetabbā. Avijjāpaccayā pana sabbāpetā honti.

Manosañcetanāti ubhopi viññattiyo asamuṭṭhāpetvā manodvāre uppannā sabbāpi ekūnatiṁsa cetanā. Iti Bhagavā aparimāṇesu cakkavāḷesu aparimāṇā sattā kusalākusalakammaṁ āyūhamānā imehi tīhi dvārehi āyūhantīti āyūhanakammadvāraṁ dassesi.

Imesaṁ pana dvinnampi tikānaṁ aññamaññaṁ sampayogo veditabo. Kathaṁ? Puññābhisaṅkhāro hi kāyaduccaritā viramantassa siyā kāmasaṅkhāro, vacīduccaritā viramantassa siyā vacīsaṅkhāro. Evaṁ aṭṭha kusalacetanā kāmāvacarā puññābhisaṅkhāro ca hoti kāyasaṅkhāro ca vacīsaṅkhāro ca. Manodvāre uppannā pana terasa cetanā puññābhisaṅkhāro ca hoti cittasaṅkhāro ca. Apuññābhisaṅkhāropi kāyaduccaritavasena pavattiyaṁ siyā kāyasaṅkhāro, vacīduccaritavasena pavattiyaṁ siyā vacīsaṅkhāro, dve dvārāni muñcitvā manodvāre pavattiyaṁ siyā cittasaṅkhāroti evaṁ apuññābhisaṅkhāro kāyasaṅkhāropi hoti vacīsaṅkhāropi cittasaṅkhāropi.

Kāyasaṅkhāro pana siyā puññābhisaṅkhāro siyā apuññābhisaṅkhāro, na āneñjābhisaṅkhāro. Tathā vacīsaṅkhāro. Cittasaṅkhāro pana siyā

ဣဒါနိ အပရိမာဏေသု စက္ကဝါဠေသု အပရိမာဏာ သတ္တာ ကုသလာကုသလကမ္မံ အာယူဟမာနာ ယေဟိ ဒွါရေဟိ အာယူဟန္တိ၊ တာနိ တီဏိ ကမ္မဒွါရာနိ ဒဿေန္တော **တတ္ထ ကတမော ကာယသင်္ခါရော၊ ကာယသဉ္စေတနာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကာယသဉ္စေတနာ**တိ ကာယဝိညတ္တိံ သမုဋ္ဌာပေတွာ ကာယဒွါရတော ပဝတ္တာ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ ဒွါဒသ အကုသလစေတနာတိ သမဝီသတိ စေတနာ။ ကာယဒွါရေ အာဒါနဂ္ဂဟဏစောပနံ ပါပယမာနာ ဥပ္ပန္နာ ဝီသတိ ကုသလာကုသလစေတနာတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။

ဝစီသဉ္စေတနာတိ ဝစီဝိညတ္တိံ သမုဋ္ဌာပေတွာ ဝစီဒွါရတော ပဝတ္တာ တာယေဝ ဝီသတိ စေတနာ။ ဝစီဒွါရေ ဟနုသဉ္စောပနံ ဝါက္ယဘေဒံ ပါပယမာနာ ဥပ္ပန္နာ ဝီသတိ စေတနာတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ အဘိညာစေတနာ ပနေတ္ထ ပရတော ဝိညာဏဿ ပစ္စယော န ဟောတီတိ န ဂဟိတာ။ ယထာ စ အဘိညာစေတနာ၊ ဧဝံ ဥဒ္ဓစ္စစေတနာပိ န ဟောတိ။ တသ္မာ သာပိ ဝိညာဏဿ ပစ္စယဘာဝေ အပနေတဗ္ဗာ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ပန သဗ္ဗာပေတာ ဟောန္တိ။

မနောသဉ္စေတနာတိ ဥဘောပိ ဝိညတ္တိယော အသမုဋ္ဌာပေတွာ မနောဒွါရေ ဥပ္ပန္နာ သဗ္ဗာပိ ဧကူနတိံသ စေတနာ။ ဣတိ ဘဂဝါ အပရိမာဏေသု စက္ကဝါဠေသု အပရိမာဏာ သတ္တာ ကုသလာကုသလကမ္မံ အာယူဟမာနာ ဣမေဟိ တီဟိ ဒွါရေဟိ အာယူဟန္တီတိ အာယူဟနကမ္မဒွါရံ ဒဿေသိ။

ဣမေသံ ပန ဒွိန္နမ္ပိ တိကာနံ အညမညံ သမ္ပယောဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကထံ? ပုညာဘိသင်္ခါရော ဟိ ကာယဒုစ္စရိတာ ဝိရမန္တဿ သိယာ ကာယသင်္ခါရော၊ ဝစီဒုစ္စရိတာ ဝိရမန္တဿ သိယာ ဝစီသင်္ခါရော။ ဧဝံ အဋ္ဌ ကုသလစေတနာ ကာမာဝစရာ ပုညာဘိသင်္ခါရော စ ဟောတိ ကာယသင်္ခါရော စ ဝစီသင်္ခါရော စ။ မနောဒွါရေ ဥပ္ပန္နာ ပန တေရသ စေတနာ ပုညာဘိသင်္ခါရော စ ဟောတိ စိတ္တသင်္ခါရော စ။ အပုညာဘိသင်္ခါရောပိ ကာယဒုစ္စရိတဝသေန ပဝတ္တိယံ သိယာ ကာယသင်္ခါရော၊ ဝစီဒုစ္စရိတဝသေန ပဝတ္တိယံ သိယာ ဝစီသင်္ခါရော၊ ဒွေ ဒွါရာနိ မုဉ္စိတွာ မနောဒွါရေ ပဝတ္တိယံ သိယာ စိတ္တသင်္ခါရောတိ ဧဝံ အပုညာဘိသင်္ခါရော ကာယသင်္ခါရောပိ ဟောတိ ဝစီသင်္ခါရောပိ စိတ္တသင်္ခါရောပိ။

ကာယသင်္ခါရော ပန သိယာ ပုညာဘိသင်္ခါရော သိယာ အပုညာဘိသင်္ခါရော၊ န အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော။ တထာ ဝစီသင်္ခါရော။ စိတ္တသင်္ခါရော ပန သိယာ

puññābhisaṅkhāro, siyā apuññābhisaṅkhāro, siyā āneñjābhisaṅkhāroti ime avijjāpaccayā saṅkhārā nāma.

Kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ "ime saṅkhārā avijjāpaccayā hontī"ti? Avijjābhāve bhāvato. Yassa hi dukkhādīsu avijjāsaṅkhātaṁ aññāṇaṁ appahīnaṁ hoti, so dukkhe tāva pubbantādīsu ca aññāṇena saṁsāradukkhaṁ sukhasaññāya gahetvā tassa hetubhūte tividhepi saṅkhāre ārabhati. Samudaye aññāṇena dukkhahetubhūtepi taṇhāparikkhāre saṅkhāre sukhahetuto maññamāno ārabhati. Nirodhe pana magge ca aññāṇena dukkhassa anirodhabhūtepi gativisese dukkanirodhasaññī hutvā nirodhassa ca amaggabhūtesupi yaññāmaratapādīsu nirodhamaggasaññī hutvā dukkhanirodhaṁ patthayamāno yaññāmaratapādimukhena tividhepi saṅkhāre ārabhati.

Api ca so tāya catūsu saccesu appahīnāvijjatāya visesato jātijarārogamaraṇādi-anekādīnavavokiṇṇaṁ puññaphalasaṅkhātaṁ dukkhaṁ dukkhato ajānanto tassa adhigamāya kāyavacīcittasaṅkhārabhedaṁ puññābhisaṅkhāraṁ ārabhati devaccharakāmako viya marupapātaṁ. Sukhasammatassāpi ca tassa puññaphalassa ante mahāpariḷāhajanakaṁ vipariṇāmadukkhataṁ appassādatañca apassantopi tappaccayaṁ vuttappakārameva puññābhisaṅkhāraṁ ārabhati salabho viya dīpasikhābhinipātaṁ madhubindugiddho viya ca madhulittasatthadhārālehanaṁ.

Kāmupasevanādīsu ca savipākesu ādīnavaṁ apassanto sukhasaññāya ceva kilesābhibhūtatāya ca dvārattayappavattampi apuññābhisaṅkhāraṁ ārabhati bālo viya gūthakīḷanaṁ maritukāmo viya ca visakhādanaṁ. Āruppavipākesu cāpi saṅkhāravipariṇāmadukkhataṁ anavabujjhamāno sassatādivipallāsena cittasaṅkhārabhūtaṁ āneñjābhisaṅkhāraṁ ārabhati disāmūḷho viya pisācanagarābhimukhamaggagamanaṁ.

Evaṁ yasmā avijjābhāvatova saṅkhārabhāvo, na abhāvato. Tasmā jānitabbametaṁ "ime saṅkhārā avijjāpaccayā hontī"ti. Vuttampi cetaṁ "avidvā bhikkhave avijjāgato puññābhisaṅkhārampi abhisaṅkharoti, apuññābhisaṅkhārampi abhisaṅkharoti, āneñjābhisaṅkhārampi abhisaṅkharoti.

ပုညာဘိသင်္ခါရော၊ သိယာ အပုညာဘိသင်္ခါရော၊ သိယာ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရောတိ ဣမေ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ နာမ။

ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ "ဣမေ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဟောန္တီ"တိ? အဝိဇ္ဇာဘာဝေ ဘာဝတော။ ယဿ ဟိ ဒုက္ခာဒီသု အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတံ အညာဏံ အပ္ပဟီနံ ဟောတိ၊ သော ဒုက္ခေ တာဝ ပုဗ္ဗန္တာဒီသု စ အညာဏေန သံသာရဒုက္ခံ သုခသညာယ ဂဟေတွာ တဿ ဟေတုဘူတေ တိဝိဓေပိ သင်္ခါရေ အာရဘတိ။ သမုဒယေ အညာဏေန ဒုက္ခဟေတုဘူတေပိ တဏှာပရိက္ခာရေ သင်္ခါရေ သုခဟေတုတော မညမာနော အာရဘတိ။ နိရောဓေ ပန မဂ္ဂေ စ အညာဏေန ဒုက္ခဿ အနိရောဓဘူတေပိ ဂတိဝိသေသေ ဒုက္ခနိရောဓသညီ ဟုတွာ နိရောဓဿ စ အမဂ္ဂဘူတေသုပိ ယညာမရတပါဒီသု နိရောဓမဂ္ဂသညီ ဟုတွာ ဒုက္ခနိရောဓံ ပတ္ထယမာနော ယညာမရတပါဒိမုခေန တိဝိဓေပိ သင်္ခါရေ အာရဘတိ။

အပိစ သော တာယ စတူသု သစ္စေသု အပ္ပဟီနာဝိဇ္ဇတာယ ဝိသေသတော ဇာတိဇရာရောဂမရဏာဒိအနေကာဒီနဝဝေါကိဏ္ဏံ ပုညဖလသင်္ခါတံ ဒုက္ခံ ဒုက္ခတော အဇာနန္တော တဿ အဓိဂမာယ ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရဘေဒံ ပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ ဒေဝစ္ဆရကာမကော ဝိယ မရုပပါတံ။ သုခသမ္မတဿာပိ စ တဿ ပုညဖလဿ အန္တေ မဟာပရိဠာဟဇနကံ ဝိပရိဏာမဒုက္ခတံ အပ္ပဿာဒတဉ္စ အပဿန္တောပိ တပ္ပစ္စယံ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ ပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ သလဘော ဝိယ ဒီပသိခါဘိနိပါတံ မဓုဗိန္ဒုဂိဒ္ဓေါ ဝိယ စ မဓုလိတ္တသတ္ထဓာရာလေဟနံ။

ကာမုပသေဝနာဒီသု စ သဝိပါကေသု အာဒီနဝံ အပဿန္တော သုခသညာယ စေဝ ကိလေသာဘိဘူတတာယ စ ဒွါရတ္တယပ္ပဝတ္တမ္ပိ အပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ ဗာလော ဝိယ ဂူထကီဠနံ မရိတုကာမော ဝိယ စ ဝိသခါဒနံ။ အာရုပ္ပဝိပါကေသု စာပိ သင်္ခါရဝိပရိဏာမဒုက္ခတံ အနဝဗုဇ္ဈမာနော သဿတာဒိဝိပလ္လာသေန စိတ္တသင်္ခါရဘူတံ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ ဒိသာမူဠှော ဝိယ ပိသာစနဂရာဘိမုခမဂ္ဂဂမနံ။

ဧဝံ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဘာဝတောဝ သင်္ခါရဘာဝေါ၊ န အဘာဝတော။ တသ္မာ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ "ဣမေ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဟောန္တီ"တိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "အဝိဒွါ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာဂတော ပုညာဘိသင်္ခါရမ္ပိ အဘိသင်္ခရောတိ၊ အပုညာဘိသင်္ခါရမ္ပိ အဘိသင်္ခရောတိ၊ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရမ္ပိ အဘိသင်္ခရောတိ။

Yato kho bhikkhave bhikkhuno avijjā pahīnā, vijjā uppannā, so avijjāvirāgā vijjuppādā neva puññābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkharotī”ti.

Etthāha gaṇhāma tāva etaṁ “avijjā saṅkhārānaṁ paccayo”ti, idaṁ pana vattabbaṁ “katamesaṁ saṅkhārānaṁ kathaṁ paccayo hotī”ti. Tatr’idaṁ vuccati—

Paccayo hoti puññānaṁ, duvidhānekadhā pana.
Paresaṁ pacchimānaṁ sā, ekadhā paccayo matā.

Tattha **puññānaṁ duvidhā**ti ārammaṇapaccayena ca upanissayapaccayena cāti dvedhā paccayo hoti. Sā hi avijjaṁ khayato vayato sammasanakāle kāmāvacarānaṁ puññābhisaṅkhārānaṁ ārammaṇapaccayena paccayo hoti, abhiññācittena samohacittajānanakāle rūpāvacarānaṁ. Avijjāsamatikkamanatthāya pana dānādīni ceva kāmāvacarapuññakiriyavatthūni pūrentassa rūpāvacarajjhānāni ca uppādentassa dvinnampi tesaṁ upanissayapaccayena paccayo hoti. Tathā avijjāsammūḷhattā kāmabhavarūpabhavasampattiyo patthetvā tāneva puññāni karontassa.

Anekadhā pana paresanti apuññābhisaṅkhārānaṁ anekadhā paccayo hoti. Kathaṁ? Esā hi avijjaṁ ārabbha rāgādīnaṁ uppajjanakāle ārammaṇapaccayena, garuṁ katvā assādanakāle ārammaṇādhipati-ārammaṇūpanissayehi, avijjāsammūḷhassa anādīnavadassāvino pāṇātipātādīni karontassa upanissayapaccayena, dutiyajavanādīnaṁ anantarasamanantarānantarūpanissayāsevananatthivigatapaccayehi, yaṁkiñci akusalaṁ karontassa hetusahajāta-aññamaññanissayasampayutta-atthi-avigatapaccayehīti anekadhā paccayo hoti.

Pacchimānaṁ sā ekadhā paccayo matāti āneñjābhisaṅkhārānaṁ upanissayapaccayeneva ekadhā paccayo matā. So panassā upanissayabhāvo puññābhisaṅkhāre vuttanayeneva veditabboti.

Etthāha kiṁpanāyamekāva avijjā saṅkhārānaṁ paccayo, udāhu aññepi paccayā hontīti. Kiñcettha yadi tāva ekāva, ekakāraṇavādo āpajjati. Atha aññepi santi, avijjāpaccayā saṅkhārāti ekakāraṇaniddeso nupapajjatīti. Na nupapajjati. Kasmā? Yasmā

ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော အဝိဇ္ဇာ ပဟီနာ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ၊ သော အဝိဇ္ဇာဝိရာဂါ ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒါ နေဝ ပုညာဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတီ”တိ။

ဧတ္ထာဟ—ဂဏှာမ တာဝ ဧတံ “အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယော”တိ၊ ဣဒံ ပန ဝတ္တဗ္ဗံ “ကတမေသံ သင်္ခါရာနံ ကထံ ပစ္စယော ဟောတီ”တိ။ တတြိဒံ ဝုစ္စတိ—

ပစ္စယော ဟောတိ ပုညာနံ၊ ဒုဝိဓာနေကဓာ ပန။
ပရေသံ ပစ္ဆိမာနံ သာ၊ ဧကဓာ ပစ္စယော မတာ။

တတ္ထ **ပုညာနံ ဒုဝိဓာ**တိ အာရမ္မဏပစ္စယေန စ ဥပနိဿယပစ္စယေန စာတိ ဒွေဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ သာ ဟိ အဝိဇ္ဇံ ခယတော ဝယတော သမ္မသနကာလေ ကာမာဝစရာနံ ပုညာဘိသင်္ခါရာနံ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ အဘိညာစိတ္တေန သမောဟစိတ္တဇာနနကာလေ ရူပါဝစရာနံ။ အဝိဇ္ဇာသမတိက္ကမနတ္ထာယ ပန ဒါနာဒီနိ စေဝ ကာမာဝစရပုညကိရိယဝတ္ထူနိ ပူရေန္တဿ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနိ စ ဥပ္ပါဒေန္တဿ ဒွိန္နမ္ပိ တေသံ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ တထာ အဝိဇ္ဇာသမ္မူဠှတ္တာ ကာမဘဝရူပဘဝသမ္ပတ္တိယော ပတ္ထေတွာ တာနေဝ ပုညာနိ ကရောန္တဿ။

အနေကဓာ ပန ပရေသန္တိ အပုညာဘိသင်္ခါရာနံ အနေကဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကထံ? ဧသာ ဟိ အဝိဇ္ဇံ အာရဗ္ဘ ရာဂါဒီနံ ဥပ္ပဇ္ဇနကာလေ အာရမ္မဏပစ္စယေန၊ ဂရုံ ကတွာ အဿာဒနကာလေ အာရမ္မဏာဓိပတိအာရမ္မဏူပနိဿယေဟိ၊ အဝိဇ္ဇာသမ္မူဠှဿ အနာဒီနဝဒဿာဝိနော ပါဏာတိပါတာဒီနိ ကရောန္တဿ ဥပနိဿယပစ္စယေန၊ ဒုတိယဇဝနာဒီနံ အနန္တရသမနန္တရာနန္တရူပနိဿယာသေဝနနတ္ထိဝိဂတပစ္စယေဟိ၊ ယံကိဉ္စိ အကုသလံ ကရောန္တဿ ဟေတုသဟဇာတအညမညနိဿယသမ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟီတိ အနေကဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။

ပစ္ဆိမာနံ သာ ဧကဓာ ပစ္စယော မတာတိ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရာနံ ဥပနိဿယပစ္စယေနေဝ ဧကဓာ ပစ္စယော မတာ။ သော ပနဿာ ဥပနိဿယဘာဝေါ ပုညာဘိသင်္ခါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ဧတ္ထာဟ—ကိံ ပနာယမေကာဝ အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယော၊ ဥဒါဟု အညေပိ ပစ္စယာ ဟောန္တီတိ။ ကိဉ္စေတ္ထ—ယဒိ တာဝ ဧကာဝ၊ ဧကကာရဏဝါဒေါ အာပဇ္ဇတိ။ အထ အညေပိ သန္တိ၊ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ဧကကာရဏနိဒ္ဒေသော နုပပဇ္ဇတီတိ။ န နုပပဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ

Ekaṁ na ekato idha, nānekamanekatopi no ekaṁ.
Phalamatthi atthi pana eka-hetuphaladīpane attho.

Ekato hi kāraṇato na idha kiñci ekaṁ phalamatthi, na anekaṁ. Nāpi anekehi kāraṇehi ekaṁ, anekehi pana kāraṇehi anekameva hoti. Tathā hi anekehi utupathavībījasalilasaṅkhātehi kāraṇehi anekameva rūpagandharasādi-aṅkurasaṅkhātaṁ phalamuppajjamānaṁ dissati. Yaṁ panetaṁ "avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇan"ti ekekahetuphaladīpanaṁ kataṁ, tattha attho atthi, payojanaṁ vijjati.

Bhagavā hi katthaci padhānattā katthaci pākaṭattā katthaci asādhāraṇattā desanāvilāsassa ca veneyyānañca anurūpato ekameva hetuṁ vā phalaṁ vā dīpeti. "Phassapaccayā vedanā"ti[1] hi ekameva hetuṁ phalañcāha. Phasso hi vedanāya padhānahetu yathāphassaṁ vedanāvavatthānato. Vedanā ca phassassa padhānaphalaṁ yathāvedanaṁ phassavavatthānato.

"Semhasamuṭṭhānā ābādhā"ti[2] pākaṭattā ekaṁ hetumāha. Pākaṭo hettha semho, na kammādayo. "Ye keci bhikkhave akusalā dhammā, sabbete ayonisomanasikāramūlakā"ti asādhāraṇattā ekaṁ hetumāha. Asādhāraṇo hi ayonisomanasikāro akusalānaṁ, sādhāraṇāni vatthārammaṇādīnīti.

Tasmā ayamidha avijjā vijjamānesupi aññesu vatthārammaṇasahajātadhammādīsu saṅkhārakāraṇesu "assādānupassino taṇhā pavaḍḍhatī"ti[3] ca "avijjāsamudayā āsavasamudayo"ti[4] ca vacanato aññesampi taṇhādīnaṁ saṅkhārahetūnaṁ hetūti padhānattā, "avidvā bhikkhave avijjāgato puññābhisaṅkhārampi abhisaṅkharotī"ti pākaṭattā, asādhāraṇattā ca saṅkhārānaṁ hetubhāvena dīpitāti veditabbā. Eteneva ca ekekahetuphaladīpanaparihāravacanena sabbattha ekekahetuphaladīpane payojanaṁ veditabbanti.

1. Dī 2. 48 piṭṭhe. 2. Khu 7. 10 piṭṭhe Mahāniddese.
3. Saṁ 1. 311 piṭṭhe. 4. Ma 1. 68 piṭṭhe.

ဧကံ န ဧကတော ဣဓ၊ နာနေကမနေကတောပိ နော ဧကံ။
ဖလမတ္ထိ အတ္ထိ ပန ဧက-ဟေတုဖလဒီပနေ အတ္ထော။

ဧကတော ဟိ ကာရဏတော န ဣဓ ကိဉ္စိ ဧကံ ဖလမတ္ထိ၊ န အနေကံ။ နာပိ အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ ဧကံ၊ အနေကေဟိ ပန ကာရဏေဟိ အနေကမေဝ ဟောတိ။ တထာ ဟိ အနေကေဟိ ဥတုပထဝီဗီဇသလိလသင်္ခါတေဟိ ကာရဏေဟိ အနေကမေဝ ရူပဂန္ဓရသာဒိအင်္ကုရသင်္ခါတံ ဖလမုပ္ပဇ္ဇမာနံ ဒိဿတိ။ ယံ ပနေတံ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏ”န္တိ ဧကေကဟေတုဖလဒီပနံ ကတံ၊ တတ္ထ အတ္ထော အတ္ထိ၊ ပယောဇနံ ဝိဇ္ဇတိ။

ဘဂဝါ ဟိ ကတ္ထစိ ပဓာနတ္တာ ကတ္ထစိ ပါကဋတ္တာ ကတ္ထစိ အသာဓာရဏတ္တာ ဒေသနာဝိလာသဿ စ ဝေနေယျာနဉ္စ အနုရူပတော ဧကမေဝ ဟေတုံ ဝါ ဖလံ ဝါ ဒီပေတိ။ “ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာ”တိ[၁] ဟိ ဧကမေဝ ဟေတုံ ဖလဉ္စာဟ။ ဖဿော ဟိ ဝေဒနာယ ပဓာနဟေတု ယထာဖဿံ ဝေဒနာဝဝတ္ထာနတော။ ဝေဒနာ စ ဖဿဿ ပဓာနဖလံ ယထာဝေဒနံ ဖဿဝဝတ္ထာနတော။

“သေမှသမုဋ္ဌာနာ အာဗာဓာ”တိ[၂] ပါကဋတ္တာ ဧကံ ဟေတုမာဟ။ ပါကဋော ဟေတ္ထ သေမှော၊ န ကမ္မာဒယော။ “ယေ ကေစိ ဘိက္ခဝေ အကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေတေ အယောနိသောမနသိကာရမူလကာ”တိ အသာဓာရဏတ္တာ ဧကံ ဟေတုမာဟ။ အသာဓာရဏော ဟိ အယောနိသောမနသိကာရော အကုသလာနံ၊ သာဓာရဏာနိ ဝတ္ထာရမ္မဏာဒီနီတိ။

တသ္မာ အယမိဓ အဝိဇ္ဇာ ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ အညေသု ဝတ္ထာရမ္မဏသဟဇာတဓမ္မာဒီသု သင်္ခါရကာရဏေသု “အဿာဒါနုပဿိနော တဏှာ ပဝဍ္ဎတီ”တိ[၃] စ “အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ အာသဝသမုဒယော”တိ[၄] စ ဝစနတော အညေသမ္ပိ တဏှာဒီနံ သင်္ခါရဟေတူနံ ဟေတူတိ ပဓာနတ္တာ, “အဝိဒွါ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာဂတော ပုညာဘိသင်္ခါရမ္ပိ အဘိသင်္ခရောတီ”တိ ပါကဋတ္တာ, အသာဓာရဏတ္တာ စ သင်္ခါရာနံ ဟေတုဘာဝေန ဒီပိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတေနေဝ စ ဧကေကဟေတုဖလဒီပနပရိဟာရဝစနေန သဗ္ဗတ္ထ ဧကေကဟေတုဖလဒီပနေ ပယောဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

၁-ဒီ ၂-၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၇-၁၀-ပိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ။
၃-သံ ၁-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၁-၆၈-ပိဋ္ဌေ။

Etth’āha—evaṁ santepi ekantāniṭṭhaphalāya sāvajjāya avijjāya kathaṁ puññāneñjābhisaṅkhārapaccayattaṁ yujjati. Na hi nimpabījato ucchu uppajjatīti. Kathaṁ na yujjissati. Lokasmiñhi—

Viruddho cāviruddho ca, sadisāsadiso tathā.
Dhammānaṁ paccayo siddho, vipākā eva te ca na.

Dhammānañhi ṭhānasabhāvakiccādiviruddho ca aviruddho ca paccayo loke siddho. Purimacittañhi aparacittassa ṭhānaviruddho paccayo, purimasippādisikkhā ca pacchā pavattamānānaṁ sippādikiriyānaṁ. Kammaṁ rūpassa sabhāvaviruddho paccayo, khīrādīni ca dadhi-ādīnaṁ. Āloko cakkhuviññāṇassa kiccaviruddho, guḷādayo ca āsavādīnaṁ. Cakkhurūpādayo pana cakkhuviññāṇādīnaṁ ṭhānāviruddhā paccayā. Purimajavanādayo pacchimajavanādīnaṁ sabhāvāviruddhā kiccāviruddhā ca.

Yathā ca viruddhāviruddhā paccayā siddhā, evaṁ sadisāsadisāpi. Sadisameva hi utu-āhārasaṅkhātaṁ rūpaṁ rūpassa paccayo hoti, sālibījādīni ca sāliphalādīnaṁ. Asadisampi rūpaṁ arūpassa, arūpañca rūpassa paccayo hoti, golomāvilomavisāṇadadhitilapiṭṭhādīni ca dabbabhūtiṇakādīnaṁ. Yesañca dhammānaṁ ye viruddhāviruddhā sadisāsadisā paccayā, na te dhammā tesaṁ dhammānaṁ vipākāyeva. Iti ayaṁ avijjā vipākavasena ekantāniṭṭhaphalā sabhāvavasena ca sāvajjāpi samānā sabbesampi etesaṁ puññābhisaṅkhārādīnaṁ yathānurūpaṁ ṭhānakiccasabhāvaviruddhāviruddhapaccayavasena sadisāsadisapaccayavasena ca paccayo hotīti veditabbā.

So cassā paccayabhāvo “yassa hi dukkhādīsu avijjāsaṅkhātaṁ aññāṇaṁ appahīnaṁ hoti, so dukkhe tāva pubbantādīsu ca aññāṇena saṁsāradukkhaṁ sukhasaññāya gahetvā tassa hetubhūte tividhepi saṅkhāre ārabhatī”ti-ādinā nayena vutto eva.

Api ca ayaṁ aññopi pariyāyo—

“Cutūpapāte saṁsāre, saṅkhārānañca lakkhaṇe.
Yo paṭiccasamuppanna-dhammesu ca vimuyhati.

Abhisaṅkhāroti so ete, saṅkhāre tividhe yato.
Avijjā paccayo tesaṁ, tividhānampi yaṁ tato”ti.

ဧတ္ထာဟ—ဧဝံ သန္တေပိ ဧကန္တာနိဋ္ဌဖလာယ သာဝဇ္ဇာယ အဝိဇ္ဇာယ ကထံ ပုညာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရပစ္စယတ္တံ ယုဇ္ဇတိ။ န ဟိ နိမ္ဗဗီဇတော ဥစ္ဆု ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ ကထံ န ယုဇ္ဇိဿတိ။ လောကသ္မိဉ္ဟိ—

ဝိရုဒ္ဓေါ စာဝိရုဒ္ဓေါ စ၊ သဒိသာသဒိသော တထာ။
ဓမ္မာနံ ပစ္စယော သိဒ္ဓေါ၊ ဝိပါကာ ဧဝ တေ စ န။

ဓမ္မာနဉ္ဟိ ဌာနသဘာဝကိစ္စာဒိဝိရုဒ္ဓေါ စ အဝိရုဒ္ဓေါ စ ပစ္စယော လောကေ သိဒ္ဓေါ။ ပုရိမစိတ္တဉ္ဟိ အပရစိတ္တဿ ဌာနဝိရုဒ္ဓေါ ပစ္စယော၊ ပုရိမသိပ္ပါဒိသိက္ခာ စ ပစ္ဆာ ပဝတ္တမာနာနံ သိပ္ပါဒိကိရိယာနံ။ ကမ္မံ ရူပဿ သဘာဝဝိရုဒ္ဓေါ ပစ္စယော၊ ခီရာဒီနိ စ ဒဓိအာဒီနံ။ အာလောကော စက္ခုဝိညာဏဿ ကိစ္စဝိရုဒ္ဓေါ၊ ဂုဠာဒယော စ အာသဝါဒီနံ။ စက္ခုရူပါဒယော ပန စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ဌာနာဝိရုဒ္ဓါ ပစ္စယာ။ ပုရိမဇဝနာဒယော ပစ္ဆိမဇဝနာဒီနံ သဘာဝါဝိရုဒ္ဓါ ကိစ္စာဝိရုဒ္ဓါ စ။

ယထာ စ ဝိရုဒ္ဓါဝိရုဒ္ဓါ ပစ္စယာ သိဒ္ဓါ၊ ဧဝံ သဒိသာသဒိသာပိ။ သဒိသမေဝ ဟိ ဥတုအာဟာရသင်္ခါတံ ရူပံ ရူပဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ သာလိဗီဇာဒီနိ စ သာလိဖလာဒီနံ။ အသဒိသမ္ပိ ရူပံ အရူပဿ, အရူပဉ္စ ရူပဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ဂေါလောမာဝိလောမဝိသာဏဒဓိတိလပိဋ္ဌာဒီနိ စ ဒဗ္ဗဘူတိဏကာဒီနံ။ ယေသဉ္စ ဓမ္မာနံ ယေ ဝိရုဒ္ဓါဝိရုဒ္ဓါ သဒိသာသဒိသာ ပစ္စယာ၊ န တေ ဓမ္မာ တေသံ ဓမ္မာနံ ဝိပါကာယေဝ။ ဣတိ အယံ အဝိဇ္ဇာ ဝိပါကဝသေန ဧကန္တာနိဋ္ဌဖလသဘာဝဝသေန စ သာဝဇ္ဇာပိ သမာနာ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဧတေသံ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒီနံ ယထာနုရူပံ ဌာနကိစ္စသဘာဝဝိရုဒ္ဓါဝိရုဒ္ဓပစ္စယဝသေန သဒိသာသဒိသပစ္စယဝသေန စ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သော စဿာ ပစ္စယဘာဝေါ “ယဿ ဟိ ဒုက္ခာဒီသု အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတံ အညာဏံ အပ္ပဟီနံ ဟောတိ၊ သော ဒုက္ခေ တာဝ ပုဗ္ဗန္တာဒီသု စ အညာဏေန သံသာရဒုက္ခံ သုခသညာယ ဂဟေတွာ တဿ ဟေတုဘူတေ တိဝိဓေပိ သင်္ခါရေ အာရဘတီ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော ဧဝ။

အပိစ အယံ အညောပိ ပရိယာယော—

“စုတူပပါတေ သံသာရေ၊ သင်္ခါရာနဉ္စ လက္ခဏေ။
ယော ပဋိစ္စသမုပ္ပန္န-ဓမ္မေသု စ ဝိမုယှတိ။

အဘိသင်္ခရောတိ သော ဧတေ၊ သင်္ခါရေ တိဝိဓေ ယတော။
အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယော တေသံ၊ တိဝိဓာနမ္ပိ ယံ တတော”တိ။

Kathaṁ pana yo etesu vimuyhati, so tividhepete saṅkhāre karotīti ce. Cutiyā tāva vimūḷho sabbattha “khandhānaṁ bhedo maraṇan”ti cutiṁ agaṇhanto satto marati, sattassa desantarasaṅkamananti-ādīni vikappeti. Upapāte vimūḷho sabbattha “khandhānaṁ pātubhāvo jātī”ti upapātaṁ agaṇhanto satto upapajjati, sattassa navasarīrapātubhāvoti-ādīni vikappeti. Saṁsāre vimūḷho yo esa

“Khandhānañca paṭipāṭi, dhātu-āyatanāna ca.
Abbocchinnaṁ vattamānā, saṁsāroti pavuccatī”ti.

Evaṁ vaṇṇito saṁsāro, taṁ evaṁ agaṇhanto “ayaṁ satto asmā lokā paraṁ lokaṁ gacchati, parasmā lokā imaṁ lokaṁ āgacchatī”ti-ādīni vikappeti. Saṅkhārānaṁ lakkhaṇe vimūḷho saṅkhārānaṁ sabhāvalakkhaṇaṁ sāmaññalakkhaṇañca agaṇhanto saṅkhāre attato attaniyato dhuvato subhato sukhato ca vikappeti. Paṭiccasamuppannadhammesu vimūḷho avijjādīhi saṅkhārādīnaṁ pavattiṁ agaṇhanto “attā jānāti vā na jānāti vā, so eva karoti ca kāreti ca. So paṭisandhiyaṁ upapajjati, tassa aṇu-issarādayo kalalādibhāvena sarīraṁ saṇṭhapetvā indriyāni sampādenti. So indriyasampanno phusati vedayati taṇhiyati upādiyati ghaṭiyati, so puna bhavantare bhavatī”ti vā “sabbe sattā niyatisaṅgatibhāvapariṇatā”ti[1] vā vikappeti. So evaṁ avijjāya andhīkato evaṁ vikappento yathā nāma andho pathaviyaṁ vicaranto maggampi amaggampi thalampi ninnampi samampi visamampi paṭipajjati, evaṁ puññampi apuññampi āneñjampi saṅkhāraṁ abhisaṅkharotīti. Ten’etaṁ vuccati—

“Yathāpi nāma jaccandho, naro apariṇāyako.
Ekadā yāti maggena, ummaggenāpi[2] ekadā.

Saṁsāre saṁsaraṁ bālo, tathā apariṇāyako.
Karoti ekadā puññaṁ, apuññamapi ekadā.

1. Dī 1. 50 piṭṭhe. 2. Kummaggenāpi (Sī)

ကထံ ပန ယော ဧတေသု ဝိမုယှတိ၊ သော တိဝိဓေပေတေ သင်္ခါရေ ကရောတီတိ စေ။ စုတိယာ တာဝ ဝိမူဠှော သဗ္ဗတ္ထ "ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ မရဏ"န္တိ စုတိံ အဂဏှန္တော သတ္တော မရတိ၊ သတ္တဿ ဒေသန္တရသင်္ကမနန္တိ-အာဒီနိ ဝိကပ္ပေတိ။ ဥပပါတေ ဝိမူဠှော သဗ္ဗတ္ထ "ခန္ဓာနံ ပါတုဘာဝေါ ဇာတီ"တိ ဥပပါတံ အဂဏှန္တော သတ္တော ဥပပဇ္ဇတိ၊ သတ္တဿ နဝသရီရ-ပါတုဘာဝေါတိအာဒီနိ ဝိကပ္ပေဘိ။ သံသာရေ ဝိမူဠှော ယော ဧသ—

"ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ၊ ဓာတုအာယတနာန စ။
အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ဝတ္တမာနာ၊ သံသာရောတိ ပဝုစ္စတီ"တိ။

ဧဝံ ဝဏ္ဏိတော သံသာရော၊ တံ ဧဝံ အဂဏှန္တော "အယံ သတ္တော အသ္မာ လောကာ ပရံ လောကံ ဂစ္ဆတိ၊ ပရသ္မာ လောကာ ဣမံ လောကံ အာဂစ္ဆတီ"တိအာဒီနိ ဝိကပ္ပေတိ။ သင်္ခါရာနံ လက္ခဏေ ဝိမူဠှော သင်္ခါရာနံ သဘာဝလက္ခဏံ သာမညလက္ခဏဉ္စ အဂဏှန္တော သင်္ခါရေ အတ္တတော အတ္တနိယတော ဓုဝတော သုဘတော သုခတော စ ဝိကပ္ပေတိ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မေသု ဝိမူဠှော အဝိဇ္ဇာဒီဟိ သင်္ခါရာဒီနံ ပဝတ္တိံ အဂဏှန္တော "အတ္တာ ဇာနာတိ ဝါ န ဇာနာတိ ဝါ၊ သော ဧဝ ကရောတိ စ ကာရေတိ စ။ သော ပဋိသန္ဓိယံ ဥပပဇ္ဇတိ၊ တဿ အဏုဣဿရာဒယော ကလလာဒိဘာဝေန သရီရံ သဏ္ဌပေတွာ ဣန္ဒြိယာနိ သမ္ပာဒေန္တိ။ သော ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော ဖုသတိ ဝေဒယတိ တဏှိယတိ ဥပါဒိယတိ ဃဋိယတိ၊ သော ပုန ဘဝန္တရေ ဘဝတီ"တိ ဝါ "သဗ္ဗေ သတ္တာ နိယတိသင်္ဂတိဘာဝပရိဏတာ"တိ[၁] ဝါ ဝိကပ္ပေတိ။ သော ဧဝံ အဝိဇ္ဇာယ အန္ဓီကတော ဧဝံ ဝိကပ္ပေန္တော ယထာ နာမ အန္ဓော ပထဝိယံ ဝိစရန္တော မဂ္ဂမ္ပိ အမဂ္ဂမ္ပိ ထလမ္ပိ နိန္နမ္ပိ သမမ္ပိ ဝိသမမ္ပိ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ပုညမ္ပိ အပုညမ္ပိ အာနေဉ္ဇမ္ပိ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတီတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

"ယထာပိ နာမ ဇစ္စန္ဓော၊ နရော အပရိဏာယကော။
ဧကဒါ ယာတိ မဂ္ဂေန၊ ဥမ္မဂ္ဂေနာပိ[၂] ဧကဒါ။

သံသာရေ သံသရံ ဗာလော၊ တထာ အပရိဏာယကော။
ကရောတိ ဧကဒါ ပုညံ၊ အပုညမပိ ဧကဒါ။

၁- ဒီ ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ကုမ္မဂ္ဂေနာပိ (သီ)

Yadā ñatvā ca so dhammaṁ, saccāni abhisamessati.
Tadā avijjūpasamā, upasanto carissatī”ti.

Ayaṁ **avijjāpaccayā saṅkhārā**ti padasmiṁ vitthārakathā.

Avijjāpaccayā saṅkhārapadaniddeso.

Viññāṇapadaniddesa

227. Saṅkhārapaccayā viññāṇapadaniddese **cakkhuviññāṇan**ti-ādīsu cakkhuviññāṇaṁ kusalavipākaṁ akusalavipākanti duvidhaṁ hoti. Tathā sotaghānajivhākāyaviññāṇāni. Manoviññāṇaṁ pana kusalākusalavipākā dve manodhātuyo, tisso ahetukamanoviññāṇadhātuyo, aṭṭha sahetukāni kāmāvacaravipākacittāni, pañca rūpāvacarāni, cattāri arūpāvacarānīti bāvīsatividhaṁ hoti. Iti imehi chahi viññāṇehi sabbānipi bāttiṁsa lokiyavipākaviññāṇāni saṅgahitāni honti. Lokuttarāni pana vaṭṭakathāyaṁ na yujjantīti na gahitāni.

Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ “idaṁ vuttappakāraṁ viññāṇaṁ saṅkhārappaccayā hotī”ti. Upacitakammābhāve vipākābhāvato. Vipākañhetaṁ, vipākañca na upacitakammābhāve uppajjati. Yadi uppajjeyya, sabbesaṁ sabbavipākāni uppajjeyyuṁ, na ca uppajjantīti jānitabbametaṁ “saṅkhārapaccayā idaṁ viññāṇaṁ hotī”ti.

Katarasaṅkhārapaccayā kataraviññāṇanti ce. **Kāmāvacarapuññābhisaṅkhārapaccayā** tāva kusalavipākāni pañca cakkhuviññāṇādīni, manoviññāṇe ekā manodhātu, dve manoviññāṇadhātuyo, aṭṭha kāmāvacaramahāvipākānīti soḷasa. Yath’āha—

“Kāmāvacarassa kusalassa kammassa katattā upacitattā vipākaṁ cakkhuviññāṇaṁ uppannaṁ hoti. Tathā sotaghānajivhākāyaviññāṇaṁ uppannaṁ hoti. Vipākā manodhātu uppannā hoti. Manoviññāṇadhātu uppannā hoti somanassasahagatā, manoviññāṇadhātu uppannā hoti upekkhāsahagatā, manoviññāṇadhātu uppannā hoti somanassasahagatā ñāṇasampayuttā.

ယဒါ ဉတွာ စ သော ဓမ္မံ၊ သစ္စာနိ အဘိသမေဿတိ။
တဒါ အဝိဇ္ဇူပသမာ၊ ဥပသန္တော စရိဿတီ”တိ။

အယံ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ**တိ ပဒသ္မိံ ဝိတ္ထာရကထာ။

အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရပဒနိဒ္ဒေသော။

ဝိညာဏပဒနိဒ္ဒေသ

၂၂၇။ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏပဒနိဒ္ဒေသေ **စက္ခုဝိညာဏ**န္တိအာဒီသု စက္ခုဝိညာဏံ ကုသလဝိပါကံ အကုသလဝိပါကန္တိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ တထာ သောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏာနိ။ မနောဝိညာဏံ ပန ကုသလာကုသလဝိပါကာ ဒွေ မနောဓာတုယော, တိဿော အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုယော, အဋ္ဌ သဟေတုကာနိ ကာမာဝစရဝိပါကစိတ္တာနိ, ပဉ္စ ရူပါဝစရာနိ, စတ္တာရိ အရူပါဝစရာနီတိ ဗာဝီသတိဝိဓံ ဟောတိ။ ဣတိ ဣမေဟိ ဆဟိ ဝိညာဏေဟိ သဗ္ဗာနိပိ ဗာတ္တိံသ လောကိယဝိပါကဝိညာဏာနိ သင်္ဂဟိတာနိ ဟောန္တိ။ လောကုတ္တရာနိ ပန ဝဋ္ဋကထာယံ န ယုဇ္ဇန္တီတိ န ဂဟိတာနိ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ “ဣဒံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဝိညာဏံ သင်္ခါရပစ္စယာ ဟောတီ”တိ။ ဥပစိတကမ္မာဘာဝေ ဝိပါကာဘာဝတော။ ဝိပါကဉှေတံ၊ ဝိပါကဉ္စ န ဥပစိတကမ္မာဘာဝေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ သဗ္ဗေသံ သဗ္ဗဝိပါကာနိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ န စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ “သင်္ခါရပစ္စယာ ဣဒံ ဝိညာဏံ ဟောတီ”တိ။

ကတရသင်္ခါရပစ္စယာ ကတရဝိညာဏန္တိ စေ။ **ကာမာဝစရပုညာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ** တာဝ ကုသလဝိပါကာနိ ပဉ္စ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ, မနောဝိညာဏေ ဧကာ မနောဓာတု, ဒွေ မနောဝိညာဏဓာတုယော, အဋ္ဌ ကာမာဝစရမဟာဝိပါကာနီတိ သောဠသ။ ယထာဟ—

“ကာမာဝစရဿ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ တထာ သောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ ဝိပါကာ မနောဓာတု ဥပ္ပန္နာ ဟောတိ။ မနောဝိညာဏဓာတု ဥပ္ပန္နာ ဟောတိ သောမနဿသဟဂတာ၊ မနောဝိညာဏဓာတု ဥပ္ပန္နာ ဟောတိ ဥပေက္ခာသဟဂတာ၊ မနောဝိညာဏဓာတု ဥပ္ပန္နာ ဟောတိ သောမနဿသဟဂတာ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာ။

somanassasahagatā ñāṇasampayuttā sasaṅkhārena. Somanassasahagatā ñāṇavippayuttā. Somanassasahagatā ñāṇavippayuttā sasaṅkhārena. Upekkhāsahagatā ñāṇasampayuttā. Upekkhāsahagatā ñāṇasampayuttā sasaṅkhārena. Upekkhāsahagatā ñāṇavippayuttā. Upekkhāsahagatā ñāṇavippayuttā sasaṅkhārenā"ti[1].

Rūpāvacara puññābhisaṅkhārapaccayā pana pañca rūpāvacaravipākāni. Yath'āha—

"Tasseva rūpāvacarassa kusalassa kammassa katattā upacitattā vipākaṁ vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ -pa- pañcamaṁ jhānaṁ upasampajjaviharatī"ti[2].

Evaṁ puññābhisaṅkhārapaccayā ekavīsatividhaṁ viññāṇaṁ hoti.

Apuññābhisaṅkhārapaccayā pana akusalavipākāni pañca cakkhuviññāṇādīni, ekā manodhātu, ekā manoviññāṇadhātūti evaṁ sattavidhaṁ viññāṇaṁ hoti. Yath'āha—

"Akusalassa kammassa katattā upacitattā vipākaṁ cakkhuviññāṇaṁ uppannaṁ hoti. Tathā sotaghānajivhākāyaviññāṇaṁ, vipākā manodhātu, vipākā manoviññāṇadhātu uppannā hotī"ti[3].

Āneñjābhisaṅkhārapaccayā pana cattāri arūpavipākānīti evaṁ catubbidhaṁ viññāṇaṁ hotīti. Yath'āha—

"Tasseva arūpāvacarassa kusalassa kammassa katattā upacitattā vipākaṁ sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā ākāsānañcāyatanasaññāsahagataṁ -pa- viññāṇañcā -pa- ākiñcaññā -pa- nevasaññānāsaññāyatanasaññāsahagataṁ sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharatī"ti[4].

Evaṁ yaṁ saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ hoti, taṁ ñatvā idānissa evaṁ pavatti veditabbā sabbameva hi idaṁ pavattipaṭisandhivasena dvidhā pavattati.

1. Abhi 1. 104, 116 piṭṭhe.
2. Abhi 1. 116 piṭṭhe.
3. Abhi 1. 136 piṭṭhe.
4. Abhi 1. 117 piṭṭhe.

သောမနဿသဟဂတာ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာ သသင်္ခါရေန။ သောမနဿသဟဂတာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာ။ သောမနဿသဟဂတာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာ သသင်္ခါရေန။ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာ။ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာ သသင်္ခါရေန။ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာ။ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာ သသင်္ခါရေနာ"တိ[၁]။

ရူပါဝစရပုညာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ပန ပဉ္စ ရူပါဝစရဝိပါကာနိ။ ယထာဟ—

"တဿေဝ ရူပါဝစရဿ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ ပဌမံ ဈာနံ။ပ။ ပဉ္စမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ"တိ[၂]။

ဧဝံ ပုညာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ဧကဝီသတိဝိဓံ ဝိညာဏံ ဟောတိ။

အပုညာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ပန အကုသလဝိပါကာနိ ပဉ္စ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ, ဧကာ မနောဓာတု, ဧကာ မနောဝိညာဏဓာတူတိ ဧဝံ သတ္တဝိဓံ ဝိညာဏံ ဟောတိ။ ယထာဟ—

"အကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ တထာ သောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏံ၊ ဝိပါကာ မနောဓာတု၊ ဝိပါကာ မနောဝိညာဏဓာတု ဥပ္ပန္နာ ဟောတီ"တိ[၃]။

အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ပန စတ္တာရိ အရူပဝိပါကာနီတိ ဧဝံ စတုဗ္ဗိဓံ ဝိညာဏံ ဟောတီတိ။ ယထာဟ—

"တဿေဝ အရူပါဝစရဿ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ သဗ္ဗသော ရူပသညာနံ သမတိက္ကမာ အာကာသာနဉ္စာယတနသညာသဟဂတံ။ပ။ ဝိညာဏဉ္စာ။ပ။ အာကိဉ္စညာ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသညာသဟဂတံ သုခဿ စ ပဟာနာ။ပ။ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ"တိ[၄]။

ဧဝံ ယံ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏံ ဟောတိ၊ တံ ဉတွာ ဣဒါနိဿ ဧဝံ ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ—သဗ္ဗမေဝ ဟိ ဣဒံ ပဝတ္တိပဋိသန္ဓိဝသေန ဒွိဓာ ပဝတ္တတိ။

၁-အဘိ ၁-၁၀၄-၁၁၆-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အဘိ ၁-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဘိ ၁-၁၃၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိ ၁-၁၁၇-ပိဋ္ဌေ။

tattha dve pañcaviññāṇāni dve manodhātuyo somanassasahagatāhetukamanoviññāṇadhātūti imāni terasa pañcavokārabhave pavattiyaṁyeva pavattanti. Sesāni ekūnavīsati tīsu bhavesu yathānurūpaṁ pavattiyampi paṭisandhiyampi pavattanti.

Kathaṁ? Kusalavipākāni tāva cakkhuviññāṇādīni pañca kusalavipākena vā akusalavipākena vā nibbattassa yathākkamaṁ paripākamupagatindriyassa cakkhādīnaṁ āpāthagataṁ iṭṭhaṁ vā iṭṭhamajjhattaṁ vā rūpādi-ārammaṇaṁ ārabbha cakkhādipasādaṁ nissāya dassanasavanaghāyanasāyanaphusanakiccaṁ sādhayamānāni pavattanti. Tathā akusalavipākāni pañca. Kevalañhi tesaṁ aniṭṭhaṁ aniṭṭhamajjhattaṁ vā rūpādi-ārammaṇaṁ hoti, ayameva viseso. Dasāpi cetāni niyatadvārārammaṇavatthuṭṭhānāni niyatakiccāneva ca bhavanti.

Tato kusalavipākānaṁ cakkhuviññāṇādīnaṁ anantaraṁ kusalavipākamanodhātu tesaññeva ārammaṇamārabbha hadayavatthuṁ nissāya sampaṭicchanakiccaṁ sādhayamānā pavattati. Tathā akusalavipākānaṁ anantarā akusalavipākā. Idañca pana dvayaṁ aniyatadvārārammaṇaṁ niyatavatthuṭṭhānaṁ niyatakiccañca hoti.

Somanassasahagatā pana ahetukamanoviññāṇadhātu kusalavipākamanodhātuyā anantaraṁ tassā eva ārammaṇaṁ ārabbha hadayavatthuṁ nissāya santīraṇakiccaṁ sādhayamānā ca chasu dvāresu balavārammaṇe kāmāvacarasattānaṁ yebhuyyena lobhasampayuttajavanāvasāne bhavaṅgavīthiṁ pacchinditvā javanena gahitārammaṇe tadārammaṇavasena ca sakiṁ vā dvikkhattuṁ vā pavattati. Cittappavattigaṇanāyaṁ pana sabbadvāresu tadārammaṇe dve eva cittavārā āgatā. Idaṁ pana cittaṁ tadārammaṇanti ca piṭṭhibhavaṅganti cāti dve nāmāni labhati. Aniyatadvārārammaṇaṁ niyatavatthukaṁ aniyataṭṭhānakiccañca hotīti evaṁ tāva terasa pañcavokārabhave pavattiyaṁyeva pavattantīti veditabbāni. Sesesu ekūnavīsatiyā cittesu na kiñci attano anurūpāya paṭisandhiyā na pavattati.

Pavattiyaṁ pana kusalākusalavipākā tāva dve ahetukamanoviññāṇadhātuyo pañcadvāre[1] kusalākusalavipākamanodhātūnaṁ anantaraṁ

1. Pañcasu dvāresu (Sī, Syā)

တတ္ထ ဒွေ ပဉ္စဝိညာဏာနိ ဒွေ မနောဓာတုယော သောမနဿသဟဂတာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတူတိ ဣမာနိ တေရသ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဝတ္တိယံယေဝ ပဝတ္တန္တိ။ သေသာနိ ဧကူနဝီသတိ တီသု ဘဝေသု ယထာနုရူပံ ပဝတ္တိယမ္ပိ ပဋိသန္ဓိယမ္ပိ ပဝတ္တန္တိ။

ကထံ? ကုသလဝိပါကာနိ တာဝ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ ပဉ္စ ကုသလဝိပါကေန ဝါ အကုသလဝိပါကေန ဝါ နိဗ္ဗတ္တဿ ယထာက္ကမံ ပရိပါကမုပဂတိန္ဒြိယဿ စက္ခာဒီနံ အာပါထဂတံ ဣဋ္ဌံ ဝါ ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တံ ဝါ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ စက္ခာဒိပသာဒံ နိဿာယ ဒဿနသဝနဃာယနသာယနဖုသနကိစ္စံ သာဓယမာနာနိ ပဝတ္တန္တိ။ တထာ အကုသလဝိပါကာနိ ပဉ္စ။ ကေဝလဉှိ တေသံ အနိဋ္ဌံ အနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တံ ဝါ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ အယမေဝ ဝိသေသော။ ဒသာပိ စေတာနိ နိယတဒွါရာရမ္မဏဝတ္ထုဋ္ဌာနာနိ နိယတကိစ္စာနေဝ စ ဘဝန္တိ။

တတော ကုသလဝိပါကာနံ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ အနန္တရံ ကုသလဝိပါကမနောဓာတု တေသညေဝ အာရမ္မဏမာရဗ္ဘ ဟဒယဝတ္ထုံ နိဿာယ သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စံ သာဓယမာနာ ပဝတ္တတိ။ တထာ အကုသလဝိပါကာနံ အနန္တရာ အကုသလဝိပါကာ။ ဣဒဉ္စ ပန ဒွယံ အနိယတဒွါရာရမ္မဏံ နိယတဝတ္ထုဋ္ဌာနံ နိယတကိစ္စဉ္စ ဟောတိ။

သောမနဿသဟဂတာ ပန အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု ကုသလဝိပါကမနောဓာတုယာ အနန္တရံ တဿာ ဧဝ အာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ ဟဒယဝတ္ထုံ နိဿာယ သန္တီရဏကိစ္စံ သာဓယမာနာ စ ဆသု ဒွါရေသု ဗလဝါရမ္မဏေ ကာမာဝစရသတ္တာနံ ယေဘုယျေန လောဘသမ္ပယုတ္တဇဝနာဝသာနေ ဘဝင်္ဂဝီထိံ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ ဇဝနေန ဂဟိတာရမ္မဏေ တဒါရမ္မဏဝသေန စ သကိံ ဝါ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝါ ပဝတ္တတိ။ စိတ္တပ္ပဝတ္တိဂဏနာယံ ပန သဗ္ဗဒွါရေသု တဒါရမ္မဏေ ဒွေ ဧဝ စိတ္တဝါရာ အာဂတာ။ ဣဒံ ပန စိတ္တံ တဒါရမ္မဏန္တိ စ ပိဋ္ဌိဘဝင်္ဂန္တိ စာတိ ဒွေ နာမာနိ လဘတိ။ အနိယတဒွါရာရမ္မဏံ နိယတဝတ္ထုကံ အနိယတဋ္ဌာနကိစ္စဉ္စ ဟောတီတိ ဧဝံ တာဝ တေရသ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဝတ္တိယံယေဝ ပဝတ္တန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ သေသေသု ဧကူနဝီသတိယာ စိတ္တေသု န ကိဉ္စိ အတ္တနော အနုရူပါယ ပဋိသန္ဓိယာ န ပဝတ္တတိ။

ပဝတ္တိယံ ပန ကုသလာကုသလဝိပါကာ တာဝ ဒွေ အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုယော ပဉ္စဒွါရေ[1] ကုသလာကုသလဝိပါကမနောဓာတူနံ အနန္တရံ

၁-ပဉ္စသု ဒွါရေသု (သီ၊ သျာ)

santīraṇakiccaṁ, chasu dvāresu pubbe vuttanayeneva tadārammaṇakiccaṁ, attanā dinnapaṭisandhito uddhaṁ asati bhavaṅgupacchedake cittuppāde bhavaṅgakiccaṁ, ante cutikiccañcāti cattāri kiccāni sādhayamānā niyatavatthukā aniyatadvārārammaṇaṭṭhānakiccā hutvā pavattanti.

Aṭṭha kāmāvacarasahetukacittāni pavattiyaṁ vuttanayeneva chasu dvāresu tadārammaṇakiccaṁ, attanā dinnapaṭisandhito uddhaṁ asati bhavaṅgupacchedake cittuppāde bhavaṅgakiccaṁ, ante cutikiccañcāti tīṇi kiccāni sādhayamānāni niyatavatthukāni aniyatadvārārammaṇaṭṭhānakiccāni hutvā pavattanti.

Pañca rūpāvacarāni cattāri ca arūpāvacarāni attanā dinnapaṭisandhito uddhaṁ asati bhavaṅgupacchedake cittuppāde bhavaṅgakiccaṁ, ante cutikiccañcāti kiccadvayaṁ sādhayamānāni pavattanti. Tesu rūpāvacarāni niyatavatthārammaṇāni aniyataṭṭhānakiccāni, itarāni avatthukāni niyatārammaṇāni aniyataṭṭhānakiccāni hutvā pavattantīti evaṁ tāva bāttiṁsavidhampi viññāṇaṁ pavattiyaṁ saṅkhārapaccayā pavattati. Tatrassa te te saṅkhārā kammapaccayena ca upanissayapaccayena ca paccayā honti.

Tattha yānetāni ekādasa tadārammaṇacittāni vuttāni, tesu ekampi rūpārūpabhave tadārammaṇaṁ hutvā na pavattati. Kasmā? Bījābhāvā. Tattha hi kāmāvacaravipākasaṅkhātaṁ paṭisandhibījaṁ natthi, yaṁ rūpādīsu ārammaṇesu pavattiyaṁ tassa janakaṁ bhaveyya. Cakkhuviññāṇādīnampi rūpabhave abhāvo āpajjatīti ce. Na, indriyappavatti-ānubhāvato dvāravīthibhede cittaniyamato ca.

Yathā cetaṁ tadārammaṇaṁ ekantena rūpārūpabhave nappavattati, tathā sabbepi akāmāvacare dhamme nānubandhati. Kasmā? Ajanakattā ceva janakassa ca asadisattā. Tañhi yathā nāma gehā nikkhamitvā bahi gantukāmo taruṇadārako attano janakaṁ pitaraṁ vā aññaṁ vā pitusadisaṁ hitakāmaṁ ñātiṁ aṅguliyaṁ gahetvā anubandhati, na aññaṁ rājapurisādiṁ. Tathā etampi bhavaṅgārammaṇato bahi nikkhamitukāmaṁ sabhāgatāya attano janakaṁ pitaraṁ vā pitusadisaṁ vā kāmāvacarajavanameva anubandhati, na aññaṁ mahaggataṁ anuttaraṁ vā.

သန္တီရဏကိစ္စံ, ဆသု ဒွါရေသု ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ တဒါရမ္မဏကိစ္စံ, အတ္တနာ ဒိန္နပဋိသန္ဓိတော ဥဒ္ဓံ အသတိ ဘဝင်္ဂုပစ္ဆေဒကေ စိတ္တုပ္ပါဒေ ဘဝင်္ဂကိစ္စံ, အန္တေ စုတိကိစ္စဉ္စာတိ စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ သာဓယမာနာ နိယတဝတ္ထုကာ အနိယတဒွါရာရမ္မဏဋ္ဌာနကိစ္စာ ဟုတွာ ပဝတ္တန္တိ။

အဋ္ဌ ကာမာဝစရသဟေတုကစိတ္တာနိ ပဝတ္တိယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဆသု ဒွါရေသု တဒါရမ္မဏကိစ္စံ, အတ္တနာ ဒိန္နပဋိသန္ဓိတော ဥဒ္ဓံ အသတိ ဘဝင်္ဂုပစ္ဆေဒကေ စိတ္တုပ္ပါဒေ ဘဝင်္ဂကိစ္စံ, အန္တေ စုတိကိစ္စဉ္စာတိ တီဏိ ကိစ္စာနိ သာဓယမာနာနိ နိယတဝတ္ထုကာနိ အနိယတဒွါရာရမ္မဏဋ္ဌာနကိစ္စာနိ ဟုတွာ ပဝတ္တန္တိ။

ပဉ္စ ရူပါဝစရာနိ စတ္တာရိ စ အရူပါဝစရာနိ အတ္တနာ ဒိန္နပဋိသန္ဓိတော ဥဒ္ဓံ အသတိ ဘဝင်္ဂုပစ္ဆေဒကေ စိတ္တုပ္ပါဒေ ဘဝင်္ဂကိစ္စံ, အန္တေ စုတိကိစ္စဉ္စာတိ ကိစ္စဒွယံ သာဓယမာနာနိ ပဝတ္တန္တိ။ တေသု ရူပါဝစရာနိ နိယတဝတ္ထာရမ္မဏာနိ အနိယတဋ္ဌာနကိစ္စာနိ၊ ဣတရာနိ အဝတ္ထုကာနိ နိယတာရမ္မဏာနိ အနိယတဋ္ဌာနကိစ္စာနိ ဟုတွာ ပဝတ္တန္တီတိ ဧဝံ တာဝ ဗာတ္တိံသဝိဓမ္ပိ ဝိညာဏံ ပဝတ္တိယံ သင်္ခါရပစ္စယာ ပဝတ္တတိ။ တတြဿ တေ တေ သင်္ခါရာ ကမ္မပစ္စယေန စ ဥပနိဿယပစ္စယေန စ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။

တတ္ထ ယာနေတာနိ ဧကာဒသ တဒါရမ္မဏစိတ္တာနိ ဝုတ္တာနိ၊ တေသု ဧကမ္ပိ ရူပါရူပဘဝေ တဒါရမ္မဏံ ဟုတွာ န ပဝတ္တတိ။ ကသ္မာ? ဗီဇာဘာဝါ။ တတ္ထ ဟိ ကာမာဝစရဝိပါကသင်္ခါတံ ပဋိသန္ဓိဗီဇံ နတ္ထိ၊ ယံ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိယံ တဿ ဇနကံ ဘဝေယျ။ စက္ခုဝိညာဏာဒီနမ္ပိ ရူပဘဝေ အဘာဝေါ အာပဇ္ဇတီတိ စေ။ န၊ ဣန္ဒြိယပ္ပဝတ္တိအာနုဘာဝတော ဒွါရဝီထိဘေဒေ စိတ္တနိယမတော စ။

ယထာ စေတံ တဒါရမ္မဏံ ဧကန္တေန ရူပါရူပဘဝေ နပ္ပဝတ္တတိ၊ တထာ သဗ္ဗေပိ အကာမာဝစရေ ဓမ္မေ နာနုဗန္ဓတိ။ ကသ္မာ? အဇနကတ္တာ စေဝ ဇနကဿ စ အသဒိသတ္တာ။ တဉ္ဟိ ယထာ နာမ ဂေဟာ နိက္ခမိတွာ ဗဟိ ဂန္တုကာမော တရုဏဒါရကော အတ္တနော ဇနကံ ပိတရံ ဝါ အညံ ဝါ ပိတုသဒိသံ ဟိတကာမံ ဉာတိံ အင်္ဂုလိယံ ဂဟေတွာ အနုဗန္ဓတိ၊ န အညံ ရာဇပုရိသာဒိံ။ တထာ ဧတမ္ပိ ဘဝင်္ဂါရမ္မဏတော ဗဟိ နိက္ခမိတုကာမံ သဘာဂတာယ အတ္တနော ဇနကံ ပိတရံ ဝါ ပိတုသဒိသံ ဝါ ကာမာဝစရဇဝနမေဝ အနုဗန္ဓတိ၊ န အညံ မဟဂ္ဂတံ အနုတ္တရံ ဝါ။

Yathā cetaṁ mahaggatalokuttare dhamme nānubandhati, tathā yadā ete kāmāvacaradhammāpi mahaggatārammaṇā hutvā pavattanti, tadā tepi nānubandhati. Kasmā? Aparicitadesattā accantaparittārammaṇattā ca. Tañhi yathā pitaraṁ vā pitusadisaṁ vā ñātiṁ anubandhantopi taruṇadārako gharadvāra-antaravīthicatukkādimhi pariciteyeva dese anubandhati, na araññaṁ vā yuddhabhūmiṁ vā gacchantaṁ. Evaṁ kāmāvacaradhamme anubandhantampi amahaggatādimhi pariciteyeva dese pavattamāne dhamme anubandhati, na mahaggatalokuttaradhamme ārabbha pavattamāneti.

Yasmā cassa "sabbo kāmāvacaravipāko kiriyamanodhātu kiriya-ahetukamanoviññāṇadhātu somanassasahagatā ime dhammā parittārammaṇā"ti evaṁ accantaparittameva ārammaṇaṁ vuttaṁ. Tasmāpetaṁ mahaggatalokuttarārammaṇe kāmāvacaradhammepi nānubandhatīti veditabbaṁ.

Kiṁ vā imāya yuttikathāya. Aṭṭhakathāyañhi ekanten'eva vuttaṁ—ekādasa tadārammaṇacittāni nāmagottaṁ ārabbha javane javite tadārammaṇaṁ na gaṇhanti. Paṇṇattiṁ ārabbha javane javite tadārammaṇaṁ na labbhati, tilakkhaṇārammaṇikavipassanāya tadārammaṇaṁ na labbhati, vuṭṭhānagāminiyā balavavipassanāya tadārammaṇaṁ na labbhati, rūpārūpadhamme ārabbha javane javite tadārammaṇaṁ na labbhati, micchattaniyatadhammesu tadārammaṇaṁ na labbhati, sammattaniyatadhammesu tadārammaṇaṁ na labbhati, lokuttaradhamme ārabbha javane javite tadārammaṇaṁ na labbhati, abhiññāñāṇaṁ ārabbha javane javite tadārammaṇaṁ na labbhati, paṭisambhidāñāṇaṁ ārabbha javane javite tadārammaṇaṁ na labbhati, kāmāvacare dubbalārammaṇe tadārammaṇaṁ na labbhati, chasu dvāresu balavārammaṇe āpāthagateyeva labbhati, labbhamānañca kāmāvacareyeva labbhati, rūpārūpabhave tadārammaṇaṁ nāma natthīti.

Yaṁ pana vuttaṁ "sesesu ekūnavīsatiyā cittesu na kiñci attano anurūpāya paṭisandhiyā na pavattatī"ti, taṁ atisaṅkhittattā dubbijānaṁ. Tenassa vitthāranayadassanatthaṁ vuccati "kati paṭisandhiyo, kati paṭisandhicittāni, kena kattha paṭisandhi hoti, kiṁ paṭisandhiyā ārammaṇan"ti.

ယထာ စေတံ မဟဂ္ဂတလောကုတ္တရေ ဓမ္မေ နာနုဗန္ဓတိ၊ တထာ ယဒါ ဧတေ ကာမာဝစရဓမ္မာပိ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏာ ဟုတွာ ပဝတ္တန္တိ၊ တဒါ တေပိ နာနုဗန္ဓတိ။ ကသ္မာ? အပရိစိတဒေသတ္တာ အစ္စန္တပရိတ္တာရမ္မဏတ္တာ စ။ တဉှိ ယထာ ပိတရံ ဝါ ပိတုသဒိသံ ဝါ ဉာတိံ အနုဗန္ဓန္တောပိ တရုဏဒါရကော ဃရဒွါရအန္တရဝီထိစတုက္ကာဒိမှိ ပရိစိတေယေဝ ဒေသေ အနုဗန္ဓတိ၊ န အရညံ ဝါ ယုဒ္ဓဘူမိံ ဝါ ဂစ္ဆန္တံ။ ဧဝံ ကာမာဝစရဓမ္မေ အနုဗန္ဓန္တမ္ပိ အမဟဂ္ဂတာဒိမှိ ပရိစိတေယေဝ ဒေသေ ပဝတ္တမာနေ ဓမ္မေ အနုဗန္ဓတိ၊ န မဟဂ္ဂတလောကုတ္တရဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တမာနေတိ။

ယသ္မာ စဿ “သဗ္ဗော ကာမာဝစရဝိပါကော ကိရိယမနောဓာတု ကိရိယအဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု သောမနဿသဟဂတာ ဣမေ ဓမ္မာ ပရိတ္တာရမ္မဏာ”တိ ဧဝံ အစ္စန္တပရိတ္တမေဝ အာရမ္မဏံ ဝုတ္တံ။ တသ္မာပေတံ မဟဂ္ဂတလောကုတ္တရာရမ္မဏေ ကာမာဝစရဓမ္မေပိ နာနုဗန္ဓတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကိံ ဝါ ဣမာယ ယုတ္တိကထာယ။ အဋ္ဌကထာယဉှိ ဧကန္တေနေဝ ဝုတ္တံ— ဧကာဒသ တဒါရမ္မဏစိတ္တာနိ နာမဂေါတ္တံ အာရဗ္ဘ ဇဝနေ ဇဝိတေ တဒါရမ္မဏံ န ဂဏှန္တိ။ ပဏ္ဏတ္တိံ အာရဗ္ဘ ဇဝနေ ဇဝိတေ တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ တိလက္ခဏာရမ္မဏိကဝိပဿနာယ တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိယာ ဗလဝဝိပဿနာယ တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ ရူပါရူပဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ဇဝနေ ဇဝိတေ တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ မိစ္ဆတ္တနိယတဓမ္မေသု တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ သမ္မတ္တနိယတဓမ္မေသု တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ လောကုတ္တရဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ဇဝနေ ဇဝိတေ တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ အဘိညာဉာဏံ အာရဗ္ဘ ဇဝနေ ဇဝိတေ တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏံ အာရဗ္ဘ ဇဝနေ ဇဝိတေ တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ ကာမာဝစရေ ဒုဗ္ဗလာရမ္မဏေ တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ ဆသု ဒွါရေသု ဗလဝါရမ္မဏေ အာပါထဂတေယေဝ လဗ္ဘတိ၊ လဗ္ဘမာနဉ္စ ကာမာဝစရေယေဝ လဗ္ဘတိ၊ ရူပါရူပဘဝေ တဒါရမ္မဏံ နာမ နတ္ထီတိ။

ယံ ပန ဝုတ္တံ “သေသေသု ဧကူနဝီသတိယာ စိတ္တေသု န ကိဉ္စိ အတ္တနော အနုရူပါယ ပဋိသန္ဓိယာ န ပဝတ္တတီ”တိ၊ တံ အတိသံခိတ္တတ္တာ ဒုဗ္ဗိဇာနံ။ တေနဿ ဝိတ္ထာရနယဒဿနတ္ထံ ဝုစ္စတိ “ကတိ ပဋိသန္ဓိယော၊ ကတိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တာနိ၊ ကေန ကတ္ထ ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ၊ ကိံ ပဋိသန္ဓိယာ အာရမ္မဏ”န္တိ။

Asaññapaṭisandhiyā saddhiṁ vīsatipaṭisandhiyo, vuttappakārāneva ekūnavīsati paṭisandhicittāni. Tattha akusalavipākāya ahetukamanoviññāṇadhātuyā apāyesu paṭisandhi hoti, kusalavipākāya manussaloke jaccandhajātibadhirajāti-ummattaka-eḷamūganapuṁsakādīnaṁ. Aṭṭhahi sahetukamahāvipākehi kāmāvacaradevesu ceva manussesu ca puññavantānaṁ paṭisandhi hoti, pañcahi rūpāvacaravipākehi rūpībrahmaloke, catūhi arūpāvacaravipākehi arūpaloketi yena ca yattha paṭisandhi hoti, sā eva tassā anurūpapaṭisandhi nāma.

Saṅkhepato paṭisandhiyā tīṇi ārammaṇāni honti kammaṁ kammanimittaṁ gatinimittanti. Tattha **kammaṁ** nāma āyūhitā kusalākusalacetanā. **Kammanimittaṁ** nāma yaṁ vatthuṁ ārammaṇaṁ katvā kammaṁ āyūhati. Tattha atīte kappakoṭisatasahassamatthakasmimpi kamme kate tasmiṁ khaṇe kammaṁ vā kammanimittaṁ vā āgantvā upaṭṭhāti.

Tatr’idaṁ kammanimittassa upaṭṭhāne vatthu—Gopakasīvali kira nāma Tālapiṭṭhikavihāre cetiyaṁ kāresi. Tassa maraṇamañce nipannassa cetiyaṁ upaṭṭhāsi. So tadeva nimittaṁ gaṇhitvā kālaṁ katvā devaloke nibbatti. Aññā sammūḷhakālakiriyā nāma hoti. Parammukhaṁ gacchantassa hi pacchato tikhiṇena asinā sīsaṁ chindanti, nipajjitvā niddāyantassāpi tikhiṇena asinā sīsaṁ chindanti, udake osīdāpetvā mārenti. Evarūpepi kāle aññataraṁ kammaṁ vā kammanimittaṁ vā upaṭṭhāti. Aññaṁ lahukamaraṇaṁ nāma atthi. Nikhādanadaṇḍakamatthakasmiñhi nilīnamakkhikaṁ muggarena paharitvā pisanti. Evarūpepi kāle kammaṁ vā kammanimittaṁ vā upaṭṭhāti. Evaṁ pisiyamānāya pana makkhikāya paṭhamaṁ kāyadvārāvajjanaṁ bhavaṅgaṁ nāvaṭṭeti, manodvārāvajjanameva āvaṭṭeti. Atha javanaṁ javitvā bhavaṅgaṁ otarati. Dutiyavāre kāyadvārāvajjanaṁ bhavaṅgaṁ āvaṭṭeti, tato kāyaviññāṇaṁ sampaṭicchanaṁ santīraṇaṁ voṭṭhabbananti vīthicittāni pavattanti. Javanaṁ javitvā bhavaṅgaṁ otarati. Tatiyavāre manodvārāvajjanaṁ bhavaṅgaṁ āvaṭṭeti, atha javanaṁ javitvā bhavaṅgaṁ otarati, etasmiṁ ṭhāne kālakiriyaṁ karoti. Idaṁ kimatthaṁ ābhataṁ? Arūpadhammānaṁ visayo nāma evaṁ lahukoti dīpanatthaṁ.

အသညပဋိသန္ဓိယာ သဒ္ဓိံ ဝီသတိပဋိသန္ဓိယော၊ ဝုတ္တပ္ပကာရာနေဝ ဧကူနဝီသတိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တာနိ။ တတ္ထ အကုသလဝိပါကာယ အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုယာ အပါယေသု ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ၊ ကုသလဝိပါကာယ မနုဿလောကေ ဇစ္စန္ဓဇာတိဗဓိရဇာတိဥမ္မတ္တကဧဠမူဂနပုံသကာဒီနံ။ အဋ္ဌဟိ သဟေတုကမဟာဝိပါကေဟိ ကာမာဝစရဒေဝေသု စေဝ မနုဿေသု စ ပုညဝန္တာနံ ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ၊ ပဉ္စဟိ ရူပါဝစရဝိပါကေဟိ ရူပီဗြဟ္မလောကေ၊ စတူဟိ အရူပါဝစရဝိပါကေဟိ အရူပလောကေတိ ယေန စ ယတ္ထ ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ၊ သာ ဧဝ တဿာ အနုရူပပဋိသန္ဓိ နာမ။

သင်္ခေပတော ပဋိသန္ဓိယာ တီဏိ အာရမ္မဏာနိ ဟောန္တိ ကမ္မံ ကမ္မနိမိတ္တံ ဂတိနိမိတ္တန္တိ။ တတ္ထ **ကမ္မံ** နာမ အာယူဟိတာ ကုသလာကုသလစေတနာ။ **ကမ္မနိမိတ္တံ** နာမ ယံ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ကမ္မံ အာယူဟတိ။ တတ္ထ အတီတေ ကပ္ပကောဋိသတသဟဿမတ္ထကသ္မိမ္ပိ ကမ္မေ ကတေ တသ္မိံ ခဏေ ကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ အာဂန္တွာ ဥပဋ္ဌာတိ။

တတြိဒံ ကမ္မနိမိတ္တဿ ဥပဋ္ဌာနေ ဝတ္ထု—ဂေါပကသီဝလိ ကိရ နာမ တာလပိဋ္ဌိကဝိဟာရေ စေတိယံ ကာရေသိ။ တဿ မရဏမဉ္စေ နိပန္နဿ စေတိယံ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော တဒေဝ နိမိတ္တံ ဂဏှိတွာ ကာလံ ကတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ။ အညာ သမ္မူဠှကာလကိရိယာ နာမ ဟောတိ။ ပရမ္မုခံ ဂစ္ဆန္တဿ ဟိ ပစ္ဆတော တိခိဏေန အသိနာ သီသံ ဆိန္ဒန္တိ၊ နိပဇ္ဇိတွာ နိဒ္ဒါယန္တဿာပိ တိခိဏေန အသိနာ သီသံ ဆိန္ဒန္တိ၊ ဥဒကေ ဩသီဒါပေတွာ မာရေန္တိ။ ဧဝရူပေပိ ကာလေ အညတရံ ကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ ဥပဋ္ဌာတိ။ အညံ လဟုကမရဏံ နာမ အတ္ထိ။ နိခါဒနဒဏ္ဍကမတ္ထကသ္မိဉှိ နိလီနမက္ခိကံ မုဂ္ဂရေန ပဟရိတွာ ပိသန္တိ။ ဧဝရူပေပိ ကာလေ ကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဧဝံ ပိသိယမာနာယ ပန မက္ခိကာယ ပဌမံ ကာယဒွါရာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂံ နာဝဋ္ဋေတိ၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနမေဝ အာဝဋ္ဋေတိ။ အထ ဇဝနံ ဇဝိတွာ ဘဝင်္ဂံ ဩတရတိ။ ဒုတိယဝါရေ ကာယဒွါရာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂံ အာဝဋ္ဋေတိ၊ တတော ကာယဝိညာဏံ သမ္ပဋိစ္ဆနံ သန္တီရဏံ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနန္တိ ဝီထိစိတ္တာနိ ပဝတ္တန္တိ။ ဇဝနံ ဇဝိတွာ ဘဝင်္ဂံ ဩတရတိ။ တတိယဝါရေ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂံ အာဝဋ္ဋေတိ၊ အထ ဇဝနံ ဇဝိတွာ ဘဝင်္ဂံ ဩတရတိ၊ ဧတသ္မိံ ဌာနေ ကာလကိရိယံ ကရောတိ။ ဣဒံ ကိမတ္ထံ အာဘတံ? အရူပဓမ္မာနံ ဝိသယော နာမ ဧဝံ လဟုကောတိ ဒီပနတ္ထံ။

Gatinimittaṁ nāma nibbattanaka-okāse eko vaṇṇo upaṭṭhāti. Tattha niraye upaṭṭhahante lohakumbhīsadiso hutvā upaṭṭhāti, manussaloke upaṭṭhahante mātukucchi kambalayānasadisā hutvā upaṭṭhāti, devaloke upaṭṭhahante kapparukkhavimānasayanādīni upaṭṭhahanti. Evaṁ kammaṁ kammanimittaṁ gatinimittanti saṅkhepato paṭisandhiyā tīṇi ārammaṇāni honti.

Aparo nayo—paṭisandhiyā tīṇi ārammaṇāni honti atītaṁ paccuppannaṁ navattabbañca, asaññīpaṭisandhi anārammaṇāti. Tattha viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanapaṭisandhīnaṁ atītameva ārammaṇaṁ, dasannaṁ kāmāvacarānaṁ atītaṁ vā paccuppannaṁ vā, sesānaṁ navattabbaṁ. Evaṁ tīsu ārammaṇesu pavattamānā pana paṭisandhi yasmā atītārammaṇassa vā navattabbārammaṇassa vā cuticittassa anantarameva hoti, paccuppannārammaṇaṁ pana cuticittaṁ nāma natthi, tasmā dvīsu ārammaṇesu aññatarārammaṇāya cutiyā anantaraṁ tīsu ārammaṇesu aññatarārammaṇāya paṭisandhiyā sugatiduggativasena pavattanākāro veditabbo.

Seyyathidaṁ, kāmāvacarasugatiyaṁ tāva ṭhitassa pāpakammino puggalassa "tānissa tamhi samaye olambhantī"ti[1] ādivacanato maraṇamañce nipannassa yathūpacitaṁ pāpakammaṁ vā kammanimittaṁ vā manodvāre āpāthamāgacchati. Taṁ ārabbha uppannāya tadārammaṇapariyosānāya suddhāya vā javanavīthiyā anantaraṁ bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ katvā cuticittaṁ uppajjati. Tasmiṁ niruddhe tadeva āpāthagataṁ kammaṁ vā kammanimittaṁ vā ārabbha anupacchinnakilesabalavināmitaṁ[2] duggatipariyāpannaṁ paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ atītārammaṇāya cutiyā anantarā atītārammaṇā paṭisandhi.

Aparassa maraṇasamaye vuttappakārakammavasena narakādīsu aggijālavaṇṇādikaṁ duggatinimittaṁ manodvāre āpāthamāgacchati. Tassa dvikkhattuṁ bhavaṅge uppajjitvā niruddhe taṁ ārammaṇaṁ ārabbha ekaṁ āvajjanaṁ, maraṇassa āsannabhāvena mandībhūtavegattā pañca javanāni, dve tadārammaṇānīti tīṇi vīthicittāni uppajjanti. Tato bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ

1. Ma 3. 203 piṭṭhe.
2. ...balavavināmitaṁ (Syā, Ka)

ဂတိနိမိတ္တံ နာမ နိဗ္ဗတ္တနကဩကာသေ ဧကော ဝဏ္ဏော ဥပဋ္ဌာတိ။ တတ္ထ နိရယေ ဥပဋ္ဌဟန္တေ လောဟကုမ္ဘီသဒိသော ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ မနုဿလောကေ ဥပဋ္ဌဟန္တေ မာတုကုစ္ဆိ ကမ္ဗလယာနသဒိသာ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဒေဝလောကေ ဥပဋ္ဌဟန္တေ ကပ္ပရုက္ခဝိမာနသယနာဒီနိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ ဧဝံ ကမ္မံ ကမ္မနိမိတ္တံ ဂတိနိမိတ္တန္တိ သင်္ခေပတော ပဋိသန္ဓိယာ တီဏိ အာရမ္မဏာနိ ဟောန္တိ။

အပရော နယော—ပဋိသန္ဓိယာ တီဏိ အာရမ္မဏာနိ ဟောန္တိ အတီတံ ပစ္စုပ္ပန္နံ နဝတ္တဗ္ဗဉ္စ၊ အသညီပဋိသန္ဓိ အနာရမ္မဏာတိ။ တတ္ထ ဝိညာဏဉ္စာယတနနေဝသညာနာသညာယတနပဋိသန္ဓီနံ အတီတမေဝ အာရမ္မဏံ၊ ဒသန္နံ ကာမာဝစရာနံ အတီတံ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဝါ၊ သေသာနံ နဝတ္တဗ္ဗံ။ ဧဝံ တီသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တမာနာ ပန ပဋိသန္ဓိ ယသ္မာ အတီတာရမ္မဏဿ ဝါ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏဿ ဝါ စုတိစိတ္တဿ အနန္တရမေဝ ဟောတိ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ ပန စုတိစိတ္တံ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဒွီသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရံ တီသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏာယ ပဋိသန္ဓိယာ သုဂတိဒုဂ္ဂတိဝသေန ပဝတ္တနာကာရော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သေယျထိဒံ၊ ကာမာဝစရသုဂတိယံ တာဝ ဌိတဿ ပါပကမ္မိနော ပုဂ္ဂလဿ "တာနိဿ တမှိ သမယေ ဩလမ္ဗန္တီ"တိ[1] အာဒိဝစနတော မရဏမဉ္စေ နိပန္နဿ ယထူပစိတံ ပါပကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ မနောဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ တံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာယ တဒါရမ္မဏပရိယောသာနာယ သုဒ္ဓါယ ဝါ ဇဝနဝီထိယာ အနန္တရံ ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ ကတွာ စုတိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မိံ နိရုဒ္ဓေ တဒေဝ အာပါထဂတံ ကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ အာရဗ္ဘ အနုပစ္ဆိန္နကိလေသဗလဝိနာမိတံ[2] ဒုဂ္ဂတိပရိယာပန္နံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ အတီတာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။

အပရဿ မရဏသမယေ ဝုတ္တပ္ပကာရကမ္မဝသေန နရကာဒီသု အဂ္ဂိဇာလဝဏ္ဏာဒိကံ ဒုဂ္ဂတိနိမိတ္တံ မနောဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ တဿ ဒွိက္ခတ္တုံ ဘဝင်္ဂေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓေ တံ အာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ ဧကံ အာဝဇ္ဇနံ၊ မရဏဿ အာသန္နဘာဝေန မန္ဒီဘူတဝေဂတ္တာ ပဉ္စ ဇဝနာနိ၊ ဒွေ တဒါရမ္မဏာနီတိ တီဏိ ဝီထိစိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တတော ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ

၁-မ ၃-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-....ဗလဝိနာမိတံ (သျာ၊ က)

katvā ekaṁ cuticittaṁ. Ettāvatā ekādasa cittakkhaṇā atītā honti. Athāvasesapañcacittakkhaṇāyuke tasmiṁyeva ārammaṇe paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ atītārammaṇāya cutiyā anantarā paccuppannārammaṇā paṭisandhi.

Aparassa maraṇasamaye pañcannaṁ dvārānaṁ aññatarasmiṁ dvāre rāgādihetubhūtaṁ hīnārammaṇaṁ āpāthamāgacchati. Tassa yathākkamena uppannavoṭṭhabbanāvasāne maraṇassa āsannabhāvena mandībhūtavegattā pañca javanāni dve tadārammaṇāni ca uppajjanti. Tato bhavaṅgavisayamārammaṇaṁ katvā ekaṁ cuticittaṁ. Ettāvatā dve bhavaṅgāni, āvajjanaṁ, dassanaṁ, sampaṭicchanaṁ, santīraṇaṁ, voṭṭhabbanaṁ, pañca javanāni, dve tadārammaṇāni, ekaṁ cuticittanti pañcadasa cittakkhaṇā atītā honti. Athāvasesa-ekacittakkhaṇāyuke tasmiṁyeva ārammaṇe paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayampi atītārammaṇāya cutiyā anantarā paccuppannārammaṇā paṭisandhi. Esa tāva atītārammaṇāya sugaticutiyā anantarā atītapaccuppannārammaṇāya duggatipaṭisandhiyā pavattanākāro.

Duggatiyaṁ ṭhitassa pana upacitānavajjakammassa vuttanayeneva taṁ anevajjakammaṁ vā kammanimittaṁ vā manodvāre āpāthamāgacchatīti kaṇhapakkhe sukkapakkhaṁ ṭhapetvā sabbaṁ purimanayeneva veditabbaṁ. Ayaṁ atītārammaṇāya duggaticutiyā anantarā atītapaccuppannārammaṇāya sugatipaṭisandhiyā pavattanākāro.

Sugatiyaṁ ṭhitassa pana upacitānavajjakammassa “tānissa tamhi samaye olambantī”ti-ādivacanato maraṇamañce nipannassa yathūpacitaṁ anavajjakammaṁ vā kammanimittaṁ vā manodvāre āpāthamāgacchati. Tañca kho upacitakāmāvacarānavajjakammasseva. Upacitamahaggatakammassa pana kammanimittameva āpāthamāgacchati. Taṁ ārabbha uppannāya tadārammaṇapariyosānāya suddhāya vā javanavīthiyā anantaraṁ bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ katvā cuticittamuppajjati. Tasmiṁ niruddhe tadeva āpāthagataṁ kammaṁ vā kammanimittaṁ vā ārabbha anupacchinnakilesabalavināmitaṁ sugatipariyāpannaṁ paṭisandhicittamuppajjati. Ayaṁ atītārammaṇāya cutiyā anantarā atītārammaṇā navattabbārammaṇā vā paṭisandhi.

ကတွာ ဧကံ စုတိစိတ္တံ။ ဧတ္တာဝတာ ဧကာဒသ စိတ္တက္ခဏာ အတီတာ ဟောန္တိ။ အထာဝသေသပဉ္စစိတ္တက္ခဏာယုကေ တသ္မိံယေဝ အာရမ္မဏေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။

အပရဿ မရဏသမယေ ပဉ္စန္နံ ဒွါရာနံ အညတရသ္မိံ ဒွါရေ ရာဂါဒိဟေတုဘူတံ ဟီနာရမ္မဏံ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ တဿ ယထာက္ကမေန ဥပ္ပန္နဝေါဋ္ဌဗ္ဗနာဝသာနေ မရဏဿ အာသန္နဘာဝေန မန္ဒီဘူတဝေဂတ္တာ ပဉ္စ ဇဝနာနိ ဒွေ တဒါရမ္မဏာနိ စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တတော ဘဝင်္ဂဝိသယမာရမ္မဏံ ကတွာ ဧကံ စုတိစိတ္တံ။ ဧတ္တာဝတာ ဒွေ ဘဝင်္ဂါနိ, အာဝဇ္ဇနံ, ဒဿနံ, သမ္ပဋိစ္ဆနံ, သန္တီရဏံ, ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနံ, ပဉ္စ ဇဝနာနိ, ဒွေ တဒါရမ္မဏာနိ, ဧကံ စုတိစိတ္တန္တိ ပဉ္စဒသ စိတ္တက္ခဏာ အတီတာ ဟောန္တိ။ အထာဝသေသဧကစိတ္တက္ခဏာယုကေ တသ္မိံယေဝ အာရမ္မဏေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယမ္ပိ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။ ဧသ တာဝ အတီတာရမ္မဏာယ သုဂတိစုတိယာ အနန္တရာ အတီတပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာယ ဒုဂ္ဂတိပဋိသန္ဓိယာ ပဝတ္တနာကာရော။

ဒုဂ္ဂတိယံ ဌိတဿ ပန ဥပစိတာနဝဇ္ဇကမ္မဿ ဝုတ္တနယေနေဝ တံ အနဝဇ္ဇကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ မနောဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတီတိ ကဏှပက္ခေ သုက္ကပက္ခံ ဌပေတွာ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ ဒုဂ္ဂတိစုတိယာ အနန္တရာ အတီတပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာယ သုဂတိပဋိသန္ဓိယာ ပဝတ္တနာကာရော။

သုဂတိယံ ဌိတဿ ပန ဥပစိတာနဝဇ္ဇကမ္မဿ “တာနိဿ တမှိ သမယေ ဩလမ္ဗန္တီ”တိ အာဒိဝစနတော မရဏမဉ္စေ နိပန္နဿ ယထူပစိတံ အနဝဇ္ဇကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ မနောဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ တဉ္စ ခေါ ဥပစိတကာမာဝစရာနဝဇ္ဇကမ္မဿေဝ။ ဥပစိတမဟဂ္ဂတကမ္မဿ ပန ကမ္မနိမိတ္တမေဝ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ တံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာယ တဒါရမ္မဏပရိယောသာနာယ သုဒ္ဓါယ ဝါ ဇဝနဝီထိယာ အနန္တရံ ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ ကတွာ စုတိစိတ္တမုပ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မိံ နိရုဒ္ဓေ တဒေဝ အာပါထဂတံ ကမ္မံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တံ ဝါ အာရဗ္ဘ အနုပစ္ဆိန္နကိလေသဗလဝိနာမိတံ သုဂတိပရိယာပန္နံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တမုပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ အတီတာရမ္မဏာ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာ ဝါ ပဋိသန္ဓိ။

Aparassa maraṇasamaye kāmāvacarānavajjakammavasena manussaloke mātukucchivaṇṇasaṅkhātaṁ vā devaloke uyyānakapparukkhādivaṇṇasaṅkhātaṁ vā sugatinimittaṁ manodvāre āpāthamāgacchati. Tassa duggatinimitte dassitānukkameneva cuticittānantaraṁ paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ atītārammaṇāya cutiyā anantarā paccuppannārammaṇā paṭisandhi.

Aparassa maraṇasamaye ñātakā “ayaṁ tāta tavatthāya Buddhapūjā karīyati, cittaṁ pasādehī”ti vatvā pupphadāmadhajapaṭākādivasena rūpārammaṇaṁ vā dhammassavanatūriyapūjādivasena saddārammaṇaṁ vā dhūmavāsagandhādivasena gandhārammaṇaṁ vā “idaṁ tāta sāyassu, tavatthāya dātabbaṁ deyyadhamman”ti vatvā madhuphāṇitādivasena rasārammaṇaṁ vā “idaṁ tāta phusassu, tavatthāya dātabbaṁ deyyadhamman”ti vatvā cīnapaṭasomārapaṭādivasena phoṭṭhabbārammaṇaṁ vā pañcadvāre upasaṁharanti. Tassa tasmiṁ āpāthagate rūpādi-ārammaṇe yathākkamena uppannavoṭṭhabbanāvasāne maraṇassa āsannabhāvena mandībhūtavegattā pañca javanāni dve tadārammaṇāni ca uppajjanti. Tato bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ katvā ekaṁ cuticittaṁ, tadavasāne tasmiññeva ekacittakkhaṇaṭhitike ārammaṇe paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayampi atītārammaṇāya cutiyā anantarā paccuppannārammaṇā paṭisandhi.

Aparassa pana pathavīkasiṇajjhānādivasena paṭiladdhamahaggatassa sugatiyaṁ ṭhitassa maraṇasamaye kāmāvacarakusalakammakammanimitta gatinimittānaṁ aññataraṁ pathavīkasiṇādikaṁ vā nimittaṁ mahaggatacittaṁ vā manodvāre āpāthamāgacchati. Cakkhusotānaṁ vā aññatarasmiṁ kusaluppattihetubhūtaṁ paṇītamārammaṇaṁ āpāthamāgacchati, tassa yathākkamena uppannavoṭṭhabbanāvasāne maraṇassa āsannabhāvena mandībhūtavegattā pañca javanāni uppajjanti. Mahaggatagatikānaṁ pana tadārammaṇaṁ natthi. Tasmā javanānantaraṁyeva bhavaṅgavisayaṁ ārammaṇaṁ katvā ekaṁ cuticittaṁ uppajjati. Tassāvasāne kāmāvacaramahaggatasugatīnaṁ aññatarasugatipariyāpannaṁ yathūpaṭṭhitesu ārammaṇesu aññatarārammaṇaṁ paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ navattabbārammaṇāya sugaticutiyā anantarā atītapaccuppannanavattabbānaṁ aññatarārammaṇā paṭisandhi.

Etenānusārena āruppacutiyāpi anantarā paṭisandhi veditabbā. Ayaṁ atītanavattabbārammaṇāya sugaticutiyā anantarā atītanavattabbapaccuppannārammaṇāya paṭisandhiyā pavattanākāro.

အပရဿ မရဏသမယေ ကာမာဝစရာနဝဇ္ဇကမ္မဝသေန မနုဿလောကေ မာတုကုစ္ဆိဝဏ္ဏသင်္ခါတံ ဝါ ဒေဝလောကေ ဥယျာနကပ္ပရုက္ခာဒိဝဏ္ဏသင်္ခါတံ ဝါ သုဂတိနိမိတ္တံ မနောဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ တဿ ဒုဂ္ဂတိနိမိတ္တေ ဒဿိတာနုက္ကမေနေဝ စုတိစိတ္တာနန္တရံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။

အပရဿ မရဏသမယေ ဉာတကာ “အယံ တာတ တဝတ္ထာယ ဗုဒ္ဓပူဇာ ကရီယတိ၊ စိတ္တံ ပသာဒေဟီ”တိ ဝတွာ ပုပ္ဖဒါမဓဇပဋာကာဒိဝသေန ရူပါရမ္မဏံ ဝါ ဓမ္မဿဝနတူရိယပူဇာဒိဝသေန သဒ္ဒါရမ္မဏံ ဝါ ဓူမဝါသဂန္ဓာဒိဝသေန ဂန္ဓာရမ္မဏံ ဝါ “ဣဒံ တာတ သာယဿု၊ တဝတ္ထာယ ဒါတဗ္ဗံ ဒေယျဓမ္မ”န္တိ ဝတွာ မဓုဖာဏိတာဒိဝသေန ရသာရမ္မဏံ ဝါ “ဣဒံ တာတ ဖုသဿု၊ တဝတ္ထာယ ဒါတဗ္ဗံ ဒေယျဓမ္မ”န္တိ ဝတွာ စီနပဋသောမာရပဋာဒိဝသေန ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏံ ဝါ ပဉ္စဒွါရေ ဥပသံဟရန္တိ။ တဿ တသ္မိံ အာပါထဂတေ ရူပါဒိအာရမ္မဏေ ယထာက္ကမေန ဥပ္ပန္နဝေါဋ္ဌဗ္ဗနာဝသာနေ မရဏဿ အာသန္နဘာဝေန မန္ဒီဘူတဝေဂတ္တာ ပဉ္စ ဇဝနာနိ ဒွေ တဒါရမ္မဏာနိ စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တတော ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဧကံ စုတိစိတ္တံ၊ တဒဝသာနေ တသ္မိညေဝ ဧကစိတ္တက္ခဏဋ္ဌိတိကေ အာရမ္မဏေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယမ္ပိ အတီတာရမ္မဏာယ စုတိယာ အနန္တရာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။

အပရဿ ပန ပထဝီကသိဏဇ္ဈာနာဒိဝသေန ပဋိလဒ္ဓမဟဂ္ဂတဿ သုဂတိယံ ဌိတဿ မရဏသမယေ ကာမာဝစရကုသလကမ္မကမ္မနိမိတ္တဂတိနိမိတ္တာနံ အညတရံ ပထဝီကသိဏာဒိကံ ဝါ နိမိတ္တံ မဟဂ္ဂတစိတ္တံ ဝါ မနောဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ စက္ခုသောတာနံ ဝါ အညတရသ္မိံ ကုသလုပ္ပတ္တိဟေတုဘူတံ ပဏီတမာရမ္မဏံ အာပါထမာဂစ္ဆတိ၊ တဿ ယထာက္ကမေန ဥပ္ပန္နဝေါဋ္ဌဗ္ဗနာဝသာနေ မရဏဿ အာသန္နဘာဝေန မန္ဒီဘူတဝေဂတ္တာ ပဉ္စ ဇဝနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ မဟဂ္ဂတဂတိကာနံ ပန တဒါရမ္မဏံ နတ္ထိ။ တသ္မာ ဇဝနာနန္တရံယေဝ ဘဝင်္ဂဝိသယံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဧကံ စုတိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တဿာဝသာနေ ကာမာဝစရမဟဂ္ဂတသုဂတီနံ အညတရသုဂတိပရိယာပန္နံ ယထူပဋ္ဌိတေသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာယ သုဂတိစုတိယာ အနန္တရာ အတီတပစ္စုပ္ပန္နနဝတ္တဗ္ဗာနံ အညတရာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ။

ဧတေနာနုသာရေန အာရုပ္ပစုတိယာပိ အနန္တရာ ပဋိသန္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယံ အတီတနဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာယ သုဂတိစုတိယာ အနန္တရာ အတီတနဝတ္တဗ္ဗပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာယ ပဋိသန္ဓိယာ ပဝတ္တနာကာရော။

Duggatiyaṁ ṭhitassa pana pāpakammino vuttanayeneva taṁ kammaṁ kammanimittaṁ gatinimittaṁ vā manodvāre, pañcadvāre pana akusaluppattihetubhūtaṁ ārammaṇaṁ āpāthamāgacchati. Athassa yathākkamena cuticittāvasāne duggatipariyāpannaṁ tesu ārammaṇesu aññatarārammaṇaṁ paṭisandhicittaṁ uppajjati. Ayaṁ atītārammaṇāya duggaticutiyā anantarā atītapaccuppannārammaṇāya paṭisandhiyā pavattanākāroti. Ettāvatā ekūnavīsatividhassāpi viññāṇassa paṭisandhivasena pavatti dīpitā hoti.

Tayidaṁ sabbampi evaṁ

Pavattamānaṁ sandhimhi, dvidhā kammena vattati.
Missādīhi ca bhedehi, bhedassa duvidhādiko.

Idañhi ekūnavīsatividhampi vipākaviññāṇaṁ paṭisandhimhi pavattamānaṁ dvidhā kammena vattati. Yathāsakañhi etassa janakaṁ kammaṁ nānākkhaṇikakammapaccayena ceva upanissayapaccayena ca paccayo hoti. Vuttañhetaṁ "kusalākusalaṁ kammaṁ vipākassa upanissayapaccayena paccayo"ti[1]. Evaṁ vattamānassa panassa missādīhi bhedehi duvidhādikopi bhedo veditabbo. Seyyathidaṁ, idañhi paṭisandhivasena ekadhā vattamānampi rūpena saha missāmissabhedato duvidhaṁ, kāmarūpārūpabhavabhedato tividhaṁ, aṇḍajajalābujasaṁsedaja-opapātikayonivasena catubbidhaṁ, gativasena pañcavidhaṁ, viññāṇaṭṭhitivasena sattavidhaṁ, sattāvāsavasena aṭṭhavidhaṁ hoti. Tattha

Missaṁ dvidhā bhāvabhedā, sabhāvaṁ tattha ca dvidhā.
Dve vā tayo vā dasakā, omato ādinā saha.

Missaṁ dvidhā bhāvabhedāti yañhetamettha aññatra arūpabhavā rūpamissaṁ paṭisandhiviññāṇaṁ uppajjati, taṁ rūpabhave itthindriyapurisindriyasaṅkhātena bhāvena vinā uppattito kāmabhave aññatra jātipaṇḍakapaṭisandhiyā bhāvena saha uppattito sabhāvaṁ abhāvanti duvidhaṁ hoti.

Sabhāvaṁ tattha ca dvidhāti tatthāpi ca yaṁ sabhāvaṁ, taṁ itthipurisabhāvānaṁ aññatarena saha uppattito duvidhameva hoti.

1. Abhi 8. 147, 150 piṭṭhesu.

ဒုဂ္ဂတိယံ ဌိတဿ ပန ပါပကမ္မိနော ဝုတ္တနယေနေဝ တံ ကမ္မံ ကမ္မနိမိတ္တံ ဂတိနိမိတ္တံ ဝါ မနောဒွါရေ၊ ပဉ္စဒွါရေ ပန အကုသလုပ္ပတ္တိဟေတုဘူတံ အာရမ္မဏံ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ အထဿ ယထာက္ကမေန စုတိစိတ္တာဝသာနေ ဒုဂ္ဂတိပရိယာပန္နံ တေသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ အတီတာရမ္မဏာယ ဒုဂ္ဂတိစုတိယာ အနန္တရာ အတီတပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာယ ပဋိသန္ဓိယာ ပဝတ္တနာကာရော။ ဧတ္တာဝတာ ဧကူနဝီသတိဝိဓဿာပိ ဝိညာဏဿ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပဝတ္တိ ဒီပိတာ ဟောတိ။

တယိဒံ သဗ္ဗမ္ပိ ဧဝံ

ပဝတ္တမာနံ သန္ဓိမှိ၊ ဒွိဓာ ကမ္မေန ဝတ္တတိ။
မိဿာဒီဟိ စ ဘေဒေဟိ၊ ဘေဒဿ ဒုဝိဓာဒိကော။

ဣဒဉှိ ဧကူနဝီသတိဝိဓမ္ပိ ဝိပါကဝိညာဏံ ပဋိသန္ဓိမှိ ပဝတ္တမာနံ ဒွိဓာ ကမ္မေန ဝတ္တတိ။ ယထာသကဉှိ ဧတဿ ဇနကံ ကမ္မံ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန စေဝ ဥပနိဿယပစ္စယေန စ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ "ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ ဝိပါကဿ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[၁]။ ဧဝံ ဝတ္တမာနဿ ပနဿ မိဿာဒီဟိ ဘေဒေဟိ ဒုဝိဓာဒိကောပိ ဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေယျထိဒံ၊ ဣဒဉှိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဧကဓာ ဝတ္တမာနမ္ပိ ရူပေန သဟ မိဿာမိဿဘေဒတော ဒုဝိဓံ၊ ကာမရူပါရူပဘဝဘေဒတော တိဝိဓံ၊ အဏ္ဍဇဇလာဗုဇသံသေဒဇဩပပါတိကယောနိဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ၊ ဂတိဝသေန ပဉ္စဝိဓံ၊ ဝိညာဏဋ္ဌိတိဝသေန သတ္တဝိဓံ၊ သတ္တာဝါသဝသေန အဋ္ဌဝိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ

မိဿံ ဒွိဓာ ဘာဝဘေဒါ၊ သဘာဝံ တတ္ထ စ ဒွိဓာ။
ဒွေ ဝါ တယော ဝါ ဒသကာ၊ ဩမတော အာဒိနာ သဟ။

မိဿံ ဒွိဓာ ဘာဝဘေဒါတိ ယဉှေတမေတ္ထ အညတြ အရူပဘဝါ ရူပမိဿံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ရူပဘဝေ ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယသင်္ခါတေန ဘာဝေန ဝိနာ ဥပ္ပတ္တိတော ကာမဘဝေ အညတြ ဇာတိပဏ္ဍကပဋိသန္ဓိယာ ဘာဝေန သဟ ဥပ္ပတ္တိတော သဘာဝံ အဘာဝန္တိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။

သဘာဝံ တတ္ထ စ ဒွိဓာတိ တတ္ထာပိ စ ယံ သဘာဝံ၊ တံ ဣတ္ထိပုရိသဘာဝါနံ အညတရေန သဟ ဥပ္ပတ္တိတော ဒုဝိဓမေဝ ဟောတိ။

၁-အဘိ ၈-၁၄၇-၁၅၀-ပိဋ္ဌေသု။

Dve vā tayo vā dasakā, omato ādinā sahāti yañhetamettha missaṁ amissanti dvaye ādibhūtaṁ rūpamissaṁ paṭisandhiviññāṇaṁ, tena saha vatthukāyadasakavasena dve vā vatthukāyabhāvadasakavasena tayo vā dasakā omato uppajjanti, natthi ito paraṁ rūpaparihānīti. Taṁ panetaṁ evaṁ omakaparimāṇaṁ uppajjamānaṁ aṇḍajajalābujanāmikāsu dvīsu yonīsu jāti-uṇṇāya ekena aṁsunā uddhatatelasappimaṇḍappamāṇaṁ kalalanti laddhasaṅkhaṁ hutvā uppajjati. Tattha yonīnaṁ gativasena sambhavabhedo veditabbo. Etāsu hi

Niraye bhummavajjesu, devesu ca na yoniyo.
Tisso purimikā honti, catassopi gatittaye.

Tattha **devesu cā**ti casaddena yathā niraye ca bhummavajjesu ca devesu, evaṁ nijjhāmataṇhikapetesu ca purimikā tisso yoniyo na santīti veditabbā. Opapātikā eva hi te honti. Sese pana tiracchānapettivisayamanussasaṅkhāte gatittaye pubbe vajjitabhummadevesu ca catasso yoniyo honti. Tattha

Tiṁsa nava ceva rūpīsu, sattati ukkaṁsatova rūpāni.
Saṁsedajopapātīsu, atha vā avakaṁsato tiṁsa.

Rūpībrahmesu tāva opapātikayonikesu cakkhusotavatthudasakānaṁ jīvitanavakassa cāti catunnaṁ kalāpānaṁ vasena tiṁsa ca nava paṭisandhiviññāṇena saha rūpāni uppajjanti. Rūpībrahme pana ṭhapetvā aññesu saṁsedaja-opapātikesu ukkaṁsato cakkhusotaghānajivhākāyabhāvavatthudasakānaṁ vasena sattati. Tāni ca niccaṁ devesu. Tattha vaṇṇo gandho raso ojā catasso cāpi dhātuyo cakkhupasādo jīvitindriyanti ayaṁ dasarūpaparimāṇo rūpapuñjo cakkhudasako nāma. Evaṁ sesā veditabbā. Avakaṁsato pana jaccandhabadhira-aghānakanapuṁsakassa jivhākāyavatthudasakānaṁ vasena tiṁsa rūpāni uppajjanti. Ukkaṁsāvakaṁsānaṁ pana antare anurūpato vikappo veditabbo.

Evaṁ viditvā puna

Khandhārammaṇagatihetu-vedanāpītivitakkavicārehi.
Bhedābhedaviseso, cutisandhīnaṁ pariññeyyo.

ဒွေ ဝါ တယော ဝါ ဒသကာ၊ ဩမတော အာဒိနာ သဟာတိ ယဉှေတမေတ္ထ မိဿံ အမိဿန္တိ ဒွယေ အာဒိဘူတံ ရူပမိဿံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏံ၊ တေန သဟ ဝတ္ထုကာယဒသကဝသေန ဒွေ ဝါ ဝတ္ထုကာယဘာဝဒသကဝသေန တယော ဝါ ဒသကာ ဩမတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နတ္ထိ ဣတော ပရံ ရူပပရိဟာနီတိ။ တံ ပနေတံ ဧဝံ ဩမကပရိမာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ အဏ္ဍဇဇလာဗုဇနာမိကာသု ဒွီသု ယောနီသု ဇာတိဥဏ္ဏာယ ဧကေန အံသုနာ ဥဒ္ဓတတေလသပ္ပိမဏ္ဍပ္ပမာဏံ ကလလန္တိ လဒ္ဓသင်္ခံ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတ္ထ ယောနီနံ ဂတိဝသေန သမ္ဘဝဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတာသု ဟိ

နိရယေ ဘုမ္မဝဇ္ဇေသု၊ ဒေဝေသု စ န ယောနိယော။
တိဿော ပုရိမိကာ ဟောန္တိ၊ စတဿောပိ ဂတိတ္တယေ။

တတ္ထ **ဒေဝေသု စာ**တိ စသဒ္ဒေန ယထာ နိရယေ စ ဘုမ္မဝဇ္ဇေသု စ ဒေဝေသု၊ ဧဝံ နိဇ္ဈာမတဏှိကပေတေသု စ ပုရိမိကာ တိဿော ယောနိယော န သန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဩပပါတိကာ ဧဝ ဟိ တေ ဟောန္တိ။ သေသေ ပန တိရစ္ဆာနပေတ္တိဝိသယမနုဿသင်္ခါတေ ဂတိတ္တယေ ပုဗ္ဗေ ဝဇ္ဇိတဘုမ္မဒေဝေသု စ စတဿော ယောနိယော ဟောန္တိ။ တတ္ထ

တိံသ နဝ စေဝ ရူပီသု၊ သတ္တတိ ဥက္ကံသတောဝ ရူပါနိ။
သံသေဒဇောပပါတီသု၊ အထ ဝါ အဝကံသတော တိံသ။

ရူပီဗြဟ္မေသု တာဝ ဩပပါတိကယောနိကေသု စက္ခုသောတဝတ္ထုဒသကာနံ ဇီဝိတနဝကဿ စာတိ စတုန္နံ ကလာပါနံ ဝသေန တိံသ စ နဝ စ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏေန သဟ ရူပါနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ရူပီဗြဟ္မေ ပန ဌပေတွာ အညေသု သံသေဒဇဩပပါတိကေသု ဥက္ကံသတော စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယဘာဝဝတ္ထုဒသကာနံ ဝသေန သတ္တတိ။ တာနိ စ နိစ္စံ ဒေဝေသု။ တတ္ထ ဝဏ္ဏော ဂန္ဓော ရသော ဩဇာ စတဿော စာပိ ဓာတုယော စက္ခုပသာဒေါ ဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ အယံ ဒသရူပပရိမာဏော ရူပပုဉ္ဇော စက္ခုဒသကော နာမ။ ဧဝံ သေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဝကံသတော ပန ဇစ္စန္ဓဗဓိရအဃာနကနပုံသကဿ ဇိဝှါကာယဝတ္ထုဒသကာနံ ဝသေန တိံသ ရူပါနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဥက္ကံသာဝကံသာနံ ပန အန္တရေ အနုရူပတော ဝိကပ္ပော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ ဝိဒိတွာ ပုန

ခန္ဓာရမ္မဏဂတိဟေတု-ဝေဒနာပီတိဝိတက္ကဝိစာရေဟိ။
ဘေဒါဘေဒဝိသေသော၊ စုတိသန္ဓီနံ ပရိညေယျော။

Yāhesā missāmissato duvidhā paṭisandhi, yā cassā atītānantarā cuti, tāsaṁ imehi khandhādīhi bhedābhedaviseso ñātabboti attho.

Kathaṁ? Kadāci catukkhandhāya arūpacutiyā anantarā catukkhandhāva ārammaṇatopi abhinnā paṭisandhi hoti, kadāci amahaggatabahiddhārammaṇāya mahaggata-ajjhattārammaṇā. Ayaṁ tāva arūpabhūmīsuyeva nayo. Kadāci pana catukkhandhāya āruppacutiyā anantarā pañcakkhandhā kāmāvacarapaṭisandhi, kadāci pañcakkhandhāya kāmāvacaracutiyā rūpāvacaracutiyā vā anantarā catukkhandhā āruppapaṭisandhi. Evaṁ atītārammaṇacutiyā atītanavattabbapaccuppannārammaṇā paṭisandhi, ekaccasugaticutiyā ekaccaduggatipaṭisandhi, ahetukacutiyā sahetukapaṭisandhi, duhetukacutiyā tihetukapaṭisandhi, upekkhāsahagatacutiyā somanassasahagatapaṭisandhi, appītikacutiyā sappītikapaṭisandhi, avitakkacutiyā savitakkapaṭisandhi, avicāracutiyā savicārapaṭisandhi, avitakka-avicāracutiyā savitakkasavicārapaṭisandhīti tassa tassa viparītato ca yathāyogaṁ yojetabbaṁ.

Laddhappaccayamiti dhamma-mattametaṁ bhavantaramupeti.
N'āssa tato saṅkanti, na tato hetuṁ vinā hoti.

Iti hetaṁ laddhapaccayaṁ rūpārūpadhammamattaṁ uppajjamānaṁ bhavantaraṁ upetīti vuccati, na satto, na jīvo. Tassa nāpi atītabhavato idha saṅkanti atthi, nāpi tato hetuṁ vinā idha pātubhāvo. Tayidaṁ pākaṭena manussacutipaṭisandhikkamena pakāsayissāma—

Atītabhavasmiñhi sarasena upakkamena vā samāsannamaraṇassa asayhānaṁ sabbaṅgapaccaṅgasandhibandhanacchedakānaṁ māraṇantikavedanāsattānaṁ sannipātaṁ asahantassa ātape pakkhittaharitatālapaṇṇamiva kamena upasussamāne sarīre niruddhesu cakkhādīsu indriyesu hadayavatthumatte patiṭṭhitesu kāyindriyamanindriyajīvitindriyesu taṅkhaṇāvasesa hadayavatthusannissitaṁ viññāṇaṁ garusamāsevitāsannapubbakatānaṁ aññataraṁ laddhāvasesapaccayasaṅkhārasaṅkhātaṁ kammaṁ vā tadupaṭṭhāpitaṁ vā kammanimittagatinimittasaṅkhātaṁ viyasamārabbha pavattati. Tadevaṁ pavattamānaṁ taṇhā-avijjānaṁ appahīnattā avijjāpaṭicchāditādīnave tasmiṁ visaye taṇhā

ယာဟေသာ မိဿာမိဿတော ဒုဝိဓာ ပဋိသန္ဓိ၊ ယာ စဿာ အတီတာနန္တရာ စုတိ၊ တာသံ ဣမေဟိ ခန္ဓာဒီဟိ ဘေဒါဘေဒဝိသေသော ဉာတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။

ကထံ? ကဒါစိ စတုက္ခန္ဓာယ အရူပစုတိယာ အနန္တရာ စတုက္ခန္ဓာဝ အာရမ္မဏတောပိ အဘိန္နာ ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ၊ ကဒါစိ အမဟဂ္ဂတဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာယ မဟဂ္ဂတအဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာ။ အယံ တာဝ အရူပဘူမီသုယေဝ နယော။ ကဒါစိ ပန စတုက္ခန္ဓာယ အာရုပ္ပစုတိယာ အနန္တရာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ကာမာဝစရပဋိသန္ဓိ၊ ကဒါစိ ပဉ္စက္ခန္ဓာယ ကာမာဝစရစုတိယာ ရူပါဝစရစုတိယာ ဝါ အနန္တရာ စတုက္ခန္ဓာ အာရုပ္ပပဋိသန္ဓိ။ ဧဝံ အတီတာရမ္မဏစုတိယာ အတီတနဝတ္တဗ္ဗပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ ပဋိသန္ဓိ၊ ဧကစ္စသုဂတိစုတိယာ ဧကစ္စဒုဂ္ဂတိပဋိသန္ဓိ၊ အဟေတုကစုတိယာ သဟေတုကပဋိသန္ဓိ၊ ဒုဟေတုကစုတိယာ တိဟေတုကပဋိသန္ဓိ၊ ဥပေက္ခာသဟဂတစုတိယာ သောမနဿသဟဂတပဋိသန္ဓိ၊ အပ္ပီတိကစုတိယာ သပ္ပီတိကပဋိသန္ဓိ၊ အဝိတက္ကစုတိယာ သဝိတက္ကပဋိသန္ဓိ၊ အဝိစာရစုတိယာ သဝိစာရပဋိသန္ဓိ၊ အဝိတက္ကအဝိစာရစုတိယာ သဝိတက္ကသဝိစာရပဋိသန္ဓီတိ တဿ တဿ ဝိပရီတတော စ ယထာယောဂံ ယောဇေတဗ္ဗံ။

လဒ္ဓပ္ပစ္စယမိတိဓမ္မ-မတ္တမေတံ ဘဝန္တရမုပေတိ။
နာဿ တတော သင်္ကန္တိ၊ န တတော ဟေတုံ ဝိနာ ဟောတိ။

ဣတိ ဟေတံ လဒ္ဓပစ္စယံ ရူပါရူပဓမ္မမတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဘဝန္တရံ ဥပေတီတိ ဝုစ္စတိ၊ န သတ္တော၊ န ဇီဝေါ။ တဿ နာပိ အတီတဘဝတော ဣဓ သင်္ကန္တိ အတ္ထိ၊ နာပိ တတော ဟေတုံ ဝိနာ ဣဓ ပါတုဘာဝေါ။ တယိဒံ ပါကဋေန မနုဿစုတိပဋိသန္ဓိက္ကမေန ပကာသယိဿာမ—

အတီတဘဝသ္မိဉ္ဟိ သရသေန ဥပက္ကမေန ဝါ သမာသန္နမရဏဿ အသယှာနံ သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂသန္ဓိဗန္ဓနစ္ဆေဒကာနံ မာရဏန္တိကဝေဒနာသတ္တာနံ သန္နိပါတံ အသဟန္တဿ အာတပေ ပက္ခိတ္တဟရိတတာလပဏ္ဏမိဝ ကမေန ဥပသုဿမာနေ သရီရေ နိရုဒ္ဓေသု စက္ခာဒီသု ဣန္ဒြိယေသု ဟဒယဝတ္ထုမတ္တေ ပတိဋ္ဌိတေသု ကာယိန္ဒြိယမနိန္ဒြိယဇီဝိတိန္ဒြိယေသု တင်္ခဏာဝသေသံ ဟဒယဝတ္ထုသန္နိဿိတံ ဝိညာဏံ ဂရုသမာသေဝိတာသန္နပုဗ္ဗကတာနံ အညတရံ လဒ္ဓါဝသေသပစ္စယသင်္ခါရသင်္ခါတံ ကမ္မံ ဝါ တဒုပဋ္ဌာပိတံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တဂတိနိမိတ္တသင်္ခါတံ ဝိသယမာရဗ္ဘ ပဝတ္တတိ။ တဒေဝံ ပဝတ္တမာနံ တဏှာအဝိဇ္ဇာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ အဝိဇ္ဇာပဋိစ္ဆာဒိတာဒီနဝေ တသ္မိံ ဝိသယေ တဏှာ

nāmeti, sahajātasaṅkhārā khipanti. Taṁ santativasena taṇhāya nāmiyamānaṁ saṅkhārehi khippamānaṁ orimatīrarukkhavinibaddharajjumālambitvā mātikātikkamako viya purimañca nissayaṁ jahati, aparañca kammasamuṭṭhāpitaṁ nissayaṁ assādayamānaṁ vā anassādayamānaṁ vā ārammaṇādīhiyeva paccayehi pavattati.

Ettha ca purimaṁ cavanato cuti, pacchimaṁ bhavantarādipaṭisandhānato paṭisandhīti vuccati. Tadetaṁ nāpi purimabhavā idhāgataṁ, nāpi tato kammasaṅkhāranativisayādihetuṁ vinā pātubhūtanti veditabbaṁ.

Siyuṁ nidassanānettha, paṭighosādikā atha.
Santānabandhato natthi, ekatā nāpi nānato.

Ettha cetassa viññāṇassa purimabhavato idha anāgamane atītabhavapariyāpannahetūhi ca uppāde paṭighosapadīpamuddāpaṭibimbappakārā dhammā nidassanāni siyuṁ. Yathā hi paṭighosapadīpamuddacchāyā saddādihetukā aññatra agantvā honti, evameva idaṁ cittaṁ. Ettha ca **santānabandhato natthi, ekatā nāpi nānatā.** Yadi hi santānabandhe sati ekantamekatā bhaveyya, na khīrato dadhi sambhūtaṁ siyā. Athāpi ekantanānatā bhaveyya, na khīrassādhīno dadhi siyā. Esa nayo sabbahetuhetusamuppannesu. Evañca sati sabbalokavohāralopo siyā. So ca aniṭṭho, tasmā ettha na ekantamekatā vā nānatā vā upagantabbāti.

Etthāha—nanu evaṁ asaṅkantipātubhāve sati ye imasmiṁ manussattabhāve khandhā, tesaṁ niruddhattā phalapaccayassa ca kammassa tattha agamanato aññassa aññato ca taṁ phalaṁ siyā. Upabhuñjake ca asati kassa taṁ phalaṁ siyā. Tasmā na sundaramidaṁ vidhānanti. Tatr'idaṁ vuccati—

Santāne yaṁ phalaṁ etaṁ, nāññassa na ca aññato.
Bījānaṁ abhisaṅkhāro, etassatthassa sādhako.

Ekasantānasmiñhi phalamuppajjamānaṁ tattha ekantaṁ ekattanānattānaṁ paṭisiddhattā aññassāti vā aññatoti vā na hoti. Etassa ca panatthassa bījānaṁ abhisaṅkhāro sādhako. Ambabījādīnañhi abhisaṅkhāresu katesu tassa bījassa santāne laddhapaccayo kālantare phalaviseso uppajjamāno na aññabījānaṁ, nāpi aññābhisaṅkhārapaccayā uppajjati. Na ca tāni

နာမေတိ၊ သဟဇာတသင်္ခါရာ ခိပန္တိ။ တံ သန္တတိဝသေန တဏှာယ နာမိယမာနံ သင်္ခါရေဟိ ခိပ္ပမာနံ ဩရိမတီရရုက္ခဝိနိဗဒ္ဓရဇ္ဇုမာလမ္ဗိတွာ မာတိကာတိက္ကမကော ဝိယ ပုရိမဉ္စ နိဿယံ ဇဟာတိ၊ အပရဉ္စ ကမ္မသမုဋ္ဌာပိတံ နိဿယံ အဿာဒယမာနံ ဝါ အနဿာဒယမာနံ ဝါ အာရမ္မဏာဒီဟိယေဝ ပစ္စယေဟိ ပဝတ္တတိ။

ဧတ္ထ စ ပုရိမံ စဝနတော စုတိ၊ ပစ္ဆိမံ ဘဝန္တရာဒိပဋိသန္ဓာနတော ပဋိသန္ဓီတိ ဝုစ္စတိ။ တဒေတံ နာပိ ပုရိမဘဝါ ဣဓာဂတံ၊ နာပိ တတော ကမ္မသင်္ခါရနာမိတဝိသယာဒိဟေတုံ ဝိနာ ပါတုဘူတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သိယုံ နိဒဿနာနေတ္ထ၊ ပဋိဃောသာဒိကာ အထ။
သန္တာနဗန္ဓတော နတ္ထိ၊ ဧကတာ နာပိ နာနတာ။

ဧတ္ထ စေတဿ ဝိညာဏဿ ပုရိမဘဝတော ဣဓ အနာဂမနေ အတီတဘဝပရိယာပန္နဟေတူဟိ စ ဥပ္ပါဒေ ပဋိဃောသပဒီပမုဒ္ဒါပဋိဗိမ္ဗပ္ပကာရာ ဓမ္မာ နိဒဿနာနိ သိယုံ။ ယထာ ဟိ ပဋိဃောသပဒီပမုဒ္ဒစ္ဆာယာ သဒ္ဒါဒိဟေတုကာ အညတြ အဂန္တွာ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝ ဣဒံ စိတ္တံ။ ဧတ္ထ စ **သန္တာနဗန္ဓတော နတ္ထိ၊ ဧကတာ နာပိ နာနတာ။** ယဒိ ဟိ သန္တာနဗန္ဓေ သတိ ဧကန္တမေကတာ ဘဝေယျ၊ န ခီရတော ဒဓိ သမ္ဘူတံ သိယာ။ အထာပိ ဧကန္တနာနတာ ဘဝေယျ၊ န ခီရဿာဓီနော ဒဓိ သိယာ။ ဧသ နယော သဗ္ဗဟေတုဟေတုသမုပ္ပန္နေသု။ ဧဝဉ္စ သတိ သဗ္ဗလောကဝေါဟာရလောပေါ သိယာ။ သော စ အနိဋ္ဌော၊ တသ္မာ ဧတ္ထ န ဧကန္တမေကတာ ဝါ နာနတာ ဝါ ဥပဂန္တဗ္ဗာတိ။

ဧတ္ထာဟ—နနု ဧဝံ အသင်္ကန္တိပါတုဘာဝေ သတိ ယေ ဣမသ္မိံ မနုဿတ္တဘာဝေ ခန္ဓာ၊ တေသံ နိရုဒ္ဓတ္တာ ဖလပစ္စယဿ စ ကမ္မဿ တတ္ထ အဂမနတော အညဿ အညတော စ တံ ဖလံ သိယာ။ ဥပဘုဉ္ဇကေ စ အသတိ ကဿ တံ ဖလံ သိယာ။ တသ္မာ န သုန္ဒရမိဒံ ဝိဓာနန္တိ။ တတြိဒံ ဝုစ္စတိ—

သန္တာနေ ယံ ဖလံ ဧတံ၊ နာညဿ န စ အညတော။
ဗီဇာနံ အဘိသင်္ခါရော၊ ဧတဿတ္ထဿ သာဓကော။

ဧကသန္တာနသ္မိဉှိ ဖလမုပ္ပဇ္ဇမာနံ တတ္ထ ဧကန္တံ ဧကတ္တနာနတ္တာနံ ပဋိသိဒ္ဓတ္တာ အညဿာတိ ဝါ အညတောတိ ဝါ န ဟောတိ။ ဧတဿ စ ပနတ္ထဿ ဗီဇာနံ အဘိသင်္ခါရော သာဓကော။ အမ္ဗဗီဇာဒီနညှိ အဘိသင်္ခါရေသု ကတေသု တဿ ဗီဇဿ သန္တာနေ လဒ္ဓပစ္စယော ကာလန္တရေ ဖလဝိသေသော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော န အညဗီဇာနံ, နာပိ အညာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ န စ တာနိ

bījāni te abhisaṅkhārā vā phalaṭṭhānaṁ pāpuṇanti. Evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ. Vijjāsipposadhādīhi cāpi bālasarīre upayuttehi kālantare vuḍḍhasarīrādīsu phaladehi ayamattho veditabbo.

Yampi vuttaṁ “upabhuñjake ca asati kassa taṁ phalaṁ siyā”ti, tattha

Phalassuppattiyā eva, siddhā bhuñjakasammuti.
Phaluppādena rukkhassa, yathā phalati sammuti.

Yathā hi rukkhasaṅkhātānaṁ dhammānaṁ ekadesabhūtassa rukkhaphalassa uppattiyā eva rukkho phalatīti vā phalitoti vā vuccati, tathā devamanussasaṅkhātānaṁ khandhānaṁ ekadesabhūtassa upabhogasaṅkhātassa sukhadukkhaphalassa uppādeneva devo vā manusso vā upabhuñjatīti vā sukhitoti vā dukkhitoti vā vuccati. Tasmā na ettha aññena upabhuñjakena nāma koci attho atthīti.

Yopi vadeyya “evaṁ santepi ete saṅkhārā vijjamānā vā phalassa paccayā siyuṁ avijjamānā vā. Yadi ca vijjamānā, pavattikkhaṇeyeva nesaṁ vipākena bhavitabbaṁ. Atha avijjamānā, pavattito pubbe ca pacchā ca niccaṁ phalāvahā siyun”ti. So evaṁ vattabbo—

Katattā paccayā ete, na ca niccaṁ phalāvahā.
Pāṭibhogādikaṁ tattha, veditabbaṁ nidassanaṁ.

Katattā eva hi saṅkhārā attano phalassa paccayā honti, na vijjamānattā vā avijjamānattā vā. Yathāha “kāmāvacarassa kusalassa kammassa katattā upacitattā vipākaṁ cakkhuviññāṇaṁ uppannaṁ hotī”ti[1] ādi. Yathārahassa attano phalassa ca paccayā hutvā na puna phalāvahā honti vipakkavipākattā. Etassa catthassa vibhāvane idaṁ pāṭibhogādikaṁ nidassanaṁ veditabbaṁ.

Yathā hi loke yo kassaci atthassa niyyātanatthaṁ pāṭibhogo hoti, bhaṇḍaṁ vā kiṇāti, iṇaṁ vā gaṇhāti, tassa taṁkiriyākaraṇamattameva tadatthaniyyātanādimhi paccayo hoti, na kiriyāya vijjamānatā vā avijjamānatā vā. Na ca tadatthaniyyātanādito parampi

1. Abhi 1. 104 piṭṭhe.

ဗီဇာနိ တေ အဘိသင်္ခါရာ ဝါ ဖလဋ္ဌာနံ ပါပုဏန္တိ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပေါသဓာဒီဟိ စာပိ ဗာလသရီရေ ဥပယုတ္တေဟိ ကာလန္တရေ ဝုဍ္ဎသရီရာဒီသု ဖလဒေဟိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယမ္ပိ ဝုတ္တံ “ဥပဘုဉ္ဇကေ စ အသတိ ကဿ တံ ဖလံ သိယာ”တိ၊ တတ္ထ

ဖလဿုပ္ပတ္တိယာ ဧဝ၊ သိဒ္ဓါ ဘုဉ္ဇကသမ္မုတိ။
ဖလုပ္ပါဒေန ရုက္ခဿ၊ ယထာ ဖလတိ သမ္မုတိ။

ယထာ ဟိ ရုက္ခသင်္ခါတာနံ ဓမ္မာနံ ဧကဒေသဘူတဿ ရုက္ခဖလဿ ဥပ္ပတ္တိယာ ဧဝ ရုက္ခော ဖလတီတိ ဝါ ဖလိတောတိ ဝါ ဝုစ္စတိ၊ တထာ ဒေဝမနုဿသင်္ခါတာနံ ခန္ဓာနံ ဧကဒေသဘူတဿ ဥပဘောဂသင်္ခါတဿ သုခဒုက္ခဖလဿ ဥပ္ပါဒေနေဝ ဒေဝေါ ဝါ မနုဿော ဝါ ဥပဘုဉ္ဇတီတိ ဝါ သုခိတောတိ ဝါ ဒုက္ခိတောတိ ဝါ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ န ဧတ္ထ အညေန ဥပဘုဉ္ဇကေန နာမ ကောစိ အတ္ထော အတ္ထီတိ။

ယောပိ ဝဒေယျ “ဧဝံ သန္တေပိ ဧတေ သင်္ခါရာ ဝိဇ္ဇမာနာ ဝါ ဖလဿ ပစ္စယာ သိယုံ အဝိဇ္ဇမာနာ ဝါ။ ယဒိ စ ဝိဇ္ဇမာနာ၊ ပဝတ္တိက္ခဏေယေဝ နေသံ ဝိပါကေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ အထ အဝိဇ္ဇမာနာ၊ ပဝတ္တိတော ပုဗ္ဗေ စ ပစ္ဆာ စ နိစ္စံ ဖလာဝဟာ သိယု”န္တိ။ သော ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗော—

ကတတ္တာ ပစ္စယာ ဧတေ၊ န စ နိစ္စံ ဖလာဝဟာ။
ပါဋိဘောဂါဒိကံ တတ္ထ၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ နိဒဿနံ။

ကတတ္တာ ဧဝ ဟိ သင်္ခါရာ အတ္တနော ဖလဿ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ န ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ ဝါ အဝိဇ္ဇမာနတ္တာ ဝါ။ ယထာဟ “ကာမာဝစရဿ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဝိပါကံ စက္ခုဝိညာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတီ”တိ[၁] အာဒိ။ ယထာရဟဿ အတ္တနော ဖလဿ စ ပစ္စယာ ဟုတွာ န ပုန ဖလာဝဟာ ဟောန္တိ ဝိပက္ကဝိပါကတ္တာ။ ဧတဿ စတ္ထဿ ဝိဘာဝနေ ဣဒံ ပါဋိဘောဂါဒိကံ နိဒဿနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယထာ ဟိ လောကေ ယော ကဿစိ အတ္ထဿ နိယျာတနတ္ထံ ပါဋိဘောဂေါ ဟောတိ၊ ဘဏ္ဍံ ဝါ ကိဏာတိ၊ ဣဏံ ဝါ ဂဏှာတိ၊ တဿ တံကိရိယာကရဏမတ္တမေဝ တဒတ္ထနိယျာတနာဒိမှိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ န ကိရိယာယ ဝိဇ္ဇမာနတာ ဝါ အဝိဇ္ဇမာနတာ ဝါ။ န စ တဒတ္ထနိယျာတနာဒိတော ပရမ္ပိ

၁-အဘိ ၁–၁၀၄–ပိဋ္ဌေ။

dhārakova hoti. Kasmā? Niyyātanādīnaṁ katattā. Evaṁ katattāva saṅkhārāpi attano phalassa paccayā honti, na ca yathārataṁ phaladānato parampi phalāvahā hontīti. Ettāvatā missāmissavasena dvidhāpi pavattamānassa paṭisandhiviññāṇassa saṅkhārapaccayā pavatti dīpitā hoti.

Idāni sabbesvetesu bāttiṁsaviññāṇesu sammohavighātatthaṁ

> Paṭisandhipavattīnaṁ, vasenete bhavādisu.
> Vijānitabbā saṅkhārā, yathā yesañca paccayā.

Tattha tayo bhavā, catasso yoniyo, pañca gatiyo, satta viññāṇaṭṭhitiyo, nava sattāvāsāti ete bhavādayo nāma. Etesu bhavādīsu paṭisandhiyaṁ pavatte ca ete yesaṁ vipākaviññāṇānaṁ paccayā, yathā ca paccayā honti, tathā vijānitabbāti attho.

Tattha puññābhisaṅkhāre tāva kāmāvacara-aṭṭhacetanābhedo puññābhisaṅkhāro avisesena kāmabhave sugatiyaṁ navanna vipākaviññāṇānaṁ paṭisandhiyaṁ nānākkhaṇikakammapaccayena ceva upanissayapaccayena cāti dvidhā paccayo. Rūpāvacarapañcakusalacetanābhedo puññābhisaṅkhāro rūpabhave paṭisandhiyaṁ eva pañcannaṁ. Vuttappabhedakāmāvacaro pana kāmabhave sugatiyaṁ upekkhāsahagatāhetukamanoviññāṇadhātuvajjānaṁ sattannaṁ parittavipākaviññāṇānaṁ vuttanayeneva dvidhā paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Sveva rūpabhave pañcannaṁ vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Kāmabhave pana duggatiyaṁ aṭṭhannampi parittavipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ.

Tattha niraye Mahāmoggallānattherassa narakacārikādīsu iṭṭhārammaṇasamāyoge so paccayo hoti. Tiracchānesu pana nāgasupaṇṇapetamahiddhikesu ca iṭṭhārammaṇaṁ labbhatiyeva. Sveva kāmabhave sugatiyaṁ soḷasannampi kusalavipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte ca paṭisandhiyañca. Avisesena puññābhisaṅkhāro rūpabhave dasannaṁ vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte ca paṭisandhiyañca.

Dvādasākusalacetanābhedo apuññābhisaṅkhāro kāmabhave duggatiyaṁ ekassa viññāṇassa tatheva paccayo paṭisandhiyaṁ, no pavatte. Channaṁ pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Sattannampi akusalavipākaviññāṇānaṁ pavatte ca

ဓာရကောဝ ဟောတိ။ ကသ္မာ? နိယျာတနာဒီနံ ကတတ္တာ။ ဧဝံ ကတတ္တာဝ သင်္ခါရာပိ အတ္တနော ဖလဿ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ န စ ယထာရတံ ဖလဒါနတော ပရမ္ပိ ဖလာဝဟာ ဟောန္တီတိ။ ဧတ္တာဝတာ မိဿာမိဿဝသေန ဒွိဓာပိ ပဝတ္တမာနဿ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဿ သင်္ခါရပစ္စယာ ပဝတ္တိ ဒီပိတာ ဟောတိ။

ဣဒါနိ သဗ္ဗေသွေတေသု ဗာတ္တိံသဝိညာဏေသု သမ္မောဟဝိဃာတတ္ထံ

> ပဋိသန္ဓိပဝတ္တီနံ၊ ဝသေနေတေ ဘဝါဒိသု။
> ဝိဇာနိတဗ္ဗာ သင်္ခါရာ၊ ယထာ ယေသဉ္စ ပစ္စယာ။

တတ္ထ တယော ဘဝါ၊ စတဿော ယောနိယော၊ ပဉ္စ ဂတိယော၊ သတ္တ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယော၊ နဝ သတ္တာဝါသာတိ ဧတေ ဘဝါဒယော နာမ။ ဧတေသု ဘဝါဒီသု ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ ဧတေ ယေသံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ ပစ္စယာ၊ ယထာ စ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဝိဇာနိတဗ္ဗာတိ အတ္ထော။

တတ္ထ ပုညာဘိသင်္ခါရေ တာဝ ကာမာဝစရအဋ္ဌစေတနာဘေဒေါ ပုညာဘိသင်္ခါရော အဝိသေသေန ကာမဘဝေ သုဂတိယံ နဝန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ ပဋိသန္ဓိယံ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန စေဝ ဥပနိဿယပစ္စယေန စာတိ ဒွိဓာ ပစ္စယော။ ရူပါဝစရပဉ္စကုသလစေတနာဘေဒေါ ပုညာဘိသင်္ခါရော ရူပဘဝေ ပဋိသန္ဓိယံ ဧဝ ပဉ္စန္နံ။ ဝုတ္တပ္ပဘေဒကာမာဝစရော ပန ကာမဘဝေ သုဂတိယံ ဥပေက္ခာသဟဂတာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုဝဇ္ဇာနံ သတ္တန္နံ ပရိတ္တဝိပါကဝိညာဏာနံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒွိဓာ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ သွေဝ ရူပဘဝေ ပဉ္စန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ ကာမဘဝေ ပန ဒုဂ္ဂတိယံ အဋ္ဌန္နမ္ပိ ပရိတ္တဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။

တတ္ထ နိရယေ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ နရကစာရိကာဒီသု ဣဋ္ဌာရမ္မဏသမာယောဂေ သော ပစ္စယော ဟောတိ။ တိရစ္ဆာနေသု ပန နာဂသုပဏ္ဏပေတမဟိဒ္ဓိကေသု စ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ လဗ္ဘတိယေဝ။ သွေဝ ကာမဘဝေ သုဂတိယံ သောဠသန္နမ္ပိ ကုသလဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ စ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ။ အဝိသေသေန ပုညာဘိသင်္ခါရော ရူပဘဝေ ဒသန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ စ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ။

ဒွါဒသာကုသလစေတနာဘေဒေါ အပုညာဘိသင်္ခါရော ကာမဘဝေ ဒုဂ္ဂတိယံ ဧကဿ ဝိညာဏဿ တထေဝ ပစ္စယော ပဋိသန္ဓိယံ၊ နော ပဝတ္တေ။ ဆန္နံ ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ သတ္တန္နမ္ပိ အကုသလဝိပါကဝိညာဏာနံ ပဝတ္တေ စ

paṭisandhiyañca. Kāmabhave pana sugatiyaṁ tesaṁyeva sattannaṁ tatheva paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Rūpabhave catunnaṁ vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. So ca kho kāmāvacare aniṭṭharūpadassanasaddasavanavasena. Brahmaloke pana aniṭṭhā rūpādayo nāma natthi, tathā kāmāvacaradevalokepi.

Āneñjābhisaṅkhāro arūpabhave catunnaṁ vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte ca paṭisandhiyañca.

Kāmāvacarakusalākusalato pana sabbasaṅgāhikanayena vīsaticetanābhedopi kāyasaṅkhāro kāmabhave dasannaṁ vipākaviññāṇānaṁ paṭisandhiyaṁ nānākkhaṇikakammapaccayena ceva upanissayapaccayena cāti dvidhā paccayo. Sveva kāmabhave terasannaṁ, rūpabhave navannaṁ vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Sveva kāmabhave tevīsatiyā vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte ca paṭisandhiyañca. Vacīsaṅkhārepi eseva nayo.

Aṭṭhavīsati-ekūnatiṁsacetanābhedopi pana cittasaṅkhāro tīsu bhavesu ekūnavīsatiyā vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo paṭisandhiyaṁ, no pavatte. Sveva dvīsu bhavesu heṭṭhāvuttānaṁ terasannañca navannañcāti dvāvīsatiyā vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Tīsu pana tavesu dvattiṁsāyapi vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo pavatte ceva paṭisandhiyañca. Evaṁ tāva bhavesu paṭisandhipavattīnaṁ vasena te saṅkhārā yesaṁ paccayā, yathā ca paccayā honti, tathā vijānitabbā. Eteneva nayena yoni-ādīsupi veditabbā.

Tatridaṁ ādito paṭṭhāya mukhamattappakāsanaṁ imesu hi saṅkhāresu yasmā puññābhisaṅkhārā tāva dvīsu bhavesu paṭisandhiṁ datvā sabbaṁ attano vipākaṁ janeti, tathā aṇḍajādīsu catūsu yonīsu, devamanussasaṅkhātāsu dvīsu gatīsu, nānattakāyanānattasaññīnānattakāya-ekattasaññī-ekattakāyanānattasaññī-ekattakāya-ekatta-saññīsaṅkhātāsu manussānañceva paṭhamadutiyatatiyajjhānabhūmīnañca vasena catūsu viññāṇaṭṭhitīsu. Asaññasattāvāse panesa rūpamattamevābhisaṅkharotīti catūsuyeva sattāvāsesu ca paṭisandhiṁ datvā sabbaṁ attano vipākaṁ janeti. Tasmā

ပဋိသန္ဓိယဉ္စ။ ကာမဘဝေ ပန သုဂတိယံ တေသံယေဝ သတ္တန္နံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ ရူပဘဝေ စတုန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ သော စ ခေါ ကာမာဝစရေ အနိဋ္ဌရူပဒဿနသဒ္ဒသဝနဝသေန။ ဗြဟ္မလောကေ ပန အနိဋ္ဌာ ရူပါဒယော နာမ နတ္ထိ၊ တထာ ကာမာဝစရဒေဝလောကေပိ။

အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော အရူပဘဝေ စတုန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ စ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ။

ကာမာဝစရကုသလာကုသလတော ပန သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကနယေန ဝီသတိစေတနာဘေဒေါပိ ကာယသင်္ခါရော ကာမဘဝေ ဒသန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ ပဋိသန္ဓိယံ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန စေဝ ဥပနိဿယပစ္စယေန စာတိ ဒွိဓာ ပစ္စယော။ သွေဝ ကာမဘဝေ တေရသန္နံ, ရူပဘဝေ နဝန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ သွေဝ ကာမဘဝေ တေဝီသတိယာ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ စ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ။ ဝစီသင်္ခါရေပိ ဧသေဝ နယော။

အဋ္ဌဝီသတိဧကူနတိံသစေတနာဘေဒေါပိ ပန စိတ္တသင်္ခါရော တီသု ဘဝေသု ဧကူနဝီသတိယာ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဋိသန္ဓိယံ၊ နော ပဝတ္တေ။ သွေဝ ဒွီသု ဘဝေသု ဟေဋ္ဌာဝုတ္တာနံ တေရသန္နဉ္စ နဝန္နဉ္စာတိ ဒွါဝီသတိယာ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ တီသု ပန ဘဝေသု ဒွတ္တိံသာယပိ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဝတ္တေ စေဝ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ။ ဧဝံ တာဝ ဘဝေသု ပဋိသန္ဓိပဝတ္တီနံ ဝသေန တေ သင်္ခါရာ ယေသံ ပစ္စယာ၊ ယထာ စ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဝိဇာနိတဗ္ဗာ။ ဧတေနေဝ နယေန ယောနိအာဒီသုပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတြိဒံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ မုခမတ္တပ္ပကာသနံ—ဣမေသု ဟိ သင်္ခါရေသု ယသ္မာ ပုညာဘိသင်္ခါရာ တာဝ ဒွီသု ဘဝေသု ပဋိသန္ဓိံ ဒတွာ သဗ္ဗံ အတ္တနော ဝိပါကံ ဇနေတိ၊ တထာ အဏ္ဍဇာဒီသု စတူသု ယောနီသု၊ ဒေဝမနုဿသင်္ခါတာသု ဒွီသု ဂတီသု၊ နာနတ္တကာယနာနတ္တသညီနာနတ္တကာယဧကတ္တသညီဧကတ္တကာယနာနတ္တသညီဧကတ္တကာယဧကတ္တသညီသင်္ခါတာသု မနုဿာနဉ္စေဝ ပဌမဒုတိယတတိယဇ္ဈာနဘူမီနဉ္စ ဝသေန စတူသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု။ အသညသတ္တာဝါသေ ပနေသ ရူပမတ္တမေဝါဘိသင်္ခရောတီတိ စတူသုယေဝ သတ္တာဝါသေသု စ ပဋိသန္ဓိံ ဒတွာ သဗ္ဗံ အတ္တနော ဝိပါကံ ဇနေတိ။ တသ္မာ

esa etesu dvīsu bhavesu catūsu yonīsu dvīsu gatīsu catūsu viññāṇaṭṭhitīsu catūsu sattāvāsesu ca ekavīsatiyā vipākaviññāṇānaṁ vuttanayeneva paccayo hoti yathāsambhavaṁ paṭisandhiyaṁ pavatte ca.

Apuññābhisaṅkhāro pana yasmā ekasmiṁyeva kāmabhave catūsu yonīsu avasesāsu tīsu gatīsu nānattakāya-ekattasaññīsaṅkhātāya ekissā viññāṇaṭṭhitiyā tādiseyeva ca ekasmiṁ sattāvāse paṭisandhivasena vipaccati, tasmā esa ekasmiṁ bhave catūsu yonīsu tīsu gatīsu ekissā viññāṇaṭṭhitiyā ekamhi ca sattāvāse sattannaṁ vipākaviññāṇānaṁ vuttanayeneva paccayo hoti paṭisandhiyaṁ pavatte ca.

Āneñjābhisaṅkhāro pana yasmā ekasmiṁ arūpabhave, ekissā opapātikayoniyā, ekissā devagatiyā, Ākāsānañcāyatanādīsu tīsu viññāṇaṭṭhitīsu, Ākāsānañcāyatanādīsu ca catūsu sattāvāsesu paṭisandhivasena vipaccati, tasmā esa ekasmiṁyeva bhave ekissā yoniyā ekissā devagatiyā tīsu viññāṇaṭṭhitīsu catūsu sattāvāsesu catunnaṁ viññāṇānaṁ vuttanayeneva paccayo hoti paṭisandhiyaṁ pavatte ca.

Kāyasaṅkhāropi yasmā ekasmiṁ kāmabhave catūsu yonīsu pañcasu gatīsu dvīsu viññāṇaṭṭhitīsu dvīsu sattāvāsesu paṭisandhiṁ datvā sabbaṁ attano vipākaṁ janeti, tasmā esa ekasmiṁ bhave catūsu yonīsu pañcasu gatīsu dvīsu viññāṇaṭṭhitīsu dvīsu ca sattāvāsesu tevīsatiyā vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo paṭisandhiyaṁ pavatte ca. Vacīsaṅkhārepi eseva nayo.

Cittasaṅkhāro pana yasmā ekaṁ sattāvāsaṁ ṭhapetvā na katthaci na vipaccati, tasmā esa tīsu bhavesu catūsu yonīsu pañcasu gatīsu sattasu viññāṇaṭṭhitīsu aṭṭhasu sattāvāsesu yathāyogaṁ dvattiṁsāya vipākaviññāṇānaṁ tatheva paccayo paṭisandhiyaṁ pavatte ca. Aviññāṇake pana sattāvāse saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ natthi.

Api ca puññābhisaṅkhāro asaññasattesu kaṭattārūpānaṁ nānākkhaṇikakammapaccayena paccayoti. Evaṁ

ဧသ ဧတေသု ဒွီသု ဘဝေသု စတူသု ယောနီသု ဒွီသု ဂတီသု စတူသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု စတူသု သတ္တာဝါသေသု စ ဧကဝီသတိယာ ဝိပါကဝိညာဏာနံ ဝုတ္တနယေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ ယထာသမ္ဘဝံ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ။

အပုညာဘိသင်္ခါရော ပန ယသ္မာ ဧကသ္မိံယေဝ ကာမဘဝေ စတူသု ယောနီသု အဝသေသာသု တီသု ဂတီသု နာနတ္တကာယဧကတ္တသညီသင်္ခါတာယ ဧကိဿာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ တာဒိသေယေဝ စ ဧကသ္မိံ သတ္တာဝါသေ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပစ္စတိ၊ တသ္မာ ဧသ ဧကသ္မိံ ဘဝေ စတူသု ယောနီသု တီသု ဂတီသု ဧကိဿာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ ဧကမှိ စ သတ္တာဝါသေ သတ္တန္နံ ဝိပါကဝိညာဏာနံ ဝုတ္တနယေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ။

အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော ပန ယသ္မာ ဧကသ္မိံ အရူပဘဝေ, ဧကိဿာ ဩပပါတိကယောနိယာ, ဧကိဿာ ဒေဝဂတိယာ, အာကာသာနဉ္စာယတနာဒီသု တီသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု, အာကာသာနဉ္စာယတနာဒီသု စ စတူသု သတ္တာဝါသေသု ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပစ္စတိ၊ တသ္မာ ဧသ ဧကသ္မိံယေဝ ဘဝေ ဧကိဿာ ယောနိယာ ဧကိဿာ ဒေဝဂတိယာ တီသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု စတူသု သတ္တာဝါသေသု စတုန္နံ ဝိညာဏာနံ ဝုတ္တနယေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ။

ကာယသင်္ခါရောပိ ယသ္မာ ဧကသ္မိံ ကာမဘဝေ စတူသု ယောနီသု ပဉ္စသု ဂတီသု ဒွီသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု ဒွီသု သတ္တာဝါသေသု ပဋိသန္ဓိံ ဒတွာ သဗ္ဗံ အတ္တနော ဝိပါကံ ဇနေတိ၊ တသ္မာ ဧသ ဧကသ္မိံ ဘဝေ စတူသု ယောနီသု ပဉ္စသု ဂတီသု ဒွီသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု ဒွီသု စ သတ္တာဝါသေသု တေဝီသတိယာ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ။ ဝစီသင်္ခါရေပိ ဧသေဝ နယော။

စိတ္တသင်္ခါရော ပန ယသ္မာ ဧကံ သတ္တာဝါသံ ဌပေတွာ န ကတ္ထစိ န ဝိပစ္စတိ၊ တသ္မာ ဧသ တီသု ဘဝေသု စတူသု ယောနီသု ပဉ္စသု ဂတီသု သတ္တသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု အဋ္ဌသု သတ္တာဝါသေသု ယထာယောဂံ ဒွတ္တိံသာယ ဝိပါကဝိညာဏာနံ တထေဝ ပစ္စယော ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ။ အဝိညာဏကေ ပန သတ္တာဝါသေ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏံ နတ္ထိ။

အပိစ ပုညာဘိသင်္ခါရော အသညသတ္တေသု ကဋတ္တာရူပါနံ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ ဧဝံ—

Paṭisandhipavattīnaṁ, vasenete bhavādisu.
Vijānitabbā saṅkhārā, yathā yesañca paccayāti.

Saṅkhārapaccayā viññāṇapadaniddeso.

Nāmarūpapadaniddesa

228. Viññāṇapaccayā nāmarūpaniddese—

Desanābhedato sabba-bhavādīsu pavattito.
Saṅgahā paccayanayā, viññātabbo vinicchayo.

Desanābhedatoti "tattha katamaṁ rūpaṁ, cattāro ca mahābhūtā catunnañca mahābhūtānaṁ upādāyarūpan"ti[1] evaṁ tāva suttante ca idha ca rūpapadassa abhedato ekasadisā desanā katā, nāmapadassa pana bhedato.

Suttantasmiñhi "tattha katamaṁ nāmaṁ, vedanā saññā cetanā phasso manasikāro"ti[1] vuttaṁ. Idha "vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho"ti. Tattha hi yampi cakkhuviññāṇapaccayā nāmaṁ uppajjati, uppannañca cittassa ṭhiti arūpīnaṁ dhammānaṁ āyūti evaṁ aññadhammasannissayena aggahetabbato pākaṭaṁ, taṁ dassento cetanāphassamanasikāravasena saṅkhārakkhandhaṁ tidhā bhinditvā dvīhi khandhehi saddhiṁ desesi. Idha pana tattha vuttañca avuttañca sabbaṁ nāmaṁ saṅgaṇhanto "tayo khandhā vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho"ti āha.

Kiṁ pana ime tayo khandhāva nāmaṁ, viññāṇaṁ nāmaṁ na hotīti. No na hoti. Tasmiṁ pana viññāṇe gayhamāne nāmaviññāṇassa ca paccayaviññāṇassa cāti dvinnaṁ viññāṇānaṁ sahabhāvo āpajjati. Tasmā viññāṇaṁ paccayaṭṭhāne ṭhapetvā paccayanibbattaṁ nāmaṁ dassetuṁ tayova khandhā vuttāti. Evaṁ tāva desaṅbhedato viññātabbo vinicchayo.

Sabbabhavādīsu pavattitoti ettha pana nāmaṁ ekaṁ sattāvāsaṁ ṭhapetvā sabbabhavayonigativiññāṇaṭṭhitisesasattāvāsesu pavattati.

---

1. Saṁ 1. 245; Ma 1. 65, 66 piṭṭhesu.

ပဋိသန္ဓိပဝတ္တီနံ၊ ဝသေနေတေ ဘဝါဒိသု။
ဝိဇာနိတဗ္ဗာ သင်္ခါရာ၊ ယထာ ယေသဉ္စ ပစ္စယာတိ။

သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏပဒနိဒ္ဒေသော။

နာမရူပပဒနိဒ္ဒေသ

၂၂၈။ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပနိဒ္ဒေသေ—

ဒေသနာဘေဒတော သဗ္ဗ-ဘဝါဒီသု ပဝတ္တိတော။
သင်္ဂဟာ ပစ္စယနယာ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဒေသနာဘေဒတောတိ “တတ္ထ ကတမံ ရူပံ၊ စတ္တာရော စ မဟာဘူတာ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပ”န္တိ[၁] ဧဝံ တာဝ သုတ္တန္တေ စ ဣဓ စ ရူပပဒဿ အဘေဒတော ဧကသဒိသာ ဒေသနာ ကတာ၊ နာမပဒဿ ပန ဘေဒတော။

သုတ္တန္တသ္မိဉှိ “တတ္ထ ကတမံ နာမံ၊ ဝေဒနာ သညာ စေတနာ ဖဿော မနသိကာရော”တိ[၁] ဝုတ္တံ။ ဣဓ “ဝေဒနာက္ခန္ဓော သညာက္ခန္ဓော သင်္ခါရက္ခန္ဓော”တိ။ တတ္ထ ဟိ ယမ္ပိ စက္ခုဝိညာဏပစ္စယာ နာမံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နဉ္စ စိတ္တဿ ဌိတိ အရူပီနံ ဓမ္မာနံ အာယူတိ ဧဝံ အညဓမ္မသန္နိဿယေန အဂ္ဂဟေတဗ္ဗတော ပါကဋံ၊ တံ ဒဿေန္တော စေတနာဖဿမနသိကာရဝသေန သင်္ခါရက္ခန္ဓံ တိဓာ ဘိန္ဒိတွာ ဒွီဟိ ခန္ဓေဟိ သဒ္ဓိံ ဒေသေသိ။ ဣဓ ပန တတ္ထ ဝုတ္တဉ္စ အဝုတ္တဉ္စ သဗ္ဗံ နာမံ သင်္ဂဏှန္တော “တယော ခန္ဓာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော သညာက္ခန္ဓော သင်္ခါရက္ခန္ဓော”တိ အာဟ။

ကိံ ပန ဣမေ တယော ခန္ဓာဝ နာမံ၊ ဝိညာဏံ နာမံ နာမ န ဟောတီတိ။ နော န ဟောတိ။ တသ္မိံ ပန ဝိညာဏေ ဂယှမာနေ နာမဝိညာဏဿ စ ပစ္စယဝိညာဏဿ စာတိ ဒွိန္နံ ဝိညာဏာနံ သဟဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ ဝိညာဏံ ပစ္စယဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ ပစ္စယနိဗ္ဗတ္တံ နာမံ ဒဿေတုံ တယောဝ ခန္ဓာ ဝုတ္တာတိ။ ဧဝံ တာဝ ဒေသနာဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

သဗ္ဗဘဝါဒီသု ပဝတ္တိတောတိ ဧတ္ထ ပန နာမံ ဧကံ သတ္တာဝါသံ ဌပေတွာ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသေသသတ္တာဝါသေသု ပဝတ္တတိ။

၁-သံ ၁-၂၄၅၊ မ ၁-၆၅-၆၆-ပိဋ္ဌေသု။

rūpaṁ dvīsu bhavesu catūsu yonīsu pañcasu gatīsu purimāsu catūsu viññāṇaṭṭhitīsu pañcasu ca sattāvāsesu pavattati. Evaṁ pavattamāne cetasmiṁ nāmarūpe yasmā abhāvakagabbhaseyyakānaṁ aṇḍajānañca paṭisandhikkhaṇe vatthukāyavasena rūpato dve santatisīsāni tayo ca arūpino khandhā pātubhavanti, tasmā tesaṁ vitthārena rūparūpato vīsati dhammā tayo ca arūpino khandhāti ete tevīsati dhammā viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbā. Aggahitaggahaṇena pana ekasantatisīsato nava rūpadhamme apanetvā cuddasa, sabhāvakānaṁ bhāvadasakaṁ pakkhipitvā tettiṁsa. Tesampi aggahitaggahaṇena santatisīsadvayato aṭṭhārasa rūpadhamme apanetvā pannarasa.

Yasmā ca opapātikasattesu brahmakāyikādīnaṁ paṭisandhikkhaṇe cakkhusotavatthudasakānaṁ jīvitindriyanavakassa ca vasena rūparūpato cattāri santatisīsāni tayo ca arūpino khandhā pātubhavanti, tasmā tesaṁ vitthārena rūparūpato ekūnacattālīsa dhammā tayo ca arūpino khandhāti ete dvācattālīsa dhammā viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbā. Aggahitaggahaṇena pana santatisīsattayato sattavīsati dhamme apanetvā pannarasa.

Kāmabhave pana yasmā sesa-opapātikānaṁ saṁsedajānaṁ vā sabhāvakaparipuṇṇāyatanānaṁ paṭisandhikkhaṇe rūparūpato sattasantatisīsāni tayo ca arūpino khandhā pātubhavanti, tasmā tesaṁ vitthārena rūparūpato sattati dhammā tayo ca arūpino khandhāti ete tesattati dhammā viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbā. Aggahitaggahaṇena pana santatisīsachakkato catupaññāsa dhamme apanetvā ekūnavīsati. Esa ukkaṁsato. Avakaṁsena pana taṁtaṁrūpasantatisīsavikalānaṁ tassa tassa vasena hāpetvā hāpetvā saṅkhepato ca vitthārato ca paṭisandhiviññāṇapaccayā nāmarūpasaṅkhātā veditabbā. Arūpīnaṁ pana tayova arūpino khandhā, asaññīnaṁ rūpato jīvitindriyanavakamevāti esa tāva paṭisandhiyaṁ nayo.

Pavatte pana sabbattha rūpappavattidese paṭisandhicittassa ṭhitikkhaṇe paṭisandhicittena saha pavatta-ututo utusamuṭṭhānaṁ suddhaṭṭhakaṁ pātubhavati. Paṭisandhicittaṁ pana rūpaṁ na samuṭṭhāpeti. Tañhi yathā papāte patitapuriso

ရူပံ ဒွီသု ဘဝေသု စတူသု ယောနီသု ပဉ္စသု ဂတီသု ပုရိမာသု စတူသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု ပဉ္စသု စ သတ္တာဝါသေသု ပဝတ္တတိ။ ဧဝံ ပဝတ္တမာနေ စေတသ္မိံ နာမရူပေ ယသ္မာ အဘာဝကဂဗ္ဘသေယျကာနံ အဏ္ဍဇာနဉ္စ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝတ္ထုကာယဝသေန ရူပတော ဒွေ သန္တတိသီသာနိ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝိတ္ထာရေန ရူပရူပတော ဝီသတိ ဓမ္မာ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ တေဝီသတိ ဓမ္မာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ပန ဧကသန္တတိသီသတော နဝ ရူပဓမ္မေ အပနေတွာ စုဒ္ဒသ၊ သဘာဝကာနံ ဘာဝဒသကံ ပက္ခိပိတွာ တေတ္တိံသ။ တေသမ္ပိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန သန္တတိသီသဒွယတော အဋ္ဌာရသ ရူပဓမ္မေ အပနေတွာ ပန္နရသ။

ယသ္မာ စ ဩပပါတိကသတ္တေသု ဗြဟ္မကာယိကာဒီနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စက္ခုသောတဝတ္ထုဒသကာနံ ဇီဝိတိန္ဒြိယနဝကဿ စ ဝသေန ရူပရူပတော စတ္တာရိ သန္တတိသီသာနိ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝိတ္ထာရေန ရူပရူပတော ဧကူနစတ္တာလီသ ဓမ္မာ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ ဒွါစတ္တာလီသ ဓမ္မာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ပန သန္တတိသီသတ္တယတော သတ္တဝီသတိ ဓမ္မေ အပနေတွာ ပန္နရသ။

ကာမဘဝေ ပန ယသ္မာ သေသဩပပါတိကာနံ သံသေဒဇာနံ ဝါ သဘာဝကပရိပုဏ္ဏာယတနာနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ရူပရူပတော သတ္တသန္တတိသီသာနိ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝိတ္ထာရေန ရူပရူပတော သတ္တတိ ဓမ္မာ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ တေသတ္တတိ ဓမ္မာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ပန သန္တတိသီသဆက္ကတော စတုပညာသ ဓမ္မေ အပနေတွာ ဧကူနဝီသတိ။ ဧသ ဥက္ကံသတော။ အဝကံသေန ပန တံတံရူပသန္တတိသီသဝိကလာနံ တဿ တဿ ဝသေန ဟာပေတွာ ဟာပေတွာ သင်္ခေပတော စ ဝိတ္ထာရတော စ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပသင်္ခါတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အရူပီနံ ပန တယောဝ အရူပိနော ခန္ဓာ၊ အသညီနံ ရူပတော ဇီဝိတိန္ဒြိယနဝကမေဝါတိ ဧသ တာဝ ပဋိသန္ဓိယံ နယော။

ပဝတ္တေ ပန သဗ္ဗတ္ထ ရူပပ္ပဝတ္တိဒေသေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ ဌိတိက္ခဏေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေန သဟ ပဝတ္တဥတုတော ဥတုသမုဋ္ဌာနံ သုဒ္ဓဋ္ဌကံ ပါတုဘဝတိ။ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ပန ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေတိ။ တဉှိ ယထာ ပပါတေ ပတိတပုရိသော

parassa paccayo hotuṁ na sakkoti, evaṁ vatthudubbalatāya dubbalattā rūpaṁ samuṭṭhāpetuṁ na sakkoti, paṭisandhicittato pana uddhaṁ paṭhamabhavaṅgato pabhuti cittasamuṭṭhānakaṁ suddhaṭṭhakaṁ. Saddapātubhāvakāle paṭisandhikkhaṇato uddhaṁ pavatta-ututo ceva cittato ca saddanavakaṁ. Ye pana kabaḷīkārāhārupajīvino gabbhaseyyakasattā, tesaṁ

“Yañcassa bhuñjatī mātā, annaṁ pānañca bhojanaṁ.
Tena so tattha yāpeti, mātukucchigato naro”ti[1].

Vacanato mātarā ajjhoharitāhārena anugate sarīre opapātikānaṁ sabbapaṭhamaṁ attano mukhagataṁ kheḷaṁ ajjhoharaṇakāle āhārasamuṭṭhānaṁ suddhaṭṭhakanti idaṁ āhārasamuṭṭhānassa suddhaṭṭhakassa utucittasamuṭṭhānānañca ukkaṁsato dvinnaṁ navakānaṁ vasena chabbīsatividhaṁ, pubbe ekekacittakkhaṇe tikkhattuṁ uppajjamānaṁ vuttaṁ kammasamuṭṭhānaṁ sattatividhanti channavutividhaṁ rūpaṁ tayo ca arūpino khandhāti samāsato navanavuti dhammā. Yasmā vāsaddo aniyato kadācideva pātubhāvato. Tasmā duvidhampi taṁ apanetvā ime sattanavuti dhammā yathāsambhavaṁ sabbasattānaṁ viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbā. Tesañhi suttānampi pamattānampi carantānampi khādantānampi pivantānampi divā ca rattiñca ete viññāṇapaccayā pavattanti. Tañca nesaṁ viññāṇapaccayabhāvaṁ parato vaṇṇayissāma.

Yaṁ panetamettha kammajarūpaṁ, taṁ bhavayonigativiññāṇaṭṭhitisattāvāsesu sabbapaṭhamaṁ patiṭṭhantampi tisamuṭṭhānikarūpena anupatthaddhaṁ na sakkoti saṇṭhātuṁ, nāpi tisamuṭṭhānikaṁ tena anupatthaddhaṁ. Atha kho vātabbhāhatāpi catuddisavavatthāpitā naḷalāpiyo viya[2] ūmivegabbhāhatāpi mahāsamudde katthaci laddhapatiṭṭhā bhinnavāhanikā viya ca aññamaññupatthaddhānevetāni apatamānāni saṇṭhahitvā[3] ekampi vassaṁ dvepi vassāni -pa- vassasatampi yāva tesaṁ sattānaṁ āyukkhayo vā puññakkhayo vā, tāva pavattantīti evaṁ sabbabhavādīsu pavattitopettha viññātabbo vinicchayo.

1. Saṁ 1. 208 piṭṭhe. 2. Naḷakalāpādayo viya (Syā) 3. Saṅgahitvā (Sī)

ပရဿ ပစ္စယော ဟောတုံ န သက္ကောတိ၊ ဧဝံ ဝတ္ထုဒုဗ္ဗလတာယ ဒုဗ္ဗလတ္တာ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတုံ န သက္ကောတိ၊ ပဋိသန္ဓိစိတ္တတော ပန ဥဒ္ဓံ ပဌမဘဝင်္ဂတော ပဘုတိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနကံ သုဒ္ဓဋ္ဌကံ။ သဒ္ဒပါတုဘာဝကာလေ ပဋိသန္ဓိက္ခဏတော ဥဒ္ဓံ ပဝတ္တဥတုတော စေဝ စိတ္တတော စ သဒ္ဒနဝကံ။ ယေ ပန ကဗဠီကာရာဟာရူပဇီဝိနော ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တာ၊ တေသံ

“ယဉ္စဿ ဘုဉ္ဇတီ မာတာ၊ အန္နံ ပါနဉ္စ ဘောဇနံ။
တေန သော တတ္ထ ယာပေတိ၊ မာတုကုစ္ဆိဂတော နရော”တိ[၁]။

ဝစနတော မာတရာ အဇ္ဈောဟရိတာဟာရေန အနုဂတေ သရီရေ ဩပပါတိကာနံ သဗ္ဗပဌမံ အတ္တနော မုခဂတံ ခေဠံ အဇ္ဈောဟရဏကာလေ အာဟာရသမုဋ္ဌာနံ သုဒ္ဓဋ္ဌကန္တိ ဣဒံ အာဟာရသမုဋ္ဌာနဿ သုဒ္ဓဋ္ဌကဿ ဥတုစိတ္တသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ဥက္ကံသတော ဒွိန္နံ နဝကာနံ ဝသေန ဆဗ္ဗီသတိဝိဓံ, ပုဗ္ဗေ ဧကေကစိတ္တက္ခဏေ တိက္ခတ္တုံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝုတ္တံ ကမ္မသမုဋ္ဌာနံ သတ္တတိဝိဓန္တိ ဆန္နဝုတိဝိဓံ ရူပံ တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ သမာသတော နဝနဝုတိ ဓမ္မာ။ ယသ္မာ ဝါသဒ္ဒေါ အနိယတော ကဒါစိဒေဝ ပါတုဘာဝတော။ တသ္မာ ဒုဝိဓမ္ပိ တံ အပနေတွာ ဣမေ သတ္တနဝုတိ ဓမ္မာ ယထာသမ္ဘဝံ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေသဉ္ဟိ သုတ္တာနမ္ပိ ပမတ္တာနမ္ပိ စရန္တာနမ္ပိ ခါဒန္တာနမ္ပိ ပိဝန္တာနမ္ပိ ဒိဝါ စ ရတ္တိဉ္စ ဧတေ ဝိညာဏပစ္စယာ ပဝတ္တန္တိ။ တဉ္စ နေသံ ဝိညာဏပစ္စယဘာဝံ ပရတော ဝဏ္ဏယိဿာမ။

ယံ ပနေတမေတ္ထ ကမ္မဇရူပံ၊ တံ ဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု သဗ္ဗပဌမံ ပတိဋ္ဌဟန္တမ္ပိ တိသမုဋ္ဌာနိကရူပေန အနုပတ္ထဒ္ဓံ န သက္ကောတိ သဏ္ဌာတုံ၊ နာပိ တိသမုဋ္ဌာနိကံ တေန အနုပတ္ထဒ္ဓံ။ အထ ခေါ ဝါတဗ္ဘာဟတာပိ စတုဒ္ဒိသဝဝတ္ထာပိတာ နဠကလာပိယော ဝိယ[၂] ဦမိဝေဂဗ္ဘာဟတာပိ မဟာသမုဒ္ဒေ ကတ္ထစိ လဒ္ဓပတိဋ္ဌာ ဘိန္နဝါဟနိကာ ဝိယ စ အညမညုပတ္ထဒ္ဓါနေဝေတာနိ အပတမာနာနိ သဏ္ဌဟိတွာ[၃] ဧကမ္ပိ ဝဿံ ဒွေပိ ဝဿာနိ။ပ။ ဝဿသတမ္ပိ ယာဝ တေသံ သတ္တာနံ အာယုက္ခယော ဝါ ပုညက္ခယော ဝါ၊ တာဝ ပဝတ္တန္တီတိ ဧဝံ သဗ္ဗဘဝါဒီသု ပဝတ္တိတောပေတ္ထ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

၁-သံ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-နဠကလာပါဒယော ဝိယ (သျာ) ၃-သင်္ဂဟိတွာ (သီ)

Saṅgahāti ettha ca yaṁ āruppe pavattipaṭisandhīsu pañcavokārabhave ca pavattiyaṁ viññāṇapaccayā nāmameva, yañca asaññīsu sabbattha pañcavokārabhave ca pavattiyaṁ viññāṇapaccayā rūpameva, yañca pañcavokārabhave sabbattha viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, taṁ sabbaṁ nāmañca rūpañca nāmarūpañca nāmarūpanti evaṁ ekadesasarūpekasesanayena saṅgahetvā viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbaṁ. Asaññīsu viññāṇabhāvā ayuttanti ce. Nāyuttaṁ. Idaṁ hi—

Nāmarūpassa yaṁ hetu, viññāṇaṁ taṁ dvidhā mataṁ.
Vipākamavipākañca, yuttameva yato idaṁ.

Yañhi nāmarūpassa hetu viññāṇaṁ, taṁ vipākāvipākabhedato dvidhā mataṁ. Idañca asaññasattesu kammasamuṭṭhānattā pañcavokārabhave pavatta-abhisaṅkhāraviññāṇapaccayā rūpaṁ, tathā pañcavokāre pavattiyaṁ kusalādicittakkhaṇe kammasamuṭṭhānanti yuttameva idaṁ. Evaṁ saṅgahatopettha viññātabbo vinicchayo.

Paccayanayāti ettha hi—

Nāmassa pākaviññāṇaṁ, navadhā hoti paccayo.
Vatthurūpassa navadhā, sesarūpassa aṭṭhadhā.

Abhisaṅkhāraviññāṇaṁ, hoti rūpassa ekadhā.
Tadaññaṁ pana viññāṇaṁ, tassa tassa yathārahaṁ.

Yañhetaṁ paṭisandhiyaṁ pavattiyaṁ vā vipākasaṅkhātaṁ nāmaṁ, tassa rūpamissassa vā rūpa-amissassa vā paṭisandhikaṁ vā aññaṁ vā vipākaviññāṇaṁ sahajāta-aññamañña nissaya sampayutta vipāka āhāra indriya atthi avigata paccayehi navadhā paccayo hoti. Vatthurūpassa paṭisandhiyaṁ sahajāta-aññamaññanissayavipāka-āhāra-indriyavippayutta-atthi-avigatapaccayehi navadhā paccayo hoti. Ṭhapetvā pana vatthurūpaṁ sesarūpassa imesu navasu aññamaññapaccayaṁ apanetvā sesehi aṭṭhahi paccayehi paccayo hoti. Abhisaṅkhāraviññāṇaṁ pana asaññasattarūpassa vā pañcavokāre vā kammajassa suttantikapariyāyena[1] upanissayavasena ekadhāva paccayo hoti. Avasesaṁ paṭhamabhavaṅgato pabhuti sabbampi viññāṇaṁ tassa tassa nāmarūpassa

1. Suttantikapariyāyato (Syā)

သင်္ဂဟာတိ ဧတ္ထ စ ယံ အာရုပ္ပေ ပဝတ္တိပဋိသန္ဓီသု ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ စ ပဝတ္တိယံ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမမေဝ၊ ယဉ္စ အသညီသု သဗ္ဗတ္ထ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ စ ပဝတ္တိယံ ဝိညာဏပစ္စယာ ရူပမေဝ၊ ယဉ္စ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ သဗ္ဗတ္ထ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ၊ တံ သဗ္ဗံ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပဉ္စ နာမရူပန္တိ ဧဝံ ဧကဒေသသရူပေကသေသနယေန သင်္ဂဟေတွာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အသညီသု ဝိညာဏာဘာဝါ အယုတ္တန္တိ စေ။ နာယုတ္တံ။ ဣဒံ ဟိ —

နာမရူပဿ ယံ ဟေတု၊ ဝိညာဏံ တံ ဒွိဓာ မတံ။
ဝိပါကမဝိပါကဉ္စ၊ ယုတ္တမေဝ ယတော ဣဒံ။

ယဉ္ဟိ နာမရူပဿ ဟေတု ဝိညာဏံ၊ တံ ဝိပါကာဝိပါကဘေဒတော ဒွိဓာ မတံ။ ဣဒဉ္စ အသညသတ္တေသု ကမ္မသမုဋ္ဌာနတ္တာ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဝတ္တ-အဘိသင်္ခါရဝိညာဏပစ္စယာ ရူပံ၊ တထာ ပဉ္စဝေါကာရေ ပဝတ္တိယံ ကုသလာဒိစိတ္တက္ခဏေ ကမ္မသမုဋ္ဌာနန္တိ ယုတ္တမေဝ ဣဒံ။ ဧဝံ သင်္ဂဟတောပေတ္ထ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ပစ္စယနယာတိ ဧတ္ထ ဟိ—

နာမဿ ပါကဝိညာဏံ၊ နဝဓာ ဟောတိ ပစ္စယော။
ဝတ္ထုရူပဿ နဝဓာ၊ သေသရူပဿ အဋ္ဌဓာ။

အဘိသင်္ခါရဝိညာဏံ၊ ဟောတိ ရူပဿ ဧကဓာ။
တဒညံ ပန ဝိညာဏံ၊ တဿ တဿ ယထာရဟံ။

ယဉ္စေတံ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တိယံ ဝါ ဝိပါကသင်္ခါတံ နာမံ၊ တဿ ရူပမိဿဿ ဝါ ရူပအမိဿဿ ဝါ ပဋိသန္ဓိကံ ဝါ အညံ ဝါ ဝိပါကဝိညာဏံ သဟဇာတ-အညမည နိဿယ သမ္ပယုတ္တ ဝိပါက အာဟာရ ဣန္ဒြိယ အတ္ထိ အဝိဂတ ပစ္စယေဟိ နဝဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝတ္ထုရူပဿ ပဋိသန္ဓိယံ သဟဇာတအညမညနိဿယဝိပါကအာဟာရဣန္ဒြိယဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟိ နဝဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဌပေတွာ ပန ဝတ္ထုရူပံ သေသရူပဿ ဣမေသု နဝသု အညမညပစ္စယံ အပနေတွာ သေသေဟိ အဋ္ဌဟိ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိသင်္ခါရဝိညာဏံ ပန အသညသတ္တရူပဿ ဝါ ပဉ္စဝေါကာရေ ဝါ ကမ္မဇဿ သုတ္တန္တိကပရိယာယေန[1] ဥပနိဿယဝသေန ဧကဓာဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ အဝသေသံ ပဌမဘဝင်္ဂတော ပဘုတိ သဗ္ဗမ္ပိ ဝိညာဏံ တဿ တဿ နာမရူပဿ

၁-သုတ္တန္တိကပရိယာယတော (သျာ)

yathārahaṁ paccayo hotīti veditabbaṁ. Vitthārato pana tassa paccayanaye dassiyamāne sabbāpi paṭṭhānakathā vitthāretabbā hotīti na taṁ ārabhāma.

Tattha siyā kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ "paṭisandhināmarūpaṁ viññāṇapaccayā hotī"ti. Suttato yuttito ca. Sutte hi "cittānuparivattino dhammā"ti-ādinā[1] nayena bahudhā vedanādīnaṁ viññāṇapaccayatā siddhā. Yuttito pana—

Cittajena hi rūpena, idha diṭṭhena sijjhati.
Adiṭṭhassāpi rūpassa, viññāṇaṁ paccayo iti.

Citte hi pasanne appasanne vā tadanurūpāni rūpāni uppajjamānāni diṭṭhāni, diṭṭhena ca adiṭṭhassa anumānaṁ hotīti iminā idha diṭṭhena cittajarūpena adiṭṭhassāpi paṭisandhirūpassa viññāṇaṁ paccayo hotīti jānitabbametaṁ. Kammasamuṭṭhānassāpi hi tassa cittasamuṭṭhānasseva viññāṇapaccayatā paṭṭhāne[2] āgatāti. Evaṁ paccayanayatopettha viññātabbo vinicchayo.

Ettha ca "viññāṇapaccayā nāmarūpan"ti bhāsamānena Bhagavatā yasmā upaparikkhamānānaṁ paṇḍitānaṁ paramatthato nāmarūpamattameva pavattamānaṁ dissati, na satto na poso. Tasmā appaṭivattiyaṁ samaṇena vā brāhmaṇena vā devena vā mārena vā brahmunā vā kenaci vā lokasmiṁ anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattitaṁ hotīti.

Viññāṇapaccayā nāmarūpapadaniddeso.

Saḷāyatanapadaniddesa

229. Nāmarūpapaccayā saḷāyatananiddese—

Nāmaṁ khandhattayaṁ rūpaṁ, bhūtavatthādikaṁ mataṁ.
Katekasesaṁ taṁ tassa, tādisasseva paccayo.

1. Abhi 1. 10 piṭṭhe. 2. Abhi 8. 19, 140 piṭṭhādīsu.

ယထာရဟံ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိတ္ထာရတော ပန တဿ ပစ္စယနယေ ဒဿိယမာနေ သဗ္ဗာပိ ပဋ္ဌာနကထာ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာ ဟောတီတိ န တံ အာရဘာမ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ "ပဋိသန္ဓိနာမရူပံ ဝိညာဏပစ္စယာ ဟောတီ"တိ။ သုတ္တတော ယုတ္တိတော စ။ သုတ္တေ ဟိ "စိတ္တာနုပရိဝတ္တိနော ဓမ္မာ"တိအာဒိနာ[၁] နယေန ဗဟုဓာ ဝေဒနာဒီနံ ဝိညာဏပစ္စယတာ သိဒ္ဓါ။ ယုတ္တိတော ပန—

စိတ္တဇေန ဟိ ရူပေန၊ ဣဓ ဒိဋ္ဌေန သိဇ္ဈတိ။
အဒိဋ္ဌဿာပိ ရူပဿ၊ ဝိညာဏံ ပစ္စယော ဣတိ။

စိတ္တေ ဟိ ပသန္နေ အပ္ပသန္နေ ဝါ တဒနုရူပါနိ ရူပါနိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနိ ဒိဋ္ဌာနိ၊ ဒိဋ္ဌေန စ အဒိဋ္ဌဿ အနုမာနံ ဟောတီတိ ဣမိနာ ဣဓ ဒိဋ္ဌေန စိတ္တဇရူပေန အဒိဋ္ဌဿာပိ ပဋိသန္ဓိရူပဿ ဝိညာဏံ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ။ ကမ္မသမုဋ္ဌာနဿာပိ ဟိ တဿ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဿေဝ ဝိညာဏပစ္စယတာ ပဋ္ဌာနေ[၂] အာဂတာတိ။ ဧဝံ ပစ္စယနယတောပေတ္ထ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧတ္ထ စ "ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပ"န္တိ ဘာသမာနေန ဘဂဝတာ ယသ္မာ ဥပပရိက္ခမာနာနံ ပဏ္ဍိတာနံ ပရမတ္ထတော နာမရူပမတ္တမေဝ ပဝတ္တမာနံ ဒိဿတိ၊ န သတ္တော န ပေါသော။ တသ္မာ အပ္ပဋိဝတ္တိယံ သမဏေန ဝါ ဗြာဟ္မဏေန ဝါ ဒေဝေန ဝါ မာရေန ဝါ ဗြဟ္မုနာ ဝါ ကေနစိ ဝါ လောကသ္မိံ အနုတ္တရံ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တိတံ ဟောတီတိ။

ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပပဒနိဒ္ဒေသော။

သဠာယတနပဒနိဒ္ဒေသ

၂၂၉။ နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနနိဒ္ဒေသေ—

နာမံ ခန္ဓတ္တယံ ရူပံ၊ ဘူတဝတ္ထာဒိကံ မတံ။
ကတေကသေသံ တံ တဿ၊ တာဒိသဿေဝ ပစ္စယော။

၁-အဘိ ၁-၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၈-၁၉- ၁၄၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Yañhetaṁ saḷāyatanassa paccayabhūtaṁ nāmarūpaṁ, tattha nāmanti vedanādikkhandhattayaṁ. Rūpaṁ pana sakasantatipariyāpannaṁ niyamato cattāri bhūtāni cha vatthūni jīvitindriyanti evaṁ bhūtavatthādikaṁ matanti veditabbaṁ. Taṁ pana "nāmañca rūpañca nāmarūpañca nāmarūpan"ti evaṁ katekasesaṁ "chaṭṭhāyatanañca saḷāyatanañca saḷāyatanan"ti evaṁ katekasesasseva saḷāyatanassa paccayoti veditabbaṁ. Kasmā? Yasmā āruppe nāmameva paccayo. Tañca chaṭṭhāyatanasseva, na aññassa. "Nāmapaccayā chaṭṭhāyatanan"ti hi abyākatavāre vakkhati. Idha saṅgahitameva hi tattha vibhattanti veditabbaṁ.

Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ "nāmarūpaṁ saḷāyatanassa paccayo"ti. Nāmarūpabhāve bhāvato. Tassa tassa hi nāmassa rūpassa ca bhāve taṁ taṁ āyatanaṁ hoti, na aññathā. Sā panassa tabbhāvabhāvībhāvatā paccayanayasmiññeva āvibhavissati. Tasmā—

> Paṭisandhiyaṁ pavatte vā, hoti yaṁ yassa paccayo.
> Yathā ca paccayo hoti, tathā neyyaṁ vibhāvinā.

Tatr'āyaṁ atthadīpanā—

> Nāmameva hi āruppe, paṭisandhipavattisu.
> Paccayo sattadhā chaṭṭhā, hoti taṁ avakaṁsato.

Kathaṁ? **Paṭisandhiyaṁ** tāva avakaṁsato sahajāta-aññamaññanissayasampayuttavipāka-atthi-avigatapaccayehi sattadhā nāmaṁ chaṭṭhāyatanassa paccayo hoti. Kiñci panettha hetupaccayena, kiñci āhārapaccayenāti evaṁ aññathāpi paccayo hoti. Tassa vasena ukkaṁsāvakaṁso veditabbo.

Pavattepi vipākaṁ vuttanayeneva paccayo hoti. Itaraṁ pana avakaṁsato vuttappakāresu paccayesu vipākapaccayavajjehi chahi paccayo hoti. Kiñci panettha hetupaccayena, kiñci āhārapaccayenāti evaṁ aññathāpi paccayo hoti. Tassa vasena ukkaṁsāvakaṁso veditabbo.

> Aññasmimpi bhave nāmaṁ, tatheva paṭisandhiyaṁ.
> Chaṭṭhassa itaresaṁ taṁ, chahākārehi paccayo.

ယဉ္စေတံ သဠာယတနဿ ပစ္စယဘူတံ နာမရူပံ၊ တတ္ထ နာမန္တိ ဝေဒနာဒိက္ခန္ဓတ္တယံ။ ရူပံ ပန သကသန္တတိပရိယာပန္နံ နိယမတော စတ္တာရိ ဘူတာနိ ဆ ဝတ္ထူနိ ဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ ဧဝံ ဘူတဝတ္ထာဒိကံ မတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တံ ပန “နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပဉ္စ နာမရူပ”န္တိ ဧဝံ ကတေကသေသံ “ဆဠာယတနဉ္စ သဠာယတနဉ္စ သဠာယတန”န္တိ ဧဝံ ကတေကသေသဿေဝ သဠာယတနဿ ပစ္စယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ အာရုပ္ပေ နာမမေဝ ပစ္စယော။ တဉ္စ ဆဋ္ဌာယတနဿေဝ, န အညဿ။ “နာမပစ္စယာ ဆဋ္ဌာယတန”န္တိ ဟိ အဗျာကတဝါရေ ဝက္ခတိ။ ဣဓ သင်္ဂဟိတမေဝ ဟိ တတ္ထ ဝိဘတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ “နာမရူပံ သဠာယတနဿ ပစ္စယော”တိ။ နာမရူပဘာဝေ ဘာဝတော။ တဿ တဿ ဟိ နာမဿ ရူပဿ စ ဘာဝေ တံ တံ အာယတနံ ဟောတိ၊ န အညထာ။ သာ ပနဿ တဗ္ဘာဝဘာဝီဘာဝတာ ပစ္စယနယသ္မိညေဝ အာဝိဘဝိဿတိ။ တသ္မာ—

> ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ ဝါ၊ ဟောတိ ယံ ယဿ ပစ္စယော။
> ယထာ စ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တထာ နေယျံ ဝိဘာဝိနာ။

တတြာယံ အတ္ထဒီပနာ—

> နာမမေဝ ဟိ အာရုပ္ပေ၊ ပဋိသန္ဓိပဝတ္တိသု။
> ပစ္စယော သတ္တဓာ ဆဋ္ဌာ၊ ဟောတိ တံ အဝကံသတော။

ကထံ? **ပဋိသန္ဓိယံ** တာဝ အဝကံသတော သဟဇာတအညမညနိဿယ-သမ္ပယုတ္တဝိပါကအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟိ သတ္တဓာ နာမံ ဆဋ္ဌာယတနဿ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကိဉ္စိ ပနေတ္ထ ဟေတုပစ္စယေန၊ ကိဉ္စိ အာဟာရပစ္စယေနာတိ ဧဝံ အညထာပိ ပစ္စယော ဟောတိ။ တဿ ဝသေန ဥက္ကံသာဝကံသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဝတ္တေပိ ဝိပါကံ ဝုတ္တနယေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဣတရံ ပန အဝကံ-သတော ဝုတ္တပ္ပကာရေသု ပစ္စယေသု ဝိပါကပစ္စယဝဇ္ဇေဟိ ဆဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကိဉ္စိ ပနေတ္ထ ဟေတုပစ္စယေန၊ ကိဉ္စိ အာဟာရပစ္စယေနာတိ ဧဝံ အညထာပိ ပစ္စယော ဟောတိ။ တဿ ဝသေန ဥက္ကံသာဝကံသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

> အညသ္မိမ္ပိ ဘဝေ နာမံ၊ တထေဝ ပဋိသန္ဓိယံ။
> ဆဋ္ဌဿ ဣတရေသံ တံ၊ ဆဟာကာရေဟိ ပစ္စယော။

Āruppato hi aññasmimpi pañcavokārabhave taṁ vipākanāmaṁ hadayavatthuno sahāyaṁ hutvā chaṭṭhassa manāyatanassa yathā āruppe vuttaṁ, tatheva avakaṁsato sattadhā paccayo hoti. Itaresaṁ panetaṁ pañcannaṁ cakkhāyatanādīnaṁ catumahābhūtasahāyaṁ hutvā sahajāta nissayavipākavippayutta-atthi-avigatavasena chahākārehi paccayo hoti. Kiñci panettha hetupaccayena, kiñci āhārapaccayenāti evaṁ aññathāpi paccayo hoti. Tassa vasena ukkaṁsāvakaṁso veditabbo.

Pavattepi tathā hoti, pākaṁ pākassa paccayo.
Apākaṁ avipākassa, chadhā chaṭṭhassa paccayo.

Pavattepi hi pañcavokārabhave yathā paṭisandhiyaṁ, tatheva vipākanāmaṁ vipākassa chaṭṭhāyatanassa avakaṁsato sattadhā paccayo hoti. Avipākaṁ pana avipākassa chaṭṭhassa avakaṁsatova tato vipākapaccayaṁ apanetvā chadhāva paccayo hoti. Vuttanayeneva panettha ukkaṁsāvakaṁso veditabbo.

Tattheva sesapañcannaṁ, vipākaṁ paccayo bhave.
Catudhā avipākampi, evameva pakāsitaṁ.

Tattheva hi pavatte sesānaṁ cakkhāyatanādīnaṁ pañcannaṁ cakkhupasādādivatthukampi itarampi vipākanāmaṁ pacchājātavippayutta-atthi-avigatapaccayehi catudhā paccayo hoti. Yathā ca vipākaṁ, avipākampi evameva pakāsitaṁ. Tasmā kusalādibhedampi tesaṁ catudhā paccayo hotīti veditabbaṁ. Evaṁ tāva nāmameva paṭisandhiyaṁ pavatte vā yassa yassa āyatanassa paccayo hoti, yathā ca hoti, tathā veditabbaṁ.

Rūpaṁ panettha āruppa-bhave bhavati paccayo.
Na ekāyatanassāpi, pañcakkhandhabhave pana.

Rūpato sandhiyaṁ vatthu, chadhā chaṭṭhassa paccayo.
Bhūtāni catudhā honti, pañcannaṁ avisesato.

Rūpato hi paṭisandhiyaṁ vatthurūpaṁ chaṭṭhassa manāyatanassa sahajāta-aññamaññanissaya vippayutta-atthi-avigatapaccayehi chadhā paccayo hoti. Cattāri pana bhūtāni avisesato paṭisandhiyaṁ pavatte ca yaṁ yaṁ

အာရုပ္ပတော ဟိ အညသ္မိမ္ပိ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ တံ ဝိပါကနာမံ ဟဒယဝတ္ထုနော သဟာယံ ဟုတွာ ဆဋ္ဌဿ မနာယတနဿ ယထာ အာရုပ္ပေ ဝုတ္တံ၊ တထေဝ အဝကံသတော သတ္တဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဣတရေသံ ပနေတံ ပဉ္စန္နံ စက္ခာယတနာဒီနံ စတုမဟာဘူတသဟာယံ ဟုတွာ သဟဇာတနိဿယဝိပါကဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဝသေန ဆဟာကာရေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကိဉ္စိ ပနေတ္ထ ဟေတုပစ္စယေန၊ ကိဉ္စိ အာဟာရပစ္စယေနာတိ ဧဝံ အညထာပိ ပစ္စယော ဟောတိ။ တဿ ဝသေန ဥက္ကံသာဝကံသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဝတ္တေပိ တထာ ဟောတိ၊ ပါကံ ပါကဿ ပစ္စယော။
အပါကံ အဝိပါကဿ၊ ဆဓာ ဆဋ္ဌဿ ပစ္စယော။

ပဝတ္တေပိ ဟိ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ယထာ ပဋိသန္ဓိယံ၊ တထေဝ ဝိပါကနာမံ ဝိပါကဿ ဆဋ္ဌာယတနဿ အဝကံသတော သတ္တဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ အဝိပါကံ ပန အဝိပါကဿ ဆဋ္ဌဿ အဝကံသတောဝ တတော ဝိပါကပစ္စယံ အပနေတွာ ဆဓာဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝုတ္တနယေနေဝ ပနေတ္ထ ဥက္ကံသာဝကံသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထေဝ သေသပဉ္စန္နံ၊ ဝိပါကံ ပစ္စယော ဘဝေ။
စတုဓာ အဝိပါကမ္ပိ၊ ဧဝမေဝ ပကာသိတံ။

တတ္ထေဝ ဟိ ပဝတ္တေ သေသာနံ စက္ခာယတနာဒီနံ ပဉ္စန္နံ စက္ခုပ္ပသာဒါဒိဝတ္ထုကမ္ပိ ဣတရမ္ပိ ဝိပါကနာမံ ပစ္ဆာဇာတဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟိ စတုဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ယထာ စ ဝိပါကံ၊ အဝိပါကမ္ပိ ဧဝမေဝ ပကာသိတံ။ တသ္မာ ကုသလာဒိဘေဒမ္ပိ တေသံ စတုဓာ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ တာဝ နာမမေဝ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ ဝါ ယဿ ယဿ အာယတနဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ယထာ စ ဟောတိ၊ တထာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ရူပံ ပနေတ္ထ အာရုပ္ပ-ဘဝေ ဘဝတိ ပစ္စယော။
န ဧကာယတနဿာပိ၊ ပဉ္စက္ခန္ဓဘဝေ ပန။

ရူပတော သန္ဓိယံ ဝတ္ထု၊ ဆဓာ ဆဋ္ဌဿ ပစ္စယော။
ဘူတာနိ စတုဓာ ဟောန္တိ၊ ပဉ္စန္နံ အဝိသေသတော။

ရူပတော ဟိ ပဋိသန္ဓိယံ ဝတ္ထုရူပံ ဆဋ္ဌဿ မနာယတနဿ သဟဇာတအညမညနိဿယဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟိ ဆဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ စတ္တာရိ ပန ဘူတာနိ အဝိသေသတော ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ ယံ ယံ

āyatanaṁ uppajjati, tassa tassa vasena pañcannampi cakkhāyatanādīnaṁ sahajāta nissaya atthi avigatapaccayehi catudhā paccayā honti.

Tidhā jīvitametesaṁ, āhāro ca pavattiyaṁ.
Tāneva chadhā chaṭṭhassa, vatthu tasseva pañcadhā.

Etesaṁ pana cakkhādīnaṁ pañcannaṁ paṭisandhiyaṁ pavatte ca atthi-avigata-indriyavasena rūpajīvitaṁ tidhā paccayo hoti.

Āhāro cāti āhāro ca atthi-avigata-āhāravasena tidhā paccayo hoti. So ca kho ye sattā āhārūpajīvino, tesaṁ āhārānugate kāye pavattiyaṁyeva, no paṭisandhiyaṁ. Tāni pana pañca cakkhāyatanādīni chaṭṭhassa cakkhusotaghānajivhākāyaviññāṇasaṅkhātassa manāyatanassa nissayapurejāta indriya vippayutta atthi avigatavasena chahākārehi paccayā honti pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Ṭhapetvā pana pañca viññāṇāni tasseva avasesamanāyatanassa vatthurūpaṁ nissaya purejāta vippayutta atthi avigatavasena pañcadhā paccayo hoti pavatte, no paṭisandhiyaṁ. Evaṁ rūpameva paṭisandhiyaṁ pavatte vā yassa yassa āyatanassa paccayo hoti, yathā ca hoti, tathā veditabbaṁ.

Nāmarūpaṁ panubhayaṁ, hoti yaṁ yassa paccayo.
Yathā ca tampi sabbattha, viññātabbaṁ vibhāvinā.

Seyyathidaṁ, paṭisandhiyaṁ tāva pañcavokārabhave khandhattayavatthurūpasaṅkhātaṁ nāmarūpaṁ chaṭṭhāyatanassa sahajāta aññamañña nissaya vipāka sampayuttavippayutta atthi avigatapaccayādīhi paccayo hotīti idamettha mukhamattaṁ. Vuttanayānusārena pana sakkā sabbaṁ yojetunti na ettha vitthāro dassitoti.

Nāmarūpapaccayā saḷāyatanapadaniddeso.

အာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ တဿ ဝသေန ပဉ္စန္နမ္ပိ စက္ခာယတနာဒီနံ သဟဇာတနိဿယအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟိ စတုဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။

တိဓာ ဇီဝိတမေတေသံ၊ အာဟာရော စ ပဝတ္တိယံ။
တာနေဝ ဆဓာ ဆဋ္ဌဿ၊ ဝတ္ထု တဿေဝ ပဉ္စဓာ။

ဧတေသံ ပန စက္ခာဒီနံ ပဉ္စန္နံ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ အတ္ထိအဝိဂတဣန္ဒြိယဝသေန ရူပဇီဝိတံ တိဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။

အာဟာရော စာတိ အာဟာရော စ အတ္ထိအဝိဂတအာဟာရဝသေန တိဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ သော စ ခေါ ယေ သတ္တာ အာဟာရူပဇီဝိနော၊ တေသံ အာဟာရာနုဂတေ ကာယေ ပဝတ္တိယံယေဝ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ တာနိ ပန ပဉ္စ စက္ခာယတနာဒီနိ ဆဋ္ဌဿ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏသင်္ခါတဿ မနာယတနဿ နိဿယပုရေဇာတဣန္ဒြိယဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဝသေန ဆဟာကာရေဟိ ပစ္စယာ ဟောန္တိ ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ ဌပေတွာ ပန ပဉ္စ ဝိညာဏာနိ တဿေဝ အဝသေသမနာယတနဿ ဝတ္ထုရူပံ နိဿယပုရေဇာတဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဝသေန ပဉ္စဓာ ပစ္စယော ဟောတိ ပဝတ္တေ၊ နော ပဋိသန္ဓိယံ။ ဧဝံ ရူပမေဝ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ ဝါ ယဿ ယဿ အာယတနဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ယထာ စ ဟောတိ၊ တထာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

နာမရူပံ ပနုဘယံ၊ ဟောတိ ယံ ယဿ ပစ္စယော။
ယထာ စ တမ္ပိ သဗ္ဗတ္ထ၊ ဝိညာတဗ္ဗံ ဝိဘာဝိနာ။

သေယျထိဒံ၊ ပဋိသန္ဓိယံ တာဝ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ခန္ဓတ္တယဝတ္ထုရူပသင်္ခါတံ နာမရူပံ ဆဋ္ဌာယတနဿ သဟဇာတအညမညနိဿယဝိပါကသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယာဒီဟိ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဣဒမေတ္ထ မုခမတ္တံ။ ဝုတ္တနယာနုသာရေန ပန သက္ကာ သဗ္ဗံ ယောဇေတုန္တိ န ဧတ္ထ ဝိတ္ထာရော ဒဿိတောတိ။

နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနပဒနိဒ္ဒေသော။

Phassapadaniddesa

230. Saḷāyatanapaccayā phassaniddese—

Chaḷeva phassā saṅkhepā, cakkhusamphassa-ādayo.
Viññāṇamiva bāttiṁsa, vitthārena bhavanti te.

Saṅkhepato hi Pāḷiyaṁ cakkhusamphassoti-ādayo chaḷeva phassā āgatā. Vitthārena pana cakkhusamphassādayo pañca kusalavipākā pañca akusalavipākāti dasa, sesā bāvīsati lokiyavipākaviññāṇasampayuttā ca bāvīsatīti evaṁ sabbepi saṅkhārapaccayā vuttaviññāṇamiva bāttiṁsa honti. Yaṁ panetassa bāttiṁsavidhassāpi phassassa paccayo saḷāyatanaṁ, tattha

Chaṭṭhena saha ajjhattaṁ, cakkhādiṁ bāhirehipi.
Saḷāyatanamicchanti, chahi saddhiṁ vicakkhaṇā.

Tattha ye tāva "upādinnakapavattikathā ayan"ti ekasantatipariyāpannameva paccayaṁ paccayuppannañca dīpenti, te chaṭṭhāyatanapaccayā phassoti Pāḷi-anusārato āruppe chaṭṭhāyatanañca aññattha sabbasaṅgahato saḷāyatanañca phassassa paccayoti ekadesasarūpekasesaṁ katvā chaṭṭhena saha ajjhattaṁ cakkhādiṁ saḷāyatananti icchanti. Tañhi chaṭṭhāyatanañca saḷāyatanañca saḷāyatanantveva saṅkhaṁ gacchati. Ye pana paccayuppannameva ekasantatipariyāpannaṁ dīpenti, paccayaṁ pana bhinnasantānampi, te yaṁ yaṁ āyatanaṁ phassassa paccayo hoti, taṁ sabbaṁ dīpentā bāhirampi pariggahetvā tadeva chaṭṭhena saha ajjhattaṁ bāhirehipi rūpāyatanādīhi saddhiṁ saḷāyatananti icchanti. Tampi hi chaṭṭhāyatanañca saḷāyatanañca saḷāyatananti etesaṁ ekasese kate saḷāyatanantveva saṅkhaṁ gacchati.

Etthāha—na sabbāyatanehi eko phasso sambhoti, nāpi ekamhā āyatanā sabbe phassā, ayañca saḷāyatanapaccayā phassoti ekova vutto, so kasmāti. Tatridaṁ vissajjanaṁ saccametaṁ. Sabbehi eko ekamhā vā sabbe na sambhonti, sambhoti pana anekehi eko, yathā cakkhusamphasso cakkhāyatanā rūpāyatanā cakkhuviññāṇasaṅkhātā manāyatanā avasesā sampayuttadhammāyatanā cāti evaṁ sabbattha yathānurūpaṁ yojetabbaṁ. Tasmā eva hi—

ဖဿပဒနိဒ္ဒေသ

၂၃၀။ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿနိဒ္ဒေသေ—

ဆဠေဝ ဖဿာ သင်္ခေပါ၊ စက္ခုသမ္ဖဿအာဒယော။
ဝိညာဏမိဝ ဗာတ္တိံသ၊ ဝိတ္ထာရေန ဘဝန္တိ တေ။

သင်္ခေပတော ဟိ ပါဠိယံ စက္ခုသမ္ဖဿောတိအာဒယော ဆဠေဝ ဖဿာ အာဂတာ။ ဝိတ္ထာရေန ပန စက္ခုသမ္ဖဿာဒယော ပဉ္စ ကုသလဝိပါကာ ပဉ္စ အကုသလဝိပါကာတိ ဒသ၊ သေသာ ဗာဝီသတိ လောကိယဝိပါကဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ စ ဗာဝီသတီတိ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝုတ္တဝိညာဏမိဝ ဗာတ္တိံသ ဟောန္တိ။ ယံ ပနေတဿ ဗာတ္တိံသဝိဓဿာပိ ဖဿဿ ပစ္စယော သဠာယတနံ၊ တတ္ထ

ဆဋ္ဌေန သဟ အဇ္ဈတ္တံ၊ စက္ခာဒိံ ဗာဟိရေဟိပိ။
သဠာယတနမိစ္ဆန္တိ၊ ဆဟိ သဒ္ဓိံ ဝိစက္ခဏာ။

တတ္ထ ယေ တာဝ "ဥပါဒိန္နကပဝတ္တိကထာ အယ"န္တိ ဧကသန္တတိပရိယာပန္နမေဝ ပစ္စယံ ပစ္စယုပ္ပန္နဉ္စ ဒီပေန္တိ၊ တေ ဆဋ္ဌာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ ပါဠိအနုသာရတော အာရုပ္ပေ ဆဋ္ဌာယတနဉ္စ အညတ္ထ သဗ္ဗသင်္ဂဟတော သဠာယတနဉ္စ ဖဿဿ ပစ္စယောတိ ဧကဒေသသရူပေကသေသံ ကတွာ ဆဋ္ဌေန သဟ အဇ္ဈတ္တံ စက္ခာဒိံ သဠာယတနန္တိ ဣစ္ဆန္တိ။ တဉှိ ဆဋ္ဌာယတနဉ္စ သဠာယတနဉ္စ သဠာယတနန္တွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ယေ ပန ပစ္စယုပ္ပန္နမေဝ ဧကသန္တတိပရိယာပန္နံ ဒီပေန္တိ၊ ပစ္စယံ ပန ဘိန္နသန္တာနမ္ပိ၊ တေ ယံ ယံ အာယတနံ ဖဿဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တံ သဗ္ဗံ ဒီပေန္တာ ဗာဟိရမ္ပိ ပရိဂ္ဂဟေတွာ တဒေဝ ဆဋ္ဌေန သဟ အဇ္ဈတ္တံ ဗာဟိရေဟိပိ ရူပါယတနာဒီဟိ သဒ္ဓိံ သဠာယတနန္တိ ဣစ္ဆန္တိ။ တမ္ပိ ဟိ ဆဋ္ဌာယတနဉ္စ သဠာယတနဉ္စ သဠာယတနန္တိ ဧတေသံ ဧကသေသေ ကတေ သဠာယတနန္တွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။

ဧတ္ထာဟ—န သဗ္ဗာယတနေဟိ ဧကော ဖဿော သမ္ဘောတိ၊ နာပိ ဧကမှာ အာယတနာ သဗ္ဗေ ဖဿာ၊ အယဉ္စ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ ဧကောဝ ဝုတ္တော၊ သော ကသ္မာတိ။ တတြိဒံ ဝိဿဇ္ဇနံ—သစ္စမေတံ။ သဗ္ဗေဟိ ဧကော ဧကမှာ ဝါ သဗ္ဗေ န သမ္ဘောန္တိ၊ သမ္ဘောတိ ပန အနေကေဟိ ဧကော၊ ယထာ စက္ခုသမ္ဖဿော စက္ခာယတနာ ရူပါယတနာ စက္ခုဝိညာဏသင်္ခါတာ မနာယတနာ အဝသေသာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာယတနာ စာတိ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ယထာနုရူပံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ တသ္မာ ဧဝ ဟိ—

Eko panekāyatana-ppabhavo iti dīpito.
Phassoyaṁ ekavacana-niddesenīdha tādinā.

Ekavacananiddesenāti saḷāyatanapaccayā phassoti iminā hi ekavacananiddesena anekehi āyatanehi eko phasso hotīti tādinā dīpitoti attho. Āyatanesu pana—

Chadhā pañca tato ekaṁ, navadhā bāhirāni cha.
Yathāsambhavametassa, paccayatte vibhāvaye.

Tatrāyaṁ vibhāvanā cakkhāyatanādīni tāva pañca cakkhusamphassādibhedato pañcavidhassa phassassa nissaya purejāta indriya vippayutta atthi-avigatavasena chadhā paccayā honti. Tato paraṁ ekaṁ vipākamanāyatanaṁ anekabhedassa vipākamanosamphassassa sahajāta-aññamaññanissayavipāka-āhāra-indriyasampayutta-atthi-avigatavasena navadhā paccayo hoti. Bāhiresu pana rūpāyatanaṁ cakkhusamphassassa ārammaṇapurejāta-atthi-avigatavasena catudhā paccayo hoti. Tathā saddāyatanādīni sotasamphassādīnaṁ. Manosamphassassa pana tāni dhammāyatanañca tathā ca ārammaṇapaccayamatteneva cāti evaṁ bāhirāni cha yathāsambhavametassa paccayatte vibhāvayeti.

Saḷāyatanapaccayā phassapadaniddeso.

Vedanāpadaniddesa

231. Phassapaccayā vedanāniddese—

Dvārato vedanā vuttā, cakkhusamphassajādikā.
Chaḷeva tā pabhedena, ekūnanavutī matā.

Cakkhusamphassajā vedanāti-ādinā hi nayena Pāḷiyaṁ imā cakkhusamphassajādikā dvārato chaḷeva vedanā vuttā. Tā pana pabhedena ekūnanavutiyā cittehi sampayuttattā ekūnanavutīti matā.

Vedanāsu panetāsu, idha bāttiṁsa vedanā.
Vupākacittayuttāva, adhippetāti bhāsitā.

ဧကော ပနေကာယတန-ပ္ပဘဝေါ ဣတိ ဒီပိတော။
ဖဿောယံ ဧကဝစန-နိဒ္ဒေသေနီဓ တာဒိနာ။

ဧကဝစနနိဒ္ဒေသေနာတိ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ ဣမိနာ ဟိ ဧကဝစနနိဒ္ဒေသေန အနေကေဟိ အာယတနေဟိ ဧကော ဖဿော ဟောတီတိ တာဒိနာ ဒီပိတောတိ အတ္ထော။ အာယတနေသု ပန—

ဆဓာ ပဉ္စ တတော ဧကံ၊ နဝဓာ ဗာဟိရာနိ ဆ။
ယထာသမ္ဘဝမေတဿ၊ ပစ္စယတ္တေ ဝိဘာဝယေ။

တတြာယံ ဝိဘာဝနာ—စက္ခာယတနာဒီနိ တာဝ ပဉ္စ စက္ခုသမ္ဖဿာဒိဘေဒတော ပဉ္စဝိဓဿ ဖဿဿ နိဿယ ပုရေဇာတ ဣန္ဒြိယ ဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိ-အဝိဂတဝသေန ဆဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ တတော ပရံ ဧကံ ဝိပါကမနာယတနံ အနေကဘေဒဿ ဝိပါကမနောသမ္ဖဿဿ သဟဇာတအညမညနိဿယ-ဝိပါကအာဟာရဣန္ဒြိယသမ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဝသေန နဝဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဗာဟိရေသု ပန ရူပါယတနံ စက္ခုသမ္ဖဿဿ အာရမ္မဏပုရေဇာတ-အတ္ထိအဝိဂတဝသေန စတုဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ တထာ သဒ္ဒါယတနာဒီနိ သောတသမ္ဖဿာဒီနံ။ မနောသမ္ဖဿဿ ပန တာနိ ဓမ္မာယတနဉ္စ တထာ စ အာရမ္မဏပစ္စယမတ္တေနေဝ စာတိ ဧဝံ ဗာဟိရာနိ ဆ ယထာသမ္ဘဝမေတဿ ပစ္စယတ္တေ ဝိဘာဝယေတိ။

သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿပဒနိဒ္ဒေသော။

ဝေဒနာပဒနိဒ္ဒေသ

၂၃၁။ ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာနိဒ္ဒေသေ—

ဒွါရတော ဝေဒနာ ဝုတ္တာ၊ စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒိကာ။
ဆဠေဝ တာ ပဘေဒေန၊ ဧကူနနဝုတီ မတာ။

စက္ခုသမ္ဖဿဇာ ဝေဒနာတိအာဒိနာ ဟိ နယေန ပါဠိယံ ဣမာ စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒိကာ ဒွါရတော ဆဠေဝ ဝေဒနာ ဝုတ္တာ။ တာ ပန ပဘေဒေန ဧကူနနဝုတိယာ စိတ္တေဟိ သမ္ပယုတ္တတ္တာ ဧကူနနဝုတီတိ မတာ။

ဝေဒနာသု ပနေတာသု၊ ဣဓ ဗာတ္တိံသ ဝေဒနာ။
ဝိပါကစိတ္တယုတ္တာဝ၊ အဓိပ္ပေတာတိ ဘာသိတာ။

Aṭṭhadhā tattha pañcannaṁ, pañcadvāramhi paccayo.
Sesānaṁ ekadhā phasso, manodvārepi so tathā.

Tattha hi pañcadvāre cakkhupasādādivatthukānaṁ pañcannaṁ vedanānaṁ cakkhusamphassādiko phasso sahajāta-aññamaññanissayavipāka-āhāra-sampayutta-atthi-avigatavasena aṭṭhadhā paccayo hoti. Sesānaṁ pana ekekasmiṁ dvāre sampaṭicchanasantīraṇatadārammaṇavasena pavattānaṁ kāmāvacaravipākavedanānaṁ cakkhusamphassādiko phasso upanissayavasena ekadhāva paccayo hoti.

Manodvārepi so tathāti manodvārepi hi tadārammaṇavasena pavattānaṁ kāmāvacaravipākavedanānaṁ so sahajātamanosamphassasaṅkhāto phasso tatheva aṭṭhadhā paccayo hoti. Paṭisandhibhavaṅgacutivasena ca pavattānaṁ tebhūmakavipākavedanānampi. Yā panetā manodvāre tadārammaṇavasena pavattā kāmāvacaravedanā, tāsaṁ manodvāre āvajjanasampayutto manosamphasso upanissayavasena ekadhā paccayo hotīti.

Phassapaccayā vedanāpadaniddeso.

Taṇhāpadaniddesa

232. Vedanāpaccayā taṇhāniddese—

Rūpataṇhādibhedena, cha taṇhā idha dīpitā.
Ekekā tividhā tattha, pavattākārato matā.

Imasmiñhi vedanāpaccayā taṇhāniddese "seṭṭhiputto brāhmaṇaputto"ti pitito nāmavasena putto viya imā rūpataṇhā -pa- dhammataṇhāti ārammaṇato nāmavasena cha taṇhā dīpitā pakāsitā kathitāti attho. Tattha rūpe taṇhā rūpataṇhāti iminā nayena padattho veditabbo.

Tāsu ca pana taṇhāsu ekekā taṇhā pavatti-ākārato kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhāti evaṁ tividhā matā. Rūpataṇhā eva hi yadā cakkhussa āpāthagataṁ rūpārammaṇaṁ kāmassādavasena

အဋ္ဌဓာ တတ္ထ ပဉ္စန္နံ၊ ပဉ္စဒွါရမှိ ပစ္စယော။
သေသာနံ ဧကဓာ ဖဿော၊ မနောဒွါရေပိ သော တထာ။

တတ္ထ ဟိ ပဉ္စဒွါရေ စက္ခုပသာဒါဒိဝတ္ထုကာနံ ပဉ္စန္နံ ဝေဒနာနံ စက္ခုသမ္ဖဿာဒိကော ဖဿော သဟဇာတအညမညနိဿယဝိပါကအာဟာရသမ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဝသေန အဋ္ဌဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ သေသာနံ ပန ဧကေကသ္မိံ ဒွါရေ သမ္ပဋိစ္ဆနသန္တီရဏတဒါရမ္မဏဝသေန ပဝတ္တာနံ ကာမာဝစရဝိပါကဝေဒနာနံ စက္ခုသမ္ဖဿာဒိကော ဖဿော ဥပနိဿယဝသေန ဧကဓာဝ ပစ္စယော ဟောတိ။

မနောဒွါရေပိ သော တထာတိ မနောဒွါရေပိ ဟိ တဒါရမ္မဏဝသေန ပဝတ္တာနံ ကာမာဝစရဝိပါကဝေဒနာနံ သော သဟဇာတမနောသမ္ဖဿသင်္ခါတော ဖဿော တထေဝ အဋ္ဌဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ပဋိသန္ဓိဘဝင်္ဂစုတိဝသေန စ ပဝတ္တာနံ တေဘူမကဝိပါကဝေဒနာနမ္ပိ။ ယာ ပနေတာ မနောဒွါရေ တဒါရမ္မဏဝသေန ပဝတ္တာ ကာမာဝစရဝေဒနာ၊ တာသံ မနောဒွါရေ အာဝဇ္ဇနသမ္ပယုတ္တော မနောသမ္ဖဿော ဥပနိဿယဝသေန ဧကဓာ ပစ္စယော ဟောတီတိ။

ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာပဒနိဒ္ဒေသော။

တဏှာပဒနိဒ္ဒေသ

၂၃၂။ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာနိဒ္ဒေသေ—

ရူပတဏှာဒိဘေဒေန၊ ဆ တဏှာ ဣဓ ဒီပိတာ။
ဧကေကာ တိဝိဓာ တတ္ထ၊ ပဝတ္တာကာရတော မတာ။

ဣမသ္မိဉ္ဟိ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာနိဒ္ဒေသေ "သေဋ္ဌိပုတ္တော ဗြာဟ္မဏပုတ္တော"တိ ပိတိတော နာမဝသေန ပုတ္တော ဝိယ ဣမာ ရူပတဏှာ။ပ။ ဓမ္မတဏှာတိ အာရမ္မဏတော နာမဝသေန ဆ တဏှာ ဒီပိတာ ပကာသိတာ ကထိတာတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ရူပေ တဏှာ ရူပတဏှာတိ ဣမိနာ နယေန ပဒတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တာသု စ ပန တဏှာသု ဧကေကာ တဏှာ ပဝတ္တိအာကာရတော ကာမတဏှာ ဘဝတဏှာ ဝိဘဝတဏှာတိ ဧဝံ တိဝိဓာ မတာ။ ရူပတဏှာ ဧဝ ဟိ ယဒါ စက္ခုဿ အာပါထဂတံ ရူပါရမ္မဏံ ကာမဿာဒဝသေန

assādayamānā pavattati, tadā kāmataṇhā nāma hoti. Yadā tadevārammaṇaṁ dhuvaṁ sassatanti pavattāya sassatadiṭṭhiyā saddhiṁ pavattati, tadā bhavataṇhā nāma hoti. Sassatadiṭṭhisahagato hi rāgo bhavataṇhāti vuccati. Yadā pana tadevārammaṇaṁ “ucchijjati vinassatī”ti pavattāya ucchedadiṭṭhiyā saddhiṁ pavattati, tadā vibhavataṇhā nāma hoti. Ucchedadiṭṭhisahagato hi rāgo vibhavataṇhāti vuccati. Eseva nayo saddataṇhādīsupīti etā aṭṭhārasa taṇhā honti.

Tā ajjhattarūpādīsu aṭṭhārasa, bahiddhā aṭṭhārasāti chattiṁsa. Iti atītā chattiṁsa, anāgatā chattiṁsa, paccuppannā chattiṁsāti aṭṭhasataṁ taṇhā honti. Tā pana saṅkhippamānā rūpādi-ārammaṇavasena cha, kāmataṇhādivasena vā tissova taṇhā hontīti veditabbā. Yasmā panime sattā puttaṁ assādetvā putte mamattena dhātiyā viya rūpādi-ārammaṇavasena uppajjamānaṁ vedanaṁ assādetvā vedanāya mamattena rūpādi-ārammaṇadāyakānaṁ cittakāra gandhabba gandhika sūda tantavāya rasāyanavidhāyakavejjādīnaṁ mahāsakkāraṁ karonti, tasmā sabbāpesā vedanāpaccayā taṇhā hotīti veditabbā.

Yasmā cettha adhippetā, vipākasukhavedanā.
Ekāva ekadhāvesā, tasmā taṇhāya paccayo.

Ekadhāti upanissayapaccayena paccayo hoti. Yasmā vā

Dukkhī sukhaṁ patthayati, sukhī bhiyyopi icchati.
Upekkhā pana santattā, sukhamicceva bhāsitā.

Taṇhāya paccayā tasmā, honti tissopi vedanā.
Vedanāpaccayā taṇhā, iti vuttā Mahesinā.

Vedanāpaccayā cāpi, yasmā nānusayaṁ vinā.
Hoti tasmā na sā hoti, brāhmaṇassa vusīmatoti.

Vedanāpaccayā taṇhāpadaniddeso.

အဿာဒယမာနာ ပဝတ္တတိ၊ တဒါ ကာမတဏှာ နာမ ဟောတိ။ ယဒါ တဒေဝါရမ္မဏံ ဓုဝံ သဿတန္တိ ပဝတ္တာယ သဿတဒိဋ္ဌိယာ သဒ္ဓိံ ပဝတ္တတိ၊ တဒါ ဘဝတဏှာ နာမ ဟောတိ။ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော ဟိ ရာဂေါ ဘဝတဏှာတိ ဝုစ္စတိ။ ယဒါ ပန တဒေဝါရမ္မဏံ “ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ ဝိနဿတီ”တိ ပဝတ္တာယ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ သဒ္ဓိံ ပဝတ္တတိ၊ တဒါ ဝိဘဝတဏှာ နာမ ဟောတိ။ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတော ဟိ ရာဂေါ ဝိဘဝတဏှာတိ ဝုစ္စတိ။ ဧသေဝ နယော သဒ္ဒတဏှာဒီသုပီတိ ဧတာ အဋ္ဌာရသ တဏှာ ဟောန္တိ။

တာ အဇ္ဈတ္တရူပါဒီသု အဋ္ဌာရသ၊ ဗဟိဒ္ဓါ အဋ္ဌာရသာတိ ဆတ္တိံသ။ ဣတိ အတီတာ ဆတ္တိံသ၊ အနာဂတာ ဆတ္တိံသ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာ ဆတ္တိံသာတိ အဋ္ဌသတံ တဏှာ ဟောန္တိ။ တာ ပန သင်္ခိပ္ပမာနာ ရူပါဒိအာရမ္မဏဝသေန ဆ, ကာမတဏှာဒိဝသေန ဝါ တိဿောဝ တဏှာ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယသ္မာ ပနိမေ သတ္တာ ပုတ္တံ အဿာဒေတွာ ပုတ္တေ မမတ္တေန ဓာတိယာ ဝိယ ရူပါဒိအာရမ္မဏဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝေဒနံ အဿာဒေတွာ ဝေဒနာယ မမတ္တေန ရူပါဒိအာရမ္မဏဒါယကာနံ စိတ္တကာရ ဂန္ဓဗ္ဗ ဂန္ဓိက သူဒ တန္တဝါယ ရသာယနဝိဓာယကဝေဇ္ဇာဒီနံ မဟာသက္ကာရံ ကရောန္တိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗာပေသာ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယသ္မာ စေတ္ထ အဓိပ္ပေတာ၊ ဝိပါကသုခဝေဒနာ။
ဧကာဝ ဧကဓာဝေသာ၊ တသ္မာ တဏှာယ ပစ္စယော။

ဧကဓာတိ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ယသ္မာ ဝါ

ဒုက္ခီ သုခံ ပတ္ထယတိ၊ သုခီ ဘိယျောပိ ဣစ္ဆတိ။
ဥပေက္ခာ ပန သန္တတ္တာ၊ သုခမိစ္စေဝ ဘာသိတာ။

တဏှာယ ပစ္စယာ တသ္မာ၊ ဟောန္တိ တိဿောပိ ဝေဒနာ။
ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ၊ ဣတိ ဝုတ္တာ မဟေသိနာ။

ဝေဒနာပစ္စယာ စာပိ၊ ယသ္မာ နာနုသယံ ဝိနာ။
ဟောတိ တသ္မာ န သာ ဟောတိ၊ ဗြာဟ္မဏဿ ဝုသီမတောတိ။

ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာပဒနိဒ္ဒေသော။

Upādānapadaniddesa

233. Taṇhāpaccayā upādānaniddese—

> Upādānāni cattāri, tāni atthavibhāgato.
> Dhammasaṅkhepavitthārā, kamato ca vibhāvaye.

Pāḷiyañhi upādānanti kāmupādānaṁ -pa- attavādupādānanti imāni cattāri upādānāni āgatāni. Tesaṁ ayaṁ **atthavibhāgo**—vatthusaṅkhātaṁ kāmaṁ upādiyatīti **kāmupādānaṁ.** Kāmo ca so upādānañcātipi **kāmupādānaṁ. Upādāna**nti daḷhaggahaṇaṁ. Daḷhattho hettha upasaddo upāyāsa-upakaṭṭhādīsu viya. Tathā diṭṭhi ca sā upādānañcāti **diṭṭhupādānaṁ.** Diṭṭhiṁ upādiyatīti vā **diṭṭhupādānaṁ.** Sassato attā ca loko cāti-ādīsu hi purimadiṭṭhiṁ uttaradiṭṭhi upādiyati. Tathā sīlabbataṁ upādiyatīti **sīlabbatupādānaṁ.** Sīlabbatañca taṁ upādānañcātipi **sīlabbatupādānaṁ.** Gosīlagovatādīni hi evaṁ suddhīti abhinivesato sayameva upādānānīti. Tathā vadanti etenāti vādo, upādiyanti etenāti upādānaṁ. Kiṁ vadanti upādiyanti vā? Attānaṁ. Attano vādupādānaṁ **attavādupādānaṁ.** Attavādamattameva vā attāti upādiyanti etenāti **attavādupādānaṁ.** Ayaṁ tāva tesaṁ atthavibhāgo.

Dhammasaṅkhepavitthāre pana kāmupādānaṁ tāva "tattha katamaṁ kāmupādānaṁ, yo kāmesu kāmacchando kāmarāgo kāmanandī kāmataṇhā kāmasneho kāmapariḷāho kāmamucchā kāmajjhosānaṁ. Idaṁ vuccati kāmupādānan"ti āgatattā saṅkhepato taṇhādaḷhattaṁ vuttaṁ. Taṇhādaḷhattaṁ nāma purimataṇhā-upanissayapaccayena daḷhasambhūtā uttarataṇhā eva. Keci panāhu "appattavisayapatthanā taṇhā andhakāre corassa hatthappasāraṇaṁ viya. Sampattavisayaggahaṇaṁ upādānaṁ tasseva bhaṇḍaggahaṇaṁ viya. Appicchatāsantuṭṭhi tāpaṭipakkhā ca te dhammā. Tathā pariyesanārakkhadukkhamūlāti. Sesupādānattayaṁ pana saṅkhepato diṭṭhimattameva.

Vitthārato pana pubbe rūpādīsu vuttāya aṭṭhasatappabhedāyapi taṇhāya daḷhabhāvo kāmupādānaṁ. Dasavatthukā micchādiṭṭhi diṭṭhupādānaṁ. Yathāha "tattha katamaṁ diṭṭhupādānaṁ, 'natthi dinnaṁ natthi yiṭṭhaṁ -pa- sacchikatvā pavedentī'ti

ဥပါဒါနပဒနိဒ္ဒေသ

၂၃၃။ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနနိဒ္ဒေသေ—

> ဥပါဒါနာနိ စတ္တာရိ၊ တာနိ အတ္ထဝိဘာဂတော။
> ဓမ္မသင်္ခေပဝိတ္ထာရာ၊ ကမတော စ ဝိဘာဝယေ။

ပါဠိယဉှိ ဥပါဒါနန္တိ ကာမုပါဒါနံ။ပ။ အတ္တဝါဒုပါဒါနန္တိ ဣမာနိ စတ္တာရိ ဥပါဒါနာနိ အာဂတာနိ။ တေသံ အယံ **အတ္ထဝိဘာဂေါ**—ဝတ္ထုသင်္ခါတံ ကာမံ ဥပါဒိယတီတိ **ကာမုပါဒါနံ။** ကာမော စ သော ဥပါဒါနဉ္စာတိပိ **ကာမုပါဒါနံ။ ဥပါဒါန**န္တိ ဒဠှဂ္ဂဟဏံ။ ဒဠှတ္ထော ဟေတ္ထ ဥပသဒ္ဒေါ ဥပါယာသ-ဥပကဋ္ဌာဒီသု ဝိယ။ တထာ ဒိဋ္ဌိ စ သာ ဥပါဒါနဉ္စာတိ **ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ။** ဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယတီတိ ဝါ **ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ။** သဿတော အတ္တာ စ လောကော စာတိ-အာဒီသု ဟိ ပုရိမဒိဋ္ဌိံ ဥတ္တရဒိဋ္ဌိ ဥပါဒိယတိ။ တထာ သီလဗ္ဗတံ ဥပါဒိယတီတိ **သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ။** သီလဗ္ဗတဉ္စ တံ ဥပါဒါနဉ္စာတိပိ **သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ။** ဂေါသီလဂေါဝတာဒီနိ ဟိ ဧဝံ သုဒ္ဓီတိ အဘိနိဝေသတော သယမေဝ ဥပါဒါနာနီတိ။ တထာ ဝဒန္တိ ဧတေနာတိ ဝါဒေါ၊ ဥပါဒိယန္တိ ဧတေနာတိ ဥပါဒါနံ။ ကိံ ဝဒန္တိ ဥပါဒိယန္တိ ဝါ? အတ္တာနံ။ အတ္တနော ဝါဒုပါဒါနံ **အတ္တဝါဒုပါဒါနံ။** အတ္တဝါဒမတ္တမေဝ ဝါ အတ္တာတိ ဥပါဒိယန္တိ ဧတေနာတိ **အတ္တဝါဒုပါဒါနံ။** အယံ တာဝ တေသံ အတ္ထဝိဘာဂေါ။

ဓမ္မသင်္ခေပဝိတ္ထာရေ ပန ကာမုပါဒါနံ တာဝ "တတ္ထ ကတမံ ကာမုပါဒါနံ၊ ယော ကာမေသု ကာမစ္ဆန္ဒော ကာမရာဂေါ ကာမနန္ဒီ ကာမတဏှာ ကာမသ္နေဟော ကာမပရိဠာဟော ကာမမုစ္ဆာ ကာမဇ္ဈောသာနံ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ကာမုပါဒါန"န္တိ အာဂတတ္တာ သင်္ခေပတော တဏှာဒဠှတ္တံ ဝုတ္တံ။ တဏှာဒဠှတ္တံ နာမ ပုရိမတဏှာဥပနိဿယပစ္စယေန ဒဠှသမ္ဘူတာ ဥတ္တရတဏှာ ဧဝ။ ကေစိ ပနာဟု "အပ္ပတ္တဝိသယပတ္ထနာ တဏှာ အန္ဓကာရေ စောရဿ ဟတ္ထပ္ပသာရဏံ ဝိယ။ သမ္ပတ္တဝိသယဂ္ဂဟဏံ ဥပါဒါနံ တဿေဝ ဘဏ္ဍဂ္ဂဟဏံ ဝိယ။ အပ္ပိစ္ဆတာသန္တုဋ္ဌိတာပဋိပက္ခာ စ တေ ဓမ္မာ။ တထာ ပရိယေသနာရက္ခဒုက္ခမူလာတိ။ သေသုပါဒါနတ္တယံ ပန သင်္ခေပတော ဒိဋ္ဌိမတ္တမေဝ။

ဝိတ္ထာရတော ပန ပုဗ္ဗေ ရူပါဒီသု ဝုတ္တာယ အဋ္ဌသတပ္ပဘေဒါယပိ တဏှာယ ဒဠှဘာဝေါ ကာမုပါဒါနံ။ ဒသဝတ္ထုကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ။ ယထာဟ "တတ္ထ ကတမံ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ၊ 'နတ္ထိ ဒိန္နံ နတ္ထိ ယိဋ္ဌံ။ပ။ သစ္ဆိကတွာ ပဝေဒေန္တီ'တိ

yā evarūpā diṭṭhi -pa- vipariyesaggāho, idaṁ vuccati diṭṭhupādānan"ti[1]. Sīlavatehi suddhiparāmasanaṁ pana sīlabbatupādānaṁ. Yathāha "tattha katamaṁ sīlabbatupādānaṁ, ito bahiddhā samaṇabrāhmaṇānaṁ sīlena suddhi vatena suddhi sīlabbatena suddhīti yā evarūpā diṭṭhi -pa- vipariyesaggāho, idaṁ vuccati sīlabbatupādānan"ti[1]. Vīsativatthukā sakkāyadiṭṭhi attavādupādānaṁ. Hathāha "tattha katamaṁ attavādupādānaṁ, idha assutavā puthujjano -pa- sappurisadhamme avinīto rūpaṁ attato samanupassati -pa- vipariyesaggāho, idaṁ vuccati attavādupādānan"ti[1]. Ayamettha dhammasaṅkhepavitthāro.

Kamatoti ettha pana tividho kamo uppattikkamo pahānakkamo desanākkamo ca. Tattha anamatagge saṁsāre imassa paṭhamaṁ uppattīti abhāvato kilesānaṁ nippariyāyena uppattikkamo na vuccati. Pariyāyena pana yebhuyyena ekasmiṁ bhave attaggāhapubbaṅgamo sassatucchedābhiniveso. Tato "sassato ayaṁ attā"ti gaṇhato attavisuddhatthaṁ sīlabbatupādānaṁ, ucchijjatīti gaṇhāto paralokanirapekkhassa kāmupādānanti evaṁ paṭhamaṁ attavādupādānaṁ, tato diṭṭhisīlabbatakāmupādānānīti ayametesaṁ ekasmiṁ bhave uppattikkamo.

Diṭṭhupādānādīni cettha paṭhamaṁ pahīyanti sotāpattimaggavajjhattā. Kāmupādānaṁ pacchā arahattamaggavajjhattāti ayametesaṁ pahānakkamo.

Mahāvisayattā pana pākaṭattā ca etesu kāmupādānaṁ paṭhamaṁ desitaṁ. Mahāvisayañhi taṁ aṭṭhicittasampayogā, appavisayāni itarāni catucittasampayogā. Yebhuyyena ca ālayārāmatāya pajāya pākaṭaṁ kāmupādānaṁ, na itarāni. Kāmupādānavā[2] vatthukāmānaṁ samadhigamatthaṁ kotūhalamaṅgalādibahulo hoti, sā'ssa diṭṭhīti tadanantaraṁ diṭṭhupādānaṁ. Taṁ pabhijjamānaṁ sīlabbata-attavādupādānavasena duvidhaṁ hoti. Tasmiṁ dvaye gokiriyaṁ vā kukkurakiriyaṁ vā disvāpi veditabbato oḷārikanti sīlabbatupādānaṁ paṭhamaṁ desitaṁ, sukhumattā ante attavādupādānanti ayametesaṁ desanākkamo.

1. Abhi 1. 241; Abhi 2. 389 piṭṭhesu.   2. Kāmupādānaṁ vā (Sī, Syā, Ka)

ယာ ဧဝရူပါ ဒိဋ္ဌိ။ပ။ ဝိပရိယေသဂ္ဂါဟော၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဒိဋ္ဌုပါဒါန"န္တိ[၁]။ သီလဝတေဟိ သုဒ္ဓိပရာမသနံ ပန သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ။ ယထာဟ "တတ္ထ ကတမံ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ၊ ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ သီလေန သုဒ္ဓိ ဝတေန သုဒ္ဓိ သီလဗ္ဗတေန သုဒ္ဓီတိ ယာ ဧဝရူပါ ဒိဋ္ဌိ။ပ။ ဝိပရိယေသဂ္ဂါဟော၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ သီလဗ္ဗတုပါဒါန"န္တိ[၁]။ ဝီသတိဝတ္ထုကာ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ။ ယထာဟ "တတ္ထ ကတမံ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ၊ ဣဓ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော။ပ။ သပ္ပုရိသဓမ္မေ အဝိနီတော ရူပံ အတ္တတော သမနုပဿတိ။ပ။ ဝိပရိယေသဂ္ဂါဟော၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ အတ္တဝါဒုပါဒါန"န္တိ[၁]။ အယမေတ္ထ ဓမ္မသင်္ခေပဝိတ္ထာရော။

ကမတောတိ ဧတ္ထ ပန တိဝိဓော ကမော ဥပ္ပတ္တိက္ကမော ပဟာနက္ကမော ဒေသနာက္ကမော စ။ တတ္ထ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ဣမဿ ပဌမံ ဥပ္ပတ္တီတိ အဘာဝတော ကိလေသာနံ နိပ္ပရိယာယေန ဥပ္ပတ္တိက္ကမော န ဝုစ္စတိ။ ပရိယာယေန ပန ယေဘုယျေန ဧကသ္မိံ ဘဝေ အတ္တဂ္ဂါဟပုဗ္ဗင်္ဂမော သဿတုစ္ဆေဒါဘိနိဝေသော။ တတော "သဿတော အယံ အတ္တာ"တိ ဂဏှတော အတ္တဝိသုဒ္ဓတ္ထံ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ, ဥစ္ဆိဇ္ဇတီတိ ဂဏှတော ပရလောကနိရပေက္ခဿ ကာမုပါဒါနန္တိ ဧဝံ ပဌမံ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ၊ တတော ဒိဋ္ဌိသီလဗ္ဗတကာမုပါဒါနာနီတိ အယမေတေသံ ဧကသ္မိံ ဘဝေ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော။

ဒိဋ္ဌုပါဒါနာဒီနိ စေတ္ထ ပဌမံ ပဟီယန္တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝဇ္ဈတ္တာ။ ကာမုပါဒါနံ ပစ္ဆာ အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဈတ္တာတိ အယမေတေသံ ပဟာနက္ကမော။

မဟာဝိသယတ္တာ ပန ပါကဋတ္တာ စ ဧတေသု ကာမုပါဒါနံ ပဌမံ ဒေသိတံ။ မဟာဝိသယဉှိ တံ အဋ္ဌစိတ္တသမ္ပယောဂါ၊ အပ္ပဝိသယာနိ ဣတရာနိ စတုစိတ္တသမ္ပယောဂါ။ ယေဘုယျေန စ အာလယာရာမတာယ ပဇာယ ပါကဋံ ကာမုပါဒါနံ၊ န ဣတရာနိ။ ကာမုပါဒါနဝါ[၂] ဝတ္ထုကာမာနံ သမဓိဂမတ္ထံ ကောတူဟလမင်္ဂလာဒိဗဟုလော ဟောတိ၊ န သဿတဒိဋ္ဌီတိ တဒနန္တရံ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ။ တံ ပဘိဇ္ဇမာနံ သီလဗ္ဗတအတ္တဝါဒုပါဒါနဝသေန ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ တသ္မိံ ဒွယေ ဂေါကိရိယံ ဝါ ကုက္ကုရကိရိယံ ဝါ ဒိသွာပိ ဝေဒိတဗ္ဗတော ဩဠာရိကန္တိ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ ပဌမံ ဒေသိတံ၊ သုခုမတ္တာ အန္တေ အတ္တဝါဒုပါဒါနန္တိ အယမေတေသံ ဒေသနာက္ကမော။

၁-အဘိ ၁-၂၄၁၊ အဘိ ၂-၃၈၉-ပိဋ္ဌေသု။   ၂-၃-ကာမုပါဒါနံ ဝါ (သီ၊ သျာ၊ က)

Taṇhā ca purimassettha, ekadhā hoti paccayo.
Sattadhā aṭṭhadhā vāpi, hoti sesattayassa sā.

Ettha ca evaṁ desite upādānacatukke purimassa kāmupādānassa kāmataṇhā upanissayavasena ekadhāva paccayo hoti taṇhābhinanditesu visayesu uppattito. Sesattayassa pana sahajāta aññamaññanissayasampayutta-atthi-avigatahetuvasena sattadhā vā upanissayena saha aṭṭhadhā vāpi paccayo hoti. Yadā ca sā upanissayavasena paccayo hoti, tadā asahajātāva hotīti.

Taṇhāpaccayā upādānapadaniddeso.

Bhavapadaniddesa

234. Upādānapaccayā bhavaniddese—

Atthato dhammato ceva, sātthato bhedasaṅgahā.
Yaṁ yassa paccayo ceva, viññātabbo vinicchayo.

Tattha bhavatīti bhavo. **Duvidhenā**ti dvīhi ākārehi pavattitoti attho. Atha vā duvidhenāti paccatte karaṇavacanaṁ, duvidhoti vuttaṁ hoti. **Atthī**ti saṁvijjati. Kammameva bhavo kammabhavo, upapattiyeva bhavo upapattibhavo. Ettha ca upapatti bhavatīti bhavo, kammaṁ pana yathā sukhakāraṇattā "sukho Buddhānamuppādo"ti[1] vutto, evaṁ bhavakāraṇattā phalavohārena bhavoti veditabbaṁ. **Tattha katamo kammabhavo**ti tesu dvīsu bhavesu yo kammabhavoti vutto, so katamoti attho. Puññābhisaṅkhārādayo vuttatthā eva. **Sabban**ti anavasesaṁ. Bhavaṁ gacchati gameti cāti **bhavagāmi.** Iminā lokuttaraṁ paṭikkhipati. Ayañhi vaṭṭakathā, tañca vivaṭṭanissitanti. Kariyatīti kammaṁ.

Kāmabhavādīsu kāmasaṅkhāto bhavo **kāmabhavo.** Esa nayo rūpārūpabhavesu. Saññāvataṁ bhavo, saññā vā ettha bhave atthīti **saññābhavo.** Vipariyāyena **asaññābhavo.** Oḷārikasaññāya

1. Khu 1. 42 piṭṭhe.

တဏှာ စ ပုရိမဿေတ္ထ၊ ဧကဓာ ဟောတိ ပစ္စယော။
သတ္တဓာ အဋ္ဌဓာ ဝါပိ၊ ဟောတိ သေသတ္တယဿ သာ။

ဧတ္ထ စ ဧဝံ ဒေသိတေ ဥပါဒါနစတုက္ကေ ပုရိမဿ ကာမုပါဒါနဿ ကာမတဏှာ ဥပနိဿယဝသေန ဧကဓာဝ ပစ္စယော ဟောတိ တဏှာဘိနန္ဒိတေသု ဝိသယေသု ဥပ္ပတ္တိတော။ သေသတ္တယဿ ပန သဟဇာတ အညမညနိဿယသမ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဟေတုဝသေန သတ္တဓာ ဝါ ဥပနိဿယေန သဟ အဋ္ဌဓာ ဝါပိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ယဒါ စ သာ ဥပနိဿယဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဒါ အသဟဇာတာဝ ဟောတီတိ။

တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနပဒနိဒ္ဒေသော။

ဘဝပဒနိဒ္ဒေသ

၂၃၄။ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝနိဒ္ဒေသေ—

အတ္ထတော ဓမ္မတော စေဝ၊ သာတ္ထတော ဘေဒသင်္ဂဟာ။
ယံ ယဿ ပစ္စယော စေဝ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ ဘဝတီတိ ဘဝေါ။ **ဒုဝိဓေနာ**တိ ဒွီဟိ အာကာရေဟိ ပဝတ္တိတောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ဒုဝိဓေနာတိ ပစ္စတ္တေ ကရဏဝစနံ၊ ဒုဝိဓောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အတ္ထီ**တိ သံဝိဇ္ဇတိ။ ကမ္မမေဝ ဘဝေါ ကမ္မဘဝေါ၊ ဥပပတ္တိယေဝ ဘဝေါ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ ဧတ္ထ စ ဥပပတ္တိ ဘဝတီတိ ဘဝေါ၊ ကမ္မံ ပန ယထာ သုခကာရဏတ္တာ "သုခေါ ဗုဒ္ဓါနမုပ္ပါဒေါ"တိ[1] ဝုတ္တော၊ ဧဝံ ဘဝကာရဏတ္တာ ဖလဝေါဟာရေန ဘဝေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တတ္ထ ကတမော ကမ္မဘဝေါ**တိ တေသု ဒွီသု ဘဝေသု ယော ကမ္မဘဝေါတိ ဝုတ္တော၊ သော ကတမောတိ အတ္ထော။ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒယော ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။ **သဗ္ဗန္တိ** အနဝသေသံ။ ဘဝံ ဂစ္ဆတိ ဂမေတိ စာတိ **ဘဝဂါမိ**။ ဣမိနာ လောကုတ္တရံ ပဋိက္ခိပတိ။ အယဉှိ ဝဋ္ဋကထာ၊ တဉ္စ ဝိဝဋ္ဋနိဿိတန္တိ။ ကရိယတီတိ ကမ္မံ။

ကာမဘဝါဒီသု ကာမသင်္ခါတော ဘဝေါ **ကာမဘဝေါ**။ ဧသ နယော ရူပါရူပဘဝေသု။ သညာဝတံ ဘဝေါ, သညာ ဝါ ဧတ္ထ ဘဝေ အတ္ထီတိ **သညာဘဝေါ**။ ဝိပရိယာယေန **အသညာဘဝေါ**။ ဩဠာရိကသညာယ

၁-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ။

abhāvā sukhumāya ca bhāvā neva saññā nāsaññā asmiṁ bhaveti **nevasaññānāsaññābhavo.** Ekena rūpakkhandhena vokiṇṇo bhavo **ekavokārabhavo.** Eko vā vokāro assa bhavassāti ekavokārabhavo. Esa nayo catuvokārapañcavokārabha vesu. **Ayaṁ vuccati upapattibhavo**ti esa navavidhopi upapattibhavo nāma vuccatīti. Evaṁ tāvettha atthato viññātabbo vinicchayo.

Dhammato pana ettha hi puññābhisaṅkhāro dhammato terasa cetanā, apuññābhisaṅkhāro dvādasa, āneñjābhisaṅkhāro catasso. “Sabbampi bhavagāmikamman”ti etena sabbepete dhammā cetanāsampayuttā vā kammasaṅkhātā ācayagāmino dhammā saṅgahitā. Kāmabhavo pañca upādinnakkhandhā, tathā rūpabhavo, arūpabhavo cattāro, saññābhavo catupañca, asaññābhavo eko upādinnakkhandho, nevasaññānāsaññābhavo cattāro. Ekavokārabhavādayo ekacatupañcakkhandhā upādinnakkhandhehīti evamettha dhammatopi viññātabbo vinicchayo.

Sātthatoti yathā ca bhavaniddese, tatheva kāmañca saṅkhāraniddesepi puññābhisaṅkhārādayova vuttā, evaṁ santepi purimā atītakammavasena idha paṭisandhiyā paccayattā vuttā. Ime paccuppannakammavasena āyatiṁ paṭisandhiyā paccayattāti puna vacanaṁ sātthakameva. Pubbe vā “tattha katamo puññābhisaṅkhāro, kusalacetanā kāmāvacarā”ti evamādinā nayena cetanāva saṅkhārāti vuttā. Idha pana “sabbampi bhavagāmikamman”ti vacanato cetanāsampayuttāpi. Pubbe ca viññāṇapaccayameva kammaṁ saṅkhārāti vuttaṁ, idāni asaññābhavanibbattakampi. Kiṁ vā bahunā, avijjāpaccayā saṅkhārāti ettha puññābhisaṅkhārādayova kusalākusaladhammā vuttā. Upādānapaccayā bhavoti idha pana upapattibhavassāpi saṅgahitattā kusalākusalābyākatā dhammā vuttā. Tasmā sabbathāpi sātthakamevidaṁ punavacananti evamettha sātthatopi viññātabbo vinicchayo.

Bhedasaṅgahāti upādānapaccayā bhavassa bhedato ceva saṅgahato ca. Yañhi kāmupādānapaccayā kāmabhavanibbattakaṁ kammaṁ kariyati, so kammabhavo. Tadabhinibbattā khandhā upapattibhavo. Esa nayo rūpārūpabhavesu. Evaṁ

အဘာဝါ သုခုမာယ စ ဘာဝါ နေဝ သညာ နာသညာ အသ္မိံ ဘဝေတိ **နေဝသညာနာသညာဘဝေါ**။ ဧကေန ရူပက္ခန္ဓေန ဝေါကိဏ္ဏော ဘဝေါ **ဧကဝေါကာရဘဝေါ**။ ဧကော ဝါ ဝေါကာရော အဿ ဘဝဿာတိ ဧကဝေါကာရဘဝေါ။ ဧသ နယော စတုဝေါကာရပဉ္စဝေါကာရဘဝေသု။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဥပပတ္တိဘဝေါ**တိ ဧသ နဝဝိဓောပိ ဥပပတ္တိဘဝေါ နာမ ဝုစ္စတီတိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ အတ္ထတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဓမ္မတော ပန ဧတ္ထ ဟိ ပုညာဘိသင်္ခါရော ဓမ္မတော တေရသ စေတနာ၊ အပုညာဘိသင်္ခါရော ဒွါဒသ၊ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော စတဿော။ “သဗ္ဗမ္ပိ ဘဝဂါမိကမ္မ”န္တိ ဧတေန သဗ္ဗေပေတေ ဓမ္မာ စေတနာသမ္ပယုတ္တာ ဝါ ကမ္မသင်္ခါတာ အာစယဂါမိနော ဓမ္မာ သင်္ဂဟိတာ။ ကာမဘဝေါ ပဉ္စ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓာ၊ တထာ ရူပဘဝေါ၊ အရူပဘဝေါ စတ္တာရော၊ သညာဘဝေါ စတုပဉ္စ၊ အသညာဘဝေါ ဧကော ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓော၊ နေဝသညာနာသညာဘဝေါ စတ္တာရော။ ဧကဝေါကာရဘဝါဒယော ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓာ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓေဟီတိ ဧဝမေတ္ထ ဓမ္မတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

သာတ္ထတောတိ ယထာ စ ဘဝနိဒ္ဒေသေ၊ တထေဝ ကာမဉ္စ သင်္ခါရနိဒ္ဒေသေပိ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒယောဝ ဝုတ္တာ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ပုရိမာ အတီတကမ္မဝသေန ဣဓ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယတ္တာ ဝုတ္တာ။ ဣမေ ပစ္စုပ္ပန္နကမ္မဝသေန အာယတိံ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယတ္တာတိ ပုန ဝစနံ သာတ္ထကမေဝ။ ပုဗ္ဗေ ဝါ “တတ္ထ ကတမော ပုညာဘိသင်္ခါရော၊ ကုသလစေတနာ ကာမာဝစရာ”တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန စေတနာဝ သင်္ခါရာတိ ဝုတ္တာ။ ဣဓ ပန “သဗ္ဗမ္ပိ ဘဝဂါမိကမ္မ”န္တိ ဝစနတော စေတနာသမ္ပယုတ္တာပိ။ ပုဗ္ဗေ စ ဝိညာဏပစ္စယမေဝ ကမ္မံ သင်္ခါရာတိ ဝုတ္တံ၊ ဣဒါနိ အသညာဘဝနိဗ္ဗတ္တကမ္ပိ။ ကိံ ဝါ ဗဟုနာ၊ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ဧတ္ထ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒယောဝ ကုသလာကုသလဓမ္မာ ဝုတ္တာ။ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါတိ ဣဓ ပန ဥပပတ္တိဘဝဿာပိ သင်္ဂဟိတတ္တာ ကုသလာကုသလာဗျာကတာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ သဗ္ဗထာပိ သာတ္ထကမေဝိဒံ ပုနဝစနန္တိ ဧဝမေတ္ထ သာတ္ထတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဘေဒသင်္ဂဟာတိ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝဿ ဘေဒတော စေဝ သင်္ဂဟတော စ။ ယဉ္ဟိ ကာမုပါဒါနပစ္စယာ ကာမဘဝနိဗ္ဗတ္တကံ ကမ္မံ ကရိယတိ၊ သော ကမ္မဘဝေါ။ တဒဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ ဧသ နယော ရူပါရူပဘဝေသု။ ဧဝံ

kāmupādānapaccayā dve kāmabhavā, tadantogadhāva saññābhavapañcavokārabhavā. Dve rūpabhavā, tadantogadhāva saññābhava-asaññābhava-ekavokārabhavapañcavokārabhavā. Dve arūpabhavā, tadantogadhāva saññābhavanevasaññānāsaññābhavacatuvokārabhavāti saddhiṁ antogadhehi cha bhavā. Yathā ca kāmupādānapaccayā saddhiṁ antogadhehi cha bhavā, tathā sesupādānapaccayāpīti evaṁ upādānapaccayā bhedato saddhiṁ antogadhehi catuvīsati bhavā.

Saṅgahato pana kammabhavaṁ upapattibhavañca ekato katvā kāmupādānapaccayā saddhiṁ antogadhehi eko kāmabhavo, tathā rūpārūpabhavāti tayo bhavā. Tathā sesupādānapaccayāpīti evaṁ upādānapaccayā saṅgahato saddhiṁ antogadhehi dvādasa bhavā. Api ca avisesena upādānapaccayā kāmabhavūpagaṁ kammaṁ kammabhavo, tadabhinibbattā khandhā upapattibhavo. Esa nayo rūpārūpabhavesu. Evaṁ upādānapaccayā saddhiṁ antogadhehi dve kāmabhavā, dve rūpabhavā, dve arūpabhavāti aparenapi pariyāyena saṅgahato cha bhavā. Kammabhava-upapattibhavabhedaṁ vā anupagamma saddhiṁ antogadhehi kāmabhavādivasena tayo bhavā honti. Kāmabhavādibhedañcāpi anupagamma kammabhava-upapattibhavavasena dve bhavā honti. Kammupapattibhedañca anupagamma upādānapaccayā bhavoti bhavavasena eko bhavo hotīti evamettha upādānapaccayassa bhavassa bhedasaṅgahāpi viññātabbo vinicchayo.

Yaṁ yassa paccayo cevāti yañcettha upādānaṁ yassa paccayo hoti, tatopi viññātabbo vinicchayoti attho. Kiṁ panettha kassa paccayo hoti? Yaṁkiñci yassa kassaci paccayo hotiyeva. Ummattako viya hi puthujjano. So “idaṁ yuttaṁ idaṁ ayuttan”ti avicāretvā yassa kassaci upādānassa vasena yaṁkiñci bhavaṁ patthetvā yaṁkiñci kammaṁ karotiyeva. Tasmā yadekacce “sīlabbatupādānena rūpārūpabhavā na hontī”ti vadanti, taṁ na gahetabbaṁ. Sabbena pana sabbo hotīti gahetabbaṁ. Seyyathidaṁ. Idhekacco anussavavasena vā diṭṭhānusārena vā “kāmā nāmete manussaloke ceva khattiyamahāsālādīsu chakāmāvacaradevaloke ca samiddhā”ti cintetvā tesaṁ adhigamatthaṁ asaddhammassavanādīhi vañcito “iminā kammena kāmā sampajjantī”ti

ကာမုပါဒါနပစ္စယာ ဒွေ ကာမဘဝါ၊ တဒန္တောဂဓာဝ သညာဘဝပဉ္စဝေါကာရဘဝါ။ ဒွေ ရူပဘဝါ၊ တဒန္တောဂဓာဝ သညာဘဝအသညာဘဝဧကဝေါကာရဘဝပဉ္စဝေါကာရဘဝါ။ ဒွေ အရူပဘဝါ၊ တဒန္တောဂဓာဝ သညာဘဝနေဝသညာနာသညာဘဝစတုဝေါကာရဘဝါတိ သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ဆ ဘဝါ။ ယထာ စ ကာမုပါဒါနပစ္စယာ သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ဆ ဘဝါ၊ တထာ သေသုပါဒါနပစ္စယာပီတိ ဧဝံ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘေဒတော သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ စတုဝီသတိ ဘဝါ။

သင်္ဂဟတော ပန ကမ္မဘဝံ ဥပပတ္တိဘဝဉ္စ ဧကတော ကတွာ ကာမုပါဒါနပစ္စယာ သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ဧကော ကာမဘဝေါ၊ တထာ ရူပါရူပဘဝါတိ တယော ဘဝါ။ တထာ သေသုပါဒါနပစ္စယာပီတိ ဧဝံ ဥပါဒါနပစ္စယာ သင်္ဂဟတော သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ဒွါဒသ ဘဝါ။ အပိစ အဝိသေသေန ဥပါဒါနပစ္စယာ ကာမဘဝူပဂံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ၊ တဒဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ ဧသ နယော ရူပါရူပဘဝေသု။ ဧဝံ ဥပါဒါနပစ္စယာ သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ဒွေ ကာမဘဝါ,ဒွေ ရူပဘဝါ,ဒွေ အရူပဘဝါတိ အပရေနပိ ပရိယာယေန သင်္ဂဟတော ဆ ဘဝါ။ ကမ္မဘဝဥပပတ္တိဘဝဘေဒံ ဝါ အနုပဂမ္မ သဒ္ဓိံ အန္တောဂဓေဟိ ကာမဘဝါဒိဝသေန တယော ဘဝါ ဟောန္တိ။ ကာမဘဝါဒိဘေဒဉ္စာပိ အနုပဂမ္မ ကမ္မဘဝဥပပတ္တိဘဝဝသေန ဒွေ ဘဝါ ဟောန္တိ။ ကမ္မုပပတ္တိဘေဒဉ္စ အနုပဂမ္မ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါတိ ဘဝဝသေန ဧကော ဘဝေါ ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ဥပါဒါနပစ္စယဿ ဘဝဿ ဘေဒသင်္ဂဟာပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ယံ ယဿ ပစ္စယော စေဝါတိ ယဉ္စေတ္ထ ဥပါဒါနံ ယဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ အတ္ထော။ ကိံ ပနေတ္ထ ကဿ ပစ္စယော ဟောတိ? ယံကိဉ္စိ ယဿ ကဿစိ ပစ္စယော ဟောတိယေဝ။ ဥမ္မတ္တကော ဝိယ ဟိ ပုထုဇ္ဇနော။ သော “ဣဒံ ယုတ္တံ ဣဒံ အယုတ္တ”န္တိ အဝိစာရေတွာ ယဿ ကဿစိ ဥပါဒါနဿ ဝသေန ယံကိဉ္စိ ဘဝံ ပတ္ထေတွာ ယံကိဉ္စိ ကမ္မံ ကရောတိယေဝ။ တသ္မာ ယဒေကစ္စေ “သီလဗ္ဗတုပါဒါနေန ရူပါရူပဘဝါ န ဟောန္တီ’’တိ ဝဒန္တိ၊ တံ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ သဗ္ဗေန ပန သဗ္ဗော ဟောတီတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ သေယျထိဒံ။ ဣဓေကစ္စော အနုဿဝဝသေန ဝါ ဒိဋ္ဌာနုသာရေန ဝါ ‘‘ကာမာ နာမေတေ မနုဿလောကေ စေဝ ခတ္တိယမဟာသာလာဒီသု ဆကာမာဝစရဒေဝလောကေ စ သမိဒ္ဓါ’’တိ စိန္တေတွာ တေသံ အဓိဂမတ္ထံ အသဒ္ဓမ္မဿဝနာဒီဟိ ဝဉ္စိတော “ဣမိနာ ကမ္မေန ကာမာ သမ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ

maññamāno kāmupādānavasena kāyaduccaritādīnipi karoti. So duccaritapāripūriyā apāye upapajjati. Sandiṭṭhike vā pana kāme patthayamāno paṭiladdhe vā gopayamāno kāmupādānavasena kāyaduccaritādīnipi karoti. So duccaritapāripūriyā apāye upapajjati. Tatrāssa upapattihetubhūtaṁ kammaṁ kammabhavo, kammābhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññābhavapañcavokārabhavā pana tadantogadhā eva.

Aparo pana saddhammassavanādīhi upabrūhitañāṇo “iminā kammena kāmā sampajjantī”ti maññamāno kāmupādānavasena kāyasucaritādīni karoti. So sucaritapāripūriyā devesu vā manussesu vā upapajjati. Tatrāssa upapattihetubhūtaṁ kammaṁ kammabhavo, kammābhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññābhavapañcavokārabhavā pana tadantogadhā eva. Iti kāmupādānaṁ sappabhedassa sāntogadhassa kāmabhavassa paccayo hoti.

Aparo “rūpārūpabhavesu tato samiddhatarā kāmā”ti sutvā vā parikappetvā vā kāmupādānavaseneva rūpārūpasamāpattiyo nibbattetvā samāpattibalena rūpārūpabrahmaloke upapajjati. Tatrāssa upapattihetubhūtaṁ kammaṁ kammabhavo, kammābhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññā-asaññā nevasaññā nāsaññā-ekavokāracatuvokārapañcavokārabhavā pana tadantogadhā eva. Iti kāmupādānaṁ sappabhedānaṁ sāntogadhānaṁ rūpārūpabhavānampi paccayo hoti.

Aparo “ayaṁ attā nāma kāmāvacarasampattibhave vā rūpārūpabhavānaṁ vā aññatarasmiṁ ucchinno su-ucchinno hotī”ti ucchedadiṭṭhiṁ upādāya tadupagaṁ kammaṁ karoti. Tassa taṁ kammaṁ kammabhavo, kammābhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññābhavādayo pana tadantogadhā eva. Iti diṭṭhupādānaṁ sappabhedānaṁ sāntogadhānaṁ tiṇṇampi kāmarūpārūpabhavānaṁ paccayo hoti.

Aparo “ayaṁ attā nāma kāmāvacarasampattibhave vā rūpārūpabhavānaṁ vā aññatarasmiṁ sukhī hoti, vigatapariḷāho hotī”ti attavādupādānena tadupagaṁ kammaṁ karoti. Tassa taṁ kammaṁ kammabhavo, tadabhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññābhavādayo pana tadantogadhā

မညမာနော ကာမုပါဒါနဝသေန ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိပိ ကရောတိ။ သော ဒုစ္စရိတပါရိပူရိယာ အပါယေ ဥပပဇ္ဇတိ။ သန္ဒိဋ္ဌိကေ ဝါ ပန ကာမေ ပတ္ထယမာနော ပဋိလဒ္ဓေ ဝါ ဂေါပယမာနော ကာမုပါဒါနဝသေန ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိပိ ကရောတိ။ သော ဒုစ္စရိတပါရိပူရိယာ အပါယေ ဥပပဇ္ဇတိ။ တတြဿ ဥပပတ္တိဟေတုဘူတံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ၊ ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာဘဝပဉ္စဝေါကာရဘဝါ ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။

အပရော ပန သဒ္ဓမ္မဿဝနာဒီဟိ ဥပဗြူဟိတဉာဏော "ဣမိနာ ကမ္မေန ကာမာ သမ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ မညမာနော ကာမုပါဒါနဝသေန ကာယသုစရိတာဒီနိ ကရောတိ။ သော သုစရိတပါရိပူရိယာ ဒေဝေသု ဝါ မနုဿေသု ဝါ ဥပပဇ္ဇတိ။ တတြဿ ဥပပတ္တိဟေတုဘူတံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ၊ ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာဘဝပဉ္စဝေါကာရဘဝါ ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။ ဣတိ ကာမုပါဒါနံ သပ္ပဘေဒဿ သာန္တောဂဓဿ ကာမဘဝဿ ပစ္စယော ဟောတိ။

အပရော "ရူပါရူပဘဝေသု တတော သမိဒ္ဓတရာ ကာမာ"တိ သုတွာ ဝါ ပရိကပ္ပေတွာ ဝါ ကာမုပါဒါနဝသေနေဝ ရူပါရူပသမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ သမာပတ္တိဗလေန ရူပါရူပဗြဟ္မလောကေ ဥပပဇ္ဇတိ။ တတြဿ ဥပပတ္တိဟေတုဘူတံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ၊ ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာ-အသညာ နေဝသညာနာသညာ ဧကဝေါကာရစတုဝေါကာရပဉ္စဝေါကာရဘဝါ ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။ ဣတိ ကာမုပါဒါနံ သပ္ပဘေဒါနံ သာန္တောဂဓာနံ ရူပါရူပဘဝါနမ္ပိ ပစ္စယော ဟောတိ။

အပရော "အယံ အတ္တာ နာမ ကာမာဝစရသမ္ပတ္တိဘဝေ ဝါ ရူပါရူပဘဝါနံ ဝါ အညတရသ္မိံ ဥစ္ဆိန္နော သုဥစ္ဆိန္နော ဟောတီ"တိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒါယ တဒုပဂံ ကမ္မံ ကရောတိ။ တဿ တံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ၊ ကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာဘဝါဒယော ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။ ဣတိ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ သပ္ပဘေဒါနံ သာန္တောဂဓာနံ တိဏ္ဏမ္ပိ ကာမရူပါရူပဘဝါနံ ပစ္စယော ဟောတိ။

အပရော "အယံ အတ္တာ နာမ ကာမာဝစရသမ္ပတ္တိဘဝေ ဝါ ရူပါရူပဘဝါနံ ဝါ အညတရသ္မိံ သုခီ ဟောတိ၊ ဝိဂတပရိဠာဟော ဟောတီ"တိ အတ္တဝါဒုပါဒါနေန တဒုပဂံ ကမ္မံ ကရောတိ။ တဿ တံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ၊ တဒဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာဘဝါဒယော ပန တဒန္တောဂဓာ

eva. Iti attavādupādānaṁ sappabhedānaṁ sāntogadhānaṁ tiṇṇaṁ bhavānaṁ paccayo hoti.

Aparo “idaṁ sīlabbataṁ nāma kāmāvacarasampattibhave vā rūpārūpabhavānaṁ vā aññatarasmiṁ pūrentassa sukhaṁ pāripūriṁ gacchatī”ti sīlabbatupādānavasena tadupagaṁ kammaṁ karoti. Tassa taṁ kammaṁ kammabhavo, tadabhinibbattā khandhā upapattibhavo. Saññābhavādayo pana tadantogadhā eva. Iti sīlabbatupādānampi sappabhedānaṁ sāntogadhānaṁ tiṇṇaṁ bhavānaṁ paccayo hotīti evamettha yaṁ yassa paccayo hoti, tatopi viññātabbo vinicchayo.

Kiṁ panettha kassa bhavassa kathaṁ paccayo hotīti ce.

Rūpārūpabhavānaṁ, upanissayapaccayo upādānaṁ.
Sahajātādīhipi taṁ, kāmabhavassāti viññeyyaṁ.

Rūpārūpabhavānañhi, kāmabhavapariyāpannassa ca kammabhave kusalakammasseva upapattibhavassa cetaṁ catubbidhampi upādānaṁ upanissayapaccayena ekadhā paccayo hoti. Kāmabhave attanā sampayutta-akusalakammabhavassa sahajāta-aññamaññanissayasampayutta-atthi-avigatahetupaccayappabhedehi sahajātādīhi paccayo hoti, vippayuttassa pana upanissayapaccayenevāti.

Upādānapaccayā bhavapadaniddeso.

Jātijarāmaraṇādipadaniddesa

235. Bhavapaccayā jātiniddesādīsu jāti-ādīnaṁ vinicchayo Saccavibhaṅge vuttanayeneva veditabbo. **Bhavo**ti panettha kammabhavova adhippeto. So hi jātiyā paccayo na upapattibhavo. So pana kammapaccaya-upanissayapaccayavasena dvidhāva paccayo hotīti.

Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ “bhavo jātiyā paccayo”ti ce. Bāhirapaccayasamattepi hīnapaṇītatādivisesadassanato. Bāhirānañhi janakajanettisukkasoṇitāhārādīnaṁ paccayānaṁ samattepi sattānaṁ yamakānampi sataṁ hīnapaṇītatādiviseso dissati. So ca na

ဧဝ။ ဣတိ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ သပ္ပဘေဒါနံ သာန္တောဂဓာနံ တိဏ္ဏံ ဘဝါနံ ပစ္စယော ဟောတိ။

အပရော “ဣဒံ သီလဗ္ဗတံ နာမ ကာမာဝစရသမ္ပတ္တိဘဝေ ဝါ ရူပါရူပဘဝါနံ ဝါ အညတရသ္မိံ ပူရေန္တဿ သုခံ ပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတီ”တိ သီလဗ္ဗတုပါဒါနဝသေန တဒုပဂံ ကမ္မံ ကရောတိ။ တဿ တံ ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ၊ တဒဘိနိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သညာဘဝါဒယော ပန တဒန္တောဂဓာ ဧဝ။ ဣတိ သီလဗ္ဗတုပါဒါနမ္ပိ သပ္ပဘေဒါနံ သာန္တောဂဓာနံ တိဏ္ဏံ ဘဝါနံ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ယံ ယဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ကိံ ပနေတ္ထ ကဿ ဘဝဿ ကထံ ပစ္စယော ဟောတီတိ စေ။

ရူပါရူပဘဝါနံ၊ ဥပနိဿယပစ္စယော ဥပါဒါနံ။
သဟဇာတာဒီဟိပိ တံ၊ ကာမဘဝဿာတိ ဝိညေယျံ။

ရူပါရူပဘဝါနဉ္ဟိ, ကာမဘဝပရိယာပန္နဿ စ ကမ္မဘဝေ ကုသလကမ္မဿေဝ ဥပပတ္တိဘဝဿ စေတံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ ဥပါဒါနံ ဥပနိဿယပစ္စယေန ဧကဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကာမဘဝေ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တအကုသလကမ္မဘဝဿ သဟဇာတအညမညနိဿယသမ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဟေတုပစ္စယပ္ပဘေဒေဟိ သဟဇာတာဒီဟိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ဝိပ္ပယုတ္တဿ ပန ဥပနိဿယပစ္စယေနေဝါတိ။

ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝပဒနိဒ္ဒေသော။

ဇာတိဇရာမရဏာဒိပဒနိဒ္ဒေသ

၂၃၅။ ဘဝပစ္စယာ ဇာတိနိဒ္ဒေသာဒီသု ဇာတိအာဒီနံ ဝိနိစ္ဆယော သစ္စဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဘဝေါ**တိ ပနေတ္ထ ကမ္မဘဝေါဝ အဓိပ္ပေတော။ သော ဟိ ဇာတိယာ ပစ္စယော န ဥပပတ္တိဘဝေါ။ သော ပန ကမ္မပစ္စယဥပနိဿယပစ္စယဝသေန ဒွိဓာဝ ပစ္စယော ဟောတီတိ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ “ဘဝေါ ဇာတိယာ ပစ္စယော”တိ စေ။ ဗာဟိရပစ္စယသမတ္တေပိ ဟီနပဏီတတာဒိဝိသေသဒဿနတော။ ဗာဟိရာနဉ္ဟိ ဇနကဇနေတ္တိသုက္ကသောဏိတာဟာရာဒီနံ ပစ္စယာနံ သမတ္တေပိ သတ္တာနံ ယမကာနမ္ပိ သတံ ဟီနပဏီတတာဒိဝိသေသော ဒိဿတိ။ သော စ န

ahetuko sabbadā ca sabbesañca abhāvato, na kammabhavato aññahetuko tadabhinibbattakasattānaṁ ajjhattasantāne aññassa kāraṇassa abhāvatoti kammabhavahetukova. Kammañhi sattānaṁ hīnapaṇītatādivisesahetu. Tenāha Bhagavā “kammaṁ satte vibhajati yadidaṁ hīnapaṇītatāyā”ti[1]. Tasmā jānitabbametaṁ “bhavo jātiyā paccayo”ti.

Yasmā ca asati jātiyā jarāmaraṇaṁ nāma na hoti, sokādayo ca dhammā na honti. Jātiyā pana sati rajāmaraṇañceva, jarāmaraṇasaṅkhātadukkhadhammaphuṭṭhassa ca bālassa jarāmaraṇābhisambandhā vā tena tena dukkhadhammena phuṭṭhassa anabhisambandhā vā sokādayo ca dhammā honti. Tasmā ayaṁ jāti rajāmaraṇassa ceva sokādīnañca paccayo hotīti veditabbā. Sā pana upanissayakoṭiyā ekadhāva paccayo hotīti.

Bhavapaccayā jāti-ādipadaniddeso.

242. **Evametassā**ti-ādīnaṁ attho uddesavāre vuttanayeneva veditabbo. **Saṅgati**-ādīni samudayavevacanāneva.

Yasmā panettha sokādayo avasāne vuttā, tasmā yā sā avijjā “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti evametassa bhavacakkassa ādimhi vuttā, sā

Sokādīhi avijjā, siddhā bhavacakkamaviditādimidaṁ.
Kārakavedakarahitaṁ, dvādasavidhasuññatāsuññaṁ.

Satataṁ samitaṁ pavattatīti veditabbaṁ. Kathaṁ panettha sokādīhi avijjā siddhā, kathamidaṁ bhavacakkaṁ aviditādi, kathaṁ kārakavedakarahitaṁ, kathaṁ dvādasavidhasuññatāsuññanti ce. Ettha hi sokadukkhadomanassupāyāsā avijjāya aviyogino, paridevo ca nāmamūḷhassāti tesu tāva siddhesu siddhāva hoti avijjā. Api ca “āsavasamudayā avijjāsamudayo”ti hi vuttaṁ, āsavasamudayā cete sokādayo honti. Kathaṁ? Vatthukāmaviyoge tāva soko kāmāsavasamudayo hoti. Yath’āha—

---

1. Ma 3. 244 piṭṭhe.

အဟေတုကော သဗ္ဗဒါ စ သဗ္ဗေသဉ္စ အဘာဝတော၊ န ကမ္မဘဝတော အညဟေတုကော တဒဘိနိဗ္ဗတ္တကသတ္တာနံ အဇ္ဈတ္တသန္တာနေ အညဿ ကာရဏဿ အဘာဝတောတိ ကမ္မဘဝဟေတုကောဝ။ ကမ္မဉှိ သတ္တာနံ ဟီနပဏီတတာဒိဝိသေသဟေတု။ တေနာဟ ဘဂဝါ “ကမ္မံ သတ္တေ ဝိဘဇတိ ယဒိဒံ ဟီနပဏီတတာယာ”တိ[၁]။ တသ္မာ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ “ဘဝေါ ဇာတိယာ ပစ္စယော”တိ။

ယသ္မာ စ အသတိ ဇာတိယာ ဇရာမရဏံ နာမ န ဟောတိ၊ သောကာဒယော စ ဓမ္မာ န ဟောန္တိ။ ဇာတိယာ ပန သတိ ဇရာမရဏဉ္စေဝ, ဇရာမရဏသင်္ခါတဒုက္ခဓမ္မဖုဋ္ဌဿ စ ဗာလဿ ဇရာမရဏာဘိသမ္ဗန္ဓာ ဝါ တေန တေန ဒုက္ခဓမ္မေန ဖုဋ္ဌဿ အနဘိသမ္ဗန္ဓာ ဝါ သောကာဒယော စ ဓမ္မာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ အယံ ဇာတိ ဇရာမရဏဿ စေဝ သောကာဒီနဉ္စ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ ပန ဥပနိဿယကောဋိယာ ဧကဓာဝ ပစ္စယော ဟောတီတိ။

ဘဝပစ္စယာ ဇာတိအာဒိပဒနိဒ္ဒေသော။

၂၄၂။ **ဧဝမေတဿာ**တိအာဒီနံ အတ္ထော ဥဒ္ဒေသဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သင်္ဂတိ**အာဒီနိ သမုဒယဝေဝစနာနေဝ။

ယသ္မာ ပနေတ္ထ သောကာဒယော အဝသာနေ ဝုတ္တာ၊ တသ္မာ ယာ သာ အဝိဇ္ဇာ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ”တိ ဧဝမေတဿ ဘဝစက္ကဿ အာဒိမှိ ဝုတ္တာ၊ သာ

သောကာဒီဟိ အဝိဇ္ဇာ၊ သိဒ္ဓါ ဘဝစက္ကမဝိဒိတာဒိမိဒံ။
ကာရကဝေဒကရဟိတံ၊ ဒွါဒသဝိဓသုညတာသုညံ။

သတတံ သမိတံ ပဝတ္တတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကထံ ပနေတ္ထ သောကာဒီဟိ အဝိဇ္ဇာ သိဒ္ဓါ၊ ကထမိဒံ ဘဝစက္ကံ အဝိဒိတာဒိ၊ ကထံ ကာရကဝေဒကရဟိတံ၊ ကထံ ဒွါဒသဝိဓသုညတာသုညန္တိ စေ။ ဧတ္ထ ဟိ သောကဒုက္ခဒေါမနဿုပါယာသာ အဝိဇ္ဇာယ အဝိယောဂိနော၊ ပရိဒေဝေါ စ နာမမူဠှဿာတိ တေသု တာဝ သိဒ္ဓေသု သိဒ္ဓါဝ ဟောတိ အဝိဇ္ဇာ။ အပိစ “အာသဝသမုဒယာ အဝိဇ္ဇာသမုဒယော”တိ ဟိ ဝုတ္တံ၊ အာသဝသမုဒယာ စေတေ သောကာဒယော ဟောန္တိ။ ကထံ? ဝတ္ထုကာမဝိယောဂေ တာဝ သောကော ကာမာသဝသမုဒယော ဟောတိ။ ယထာဟ—

၁-မ ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။

“Tassa ce kāmayānassa, chandajātassa jantuno.
Te kāmā parihāyanti, sallaviddhova ruppatī”ti[1].

Yathā cāha “kāmato jāyatī soko”ti[2]. Sabbepi cete diṭṭhāsavasamudayā honti. Yathāha “tassa ahaṁ rūpaṁ mama rūpanti pariyuṭṭhaṭṭhāyino taṁ rūpaṁ vipariṇamati aññathā hoti. Tassa rūpavipariṇāmaññathābhāvā uppajjanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā”ti[3]. Yathā ca diṭṭhāsavasamudayā, evaṁ bhavāsavasamudayāpi. Yathāha “yepi te bhikkhave devā dīghāyukā vaṇṇavanto sukhabahulā uccesu vimānesu ciraṭṭhitikā[4], tepi Tathāgatassa dhammadesanaṁ sutvā yebhuyyena bhayaṁ saṁvegaṁ santāsaṁ āpajjanti”[5]. Pañca pubbanimittāni disvā maraṇabhayena santajjitānaṁ devānaṁ viyāti. Yathā ca bhavāsavasamudayā, evaṁ avijjāsavasamudayāpi. Yathāha “sa kho so bhikkhave bālo diṭṭheva dhamme tividhaṁ dukkhadomanassaṁ paṭisaṁvedetī”ti[6].

Iti yasmā āsavasamudayā ete honti, tasmā ete sijjhamānā avijjāya hetubhūte āsave sādhenti. Āsavesu ca siddhesu paccayabhāve bhāvato avijjāpi siddhāva hotīti. Evaṁ tāvettha **sokādīhi avijjā siddhā** hotīti veditabbā.

Yasmā pana evaṁ paccayabhāve bhāvato avijjāya siddhāya puna avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇanti evaṁ hetuphalaparamparāya pariyosānaṁ natthi, tasmā taṁ hetuphalasambandhavasena pavattaṁ dvādasaṅgaṁ **bhavacakkaṁ aviditādī**ti siddhaṁ hoti.

Evaṁ sati “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti idaṁ ādimattakathanaṁ virujjhatīti ce. Nayidaṁ ādimattakathanaṁ, padhānadhammakathanaṁ panetaṁ. Tiṇṇañhi vaṭṭānaṁ avijjā padhānā. Avijjāggahaṇena hi avasesaṁ kilesavaṭṭañca kammādīni ca bālaṁ paliveṭhenti sappasiraggahaṇena sesaṁ sappasarīraṁ viya bāhaṁ. Avijjāsamucchede pana kate tehi vimokkho hoti sappasiracchede kate paliveṭhitabāhāvimokkho viya. Yathāha “avijjāyatveva

1. Khu 1. 399 piṭṭhe. 2. Khu 1. 45 piṭṭhe. 3. Saṁ 2. 3 piṭṭhe.
4. Ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭhanti (sabbattha) 5. Saṁ 2. 70; Aṁ 1. 342 piṭṭhesu.
6. Ma 3. 202 piṭṭhe.

“တဿ စေ ကာမယာနဿ၊ ဆန္ဒဇာတဿ ဇန္တုနော။
တေ ကာမာ ပရိဟာယန္တိ၊ သလ္လဝိဒ္ဓေါဝ ရုပ္ပတီ”တိ[၁]။

ယထာ စာဟ “ကာမတော ဇာယတီ သောကော”တိ[၂]။ သဗ္ဗေပိ စေတေ ဒိဋ္ဌာသဝသမုဒယာ ဟောန္တိ။ ယထာဟ “တဿ အဟံ ရူပံ မမ ရူပန္တိ ပရိယုဋ္ဌဋ္ဌာယိနော တံ ရူပံ ဝိပရိဏမတိ အညထာ ဟောတိ။ တဿ ရူပဝိပရိဏာမညထာဘာဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒောမနဿုပါယာသာ”တိ[၃]။ ယထာ စ ဒိဋ္ဌာသဝသမုဒယာ၊ ဧဝံ ဘဝါသဝသမုဒယာပိ။ ယထာဟ “ယေပိ တေ ဘိက္ခဝေ ဒေဝါ ဒီဃာယုကာ ဝဏ္ဏဝန္တော သုခဗဟုလာ ဥစ္စေသု ဝိမာနေသု စိရဋ္ဌိတိကာ[၄]၊ တေပိ တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ယေဘုယျေန ဘယံ သံဝေဂံ သန္တာသံ အာပဇ္ဇန္တိ”[၅]။ ပဉ္စ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ ဒိသွာ မရဏဘယေန သန္တဇ္ဇိတာနံ ဒေဝါနံ ဝိယာတိ။ ယထာ စ ဘဝါသဝသမုဒယာ၊ ဧဝံ အဝိဇ္ဇာသဝသမုဒယာပိ။ ယထာဟ “သ ခေါ သော ဘိက္ခဝေ ဗာလော ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ တိဝိဓံ ဒုက္ခဒောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေတီ”တိ[၆]။

ဣတိ ယသ္မာ အာသဝသမုဒယာ ဧတေ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဧတေ သိဇ္ဈမာနာ အဝိဇ္ဇာယ ဟေတုဘူတေ အာသဝေ သာဓေန္တိ။ အာသဝေသု စ သိဒ္ဓေသု ပစ္စယဘာဝေ ဘာဝတော အဝိဇ္ဇာပိ သိဒ္ဓါဝ ဟောတီတိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ **သောကာဒီဟိ အဝိဇ္ဇာ သိဒ္ဓါ** ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယသ္မာ ပန ဧဝံ ပစ္စယဘာဝေ ဘာဝတော အဝိဇ္ဇာယ သိဒ္ဓါယ ပုန အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိ ဧဝံ ဟေတုဖလပရမ္ပရာယ ပရိယောသာနံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တံ ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓဝသေန ပဝတ္တံ ဒွါဒသင်္ဂံ **ဘဝစက္ကံ အဝိဒိတာဒီ**တိ သိဒ္ဓံ ဟောတိ။

ဧဝံ သတိ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ”တိ ဣဒံ အာဒိမတ္တကထနံ ဝိရုဇ္ဈတီတိ စေ။ နယိဒံ အာဒိမတ္တကထနံ၊ ပဓာနဓမ္မကထနံ ပနေတံ။ တိဏ္ဏဉှိ ဝဋ္ဋာနံ အဝိဇ္ဇာ ပဓာနာ။ အဝိဇ္ဇာဂ္ဂဟဏေန ဟိ အဝသေသံ ကိလေသဝဋ္ဋဉ္စ ကမ္မာဒီနိ စ ဗာလံ ပလိဝေဌေန္တိ သပ္ပသိရဂ္ဂဟဏေန သေသံ သပ္ပသရီရံ ဝိယ ဗာဟံ။ အဝိဇ္ဇာသမုစ္ဆေဒေ ပန ကတေ တေဟိ ဝိမောက္ခော ဟောတိ သပ္ပသိရစ္ဆေဒေ ကတေ ပလိဝေဌိတဗာဟာဝိမောက္ခော ဝိယ။ ယထာဟ “အဝိဇ္ဇာယတွေဝ

၁-ခု ၁-၃၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၂-၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-စိရံ ဒီဃမဒ္ဓါနံ တိဋ္ဌန္တိ (သဗ္ဗတ္ထ) ၅-သံ ၂-၇၀၊ အံ ၁-၃၄၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-မ ၃-၂၀၂-ပိဋ္ဌေ။

asesavirāganirodhā saṅkhāranirodho"ti-ādi[1]. Iti yaṁ gaṇhato bandho muñcato ca mokkho hoti, tassa padhānadhammassa kathanamidaṁ, na ādimattakathananti evamidaṁ bhavacakkaṁ aviditādīti viditabbaṁ. Tayidaṁ yasmā avijjādīhi kāraṇehi saṅkhārādīnaṁ pavatti, tasmā tato aññena "brahmā mahābrahmā seṭṭho sajitā"ti evaṁ parikappitena brahmādinā vā saṁsārassa kārakena, "so kho pana me ayaṁ attā vado vedeyyā"ti evaṁ parippitena attanā vā sukhadukkhānaṁ vedakena rahitaṁ. Iti **kārakavedakarahitan**ti veditabbaṁ.

Yasmā panettha avijjā udayabbayadhammakattā dhuvabhāvena, saṁkiliṭṭhattā saṁkilesikattā ca subhabhāvena, udayabbayapaṭipīḷitattā sukhabhāvena, paccayāyattavuttittā vasavattanabhūtena attabhāvena ca suññā. Tathā saṅkhārādīnipi aṅgāni. Yasmā vā avijjā na attā, na attano, na attani, na attavatī, tathā saṅkhārādīnipi aṅgāni. Tasmā **dvādasavidhasuññatāsuññamidaṁ** bhavacakkanti veditabbaṁ.

Evañca viditvā puna—

Tassa avijjātaṇhā, mūlamatītādayo tayo kālā.
Dve aṭṭha dve eva ca, sarūpato tesu aṅgāni.

Tassa kho panetassa bhavacakkassa avijjā taṇhā cāti dve dhammā mūlanti veditabbā. Tadetaṁ pubbantāharaṇato avijjāmūlaṁ vedanāvasānaṁ, aparantasantānato taṇhāmūlaṁ jarāmaraṇāvasānanti duvidhaṁ hoti. Tattha purimaṁ diṭṭhicaritavasena vuttaṁ, pacchimaṁ taṇhācaritavasena. Diṭṭhicaritānañhi avijjā, taṇhācaritānaṁ taṇhā saṁsāranāyikā. Ucchedadiṭṭhisamugghātāya vā paṭhamaṁ phaluppattiyā hetūnaṁ anupacchedapakāsanato, sassatadiṭṭhisamugghātāya dutiyaṁ uppannānaṁ jarāmaraṇapakāsanato, gabbhaseyyakavasena vā purimaṁ anupubbapavattidīpanato, opapātikavasena pacchimaṁ sahuppattidīpanato.

Atītapaccuppannānāgatā cassa tayo kālā. Tesu Pāḷiyaṁ sarūpato āgatavasena avijjā saṅkhārā cāti dve aṅgāni

1. Saṁ 1. 244; Vi 3. 1 piṭṭhādīsu.

အသေသဝိရာဂနိရောဓာ သင်္ခါရနိရောဓော”တိအာဒိ[1]။ ဣတိ ယံ ဂဏှတော ဗန္ဓော မုဉ္စတော စ မောက္ခော ဟောတိ၊ တဿ ပဓာနဓမ္မဿ ကထနမိဒံ၊ န အာဒိမတ္တကထနန္တိ ဧဝမိဒံ ဘဝစက္ကံ အဝိဒိတာဒီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တယိဒံ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဒီဟိ ကာရဏေဟိ သင်္ခါရာဒီနံ ပဝတ္တိ၊ တသ္မာ တတော အညေန “ဗြဟ္မာ မဟာဗြဟ္မာ သေဋ္ဌော သဇိတာ”တိ ဧဝံ ပရိကပ္ပိတေန ဗြဟ္မာဒိနာ ဝါ သံသာရဿ ကာရကေန, ‘‘သော ခေါ ပန မေ အယံ အတ္တာ ဝဒေါ ဝေဒေယျော’’တိ ဧဝံ ပရိကပ္ပိတေန အတ္တနာ ဝါ သုခဒုက္ခာနံ ဝေဒကေန ရဟိတံ။ ဣတိ **ကာရကဝေဒကရဟိတ**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယသ္မာ ပနေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ ဥဒယဗ္ဗယဓမ္မကတ္တာ ဓုဝဘာဝေန, သံကိလိဋ္ဌတ္တာ သံကိလေသိကတ္တာ စ သုဘဘာဝေန, ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠိတတ္တာ သုခဘာဝေန, ပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိတ္တာ ဝသဝတ္တနဘူတေန အတ္တဘာဝေန စ သုညာ။ တထာ သင်္ခါရာဒီနိပိ အင်္ဂါနိ။ ယသ္မာ ဝါ အဝိဇ္ဇာ န အတ္တာ၊ န အတ္တနော၊ န အတ္တနိ၊ န အတ္တဝတီ၊ တထာ သင်္ခါရာဒီနိပိ အင်္ဂါနိ။ တသ္မာ **ဒွါဒသဝိဓသုညတာသုညမိဒံ** ဘဝစက္ကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧဝဉ္စ ဝိဒိတွာ ပုန—

တဿ အဝိဇ္ဇာတဏှာ၊ မူလမတီတာဒယော တယော ကာလာ။
ဒွေ အဋ္ဌ ဒွေ ဧဝ စ၊ သရူပတော တေသု အင်္ဂါနိ။

တဿ ခေါ ပနေတဿ ဘဝစက္ကဿ အဝိဇ္ဇာ တဏှာ စာတိ ဒွေ ဓမ္မာ မူလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တဒေတံ ပုဗ္ဗန္တာဟရဏတော အဝိဇ္ဇာမူလံ ဝေဒနာဝသာနံ၊ အပရန္တသန္တာနတော တဏှာမူလံ ဇရာမရဏာဝသာနန္တိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ ပုရိမံ ဒိဋ္ဌိစရိတဝသေန ဝုတ္တံ၊ ပစ္ဆိမံ တဏှာစရိတဝသေန။ ဒိဋ္ဌိစရိတာနဉ္ဟိ အဝိဇ္ဇာ, တဏှာစရိတာနံ တဏှာ သံသာရနာယိကာ။ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသမုဂ္ဃာတာယ ဝါ ပဌမံ ဖလုပ္ပတ္တိယာ ဟေတူနံ အနုပစ္ဆေဒပကာသနတော၊ သဿတဒိဋ္ဌိသမုဂ္ဃာတာယ ဒုတိယံ ဥပ္ပန္နာနံ ဇရာမရဏပကာသနတော၊ ဂဗ္ဘသေယျကဝသေန ဝါ ပုရိမံ အနုပုဗ္ဗပဝတ္တိဒီပနတော၊ ဩပပါတိကဝသေန ပစ္ဆိမံ သဟုပ္ပတ္တိဒီပနတော။

အတီတပစ္စုပ္ပန္နာနာဂတာ စဿ တယော ကာလာ။ တေသု ပါဠိယံ သရူပတော အာဂတဝသေန အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာ စာတိ ဒွေ အင်္ဂါနိ

၁-သံ ၁-၂၄၄၊ ဝိ ၃-၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

atītakālāni, viññāṇādīni bhavāvasānāni aṭṭha paccuppannakālāni, jāti ceva jarāmaraṇañca dve anāgatakālānīti veditabbāni. Puna—

Hetuphalahetupubbaka-tisandhicatubhedasaṅgahañcetaṁ.
Vīsati-ākārāraṁ, tivaṭṭamanavaṭṭhitaṁ bhamati.

Itipi veditabbaṁ. Tattha saṅkhārānañca paṭisandhiviññāṇassa ca antarā eko hetuphalasandhi nāma, vedanāya ca taṇhāya ca antarā eko phalahetusandhi nāma, bhavassa ca jātiyā ca antarā eko hetuphalasandhīti evamidaṁ hetuphalahetupubbakatisandhīti veditabbaṁ. Sandhīnaṁ ādipariyosānavavatthitā panassa cattāro saṅgahā honti. Seyyathidaṁ, avijjāsaṅkhārā eko saṅgaho, viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanā dutiyo, taṇhā-upādānabhavā tatiyo, jātijarāmaraṇaṁ catutthoti evamidaṁ catubhedasaṅgahanti veditabbaṁ.

Atīte hetavo pañca, idāni phalapañcakaṁ.
Idāni hetavo pañca, āyatiṁ phalapañcakanti—

Etehi pana vīsatiyā ākārehi arehi vīsati-ākārāranti veditabbaṁ. Tattha **atīte hetavo pañcā**ti avijjā saṅkhārā cāti ime tāva dve vuttā eva. Yasmā pana avidvā paritassati, paritasito upādiyati, tassa upādānapaccayā bhavo. Tasmā taṇhupādānabhavāpi gahitā honti. Tenāha “purimakammabhavasmiṁ moho avijjā, āyūhanā saṅkhārā, nikanti taṇhā, upagamanaṁ upādānaṁ, cetanā bhavo, ime pañca dhammā purimakammabhavasmiṁ idha paṭisandhiyā paccayā”ti[1].

Tattha **purimakammabhavasmin**ti purime kammabhave, atītajātiyaṁ kammabhave kariyamāneti attho. **Moho avijjā**ti yo tadā dukkhādīsu moho, yena mūḷho kammaṁ karoti, sā avijjā. **Āyūhanā saṅkhārā**ti taṁ kammaṁ karoto purimacetanāyo, yathā dānaṁ dassāmīti cittaṁ uppādetvā māsampi saṁvaccharampi dānupakaraṇāni sajjentassa uppannā purimacetanāyo. Paṭiggāhakānaṁ pana hetthe dakkhiṇaṁ patiṭṭhāpayato cetanā bhavoti vuccati. Ekāvajjanesu vā chasu javanesu cetanā āyūhanasaṅkhārā nāma, sattamā cetanā bhavo. Ya kāci vā pana

1. Khu 9. 50 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

အတီတကာလာနိ၊ ဝိညာဏာဒီနိ ဘဝါဝသာနာနိ အဋ္ဌ ပစ္စုပ္ပန္နကာလာနိ၊ ဇာတိ စေဝ ဇရာမရဏဉ္စ ဒွေ အနာဂတကာလာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ပုန—

ဟေတုဖလဟေတုပုဗ္ဗက-တိသန္ဓိစတုဘေဒသင်္ဂဟဉ္စေတံ။
ဝီသတိအာကာရာရံ၊ တိဝဋ္ဋမနဝဋ္ဌိတံ ဘမတိ။

ဣတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ သင်္ခါရာနဉ္စ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဿ စ အန္တရာ ဧကော ဟေတုဖလသန္ဓိ နာမ၊ ဝေဒနာယ စ တဏှာယ စ အန္တရာ ဧကော ဖလဟေတုသန္ဓိ နာမ၊ ဘဝဿ စ ဇာတိယာ စ အန္တရာ ဧကော ဟေတုဖလသန္ဓီတိ ဧဝမိဒံ ဟေတုဖလဟေတုပုဗ္ဗကတိသန္ဓီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သန္ဓီနံ အာဒိပရိယောသာနဝဝတ္ထိတာ ပနဿ စတ္တာရော သင်္ဂဟာ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ၊ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရာ ဧကော သင်္ဂဟော၊ ဝိညာဏနာမရူပသဠာယတနဖဿဝေဒနာ ဒုတိယော၊ တဏှာဥပါဒါနဘဝါ တတိယော၊ ဇာတိဇရာမရဏံ စတုတ္ထောတိ ဧဝမိဒံ စတုဘေဒသင်္ဂဟန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အတီတေ ဟေတဝေါ ပဉ္စ၊ ဣဒါနိ ဖလပဉ္စကံ။
ဣဒါနိ ဟေတဝေါ ပဉ္စ၊ အာယတိံ ဖလပဉ္စကန္တိ—

ဧတေဟိ ပန ဝီသတိယာ အာကာရေဟိ အရေဟိ ဝီသတိအာကာရာရန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **အတီတေ ဟေတဝေါ ပဉ္စာ**တိ အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာ စာတိ ဣမေ တာဝ ဒွေ ဝုတ္တာ ဧဝ။ ယသ္မာ ပန အဝိဒွါ ပရိတဿတိ၊ ပရိတသိတော ဥပါဒိယတိ၊ တဿ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ။ တသ္မာ တဏှုပါဒါနဘဝါပိ ဂဟိတာ ဟောန္တိ။ တေနာဟ “ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ မောဟော အဝိဇ္ဇာ၊ အာယူဟနာ သင်္ခါရာ၊ နိကန္တိ တဏှာ၊ ဥပဂမနံ ဥပါဒါနံ၊ စေတနာ ဘဝေါ၊ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ ဣဓ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယာ”တိ[၁]။

တတ္ထ **ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိန္တိ** ပုရိမေ ကမ္မဘဝေ၊ အတီတဇာတိယံ ကမ္မဘဝေ ကရိယမာနေတိ အတ္ထော။ **မောဟော အဝိဇ္ဇာ**တိ ယော တဒါ ဒုက္ခာဒီသု မောဟော၊ ယေန မူဠှော ကမ္မံ ကရောတိ၊ သာ အဝိဇ္ဇာ။ **အာယူဟနာ သင်္ခါရာ**တိ တံ ကမ္မံ ကရောတော ပုရိမစေတနာယော၊ ယထာ ဒါနံ ဒဿာမီတိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ မာသမ္ပိ သံဝစ္ဆရမ္ပိ ဒါနုပကရဏာနိ သဇ္ဇေန္တဿ ဥပ္ပန္နာ ပုရိမစေတနာယော။ ပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ပန ဟတ္ထေ ဒက္ခိဏံ ပတိဋ္ဌာပယတော စေတနာ ဘဝေါတိ ဝုစ္စတိ။ ဧကာဝဇ္ဇနေသု ဝါ ဆသု ဇဝနေသု စေတနာ အာယူဟနသင်္ခါရာ နာမ၊ သတ္တမာ စေတနာ ဘဝေါ။ ယာ ကာစိ ဝါ ပန

၁-ခု ၉-၅၀-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

cetanā bhavo, taṁsampayuttā āyūhanasaṅkhārā nāma. **Nikanti taṇhā**ti yā kammaṁ karontassa tassa phale upapattibhave nikāmanā patthanā, sā taṇhā nāma. **Upagamanaṁ upādānan**ti yaṁ kammaṁ bhavassa paccayabhūtaṁ "idaṁ katvā asukasmiṁ nāma ṭhāne kāme sevissāmi ucchijjissāmī"ti-ādinā nayena pavattaṁ upagamanaṁ gahaṇaṁ pathamasanaṁ, idaṁ upādānaṁ nāma. **Cetanā bhavo**ti āyūhanāvasāne vuttacetanā bhavoti evamattho veditabbo.

Idāni phalapañcakanti viññāṇādi vedanāvasānaṁ Pāḷiyaṁ āgatameva. Yathāha "idha paṭisandhi viññāṇaṁ, okkanti nāmarūpaṁ, pasādo āyatanaṁ, phuṭṭho phasso, vedayitaṁ vedanā, ime pañca dhammā idhūpapattibhavasmiṁ purekatassa kammassa paccayā"ti[1]. Tattha **paṭisandhi viññāṇan**ti yaṁ bhavantarapaṭisandhānavasena uppannattā paṭisandhīti vuccati, taṁ viññāṇaṁ. **Okkanti nāmarūpan**ti yā gabbhe rūpārūpadhammānaṁ okkanti āgantvā pavisanaṁ viya, idaṁ nāmarūpaṁ. **Pasādo āyatanan**ti idaṁ cakkhādipañcāyatanavasena vuttaṁ. **Phuṭṭho phasso**ti yo ārammaṇaṁ phuṭṭho phusanto uppanno, ayaṁ phasso. **Vedayitaṁ vedanā**ti yaṁ paṭisandhiviññāṇena vā saḷāyatanapaccayena vā phassena sahuppannaṁ vipākavedayitaṁ, sā vedanāti evamattho veditabbo.

Idāni hetavo pañcāti taṇhādayo Pāḷiyaṁ āgatāva taṇhupādānabhavā. Bhave pana gahite tassa pubbabhāgā taṁsampayuttā vā saṅkhārā gahitāva honti, taṇhupādānaggahaṇena ca taṁsampayuttā, yāya vā mūḷho kammaṁ karoti, sā avijjā gahitāva hotīti evaṁ pañca. Tenāha "idha paripakkattā āyatanānaṁ moho avijjā, āyūhanā saṅkhārā, nikanti taṇhā, upagamanaṁ upādānaṁ, cetanā bhavo, ime pañca dhammā idha kammabhavasmiṁ āyatiṁ paṭisandhiyā paccayā"ti[1]. Tattha **idha paripakkattā āyatanānan**ti paripakkāyatanassa kammakaraṇakāle sammoho dassito. Sesaṁ uttānameva.

Āyatiṁ phalapañcakanti viññāṇādīni pañca, tāni jātiggahaṇena vuttāni. Jarāmaraṇaṁ pana tesaṁyeva jarāmaraṇaṁ. Tenāha "āyatiṁ

1. Khu 9. 50 piṭṭhe.

စေတနာ ဘဝေါ၊ တံသမ္ပယုတ္တာ အာယူဟနသင်္ခါရာ နာမ။ **နိကန္တိ တဏှာ**တိ ယာ ကမ္မံ ကရောန္တဿ တဿ ဖလေ ဥပပတ္တိဘဝေ နိကာမနာ ပတ္ထနာ၊ သာ တဏှာ နာမ။ **ဥပဂမနံ ဥပါဒါန**န္တိ ယံ ကမ္မံ ဘဝဿ ပစ္စယဘူတံ "ဣဒံ ကတွာ အသုကသ္မိံ နာမ ဌာနေ ကာမေ သေဝိဿာမိ ဥစ္ဆိဇ္ဇိဿာမီ"တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တံ ဥပဂမနံ ဂဟဏံ ပရာမသနံ၊ ဣဒံ ဥပါဒါနံ နာမ။ **စေတနာ ဘဝေါ**တိ အာယူဟနာဝသာနေ ဝုတ္တစေတနာ ဘဝေါတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣဒါနိ ဖလပဉ္စကန္တိ ဝိညာဏာဒိ ဝေဒနာဝသာနံ ပါဠိယံ အာဂတမေဝ။ ယထာဟ "ဣဓ ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏံ၊ ဩက္ကန္တိ နာမရူပံ၊ ပသာဒေါ အာယတနံ၊ ဖုဋ္ဌော ဖဿော၊ ဝေဒယိတံ ဝေဒနာ၊ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဣဓူပပတ္တိဘဝသ္မိံ ပုရေကတဿ ကမ္မဿ ပစ္စယာ"တိ[1]။ တတ္ထ **ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏ**န္တိ ယံ ဘဝန္တရပဋိသန္ဓာနဝသေန ဥပ္ပန္နတ္တာ ပဋိသန္ဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ တံ ဝိညာဏံ။ **ဩက္ကန္တိ နာမရူပ**န္တိ ယာ ဂဗ္ဘေ ရူပါရူပဓမ္မာနံ ဩက္ကန္တိ အာဂန္တွာ ပဝိသနံ ဝိယ၊ ဣဒံ နာမရူပံ။ **ပသာဒေါ အာယတန**န္တိ ဣဒံ စက္ခာဒိပဉ္စာယတနဝသေန ဝုတ္တံ။ **ဖုဋ္ဌော ဖဿော**တိ ယော အာရမ္မဏံ ဖုဋ္ဌော ဖုသန္တော ဥပ္ပန္နော၊ အယံ ဖဿော။ **ဝေဒယိတံ ဝေဒနာ**တိ ယံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏေန ဝါ သဠာယတနပစ္စယေန ဝါ ဖဿေန သဟုပ္ပန္နံ ဝိပါကဝေဒယိတံ၊ သာ ဝေဒနာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣဒါနိ ဟေတဝေါ ပဉ္စာတိ တဏှာဒယော ပါဠိယံ အာဂတာဝ တဏှုပါဒါနဘဝါ။ ဘဝေ ပန ဂဟိတေ တဿ ပုဗ္ဗဘာဂါ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝါ သင်္ခါရာ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ၊ တဏှုပါဒါနဂ္ဂဟဏေန စ တံသမ္ပယုတ္တာ, ယာယ ဝါ မူဠ္ဟော ကမ္မံ ကရောတိ၊ သာ အဝိဇ္ဇာ ဂဟိတာဝ ဟောတီတိ ဧဝံ ပဉ္စ။ တေနာဟ "ဣဓ ပရိပက္ကတ္တာ အာယတနာနံ မောဟော အဝိဇ္ဇာ၊ အာယူဟနာ သင်္ခါရာ၊ နိကန္တိ တဏှာ၊ ဥပဂမနံ ဥပါဒါနံ၊ စေတနာ ဘဝေါ၊ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဣဓ ကမ္မဘဝသ္မိံ အာယတိံ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယာ"တိ[1]။ တတ္ထ **ဣဓ ပရိပက္ကတ္တာ အာယတနာန**န္တိ ပရိပက္ကာယတနဿ ကမ္မကရဏကာလေ သမ္မောဟော ဒဿိတော။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝ။

အာယတိံ ဖလပဉ္စကန္တိ ဝိညာဏာဒီနိ ပဉ္စ၊ တာနိ ဇာတိဂ္ဂဟဏေန ဝုတ္တာနိ။ ဇရာမရဏံ ပန တေသံယေဝ ဇရာမရဏံ။ တေနာဟ "အာယတိံ

၁-ခု ၉-၅၀-ပိဋ္ဌေ။

paṭisandhi viññāṇaṁ, okkanti nāmarūpaṁ, pasādo āyatanaṁ, phuṭṭho phasso, vedayitaṁ vedanā, ime pañca dhammā āyatiṁ upapattibhavasmiṁ idha katassa kammassa paccayā"ti[1]. Evamidaṁ vīsati-ākārāraṁ hoti.

Tattha purimabhavasmiṁ pañca kammasambhārā, etarahi pañca vipākadhammā. Etarahi pañca kammasambhārā, anāgate pañca vipākadhammāti dasa dhammā kammaṁ, dasa vipākoti dvīsu ṭhānesu kammaṁ kammaṁ nāma, dvīsu ṭhānesu vipāko vipāko nāmāti sabbampetaṁ bhavacakkaṁ paccayākāravaṭṭaṁ kammañceva kammavipāko ca. Tathā dvīsu ṭhānesu kammaṁ kammasaṅkhepo, dvīsu ṭhānesu vipāko vipākasaṅkhepoti sabbampetaṁ kammasaṅkhepo ceva vipākasaṅkhepo ca. Dvīsu ṭhānesu kammaṁ kammavaṭṭaṁ, dvīsu ṭhānesu vipāko vipākavaṭṭanti sabbampetaṁ kammavaṭṭañceva vipākavaṭṭañca. Tathā dvīsu ṭhānesu kammaṁ kammabhavo, dvīsu ṭhānesu vipāko vipākabhavoti sabbampetaṁ kammabhavo ceva vipākabhavo ca. Dvīsu ṭhānesu kammaṁ kammapavattaṁ, dvīsu vipāko vipākapavattanti sabbampetaṁ kammapavattañceva vipākapavattañca. Tathā dvīsu ṭhānesu kammaṁ kammasantati, dvīsu vipāko vipākasantatīti sabbampetaṁ kammasantati ceva vipākasantati ca. Dvīsu ṭhānesu kammaṁ kiriyā nāma, dvīsu vipāko kiriyāphalaṁ nāmāti sabbampetaṁ kiriyā ceva kiriyāphalañcāti.

Evaṁ samuppannamidaṁ sahetukaṁ,
Dukkhaṁ aniccaṁ calamittaraddhuvaṁ.
Dhammehi dhammā pabhavanti hetuso,
Na hettha attā va paro va vijjati.

Dhammā dhamme sañjanenti, hetusambhārapaccayā.
Hetūnañca nirodhāya, dhammo Buddhena desito.
Hetūsu uparuddhesu, chinnaṁ vaṭṭaṁ na vaṭṭati.

Evaṁ dukkhantakiriyāya, brahmacariyidha vijjati.
Satte ca nupalabbhante, nevucchedo na sassataṁ.

Tivaṭṭamanavaṭṭhitaṁ bhamatīti ettha pana saṅkhārabhavā kammavaṭṭaṁ, avijjātaṇhupādānāni kilesavaṭṭaṁ, viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanā vipākavaṭṭanti imehi tīhi vaṭṭehi tivaṭṭamidaṁ bhavacakkaṁ yāva kilesavaṭṭaṁ na

1. Khu 9. 51 piṭṭhe.

ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏံ၊ ဩက္ကန္တိ နာမရူပံ၊ ပသာဒေါ အာယတနံ၊ ဖုဋ္ဌော ဖဿော၊ ဝေဒယိတံ ဝေဒနာ၊ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ အာယတိံ ဥပပတ္တိဘဝသ္မိံ ဣဓ ကတဿ ကမ္မဿ ပစ္စယာ"တိ[၁]။ ဧဝမိဒံ ဝီသတိအာကာရာရံ ဟောတိ။

တတ္ထ ပုရိမဘဝသ္မိံ ပဉ္စ ကမ္မသမ္ဘာရာ၊ ဧတရဟိ ပဉ္စ ဝိပါကဓမ္မာ။ ဧတရဟိ ပဉ္စ ကမ္မသမ္ဘာရာ၊ အနာဂတေ ပဉ္စ ဝိပါကဓမ္မာတိ ဒသ ဓမ္မာ ကမ္မံ၊ ဒသ ဝိပါကောတိ ဒွီသု ဌာနေသု ကမ္မံ ကမ္မံ နာမ၊ ဒွီသု ဌာနေသု ဝိပါကော ဝိပါကော နာမာတိ သဗ္ဗမ္ပေတံ ဘဝစက္ကံ ပစ္စယာကာရဝဋ္ဋံ ကမ္မဉ္စေဝ ကမ္မဝိပါကော စ။ တထာ ဒွီသု ဌာနေသု ကမ္မံ ကမ္မသင်္ခေပေါ၊ ဒွီသု ဌာနေသု ဝိပါကော ဝိပါကသင်္ခေပေါတိ သဗ္ဗမ္ပေတံ ကမ္မသင်္ခေပေါ စေဝ ဝိပါကသင်္ခေပေါ စ။ ဒွီသု ဌာနေသု ကမ္မံ ကမ္မဝဋ္ဋံ၊ ဒွီသု ဌာနေသု ဝိပါကော ဝိပါကဝဋ္ဋန္တိ သဗ္ဗမ္ပေတံ ကမ္မဝဋ္ဋဉ္စေဝ ဝိပါကဝဋ္ဋဉ္စ။ တထာ ဒွီသု ဌာနေသု ကမ္မံ ကမ္မဘဝေါ၊ ဒွီသု ဌာနေသု ဝိပါကော ဝိပါကဘဝေါတိ သဗ္ဗမ္ပေတံ ကမ္မဘဝေါ စေဝ ဝိပါကဘဝေါ စ။ ဒွီသု ဌာနေသု ကမ္မံ ကမ္မပဝတ္တံ၊ ဒွီသု ဝိပါကော ဝိပါကပဝတ္တန္တိ သဗ္ဗမ္ပေတံ ကမ္မပဝတ္တဉ္စေဝ ဝိပါကပဝတ္တဉ္စ။ တထာ ဒွီသု ဌာနေသု ကမ္မံ ကမ္မသန္တတိ၊ ဒွီသု ဝိပါကော ဝိပါကသန္တတီတိ သဗ္ဗမ္ပေတံ ကမ္မသန္တတိ စေဝ ဝိပါကသန္တတိ စ။ ဒွီသု ဌာနေသု ကမ္မံ ကိရိယာ နာမ၊ ဒွီသု ဝိပါကော ကိရိယာဖလံ နာမာတိ သဗ္ဗမ္ပေတံ ကိရိယာ စေဝ ကိရိယာဖလဉ္စာတိ။

ဧဝံ သမုပ္ပန္နမိဒံ သဟေတုကံ၊
ဒုက္ခံ အနိစ္စံ စလမိတ္တရဒ္ဓုဝံ။
ဓမ္မေဟိ ဓမ္မာ ပဘဝန္တိ ဟေတုသော၊
န ဟေတ္ထ အတ္တာ ဝ ပရော ဝ ဝိဇ္ဇတိ။

ဓမ္မာ ဓမ္မေ သဉ္ဇနေန္တိ၊ ဟေတုသမ္ဘာရပစ္စယာ။
ဟေတူနဉ္စ နိရောဓာယ၊ ဓမ္မော ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတော။
ဟေတူသု ဥပရုဒ္ဓေသု၊ ဆိန္နံ ဝဋ္ဋံ န ဝဋ္ဋတိ။

ဧဝံ ဒုက္ခန္တကိရိယာယ၊ ဗြဟ္မစရိယိဓ ဝိဇ္ဇတိ။
သတ္တေ စ နုပလဗ္ဘန္တေ၊ နေဝုစ္ဆေဒေါ န သဿတံ။

တိဝဋ္ဋမနဝဋ္ဌိတံ ဘမတီတိ ဧတ္ထ ပန သင်္ခါရဘဝါ ကမ္မဝဋ္ဋံ၊ အဝိဇ္ဇာတဏှုပါဒါနာနိ ကိလေသဝဋ္ဋံ၊ ဝိညာဏနာမရူပသဠာယတနဖဿဝေဒနာ ဝိပါကဝဋ္ဋန္တိ ဣမေဟိ တီဟိ ဝဋ္ဋေဟိ တိဝဋ္ဋမိဒံ ဘဝစက္ကံ ယာဝ ကိလေသဝဋ္ဋံ န

၁-ခု ၉-၅၁-ပိဋ္ဌေ။

upacchijjati, tāva anupacchinnapaccayattā anavaṭṭhitaṁ punappunaṁ parivaṭṭanato bhamatiyevāti veditabbaṁ.

Tayidamevaṁ bhamamānaṁ—

Saccappabhavato kiccā, vāraṇā upamāhi ca.
Gambhīranayabhedā ca, viññātabbaṁ yathārahaṁ.

Tattha yasmā kusalākusalakammaṁ avisesena samudayasaccanti Saccavibhaṅge vuttaṁ, tasmā avijjāpaccayā saṅkhārāti avijjāya saṅkhārā dutiyasaccappabhavaṁ dutiyasaccaṁ, saṅkhārehi viññāṇaṁ dutiyasaccappabhavaṁ paṭhamasaccaṁ. Viññāṇādīhi nāmarūpādīni vipākavedanāpariyosānāni paṭhamasaccappabhavaṁ paṭhamasaccaṁ, vedanāya taṇhā paṭhamasaccappabhavaṁ dutiyasaccaṁ, taṇhāya upādānaṁ dutiyasaccappabhavaṁ dutiyasaccaṁ, upādānato bhavo dutiyasaccappabhavaṁ paṭhamadutiyasaccadvayaṁ. Bhavato jāti dutiyasaccappabhavaṁ paṭhamasaccaṁ, jātiyā jarāmaraṇaṁ paṭhamasaccappabhavaṁ paṭhamasaccanti evaṁ tāvidaṁ **saccappabhavato** viññātabbaṁ yathārahaṁ.

Yasmā panettha avijjā vatthūsu ca satte sammoheti, paccayo ca hoti saṅkhārānaṁ pātubhāvāya. Tathā saṅkhārā saṅkhatañca abhisaṅkharonti, paccayā ca honti viññāṇassa. Viññāṇampi vatthuñca paṭivijānāti, paccayo ca hoti nāmarūpassa. Nāmarūpampi aññamaññañca upatthambheti, paccayo ca hoti saḷāyatanassa. Saḷāyatanampi savisaye ca vattati, paccayo ca hoti phassassa. Phassopi ārammaṇañca phusati, paccayo ca hoti vedanāya. Vedanāpi ārammaṇarasañca anubhavati, paccayo ca hoti taṇhāya. Taṇhāpi rajjanīye ca dhamme rajjati, paccayo ca hoti upādānassa. Upādānampi upādāniye ca dhamme upādiyati, paccayo ca hoti bhavassa. Bhavopi nānāgatīsu ca vikkhipati, paccayo ca hoti jātiyā. Jātipi khandhe ca janeti, tesaṁ abhinibbattibhāvena pavattattā paccayo ca hoti jarāmaraṇassa. Jarāmaraṇampi khandhānaṁ pākabhedabhāvañca adhitiṭṭhati, paccayo ca hoti bhavantarapātubhāvāya, sokādīnaṁ adhiṭṭhānattā. Tasmā sabbapadesu dvidhā pavatta**kiccato**pi idaṁ viññātabbaṁ yathārahaṁ.

ဥပစ္ဆိဇ္ဇတိ၊ တာဝ အနုပစ္ဆိန္နပစ္စယတ္တာ အနဝဋ္ဌိတံ ပုနပ္ပုနံ ပရိဝဋ္ဋနတော ဘမတိယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တယိဒမေဝံ ဘမမာနံ—

သစ္စပ္ပဘဝတော ကိစ္စာ၊ ဝါရဏာ ဥပမာဟိ စ။
ဂမ္ဘီရနယဘေဒါ စ၊ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

တတ္ထ ယသ္မာ ကုသလာကုသလကမ္မံ အဝိသေသေန သမုဒယသစ္စန္တိ သစ္စဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာ ဒုတိယသစ္စပ္ပဘဝံ ဒုတိယသစ္စံ၊ သင်္ခါရေဟိ ဝိညာဏံ ဒုတိယသစ္စပ္ပဘဝံ ပဌမသစ္စံ။ ဝိညာဏာဒီဟိ နာမရူပါဒီနိ ဝိပါကဝေဒနာပရိယောသာနာနိ ပဌမသစ္စပ္ပဘဝံ ပဌမသစ္စံ၊ ဝေဒနာယ တဏှာ ပဌမသစ္စပ္ပဘဝံ ဒုတိယသစ္စံ၊ တဏှာယ ဥပါဒါနံ ဒုတိယသစ္စပ္ပဘဝံ ဒုတိယသစ္စံ၊ ဥပါဒါနတော ဘဝေါ ဒုတိယသစ္စပ္ပဘဝံ ပဌမဒုတိယသစ္စဒွယံ။ ဘဝတော ဇာတိ ဒုတိယသစ္စပ္ပဘဝံ ပဌမသစ္စံ၊ ဇာတိယာ ဇရာမရဏံ ပဌမသစ္စပ္ပဘဝံ ပဌမသစ္စန္တိ ဧဝံ တာဝိဒံ **သစ္စပ္ပဘဝတော** ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

ယသ္မာ ပနေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ ဝတ္ထူသု စ သတ္တေ သမ္မောဟေတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ သင်္ခါရာနံ ပါတုဘာဝါယ။ တထာ သင်္ခါရာ သင်္ခတဉ္စ အဘိသင်္ခရောန္တိ၊ ပစ္စယာ စ ဟောန္တိ ဝိညာဏဿ။ ဝိညာဏမ္ပိ ဝတ္ထုဉ္စ ပဋိဝိဇာနာတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ နာမရူပဿ။ နာမရူပမ္ပိ အညမညဉ္စ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ သဠာယတနဿ။ သဠာယတနမ္ပိ သဝိသယေ စ ဝတ္တတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဖဿဿ။ ဖဿောပိ အာရမ္မဏဉ္စ ဖုသတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဝေဒနာယ။ ဝေဒနာပိ အာရမ္မဏရသဉ္စ အနုဘဝတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ တဏှာယ။ တဏှာပိ ရဇ္ဇနီယေ စ ဓမ္မေ ရဇ္ဇတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဥပါဒါနဿ။ ဥပါဒါနမ္ပိ ဥပါဒါနိယေ စ ဓမ္မေ ဥပါဒိယတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဘဝဿ။ ဘဝေါပိ နာနာဂတီသု စ ဝိက္ခိပတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဇာတိယာ။ ဇာတိပိ ခန္ဓေ စ ဇနေတိ၊ တေသံ အဘိနိဗ္ဗတ္တိဘာဝေန ပဝတ္တတ္တာ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဇရာမရဏဿ။ ဇရာမရဏမ္ပိ ခန္ဓာနံ ပါကဘေဒဘာဝဉ္စ အဓိတိဋ္ဌတိ၊ ပစ္စယော စ ဟောတိ ဘဝန္တရပါတုဘာဝါယ၊ သောကာဒီနံ အဓိဋ္ဌာနတ္တာ။ တသ္မာ သဗ္ဗပဒေသု ဒွိဓာ ပဝတ္တ**ကိစ္စတော**ပိ ဣဒံ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

Yasmā cettha “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti idaṁ kārakadassananivāraṇaṁ, “saṅkhārapaccayā viññāṇan”ti attasaṅkantidassananivāraṇaṁ, viññāṇapaccayā nāmarūpan”ti attātiparikappitavatthubhedadassanato ghanasaññānivāraṇaṁ, “nāmarūpapaccayā saḷāyatanan”ti-ādīsu “attā passati -pa- vijānāti phusati vedayati taṇhiyati upādiyati bhavati jāyati jīyati mīyatī”ti evamādidassananivāraṇaṁ. Tasmā micchādassana**nivāraṇato**petaṁ bhavacakkaṁ nivāraṇato viññātabbaṁ yathārahaṁ.

Yasmā panettha salakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena dhammānaṁ adassanato andho viya avijjā, andhassa upakkhalanaṁ viya avijjāpaccayā saṅkhārā, upakkhalitassa patanaṁ viya saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ, patitassa gaṇḍapātubhāvo viya viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, gaṇḍabhedapīḷakā viya nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ, gaṇḍapīḷakāghaṭṭanaṁ viya saḷāyatanapaccayā phasso, ghaṭṭanadukkhaṁ viya phassapaccayā vedanā, dukkhassa paṭikārābhilāso viya vedanāpaccayā taṇhā, paṭikārābhilāsena asappāyaggahaṇaṁ viya taṇhāpaccayā upādānaṁ, upādinna-asappāyālepanaṁ viya upādānapaccayā bhavo, asappāyālepanena gaṇḍavikārapātubhāvo viya bhavapaccayā jāti, gaṇḍavikārato gaṇḍabhedo viya jātipaccayā jarāmaraṇaṁ.

Yasmā vā panettha avijjā apaṭipattimicchāpaṭipattibhāvena satte abhibhavati paṭalaṁ viya akkhīni, tadabhibhūto ca bālo ponobbhavikehi saṅkhārehi attānaṁ veṭheti kosakārakimi viya kosappadesehi. Saṅkhārapariggahitaṁ viññāṇaṁ gatīsu patiṭṭhaṁ labhati pariṇāyakapariggahito viya rājakumāro rajje. Upapattinimittaṁ parikappanato viññāṇaṁ paṭisandhiyaṁ anekappakāraṁ nāmarūpaṁ abhinibbatteti māyākāro viya māyaṁ. Nāmarūpe patiṭṭhitaṁ saḷāyatanaṁ vuḍḍhiṁ virūḷhiṁ vepullaṁ pāpuṇāti subhūmiyaṁ patiṭṭhito vanappagumbo viya. Āyatanaghaṭṭanato phasso jāyati araṇīsahitābhimanthanato aggi viya. Phassena phuṭṭhassa vedanā pātubhavati agginā phuṭṭhassa ḍāho viya. Vedayamānassa taṇhā vaḍḍhati loṇūdakaṁ pivato pipāsā viya. Tasito bhavesu abhilāsaṁ karoti pipāsito viya pānīye. Tadassupādānaṁ upādānena bhavaṁ upādiyati āmisalobhena maccho baḷisaṁ viya. Bhave sati jāti hoti bīje sati aṅkuro viya. Jātassa avassaṁ jarāmaraṇaṁ

ယသ္မာ စေတ္ထ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ”တိ ဣဒံ ကာရကဒဿနနိဝါရဏံ၊ “သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏ”န္တိ အတ္တသင်္ကန္တိဒဿနနိဝါရဏံ၊ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပ''န္တိ အတ္တာတိပရိကပ္ပိတဝတ္ထုဘေဒဒဿနတော ဃနသညာနိဝါရဏံ၊ “နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတန”န္တိအာဒီသု “အတ္တာ ပဿတိ။ပ။ ဝိဇာနာတိ ဖုသတိ ဝေဒယတိ တဏှိယတိ ဥပါဒိယတိ ဘဝတိ ဇာယတိ ဇီယတိ မီယတီ”တိ ဧဝမာဒိဒဿနနိဝါရဏံ။ တသ္မာ မိစ္ဆာဒဿန**နိဝါရဏတော**ပေတံ ဘဝစက္ကံ နိဝါရဏတော ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

ယသ္မာ ပနေတ္ထ သလက္ခဏသာမညလက္ခဏဝသေန ဓမ္မာနံ အဒဿနတော အန္ဓော ဝိယ အဝိဇ္ဇာ၊ အန္ဓဿ ဥပက္ခလနံ ဝိယ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ ဥပက္ခလိတဿ ပတနံ ဝိယ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏံ၊ ပတိတဿ ဂဏ္ဍပါတုဘာဝေါ ဝိယ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ၊ ဂဏ္ဍဘေဒပီဠကာ ဝိယ နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနံ၊ ဂဏ္ဍပီဠကာဃဋ္ဋနံ ဝိယ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿော၊ ဃဋ္ဋနဒုက္ခံ ဝိယ ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဿ ပဋိကာရာဘိလာသော ဝိယ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ၊ ပဋိကာရာဘိလာသေန အသပ္ပါယဂ္ဂဟဏံ ဝိယ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနံ၊ ဥပါဒိန္နအသပ္ပါယာလေပနံ ဝိယ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ၊ အသပ္ပါယာလေပနေန ဂဏ္ဍဝိကာရပါတုဘာဝေါ ဝိယ ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ၊ ဂဏ္ဍဝိကာရတော ဂဏ္ဍဘေဒေါ ဝိယ ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏံ။

ယသ္မာ ဝါ ပနေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ အပဋိပတ္တိမိစ္ဆာပဋိပတ္တိဘာဝေန သတ္တေ အဘိဘဝတိ ပဋလံ ဝိယ အက္ခီနိ၊ တဒဘိဘူတော စ ဗာလော ပေါနောဗ္ဘဝိကေဟိ သင်္ခါရေဟိ အတ္တာနံ ဝေဌေတိ ကောသကာရကိမိ ဝိယ ကောသပ္ပဒေသေဟိ။ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟိတံ ဝိညာဏံ ဂတီသု ပတိဋ္ဌံ လဘတိ ပရိဏာယကပရိဂ္ဂဟိတော ဝိယ ရာဇကုမာရော ရဇ္ဇေ။ ဥပပတ္တိနိမိတ္တံ ပရိကပ္ပနတော ဝိညာဏံ ပဋိသန္ဓိယံ အနေကပ္ပကာရံ နာမရူပံ အဘိနိဗ္ဗတ္တေတိ မာယာကာရော ဝိယ မာယံ။ နာမရူပေ ပတိဋ္ဌိတံ သဠာယတနံ ဝုဍ္ဎိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ ပါပုဏာတိ သုဘူမိယံ ပတိဋ္ဌိတော ဝနပ္ပဂုမ္ဗော ဝိယ။ အာယတနဃဋ္ဋနတော ဖဿော ဇာယတိ အရဏီသဟိတာဘိမန္ထနတော အဂ္ဂိ ဝိယ။ ဖဿေန ဖုဋ္ဌဿ ဝေဒနာ ပါတုဘဝတိ အဂ္ဂိနာ ဖုဋ္ဌဿ ဍာဟော ဝိယ။ ဝေဒယမာနဿ တဏှာ ဝဍ္ဎတိ လောဏူဒကံ ပိဝတော ပိပါသာ ဝိယ။ တသိတော ဘဝေသု အဘိလာသံ ကရောတိ ပိပါသိတော ဝိယ ပါနီယေ။ တဒဿုပါဒါနံ ဥပါဒါနေန ဘဝံ ဥပါဒိယတိ အာမိသလောဘေန မစ္ဆော ဗဠိသံ ဝိယ။ ဘဝေ သတိ ဇာတိ ဟောတိ ဗီဇေ သတိ အင်္ကုရော ဝိယ။ ဇာတဿ အဝဿံ ဇရာမရဏံ

uppannassa rukkhassa patanaṁ viya. Tasmā evaṁ **upamāhi**petaṁ bhavacakkaṁ viññātabbaṁ yathārahaṁ.

Yasmā ca Bhagavatā atthatopi dhammatopi desanātopi paṭivedhatopi gambhīrabhāvaṁ sandhāya "gambhīro cāyaṁ Ānanda paṭiccasamuppādo gambhīrāvabhāso cā"ti[1] vuttaṁ, tasmā **gambhīrabhedato**petaṁ bhavacakkaṁ viññātabbaṁ yathārahaṁ.

Tattha yasmā na jātito jarāmaraṇaṁ na hoti, na ca jātiṁ vinā aññato hoti. Itthañca jātito samudāgacchatīti evaṁ jātipaccayasamudāgataṭṭhassa duravabodhanīyato jarāmaraṇassa jātipaccayasambhūtasamudāgataṭṭho gambhīro. Tathā jātiyā bhavapaccaya -pa- saṅkhārānaṁ avijjāpaccayasambhūtasamudāgataṭṭho gambhīro. Tasmā idaṁ bhavacakkaṁ atthagambhīranti ayaṁ tāvettha **atthagambhīratā.** Hetuphalañhi atthoti vuccati. Yathāha "hetuphale ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā"ti[2].

Yasmā pana yenākārena yadavatthā ca avijjā tesaṁ tesaṁ saṅkhārānaṁ paccayo hoti, tassa duravabodhanīyato avijjāya saṅkhārānaṁ paccayaṭṭho gambhīro. Tathā saṅkhārānaṁ -pa- jātiyā jarāmaraṇassapaccayaṭṭho gambhīro. Tasmā idaṁ bhavacakkaṁ dhammagambhīranti ayamettha **dhammagambhīratā.** Hetuno hi dhammoti nāmaṁ. Yathāha "hetumhi ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā"ti[2].

Yasmā cassa tena tena kāraṇena tathā tathā pavattetabbattā desanāpi gambhīrā, na tattha sabbaññutaññāṇato aññaṁ ñāṇaṁ patiṭṭhaṁ labhati. Tathā hetaṁ katthaci sutte anulomato, katthaci paṭilomato, katthaci anulomapaṭilomato, katthaci vemajjhato paṭṭhāya anulomato vā paṭilomato vā. Katthaci tisandhicatusaṅkhepaṁ, katthaci dvisandhitisaṅkhepaṁ, katthaci ekasandhidvisaṅkhepaṁ desitaṁ. Tasmā idaṁ bhavacakkaṁ desanāgambhīranti ayaṁ **desanāgambhīratā.**

Yasmā panettha yo avijjādīnaṁ sabhāvo, yena paṭividdhena avijjādayo dhammā salakkhaṇato paṭividdhā honti, so duppariyogāhattā gambhīro. Tasmā idaṁ bhavacakkaṁ paṭivedhagambhīraṁ. Tathā hettha avijjāya

1. Dī 2. 47; Saṁ 1. 318 piṭṭhesu.   2. Abhi 2. 307 piṭṭhe.

ဥပ္ပန္နဿ ရုက္ခဿ ပတနံ ဝိယ။ တသ္မာ ဧဝံ **ဥပမာဟိ**ပေတံ ဘဝစက္ကံ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

ယသ္မာ စ ဘဂဝတာ အတ္ထတောပိ ဓမ္မတောပိ ဒေသနာတောပိ ပဋိဝေဓတောပိ ဂမ္ဘီရဘာဝံ သန္ဓာယ "ဂမ္ဘီရော စာယံ အာနန္ဒ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဂမ္ဘီရာဝဘာသော စာ"တိ[၁] ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ **ဂမ္ဘီရဘေဒတော**ပေတံ ဘဝစက္ကံ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

တတ္ထ ယသ္မာ န ဇာတိတော ဇရာမရဏံ န ဟောတိ၊ န စ ဇာတိံ ဝိနာ အညတော ဟောတိ။ ဣတ္ထဉ္စ ဇာတိတော သမုဒါဂစ္ဆတီတိ ဧဝံ ဇာတိပစ္စယသမုဒါဂတဋ္ဌဿ ဒုရဝဗောဓနီယတော ဇရာမရဏဿ ဇာတိပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော ဂမ္ဘီရော။ တထာ ဇာတိယာ ဘဝပစ္စယ။ပ။ သင်္ခါရာနံ အဝိဇ္ဇာပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော ဂမ္ဘီရော။ တသ္မာ ဣဒံ ဘဝစက္ကံ အတ္ထဂမ္ဘီရန္တိ အယံ တာဝေတ္ထ **အတ္ထဂမ္ဘီရတာ။** ဟေတုဖလဉ္ဟိ အတ္ထောတိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ "ဟေတုဖလေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ[၂]။

ယသ္မာ ပန ယေနာကာရေန ယဒဝတ္ထာ စ အဝိဇ္ဇာ တေသံ တေသံ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဿ ဒုရဝဗောဓနီယတော အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယဋ္ဌော ဂမ္ဘီရော။ တထာ သင်္ခါရာနံ။ပ။ ဇာတိယာ ဇရာမရဏဿ ပစ္စယဋ္ဌော ဂမ္ဘီရော။ တသ္မာ ဣဒံ ဘဝစက္ကံ ဓမ္မဂမ္ဘီရန္တိ အယမေတ္ထ **ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ။** ဟေတုနော ဟိ ဓမ္မောတိ နာမံ။ ယထာဟ "ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ[၂]။

ယသ္မာ စဿ တေန တေန ကာရဏေန တထာ တထာ ပဝတ္တေတဗ္ဗတ္တာ ဒေသနာပိ ဂမ္ဘီရာ၊ န တတ္ထ သဗ္ဗညုတညာဏတော အညံ ဉာဏံ ပတိဋ္ဌံ လဘတိ။ တထာ ဟေတံ ကတ္ထစိ သုတ္တေ အနုလောမတော၊ ကတ္ထစိ ပဋိလောမတော၊ ကတ္ထစိ အနုလောမပဋိလောမတော၊ ကတ္ထစိ ဝေမဇ္ဈတော ပဋ္ဌာယ အနုလောမတော ဝါ ပဋိလောမတော ဝါ။ ကတ္ထစိ တိသန္ဓိစတုသင်္ခေပံ၊ ကတ္ထစိ ဒွိသန္ဓိတိသင်္ခေပံ၊ ကတ္ထစိ ဧကသန္ဓိဒွိသင်္ခေပံ ဒေသိတံ။ တသ္မာ ဣဒံ ဘဝစက္ကံ ဒေသနာဂမ္ဘီရန္တိ အယံ **ဒေသနာဂမ္ဘီရတာ။**

ယသ္မာ ပနေတ္ထ ယော အဝိဇ္ဇာဒီနံ သဘာဝေါ၊ ယေန ပဋိဝိဒ္ဓေန အဝိဇ္ဇာဒယော ဓမ္မာ သလက္ခဏတော ပဋိဝိဒ္ဓါ ဟောန္တိ၊ သော ဒုပ္ပရိယောဂါဟတ္တာ ဂမ္ဘီရော။ တသ္မာ ဣဒံ ဘဝစက္ကံ ပဋိဝေဓဂမ္ဘီရံ။ တထာ ဟေတ္ထ အဝိဇ္ဇာယ

၁-ဒီ ၂-၄၇၊ သံ ၁-၃၁၈-ပိဋ္ဌေသု။   ၂-အဘိ ၂-၃၀၇-ပိဋ္ဌေ။

aññāṇādassanasaccāsampaṭivedhaṭṭho gambhīro, saṅkhārānaṁ abhisaṅkharaṇāyūhanasarāgavirāgaṭṭho, viññāṇassa suññata-abyāpāra-asaṅkantipaṭisandhipātubhāvaṭṭho, nāmarūpassa ekuppādavinibbhogāvinibbhoganamanaruppanaṭṭho, saḷāyatanassa adhipatilokadvārakhettavisayavisayībhāvaṭṭho, phassassa phusanasaṅghaṭṭanasaṅgatisannipātaṭṭho, vedanāya ārammaṇarasānubhavanasukhadukkhamajjhattabhāvanijjīvavedayitaṭṭho, taṇhāya abhinanditajjhosānasaritālatānadītaṇhāsamuddaduppūraṇaṭṭho, upādānassa ādānaggahaṇābhinivesaparāmāsaduratikkamanaṭṭho, bhavassa āyūhanābhisaṅkharaṇayonigatiṭhitinivāsesu khipanaṭṭho, jātiyā jātisañjāti-okkantinibbattipātubhāvaṭṭho, jarāmaraṇassa khayavayabhedavipariṇāmaṭṭho gambhīroti ayamettha **paṭivedhagambhīratā.**

Yasmā panettha ekattanayo nānattanayo abyāpāranayo evaṁdhammatānayoti cattāro atthanayā honti, tasmā **nayabhedato**petaṁ bhavacakkaṁ viññātabbaṁ yathārahaṁ. Tattha avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇanti evaṁ bījassa aṅkurādibhāvena rukkhabhāvappatti viya santānānupacchedo **ekattanayo** nāma, yaṁ sammā passanto hetuphalasambandhena pavattamānassa santānassa anupacchedāvabodhato ucchedadiṭṭhiṁ pajahati, micchā passanto hetuphalasambandhena pavattamānassa santānānupacchedassa ekattaggahaṇato sassatadiṭṭhiṁ upādiyati.

Avijjādīnaṁ pana yathāsakalakkhaṇavavatthānaṁ **nānattanayo** nāma, yaṁ sammā passanto navanavānaṁ uppādadassanato sassatadiṭṭhiṁ pajahati, micchā passanto ekasantānapatitassa bhinnasantānasseva nānattaggahaṇato ucchedadiṭṭhiṁ upādiyati.

Avijjāya saṅkhārā mayā uppādetabbā, saṅkhārānaṁ vā viññāṇaṁ amhehīti evamādibyārābhāvo **abyāpāranayo** nāma, yaṁ sammā passanto kārakassa abhāvāvabodhato attadiṭṭhiṁ pajahati, micchā passanto yo asatipi byāpāre avijjādīnaṁ sabhāvaniyamasiddho hetubhāvo, tassa aggahaṇato akiriyadiṭṭhiṁ upādiyati.

Avijjādīhi pana kāraṇehi saṅkhārādīnaṁyeva sambhavo khīrādīhi dadhi-ādīnaṁ viya, na aññesanti ayaṁ **evaṁdhammatānayo** nāma, yaṁ sammā

အညာဏာဒဿနသစ္စာသမ္ပဋိဝေဓဋ္ဌော ဂမ္ဘီရော၊ သင်္ခါရာနံ အဘိသင်္ခရဏာယူဟနသရာဂဝိရာဂဋ္ဌော၊ ဝိညာဏဿ သုညတအဗျာပါရအသင်္ကန္တိပဋိသန္ဓိပါတုဘာဝဋ္ဌော၊ နာမရူပဿ ဧကုပ္ပါဒဝိနိဗ္ဘောဂါဝိနိဗ္ဘောဂနမနရုပ္ပနဋ္ဌော၊ သဠာယတနဿ အဓိပတိလောကဒွါရခေတ္တဝိသယဝိသယီဘာဝဋ္ဌော၊ ဖဿဿ ဖုသနသင်္ဃဋ္ဋနသင်္ဂတိသန္နိပါတဋ္ဌော၊ ဝေဒနာယ အာရမ္မဏရသာနုဘဝနသုခဒုက္ခမဇ္ဈတ္တဘာဝနိဇ္ဇီဝဝေဒယိတဋ္ဌော၊ တဏှာယ အဘိနန္ဒိတဇ္ဈောသာနသရိတာလတာနဒီတဏှာသမုဒ္ဒဒုပ္ပူရဏဋ္ဌော၊ ဥပါဒါနဿ အာဒါနဂ္ဂဟဏာဘိနိဝေသပရာမာသဒုရတိက္ကမနဋ္ဌော၊ ဘဝဿ အာယူဟနာဘိသင်္ခရဏယောနိဂတိဋ္ဌိတိနိဝါသေသု ခိပနဋ္ဌော၊ ဇာတိယာ ဇာတိသဉ္ဇာတိဩက္ကန္တိနိဗ္ဗတ္တိပါတုဘာဝဋ္ဌော၊ ဇရာမရဏဿ ခယဝယဘေဒဝိပရိဏာမဋ္ဌော ဂမ္ဘီရောတိ အယမေတ္ထ **ပဋိဝေဓဂမ္ဘီရတာ**။

ယသ္မာ ပနေတ္ထ ဧကတ္တနယော နာနတ္တနယော အဗျာပါရနယော ဧဝံဓမ္မတာနယောတိ စတ္တာရော အတ္ထနယာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ **နယဘေဒတော**ပေတံ ဘဝစက္ကံ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။ တတ္ထ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိ ဧဝံ ဗီဇဿ အင်္ကုရာဒိဘာဝေန ရုက္ခဘာဝပ္ပတ္တိ ဝိယ သန္တာနာနုပစ္ဆေဒေါ **ဧကတ္တနယော** နာမ၊ ယံ သမ္မာ ပဿန္တော ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓေန ပဝတ္တမာနဿ သန္တာနဿ အနုပစ္ဆေဒါဝဗောဓတော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ၊ မိစ္ဆာ ပဿန္တော ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓေန ပဝတ္တမာနဿ သန္တာနာနုပစ္ဆေဒဿ ဧကတ္တဂ္ဂဟဏတော သဿတဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယတိ။

အဝိဇ္ဇာဒီနံ ပန ယထာသကလက္ခဏဝဝတ္ထာနံ **နာနတ္တနယော** နာမ၊ ယံ သမ္မာ ပဿန္တော နဝနဝါနံ ဥပ္ပါဒဒဿနတော သဿတဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ၊ မိစ္ဆာ ပဿန္တော ဧကသန္တာနပတိတဿ ဘိန္နသန္တာနဿေဝ နာနတ္တဂ္ဂဟဏတော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယတိ။

အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာ မယာ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာ၊ သင်္ခါရာနံ ဝါ ဝိညာဏံ အမှေဟီတိ ဧဝမာဒိဗျာပါရာဘာဝေါ **အဗျာပါရနယော** နာမ၊ ယံ သမ္မာ ပဿန္တော ကာရကဿ အဘာဝါဝဗောဓတော အတ္တဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ၊ မိစ္ဆာ ပဿန္တော ယော အသတိပိ ဗျာပါရေ အဝိဇ္ဇာဒီနံ သဘာဝနိယမသိဒ္ဓေါ ဟေတုဘာဝေါ၊ တဿ အဂ္ဂဟဏတော အကိရိယဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယတိ။

အဝိဇ္ဇာဒီဟိ ပန ကာရဏေဟိ သင်္ခါရာဒီနံယေဝ သမ္ဘဝေါ ခီရာဒီဟိ ဒဓိအာဒီနံ ဝိယ၊ န အညေသန္တိ အယံ **ဧဝံဓမ္မတာနယော** နာမ၊ ယံ သမ္မာ

passanto paccayānurūpato phalāvabodhato ahetukadiṭṭhiñca akiriyadiṭṭhiñca pajahati, micchā passanto paccayānurūpaṁ phalappavattiṁ aggahetvā yato kutoci yassa kassaci asambhavaggahaṇato ahetukadiṭṭhiñceva niyatavādañca upādiyatīti evamidaṁ bhavacakkaṁ—

Saccappabhavato kiccā, vāraṇā upamāhi ca.
Gambhīranayabhedā ca, viññātabbaṁ yathārahaṁ.

Idañhi gambhīrato agādhaṁ nānānayaggahaṇato durabhiyānaṁ ñāṇāsinā samādhipavarasilāyaṁ sunisitena—

Bhavacakkamapadāletvā,
Asanivicakkamiva niccanimmathanaṁ.
Saṁsārabhayamatīto,
Na koci supinantarepyatthi.

Vuttampi cetaṁ Bhagavatā "gambhīro cāyaṁ Ānanda paṭiccasamuppādo gambhīrāvabhāso ca, etassa Ānanda dhammassa ananubodho appaṭivedhā evamayaṁ pajā tantākulakajātā kulagaṇṭhikajātā muñjapabbajabhūtā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ saṁsāraṁ nātivattatī"ti[1]. Tasmā attano vā paresaṁ vā hitāya sukhāya paṭipanno avasesakiccāni pahāya—

Gambhīre paccayākāra-ppabhede idha paṇḍito.
Yathā gādhaṁ labhetheva-manuyuñje sadā satoti.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

---

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

243. Evaṁ mahāpathaviṁ pattharanto viya ākāsaṁ vitthārayanto viya ca sabbadhammesu appaṭihatañāṇo Satthā suttantabhājanīye niggaṇṭhiṁ nijjaṭaṁ paccayākāraṁ nānācittavasena dassetvā idāni yasmā na kevalaṁ ayaṁ paccayākāro nānācittesuyeva hoti, ekacittepi hotiyeva, tasmā abhidhammabhājanīyavasena ekacittakkhaṇikaṁ paccayākāraṁ

1. Dī 2. 47; Saṁ 1. 318 piṭṭhesu.

ပဿန္တော ပစ္စယာနုရူပတော ဖလာဝဗောဓတော အဟေတုကဒိဋ္ဌိဉ္စ အကိရိယဒိဋ္ဌိဉ္စ ပဇဟတိ၊ မိစ္ဆာ ပဿန္တော ပစ္စယာနုရူပံ ဖလပ္ပဝတ္တိံ အဂ္ဂဟေတွာ ယတော ကုတောစိ ယဿ ကဿစိ အသမ္ဘဝဂ္ဂဟဏတော အဟေတုကဒိဋ္ဌိဉ္စေဝ နိယတဝါဒဉ္စ ဥပါဒိယတီတိ ဧဝမိဒံ ဘဝစက္ကံ—

သစ္စပ္ပဘဝတော ကိစ္စာ၊ ဝါရဏာ ဥပမာဟိ စ။
ဂမ္ဘီရနယဘေဒါ စ၊ ဝိညာတဗ္ဗံ ယထာရဟံ။

ဣဒဉ္ဟိ ဂမ္ဘီရတော အဂါဓံ နာနာနယဂ္ဂဟဏတော ဒုရဘိယာနံ ဉာဏာသိနာ သမာဓိပဝရသိလာယံ သုနိသိတေန—

ဘဝစက္ကမပဒါလေတွာ၊
အသနိဝိစက္ကမိဝ နိစ္စနိမ္မထနံ။
သံသာရဘယမတီတော၊
န ကောစိ သုပိနန္တရေပျတ္ထိ။

ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ "ဂမ္ဘီရော စာယံ အာနန္ဒ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဂမ္ဘီရာဝဘာသော စ၊ ဧတဿ အာနန္ဒ ဓမ္မဿ အနနုဗောဓာ အပ္ပဋိဝေဓာ ဧဝမယံ ပဇာ တန္တာကုလကဇာတာ ကုလဂဏ္ဌိကဇာတာ မုဉ္ဇပဗ္ဗဇဘူတာ အပါယံ ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ သံသာရံ နာတိဝတ္တတီ"တိ[1]။ တသ္မာ အတ္တနော ဝါ ပရေသံ ဝါ ဟိတာယ သုခါယ ပဋိပန္နော အဝသေသကိစ္စာနိ ပဟာယ—

ဂမ္ဘီရေ ပစ္စယာကာရ-ပ္ပဘေဒေ ဣဓ ပဏ္ဍိတော။
ယထာ ဂါဓံ လဘေထေဝ-မနုယုဉ္ဇေ သဒါ သတောတိ။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၂၄၃။ ဧဝံ မဟာပထဝိံ ပတ္ထရန္တော ဝိယ အာကာသံ ဝိတ္ထာရယန္တော ဝိယ စ သဗ္ဗဓမ္မေသု အပ္ပဋိဟတဉာဏော သတ္ထာ သုတ္တန္တဘာဇနီယေ နိဂ္ဂဏ္ဌိံ နိဇ္ဇဋံ ပစ္စယာကာရံ နာနာစိတ္တဝသေန ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ န ကေဝလံ အယံ ပစ္စယာကာရော နာနာစိတ္တေသုယေဝ ဟောတိ၊ ဧကစိတ္တေပိ ဟောတိယေဝ၊ တသ္မာ အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝသေန ဧကစိတ္တက္ခဏိကံ ပစ္စယာကာရံ

၁-ဒီ ၂-၄၇၊ သံ ၁-၃၁၈-ပိဋ္ဌေသု။

nānappakārato dassetuṁ **avijjāpaccayā saṅkhāro**ti-ādinā nayena mātikaṁ tāva ṭhapesi. Evaṁ ṭhapitāya pana mātikāya—

Avijjādīhi mūlehi, nava mūlapadā nava.
Nayā tattha catukkāni, vārabhedañca dīpaye.

Tatrāyaṁ dīpanā—ettha hi avijjāsaṅkhāraviññāṇanāmachaṭṭhāyatanaphassa-vedanātaṇhā-upādānappabhedehi avijjādīhi navahi mūlapadehi avijjādiko saṅkhārādiko viññāṇādiko nāmādiko chaṭṭhāyatanādiko phassādiko vedanādiko taṇhādiko upādānādikoti ime nava mūlapadā nava nayā honti.

Tesu yo tāva ayaṁ avijjādiko nayo, tattha paccayacatukkaṁ hetucatukkaṁ sampayuttacatukkaṁ aññamaññacatukkanti cattāri catukkāni honti. Yathā cettha, evaṁ sesesupīti ekekasmiṁ naye catunnaṁ catunnaṁ catukkānaṁ vasena chattiṁsa catukkāni. Tattha ekekena catukkena catunnaṁ catunnaṁ vārānaṁ saṅgahitattā catunnampi catukkānaṁ vasena ekekasmiṁ naye soḷasa soḷasa vārāti catucattālīsādhikaṁ vārasataṁ hotīti veditabbaṁ.

1. Paccayacatukka

Tattha yadetaṁ sabbapaṭhame avijjāmūlake naye paccayacatukkaṁ, tasmiṁ paṭhamo nāmarūpaṭṭhāne nāmassa, saḷāyanaṭṭhāne chaṭṭhāyatanassa ca vuttattā aparipuṇṇa-aṅgadvayayutto dvādasaṅgikavāro nāma. Dutiyo nāmarūpaṭṭhāne nāmasseva, saḷāyatanaṭṭhāne ca na kassaci vuttattā aparipuṇṇa-ekaṅgayutto ekādasaṅgikavāro nāma. Tatiyo saḷāyatanaṭṭhāne chaṭṭhāyatanassa vuttattā paripuṇṇa-ekaṅgayutto dvādasaṅgikavāro nāma. Catuttho pana paripuṇṇadvādasaṅgikoyeva.

Tattha siyā—ayampi chaṭṭhāyatanapaccayā phassoti vuttattā aparipuṇṇekaṅgayuttoyevāti. Na, tassa anaṅgattā. Phassoyeva hettha aṅgaṁ, na chaṭṭhāyatanaṁ. Tasmā tassa anaṅgattā nāyaṁ aparipuṇṇekaṅgayuttoti. Aṭṭhakathāyaṁ pana vuttaṁ "paṭhamo sabbasaṅgāhikaṭṭhena, dutiyo paccayavisesaṭṭhena, tatiyo gabbhaseyyakasattānaṁ vasena, catuttho

နာနပ္ပကာရတော ဒဿေတုံ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရော**တိအာဒိနာ နယေန မာတိကံ တာဝ ဌပေသိ။ ဧဝံ ဌပိတာယ ပန မာတိကာယ—

အဝိဇ္ဇာဒီဟိ မူလေဟိ၊ နဝ မူလပဒါ နဝ။
နယာ တတ္ထ စတုက္ကာနိ၊ ဝါရဘေဒဉ္စ ဒီပယေ။

တတြာယံ ဒီပနာ—ဧတ္ထ ဟိ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရဝိညာဏနာမဆဋ္ဌာယတနဖဿဝေဒနာတဏှာဥပါဒါနပ္ပဘေဒေဟိ အဝိဇ္ဇာဒီဟိ နဝဟိ မူလပဒေဟိ အဝိဇ္ဇာဒိကော သင်္ခါရာဒိကော ဝိညာဏာဒိကော နာမာဒိကော ဆဋ္ဌာယတနာဒိကော ဖဿာဒိကော ဝေဒနာဒိကော တဏှာဒိကော ဥပါဒါနာဒိကောတိ ဣမေ နဝ မူလပဒါ နဝ နယာ ဟောန္တိ။

တေသု ယော တာဝ အယံ အဝိဇ္ဇာဒိကော နယော၊ တတ္ထ ပစ္စယစတုက္ကံ ဟေတုစတုက္ကံ သမ္ပယုတ္တစတုက္ကံ အညမညစတုက္ကန္တိ စတ္တာရိ စတုက္ကာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ သေသေသုပီတိ ဧကေကသ္မိံ နယေ စတုန္နံ စတုန္နံ စတုက္ကာနံ ဝသေန ဆတ္တိံသ စတုက္ကာနိ။ တတ္ထ ဧကေကေန စတုက္ကေန စတုန္နံ စတုန္နံ ဝါရာနံ သင်္ဂဟိတတ္တာ စတုန္နမ္ပိ စတုက္ကာနံ ဝသေန ဧကေကသ္မိံ နယေ သောဠသ သောဠသ ဝါရာတိ စတုစတ္တာလီသာဓိကံ ဝါရသတံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ပစ္စယစတုက္က

တတ္ထ ယဒေတံ သဗ္ဗပဌမေ အဝိဇ္ဇာမူလကေ နယေ ပစ္စယစတုက္ကံ၊ တသ္မိံ ပဌမော နာမရူပဋ္ဌာနေ နာမဿ, သဠာယတနဋ္ဌာနေ ဆဋ္ဌာယတနဿ စ ဝုတ္တတ္တာ အပရိပုဏ္ဏအင်္ဂဒွယယုတ္တော ဒွါဒသင်္ဂိကဝါရော နာမ။ ဒုတိယော နာမရူပဋ္ဌာနေ နာမဿေဝ, သဠာယတနဋ္ဌာနေ စ န ကဿစိ ဝုတ္တတ္တာ အပရိပုဏ္ဏဧကင်္ဂယုတ္တော ဧကာဒသင်္ဂိကဝါရော နာမ။ တတိယော သဠာယတနဋ္ဌာနေ ဆဋ္ဌာယတနဿ ဝုတ္တတ္တာ ပရိပုဏ္ဏဧကင်္ဂယုတ္တော ဒွါဒသင်္ဂိကဝါရော နာမ။ စတုတ္ထော ပန ပရိပုဏ္ဏဒွါဒသင်္ဂိကောယေဝ။

တတ္ထ သိယာ—အယမ္ပိ ဆဋ္ဌာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ ဝုတ္တတ္တာ အပရိပုဏ္ဏေကင်္ဂယုတ္တောယေဝါတိ။ န, တဿ အနင်္ဂတ္တာ။ ဖဿောယေဝ ဟေတ္ထ အင်္ဂံ၊ န ဆဋ္ဌာယတနံ။ တသ္မာ တဿ အနင်္ဂတ္တာ နာယံ အပရိပုဏ္ဏေကင်္ဂယုတ္တောတိ။ အဋ္ဌကထာယံ ပန ဝုတ္တံ ''ပဌမော သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဋ္ဌေန၊ ဒုတိယော ပစ္စယဝိသေသဋ္ဌေန၊ တတိယော ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တာနံ ဝသေန၊ စတုတ္ထော

opapātikasattānaṁ vasena gahito. Tathā paṭhamo sabbasaṅgāhikaṭṭhena, dutiyo paccayavisesaṭṭhena, tatiyo aparipuṇṇāyatanavasena, catuttho paripuṇṇāyatanavasena gahito. Tathā paṭhamo sabbasaṅgāhikaṭṭheneva, dutiyo Mahānidānasuttantavasena[1], tatiyo rūpabhavavasena, catuttho kāmabhavavasena gahito”ti.

Tattha paṭhamo imesu dutiyādīsu tīsu vāresu na katthaci na pavisatīti sabbasaṅgāhikoti vutto. Sesānaṁ viseso parato āvibhavissati. Tassāvibhāvatthaṁ—

Yaṁ yattha aññathā vuttaṁ, avuttañcāpi yaṁ yahiṁ.
Yaṁ yathā paccayo yassa, taṁ sabbamupalakkhaye.

Tatrāyaṁ nayo—avisesena tāva catūsupi etesu suttantabhājanīye viya saṅkhārāti avatvā saṅkhāroti vuttaṁ, taṁ kasmāti. Ekacittakkhaṇikattā. Tatra hi nānācittakkhaṇiko paccayākāro vibhatto, idha ekacittakkhaṇiko āraddho. Ekacittakkhaṇe ca bahū cetanā na santīti saṅkhārāti avatvā saṅkhāroti vuttaṁ.

Paṭhamavāre panettha ekacittakkhaṇapariyāpannadhammasaṅgahaṇato sabbaṭṭhānasādhāraṇato ca rūpaṁ chaḍḍetvā “viññāṇapaccayā nāman”tveva vuttaṁ. Tañhi ekacittakkhaṇapariyāpannaṁ sabbaṭṭhānasādhāraṇañca, na katthaci viññāṇappavattiṭṭhāne na pavattati. Yasmā a ekacittakkhaṇapariyāpanno ekovettha phasso, tasmā tassānurūpaṁ paccayabhūtaṁ āyatanaṁ gaṇhanto saḷāyatanaṭṭhāne “nāmapaccayā chaṭṭhāyatanan”ti ekaṁ manāyatanaṁyeva āha. Tañhi ekassa akusalaphassassa anurūpaṁ paccayabhūtaṁ. Kāmañcetaṁ saṅkhārapaccayā viññāṇanti etthāpi vuttaṁ, hetuphalavisesadassanatthaṁ pana aṅgapuṇṇatthañca puna idha gahitaṁ. Tatra hi etassa visesena saṅkhāro hetu, avisesena nāmaṁ phalaṁ. Idha panassa avisesena nāmaṁ hetu, visesena phasso phalanti. Sokādayo pana yasmā sabbe ekacittakkhaṇe na sambhavanti, sabbasmiñca cittappavattiṭṭhāne ceva citte ca na pavattanti, tasmā na gahitā. Jātijarāmaraṇāni pana acittakkhaṇamattānipi samānāni cittakkhaṇe antogadhattā.

1. Dī 2. 47 piṭṭhe.

ဩပပါတိကသတ္တာနံ ဝသေန ဂဟိတော။ တထာ ပဌမော သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဋ္ဌေန၊ ဒုတိယော ပစ္စယဝိသေသဋ္ဌေန၊ တတိယော အပရိပုဏ္ဏာယတနဝသေန၊ စတုတ္ထော ပရိပုဏ္ဏာယတနဝသေန ဂဟိတော။ တထာ ပဌမော သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဋ္ဌေနေဝ၊ ဒုတိယော မဟာနိဒါနသုတ္တန္တဝသေန[1]၊ တတိယော ရူပဘဝဝသေန၊ စတုတ္ထော ကာမဘဝဝသေန ဂဟိတော”တိ။

တတ္ထ ပဌမော ဣမေသု ဒုတိယာဒီသု တီသု ဝါရေသု န ကတ္ထစိ န ပဝိသတီတိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကောတိ ဝုတ္တော။ သေသာနံ ဝိသေသော ပရတော အာဝိဘဝိဿတိ။ တဿာဝိဘာဝတ္ထံ—

ယံ ယတ္ထ အညထာ ဝုတ္တံ၊ အဝုတ္တဉ္စာပိ ယံ ယဟိံ။
ယံ ယထာ ပစ္စယော ယဿ၊ တံ သဗ္ဗမုပလက္ခယေ။

တတြာယံ နယော—အဝိသေသေန တာဝ စတူသုပိ ဧတေသု သုတ္တန္တဘာဇနီယေ ဝိယ သင်္ခါရာတိ အဝတွာ သင်္ခါရောတိ ဝုတ္တံ၊ တံ ကသ္မာတိ။ ဧကစိတ္တက္ခဏိကတ္တာ။ တတြ ဟိ နာနာစိတ္တက္ခဏိကော ပစ္စယာကာရော ဝိဘတ္တော၊ ဣဓ ဧကစိတ္တက္ခဏိကော အာရဒ္ဓေါ။ ဧကစိတ္တက္ခဏေ စ ဗဟူ စေတနာ န သန္တီတိ သင်္ခါရာတိ အဝတွာ သင်္ခါရောတိ ဝုတ္တံ။

ပဌမဝါရေ ပနေတ္ထ ဧကစိတ္တက္ခဏပရိယာပန္နဓမ္မသင်္ဂဟဏတော သဗ္ဗဋ္ဌာနသာဓာရဏတော စ ရူပံ ဆဍ္ဍေတွာ “ဝိညာဏပစ္စယာ နာမ”န္တေဝ ဝုတ္တံ။ တဉှိ ဧကစိတ္တက္ခဏပရိယာပန္နံ သဗ္ဗဋ္ဌာနသာဓာရဏဉ္စ၊ န ကတ္ထစိ ဝိညာဏပ္ပဝတ္တိဋ္ဌာနေ န ပဝတ္တတိ။ ယသ္မာ စ ဧကစိတ္တက္ခဏပရိယာပန္နော ဧကောဝေတ္ထ ဖဿော၊ တသ္မာ တဿာနုရူပံ ပစ္စယဘူတံ အာယတနံ ဂဏှန္တော သဠာယတနဋ္ဌာနေ “နာမပစ္စယာ ဆဋ္ဌာယတန”န္တိ ဧကံ မနာယတနံယေဝ အာဟ။ တဉှိ ဧကဿ အကုသလဖဿဿ အနုရူပံ ပစ္စယဘူတံ။ ကာမဉ္စေတံ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိ ဧတ္ထာပိ ဝုတ္တံ၊ ဟေတုဖလဝိသေသဒဿနတ္ထံ ပန အင်္ဂပုဏ္ဏတ္ထဉ္စ ပုန ဣဓ ဂဟိတံ။ တတြ ဟိ ဧတဿ ဝိသေသေန သင်္ခါရော ဟေတု၊ အဝိသေသေန နာမံ ဖလံ။ ဣဓ ပနဿ အဝိသေသေန နာမံ ဟေတု၊ ဝိသေသေန ဖဿော ဖလန္တိ။ သောကာဒယော ပန ယသ္မာ သဗ္ဗေ ဧကစိတ္တက္ခဏေ န သမ္ဘဝန္တိ၊ သဗ္ဗသ္မိဉ္စ စိတ္တပ္ပဝတ္တိဋ္ဌာနေ စေဝ စိတ္တေ စ န ပဝတ္တန္တိ၊ တသ္မာ န ဂဟိတာ။ ဇာတိဇရာမရဏာနိ ပန အစိတ္တက္ခဏမတ္တာနိပိ သမာနာနိ စိတ္တက္ခဏေ အန္တောဂဓတ္တာ

၁-ဒီ ၂-၄၇-ပိဋ္ဌေ။

aṅgaparipūraṇatthaṁ gahitāni. Evaṁ tāvettha **yaṁ aññathā vuttaṁ, yañca avuttaṁ,** taṁ veditabbaṁ.

Yaṁ panettha ito paresu vāresu vuttaṁ, tassattho vuttanayeneva veditabbo. Yasmiṁ yasmiṁ pana vāre yo yo viseso āgato, taṁ taṁ tattha tattheva pakāsayissāma.

Yaṁ yathā paccayo yassāti ettha pana saṅkhārassa avijjā sampayuttadhammasādhāraṇehi sahajāta-aññamaññanissayasampayutta-atthi-avigatapaccayehi chahi hetupaccayena cāti sattadhā paccayo. Tattha yasmā parato hetucatukkādīni[1] tīṇi catukkāni avigatasampayutta-aññamaññapaccayavasena vuttāni, tasmā idha tāni apanetvā avasesānaṁ vasena avijjā saṅkhārassa catudhā paccayoti veditabbo.

Saṅkhāro viññāṇassa sādhāraṇehi chahi, kammāhārapaccayehi cāti aṭṭhadhā paccayo, idha pana teyeva tayo apanetvā pañcadhā. Viññāṇaṁ nāmassa sādhāraṇehi chahi, indriyāhārādhipatīhi cāti navadhā, idha pana tayo apanetvā chadhā. Nāmaṁ chaṭṭhāyatanassa sādhāraṇehi chahi. Kiñci panettha adhipatipaccayena, kiñci āhārapaccayādīhīti anekadhā. Idha pana teyeva tayo apanetvā tidhā catudhā pañcadhā vā. Chaṭṭhāyatanaṁ phassassa yathā viññāṇaṁ nāmassa, evaṁ phasso vedanāya sādhāraṇehi chahi āhārapaccayena cāti sattadhā. Idha pana teyeva tayo apanetvā catudhā. Vedanā taṇhāya sādhāraṇehi chahi jhānindriyapaccayehi cāti aṭṭhadhā, idha pana teyeva tayo apanetvā pañcadhā. Taṇhā upādānassa yathā avijjā saṅkhārassa, evaṁ upādānaṁ bhavassa sādhāraṇehi chahi maggapaccayena cāti sattadhā, idha pana teyeva tayo apanetvā catudhā. Bhavo jātiyā yasmā jātīti idha saṅkhatalakkhaṇaṁ adhippetaṁ, tasmā pariyāyena upanissayapaccayeneva paccayo. Tathā jāti jarāmaraṇassāti.

Ye pana evaṁ vadanti "imasmiṁ catukke sabbesampi saṅkhārādīnaṁ avijjādayo sahajātapaccayena paccayā honti. Sahajātapaccayavaseneva hi paṭhamavāro āraddho"ti, te bhavādīnaṁ tathā abhāvaṁ sesapaccayānañca

1. Hetukādīni (Ṭīkā)

အင်္ဂပရိပူရဏတ္ထံ ဂဟိတာနိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ **ယံ အညထာ ဝုတ္တံ၊ ယဉ္စ အဝုတ္တံ၊** တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယံ ပနေတ္ထ ဣတော ပရေသု ဝါရေသု ဝုတ္တံ၊ တဿတ္ထော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ပန ဝါရေ ယော ယော ဝိသေသော အာဂတော၊ တံ တံ တတ္ထ တတ္ထေဝ ပကာသယိဿာမ။

ယံ ယထာ ပစ္စယော ယဿာတိ ဧတ္ထ ပန သင်္ခါရဿ အဝိဇ္ဇာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မသာဓာရဏေဟိ သဟဇာတအညမညနိဿယသမ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟိ ဆဟိ ဟေတုပစ္စယေန စာတိ သတ္တဓာ ပစ္စယော။ တတ္ထ ယသ္မာ ပရတော ဟေတုစတုက္ကာဒီနိ[1] တီဏိ စတုက္ကာနိ အဝိဂတသမ္ပယုတ္တအညမညပစ္စယဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ တသ္မာ ဣဓ တာနိ အပနေတွာ အဝသေသာနံ ဝသေန အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရဿ စတုဓာ ပစ္စယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သင်္ခါရော ဝိညာဏဿ သာဓာရဏေဟိ ဆဟိ, ကမ္မာဟာရပစ္စယေဟိ စာတိ အဋ္ဌဓာ ပစ္စယော၊ ဣဓ ပန တေယေဝ တယော အပနေတွာ ပဉ္စဓာ။ ဝိညာဏံ နာမဿ သာဓာရဏေဟိ ဆဟိ, ဣန္ဒြိယာဟာရာဓိပတီဟိ စာတိ နဝဓာ၊ ဣဓ ပန တယော အပနေတွာ ဆဓာ။ နာမံ ဆဋ္ဌာယတနဿ သာဓာရဏေဟိ ဆဟိ။ ကိဉ္စိ ပနေတ္ထ အဓိပတိပစ္စယေန၊ ကိဉ္စိ အာဟာရပစ္စယာဒီဟီတိ အနေကဓာ။ ဣဓ ပန တေယေဝ တယော အပနေတွာ တိဓာ စတုဓာ ပဉ္စဓာ ဝါ။ ဆဋ္ဌာယတနံ ဖဿဿ ယထာ ဝိညာဏံ နာမဿ၊ ဧဝံ ဖဿော ဝေဒနာယ သာဓာရဏေဟိ ဆဟိ အာဟာရပစ္စယေန စာတိ သတ္တဓာ။ ဣဓ ပန တေယေဝ တယော အပနေတွာ စတုဓာ။ ဝေဒနာ တဏှာယ သာဓာရဏေဟိ ဆဟိ ဈာနိန္ဒြိယပစ္စယေဟိ စာတိ အဋ္ဌဓာ၊ ဣဓ ပန တေယေဝ တယော အပနေတွာ ပဉ္စဓာ။ တဏှာ ဥပါဒါနဿ ယထာ အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရဿ၊ ဧဝံ ဥပါဒါနံ ဘဝဿ သာဓာရဏေဟိ ဆဟိ မဂ္ဂပစ္စယေန စာတိ သတ္တဓာ၊ ဣဓ ပန တေယေဝ တယော အပနေတွာ စတုဓာ။ ဘဝေါ ဇာတိယာ ယသ္မာ ဇာတီတိ ဣဓ သင်္ခတလက္ခဏံ အဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ ပရိယာယေန ဥပနိဿယပစ္စယေနေဝ ပစ္စယော။ တထာ ဇာတိ ဇရာမရဏဿာတိ။

ယေ ပန ဧဝံ ဝဒန္တိ "ဣမသ္မိံ စတုက္ကေ သဗ္ဗေသမ္ပိ သင်္ခါရာဒီနံ အဝိဇ္ဇာဒယော သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ သဟဇာတပစ္စယဝသေနေဝ ဟိ ပဌမဝါရော အာရဒ္ဓေါ"တိ၊ တေ ဘဝါဒီနံ တထာ အဘာဝံ သေသပစ္စယာနဉ္စ

၁-ဟေတုကာဒီနိ (ဋီကာ)

sambhavaṁ dassetvā paṭikkhipitabbā. Na hi bhavo jātiyā sahajātapaccayo hoti, na jāti jarāmaraṇassa. Ye cetesaṁ saṅkhārādīnaṁ avasesā paccayā vuttā, tepi sambhavantiyeva. Tasmā na sakkā chaḍḍetunti. Evaṁ tāva paṭhamavāre yaṁ yattha aññathā vuttaṁ, avuttañcāpi yaṁ yahiṁ, yañca yathā yassa paccayo hoti, taṁ veditabbaṁ. Dutiyavārādīsupi eseva nayo.

Ayaṁ pana viseso—dutiyavāre "nāmapaccayā phasso"ti vatvā saḷāyatanaṭṭhāne na kiñci vuttaṁ, taṁ kimatthanti. Paccayavisesadassanatthañceva mahānidānadesanāsaṅgahatthañca. Phassassa hi na kevalañca chaṭṭhāyatanameva paccayo, vedanākkhandhādayo pana tayo khandhāpi paccayāyeva. Mahānidānasuttante cassa "atthi idappaccayā phassoti iti puṭṭhena satā Ānanda atthītissa vacanīyaṁ. Kiṁpaccayā phassoti iti ce vadeyya, nāmapaccayā phassoti iccassa vacanīyan"ti[1] evaṁ saḷāyatanaṁ chaḍḍetvā ekādasaṅgiko paṭiccasamuppādo vutto. Tasmā imassa paccayavisesassa dassanatthaṁ imissā ca Mahānidānasuttantadesanāya pariggahatthaṁ dutiyavāre "nāmapaccayā phasso"ti vatvā saḷāyatanaṭṭhāne na kiñci vuttanti. Esa tāva dutiyavāre viseso.

Tatiyavāre pana "viññāṇapaccayā nāmarūpan"ti suttantabhājanīye āgatameva catutthamaṅgaṁ vuttaṁ, taṁ ekacittakkhaṇikattā paccayākārassa idha ayuttanti ce. Taṁ nāyuttaṁ, kasmā? Sakakkhaṇe paccayabhāvato. Sacepi hi tattha rūpaṁ cittakkhaṇato uddhaṁ tiṭṭhati, tathāpissa taṁ viññāṇaṁ sakakkhaṇe paccayo hoti. Kathaṁ? purejātassa tāva cittasamuṭṭhānassa aññassa vā pacchājātapaccayena. Vuttañhetaṁ "pacchājātā cittacetasikā dhammā purejātassa imassa kāyassa pacchājātapaccayena paccayo"ti[2]. Sahajātassa pana cittasamuṭṭhānassa nissayapaccayena paccayo. Yathāha "cittacetasikā dhammā cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ nissayapaccayena paccayo"ti[3].

1. Dī 2. 48 piṭṭhe. 2. Abhi 8. 7 piṭṭhe Paṭṭhāne. 3. Abhi 8. 5 piṭṭhe Paṭṭhāne.

သမ္ဘဝံ ဒဿေတွာ ပဋိက္ခိပိတဗ္ဗာ။ န ဟိ ဘဝေါ ဇာတိယာ သဟဇာတပစ္စယော ဟောတိ၊ န ဇာတိ ဇရာမရဏဿ။ ယေ စေတေသံ သင်္ခါရာဒီနံ အဝသေသာ ပစ္စယာ ဝုတ္တာ၊ တေပိ သမ္ဘဝန္တိယေဝ။ တသ္မာ န သက္ကာ ဆဍ္ဍေတုန္တိ။ ဧဝံ တာဝ ပဌမဝါရေ ယံ ယတ္ထ အညထာ ဝုတ္တံ၊ အဝုတ္တဉ္စာပိ ယံ ယဟိံ၊ ယဉ္စ ယထာ ယဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒုတိယဝါရာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

အယံ ပန ဝိသေသော—ဒုတိယဝါရေ "နာမပစ္စယာ ဖဿော"တိ ဝတွာ သဠာယတနဋ္ဌာနေ န ကိဉ္စိ ဝုတ္တံ၊ တံ ကိမတ္ထန္တိ။ ပစ္စယဝိသေသဒဿနတ္ထဉ္စေဝ မဟာနိဒါနဒေသနာသင်္ဂဟတ္ထဉ္စ။ ဖဿဿ ဟိ န ကေဝလဉ္စ ဆဋ္ဌာယတနမေဝ ပစ္စယော၊ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒယော ပန တယော ခန္ဓာပိ ပစ္စယာယေဝ။ မဟာနိဒါနသုတ္တန္တေ စဿ "အတ္ထိ ဣဒပ္ပစ္စယာ ဖဿောတိ ဣတိ ပုဋ္ဌေန သတာ အာနန္ဒ အတ္ထီတိဿ ဝစနီယံ။ ကိံပစ္စယာ ဖဿောတိ ဣတိ စေ ဝဒေယျ၊ နာမပစ္စယာ ဖဿောတိ ဣစ္စဿ ဝစနီယ"န္တိ[၁] ဧဝံ သဠာယတနံ ဆဍ္ဍေတွာ ဧကာဒသင်္ဂိကော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဝုတ္တော။ တသ္မာ ဣမဿ ပစ္စယဝိသေသဿ ဒဿနတ္ထံ ဣမိဿာ စ မဟာနိဒါနသုတ္တန္တဒေသနာယ ပရိဂ္ဂဟတ္ထံ ဒုတိယဝါရေ "နာမပစ္စယာ ဖဿော"တိ ဝတွာ သဠာယတနဋ္ဌာနေ န ကိဉ္စိ ဝုတ္တန္တိ။ ဧသ တာဝ ဒုတိယဝါရေ ဝိသေသော။

တတိယဝါရေ ပန "ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပ"န္တိ သုတ္တန္တဘာဇနီယေ အာဂတမေဝ စတုတ္ထမင်္ဂံ ဝုတ္တံ၊ တံ ဧကစိတ္တက္ခဏိကတ္တာ ပစ္စယာကာရဿ ဣဓ အယုတ္တန္တိ စေ။ တံ နာယုတ္တံ၊ ကသ္မာ? သကက္ခဏေ ပစ္စယဘာဝတော။ သစေပိ ဟိ တတ္ထ ရူပံ စိတ္တက္ခဏတော ဥဒ္ဓံ တိဋ္ဌတိ၊ တထာပိဿ တံ ဝိညာဏံ သကက္ခဏေ ပစ္စယော ဟောတိ။ ကထံ? ပုရေဇာတဿ တာဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဿ အညဿ ဝါ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေန။ ဝုတ္တဉှေတံ "ပစ္ဆာဇာတာ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ ပုရေဇာတဿ ဣမဿ ကာယဿ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[၂]။ သဟဇာတဿ ပန စိတ္တသမုဋ္ဌာနဿ နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော။ ယထာဟ "စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ[၃]။

၁-ဒီ ၂-၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၈-၇-ပိဋ္ဌေ ပဋ္ဌာနေ။ ၃-အဘိ ၈-၅-ပိဋ္ဌေ ပဋ္ဌာနေ။

Yadi evaṁ purimavāresu kasmā evaṁ na vuttanti. Rūpappavattidesaṁ sandhāya desitattā. Ayañhi paccayākāro rūpappavattidese kāmabhave gabbhaseyyakānañceva aparipuṇṇāyatana-opapātikānañca rūpāvacaradevānañca vasena desito. Tenevettha “nāmarūpapaccayā saḷāyatanan”ti avatvā chaṭṭhāyatananti vuttaṁ. Tattha nāmaṁ heṭṭhā vuttanayameva. Rūpaṁ pana hadayarūpaṁ veditabbaṁ. Taṁ panetassa chaṭṭhāyatanassa nissayapaccayena ceva purejātapaccayena cāti dvidhā paccayo hotīti esa tatiyavāre viseso.

Catutthavāro pana yonivasena opapātikānaṁ āyatanavasena paripuṇṇāyatanānaṁ bhavavasena kāmāvacarasattānaṁ vasena vutto. Tenevettha “nāmarūpapaccayā saḷāyatanan”ti vuttaṁ. Tattha nāmaṁ chaṭṭhāyatanassa sahajātādīhi, cakkhāyatanādīnaṁ pacchājātapaccayena. Rūpe hadayarūpaṁ chaṭṭhāyatanassa nissayapaccayapurejātapaccayehi, cattāri mahābhūtāni cakkhāyatanādīnaṁ sahajātanissaya-atthi-avigatehi. Yasmā panesa ekacittakkhaṇiko paccayākāro, tasmā ettha saḷāyatanapaccayāti avatvā “chaṭṭhāyatanapaccayā phasso”ti vuttoti ayaṁ catutthavāre viseso.

Evametesaṁ nānākaraṇaṁ ña tvā puna sabbesveva tesu visesena paṭhamakā dve vārā arūpabhave paccayākāradassanatthaṁ vuttāti veditabbā. Arūpabhavasmiñci rūpena asammissāni paṭiccasamuppādaṅgāni pavattanti. Tatiyo rūpabhave paccayākāradassanatthaṁ vutto. Rūpabhavasmiñhi satipi rūpasammissatte saḷāyatanaṁ na pavattati. Catuttho kāmabhave paccayākāradassanatthaṁ vutto. Kāmabhavasmiñhi sakalaṁ saḷāyatanaṁ pavattati. Tatiyo vā rūpabhave ceva kāmabhave ca aparipuṇṇāyatanānaṁ akusalappavattikkhaṇaṁ sandhāya vutto. Catuttho vā kāmabhave paripuṇṇāyatanānaṁ. Paṭhamo vā sabbatthagāmitaṁ sandhāya vutto. So hi na katthaci cittappavattidese na pavattati. Dutiyo paccayavisesaṁ sandhāya vutto. Ekādasaṅgikattañhettha phassassa ca nāmapaccayattaṁ paccayaviseso. Tatiyo purimayonidvayaṁ sandhāya vutto. Purimāsu hi dvīsu yonīsu so sambhavati tattha sadā saḷāyatanassa asambhavato. Catuttho pacchimayonidvayaṁ sandhāya vutto. Pacchimāsu hi so dvīsu yonīsu sambhavati tattha sadā saḷāyatanassa sambhavatoti.

ယဒိ ဧဝံ ပုရိမဝါရေသု ကသ္မာ ဧဝံ န ဝုတ္တန္တိ။ ရူပပ္ပဝတ္တိဒေသံ သန္ဓာယ ဒေသိတတ္တာ။ အယဉှိ ပစ္စယာကာရော ရူပပ္ပဝတ္တိဒေသေ ကာမဘဝေ ဂဗ္ဘသေယျကာနဉ္စေဝ အပရိပုဏ္ဏာယတနဩပပါတိကာနဉ္စ ရူပါဝစရဒေဝါနဉ္စ ဝသေန ဒေသိတော။ တေနေဝေတ္ထ “နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတန”န္တိ အဝတွာ ဆဋ္ဌာယတနန္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ နာမံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ ရူပံ ပန ဟဒယရူပံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တံ ပနေတဿ ဆဋ္ဌာယတနဿ နိဿယပစ္စယေန စေဝ ပုရေဇာတပစ္စယေန စာတိ ဒွိဓာ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဧသ တတိယဝါရေ ဝိသေသော။

စတုတ္ထဝါရော ပန ယောနိဝသေန ဩပပါတိကာနံ အာယတနဝသေန ပရိပုဏ္ဏာယတနာနံ ဘဝဝသေန ကာမာဝစရသတ္တာနံ ဝသေန ဝုတ္တော။ တေနေဝေတ္ထ “နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတန”န္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ နာမံ ဆဋ္ဌာယတနဿ သဟဇာတာဒီဟိ၊ စက္ခာယတနာဒီနံ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေန။ ရူပေ ဟဒယရူပံ ဆဋ္ဌာယတနဿ နိဿယပစ္စယပုရေဇာတပစ္စယေဟိ၊ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ စက္ခာယတနာဒီနံ သဟဇာတနိဿယအတ္ထိအဝိဂတေဟိ။ ယသ္မာ ပနေသ ဧကစိတ္တက္ခဏိကော ပစ္စယာကာရော၊ တသ္မာ ဧတ္ထ သဠာယတနပစ္စယာတိ အဝတွာ “ဆဋ္ဌာယတနပစ္စယာ ဖဿော”တိ ဝုတ္တောတိ အယံ စတုတ္ထဝါရေ ဝိသေသော။

ဧဝမေတေသံ နာနာကရဏံ ဉတွာ ပုန သဗ္ဗေသွေဝ တေသု ဝိသေသေန ပဌမကာ ဒွေ ဝါရာ အရူပဘဝေ ပစ္စယာကာရဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အရူပဘဝသ္မိဉ္စိ ရူပေန အသမ္မိဿာနိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂါနိ ပဝတ္တန္တိ။ တတိယော ရူပဘဝေ ပစ္စယာကာရဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တော။ ရူပဘဝသ္မိဉှိ သတိပိ ရူပသမ္မိဿတ္တေ သဠာယတနံ န ပဝတ္တတိ။ စတုတ္ထော ကာမဘဝေ ပစ္စယာကာရဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တော။ ကာမဘဝသ္မိဉှိ သကလံ သဠာယတနံ ပဝတ္တတိ။ တတိယော ဝါ ရူပဘဝေ စေဝ ကာမဘဝေ စ အပရိပုဏ္ဏာယတနာနံ အကုသလပ္ပဝတ္တိက္ခဏံ သန္ဓာယ ဝုတ္တော။ စတုတ္ထော ဝါ ကာမဘဝေ ပရိပုဏ္ဏာယတနာနံ။ ပဌမော ဝါ သဗ္ဗတ္ထဂါမိတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တော။ သော ဟိ န ကတ္ထစိ စိတ္တပ္ပဝတ္တိဒေသေ န ပဝတ္တတိ။ ဒုတိယော ပစ္စယဝိသေသံ သန္ဓာယ ဝုတ္တော။ ဧကာဒသင်္ဂိကတ္တဉှေတ္ထ ဖဿဿ စ နာမပစ္စယတ္တံ ပစ္စယဝိသေသော။ တတိယော ပုရိမယောနိဒွယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တော။ ပုရိမာသု ဟိ ဒွီသု ယောနီသု သော သမ္ဘဝတိ တတ္ထ သဒါ သဠာယတနဿ အသမ္ဘဝတော။ စတုတ္ထော ပစ္ဆိမယောနိဒွယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တော။ ပစ္ဆိမာသု ဟိ သော ဒွီသု ယောနီသု သမ္ဘဝတိ တတ္ထ သဒါ သဠာယတနဿ သမ္ဘဝတောတိ။

Ettāvatā ca yaṁ vuttaṁ catūsupi vāresu—

“Yaṁ yattha aññathā vuttaṁ, avuttañcāpi yaṁ yahiṁ.
Yaṁ yathā paccayo yassa, taṁ sabbamupalakkhaye”ti.

Gāthāya atthadīpanā katā hoti.

Etenevānusārena, sabbametaṁ nayaṁ ito.
Viseso yo ca taṁ jaññā, catukkesu paresupi.

2. Hetucatukka

244. Tattha yo tāva idha vutto nayo, so sabbattha pākaṭoyeva. Viseso pana evaṁ veditabbo hetucatukke tāva avijjā hetu assāti **avijjāhetuko**, avijjā assa sahavattanato yāvabhaṅgā pavattikā gamikāti vuttaṁ hoti. “Avijjāpaccayā”ti ca ettāvatā sahajātādipaccayavasena sādhāraṇato saṅkhārassa avijjā paccayoti dassetvā puna “avijjāhetuko”ti eteneva visesato avigatapaccayatā dassitā. **Saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ saṅkhārahetukan**ti-ādīsupi eseva nayo.

Kasmā pana bhavādīsu hetukappahaṇaṁ na katanti. Avigatapaccayaniyamābhāvato abhāvato ca avigatapaccayassa. “Tattha katamo upādānapaccayā bhavo, ṭhapetvā upādānaṁ vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandho, ayaṁ vuccati upādānapaccayā bhavo”ti vacanato upādānapaccayā catunnaṁ khandhānaṁ idha bhavoti nāmaṁ. Saṅkhārakkhandhe ca “jāti dvīhi khandhehi saṅgahitā”ti-ādivacanato[1] jātijarāmaraṇāni antogadhāni.

Tattha yāva upādānaṁ, tāva jātijarāmaraṇānaṁ anupalabbhanato upādānaṁ bhavassa na niyamato avigatapaccayo hoti. “Yā tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ jātī”ti-ādivacanato saṅkhatalakkhaṇesu jātiyā jarāmaraṇasaṅkhātassa bhavassa jātikkhaṇamatteyeva abhāvato avigatapaccayabhāvo na sambhavati. Tathā jātiyā jarāmaraṇakkhaṇe

1. Abhi 3. 13 piṭṭhe.

ဧတ္တာဝတာ စ ယံ ဝုတ္တံ စတူသုပိ ဝါရေသု—

“ယံ ယတ္ထ အညထာ ဝုတ္တံ၊ အဝုတ္တဉ္စာပိ ယံ ယဟိံ။
ယံ ယထာ ပစ္စယော ယဿ၊ တံ သဗ္ဗမုပလက္ခယေ”တိ။

ဂါထာယ အတ္ထဒီပနာ ကတာ ဟောတိ။

ဧတေနေဝါနုသာရေန၊ သဗ္ဗမေတံ နယံ ဣတော။
ဝိသေသော ယော စ တံ ဇညာ၊ စတုက္ကေသု ပရေသုပိ။

၂-ဟေတုစတုက္က

၂၄၄။ တတ္ထ ယော တာဝ ဣဓ ဝုတ္တော နယော၊ သော သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋောယေဝ။ ဝိသေသော ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော—ဟေတုစတုက္ကေ တာဝ အဝိဇ္ဇာ ဟေတု အဿာတိ **အဝိဇ္ဇာဟေတုကော၊** အဝိဇ္ဇာ အဿ သဟဝတ္တနတော ယာဝဘင်္ဂါ ပဝတ္တိကာ ဂမိကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ”တိ စ ဧတ္တာဝတာ သဟဇာတာဒိပစ္စယဝသေန သာဓာရဏတော သင်္ခါရဿ အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယောတိ ဒဿေတွာ ပုန “အဝိဇ္ဇာဟေတုကော”တိ ဧတေနေဝ ဝိသေသတော အဝိဂတပစ္စယတာ ဒဿိတာ။ **သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏံ သင်္ခါရဟေတုကန္တိ**အာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ကသ္မာ ပန ဘဝါဒီသု ဟေတုကဂ္ဂဟဏံ န ကတန္တိ။ အဝိဂတပစ္စယနိယမာဘာဝတော အဘာဝတော စ အဝိဂတပစ္စယဿ။ “တတ္ထ ကတမော ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ၊ ဌပေတွာ ဥပါဒါနံ ဝေဒနာက္ခန္ဓော သညာက္ခန္ဓော သင်္ခါရက္ခန္ဓော ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ”တိ ဝစနတော ဥပါဒါနပစ္စယာ စတုန္နံ ခန္ဓာနံ ဣဓ ဘဝေါတိ နာမံ။ သင်္ခါရက္ခန္ဓေ စ “ဇာတိ ဒွီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတာ”တိအာဒိဝစနတော[၁] ဇာတိဇရာမရဏာနိ အန္တောဂဓာနိ။

တတ္ထ ယာဝ ဥပါဒါနံ၊ တာဝ ဇာတိဇရာမရဏာနံ အနုပလဗ္ဘနတော ဥပါဒါနံ ဘဝဿ န နိယမတော အဝိဂတပစ္စယော ဟောတိ။ “ယာ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ ဇာတိ”တိအာဒိဝစနတော သင်္ခတလက္ခဏေသု ဇာတိယာ ဇရာမရဏသင်္ခါတဿ ဘဝဿ ဇာတိက္ခဏမတ္တေယေဝ အဘာဝတော အဝိဂတပစ္စယဘာဝေါ န သမ္ဘဝတိ။ တထာ ဇာတိယာ ဇရာမရဏက္ခဏေ

၁-အဘိ ၃-၁၃-ပိဋ္ဌေ။

abhāvato. Upanissayapaccayeneva pana bhavo jātiyā. Jāti jarāmaraṇassa paccayoti sabbathāpi avigatapaccayaniyamābhāvato abhāvato ca avigatapaccayassa bhavādīsu hetukaggahaṇaṁ na katanti veditabbaṁ.

Keci panāhu "bhavo duvidhenā"ti vacanato upapattimissako bhavo, na ca upapattibhavassa upādānaṁ avigatapaccayo hotīti "upādānapaccayā bhavo upādānahetuko"ti avatvā "upādānapaccayā bhavo"ti vutto. Idha pacchinnattā paratopi na vuttanti. Taṁ idha upapattimissakassa bhavassa anadhippetattā ayuttaṁ. Arūpakkhandhā hi idha bhavoti āgatā.

Bhavapaccayā jātīti ettha ca ṭhapetvā jātijarāmaraṇāni avaseso bhavo jātiyā paccayoti veditabbo. Kasmā? Jāti-ādīnaṁ jātiyā appaccayattā. Yadi evaṁ "ṭhapetvā jātijarāmaraṇāni bhavo jātiyā paccayo"ti vattabboti. Āma vattabbo, vattabbapadesābhāvato pana na vutto. Dasamaṅganiddese hi upādānapaccayasambhūto bhavo vattabbo, ekādasamaṅganiddese jāti vattabbā. Yo pana bhavo jātiyā paccayo, tassa vattabbapadeso natthīti vattabbapadesābhāvato na vutto. Avuttopi pana yuttito gahetabboti. **Viññāṇapaccayā nāmarūpan**ti-ādīsu ca viññāṇādīnaṁ avigatapaccayabhāvasambhavato viññāṇahetukādivacanaṁ katanti esa hetucatukke viseso.

3. Sampayuttacatukka

245. Sampayuttacatukkepi avijjāpaccayāti ettāvatā sahajātādipaccayavasena saṅkhārassa avijjāpaccayataṁ dassetvā puna "avijjāsampayutto"ti sampayuttapaccayatā dassitā. Sesapadesupi eseva nayo. Yasmā pana arūpīnaṁ dhammānaṁ rūpadhammehi sampayogo natthi, tasmā viññāṇapaccayā nāmarūpanti-ādīsu tatiyacatutthavārapadesu "viññāṇasampayuttaṁ nāman"ti-ādinā nayena yaṁ labbhati, tadeva gahitanti esa sampayuttacatukke viseso.

အဘာဝတော။ ဥပနိဿယပစ္စယေနေဝ ပန ဘဝေါ ဇာတိယာ။ ဇာတိ ဇရာမရဏဿ ပစ္စယောတိ သဗ္ဗထာပိ အဝိဂတပစ္စယနိယမာဘာဝတော အဘာဝတော စ အဝိဂတပစ္စယဿ ဘဝါဒီသု ဟေတုကဂ္ဂဟဏံ န ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကေစိ ပနာဟု—"ဘဝေါ ဒုဝိဓေနာ"တိ ဝစနတော ဥပပတ္တိမိဿကော ဘဝေါ၊ န စ ဥပပတ္တိဘဝဿ ဥပါဒါနံ အဝိဂတပစ္စယော ဟောတီတိ "ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ ဥပါဒါနဟေတုကော"တိ အဝတွာ "ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ"တိ ဝုတ္တော။ ဣဓ ပစ္ဆိန္နတ္တာ ပရတောပိ န ဝုတ္တန္တိ။ တံ ဣဓ ဥပပတ္တိမိဿကဿ ဘဝဿ အနဓိပ္ပေတတ္တာ အယုတ္တံ။ အရူပက္ခန္ဓာ ဟိ ဣဓ ဘဝေါတိ အာဂတာ။

ဘဝပစ္စယာ ဇာတီတိ ဧတ္ထ စ ဌပေတွာ ဇာတိဇရာမရဏာနိ အဝသေသော ဘဝေါ ဇာတိယာ ပစ္စယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ဇာတိအာဒီနံ ဇာတိယာ အပ္ပစ္စယတ္တာ။ ယဒိ ဧဝံ "ဌပေတွာ ဇာတိဇရာမရဏာနိ ဘဝေါ ဇာတိယာ ပစ္စယော"တိ ဝတ္တဗ္ဗောတိ။ အာမ ဝတ္တဗ္ဗော၊ ဝတ္တဗ္ဗပဒေသာဘာဝတော ပန န ဝုတ္တော။ ဒသမင်္ဂနိဒ္ဒေသေ ဟိ ဥပါဒါနပစ္စယသမ္ဘူတော ဘဝေါ ဝတ္တဗ္ဗော၊ ဧကာဒသမင်္ဂနိဒ္ဒေသေ ဇာတိ ဝတ္တဗ္ဗာ။ ယော ပန ဘဝေါ ဇာတိယာ ပစ္စယော၊ တဿ ဝတ္တဗ္ဗပဒေသော နတ္ထီတိ ဝတ္တဗ္ဗပဒေသာဘာဝတော န ဝုတ္တော။ အဝုတ္တောပိ ပန ယုတ္တိတော ဂဟေတဗ္ဗောတိ။ **ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ**အာဒီသု စ ဝိညာဏာဒီနံ အဝိဂတပစ္စယဘာဝသမ္ဘဝတော ဝိညာဏဟေတုကာဒိဝစနံ ကတန္တိ ဧသ ဟေတုစတုက္ကေ ဝိသေသော။

၃-သမ္ပယုတ္တစတုက္က

၂၄၅။ သမ္ပယုတ္တစတုက္ကေပိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာတိ ဧတ္တာဝတာ သဟဇာတာဒိပစ္စယဝသေန သင်္ခါရဿ အဝိဇ္ဇာပစ္စယတံ ဒဿေတွာ ပုန "အဝိဇ္ဇာသမ္ပယုတ္တော"တိ သမ္ပယုတ္တပစ္စယတာ ဒဿိတာ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယသ္မာ ပန အရူပီနံ ဓမ္မာနံ ရူပဓမ္မေဟိ သမ္ပယောဂေါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိအာဒီသု တတိယစတုတ္ထဝါရပဒေသု "ဝိညာဏသမ္ပယုတ္တံ နာမ"န္တိအာဒိနာ နယေန ယံ လဗ္ဘတိ၊ တဒေဝ ဂဟိတန္တိ ဧသ သမ္ပယုတ္တစတုက္ကေ ဝိသေသော။

4. Aññamaññacatukka

246. Aññamaññacatukkepi avijjāpaccayāti sahajātādipaccayavasena saṅkhārassa avijjāpaccayataṁ dassetvā “saṅkhārapaccayāpi avijjā”ti aññamaññapaccayato dassitā. Sesapadesupi eseva nayo. Yasmā pana bhavo nippadeso, upādānaṁ sappadesaṁ, sappadesadhammo ca nippadesadhammassa paccayo hoti. Na nippadesadhammo sappadesadhammassa, tasmā ettha “bhavapaccayāpi upādānan”ti na vuttaṁ. Heṭṭhā vā desanāya pacchinnattā evaṁ na vuttaṁ. Yasmā ca nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ atthi, saḷāyatanapaccayā ekacittakkhaṇe nāmarūpaṁ natthi, yassa saḷāyatanaṁ aññamaññapaccayo bhaveyya, tasmā catutthavāre “chaṭṭhāyatanapaccayāpi nāmarūpan”ti yaṁ labbhati tadeva gahitanti esa aññamaññacatukke viseso.

Avijjāmūlakanayamātikā.

Saṅkhārādimūlakanayamātikā

247. Idāni **saṅkhārapaccayā avijjā**ti saṅkhāramūlakanayo āraddho. Tatthāpi yathā avijjāmūlake, evaṁ cattāri catukkāni soḷasa ca vārā veditabbā. Paṭhamacatukke pana paṭhamavārameva dassetvā desanā saṁkhittā. Yathā cettha, evaṁ viññāṇamūlakādīsupi. Tattha sabbesveva tesu saṅkhāramūlakādīsu aṭṭhasu nayesu “saṅkhārapaccayā avijjā”ti-ādinā nayena sahajātādipaccayavasena avijjāya saṅkhārādipaccayataṁ dassetvā puna “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti-ādinā nayena ekacittakkhaṇepi paccayākāracakkassa pavatti dassitā.

Kasmā pana bhavamūlakā jātijarāmaraṇamūlakā vā nayā na vuttā, kiṁ bhavapaccayā avijjā na hotīti? No na hoti, “saṅkhārapaccayā avijjā”ti evamādīsu pana vuccamānesu na koci bhavapariyāpanno dhammo avijjāya paccayo na vutto. Tasmā apubbassa aññassa avijjāpaccayassa vattabbassa abhāvato bhavamūlako nayo na vutto. Bhavaggahaṇena ca avijjāpi saṅgahaṁ gacchati, tasmā “bhavapaccayā avijjā”ti vuccamāne “avijjāpaccayā avijjā”tipi vuttaṁ siyā, na ca ekacittakkhaṇe avijjā

၄-အညမညစတုက္က

၂၄၆။ အညမညစတုက္ကေပိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာတိ သဟဇာတာဒိပစ္စယဝသေန သင်္ခါရဿ အဝိဇ္ဇာပစ္စယတံ ဒဿေတွာ “သင်္ခါရပစ္စယာပိ အဝိဇ္ဇာ”တိ အညမညပစ္စယတော ဒဿိတာ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယသ္မာ ပန ဘဝေါ နိပ္ပဒေသော၊ ဥပါဒါနံ သပ္ပဒေသံ၊ သပ္ပဒေသဓမ္မော စ နိပ္ပဒေသဓမ္မဿ ပစ္စယော ဟောတိ။ န နိပ္ပဒေသဓမ္မော သပ္ပဒေသဓမ္မဿ၊ တသ္မာ ဧတ္ထ ‘‘ဘဝပစ္စယာပိ ဥပါဒါန”န္တိ န ဝုတ္တံ။ ဟေဋ္ဌာ ဝါ ဒေသနာယ ပစ္ဆိန္နတ္တာ ဧဝံ န ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ စ နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနံ အတ္ထိ၊ သဠာယတနပစ္စယာ ဧကစိတ္တက္ခဏေ နာမရူပံ နတ္ထိ၊ ယဿ သဠာယတနံ အညမညပစ္စယော ဘဝေယျ၊ တသ္မာ စတုတ္ထဝါရေ “ဆဋ္ဌာယတနပစ္စယာပိ နာမရူပ”န္တိ ယံ လဗ္ဘတိ တဒေဝ ဂဟိတန္တိ ဧသ အညမညစတုက္ကေ ဝိသေသော။

အဝိဇ္ဇာမူလကနယမာတိကာ။

သင်္ခါရာဒိမူလကနယမာတိကာ

၂၄၇။ ဣဒါနိ **သင်္ခါရပစ္စယာ အဝိဇ္ဇာ**တိ သင်္ခါရမူလကနယော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထာပိ ယထာ အဝိဇ္ဇာမူလကေ၊ ဧဝံ စတ္တာရိ စတုက္ကာနိ သောဠသ စ ဝါရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပဌမစတုက္ကေ ပန ပဌမဝါရမေဝ ဒဿေတွာ ဒေသနာ သံခိတ္တာ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ ဝိညာဏမူလကာဒီသုပိ။ တတ္ထ သဗ္ဗေသွေဝ တေသု သင်္ခါရမူလကာဒီသု အဋ္ဌသု နယေသု “သင်္ခါရပစ္စယာ အဝိဇ္ဇာ”တိအာဒိနာ နယေန သဟဇာတာဒိပစ္စယဝသေန အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာဒိပစ္စယတံ ဒဿေတွာ ပုန “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ”တိအာဒိနာ နယေန ဧကစိတ္တက္ခဏေပိ ပစ္စယာကာရစက္ကဿ ပဝတ္တိ ဒဿိတာ။

ကသ္မာ ပန ဘဝမူလကာ ဇာတိဇရာမရဏမူလကာ ဝါ နယာ န ဝုတ္တာ၊ ကိံ ဘဝပစ္စယာ အဝိဇ္ဇာ န ဟောတီတိ? နော န ဟောတိ၊ ‘‘သင်္ခါရပစ္စယာ အဝိဇ္ဇာ’’တိ ဧဝမာဒီသု ပန ဝုစ္စမာနေသု န ကောစိ ဘဝပရိယာပန္နော ဓမ္မော အဝိဇ္ဇာယ ပစ္စယော န ဝုတ္တော။ တသ္မာ အပုဗ္ဗဿ အညဿ အဝိဇ္ဇာပစ္စယဿ ဝတ္တဗ္ဗဿ အဘာဝတော ဘဝမူလကော နယော န ဝုတ္တော။ ဘဝဂ္ဂဟဏေန စ အဝိဇ္ဇာပိ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ‘‘ဘဝပစ္စယာ အဝိဇ္ဇာ’’တိ ဝုစ္စမာနေ ‘‘အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ အဝိဇ္ဇာ’’တိပိ ဝုတ္တံ သိယာ၊ န စ ဧကစိတ္တက္ခဏေ အဝိဇ္ဇာ

avijjāya paccayo nāma hoti. Tattha pacchinnattāva jātijarāmaraṇamūlakāpi nayā na gahitā. Api ca bhave jātijarāmaraṇānipi antogadhāni, na cetāni ekacittakkhaṇe avijjāya paccayā hontīti bhavamūlakā jātijarāmaraṇamūlakā vā nayā na vuttāti.

Mātikāvaṇṇanā.

Akusalaniddesavaṇṇanā

248-249. Idāni yathā heṭṭhā cittuppādakaṇḍe kusalattikaṁ ādiṁ katvā nikkhittamātikāya paṭipāṭiyā paṭhamaṁ kusalaṁ bhājitaṁ, tathā idha mātikāya anikkhittattā paṭhamaṁ kusalaṁ anāmasitvā "avijjāpaccayā saṅkhāro"ti akusaladhammavasena mātikāya nikkhittattā nikkhepapaṭipāṭiyāva avijjādīni paṭiccasamuppādaṅgāni bhājetvā dassetuṁ **katame dhammā akusalā**ti-ādimāha. Tassattho heṭṭhā cittuppādakaṇḍe[1] vuttanayeneva veditabbo. Yasmā pana ekacittakkhaṇe taṇhāya ca kāmupādānassa ca sambhavo natthi, tasmā yaṁ ettha taṇhāpaccayā upādānaṁ labbhati, tadeva dassetuṁ **diṭṭhi diṭṭhigatan**ti-ādi vuttaṁ.

Bhavaniddese ca yasmā upādānaṁ saṅkhārakkhandhe saṅgahaṁ gacchati, tasmā "ṭhapetvā upādānaṁ vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandho"ti vuttaṁ. Evañhi vuccamāne upādānassa upādānapaccayattaṁ āpajjeyya, na ca tadeva tassa paccayo hoti. Jāti-ādiniddesesu yasmā ete arūpadhammānaṁ jāti-ādayo, tasmā "khaṇḍiccaṁ pāliccaṁ valittacatā cuti cavanatā"ti na vuttaṁ.

250. Evaṁ paṭhamavāraṁ niṭṭhapetvā puna dutiyavāre yasmiṁ samaye paṭhamavārena paccayākāro dassito, tasmiṁyeva samaye aparenapi nayena paccayākāraṁ dassetuṁ visuṁ samayavavatthānavāraṁ avatvā **tasmiṁ samaye avijjāpaccayā saṅkhāro**ti-ādināva nayena desanā katā. Tattha **ṭhapetvā phassan**ti idaṁ yasmā phassopi nāmapariyāpanno, tasmā phassassa nāmato nīharaṇatthaṁ vuttaṁ.

---

1. Abhi-Ṭṭha 1. 289 piṭṭhādīsu.

အဝိဇ္ဇာယ ပစ္စယော နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ပစ္ဆိန္နတ္တာဝ ဇာတိဇရာမရဏမူလကာပိ နယာ န ဂဟိတာ။ အပိစ ဘဝေ ဇာတိဇရာမရဏာနိပိ အန္တောဂဓာနိ၊ န စေတာနိ ဧကစိတ္တက္ခဏေ အဝိဇ္ဇာယ ပစ္စယာ ဟောန္တီတိ ဘဝမူလကာ ဇာတိဇရာမရဏမူလကာ ဝါ နယာ န ဝုတ္တာတိ။

မာတိကာဝဏ္ဏနာ။

အကုသလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၄၈-၂၄၉။ ဣဒါနိ ယထာ ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍေ ကုသလတ္တိကံ အာဒိံ ကတွာ နိက္ခိတ္တမာတိကာယ ပဋိပါဋိယာ ပဌမံ ကုသလံ ဘာဇိတံ၊ တထာ ဣဓ မာတိကာယ အနိက္ခိတ္တတ္တာ ပဌမံ ကုသလံ အနာမသိတွာ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရော”တိ အကုသလဓမ္မဝသေန မာတိကာယ နိက္ခိတ္တတ္တာ နိက္ခေပပဋိပါဋိယာဝ အဝိဇ္ဇာဒီနိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂါနိ ဘာဇေတွာ ဒဿေတုံ **ကတမေ ဓမ္မာ အကုသလာ**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍေ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယသ္မာ ပန ဧကစိတ္တက္ခဏေ တဏှာယ စ ကာမုပါဒါနဿ စ သမ္ဘဝေါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ယံ ဧတ္ထ တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနံ လဗ္ဘတိ၊ တဒေဝ ဒဿေတုံ **ဒိဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိဂတ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ဘဝနိဒ္ဒေသေ စ ယသ္မာ ဥပါဒါနံ သင်္ခါရက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ “ဌပေတွာ ဥပါဒါနံ ဝေဒနာက္ခန္ဓော သညာက္ခန္ဓော သင်္ခါရက္ခန္ဓော ဝိညာဏက္ခန္ဓော”တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝဉှိ ဝုစ္စမာနေ ဥပါဒါနဿ ဥပါဒါနပစ္စယတ္တံ အာပဇ္ဇေယျ၊ န စ တဒေဝ တဿ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဇာတိအာဒိနိဒ္ဒေသေသု ယသ္မာ ဧတေ အရူပဓမ္မာနံ ဇာတိအာဒယော၊ တသ္မာ “ခဏ္ဍိစ္စံ ပါလိစ္စံ ဝလိတ္တစတာ စုတိ စဝနတာ”တိ န ဝုတ္တံ။

၂၅၀။ ဧဝံ ပဌမဝါရံ နိဋ္ဌပေတွာ ပုန ဒုတိယဝါရေ ယသ္မိံ သမယေ ပဌမဝါရေန ပစ္စယာကာရော ဒဿိတော၊ တသ္မိံယေဝ သမယေ အပရေနပိ နယေန ပစ္စယာကာရံ ဒဿေတုံ ဝိသုံ သမယဝဝတ္ထာနဝါရံ အဝတွာ **တသ္မိံ သမယေ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရော**တိအာဒိနာဝ နယေန ဒေသနာ ကတာ။ တတ္ထ **ဌပေတွာ ဖဿ**န္တိ ဣဒံ ယသ္မာ ဖဿောပိ နာမပရိယာပန္နော၊ တသ္မာ ဖဿဿ နာမတော နီဟရဏတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၈၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

252. Tatiyavāre yassa cittasamuṭṭhānarūpassa viññāṇaṁ paccayo, tasmiṁ pavattamāne yasmā tenupatthaddhānaṁ cakkhāyatanādīnaṁ upacitattaṁ paññāyati, tasmā **cakkhāyatanassa upacayo**ti-ādi vuttaṁ. Yasmā ca kammajarūpassapi tasmiṁ samaye vattamānassa viññāṇaṁ pacchājātapaccayena paccayo hoti, tasmāpi evaṁ vuttaṁ. Tattha kiñcāpi kammajaṁ cittasamuṭṭhānanti dveva santatiyo gahitā, itarāpi pana dve santatiyo gahetabbā. Tāsampi hi viññāṇaṁ paccayo hotiyeva.

254. Catutthavāre pana yasmā ekacittakkhaṇepi mahābhūtarūpapaccayā cakkhāyatanādīni, hadayarūpapaccayā chaṭṭhāyatanaṁ, nāmapaccayā ca pacchājātasahajātādivasena yathānurūpaṁ sabbānipi pavattanti, tasmā **tattha katamaṁ nāmarūpapaccayā saḷāyatanaṁ, cakkhāyatanan**ti-ādi vuttaṁ.

256. Dutiyacatukke sabbaṁ uttānameva.

264. Tatiyacatukke yassa sampayuttapaccayabhāvo na hoti, yassa ca hoti, taṁ visuṁ visuṁ dassetuṁ **idaṁ vuccati viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ viññāṇasampayuttaṁ nāman**ti-ādi vuttaṁ.

272. Catutthacatukke phassapaccayā nāmaniddese kiñcāpi "ṭhapetvā phassaṁ vedanākkhandho -pa- viññāṇakkhandho, idaṁ vuccati phassapaccayā nāman"ti na vuttaṁ, tathāpi anantarātītapadaniddese "ṭhapetvā phassaṁ vedanākkhandho -pa- viññāṇakkhandho"ti vuttattā avuttampi taṁ vuttameva hoti. Yadeva hi nāmaṁ phassassa paccayo, phassopi tasseva paccayoti.

Yathā cāyaṁ catucatukko[1] soḷasavārappabhedo avijjāmūlako paṭhamanayo etasmiṁ paṭhamākusalacitte pakāsito, evaṁ saṅkhāramūlakādayo aṭṭha nayāpi veditabbā, Pāḷi pana saṁkhittā. Evameva tasmiṁ paṭhamākusalacitteyeva nava nayā chattiṁsa catukkāni catucattālīsādhikañca vārasataṁ hotīti veditabbaṁ.

280. Idāni imināva nayena sesākusalacittesupi paccayākāraṁ dassetuṁ **katame dhammā akusalā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha yasmā diṭṭhivippayuttesu taṇhāpaccayā upādānaṁ natthi, tasmā upādānaṭṭhāne upādānaṁ

1. Catutthacatukke (Syā, Ka)

၂၅၂။ တတိယဝါရေ ယဿ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ ဝိညာဏံ ပစ္စယော၊ တသ္မိံ ပဝတ္တမာနေ ယသ္မာ တေနုပတ္ထဒ္ဓါနံ စက္ခာယတနာဒီနံ ဥပစိတတ္တံ ပညာယတိ၊ တသ္မာ **စက္ခာယတနဿ ဥပစယော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ စ ကမ္မဇရူပဿပိ တသ္မိံ သမယေ ဝတ္တမာနဿ ဝိညာဏံ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ တသ္မာပိ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ကမ္မဇံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနန္တိ ဒွေဝ သန္တတိယော ဂဟိတာ၊ ဣတရာပိ ပန ဒွေ သန္တတိယော ဂဟေတဗ္ဗာ။ တာသမ္ပိ ဟိ ဝိညာဏံ ပစ္စယော ဟောတိယေဝ။

၂၅၄။ စတုတ္ထဝါရေ ပန ယသ္မာ ဧကစိတ္တက္ခဏေပိ မဟာဘူတရူပပစ္စယာ စက္ခာယတနာဒီနိ၊ ဟဒယရူပပစ္စယာ ဆဋ္ဌာယတနံ၊ နာမပစ္စယာ စ ပစ္ဆာဇာတသဟဇာတာဒိဝသေန ယထာနုရူပံ သဗ္ဗာနိပိ ပဝတ္တန္တိ၊ တသ္မာ **တတ္ထ ကတမံ နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနံ၊ စက္ခာယတနန္**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၂၅၆။ ဒုတိယစတုက္ကေ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနမေဝ။

၂၆၄။ တတိယစတုက္ကေ ယဿ သမ္ပယုတ္တပစ္စယဘာဝေါ န ဟောတိ၊ ယဿ စ ဟောတိ၊ တံ ဝိသုံ ဝိသုံ ဒဿေတုံ **ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ ဝိညာဏသမ္ပယုတ္တံ နာမန္**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၂၇၂။ စတုတ္ထစတုက္ကေ ဖဿပစ္စယာ နာမနိဒ္ဒေသေ ကိဉ္စာပိ "ဌပေတွာ ဖဿံ ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဖဿပစ္စယာ နာမ"န္တိ န ဝုတ္တံ၊ တထာပိ အနန္တရာတီတပဒနိဒ္ဒေသေ "ဌပေတွာ ဖဿံ ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓော"တိ ဝုတ္တတ္တာ အဝုတ္တမ္ပိ တံ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။ ယဒေဝ ဟိ နာမံ ဖဿဿ ပစ္စယော၊ ဖဿောပိ တဿေဝ ပစ္စယောတိ။

ယထာ စာယံ စတုစတုက္ကော[၁] သောဠသဝါရပ္ပဘေဒေါ အဝိဇ္ဇာမူလကော ပဌမနယော ဧတသ္မိံ ပဌမာကုသလစိတ္တေ ပကာသိတော၊ ဧဝံ သင်္ခါရ-မူလကာဒယော အဋ္ဌ နယာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ပါဠိ ပန သံခိတ္တာ။ ဧဝမေဝ တသ္မိံ ပဌမာကုသလစိတ္တေယေဝ နဝ နယာ ဆတ္တိံသ စတုက္ကာနိ စတုစတ္တာလီသာ-ဓိကဉ္စ ဝါရသတံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂၈၀။ ဣဒါနိ ဣမိနာဝ နယေန သေသာကုသလစိတ္တေသုပိ ပစ္စယာကာရံ ဒဿေတုံ **ကတမေ ဓမ္မာ အကုသလာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တေသု တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဥပါဒါနဋ္ဌာနေ ဥပါဒါနံ

၁-စတုတ္ထစတုက္ကေ (သျာ၊ က)

viya daḷhanipātinā adhimokkhena padaṁ pūritaṁ. Domanassasahagatesu ca yasmā vedanāpaccayā taṇhāpi natthi, tasmā taṇhāṭṭhāne taṇhā viya balavakilesena paṭighena padaṁ pūritaṁ, upādānaṭṭhāne adhimokkheneva. Vicikicchāsampayutte pana yasmā sanniṭṭhānābhāvato adhimokkhopi natthi, tasmā taṇhāṭṭhāne balavakilesabhūtāya vicikicchāya padaṁ pūritaṁ, upādānaṭṭhānaṁ parihīnameva. Uddhaccasampayutte pana yasmā adhimokkho atthi, tasmā taṇhāṭṭhāne balavakilesena uddhaccena padaṁ pūritaṁ, upādānaṭṭhāne adhimokkheneva. Sabbattheva ca visesamattaṁ dassetvā Pāḷi saṁkhittā. Yo cāyaṁ viseso dassito, tattha kevalaṁ adhimokkhaniddesova apubbo. Sesaṁ heṭṭhā āgatameva.

Adhimokkhaniddese pana adhimuccanavasena **adhimokkho.** Adhimuccati vā tena ārammaṇe cittaṁ nibbicikicchatāya sanniṭṭhānaṁ gacchatīti **adhimokkho.** Adhimuccanākāro **adhimuccanā.** Tassa cittassa, tasmiṁ vā ārammaṇe adhimuttatāti **tadadhimuttatā.** Sabbacittesu ca paṭhamacitte vuttanayeneva nayacatukkavārappabhedo veditabbo. Kevalañhi vicikicchāsampayutte upādānamūlakassa nayassa abhāvā aṭṭha nayā dvattiṁsa catukkāni aṭṭhavīsādhikañca vārasataṁ hotīti.

Akusalaniddesavaṇṇanā.

Kusalaniddesavaṇṇanā

292. Idāni imināva nayena kusalacittādīsupi paccayākāraṁ dassetuṁ **katame dhammā kusalā**ti-ādi āraddhaṁ. Yathā pana akusale paṭhamaṁ mātikaṁ nikkhipitvā pacchā niddeso kato, na tathā idha. Kasmā? Appanāvāre nānattasambhavato. Lokiyakusalādīsu hi tesaṁ dhammānaṁ dukkhasaccapariyāpannattā "evametassa kevalassa dukkhakkhandhassā"ti appanā hoti, lokuttarakusalādīsu "evametesaṁ dhammānan"ti. Tasmā ettha sādhāraṇato mātikaṁ ṭhapetuṁ na sakkāti pāṭiyekkaṁ tesaṁ tesaṁ kusalādīnaṁ mātikaṁ uddisitvāva niddeso katoti.

Tattha yasmā ekacittakkhaṇe kusalasaṅkhārena saddhiṁ avijjānatthi, tasmā taṁ avatvā avijjā viya akusalānaṁ, kusalānaṁ mūlato kusalamūlaṁ,

ဝိယ ဒဠှနိပါတိနာ အဓိမောက္ခေန ပဒံ ပူရိတံ။ ဒေါမနဿသဟဂတေသု စ ယသ္မာ ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာပိ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တဏှာဋ္ဌာနေ တဏှာ ဝိယ ဗလဝကိလေသေန ပဋိဃေန ပဒံ ပူရိတံ၊ ဥပါဒါနဋ္ဌာနေ အဓိမောက္ခေနေဝ။ ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ္တေ ပန ယသ္မာ သန္နိဋ္ဌာနာဘာဝတော အဓိမောက္ခောပိ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တဏှာဋ္ဌာနေ ဗလဝကိလေသဘူတာယ ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဒံ ပူရိတံ၊ ဥပါဒါနဋ္ဌာနံ ပရိဟီနမေဝ။ ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ္တေ ပန ယသ္မာ အဓိမောက္ခော အတ္ထိ၊ တသ္မာ တဏှာဋ္ဌာနေ ဗလဝကိလေသေန ဥဒ္ဓစ္စေန ပဒံ ပူရိတံ၊ ဥပါဒါနဋ္ဌာနေ အဓိမောက္ခေနေဝ။ သဗ္ဗတ္ထေဝ စ ဝိသေသမတ္တံ ဒဿေတွာ ပါဠိ သံခိတ္တာ။ ယော စာယံ ဝိသေသော ဒဿိတော၊ တတ္ထ ကေဝလံ အဓိမောက္ခနိဒ္ဒေသောဝ အပုဗ္ဗော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ အာဂတမေဝ။

အဓိမောက္ခနိဒ္ဒေသေ ပန အဓိမုစ္စနဝသေန **အဓိမောက္ခော**။ အဓိမုစ္စတိ ဝါ တေန အာရမ္မဏေ စိတ္တံ နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆတာယ သန္နိဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတီတိ **အဓိမောက္ခော**။ အဓိမုစ္စနာကာရော **အဓိမုစ္စနာ**။ တဿ စိတ္တဿ, တသ္မိံ ဝါ အာရမ္မဏေ အဓိမုတ္တတာတိ **တဒဓိမုတ္တတာ**။ သဗ္ဗစိတ္တေသု စ ပဌမစိတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝ နယစတုက္ကဝါရပ္ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကေဝလဉှိ ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ္တေ ဥပါဒါနမူလကဿ နယဿ အဘာဝါ အဋ္ဌ နယာ ဒွတ္တိံသ စတုက္ကာနိ အဋ္ဌဝီသာဓိကဉ္စ ဝါရသတံ ဟောတီတိ။

အကုသလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

ကုသလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၉၂။ ဣဒါနိ ဣမိနာဝ နယေန ကုသလစိတ္တာဒီသုပိ ပစ္စယာကာရံ ဒဿေတုံ **ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ ယထာ ပန အကုသလေ ပဌမံ မာတိကံ နိက္ခိပိတွာ ပစ္ဆာ နိဒ္ဒေသော ကတော၊ န တထာ ဣဓ။ ကသ္မာ? အပ္ပနာဝါရေ နာနတ္တသမ္ဘဝတော။ လောကိယကုသလာဒီသု ဟိ တေသံ ဓမ္မာနံ ဒုက္ခသစ္စပရိယာပန္နတ္တာ "ဧဝမေတဿ ကေဝလဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿာ"တိ အပ္ပနာ ဟောတိ၊ လောကုတ္တရကုသလာဒီသု "ဧဝမေတေသံ ဓမ္မာန"န္တိ။ တသ္မာ ဧတ္ထ သာဓာရဏတော မာတိကံ ဌပေတုံ န သက္ကာတိ ပါဋိယေက္ကံ တေသံ တေသံ ကုသလာဒီနံ မာတိကံ ဥဒ္ဒိသိတွာဝ နိဒ္ဒေသော ကတောတိ။

တတ္ထ ယသ္မာ ဧကစိတ္တက္ခဏေ ကုသလသင်္ခါရေန သဒ္ဓိံ အဝိဇ္ဇာ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တံ အဝတွာ အဝိဇ္ဇာ ဝိယ အကုသလာနံ, ကုသလာနံ မူလတော ကုသလမူလံ၊

taṇhupādānānañca abhāvato taṇhāṭṭhāne taṇhā viya ārammaṇe ajjhogāḷho pasādo, upādānaṭṭhāne upādānaṁ viya daḷhanipātī nāma adhimokkho vutto. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbanti.

Kusalaniddesavaṇṇanā.

Abyākataniddesavaṇṇanā

306. Abyākataṁ heṭṭhā cittuppādakaṇḍe[1] āgatapaṭipāṭiyāva vibhattaṁ. Sabbavāresu ca avijjāmūlakā nayā parihīnā. Kasmā? Avijjāṭṭhāne ṭhapetabbassa abhāvato. Kusalacittesu hi avijjāṭṭhāne ṭhapetabbaṁ kusalamūlaṁ atthi, cakkhuviññāṇādīsu natthi. Sahetukesu pana kiñcāpi atthi, evaṁ santepi idha pacchinnattā tattha na gahitaṁ, pañcaviññāṇasote sotapatitāva hutvā desanā katāti veditabbā.

Visesato panettha cakkhuviññāṇādīsu taṇhāṭṭhānaṁ upādānaṭṭhānañca parihīnaṁ. Kasmā? Taṇhāṭṭhānārahassa balavadhammassa abhāvā adhimokkharahitattā ca. Sesāhetukesu taṇhāṭṭhānameva parihīnaṁ. Sahetukesu pasādasabbhāvato taṇhāṭṭhāne pasādena padaṁ pūritaṁ. Evamettha kusalākusalavipākesu cakkhuviññāṇādīsu saṅkhāraviññāṇanāmachaṭṭhāyatanaphassavedanāmūlakā cha cha, sesāhetukesu adhimokkhamūlakena saddhiṁ satta satta, sahetukesu pasādamūlakena saddhiṁ aṭṭha aṭṭha nayā veditabbā.

Tattha cakkhuviññāṇādīsupi catunnampi catukkānaṁ ādivārova vutto. Dutiyavāro paccayavisesaṭṭhena labbhamānopi na vutto, tatiyacatutthavārā asambhavatoyeva. Rūpamissakā hi te, na ca cakkhuviññāṇādīni rūpaṁ samuṭṭhāpenti. Yathā ca paṭhamacatukke dve vārā labbhanti, evaṁ sesacatukkesupi. Tasmā paṭhamacatukke dutiyavāro, sesacatukkesu ca dve dve vārā avuttāpi vuttāva hontīti veditabbā. Sesāhetukābyākate sabbacatukkesu sabbepi vārā labbhanti, idha pacchinnattā pana parato na gahitā. Sotapatitāva hutvā desanā katāti.

---

1. Abhi 1. 181 piṭṭhādīsu.

တဏှုပါဒါနာနဉ္စ အဘာဝတော တဏှာဋ္ဌာနေ တဏှာ ဝိယ အာရမ္မဏေ အဇ္ဈောဂါဠှော ပသာဒေါ၊ ဥပါဒါနဋ္ဌာနေ ဥပါဒါနံ ဝိယ ဒဠှနိပါတီ နာမ အဓိမောက္ခော ဝုတ္တော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ကုသလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

အဗျာကတနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၀၆။ အဗျာကတံ ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍေ[၁] အာဂတပဋိပါဋိယာဝ ဝိဘတ္တံ။ သဗ္ဗဝါရေသု စ အဝိဇ္ဇာမူလကာ နယာ ပရိဟီနာ။ ကသ္မာ? အဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနေ ဌပေတဗ္ဗဿ အဘာဝတော။ ကုသလစိတ္တေသု ဟိ အဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနေ ဌပေတဗ္ဗံ ကုသလမူလံ အတ္ထိ၊ စက္ခုဝိညာဏာဒီသု နတ္ထိ။ သဟေတုကေသု ပန ကိဉ္စာပိ အတ္ထိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ဣဓ ပစ္ဆိန္နတ္တာ တတ္ထ န ဂဟိတံ၊ ပဉ္စဝိညာဏသောတေ သောတပတိတာဝ ဟုတွာ ဒေသနာ ကတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝိသေသတော ပနေတ္ထ စက္ခုဝိညာဏာဒီသု တဏှာဋ္ဌာနံ ဥပါဒါနဋ္ဌာနဉ္စ ပရိဟီနံ။ ကသ္မာ? တဏှာဋ္ဌာနာရဟဿ ဗလဝဓမ္မဿ အဘာဝါ အဓိမောက္ခရဟိတတ္တာ စ။ သေသာဟေတုကေသု တဏှာဋ္ဌာနမေဝ ပရိဟီနံ။ သဟေတုကေသု ပသာဒသဗ္ဘာဝတော တဏှာဋ္ဌာနေ ပသာဒေန ပဒံ ပူရိတံ။ ဧဝမေတ္ထ ကုသလာကုသလဝိပါကေသု စက္ခုဝိညာဏာဒီသု သင်္ခါရဝိညာဏနာမဆဋ္ဌာယတနဖဿဝေဒနာမူလကာ ဆ ဆ၊ သေသာဟေတုကေသု အဓိမောက္ခမူလကေန သဒ္ဓိံ သတ္တ သတ္တ၊ သဟေတုကေသု ပသာဒမူလကေန သဒ္ဓိံ အဋ္ဌ အဋ္ဌ နယာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတ္ထ စက္ခုဝိညာဏာဒီသုပိ စတုန္နမ္ပိ စတုက္ကာနံ အာဒိဝါရောဝ ဝုတ္တော။ ဒုတိယဝါရော ပစ္စယဝိသေသဋ္ဌေန လဗ္ဘမာနောပိ န ဝုတ္တော၊ တတိယစတုတ္ထဝါရာ အသမ္ဘဝတောယေဝ။ ရူပမိဿကာ ဟိ တေ၊ န စ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေန္တိ။ ယထာ စ ပဌမစတုက္ကေ ဒွေ ဝါရာ လဗ္ဘန္တိ၊ ဧဝံ သေသစတုက္ကေသုပိ။ တသ္မာ ပဌမစတုက္ကေ ဒုတိယဝါရော, သေသစတုက္ကေသု စ ဒွေ ဒွေ ဝါရာ အဝုတ္တာပိ ဝုတ္တာဝ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသာဟေတုကာဗျာကတေ သဗ္ဗစတုက္ကေသု သဗ္ဗေပိ ဝါရာ လဗ္ဘန္တိ၊ ဣဓ ပစ္ဆိန္နတ္တာ ပန ပရတော န ဂဟိတာ။ သောတပတိတာဝ ဟုတွာ ဒေသနာ ကတာတိ။

၁-အဘိ ၁-၁၈၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

sesasahetukavipākesupi eseva nayo aññatra arūpāvacaravipākā. Arūpāvacaravipākasmiñhi vāradvayameva labbhatīti.

Abyākataniddesavaṇṇanā.

Avijjāmūlakakusalaniddesavaṇṇanā

334. Idāni aparena pariyāyena ekacittakkhaṇe paccayākāraṁ dassetuṁ puna **katame dhammā kusalā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **avijjāpaccayā**ti upanissayapaccayataṁ sandhāya vuttaṁ. Teneva niddesavāre “tattha katamā avijjā”ti avibhajitvā “tattha katamo avijjāpaccayā saṅkhāro”ti vibhattaṁ. Kusalacetanāsaṅkhāto hi saṅkhāroyeva tasmiṁ samaye cittena sahajāto hoti, na avijjā.

Tattha lokiyakusalassa heṭṭhā suttantabhājanīye vuttanayeneva avijjā paccayo hoti. Yasmā pana appahīnāvijjo avijjāya pahānatthaṁ lokuttaraṁ bhāveti, tasmā tassāpi samatikkamavasena paccayo hoti. Avijjāvatoyeva hi kusalāyūhanaṁ hoti, na itarassa. Tattha tebhūmakakusale sammohavasenapi samatikkamabhāvanāvasenapi āyūhanaṁ labbhati, lokuttare samucchedabhāvanāvasenāti. Sesaṁ vuttanayameva.

Ayaṁ pana viseso yathā heṭṭhā ekekakusale catunnaṁ catukkānaṁ vasena nava soḷasakā laddhā, tathā idha na labbhanti. Kasmā? Avijjāya avigatasampayutta-aññamaññapaccayābhāvato, upanissayavasena panettha paṭhamacatukkameva labbhati, tampi paṭhamavārameva dassetvā saṁkhittaṁ, nīharitvā pana dassetabbanti.

Avijjāmūlakakusalaniddesavaṇṇanā.

Kusalamūlakavipākaniddesavaṇṇanā

343. Idāni abyākatesupi apareneva nayena paccayākāraṁ dassetuṁ **katame dhammā abyākatā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **kusalamūlapaccayā**ti idampi upanissayapaccayataṁ sandhāya vuttaṁ. Kusalavipākassa hi

သေသသဟေတုကဝိပါကေသုပိ ဧသေဝ နယော အညတြ အရူပါဝစရဝိပါကာ။ အရူပါဝစရဝိပါကသ္မိဉှိ ဝါရဒွယမေဝ လဗ္ဘတီတိ။

အဗျာကတနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

အဝိဇ္ဇာမူလကကုသလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၃၄။ ဣဒါနိ အပရေန ပရိယာယေန ဧကစိတ္တက္ခဏေ ပစ္စယာကာရံ ဒဿေတုံ ပုန **ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ**တိ ဥပနိဿယပစ္စယတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တေနေဝ နိဒ္ဒေသဝါရေ “တတ္ထ ကတမာ အဝိဇ္ဇာ”တိ အဝိဘဇိတွာ “တတ္ထ ကတမော အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရော”တိ ဝိဘတ္တံ။ ကုသလစေတနာသင်္ခါတော ဟိ သင်္ခါရောယေဝ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တေန သဟဇာတော ဟောတိ၊ န အဝိဇ္ဇာ။

တတ္ထ လောကိယကုသလဿ ဟေဋ္ဌာ သုတ္တန္တဘာဇနီယေ ဝုတ္တနယေနေဝ အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ယသ္မာ ပန အပ္ပဟီနာဝိဇ္ဇော အဝိဇ္ဇာယ ပဟာနတ္ထံ လောကုတ္တရံ ဘာဝေတိ၊ တသ္မာ တဿာပိ သမတိက္ကမဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ အဝိဇ္ဇာဝတောယေဝ ဟိ ကုသလာယူဟနံ ဟောတိ၊ န ဣတရဿ။ တတ္ထ တေဘူမကကုသလေ သမ္မောဟဝသေနပိ သမတိက္ကမဘာဝနာဝသေနပိ အာယူဟနံ လဗ္ဘတိ၊ လောကုတ္တရေ သမုစ္ဆေဒဘာဝနာဝသေနာတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

အယံ ပန ဝိသေသော—ယထာ ဟေဋ္ဌာ ဧကေကကုသလေ စတုန္နံ စတုက္ကာနံ ဝသေန နဝ သောဠသကာ လဒ္ဓါ၊ တထာ ဣဓ န လဗ္ဘန္တိ။ ကသ္မာ? အဝိဇ္ဇာယ အဝိဂတသမ္ပယုတ္တအညမညပစ္စယာဘာဝတော၊ ဥပနိဿယဝသေန ပနေတ္ထ ပဌမစတုက္ကမေဝ လဗ္ဘတိ၊ တမ္ပိ ပဌမဝါရမေဝ ဒဿေတွာ သံခိတ္တံ၊ နီဟရိတွာ ပန ဒဿေတဗ္ဗန္တိ။

အဝိဇ္ဇာမူလကကုသလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

ကုသလမူလကဝိပါကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၄၃။ ဣဒါနိ အဗျာကတေသုပိ အပရေနေဝ နယေန ပစ္စယာကာရံ ဒဿေတုံ **ကတမေ ဓမ္မာ အဗျာကတာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ကုသလမူလပစ္စယာ**တိ ဣဒမ္ပိ ဥပနိဿယပစ္စယတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ကုသလဝိပါကဿ ဟိ

kusalamūlaṁ, akusalavipākassa ca akusalamūlaṁ upanissayapaccayo hoti, nānākkhaṇikakammapaccaye pana vattabbameva natthi. Tasmā esa upanissayapaccayena ceva nānākkhaṇikakammapaccayena ca paccayo hoti. Teneva niddesavāre “tattha katamaṁ kusalamūlan”ti avibhajitvā “tattha katamo kusalamūlapaccayā saṅkhāro”ti vibhattaṁ. Akusalavipākepi eseva nayo.

Avijjāmūlakakusalaniddese viya ca imasmimpi vipākaniddese paṭhamaṁ paccayacatukkameva labbhati, tampi paṭhamavāraṁ dassetvā saṁkhittaṁ. Tasmā ekekasmiṁ vipākacitte ekamekasseva catukkassa vasena kusalamūlamūlake akusalamūlamūlake ca naye vārappabhedo veditabbo. Kiriyadhammānaṁ pana yasmā neva avijjā na kusalākusalamūlāni upanissayapaccayataṁ labhanti, tasmā kiriyavasena paccayākāro na vuttoti.

Evamesa—

Akusalakusalābyākata-dhammesu anekabhedato vatvā.
Kusalākusalānaṁ pana, vipāke ca upanissayavasena.

Puna ekadhāva vutto, vādippavarena paccayākāro.
Dhammappaccayabhede, ñāṇassa pabhedajananatthaṁ.

Pariyattisavanacintana-paṭipattikkamavivajjitānañca.
Yasmā ñāṇapabhedo, na kadācipi hoti etasmiṁ.

Pariyattisavanacintana-paṭipattikkamato sadā dhīro.
Tattha kayirā na haññaṁ, karaṇīyataraṁ tato atthīti.

Ayaṁ pana paccayākāro suttanta-abhidhammabhājanīyavasena dveparivaṭṭameva nīharitvā bhājetvā dassito hoti.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Paṭiccasamuppādavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

ကုသလမူလံ, အကုသလဝိပါကဿ စ အကုသလမူလံ ဥပနိဿယပစ္စယော ဟောတိ၊ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေ ပန ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ တသ္မာ ဧသ ဥပနိဿယပစ္စယေန စေဝ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန စ ပစ္စယော ဟောတိ။ တေနေဝ နိဒ္ဒေသဝါရေ “တတ္ထ ကတမံ ကုသလမူလ”န္တိ အဝိဘဇိတွာ “တတ္ထ ကတမော ကုသလမူလပစ္စယာ သင်္ခါရော”တိ ဝိဘတ္တံ။ အကုသလဝိပါကေပိ ဧသေဝ နယော။

အဝိဇ္ဇာမူလကကုသလနိဒ္ဒေသေ ဝိယ စ ဣမသ္မိမ္ပိ ဝိပါကနိဒ္ဒေသေ ပဌမံ ပစ္စယစတုက္ကမေဝ လဗ္ဘတိ၊ တမ္ပိ ပဌမဝါရံ ဒဿေတွာ သံခိတ္တံ။ တသ္မာ ဧကေကသ္မိံ ဝိပါကစိတ္တေ ဧကမေကဿေဝ စတုက္ကဿ ဝသေန ကုသလမူလမူလကေ အကုသလမူလမူလကေ စ နယေ ဝါရပ္ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကိရိယဓမ္မာနံ ပန ယသ္မာ နေဝ အဝိဇ္ဇာ န ကုသလာကုသလမူလာနိ ဥပနိဿယပစ္စယတံ လဘန္တိ၊ တသ္မာ ကိရိယဝသေန ပစ္စယာကာရော န ဝုတ္တောတိ။

ဧဝမေသ—

အကုသလကုသလာဗျာကတ-ဓမ္မေသု အနေကဘေဒတော ဝတွာ။
ကုသလာကုသလာနံ ပန၊ ဝိပါကေ စ ဥပနိဿယဝသေန။

ပုန ဧကဓာဝ ဝုတ္တော၊ ဝါဒိပ္ပဝရေန ပစ္စယာကာရော။
ဓမ္မပ္ပစ္စယဘေဒေ၊ ဉာဏဿ ပဘေဒဇနနတ္ထံ။

ပရိယတ္တိသဝနစိန္တန-ပဋိပတ္တိက္ကမဝိဝဇ္ဇိတာနဉ္စ။
ယသ္မာ ဉာဏပဘေဒေါ၊ န ကဒါစိပိ ဟောတိ ဧတသ္မိံ။

ပရိယတ္တိသဝနစိန္တန-ပဋိပတ္တိက္ကမတော သဒါ ဓီရော။
တတ္ထ ကယိရာ န ဟညံ၊ ကရဏီယတရံ တတော အတ္ထီတိ။

အယံ ပန ပစ္စယာကာရော သုတ္တန္တအဘိဓမ္မဘာဇနီယဝသေန ဒွေပရိဝဋ္ဋမေဝ နီဟရိတွာ ဘာဇေတွာ ဒဿိတော ဟောတိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

7. Satipaṭṭhānavibhaṅga

1. Suttantabhājanīya uddesavāravaṇṇanā

355. Idāni tadanantare Satipaṭṭhānavibhaṅge **cattāro**ti gaṇanaparicchedo, tena na tato heṭṭhā na uddhanti satipaṭṭhānaparicchedaṁ dīpeti. **Satipaṭṭhānā**ti tayo satipaṭṭhānā satigocaropi, tidhā paṭipannesu sāvakesu Satthuno paṭighānunayavītivattatāpi, satipi. “Catunnaṁ bhikkhave satipaṭṭhānānaṁ samudayañca atthaṅgamañca desessāmi, taṁ suṇātha -pa-. Ko ca bhikkhave kāyassa samudayo. Āhārasamudayā kāyassa samudayo”ti-ādīsu[1] hi satigocaro satipaṭṭhānanti vuccati. Tathā “kāyo upaṭṭhānaṁ, no sati. Sati upaṭṭhānañceva sati cā”ti-ādīsu[2]. Tassattho patiṭṭhāti asminti paṭṭhānaṁ. Kā patiṭṭhāti? Sati. Satiyā paṭṭhānaṁ **satipaṭṭhānaṁ,** padhānaṁ ṭhānanti vā paṭṭhānaṁ, satiyā paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānaṁ hatthiṭṭhāna-assaṭṭhānādīni viya.

“Tayo satipaṭṭhānā yadariyo sevati, yadariyo sevamāno Satthā gaṇaṁ anusāsitumarahatī”ti[3] ettha tidhā paṭipannesu sāvakesu Satthuno paṭighānunayavītivattatā satipaṭṭhānanti vuttā. Tassattho paṭṭhapetabbato paṭṭhānaṁ, pavattayitabbatoti attho. Kena paṭṭhapetabbatoti? Satiyā, satiyā paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānaṁ. “Cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā bahulīkatā satta bojjhaṅge paripūrentī”ti-ādīsu[4] pana satiyeva satipaṭṭhānanti vuccati. Tassattho patiṭṭhātīti paṭṭhānaṁ, upaṭṭhāti okkantitvā pakkhanditvā vattatīti attho. Satiyeva paṭṭhānaṭṭhena satipaṭṭhānaṁ. Atha vā saraṇaṭṭhena sati, upaṭṭhānaṭṭhena paṭṭhānaṁ. Iti sati ca sā paṭṭhānañcātipi satipaṭṭhānaṁ. Idamidha adhippetaṁ. Yadi evaṁ kasmā satipaṭṭhānāti bahuvacanaṁ katanti? Satiyā bahuttā. Ārammaṇabhedena hi bahukā tā satiyoti.

---

1. Saṁ 3. 161 piṭṭhe.
2. Khu 9. 406 piṭṭhe.
3. Ma 3. 258, 263 piṭṭhesu.
4. Ma 3. 124 piṭṭhe.

၇-သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယ ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၃၅၅။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂေ **စတ္တာရော**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ၊ တေန န တတော ဟေဋ္ဌာ န ဥဒ္ဓန္တိ သတိပဋ္ဌာနပရိစ္ဆေဒံ ဒီပေတိ။ **သတိပဋ္ဌာနာ**တိ တယော သတိပဋ္ဌာနာ—သတိဂေါစရောပိ, တိဓာ ပဋိပန္နေသု သာဝကေသု သတ္ထုနော ပဋိဃာနုနယဝီတိဝတ္တတာပိ, သတိပိ။ “စတုန္နံ ဘိက္ခဝေ သတိပဋ္ဌာနာနံ သမုဒယဉ္စ အတ္ထင်္ဂမဉ္စ ဒေသေဿာမိ၊ တံ သုဏာထ။ ပ။ ကော စ ဘိက္ခဝေ ကာယဿ သမုဒယော။ အာဟာရသမုဒယာ ကာယဿ သမုဒယော”တိအာဒီသု[1] ဟိ သတိဂေါစရော သတိပဋ္ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တထာ “ကာယော ဥပဋ္ဌာနံ၊ နော သတိ။ သတိ ဥပဋ္ဌာနဉ္စေဝ သတိ စာ”တိအာဒီသု[2]။ တဿတ္ထော—ပတိဋ္ဌာတိ အသ္မိန္တိ ပဋ္ဌာနံ။ ကာ ပတိဋ္ဌာတိ? သတိ။ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ **သတိပဋ္ဌာနံ**၊ ပဓာနံ ဌာနန္တိ ဝါ ပဋ္ဌာနံ၊ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ ဟတ္ထိဋ္ဌာနအဿဋ္ဌာနာဒီနိ ဝိယ။

“တယော သတိပဋ္ဌာနာ ယဒရိယော သေဝတိ၊ ယဒရိယော သေဝမာနော သတ္ထာ ဂဏံ အနုသာသိတုမရဟတီ”တိ[3] ဧတ္ထ တိဓာ ပဋိပန္နေသု သာဝကေသု သတ္ထုနော ပဋိဃာနုနယဝီတိဝတ္တတာ သတိပဋ္ဌာနန္တိ ဝုတ္တာ။ တဿတ္ထော—ပဋ္ဌပေတဗ္ဗတော ပဋ္ဌာနံ၊ ပဝတ္တယိတဗ္ဗတောတိ အတ္ထော။ ကေန ပဋ္ဌပေတဗ္ဗတောတိ? သတိယာ၊ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ။ “စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ပရိပူရေန္တီ”တိအာဒီသု[4] ပန သတိယေဝ သတိပဋ္ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တဿတ္ထော—ပတိဋ္ဌာတီတိ ပဋ္ဌာနံ၊ ဥပဋ္ဌာတိ ဩက္ကန္တိတွာ ပက္ခန္ဒိတွာ ဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ သတိယေဝ ပဋ္ဌာနဋ္ဌေန သတိပဋ္ဌာနံ။ အထ ဝါ သရဏဋ္ဌေန သတိ၊ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပဋ္ဌာနံ။ ဣတိ သတိ စ သာ ပဋ္ဌာနဉ္စာတိပိ သတိပဋ္ဌာနံ။ ဣဒမိဓ အဓိပ္ပေတံ။ ယဒိ ဧဝံ ကသ္မာ သတိပဋ္ဌာနာတိ ဗဟုဝစနံ ကတန္တိ? သတိယာ ဗဟုတ္တာ။ အာရမ္မဏဘေဒေန ဟိ ဗဟုကာ တာ သတိယောတိ။

၁-သံ ၃-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၃-၂၅၈-၂၆၃-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၃-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။

Kasmā pana Bhagavatā cattārova satipaṭṭhānā vuttā anūnā anadhikāti? Veneyyahitattā. Taṇhācaritadiṭṭhicaritasamathayānikavipassanāyānikesu hi mandatikkhavasena dvidhā pavattesu mandassa taṇhācaritassa oḷārikaṁ kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ Visuddhimaggo, tikkhassa sukhumaṁ vedanānupassanāsatipaṭṭhānaṁ. Diṭṭhicaritassapi mandassa nātippabhedagataṁ cittānupassanāsatipaṭṭhānaṁ Visuddhimaggo, tikkhassa atippabhedagataṁ dhammānupassanāsatipaṭṭhānaṁ. Samathayānikassa ca mandassa akicchena adhigantabbanimittaṁ paṭhamaṁ satipaṭṭhānaṁ Visuddhimaggo, tikkhassa oḷārikārammaṇe asaṇṭhahanato dutiyaṁ. Vipassanāyānikassāpi mandassa nātippabhedagatārammaṇaṁ tatiyaṁ, tikkhassa atippabhedagatārammaṇaṁ catutthaṁ. Iti cattārova vuttā anūnā anadhikāti.

Subhasukhanicca-attabhāvavipallāsappahānatthaṁ vā. Kāyo hi asubho, tattha ca subhavipallāsavipallatthā sattā. Tesaṁ tattha asubhabhāvadassanena tassa vipallāsassa pahānatthaṁ paṭhamaṁ satipaṭṭhānaṁ vuttaṁ. Sukhaṁ niccaṁ attāti gahitesupi ca vedanādīsu vedanā dukkhā, cittaṁ aniccaṁ, dhammā anattā, etesu ca sukhanicca-attabhāvavipallāsavipallatthā sattā. Tesaṁ tattha dukkhādibhāvadassanena tesaṁ vipallāsānaṁ pahānatthaṁ sesāni tīṇi vuttānīti evaṁ subhasukhanicca-attabhāvavipallāsappahānatthaṁ vā cattārova vuttā anūnā anadhikāti veditabbā. Na kevalañca vipallāsappahānatthameva, atha kho caturoghayogāsavagantha-upādāna-agatipahānatthampi catubbidhāhārapariññatthañca cattārova vuttāti veditabbā. Ayaṁ tāva pakaraṇanayo.

Aṭṭhakathāyaṁ pana "saraṇavasena ceva ekattasamosaraṇavasena ca ekameva satipaṭṭhānaṁ ārammaṇavasena cattāro"ti etadeva vuttaṁ. Yathā hi catudvāre nagare pācīnato āgacchantā pācīnadisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā pācīnadvārena nagarameva pavisanti, dakkhiṇato, pacchimato, uttarato āgacchantā uttaradisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā uttaradvārena nagarameva pavisanti, evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ. Nagaraṁ viya hi nibbānamahānagaraṁ, dvāraṁ viya aṭṭhaṅgiko lokuttaramaggo, pācīnadisādayo viya kāyādayo.

Yathā pācīnato āgacchantā pācīnadisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā pācīnadvārena nagarameva pavisanti, evaṁ kāyānupassanāmukhena

ကသ္မာ ပန ဘဂဝတာ စတ္တာရောဝ သတိပဋ္ဌာနာ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ? ဝေနေယျဟိတတ္တာ။ တဏှာစရိတဒိဋ္ဌိစရိတသမထယာနိကဝိပဿနာယာနိကေသု ဟိ မန္ဒတိက္ခဝသေန ဒွိဓာ ပဝတ္တေသု မန္ဒဿ တဏှာစရိတဿ ဩဠာရိကံ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ၊ တိက္ခဿ သုခုမံ ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ။ ဒိဋ္ဌိစရိတဿပိ မန္ဒဿ နာတိပ္ပဘေဒဂတံ စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ၊ တိက္ခဿ အတိပ္ပဘေဒဂတံ ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ။ သမထယာနိကဿ စ မန္ဒဿ အကိစ္ဆေန အဓိဂန္တဗ္ဗနိမိတ္တံ ပဌမံ သတိပဋ္ဌာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ၊ တိက္ခဿ ဩဠာရိကာရမ္မဏေ အသဏ္ဌဟနတော ဒုတိယံ။ ဝိပဿနာယာနိကဿာပိ မန္ဒဿ နာတိပ္ပဘေဒဂတာရမ္မဏံ တတိယံ၊ တိက္ခဿ အတိပ္ပဘေဒဂတာရမ္မဏံ စတုတ္ထံ။ ဣတိ စတ္တာရောဝ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ။

သုဘသုခနိစ္စအတ္တဘာဝဝိပလ္လာသပ္ပဟာနတ္ထံ ဝါ။ ကာယော ဟိ အသုဘော၊ တတ္ထ စ သုဘဝိပလ္လာသဝိပလ္လတ္ထာ သတ္တာ။ တေသံ တတ္ထ အသုဘဘာဝဒဿနေန တဿ ဝိပလ္လာသဿ ပဟာနတ္ထံ ပဌမံ သတိပဋ္ဌာနံ ဝုတ္တံ။ သုခံ နိစ္စံ အတ္တာတိ ဂဟိတေသုပိ စ ဝေဒနာဒီသု ဝေဒနာ ဒုက္ခာ၊ စိတ္တံ အနိစ္စံ၊ ဓမ္မာ အနတ္တာ၊ ဧတေသု စ သုခနိစ္စအတ္တဘာဝဝိပလ္လာသဝိပလ္လတ္ထာ သတ္တာ။ တေသံ တတ္ထ ဒုက္ခာဒိဘာဝဒဿနေန တေသံ ဝိပလ္လာသာနံ ပဟာနတ္ထံ သေသာနိ တီဏိ ဝုတ္တာနီတိ ဧဝံ သုဘသုခနိစ္စအတ္တဘာဝဝိပလ္လာသပ္ပဟာနတ္ထံ ဝါ စတ္တာရောဝ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ န ကေဝလဉ္စ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနတ္ထမေဝ၊ အထ ခေါ စတုရောဃယောဂါသဝဂန္ထဥပါဒါနအဂတိပဟာနတ္ထမ္ပိ စတုဗ္ဗိဓာဟာရပရိညတ္ထဉ္စ စတ္တာရောဝ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယံ တာဝ ပကရဏနယော။

အဋ္ဌကထာယံ ပန "သရဏဝသေန စေဝ ဧကတ္တသမောသရဏဝသေန စ ဧကမေဝ သတိပဋ္ဌာနံ အာရမ္မဏဝသေန စတ္တာရော"တိ ဧတဒေဝ ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ စတုဒွါရေ နဂရေ ပါစီနတော အာဂစ္ဆန္တာ ပါစီနဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ပါစီနဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဒက္ခိဏတော၊ ပစ္ဆိမတော၊ ဥတ္တရတော အာဂစ္ဆန္တာ ဥတ္တရဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဥတ္တရဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ နဂရံ ဝိယ ဟိ နိဗ္ဗာနမဟာနဂရံ၊ ဒွါရံ ဝိယ အဋ္ဌင်္ဂိကော လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ၊ ပါစီနဒိသာဒယော ဝိယ ကာယာဒယော။

ယထာ ပါစီနတော အာဂစ္ဆန္တာ ပါစီနဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ပါစီနဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဧဝံ ကာယာနုပဿနာမုခေန

āgacchantā cuddasavidhena kāyānupassanaṁ bhāvetvā kāyānupassanā-bhāvanānubhāvanibbattena ariyamaggena ekaṁ nibbānameva osaranti. Yathā dakkhiṇato āgacchantā dakkhiṇadisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā dakkhiṇadvārena nagarameva pavisanti, evaṁ vedanānupassanāmukhena āgacchantā navavidhena vedanānupassanaṁ bhāvetvā vedanānupassanābhāvanānubhāvanibbattena ariyamaggena ekaṁ nibbānameva osaranti. Yathā pacchimato āgacchantā pacchimadisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā pacchimadvārena nagarameva pavisanti, evaṁ cittānupassanāmukhena āgacchantā soḷasavidhena cittānupassanaṁ bhāvetvā cittānupassanābhāvanānubhāvanibbattena ariyamaggena ekaṁ nibbānameva osaranti. Yathā uttarato āgacchantā uttaradisāya uṭṭhānakaṁ bhaṇḍaṁ gahetvā uttaradvārena nagarameva pavisanti, evaṁ dhammānupassanāmukhena āgacchantā pañcavidhena dhammānupassanaṁ bhāvetvā dhammānupassanābhāvanānubhāvanibbattena ariyamaggena ekaṁ nibbānameva osarantīti evaṁ saraṇavasena ceva ekattasamosaraṇavasena ca ekameva satipaṭṭhānaṁ ārammaṇavasena cattāroti vuttāti veditabbā.

Idha bhikkhūti ettha kiñcāpi Bhagavatā devaloke nisīditvā ayaṁ Satipaṭṭhānavibhaṅgo kathito, ekabhikkhupi tattha Bhagavato santike nisinnako nāma natthi. Evaṁ santepi yasmā ime cattāro satipaṭṭhāne bhikkhū bhāventi. Bhikkhugocarā hi ete, tasmā **idha bhikkhū**ti ālapati. Kiṁ panete satipaṭṭhāne bhikkhūyeva bhāventi na bhikkhunī-ādayoti? Bhikkhunī-ādayopi bhāventi, bhikkhū pana aggaparisā. Iti aggaparisattā idha bhikkhūti ālapati. Paṭipattiyā vā bhikkhubhāvadassanato evamāha. Yo hi imaṁ paṭipattiṁ paṭipajjati, so bhikkhu nāma hoti. Paṭipannako hi devo vā hotu manusso vā, bhikkhūti saṅkhaṁ gacchatiyeva. Yath'āha—

"Alaṅkato cepi samaṁ careyya,
Santo danto niyato brahmacārī.
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ,
So brāhmaṇo so samaṇo sa bhikkhū"ti[1].

1. Khu 1. 34 piṭṭhe.

အာဂစ္ဆန္တာ စုဒ္ဒသဝိဓေန ကာယာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ ကာယာနုပဿနာ-ဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တေန အရိယမဂ္ဂေန ဧကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တိ။ ယထာ ဒက္ခိဏတော အာဂစ္ဆန္တာ ဒက္ခိဏဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဒက္ခိဏဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဧဝံ ဝေဒနာနုပဿနာမုခေန အာဂစ္ဆန္တာ နဝဝိဓေန ဝေဒနာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ ဝေဒနာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝ-နိဗ္ဗတ္တေန အရိယမဂ္ဂေန ဧကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တိ။ ယထာ ပစ္ဆိမတော အာဂစ္ဆန္တာ ပစ္ဆိမဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ပစ္ဆိမဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဧဝံ စိတ္တာနုပဿနာမုခေန အာဂစ္ဆန္တာ သောဠသဝိဓေန စိတ္တာ-နုပဿနံ ဘာဝေတွာ စိတ္တာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တေန အရိယမဂ္ဂေန ဧကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တိ။ ယထာ ဥတ္တရတော အာဂစ္ဆန္တာ ဥတ္တရဒိသာယ ဥဋ္ဌာနကံ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဥတ္တရဒွါရေန နဂရမေဝ ပဝိသန္တိ၊ ဧဝံ ဓမ္မာ-နုပဿနာမုခေန အာဂစ္ဆန္တာ ပဉ္စဝိဓေန ဓမ္မာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ ဓမ္မာ-နုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္တေန အရိယမဂ္ဂေန ဧကံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တီတိ ဧဝံ သရဏဝသေန စေဝ ဧကတ္တသမောသရဏဝသေန စ ဧကမေဝ သတိပဋ္ဌာနံ အာရမ္မဏဝသေန စတ္တာရောတိ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣဓ ဘိက္ခူတိ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဘဂဝတာ ဒေဝလောကေ နိသီဒိတွာ အယံ သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂေါ ကထိတော၊ ဧကဘိက္ခုပိ တတ္ထ ဘဂဝတော သန္တိကေ နိသိန္နကော နာမ နတ္ထိ။ ဧဝံ သန္တေပိ ယသ္မာ ဣမေ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ ဘိက္ခူ ဘာဝေန္တိ။ ဘိက္ခုဂေါစရာ ဟိ ဧတေ၊ တသ္မာ **ဣဓ ဘိက္ခူ**တိ အာလပတိ။ ကိံ ပနေတေ သတိပဋ္ဌာနေ ဘိက္ခူယေဝ ဘာဝေန္တိ န ဘိက္ခုနီအာဒယောတိ? ဘိက္ခုနီအာဒယောပိ ဘာဝေန္တိ၊ ဘိက္ခူ ပန အဂ္ဂပရိသာ။ ဣတိ အဂ္ဂပရိသတ္တာ ဣဓ ဘိက္ခူတိ အာလပတိ။ ပဋိပတ္တိယာ ဝါ ဘိက္ခုဘာဝဒဿနတော ဧဝမာဟ။ ယော ဟိ ဣမံ ပဋိပတ္တိံ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ သော ဘိက္ခု နာမ ဟောတိ။ ပဋိပန္နကော ဟိ ဒေဝေါ ဝါ ဟောတု မနုဿော ဝါ၊ ဘိက္ခူတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိယေဝ။ ယထာဟ—

"အလင်္ကတော စေပိ သမံ စရေယျ၊
သန္တော ဒန္တော နိယတော ဗြဟ္မစာရီ။
သဗ္ဗေသု ဘူတေသု နိဓာယ ဒဏ္ဍံ၊
သော ဗြာဟ္မဏော သော သမဏော သ ဘိက္ခူ"တိ[၁]။

၁-ခု ၁-၃၄-ပိဋ္ဌေ။

Kāyānupassanā-uddesavaṇṇanā

Ajjhattanti niyakajjhattaṁ adhippetaṁ, tasmā **ajjhattaṁ kāye**ti attano kāyeti attho. Tattha **kāye**ti rūpakāye. Rūpakāyo hi idha aṅgapaccaṅgānaṁ kesādīnañca dhammānaṁ samūhaṭṭhena hatthikāya-assakāyarathakāyādayo viya kāyoti adhippeto. Yathā ca samūhaṭṭhena, evaṁ kucchitānaṁ āyaṭṭhena. Kucchitānañhi paramajegucchānaṁ so āyotipi **kāyo. Āyo**ti uppattideso. Tatrāyaṁ vacanattho āyanti tatoti āyo. Ke āyanti? Kucchitā kesādayo, iti kucchitānaṁ kesādīnaṁ āyoti kāyo.

Kāyānupassīti kāyānupassanasīlo, kāyaṁ vā anupassamāno. **Kāye**ti ca vatvāpi puna **kāyānupassī**ti dutiyaṁ kāyaggahaṇaṁ asammissato vavatthānaghanavinibbhogādidassanatthaṁ katanti veditabbaṁ. Tena na kāye[1] vedanānupassī cittadhammānupassī vā, atha kho kāye kāyānupassīyevāti kāyasaṅkhāte vatthusmiṁ kāyānupassanākārasseva dassanena asammissato vavatthānaṁ dassitaṁ hoti. Tathā na kāye aṅgapaccaṅgavinimutta-ekadhammānupassī, nāpi kesalomādivinimutta-itthipurisānupassī. Yopi cettha kesalomādiko bhūtupādāya-samūhasaṅkhāto kāyo, tatthāpi na bhūtupādāyavinimutta-ekadhammānupassī, atha kho rathasambhārānupassako viya aṅgapaccaṅgasamūhānupassī, nagarāvayavānupassako viya kesalomādisamūhānupassī, kadalikkhandhapattavaṭṭivinibhuñjako viya rittamuṭṭhiviniveṭhako viya ca bhūtupādāyasamūhānupassīyevāti nānappakārato samūhavasena kāyasaṅkhātassa vatthuno dassanena ghanavinibbhogo dassito hoti. Na hettha yathāvuttasamūhavinimutto kāyo vā itthī vā puriso vā añño vā koci dhammo dissati, yathāvuttadhammasamūhamatteyeva pana tathā tathā sattā micchābhinivesaṁ karonti. Ten'āhu Porāṇā—

"Yaṁ passati na taṁ diṭṭhaṁ, yaṁ diṭṭhaṁ taṁ na passati.
Apassaṁ bajjhate mūḷho, bajjhamāno na muccatī"ti.

1. Kāyeyeva (Sī, Syā, Ka)

ကာယာနုပဿနာဥဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

အဇ္ဈတ္တန္တိ နိယကဇ္ဈတ္တံ အဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ **အဇ္ဈတ္တံ ကာယေ**တိ အတ္တနော ကာယေတိ အတ္ထော။ တတ္ထ **ကာယေ**တိ ရူပကာယေ။ ရူပကာယော ဟိ ဣဓ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ ကေသာဒီနဉ္စ ဓမ္မာနံ သမူဟဋ္ဌေန ဟတ္ထိကာယအဿကာယ-ရထကာယာဒယော ဝိယ ကာယောတိ အဓိပ္ပေတော။ ယထာ စ သမူဟဋ္ဌေန၊ ဧဝံ ကုစ္ဆိတာနံ အာယဋ္ဌေန။ ကုစ္ဆိတာနဉ္ဟိ ပရမဇေဂုစ္ဆာနံ သော အာယောတိပိ **ကာယော**။ **အာယော**တိ ဥပ္ပတ္တိဒေသော။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—အာယန္တိ တတောတိ အာယော။ ကေ အာယန္တိ? ကုစ္ဆိတာ ကေသာဒယော၊ ဣတိ ကုစ္ဆိတာနံ ကေသာဒီနံ အာယောတိ ကာယော။

ကာယာနုပဿီတိ ကာယာနုပဿနသီလော, ကာယံ ဝါ အနုပဿမာနော။ **ကာယေ**တိ စ ဝတွာပိ ပုန **ကာယာနုပဿီ**တိ ဒုတိယံ ကာယဂ္ဂဟဏံ အသမ္မိဿတော ဝဝတ္ထာနဃနဝိနိဗ္ဘောဂါဒိဒဿနတ္ထံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေန န ကာယေ[၁] ဝေဒနာနုပဿီ စိတ္တဓမ္မာနုပဿီ ဝါ၊ အထ ခေါ ကာယေ ကာယာနုပဿီယေဝါတိ ကာယသင်္ခါတေ ဝတ္ထုသ္မိံ ကာယာနုပဿနာကာရဿေဝ ဒဿနေန အသမ္မိဿတော ဝဝတ္ထာနံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ တထာ န ကာယေ အင်္ဂပစ္စင်္ဂဝိနိမုတ္တဧကဓမ္မာနုပဿီ၊ နာပိ ကေသလောမာဒိဝိနိမုတ္တ-ဣတ္ထိပုရိသာနုပဿီ။ ယောပိ စေတ္ထ ကေသလောမာဒိကော ဘူတုပါဒါယ-သမူဟသင်္ခါတော ကာယော၊ တတ္ထာပိ န ဘူတုပါဒါယဝိနိမုတ္တဧကဓမ္မာနုပဿီ၊ အထ ခေါ ရထသမ္ဘာရာနုပဿကော ဝိယ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမူဟာနုပဿီ၊ နဂရာ-ဝယဝါနုပဿကော ဝိယ ကေသလောမာဒိသမူဟာနုပဿီ၊ ကဒလိက္ခန္ဓ-ပတ္တဝဋ္ဋိဝိနိဘုဉ္ဇကော ဝိယ ရိတ္တမုဋ္ဌိဝိနိဝေဌကော ဝိယ စ ဘူတုပါဒါယသမူဟာ-နုပဿီယေဝါတိ နာနပ္ပကာရတော သမူဟဝသေန ကာယသင်္ခါတဿ ဝတ္ထုနော ဒဿနေန ဃနဝိနိဗ္ဘောဂေါ ဒဿိတော ဟောတိ။ န ဟေတ္ထ ယထာဝုတ္တ-သမူဟဝိနိမုတ္တော ကာယော ဝါ ဣတ္ထီ ဝါ ပုရိသော ဝါ အညော ဝါ ကောစိ ဓမ္မော ဒိဿတိ၊ ယထာဝုတ္တဓမ္မသမူဟမတ္တေယေဝ ပန တထာ တထာ သတ္တာ မိစ္ဆာဘိနိဝေသံ ကရောန္တိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“ယံ ပဿတိ န တံ ဒိဋ္ဌံ၊ ယံ ဒိဋ္ဌံ တံ န ပဿတိ။
အပဿံ ဗဇ္ဈတေ မူဠှော၊ ဗဇ္ဈမာနော န မုစ္စတီ”တိ။

၁-ကာယေယေဝ (သီ၊ သျာ၊ က)

Ghanavinibbhogādidassanatthanti vuttaṁ, ādisaddena cettha ayampi attho veditabbo ayañhi etasmiṁ kāye kāyānupassīyeva, na aññadhammānupassī. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yathā anudakabhūtāyapi marīciyā udakānupassino honti. Na evaṁ aniccadukkhānatta-asubhabhūteyeva imasmiṁ kāye niccasukha-attasubhabhāvānupassī, atha kho kāyānupassī aniccadukkhānatta-asubhākārasamūhānupassīyevāti vuttaṁ hoti. Atha vā yvāyaṁ mahāsatipaṭṭhāne "idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā -pa- so satova assasatī"ti-ādinā[1] nayena assāsapassāsādicuṇṇakajāta-aṭṭhikapariyosāno kāyo vutto, yo ca "idhekacco pathavīkāyaṁ aniccato anupassati, tathā āpokāyaṁ, tejokāyaṁ, vāyokāyaṁ, kesakāyaṁ, lomakāyaṁ, chavikāyaṁ, cammakāyaṁ, maṁsakāyaṁ, rudhirakāyaṁ, nhārukāyaṁ, aṭṭhikāyaṁ, aṭṭhimiñjakāyan"ti paṭisambhidāyaṁ[2] kāyo vutto, tassa sabbassa imasmiṁyeva kāye anupassanato kāye kāyānupassīti evampi attho daṭṭhabbo.

Atha vā kāye ahanti vā mamanti vā evaṁ gahetabbassa kassaci ananupassanato, tassa tasseva pana kesalomādikassa nānādhammasamūhassa anupassanato kāye kesādidhammasamūhasaṅkhāte kāyānupassīti evamattho daṭṭhabbo. Api ca "imasmiṁ kāye aniccato anupassati no niccato"ti-ādinā anukkamena paṭisambhidāyaṁ[2] āgatanayassa sabbasseva aniccalakkhaṇādino ākārasamūhasaṅkhātassa kāyassa anupassanatopi kāye kāyānupassīti evampi attho daṭṭhabbo.

Tathā hi ayaṁ kāye kāyānupassanāpaṭipadaṁ paṭipanno bhikkhu imaṁ kāyaṁ aniccānupassanādīnaṁ sattannaṁ anupassanānaṁ vasena aniccato anupassati, no niccato, dukkhato anupassati, no sukhato, anattato anupassati, no attato, nibbindati, no nandati, virajjati, no rajjati, nirodheti, no samudeti, paṭinissajjati, no ādiyati. So taṁ aniccato anupassanto niccasaññaṁ pajahati, dukkhato anupassanto sukhasaññaṁ pajahati, anattato anupassanto attasaññaṁ

1. Dī 2. 231; Ma 1. 70 piṭṭhesu. 2. Khu 9. 406 piṭṭhe.

ဃနဝိနိဗ္ဘောဂါဒိဒဿနတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ၊ အာဒိသဒ္ဒေန စေတ္ထ အယမ္ပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—အယဉှိ ဧတသ္မိံ ကာယေ ကာယာနုပဿီယေဝ၊ န အညဓမ္မာနုပဿီ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယထာ အနုဒကဘူတာယပိ မရီစိယာ ဥဒကာနုပဿိနော ဟောန္တိ။ န ဧဝံ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တအသုဘဘူတေယေဝ ဣမသ္မိံ ကာယေ နိစ္စသုခအတ္တသုဘဘာဝါနုပဿီ၊ အထ ခေါ ကာယာနုပဿီ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တအသုဘာကာရသမူဟာနုပဿီယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ ယွာယံ မဟာသတိပဋ္ဌာနေ “ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရညဂတော ဝါ။ပ။ သော သတောဝ အဿသတီ”တိအာဒိနာ[၁] နယေန အဿာသပဿာသာဒိစုဏ္ဏကဇာတအဋ္ဌိကပရိယောသာနော ကာယော ဝုတ္တော၊ ယော စ “ဣဓေကစ္စော ပထဝီကာယံ အနိစ္စတော အနုပဿတိ၊ တထာ အာပေါကာယံ၊ တေဇောကာယံ၊ ဝါယောကာယံ၊ ကေသကာယံ၊ လောမကာယံ၊ ဆဝိကာယံ၊ စမ္မကာယံ၊ မံသကာယံ၊ ရုဓိရကာယံ၊ နှာရုကာယံ၊ အဋ္ဌိကာယံ၊ အဋ္ဌိမိဉ္ဇကာယ”န္တိ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[၂] ကာယော ဝုတ္တော၊ တဿ သဗ္ဗဿ ဣမသ္မိံယေဝ ကာယေ အနုပဿနတော ကာယေ ကာယာနုပဿီတိ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

အထ ဝါ ကာယေ အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ ဧဝံ ဂဟေတဗ္ဗဿ ကဿစိ အနနုပဿနတော, တဿ တဿေဝ ပန ကေသလောမာဒိကဿ နာနာဓမ္မသမူဟဿ အနုပဿနတော ကာယေ ကေသာဒိဓမ္မသမူဟသင်္ခါတေ ကာယာနုပဿီတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အပိစ “ဣမသ္မိံ ကာယေ အနိစ္စတော အနုပဿတိ နော နိစ္စတော”တိအာဒိနာ အနုက္ကမေန ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[၂] အာဂတနယဿ သဗ္ဗဿေဝ အနိစ္စလက္ခဏာဒိနော အာကာရသမူဟသင်္ခါတဿ ကာယဿ အနုပဿနတောပိ ကာယေ ကာယာနုပဿီတိ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

တထာ ဟိ အယံ ကာယေ ကာယာနုပဿနာပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ဘိက္ခု ဣမံ ကာယံ အနိစ္စာနုပဿနာဒီနံ သတ္တန္နံ အနုပဿနာနံ ဝသေန အနိစ္စတော အနုပဿတိ, နော နိစ္စတော၊ ဒုက္ခတော အနုပဿတိ, နော သုခတော၊ အနတ္တတော အနုပဿတိ, နော အတ္တတော၊ နိဗ္ဗိန္ဒတိ, နော နန္ဒတိ၊ ဝိရဇ္ဇတိ, နော ရဇ္ဇတိ၊ နိရောဓေတိ, နော သမုဒေတိ၊ ပဋိနိဿဇ္ဇတိ, နော အာဒိယတိ။ သော တံ အနိစ္စတော အနုပဿန္တော နိစ္စသညံ ပဇဟတိ၊ ဒုက္ခတော အနုပဿန္တော သုခသညံ ပဇဟတိ၊ အနတ္တတော အနုပဿန္တော အတ္တသညံ

၁-ဒီ ၂-၂၃၁၊ မ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ။

pajahati, nibbindanto nandiṁ pajahati, virajjanto rāgaṁ pajahati, nirodhento samudayaṁ pajahati, paṭinissajjanto[1] ādānaṁ pajahatīti[2] veditabbo.

Viharatīti catūsu iriyāpathavihāresu aññataravihārasamāyogaparidīpanametaṁ, ekaṁ iriyāpathabādhanaṁ[3] aparena iriyāpathena vicchinditvā apatamānaṁ attabhāvaṁ harati pavattetīti attho.

Bahiddhā kāyeti parassa kāye. **Ajjhattabahiddhā kāye**ti kālena attano kāye, kālena parassa kāye. Paṭhamanayena hi attano kāye kāyapariggaho vutto, dutiyanayena parassa kāye, tatiyanayena kālena attano, kālena parassa kāye. Ajjhattabahiddhā pana ghaṭitārammaṇaṁ nāma natthi, paguṇakammaṭṭhānassa pana aparāparaṁ sañcaraṇakālo ettha kathito. **Ātāpī**ti kāyapariggāhakavīriyasamāyogaparidīpanametaṁ. So hi yasmā tasmiṁ samaye yaṁ taṁ vīriyaṁ tīsu bhavesu kilesānaṁ ātāpanato ātāpoti vuccati, tena samannāgato hoti, tasmā **ātāpī**ti vuccati.

Sampajānoti kāyapariggāhakena sampajaññasaṅkhātena ñāṇena samannāgato. **Satimā**ti kāyapariggāhikāya satiyā samannāgato. Ayaṁ pana yasmā satiyā ārammaṇaṁ pariggahetvā paññāya anupassati. Na hi sativirahitassa anupassanā nāma atthi. Tenevāha "satiñca khvāhaṁ bhikkhave sabbatthikaṁ vadāmī"ti[4]. Tasmā ettha "kāye kāyānupassī viharatī"ti ettāvatā kāyānupassanāsatipaṭṭhānakammaṭṭhānaṁ vuttaṁ hoti. Atha vā yasmā anātāpino antosaṅkhepo antarāyakaro hoti, asampajāno upāyapariggahe anupāyaparivajjane ca sammuyhati, muṭṭhassatī upāyapariccāge anupāyapariggahe ca asamatthova hoti, tenassa taṁ kammaṭṭhānaṁ na sampajjati. Tasmā yesaṁ dhammānaṁ ānubhāvena taṁ sampajjati, tesaṁ dassanatthaṁ "ātāpī sampajāno satimā"ti idaṁ vuttanti veditabbaṁ.

1. Paṭinissajjento (Syā, Ka)
2. Khu 9. 406 piṭṭhe.
3. Eka-iriyāpathabādhanaṁ (?)
4. Saṁ 3. 100 piṭṭhe.

ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော နန္ဒိံ ပဇဟတိ၊ ဝိရဇ္ဇန္တော ရာဂံ ပဇဟတိ၊ နိရောဓေန္တော သမုဒယံ ပဇဟတိ၊ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော[1] အာဒါနံ ပဇဟတီတိ[2] ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝိဟရတီတိ စတူသု ဣရိယာပထဝိဟာရေသု အညတရဝိဟာရသမာယောဂပရိဒီပနမေတံ၊ ဧကံ ဣရိယာပထဗာဓနံ[3] အပရေန ဣရိယာပထေန ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ အပတမာနံ အတ္တဘာဝံ ဟရတိ ပဝတ္တေတီတိ အတ္ထော။

ဗဟိဒ္ဓါ ကာယေတိ ပရဿ ကာယေ။ **အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ကာယေ**တိ ကာလေန အတ္တနော ကာယေ, ကာလေန ပရဿ ကာယေ။ ပဌမနယေန ဟိ အတ္တနော ကာယေ ကာယပရိဂ္ဂဟော ဝုတ္တော၊ ဒုတိယနယေန ပရဿ ကာယေ၊ တတိယနယေန ကာလေန အတ္တနော, ကာလေန ပရဿ ကာယေ။ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ပန ဃဋိတာရမ္မဏံ နာမ နတ္ထိ၊ ပဂုဏကမ္မဋ္ဌာနဿ ပန အပရာပရံ သဉ္စရဏကာလော ဧတ္ထ ကထိတော။ **အာတာပီ**တိ ကာယပရိဂ္ဂါဟကဝီရိယသမာယောဂပရိဒီပနမေတံ။ သော ဟိ ယသ္မာ တသ္မိံ သမယေ ယံ တံ ဝီရိယံ တီသု ဘဝေသု ကိလေသာနံ အာတာပနတော အာတာပေါတိ ဝုစ္စတိ၊ တေန သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ တသ္မာ **အာတာပီ**တိ ဝုစ္စတိ။

သမ္ပဇာနောတိ ကာယပရိဂ္ဂါဟကေန သမ္ပဇညသင်္ခါတေန ဉာဏေန သမန္နာဂတော။ **သတိမာ**တိ ကာယပရိဂ္ဂါဟိကာယ သတိယာ သမန္နာဂတော။ အယံ ပန ယသ္မာ သတိယာ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ပညာယ အနုပဿတိ။ န ဟိ သတိဝိရဟိတဿ အနုပဿနာ နာမ အတ္ထိ။ တေနေဝါဟ "သတိဉ္စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမီ"တိ[4]။ တသ္မာ ဧတ္ထ "ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတီ"တိ ဧတ္တာဝတာ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနကမ္မဋ္ဌာနံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ ယသ္မာ အနာတာပိနော အန္တောသင်္ခေပေါ အန္တရာယကရော ဟောတိ၊ အသမ္ပဇာနော ဥပါယပရိဂ္ဂဟေ အနုပါယပရိဝဇ္ဇနေ စ သမ္မုယှတိ၊ မုဋ္ဌဿတီ ဥပါယပရိစ္စာဂေ အနုပါယပရိဂ္ဂဟေ စ အသမတ္ထောဝ ဟောတိ၊ တေနဿ တံ ကမ္မဋ္ဌာနံ န သမ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ ယေသံ ဓမ္မာနံ အာနုဘာဝေန တံ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တေသံ ဒဿနတ္ထံ "အာတာပီ သမ္ပဇာနော သတိမာ"တိ ဣဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ပဋိနိဿဇ္ဇေန္တော (သျာ၊ က)
၂-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဧကဣရိယာပထဗာဓနံ (?)
၄-သံ ၃-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။

Iti kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ sampayogaṅgañca dassetvā idāni pahānaṅgaṁ dassetuṁ **vineyya loke abhijjhādomanassan**ti vuttaṁ. Tattha **vineyyā**ti tadaṅgavinayena vā vikkhambhanavinayena vā vinayitvā. **Loke**ti ettha yvāyaṁ ajjhattādibhedo kāyo pariggahito, sveva idha loko nāma. Tasmiṁ loke abhijjhādomanassaṁ vinayitvāti attho. Yasmā panettha abhijjhāgahaṇena kāmacchando, domanassaggahaṇena byāpādo saṅgahaṁ gacchati, tasmā nīvaraṇapariyāpannabalavadhammadvayadassanena nīvaraṇappahānaṁ vuttaṁ hotīti veditabbaṁ.

Visesena cettha abhijjhāvinayena kāyasampattimūlakassa anurodhassa, domanassavinayena kāyavipattimūlakassa virodhassa, abhijjhāvinayena ca kāye abhiratiyā, domanassavinayena kāyabhāvanāya anabhiratiyā, abhijjhāvinayena kāye abhūtānaṁ subhasukhabhāvādīnaṁ pakkhepassa, domanassavinayena kāye bhūtānaṁ asubhāsukhabhāvādīnaṁ apanayanassa ca pahānaṁ vuttaṁ. Tena yogāvacarassa yogānubhāvo yogasamatthatā ca dīpitā hoti. Yogānubhāvo hi esa, yadidaṁ[1] anurodhavirodhavippamutto aratiratisaho abhūtapakkhepabhūtāpanayanavirahito ca hoti. Anurodhavirodhavippamutto cesa aratiratisaho abhūtaṁ apakkhipanto bhūtañca anapanento yogasamattho hotīti.

Aparo nayo—"kāye kāyānupassī"ti ettha anupassanāya kammaṭṭhānaṁ vuttaṁ. "Viharatī"ti ettha vuttavihārena kammaṭṭhānikassa kāyapariharaṇaṁ[2]. "Ātāpī"ti-ādīsu ātāpena sammappadhānaṁ, satisampajaññena sabbatthikakammaṭṭhānaṁ, kammaṭṭhānapariharaṇūpāyo vā. Satiyā vā kāyānupassanāvasena paṭiladdhasamatho, sampajaññena vipassanā, abhijjhādomanassavinayena bhāvanāphalaṁ vuttanti veditabbaṁ. Ayaṁ tāva kāyānupassanāsatipaṭṭhānuddesassa atthavaṇṇanā.

Vedanānupassanādi-uddesavaṇṇanā

Vedanānupassanāsatipaṭṭhānuddesādīsupi **ajjhattā**dīni vuttanayeneva veditabbāni. Etesupi hi attano vedanādīsu, parassa vedanādīsu, kālena attano kālena parassa vedanādīsūti tividho

1. Yadayaṁ (Sī), hadayaṁ (Syā, Ka)　　2. Kāyassa pariharaṇaṁ (Sī, Syā)

ဣတိ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ သမ္ပယောဂင်္ဂဉ္စ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပဟာနင်္ဂံ ဒဿေတုံ **ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿ**န္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝိနေယျာ**တိ တဒင်္ဂဝိနယေန ဝါ ဝိက္ခမ္ဘနဝိနယေန ဝါ ဝိနယိတွာ။ **လောကေ**တိ ဧတ္ထ ယွာယံ အဇ္ဈတ္တာဒိဘေဒေါ ကာယော ပရိဂ္ဂဟိတော၊ သွေဝ ဣဓ လောကော နာမ။ တသ္မိံ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿံ ဝိနယိတွာတိ အတ္ထော။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ အဘိဇ္ဈာဂဟဏေန ကာမစ္ဆန္ဒော၊ ဒောမနဿဂ္ဂဟဏေန ဗျာပါဒေါ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ နီဝရဏပရိယာပန္နဗလဝဓမ္မဒွယဒဿနေန နီဝရဏပ္ပဟာနံ ဝုတ္တံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝိသေသေန စေတ္ထ အဘိဇ္ဈာဝိနယေန ကာယသမ္ပတ္တိမူလကဿ အနုရောဓဿ, ဒောမနဿဝိနယေန ကာယဝိပတ္တိမူလကဿ ဝိရောဓဿ, အဘိဇ္ဈာဝိနယေန စ ကာယေ အဘိရတိယာ, ဒောမနဿဝိနယေန ကာယဘာဝနာယ အနဘိရတိယာ, အဘိဇ္ဈာဝိနယေန ကာယေ အဘူတာနံ သုဘသုခဘာဝါဒီနံ ပက္ခေပဿ, ဒောမနဿဝိနယေန ကာယေ ဘူတာနံ အသုဘာသုခဘာဝါဒီနံ အပနယနဿ စ ပဟာနံ ဝုတ္တံ။ တေန ယောဂါဝစရဿ ယောဂါနုဘာဝေါ ယောဂသမတ္ထတာ စ ဒီပိတာ ဟောတိ။ ယောဂါနုဘာဝေါ ဟိ ဧသ၊ ယဒိဒံ[၁] အနုရောဓဝိရောဓဝိပ္ပမုတ္တော အရတိရတိသဟော အဘူတပက္ခေပဘူတာပနယနဝိရဟိတော စ ဟောတိ။ အနုရောဓဝိရောဓဝိပ္ပမုတ္တော စေသ အရတိရတိသဟော အဘူတံ အပက္ခိပန္တော ဘူတဉ္စ အနပနေန္တော ယောဂသမတ္ထော ဟောတီတိ။

အပရော နယော—"ကာယေ ကာယာနုပဿီ"တိ ဧတ္ထ အနုပဿနာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝုတ္တံ။ "ဝိဟရတီ"တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တဝိဟာရေန ကမ္မဋ္ဌာနိကဿ ကာယပရိဟရဏံ[၂]။ "အာတာပီ"တိအာဒီသု အာတာပေန သမ္မပ္ပဓာနံ၊ သတိသမ္ပဇညေန သဗ္ဗတ္ထိကကမ္မဋ္ဌာနံ, ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏူပါယော ဝါ။ သတိယာ ဝါ ကာယာနုပဿနာဝသေန ပဋိလဒ္ဓသမထော၊ သမ္ပဇညေန ဝိပဿနာ၊ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿဝိနယေန ဘာဝနာဖလံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ တာဝ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနုဒ္ဒေသဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

ဝေဒနာနုပဿနာဒိဥဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနုဒ္ဒေသာဒီသုပိ **အဇ္ဈတ္တာ**ဒီနိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧတေသုပိ ဟိ အတ္တနော ဝေဒနာဒီသု, ပရဿ ဝေဒနာဒီသု, ကာလေန အတ္တနော ကာလေန ပရဿ ဝေဒနာဒီသူတိ တိဝိဓော

၁-ယဒယံ (သီ)၊ ဟဒယံ (သျာ၊ က)　　၂-ကာယဿ ပရိဟရဏံ (သီ၊ သျာ)

pariggaho vutto. **Vedanāsu vedanānupassī**ti-ādīsu ca vedanādīnaṁ punavacane payojanaṁ kāyānupassanāyaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. Vedanāsu vedanānupassī, citte cittānupassī, dhammesu dhammānupassīti ettha pana **vedanā**ti tisso vedanā, tā ca lokiyā eva. Cittampi lokiyaṁ, tathā dhammā. Tesaṁ vibhāgo niddesavāre pākaṭo bhavissati. Kevalaṁ panidha yathā vedanā anupassitabbā, tathā anupassanto "vedanāsu vedanānupassī"ti veditabbo. Esa nayo cittadhammesu. Kathañca vedanā anupassitabbāti? Sukhā tāva vedanā dukkhato, dukkhā sallato, adukkhamasukhā aniccato. Yath'āha—

"Yo sukhaṁ dukkhato adda, dukkhamaddakkhi sallato.
Adukkhamasukhaṁ santaṁ, addakkhi naṁ aniccato.
Sa ve sammaddaso bhikkhu, upasanto carissatī"ti[1].

Sabbā eva cetā dukkhātipi anupassitabbā. Vuttañhetaṁ "yaṁkiñci vedayitaṁ, taṁ dukkhasminti vadāmī"ti[2]. Sukhadukkhatopi ca anupassitabbā. Yathāha "sukhā kho āvuso Visākha vedanā ṭhitisukhā vipariṇāmadukkhā"ti[3] sabbaṁ vitthāretabbaṁ. Api ca aniccādisatta-anupassanāvasenapi[4] anupassitabbā. Sesaṁ niddesavāreyeva pākaṭaṁ bhavissati.

Cittadhammesupi cittaṁ tāva ārammaṇādhipatisahajātabhūmikammavipāka-kiriyādinānattabhedānaṁ aniccādinupassanānaṁ niddesavāre āgatasarāgādibhedānañca vasena anupassitabbaṁ. Dhammā salakkhaṇasāmaññalakkhaṇānaṁ suññatādhammassa aniccādisattānupassanānaṁ niddesavāre āgatasantāsantādibhedānañca vasena anupassitabbā. Sesaṁ vuttanayameva. Kāmañcettha yassa kāyasaṅkhāte loke abhijjhādomanassaṁ pahīnaṁ, tassa vedanādilokesupi taṁ pahīnameva. Nānāpuggalavasena pana nānācittakkhaṇikasatipaṭṭhānabhāvanāvasena ca sabbattha vuttaṁ. Yato vā ekattha pahīnaṁ, sesesupi pahīnaṁ hoti. Tenevassa tattha pahānadassanatthampi evaṁ vuttanti veditabbanti.

Uddesavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Saṁ 2. 409 piṭṭhe.
2. Saṁ 2. 417 piṭṭhe.
3. Ma 1. 377 piṭṭhe.
4. Khu 9. 407 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

ပရိဂ္ဂဟော ဝုတ္တော။ **ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ**တိအာဒီသု စ ဝေဒနာဒီနံ ပုနဝစနေ ပယောဇနံ ကာယာနုပဿနာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ၊ စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ၊ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီတိ ဧတ္ထ ပန **ဝေဒနာ**တိ တိဿော ဝေဒနာ၊ တာ စ လောကိယာ ဧဝ။ စိတ္တမ္ပိ လောကိယံ၊ တထာ ဓမ္မာ။ တေသံ ဝိဘာဂေါ နိဒ္ဒေသဝါရေ ပါကဋော ဘဝိဿတိ။ ကေဝလံ ပနိဓ ယထာ ဝေဒနာ အနုပဿိတဗ္ဗာ၊ တထာ အနုပဿန္တော “ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧသ နယော စိတ္တဓမ္မေသု။ ကထဉ္စ ဝေဒနာ အနုပဿိတဗ္ဗာတိ? သုခါ တာဝ ဝေဒနာ ဒုက္ခတော၊ ဒုက္ခာ သလ္လတော၊ အဒုက္ခမသုခါ အနိစ္စတော။ ယထာဟ—

“ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ၊ ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ သလ္လတော။
အဒုက္ခမသုခံ သန္တံ၊ အဒ္ဒက္ခိ နံ အနိစ္စတော။
သ ဝေ သမ္မဒ္ဒသော ဘိက္ခု၊ ဥပသန္တော စရိဿတီ”တိ[၁]။

သဗ္ဗာ ဧဝ စေတာ ဒုက္ခာတိပိ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ “ယံကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ တံ ဒုက္ခသ္မိန္တိ ဝဒါမီ”တိ[၂]။ သုခဒုက္ခတောပိ စ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ “သုခါ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဝေဒနာ ဌိတိသုခါ ဝိပရိဏာမဒုက္ခာ”တိ[၃] သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ အပိစ အနိစ္စာဒိသတ္တအနုပဿနာဝသေနပိ[၄] အနုပဿိတဗ္ဗာ။ သေသံ နိဒ္ဒေသဝါရေယေဝ ပါကဋံ ဘဝိဿတိ။

စိတ္တဓမ္မေသုပိ စိတ္တံ တာဝ အာရမ္မဏာဓိပတိသဟဇာတဘူမိကမ္မဝိပါကကိရိယာဒိနာနတ္တဘေဒါနံ အနိစ္စာဒိနုပဿနာနံ နိဒ္ဒေသဝါရေ အာဂတသရာဂါဒိဘေဒါနဉ္စ ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗံ။ ဓမ္မာ သလက္ခဏသာမညလက္ခဏာနံ သုညတာဓမ္မဿ အနိစ္စာဒိသတ္တာနုပဿနာနံ နိဒ္ဒေသဝါရေ အာဂတသန္တာသန္တာဒိဘေဒါနဉ္စ ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ ကာမဉ္စေတ္ထ ယဿ ကာယသင်္ခါတေ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿံ ပဟီနံ၊ တဿ ဝေဒနာဒိလောကေသုပိ တံ ပဟီနမေဝ။ နာနာပုဂ္ဂလဝသေန ပန နာနာစိတ္တက္ခဏိကသတိပဋ္ဌာနဘာဝနာဝသေန စ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တံ။ ယတော ဝါ ဧကတ္ထ ပဟီနံ၊ သေသေသုပိ ပဟီနံ ဟောတိ။ တေနေဝဿ တတ္ထ ပဟာနဒဿနတ္ထမ္ပိ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သံ ၂-၄၀၉-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၂-၄၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၉-၄၀၇-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

Kāyānupassanāniddesavaṇṇanā

356. Idāni seyyathāpi nāma cheko vilīvakārako thūlakilañjasaṇhakilañjacaṅkoṭakapeḷāpuṭādīni upakaraṇāni kattukāmo ekaṁ mahāveḷuṁ labhitvā catudhā chinditvā tato ekekaṁ veḷukhaṇḍaṁ gahetvā phāletvā taṁ taṁ upakaraṇaṁ kareyya, yathā vā pana cheko suvaṇṇakāro nānāvihitaṁ piḷandhanavikatiṁ kattukāmo suparisuddhaṁ suvaṇṇaghaṭikaṁ labhitvā catudhā chinditvā tato ekekaṁ koṭṭhāsaṁ gahetvā taṁ taṁ piḷandhanaṁ kareyya, evameva Bhagavā Satipaṭṭhānadesanāya sattānaṁ anekappakāraṁ visesādhigamaṁ kattukāmo ekameva sammāsatiṁ "cattāro satipaṭṭhānā, idha bhikkhu ajjhattaṁ kāye kāyānupassī viharatī"ti-ādinā nayena ārammaṇavasena catudhā bhinditvā tato ekekaṁ satipaṭṭhānaṁ gahetvā vibhajanto **kathañca bhikkhu ajjhattaṁ kāye**ti-ādinā nayena niddesavāraṁ vattumāraddho.

Tattha **kathañcā**ti-ādi vitthāretuṁ kathetukamyatāpucchā. Ayaṁ panettha saṅkhepattho kena ca ākārena kena pakārena bhikkhu ajjhattaṁ kāye kāyānupassī viharatīti. Sesapucchāvāresupi eseva nayo. **Idha bhikkhū**ti imasmiṁ sāsane bhikkhu. Ayañhettha idhasaddo ajjhattādivasena sabbappakārakāyānupassanānibbattakassa puggalassa sannissayabhūtasāsanaparidīpano aññasāsanassa tathābhāvapaṭisedhano ca. Vuttañhetaṁ "idheva bhikkhave samaṇo -pa- suññā parappavādā samaṇebhi aññehī"ti[1]. Tena vuttaṁ "imasmiṁ sāsane bhikkhū"ti.

Ajjhattaṁ kāyanti attano kāyaṁ. **Uddhaṁ pādatalā**ti pādatalato upari. **Adho kesamatthakā**ti kesaggato heṭṭhā. **Tacapariyantan**ti tiriyaṁ tacaparicchinnaṁ. **Pūraṁ nānappakārassa asucino paccavekkhatī**ti nānappakārakesādi-asucibharito ayaṁ kāyoti passati. Kathaṁ? **Atthi imasmiṁ kāye kesā -pa- muttan**ti. Tattha **atthī**ti saṁvijjanti. **Imasmin**ti yvāyaṁ uddhaṁ pādatalā adho kesamatthakā tiriyaṁ tacapariyanto pūro nānappakārassa asucinoti vuccati, tasmiṁ. **Kāye**ti sarīre.

1. Aṁ 1. 560; Ma 1. 92 piṭṭhesu.

ကာယာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၅၆။ ဣဒါနိ သေယျထာပိ နာမ ဆေကော ဝိလီဝကာရကော ထူလကိလဉ္ဇသဏှကိလဉ္ဇစင်္ကောဋကပေဠာပုဋာဒီနိ ဥပကရဏာနိ ကတ္တုကာမော ဧကံ မဟာဝေဠုံ လဘိတွာ စတုဓာ ဆိန္ဒိတွာ တတော ဧကေကံ ဝေဠုခဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဖာလေတွာ တံ တံ ဥပကရဏံ ကရေယျ၊ ယထာ ဝါ ပန ဆေကော သုဝဏ္ဏကာရော နာနာဝိဟိတံ ပိဠန္ဓနဝိကတိံ ကတ္တုကာမော သုပရိသုဒ္ဓံ သုဝဏ္ဏဃဋိကံ လဘိတွာ စတုဓာ ဆိန္ဒိတွာ တတော ဧကေကံ ကောဋ္ဌာသံ ဂဟေတွာ တံ တံ ပိဠန္ဓနံ ကရေယျ၊ ဧဝမေဝ ဘဂဝါ သတိပဋ္ဌာနဒေသနာယ သတ္တာနံ အနေကပ္ပကာရံ ဝိသေသာဓိဂမံ ကတ္တုကာမော ဧကမေဝ သမ္မာသတိံ "စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ၊ ဣဓ ဘိက္ခု အဇ္ဈတ္တံ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတီ"တိအာဒိနာ နယေန အာရမ္မဏဝသေန စတုဓာ ဘိန္ဒိတွာ တတော ဧကေကံ သတိပဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဝိဘဇန္တော **ကထဉ္စ ဘိက္ခု အဇ္ဈတ္တံ ကာယေ**တိအာဒိနာ နယေန နိဒ္ဒေသဝါရံ ဝတ္တုမာရဒ္ဓေါ။

တတ္ထ **ကထဉ္စာ**တိအာဒိ ဝိတ္ထာရေတုံ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ကေန စ အာကာရေန ကေန ပကာရေန ဘိက္ခု အဇ္ဈတ္တံ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတီတိ။ သေသပုစ္ဆာဝါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဣဓ ဘိက္ခူ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခု။ အယဉ္ဟေတ္ထ ဣဓသဒ္ဒေါ အဇ္ဈတ္တာဒိဝသေန သဗ္ဗပ္ပကာရကာယာနုပဿနာနိဗ္ဗတ္တကဿ ပုဂ္ဂလဿ သန္နိဿယဘူတသာသနပရိဒီပနော အညသာသနဿ တထာဘာဝပဋိသေဓနော စ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော။ပ။ သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟီ"တိ[1]။ တေန ဝုတ္တံ "ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခူ"တိ။

အဇ္ဈတ္တံ ကာယန္တိ အတ္တနော ကာယံ။ **ဥဒ္ဓံ ပါဒတလာ**တိ ပါဒတလတော ဥပရိ။ **အဓော ကေသမတ္ထကာ**တိ ကေသဂ္ဂတော ဟေဋ္ဌာ။ **တစပရိယန္တန္တိ** တိရိယံ တစပရိစ္ဆိန္နံ။ **ပူရံ နာနပ္ပကာရဿ အသုစိနော ပစ္စဝေက္ခတီ**တိ နာနပ္ပကာရကေသာဒိအသုစိဘရိတော အယံ ကာယောတိ ပဿတိ။ ကထံ? **အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ။ပ။ မုတ္တန္တိ**။ တတ္ထ **အတ္ထီ**တိ သံဝိဇ္ဇန္တိ။ **ဣမသ္မိန္တိ** ယွာယံ ဥဒ္ဓံ ပါဒတလာ အဓော ကေသမတ္ထကာ တိရိယံ တစပရိယန္တော ပူရော နာနပ္ပကာရဿ အသုစိနောတိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မိံ။ **ကာယေ**တိ သရီရေ။

၁-အံ ၁-၅၆၀၊ မ ၁-၉၂-ပိဋ္ဌေသု။

sarīrañhi asucisañcayato kucchitānaṁ kesādīnañceva cakkhurogādīnañca rogasatānaṁ āyabhūtato kāyoti vuccati.

Kesā lomāti ete kesādayo dvattiṁsākārā. Tattha atthi imasmiṁ kāye kesā, atthi imasmiṁ kāye lomāti evaṁ sambandho veditabbo. Imasmiñhi pādatalato paṭṭhāya upari, kesamatthakā paṭṭhāya heṭṭhā, tacato paṭṭhāya tiriyantatoti ettake byāmamatte kaḷevare sabbākārenapi vicinanto na koci kiñci muttaṁ vā maṇiṁ vā veḷuriyaṁ vā agaruṁ vā kuṅkumaṁ vā kappūnaṁ vā vāsacuṇṇādiṁ vā aṇumattampi sucibhāvaṁ passati, atha kho paramaduggandhajegucchaṁ assirīkadassanaṁ nānappakāraṁ kesalomādibhedaṁ asuciṁyeva passati. Tena vuttaṁ **atthi imasmiṁ kāye kesā lomā -pa- muttan**ti. Ayamettha padasambandhato vaṇṇanā.

Imaṁ pana kammaṭṭhānaṁ bhāvetvā arahattaṁ pāpuṇitukāmena kulaputtena āditova catubbidhaṁ sīlaṁ sodhetvā suparisuddhasīle patiṭṭhitena yvāyaṁ dasasu palibodhesu palibodho atthi, taṁ upacchinditvā paṭikūlamanasikārakammaṭṭhānabhāvanāya paṭhamajjhānaṁ nibbattetvā jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ anāgāmiphalādīsu vā aññataraṁ pattassa sabbantimena paricchedena sāṭṭhakathāya Pāḷiyā kataparicayassa tanti-ācariyassāpi kalyāṇamittassa santike uggahetabbaṁ. Visuddhaṁ tathārūpaṁ kalyāṇamittaṁ ekavihāre alabhantena tassa vasanaṭṭhānaṁ gantvā uggahetabbaṁ. Tattha catubbidhasīlavisodhanañceva[1] palibodho ca palibodhupacchedo ca[2] ācariyassa santikaṁ upasaṅkamanavidhānañca[3] sabbampi Visuddhimagge vitthārato kathitaṁ. Tasmā taṁ tattha kathitanayeneva veditabbaṁ.

Ācariyena pana kammaṭṭhānaṁ kathentena tividhena kathetabbaṁ. Eko bhikkhu pakatiyā uggahitakammaṭṭhāno hoti, tassa ekaṁ dve nisajjavāre sajjhāyaṁ kāretvā kathetabbaṁ. Eko santike vasitvā uggaṇhitukāmo hoti, tassa āgatāgatavelāya kathetabbaṁ. Eko uggaṇhitvā aññattha gantukāmo hoti, tassa nātipapañcaṁ nātisaṅkhepaṁ

1. Visuddhi 1. 34 piṭṭhādīsu. 2. Visuddhi 1. 86 piṭṭhe. 3. Visuddhi 1. 94 piṭṭhe.

သရီရဉှိ အသုစိသဉ္စယတော ကုစ္ဆိတာနံ ကေသာဒီနဉ္စေဝ စက္ခုရောဂါဒီနဉ္စ ရောဂသတာနံ အာယဘူတတော ကာယောတိ ဝုစ္စတိ။

ကေသာ လောမာတိ ဧတေ ကေသာဒယော ဒွတ္တိံသာကာရာ။ တတ္ထ အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ၊ အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ လောမာတိ ဧဝံ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိဉှိ ပါဒတလတော ပဋ္ဌာယ ဥပရိ, ကေသမတ္ထကာ ပဋ္ဌာယ ဟေဋ္ဌာ, တစတော ပဋ္ဌာယ တိရိယန္တတောတိ ဧတ္တကေ ဗျာမမတ္တေ ကဠေဝရေ သဗ္ဗာကာရေနပိ ဝိစိနန္တော န ကောစိ ကိဉ္စိ မုတ္တံ ဝါ မဏိံ ဝါ ဝေဠုရိယံ ဝါ အဂရုံ ဝါ ကုင်္ကုမံ ဝါ ကပ္ပူရံ ဝါ ဝါသစုဏ္ဏာဒိံ ဝါ အဏုမတ္တမ္ပိ သုစိဘာဝံ ပဿတိ၊ အထ ခေါ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆံ အဿိရီကဒဿနံ နာနပ္ပကာရံ ကေသလောမာဒိဘေဒံ အသုစိံယေဝ ပဿတိ။ တေန ဝုတ္တံ **အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ လောမာ။ပ။ မုတ္တန္တိ**။ အယမေတ္ထ ပဒသမ္ဗန္ဓတော ဝဏ္ဏနာ။

ဣမံ ပန ကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုကာမေန ကုလပုတ္တေန အာဒိတောဝ စတုဗ္ဗိဓံ သီလံ သောဓေတွာ သုပရိသုဒ္ဓသီလေ ပတိဋ္ဌိတေန ယွာယံ ဒသသု ပလိဗောဓေသု ပလိဗောဓော အတ္ထိ၊ တံ ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာ ပဋိကူလမနသိကာရကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာယ ပဌမဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ အနာဂါမိဖလာဒီသု ဝါ အညတရံ ပတ္တဿ သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန သာဋ္ဌကထာယ ပါဠိယာ ကတပရိစယဿ တန္တိအာစရိယဿာပိ ကလျာဏမိတ္တဿ သန္တိကေ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓံ တထာရူပံ ကလျာဏမိတ္တံ ဧကဝိဟာရေ အလဘန္တေန တဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ။ တတ္ထ စတုဗ္ဗိဓသီလဝိသောဓနဉ္စေဝ[1] ပလိဗောဓော စ ပလိဗောဓုပစ္ဆေဒော စ[2] အာစရိယဿ သန္တိကံ ဥပသင်္ကမနဝိဓာနဉ္စ[3] သဗ္ဗမ္ပိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရတော ကထိတံ။ တသ္မာ တံ တတ္ထ ကထိတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အာစရိယေန ပန ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တေန တိဝိဓေန ကထေတဗ္ဗံ။ ဧကော ဘိက္ခု ပကတိယာ ဥဂ္ဂဟိတကမ္မဋ္ဌာနော ဟောတိ၊ တဿ ဧကံ ဒွေ နိသဇ္ဇဝါရေ သဇ္ဈာယံ ကာရေတွာ ကထေတဗ္ဗံ။ ဧကော သန္တိကေ ဝသိတွာ ဥဂ္ဂဏှိတုကာမော ဟောတိ၊ တဿ အာဂတာဂတဝေလာယ ကထေတဗ္ဗံ။ ဧကော ဥဂ္ဂဏှိတွာ အညတ္ထ ဂန္တုကာမော ဟောတိ၊ တဿ နာတိပပဉ္စံ နာတိသင်္ခေပံ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၃၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၈၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၉၄-ပိဋ္ဌေ။

katvā nijjaṭaṁ niggaṇṭhikaṁ kammaṭṭhānaṁ kathetabbaṁ. Kathentena kiṁ ācikkhitabbanti. Sattadhā uggahakosallaṁ dasadhā ca manasikārakosallaṁ ācikkhitabbaṁ.

Tattha vacasā manasā vaṇṇato saṇṭhānato disato okāsato paricchedatoti evaṁ sattadhā uggahakosallaṁ ācikkhitabbaṁ. Imasmiñhi paṭikūlamanasikārakammaṭṭhāne yopi Tipiṭako hoti, tenāpi manasikārakāle paṭhamaṁ vācāya sajjhāyo kātabbo. Ekaccassa hi sajjhāyaṁ karontasseva kammaṭṭhānaṁ pākaṭaṁ hoti Malayavāsīmahādevattherassa santike uggahitakammaṭṭhānānaṁ dvinnaṁ therānaṁ viya. Thero kira tehi kammaṭṭhānaṁ yācito "cattāro māse imaṁ evaṁ sajjhāyaṁ karothā"ti dvattiṁsākārapāḷiṁ adāsi. Te kiñcāpi tesaṁ dve tayo nikāyā paguṇā, padakkhiṇaggāhitāya pana cattāro māse dvattiṁsākāraṁ sajjhāyantāva sotāpannā ahesuṁ.

Tasmā kammaṭṭhānaṁ kathentena ācariyena antevāsiko vattabbo "paṭhamaṁ tāva vācāya sajjhāyaṁ karohī"ti. Karontena ca tacapañcakādīni paricchinditvā anulomapaṭilomavasena sajjhāyo kātabbo. "Kesā lomā nakhā dantā taco"ti hi vatvā puna paṭilomato "taco dantā nakhā lomā kesā"ti vattabbaṁ. Tadanantaraṁ vakkapañcake "maṁsaṁ nhāru aṭṭhi aṭṭhimiñjaṁ vakkan"ti vatvā puna paṭilomato "vakkaṁ aṭṭhimiñjaṁ aṭṭhi nhāru maṁsaṁ taco dantā nakhā lomā kesā"ti vattabbaṁ. Tato papphāsapañcake "hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsan"ti vatvā puna paṭilomato "papphāsaṁ pihakaṁ kilomakaṁ yakanaṁ hadayaṁ vakkaṁ aṭṭhimiñjaṁ aṭṭhi nhāru maṁsaṁ taco dantā nakhā lomā kesā"ti vattabbaṁ.

Tato imaṁ tantiṁ anāruḷhampi Paṭisambhidāmagge[1] āgataṁ matthaluṅgaṁ karīsāvasāne tantiṁ āropetvā imasmiṁ matthaluṅgapañcake "antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ matthaluṅgan"ti vatvā puna paṭilomato "matthaluṅgaṁ karīsaṁ udariyaṁ antaguṇaṁ antaṁ papphāsaṁ pihakaṁ kilomakaṁ yakanaṁ hadayaṁ vakkaṁ aṭṭhimiñjaṁ aṭṭhi nhāru maṁsaṁ taco dantā nakhā lomā kesā"ti vattabbaṁ.

1. Khu 9. 8 piṭṭhe.

ကတွာ နိဇ္ဇဋံ နိဂ္ဂဏ္ဌိကံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတဗ္ဗံ။ ကထေန္တေန ကိံ အာစိက္ခိတဗ္ဗန္တိ။ သတ္တဓာ ဥဂ္ဂဟကောသလ္လံ ဒသဓာ စ မနသိကာရကောသလ္လံ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ ဝစသာ မနသာ ဝဏ္ဏတော သဏ္ဌာနတော ဒိသတော ဩကာသတော ပရိစ္ဆေဒတောတိ ဧဝံ သတ္တဓာ ဥဂ္ဂဟကောသလ္လံ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ ဣမသ္မိဉှိ ပဋိကူလမနသိကာရကမ္မဋ္ဌာနေ ယောပိ တိပိဋကော ဟောတိ၊ တေနာပိ မနသိကာရကာလေ ပဌမံ ဝါစာယ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။ ဧကစ္စဿ ဟိ သဇ္ဈာယံ ကရောန္တဿေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပါကဋံ ဟောတိ မလယဝါသီမဟာဒေဝတ္ထေရဿ သန္တိကေ ဥဂ္ဂဟိတကမ္မဋ္ဌာနာနံ ဒွိန္နံ ထေရာနံ ဝိယ။ ထေရော ကိရ တေဟိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ယာစိတော "စတ္တာရော မာသေ ဣမံ ဧဝံ သဇ္ဈာယံ ကရောထာ"တိ ဒွတ္တိံသာကာရပါဠိံ အဒါသိ။ တေ ကိဉ္စာပိ တေသံ ဒွေ တယော နိကာယာ ပဂုဏာ၊ ပဒက္ခိဏဂ္ဂါဟိတာယ ပန စတ္တာရော မာသေ ဒွတ္တိံသာကာရံ သဇ္ဈာယန္တာဝ သောတာပန္နာ အဟေသုံ။

တသ္မာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တေန အာစရိယေန အန္တေဝါသိကော ဝတ္တဗ္ဗော "ပဌမံ တာဝ ဝါစာယ သဇ္ဈာယံ ကရောဟီ"တိ။ ကရောန္တေန စ တစပဉ္စကာဒီနိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အနုလောမပဋိလောမဝသေန သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။ "ကေသာ လောမာ နခါ ဒန္တာ တစော"တိ ဟိ ဝတွာ ပုန ပဋိလောမတော "တစော ဒန္တာ နခါ လောမာ ကေသာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ တဒနန္တရံ ဝက္ကပဉ္စကေ "မံသံ နှာရု အဋ္ဌိ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ ဝက္က"န္တိ ဝတွာ ပုန ပဋိလောမတော "ဝက္ကံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အဋ္ဌိ နှာရု မံသံ တစော ဒန္တာ နခါ လောမာ ကေသာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ တတော ပပ္ဖာသပဉ္စကေ "ဟဒယံ ယကနံ ကိလောမကံ ပိဟကံ ပပ္ဖာသ"န္တိ ဝတွာ ပုန ပဋိလောမတော "ပပ္ဖာသံ ပိဟကံ ကိလောမကံ ယကနံ ဟဒယံ ဝက္ကံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အဋ္ဌိ နှာရု မံသံ တစော ဒန္တာ နခါ လောမာ ကေသာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။

တတော ဣမံ တန္တိံ အနာရုဠှမ္ပိ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ[1] အာဂတံ မတ္ထလုင်္ဂံ ကရီသာဝသာနေ တန္တိံ အာရောပေတွာ ဣမသ္မိံ မတ္ထလုင်္ဂပဉ္စကေ "အန္တံ အန္တဂုဏံ ဥဒရိယံ ကရီသံ မတ္ထလုင်္ဂ"န္တိ ဝတွာ ပုန ပဋိလောမတော "မတ္ထလုင်္ဂံ ကရီသံ ဥဒရိယံ အန္တဂုဏံ အန္တံ ပပ္ဖာသံ ပိဟကံ ကိလောမကံ ယကနံ ဟဒယံ ဝက္ကံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အဋ္ဌိ နှာရု မံသံ တစော ဒန္တာ နခါ လောမာ ကေသာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။

၁-ခု ၉-၈-ပိဋ္ဌေ။

Tato medachakke “pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo”ti vatvā puna paṭilomato “medo sedo lohitaṁ pubbo semhaṁ pittaṁ matthaluṅgaṁ karīsaṁ udariyaṁ antaguṇaṁ antaṁ papphāsaṁ vihakaṁ kilomakaṁ yakanaṁ hadayaṁ vakkaṁ aṭṭhimiñjaṁ aṭṭhi nhāru maṁsaṁ taco dantā nakhā lomā kesā”ti vattabbaṁ.

Tato muttachakke “assu vasā kheḷo siṅghāṇikā lasikā muttan”ti vatvā puna paṭilomato “muttaṁ lasikā siṅghāṇikā kheḷo vasā assu medo sedo lohitaṁ pubbo semhaṁ pittaṁ matthaluṅgaṁ karīsaṁ udariyaṁ antaguṇaṁ antaṁ papphāsaṁ pihakaṁ kilomakaṁ yakanaṁ hadayaṁ vakkaṁ aṭṭhimiñjaṁ aṭṭhi nhāru maṁsaṁ taco dantā nakhā lomā kesā”ti evaṁ kālasatampi kālasahassampi kālasatasahassampi vācāya sajjhāyo kātabbo. Vacasā sajjhāyena hi kammaṭṭhānatanti paguṇā hoti, na ito cito ca cittaṁ vidhāvati, koṭṭhāsā pākaṭā hoti. Hatthasaṅkhalikā viya khāyanti, vatipādapanti viya ca khāyanti. Yathā ca pana vacasā, tatheva manasāpi sajjhāyo kātabbo. Vacasā sajjhāyo[1] hi manasā sajjhāyassa paccayo hoti, manasā sajjhāyo lakkhaṇappaṭivedhassa paccayo hoti, lakkhaṇappaṭivedho maggaphalappaṭivedhassa paccayo hoti.

Vaṇṇatoti kesādīnaṁ vaṇṇo vavatthapetabbo. **Saṇṭhānato**ti tesaṁyeva saṇṭhānaṁ vavatthapetabbaṁ. **Disato**ti imasmiṁ sarīre nābhito uddhaṁ uparimā disā, adho heṭṭhimā disā. Tasmā “ayaṁ koṭṭhāso imissā nāma disāyā”ti disā vavatthapetabbā. **Okāsato**ti “ayaṁ koṭṭhāso imasmiṁ nāma okāse patiṭṭhito”ti evaṁ tassa tassa okāso vavatthapetabbo. **Paricchedato**ti sabhāgaparicchedo visabhāgaparicchedoti dve paricchedā. Tattha “ayaṁ koṭṭhāso heṭṭhā ca upari ca tiriyañca iminā nāma paricchinno”ti evaṁ sabhāgaparicchedo veditabbo. “Kesā na lomā, lomāpi na kesā”ti evaṁ amissīkatavasena visabhāgaparicchedo veditabbo.

1. Sajjhāyopi (Syā, Ka)

တတော မေဒဆက္ကေ “ပိတ္တံ သေမှံ ပုဗ္ဗော လောဟိတံ သေဒေါ မေဒေါ”တိ ဝတွာ ပုန ပဋိလောမတော “မေဒေါ သေဒေါ လောဟိတံ ပုဗ္ဗော သေမှံ ပိတ္တံ မတ္ထလုင်္ဂံ ကရီသံ ဥဒရိယံ အန္တဂုဏံ အန္တံ ပပ္ဖာသံ ပိဟကံ ကိလောမကံ ယကနံ ဟဒယံ ဝက္ကံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အဋ္ဌိ နှာရု မံသံ တစော ဒန္တာ နခါ လောမာ ကေသာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။

တတော မုတ္တဆက္ကေ “အဿု ဝသာ ခေဠော သိင်္ဃာဏိကာ လသိကာ မုတ္တ”န္တိ ဝတွာ ပုန ပဋိလောမတော “မုတ္တံ လသိကာ သိင်္ဃာဏိကာ ခေဠော ဝသာ အဿု မေဒေါ သေဒေါ လောဟိတံ ပုဗ္ဗော သေမှံ ပိတ္တံ မတ္ထလုင်္ဂံ ကရီသံ ဥဒရိယံ အန္တဂုဏံ အန္တံ ပပ္ဖာသံ ပိဟကံ ကိလောမကံ ယကနံ ဟဒယံ ဝက္ကံ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အဋ္ဌိ နှာရု မံသံ တစော ဒန္တာ နခါ လောမာ ကေသာ”တိ ဧဝံ ကာလသတမ္ပိ ကာလသဟဿမ္ပိ ကာလသတသဟဿမ္ပိ ဝါစာယ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။ ဝစသာ သဇ္ဈာယေန ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနတန္တိ ပဂုဏာ ဟောတိ၊ န ဣတော စိတော စ စိတ္တံ ဝိဓာဝတိ၊ ကောဋ္ဌာသာ ပါကဋာ ဟောန္တိ။ ဟတ္ထသင်္ခလိကာ ဝိယ ခါယန္တိ၊ ဝတိပါဒပန္တိ ဝိယ စ ခါယန္တိ။ ယထာ စ ပန ဝစသာ၊ တထေဝ မနသာပိ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။ ဝစသာ သဇ္ဈာယော[၁] ဟိ မနသာ သဇ္ဈာယဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ မနသာ သဇ္ဈာယော လက္ခဏပ္ပဋိဝေဓဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ လက္ခဏပ္ပဋိဝေဓော မဂ္ဂဖလပ္ပဋိဝေဓဿ ပစ္စယော ဟောတိ။

ဝဏ္ဏတောတိ ကေသာဒီနံ ဝဏ္ဏော ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗော။ **သဏ္ဌာနတော**တိ တေသံယေဝ သဏ္ဌာနံ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗံ။ **ဒိသတော**တိ ဣမသ္မိံ သရီရေ နာဘိတော ဥဒ္ဓံ ဥပရိမာ ဒိသာ၊ အဓော ဟေဋ္ဌိမာ ဒိသာ။ တသ္မာ “အယံ ကောဋ္ဌာသော ဣမိဿာ နာမ ဒိသာယာ”တိ ဒိသာ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗာ။ **ဩကာသတော**တိ “အယံ ကောဋ္ဌာသော ဣမသ္မိံ နာမ ဩကာသေ ပတိဋ္ဌိတော”တိ ဧဝံ တဿ တဿ ဩကာသော ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗော။ **ပရိစ္ဆေဒတော**တိ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါတိ ဒွေ ပရိစ္ဆေဒါ။ တတ္ထ “အယံ ကောဋ္ဌာသော ဟေဋ္ဌာ စ ဥပရိ စ တိရိယဉ္စ ဣမိနာ နာမ ပရိစ္ဆိန္နော”တိ ဧဝံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ “ကေသာ န လောမာ၊ လောမာပိ န ကေသာ”တိ ဧဝံ အမိဿီကတဝသေန ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-သဇ္ဈာယောပိ (သျာ၊ က)

Evaṁ sattadhā uggahakosallaṁ ācikkhantena pana "idaṁ kammaṭṭhānaṁ asukasmiṁ sutte paṭikūlavasena kathitaṁ, asukasmiṁ dhātuvasenā"ti ña tvā ācikkhitabbaṁ. Idañhi Mahāsatipaṭṭhāne[1] paṭikūlavaseneva kathitaṁ, Mahāhatthipadopama[2]mahārāhulovāda[3] dhātuvibhaṅgesu[4] dhātuvasena kathitaṁ. Kāyagatāsatisutte[5] pana yassa vaṇṇato upaṭṭhāti, taṁ sandhāya cattāri jhānāni vibhattāni. Tattha dhātuvasena kathitaṁ vipassanākammaṭṭhānaṁ hoti, paṭikūlavasena kathitaṁ samathakammaṭṭhānaṁ. Tadetaṁ idha samathakammaṭṭhānaṁ avisesato sabbasādhāraṇavasena kathitanti vadantiyevāti.

Evaṁ sattadhā uggahakosallaṁ ācikkhitvā "anupubbato nātisīghato nātisaṇikato vikkhepapaṭibāhanato paṇṇattisamatikkamanato anupubbamuñcanato appanāto tayo ca suttantā"ti evaṁ dasadhā manasikārakosallaṁ ācikkhitabbaṁ. Tattha **anupubbato**ti idañhi sajjhākaraṇato paṭṭhāya anupaṭipāṭiyā manasikātabbaṁ, na ekantarikāya. Ekantarikāya hi manasikaronto yathā nāma akusalo puriso dvattiṁsapadaṁ nisseṇiṁ ekantarikāya ārohanto kilantakāyo patati, na ārohanaṁ sampādeti. Evameva bhāvanāsampattivasena adhigantabbassa assādassa anadhigamā kilantacitto patati, na bhāvanaṁ sampādeti.

Anupubbato manasikarontenāpi ca **nātisīghato** manasikātabbaṁ. Atisīghato manasikaroto hi yathā nāma tiyojanamaggaṁ paṭipajjitvā okkamanavissajjanaṁ asallakkhetvā sīghena javena sattakkhattumpi gamanāgamanaṁ karoto purisassa kiñcāpi addhānaṁ parikkhayaṁ gacchati, atha kho pucchitvāva gantabbaṁ hoti. Evameva kevalaṁ kammaṭṭhānaṁ pariyosānaṁ pāpuṇāti, avibhūtaṁ pana hoti, na visesaṁ āvahati. Tasmā nātisīghato manasikātabbaṁ.

Yathā ca nātisīghato, evaṁ **nātisaṇikato**pi. Atisaṇikato manasikaroto hi yathā nāma tadaheva tiyojanaṁ maggaṁ gantukāmassa

1. Dī 2. 231; Ma 1. 70 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 242 piṭṭhe. 3. Ma 2. 83 piṭṭhe.
4. Ma 3. 281 piṭṭhe. 5. Ma 3. 130 piṭṭhe.

ဧဝံ သတ္တဓာ ဥဂ္ဂဟကောသလ္လံ အာစိက္ခန္တေန ပန "ဣဒံ ကမ္မဋ္ဌာနံ အသုကသ္မိံ သုတ္တေ ပဋိကူလဝသေန ကထိတံ၊ အသုကသ္မိံ ဓာတုဝသေနာ"တိ ဉတွာ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ ဣဒဉ္ဟိ မဟာသတိပဋ္ဌာနေ[1] ပဋိကူလဝသေနေဝ ကထိတံ၊ မဟာဟတ္ထိပဒေါပမ[2]မဟာရာဟုလောဝါဒ[3]ဓာတုဝိဘင်္ဂေသု[4] ဓာတုဝသေန ကထိတံ။ ကာယဂတာသတိသုတ္တေ[5] ပန ယဿ ဝဏ္ဏတော ဥပဋ္ဌာတိ၊ တံ သန္ဓာယ စတ္တာရိ ဈာနာနိ ဝိဘတ္တာနိ။ တတ္ထ ဓာတုဝသေန ကထိတံ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ပဋိကူလဝသေန ကထိတံ သမထကမ္မဋ္ဌာနံ။ တဒေတံ ဣဓ သမထကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိသေသတော သဗ္ဗသာဓာရဏဝသေန ကထိတန္တိ ဝဒန္တိယေဝါတိ။

ဧဝံ သတ္တဓာ ဥဂ္ဂဟကောသလ္လံ အာစိက္ခိတွာ "အနုပုဗ္ဗတော နာတိသီဃတော နာတိသဏိကတော ဝိက္ခေပပဋိဗာဟနတော ပဏ္ဏတ္တိသမတိက္ကမနတော အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတော အပ္ပနာတော တယော စ သုတ္တန္တာ"တိ ဧဝံ ဒသဓာ မနသိကာရကောသလ္လံ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **အနုပုဗ္ဗတော**တိ ဣဒဉ္ဟိ သဇ္ဈာယကရဏတော ပဋ္ဌာယ အနုပဋိပါဋိယာ မနသိကာတဗ္ဗံ၊ န ဧကန္တရိကာယ။ ဧကန္တရိကာယ ဟိ မနသိကရောန္တော ယထာ နာမ အကုသလော ပုရိသော ဒွတ္တိံသပဒံ နိဿေဏိံ ဧကန္တရိကာယ အာရောဟန္တော ကိလန္တကာယော ပတတိ၊ န အာရောဟနံ သမ္ပာဒေတိ။ ဧဝမေဝ ဘာဝနာသမ္ပတ္တိဝသေန အဓိဂန္တဗ္ဗဿ အဿာဒဿ အနဓိဂမာ ကိလန္တစိတ္တော ပတတိ၊ န ဘာဝနံ သမ္ပာဒေတိ။

အနုပုဗ္ဗတော မနသိကရောန္တေနာပိ စ **နာတိသီဃတော** မနသိကာတဗ္ဗံ။ အတိသီဃတော မနသိကရောတော ဟိ ယထာ နာမ တိယောဇနမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ ဩက္ကမနဝိဿဇ္ဇနံ အသလ္လက္ခေတွာ သီဃေန ဇဝေန သတ္တက္ခတ္တုမ္ပိ ဂမနာဂမနံ ကရောတော ပုရိသဿ ကိဉ္စာပိ အဒ္ဓါနံ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆတိ၊ အထ ခေါ ပုစ္ဆိတွာဝ ဂန္တဗ္ဗံ ဟောတိ။ ဧဝမေဝ ကေဝလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိယောသာနံ ပါပုဏာတိ၊ အဝိဘူတံ ပန ဟောတိ၊ န ဝိသေသံ အာဝဟတိ။ တသ္မာ နာတိသီဃတော မနသိကာတဗ္ဗံ။

ယထာ စ နာတိသီဃတော၊ ဧဝံ **နာတိသဏိကတော**ပိ။ အတိသဏိကတော မနသိကရောတော ဟိ ယထာ နာမ တဒဟေဝ တိယောဇနံ မဂ္ဂံ ဂန္တုကာမဿ

၁-ဒီ ၂-၂၃၁၊ မ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၁-၂၄၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၂-၈၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၃-၂၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၃-၁၃၀-ပိဋ္ဌေ။

purisassa antarāmagge rukkhapabbatagahanādīsu vilambamānassa maggo parikkhayaṁ na gacchati, dvīhatīhena pariyosāpetabbo hoti. Evameva kammaṭṭhānaṁ pariyosānaṁ na gacchati. Visesādhigamassa paccayo na hoti.

Vikkhepapaṭibāhanatoti kammaṭṭhānaṁ vissajjetvā bahiddhā puthuttārammaṇe cetaso vikkhepo paṭibāhitabbo. Appaṭibāhato hi yathā nāma ekapadikaṁ papātamaggaṁ paṭipannassa purisassa akkamanapadaṁ asallakkhetvā ito cito ca vilokayato padavāro virajjhati, tato sataporise papāte patitabbaṁ hoti. Evameva bahiddhā vikkhepe sati kammaṭṭhānaṁ parihāyati paridhaṁsati. Tasmā vikkhepapaṭibāhanato manasikātabbaṁ.

Paṇṇattisamatikkamanatoti yā ayaṁ “kesā lomā”ti-ādikā paṇṇatti, taṁ atikkamitvā “paṭikūlan”ti cittaṁ ṭhapetabbaṁ. Yathā hi udakadullabhakāle manussā araññe udapānaṁ disvā tattha tālapaṇṇādikaṁ kiñcideva saññāṇaṁ bandhitvā tena saññāṇena āgantvā nhāyanti ceva pivanti ca, yadā pana tesaṁ abhiṇhasañcārena āgatāgatapadaṁ pākaṭaṁ hoti, tadā saññāṇena kiccaṁ na hoti. Icchiticchitakkhaṇe gantvā nhāyanti ceva pivanti ca, evameva pubbabhāge kesā lomāti paṇṇattivasena manasikaroto paṭikūlabhāvo pākaṭo hoti. Atha kesā lomāti paṇṇattiṁ samatikkamitvā paṭikūlabhāveyeva cittaṁ ṭhapetabbaṁ.

Anupubbamuñjanatoti yo yo koṭṭhāso na upaṭṭhāti, taṁ taṁ muñcantena anupubbamuñcanato manasikātabbaṁ. Ādikammikassa hi kesāti manasikaroto manasikāro gantvā muttanti imaṁ pariyosānakoṭṭhāsameva āhacca tiṭṭhati. Muttanti ca manasikaroto manasikāro gantvā kesāti imaṁ ādikoṭṭhāsameva āhacca tiṭṭhati. Athassa manasikaroto keci koṭṭhāsā upaṭṭhahanti, keci pana na upaṭṭhāhanti. Tena ye ye upaṭṭhahanti, tesu tesu tāva kammaṁ kātabbaṁ, yāva dvīsu upaṭṭhitesu tesampi eko suṭṭhutaraṁ upaṭṭhahati. Evaṁ upaṭṭhitaṁ pana tameva punappunaṁ manasikarontena appanā uppādetabbā.

Tatrāyaṁ upamā—yathā hi dvattiṁsatālake tālavane vasantaṁ makkaṭaṁ gahetukāmo luddo ādimhi ṭhitatālassa paṇṇaṁ sarena vijjhitvā ukkuṭṭhiṁ kareyya, atha kho so makkaṭo paṭipāṭiyā tasmiṁ tasmiṁ

ပုရိသဿ အန္တရာမဂ္ဂေ ရုက္ခပဗ္ဗတဂဟနာဒီသု ဝိလမ္ဗမာနဿ မဂ္ဂေါ ပရိက္ခယံ န ဂစ္ဆတိ၊ ဒွီဟတီဟေန ပရိယောသာပေတဗ္ဗော ဟောတိ။ ဧဝမေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိယောသာနံ န ဂစ္ဆတိ။ ဝိသေသာဓိဂမဿ ပစ္စယော န ဟောတိ။

ဝိက္ခေပပဋိဗာဟနတောတိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဗဟိဒ္ဓါ ပုထုတ္တာရမ္မဏေ စေတသော ဝိက္ခေပေါ ပဋိဗာဟိတဗ္ဗော။ အပ္ပဋိဗာဟတော ဟိ ယထာ နာမ ဧကပဒိကံ ပပါတမဂ္ဂံ ပဋိပန္နဿ ပုရိသဿ အက္ကမနပဒံ အသလ္လက္ခေတွာ ဣတော စိတော စ ဝိလောကယတော ပဒဝါရော ဝိရဇ္ဈတိ၊ တတော သတပေါရိသေ ပပါတေ ပတိတဗ္ဗံ ဟောတိ။ ဧဝမေဝ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခေပေ သတိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဟာယတိ ပရိဓံသတိ။ တသ္မာ ဝိက္ခေပပဋိဗာဟနတော မနသိကာတဗ္ဗံ။

ပဏ္ဏတ္တိသမတိက္ကမနတောတိ ယာ အယံ "ကေသာ လောမာ"တိအာဒိကာ ပဏ္ဏတ္တိ၊ တံ အတိက္ကမိတွာ "ပဋိကူလ"န္တိ စိတ္တံ ဌပေတဗ္ဗံ။ ယထာ ဟိ ဥဒကဒုလ္လဘကာလေ မနုဿာ အရညေ ဥဒပါနံ ဒိသွာ တတ္ထ တာလပဏ္ဏာဒိကံ ကိဉ္စိဒေဝ သညာဏံ ဗန္ဓိတွာ တေန သညာဏေန အာဂန္တွာ နှာယန္တိ စေဝ ပိဝန္တိ စ၊ ယဒါ ပန တေသံ အဘိဏှသဉ္စာရေန အာဂတာဂတပဒံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ တဒါ သညာဏေန ကိစ္စံ န ဟောတိ။ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ ဂန္တွာ နှာယန္တိ စေဝ ပိဝန္တိ စ၊ ဧဝမေဝ ပုဗ္ဗဘာဂေ ကေသာ လောမာတိ ပဏ္ဏတ္တိဝသေန မနသိကရောတော ပဋိကူလဘာဝေါ ပါကဋော ဟောတိ။ အထ ကေသာ လောမာတိ ပဏ္ဏတ္တိံ သမတိက္ကမိတွာ ပဋိကူလဘာဝေယေဝ စိတ္တံ ဌပေတဗ္ဗံ။

အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတောတိ ယော ယော ကောဋ္ဌာသော န ဥပဋ္ဌာတိ၊ တံ တံ မုဉ္စန္တေန အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတော မနသိကာတဗ္ဗံ။ အာဒိကမ္မိကဿ ဟိ ကေသာတိ မနသိကရောတော မနသိကာရော ဂန္တွာ မုတ္တန္တိ ဣမံ ပရိယောသာနကောဋ္ဌာသမေဝ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ။ မုတ္တန္တိ စ မနသိကရောတော မနသိကာရော ဂန္တွာ ကေသာတိ ဣမံ အာဒိကောဋ္ဌာသမေဝ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ။ အထဿ မနသိကရောတော ကေစိ ကောဋ္ဌာသာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ကေစိ ပန န ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ တေန ယေ ယေ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တေသု တေသု တာဝ ကမ္မံ ကာတဗ္ဗံ၊ ယာဝ ဒွီသု ဥပဋ္ဌိတေသု တေသမ္ပိ ဧကော သုဋ္ဌုတရံ ဥပဋ္ဌဟတိ။ ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတံ ပန တမေဝ ပုနပ္ပုနံ မနသိကရောန္တေန အပ္ပနာ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာ။

တတြာယံ ဥပမာ—ယထာ ဟိ ဒွတ္တိံသတာလကေ တာလဝနေ ဝသန္တံ မက္ကဋံ ဂဟေတုကာမော လုဒ္ဒေါ အာဒိမှိ ဌိတတာလဿ ပဏ္ဏံ သရေန ဝိဇ္ဈိတွာ ဥက္ကုဋ္ဌိံ ကရေယျ၊ အထ ခေါ သော မက္ကဋော ပဋိပါဋိယာ တသ္မိံ တသ္မိံ

tāle patitvā pariyantatālameva gaccheyya, tatthapi gantvā luddena tatheva kate puna teneva nayena āditālaṁ āgaccheyya, so evaṁ punappunaṁ paṭipāṭiyā gacchamāno ukkuṭṭhukkuṭṭhiṭṭhāneyeva uṭṭhahitvā puna anukkamena ekasmiṁ tāle nipatitvā tassa vemajjhe makuḷatālapaṇṇasūciṁ daḷhaṁ gahetvā vijjhiyamānopi na uṭṭhaheyya. Evaṁsampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ.

Tatridaṁ opammasaṁsandanaṁ—yathā hi tālavane dvattiṁsatālā, evaṁ imasmiṁ kāye dvattiṁsa koṭṭhāsā. Makkaṭo viya cittaṁ. Luddo viya yogāvacaro. Makkaṭassa dvattiṁsatālake tālavane nivāso viya yogino cittassa dvattiṁsakoṭṭhāsake kāye ārammaṇavasena anusañcaraṇaṁ. Luddena ādimhi ṭhitatālassa paṇṇaṁ sarena vijjhitvā ukkuṭṭhiyā katāya makkaṭassa tasmiṁ tasmiṁ tāle patitvā pariyantatālagamanaṁ viya yogino kesāti manasikāre āraddhe paṭipāṭiyā gantvā pariyosānakoṭṭhāse eva cittassa saṇṭhānaṁ. Puna paccāgamanepi eseva nayo. Punappunaṁ paṭipāṭiyā gacchamānassa makkaṭassa ukkuṭṭhukkuṭṭhiṭṭhāne uṭṭhānaṁ viya punappunaṁ manasikaroto kesuci kesuci upaṭṭhitesu anupaṭṭhahante vissajjetvā upaṭṭhitesu parikammakaraṇaṁ. Anukkamena ekasmiṁ tāle nipatitvā tassa vemajjhe makuḷatālapaṇṇasūciṁ daḷhaṁ gahetvā vijjhiyamānassapi anuṭṭhānaṁ viya avasāne dvīsu upaṭṭhitesu yo suṭṭhutaraṁ upaṭṭhāti, tameva punappunaṁ manasikaritvā appanāya uppādanaṁ.

Aparāpi upamā yathā nāma piṇḍapātiko bhikkhu dvattiṁsakulaṁ gāmaṁ upanissāya vasanto paṭhamagehe eva dve bhikkhā labhitvā parato ekaṁ vissajjeyya, punadivase tisso labhitvā parato dve vissejjeyya, tatiyadivase ādimhiyeva pattapūraṁ labhitvā āsanasālaṁ gantvā paribhuñjeyya, evaṁsampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ. Dvattiṁsakulagāmo viya hi dvattiṁsākāro. Piṇḍapātiko viya yogāvacaro. Tassa taṁ gāmaṁ upanissāya vāso viya yogino dvattiṁsākāre parikammakaraṇaṁ. Paṭhamagehe dve bhikkhā labhitvā parato ekissā vissajjanaṁ viya dutiyadivase tisso labhitvā parato dvinnaṁ vissajjanaṁ viya ca manasikaroto manasikaroto anupaṭṭhahante anupaṭṭhahante vissajjetvā upaṭṭhitesu

တာလေ ပတိတွာ ပရိယန္တတာလမေဝ ဂစ္ဆေယျ၊ တတ္ထာပိ ဂန္တွာ လုဒ္ဒေန တထေဝ ကတေ ပုန တေနေဝ နယေန အာဒိတာလံ အာဂစ္ဆေယျ၊ သော ဧဝံ ပုနပ္ပုနံ ပဋိပါဋိယာ ဂစ္ဆမာနော ဥက္ကုဋ္ဌုက္ကုဋ္ဌိဋ္ဌာနေယေဝ ဥဋ္ဌဟိတွာ ပုန အနုက္ကမေန ဧကသ္မိံ တာလေ နိပတိတွာ တဿ ဝေမဇ္ဈေ မကုဠတာလပဏ္ဏသူစိံ ဒဠှံ ဂဟေတွာ ဝိဇ္ဈိယမာနောပိ န ဥဋ္ဌဟေယျ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

တတြိဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ယထာ ဟိ တာလဝနေ ဒွတ္တိံသတာလာ၊ ဧဝံ ဣမသ္မိံ ကာယေ ဒွတ္တိံသ ကောဋ္ဌာသာ။ မက္ကဋော ဝိယ စိတ္တံ။ လုဒ္ဒော ဝိယ ယောဂါဝစရော။ မက္ကဋဿ ဒွတ္တိံသတာလကေ တာလဝနေ နိဝါသော ဝိယ ယောဂိနော စိတ္တဿ ဒွတ္တိံသကောဋ္ဌာသကေ ကာယေ အာရမ္မဏဝသေန အနုသဉ္စရဏံ။ လုဒ္ဒေန အာဒိမှိ ဌိတတာလဿ ပဏ္ဏံ သရေန ဝိဇ္ဈိတွာ ဥက္ကုဋ္ဌိယာ ကတာယ မက္ကဋဿ တသ္မိံ တသ္မိံ တာလေ ပတိတွာ ပရိယန္တတာလဂမနံ ဝိယ ယောဂိနော ကေသာတိ မနသိကာရေ အာရဒ္ဓေ ပဋိပါဋိယာ ဂန္တွာ ပရိယောသာနကောဋ္ဌာသေ ဧဝ စိတ္တဿ သဏ္ဌာနံ။ ပုန ပစ္စာဂမနေပိ ဧသေဝ နယော။ ပုနပ္ပုနံ ပဋိပါဋိယာ ဂစ္ဆမာနဿ မက္ကဋဿ ဥက္ကုဋ္ဌုက္ကုဋ္ဌိဋ္ဌာနေ ဥဋ္ဌာနံ ဝိယ ပုနပ္ပုနံ မနသိကရောတော ကေသုစိ ကေသုစိ ဥပဋ္ဌိတေသု အနုပဋ္ဌဟန္တေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဥပဋ္ဌိတေသု ပရိကမ္မကရဏံ။ အနုက္ကမေန ဧကသ္မိံ တာလေ နိပတိတွာ တဿ ဝေမဇ္ဈေ မကုဠတာလပဏ္ဏသူစိံ ဒဠှံ ဂဟေတွာ ဝိဇ္ဈိယမာနဿာပိ အနုဋ္ဌာနံ ဝိယ အဝသာနေ ဒွီသု ဥပဋ္ဌိတေသု ယော သုဋ္ဌုတရံ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တမေဝ ပုနပ္ပုနံ မနသိကရိတွာ အပ္ပနာယ ဥပ္ပါဒနံ။

အပရာပိ ဥပမာ—ယထာ နာမ ပိဏ္ဍပါတိကော ဘိက္ခု ဒွတ္တိံသကုလံ ဂါမံ ဥပနိဿာယ ဝသန္တော ပဌမဂေဟေ ဧဝ ဒွေ ဘိက္ခာ လဘိတွာ ပရတော ဧကံ ဝိဿဇ္ဇေယျ၊ ပုနဒိဝသေ တိဿော လဘိတွာ ပရတော ဒွေ ဝိဿဇ္ဇေယျ၊ တတိယဒိဝသေ အာဒိမှိယေဝ ပတ္တပူရံ လဘိတွာ အာသနသာလံ ဂန္တွာ ပရိဘုဉ္ဇေယျ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဒွတ္တိံသကုလဂါမော ဝိယ ဟိ ဒွတ္တိံသာကာရော။ ပိဏ္ဍပါတိကော ဝိယ ယောဂါဝစရော။ တဿ တံ ဂါမံ ဥပနိဿာယ ဝါသော ဝိယ ယောဂိနော ဒွတ္တိံသာကာရေ ပရိကမ္မကရဏံ။ ပဌမဂေဟေ ဒွေ ဘိက္ခာ လဘိတွာ ပရတော ဧကိဿာ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝိယ ဒုတိယဒိဝသေ တိဿော လဘိတွာ ပရတော ဒွိန္နံ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝိယ စ မနသိကရောတော မနသိကရောတော အနုပဋ္ဌဟန္တေ အနုပဋ္ဌဟန္တေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဥပဋ္ဌိတေသု

upaṭṭhitesu yāva koṭṭhāsadvaye parikammakaraṇaṁ. Tatiyadivase ādimhiyeva pattapūraṁ labhitvā āsanasālāyaṁ nisīditvā paribhogo viya dvīsu yo suṭṭhutaraṁ upaṭṭhahati, tameva punappunaṁ manasikaritvā appanāya uppādanaṁ.

Appanātoti appanākoṭṭhāsato, kesādīsu ekekasmiṁ koṭṭhāse appanā hotīti veditabboti ayamettha adhippāyo.

Tayo ca suttantāti adhicittaṁ sītibhāvo bojjhaṅgakosallanti ime tayo suttantā vīriyasamādhiyojanatthaṁ veditabbāti ayamettha adhippāyo. Tattha—

“Adhicittamanuyuttena bhikkhave bhikkhunā tīṇi nimittāni kālena kālaṁ anasikātabbāni. Kālena kālaṁ samādhinimittaṁ manasikātabbaṁ, kālena kālaṁ paggahanimittaṁ manasikātabbaṁ, kālena kālaṁ upekkhānimittaṁ manasikātabbaṁ. Sace bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu ekantaṁ samādhinimittaṁyeva manasikareyya, ṭhānaṁ taṁ cittaṁ kosajjāya saṁvatteyya. Sace bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu ekantaṁ paggahanimittaṁyeva manasikareyya, ṭhānaṁ taṁ cittaṁ uddhaccāya saṁvatteyya. Sace bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu ekantaṁ upekkhānimittaṁyeva manasikareyya, ṭhānaṁ taṁ cittaṁ na sammāsamādhiyeyya āsavānaṁ khayāya. Yato ca kho bhikkhave adhicittamanuyutto bhikkhu kālena kālaṁ samādhinimittaṁ, paggahanimittaṁ, upekkhānimittaṁ manasikaroti, taṁ hoti cittaṁ mudu ca kammaniyañca pabhassarañca, na ca pabhaṅgu, sammā samādhiyati āsavānaṁ khayāya.

Seyyathāpi bhikkhave suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā ukkaṁ bandhati[1], ukkaṁ bandhitvā ukkāmukhaṁ ālimpeti[2], ukkāmukhaṁ ālimpetvā saṇḍāsena jātarūpaṁ gahetvā ukkāmukhe pakkhipeyya, ukkāmukhe pakkhipitvā kālena kālaṁ abhidhamati, kālena kālaṁ udakena paripphoseti, kālena kālaṁ

1. Bandheyya (Aṁ 1. 258 piṭṭhe)
2. Ālimpeyya (Aṁ 1. 258 piṭṭhe)

ဥပဋ္ဌိတေသု ယာဝ ကောဋ္ဌာသဒ္ဝယေ ပရိကမ္မကရဏံ။ တတိယဒိဝသေ အာဒိမှိယေဝ ပတ္တပူရံ လဘိတွာ အာသနသာလာယံ နိသီဒိတွာ ပရိဘောဂေါ ဝိယ ဒွီသု ယော သုဋ္ဌုတရံ ဥပဋ္ဌဟတိ၊ တမေဝ ပုနပ္ပုနံ မနသိကရိတွာ အပ္ပနာယ ဥပ္ပါဒနံ။

အပ္ပနာတောတိ အပ္ပနာကောဋ္ဌာသတော၊ ကေသာဒီသု ဧကေကသ္မိံ ကောဋ္ဌာသေ အပ္ပနာ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။

တယော စ သုတ္တန္တာတိ အဓိစိတ္တံ သီတိဘာဝေါ ဗောဇ္ဈင်္ဂကောသလ္လန္တိ ဣမေ တယော သုတ္တန္တာ ဝီရိယသမာဓိယောဇနတ္ထံ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။ တတ္ထ—

“အဓိစိတ္တမနုယုတ္တေန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနာ တီဏိ နိမိတ္တာနိ ကာလေန ကာလံ မနသိကာတဗ္ဗာနိ။ ကာလေန ကာလံ သမာဓိနိမိတ္တံ မနသိကာတဗ္ဗံ၊ ကာလေန ကာလံ ပဂ္ဂဟနိမိတ္တံ မနသိကာတဗ္ဗံ၊ ကာလေန ကာလံ ဥပေက္ခာနိမိတ္တံ မနသိကာတဗ္ဗံ။ သစေ ဘိက္ခဝေ အဓိစိတ္တမနုယုတ္တော ဘိက္ခု ဧကန္တံ သမာဓိနိမိတ္တံယေဝ မနသိကရေယျ၊ ဌာနံ တံ စိတ္တံ ကောသဇ္ဇာယ သံဝတ္တေယျ။ သစေ ဘိက္ခဝေ အဓိစိတ္တမနုယုတ္တော ဘိက္ခု ဧကန္တံ ပဂ္ဂဟနိမိတ္တံယေဝ မနသိကရေယျ၊ ဌာနံ တံ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စာယ သံဝတ္တေယျ။ သစေ ဘိက္ခဝေ အဓိစိတ္တမနုယုတ္တော ဘိက္ခု ဧကန္တံ ဥပေက္ခာနိမိတ္တံယေဝ မနသိကရေယျ၊ ဌာနံ တံ စိတ္တံ န သမ္မာသမာဓိယေယျ အာသဝါနံ ခယာယ။ ယတော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဓိစိတ္တမနုယုတ္တော ဘိက္ခု ကာလေန ကာလံ သမာဓိနိမိတ္တံ၊ ပဂ္ဂဟနိမိတ္တံ၊ ဥပေက္ခာနိမိတ္တံ မနသိကရောတိ၊ တံ ဟောတိ စိတ္တံ မုဒု စ ကမ္မနိယဉ္စ ပဘဿရဉ္စ၊ န စ ပဘင်္ဂု၊ သမ္မာ သမာဓိယတိ အာသဝါနံ ခယာယ။

သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ သုဝဏ္ဏကာရော ဝါ သုဝဏ္ဏကာရန္တေဝါသီ ဝါ ဥက္ကံ ဗန္ဓတိ[၁]၊ ဥက္ကံ ဗန္ဓိတွာ ဥက္ကာမုခံ အာလိမ္ပေတိ[၂]၊ ဥက္ကာမုခံ အာလိမ္ပေတွာ သဏ္ဍာသေန ဇာတရူပံ ဂဟေတွာ ဥက္ကာမုခေ ပက္ခိပေယျ၊ ဥက္ကာမုခေ ပက္ခိပိတွာ ကာလေန ကာလံ အဘိဓမတိ၊ ကာလေန ကာလံ ဥဒကေန ပရိပ္ဖောသေတိ၊ ကာလေန ကာလံ

၁-ဗန္ဓေယျ (အံ ၁-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ)
၂-အာလိမ္ပေယျ (အံ ၁-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ)

ajjhupekkhati. Sace bhikkhave suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā taṁ jātarūpaṁ ekantaṁ abhidhameyya, ṭhānaṁ taṁ jātarūpaṁ ḍaheyya[1]. Sace bhikkhave suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā taṁ jātarūpaṁ ekantaṁ udakena paripphoseyya, ṭhānaṁ taṁ jātarūpaṁ nibbāyeyya[2]. Sace bhikkhave suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā taṁ jātarūpaṁ ekantaṁ ajjhupekkheyya, ṭhānaṁ taṁ jātarūpaṁ na sammā paripākaṁ gaccheyya.

Yato ca kho bhikkhave suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā taṁ jātarūpaṁ kālena kālaṁ abhidhamati, kālena kālaṁ udakena paripphoseti, kālena kālaṁ ajjhupekkhati, taṁ hoti jātarūpaṁ mudu ca kammaniyañca pabhassarañca, na ca pabhaṅgu, sammā upeti kammāya. Yassā yassā ca piḷandhanavikatiyā ākaṅkhati yadi paṭṭikāya yadi kuṇḍalāya yadi gīveyyakāya[3] yadi suvaṇṇamālāya, tañcassa atthaṁ anubhoti.

Evameva kho bhikkhave adhicittamanuyuttena -pa- sammā samādhiyati āsavānaṁ khayāya. Yassa yassa ca abhiññā sacchikaraṇīyassa dhammassa cittaṁ abhininnāmeti abhiññā sacchikiriyāya, tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane"ti[4] idaṁ suttaṁ adhicittanti veditabbaṁ.

"Chahi bhikkhave dhammehi samannāgato bhikkhu bhabbo anuttaraṁ sītibhāvaṁ sacchikātuṁ, katamehi chahi. Idha bhikkhave bhikkhu yasmiṁ samaye cittaṁ niggahetabbaṁ, tasmiṁ samaye cittaṁ niggaṇhāti. Yasmiṁ samaye cittaṁ paggahetabbaṁ, tasmiṁ samaye cittaṁ paggaṇhāti. Yasmiṁ samaye cittaṁ sampahaṁsitabbaṁ, tasmiṁ samaye cittaṁ sampahaṁseti. Yasmiṁ samaye cittaṁ ajjhupekkhitabbaṁ, tasmiṁ samaye cittaṁ ajjhupekkhati. Paṇītādhimuttiko ca hoti nibbānābhirato ca. Imehi kho bhikkhave chahi dhammehi samannāgato bhikkhu bhabbo anuttaraṁ sītibhāvaṁ sacchikātun"ti[5] idaṁ suttaṁ sītibhāvoti veditabbaṁ.

---

1. Ḍayheyya (Ka) 2. Nibbāpeyya (Ka) 3. Gīveyyakena (Aṁ 1. 259 piṭṭhe)
4. Aṁ 1. 258 piṭṭhe. 5. Aṁ 2. 379 piṭṭhe.

အဇ္ဈုပေက္ခတိ။ သစေ ဘိက္ခဝေ သုဝဏ္ဏကာရော ဝါ သုဝဏ္ဏကာရန္တေဝါသီ ဝါ တံ ဇာတရူပံ ဧကန္တံ အဘိဓမေယျ၊ ဌာနံ တံ ဇာတရူပံ ဍဟေယျ[၁]။ သစေ ဘိက္ခဝေ သုဝဏ္ဏကာရော ဝါ သုဝဏ္ဏကာရန္တေဝါသီ ဝါ တံ ဇာတရူပံ ဧကန္တံ ဥဒကေန ပရိပ္ဖောသေယျ၊ ဌာနံ တံ ဇာတရူပံ နိဗ္ဗာယေယျ[၂]။ သစေ ဘိက္ခဝေ သုဝဏ္ဏကာရော ဝါ သုဝဏ္ဏကာရန္တေဝါသီ ဝါ တံ ဇာတရူပံ ဧကန္တံ အဇ္ဈုပေက္ခေယျ၊ ဌာနံ တံ ဇာတရူပံ န သမ္မာ ပရိပါကံ ဂစ္ဆေယျ။

ယတော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ သုဝဏ္ဏကာရော ဝါ သုဝဏ္ဏကာရန္တေဝါသီ ဝါ တံ ဇာတရူပံ ကာလေန ကာလံ အဘိဓမတိ၊ ကာလေန ကာလံ ဥဒကေန ပရိပ္ဖောသေတိ၊ ကာလေန ကာလံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ၊ တံ ဟောတိ ဇာတရူပံ မုဒု စ ကမ္မနိယဉ္စ ပဘဿရဉ္စ၊ န စ ပဘင်္ဂု၊ သမ္မာ ဥပေတိ ကမ္မာယ။ ယဿာ ယဿာ စ ပိဠန္ဓနဝိကတိယာ အာကင်္ခတိ ယဒိ ပဋ္ဋိကာယ ယဒိ ကုဏ္ဍလာယ ယဒိ ဂီဝေယျကာယ[၃] ယဒိ သုဝဏ္ဏမာလာယ၊ တဉ္စဿ အတ္ထံ အနုဘောတိ။

ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဓိစိတ္တမနုယုတ္တေန။ပ။ သမ္မာ သမာဓိယတိ အာသဝါနံ ခယာယ။ ယဿ ယဿ စ အဘိညာ သစ္ဆိကရဏီယဿ ဓမ္မဿ စိတ္တံ အဘိနိန္နာမေတိ အဘိညာ သစ္ဆိကိရိယာယ၊ တတြ တတြေဝ သက္ခိဘဗ္ဗတံ ပါပုဏာတိ သတိ သတိအာယတနေ"တိ[၄] ဣဒံ သုတ္တံ အဓိစိတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

"ဆဟိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု ဘဗ္ဗော အနုတ္တရံ သီတိဘာဝံ သစ္ဆိကာတုံ၊ ကတမေဟိ ဆဟိ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ယသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ၊ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ နိဂ္ဂဏှာတိ။ ယသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ ပဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ၊ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ။ ယသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ သမ္ပဟံသိတဗ္ဗံ၊ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ သမ္ပဟံသေတိ။ ယသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗံ၊ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ။ ပဏီတာဓိမုတ္တိကော စ ဟောတိ နိဗ္ဗာနာဘိရတော စ။ ဣမေဟိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဆဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု ဘဗ္ဗော အနုတ္တရံ သီတိဘာဝံ သစ္ဆိကာတု"န္တိ[၅] ဣဒံ သုတ္တံ သီတိဘာဝေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ဍယှေယျ (က) ၂-နိဗ္ဗာပေယျ (က) ၃-ဂီဝေယျကေန (အံ ၁-၂၅၉-ပိဋ္ဌေ)
၄-အံ ၁-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အံ ၂-၃၇၉-ပိဋ္ဌေ။

Bojjhaṅgakosallaṁ pana “evameva kho bhikkhave yasmiṁ samaye līnaṁ cittaṁ hoti, akālo tasmiṁ samaye passaddhisambojjhaṅgassa bhāvanāyā”ti[1] Saṁyuttamahāvagge Bojjhaṅgasaṁyutte āgatameva.

Iti idaṁ sattavidhaṁ uggahakosallaṁ suggahitaṁ katvā imañca dasavidhaṁ manasikārakosallaṁ suṭṭhu vavatthapetvā tena yoginā ubhayakosallavasena kammaṭṭhānaṁ sādhukaṁ uggahetabbaṁ. Sace panassa ācariyena saddhiṁ ekavihāreyeva phāsu hoti, evaṁ vitthārena akathāpetvā kammaṭṭhānamanuyuñjantena visesaṁ labhitvā uparūpari kathāpetabbaṁ. Aññattha vasitukāmena yathāvuttena vidhinā vitthārato kathāpetvā punappunaṁ parivattetvā sabbaṁ gaṇṭhiṭṭhānaṁ chinditvā kammaṭṭhānabhāvanāya ananurūpaṁ senāsanaṁ pahāya mahāvāsatādi-aṭṭhārasadosavajjite anurūpe vihāre viharantena khuddakapalibodhupacchedaṁ katvā yo tāva rāgacarito hoti, tena yasmā rāgo pahātabbo, tasmā paṭikūlamanasikāre parikammaṁ kātabbaṁ.

Karontena pana kesesu tāva nimittaṁ gahetabbaṁ. Kathaṁ? Ekaṁ vā dve vā kese luñcitvā hatthatale ṭhapetvā vaṇṇo tāva vavatthapetabbo. Chinnaṭṭhānepi kese oloketuṁ vaṭṭati. Udakapatte vā yāgupatte vā oloketumpi vaṭṭatiyeva. Kāḷakakāle disvā kāḷakāti manasikātabbā, setakāle setāti. Missakakāle pana ussadavasena manasikātabbā honti. Yathā ca kesesu, evaṁ sakalepi tacapañcake disvāva nimittaṁ gahetabbaṁ. Evaṁ nimittaṁ gahetvā sabbakoṭṭhāsesu vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchedavasena vavatthapetvā vaṇṇasaṇṭhānagandha-āsayokāsavasena pañcadhā paṭikūlato vavatthapetabbā.

Tatrāyaṁ sabbakoṭṭhāsesu anupubbakathā—**kesā** tāva pakativaṇṇena kāḷakā addāriṭṭhakavaṇṇā, saṇṭhānato dīghavaṭṭalikā tulādaṇḍasaṇṭhānā, disato uparimadisāya jātā, okāsato ubhosu passesu kaṇṇacūḷikāhi, purato nalāṭantena, pacchato

1. Saṁ 3. 99 piṭṭhe.

ဗောဇ္ဈင်္ဂကောသလ္လံ ပန "ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ယသ္မိံ သမယေ လီနံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ အကာလော တသ္မိံ သမယေ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယာ"တိ[၁] သံယုတ္တမဟာဝဂ္ဂေ ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တေ အာဂတမေဝ။

ဣတိ ဣဒံ သတ္တဝိဓံ ဥဂ္ဂဟကောသလ္လံ သုဂ္ဂဟိတံ ကတွာ ဣမဉ္စ ဒသဝိဓံ မနသိကာရကောသလ္လံ သုဋ္ဌု ဝဝတ္ထပေတွာ တေန ယောဂိနာ ဥဘယကောသလ္လဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ သာဓုကံ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ။ သစေ ပနဿ အာစရိယေန သဒ္ဓိံ ဧကဝိဟာရေယေဝ ဖာသု ဟောတိ၊ ဧဝံ ဝိတ္ထာရေန အကထာပေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနမနုယုဉ္ဇန္တေန ဝိသေသံ လဘိတွာ ဥပရူပရိ ကထာပေတဗ္ဗံ။ အညတ္ထ ဝသိတုကာမေန ယထာဝုတ္တေန ဝိဓိနာ ဝိတ္ထာရတော ကထာပေတွာ ပုနပ္ပုနံ ပရိဝတ္တေတွာ သဗ္ဗံ ဂဏ္ဌိဋ္ဌာနံ ဆိန္ဒိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာယ အနနုရူပံ သေနာသနံ ပဟာယ မဟာဝါသတာဒိအဋ္ဌာရသဒေါသဝဇ္ဇိတေ အနုရူပေ ဝိဟာရေ ဝိဟရန္တေန ခုဒ္ဒကပလိဗောဓုပစ္ဆေဒံ ကတွာ ယော တာဝ ရာဂစရိတော ဟောတိ၊ တေန ယသ္မာ ရာဂေါ ပဟာတဗ္ဗော၊ တသ္မာ ပဋိကူလမနသိကာရေ ပရိကမ္မံ ကာတဗ္ဗံ။

ကရောန္တေန ပန ကေသေသု တာဝ နိမိတ္တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ကထံ? ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ ကေသေ လုဉ္စိတွာ ဟတ္ထတလေ ဌပေတွာ ဝဏ္ဏော တာဝ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗော။ ဆိန္နဋ္ဌာနေပိ ကေသေ ဩလောကေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဥဒကပတ္တေ ဝါ ယာဂုပတ္တေ ဝါ ဩလောကေတုမ္ပိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ကာဠကကာလေ ဒိသွာ ကာဠကာတိ မနသိကာတဗ္ဗာ၊ သေတကာလေ သေတာတိ။ မိဿကကာလေ ပန ဥဿဒဝသေန မနသိကာတဗ္ဗာ ဟောန္တိ။ ယထာ စ ကေသေသု၊ ဧဝံ သကလေပိ တစပဉ္စကေ ဒိသွာဝ နိမိတ္တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ နိမိတ္တံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗကောဋ္ဌာသေသု ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဒိသောကာသပရိစ္ဆေဒဝသေန ဝဝတ္ထပေတွာ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဂန္ဓအာသယောကာသဝသေန ပဉ္စဓာ ပဋိကူလတော ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗာ။

တတြာယံ သဗ္ဗကောဋ္ဌာသေသု အနုပုဗ္ဗကထာ—**ကေသာ** တာဝ ပကတိဝဏ္ဏေန ကာဠကာ အဒ္ဒါရိဋ္ဌကဝဏ္ဏာ၊ သဏ္ဌာနတော ဒီဃဝဋ္ဋလိကာ တုလာဒဏ္ဍသဏ္ဌာနာ၊ ဒိသတော ဥပရိမဒိသာယ ဇာတာ၊ ဩကာသတော ဥဘောသု ပဿေသု ကဏ္ဏစူဠိကာဟိ, ပုရတော နလာဋန္တေန, ပစ္ဆတော

၁-သံ ၃-၉၉-ပိဋ္ဌေ။

galavāṭakena paricchinnā, sīsakaṭāhaveṭhanaṁ allacammaṁ kesānaṁ okāso. Paricchedato kesā sīsaveṭhanacamme vīhaggamattaṁ pavisitvā patiṭṭhitena heṭṭhā attano mūlatalena, upari ākāsena, tiriyaṁ aññamaññena paricchinnā. Dve kesā ekato natthīti ayaṁ sabhāgaparicchedo.

Kesā na lomā, lomā na kesāti evaṁ avasesehi ekattiṁsakoṭṭhāsehi amissīkatā, kesā nāma pāṭiyekko koṭṭhāsoti ayaṁ visabhāgaparicchedo. Idaṁ kesānaṁ vaṇṇādito vavatthāpanaṁ.

Idaṁ pana nesaṁ vaṇṇādivasena pañcadhā paṭikūlato vavatthāpanaṁ kesā ca nāmete vaṇṇatopi paṭikūlā, saṇṭhānatopi, gandhatopi, āsayatopi, okāsatopi paṭikūlā. Manuññepi hi yāgupatte vā bhattapatte vā kesavaṇṇaṁ kiñci disvā “kesamissakamidaṁ, haratha nan”ti jigucchanti. Evaṁ kesā **vaṇṇato** paṭikūlā. Rattiṁ bhuñjantāpi kesasaṇṭhānaṁ akkavākaṁ vā makacivākaṁ vā chupitvāpi tatheva jigucchanti. Evaṁ **saṇṭhānato** paṭikūlā.

Telamakkhanapupphadhūmādisaṅkhāravirahitānañca kesānaṁ gandho paramajegucccho hoti, tato jegucchataro aggimhi pakkhittānaṁ. Kesā hi vaṇṇasaṇṭhānato appaṭikūlāpi siyuṁ, gandhena pana paṭikūlā eva. Yathā hi daharassa kumārassa vaccaṁ vaṇṇato haliddivaṇṇaṁ, saṇṭhānatopi haliddipiṇḍasaṇṭhānaṁ, saṅkāraṭṭhāne chaḍḍitañca uddhumātakakāḷasunakhasarīraṁ vaṇṇato tālapakkavaṇṇaṁ, saṇṭhānato vaṭṭetvā vissaṭṭhamudiṅgasaṇṭhānaṁ, dāṭhāpissa sumanamakuḷasadisāti ubhayampi vaṇṇasaṇṭhānato siyā appaṭikūlaṁ, gandhena pana paṭikūlameva. Evaṁ kesāpi siyuṁ vaṇṇasaṇṭhānato appaṭikūlā, gandhena pana paṭikūlā evāti.

Yathā pana asuciṭṭhāne gāmanissandena jātāni sūpeyyapaṇṇāni nāgarikamanussānaṁ jegucchāni honti aparibhogāni, evaṁ kesāpi pubbalohitamuttakarīsapittasemhādinissendena jātattā atijegucchāti idaṁ nesaṁ **āsayato** pāṭikulyaṁ. Ime ca kesā nāma gūtharāsimhi

ဂလဝါဋကေန ပရိစ္ဆိန္နာ၊ သီသကဋာဟဝေဌနံ အလ္လစမ္မံ ကေသာနံ ဩကာသော။ ပရိစ္ဆေဒတော ကေသာ သီသဝေဌနစမ္မေ ဝီဟဂ္ဂမတ္တံ ပဝိသိတွာ ပတိဋ္ဌိတေန ဟေဋ္ဌာ အတ္တနော မူလတလေန, ဥပရိ အာကာသေန, တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာ။ ဒွေ ကေသာ ဧကတော နတ္ထီတိ အယံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ။

ကေသာ န လောမာ၊ လောမာ န ကေသာတိ ဧဝံ အဝသေသေဟိ ဧကတ္တိံသကောဋ္ဌာသေဟိ အမိဿီကတာ၊ ကေသာ နာမ ပါဋိယေက္ကော ကောဋ္ဌာသောတိ အယံ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ။ ဣဒံ ကေသာနံ ဝဏ္ဏာဒိတော ဝဝတ္ထာပနံ။

ဣဒံ ပန နေသံ ဝဏ္ဏာဒိဝသေန ပဉ္စဓာ ပဋိကူလတော ဝဝတ္ထာပနံ—ကေသာ စ နာမေတေ ဝဏ္ဏတောပိ ပဋိကူလာ၊ သဏ္ဌာနတောပိ၊ ဂန္ဓတောပိ၊ အာသယတောပိ၊ ဩကာသတောပိ ပဋိကူလာ။ မနုညေပိ ဟိ ယာဂုပတ္တေ ဝါ ဘတ္တပတ္တေ ဝါ ကေသဝဏ္ဏံ ကိဉ္စိ ဒိသွာ “ကေသမိဿကမိဒံ၊ ဟရထ နန္”တိ ဇိဂုစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ ကေသာ **ဝဏ္ဏတော** ပဋိကူလာ။ ရတ္တိံ ဘုဉ္ဇန္တာပိ ကေသသဏ္ဌာနံ အက္ကဝါကံ ဝါ မကစိဝါကံ ဝါ ဆုပိတွာပိ တထေဝ ဇိဂုစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ **သဏ္ဌာနတော** ပဋိကူလာ။

တေလမက္ခနပုပ္ဖဓူမာဒိသင်္ခါရဝိရဟိတာနဉ္စ ကေသာနံ ဂန္ဓော ပရမဇေဂုစ္ဆော ဟောတိ၊ တတော ဇေဂုစ္ဆတရော အဂ္ဂိမှိ ပက္ခိတ္တာနံ။ ကေသာ ဟိ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနတော အပ္ပဋိကူလာပိ သိယုံ၊ ဂန္ဓေန ပန ပဋိကူလာ ဧဝ။ ယထာ ဟိ ဒဟရဿ ကုမာရဿ ဝစ္စံ ဝဏ္ဏတော ဟလိဒ္ဒိဝဏ္ဏံ၊ သဏ္ဌာနတောပိ ဟလိဒ္ဒိပိဏ္ဍသဏ္ဌာနံ၊ သင်္ကာရဋ္ဌာနေ ဆဍ္ဍိတဉ္စ ဥဒ္ဓုမာတကကာဠသုနခသရီရံ ဝဏ္ဏတော တာလပက္ကဝဏ္ဏံ၊ သဏ္ဌာနတော ဝဋ္ဋေတွာ ဝိဿဋ္ဌမုဒိင်္ဂသဏ္ဌာနံ၊ ဒါဌာပိဿ သုမနမကုဠသဒိသာတိ ဥဘယမ္ပိ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနတော သိယာ အပ္ပဋိကူလံ၊ ဂန္ဓေန ပန ပဋိကူလမေဝ။ ဧဝံ ကေသာပိ သိယုံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနတော အပ္ပဋိကူလာ၊ ဂန္ဓေန ပန ပဋိကူလာ ဧဝါတိ။

ယထာ ပန အသုစိဋ္ဌာနေ ဂါမနိဿန္ဒေန ဇာတာနိ သူပေယျပဏ္ဏာနိ နာဂရိကမနုဿာနံ ဇေဂုစ္ဆာနိ ဟောန္တိ အပရိဘောဂါနိ၊ ဧဝံ ကေသာပိ ပုဗ္ဗလောဟိတမုတ္တကရီသပိတ္တသေမှာဒိနိဿန္ဒေန ဇာတတ္တာ အတိဇေဂုစ္ဆာတိ ဣဒံ နေသံ **အာသယတော** ပါဋိကုလျံ။ ဣမေ စ ကေသာ နာမ ဂူထရာသိမှိ

uṭṭhitakaṇṇikaṁ viya ekattiṁsakoṭṭhāsarāsimhi jātā. Te susānasaṅkāraṭṭhānādīsu jātasākaṁ viya parikhādīsu[1] jātakamalakuvalayādipupphaṁ viya ca asuciṭṭhāne jātattā paramajegucchāti idaṁ nesaṁ **okāsato** pāṭikulyaṁ.

Yathā ca kesānaṁ, evaṁ sabbakoṭṭhāsānaṁ vaṇṇasaṇṭhānagandhāsayokāsavasena pañcadhā paṭikūlatā vavatthapetabbā. Vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchedavasena pana sabbepi visuṁ visuṁ vavatthapetabbā.

Tattha **lomā** tāva pakativaṇṇato na kesā viya asambhinnakāḷakā, kāḷapiṅgalā pana honti. Saṇṭhānato onataggatālamūlasaṇṭhānā. Disato dvīsu disāsu jātā. Okāsato ṭhapetvā kesānaṁ patiṭṭhitokāsañca hatthapādatalāni ca yebhuyyena avasesasarīraveṭhanacamme jātā. Paricchedato sarīraveṭhanacamme likkhāmattaṁ pavisitvā patiṭṭhitena, heṭṭhā attano mūlatalena, upari ākāsena, tiriyaṁ aññamaññena paricchinnā. Dve lomā ekato natthi. Ayaṁ nesaṁ sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisoyeva.

Nakhāti vīsatiyā nakhapattānaṁ nāmaṁ. Te sabbepi vaṇṇato setā. Saṇṭhānato macchasakalikasaṇṭhānā. Disato pādanakhā heṭṭhimadisāya jātā, hatthanakhā uparimadisāyāti dvīsu disāsu jātā. Okāsato aṅgulīnaṁ aggapiṭṭhesu patiṭṭhitā. Paricchedato dvīsu disāsu aṅgulikoṭimaṁsehi, anto aṅgulipiṭṭhimaṁsena, bahi ceva agge ca ākāsena, tiriyaṁ aññamaññena paricchinnā. Dve nakhā ekato natthi. Ayaṁ nesaṁ sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisoyeva.

Dantāti paripuṇṇadantassa dvattiṁsa dantaṭṭhikāni. Tepi vaṇṇato setā. Saṇṭhānato anekasaṇṭhānā. Tesañhi heṭṭhimāya tāva dantapāḷiyā majjhe cattāro dantā mattikapiṇḍe paṭipāṭiyā ṭhapita-alābubījasaṇṭhānā. Tesaṁ ubhosu passesu ekeko ekamūlako ekakoṭiko mallikamakuḷasaṇṭhāno. Tato ekeko dvimūlako dvikoṭiko yānaka-upatthambhanikasaṇṭhāno, tato dve dve timūlā tikoṭikā. Tato dve dve catumūlā catukoṭikāti. Uparimapāḷiyāpi eseva

1. Parikkhādīsu (Syā, Ka)

ဥဋ္ဌိတကဏ္ဏိကံ ဝိယ ဧကတ္တိံသကောဋ္ဌာသရာသိမှိ ဇာတာ။ တေ သုသာနသင်္ကာရဋ္ဌာနာဒီသု ဇာတသာကံ ဝိယ ပရိခါဒီသု[1] ဇာတကမလကုဝလယာဒိပုပ္ဖံ ဝိယ စ အသုစိဋ္ဌာနေ ဇာတတ္တာ ပရမဇေဂုစ္ဆာတိ ဣဒံ နေသံ **ဩကာသတော** ပါဋိကုလျံ။

ယထာ စ ကေသာနံ၊ ဧဝံ သဗ္ဗကောဋ္ဌာသာနံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဂန္ဓာသယောကာသဝသေန ပဉ္စဓာ ပဋိကူလတာ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗာ။ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဒိသောကာသပရိစ္ဆေဒဝသေန ပန သဗ္ဗေပိ ဝိသုံ ဝိသုံ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗာ။

တတ္ထ **လောမာ** တာဝ ပကတိဝဏ္ဏတော န ကေသာ ဝိယ အသမ္ဘိန္နကာဠကာ၊ ကာဠပိင်္ဂလာ ပန ဟောန္တိ။ သဏ္ဌာနတော ဩနတဂ္ဂတာလမူလသဏ္ဌာနာ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာ။ ဩကာသတော ဌပေတွာ ကေသာနံ ပတိဋ္ဌိတောကာသဉ္စ ဟတ္ထပါဒတလာနိ စ ယေဘုယျေန အဝသေသသရီရဝေဌနစမ္မေ ဇာတာ။ ပရိစ္ဆေဒတော သရီရဝေဌနစမ္မေ လိက္ခာမတ္တံ ပဝိသိတွာ ပတိဋ္ဌိတေန, ဟေဋ္ဌာ အတ္တနော မူလတလေန, ဥပရိ အာကာသေန, တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာ။ ဒွေ လောမာ ဧကတော နတ္ထိ။ အယံ နေသံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောယေဝ။

နခါတိ ဝီသတိယာ နခပတ္တာနံ နာမံ။ တေ သဗ္ဗေပိ ဝဏ္ဏတော သေတာ။ သဏ္ဌာနတော မစ္ဆသကလိကသဏ္ဌာနာ။ ဒိသတော ပါဒနခါ ဟေဋ္ဌိမဒိသာယ ဇာတာ၊ ဟတ္ထနခါ ဥပရိမဒိသာယာတိ ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာ။ ဩကာသတော အင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂပိဋ္ဌေသု ပတိဋ္ဌိတာ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဒွီသု ဒိသာသု အင်္ဂုလိကောဋိမံသေဟိ, အန္တော အင်္ဂုလိပိဋ္ဌိမံသေန, ဗဟိ စေဝ အဂ္ဂေ စ အာကာသေန, တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာ။ ဒွေ နခါ ဧကတော နတ္ထိ။ အယံ နေသံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောယေဝ။

ဒန္တာတိ ပရိပုဏ္ဏဒန္တဿ ဒွတ္တိံသ ဒန္တဋ္ဌိကာနိ။ တေပိ ဝဏ္ဏတော သေတာ။ သဏ္ဌာနတော အနေကသဏ္ဌာနာ။ တေသဉှိ ဟေဋ္ဌိမာယ တာဝ ဒန္တပါဠိယာ မဇ္ဈေ စတ္တာရော ဒန္တာ မတ္တိကပိဏ္ဍေ ပဋိပါဋိယာ ဌပိတအလာဗုဗီဇသဏ္ဌာနာ။ တေသံ ဥဘောသု ပဿေသု ဧကေကော ဧကမူလကော ဧကကောဋိကော မလ္လိကမကုဠသဏ္ဌာနော။ တတော ဧကေကော ဒွိမူလကော ဒွိကောဋိကော ယာနကဥပတ္ထမ္ဘနိကသဏ္ဌာနော၊ တတော ဒွေ ဒွေ တိမူလာ တိကောဋိကာ။ တတော ဒွေ ဒွေ စတုမူလာ စတုကောဋိကာတိ။ ဥပရိမပါဠိယာပိ ဧသေဝ

၁-ပရိက္ခာဒီသု (သျာ၊ က)

nayo. Disato uparimadisāya jātā. Okāsato dvīsu hanukaṭṭhikesu patiṭṭhitā. Paricchedato heṭṭhā hanukaṭṭhike patiṭṭhitena attano mūlatalena, upari ākāsena, tiriyaṁ aññamaññena paricchinnā. Dve dantā ekato natthi. Ayaṁ nesaṁ sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisoyeva.

Tacoti sakalasarīraṁ veṭhetvā ṭhitacammaṁ. Tassa upari kāḷasāmapītādivaṇṇā chavi nāma, yā[1] sakalasarīratopi saṅkaḍḍhiyamānā badaraṭṭhimattā hoti. Taco pana vaṇṇato setoyeva. So cassa setabhāvo aggijālābhighātapaharaṇapahārādīhi viddhaṁsitāya chaviyā pākaṭo hoti. Saṇṭhānato sarīrasaṇṭhānova hoti. Ayamettha saṅkhepo.

Vitthārato pana pādaṅgulittaco kosakārakakosasaṇṭhāno, piṭṭhipādattaco puṭabandha-upāhanasaṇṭhāno, jaṅghattaco bhattapuṭakatālapaṇṇasaṇṭhāno, ūruttaco taṇḍulabharitadīghatthavikasaṇṭhāno, ānisadattaco udakapūritapaṭaparissāvanasaṇṭhāno, piṭṭhittaco phalakonaddhacammasaṇṭhāno, kucchittaco vīṇādoṇikonaddhacammasaṇṭhāno, urattaco yebhuyyena caturassasaṇṭhāno, ubhayabāhuttaco tūṇīronaddhacammasaṇṭhāno, piṭṭhihatthattaco khurakosakasaṇṭhāno phalakatthavikasaṇṭhāno vā, hatthaṅgulittaco kuñcikākosakasaṇṭhāno, gīvattaco galakañcukasaṇṭhāno, mukhattaco chiddāvachiddo kīṭakulāvakasaṇṭhāno, sīsattaco pattatthavikasaṇṭhānoti.

Tacapariggaṇhakena ca yogāvacarena uttaroṭṭhato paṭṭhāya uparimukhaṁ ñāṇaṁ pesetvā paṭhamaṁ tāva mukhaṁ pariyonandhitvā ṭhitacammaṁ vavatthapetabbaṁ. Tato nalāṭaṭṭhicammaṁ. Tato thavikāya pakkhittapattassa ca thavikāya ca antarena hatthamiva sīsaṭṭhikassa ca sīsacammassa ca antarena ñāṇaṁ pesetvā aṭṭhikena saddhiṁ cammassa ekābaddhabhāvaṁ viyojentena sīsacammaṁ vavatthapetabbaṁ, tato khandhacammaṁ. Tato anulomena paṭilomena ca dakkhiṇahatthacammaṁ. Atha teneva nayena vāmahatthacammaṁ. Tato piṭṭhicammaṁ. Taṁ taṁ vavatthapetvā anulomena ca paṭilomena ca dakkhiṇapādacammaṁ. Atha

1. Chavi nāmesā (Sī, Syā, Ka)

နယော။ ဒိသတော ဥပရိမဒိသာယ ဇာတာ။ ဩကာသတော ဒွီသု ဟနုကဋ္ဌိကေသု ပတိဋ္ဌိတာ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ ဟနုကဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတေန အတ္တနော မူလတလေန, ဥပရိ အာကာသေန, တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာ။ ဒွေ ဒန္တာ ဧကတော နတ္ထိ။ အယံ နေသံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောယေဝ။

တစောတိ သကလသရီရံ ဝေဌေတွာ ဌိတစမ္မံ။ တဿ ဥပရိ ကာဠသာမပီတာဒိဝဏ္ဏာ ဆဝိ နာမ၊ ယာ[1] သကလသရီရတောပိ သင်္ကဍ္ဎိယမာနာ ဗဒရဋ္ဌိမတ္တာ ဟောတိ။ တစော ပန ဝဏ္ဏတော သေတောယေဝ။ သော စဿ သေတဘာဝေါ အဂ္ဂိဇာလာဘိဃာတပဟရဏပဟာရာဒီဟိ ဝိဒ္ဓံသိတာယ ဆဝိယာ ပါကဋော ဟောတိ။ သဏ္ဌာနတော သရီရသဏ္ဌာနောဝ ဟောတိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။

ဝိတ္ထာရတော ပန ပါဒင်္ဂုလိတ္တစော ကောသကာရကကောသသဏ္ဌာနော၊ ပိဋ္ဌိပါဒတ္တစော ပုဋဗန္ဓဉပါဟနသဏ္ဌာနော၊ ဇင်္ဃတ္တစော ဘတ္တပုဋကတာလပဏ္ဏသဏ္ဌာနော၊ ဦရုတ္တစော တဏ္ဍုလဘရိတဒီဃတ္ထဝိကသဏ္ဌာနော၊ အာနိသဒတ္တစော ဥဒကပူရိတပဋပရိဿာဝနသဏ္ဌာနော၊ ပိဋ္ဌိတ္တစော ဖလကောနဒ္ဓစမ္မသဏ္ဌာနော၊ ကုစ္ဆိတ္တစော ဝီဏာဒေါဏိကောနဒ္ဓစမ္မသဏ္ဌာနော၊ ဥရတ္တစော ယေဘုယျေန စတုရဿသဏ္ဌာနော၊ ဥဘယဗာဟုတ္တစော တူဏီရောနဒ္ဓစမ္မသဏ္ဌာနော၊ ပိဋ္ဌိဟတ္ထတ္တစော ခုရကောသကသဏ္ဌာနော ဖလကတ္ထဝိကသဏ္ဌာနော ဝါ၊ ဟတ္ထင်္ဂုလိတ္တစော ကုဉ္စိကာကောသကသဏ္ဌာနော၊ ဂီဝတ္တစော ဂလကဉ္စုကသဏ္ဌာနော၊ မုခတ္တစော ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒေါ ကီဋကုလာဝကသဏ္ဌာနော၊ သီသတ္တစော ပတ္တတ္ထဝိကသဏ္ဌာနောတိ။

တစပရိဂ္ဂဏှကေန စ ယောဂါဝစရေန ဥတ္တရောဋ္ဌတော ပဋ္ဌာယ ဥပရိမုခံ ဉာဏံ ပေသေတွာ ပဌမံ တာဝ မုခံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတစမ္မံ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗံ။ တတော နလာဋဋ္ဌိစမ္မံ။ တတော ထဝိကာယ ပက္ခိတ္တပတ္တဿ စ ထဝိကာယ စ အန္တရေန ဟတ္ထမိဝ သီသဋ္ဌိကဿ စ သီသစမ္မဿ စ အန္တရေန ဉာဏံ ပေသေတွာ အဋ္ဌိကေန သဒ္ဓိံ စမ္မဿ ဧကာဗဒ္ဓဘာဝံ ဝိယောဇေန္တေန သီသစမ္မံ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗံ၊ တတော ခန္ဓစမ္မံ။ တတော အနုလောမေန ပဋိလောမေန စ ဒက္ခိဏဟတ္ထစမ္မံ။ အထ တေနေဝ နယေန ဝါမဟတ္ထစမ္မံ။ တတော ပိဋ္ဌိစမ္မံ။ တံ တံ ဝဝတ္ထပေတွာ အနုလောမေန စ ပဋိလောမေန စ ဒက္ခိဏပါဒစမ္မံ။ အထ

၁-ဆဝိ နာမေသာ (သီ၊ သျာ၊ က)

teneva nayena vāmapādacammaṁ, tato anukkameneva vatthi-udarahadayagīvacammāni vavatthapetabbāni. Atha gīvācammānantaraṁ heṭṭhimahanucammaṁ vavatthapetvā adharoṭṭhapariyosānaṁ pāpetvā niṭṭhapetabbaṁ. Evaṁ oḷārikoḷārikaṁ pariggaṇhantassa sukhumampi pākaṭaṁ hoti.

Disato dvīsu disāsu jāto. Okāsato sakalasarīraṁ pariyonandhitvā ṭhito. Paricchedato heṭṭhā patiṭṭhitatalena, upari ākāsena paricchinno. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisoyeva.

Maṁsanti maṁsapesisatāni. Taṁ sabbampi vaṇṇato rattaṁ kiṁsukapupphasadisaṁ. Saṇṭhānato jaṅghapiṇḍikamaṁsaṁ tālapaṇṇapuṭabhattasaṇṭhānaṁ, ūrumaṁsaṁ nisadapotakasaṇṭhānaṁ, ānisadamaṁsaṁ uddhanakoṭisaṇṭhānaṁ, piṭṭhimaṁsaṁ tālaguḷapaṭalasaṇṭhānaṁ, phāsukadvayamaṁsaṁ potthalikāya[1] kucchiyaṁ tanumattikālepanasaṇṭhānaṁ, thanamaṁsaṁ vaṭṭetvā[2] avakkhittamattikāpiṇḍasaṇṭhānaṁ, bāhudvayamaṁsaṁ diguṇaṁ katvā ṭhapitaniccammamahāmūsikasaṇṭhānaṁ, evaṁ oḷārikoḷārikaṁ maṁsaṁ pariggaṇhantassa sukhumampi pākaṭaṁ hoti. Disato dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato sādhikāni[3] tīṇi aṭṭhisatāni anulimpetvā ṭhitaṁ. Paricchedato heṭṭhā aṭṭhisaṅghāte patiṭṭhitatalena, upari tacena, tiriyaṁ aññamaññena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Nhārūti nava nhārusatāni. Vaṇṇato sabbepi nhārū setā. Saṇṭhānato nānāsaṇṭhānā. Etesu hi gīvāya uparibhāgato paṭṭhāya pañca mahānhārū sarīraṁ vinaddhamānā hadayassa purimapassena otiṇṇā, pañca pacchimapassena, pañca dakkhiṇapassena, pañca vāmapassena, dakkhiṇahatthaṁ vinaddhamānāpi hatthassa purimapassena pañca, pacchimapassena pañca. Tathā vāmahatthaṁ vinaddhamānāpi. Dakkhiṇapādaṁ vinaddhamānāpi pādassa purimapassena pañca, pacchimapassena pañca. Tathā vāmapādaṁ vinaddhamānāpīti evaṁ sarīradhārakā nāma[4] saṭṭhi mahānhārū kāyaṁ vinaddhamānā otiṇṇā, ye kaṇḍarātipi vuccanti. Te sabbepi kuṇḍalamakuḷasaṇṭhānā.

1. Koṭṭhalikāya (Syā, Ka)
2. Ṭhatvā (Sī)
3. Dasādhikāni (Syā), vīsādhikāni (Visuddhimagge)
4. Sarīradhāraṇā nāma (Ka)

တေနေဝ နယေန ဝါမပါဒစမ္မံ၊ တတော အနုက္ကမေနေဝ ဝတ္ထိဥဒရဟဒယ-ဂီဝစမ္မာနိ ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗာနိ။ အထ ဂီဝါစမ္မာနန္တရံ ဟေဋ္ဌိမဟနုစမ္မံ ဝဝတ္ထပေတွာ အဓရောဋ္ဌပရိယောသာနံ ပါပေတွာ နိဋ္ဌပေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဩဠာရိကောဠာရိကံ ပရိဂ္ဂဏှန္တဿ သုခုမမ္ပိ ပါကဋံ ဟောတိ။

ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတော။ ဩကာသတော သကလသရီရံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတော။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ ပတိဋ္ဌိတတလေန, ဥပရိ အာကာသေန ပရိစ္ဆိန္နော။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂ-ပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောယေဝ။

မံသန္တိ နဝ မံသပေသိသတာနိ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ ကိံသုကပုပ္ဖသဒိသံ။ သဏ္ဌာနတော ဇင်္ဃပိဏ္ဍိကမံသံ တာလပဏ္ဏပုဋဘတ္တသဏ္ဌာနံ၊ ဦရုမံသံ နိသဒပေါတကသဏ္ဌာနံ၊ အာနိသဒမံသံ ဥဒ္ဓနကောဋိသဏ္ဌာနံ၊ ပိဋ္ဌိမံသံ တာလဂုဠပဋလသဏ္ဌာနံ၊ ဖာသုကဒွယမံသံ ပေါတ္ထလိကာယ[၁] ကုစ္ဆိယံ တနုမတ္တိကာလေပနသဏ္ဌာနံ၊ ထနမံသံ ဝဋ္ဋေတွာ[၂] အဝက္ခိတ္တမတ္တိကာ-ပိဏ္ဍသဏ္ဌာနံ၊ ဗာဟုဒွယမံသံ ဒိဂုဏံ ကတွာ ဌပိတနိစ္စမ္မမဟာမူသိကသဏ္ဌာနံ၊ ဧဝံ ဩဠာရိကောဠာရိကံ မံသံ ပရိဂ္ဂဏှန္တဿ သုခုမမ္ပိ ပါကဋံ ဟောတိ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော သာဓိကာနိ[၃] တီဏိ အဋ္ဌိသတာနိ အနုလိမ္ပေတွာ ဌိတံ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌိသင်္ဃာတေ ပတိဋ္ဌိတတလေန, ဥပရိ တစေန, တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

နှာရူတိ နဝ နှာရုသတာနိ။ ဝဏ္ဏတော သဗ္ဗေပိ နှာရူ သေတာ။ သဏ္ဌာနတော နာနာသဏ္ဌာနာ။ ဧတေသု ဟိ ဂီဝါယ ဥပရိဘာဂတော ပဋ္ဌာယ ပဉ္စ မဟာနှာရူ သရီရံ ဝိနဒ္ဓမာနာ ဟဒယဿ ပုရိမပဿေန ဩတိဏ္ဏာ၊ ပဉ္စ ပစ္ဆိမပဿေန၊ ပဉ္စ ဒက္ခိဏပဿေန၊ ပဉ္စ ဝါမပဿေန၊ ဒက္ခိဏဟတ္ထံ ဝိနဒ္ဓမာနာပိ ဟတ္ထဿ ပုရိမပဿေန ပဉ္စ၊ ပစ္ဆိမပဿေန ပဉ္စ။ တထာ ဝါမဟတ္ထံ ဝိနဒ္ဓမာနာပိ။ ဒက္ခိဏပါဒံ ဝိနဒ္ဓမာနာပိ ပါဒဿ ပုရိမပဿေန ပဉ္စ၊ ပစ္ဆိမ-ပဿေန ပဉ္စ။ တထာ ဝါမပါဒံ ဝိနဒ္ဓမာနာပီတိ ဧဝံ သရီရဓာရကာ နာမ[၄] သဋ္ဌိ မဟာနှာရူ ကာယံ ဝိနဒ္ဓမာနာ ဩတိဏ္ဏာ၊ ယေ ကဏ္ဍရာတိပိ ဝုစ္စန္တိ။ တေ သဗ္ဗေပိ ကုဏ္ဍလမကုဠသဏ္ဌာနာ။

၁-ကောဋ္ဌလိကာယ (သျာ၊ က)
၂-ဌတွာ (သီ)
၃-ဒသာဓိကာနိ (သျာ)၊ ဝီသာဓိကာနိ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ)
၄-သရီရဓာရဏာ နာမ (က)

Aññe pana taṁ taṁ padesaṁ ajjhottharitvā ṭhitā tato sukhumatarā suttarajjukasaṇṭhānā, aññe tato sukhumatarā pūtilatāsaṇṭhānā, aññe tato sukhumatarā mahāvīṇātantisaṇṭhānā, aññe thūlasuttakasaṇṭhānā, hatthapādapiṭṭhiyaṁ nhārū sakuṇapādasaṇṭhānā, sīsanhārū dārakānaṁ sīsajālakasaṇṭhānā, piṭṭhinhārū ātape pasārita-allajālasaṇṭhānā, avasesā taṁtaṁaṅgapacaṅgānugatā nhārū sarīre paṭimukkajālakañcukasaṇṭhānā. Disato dvīsu disāsu jātā. Okāsato sakalasarīre aṭṭhīni ābandhitvā ṭhitā. Paricchedato heṭṭhā tiṇṇaṁ aṭṭhisatānaṁ upari patiṭṭhitatalehi, upari maṁsacammāni āhacca ṭhitapadesehi, tiriyaṁ aññamaññena paricchinnā. Ayaṁ nesaṁ sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisoyeva.

Aṭṭhīti ṭhapetvā dvattiṁsa dantaṭṭhīni avasesāni catusaṭṭhi hatthaṭṭhīni, catusaṭṭhi pādaṭṭhīni, catusaṭṭhi maṁsanissitāni mudu-aṭṭhīni, dve paṇhikaṭṭhīni, ekekasmiṁ pāde dve[1] gopphakaṭṭhīni, dve jaṅghaṭṭhīni, dve jaṇṇukaṭṭhīni, dve ūruṭṭhīni[2], dve kaṭiṭṭhīni, aṭṭhārasa piṭṭhikaṇṭakaṭṭhīni, catuvīsati phāsukaṭṭhīni, cuddasa uraṭṭhīni, ekaṁ hadayaṭṭhi, dve akkhakaṭṭhīni, dve koṭṭaṭṭhīni, dve bāhuṭṭhīni, dve dve aggabāhuṭṭhīni, satta gīvaṭṭhīni, dve hanukaṭṭhīni, ekaṁ nāsikaṭṭhi, dve akkhiṭṭhīni, dve kaṇṇaṭṭhīni, ekaṁ nalāṭaṭṭhi, ekaṁ muddhaṭṭhi, nava sīsakapālaṭṭhīnīti evaṁ timattāni aṭṭhisatāni.

Tāni sabbānipi vaṇṇato setāni. Saṇṭhānato nānāsaṇṭhānāni. Tattha hi aggapādaṅguliṭṭhīni katakabījasaṇṭhānāni, tadanantarāni majjhapabbaṭṭhīni panasaṭṭhisaṇṭhānāni, mūlapabbaṭṭhīni paṇavasaṇṭhānāni, piṭṭhipādaṭṭhīni koṭṭitakaṇḍalakaṇḍararāsisaṇṭhānāni, paṇhikaṭṭhi ekaṭṭhitālaphalabījasaṇṭhānaṁ, gopphakaṭṭhīni bandhakīḷāgoḷakasaṇṭhānāni, jaṅghaṭṭhīnaṁ gopphakaṭṭhīsu patiṭṭhitaṭṭhānaṁ apanītatacasindikaḷīrasaṇṭhānaṁ, khuddakajaṅghaṭṭhikaṁ dhanukadaṇḍasaṇṭhānaṁ, mahantaṁ milātasappapiṭṭhisaṇṭhānaṁ, jaṇṇukaṭṭhi ekato parikkhīṇapheṇakasaṇṭhānaṁ.

Tattha jaṅghaṭṭhikassa patiṭṭhitaṭṭhānaṁ atikhiṇaggagosiṅgasaṇṭhānaṁ, ūruṭṭhi duttacchitavāsipharasudaṇḍakasaṇṭhānaṁ, tassa kaṭiṭṭhimhi patiṭṭhitaṭṭhānaṁ kīḷāgoḷakasaṇṭhānaṁ, tena kaṭiṭṭhino patiṭṭhitaṭṭhānaṁ aggacchinnamahāpunnāgaphalasaṇṭhānaṁ, kaṭikaṭṭhīni dvepi ekābaddhāni hutvā kumbhakāraka-uddhanasaṇṭhānāni, pāṭiyekkaṁ kammārakūṭayottasaṇṭhānāni, koṭiyaṁ

1. Dve dve (Visuddhimagge) 2. Ekaṁ jaṇṇukaṭṭhi, ekaṁ ūruṭṭhi (Visuddhimagge)

အညေ ပန တံ တံ ပဒေသံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတာ တတော သုခုမတရာ သုတ္တရဇ္ဇုကသဏ္ဌာနာ၊ အညေ တတော သုခုမတရာ ပူတိလတာသဏ္ဌာနာ၊ အညေ တတော သုခုမတရာ မဟာဝီဏာတန္တိသဏ္ဌာနာ၊ အညေ ထူလသုတ္တကသဏ္ဌာနာ၊ ဟတ္ထပါဒပိဋ္ဌိယံ နှာရူ သကုဏပါဒသဏ္ဌာနာ၊ သီသနှာရူ ဒါရကာနံ သီသဇာလကသဏ္ဌာနာ၊ ပိဋ္ဌိနှာရူ အာတပေ ပသာရိတအလ္လဇာလသဏ္ဌာနာ၊ အဝသေသာ တံတံအင်္ဂပစ္စင်္ဂါနုဂတာ နှာရူ သရီရေ ပဋိမုက္ကဇာလကဉ္စုကသဏ္ဌာနာ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာ။ ဩကာသတော သကလသရီရေ အဋ္ဌီနိ အာဗန္ဓိတွာ ဌိတာ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ တိဏ္ဏံ အဋ္ဌိသတာနံ ဥပရိ ပတိဋ္ဌိတတလေဟိ, ဥပရိ မံသစမ္မာနိ အာဟစ္စ ဌိတပဒေသေဟိ, တိရိယံ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာ။ အယံ နေသံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောယေဝ။

အဋ္ဌီတိ ဌပေတွာ ဒွတ္တိံသ ဒန္တဋ္ဌီနိ အဝသေသာနိ စတုသဋ္ဌိ ဟတ္ထဋ္ဌီနိ၊ စတုသဋ္ဌိ ပါဒဋ္ဌီနိ၊ စတုသဋ္ဌိ မံသနိဿိတာနိ မုဒုအဋ္ဌီနိ၊ ဒွေ ပဏှိကဋ္ဌီနိ၊ ဧကေကသ္မိံ ပါဒေ ဒွေ[1] ဂေါပ္ဖကဋ္ဌီနိ၊ ဒွေ ဇင်္ဃဋ္ဌီနိ၊ ဒွေ ဇဏ္ဏုကဋ္ဌီနိ၊ ဒွေ ဦရုဋ္ဌီနိ[2]၊ ဒွေ ကဋိဋ္ဌီနိ၊ အဋ္ဌာရသ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကဋ္ဌီနိ၊ စတုဝီသတိ ဖာသုကဋ္ဌီနိ၊ စုဒ္ဒသ ဥရဋ္ဌီနိ၊ ဧကံ ဟဒယဋ္ဌိ၊ ဒွေ အက္ခကဋ္ဌီနိ၊ ဒွေ ကောဋ္ဋဋ္ဌီနိ၊ ဒွေ ဗာဟုဋ္ဌီနိ၊ ဒွေ ဒွေ အဂ္ဂဗာဟုဋ္ဌီနိ၊ သတ္တ ဂီဝဋ္ဌီနိ၊ ဒွေ ဟနုကဋ္ဌီနိ၊ ဧကံ နာသိကဋ္ဌိ၊ ဒွေ အက္ခိဋ္ဌီနိ၊ ဒွေ ကဏ္ဏဋ္ဌီနိ၊ ဧကံ နလာဋဋ္ဌိ၊ ဧကံ မုဒ္ဓဋ္ဌိ၊ နဝ သီသကပါလဋ္ဌီနီတိ ဧဝံ တိမတ္တာနိ အဋ္ဌိသတာနိ။

တာနိ သဗ္ဗာနိပိ ဝဏ္ဏတော သေတာနိ။ သဏ္ဌာနတော နာနာသဏ္ဌာနာနိ။ တတ္ထ ဟိ အဂ္ဂပါဒင်္ဂုလိဋ္ဌီနိ ကတကဗီဇသဏ္ဌာနာနိ၊ တဒနန္တရာနိ မဇ္ဈပဗ္ဗဋ္ဌီနိ ပနသဋ္ဌိသဏ္ဌာနာနိ၊ မူလပဗ္ဗဋ္ဌီနိ ပဏဝသဏ္ဌာနာနိ၊ ပိဋ္ဌိပါဒဋ္ဌီနိ ကောဋ္ဋိတကန္ဒလကန္ဒရာသိသဏ္ဌာနာနိ၊ ပဏှိကဋ္ဌိ ဧကဋ္ဌိတာလဖလဗီဇသဏ္ဌာနံ၊ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌီနိ ဗန္ဓကီဠာဂေါဠကသဏ္ဌာနာနိ၊ ဇင်္ဃဋ္ဌီနံ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌီသု ပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာနံ အပနီတတစသိန္ဒိကဠီရသဏ္ဌာနံ၊ ခုဒ္ဒကဇင်္ဃဋ္ဌိကံ ဓနုကဒဏ္ဍသဏ္ဌာနံ၊ မဟန္တံ မိလာတသပ္ပပိဋ္ဌိသဏ္ဌာနံ၊ ဇဏ္ဏုကဋ္ဌိ ဧကတော ပရိက္ခီဏဖေဏကသဏ္ဌာနံ။

တတ္ထ ဇင်္ဃဋ္ဌိကဿ ပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာနံ အတိခိဏဂ္ဂဂေါသိင်္ဂသဏ္ဌာနံ၊ ဦရုဋ္ဌိ ဒုတ္တစ္ဆိတဝါသိဖရသုဒဏ္ဍကသဏ္ဌာနံ၊ တဿ ကဋိဋ္ဌိမှိ ပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာနံ ကီဠာဂေါဠကသဏ္ဌာနံ၊ တေန ကဋိဋ္ဌိနော ပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာနံ အဂ္ဂစ္ဆိန္နမဟာပုန္နာဂဖလသဏ္ဌာနံ၊ ကဋိကဋ္ဌီနိ ဒွေပိ ဧကာဗဒ္ဓါနိ ဟုတွာ ကုမ္ဘကာရကဥဒ္ဓနသဏ္ဌာနာနိ၊ ပါဋိယေက္ကံ ကမ္မာရကူဋယောတ္တသဏ္ဌာနာနိ၊ ကောဋိယံ

၁-ဒွေ ဒွေ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ) ၂-ဧကံ ဇဏ္ဏုကဋ္ဌိ၊ ဧကံ ဦရုဋ္ဌိ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ)

ṭhita-ānisadaṭṭhi adhomukhaṁ katvā gahitasappaphaṇasaṇṭhānaṁ sattasu ṭhānesu chiddāvachiddaṁ, piṭṭhikaṇṭakaṭṭhīni abbhantarato uparūpari ṭhapitasīsakapaṭṭaveṭhakasaṇṭhānāni, bāhirato vaṭṭanāvaḷisaṇṭhānāni, tesaṁ antarantarā kakacadantasadisā dve tayo kaṇṭakā honti. Catuvīsatiyā phāsukaṭṭhīsu aparipuṇṇāni aparipuṇṇa-asitasaṇṭhānāni, paripuṇṇāni paripuṇṇāsitasaṇṭhānāni. Sabbānipi odātakukkuṭassa pasāritapakkhasaṇṭhānāni.

Cuddasa uraṭṭhīni jiṇṇasandamānikapañjarasaṇṭhānāni, hadayaṭṭhi dabbiphaṇasaṇṭhānaṁ, akkhakaṭṭhīni khuddakalohavāsidaṇḍasaṇṭhānāni, koṭṭaṭṭhīni ekato parikkhīṇasīhaḷakudālasaṇṭhānāni, bāhuṭṭhīni ādāsadaṇḍakasaṇṭhānāni, aggabāhuṭṭhīni yamakatālakandasaṇṭhānāni, maṇibandhaṭṭhīni ekato alliyāpetvā ṭhapitasīsakapaṭṭaveṭhakasaṇṭhānāni, piṭṭhihatthaṭṭhīni koṭṭitakaṇḍalakaṇḍararāsisaṇṭhānāni, hatthaṅgulīsu mūlapabbaṭṭhīni paṇavasaṇṭhānāni, majjhapabbaṭṭhīni aparipuṇṇapanasaṭṭhisaṇṭhānāni, aggapabbaṭṭhīni katakabījasaṇṭhānāni, satta gīvaṭṭhīni daṇḍena vijjhitvā paṭipāṭiyā ṭhapitavaṁsakaḷīracakkalikasaṇṭhānāni[1], heṭṭhimahanukaṭṭhi kammārānaṁ ayokūṭayottakasaṇṭhānaṁ, uparimaṁ avalekhanasatthakasaṇṭhānaṁ.

Akkhikūpanāsakūpaṭṭhīni apanītamiñjataruṇatālaṭṭhisaṇṭhānāni, nalāṭaṭṭhi adhomukhaṭhapitasaṅkhathālakakapālasaṇṭhānaṁ, kaṇṇacūḷikaṭṭhīni nhāpitakhurakosakasaṇṭhānāni, nalāṭakaṇṇacūḷikānaṁ upari paṭṭabandhanokāse aṭṭhi saṅkuṭitaghaṭapuṇṇapaṭalakhaṇḍasaṇṭhānaṁ, muddhaṭṭhi mukhacchinnavaṅkanāḷikerasaṇṭhānaṁ, sīsaṭṭhīni sibbetvā ṭhapitajajjaralābukaṭāhasaṇṭhānāni.

Disato dvīsu disāsu jātāni. Okāsato avisesena sakalasarīre ṭhitāni. Visesena panettha sīsaṭṭhīni gīvaṭṭhīsu patiṭṭhitāni, gīvaṭṭhīni piṭṭhikaṇṭakaṭṭhīsu, piṭṭhikaṇṭakaṭṭhīni kaṭiṭṭhīsu, kaṭiṭṭhīni ūruṭṭhīsu, ūruṭṭhīni jaṇṇukaṭṭhīsu, jaṇṇukaṭṭhīni jaṅghaṭṭhīsu, jaṅghaṭṭhīni gopphakaṭṭhīsu, gopphakaṭṭhīni piṭṭhipādaṭṭhīsu patiṭṭhitāni. Paricchedato anto aṭṭhimiñjena, upari maṁsena, agge mūle ca aññamaññena paricchinnāni. Ayaṁ nesaṁ sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

1. ...vakkalakasaṇṭhānāni (sī)

ဋ္ဌိတအာနိသဒဋ္ဌိ အဓောမုခံ ကတွာ ဂဟိတသပ္ပဖဏသဏ္ဌာနံ သတ္တသု ဌာနေသု ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒံ၊ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကဋ္ဌီနိ အဗ္ဘန္တရတော ဥပရူပရိ ဌပိတသီသကပဋ္ဋဝေဌကသဏ္ဌာနာနိ၊ ဗာဟိရတော ဝဋ္ဋနာဝဠိသဏ္ဌာနာနိ၊ တေသံ အန္တရန္တရာ ကကစဒန္တသဒိသာ ဒွေ တယော ကဏ္ဋကာ ဟောန္တိ။ စတုဝီသတိယာ ဖာသုကဋ္ဌီသု အပရိပုဏ္ဏာနိ အပရိပုဏ္ဏအသိတသဏ္ဌာနာနိ၊ ပရိပုဏ္ဏာနိ ပရိပုဏ္ဏာသိတသဏ္ဌာနာနိ။ သဗ္ဗာနိပိ ဩဒါတကုက္ကုဋဿ ပသာရိတပက္ခသဏ္ဌာနာနိ။

စုဒ္ဒသ ဥရဋ္ဌီနိ ဇိဏ္ဏသန္ဒမာနိကပဉ္ဇရသဏ္ဌာနာနိ၊ ဟဒယဋ္ဌိ ဒဗ္ဗိဖဏသဏ္ဌာနံ၊ အက္ခကဋ္ဌီနိ ခုဒ္ဒကလောဟဝါသိဒဏ္ဍသဏ္ဌာနာနိ၊ ကောဋ္ဋဋ္ဌီနိ ဧကတော ပရိက္ခီဏသီဟဠကုဒါလသဏ္ဌာနာနိ၊ ဗာဟုဋ္ဌီနိ အာဒါသဒဏ္ဍကသဏ္ဌာနာနိ၊ အဂ္ဂဗာဟုဋ္ဌီနိ ယမကတာလကန္ဒသဏ္ဌာနာနိ၊ မဏိဗန္ဓဋ္ဌီနိ ဧကတော အလ္လိယာပေတွာ ဌပိတသီသကပဋ္ဋဝေဌကသဏ္ဌာနာနိ၊ ပိဋ္ဌိဟတ္ထဋ္ဌီနိ ကောဋ္ဋိတကန္ဒလကန္ဒရာသိသဏ္ဌာနာနိ၊ ဟတ္ထင်္ဂုလီသု မူလပဗ္ဗဋ္ဌီနိ ပဏဝသဏ္ဌာနာနိ၊ မဇ္ဈပဗ္ဗဋ္ဌီနိ အပရိပုဏ္ဏပနသဋ္ဌိသဏ္ဌာနာနိ၊ အဂ္ဂပဗ္ဗဋ္ဌီနိ ကတကဗီဇသဏ္ဌာနာနိ၊ သတ္တ ဂီဝဋ္ဌီနိ ဒဏ္ဍေန ဝိဇ္ဈိတွာ ပဋိပါဋိယာ ဌပိတဝံသကဠီရစက္ကလိကသဏ္ဌာနာနိ[၁]၊ ဟေဋ္ဌိမဟနုကဋ္ဌိ ကမ္မာရာနံ အယောကူဋယောတ္တကသဏ္ဌာနံ၊ ဥပရိမံ အဝလေခနသတ္ထကသဏ္ဌာနံ။

အက္ခိကူပနာသကူပဋ္ဌီနိ အပနီတမိဉ္ဇတရုဏတာလဋ္ဌိသဏ္ဌာနာနိ၊ နလာဋဋ္ဌိ အဓောမုခဌပိတသင်္ခထာလကကပါလသဏ္ဌာနံ၊ ကဏ္ဏစူဠိကဋ္ဌီနိ နှာပိတခုရကောသကသဏ္ဌာနာနိ၊ နလာဋကဏ္ဏစူဠိကာနံ ဥပရိ ပဋ္ဋဗန္ဓနောကာသေ အဋ္ဌိ သင်္ကုဋိတဃဋပုဏ္ဏပဋလခဏ္ဍသဏ္ဌာနံ၊ မုဒ္ဓဋ္ဌိ မုခစ္ဆိန္နဝင်္ကနာဠိကေရသဏ္ဌာနံ၊ သီသဋ္ဌီနိ သိဗ္ဗေတွာ ဌပိတဇဇ္ဇရလာဗုကဋာဟသဏ္ဌာနာနိ။

ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာနိ။ ဩကာသတော အဝိသေသေန သကလသရီရေ ဌိတာနိ။ ဝိသေသေန ပနေတ္ထ သီသဋ္ဌီနိ ဂီဝဋ္ဌီသု ပတိဋ္ဌိတာနိ၊ ဂီဝဋ္ဌီနိ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကဋ္ဌီသု၊ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကဋ္ဌီနိ ကဋိဋ္ဌီသု၊ ကဋိဋ္ဌီနိ ဦရုဋ္ဌီသု၊ ဦရုဋ္ဌီနိ ဇဏ္ဏုကဋ္ဌီသု၊ ဇဏ္ဏုကဋ္ဌီနိ ဇင်္ဃဋ္ဌီသု၊ ဇင်္ဃဋ္ဌီနိ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌီသု၊ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌီနိ ပိဋ္ဌိပါဒဋ္ဌီသု ပတိဋ္ဌိတာနိ။ ပရိစ္ဆေဒတော အန္တော အဋ္ဌိမိဉ္ဇေန, ဥပရိ မံသေန, အဂ္ဂေ မူလေ စ အညမညေန ပရိစ္ဆိန္နာနိ။ အယံ နေသံ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

၁-........ဝက္ကလကသဏ္ဌာနာနိ (သီ)

Aṭṭhimiñjanti tesaṁ tesaṁ aṭṭhīnaṁ abbhantaragataṁ miñjaṁ. Taṁ vaṇṇato setaṁ. Saṇṭhānato mahantamahantānaṁ aṭṭhīnaṁ abbhantaragataṁ veḷunāḷiyaṁ pakkhittaseditamahāvettaggasaṇṭhānaṁ, khuddānukhuddakānaṁ abbhantaragataṁ veḷuyaṭṭhipabbesu pakkhittaseditatanuvettaggasaṇṭhānaṁ. Disato dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato aṭṭhīnaṁ abbhantare patiṭṭhitaṁ. Paricchedato aṭṭhīnaṁ abbhantaratalehi paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Vakkanti ekabandhanā dve maṁsapiṇḍā. Taṁ vaṇṇato mandarattaṁ pāḷibhaddakaṭṭhivaṇṇaṁ. Saṇṭhānato dārakānaṁ yamakakīḷāgoḷakasaṇṭhānaṁ, ekavaṇṭapaṭibaddha-ambaphaladvayasaṇṭhānaṁ vā. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato galavāṭakā nikkhantena ekamūlena thokaṁ gantvā dvedhā bhinnena thūlanhārunā vinibaddhaṁ hutvā hadayamaṁsaṁ parikkhipitvā ṭhitaṁ. Paricchedato vakkaṁ vakkabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Hadayanti yadayamaṁsaṁ. Taṁ vaṇṇato rattaṁ padumapattapiṭṭhivaṇṇaṁ. Saṇṭhānato bāhirapattāni apanetvā adhomukhaṭhapitapadumamakuḷasaṇṭhānaṁ. Bahi maṭṭhaṁ, anto kosātakīphalassa abbhantarasadisaṁ. Paññavantānaṁ thokaṁ vikasitaṁ, mandapaññānaṁ makuḷitameva[1]. Anto cassa punnāgaṭṭhipatiṭṭhānamatto āvāṭako hoti, yattha aḍḍhapasatamattaṁ lohitaṁ saṇṭhāti, yaṁ nissāya manodhātu manoviññāṇadhātu ca vattanti. Taṁ panetaṁ rāgacaritassa rattaṁ hoti, dosacaritassa kāḷakaṁ, mohacaritassa maṁsadhovanudakasadisaṁ, vitakkacaritassa kulatthayūsavaṇṇaṁ, saddhācaritassa kaṇikārapupphavaṇṇaṁ, paññācaritassa acchaṁ vippasannaṁ anāvilaṁ paṇḍaraṁ parisuddhaṁ niddhotajātimaṇi viya jutimantaṁ khāyati. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato sarīrabbhantare dvinnaṁ thanānaṁ majjhe patiṭṭhitaṁ. Paricchedato hadayaṁ hadayabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Yakananti yamakamaṁsapaṭalaṁ. Taṁ vaṇṇato rattapaṇḍukadhātukaṁ, nātirattakumudassa pattapiṭṭhivaṇṇaṁ. Saṇṭhānato mūle ekaṁ, agge yamakaṁ

1. Mukulitameva(Sī)

အဋ္ဌိမိဉ္ဇန္တိ တေသံ တေသံ အဋ္ဌီနံ အဗ္ဘန္တရဂတံ မိဉ္ဇံ။ တံ ဝဏ္ဏတော သေတံ။ သဏ္ဌာနတော မဟန္တမဟန္တာနံ အဋ္ဌီနံ အဗ္ဘန္တရဂတံ ဝေဠုနာဠိယံ ပက္ခိတ္တသေဒိတမဟာဝေတ္တဂ္ဂသဏ္ဌာနံ၊ ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကာနံ အဗ္ဘန္တရဂတံ ဝေဠုယဋ္ဌိပဗ္ဗေသု ပက္ခိတ္တသေဒိတတနုဝေတ္တဂ္ဂသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော အဋ္ဌီနံ အဗ္ဘန္တရေ ပတိဋ္ဌိတံ။ ပရိစ္ဆေဒတော အဋ္ဌီနံ အဗ္ဘန္တရတလေဟိ ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ဝက္ကန္တိ ဧကဗန္ဓနာ ဒွေ မံသပိဏ္ဍာ။ တံ ဝဏ္ဏတော မန္ဒရတ္တံ ပါဠိဘဒ္ဒကဋ္ဌိဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော ဒါရကာနံ ယမကကီဠာဂေါဠကသဏ္ဌာနံ၊ ဧကဝဏ္ဋပဋိဗဒ္ဓအမ္ဗဖလဒွယသဏ္ဌာနံ ဝါ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဂလဝါဋကာ နိက္ခန္တေန ဧကမူလေန ထောကံ ဂန္တွာ ဒွေဓာ ဘိန္နေန ထူလနှာရုနာ ဝိနိဗဒ္ဓံ ဟုတွာ ဟဒယမံသံ ပရိက္ခိပိတွာ ဌိတံ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဝက္ကံ ဝက္ကဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ဟဒယန္တိ ဟဒယမံသံ။ တံ ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ ပဒုမပတ္တပိဋ္ဌိဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော ဗာဟိရပတ္တာနိ အပနေတွာ အဓောမုခဋ္ဌပိတပဒုမမကုဠသဏ္ဌာနံ။ ဗဟိ မဋ္ဌံ၊ အန္တော ကောသာတကီဖလဿ အဗ္ဘန္တရသဒိသံ။ ပညဝန္တာနံ ထောကံ ဝိကသိတံ၊ မန္ဒပညာနံ မကုဠိတမေဝ[1]။ အန္တော စဿ ပုန္နာဂဋ္ဌိပတိဋ္ဌာနမတ္တော အာဝါဋကော ဟောတိ၊ ယတ္ထ အဍ္ဎပသတမတ္တံ လောဟိတံ သဏ္ဌာတိ၊ ယံ နိဿာယ မနောဓာတု မနောဝိညာဏဓာတု စ ဝတ္တန္တိ။ တံ ပနေတံ ရာဂစရိတဿ ရတ္တံ ဟောတိ၊ ဒေါသစရိတဿ ကာဠကံ၊ မောဟစရိတဿ မံသဓောဝနုဒကသဒိသံ၊ ဝိတက္ကစရိတဿ ကုလတ္ထယူသဝဏ္ဏံ၊ သဒ္ဓါစရိတဿ ကဏိကာရပုပ္ဖဝဏ္ဏံ၊ ပညာစရိတဿ အစ္ဆံ ဝိပ္ပသန္နံ အနာဝိလံ ပဏ္ဍရံ ပရိသုဒ္ဓံ နိဒ္ဓေါတဇာတိမဏိ ဝိယ ဇုတိမန္တံ ခါယတိ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော သရီရဗ္ဘန္တရေ ဒွိန္နံ ထနာနံ မဇ္ဈေ ပတိဋ္ဌိတံ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟဒယံ ဟဒယဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ယကနန္တိ ယမကမံသပဋလံ။ တံ ဝဏ္ဏတော ရတ္တပဏ္ဍုကဓာတုကံ၊ နာတိရတ္တကုမုဒဿ ပတ္တပိဋ္ဌိဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော မူလေ ဧကံ, အဂ္ဂေ ယမကံ

၁-မုကုလိတမေဝ (သီ)

koviḷārapattasaṇṭhānaṁ. Tañca dandhānaṁ ekameva hoti mahantaṁ, paññavantānaṁ dve vā tīṇi vā khuddakāni. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato dvinnaṁ thanānaṁ abbhantare dakkhiṇapassaṁ nissāya ṭhitaṁ. Paricchedato yakanaṁ yakanabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Kilomakanti paṭicchannāpaṭicchannabhedato duvidhaṁ pariyonahanamaṁsaṁ. Taṁ duvidhampi vaṇṇato setaṁ, dukūlapilotikavaṇṇaṁ. Saṇṭhānato attano okāsasaṇṭhānaṁ. Disato paṭicchannakilomakaṁ uparimāya disāya jātaṁ, itaraṁ dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato paṭicchannakilomakaṁ hadayañca vakkañca paṭicchādetvā ṭhitaṁ, appaṭicchannakilomakaṁ sakalasarīre cammassa heṭṭhato maṁsaṁ pariyonandhitvā ṭhitaṁ. Paricchedato heṭṭhā maṁsena, upari cammena, tiriyaṁ kilomakabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Pihakanti udarajivhāmaṁsaṁ. Taṁ vaṇṇato nīlaṁ nigguṇḍikapupphavaṇṇaṁ. Saṇṭhānato sattaṅgulappamāṇaṁ abandhanaṁ kāḷavacchakajivhāsaṇṭhānaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato hadayassa vāmapasse udarapaṭalassa matthakapassaṁ nissāya ṭhitaṁ, yasmiṁ paharaṇappahārena bahi nikkhante sattānaṁ jīvitakkhayo hoti. Paricchedato pihakabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Papphāsanti dvattiṁsamaṁsakhandhappabhedaṁ papphāsamaṁsaṁ. Taṁ vaṇṇato rattaṁ nātipakka-udumbaraphalavaṇṇaṁ. Saṇṭhānato visamacchinnabahalapūvakhaṇḍasaṇṭhānaṁ. Abbhantare asitapītānaṁ abhāve uggatena kammajatejusmānā abbhāhatattā saṁkhāditapalālapiṇḍamiva nirasaṁ nirojaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato sarīrabbhantare dvinnaṁ thanānamantare hadayañca yakanañca paṭicchādetvā olambantaṁ ṭhitaṁ. Paricchedato papphāsabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Antanti purisassa dvattiṁsahatthā, itthiyā aṭṭhavīsatihatthā ekavīsatiyā ṭhānesu obhaggā antavaṭṭi. Tadetaṁ vaṇṇato setaṁ

ကောဝိဠာရပတ္တသဏ္ဌာနံ။ တဉ္စ ဒန္ဓာနံ ဧကမေဝ ဟောတိ မဟန္တံ၊ ပညဝန္တာနံ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ ခုဒ္ဒကာနိ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဒွိန္နံ ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဒက္ခိဏပဿံ နိဿာယ ဌိတံ။ ပရိစ္ဆေဒတော ယကနံ ယကနဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ကိလောမကန္တိ ပဋိစ္ဆန္နာပဋိစ္ဆန္နဘေဒတော ဒုဝိဓံ ပရိယောနဟနမံသံ။ တံ ဒုဝိဓမ္ပိ ဝဏ္ဏတော သေတံ၊ ဒုကူလပိလောတိကဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော အတ္တနော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ပဋိစ္ဆန္နကိလောမကံ ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ၊ ဣတရံ ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော ပဋိစ္ဆန္နကိလောမကံ ဟဒယဉ္စ ဝက္ကဉ္စ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဌိတံ၊ အပ္ပဋိစ္ဆန္နကိလောမကံ သကလသရီရေ စမ္မဿ ဟေဋ္ဌတော မံသံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတံ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ မံသေန, ဥပရိ စမ္မေန, တိရိယံ ကိလောမကဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ပိဟကန္တိ ဥဒရဇိဝှါမံသံ။ တံ ဝဏ္ဏတော နီလံ နိဂ္ဂုဏ္ဍိကပုပ္ဖဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော သတ္တင်္ဂုလပ္ပမာဏံ အဗန္ဓနံ ကာဠဝစ္ဆကဇိဝှါသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဟဒယဿ ဝါမပဿေ ဥဒရပဋလဿ မတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတံ၊ ယသ္မိံ ပဟရဏပ္ပဟာရေန ဗဟိ နိက္ခန္တေ သတ္တာနံ ဇီဝိတက္ခယော ဟောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ပိဟကဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ပပ္ဖါသန္တိ ဒွတ္တိံသမံသခဏ္ဍပ္ပဘေဒံ ပပ္ဖါသမံသံ။ တံ ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ နာတိပက္ကဥဒုမ္ဗရဖလဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော ဝိသမစ္ဆိန္နဗဟလပူဝခဏ္ဍသဏ္ဌာနံ။ အဗ္ဘန္တရေ အသိတပီတာနံ အဘာဝေ ဥဂ္ဂတေန ကမ္မဇတေဇုသ္မာနာ အဗ္ဘာဟတတ္တာ သံခါဒိတပလာလပိဏ္ဍမိဝ နိရသံ နိရောဇံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော သရီရဗ္ဘန္တရေ ဒွိန္နံ ထနာနမန္တရေ ဟဒယဉ္စ ယကနဉ္စ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဩလမ္ဗန္တံ ဌိတံ။ ပရိစ္ဆေဒတော ပပ္ဖါသဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

အန္တန္တိ ပုရိသဿ ဒွတ္တိံသဟတ္ထာ, ဣတ္ထိယာ အဋ္ဌဝီသတိဟတ္ထာ ဧကဝီသတိယာ ဌာနေသု ဩဘဂ္ဂါ အန္တဝဋ္ဋိ။ တဒေတံ ဝဏ္ဏတော သေတံ

sakkharasudhāvaṇṇaṁ. Saṇṭhānato lohitadoṇiyaṁ ābhujitvā ṭhapitasīsacchinnasappasaṇṭhānaṁ. Disato dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato upari galavāṭake heṭṭhā ca karīsamagge vinibandhattā galavāṭakakarīsamaggapariyante sarīrabbhantare ṭhitaṁ. Paricchedato antabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Antaguṇanti antabhogaṭṭhānesu bandhanaṁ. Taṁ vaṇṇato setaṁ dakasītalikamūlavaṇṇaṁ. Saṇṭhānato dakasītalikamūlasaṇṭhānameva. Disato dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato kudālapharasukammādīni karontānaṁ yantākaḍḍhanakāle yantasuttamiva, yantaphalakāni antabhoge ekato aggaḷante[1] ābandhitvā pādapuñcha- narajjumaṇḍalakassa antarā taṁ sibbetvā ṭhitarajjukā viya ekavīsatiyā ṭhānesu antabhogānaṁ antarā ṭhitaṁ. Paricchedato antaguṇabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Udariyanti udare bhavaṁ asitapītakhāyitasāyitaṁ. Taṁ vaṇṇato ajjhohaṭāhāravaṇṇaṁ. Saṇṭhānato parissāvane sithilabandhataṇḍulasaṇṭhānaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato udare ṭhitaṁ. Udaraṁ nāma ubhato nippīḷiyamānassa allasāṭakassa majjhe sañjātaphoṭakasadisaṁ antapaṭalaṁ, bahi maṭṭhaṁ, anto maṁsakasambukapaliveṭhanakiliṭṭhapāvārakapupphakasadisaṁ, kuthitapanasatacassa[2] abbhantarasadisantipi vattuṁ vaṭṭati. Yattha takkoṭakā gaṇḍuppādakā tālatīrakā sūcimukhakā paṭatantasuttakā iccevamādidvattiṁsakulappabhedā kimayo ākulabyākulā saṇḍasaṇḍacārino hutvā nivasanti, ye pānabhojanādimhi avijjamāne ullaṅghitvā viravantā hadayamaṁsaṁ abhihananti, pānabhojanādi-ajjhoharaṇavelāya ca uddhammukhā hutvā paṭhamajjhohaṭe dve tayo ālope turitaturitā viluppanti, yaṁ tesaṁ kimīnaṁ sūtigharaṁ vaccakuṭi gilānasālā susānañca hoti.

Yattha seyyathāpi nāma caṇḍālagāmadvāre candanikāya nidāghasamaye thūlaphusitake deve vassante udakena vuyhamānaṁ muttakarīsacamma-aṭṭhinhārukhaṇḍakheḷasiṅghāṇikalohitappabhuti nānākuṇapajātaṁ nipatitvā

1. Aggaḷantena (Syā, Ka) 2. Kuṭṭhita... (Syā), kudhita... (Ka)

သက္ခရသုဓာဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော လောဟိတဒေါဏိယံ အာဘုဇိတွာ ဌပိတသီသစ္ဆိန္နသပ္ပသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော ဥပရိ ဂလဝါဋကေ ဟေဋ္ဌာ စ ကရီသမဂ္ဂေ ဝိနိဗန္ဓတ္တာ ဂလဝါဋကကရီသမဂ္ဂပရိယန္တေ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဌိတံ။ ပရိစ္ဆေဒတော အန္တဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

အန္တဂုဏန္တိ အန္တဘောဂဋ္ဌာနေသု ဗန္ဓနံ။ တံ ဝဏ္ဏတော သေတံ ဒကသီတလိကမူလဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော ဒကသီတလိကမူလသဏ္ဌာနမေဝ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော ကုဒါလဖရသုကမ္မာဒီနိ ကရောန္တာနံ ယန္တာကဍ္ဎနကာလေ ယန္တသုတ္တမိဝ, ယန္တဖလကာနိ အန္တဘောဂေ ဧကတော အဂ္ဂဠန္တေ[1] အာဗန္ဓိတွာ ပါဒပုဉ္ဆနရဇ္ဇုမဏ္ဍလကဿ အန္တရာ တံ သိဗ္ဗေတွာ ဌိတရဇ္ဇုကာ ဝိယ ဧကဝီသတိယာ ဌာနေသု အန္တဘောဂါနံ အန္တရာ ဌိတံ။ ပရိစ္ဆေဒတော အန္တဂုဏဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ဥဒရိယန္တိ ဥဒရေ ဘဝံ အသိတပီတခါယိတသာယိတံ။ တံ ဝဏ္ဏတော အဇ္ဈောဟဋာဟာရဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော ပရိဿာဝနေ သိထိလဗန္ဓတဏ္ဍုလသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဥဒရေ ဌိတံ။ ဥဒရံ နာမ ဥဘတော နိပ္ပီဠိယမာနဿ အလ္လသာဋကဿ မဇ္ဈေ သဉ္ဇာတဖောဋကသဒိသံ အန္တပဋလံ၊ ဗဟိ မဋ္ဌံ, အန္တော မံသကသမ္ဗုကပလိဝေဌနကိလိဋ္ဌပါဝါရကပုပ္ဖကသဒိသံ၊ ကုထိတပနသတစဿ[2] အဗ္ဘန္တရသဒိသန္တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ယတ္ထ တက္ကောဋကာ ဂဏ္ဍုပ္ပါဒကာ တာလတီရကာ သူစိမုခကာ ပဋတန္တသုတ္တကာ ဣစ္စေဝမာဒိဒွတ္တိံသကုလပ္ပဘေဒါ ကိမယော အာကုလဗျာကုလာ သဏ္ဍသဏ္ဍစာရိနော ဟုတွာ နိဝသန္တိ၊ ယေ ပါနဘောဇနာဒိမှိ အဝိဇ္ဇမာနေ ဥလ္လင်္ဃိတွာ ဝိရဝန္တာ ဟဒယမံသံ အဘိဟနန္တိ၊ ပါနဘောဇနာဒိအဇ္ဈောဟရဏဝေလာယ စ ဥဒ္ဓမ္မုခါ ဟုတွာ ပဌမဇ္ဈောဟဋေ ဒွေ တယော အာလောပေ တုရိတတုရိတာ ဝိလုပ္ပန္တိ၊ ယံ တေသံ ကိမီနံ သူတိဃရံ ဝစ္စကုဋိ ဂိလာနသာလာ သုသာနဉ္စ ဟောတိ။

ယတ္ထ သေယျထာပိ နာမ စဏ္ဍာလဂါမဒွါရေ စန္ဒနိကာယ နိဒါဃသမယေ ထူလဖုသိတကေ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကေန ဝုယှမာနံ မုတ္တကရီသစမ္မအဋ္ဌိနှာရုခဏ္ဍခေဠသိင်္ဃာဏိကလောဟိတပ္ပဘုတိ နာနာကုဏပဇာတံ နိပတိတွာ

၁-အဂ္ဂဠန္တေန (သျာ၊ က) ၂-ကုဋ္ဌိတ....(သျာ)၊ ကုဓိတ....(က)

kaddamodakāluḷitaṁ dvīhatīhaccayena sañjātakimikulaṁ sūriyātapavegasantāpakuthitaṁ upari pheṇapubbuḷake[1] muñcantaṁ abhinīlavaṇṇaṁ paramaduggandhajegucchaṁ neva upagantuṁ, na daṭṭhuṁ araharūpataṁ āpajjitvā tiṭṭhati, pageva ghāyituṁ vā sāyituṁ vā. Evameva nānappakārapānabhojanādidantamusalasañcuṇṇitaṁ jivhāhatthaparivattitakheḷalālāpalibuddhaṁ taṅkhaṇavigatavaṇṇagandharasādisampadaṁ tantavāyakhalisuvānavamathusadisaṁ nipatitvā pittasemhavātapaliveṭhitaṁ hutvā udaraggisantāpavegakuthitaṁ kimikulākulaṁ uparūpari pheṇapubbuḷakāni muñcantaṁ paramakasambuduggandhajegucchabhāvaṁ āpajjitvā tiṭṭhati, yaṁ sutvāpi pānabhojanādīsu amanuññatā saṇṭhāti, pageva paññācakkhunā avaloketvā. Yattha[2] ca patitaṁ pānabhojanādi pañcadhā vibhāgaṁ gacchati, ekaṁ bhāgaṁ pāṇakā khādanti, ekaṁ bhāgaṁ udaraggi jhāpeti, eko bhāgo muttaṁ hoti, eko karīsaṁ, eko rasabhāvaṁ āpajjitvā soṇitamaṁsādīni[3] upabrūhayati. Paricchedato udarapaṭalena ceva udariyabhāgena ca paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Karīsanti vaccaṁ. Taṁ vaṇṇato yebhuyyena ajjhohaṭāhāravaṇṇameva hoti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānaṁ. Disato heṭṭhimāya disāya jātaṁ. Okāsato pakkāsaye ṭhitaṁ. Pakkāsayo nāma heṭṭhā nābhipiṭṭhikaṇṭakamūlānamantare antāvasāne ubbedhena aṭṭhaṅgulamatto veḷunāḷikasadiso, yattha seyyathāpi nāma uparūpari bhūmibhāge patitaṁ vassodakaṁ ogaḷitvā heṭṭhā bhūmibhāgaṁ pūretvā tiṭṭhati, evameva yaṁkiñci āmāsaye patitaṁ pānabhojanādikaṁ udaragginā pheṇuddehakaṁ pakkaṁ pakkaṁ nisadāya pisitamiva saṇhabhāvaṁ āpajjitvā antabilena ogaḷitvā ogaḷitvā madditvā veḷupabbe pakkhipamānapaṇḍumattikā viya sannicitaṁ hutvā tiṭṭhati. Paricchedato pakkāsayapaṭalena ceva karīsabhāgena ca paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Matthaluṅganti sīsakaṭāhabbhantare ṭhitamiñjarāsi. Taṁ vaṇṇato setaṁ ahicchattakapiṇḍikavaṇṇaṁ, dadhibhāvaṁ asampattaduṭṭhakhīravaṇṇantipi vattuṁ vaṭṭati. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ.

1. Pheṇapupphuḷake (Ka) 2. Tattha (Sī) 3. Sukkasoṇitamaṁsādīni (Syā)

ကဒ္ဒမောဒကာလုဠိတံ ဒွီဟတီဟစ္စယေန သဉ္ဇာတကိမိကုလံ သူရိယာတပဝေဂသန္တာပကုထိတံ ဥပရိ ဖေဏပုဗ္ဗုဠကေ[၁] မုဉ္စန္တံ အဘိနီလဝဏ္ဏံ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆံ နေဝ ဥပဂန္တုံ, န ဒဋ္ဌုံ အရဟရူပတံ အာပဇ္ဇိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ပဂေဝ ဃာယိတုံ ဝါ သာယိတုံ ဝါ။ ဧဝမေဝ နာနပ္ပကာရပါနဘောဇနာဒိဒန္တမုသလသဉ္စုဏ္ဏိတံ ဇိဝှာဟတ္ထပရိဝတ္တိတခေဠလာလာပလိဗုဒ္ဓံ တင်္ခဏဝိဂတဝဏ္ဏဂန္ဓရသာဒိသမ္ပဒံ တန္တဝါယခလိသုဝါနဝမထုသဒိသံ နိပတိတွာ ပိတ္တသေမှဝါတပလိဝေဌိတံ ဟုတွာ ဥဒရဂ္ဂိသန္တာပဝေဂကုထိတံ ကိမိကုလာကုလံ ဥပရူပရိ ဖေဏပုဗ္ဗုဠကာနိ မုဉ္စန္တံ ပရမကသမ္ဗုဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆဘာဝံ အာပဇ္ဇိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ယံ သုတွာပိ ပါနဘောဇနာဒီသု အမနုညတာ သဏ္ဌာတိ၊ ပဂေဝ ပညာစက္ခုနာ အဝလောကေတွာ။ ယတ္ထ[၂] စ ပတိတံ ပါနဘောဇနာဒိ ပဉ္စဓာ ဝိဘာဂံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧကံ ဘာဂံ ပါဏကာ ခါဒန္တိ၊ ဧကံ ဘာဂံ ဥဒရဂ္ဂိ ဈာပေတိ၊ ဧကော ဘာဂေါ မုတ္တံ ဟောတိ၊ ဧကော ကရီသံ၊ ဧကော ရသဘာဝံ အာပဇ္ဇိတွာ သောဏိတမံသာဒီနိ[၃] ဥပဗြူဟယတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဥဒရပဋလေန စေဝ ဥဒရိယဘာဂေန စ ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ကရီသန္တိ ဝစ္စံ။ တံ ဝဏ္ဏတော ယေဘုယျေန အဇ္ဈောဟဋာဟာရဝဏ္ဏမေဝ ဟောတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဟေဋ္ဌိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ပက္ကာသယေ ဌိတံ။ ပက္ကာသယော နာမ ဟေဋ္ဌာ နာဘိပိဋ္ဌိကဏ္ဋကမူလာနမန္တရေ အန္တာဝသာနေ ဥဗ္ဗေဓေန အဋ္ဌင်္ဂုလမတ္တော ဝေဠုနာဠိကသဒိသော၊ ယတ္ထ သေယျထာပိ နာမ ဥပရူပရိ ဘူမိဘာဂေ ပတိတံ ဝဿောဒကံ ဩဂဠိတွာ ဟေဋ္ဌာ ဘူမိဘာဂံ ပူရေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝမေဝ ယံကိဉ္စိ အာမာသယေ ပတိတံ ပါနဘောဇနာဒိကံ ဥဒရဂ္ဂိနာ ဖေဏုဒ္ဒေဟကံ ပက္ကံ ပက္ကံ နိသဒါယ ပိသိတမိဝ သဏှဘာဝံ အာပဇ္ဇိတွာ အန္တဗိလေန ဩဂဠိတွာ ဩဂဠိတွာ မဒ္ဒိတွာ ဝေဠုပဗ္ဗေ ပက္ခိပမာနပဏ္ဍုမတ္တိကာ ဝိယ သန္နိစိတံ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ပက္ကာသယပဋလေန စေဝ ကရီသဘာဂေန စ ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

မတ္ထလုင်္ဂန္တိ သီသကဋာဟဗ္ဘန္တရေ ဌိတမိဉ္ဇရာသိ။ တံ ဝဏ္ဏတော သေတံ အဟိစ္ဆတ္တကပိဏ္ဍိကဝဏ္ဏံ၊ ဒဓိဘာဝံ အသမ္ပတ္တဒုဋ္ဌခီရဝဏ္ဏန္တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။

၁-ဖေဏပုပ္ဖုဠကေ (က) ၂-တတ္ထ (သီ) ၃-သုက္ကသောဏိတမံသာဒီနိ (သျာ)

okāsato sīsakaṭāhabbhantare cattāro sibbinimagge nissāya samodhānetvā ṭhapitā cattāro piṭṭhapiṇḍā viya samohitaṁ tiṭṭhati. Paricchedato sīsakaṭāhassa abbhantaratalehi ceva matthaluṅgabhāgena ca paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Pittanti dve pittāni baddhapittañca abaddhapittañca. Tattha baddhapittaṁ vaṇṇato bahalamadhukatelavaṇṇaṁ, abaddhapittaṁ milāta-ākulitapupphavaṇṇaṁ. Taṁ saṇṭhānato ubhayampi okāsasaṇṭhānaṁ. Disato baddhapittaṁ uparimāya disāya jātaṁ, itaraṁ dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato abaddhapittaṁ ṭhapetvā kesalomadantanakhānaṁ maṁsavinimuttaṭṭhānañceva thaddhasukkhacammañca udakamiva telabinduṁ avasesasarīraṁ byāpetvā ṭhitaṁ, yamhi kupite akkhīni pītakāni honti bhamanti, gattaṁ kampati kaṇḍuyati. Baddhapittaṁ hadayapapphāsānamantare yakanamaṁsaṁ nissāya patiṭṭhite mahākosātakīkosakasadise pittakosake ṭhitaṁ, yamhi kupite sattā ummattakā honti, vipallatthacittā hirottappaṁ chaḍḍetvā akattabbaṁ karonti, abhāsitabbaṁ bhāsanti, acintetabbaṁ cintenti. Paricchedato pittabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Semhanti sarīrabbhantare ekapatthapūrappamāṇaṁ[1] semhaṁ. Taṁ vaṇṇato setaṁ nāgabalapaṇṇarasavaṇṇaṁ. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato udarapaṭale ṭhitaṁ. Yaṁ pānabhojanādīni ajjhoharaṇakāle seyyathāpi nāma udake sevālapaṇakaṁ kaṭṭhe vā kapāle vā patante chijjitvā dvidhā hutvā puna ajjhottharitvā tiṭṭhati, evameva pānabhojanādimhi nipatante chijjitvā dvidhā hutvā puna ajjhottharitvā tiṭṭhati. Yamhi ca mandībhūte pakkagaṇḍo viya pūtikukkuṭaṇḍamiva ca udaraṁ paramajegucchaṁ kuṇapagandhaṁ hoti, tato uggatena ca gandhena uddekopi[2] mukhampi duggandhaṁ pūtikuṇapasadisaṁ hoti, so ca puriso "apehi duggandhaṁ vāyasī"ti vattabbataṁ āpajjati. Yañca vaḍḍhitvā bahalattamāpannaṁ pidhānaphalakamiva vaccakuṭiyā udarapaṭalassa ambhantareyeva kuṇapagandhaṁ sannirujjhitvā[3] tiṭṭhati. Paricchedato semhabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

1. Ekapattapūrappamāṇaṁ (Sī) 2. Uggāropi (Sī) 3. Sannirundhitvā (Sī)

ဩကာသတော သီသကဋာဟဗ္ဘန္တရေ စတ္တာရော သိဗ္ဗိနိမဂ္ဂေ နိဿာယ သမောဓာနေတွာ ဌပိတာ စတ္တာရော ပိဋ္ဌပိဏ္ဍာ ဝိယ သမောဟိတံ တိဋ္ဌတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော သီသကဋာဟဿ အဗ္ဘန္တရတလေဟိ စေဝ မတ္ထလုင်္ဂဘာဂေန စ ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ပိတ္တန္တိ ဒွေ ပိတ္တာနိ ဗဒ္ဓပိတ္တဉ္စ အဗဒ္ဓပိတ္တဉ္စ။ တတ္ထ ဗဒ္ဓပိတ္တံ ဝဏ္ဏတော ဗဟလမဓုကတေလဝဏ္ဏံ၊ အဗဒ္ဓပိတ္တံ မိလာတအာကုလိတပုပ္ဖဝဏ္ဏံ။ တံ သဏ္ဌာနတော ဥဘယမ္ပိ ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဗဒ္ဓပိတ္တံ ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ၊ ဣတရံ ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော အဗဒ္ဓပိတ္တံ ဌပေတွာ ကေသလောမဒန္တနခါနံ မံသဝိနိမုတ္တဋ္ဌာနဉ္စေဝ ထဒ္ဓသုက္ခစမ္မဉ္စ ဥဒကမိဝ တေလဗိန္ဒုံ အဝသေသသရီရံ ဗျာပေတွာ ဌိတံ၊ ယမှိ ကုပိတေ အက္ခီနိ ပီတကာနိ ဟောန္တိ ဘမန္တိ၊ ဂတ္တံ ကမ္ပတိ ကဏ္ဍူယတိ။ ဗဒ္ဓပိတ္တံ ဟဒယပပ္ဖာသာနမန္တရေ ယကနမံသံ နိဿာယ ပတိဋ္ဌိတေ မဟာကောသာတကီကောသကသဒိသေ ပိတ္တကောသကေ ဌိတံ၊ ယမှိ ကုပိတေ သတ္တာ ဥမ္မတ္တကာ ဟောန္တိ၊ ဝိပလ္လတ္ထစိတ္တာ ဟိရောတ္တပ္ပံ ဆဍ္ဍေတွာ အကတ္တဗ္ဗံ ကရောန္တိ၊ အဘာသိတဗ္ဗံ ဘာသန္တိ၊ အစိန္တေတဗ္ဗံ စိန္တေန္တိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ပိတ္တဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

သေမှန္တိ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဧကပတ္ထပူရပ္ပမာဏံ[၁] သေမှံ။ တံ ဝဏ္ဏတော သေတံ နာဂဗလပဏ္ဏရသဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဥဒရပဋလေ ဌိတံ။ ယံ ပါနဘောဇနာဒီနိ အဇ္ဈောဟရဏကာလေ သေယျထာပိ နာမ ဥဒကေ သေဝါလပဏကံ ကဋ္ဌေ ဝါ ကပါလေ ဝါ ပတန္တေ ဆိဇ္ဇိတွာ ဒွိဓာ ဟုတွာ ပုန အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝမေဝ ပါနဘောဇနာဒိမှိ နိပတန္တေ ဆိဇ္ဇိတွာ ဒွိဓာ ဟုတွာ ပုန အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ တိဋ္ဌတိ။ ယမှိ စ မန္ဒီဘူတေ ပက္ကဂဏ္ဍော ဝိယ ပူတိကုက္ကုဋဏ္ဍမိဝ စ ဥဒရံ ပရမဇေဂုစ္ဆံ ကုဏပဂန္ဓံ ဟောတိ၊ တတော ဥဂ္ဂတေန စ ဂန္ဓေန ဥဒ္ဒေကောပိ[၂] မုခမ္ပိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ပူတိကုဏပသဒိသံ ဟောတိ၊ သော စ ပုရိသော "အပေဟိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဝါယသီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ ယဉ္စ ဝဍ္ဎိတွာ ဗဟလတ္တမာပန္နံ ပိဓာနဖလကမိဝ ဝစ္စကုဋိယာ ဥဒရပဋလဿ အမ္ဘန္တရေယေဝ ကုဏပဂန္ဓံ သန္နိရုဇ္ဈိတွာ[၃] တိဋ္ဌတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော သေမှဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

၁-ဧကပတ္ထပူရပ္ပမာဏံ (သီ) ၂-ဥဂ္ဂါရောပိ (သီ) ၃-သန္နိရုန္ဓိတွာ (သီ)

Pubboti pūtilohitavasena pavattapubbo. So vaṇṇato paṇḍupalāsavaṇṇo. Matakasarīre pana pūtibahalācāmavaṇṇo hoti. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhāno. Disato dvīsu disāsu jāto. Okāsato pana pubbassa okāso nāma nibaddho natthi, yattha so sannicito tiṭṭheyya. Yatra yatra pana khāṇukaṇṭakappaharaṇaggijālādīhi abhihate sarīrappadese lohitaṁ saṇṭhahitvā paccati, gaṇḍapīḷakādayo vā uppajjanti, tatra tatreva tiṭṭhati. Paricchedato pubbabhāgena paricchinno. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Lohitanti dve lohitāni sannicitalohitañca saṁsaraṇalohitañca. Tattha sannicitalohitaṁ vaṇṇato nipakkabahalalākhārasavaṇṇaṁ, saṁsaraṇalohitaṁ acchalākhārasavaṇṇaṁ. Saṇṭhānato ubhayampi okāsasaṇṭhānaṁ. Disato sannicitalohitaṁ uparimāya disāya jātaṁ, itaraṁ dvīsu disāsu jātaṁ. Okāsato saṁsaraṇalohitaṁ ṭhapetvā kesalomadantanakhānaṁ maṁsavinimuttaṭṭhānañceva thaddhasukkhacammañca dhamanījālānusārena sabbaṁ upādinnakasarīraṁ pharitvā ṭhitaṁ, sannicitalohitaṁ yakanaṭṭhānassa heṭṭhābhāvaṁ pūretvā ekapatthapuramattaṁ hadayavakkapapphāsānaṁ upari thokaṁ thokaṁ paggharantaṁ vakkahadayayakanapapphāse temayamānaṁ ṭhitaṁ. Tasmiñhi vakkahadayādīni atemente sattā pipāsitā honti. Paricchedato lohitabhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Sedoti lomakūpādīhi paggharaṇaka-āpodhātu. So vaṇṇato vippasannatilatelavaṇṇo. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhāno. Disato dvīsu disāsu jāto. Okāsato sedassokāso nāma nibaddho natthi, yattha so lohitaṁ viya sadā tiṭṭheyya. Yadā pana aggisantāpasūriyasantāpa-utuvikārādīhi sarīraṁ santappati, tadā udakato abbūḷhamattavisamacchinnabhisamuḷālakumudanāḷakalāpo viya sabbakesalomakūpavivarehi paggharati. Tasmā tassa saṇṭhānampi kesalokamakūpavivarānaṁyeva vasena veditabbaṁ. Sedapariggaṇhakena ca yoginā kesalomakūpavivare pūretvā ṭhitavaseneva sedo manasikātabbo. Paricchedato sedabhāgena paricchinno. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

ပုဗ္ဗောတိ ပူတိလောဟိတဝသေန ပဝတ္တပုဗ္ဗော။ သော ဝဏ္ဏတော ပဏ္ဍုပလာသဝဏ္ဏော။ မတကသရီရေ ပန ပူတိဗဟလာစာမဝဏ္ဏော ဟောတိ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနော။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတော။ ဩကာသတော ပန ပုဗ္ဗဿ ဩကာသော နာမ နိဗဒ္ဓေါ နတ္ထိ၊ ယတ္ထ သော သန္နိစိတော တိဋ္ဌေယျ။ ယတြ ယတြ ပန ခါဏုကဏ္ဋကပ္ပဟရဏဂ္ဂိဇာလာဒီဟိ အဘိဟတေ သရီရပ္ပဒေသေ လောဟိတံ သဏ္ဌဟိတွာ ပစ္စတိ၊ ဂဏ္ဍပီဠကာဒယော ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တတြ တတြေဝ တိဋ္ဌတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ပုဗ္ဗဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နော။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

လောဟိတန္တိ ဒွေ လောဟိတာနိ သန္နိစိတလောဟိတဉ္စ သံသရဏလောဟိတဉ္စ။ တတ္ထ သန္နိစိတလောဟိတံ ဝဏ္ဏတော နိပက္ကဗဟလလာခါရသဝဏ္ဏံ၊ သံသရဏလောဟိတံ အစ္ဆလာခါရသဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော ဥဘယမ္ပိ ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော သန္နိစိတလောဟိတံ ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ၊ ဣတရံ ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတံ။ ဩကာသတော သံသရဏလောဟိတံ ဌပေတွာ ကေသလောမဒန္တနခါနံ မံသဝိနိမုတ္တဋ္ဌာနဉ္စေဝ ထဒ္ဓသုက္ခစမ္မဉ္စ ဓမနီဇာလာနုသာရေန သဗ္ဗံ ဥပါဒိန္နကသရီရံ ဖရိတွာ ဌိတံ၊ သန္နိစိတလောဟိတံ ယကနဋ္ဌာနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂံ ပူရေတွာ ဧကပတ္ထပူရမတ္တံ ဟဒယဝက္ကပပ္ဖါသာနံ ဥပရိ ထောကံ ထောကံ ပဂ္ဃရန္တံ ဝက္ကဟဒယယကနပပ္ဖါသေ တေမယမာနံ ဌိတံ။ တသ္မိဉှိ ဝက္ကဟဒယာဒီနိ အတေမေန္တေ သတ္တာ ပိပါသိတာ ဟောန္တိ။ ပရိစ္ဆေဒတော လောဟိတဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

သေဒေါတိ လောမကူပါဒီဟိ ပဂ္ဃရဏကအာပေါဓာတု။ သော ဝဏ္ဏတော ဝိပ္ပသန္နတိလတေလဝဏ္ဏော။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနော။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတော။ ဩကာသတော သေဒဿောကာသော နာမ နိဗဒ္ဓေါ နတ္ထိ၊ ယတ္ထ သော လောဟိတံ ဝိယ သဒါ တိဋ္ဌေယျ။ ယဒါ ပန အဂ္ဂိသန္တာပသူရိယသန္တာပဥတုဝိကာရာဒီဟိ သရီရံ သန္တပ္ပတိ၊ တဒါ ဥဒကတော အဗ္ဗူဠှမတ္တဝိသမစ္ဆိန္နဘိသမုဠာလကုမုဒနာဠကလာပေါ ဝိယ သဗ္ဗကေသလောမကူပဝိဝရေဟိ ပဂ္ဃရတိ။ တသ္မာ တဿ သဏ္ဌာနမ္ပိ ကေသလောမကူပဝိဝရာနံယေဝ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေဒပရိဂ္ဂဏှကေန စ ယောဂိနာ ကေသလောမကူပဝိဝရေ ပူရေတွာ ဌိတဝသေနေဝ သေဒေါ မနသိကာတဗ္ဗော။ ပရိစ္ဆေဒတော သေဒဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နော။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

Medoti thinasineho. So vaṇṇato phālitahaliddivaṇṇo. Saṇṭhānato thūlasarīrassa tāva cammamaṁsantare ṭhapitahaliddivaṇṇadukūlapilotikasaṇṭhāno hoti, kisasarīrassa jaṅghamaṁsaṁ ūrumaṁsaṁ piṭṭhikaṇṭakanissitaṁ piṭṭhimaṁsaṁ udaravaṭṭimaṁsanti etāni nissāya diguṇaṁ tiguṇaṁ katvā ṭhapitahaliddivaṇṇadukūlapilotikasaṇṭhāno. Disato dvīsu disāsu jāto. Okāsato thūlassa sakalasarīraṁ pharitvā, kisassa jaṅghamaṁsādīni nissāya ṭhito, yaṁ sinehasaṅkhaṁ gatampi paramajegucchattā neva muddhani telatthāya, na nāsatelādīnaṁ atthāya gaṇhanti. Paricchedato heṭṭhā maṁsena, upari cammena, tiriyaṁ medabhāgena paricchinno. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Assūti akkhīhi paggharaṇaka-āpodhātu. Taṁ vaṇṇato vippasannatilatelavaṇṇaṁ. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānaṁ. Disato uparimāya disāya jātaṁ. Okāsato akkhikūpakesu ṭhitaṁ. Na cetaṁ pittakosake pittamiva akkhikūpakesu sadā sannicitaṁ tiṭṭhati. Yadā pana sattā somanassajātā mahāhasitaṁ hasanti, domanassajātā rodanti paridevanti, tathārūpaṁ visabhāgāhāraṁ āharanti. Yadā ca nesaṁ akkhīni dhūmarajapaṁsukādīhi abhihaññanti, tadā etehi somanassadomanassavisabhāgāhāra-utūhi samuṭṭhahitvā akkhikūpake pūretvā tiṭṭhati vā paggharati vā. Assupariggaṇhakena pana yoginā akkhikūpake pūretvā ṭhitavaseneva pariggaṇhitabbaṁ. Paricchedato assubhāgena paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Vasāti vilīnasneho. Sā vaṇṇato nāḷikeratelavaṇṇā. Ācāme āsittatelavaṇṇātipi vattuṁ vaṭṭati. Saṇṭhānato nhānakāle pasanna-udakassa upari paribbhamantasinehabinduvisaṭasaṇṭhānā. Disato dvīsu disāsu jātā. Okāsato yebhuyyena hatthatalahatthapiṭṭhipādatalapādapiṭṭhināsapuṭanalāṭa-aṁsakūṭesu ṭhitā. Na cesā etesu okāsesu sadā vilīnāva hutvā tiṭṭhati. Yadā pana aggisantāpasūriyasantāpa-utuvisabhāgadhātuvisabhāgehi te padesā usmājātā honti, tadā tattha nhānakāle pasanna-udakūpari sinehabinduvisaṭo viya ito cito ca saṁsarati. Paricchedato vasābhāgena

မေဒေါတိ ထိနသိနေဟော။ သော ဝဏ္ဏတော ဖာလိတဟလိဒ္ဒိဝဏ္ဏော။ သဏ္ဌာနတော ထူလသရီရဿ တာဝ စမ္မမံသန္တရေ ဌပိတဟလိဒ္ဒိဝဏ္ဏဒုကူလပိလောတိကသဏ္ဌာနော ဟောတိ၊ ကိသသရီရဿ ဇင်္ဃမံသံ ဦရုမံသံ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကနိဿိတံ ပိဋ္ဌိမံသံ ဥဒရဝဋ္ဋိမံသန္တိ ဧတာနိ နိဿာယ ဒိဂုဏံ တိဂုဏံ ကတွာ ဌပိတဟလိဒ္ဒိဝဏ္ဏဒုကူလပိလောတိကသဏ္ဌာနော။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတော။ ဩကာသတော ထူလဿ သကလသရီရံ ဖရိတွာ, ကိသဿ ဇင်္ဃမံသာဒီနိ နိဿာယ ဌိတော၊ ယံ သိနေဟသင်္ခံ ဂတမ္ပိ ပရမဇေဂုစ္ဆတ္တာ နေဝ မုဒ္ဓနိ တေလတ္ထာယ, န နာသတေလာဒီနံ အတ္ထာယ ဂဏှန္တိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဟေဋ္ဌာ မံသေန, ဥပရိ စမ္မေန, တိရိယံ မေဒဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နော။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

အဿူတိ အက္ခီဟိ ပဂ္ဃရဏကအာပေါဓာတု။ တံ ဝဏ္ဏတော ဝိပ္ပသန္နတိလတေလဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော အက္ခိကူပကေသု ဌိတံ။ န စေတံ ပိတ္တကောသကေ ပိတ္တမိဝ အက္ခိကူပကေသု သဒါ သန္နိစိတံ တိဋ္ဌတိ။ ယဒါ ပန သတ္တာ သောမနဿဇာတာ မဟာဟသိတံ ဟသန္တိ၊ ဒေါမနဿဇာတာ ရောဒန္တိ ပရိဒေဝန္တိ၊ တထာရူပံ ဝိသဘာဂါဟာရံ အာဟရန္တိ။ ယဒါ စ နေသံ အက္ခီနိ ဓူမရဇပံသုကာဒီဟိ အဘိဟညန္တိ၊ တဒါ ဧတေဟိ သောမနဿဒေါမနဿဝိသဘာဂါဟာရဥတူဟိ သမုဋ္ဌဟိတွာ အက္ခိကူပကေ ပူရေတွာ တိဋ္ဌတိ ဝါ ပဂ္ဃရတိ ဝါ။ အဿုပရိဂ္ဂဏှကေန ပန ယောဂိနာ အက္ခိကူပကေ ပူရေတွာ ဌိတဝသေနေဝ ပရိဂ္ဂဏှိတဗ္ဗံ။ ပရိစ္ဆေဒတော အဿုဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ဝသာတိ ဝိလီနသ္နေဟော။ သာ ဝဏ္ဏတော နာဠိကေရတေလဝဏ္ဏာ။ အာစာမေ အာသိတ္တတေလဝဏ္ဏာတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ သဏ္ဌာနတော နှာနကာလေ ပသန္နဥဒကဿ ဥပရိ ပရိဗ္ဘမန္တသိနေဟဗိန္ဒုဝိသဋသဏ္ဌာနာ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာ။ ဩကာသတော ယေဘုယျေန ဟတ္ထတလဟတ္ထပိဋ္ဌိပါဒတလပါဒပိဋ္ဌိနာသပုဋနလာဋအံသကူဋေသု ဌိတာ။ န စေသာ ဧတေသု ဩကာသေသု သဒါ ဝိလီနာဝ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။ ယဒါ ပန အဂ္ဂိသန္တာပသူရိယသန္တာပဥတုဝိသဘာဂဓာတုဝိသဘာဂေဟိ တေ ပဒေသာ ဥသ္မာဇာတာ ဟောန္တိ၊ တဒါ တတ္ထ နှာနကာလေ ပသန္နဥဒကူပရိ သိနေဟဗိန္ဒုဝိသဋော ဝိယ ဣတော စိတော စ သံသရတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဝသာဘာဂေန

paricchinnā. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Kheḷoti antomukhe pheṇamissā āpodhātu. So vaṇṇato seto pheṇavaṇṇo. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhāno. Pheṇasaṇṭhānotipi vattuṁ vaṭṭati. Disato uparimāya disāya jāto. Okāsato ubhohi kapolapassehi oruyha jivhāya ṭhito. Na cesa ettha sadā sannicito hutvā tiṭṭhati. Yadā pana sattā tathārūpaṁ āhāraṁ passanti vā saranti vā, uṇhatittakaṭukaloṇambilānaṁ vā kiñci mukhe ṭhapenti, yadā vā nesaṁ hadayaṁ ākilāyati, kismiñcideva vā jigucchā uppajjati, tadā kheḷo uppajjitvā ubhohi kapolapassehi oruyha jivhāya saṇṭhāti. Aggajivhāya cesa tanuko hoti, mūlajivhāya bahalo. Mukhe pakkhittañca puthukaṁ vā taṇḍulaṁ vā aññaṁ vā kiñci khādanīyaṁ nadīpuḷine khatakūpakasalilaṁ viya parikkhayaṁ agacchantova temetuṁ samattho hoti. Paricchedato kheḷabhāgena paricchinno. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Siṅghāṇikāti matthaluṅgato paggharaṇaka-asuci. Sā vaṇṇato taruṇatālaṭṭhimiñjavaṇṇā. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānā. Disato uparimāya disāya jātā. Okāsato nāsapuṭe pūretvā ṭhitā. Na cesā ettha sadā sannicitā hutvā tiṭṭhati, atha kho yathā nāma puriso padiminīpattena dadhiṁ bandhitvā heṭṭhā kaṇṭakena vijjheyya, atha tena chiddena dadhimatthu gaḷitvā bahi pateyya, evameva yadā sattā rodanti vā, visabhāgāhāra-utuvasena vā sañjātadhātukkhobhā honti, tadā antosīsato pūtisemhabhāvaṁ āpannaṁ matthaluṅgaṁ gaḷitvā tālumatthakavivarena otaritvā nāsapuṭe pūretvā tiṭṭhati vā paggharati vā. Siṅghāṇikāpariggaṇhakena pana yogino nāsapuṭe pūretvā ṭhitavaseneva pariggaṇhitabbā. Paricchedato siṅghāṇikābhāgena paricchinnā. Aya massa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Lasikāti sarīrasandhīnaṁ abbhantare picchilakuṇapaṁ. Sā vaṇṇato kaṇikāraniyyāsavaṇṇā. Saṇṭhānato okāsasaṇṭhānā. Disato dvīsu disāsu jātā. Okāsato aṭṭhisandhīnaṁ abbhañjanakiccaṁ sādhayamānā asītisatasandhīnaṁ abbhantare ṭhitā. Yassa cesā mandā hoti, tassa

ပရိစ္ဆိန္နာ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ခေဠောတိ အန္တောမုခေ ဖေဏမိဿာ အာပေါဓာတု။ သော ဝဏ္ဏတော သေတော ဖေဏဝဏ္ဏော။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနော။ ဖေဏသဏ္ဌာနောတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတော။ ဩကာသတော ဥဘောဟိ ကပေါလပဿေဟိ ဩရုယှ ဇိဝှါယ ဌိတော။ န စေသ ဧတ္ထ သဒါ သန္နိစိတော ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။ ယဒါ ပန သတ္တာ တထာရူပံ အာဟာရံ ပဿန္တိ ဝါ သရန္တိ ဝါ၊ ဥဏှတိတ္တကဋုကလောဏမ္ဗိလာနံ ဝါ ကိဉ္စိ မုခေ ဌပေန္တိ၊ ယဒါ ဝါ နေသံ ဟဒယံ အာကိလာယတိ၊ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဝါ ဇိဂုစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ ခေဠော ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဥဘောဟိ ကပေါလပဿေဟိ ဩရုယှ ဇိဝှါယ သဏ္ဌာတိ။ အဂ္ဂဇိဝှါယ စေသ တနုကော ဟောတိ၊ မူလဇိဝှါယ ဗဟလော။ မုခေ ပက္ခိတ္တဉ္စ ပုထုကံ ဝါ တဏ္ဍုလံ ဝါ အညံ ဝါ ကိဉ္စိ ခါဒနီယံ နဒီပုဠိနေ ခတကူပကသလိလံ ဝိယ ပရိက္ခယံ အဂစ္ဆန္တောဝ တေမေတုံ သမတ္ထော ဟောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ခေဠဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နော။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

သိင်္ဃာဏိကာတိ မတ္ထလုင်္ဂတော ပဂ္ဃရဏကအသုစိ။ သာ ဝဏ္ဏတော တရုဏတာလဋ္ဌိမိဉ္ဇဝဏ္ဏာ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနာ။ ဒိသတော ဥပရိမာယ ဒိသာယ ဇာတာ။ ဩကာသတော နာသပုဋေ ပူရေတွာ ဌိတာ။ န စေသာ ဧတ္ထ သဒါ သန္နိစိတာ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ၊ အထ ခေါ ယထာ နာမ ပုရိသော ပဒုမိနီပတ္တေန ဒဓိံ ဗန္ဓိတွာ ဟေဋ္ဌာ ကဏ္ဋကေန ဝိဇ္ဈေယျ၊ အထ တေန ဆိဒ္ဒေန ဒဓိမတ္ထု ဂဠိတွာ ဗဟိ ပတေယျ၊ ဧဝမေဝ ယဒါ သတ္တာ ရောဒန္တိ ဝါ၊ ဝိသဘာဂါဟာရဥတုဝသေန ဝါ သဉ္ဇာတဓာတုက္ခောဘာ ဟောန္တိ၊ တဒါ အန္တောသီသတော ပူတိသေမှဘာဝံ အာပန္နံ မတ္ထလုင်္ဂံ ဂဠိတွာ တာလုမတ္ထကဝိဝရေန ဩတရိတွာ နာသပုဋေ ပူရေတွာ တိဋ္ဌတိ ဝါ ပဂ္ဃရတိ ဝါ။ သိင်္ဃာဏိကာပရိဂ္ဂဏှကေန ပန ယောဂိနာ နာသပုဋေ ပူရေတွာ ဌိတဝသေနေဝ ပရိဂ္ဂဏှိတဗ္ဗာ။ ပရိစ္ဆေဒတော သိင်္ဃာဏိကာဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နာ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

လသိကာတိ သရီရသန္ဓီနံ အဗ္ဘန္တရေ ပိစ္ဆိလကုဏပံ။ သာ ဝဏ္ဏတော ကဏိကာရနိယျာသဝဏ္ဏာ။ သဏ္ဌာနတော ဩကာသသဏ္ဌာနာ။ ဒိသတော ဒွီသု ဒိသာသု ဇာတာ။ ဩကာသတော အဋ္ဌိသန္ဓီနံ အဗ္ဘဉ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ အသီတိသတသန္ဓီနံ အဗ္ဘန္တရေ ဌိတာ။ ယဿ စေသာ မန္ဒာ ဟောတိ၊ တဿ

uṭṭhahantassa nisīdantassa abhikkamantassa paṭikkamantassa samiñjantassa pasārentassa aṭṭhikāni kaṭakaṭāyanti, accharasaddaṁ karonto viya vicarati, ekayojanadviyojanamattampi addhānaṁ gatassa vāyodhātu kuppati, gattāni dukkhanti. Yassa pana bahukā hoti, tassa uṭṭhānanisajjādīsu na aṭṭhīni kaṭakaṭāyanti, dīghampi addhānaṁ gatassa na vāyodhātu kuppati, na gattāni dukkhanti. Paricchedato lasikābhāgena paricchinnā. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Muttanti vaṇṇato māsakhārodakavaṇṇaṁ. Saṇṭhānato adhomukhaṭhapita-udakakumbhantaragata-udakasaṇṭhānaṁ. Disato heṭṭhimāya disāya jātaṁ. Okāsato vatthissa abbhantare ṭhitaṁ. Vatthi nāma vatthipuṭo vuccati. Yattha seyyathāpi nāma candanikāya pakkhitte amukhe ravaṇaghaṭe[1] candanikaraso pavisati, na cassa pavisanamaggo paññāyati, evameva sarīrato muttaṁ pavisati. Na cassa pavisanamaggo paññāyati, nikkhamanamaggo pana pākaṭo hoti. Yamhi ca muttassa bharite passāvaṁ karomāti sattānaṁ āyūhanaṁ hoti. Paricchedato vatthi-abbhantarena ceva muttabhāgena ca paricchinnaṁ. Ayamassa sabhāgaparicchedo, visabhāgaparicchedo pana kesasadisova.

Evañhi kesādike koṭṭhāse vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchedavasena vavatthapetvā anupubbato nātisīghato nātisaṇikatoti-ādinā nayena vaṇṇasaṇṭhānagandhāsayokāsavasena pañcadhā paṭikūlāti manasikaroto paṇṇattisamatikkamavasena seyyathāpi cakkhumato purisassa dvattiṁsavaṇṇānaṁ kusumānaṁ ekasuttagaṇṭhitaṁ mālaṁ olokentassa sabbapupphāni apubbāpariyamiva pākaṭāni honti, evameva "atthi imasmiṁ kāye kesā"ti imaṁ kāyaṁ olokentassa sabbe te dhammā apubbāpariyamiva pākaṭā honti. Tena vuttaṁ manasikārakosallakathāyaṁ "ādikammikassa hi kesāti manasikaroto manasikāro gantvā muttanti imaṁ pariyosānakoṭṭhāsameva āhacca tiṭṭhatī"ti.

Sace pana bahiddhāpi manasikāraṁ upasaṁharati, athassa evaṁ sabbakoṭṭhāsesu pākaṭībhūtesu āhuṇḍantā manussatiracchānādayo sattākāraṁ vijahitvā koṭṭhāsarāsivaseneva upaṭṭhahanti. Tehi ca ajjhohariyamānaṁ pānabhojanādi koṭṭhāsarāsimhi pakkhipiyamānamiva upaṭṭhāti. Athassa

1. Yavanaghaṭe (Sī), lavanaghaṭe (Syā)

ဥဋ္ဌဟန္တဿ နိသီဒန္တဿ အဘိက္ကမန္တဿ ပဋိက္ကမန္တဿ သမိဉ္ဇန္တဿ ပသာရေန္တဿ အဋ္ဌိကာနိ ကဋကဋာယန္တိ၊ အစ္ဆရာသဒ္ဒံ ကရောန္တော ဝိယ ဝိစရတိ၊ ဧကယောဇနဒွိယောဇနမတ္တမ္ပိ အဒ္ဓါနံ ဂတဿ ဝါယောဓာတု ကုပ္ပတိ၊ ဂတ္တာနိ ဒုက္ခန္တိ။ ယဿ ပန ဗဟုကာ ဟောတိ၊ တဿ ဥဋ္ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု န အဋ္ဌီနိ ကဋကဋာယန္တိ၊ ဒီဃမ္ပိ အဒ္ဓါနံ ဂတဿ န ဝါယောဓာတု ကုပ္ပတိ၊ န ဂတ္တာနိ ဒုက္ခန္တိ။ ပရိစ္ဆေဒတော လသိကာဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နာ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

မုတ္တန္တိ ဝဏ္ဏတော မာသခါရောဒကဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော အဓောမုခဋ္ဌပိတဥဒကကုမ္ဘန္တရဂတဥဒကသဏ္ဌာနံ။ ဒိသတော ဟေဋ္ဌိမာယ ဒိသာယ ဇာတံ။ ဩကာသတော ဝတ္ထိဿ အဗ္ဘန္တရေ ဌိတံ။ ဝတ္ထိ နာမ ဝတ္ထိပုဋော ဝုစ္စတိ။ ယတ္ထ သေယျထာပိ နာမ စန္ဒနိကာယ ပက္ခိတ္တေ အမုခေ ရဝဏဃဋေ[1] စန္ဒနိကရသော ပဝိသတိ၊ န စဿ ပဝိသနမဂ္ဂေါ ပညာယတိ၊ ဧဝမေဝ သရီရတော မုတ္တံ ပဝိသတိ။ န စဿ ပဝိသနမဂ္ဂေါ ပညာယတိ၊ နိက္ခမနမဂ္ဂေါ ပန ပါကဋော ဟောတိ။ ယမှိ စ မုတ္တဿ ဘရိတေ ပဿာဝံ ကရောမာတိ သတ္တာနံ အာယူဟနံ ဟောတိ။ ပရိစ္ဆေဒတော ဝတ္ထိအဗ္ဘန္တရေန စေဝ မုတ္တဘာဂေန စ ပရိစ္ဆိန္နံ။ အယမဿ သဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ၊ ဝိသဘာဂပရိစ္ဆေဒေါ ပန ကေသသဒိသောဝ။

ဧဝဉှိ ကေသာဒိကေ ကောဋ္ဌာသေ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဒိသောကာသပရိစ္ဆေဒဝသေန ဝဝတ္ထပေတွာ အနုပုဗ္ဗတော နာတိသီဃတော နာတိသဏိကတောတိအာဒိနာ နယေန ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဂန္ဓာသယောကာသဝသေန ပဉ္စဓာ ပဋိကူလာတိ မနသိကရောတော ပဏ္ဏတ္တိသမတိက္ကမဝသေန သေယျထာပိ စက္ခုမတော ပုရိသဿ ဒွတ္တိံသဝဏ္ဏာနံ ကုသုမာနံ ဧကသုတ္တဂန္ထိတံ မာလံ ဩလောကေန္တဿ သဗ္ဗပုပ္ဖာနိ အပုဗ္ဗာပရိယမိဝ ပါကဋာနိ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝ "အတ္ထိ ဣမသ္မိံ ကာယေ ကေသာ"တိ ဣမံ ကာယံ ဩလောကေန္တဿ သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မာ အပုဗ္ဗာပရိယမိဝ ပါကဋာ ဟောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ မနသိကာရကောသလ္လကထာယံ "အာဒိကမ္မိကဿ ဟိ ကေသာတိ မနသိကရောတော မနသိကာရော ဂန္တွာ မုတ္တန္တိ ဣမံ ပရိယောသာနကောဋ္ဌာသမေဝ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတီ"တိ။

သစေ ပန ဗဟိဒ္ဓါပိ မနသိကာရံ ဥပသံဟရတိ၊ အထဿ ဧဝံ သဗ္ဗကောဋ္ဌာသေသု ပါကဋီဘူတေသု အာဟိဏ္ဍန္တာ မနုဿတိရစ္ဆာနာဒယော သတ္တာကာရံ ဝိဇဟိတွာ ကောဋ္ဌာသရာသိဝသေနေဝ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ တေဟိ စ အဇ္ဈောဟရိယမာနံ ပါနဘောဇနာဒိ ကောဋ္ဌာသရာသိမှိ ပက္ခိပိယမာနမိဝ ဥပဋ္ဌာတိ။ အထဿ

၁-ယဝနဃဋေ (သီ)၊ လဝနဃဋေ (သျာ)

anupubbamuñcanādivasena paṭikūlā paṭikūlāti punappunaṁ manasikaroto anukkamena appanā uppajjati.

Tattha kesādīnaṁ vaṇṇasaṇṭhānadisokāsaparicchedavasena upaṭṭhānaṁ uggahanimittaṁ, sabbākārato paṭikūlavasena upaṭṭhānaṁ paṭibhāganimittaṁ. Taṁ punappunaṁ āvajjantassa manasikarontassa takkāhataṁ vitakkāhataṁ karontassa cattāro khandhā paṭikūlārammaṇā honti. Paṭhamajjhānavasena appanā pavattati. Pubbabhāge parikamma-upacāracittāni savitakkasavicārāni sappītikāni somanassasahagatāni paṭikūlanimittārammaṇāni, appanāpi savitakkasavicārā sappītikā somanassasahagatāva. Bhūmantarena pana mahaggatā rūpāvacarā honti. Paṭikūlepi ca etasmiṁ ārammaṇe ānisaṁsadassāvitāya somanassaṁ uppajjati, ekattārammaṇabaleneva vā taṁ uppajjati, dutiyajjhānādīni panettha na nibbattanti. Kasmā? Oḷārikattā. Idañhi ārammaṇaṁ oḷārikaṁ, vitakkabalenevettha cittekaggatā jāyati, na vitakkasamatikkamenāti. Ayaṁ tāva samathavasena kammaṭṭhānakathā.

Avisesato pana sādhāraṇavasena evaṁ veditabbaṁ idañhi kammaṭṭhānaṁ bhāvetukāmena kammaṭṭhānaṁ uggahetvā sajjhāyakāle eva kesādīnaṁ vaṇṇanimittasaṇṭhānanimittadisānimitta-okāsanimittaparicchedanimittāni vācāya pothetvā pothetvā ekekakoṭṭhāse “ayaṁ etaṁ sarikkhako”ti tividhena sajjhāyo kātabbo. Kathaṁ? Tacapañcake tāva heṭṭhā vuttanayeneva anulomato pañcāhaṁ, paṭilomato pañcāhaṁ, anulomapaṭilomato pañcāhanti aḍḍhamāsaṁ sajjhāyo kātabbo. Tato ācariyassa santikaṁ gantvā vakkapañcakaṁ uggaṇhitvā tatheva aḍḍhamāsaṁ sajjhāyo kātabbo, tato te dasapi koṭṭhāse ekato katvā aḍḍhamāsaṁ, puna papphāsapañcakādīsupi ekekaṁ uggaṇhitvā aḍḍhamāsaṁ, tato te pañcadasapi koṭṭhāse aḍḍhamāsaṁ, matthaluṅgapañcakaṁ aḍḍhamāsaṁ, tato tevīsati koṭṭhāse aḍḍhamāsaṁ, medachakkaṁ aḍḍhamāsaṁ, tato te chabbīsatipi koṭṭhāse ekato katvā aḍḍhamāsaṁ, muttachakkaṁ aḍḍhamāsaṁ, tato sabbepi dvattiṁsa koṭṭhāse ekato katvā aḍḍhamāsanti evaṁ cha māse sajjhāyo kātabbo.

Tattha upanissayasampannassa sapaññassa bhikkhuno kammaṭṭhānaṁ uggaṇhantasseva koṭṭhāsā upaṭṭhahanti, ekaccassa na upaṭṭhahanti, tena “na upaṭṭhahantī”ti

အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနာဒိဝသေန ပဋိကူလာ ပဋိကူလာတိ ပုနပ္ပုနံ မနသိကရောတော အနုက္ကမေန အပ္ပနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

တတ္ထ ကေသာဒီနံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဒိသောကာသပရိစ္ဆေဒဝသေန ဥပဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တံ၊ သဗ္ဗာကာရတော ပဋိကူလဝသေန ဥပဋ္ဌာနံ ပဋိဘာဂနိမိတ္တံ။ တံ ပုနပ္ပုနံ အာဝဇ္ဇန္တဿ မနသိကရောန္တဿ တက္ကာဟတံ ဝိတက္ကာဟတံ ကရောန္တဿ စတ္တာရော ခန္ဓာ ပဋိကူလာရမ္မဏာ ဟောန္တိ။ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန အပ္ပနာ ပဝတ္တတိ။ ပုဗ္ဗဘာဂေ ပရိကမ္မဥပစာရစိတ္တာနိ သဝိတက္ကသဝိစာရာနိ သပ္ပီတိကာနိ သောမနဿသဟဂတာနိ ပဋိကူလနိမိတ္တာရမ္မဏာနိ၊ အပ္ပနာပိ သဝိတက္ကသဝိစာရာ သပ္ပီတိကာ သောမနဿသဟဂတာဝ။ ဘူမန္တရေန ပန မဟဂ္ဂတာ ရူပါဝစရာ ဟောန္တိ။ ပဋိကူလေပိ စ ဧတသ္မိံ အာရမ္မဏေ အာနိသံသဒဿာဝိတာယ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧကတ္တာရမ္မဏဗလေနေဝ ဝါ တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒီနိ ပနေတ္ထ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ကသ္မာ? ဩဠာရိကတ္တာ။ ဣဒဉှိ အာရမ္မဏံ ဩဠာရိကံ၊ ဝိတက္ကဗလေနေဝေတ္ထ စိတ္တေကဂ္ဂတာ ဇာယတိ၊ န ဝိတက္ကသမတိက္ကမေနာတိ။ အယံ တာဝ သမထဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနကထာ။

အဝိသေသတော ပန သာဓာရဏဝသေန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ——ဣဒဉှိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝေတုကာမေန ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ သဇ္ဈာယကာလေ ဧဝ ကေသာဒီနံ ဝဏ္ဏနိမိတ္တသဏ္ဌာနနိမိတ္တဒိသာနိမိတ္တဩကာသနိမိတ္တပရိစ္ဆေဒနိမိတ္တာနိ ဝါစာယ ပေါထေတွာ ပေါထေတွာ ဧကေကကောဋ္ဌာသေ “အယံ ဧတံ သရိက္ခကော”တိ တိဝိဓေန သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။ ကထံ? တစပဉ္စကေ တာဝ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အနုလောမတော ပဉ္စာဟံ, ပဋိလောမတော ပဉ္စာဟံ, အနုလောမပဋိလောမတော ပဉ္စာဟန္တိ အဍ္ဎမာသံ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။ တတော အာစရိယဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဝက္ကပဉ္စကံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ တထေဝ အဍ္ဎမာသံ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော၊ တတော တေ ဒသပိ ကောဋ္ဌာသေ ဧကတော ကတွာ အဍ္ဎမာသံ၊ ပုန ပပ္ဖာသပဉ္စကာဒီသုပိ ဧကေကံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ အဍ္ဎမာသံ၊ တတော တေ ပဉ္စဒသပိ ကောဋ္ဌာသေ အဍ္ဎမာသံ၊ မတ္ထလုင်္ဂပဉ္စကံ အဍ္ဎမာသံ၊ တတော တေဝီသတိ ကောဋ္ဌာသေ အဍ္ဎမာသံ၊ မေဒဆက္ကံ အဍ္ဎမာသံ၊ တတော တေ ဆဗ္ဗီသတိပိ ကောဋ္ဌာသေ ဧကတော ကတွာ အဍ္ဎမာသံ၊ မုတ္တဆက္ကံ အဍ္ဎမာသံ၊ တတော သဗ္ဗေပိ ဒွတ္တိံသ ကောဋ္ဌာသေ ဧကတော ကတွာ အဍ္ဎမာသန္တိ ဧဝံ ဆ မာသေ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။

တတ္ထ ဥပနိဿယသမ္ပန္နဿ သပညဿ ဘိက္ခုနော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှန္တဿေဝ ကောဋ္ဌာသာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဧကစ္စဿ န ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တေန “န ဥပဋ္ဌဟန္တိ”တိ

vīriyaṁ na vissajjetabbaṁ. Yattakā koṭṭhāsā upaṭṭhahanti, tattake gahetvā sajjhāyo kātabbo. Evaṁ kammaṭṭhānaṁ kathentena pana neva paññavato na mandapaññassa vasena kathetabbaṁ, majjhimapaññassa vasena kathetabbaṁ. Majjhimapaññassa hi vasena ācariyā chahi māsehi paricchinditvā tantiṁ ṭhapayiṁsu. Yassa pana ettāvatāpi koṭṭhāsā pākaṭā na honti, tena tato parampi sajjhāyo kātabbo eva. No ca kho aparicchinditvā, cha cha māse paricchinditvāva kātabbo.

Sajjhāyaṁ karontena vaṇṇo na paccavekkhitabbo, na lakkhaṇaṁ manasikātabbaṁ, koṭṭhāsavaseneva sajjhāyo kātabbo. Ācariyenāpi “vaṇṇavasena sajjhāyaṁ karohī”ti niyametvā na kathetabbaṁ. Niyametvā kathite ko dosoti? Sampattiyampi vipattisaññā-āpajjanaṁ. Sace hi ācariyena “vaṇṇavasena sajjhāyaṁ karohī”ti vutte imassa bhikkhuno tathā karontassa kammaṭṭhānaṁ vaṇṇato na upaṭṭhāti, paṭikūlavasena vā dhātuvasena vā upaṭṭhāti. Athesa “na idaṁ kammaṭṭhānaṁ vilakkhaṇan”ti saññī hoti, ācariyena kathitameva kappetvā gaṇhāti. “Paṭikūlavasena sajjhāyaṁ karohī”ti vuttepi sace tassa tathā karontassa paṭikūlato na upaṭṭhāti, vaṇṇavasena vā dhātuvasena vā upaṭṭhāti. Athesa “nayidaṁ kammaṭṭhānaṁ vilakkhaṇan”ti saññī hoti, ācariyena kathikameva kappetvā gaṇhāti. “Dhātuvasena taṁ sajjhāyaṁ karohī”ti vuttepi sace tassa tathā karontassa dhātuto na upaṭṭhāti, vaṇṇavasena vā paṭikūlavasena vā upaṭṭhāti. Athesa “nayidaṁ kammaṭṭhānaṁ vilakkhaṇan”ti saññī hoti, ācariyena kathitameva kappetvā gaṇhāti. Ayaṁ ācariyena niyametvā kathite doso.

Kinti pana vattabboti? “Koṭṭhāsavasena sajjhāyaṁ karohī”ti vattabbo. Kathaṁ? Kesakoṭṭhāso lomakoṭṭhāsoti sajjhāyaṁ karohīti vattabbo. Sace panassa evaṁ koṭṭhāsavasena sajjhāyaṁ karontassa vaṇṇato upaṭṭhāti, athānena ovādācariyassa ācikkhitabbaṁ “ahaṁ dvattiṁsākāraṁ koṭṭhāsavasena sajjhāyaṁ karomi, mayhaṁ pana vaṇṇato upaṭṭhātī”ti. Ācariyena “kammaṭṭhānaṁ viya akammaṭṭhānaṁ vilakkhaṇaṁ eten”ti na visaṁvādetabbaṁ. “Sādhu sappurisa pubbe tayā vaṇṇakasiṇe parikammaṁ katapubbaṁ bhavissati, etadeva kammaṭṭhānaṁ tuyhaṁ sappāyaṁ,

ဝီရိယံ န ဝိဿဇ္ဇေတဗ္ဗံ။ ယတ္တကာ ကောဋ္ဌာသာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တတ္တကေ ဂဟေတွာ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။ ဧဝံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တေန ပန နေဝ ပညဝတော န မန္ဒပညဿ ဝသေန ကထေတဗ္ဗံ၊ မဇ္ဈိမပညဿ ဝသေန ကထေတဗ္ဗံ။ မဇ္ဈိမပညဿ ဟိ ဝသေန အာစရိယာ ဆဟိ မာသေဟိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ တန္တိံ ဌပယိံသု။ ယဿ ပန ဧတ္တာဝတာပိ ကောဋ္ဌာသာ ပါကဋာ န ဟောန္တိ၊ တေန တတော ပရမ္ပိ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော ဧဝ။ နော စ ခေါ အပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ၊ ဆ ဆ မာသေ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာဝ ကာတဗ္ဗော။

သဇ္ဈာယံ ကရောန္တေန ဝဏ္ဏော န ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗော၊ န လက္ခဏံ မနသိကာတဗ္ဗံ၊ ကောဋ္ဌာသဝသေနေဝ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။ အာစရိယေနာပိ “ဝဏ္ဏဝသေန သဇ္ဈာယံ ကရောဟီ”တိ နိယမေတွာ န ကထေတဗ္ဗံ။ နိယမေတွာ ကထိတေ ကော ဒေါသောတိ? သမ္ပတ္တိယမ္ပိ ဝိပတ္တိသညာအာပဇ္ဇနံ။ သစေ ဟိ အာစရိယေန “ဝဏ္ဏဝသေန သဇ္ဈာယံ ကရောဟီ”တိ ဝုတ္တေ ဣမဿ ဘိက္ခုနော တထာ ကရောန္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝဏ္ဏတော န ဥပဋ္ဌာတိ၊ ပဋိကူလဝသေန ဝါ ဓာတုဝသေန ဝါ ဥပဋ္ဌာတိ။ အထေသ “န ဣဒံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိလက္ခဏ”န္တိ သညီ ဟောတိ၊ အာစရိယေန ကထိတမေဝ ကပ္ပေတွာ ဂဏှာတိ။ “ပဋိကူလဝသေန သဇ္ဈာယံ ကရောဟီ”တိ ဝုတ္တေပိ သစေ တဿ တထာ ကရောန္တဿ ပဋိကူလတော န ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဝဏ္ဏဝသေန ဝါ ဓာတုဝသေန ဝါ ဥပဋ္ဌာတိ။ အထေသ “နယိဒံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိလက္ခဏ”န္တိ သညီ ဟောတိ၊ အာစရိယေန ကထိတမေဝ ကပ္ပေတွာ ဂဏှာတိ။ “ဓာတုဝသေန တံ သဇ္ဈာယံ ကရောဟီ”တိ ဝုတ္တေပိ သစေ တဿ တထာ ကရောန္တဿ ဓာတုတော န ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဝဏ္ဏဝသေန ဝါ ပဋိကူလဝသေန ဝါ ဥပဋ္ဌာတိ။ အထေသ “နယိဒံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိလက္ခဏ”န္တိ သညီ ဟောတိ၊ အာစရိယေန ကထိတမေဝ ကပ္ပေတွာ ဂဏှာတိ။ အယံ အာစရိယေန နိယမေတွာ ကထိတေ ဒေါသော။

ကိန္တိ ပန ဝတ္တဗ္ဗောတိ? “ကောဋ္ဌာသဝသေန သဇ္ဈာယံ ကရောဟီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗော။ ကထံ? ကေသကောဋ္ဌာသော လောမကောဋ္ဌာသောတိ သဇ္ဈာယံ ကရောဟီတိ ဝတ္တဗ္ဗော။ သစေ ပနဿ ဧဝံ ကောဋ္ဌာသဝသေန သဇ္ဈာယံ ကရောန္တဿ ဝဏ္ဏတော ဥပဋ္ဌာတိ၊ အထာနေန ဩဝါဒါစရိယဿ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ “အဟံ ဒွတ္တိံသာကာရံ ကောဋ္ဌာသဝသေန သဇ္ဈာယံ ကရောမိ၊ မယှံ ပန ဝဏ္ဏတော ဥပဋ္ဌာတီ”တိ။ အာစရိယေန “ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိယ အကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိလက္ခဏံ ဧတ”န္တိ န ဝိသံဝါဒေတဗ္ဗံ။ “သာဓု သပ္ပုရိသ ပုဗ္ဗေ တယာ ဝဏ္ဏကသိဏေ ပရိကမ္မံ ကတပုဗ္ဗံ ဘဝိဿတိ၊ ဧတဒေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ တုယှံ သပ္ပါယံ၊

vaṇṇavaseneva sajjhāyaṁ karohī”ti vattabbo. Tenapi vaṇṇavaseneva sajjhāyo kātabbo.

So evaṁ karonto ajjhattaṁ nīlakaṁ pītakaṁ lohitakaṁ odātanti cattāri vaṇṇakasiṇāni labhati. Kathaṁ? Tassa hi kesalomapittesu ceva akkhīnañca kāḷakaṭṭhāne vaṇṇaṁ nīlaṁ nīlanti manasikarontassa catukkapañcakajjhānāni uppajjanti, jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇāti. Medasmiṁ pana akkhīnañca pītakaṭṭhāne vaṇṇaṁ pītakaṁ pītakanti manasikarontassa catukkapañcakajjhānāni uppajjanti, jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇāti. Maṁsalohitesu pana akkhīnañca rattaṭṭhāne vaṇṇaṁ lohitakaṁ lohitakanti manasikarontassa catukkapañcakajjhānāni uppajjanti, jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇāti. Nakhadantacamma-aṭṭhīsu pana akkhīnañca paṇḍaraṭṭhāne vaṇṇaṁ odātaṁ odātanti manasikarontassa catukkapañcakajjhānāni uppajjanti, jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇāti. Idaṁ vaṇṇavasena abhiniviṭṭhassa bhikkhuno yāva arahattā nigamanaṁ.

Aparassa koṭṭhāsavasena sajjhāyaṁ karontassa paṭikūlato upaṭṭhāti, athānena ovādācariyassa ācikkhitabbaṁ. Ācariyena “kammaṭṭhānaṁ viya akammaṭṭhānaṁ vilakkhaṇaṁ etan”ti na visaṁvādetabbaṁ. “Sādhu sappurisa pubbe tayā paṭikūlamanasikāre yogo kato bhavissati, etadeva kammaṭṭhānaṁ tuyhaṁ sappāyaṁ, paṭikūlavaseneva sajjhāyaṁ karohī”ti vattabbo. Tenapi paṭikūlavasena sajjhāyo kātabbo. Tassa “kesā nāma ajaññā duggandhā jegucchā paṭikūlā”ti evaṁ paṭikūlavasena sajjhāyaṁ karontassa paṭikūlārammaṇe paṭhamajjhānaṁ nibbattati, so jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇāti. Idaṁ paṭikūlavasena abhiniviṭṭhassa bhikkhuno yāva arahattā nigamanaṁ.

Aparassa koṭṭhāsavasena sajjhāyaṁ karontassa dhātuto upaṭṭhāti, dhātuto upaṭṭhahantaṁ kīdisaṁ hutvā upaṭṭhātīti. Kesā tāva vammikamatthake jātakuṇṭhatiṇakāni viya hutvā upaṭṭhāhanti, lomā purāṇagāmaṭṭhāne jātadabbatiṇakāni viya, nakhā daṇḍakesu ṭhapitamadhukaphalaṭṭhikosakā viya, dantā mattikāpiṇḍe pavesetvā ṭhapita-alābubījāni viya, taco vīṇāpabbake pariyonaddha-allagocammaṁ viya, maṁsaṁ bhittiyaṁ

ဝဏ္ဏဝသေနေဝ သဇ္ဈာယံ ကရောဟီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗော။ တေနပိ ဝဏ္ဏဝသေနေဝ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။

သော ဧဝံ ကရောန္တော အဇ္ဈတ္တံ နီလကံ ပီတကံ လောဟိတကံ ဩဒါတန္တိ စတ္တာရိ ဝဏ္ဏကသိဏာနိ လဘတိ။ ကထံ? တဿ ဟိ ကေသလောမပိတ္တေသု စေဝ အက္ခီနဉ္စ ကာဠကဋ္ဌာနေ ဝဏ္ဏံ နီလံ နီလန္တိ မနသိကရောန္တဿ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ မေဒသ္မိံ ပန အက္ခီနဉ္စ ပီတကဋ္ဌာနေ ဝဏ္ဏံ ပီတကံ ပီတကန္တိ မနသိကရောန္တဿ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ မံသလောဟိတေသု ပန အက္ခီနဉ္စ ရတ္တဋ္ဌာနေ ဝဏ္ဏံ လောဟိတကံ လောဟိတကန္တိ မနသိကရောန္တဿ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ နခဒန္တစမ္မအဋ္ဌီသု ပန အက္ခီနဉ္စ ပဏ္ဍရဋ္ဌာနေ ဝဏ္ဏံ ဩဒါတံ ဩဒါတန္တိ မနသိကရောန္တဿ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ဣဒံ ဝဏ္ဏဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ နိဂမနံ။

အပရဿ ကောဋ္ဌာသဝသေန သဇ္ဈာယံ ကရောန္တဿ ပဋိကူလတော ဥပဋ္ဌာတိ၊ အထာနေန ဩဝါဒါစရိယဿ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ အာစရိယေန “ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိယ အကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိလက္ခဏံ ဧတ”န္တိ န ဝိသံဝါဒေတဗ္ဗံ။ “သာဓု သပ္ပုရိသ ပုဗ္ဗေ တယာ ပဋိကူလမနသိကာရေ ယောဂေါ ကတော ဘဝိဿတိ၊ ဧတဒေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ တုယှံ သပ္ပာယံ၊ ပဋိကူလဝသေနေဝ သဇ္ဈာယံ ကရောဟီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗော။ တေနပိ ပဋိကူလဝသေန သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။ တဿ “ကေသာ နာမ အဇညာ ဒုဂ္ဂန္ဓာ ဇေဂုစ္ဆာ ပဋိကူလာ”တိ ဧဝံ ပဋိကူလဝသေန သဇ္ဈာယံ ကရောန္တဿ ပဋိကူလာရမ္မဏေ ပဌမဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ သော ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ဣဒံ ပဋိကူလဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ နိဂမနံ။

အပရဿ ကောဋ္ဌာသဝသေန သဇ္ဈာယံ ကရောန္တဿ ဓာတုတော ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဓာတုတော ဥပဋ္ဌဟန္တံ ကီဒိသံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတီတိ။ ကေသာ တာဝ ဝမ္မိကမတ္ထကေ ဇာတကုဏ္ဌတိဏကာနိ ဝိယ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ လောမာ ပုရာဏဂါမဋ္ဌာနေ ဇာတဒဗ္ဗတိဏကာနိ ဝိယ၊ နခါ ဒဏ္ဍကေသု ဌပိတမဓုကဖလဋ္ဌိကောသကာ ဝိယ၊ ဒန္တာ မတ္တိကာပိဏ္ဍေ ပဝေသေတွာ ဌပိတအလာဗုဗီဇာနိ ဝိယ၊ တစော ဝီဏာပဗ္ဗကေ ပရိယောနဒ္ဓအလ္လဂေါစမ္မံ ဝိယ၊ မံသံ ဘိတ္တိယံ

anulittamattikā viya, nhāru dabbasambhārabaddhavalli viya, aṭṭhi ussāpetvā ṭhapitabhittidabbasambhāro viya, aṭṭhimiñjaṁ mahāveṇumhi pakkhittaseditavettaggaṁ viya, vakkaṁ hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsanti ime cha koṭṭhāsā sūnakāragharaṁ[1] viya hutvā upaṭṭhahanti. Dvattiṁsahatthaṁ antaṁ lohitadoṇiyaṁ saṁvelletvā ṭhapitagharasappo viya, antaguṇaṁ pādapuñchanake sibbitarajjukā viya, udariyaṁ parissāvane sithilabandhataṇḍulaṁ viya, karīsaṁ veṇupabbe pakkhittapaṇḍumattikā viya, matthaluṅgaṁ omadditvā ṭhapitā cattāro taṇḍulapiṭṭhapiṇḍā viya, dvādasavidhā āpodhātu paṭipāṭiyā ṭhapitesu dvādasasu udakasarāvakesu pūrita-udakaṁ viya hutvā upaṭṭhāti.

Athānena ovādācariyassa ācikkhitabbaṁ. Ācariyena “kammaṭṭhānaṁ viya akammaṭṭhānaṁ vilakkhaṇaṁ etan”ti na visaṁvādetabbaṁ. “Sādhu sappurisa pubbe tayā dhātumanasikāre yogo kato bhavissati, etadeva kammaṭṭhānaṁ tuyhaṁ sappāyaṁ, dhātuvaseneva sajjhāyaṁ karohī”ti vattabbo. Tenapi dhātuvasena sajjhāyo kātabbo.

Tatridaṁ manasikāramukheneva sajjhāyavidhānaṁ idha bhikkhu “kesā sīsaṁ pariyonandhitvā ṭhitacamme jātā, te na jānanti ‘mayaṁ sīsaṁ pariyonandhitvā ṭhitacamme jātā’ti, sīsaṁ pariyonandhitvā ṭhitacammampi na jānāti ‘kesā mayi jātā’ti, acetanā ete abyākatā suññā thaddhā patthinnā pathavīdhātu esā”ti, manasikaroti. Lomā sarīraṁ pariyonahanacamme jātā, te na jānanti “mayaṁ sarīraṁ pariyonahanacamme jātā”ti, sarīraṁ pariyonahanaccampi na jānāti “lomā mayi jātā”ti, etepi acetanā. Na khā aṅgulīnaṁ aggesu jātā, te na jānanti “mayaṁ aṅgulīnaṁ aggesu jātā”ti, aṅgulīnaṁ aggānipi na jānanti “nakhā amhesu jātā”ti, etepi acetanā. Dantā hanukaṭṭhike jātā, te na jānanti “mayaṁ hanukaṭṭhike jātā”ti, hanukaṭṭhikampi na jānāti “dantā mayi jātā”ti, etepi acetanā. Taco na jānāti “sarīraṁ mayā pariyonaddhan”ti, sarīrampi na jānāti “ahaṁ tacena pariyonaddhan”ti, ayampi acetano. Maṁsaṁ na jānāti “mayaṁ sarīraṁ anulittan”ti, sarīrampi na jānāti “ahaṁ maṁsena anulittan”ti, idampi acetanaṁ. Nhāru na jānāti

1. Sūnāgharaṁ (Sī)

အနုလိတ္တမတ္တိကာ ဝိယ၊ နှာရု ဒဗ္ဗသမ္ဘာရဗဒ္ဓဝလ္လိ ဝိယ၊ အဋ္ဌိ ဥဿာပေတွာ ဌပိတဘိတ္တိဒဗ္ဗသမ္ဘာရော ဝိယ၊ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ မဟာဝေဠုမှိ ပက္ခိတ္တသေဒိတဝေတ္တဂ္ဂံ ဝိယ၊ ဝက္ကံ ဟဒယံ ယကနံ ကိလောမကံ ပိဟကံ ပပ္ဖါသန္တိ ဣမေ ဆ ကောဋ္ဌာသာ သူနကာရဃရံ[၁] ဝိယ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ ဒွတ္တိံသဟတ္ထံ အန္တံ လောဟိတဒေါဏိယံ သံဝေလ္လေတွာ ဌပိတဃရသပ္ပေါ ဝိယ၊ အန္တဂုဏံ ပါဒပုဉ္ဆနကေ သိဗ္ဗိတရဇ္ဇုကာ ဝိယ၊ ဥဒရိယံ ပရိဿာဝနေ သိထိလဗန္ဓတဏ္ဍုလံ ဝိယ၊ ကရီသံ ဝေဠုပဗ္ဗေ ပက္ခိတ္တပဏ္ဍုမတ္တိကာ ဝိယ၊ မတ္ထလုင်္ဂံ ဩမဒ္ဒိတွာ ဌပိတာ စတ္တာရော တဏ္ဍုလပိဋ္ဌပိဏ္ဍာ ဝိယ၊ ဒွါဒသဝိဓာ အာပေါဓာတု ပဋိပါဋိယာ ဌပိတေသု ဒွါဒသသု ဥဒကသရာဝကေသု ပူရိတဥဒကံ ဝိယ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ။

အထာနေန ဩဝါဒါစရိယဿ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ အာစရိယေန “ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိယ အကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိလက္ခဏံ ဧတ”န္တိ န ဝိသံဝါဒေတဗ္ဗံ။ “သာဓု သပ္ပုရိသ ပုဗ္ဗေ တယာ ဓာတုမနသိကာရေ ယောဂေါ ကတော ဘဝိဿတိ၊ ဧတဒေဝ ကမ္မဋ္ဌာနံ တုယှံ သပ္ပါယံ၊ ဓာတုဝသေနေဝ သဇ္ဈာယံ ကရောဟီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗော။ တေနာပိ ဓာတုဝသေန သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော။

တတြိဒံ မနသိကာရမုခေနေဝ သဇ္ဈာယဝိဓာနံ—ဣဓ ဘိက္ခု “ကေသာ သီသံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတစမ္မေ ဇာတာ၊ တေ န ဇာနန္တိ ‘မယံ သီသံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတစမ္မေ ဇာတာ’တိ၊ သီသံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတစမ္မမ္ပိ န ဇာနာတိ ‘ကေသာ မယိ ဇာတာ’တိ၊ အစေတနာ ဧတေ အဗျာကတာ သုညာ ထဒ္ဓါ ပတ္ထိန္နာ ပထဝီဓာတု ဧသာ”တိ မနသိကရောတိ။ လောမာ သရီရံ ပရိယောနဟနစမ္မေ ဇာတာ၊ တေ န ဇာနန္တိ “မယံ သရီရံ ပရိယောနဟနစမ္မေ ဇာတာ”တိ၊ သရီရံ ပရိယောနဟနစမ္မမ္ပိ န ဇာနာတိ “လောမာ မယိ ဇာတာ”တိ၊ ဧတေပိ အစေတနာ။ နခါ အင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂေသု ဇာတာ၊ တေ န ဇာနန္တိ “မယံ အင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂေသု ဇာတာ”တိ၊ အင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂါနိပိ န ဇာနန္တိ “နခါ အမှေသု ဇာတာ”တိ၊ ဧတေပိ အစေတနာ။ ဒန္တာ ဟနုကဋ္ဌိကေ ဇာတာ၊ တေ န ဇာနန္တိ “မယံ ဟနုကဋ္ဌိကေ ဇာတာ”တိ၊ ဟနုကဋ္ဌိကမ္ပိ န ဇာနာတိ “ဒန္တာ မယိ ဇာတာ”တိ၊ ဧတေပိ အစေတနာ။ တစော န ဇာနာတိ “သရီရံ မယာ ပရိယောနဒ္ဓ”န္တိ၊ သရီရမ္ပိ န ဇာနာတိ “အဟံ တစေန ပရိယောနဒ္ဓ”န္တိ၊ အယမ္ပိ အစေတနော။ မံသံ န ဇာနာတိ “မယံ သရီရံ အနုလိတ္တ”န္တိ၊ သရီရမ္ပိ န ဇာနာတိ “အဟံ မံသေန အနုလိတ္တ”န္တိ၊ ဣဒမ္ပိ အစေတနံ။ နှာရု န ဇာနာတိ

၁-သူနာဃရံ (သီ)

“ahaṁ aṭṭhipuñjaṁ ābandhitvā ṭhitan”ti, aṭṭhipuñjopi na jānāti “nhārujālenāhaṁ ābaddho”ti, idampi acetanaṁ.

Sīsaṭṭhi na jānāti “ahaṁ gīvaṭṭhike patiṭṭhitan”ti, gīvaṭṭhikampi na jānāti “mayi sīsaṭṭhikaṁ patiṭṭhitan”ti, gīvaṭṭhi na jānāti “ahaṁ piṭṭhikaṇṭake ṭhitan”ti, piṭṭhikaṇṭakaṭṭhikopi, kaṭiṭṭhikaṁ ūruṭṭhikaṁ jaṅghaṭṭhikaṁ gopphakaṭṭhikaṁ na jānāti “ahaṁ paṇhikaṭṭhike patiṭṭhitan”ti, paṇhikaṭṭhikampi na jānāti “ahaṁ gopphakaṭṭhikaṁ ukkhipitvā ṭhitan”ti -pa-. Gīvaṭṭhikaṁ na jānāti “ahaṁ sīsaṭṭhikaṁ ukkhipitvā ṭhitan”ti.

Paṭipāṭiyā aṭṭhīni ṭhitāni koṭiyā,
Anekasandhiyamito na kehici.
Baddho nahārūhi jarāya codito,
Acetano kaṭṭhaliṅgarūpamo.

Idampi acetanaṁ. Aṭṭhimiñjaṁ. Vakkaṁ -pa- matthaluṅgaṁ acetanaṁ abyākataṁ suññaṁ thaddhaṁ patthinnaṁ pathavīdhātūti manasikaroti. Pittaṁ semhaṁ -pa- muttaṁ acetanaṁ abyākataṁ suññaṁ[1] yūsagataṁ āpodhātūti manasikaroti.

Ime dve mahābhūte pariggaṇhantassa udare ussadā tejodhātu pākaṭā hoti, nāsāyā ussadā vāyodhātu pākaṭā hoti. Ime cattāro mahābhūte pariggaṇhantassa upādārūpaṁ pākaṭaṁ hoti. Mahābhūtaṁ nāma upādārūpena paricchinnaṁ, upādārūpaṁ mahābhūtena. Yathā ātapo nāma chāyāya paricchinno, chāyā ātapena, evameva mahābhūtaṁ upādārūpena paricchinnaṁ, upādārūpaṁ mahābhūtena. Athassa evaṁ “cattāri mahābhūtāni tevīsati upādārūpāni rūpakkhandho”ti rūpakkhandhaṁ pariggaṇhantassa āyatanadvāravasena arūpino khandhā pākaṭā honti. Iti rūpārūpapariggaho pañcakkhandhā honti, pañcakkhandhā dvādasāyatanāni honti, dvādasāyatanāni aṭṭhārasa dhātuyo hontīti khandhāyatanadhātuvasena yamakatālakkhandhaṁ[2] phālento viya dve koṭṭhāse katvā nāmarūpaṁ vavatthapeti.

So “idaṁ nāmarūpaṁ na ahetu na appaccayā nibbattaṁ, sahetu sappaccayā nibbattaṁ. Ko panassa hetu, ko pana paccayo”ti upaparikkhanto

1. Suññaṁ ābaddhaṁ (Syā) 2. Yamakatālakandaṁ (Syā, Ka)

“အဟံ အဋ္ဌိပုဉ္ဇံ အာဗန္ဓိတွာ ဌိတ”န္တိ၊ အဋ္ဌိပုဉ္ဇောပိ န ဇာနာတိ “နှာရုဇာလေနာဟံ အာဗဒ္ဓေါ”တိ၊ ဣဒမ္ပိ အစေတနံ။

သီသဋ္ဌိ န ဇာနာတိ “အဟံ ဂီဝဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတ”န္တိ၊ ဂီဝဋ္ဌိကမ္ပိ န ဇာနာတိ “မယိ သီသဋ္ဌိကံ ပတိဋ္ဌိတ”န္တိ၊ ဂီဝဋ္ဌိ န ဇာနာတိ “အဟံ ပိဋ္ဌိကဏ္ဍကေ ဌိတ”န္တိ၊ ပိဋ္ဌိကဏ္ဍကဋ္ဌိကောပိ၊ ကဋိဋ္ဌိကံ ဦရုဋ္ဌိကံ ဇင်္ဃဋ္ဌိကံ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိကံ န ဇာနာတိ “အဟံ ပဏှိကဋ္ဌိကေ ပတိဋ္ဌိတ”န္တိ၊ ပဏှိကဋ္ဌိကမ္ပိ န ဇာနာတိ “အဟံ ဂေါပ္ဖကဋ္ဌိကံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတ”န္တိ။ပ။ ဂီဝဋ္ဌိကံ န ဇာနာတိ “အဟံ သီသဋ္ဌိကံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတ”န္တိ။

ပဋိပါဋိယာ အဋ္ဌီနိ ဌိတာနိ ကောဋိယာ၊
အနေကသန္ဓိယမိတော န ကေဟိစိ။
ဗဒ္ဓေါ နဟာရူဟိ ဇရာယ စောဒိတော၊
အစေတနော ကဋ္ဌကလိင်္ဂရူပမော။

ဣဒမ္ပိ အစေတနံ။ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ။ ဝက္ကံ။ပ။ မတ္ထလုင်္ဂံ အစေတနံ အဗျာကတံ သုညံ ထဒ္ဓံ ပတ္ထိန္နံ ပထဝီဓာတူတိ မနသိကရောတိ။ ပိတ္တံ သေမှံ။ပ။ မုတ္တံ အစေတနံ အဗျာကတံ သုညံ[1] ယူသဂတံ အာပေါဓာတူတိ မနသိကရောတိ။

ဣမေ ဒွေ မဟာဘူတေ ပရိဂ္ဂဏှန္တဿ ဥဒရေ ဥဿဒါ တေဇောဓာတု ပါကဋာ ဟောတိ၊ နာသာယ ဥဿဒါ ဝါယောဓာတု ပါကဋာ ဟောတိ။ ဣမေ စတ္တာရော မဟာဘူတေ ပရိဂ္ဂဏှန္တဿ ဥပါဒါရူပံ ပါကဋံ ဟောတိ။ မဟာဘူတံ နာမ ဥပါဒါရူပေန ပရိစ္ဆိန္နံ၊ ဥပါဒါရူပံ မဟာဘူတေန။ ယထာ အာတပေါ နာမ ဆာယာယ ပရိစ္ဆိန္နော၊ ဆာယာ အာတပေန၊ ဧဝမေဝ မဟာဘူတံ ဥပါဒါရူပေန ပရိစ္ဆိန္နံ၊ ဥပါဒါရူပံ မဟာဘူတေန။ အထဿ ဧဝံ “စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ တေဝီသတိ ဥပါဒါရူပါနိ ရူပက္ခန္ဓော”တိ ရူပက္ခန္ဓံ ပရိဂ္ဂဏှန္တဿ အာယတနဒွါရဝသေန အရူပိနော ခန္ဓာ ပါကဋာ ဟောန္တိ။ ဣတိ ရူပါရူပပရိဂ္ဂဟော ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဟောန္တိ၊ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒွါဒသာယတနာနိ ဟောန္တိ၊ ဒွါဒသာယတနာနိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော ဟောန္တီတိ ခန္ဓာယတနဓာတုဝသေန ယမကတာလက္ခန္ဓံ[2] ဖာလေန္တော ဝိယ ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတိ။

သော “ဣဒံ နာမရူပံ န အဟေတု န အပ္ပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တံ၊ သဟေတု သပ္ပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တံ။ ကော ပနဿ ဟေတု၊ ကော ပန ပစ္စယော”တိ ဥပပရိက္ခန္တော

၁-သုညံ အာဗဒ္ဓံ (သျာ) ၂-ယမကတာလကန္ဒံ (သျာ၊ က)

“avijjāpaccayā taṇhāpaccayā kammapaccayā āhārapaccayā cā”ti tassa paccayaṁ vavatthapetvā “atītepi paccayā ceva paccayasamuppannadhammā ca, anāgatepi etarahipi paccayā ceva paccayasamuppannadhammā ca, tato uddhaṁ satto vā puggalo vā natthi, suddhasaṅkhārapuñjo evā”ti tīsu addhāsu kaṅkhaṁ vitarati. Ayaṁ pana vipassanāsaṅkhārasallakkhaṇā **ñātapariññā** nāma.

Evaṁ saṅkhāre sallakkhetvā ṭhitassa pana bhikkhussa Dasabalassa sāsane mūlaṁ otiṇṇaṁ nāma hoti, patiṭṭhā laddhā nāma, cūḷasotāpanno nāma hoti niyatagatiko. Tathārūpaṁ pana utusappāyaṁ puggalasappāyaṁ bhojanasappāyaṁ dhammassavanasappāyaṁ labhitvā ekāsane ekapallaṅkavaragato tīṇi lakkhaṇāni āropetvā vipassanāpaṭipāṭiyā saṅkhāre sammasanto arahattaṁ gaṇhātīti. Idaṁ dhātuvasena abhiniviṭṭhassa bhikkhuno yāva arahattā nigamanaṁ.

Yassa pana neva vaṇṇato upaṭṭhāti na paṭikūlato na suññato, tena “na me upaṭṭhātī”ti na kammaṭṭhānaṁ vissajjetvā nisīditabbaṁ. Koṭṭhāsamanasikāreyeva pana yogo kātabbo. Porāṇakattherā kira “koṭṭhāsamanasikārova pamāṇan”ti āhaṁsu. Iccassa punappunaṁ koṭṭhāsavasena sajjhāyaṁ karontassa koṭṭhāsā paguṇā honti. Kadā pana paguṇā nāma hontīti? Yadā kesāti āvajjitamatte manasikāro gantvā matthaluṅganti antimakoṭṭhāse patiṭṭhāti, matthaluṅganti āvajjitamatte manasikāro āgantvā kesāti-ādikoṭṭhāse patiṭṭhāti.

Athassa yathā nāma cakkhumato purisassa dvattiṁsavaṇṇānaṁ pupphānaṁ ekasuttaganṭhitaṁ mālaṁ olokentassa paṭipāṭiyā vā pana nikhāte dvattiṁsavatipāde paṭikkamitvā olokentassa paṭipāṭiyāva dvattiṁsavaṇṇāni pupphāni vatipādā vā pākaṭā honti, evameva dvattiṁsa koṭṭhāsā upaṭṭhahanti, vicarantā tiracchānagatāpi manussāpi sattāti na upaṭṭhahanti, koṭṭhāsāti upaṭṭhahanti. Khādanīyabhojanīyaṁ koṭṭhāsantare pakkhipamānaṁ viya hoti.

Koṭṭhāsānaṁ paguṇakālato paṭṭhāya tīsu mukhesu ekena mukhena vimuccissati, kammaṭṭhānaṁ vaṇṇato vā paṭikūlato vā suññato vā

“အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ တဏှာပစ္စယာ ကမ္မပစ္စယာ အာဟာရပစ္စယာ စာ”တိ တဿ ပစ္စယံ ဝဝတ္ထပေတွာ “အတီတေပိ ပစ္စယာ စေဝ ပစ္စယသမုပ္ပန္နဓမ္မာ စ၊ အနာဂတေပိ ဧတရဟိပိ ပစ္စယာ စေဝ ပစ္စယသမုပ္ပန္နဓမ္မာ စ၊ တတော ဥဒ္ဓံ သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ နတ္ထိ၊ သုဒ္ဓသင်္ခါရပုဉ္ဇော ဧဝါ”တိ တီသု အဒ္ဓါသု ကင်္ခံ ဝိတရတိ။ အယံ ပန ဝိပဿနာသင်္ခါရသလ္လက္ခဏာ **ဉာတပရိညာ** နာမ။

ဧဝံ သင်္ခါရေ သလ္လက္ခေတွာ ဌိတဿ ပန ဘိက္ခုဿ ဒသဗလဿ သာသနေ မူလံ ဩတိဏ္ဏံ နာမ ဟောတိ၊ ပတိဋ္ဌာ လဒ္ဓါ နာမ၊ စူဠသောတာပန္နော နာမ ဟောတိ နိယတဂတိကော။ တထာရူပံ ပန ဥတုသပ္ပာယံ ပုဂ္ဂလသပ္ပာယံ ဘောဇနသပ္ပာယံ ဓမ္မဿဝနသပ္ပာယံ လဘိတွာ ဧကာသနေ ဧကပလ္လင်္ကဝရဂတော တီဏိ လက္ခဏာနိ အာရောပေတွာ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော အရဟတ္တံ ဂဏှာတီတိ။ ဣဒံ ဓာတုဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ နိဂမနံ။

ယဿ ပန နေဝ ဝဏ္ဏတော ဥပဋ္ဌာတိ န ပဋိကူလတော န သုညတော၊ တေန “န မေ ဥပဋ္ဌာတီ”တိ န ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ နိသီဒိတဗ္ဗံ။ ကောဋ္ဌာသမနသိကာရေယေဝ ပန ယောဂေါ ကာတဗ္ဗော။ ပေါရာဏကတ္ထေရာ ကိရ “ကောဋ္ဌာသမနသိကာရောဝ ပမာဏ”န္တိ အာဟံသု။ ဣစ္စဿ ပုနပ္ပုနံ ကောဋ္ဌာသဝသေန သဇ္ဈာယံ ကရောန္တဿ ကောဋ္ဌာသာ ပဂုဏာ ဟောန္တိ။ ကဒါ ပန ပဂုဏာ နာမ ဟောန္တီတိ? ယဒါ ကေသာတိ အာဝဇ္ဇိတမတ္တေ မနသိကာရော ဂန္တွာ မတ္ထလုင်္ဂန္တိ အန္တိမကောဋ္ဌာသေ ပတိဋ္ဌာတိ၊ မတ္ထလုင်္ဂန္တိ အာဝဇ္ဇိတမတ္တေ မနသိကာရော အာဂန္တွာ ကေသာတိ အာဒိကောဋ္ဌာသေ ပတိဋ္ဌာတိ။

အထဿ ယထာ နာမ စက္ခုမတော ပုရိသဿ ဒွတ္တိံသဝဏ္ဏာနံ ပုပ္ဖာနံ ဧကသုတ္တဂန္ထိတံ မာလံ ဩလောကေန္တဿ ပဋိပါဋိယာ ဝါ ပန နိခါတေ ဒွတ္တိံသဝတိပါဒေ ပဋိက္ကမိတွာ ဩလောကေန္တဿ ပဋိပါဋိယာဝ ဒွတ္တိံသဝဏ္ဏာနိ ပုပ္ဖာနိ ဝတိပါဒါ ဝါ ပါကဋာ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝ ဒွတ္တိံသ ကောဋ္ဌာသာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဝိစရန္တာ တိရစ္ဆာနဂတာပိ မနုဿာပိ သတ္တာတိ န ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ကောဋ္ဌာသာတိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ ခါဒနီယဘောဇနီယံ ကောဋ္ဌာသန္တရေ ပက္ခိပမာနံ ဝိယ ဟောတိ။

ကောဋ္ဌာသာနံ ပဂုဏကာလတော ပဋ္ဌာယ တီသု မုခေသု ဧကေန မုခေန ဝိမုစ္စိဿတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝဏ္ဏတော ဝါ ပဋိကူလတော ဝါ သုညတော ဝါ

upaṭṭhāti. Yathā nāma pūve pacitukāmā itthī madditvā ṭhapitapiṭṭhato yaṁ yaṁ icchati, taṁ taṁ pacati. Yathā vā pana same bhūmippadese ṭhapitaṁ udakapūraṁ kumbhaṁ yato yato āviñchanti, tato tatova udakaṁ nikkhamati, evameva koṭṭhāsānaṁ paguṇakālato paṭṭhāya tīsu mukhesu ekena mukhena vimuccissati. Ākaṅkhamānassa vaṇṇato, ākaṅkhamānassa paṭikūlato, ākaṅkhamānassa suññato kammaṭṭhānaṁ upaṭṭhahissatiyeva. Ayaṁ ettako uggahasandhi nāma. Imasmiṁ uggahasandhismiṁ ṭhatvā arahattaṁ pattā bhikkhū gaṇanapathaṁ vītivattā.

Yassa pana uggahasandhismiṁ kammaṭṭhānaṁ na upaṭṭhāti, tena kammaṭṭhānaṁ uggahetvā sace yattha ācariyo vasati, so āvāso sappāyo hoti, iccetaṁ kusalaṁ. No ce, sappāyaṭṭhāne vasitabbaṁ. Vasantena aṭṭhārasa vihāradose[1] vajjetvā pañcaṅgasamannāgate sanāsane[2] vasitabbaṁ, sayampi pañcaṅgasamannāgatena bhavitabbaṁ. Tato pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkantena rattiṭṭhānaṁ vā divāṭṭhānaṁ vā pavisitvā kammaṭṭhānaṁ manasikātabbaṁ.

Kathaṁ? Ādito tāva heṭṭhā vuttanayeneva anupubbato manasikātabbaṁ, na ekantarikā. Anupubbato manasikaronto hi dvattiṁsapadaṁ nisseṇiṁ padapaṭipāṭiyā akkamanto pāsādaṁ āruyha pāsādānisaṁsaṁ anubhavanakapuriso viya "kesā lomā"ti paṭipāṭiyā kammaṭṭhānaṁ manasikaronto kammaṭṭhānato ca na parihāyati, pāsādānisaṁsasadise ca nava lokuttaradhamme anubhavati. Anupubbato manasikarontenāpi ca nātisīghato nātisaṇikato manasikātabbaṁ. Atisīghato manasikarontassa hi kiñcāpi kammaṭṭhānaṁ paguṇaṁ hoti, avibhūtaṁ pana hoti. Tattha opammaṁ heṭṭhā vuttameva.

Atisaṇikato manasikarontassa kammaṭṭhānaṁ pariyosānaṁ na gacchati, antarāva osakkitabbaṁ hoti. Yathā hi puriso tiyojanaṁ maggaṁ sāyaṁ kacchiṁ bandhitvā paṭipanno nikkhantaṭṭhānato paṭṭhāya sītalacchāyaṁ disvā vissamati, ramaṇīyaṁ vālikatalaṁ disvā piṭṭhiṁ pasāreti, vanapokkharaṇiṁ disvā pānīyaṁ pivati nhāyati, pabbataṁ disvā āruyha pabbatārāmaṇeyyakaṁ passati. Taṁ antarāyeva sīho vā byaggho vā dīpi vā hanati, corā vā

1. Visuddhi 1. 115 piṭṭhe. 2. Visuddhi 1. 119 piṭṭhe.

ဥပဋ္ဌာတိ။ ယထာ နာမ ပူဝေ ပစိတုကာမာ ဣတ္ထီ မဒ္ဒိတွာ ဌပိတပိဋ္ဌတော ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တံ ပစတိ။ ယထာ ဝါ ပန သမေ ဘူမိပ္ပဒေသေ ဌပိတံ ဥဒကပူရံ ကုမ္ဘံ ယတော ယတော အာဝိဉ္ဆန္တိ၊ တတော တတောဝ ဥဒကံ နိက္ခမတိ၊ ဧဝမေဝ ကောဋ္ဌာသာနံ ပဂုဏကာလတော ပဋ္ဌာယ တီသု မုခေသု ဧကေန မုခေန ဝိမုစ္စိဿတိ။ အာကင်္ခမာနဿ ဝဏ္ဏတော, အာကင်္ခမာနဿ ပဋိကူလတော, အာကင်္ခမာနဿ သုညတော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥပဋ္ဌဟိဿတိယေဝ။ အယံ ဧတ္တကော ဥဂ္ဂဟသန္ဓိ နာမ။ ဣမသ္မိံ ဥဂ္ဂဟသန္ဓိသ္မိံ ဌတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တာ ဘိက္ခူ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာ။

ယဿ ပန ဥဂ္ဂဟသန္ဓိသ္မိံ ကမ္မဋ္ဌာနံ န ဥပဋ္ဌာတိ၊ တေန ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ သစေ ယတ္ထ အာစရိယော ဝသတိ၊ သော အာဝါသော သပ္ပါယော ဟောတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ နော စေ၊ သပ္ပါယဋ္ဌာနေ ဝသိတဗ္ဗံ။ ဝသန္တေန အဋ္ဌာရသ ဝိဟာရဒေါသေ[၁] ဝဇ္ဇေတွာ ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတေ သေနာသနေ[၂] ဝသိတဗ္ဗံ၊ သယမ္ပိ ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ တတော ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိက္ကန္တေန ရတ္တိဋ္ဌာနံ ဝါ ဒိဝါဋ္ဌာနံ ဝါ ပဝိသိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကာတဗ္ဗံ။

ကထံ? အာဒိတော တာဝ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အနုပုဗ္ဗတော မနသိကာတဗ္ဗံ၊ န ဧကန္တရိကာ။ အနုပုဗ္ဗတော မနသိကရောန္တော ဟိ ဒွတ္တိံသပဒံ နိဿေဏိံ ပဒပဋိပါဋိယာ အက္ကမန္တော ပါသာဒံ အာရုယှ ပါသာဒါနိသံသံ အနုဘဝနကပုရိသော ဝိယ "ကေသာ လောမာ"တိ ပဋိပါဋိယာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တော ကမ္မဋ္ဌာနတော စ န ပရိဟာယတိ၊ ပါသာဒါနိသံသသဒိသေ စ နဝ လောကုတ္တရဓမ္မေ အနုဘဝတိ။ အနုပုဗ္ဗတော မနသိကရောန္တေနာပိ စ နာတိသီဃတော နာတိသဏိကတော မနသိကာတဗ္ဗံ။ အတိသီဃတော မနသိကရောန္တဿ ဟိ ကိဉ္စာပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပဂုဏံ ဟောတိ၊ အဝိဘူတံ ပန ဟောတိ။ တတ္ထ ဩပမ္မံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။

အတိသဏိကတော မနသိကရောန္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိယောသာနံ န ဂစ္ဆတိ၊ အန္တရာဝ ဩသက္ကိတဗ္ဗံ ဟောတိ။ ယထာ ဟိ ပုရိသော တိယောဇနံ မဂ္ဂံ သာယံ ကစ္ဆိံ ဗန္ဓိတွာ ပဋိပန္နော နိက္ခန္တဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ သီတလစ္ဆာယံ ဒိသွာ ဝိဿမတိ၊ ရမဏီယံ ဝါလိကတလံ ဒိသွာ ပိဋ္ဌိံ ပသာရေတိ၊ ဝနပေါက္ခရဏိံ ဒိသွာ ပါနီယံ ပိဝတိ နှာယတိ၊ ပဗ္ဗတံ ဒိသွာ အာရုယှ ပဗ္ဗတာရာမဏေယျကံ ပဿတိ။ တံ အန္တရာယေဝ သီဟော ဝါ ဗျဂ္ဃော ဝါ ဒီပိ ဝါ ဟနတိ၊ စောရာ ဝါ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ။

pana viluppanti ceva hananti ca, evameva atisaṇikaṁ manasikarontassa kammaṭṭhānaṁ pariyosānaṁ na gacchati, antarāva osakkitabbaṁ hoti.

Tasmā nātisīghaṁ nātisaṇikaṁ ekadivasaṁ tiṁsa vāre manasikātabbaṁ. Pātova dasa vāre, majjhanhike dasavāre, sāyanhe dasa vāre sajjhāyo kātabbo, no kātuṁ na vaṭṭati. Yathā hi pātova uṭṭhāya mukhaṁ no dhovituṁ na vaṭṭati, khādanīyaṁ bhojanīyaṁ no khādituṁ no bhuñjituṁ na vaṭṭati. Etaṁ pana vaṭṭeyya, idameva ekantena no kātuṁ na vaṭṭati, karonto mahantaṁ atthaṁ gahetvā tiṭṭhati. Yathā hi ekassa purisassa tīṇi khettāni, ekaṁ khettaṁ aṭṭhakumbhaṁ deti, ekaṁ soḷasa, ekaṁ dvattiṁsa. Tena tīṇipi khettāni paṭijaggituṁ asakkontena dve chaḍḍetvā ekaṁ dvattiṁsakumbhadāyakameva paṭijaggitabbaṁ. Tattheva kasanavapananiddāyanādīni kātabbāni. Tadevassa itaresu dvīsu uṭṭhānakadāyaṁ dassati, evameva sesaṁ mukhadhovanādikammaṁ chaḍḍetvāpi ettheva kammaṁ kātabbaṁ, no kātuṁ na vaṭṭati, karonto mahantaṁ atthaṁ gaṇhitvā tiṭṭhatīti ettāvatā majjhimā paṭipadā nāma kathitā.

Evaṁ paṭipannenāpi vikkhepo paṭibāhitabbo. Kammaṭṭhānañhi vissajjetvā citte bahiddhā vikkhepaṁ gacchante kammaṭṭhānato parihāyati, vaṭṭabhayaṁ samatikkamituṁ na sakkoti. Yathā hi eko puriso sahassuddhāraṁ sādhetvā vaḍḍhiṁ labhitvā addhānaṁ paṭipanno antarāmagge kumbhīlamakaragāharakkhasasamuṭṭhitāya[1] gambhīragirikandarāya upari atthataṁ ekapadikaṁ daṇḍakasetuṁ āruyha gacchanto akkamanapadaṁ vissajjetvā ito cito ca olokento paripatitvā kumbhīlādibhattaṁ hoti, evameva ayampi kammaṭṭhānaṁ vissajjetvā sacitte bahiddhā vikkhepaṁ pacchante kammaṭṭhānato parihāyati, vaṭṭabhayaṁ samatikkamituṁ na sakkoti.

Tatridaṁ opammasaṁsandanaṁ—purisassa sahassuddhāraṁ sādhetvā vaḍḍhiṁ laddhakālo viya hi imassa bhikkhuno ācariyasantike kammaṭṭhānassa uggahitakālo, antarā gambhīragirikandarā viya saṁsāro, tassa kumbhīlādīhi daṭṭhakālo viya vaṭṭamūlakāni mahādukkhāni, ekapadikadaṇḍakasetu viya imassa bhikkhuno sajjhāyavīthi, tassa purisassa

1. ...rakkhasasamuṭṭhāya (Syā)

ပန ဝိလုပ္ပန္တိ စေဝ ဟနန္တိ စ၊ ဧဝမေဝ အတိသဏိကံ မနသိကရောန္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိယောသာနံ န ဂစ္ဆတိ၊ အန္တရာဝ ဩသက္ကိတဗ္ဗံ ဟောတိ။

တသ္မာ နာတိသီဃံ နာတိသဏိကံ ဧကဒိဝသံ တိံသ ဝါရေ မနသိကာတဗ္ဗံ။ ပါတောဝ ဒသ ဝါရေ၊ မဇ္ဈန္ဟိကေ ဒသဝါရေ၊ သာယန္ဟေ ဒသ ဝါရေ သဇ္ဈာယော ကာတဗ္ဗော၊ နော ကာတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ယထာ ဟိ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ မုခံ နော ဓောဝိတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ နော ခါဒိတုံ နော ဘုဉ္ဇိတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ဧတံ ပန ဝဋ္ဋေယျ၊ ဣဒမေဝ ဧကန္တေန နော ကာတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ကရောန္တော မဟန္တံ အတ္ထံ ဂဟေတွာ တိဋ္ဌတိ။ ယထာ ဟိ ဧကဿ ပုရိသဿ တီဏိ ခေတ္တာနိ၊ ဧကံ ခေတ္တံ အဋ္ဌကုမ္ဘံ ဒေတိ၊ ဧကံ သောဠသ၊ ဧကံ ဒွတ္တိံသ။ တေန တီဏိပိ ခေတ္တာနိ ပဋိဇဂ္ဂိတုံ အသက္ကောန္တေန ဒွေ ဆဍ္ဍေတွာ ဧကံ ဒွတ္တိံသကုမ္ဘဒါယကမေဝ ပဋိဇဂ္ဂိတဗ္ဗံ။ တတ္ထေဝ ကသနဝပနနိဒ္ဒါယနာဒီနိ ကာတဗ္ဗာနိ။ တဒေဝဿ ဣတရေသု ဒွီသု ဥဋ္ဌာနကဒါယံ ဒဿတိ၊ ဧဝမေဝ သေသံ မုခဓောဝနာဒိကမ္မံ ဆဍ္ဍေတွာပိ ဧတ္ထေဝ ကမ္မံ ကာတဗ္ဗံ၊ နော ကာတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ကရောန္တော မဟန္တံ အတ္ထံ ဂဏှိတွာ တိဋ္ဌတီတိ ဧတ္တာဝတာ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ နာမ ကထိတာ။

ဧဝံ ပဋိပန္နေနာပိ ဝိက္ခေပေါ ပဋိဗာဟိတဗ္ဗော။ ကမ္မဋ္ဌာနဉှိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ စိတ္တေ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခေပံ ဂစ္ဆန္တေ ကမ္မဋ္ဌာနတော ပရိဟာယတိ၊ ဝဋ္ဋဘယံ သမတိက္ကမိတုံ န သက္ကောတိ။ ယထာ ဟိ ဧကော ပုရိသော သဟဿုဒ္ဓါရံ သာဓေတွာ ဝဍ္ဎိံ လဘိတွာ အဒ္ဓါနံ ပဋိပန္နော အန္တရာမဂ္ဂေ ကုမ္ဘီလမကရဂါဟရက္ခသသမုဋ္ဌိတာယ[၁] ဂမ္ဘီရဂိရိကန္ဒရာယ ဥပရိ အတ္ထတံ ဧကပဒိကံ ဒဏ္ဍကသေတုံ အာရုယှ ဂစ္ဆန္တော အက္ကမနပဒံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣတော စိတော စ ဩလောကေန္တော ပရိပတိတွာ ကုမ္ဘီလာဒိဘတ္တံ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ အယမ္ပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ သစိတ္တေ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခေပံ ဂစ္ဆန္တေ ကမ္မဋ္ဌာနတော ပရိဟာယတိ၊ ဝဋ္ဋဘယံ သမတိက္ကမိတုံ န သက္ကောတိ။

တတြိဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ပုရိသဿ သဟဿုဒ္ဓါရံ သာဓေတွာ ဝဍ္ဎိံ လဒ္ဓကာလော ဝိယ ဟိ ဣမဿ ဘိက္ခုနော အာစရိယသန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနဿ ဥဂ္ဂဟိတကာလော၊ အန္တရာ ဂမ္ဘီရဂိရိကန္ဒရာ ဝိယ သံသာရော၊ တဿ ကုမ္ဘီလာဒီဟိ ဒဋ္ဌကာလော ဝိယ ဝဋ္ဋမူလကာနိ မဟာဒုက္ခာနိ၊ ဧကပဒိကဒဏ္ဍကသေတု ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော သဇ္ဈာယဝီထိ၊ တဿ ပုရိသဿ

၁-....ရက္ခသသမုဋ္ဌာယ (သျာ)

ekapadikaṁ daṇḍakasetuṁ āruyha akkamanapadaṁ vissajjetvā ito cito ca olokentassa paripatitvā kumbhīlādīnaṁ bhattabhāvaṁ āpannakālo viya imassa bhikkhuno kammaṭṭhānaṁ vissajjetvā bahiddhā vikkhittacittassa kammaṭṭhānato parihāyitvā vaṭṭabhayaṁ samatikkamituṁ asamatthabhāvo veditabbo.

Tasmā kesā manasikātabbā, kese manasikaritvā cittuppādassa bahiddhā vikkhepaṁ paṭibāhitvā suddhacitteneva “lomā nakhā dantā taco”ti manasikātabbaṁ. Evaṁ manasikaronto kammaṭṭhānato na parihāyati, vaṭṭabhayaṁ samatikkamati. Opammaṁ panettha tadeva parivattetvā veditabbaṁ. Sahassuddhāraṁ sādhetvā vaḍḍhiṁ labhitvā chekassa purisassa daṇḍakasetuṁ āruyha nivāsanapārupanaṁ saṁvidhāya dhātupatthaddhakāyaṁ katvā sotthinā paratīragamanaṁ viya chekassa bhikkhuno kese manasikaritvā cittuppādassa bahiddhā vikkhepaṁ paṭibāhitvā suddhacitteneva “lomā nakhā dantā taco”ti manasikarontassa kammaṭṭhānato aparihāyitvā vaṭṭabhayaṁ samatikkamanaṁ veditabbaṁ.

Evaṁ bahiddhā vikkhepaṁ paṭibāhantenāpi heṭṭhā vuttanayeneva paṇṇattiṁ samatikkamanato manasikātabbaṁ. Kesā lomāti paṇṇattiṁ vissajjetvā paṭikūlaṁ paṭikūlanti sati ṭhapetabbā. Paṭhamaṁyeva pana paṭikūlato na upaṭṭhāti. Yāva na upaṭṭhāti, tāva paṇṇatti na vissajjetabbā. Yadā upaṭṭhāti, tadā paṇṇattiṁ vissajjetvā paṭikūlanti manasikātabbaṁ. Karontena ca heṭṭhā vuttanayeneva pañcahākārehi paṭikūlato manasikātabbā. Tacapañcakasmiñhi vaṇṇasaṇṭhānagandhāsayokāsavaseneva pañcavidhampi pāṭikulyaṁ labbhati. Sesesupi yaṁ yaṁ labbhati, tassa tassa vasena manasikāro pavattetabbo.

Tattha kesādayo pañca koṭṭhāsā subhanimittaṁ rāgaṭṭhāniyaṁ iṭṭhārammaṇanti saṅkhaṁ gatā. Ye keci rajjanakasattā nāma, sabbe te imesu pañcasu koṭṭhāsesu rajjanti. Ayaṁ pana bhikkhu mahājanassa rajjanaṭṭhāne paṭikūlanti appanaṁ pāpeti. Tattha appanāppattito paṭṭhāya parato akilamantova appanaṁ pāpuṇāti.

Tatridaṁ opammaṁ yathā hi cheko dhanuggaho rājānaṁ ārādhetvā satasahassuṭṭhānakaṁ gāmavaraṁ labhitvā sannaddhapañcāvudho tattha gacchanto

ဧကပဒိကံ ဒဏ္ဍကသေတုံ အာရုယှ အက္ကမနပဒံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣတော စိတော စ ဩလောကေန္တဿ ပရိပတိတွာ ကုမ္ဘီလာဒီနံ ဘတ္တဘာဝံ အာပန္နကာလော ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနတော ပရိဟာယိတွာ ဝဋ္ဋဘယံ သမတိက္ကမိတုံ အသမတ္ထဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တသ္မာ ကေသာ မနသိကာတဗ္ဗာ၊ ကေသေ မနသိကရိတွာ စိတ္တုပ္ပါဒဿ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခေပံ ပဋိဗာဟိတွာ သုဒ္ဓစိတ္တေနေဝ “လောမာ နခါ ဒန္တာ တစော”တိ မနသိကာတဗ္ဗံ။ ဧဝံ မနသိကရောန္တော ကမ္မဋ္ဌာနတော န ပရိဟာယတိ၊ ဝဋ္ဋဘယံ သမတိက္ကမတိ။ ဩပမ္မံ ပနေတ္ထ တဒေဝ ပရိဝတ္တေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သဟဿုဒ္ဓါရံ သာဓေတွာ ဝဍ္ဎိံ လဘိတွာ ဆေကဿ ပုရိသဿ ဒဏ္ဍကသေတုံ အာရုယှ နိဝါသနပါရုပနံ သံဝိဓာယ ဓာတုပတ္ထဒ္ဓကာယံ ကတွာ သောတ္ထိနာ ပရတီရဂမနံ ဝိယ ဆေကဿ ဘိက္ခုနော ကေသေ မနသိကရိတွာ စိတ္တုပ္ပါဒဿ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခေပံ ပဋိဗာဟိတွာ သုဒ္ဓစိတ္တေနေဝ “လောမာ နခါ ဒန္တာ တစော”တိ မနသိကရောန္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနတော အပရိဟာယိတွာ ဝဋ္ဋဘယံ သမတိက္ကမနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခေပံ ပဋိဗာဟန္တေနာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဏ္ဏတ္တိံ သမတိက္ကမနတော မနသိကာတဗ္ဗံ။ ကေသာ လောမာတိ ပဏ္ဏတ္တိံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ပဋိကူလံ ပဋိကူလန္တိ သတိ ဌပေတဗ္ဗာ။ ပဌမံယေဝ ပန ပဋိကူလတော န ဥပဋ္ဌာတိ။ ယာဝ န ဥပဋ္ဌာတိ၊ တာဝ ပဏ္ဏတ္တိ န ဝိဿဇ္ဇေတဗ္ဗာ။ ယဒါ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တဒါ ပဏ္ဏတ္တိံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ပဋိကူလန္တိ မနသိကာတဗ္ဗံ။ ကရောန္တေန စ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဉ္စဟာကာရေဟိ ပဋိကူလတော မနသိကာတဗ္ဗာ။ တစပဉ္စကသ္မိဉ္ဟိ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဂန္ဓာသယောကာသဝသေနေဝ ပဉ္စဝိဓမ္ပိ ပါဋိကုလျံ လဗ္ဘတိ။ သေသေသုပိ ယံ ယံ လဗ္ဘတိ၊ တဿ တဿ ဝသေန မနသိကာရော ပဝတ္တေတဗ္ဗော။

တတ္ထ ကေသာဒယော ပဉ္စ ကောဋ္ဌာသာ သုဘနိမိတ္တံ ရာဂဋ္ဌာနိယံ ဣဋ္ဌာရမ္မဏန္တိ သင်္ခံ ဂတာ။ ယေ ကေစိ ရဇ္ဇနကသတ္တာ နာမ၊ သဗ္ဗေ တေ ဣမေသု ပဉ္စသု ကောဋ္ဌာသေသု ရဇ္ဇန္တိ။ အယံ ပန ဘိက္ခု မဟာဇနဿ ရဇ္ဇနဋ္ဌာနေ ပဋိကူလန္တိ အပ္ပနံ ပါပေတိ။ တတ္ထ အပ္ပနာပ္ပတ္တိတော ပဋ္ဌာယ ပရတော အကိလမန္တောဝ အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ။

တတြိဒံ ဩပမ္မံ—ယထာ ဟိ ဆေကော ဓနုဂ္ဂဟော ရာဇာနံ အာရာဓေတွာ သတသဟဿုဋ္ဌာနကံ ဂါမဝရံ လဘိတွာ သန္နဒ္ဓပဉ္စာဝုဓော တတ္ထ ဂစ္ဆန္တော

antarāmagge dvattiṁsa core disvā tesu pañca corajeṭṭhake ghāteyya, tesaṁ ghātitakālato paṭṭhāya tesu dve ekamaggaṁ paṭipajjamānā nāma na honti, evaṁsampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ. Dhanuggahassa rājānaṁ ārādhetvā gāmavaraṁ laddhakālo viya hi imassa bhikkhuno āvariyasantike kammaṭṭhānaṁ uggahetvā ṭhitakālo, dvattiṁsa corā viya dvattiṁsa koṭṭhāsā. Pañca corajeṭṭhakā viya kesādayo pañca, corajeṭṭhakānaṁ ghātitakālo viya imassa bhikkhuno sabbasattānaṁ rajjanaṭṭhāne tacapañcake paṭikūlanti appanāya pāpitakālo, sesacorānaṁ pāṇippahāreneva palāyitakālo viya sesakoṭṭhāsesu akilamantasseva appanāppatti veditabbā.

Evaṁ paṇṇattiṁ samatikkamantena ca anupubbamuñcanato manasikāro pavattetabbo. Kese manasikarontena manasikaronteneva kesesu sāpekkhena hutvā lomesu sati pesetabbā. Yāva lomā na upaṭṭhahanti, tāva kesā kesāti manasikātabbā. Yadā pana lomā upaṭṭhahanti, tadā kese vissajjetvā lomesu sati upaṭṭhapetabbā. Evaṁ nakhādīsupi manasikāro pavattetabbo.

Tatridaṁ opammaṁ yathā hi jalūkā gacchamānā yāva purato patiṭṭhaṁ na labhati, tāva pacchato naṅguṭṭhena gahitaṭṭhānaṁ na muñcati. Yadā pana purato patiṭṭhaṁ labhati, tadā naṅguṭṭhaṁ ukkhipitvā mukhena gahitaṭṭhāne ṭhapeti. Evameva kese manasikarontena manasikaronteneva kesesu sāpekkhena hutvā lomesu sati pesetabbā. Yāva lomā na upaṭṭhahanti, tāva kesā kesāti manasikātabbā. Yadā lomā upaṭṭhahanti, tadā kese vissajjetvā lomesu sati upaṭṭhapetabbā. Evaṁ nakhādīsupi manasikāro pavattetabbo.

Evaṁ pavattentena appanā hotīti vuttamanasikārakosallaṁ sampādetabbaṁ. Kathaṁ? Idañhi appanākammaṭṭhānaṁ manasikarontassa appanaṁ pāpuṇāti. Paṭhamaṁyeva tāva na upaṭṭhāti. Anamataggasmiñhi saṁsāravaṭṭe ca nānārammaṇesu vaḍḍhitaṁ cittaṁ kesāti āvajjitamatte sajjhāyasotānusārena gantvā matthaluṅge patiṭṭhāti. Matthaluṅganti āvajjitamatte sajjhāyasotānusārena āgantvā kesesu patiṭṭhāti. Manasikarontassa manasikarontassa pana so so koṭṭhāso upaṭṭhāti,

အန္တရာမဂ္ဂေ ဒွတ္တိံသ စောရေ ဒိသွာ တေသု ပဉ္စ စောရဇေဋ္ဌကေ ဃာတေယျ၊ တေသံ ဃာတိတကာလတော ပဋ္ဌာယ တေသု ဒွေ ဧကမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇမာနာ နာမ န ဟောန္တိ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဓနုဂ္ဂဟဿ ရာဇာနံ အာရာဓေတွာ ဂါမဝရံ လဒ္ဓကာလော ဝိယ ဟိ ဣမဿ ဘိက္ခုနော အာစရိယသန္တိကေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဌိတကာလော၊ ဒွတ္တိံသ စောရာ ဝိယ ဒွတ္တိံသ ကောဋ္ဌာသာ။ ပဉ္စ စောရဇေဋ္ဌကာ ဝိယ ကေသာဒယော ပဉ္စ၊ စောရဇေဋ္ဌကာနံ ဃာတိတကာလော ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော သဗ္ဗသတ္တာနံ ရဇ္ဇနဋ္ဌာနေ တစပဉ္စကေ ပဋိကူလန္တိ အပ္ပနာယ ပါပိတကာလော၊ သေသစောရာနံ ပါဏိပ္ပဟာရေနေဝ ပလာယိတကာလော ဝိယ သေသကောဋ္ဌာသေသု အကိလမန္တဿေဝ အပ္ပနာပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ပဏ္ဏတ္တိံ သမတိက္ကမန္တေန စ အနုပုဗ္ဗမုဉ္စနတော မနသိကာရော ပဝတ္တေတဗ္ဗော။ ကေသေ မနသိကရောန္တေန မနသိကရောန္တေနေဝ ကေသေသု သာပေက္ခေန ဟုတွာ လောမေသု သတိ ပေသေတဗ္ဗာ။ ယာဝ လောမာ န ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တာဝ ကေသာ ကေသာတိ မနသိကာတဗ္ဗာ။ ယဒါ ပန လောမာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တဒါ ကေသေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ လောမေသု သတိ ဥပဋ္ဌပေတဗ္ဗာ။ ဧဝံ နခါဒီသုပိ မနသိကာရော ပဝတ္တေတဗ္ဗော။

တတြိဒံ ဩပမ္မံ—ယထာ ဟိ ဇလူကာ ဂစ္ဆမာနာ ယာဝ ပုရတော ပတိဋ္ဌံ န လဘတိ၊ တာဝ ပစ္ဆတော နင်္ဂုဋ္ဌေန ဂဟိတဋ္ဌာနံ န မုဉ္စတိ။ ယဒါ ပန ပုရတော ပတိဋ္ဌံ လဘတိ၊ တဒါ နင်္ဂုဋ္ဌံ ဥက္ခိပိတွာ မုခေန ဂဟိတဋ္ဌာနေ ဌပေတိ။ ဧဝမေဝ ကေသေ မနသိကရောန္တေန မနသိကရောန္တေနေဝ ကေသေသု သာပေက္ခေန ဟုတွာ လောမေသု သတိ ပေသေတဗ္ဗာ။ ယာဝ လောမာ န ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တာဝ ကေသာ ကေသာတိ မနသိကာတဗ္ဗာ။ ယဒါ လောမာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တဒါ ကေသေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ လောမေသု သတိ ဥပဋ္ဌပေတဗ္ဗာ။ ဧဝံ နခါဒီသုပိ မနသိကာရော ပဝတ္တေတဗ္ဗော။

ဧဝံ ပဝတ္တေန္တေန အပ္ပနာ ဟောတီတိ ဝုတ္တမနသိကာရကောသလ္လံ သမ္ပာဒေတဗ္ဗံ။ ကထံ? ဣဒဉှိ အပ္ပနာကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တဿ အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ။ ပဌမံယေဝ တာဝ န ဥပဋ္ဌာတိ။ အနမတဂ္ဂသ္မိဉှိ သံသာရဝဋ္ဋေ စ နာနာရမ္မဏေသု ဝဍ္ဎိတံ စိတ္တံ ကေသာတိ အာဝဇ္ဇိတမတ္တေ သဇ္ဈာယသောတာနုသာရေန ဂန္တွာ မတ္ထလုင်္ဂေ ပတိဋ္ဌာတိ။ မတ္ထလုင်္ဂန္တိ အာဝဇ္ဇိတမတ္တေ သဇ္ဈာယသောတာနုသာရေန အာဂန္တွာ ကေသေသု ပတိဋ္ဌာတိ။ မနသိကရောန္တဿ မနသိကရောန္တဿ ပန သော သော ကောဋ္ဌာသော ဥပဋ္ဌာတိ၊

sati samādhināpi tiṭṭhahamānā pavattati. Tena yo yo koṭṭhāso adhikataraṁ upaṭṭhāti, tattha tattha diguṇena yogaṁ katvā appanā pāpetabbā. Evaṁ appanāya pāpitakālato paṭṭhāya sesakoṭṭhāsesu akilamanto appanaṁ pāpeti. Tattha tālavanamakkaṭova opammaṁ.

Apicettha evampi yojanā veditabbā dvattiṁsatālakasmiñhi tālavane makkaṭo paṭivasati. Taṁ gahetukāmo luddo koṭiyaṁ ṭhitatālamūle ṭhatvā ukkuṭṭhimakāsi. Mānajātiko makkaṭo taṁ taṁ tālaṁ laṅghitvā pariyantatāle aṭṭhāsi. Luddo tatthapi gantvā ukkuṭṭhimakāsi. Makkaṭo puna tatheva purimatāle patiṭṭhāsi. So aparāparaṁ anubandhiyamāno kilamanto tassa tasseva tālassa mūle ṭhatvā ukkuṭṭhukkuṭṭhikāle uṭṭhahitvā gacchanto gacchanto atikilamanto ekassa tālassa makuḷapaṇṇasūciṁ daḷhaṁ gahetvā dhanukoṭiyā vijjhitvā gaṇhantopi na palāyati.

Tattha dvattiṁsatālā viya dvattiṁsa koṭṭhāsā. Makkaṭo viya cittaṁ. Luddo viya yogāvacaro. Luddena tālamūle ṭhatvā ukkuṭṭhikāle mānajātikassa makkaṭassa palāyitvā pariyantakoṭiyaṁ ṭhitakālo viya anamatagge saṁsāravaṭṭe ca nānārammaṇesu vaḍḍhitacittassa kesāti āvajjitamatte sajjhāyasotānusārena gantvā matthaluṅge patiṭṭhānaṁ. Pariyantakoṭiyaṁ ṭhatvā ukkuṭṭhe orimakoṭiṁ āgamanakālo viya matthaluṅganti āvajjitamatte sajjhāyasotānusārena gantvā kesesu patiṭṭhānaṁ. Aparāparaṁ anubandhiyamānassa kilamantassa ukkuṭṭhukkuṭṭhiṭṭhāne uṭṭhānakālo viya manasikarontassa manasikarontassa tasmiṁ tasmiṁ koṭṭhāse upaṭṭhahante satiyā patiṭṭhāya patiṭṭhāya gamanaṁ. Dhanukoṭiyā vijjhitvā gaṇhantassāpi apalāyanakālo viya yo koṭṭhāso adhikataraṁ upaṭṭhāti, tasmiṁ diguṇaṁ manasikāraṁ katvā appanāya pāpanaṁ.

Tattha appanāya pāpitakālato paṭṭhāya sesakoṭṭhāsesu akilamantova appanaṁ pāpessati. Tasmā paṭikūlaṁ paṭikūlanti punappunaṁ āvajjitabbaṁ samannāharitabbaṁ, takkāhataṁ vitakkāhataṁ kātabbaṁ. Evaṁ karontassa cattāro khandhā paṭikūlārammaṇā honti, appanaṁ pāpuṇāti. Pubbabhāgacittāni parikamma-upacārasaṅkhātāni savitakkasavicārānīti sabbaṁ heṭṭhā vuttasadisameva. Ekaṁ pana koṭṭhāsaṁ manasikarontassa

သတိ သမာဓိနာပိ တိဋ္ဌဟမာနာ ပဝတ္တတိ။ တေန ယော ယော ကောဋ္ဌာသော အဓိကတရံ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဒိဂုဏေန ယောဂံ ကတွာ အပ္ပနာ ပါပေတဗ္ဗာ။ ဧဝံ အပ္ပနာယ ပါပိတကာလတော ပဋ္ဌာယ သေသကောဋ္ဌာသေသု အကိလမန္တော အပ္ပနံ ပါပေတိ။ တတ္ထ တာလဝနမက္ကဋောဝ ဩပမ္မံ။

အပိစေတ္ထ ဧဝမ္ပိ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဒွတ္တိံသတာလကသ္မိဉှိ တာလဝနေ မက္ကဋော ပဋိဝသတိ။ တံ ဂဟေတုကာမော လုဒ္ဒေါ ကောဋိယံ ဌိတတာလမူလေ ဌတွာ ဥက္ကုဋ္ဌိမကာသိ။ မာနဇာတိကော မက္ကဋော တံ တံ တာလံ လင်္ဃိတွာ ပရိယန္တတာလေ အဋ္ဌာသိ။ လုဒ္ဒေါ တတ္ထပိ ဂန္တွာ ဥက္ကုဋ္ဌိမကာသိ။ မက္ကဋော ပုန တထေဝ ပုရိမတာလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ သော အပရာပရံ အနုဗန္ဓိယမာနော ကိလမန္တော တဿ တဿေဝ တာလဿ မူလေ ဌတွာ ဥက္ကုဋ္ဌုက္ကုဋ္ဌိကာလေ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဂစ္ဆန္တော ဂစ္ဆန္တော အတိကိလမန္တော ဧကဿ တာလဿ မကုဠပဏ္ဏသူစိံ ဒဠှံ ဂဟေတွာ ဓနုကောဋိယာ ဝိဇ္ဈိတွာ ဂဏှန္တောပိ န ပလာယတိ။

တတ္ထ ဒွတ္တိံသတာလာ ဝိယ ဒွတ္တိံသ ကောဋ္ဌာသာ။ မက္ကဋော ဝိယ စိတ္တံ။ လုဒ္ဒေါ ဝိယ ယောဂါဝစရော။ လုဒ္ဒေန တာလမူလေ ဌတွာ ဥက္ကုဋ္ဌိကာလေ မာနဇာတိကဿ မက္ကဋဿ ပလာယိတွာ ပရိယန္တကောဋိယံ ဌိတကာလော ဝိယ အနမတဂ္ဂေ သံသာရဝဋ္ဋေ စ နာနာရမ္မဏေသု ဝဍ္ဎိတစိတ္တဿ ကေသာတိ အာဝဇ္ဇိတမတ္တေ သဇ္ဈာယသောတာနုသာရေန ဂန္တွာ မတ္ထလုင်္ဂေ ပတိဋ္ဌာနံ။ ပရိယန္တကောဋိယံ ဌတွာ ဥက္ကုဋ္ဌေ ဩရိမကောဋိံ အာဂမနကာလော ဝိယ မတ္ထလုင်္ဂန္တိ အာဝဇ္ဇိတမတ္တေ သဇ္ဈာယသောတာနုသာရေန ဂန္တွာ ကေသေသု ပတိဋ္ဌာနံ။ အပရာပရံ အနုဗန္ဓိယမာနဿ ကိလမန္တဿ ဥက္ကုဋ္ဌုက္ကုဋ္ဌိဋ္ဌာနေ ဥဋ္ဌာနကာလော ဝိယ မနသိကရောန္တဿ မနသိကရောန္တဿ တသ္မိံ တသ္မိံ ကောဋ္ဌာသေ ဥပဋ္ဌဟန္တေ သတိယာ ပတိဋ္ဌာယ ပတိဋ္ဌာယ ဂမနံ။ ဓနုကောဋိယာ ဝိဇ္ဈိတွာ ဂဏှန္တဿာပိ အပလာယနကာလော ဝိယ ယော ကောဋ္ဌာသော အဓိကတရံ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တသ္မိံ ဒိဂုဏံ မနသိကာရံ ကတွာ အပ္ပနာယ ပါပနံ။

တတ္ထ အပ္ပနာယ ပါပိတကာလတော ပဋ္ဌာယ သေသကောဋ္ဌာသေသု အကိလမန္တောဝ အပ္ပနံ ပါပေဿတိ။ တသ္မာ ပဋိကူလံ ပဋိကူလန္တိ ပုနပ္ပုနံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ သမန္နာဟရိတဗ္ဗံ၊ တက္ကာဟတံ ဝိတက္ကာဟတံ ကာတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ကရောန္တဿ စတ္တာရော ခန္ဓာ ပဋိကူလာရမ္မဏာ ဟောန္တိ၊ အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ။ ပုဗ္ဗဘာဂစိတ္တာနိ ပရိကမ္မဥပစာရသင်္ခါတာနိ သဝိတက္ကသဝိစာရာနီတိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ ဧကံ ပန ကောဋ္ဌာသံ မနသိကရောန္တဿ

ekameva paṭhamajjhānaṁ nibbattati, pāṭiyekkaṁ manasikarontassa dvattiṁsapaṭhamajjhānāni nibbattanti. Hatthe gahitapañhāvatthu pākatikameva.

So taṁ nimittanti so bhikkhu taṁ kammaṭṭhānanimittaṁ. **Āsevatī**ti sevati bhajati. **Bhāvetī**ti vaḍḍheti. **Bahulīkarotī**ti punappunaṁ karoti. **Svāvatthitaṁ vavatthapetī**ti suvavatthitaṁ karoti. **Bahiddhā kāye cittaṁ upasaṁharatī**ti evaṁ katvā bahiddhā parassa kāye attano cittaṁ upasaṁharati ṭhapeti peseti.

Atthissa kāyeti atthi assa kāye. **Ajjhattabahiddhākāye cittaṁ upasaṁharatī**ti kālena attano kālena paresaṁ kāye. Cittaṁ upanāmeti[1]. **Atthi kāye**ti idaṁ yasmā na ekantena attano kāyo, nāpi parasseva kāyo adhippeto, tasmā vuttaṁ. Ettha pana attano jīvamānakasarīre paṭikūlanti parikammaṁ karontassa appanāpi upacārampi jāyati. Parassa jīvamānakasarīre paṭikūlanti manasikarontassa neva appanā jāyati, na upacāraṁ. Nanu ca dasasu asubhesu ubhayampetaṁ jāyatīti. Āma jāyati. Tāni hi anupādinnakapakkhe ṭhitāni, tasmā tattha appanāpi upacārampi jāyati. Idaṁ pana upādinnakapakkhe ṭhitaṁ, tenevettha ubhayampetaṁ na jāyati. Asubhānupassanāsaṅkhātā pana visassanābhāvanā hotīti veditabbā. Imasmiṁ pabbe kiṁ kathitanti. Samathavipassanā kathitā.

Idānettha evaṁ sabbaṁ samasikārasādhāraṇaṁ pakiṇṇakaṁ veditabbaṁ. Etesañhi—

Nimittato lakkhaṇato, dhātuto atha suññato.
Khandhādito ca viññeyyo, kesādīnaṁ vinicchayo.

Tattha **nimittato**ti dvattiṁsākāre saṭṭhisataṁ nimittāni, yesaṁ vasena yogāvacaro dvattiṁsākāraṁ koṭṭhāsato pariggaṇhāti. Seyyathidaṁ? Kesassa vaṇṇanimittaṁ saṇṭhānanimittaṁ disānimittaṁ okāsanimittaṁ paricchedanimittanti pañca nimittāni honti. Lomādīsupi eseva nayo.

Lakkhaṇatoti dvattiṁsākāre aṭṭhavīsatisataṁ lakkhaṇāni honti, yesaṁ vasena yogāvacaro dvattisākāraṁ lakkhaṇato manasikaroti.

---

1. Upaṭṭhāpeti (Sī)

ဧကမေဝ ပဌမဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ပါဋိယေက္ကံ မနသိကရောန္တဿ ဒွတ္တိံသ-ပဌမဇ္ဈာနာနိ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ဟတ္ထေ ဂဟိတပဉှာဝတ္ထု ပါကတိကမေဝ။

သော တံ နိမိတ္တန္တိ သော ဘိက္ခု တံ ကမ္မဋ္ဌာနနိမိတ္တံ။ **အာသေဝတီ**တိ သေဝတိ ဘဇတိ။ **ဘာဝေတီ**တိ ဝဍ္ဎေတိ။ **ဗဟုလီကရောတီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ကရောတိ။ **သွာဝတ္ထိတံ ဝဝတ္ထပေတီ**တိ သုဝဝတ္ထိတံ ကရောတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ကာယေ စိတ္တံ ဥပသံဟရတီ**တိ ဧဝံ ကတွာ ဗဟိဒ္ဓါ ပရဿ ကာယေ အတ္တနော စိတ္တံ ဥပသံဟရတိ ဌပေတိ ပေသေတိ။

အတ္ထိဿ ကာယေတိ အတ္ထိ အဿ ကာယေ။ **အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါကာယေ စိတ္တံ ဥပသံဟရတီ**တိ ကာလေန အတ္တနော ကာလေန ပရေသံ ကာယေ။ စိတ္တံ ဥပနာမေတိ[၁]။ **အတ္ထိ ကာယေ**တိ ဣဒံ ယသ္မာ န ဧကန္တေန အတ္တနော ကာယော, နာပိ ပရဿေဝ ကာယော အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ ပန အတ္တနော ဇီဝမာနကသရီရေ ပဋိကူလန္တိ ပရိကမ္မံ ကရောန္တဿ အပ္ပနာပိ ဥပစာရမ္ပိ ဇာယတိ။ ပရဿ ဇီဝမာနကသရီရေ ပဋိကူလန္တိ မနသိကရောန္တဿ နေဝ အပ္ပနာ ဇာယတိ၊ န ဥပစာရံ။ နနု စ ဒသသု အသုဘေသု ဥဘယမ္ပေတံ ဇာယတီတိ။ အာမ ဇာယတိ။ တာနိ ဟိ အနုပါဒိန္နကပက္ခေ ဌိတာနိ၊ တသ္မာ တတ္ထ အပ္ပနာပိ ဥပစာရမ္ပိ ဇာယတိ။ ဣဒံ ပန ဥပါဒိန္နကပက္ခေ ဌိတံ၊ တေနေ-ဝေတ္ထ ဥဘယမ္ပေတံ န ဇာယတိ။ အသုဘာနုပဿနာသင်္ခါတာ ပန ဝိပဿနာ-ဘာဝနာ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမသ္မိံ ပဗ္ဗေ ကိံ ကထိတန္တိ။ သမထ-ဝိပဿနာ ကထိတာ။

ဣဒါနေတ္ထ ဧဝံ သဗ္ဗံ မနသိကာရသာဓာရဏံ ပကိဏ္ဏကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတေသဉှိ—

နိမိတ္တတော လက္ခဏတော၊ ဓာတုတော အထ သုညတော။
ခန္ဓာဒိတော စ ဝိညေယျော၊ ကေသာဒီနံ ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ **နိမိတ္တတော**တိ ဒွတ္တိံသာကာရေ သဋ္ဌိသတံ နိမိတ္တာနိ၊ ယေသံ ဝသေန ယောဂါဝစရော ဒွတ္တိံသာကာရံ ကောဋ္ဌာသတော ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ သေယျထိဒံ? ကေသဿ ဝဏ္ဏနိမိတ္တံ သဏ္ဌာနနိမိတ္တံ ဒိသာနိမိတ္တံ ဩကာသနိမိတ္တံ ပရိစ္ဆေဒ-နိမိတ္တန္တိ ပဉ္စ နိမိတ္တာနိ ဟောန္တိ။ လောမာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

လက္ခဏတောတိ ဒွတ္တိံသာကာရေ အဋ္ဌဝီသတိသတံ လက္ခဏာနိ ဟောန္တိ၊ ယေသံ ဝသေန ယောဂါဝစရော ဒွတ္တိံသာကာရံ လက္ခဏတော မနသိကရောတိ။

၁-ဥပဋ္ဌာပေတိ (သီ)

Seyyathidaṁ? Kese thaddhattalakkhaṇaṁ ābandhattalakkhaṇaṁ uṇhattalakkhaṇaṁ vitthambhanalakkhaṇanti cattāri lakkhaṇāni honti. Lomādīsupi eseva nayo.

Dhātutoti dvattiṁsākāre "catudhāturo ayaṁ bhikkhu puriso"ti vuttāsu dhātūsu aṭṭhavīsatisataṁ dhātuyo honti, yāsaṁ vasena yogāvacaro dvattiṁsākāraṁ dhātuto pariggaṇhāti. Seyyathidaṁ? Kese kakkhaḷatā pathavīdhātu, ābandhanatā āpodhātu, uṇhatā tejodhātu, vitthambhanatā vāyodhātūti catasso dhātuyo honti. Lomādīsupi eseva nayo.

Suññatoti dvattiṁsākāre channavuti suññatā honti, yāsaṁ vasena yogāvacaro dvattiṁsakāraṁ suññato vipassati. Seyyathidaṁ? Kesā suññā attena vā attaniyena vā niccena vā dhuvena vā sassatena vā avipariṇāmadhammena vāti kese tāva attasuññatā attaniyasuññatā niccabhāvasuññatāti tisso suññatā honti. Lomādīsupi eseva nayo.

Khandhāditoti dvattiṁsākāre kesādīsu khandhādivasena pariggayhamānesu kesā kati khandhā honti, kati āyatanāni, kati dhātuyo, kati saccāni, kati satipaṭṭhānānīti-ādinā nayenapettha vinicchayo viññātabbo.

357. Evaṁ ajjhattādibhedato tividhena kāyānupassanaṁ vitthārato dassetvā idāni "kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno"ti-ādīni padāni bhājetvā dassetuṁ **anupassī**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha yāya anupassanāya kāyānupassī nāma hoti, taṁ dassetuṁ **tattha katamā anupassanā, yā paññā pajānanā**ti-ādi vuttaṁ. **Ātāpī**ti-ādīsupi eseva nayo.

Tattha **paññā pajānanā**ti-ādīni heṭṭhā cittuppādakaṇḍavaṇṇanāyaṁ[1] vuttanayeneva veditabbāni. **Upeto**ti-ādīni sabbāni aññamaññavevacanāni. Api ca āsevanavasena **upeto.** Bhāvanāvasena suṭṭhu upetoti

1. Abhi-Ṭtha 1. 191 piṭṭhādīsu.

သေယျထိဒံ? ကေသေ ထဒ္ဓတ္တလက္ခဏံ အာဗန္ဓတ္တလက္ခဏံ ဥဏှတ္တလက္ခဏံ ဝိတ္ထမ္ဘနလက္ခဏန္တိ စတ္တာရိ လက္ခဏာနိ ဟောန္တိ။ လောမာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဓာတုတောတိ ဒွတ္တိံသာကာရေ “စတုဓာတုရော အယံ ဘိက္ခု ပုရိသော”တိ ဝုတ္တာသု ဓာတူသု အဋ္ဌဝီသတိသတံ ဓာတုယော ဟောန္တိ၊ ယာသံ ဝသေန ယောဂါဝစရော ဒွတ္တိံသာကာရံ ဓာတုတော ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ သေယျထိဒံ? ကေသေ ကက္ခဠတာ ပထဝီဓာတု၊ အာဗန္ဓနတာ အာပေါဓာတု၊ ဥဏှတာ တေဇောဓာတု၊ ဝိတ္ထမ္ဘနတာ ဝါယောဓာတူတိ စတဿော ဓာတုယော ဟောန္တိ။ လောမာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

သုညတောတိ ဒွတ္တိံသာကာရေ ဆန္နဝုတိ သုညတာ ဟောန္တိ၊ ယာသံ ဝသေန ယောဂါဝစရော ဒွတ္တိံသာကာရံ သုညတော ဝိပဿတိ။ သေယျထိဒံ? ကေသာ သုညာ အတ္တေန ဝါ အတ္တနိယေန ဝါ နိစ္စေန ဝါ ဓုဝေန ဝါ သဿတေန ဝါ အဝိပရိဏာမဓမ္မေန ဝါတိ ကေသေ တာဝ အတ္တသုညတာ အတ္တနိယသုညတာ နိစ္စဘာဝသုညတာတိ တိဿော သုညတာ ဟောန္တိ။ လောမာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ခန္ဓာဒိတောတိ ဒွတ္တိံသာကာရေ ကေသာဒီသု ခန္ဓာဒိဝသေန ပရိဂ္ဂယှမာနေသု ကေသာ ကတိ ခန္ဓာ ဟောန္တိ၊ ကတိ အာယတနာနိ၊ ကတိ ဓာတုယော၊ ကတိ သစ္စာနိ၊ ကတိ သတိပဋ္ဌာနာနီတိအာဒိနာ နယေနပေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော ဝိညာတဗ္ဗော။

၃၅၇။ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တာဒိဘေဒတော တိဝိဓေန ကာယာနုပဿနံ ဝိတ္ထာရတော ဒဿေတွာ ဣဒါနိ “ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ အာတာပီ သမ္ပဇာနော”တိအာဒီနိ ပဒါနိ ဘာဇေတွာ ဒဿေတုံ **အနုပဿီ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယာယ အနုပဿနာယ ကာယာနုပဿီ နာမ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမာ အနုပဿနာ၊ ယာ ပညာ ပဇာနနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **အာတာပီ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတ္ထ **ပညာ ပဇာနနာ**တိအာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍဝဏ္ဏနာယံ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဥပေတော**တိအာဒီနိ သဗ္ဗာနိ အညမညဝေဝစနာနိ။ အပိစ အာသေဝနဝသေန **ဥပေတော။** ဘာဝနာဝသေန သုဋ္ဌု ဥပေတောတိ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

samupeto. Upāgato samupāgato, upapanno sampannoti imesupi dvīsu dukesu ayameva nayo. Bahulīkāravasena pana **samannāgato**ti evamettha yojanā veditabbā. **Iminā ātāpena upeto**ti-ādīsupi eseva nayo.

Viharatītipade “tattha katamo vihāro”ti pucchaṁ akatvā puggalādhiṭṭhānāya desanāya desento **iriyatī**ti-ādimāha. Tassattho catunnaṁ iriyāpathānaṁ aññatarasamaṅgībhāvato **iriyati.** Tehi iriyāpathacatukkehi kāyasakaṭavattanena **vattati.** Ekaṁ iriyāpathadukkhaṁ aparena iriyāpathena bāhitvā ciraṭṭhitikabhāvena sarīrarakkhanato **pāleti.** Ekasmiṁ iriyāpathe asaṇṭhahitvā sabbiriyāpathavattanato **yapeti.** Tena tena iriyāpathena tathā tathā kāyassa yāpanato **yāpeti.** Cirakālavattāpanato **carati.** Iriyāpathena iriyāpathaṁ vicchinditvā jīvitaharaṇato **viharati.**

362. **Sveva kāyo loko**ti yasmiṁ kāye kāyānupassī viharati, sveva kāyo lujjanapalujjanaṭṭhena loko. Yasmā panassa kāye pahīyamānaṁ abhijjhādomanassaṁ vedanādīsupi pahīyati eva, tasmā **pañcapi upādānakkhandhā loko**ti vuttaṁ.

Santāti-ādīsupi nirodhavasena santatāya **santā,** bhāvanāya samitattā **samitā.** Vatthupariññāya appavattivūpasamavasena **vūpasantā.** Nirodhasaṅkhātaṁ atthaṁ gatāti **atthaṅgatā.** Punappunaṁ nibbattiyā paṭibāhitattā ativiya atthaṅgatāti **abbhatthaṅgatā. Appitā**ti vināsitā, appavattiyaṁ ṭhapitātipi attho. **Byappitā**ti suvināsitā, ativiya appavattiyaṁ ṭhapitātipi attho. Yathā puna na anvassavanti, evaṁ sositattā **sositā.** Suṭṭhu sositāti **visositā,** sukkhāpitāti attho. Vigatantā katāti **byantīkatā.** Ettha ca anupassanāya kammaṭṭhānavihārena kammaṭṭhānikassa kāyapariharaṇaṁ, ātāpena sammappadhānaṁ, satisampajaññena kammaṭṭhānapariharaṇūpāyo. Satiyā vā kāyānupassanāvasena paṭiladdho samatho, sampajaññena vipassanā, abhijjhādomanassavinayena bhāvanāphalaṁ vuttanti veditabbaṁ.

Kāyānupassanāniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

သမုပေတော။ ဥပါဂတော သမုပါဂတော၊ ဥပပန္နော သမ္ပန္နောတိ ဣမေသုပိ ဒွီသု ဒုကေသု အယမေဝ နယော။ ဗဟုလီကာရဝသေန ပန **သမန္နာဂတော**တိ ဧဝမေတ္ထ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဣမိနာ အာတာပေန ဥပေတော**တိ-အာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဝိဟရတီတိပဒေ “တတ္ထ ကတမော ဝိဟာရော”တိ ပုစ္ဆံ အကတွာ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ ဒေသေန္တော **ဣရိယတီ**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော— စတုန္နံ ဣရိယာပထာနံ အညတရသမင်္ဂီဘာဝတော **ဣရိယတိ**။ တေဟိ ဣရိယာပထစတုက္ကေဟိ ကာယသကဋဝတ္တနေန **ဝတ္တတိ**။ ဧကံ ဣရိယာပထဒုက္ခံ အပရေန ဣရိယာပထေန ဗာဟိတွာ စိရဋ္ဌိတိကဘာဝေန သရီရရက္ခနတော **ပါလေတိ**။ ဧကသ္မိံ ဣရိယာပထေ အသဏ္ဌဟိတွာ သဗ္ဗိရိယာပထဝတ္တနတော **ယပေတိ**။ တေန တေန ဣရိယာပထေန တထာ တထာ ကာယဿ ယာပနတော **ယာပေတိ**။ စိရကာလဝတ္တာပနတော **စရတိ**။ ဣရိယာပထေန ဣရိယာပထံ ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဇီဝိတဟရဏတော **ဝိဟရတိ**။

၃၆၂။ **သွေဝ ကာယော လောကော**တိ ယသ္မိံ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ သွေဝ ကာယော လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန လောကော။ ယသ္မာ ပနဿ ကာယေ ပဟီယမာနံ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿံ ဝေဒနာဒီသုပိ ပဟီယတိ ဧဝ၊ တသ္မာ **ပဉ္စပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ လောကော**တိ ဝုတ္တံ။

သန္တာတိအာဒီသုပိ နိရောဓဝသေန သန္တတာယ **သန္တာ**၊ ဘာဝနာယ သမိတတ္တာ **သမိတာ**။ ဝတ္ထုပရိညာယ အပ္ပဝတ္တိဝူပသမဝသေန **ဝူပသန္တာ**။ နိရောဓသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဂတာတိ **အတ္ထင်္ဂတာ**။ ပုနပ္ပုနံ နိဗ္ဗတ္တိယာ ပဋိဗာဟိတတ္တာ အတိဝိယ အတ္ထင်္ဂတာတိ **အဗ္ဘတ္ထင်္ဂတာ**။ **အပ္ပိတာ**တိ ဝိနာသိတာ၊ အပ္ပဝတ္တိယံ ဌပိတာတိပိ အတ္ထော။ **ဗျပ္ပိတာ**တိ သုဝိနာသိတာ၊ အတိဝိယ အပ္ပဝတ္တိယံ ဌပိတာတိပိ အတ္ထော။ ယထာ ပုန န အန္ဝဿဝန္တိ၊ ဧဝံ သောသိတတ္တာ **သောသိတာ**။ သုဋ္ဌု သောသိတာတိ **ဝိသောသိတာ**၊ သုက္ခာပိတာတိ အတ္ထော။ ဝိဂတန္တာ ကတာတိ **ဗျန္တီကတာ**။ ဧတ္ထ စ အနုပဿနာယ ကမ္မဋ္ဌာနဝိဟာရေန ကမ္မဋ္ဌာနိကဿ ကာယပရိဟရဏံ၊ အာတာပေန သမ္မပ္ပဓာနံ၊ သတိသမ္ပဇညေန ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏူပါယော။ သတိယာ ဝါ ကာယာနုပဿနာဝသေန ပဋိလဒ္ဓေါ သမထော၊ သမ္ပဇညေန ဝိပဿနာ၊ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿဝိနယေန ဘာဝနာဖလံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကာယာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Vedanānupassanāniddesavaṇṇanā

363. Vedanānupassanāniddesepi heṭṭhā vuttasadisaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. **Sukhaṁ vedanaṁ vedayamāno**ti-ādīsu pana **sukhaṁ vedanan**ti kāyikaṁ vā cetasikaṁ vā sukhaṁ vedanaṁ vedayamāno "ahaṁ sukhaṁ vedanaṁ vedayāmī"ti pajānātīti attho. Tattha kāmaṁ uttānaseyyakāpi dārakā thaññapivanādikāle sukhaṁ vedayamānā "sukhaṁ vedanaṁ vedayāmā"ti pajānanti, na panetaṁ evarūpaṁ jānanaṁ sandhāya vuttaṁ. Evarūpañhi jānanaṁ sattūpaladdhiṁ nappajahati, sattasaññaṁ[1] na ugghāṭeti, kammaṭṭhānaṁ vā satipaṭṭhānabhāvanā vā na hoti. Imassa pana bhikkhuno jānanaṁ sattūpaladdhiṁ pajahati, sattasaññaṁ ugghāṭeti, kammaṭṭhānañceva satipaṭṭhānabhāvanā ca hoti. Idañhi "ko vedahati, kassa vedanā, kiṁkāraṇā vedanā"ti evaṁ sampajānavediyanaṁ sandhāya vuttaṁ.

Tattha **ko vedayatī**ti na koci satto vā puggalo vā vedayati. **Kassa vedanā**ti na kassaci sattassa vā puggalassa vā vedanā. **Kiṁkāraṇā vedanā**ti vatthu-ārammaṇā ca panesā vedanā. Tasmā esa evaṁ pajānāti "taṁ taṁ sukhādīnaṁ vatthuṁ ārammaṇaṁ katvā vedanāva vedayati, taṁ pana vedanāpavattiṁ upādāya 'ahaṁ vedayāmī'ti vohāramattaṁ hotī"ti. Evaṁ vatthuṁ ārammaṇaṁ katvā vedanāva vedayatīti sallakkhento "esa sukhaṁ vedanaṁ vedayāmī"ti pajānātīti veditabbo cittalapabbate aññataro thero viya.

Thero kira aphāsukakāle balavavedanāya nitthunanto aparāparaṁ parivattati, tameko daharo āha "kataraṁ vo bhante ṭhānaṁ rujjatī"ti. Āvuso pāṭiyekkaṁ rujjanaṭṭhānaṁ nāma natthi, vatthuṁ ārammaṇaṁ katvā vedanāva vedayatīti. Evaṁ jānanakālato paṭṭhāya adhivāsetuṁ vaṭṭati no bhanteti. Adhivāsemi āvusoti. Adhivāsanā bhante seyyoti. Thero adhivāsesi. Vāto yāva hadayā phālesi. Mañcake antāni rāsīkatāni ahesuṁ. Thero daharassa dassesi "vaṭṭatāvuso ettakā adhivāsanā"ti. Daharo tuṇhī ahosi. Thero vīriyasamādhiṁyojetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ pāpuṇitvā **samasīsī** hutvā parinibbāyi.

1. Attasaññaṁ (Dī-Ṭṭha 2. 364 piṭṭhe)

ဝေဒနာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၆၃။ ဝေဒနာနုပဿနာနိဒ္ဒေသေပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တသဒိသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနော**တိအာဒီသု ပန **သုခံ ဝေဒန**န္တိ ကာယိကံ ဝါ စေတသိကံ ဝါ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနော “အဟံ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီ”တိ ပဇာနာတီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ကာမံ ဥတ္တာနသေယျကာပိ ဒါရကာ ထညပိဝနာဒိကာလေ သုခံ ဝေဒယမာနာ “သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမာ”တိ ပဇာနန္တိ၊ န ပနေတံ ဧဝရူပံ ဇာနနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဧဝရူပဉှိ ဇာနနံ သတ္တူပလဒ္ဓိံ နပ္ပဇဟတိ၊ သတ္တသညံ[1] န ဥဂ္ဃာဋေတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ ဝါ န ဟောတိ။ ဣမဿ ပန ဘိက္ခုနော ဇာနနံ သတ္တူပလဒ္ဓိံ ပဇဟတိ၊ သတ္တသညံ ဥဂ္ဃာဋေတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနဉ္စေဝ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ စ ဟောတိ။ ဣဒဉှိ “ကော ဝေဒယတိ၊ ကဿ ဝေဒနာ၊ ကိံကာရဏာ ဝေဒနာ”တိ ဧဝံ သမ္ပဇာနဝေဒိယနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ကော ဝေဒယတီ**တိ န ကောစိ သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ ဝေဒယတိ။ **ကဿ ဝေဒနာ**တိ န ကဿစိ သတ္တဿ ဝါ ပုဂ္ဂလဿ ဝါ ဝေဒနာ။ **ကိံကာရဏာ ဝေဒနာ**တိ ဝတ္ထုအာရမ္မဏာ စ ပနေသာ ဝေဒနာ။ တသ္မာ ဧသ ဧဝံ ပဇာနာတိ “တံ တံ သုခါဒီနံ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေဒနာဝ ဝေဒယတိ၊ တံ ပန ဝေဒနာပဝတ္တိံ ဥပါဒါယ ‘အဟံ ဝေဒယာမီ’တိ ဝေါဟာရမတ္တံ ဟောတီ”တိ။ ဧဝံ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေဒနာဝ ဝေဒယတီတိ သလ္လက္ခေန္တော “ဧသ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီ”တိ ပဇာနာတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော စိတ္တလပဗ္ဗတေ အညတရော ထေရော ဝိယ။

ထေရော ကိရ အဖာသုကကာလေ ဗလဝဝေဒနာယ နိတ္ထုနန္တော အပရာပရံ ပရိဝတ္တတိ၊ တမေကော ဒဟရော အာဟ “ကတရံ ဝော ဘန္တေ ဌာနံ ရုဇ္ဇတီ”တိ။ အာဝုသော ပါဋိယေက္ကံ ရုဇ္ဇနဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထိ၊ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေဒနာဝ ဝေဒယတီတိ။ ဧဝံ ဇာနနကာလတော ပဋ္ဌာယ အဓိဝါသေတုံ ဝဋ္ဋတိ နော ဘန္တေတိ။ အဓိဝါသေမိ အာဝုသောတိ။ အဓိဝါသနာ ဘန္တေ သေယျောတိ။ ထေရော အဓိဝါသေသိ။ ဝါတော ယာဝ ဟဒယာ ဖာလေသိ။ မဉ္စကေ အန္တာနိ ရာသိကတာနိ အဟေသုံ။ ထေရော ဒဟရဿ ဒဿေသိ “ဝဋ္ဋတာဝုသော ဧတ္တကာ အဓိဝါသနာ”တိ။ ဒဟရော တုဏှီ အဟောသိ။ ထေရော ဝီရိယသမာဓိံ ယောဇေတွာ သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတွာ **သမသီသီ** ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

၁-အတ္တသညံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၆၄-ပိဋ္ဌေ)

Yathā ca sukhaṁ, evaṁ dukkhaṁ -pa- nirāmisaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedayamāno “nirāmisaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedayāmī”ti pajānāti. Iti Bhagavā rūpakammaṭṭhānaṁ kathetvā arūpakammaṭṭhānaṁ kathento vedanāvasena kathesi. Duvidhañhi kammaṭṭhānaṁ rūpakammaṭṭhānaṁ arūpakammaṭṭhānañca, rūpapariggaho arūpapariggahotipi etadeva vuccati. Tattha Bhagavā rūpakammaṭṭhānaṁ kathento saṅkhepamanasikāravasena vā vitthāramanasikāravasena vā catudhātuvavatthānaṁ kathesi. Tadubhayampi Visuddhimagge sabbākārato dassitameva.

Arūpakammaṭṭhānaṁ kathento yebhuyyena vedanāvasena kathesi. Tividho hi arūpakammaṭṭhāne abhiniveso phassavasena vedanāvasena cittavasenāti. Kathaṁ? Ekaccassa hi saṅkhittena vā vitthārena vā pariggahite rūpakammaṭṭhāne tasmiṁ ārammaṇe cittacetasikānaṁ paṭhamābhinipāto taṁ ārammaṇaṁ phusanto uppajjamāno phasso pākaṭo hoti. Ekaccassa taṁ ārammaṇaṁ anubhavantī uppajjamānā vedanā pākaṭā hoti. Ekaccassa taṁ ārammaṇaṁ pariggahetvā vijānantaṁ uppajjamānaṁ viññāṇaṁ pākaṭaṁ hoti.

Tattha yassa phasso pākaṭo hoti, sopi “na kevalaṁ phassova uppajjati, tena saddhiṁ tadevārammaṇaṁ anubhavamānā vedanāpi uppajjati, sañjānanamānā saññāpi, cetayamānā cetanāpi, vijānanamānaṁ viññāṇampi uppajjatī”ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhāti. Yassa vedanā pākaṭā hoti, sopi “na kevalaṁ vedanāya uppajjati, tāya saddhiṁ tadevārammaṇaṁ phusamāno phassopi uppajjati, sañjānanamānā saññāpi, cetayamānā cetanāpi, vijānanamānaṁ viññāṇampi uppajjatī”ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhāti. Yassa viññāṇaṁ pākaṭaṁ hoti, sopi “na kevalaṁ viññāṇameva uppajjati, tena saddhiṁ tadevārammaṇaṁ phusamāno phassopi uppajjati, anubhavamānā vedanāpi, sañjānanamānā saññāpi, cetayamānā cetanāpi uppajjatī”ti phassapañcamakeyeva pariggaṇhāti.

So “ime phassapañcamakā dhammā kiṁnissitā”ti upadhārento “vatthuṁ nissitā”ti pajānāti. Vatthu nāma karajakāyo, yaṁ sandhāya vuttaṁ “idañca pana me viññāṇaṁ etthasitaṁ etthapaṭibaddhan”ti[1]. So atthato

1. Dī 1. 72 piṭṭhe.

ယထာ စ သုခံ၊ ဧဝံ ဒုက္ခံ။ပ။ နိရာမိသံ အဒုက္ခမသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနော “နိရာမိသံ အဒုက္ခမသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီ”တိ ပဇာနာတိ။ ဣတိ ဘဂဝါ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ဝေဒနာဝသေန ကထေသိ။ ဒုဝိဓဉှိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ အရူပကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ၊ ရူပပရိဂ္ဂဟော အရူပပရိဂ္ဂဟောတိပိ ဧတဒေဝ ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ ဘဂဝါ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော သင်္ခေပမနသိကာရဝသေန ဝါ ဝိတ္ထာရမနသိကာရဝသေန ဝါ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနံ ကထေသိ။ တဒုဘယမ္ပိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ သဗ္ဗာကာရတော ဒဿိတမေဝ။

အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ယေဘုယျေန ဝေဒနာဝသေန ကထေသိ။ တိဝိဓော ဟိ အရူပကမ္မဋ္ဌာနေ အဘိနိဝေသော ဖဿဝသေန ဝေဒနာဝသေန စိတ္တဝသေနာတိ။ ကထံ? ဧကစ္စဿ ဟိ သင်္ခိတ္တေန ဝါ ဝိတ္ထာရေန ဝါ ပရိဂ္ဂဟိတေ ရူပကမ္မဋ္ဌာနေ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ စိတ္တစေတသိကာနံ ပဌမာဘိနိပါတော တံ အာရမ္မဏံ ဖုသန္တော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဖဿော ပါကဋော ဟောတိ။ ဧကစ္စဿ တံ အာရမ္မဏံ အနုဘဝန္တီ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝေဒနာ ပါကဋာ ဟောတိ။ ဧကစ္စဿ တံ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဝိဇာနန္တံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝိညာဏံ ပါကဋံ ဟောတိ။

တတ္ထ ယဿ ဖဿော ပါကဋော ဟောတိ၊ သောပိ “န ကေဝလံ ဖဿောဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သဒ္ဓိံ တဒေဝါရမ္မဏံ အနုဘဝမာနာ ဝေဒနာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဉ္ဇာနနမာနာ သညာပိ၊ စေတယမာနာ စေတနာပိ၊ ဝိဇာနနမာနံ ဝိညာဏမ္ပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ယဿ ဝေဒနာ ပါကဋာ ဟောတိ၊ သောပိ “န ကေဝလံ ဝေဒနာဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာယ သဒ္ဓိံ တဒေဝါရမ္မဏံ ဖုသမာနော ဖဿောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဉ္ဇာနနမာနာ သညာပိ၊ စေတယမာနာ စေတနာပိ၊ ဝိဇာနနမာနံ ဝိညာဏမ္ပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ယဿ ဝိညာဏံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ သောပိ “န ကေဝလံ ဝိညာဏမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သဒ္ဓိံ တဒေဝါရမ္မဏံ ဖုသမာနော ဖဿောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အနုဘဝမာနာ ဝေဒနာပိ၊ သဉ္ဇာနနမာနာ သညာပိ၊ စေတယမာနာ စေတနာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။

သော “ဣမေ ဖဿပဉ္စမကာ ဓမ္မာ ကိံနိဿိတာ”တိ ဥပဓာရေန္တော “ဝတ္ထုံ နိဿိတာ”တိ ပဇာနာတိ။ ဝတ္ထု နာမ ကရဇကာယော၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဣဒဉ္စ ပန မေ ဝိညာဏံ ဧတ္ထသိတံ ဧတ္ထပဋိဗဒ္ဓ”န္တိ[၁]။ သော အတ္ထတော

၁-ဒီ ၁-၇၂-ပိဋ္ဌေ။

bhūtāni ceva upādārūpāni ca. Evamettha vatthu rūpaṁ, phassapañcamakā nāmanti nāmarūpameva passati. Rūpañcettha rūpakkhandho, nāmaṁ cattāro arūpino khandhāti pañcakkhandhamattaṁ hoti. Nāmarūpavinimuttā hi pañcakkhandhā pañcakkhandhavinimuttaṁ vā nāmarūpaṁ natthi.

So "ime pañcakkhandhā kiṁhetukā"ti upaparikkhanto avijjādihetukāti passati. Tato paccayo ceva paccayuppannañca idaṁ, añño satto vā puggalo vā natthi, suddhasaṅkhārapuñjamattamevāti sappaccayanāmarūpavaseneva tilakkhaṇaṁ āropetvā vipassanāpaṭipāṭiyā aniccaṁ dukkhaṁ anattāti sammasanto vicarati. So ajja ajjāti paṭivedhaṁ ākaṅkhamāno tathārūpe divase utusappāyaṁ puggalasappāyaṁ bhojanasappāyaṁ dhammassavanasappāyaṁ vā labhitvā ekapallaṅkena nisinnova vipassanaṁ matthakaṁ pāpetvā arahatte patiṭṭhāsi. Evaṁ imesaṁ tiṇṇampi janānaṁ yāva arahattā kammaṭṭhānaṁ kathitaṁ hoti.

Idha pana Bhagavā arūpakammaṭṭhānaṁ kathento vedanāvasena kathesi. Phassavasena vā hi viññāṇavasena vā kathiyamānaṁ na pākaṭaṁ hoti, andhakāraṁ viya khāyati. Vedanāvasena pana pākaṭaṁ hoti. Kasmā? Vedanānaṁ uppattipākaṭatāya. Sukhadukkhavedanānañhi uppatti pākaṭā. Yadā sukhaṁ uppajjati, sakalasarīraṁ khobhentaṁ maddantaṁ pharamānaṁ abhisandayamānaṁ satadhotasappiṁ khādāpayantaṁ viya satapākatelaṁ makkhāpayamānaṁ viya udakaghaṭasahassena pariḷāhaṁ nibbāpayamānaṁ viya aho sukhaṁ aho sukhanti vācaṁ nicchārayamānameva uppajjati. Yadā dukkhaṁ uppajjati, sakalasarīraṁ khobhentaṁ maddantaṁ pharamānaṁ abhisandayamānaṁ tatthaphālaṁ pavesentaṁ viya vilīnatambalohena āsiñcantaṁ viya sukkhatiṇavanappatimhi araññe dāru-ukkākalāpaṁ pakkhipamānaṁ viya aho dukkhaṁ aho dukkhanti vippalāpayamānameva uppajjati. Iti sukhadukkhavedanānaṁ uppatti pākaṭā hoti.

Adukkhamasukhā pana duddīpanā andhakārā avibhūtā, sā sukhadukkhānaṁ apagame sātāsātapaṭikkhepavasena majjhattākārabhūtā adukkhamasukhā vedanāti nayato gaṇhantassa pākaṭā hoti. Yathā kiṁ? Antarā piṭṭhipāsāṇaṁ āruhitvā palāyantassa migassa anupathaṁ gacchanto migaluddako piṭṭhipāsāṇassa orabhāge aparabhāgepi padaṁ disvā majjhe

ဘူတာနိ စေဝ ဥပါဒါရူပါနိ စ။ ဧဝမေတ္ထ ဝတ္ထု ရူပံ၊ ဖဿပဉ္စမကာ နာမန္တိ နာမရူပမေဝ ပဿတိ။ ရူပဉ္စေတ္ထ ရူပက္ခန္ဓော၊ နာမံ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာတိ ပဉ္စက္ခန္ဓမတ္တံ ဟောတိ။ နာမရူပဝိနိမုတ္တာ ဟိ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပဉ္စက္ခန္ဓဝိနိမုတ္တံ ဝါ နာမရူပံ နတ္ထိ။

သော “ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ကိံဟေတုကာ”တိ ဥပပရိက္ခန္တော အဝိဇ္ဇာဒိဟေတုကာတိ ပဿတိ။ တတော ပစ္စယော စေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နဉ္စ ဣဒံ၊ အညော သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ နတ္ထိ၊ သုဒ္ဓသင်္ခါရပုဉ္ဇမတ္တမေဝါတိ သပ္ပစ္စယနာမရူပဝသေနေဝ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ သမ္မသန္တော ဝိစရတိ။ သော အဇ္ဇ အဇ္ဇာတိ ပဋိဝေဓံ အာကင်္ခမာနော တထာရူပေ ဒိဝသေ ဥတုသပ္ပာယံ ပုဂ္ဂလသပ္ပာယံ ဘောဇနသပ္ပာယံ ဓမ္မဿဝနသပ္ပာယံ ဝါ လဘိတွာ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသိန္နောဝ ဝိပဿနံ မတ္ထကံ ပါပေတွာ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာသိ။ ဧဝံ ဣမေသံ တိဏ္ဏမ္ပိ ဇနာနံ ယာဝ အရဟတ္တာ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထိတံ ဟောတိ။

ဣဓ ပန ဘဂဝါ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ဝေဒနာဝသေန ကထေသိ။ ဖဿဝသေန ဝါ ဟိ ဝိညာဏဝသေန ဝါ ကထိယမာနံ န ပါကဋံ ဟောတိ၊ အန္ဓကာရံ ဝိယ ခါယတိ။ ဝေဒနာဝသေန ပန ပါကဋံ ဟောတိ။ ကသ္မာ? ဝေဒနာနံ ဥပ္ပတ္တိပါကဋတာယ။ သုခဒုက္ခဝေဒနာနဉ္ဟိ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ။ ယဒါ သုခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သကလသရီရံ ခေါဘေန္တံ မဒ္ဒန္တံ ဖရမာနံ အဘိသန္ဒယမာနံ သတဓောတသပ္ပိံ ခါဒါပယန္တံ ဝိယ သတပါကတေလံ မက္ခာပယမာနံ ဝိယ ဥဒကဃဋသဟဿေန ပရိဠာဟံ နိဗ္ဗာပယမာနံ ဝိယ အဟော သုခံ အဟော သုခန္တိ ဝါစံ နိစ္ဆာရယမာနမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒါ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သကလသရီရံ ခေါဘေန္တံ မဒ္ဒန္တံ ဖရမာနံ အဘိသန္ဒယမာနံ တတ္တဖာလံ ပဝေသေန္တံ ဝိယ ဝိလီနတမ္ဗလောဟေန အာသိဉ္စန္တံ ဝိယ သုက္ခတိဏဝနပ္ပတိမှိ အရညေ ဒါရုဥက္ကာကလာပံ ပက္ခိပမာနံ ဝိယ အဟော ဒုက္ခံ အဟော ဒုက္ခန္တိ ဝိပ္ပလာပယမာနမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ သုခဒုက္ခဝေဒနာနံ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ ဟောတိ။

အဒုက္ခမသုခါ ပန ဒုဒ္ဒီပနာ အန္ဓကာရာ အဝိဘူတာ၊ သာ သုခဒုက္ခာနံ အပဂမေ သာတာသာတပဋိက္ခေပဝသေန မဇ္ဈတ္တာကာရဘူတာ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာတိ နယတော ဂဏှန္တဿ ပါကဋာ ဟောတိ။ ယထာ ကိံ? အန္တရာ ပိဋ္ဌိပါသာဏံ အာရုဟိတွာ ပလာယန္တဿ မိဂဿ အနုပထံ ဂစ္ဆန္တော မိဂလုဒ္ဒကော ပိဋ္ဌိပါသာဏဿ ဩရဘာဂေ အပရဘာဂေပိ ပဒံ ဒိသွာ မဇ္ဈေ

apassantopi “ito āruḷho, ito oruḷho, majjhe piṭṭhipāsāṇe iminā padesena gato bhavissatī”ti nayato jānāti, evaṁ. Āruḷhaṭṭhāne padaṁ viya hi sukhāya vedanāya uppatti pākaṭā hoti. Oruḷhaṭṭhāne padaṁ viya dukkhāya vedanāya uppatti pākaṭā hoti. “Ito āruḷho ito oruḷho majjhe evaṁ gatoti nayato gahaṇaṁ viya sukhadukkhānaṁ apagame sātāsātapaṭikkhepavasena majjhattākārabhūtā adukkhamasukhā vedanāti nayato gaṇhantassa pākaṭā hoti.

Evaṁ Bhagavā paṭhamaṁ rūpakammaṭṭhānaṁ kathetvā pacchā arūpakammaṭṭhānaṁ kathento vedanāvasena vinivattetvā dassesi. Na kevalañca idheva evaṁ dasseti, Dīghanikāyamhi Mahānidāne Sakkapañhe Mahāsatipaṭṭhāne Majjhimanikāyamhi Satipaṭṭhāne ca Cūḷataṇhāsaṅkhaye Mahātaṇhāsaṅkhaye Cūḷavedalle Mahāvedalle Raṭṭhapālasutte Māgaṇḍiyasutte Dhātuvibhaṅge āneñjasappāye Saṁyuttanikāyamhi Cūḷanidānasutte Rukkhopame Parivīmaṁsanasutte sakale Vedanāsaṁyutteti evaṁ anekesu suttesu paṭhamaṁ rūpakammaṭṭhānaṁ kathetvā pacchā arūpakammaṭṭhānaṁ vedanāvasena vinivattetvā dassesi. Yathā ca tesu tesu, evaṁ imasmimpi Satipaṭṭhānavibhaṅge paṭhamaṁ rūpakammaṭṭhānaṁ kathetvā pacchā arūpakammaṭṭhānaṁ vedanāvasena vinivattetvā dassesi.

Tattha **sukhaṁ vedanan**ti-ādīsu ayaṁ aparopi pajānanapariyāyo **sukhaṁ vedanaṁ vedayāmīti pajānātī**ti sukhavedanākkhaṇe dukkhāya vedanāya abhāvato sukhaṁ vedanaṁ vedayamāno “sukhaṁ vedanaṁ vedayāmī”ti pajānāti. Tena yā pubbe bhūtapubbā dukkhā vedanā, tassā idāni abhāvato imissā ca sukhāya ito paṭhamaṁ abhāvato vedanā nāma aniccā addhuvā vipariṇāmadhammāti itiha tattha sampajāno hoti. Vuttampi cetaṁ Bhagavatā—

> “Yasmiṁ aggivessana samaye sukhaṁ vedanaṁ vedeti, neva tasmiṁ samaye dukkhaṁ vedanaṁ vedeti, na adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedeti, sukhaṁyeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Yasmiṁ aggivessana samaye dukkhaṁ -pa- adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedeti, neva tasmiṁ samaye sukhaṁ vedanaṁ vedeti, na dukkhaṁ vedanaṁ vedeti, adukkhamasukhaṁyeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Sukhāpi kho

အပဿန္တောပိ “ဣတော အာရုဠှော, ဣတော ဩရုဠှော, မဇ္ဈေ ပိဋ္ဌိပါသာဏေ ဣမိနာ ပဒေသေန ဂတော ဘဝိဿတီ”တိ နယတော ဇာနာတိ၊ ဧဝံ။ အာရုဠှဋ္ဌာနေ ပဒံ ဝိယ ဟိ သုခါယ ဝေဒနာယ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ ဟောတိ။ ဩရုဠှဋ္ဌာနေ ပဒံ ဝိယ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ ဟောတိ။ “ဣတော အာရုဠှော ဣတော ဩရုဠှော မဇ္ဈေ ဧဝံ ဂတောတိ နယတော ဂဟဏံ ဝိယ သုခဒုက္ခာနံ အပဂမေ သာတာသာတပဋိက္ခေပဝသေန မဇ္ဈတ္တာကာရဘူတာ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာတိ နယတော ဂဏှန္တဿ ပါကဋာ ဟောတိ။

ဧဝံ ဘဂဝါ ပဌမံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ပစ္ဆာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော ဝေဒနာဝသေန ဝိနိဝတ္တေတွာ ဒဿေသိ။ န ကေဝလဉ္စ ဣဓေဝ ဧဝံ ဒဿေတိ၊ ဒီဃနိကာယမှိ မဟာနိဒါနေ သက္ကပဉှေ မဟာသတိပဋ္ဌာနေ မဇ္ဈိမနိကာယမှိ သတိပဋ္ဌာနေ စ စူဠတဏှာသင်္ခယေ မဟာတဏှာသင်္ခယေ စူဠဝေဒလ္လေ မဟာဝေဒလ္လေ ရဋ္ဌပါလသုတ္တေ မာဂဏ္ဍိယသုတ္တေ ဓာတုဝိဘင်္ဂေ အာနေဉ္ဇသပ္ပါယေ သံယုတ္တနိကာယမှိ စူဠနိဒါနသုတ္တေ ရုက္ခောပမေ ပရိဝီမံသနသုတ္တေ သကလေ ဝေဒနာသံယုတ္တေတိ ဧဝံ အနေကေသု သုတ္တေသု ပဌမံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ပစ္ဆာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒနာဝသေန ဝိနိဝတ္တေတွာ ဒဿေသိ။ ယထာ စ တေသု တေသု၊ ဧဝံ ဣမသ္မိမ္ပိ သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂေ ပဌမံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ပစ္ဆာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒနာဝသေန ဝိနိဝတ္တေတွာ ဒဿေသိ။

တတ္ထ **သုခံ ဝေဒန**န္တိအာဒီသု အယံ အပရောပိ ပဇာနနပရိယာယော— **သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီတိ ပဇာနာတီ**တိ သုခဝေဒနာက္ခဏေ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ အဘာဝတော သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနော “သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီ”တိ ပဇာနာတိ။ တေန ယာ ပုဗ္ဗေ ဘူတပုဗ္ဗာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ၊ တဿာ ဣဒါနိ အဘာဝတော ဣမိဿာ စ သုခါယ ဣတော ပဌမံ အဘာဝတော ဝေဒနာ နာမ အနိစ္စာ အဒ္ဓုဝါ ဝိပရိဏာမဓမ္မာတိ ဣတိဟ တတ္ထ သမ္ပဇာနော ဟောတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ—

> “ယသ္မိံ အဂ္ဂိဝေဿန သမယေ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ နေဝ တသ္မိံ သမယေ ဒုက္ခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ န အဒုက္ခမသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ သုခံယေဝ တသ္မိံ သမယေ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ။ ယသ္မိံ အဂ္ဂိဝေဿန သမယေ ဒုက္ခံ။ပ။ အဒုက္ခမသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ နေဝ တသ္မိံ သမယေ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ န ဒုက္ခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ အဒုက္ခမသုခံယေဝ တသ္မိံ သမယေ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ။ သုခါပိ ခေါ

aggivessana vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Dukkhāpi kho -pa-. Adukkhamasukhāpi kho aggivessana vedanā aniccā saṅkhātā -pa- nirodhadhammā. Evaṁ passaṁ aggivessana sutavā ariyasāvako sukhāyapi vedanāya nibbindati, dukkhāyapi vedanāya nibbindati, adukkhamasukhāyapi vedanāya nibbindati, nibbindaṁ virajjati, virāgā vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānātī”ti[1].

Sāmisaṁ vā sukhanti-ādīsu **sāmisā sukhā** nāma pañcakāmaguṇāmisanissitā cha gehassitasomanassavedanā. **Nirāmisā sukhā** nāma cha nekkhammassitaso- manassavedanā. **Sāmisā dukkhā** nāma cha gehassitadomanassavedanā. **Nirāmisā dukkhā** nāma cha nekkhammassitadomanassavedanā. **Sāmisā adukkhamasukhā** nāma cha gehassita-upekkhāvedanā. **Nirāmisā adukkhamasukhā** nāma cha nekkhammassita-upekkhāvedanā. Tāsaṁ vibhāgo uparipaṇṇāse Pāḷiyaṁ[2] āgatoyeva. **So taṁ nimittan**ti so taṁ vedanānimittaṁ. **Bahiddhā vedanāsū**ti parapuggalassa vedanāsu. **Sukhaṁ vedanaṁ vedayamānan**ti parapuggalaṁ sukhavedanaṁ vedayamānaṁ. **Ajjhattabahiddhā**ti kālena attano kālena parassa vedanāsu cittaṁ upasaṁharati. Imasmiṁ vāre yasmā neva attā, na paro niyamito, tasmā vedanāpariggahamattameva dassetuṁ “idha bhikkhu sukhaṁ vedanaṁ sukhā vedanā”ti-ādi vuttaṁ. Sesamettha uttānameva. Imasmiṁ pana pabbe suddhavipassanāva kathitāti.

Vedanānupassanāniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Cittānupassanāniddesavaṇṇanā

365. Cittānupassanāniddesepi heṭṭhā vuttasadisaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. **Sarāgaṁ vā cittan**ti-ādīsu pana **sarāgan**ti aṭṭhavidhaṁ lobhasahagataṁ. **Vītarāgan**ti lokiyakusalābyākataṁ. Idaṁ pana yasmā sammasanaṁ

1. Ma 2. 167, 168 piṭṭhesu. 2. Ma 3. 258 piṭṭhādīsu.

အဂ္ဂိဝေဿန ဝေဒနာ အနိစ္စာ သင်္ခတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ခယဓမ္မာ ဝယဓမ္မာ ဝိရာဂဓမ္မာ နိရောဓဓမ္မာ။ ဒုက္ခာပိ ခေါ။ပ။ အဒုက္ခမသုခါပိ ခေါ အဂ္ဂိဝေဿန ဝေဒနာ အနိစ္စာ သင်္ခတာ။ပ။ နိရောဓဓမ္မာ။ ဧဝံ ပဿံ အဂ္ဂိဝေဿန သုတဝါ အရိယသာဝကော သုခါယပိ ဝေဒနာယ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ ဒုက္ခာယပိ ဝေဒနာယ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ အဒုက္ခမသုခါယပိ ဝေဒနာယ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒံ ဝိရဇ္ဇတိ၊ ဝိရာဂါ ဝိမုစ္စတိ၊ ဝိမုတ္တသ္မိံ ဝိမုတ္တမိတိ ဉာဏံ ဟောတိ၊ ခီဏာ ဇာတိ၊ ဝုသိတံ ဗြဟ္မစရိယံ၊ ကတံ ကရဏီယံ၊ နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာတိ ပဇာနာတီ”တိ[၁]။

သာမိသံ ဝါ သုခန္တိအာဒီသု **သာမိသာ သုခါ** နာမ ပဉ္စကာမဂုဏာမိသနိဿိတာ ဆ ဂေဟဿိတသောမနဿဝေဒနာ။ **နိရာမိသာ သုခါ** နာမ ဆ နေက္ခမ္မဿိတသောမနဿဝေဒနာ။ **သာမိသာ ဒုက္ခာ** နာမ ဆ ဂေဟဿိတဒေါမနဿဝေဒနာ။ **နိရာမိသာ ဒုက္ခာ** နာမ ဆ နေက္ခမ္မဿိတဒေါမနဿဝေဒနာ။ **သာမိသာ အဒုက္ခမသုခါ** နာမ ဆ ဂေဟဿိတဉပေက္ခာဝေဒနာ။ **နိရာမိသာ အဒုက္ခမသုခါ** နာမ ဆ နေက္ခမ္မဿိတဉပေက္ခာဝေဒနာ။ တာသံ ဝိဘာဂေါ ဥပရိပဏ္ဏာသေ ပါဠိယံ[၂] အာဂတောယေဝ။ **သော တံ နိမိတ္တန္တိ** သော တံ ဝေဒနာနိမိတ္တံ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဝေဒနာသူ**တိ ပရပုဂ္ဂလဿ ဝေဒနာသု။ **သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနန္တိ** ပရပုဂ္ဂလံ သုခဝေဒနံ ဝေဒယမာနံ။ **အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ**တိ ကာလေန အတ္တနော ကာလေန ပရဿ ဝေဒနာသု စိတ္တံ ဥပသံဟရတိ။ ဣမသ္မိံ ဝါရေ ယသ္မာ နေဝ အတ္တာ, န ပရော နိယမိတော၊ တသ္မာ ဝေဒနာပရိဂ္ဂဟမတ္တမေဝ ဒဿေတုံ “ဣဓ ဘိက္ခု သုခံ ဝေဒနံ သုခါ ဝေဒနာ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဣမသ္မိံ ပန ပဗ္ဗေ သုဒ္ဓဝိပဿနာဝ ကထိတာတိ။

ဝေဒနာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စိတ္တာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၆၅။ စိတ္တာနုပဿနာနိဒ္ဒေသေပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တသဒိသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သရာဂံ ဝါ စိတ္တန္တိ**အာဒီသု ပန **သရာဂန္တိ** အဋ္ဌဝိဓံ လောဘသဟဂတံ။ **ဝီတရာဂန္တိ** လောကိယကုသလာဗျာကတံ။ ဣဒံ ပန ယသ္မာ သမ္မသနံ

၁-မ ၂-၁၆၇-၁၆၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၃-၂၅၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

na dhammasamodhānaṁ, tasmā idha ekapadepi lokuttaraṁ na labbhati. (Yasmā pahānekaṭṭhavasena rāgādīhi saha vattanti pahīyanti, tasmā dvīsu padesu nippariyāyena na labbhantīti na gahitāni.)[1] Sesāni cattāri akusalacittāni neva purimapadaṁ, na pacchimapadaṁ bhajanti. **Sadosan**ti duvidhaṁ domanassasahagataṁ. **Vītadosan**ti lokiyakusalābyākataṁ. Sesāni dasa akusalacittāni neva purimapadaṁ, na pacchimapadaṁ bhajanti. **Samohan**ti vicikicchāsahagatañceva uddhaccasahagatañcāti duvidhaṁ. Yasmā pana moho sabbākusalesu uppajjati, tasmā sesānipi idha vaṭṭanti eva. Imasmiṁyeva hi duke dvādasākusalacittāni pariyādiṇṇānīti. **Vītamohan**ti lokiyakusalābyākataṁ. **Saṁkhittan**ti thinamiddhānupatitaṁ. Etañhi saṅkuṭitacittaṁ nāma. **Vikkhittan**ti uddhaccasahagataṁ. Etañhi pasaṭacittaṁ nāma.

Mahaggatanti rūpāvacaraṁ arūpāvacarañca. **Amahaggatan**ti kāmāvacaraṁ. **Sa-uttaran**ti kāmāvacaraṁ. **Anuttaran**ti rūpāvacarañca arūpāvacarañca. Tatrāpi sa-uttaraṁ rūpāvacaraṁ, anuttaraṁ arūpāvacarameva. **Samāhitan**ti yassa appanāsamādhi upacārasamādhi vā atthi. **Asamāhitan**ti ubhayasamādhirahitaṁ. **Vimuttan**ti tadaṅgavikkhambhanavimuttīhi vinimuttaṁ. **Avimuttan**ti ubhayavimuttirahitaṁ. Samucchedapaṭippassaddhinissaraṇavimuttīnaṁ pana idha okāsova natthi. **Sarāgamassa cittan**ti sarāgaṁ assa cittaṁ. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayattā uttānatthameva. Imasmimpi pabbe suddhavipassanāva kathitāti.

Cittānupassanāniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dhammānupassanāniddesavaṇṇanā

Nīvaraṇapabba

367. Ettāvatā yasmā kāyānupassanāya rūpakkhandhapariggahova kathito, vedanānupassanāya vedanākkhandhapariggahova, cittānupassanāya viññāṇakkhandhapariggahova. Tasmā idāni sampayuttadhammasīsena saññāsaṅkhārakkhandhapariggahampi kathetuṁ dhammānupassanaṁ dassento **kathañca bhikkhū**ti-ādimāha. Tattha **santan**ti abhiṇhasamudācāravasena saṁvijjamānaṁ. **Asantan**ti

1. ( ) Idaṁ vacanaṁ "sesāni -pa- bhajantī"ti imassa vākyassa anantare bhavituṁ yuttaṁ. Dī-Ṭṭha 2. 366; Ma-Ṭṭha 1. 284 piṭṭhesu pana taṁ na dissati.

န ဓမ္မသမောဓာနံ၊ တသ္မာ ဣဓ ဧကပဒေပိ လောကုတ္တရံ န လဗ္ဘတိ။ (ယသ္မာ ပဟာနေကဋ္ဌဝသေန ရာဂါဒီဟိ သဟ ဝတ္တန္တိ ပဟီယန္တိ၊ တသ္မာ ဒွီသု ပဒေသု နိပ္ပရိယာယေန န လဗ္ဘန္တီတိ န ဂဟိတာနိ။)[၁] သေသာနိ စတ္တာရိ အကုသလစိတ္တာနိ နေဝ ပုရိမပဒံ, န ပစ္ဆိမပဒံ ဘဇန္တိ။ **သဒေါသ**န္တိ ဒုဝိဓံ ဒေါမနဿသဟဂတံ။ **ဝီတဒေါသ**န္တိ လောကိယကုသလာဗျာကတံ။ သေသာနိ ဒသ အကုသလစိတ္တာနိ နေဝ ပုရိမပဒံ, န ပစ္ဆိမပဒံ ဘဇန္တိ။ **သမောဟ**န္တိ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂတဉ္စေဝ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတဉ္စာတိ ဒုဝိဓံ။ ယသ္မာ ပန မောဟော သဗ္ဗာကုသလေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ သေသာနိပိ ဣဓ ဝဋ္ဋန္တိ ဧဝ။ ဣမသ္မိံယေဝ ဟိ ဒုကေ ဒွါဒသာကုသလစိတ္တာနိ ပရိယာဒိန္နာနီတိ။ **ဝီတမောဟ**န္တိ လောကိယကုသလာဗျာကတံ။ **သံခိတ္တ**န္တိ ထိနမိဒ္ဓါနုပတိတံ။ ဧတဉ္ဟိ သင်္ကုဋိတစိတ္တံ နာမ။ **ဝိက္ခိတ္တ**န္တိ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတံ။ ဧတဉ္ဟိ ပသဋစိတ္တံ နာမ။

မဟဂ္ဂတန္တိ ရူပါဝစရံ အရူပါဝစရဉ္စ။ **အမဟဂ္ဂတ**န္တိ ကာမာဝစရံ။ **သဉတ္တရ**န္တိ ကာမာဝစရံ။ **အနုတ္တရ**န္တိ ရူပါဝစရဉ္စ အရူပါဝစရဉ္စ။ တတြာပိ သဉတ္တရံ ရူပါဝစရံ၊ အနုတ္တရံ အရူပါဝစရမေဝ။ **သမာဟိတ**န္တိ ယဿ အပ္ပနာသမာဓိ ဥပစာရသမာဓိ ဝါ အတ္ထိ။ **အသမာဟိတ**န္တိ ဥဘယသမာဓိရဟိတံ။ **ဝိမုတ္တ**န္တိ တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တီဟိ ဝိနိမုတ္တံ။ **အဝိမုတ္တ**န္တိ ဥဘယဝိမုတ္တိရဟိတံ။ သမုစ္ဆေဒပဋိပ္ပဿဒ္ဓိနိဿရဏဝိမုတ္တီနံ ပန ဣဓ ဩကာသောဝ နတ္ထိ။ **သရာဂမဿ စိတ္တ**န္တိ သရာဂံ အဿ စိတ္တံ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဣမသ္မိမ္ပိ ပဗ္ဗေ သုဒ္ဓဝိပဿနာဝ ကထိတာတိ။

စိတ္တာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဓမ္မာနုပဿနာနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

နီဝရဏပဗ္ဗ

၃၆၇။ ဧတ္တာဝတာ ယသ္မာ ကာယာနုပဿနာယ ရူပက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝ ကထိတော၊ ဝေဒနာနုပဿနာယ ဝေဒနာက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝ၊ စိတ္တာနုပဿနာယ ဝိညာဏက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝ။ တသ္မာ ဣဒါနိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မသီသေန သညာသင်္ခါရက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟမ္ပိ ကထေတုံ ဓမ္မာနုပဿနံ ဒဿေန္တော **ကထဉ္စ ဘိက္ခူ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သန္တ**န္တိ အဘိဏှသမုဒါစာရဝသေန သံဝိဇ္ဇမာနံ။ **အသန္တ**န္တိ

၁-( ) ဣဒံ ဝစနံ "သေသာနိ။ပ။ ဘဇန္တီ"တိ ဣမဿ ဝါကျဿ အနန္တရေ ဘဝိတုံ ယုတ္တံ။ ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၆၆၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၂၈၄-ပိဋ္ဌေသု ပန တံ န ဒိဿတိ။

asamudācāravasena vā pahīnattā vā avijjamānaṁ. **Yathā cā**ti yena kāraṇena kāmacchandassa uppādo hoti. **Tañca pajānātī**ti tañca kāraṇaṁ pajānāti. Iminā nayena sabbapadesu attho veditabbo.

Tattha subhanimitte ayonisomanasikārena kāmacchandassa uppādo hoti. **Subhanimittaṁ** nāma subhampi subhanimittaṁ, subhārammaṇampi subhanimittaṁ **Ayonisomanasikāro** nāma anupāyamanasikāro uppathamanasikāro anicce niccanti vā dukkhe sukhanti vā anattani attāti vā asubhe subhanti vā manasikāro. Taṁ tattha bahulaṁ pavattayato kāmacchando uppajjati. Tenāha Bhagavā—

> "Atthi bhikkhave subhanimittaṁ, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā kāmacchandassa uppādāya uppannassa vā kāmacchandassa bhiyyobhāvāya vepullāyā"ti[1].

Asubhanimitte pana yonisomanasikārenassa pahānaṁ hoti. **Asubhanimittaṁ** nāma asubhampi asubhanimittaṁ, asubhārammaṇampi asubhanimittaṁ. **Yonisomanasikāro** nāma upāyamanasikāro pathamanasikāro anicce aniccanti vā dukkhe dukkhanti vā anattani anattāti vā asubhe asubhanti vā manasikāro. Taṁ tattha bahulaṁ pavattayato kāmacchando pahīyati. Tenāha Bhagavā—

> "Atthi bhikkhave asubhanimittaṁ, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamanāhāro[2] anuppannassa vā kāmacchandassa uppādāya uppannassa vā kāmacchandassa bhiyyobhāvāya vepullāyā"ti[3].

Api ca cha dhammā kāmacchandassa pahānāya saṁvattanti asubhanimittassa uggaho asubhabhāvanānuyogo indriyesu guttadvāratā bhojane mattaññutā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Dasavidhañhi asubhanimittaṁ uggaṇhantassāpi kāmacchando pahīyati, bhāventassāpi, indriyesu

1. Saṁ 3. 90 piṭṭhesu. 2. Ayamāhāro (sabbattha)
3. Pahānāya na bhiyyobhāvāya na vepullāya (sabbattha) Saṁ 3. 92, 93 piṭṭhesu pana passitabbaṁ.

အသမုဒါစာရဝသေန ဝါ ပဟီနတ္တာ ဝါ အဝိဇ္ဇမာနံ။ **ယထာ စာ**တိ ယေန ကာရဏေန ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒော ဟောတိ။ **တဉ္စ ပဇာနာတီ**တိ တဉ္စ ကာရဏံ ပဇာနာတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ သုဘနိမိတ္တေ အယောနိသောမနသိကာရေန ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒော ဟောတိ။ **သုဘနိမိတ္တံ** နာမ သုဘမ္ပိ သုဘနိမိတ္တံ၊ သုဘာရမ္မဏမ္ပိ သုဘနိမိတ္တံ။ **အယောနိသောမနသိကာရော** နာမ အနုပါယမနသိကာရော ဥပ္ပထမနသိကာရော အနိစ္စေ နိစ္စန္တိ ဝါ ဒုက္ခေ သုခန္တိ ဝါ အနတ္တနိ အတ္တာတိ ဝါ အသုဘေ သုဘန္တိ ဝါ မနသိကာရော။ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ကာမစ္ဆန္ဒော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သုဘနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၁]။

အသုဘနိမိတ္တေ ပန ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ **အသုဘနိမိတ္တံ** နာမ အသုဘမ္ပိ အသုဘနိမိတ္တံ၊ အသုဘာရမ္မဏမ္ပိ အသုဘနိမိတ္တံ။ **ယောနိသောမနသိကာရော** နာမ ဥပါယမနသိကာရော ပထမနသိကာရော အနိစ္စေ အနိစ္စန္တိ ဝါ ဒုက္ခေ ဒုက္ခန္တိ ဝါ အနတ္တနိ အနတ္တာတိ ဝါ အသုဘေ အသုဘန္တိ ဝါ မနသိကာရော။ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အသုဘနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမနာဟာရော[၂] အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၃]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ အသုဘနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟော အသုဘဘာဝနာနုယောဂေါ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ ဘောဇနေ မတ္တညုတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပာယကထာတိ။ ဒသဝိဓဉှိ အသုဘနိမိတ္တံ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ၊ ဘာဝေန္တဿာပိ၊ ဣန္ဒြိယေသု

၁-သံ ၃-၉၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အယမာဟာရော (သဗ္ဗတ္ထ)
၃-ပဟာနာယ န ဘိယျောဘာဝါယ န ဝေပုလ္လာယ (သဗ္ဗတ္ထ) သံ ၃-၉၂-၉၃-ပိဋ္ဌေသု ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

pihitadvārassāpi, catunnaṁ pañcannaṁ ālopānaṁ okāse sati udakaṁ pivitvā yāpanasīlatāya bhojane mattaññunopi. Tena vuttaṁ—

> “Cattāro pañca ālope, abhutvā udakaṁ pive.
> Alaṁ phāsuvihārāya, pahitattassa bhikkhuno”ti[1].

Asubhakammikatissattherasadise asubhabhāvanārate kalyāṇamitte sevantassāpi kāmacchando pahīyati, ṭhānanissajjādīsu dasa-asubhanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā kāmacchandassa pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa kāmacchandassa arahattamaggena āyatiṁ anuppādo hotīti pajānāti.

Paṭighanimitte āyonisomanasikārena pana byāpādassa uppādo hoti. Tattha paṭighampi paṭighanimittaṁ nāma, paṭighārammaṇampi paṭighanimittaṁ. Ayonisomanasikāro sabbattha ekalakkhaṇova. Taṁ tasmiṁ nimitte bahulaṁ pavattayato byāpādo uppajjati. Tenāha Bhagavā “atthi bhikkhave paṭighanimittaṁ, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā byāpādassa uppādāya uppannassa vā byāpādassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[2].

Mettāya pana cetovimuttiyā yonisomanasikārenassa pahānaṁ hoti. Tattha mettāti vutte appanāpi upacāropi vaṭṭati, cetovimuttīti appanāva. Yonisomanasikāro vuttalakkhaṇova. Taṁ tattha bahulaṁ pavattayato byāpādo pahīyati. Tenāha Bhagavā—

> “Atthi bhikkhave mettācetovimutti, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamanāhāro[3] anuppannassa vā byāpādassa uppādāya uppannassa vā byāpādassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti [4].

Api ca cha dhammā byāpādassa pahānāya saṁvattanti mettānimittassa uggaho mettābhāvanānuyogo kammassakatāpaccavekkhaṇā

1. Khu 2. 343 Theragāthāyaṁ. 2. Saṁ 3. 91, 92 piṭṭhesu. 3. Ayamāhāro (sabbattha)
4. Pahānāya na bhiyyobhāvāya na vepullāya (sabbattha) Saṁ 3. 93 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

ပိဟိတဒွါရဿာပိ၊ စတုန္နံ ပဉ္စန္နံ အာလောပါနံ ဩကာသေ သတိ ဥဒကံ ပိဝိတွာ ယာပနသီလတာယ ဘောဇနေ မတ္တညုနောပိ။ တေန ဝုတ္တံ—

> “စတ္တာရော ပဉ္စ အာလောပေ၊ အဘုတွာ ဥဒကံ ပိဝေ။
> အလံ ဖာသုဝိဟာရာယ၊ ပဟိတတ္တဿ ဘိက္ခုနော”တိ[၁]။

အသုဘကမ္မိကတိဿတ္ထေရသဒိသေ အသုဘဘာဝနာရတေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ကာမစ္ဆန္ဒော ပဟီယတိ၊ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဒသအသုဘနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနဿ ကာမစ္ဆန္ဒဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ပဋိဃနိမိတ္တေ အယောနိသောမနသိကာရေန ပန ဗျာပါဒဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ပဋိဃမ္ပိ ပဋိဃနိမိတ္တံ နာမ၊ ပဋိဃာရမ္မဏမ္ပိ ပဋိဃနိမိတ္တံ။ အယောနိသောမနသိကာရော သဗ္ဗတ္ထ ဧကလက္ခဏောဝ။ တံ တသ္မိံ နိမိတ္တေ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဗျာပါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ပဋိဃနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၂]။

မေတ္တာယ ပန စေတောဝိမုတ္တိယာ ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ တတ္ထ မေတ္တာတိ ဝုတ္တေ အပ္ပနာပိ ဥပစာရောပိ ဝဋ္ဋတိ၊ စေတောဝိမုတ္တီတိ အပ္ပနာဝ။ ယောနိသောမနသိကာရော ဝုတ္တလက္ခဏောဝ။ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမနာဟာရော[၃] အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဗျာပါဒဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၄]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ မေတ္တာနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟော မေတ္တာဘာဝနာနုယောဂေါ ကမ္မဿကတာပစ္စဝေက္ခဏာ

၁-ခု ၂-၃၄၃-ထေရဂါထာယံ။ ၂-သံ ၃-၉၁-၉၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အယမာဟာရော (သဗ္ဗတ္ထ)
၄-ပဟာနာယ န ဘိယျောဘာဝါယ န ဝေပုလ္လာယ (သဗ္ဗတ္ထ) သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

paṭisaṅkhānabahulīkatā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Odissakānodissakadisāpharaṇānañhi aññataravasena mettaṁ uggaṇhantassāpi byāpādo pahīyati, odhiso anodhiso disāpharaṇavasena mettaṁ bhāventassāpi. “Tvaṁ etassa kuddho kiṁ karissasi, kimassa sīlādīni vināsetuṁ sakkhissasi, nanu tvaṁ attano kammena āgantvā attano kammeneva gamissasi, parassa kujjhanaṁ nāma vītaccitaṅgāratatta-ayosalākagūthādīni gahetvā parassa paharitukāmatāsadisaṁ hoti. Esopi tava kuddho kiṁ karissati, kiṁ te sīlādīni vināsetuṁ sakkhissati, esa attano kammenāgantvā attano kammeneva gamissati, appaṭicchitapaheṇakaṁ viya paṭivātakhittarajomuṭṭhi viya ca etassevesa kodho matthake patissatī”ti evaṁ attano ca parassa ca kammassakataṁ paccavekkhatopi, ubhayakammassakataṁ paccavekkhitvā paṭisaṅkhāne ṭhitassāpi, assaguttattherasadise mettābhāvanārate kalyāṇamitte sevantassāpi byāpādo pahīyati. Ṭhānanisajjādīsu mettānissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā byāpādassa pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa byāpādassa anāgāmimaggena āyatiṁ anuppādo hotīti pajānāti.

Aratīti-ādīsu ayonisomanasikārena thinamiddhassa uppādo hoti. **Arati** nāma ukkaṇṭhitatā, **tandī** nāma kāyālasiyatā, **vijambhitā** nāma kāyavināmanā, **bhattasammado** nāma bhattamucchā bhattapariḷāho, **cetaso līnattaṁ** nāma cittassa līnākāro. Imesu arati-ādīsu ayonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato thinamiddhaṁ uppajjati. Tenāha Bhagavā “atthi bhikkhave arati tandī vijambhitā bhattasammado cetaso ca līnattaṁ, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā thinamiddhassa uppādāya uppannassa vā thinamiddhassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti [1].

Ārambhadhātu-ādīsu pana yonisomanasikārenassa pahānaṁ hoti. **Ārambhadhātu** nāma paṭhamārambhavīriyaṁ, **nikkamadhātu** nāma

1. Saṁ 3. 91 piṭṭhe.

ပဋိသင်္ခါနဗဟုလီကတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ ဩဒိဿကာနောဒိဿကဒိသာဖရဏာနဉှိ အညတရဝသေန မေတ္တံ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ၊ ဩဓိသော အနောဓိသော ဒိသာဖရဏဝသေန မေတ္တံ ဘာဝေန္တဿာပိ။ “တွံ ဧတဿ ကုဒ္ဓေါ ကိံ ကရိဿသိ၊ ကိမဿ သီလာဒီနိ ဝိနာသေတုံ သက္ခိဿသိ၊ နနု တွံ အတ္တနော ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မေနေဝ ဂမိဿသိ၊ ပရဿ ကုဇ္ဈနံ နာမ ဝီတစ္စိတင်္ဂါရတတ္တအယောသလာကဂူထာဒီနိ ဂဟေတွာ ပရဿ ပဟရိတုကာမတာသဒိသံ ဟောတိ။ ဧသောပိ တဝ ကုဒ္ဓေါ ကိံ ကရိဿတိ၊ ကိံ တေ သီလာဒီနိ ဝိနာသေတုံ သက္ခိဿတိ၊ ဧသ အတ္တနော ကမ္မေနာဂန္တွာ အတ္တနော ကမ္မေနေဝ ဂမိဿတိ၊ အပ္ပဋိစ္ဆိတပဟေဏကံ ဝိယ ပဋိဝါတခိတ္တရဇောမုဋ္ဌိ ဝိယ စ ဧတဿေဝေသ ကောဓော မတ္ထကေ ပတိဿတီ”တိ ဧဝံ အတ္တနော စ ပရဿ စ ကမ္မဿကတံ ပစ္စဝေက္ခတောပိ, ဥဘယကမ္မဿကတံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပဋိသင်္ခါနေ ဌိတဿာပိ, အဿဂုတ္တတ္ထေရသဒိသေ မေတ္တာဘာဝနာရတေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု မေတ္တာနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ဗျာပါဒဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနဿ ဗျာပါဒဿ အနာဂါမိမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

အရတီတိအာဒီသု အယောနိသောမနသိကာရေန ထိနမိဒ္ဓဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ **အရတိ** နာမ ဥက္ကဏ္ဌိတတာ၊ **တန္ဒီ** နာမ ကာယာလသိယတာ၊ **ဝိဇမ္ဘိတာ** နာမ ကာယဝိနာမနာ၊ **ဘတ္တသမ္မဒေါ** နာမ ဘတ္တမုစ္ဆာ ဘတ္တပရိဠာဟော၊ **စေတသော လီနတ္တံ** နာမ စိတ္တဿ လီနာကာရော။ ဣမေသု အရတိအာဒီသု အယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ထိနမိဒ္ဓံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အရတိ တန္ဒီ ဝိဇမ္ဘိတာ ဘတ္တသမ္မဒေါ စေတသော စ လီနတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၁]။

အာရမ္ဘဓာတုအာဒီသု ပန ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ **အာရမ္ဘဓာတု** နာမ ပဌမာရမ္ဘဝီရိယံ၊ **နိက္ကမဓာတု** နာမ

၁-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။

kosajjato nikkhantattā tato balavataraṁ, **parakkamadhātu** nāma paraṁ paraṁ ṭhānaṁ akkamanato tatopi balavataraṁ. Imasmiṁ tippabhede vīriye yonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato thinamiddhaṁ pahīyati. Tenāha Bhagavā—

“Atthi bhikkhave ārambhadhātu nikkamadhātu parakkamadhātu, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamanāhāro anuppannassa vā thinamiddhassa uppādāya uppannassa vā thinamiddhassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[1].

Api ca cha dhammā thinamiddhassa pahānāya saṁvattanti atibhojane nimittaggāho iriyāpathasamparivattanatā ālokasaññāmanasikāro abbhokāsavāso kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Āharahatthaka bhuttavamitaka tatravaṭṭaka alaṁsāṭaka kākamāsakabhojanaṁ bhuñjitvā rattiṭṭhānadivāṭṭhāne nisinnassa hi samaṇadhammaṁ karoto thinamiddhaṁ mahāhatthī viya ottharantaṁ āgacchati. Catupañca-ālopa-okāsaṁ pana ṭhapetvā pānīyaṁ pivitvā yāpanasīlassa bhikkhuno taṁ na hotīti atibhojane nimittaṁ gaṇhantassāpi thinamiddhaṁ pahīyati. Yasmiṁ iriyāpathe thinamiddhaṁ okkamati, tato aññaṁ parivattentassāpi, rattiṁ candālokadīpāloka-ukkāloke divā sūriyālokaṁ manasikarontassāpi, abbhokāse vasantassāpi, Mahākassapattherasadise pahīnathinamiddhe kalyāṇamitte sevantassapi thinamiddhaṁ pahīyati. Ṭhānanisajjādīsu dhutaṅganissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā thinamiddhassa pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnassa thinamiddhassa arahattamaggena āyatiṁ anuppādo hotīti pajānāti.

Cetaso avūpasame ayonisomanasikārena uddhaccakukkuccassa uppādo hoti. **Avūpasamo** nāma avūpasantākāro. Uddhacakukkuccamevetaṁ atthato. Tattha ayonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato uddhaccakukkuccaṁ uppajjati. Tenāha Bhagavā—

“Atthi bhikkhave cetaso avūpasamo, tattha ayonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā

1. Saṁ 3. 93 piṭṭhe.

ကောသဇ္ဇတော နိက္ခန္တတ္တာ တတော ဗလဝတရံ၊ **ပရက္ကမဓာတု** နာမ ပရံ ပရံ ဌာနံ အက္ကမနတော တတောပိ ဗလဝတရံ။ ဣမသ္မိံ တိပ္ပဘေဒေ ဝီရိယေ ယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာရမ္ဘဓာတု နိက္ကမဓာတု ပရက္ကမဓာတု၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမနာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ထိနမိဒ္ဓဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၁]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ထိနမိဒ္ဓဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ အတိဘောဇနေ နိမိတ္တဂ္ဂါဟော ဣရိယာပထသမ္ပရိဝတ္တနတာ အာလောကသညာမနသိကာရော အဗ္ဘောကာသဝါသော ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ အာဟာရဟတ္ထက ဘုတ္တဝမိတက တတြဝဋ္ဋက အလံသာဋက ကာကမာသကဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နဿ ဟိ သမဏဓမ္မံ ကရောတော ထိနမိဒ္ဓံ မဟာဟတ္ထီ ဝိယ ဩတ္ထရန္တံ အာဂစ္ဆတိ။ စတုပဉ္စအာလောပဩကာသံ ပန ဌပေတွာ ပါနီယံ ပိဝိတွာ ယာပနသီလဿ ဘိက္ခုနော တံ န ဟောတီတိ အတိဘောဇနေ နိမိတ္တံ ဂဏှန္တဿာပိ ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ။ ယသ္မိံ ဣရိယာပထေ ထိနမိဒ္ဓံ ဩက္ကမတိ၊ တတော အညံ ပရိဝတ္တေန္တဿာပိ, ရတ္တိံ စန္ဒာလောကဒီပါလောကဥက္ကာလောကေ ဒိဝါ သူရိယာလောကံ မနသိကရောန္တဿာပိ, အဗ္ဘောကာသေ ဝသန္တဿာပိ, မဟာကဿပတ္ထေရသဒိသေ ပဟီနထိနမိဒ္ဓေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿပိ ထိနမိဒ္ဓံ ပဟီယတိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဓုတင်္ဂနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ထိနမိဒ္ဓဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနဿ ထိနမိဒ္ဓဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

စေတသော အဝူပသမေ အယောနိသောမနသိကာရေန ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ **အဝူပသမော** နာမ အဝူပသန္တာကာရော။ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စမေဝေတံ အတ္ထတော။ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ စေတသော အဝူပသမော၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ

၁-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

uddhaccakukkuccassa uppādāya uppannassa vā uddhaccakukkuccassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[1].

Samādhisaṅkhāte pana cetaso vūpasame yonisomanasikārenassa pahānaṁ hoti. Tenāha Bhagavā—

“Atthi bhikkhave cetaso vūpasamo, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamanāhāro anuppannassa vā uddhaccakukkuccassa uppādāya uppannassa vā uddhaccakukkuccassa bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[2].

Api ca cha dhammā uddhaccakukkuccassa pahānāya saṁvattanti bahussutatā paripucchakatā vinaye pakataññutā vuḍḍhasevitā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Bāhusaccenapi hi ekaṁ vā dve vā tayo vā cattāro vā pañca vā nikāye Pāḷivasena ca atthavasena ca uggaṇhantassāpi uddhaccakukkuccaṁ pahīyati, kappiyākappiyaparipucchābahulassāpi, vinayapaññattiyaṁ ciṇṇavasībhāvatāya pakataññunopi, vuḍḍhe mahallakatthere upasaṅkamantassāpi, Upālittherasadise vinayadhare kalyāṇamitte sevantassapi uddhaccakukkuccaṁ pahīyati. Ṭhānanisajjādīsu kappiyākappiyanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā uddhaccakukkuccassa pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīne uddhaccakukkucce uddhaccassa arahattamaggena kukkuccassa anāgāmimaggena āyatiṁ anuppādo hotīti pajānāti.

Vicikicchāṭhānīyesu dhammesu ayonisomanasikārena vicikicchāya uppādo hoti. **Vicikicchāṭhānīyā dhammā** nāma punappunaṁ vicikicchāya kāraṇattā vicikicchāva. Tattha ayonisomanasikāraṁ bahulaṁ pavattayato vicikicchā uppajjati. Tenāha Bhagavā—

“Atthi bhikkhave vicikicchāṭhānīyā dhammā, tattha ayonisomanasikāra-bahulīkāro, ayamāhāro anuppannāya vā vicikicchāya uppādāya uppannāya vā vicikicchāya bhiyyobhāvāya vepillāyā”ti[1].

1. Saṁ 3. 91 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 93 piṭṭhe.

ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၁]။

သမာဓိသင်္ခါတေ ပန စေတသော ဝူပသမေ ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ စေတသော ဝူပသမော၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမနာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၂]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ ဗဟုဿုတတာ ပရိပုစ္ဆကတာ ဝိနယေ ပကတညုတာ ဝုဍ္ဎသေဝိတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပာယကထာတိ။ ဗာဟုသစ္စေနပိ ဟိ ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ တယော ဝါ စတ္တာရော ဝါ ပဉ္စ ဝါ နိကာယေ ပါဠိဝသေန စ အတ္ထဝသေန စ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ပဟီယတိ၊ ကပ္ပိယာကပ္ပိယပရိပုစ္ဆာဗဟုလဿာပိ, ဝိနယပညတ္တိယံ စိဏ္ဏဝသီဘာဝတာယ ပကတညုနောပိ, ဝုဍ္ဎေ မဟလ္လကတ္ထေရေ ဥပသင်္ကမန္တဿာပိ, ဥပါလိတ္ထေရသဒိသေ ဝိနယဓရေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿပိ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ ပဟီယတိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ကပ္ပိယာကပ္ပိယနိဿိတသပ္ပာယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနေ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စေ ဥဒ္ဓစ္စဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ကုက္ကုစ္စဿ အနာဂါမိမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနီယေသု ဓမ္မေသု အယောနိသောမနသိကာရေန ဝိစိကိစ္ဆာယ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ **ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ** နာမ ပုနပ္ပုနံ ဝိစိကိစ္ဆာယ ကာရဏတ္တာ ဝိစိကိစ္ဆာဝ။ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရံ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော ဝိစိကိစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ဝိစိကိစ္ဆာဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၁]။

၁-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

Kusalādidhammesu yonisomanasikārena panassā pahānaṁ hoti. Tenāha Bhagavā—

> “Atthi bhikkhave kusalākusalā dhammā sāvajjānavajjā dhammā ( )[1] hīnapaṇītā dhammā kaṇhasukkasappaṭibhāgā dhammā, tattha yonisomanasikāra-bahulīkāro, ayamanāhāro anuppannāya vā vicikicchāya uppādāya uppannāya vā vicikicchāya bhiyyobhāvāya vepullāyā”ti[2].

Api ca cha dhammā vicikicchāya pahānāya saṁvattanti bahussutatā paripucchakatā vinaye pakataññutā adhimokkhabahulatā kalyāṇamittatā sappāyakathāti. Bāhusaccenapi hi ekaṁ vā -pa- pañca vā nikāye Pāḷivasena ca atthavasena ca uggaṇhantassāpi vicikicchā pahīyati, tīṇi ratanāni ārabbha paripucchābahulassāpi, vinaye ciṇṇavasībhāvassāpi, tīsu ratanesu okappaniyasaddhāsaṅkhāta-adhimokkhabahulassāpi, saddhādhimutte Vakkalittherasadise kalyāṇamitte sevantassāpi vicikicchā pahīyati. Ṭhānanisajjādīsu tiṇṇaṁ ratanānaṁ guṇanissitasappāyakathāyapi pahīyati. Tena vuttaṁ “cha dhammā vicikicchāya pahānāya saṁvattantī”ti. Imehi pana chahi dhammehi pahīnāya vicikicchāya sotāpattimaggena āyatiṁ anuppādo hotīti pajānāti.

Nīvaraṇapabbavaṇṇanā.

Bojjhaṅgapabbavaṇṇanā

Bojjhaṅgapabbe **santan**ti paṭilābhavasena vijjamānaṁ. **Asantan**ti appaṭilābhavasena avijjamānaṁ. **Yathā ca anuppannassā**ti-ādīsu pana satisambojjhaṅgassa tāva—

> “Atthi bhikkhave satisambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā, tattha yoniso-manasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā atisambojjhaṅgassa uppādāya uppannassa vā sati

1. (Sevitabbāsevitabbā dhammā) sabbattha, Pāḷiyaṁ pana natthi. 2. Saṁ 3. 93 piṭṭhe.

ကုသလာဒိဓမ္မေသု ယောနိသောမနသိကာရေန ပနဿာ ပဟာနံ ဟောတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

> “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ကုသလာကုသလာ ဓမ္မာ သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇာ ဓမ္မာ( )[၁] ဟီနပဏီတာ ဓမ္မာ ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂါ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမနာဟာရော အနုပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နာယ ဝါ ဝိစိကိစ္ဆာယ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ[၂]။

အပိစ ဆ ဓမ္မာ ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ ဗဟုဿုတတာ ပရိပုစ္ဆကတာ ဝိနယေ ပကတညုတာ အဓိမောက္ခဗဟုလတာ ကလျာဏမိတ္တတာ သပ္ပါယကထာတိ။ ဗာဟုသစ္စေနပိ ဟိ ဧကံ ဝါ။ပ။ ပဉ္စ ဝါ နိကာယေ ပါဠိဝသေန စ အတ္ထဝသေန စ ဥဂ္ဂဏှန္တဿာပိ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟီယတိ၊ တီဏိ ရတနာနိ အာရဗ္ဘ ပရိပုစ္ဆာဗဟုလဿာပိ, ဝိနယေ စိဏ္ဏဝသီဘာဝဿာပိ, တီသု ရတနေသု ဩကပ္ပနိယသဒ္ဓါသင်္ခါတအဓိမောက္ခဗဟုလဿာပိ, သဒ္ဓါဓိမုတ္တေ ဝက္ကလိတ္ထေရသဒိသေ ကလျာဏမိတ္တေ သေဝန္တဿာပိ ဝိစိကိစ္ဆာ ပဟီယတိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု တိဏ္ဏံ ရတနာနံ ဂုဏနိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဆ ဓမ္မာ ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ။ ဣမေဟိ ပန ဆဟိ ဓမ္မေဟိ ပဟီနာယ ဝိစိကိစ္ဆာယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

နီဝရဏပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ။

ဗောဇ္ဈင်္ဂပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ

ဗောဇ္ဈင်္ဂပဗ္ဗေ **သန္တန္တိ** ပဋိလာဘဝသေန ဝိဇ္ဇမာနံ။ **အသန္တန္တိ** အပ္ပဋိလာဘဝသေန အဝိဇ္ဇမာနံ။ **ယထာ စ အနုပ္ပန္နဿာ**တိအာဒီသု ပန သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ တာဝ—

> “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ သတိ-

၁-(သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗာ ဓမ္မာ)သဗ္ဗတ္ထ၊ ပါဠိယံ ပန နတ္ထိ။ ၂-သံ ၃-၉၃-ပိဋ္ဌေ။

sambojjhaṅgassa (bhiyyobhāvāya vepullāya)[1] bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī”ti[2]—

Evaṁ uppādo hoti. Tattha satiyeva satisambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā. Yonisomanasikāro vuttalakkhaṇoyeva. Taṁ tattha bahulaṁ pavattayato satisambojjhaṅgo uppajjati.

Api ca cattāro dhammā satisambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti satisampajaññaṁ muṭṭhassatipuggalaparivajjanatā upaṭṭhitassatipuggalasevanatā tadadhimuttatāti. Abhikkantādīsu hi sattasu ṭhānesu satisampajaññena, bhattanikkhittakākasadise muṭṭhassatipuggale parivajjanena, Tissadattatthera-abhayattherasadise upaṭṭhitassatipuggale sevanena, ṭhānanisajjādīsu satisamuṭṭhāpanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittatāya ca satisambojjhaṅgo uppajjati. Evaṁ catūhi kāraṇehi uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūrihotīti pajānāti.

Dhammavicayasambojjhaṅgassa pana—

“Atthi bhikkhave kusalākusalā dhammā -pa- kaṇhasukkasappaṭibhāgā dhammā, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā dhammavicayasambojjhaṅgassa uppādāya uppannassa vā dhammavicaya-sambojjhaṅgassa (bhiyyobhāvāya vepullāya) bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī”ti [3]—

Evaṁ uppādo hoti.

Api ca satta dhammā dhammavicayasambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti paripucchakatā vatthuvisadakiriyā indriyasamattapaṭipādanā duppaññapuggalaparivajjanā paññavantapuggalasevanā gambhīrañāṇacariyapaccavekkhaṇā tadadhimuttatāti. Tattha **paripucchakatā**ti khandhadhātu-āyatana-indriyabalabojjhaṅgamaggaṅgajhānasamathavipassanānaṁ atthasannissitaparipucchābahulatā. **Vatthuvisadakiriyā**ti ajjhattikabāhirānaṁ vatthūnaṁ visadabhāvakaraṇaṁ. Yadā hissa kesanakhalomāni dīghāni honti, sarīraṁ vā ussannadosañceva sedamalamakkhitañca, tadā ajjhattikaṁ vatthu avisadaṁ hoti aparisuddhaṁ.

1. ( ) Pāḷiyaṁ natthi. 2. Saṁ 3. 60 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 91 piṭṭhe.

သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ (ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ)[၁] ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ”တိ[၂]—

ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ တတ္ထ သတိယေဝ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ။ ယောနိသောမနသိကာရော ဝုတ္တလက္ခဏောယေဝ။ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္တယတော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

အပိစ စတ္တာရော ဓမ္မာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ သတိသမ္ပဇညံ မုဋ္ဌဿတိပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ အဘိက္ကန္တာဒီသု ဟိ သတ္တသု ဌာနေသု သတိသမ္ပဇညေန, ဘတ္တနိက္ခိတ္တကာကသဒိသေ မုဋ္ဌဿတိပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇနေန, တိဿဒတ္တတ္ထေရ-အဘယတ္ထေရသဒိသေ ဥပဋ္ဌိတဿတိပုဂ္ဂလေ သေဝနေန, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု သတိသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တတာယ စ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရိ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ပန—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ကုသလာကုသလာ ဓမ္မာ။ပ။ ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂါ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ (ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ) ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ”တိ[၃]—

ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။

အပိစ သတ္တ ဓမ္မာ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ ပရိပုစ္ဆကတာ ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာ ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနာ ဒုပ္ပညပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနာ ပညဝန္တပုဂ္ဂလသေဝနာ ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယပစ္စဝေက္ခဏာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ တတ္ထ **ပရိပုစ္ဆကတာ**တိ ခန္ဓဓာတုအာယတနဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂဈာန-သမထဝိပဿနာနံ အတ္ထသန္နိဿိတပရိပုစ္ဆာဗဟုလတာ။ **ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာ**တိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာနံ ဝတ္ထူနံ ဝိသဒဘာဝကရဏံ။ ယဒါ ဟိဿ ကေသနခလောမာနိ ဒီဃာနိ ဟောန္တိ၊ သရီရံ ဝါ ဥဿန္နဒောသဉ္စေဝ သေဒမလမက္ခိတဉ္စ၊ တဒါ အဇ္ဈတ္တိကံ ဝတ္ထု အဝိသဒံ ဟောတိ အပရိသုဒ္ဓံ။

၁-( )ပါဠိယံ နတ္ထိ။ ၂-သံ ၃-၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၉၁-ပိဋ္ဌေ။

yadā pana cīvaraṁ jiṇṇaṁ kiliṭṭhaṁ duggandhaṁ hoti, senāsanaṁ vā uklāpaṁ, tadā bāhiraṁ vatthu avisadaṁ hoti aparisuddhaṁ. Tasmā kesādichedanena uddhaṁvirecana-adhovirecanādīhi sarīrasallahukabhāvakaraṇena ucchādananhāpanena ca ajjhattikavatthu visadaṁ kātabbaṁ, sūcikammadhovanarajanaparibhaṇḍakaraṇādīhi bāhiravatthu visadaṁ kātabbaṁ. Etasmiñhi ajjhattikabāhiravatthumhi avisade uppannesu cittacetasikesu ñāṇampi avisadaṁ hoti aparisuddhaṁ, aparisuddhāni dīpakapallakavaṭṭitelāni nissāya uppannadīpasikhāya obhāso viya. Visade pana ajjhattikabāhiravatthumhi uppannesu cittacetasikesu ñāṇampi visadaṁ hoti, parisuddhāni dīpakapallakavaṭṭitelāni nissāya uppannadīpasikhāya obhāso viya. Tena vuttaṁ “vatthuvisadakiriyā dhammavicayasambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattatī”ti.

Indriyasamattapaṭipādanā nāma saddhādīnaṁ indriyānaṁ samabhāvakaraṇaṁ. Sace hissa saddhindriyaṁ balavaṁ hoti, itarāni mandāni. Tato vīriyindriyaṁ paggahakiccaṁ, satindriyaṁ upaṭṭhānakiccaṁ, samādhindriyaṁ avikkhepakiccaṁ, paññindriyaṁ dassanakiccaṁ kātuṁ na sakkoti. Tasmā taṁ dhammasabhāvapaccavekkhaṇena vā yathā vā manasikaroto balavaṁ jātaṁ, tathā amanasikārena hāpetabbaṁ. Vakkalittheravatthu cettha nidassanaṁ. Sace pana vīriyindriyaṁ balavaṁ hoti, atha neva saddhindriyaṁ adhimokkhakiccaṁ kātuṁ sakkoti, na itarāni itarakiccabhedaṁ. Tasmā taṁ passaddhādibhāvanāya hāpetabbaṁ. Tatrāpi Soṇattheravatthu dassetabbaṁ. Evaṁ sesesupi ekassa balavabhāve sati itaresaṁ attano kiccesu asamatthatā veditabbā.

Visesato panettha saddhāpaññānaṁ samādhivīriyānañca samataṁ pasaṁsanti. Balavasaddho hi mandapañño mudhappasanno hoti, avatthusmiṁ pasīdati. Balavapañño mandasaddho kerāṭikapakkhaṁ bhajati, bhesajjasamuṭṭhito viya rogo atekiccho hoti. Cittuppādamatteneva kusalaṁ hotīti atidhāvitvā dānādīni puññāni akaronto niraye uppajjati. Ubhinnaṁ pana samatāya vatthusmiṁyeva pasīdati. Balavasamādhiṁ pana mandavīriyaṁ samādhissa kosajjapakkhattā kosajjaṁ adhibhavati. Balavavīriyaṁ mandasamādhiṁ vīriyassa uddhaccapakkhattā uddhaccaṁ adhibhavati. Samādhi pana vīriyena saṁyojito kosajje patituṁ na labhati, vīriyaṁ samādhinā saṁyojitaṁ uddhacce patituṁ na labhati Tasmā tadubhayampi samaṁ kātabbaṁ. Ubhayasamatāya hi appanā

ယဒါ ပန စီဝရံ ဇိဏ္ဏံ ကိလိဋ္ဌံ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဟောတိ၊ သေနာသနံ ဝါ ဥက္လာပံ၊ တဒါ ဗာဟိရံ ဝတ္ထု အဝိသဒံ ဟောတိ အပရိသုဒ္ဓံ။ တသ္မာ ကေသာဒိစ္ဆေဒနေန ဥဒ္ဓံဝိရေစနအဓောဝိရေစနာဒီဟိ သရီရသလ္လဟုကဘာဝကရဏေန ဥစ္ဆာဒနနှာပနေန စ အဇ္ဈတ္တိကဝတ္ထု ဝိသဒံ ကာတဗ္ဗံ၊ သူစိကမ္မဓောဝနရဇနပရိဘဏ္ဍကရဏာဒီဟိ ဗာဟိရဝတ္ထု ဝိသဒံ ကာတဗ္ဗံ။ ဧတသ္မိဉှိ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရဝတ္ထုမှိ အဝိသဒေ ဥပ္ပန္နေသု စိတ္တစေတသိကေသု ဉာဏမ္ပိ အဝိသဒံ ဟောတိ အပရိသုဒ္ဓံ၊ အပရိသုဒ္ဓါနိ ဒီပကပလ္လကဝဋ္ဋိတေလာနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နဒီပသိခါယ ဩဘာသော ဝိယ။ ဝိသဒေ ပန အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရဝတ္ထုမှိ ဥပ္ပန္နေသု စိတ္တစေတသိကေသု ဉာဏမ္ပိ ဝိသဒံ ဟောတိ၊ ပရိသုဒ္ဓါနိ ဒီပကပလ္လကဝဋ္ဋိတေလာနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နဒီပသိခါယ ဩဘာသော ဝိယ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယာ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တတီ”တိ။

ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနာ နာမ သဒ္ဓါဒီနံ ဣန္ဒြိယာနံ သမဘာဝကရဏံ။ သစေ ဟိဿ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဗလဝံ ဟောတိ၊ ဣတရာနိ မန္ဒာနိ။ တတော ဝီရိယိန္ဒြိယံ ပဂ္ဂဟကိစ္စံ, သတိန္ဒြိယံ ဥပဋ္ဌာနကိစ္စံ, သမာဓိန္ဒြိယံ အဝိက္ခေပကိစ္စံ, ပညိန္ဒြိယံ ဒဿနကိစ္စံ ကာတုံ န သက္ကောတိ။ တသ္မာ တံ ဓမ္မသဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန ဝါ ယထာ ဝါ မနသိကရောတော ဗလဝံ ဇာတံ၊ တထာ အမနသိကာရေန ဟာပေတဗ္ဗံ။ ဝက္ကလိတ္ထေရဝတ္ထု စေတ္ထ နိဒဿနံ။ သစေ ပန ဝီရိယိန္ဒြိယံ ဗလဝံ ဟောတိ၊ အထ နေဝ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ အဓိမောက္ခကိစ္စံ ကာတုံ သက္ကောတိ၊ န ဣတရာနိ ဣတရကိစ္စဘေဒံ။ တသ္မာ တံ ပဿဒ္ဓါဒိဘာဝနာယ ဟာပေတဗ္ဗံ။ တတြာပိ သောဏတ္ထေရဝတ္ထု ဒဿေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သေသေသုပိ ဧကဿ ဗလဝဘာဝေ သတိ ဣတရေသံ အတ္တနော ကိစ္စေသု အသမတ္ထတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝိသေသတော ပနေတ္ထ သဒ္ဓါပညာနံ သမာဓိဝီရိယာနဉ္စ သမတံ ပသံသန္တိ။ ဗလဝသဒ္ဓေါ ဟိ မန္ဒပညော မုဓပ္ပသန္နော ဟောတိ၊ အဝတ္ထုသ္မိံ ပသီဒတိ။ ဗလဝပညော မန္ဒသဒ္ဓေါ ကေရာဋိကပက္ခံ ဘဇတိ၊ ဘေသဇ္ဇသမုဋ္ဌိတော ဝိယ ရောဂေါ အတေကိစ္ဆော ဟောတိ။ စိတ္တုပ္ပါဒမတ္တေနေဝ ကုသလံ ဟောတီတိ အတိဓာဝိတွာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ အကရောန္တော နိရယေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဥဘိန္နံ ပန သမတာယ ဝတ္ထုသ္မိံယေဝ ပသီဒတိ။ ဗလဝသမာဓိံ ပန မန္ဒဝီရိယံ သမာဓိဿ ကောသဇ္ဇပက္ခတ္တာ ကောသဇ္ဇံ အဘိဘဝတိ။ ဗလဝဝီရိယံ မန္ဒသမာဓိံ ဝီရိယဿ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခတ္တာ ဥဒ္ဓစ္စံ အဘိဘဝတိ။ သမာဓိ ပန ဝီရိယေန သံယောဇိတော ကောသဇ္ဇေ ပတိတုံ န လဘတိ၊ ဝီရိယံ သမာဓိနာ သံယောဇိတံ ဥဒ္ဓစ္စေ ပတိတုံ န လဘတိ။ တသ္မာ တဒုဘယမ္ပိ သမံ ကာတဗ္ဗံ။ ဥဘယသမတာယ ဟိ အပ္ပနာ

hoti. Api ca samādhikammikassa balavatīpi saddhā vaṭṭati. Evaṁ so saddahanto okappento appanaṁ pāpuṇissati.

Samādhipaññāsu puna samādhikammikassa ekaggatā balavatī vaṭṭatī. Evañhi so appanaṁ pāpuṇāti. Vipassanākammikassa paññā balavatī vaṭṭati. Evañhi so lakkhaṇappaṭivedhaṁ pāpuṇāti. Ubhinnaṁ pana samatāya appanā hotiyeva. Sati pana sabbattha balavatī vaṭṭati. Sati hi cittaṁ uddhaccapakkhikānaṁ saddhāvīriyapaññānaṁ vasena uddhaccapātato, kosajjapakkhikena ca samādhinā kosajjapātato rakkhati. Tasmā sā loṇadhūpanaṁ viya sabbabyañjanesu sabbakammika-amacco viya ca sabbarājakiccesu sabbattha icchitabbā. Tenāha "sati ca pana sabbatthikā vuttā[1] Bhagavatā. Kiṁkāraṇā? Cittañhi satipaṭisaraṇaṁ, ārakkhapaccupaṭṭhānā ca sati. Na vinā satiyā cittassa paggahaniggaho hotī"ti.

Duppaññapuggalaparivajjanā nāma khandhādibhede anogāḷhapaññānaṁ dummedhapuggalānaṁ ārakā parivajjanaṁ. **Paññavantapuggalasevanā** nāma samapaññāsalakkhaṇapariggāhikāya udayabbayapaññāya samannāgatapuggalasevanā. **Gambhīrañāṇacariyapaccavekkhaṇā** nāma gambhīresu khandhādīsu pavattāya gambhīrapaññāya pabhedapaccavekkhaṇā. **Tadadhimuttatā** nāma ṭhānanisajjādīsu dhammavicayasambojjhaṅgasamuṭṭhāpanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittatā. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūri hotīti pajānāti.

Vīriyasambojjhaṅgassa—

"Atthi bhikkhave ārambhadhātu nikkamadhātu parakkamadhātu, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā vīrisambojjhaṅgassa uppādāya uppannassa vā vīriyasambojjhaṅgassa (bhiyyobhāvāya vepullāya) bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī"ti[2]—

Evaṁ uppādo hoti.

Api ca ekādasa dhammā vīriyasambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti apāyabhayapaccavekkhaṇatā ānisaṁsadassāvitā gamanavīthipaccavekkhaṇatā

1. Saṁ 3. 100 piṭṭhe.
2. Saṁ 3. 92 piṭṭhe.

ဟောတိ။ အပိစ သမာဓိကမ္မိကဿ ဗလဝတီပိ သဒ္ဓါ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝံ သော သဒ္ဒဟန္တော ဩကပ္ပေန္တော အပ္ပနံ ပါပုဏိဿတိ။

သမာဓိပညာသု ပန သမာဓိကမ္မိကဿ ဧကဂ္ဂတာ ဗလဝတီ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝဉှိ သော အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ။ ဝိပဿနာကမ္မိကဿ ပညာ ဗလဝတီ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝဉှိ သော လက္ခဏပ္ပဋိဝေဓံ ပါပုဏာတိ။ ဥဘိန္နံ ပန သမတာယ အပ္ပနာ ဟောတိယေဝ။ သတိ ပန သဗ္ဗတ္ထ ဗလဝတီ ဝဋ္ဋတိ။ သတိ ဟိ စိတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စပက္ခိကာနံ သဒ္ဓါဝီရိယပညာနံ ဝသေန ဥဒ္ဓစ္စပါတတော, ကောသဇ္ဇပက္ခိကေန စ သမာဓိနာ ကောသဇ္ဇပါတတော ရက္ခတိ။ တသ္မာ သာ လောဏဓူပနံ ဝိယ သဗ္ဗဗျဉ္ဇနေသု သဗ္ဗကမ္မိကအမစ္စော ဝိယ စ သဗ္ဗရာဇကိစ္စေသု သဗ္ဗတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ တေနာဟ "သတိ စ ပန သဗ္ဗတ္ထိကာ ဝုတ္တာ[၁] ဘဂဝတာ။ ကိံကာရဏာ? စိတ္တဉှိ သတိပဋိသရဏံ၊ အာရက္ခပစ္စုပဋ္ဌာနာ စ သတိ။ န ဝိနာ သတိယာ စိတ္တဿ ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟော ဟောတီ"တိ။

ဒုပ္ပညပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနာ နာမ ခန္ဓာဒိဘေဒေ အနောဂါဠ္ဟပညာနံ ဒုမ္မေဓပုဂ္ဂလာနံ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇနံ။ **ပညဝန္တပုဂ္ဂလသေဝနာ** နာမ သမပညာသလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟိကာယ ဥဒယဗ္ဗယပညာယ သမန္နာဂတပုဂ္ဂလသေဝနာ။ **ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယပစ္စဝေက္ခဏာ** နာမ ဂမ္ဘီရေသု ခန္ဓာဒီသု ပဝတ္တာယ ဂမ္ဘီရပညာယ ပဘေဒပစ္စဝေက္ခဏာ။ **တဒဓိမုတ္တတာ** နာမ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တတာ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ—

"အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာရမ္ဘဓာတု နိက္ကမဓာတု ပရက္ကမဓာတု၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ (ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ) ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ"တိ[၂]—

ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။

အပိစ ဧကာဒသ ဓမ္မာ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ အပါယဘယပစ္စဝေက္ခဏတာ အာနိသံသဒဿာဝိတာ ဂမနဝီထိပစ္စဝေက္ခဏတာ

၁-သံ ၃-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေ။

piṇḍapātāpacāyanatā dāyajjamahattapaccavekkhaṇatā Satthumahattapaccavekkhaṇatā jātimahattapaccavekkhaṇatā sabrahmacārimahattapaccavekkhaṇatā kusītapuggalaparivajjanatā āraddhavīriyapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Tattha nirayesu pañcavidhabandhanakammakāraṇato paṭṭhāya mahādukkhaṁ anubhavanakālepi, tiracchānayoniyaṁ jālakkhipakumīnādīhi gahitakālepi, pājanakaṇṭakādippahāravitunnassa pana sakaṭavahanādikālepi, pettivisaye anekānipi vassasahassāni ekaṁ Buddhantarampi khuppipāsāhi āturībhūtakālepi, kālakañjika-asuresu saṭṭhihattha-asītihatthappamāṇena aṭṭhicammamatteneva attabhāvena vātātapādidukkhānubhavanakālepi na sakkā vīriyasambojjhaṅgaṁ uppādetuṁ, ayameva te bhikkhu kālo vīriyakaraṇāyāti evaṁ apāyabhayaṁ paccavekkhantassāpi vīriyasambojjhaṅgo uppajjati. Na sakkā kusītena nava lokuttaradhammā laddhuṁ, āraddhavīriyeneva sakkā, ayamānisaṁso vīriyassāti evaṁ ānisaṁsadassāvinopi uppajjati. Sabbabuddhapaccekabuddhamahāsāvakeheva te gatamaggo gantabbo, so ca na sakkā kusītena gantunti evaṁ gamanavīthiṁ paccavekkhantassāpi uppajjati. Ye taṁ piṇḍapātādīhi upaṭṭhahanti, ime te manussā neva ñātakā, na dāsakammakarā, nāpi taṁ nissāya jīvissāmāti te paṇītāni piṇḍapātādīni denti, atha kho attano kārānaṁ mahapphalataṁ paccāsīsamānā denti. Satthārāpi “ayaṁ ime paccaye paribhuñjitvā kāyadaḷhībahulo sukhaṁ viharissatī”ti na evañca sampassatā tuyhaṁ paccayā anuññātā, atha kho “ayaṁ ime paribhuñjamāno samaṇadhammaṁ katvā vaṭṭadukkhato muccissatī” ti te paccayā anuññātā. So dāni tvaṁ kusīto viharanto na taṁ piṇḍapātaṁ apacāyissasi. Āraddhavīriyasseva hi piṇḍapātāpacāyanaṁ nāma hotīti evaṁ piṇḍapātāpacāyanaṁ paccavekkhantassāpi uppajjati Mahāmittattherassa viya.

Thero kira kassakaleṇe nāma paṭivasati, tassa ca gocaragāme ekā mahā-upāsikā theraṁ puttaṁ katvā paṭijaggati. Sā ekadivasaṁ araññaṁ gacchantī dhītaraṁ āha “amma asukasmiṁ ṭhāne purāṇataṇḍulā, asukasmiṁ khīraṁ, asukasmiṁ sappi, asukasmiṁ phāṇitaṁ, tava bhātikassa ayyamittassa āgatakāle bhattaṁ pacitvā khīrasappiphāṇitehi saddhiṁ

ပိဏ္ဍပါတာပစာယနတာ ဒါယဇ္ဇမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ သတ္ထုမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ ဇာတိမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ သဗြဟ္မစာရိမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏတာ ကုသီတပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ အာရဒ္ဓဝီရိယပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။

တတ္ထ နိရယေသု ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနကမ္မကာရဏတော ပဋ္ဌာယ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝနကာလေပိ, တိရစ္ဆာနယောနိယံ ဇာလက္ခိပကုမီနာဒီဟိ ဂဟိတကာလေပိ, ပါဇနကဏ္ဋကာဒိပ္ပဟာရဝိတုန္နဿ ပန သကဋဝဟနာဒိကာလေပိ, ပေတ္တိဝိသယေ အနေကာနိပိ ဝဿသဟဿာနိ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရမ္ပိ ခုပ္ပိပါသာဟိ အာတုရီဘူတကာလေပိ, ကာလကဉ္ဇိကအသုရေသု သဋ္ဌိဟတ္ထအသီတိဟတ္ထပ္ပမာဏေန အဋ္ဌိစမ္မမတ္တေနေဝ အတ္တဘာဝေန ဝါတာတပါဒိဒုက္ခာနုဘဝနကာလေပိ န သက္ကာ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဥပ္ပါဒေတုံ၊ အယမေဝ တေ ဘိက္ခု ကာလော ဝီရိယကရဏာယာတိ ဧဝံ အပါယဘယံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ န သက္ကာ ကုသီတေန နဝ လောကုတ္တရဓမ္မာ လဒ္ဓုံ၊ အာရဒ္ဓဝီရိယေနေဝ သက္ကာ၊ အယမာနိသံသော ဝီရိယဿာတိ ဧဝံ အာနိသံသဒဿာဝိနောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သဗ္ဗဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓမဟာသာဝကေဟေဝ တေ ဂတမဂ္ဂေါ ဂန္တဗ္ဗော၊ သော စ န သက္ကာ ကုသီတေန ဂန္တုန္တိ ဧဝံ ဂမနဝီထိံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယေ တံ ပိဏ္ဍပါတာဒီဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဣမေ တေ မနုဿာ နေဝ ဉာတကာ၊ န ဒါသကမ္မကရာ၊ နာပိ တံ နိဿာယ ဇီဝိဿာမာတိ တေ ပဏီတာနိ ပိဏ္ဍပါတာဒီနိ ဒေန္တိ၊ အထ ခေါ အတ္တနော ကာရာနံ မဟပ္ဖလတံ ပစ္စာသီသမာနာ ဒေန္တိ။ သတ္ထာရာပိ “အယံ ဣမေ ပစ္စယေ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ကာယဒဠှီဗဟုလော သုခံ ဝိဟရိဿတီ”တိ န ဧဝဉ္စ သမ္ပဿတာ တုယှံ ပစ္စယာ အနုညာတာ၊ အထ ခေါ ‘‘အယံ ဣမေ ပရိဘုဉ္ဇမာနော သမဏဓမ္မံ ကတွာ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော မုစ္စိဿတီ”တိ တေ ပစ္စယာ အနုညာတာ။ သော ဒါနိ တွံ ကုသီတော ဝိဟရန္တော န တံ ပိဏ္ဍပါတံ အပစာယိဿသိ။ အာရဒ္ဓဝီရိယဿေဝ ဟိ ပိဏ္ဍပါတာပစာယနံ နာမ ဟောတီတိ ဧဝံ ပိဏ္ဍပါတာပစာယနံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မဟာမိတ္တတ္ထေရဿ ဝိယ။

ထေရော ကိရ ကဿကလေဏေ နာမ ပဋိဝသတိ၊ တဿ စ ဂေါစရဂါမေ ဧကာ မဟာဥပါသိကာ ထေရံ ပုတ္တံ ကတွာ ပဋိဇဂ္ဂတိ။ သာ ဧကဒိဝသံ အရညံ ဂစ္ဆန္တီ ဓီတရံ အာဟ ‘‘အမ္မ အသုကသ္မိံ ဌာနေ ပုရာဏတဏ္ဍုလာ၊ အသုကသ္မိံ ခီရံ၊ အသုကသ္မိံ သပ္ပိ၊ အသုကသ္မိံ ဖာဏိတံ၊ တဝ ဘာတိကဿ အယျမိတ္တဿ အာဂတကာလေ ဘတ္တံ ပစိတွာ ခီရသပ္ပိဖာဏိတေဟိ သဒ္ဓိံ

dehi, tvañca bhuñjeyyāsī”ti. Tvaṁ pana kiṁ bhuñjissasi ammāti. Ahaṁ pana hiyyo pakkaṁ pārivāsikabhattaṁ kañjiyena bhuttamhīti. Divā kiṁ bhuñjissasi ammāti. Sākapaṇṇaṁ pakkhipitvā kaṇataṇḍulehi ambilayāguṁ pacitvā ṭhapehi ammāti.

Thero cīvaraṁ pārupitvā pattaṁ nīharantova taṁ saddaṁ sutvā attānaṁ ovadi mahā-upāsikā kira kañjiyena pārivāsikabhattaṁ bhuñji, divāpi kaṇapaṇṇambilayāguṁ bhuñjissati, tuyhaṁ atthāya pana purāṇataṇḍulādīni ācikkhati. Taṁ nissāya kho panesā neva khettaṁ na vatthuṁ na bhattaṁ na vatthaṁ paccāsīsati, tisso pana sampattiyo patthayamānā deti. Tvaṁ etissā tā sampattiyo dātuṁ sakkhissasi na sakkhissasīti. Ayaṁ kho pana piṇḍapāto tayā sarāgena sadosena samohena na sakkā bhuñjitunti pattaṁ thavikāya pakkhipitvā gaṇṭhikaṁ muñcitvā nivattitvā kassakaleṇameva gantvā pattaṁ heṭṭhāmañce cīvaraṁ cīvaravaṁse ṭhapetvā arahattaṁ apāpuṇitvā na nikkhamissāmīti vīriyaṁ adhiṭṭhahitvā nisīdi. Dīgharattaṁ appamatto hutvā nivutthabhikkhu vipassanaṁ vaḍḍhetvā purebhattameva arahattaṁ patvā vikasamānamiva padumaṁ mahākhīṇāsavo sitaṁ karontova nisīdi. Leṇadvāre rukkhamhi adhivatthā devatā

“Namo te purisājañña, namo te purisuttama.
Yassa te āsavā khīṇā, dakkhiṇeyyosi mārisā”ti—

Udānaṁ udānetvā “bhante piṇḍāya paviṭṭhānaṁ tumhādisānaṁ arahantānaṁ bhikkhaṁ datvā mahallakitthiyo dukkhā muccissantī”ti āha.

Thero uṭṭhahitvā dvāraṁ vivaritvā kālaṁ olokento pātoyevāti ñatvā pattacīvaramādāya gāmaṁ pāvisi. Dārikāpi bhattaṁ sampādetvā “idāni me bhātā āgamissati, idāni me bhātā āgamissatī”ti dvāraṁ vivaritvā olokayamānā nisīdi. Sā there gharadvāraṁ sampatte pattaṁ gahetvā sappiphāṇitayojitassa khīrapiṇḍapātassa pūretvā hatthe ṭhapesi. Thero “sukhaṁ[1] hotū”ti anumodanaṁ katvā pakkāmi. Sāpi taṁ olokayamānā aṭṭhāsi.

1. Sukhī (Ka)

ဒေဟိ၊ တွဉ္စ ဘုဉ္ဇေယျာသီ”တိ။ တွံ ပန ကိံ ဘုဉ္ဇိဿသိ အမ္မာတိ။ အဟံ ပန ဟိယျော ပက္ကံ ပါရိဝါသိကဘတ္တံ ကဉ္ဇိယေန ဘုတ္တမှီတိ။ ဒိဝါ ကိံ ဘုဉ္ဇိဿသိ အမ္မာတိ။ သာကပဏ္ဏံ ပက္ခိပိတွာ ကဏတဏ္ဍုလေဟိ အမ္ဗိလယာဂုံ ပစိတွာ ဌပေဟိ အမ္မာတိ။

ထေရော စီဝရံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ နီဟရန္တောဝ တံ သဒ္ဒံ သုတွာ အတ္တာနံ ဩဝဒိ—မဟာဥပါသိကာ ကိရ ကဉ္ဇိယေန ပါရိဝါသိကဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိ၊ ဒိဝါပိ ကဏပဏ္ဏမ္ဗိလယာဂုံ ဘုဉ္ဇိဿတိ၊ တုယှံ အတ္ထာယ ပန ပုရာဏတဏ္ဍုလာဒီနိ အာစိက္ခတိ။ တံ နိဿာယ ခေါ ပနေသာ နေဝ ခေတ္တံ န ဝတ္ထုံ န ဘတ္တံ န ဝတ္ထံ ပစ္စာသီသတိ၊ တိဿော ပန သမ္ပတ္တိယော ပတ္ထယမာနာ ဒေတိ။ တွံ ဧတိဿာ တာ သမ္ပတ္တိယော ဒါတုံ သက္ခိဿသိ န သက္ခိဿသီတိ။ အယံ ခေါ ပန ပိဏ္ဍပါတော တယာ သရာဂေန သဒေါသေန သမောဟေန န သက္ကာ ဘုဉ္ဇိတုန္တိ ပတ္တံ ထဝိကာယ ပက္ခိပိတွာ ဂဏ္ဌိကံ မုဉ္စိတွာ နိဝတ္တိတွာ ကဿကလေဏမေဝ ဂန္တွာ ပတ္တံ ဟေဋ္ဌာမဉ္စေ စီဝရံ စီဝရဝံသေ ဌပေတွာ အရဟတ္တံ အပါပုဏိတွာ န နိက္ခမိဿာမီတိ ဝီရိယံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ နိသီဒိ။ ဒီဃရတ္တံ အပ္ပမတ္တော ဟုတွာ နိဝုတ္ထဘိက္ခု ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ပုရေဘတ္တမေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ ဝိကသမာနမိဝ ပဒုမံ မဟာခီဏာသဝေါ သိတံ ကရောန္တောဝ နိသီဒိ။ လေဏဒွါရေ ရုက္ခမှိ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ—

“နမော တေ ပုရိသာဇည၊ နမော တေ ပုရိသုတ္တမ။
ယဿ တေ အာသဝါ ခီဏာ၊ ဒက္ခိဏေယျောသိ မာရိသာ”တိ—

ဥဒါနံ ဥဒါနေတွာ “ဘန္တေ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌာနံ တုမှာဒိသာနံ အရဟန္တာနံ ဘိက္ခံ ဒတွာ မဟလ္လကိတ္ထိယော ဒုက္ခာ မုစ္စိဿန္တီ”တိ အာဟ။

ထေရော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ ကာလံ ဩလောကေန္တော ပါတောယေဝါတိ ဉတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဂါမံ ပါဝိသိ။ ဒါရိကာပိ ဘတ္တံ သမ္ပာဒေတွာ “ဣဒါနိ မေ ဘာတာ အာဂမိဿတိ၊ ဣဒါနိ မေ ဘာတာ အာဂမိဿတီ”တိ ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ ဩလောကယမာနာ နိသီဒိ။ သာ ထေရေ ဃရဒွါရံ သမ္ပတ္တေ ပတ္တံ ဂဟေတွာ သပ္ပိဖာဏိတယောဇိတဿ ခီရပိဏ္ဍပါတဿ ပူရေတွာ ဟတ္ထေ ဌပေသိ။ ထေရော “သုခံ[၁] ဟောတူ”တိ အနုမောဒနံ ကတွာ ပက္ကာမိ။ သာပိ တံ ဩလောကယမာနာ အဋ္ဌာသိ။

၁-သုခီ (က)

Therassa hi tadā ativiya parisuddho chavivaṇṇo ahosi, vippasannāni indriyāni, mukhaṁ bandhanā muttatālapakkaṁ viya ativiya virocittha. Mahā-upāsikā araññā āgantvā “kiṁ amma bhātiko te āgato”ti pucchi. Sā sabbaṁ taṁ pavattiṁ ārocesi, upāsikā “ajja me puttassa pabbajitakiccaṁ matthakaṁ pattan”ti ñatvā “abhiramati te amma bhātā Buddhasāsane na ukkaṇṭhatī”ti āha.

Mahantaṁ kho panetaṁ Satthu dāyajjaṁ, yadidaṁ satta ariyadhanāni nāma, taṁ na sakkā kusītena gahetuṁ. Yathā hi vippaṭipannaṁ puttaṁ mātāpitaro “ayaṁ amhākaṁ aputto”ti paribāhiraṁ karonti, so tesaṁ accayena dāyajjaṁ na labhati, evaṁ kusītopi idaṁ ariyadhanadāyajjaṁ na labhati, āraddhavīriyova labhatīti **dāyajjamahattaṁ** paccavekkhatopi uppajjati. Mahā kho pana te Satthā, Satthuno hi te mātukucchismiṁ paṭisandhigaṇhanakālepi abhinikkhamanepi abhisambodhiyampi dhammacakkappavattanayamakapāṭihāriyadevorohana-āyusaṅkhāravossajjanesupi parinibbānakālepi dasasahassilokadhātu kampittha, yuttaṁ nu te evarūpassa Satthuno sāsane pabbajitvā kusītena bhavitunti evaṁ **Satthumahattaṁ** paccavekkhatopi uppajjati.

Jātiyāpi tvaṁ idāni na lāmakajātikosi, asambhinnāya mahāsammatapaveṇiyā āgate Okkākarājavaṁse jāto Sirisuddhodanamahārājassa ca Mahāmāyādeviyā ca nattā Rāhulabhaddassa kaniṭṭho, tayā nāma evarūpena Jinaputtena hutvā na yuttaṁ kusītena viharitunti evaṁ **jātimahattaṁ** paccavekkhatopi uppajjati. Sāriputtamoggallānā ceva asītimahāsāvakā ca vīriyeneva lokuttaradhammaṁ paṭivijjhiṁsu, tvaṁ etesaṁ sabrahmacārīnaṁ maggaṁ paṭipajjasi, nappaṭipajjasīti evaṁ **sabrahmacārimahattaṁ** paccavekkhatopi uppajjati.

Kucchiṁ pūretvā ṭhita-ajagarasadise vissaṭṭhakāyikacetasikavīriye kusītapuggale parivajjentassāpi, āraddhavīriye pahitatte puggale sevantassāpi, ṭhānanisajjādīsu vīriyuppādanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūri hotīti pajānāti.

ထေရဿ ဟိ တဒါ အတိဝိယ ပရိသုဒ္ဓေါ ဆဝိဝဏ္ဏော အဟောသိ၊ ဝိပ္ပသန္နာနိ ဣန္ဒြိယာနိ၊ မုခံ ဗန္ဓနာ မုတ္တတာလပက္ကံ ဝိယ အတိဝိယ ဝိရောစိတ္ထ။ မဟာဥပါသိကာ အရညာ အာဂန္တွာ “ကိံ အမ္မ ဘာတိကော တေ အာဂတော”တိ ပုစ္ဆိ။ သာ သဗ္ဗံ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ၊ ဥပါသိကာ “အဇ္ဇ မေ ပုတ္တဿ ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ မတ္ထကံ ပတ္တ”န္တိ ဉတွာ “အဘိရမတိ တေ အမ္မ ဘာတာ ဗုဒ္ဓသာသနေ န ဥက္ကဏ္ဌတီ”တိ အာဟ။

မဟန္တံ ခေါ ပနေတံ သတ္ထု ဒါယဇ္ဇံ၊ ယဒိဒံ သတ္တ အရိယဓနာနိ နာမ၊ တံ န သက္ကာ ကုသီတေန ဂဟေတုံ။ ယထာ ဟိ ဝိပ္ပဋိပန္နံ ပုတ္တံ မာတာပိတရော “အယံ အမှာကံ အပုတ္တော”တိ ပရိဗာဟိရံ ကရောန္တိ၊ သော တေသံ အစ္စယေန ဒါယဇ္ဇံ န လဘတိ၊ ဧဝံ ကုသီတောပိ ဣဒံ အရိယဓနဒါယဇ္ဇံ န လဘတိ၊ အာရဒ္ဓဝီရိယောဝ လဘတီတိ **ဒါယဇ္ဇမဟတ္တံ** ပစ္စဝေက္ခတောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မဟာ ခေါ ပန တေ သတ္ထာ၊ သတ္ထုနော ဟိ တေ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိဂဏှနကာလေပိ အဘိနိက္ခမနေပိ အဘိသမ္ဗောဓိယမ္ပိ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနယမကပါဋိဟာရိယဒေဝေါရောဟနအာယုသင်္ခါရဝေါဿဇ္ဇနေသုပိ ပရိနိဗ္ဗာနကာလေပိ ဒသသဟဿိလောကဓာတု ကမ္ပိတ္ထ၊ ယုတ္တံ နု တေ ဧဝရူပဿ သတ္ထုနော သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ကုသီတေန ဘဝိတုန္တိ ဧဝံ **သတ္ထုမဟတ္တံ** ပစ္စဝေက္ခတောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

ဇာတိယာပိ တွံ ဣဒါနိ န လာမကဇာတိကောသိ၊ အသမ္ဘိန္နာယ မဟာသမ္မတပဝေဏိယာ အာဂတေ ဩက္ကာကရာဇဝံသေ ဇာတော သိရိသုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇဿ စ မဟာမာယာဒေဝိယာ စ နတ္တာ ရာဟုလဘဒ္ဒဿ ကနိဋ္ဌော၊ တယာ နာမ ဧဝရူပေန ဇိနပုတ္တေန ဟုတွာ န ယုတ္တံ ကုသီတေန ဝိဟရိတုန္တိ ဧဝံ **ဇာတိမဟတ္တံ** ပစ္စဝေက္ခတောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာ စေဝ အသီတိမဟာသာဝကာ စ ဝီရိယေနေဝ လောကုတ္တရဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိံသု၊ တွံ ဧတေသံ သဗြဟ္မစာရီနံ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇသိ၊ နပ္ပဋိပဇ္ဇသီတိ ဧဝံ **သဗြဟ္မစာရိမဟတ္တံ** ပစ္စဝေက္ခတောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

ကုစ္ဆိံ ပူရေတွာ ဌိတအဇဂရသဒိသေ ဝိဿဋ္ဌကာယိကစေတသိကဝီရိယေ ကုသီတပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇေန္တဿာပိ, အာရဒ္ဓဝီရိယေ ပဟိတတ္တေ ပုဂ္ဂလေ သေဝန္တဿာပိ, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဝီရိယုပ္ပါဒနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရိ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

Pītisambojjhaṅgassa—

"Atthi bhikkhave pītisambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā pītisambojjhaṅgassa uppādāya uppannassa vā pītisambojjhaṅgassa (bhiyyobhāvāya vepullāya) bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī"ti[1]—

Evaṁ uppādo hoti. Tattha pītiyeva pītisambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā nāma. Tassā uppādakamanasikāro yonisomanasikāro nāma.

Api ca ekādasa dhammā pītisambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti Buddhānussati, dhamma, saṁgha, sīla, cāga, devatānussati upasamānussati lūkhapuggalaparivajjanatā siniddhapuggalasevanatā pasādanīyasuttantapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti.

Buddhaguṇe anussarantassāpi hi yāva upacārā sakalasarīraṁ pharamāno pītisambojjhaṅgo uppajjati. Dhammasaṁghaguṇe anussarantassāpi, dīgharattaṁ akkhaṇḍaṁ katvā rakkhitaṁ catupārisuddhisīlaṁ paccavekkhantassāpi, gihino dasasīlaṁ pañcasīlaṁ paccavekkhantassāpi, dubbhikkhabhayādīsu paṇītaṁ bhojanaṁ sabrahmacārīnaṁ datvā "evaṁ nāma adamhā"ti cāgaṁ paccavekkhantassāpi, gihinopi evarūpe kāle sīlavantānaṁ dinnadānaṁ paccavekkhantassāpi, yehi guṇehi samannāgatā devatā devattaṁ pattā, tathārūpānaṁ guṇānaṁ attani atthitaṁ paccavekkhantassāpi, samāpattiyā vikkhambhite kilese saṭṭhipi sattatipi vassāni na samudācarantīti paccavekkhantassāpi, cetiyadassanabodhidassanatheradassanesu asakkaccakiriyāya saṁsūcitalūkhabhāve Buddhādīsu pasādasinehābhāvena gadrabhapiṭṭhe rajasadise lūkhapuggale parivajjentassāpi, Buddhādīsu pasādabahule muducitte siniddhapuggale sevantassāpi, ratanattayaguṇaparidīpake pasādanīyasuttante paccavekkhantassāpi, ṭhānanisajjādīsu pītiuppādanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūri hotīti pajānāti.

1. Saṁ 3. 92 piṭṭhe.

ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ—

"အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ (ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ) ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ"တိ[၁]—

ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ပီတိယေဝ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ နာမ။ တဿာ ဥပ္ပါဒကမနသိကာရော ယောနိသောမနသိကာရော နာမ။

အပိစ ဧကာဒသ ဓမ္မာ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ ဗုဒ္ဓါနုဿတိ၊ ဓမ္မ၊ သံဃ၊ သီလ၊ စာဂ၊ ဒေဝတာနုဿတိ ဥပသမာနုဿတိ လူခပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ သိနိဒ္ဓပုဂ္ဂလသေဝနတာ ပသာဒနီယသုတ္တန္တပစ္စဝေက္ခဏတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။

ဗုဒ္ဓဂုဏေ အနုဿရန္တဿာပိ ဟိ ယာဝ ဥပစာရာ သကလသရီရံ ဖရမာနော ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဓမ္မသံဃဂုဏေ အနုဿရန္တဿာပိ, ဒီဃရတ္တံ အက္ခဏ္ဍံ ကတွာ ရက္ခိတံ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ဂိဟိနော ဒသသီလံ ပဉ္စသီလံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ဒုဗ္ဘိက္ခဘယာဒီသု ပဏီတံ ဘောဇနံ သဗြဟ္မစာရီနံ ဒတွာ "ဧဝံ နာမ အဒမှာ"တိ စာဂံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ဂိဟိနောပိ ဧဝရူပေ ကာလေ သီလဝန္တာနံ ဒိန္နဒါနံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ယေဟိ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတာ ဒေဝတာ ဒေဝတ္တံ ပတ္တာ၊ တထာရူပါနံ ဂုဏာနံ အတ္တနိ အတ္ထိတံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, သမာပတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘိတေ ကိလေသေ သဋ္ဌိပိ သတ္တတိပိ ဝဿာနိ န သမုဒါစရန္တီတိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, စေတိယဒဿနဗောဓိဒဿနထေရဒဿနေသု အသက္ကစ္စကိရိယာယ သံသူစိတလူခဘာဝေ ဗုဒ္ဓါဒီသု ပသာဒသိနေဟာဘာဝေန ဂဒြဘပိဋ္ဌေ ရဇသဒိသေ လူခပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇေန္တဿာပိ, ဗုဒ္ဓါဒီသု ပသာဒဗဟုလေ မုဒုစိတ္တေ သိနိဒ္ဓပုဂ္ဂလေ သေဝန္တဿာပိ, ရတနတ္တယဂုဏပရိဒီပကေ ပသာဒနီယသုတ္တန္တေ ပစ္စဝေက္ခန္တဿာပိ, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ပီတိဥပ္ပါဒနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရိ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

၁-သံ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေ။

Passaddhisambojjhaṅgassa—

“Atthi bhikkhave kāyappassaddhi cittappassaddhi, tattha yoniso-manasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā passaddhisambojjhaṅgassa uppādāya uppannassa vā passaddhisambojjhaṅgassa (bhiyyobhāvāya vepullāya) bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī”ti[1]—

Evaṁ uppādo hoti. Api ca satta dhammā passaddhisambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti paṇītabhojanasevanatā utusukhasevanatā iriyāpathasukhasevanatā majjhattapayogatā sāraddhakāyapuggalaparivajjanatā passaddhikāyapuggalasevanatā tadadhimuttatāti. Paṇītañhi siniddhaṁ sappāyabhojanaṁ bhuñjantassāpi, sītuṇhesu utūsu ṭhānādīsu ca iriyāpathesu sappāyaṁ utuñca iriyāpathañca sevantassāpi passaddhi uppajjati. Yo pana mahāpurisajātiko sabba-utu-iriyāpathakkhamova hoti, na taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Yassa sabhāgavisabhāgatā atthi, tasseva visabhāge utu-iriyāpathe vajjetvā sabhāge sevantassāpi uppajjati. Majjhattapayogo vuccati attano ca parassa ca kammassakatapaccavekkhaṇā, iminā majjhattapayogena uppajjati. Yo leḍḍudaṇḍādīhi paraṁ viheṭhayamānova vicarati, evarūpaṁ sāraddhakāyaṁ puggalaṁ parivajjentassāpi, saṁyatapādapāṇiṁ passaddhakāyaṁ puggalaṁ sevantassāpi, ṭhānanisajjādīsu passaddhi-uppādanatthāya ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūri hotīti pajānāti.

Samādhisambojjhaṅgassa—

“Atthi bhikkhave samathanimittaṁ abyagganimittaṁ, tattha yoniso-manasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppannassa vā samādhisambojjhaṅgassa uppādāya uppannassa vā samādhisambojjhaṅgassa (bhiyyobhāvāya vepullāya) bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī”ti[1]—

Evaṁ uppādo hoti. Tattha samathova samathanimittaṁ, avikkhepaṭṭhena ca abyagganimittanti.

1. Saṁ 3. 92 piṭṭhe.

ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ကာယပ္ပဿဒ္ဓိ စိတ္တပ္ပဿဒ္ဓိ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ (ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ) ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ”တိ[၁]—

ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ အပိစ သတ္တ ဓမ္မာ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ ပဏီတဘောဇနသေဝနတာ ဥတုသုခသေဝနတာ ဣရိယာပထသုခသေဝနတာ မဇ္ဈတ္တပယောဂတာ သာရဒ္ဓကာယပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ ပဿဒ္ဓိကာယပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ ပဏီတဉှိ သိနိဒ္ဓံ သပ္ပါယဘောဇနံ ဘုဉ္ဇန္တဿာပိ, သီတုဏှေသု ဥတူသု ဌာနာဒီသု စ ဣရိယာပထေသု သပ္ပါယံ ဥတုဉ္စ ဣရိယာပထဉ္စ သေဝန္တဿာပိ ပဿဒ္ဓိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယော ပန မဟာပုရိသဇာတိကော သဗ္ဗဥတုဣရိယာပထက္ခမောဝ ဟောတိ၊ န တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ယဿ သဘာဂဝိသဘာဂတာ အတ္ထိ၊ တဿေဝ ဝိသဘာဂေ ဥတုဣရိယာပထေ ဝဇ္ဇေတွာ သဘာဂေ သေဝန္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မဇ္ဈတ္တပယောဂေါ ဝုစ္စတိ အတ္တနော စ ပရဿ စ ကမ္မဿကတပစ္စဝေက္ခဏာ၊ ဣမိနာ မဇ္ဈတ္တပယောဂေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယော လေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ ပရံ ဝိဟေဌယမာနောဝ ဝိစရတိ၊ ဧဝရူပံ သာရဒ္ဓကာယံ ပုဂ္ဂလံ ပရိဝဇ္ဇေန္တဿာပိ, သံယတပါဒပါဏိံ ပဿဒ္ဓကာယံ ပုဂ္ဂလံ သေဝန္တဿာပိ, ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ပဿဒ္ဓိဥပ္ပါဒနတ္ထာယ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရိ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သမထနိမိတ္တံ အဗျဂ္ဂနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပန္နဿ ဝါ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ (ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ) ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ”တိ[၁]—

ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ တတ္ထ သမထောဝ သမထနိမိတ္တံ၊ အဝိက္ခေပဋ္ဌေန စ အဗျဂ္ဂနိမိတ္တန္တိ။

၁-သံ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေ။

Api ca ekādasa dhammā samādhisambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti vatthuvisadakiriyatā indriyasamattapaṭipādanatā nimittakusalatā samaye cittassa paggahaṇatā samaye cittassa niggahaṇatā samaye sampahaṁsanatā samaye ajjhupekkhanatā asamāhitapuggalaparivajjanatā samāhitapuggalasevanatā jhānavimokkhapaccavekkhaṇatā tadadhimuttatāti. Tattha **vatthuvisadakiriyatā ca indriyasamattapaṭipādanatā** ca vuttanayeneva veditabbā.

Nimittakusalatā nāma kasiṇanimittassa uggahaṇakusalatā. **Samaye cittassa paggahaṇatā**ti yasmiṁ samaye atisithilavīriyatādīhi līnaṁ cittaṁ hoti, tasmiṁ samaye dhammavicayavīriyapītisambojjhaṅgassa samuṭṭhāpanena tassa paggaṇhanaṁ. **Samaye cittassa niggahaṇatā**ti yasmiṁ samaye accāraddhavīriyatādīhi uddhataṁ cittaṁ hoti, tasmiṁ samaye passaddhisamādhi-upekkhāsambojjhaṅgassa samuṭṭhāpanena tassa niggaṇhanaṁ. **Samaye sampahaṁsanatā**ti yasmiṁ samaye cittaṁ paññāpayogamandatāya vā upasamasukhānadhigamena vā nirassādaṁ hoti, tasmiṁ samaye aṭṭhasaṁvegavatthupaccavekkhaṇena saṁvejeti. **Aṭṭha saṁvegavatthūni** nāma jātijarābyādhimaraṇāni cattāri, apāyadukkhaṁ pañcamaṁ, atīte vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, anāgate vaṭṭamūlakaṁ dukkhaṁ, paccuppanne āhārapariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhanti. Ratanattayaguṇānussaraṇena ca pasādaṁ janeti, ayaṁ vuccati samaye sampahaṁsanatāti.

Samaye ajjhupekkhanatā nāma yasmiṁ samaye sammāpaṭipattiṁ āgamma alīnaṁ anuddhataṁ anirassādaṁ ārammaṇe samappavattaṁ samathavīthipaṭipannaṁ cittaṁ hoti, tadāyaṁ paggahaniggahasampahaṁsanesu na byāpāraṁ āpajjati sārathi viya samappavattesu assesu. Ayaṁ vuccati samaye ajjhupekkhanatāti. **Asamāhitapuggalaparivajjanatā** nāma upacāraṁ vā appanaṁ vā appattānaṁ vikkhittacittānaṁ puggalānaṁ ārakā parivajjanaṁ. **Samāhitapuggalasevanatā** nāma upacārena vā appanāya vā samāhitacittānaṁ sevanā bhajanā payirupāsanā. **Tadadhimuttatā** nāma ṭhānanisajjādīsu samādhi-uppādanatthaṁyeva ninnapoṇapabbhāracittatā. Evañhi paṭipajjato esa uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūri hotīti pajānāti.

Upekkhāsambojjhaṅgassa—

“Atthi bhikkhave upekkhāsambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā, tattha yonisomanasikārabahulīkāro, ayamāhāro anuppa-

အပိစ ဧကာဒသ ဓမ္မာ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယတာ ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနတာ နိမိတ္တကုသလတာ သမယေ စိတ္တဿ ပဂ္ဂဟဏတာ သမယေ စိတ္တဿ နိဂ္ဂဟဏတာ သမယေ သမ္ပဟံသနတာ သမယေ အဇ္ဈုပေက္ခနတာ အသမာဟိတပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ သမာဟိတပုဂ္ဂလသေဝနတာ ဈာနဝိမောက္ခပစ္စဝေက္ခဏတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။ တတ္ထ **ဝတ္ထုဝိသဒကိရိယတာ စ ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနတာ** စ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

နိမိတ္တကုသလတာ နာမ ကသိဏနိမိတ္တဿ ဥဂ္ဂဟဏကုသလတာ။ **သမယေ စိတ္တဿ ပဂ္ဂဟဏတာ**တိ ယသ္မိံ သမယေ အတိသိထိလဝီရိယတာဒီဟိ လီနံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သမယေ ဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ သမုဋ္ဌာပနေန တဿ ပဂ္ဂဏှနံ။ **သမယေ စိတ္တဿ နိဂ္ဂဟဏတာ**တိ ယသ္မိံ သမယေ အစ္စာရဒ္ဓဝီရိယတာဒီဟိ ဥဒ္ဓတံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သမယေ ပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ သမုဋ္ဌာပနေန တဿ နိဂ္ဂဏှနံ။ **သမယေ သမ္ပဟံသနတာ**တိ ယသ္မိံ သမယေ စိတ္တံ ပညာပယောဂမန္ဒတာယ ဝါ ဥပသမသုခါနဓိဂမေန ဝါ နိရဿာဒံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သမယေ အဋ္ဌသံဝေဂဝတ္ထုပစ္စဝေက္ခဏေန သံဝေဇေတိ။ **အဋ္ဌ သံဝေဂဝတ္ထူနိ** နာမ ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏာနိ စတ္တာရိ, အပါယဒုက္ခံ ပဉ္စမံ, အတီတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, အနာဂတေ ဝဋ္ဋမူလကံ ဒုက္ခံ, ပစ္စုပ္ပန္နေ အာဟာရပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခန္တိ။ ရတနတ္တယဂုဏာနုဿရဏေန စ ပသာဒံ ဇနေတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ သမယေ သမ္ပဟံသနတာတိ။

သမယေ အဇ္ဈုပေက္ခနတာ နာမ ယသ္မိံ သမယေ သမ္မာပဋိပတ္တိံ အာဂမ္မ အလီနံ အနုဒ္ဓတံ အနိရဿာဒံ အာရမ္မဏေ သမပ္ပဝတ္တံ သမထဝီထိပဋိပန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တဒါယံ ပဂ္ဂဟနိဂ္ဂဟသမ္ပဟံသနေသု န ဗျာပါရံ အာပဇ္ဇတိ သာရထိ ဝိယ သမပ္ပဝတ္တေသု အဿေသု။ အယံ ဝုစ္စတိ သမယေ အဇ္ဈုပေက္ခနတာတိ။ **အသမာဟိတပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ** နာမ ဥပစာရံ ဝါ အပ္ပနံ ဝါ အပ္ပတ္တာနံ ဝိက္ခိတ္တစိတ္တာနံ ပုဂ္ဂလာနံ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇနံ။ **သမာဟိတပုဂ္ဂလသေဝနတာ** နာမ ဥပစာရေန ဝါ အပ္ပနာယ ဝါ သမာဟိတစိတ္တာနံ သေဝနာ ဘဇနာ ပယိရုပါသနာ။ **တဒဓိမုတ္တတာ** နာမ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု သမာဓိဥပ္ပါဒနတ္ထံယေဝ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တတာ။ ဧဝဉှိ ပဋိပဇ္ဇတော ဧသ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရီ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။

ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ—

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလီကာရော၊ အယမာဟာရော အနုပ္ပ-

nnassa vā upekkhāsambojjhaṅgassa uppādāya uppannassa vā upekkhāsambojjhaṅgassa (bhiyyobhāvāya vepullāya) bhāvanāya pāripūriyā saṁvattatī”ti[1]—

Evaṁ uppādo hoti. Tattha upekkhāva upekkhāsambojjhaṅgaṭṭhānīyā dhammā nāma. Api ca pañca dhammā upekkhāsambojjhaṅgassa uppādāya saṁvattanti sattamajjhattatā saṅkhāramajjhattatā sattasaṅkhārakelāyanapuggalaparivajjanatā sattasaṅkhāramajjhattapuggalasevanatā tadadhimuttatāti.

Tattha dvīhākārehi **sattamajjhattataṁ** samuṭṭhāpeti “tvaṁ attano kammena āgantvā attanova kammena gamissasi, esopi attano kammena āgantvā attanova kammena gamissati, tvaṁ kaṁ kelāyasī”ti evaṁ kammassakatapaccavekkhaṇena ca, “paramatthato sattoyeva natthi, so tvaṁ kaṁ kelāyasī”ti evaṁ nissattapaccavekkhaṇena ca. Dvīhevākārehi **saṅkhāramajjhattataṁ** samuṭṭhāpeti “idaṁ cīvaraṁ anupubbena vaṇṇavikārañceva jiṇṇabhāvañca upagantvā pādapuñchanacoḷakaṁ hutvā yaṭṭhikoṭiyā chaḍḍanīyaṁ bhavissati. Sace panassa sāmiko bhaveyya, nāssa evaṁ vinassituṁ dadeyyā”ti evaṁ assāmikabhāvapaccavekkhaṇena ca, “anaddhaniyaṁ idaṁ tāvakālikan”ti evaṁ tāvakālikabhāvapaccavekkhaṇena ca. Yathā ca cīvare, evaṁ pattādīsupi yojanā kātabbā.

Sattasaṅkhārakelāyanapuggalaparivajjanatāti ettha yo puggalo gihi vā attano puttadhītādike pabbajito vā attano antevāsikasamānupajjhāyakādike mamāyati, sahattheneva nesaṁ kesacchedanasūcikammacīvaradhovanarajanapattapacanādīni karoti, muhuttampi apassanto “asuko sāmaṇero kuhiṁ, asuko daharo kuhin”ti bhantamigo viya ito cito ca āloketi. Aññena kesacchedanādīnaṁ atthāya “muhuttaṁ tāva asukaṁ pesethā”ti yāciyamānopi “amhepi taṁ attano kammaṁ na kārema, tumhe naṁ gahetvā kilamessathā”ti na deti. Ayaṁ **sattakelāyano** nāma.

1. Saṁ 3. 92 piṭṭhe.

နဿ ဝါ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ (ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ) ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တတီ”တိ[၁]—

ဧဝံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ဥပေက္ခာဝ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ နာမ။ အပိစ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ သတ္တမဇ္ဈတ္တတာ သင်္ခါရမဇ္ဈတ္တတာ သတ္တသင်္ခါရကေလာယနပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာ သတ္တသင်္ခါရမဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂလသေဝနတာ တဒဓိမုတ္တတာတိ။

တတ္ထ ဒွီဟာကာရေဟိ **သတ္တမဇ္ဈတ္တတံ** သမုဋ္ဌာပေတိ—“တွံ အတ္တနော ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနောဝ ကမ္မေန ဂမိဿသိ၊ ဧသောပိ အတ္တနော ကမ္မေန အာဂန္တွာ အတ္တနောဝ ကမ္မေန ဂမိဿတိ၊ တွံ ကံ ကေလာယသီ”တိ ဧဝံ ကမ္မဿကတပစ္စဝေက္ခဏေန စ, “ပရမတ္ထတော သတ္တောယေဝ နတ္ထိ၊ သော တွံ ကံ ကေလာယသီ”တိ ဧဝံ နိဿတ္တပစ္စဝေက္ခဏေန စ။ ဒွီဟေဝါကာရေဟိ **သင်္ခါရမဇ္ဈတ္တတံ** သမုဋ္ဌာပေတိ—“ဣဒံ စီဝရံ အနုပုဗ္ဗေန ဝဏ္ဏဝိကာရဉ္စေဝ ဇိဏ္ဏဘာဝဉ္စ ဥပဂန္တွာ ပါဒပုဉ္ဆနစောဠကံ ဟုတွာ ယဋ္ဌိကောဋိယာ ဆဍ္ဍနီယံ ဘဝိဿတိ။ သစေ ပနဿ သာမိကော ဘဝေယျ၊ နာဿ ဧဝံ ဝိနဿိတုံ ဒဒေယျာ”တိ ဧဝံ အဿာမိကဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန စ, “အနဒ္ဓနိယံ ဣဒံ တာဝကာလိက”န္တိ ဧဝံ တာဝကာလိကဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန စ။ ယထာ စ စီဝရေ၊ ဧဝံ ပတ္တာဒီသုပိ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

သတ္တသင်္ခါရကေလာယနပုဂ္ဂလပရိဝဇ္ဇနတာတိ ဧတ္ထ ယော ပုဂ္ဂလော ဂိဟိ ဝါ အတ္တနော ပုတ္တဓီတာဒိကေ ပဗ္ဗဇိတော ဝါ အတ္တနော အန္တေဝါသိကသမာနုပဇ္ဈာယကာဒိကေ မမာယတိ၊ သဟတ္ထေနေဝ နေသံ ကေသစ္ဆေဒနသူစိကမ္မစီဝရဓောဝနရဇနပတ္တပစနာဒီနိ ကရောတိ၊ မုဟုတ္တမ္ပိ အပဿန္တော “အသုကော သာမဏေရော ကုဟိံ၊ အသုကော ဒဟရော ကုဟိ”န္တိ ဘန္တမိဂေါ ဝိယ ဣတော စိတော စ အာလောကေတိ။ အညေန ကေသစ္ဆေဒနာဒီနံ အတ္ထာယ “မုဟုတ္တံ တာဝ အသုကံ ပေသေထာ”တိ ယာစိယမာနောပိ “အမှေပိ တံ အတ္တနော ကမ္မံ န ကာရေမ၊ တုမှေ နံ ဂဟေတွာ ကိလမေဿထာ”တိ န ဒေတိ။ အယံ **သတ္တကေလာယနော** နာမ။

၁-သံ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေ။

Yo pana cīvarapattathālakakattarayaṭṭhi-ādīni mamāyati, aññassa hatthena parāmasitumpi na deti, tāvakālikaṁ yācitopi "mayampi imaṁ mamāyantā na paribhuñjāma, tumhākaṁ kiṁ dassāmā"ti vadati. Ayaṁ **saṅkhārakelāyano** nāma. Yo pana tesu dvīsupi vatthūsu majjhatto udāsīno, ayaṁ **sattasaṅkhāramajjhatto** nāma. Iti ayaṁ upekkhāsambojjhaṅgo evarūpe sattasaṅkhārakelāyanapuggale ārakā parivajjentassāpi sattasaṅkhāramajjhattapuggale sevantassāpi ṭhānanisajjādīsu taduppādanatthaṁ ninnapoṇapabbhāracittassāpi uppajjati. Evaṁ uppannassa panassa arahattamaggena bhāvanāpāripūri hotīti pajānāti. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Bojjhaṅgapabbavaṇṇanā.

Imesupi dvīsu pabbesu suddhavipassanāva kathitā. Iti ime cattāro satipaṭṭhānā pubbabhāge nānācittesu labbhanti. Aññeneva hi cittena kāyaṁ pariggaṇhāti, aññena vedanaṁ, aññena cittaṁ, aññena dhamme pariggaṇhāti, lokuttaramaggakkhaṇe pana ekacitteyeva labbhanti. Ādito hi kāyaṁ pariggaṇhitvā āgatassa vipassanāsampayuttā sati **kāyānupassanā** nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo **kāyānupassī** nāma. Vipassanaṁ ussukkāpetvā ariyamaggaṁ pattassa maggakkhaṇe maggasampayuttā sati kāyānupassanā nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo kāyānupassī nāma. Vedanaṁ pariggaṇhitvā. Cittaṁ pariggaṇhitvā. Dhamme pariggaṇhitvā āgatassa vipassanāsampayuttā sati **dhammānupassanā** nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo **dhammānupassī** nāma. Vipassanaṁ ussukkāpetvā ariyamaggaṁ pattassa maggakkhaṇe maggasampayuttā sati dhammānupassanā nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo dhammānupassī nāma. Evaṁ tāva desanā puggale tiṭṭhati. Kāye pana subhanti vipallāsappahānā kāyapariggāhikā sati maggena samijjhatīti kāyānupassanā nāma. Vedanāya sukhanti vipallāsappahānā vedanāpariggāhikā sati maggena samijjhatīti vedanānupassanā nāma. Citte niccanti vipallāsappahānā cittapariggāhikā sati maggena samijjhatīti cittānupassanā nāma. Dhammesu attāti vipallāsappahānā dhammapariggāhikā sati maggena samijjhatīti dhammānupassanā nāma. Iti ekāva maggasampayuttā sati catukiccasādhanaṭṭhena

ယော ပန စီဝရပတ္တထာလကကတ္တရယဋ္ဌိအာဒီနိ မမာယတိ၊ အညဿ ဟတ္ထေန ပရာမသိတုမ္ပိ န ဒေတိ၊ တာဝကာလိကံ ယာစိတောပိ "မယမ္ပိ ဣမံ မမာယန္တာ န ပရိဘုဉ္ဇာမ၊ တုမှာကံ ကိံ ဒဿာမာ"တိ ဝဒတိ။ အယံ **သင်္ခါရကေလာယနော** နာမ။ ယော ပန တေသု ဒွီသုပိ ဝတ္ထူသု မဇ္ဈတ္တော ဥဒါသီနော၊ အယံ **သတ္တသင်္ခါရမဇ္ဈတ္တော** နာမ။ ဣတိ အယံ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဧဝရူပေ သတ္တသင်္ခါရကေလာယနပုဂ္ဂလေ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇေန္တဿာပိ သတ္တသင်္ခါရမဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂလေ သေဝန္တဿာပိ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု တဒုပ္ပါဒနတ္ထံ နိန္နပေါဏပဗ္ဘာရစိတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နဿ ပနဿ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဘာဝနာပါရိပူရိ ဟောတီတိ ပဇာနာတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဗောဇ္ဈင်္ဂပဗ္ဗဝဏ္ဏနာ။

ဣမေသုပိ ဒွီသု ပဗ္ဗေသု သုဒ္ဓဝိပဿနာဝ ကထိတာ။ ဣတိ ဣမေ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု လဗ္ဘန္တိ။ အညေနေဝ ဟိ စိတ္တေန ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ အညေန ဝေဒနံ၊ အညေန စိတ္တံ၊ အညေန ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကစိတ္တေယေဝ လဗ္ဘန္တိ။ အာဒိတော ဟိ ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အာဂတဿ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ သတိ **ကာယာနုပဿနာ** နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော **ကာယာနုပဿီ** နာမ။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂံ ပတ္တဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ ကာယာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ကာယာနုပဿီ နာမ။ ဝေဒနံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ။ စိတ္တံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ။ ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အာဂတဿ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ သတိ **ဓမ္မာနုပဿနာ** နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော **ဓမ္မာနုပဿီ** နာမ။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂံ ပတ္တဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုပဿီ နာမ။ ဧဝံ တာဝ ဒေသနာ ပုဂ္ဂလေ တိဋ္ဌတိ။ ကာယေ ပန သုဘန္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ကာယပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ ကာယာနုပဿနာ နာမ။ ဝေဒနာယ သုခန္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ဝေဒနာပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ ဝေဒနာနုပဿနာ နာမ။ စိတ္တေ နိစ္စန္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ စိတ္တပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ စိတ္တာနုပဿနာ နာမ။ ဓမ္မေသု အတ္တာတိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ဓမ္မပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ။ ဣတိ ဧကာဝ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ စတုကိစ္စသာဓနဋ္ဌေန

cattāri nāmāni labhati. Tena vuttaṁ “lokuttaramaggakkhaṇe pana ekacitteyeva labbhantī”ti.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

---

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

374. Abhidhammabhājanīye lokuttarasatipaṭṭhānavasena desanāya āraddhattā yathā kāyādi-ārammaṇesu lokiyasatipaṭṭhānesu tanti ṭhapitā, evaṁ aṭṭhapetvā sabbānipi kāyānupassanādīni satipaṭṭhānāni Dhammasaṅgaṇiyaṁ[1] vibhattassa desanānayassa mukhamattameva dassentena niddiṭṭhāni.

Tattha nayabhedo veditabbo. Kathaṁ? Kāyānupassanāya tāva sotāpattimagge jhānābhinivese suddhikapaṭipadā suddhikasuññatā suññatapaṭipadā suddhika-appaṇihitaṁ appaṇihitapaṭipadāti imesu pañcasu ṭhānesu dvinnaṁ dvinnaṁ catukkapañcakanayānaṁ vasena dasa nayā honti, evaṁ sesesupīti vīsatiyā abhinivesesu dve nayasatāni. Tāni catūhi adhipatīhi catuguṇitāni aṭṭha. Iti suddhikāni dve sādhipatīni[2] aṭṭhāti sabbampi nayasahassaṁ hoti. Tathā vedanānupassanādīsu suddhikasatipaṭṭhāne cāti sotāpattimagge pañca nayasahassāni. Yathā ca sotāpattimagge, evaṁ sesamaggesupīti kusale vīsati nayasahassāni. Suññatāpaṇihitānimittādibhedesu pana tato tiguṇe vipāke saṭṭhi nayasahassānīti evameva sakiccasādhakānañceva saṁsiddhikakiccānañca kusalavipākasatipaṭṭhānānaṁ niddesavasena duvidho kāyānupassanādivasena ca suddhikavasena ca kusale pañcannaṁ vipāke pañcannanti dasannaṁ niddesavārānaṁ vasena dasappabhedo asītinayasahassappaṭimaṇḍito abhidhammabhājanīyaniddeso.

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

386. Pañhāpucchake Pāḷi-anusāreneva satipaṭṭhānānaṁ kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana sabbānipi etāni appamāṇaṁ

---

1. Abhi 1. 87, 125 piṭṭhādīsu. 2. Sādhipatīhi (Ka)

စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ တေန ဝုတ္တံ “လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကစိတ္တေယေဝ လဗ္ဘန္တီ”တိ။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၃၇၄။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ လောကုတ္တရသတိပဋ္ဌာနဝသေန ဒေသနာယ အာရဒ္ဓတ္တာ ယထာ ကာယာဒိအာရမ္မဏေသု လောကိယသတိပဋ္ဌာနေသု တန္တိ ဌပိတာ၊ ဧဝံ အဋ္ဌပေတွာ သဗ္ဗာနိပိ ကာယာနုပဿနာဒီနိ သတိပဋ္ဌာနာနိ ဓမ္မသင်္ဂဏိယံ[၁] ဝိဘတ္တဿ ဒေသနာနယဿ မုခမတ္တမေဝ ဒဿေန္တေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။

တတ္ထ နယဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကထံ? ကာယာနုပဿနာယ တာဝ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ဈာနာဘိနိဝေသေ သုဒ္ဓိကပဋိပဒါ သုဒ္ဓိကသုညတာ သုညတပဋိပဒါ သုဒ္ဓိကအပ္ပဏိဟိတံ အပ္ပဏိဟိတပဋိပဒါတိ ဣမေသု ပဉ္စသု ဌာနေသု ဒွိန္နံ ဒွိန္နံ စတုက္ကပဉ္စကနယာနံ ဝသေန ဒသ နယာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ သေသေသုပီတိ ဝီသတိယာ အဘိနိဝေသေသု ဒွေ နယသတာနိ။ တာနိ စတူဟိ အဓိပတီဟိ စတုဂုဏိတာနိ အဋ္ဌ။ ဣတိ သုဒ္ဓိကာနိ ဒွေ သာဓိပတီနိ[၂] အဋ္ဌာတိ သဗ္ဗမ္ပိ နယသဟဿံ ဟောတိ။ တထာ ဝေဒနာနုပဿနာဒီသု သုဒ္ဓိကသတိပဋ္ဌာနေ စာတိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ပဉ္စ နယသဟဿာနိ။ ယထာ စ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ၊ ဧဝံ သေသမဂ္ဂေသုပီတိ ကုသလေ ဝီသတိ နယသဟဿာနိ။ သုညတာပဏိဟိတာနိမိတ္တာဒိဘေဒေသု ပန တတော တိဂုဏေ ဝိပါကေ သဋ္ဌိ နယသဟဿာနီတိ ဧဝမေဝ သကိစ္စသာဓကာနဉ္စေဝ သံသိဒ္ဓိကကိစ္စာနဉ္စ ကုသလဝိပါကသတိပဋ္ဌာနာနံ နိဒ္ဒေသဝသေန ဒုဝိဓော ကာယာနုပဿနာဒိဝသေန စ သုဒ္ဓိကဝသေန စ ကုသလေ ပဉ္စန္နံ ဝိပါကေ ပဉ္စန္နန္တိ ဒသန္နံ နိဒ္ဒေသဝါရာနံ ဝသေန ဒသပ္ပဘေဒေါ အသီတိနယသဟဿပ္ပဋိမဏ္ဍိတော အဘိဓမ္မဘာဇနီယနိဒ္ဒေသော။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၃၈၆။ ပဉှာပုစ္ဆကေ ပါဠိအနုသာရေနေဝ သတိပဋ္ဌာနာနံ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန သဗ္ဗာနိပိ ဧတာနိ အပ္ပမာဏံ

၁-အဘိ ၁-၈၇-၁၂၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-သာဓိပတီဟိ (က)

nibbānaṁ ārabbha pavattanato appamāṇārammaṇāneva, na maggārammaṇāni. Sahajātahetuvasena pana maggahetukāni, vīriyaṁ vā vīmaṁsaṁ vā jeṭṭhakaṁ katvā maggabhāvanākāle maggādhipatīni, chandacittajeṭṭhakāya maggabhāvanāya navattabbāni maggādhipatīnīti phalakālepi navattabbāneva. Atītādīsu ekārammaṇabhāvenapi navattabbāni. Nibbānassa pana batiddhādhammattā bahiddhārammaṇāni nāma hontīti evametasmiṁ pañhāpucchake nibbattitalokuttarāneva satipaṭṭhānāni[1] kathitāni. Sammāsambuddhena hi suttantabhājanīyasmiṁyeva lokiyalokuttaramissakā satipaṭṭhānā kathitā, abhidhammabhājanīyapañhāpucchakesu pana lokuttarāyevāti evamayaṁ Satipaṭṭhānavibhaṅgopi teparivaṭṭaṁ nīharitvā bhājetvā dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Satipaṭṭhānavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Satipaṭṭhānāti (Ka)

နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တနတော အပ္ပမာဏာရမ္မဏာနေဝ၊ န မဂ္ဂါရမ္မဏာနိ။ သဟဇာတဟေတုဝသေန ပန မဂ္ဂဟေတုကာနိ၊ ဝီရိယံ ဝါ ဝီမံသံ ဝါ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ မဂ္ဂဘာဝနာကာလေ မဂ္ဂါဓိပတီနိ၊ ဆန္ဒစိတ္တဇေဋ္ဌကာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ နဝတ္တဗ္ဗာနိ မဂ္ဂါဓိပတီနီတိ ဖလကာလေပိ နဝတ္တဗ္ဗာနေဝ။ အတီတာဒီသု ဧကာရမ္မဏဘာဝေနပိ နဝတ္တဗ္ဗာနိ။ နိဗ္ဗာနဿ ပန ဗဟိဒ္ဓါဓမ္မတ္တာ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာနိ နာမ ဟောန္တီတိ ဧဝမေတသ္မိံ ပဉှာပုစ္ဆကေ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရာနေဝ သတိပဋ္ဌာနာနိ[၁] ကထိတာနိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဟိ သုတ္တန္တဘာဇနီယသ္မိံယေဝ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ သတိပဋ္ဌာနာ ကထိတာ၊ အဘိဓမ္မဘာဇနီယပဉှာပုစ္ဆကေသု ပန လောကုတ္တရာယေဝါတိ ဧဝမယံ သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာ ဘာဇေတွာ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သတိပဋ္ဌာနာတိ (က)

8. Sammappadhānavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā

390. Idāni tadanantare Sammappadhānavibhaṅge **cattāro**ti gaṇanaparicchedo, tena na tato heṭṭhā na uddhanti sammappadhānaparicchedaṁ dīpeti. **Sammappadhānā**ti kāraṇappadhānā upāyappadhānā yonisopadhānā. **Idha bhikkhū**ti imasmiṁ sāsane paṭipannako bhikkhu. **Anuppannānan**ti anibbattānaṁ. **Pāpakānan**ti lāmakānaṁ. **Akusalānaṁ dhammānan**ti akosallasambhūtānaṁ dhammānaṁ. **Anuppādāyā**ti na uppādanatthāya. **Chandaṁ janetī**ti kattukamyatāsaṅkhātaṁ kusalacchandaṁ janeti uppādeti. **Vāyamatī**ti payogaṁ parakkamaṁ karoti. **Vīriyaṁ ārabhatī**ti kāyikacetasikaṁ vīriyaṁ karoti. **Cittaṁ paggaṇhātī**ti teneva sahajātavīriyena cittaṁ ukkhipati. **Padahatī**ti padhānavīriyaṁ karoti. Paṭipāṭiyā panetāni cattāripi padāni āsevanābhāvanābahulīkammasātaccakiriyāhi yojetabbāni.

Uppannānaṁ pāpakānanti anuppannānanti avattabbataṁ āpannānaṁ pāpadhammānaṁ. **Pahānāyā**ti pajahanatthāya. **Anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānan**ti anibbattānaṁ kosallasambhūtānaṁ dhammānaṁ. **Uppādāyā**ti uppādanatthāya. **Uppannānan**ti nibbattānaṁ. **Ṭhitiyā**ti ṭhitatthāya. **Asammosāyā**ti anassanatthaṁ. **Bhiyyobhāvāyā**ti punappunaṁ bhāvāya. **Vepullāyā**ti vipulabhāvāya. **Bhāvanāyā**ti vaḍḍhiyā. **Pāripūriyā**ti paripūraṇatthāya. Ayaṁ tāva catunnaṁ sammappadhānānaṁ uddesavāravasena ekapadiko atthuddhāro.

391. Idāni paṭipāṭiyā tāni padāni bhājetvā dassetuṁ **kathañca bhikkhu anuppannānan**ti-ādinā nayena niddesavāro āraddho. Tattha yaṁ heṭṭhā dhammasaṅgahe āgatasadisaṁ, taṁ tassa vaṇṇanāyaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. Yaṁ pana tasmiṁ anāgataṁ, tattha chandaniddese tāva **yo chando**ti yo chandaniyavasena chando. **Chandikatā**ti chandikabhāvo, chandakaraṇākāro vā. **Kattukamyatā**ti kattukāmatā. **Kusalo**ti cheko. **Dhammacchando**ti sabhāvacchando. Ayañhi chando nāma taṇhāchando diṭṭhichando vīriyachando dhammacchandoti bahuvidho nānappakārako.

၈-သမ္မပ္ပဓာနဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၃၉၀။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ သမ္မပ္ပဓာနဝိဘင်္ဂေ **စတ္တာရော**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ၊ တေန န တတော ဟေဋ္ဌာ န ဥဒ္ဓန္တိ သမ္မပ္ပဓာနပရိစ္ဆေဒံ ဒီပေတိ။ **သမ္မပ္ပဓာနာ**တိ ကာရဏပ္ပဓာနာ ဥပါယပ္ပဓာနာ ယောနိသောပဓာနာ။ **ဣဓ ဘိက္ခူ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဋိပန္နကော ဘိက္ခု။ **အနုပ္ပန္နာန**န္တိ အနိဗ္ဗတ္တာနံ။ **ပါပကာန**န္တိ လာမကာနံ။ **အကုသလာနံ ဓမ္မာန**န္တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတာနံ ဓမ္မာနံ။ **အနုပ္ပါဒါယာ**တိ န ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ။ **ဆန္ဒံ ဇနေတီ**တိ ကတ္တုကမျတာသင်္ခါတံ ကုသလစ္ဆန္ဒံ ဇနေတိ ဥပ္ပါဒေတိ။ **ဝါယမတီ**တိ ပယောဂံ ပရက္ကမံ ကရောတိ။ **ဝီရိယံ အာရဘတီ**တိ ကာယိကစေတသိကံ ဝီရိယံ ကရောတိ။ **စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတီ**တိ တေနေဝ သဟဇာတဝီရိယေန စိတ္တံ ဥက္ခိပတိ။ **ပဒဟတီ**တိ ပဓာနဝီရိယံ ကရောတိ။ ပဋိပါဋိယာ ပနေတာနိ စတ္တာရိပိ ပဒါနိ အာသေဝနာဘာဝနာဗဟုလီကမ္မသာတစ္စကိရိယာဟိ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။

ဥပ္ပန္နာနံ ပါပကာနန္တိ အနုပ္ပန္နာနန္တိ အဝတ္တဗ္ဗတံ အာပန္နာနံ ပါပဓမ္မာနံ။ **ပဟာနာယာ**တိ ပဇဟနတ္ထာယ။ **အနုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာန**န္တိ အနိဗ္ဗတ္တာနံ ကောသလ္လသမ္ဘူတာနံ ဓမ္မာနံ။ **ဥပ္ပါဒါယာ**တိ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ။ **ဥပ္ပန္နာန**န္တိ နိဗ္ဗတ္တာနံ။ **ဌိတိယာ**တိ ဌိတတ္ထာယ။ **အသမ္မောသာယာ**တိ အနဿနတ္ထံ။ **ဘိယျောဘာဝါယာ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဘာဝါယ။ **ဝေပုလ္လာယာ**တိ ဝိပုလဘာဝါယ။ **ဘာဝနာယာ**တိ ဝဍ္ဎိယာ။ **ပါရိပူရိယာ**တိ ပရိပူရဏတ္ထာယ။ အယံ တာဝ စတုန္နံ သမ္မပ္ပဓာနာနံ ဥဒ္ဒေသဝါရဝသေန ဧကပဒိကော အတ္ထုဒ္ဓါရော။

၃၉၁။ ဣဒါနိ ပဋိပါဋိယာ တာနိ ပဒါနိ ဘာဇေတွာ ဒဿေတုံ **ကထဉ္စ ဘိက္ခု အနုပ္ပန္နာန**န္တိအာဒိနာ နယေန နိဒ္ဒေသဝါရော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ ယံ ဟေဋ္ဌာ ဓမ္မသင်္ဂဟေ အာဂတသဒိသံ၊ တံ တဿ ဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယံ ပန တသ္မိံ အနာဂတံ၊ တတ္ထ ဆန္ဒနိဒ္ဒေသေ တာဝ **ယော ဆန္ဒော**တိ ယော ဆန္ဒနိယဝသေန ဆန္ဒော။ **ဆန္ဒိကတာ**တိ ဆန္ဒိကဘာဝေါ၊ ဆန္ဒကရဏာကာရော ဝါ။ **ကတ္တုကမျတာ**တိ ကတ္တုကာမတာ။ **ကုသလော**တိ ဆေကော။ **ဓမ္မစ္ဆန္ဒော**တိ သဘာဝစ္ဆန္ဒော။ အယဉှိ ဆန္ဒော နာမ တဏှာဆန္ဒော ဒိဋ္ဌိဆန္ဒော ဝီရိယဆန္ဒော ဓမ္မစ္ဆန္ဒောတိ ဗဟုဝိဓော နာနပ္ပကာရကော။

Tesu dhammacchandoti imasmiṁ ṭhāne kattukamyatākusaladhammacchando adhippeto.

Imaṁ chandaṁ janetīti chandaṁ kurumānova chandaṁ janeti nāma. **Sañjanetī**ti upasaggena padaṁ vaḍḍhitaṁ. **Uṭṭhapetī**ti chandaṁ kurumānova taṁ uṭṭhapeti nāma. **Samuṭṭhapetī**ti upasaggena padaṁ vaḍḍhitaṁ. **Nibbattetī**ti chandaṁ kurumānova taṁ nibbatteti nāma. **Abhinibbattetī**ti upasaggena padaṁ vaḍḍhitaṁ. Api ca chandaṁ karontova chandaṁ **janeti** nāma. Tameva satataṁ karonto **sañjaneti** nāma. Kenacideva antarāyena patitaṁ puna ukkhipanto **uṭṭhapeti** nāma. Pabandhaṭṭhitiṁ pāpento **samuṭṭhapeti** nāma. Taṁ pākaṭaṁ karonto **nibbatteti** nāma. Anosakkanatāya alīnavuttitāya anolīnavuttitāya abhimukhabhāvena nibbattento **abhinibbatteti** nāma.

394. Vīriyaniddese vīriyaṁ karontova vīriyaṁ **ārabhati** nāma. Dutiyapadaṁ upasaggena vaḍḍhitaṁ. Vīriyaṁ karontoyeva ca **āsevati bhāveti** nāma. Punappunaṁ karonto **bahulīkaroti.** Āditova[1] karonto **ārabhati.** Punappunaṁ karonto **samārabhati.** Bhāvanāvasena bhajanto **āsevati.** Vaḍḍhento **bhāveti.** Sabbakiccesu tadeva bahulīkaronto **bahulīkarotī**ti veditabbo.

395. Cittapaggahaniddese vīriyapaggahena yojento cittaṁ **paggaṇhāti,** ukkhipatīti attho. Punappunaṁ paggaṇhanto **sampaggaṇhāti.** Evaṁ sampaggahitaṁ yathā na patati, tathā naṁ vīriyupatthambhena upatthambhento **upatthambheti.** Upatthambhitampi thirabhāvatthāya punappunaṁ upatthambhento **paccupatthambheti** nāma.

406. **Ṭhitiyā**tipadassa niddese sabbesampi asammosādīnaṁ ṭhitivevacanabhāvaṁ dassetuṁ **yā ṭhiti so asammoso**ti-ādi vuttaṁ. Ettha hi heṭṭhimaṁ heṭṭhimaṁ padaṁ uparimassa uparimassa padassa attho, uparimaṁ uparimaṁ[2] heṭṭhimassa heṭṭhimassa atthotipi vattuṁ vaṭṭati. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti. Ayaṁ tāva Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ panettha vinicchayakathā ayañhi sammappadhānakathā nāma duvidhā lokiyā lokuttarā ca. Tattha lokiyā sabbapubbabhāge hoti,

1. Ādito vā (?)
2. Uparimaṁ uparimaṁ padaṁ (Sī, Syā)

တေသု ဓမ္မစ္ဆန္ဒောတိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကတ္တုကမျတာကုသလဓမ္မစ္ဆန္ဒော အဓိပ္ပေတော။

ဣမံ ဆန္ဒံ ဇနေတီတိ ဆန္ဒံ ကုရုမာနောဝ ဆန္ဒံ ဇနေတိ နာမ။ **သဉ္ဇနေတီ**တိ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ။ **ဥဋ္ဌပေတီ**တိ ဆန္ဒံ ကုရုမာနောဝ တံ ဥဋ္ဌပေတိ နာမ။ **သမုဋ္ဌပေတီ**တိ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ။ **နိဗ္ဗတ္တေတီ**တိ ဆန္ဒံ ကုရုမာနောဝ တံ နိဗ္ဗတ္တေတိ နာမ။ **အဘိနိဗ္ဗတ္တေတီ**တိ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ။ အပိစ ဆန္ဒံ ကရောန္တောဝ ဆန္ဒံ **ဇနေတိ** နာမ။ တမေဝ သတတံ ကရောန္တော **သဉ္ဇနေတိ** နာမ။ ကေနစိဒေဝ အန္တရာယေန ပတိတံ ပုန ဥက္ခိပန္တော **ဥဋ္ဌပေတိ** နာမ။ ပဗန္ဓဋ္ဌိတိံ ပါပေန္တော **သမုဋ္ဌပေတိ** နာမ။ တံ ပါကဋံ ကရောန္တော **နိဗ္ဗတ္တေတိ** နာမ။ အနောသက္ကနတာယ အလီနဝုတ္တိတာယ အနောလီနဝုတ္တိတာယ အဘိမုခဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တေန္တော **အဘိနိဗ္ဗတ္တေတိ** နာမ။

၃၉၄။ ဝီရိယနိဒ္ဒေသေ ဝီရိယံ ကရောန္တောဝ ဝီရိယံ **အာရဘတိ** နာမ။ ဒုတိယပဒံ ဥပသဂ္ဂေန ဝဍ္ဎိတံ။ ဝီရိယံ ကရောန္တောယေဝ စ **အာသေဝတိ ဘာဝေတိ** နာမ။ ပုနပ္ပုနံ ကရောန္တော **ဗဟုလီကရောတိ။** အာဒိတောဝ[၁] ကရောန္တော **အာရဘတိ။** ပုနပ္ပုနံ ကရောန္တော **သမာရဘတိ။** ဘာဝနာဝသေန ဘဇန္တော **အာသေဝတိ။** ဝဍ္ဎေန္တော **ဘာဝေတိ။** သဗ္ဗကိစ္စေသု တဒေဝ ဗဟုလီကရောန္တော **ဗဟုလီကရောတီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃၉၅။ စိတ္တပဂ္ဂဟနိဒ္ဒေသေ ဝီရိယပဂ္ဂဟေန ယောဇေန္တော စိတ္တံ **ပဂ္ဂဏှာတိ၊** ဥက္ခိပတီတိ အတ္ထော။ ပုနပ္ပုနံ ပဂ္ဂဏှန္တော **သမ္ပဂ္ဂဏှာတိ။** ဧဝံ သမ္ပဂ္ဂဟိတံ ယထာ န ပတတိ၊ တထာ နံ ဝီရိယုပတ္ထမ္ဘေန ဥပတ္ထမ္ဘေန္တော **ဥပတ္ထမ္ဘေတိ။** ဥပတ္ထမ္ဘိတမ္ပိ ထိရဘာဝတ္ထာယ ပုနပ္ပုနံ ဥပတ္ထမ္ဘေန္တော **ပစ္စုပတ္ထမ္ဘေတိ** နာမ။

၄၀၆။ **ဌိတိယာ**တိပဒဿ နိဒ္ဒေသေ သဗ္ဗေသမ္ပိ အသမ္မောသာဒီနံ ဌိတိဝေဝစနဘာဝံ ဒဿေတုံ **ယာ ဌိတိ သော အသမ္မောသော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ ဟိ ဟေဋ္ဌိမံ ဟေဋ္ဌိမံ ပဒံ ဥပရိမဿ ဥပရိမဿ ပဒဿ အတ္ထော၊ ဥပရိမံ ဥပရိမံ[၂] ဟေဋ္ဌိမဿ ဟေဋ္ဌိမဿ အတ္ထောတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။ အယံ တာဝ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပနေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယကထာ—အယဉ္ဟိ သမ္မပ္ပဓာနကထာ နာမ ဒုဝိဓာ လောကိယာ လောကုတ္တရာ စ။ တတ္ထ လောကိယာ သဗ္ဗပုဗ္ဗဘာဂေ ဟောတိ၊

၁-အာဒိတော ဝါ (?)
၂-ဥပရိမံ ဥပရိမံ ပဒံ (သီ၊ သျာ)

sā Kassapasaṁyuttapariyāyena lokiyamaggakkhaṇe veditabbā. Vuttañhi tattha—

> “(Cattārome āvuso sammappadhānā. Katame cattāro.)[1] Idhāvuso bhikkhu ‘anuppannā me pāpakā akusalā dhammā uppajjamānā anatthāya saṁvatteyyun’ti ātappaṁ karoti, ‘uppannā me pāpakā akusalā dhammā appahīyamānā anatthāya saṁvatteyyun’ti ātappaṁ karoti, ‘anuppannā me kusalā dhammā anuppajjamānā anatthāya saṁvatteyyun’ti ātappaṁ karoti, ‘uppannā me kusalā dhammā nirujjhamānā anatthāya saṁvatteyyun’ti ātappaṁ karotī”ti[2].

Ettha ca **anuppannā kusalā dhammā**ti samathavipassanā ceva maggo ca. **Uppannā kusalā** nāma samathavipassanāva. Maggo pana sakiṁ uppajjitvā nirujjhamāno anatthāya saṁvattanako nāma natthi. So hi phalassa paccayaṁ datvāva nirujjhati, purimasmiṁ vā samathavipassanāva gahetabbāti vuttaṁ. Taṁ pana na yuttaṁ.

Tattha “uppannā samathavipassanā nirujjhamānā anatthāya saṁvattantī”ti atthassa āvibhāvatthaṁ idaṁ vatthu eko kira khīṇāsavatthero “mahācetiyañca mahābodhiñca vandissāmī”ti samāpattilābhinā bhaṇḍagāhakasāmaṇerena saddhiṁ janapadato mahāvihāraṁ āgantvā vihārapariveṇaṁ[3] pāvisi. Sāyanhasamaye mahābhikkhusaṁghe cetiyaṁ vandamāne cetiyaṁ vandanatthāya na nikkhami. Kasmā? Khīṇāsavānañhi tīsu ratanesu mahantaṁ gāravaṁ hoti. Tasmā bhikkhusaṁghe vanditvā paṭikkante manussānaṁ sāyamāsabhuttavelāya sāmaṇerampi ajānāpetvā “cetiyaṁ vandissāmī”ti ekakova nikkhami. Sāmaṇero “kiṁ nu kho thero avelāya ekakova gacchati, jānissāmī”ti upajjhāyassa padānupadikova nikkhami. Thero anāvajjanena tassa āgamanaṁ ajānanto dakkhiṇadvārena mahācetiyaṅgaṇaṁ āruḷho. Sāmaṇeropi anupadaṁyeva āruḷho.

1. ( ) Pāḷiyaṁ natthi. 2. Saṁ 1. 401 piṭṭhe.
3. Piṅgaraparive ṇaṁ (Syā), piyaṅgapariveṇaṁ (Ka)

သာ ကဿပသံယုတ္တပရိယာယေန လောကိယမဂ္ဂက္ခဏေ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉှိ တတ္ထ—

> “(စတ္တာရောမေ အာဝုသော သမ္မပ္ပဓာနာ။ ကတမေ စတ္တာရော။)[၁] ဣဓာဝုသော ဘိက္ခု ‘အနုပ္ပန္နာ မေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျု’န္တိ အာတပ္ပံ ကရောတိ၊ ‘ဥပ္ပန္နာ မေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အပ္ပဟီယမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျု’န္တိ အာတပ္ပံ ကရောတိ၊ ‘အနုပ္ပန္နာ မေ ကုသလာ ဓမ္မာ အနုပ္ပဇ္ဇမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျု’န္တိ အာတပ္ပံ ကရောတိ၊ ‘ဥပ္ပန္နာ မေ ကုသလာ ဓမ္မာ နိရုဇ္ဈမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျု’န္တိ အာတပ္ပံ ကရောတီ’’တိ[၂]။

ဧတ္ထ စ **အနုပ္ပန္နာ ကုသလာ ဓမ္မာ**တိ သမထဝိပဿနာ စေဝ မဂ္ဂေါ စ။ **ဥပ္ပန္နာ ကုသလာ** နာမ သမထဝိပဿနာဝ။ မဂ္ဂေါ ပန သကိံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈမာနော အနတ္ထာယ သံဝတ္တနကော နာမ နတ္ထိ။ သော ဟိ ဖလဿ ပစ္စယံ ဒတွာဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ ပုရိမသ္မိံ ဝါ သမထဝိပဿနာဝ ဂဟေတဗ္ဗာတိ ဝုတ္တံ။ တံ ပန န ယုတ္တံ။

တတ္ထ “ဥပ္ပန္နာ သမထဝိပဿနာ နိရုဇ္ဈမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ အတ္ထဿ အာဝိဘာဝတ္ထံ ဣဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ခီဏာသဝတ္ထေရော “မဟာစေတိယဉ္စ မဟာဗောဓိဉ္စ ဝန္ဒိဿာမီ”တိ သမာပတ္တိလာဘိနာ ဘဏ္ဍဂါဟကသာမဏေရေန သဒ္ဓိံ ဇနပဒတော မဟာဝိဟာရံ အာဂန္တွာ ဝိဟာရပရိဝေဏံ[၃] ပါဝိသိ။ သာယနှသမယေ မဟာဘိက္ခုသံဃေ စေတိယံ ဝန္ဒမာနေ စေတိယံ ဝန္ဒနတ္ထာယ န နိက္ခမိ။ ကသ္မာ? ခီဏာသဝါနဉှိ တီသု ရတနေသု မဟန္တံ ဂါရဝံ ဟောတိ။ တသ္မာ ဘိက္ခုသံဃေ ဝန္ဒိတွာ ပဋိက္ကန္တေ မနုဿာနံ သာယမာသဘုတ္တဝေလာယ သာမဏေရမ္ပိ အဇာနာပေတွာ “စေတိယံ ဝန္ဒိဿာမီ”တိ ဧကကောဝ နိက္ခမိ။ သာမဏေရော “ကိံ နု ခေါ ထေရော အဝေလာယ ဧကကောဝ ဂစ္ဆတိ၊ ဇာနိဿာမီ”တိ ဥပဇ္ဈာယဿ ပဒါနုပဒိကောဝ နိက္ခမိ။ ထေရော အနာဝဇ္ဇနေန တဿ အာဂမနံ အဇာနန္တော ဒက္ခိဏဒွါရေန မဟာစေတိယင်္ဂဏံ အာရုဠှော။ သာမဏေရောပိ အနုပဒံယေဝ အာရုဠှော။

၁-( )ပါဠိယံ နတ္ထိ။ ၂-သံ ၁-၄၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ပိင်္ဂရပရိဝေဏံ (သျာ)၊ ပိယင်္ဂပရိဝေဏံ (က)

Mahāthero mahācetiyaṁ ulloketvā[1] Buddhārammaṇaṁ pītiṁ gahetvā sabbaṁ cetaso samannāharitvā haṭṭhapahaṭṭho mahācetiyaṁ vandati. Sāmaṇero therassa vandanākāraṁ disvā "upajjhāyo me ativiya pasannacitto vandati, kiṁ nu kho pupphāni labhitvā pūjaṁ kareyyā"ti cintesi. There vanditvā uṭṭhāya sirasi añjaliṁ ṭhapetvā mahācetiyaṁ ulloketvā ṭhite sāmaṇero ukkāsitvā attano āgatabhāvaṁ jānāpesi. Thero parivattetvā olokento "kadā āgatosī"ti pucchi. Tumhākaṁ cetiyaṁ vandanakāle bhante, ativiya pasannā cetiyaṁ vandittha, kinnu kho pupphāni labhitvā pūjeyyāthāti. Āma sāmaṇera imasmiṁ cetiye viya aññatra ettakaṁ dhātunidhānaṁ nāma natthi, evarūpaṁ asadisaṁ mahāthūpaṁ pupphāni labhitvā ko na pūjeyyāti. Tena hi bhante adhivāsetha, āharissāmīti tāvadeva jhānaṁ samāpajjitvā iddhiyā Himavantaṁ gantvā vaṇṇagandhasampannāni pupphāni gahetvā parissāvanaṁ pūretvā mahāthere dakkhiṇamukhato pacchimamukhaṁ asampatteyeva āgantvā pupphaparissāvanaṁ hatthe ṭhapetvā "pūjetha bhante"ti āha. Thero atimandāni no sāmaṇera pupphānīti āha. Gacchatha bhante Bhagavato guṇe āvajjetvā pūjethāti.

Thero pacchimamukhanissitena sopānena āruyha kucchivedikābhūmiyaṁ pupphapūjaṁ kātuṁ āraddho. Vedikābhūmi paripuṇṇā, pupphāni patitvā dutiyabhūmiyaṁ jaṇṇuppamāṇena odhinā pūrayiṁsu. Tato otaritvā pādapiṭṭhikapantiṁ pūjesi, sāpi paripūri. Paripuṇṇabhāvaṁ ña tvā heṭṭhimatale vikiranto agamāsi, sabbacetiyaṅgaṇaṁ paripūri. Tasmiṁ paripuṇṇe "sāmaṇera pupphāni na khīyantī"ti āha. Parissāvanaṁ bhante adhomukhaṁ karothāti. Adhomukhaṁ katvā cālesi, tadā pupphāni khīṇāni. Thero parissāvanaṁ sāmaṇerassa datvā saddhiṁ hatthipākārena[2] cetiyaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catūsu ṭhānesu vanditvā pariveṇaṁ gacchanto cintesi "yāva mahiddhiko vatāyaṁ sāmaṇero, sakkhissati nu kho imaṁ iddhānubhāvaṁ rakkhitun"ti[3]. Tato "na sakkhissatī"ti disvā sāmaṇeraṁ āha "sāmaṇera tvaṁ idāni mahiddhiko, evarūpaṁ pana iddhiṁ nāsetvā

1. Oloketvā (Sī, Syā, Ka)
2. Saṭṭhihatthapākārena (Syā, Ka)
3. Rakkhituṁ noti (Sī, Syā)

မဟာထေရော မဟာစေတိယံ ဥလ္လောကေတွာ[၁] ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗံ စေတသော သမန္နာဟရိတွာ ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော မဟာစေတိယံ ဝန္ဒတိ။ သာမဏေရော ထေရဿ ဝန္ဒနာကာရံ ဒိသွာ "ဥပဇ္ဈာယော မေ အတိဝိယ ပသန္နစိတ္တော ဝန္ဒတိ၊ ကိံ နု ခေါ ပုပ္ဖါနိ လဘိတွာ ပူဇံ ကရေယျာ"တိ စိန္တေသိ။ ထေရေ ဝန္ဒိတွာ ဥဋ္ဌာယ သိရသိ အဉ္ဇလိံ ဌပေတွာ မဟာစေတိယံ ဥလ္လောကေတွာ ဌိတေ သာမဏေရော ဥက္ကာသိတွာ အတ္တနော အာဂတဘာဝံ ဇာနာပေသိ။ ထေရော ပရိဝတ္တေတွာ ဩလောကေန္တော "ကဒါ အာဂတောသီ"တိ ပုစ္ဆိ။ တုမှာကံ စေတိယံ ဝန္ဒနကာလေ ဘန္တေ၊ အတိဝိယ ပသန္နာ စေတိယံ ဝန္ဒိတ္ထ၊ ကိန္နု ခေါ ပုပ္ဖါနိ လဘိတွာ ပူဇေယျာထာတိ။ အာမ သာမဏေရ ဣမသ္မိံ စေတိယေ ဝိယ အညတြ ဧတ္တကံ ဓာတုနိဓာနံ နာမ နတ္ထိ၊ ဧဝရူပံ အသဒိသံ မဟာထူပံ ပုပ္ဖါနိ လဘိတွာ ကော န ပူဇေယျာတိ။ တေန ဟိ ဘန္တေ အဓိဝါသေထ၊ အာဟရိဿာမီတိ တာဝဒေဝ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဣဒ္ဓိယာ ဟိမဝန္တံ ဂန္တွာ ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နာနိ ပုပ္ဖါနိ ဂဟေတွာ ပရိဿာဝနံ ပူရေတွာ မဟာထေရေ ဒက္ခိဏမုခတော ပစ္ဆိမမုခံ အသမ္ပတ္တေယေဝ အာဂန္တွာ ပုပ္ဖပရိဿာဝနံ ဟတ္ထေ ဌပေတွာ "ပူဇေထ ဘန္တေ"တိ အာဟ။ ထေရော အတိမန္ဒာနိ နော သာမဏေရ ပုပ္ဖါနီတိ အာဟ။ ဂစ္ဆထ ဘန္တေ ဘဂဝတော ဂုဏေ အာဝဇ္ဇေတွာ ပူဇေထာတိ။

ထေရော ပစ္ဆိမမုခနိဿိတေန သောပါနေန အာရုယှ ကုစ္ဆိဝေဒိကာဘူမိယံ ပုပ္ဖပူဇံ ကာတုံ အာရဒ္ဓေါ။ ဝေဒိကာဘူမိ ပရိပုဏ္ဏာ၊ ပုပ္ဖါနိ ပတိတွာ ဒုတိယဘူမိယံ ဇဏ္ဏုပ္ပမာဏေန ဩဓိနာ ပူရယိံသု။ တတော ဩတရိတွာ ပါဒပိဋ္ဌိကပန္တိံ ပူဇေသိ၊ သာပိ ပရိပူရိ။ ပရိပုဏ္ဏဘာဝံ ဉတွာ ဟေဋ္ဌိမတလေ ဝိကိရန္တော အဂမာသိ၊ သဗ္ဗစေတိယင်္ဂဏံ ပရိပူရိ။ တသ္မိံ ပရိပုဏ္ဏေ "သာမဏေရ ပုပ္ဖါနိ န ခီယန္တီ"တိ အာဟ။ ပရိဿာဝနံ ဘန္တေ အဓောမုခံ ကရောထာတိ။ အဓောမုခံ ကတွာ စာလေသိ၊ တဒါ ပုပ္ဖါနိ ခီဏာနိ။ ထေရော ပရိဿာဝနံ သာမဏေရဿ ဒတွာ သဒ္ဓိံ ဟတ္ထိပါကာရေန[၂] စေတိယံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ စတူသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတွာ ပရိဝေဏံ ဂစ္ဆန္တော စိန္တေသိ "ယာဝ မဟိဒ္ဓိကော ဝတာယံ သာမဏေရော၊ သက္ခိဿတိ နု ခေါ ဣမံ ဣဒ္ဓါနုဘာဝံ ရက္ခိတု"န္တိ[၃]။ တတော "န သက္ခိဿတီ"တိ ဒိသွာ သာမဏေရံ အာဟ "သာမဏေရ တွံ ဣဒါနိ မဟိဒ္ဓိကော၊ ဧဝရူပံ ပန ဣဒ္ဓိံ နာသေတွာ

၁-ဩလောကေတွာ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-သဋ္ဌိဟတ္ထပါကာရေန (သျာ၊ က)
၃-ရက္ခိတုံ နောတိ (သီ၊ သျာ)

pacchimakāle kāṇapesakāriyā hatthena madditaṁkañjiyaṁ pivissasī”ti. Daharakabhāvassa nāmesa doso, yaṁ so upajjhāyassa kathāya saṁvejetvā “kammaṭṭhānaṁ me bhante ācikkhathā”ti na yāci. “Amhākaṁ upajjhāyo kiṁ vadatī”ti taṁ pana asuṇanto viya agamāsi.

Thero mahācetiyañca mahābodhiñca vanditvā sāmaṇeraṁ pattacīvaraṁ gāhāpetvā anupubbena Kuṭeḷitissamahāvihāraṁ agamāsi. Sāmaṇero upajjhāyassa padānupadiko hutvā bhikkhācāraṁ na gacchati, “kataraṁ gāmaṁ pavisatha bhante”ti pucchitvā pana “idāni me upajjhāyo gāmadvāraṁ sampatto bhavissatī”ti ña tvā attano ca upajjhāyassa ca pattacīvaraṁ gahetvā ākāsenāgantvā therassa pattacīvaraṁ datvā piṇḍāya pavisati. Thero sabbakālaṁ ovadati “sāmaṇera mā evamakāsi, puthujjaniddhi nāma calā anibaddhā, asappāyaṁ rūpādi-ārammaṇaṁ labhitvā appamattakeneva bhijjati, santāya samāpattiyā parihīnā brahmacariyavāse santhambhituṁ na sakkontī”ti. Sāmaṇero “kiṁ kathesi mayhaṁ upajjhāyo”ti sotuṁ na icchati, tatheva karoti. Thero anupubbena cetiyavandanaṁ karonto Kammupendavihāraṁ[1] nāma gato. Tattha vasantepi there sāmaṇero tatheva karoti.

Athekadivasaṁ ekā pesakāradhītā abhirūpā paṭhamavaye ṭhitā Kammupendagāmato nikkhamitvā padumassaraṁ oruyha gāyamānā pupphāni bhañjati, tasmiṁ samaye sāmaṇero padumassaramatthakena gacchati, gacchanto pana sakkaralasikāya[2] kāṇamakkhikā viya tassā gītasadde bajjhi. Tāvadeva iddhi antarahitā, chinnapakkho kāko viya ahosi. Santasamāpattibalena pana tattheva udakapiṭṭhe apatitvā simbalitūlaṁ viya patamānaṁ anupubbena padumassaratīre aṭṭhāsi. So vegena gantvā upajjhāyassa pattacīvaraṁ datvā nivatti. Mahāthero “pagevetaṁ mayā diṭṭhaṁ, nivāriyamānopi na nivattissatī”ti kiñci avatvā piṇḍāya pāvisi.

Sāmaṇero gantvā padumassaratīre aṭṭhāsi tassā paccuttaraṇaṁ āgamayamāno. Sāpi sāmaṇeraṁ ākāsena gacchantañca punāgantvā ṭhitañca disvā

1. Kampupelandavihāraṁ (Sī), kambupeṇḍavihāraṁ (Syā)
2. Sakkalasikāya (Sī, Syā), silesikāya (Ma-Ṭṭha 3. 171 piṭṭhe.)

ပစ္ဆိမကာလေ ကာဏပေသကာရိယာ ဟတ္ထေန မဒ္ဒိတံကဉ္ဇိယံ ပိဝိဿသီ”တိ။ ဒဟရကဘာဝဿ နာမေသ ဒေါသော၊ ယံ သော ဥပဇ္ဈာယဿ ကထာယ သံဝေဇေတွာ “ကမ္မဋ္ဌာနံ မေ ဘန္တေ အာစိက္ခထာ’’တိ န ယာစိ။ “အမှာကံ ဥပဇ္ဈာယော ကိံ ဝဒတီ”တိ တံ ပန အသုဏန္တော ဝိယ အဂမာသိ။

ထေရော မဟာစေတိယဉ္စ မဟာဗောဓိဉ္စ ဝန္ဒိတွာ သာမဏေရံ ပတ္တစီဝရံ ဂါဟာပေတွာ အနုပုဗ္ဗေန ကုဋေဠိတိဿမဟာဝိဟာရံ အဂမာသိ။ သာမဏေရော ဥပဇ္ဈာယဿ ပဒါနုပဒိကော ဟုတွာ ဘိက္ခာစာရံ န ဂစ္ဆတိ၊ “ကတရံ ဂါမံ ပဝိသထ ဘန္တေ”တိ ပုစ္ဆိတွာ ပန “ဣဒါနိ မေ ဥပဇ္ဈာယော ဂါမဒွါရံ သမ္ပတ္တော ဘဝိဿတီ”တိ ဉတွာ အတ္တနော စ ဥပဇ္ဈာယဿ စ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ အာကာသေနာဂန္တွာ ထေရဿ ပတ္တစီဝရံ ဒတွာ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ။ ထေရော သဗ္ဗကာလံ ဩဝဒတိ ‘‘သာမဏေရ မာ ဧဝမကာသိ၊ ပုထုဇ္ဇနိဒ္ဓိ နာမ စလာ အနိဗဒ္ဓါ၊ အသပ္ပါယံ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ လဘိတွာ အပ္ပမတ္တကေနေဝ ဘိဇ္ဇတိ၊ သန္တာယ သမာပတ္တိယာ ပရိဟီနာ ဗြဟ္မစရိယဝါသေ သန္ထမ္ဘိတုံ န သက္ကောန္တီ”တိ။ သာမဏေရော ‘‘ကိံ ကထေသိ မယှံ ဥပဇ္ဈာယော”တိ သောတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ တထေဝ ကရောတိ။ ထေရော အနုပုဗ္ဗေန စေတိယဝန္ဒနံ ကရောန္တော ကမ္မုပေန္ဒဝိဟာရံ[၁] နာမ ဂတော။ တတ္ထ ဝသန္တေပိ ထေရေ သာမဏေရော တထေဝ ကရောတိ။

အထေကဒိဝသံ ဧကာ ပေသကာရဓီတာ အဘိရူပါ ပဌမဝယေ ဌိတာ ကမ္မုပေန္ဒဂါမတော နိက္ခမိတွာ ပဒုမဿရံ ဩရုယှ ဂါယမာနာ ပုပ္ဖါနိ ဘဉ္ဇတိ၊ တသ္မိံ သမယေ သာမဏေရော ပဒုမဿရမတ္ထကေန ဂစ္ဆတိ၊ ဂစ္ဆန္တော ပန သက္ကရလသိကာယ[၂] ကာဏမက္ခိကာ ဝိယ တဿာ ဂီတသဒ္ဒေ ဗဇ္ဈိ။ တာဝဒေဝ ဣဒ္ဓိ အန္တရဟိတာ၊ ဆိန္နပက္ခော ကာကော ဝိယ အဟောသိ။ သန္တသမာပတ္တိဗလေန ပန တတ္ထေဝ ဥဒကပိဋ္ဌေ အပတိတွာ သိမ္ဗလိတူလံ ဝိယ ပတမာနံ အနုပုဗ္ဗေန ပဒုမဿရတီရေ အဋ္ဌာသိ။ သော ဝေဂေန ဂန္တွာ ဥပဇ္ဈာယဿ ပတ္တစီဝရံ ဒတွာ နိဝတ္တိ။ မဟာထေရော ‘‘ပဂေဝေတံ မယာ ဒိဋ္ဌံ၊ နိဝါရိယမာနောပိ န နိဝတ္တိဿတီ”တိ ကိဉ္စိ အဝတွာ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။

သာမဏေရော ဂန္တွာ ပဒုမဿရတီရေ အဋ္ဌာသိ တဿာ ပစ္စုတ္တရဏံ အာဂမယမာနော။ သာပိ သာမဏေရံ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တဉ္စ ပုနာဂန္တွာ ဌိတဉ္စ ဒိသွာ

၁-ကမ္ပုပေလန္ဒဝိဟာရံ (သီ)၊ ကမ္ဗုပေဏ္ဍဝိဟာရံ (သျာ)
၂-သက္ကလသိကာယ (သီ၊ သျာ)၊ သိလေသိကာယ (မ-ဋ္ဌ ၃-၁၇၁-ပိဋ္ဌေ။)

“addhā esa maṁ nissāya ukkaṇṭhito”ti ña tvā “paṭikkama sāmaṇerā”ti āha. Sopi paṭipakkami. Itarā paccuttaritvā sāṭakaṁ nivāsetvā taṁ upasaṅkamitvā “kiṁ bhante”ti pucchi. So tamatthaṁ ārocesi. Sā bahūhi kāraṇehi gharāvāse ādīnavaṁ brahmacariyavāse ānisaṁsañca dassetvā ovadamānāpi tassa ukkaṇṭhaṁ vinodetuṁ asakkontī “ayaṁ mama kāraṇā evarūpāya iddhiyā parihīno, na dāni yuttaṁ pariccajitun”ti “idheva tiṭṭhā”ti vatvā gharaṁ gantvā mātāpitūnaṁ taṁ pavattiṁ ārocesi. Tepi āgantvā nānappakāraṁ ovadamānā vacanaṁ agganhantaṁ āhaṁsu “tvaṁ amhe uccākulāti sallakkhesi[1], mayaṁ pesakārā. Sakkhissasi pesakārakammaṁ kātun”ti. Sāmaṇero āha “upāsaka gihibhūto nāma pesakārakammaṁ vā kareyya naḷakārakammaṁ vā, kiṁ iminā, mā sāṭakamatte lobhaṁ karothā”ti. Pesakārako udare baddhasāṭakaṁ datvā gharaṁ netvā dhītaraṁ adāsi.

So pesakārakammaṁ uggaṇhitvā pesakārehi saddhiṁ sālāya kammaṁ karoti. Aññesaṁ itthiyo pātova bhattaṁ sampādetvā āhariṁsu. Tassa bhariyā na tāva āgacchati, so itaresu kammaṁ vissajjetvā bhuñjamānesu tasaraṁ vaṭṭento nisīdi. Sā pacchā āgamāsi. Atha naṁ so “aticirena āgatāsī”ti tajjesi. Mātugāmo ca nāma api cakkavattirājānaṁ attani paṭibaddhacittaṁ ña tvā dāsaṁ viya sallakkheti. Tasmā sā evamāha “aññesaṁ ghare dārupaṇṇaloṇādīni sannihitāni, bāhirato āharitvā dāyakā pesakārakāpi atthi, ahaṁ pana ekikā, tvampi mayhaṁ ghare idaṁ atthi idaṁ natthīti na jānāsi. Sace icchasi, bhuñja, no ce icchasi, mā bhuñjā”ti. So “na kevalaṁ ussūre bhattaṁ āharasi, vācāyapi maṁ ghaṭṭesī”ti kujjhitvā aññaṁ paharaṇaṁ apassanto tameva tasaradaṇḍakaṁ tasarato luñcitvā khipi. Sā taṁ āgacchantaṁ disvā īsakaṁ parivatti. Tasaradaṇḍakassa ca koṭi nāma tikhiṇā hoti, sā tassā parivattamānāya akkhikoṭiyaṁ pavisitvā aṭṭhāsi. Sā ubhohi hatthehi vegena akkhiṁ aggahesi, bhinnaṭṭhānato lohitaṁ paggharati.

1. Uccākulikāti mā sallakkhesi (Sī)

“အဒ္ဓါ ဧသ မံ နိဿာယ ဥက္ကဏ္ဌိတော”တိ ဉတွာ “ပဋိက္ကမ သာမဏေရာ”တိ အာဟ။ သောပိ ပဋိပက္ကမိ။ ဣတရာ ပစ္စုတ္တရိတွာ သာဋကံ နိဝါသေတွာ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ကိံ ဘန္တေ”တိ ပုစ္ဆိ။ သော တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ သာ ဗဟူဟိ ကာရဏေဟိ ဃရာဝါသေ အာဒီနဝံ ဗြဟ္မစရိယဝါသေ အာနိသံသဉ္စ ဒဿေတွာ ဩဝဒမာနာပိ တဿ ဥက္ကဏ္ဌံ ဝိနောဒေတုံ အသက္ကောန္တီ “အယံ မမ ကာရဏာ ဧဝရူပါယ ဣဒ္ဓိယာ ပရိဟီနော၊ န ဒါနိ ယုတ္တံ ပရိစ္စဇိတု”န္တိ “ဣဓေဝ တိဋ္ဌာ”တိ ဝတွာ ဃရံ ဂန္တွာ မာတာပိတူနံ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ တေပိ အာဂန္တွာ နာနပ္ပကာရံ ဩဝဒမာနာ ဝစနံ အဂ္ဂဏှန္တံ အာဟံသု “တွံ အမှေ ဥစ္စာကုလာတိ သလ္လက္ခေသိ[1]၊ မယံ ပေသကာရာ။ သက္ခိဿသိ ပေသကာရကမ္မံ ကာတု”န္တိ။ သာမဏေရော အာဟ “ဥပါသက ဂိဟိဘူတော နာမ ပေသကာရကမ္မံ ဝါ ကရေယျ နဠကာရကမ္မံ ဝါ၊ ကိံ ဣမိနာ၊ မာ သာဋကမတ္တေ လောဘံ ကရောထာ”တိ။ ပေသကာရကော ဥဒရေ ဗဒ္ဓသာဋကံ ဒတွာ ဃရံ နေတွာ ဓီတရံ အဒါသိ။

သော ပေသကာရကမ္မံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ပေသကာရေဟိ သဒ္ဓိံ သာလာယ ကမ္မံ ကရောတိ။ အညေသံ ဣတ္ထိယော ပါတောဝ ဘတ္တံ သမ္ပာဒေတွာ အာဟရိံသု။ တဿ ဘရိယာ န တာဝ အာဂစ္ဆတိ၊ သော ဣတရေသု ကမ္မံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဘုဉ္ဇမာနေသု တသရံ ဝဋ္ဋေန္တော နိသီဒိ။ သာ ပစ္ဆာ အာဂမာသိ။ အထ နံ သော “အတိစိရေန အာဂတာသီ”တိ တဇ္ဇေသိ။ မာတုဂါမော စ နာမ အပိ စက္ကဝတ္တိရာဇာနံ အတ္တနိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တံ ဉတွာ ဒါသံ ဝိယ သလ္လက္ခေတိ။ တသ္မာ သာ ဧဝမာဟ “အညေသံ ဃရေ ဒါရုပဏ္ဏလောဏာဒီနိ သန္နိဟိတာနိ၊ ဗာဟိရတော အာဟရိတွာ ဒါယကာ ပေသကာရကာပိ အတ္ထိ၊ အဟံ ပန ဧကိကာ၊ တွမ္ပိ မယှံ ဃရေ ဣဒံ အတ္ထိ ဣဒံ နတ္ထီတိ န ဇာနာသိ။ သစေ ဣစ္ဆသိ, ဘုဉ္ဇ၊ နော စေ ဣစ္ဆသိ, မာ ဘုဉ္ဇာ”တိ။ သော “န ကေဝလံ ဥဿူရေ ဘတ္တံ အာဟရသိ၊ ဝါစာယပိ မံ ဃဋ္ဋေသီ”တိ ကုဇ္ဈိတွာ အညံ ပဟရဏံ အပဿန္တော တမေဝ တသရဒဏ္ဍကံ တသရတော လုဉ္စိတွာ ခိပိ။ သာ တံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ဤသကံ ပရိဝတ္တိ။ တသရဒဏ္ဍကဿ စ ကောဋိ နာမ တိခိဏာ ဟောတိ၊ သာ တဿာ ပရိဝတ္တမာနာယ အက္ခိကောဋိယံ ပဝိသိတွာ အဋ္ဌာသိ။ သာ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဝေဂေန အက္ခိံ အဂ္ဂဟေသိ၊ ဘိန္နဋ္ဌာနတော လောဟိတံ ပဂ္ဃရတိ။

၁-ဥစ္စာကုလိကာတိ မာ သလ္လက္ခေသိ (သီ)

So tasmiṁ kāle upajjhāyassa vacanaṁ anussari “idaṁ sandhāya maṁ upajjhāyo ‘anāgate kāle kāṇapesakāriyā hatthena madditaṁ kañjiyaṁ pivissasī’ti āha, idaṁ therena diṭṭhaṁ bhavissati, aho dīghadassī ayyo”ti mahāsaddena rodituṁ ārabhi. Tamenaṁ aññe “alaṁ āvuso mā rodi, akkhi nāma bhinnaṁ na sakkā rodanena paṭipākatikaṁ kātun”ti āhaṁsu. So “nāhaṁ etamatthaṁ rodāmi, apica kho idaṁ sandhāya rodāmī”ti sabbaṁ pavattiṁ paṭipāṭiyā kathesi. Evaṁ uppannā samathavipassanā nirujjhamānā anatthāya saṁvattanti.

Aparampi vatthu—tiṁsamattā bhikkhū kalyāṇiyaṁ mahācetiyaṁ vanditvā aṭavimaggena mahāmaggaṁ otaramānā antarāmagge jhāmakkhette kammaṁ katvā āgacchantaṁ ekaṁ manussaṁ addasaṁsu. Tassa sarīraṁ masimakkhitaṁ hoti, masimakkhitameva ca ekaṁ kāsāvaṁ kacchaṁ pīḷetvā nivatthaṁ, olokiyamāno jhāmakhāṇuko viya[1] khāyati. So divasabhāge kammaṁ katvā upaḍḍhajhāyamānānaṁ[2] dārūnaṁ kalāpaṁ ukkhipitvā piṭṭhiyaṁ vippakiṇṇehi kesehi kummaggena āgantvā bhikkhūnaṁ sammukhe aṭṭhāsi. Sāmaṇerā disvā aññamaññaṁ olokayamānā “āvuso tuyhaṁ pitā tuyhaṁ mahāpitā tuyhaṁ mātulo”ti hasamānā gantvā “ko nāmosi tvaṁ upāsakā”ti nāmaṁ pucchiṁsu. So nāmaṁ pucchito vippaṭisārī hutvā dārukalāpaṁ chaḍḍetvā vatthaṁ saṁvidhāya nivāsetvā mahāthere vanditvā “tiṭṭhatha tāva bhante”ti āha. Mahātherā aṭṭhaṁsu.

Daharasāmaṇerā āgantvā mahātherānaṁ sammukhāpi parihāsaṁ karonti. Upāsako āha “bhante tumhe maṁ passitvā parihasatha, ettakeneva matthakaṁ pattamhāti sallakkhetha. Ahampi pubbe tumhādisova samaṇo ahosiṁ, tumhākaṁ pana cittekaggatāmattampi natthi. Ahaṁ imasmiṁ sāsane mahiddhiko mahānubhāvo ahosiṁ, ākāsaṁ gahetvā pathaviṁ karomi, pathaviṁ ākāsaṁ. Dūraṁ gaṇhitvā santikaṁ karomi, santikaṁ dūraṁ. Cakkavāḷasahassaṁ khaṇena vinivijjhāmi, hatthe me passatha, idāni pana makkaṭahatthasadisā. Ahaṁ imeheva hatthehi idha nisinno va candimasūriye parāmasiṁ. Imesaṁyeva pādānaṁ candimasūriye pādakathalikaṁ katvā nisīdiṁ. Evarūpā me iddhi pamādena antarahitā, tumhe mā pamajjittha. Pamādena hi

1. Jhāmakhāṇu viya (Ka) 2. Upaḍḍhajhāmakānaṁ (Sī, Ka)

သော တသ္မိံ ကာလေ ဥပဇ္ဈာယဿ ဝစနံ အနုဿရိ “ဣဒံ သန္ဓာယ မံ ဥပဇ္ဈာယော ‘အနာဂတေ ကာလေ ကာဏပေသကာရိယာ ဟတ္ထေန မဒ္ဒိတံ ကဉ္ဇိယံ ပိဝိဿသီ’တိ အာဟ၊ ဣဒံ ထေရေန ဒိဋ္ဌံ ဘဝိဿတိ၊ အဟော ဒီဃဒဿီ အယျော”တိ မဟာသဒ္ဒေန ရောဒိတုံ အာရဘိ။ တမေနံ အညေ “အလံ အာဝုသော မာ ရောဒိ၊ အက္ခိ နာမ ဘိန္နံ န သက္ကာ ရောဒနေန ပဋိပါကတိကံ ကာတု”န္တိ အာဟံသု။ သော “နာဟံ ဧတမတ္ထံ ရောဒါမိ၊ အပိစ ခေါ ဣဒံ သန္ဓာယ ရောဒါမီ”တိ သဗ္ဗံ ပဝတ္တိံ ပဋိပါဋိယာ ကထေသိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နာ သမထဝိပဿနာ နိရုဇ္ဈမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တန္တိ။

အပရမ္ပိ ဝတ္ထု—တိံသမတ္တာ ဘိက္ခူ ကလျာဏိယံ မဟာစေတိယံ ဝန္ဒိတွာ အဋဝိမဂ္ဂေန မဟာမဂ္ဂံ ဩတရမာနာ အန္တရာမဂ္ဂေ ဈာမက္ခေတ္တေ ကမ္မံ ကတွာ အာဂစ္ဆန္တံ ဧကံ မနုဿံ အဒ္ဒသံသု။ တဿ သရီရံ မသိမက္ခိတံ ဟောတိ၊ မသိမက္ခိတမေဝ စ ဧကံ ကာသာဝံ ကစ္ဆံ ပီဠေတွာ နိဝတ္ထံ၊ ဩလောကိယမာနော ဈာမခါဏုကော ဝိယ[၁] ခါယတိ။ သော ဒိဝသဘာဂေ ကမ္မံ ကတွာ ဥပဍ္ဎဈာယမာနာနံ[၂] ဒါရူနံ ကလာပံ ဥက္ခိပိတွာ ပိဋ္ဌိယံ ဝိပ္ပကိဏ္ဏေဟိ ကေသေဟိ ကုမ္မဂ္ဂေန အာဂန္တွာ ဘိက္ခူနံ သမ္မုခေ အဋ္ဌာသိ။ သာမဏေရာ ဒိသွာ အညမညံ ဩလောကယမာနာ “အာဝုသော တုယှံ ပိတာ တုယှံ မဟာပိတာ တုယှံ မာတုလော”တိ ဟသမာနာ ဂန္တွာ “ကော နာမောသိ တွံ ဥပါသကာ”တိ နာမံ ပုစ္ဆိံသု။ သော နာမံ ပုစ္ဆိတော ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတွာ ဒါရုကလာပံ ဆဍ္ဍေတွာ ဝတ္ထံ သံဝိဓာယ နိဝါသေတွာ မဟာထေရေ ဝန္ဒိတွာ “တိဋ္ဌထ တာဝ ဘန္တေ”တိ အာဟ။ မဟာထေရာ အဋ္ဌံသု။

ဒဟရသာမဏေရာ အာဂန္တွာ မဟာထေရာနံ သမ္မုခါပိ ပရိဟာသံ ကရောန္တိ။ ဥပါသကော အာဟ “ဘန္တေ တုမှေ မံ ပဿိတွာ ပရိဟသထ၊ ဧတ္တကေနေဝ မတ္ထကံ ပတ္တမှာတိ သလ္လက္ခေထ။ အဟမ္ပိ ပုဗ္ဗေ တုမှာဒိသောဝ သမဏော အဟောသိံ၊ တုမှာကံ ပန စိတ္တေကဂ္ဂတာမတ္တမ္ပိ နတ္ထိ။ အဟံ ဣမသ္မိံ သာသနေ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ အဟောသိံ၊ အာကာသံ ဂဟေတွာ ပထဝိံ ကရောမိ၊ ပထဝိံ အာကာသံ။ ဒူရံ ဂဏှိတွာ သန္တိကံ ကရောမိ၊ သန္တိကံ ဒူရံ။ စက္ကဝါဠသဟဿံ ခဏေန ဝိနိဝိဇ္ဈာမိ၊ ဟတ္ထေ မေ ပဿထ၊ ဣဒါနိ ပန မက္ကဋဟတ္ထသဒိသာ။ အဟံ ဣမေဟေဝ ဟတ္ထေဟိ ဣဓ နိသိန္နောဝ စန္ဒိမသူရိယေ ပရာမသိံ။ ဣမေသံယေဝ ပါဒါနံ စန္ဒိမသူရိယေ ပါဒကထလိကံ ကတွာ နိသီဒိံ။ ဧဝရူပါ မေ ဣဒ္ဓိ ပမာဒေန အန္တရဟိတာ၊ တုမှေ မာ ပမဇ္ဇိတ္ထ။ ပမာဒေန ဟိ

၁-ဈာမခါဏု ဝိယ (က) ၂-ဥပဍ္ဎဈာမကာနံ (သီ၊ က)

evarūpaṁ byasanaṁ pāpuṇanti. Appamattā viharantā jātijarāmaraṇassa antaṁ karonti. Tasmā tumhe maññeva ārammaṇaṁ karitvā appamattā hotha bhante”ti tajjetvā ovādamadāsi. Te tassa kathentasseva saṁvegaṁ āpajjitvā vipassamānā tiṁsa janā tattheva arahattaṁ pāpuṇiṁsūti. Evampi uppannā samathavipassanā nirujjhamānā anatthāya saṁvattantīti veditabbā. Ayaṁ tāva lokiyasammappadhānakathāya vinicchayo.

Lokuttaramaggakkhaṇe panetaṁ ekameva vīriyaṁ catukiccasādhanavasena cattāri nāmāni labhati. Tattha **anuppannānan**ti asamudācāravasena vā ananubhūtārammaṇavasena vā anuppannānaṁ. Aññathā hi anamatagge saṁsāre anuppannā pāpakā akusalā dhammā nāma natthi. Anuppannā pana uppajjamānāpi eteyeva uppajjanti, pahīyamānāpi eteyeva pahīyanti.

Tattha ekaccassa vattavasena kilesā na samudācaranti, ekaccassa ganthadhutaṅgasamādhivipassanā navakammikānaṁ aññataravasena. Kathaṁ? Ekacco hi vattasampanno hoti, tassa dvāsītikhuddakavattāni[1] cuddasa mahāvattāni[2] cetiyaṅgaṇa bodhiyaṅgaṇa pānīyamāḷa uposathāgāra āgantukagamikavattāni ca karontasseva kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa vattaṁ vissajjetvā bhinnavattassa vicarato ayonisomanasikārañceva sativossaggañca āgamma uppajjanti. Evaṁ asamudācāravasena anuppannā uppajjanti nāma.

Ekacco ganthayutto hoti, ekampi nikāyaṁ gaṇhāti, dvepi tayopi cattāropi pañcapi. Tasseva Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ atthavasena Pāḷivasena nusandhivasena pubbāparavasena gaṇhantassa sajjhāyantassa cintentassa vācentassa desentassa pakāsentassa kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa ganthakammaṁ pahāya kusītassa vicarato ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā uppajjanti nāma.

Ekacco pana dhutaṅgadharo hoti, terasa dhutaṅgaguṇe samādāya vattati, tassa dhutaṅgaguṇe pariharantassa kilesā okāsaṁ na labhanti.

1. Vi 4. 239 piṭṭhādīsu. 2. Vi 4. 373 piṭṭhādīsu.

ဧဝရူပံ ဗျသနံ ပါပုဏန္တိ။ အပ္ပမတ္တာ ဝိဟရန္တာ ဇာတိဇရာမရဏဿ အန္တံ ကရောန္တိ။ တသ္မာ တုမှေ မညေဝ အာရမ္မဏံ ကရိတွာ အပ္ပမတ္တာ ဟောထ ဘန္တေ”တိ တဇ္ဇေတွာ ဩဝါဒမဒါသိ။ တေ တဿ ကထေန္တဿေဝ သံဝေဂံ အာပဇ္ဇိတွာ ဝိပဿမာနာ တိံသ ဇနာ တတ္ထေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသူတိ။ ဧဝမ္ပိ ဥပ္ပန္နာ သမထဝိပဿနာ နိရုဇ္ဈမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယံ တာဝ လောကိယသမ္မပ္ပဓာနကထာယ ဝိနိစ္ဆယော။

လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပနေတံ ဧကမေဝ ဝီရိယံ စတုကိစ္စသာဓနဝသေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ တတ္ထ **အနုပ္ပန္နာန**န္တိ အသမုဒါစာရဝသေန ဝါ အနနုဘူတာရမ္မဏဝသေန ဝါ အနုပ္ပန္နာနံ။ အညထာ ဟိ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ အနုပ္ပန္နာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ နာမ နတ္ထိ။ အနုပ္ပန္နာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ တေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ပဟီယမာနာပိ တေယေဝ ပဟီယန္တိ။

တတ္ထ ဧကစ္စဿ ဝတ္တဝသေန ကိလေသာ န သမုဒါစရန္တိ၊ ဧကစ္စဿ ဂန္ထဓုတင်္ဂသမာဓိဝိပဿနာ နဝကမ္မိကာနံ အညတရဝသေန။ ကထံ? ဧကစ္စော ဟိ ဝတ္တသမ္ပန္နော ဟောတိ၊ တဿ ဒွါသီတိခုဒ္ဒကဝတ္တာနိ[1] စုဒ္ဒသ မဟာဝတ္တာနိ[2] စေတိယင်္ဂဏ ဗောဓိယင်္ဂဏ ပါနီယမာဠ ဥပေါသထာဂါရ အာဂန္တုကဂမိကဝတ္တာနိ စ ကရောန္တဿေဝ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ ဝတ္တံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဘိန္နဝတ္တဿ ဝိစရတော အယောနိသောမနသိကာရဉ္စေဝ သတိဝေါဿဂ္ဂဉ္စ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော ဂန္ထယုတ္တော ဟောတိ၊ ဧကမ္ပိ နိကာယံ ဂဏှာတိ၊ ဒွေပိ တယောပိ စတ္တာရောပိ ပဉ္စပိ။ တဿေဝ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ အတ္ထဝသေန ပါဠိဝသေန အနုသန္ဓိဝသေန ပုဗ္ဗာပရဝသေန ဂဏှန္တဿ သဇ္ဈာယန္တဿ စိန္တေန္တဿ ဝါစေန္တဿ ဒေသေန္တဿ ပကာသေန္တဿ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ ဂန္ထကမ္မံ ပဟာယ ကုသီတဿ ဝိစရတော အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော ပန ဓုတင်္ဂဓရော ဟောတိ၊ တေရသ ဓုတင်္ဂဂုဏေ သမာဒါယ ဝတ္တတိ၊ တဿ ဓုတင်္ဂဂုဏေ ပရိဟရန္တဿ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။

၁-ဝိ ၄-၂၃၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ဝိ ၄-၃၇၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

aparabhāge panassa dhutaṅgāni vissajjetvā bāhullāya āvaṭṭassa[1] vicarato ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā uppajjanti nāma.

Ekacco pana aṭṭhasu samāpattīsu ciṇṇavasī hoti. Tassa paṭhamajjhānādīsu āvajjanavasī-ādīnaṁ vasena viharantassa kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa parihīnajjhānassa vā vissaṭṭhajjhānassa vā bhassādīsu anuyuttassa viharato ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā kilesā uppajjanti nāma.

Ekacco pana vipassako hoti, sattasu vā vipassanāsu[2] aṭṭhārasasu vā mahāvipassanāsu kammaṁ karonto viharati. Tassevaṁ viharato kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa vipassanākammaṁ pahāya kāyadaḷhībahulassa viharato ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā kilesā uppajjanti nāma.

Ekacco pana navakammiko hoti, uposathāgārabhojanasālādīni karoti. Tassa tesaṁ upakaraṇāni cintentassa kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa navakamme niṭṭhite vā vissaṭṭhe vā ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā kilesā uppajjanti nāma.

Ekacco pana brahmalokā āgato suddhasatto hoti, tassa anāsevanāya kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa laddhāsevanassa ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā kilesā uppajjanti nāma. Evaṁ tāva asamudācāravasena anuppannatā veditabbā.

Kathaṁ ananubhūtārammaṇavasena? Idhekacco ananubhūtapubbaṁ manāpiyādibhedaṁ ārammaṇaṁ labhati, tassa tattha ayonisomanasikārasativossagge āgamma rāgādayo kilesā uppajjanti. Evaṁ

1. Āvattassa (Sī), āvaṭṭantassa (Syā) 2. Khu 9. 406 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

အပရဘာဂေ ပနဿ ဓုတင်္ဂါနိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဗာဟုလ္လာယ အာဝဋ္ဋဿ[1] ဝိစရတော အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော ပန အဋ္ဌသု သမာပတ္တီသု စိဏ္ဏဝသီ ဟောတိ။ တဿ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု အာဝဇ္ဇနဝသီအာဒီနံ ဝသေန ဝိဟရန္တဿ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ ပရိဟီနဇ္ဈာနဿ ဝါ ဝိဿဋ္ဌဇ္ဈာနဿ ဝါ ဘဿာဒီသု အနုယုတ္တဿ ဝိဟရတော အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ကိလေသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော ပန ဝိပဿကော ဟောတိ၊ သတ္တသု ဝါ ဝိပဿနာသု[2] အဋ္ဌာရသသု ဝါ မဟာဝိပဿနာသု ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိဟရတိ။ တဿေဝံ ဝိဟရတော ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ ဝိပဿနာကမ္မံ ပဟာယ ကာယဒဠှီဗဟုလဿ ဝိဟရတော အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ကိလေသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော ပန နဝကမ္မိကော ဟောတိ၊ ဥပေါသထာဂါရဘောဇနသာလာဒီနိ ကရောတိ။ တဿ တေသံ ဥပကရဏာနိ စိန္တေန္တဿ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ နဝကမ္မေ နိဋ္ဌိတေ ဝါ ဝိဿဋ္ဌေ ဝါ အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ကိလေသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော ပန ဗြဟ္မလောကာ အာဂတော သုဒ္ဓသတ္တော ဟောတိ၊ တဿ အနာသေဝနာယ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ လဒ္ဓါသေဝနဿ အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ကိလေသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။ ဧဝံ တာဝ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကထံ အနနုဘူတာရမ္မဏဝသေန? ဣဓေကစ္စော အနနုဘူတပုဗ္ဗံ မနာပိယာဒိဘေဒံ အာရမ္မဏံ လဘတိ၊ တဿ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ရာဂါဒယော ကိလေသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ

၁-အာဝတ္တဿ (သီ)၊ အာဝဋ္ဋန္တဿ (သျာ) ၂-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

ananubhūtārammaṇavasena anuppannā uppajjanti nāma. Lokuttaramaggakkhaṇe pana ekameva vīriyaṁ.

Ye ca evaṁ anuppannā uppajjeyyuṁ, te yathā neva uppajjanti, evaṁ nesaṁ anuppādakiccaṁ uppannānañca pahānakiccaṁ sādheti. Tasmā **uppannānaṁ pāpakānan**ti ettha pana catubbidhaṁ uppannaṁ vattamānuppannaṁ bhutvā vigatuppannaṁ okāsakatuppannaṁ bhūmiladdhuppannanti. Tattha ye kilesā vijjamānā uppādādisamaṅgino, idaṁ **vattamānuppannaṁ** nāma. Kamme pana javite ārammaṇarasaṁ anubhavitvā niruddhavipāko bhutvā vigataṁ nāma. Kammaṁ uppajjitvā niruddhaṁ bhutvā[1] vigataṁ nāma. Tadubhayampi **bhutvā vigatuppannan**ti saṅkhaṁ gacchati. Kusalākusalakammaṁ aññassa kammassa vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassa okāsaṁ karoti. Evaṁ kate okāse vipāko uppajjamāno okāsakaraṇato paṭṭhāya uppannoti vuccati. Idaṁ **okāsakatuppannaṁ** nāma.

Pañcakkhandhā pana vipassanāya bhūmi nāma, te atītādibhedā honti. Tesu anusayitakilesā pana atītā vā anāgatā vā paccuppannā vāti na vattabbā. Atītakkhandhesu anusayitāpi hi appahīnāva honti. Anāgatakkhandhesu, paccuppannakkhandhesu anusayitāpi appahīnāva honti. Idaṁ **bhūmiladdhuppannaṁ** nāma. Ten'āhu porāṇā—"tāsu tāsu bhūmīsu asamugghātitā kilesā bhūmiladdhuppannāti saṅkhaṁ gacchantī"ti.

Aparampi catubbidhaṁ uppannaṁ samudācāruppannaṁ ārammaṇādhigahituppannaṁ avikkhambhituppannaṁ asamugghātituppannanti. Tattha sampati vattamānaṁyeva **samudācāruppannaṁ** nāma. Sakiṁ cakkhūni ummīletvā ārammaṇe nimitte gahite anussaritānussaritakkhaṇe kilesā nupajjissantīti na vattabbā. Kasmā? Ārammaṇassa adhigahitattā. Yathā kiṁ? Yathā khīrarukkhassa kuṭhāriyā āhatāhataṭṭhāne khīraṁ na nikkhamissatīti na vattabbaṁ, evaṁ. Idaṁ **ārammaṇādhigahituppannaṁ** nāma. Samāpattiyā avikkhambhitakilesā pana imasmiṁ nāma ṭhāne nuppajjissantīti na vattabbā, kasmā? Avikkhambhi tattā. Yathā kiṁ? Yathā sace khīrarukkhaṁ kuṭhāriyā āhaneyyuṁ, imasmiṁ nāma ṭhāne khīraṁ na

1. Bhavitvā (Ma-Ṭṭha 3. 173 piṭṭhe.)

အနနုဘူတာရမ္မဏဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကမေဝ ဝီရိယံ။

ယေ စ ဧဝံ အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တေ ယထာ နေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဧဝံ နေသံ အနုပ္ပါဒကိစ္စံ ဥပ္ပန္နာနဉ္စ ပဟာနကိစ္စံ သာဓေတိ။ တသ္မာ **ဥပ္ပန္နာနံ ပါပကာန**န္တိ ဧတ္ထ ပန စတုဗ္ဗိဓံ ဥပ္ပန္နံ ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ ဘုတွာ ဝိဂတုပ္ပန္နံ ဩကာသကတုပ္ပန္နံ ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နန္တိ။ တတ္ထ ယေ ကိလေသာ ဝိဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပါဒါဒိသမင်္ဂိနော၊ ဣဒံ **ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ** နာမ။ ကမ္မေ ပန ဇဝိတေ အာရမ္မဏရသံ အနုဘဝိတွာ နိရုဒ္ဓဝိပါကော ဘုတွာ ဝိဂတံ နာမ။ ကမ္မံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓံ ဘုတွာ[1] ဝိဂတံ နာမ။ တဒုဘယမ္ပိ **ဘုတွာ ဝိဂတုပ္ပန္န**န္တိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ကုသလာကုသလကမ္မံ အညဿ ကမ္မဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ကရောတိ။ ဧဝံ ကတေ ဩကာသေ ဝိပါကော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဩကာသကရဏတော ပဋ္ဌာယ ဥပ္ပန္နောတိ ဝုစ္စတိ။ ဣဒံ **ဩကာသကတုပ္ပန္နံ** နာမ။

ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပန ဝိပဿနာယ ဘူမိ နာမ၊ တေ အတီတာဒိဘေဒါ ဟောန္တိ။ တေသု အနုသယိတကိလေသာ ပန အတီတာ ဝါ အနာဂတာ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နာ ဝါတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ အတီတက္ခန္ဓေသု အနုသယိတာပိ ဟိ အပ္ပဟီနာဝ ဟောန္တိ။ အနာဂတက္ခန္ဓေသု၊ ပစ္စုပ္ပန္နက္ခန္ဓေသု အနုသယိတာပိ အပ္ပဟီနာဝ ဟောန္တိ။ ဣဒံ **ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ** နာမ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ "တာသု တာသု ဘူမီသု အသမုဂ္ဃါတိတာ ကိလေသာ ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တီ"တိ။

အပရမ္ပိ စတုဗ္ဗိဓံ ဥပ္ပန္နံ သမုဒါစာရုပ္ပန္နံ အာရမ္မဏာဓိဂဟိတုပ္ပန္နံ အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ အသမုဂ္ဃါတိတုပ္ပန္နန္တိ။ တတ္ထ သမ္ပတိ ဝတ္တမာနံယေဝ **သမုဒါစာရုပ္ပန္နံ** နာမ။ သကိံ စက္ခူနိ ဥမ္မီလေတွာ အာရမ္မဏေ နိမိတ္တေ ဂဟိတေ အနုဿရိတာနုဿရိတက္ခဏေ ကိလေသာ နုပ္ပဇ္ဇိဿန္တီတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ကသ္မာ? အာရမ္မဏဿ အဓိဂဟိတတ္တာ။ ယထာ ကိံ? ယထာ ခီရရုက္ခဿ ကုဌာရိယာ အာဟတာဟတဋ္ဌာနေ ခီရံ န နိက္ခမိဿတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဧဝံ။ ဣဒံ **အာရမ္မဏာဓိဂဟိတုပ္ပန္နံ** နာမ။ သမာပတ္တိယာ အဝိက္ခမ္ဘိတကိလေသာ ပန ဣမသ္မိံ နာမ ဌာနေ နုပ္ပဇ္ဇိဿန္တီတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ၊ ကသ္မာ? အဝိက္ခမ္ဘိတတ္တာ။ ယထာ ကိံ? ယထာ သစေ ခီရရုက္ခံ ကုဌာရိယာ အာဟနေယျုံ၊ ဣမသ္မိံ နာမ ဌာနေ ခီရံ န

၁-ဘဝိတွာ (မ-ဋ္ဌ ၃-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။)

nikkhameyyāti na vattabbaṁ, evaṁ. Idaṁ **avikkhambhituppannaṁ** nāma. Maggena asamugghātitakilesā pana bhavagge nibbattassāpi nuppajjissantīti purimanayeneva vitthāretabbaṁ. Idaṁ **asamugghātituppannaṁ** nāma.

Imesu uppannesu vattamānuppannaṁ bhutvāvigatuppannaṁ okāsakatuppannaṁ samudācāruppannanti catubbidhaṁ uppannaṁ na maggavajjhaṁ, bhūmiladdhuppannaṁ ārammaṇādhigahituppannaṁ avikkhambhi tuppannaṁ asamugghātituppannanti catubbidhaṁ maggavajjhaṁ. Maggo hi uppajjamāno ete kilese pajahati. So ye kilese pajahati, te atītā vā anāgatā vā paccuppannā vāti na vattabbā. Vuttampi cetaṁ—

> "Hañci atīte kilese pajahati, tena hi khīṇaṁ khepeti, niruddhaṁ nirodheti, vigataṁ vigameti, atthaṅgataṁ atthaṁ gameti, atītaṁ yaṁ natthi, taṁ pajahati. Hañci anāgate kilese pajahati, tena hi ajātaṁ pajahati, anibbattaṁ, anuppannaṁ, apātubhūtaṁ pajahati. Anāgataṁ yaṁ natthi, taṁ pajahati. Hañci paccuppanne kilese pajahati, tena hi ratto rāgaṁ pajahati, duṭṭho dosaṁ, mūḷho mohaṁ, vinibaddho mānaṁ, parāmaṭṭho diṭṭhiṁ, vikkhepagato uddhaccaṁ, aniṭṭhaṅgato vicikicchaṁ, thāmagato anusayaṁ pajahati, kaṇhasukkadhammā yuganaddhā samameva vattanti. Saṁkilesikā maggabhāvanā hoti -pa- tena hi natthi maggabhāvanā, natthi phalasacchikiriyā, natthi kilesappahānaṁ, natthi dhammābhisamayoti. Atthi maggabhāvanā -pa- atthi dhammābhisamayoti. Yathā kathaṁ viya, seyyathāpi taruṇo rukkho -pa- apātubhūtāyeva na pātubhavantī"ti[1].

Iti Pāḷiyaṁ ajātaphalarukkho āgato, jātaphalarukkhena pana dīpetabbaṁ. Yathā hi saphalo taruṇa-ambarukkho, tassa phalāni manussā paribhuñjeyyuṁ, sesāni pātetvā pacchiyo pūreyyuṁ, athañño puriso taṁ pharasunā chindeyya. Tenassa neva atītāni phalāni nāsitāni honti, na anāgatapaccuppannāni ca nāsitāni. Atītāni hi manussehi paribhuttāni, anāgatāni anibbattāni, na sakkā

1. Khu 9. 394 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

နိက္ခမေယျာတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဧဝံ။ ဣဒံ **အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ** နာမ။ မဂ္ဂေန အသမုဂ္ဃာတိတကိလေသာ ပန ဘဝဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တဿာပိ နုပ္ပဇ္ဇိဿန္တီတိ ပုရိမနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ဣဒံ **အသမုဂ္ဃာတိတုပ္ပန္နံ** နာမ။

ဣမေသု ဥပ္ပန္နေသု ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ ဘုတွာဝိဂတုပ္ပန္နံ ဩကာသကတုပ္ပန္နံ သမုဒါစာရုပ္ပန္နန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ ဥပ္ပန္နံ န မဂ္ဂဝဇ္ဈံ၊ ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ အာရမ္မဏာဓိဂဟိတုပ္ပန္နံ အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ အသမုဂ္ဃာတိတုပ္ပန္နန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ မဂ္ဂဝဇ္ဈံ။ မဂ္ဂေါ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဧတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ။ သော ယေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေ အတီတာ ဝါ အနာဂတာ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နာ ဝါတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

> “ဟဉ္စိ အတီတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေန ဟိ ခီဏံ ခေပေတိ၊ နိရုဒ္ဓံ နိရောဓေတိ၊ ဝိဂတံ ဝိဂမေတိ၊ အတ္ထင်္ဂတံ အတ္ထံ ဂမေတိ၊ အတီတံ ယံ နတ္ထိ၊ တံ ပဇဟတိ။ ဟဉ္စိ အနာဂတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေန ဟိ အဇာတံ ပဇဟတိ၊ အနိဗ္ဗတ္တံ၊ အနုပ္ပန္နံ၊ အပါတုဘူတံ ပဇဟတိ။ အနာဂတံ ယံ နတ္ထိ၊ တံ ပဇဟတိ။ ဟဉ္စိ ပစ္စုပ္ပန္နေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေန ဟိ ရတ္တော ရာဂံ ပဇဟတိ၊ ဒုဋ္ဌော ဒေါသံ၊ မူဠှော မောဟံ၊ ဝိနိဗဒ္ဓေါ မာနံ၊ ပရာမဋ္ဌော ဒိဋ္ဌိံ၊ ဝိက္ခေပဂတော ဥဒ္ဓစ္စံ၊ အနိဋ္ဌင်္ဂတော ဝိစိကိစ္ဆံ၊ ထာမဂတော အနုသယံ ပဇဟတိ၊ ကဏှသုက္ကဓမ္မာ ယုဂနဒ္ဓါ သမမေဝ ဝတ္တန္တိ။ သံကိလေသိကာ မဂ္ဂဘာဝနာ ဟောတိ။ပ။ တေန ဟိ နတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ၊ နတ္ထိ ဖလသစ္ဆိကိရိယာ၊ နတ္ထိ ကိလေသပ္ပဟာနံ၊ နတ္ထိ ဓမ္မာဘိသမယောတိ။ အတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ။ပ။ အတ္ထိ ဓမ္မာဘိသမယောတိ။ ယထာ ကထံ ဝိယ၊ သေယျထာပိ တရုဏော ရုက္ခော။ပ။ အပါတုဘူတာယေဝ န ပါတုဘဝန္တီ”တိ[၁]။

ဣတိ ပါဠိယံ အဇာတဖလရုက္ခော အာဂတော၊ ဇာတဖလရုက္ခေန ပန ဒီပေတဗ္ဗံ။ ယထာ ဟိ သဖလော တရုဏအမ္ဗရုက္ခော၊ တဿ ဖလာနိ မနုဿာ ပရိဘုဉ္ဇေယျုံ၊ သေသာနိ ပါတေတွာ ပစ္ဆိယော ပူရေယျုံ၊ အထညော ပုရိသော တံ ဖရသုနာ ဆိန္ဒေယျ။ တေနဿ နေဝ အတီတာနိ ဖလာနိ နာသိတာနိ ဟောန္တိ၊ န အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနိ စ နာသိတာနိ။ အတီတာနိ ဟိ မနုဿေဟိ ပရိဘုတ္တာနိ၊ အနာဂတာနိ အနိဗ္ဗတ္တာနိ၊ န သက္ကာ

၁-ခု ၉-၃၉၄-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

nāsetuṁ. Yasmiṁ pana samaye so chinno, tadā phalāniyeva natthīti paccuppannānipi anāsitāni. Sace pana rukkho acchinno assa, athassa pathavīrasañca āporasañca āgamma yāni phalāni nibbatteyyuṁ, tāni nāsitāni honti. Tāni hi ajātāneva na jāyanti, anibbattāneva na nibbattanti, apātubhūtāneva na pātubhavanti. Evameva maggo nāpi atītādibhede kilese pajahati, nāpi na pajahati. Yesañhi kilesānaṁ maggena khandhesu apariññātesu uppatti siyā, maggena uppajjitvā khandhānaṁ pariññātattā te kilesā ajātāva na jāyanti, anibbattāva na nibbattanti, apātubhūtāva na pātubhavanti. Taruṇaputtāya itthiyā puna avijāyanatthaṁ byādhitānaṁ rogavūpasamatthaṁ pītabhesajjehi cāpi ayamattho vibhāvetabbo. Evaṁ maggo ye kilese pajahati, te atītā vā anāgatā vā paccuppannā vāti na vattabbā. Na ca maggo kilese na pajahati. Ye pana maggo kilese pajahati, te sandhāya "uppannānaṁ pāpakānan"ti-ādi vuttaṁ.

Na kevalañca maggo kileseyeva pajahati, kilesānaṁ pana appahīnattā ye uppajjeyyuṁ upādinnakkhandhā, tepi pajahatiyeva. Vuttampi cetaṁ "sotāpattimaggañāṇena abhisaṅkhāraviññāṇassa nirodhena satta bhave ṭhapetvā anamatagge saṁsāre ye uppajjeyyuṁ nāmañca rūpañca, etthete nirujjhantī"ti[1] vitthāro. Iti maggo upādinnato anupādinnato ca vuṭṭhāti. Bhavavasena pana sotāpattimaggo apāyabhavato vuṭṭhāti, sakadāgāmimaggo sugatibhavekadesato, anāgāmimaggo sugatikāmabhavato vuṭṭhāti. Arahattamaggo rūpārūpabhavato vuṭṭhāti. Sabbabhavehi vuṭṭhātiyevātipi vadanti.

Atha maggakkhaṇe kathaṁ anuppannānaṁ uppādāya bhāvanā hoti, kathaṁ vā uppannānaṁ ṭhitiyāti. Maggappavattiyā eva. Maggo hi pavattamāno pubbe anuppannapubbattā anuppanno nāma vuccati. Anāgatapubbaṁ hi ṭhānaṁ gantvā ananubhūtapubbaṁ vā ārammaṇaṁ anubhavitvā vattāro bhavanti "anāgataṭṭhānaṁ āgatamha, ananubhūtaṁ ārammaṇaṁ anubhavāmā"ti. Yā cassa pavatti, ayameva ṭhiti nāmāti ṭhitiyā bhāvetīti vattuṁ vaṭṭati. Evametassa bhikkhuno idaṁ lokuttaramaggakkhaṇe vīriyaṁ "anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ

1. Khu 8. 33 Cūḷaniddese.

နာသေတုံ။ ယသ္မိံ ပန သမယေ သော ဆိန္နော၊ တဒါ ဖလာနိယေဝ နတ္ထီတိ ပစ္စုပ္ပန္နာနိပိ အနာသိတာနိ။ သစေ ပန ရုက္ခော အစ္ဆိန္နော အဿ၊ အထဿ ပထဝီရသဉ္စ အာပေါရသဉ္စ အာဂမ္မ ယာနိ ဖလာနိ နိဗ္ဗတ္တေယျုံ၊ တာနိ နာသိတာနိ ဟောန္တိ။ တာနိ ဟိ အဇာတာနေဝ န ဇာယန္တိ၊ အနိဗ္ဗတ္တာနေဝ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ အပါတုဘူတာနေဝ န ပါတုဘဝန္တိ။ ဧဝမေဝ မဂ္ဂေါ နာပိ အတီတာဒိဘေဒေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ နာပိ န ပဇဟတိ။ ယေသဉ္ဟိ ကိလေသာနံ မဂ္ဂေန ခန္ဓေသု အပရိညာတေသု ဥပ္ပတ္တိ သိယာ၊ မဂ္ဂေန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ခန္ဓာနံ ပရိညာတတ္တာ တေ ကိလေသာ အဇာတာဝ န ဇာယန္တိ၊ အနိဗ္ဗတ္တာဝ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ အပါတုဘူတာဝ န ပါတုဘဝန္တိ။ တရုဏပုတ္တာယ ဣတ္ထိယာ ပုန အဝိဇာယနတ္ထံ ဗျာဓိတာနံ ရောဂဝူပသမတ္ထံ ပီတဘေသဇ္ဇေဟိ စာပိ အယမတ္ထော ဝိဘာဝေတဗ္ဗော။ ဧဝံ မဂ္ဂေါ ယေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေ အတီတာ ဝါ အနာဂတာ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နာ ဝါတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ န စ မဂ္ဂေါ ကိလေသေ န ပဇဟတိ။ ယေ ပန မဂ္ဂေါ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေ သန္ဓာယ "ဥပ္ပန္နာနံ ပါပကာန"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

န ကေဝလဉ္စ မဂ္ဂေါ ကိလေသေယေဝ ပဇဟတိ၊ ကိလေသာနံ ပန အပ္ပဟီနတ္တာ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓာ၊ တေပိ ပဇဟတိယေဝ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "သောတာပတ္တိမဂ္ဂဉာဏေန အဘိသင်္ခါရဝိညာဏဿ နိရောဓေန သတ္တ ဘဝေ ဌပေတွာ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ၊ ဧတ္ထေတေ နိရုဇ္ဈန္တီ"တိ[၁] ဝိတ္ထာရော။ ဣတိ မဂ္ဂေါ ဥပါဒိန္နတော အနုပါဒိန္နတော စ ဝုဋ္ဌာတိ။ ဘဝဝသေန ပန သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ အပါယဘဝတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေါ သုဂတိဘဝေကဒေသတော၊ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ သုဂတိကာမဘဝတော ဝုဋ္ဌာတိ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ရူပါရူပဘဝတော ဝုဋ္ဌာတိ။ သဗ္ဗဘဝေဟိ ဝုဋ္ဌာတိယေဝါတိပိ ဝဒန္တိ။

အထ မဂ္ဂက္ခဏေ ကထံ အနုပ္ပန္နာနံ ဥပ္ပါဒါယ ဘာဝနာ ဟောတိ၊ ကထံ ဝါ ဥပ္ပန္နာနံ ဌိတိယာတိ။ မဂ္ဂပ္ပဝတ္တိယာ ဧဝ။ မဂ္ဂေါ ဟိ ပဝတ္တမာနော ပုဗ္ဗေ အနုပ္ပန္နပုဗ္ဗတ္တာ အနုပ္ပန္နော နာမ ဝုစ္စတိ။ အနာဂတပုဗ္ဗံ ဟိ ဌာနံ ဂန္တွာ အနနုဘူတပုဗ္ဗံ ဝါ အာရမ္မဏံ အနုဘဝိတွာ ဝတ္တာရော ဘဝန္တိ "အနာဂတဋ္ဌာနံ အာဂတမှ၊ အနနုဘူတံ အာရမ္မဏံ အနုဘဝါမာ"တိ။ ယာ စဿ ပဝတ္တိ၊ အယမေဝ ဌိတိ နာမာတိ ဌိတိယာ ဘာဝေတီတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝမေတဿ ဘိက္ခုနော ဣဒံ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဝီရိယံ "အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ

၁-ခု ၈-၃၃-စူဠနိဒ္ဒေသေ။

anuppādāyā”ti-ādīni cattāri nāmāni labhati. Ayaṁ lokuttaramaggakkhaṇe sammappadhānakathā. Evamettha lokiyalokuttaramissakā sammappadhānā niddiṭṭhāti.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

---

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

408. Abhidhammabhājanīye sabbānipi sammappadhānāni Dhammasaṅgaṇiyaṁ[1] vibhattassa desanānayassa mukhamattameva dassentena niddiṭṭhāni. Tattha nayabhedo veditabbo. Kathaṁ? Paṭhamasammappadhāne tāva sotāpattimagge jhānābhinivese suddhikapaṭipadā suddhikasuññatā suññatapaṭipadā suddhika-appaṇihitā appaṇihitapaṭipadāti imesu pañcasu ṭhānesu dvinnaṁ dvinnaṁ catukkapañcakanayānaṁ vasena dasa nayā honti. Evaṁ sesesupīti vīsatiyā abhinivesesu dve nayasatāni. Tāni catūhi adhipatīhi catugguṇitāni aṭṭha. Iti suddhikāni dve sādhipatīni aṭṭhāti sabbampi nayasahassaṁ hoti. Tathā dutiyasammappadhānādīsu suddhikasammappadhāne cāti sotāpattimagge pañcanayasahassāni. Yathā ca sotāpattimagge, evaṁ sesamaggesupīti kusalavaseneva vīsati nayasahassāni. Vipāke pana sammappadhānehi kattabbakiccaṁ natthīti vipākavāro na gahitoti. Sammappadhānāni panettha nibbattitalokuttarāneva kathitānīti veditabbāni.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

427. Pañhāpucchake Pāḷi-anusāreneva sammappadhānānaṁ kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana sabbānipi etāni appamāṇaṁ nibbānaṁ ārabbha pavattito appamāṇārammaṇāneva, na maggārammaṇāni. Sahajātahetuvasena pana maggahetukāni, vīmaṁsaṁ jeṭṭhakaṁ katvā

1. Abhi 1. 87 piṭṭhe.

အနုပ္ပါဒါယာ”တိအာဒီနိ စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ အယံ လောကုတ္တရ-မဂ္ဂက္ခဏေ သမ္မပ္ပဓာနကထာ။ ဧဝမေတ္ထ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ သမ္မပ္ပဓာနာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာတိ။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၄၀၈။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ သဗ္ဗာနိပိ သမ္မပ္ပဓာနာနိ ဓမ္မသင်္ဂဏိယံ[၁] ဝိဘတ္တဿ ဒေသနာနယဿ မုခမတ္တမေဝ ဒဿေန္တေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထ နယဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကထံ? ပဌမသမ္မပ္ပဓာနေ တာဝ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ဈာနာဘိနိဝေသေ သုဒ္ဓိကပဋိပဒါ သုဒ္ဓိကသုညတာ သုညတပဋိပဒါ သုဒ္ဓိက-အပ္ပဏိဟိတာ အပ္ပဏိဟိတပဋိပဒါတိ ဣမေသု ပဉ္စသု ဌာနေသု ဒွိန္နံ ဒွိန္နံ စတုက္ကပဉ္စကနယာနံ ဝသေန ဒသ နယာ ဟောန္တိ။ ဧဝံ သေသေသုပီတိ ဝီသတိယာ အဘိနိဝေသေသု ဒွေ နယသတာနိ။ တာနိ စတူဟိ အဓိပတီဟိ စတုဂ္ဂုဏိတာနိ အဋ္ဌ။ ဣတိ သုဒ္ဓိကာနိ ဒွေ သာဓိပတီနိ အဋ္ဌာတိ သဗ္ဗမ္ပိ နယသဟဿံ ဟောတိ။ တထာ ဒုတိယသမ္မပ္ပဓာနာဒီသု သုဒ္ဓိကသမ္မပ္ပဓာနေ စာတိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ပဉ္စနယသဟဿာနိ။ ယထာ စ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ၊ ဧဝံ သေသမဂ္ဂေသုပီတိ ကုသလဝသေနေဝ ဝီသတိ နယသဟဿာနိ။ ဝိပါကေ ပန သမ္မပ္ပဓာနေဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ နတ္ထီတိ ဝိပါကဝါရော န ဂဟိတောတိ။ သမ္မပ္ပဓာနာနိ ပနေတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရာနေဝ ကထိတာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၄၂၇။ ပဉှာပုစ္ဆကေ ပါဠိအနုသာရေနေဝ သမ္မပ္ပဓာနာနံ ကုသလာဒိ-ဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန သဗ္ဗာနိပိ ဧတာနိ အပ္ပမာဏံ နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိတော အပ္ပမာဏာရမ္မဏာနေဝ၊ န မဂ္ဂါရမ္မဏာနိ။ သဟဇာတဟေတုဝသေန ပန မဂ္ဂဟေတုကာနိ၊ ဝီမံသံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ

၁-အဘိ ၁-၈၇-ပိဋ္ဌေ။

maggabhāvanākāle maggādhipatīni, chandacittajeṭṭhikāya maggabhāvanāya na vattabbāni maggādhipatīnīti. Vīriyajeṭṭhikāya pana aññassa vīriyassa abhāvā na vattabbāni maggādhipatīnīti vā na maggādhipatīnīti vā. Atītādīsu ekārammaṇabhāvenapi na vattabbāni. Nibbānassa pana bahiddhādhammattā bahiddhārammaṇāni nāma hontīti evametasmiṁ pañhāpucchake nibbattitalokuttarāneva sammappadhānāni kathitāni. Sammāsambuddhena hi suttantabhājanīyasmiṁ yeva lokiyalokuttaramissakā sammappadhānā kathitā. Abhidhammabhājanīyapañhāpucchakesu pana lokuttarāyevāti evamayaṁ Sammappadhānavibhaṅgopi teparivaṭṭaṁ nīharitvāva bhājetvā dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Sammappadhānavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

မဂ္ဂဘာဝနာကာလေ မဂ္ဂါဓိပတီနိ၊ ဆန္ဒစိတ္တဇေဋ္ဌိကာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ န ဝတ္တဗ္ဗာနိ မဂ္ဂါဓိပတီနီတိ။ ဝီရိယဇေဋ္ဌိကာယ ပန အညဿ ဝီရိယဿ အဘာဝါ န ဝတ္တဗ္ဗာနိ မဂ္ဂါဓိပတီနီတိ ဝါ န မဂ္ဂါဓိပတီနီတိ ဝါ။ အတီတာဒီသု ဧကာရမ္မဏဘာဝေနပိ န ဝတ္တဗ္ဗာနိ။ နိဗ္ဗာနဿ ပန ဗဟိဒ္ဓါဓမ္မတ္တာ ဗဟိဒ္ဓါ-ရမ္မဏာနိ နာမ ဟောန္တီတိ ဧဝမေတသ္မိံ ပဉှာပုစ္ဆကေ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရာနေဝ သမ္မပ္ပဓာနာနိ ကထိတာနိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဟိ သုတ္တန္တဘာဇနီယသ္မိံယေဝ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ သမ္မပ္ပဓာနာ ကထိတာ။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယ-ပဉှာပုစ္ဆကေသု ပန လောကုတ္တရာယေဝါတိ ဧဝမယံ သမ္မပ္ပဓာနဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာဝ ဘာဇေတွာ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

သမ္မပ္ပဓာနဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

9. Iddhipādavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā

431. Idāni tadanantare Iddhipādavibhaṅge **cattāro**ti gaṇanaparicchedo. **Iddhipādā**ti ettha ijjhatīti iddhi, samijjhati nipphajjatīti attho. Ijjhanti vā etāya sattā iddhā vuddhā ukkaṁsagatā hontītipi iddhi. Paṭhamenatthena iddhi eva pādo iddhipādo, iddhikoṭṭhāsoti attho. Dutiyenatthena iddhiyā pādoti iddhipādo, pādoti patiṭṭhā adhigamupāyoti attho. Tena hi yasmā uparūparivisesasaṅkhātaṁ iddhiṁ pajjanti pāpuṇanti, tasmā pādoti vuccati. Evaṁ tāva “cattāro iddhipādā”ti ettha attho veditabbo.

Idāni te bhājetvā dassetuṁ **idha bhikkhū**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **idha bhikkhū**ti imasmiṁ sāsane bhikkhu. **Chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgatan**ti ettha chandahetuko chandādhiko vā samādhi **chandasamādhi.** Kattukamyatāchandaṁ adhipatiṁ karitvā paṭiladdhasamādhissetaṁ adhivacanaṁ. Padhānabhūtā saṅkhārā **padhānasaṅkhārā.** Catukiccasādhakassa sammappadhānavīriyassetaṁ adhivacanaṁ. **Samannāgatan**ti chandasamādhinā ca padhānasaṅkhārehi ca upetaṁ. **Iddhipādan**ti nipphattipariyāyena vā ijjhanakaṭṭhena, ijjhanti etāya sattā iddhā vuddhā ukkaṁsagatā hontīti iminā vā pariyāyena iddhīti saṅkhaṁ gatānaṁ upacārajjhānādikusalacittasampayuttānaṁ chandasamādhipadhānasaṅkhārānaṁ adhiṭṭhānaṭṭhena pādabhūtaṁ sesacittacetasikarāsinti attho. Yañhi parato “iddhipādoti tathābhūtassa vedanākkhandho -pa- viññāṇakkhandho”ti vuttaṁ, taṁ iminā atthena yujjati. Iminā nayena sesesupi attho veditabbo. Yatheva hi chandaṁ adhipatiṁ karitvā paṭiladdhasamādhi chandasamādhīti vutto, evaṁ vīriyaṁ -pa- cittaṁ. Vīmaṁsaṁ adhipatiṁ karitvā paṭiladdhasamādhi vīmaṁsasamādhīti vuccati.

Idāni chandasamādhi-ādīni padāni bhājetvā dassetuṁ **kathañca bhikkhū**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **chandaṁ ce bhikkhu adhipatiṁ karitvā**ti yadi bhikkhu chandaṁ adhipatiṁ chandaṁ jeṭṭhakaṁ chandaṁ dhuraṁ chandaṁ pubbaṅgamaṁ katvā samādhiṁ paṭilabhati nibbatteti, evaṁ nibbattito ayaṁ samādhi chandasamādhi nāma vuccatīti attho.

၉-ဣဒ္ဓိပါဒဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၄၃၁။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ဣဒ္ဓိပါဒဝိဘင်္ဂေ **စတ္တာရော**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ဣဒ္ဓိပါဒါ**တိ ဧတ္ထ ဣဇ္ဈတီတိ ဣဒ္ဓိ၊ သမိဇ္ဈတိ နိပ္ဖဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဣဇ္ဈန္တိ ဝါ ဧတာယ သတ္တာ ဣဒ္ဓါ ဝုဒ္ဓါ ဥက္ကံသဂတာ ဟောန္တီတိပိ ဣဒ္ဓိ။ ပဌမေနတ္ထေန ဣဒ္ဓိ ဧဝ ပါဒေါ ဣဒ္ဓိပါဒေါ၊ ဣဒ္ဓိကောဋ္ဌာသောတိ အတ္ထော။ ဒုတိယေနတ္ထေန ဣဒ္ဓိယာ ပါဒေါတိ ဣဒ္ဓိပါဒေါ၊ ပါဒေါတိ ပတိဋ္ဌာ အဓိဂမုပါယောတိ အတ္ထော။ တေန ဟိ ယသ္မာ ဥပရူပရိဝိသေသသင်္ခါတံ ဣဒ္ဓိံ ပဇ္ဇန္တိ ပါပုဏန္တိ၊ တသ္မာ ပါဒေါတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ တာဝ “စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ”တိ ဧတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣဒါနိ တေ ဘာဇေတွာ ဒဿေတုံ **ဣဓ ဘိက္ခူ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ဣဓ ဘိက္ခူ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခု။ **ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရသမန္နာဂတန္တိ** ဧတ္ထ ဆန္ဒဟေတုကော ဆန္ဒာဓိကော ဝါ သမာဓိ **ဆန္ဒသမာဓိ။** ကတ္တုကမျတာဆန္ဒံ အဓိပတိံ ကရိတွာ ပဋိလဒ္ဓသမာဓိဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပဓာနဘူတာ သင်္ခါရာ **ပဓာနသင်္ခါရာ။** စတုကိစ္စသာဓကဿ သမ္မပ္ပဓာနဝီရိယဿေတံ အဓိဝစနံ။ **သမန္နာဂတ**န္တိ ဆန္ဒသမာဓိနာ စ ပဓာနသင်္ခါရေဟိ စ ဥပေတံ။ **ဣဒ္ဓိပါဒ**န္တိ နိပ္ဖတ္တိပရိယာယေန ဝါ ဣဇ္ဈနကဋ္ဌေန, ဣဇ္ဈန္တိ ဧတာယ သတ္တာ ဣဒ္ဓါ ဝုဒ္ဓါ ဥက္ကံသဂတာ ဟောန္တီတိ ဣမိနာ ဝါ ပရိယာယေန ဣဒ္ဓီတိ သင်္ခံ ဂတာနံ ဥပစာရဇ္ဈာနာဒိကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တာနံ ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရာနံ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပါဒဘူတံ သေသစိတ္တစေတသိကရာသိန္တိ အတ္ထော။ ယဉှိ ပရတော “ဣဒ္ဓိပါဒေါတိ တထာဘူတဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓော”တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ဣမိနာ အတ္ထေန ယုဇ္ဇတိ။ ဣမိနာ နယေန သေသေသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထေဝ ဟိ ဆန္ဒံ အဓိပတိံ ကရိတွာ ပဋိလဒ္ဓသမာဓိ ဆန္ဒသမာဓီတိ ဝုတ္တော၊ ဧဝံ ဝီရိယံ။ပ။ စိတ္တံ။ ဝီမံသံ အဓိပတိံ ကရိတွာ ပဋိလဒ္ဓသမာဓိ ဝီမံသသမာဓီတိ ဝုစ္စတိ။

ဣဒါနိ ဆန္ဒသမာဓိအာဒီနိ ပဒါနိ ဘာဇေတွာ ဒဿေတုံ **ကထဉ္စ ဘိက္ခူ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ဆန္ဒံ စေ ဘိက္ခု အဓိပတိံ ကရိတွာ**တိ ယဒိ ဘိက္ခု ဆန္ဒံ အဓိပတိံ ဆန္ဒံ ဇေဋ္ဌကံ ဆန္ဒံ ဓုရံ ဆန္ဒံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ သမာဓိံ ပဋိလဘတိ နိဗ္ဗတ္တေတိ၊ ဧဝံ နိဗ္ဗတ္တိတော အယံ သမာဓိ ဆန္ဒသမာဓိ နာမ ဝုစ္စတီတိ အတ္ထော။

Vīriyaṁ ceti-ādīsupi eseva nayo. **Ime vuccanti padhānasaṅkhārā**ti ettāvatā chandiddhipādaṁ bhāvayamānassa bhikkhuno padhānābhisaṅkhārasaṅkhātacatukiccasā- dhakaṁ vīriyaṁ kathitaṁ. **Tadekajjhaṁ abhisaññūhitvā**ti taṁ sabbaṁ ekato rāsiṁ katvāti attho. **Saṅkhyaṁ gacchatī**ti etaṁ vohāraṁ gacchatīti veditabbanti attho.

433. Idāni “chandasamādhipadhānasaṅkhāro”ti etasmiṁ padasamūhe chandādidhamme bhājetvā dassetuṁ **tattha katamo chando**ti-ādi āraddhaṁ. Taṁ uttānatthameva.

Upeto hotīti iddhipādasaṅkhāto dhammarāsi upeto hoti. **Tesaṁ dhammānan**ti tesaṁ sampayuttānaṁ chandādidhammānaṁ. **Iddhi samiddhī**ti-ādīni sabbāni nipphattivevacanāneva. Evaṁ santepi ijjhanakaṭṭhena **iddhi.** Sampuṇṇā iddhi **samiddhi.** Upasaggena vā padaṁ vaḍḍhitaṁ. Ijjhanākāro **ijjhanā. Samijjhanā**ti upasaggena padaṁ vaḍḍhitaṁ. Attano santāne pātubhāvavasena labhanaṁ **lābho.** Parihīnānampi vīriyārambhavasena puna lābho **paṭilābho.** Upasaggena vā padaṁ vaḍḍhitaṁ. **Pattī**ti adhigamo. Aparihānavasena sammā pattīti **sampatti. Phusanā**ti paṭilābhaphusanā. **Sacchikiriyā**ti paṭilābhasacchikiriyāva. **Upasampadā**ti p-aṭilābha-upasampadā evāti veditabbā.

Tathābhūtassāti tena ākārena bhūtassa, te chandādidhamme paṭilabhitvā ṭhitassāti attho. **Vedanākkhandho**ti-ādīhi chandādayo anto katvā cattāropi khandhā kathitā. **Te dhamme**ti te cattāro arūpakkhandhe, chandādayo vā tayo dhammetipi vuttaṁ. **Āsevatī**ti-ādīni vuttatthāneva. Sesa- iddhipādaniddesesupi imināva nayena attho veditabbo.

Ettāvatā kiṁ kathitanti? Catunnaṁ bhikkhūnaṁ matthakappattaṁ kammaṭṭhānaṁ kathitaṁ. Eko hi bhikkhu chandaṁ avassayati, kattukamyatākusaladhammacchandena atthanipphattiyaṁ sati ahaṁ lokuttaradhammaṁ nibbattessāmi, natthi mayhaṁ etassa nibbattane bhāroti chandaṁ jeṭṭhakaṁ chandaṁ dhuraṁ chandaṁ pubbaṅgamaṁ katvā lokuttaradhammaṁ nibbatteti. Eko vīriyaṁ avassayati, eko cittaṁ, eko paññaṁ avassayati, paññāya atthanipphattiyaṁ sati ahaṁ lokuttaradhammaṁ

ဝီရိယံ စေတိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဣမေ ဝုစ္စန္တိ ပဓာနသင်္ခါရာ**တိ ဧတ္တာဝတာ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒံ ဘာဝယမာနဿ ဘိက္ခုနော ပဓာနာဘိသင်္ခါရသင်္ခါတ- စတုကိစ္စသာဓကံ ဝီရိယံ ကထိတံ။ **တဒေကဇ္ဈံ အဘိသညူဟိတွာ**တိ တံ သဗ္ဗံ ဧကတော ရာသိံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **သင်္ချံ ဂစ္ဆတီ**တိ ဧတံ ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။

၄၃၃။ ဣဒါနိ “ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရော”တိ ဧတသ္မိံ ပဒသမူဟေ ဆန္ဒာဒိဓမ္မေ ဘာဇေတွာ ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမော ဆန္ဒော**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

ဥပေတော ဟောတီတိ ဣဒ္ဓိပါဒသင်္ခါတော ဓမ္မရာသိ ဥပေတော ဟောတိ။ **တေသံ ဓမ္မာနန္တိ** တေသံ သမ္ပယုတ္တာနံ ဆန္ဒာဒိဓမ္မာနံ။ **ဣဒ္ဓိ သမိဒ္ဓီ**တိအာဒီနိ သဗ္ဗာနိ နိပ္ဖတ္တိဝေဝစနာနေဝ။ ဧဝံ သန္တေပိ ဣဇ္ဈနကဋ္ဌေန **ဣဒ္ဓိ။** သမ္ပုဏ္ဏာ ဣဒ္ဓိ **သမိဒ္ဓိ။** ဥပသဂ္ဂေန ဝါ ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ။ ဣဇ္ဈနာကာရော **ဣဇ္ဈနာ။ သမိဇ္ဈနာ**တိ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ။ အတ္တနော သန္တာနေ ပါတုဘာဝဝသေန လဘနံ **လာဘော။** ပရိဟီနာနမ္ပိ ဝီရိယာရမ္ဘဝသေန ပုန လာဘော **ပဋိလာဘော။** ဥပသဂ္ဂေန ဝါ ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ။ **ပတ္တီ**တိ အဓိဂမော။ အပရိဟာနဝသေန သမ္မာ ပတ္တီတိ **သမ္ပတ္တိ။ ဖုသနာ**တိ ပဋိလာဘဖုသနာ။ **သစ္ဆိကိရိယာ**တိ ပဋိလာဘ- သစ္ဆိကိရိယာဝ။ **ဥပသမ္ပဒါ**တိ ပဋိလာဘဥပသမ္ပဒါ ဧဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တထာဘူတဿာတိ တေန အာကာရေန ဘူတဿ၊ တေ ဆန္ဒာဒိဓမ္မေ ပဋိလဘိတွာ ဌိတဿာတိ အတ္ထော။ **ဝေဒနာက္ခန္ဓော**တိအာဒီဟိ ဆန္ဒာဒယော အန္တော ကတွာ စတ္တာရောပိ ခန္ဓာ ကထိတာ။ **တေ ဓမ္မေ**တိ တေ စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓေ၊ ဆန္ဒာဒယော ဝါ တယော ဓမ္မေတိပိ ဝုတ္တံ။ **အာသေဝတီ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ သေသဣဒ္ဓိပါဒနိဒ္ဒေသေသုပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္တာဝတာ ကိံ ကထိတန္တိ? စတုန္နံ ဘိက္ခူနံ မတ္ထကပ္ပတ္တံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထိတံ။ ဧကော ဟိ ဘိက္ခု ဆန္ဒံ အဝဿယတိ၊ ကတ္တုကမျတာကုသလဓမ္မစ္ဆန္ဒေန အတ္ထနိပ္ဖတ္တိယံ သတိ အဟံ လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမိ၊ နတ္ထိ မယှံ ဧတဿ နိဗ္ဗတ္တနေ ဘာရောတိ ဆန္ဒံ ဇေဋ္ဌကံ ဆန္ဒံ ဓုရံ ဆန္ဒံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ လောကုတ္တရ- ဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေတိ။ ဧကော ဝီရိယံ အဝဿယတိ၊ ဧကော စိတ္တံ၊ ဧကော ပညံ အဝဿယတိ၊ ပညာယ အတ္ထနိပ္ဖတ္တိယံ သတိ အဟံ လောကုတ္တရဓမ္မံ

nibbattessāmi, natthi mayhaṁ etassa nibbattane bhāroti paññaṁ jeṭṭhakaṁ paññaṁ dhuraṁ paññaṁ pubbaṅgamaṁ katvā lokuttaradhammaṁ nibbatteti.

Kathaṁ? Yathā hi catūsu amaccaputtesu ṭhānantaraṁ patthetvā vicarantesu eko upaṭṭhānaṁ avassayi, eko sūrabhāvaṁ, eko jātiṁ, eko mantaṁ, kathaṁ? Tesu hi paṭhamo upaṭṭhāne appamādakāritāya atthanipphattiyā sati labbhamānaṁ "lacchāmetaṁ ṭhānantaran"ti upaṭṭhānaṁ avassayi. Dutiyo upaṭṭhāne appamattopi "ekacco saṅgāme paccupaṭṭhite saṇṭhātuṁ na sakkoti, avassaṁ kho pana rañño paccanto kuppissati. Tasmiṁ kuppite rathadhure kammaṁ katvā rājānaṁ ārādhetvā āharāpessāmetaṁ ṭhānantaran"ti sūrabhāvaṁ avassayi. Tatiyo "sūrabhāvepi sati ekacco hīnajātiko hoti, jātiṁ sodhetvā ṭhānantaraṁ dadantā mayhaṁ dassantī"ti jātiṁ avassayi. Catuttho "jātimāpi eko amantanīyo hoti, mantena kattabbakicce uppanne āharāpessāmetaṁ ṭhānantaran"ti mantaṁ avassayi. Te sabbepi attano attano avassayabalena ṭhānantarāni pāpuṇiṁsu.

Tattha upaṭṭhāne appamatto hutvā ṭhānantaraṁ patto viya chandaṁ avassāya kattukamyatākusaladhammacchandena "atthanipphattiyaṁ sati ahaṁ lokuttaradhammaṁ nibbattessāmi, natthi mayhaṁ etassa nibbattane bhāro"ti chandaṁ jeṭṭhakaṁ chandaṁ dhuraṁ chandaṁ pubbaṅgamaṁ katvā lokuttaradhammanibbattako daṭṭhabbo Raṭṭhapālatthero viya[1]. So hi āyasmā chandaṁ dhuraṁ katvā lokuttaradhammaṁ nibbattesi. Sūrabhāvena rājānaṁ ārādhetvā ṭhānantaraṁ patto viya vīriyaṁ jeṭṭhakaṁ vīriyaṁ dhuraṁ vīriyaṁ pubbaṅgamaṁ katvā lokuttaradhammanibbattako daṭṭhabbo Soṇatthero viya[2]. So hi āyasmā vīriyaṁ dhuraṁ katvā lokuttaradhammaṁ nibbattesi.

Jātisampattiyā ṭhānantaraṁ patto viya cittaṁ jeṭṭhakaṁ cittaṁ dhuraṁ cittaṁ pubbaṅgamaṁ katvā lokuttaradhammanibbattako daṭṭhabbo Sambhūtatthero viya. So hi āyasmā cittaṁ dhuraṁ katvā lokuttaradhammaṁ nibbattesi. Mantaṁ avassāya ṭhānantarappatto viya vīmaṁsaṁ jeṭṭhakaṁ vīmaṁsaṁ dhuraṁ vīmaṁsaṁ pubbaṅgamaṁ

1. Ma 2. 244 piṭṭhe. 2. Vi 3. 267 piṭṭhe.

နိဗ္ဗတ္တေဿာမိ၊ နတ္ထိ မယှံ ဧတဿ နိဗ္ဗတ္တနေ ဘာရောတိ ပညံ ဇေဋ္ဌကံ ပညံ ဓုရံ ပညံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေတိ။

ကထံ? ယထာ ဟိ စတူသု အမစ္စပုတ္တေသု ဌာနန္တရံ ပတ္ထေတွာ ဝိစရန္တေသု ဧကော ဥပဋ္ဌာနံ အဝဿယိ၊ ဧကော သူရဘာဝံ၊ ဧကော ဇာတိံ၊ ဧကော မန္တံ၊ ကထံ? တေသု ဟိ ပဌမော ဥပဋ္ဌာနေ အပ္ပမာဒကာရိတာယ အတ္ထနိပ္ဖတ္တိယာ သတိ လဗ္ဘမာနံ "လစ္ဆာမေတံ ဌာနန္တရ"န္တိ ဥပဋ္ဌာနံ အဝဿယိ။ ဒုတိယော ဥပဋ္ဌာနေ အပ္ပမတ္တောပိ "ဧကစ္စော သင်္ဂါမေ ပစ္စုပဋ္ဌိတေ သဏ္ဌာတုံ န သက္ကောတိ၊ အဝဿံ ခေါ ပန ရညော ပစ္စန္တော ကုပ္ပိဿတိ။ တသ္မိံ ကုပ္ပိတေ ရထဓုရေ ကမ္မံ ကတွာ ရာဇာနံ အာရာဓေတွာ အာဟရာပေဿာမေတံ ဌာနန္တရ"န္တိ သူရဘာဝံ အဝဿယိ။ တတိယော "သူရဘာဝေပိ သတိ ဧကစ္စော ဟီနဇာတိကော ဟောတိ၊ ဇာတိံ သောဓေတွာ ဌာနန္တရံ ဒဒန္တာ မယှံ ဒဿန္တီ"တိ ဇာတိံ အဝဿယိ။ စတုတ္ထော "ဇာတိမာပိ ဧကော အမန္တနီယော ဟောတိ၊ မန္တေန ကတ္တဗ္ဗကိစ္စေ ဥပ္ပန္နေ အာဟရာပေဿာမေတံ ဌာနန္တရ"န္တိ မန္တံ အဝဿယိ။ တေ သဗ္ဗေပိ အတ္တနော အတ္တနော အဝဿယဗလေန ဌာနန္တရာနိ ပါပုဏိံသု။

တတ္ထ ဥပဋ္ဌာနေ အပ္ပမတ္တော ဟုတွာ ဌာနန္တရံ ပတ္တော ဝိယ ဆန္ဒံ အဝဿာယ ကတ္တုကမျတာကုသလဓမ္မစ္ဆန္ဒေန "အတ္ထနိပ္ဖတ္တိယံ သတိ အဟံ လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမိ၊ နတ္ထိ မယှံ ဧတဿ နိဗ္ဗတ္တနေ ဘာရော"တိ ဆန္ဒံ ဇေဋ္ဌကံ ဆန္ဒံ ဓုရံ ဆန္ဒံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ လောကုတ္တရဓမ္မနိဗ္ဗတ္တကော ဒဋ္ဌဗ္ဗော ရဋ္ဌပါလတ္ထေရော ဝိယ[၁]။ သော ဟိ အာယသ္မာ ဆန္ဒံ ဓုရံ ကတွာ လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေသိ။ သူရဘာဝေန ရာဇာနံ အာရာဓေတွာ ဌာနန္တရံ ပတ္တော ဝိယ ဝီရိယံ ဇေဋ္ဌကံ ဝီရိယံ ဓုရံ ဝီရိယံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ လောကုတ္တရဓမ္မနိဗ္ဗတ္တကော ဒဋ္ဌဗ္ဗော သောဏတ္ထေရော ဝိယ[၂]။ သော ဟိ အာယသ္မာ ဝီရိယံ ဓုရံ ကတွာ လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေသိ။

ဇာတိသမ္ပတ္တိယာ ဌာနန္တရံ ပတ္တော ဝိယ စိတ္တံ ဇေဋ္ဌကံ စိတ္တံ ဓုရံ စိတ္တံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတွာ လောကုတ္တရဓမ္မနိဗ္ဗတ္တကော ဒဋ္ဌဗ္ဗော သမ္ဘူတတ္ထေရော ဝိယ။ သော ဟိ အာယသ္မာ စိတ္တံ ဓုရံ ကတွာ လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေသိ။ မန္တံ အဝဿာယ ဌာနန္တရပ္ပတ္တော ဝိယ ဝီမံသံ ဇေဋ္ဌကံ ဝီမံသံ ဓုရံ ဝီမံသံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ

၁-မ ၂-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၃-၂၆၇-ပိဋ္ဌေ။

katvā lokuttaradhammanibbattako daṭṭhabbo thero mogharājā viya. So hi āyasmā vīmaṁsaṁ dhuraṁ katvā lokuttaradhammaṁ nibbattesi.

Ettha ca[1] tayo chandasamādhipadhānasaṅkhārasaṅkhātā dhammā iddhīpi honti iddhipādāpi, sesā pana sampayuttakā cattāro khandhā iddhipādāyeva. Vīriyacittavīmaṁsasamādhipadhānasaṅkhārasaṅkhātāpi tayo dhammā iddhīpi honti iddhipādāpi, sesā pana sampayuttakā cattāro khandhā iddhipādāyeva. Ayaṁ tāva abhedato kathā.

Bhedato pana chando iddhi nāma, chandadhurena bhāvitā cattāro khandhā chandiddhipādo nāma. Samādhi padhānasaṅkhāroti dve dhammā saṅkhārakkhandhavasena chandiddhipāde pavisanti. Pāde paviṭṭhātipi vattuṁ vaṭṭatiyeva. Tattheva samādhi iddhi nāma, samādhidhurena bhāvitā cattāro khandhā samādhiddhipādo nāma. Chando padhānasaṅkhāroti dve dhammā saṅkhārakkhandhavasena samādhiddhipāde pavisanti. Pāde paviṭṭhātipi vattuṁ vaṭṭati eva. Tatthava padhānasaṅkhāro iddhi nāma, padhānasaṅkhārabhāvitā cattāro khandhā padhānasaṅkhāriddhipādo nāma. Chando samādhīti dve dhammā saṅkhārakkhandhavasena padhānasaṅkhāriddhipāde pavisanti. Pāde paviṭṭhātipi vattuṁ vaṭṭati eva. Tattheva vīriyaṁ iddhi nāma, cittaṁ iddhi nāma, vīmaṁsā iddhi nāma -pa-. Pāde paviṭṭhātipi vattuṁ vaṭṭati eva. Ayaṁ bhedato kathā nāma.

Ettha pana abhinavaṁ natthi, gahitameva vibhūtadhātukaṁ kataṁ. Kathaṁ? Chando samādhi padhānasaṅkhāroti ime tayo dhammā iddhīpi honti iddhipādāpi, sesā sampayuttakā cattāro khandhā iddhipādāyeva. Ime hi tayo dhammā ijjhamānā sampayuttakehi catūhi khandhehi saddhiṁyeva ijjhanti, na vinā. Sampayuttakā pana cattāro khandhā ijjhanakaṭṭhena iddhi nāma honti, patiṭṭhānaṭṭhena pādo nāma. Iddhīti vā iddhipādoti vā na aññassa kassaci adhivacanaṁ, sampayuttakānaṁ catunnaṁ khandhānaṁyeva adhivacanaṁ. Vīriyaṁ, cittaṁ, vīmaṁsasamādhipadhānasaṅkhāroti tayo dhammā -pa- catunnaṁ khandhānaṁyeva adhivacanaṁ.

Api ca pubbabhāgo pubbabhāgo iddhipādo nāma, paṭilābho paṭilābho iddhi nāmāti veditabbo. Ayamattho upacārena vā vipassanāya vā dīpetabbo. Paṭhamajjhānaparikammañhi iddhipādo nāma, paṭhamajjhānaṁ iddhi nāma.

1. Ettha pana (Sī, Syā)

ကတွာ လောကုတ္တရဓမ္မနိဗ္ဗတ္တကော ဒဋ္ဌဗ္ဗော ထေရော မောဃရာဇာ ဝိယ။ သော ဟိ အာယသ္မာ ဝီမံသံ ဓုရံ ကတွာ လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေသိ။

ဧတ္ထ စ[1] တယော ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရသင်္ခါတာ ဓမ္မာ ဣဒ္ဓီပိ ဟောန္တိ ဣဒ္ဓိပါဒါပိ၊ သေသာ ပန သမ္ပယုတ္တကာ စတ္တာရော ခန္ဓာ ဣဒ္ဓိပါဒါယေဝ။ ဝီရိယစိတ္တဝီမံသသမာဓိပဓာနသင်္ခါရသင်္ခါတာပိ တယော ဓမ္မာ ဣဒ္ဓီပိ ဟောန္တိ ဣဒ္ဓိပါဒါပိ၊ သေသာ ပန သမ္ပယုတ္တကာ စတ္တာရော ခန္ဓာ ဣဒ္ဓိပါဒါယေဝ။ အယံ တာဝ အဘေဒတော ကထာ။

ဘေဒတော ပန ဆန္ဒော ဣဒ္ဓိ နာမ၊ ဆန္ဒဓုရေန ဘာဝိတာ စတ္တာရော ခန္ဓာ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေါ နာမ။ သမာဓိ ပဓာနသင်္ခါရောတိ ဒွေ ဓမ္မာ သင်္ခါရက္ခန္ဓဝသေန ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေ ပဝိသန္တိ။ ပါဒေ ပဝိဋ္ဌာတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ တတ္ထေဝ သမာဓိ ဣဒ္ဓိ နာမ၊ သမာဓိဓုရေန ဘာဝိတာ စတ္တာရော ခန္ဓာ သမာဓိဒ္ဓိပါဒေါ နာမ။ ဆန္ဒော ပဓာနသင်္ခါရောတိ ဒွေ ဓမ္မာ သင်္ခါရက္ခန္ဓဝသေန သမာဓိဒ္ဓိပါဒေ ပဝိသန္တိ။ ပါဒေ ပဝိဋ္ဌာတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ ဧဝ။ တတ္ထေဝ ပဓာနသင်္ခါရော ဣဒ္ဓိ နာမ၊ ပဓာနသင်္ခါရဘာဝိတာ စတ္တာရော ခန္ဓာ ပဓာနသင်္ခါရိဒ္ဓိပါဒေါ နာမ။ ဆန္ဒော သမာဓီတိ ဒွေ ဓမ္မာ သင်္ခါရက္ခန္ဓဝသေန ပဓာနသင်္ခါရိဒ္ဓိပါဒေ ပဝိသန္တိ။ ပါဒေ ပဝိဋ္ဌာတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ ဧဝ။ တတ္ထေဝ ဝီရိယံ ဣဒ္ဓိ နာမ၊ စိတ္တံ ဣဒ္ဓိ နာမ၊ ဝီမံသာ ဣဒ္ဓိ နာမ။ပ။ ပါဒေ ပဝိဋ္ဌာတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ ဧဝ။ အယံ ဘေဒတော ကထာ နာမ။

ဧတ္ထ ပန အဘိနဝံ နတ္ထိ၊ ဂဟိတမေဝ ဝိဘူတဓာတုကံ ကတံ။ ကထံ? ဆန္ဒော သမာဓိ ပဓာနသင်္ခါရောတိ ဣမေ တယော ဓမ္မာ ဣဒ္ဓီပိ ဟောန္တိ ဣဒ္ဓိပါဒါပိ၊ သေသာ သမ္ပယုတ္တကာ စတ္တာရော ခန္ဓာ ဣဒ္ဓိပါဒါယေဝ။ ဣမေ ဟိ တယော ဓမ္မာ ဣဇ္ဈမာနာ သမ္ပယုတ္တကေဟိ စတူဟိ ခန္ဓေဟိ သဒ္ဓိံယေဝ ဣဇ္ဈန္တိ၊ န ဝိနာ။ သမ္ပယုတ္တကာ ပန စတ္တာရော ခန္ဓာ ဣဇ္ဈနကဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ နာမ ဟောန္တိ၊ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပါဒေါ နာမ။ ဣဒ္ဓီတိ ဝါ ဣဒ္ဓိပါဒေါတိ ဝါ န အညဿ ကဿစိ အဓိဝစနံ၊ သမ္ပယုတ္တကာနံ စတုန္နံ ခန္ဓာနံယေဝ အဓိဝစနံ။ ဝီရိယံ၊ စိတ္တံ၊ ဝီမံသသမာဓိပဓာနသင်္ခါရောတိ တယော ဓမ္မာ။ပ။ စတုန္နံ ခန္ဓာနံယေဝ အဓိဝစနံ။

အပိစ ပုဗ္ဗဘာဂေါ ပုဗ္ဗဘာဂေါ ဣဒ္ဓိပါဒေါ နာမ၊ ပဋိလာဘော ပဋိလာဘော ဣဒ္ဓိ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယမတ္ထော ဥပစာရေန ဝါ ဝိပဿနာယ ဝါ ဒီပေတဗ္ဗော။ ပဌမဇ္ဈာနပရိကမ္မဉှိ ဣဒ္ဓိပါဒေါ နာမ၊ ပဌမဇ္ဈာနံ ဣဒ္ဓိ နာမ။

၁-ဧတ္ထ ပန (သီ၊ သျာ)

Dutiya, tatiya, catuttha, ākāsānañcāyatana, viññāṇañcāyatana, ākiñcaññāyatana, nevasaññānāsaññāyatanaparikammaṁ iddhipādo nāma, nevasaññānāsaññāyatanaṁ iddhi nāma. Sotāpattimaggassa vipassanā iddhipādo nāma, sotāpattimaggo iddhi nāma. Sakadāgāmi, anāgāmi, arahattamaggassa vipassanā iddhipādo nāma, arahattamaggo iddhi nāma, paṭilābhenāpi dīpetuṁ vaṭṭatiyeva. Paṭhamajjhānañhi iddhipādo nāma, dutiyajjhānaṁ iddhi nāma. Dutiyajjhānaṁ iddhipādo nāma, tatiyajjhānaṁ iddhināma -pa- anāgāmimaggo iddhipādo nāma, arahattamaggo iddhi nāma.

Kenaṭṭhena iddhi, kenaṭṭhena pādoti. Ijjhanakaṭṭheneva iddhi, patiṭṭhānaṭṭheneva pādo. Evamidhāpi iddhīti vā pādoti vā na aññassa kassaci adhivacanaṁ, sampayuttakānaṁ catunnaṁ khandhānaṁyeva adhivacananti. Evaṁ vutte pana idamāhaṁsu catunnaṁ khandhānameva adhivacanaṁ bhaveyya, yadi Satthā parato uttaracūḷabhājanīyaṁ nāma na āhareyya. Uttaracūḷabhājanīye pana "chandoyeva chandiddhipādo, vīriyameva, cittameva, vīmaṁsāva vīmaṁsiddhipādo"ti kathitaṁ. Keci pana "iddhi nāma anipphannā, iddhipādo nipphanno"ti vadiṁsu. Tesaṁ vacanaṁ paṭikkhipitvā iddhipi iddhipādopi nipphanno tilakkhaṇabbhāhatoti sanniṭṭhānaṁ kataṁ. Iti imasmiṁ suttantabhājanīye lokiyalokuttaramissakā iddhipādā kathitāti.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

---

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

444. Abhidhammabhājanīyaṁ uttānatthameva. Nayā panettha gaṇetabbā. "Chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāvetī"ti vuttaṭṭhānasmiñhi lokuttarāni cattāri nayasahassāni vibhattāni. Vīriyasamādhi-ādīsupi eseva nayo. Tathā uttaracūḷabhājanīye chandiddhipāde cattāri nayasahassāni vibhattāni, vīriyacittavīmaṁsiddhipāde cattāri cattārīti sabbānipi aṭṭhannaṁ catukkānaṁ vasena dvattiṁsa nayasahassāni vibhattāni. Evametaṁ nibbattitalokuttarānaṁyeva iddhipādānaṁ vasena dvattiṁsanayasahassappaṭimaṇḍitaṁ abhidhammabhājanīyaṁ kathitanti veditabbaṁ.

ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ အာကာသာနဉ္စာယတန၊ ဝိညာဏဉ္စာယတန၊ အာကိဉ္စညာယတန၊ နေဝသညာနာသညာယတနပရိကမ္မံ ဣဒ္ဓိပါဒေါ နာမ၊ နေဝသညာနာသညာယတနံ ဣဒ္ဓိ နာမ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ ဝိပဿနာ ဣဒ္ဓိပါဒေါ နာမ၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ဣဒ္ဓိ နာမ။ သကဒါဂါမိ၊ အနာဂါမိ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဝိပဿနာ ဣဒ္ဓိပါဒေါ နာမ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဣဒ္ဓိ နာမ၊ ပဋိလာဘေနာပိ ဒီပေတုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ပဌမဇ္ဈာနဉှိ ဣဒ္ဓိပါဒေါ နာမ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနံ ဣဒ္ဓိ နာမ။ ဒုတိယဇ္ဈာနံ ဣဒ္ဓိပါဒေါ နာမ၊ တတိယဇ္ဈာနံ ဣဒ္ဓိနာမ။ပ။ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ ဣဒ္ဓိပါဒေါ နာမ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဣဒ္ဓိ နာမ။

ကေနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ၊ ကေနဋ္ဌေန ပါဒေါတိ။ ဣဇ္ဈနကဋ္ဌေနေဝ ဣဒ္ဓိ၊ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေနေဝ ပါဒေါ။ ဧဝမိဓာပိ ဣဒ္ဓီတိ ဝါ ပါဒေါတိ ဝါ န အညဿ ကဿစိ အဓိဝစနံ၊ သမ္ပယုတ္တကာနံ စတုန္နံ ခန္ဓာနံယေဝ အဓိဝစနန္တိ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပန ဣဒမာဟံသု— စတုန္နံ ခန္ဓာနမေဝ အဓိဝစနံ ဘဝေယျ၊ ယဒိ သတ္ထာ ပရတော ဥတ္တရစူဠဘာဇနီယံ နာမ န အာဟရေယျ။ ဥတ္တရစူဠဘာဇနီယေ ပန "ဆန္ဒောယေဝ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေါ၊ ဝီရိယမေဝ၊ စိတ္တမေဝ၊ ဝီမံသာဝ ဝီမံသိဒ္ဓိပါဒေါ"တိ ကထိတံ။ ကေစိ ပန "ဣဒ္ဓိ နာမ အနိပ္ဖန္နာ၊ ဣဒ္ဓိပါဒေါ နိပ္ဖန္နော"တိ ဝဒိံသု။ တေသံ ဝစနံ ပဋိက္ခိပိတွာ ဣဒ္ဓိပိ ဣဒ္ဓိပါဒေါပိ နိပ္ဖန္နော တိလက္ခဏဗ္ဘာဟတောတိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတံ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တန္တဘာဇနီယေ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ဣဒ္ဓိပါဒါ ကထိတာတိ။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၄၄၄။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ နယာ ပနေတ္ထ ဂဏေတဗ္ဗာ။ "ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရသမန္နာဂတံ ဣဒ္ဓိပါဒံ ဘာဝေတီ"တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနသ္မိဉှိ လောကုတ္တရာနိ စတ္တာရိ နယသဟဿာနိ ဝိဘတ္တာနိ။ ဝီရိယသမာဓိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တထာ ဥတ္တရစူဠဘာဇနီယေ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေ စတ္တာရိ နယသဟဿာနိ ဝိဘတ္တာနိ၊ ဝီရိယစိတ္တဝီမံသိဒ္ဓိပါဒေ စတ္တာရိ စတ္တာရီတိ သဗ္ဗာနိပိ အဋ္ဌန္နံ စတုက္ကာနံ ဝသေန ဒွတ္တိံသ နယသဟဿာနိ ဝိဘတ္တာနိ။ ဧဝမေတံ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရာနံယေဝ ဣဒ္ဓိပါဒါနံ ဝသေန ဒွတ္တိံသနယသဟဿပဋိမဏ္ဍိတံ အဘိဓမ္မဘာဇနီယံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

462. Pañhāpucchake Pāḷi-anusāreneva iddhipādānaṁ kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana sabbepete appamāṇaṁ nibbānaṁ ārabbha pavattito appamāṇārammaṇā eva, na maggārammaṇā. Sahajātahetuvasena pana maggahetukā, na maggādhipatino. Cattāro hi adhipatayo aññamaññaṁ garuṁ na karonti. Kasmā? Sayaṁ jeṭṭhakattā. Yathā hi samajātikā samavayā samathāmā samasippā cattāro rājaputtā attano attano jeṭṭhakatāya aññamaññassa apacitiṁ na karonti, evamimepi cattāro adhipatayo pāṭiyekkaṁ pāṭiyekkaṁ jeṭṭhakadhammatāya aññamaññaṁ garuṁ na karontīti ekanteneva na maggādhipatino. Atītādīsu ekārammaṇabhāvenapi na vattabbā. Nibbānassa pana bahiddhādhammattā bahiddhārammaṇā nāma hontīti evametasmiṁ pañhāpucchake nibbattitalokuttarāva iddhipādā kathitā. Sammāsambuddhena hi suttantabhājanīyasmiṁyeva lokiyalokuttaramissakā iddhipādā kathitā. Abhidhammabhājanīyapañhāpucchakesu pana lokuttarāyevāti evamayaṁ Iddhipādavibhaṅgopi teparivaṭṭaṁ nīharitvāva dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Iddhipādavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၄၆၂။ ပဉှာပုစ္ဆကေ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဣဒ္ဓိပါဒါနံ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန သဗ္ဗေပေတေ အပ္ပမာဏံ နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိတော အပ္ပမာဏာရမ္မဏာ ဧဝ၊ န မဂ္ဂါရမ္မဏာ။ သဟဇာတဟေတုဝသေန ပန မဂ္ဂဟေတုကာ၊ န မဂ္ဂါဓိပတိနော။ စတ္တာရော ဟိ အဓိပတယော အညမညံ ဂရုံ န ကရောန္တိ။ ကသ္မာ? သယံ ဇေဋ္ဌကတ္တာ။ ယထာ ဟိ သမဇာတိကာ သမဝယာ သမထာမာ သမသိပ္ပါ စတ္တာရော ရာဇပုတ္တာ အတ္တနော အတ္တနော ဇေဋ္ဌကတာယ အညမညဿ အပစိတိံ န ကရောန္တိ၊ ဧဝမိမေပိ စတ္တာရော အဓိပတယော ပါဋိယေက္ကံ ပါဋိယေက္ကံ ဇေဋ္ဌကဓမ္မတာယ အညမညံ ဂရုံ န ကရောန္တီတိ ဧကန္တေနေဝ န မဂ္ဂါဓိပတိနော။ အတီတာဒီသု ဧကာရမ္မဏဘာဝေနပိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ နိဗ္ဗာနဿ ပန ဗဟိဒ္ဓါဓမ္မတ္တာ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ နာမ ဟောန္တီတိ ဧဝမေတသ္မိံ ပဉှာပုစ္ဆကေ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရာဝ ဣဒ္ဓိပါဒါ ကထိတာ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဟိ သုတ္တန္တဘာဇနီယသ္မိံယေဝ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ဣဒ္ဓိပါဒါ ကထိတာ။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယပဉှာပုစ္ဆကေသု ပန လောကုတ္တရာယေဝါတိ ဧဝမယံ ဣဒ္ဓိပါဒဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာဝ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ဣဒ္ဓိပါဒဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

10. Bojjhaṅgavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā

466. Idāni tadanantare Bojjhaṅgavibhaṅge **sattā**ti gaṇanaparicchedo. **Bojjhaṅgā**ti bodhiyā, bodhissa vā aṅgāti **bojjhaṅgā.** Idaṁ vuttaṁ hoti—yā esā dhammasāmaggī yāya lokuttaramaggakkhaṇe uppajjamānāya līnuddhacca-patiṭṭhānāyūhana-kāmasukhattakilamathānuyoga-ucchedasassatābhinivesādīnaṁ anekesaṁ upaddavānaṁ paṭipakkhabhūtāya sati-dhammavicaya-vīriya-pīti-passaddhi-samādhi-upekkhāsaṅkhātāya dhammasāmaggiyā ariyasāvako bujjhatīti katvā bodhīti vuccati, bujjhati kilesasantānaniddāya uṭṭhahati, cattāri vā ariyasaccāni paṭivijjhati, nibbānameva vā sacchikaroti, tassā dhammasāmaggīsaṅkhātāya bodhiyā aṅgātipi **bojjhaṅgā** jhānaṅga-maggaṅgādīni viya. Yo pan'esa yathāvuttappakārāya etāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā ariyasāvako bodhīti vuccati, tassa bodhissa aṅgātipi **bojjhaṅgā** senaṅga-rathaṅgādayo viya. Ten'āhu Aṭṭhakathācariyā—"bujjhanakassa puggalassa aṅgāti bojjhaṅgā"ti.

Api ca "bojjhaṅgāti ken'aṭṭhena bojjhaṅgā? Bodhāya saṁvattantīti bojjhaṅgā, bujjhantīti bojjhaṅgā, anubujjhantīti bojjhaṅgā, paṭibujjhantīti bojjhaṅgā, sambujjhantīti bojjhaṅgā"ti iminā Paṭisambhidānayen'āpi[1] bojjhaṅgattho veditabbo.

Satisambojjhaṅgoti-ādīsu pasattho sundaro ca bojjhaṅgo sambojjhaṅgo, sati yeva sambojjhaṅgo **satisambojjhaṅgo.** Tattha upaṭṭhānalakkhaṇo satisambojjhaṅgo, pavicayalakkhaṇo dhammavicayasambojjhaṅgo, paggahalakkhaṇo vīriyasambojjhaṅgo, pharaṇalakkhaṇo pītisambojjhaṅgo, upasamalakkhaṇo passaddhisambojjhaṅgo, avikkhepalakkhaṇo samādhisambojjhaṅgo, paṭisaṅkhānalakkhaṇo upekkhāsambojjhaṅgo. Tesu "satiñca khv'āhaṁ bhikkhave sabbatthikaṁ vadāmī"ti[2] vacanato sabbesaṁ bojjhaṅgānaṁ upakārakattā satisambojjhaṅgo paṭhamaṁ vutto. Tato paraṁ "so tathā sato

1. Khu 9. 320 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge. 2. Saṁ 3. 100 piṭṭhe.

၁၀-ဗောဇ္ဈင်္ဂဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၄၆၆။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ဗောဇ္ဈင်္ဂဝိဘင်္ဂေ **သတ္တာ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**တိ ဗောဓိယာ, ဗောဓိဿ ဝါ အင်္ဂါတိ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ။** ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယာ ဧသာ ဓမ္မသာမဂ္ဂီ ယာယ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ လီနုဒ္ဓစ္စပတိဋ္ဌာနာယူဟနကာမသုခတ္တကိလမထာနုယောဂဥစ္ဆေဒသဿတာဘိနိဝေသာဒီနံ အနေကေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိပက္ခဘူတာယ သတိဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသင်္ခါတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ အရိယသာဝကော ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ ဗောဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ ဗုဇ္ဈတိ ကိလေသသန္တာနနိဒ္ဒါယ ဥဋ္ဌဟတိ၊ စတ္တာရိ ဝါ အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ သစ္ဆိကရောတိ၊ တဿာ ဓမ္မသာမဂ္ဂီသင်္ခါတာယ ဗောဓိယာ အင်္ဂါတိပိ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ** ဈာနင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါဒီနိ ဝိယ။ ယော ပနေသ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဧတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ အရိယသာဝကော ဗောဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဗောဓိဿ အင်္ဂါတိပိ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ** သေနင်္ဂရထင်္ဂါဒယော ဝိယ။ တေနာဟု အဋ္ဌကထာစရိယာ "ဗုဇ္ဈနကဿ ပုဂ္ဂလဿ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ"တိ။

အပိစ "ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ ကေနဋ္ဌေန ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဗောဓာယ သံဝတ္တန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ အနုဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ပဋိဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ သမ္ဗုဇ္ဈန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ"တိ ဣမိနာ ပဋိသမ္ဘိဒါနယေနာပိ[၁] ဗောဇ္ဈင်္ဂတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါတိအာဒီသု ပသတ္ထော သုန္ဒရော စ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ သတိယေဝ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။** တတ္ထ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပဝိစယလက္ခဏော ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပဂ္ဂဟလက္ခဏော ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဖရဏလက္ခဏော ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ဥပသမလက္ခဏော ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ အဝိက္ခေပလက္ခဏော သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပဋိသင်္ခါနလက္ခဏော ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ။ တေသု "သတိဉ္စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမီ"တိ[၂] ဝစနတော သဗ္ဗေသံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဥပကာရကတ္တာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ပဌမံ ဝုတ္တော။ တတော ပရံ "သော တထာ သတော

၁-ခု ၉-၃၂၀-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။ ၂-သံ ၃-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။

viharanto taṁ dhammaṁ paññāya pavicinatī”ti-ādinā[1] nayena evaṁ anukkamen’eva nikkhepapayojanaṁ Pāḷiyaṁ āgatameva.

Kasmā panete satt’eva vuttā anūnā anadhikāti? Līnuddhaccapaṭipakkhato sabbatthikato ca. Ettha hi tayo bojjhaṅgā līnassa paṭipakkhā. Yath’āha—“yasmiñca kho bhikkhave samaye līnaṁ cittaṁ hoti, kālo tasmiṁ samaye dhammavicayasambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo vīriyasambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo pītisambojjhaṅgassa bhāvanāyā”ti[2]. Tayo uddhaccassa paṭipakkhā. Yath’āha—“yasmiñca kho bhikkhave samaye uddhataṁ cittaṁ hoti, kālo tasmiṁ samaye passaddhisambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo samādhisambojjhaṅgassa bhāvanāya, kālo upekkhāsambojjhaṅgassa bhāvanāyā”ti[3]. Eko pan’ettha loṇadhūpanaṁ viya sabbabyañjanesu, sabbakammika-amacco viya ca sabbesu rājakiccesu, sabbabojjhaṅgesu icchitabbato sabbatthiko. Yath’āha “satiñca khv’āhaṁ bhikkhave sabbatthikaṁ vadāmī”ti. “Sabbatthakan”tipi Pāḷi, dvinnampi sabbattha icchitabbanti attho. Evaṁ līnuddhaccapaṭipakkhato sabbatthikato ca satt’eva vuttāti veditabbā.

467. Idāni nesaṁ ekasmiṁ yev’ārammaṇe attano attano kiccavasena nānākaraṇaṁ dassetuṁ **Tattha katamo satisambojjhaṅgo**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **idha bhikkhū**ti imasmiṁ sāsane bhikkhu. **Satimā hotī**ti paññāya paññavā yasena yasavā dhanena dhanavā viya satiyā satimā hoti, satisampannoti attho. **Paramenā**ti uttamena. Tañhi paramatthasaccassa nibbānassa c’eva maggassa ca anulomato paramaṁ nāma hoti uttamaṁ seṭṭhaṁ. **Satinepakkenā**ti nepakkaṁ vuccati paññā, satiyā c’eva nepakkena cāti attho.

Kasmā pana imasmiṁ satibhājanīye paññā saṅgahitā?ti. Satiyā balavabhāvadīpanatthaṁ. Sati hi paññāya saddhimpi uppajjati vināpi, paññāya saddhiṁ uppajjamānā balavatī hoti, vinā uppajjamānā dubbalā. Ten’assā balavabhāvadīpanatthaṁ paññā saṅgahitā. Yathā hi dvīsu disāsu dve rājamahāmattā tiṭṭheyyuṁ. Tesu eko rājaputtaṁ gahetvā tiṭṭheyya, eko attano dhammatāya ekako’va. Tesu rājaputtaṁ gahetvā ṭhito

1. Ma 3. 127 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 99 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 100 piṭṭhe.

ဝိဟရန္တော တံ ဓမ္မံ ပညာယ ပဝိစိနတီ”တိအာဒိနာ[၁] နယေန ဧဝံ အနုက္ကမေနေဝ နိက္ခေပပယောဇနံ ပါဠိယံ အာဂတမေဝ။

ကသ္မာ ပနေတေ သတ္တေဝ ဝုတ္တာ အနူနာ အနဓိကာတိ? လီနုဒ္ဓစ္စပဋိပက္ခတော သဗ္ဗတ္ထိကတော စ။ ဧတ္ထ ဟိ တယော ဗောဇ္ဈင်္ဂါ လီနဿ ပဋိပက္ခာ။ ယထာဟ “ယသ္မိဉ္စ ခေါ ဘိက္ခဝေ သမယေ လီနံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ ကာလော တသ္မိံ သမယေ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယ၊ ကာလော ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယ၊ ကာလော ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယာ”တိ[၂]။ တယော ဥဒ္ဓစ္စဿ ပဋိပက္ခာ။ ယထာဟ “ယသ္မိဉ္စ ခေါ ဘိက္ခဝေ သမယေ ဥဒ္ဓတံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ ကာလော တသ္မိံ သမယေ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယ၊ ကာလော သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယ၊ ကာလော ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဘာဝနာယာ”တိ[၃]။ ဧကော ပနေတ္ထ လောဏဓူပနံ ဝိယ သဗ္ဗဗျဉ္ဇနေသု, သဗ္ဗကမ္မိကအမစ္စော ဝိယ စ သဗ္ဗေသု ရာဇကိစ္စေသု, သဗ္ဗဗောဇ္ဈင်္ဂေသု ဣစ္ဆိတဗ္ဗတော သဗ္ဗတ္ထိကော။ ယထာဟ “သတိဉ္စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမီ”တိ။ “သဗ္ဗတ္ထကန္”တိပိ ပါဠိ၊ ဒွိန္နမ္ပိ သဗ္ဗတ္ထ ဣစ္ဆိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ ဧဝံ လီနုဒ္ဓစ္စပဋိပက္ခတော သဗ္ဗတ္ထိကတော စ သတ္တေဝ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၆၇။ ဣဒါနိ နေသံ ဧကသ္မိံယေဝါရမ္မဏေ အတ္တနော အတ္တနော ကိစ္စဝသေန နာနာကရဏံ ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ဣဓ ဘိက္ခူ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခု။ **သတိမာ ဟောတီ**တိ ပညာယ ပညဝါ ယသေန ယသဝါ ဓနေန ဓနဝါ ဝိယ သတိယာ သတိမာ ဟောတိ၊ သတိသမ္ပန္နောတိ အတ္ထော။ **ပရမေနာ**တိ ဥတ္တမေန။ တဉ္ဟိ ပရမတ္ထသစ္စဿ နိဗ္ဗာနဿ စေဝ မဂ္ဂဿ စ အနုလောမတော ပရမံ နာမ ဟောတိ ဥတ္တမံ သေဋ္ဌံ။ **သတိနေပက္ကေနာ**တိ နေပက္ကံ ဝုစ္စတိ ပညာ၊ သတိယာ စေဝ နေပက္ကေန စာတိ အတ္ထော။

ကသ္မာ ပန ဣမသ္မိံ သတိဘာဇနီယေ ပညာ သင်္ဂဟိတာတိ? သတိယာ ဗလဝဘာဝဒီပနတ္ထံ။ သတိ ဟိ ပညာယ သဒ္ဓိမ္ပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝိနာပိ၊ ပညာယ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဗလဝတီ ဟောတိ၊ ဝိနာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဒုဗ္ဗလာ။ တေနဿာ ဗလဝဘာဝဒီပနတ္ထံ ပညာ သင်္ဂဟိတာ။ ယထာ ဟိ ဒွီသု ဒိသာသု ဒွေ ရာဇမဟာမတ္တာ တိဋ္ဌေယျုံ။ တေသု ဧကော ရာဇပုတ္တံ ဂဟေတွာ တိဋ္ဌေယျ၊ ဧကော အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဧကကောဝ။ တေသု ရာဇပုတ္တံ ဂဟေတွာ ဌိတော

၁-မ ၃-၁၂၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။

attanopi tejena rājaputtassapi tejena tejavā hoti, attano dhammatāya ṭhito na tena samatejo hoti, evameva rājaputtaṁ gahetvā ṭhitamahāmatto[1] viya paññāya saddhiṁ uppannā sati, attano dhammatāya ṭhito viya vinā paññāya uppannā. Tattha yathā rājaputtaṁ gahetvā ṭhito attanopi tejena rājaputtassapi tejena tejavā hoti, evaṁ paññāya saddhiṁ uppannā sati balavatī hoti. Yathā attano dhammatāya ṭhito na tena samatejo hoti, evaṁ vinā paññāya uppannā dubbalā hotīti balavabhāvadīpanatthaṁ paññā gahitāti.

Cirakatampīti attano vā parassa vā kāyena cirakataṁ vattaṁ vā kasiṇamaṇḍalaṁ vā kasiṇaparikammaṁ vā. **Cirabhāsitampī**ti attanā vā parena vā vācāya cirabhāsitaṁ bahukampi vattasīse ṭhatvā dhammakathaṁ vā kammaṭṭhānavinicchayaṁ vā, vimuttāyatanasīse vā ṭhatvā dhammakathameva. **Saritā hotī**ti taṁ kāyaviññattiṁ vacīviññattiñca samuṭṭhāpetvā pavattaṁ arūpadhammakoṭṭhāsaṁ "evaṁ uppajjitvā evaṁ niruddho"ti saritā hoti. **Anussaritā**ti punappunaṁ saritā. **Ayaṁ vuccati satisambojjhaṅgo**ti ayaṁ evaṁ uppannā sesabojjhaṅgasamuṭṭhāpikā vipassanāsampayuttā sati satisambojjhaṅgo nāma kathīyati.

So tathā sato viharantoti so bhikkhu ten'ākārena uppannāya satiyā sato hutvā viharanto. **Taṁ dhammanti** taṁ cirakataṁ cirabhāsitaṁ heṭṭhā vuttappakāraṁ dhammaṁ. **Paññāya pavicinatī** hi paññāya aniccaṁ dukkhaṁ anattāti pavicinati. **Pavicaratī**ti aniccaṁ dukkhaṁ anattāti tattha paññaṁ carāpento pavicarati. **Parivīmaṁsaṁ āpajjatī**ti olokanaṁ gavesanaṁ āpajjati. **Ayaṁ vuccatī**ti idaṁ vuttappakāraṁ bojjhaṅgasamuṭṭhāpakaṁ vipassanāñāṇaṁ dhammavicayasambojjhaṅgo nāma vuccati.

Tassa taṁ dhammanti tassa bhikkhuno taṁ heṭṭhā vuttappakāraṁ dhammaṁ. **Āraddhaṁ hotī**ti paripuṇṇaṁ hoti paggahitaṁ. **Asallīnanti** āraddhattā yeva asallīnaṁ. **Ayaṁ vuccatī**ti idaṁ bojjhaṅgasamuṭṭhāpakaṁ vipassanāsampayuttaṁ vīriyaṁ vīriyasambojjhaṅgo nāma vuccati.

1. Ṭhito mahāmatto (Sī)

အတ္တနောပိ တေဇေန ရာဇပုတ္တဿပိ တေဇေန တေဇဝါ ဟောတိ၊ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဌိတော န တေန သမတေဇော ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ရာဇပုတ္တံ ဂဟေတွာ ဌိတမဟာမတ္တော[1] ဝိယ ပညာယ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နာ သတိ၊ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဌိတော ဝိယ ဝိနာ ပညာယ ဥပ္ပန္နာ။ တတ္ထ ယထာ ရာဇပုတ္တံ ဂဟေတွာ ဌိတော အတ္တနောပိ တေဇေန ရာဇပုတ္တဿပိ တေဇေန တေဇဝါ ဟောတိ၊ ဧဝံ ပညာယ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နာ သတိ ဗလဝတီ ဟောတိ။ ယထာ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဌိတော န တေန သမတေဇော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဝိနာ ပညာယ ဥပ္ပန္နာ ဒုဗ္ဗလာ ဟောတီတိ ဗလဝဘာဝဒီပနတ္ထံ ပညာ ဂဟိတာတိ။

စိရကတမ္ပီတိ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ကာယေန စိရကတံ ဝတ္တံ ဝါ ကသိဏမဏ္ဍလံ ဝါ ကသိဏပရိကမ္မံ ဝါ။ **စိရဘာသိတမ္ပီ**တိ အတ္တနာ ဝါ ပရေန ဝါ ဝါစာယ စိရဘာသိတံ ဗဟုကမ္ပိ ဝတ္တသီသေ ဌတွာ ဓမ္မကထံ ဝါ ကမ္မဋ္ဌာနဝိနိစ္ဆယံ ဝါ၊ ဝိမုတ္တာယတနသီသေ ဝါ ဌတွာ ဓမ္မကထမေဝ။ **သရိတာ ဟောတီ**တိ တံ ကာယဝိညတ္တိံ ဝစီဝိညတ္တိဉ္စ သမုဋ္ဌာပေတွာ ပဝတ္တံ အရူပဓမ္မကောဋ္ဌာသံ "ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဧဝံ နိရုဒ္ဓေါ"တိ သရိတာ ဟောတိ။ **အနုဿရိတာ**တိ ပုနပ္ပုနံ သရိတာ။ **အယံ ဝုစ္စတိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ**တိ အယံ ဧဝံ ဥပ္ပန္နာ သေသဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပိကာ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ သတိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ နာမ ကထီယတိ။

သော တထာ သတော ဝိဟရန္တောတိ သော ဘိက္ခု တေနာကာရေန ဥပ္ပန္နာယ သတိယာ သတော ဟုတွာ ဝိဟရန္တော။ **တံ ဓမ္မန္တိ** တံ စိရကတံ စိရဘာသိတံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဓမ္မံ။ **ပညာယ ပဝိစိနတီ**တိ ပညာယ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ ပဝိစိနတိ။ **ပဝိစရတီ**တိ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ တတ္ထ ပညံ စရာပေန္တော ပဝိစရတိ။ **ပရိဝီမံသံ အာပဇ္ဇတီ**တိ ဩလောကနံ ဂဝေသနံ အာပဇ္ဇတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ ဣဒံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပကံ ဝိပဿနာဉာဏံ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ နာမ ဝုစ္စတိ။

တဿ တံ ဓမ္မန္တိ တဿ ဘိက္ခုနော တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဓမ္မံ။ **အာရဒ္ဓံ ဟောတီ**တိ ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ ပဂ္ဂဟိတံ။ **အသလ္လီနန္တိ** အာရဒ္ဓတ္တာယေဝ အသလ္လီနံ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ ဣဒံ ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပကံ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တံ ဝီရိယံ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ နာမ ဝုစ္စတိ။

၁-ဌိတော မဟာမတ္တော(သီ)

Nirāmisāti kāmāmisa-lokāmisa-vaṭṭāmisānaṁ abhāvena nirāmisā parisuddhā. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ bojjhaṅgasamuṭṭhāpikā vipassanāsampayuttāpīti pītisambojjhaṅgo nāma vuccati.

Pītimanassāti pītisampayuttacittassa. **Kāyopi passambhatī**ti khandhattayasaṅkhāto nāmakāyo kilesadarathapaṭippassaddhiyā passambhati. **Cittampī**ti viññāṇakkhandhopi tath'eva passambhati. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ bojjhaṅgasamuṭṭhāpikā vipassanāsampayuttā passaddhi passaddhisambojjhaṅgo nāma vuccati.

Passaddhakāyassa sukhinoti passaddhakāyatāya uppannasukhena sukhitassa. **Samādhiyatī**ti sammā ādhiyati, niccalaṁ hutvā ārammaṇe ṭhapiyati, appanāppattaṁ viya hoti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ bojjhaṅgasamuṭṭhāpikā vipassanāsampayuttā cittekaggatā samādhisambojjhaṅgo nāma vuccati.

Tathā samāhitanti tena appanāppattena viya samādhinā samāhitaṁ. **Sādhukaṁ ajjhupekkhitā hotī**ti suṭṭhu ajjhupekkhitā hoti. Tesaṁ dhammānaṁ hāpanavaḍḍhane abyāvaṭo[1] hutvā ajjhupekkhati. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ channaṁ bojjhaṅgānaṁ anosakkana-anativattanabhāvasādhako majjhattākāro upekkhāsambojjhaṅgo nāma vuccati.

Ettāvatā kiṁ kathitaṁ nāma hoti? Apubbaṁ acarimaṁ ekacittakkhaṇe nānārasalakkhaṇā pubbabhāgavipassanā bojjhaṅgā kathitā hontīti.

Paṭhamo nayo.

468-469. Idāni yena pariyāyena satta bojjhaṅgā cuddasa honti, tassa pakāsanatthaṁ dutiyanayaṁ dassento puna **satta bojjhaṅgā**ti-ādimāha. Tatr'āyaṁ anupubbapadavaṇṇanā—**Ajjhattaṁ dhammesu satī**ti ajjhattikasaṅkhāre pariggaṇhantassa uppannā sati. **Bahiddhā dhammesu satī**ti bahiddhāsaṅkhāre pariggaṇhantassa uppannā sati. **Yadapī**ti yāpi. **Tadapī**ti sāpi. **Abhiññāyā**ti abhiññeyyadhamme abhijānanatthāya. **Sambodhāyā**ti sambodhi vuccati maggo, maggatthāyāti attho. **Nibbānāyā**ti vānaṁ vuccati taṇhā, sā

1. Avāvaṭo (Ka)

နိရာမိသာတိ ကာမာမိသလောကာမိသဝဋ္ဋာမိသာနံ အဘာဝေန နိရာမိသာ ပရိသုဒ္ဓါ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပိကာ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ ပီတိ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ နာမ ဝုစ္စတိ။

ပီတိမနဿာတိ ပီတိသမ္ပယုတ္တစိတ္တဿ။ **ကာယောပိ ပဿမ္ဘတီ**တိ ခန္ဓတ္တယသင်္ခါတော နာမကာယော ကိလေသဒရထပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ ပဿမ္ဘတိ။ **စိတ္တမ္ပီ**တိ ဝိညာဏက္ခန္ဓောပိ တထေဝ ပဿမ္ဘတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပိကာ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ ပဿဒ္ဓိ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ နာမ ဝုစ္စတိ။

ပဿဒ္ဓကာယဿ သုခိနောတိ ပဿဒ္ဓကာယတာယ ဥပ္ပန္နသုခေန သုခိတဿ။ **သမာဓိယတီ**တိ သမ္မာ အာဓိယတိ၊ နိစ္စလံ ဟုတွာ အာရမ္မဏေ ဌပိယတိ၊ အပ္ပနာပ္ပတ္တံ ဝိယ ဟောတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပိကာ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ စိတ္တေကဂ္ဂတာ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ နာမ ဝုစ္စတိ။

တထာ သမာဟိတန္တိ တေန အပ္ပနာပ္ပတ္တေန ဝိယ သမာဓိနာ သမာဟိတံ။ **သာဓုကံ အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတီ**တိ သုဋ္ဌု အဇ္ဈုပေက္ခိတာ ဟောတိ။ တေသံ ဓမ္မာနံ ဟာပနဝဍ္ဎနေ အဗျာဝဋော[၁] ဟုတွာ အဇ္ဈုပေက္ခတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဆန္နံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အနောသက္ကနအနတိဝတ္တနဘာဝသာဓကော မဇ္ဈတ္တာကာရော ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ နာမ ဝုစ္စတိ။

ဧတ္တာဝတာ ကိံ ကထိတံ နာမ ဟောတိ? အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဧကစိတ္တက္ခဏေ နာနာရသလက္ခဏာ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ကထိတာ ဟောန္တီတိ။

ပဌမော နယော။

၄၆၈-၄၆၉။ ဣဒါနိ ယေန ပရိယာယေန သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ စုဒ္ဒသ ဟောန္တိ၊ တဿ ပကာသနတ္ထံ ဒုတိယနယံ ဒဿေန္တော ပုန **သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**တိအာဒိမာဟ။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ—**အဇ္ဈတ္တံ ဓမ္မေသု သတီ**တိ အဇ္ဈတ္တိကသင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တဿ ဥပ္ပန္နာ သတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဓမ္မေသု သတီ**တိ ဗဟိဒ္ဓါသင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တဿ ဥပ္ပန္နာ သတိ။ **ယဒပီ**တိ ယာပိ။ **တဒပီ**တိ သာပိ။ **အဘိညာယာ**တိ အဘိညေယျဓမ္မေ အဘိဇာနနတ္ထာယ။ **သမ္ဗောဓာယာ**တိ သမ္ဗောဓိ ဝုစ္စတိ မဂ္ဂေါ၊ မဂ္ဂတ္ထာယာတိ အတ္ထော။ **နိဗ္ဗာနာယာ**တိ ဝါနံ ဝုစ္စတိ တဏှာ၊ သာ

၁-အဝါဝဋော (က)

tattha natthīti nibbānaṁ, tadatthāya asaṅkhatāya amatadhātuyā sacchikiriyatthāya saṁvattatīti attho. **Dhammavicayasambojjhaṅgepi** es'eva nayo.

Kāyikaṁ vīriyanti caṅkamaṁ adhiṭṭhahantassa uppannavīriyaṁ. **Cetasikaṁ vīriyan**ti "na tāv'ahaṁ imaṁ pallaṅkaṁ bhindissāmi, yāva me na anupādāya āsavehi cittaṁ vimuccissatī"ti evaṁ kāyapayogaṁ vinā uppannavīriyaṁ. **Kāyapassaddhī**ti tiṇṇaṁ khandhānaṁ darathapassaddhi. **Cittapassaddhī**ti viññāṇakkhandhassa darathapassaddhi. Upekkhāsambojjhaṅge satisambojjhaṅgasadiso'va vinicchayo. Imasmiṁ naye satta bojjhaṅgā lokiyalokuttaramissakā kathitā.

Porāṇakattherā pana ettakena pākaṭaṁ na hotīti vibhajitvā dassesuṁ. Etesu hi ajjhattadhammesu sati pavicayo upekkhāti ime tayo attano khandhārammaṇattā lokiyā'va honti, tathā maggaṁ appattaṁ kāyikavīriyaṁ. Avitakka-avicārā pana pītisamādhayo lokuttarā honti, sesā lokiyalokuttaramissakāti.

Tattha ajjhattaṁ tāva dhammesu sati-pavicaya-upekkhā ajjhattārammaṇā, lokuttarā pana bahiddhārammaṇāti tesaṁ lokuttarabhāvo mā yujjittha. Caṅkamapayogena nibbattavīriyampi lokiyanti vadanto na kilamati. Avitakka-avicārā pana pītisamādhayo kadā lokuttarā hontīti? Kāmāvacare tāva pītisambojjhaṅgo labbhati, avitakka-avicārāpīti na labbhati. Rūpāvacare avitakka-avicārāpīti labbhati, pītisambojjhaṅgo pana na labbhati. Arūpāvacare sabbena sabbaṁ na labbhati. Ettha pana alabbhamānakaṁ upādāya labbhamānakāpi paṭikkhittā. Evamayaṁ avitakka-avicāro pītisambojjhaṅgo kāmāvacaratopi nikkhanto rūpāvacaratopi arūpāvacaratopīti nibbattitalokuttaro yevāti kathito.

Tathā kāmāvacare samādhisambojjhaṅgo labbhati, avitakka-avicāro pana samādhi na labbhati. Rūpāvacara-arūpāvacaresu avitakka-avicāro samādhi labbhati, samādhisambojjhaṅgo pana na labbhati. Ettha pana alabbhamānakaṁ upādāya labbhamānakopi paṭikkhitto. Evamayaṁ avitakka-avicāro samādhi kāmāvacaratopi nikkhanto rūpāvacaratopi arūpāvacaratopīti nibbattitalokuttaro yevāti kathito.

တတ္ထ နတ္ထီတိ နိဗ္ဗာနံ၊ တဒတ္ထာယ၊ အသင်္ခတာယ အမတဓာတုယာ သစ္ဆိကိရိယတ္ထာယ သံဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေပိ** ဧသေဝ နယော။

ကာယိကံ ဝီရိယန္တိ စင်္ကမံ အဓိဋ္ဌဟန္တဿ ဥပ္ပန္နဝီရိယံ။ **စေတသိကံ ဝီရိယန္တိ** န တာဝါဟံ ဣမံ ပလ္လင်္ကံ ဘိန္ဒိဿာမိ၊ ယာဝ မေ န အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိဿတီတိ ဧဝံ ကာယပယောဂံ ဝိနာ ဥပ္ပန္နဝီရိယံ။ **ကာယပဿဒ္ဓီတိ** တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ ဒရထပဿဒ္ဓိ။ **စိတ္တပဿဒ္ဓီတိ** ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ဒရထပဿဒ္ဓိ။ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂသဒိသောဝ ဝိနိစ္ဆယော။ ဣမသ္မိံ နယေ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာ။

ပေါရာဏကတ္ထေရာ ပန ဧတ္တကေန ပါကဋံ န ဟောတီတိ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေသုံ။ ဧတေသု ဟိ အဇ္ဈတ္တဓမ္မေသု သတိ ပဝိစယော ဥပေက္ခာတိ ဣမေ တယော အတ္တနော ခန္ဓာရမ္မဏတ္တာ လောကိယာဝ ဟောန္တိ၊ တထာ မဂ္ဂံ အပ္ပတ္တံ ကာယိကဝီရိယံ။ အဝိတက္ကအဝိစာရာ ပန ပီတိသမာဓယော လောကုတ္တရာ ဟောန္တိ၊ သေသာ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာတိ။

တတ္ထ အဇ္ဈတ္တံ တာဝ ဓမ္မေသု သတိပဝိစယဥပေက္ခာ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာ၊ လောကုတ္တရာ ပန ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာတိ တေသံ လောကုတ္တရဘာဝေါ မာ ယုဇ္ဇိတ္ထ။ စင်္ကမပယောဂေန နိဗ္ဗတ္တဝီရိယမ္ပိ လောကိယန္တိ ဝဒန္တော န ကိလမတိ။ အဝိတက္ကအဝိစာရာ ပန ပီတိသမာဓယော ကဒါ လောကုတ္တရာ ဟောန္တီတိ? ကာမာဝစရေ တာဝ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ လဗ္ဘတိ၊ အဝိတက္ကအဝိစာရာ ပီတိ န လဗ္ဘတိ။ ရူပါဝစရေ အဝိတက္ကအဝိစာရာ ပီတိ လဗ္ဘတိ၊ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ပန န လဗ္ဘတိ။ အရူပါဝစရေ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ န လဗ္ဘတိ။ ဧတ္ထ ပန အလဗ္ဘမာနကံ ဥပါဒါယ လဗ္ဘမာနကာပိ ပဋိက္ခိတ္တာ။ ဧဝမယံ အဝိတက္ကအဝိစာရော ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ကာမာဝစရတောပိ နိက္ခန္တော ရူပါဝစရတောပိ အရူပါဝစရတောပီတိ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရောယေဝါတိ ကထိတော။

တထာ ကာမာဝစရေ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ လဗ္ဘတိ၊ အဝိတက္ကအဝိစာရော ပန သမာဓိ န လဗ္ဘတိ။ ရူပါဝစရအရူပါဝစရေသု အဝိတက္ကအဝိစာရော သမာဓိ လဗ္ဘတိ၊ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ပန န လဗ္ဘတိ။ ဧတ္ထ ပန အလဗ္ဘမာနကံ ဥပါဒါယ လဗ္ဘမာနကောပိ ပဋိက္ခိတ္တော။ ဧဝမယံ အဝိတက္ကအဝိစာရော သမာဓိ ကာမာဝစရတောပိ နိက္ခန္တော ရူပါဝစရတောပိ အရူပါဝစရတောပီတိ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရောယေဝါတိ ကထိတော။

Api ca lokiyaṁ gahetvā lokuttaro kātabbo, lokuttaraṁ gahetvā lokiyo kātabbo. Ajjhattadhammesu hi sati-pavicaya-upekkhānaṁ lokuttarabhāvanākālopi atthi. Tatr'idaṁ Suttaṁ—"ajjhattavimokkhaṁ khv'āhaṁ āvuso sabbupādānakkhayaṁ vadāmi, evamass'ime āsavā n'ānusentī"ti[1] iminā Suttena lokuttarā honti. Yadā pana caṅkamapayogena nibbatte kāyikavīriye avūpasante yeva vipassanā maggena ghaṭīyati, tadā taṁ lokuttaraṁ hoti. Ye pana therā "kasiṇajjhāne ānāpānajjhāne brahmavihārajjhāne ca bojjhaṅgo uddharanto na vāretabbo"ti vadanti, tesaṁ vāde avitakka-avicārā pītisamādhisambojjhaṅgā lokiyā hontīti.

Dutiyo nayo.

470-471. Idāni bojjhaṅgānaṁ bhāvanāvasena pavattaṁ tatiyanayaṁ dassento puna **Satta bojjhaṅgā**ti-ādimāha. Tatth'āpi ayaṁ anupubbapadavaṇṇanā—**Bhāvetī**ti vaḍḍheti, attano santāne punappunaṁ janeti abhinibbatteti. **Vivekanissitan**ti viveke nissitaṁ. **Viveko**ti vivittatā. So c'āyaṁ tadaṅgaviveko vikkhambhana, samuccheda, paṭippassaddhi, nissaraṇavivekoti pañcavidho. Tattha tadaṅgaviveko nāma vipassanā. Vikkhambhanaviveko nāma aṭṭha samāpattiyo. Samucchedaviveko nāma maggo. Paṭippassaddhiviveko nāma phalaṁ. Nissaraṇaviveko nāma sabbanimittanissaṭaṁ nibbānaṁ. Evametasmiṁ pañcavidhe viveke nissitaṁ vivekanissitanti tadaṅgavivekanissitaṁ samucchedavivekanissitaṁ nissaraṇavivekanissitañca satisambojjhaṅgaṁ bhāvetīti ayamattho veditabbo.

Tathā hi ayaṁ satisambojjhaṅgabhāvanānuyogamanuyutto yogī vipassanākkhaṇe kiccato tadaṅgavivekanissitaṁ ajjhāsayato nissaraṇavivekanissitaṁ maggakāle pana kiccato samucchedavivekanissitaṁ ārammaṇato nissaraṇavivekanissitaṁ satisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Pañcavivekanissitampīti eke. Te hi na kevalaṁ balavavipassanāmaggaphalakkhaṇesu eva bojjhaṅgaṁ uddharanti, vipassanāpādakakasiṇajjhāna-ānāpānāsubhabrahmavihārajjhānesupi uddharanti, na ca paṭisiddhā

1. Saṁ 1. 286 piṭṭhe, thokaṁ visadisaṁ.

အပိစ လောကိယံ ဂဟေတွာ လောကုတ္တရော ကာတဗ္ဗော၊ လောကုတ္တရံ ဂဟေတွာ လောကိယော ကာတဗ္ဗော။ အဇ္ဈတ္တဓမ္မေသု ဟိ သတိပဝိစယ-ဥပေက္ခာနံ လောကုတ္တရဘာဝနာကာလောပိ အတ္ထိ။ တတြိဒံ သုတ္တံ—"အဇ္ဈတ္တ-ဝိမောက္ခံ ခွါဟံ အာဝုသော သဗ္ဗုပါဒါနက္ခယံ ဝဒါမိ၊ ဧဝမဿိမေ အာသဝါ နာနုသေန္တီ"တိ[၁] ဣမိနာ သုတ္တေန လောကုတ္တရာ ဟောန္တိ။ ယဒါ ပန စင်္ကမ-ပယောဂေန နိဗ္ဗတ္တေ ကာယိကဝီရိယေ အဝူပသန္တေယေဝ ဝိပဿနာ မဂ္ဂေန ဃဋီယတိ၊ တဒါ တံ လောကုတ္တရံ ဟောတိ။ ယေ ပန ထေရာ "ကသိဏဇ္ဈာနေ အာနာပါနဇ္ဈာနေ ဗြဟ္မဝိဟာရဇ္ဈာနေ စ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဥဒ္ဓရန္တော န ဝါရေ-တဗ္ဗော"တိ ဝဒန္တိ၊ တေသံ ဝါဒေ အဝိတက္ကအဝိစာရာ ပီတိသမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါ လောကိယာ ဟောန္တီတိ။

ဒုတိယော နယော။

၄၇၀-၄၇၁။ ဣဒါနိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဘာဝနာဝသေန ပဝတ္တံ တတိယနယံ ဒဿေန္တော ပုန **သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထာပိ အယံ အနု-ပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ—**ဘာဝေတီ**တိ ဝဍ္ဎေတိ၊ အတ္တနော သန္တာနေ ပုနပ္ပုနံ ဇနေတိ အဘိနိဗ္ဗတ္တေတိ။ **ဝိဝေကနိဿိတ**န္တိ ဝိဝေကေ နိဿိတံ။ **ဝိဝေကော**တိ ဝိဝိတ္တတာ။ သော စာယံ တဒင်္ဂဝိဝေကော ဝိက္ခမ္ဘန၊ သမုစ္ဆေဒ၊ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ၊ နိဿရဏဝိဝေကောတိ ပဉ္စဝိဓော။ တတ္ထ တဒင်္ဂဝိဝေကော နာမ ဝိပဿနာ။ ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကော နာမ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော။ သမုစ္ဆေဒဝိဝေကော နာမ မဂ္ဂေါ။ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိဝေကော နာမ ဖလံ။ နိဿရဏဝိဝေကော နာမ သဗ္ဗနိမိတ္တ-နိဿဋံ နိဗ္ဗာနံ။ ဧဝမေတသ္မိံ ပဉ္စဝိဓေ ဝိဝေကေ နိဿိတံ ဝိဝေကနိဿိတန္တိ တဒင်္ဂဝိဝေကနိဿိတံ သမုစ္ဆေဒဝိဝေကနိဿိတံ နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတဉ္စ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတီတိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တထာ ဟိ အယံ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တော ယောဂီ ဝိပဿနာက္ခဏေ ကိစ္စတော တဒင်္ဂဝိဝေကနိဿိတံ အဇ္ဈာသယတော နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတံ မဂ္ဂကာလေ ပန ကိစ္စတော သမုစ္ဆေဒဝိဝေကနိဿိတံ အာရမ္မဏတော နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတံ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ။ ပဉ္စဝိဝေကနိဿိတမ္ပီတိ ဧကေ။ တေ ဟိ န ကေဝလံ ဗလဝဝိပဿနာ-မဂ္ဂဖလက္ခဏေသု ဧဝ ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဥဒ္ဓရန္တိ၊ ဝိပဿနာပါဒကကသိဏဇ္ဈာန-အာနာပါနာသုဘဗြဟ္မဝိဟာရဇ္ဈာနေသုပိ ဥဒ္ဓရန္တိ၊ န စ ပဋိသိဒ္ဓါ

၁-သံ ၁-၂၈၆-ပိဋ္ဌေ၊ ထောကံ ဝိသဒိသံ။

Aṭṭhakathācariyehi. Tasmā tesaṁ matena etesaṁ jhānānaṁ pavattikkhaṇe kiccato eva vikkhambhanavivekanissitaṁ. Yathā ca vipassanākkhaṇe “ajjhāsayato nissaraṇavivekanissitan”ti vuttaṁ, evaṁ “paṭippassaddhivivekanissitampi bhāvetī”ti vattuṁ vaṭṭati. Esa nayo virāganissitādīsu. Vivekatthā eva hi virāgādayo.

Kevalañh’ettha vossaggo duvidho pariccāgavossaggo ca pakkhandanavossaggo cāti. Tattha **pariccāgavossaggo**ti vipassanākkhaṇe ca tadaṅgavasena maggakkhaṇe ca samucchedavasena kilesappahānaṁ. **Pakkhandanavossaggo**ti vipassanākkhaṇe tanninnabhāvena, maggakkhaṇe pana ārammaṇakaraṇena nibbānapakkhandanaṁ. Tadubhayampi imasmiṁ lokiyalokuttaramissake atthavaṇṇanānaye vaṭṭati. Tathā hi ayaṁ sati sambojjhaṅgo yathāvuttena pakārena kilese pariccajati, nibbānañca pakkhandati.

Vossaggapariṇāminti iminā pana sakalena vacanena vossaggatthaṁ pariṇamantaṁ[1] pariṇatañca, paripaccantaṁ paripakkañcāti idaṁ vuttaṁ hoti. Ayañhi bojjhaṅgabhāvanamanuyutto bhikkhu yathā satisambojjhaṅgo kilesapariccāgavossaggatthaṁ nibbānapakkhandanavossaggatthañca paripaccati, yathā ca paripakko hoti, tathā naṁ bhāvetīti. Esa nayo sesabojjhaṅgesupi. Imasmimpi naye lokiyalokuttaramissakā bojjhaṅgā kathitāti.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

472. Abhidhammabhājanīye sattapi bojjhaṅge ekato pucchitvā vissajjanassa ca, pāṭiyekkaṁ pucchitvā vissajjanassa ca vasena dve nayā, tesaṁ atthavaṇṇanā heṭṭhā vuttanayen’eva veditabbā.

Upekkhāsambojjhaṅganiddese pana upekkhanavasena **upekkhā.** Upekkhanākāro **upekkhanā.** Upekkhitabbayutte samappavatte dhamme ikkhati na

1. Pariṇāmentaṁ (Ṭīkā)

အဋ္ဌကထာစရိယေဟိ။ တသ္မာ တေသံ မတေန ဧတေသံ ဈာနာနံ ပဝတ္တိက္ခဏေ ကိစ္စတော ဧဝ ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကနိဿိတံ။ ယထာ စ ဝိပဿနာက္ခဏေ “အဇ္ဈာသယတော နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝံ “ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိဝေကနိဿိတမ္ပိ ဘာဝေတီ”တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဧသ နယော ဝိရာဂနိဿိတာဒီသု။ ဝိဝေကတ္ထာ ဧဝ ဟိ ဝိရာဂါဒယော။

ကေဝလဉ္စေတ္ထ ဝေါဿဂ္ဂေါ ဒုဝိဓော ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ စ ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါ စာတိ။ တတ္ထ **ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ**တိ ဝိပဿနာက္ခဏေ စ တဒင်္ဂဝသေန မဂ္ဂက္ခဏေ စ သမုစ္ဆေဒဝသေန ကိလေသပ္ပဟာနံ။ **ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါ**တိ ဝိပဿနာက္ခဏေ တန္နိန္နဘာဝေန, မဂ္ဂက္ခဏေ ပန အာရမ္မဏကရဏေန နိဗ္ဗာနပက္ခန္ဒနံ။ တဒုဘယမ္ပိ ဣမသ္မိံ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကေ အတ္ထဝဏ္ဏနာနယေ ဝဋ္ဋတိ။ တထာ ဟိ အယံ သတိ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ယထာဝုတ္တေန ပကာရေန ကိလေသေ ပရိစ္စဇတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ ပက္ခန္ဒတိ။

ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမိန္တိ ဣမိနာ ပန သကလေန ဝစနေန ဝေါဿဂ္ဂတ္ထံ ပရိဏမန္တံ[၁] ပရိဏတဉ္စ၊ ပရိပစ္စန္တံ ပရိပက္ကဉ္စာတိ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယဉ္ဟိ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနမနုယုတ္တော ဘိက္ခု ယထာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ကိလေသပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂတ္ထံ နိဗ္ဗာနပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂတ္ထဉ္စ ပရိပစ္စတိ၊ ယထာ စ ပရိပက္ကော ဟောတိ၊ တထာ နံ ဘာဝေတီတိ။ ဧသ နယော သေသဗောဇ္ဈင်္ဂေသုပိ။ ဣမသ္မိမ္ပိ နယေ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ကထိတာတိ။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၄၇၂။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ သတ္တပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဧကတော ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနဿ စ, ပါဋိယေက္ကံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနဿ စ ဝသေန ဒွေ နယာ၊ တေသံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂနိဒ္ဒေသေ ပန ဥပေက္ခနဝသေန **ဥပေက္ခာ**။ ဥပေက္ခနာကာရော **ဥပေက္ခနာ**။ ဥပေက္ခိတဗ္ဗယုတ္တေ သမပ္ပဝတ္တေ ဓမ္မေ ဣက္ခတိ န

၁-ပရိဏာမေန္တံ (ဋီကာ)

codetīti upekkhā. Puggalaṁ upekkhāpetīti upekkhanā. Bojjhaṅgabhāvappattiyā lokiya-upekkhanāya adhikā upekkhanā **ajjhupekkhanā.** Abyāpārāpajjanena majjhattabhāvo majjhattatā. Sā pana cittassa, na sattassāti dīpetuṁ **majjhattatā cittassā**ti vuttanti. Ayamettha apubbapadavaṇṇanā[1].

Nayā pan'ettha gaṇetabbā. Sattannampi hi bojjhaṅgānaṁ ekato pucchitvā vissajjane ekekamagge nayasahassaṁ nayasahassanti cattāri nayasahassāni vibhattāni. Pāṭiyekkaṁ pucchitvā vissajjane ekakabojjhaṅgavasena cattāri cattārīti satta catukkā aṭṭhavīsati. Tāni purimehi catūhi saddhiṁ dvattiṁsāti sabbānipi Abhidhammabhājanīye dvattiṁsa nayasahassāni vibhattāni kusalān'eva. Yasmā pana phalakkhaṇepi bojjhaṅgā labbhanti, kusalahetukāni ca sāmaññaphalāni, tasmā tesupi bojjhaṅgadassanatthaṁ kusalaniddesa-pubbaṅgamāya eva tantiyā vipākanayo āraddho. Sopi ekato pucchitvā vissajjanassa ca, pāṭiyekkaṁ pucchitvā vissajjanassa ca vasena duvidho hoti. Sesamettha heṭṭhā vuttanayen'eva veditabbaṁ. Vipāke pana kusalato tiguṇā nayā kātabbāti.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

482. Pañhāpucchake Pāḷi-anusāreneva bojjhaṅgānaṁ kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana sabbe p'ete appamāṇaṁ nibbānaṁ ārabbha pavattito appamāṇārammaṇā eva, na maggārammaṇā. Sahajātahetuvasena pan'ettha kusalā maggahetukā, vīriyaṁ vā vīmaṁsaṁ vā jeṭṭhakaṁ katvā maggabhāvanākāle maggādhipatino, chandacittajeṭṭhikāya maggabhāvanāya na vattabbā maggādhipatinoti, phalakālepi na vattabbā eva.

Atītādīsu ekārammaṇabhāvenapi na vattabbā, nibbānassa pana bahiddhādhammattā bahiddhārammaṇā nāma hontīti evametasmiṁ pañhāpucchake pi

1. Anupubbapadavaṇṇanā (Sī, Syā)

စောဒေတီတိ ဥပေက္ခာ။ ပုဂ္ဂလံ ဥပေက္ခာပေတီတိ ဥပေက္ခနာ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝပ္ပတ္တိယာ လောကိယဥပေက္ခနာယ အဓိကာ ဥပေက္ခနာ **အဇ္ဈုပေက္ခနာ**။ အဗျာပါရာပဇ္ဇနေန မဇ္ဈတ္တဘာဝေါ မဇ္ဈတ္တတာ။ သာ ပန စိတ္တဿ၊ န သတ္တဿာတိ ဒီပေတုံ **မဇ္ဈတ္တတာ စိတ္တဿာ**တိ ဝုတ္တန္တိ။ အယမေတ္ထ အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ[၁]။

နယာ ပနေတ္ထ ဂဏေတဗ္ဗာ။ သတ္တန္နမ္ပိ ဟိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဧကတော ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနေ ဧကေကမဂ္ဂေ နယသဟဿံ နယသဟဿန္တိ စတ္တာရိ နယသဟဿာနိ ဝိဘတ္တာနိ။ ပါဋိယေက္ကံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနေ ဧကေကဗောဇ္ဈင်္ဂဝသေန စတ္တာရိ စတ္တာရီတိ သတ္တ စတုက္ကာ အဋ္ဌဝီသတိ။ တာနိ ပုရိမေဟိ စတူဟိ သဒ္ဓိံ ဒွတ္တိံသာတိ သဗ္ဗာနိပိ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ ဒွတ္တိံသ နယသဟဿာနိ ဝိဘတ္တာနိ ကုသလာနေဝ။ ယသ္မာ ပန ဖလက္ခဏေပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ လဗ္ဘန္တိ၊ ကုသလဟေတုကာနိ စ သာမညဖလာနိ၊ တသ္မာ တေသုပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂဒဿနတ္ထံ ကုသလနိဒ္ဒေသပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ဧဝ တန္တိယာ ဝိပါကနယော အာရဒ္ဓေါ။ သောပိ ဧကတော ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနဿ စ, ပါဋိယေက္ကံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနဿ စ ဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိပါကေ ပန ကုသလတော တိဂုဏာ နယာ ကာတဗ္ဗာတိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၄၈၂။ ပဉှာပုစ္ဆကေ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန သဗ္ဗေပေတေ အပ္ပမာဏံ နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိတော အပ္ပမာဏာရမ္မဏာ ဧဝ၊ န မဂ္ဂါရမ္မဏာ။ သဟဇာတဟေတုဝသေန ပနေတ္ထ ကုသလာ မဂ္ဂဟေတုကာ၊ ဝီရိယံ ဝါ ဝီမံသံ ဝါ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ မဂ္ဂဘာဝနာကာလေ မဂ္ဂါဓိပတိနော၊ ဆန္ဒစိတ္တဇေဋ္ဌိကာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ န ဝတ္တဗ္ဗာ မဂ္ဂါဓိပတိနောတိ၊ ဖလကာလေပိ န ဝတ္တဗ္ဗာ ဧဝ။

အတီတာဒီသု ဧကာရမ္မဏဘာဝေနပိ န ဝတ္တဗ္ဗာ၊ နိဗ္ဗာနဿ ပန ဗဟိဒ္ဓါဓမ္မတ္တာ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ နာမ ဟောန္တီတိ ဧဝမေတသ္မိံ ပဉှာပုစ္ဆကေပိ

၁-အနုပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ (သီ၊ သျာ)

nibbattitalokuttarā’va bojjhaṅgā kathitā. Sammāsambuddhena hi Suttantabhājanīyass’eva paṭhamanayasmiṁ lokiyā, dutiya-tatiyesu lokiya-lokuttaramissakā bojjhaṅgā kathitā. Abhidhammabhājanīyassa pana catūsupi nayesu imasmiñca pañhāpucchake lokuttarā yevāti evamayaṁ Bojjhaṅgavibhaṅgopi teparivaṭṭaṁ nīharitvāva bhājetvā dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Bojjhaṅgavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရာဝ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ကထိတာ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဟိ သုတ္တန္တဘာဇနီယဿေဝ ပဌမနယသ္မိံ လောကိယာ၊ ဒုတိယတတိယေသု လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ကထိတာ။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယဿ ပန စတူသုပိ နယေသု ဣမသ္မိဉ္စ ပဉ္ဟာပုစ္ဆကေ လောကုတ္တရာယေဝါတိ ဧဝမယံ ဗောဇ္ဈင်္ဂဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာဝ ဘာဇေတွာ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ဗောဇ္ဈင်္ဂဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

11. Maggaṅgavibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā

486. Idāni tadanantare Maggaṅgavibhaṅge **ariyo aṭṭhaṅgiko maggo**ti-ādi sabbaṁ Saccavibhaṅge dukkhanirodhagāminipaṭipadāniddese vuttanayeneva veditabbaṁ. Bhāvanāvasena pāṭiyekkaṁ dassite dutiyanayepi **sammādiṭṭhiṁ bhāveti vivekanissitan**ti-ādi sabbaṁ Bojjhaṅgavibhaṅge vuttanayeneva veditabbaṁ. Evamidaṁ dvinnampi nayānaṁ vasena suttantabhājanīyaṁ lokiyalokuttaramissakameva kathitaṁ.

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

490. Abhidhammabhājanīye “ariyo”ti avatvā **aṭṭhaṅgiko maggo**ti vuttaṁ. Evaṁ avuttepi ayaṁ ariyo eva. Yathā hi muddhābhisittassa rañño muddhābhisittāya deviyā kucchismiṁ jāto putto rājaputtoti avuttepi rājaputtoyeva hoti, evamayampi ariyoti avuttepi ariyo evāti veditabbo. Sesamidhāpi Saccavibhaṅge vuttanayeneva veditabbaṁ.

493. Pañcaṅgikavārepi aṭṭhaṅgikoti avuttepi aṭṭhaṅgiko eva veditabbo. Lokuttaramaggo hi pañcaṅgiko nāma natthi. Ayamettha ācariyānaṁ samānatthakathā. Vitaṇḍavādī panāha “lokuttaramaggo aṭṭhaṅgiko nāma natthi, pañcaṅgikoyeva hotī”ti. So suttaṁ āharāhīti vutto addhā aññaṁ apassanto idaṁ mahāsaḷāyatanato suttappadesaṁ āharissati—“yā tathābhūtassa diṭṭhi, sāssa hoti sammādiṭṭhi. Yo tathābhūtassa saṅkappo, vāyāmo, sati, yo tathābhūtassa samādhi, svāssa hoti sammāsamādhi. Pubbeva kho panassa kāyakammaṁ vacīkammaṁ ājīvo suparisuddho hotī”ti[1].

Tato “etassa anantaraṁ suttapadaṁ āharā”ti vattabbo. Sace āharati, iccetaṁ kusalaṁ. No ce āharati, sayaṁ āharitvā “evamassāyaṁ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvanāpāripūriṁ gacchatī”ti[1]

1. Ma 3. 337 piṭṭhe.

၁၁-မဂ္ဂင်္ဂဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၄၈၆။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ မဂ္ဂင်္ဂဝိဘင်္ဂေ **အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ**တိ-အာဒိ သဗ္ဗံ သစ္စဝိဘင်္ဂေ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဘာဝနာဝသေန ပါဋိယေက္ကံ ဒဿိတေ ဒုတိယနယေပိ **သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတ**န္တိအာဒိ သဗ္ဗံ ဗောဇ္ဈင်္ဂဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝမိဒံ ဒွိန္နမ္ပိ နယာနံ ဝသေန သုတ္တန္တဘာဇနီယံ လောကိယ-လောကုတ္တရမိဿကမေဝ ကထိတံ။

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၄၉၀။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ “အရိယော”တိ အဝတွာ **အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ**တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ အဝုတ္တေပိ အယံ အရိယော ဧဝ။ ယထာ ဟိ မုဒ္ဓါဘိသိတ္တဿ ရညော မုဒ္ဓါဘိသိတ္တာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ဇာတော ပုတ္တော ရာဇပုတ္တောတိ အဝုတ္တေပိ ရာဇပုတ္တောယေဝ ဟောတိ၊ ဧဝမယမ္ပိ အရိယောတိ အဝုတ္တေပိ အရိယော ဧဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသမိဓာပိ သစ္စဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄၉၃။ ပဉ္စင်္ဂိကဝါရေပိ အဋ္ဌင်္ဂိကောတိ အဝုတ္တေပိ အဋ္ဌင်္ဂိကော ဧဝ ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ဟိ ပဉ္စင်္ဂိကော နာမ နတ္ထိ။ အယမေတ္ထ အာစရိ-ယာနံ သမာနတ္ထကထာ။ ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနာဟ “လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ အဋ္ဌင်္ဂိကော နာမ နတ္ထိ၊ ပဉ္စင်္ဂိကောယေဝ ဟောတီ”တိ။ သော သုတ္တံ အာဟရာဟီတိ ဝုတ္တော အဒ္ဓါ အညံ အပဿန္တော ဣဒံ မဟာသဠာယတနတော သုတ္တပ္ပဒေသံ အာဟရိဿတိ—“ယာ တထာဘူတဿ ဒိဋ္ဌိ၊ သာဿ ဟောတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ ယော တထာဘူတဿ သင်္ကပ္ပေါ၊ ဝါယာမော၊ သတိ၊ ယော တထာဘူတဿ သမာဓိ၊ သွာဿ ဟောတိ သမ္မာသမာဓိ။ ပုဗ္ဗေဝ ခေါ ပနဿ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ အာဇီဝေါ သုပရိသုဒ္ဓေါ ဟောတီ”တိ[၁]။

တတော “ဧတဿ အနန္တရံ သုတ္တပဒံ အာဟရာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗော။ သစေ အာဟရတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ နော စေ အာဟရတိ၊ သယံ အာဟရိတွာ “ဧဝမဿာယံ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတီ”တိ[၁]

၁-မ ၃-၃၃၇-ပိဋ္ဌေ။

iminā te Satthusāsanena vādo bhinno. Lokuttaramaggo pañcaṅgiko nāma natthi, aṭṭhaṅgikova hotīti vattabbo.

imāni pana tīṇi aṅgāni pubbe parisuddhāni vattanti, lokuttaramaggakkhaṇe parisuddhatarāni honti. Atha pañcaṅgiko maggoti idaṁ kimatthaṁ gahitanti? Atirekakiccadassanatthaṁ. Yasmiñhi samaye micchāvācaṁ pajahati sammāvācaṁ pūreti, tasmiṁ samaye sammākammantasammā-ājīvā natthi. Imāni pañca kārāpakaṅgāneva micchāvācaṁ pajahanti, sammāvācā pana sayaṁ virativasena pūreti. Yasmiṁ samaye micchākammantaṁ pajahati, sammākammantaṁ pūreti, tasmiṁ samaye sammāvācāsammā-ājīvā natthi. Imāni pañca kārāpakaṅgāneva micchākammantaṁ pajahanti, sammākammanto pana sayaṁ virativasena pūreti. Yasmiṁ samaye micchā-ājīvaṁ pajahati, sammā-ājīvaṁ pūreti, tasmiṁ samaye sammāvācāsammākammantā natthi. Imāni pañca kārāpakaṅgāneva micchā-ājīvaṁ pajahanti, sammā-ājīvo pana sayaṁ virativasena pūreti. Imaṁ etesaṁ pañcannaṁ kārāpakaṅgānaṁ kiccātirekataṁ dassetuṁ pañcaṅgiko maggoti gahitaṁ. Lokuttaramaggo pana aṭṭhaṅgikova hoti, pañcaṅgiko nāma natthi.

Yadi sammāvācādīhi saddhiṁ aṭṭhaṅgikoti vadatha, catasso sammāvācācetanā tisso sammākammantacetanā satta sammā-ājīvacetanāti imamhā cetanābahuttā kathaṁ muccissatha. Tasmā pañcaṅgikova lokuttaramaggoti. Cetanābahuttā ca pamuccissāma, aṭṭhaṅgikova lokuttaramaggoti ca vakkhāma. Tvaṁ tāva mahācattārīsakabhāṇako hosi na hosīti pucchitabbo. Sace na homīti vadati, tvaṁ abhāṇakattā na jānāsīti vattabbo. Sace bhāṇakosmīti vadati, suttaṁ āharāti vattabbo. Sace suttaṁ āharati, iccetaṁ kusalaṁ. No ce āharati, sayaṁ uparipaṇṇāsato āharitabbaṁ—

> “Katamā ca bhikkhave sammāvācā. Sammāvācaṁpahaṁ bhikkhave dvāyaṁ vadāmi—atthi bhikkhave sammāvācā sāsavā puññabhāgiyā upadhivepakkā, atthi bhikkhave sammāvācā ariyā anāsavā lokuttarā maggaṅgā.
>
> Katamā ca bhikkhave sammāvācā sāsavā puññabhāgiyā upadhivepakkā. Musāvādā veramaṇī pisuṇāya vācāya veramaṇī

ဣမိနာ တေ သတ္ထုသာသနေန ဝါဒေါ ဘိန္နော။ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ပဉ္စင်္ဂိကော နာမ နတ္ထိ၊ အဋ္ဌင်္ဂိကောဝ ဟောတီတိ ဝတ္တဗ္ဗော။

ဣမာနိ ပန တီဏိ အင်္ဂါနိ ပုဗ္ဗေ ပရိသုဒ္ဓါနိ ဝတ္တန္တိ၊ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပရိသုဒ္ဓတရာနိ ဟောန္တိ။ အထ ပဉ္စင်္ဂိကော မဂ္ဂေါတိ ဣဒံ ကိမတ္ထံ ဂဟိတန္တိ? အတိရေကကိစ္စဒဿနတ္ထံ။ ယသ္မိဉ္ဟိ သမယေ မိစ္ဆာဝါစံ ပဇဟတိ သမ္မာဝါစံ ပူရေတိ၊ တသ္မိံ သမယေ သမ္မာကမ္မန္တသမ္မာအာဇီဝါ နတ္ထိ။ ဣမာနိ ပဉ္စ ကာရာပကင်္ဂါနေဝ မိစ္ဆာဝါစံ ပဇဟန္တိ၊ သမ္မာဝါစာ ပန သယံ ဝိရတိဝသေန ပူရေတိ။ ယသ္မိံ သမယေ မိစ္ဆာကမ္မန္တံ ပဇဟတိ၊ သမ္မာကမ္မန္တံ ပူရေတိ၊ တသ္မိံ သမယေ သမ္မာဝါစာသမ္မာအာဇီဝါ နတ္ထိ။ ဣမာနိ ပဉ္စ ကာရာပကင်္ဂါနေဝ မိစ္ဆာကမ္မန္တံ ပဇဟန္တိ၊ သမ္မာကမ္မန္တော ပန သယံ ဝိရတိဝသေန ပူရေတိ။ ယသ္မိံ သမယေ မိစ္ဆာအာဇီဝံ ပဇဟတိ၊ သမ္မာအာဇီဝံ ပူရေတိ၊ တသ္မိံ သမယေ သမ္မာဝါစာသမ္မာကမ္မန္တာ နတ္ထိ။ ဣမာနိ ပဉ္စ ကာရာပကင်္ဂါနေဝ မိစ္ဆာအာဇီဝံ ပဇဟန္တိ၊ သမ္မာအာဇီဝေါ ပန သယံ ဝိရတိဝသေန ပူရေတိ။ ဣမံ ဧတေသံ ပဉ္စန္နံ ကာရာပကင်္ဂါနံ ကိစ္စာတိရေကတံ ဒဿေတုံ ပဉ္စင်္ဂိကော မဂ္ဂေါတိ ဂဟိတံ။ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ပန အဋ္ဌင်္ဂိကောဝ ဟောတိ၊ ပဉ္စင်္ဂိကော နာမ နတ္ထိ။

ယဒိ သမ္မာဝါစာဒီဟိ သဒ္ဓိံ အဋ္ဌင်္ဂိကောတိ ဝဒထ၊ စတဿော သမ္မာဝါစာစေတနာ တိဿော သမ္မာကမ္မန္တစေတနာ သတ္တ သမ္မာအာဇီဝစေတနာတိ ဣမမှာ စေတနာဗဟုတ္တာ ကထံ မုစ္စိဿထ။ တသ္မာ ပဉ္စင်္ဂိကောဝ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါတိ။ စေတနာဗဟုတ္တာ စ ပမုစ္စိဿာမ၊ အဋ္ဌင်္ဂိကောဝ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါတိ စ ဝက္ခာမ။ တွံ တာဝ မဟာစတ္တာရီသကဘာဏကော ဟောသိ န ဟောသီတိ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော။ သစေ န ဟောမီတိ ဝဒတိ၊ တွံ အဘာဏကတ္တာ န ဇာနာသီတိ ဝတ္တဗ္ဗော။ သစေ ဘာဏကောသ္မီတိ ဝဒတိ၊ သုတ္တံ အာဟရာတိ ဝတ္တဗ္ဗော။ သစေ သုတ္တံ အာဟရတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ နော စေ အာဟရတိ၊ သယံ ဥပရိပဏ္ဏာသတော အာဟရိတဗ္ဗံ—

> [1]“ကတမာ စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဝါစာ။ သမ္မာဝါစံပဟံ ဘိက္ခဝေ ဒွါယံ ဝဒါမိ—အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဝါစာ သာသဝါ ပုညဘာဂိယာ ဥပဓိဝေပက္ကာ၊ အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဝါစာ အရိယာ အနာသဝါ လောကုတ္တရာ မဂ္ဂင်္ဂါ။
>
> ကတမာ စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဝါစာ သာသဝါ ပုညဘာဂိယာ ဥပဓိဝေပက္ကာ။ မုသာဝါဒါ ဝေရမဏီ ပိသုဏာယ ဝါစာယ ဝေရမဏီ

pharusāya vācāya veramaṇī samphappalāpā veramaṇī. Ayaṁ bhikkhave sammāvācā sāsavā puññabhāgiyā upadhivepakkā.

Katamā ca bhikkhave sammāvācā ariyā anāsavā lokuttarā maggaṅgā. Yā kho bhikkhave ariyacittassa anāsavacittassa ariyamaggasamaṅgino ariyamaggaṁ bhāvayato catūhi vacīduccaritehi ārati virati paṭivirati veramaṇī. Ayaṁ bhikkhave sammāvācā ariyā anāsavā lokuttarā maggaṅgā -pa-.

Katamo ca bhikkhave sammākammanto. Sammākammantaṁpahaṁ bhikkhave dvāyaṁ vadāmi -pa- upadhivepakko.

Katamo ca bhikkhave sammākammanto ariyo anāsavo lokuttaro -pa-.

Katamo ca bhikkhave sammā-ājīvo. Sammā-ājīvaṁpahaṁ bhikkhave dvāyaṁ vadāmi -pa- upadhivepakko.

Katamo ca bhikkhave sammā-ājīvo ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo. Yā kho bhikkhave ariyacittassa anāsavacittassa ariyamaggasamaṅgino ariyamaggaṁ bhāvayato micchā-ājīvā ārati virati paṭivirati veramaṇī. Ayaṁ bhikkhave sammā-ājīvo ariyo anāsavo lokuttaro maggaṅgo"ti[1].

Evamettha catūhi vacīduccaritehi tīhi kāyaduccaritehi micchājīvato cāti ekekāva virati ariyā anāsavā lokuttarā maggaṅgāti vuttā, kuto ettha cetanābahuttaṁ, kuto pañcaṅgiko maggo, idaṁ te suttaṁ akāmakassa lokuttaramaggo aṭṭhaṅgikoti dīpeti. Sace ettakena sallakkheti, iccetaṁ kusalaṁ. No ce sallakkheti, aññānipi kāraṇāni āharitvā saññāpetabbo. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

"Yasmiṁ kho Subhadda dhammavinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo na upalabbhati, samaṇopi tattha na upalabbhati -pa-. Imasmiṁ kho Subhadda dhammavinaye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo upalabbhati,

1. Ma 3. 118, 119, 120 piṭṭhesu.

ဖရုသာယ ဝါစာယ ဝေရမဏီ သမ္ဖပ္ပလာပါ ဝေရမဏီ။ အယံ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဝါစာ သာသဝါ ပုညဘာဂိယာ ဥပဓိဝေပက္ကာ။

ကတမာ စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဝါစာ အရိယာ အနာသဝါ လောကုတ္တရာ မဂ္ဂင်္ဂါ။ ယာ ခေါ ဘိက္ခဝေ အရိယစိတ္တဿ အနာသဝစိတ္တဿ အရိယမဂ္ဂသမင်္ဂိနော အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝယတော စတူဟိ ဝစီဒုစ္စရိတေဟိ အာရတိ ဝိရတိ ပဋိဝိရတိ ဝေရမဏီ။ အယံ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဝါစာ အရိယာ အနာသဝါ လောကုတ္တရာ မဂ္ဂင်္ဂါ။ ပ ။

ကတမော စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာကမ္မန္တော။ သမ္မာကမ္မန္တံပဟံ ဘိက္ခဝေ ဒွယံ ဝဒါမိ။ ပ ။ ဥပဓိဝေပက္ကော။

ကတမော စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာကမ္မန္တော အရိယော အနာသဝေါ လောကုတ္တရော။ ပ ။

ကတမော စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာအာဇီဝေါ။ သမ္မာအာဇီဝံပဟံ ဘိက္ခဝေ ဒွယံ ဝဒါမိ။ ပ ။ ဥပဓိဝေပက္ကော။

ကတမော စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာအာဇီဝေါ အရိယော အနာသဝေါ လောကုတ္တရော မဂ္ဂင်္ဂေါ။ ယာ ခေါ ဘိက္ခဝေ အရိယစိတ္တဿ အနာသဝစိတ္တဿ အရိယမဂ္ဂသမင်္ဂိနော အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝယတော မိစ္ဆာအာဇီဝါ အာရတိ ဝိရတိ ပဋိဝိရတိ ဝေရမဏီ။ အယံ ဘိက္ခဝေ သမ္မာအာဇီဝေါ အရိယော အနာသဝေါ လောကုတ္တရော မဂ္ဂင်္ဂေါ”တိ[၁]။

ဧဝမေတ္ထ စတူဟိ ဝစီဒုစ္စရိတေဟိ တီဟိ ကာယဒုစ္စရိတေဟိ မိစ္ဆာဇီဝတော စာတိ ဧကေကာဝ ဝိရတိ အရိယာ အနာသဝါ လောကုတ္တရာ မဂ္ဂင်္ဂါတိ ဝုတ္တာ၊ ကုတော ဧတ္ထ စေတနာဗဟုတ္တံ၊ ကုတော ပဉ္စင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ၊ ဣဒံ တေ သုတ္တံ အကာမကဿ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ အဋ္ဌင်္ဂိကောတိ ဒီပေတိ။ သစေ ဧတ္တကေန သလ္လက္ခေတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ နော စေ သလ္လက္ခေတိ၊ အညာနိပိ ကာရဏာနိ အာဟရိတွာ သညာပေတဗ္ဗော။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

“ယသ္မိံ ခေါ သုဘဒ္ဒ ဓမ္မဝိနယေ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ န ဥပလဗ္ဘတိ၊ သမဏောပိ တတ္ထ န ဥပလဗ္ဘတိ။ ပ ။ ဣမသ္မိံ ခေါ သုဘဒ္ဒ ဓမ္မဝိနယေ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဥပလဗ္ဘတိ၊

၁-မ ၃-၁၁၈-၁၁၉-၁၂၀-ပိဋ္ဌေသု။

idheva Subhadda samaṇo -pa- suññā parappavādā samaṇebhi aññehī”ti[1].

Aññesupi anekesu suttasatesu aṭṭhaṅgikova maggo āgato. Kathāvatthuppakaraṇepi vuttaṁ—

“Maggānaṁ aṭṭhaṅgiko seṭṭho, saccānaṁ caturo padā.
Virāgo seṭṭho dhammānaṁ, dvipadānañca cakkhumāti—

Attheva suttantoti, āmantā. Tena hi aṭṭhaṅgiko maggo”ti[2]. Sace pana ettakenāpi saññattiṁ na gacchati, gaccha vihāraṁ pavisitvā yāguṁ pivāhīti uyyojetabbo. Uttariṁ pana kāraṇaṁ vakkhatīti aṭṭhānametaṁ. Sesamettha uttānatthameva.

Nayā panettha gaṇetabbā. Aṭṭhaṅgikamaggasmiñhi ekato pucchitvā ekato vissajjane catūsu maggesu cattāri nayasahassāni vibhattāni, pañcaṅgikamagge ekato pucchitvā ekato vissajjane cattāri, pāṭiyekkaṁ pucchitvā pāṭiyekkaṁ vissajjane cattāri cattārīti pañcasu aṅgesu vīsati. Iti purimāni aṭṭha imāni ca vīsatīti sabbānipi Maggavibhaṅge aṭṭhavīsatinayasahassāni vibhattāni. Tāni ca kho nibbattitalokuttarāni kusalāneva, vipāke pana kusalato tiguṇā nayā kātabbāti.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

504. Pañhāpucchake Pāḷi-anusāreneva maggaṅgānaṁ kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana sabbānipetāni appamāṇaṁ nibbānaṁ ārabbha pavattito appamāṇārammaṇāneva, na maggārammaṇāni. Neva hi maggo na phalaṁ maggaṁ ārammaṇaṁ karoti. Sahajātahetuvasena panettha kusalāni maggahetukāni, vīriyaṁ vā vīmaṁsaṁ vā jeṭṭhakaṁ katvā maggabhāvanākāle maggādhipatīni, chandacittajeṭṭhikāya maggabhāvanāya na vattabbāni maggādhipatinīti, phalakālepi na vattabbāneva.

1. Dī 2. 124 piṭṭhe.
2. Abhi 4. 433 piṭṭhe.

ဣဓေဝ သုဘဒ္ဒ သမဏော။ပ။ သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟီ”တိ[၁]။

အညေသုပိ အနေကေသု သုတ္တသတေသု အဋ္ဌင်္ဂိကောဝ မဂ္ဂေါ အာဂတော။ ကထာဝတ္ထုပ္ပကရဏေပိ ဝုတ္တံ—

“မဂ္ဂါနံ အဋ္ဌင်္ဂိကော သေဋ္ဌော၊ သစ္စာနံ စတုရော ပဒါ။
ဝိရာဂေါ သေဋ္ဌော ဓမ္မာနံ၊ ဒွိပဒါနဉ္စ စက္ခုမာတိ—

အတ္ထေဝ သုတ္တန္တောတိ၊ အာမန္တာ။ တေန ဟိ အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ”တိ[၂]။ သစေ ပန ဧတ္တကေနာပိ သညတ္တိံ န ဂစ္ဆတိ၊ ဂစ္ဆ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ယာဂုံ ပိဝါဟီတိ ဥယျောဇေတဗ္ဗော။ ဥတ္တရိံ ပန ကာရဏံ ဝက္ခတီတိ အဋ္ဌာနမေတံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

နယာ ပနေတ္ထ ဂဏေတဗ္ဗာ။ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂသ္မိဉ္ဟိ ဧကတော ပုစ္ဆိတွာ ဧကတော ဝိဿဇ္ဇနေ စတူသု မဂ္ဂေသု စတ္တာရိ နယသဟဿာနိ ဝိဘတ္တာနိ၊ ပဉ္စင်္ဂိကမဂ္ဂေ ဧကတော ပုစ္ဆိတွာ ဧကတော ဝိဿဇ္ဇနေ စတ္တာရိ၊ ပါဋိယေက္ကံ ပုစ္ဆိတွာ ပါဋိယေက္ကံ ဝိဿဇ္ဇနေ စတ္တာရိ စတ္တာရီတိ ပဉ္စသု အင်္ဂေသု ဝီသတိ။ ဣတိ ပုရိမာနိ အဋ္ဌ ဣမာနိ စ ဝီသတီတိ သဗ္ဗာနိပိ မဂ္ဂဝိဘင်္ဂေ အဋ္ဌဝီသတိနယသဟဿာနိ ဝိဘတ္တာနိ။ တာနိ စ ခေါ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရာနိ ကုသလာနေဝ၊ ဝိပါကေ ပန ကုသလတော တိဂုဏာ နယာ ကာတဗ္ဗာတိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၅၀၄။ ပဉှာပုစ္ဆကေ ပါဠိအနုသာရေနေဝ မဂ္ဂင်္ဂါနံ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန သဗ္ဗာနိပေတာနိ အပ္ပမာဏံ နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိတော အပ္ပမာဏာရမ္မဏာနေဝ၊ န မဂ္ဂါရမ္မဏာနိ။ နေဝ ဟိ မဂ္ဂေါ န ဖလံ မဂ္ဂံ အာရမ္မဏံ ကရောတိ။ သဟဇာတဟေတုဝသေန ပနေတ္ထ ကုသလာနိ မဂ္ဂဟေတုကာနိ၊ ဝီရိယံ ဝါ ဝီမံသံ ဝါ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ မဂ္ဂဘာဝနာကာလေ မဂ္ဂါဓိပတီနိ၊ ဆန္ဒစိတ္တဇေဋ္ဌိကာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ န ဝတ္တဗ္ဗာနိ မဂ္ဂါဓိပတီနီတိ၊ ဖလကာလေပိ န ဝတ္တဗ္ဗာနေဝ။

၁-ဒီ ၂-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-အဘိ ၄-၄၃၃-ပိဋ္ဌေ။

Atītādīsu ekārammaṇabhāvenapi na vattabbāni, nibbānassa pana bahiddhādhammattā bahiddhārammaṇāni nāma hontīti evametasmiṁ pañhāpucchakepi nibbattitalokuttarāneva maggaṅgāni kathitāni. Sammāsambuddhena hi suttantabhājanīyasmiṁyeva lokiyalokuttarāni maggaṅgāni kathitāni, abhidhammabhājanīye pana pañhāpucchake ca lokuttarānevāti evamayaṁ Maggavibhaṅgopi teparivaṭṭaṁ nīharitvāva bhājetvā dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Maggaṅgavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

အတီတာဒီသု ဧကာရမ္မဏဘာဝေနပိ န ဝတ္တဗ္ဗာနိ၊ နိဗ္ဗာနဿ ပန ဗဟိဒ္ဓါဓမ္မတ္တာ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာနိ နာမ ဟောန္တီတိ ဧဝမေတသ္မိံ ပဉှာပုစ္ဆကေပိ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရာနေဝ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ကထိတာနိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဟိ သုတ္တန္တဘာဇနီယသ္မိံယေဝ လောကိယလောကုတ္တရာနိ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ကထိတာနိ၊ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ ပန ပဉှာပုစ္ဆကေ စ လောကုတ္တရာနေဝါတိ ဧဝမယံ မဂ္ဂဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာဝ ဘာဇေတွာ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

မဂ္ဂင်္ဂဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

12. Jhānavibhaṅga

1. Suttantabhājanīya mātikāvaṇṇanā

508. Idāni tadanantare Jhānavibhaṅge yā tāva ayaṁ sakalassāpi suttantabhājanīyassa paṭhamaṁ mātikā ṭhapitā, tattha **idhā**ti vacanaṁ pubbabhāgakaraṇīyasampadāya sampannassa sabbappakārajjhānanibbattakassa puggalassa sannissayabhūtasāsanaparidīpanaṁ, aññasāsanassa ca tathābhāvapaṭisedhanaṁ. Vuttañhetaṁ "idheva bhikkhave samaṇo -pa- suññā parappavādā samaṇebhi aññehī"ti[1]. **Bhikkhū**ti tesaṁ jhānānaṁ nibbattakapuggalaparidīpanaṁ. **Pātimokkhasaṁvarasaṁvuto**ti idamassa pātimokkhasaṁvare patiṭṭhitabhāvaparidīpanaṁ. **Viharatī**ti idamassa tadanurūpavihārasamaṅgībhāvaparidīpanaṁ. **Ācāragocarasampanno**ti idamassa heṭṭhā pātimokkhasaṁvarassa upari jhānānuyogassa ca upakāradhammaparidīpanaṁ. **Aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī**ti idamassa pātimokkhato acavanadhammatāparidīpanaṁ. **Samādāyā**ti idamassa sikkhāpadānaṁ anavasesato ādānaparidīpanaṁ. **Sikkhatī**ti idamassa sikkhāya samaṅgibhāvaparidīpanaṁ. **Sikkhāpadesū**ti idamassa sikkhitabbadhammaparidīpanaṁ.

Indriyesūti idamassa guttadvāratāya bhūmiparidīpanaṁ. Rakkhitabbokāsaparidī-panantipi vadanti eva. **Guttadvāro**ti idamassa chasu dvāresu saṁvihitārakkhabhāvaparidīpanaṁ. **Bhojane mattaññū**ti idamassa santosādiguṇaparidīpanaṁ. **Pubbarattāpararattaṁ jāgariyānuyogamanuyutto**ti idamassa kāraṇabhāvaparidīpanaṁ. **Sātaccaṁ nepakka**nti idamassa paññāpariggahitena vīriyena sātaccakāritāparidīpanaṁ. **Bodhipakkhikānaṁ dhammānaṁ bhāvanānuyogamanuyutto**ti idamassa paṭipattiyā nibbedhabhāgiyattaparidīpanaṁ.

So abhikkante -pa- tuṇhībhāve sampajānakārī hotīti idamassa sabbattha satisampajaññasamannāgatattaparidīpanaṁ. **So vivittaṁ senāsanaṁ bhajatī**ti idamassa anurūpasenāsanapariggahaparidīpanaṁ. **Araññaṁ -pa- paṭisallānasāruppa**nti idamassa senāsanappabhedanirādīnavatānisaṁsaparidīpanaṁ.

---

1. Aṁ 1. 560 piṭṭhe.

၁၂-ဈာနဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယ မာတိကာဝဏ္ဏနာ

၅၀၈။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ဈာနဝိဘင်္ဂေ ယာ တာဝ အယံ သကလဿာပိ သုတ္တန္တဘာဇနီယဿ ပဌမံ မာတိကာ ဌပိတာ၊ တတ္ထ **ဣဓာ**တိ ဝစနံ ပုဗ္ဗဘာဂကရဏီယသမ္ပဒါယ သမ္ပန္နဿ သဗ္ဗပ္ပကာရဇ္ဈာနနိဗ္ဗတ္တကဿ ပုဂ္ဂလဿ သန္နိဿယဘူတသာသနပရိဒီပနံ, အညသာသနဿ စ တထာဘာဝပဋိသေဓနံ။ ဝုတ္တဉှေတံ “ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော။ပ။ သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟီ”တိ[1]။ **ဘိက္ခူ**တိ တေသံ ဈာနာနံ နိဗ္ဗတ္တကပုဂ္ဂလပရိဒီပနံ။ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**တိ ဣဒမဿ ပါတိမောက္ခသံဝရေ ပတိဋ္ဌိတဘာဝပရိဒီပနံ။ **ဝိဟရတီ**တိ ဣဒမဿ တဒနုရူပဝိဟာရသမင်္ဂီဘာဝပရိဒီပနံ။ **အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော**တိ ဣဒမဿ ဟေဋ္ဌာ ပါတိမောက္ခသံဝရဿ ဥပရိ ဈာနာနုယောဂဿ စ ဥပကာရဓမ္မပရိဒီပနံ။ **အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝီ**တိ ဣဒမဿ ပါတိမောက္ခတော အစဝနဓမ္မတာပရိဒီပနံ။ **သမာဒါယာ**တိ ဣဒမဿ သိက္ခာပဒါနံ အနဝသေသတော အာဒါနပရိဒီပနံ။ **သိက္ခတီ**တိ ဣဒမဿ သိက္ခာယ သမင်္ဂီဘာဝပရိဒီပနံ။ **သိက္ခာပဒေသူ**တိ ဣဒမဿ သိက္ခိတဗ္ဗဓမ္မပရိဒီပနံ။

ဣန္ဒြိယေသူတိ ဣဒမဿ ဂုတ္တဒွါရတာယ ဘူမိပရိဒီပနံ။ ရက္ခိတဗ္ဗောကာသပရိဒီပနန္တိပိ ဝဒန္တိ ဧဝ။ **ဂုတ္တဒွါရော**တိ ဣဒမဿ ဆသု ဒွါရေသု သံဝိဟိတာရက္ခဘာဝပရိဒီပနံ။ **ဘောဇနေ မတ္တညူ**တိ ဣဒမဿ သန္တောသာဒိဂုဏပရိဒီပနံ။ **ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တံ ဇာဂရိယာနုယောဂမနုယုတ္တော**တိ ဣဒမဿ ကာရဏဘာဝပရိဒီပနံ။ **သာတစ္စံ နေပက္က**န္တိ ဣဒမဿ ပညာပရိဂ္ဂဟိတေန ဝီရိယေန သာတစ္စကာရိတာပရိဒီပနံ။ **ဗောဓိပက္ခိကာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တော**တိ ဣဒမဿ ပဋိပတ္တိယာ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယတ္တပရိဒီပနံ။

သော အဘိက္ကန္တေ။ပ။ တုဏှီဘာဝေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတီတိ ဣဒမဿ သဗ္ဗတ္ထ သတိသမ္ပဇညသမန္နာဂတတ္တပရိဒီပနံ။ **သော ဝိဝိတ္တံ သေနာသနံ ဘဇတီ**တိ ဣဒမဿ အနုရူပသေနာသနပရိဂ္ဂဟပရိဒီပနံ။ **အရညံ။ပ။ ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပ**န္တိ ဣဒမဿ သေနာသနပ္ပဘေဒနိရာဒီနဝတာနိသံသပရိဒီပနံ။

၁-အံ ၁-၅၆၀-ပိဋ္ဌေ။

So araññagato vāti idamassa vuttappakārena senāsanena yuttabhāvaridīpanaṁ. **Nisīdatī**ti idamassa yogānurūpa-iriyāpathaparidīpanaṁ. **Parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā**ti idamassa yogārambhaparidīpanaṁ. **So abhijjhaṁ loke pahāyā**ti-ādi panassa kammaṭṭhānānuyogena nīvaraṇappahānaparidīpanaṁ. Tasseva pahīnanīvaraṇassa **vivicceva kāmehī**ti-ādi paṭipāṭiyā jhānuppattiparidīpanaṁ.

Api ca **idha bhikkhū**ti imasmiṁ sāsane jhānuppādako bhikkhu. Idāni yasmā jhānuppādakena bhikkhunā cattāri sīlāni sodhetabbāni, tasmāssa **pātimokkhasaṁvarasaṁvuto**ti iminā pātimokkhasaṁvarasīlavisuddhiṁ upadisati. **Ācāragocarasampanno**ti-ādinā ājīvapārisuddhisīlaṁ. **Samādāya sikkhati sikkhāpadesū**ti iminā tesaṁ dvinnaṁ sīlānaṁ anavasesato ādānaṁ. **Indriyesu guttadvāro**ti iminā indriyasaṁvarasīlaṁ. **Bhojane mattaññū**ti iminā paccayasannissitasīlaṁ. **Pubbarattāpararattan**ti-ādinā sīle patiṭṭhitassa jhānabhāvanāya upakārake dhamme. **So abhikkante**ti-ādinā tesaṁ dhammānaṁ aparihānāya kammaṭṭhānassa ca asammosāya satisampajaññasamāyogaṁ. **So vivittan**ti-ādinā bhāvanānurūpasenāsanapariggahaṁ. **So araññagato vā**ti-ādinā taṁ senāsanaṁ upagatassa jhānānurūpa-iriyāpathañceva jhānabhāvanārambhañca. **So abhijjhan**ti-ādinā jhānabhāvanārambhena jhānapaccanīkadhammappahānaṁ. **So ime pañca nīvaraṇe pahāyā**ti-ādinā evaṁ pahīnajjhānapaccanīkadhammassa sabbajjhānānaṁ uppattikkamaṁ upadisatīti.

Mātikāvaṇṇanā.

Niddesavaṇṇanā

509. Idāni yathānikkhittaṁ mātikaṁ paṭipāṭiyā bhājetvā dassetuṁ **idhāti imissā diṭṭhiyā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **imissā diṭṭhiyā**ti-ādīhi dasahi padehi sikkhattayasaṅkhātaṁ Sabbaññubuddhasāsanameva kathitaṁ. Tañhi Buddhena Bhagavatā diṭṭhattā **diṭṭhī**ti vuccati. Tasseva khamanavasena **khanti,** ruccanavasena **ruci,** gahaṇavasena **ādāyo,** sabhāvaṭṭhena **dhammo,**

သော အရညဂတော ဝါတိ ဣဒမဿ ဝုတ္တပ္ပကာရေန သေနာသနေန ယုတ္တဘာဝပရိဒီပနံ။ **နိသီဒတီ**တိ ဣဒမဿ ယောဂါနုရူပဣရိယာပထပရိဒီပနံ။ **ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ**တိ ဣဒမဿ ယောဂါရမ္ဘပရိဒီပနံ။ **သော အဘိဇ္ဈံ လောကေ ပဟာယာ**တိအာဒိ ပနဿ ကမ္မဋ္ဌာနာနုယောဂေန နီဝရဏပ္ပဟာနပရိဒီပနံ။ တဿေဝ ပဟီနနီဝရဏဿ **ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ**တိအာဒိ ပဋိပါဋိယာ ဈာနုပ္ပတ္တိပရိဒီပနံ။

အပိစ **ဣဓ ဘိက္ခူ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဈာနုပ္ပါဒကော ဘိက္ခု။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဈာနုပ္ပါဒကေန ဘိက္ခုနာ စတ္တာရိ သီလာနိ သောဓေတဗ္ဗာနိ၊ တသ္မာဿ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**တိ ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလဝိသုဒ္ဓိံ ဥပဒိသတိ။ **အာစာရဂောစရသမ္ပန္နော**တိအာဒိနာ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ **သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသူ**တိ ဣမိနာ တေသံ ဒွိန္နံ သီလာနံ အနဝသေသတော အာဒါနံ။ **ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရော**တိ ဣမိနာ ဣန္ဒြိယသံဝရသီလံ။ **ဘောဇနေ မတ္တညူ**တိ ဣမိနာ ပစ္စယသန္နိဿိတသီလံ။ **ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တ**န္တိအာဒိနာ သီလေ ပတိဋ္ဌိတဿ ဈာနဘာဝနာယ ဥပကာရကေ ဓမ္မေ။ **သော အဘိက္ကန္တေ**တိအာဒိနာ တေသံ ဓမ္မာနံ အပရိဟာနာယ ကမ္မဋ္ဌာနဿ စ အသမ္မောသာယ သတိသမ္ပဇညသမာယောဂံ။ **သော ဝိဝိတ္တ**န္တိအာဒိနာ ဘာဝနာနုရူပသေနာသနပရိဂ္ဂဟံ။ **သော အရညဂတော ဝါ**တိအာဒိနာ တံ သေနာသနံ ဥပဂတဿ ဈာနာနုရူပဣရိယာပထဉ္စေဝ ဈာနဘာဝနာရမ္ဘဉ္စ။ **သော အဘိဇ္ဈ**န္တိအာဒိနာ ဈာနဘာဝနာရမ္ဘေန ဈာနပစ္စနီကဓမ္မပ္ပဟာနံ။ **သော ဣမေ ပဉ္စ နီဝရဏေ ပဟာယာ**တိအာဒိနာ ဧဝံ ပဟီနဇ္ဈာနပစ္စနီကဓမ္မဿ သဗ္ဗဇ္ဈာနာနံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမံ ဥပဒိသတီတိ။

မာတိကာဝဏ္ဏနာ။

နိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၅၀၉။ ဣဒါနိ ယထာနိက္ခိတ္တံ မာတိကံ ပဋိပါဋိယာ ဘာဇေတွာ ဒဿေတုံ **ဣဓာတိ ဣမိဿာ ဒိဋ္ဌိယာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ဣမိဿာ ဒိဋ္ဌိယာ**တိအာဒီဟိ ဒသဟိ ပဒေဟိ သိက္ခတ္တယသင်္ခါတံ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓသာသနမေဝ ကထိတံ။ တဉှိ ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ ဒိဋ္ဌတ္တာ **ဒိဋ္ဌီ**တိ ဝုစ္စတိ။ တဿေဝ ခမနဝသေန **ခန္တိ**၊ ရုစ္စနဝသေန **ရုစိ**၊ ဂဟဏဝသေန **အာဒါယော**၊ သဘာဝဋ္ဌေန **ဓမ္မော**၊

sikkhitabbaṭṭhena **vinayo,** tadubhayenāpi **dhammavinayo,** pavuttavasena **pāvacanaṁ,** seṭṭhacariyaṭṭhena **brahmacariyaṁ,** anusiṭṭhidānavasena **Satthusāsanan**ti vuccati. Tasmā **imissā diṭṭhiyā**ti-ādīsu imissā Buddhadiṭṭhiyā imissā Buddhakhantiyā imissā Buddharuciyā imasmiṁ Buddha-ādāye imasmiṁ Buddhadhamme imasmiṁ Buddhavinaye.

“Ye ca kho tvaṁ Gotami dhamme jāneyyāsi ‘ime dhammā sarāgāya saṁvattanti no virāgāya, saṁyogāya saṁvattanti no visaṁyogāya, ācayāya saṁvattanti no apacayāya, (upādāya saṁvattanti no paṭinissaggiyā,)[1] mahicchatāya saṁvattanti no appicchatāya, asantuṭṭhiyā saṁvattanti no santuṭṭhiyā, saṅgaṇikāya saṁvattanti no pavivekāya, kosajjāya saṁvattanti no vīriyārambhāya, dubbharatāya saṁvattanti no subharatāyā’ti. Ekaṁsena hi Gotami dhāreyyāsi ‘neso dhammo, neso vinayo, netaṁ Satthusāsanan’ti. Ye ca kho tvaṁ Gotami dhamme jāneyyāsi ‘ime dhammā virāgāya saṁvattanti no sarāgāya -pa- subharatāya saṁvattanti no dubbharatāyā’ti. Ekaṁsena hi Gotami dhāreyyāsi ‘eso dhammo, eso vinayo, etaṁ Satthusāsanan’ti”[2]—

Evaṁ vutte imasmiṁ Buddhadhammavinaye imasmiṁ Buddhapāvacane imasmiṁ Buddhabrahmacariye imasmiṁ Buddhasatthusāsaneti evamattho veditabbo.

Apicetaṁ sikkhattayasaṅkhātaṁ sakalaṁ sāsanaṁ Bhagavatā diṭṭhattā sammādiṭṭhipaccayattā sammādiṭṭhipubbaṅgamattā ca diṭṭhi. Bhagavato khamanavasena khanti. Ruccanavasena ruci. Gahaṇavasena ādāyo. Attano kārakaṁ apāyesu apatamānaṁ dhāretīti dhammo. Sova saṁkilesapakkhaṁ vinetīti vinayo. Dhammo ca so vinayo cāti dhammavinayo. Kusaladhammehi vā akusaladhammānaṁ esa vinayoti dhammavinayo. Teneva vuttaṁ—“ye ca kho tvaṁ Gotami dhamme jāneyyāsi ime dhammā virāgāya saṁvattanti no sarāgāya -pa-. Ekaṁsena Gotami dhāreyyāsi eso dhammo, eso vinayo, etaṁ Satthusāsanan”ti[2].

1. ( ) Pāḷiyaṁ natthi.   2. Aṁ 3. 107; Vi 4. 449 piṭṭhesu.

သိက္ခိတဗ္ဗဋ္ဌေန **ဝိနယော၊** တဒုဘယေနာပိ **ဓမ္မဝိနယော၊** ပဝုတ္တဝသေန **ပါဝစနံ၊** သေဋ္ဌစရိယဋ္ဌေန **ဗြဟ္မစရိယံ၊** အနုသိဋ္ဌိဒါနဝသေန **သတ္ထုသာသန**န္တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ **ဣမိဿာ ဒိဋ္ဌိယာ**တိအာဒီသု ဣမိဿာ ဗုဒ္ဓဒိဋ္ဌိယာ ဣမိဿာ ဗုဒ္ဓခန္တိယာ ဣမိဿာ ဗုဒ္ဓရုစိယာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓအာဒါယေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓဓမ္မေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓဝိနယေ။

“ယေ စ ခေါ တွံ ဂေါတမိ ဓမ္မေ ဇာနေယျာသိ ‘ဣမေ ဓမ္မာ သရာဂါယ သံဝတ္တန္တိ နော ဝိရာဂါယ၊ သံယောဂါယ သံဝတ္တန္တိ နော ဝိသံယောဂါယ၊ အာစယာယ သံဝတ္တန္တိ နော အပစယာယ၊ (ဥပါဒါယ သံဝတ္တန္တိ နော ပဋိနိဿဂ္ဂိယာ၊)[၁] မဟိစ္ဆတာယ သံဝတ္တန္တိ နော အပ္ပိစ္ဆတာယ၊ အသန္တုဋ္ဌိယာ သံဝတ္တန္တိ နော သန္တုဋ္ဌိယာ၊ သင်္ဂဏိကာယ သံဝတ္တန္တိ နော ပဝိဝေကာယ၊ ကောသဇ္ဇာယ သံဝတ္တန္တိ နော ဝီရိယာရမ္ဘာယ၊ ဒုဗ္ဘရတာယ သံဝတ္တန္တိ နော သုဘရတာယာ’တိ။ ဧကံသေန ဟိ ဂေါတမိ ဓာရေယျာသိ ‘နေသော ဓမ္မော၊ နေသော ဝိနယော၊ နေတံ သတ္ထုသာသန’န္တိ။ ယေ စ ခေါ တွံ ဂေါတမိ ဓမ္မေ ဇာနေယျာသိ ‘ဣမေ ဓမ္မာ ဝိရာဂါယ သံဝတ္တန္တိ နော သရာဂါယ။ပ။ သုဘရတာယ သံဝတ္တန္တိ နော ဒုဗ္ဘရတာယာ’တိ။ ဧကံသေန ဟိ ဂေါတမိ ဓာရေယျာသိ ‘ဧသော ဓမ္မော၊ ဧသော ဝိနယော၊ ဧတံ သတ္ထုသာသန’န္တိ”[၂]—

ဧဝံ ဝုတ္တေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓဓမ္မဝိနယေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓပါဝစနေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓဗြဟ္မစရိယေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓသတ္ထုသာသနေတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပိစေတံ သိက္ခတ္တယသင်္ခါတံ သကလံ သာသနံ ဘဂဝတာ ဒိဋ္ဌတ္တာ သမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စယတ္တာ သမ္မာဒိဋ္ဌိပုဗ္ဗင်္ဂမတ္တာ စ ဒိဋ္ဌိ။ ဘဂဝတော ခမနဝသေန ခန္တိ။ ရုစ္စနဝသေန ရုစိ။ ဂဟဏဝသေန အာဒါယော။ အတ္တနော ကာရကံ အပါယေသု အပတမာနံ ဓာရေတီတိ ဓမ္မော။ သောဝ သံကိလေသပက္ခံ ဝိနေတီတိ ဝိနယော။ ဓမ္မော စ သော ဝိနယော စာတိ ဓမ္မဝိနယော။ ကုသလဓမ္မေဟိ ဝါ အကုသလဓမ္မာနံ ဧသ ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော။ တေနေဝ ဝုတ္တံ—“ယေ စ ခေါ တွံ ဂေါတမိ ဓမ္မေ ဇာနေယျာသိ ဣမေ ဓမ္မာ ဝိရာဂါယ သံဝတ္တန္တိ နော သရာဂါယ။ပ။ ဧကံသေန ဂေါတမိ ဓာရေယျာသိ ဧသော ဓမ္မော၊ ဧသော ဝိနယော၊ ဧတံ သတ္ထုသာသန”န္တိ[၂]။

၁-( ) ပါဠိယံ နတ္ထိ။   ၂-အံ ၃-၁၀၇၊ ဝိ ၄-၄၄၉-ပိဋ္ဌေသု။

dhammena vā vinayo na daṇḍādīhīti dhammavinayo. Vuttampi c'etaṁ—

"Daṇḍeneke damayanti, aṅkusehi kasāhi ca.
Adaṇḍena asatthena, nāgo danto Mahesinā"ti[1].

Tathā

"Dhammena nīyamānānaṁ, kā usūyā vijānatan"ti[2].

Dhammāya vā vinayo dhammavinayo. Anavajjadhammatthañhesa vinayo, na bhavabhogāmisatthaṁ. Tenāha Bhagavā "nayidaṁ bhikkhave brahmacariyaṁ vussati janakuhanatthan"ti[3] vitthāro. Puṇṇattheropi āha "anupādāparinibbānatthaṁ kho āvuso Bhagavati brahmacariyaṁ vussatī"ti[4]. Visiṭṭhaṁ vā nayatīti vinayo. Dhammato vinayo dhammavinayo. Saṁsāradhammato hi sokādidhammato vā esa visiṭṭhaṁ nibbānaṁ nayati. Dhammassa vā vinayo, na titthakarānanti dhammavinayo, dhammabhūto hi Bhagavā, tasseva vinayo. Yasmā vā dhammāyeva abhiññeyyā pariññeyyā pahātabbā bhāvetabbā sacchikātabbā ca, tasmā esa dhammesu vinayo, na sattesu na jīvesu cāti dhammavinayo. Sātthasabyañjanatādīhi aññesaṁ vacanato padhānaṁ vacananti pavacanaṁ. Pavacanameva pāvacanaṁ. Sabbacariyāhi visiṭṭhacariyabhāvena brahmacariyaṁ. Devamanussānaṁ Satthubhūtassa Bhagavato sāsananti Satthusāsanaṁ. Satthubhūtaṁ vā sāsanantipi satthusāsanaṁ. "So vo mamaccayena Satthā"ti[5] hi dhammavinayova Satthāti vuttoti evametesaṁ padānaṁ attho veditabbo.

Yasmā pana imasmiṁyeva sāsane sabbapakārajjhānanibbattako bhikkhu dissati, na aññatra, tasmā tattha tattha "imissā"ti ca "imasmin"ti ca ayaṁ niyamo katoti veditabboti. Ayaṁ "idhā"ti mātikāpadaniddesassa attho.

510. Bhikkhuniddese **samaññāyā**ti paññattiyā, vohārenāti attho. Samaññāya eva hi ekacco bhikkhūti paññāyati. Tathā hi nimantanādimhi bhikkhūsu gaṇīyamānesu sāmaṇerepi gahetvā "sataṁ bhikkhu sahassaṁ bhikkhū"ti vadanti. **Paṭiññāyā**ti attano paṭijānanena.

1. Vi 4. 357; Ma 2. 308 piṭṭhesu. 2. Vi 3. 55 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 334 piṭṭhe.
4. Ma 1. 204 piṭṭhe. 5. Dī 2. 127 piṭṭhe.

ဓမ္မေန ဝါ ဝိနယော န ဒဏ္ဍာဒီဟီတိ ဓမ္မဝိနယော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ဒဏ္ဍေနေကေ ဒမယန္တိ၊ အင်္ကုသေဟိ ကသာဟိ စ။
အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန၊ နာဂေါ ဒန္တော မဟေသိနာ”တိ[၁]။

တထာ

“ဓမ္မေန နီယမာနာနံ၊ ကာ ဥသူယာ ဝိဇာနတ”န္တိ[၂]။

ဓမ္မာယ ဝါ ဝိနယော ဓမ္မဝိနယော။ အနဝဇ္ဇဓမ္မတ္ထဉှေသ ဝိနယော၊ န ဘဝဘောဂါမိသတ္ထံ။ တေနာဟ ဘဂဝါ “နယိဒံ ဘိက္ခဝေ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတိ ဇနကုဟနတ္ထ”န္တိ[၃] ဝိတ္ထာရော။ ပုဏ္ဏတ္ထေရောပိ အာဟ “အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနတ္ထံ ခေါ အာဝုသော ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတီ”တိ[၄]။ ဝိသိဋ္ဌံ ဝါ နယတီတိ ဝိနယော။ ဓမ္မတော ဝိနယော ဓမ္မဝိနယော။ သံသာရဓမ္မတော ဟိ သောကာဒိဓမ္မတော ဝါ ဧသ ဝိသိဋ္ဌံ နိဗ္ဗာနံ နယတိ။ ဓမ္မဿ ဝါ ဝိနယော, န တိတ္ထကရာနန္တိ ဓမ္မဝိနယော၊ ဓမ္မဘူတော ဟိ ဘဂဝါ၊ တဿေဝ ဝိနယော။ ယသ္မာ ဝါ ဓမ္မာယေဝ အဘိညေယျာ ပရိညေယျာ ပဟာတဗ္ဗာ ဘာဝေတဗ္ဗာ သစ္ဆိကာတဗ္ဗာ စ၊ တသ္မာ ဧသ ဓမ္မေသု ဝိနယော၊ န သတ္တေသု န ဇီဝေသု စာတိ ဓမ္မဝိနယော။ သာတ္ထသဗျဉ္ဇနတာဒီဟိ အညေသံ ဝစနတော ပဓာနံ ဝစနန္တိ ပဝစနံ။ ပဝစနမေဝ ပါဝစနံ။ သဗ္ဗစရိယာဟိ ဝိသိဋ္ဌစရိယဘာဝေန ဗြဟ္မစရိယံ။ ဒေဝမနုဿာနံ သတ္ထုဘူတဿ ဘဂဝတော သာသနန္တိ သတ္ထုသာသနံ။ သတ္ထုဘူတံ ဝါ သာသနန္တိပိ သတ္ထုသာသနံ။ “သော ဝေါ မမစ္စယေန သတ္ထာ”တိ[၅] ဟိ ဓမ္မဝိနယောဝ သတ္ထာတိ ဝုတ္တောတိ ဧဝမေတေသံ ပဒါနံ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယသ္မာ ပန ဣမသ္မိံယေဝ သာသနေ သဗ္ဗပကာရဈာနနိဗ္ဗတ္တကော ဘိက္ခု ဒိဿတိ, န အညတြ၊ တသ္မာ တတ္ထ တတ္ထ “ဣမိဿာ”တိ စ “ဣမသ္မိ”န္တိ စ အယံ နိယမော ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။ အယံ “ဣဓာ”တိ မာတိကာပဒနိဒ္ဒေသဿ အတ္ထော။

၅၁၀။ ဘိက္ခုနိဒ္ဒေသေ **သမညာယာ**တိ ပညတ္တိယာ၊ ဝေါဟာရေနာတိ အတ္ထော။ သမညာယ ဧဝ ဟိ ဧကစ္စော ဘိက္ခူတိ ပညာယတိ။ တထာ ဟိ နိမန္တနာဒိမှိ ဘိက္ခူသု ဂဏီယမာနေသု သာမဏေရေပိ ဂဟေတွာ “သတံ ဘိက္ခု သဟဿံ ဘိက္ခူ”တိ ဝဒန္တိ။ **ပဋိညာယာ**တိ အတ္တနော ပဋိဇာနနေန။

၁-ဝိ ၄-၃၅၇၊ မ ၂-၃၀၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဝိ ၃-၅၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၃၃၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၂၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဒီ ၂-၁၂၇-ပိဋ္ဌေ။

Paṭiññāyapi hi ekacco bhikkhūti paññāyati. Tassa “ko ettha āvusoti. Ahaṁ āvuso bhikkhū”ti evamādīsu[1] sambhavo daṭṭhabbo. Ayaṁ pana Ānandattherena vuttattā dhammikā paṭiññā. Rattibhāge pana dussīlāpi paṭipathaṁ āgacchantā “ko etthā”ti vutte adhammikāya paṭiññāya abhutatthāya “mayaṁ bhikkhū”ti vadanti.

Bhikkhatīti yācati. Yo hi koci bhikkhati bhikkhaṁ esati gavesati, so taṁ labhatu vā mā vā, atha kho bhikkhatīti bhikkhu. **Bhikkhako**ti byañjanena padaṁ vaḍḍhitaṁ, bhikkhanadhammatāya bhikkhūti attho. **Bhikkhācariyaṁ ajjhupagato**ti Buddhādīhi ajjhupagataṁ bhikkhācariyaṁ ajjhupagatattā bhikkhācariyaṁ ajjhupagato nāma. Yo hi koci appaṁ vā mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajito kasigorakkhādīhi jīvitakappanaṁ hitvā liṅgasampaṭicchaneneva bhikkhācariyaṁ ajjhupagatoti bhikkhu. Parappaṭibaddhajīvikattā vā vihāramajjhe kājabhattaṁ bhuñjamānopi bhikkhācariyaṁ ajjhupagatoti bhikkhu. Piṇḍiyālopabhojanaṁ nissāya pabbajjāya ussāhajātattā vā bhikkhācariyaṁ ajjhupagatoti bhikkhu.

Agghaphassavaṇṇabhedena bhinnaṁ paṭaṁ dhāretīti **bhinnapaṭadharo**. Tattha satthakacchedanena agghabhedo veditabbo. Sahassagghanakopi hi paṭo satthakena khaṇḍākhaṇḍikaṁ chinno bhinnaggho hoti purimagghato upaḍḍhampi na agghati. Suttasaṁsibbanena phassabhedo veditabbo. Sukhasamphassopi hi paṭo suttehi saṁsibbito bhinnaphasso hoti, kharasamphassataṁ pāpuṇāti. Sūcimalādīhi vaṇṇabhedo veditabbo. Suparisuddhopi hi paṭo sūcikammato paṭṭhāya sūcimalena, hatthasedamalajallikādīhi avasāne rajanakappakaraṇehi ca bhinnavaṇṇo hoti, pakativaṇṇaṁ vijahati. Evaṁ tīhākārehi bhinnapaṭadhāraṇato bhinnapaṭadharoti bhikkhu. Gihivatthavisabhāgānaṁ vā kāsāvānaṁ dhāraṇamatteneva bhinnapaṭidharoti bhikkhu.

Bhindati pāpake akusale dhammeti bhikkhu. Sotāpattimaggena pañca kilese bhindatīti bhikkhu. Sakadāgāmimaggena cattāro, anāgāmimaggena cattāro, arahattamaggena aṭṭha kilese bhindatīti bhikkhu.

---

1. Aṁ 3. 415 piṭṭhe.

ပဋိညာယပိ ဟိ ဧကစ္စော ဘိက္ခူတိ ပညာယတိ။ တဿ “ကော ဧတ္ထ အာဝုသောတိ။ အဟံ အာဝုသော ဘိက္ခူ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁] သမ္ဘဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အယံ ပန အာနန္ဒတ္ထေရေန ဝုတ္တတ္တာ ဓမ္မိကာ ပဋိညာ။ ရတ္တိဘာဂေ ပန ဒုဿီလာပိ ပဋိပထံ အာဂစ္ဆန္တာ “ကော ဧတ္ထာ”တိ ဝုတ္တေ အဓမ္မိကာယ ပဋိညာယ အဘူတတ္ထာယ ‘‘မယံ ဘိက္ခူ’’တိ ဝဒန္တိ။

ဘိက္ခတီတိ ယာစတိ။ ယော ဟိ ကောစိ ဘိက္ခတိ ဘိက္ခံ ဧသတိ ဂဝေသတိ၊ သော တံ လဘတု ဝါ မာ ဝါ၊ အထ ခေါ ဘိက္ခတီတိ ဘိက္ခု။ **ဘိက္ခကော**တိ ဗျဉ္ဇနေန ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ၊ ဘိက္ခနဓမ္မတာယ ဘိက္ခူတိ အတ္ထော။ **ဘိက္ခာစရိယံ အဇ္ဈုပဂတော**တိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ အဇ္ဈုပဂတံ ဘိက္ခာစရိယံ အဇ္ဈုပဂတတ္တာ ဘိက္ခာစရိယံ အဇ္ဈုပဂတော နာမ။ ယော ဟိ ကောစိ အပ္ပံ ဝါ မဟန္တံ ဝါ ဘောဂက္ခန္ဓံ ပဟာယ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတော ကသိဂေါရက္ခာဒီဟိ ဇီဝိတကပ္ပနံ ဟိတွာ လိင်္ဂသမ္ပဋိစ္ဆနေနေဝ ဘိက္ခာစရိယံ အဇ္ဈုပဂတောတိ ဘိက္ခု။ ပရပ္ပဋိဗဒ္ဓဇီဝိကတ္တာ ဝါ ဝိဟာရမဇ္ဈေ ကာဇဘတ္တံ ဘုဉ္ဇမာနောပိ ဘိက္ခာစရိယံ အဇ္ဈုပဂတောတိ ဘိက္ခု။ ပိဏ္ဍိယာလောပဘောဇနံ နိဿာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဥဿာဟဇာတတ္တာ ဝါ ဘိက္ခာစရိယံ အဇ္ဈုပဂတောတိ ဘိက္ခု။

အဂ္ဃဖဿဝဏ္ဏဘေဒေန ဘိန္နံ ပဋံ ဓာရေတီတိ **ဘိန္နပဋဓရော**။ တတ္ထ သတ္ထကစ္ဆေဒနေန အဂ္ဃဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သဟဿဂ္ဃနကောပိ ဟိ ပဋော သတ္ထကေန ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ဆိန္နော ဘိန္နဂ္ဃော ဟောတိ ပုရိမဂ္ဃတော ဥပဍ္ဎမ္ပိ န အဂ္ဃတိ။ သုတ္တသံသိဗ္ဗနေန ဖဿဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သုခသမ္ဖဿောပိ ဟိ ပဋော သုတ္တေဟိ သံသိဗ္ဗိတော ဘိန္နဖဿော ဟောတိ၊ ခရသမ္ဖဿတံ ပါပုဏာတိ။ သူစိမလာဒီဟိ ဝဏ္ဏဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သုပရိသုဒ္ဓေါပိ ဟိ ပဋော သူစိကမ္မတော ပဋ္ဌာယ သူစိမလေန, ဟတ္ထသေဒမလဇလ္လိကာဒီဟိ အဝသာနေ ရဇနကပ္ပကရဏေဟိ စ ဘိန္နဝဏ္ဏော ဟောတိ၊ ပကတိဝဏ္ဏံ ဝိဇဟတိ။ ဧဝံ တီဟာကာရေဟိ ဘိန္နပဋဓာရဏတော ဘိန္နပဋဓရောတိ ဘိက္ခု။ ဂိဟိဝတ္ထဝိသဘာဂါနံ ဝါ ကာသာဝါနံ ဓာရဏမတ္တေနေဝ ဘိန္နပဋဓရောတိ ဘိက္ခု။

ဘိန္ဒတိ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေတိ ဘိက္ခု။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဉ္စ ကိလေသေ ဘိန္ဒတီတိ ဘိက္ခု။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန စတ္တာရော၊ အနာဂါမိမဂ္ဂေန စတ္တာရော၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဋ္ဌ ကိလေသေ ဘိန္ဒတီတိ ဘိက္ခု။

၁-အံ ၃-၄၁၅-ပိဋ္ဌေ။

ettāvatā cattāro maggaṭṭhā dassitā. **Bhinnattā**ti iminā pana cattāro phalaṭṭhā. Sotāpanno hi sotāpattimaggena pañca kilese bhinditvā ṭhito, sakadāgāmī sakadāgāmimaggena cattāro, anāgāmī anāgāmimaggena cattāro, arahā arahattamaggena aṭṭha kilese bhinditvā ṭhito. Evamayaṁ catubbidhā phalaṭṭho bhinnattā pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ bhikkhu nāma.

Odhiso kilesānaṁ pahānāti ettha dve odhī maggodhi ca kilesodhi ca. Odhi nāmā sīmā mariyādā. Tattha sotāpanno maggodhinā odhiso kilesānaṁ pahānā bhikkhu. Tassa hi catūsu maggesu ekena odhinā kilesā pahīnā, na sakalena maggacatukkena. Sakadāgāmī-anāgāmīsupi eseva nayo. Sotāpanno ca kilesodhināpi odhiso kilesānaṁ pahānā bhikkhu. Tassa hi pahātabbakilesesu odhināva kilesā pahīnā, na sabbena sabbaṁ. Arahā pana anodhisova kilesānaṁ pahānā bhikkhu. Tassa hi maggacatukkena anodhināva kilesā pahīnā, na ekāya maggasīmāya. Pahātabbakilesesu ca anodhisāva kilesā pahīnā. Ekāpi hi kilesasīmā ṭhitā nāma natthi. Evaṁ so ubhayathāpi anodhiso kilesānaṁ pahānā bhikkhu.

Sekkhoti puthujjanakalyāṇakena saddhiṁ satta ariyā tisso sikkhā sikkhantīti sekkhā. Tesu yo koci sekkho bhikkhūti veditabbo. Na sikkhatīti **asekkho.** Sekkhadhamme atikkamma aggaphale ṭhito tato uttari sikkhitabbābhāvato khīṇāsavo asekkhoti vuccati. Avaseso puthujjanabhikkhu tisso sikkhā neva sikkhati, na sikkhitvā ṭhitoti **nevasekkhanāsekkho**ti veditabbo.

Sīlaggaṁ samādhiggaṁ paññaggaṁ vimuttagganti idaṁ aggaṁ patvā ṭhitattā **aggo bhikkhu** nāma. **Bhadro**ti apāpako. Kalyāṇaputhujjanādayo hi yāva arahā, tāva bhadrena sīlena samādhinā paññāya vimuttiyā vimuttiñāṇadassanena ca samannāgatattā bhadro bhikkhūti saṅkhaṁ gacchanti. **Maṇḍo bhikkhū**ti pasanno bhikkhu, sappimaṇḍo viya anāvilo vippasannoti attho. **Sāro**ti tehiyeva sīlasārādīhi samannāgatattā nīlasamannāgamena nīlo paṭo viya sāro bhikkhūti veditabbo, vigatakilesapheggubhāvato vā khīṇāsavova sāroti veditabbo.

ဧတ္တာဝတာ စတ္တာရော မဂ္ဂဋ္ဌာ ဒဿိတာ။ **ဘိန္နတ္တာ**တိ ဣမိနာ ပန စတ္တာရော ဖလဋ္ဌာ။ သောတာပန္နော ဟိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဉ္စ ကိလေသေ ဘိန္ဒိတွာ ဌိတော၊ သကဒါဂါမီ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန စတ္တာရော၊ အနာဂါမီ အနာဂါမိမဂ္ဂေန စတ္တာရော၊ အရဟာ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဋ္ဌ ကိလေသေ ဘိန္ဒိတွာ ဌိတော။ ဧဝမယံ စတုဗ္ဗိဓော ဖလဋ္ဌော ဘိန္နတ္တာ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဘိက္ခု နာမ။

ဩဓိသော ကိလေသာနံ ပဟာနာတိ ဧတ္ထ ဒွေ ဩဓီ မဂ္ဂေါဓိ စ ကိလေသောဓိ စ။ ဩဓိ နာမ သီမာ မရိယာဒါ။ တတ္ထ သောတာပန္နော မဂ္ဂေါဓိနာ ဩဓိသော ကိလေသာနံ ပဟာနာ ဘိက္ခု။ တဿ ဟိ စတူသု မဂ္ဂေသု ဧကေန ဩဓိနာ ကိလေသာ ပဟီနာ၊ န သကလေန မဂ္ဂစတုက္ကေန။ သကဒါဂါမိ-အနာဂါမီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သောတာပန္နော စ ကိလေသောဓိနာပိ ဩဓိသော ကိလေသာနံ ပဟာနာ ဘိက္ခု။ တဿ ဟိ ပဟာတဗ္ဗကိလေသေသု ဩဓိနာဝ ကိလေသာ ပဟီနာ၊ န သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ။ အရဟာ ပန အနောဓိသောဝ ကိလေသာနံ ပဟာနာ ဘိက္ခု။ တဿ ဟိ မဂ္ဂစတုက္ကေန အနောဓိနာဝ ကိလေသာ ပဟီနာ၊ န ဧကာယ မဂ္ဂသီမာယ။ ပဟာတဗ္ဗကိလေသေသု စ အနောဓိသာဝ ကိလေသာ ပဟီနာ။ ဧကာပိ ဟိ ကိလေသသီမာ ဌိတာ နာမ နတ္ထိ။ ဧဝံ သော ဥဘယထာပိ အနောဓိသော ကိလေသာနံ ပဟာနာ ဘိက္ခု။

သေက္ခောတိ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကေန သဒ္ဓိံ သတ္တ အရိယာ တိဿော သိက္ခာ သိက္ခန္တီတိ သေက္ခာ။ တေသု ယော ကောစိ သေက္ခော ဘိက္ခူတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ န သိက္ခတီတိ **အသေက္ခော။** သေက္ခဓမ္မေ အတိက္ကမ္မ အဂ္ဂဖလေ ဌိတော တတော ဥတ္တရိ သိက္ခိတဗ္ဗာဘာဝတော ခီဏာသဝေါ အသေက္ခောတိ ဝုစ္စတိ။ အဝသေသော ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခု တိဿော သိက္ခာ နေဝ သိက္ခတိ၊ န သိက္ခိတွာ ဌိတောတိ **နေဝသေက္ခနာသေက္ခော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သီလဂ္ဂံ သမာဓိဂ္ဂံ ပညဂ္ဂံ ဝိမုတ္တဂ္ဂန္တိ ဣဒံ အဂ္ဂံ ပတွာ ဌိတတ္တာ **အဂ္ဂေါ ဘိက္ခု** နာမ။ **ဘဒြော**တိ အပါပကော။ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနာဒယော ဟိ ယာဝ အရဟာ၊ တာဝ ဘဒြေန သီလေန သမာဓိနာ ပညာယ ဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေန စ သမန္နာဂတတ္တာ ဘဒြော ဘိက္ခူတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ **မဏ္ဍော ဘိက္ခူ**တိ ပသန္နော ဘိက္ခု၊ သပ္ပိမဏ္ဍော ဝိယ အနာဝိလော ဝိပ္ပသန္နောတိ အတ္ထော။ **သာရော**တိ တေဟိယေဝ သီလသာရာဒီဟိ သမန္နာဂတတ္တာ နီလသမန္နာဂမေန နီလော ပဋော ဝိယ သာရော ဘိက္ခူတိ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဝိဂတကိလေသဖေဂ္ဂုဘာဝတော ဝါ ခီဏာသဝေါဝ သာရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

Tattha ca “bhindati pāpake akusale dhammeti bhikkhu, odhiso kilesānaṁ pahānā bhikkhu, sekkho bhikkhū”ti imesu tīsu ṭhānesu satta sekkhā kathitā. “Bhinnattā pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānanti bhikkhu, anodhiso kilesānaṁ pahānā bhikkhu, asekkho bhikkhu, aggo bhikkhu, maṇḍo bhikkhū”ti imesu pañcasu ṭhānesu khīṇāsavova kathito. “Nevasekkhanāsekkho”ti ettha puthujjanova kathito. Sesaṭṭhānesu puthujjanakalyāṇako satta sekkhā khīṇāsavoti ime sabbepi kathitā.

Evaṁ samaññādīhi bhikkhuṁ dassetvā idāni upasampadāvasena dassetuṁ **samaggena saṁghenā**ti-ādimāha. Tattha **samaggena saṁghenā**ti sabbantimena paricchedena pañcavaggakaraṇīye kamme yāvatikā bhikkhū kammappattā, tesaṁ āgatattā chandārahānaṁ chandassa āhaṭattā sammukhībhūtānañca appaṭikkosanato ekasmiṁ kamme samaggabhāvaṁ upagatena. **Ñatticatutthenā**ti tīhi anussāvanāhi ekāya ca ñattiyā kātabbena. **Kammenā**ti dhammikena vinayakammena. **Akuppenā**ti vatthuñatti-anussāvanasīmāparisasampattisampannattā akopetabbataṁ appaṭikkositabbataṁ upagatena. **Ṭhānārahenā**ti kāraṇārahena Satthusāsanārahena.

Upasampanno nāma uparibhāvaṁ samāpanno, pattoti attho. Bhikkhubhāvo hi uparibhāvo. Tañcesa yathāvuttena kammena samāpannattā upasampannoti vuccati. Etena yā imā ehibhikkhūpasampadā saraṇagamanūpasampadā ovādapaṭiggahaṇūpasampadā pañhābyākaraṇūpasampadā garudhammapaṭiggahaṇūpasampadā dūtenūpasampadā aṭṭhavācikūpasampadā ñatticatutthakammūpasampadāti aṭṭha upasampadā vuttā, tāsaṁ ñatticatutthakammūpasampadā dūtenūpasampadā aṭṭhavācikūpasampadāti imā tissova thāvarā, sesā Buddhe dharamāneyeva ahesuṁ. Tāsu upasampadāsu imasmiṁ ṭhāne ayaṁ ñatticatutthakammūpasampadāva adhippetā.

511. Pātimokkhasaṁvaraniddese **pātimokkhan**ti sikkhāpadasīlaṁ. Tañhi yo naṁ pāti rakkhati, taṁ mokkheti mocayati āpāyikādīhi dukkhehi, tasmā pātimokkhanti vuttaṁ. **Sīlaṁ patiṭṭhā**ti-ādīni tasseva vevacanāni. Tattha sīlanti kāmañcetaṁ saha kammavācāpariyosānena

တတ္ထ စ “ဘိန္ဒတိ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေတိ ဘိက္ခု၊ ဩဓိသော ကိလေသာနံ ပဟာနာ ဘိက္ခု၊ သေက္ခော ဘိက္ခူ”တိ ဣမေသု တီသု ဌာနေသု သတ္တ သေက္ခာ ကထိတာ။ “ဘိန္နတ္တာ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနန္တိ ဘိက္ခု၊ အနောဓိသော ကိလေသာနံ ပဟာနာ ဘိက္ခု၊ အသေက္ခော ဘိက္ခု၊ အဂ္ဂေါ ဘိက္ခု၊ မဏ္ဍော ဘိက္ခူ”တိ ဣမေသု ပဉ္စသု ဌာနေသု ခီဏာသဝေါဝ ကထိတော။ “နေဝသေက္ခနာသေက္ခော”တိ ဧတ္ထ ပုထုဇ္ဇနောဝ ကထိတော။ သေသဋ္ဌာနေသု ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကော သတ္တ သေက္ခာ ခီဏာသဝေါတိ ဣမေ သဗ္ဗေပိ ကထိတာ။

ဧဝံ သမညာဒီဟိ ဘိက္ခုံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဥပသမ္ပဒါဝသေန ဒဿေတုံ **သမဂ္ဂေန သံဃေနာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သမဂ္ဂေန သံဃေနာ**တိ သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန ပဉ္စဝဂ္ဂကရဏီယေ ကမ္မေ ယာဝတိကာ ဘိက္ခူ ကမ္မပ္ပတ္တာ၊ တေသံ အာဂတတ္တာ ဆန္ဒာရဟာနံ ဆန္ဒဿ အာဟဋတ္တာ သမ္မုခီဘူတာနဉ္စ အပ္ပဋိက္ကောသနတော ဧကသ္မိံ ကမ္မေ သမဂ္ဂဘာဝံ ဥပဂတေန။ **ဉတ္တိစတုတ္ထေနာ**တိ တီဟိ အနုဿာဝနာဟိ ဧကာယ စ ဉတ္တိယာ ကာတဗ္ဗေန။ **ကမ္မေနာ**တိ ဓမ္မိကေန ဝိနယကမ္မေန။ **အကုပ္ပေနာ**တိ ဝတ္ထုဉတ္တိအနုဿာဝနသီမာပရိသသမ္ပတ္တိသမ္ပန္နတ္တာ အကောပေတဗ္ဗတံ အပ္ပဋိက္ကောသိတဗ္ဗတံ ဥပဂတေန။ **ဌာနာရဟေနာ**တိ ကာရဏာရဟေန သတ္ထုသာသနာရဟေန။

ဥပသမ္ပန္နော နာမ ဥပရိဘာဝံ သမာပန္နော၊ ပတ္တောတိ အတ္ထော။ ဘိက္ခုဘာဝေါ ဟိ ဥပရိဘာဝေါ။ တဉ္စေသ ယထာဝုတ္တေန ကမ္မေန သမာပန္နတ္တာ ဥပသမ္ပန္နောတိ ဝုစ္စတိ။ ဧတေန ယာ ဣမာ ဧဟိဘိက္ခူပသမ္ပဒါ သရဏာဂမနူပသမ္ပဒါ ဩဝါဒပဋိဂ္ဂဟဏူပသမ္ပဒါ ပဉှာဗျာကရဏူပသမ္ပဒါ ဂရုဓမ္မပဋိဂ္ဂဟဏူပသမ္ပဒါ ဒူတေနူပသမ္ပဒါ အဋ္ဌဝါစိကူပသမ္ပဒါ ဉတ္တိစတုတ္ထကမ္မူပသမ္ပဒါတိ အဋ္ဌ ဥပသမ္ပဒါ ဝုတ္တာ၊ တာသံ ဉတ္တိစတုတ္ထကမ္မူပသမ္ပဒါ ဒူတေနူပသမ္ပဒါ အဋ္ဌဝါစိကူပသမ္ပဒါတိ ဣမာ တိဿောဝ ထာဝရာ၊ သေသာ ဗုဒ္ဓေ ဓရမာနေယေဝ အဟေသုံ။ တာသု ဥပသမ္ပဒါသု ဣမသ္မိံ ဌာနေ အယံ ဉတ္တိစတုတ္ထကမ္မူပသမ္ပဒါဝ အဓိပ္ပေတာ။

၅၁၁။ ပါတိမောက္ခသံဝရနိဒ္ဒေသေ **ပါတိမောက္ခ**န္တိ သိက္ခာပဒသီလံ။ တဉှိ ယော နံ ပါတိ ရက္ခတိ၊ တံ မောက္ခေတိ မောစယတိ အာပါယိကာဒီဟိ ဒုက္ခေဟိ၊ တသ္မာ ပါတိမောက္ခန္တိ ဝုတ္တံ။ **သီလံ ပတိဋ္ဌာ**တိအာဒီနိ တဿေဝ ဝေဝစနာနိ။ တတ္ထ သီလန္တိ ကာမဉ္စေတံ သဟ ကမ္မဝါစာပရိယောသာနေန

ijjhanakassa pātimokkhassa vevacanaṁ, evaṁ santepi dhammato etaṁ sīlaṁ nāma pāṇātipātādīhi vā viramantassa vattappaṭipattiṁ vā pūrentassa cetanādayo dhammā veditabbā. Vuttañhetaṁ paṭisambhidāyaṁ “kiṁ sīlanti cetanā sīlaṁ, cetasikaṁ sīlaṁ, saṁvaro sīlaṁ, avītikkamo sīlan”ti[1].

Tattha **cetanā sīlaṁ** nāma pāṇātipātādīhi vā viramantassa vattappaṭipattiṁ vā pūrentassa cetanā, **cetasikaṁ sīlaṁ** nāma pāṇātipātādīhi viramantassa virati. Api ca cetanā sīlaṁ nāma pāṇātipātādīni pajahantassa satta kammapathacetanā, cetasikaṁ sīlaṁ nāma “abhijjhaṁ pahāya vigatābhijjhena cetasā viharatī”ti-ādinā nayena Saṁyuttamahāvagge vuttā anabhijjhā-abyāpādasammādiṭṭhidhammā. **Saṁvaro sīlan**ti ettha pañcavidhena saṁvaro veditabbo pātimokkhasaṁvaro satisaṁvaro ñāṇasaṁvaro khantisaṁvaro vīriyasaṁvaroti. Tassa nānākaraṇaṁ Visuddhimagge[2] vuttaṁ. **Avītikkamo sīlan**ti samādinnasīlassa kāyikavācasiko avītikkamo. Ettha ca saṁvarasīlaṁ avītikkamasīlanti idameva nippariyāyato sīlaṁ, cetanā sīlaṁ cetasikaṁ sīlanti pariyāyato sīlanti veditabbaṁ.

Yasmā pana pātimokkhasaṁvarasīlena bhikkhu sāsane patiṭṭhāti nāma, tasmā taṁ **patiṭṭhā**ti vuttaṁ. Patiṭṭhahati vā ettha bhikkhu, kusaladhammā eva vā ettha patiṭṭhahantīti patiṭṭhā. Ayamattho—

“Sīle patiṭṭhāya naro sapañño, cittaṁ paññañca bhāvayaṁ.
Ātāpī nipako bhikkhu, so imaṁ vijaṭaye jaṭan”ti ca[3].

“Patiṭṭhā[4] mahārāja sīlaṁ sabbesaṁ kusaladhammānan”ti ca “sīle patiṭṭhitassa kho mahārāja sabbe kusalā dhammā na parihāyantī”ti ca Ādisuttavasena veditabbo.

Tadetaṁ pubbuppatti-atthena **ādi.** Vuttampi cetaṁ—
“tasmātiha tvaṁ uttiya ādimeva visodhehi kusalesu dhammesu. Ko cādi kusalānaṁ dhammānaṁ, sīlañca suvisuddhaṁ diṭṭhi ca ujukā”ti[5].

---

1. Khu 9. 43 piṭṭhe. 2. Visuddhi 1. 7 piṭṭhe. 3. Saṁ 1. 13 piṭṭhe.
4. Khu 11. 32 piṭṭhe Milindapañhe. 5. Saṁ 3. 144 piṭṭhe.

ဇ္ဈနကဿ ပါတိမောက္ခဿ ဝေဝစနံ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ဓမ္မတော ဧတံ သီလံ နာမ ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဝါ ဝိရမန္တဿ ဝတ္တပ္ပဋိပတ္တိံ ဝါ ပူရေန္တဿ စေတနာဒယော ဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉှေတံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ "ကိံ သီလန္တိ စေတနာ သီလံ၊ စေတသိကံ သီလံ၊ သံဝရော သီလံ၊ အဝီတိက္ကမော သီလ"န္တိ[၁]။

တတ္ထ **စေတနာ သီလံ** နာမ ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဝါ ဝိရမန္တဿ ဝတ္တပ္ပဋိပတ္တိံ ဝါ ပူရေန္တဿ စေတနာ၊ **စေတသိကံ သီလံ** နာမ ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဝိရမန္တဿ ဝိရတိ။ အပိစ စေတနာ သီလံ နာမ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ပဇဟန္တဿ သတ္တ ကမ္မပထစေတနာ၊ စေတသိကံ သီလံ နာမ "အဘိဇ္ဈံ ပဟာယ ဝိဂတာဘိဇ္ဈေန စေတသာ ဝိဟရတီ"တိအာဒိနာ နယေန သံယုတ္တမဟာဝဂ္ဂေ ဝုတ္တာ အနဘိဇ္ဈာအဗျာပါဒသမ္မာဒိဋ္ဌိဓမ္မာ။ **သံဝရော သီလ**န္တိ ဧတ္ထ ပဉ္စဝိဓေန သံဝရော ဝေဒိတဗ္ဗော ပါတိမောက္ခသံဝရော သတိသံဝရော ဉာဏသံဝရော ခန္တိသံဝရော ဝီရိယသံဝရောတိ။ တဿ နာနာကရဏံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၂] ဝုတ္တံ။ **အဝီတိက္ကမော သီလ**န္တိ သမာဒိန္နသီလဿ ကာယိကဝါစသိကော အဝီတိက္ကမော။ ဧတ္ထ စ သံဝရသီလံ အဝီတိက္ကမသီလန္တိ ဣဒမေဝ နိပ္ပရိယာယတော သီလံ၊ စေတနာ သီလံ စေတသိကံ သီလန္တိ ပရိယာယတော သီလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယသ္မာ ပန ပါတိမောက္ခသံဝရသီလေန ဘိက္ခု သာသနေ ပတိဋ္ဌာတိ နာမ၊ တသ္မာ တံ **ပတိဋ္ဌာ**တိ ဝုတ္တံ။ ပတိဋ္ဌဟတိ ဝါ ဧတ္ထ ဘိက္ခု၊ ကုသလဓမ္မာ ဧဝ ဝါ ဧတ္ထ ပတိဋ္ဌဟန္တီတိ ပတိဋ္ဌာ။ အယမတ္ထော—

"သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော၊ စိတ္တံ ပညဉ္စ ဘာဝယံ။
အာတာပီ နိပကော ဘိက္ခု၊ သော ဣမံ ဝိဇဋယေ ဇဋ"န္တိ စ[၃]။

"ပတိဋ္ဌာ[၄] မဟာရာဇ သီလံ သဗ္ဗေသံ ကုသလဓမ္မာန"န္တိ စ "သီလေ ပတိဋ္ဌိတဿ ခေါ မဟာရာဇ သဗ္ဗေ ကုသလာ ဓမ္မာ န ပရိဟာယန္တီ"တိ စ အာဒိသုတ္တဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

တဒေတံ ပုဗ္ဗုပ္ပတ္တိအတ္ထေန **အာဒိ**။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

"တသ္မာတိဟ တွံ ဥတ္တိယ အာဒိမေဝ ဝိသောဓေဟိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု။ ကော စာဒိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ၊ သီလဉ္စ သုဝိသုဒ္ဓံ ဒိဋ္ဌိ စ ဥဇုကာ"တိ[၅]။

၁-ခု ၉-၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၁-၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁၁-၃၂-ပိဋ္ဌေ မိလိန္ဒပဉှေ။ ၅-သံ ၃-၁၄၄-ပိဋ္ဌေ။

Yathā hi nagaravaḍḍhakī nagaraṁ māpetukāmo paṭhamaṁ nagaraṭṭhānaṁ sodheti, tato aparabhāge vīthicatukkasiṅghāṭakādiparicchedena vibhajitvā nagaraṁ māpeti, evameva yogāvacaro āditova sīlaṁ visodheti, tato aparabhāge samathavipassanāmaggaphalanibbānāni sacchikaroti. Yathā vā pana rajako paṭhamaṁ tīhi khārehi vatthaṁ dhovitvā parisuddhe vatthe yadicchakaṁ raṅgajātaṁ upaneti. Yathā vā pana cheko cittakāro rūpaṁ likhitukāmo āditova bhittiparikammaṁ karoti, tato aparabhāge rūpaṁ samuṭṭhāpeti, evameva yogāvacaro āditova sīlaṁ visodhetvā aparabhāge samathavipassanādayo dhamme sacchikaroti, tasmā sīlaṁ “ādī”ti vuttaṁ.

Tadetaṁ caraṇasarikkhatāya **caraṇaṁ.** Caraṇāti hi pādā vuccanti, yathā hi chinnacaraṇassa purisassa disaṁgamanābhisaṅkhāro na jāyati, paripuṇṇapādasseva jāyati, evameva yassa sīlaṁ bhinnaṁ hoti khaṇḍaṁ aparipuṇṇaṁ, tassa nibbānagamanāya ñāṇagamanaṁ na sampajjati. Yassa pana taṁ abhinnaṁ hoti akkhaṇḍaṁ paripuṇṇaṁ, tassa nibbānagamanāya ñāṇagamanaṁ sampajjati. Tasmā sīlaṁ “caraṇan”ti vuttaṁ.

Tadetaṁ saṁyamanavasena **saṁyamo,** saṁvaraṇavasena **saṁvaro,** ubhayenāpi sīlasaṁyamo ceva sīlasaṁvaro ca kathito. Vacanattho panettha saṁyameti vītikkamavipphandanaṁ, puggalaṁ vā saṁyameti vītikkamavasena tassa vipphandituṁ na detīti saṁyamo. Vītikkamassa pavesanadvāraṁ saṁvarati pidahatīti saṁvaro. **Mokkhan**ti uttamaṁ mukhabhūtaṁ vā. Yathā hi sattānaṁ catubbidho āhāro mukhena pavisitvā aṅgamaṅgāni pharati, evaṁ yoginopi catubhūmakakusalaṁ sīlamukhena pavisitvā atthasiddhiṁ sampādeti. Tena vuttaṁ “mokkhan”ti. Pamukhe[1] sādhūti **pāmokkhaṁ,** pubbaṅgamaṁ seṭṭhaṁ padhānanti attho. **Kusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā**ti catubhūmakakusalānaṁ paṭilābhatthāya pāmokkhaṁ pubbaṅgamaṁ seṭṭhaṁ padhānanti veditabbaṁ.

Kāyiko avītikkamoti tividhaṁ kāyasucaritaṁ. **Vācasiko**ti catubbidhaṁ vacīsucaritaṁ. **Kāyikavācasiko**ti tadubhayaṁ. Iminā ājīvaṭṭhamakasīlaṁ pariyādāya dasseti. **Saṁvuto**ti pihito, saṁvutindriyo

1. Pamukhena (Sī, Syā)

ယထာ ဟိ နဂရဝဍ္ဎကီ နဂရံ မာပေတုကာမော ပဌမံ နဂရဋ္ဌာနံ သောဓေတိ၊ တတော အပရဘာဂေ ဝီထိစတုက္ကသိင်္ဃာဋကာဒိပရိစ္ဆေဒေန ဝိဘဇိတွာ နဂရံ မာပေတိ၊ ဧဝမေဝ ယောဂါဝစရော အာဒိတောဝ သီလံ ဝိသောဓေတိ၊ တတော အပရဘာဂေ သမထဝိပဿနာမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာနိ သစ္ဆိကရောတိ။ ယထာ ဝါ ပန ရဇကော ပဌမံ တီဟိ ခါရေဟိ ဝတ္ထံ ဓောဝိတွာ ပရိသုဒ္ဓေ ဝတ္ထေ ယဒိစ္ဆကံ ရင်္ဂဇာတံ ဥပနေတိ။ ယထာ ဝါ ပန ဆေကော စိတ္တကာရော ရူပံ လိခိတုကာမော အာဒိတောဝ ဘိတ္တိပရိကမ္မံ ကရောတိ၊ တတော အပရဘာဂေ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ ဧဝမေဝ ယောဂါဝစရော အာဒိတောဝ သီလံ ဝိသောဓေတွာ အပရဘာဂေ သမထဝိပဿနာဒယော ဓမ္မေ သစ္ဆိကရောတိ၊ တသ္မာ သီလံ “အာဒီ”တိ ဝုတ္တံ။

တဒေတံ စရဏသရိက္ခတာယ **စရဏံ။** စရဏာတိ ဟိ ပါဒါ ဝုစ္စန္တိ၊ ယထာ ဟိ ဆိန္နစရဏဿ ပုရိသဿ ဒိသံဂမနာဘိသင်္ခါရော န ဇာယတိ၊ ပရိပုဏ္ဏပါဒဿေဝ ဇာယတိ၊ ဧဝမေဝ ယဿ သီလံ ဘိန္နံ ဟောတိ ခဏ္ဍံ အပရိပုဏ္ဏံ၊ တဿ နိဗ္ဗာနဂမနာယ ဉာဏဂမနံ န သမ္ပဇ္ဇတိ။ ယဿ ပန တံ အဘိန္နံ ဟောတိ အက္ခဏ္ဍံ ပရိပုဏ္ဏံ၊ တဿ နိဗ္ဗာနဂမနာယ ဉာဏဂမနံ သမ္ပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ သီလံ “စရဏ”န္တိ ဝုတ္တံ။

တဒေတံ သံယမနဝသေန **သံယမော၊** သံဝရဏဝသေန **သံဝရော၊** ဥဘယေနာပိ သီလသံယမော စေဝ သီလသံဝရော စ ကထိတော။ ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ သံယမေတိ ဝီတိက္ကမဝိပ္ဖန္ဒနံ, ပုဂ္ဂလံ ဝါ သံယမေတိ ဝီတိက္ကမဝသေန တဿ ဝိပ္ဖန္ဒိတုံ န ဒေတီတိ သံယမော။ ဝီတိက္ကမဿ ပဝေသနဒွါရံ သံဝရတိ ပိဒဟတီတိ သံဝရော။ **မောက္ခ**န္တိ ဥတ္တမံ မုခဘူတံ ဝါ။ ယထာ ဟိ သတ္တာနံ စတုဗ္ဗိဓော အာဟာရော မုခေန ပဝိသိတွာ အင်္ဂမင်္ဂါနိ ဖရတိ၊ ဧဝံ ယောဂိနောပိ စတုဘူမကကုသလံ သီလမုခေန ပဝိသိတွာ အတ္ထသိဒ္ဓိံ သမ္ပာဒေတိ။ တေန ဝုတ္တံ “မောက္ခ”န္တိ။ ပမုခေ[၁] သာဓူတိ **ပါမောက္ခံ၊** ပုဗ္ဗင်္ဂမံ သေဋ္ဌံ ပဓာနန္တိ အတ္ထော။ **ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ**တိ စတုဘူမကကုသလာနံ ပဋိလာဘတ္ထာယ ပါမောက္ခံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ သေဋ္ဌံ ပဓာနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကာယိကော အဝီတိက္ကမောတိ တိဝိဓံ ကာယသုစရိတံ။ **ဝါစသိကော**တိ စတုဗ္ဗိဓံ ဝစီသုစရိတံ။ **ကာယိကဝါစသိကော**တိ တဒုဘယံ။ ဣမိနာ အာဇီဝဋ္ဌမကသီလံ ပရိယာဒါယ ဒဿေတိ။ **သံဝုတော**တိ ပိဟိတော၊ သံဝုတိန္ဒြိယော

၁-ပမုခေန (သီ၊ သျာ)

pihitindriyoti attho. Yathā hi saṁvutadvāraṁ gehaṁ "saṁvutagehaṁ pihitagehan"ti vuccati, evamidha saṁvutindriyo "saṁvuto"ti vutto. **Pātimokkhasaṁvarenā**ti pātimokkhena ca saṁvarena ca, pātimokkhasaṅkhātena vā saṁvarena. **Upeto**ti-ādīni vuttatthāneva.

512. **Iriyatī**ti-ādīhi sattahipi padehi pātimokkhasaṁvarasīle ṭhitassa bhikkhuno iriyāpathavihāro kathito.

513. Ācāragocaraniddese kiñcāpi Bhagavā samaṇācāraṁ samaṇagocaraṁ kathetukāmo "ācāragocarasampannoti atthi ācāro, atthi anācāro"ti padaṁ uddhari. Yathā pana maggakusalo puriso maggaṁ ācikkhanto "vāmaṁ muñca dakkhiṇaṁ gaṇhā"ti paṭhamaṁ muñcitabbaṁ sabhayamaggaṁ uppathamaggaṁ ācikkhati, pacchā gahetabbaṁ khemamaggaṁ ujumaggaṁ, evameva maggakusalapurisasadiso dhammarājā paṭhamaṁ pahātabbaṁ Buddhappaṭikuṭṭhaṁ anācāraṁ ācikkhitvā pacchā ācāraṁ ācikkhitukāmo "tattha katamo anācāro"ti-ādimāha. Purisena hi ācikkhitamaggo sampajjeyya vā na vā, Tathāgatena ācikkhitamaggo apaṇṇako indena vissaṭṭhaṁ vajiraṁ viya avirajjhanako nibbānanagaraṁyeva samosarati. Tena vuttaṁ "puriso maggakusaloti kho tissa Tathāgatassetaṁ adhivacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā"ti[1].

Yasmā vā sasīsaṁ nahānena pahīnasedamalajallikassa purisassa mālāgandhavilepanādivibhūsanavidhānaṁ viya pahīnapāpadhammassa kalyāṇadhammasamāyogo sampannarūpo hoti, tasmā sedamalajallikaṁ viya pahātabbaṁ paṭhamaṁ anācāraṁ ācikkhitvā pahīnasedamalajallikassa mālāgandhavilepanādivibhūsanavidhānaṁ viya pacchā ācāraṁ ācikkhitukāmopi **tattha katamo anācāro**ti-ādimāha. Tattha **kāyiko vītikkamo**ti tividhaṁ kāyaduccaritaṁ. **Vācasiko vītikkamo**ti catubbidhaṁ vacīduccaritaṁ. **Kāyikavācasiko vītikkamo**ti tadubhayaṁ. Evaṁ ājīvaṭṭhamakasīlasseva vītikkamaṁ dassesi.

Yasmā pana na kevalaṁ kāyavācāhi eva anācāraṁ ācarati, manasāpi ācarati eva. Tasmā taṁ dassetuṁ "sabbampi dussīlyaṁ anācāro"ti vuttaṁ.

---

1. Saṁ 2. 89 piṭṭhe.

ပိဟိတိန္ဒြိယောတိ အတ္ထော။ ယထာ ဟိ သံဝုတဒွါရံ ဂေဟံ “သံဝုတဂေဟံ ပိဟိတဂေဟ”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝမိဓ သံဝုတိန္ဒြိယော “သံဝုတော”တိ ဝုတ္တော။ **ပါတိမောက္ခသံဝရေနာ**တိ ပါတိမောက္ခေန စ သံဝရေန စ၊ ပါတိမောက္ခသင်္ခါတေန ဝါ သံဝရေန။ **ဥပေတော**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။

၅၁၂။ **ဣရိယတီ**တိအာဒီဟိ သတ္တဟိပိ ပဒေဟိ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလေ ဌိတဿ ဘိက္ခုနော ဣရိယာပထဝိဟာရော ကထိတော။

၅၁၃။ အာစာရဂေါစရနိဒ္ဒေသေ ကိဉ္စာပိ ဘဂဝါ သမဏာစာရံ သမဏဂေါစရံ ကထေတုကာမော “အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နောတိ အတ္ထိ အာစာရော၊ အတ္ထိ အနာစာရော”တိ ပဒံ ဥဒ္ဓရိ။ ယထာ ပန မဂ္ဂကုသလော ပုရိသော မဂ္ဂံ အာစိက္ခန္တော “ဝါမံ မုဉ္စ ဒက္ခိဏံ ဂဏှာ”တိ ပဌမံ မုဉ္စိတဗ္ဗံ သဘယမဂ္ဂံ ဥပ္ပထမဂ္ဂံ အာစိက္ခတိ၊ ပစ္ဆာ ဂဟေတဗ္ဗံ ခေမမဂ္ဂံ ဥဇုမဂ္ဂံ၊ ဧဝမေဝ မဂ္ဂကုသလပုရိသသဒိသော ဓမ္မရာဇာ ပဌမံ ပဟာတဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓပ္ပဋိကုဋ္ဌံ အနာစာရံ အာစိက္ခိတွာ ပစ္ဆာ အာစာရံ အာစိက္ခိတုကာမော “တတ္ထ ကတမော အနာစာရော”တိအာဒိမာဟ။ ပုရိသေန ဟိ အာစိက္ခိတမဂ္ဂေါ သမ္ပဇ္ဇေယျ ဝါ န ဝါ၊ တထာဂတေန အာစိက္ခိတမဂ္ဂေါ အပဏ္ဏကော ဣန္ဒေန ဝိဿဋ္ဌံ ဝဇိရံ ဝိယ အဝိရဇ္ဈနကော နိဗ္ဗာနနဂရံယေဝ သမောသရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ပုရိသော မဂ္ဂကုသလောတိ ခေါ တိဿ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစနံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ”တိ[၁]။

ယသ္မာ ဝါ သသီသံ နဟာနေန ပဟီနသေဒမလဇလ္လိကဿ ပုရိသဿ မာလာဂန္ဓဝိလေပနာဒိဝိဘူသနဝိဓာနံ ဝိယ ပဟီနပါပဓမ္မဿ ကလျာဏဓမ္မသမာယောဂေါ သမ္ပန္နရူပေါ ဟောတိ၊ တသ္မာ သေဒမလဇလ္လိကံ ဝိယ ပဟာတဗ္ဗံ ပဌမံ အနာစာရံ အာစိက္ခိတွာ ပဟီနသေဒမလဇလ္လိကဿ မာလာဂန္ဓဝိလေပနာဒိဝိဘူသနဝိဓာနံ ဝိယ ပစ္ဆာ အာစာရံ အာစိက္ခိတုကာမောပိ **တတ္ထ ကတမော အနာစာရော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကာယိကော ဝီတိက္ကမော**တိ တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတံ။ **ဝါစသိကော ဝီတိက္ကမော**တိ စတုဗ္ဗိဓံ ဝစီဒုစ္စရိတံ။ **ကာယိကဝါစသိကော ဝီတိက္ကမော**တိ တဒုဘယံ။ ဧဝံ အာဇီဝဋ္ဌမကသီလဿေဝ ဝီတိက္ကမံ ဒဿေသိ။

ယသ္မာ ပန န ကေဝလံ ကာယဝါစာဟိ ဧဝ အနာစာရံ အာစရတိ၊ မနသာပိ အာစရတိ ဧဝ။ တသ္မာ တံ ဒဿေတုံ “သဗ္ဗမ္ပိ ဒုဿီလျံ အနာစာရော”တိ ဝုတ္တံ။

၁-သံ ၂-၈၉-ပိဋ္ဌေ။

tattha ekacciyaṁ[1] anācāraṁ vibhajitvā dassento **idhekacco veḷudānenā**ti-ādimāha. Tattha **veḷudānenā**ti paccayahetukena veḷudānena. Vihāre uṭṭhitañhi araññato vā āharitvā rakkhitagopitaṁ veḷuṁ “evaṁ me paccayaṁ dassantī”ti upaṭṭhākānaṁ dātuṁ na vaṭṭati. Evañhi jīvikaṁ kappento anesanāya micchājīvena jīvati. So diṭṭhena dhamme garahaṁ pāpuṇāti, samparāye ca apāyaparipūrako hoti. Attano puggalikaveḷuṁ kulasaṅgahatthāya dadanto kuladūsakadukkaṭamāpajjati, parapuggalikaṁ theyyacittena dadamāno bhaṇḍagghena kāretabbo. Saṁghikepi eseva nayo. Sace pana taṁ issaravatāya deti, garubhaṇḍavissajjanamāpajjati.

Kataro pana veḷu garubhaṇḍaṁ hoti, kataro na hotīti. Yo tāva aropimo sayaṁjātako, so saṁghena paricchinnaṭṭhāneyeva garubhaṇḍaṁ, tato paraṁ na garubhaṇḍaṁ. Ropitaṭṭhāne sabbena sabbaṁ garubhaṇḍaṁ. So pana pamāṇena paricchinno telanāḷippamāṇopi garubhaṇḍaṁ, na tato heṭṭhā. Yassa pana bhikkhuno telanāḷiyā vā kattaradaṇḍena vā attho, tena phātikammaṁ katvā gahetabbo. Phātikammaṁ tadagghanakaṁ vā atirekaṁ vā vaṭṭati, ūnakaṁ[2] na vaṭṭati. Hatthakammampi udakāharaṇamattaṁ vā appaharitakaraṇamattaṁ vā na vaṭṭati, thāvaraṁ[3] kātuṁ vaṭṭati. Tasmā pokkharaṇito vā paṁsuṁ uddharitvā sopānaṁ vā attharāpetvā visamaṭṭhānaṁ vā samaṁ katvā gahetuṁ vaṭṭati. Phātikammaṁ akatvā gahito tattha vasanteneva paribhuñjitabbo, pakkamantena saṁghikaṁ katvā ṭhapetvā gantabbaṁ. Asatiyā gahetvā gatena yattha gato sarati, tato paccāharitabbo. Sace antarā bhayaṁ hoti, sampattavihāre ṭhapetvā gantabbaṁ.

Manussā vihāraṁ gantvā veḷuṁ yācanti, bhikkhū saṁghikoti dātuṁ na visahanti, manussā punappunaṁ yācanti vā tajjenti vā, tadā bhikkhūhi “daṇḍakammaṁ katvā gaṇhathā”ti vattuṁ vaṭṭati. Veḷudānaṁ nāma na hoti. Sace te daṇḍakammatthāya vāsipharasu-ādīni vā khādanīyabhojanīyaṁ vā denti, gahetuṁ na vaṭṭati. Vinayaṭṭhakathāyaṁ[4] pana “daḍḍhagehā manussā gaṇhitvā gacchantā na vāretabbā”ti vuttaṁ.

1. Ekaccassa (Ka)
2. Omakaṁ (Sī)
3. Taṁ thāvaraṁ (Sī, Syā)
4. Vi-Ṭṭha 4. 80, 81 piṭṭhesu.

တတ္ထ ဧကစ္စိယံ[1] အနာစာရံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေန္တော **ဣဓေကစ္စော ဝေဠုဒါနေနာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝေဠုဒါနေနာ**တိ ပစ္စယဟေတုကေန ဝေဠုဒါနေန။ ဝိဟာရေ ဥဋ္ဌိတဉှိ အရညတော ဝါ အာဟရိတွာ ရက္ခိတဂေါပိတံ ဝေဠုံ “ဧဝံ မေ ပစ္စယံ ဒဿန္တီ”တိ ဥပဋ္ဌာကာနံ ဒါတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝဉှိ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တော အနေသနာယ မိစ္ဆာဇီဝေန ဇီဝတိ။ သော ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဂရဟံ ပါပုဏာတိ၊ သမ္ပရာယေ စ အပါယပရိပူရကော ဟောတိ။ အတ္တနော ပုဂ္ဂလိကဝေဠုံ ကုလသင်္ဂဟတ္ထာယ ဒဒန္တော ကုလဒူသကဒုက္ကဋမာပဇ္ဇတိ၊ ပရပုဂ္ဂလိကံ ထေယျစိတ္တေန ဒဒမာနော ဘဏ္ဍဂ္ဃေန ကာရေတဗ္ဗော။ သံဃိကေပိ ဧသေဝ နယော။ သစေ ပန တံ ဣဿရဝတာယ ဒေတိ၊ ဂရုဘဏ္ဍဝိဿဇ္ဇနမာပဇ္ဇတိ။

ကတရော ပန ဝေဠု ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ၊ ကတရော န ဟောတီတိ။ ယော တာဝ အရောပိမော သယံဇာတကော၊ သော သံဃေန ပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနေယေဝ ဂရုဘဏ္ဍံ၊ တတော ပရံ န ဂရုဘဏ္ဍံ။ ရောပိတဋ္ဌာနေ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဂရုဘဏ္ဍံ။ သော ပန ပမာဏေန ပရိစ္ဆိန္နော တေလနာဠိပ္ပမာဏောပိ ဂရုဘဏ္ဍံ၊ န တတော ဟေဋ္ဌာ။ ယဿ ပန ဘိက္ခုနော တေလနာဠိယာ ဝါ ကတ္တရဒဏ္ဍေန ဝါ အတ္ထော၊ တေန ဖာတိကမ္မံ ကတွာ ဂဟေတဗ္ဗော။ ဖာတိကမ္မံ တဒဂ္ဃနကံ ဝါ အတိရေကံ ဝါ ဝဋ္ဋတိ၊ ဦနကံ[2] န ဝဋ္ဋတိ။ ဟတ္ထကမ္မမ္ပိ ဥဒကာဟရဏမတ္တံ ဝါ အပ္ပဟရိတကရဏမတ္တံ ဝါ န ဝဋ္ဋတိ၊ ထာဝရံ[3] ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ တသ္မာ ပေါက္ခရဏိတော ဝါ ပံသုံ ဥဒ္ဓရိတွာ သောပါနံ ဝါ အတ္ထရာပေတွာ ဝိသမဋ္ဌာနံ ဝါ သမံ ကတွာ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဖာတိကမ္မံ အကတွာ ဂဟိတော တတ္ထ ဝသန္တေနေဝ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော၊ ပက္ကမန္တေန သံဃိကံ ကတွာ ဌပေတွာ ဂန္တဗ္ဗံ။ အသတိယာ ဂဟေတွာ ဂတေန ယတ္ထ ဂတော သရတိ၊ တတော ပစ္စာဟရိတဗ္ဗော။ သစေ အန္တရာ ဘယံ ဟောတိ၊ သမ္ပတ္တဝိဟာရေ ဌပေတွာ ဂန္တဗ္ဗံ။

မနုဿာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဝေဠုံ ယာစန္တိ၊ ဘိက္ခူ သံဃိကောတိ ဒါတုံ န ဝိသဟန္တိ၊ မနုဿာ ပုနပ္ပုနံ ယာစန္တိ ဝါ တဇ္ဇေန္တိ ဝါ၊ တဒါ ဘိက္ခူဟိ “ဒဏ္ဍကမ္မံ ကတွာ ဂဏှထာ”တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝေဠုဒါနံ နာမ န ဟောတိ။ သစေ တေ ဒဏ္ဍကမ္မတ္ထာယ ဝါသိဖရသုအာဒီနိ ဝါ ခါဒနီယဘောဇနီယံ ဝါ ဒေန္တိ၊ ဂဟေတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ဝိနယဋ္ဌကထာယံ[4] ပန “ဒဍ္ဎဂေဟာ မနုဿာ ဂဏှိတွာ ဂစ္ဆန္တာ န ဝါရေတဗ္ဗာ”တိ ဝုတ္တံ။

၁-ဧကစ္စဿ (က)
၂-ဩမကံ (သီ)
၃-တံ ထာဝရံ (သီ၊ သျာ)
၄-ဝိ-ဋ္ဌ ၄-၈၀-၈၁-ပိဋ္ဌေသု။

Sace saṁghassa veḷugumbe veḷudūsikā uppajjanti, taṁ akoṭṭāpentānaṁ[1] veḷu nassati, kiṁ kātabbanti. Bhikkhācāre manussānaṁ ācikkhitabbaṁ. Sace koṭṭetuṁ na icchanti, samabhāgaṁ labhissathāti vattabbā. Na icchantiyeva, dve koṭṭhāse labhissathāti vattabbā. Evampi anicchantesu naṭṭhena attho natthi, tumhākaṁ khaṇe sati daṇḍakammaṁ karissatha, koṭṭetvā gaṇhathāti vattabbā. Veḷudānaṁ nāma na hoti. Veḷugumbe aggimhi uṭṭhitepi udakena vuyhamānaveḷūsupi eseva nayo. Rukkhesupi ayameva kathāmaggo. Rukkho pana sūcidaṇḍakappamāṇo garubhaṇḍaṁ hoti. Saṁghike rukkhe koṭṭāpetvā saṁghaṁ anāpucchitvāpi saṁghikaṁ āvāsaṁ kātuṁ labbhati. Vacanapathacchedanatthaṁ pana āpucchitvāva kātabbo.

Puggalikaṁ kātuṁ labbhati na labbhatīti? Na labbhati. Hatthakammasīsena pana ekasmiṁ gehe mañcaṭṭhānamattaṁ labbhati. Tīsu gehesu ekaṁ gehaṁ labhati. Sace dabbasambhārā puggalikā honti, bhūmi saṁghikā, ekaṁ gehaṁ katvā samabhāgaṁ labhati. Dvīsu gehesu ekaṁ gehaṁ labhati. Saṁghikarukkhe saṁghikaṁ āvāsaṁ bādhente saṁghaṁ anāpucchā hāretuṁ vaṭṭati na vaṭṭatīti?. Vaṭṭati, vacanapathacchedanatthaṁ pana āpucchitvāva hāretabbo. Sace rukkhaṁ nissāya saṁghassa mahanto lābho hoti, na hāretabbo. Puggalikarukkhe saṁghikaṁ āvāsaṁ bādhente rukkhasāmikassa ācikkhitabbaṁ. Sace harituṁ na icchati, chedāpetvā hāretabbo. Rukkhaṁ me dethāti codentassa rukkhaṁ agghāpetvā mūlaṁ dātabbaṁ. Saṁghike rukkhe puggalikāvāsaṁ puggalike ca puggalikāvāsaṁ bādhentepi eseva nayo. Valliyampi ayameva kathāmaggo. Valli pana yattha vikkāyati, dullabhā hoti, tattha garubhaṇḍaṁ. Sā ca kho upaḍḍhabāhuppamāṇato paṭṭhāya, tato heṭṭhā vallikhaṇḍaṁ garubhaṇḍaṁ na hoti.

Pattadānādīsupi **pattadānenā**ti paccayahetukena pattadānenāti-ādi sabbaṁ veḷudāne vuttanayeneva veditabbaṁ. Garubhaṇḍatāya panettha ayaṁ vinicchayo. Pattampi hi yattha vikkāyati, gandhikādayo gandhapaliveṭhanādīnaṁ atthāya gaṇhanti, tādise dullabhaṭṭhāneyeva garubhaṇḍaṁ hoti. Esa tāva kiṁsukapattakaṇṇapiḷandhanatālapattādīsu vinicchayo.

1. Ākoṭāpentānaṁ (Sī, Syā)

သစေ သံဃဿ ဝေဠုဂုမ္ဗေ ဝေဠုဒူသိကာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တံ အကောဋ္ဋာပေန္တာနံ[၁] ဝေဠု နဿတိ၊ ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ။ ဘိက္ခာစာရေ မနုဿာနံ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ သစေ ကောဋ္ဋေတုံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ သမဘာဂံ လဘိဿထာတိ ဝတ္တဗ္ဗာ။ န ဣစ္ဆန္တိယေဝ၊ ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ လဘိဿထာတိ ဝတ္တဗ္ဗာ။ ဧဝမ္ပိ အနိစ္ဆန္တေသု နဋ္ဌေန အတ္ထော နတ္ထိ၊ တုမှာကံ ခဏေ သတိ ဒဏ္ဍကမ္မံ ကရိဿထ၊ ကောဋ္ဋေတွာ ဂဏှထာတိ ဝတ္တဗ္ဗာ။ ဝေဠုဒါနံ နာမ န ဟောတိ။ ဝေဠုဂုမ္ဗေ အဂ္ဂိမှိ ဥဋ္ဌိတေပိ ဥဒကေန ဝုယှမာနဝေဠူသုပိ ဧသေဝ နယော။ ရုက္ခေသုပိ အယမေဝ ကထာမဂ္ဂေါ။ ရုက္ခော ပန သူစိဒဏ္ဍကပ္ပမာဏော ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ။ သံဃိကေ ရုက္ခေ ကောဋ္ဋာပေတွာ သံဃံ အနာပုစ္ဆိတွာပိ သံဃိကံ အာဝါသံ ကာတုံ လဗ္ဘတိ။ ဝစနပထစ္ဆေဒနတ္ထံ ပန အာပုစ္ဆိတွာဝ ကာတဗ္ဗော။

ပုဂ္ဂလိကံ ကာတုံ လဗ္ဘတိ န လဗ္ဘတီတိ? န လဗ္ဘတိ။ ဟတ္ထကမ္မသီသေန ပန ဧကသ္မိံ ဂေဟေ မဉ္စဋ္ဌာနမတ္တံ လဗ္ဘတိ။ တီသု ဂေဟေသု ဧကံ ဂေဟံ လဘတိ။ သစေ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရာ ပုဂ္ဂလိကာ ဟောန္တိ၊ ဘူမိ သံဃိကာ၊ ဧကံ ဂေဟံ ကတွာ သမဘာဂံ လဘတိ။ ဒွီသု ဂေဟေသု ဧကံ ဂေဟံ လဘတိ။ သံဃိကရုက္ခေ သံဃိကံ အာဝါသံ ဗာဓေန္တေ သံဃံ အနာပုစ္ဆာ ဟာရေတုံ ဝဋ္ဋတိ န ဝဋ္ဋတီတိ?။ ဝဋ္ဋတိ၊ ဝစနပထစ္ဆေဒနတ္ထံ ပန အာပုစ္ဆိတွာဝ ဟာရေတဗ္ဗော။ သစေ ရုက္ခံ နိဿာယ သံဃဿ မဟန္တော လာဘော ဟောတိ၊ န ဟာရေတဗ္ဗော။ ပုဂ္ဂလိကရုက္ခေ သံဃိကံ အာဝါသံ ဗာဓေန္တေ ရုက္ခသာမိကဿ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ သစေ ဟရိတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ ဆေဒါပေတွာ ဟာရေတဗ္ဗော။ ရုက္ခံ မေ ဒေထာတိ စောဒေန္တဿ ရုက္ခံ အဂ္ဃာပေတွာ မူလံ ဒါတဗ္ဗံ။ သံဃိကေ ရုက္ခေ ပုဂ္ဂလိကာဝါသံ ပုဂ္ဂလိကေ စ ပုဂ္ဂလိကာဝါသံ ဗာဓေန္တေပိ ဧသေဝ နယော။ ဝလ္လိယမ္ပိ အယမေဝ ကထာမဂ္ဂေါ။ ဝလ္လိ ပန ယတ္ထ ဝိက္ကာယတိ၊ ဒုလ္လဘာ ဟောတိ၊ တတ္ထ ဂရုဘဏ္ဍံ။ သာ စ ခေါ ဥပဍ္ဎဗာဟုပ္ပမာဏတော ပဋ္ဌာယ၊ တတော ဟေဋ္ဌာ ဝလ္လိခဏ္ဍံ ဂရုဘဏ္ဍံ န ဟောတိ။

ပတ္တဒါနာဒီသုပိ **ပတ္တဒါနေနာ**တိ ပစ္စယဟေတုကေန ပတ္တဒါနေနာတိအာဒိ သဗ္ဗံ ဝေဠုဒါနေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဂရုဘဏ္ဍတာယ ပနေတ္ထ အယံ ဝိနိစ္ဆယော။ ပတ္တမ္ပိ ဟိ ယတ္ထ ဝိက္ကာယတိ၊ ဂန္ဓိကာဒယော ဂန္ဓပလိဝေဌနာဒီနံ အတ္ထာယ ဂဏှန္တိ၊ တာဒိသေ ဒုလ္လဘဋ္ဌာနေယေဝ ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ။ ဧသ တာဝ ကိံသုကပတ္တကဏ္ဏပိဠန္ဓနတာလပတ္တာဒီသု ဝိနိစ္ဆယော။

၁-အာကောဋ္ဋာပေန္တာနံ (သီ၊ သျာ)

Tālapaṇṇampi imasmiṁyeva ṭhāne kathetabbaṁ. Tālapaṇṇampi hi sayaṁjāte tālavane saṁghena paricchinnaṭṭhāneyeva garubhaṇḍaṁ, na tato paraṁ. Ropimatālesu sabbampi garubhaṇḍaṁ. Tassa pamāṇaṁ heṭṭhimakoṭiyā aṭṭhaṅgulappamāṇopi rittapotthako. Tiṇampi ettheva pakkhipitvā kathetabbaṁ. Yattha pana tiṇaṁ natthi, tattha muñjapalālanāḷikerapaṇṇādīhipi chādenti, tasmā tānipi tiṇeneva saṅgahitāni. Iti muñjapalālādīsu yaṁkiñci muṭṭhippamāṇaṁ tiṇaṁ nāḷikerapaṇṇādīsu ca ekapaṇṇampi saṁghassa dinnaṁ vā tatthajātakaṁ vā bahi-ārāme saṁghassa tiṇavatthumhi jātatiṇaṁ vā rakkhitagopitaṁ garubhaṇḍaṁ hoti. Taṁ pana saṁghakamme ca cetiyakamme ca kate atirekaṁ puggalikakamme kātuṁ[1] vaṭṭati. Heṭṭhā vuttaveḷumhipi eseva nayo.

Pupphadāne "ettakesu rukkhesu pupphāni vissajjetvā yāgubhattavatte upanentu, ettakesu senāsanappaṭisaṅkharaṇe upanentū"ti evaṁ niyamitaṭṭhāne eva pupphāni garubhaṇḍāni honti. Paratīre sāmaṇerā pupphāni ocinitvā rāsiṁ karonti. Pañcaṅgasamannāgato pupphabhājako bhikkhusaṁghaṁ gaṇetvā koṭṭhāse karoti, so sampattaparisāya saṁghaṁ anāpucchitvāva dātuṁ labhati, asammatena pana āpucchitvāva dātabbaṁ. Bhikkhu pana kassa pupphāni dātuṁ labhati, kassa na labhatīti. Mātāpitūnaṁ gehaṁ haritvāpi gehato pakkosāpetvāpi "vatthupūjaṁ karothā"ti dātuṁ labhati, piḷandhanatthāya dātuṁ na labhati, sesañātīnaṁ pana haritvā na dātabbaṁ, pakkosāpetvā "pūjaṁ karothā"ti dātabbaṁ. Sesajanassa pūjanaṭṭhānaṁ sampattassa apaccāsīsantena dātabbaṁ. Pupphadānaṁ nāma na hoti. Vihāre bahūni pupphāni pupphanti. Bhikkhunā piṇḍāya carantena manusse disvā "vihāre bahūni pupphāni pūjethā"ti vattabbaṁ. Vacanamatte doso natthi. Manussā khādanīyabhojanīyaṁ ādāya āgamissantīti cittena pana na vattabbaṁ. Sace vadati, khādanīyabhojanīyaṁ na paribhuñjitabbaṁ, manussā attano dhammatāya vihāre pupphāni atthīti pucchitvā "asukadivase vihāraṁ āgamissāma, sāmaṇerānaṁ pupphāni ocinituṁ mā dethā"ti vadanti. Bhikkhū sāmaṇerānaṁ kathetuṁ pamuṭṭhā. Sāmaṇerehi pupphāni ocinitvā ṭhapitāni. Manussā bhikkhū upasaṅkamitvā "bhante mayaṁ tumhākaṁ asukadivaseyeva

1. Dātuṁ (Sī, Syā)

တာလပဏ္ဏမ္ပိ ဣမသ္မိံယေဝ ဌာနေ ကထေတဗ္ဗံ။ တာလပဏ္ဏမ္ပိ ဟိ သယံဇာတေ တာလဝနေ သံဃေန ပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနေယေဝ ဂရုဘဏ္ဍံ၊ န တတော ပရံ။ ရောပိမတာလေသု သဗ္ဗမ္ပိ ဂရုဘဏ္ဍံ။ တဿ ပမာဏံ ဟေဋ္ဌိမကောဋိယာ အဋ္ဌင်္ဂုလပ္ပမာဏောပိ ရိတ္တပေါတ္ထကော။ တိဏမ္ပိ ဧတ္ထေဝ ပက္ခိပိတွာ ကထေတဗ္ဗံ။ ယတ္ထ ပန တိဏံ နတ္ထိ၊ တတ္ထ မုဉ္ဇပလာလနာဠိကေရပဏ္ဏာဒီဟိပိ ဆာဒေန္တိ၊ တသ္မာ တာနိပိ တိဏေနေဝ သင်္ဂဟိတာနိ။ ဣတိ မုဉ္ဇပလာလာဒီသု ယံကိဉ္စိ မုဋ္ဌိပ္ပမာဏံ တိဏံ နာဠိကေရပဏ္ဏာဒီသု စ ဧကပဏ္ဏမ္ပိ သံဃဿ ဒိန္နံ ဝါ တတ္ထဇာတကံ ဝါ ဗဟိအာရာမေ သံဃဿ တိဏဝတ္ထုမှိ ဇာတတိဏံ ဝါ ရက္ခိတဂေါပိတံ ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ။ တံ ပန သံဃကမ္မေ စ စေတိယကမ္မေ စ ကတေ အတိရေကံ ပုဂ္ဂလိကကမ္မေ ကာတုံ[၁] ဝဋ္ဋတိ။ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တဝေဠုမှိပိ ဧသေဝ နယော။

ပုပ္ဖဒါနေ "ဧတ္တကေသု ရုက္ခေသု ပုပ္ဖာနိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ယာဂုဘတ္တဝတ္တေ ဥပနေန္တု၊ ဧတ္တကေသု သေနာသနပ္ပဋိသင်္ခရဏေ ဥပနေန္တူ"တိ ဧဝံ နိယမိတဋ္ဌာနေ ဧဝ ပုပ္ဖာနိ ဂရုဘဏ္ဍာနိ ဟောန္တိ။ ပရတီရေ သာမဏေရာ ပုပ္ဖာနိ ဩစိနိတွာ ရာသိံ ကရောန္တိ။ ပဉ္စင်္ဂသမန္နာဂတော ပုပ္ဖဘာဇကော ဘိက္ခုသံဃံ ဂဏေတွာ ကောဋ္ဌာသေ ကရောတိ၊ သော သမ္ပတ္တပရိသာယ သံဃံ အနာပုစ္ဆိတွာဝ ဒါတုံ လဘတိ၊ အသမ္မတေန ပန အာပုစ္ဆိတွာဝ ဒါတဗ္ဗံ။ ဘိက္ခု ပန ကဿ ပုပ္ဖာနိ ဒါတုံ လဘတိ၊ ကဿ န လဘတီတိ။ မာတာပိတူနံ ဂေဟံ ဟရိတွာပိ ဂေဟတော ပက္ကောသာပေတွာပိ "ဝတ္ထုပူဇံ ကရောထာ"တိ ဒါတုံ လဘတိ၊ ပိဠန္ဓနတ္ထာယ ဒါတုံ န လဘတိ၊ သေသဉာတီနံ ပန ဟရိတွာ န ဒါတဗ္ဗံ၊ ပက္ကောသာပေတွာ "ပူဇံ ကရောထာ"တိ ဒါတဗ္ဗံ။ သေသဇနဿ ပူဇနဋ္ဌာနံ သမ္ပတ္တဿ အပစ္စာသီသန္တေန ဒါတဗ္ဗံ။ ပုပ္ဖဒါနံ နာမ န ဟောတိ။ ဝိဟာရေ ဗဟူနိ ပုပ္ဖာနိ ပုပ္ဖန္တိ။ ဘိက္ခုနာ ပိဏ္ဍာယ စရန္တေန မနုဿေ ဒိသွာ "ဝိဟာရေ ဗဟူနိ ပုပ္ဖာနိ ပူဇေထာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဝစနမတ္တေ ဒေါသော နတ္ထိ။ မနုဿာ ခါဒနီယဘောဇနီယံ အာဒါယ အာဂမိဿန္တီတိ စိတ္တေန ပန န ဝတ္တဗ္ဗံ။ သစေ ဝဒတိ၊ ခါဒနီယဘောဇနီယံ န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ၊ မနုဿာ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဝိဟာရေ ပုပ္ဖာနိ အတ္ထီတိ ပုစ္ဆိတွာ "အသုကဒိဝသေ ဝိဟာရံ အာဂမိဿာမ၊ သာမဏေရာနံ ပုပ္ဖာနိ ဩစိနိတုံ မာ ဒေထာ"တိ ဝဒန္တိ။ ဘိက္ခူ သာမဏေရာနံ ကထေတုံ ပမုဋ္ဌာ။ သာမဏေရေဟိ ပုပ္ဖာနိ ဩစိနိတွာ ဌပိတာနိ။ မနုဿာ ဘိက္ခူ ဥပသင်္ကမိတွာ "ဘန္တေ မယံ တုမှာကံ အသုကဒိဝသေယေဝ

၁-ဒါတုံ (သီ၊ သျာ)

ārocayimha, ‘sāmaṇerānaṁ pupphāni ocinituṁ mā dethā’ti. Kasmā na vārayitthā”ti. “Sati me pamuṭṭhā, pupphāni ocitamattāneva, tāva na pūjā katā”ti vattabbaṁ. “Gaṇhatha pūjethā”ti na vattabbaṁ. Sace vadati, āmisaṁ na paribhuñjitabbaṁ.

Aparo bhikkhu sāmaṇerānaṁ ācikkhati “asukagāmavāsino pupphāni mā ocinitthāti āhaṁsū”ti. Manussāpi āmisaṁ āharitvā dānaṁ datvā vadanti “amhākaṁ manussā na bahukā, sāmaṇere[1] amhehi saha pupphāni ocinituṁ āṇāpethā”ti. “Sāmaṇerehi bhikkhā laddhā, ye bhikkhācāraṁ na gacchanti, te sayameva jānissanti upāsakā”ti vattabbaṁ. Ettakaṁ nayaṁ labhitvā sāmaṇere putte vā bhātike vā katvā pupphāni ocināpetuṁ doso natthi, pupphadānaṁ nāma na hoti.

Phaladāne phalampi pupphaṁ viya niyamitameva garubhaṇḍaṁ hoti. Vihāre bahukamhi phalāphale sati aphāsukamanussā āgantvā yācanti. Bhikkhū “saṁghikan”ti dātuṁ na ussahanti. Manussā vippaṭisārino akkosanti paribhāsanti. Tattha kiṁ kātabbanti. Phalehi vā rukkhehi vā paricchinditvā katikā kātabbā “asukesu ca rukkhesu[2] ettakāni phalāni gaṇhantā ettakesu vā rukkhesu phalāni gaṇhantā na vāretabbā”ti. Corā pana issarā vā balakkārena gaṇhantā na vāretabbā. Kuddhā hi te sakalavihārampi nāseyyuṁ. Ādīnavo pana kathetabboti.

Sinānadāne sinānacuṇṇāni koṭṭitāni na garubhaṇḍāni. Akoṭṭito rukkhattacova garubhaṇḍaṁ. Cuṇṇaṁ pana agilānassa rajananipakkaṁ vaṭṭati. Gilānassa yaṁkiñci cuṇṇaṁ vaṭṭatiyeva. Mattikāpi ettheva pakkhipitvā kathetabbā. Mattikāpi yattha dullabhā hoti, tattheva garubhaṇḍaṁ. Sāpi heṭṭhimakoṭiyā tiṁsapalaguḷapiṇḍappamāṇāva, tato heṭṭhā na garubhaṇḍanti.

Dantakaṭṭhadāne dantakaṭṭhaṁ acchinnakameva garubhaṇḍaṁ. Yesaṁ sāmaṇerānaṁ saṁghato dantakaṭṭhavāro pāpuṇāti, te attano ācariyupajjhāyānaṁ pāṭiyekkaṁ dātuṁ na labhanti. Yehi pana ettakāni dantakaṭṭhāni āharitabbānīti paricchinditvā vāraṁ gahitāni, te atirekāni ācariyupajjhāyānaṁ dātuṁ labhanti. Ekena bhikkhunā dantakaṭṭhamāḷakato bahūni

1. Sāmaṇerehi (Syā, Ka) 2. Asuke ca asuke ca rukkhe (Sī, Syā)

အာရောစယိမှ၊ ‘သာမဏေရာနံ ပုပ္ဖါနိ ဩစိနိတုံ မာ ဒေထာ’တိ။ ကသ္မာ န ဝါရယိတ္ထာ''တိ။ ''သတိ မေ ပမုဋ္ဌာ၊ ပုပ္ဖါနိ ဩစိတမတ္တာနေဝ၊ တာဝ န ပူဇာ ကတာ''တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ “ဂဏှထ ပူဇေထာ”တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ သစေ ဝဒတိ၊ အာမိသံ န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။

အပရော ဘိက္ခု သာမဏေရာနံ အာစိက္ခတိ ''အသုကဂါမဝါသိနော ပုပ္ဖါနိ မာ ဩစိနိတ္ထာတိ အာဟံသူ''တိ။ မနုဿာပိ အာမိသံ အာဟရိတွာ ဒါနံ ဒတွာ ဝဒန္တိ ''အမှာကံ မနုဿာ န ဗဟုကာ၊ သာမဏေရေ[1] အမှေဟိ သဟ ပုပ္ဖါနိ ဩစိနိတုံ အာဏာပေထာ''တိ။ ''သာမဏေရေဟိ ဘိက္ခာ လဒ္ဓါ၊ ယေ ဘိက္ခာစာရံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ တေ သယမေဝ ဇာနိဿန္တိ ဥပါသကာ''တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဧတ္တကံ နယံ လဘိတွာ သာမဏေရေ ပုတ္တေ ဝါ ဘာတိကေ ဝါ ကတွာ ပုပ္ဖါနိ ဩစိနာပေတုံ ဒေါသော နတ္ထိ၊ ပုပ္ဖဒါနံ နာမ န ဟောတိ။

ဖလဒါနေ ဖလမ္ပိ ပုပ္ဖံ ဝိယ နိယမိတမေဝ ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ။ ဝိဟာရေ ဗဟုကမှိ ဖလာဖလေ သတိ အဖာသုကမနုဿာ အာဂန္တွာ ယာစန္တိ။ ဘိက္ခူ “သံဃိက”န္တိ ဒါတုံ န ဥဿဟန္တိ။ မနုဿာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော အက္ကောသန္တိ ပရိဘာသန္တိ။ တတ္ထ ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ။ ဖလေဟိ ဝါ ရုက္ခေဟိ ဝါ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ကတိကာ ကာတဗ္ဗာ “အသုကေသု စ ရုက္ခေသု[2] ဧတ္တကာနိ ဖလာနိ ဂဏှန္တာ ဧတ္တကေသု ဝါ ရုက္ခေသု ဖလာနိ ဂဏှန္တာ န ဝါရေတဗ္ဗာ”တိ။ စောရာ ပန ဣဿရာ ဝါ ဗလက္ကာရေန ဂဏှန္တာ န ဝါရေတဗ္ဗာ။ ကုဒ္ဓါ ဟိ တေ သကလဝိဟာရမ္ပိ နာသေယျုံ။ အာဒီနဝေါ ပန ကထေတဗ္ဗောတိ။

သိနာနဒါနေ သိနာနစုဏ္ဏာနိ ကောဋ္ဋိတာနိ န ဂရုဘဏ္ဍာနိ။ အကောဋ္ဋိတော ရုက္ခတ္တစောဝ ဂရုဘဏ္ဍံ။ စုဏ္ဏံ ပန အဂိလာနဿ ရဇနနိပက္ကံ ဝဋ္ဋတိ။ ဂိလာနဿ ယံကိဉ္စိ စုဏ္ဏံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ မတ္တိကာပိ ဧတ္ထေဝ ပက္ခိပိတွာ ကထေတဗ္ဗာ။ မတ္တိကာပိ ယတ္ထ ဒုလ္လဘာ ဟောတိ၊ တတ္ထေဝ ဂရုဘဏ္ဍံ။ သာပိ ဟေဋ္ဌိမကောဋိယာ တိံသပလဂုဠပိဏ္ဍပ္ပမာဏာဝ၊ တတော ဟေဋ္ဌာ န ဂရုဘဏ္ဍန္တိ။

ဒန္တကဋ္ဌဒါနေ ဒန္တကဋ္ဌံ အစ္ဆိန္နကမေဝ ဂရုဘဏ္ဍံ။ ယေသံ သာမဏေရာနံ သံဃတော ဒန္တကဋ္ဌဝါရော ပါပုဏာတိ၊ တေ အတ္တနော အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ ပါဋိယေက္ကံ ဒါတုံ န လဘန္တိ။ ယေဟိ ပန ဧတ္တကာနိ ဒန္တကဋ္ဌာနိ အာဟရိတဗ္ဗာနီတိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဝါရံ ဂဟိတာနိ၊ တေ အတိရေကာနိ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ ဒါတုံ လဘန္တိ။ ဧကေန ဘိက္ခုနာ ဒန္တကဋ္ဌမာဠကတော ဗဟူနိ

၁-သာမဏေရေဟိ (သျာ၊ က) ၂-အသုကေ စ အသုကေ စ ရုက္ခေ (သီ၊ သျာ)

dantakaṭṭhāni na gahetabbāni. Devasikaṁ ekekameva gahetabbaṁ. Pāṭiyekkaṁ vasantenāpi bhikkhusaṁghaṁ gaṇayitvā yattakāni attano pāpuṇanti, tattakāneva gahetvā gantabbaṁ. Antarā āgantukesu vā āgatesu disaṁ vā pakkamantena āharitvā gahitaṭṭhāneyeva ṭhapetabbāni.

Cāṭukamyatāyāti-ādīsu cāṭukamyatā vuccati attānaṁ dāsaṁ viya nīcaṭṭhāne ṭhapetvā parassa khalitavacanampi saṇṭhapetvā piyakāmatāya paggayhavacanaṁ. **Muggasūpyatāyā**ti muggasūpasamānāya saccālikena jīvitakappanatāyetaṁ adhivacanaṁ. Yathā hi muggasūpe pacante bahū muggā pākaṁ gacchanti, thokā na gacchanti, evameva saccālikena jīvitakappake puggale bahu alikaṁ hoti, appakaṁ saccaṁ. Yathā vā muggasūpassa appavisanaṭṭhānaṁ nāma natthi, evameva saccālikavuttino puggalassa appaviṭṭhavācā nāma natthi. Siṅghāṭakaṁ viya icchiticchitadhārāya patiṭṭhāti. Tenassa sā musāvāditā muggasūpyatāti vuttā. **Pāribhaṭyatā**ti paribhaṭakammabhāvo. Paribhaṭassa hi kammaṁ pāribhaṭyaṁ, tassa bhāvo pāribhaṭyatā. Alaṅkārakaraṇādīhi dārakakīḷāpanassetaṁ adhivacanaṁ.

Jaṅghapesanikanti gāmantaradesantarādīsu tesaṁ tesaṁ gihīnaṁ sāsanapaṭisāsanaharaṇaṁ. Idañhi jaṅghapesanikaṁ nāma attano mātāpitūnaṁ, ye cassa mātāpitaro upaṭṭhahanti, tesaṁ sāsanaṁ gahetvā katthaci gamanavasena vaṭṭati. Cetiyassa vā saṁghassa vā attano vā kammaṁ karontānaṁ vaḍḍhakīnampi sāsanaṁ harituṁ vaṭṭati. Manussā “dānaṁ dassāma, pūjaṁ karissāma, bhikkhusaṁghassa ācikkhathā”ti vadanti. “Asukattherassa nāma dethā”ti piṇḍapātaṁ vā bhesajjaṁ vā cīvaraṁ vā denti, “vihāre pūjaṁ karothā”ti mālāgandhavilepanādīni vā dhajapaṭākādīni vā niyyādenti sabbaṁ harituṁ vaṭṭati, jaṅghapesanikaṁ nāma na hoti. Sesānaṁ sāsanaṁ gahetvā gacchantassa padavāre padavāre doso.

Aññataraññatarenāti etesaṁ vā veḷudānādīnaṁ aññataraññatarena, vejjakammabhaṇḍāgārikakammaṁ piṇḍapaṭipiṇḍakammaṁ saṁghuppādacetiyuppāda-upaṭṭhāpanakammanti evarūpānaṁ vā micchājīvena jīvitakappanakakammānaṁ yena kenaci. **Buddhapaṭikuṭṭhenā**ti Buddhehi garahitena paṭisiddhena. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ sabbopi anācāro nāma kathiyati. Ācāraniddeso vuttapaṭipakkhanayeneva veditabbo.

ဒန္တကဋ္ဌာနိ န ဂဟေတဗ္ဗာနိ။ ဒေဝသိကံ ဧကေကမေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ပါဋိယေက္ကံ ဝသန္တေနာပိ ဘိက္ခုသံဃံ ဂဏယိတွာ ယတ္တကာနိ အတ္တနော ပါပုဏန္တိ၊ တတ္တကာနေဝ ဂဟေတွာ ဂန္တဗ္ဗံ။ အန္တရာ အာဂန္တုကေသု ဝါ အာဂတေသု ဒိသံ ဝါ ပက္ကမန္တေန အာဟရိတွာ ဂဟိတဋ္ဌာနေယေဝ ဌပေတဗ္ဗာနိ။

စာဋုကမျတာယာတိအာဒီသု စာဋုကမျတာ ဝုစ္စတိ အတ္တာနံ ဒါသံ ဝိယ နီစဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ ပရဿ ခလိတဝစနမ္ပိ သဏ္ဌပေတွာ ပိယကာမတာယ ပဂ္ဂယှဝစနံ။ **မုဂ္ဂသူပျတာယာ**တိ မုဂ္ဂသူပသမာနာယ သစ္စာလိကေန ဇီဝိတကပ္ပနတာယေတံ အဓိဝစနံ။ ယထာ ဟိ မုဂ္ဂသူပေ ပစန္တေ ဗဟူ မုဂ္ဂါ ပါကံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ထောကာ န ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝမေဝ သစ္စာလိကေန ဇီဝိတကပ္ပကေ ပုဂ္ဂလေ ဗဟု အလိကံ ဟောတိ၊ အပ္ပကံ သစ္စံ။ ယထာ ဝါ မုဂ္ဂသူပဿ အပ္ပဝိသနဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထိ၊ ဧဝမေဝ သစ္စာလိကဝုတ္တိနော ပုဂ္ဂလဿ အပ္ပဝိဋ္ဌဝါစာ နာမ နတ္ထိ။ သိင်္ဃာဋကံ ဝိယ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဓာရာယ ပတိဋ္ဌာတိ။ တေနဿ သာ မုသာဝါဒိတာ မုဂ္ဂသူပျတာတိ ဝုတ္တာ။ **ပါရိဘဋျတာ**တိ ပရိဘဋကမ္မဘာဝေါ။ ပရိဘဋဿ ဟိ ကမ္မံ ပါရိဘဋျံ၊ တဿ ဘာဝေါ ပါရိဘဋျတာ။ အလင်္ကာရကရဏာဒီဟိ ဒါရကကီဠာပနဿေတံ အဓိဝစနံ။

ဇင်္ဃပေသနိကန္တိ ဂါမန္တရဒေသန္တရာဒီသု တေသံ တေသံ ဂိဟီနံ သာသနပဋိသာသနဟရဏံ။ ဣဒဉှိ ဇင်္ဃပေသနိကံ နာမ အတ္တနော မာတာပိတူနံ, ယေ စဿ မာတာပိတရော ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တေသံ သာသနံ ဂဟေတွာ ကတ္ထစိ ဂမနဝသေန ဝဋ္ဋတိ။ စေတိယဿ ဝါ သံဃဿ ဝါ အတ္တနော ဝါ ကမ္မံ ကရောန္တာနံ ဝဍ္ဎကီနမ္ပိ သာသနံ ဟရိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ မနုဿာ “ဒါနံ ဒဿာမ၊ ပူဇံ ကရိဿာမ၊ ဘိက္ခုသံဃဿ အာစိက္ခထာ”တိ ဝဒန္တိ။ “အသုကတ္ထေရဿ နာမ ဒေထာ”တိ ပိဏ္ဍပါတံ ဝါ ဘေသဇ္ဇံ ဝါ စီဝရံ ဝါ ဒေန္တိ၊ “ဝိဟာရေ ပူဇံ ကရောထာ”တိ မာလာဂန္ဓဝိလေပနာဒီနိ ဝါ ဓဇပဋာကာဒီနိ ဝါ နိယျာဒေန္တိ၊ သဗ္ဗံ ဟရိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဇင်္ဃပေသနိကံ နာမ န ဟောတိ။ သေသာနံ သာသနံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တဿ ပဒဝါရေ ပဒဝါရေ ဒေါသော။

အညတရညတရေနာတိ ဧတေသံ ဝါ ဝေဠုဒါနာဒီနံ အညတရညတရေန, ဝေဇ္ဇကမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကကမ္မံ ပိဏ္ဍပဋိပိဏ္ဍကမ္မံ သံဃုပ္ပါဒစေတိယုပ္ပါဒဥပဋ္ဌာပနကမ္မန္တိ ဧဝရူပါနံ ဝါ မိစ္ဆာဇီဝေန ဇီဝိတကပ္ပနကကမ္မာနံ ယေန ကေနစိ။ **ဗုဒ္ဓပဋိကုဋ္ဌေနာ**တိ ဗုဒ္ဓေဟိ ဂရဟိတေန ပဋိသိဒ္ဓေန။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ သဗ္ဗောပိ အနာစာရော နာမ ကထိယတိ။ အာစာရနိဒ္ဒေသော ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

514. Gocaraniddesepi paṭhamaṁ agocarassa vacane kāraṇaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. Ettha ca **gocaro**ti piṇḍapātādīnaṁ atthāya upasaṅkamituṁ yuttaṭṭhānaṁ **gocaro,** ayuttaṭṭhānaṁ **agocaro.** Vesiyā gocaro assāti **vesiyāgocaro,** mittasanthavavasena upasaṅkamitaṭṭhānanti attho. Tattha vesiyā nāma rūpūpajīviniyo yena kenacideva sulabhajjhācāratāmittasanthavasinehavasena upasaṅkamanto vesiyāgocaro nāma hoti. Tasmā evaṁ upasaṅkamituṁ na vaṭṭati. Kiṁ kāraṇā? Ārakkhavipattito. Evaṁ upasaṅkamantassa hi ciraṁ rakkhitagopitopi samaṇadhammo katipāheneva nassati. Sacepi na nassati, garahaṁ labhati. Dakkhiṇāvasena pana upasaṅkamantena satiṁ upaṭṭhāpetvā upasaṅkamitabbaṁ. **Vidhavā** vuccanti matapatikā vā pavutthapatikā vā. **Thullakumāriyo**ti mahallikā aniviṭṭhakumāriyo[1]. **Paṇḍakā**ti lokāmisanissitakathābahulā ussannakilesā avūpasantapariḷāhā napuṁsakā. Tesaṁ sabbesampi upasaṅkamane ādīnavo vuttanayeneva veditabbo. **Bhikkhunīsu**pi eseva nayo. Api ca bhikkhū nāma ussannabrahmacariyā honti, tathā bhikkhuniyo. Te aññamaññaṁ santhavavasena katipāheneva rakkhitagopitasamaṇadhammaṁ nāsenti. Gilānapucchakena pana gantuṁ vaṭṭati. Bhikkhunā pupphāni labhitvā pūjanatthāyapi ovādadānatthāyapi gantuṁ vaṭṭatiyeva.

Pānāgāranti surāpānagharaṁ. Taṁ brahmacariyantarāyakarehi surāsoṇḍehi avivittaṁ hoti. Tattha tehi saddhiṁ saha soṇḍavasena upasaṅkamituṁ na vaṭṭati. Brahmacariyantarāyo hoti. **Saṁsaṭṭho viharati rājūhī**ti-ādīsu **rājāno**ti abhisittā vā hontu anabhisittā vā, ye rajjaṁ anusāsanti. **Rājamahāmattā**ti rājūnaṁ issariyasadisāya mahatiyā issariyamattāya samannāgatā. **Titthiyā**ti viparītadassanā bāhiraparibbājakā. **Titthiyasāvakā**ti bhattivasena tesaṁ paccayadāyakā, etehi saddhiṁ saṁsaggajāto hotīti attho.

Ananulomikena saṁsaggenāti ananulomikasaṁsaggo nāma tissannaṁ sikkhānaṁ ananulomo paccanīkasaṁsaggo, yena brahmacariyantarāyaṁ paññattivītikkamaṁ sallekhaparihāniñca pāpuṇāti. Seyyathidaṁ, rājarājamahāmattehi saddhiṁ sahasokitā sahananditā samasukhadukkhatā,

1. Anividdhakumāriyo (Ka)

၅၁၄။ ဂေါစရနိဒ္ဒေသေပိ ပဌမံ အဂေါစရဿ ဝစနေ ကာရဏံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္ထ စ **ဂေါစရော**တိ ပိဏ္ဍပါတာဒီနံ အတ္ထာယ ဥပသင်္ကမိတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနံ **ဂေါစရော၊** အယုတ္တဋ္ဌာနံ **အဂေါစရော။** ဝေသိယာ ဂေါစရော အဿာတိ **ဝေသိယာဂေါစရော၊** မိတ္တသန္ထဝဝသေန ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဝေသိယာ နာမ ရူပူပဇီဝိနိယော ယေန ကေနစိဒေဝ သုလဘဇ္ဈာစာရတာမိတ္တသန္ထဝသိနေဟဝသေန ဥပသင်္ကမန္တော ဝေသိယာဂေါစရော နာမ ဟောတိ။ တသ္မာ ဧဝံ ဥပသင်္ကမိတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ကိံ ကာရဏာ? အာရက္ခဝိပတ္တိတော။ ဧဝံ ဥပသင်္ကမန္တဿ ဟိ စိရံ ရက္ခိတဂေါပိတောပိ သမဏဓမ္မော ကတိပါဟေနေဝ နဿတိ။ သစေပိ န နဿတိ၊ ဂရဟံ လဘတိ။ ဒက္ခိဏာဝသေန ပန ဥပသင်္ကမန္တေန သတိံ ဥပဋ္ဌာပေတွာ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗံ။ **ဝိဓဝါ** ဝုစ္စန္တိ မတပတိကာ ဝါ ပဝုတ္ထပတိကာ ဝါ။ **ထုလ္လကုမာရိယော**တိ မဟလ္လိကာ အနိဝိဋ္ဌကုမာရိယော[1]။ **ပဏ္ဍကာ**တိ လောကာမိသနိဿိတကထာဗဟုလာ ဥဿန္နကိလေသာ အဝူပသန္တပရိဠာဟာ နပုံသကာ။ တေသံ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဥပသင်္ကမနေ အာဒီနဝေါ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဘိက္ခုနီသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ အပိစ ဘိက္ခူ နာမ ဥဿန္နဗြဟ္မစရိယာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဘိက္ခုနိယော။ တေ အညမညံ သန္ထဝဝသေန ကတိပါဟေနေဝ ရက္ခိတဂေါပိတသမဏဓမ္မံ နာသေန္တိ။ ဂိလာနပုစ္ဆကေန ပန ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဘိက္ခုနာ ပုပ္ဖါနိ လဘိတွာ ပူဇနတ္ထာယပိ ဩဝါဒဒါနတ္ထာယပိ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။

ပါနာဂါရန္တိ သုရာပါနဃရံ။ တံ ဗြဟ္မစရိယန္တရာယကရေဟိ သုရာသောဏ္ဍေဟိ အဝိဝိတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ တေဟိ သဒ္ဓိံ သဟ သောဏ္ဍဝသေန ဥပသင်္ကမိတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ဗြဟ္မစရိယန္တရာယော ဟောတိ။ **သံသဋ္ဌော ဝိဟရတိ ရာဇူဟီ**တိအာဒီသု **ရာဇာနော**တိ အဘိသိတ္တာ ဝါ ဟောန္တု အနဘိသိတ္တာ ဝါ၊ ယေ ရဇ္ဇံ အနုသာသန္တိ။ **ရာဇမဟာမတ္တာ**တိ ရာဇူနံ ဣဿရိယသဒိသာယ မဟတိယာ ဣဿရိယမတ္တာယ သမန္နာဂတာ။ **တိတ္ထိယာ**တိ ဝိပရီတဒဿနာ ဗာဟိရပရိဗ္ဗာဇကာ။ **တိတ္ထိယသာဝကာ**တိ ဘတ္တိဝသေန တေသံ ပစ္စယဒါယကာ၊ ဧတေဟိ သဒ္ဓိံ သံသဂ္ဂဇာတော ဟောတီတိ အတ္ထော။

အနနုလောမိကေန သံသဂ္ဂေနာတိ အနနုလောမိကသံသဂ္ဂေါ နာမ တိဿန္နံ သိက္ခာနံ အနနုလောမော ပစ္စနီကသံသဂ္ဂေါ၊ ယေန ဗြဟ္မစရိယန္တရာယံ ပညတ္တိဝီတိက္ကမံ သလ္လေခပရိဟာနိဉ္စ ပါပုဏာတိ။ သေယျထိဒံ၊ ရာဇရာဇမဟာမတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ သဟသောကိတာ သဟနန္ဒိတာ သမသုခဒုက္ခတာ၊

၁-အနိဝိဒ္ဓကုမာရိယော (က)

uppannesu kiccakaraṇīyesu attanāva yogaṁ āpajjanatā, titthiyatitthiyasāvakehi saddhiṁ ekacchandarucisamācāratā ekacchandarucisamācārabhāvāvaho vā sinehabahumānasanthavo. Tattha rājarājamahāmattehi saddhiṁ saṁsaggo brahmacariyantarāyaṁ karoti. Itarehi titthiyasāvakehi tesaṁ laddhigahaṇaṁ. Tesaṁ pana vādaṁ bhinditvā attano laddhiṁ gaṇhāpetuṁ samatthena upasaṅkamituṁ vaṭṭati.

Idāni aparenapi pariyāyena agocaraṁ dassetuṁ **yāni vā pana tāni kulānī**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **assaddhānī**ti Buddhādīsu saddhāvirahitāni. Buddho sabbaññū, dhammo niyyāniko, saṁgho suppaṭipannoti na saddahanti. **Appasannānī**ti cittaṁ pasannaṁ anāvilaṁ kātuṁ na sakkonti. **Akkosakaparibhāsakānī**ti akkosakāni ceva paribhāsakāni ca, “corosi, bālosi, mūḷhosi, oṭṭhosi, goṇosi, gadrabhosi, āpāyikosi, nerayikosi, tiracchānagatosi, natthi tuyhaṁ sugati, duggatiyeva pāṭikaṅkhā”ti evaṁ dasahi akkosavatthūhi akkosanti, “hotu idāni taṁ paharissāma bandhissāma vadhissāmā”ti evaṁ bhayadassanena paribhāsanti cāti attho. **Anatthakāmānī**ti atthaṁ na icchanti, anatthameva icchanti. **Ahitakāmānī**ti ahitameva icchanti, hitaṁ na icchanti. **Aphāsukakāmānī**ti phāsukaṁ na icchanti, aphāsukameva icchanti. **Ayogakkhemakāmānī**ti catūhi yogehi khemaṁ nibbhayaṁ na icchanti, sabhayameva icchanti. **Bhikkhūnan**ti ettha sāmaṇerāpi saṅgahaṁ gacchanti. **Bhikkhunīnan**ti ettha sikkhamānasāmaṇeriyopi. Sabbesampi hi Bhagavantaṁ uddissa pabbajitānañceva saraṇagatānañca catunnampi parisānaṁ tāni anatthakāmāniyeva. **Tathārūpāni kulānī**ti evarūpāni khattiyakulādīni kulāni. **Sevatī**ti nissāya jīvati. **Bhajatī**ti upasaṅkamati. **Payirupāsatī**ti punappunaṁ upasaṅkamati. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ vesiyādigocarassa vesiyādiko, rājādisaṁsaṭṭhassa rājādiko, assaddhakulādisevakassa assaddhakulādiko cāti tippakāropi ayuttagocaro agocaroti veditabbo.

Tassa iminā pariyāyena agocaratā veditabbā. Vesiyādiko tāva pañcakāmaguṇanissayato agocaroti veditabbo. Yathāha “ko ca bhikkhave bhikkhuno agocaro paravisayo, yadidaṁ pañca

ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသု အတ္တနာဝ ယောဂံ အာပဇ္ဇနတာ၊ တိတ္ထိယတိတ္ထိယသာဝကေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကစ္ဆန္ဒရုစိသမာစာရတာ ဧကစ္ဆန္ဒရုစိသမာစာရဘာဝါဝဟော ဝါ သိနေဟဗဟုမာနသန္ထဝေါ။ တတ္ထ ရာဇရာဇမဟာမတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ သံသဂ္ဂေါ ဗြဟ္မစရိယန္တရာယံ ကရောတိ။ ဣတရေဟိ တိတ္ထိယသာဝကေဟိ တေသံ လဒ္ဓိဂဟဏံ။ တေသံ ပန ဝါဒံ ဘိန္ဒိတွာ အတ္တနော လဒ္ဓိံ ဂဏှာပေတုံ သမတ္ထေန ဥပသင်္ကမိတုံ ဝဋ္ဋတိ။

ဣဒါနိ အပရေနပိ ပရိယာယေန အဂေါစရံ ဒဿေတုံ **ယာနိ ဝါ ပန တာနိ ကုလာနီ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **အဿဒ္ဓါနီ**တိ ဗုဒ္ဓါဒီသု သဒ္ဓါဝိရဟိတာနိ။ ဗုဒ္ဓေါ သဗ္ဗညူ၊ ဓမ္မော နိယျာနိကော၊ သံဃော သုပ္ပဋိပန္နောတိ န သဒ္ဒဟန္တိ။ **အပ္ပသန္နာနီ**တိ စိတ္တံ ပသန္နံ အနာဝိလံ ကာတုံ န သက္ကောန္တိ။ **အက္ကောသကပရိဘာသကာနီ**တိ အက္ကောသကာနိ စေဝ ပရိဘာသကာနိ စ၊ “စောရောသိ၊ ဗာလောသိ၊ မူဠှောသိ၊ ဩဋ္ဌောသိ၊ ဂေါဏောသိ၊ ဂဒြဘောသိ၊ အာပါယိကောသိ၊ နေရယိကောသိ၊ တိရစ္ဆာနဂတောသိ၊ နတ္ထိ တုယှံ သုဂတိ၊ ဒုဂ္ဂတိယေဝ ပါဋိကင်္ခါ”တိ ဧဝံ ဒသဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ အက္ကောသန္တိ၊ “ဟောတု ဣဒါနိ တံ ပဟရိဿာမ ဗန္ဓိဿာမ ဝဓိဿာမာ”တိ ဧဝံ ဘယဒဿနေန ပရိဘာသန္တိ စာတိ အတ္ထော။ **အနတ္ထကာမာနီ**တိ အတ္ထံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ အနတ္ထမေဝ ဣစ္ဆန္တိ။ **အဟိတကာမာနီ**တိ အဟိတမေဝ ဣစ္ဆန္တိ၊ ဟိတံ န ဣစ္ဆန္တိ။ **အဖာသုကကာမာနီ**တိ ဖာသုကံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ အဖာသုကမေဝ ဣစ္ဆန္တိ။ **အယောဂက္ခေမကာမာနီ**တိ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ နိဗ္ဘယံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ သဘယမေဝ ဣစ္ဆန္တိ။ **ဘိက္ခူန**န္တိ ဧတ္ထ သာမဏေရာပိ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ **ဘိက္ခုနီန**န္တိ ဧတ္ထ သိက္ခမာနသာမဏေရိယောပိ။ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဟိ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတာနဉ္စေဝ သရဏဂတာနဉ္စ စတုန္နမ္ပိ ပရိသာနံ တာနိ အနတ္ထကာမာနိယေဝ။ **တထာရူပါနိ ကုလာနီ**တိ ဧဝရူပါနိ ခတ္တိယကုလာဒီနိ ကုလာနိ။ **သေဝတီ**တိ နိဿာယ ဇီဝတိ။ **ဘဇတီ**တိ ဥပသင်္ကမတိ။ **ပယိရုပါသတီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဥပသင်္ကမတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဝေသိယာဒိဂေါစရဿ ဝေသိယာဒိကော, ရာဇာဒိသံသဋ္ဌဿ ရာဇာဒိကော, အဿဒ္ဓကုလာဒိသေဝကဿ အဿဒ္ဓကုလာဒိကော စာတိ တိပ္ပကာရောပိ အယုတ္တဂေါစရော အဂေါစရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တဿ ဣမိနာ ပရိယာယေန အဂေါစရတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝေသိယာဒိကော တာဝ ပဉ္စကာမဂုဏနိဿယတော အဂေါစရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာဟ “ကော စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော အဂေါစရော ပရဝိသယော၊ ယဒိဒံ ပဉ္စ

kāmaguṇā"ti[1]. Rājādiko jhānānuyogassa anupanissayato lābhasakkārāsanicakkanipphādanato diṭṭhivipattihetuto ca, assaddhakulādiko saddhāhānicittasantosāvahanato agocaroti.

Gocaraniddese **na vesiyāgocaro**ti-ādīni vuttapaṭipakkhavasena veditabbāni. **Opānabhūtānī**ti-ādīsu pana **opānabhūtānī**ti udapānabhūtāni bhikkhusaṁghassa cātumahāpathe khatapokkharaṇī viya yathāsukhaṁ ogāhanakkhamāni cittamahāmattassa gehasadisāni. Tassa kira gehe kālatthambho yuttoyeva. Gharadvāraṁ sampattānaṁ bhikkhūnaṁ paccayavekallaṁ nāma natthi. Ekadivasaṁ bhesajjavattameva[2] saṭṭhi kahāpaṇāni nikkhamanti. **Kāsāvapajjotānī**ti bhikkhubhikkhunīhi nivatthapārutānaṁ kāsāvānaṁyeva pabhāya ekobhāsāni bhūtapālaseṭṭhikulasadisāni. **Isivātapaṭivātānī**ti gehaṁ pavisantānaṁ nikkhamantānañca bhikkhubhikkhunīsaṅkhātānaṁ isīnaṁ cīvaravātena ceva samiñjanapasāraṇādijanitasarīravātena ca paṭivātāni pavāyitāni viniddhutakibbisāni vā.

515. **Aṇumattesu vajjesu bhayadassāvitā**niddese **aṇumattānī**ti aṇuppamāṇā. **Vajjā**ti dosā. **Yāni tāni vajjānī**ti yāni tāni garahitabbaṭṭhena vajjāni. **Appamattakānī**ti parittamattakāni khuddakappamāṇāni. **Oramattakānī**ti parittatopi orimappamāṇattā oramattakāni. **Lahusānī**ti lahukāni. **Lahusammatānī**ti lahūti sammatāni. **Saṁyamakaraṇīyānī**ti saṁyamena kattabbapaṭikammāni. **Saṁvarakaraṇīyānī**ti saṁvarena[3] kātabbāni saṁvarena kattabbapaṭikammāni. **Cittuppādakaraṇīyānī**ti cittuppādamattena kattabbapaṭikammāni. **Manasikārapaṭibaddhānī**ti manasā āvajjitamatteneva kattabbapaṭikammāni. Kāni pana tānīti. Divāvihāravāsī[4] Sumatthero tāva āha "anāpattigamanīyāni cittuppādamattakāni, yāni na puna evarūpaṁ karissāmīti manasā āvajjitamatteneva sujjhanti. Adhiṭṭhānāvikammaṁ nāmetaṁ kathitan"ti. Antevāsiko panassa Tipiṭakacūḷanāgatthero panāha "idaṁ pātimokkhasaṁvarasīlasseva bhājanīyaṁ, tasmā sabbalahukaṁ dukkaṭadubbhāsitaṁ idha vajjanti veditabbaṁ. Vuṭṭhānāvikammaṁ nāmetaṁ kathitan"ti.

1. Saṁ 3. 128 piṭṭhe.
2. Bhesajjamattameva (Sī)
3. Saṁvarantena (Ka)
4. Dibbavihāravāsī (Ka)

ကာမဂုဏာ"တိ[1]။ ရာဇာဒိကော ဈာနာနုယောဂဿ အနုပနိဿယတော လာဘသက္ကာရာသနိစက္ကနိပ္ဖါဒနတော ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိဟေတုတော စ၊ အဿဒ္ဓကုလာဒိကော သဒ္ဓါဟာနိစိတ္တသန္တောသာဝဟနတော အဂေါစရောတိ။

ဂေါစရနိဒ္ဒေသေ **န ဝေသိယာဂေါစရော**တိအာဒီနိ ဝုတ္တပဋိပက္ခဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဩပါနဘူတာနီ**တိအာဒီသု ပန **ဩပါနဘူတာနီ**တိ ဥဒပါနဘူတာနိ ဘိက္ခုသံဃဿ စာတုမဟာပထေ ခတပေါက္ခရဏီ ဝိယ ယထာသုခံ ဩဂါဟနက္ခမာနိ စိတ္တမဟာမတ္တဿ ဂေဟသဒိသာနိ။ တဿ ကိရ ဂေဟေ ကာလတ္ထမ္ဘော ယုတ္တောယေဝ။ ဃရဒွါရံ သမ္ပတ္တာနံ ဘိက္ခူနံ ပစ္စယဝေကလ္လံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကဒိဝသံ ဘေသဇ္ဇဝတ္တမေဝ[2] သဋ္ဌိ ကဟာပဏာနိ နိက္ခမန္တိ။ **ကာသာဝပဇ္ဇောတာနီ**တိ ဘိက္ခုဘိက္ခုနီဟိ နိဝတ္ထပါရုတာနံ ကာသာဝါနံယေဝ ပဘာယ ဧကောဘာသာနိ ဘူတပါလသေဋ္ဌိကုလသဒိသာနိ။ **ဣသိဝါတပဋိဝါတာနီ**တိ ဂေဟံ ပဝိသန္တာနံ နိက္ခမန္တာနဉ္စ ဘိက္ခုဘိက္ခုနီသင်္ခါတာနံ ဣသီနံ စီဝရဝါတေန စေဝ သမိဉ္ဇနပသာရဏာဒိဇနိတသရီရဝါတေန စ ပဋိဝါတာနိ ပဝါယိတာနိ ဝိနိဒ္ဓုတကိဗ္ဗိသာနိ ဝါ။

၅၁၅။ **အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသု ဘယဒဿာဝိတာ**နိဒ္ဒေသေ **အဏုမတ္တာနီ**တိ အဏုပ္ပမာဏာ။ **ဝဇ္ဇာ**တိ ဒေါသာ။ **ယာနိ တာနိ ဝဇ္ဇာနီ**တိ ယာနိ တာနိ ဂရဟိတဗ္ဗဋ္ဌေန ဝဇ္ဇာနိ။ **အပ္ပမတ္တကာနီ**တိ ပရိတ္တမတ္တကာနိ ခုဒ္ဒကပ္ပမာဏာနိ။ **ဩရမတ္တကာနီ**တိ ပရိတ္တတောပိ ဩရိမပ္ပမာဏတ္တာ ဩရမတ္တကာနိ။ **လဟုသာနီ**တိ လဟုကာနိ။ **လဟုသမ္မတာနီ**တိ လဟူတိ သမ္မတာနိ။ **သံယမကရဏီယာနီ**တိ သံယမေန ကတ္တဗ္ဗပဋိကမ္မာနိ။ **သံဝရကရဏီယာနီ**တိ သံဝရေန[3] ကာတဗ္ဗာနိ သံဝရေန ကတ္တဗ္ဗပဋိကမ္မာနိ။ **စိတ္တုပ္ပါဒကရဏီယာနီ**တိ စိတ္တုပ္ပါဒမတ္တေန ကတ္တဗ္ဗပဋိကမ္မာနိ။ **မနသိကာရပဋိဗဒ္ဓါနီ**တိ မနသာ အာဝဇ္ဇိတမတ္တေနေဝ ကတ္တဗ္ဗပဋိကမ္မာနိ။ ကာနိ ပန တာနီတိ။ ဒိဝါဝိဟာရဝါသီ[4] သုမတ္ထေရော တာဝ အာဟ "အနာပတ္တိဂမနီယာနိ စိတ္တုပ္ပါဒမတ္တကာနိ၊ ယာနိ န ပုန ဧဝရူပံ ကရိဿာမီတိ မနသာ အာဝဇ္ဇိတမတ္တေနေဝ သုဇ္ဈန္တိ။ အဓိဋ္ဌာနာဝိကမ္မံ နာမေတံ ကထိတ"န္တိ။ အန္တေဝါသိကော ပနဿ တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော ပနာဟ "ဣဒံ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလဿေဝ ဘာဇနီယံ၊ တသ္မာ သဗ္ဗလဟုကံ ဒုက္ကဋဒုဗ္ဘာသိတံ ဣဓ ဝဇ္ဇန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုဋ္ဌာနာဝိကမ္မံ နာမေတံ ကထိတ"န္တိ။

၁-သံ ၃-၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဘေသဇ္ဇမတ္တမေဝ (သီ)
၃-သံဝရန္တေန (က)
၄-ဒိဗ္ဗဝိဟာရဝါသီ (က)

iti-imesūti evaṁpakāresu imesu. **Vajjadassāvī**ti vajjato dosato dassanasīlo. **Bhayadassāvī**ti catubbidhassa bhayassa kāraṇattā bhayato dassanasīlo. **Ādīnavadassāvī**ti idha nindāvahanato āyatiṁ dukkhavipākato upariguṇānaṁ antarāyakaraṇato vippaṭisārajananato ca etena nānappakārena ādīnavato dassanasīlo.

Nissaraṇadassāvīti yaṁ tattha nissaraṇaṁ, tassa dassanasīlo. Kiṁ panettha nissaraṇanti. Ācariyattheravāde tāva “anāpattigamanīyatāya sati adhiṭṭhānāvikammaṁ nissaraṇan”ti kathitaṁ. Antevāsikattheravāde tāva “āpattigamanīyatāya sati vuṭṭhānāvikammaṁ nissaraṇan”ti kathitaṁ.

Tattha tathārūpo bhikkhu aṇumattāni vajjāni vajjato bhayato passati nāma, taṁ dassetuṁ ayaṁ nayo kathito. Paramāṇu nāma, aṇu nāma, tajjārī nāma, rathareṇu nāma, likkhā nāma, ūkā nāma, dhaññamāso nāma, aṅgulaṁ nāma, vidatthi nāma, ratanaṁ nāma, yaṭṭhi nāma, usabhaṁ nāma, gāvutaṁ nāma, yojanaṁ nāma. Tattha **paramāṇu** nāma ākāsakoṭṭhāsiko maṁsacakkhussa āpāthaṁ nāgacchati, dibbacakkhusseva āgacchati. **Aṇu** nāma bhitticchiddatālacchiddehi paviṭṭhasūriyarasmīsu vaṭṭi vaṭṭi[1] hutvā paribbhamanto paññāyati. **Tajjārī** nāma gopathamanussapathacakkapathesu chijjitvā ubhosu passesu uggantvā tiṭṭhati. **Rathareṇu** nāma tattha tattheva allīyati. **Likkhā**dayo pākaṭā eva. Etesu pana chattiṁsa paramāṇavo ekassa aṇuno pamāṇaṁ. Chattiṁsa aṇū ekāya tajjāriyā pamāṇaṁ. Chattiṁsa tajjāriyo eko rathareṇu. Chattiṁsa rathareṇū ekā likkhā. Satta likkhā ekā ūkā. Satta ūkā eko dhaññamāso. Sattadhaññamāsappamāṇaṁ ekaṁ aṅgulaṁ. Tenaṅgulena dvādasaṅgulāni vidatthi. Dve vidatthiyo ratanaṁ. Satta ratanāni yaṭṭhi. Tāya yaṭṭhiyā vīsati yaṭṭhiyo usabhaṁ. Asīti usabhāni gāvutaṁ. Cattāri gāvutāni yojanaṁ. Tena yojanena aṭṭhasaṭṭhiyojanasatasahassubbedho Sinerupabbatarājā. Yo bhikkhu aṇumattaṁ vajjaṁ aṭṭhasaṭṭhiyojanasatasahassubbedhasinerupabbatasadisaṁ katvā daṭṭhuṁ sakkoti, ayaṁ bhikkhu

1. Vaṭṭavaṭṭi (Sī, Syā)

ဣတိဣမေသူတိ ဧဝံပကာရေသု ဣမေသု။ **ဝဇ္ဇဒဿာဝီ**တိ ဝဇ္ဇတော ဒေါသတော ဒဿနသီလော။ **ဘယဒဿာဝီ**တိ စတုဗ္ဗိဓဿ ဘယဿ ကာရဏတ္တာ ဘယတော ဒဿနသီလော။ **အာဒီနဝဒဿာဝီ**တိ ဣဓ နိန္ဒာဝဟနတော အာယတိံ ဒုက္ခဝိပါကတော ဥပရိဂုဏာနံ အန္တရာယကရဏတော ဝိပ္ပဋိသာရဇနနတော စ ဧတေန နာနပ္ပကာရေန အာဒီနဝတော ဒဿနသီလော။

နိဿရဏဒဿာဝီတိ ယံ တတ္ထ နိဿရဏံ၊ တဿ ဒဿနသီလော။ ကိံ ပနေတ္ထ နိဿရဏန္တိ။ အာစရိယတ္ထေရဝါဒေ တာဝ “အနာပတ္တိဂမနီယတာယ သတိ အဓိဋ္ဌာနာဝိကမ္မံ နိဿရဏ”န္တိ ကထိတံ။ အန္တေဝါသိကတ္ထေရဝါဒေ တာဝ “အာပတ္တိဂမနီယတာယ သတိ ဝုဋ္ဌာနာဝိကမ္မံ နိဿရဏ”န္တိ ကထိတံ။

တတ္ထ တထာရူပေါ ဘိက္ခု အဏုမတ္တာနိ ဝဇ္ဇာနိ ဝဇ္ဇတော ဘယတော ပဿတိ နာမ၊ တံ ဒဿေတုံ အယံ နယော ကထိတော။ ပရမာဏု နာမ၊ အဏု နာမ၊ တဇ္ဇာရီ နာမ၊ ရထရေဏု နာမ၊ လိက္ခာ နာမ၊ ဦကာ နာမ၊ ဓညမာသော နာမ၊ အင်္ဂုလံ နာမ၊ ဝိဒတ္ထိ နာမ၊ ရတနံ နာမ၊ ယဋ္ဌိ နာမ၊ ဥသဘံ နာမ၊ ဂါဝုတံ နာမ၊ ယောဇနံ နာမ။ တတ္ထ **ပရမာဏု** နာမ အာကာသကောဋ္ဌာသိကော မံသစက္ခုဿ အာပါထံ နာဂစ္ဆတိ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုဿေဝ အာဂစ္ဆတိ။ **အဏု** နာမ ဘိတ္တိစ္ဆိဒ္ဒတာလစ္ဆိဒ္ဒေဟိ ပဝိဋ္ဌသူရိယရသ္မီသု ဝဋ္ဋိ ဝဋ္ဋိ[၁] ဟုတွာ ပရိဗ္ဘမန္တော ပညာယတိ။ **တဇ္ဇာရီ** နာမ ဂေါပထမနုဿပထစက္ကပထေသု ဆိဇ္ဇိတွာ ဥဘောသု ပဿေသု ဥဂ္ဂန္တွာ တိဋ္ဌတိ။ **ရထရေဏု** နာမ တတ္ထ တတ္ထေဝ အလ္လီယတိ။ **လိက္ခာ**ဒယော ပါကဋာ ဧဝ။ ဧတေသု ပန ဆတ္တိံသ ပရမာဏဝေါ ဧကဿ အဏုနော ပမာဏံ။ ဆတ္တိံသ အဏူ ဧကာယ တဇ္ဇာရိယာ ပမာဏံ။ ဆတ္တိံသ တဇ္ဇာရိယော ဧကော ရထရေဏု။ ဆတ္တိံသ ရထရေဏူ ဧကာ လိက္ခာ။ သတ္တ လိက္ခာ ဧကာ ဦကာ။ သတ္တ ဦကာ ဧကော ဓညမာသော။ သတ္တဓညမာသပ္ပမာဏံ ဧကံ အင်္ဂုလံ။ တေနင်္ဂုလေန ဒွါဒသင်္ဂုလာနိ ဝိဒတ္ထိ။ ဒွေ ဝိဒတ္ထိယော ရတနံ။ သတ္တ ရတနာနိ ယဋ္ဌိ။ တာယ ယဋ္ဌိယာ ဝီသတိ ယဋ္ဌိယော ဥသဘံ။ အသီတိ ဥသဘာနိ ဂါဝုတံ။ စတ္တာရိ ဂါဝုတာနိ ယောဇနံ။ တေန ယောဇနေန အဋ္ဌသဋ္ဌိယောဇနသတသဟဿုဗ္ဗေဓော သိနေရုပဗ္ဗတရာဇာ။ ယော ဘိက္ခု အဏုမတ္တံ ဝဇ္ဇံ အဋ္ဌသဋ္ဌိယောဇနသတသဟဿုဗ္ဗေဓသိနေရုပဗ္ဗတသဒိသံ ကတွာ ဒဋ္ဌုံ သက္ကောတိ၊ အယံ ဘိက္ခု

၁-ဝဋ္ဋဝဋ္ဋိ (သီ၊ သျာ)

aṇumattāni vajjāni bhayato passati nāma. Yopi bhikkhu sabbalahukaṁ dukkaṭadubbhāsitamattaṁ paṭhamapārājikasadisaṁ katvā daṭṭhuṁ sakkoti, ayaṁ aṇumattāni vajjāni vajjato bhayato passati nāmāti veditabbo.

516. **Samādāya sikkhati sikkhāpadesū**tipadaniddese **bhikkhusikkhā**ti bhikkhūhi sikkhitabbasikkhā. Sā bhikkhunīhi sādhāraṇāpi asādhāraṇāpi bhikkhusikkhā eva nāma. **Bhikkhunīsikkhā**ti bhikkhunīhi sikkhitabbasikkhā. Sāpi bhikkhūhi sādhāraṇāpi asādhāraṇāpi bhikkhunīsikkhā eva nāma. Sāmaṇerasikkhamānasāmaṇerīnaṁ sikkhāpi ettheva paviṭṭhā. **Upāsakasikkhā**ti upāsakehi sikkhitabbasikkhā. Sā pañcasīladasasīlavasena vattati. **Upāsikasikkhā**ti upāsikāhi sikkhitabbasikkhā. Sāpi pañcasīladasasīlavasena vattati. Tattha bhikkhubhikkhunīnaṁ sikkhā yāva arahattamaggā vattati. Upāsaka-upāsikānaṁ sikkhā yāva anāgāmimaggā. Tatrāyaṁ bhikkhu attanā sikkhitabbasikkhāpadesu eva sikkhati, sesasikkhā pana atthuddhāravasena sikkhāpadassa atthassa dassanatthaṁ[1] vuttā. **Iti imāsu sikkhāsū**ti evaṁpakārāsu etāsu sikkhāsu. **Sabbena sabban**ti sabbena sikkhāsamādānena sabbaṁ sikkhaṁ. **Sabbathā sabban**ti sabbena sikkhitabbākārena sabbaṁ sikkhaṁ. **Asesaṁ nissesan**ti sesābhāvato asesaṁ, satisammosena bhinnassāpi sikkhāpadassa puna pākatikakaraṇato nissesaṁ. **Samādāya vattatī**ti samādiyitvā gahetvā vattati. **Tena vuccatī**ti yena kāraṇena etaṁ sabbaṁ sikkhāpadaṁ sabbena sikkhitabbākārena samādiyitvā sikkhati pūreti, tena vuccati "samādāya sikkhati sikkhāpadesū"ti.

517-8. **Indriyesu guttadvāro bhojane mattaññū**tipadadvayassa niddese kaṇhapakkhassa paṭhamavacane payojanaṁ ācāraniddese vuttanayeneva veditabbaṁ. Tattha **katamā indriyesu aguttadvāratā**ti-ādīsu pana yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbaṁ nikkhepakaṇḍavaṇṇanāyaṁ vuttameva.

519. **Jāgariyānuyoga**niddese **pubbarattāpararattan**ti ettha aḍḍharattasaṅkhātāya rattiyā pubbe pubbarattaṁ. Iminā paṭhamayāmañceva pacchābhattañca

1. Sikkhāsaddassa atthadassanatthaṁ (Sī, Syā)

အဏုမတ္တာနိ ဝဇ္ဇာနိ ဘယတော ပဿတိ နာမ။ ယောပိ ဘိက္ခု သဗ္ဗလဟုကံ ဒုက္ကဋဒုဗ္ဘာသိတမတ္တံ ပဌမပါရာဇိကသဒိသံ ကတွာ ဒဋ္ဌုံ သက္ကောတိ၊ အယံ အဏုမတ္တာနိ ဝဇ္ဇာနိ ဝဇ္ဇတော ဘယတော ပဿတိ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၁၆။ **သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသူ**တိပဒနိဒ္ဒေသေ **ဘိက္ခုသိက္ခာ**တိ ဘိက္ခူဟိ သိက္ခိတဗ္ဗသိက္ခာ။ သာ ဘိက္ခုနီဟိ သာဓာရဏာပိ အသာဓာရဏာပိ ဘိက္ခုသိက္ခာ ဧဝ နာမ။ **ဘိက္ခုနီသိက္ခာ**တိ ဘိက္ခုနီဟိ သိက္ခိတဗ္ဗသိက္ခာ။ သာပိ ဘိက္ခူဟိ သာဓာရဏာပိ အသာဓာရဏာပိ ဘိက္ခုနီသိက္ခာ ဧဝ နာမ။ သာမဏေရသိက္ခမာနသာမဏေရီနံ သိက္ခာပိ ဧတ္ထေဝ ပဝိဋ္ဌာ။ **ဥပါသကသိက္ခာ**တိ ဥပါသကေဟိ သိက္ခိတဗ္ဗသိက္ခာ။ သာ ပဉ္စသီလဒသသီလဝသေန ဝတ္တတိ။ **ဥပါသိကသိက္ခာ**တိ ဥပါသိကာဟိ သိက္ခိတဗ္ဗသိက္ခာ။ သာပိ ပဉ္စသီလဒသသီလဝသေန ဝတ္တတိ။ တတ္ထ ဘိက္ခုဘိက္ခုနီနံ သိက္ခာ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဝတ္တတိ။ ဥပါသကဥပါသိကာနံ သိက္ခာ ယာဝ အနာဂါမိမဂ္ဂါ။ တတြာယံ ဘိက္ခု အတ္တနာ သိက္ခိတဗ္ဗသိက္ခာပဒေသု ဧဝ သိက္ခတိ၊ သေသသိက္ခာ ပန အတ္ထုဒ္ဓါရဝသေန သိက္ခာပဒဿ အတ္ထဿ ဒဿနတ္ထံ[၁] ဝုတ္တာ။ **ဣတိ ဣမာသု သိက္ခာသူ**တိ ဧဝံပကာရာသု ဧတာသု သိက္ခာသု။ **သဗ္ဗေန သဗ္ဗန္တိ** သဗ္ဗေန သိက္ခာသမာဒါနေန သဗ္ဗံ သိက္ခံ။ **သဗ္ဗထာ သဗ္ဗန္တိ** သဗ္ဗေန သိက္ခိတဗ္ဗာကာရေန သဗ္ဗံ သိက္ခံ။ **အသေသံ နိဿေသန္တိ** သေသာဘာဝတော အသေသံ၊ သတိသမ္မောသေန ဘိန္နဿာပိ သိက္ခာပဒဿ ပုန ပါကတိကကရဏတော နိဿေသံ။ **သမာဒါယ ဝတ္တတီ**တိ သမာဒိယိတွာ ဂဟေတွာ ဝတ္တတိ။ **တေန ဝုစ္စတီ**တိ ယေန ကာရဏေန ဧတံ သဗ္ဗံ သိက္ခာပဒံ သဗ္ဗေန သိက္ခိတဗ္ဗာကာရေန သမာဒိယိတွာ သိက္ခတိ ပူရေတိ၊ တေန ဝုစ္စတိ "သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသူ"တိ။

၅၁၇-၈။ **ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရော ဘောဇနေ မတ္တညျူ**တိပဒဒွယဿ နိဒ္ဒေသေ ကဏှပက္ခဿ ပဌမဝစနေ ပယောဇနံ အာစာရနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **ကတမာ ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရတာ**တိအာဒီသု ပန ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ နိက္ခေပကဏ္ဍဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တမေဝ။

၅၁၉။ **ဇာဂရိယာနုယောဂ**နိဒ္ဒေသေ **ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တန္တိ** ဧတ္ထ အဍ္ဎရတ္တသင်္ခါတာယ ရတ္တိယာ ပုဗ္ဗေ ပုဗ္ဗရတ္တံ။ ဣမိနာ ပဌမယာမဉ္စေဝ ပစ္ဆာဘတ္တဉ္စ

၁-သိက္ခာသဒ္ဒဿ အတ္ထဒဿနတ္ထံ (သီ၊ သျာ)

gaṇhāti. Rattiyā pacchā apararattaṁ. Iminā pacchimayāmañceva purebhattañca gaṇhāti. Majjhimayāmo panassa bhikkhuno niddākilamathavinodanokāsoti na gahito. **Jāgariyānuyogan**ti jāgariyassa asupanabhāvassa anuyogaṁ. **Anuyutto hotī**ti taṁ anuyogasaṅkhātaṁ āsevanaṁ bhāvanaṁ anuyutto hoti sampayutto[1]. Niddese[2] panassa idha bhikkhu divasanti pubbaṇho majjhanho sāyanhoti tayopi divasakoṭṭhāsā gahitā. **Caṅkamena nisajjāyā**ti sakalampi divasaṁ iminā iriyāpathadvayeneva viharanto cittassa āvaraṇato āvaraṇīyehi dhammehi pañcahipi nīvaraṇehi sabbākusaladhammehi vā cittaṁ parisodheti. Tehi dhammehi visodheti parimoceti. Ṭhānaṁ panettha kiñcāpi na gahitaṁ, caṅkamanisajjāsannissitaṁ pana katvā gahetabbameva. **Paṭhamayāman**ti sakalasmimpi paṭhamayāme. **Majjhimayāman**ti rattindivassa chakoṭṭhāsasaṅkhāte[3] majjhimayāme.

Sīhaseyyanti ettha kāmabhogīseyyā petaseyyā sīhaseyyā Tathāgataseyyāti catasso seyyā. Tattha "yebhuyyena bhikkhave kāmabhogī vāmena[4] passena sentī"ti ayaṁ **kāmabhogīseyyā.** Tesu hi yebhuyyena dakkhiṇapassena sayāno nāma natthi. "Yebhuyyena bhikkhave petā uttānā sentī"ti ayaṁ **petaseyyā.** Appamaṁsalohitattā hi aṭṭhisaṅghāṭajaṭitā ekena passena sayituṁ na sakkonti, uttānāva senti. "Sīho bhikkhave migarājā dakkhiṇena passena seyyaṁ kappeti -pa- attamano hotī"ti[5] ayaṁ **sīhaseyyā.** Tejussadattā hi sīho migarājā dve purimapāde ekasmiṁ ṭhāne dve pacchimapāde ekasmiṁ ṭhāne ṭhapetvā naṅguṭṭhaṁ antarasatthimhi pakkhipitvā purimapādapacchimapādanaṅguṭṭhānaṁ ṭhitokāsaṁ sallakkhetvā dvinnaṁ purimapādānaṁ matthake sīsaṁ ṭhapetvā sayati, divasampi sayitvā pabujjhamāno na uttasanto pabujjhati, sīsaṁ pana ukkhipitvā purimapādādīnaṁ ṭhitokāsaṁ sallakkheti. Sace kiñci ṭhānaṁ vijahitvā ṭhitaṁ hoti, nayidaṁ tuyhaṁ jātiyā na sūrabhāvassa anurūpanti anattamano hutvā tattheva sayati, na gocarāya pakkamati. Avijahitvā ṭhite pana tuyhaṁ jātiyā ca sūrabhāvassa ca anurūpamidanti haṭṭhatuṭṭho uṭṭhāya sīhavijambhitaṁ vijambhitvā

1. Payutto (Sī, Syā) 2. Abhi 2. 258 piṭṭhe. 3. Chaṭṭhakoṭṭhāsasaṅkhāte (Sī, Syā)
4. Kāmabhogī sattā vāmena (Sī, Syā) 5. Asṁ 1. 567 piṭṭhe.

ဂဏှာတိ။ ရတ္တိယာ ပစ္ဆာ အပရရတ္တံ။ ဣမိနာ ပစ္ဆိမယာမဉ္စေဝ ပုရေဘတ္တဉ္စ ဂဏှာတိ။ မဇ္ဈိမယာမော ပနဿ ဘိက္ခုနော နိဒ္ဒါကိလမထဝိနောဒနောကာသောတိ န ဂဟိတော။ **ဇာဂရိယာနုယောဂ**န္တိ ဇာဂရိယဿ အသုပနဘာဝဿ အနုယောဂံ။ **အနုယုတ္တော ဟောတီ**တိ တံ အနုယောဂသင်္ခါတံ အာသေဝနံ ဘာဝနံ အနုယုတ္တော ဟောတိ သမ္ပယုတ္တော[1]။ နိဒ္ဒေသေ[2] ပနဿ ဣဓ ဘိက္ခု ဒိဝသန္တိ ပုဗ္ဗဏှော မဇ္ဈန္ဟော သာယန္ဟောတိ တယောပိ ဒိဝသကောဋ္ဌာသာ ဂဟိတာ။ **စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယာ**တိ သကလမ္ပိ ဒိဝသံ ဣမိနာ ဣရိယာပထဒွယေနေဝ ဝိဟရန္တော စိတ္တဿ အာဝရဏတော အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ ပဉ္စဟိပိ နီဝရဏေဟိ သဗ္ဗာကုသလဓမ္မေဟိ ဝါ စိတ္တံ ပရိသောဓေတိ။ တေဟိ ဓမ္မေဟိ ဝိသောဓေတိ ပရိမောစေတိ။ ဌာနံ ပနေတ္ထ ကိဉ္စာပိ န ဂဟိတံ၊ စင်္ကမနိသဇ္ဇာသန္နိဿိတံ ပန ကတွာ ဂဟေတဗ္ဗမေဝ။ **ပဌမယာမ**န္တိ သကလသ္မိမ္ပိ ပဌမယာမေ။ **မဇ္ဈိမယာမ**န္တိ ရတ္တိန္ဒိဝဿ ဆကောဋ္ဌာသသင်္ခါတေ[3] မဇ္ဈိမယာမေ။

သီဟသေယျန္တိ ဧတ္ထ ကာမဘောဂိသေယျာ ပေတသေယျာ သီဟသေယျာ တထာဂတသေယျာတိ စတဿော သေယျာ။ တတ္ထ "ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ ကာမဘောဂီ ဝါမေန[4] ပဿေန သေန္တီ"တိ အယံ **ကာမဘောဂီသေယျာ**။ တေသု ဟိ ယေဘုယျေန ဒက္ခိဏပဿေန သယာနော နာမ နတ္ထိ။ "ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ ပေတာ ဥတ္တာနာ သေန္တီ"တိ အယံ **ပေတသေယျာ**။ အပ္ပမံသလောဟိတတ္တာ ဟိ အဋ္ဌိသင်္ဃာဋဇဋိတာ ဧကေန ပဿေန သယိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဥတ္တာနာဝ သေန္တိ။ "သီဟော ဘိက္ခဝေ မိဂရာဇာ ဒက္ခိဏေန ပဿေန သေယျံ ကပ္ပေတိ။ပ။ အတ္တမနော ဟောတီ"တိ[5] အယံ **သီဟသေယျာ**။ တေဇုဿဒတ္တာ ဟိ သီဟော မိဂရာဇာ ဒွေ ပုရိမပါဒေ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဒွေ ပစ္ဆိမပါဒေ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဌပေတွာ နင်္ဂုဋ္ဌံ အန္တရသတ္ထိမှိ ပက္ခိပိတွာ ပုရိမပါဒပစ္ဆိမပါဒနင်္ဂုဋ္ဌာနံ ဌိတောကာသံ သလ္လက္ခေတွာ ဒွိန္နံ ပုရိမပါဒါနံ မတ္ထကေ သီသံ ဌပေတွာ သယတိ၊ ဒိဝသမ္ပိ သယိတွာ ပဗုဇ္ဈမာနော န ဥတ္တသန္တော ပဗုဇ္ဈတိ၊ သီသံ ပန ဥက္ခိပိတွာ ပုရိမပါဒါဒီနံ ဌိတောကာသံ သလ္လက္ခေတိ။ သစေ ကိဉ္စိ ဌာနံ ဝိဇဟိတွာ ဌိတံ ဟောတိ၊ နယိဒံ တုယှံ ဇာတိယာ န သူရဘာဝဿ အနုရူပန္တိ အနတ္တမနော ဟုတွာ တတ္ထေဝ သယတိ၊ န ဂေါစရာယ ပက္ကမတိ။ အဝိဇဟိတွာ ဌိတေ ပန တုယှံ ဇာတိယာ စ သူရဘာဝဿ စ အနုရူပမိဒန္တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဥဋ္ဌာယ သီဟဝိဇမ္ဘိတံ ဝိဇမ္ဘိတွာ

၁-ပယုတ္တော (သီ၊ သျာ) ၂-အဘိ ၂-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဆဋ္ဌကောဋ္ဌာသသင်္ခါတေ (သီ၊ သျာ)
၄-ကာမဘောဂီ သတ္တာ ဝါမေန (သီ၊ သျာ) ၅-အံ ၁-၅၆၇-ပိဋ္ဌေ။

kesarabhāraṁ vidhunitvā tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkamati. Catutthajjhānaseyyā pana **Tathāgataseyyā**ti vuccati. Tāsu idha sīhaseyyā āgatā. Ayañhi tejussada-iriyāpathattā uttamaseyyā nāma.

Pāde pādanti dakkhiṇapāde vāmapādaṁ. **Accādhāyā**ti ati-ādhāya īsakaṁ atikkamma ṭhapetvā. Gopphakena hi gopphake jāṇunā vā jāṇumhi saṅghaṭṭiyamāne abhiṇhaṁ vedanā uppajjati, cittaṁ ekaggaṁ na hoti, seyyā aphāsukā hoti. Yathā pana na saṅghaṭṭeti, evaṁ atikkamma ṭhapite vedanā nuppajjati, cittaṁ ekaggaṁ hoti, seyyā phāsukā hoti. Tena vuttaṁ "pāde pādaṁ accādhāyā"ti. **Sato sampajāno**ti satiyā ceva sampajānapaññāya ca samannāgato hutvā. Iminā supariggāhakaṁ satisampajaññaṁ kathitaṁ. **Uṭṭhānasaññaṁ manasikaritvā**ti asukavelāya nāma uṭṭhahissāmī"ti evaṁ uṭṭhānavelāparicchedakaṁ uṭṭhānasaññaṁ citte ṭhapetvā. Evaṁ katvā nipanno hi yathāparicchinnakāleyeva uṭṭhātuṁ yutto.

520-521. **Sātaccaṁ nepakkan**ti satataṁ pavattayitabbato sātaccasaṅkhātaṁ vīriyañceva paripākagatattā nepakkasaṅkhātaṁ paññañca yutto anuyutto pavattayamānoyeva jāgariyānuyogaṁ anuyutto viharatīti attho. Ettha ca vīriyaṁ lokiyalokuttaramissakaṁ kathitaṁ, paññāpi vīriyagatikā eva. Vīriye lokiyamhi lokiyā, lokuttare lokuttarāti attho.

522. **Bodhipakkhikānaṁ dhammānan**ti catusaccabodhisaṅkhātassa maggañāṇassa pakkhe bhavānaṁ dhammānaṁ. Ettāvatā sabbepi sattatiṁsa bodhipakkhiyadhamme samūhato gahetvā lokiyāyapi bhāvanāya ekārammaṇe ekato pavattanasamatthe bojjhaṅgeyeva dassento **satta bojjhaṅgā**ti-ādimāha. Te lokiyalokuttaramissakāva kathitāti veditabbā. Sesamettha heṭṭhā vuttanayattā uttānatthameva.

523. Abhikkanteti-ādiniddese **abhikkante paṭikkante**ti ettha tāva abhikkantaṁ vuccati purato gamanaṁ. **Paṭikkantan**ti nivattanaṁ. Tadubhayampi catūsu

ကေသရဘာရံ ဝိဓုနိတွာ တိက္ခတ္တုံ သီဟနာဒံ နဒိတွာ ဂေါစရာယ ပက္ကမတိ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနသေယျာ ပန **တထာဂတသေယျာ**တိ ဝုစ္စတိ။ တာသု ဣဓ သီဟသေယျာ အာဂတာ။ အယဉှိ တေဇုဿဒဣရိယာပထတ္တာ ဥတ္တမသေယျာ နာမ။

ပါဒေ ပါဒန္တိ ဒက္ခိဏပါဒေ ဝါမပါဒံ။ **အစ္စာဓာယာ**တိ အတိအာဓာယ ဤသကံ အတိက္ကမ္မ ဌပေတွာ။ ဂေါပ္ဖကေန ဟိ ဂေါပ္ဖကေ ဇာဏုနာ ဝါ ဇာဏုမှိ သင်္ဃဋ္ဋိယမာနေ အဘိဏှံ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ န ဟောတိ၊ သေယျာ အဖာသုကာ ဟောတိ။ ယထာ ပန န သင်္ဃဋ္ဋေတိ၊ ဧဝံ အတိက္ကမ္မ ဌပိတေ ဝေဒနာ နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ သေယျာ ဖာသုကာ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ပါဒေ ပါဒံ အစ္စာဓာယာ"တိ။ **သတော သမ္ပဇာနော**တိ သတိယာ စေဝ သမ္ပဇာနပညာယ စ သမန္နာဂတော ဟုတွာ။ ဣမိနာ သုပရိဂ္ဂါဟကံ သတိသမ္ပဇညံ ကထိတံ။ **ဥဋ္ဌာနသညံ မနသိကရိတွာ**တိ "အသုကဝေလာယ နာမ ဥဋ္ဌဟိဿာမီ"တိ ဧဝံ ဥဋ္ဌာနဝေလာပရိစ္ဆေဒကံ ဥဋ္ဌာနသညံ စိတ္တေ ဌပေတွာ။ ဧဝံ ကတွာ နိပန္နော ဟိ ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလေယေဝ ဥဋ္ဌာတုံ ယုတ္တော။

၅၂၀-၅၂၁။ **သာတစ္စံ နေပက္က**န္တိ သတတံ ပဝတ္တယိတဗ္ဗတော သာတစ္စသင်္ခါတံ ဝီရိယဉ္စေဝ ပရိပါကဂတတ္တာ နေပက္ကသင်္ခါတံ ပညဉ္စ ယုတ္တော အနုယုတ္တော ပဝတ္တယမာနောယေဝ ဇာဂရိယာနုယောဂံ အနုယုတ္တော ဝိဟရတီတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ဝီရိယံ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကံ ကထိတံ၊ ပညာပိ ဝီရိယဂတိကာ ဧဝ။ ဝီရိယေ လောကိယမှိ လောကိယာ, လောကုတ္တရေ လောကုတ္တရာတိ အတ္ထော။

၅၂၂။ **ဗောဓိပက္ခိကာနံ ဓမ္မာန**န္တိ စတုသစ္စဗောဓိသင်္ခါတဿ မဂ္ဂဉာဏဿ ပက္ခေ ဘဝါနံ ဓမ္မာနံ။ ဧတ္တာဝတာ သဗ္ဗေပိ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေ သမူဟတော ဂဟေတွာ လောကိယာယပိ ဘာဝနာယ ဧကာရမ္မဏေ ဧကတော ပဝတ္တနသမတ္ထေ ဗောဇ္ဈင်္ဂေယေဝ ဒဿေန္တော **သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**တိအာဒိမာဟ။ တေ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာဝ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၅၂၃။ အဘိက္ကန္တေတိအာဒိနိဒ္ဒေသေ **အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ**တိ ဧတ္ထ တာဝ အဘိက္ကန္တံ ဝုစ္စတိ ပုရတော ဂမနံ။ **ပဋိက္ကန္တ**န္တိ နိဝတ္တနံ။ တဒုဘယမ္ပိ စတူသု

iriyāpathesu labbhati. Gamane tāva purato kāyaṁ abhiharanto abhikkamati nāma. Paṭinivattento paṭikkamati nāma. Ṭhānepi ṭhitakova kāyaṁ purato onāmento abhikkamati nāma. Pacchato apanāmento paṭikkamati nāma. Nisajjāyapi nisinnakova āsanassa purima-aṅgābhimukho saṁsaranto abhikkamati nāma. Pacchima-aṅgappadesaṁ paccāsaṁsaranto paṭikkamati nāma. Nipajjāyapi eseva nayo.

Sampajānakārī hotīti sampajaññena sabbakiccakārī, sampajaññasseva vā kārī. So hi abhikkantādīsu sampajaññaṁ karoteva, na katthaci sampajaññavirahito hoti. Taṁ pana sampajaññaṁ yasmā satisampayuttameva hoti, tenassa niddese "sato sampajāno abhikkamati, sato sampajāno paṭikkamatī"ti vuttaṁ.

Ayañhi abhikkamanto vā paṭikkamanto vā na muṭṭhassatī asampajāno hoti, satiyā pana samannāgato paññāya ca sampajānoyeva abhikkamati ceva paṭikkamati ca. Sabbesu abhikkamādīsu catubbidhaṁ sampajaññaṁ otāreti. Catubbidhañhi sampajaññaṁ sātthakasampajaññaṁ sappāyasampajaññaṁ gocarasampajaññaṁ asammohasampajaññanti. Tattha abhikkamanacitte uppanne cittavaseneva agantvā "kinnu me[1] ettha gatena, attho atthi natthī"ti atthānatthaṁ pariggahetvā atthapariggaṇhanaṁ **sātthakasampajaññaṁ.** Tattha ca atthoti cetiyadassanabodhidassanasaṁghadassanatheradassana-asubhadassanādivasena dhammato vaḍḍhi. Cetiyaṁ vā bodhiṁ vā disvāpi hi Buddhārammaṇaṁ pītiṁ saṁghadassanena saṁghārammaṇaṁ pītiṁ uppādetvā tadeva khayavayato[2] sammasanto arahattaṁ pāpuṇāti. There disvā tesaṁ ovāde patiṭṭhāya asubhaṁ disvā tattha paṭhamajjhānaṁ uppādetvā tadeva khayavayato[2] sammasanto arahattaṁ pāpuṇāti. Tasmā etesaṁ dassanaṁ sātthaṁ. Keci pana "āmisatopi vaḍḍhi atthoyeva, taṁ nissāya brahmacariyānuggahāya paṭipannattā"ti vadanti.

Tasmiṁ pana gamane sappāyāsappāyaṁ pariggahetvā sappāyapariggaṇhanaṁ **sappāyasampajaññaṁ.** Seyyathidaṁ, cetiyadassanaṁ tāva sātthaṁ. Sace pana cetiyassa mahatiyā pūjāya dasadvādasayojanantare parisā

1. Kiṁ nu kho me (Sī, Syā)   2. Khayato (Sī, Syā)

ဣရိယာပထေသု လဗ္ဘတိ။ ဂမနေ တာဝ ပုရတော ကာယံ အဘိဟရန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ။ ပဋိနိဝတ္တေန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။ ဌာနေပိ ဌိတကောဝ ကာယံ ပုရတော ဩနာမေန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ။ ပစ္ဆတော အပနာမေန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။ နိသဇ္ဇာယပိ နိသိန္နကောဝ အာသနဿ ပုရိမအင်္ဂါဘိမုခေါ သံသရန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ။ ပစ္ဆိမအင်္ဂပ္ပဒေသံ ပစ္စာသံသရန္တော ပဋိက္ကမတိ နာမ။ နိပဇ္ဇာယပိ ဧသေဝ နယော။

သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတီတိ သမ္ပဇညေန သဗ္ဗကိစ္စကာရီ၊ သမ္ပဇညဿေဝ ဝါ ကာရီ။ သော ဟိ အဘိက္ကန္တာဒီသု သမ္ပဇညံ ကရောတေဝ၊ န ကတ္ထစိ သမ္ပဇညဝိရဟိတော ဟောတိ။ တံ ပန သမ္ပဇညံ ယသ္မာ သတိသမ္ပယုတ္တမေဝ ဟောတိ၊ တေနဿ နိဒ္ဒေသေ "သတော သမ္ပဇာနော အဘိက္ကမတိ၊ သတော သမ္ပဇာနော ပဋိက္ကမတီ"တိ ဝုတ္တံ။

အယဉှိ အဘိက္ကမန္တော ဝါ ပဋိက္ကမန္တော ဝါ န မုဋ္ဌဿတီ အသမ္ပဇာနော ဟောတိ၊ သတိယာ ပန သမန္နာဂတော ပညာယ စ သမ္ပဇာနောယေဝ အဘိက္ကမတိ စေဝ ပဋိက္ကမတိ စ။ သဗ္ဗေသု အဘိက္ကမာဒီသု စတုဗ္ဗိဓံ သမ္ပဇညံ ဩတာရေတိ။ စတုဗ္ဗိဓဉှိ သမ္ပဇညံ သာတ္ထကသမ္ပဇညံ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ ဂေါစရသမ္ပဇညံ အသမ္မောဟသမ္ပဇညန္တိ။ တတ္ထ အဘိက္ကမနစိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ စိတ္တဝသေနေဝ အဂန္တွာ "ကိန္နု မေ[1] ဧတ္ထ ဂတေန၊ အတ္ထော အတ္ထိ နတ္ထီ"တိ အတ္ထာနတ္ထံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အတ္ထပရိဂ္ဂဏှနံ **သာတ္ထကသမ္ပဇညံ**။ တတ္ထ စ အတ္ထောတိ စေတိယဒဿနဗောဓိဒဿနသံဃဒဿနထေရဒဿနအသုဘ-ဒဿနာဒိဝသေန ဓမ္မတော ဝဍ္ဎိ။ စေတိယံ ဝါ ဗောဓိံ ဝါ ဒိသွာပိ ဟိ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ သံဃဒဿနေန သံဃာရမ္မဏံ ပီတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ တဒေဝ ခယဝယတော[2] သမ္မသန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ထေရေ ဒိသွာ တေသံ ဩဝါဒေ ပတိဋ္ဌာယ အသုဘံ ဒိသွာ တတ္ထ ပဌမဇ္ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတွာ တဒေဝ ခယဝယတော[2] သမ္မသန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ တသ္မာ ဧတေသံ ဒဿနံ သာတ္ထံ။ ကေစိ ပန "အာမိသတောပိ ဝဍ္ဎိ အတ္ထောယေဝ၊ တံ နိဿာယ ဗြဟ္မစရိယာနုဂ္ဂဟာယ ပဋိပန္နတ္တာ"တိ ဝဒန္တိ။

တသ္မိံ ပန ဂမနေ သပ္ပါယာသပ္ပါယံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ သပ္ပါယပရိဂ္ဂဏှနံ **သပ္ပါယသမ္ပဇညံ**။ သေယျထိဒံ၊ စေတိယဒဿနံ တာဝ သာတ္ထံ။ သစေ ပန စေတိယဿ မဟတိယာ ပူဇာယ ဒသဒွါဒသယောဇနန္တရေ ပရိသာ

၁-ကိံ နု ခေါ မေ (သီ၊ သျာ)   ၂-ခယတော (သီ၊ သျာ)

sannipatanti, attano vibhavānurūpaṁ itthiyopi purisāpi alaṅkatapaṭiyattā cittakammarūpakāni viya sañcaranti. Tatra cassa iṭṭhe ārammaṇe lobho, aniṭṭhe paṭigho, asamapekkhane moho uppajjati, kāyasaṁsaggāpattiṁ vā āpajjati, jīvitabrahmacariyānaṁ vā antarāyo hoti. Evaṁ taṁ ṭhānaṁ asappāyaṁ hoti, vuttappakāra-antarāyābhāve sappāyaṁ. Bodhidassanepi eseva nayo. Saṁghadassanampi sātthaṁ. Sace pana antogāme mahāmaṇḍapaṁ kāretvā sabbarattiṁ dhammassavanaṁ karontesu manussesu vuttappakāreneva janasannipāto ceva antarāyo ca hoti. Evaṁ taṁ ṭhānaṁ asappāyaṁ hoti, antarāyābhāve sappāyaṁ hoti. Mahāparisaparivārānaṁ therānaṁ dassanepi eseva nayo.

Asubhadassanampi sātthaṁ, tadatthadīpanatthañca idaṁ vatthu eko kira daharabhikkhu sāmaṇeraṁ gahetvā dantakaṭṭhatthāya gato, sāmaṇero maggā okkamitvā purato gacchanto asubhaṁ disvā paṭhamajjhānaṁ nibbattetvā tadeva pādakaṁ katvā saṅkhāre sammasanto tīṇi phalāni sacchikatvā uparimaggatthāya kammaṭṭhānaṁ pariggahetvā aṭṭhāsi. Daharo taṁ apassanto "sāmaṇerā"ti pakkosi. So "mayā pabbajitadivasato paṭṭhāya bhikkhunā saddhiṁ dve kathā nāma na kathitapubbā, aññasmiṁ divase uparivisesaṁ nibbattessāmī"ti cintetvā "kiṁ bhante"ti paṭivacanaṁ adāsi. "Ehī"ti ca vutto ekavacaneneva āgantvā "bhante iminā tāva maggena gantvā mayā ṭhitokāse muhuttaṁ puratthābhimukho ṭhatvā olokethā"ti āha. So tathā katvā tena pattavisesameva pāpuṇi. Evaṁ ekaṁ asubhaṁ dvinnaṁ janānaṁ atthāya jātaṁ. Evaṁ sātthampi panetaṁ purisassa mātugāmāsubhaṁ asappāyaṁ, mātugāmassa ca purisāsubhaṁ. Sabhāgameva sappāyanti evaṁ sappāyapariggaṇhanaṁ sappāyasampajaññaṁ nāma.

Evaṁ pariggahitasātthasappāyassa pana aṭṭhatiṁsāya kammaṭṭhānesu attano cittaruciyaṁ kammaṭṭhānasaṅkhātaṁ gocaraṁ uggahetvā bhikkhācāragocare taṁ gahetvāva gamanaṁ **gocarasampajaññaṁ** nāma, tassāvibhāvanatthaṁ idaṁ catukkaṁ veditabbaṁ—

Idhekacco bhikkhu harati, na paccāharati, ekacco na harati, paccāharati, ekacco pana neva harati, na paccāharati, ekacco harati ca

သန္နိပတန္တိ၊ အတ္တနော ဝိဘဝါနုရူပံ ဣတ္ထိယောပိ ပုရိသာပိ အလင်္ကတပဋိယတ္တာ စိတ္တကမ္မရူပကာနိ ဝိယ သဉ္စရန္တိ။ တတြ စဿ ဣဋ္ဌေ အာရမ္မဏေ လောဘော, အနိဋ္ဌေ ပဋိဃော, အသမပေက္ခနေ မောဟော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကာယသံသဂ္ဂါပတ္တိံ ဝါ အာပဇ္ဇတိ၊ ဇီဝိတဗြဟ္မစရိယာနံ ဝါ အန္တရာယော ဟောတိ။ ဧဝံ တံ ဌာနံ အသပ္ပါယံ ဟောတိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရအန္တရာယာဘာဝေ သပ္ပါယံ။ ဗောဓိဒဿနေပိ ဧသေဝ နယော။ သံဃဒဿနမ္ပိ သာတ္ထံ။ သစေ ပန အန္တောဂါမေ မဟာမဏ္ဍပံ ကာရေတွာ သဗ္ဗရတ္တိံ ဓမ္မဿဝနံ ကရောန္တေသု မနုဿေသု ဝုတ္တပ္ပကာရေနေဝ ဇနသန္နိပါတော စေဝ အန္တရာယော စ ဟောတိ။ ဧဝံ တံ ဌာနံ အသပ္ပါယံ ဟောတိ၊ အန္တရာယာဘာဝေ သပ္ပါယံ ဟောတိ။ မဟာပရိသပရိဝါရာနံ ထေရာနံ ဒဿနေပိ ဧသေဝ နယော။

အသုဘဒဿနမ္ပိ သာတ္ထံ၊ တဒတ္ထဒီပနတ္ထဉ္စ ဣဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ဒဟရဘိက္ခု သာမဏေရံ ဂဟေတွာ ဒန္တကဋ္ဌတ္ထာယ ဂတော၊ သာမဏေရော မဂ္ဂါ ဩက္ကမိတွာ ပုရတော ဂစ္ဆန္တော အသုဘံ ဒိသွာ ပဌမဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တဒေဝ ပါဒကံ ကတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တော တီဏိ ဖလာနိ သစ္ဆိကတွာ ဥပရိမဂ္ဂတ္ထာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဒဟရော တံ အပဿန္တော "သာမဏေရာ"တိ ပက္ကောသိ။ သော "မယာ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ ဒွေ ကထာ နာမ န ကထိတပုဗ္ဗာ၊ အညသ္မိံ ဒိဝသေ ဥပရိဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ "ကိံ ဘန္တေ"တိ ပဋိဝစနံ အဒါသိ။ "ဧဟီ"တိ စ ဝုတ္တော ဧကဝစနေနေဝ အာဂန္တွာ "ဘန္တေ ဣမိနာ တာဝ မဂ္ဂေန ဂန္တွာ မယာ ဌိတောကာသေ မုဟုတ္တံ ပုရတ္ထာဘိမုခေါ ဌတွာ ဩလောကေထာ"တိ အာဟ။ သော တထာ ကတွာ တေန ပတ္တဝိသေသမေဝ ပါပုဏိ။ ဧဝံ ဧကံ အသုဘံ ဒွိန္နံ ဇနာနံ အတ္ထာယ ဇာတံ။ ဧဝံ သာတ္ထမ္ပိ ပနေတံ ပုရိသဿ မာတုဂါမာသုဘံ အသပ္ပါယံ၊ မာတုဂါမဿ စ ပုရိသာသုဘံ။ သဘာဂမေဝ သပ္ပါယန္တိ ဧဝံ သပ္ပါယပရိဂ္ဂဏှနံ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ နာမ။

ဧဝံ ပရိဂ္ဂဟိတသာတ္ထသပ္ပါယဿ ပန အဋ္ဌတိံသာယ ကမ္မဋ္ဌာနေသု အတ္တနော စိတ္တရုစိယံ ကမ္မဋ္ဌာနသင်္ခါတံ ဂေါစရံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဘိက္ခာစာရဂေါစရေ တံ ဂဟေတွာဝ ဂမနံ **ဂေါစရသမ္ပဇညံ** နာမ၊ တဿာဝိဘာဝနတ္ထံ ဣဒံ စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—

ဣဓေကစ္စော ဘိက္ခု ဟရတိ, န ပစ္စာဟရတိ၊ ဧကစ္စော န ဟရတိ, ပစ္စာဟရတိ၊ ဧကစ္စော ပန နေဝ ဟရတိ, န ပစ္စာဟရတိ၊ ဧကစ္စော ဟရတိ စ

paccāharati ca. Tattha yo bhikkhu divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodhetvā tathā rattiyā paṭhamayāme majjhimayāme seyyaṁ kappetvā pacchimayāmepi nisajjācaṅkamehi vītināmetvā pageva cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇavattaṁ katvā Bodhirukkhe udakaṁ āsiñcitvā pānīyaṁ paribhojanīyaṁ paccupaṭṭhāpetvā ācariyupajjhāyavattādīni sabbāni khandhakavattāni samādāya vattati. So sarīraparikammaṁ katvā senāsanaṁ pavisitvā dve tayo pallaṅke usumaṁ gāhāpento kammaṭṭhānaṁ anuyuñjitvā bhikkhācāravelāya uṭṭhahitvā kammaṭṭhānasīseneva pattacīvaramādāya senāsanato nikkhamitvā kammaṭṭhānaṁ manasikarontova cetiyaṅgaṇaṁ gantvā sace Buddhānussatikammaṭṭhānaṁ hoti, taṁ avissajjetvāva cetiyaṅgaṇaṁ pavisati. Aññaṁ ce kammaṭṭhānaṁ hoti, sopānamūle ṭhatvā hatthena gahitabhaṇḍaṁ viya taṁ ṭhapetvā Buddhārammaṇaṁ pītiṁ gahetvā cetiyaṅgaṇaṁ āruyha mahantaṁ cetiyaṁ ce, tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catūsu ṭhānesu vanditabbaṁ, khuddakaṁ ce, tatheva padakkhiṇaṁ katvā aṭṭhasu ṭhānesu vanditabbaṁ. Cetiyaṁ vanditvā bodhiyaṅgaṇaṁ pattenāpi Buddhassa Bhagavato sammukhā viya nipaccākāraṁ dassetvā bodhi vanditabbā.

So evaṁ cetiyañca bodhiñca vanditvā paṭisāmitaṭṭhānaṁ gantvā paṭisāmitaṁ bhaṇḍakaṁ hatthena gaṇhanto viya nikkhittakammaṭṭhānaṁ gahetvā gāmasamīpe kammaṭṭhānasīseneva cīvaraṁ pārupitvā gāmaṁ piṇḍāya pavisati. Atha naṁ manussā disvā "ayyo no āgato"ti paccuggantvā pattaṁ gahetvā āsanasālāya vā gehe vā nisīdāpetvā yāguṁ datvā yāva bhattaṁ na niṭṭhāti, tāva pāde dhovitvā telena makkhetvā purato nisīditvā pañhaṁ vā pucchanti, dhammaṁ vā sotukāmā honti. Sacepi na kathāpenti, janasaṅgahatthaṁ dhammakathā nāma kātabbāyevāti Aṭṭhakathācariyā vadanti. Dhammakathā hi kammaṭṭhānavinimuttā nāma natthi. Tasmā kammaṭṭhānasīseneva āhāraṁ paribhuñjitvā anumodanaṁ vatvā nivattiyamānehipi manussehi anugatova gāmato nikkhamitvā tattha te nivattetvā maggaṁ paṭipajjati.

Atha naṁ puretaraṁ nikkhamitvā bahigāme katabhattakiccā sāmaṇeradaharabhikkhū disvā paccuggantvā pattacīvaramassa gaṇhanti. Porāṇakabhikkhū kira "amhākaṁ upajjhāyo amhākaṁ ācariyo"ti na mukhaṁ oloketvā vattaṁ karonti, sampattaparicchedeneva karonti. Te taṁ pucchanti "bhante ete

ပစ္စာဟရတိ စ။ တတ္ထ ယော ဘိက္ခု ဒိဝသံ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတွာ တထာ ရတ္တိယာ ပဌမယာမေ မဇ္ဈိမယာမေ သေယျံ ကပ္ပေတွာ ပစ္ဆိမယာမေပိ နိသဇ္ဇာစင်္ကမေဟိ ဝီတိနာမေတွာ ပဂေဝ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏဝတ္တံ ကတွာ ဗောဓိရုက္ခေ ဥဒကံ အာသိဉ္စိတွာ ပါနီယံ ပရိဘောဇနီယံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတွာ အာစရိယုပဇ္ဈာယဝတ္တာဒီနိ သဗ္ဗာနိ ခန္ဓကဝတ္တာနိ သမာဒါယ ဝတ္တတိ။ သော သရီရပရိကမ္မံ ကတွာ သေနာသနံ ပဝိသိတွာ ဒွေ တယော ပလ္လင်္ကေ ဥသုမံ ဂါဟာပေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုယုဉ္ဇိတွာ ဘိက္ခာစာရဝေလာယ ဥဋ္ဌဟိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သေနာသနတော နိက္ခမိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တောဝ စေတိယင်္ဂဏံ ဂန္တွာ သစေ ဗုဒ္ဓါနုဿတိကမ္မဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တံ အဝိဿဇ္ဇေတွာဝ စေတိယင်္ဂဏံ ပဝိသတိ။ အညံ စေ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ သောပါနမူလေ ဌတွာ ဟတ္ထေန ဂဟိတဘဏ္ဍံ ဝိယ တံ ဌပေတွာ ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ ဂဟေတွာ စေတိယင်္ဂဏံ အာရုယှ မဟန္တံ စေတိယံ စေ၊ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ စတူသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတဗ္ဗံ၊ ခုဒ္ဒကံ စေ၊ တထေဝ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတဗ္ဗံ။ စေတိယံ ဝန္ဒိတွာ ဗောဓိယင်္ဂဏံ ပတ္တေနာပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သမ္မုခါ ဝိယ နိပစ္စာကာရံ ဒဿေတွာ ဗောဓိ ဝန္ဒိတဗ္ဗာ။

သော ဧဝံ စေတိယဉ္စ ဗောဓိဉ္စ ဝန္ဒိတွာ ပဋိသာမိတဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ပဋိသာမိတံ ဘဏ္ဍကံ ဟတ္ထေန ဂဏှန္တော ဝိယ နိက္ခိတ္တကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ဂါမသမီပေ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ။ အထ နံ မနုဿာ ဒိသွာ ''အယျော နော အာဂတော''တိ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ အာသနသာလာယ ဝါ ဂေဟေ ဝါ နိသီဒါပေတွာ ယာဂုံ ဒတွာ ယာဝ ဘတ္တံ န နိဋ္ဌာတိ၊ တာဝ ပါဒေ ဓောဝိတွာ တေလေန မက္ခေတွာ ပုရတော နိသီဒိတွာ ပဉှံ ဝါ ပုစ္ဆန္တိ၊ ဓမ္မံ ဝါ သောတုကာမာ ဟောန္တိ။ သစေပိ န ကထာပေန္တိ၊ ဇနသင်္ဂဟတ္ထံ ဓမ္မကထာ နာမ ကာတဗ္ဗာယေဝါတိ အဋ္ဌကထာစရိယာ ဝဒန္တိ။ ဓမ္မကထာ ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိနိမုတ္တာ နာမ နတ္ထိ။ တသ္မာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ အာဟာရံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ အနုမောဒနံ ဝတွာ နိဝတ္တိယမာနေဟိပိ မနုဿေဟိ အနုဂတောဝ ဂါမတော နိက္ခမိတွာ တတ္ထ တေ နိဝတ္တေတွာ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇတိ။

အထ နံ ပုရေတရံ နိက္ခမိတွာ ဗဟိဂါမေ ကတဘတ္တကိစ္စာ သာမဏေရဒဟရဘိက္ခူ ဒိသွာ ပစ္စုဂ္ဂန္တွာ ပတ္တစီဝရမဿ ဂဏှန္တိ။ ပေါရာဏကဘိက္ခူ ကိရ "အမှာကံ ဥပဇ္ဈာယော အမှာကံ အာစရိယော"တိ န မုခံ ဩလောကေတွာ ဝတ္တံ ကရောန္တိ၊ သမ္ပတ္တပရိစ္ဆေဒေနေဝ ကရောန္တိ။ တေ တံ ပုစ္ဆန္တိ "ဘန္တေ တေ

manussā tumhākaṁ kiṁ honti, mātipakkhato sambandhā pitipakkhato”ti. Kiṁ disvā pucchathāti. Tumhesu etesaṁ pemaṁ bahumānanti. “Āvuso yaṁ mātāpitūhipi dukkaraṁ, taṁ ete manussā amhākaṁ karonti, pattacīvarampi no etesaṁ santakameva, etesaṁ ānubhāvena neva bhaye bhayaṁ na chātake chātakaṁ jānāma, edisā nāma amhākaṁ upakārino natthī”ti tesaṁ guṇe kathento gacchati. Ayaṁ vuccati **harati na paccāharatī**ti.

Yassa pana pageva vuttappakāraṁ vattapaṭipattiṁ[1] karontassa kammajatejo pajjalati, anupādinnakaṁ muñcitvā upādinnakaṁ gaṇhāti, sarīrato sedā muccanti, kammaṭṭhānaṁ vīthiṁ nārohati, so pageva pattacīvaramādāya vegasāva cetiyaṁ vanditvā gorūpānaṁ nikkhamanavelāyameva gāmaṁ yāgubhikkhāya pavisitvā yāguṁ labhitvā āsanasālaṁ gantvā pivati, athassa dvattikkhattuṁ ajjhoharaṇamatteneva kammajatejodhātu upādinnakaṁ muñcitvā anupādinnakaṁ gaṇhāti, ghaṭasatena nhāto viya tejodhātupariḷāhanibbānaṁ patvā kammaṭṭhānasīsena yāguṁ paribhuñjitvā pattañca mukhañca dhovitvā antarābhatte kammaṭṭhānaṁ manasikatvā avasesaṭṭhāne piṇḍāya caritvā kammaṭṭhānasīsena āhāraṁ paribhuñjitvā tato paṭṭhāya poṅkhānupoṅkhaṁ upaṭṭhahamānaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvāva āgacchati. Ayaṁ vuccati **na harati paccāharatī**ti. Edisā ca bhikkhū yāguṁ pivitvā vipassanaṁ ārabhitvā Buddhasāsane arahattaṁ pattā nāma gaṇanapathaṁ vītivattā. Sīhaḷadīpeyeva tesu tesu gāmesu āsanasālāya na taṁ āsanaṁ atthi, yattha yāguṁ pivitvā arahattaṁ pattā bhikkhū natthīti.

Yo pamādavihārī hoti, nikkhittadhuro sabbavattāni bhinditvā pañcavidhacetokhīlavinibandhabaddhacitto viharanto “kammaṭṭhānaṁ nāma atthī”tipi saññaṁ akatvā gāmaṁ piṇḍāya pavisitvā ananulomikena gihisaṁsaggena saṁsaṭṭho caritvā ca bhuñjitvā ca tuccho nikkhamati. Ayaṁ vuccati **neva harati na paccāharatī**ti.

Yo panāyaṁ “harati ca paccāharati cā”ti vutto, so gatapaccāgatikavattavasena veditabbo atthakāmā hi kulaputtā sāsane

1. Vattapaṭivattaṁ (Sī, Syā)

မနုဿာ တုမှာကံ ကိံ ဟောန္တိ၊ မာတိပက္ခတော သမ္ဗန္ဓာ ပိတိပက္ခတော”တိ။ ကိံ ဒိသွာ ပုစ္ဆထာတိ။ တုမှေသု ဧတေသံ ပေမံ ဗဟုမာနန္တိ။ “အာဝုသော ယံ မာတာပိတူဟိပိ ဒုက္ကရံ၊ တံ ဧတေ မနုဿာ အမှာကံ ကရောန္တိ၊ ပတ္တစီဝရမ္ပိ နော ဧတေသံ သန္တကမေဝ၊ ဧတေသံ အာနုဘာဝေန နေဝ ဘယေ ဘယံ န ဆာတကေ ဆာတကံ ဇာနာမ၊ ဧဒိသာ နာမ အမှာကံ ဥပကာရိနော နတ္ထီ”တိ တေသံ ဂုဏေ ကထေန္တော ဂစ္ဆတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **ဟရတိ န ပစ္စာဟရတီ**တိ။

ယဿ ပန ပဂေဝ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဝတ္တပဋိပတ္တိံ[၁] ကရောန္တဿ ကမ္မဇတေဇော ပဇ္ဇလတိ၊ အနုပါဒိန္နကံ မုဉ္စိတွာ ဥပါဒိန္နကံ ဂဏှာတိ၊ သရီရတော သေဒါ မုစ္စန္တိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝီထိံ နာရောဟတိ၊ သော ပဂေဝ ပတ္တစီဝရမာဒါယ ဝေဂသာဝ စေတိယံ ဝန္ဒိတွာ ဂေါရူပါနံ နိက္ခမနဝေလာယမေဝ ဂါမံ ယာဂုဘိက္ခာယ ပဝိသိတွာ ယာဂုံ လဘိတွာ အာသနသာလံ ဂန္တွာ ပိဝတိ၊ အထဿ ဒွတ္တိက္ခတ္တုံ အဇ္ဈောဟရဏမတ္တေနေဝ ကမ္မဇတေဇောဓာတု ဥပါဒိန္နကံ မုဉ္စိတွာ အနုပါဒိန္နကံ ဂဏှာတိ၊ ဃဋသတေန နှာတော ဝိယ တေဇောဓာတုပရိဠာဟနိဗ္ဗာနံ ပတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေန ယာဂုံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ပတ္တဉ္စ မုခဉ္စ ဓောဝိတွာ အန္တရာဘတ္တေ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကတွာ အဝသေသဋ္ဌာနေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေန အာဟာရံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ တတော ပဋ္ဌာယ ပေါင်္ခါနုပေါင်္ခံ ဥပဋ္ဌဟမာနံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာဝ အာဂစ္ဆတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **န ဟရတိ ပစ္စာဟရတီ**တိ။ ဧဒိသာ စ ဘိက္ခူ ယာဂုံ ပိဝိတွာ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ ဗုဒ္ဓသာသနေ အရဟတ္တံ ပတ္တာ နာမ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာ။ သီဟဠဒီပေယေဝ တေသု တေသု ဂါမေသု အာသနသာလာယ န တံ အာသနံ အတ္ထိ၊ ယတ္ထ ယာဂုံ ပိဝိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တာ ဘိက္ခူ နတ္ထီတိ။

ယော ပမာဒဝိဟာရီ ဟောတိ၊ နိက္ခိတ္တဓုရော သဗ္ဗဝတ္တာနိ ဘိန္ဒိတွာ ပဉ္စဝိဓစေတောခိလဝိနိဗန္ဓဗဒ္ဓစိတ္တော ဝိဟရန္တော “ကမ္မဋ္ဌာနံ နာမ အတ္ထီ”တိပိ သညံ အကတွာ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ အနနုလောမိကေန ဂိဟိသံသဂ္ဂေန သံသဋ္ဌော စရိတွာ စ ဘုဉ္ဇိတွာ စ တုစ္ဆော နိက္ခမတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **နေဝ ဟရတိ န ပစ္စာဟရတီ**တိ။

ယော ပနာယံ “ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စာ”တိ ဝုတ္တော၊ သော ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော—အတ္ထကာမာ ဟိ ကုလပုတ္တာ သာသနေ

၁-ဝတ္တပဋိဝတ္တံ (သီ၊ သျာ)

pabbajitvā dasapi vīsampi tiṁsampi cattālīsampi paññāsampi satampi ekato vasantā katikavattaṁ katvā viharanti “āvuso tumhe na iṇaṭṭā, na bhayaṭṭā, na ājīvikāpakatā pabbajitā, dukkhā muccitukāmā panettha pabbajitā. Tasmā gamane uppannakilesaṁ gamaneyeva niggaṇhatha. Ṭhāne, nisajjāya, sayane uppannakilesaṁ sayaneyeva niggaṇhathā”ti.

Te evaṁ katikavattaṁ katvā bhikkhācāraṁ gacchantā aḍḍha-usabha-usabha-aḍḍhagāvutagāvutantaresu pāsāṇā honti, tāya saññāya kammaṭṭhānaṁ manasikarontāva gacchanti. Sace kassaci gamane kileso uppajjati, tattheva naṁ niggaṇhāti. Tathā asakkonto tiṭṭhati, athassa pacchato āgacchantopi tiṭṭhati. So “ayaṁ bhikkhu tuyhaṁ uppannaṁ vitakkaṁ jānāti, ananucchavikaṁ te etan”ti attānaṁ paṭicodetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā ariyabhūmiṁ okkamati. Tathā asakkonto nisīdati, athassa pacchato āgacchantopi nisīdatīti so eva nayo. Ariyabhūmiṁ okkamituṁ asakkontopi taṁ kilesaṁ vikkhambhetvā kammaṭṭhānaṁ manasikarontova gacchati. Na kammaṭṭhānavippayuttena cittena pādaṁ uddharati. Uddharati ce, paṭinivattitvā purimapadesaññeva eti Ālindakavāsī Mahāphussadevatthero viya. So kira ekūnavīsati vassāni gatapaccāgatavattaṁ pūrento eva vihāsi. Manussāpi[1] antarāmagge kasantā ca vapantā ca maddantā ca kammāni karontā theraṁ tathāgacchantaṁ disvā “ayaṁ thero punappunaṁ nivattitvā gacchati, kiṁ nu kho maggamūḷho, udāhu kiñci pamuṭṭho”ti samullapanti. So taṁ anādiyitvā kammaṭṭhānayuttacitteneva samaṇadhammaṁ karonto vīsativassabbhantare arahattaṁ pāpuṇi. Arahattappattadivase cassa caṅkamanakoṭiyaṁ adhivatthā devatā aṅgulīhi dīpaṁ ujjāletvā aṭṭhāsi. Cattāropi mahārājāno Sakko ca Devānamindo brahmā ca Sahampati upaṭṭhānaṁ āgamiṁsu. Tañca obhāsaṁ disvā vanavāsī Mahātissatthero taṁ dutiyadivase pucchi “rattibhāge āyasmato santike obhāso ahosi, kiṁ so obhāso”ti. Thero vikkhepaṁ karonto “obhāso nāma dīpobhāsopi hoti maṇi-obhāsopī”ti evamādimāha. Tato “paṭicchādetha tumhe”ti nibaddho “āmā”ti paṭijānitvā ārocesi.

1. Manussāpi sudaṁ (Sī, Syā)

ပဗ္ဗဇိတွာ ဒသပိ ဝီသမ္ပိ တိံသမ္ပိ စတ္တာလီသမ္ပိ ပညာသမ္ပိ သတမ္ပိ ဧကတော ဝသန္တာ ကတိကဝတ္တံ ကတွာ ဝိဟရန္တိ “အာဝုသော တုမှေ န ဣဏဋ္ဋာ၊ န ဘယဋ္ဋာ၊ န အာဇီဝိကာပကတာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ ဒုက္ခာ မုစ္စိတုကာမာ ပနေတ္ထ ပဗ္ဗဇိတာ။ တသ္မာ ဂမနေ ဥပ္ပန္နကိလေသံ ဂမနေယေဝ နိဂ္ဂဏှထ။ ဌာနေ၊ နိသဇ္ဇာယ၊ သယနေ ဥပ္ပန္နကိလေသံ သယနေယေဝ နိဂ္ဂဏှထာ”တိ။

တေ ဧဝံ ကတိကဝတ္တံ ကတွာ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆန္တာ အဍ္ဎဥသဘဥသဘ-အဍ္ဎဂါဝုတဂါဝုတန္တရေသု ပါသာဏာ ဟောန္တိ၊ တာယ သညာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တာဝ ဂစ္ဆန္တိ။ သစေ ကဿစိ ဂမနေ ကိလေသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထေဝ နံ နိဂ္ဂဏှာတိ။ တထာ အသက္ကောန္တော တိဋ္ဌတိ၊ အထဿ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တောပိ တိဋ္ဌတိ။ သော ‘‘အယံ ဘိက္ခု တုယှံ ဥပ္ပန္နံ ဝိတက္ကံ ဇာနာတိ၊ အနနုစ္ဆဝိကံ တေ ဧတ’’န္တိ အတ္တာနံ ပဋိစောဒေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရိယဘူမိံ ဩက္ကမတိ။ တထာ အသက္ကောန္တော နိသီဒတိ၊ အထဿ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တောပိ နိသီဒတီတိ သော ဧဝ နယော။ အရိယဘူမိံ ဩက္ကမိတုံ အသက္ကောန္တောပိ တံ ကိလေသံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တောဝ ဂစ္ဆတိ။ န ကမ္မဋ္ဌာနဝိပ္ပယုတ္တေန စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရတိ။ ဥဒ္ဓရတိ စေ၊ ပဋိနိဝတ္တိတွာ ပုရိမပဒေသညေဝ ဧတိ အာလိန္ဒကဝါသီ မဟာဖုဿဒေဝတ္ထေရော ဝိယ။ သော ကိရ ဧကူနဝီသတိ ဝဿာနိ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေန္တော ဧဝ ဝိဟာသိ။ မနုဿာပိ[1] အန္တရာမဂ္ဂေ ကသန္တာ စ ဝပန္တာ စ မဒ္ဒန္တာ စ ကမ္မာနိ ကရောန္တာ ထေရံ တထာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “အယံ ထေရော ပုနပ္ပုနံ နိဝတ္တိတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ကိံ နု ခေါ မဂ္ဂမူဠှော၊ ဥဒါဟု ကိဉ္စိ ပမုဋ္ဌော”တိ သမုလ္လပန္တိ။ သော တံ အနာဒိယိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တစိတ္တေနေဝ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တော ဝီသတိ-ဝဿဗ္ဘန္တရေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အရဟတ္တပ္ပတ္တဒိဝသေ စဿ စင်္ကမနကောဋိယံ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ အင်္ဂုလီဟိ ဒီပံ ဥဇ္ဇာလေတွာ အဋ္ဌာသိ။ စတ္တာရောပိ မဟာရာဇာနော သက္ကော စ ဒေဝါနမိန္ဒော ဗြဟ္မာ စ သဟမ္ပတိ ဥပဋ္ဌာနံ အာဂမိံသု။ တဉ္စ ဩဘာသံ ဒိသွာ ဝနဝါသီ မဟာတိဿတ္ထေရော တံ ဒုတိယဒိဝသေ ပုစ္ဆိ “ရတ္တိဘာဂေ အာယသ္မတော သန္တိကေ ဩဘာသော အဟောသိ၊ ကိံ သော ဩဘာသော”တိ။ ထေရော ဝိက္ခေပံ ကရောန္တော “ဩဘာသော နာမ ဒီပေါဘာသောပိ ဟောတိ မဏိဩဘာသောပီ”တိ ဧဝမာဒိမာဟ။ တတော “ပဋိစ္ဆာဒေထ တုမှေ”တိ နိဗဒ္ဓေါ “အာမာ”တိ ပဋိဇာနိတွာ အာရောစေသိ။

၁-မနုဿာပိ သုဒံ (သီ၊ သျာ)

Kāḷavallimaṇḍapavāsī Mahānāgatthero viya ca. Sopi kira gatapaccāgatavattaṁ pūrento paṭhamaṁ tāva Bhagavato mahāpadhānaṁ pūjessāmīti satta vassāni ṭhānacaṅkamameva adhiṭṭhāsi, puna soḷasa vassāni gatapaccāgatavattaṁ pūretvā arahattaṁ pāpuṇi. So kammaṭṭhānayutteneva cittena pādaṁ uddharanto vippayuttena cittena uddhate pāde paṭinivattento gāmasamīpaṁ gantvā "gāvī nu kho pabbajito nu kho"ti āsaṅkanīyappadese ṭhatvā cīvaraṁ pārupitvā kacchakantarato[1] udakena pattaṁ dhovitvā udakagaṇḍūsaṁ karoti. Kiṁ kāraṇā? Mā me bhikkhaṁ dātuṁ vā vandituṁ vā āgate manusse "dīghāyukā hothā"ti vacanamattenāpi kammaṭṭhānavikkhepo ahosīti. "Ajja bhante katimī"ti divasaṁ vā bhikkhugaṇanaṁ vā pañhaṁ vā pucchito pana udakaṁ gilitvā āroceti. Sace divasādipucchakā na honti, nikkhamanavelāyaṁ gāmadvāre niṭṭhubhitvāva yāti.

Kalambatitthavihāre vassūpagatā paññāsa bhikkhū viya ca. Te kira āsāḷhipuṇṇamāyaṁ katikavattaṁ akaṁsu "arahattaṁ appatvā aññamaññaṁ nālapissāmā"ti. Gāmañca piṇḍāya pavisantā udakagaṇḍūsaṁ katvā pavisiṁsu. Divasādīsu pucchitesu vuttanayena paṭipajjiṁsu. Tattha manussā niṭṭhubhanaṭṭhānaṁ disvā jāniṁsu "ajja eko āgato, ajja dve"ti. Evañca cintesuṁ "kinnu kho ete amheheva saddhiṁ na sallapanti udāhu aññamaññampi, yadi aññamaññampi na sallapanti, addhā vivādajātā bhavissanti. Etha ne aññamaññaṁ khamāpessāmā"ti sabbe vihāraṁ gantvā paññāsāya bhikkhūsu dvepi bhikkhū ekokāse nāddasaṁsu. Tato yo tesu cakkhumā puriso, so āha "na bho kalahakārakānaṁ vasanokāso īdiso hoti, susammaṭṭhaṁ cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇaṁ, sunikkhittā sammajjaniyo, sūpaṭṭhapitaṁ pānīyaparibhojanīyan"ti. Te tatova nivattā. Tepi bhikkhū antotemāseyeva arahattaṁ patvā mahāpavāraṇāya visuddhipavāraṇaṁ pavāresuṁ.

Evaṁ Kāḷavallimaṇḍapavāsī Mahānāgatthero viya, Kalambatitthavihāre vassūpagatabhikkhū viya ca kammaṭṭhānayutteneva cittena pādaṁ uddharanto

1. Kacchakaraṇḍato (Sī, Syā, Ka)

ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသီ မဟာနာဂတ္ထေရော ဝိယ စ။ သောပိ ကိရ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေန္တော ပဌမံ တာဝ ဘဂဝတော မဟာပဓာနံ ပူဇေဿာမီတိ သတ္တ ဝဿာနိ ဌာနစင်္ကမမေဝ အဓိဋ္ဌာသိ၊ ပုန သောဠသ ဝဿာနိ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ သော ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနေဝ စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရန္တော ဝိပ္ပယုတ္တေန စိတ္တေန ဥဒ္ဓတေ ပါဒေ ပဋိနိဝတ္တေန္တော ဂါမသမီပံ ဂန္တွာ “ဂါဝီ နု ခေါ ပဗ္ဗဇိတော နု ခေါ”တိ အာသင်္ကနီယပ္ပဒေသေ ဌတွာ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ကစ္ဆကန္တရတော[1] ဥဒကေန ပတ္တံ ဓောဝိတွာ ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကရောတိ။ ကိံ ကာရဏာ? မာ မေ ဘိက္ခံ ဒါတုံ ဝါ ဝန္ဒိတုံ ဝါ အာဂတေ မနုဿေ “ဒီဃာယုကာ ဟောထာ”တိ ဝစနမတ္တေနာပိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိက္ခေပေါ အဟောသီတိ။ “အဇ္ဇ ဘန္တေ ကတိမီ”တိ ဒိဝသံ ဝါ ဘိက္ခုဂဏနံ ဝါ ပဉှံ ဝါ ပုစ္ဆိတော ပန ဥဒကံ ဂိလိတွာ အာရောစေတိ။ သစေ ဒိဝသာဒိပုစ္ဆကာ န ဟောန္တိ၊ နိက္ခမနဝေလာယံ ဂါမဒွါရေ နိဋ္ဌုဘိတွာဝ ယာတိ။

ကလမ္ဗတိတ္ထဝိဟာရေ ဝဿူပဂတာ ပညာသ ဘိက္ခူ ဝိယ စ။ တေ ကိရ အာသာဠှိပုဏ္ဏမာယံ ကတိကဝတ္တံ အကံသု “အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ အညမညံ နာလပိဿာမာ”တိ။ ဂါမဉ္စ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တာ ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကတွာ ပဝိသိံသု။ ဒိဝသာဒီသု ပုစ္ဆိတေသု ဝုတ္တနယေန ပဋိပဇ္ဇိံသု။ တတ္ထ မနုဿာ နိဋ္ဌုဘနဋ္ဌာနံ ဒိသွာ ဇာနိံသု “အဇ္ဇ ဧကော အာဂတော, အဇ္ဇ ဒွေ”တိ။ ဧဝဉ္စ စိန္တေသုံ “ကိန္နု ခေါ ဧတေ အမှေဟေဝ သဒ္ဓိံ န သလ္လပန္တိ ဥဒါဟု အညမညမ္ပိ၊ ယဒိ အညမညမ္ပိ န သလ္လပန္တိ၊ အဒ္ဓါ ဝိဝါဒဇာတာ ဘဝိဿန္တိ။ ဧထ နေ အညမညံ ခမာပေဿာမာ”တိ သဗ္ဗေ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပညာသာယ ဘိက္ခူသု ဒွေပိ ဘိက္ခူ ဧကောကာသေ နာဒ္ဒသံသု။ တတော ယော တေသု စက္ခုမာ ပုရိသော၊ သော အာဟ “န ဘော ကလဟကာရကာနံ ဝသနောကာသော ဤဒိသော ဟောတိ၊ သုသမ္မဋ္ဌံ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏံ၊ သုနိက္ခိတ္တာ သမ္မဇ္ဇနိယော၊ သူပဋ္ဌပိတံ ပါနီယပရိဘောဇနီယ”န္တိ။ တေ တတောဝ နိဝတ္တာ။ တေပိ ဘိက္ခူ အန္တောတေမာသေယေဝ အရဟတ္တံ ပတွာ မဟာပဝါရဏာယ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏံ ပဝါရေသုံ။

ဧဝံ ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသီ မဟာနာဂတ္ထေရော ဝိယ, ကလမ္ဗတိတ္ထဝိဟာရေ ဝဿူပဂတဘိက္ခူ ဝိယ စ ကမ္မဋ္ဌာနယုတ္တေနေဝ စိတ္တေန ပါဒံ ဥဒ္ဓရန္တော

၁-ကစ္ဆကရဏ္ဍတော (သီ၊ သျာ၊ က)

gāmasamīpaṁ gantvā udakagaṇḍūsaṁ katvā vīthiyo sallakkhetvā yattha surāsoṇḍadhuttādayo kalahakārakā caṇḍahatthi-assādayo vā natthi. Taṁ vīthiṁ paṭipajjati. Tattha piṇḍāya caramāno na turitaturito viya javena gacchati. Na hi javanapiṇḍapātikadhutaṅgaṁ nāma kiñci atthi. Visamabhūmibhāgappattaṁ pana udakasakaṭaṁ viya niccalo hutvā gacchati. Anugharaṁ paviṭṭho ca dātukāmaṁ vā adātukāmaṁ vā sallakkhetuṁ tadanurūpaṁ kālaṁ āgamento bhikkhaṁ gahetvā antogāme vā bahigāme vā vihārameva vā āgantvā yathāphāsuke patirūpe okāse nisīditvā kammaṭṭhānaṁ manasikaronto āhāre paṭikūlasaññaṁ upaṭṭhapetvā akkhabbhañjanavaṇālepanaputtamaṁsūpamavasena paccavekkhanto aṭṭhaṅgasamannāgataṁ āhāraṁ āhāreti, neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya -pa- phāsuvihāro cāti. Bhuttāvī ca udakakiccaṁ katvā muhuttaṁ bhattakilamathaṁ paṭippassambhetvā yathā purebhattaṁ, evaṁ pacchābhattaṁ purimayāmaṁ pacchimayāmañca kammaṭṭhānameva manasikaroti. Ayaṁ vuccati **harati ca paccāharati cā**ti.

Imaṁ pana haraṇapaccāharaṇasaṅkhātaṁ gatapaccāgatavattaṁ pūrento yadi upanissayasampanno hoti, paṭhamavaye eva arahattaṁ pāpuṇāti. No ce paṭhamavaye pāpuṇāti, atha majjhimavaye. No ce majjhimavaye pāpuṇāti, atha pacchimavaye. No ce pacchimavaye pāpuṇāti, atha maraṇasamaye. No ce maraṇasamaye pāpuṇāti, atha devaputto hutvā. No ce devaputto hutvā pāpuṇāti, anuppanne Buddhe nibbatto paccekabodhiṁ sacchikaroti. No ce paccekabodhiṁ sacchikaroti, atha Buddhānaṁ sammukhībhāve khippābhiñño vā hoti, seyyathāpi thero Bāhiyo Dārucīriyo, mahāpañño vā seyyathāpi thero Sāriputto, mahiddhiko vā seyyathāpi thero Mahāmoggallāno, dhutaṅgadharo vā seyyathāpi thero Mahākassapo, dibbacakkhuko vā seyyathāpi thero Anuruddho, vinayadharo vā seyyathāpi thero Upāli, dhammakathiko vā seyyathāpi thero Puṇṇo Mantāṇiputto, āraññiko vā seyyathāpi thero Revato, bahussuto vā seyyathāpi thero Ānando, sikkhākāmo vā seyyathāpi thero Rāhulo Buddhaputtoti. Iti imasmiṁ catukke yvāyaṁ harati ca paccāharati ca, tassa gocarasampajaññaṁ sikhāppattaṁ hoti.

ဂါမသမီပံ ဂန္တွာ ဥဒကဂဏ္ဍူသံ ကတွာ ဝီထိယော သလ္လက္ခေတွာ ယတ္ထ သုရာသောဏ္ဍဓုတ္တာဒယော ကလဟကာရကာ စဏ္ဍဟတ္ထိအဿာဒယော ဝါ နတ္ထိ။ တံ ဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ တတ္ထ ပိဏ္ဍာယ စရမာနော န တုရိတတုရိတော ဝိယ ဇဝေန ဂစ္ဆတိ။ န ဟိ ဇဝနပိဏ္ဍပါတိကဓုတင်္ဂံ နာမ ကိဉ္စိ အတ္ထိ။ ဝိသမဘူမိဘာဂပ္ပတ္တံ ပန ဥဒကသကဋံ ဝိယ နိစ္စလော ဟုတွာ ဂစ္ဆတိ။ အနုဃရံ ပဝိဋ္ဌော စ ဒါတုကာမံ ဝါ အဒါတုကာမံ ဝါ သလ္လက္ခေတုံ တဒနုရူပံ ကာလံ အာဂမေန္တော ဘိက္ခံ ဂဟေတွာ အန္တောဂါမေ ဝါ ဗဟိဂါမေ ဝါ ဝိဟာရမေဝ ဝါ အာဂန္တွာ ယထာဖာသုကေ ပတိရူပေ ဩကာသေ နိသီဒိတွာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တော အာဟာရေ ပဋိကူလသညံ ဥပဋ္ဌပေတွာ အက္ခဗ္ဘဉ္ဇနဝဏာလေပနပုတ္တမံသူပမဝသေန ပစ္စဝေက္ခန္တော အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ အာဟာရံ အာဟာရေတိ၊ နေဝ ဒဝါယ န မဒါယ န မဏ္ဍနာယ န ဝိဘူသနာယ။ပ။ ဖာသုဝိဟာရော စာတိ။ ဘုတ္တာဝီ စ ဥဒကကိစ္စံ ကတွာ မုဟုတ္တံ ဘတ္တကိလမထံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေတွာ ယထာ ပုရေဘတ္တံ၊ ဧဝံ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပုရိမယာမံ ပစ္ဆိမယာမဉ္စ ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ မနသိကရောတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ **ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စာ**တိ။

ဣမံ ပန ဟရဏပစ္စာဟရဏသင်္ခါတံ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရေန္တော ယဒိ ဥပနိဿယသမ္ပန္နော ဟောတိ၊ ပဌမဝယေ ဧဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ နော စေ ပဌမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ မဇ္ဈိမဝယေ။ နော စေ မဇ္ဈိမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ ပစ္ဆိမဝယေ။ နော စေ ပစ္ဆိမဝယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ မရဏသမယေ။ နော စေ မရဏသမယေ ပါပုဏာတိ၊ အထ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ။ နော စေ ဒေဝပုတ္တော ဟုတွာ ပါပုဏာတိ၊ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ နိဗ္ဗတ္တော ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကရောတိ။ နော စေ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကရောတိ၊ အထ ဗုဒ္ဓါနံ သမ္မုခီဘာဝေ ခိပ္ပါဘိညော ဝါ ဟောတိ၊ သေယျထာပိ ထေရော ဗာဟိယော ဒါရုစီရိယော၊ မဟာပညော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော သာရိပုတ္တော၊ မဟိဒ္ဓိကော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော၊ ဓုတင်္ဂဓရော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော မဟာကဿပေါ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုကော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော အနုရုဒ္ဓေါ၊ ဝိနယဓရော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော ဥပါလိ၊ ဓမ္မကထိကော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော ပုဏ္ဏော မန္တာဏိပုတ္တော၊ အာရညိကော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော ရေဝတော၊ ဗဟုဿုတော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော အာနန္ဒော၊ သိက္ခာကာမော ဝါ သေယျထာပိ ထေရော ရာဟုလော ဗုဒ္ဓပုတ္တောတိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ စတုက္ကေ ယွာယံ ဟရတိ စ ပစ္စာဟရတိ စ၊ တဿ ဂေါစရသမ္ပဇညံ သိခါပ္ပတ္တံ ဟောတိ။

Abhikkamādīsu pana asammuyhanaṁ **asammohasampajaññaṁ,** taṁ evaṁ veditabbaṁ idha bhikkhu abhikkamanto vā paṭikkamanto vā yathā andhabālaputhujjanā abhikkamādīsu “attā abhikkamati, attanā abhikkamo nibbattito”ti vā “ahaṁ abhikkamāmi, mayā abhikkamo nibbattito”ti vā sammuyhanti, tathā asammuyhanto “abhikkamāmī”ti citte uppajjamāne teneva cittena saddhiṁ cittasamuṭṭhānavāyodhātu viññattiṁ janayamānā uppajjati. Iti cittakiriyāvāyodhātuvipphāravasena ayaṁ kāyasammato aṭṭhisaṅghāto abhikkamati, tassevaṁ abhikkamato ekekapāduddharaṇe pathavīdhātu āpodhātūti dve dhātuyo omattā honti mandā, itarā dve adhimattā honti balavatiyo. Tathā atiharaṇavītiharaṇesu. Vossajjane tejodhātu vāyodhātūti dve dhātuyo omattā honti mandā, itarā dve adhimattā honti balavatiyo. Tathā sannikkhepanasannirujjhanesu[1]. Tattha uddharaṇe pavattā rūpārūpadhammā atiharaṇaṁ na pāpuṇanti, tathā atiharaṇe pavattā vītiharaṇaṁ, vītiharaṇe pavattā vossajjanaṁ, vossajjane pavattā sannikkhepanaṁ, sannikkhepane pavattā sannirujjhanaṁ[2] na pāpuṇanti. Tattha tattheva pabbaṁ pabbaṁ sandhi sandhi odhi odhi hutvā tattakapāle pakkhittatilaṁ viya paṭapaṭāyantā[3] bhijjanti. Tattha ko eko abhikkamati, kassa vā ekassa abhikkamanaṁ. Paramatthato hi dhātūnaṁyeva gamanaṁ, dhātūnaṁ ṭhānaṁ, dhātūnaṁ nisajjā, dhātūnaṁ sayanaṁ. Tasmiṁ tasmiñhi koṭṭhāse saddhiṁ rūpehi.

> Aññaṁ uppajjate cittaṁ, aññaṁ cittaṁ nirujjhati.
> Avīcimanusambandho, nadīsotova vattatīti.

Evaṁ abhikkamādīsu asammuyhanaṁ asammohasampajaññaṁ nāmāti.

Niṭṭhito abhikkante paṭikkante sampajānakārī hotītipadassa attho.

Ālokite vilokiteti ettha pana **ālokitaṁ** nāma purato pekkhanaṁ. **Vilokitaṁ** nāma anudisāpekkhanaṁ. Aññānipi heṭṭhā upari pacchato pekkhanavasena olokita-ullokitāpalokitāni

---

1. Sannikkhepanasannirumbhanesu (Sī, Syā) 2. Sannirumbhanaṁ (Sī, Syā)
3. Taṭataṭāyantā (Sī, Syā)

အဘိက္ကမာဒီသု ပန အသမ္မုယှနံ **အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ၊** တံ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ— ဣဓ ဘိက္ခု အဘိက္ကမန္တော ဝါ ပဋိက္ကမန္တော ဝါ ယထာ အန္ဓဗာလပုထုဇ္ဇနာ အဘိက္ကမာဒီသု “အတ္တာ အဘိက္ကမတိ, အတ္တနာ အဘိက္ကမော နိဗ္ဗတ္တိတော”တိ ဝါ “အဟံ အဘိက္ကမာမိ, မယာ အဘိက္ကမော နိဗ္ဗတ္တိတော”တိ ဝါ သမ္မုယှန္တိ၊ တထာ အသမ္မုယှန္တော “အဘိက္ကမာမီ”တိ စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ တေနေဝ စိတ္တေန သဒ္ဓိံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဝါယောဓာတု ဝိညတ္တိံ ဇနယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ စိတ္တကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရဝသေန အယံ ကာယသမ္မတော အဋ္ဌိသင်္ဃာတော အဘိက္ကမတိ၊ တဿေဝံ အဘိက္ကမတော ဧကေကပါဒုဒ္ဓရဏေ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတူတိ ဒွေ ဓာတုယော ဩမတ္တာ ဟောန္တိ မန္ဒာ၊ ဣတရာ ဒွေ အဓိမတ္တာ ဟောန္တိ ဗလဝတိယော။ တထာ အတိဟရဏဝီတိဟရဏေသု။ ဝေါဿဇ္ဇနေ တေဇောဓာတု ဝါယောဓာတူတိ ဒွေ ဓာတုယော ဩမတ္တာ ဟောန္တိ မန္ဒာ၊ ဣတရာ ဒွေ အဓိမတ္တာ ဟောန္တိ ဗလဝတိယော။ တထာ သန္နိက္ခေပနသန္နိရုဇ္ဈနေသု[၁]။ တတ္ထ ဥဒ္ဓရဏေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ အတိဟရဏံ န ပါပုဏန္တိ၊ တထာ အတိဟရဏေ ပဝတ္တာ ဝီတိဟရဏံ၊ ဝီတိဟရဏေ ပဝတ္တာ ဝေါဿဇ္ဇနံ၊ ဝေါဿဇ္ဇနေ ပဝတ္တာ သန္နိက္ခေပနံ၊ သန္နိက္ခေပနေ ပဝတ္တာ သန္နိရုဇ္ဈနံ[၂] န ပါပုဏန္တိ။ တတ္ထ တတ္ထေဝ ပဗ္ဗံ ပဗ္ဗံ သန္ဓိ သန္ဓိ ဩဓိ ဩဓိ ဟုတွာ တတ္တကပါလေ ပက္ခိတ္တတိလံ ဝိယ ပဋပဋာယန္တာ[၃] ဘိဇ္ဇန္တိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အဘိက္ကမတိ၊ ကဿ ဝါ ဧကဿ အဘိက္ကမနံ။ ပရမတ္ထတော ဟိ ဓာတူနံယေဝ ဂမနံ၊ ဓာတူနံ ဌာနံ၊ ဓာတူနံ နိသဇ္ဇာ၊ ဓာတူနံ သယနံ။ တသ္မိံ တသ္မိဉှိ ကောဋ္ဌာသေ သဒ္ဓိံ ရူပေဟိ။

> အညံ ဥပ္ပဇ္ဇတေ စိတ္တံ၊ အညံ စိတ္တံ နိရုဇ္ဈတိ။
> အဝီစိမနုသမ္ဗန္ဓော၊ နဒီသောတောဝ ဝတ္တတီတိ။

ဧဝံ အဘိက္ကမာဒီသု အသမ္မုယှနံ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ နာမာတိ။

နိဋ္ဌိတော **အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတီ**တိပဒဿ အတ္ထော။

အာလောကိတေ ဝိလောကိတေတိ ဧတ္ထ ပန **အာလောကိတံ** နာမ ပုရတော ပေက္ခနံ။ **ဝိလောကိတံ** နာမ အနုဒိသာပေက္ခနံ။ အညာနိပိ ဟေဋ္ဌာ ဥပရိ ပစ္ဆတော ပေက္ခနဝသေန ဩလောကိတဥလ္လောကိတာပလောကိတာနိ

၁-သန္နိက္ခေပနသန္နိရုမ္ဘနေသု (သီ၊ သျာ) ၂-သန္နိရုမ္ဘနံ (သီ၊ သျာ)
၃-တဋတဋာယန္တာ (သီ၊ သျာ)

nāma honti, tāni idha na gahitāni. Sāruppavasena pana imāneva dve gahitāni, iminā vā mukhena sabbānipi tāni gahitānevāti.

Tattha ālokessāmīti citte uppanne cittavaseneva anoloketvā atthapariggaṇhanaṁ **sātthakasampajaññaṁ,** taṁ āyasmantaṁ Nandaṁ kāyasakkhiṁ katvā veditabbaṁ. Vuttañh'etaṁ Bhagavatā—

"sace bhikkhave Nandassa puratthimā disā āloketabbā hoti, sabbaṁ cetasā samannāharitvā Nando puratthimaṁ disaṁ āloketi 'evaṁ me puratthimaṁ disaṁ ālokayato nābhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssavissantī'ti. Itiha sātthakasampajāno hoti. Sace bhikkhave nandassa pacchimā disā, uttarā disā, dakkhiṇā disā, uddhaṁ, adho, anudisā anuviloketabbā hoti, sabbaṁ cetasā samannāharitvā Nando anudisaṁ anuviloketi 'evaṁ me anudisaṁ anuvilokayato -pa- sampajāno hotī'ti"[1]. Api ca idhāpi pubbe vuttacetiyadassanādivaseneva sātthakatā ca sappāyatā ca veditabbā.

Kammaṭṭhānassa pana avijahanameva **gocarasampajaññaṁ.** Tasmā khandhadhātu-āyatanakammaṭṭhānikehi attano kammaṭṭhānavaseneva, kasiṇādikammaṭṭhānikehi vā pana kammaṭṭhānasīseneva ālokanavilokanaṁ kātabbaṁ.

Abbhantare attā nāma āloketā vā viloketā vā natthi, ālokessāmīti pana citte uppajjamāne teneva cittena saddhiṁ cittasamuṭṭhānā vāyodhātu viññattiṁ janayamānā uppajjati. Iti cittakiriyāvāyodhātuvipphāravasena heṭṭhimaṁ akkhidalaṁ adho sīdati, uparimaṁ uddhaṁ laṅgheti, koci yantakena vivaranto nāma natthi, tato cakkhuviññāṇaṁ dassanakiccaṁ sādhentaṁ uppajjatīti evaṁ pajānanaṁ panettha **asammohasampajaññaṁ** nāma.

1. Aṁ 3. 14 piṭṭhe.

နာမ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဣဓ န ဂဟိတာနိ။ သာရုပ္ပဝသေန ပန ဣမာနေဝ ဒွေ ဂဟိတာနိ၊ ဣမိနာ ဝါ မုခေန သဗ္ဗာနိပိ တာနိ ဂဟိတာနေဝါတိ။

တတ္ထ အာလောကေဿာမီတိ စိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ စိတ္တဝသေနေဝ အနောလောကေတွာ အတ္ထပရိဂ္ဂဏှနံ **သာတ္ထကသမ္ပဇညံ၊** တံ အာယသ္မန္တံ နန္ဒံ ကာယသက္ခိံ ကတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

"သစေ ဘိက္ခဝေ နန္ဒဿ ပုရတ္ထိမာ ဒိသာ အာလောကေတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ သဗ္ဗံ စေတသာ သမန္နာဟရိတွာ နန္ဒော ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ အာလောကေတိ 'ဧဝံ မေ ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ အာလောကယတော နာဘိဇ္ဈာဒောမနဿာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အန္ဝါဿဝိဿန္တီ'တိ။ ဣတိဟ သာတ္ထကသမ္ပဇာနော ဟောတိ။ သစေ ဘိက္ခဝေ နန္ဒဿ ပစ္ဆိမာ ဒိသာ၊ ဥတ္တရာ ဒိသာ၊ ဒက္ခိဏာ ဒိသာ၊ ဥဒ္ဓံ၊ အဓော၊ အနုဒိသာ အနုဝိလောကေတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ သဗ္ဗံ စေတသာ သမန္နာဟရိတွာ နန္ဒော အနုဒိသံ အနုဝိလောကေတိ 'ဧဝံ မေ အနုဒိသံ အနုဝိလောကယတော။ပ။ သမ္ပဇာနော ဟောတီ'တိ"[၁]။

အပိစ ဣဓာပိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တစေတိယဒဿနာဒိဝသေနေဝ သာတ္ထကတာ စ သပ္ပါယတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကမ္မဋ္ဌာနဿ ပန အဝိဇဟနမေဝ **ဂေါစရသမ္ပဇညံ။** တသ္မာ ခန္ဓဓာတု-အာယတနကမ္မဋ္ဌာနိကေဟိ အတ္တနော ကမ္မဋ္ဌာနဝသေနေဝ, ကသိဏာဒိကမ္မ-ဋ္ဌာနိကေဟိ ဝါ ပန ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ အာလောကနဝိလောကနံ ကာတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ အာလောကေတာ ဝါ ဝိလောကေတာ ဝါ နတ္ထိ၊ အာလောကေဿာမီတိ ပန စိတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ တေနေဝ စိတ္တေန သဒ္ဓိံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဝါယောဓာတု ဝိညတ္တိံ ဇနယမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ စိတ္တကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရဝသေန ဟေဋ္ဌိမံ အက္ခိဒလံ အဓော သီဒတိ၊ ဥပရိမံ ဥဒ္ဓံ လင်္ဃေတိ၊ ကောစိ ယန္တကေန ဝိဝရန္တော နာမ နတ္ထိ၊ တတော စက္ခု-ဝိညာဏံ ဒဿနကိစ္စံ သာဓေန္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဧဝံ ပဇာနနံ ပနေတ္ထ **အသမ္မောဟ-သမ္ပဇညံ** နာမ။

၁-အံ ၃-၁၄-ပိဋ္ဌေ။

Api ca mūlapariññā-āgantukatāvakālikabhāvavasena panettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ. Mūlapariññāvasena tāva—

Bhavaṅgāvajjanañceva, dassanaṁ sampaṭicchanaṁ.
Santīraṇaṁ voṭṭhabbanaṁ, javanaṁ bhavati sattamaṁ.

Tattha bhavaṅgaṁ upapattibhavassa aṅgakiccaṁ sādhayamānaṁ pavattati, taṁ āvattetvā kiriyamanodhātu āvajjanakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā cakkhuviññāṇaṁ dassanakiccaṁ sādhayamānaṁ, tannirodhā vipākamanodhātu sampaṭicchanakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā vipākamanoviññāṇadhātu santīraṇakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā kiriyamanoviññāṇadhātu voṭṭhabbanakiccaṁ sādhayamānā, tannirodhā sattakkhattuṁ javanaṁ javati. Tattha paṭhamajavanepi "ayaṁ itthī, ayaṁ puriso"ti rajjanadussanamuyhanavasena ālokitavilokitaṁ na hoti. Dutiyajavanepi -pa- sattamajavanepi. Etesu pana yuddhamaṇḍale yodhesu viya heṭṭhupariyavasena bhijjitvā patitesu "ayaṁ itthī, ayaṁ puriso"ti rajjanādivasena ālokitavilokitaṁ hoti. Evaṁ tāvettha **mūlapariññāvasena** asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Cakkhudvāre pana rūpe āpāthagate bhavaṅgacalanato uddhaṁsakasakakiccanipphādanavasena āvajjanādīsu uppajjitvā niruddhesu avasāne javanaṁ uppajjati, taṁ pubbe uppannānaṁ āvajjanādīnaṁ gehabhūte cakkhudvāre āgantukapuriso viya hoti. Tassa yathā paragehe kiñci yācituṁ paviṭṭhassa āgantukapurisassa gehassāmikesupi tuṇhimāsinesu āṇākaraṇaṁ na yuttaṁ, evaṁ āvajjanādīnaṁ gehabhūte cakkhudvāre āvajjanādīsupi arajjantesu adussantesu amuyhantesu ca rajjanadussanamuyhanaṁ ayuttanti evaṁ **āgantukabhāvavasena** asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Yāni panetāni cakkhudvāre voṭṭhabbanapariyosānāni cittāni uppajjanti, tāni saddhiṁ sampayuttadhammehi tattha tattheva bhijjanti, aññamaññaṁ na passantīti ittarāni tāvakālikāni honti. Tattha yathā ekasmiṁ ghare sabbesu mānusakesu matesu avasesassa ekakassa taṅkhaṇaññeva maraṇadhammassa na yuttā naccagītādīsu abhirati nāma, evameva ekadvāre sasampayuttesu

အပိစ မူလပရိညာအာဂန္တုကတာဝကာလိကဘာဝဝသေန ပနေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မူလပရိညာဝသေန တာဝ—

ဘဝင်္ဂါဝဇ္ဇနဉ္စေဝ၊ ဒဿနံ သမ္ပဋိစ္ဆနံ။
သန္တီရဏံ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနံ၊ ဇဝနံ ဘဝတိ သတ္တမံ။

တတ္ထ ဘဝင်္ဂံ ဥပပတ္တိဘဝဿ အင်္ဂကိစ္စံ သာဓယမာနံ ပဝတ္တတိ၊ တံ အာဝဋ္ဋေတွာ ကိရိယမနောဓာတု အာဝဇ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနာ, တန္နိရောဓာ စက္ခုဝိညာဏံ ဒဿနကိစ္စံ သာဓယမာနံ, တန္နိရောဓာ ဝိပါကမနောဓာတု သမ္ပဋိစ္ဆနကိစ္စံ သာဓယမာနာ, တန္နိရောဓာ ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတု သန္တီရဏကိစ္စံ သာဓယမာနာ, တန္နိရောဓာ ကိရိယမနောဝိညာဏဓာတု ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စံ သာဓယမာနာ, တန္နိရောဓာ သတ္တက္ခတ္တုံ ဇဝနံ ဇဝတိ။ တတ္ထ ပဌမဇဝနေပိ “အယံ ဣတ္ထီ, အယံ ပုရိသော”တိ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနဝသေန အာလောကိတဝိလောကိတံ န ဟောတိ။ ဒုတိယဇဝနေပိ။ပ။ သတ္တမဇဝနေပိ။ ဧတေသု ပန ယုဒ္ဓမဏ္ဍလေ ယောဓေသု ဝိယ ဟေဋ္ဌုပရိယဝသေန ဘိဇ္ဇိတွာ ပတိတေသု “အယံ ဣတ္ထီ, အယံ ပုရိသော”တိ ရဇ္ဇနာဒိဝသေန အာလောကိတဝိလောကိတံ ဟောတိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ **မူလပရိညာဝသေန** အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

စက္ခုဒွါရေ ပန ရူပေ အာပါထဂတေ ဘဝင်္ဂစလနတော ဥဒ္ဓံ သကသကကိစ္စနိပ္ဖာဒနဝသေန အာဝဇ္ဇနာဒီသု ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓေသု အဝသာနေ ဇဝနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ပုဗ္ဗေ ဥပ္ပန္နာနံ အာဝဇ္ဇနာဒီနံ ဂေဟဘူတေ စက္ခုဒွါရေ အာဂန္တုကပုရိသော ဝိယ ဟောတိ။ တဿ ယထာ ပရဂေဟေ ကိဉ္စိ ယာစိတုံ ပဝိဋ္ဌဿ အာဂန္တုကပုရိသဿ ဂေဟဿာမိကေသုပိ တုဏှီမာသိနေသု အာဏာကရဏံ န ယုတ္တံ၊ ဧဝံ အာဝဇ္ဇနာဒီနံ ဂေဟဘူတေ စက္ခုဒွါရေ အာဝဇ္ဇနာဒီသုပိ အရဇ္ဇန္တေသု အဒုဿန္တေသု အမုယှန္တေသု စ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနံ အယုတ္တန္တိ ဧဝံ **အာဂန္တုကဘာဝဝသေန** အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယာနိ ပနေတာနိ စက္ခုဒွါရေ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနပရိယောသာနာနိ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တာနိ သဒ္ဓိံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေဟိ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ အညမညံ န ပဿန္တီတိ ဣတ္တရာနိ တာဝကာလိကာနိ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ယထာ ဧကသ္မိံ ဃရေ သဗ္ဗေသု မာနုသကေသု မတေသု အဝသေသဿ ဧကကဿ တင်္ခဏညေဝ မရဏဓမ္မဿ န ယုတ္တာ နစ္စဂီတာဒီသု အဘိရတိ နာမ၊ ဧဝမေဝ ဧကဒွါရေ သသမ္ပယုတ္တေသု

āvajjanādīsu tattha tattheva matesu avasesassa taṅkhaṇaññeva maraṇadhammassa javanassāpi rajjanadussanamuyhanavasena abhirati nāma na yuttāti. Eva **tāvakālikabhāvavasena** asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Api ca khandhāyatanadhātupaccayapaccavekkhaṇavasenapetaṁ veditabbaṁ. Ettha hi cakkhu ceva rūpāni ca rūpakkhandho, dassanaṁ viññāṇakkhandho, taṁsampayuttā vedanā vedanākkhandho, saññā saññākkhandho, phassādikā saṅkhārakkhandho. Evametesaṁ pañcannaṁ khandhānaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketi.

Tathā cakkhu cakkhāyatanaṁ, rūpaṁ rūpāyatanaṁ, dassanaṁ manāyatanaṁ, vedanādayo taṁsampayuttā dhammā dhammāyatanaṁ. Evametesaṁ catunnaṁ āyatanānaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketi.

Tathā cakkhu cakkhudhātu, rūpaṁ rūpadhātu, dassanaṁ cakkhuviññāṇadhātu, taṁsampayuttā vedanādayo dhammā dhammadhātu. Evametāsaṁ catunnaṁ dhātūnaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketi.

Tathā cakkhu nissayapaccayo, rūpaṁ ārammaṇapaccayo, āvajjanaṁ anantara-samanantara-anantarūpanissayanatthivigatapaccayo, āloko upanissayapaccayo, vedanādayo sahajātādipaccayā. Evametesaṁ paccayānaṁ samavāye ālokanavilokanaṁ paññāyati. Tattha ko eko āloketi, ko viloketīti evamettha khandhāyatanadhātupaccaya-paccavekkhaṇavasenāpi asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ.

Samiñjite pasāriteti pabbānaṁ samiñjanapasāraṇe. Tattha cittavaseneva samiñjanapasāraṇaṁ akatvā hatthapādānaṁ samiñjanapasāraṇapaccayā atthānatthaṁ pariggahetvā atthapariggaṇhanaṁ **sātthakasampajaññaṁ.** Tattha hatthapāde aticiraṁ samiñjitvā vā pasāretvā eva vā ṭhitassa khaṇe khaṇe vedanā uppajjanti, cittaṁ ekaggataṁ na labhati, kammaṭṭhānaṁ paripatati, visesaṁ nādhigacchati. Kāle samiñjantassa kāle pasārentassa pana tā vedanā nuppajjanti, cittaṁ ekaggaṁ hoti, kammaṭṭhānaṁ phātiṁ gacchati, visesamadhigacchatīti evaṁ atthānatthapariggaṇhanaṁ veditabbaṁ.

အာဝဇ္ဇနာဒီသု တတ္ထ တတ္ထေဝ မတေသု အဝသေသဿ တင်္ခဏညေဝ မရဏ-ဓမ္မဿ ဇဝနဿာပိ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနဝသေန အဘိရတိ နာမ န ယုတ္တာတိ။ ဧဝံ **တာဝကာလိကဘာဝဝသေန** အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစ ခန္ဓာယတနဓာတုပစ္စယပစ္စဝေက္ခဏဝသေနပေတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္ထ ဟိ စက္ခု စေဝ ရူပါနိ စ ရူပက္ခန္ဓော၊ ဒဿနံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ ဖဿာဒိကာ သင်္ခါရက္ခန္ဓော။ ဧဝမေတေသံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ၊ ကော ဝိလောကေတိ။

တထာ စက္ခု စက္ခာယတနံ၊ ရူပံ ရူပါယတနံ၊ ဒဿနံ မနာယတနံ၊ ဝေဒနာဒယော တံသမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာ ဓမ္မာယတနံ။ ဧဝမေတေသံ စတုန္နံ အာယတနာနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ၊ ကော ဝိလောကေတိ။

တထာ စက္ခု စက္ခုဓာတု၊ ရူပံ ရူပဓာတု၊ ဒဿနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတု၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝေဒနာဒယော ဓမ္မာ ဓမ္မဓာတု။ ဧဝမေတာသံ စတုန္နံ ဓာတူနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ၊ ကော ဝိလောကေတိ။

တထာ စက္ခု နိဿယပစ္စယော၊ ရူပံ အာရမ္မဏပစ္စယော၊ အာဝဇ္ဇနံ အနန္တရ-သမနန္တရအနန္တရူပနိဿယနတ္ထိဝိဂတပစ္စယော၊ အာလောကော ဥပနိဿယ-ပစ္စယော၊ ဝေဒနာဒယော သဟဇာတာဒိပစ္စယာ။ ဧဝမေတေသံ ပစ္စယာနံ သမဝါယေ အာလောကနဝိလောကနံ ပညာယတိ။ တတ္ထ ကော ဧကော အာလောကေတိ၊ ကော ဝိလောကေတီတိ ဧဝမေတ္ထ ခန္ဓာယတနဓာတုပစ္စယ-ပစ္စဝေက္ခဏဝသေနာပိ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သမိဉ္ဇိတေ ပသာရိတေတိ ပဗ္ဗာနံ သမိဉ္ဇနပသာရဏေ။ တတ္ထ စိတ္တဝသေနေဝ သမိဉ္ဇနပသာရဏံ အကတွာ ဟတ္ထပါဒါနံ သမိဉ္ဇနပသာရဏပစ္စယာ အတ္ထာနတ္ထံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အတ္ထပရိဂ္ဂဏှနံ **သာတ္ထကသမ္ပဇညံ။** တတ္ထ ဟတ္ထပါဒေ အတိစိရံ သမိဉ္ဇိတွာ ဝါ ပသာရေတွာ ဧဝ ဝါ ဌိတဿ ခဏေ ခဏေ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂတံ န လဘတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိပတတိ၊ ဝိသေသံ နာဓိဂစ္ဆတိ။ ကာလေ သမိဉ္ဇန္တဿ ကာလေ ပသာရေန္တဿ ပန တာ ဝေဒနာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဖာတိံ ဂစ္ဆတိ၊ ဝိသေသမဓိဂစ္ဆတီတိ ဧဝံ အတ္ထာနတ္ထပရိဂ္ဂဏှနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

Atthe pana satipi sappāyāsappāyaṁ pariggahetvā sappāyapariggaṇhanaṁ **sappāyasampajaññaṁ.**

Tatrāyaṁ nayo—mahācetiyaṅgaṇe kira daharabhikkhū sajjhāyaṁ gaṇhanti, tesaṁ piṭṭhipasse daharabhikkhuniyo dhammaṁ suṇanti. Tatreko daharo hatthaṁ pasārento kāyasaṁsaggaṁ patvā teneva kāraṇena gihī jāto. Aparo bhikkhu pādaṁ pasārento aggimhi pasāresi, aṭṭhiṁ āhacca pādo jhāyi. Aparo bhikkhu vammike pasāresi, so āsīvisena daṭṭho. Aparo bhikkhu cīvarakuṭidaṇḍake pasāresi, taṁ maṇisappo ḍaṁsi. Tasmā evarūpe asappāye apasāretvā sappāye pasāretabbaṁ. Idamettha sappāyasampajaññaṁ.

Gocarasampajaññaṁ pana Mahātheravatthunā dīpetabbaṁ—mahāthero kira divāṭṭhāne nisinno antevāsikehi saddhiṁ kathayamāno sahasā hatthaṁ samiñjitvā puna yathāṭhāne ṭhapetvā saṇikaṁ samiñjesi, taṁ antevāsikā pucchiṁsu "kasmā bhante sahasā hatthaṁ samiñjitvā puna yathāṭhāne ṭhapetvā saṇikaṁ samiñjitthā"ti. "Yato paṭṭhāya mayā āvuso kammaṭṭhānaṁ manasikātuṁ āraddho, na me kammaṭṭhānaṁ muñcitvā hattho samiñjitapubbo, idāni pana me tumhehi saddhiṁ kathayamānena kammaṭṭhānaṁ muñcitvā samiñjito, tasmā puna yathāṭhāne ṭhapetvā samiñjesin"ti. "Sādhu bhante bhikkhunā nāma evarūpena bhavitabban"ti evametthāpi kammaṭṭhānāvijahanameva gocarasampajaññanti veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci samiñjento vā pasārento vā natthi, vuttappakāracittakiriyāvāyodhātuvipphārena pana suttākaḍḍhanavasena dāruyantassa hatthapādacalanaṁ viya samiñjanapasāraṇaṁ hotīti evaṁ parijānanaṁ panettha **asammohasampajaññan**ti veditabbaṁ.

Saṅghāṭipattacīvaradhāraṇeti ettha saṅghāṭicīvarānaṁ nivāsanapārupanavasena pattassa bhikkhāpaṭiggahaṇādivasena paribhogo **dhāraṇaṁ** nāma. Tattha saṅghāṭicīvaradhāraṇe tāva nivāsetvā pārupitvā ca piṇḍāya carato "āmisalābho sītassa paṭighātāyā"ti-ādinā nayena Bhagavatā vuttappakāroyeva ca attho attho nāma. Tassa vasena **sātthakasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

အတ္ထေ ပန သတိပိ သပ္ပါယာသပ္ပါယံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ သပ္ပါယပရိဂ္ဂဏှနံ **သပ္ပါယသမ္ပဇညံ**။

တတြာယံ နယော—မဟာစေတိယင်္ဂဏေ ကိရ ဒဟရဘိက္ခူ သဇ္ဈာယံ ဂဏှန္တိ၊ တေသံ ပိဋ္ဌိပဿေ ဒဟရဘိက္ခုနိယော ဓမ္မံ သုဏန္တိ။ တတြေကော ဒဟရော ဟတ္ထံ ပသာရေန္တော ကာယသံသဂ္ဂံ ပတွာ တေနေဝ ကာရဏေန ဂိဟီ ဇာတော။ အပရော ဘိက္ခု ပါဒံ ပသာရေန္တော အဂ္ဂိမှိ ပသာရေသိ၊ အဋ္ဌိံ အာဟစ္စ ပါဒေါ ဈာယိ။ အပရော ဘိက္ခု ဝမ္မိကေ ပသာရေသိ၊ သော အာသီဝိသေန ဒဋ္ဌော။ အပရော ဘိက္ခု စီဝရကုဋိဒဏ္ဍကေ ပသာရေသိ၊ တံ မဏိသပ္ပော ဍံသိ။ တသ္မာ ဧဝရူပေ အသပ္ပါယေ အပသာရေတွာ သပ္ပါယေ ပသာရေတဗ္ဗံ။ ဣဒမေတ္ထ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ။

ဂေါစရသမ္ပဇညံ ပန မဟာထေရဝတ္ထုနာ ဒီပေတဗ္ဗံ—မဟာထေရော ကိရ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နော အန္တေဝါသိကေဟိ သဒ္ဓိံ ကထယမာနော သဟသာ ဟတ္ထံ သမိဉ္ဇိတွာ ပုန ယထာဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ သဏိကံ သမိဉ္ဇေသိ၊ တံ အန္တေဝါသိကာ ပုစ္ဆိံသု "ကသ္မာ ဘန္တေ သဟသာ ဟတ္ထံ သမိဉ္ဇိတွာ ပုန ယထာဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ သဏိကံ သမိဉ္ဇိတ္ထာ"တိ။ "ယတော ပဋ္ဌာယ မယာ အာဝုသော ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကာတုံ အာရဒ္ဓေါ၊ န မေ ကမ္မဋ္ဌာနံ မုဉ္စိတွာ ဟတ္ထော သမိဉ္ဇိတပုဗ္ဗော၊ ဣဒါနိ ပန မေ တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ ကထယမာနေန ကမ္မဋ္ဌာနံ မုဉ္စိတွာ သမိဉ္ဇိတော၊ တသ္မာ ပုန ယထာဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ သမိဉ္ဇေသိ"န္တိ။ "သာဓု ဘန္တေ ဘိက္ခုနာ နာမ ဧဝရူပေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ ဧဝမေတ္ထာပိ ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနမေဝ ဂေါစရသမ္ပဇညန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ သမိဉ္ဇေန္တော ဝါ ပသာရေန္တော ဝါ နတ္ထိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေန ပန သုတ္တာကဍ္ဎနဝသေန ဒါရုယန္တဿ ဟတ္ထပါဒစလနံ ဝိယ သမိဉ္ဇနပသာရဏံ ဟောတီတိ ဧဝံ ပရိဇာနနံ ပနေတ္ထ **အသမ္မောဟသမ္ပဇည**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သင်္ဃာဋိပတ္တစီဝရဓာရဏေတိ ဧတ္ထ သင်္ဃာဋိစီဝရာနံ နိဝါသနပါရုပနဝသေန ပတ္တဿ ဘိက္ခာပဋိဂ္ဂဟဏာဒိဝသေန ပရိဘောဂေါ **ဓာရဏံ** နာမ။ တတ္ထ သင်္ဃာဋိစီဝရဓာရဏေ တာဝ နိဝါသေတွာ ပါရုပိတွာ စ ပိဏ္ဍာယ စရတော "အာမိသလာဘော သီတဿ ပဋိဃာတာယာ"တိအာဒိနာ နယေန ဘဂဝတာ ဝုတ္တပ္ပကာရောယေဝ စ အတ္ထော အတ္ထော နာမ။ တဿ ဝသေန **သာတ္ထကသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

Uṇhapakatikassa pana dubbalassa ca cīvaraṁ sukhumaṁ sappāyaṁ, sītālukassa ghanaṁ dupaṭṭaṁ. Viparītaṁ asappāyaṁ. Yassa kassaci jiṇṇaṁ asappāyameva. Aggaḷādidānena hissa taṁ palibodhakaraṁ hoti. Tathā paṭṭuṇṇadukūlādibhedaṁ corānaṁ lobhanīyacīvaraṁ. Tādisañhi araññe ekakassa nivāsantarāyakaraṁ jīvitantarāyakarañcāpi hoti. Nippariyāyena pana yaṁ nimittakammādimicchājīvavasena uppannaṁ, yañcassa sevamānassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, taṁ asappāyaṁ. Viparītaṁ sappāyaṁ. Tassa vasenettha **sappāyasampajaññaṁ,** kammaṭṭhānāvijahanavaseneva ca **gocarasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci cīvaraṁ pārupanto natthi, vuttappakāracittakiriyāvāyodhātuvipphāreneva pana cīvarapārupanaṁ hoti. Tattha cīvarampi acetanaṁ, kāyopi acetano. Cīvaraṁ na jānāti "mayā kāyo pārupito"ti. Kāyopi na jānāti "ahaṁ cīvarena pārupito"ti. Dhātuyova dhātusamūhaṁ paṭicchādenti paṭapilotikāya potthakarūpapaṭicchādane viya. Tasmā neva sundaraṁ cīvaraṁ labhitvā somanassaṁ kātabbaṁ, na asundaraṁ labhitvā domanassaṁ. Nāgavammikacetiyarukkhādīsu hi keci mālāgandhadhūmavatthādīhi sakkāraṁ karonti, keci gūthamuttakaddamadaṇḍasatthappahārādīhi asakkāraṁ. Na tehi nāgavammikarukkhādayo somanassaṁ vā domanassaṁ vā karonti, evameva neva sundaraṁ cīvaraṁ labhitvā somanassaṁ kātabbaṁ, na asundaraṁ labhitvā domanassanti evaṁ pavattapaṭisaṅkhānavasenettha **asammohasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

Pattadhāraṇepi pattaṁ sahasāva aggahetvā "imaṁ gahetvā piṇḍāya caramāno bhikkhaṁ labhissāmī"ti evaṁ pattaggahaṇapaccayā paṭilabhitabba-atthavasena **sātthakasampajaññaṁ** veditabbaṁ. Kisadubbalasarīrassa pana garupatto asappāyo, yassa kassaci catupañcagaṇṭhikāhato dubbisodhanīyo asappāyova. Duddhotapatto hi na vaṭṭati, taṁ dhovantasseva cassa palibodho hoti. Maṇivaṇṇapatto pana lobhanīyova cīvare vuttanayeneva asappāyo. Nimittakammādivasena pana laddho, yañcassa sevamānassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, ayaṁ ekantāsappāyova, viparīto sappāyo. Tassa vasenettha **sappāyasampajaññaṁ,** kammaṭṭhānāvijahanavaseneva **gocarasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

ဥဏှပကတိကဿ ပန ဒုဗ္ဗလဿ စ စီဝရံ သုခုမံ သပ္ပာယံ၊ သီတာလုကဿ ဃနံ ဒုပဋ္ဋံ။ ဝိပရီတံ အသပ္ပာယံ။ ယဿ ကဿစိ ဇိဏ္ဏံ အသပ္ပာယမေဝ။ အဂ္ဂဠာဒိဒါနေန ဟိဿ တံ ပလိဗောဓကရံ ဟောတိ။ တထာ ပဋ္ဋုဏ္ဏဒုကူလာဒိဘေဒံ စောရာနံ လောဘနီယစီဝရံ။ တာဒိသဉှိ အရညေ ဧကကဿ နိဝါသန္တရာယကရံ ဇီဝိတန္တရာယကရဉ္စာပိ ဟောတိ။ နိပ္ပရိယာယေန ပန ယံ နိမိတ္တကမ္မာဒိမိစ္ဆာဇီဝဝသေန ဥပ္ပန္နံ၊ ယဉ္စဿ သေဝမာနဿ အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ တံ အသပ္ပာယံ။ ဝိပရီတံ သပ္ပာယံ။ တဿ ဝသေနေတ္ထ **သပ္ပါယသမ္ပဇညံ,** ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ စ **ဂေါစရသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ စီဝရံ ပါရုပန္တော နတ္ထိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ ပန စီဝရပါရုပနံ ဟောတိ။ တတ္ထ စီဝရမ္ပိ အစေတနံ၊ ကာယောပိ အစေတနော။ စီဝရံ န ဇာနာတိ "မယာ ကာယော ပါရုပိတော"တိ။ ကာယောပိ န ဇာနာတိ "အဟံ စီဝရေန ပါရုပိတော"တိ။ ဓာတုယောဝ ဓာတုသမူဟံ ပဋိစ္ဆာဒေန္တိ ပဋပိလောတိကာယ ပေါတ္ထကရူပပဋိစ္ဆာဒနေ ဝိယ။ တသ္မာ နေဝ သုန္ဒရံ စီဝရံ လဘိတွာ သောမနဿံ ကာတဗ္ဗံ၊ န အသုန္ဒရံ လဘိတွာ ဒေါမနဿံ။ နာဂဝမ္မိကစေတိယရုက္ခာဒီသု ဟိ ကေစိ မာလာဂန္ဓဓူမဝတ္ထာဒီဟိ သက္ကာရံ ကရောန္တိ၊ ကေစိ ဂူထမုတ္တကဒ္ဒမဒဏ္ဍသတ္ထပ္ပဟာရာဒီဟိ အသက္ကာရံ။ န တေဟိ နာဂဝမ္မိကရုက္ခာဒယော သောမနဿံ ဝါ ဒေါမနဿံ ဝါ ကရောန္တိ၊ ဧဝမေဝ နေဝ သုန္ဒရံ စီဝရံ လဘိတွာ သောမနဿံ ကာတဗ္ဗံ၊ န အသုန္ဒရံ လဘိတွာ ဒေါမနဿန္တိ ဧဝံ ပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ **အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပတ္တဓာရဏေပိ ပတ္တံ သဟသာဝ အဂ္ဂဟေတွာ "ဣမံ ဂဟေတွာ ပိဏ္ဍာယ စရမာနော ဘိက္ခံ လဘိဿာမီ"တိ ဧဝံ ပတ္တဂ္ဂဟဏပစ္စယာ ပဋိလဘိတဗ္ဗအတ္ထဝသေန **သာတ္ထကသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကိသဒုဗ္ဗလသရီရဿ ပန ဂရုပတ္တော အသပ္ပာယော၊ ယဿ ကဿစိ စတုပဉ္စဂဏ္ဌိကာဟတော ဒုဗ္ဗိသောဓနီယော အသပ္ပာယောဝ။ ဒုဒ္ဓေါတပတ္တော ဟိ န ဝဋ္ဋတိ၊ တံ ဓောဝန္တဿေဝ စဿ ပလိဗောဓော ဟောတိ။ မဏိဝဏ္ဏပတ္တော ပန လောဘနီယောဝ စီဝရေ ဝုတ္တနယေနေဝ အသပ္ပာယော။ နိမိတ္တကမ္မာဒိဝသေန ပန လဒ္ဓေါ, ယဉ္စဿ သေဝမာနဿ အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ အယံ ဧကန္တာသပ္ပာယောဝ၊ ဝိပရီတော သပ္ပာယော။ တဿ ဝသေနေတ္ထ **သပ္ပါယသမ္ပဇညံ,** ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ **ဂေါစရသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

Abbhantare attā nāma koci pattaṁ gaṇhanto natthi, vuttappakāracitta-kiriyāvāyodhātuvipphāravaseneva pana pattaggahaṇaṁ nāma hoti. Tattha pattopi acetano, hatthāpi acetanā. Patto na jānāti “ahaṁ hatthehi gahito”ti. Hatthāpi na jānanti “patto amhehi gahito”ti. Dhātuyova dhātusamūhaṁ gaṇhanti saṇḍāsena aggivaṇṇapattaggahaṇe viyāti evaṁ pavattapaṭisaṅkhānavasenettha **asammohasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

Api ca yathā chinnahatthapāde vaṇamukhehi paggharitapubbalohitakimikule nīlamakkhikasamparikiṇṇe anāthasālāyaṁ anāthamanusse disvā dayālukā purisā tesaṁ vaṇabandhapaṭṭacoḷakāni ceva kapālādīhi ca bhesajjāni upanāmenti. Tattha coḷakānipi kesañci saṇhāni kesañci thūlāni pāpuṇanti. Bhesajjakapālakānipi kesañci susaṇṭhānāni kesañci dussaṇṭhānāni pāpuṇanti. Na te tattha sumanā vā honti dummanā vā. Vaṇapaṭicchādanamatteneva hi coḷakena, bhesajjapariggahaṇamatteneva ca kapālakena tesaṁ attho, evameva yo bhikkhu vaṇacoḷakaṁ viya cīvaraṁ, bhesajjakapālakaṁ viya ca pattaṁ, kapāle bhesajjamiva ca patte laddhabhikkhaṁ sallakkheti, ayaṁ saṅghāṭipattacīvaradhāraṇe asammohasampajaññena uttamasampajānakārīti veditabbo.

Asitādīsu **asite**ti piṇḍapātādibhojane. **Pīte**ti yāgu-ādipāne. **Khāyite**ti piṭṭhakhajjakādikhādane. **Sāyite**ti madhuphāṇitādisāyane. Tattha “neva davāyā”ti-ādinā nayena vutto aṭṭhavidhopi attho attho nāma. Tassa vasena **sātthakasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

Lūkhapaṇītatittamadhurādīsu pana yena bhojanena yassa aphāsu hoti, taṁ tassa asappāyaṁ. Yaṁ pana nimittakammādivasena paṭiladdhaṁ, yañcassa bhuñjato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti, taṁ ekantaṁ asappāyameva. Viparītaṁ sappāyaṁ. Tassa vasenettha **sappāyasampajaññaṁ**, kammaṭṭhānāvijahanavaseneva ca **gocarasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci bhuñjako natthi, vuttappakāracittakiriyā-vāyodhātuvipphāreneva pana pattapaṭiggahaṇaṁ nāma hoti. Cittakiriyā-vāyodhātuvipphāreneva hatthassa patte otāraṇaṁ nāma hoti. Cittakiriyāvāyodhātuvipphāreneva ālopakaraṇaṁ ālopa-uddharaṇaṁ

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ ပတ္တံ ဂဏှန္တော နတ္ထိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖါရဝသေနေဝ ပန ပတ္တဂ္ဂဟဏံ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ပတ္တောပိ အစေတနော၊ ဟတ္ထာပိ အစေတနာ။ ပတ္တော န ဇာနာတိ “အဟံ ဟတ္ထေဟိ ဂဟိတော”တိ။ ဟတ္ထာပိ န ဇာနန္တိ “ပတ္တော အမှေဟိ ဂဟိတော”တိ။ ဓာတုယောဝ ဓာတုသမူဟံ ဂဏှန္တိ သဏ္ဍာသေန အဂ္ဂိဝဏ္ဏပတ္တဂ္ဂဟဏေ ဝိယာတိ ဧဝံ ပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ **အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစ ယထာ ဆိန္နဟတ္ထပါဒေ ဝဏမုခေဟိ ပဂ္ဃရိတပုဗ္ဗလောဟိတကိမိကုလေ နီလမက္ခိကသမ္ပရိကိဏ္ဏေ အနာထသာလာယံ အနာထမနုဿေ ဒိသွာ ဒယာလုကာ ပုရိသာ တေသံ ဝဏဗန္ဓပဋ္ဋစောဠကာနိ စေဝ ကပါလာဒီဟိ စ ဘေသဇ္ဇာနိ ဥပနာမေန္တိ။ တတ္ထ စောဠကာနိပိ ကေသဉ္စိ သဏှာနိ ကေသဉ္စိ ထူလာနိ ပါပုဏန္တိ။ ဘေသဇ္ဇကပါလကာနိပိ ကေသဉ္စိ သုသဏ္ဌာနာနိ ကေသဉ္စိ ဒုဿဏ္ဌာနာနိ ပါပုဏန္တိ။ န တေ တတ္ထ သုမနာ ဝါ ဟောန္တိ ဒုမ္မနာ ဝါ။ ဝဏပဋိစ္ဆာဒနမတ္တေနေဝ ဟိ စောဠကေန, ဘေသဇ္ဇပရိဂ္ဂဟဏမတ္တေနေဝ စ ကပါလကေန တေသံ အတ္ထော၊ ဧဝမေဝ ယော ဘိက္ခု ဝဏစောဠကံ ဝိယ စီဝရံ, ဘေသဇ္ဇကပါလကံ ဝိယ စ ပတ္တံ, ကပါလေ ဘေသဇ္ဇမိဝ စ ပတ္တေ လဒ္ဓဘိက္ခံ သလ္လက္ခေတိ၊ အယံ သင်္ဃာဋိပတ္တစီဝရဓာရဏေ အသမ္မောဟသမ္ပဇညေန ဥတ္တမသမ္ပဇာနကာရီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အသိတာဒီသု **အသိတေ**တိ ပိဏ္ဍပါတာဒိဘောဇနေ။ **ပီတေ**တိ ယာဂုအာဒိပါနေ။ **ခါယိတေ**တိ ပိဋ္ဌခဇ္ဇကာဒိခါဒနေ။ **သာယိတေ**တိ မဓုဖာဏိတာဒိသာယနေ။ တတ္ထ “နေဝ ဒဝါယာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော အဋ္ဌဝိဓောပိ အတ္ထော အတ္ထော နာမ။ တဿ ဝသေန **သာတ္ထကသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

လူခပဏီတတိတ္တမဓုရာဒီသု ပန ယေန ဘောဇနေန ယဿ အဖာသု ဟောတိ၊ တံ တဿ အသပ္ပါယံ။ ယံ ပန နိမိတ္တကမ္မာဒိဝသေန ပဋိလဒ္ဓံ၊ ယဉ္စဿ ဘုဉ္ဇတော အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသလာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ တံ ဧကန္တံ အသပ္ပါယမေဝ။ ဝိပရီတံ သပ္ပါယံ။ တဿ ဝသေနေတ္ထ **သပ္ပါယသမ္ပဇညံ**, ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ စ **ဂေါစရသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ ဘုဉ္ဇကော နတ္ထိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရစိတ္တကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖါရေနေဝ ပန ပတ္တပဋိဂ္ဂဟဏံ နာမ ဟောတိ။ စိတ္တကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖါရေနေဝ ဟတ္ထဿ ပတ္တေ ဩတာရဏံ နာမ ဟောတိ။ စိတ္တကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖါရေနေဝ အာလောပကရဏံ အာလောပဥဒ္ဓရဏံ

mukhavivaraṇañca hoti. Na koci kuñcikāya, na yantakena hanukaṭṭhiṁ vivarati, cittakiriyāvāyodhātuvipphāreneva ālopassa mukhe ṭhapanaṁ, uparidantānaṁ musalakiccasādhanaṁ, heṭṭhādantānaṁ udukkhalakiccasādhanaṁ, jivhāya hatthakiccasādhanañca hoti. Iti naṁ tattha aggajivhāya tanukakheḷo mūlajivhāya bahalakheḷo makkheti, taṁ heṭṭhādanta-udukkhale jivhāhatthaparivattitaṁ kheḷa-udakatemitaṁ uparidantamusalasañcuṇṇitaṁ koci kaṭacchunā vā dabbiyā vā anto pavesento nāma natthi, vāyodhātuyāva pavisati. Paviṭṭhaṁ paviṭṭhaṁ koci palālasanthāraṁ katvā dhārento nāma natthi, vāyodhātuvaseneva tiṭṭhati. Ṭhitaṁ ṭhitaṁ koci uddhanaṁ katvā aggiṁ jāletvā pacanto nāma natthi, tejodhātuyāva paccati. Pakkaṁ pakkaṁ koci daṇḍakena vā yaṭṭhiyā vā bahi nīhārako nāma natthi, vāyodhātuyeva nīharati. Iti vāyodhātu atiharati ca vītiharati ca dhāreti ca parivatteti ca sañcuṇṇeti ca visoseti ca nīharati ca. Pathavīdhātu dhāreti ca parivatteti ca sañcuṇṇeti ca visoseti ca nīharati ca. Āpodhātu sineheti ca allattañca anupāleti. Tejodhātu antopaviṭṭhaṁ paripāceti. Ākāsadhātu añjaso hoti. Viññāṇadhātu tattha tattha sammāpayogamanvāya ābhujatīti evaṁ pavattapaṭisaṅkhānavasenettha **asammohasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

Api ca gamanato pariyesanato paribhogato āsayato nidhānato aparipakkato paripakkato phalato nissandato sammakkhanatoti evaṁ dasavidhapaṭikūlabhāvapaccavekkhaṇatopettha asammohasampajaññaṁ veditabbaṁ. Vitthārakathā panettha Visuddhimagge āhārapaṭikūlasaññāniddesato gahetabbā.

Uccārapassāvakammeti uccārassa ca passāvassa ca karaṇe. Tattha pakkakāle uccārapassāvaṁ akarontassa sakalasarīrato sedā muccanti, akkhīni bhamanti, cittaṁ na ekaggaṁ hoti, aññe ca rogā uppajjanti. Karontassa pana sabbaṁ taṁ na hotīti ayamettha attho. Tassa vasena **sātthakasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

Aṭṭhāne uccārapassāvaṁ karontassa pana āpatti hoti, ayaso vaḍḍhati, jīvitantarāyo hoti. Patirūpe ṭhāne karontassa sabbaṁ

မုခဝိဝရဏဉ္စ ဟောတိ။ န ကောစိ ကုဉ္စိကာယ, န ယန္တကေန ဟနုကဋ္ဌိံ ဝိဝရတိ၊ စိတ္တကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖါရေနေဝ အာလောပဿ မုခေ ဌပနံ, ဥပရိဒန္တာနံ မုသလကိစ္စသာဓနံ, ဟေဋ္ဌာဒန္တာနံ ဥဒုက္ခလကိစ္စသာဓနံ, ဇိဝှါယ ဟတ္ထကိစ္စသာဓနဉ္စ ဟောတိ။ ဣတိ နံ တတ္ထ အဂ္ဂဇိဝှါယ တနုကခေဠော မူလဇိဝှါယ ဗဟလခေဠော မက္ခေတိ၊ တံ ဟေဋ္ဌာဒန္တဥဒုက္ခလေ ဇိဝှါဟတ္ထပရိဝတ္တိတံ ခေဠဥဒကတေမိတံ ဥပရိဒန္တမုသလသဉ္စုဏ္ဏိတံ ကောစိ ကဋစ္ဆုနာ ဝါ ဒဗ္ဗိယာ ဝါ အန္တော ပဝေသေန္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဝါယောဓာတုယာဝ ပဝိသတိ။ ပဝိဋ္ဌံ ပဝိဋ္ဌံ ကောစိ ပလာလသန္ထာရံ ကတွာ ဓာရေန္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဝါယောဓာတုဝသေနေဝ တိဋ္ဌတိ။ ဌိတံ ဌိတံ ကောစိ ဥဒ္ဓနံ ကတွာ အဂ္ဂိံ ဇာလေတွာ ပစန္တော နာမ နတ္ထိ၊ တေဇောဓာတုယာဝ ပစ္စတိ။ ပက္ကံ ပက္ကံ ကောစိ ဒဏ္ဍကေန ဝါ ယဋ္ဌိယာ ဝါ ဗဟိ နီဟာရကော နာမ နတ္ထိ၊ ဝါယောဓာတုယေဝ နီဟရတိ။ ဣတိ ဝါယောဓာတု အတိဟရတိ စ ဝီတိဟရတိ စ ဓာရေတိ စ ပရိဝတ္တေတိ စ သဉ္စုဏ္ဏေတိ စ ဝိသောသေတိ စ နီဟရတိ စ။ ပထဝီဓာတု ဓာရေတိ စ ပရိဝတ္တေတိ စ သဉ္စုဏ္ဏေတိ စ ဝိသောသေတိ စ နီဟရတိ စ။ အာပေါဓာတု သိနေဟေတိ စ အလ္လတ္တဉ္စ အနုပါလေတိ။ တေဇောဓာတု အန္တောပဝိဋ္ဌံ ပရိပါစေတိ။ အာကာသဓာတု အဉ္ဇသော ဟောတိ။ ဝိညာဏဓာတု တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာပယောဂမန္ဝာယ အာဘုဇတီတိ ဧဝံ ပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ **အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစ ဂမနတော ပရိယေသနတော ပရိဘောဂတော အာသယတော နိဓာနတော အပရိပက္ကတော ပရိပက္ကတော ဖလတော နိဿန္ဒတော သမ္မက္ခနတောတိ ဧဝံ ဒသဝိဓပဋိကူလဘာဝပစ္စဝေက္ခဏတောပေတ္ထ အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိတ္ထာရကထာ ပနေတ္ထ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ အာဟာရပဋိကူလသညာနိဒ္ဒေသတော ဂဟေတဗ္ဗာ။

ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မေတိ ဥစ္စာရဿ စ ပဿာဝဿ စ ကရဏေ။ တတ္ထ ပက္ကကာလေ ဥစ္စာရပဿာဝံ အကရောန္တဿ သကလသရီရတော သေဒါ မုစ္စန္တိ၊ အက္ခီနိ ဘမန္တိ၊ စိတ္တံ န ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ အညေ စ ရောဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ကရောန္တဿ ပန သဗ္ဗံ တံ န ဟောတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ တဿ ဝသေန **သာတ္ထကသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဋ္ဌာနေ ဥစ္စာရပဿာဝံ ကရောန္တဿ ပန အာပတ္တိ ဟောတိ၊ အယသော ဝဍ္ဎတိ၊ ဇီဝိတန္တရာယော ဟောတိ။ ပတိရူပေ ဌာနေ ကရောန္တဿ သဗ္ဗံ

taṁ na hotīti idamettha sappāyaṁ. Tassa vasena **sappāyasampajaññaṁ,** kammaṭṭhānāvijahanavaseneva ca **gocarasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

Abbhantare attā nāma koci uccārapassāvakammaṁ karonto natthi, citta-kiriyāvāyodhātuvipphāreneva pana uccārapassāvakammaṁ hoti. Yathā pana pakke gaṇḍe gaṇḍabhedena pubbalohitaṁ akāmatāya nikkhamati, yathā ca atibharitā udakabhājanā udakaṁ akāmatāya nikkhamati, evaṁ pakkāsayamuttavatthīsu sannicitā uccārapassāvā vāyuvegasamuppīḷitā akāmatāyapi nikkhamanti. So panāyaṁ evaṁ nikkhamanto uccārapassāvo neva tassa bhikkhuno attano hoti na parassa, kevalaṁ pana sarīranissandova hoti. Yathā kiṁ? Yathā udakatumbato purāṇa-udakaṁ chaḍḍentassa neva taṁ attano hoti na paresaṁ, kevalaṁ paṭijaggamattameva hoti, evanti evaṁ pavattapaṭisaṅkhānavasenettha **asammohasampajaññaṁ** veditabbaṁ.

Gatādīsu **gate**ti gamane. **Ṭhite**ti ṭhāne. **Nisinne**ti nisajjāya. **Sutte**ti sayane. Tattha abhikkantādīsu vuttanayeneva sampajānakāritā veditabbā.

Ayaṁ panettha aparopi nayo eko hi bhikkhu gacchanto aññaṁ cintento aññaṁ vitakkento gacchati, eko kammaṭṭhānaṁ avissajjetvāva gacchati, tathā eko tiṭṭhanto, nisīdanto, sayanto aññaṁ cintento aññaṁ vitakkento sayati, eko kammaṭṭhānaṁ avissajjetvāva sayati.

Ettakena pana na pākaṭaṁ hotīti caṅkamena dīpayiṁsu. Yo hi bhikkhu caṅkamanaṁ otaritvā caṅkamanakoṭiyaṁ ṭhito pariggaṇhāti, pācīnacaṅkamanakoṭiyaṁ pavattā rūpārūpadhammā pacchimacaṅkamanakoṭiṁ appatvā ettheva niruddhā, pacchimacaṅkamanakoṭiyaṁ pavattāpi pācīnacaṅkamanakoṭiṁ appatvā ettheva niruddhā, caṅkamanavemajjhe pavattā ubho koṭiyo appatvā ettheva niruddhā, caṅkamane pavattā rūpārūpadhammā ṭhānaṁ appatvā ettheva niruddhā, ṭhāne pavattā nisajjaṁ, nisajjāya pavattā sayanaṁ appatvā ettheva niruddhāti evaṁ pariggaṇhanto pariggaṇhantoyeva bhavaṅgaṁ otāreti, uṭṭhahanto kammaṭṭhānaṁ gahetvāva uṭṭhāti. Ayaṁ bhikkhu gatādīsu **sampajānakārī** nāma hotīti.

တံ န ဟောတီတိ ဣဒမေတ္ထ သပ္ပါယံ။ တဿ ဝသေန **သပ္ပါယသမ္ပဇညံ,** ကမ္မဋ္ဌာနာဝိဇဟနဝသေနေဝ စ **ဂေါစရသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဗ္ဘန္တရေ အတ္တာ နာမ ကောစိ ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မံ ကရောန္တော နတ္ထိ၊ စိတ္တ-ကိရိယာဝါယောဓာတုဝိပ္ဖာရေနေဝ ပန ဥစ္စာရပဿာဝကမ္မံ ဟောတိ။ ယထာ ပန ပက္ကေ ဂဏ္ဍေ ဂဏ္ဍဘေဒေန ပုဗ္ဗလောဟိတံ အကာမတာယ နိက္ခမတိ၊ ယထာ စ အတိဘရိတာ ဥဒကဘာဇနာ ဥဒကံ အကာမတာယ နိက္ခမတိ၊ ဧဝံ ပက္ကာသယမုတ္တဝတ္ထီသု သန္နိစိတာ ဥစ္စာရပဿာဝါ ဝါယုဝေဂသမုပ္ပီဠိတာ အကာမတာယပိ နိက္ခမန္တိ။ သော ပနာယံ ဧဝံ နိက္ခမန္တော ဥစ္စာရပဿာဝေါ နေဝ တဿ ဘိက္ခုနော အတ္တနော ဟောတိ န ပရဿ၊ ကေဝလံ ပန သရီရနိဿန္ဒောဝ ဟောတိ။ ယထာ ကိံ? ယထာ ဥဒကတုမ္ဗတော ပုရာဏဥဒကံ ဆဍ္ဍေန္တဿ နေဝ တံ အတ္တနော ဟောတိ န ပရေသံ၊ ကေဝလံ ပဋိဇဂ္ဂမတ္တမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝန္တိ ဧဝံ ပဝတ္တပဋိသင်္ခါနဝသေနေတ္ထ **အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဂတာဒီသု **ဂတေ**တိ ဂမနေ။ **ဌိတေ**တိ ဌာနေ။ **နိသိန္နေ**တိ နိသဇ္ဇာယ။ **သုတ္တေ**တိ သယနေ။ တတ္ထ အဘိက္ကန္တာဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ သမ္ပဇာနကာရိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အယံ ပနေတ္ထ အပရောပိ နယော—ဧကော ဟိ ဘိက္ခု ဂစ္ဆန္တော အညံ စိန္တေန္တော အညံ ဝိတက္ကေန္တော ဂစ္ဆတိ၊ ဧကော ကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိဿဇ္ဇေတွာဝ ဂစ္ဆတိ၊ တထာ ဧကော တိဋ္ဌန္တော၊ နိသီဒန္တော၊ သယန္တော အညံ စိန္တေန္တော အညံ ဝိတက္ကေန္တော သယတိ၊ ဧကော ကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိဿဇ္ဇေတွာဝ သယတိ။

ဧတ္တကေန ပန န ပါကဋံ ဟောတီတိ စင်္ကမေန ဒီပယိံသု။ ယော ဟိ ဘိက္ခု စင်္ကမနံ ဩတရိတွာ စင်္ကမနကောဋိယံ ဌိတော ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ ပါစီန-စင်္ကမနကောဋိယံ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ပစ္ဆိမစင်္ကမနကောဋိံ အပ္ပတွာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ၊ ပစ္ဆိမစင်္ကမနကောဋိယံ ပဝတ္တာပိ ပါစီနစင်္ကမနကောဋိံ အပ္ပတွာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ၊ စင်္ကမနဝေမဇ္ဈေ ပဝတ္တာ ဥဘော ကောဋိယော အပ္ပတွာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ၊ စင်္ကမနေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပဓမ္မာ ဌာနံ အပ္ပတွာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ၊ ဌာနေ ပဝတ္တာ နိသဇ္ဇံ၊ နိသဇ္ဇာယ ပဝတ္တာ သယနံ အပ္ပတွာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါတိ ဧဝံ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ပရိဂ္ဂဏှန္တောယေဝ ဘဝင်္ဂံ ဩတာရေတိ၊ ဥဋ္ဌဟန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာဝ ဥဋ္ဌာတိ။ အယံ ဘိက္ခု ဂတာဒီသု **သမ္ပဇာနကာရီ** နာမ ဟောတီတိ။

Evaṁ pana sutte kammaṭṭhānaṁ avibhūtaṁ hoti, kammaṭṭhānaṁ avibhūtaṁ na kātabbaṁ, tasmā yo bhikkhu yāva sakkoti, tāva caṅkamitvā ṭhatvā nisīditvā sayamāno evaṁ pariggahetvā sayati, "kāyo acetano mañco acetano. Kāyo na jānāti 'ahaṁ mañce sayito'ti mañcopi na jānāti 'mayi kāyo sayito'ti. Acetano kāyo acetane mañce sayito"ti evaṁ parigganhanto parigganhantoyeva cittaṁ bhavaṅgaṁ otāreti, pabujjhamāno kammaṭṭhānaṁ gahetvāva pabujjhati. Ayaṁ sutte sampajānakārī nāma hotīti.

Jāgariteti jāgaraṇe. Tattha kiriyāmayapavattassa appavattiyā sati jāgaritaṁ nāma na hoti, kiriyāmayapavattavaḷañje pavattante jāgaritaṁ nāma hotīti parigganhanto bhikkhu jāgarite sampajānakārī nāma hoti. Api ca rattindivaṁ cha koṭṭhāse katvā pañca koṭṭhāse jaggantopi jāgarite sampajānakārī nāma hoti.

Bhāsiteti kathane. Tattha upādārūpassa saddāyatanassa appavatte sati bhāsitaṁ nāma na hoti, tasmiṁ pavattante hotīti pariggāhako bhikkhu bhāsite sampajānakārī nāma hoti. Vimuttāyatanasīsena dhammaṁ desentopi bāttiṁsa tiracchānakathā pahāya dasakathāvatthunissitakathaṁ kathentopi bhāsite sampajānakārī nāma hoti.

Tuṇhībhāveti akathane. Tattha upādārūpassa saddāyatanassa pavattiyaṁ sati tuṇhībhāvo nāma natthi, appavattiyaṁ hotīti pariggāhako bhikkhu tuṇhībhāve sampajānakārī nāma hoti. Aṭṭhatiṁsāya ārammaṇesu cittaruciyaṁ kammaṭṭhānaṁ gahetvā nisinnopi dutiyajjhānaṁ samāpannopi tuṇhībhāve sampajānakārīyeva nāma hoti.

Ettha ca eko iriyāpatho dvīsu ṭhānesu āgato. So heṭṭhā **abhikkante paṭikkante**ti ettha bhikkhācāragāmaṁ gacchato ca āgacchato ca addhānagamanavasena kathito. **Gate ṭhite nisinne**ti ettha vihāre cuṇṇikapāduddhāra-iriyāpathavasena kathitoti veditabbo.

524. **Tattha katamā satī**ti-ādi sabbaṁ uttānatthameva.

ဧဝံ ပန သုတ္တေ ကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိဘူတံ ဟောတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိဘူတံ န ကာတဗ္ဗံ၊ တသ္မာ ယော ဘိက္ခု ယာဝ သက္ကောတိ၊ တာဝ စင်္ကမိတွာ ဌတွာ နိသီဒိတွာ သယမာနော ဧဝံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ သယတိ၊ “ကာယော အစေတနော မဉ္စော အစေတနော။ ကာယော န ဇာနာတိ ‘အဟံ မဉ္စေ သယိတော’တိ မဉ္စောပိ န ဇာနာတိ ‘မယိ ကာယော သယိတော’တိ။ အစေတနော ကာယော အစေတနေ မဉ္စေ သယိတော”တိ ဧဝံ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ပရိဂ္ဂဏှန္တောယေဝ စိတ္တံ ဘဝင်္ဂံ ဩတာရေတိ၊ ပဗုဇ္ဈမာနော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာဝ ပဗုဇ္ဈတိ။ အယံ သုတ္တေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ ဟောတီတိ။

ဇာဂရိတေတိ ဇာဂရဏေ။ တတ္ထ ကိရိယာမယပဝတ္တဿ အပ္ပဝတ္တိယာ သတိ ဇာဂရိတံ နာမ န ဟောတိ၊ ကိရိယာမယပဝတ္တဝဠဉ္ဇေ ပဝတ္တန္တေ ဇာဂရိတံ နာမ ဟောတီတိ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဘိက္ခု ဇာဂရိတေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ ဟောတိ။ အပိစ ရတ္တိန္ဒိဝံ ဆ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ ပဉ္စ ကောဋ္ဌာသေ ဇဂ္ဂန္တောပိ ဇာဂရိတေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ ဟောတိ။

ဘာသိတေတိ ကထနေ။ တတ္ထ ဥပါဒါရူပဿ သဒ္ဒါယတနဿ အပ္ပဝတ္တေ သတိ ဘာသိတံ နာမ န ဟောတိ၊ တသ္မိံ ပဝတ္တန္တေ ဟောတီတိ ပရိဂ္ဂါဟကော ဘိက္ခု ဘာသိတေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ ဟောတိ။ ဝိမုတ္တာယတနသီသေန ဓမ္မံ ဒေသေန္တောပိ ဗာတ္တိံသ တိရစ္ဆာနကထာ ပဟာယ ဒသကထာဝတ္ထုနိဿိတကထံ ကထေန္တောပိ ဘာသိတေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ ဟောတိ။

တုဏှီဘာဝေတိ အကထနေ။ တတ္ထ ဥပါဒါရူပဿ သဒ္ဒါယတနဿ ပဝတ္တိယံ သတိ တုဏှီဘာဝေါ နာမ နတ္ထိ၊ အပ္ပဝတ္တိယံ ဟောတီတိ ပရိဂ္ဂါဟကော ဘိက္ခု တုဏှီဘာဝေ သမ္ပဇာနကာရီ နာမ ဟောတိ။ အဋ္ဌတိံသာယ အာရမ္မဏေသု စိတ္တရုစိယံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ နိသိန္နောပိ ဒုတိယဇ္ဈာနံ သမာပန္နောပိ တုဏှီဘာဝေ သမ္ပဇာနကာရီယေဝ နာမ ဟောတိ။

ဧတ္ထ စ ဧကော ဣရိယာပထော ဒွီသု ဌာနေသု အာဂတော။ သော ဟေဋ္ဌာ **အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ**တိ ဧတ္ထ ဘိက္ခာစာရဂါမံ ဂစ္ဆတော စ အာဂစ္ဆတော စ အဒ္ဓါနဂမနဝသေန ကထိတော။ **ဂတေ ဌိတေ နိသိန္နေ**တိ ဧတ္ထ ဝိဟာရေ စုဏ္ဏိကပါဒုဒ္ဓါရဣရိယာပထဝသေန ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၂၄။ **တတ္ထ ကတမာ သတီ**တိအာဒိ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

526. **So vivittan**ti iminā kiṁ dasseti? Etassa bhikkhuno upāsanaṭṭhānaṁ yogapathaṁ sappāyasenāsanaṁ dasseti. Yassa hi abbhantare ettakā guṇā atthi, tassa anucchaviko araññavāso. Yassa panete natthi, tassa ananucchaviko. Evarūpassa hi araññavāso kāḷamakkaṭa-acchataracchadīpimigādīnaṁ aṭavīvāsasadiso hoti. Kasmā? Icchāya ṭhatvā paviṭṭhattā. Tassa hi araññavāsamūlako koci attho natthi, araññavāsañceva āraññake ca dūseti, sāsane appasādaṁ uppādeti. Yassa pana abbhantare ettakā guṇā atthi, tasseva so anucchaviko. So hi araññavāsaṁ nissāya vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ gaṇhitvā parinibbāti, sakala-araññavāsaṁ upasobheti, āraññikānaṁ sīsaṁ dhovati, sakalasāsanaṁ pasāreti. Tasmā satthā evarūpassa bhikkhuno upāsanaṭṭhānaṁ yogapathaṁ sappāyasenāsanaṁ dassento **so vivittaṁ senāsanaṁ bhajatī**ti-ādimāha. Tattha **vivittan**ti suññaṁ appasaddaṁ appanigghosaṁ. Etameva hi atthaṁ dassetuṁ **tañca anākiṇṇan**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **anākiṇṇan**ti asaṁkiṇṇaṁ asambādhaṁ. Tattha yassa senāsanassa sāmantā gāvutampi aḍḍhayojanampi pabbatagahanaṁ vanagahanaṁ nadīgahanaṁ hoti, na koci avelāya upasaṅkamituṁ sakkoti, idaṁ santikepi anākiṇṇaṁ nāma. Yaṁ pana aḍḍhayojanikaṁ vā yojanikaṁ vā hoti, idaṁ dūratāya eva anākiṇṇaṁ nāma hoti.

527. Seti ceva āsati ca etthāti **senāsanaṁ.** Tassa pabhedaṁ dassetuṁ **mañco pīṭhan**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **mañco**ti cattāro mañcā masārako bundikābaddho kuḷīrapādako āhaccapādakoti, tathā piṭṭhaṁ. **Bhisī**ti pañca bhisiyo uṇṇābhisi coḷabhisi vākabhisi tiṇabhisi paṇṇabhisīti. **Bibbohanan**ti sīsupadhānaṁ[1] vuttaṁ. Taṁ vitthārato vidatthicaturaṅgulaṁ vaṭṭati, dīghato mañcavitthārappamāṇaṁ. **Vihāro**ti samantā parihārapathaṁ antoyeva rattiṭṭhānadivāṭṭhānāni dassetvā katasenāsanaṁ. **Aḍḍhayogo**ti supaṇṇavaṅkagehaṁ. **Pāsādo**ti dve kaṇṇikāni gahetvā kato dīghapāsādo. **Aṭṭo**ti paṭirājādipaṭibāhanatthaṁ iṭṭhakāhi kato bahalabhittiko catupañcabhūmiko patissayaviseso. **Māḷo**ti bhojanasālasadiso maṇḍalamāḷo. Vinayaṭṭhakathāyaṁ pana

1. Sīsappamāṇaṁ (Ka)

၅၂၆။ **သော ဝိဝိတ္တန္တိ** ဣမိနာ ကိံ ဒဿေတိ? ဧတဿ ဘိက္ခုနော ဥပါသနဋ္ဌာနံ ယောဂပထံ သပ္ပါယသေနာသနံ ဒဿေတိ။ ယဿ ဟိ အဗ္ဘန္တရေ ဧတ္တကာ ဂုဏာ အတ္ထိ၊ တဿ အနုစ္ဆဝိကော အရညဝါသော။ ယဿ ပနေတေ နတ္ထိ၊ တဿ အနနုစ္ဆဝိကော။ ဧဝရူပဿ ဟိ အရညဝါသော ကာဠမက္ကဋအစ္ဆတရစ္ဆဒီပိမိဂါဒီနံ အဋဝီဝါသသဒိသော ဟောတိ။ ကသ္မာ? ဣစ္ဆာယ ဌတွာ ပဝိဋ္ဌတ္တာ။ တဿ ဟိ အရညဝါသမူလကော ကောစိ အတ္ထော နတ္ထိ၊ အရညဝါသဉ္စေဝ အာရညကေ စ ဒူသေတိ၊ သာသနေ အပ္ပသာဒံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ယဿ ပန အဗ္ဘန္တရေ ဧတ္တကာ ဂုဏာ အတ္ထိ၊ တဿေဝ သော အနုစ္ဆဝိကော။ သော ဟိ အရညဝါသံ နိဿာယ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှိတွာ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ သကလအရညဝါသံ ဥပသောဘေတိ၊ အာရညိကာနံ သီသံ ဓောဝတိ၊ သကလသာသနံ ပသာရေတိ။ တသ္မာ သတ္ထာ ဧဝရူပဿ ဘိက္ခုနော ဥပါသနဋ္ဌာနံ ယောဂပထံ သပ္ပါယသေနာသနံ ဒဿေန္တော **သော ဝိဝိတ္တံ သေနာသနံ ဘဇတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝိဝိတ္တန္တိ** သုညံ အပ္ပသဒ္ဒံ အပ္ပနိဂ္ဃောသံ။ ဧတမေဝ ဟိ အတ္ထံ ဒဿေတုံ **တဉ္စ အနာကိဏ္ဏန္တိ**အာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အနာကိဏ္ဏန္တိ** အသံကိဏ္ဏံ အသမ္ဗာဓံ။ တတ္ထ ယဿ သေနာသနဿ သာမန္တာ ဂါဝုတမ္ပိ အဍ္ဎယောဇနမ္ပိ ပဗ္ဗတဂဟနံ ဝနဂဟနံ နဒီဂဟနံ ဟောတိ၊ န ကောစိ အဝေလာယ ဥပသင်္ကမိတုံ သက္ကောတိ၊ ဣဒံ သန္တိကေပိ အနာကိဏ္ဏံ နာမ။ ယံ ပန အဍ္ဎယောဇနိကံ ဝါ ယောဇနိကံ ဝါ ဟောတိ၊ ဣဒံ ဒူရတာယ ဧဝ အနာကိဏ္ဏံ နာမ ဟောတိ။

၅၂၇။ သေတိ စေဝ အာသတိ စ ဧတ္ထာတိ **သေနာသနံ။** တဿ ပဘေဒံ ဒဿေတုံ **မဉ္စော ပီဌန္တိ**အာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **မဉ္စော**တိ စတ္တာရော မဉ္စာ မသာရကော ဗုန္ဒိကာဗဒ္ဓော ကုဠီရပါဒကော အာဟစ္စပါဒကောတိ၊ တထာ ပီဌံ။ **ဘိသီ**တိ ပဉ္စ ဘိသိယော ဥဏ္ဏာဘိသိ စောဠဘိသိ ဝါကဘိသိ တိဏဘိသိ ပဏ္ဏဘိသီတိ။ **ဗိဗ္ဗောဟနန္တိ** သီသုပဓာနံ[1] ဝုတ္တံ။ တံ ဝိတ္ထာရတော ဝိဒတ္ထိစတုရင်္ဂုလံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဒီဃတော မဉ္စဝိတ္ထာရပ္ပမာဏံ။ **ဝိဟာရော**တိ သမန္တာ ပရိဟာရပထံ အန္တောယေဝ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနာနိ ဒဿေတွာ ကတသေနာသနံ။ **အဍ္ဎယောဂေါ**တိ သုပဏ္ဏဝင်္ကဂေဟံ။ **ပါသာဒေါ**တိ ဒွေ ကဏ္ဏိကာနိ ဂဟေတွာ ကတော ဒီဃပါသာဒေါ။ **အဋ္ဋော**တိ ပဋိရာဇာဒိပဋိဗာဟနတ္ထံ ဣဋ္ဌကာဟိ ကတော ဗဟလဘိတ္တိကော စတုပဉ္စဘူမိကော ပတိဿယဝိသေသော။ **မာဠော**တိ ဘောဇနသာလသဒိသော မဏ္ဍလမာဠော။ ဝိနယဋ္ဌကထာယံ ပန

၁-သီသပ္ပမာဏံ (က)

ekakūṭasaṅgahito caturassapāsādoti vuttaṁ. **Leṇanti** pabbataṁ khaṇitvā vā pabbhārassa appahonakaṭṭhāne kuṭṭaṁ uṭṭhāpetvā vā katasenāsanaṁ. **Guhā**ti bhūmidari vā yattha rattindivaṁ dīpaṁ laddhuṁ vaṭṭati, pabbataguhā vā bhūmiguhā vā. **Rukkhamūlan**ti rukkhassa heṭṭhā parikkhittaṁ vā aparikkhittaṁ vā. **Veḷugumbo**ti veḷugaccho. **Yattha vā pana bhikkhū paṭikkamantī**ti ṭhapetvā vā etāni mañcādīni yattha bhikkhū sannipatanti, yaṁ tesaṁ sannipātārahaṭṭhānaṁ, sabbametaṁ senāsanaṁ.

528. **Bhajatī**ti upeti. **Sambhajatī**ti tattha abhirativasena anukkaṇṭhito suṭṭhu upeti. **Sevatī**ti nivāsanavasena sevati. **Nisevatī**ti anukkaṇṭhamāno sannissito hutvā sevati. **Saṁsevatī**ti senāsanavattaṁ sampādento sammā sevati.

529. Idāni yaṁ taṁ vivittanti vuttaṁ, tassa pabhedaṁ dassetuṁ **araññaṁ rukkhamūlan**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **araññan**ti vinayapariyāyena tāva "ṭhapetvā gāmañca gāmūpacārañca avasesaṁ araññan"ti[1] āgataṁ. Suttantapariyāyena āraññikaṁ bhikkhuṁ sandhāya "āraññakaṁ nāma senāsanaṁ pañcadhanusatikapacchiman"ti[2] āgataṁ. Vinayasuttantā pana ubhopi pariyāyadesanā nāma, abhidhammo nippariyāyadesanāti abhidhammapariyāyena araññaṁ dassetuṁ **nikkhamitvā bahi indakhīlā**ti vuttaṁ, indakhīlato bahi nikkhamitvāti attho.

530. Rukkhamūlādīnaṁ pakatiyā ca suviññeyyabhāvato **rukkhamūlaṁyeva rukkhamūlan**ti-ādi vuttaṁ. Apicettha **rukkhamūlan**ti yaṁkiñci sītacchāyaṁ[3] vivittaṁ rukkhamūlaṁ. **Pabbatan**ti selaṁ. Tattha hi udakasoṇḍīsu udakakiccaṁ katvā sītāya rukkhacchāyāya nisinnassa nānādisāsu khāyamānāsu sītena vātena bījiyamānassa cittaṁ ekaggaṁ hoti. **Kandaran**ti kaṁ vuccati udakaṁ, tena dāritaṁ udakena bhinnaṁ pabbatappadesaṁ. Yaṁ "nitumban"tipi "nadīkuñjan"tipi vadanti. Tattha hi rajatapaṭṭasadisā vālikā honti, matthake maṇivitānaṁ viya vanagahanaṁ maṇikkhandhasadisaṁ udakaṁ sandati, evarūpaṁ kandaraṁ oruyha pānīyaṁ pivitvā gattāni sītaṁ katvā vālikaṁ ussāpetvā paṁsukūlacīvaraṁ

1. Vi 1. 57 piṭṭhe. 2. Vi 2. 236 piṭṭhe. 3. Sandacchāyaṁ (Sī, Syā)

ဧကကူဋသင်္ဂဟိတော စတုရဿပါသာဒေါတိ ဝုတ္တံ။ **လေဏန္တိ** ပဗ္ဗတံ ခဏိတွာ ဝါ ပဗ္ဘာရဿ အပ္ပဟောနကဋ္ဌာနေ ကုဋ္ဋံ ဥဋ္ဌာပေတွာ ဝါ ကတသေနာသနံ။ **ဂုဟာ**တိ ဘူမိဒရိ ဝါ ယတ္ထ ရတ္တိန္ဒိဝံ ဒီပံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ပဗ္ဗတဂုဟာ ဝါ ဘူမိဂုဟာ ဝါ။ **ရုက္ခမူလန္တိ** ရုက္ခဿ ဟေဋ္ဌာ ပရိက္ခိတ္တံ ဝါ အပရိက္ခိတ္တံ ဝါ။ **ဝေဠုဂုမ္ဗော**တိ ဝေဠုဂစ္ဆော။ **ယတ္ထ ဝါ ပန ဘိက္ခူ ပဋိက္ကမန္တီ**တိ ဌပေတွာ ဝါ ဧတာနိ မဉ္စာဒီနိ ယတ္ထ ဘိက္ခူ သန္နိပတန္တိ၊ ယံ တေသံ သန္နိပါတာရဟဋ္ဌာနံ၊ သဗ္ဗမေတံ သေနာသနံ။

၅၂၈။ **ဘဇတီ**တိ ဥပေတိ။ **သမ္ဘဇတီ**တိ တတ္ထ အဘိရတိဝသေန အနုက္ကဏ္ဌိတော သုဋ္ဌု ဥပေတိ။ **သေဝတီ**တိ နိဝါသနဝသေန သေဝတိ။ **နိသေဝတီ**တိ အနုက္ကဏ္ဌမာနော သန္နိဿိတော ဟုတွာ သေဝတိ။ **သံသေဝတီ**တိ သေနာသနဝတ္တံ သမ္ပာဒေန္တော သမ္မာ သေဝတိ။

၅၂၉။ ဣဒါနိ ယံ တံ ဝိဝိတ္တန္တိ ဝုတ္တံ၊ တဿ ပဘေဒံ ဒဿေတုံ **အရညံ ရုက္ခမူလ**န္တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **အရည**န္တိ ဝိနယပရိယာယေန တာဝ "ဌပေတွာ ဂါမဉ္စ ဂါမူပစာရဉ္စ အဝသေသံ အရည"န္တိ[၁] အာဂတံ။ သုတ္တန္တ-ပရိယာယေန အာရညိကံ ဘိက္ခုံ သန္ဓာယ "အာရညကံ နာမ သေနာသနံ ပဉ္စဓနုသတိကပစ္ဆိမ"န္တိ[၂] အာဂတံ။ ဝိနယသုတ္တန္တာ ပန ဥဘောပိ ပရိယာယ-ဒေသနာ နာမ၊ အဘိဓမ္မော နိပ္ပရိယာယဒေသနာတိ အဘိဓမ္မပရိယာယေန အရညံ ဒဿေတုံ **နိက္ခမိတွာ ဗဟိ ဣန္ဒခီလာ**တိ ဝုတ္တံ၊ ဣန္ဒခီလတော ဗဟိ နိက္ခမိတွာတိ အတ္ထော။

၅၃၀။ ရုက္ခမူလာဒီနံ ပကတိယာ စ သုဝိညေယျဘာဝတော **ရုက္ခမူလံယေဝ ရုက္ခမူလ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ အပိစေတ္ထ **ရုက္ခမူလ**န္တိ ယံကိဉ္စိ သီတစ္ဆာယံ[၃] ဝိဝိတ္တံ ရုက္ခမူလံ။ **ပဗ္ဗတ**န္တိ သေလံ။ တတ္ထ ဟိ ဥဒကသောဏ္ဍီသု ဥဒကကိစ္စံ ကတွာ သီတာယ ရုက္ခစ္ဆာယာယ နိသိန္နဿ နာနာဒိသာသု ခါယမာနာသု သီတေန ဝါတေန ဗီဇိယမာနဿ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ။ **ကန္ဒရ**န္တိ ကံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ၊ တေန ဒါရိတံ ဥဒကေန ဘိန္နံ ပဗ္ဗတပ္ပဒေသံ။ ယံ "နိတုမ္ဗ"န္တိပိ "နဒီကုဉ္ဇ"န္တိပိ ဝဒန္တိ။ တတ္ထ ဟိ ရဇတပဋ္ဋသဒိသာ ဝါလိကာ ဟောန္တိ၊ မတ္ထကေ မဏိဝိတာနံ ဝိယ ဝနဂဟနံ မဏိက္ခန္ဓသဒိသံ ဥဒကံ သန္ဒတိ၊ ဧဝရူပံ ကန္ဒရံ ဩရုယှ ပါနီယံ ပိဝိတွာ ဂတ္တာနိ သီတံ ကတွာ ဝါလိကံ ဥဿာပေတွာ ပံသုကူလစီဝရံ

၁-ဝိ ၁-၅၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၂-၂၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သန္ဒစ္ဆာယံ (သီ၊ သျာ)

paññapetvā nisinnassa samaṇadhammaṁ karoto cittaṁ ekaggaṁ hoti. **Giriguhan**ti dvinnaṁ pabbatānaṁ antaraṁ, ekasmiṁyeva vā umaṅgasadisaṁ mahāvivaraṁ. Susānalakkhaṇaṁ Visuddhimagge[1] vuttaṁ.

531. **Vanapatthan**ti gāmantaṁ atikkamitvā manussānaṁ anupacāraṭṭhānaṁ, yattha na kasanti na vapanti. Tenevassa niddese "vanapatthanti dūrānametaṁ senāsanānaṁ adhivacanan"ti-ādi vuttaṁ. Yasmā vā rukkhamūlādīsu idamevekaṁ bhājetvā dassitaṁ, tasmāssa nikkhepapaṭipāṭiyā niddesaṁ akatvā sabbapariyante niddeso katoti veditabbo. **Abbhokāsan**ti acchannaṁ. Ākaṅkhamāno panettha cīvarakuṭiṁ katvā vasati. **Palālapuñjan**ti palālarāsi. Mahāpalālapuñjato hi palālaṁ nikkaḍḍhitvā pabbhāraleṇasadise ālaye karonti. Gacchagumbādīnampi upari palālaṁ pakkhipitvā heṭṭhā nisinnā samaṇadhammaṁ karonti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Vanapatthaniddese **salomahaṁsānan**ti yattha paviṭṭhassa lomahaṁso uppajjati, evarūpānaṁ bhīsanakasenāsanānaṁ[2]. **Pariyantānan**ti dūrabhāvena pariyante ṭhitānaṁ. **Na manussūpacārānan**ti kasanavapanavasena manusseti upacaritabbaṁ vanantaṁ atikkamitvā ṭhitānaṁ. **Durabhisambhavānan**ti aladdhavivekassādehi abhibhuyya vasituṁ nasakkuṇeyyānaṁ.

532. Appasaddādiniddese **appasaddan**ti vacanasaddena appasaddaṁ.

533. **Appanigghosan**ti nagaranigghosasaddena appanigghosaṁ. Yasmā pana ubhayampetaṁ saddaṭṭhena ekaṁ, tasmāssa niddese "yadeva taṁ appasaddaṁ, tadeva taṁ appanigghosan"ti vuttaṁ. **Vijanavātan**ti anusañcaraṇajanassa sarīravātena virahitaṁ. "Vijanavādan"tipi pāṭho, antojanavādena virahitanti attho. Yasmā pana yaṁ appanigghosaṁ, tadeva janasañcaraṇena ca janavādena ca virahitaṁ hoti, tasmāssa niddese "yadeva taṁ appanigghosaṁ, tadeva taṁ vijanavātan"ti vuttaṁ. **Manussarāhasseyyakan**ti manussānaṁ rahassakiriyaṭṭhāniyaṁ. Yasmā pana taṁ janasañcaraṇarahitaṁ hoti. Tenassa niddese "yadeva taṁ vijanavātaṁ, tadeva taṁ manussarāhasseyyakan"ti vuttaṁ. **Paṭisallānasāruppan**ti vivekānurūpaṁ. Yasmā pana taṁ

1. Visuddhi 1. 74 piṭṭhe.
2. Bhiṁsanakasenāsanānaṁ (Sī, Syā)

ပညပေတွာ နိသိန္နဿ သမဏဓမ္မံ ကရောတော စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ။ **ဂိရိဂုဟ**န္တိ ဒွိန္နံ ပဗ္ဗတာနံ အန္တရံ၊ ဧကသ္မိံယေဝ ဝါ ဥမင်္ဂသဒိသံ မဟာဝိဝရံ။ သုသာနလက္ခဏံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၁] ဝုတ္တံ။

၅၃၁။ **ဝနပတ္ထ**န္တိ ဂါမန္တံ အတိက္ကမိတွာ မနုဿာနံ အနုပစာရဋ္ဌာနံ၊ ယတ္ထ န ကသန္တိ န ဝပန္တိ။ တေနေဝဿ နိဒ္ဒေသေ "ဝနပတ္ထန္တိ ဒူရာနမေတံ သေနာသနာနံ အဓိဝစန"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ဝါ ရုက္ခမူလာဒီသု ဣဒမေဝေကံ ဘာဇေတွာ ဒဿိတံ၊ တသ္မာဿ နိက္ခေပပဋိပါဋိယာ နိဒ္ဒေသံ အကတွာ သဗ္ဗပရိယန္တေ နိဒ္ဒေသော ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဗ္ဘောကာသ**န္တိ အစ္ဆန္နံ။ အာကင်္ခမာနော ပနေတ္ထ စီဝရကုဋိံ ကတွာ ဝသတိ။ **ပလာလပုဉ္ဇ**န္တိ ပလာလရာသိ။ မဟာပလာလပုဉ္ဇတော ဟိ ပလာလံ နိက္ကဍ္ဎိတွာ ပဗ္ဘာရလေဏသဒိသေ အာလယေ ကရောန္တိ။ ဂစ္ဆဂုမ္ဗာဒီနမ္ပိ ဥပရိ ပလာလံ ပက္ခိပိတွာ ဟေဋ္ဌာ နိသိန္နာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဝနပတ္ထနိဒ္ဒေသေ **သလောမဟံသာန**န္တိ ယတ္ထ ပဝိဋ္ဌဿ လောမဟံသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝရူပါနံ ဘီသနကသေနာသနာနံ[၂]။ **ပရိယန္တာန**န္တိ ဒူရဘာဝေန ပရိယန္တေ ဌိတာနံ။ **န မနုဿူပစာရာန**န္တိ ကသနဝပနဝသေန မနုဿေဟိ ဥပစရိတဗ္ဗံ ဝနန္တံ အတိက္ကမိတွာ ဌိတာနံ။ **ဒုရဘိသမ္ဘဝါန**န္တိ အလဒ္ဓဝိဝေကဿာဒေဟိ အဘိဘုယျ ဝသိတုံ နသက္ကုဏေယျာနံ။

၅၃၂။ အပ္ပသဒ္ဒါဒိနိဒ္ဒေသေ **အပ္ပသဒ္ဒ**န္တိ ဝစနသဒ္ဒေန အပ္ပသဒ္ဒံ။

၅၃၃။ **အပ္ပနိဂ္ဃောသ**န္တိ နဂရနိဂ္ဃောသသဒ္ဒေန အပ္ပနိဂ္ဃောသံ။ ယသ္မာ ပန ဥဘယမ္ပေတံ သဒ္ဒဋ္ဌေန ဧကံ၊ တသ္မာဿ နိဒ္ဒေသေ "ယဒေဝ တံ အပ္ပသဒ္ဒံ၊ တဒေဝ တံ အပ္ပနိဂ္ဃောသ"န္တိ ဝုတ္တံ။ **ဝိဇနဝါတ**န္တိ အနုသဉ္စရဏဇနဿ သရီရဝါတေန ဝိရဟိတံ။ "ဝိဇနဝါဒ"န္တိပိ ပါဌော၊ အန္တောဇနဝါဒေန ဝိရဟိတန္တိ အတ္ထော။ ယသ္မာ ပန ယံ အပ္ပနိဂ္ဃောသံ၊ တဒေဝ ဇနသဉ္စရဏေန စ ဇနဝါဒေန စ ဝိရဟိတံ ဟောတိ၊ တသ္မာဿ နိဒ္ဒေသေ "ယဒေဝ တံ အပ္ပနိဂ္ဃောသံ၊ တဒေဝ တံ ဝိဇနဝါတ"န္တိ ဝုတ္တံ။ **မနုဿရာဟဿေယျက**န္တိ မနုဿာနံ ရဟဿကိရိယဋ္ဌာနိယံ။ ယသ္မာ ပန တံ ဇနသဉ္စရဏရဟိတံ ဟောတိ။ တေနဿ နိဒ္ဒေသေ "ယဒေဝ တံ ဝိဇနဝါတံ၊ တဒေဝ တံ မနုဿရာဟဿေယျက"န္တိ ဝုတ္တံ။ **ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပ**န္တိ ဝိဝေကာနုရူပံ။ ယသ္မာ ပန တံ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၇၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဘိံသနကသေနာသနာနံ (သီ၊ သျာ)

niyameneva manussarāhasseyyakaṁ hoti, tasmāssa niddese "yadeva taṁ manussarāhasseyyakaṁ, tadeva taṁ paṭisallānasāruppan"ti vuttaṁ.

534. Araññagatādiniddese araññaṁ vuttameva. Tathā rukkhamūlaṁ. Avasesaṁ pana sabbampi senāsanaṁ suññāgārena saṅgahitaṁ.

535. **Pallaṅkaṁ ābhujitvā**ti samantato ūrubaddhāsanaṁ bandhitvā. **Ujuṁ kāyaṁ paṇidhāyā**ti uparimaṁ sarīraṁ ujuṁ[1] ṭhapetvā aṭṭhārasa piṭṭhikaṇṭake koṭiyā koṭiṁ paṭipādetvā. Evañhi nisinnassa cammamaṁsanhārūni na paṇamanti. Athassa yā tesaṁ paṇamanapaccayā khaṇe khaṇe vedanā uppajjeyyuṁ, tā nuppajjanti. Tāsu na uppajjamānāsu cittaṁ ekaggaṁ hoti, kammaṭṭhānaṁ na paripatati, vuḍḍhiṁ phātiṁ upagacchati.

536. **Ujuko hoti kāyo ṭhito paṇihito**ti idampi hi imamevatthaṁ sandhāya vuttaṁ.

537. **Parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā**ti kammaṭṭhānābhimukhaṁ satiṁ ṭhapayitvā, mukhasamīpe vā katvāti attho. Teneva vuttaṁ "ayaṁ sati upaṭṭhitā hoti sūpaṭṭhitā nāsikagge vā mukhanimitte vā"ti. **Mukhanimittan**ti cettha uttaroṭṭhassa vemajjhappadeso daṭṭhabbo, yattha nāsikavāto paṭihaññati. Atha vā **parī**ti pariggahaṭṭho. **Mukhan**ti niyyānaṭṭho. **Satī**ti upaṭṭhānaṭṭho. Tena vuccati "parimukhaṁ satin"ti. Evaṁ paṭisambhidāyaṁ[2] vuttanayenapettha attho daṭṭhabbo. Tatrāyaṁ saṅkhepo "pariggahitaniyyānaṁ satiṁ katvā"ti.

538. Abhijjhāniddeso uttānatthoyeva. Ayaṁ panettha saṅkhepavaṇṇanā **abhijjhaṁ loke pahāyā**ti lujjanapalujjanaṭṭhena pañcupādānakkhandhā loko, tasmā pañcasu upādānakkhandhesu rāgaṁ pahāya kāmacchandaṁ vikkhambhetvāti ayamettha attho.

539. **Vigatābhijjhenā**ti vikkhambhanavasena pahīnattā vigatābhijjhena, na cakkhuviññāṇasadisenāti attho.

1. Ujukaṁ (Sī, Syā) 2. Khu 9. 174 piṭṭhe.

နိယမေနေဝ မနုဿရာဟဿေယျကံ ဟောတိ၊ တသ္မာဿ နိဒ္ဒေသေ "ယဒေဝ တံ မနုဿရာဟဿေယျကံ၊ တဒေဝ တံ ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပ"န္တိ ဝုတ္တံ။

၅၃၄။ အရညဂတာဒိနိဒ္ဒေသေ အရညံ ဝုတ္တမေဝ။ တထာ ရုက္ခမူလံ။ အဝသေသံ ပန သဗ္ဗမ္ပိ သေနာသနံ သုညာဂါရေန သင်္ဂဟိတံ။

၅၃၅။ **ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ**တိ သမန္တတော ဦရုဗဒ္ဓါသနံ ဗန္ဓိတွာ။ **ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယာ**တိ ဥပရိမံ သရီရံ ဥဇုံ[၁] ဌပေတွာ အဋ္ဌာရသ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကေ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိပါဒေတွာ။ ဧဝဉှိ နိသိန္နဿ စမ္မမံသနှာရူနိ န ပဏမန္တိ။ အထဿ ယာ တေသံ ပဏမနပစ္စယာ ခဏေ ခဏေ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တာသု န ဥပ္ပဇ္ဇမာနာသု စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ န ပရိပတတိ၊ ဝုဍ္ဎိံ ဖာတိံ ဥပဂစ္ဆတိ။

၅၃၆။ **ဥဇုကော ဟောတိ ကာယော ဌိတော ပဏိဟိတော**တိ ဣဒမ္ပိ ဟိ ဣမမေဝတ္ထံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၅၃၇။ **ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ**တိ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိမုခံ သတိံ ဌပယိတွာ၊ မုခသမီပေ ဝါ ကတွာတိ အတ္ထော။ တေနေဝ ဝုတ္တံ "အယံ သတိ ဥပဋ္ဌိတာ ဟောတိ သူပဋ္ဌိတာ နာသိကဂ္ဂေ ဝါ မုခနိမိတ္တေ ဝါ"တိ။ **မုခနိမိတ္တ**န္တိ စေတ္ထ ဥတ္တရောဋ္ဌဿ ဝေမဇ္ဈပ္ပဒေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ယတ္ထ နာသိကဝါတော ပဋိဟညတိ။ အထ ဝါ **ပရီ**တိ ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌော။ **မုခ**န္တိ နိယျာနဋ္ဌော။ **သတီ**တိ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌော။ တေန ဝုစ္စတိ "ပရိမုခံ သတိ"န္တိ။ ဧဝံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[၂] ဝုတ္တနယေနပေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တတြာယံ သင်္ခေပေါ "ပရိဂ္ဂဟိတနိယျာနံ သတိံ ကတွာ"တိ။

၅၃၈။ အဘိဇ္ဈာနိဒ္ဒေသော ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပဝဏ္ဏနာ—**အဘိဇ္ဈံ လောကေ ပဟာယာ**တိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ လောကော၊ တသ္မာ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု ရာဂံ ပဟာယ ကာမစ္ဆန္ဒံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

၅၃၉။ **ဝိဂတာဘိဇ္ဈေနာ**တိ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ပဟီနတ္တာ ဝိဂတာဘိဇ္ဈေန၊ န စက္ခုဝိညာဏသဒိသေနာတိ အတ္ထော။

၁-ဥဇုကံ (သီ၊ သျာ) ၂-ခု ၉-၁၇၄-ပိဋ္ဌေ။

541. **Abhijjhāya cittaṁ parisodhetī**ti abhijjhāto cittaṁ parisodheti, yathā naṁ sā muñcati ceva, muñcitvā ca na puna gaṇhāti, evaṁ karotīti attho. Niddesapadesu panassa āsevanto **sodheti,** bhāvento **visodheti,** bahulīkaronto **parisodhetī**ti evamattho veditabbo. **Mocetī**ti-ādīsupi eseva nayo.

542-543. **Byāpādapadosaṁ pahāyā**ti-ādīnampi imināva nayena[1] attho veditabbo. Byāpajjati iminā cittaṁ pūtikummāsādayo viya pakatiṁ[2] jahatīti byāpādo. Vikārappattiyā padussati, paraṁ vā padūseti vināsetīti padoso. Ubhayametaṁ kodhassevādhivacanaṁ. Teneva vuttaṁ "yo byāpādo so padoso. Yo padoso so byāpādo"ti. Yasmā cesa sabbasaṅgāhikavasena niddiṭṭho, tasmā "sabbapāṇabhūtahitānukampī"ti avatvā "abyāpannacitto"ti ettakameva vuttaṁ.

546. Thinaṁ cittagelaññaṁ, middhaṁ cetasikagelaññaṁ, thinañca middhañca **thinamiddhaṁ. Santā hontī**ti ime dvepi dhammā nirodhasantatāya santā honti. Idaṁ sandhāyettha vacanabhedo kato.

549. **Ālokasaññī**ti rattimpi divāpi diṭṭhālokasañjānanasamatthāya vigatanīvaraṇāya parisuddhāya saññāya samannāgato.

550. **Sato sampajāno**ti satiyā ca ñāṇena ca samannāgato. Idaṁ ubhayaṁ ālokasaññāya upakārakattā vuttaṁ.

553. Vigatathinamiddhatāya pana ālokasaññāya niddesapadesu cattattāti-ādīni aññamaññavevacanāneva. Tattha **cattattā**ti cattakāraṇā. Sesapadesupi eseva nayo. Cattattāti idaṁ panettha sakabhāvapariccajanavasena vuttaṁ. **Vantattā**ti idaṁ puna anādiyanabhāvadassanavasena. **Muttattā**ti idaṁ santatito vinamocanavasena. **Pahīnattā**ti idaṁ muttassāpi katthaci ṭhānābhāvavasena. **Paṭinissaṭṭhattā**ti idaṁ pubbe ādinnapubbassa nissaggadassanavasena. Paṭimuñcato vā nissaṭṭhattā bhāvanābalena

1. Upāyena (Ka) 2. Pakatibhāvaṁ (Sī, Syā)

၅၄၁။ **အဘိဇ္ဈာယ စိတ္တံ ပရိသောဓေတီ**တိ အဘိဇ္ဈာတော စိတ္တံ ပရိသောဓေတိ၊ ယထာ နံ သာ မုဉ္စတိ စေဝ၊ မုဉ္စိတွာ စ န ပုန ဂဏှာတိ၊ ဧဝံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ နိဒ္ဒေသပဒေသု ပနဿ အာသေဝန္တော **သောဓေတိ၊** ဘာဝေန္တော **ဝိသောဓေတိ၊** ဗဟုလီကရောန္တော **ပရိသောဓေတီ**တိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **မောစေတီ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၅၄၂-၅၄၃။ **ဗျာပါဒပဒေါသံ ပဟာယာ**တိအာဒီနမ္ပိ ဣမိနာဝ နယေန[၁] အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဗျာပဇ္ဇတိ ဣမိနာ စိတ္တံ ပူတိကုမ္မာသာဒယော ဝိယ ပကတိံ[၂] ဇဟာတီတိ ဗျာပါဒေါ။ ဝိကာရပ္ပတ္တိယာ ပဒုဿတိ, ပရံ ဝါ ပဒူသေတိ ဝိနာသေတီတိ ပဒေါသော။ ဥဘယမေတံ ကောဓဿေဝါဓိဝစနံ။ တေနေဝ ဝုတ္တံ "ယော ဗျာပါဒေါ သော ပဒေါသော။ ယော ပဒေါသော သော ဗျာပါဒေါ"တိ။ ယသ္မာ စေသ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌော၊ တသ္မာ "သဗ္ဗပါဏဘူတဟိတာနုကမ္ပီ"တိ အဝတွာ "အဗျာပန္နစိတ္တော"တိ ဧတ္တကမေဝ ဝုတ္တံ။

၅၄၆။ ထိနံ စိတ္တဂေလညံ၊ မိဒ္ဓံ စေတသိကဂေလညံ၊ ထိနဉ္စ မိဒ္ဓဉ္စ **ထိနမိဒ္ဓံ။ သန္တာ ဟောန္တီ**တိ ဣမေ ဒွေပိ ဓမ္မာ နိရောဓသန္တတာယ သန္တာ ဟောန္တိ။ ဣဒံ သန္ဓာယေတ္ထ ဝစနဘေဒေါ ကတော။

၅၄၉။ **အာလောကသညီ**တိ ရတ္တိမ္ပိ ဒိဝါပိ ဒိဋ္ဌာလောကသဉ္ဇာနနသမတ္ထာယ ဝိဂတနီဝရဏာယ ပရိသုဒ္ဓါယ သညာယ သမန္နာဂတော။

၅၅၀။ **သတော သမ္ပဇာနော**တိ သတိယာ စ ဉာဏေန စ သမန္နာဂတော။ ဣဒံ ဥဘယံ အာလောကသညာယ ဥပကာရကတ္တာ ဝုတ္တံ။

၅၅၃။ ဝိဂတထိနမိဒ္ဓတာယ ပန အာလောကသညာယ နိဒ္ဒေသပဒေသု စတ္တတ္တာတိအာဒီနိ အညမညဝေဝစနာနေဝ။ တတ္ထ **စတ္တတ္တာ**တိ စတ္တကာရဏာ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ စတ္တတ္တာတိ ဣဒံ ပနေတ္ထ သကဘာဝပရိစ္စဇနဝသေန ဝုတ္တံ။ **ဝန္တတ္တာ**တိ ဣဒံ ပုန အနာဒိယနဘာဝဒဿနဝသေန။ **မုတ္တတ္တာ**တိ ဣဒံ သန္တတိတော ဝိနိမောစနဝသေန။ **ပဟီနတ္တာ**တိ ဣဒံ မုတ္တဿာပိ ကတ္ထစိ ဌာနာဘာဝဝသေန။ **ပဋိနိဿဋ္ဌတ္တာ**တိ ဣဒံ ပုဗ္ဗေ အာဒိန္နပုဗ္ဗဿ နိဿဂ္ဂဒဿနဝသေန။ ပဋိမုဉ္စတော ဝါ နိဿဋ္ဌတ္တာ ဘာဝနာဗလေန

၁-ဥပါယေန (က) ၂-ပကတိဘာဝံ (သီ၊ သျာ)

abhibhuyya nissaṭṭhattāti attho. **Pahīnapaṭinissaṭṭhattā**ti yathāvikkhambhanavasena pahānaṁ hoti, punappunaṁ santatiṁ na ajjhāruhati, tathā paṭinissaṭṭhattāti. **Ālokā hotī**ti sappabhā hoti. Nirāvaraṇaṭṭhena **vivaṭā.** Nirupakkilesaṭṭhena **parisuddhā.** Pabhassaraṭṭhena **pariyodātā.**

556. **Uddhaccakukkuccan**ti ettha uddhatākāro uddhaccaṁ. Ārammaṇe anicchayatāya vatthujjhācāro kukkuccaṁ. Idhāpi “santā hontī”ti purimanayeneva vacanabhedo veditabbo.

558. **Tiṇṇavicikiccho**ti vicikicchaṁ taritvā atikkamitvā ṭhito. Niddesepissa **tiṇṇo**ti idaṁ vicikicchāya animuggabhāvadassanavasena vuttaṁ. **Uttiṇṇo**ti idaṁ tassā atikkamadassanavasena. **Nittiṇṇo**ti idaṁ bhāvanābalena abhibhuyya upaddave tiṇṇabhāvadassanavasena. **Pāraṅgato**ti nibbicikicchābhāvasaṅkhātaṁ vicikicchāpāraṁ gato. **Pāramanuppatto**ti tadeva pāraṁ bhāvanānuyogena pattoti. Evamassa paṭipattiyā saphalataṁ dasseti.

559. **Akathaṁkathī**ti “kathamidaṁ kathamidan”ti evaṁ pavattāya kathaṁkathāya virahito. **Kusalesu dhammesū**ti anavajjadhammesu. **Na kaṅkhatī**ti “ime nu kho kusalā”ti kaṅkhaṁ na uppādeti. **Na vicikicchatī**ti te dhamme sabhāvato vinicchetuṁ na kicchati na kilamati. **Akathaṁkathī hotī**ti “kathaṁ nu kho ime kusalā”ti kathaṁkathāya rahito hoti. **Nikkathaṁkathī vikathaṁkatho**ti tasseva vevacanaṁ. Vacanattho panettha kathaṁkathāto nikkhantoti nikkathaṁkatho. Vigatā kathaṁkathā assāti vikathaṁkatho.

562. **Upakkilese**ti upakkilesabhūte. Te hi cittaṁ upagantvā kilissanti. Tasmā upakkilesāti vuccanti.

563. **Paññāya dubbalīkaraṇe**ti yasmā ime nīvaraṇā uppajjamānā anuppannāya lokiyalokuttarāya paññāya uppajjituṁ na denti, uppannā api aṭṭha samāpattiyo pañca vā abhiññāyo upacchinditvā pātenti, tasmā “paññāya dubbalīkaraṇā”ti vuccanti. “Anuppannā ceva paññā na uppajjati,

အဘိဘုယျ နိဿဋ္ဌတ္တာတိ အတ္ထော။ **ပဟီနပဋိနိဿဋ္ဌတ္တာ**တိ ယထာဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ပဟာနံ ဟောတိ၊ ပုနပ္ပုနံ သန္တတိံ န အဇ္ဈာရုဟတိ၊ တထာ ပဋိနိဿဋ္ဌတ္တာတိ။ **အာလောကာ ဟောတီ**တိ သပ္ပဘာ ဟောတိ။ နိရာဝရဏဋ္ဌေန **ဝိဝဋာ။** နိရုပက္ကိလေသဋ္ဌေန **ပရိသုဒ္ဓါ။** ပဘဿရဋ္ဌေန **ပရိယောဒါတာ။**

၅၅၆။ **ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ**န္တိ ဧတ္ထ ဥဒ္ဓတာကာရော ဥဒ္ဓစ္စံ။ အာရမ္မဏေ အနိစ္ဆယတာယ ဝတ္ထုဇ္ဈာစာရော ကုက္ကုစ္စံ။ ဣဓာပိ “သန္တာ ဟောန္တီ”တိ ပုရိမနယေနေဝ ဝစနဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၅၈။ **တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော**တိ ဝိစိကိစ္ဆံ တရိတွာ အတိက္ကမိတွာ ဌိတော။ နိဒ္ဒေသေပိဿ **တိဏ္ဏော**တိ ဣဒံ ဝိစိကိစ္ဆာယ အနိမုဂ္ဂဘာဝဒဿနဝသေန ဝုတ္တံ။ **ဥတ္တိဏ္ဏော**တိ ဣဒံ တဿာ အတိက္ကမဒဿနဝသေန။ **နိတ္တိဏ္ဏော**တိ ဣဒံ ဘာဝနာဗလေန အဘိဘုယျ ဥပဒ္ဒဝေ တိဏ္ဏဘာဝဒဿနဝသေန။ **ပါရင်္ဂတော**တိ နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆာဘာဝသင်္ခါတံ ဝိစိကိစ္ဆာပါရံ ဂတော။ **ပါရမနုပ္ပတ္တော**တိ တဒေဝ ပါရံ ဘာဝနာနုယောဂေန ပတ္တောတိ။ ဧဝမဿ ပဋိပတ္တိယာ သဖလတံ ဒဿေတိ။

၅၅၉။ **အကထံကထီ**တိ “ကထမိဒံ ကထမိဒ”န္တိ ဧဝံ ပဝတ္တာယ ကထံကထာယ ဝိရဟိတော။ **ကုသလေသု ဓမ္မေသူ**တိ အနဝဇ္ဇဓမ္မေသု။ **န ကင်္ခတီ**တိ “ဣမေ နု ခေါ ကုသလာ”တိ ကင်္ခံ န ဥပ္ပါဒေတိ။ **န ဝိစိကိစ္ဆတီ**တိ တေ ဓမ္မေ သဘာဝတော ဝိနိစ္ဆေတုံ န ကိစ္ဆတိ န ကိလမတိ။ **အကထံကထီ ဟောတီ**တိ “ကထံ နု ခေါ ဣမေ ကုသလာ”တိ ကထံကထာယ ရဟိတော ဟောတိ။ **နိက္ကထံကထီ ဝိကထံကထော**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ ကထံကထာတော နိက္ခန္တောတိ နိက္ကထံကထော။ ဝိဂတာ ကထံကထာ အဿာတိ ဝိကထံကထော။

၅၆၂။ **ဥပက္ကိလေသေ**တိ ဥပက္ကိလေသဘူတေ။ တေ ဟိ စိတ္တံ ဥပဂန္တွာ ကိလိဿန္တိ။ တသ္မာ ဥပက္ကိလေသာတိ ဝုစ္စန္တိ။

၅၆၃။ **ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏေ**တိ ယသ္မာ ဣမေ နီဝရဏာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အနုပ္ပန္နာယ လောကိယလောကုတ္တရာယ ပညာယ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ န ဒေန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ အပိ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ ဝါ အဘိညာယော ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာ ပါတေန္တိ၊ တသ္မာ “ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏာ”တိ ဝုစ္စန္တိ။ “အနုပ္ပန္နာ စေဝ ပညာ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊

uppannā ca paññā nirujjhatī"ti idampi hi imamevatthaṁ sandhāya vuttaṁ. Sesamettha sabbaṁ heṭṭhā tattha tattha pakāsitattā uttānatthameva.

564. **Vivicceva kāmehī**ti-ādīsupi niddesesu yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ heṭṭhā cittuppādakaṇḍe[1] rūpāvacaraniddese idheva ca tattha tattha vuttameva. Kevalañhi dutiyatatiyacatutthajjhānaniddesesupi yathā tāni jhānāni heṭṭhā "tivaṅgikaṁ jhānaṁ hoti, duvaṅgikaṁ jhānaṁ hotī"ti vuttāni, evaṁ avatvā "ajjhattaṁ sampasādanan"ti-ādivacanato pariyāyena sampasādādīhi saddhiṁ tāni aṅgāni gahetvā "jhānanti sampasādo pītisukhaṁ cittassekaggatā"ti-ādinā nayena taṁ taṁ jhānaṁ niddiṭṭhanti ayamettha viseso.

588. **Yaṁ taṁ ariyā ācikkhantī**tipadaniddese pana kiñcāpi "ācikkhanti desentī"ti-ādīni sabbāneva aññamaññavevacanāni, evaṁ santepi "upekkhako satimā sukhavihārī"ti-ādi-uddesavasena **ācikkhanti,** niddesavasena **desenti,** paṭiniddesavasena **paññāpenti,** tena tena pakārena atthaṁ ṭhapetvā **paṭṭhapenti,** tassa tassatthassa kāraṇaṁ dassentā **vivaranti,** byañjanavibhāgaṁ dassentā **vibhajanti,** nikkujjitabhāvaṁ gambhīrabhāvañca nīharitvā sotūnaṁ ñāṇassa patiṭṭhaṁ janayantā **uttāniṁ karonti,** sabbehipi imehi ākārehi sotūnaṁ aññāṇandhakāraṁ vidhamentā **pakāsentī**ti evamattho daṭṭhabbo.

Samatikkamaniddesepi tattha tattha tehi tehi dhammehi vuṭṭhitattā **atikkanto,** uparibhūmippattiyā **vītikkanto.** Tato aparihānibhāvena samatikkantoti evamattho daṭṭhabbo.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

---

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

623. Abhidhammabhājanīye heṭṭhā Cittuppādakaṇḍe[2] āgatanayeneva tanti ṭhapitā, tasmā tattha sabbesampi kusalavipākakiriyavasena niddiṭṭhānaṁ

1. Abhi-Ṭṭha 1. 208 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 70 piṭṭhādīsu.

ဥပ္ပန္နာ စ ပညာ နိရုဇ္ဈတီ”တိ ဣဒမ္ပိ ဟိ ဣမမေဝတ္ထံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ တတ္ထ တတ္ထ ပကာသိတတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၅၆၄။ **ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ**တိအာဒီသုပိ နိဒ္ဒေသေသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပာဒကဏ္ဍေ[၁] ရူပါဝစရနိဒ္ဒေသေ ဣဓေဝ စ တတ္ထ တတ္ထ ဝုတ္တမေဝ။ ကေဝလဉှိ ဒုတိယတတိယစတုတ္ထဇ္ဈာနနိဒ္ဒေသေသုပိ ယထာ တာနိ ဈာနာနိ ဟေဋ္ဌာ “တိဝင်္ဂိကံ ဈာနံ ဟောတိ၊ ဒုဝင်္ဂိကံ ဈာနံ ဟောတီ”တိ ဝုတ္တာနိ၊ ဧဝံ အဝတွာ “အဇ္ဈတ္တံ သမ္ပသာဒန”န္တိအာဒိဝစနတော ပရိယာယေန သမ္ပသာဒါဒီဟိ သဒ္ဓိံ တာနိ အင်္ဂါနိ ဂဟေတွာ “ဈာနန္တိ သမ္ပသာဒေါ ပီတိသုခံ စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ”တိအာဒိနာ နယေန တံ တံ ဈာနံ နိဒ္ဒိဋ္ဌန္တိ အယမေတ္ထ ဝိသေသော။

၅၈၈။ **ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တီ**တိပဒနိဒ္ဒေသေ ပန ကိဉ္စာပိ “အာစိက္ခန္တိ ဒေသေန္တီ”တိအာဒီနိ သဗ္ဗာနေဝ အညမညဝေဝစနာနိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ “ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီ”တိအာဒိဥဒ္ဒေသဝသေန **အာစိက္ခန္တိ၊** နိဒ္ဒေသဝသေန **ဒေသေန္တိ၊** ပဋိနိဒ္ဒေသဝသေန **ပညာပေန္တိ၊** တေန တေန ပကာရေန အတ္ထံ ဌပေတွာ **ပဋ္ဌပေန္တိ၊** တဿ တဿတ္ထဿ ကာရဏံ ဒဿေန္တာ **ဝိဝရန္တိ၊** ဗျဉ္ဇနဝိဘာဂံ ဒဿေန္တာ **ဝိဘဇန္တိ၊** နိက္ကုဇ္ဇိတဘာဝံ ဂမ္ဘီရဘာဝဉ္စ နီဟရိတွာ သောတူနံ ဉာဏဿ ပတိဋ္ဌံ ဇနယန္တာ **ဥတ္တာနိံ ကရောန္တိ၊** သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ အာကာရေဟိ သောတူနံ အညာဏန္ဓကာရံ ဝိဓမေန္တာ **ပကာသေန္တီ**တိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သမတိက္ကမနိဒ္ဒေသေပိ တတ္ထ တတ္ထ တေဟိ တေဟိ ဓမ္မေဟိ ဝုဋ္ဌိတတ္တာ **အတိက္ကန္တော၊** ဥပရိဘူမိပ္ပတ္တိယာ **ဝီတိက္ကန္တော။** တတော အပရိဟာနိဘာဝေန သမတိက္ကန္တောတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၆၂၃။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပာဒကဏ္ဍေ[၂] အာဂတနယေနေဝ တန္တိ ဌပိတာ၊ တသ္မာ တတ္ထ သဗ္ဗေသမ္ပိ ကုသလဝိပါကကိရိယဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနံ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

jhānānaṁ tattha vuttanayeneva attho veditabbo. Suddhikanavakādibhedopi sabbo tattha vuttasadisoyevāti.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

638. Pañhāpucchake Pāḷi-anusāreneva jhānānaṁ kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana tiṇṇaṁ jhānānaṁ nimittārammaṇattā parittārammaṇādibhāvena navattabbatā veditabbā. Lokuttarā panettha maggakāle phalakāle vā siyā appamāṇārammaṇā. **Catutthaṁ jhānaṁ siyā parittārammaṇan**ti ettha kusalato terasa catutthajjhānāni sabbatthapādakacatutthaṁ, iddhividhacatutthaṁ, dibbasotañāṇacatutthaṁ, cetopariyañāṇacatutthaṁ, pubbenivāsañāṇacatutthaṁ, dibbacakkhuñāṇacatutthaṁ, yathākammūpagañāṇacatutthaṁ, anāgataṁsañāṇacatutthaṁ, ākāsānañcāyatanādicatutthaṁ, lokuttaracatutthanti.

Tattha **sabbatthapādakacatutthaṁ** navattabbārammaṇameva hoti.

Iddhividhacatutthaṁ cittavasena kāyaṁ pariṇāmentassa adissamānena kāyena pāṭihāriyakaraṇe kāyārammaṇattā parittārammaṇaṁ. Kāyavasena cittaṁ pariṇāmentassa dissamānena kāyena pāṭihāriyaṁ katvā brahmalokaṁ gacchantassa samāpatticittārammaṇattā mahaggatārammaṇaṁ.

Dibbasotañāṇacatutthaṁ saddārammaṇattā parittārammaṇaṁ.

Cetopariyañāṇacatutthaṁ kāmāvacaracittajānanakāle parittārammaṇaṁ, rūpāvacarārūpāvacaracittajānanakāle mahaggatārammaṇaṁ, lokuttaracittajānanakāle appamāṇārammaṇaṁ. Cetopariyañāṇalābhī pana puthujjano puthujjanānaṁyeva cittaṁ jānāti, na ariyānaṁ. Sotāpanno sotāpannassa ceva puthujjanassa ca. Sakadāgāmī sakadāgāmino ceva heṭṭhimānañca dvinnaṁ. Anāgāmī anāgāmino ceva heṭṭhimānañca tiṇṇaṁ. Khīṇāsavo sabbesampi jānāti.

ဈာနာနံ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သုဒ္ဓိကနဝကာဒိဘေဒေါပိ သဗ္ဗော တတ္ထ ဝုတ္တသဒိသောယေဝါတိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၆၃၈။ ပဉှာပုစ္ဆကေ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဈာနာနံ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန တိဏ္ဏံ ဈာနာနံ နိမိတ္တာရမ္မဏတ္တာ ပရိတ္တာရမ္မဏာဒိဘာဝေန နဝတ္တဗ္ဗတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ လောကုတ္တရာ ပနေတ္ထ မဂ္ဂကာလေ ဖလကာလေ ဝါ သိယာ အပ္ပမာဏာရမ္မဏာ။ **စတုတ္ထံ ဈာနံ သိယာ ပရိတ္တာရမ္မဏ**န္တိ ဧတ္ထ ကုသလတော တေရသ စတုတ္ထဇ္ဈာနာနိ သဗ္ဗတ္ထပါဒကစတုတ္ထံ, ဣဒ္ဓိဝိဓစတုတ္ထံ, ဒိဗ္ဗသောတဉာဏစတုတ္ထံ, စေတောပရိယဉာဏစတုတ္ထံ, ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏစတုတ္ထံ, ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏစတုတ္ထံ, ယထာကမ္မူပဂဉာဏစတုတ္ထံ, အနာဂတံသဉာဏစတုတ္ထံ, အာကာသာနဉ္စာယတနာဒိစတုတ္ထံ, လောကုတ္တရစတုတ္ထန္တိ။

တတ္ထ **သဗ္ဗတ္ထပါဒကစတုတ္ထံ** နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏမေဝ ဟောတိ။

ဣဒ္ဓိဝိဓစတုတ္ထံ စိတ္တဝသေန ကာယံ ပရိဏာမေန္တဿ အဒိဿမာနေန ကာယေန ပါဋိဟာရိယကရဏေ ကာယာရမ္မဏတ္တာ ပရိတ္တာရမ္မဏံ။ ကာယဝသေန စိတ္တံ ပရိဏာမေန္တဿ ဒိဿမာနေန ကာယေန ပါဋိဟာရိယံ ကတွာ ဗြဟ္မလောကံ ဂစ္ဆန္တဿ သမာပတ္တိစိတ္တာရမ္မဏတ္တာ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ။

ဒိဗ္ဗသောတဉာဏစတုတ္ထံ သဒ္ဒါရမ္မဏတ္တာ ပရိတ္တာရမ္မဏံ။

စေတောပရိယဉာဏစတုတ္ထံ ကာမာဝစရစိတ္တဇာနနကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရစိတ္တဇာနနကာလေ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ၊ လောကုတ္တရစိတ္တဇာနနကာလေ အပ္ပမာဏာရမ္မဏံ။ စေတောပရိယဉာဏလာဘီ ပန ပုထုဇ္ဇနော ပုထုဇ္ဇနာနံယေဝ စိတ္တံ ဇာနာတိ၊ န အရိယာနံ။ သောတာပန္နော သောတာပန္နဿ စေဝ ပုထုဇ္ဇနဿ စ။ သကဒါဂါမီ သကဒါဂါမိနော စေဝ ဟေဋ္ဌိမာနဉ္စ ဒွိန္နံ။ အနာဂါမီ အနာဂါမိနော စေဝ ဟေဋ္ဌိမာနဉ္စ တိဏ္ဏံ။ ခီဏာသဝေါ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဇာနာတိ။

Pubbenivāsañāṇacatutthaṁ kāmāvacarakkhandhānussaraṇakāle parittārammaṇaṁ, rūpāvacarārūpāvacarakkhandhānussaraṇakāle mahaggatārammaṇaṁ, "atīte Buddhapaccekabuddhakhīṇāsavā maggaṁ bhāvayiṁsu, phalaṁ sacchikariṁsū"ti anussaraṇakāle appamāṇārammaṇaṁ, nāmagottānussaraṇakāle navattabbārammaṇaṁ.

Dibbacakkhuñāṇacatutthaṁ vaṇṇārammaṇattā parittārammaṇaṁ.

Yathākammūpagañāṇacatutthaṁ kāmāvacarakammānussaraṇakāle parittārammaṇaṁ, rūpāvacarārūpāvacarakammānussaraṇakāle mahaggatārammaṇaṁ.

Anāgataṁsañāṇacatutthaṁ anāgate kāmadhātuyā nibbattijānanakāle parittārammaṇaṁ, rūpārūpabhavesu nibbattijānanakāle mahaggatārammaṇaṁ, "anāgate Buddhapaccekabuddhakhīṇāsavā maggaṁ bhāvessanti, phalaṁ sacchikarissantī"ti jānanakāle appamāṇārammaṇaṁ, "anāgate saṅkho nāma rājā bhavissatī"ti[1] ādinā nayena nāmagottānussaraṇakāle navattabbārammaṇaṁ.

Ākāsānañcāyatana-ākiñcaññāyatanacatutthaṁ navattabbārammaṇaṁ. Viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanacatutthaṁ mahaggatārammaṇaṁ.

Lokuttaracatutthaṁ appamāṇārammaṇaṁ.

Kiriyatopi tesaṁ dvādasannaṁ jhānānaṁ idameva ārammaṇavidhānaṁ. **Tīṇi jhānāni namaggārammaṇā**ti paccavekkhaṇañāṇaṁ vā cetopariyādiñāṇaṁ vā maggaṁ ārammaṇaṁ kareyya, tīṇi jhānāni tathā appavattito namaggārammaṇā, sahajātahetuvasena pana siyā maggahetukā. Vīriyajeṭṭhikāya vā vīmaṁsājeṭṭhikāya vā maggabhāvanāya maggādhipatino. Chandacittajeṭṭhakakāle phalakāle ca navattabbā.

Catutthaṁ jhānanti idhāpi kusalato terasasu catutthajjhānesu sabbatthapādaka-iddhividhadibbasotadibbacakkhuyathākammūpagañāṇa-catutthañceva catubbidhañca āruppacatutthaṁ maggārammaṇādibhāvena na vattabbaṁ. Cetopariyapubbenivāsa-anāgataṁsañāṇacatutthaṁ pana maggārammaṇaṁ hoti. Na vattabbaṁ maggahetukaṁ maggādhipatīti vā, lokuttaracatutthaṁ maggārammaṇaṁ na hoti, maggakāle

1. Dī 3. 63 piṭṭhe.

ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏစတုတ္ထံ ကာမာဝစရက္ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရက္ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ၊ "အတီတေ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓခီဏာသဝါ မဂ္ဂံ ဘာဝယိံသု၊ ဖလံ သစ္ဆိကရိံသူ"တိ အနုဿရဏကာလေ အပ္ပမာဏာရမ္မဏံ၊ နာမဂေါတ္တာနုဿရဏကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ။

ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏစတုတ္ထံ ဝဏ္ဏာရမ္မဏတ္တာ ပရိတ္တာရမ္မဏံ။

ယထာကမ္မူပဂဉာဏစတုတ္ထံ ကာမာဝစရကမ္မာနုဿရဏကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရကမ္မာနုဿရဏကာလေ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ။

အနာဂတံသဉာဏစတုတ္ထံ အနာဂတေ ကာမဓာတုယာ နိဗ္ဗတ္တိဇာနနကာလေ ပရိတ္တာရမ္မဏံ၊ ရူပါရူပဘဝေသု နိဗ္ဗတ္တိဇာနနကာလေ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ၊ "အနာဂတေ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓခီဏာသဝါ မဂ္ဂံ ဘာဝေဿန္တိ၊ ဖလံ သစ္ဆိကရိဿန္တီ"တိ ဇာနနကာလေ အပ္ပမာဏာရမ္မဏံ၊ "အနာဂတေ သင်္ခေါ နာမ ရာဇာ ဘဝိဿတီ"တိ[၁] အာဒိနာ နယေန နာမဂေါတ္တာနုဿရဏကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ။

အာကာသာနဉ္စာယတနအာကိဉ္စညာယတနစတုတ္ထံ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ။ **ဝိညာဏဉ္စာယတနနေဝသညာနာသညာယတနစတုတ္ထံ** မဟဂ္ဂတာရမ္မဏံ။

လောကုတ္တရစတုတ္ထံ အပ္ပမာဏာရမ္မဏံ။

ကိရိယတောပိ တေသံ ဒွါဒသန္နံ ဈာနာနံ ဣဒမေဝ အာရမ္မဏဝိဓာနံ။ **တီဏိ ဈာနာနိ နမဂ္ဂါရမ္မဏာ**တိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဝါ စေတောပရိယာဒိဉာဏံ ဝါ မဂ္ဂံ အာရမ္မဏံ ကရေယျ၊ တီဏိ ဈာနာနိ တထာ အပ္ပဝတ္တိတော နမဂ္ဂါရမ္မဏာ၊ သဟဇာတဟေတုဝသေန ပန သိယာ မဂ္ဂဟေတုကာ။ ဝီရိယဇေဋ္ဌိကာယ ဝါ ဝီမံသာဇေဋ္ဌိကာယ ဝါ မဂ္ဂဘာဝနာယ မဂ္ဂါဓိပတိနော။ ဆန္ဒစိတ္တဇေဋ္ဌကကာလေ ဖလကာလေ စ နဝတ္တဗ္ဗာ။

စတုတ္ထံ ဈာနန္တိ ဣဓာပိ ကုသလတော တေရသသု စတုတ္ထဇ္ဈာနေသု သဗ္ဗတ္ထပါဒကဣဒ္ဓိဝိဓဒိဗ္ဗသောတဒိဗ္ဗစက္ခုယထာကမ္မူပဂဉာဏစတုတ္ထဉ္စေဝ စတုဗ္ဗိဓဉ္စ အာရုပ္ပစတုတ္ထံ မဂ္ဂါရမ္မဏာဒိဘာဝေန န ဝတ္တဗ္ဗံ။ စေတောပရိယပုဗ္ဗေနိဝါသအနာဂတံသဉာဏစတုတ္ထံ ပန မဂ္ဂါရမ္မဏံ ဟောတိ။ န ဝတ္တဗ္ဗံ မဂ္ဂဟေတုကံ မဂ္ဂါဓိပတီတိ ဝါ၊ လောကုတ္တရစတုတ္ထံ မဂ္ဂါရမ္မဏံ န ဟောတိ၊ မဂ္ဂကာလေ

၁-ဒီ ၃-၆၃-ပိဋ္ဌေ။

pana sahajātahetuvasena maggahetukaṁ. Vīriyavīmaṁsājeṭṭhikāya maggabhāvanāya maggādhipati. Chandacittajeṭṭhikāya ceva maggabhāvanāya phalakāle ca na vattabbaṁ. Kiriyatopi dvādasasu jhānesu ayameva nayo.

Tīṇi jhānāni navattabbāti atītādīsu ekadhammampi ārabbha appavattito navattabbāti veditabbā.

Catutthaṁ jhānanti kusalato terasasu catutthajjhānesu sabbatthapādakacatutthaṁ navattabbārammaṇameva. Iddhividhacatutthaṁ kāyavasena cittapariṇāmane[1] samāpatticittārammaṇattā atītārammaṇaṁ, “anāgate imāni pupphāni mā milāyiṁsu, dīpā mā nibbāyiṁsu, eko aggikkhandho samuṭṭhātu, pabbato samuṭṭhātū”ti adhiṭṭhānakāle anāgatārammaṇaṁ, cittavasena kāyapariṇāmanakāle kāyārammaṇattā paccuppannārammaṇaṁ. Dibbasotacatutthaṁ saddārammaṇattā paccuppannārammaṇaṁ. Cetopariyañāṇacatutthaṁ atīte sattadivasabbhantare uppajjitvā niruddhacittajānanakāle atītārammaṇaṁ, anāgate sattadivasabbhantare uppajjanakacittajānanakāle anāgatārammaṇaṁ. “Yathā imassa bhoto manosaṅkhārā paṇihitā imassa cittassa anantarā amuṁ nāma vitakkaṁ vitakkessatīti. So bahuṁ cepi ādisati, tatheva taṁ hoti no aññathā”ti iminā hi suttena[2] cetopariyañāṇasseva pavatti pakāsitā. Addhāpaccuppannasantatipaccuppannavaseneva paccuppannaṁ ārabbha pavattikāle paccuppannārammaṇaṁ. Vitthārakathā panettha heṭṭhā-aṭṭhakathākaṇḍavaṇṇanāyaṁ[3] vuttanayeneva veditabbā.

Pubbenivāsañāṇacatutthaṁ atītakkhandhānussaraṇakāle atītārammaṇaṁ, nāmagottānussaraṇakāle navattabbārammaṇaṁ. Dibbacakkhuñāṇacatutthaṁ vaṇṇārammaṇattā paccuppannārammaṇaṁ. Yathākammūpagañāṇacatutthaṁ atītakammameva ārammaṇaṁ karotīti atītārammaṇaṁ. Anāgataṁsañāṇacatutthaṁ anāgatakkhandhānussaraṇakāle anāgatārammaṇaṁ, nāmagottānussaraṇakāle navattabbārammaṇaṁ. Ākāsānañcāyatana-ākiñcaññāyatanacatutthaṁ navattabbārammaṇameva. Viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanacatutthaṁ atītārammaṇameva. Lokuttaracatutthaṁ navattabbārammaṇameva. Kiriyatopi dvādasasu catutthajjhānesu eseva nayo.

1. Pariṇāmena (Sī, Syā) 2. Aṁ 1. 171 piṭṭhe. 3. Abhi-Ṭṭha 1. 438 piṭṭhādīsu.

ပန သဟဇာတဟေတုဝသေန မဂ္ဂဟေတုကံ။ ဝီရိယဝီမံသာဇေဋ္ဌိကာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ မဂ္ဂါဓိပတိ။ ဆန္ဒစိတ္တဇေဋ္ဌိကာယ စေဝ မဂ္ဂဘာဝနာယ ဖလကာလေ စ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ကိရိယတောပိ ဒွါဒသသု ဈာနေသု အယမေဝ နယော။

တီဏိ ဈာနာနိ နဝတ္တဗ္ဗာတိ အတီတာဒီသု ဧကဓမ္မမ္ပိ အာရဗ္ဘ အပ္ပဝတ္တိတော နဝတ္တဗ္ဗာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

စတုတ္ထံ ဈာနန္တိ ကုသလတော တေရသသု စတုတ္ထဇ္ဈာနေသု သဗ္ဗတ္ထပါဒကစတုတ္ထံ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏမေဝ။ ဣဒ္ဓိဝိဓစတုတ္ထံ ကာယဝသေန စိတ္တပရိဏာမနေ[1] သမာပတ္တိစိတ္တာရမ္မဏတ္တာ အတီတာရမ္မဏံ၊ “အနာဂတေ ဣမာနိ ပုပ္ဖါနိ မာ မိလာယိံသု၊ ဒီပါ မာ နိဗ္ဗာယိံသု၊ ဧကော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော သမုဋ္ဌာတု၊ ပဗ္ဗတော သမုဋ္ဌာတူ”တိ အဓိဋ္ဌာနကာလေ အနာဂတာရမ္မဏံ၊ စိတ္တဝသေန ကာယပရိဏာမနကာလေ ကာယာရမ္မဏတ္တာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ။ ဒိဗ္ဗသောတစတုတ္ထံ သဒ္ဒါရမ္မဏတ္တာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ။ စေတောပရိယဉာဏစတုတ္ထံ အတီတေ သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓစိတ္တဇာနနကာလေ အတီတာရမ္မဏံ၊ အနာဂတေ သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရေ ဥပ္ပဇ္ဇနကစိတ္တဇာနနကာလေ အနာဂတာရမ္မဏံ။ “ယထာ ဣမဿ ဘောတော မနောသင်္ခါရာ ပဏိဟိတာ ဣမဿ စိတ္တဿ အနန္တရာ အမုံ နာမ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေဿတီတိ။ သော ဗဟုံ စေပိ အာဒိသတိ၊ တထေဝ တံ ဟောတိ နော အညထာ”တိ ဣမိနာ ဟိ သုတ္တေန[2] စေတောပရိယဉာဏဿေဝ ပဝတ္တိ ပကာသိတာ။ အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္နသန္တတိပစ္စုပ္ပန္နဝသေနေဝ ပစ္စုပ္ပန္နံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိကာလေ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ။ ဝိတ္ထာရကထာ ပနေတ္ထ ဟေဋ္ဌာအဋ္ဌကထာကဏ္ဍဝဏ္ဏနာယံ[3] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏစတုတ္ထံ အတီတက္ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ အတီတာရမ္မဏံ၊ နာမဂေါတ္တာနုဿရဏကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ။ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏစတုတ္ထံ ဝဏ္ဏာရမ္မဏတ္တာ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ။ ယထာကမ္မူပဂဉာဏစတုတ္ထံ အတီတကမ္မမေဝ အာရမ္မဏံ ကရောတီတိ အတီတာရမ္မဏံ။ အနာဂတံသဉာဏစတုတ္ထံ အနာဂတက္ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ အနာဂတာရမ္မဏံ၊ နာမဂေါတ္တာနုဿရဏကာလေ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ။ အာကာသာနဉ္စာယတနအာကိဉ္စညာယတနစတုတ္ထံ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏမေဝ။ ဝိညာဏဉ္စာယတနနေဝသညာနာသညာယတနစတုတ္ထံ အတီတာရမ္မဏမေဝ။ လောကုတ္တရစတုတ္ထံ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏမေဝ။ ကိရိယတောပိ ဒွါဒသသု စတုတ္ထဇ္ဈာနေသု ဧသေဝ နယော။

၁-ပရိဏာမေန (သီ၊ သျာ) ၂-အံ ၁-၁၇၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၄၃၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tīṇi jhānāni bahiddhārammaṇāti ajjhattato bahiddhābhūtaṁ nimittaṁ ārabbha pavattito bahiddhārammaṇā.

Catutthaṁ jhānanti idhāpi kusalato terasasu catutthajjhānesu sabbatthapādakacatutthaṁ bahiddhārammaṇameva.

Iddhividhacatutthaṁ kāyavasena cittapariṇāmanepi cittavasena kāyapariṇāmanepi attanova kāyacittārammaṇattā ajjhattārammaṇaṁ, "bahiddhā hatthimpi dassetī"ti-ādinā nayena pavattakāle bahiddhārammaṇaṁ.

Dibbasotañāṇacatutthaṁ attano kucchigatasaddārammaṇakāle ajjhattārammaṇaṁ, parassa saddārammaṇakāle bahiddhārammaṇaṁ, ubhayavasenāpi ajjhattabahiddhārammaṇaṁ.

Cetopariyañāṇacatutthaṁ bahiddhārammaṇameva.

Pubbenivāsañāṇacatutthaṁ attano khandhānussaraṇakāle ajjhattārammaṇaṁ, parassa khandhānañceva nāmagottassa ca anussaraṇakāle bahiddhārammaṇaṁ.

Dibbacakkhuñāṇacatutthaṁ attano rūpārammaṇakāle ajjhattārammaṇaṁ, parassa rūpārammaṇakāle bahiddhārammaṇaṁ, ubhayavasenāpi ajjhattabahiddhārammaṇaṁ.

Yathākammūpagañāṇacatutthaṁ attano kammajānanakāle ajjhattārammaṇaṁ, parassa kammajānanakāle bahiddhārammaṇaṁ, ubhayavasenāpi ajjhattabahiddhārammaṇaṁ.

Anāgataṁsañāṇacatutthaṁ attano anāgate nibbattijānanakāle ajjhattārammaṇaṁ, parassa khandhānussaraṇakāle ceva nāmagottānussaraṇakāle ca bahiddhārammaṇaṁ, ubhayavasenāpi ajjhattabahiddhārammaṇaṁ.

Ākāsānañcāyatanacatutthaṁ bahiddhārammaṇaṁ. Ākiñcaññāyatanacatutthaṁ navattabbārammaṇaṁ. Viññāṇañcāyatananevasaññānāsaññāyatanacatutthaṁ ajjhattārammaṇaṁ.

Lokuttaracatutthaṁ bahiddhārammaṇameva. Kiriyatopi dvādasasu jhānesu ayameva nayoti.

တီဏိ ဈာနာနိ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာတိ အဇ္ဈတ္တတော ဗဟိဒ္ဓါဘူတံ နိမိတ္တံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိတော ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ။

စတုတ္ထံ ဈာနန္တိ ဣဓာပိ ကုသလတော တေရသသု စတုတ္ထဇ္ဈာနေသု သဗ္ဗတ္ထပါဒကစတုတ္ထံ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏမေဝ။

ဣဒ္ဓိဝိဓစတုတ္ထံ ကာယဝသေန စိတ္တပရိဏာမနေပိ စိတ္တဝသေန ကာယပရိဏာမနေပိ အတ္တနောဝ ကာယစိတ္တာရမ္မဏတ္တာ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ၊ "ဗဟိဒ္ဓါ ဟတ္ထိမ္ပိ ဒဿေတီ"တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ။

ဒိဗ္ဗသောတဉာဏစတုတ္ထံ အတ္တနော ကုစ္ဆိဂတသဒ္ဒါရမ္မဏကာလေ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ၊ ပရဿ သဒ္ဒါရမ္မဏကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ၊ ဥဘယဝသေနာပိ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ။

စေတောပရိယဉာဏစတုတ္ထံ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏမေဝ။

ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏစတုတ္ထံ အတ္တနော ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ၊ ပရဿ ခန္ဓာနဉ္စေဝ နာမဂေါတ္တဿ စ အနုဿရဏကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ။

ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏစတုတ္ထံ အတ္တနော ရူပါရမ္မဏကာလေ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ၊ ပရဿ ရူပါရမ္မဏကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ၊ ဥဘယဝသေနာပိ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ။

ယထာကမ္မူပဂဉာဏစတုတ္ထံ အတ္တနော ကမ္မဇာနနကာလေ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ၊ ပရဿ ကမ္မဇာနနကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ၊ ဥဘယဝသေနာပိ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ။

အနာဂတံသဉာဏစတုတ္ထံ အတ္တနော အနာဂတေ နိဗ္ဗတ္တိဇာနနကာလေ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ၊ ပရဿ ခန္ဓာနုဿရဏကာလေ စေဝ နာမဂေါတ္တာနုဿရဏကာလေ စ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ၊ ဥဘယဝသေနာပိ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ။

အာကာသာနဉ္စာယတနစတုတ္ထံ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏံ။ အာကိဉ္စညာယတနစတုတ္ထံ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏံ။ ဝိညာဏဉ္စာယတနနေဝသညာနာသညာယတနစတုတ္ထံ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ။

လောကုတ္တရစတုတ္ထံ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏမေဝ။ ကိရိယတောပိ ဒွါဒသသု ဈာနေသု အယမေဝ နယောတိ။

Imasmiṁ pana Jhānavibhaṅge Sammāsambuddhena suttantabhājanīyepi lokiyalokuttaramissakāneva jhānāni kathitāni, abhidhammabhājanīyepi pañhāpucchakepi. Tayopi hi ete nayā tebhūmakadhammamissakattā ekaparicchedā eva. Evamayaṁ Jhānavibhaṅgopi teparivaṭṭaṁ nīharitvāva bhājetvā dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Jhānavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဣမသ္မိံ ပန ဈာနဝိဘင်္ဂေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သုတ္တန္တဘာဇနီယေပိ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာနေဝ ဈာနာနိ ကထိတာနိ၊ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေပိ ပဉှာပုစ္ဆကေပိ။ တယောပိ ဟိ ဧတေ နယာ တေဘူမကဓမ္မမိဿကတ္တာ ဧကပရိစ္ဆေဒါ ဧဝ။ ဧဝမယံ ဈာနဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာဝ ဘာဇေတွာ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ဈာနဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

13. Appamaññāvibhaṅga

1. Suttantabhājanīyavaṇṇanā

642. Idāni tadanantare Appamaññāvibhaṅge **catasso**ti gaṇanaparicchedo. **Appamaññāyo**ti pharaṇa-appamāṇavasena appamaññāyo. Etā hi ārammaṇavasena āppamāṇe vā satte pharanti, ekasattampi vā anavasesapharaṇavasena pharantīti pharaṇa-appamāṇavasena appamaññāyoti vuccanti. **Idha bhikkhū**ti imasmiṁ sāsane bhikkhu. **Mettāsahagatenā**ti mettāya samannāgatena. **Cetasā**ti cittena. **Ekaṁ disan**ti ekissā disāya. Paṭhamapariggahitaṁ sattaṁ upādāya ekadisapariyāpannasattapharaṇavasena vuttaṁ. **Pharitvā**ti phusitvā ārammaṇaṁ katvā. **Viharatī**ti brahmavihārādhiṭṭhitaṁ iriyāpathavihāraṁ pavatteti. **Tathā dutiyan**ti yathā puratthimādīsu disāsu yaṁkiñci ekaṁ disaṁ pharitvā viharati, tatheva tadanantaraṁ dutiyaṁ tatiyaṁ catutthañcāti attho.

Iti uddhanti teneva ca nayena uparimaṁ disanti vuttaṁ hoti. **Adho tiriyan**ti adhodisampi tiriyaṁdisampi evameva. Ettha ca **adho**ti heṭṭhā. **Tiriyan**ti anudisā. Evaṁ sabbadisāsu assamaṇḍale assamiva mettāsahagataṁ cittaṁ sāretipi paccāsāretipīti ettāvatā ekamekaṁ disaṁ pariggahetvā odhiso mettāpharaṇaṁ dassitaṁ. **Sabbadhī**ti-ādi pana anodhiso dassanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **sabbadhī**ti sabbattha. **Sabbattatāyā**ti sabbesu hīnamajjhimukkaṭṭhamittasapattamajjhattādippabhedesu attatāya ayaṁ parasattoti vibhāgaṁ akatvā attasamatāyāti vuttaṁ hoti. Atha vā **sabbattatāyā**ti sabbena cittabhāvena īsakampi bahi avikkhipamānoti vuttaṁ hoti. **Sabbāvantan**ti sabbasattavantaṁ, sabbasattayuttanti attho. **Lokan**ti sattalokaṁ.

Vipulenāti-evamādipariyāyadassanato panettha puna "mettāsahagatenā"ti vuttaṁ. Yasmā vā ettha odhiso pharaṇe viya puna tathāsaddo itisaddo vā na vutto, tasmā puna "mettāsahagatena cetasā"ti vuttaṁ. Nigamanavasena vā etaṁ vuttaṁ. **Vipulenā**ti ettha ca pharaṇavasena vipulatā daṭṭhabbā. Bhūmivasena pana taṁ **mahaggataṁ.** Paguṇavasena

၁၃-အပ္ပမညာဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၆၄၂။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ အပ္ပမညာဝိဘင်္ဂေ **စတဿော**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **အပ္ပမညာယော**တိ ဖရဏအပ္ပမာဏဝသေန အပ္ပမညာယော။ ဧတာ ဟိ အာရမ္မဏဝသေန အပ္ပမာဏေ ဝါ သတ္တေ ဖရန္တိ, ဧကသတ္တမ္ပိ ဝါ အနဝသေသဖရဏဝသေန ဖရန္တီတိ ဖရဏအပ္ပမာဏဝသေန အပ္ပမညာယောတိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဣဓ ဘိက္ခူ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခု။ **မေတ္တာသဟဂတေနာ**တိ မေတ္တာယ သမန္နာဂတေန။ **စေတသာ**တိ စိတ္တေန။ **ဧကံ ဒိသ**န္တိ ဧကိဿာ ဒိသာယ။ ပဌမပရိဂ္ဂဟိတံ သတ္တံ ဥပါဒါယ ဧကဒိသပရိယာပန္နသတ္တဖရဏဝသေန ဝုတ္တံ။ **ဖရိတွာ**တိ ဖုသိတွာ အာရမ္မဏံ ကတွာ။ **ဝိဟရတီ**တိ ဗြဟ္မဝိဟာရာဓိဋ္ဌိတံ ဣရိယာပထဝိဟာရံ ပဝတ္တေတိ။ **တထာ ဒုတိယ**န္တိ ယထာ ပုရတ္ထိမာဒီသု ဒိသာသု ယံကိဉ္စိ ဧကံ ဒိသံ ဖရိတွာ ဝိဟရတိ၊ တထေဝ တဒနန္တရံ ဒုတိယံ တတိယံ စတုတ္ထဉ္စာတိ အတ္ထော။

ဣတိ ဥဒ္ဓန္တိ တေနေဝ စ နယေန ဥပရိမံ ဒိသန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဓော တိရိယ**န္တိ အဓောဒိသမ္ပိ တိရိယံဒိသမ္ပိ ဧဝမေဝ။ ဧတ္ထ စ **အဓော**တိ ဟေဋ္ဌာ။ **တိရိယ**န္တိ အနုဒိသာ။ ဧဝံ သဗ္ဗဒိသာသု အဿမဏ္ဍလေ အဿမိဝ မေတ္တာသဟဂတံ စိတ္တံ သာရေတိပိ ပစ္စာသာရေတိပီတိ ဧတ္တာဝတာ ဧကမေကံ ဒိသံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဩဓိသော မေတ္တာဖရဏံ ဒဿိတံ။ **သဗ္ဗဓီ**တိအာဒိ ပန အနောဓိသော ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သဗ္ဗဓီ**တိ သဗ္ဗတ္ထ။ **သဗ္ဗတ္တတာယာ**တိ သဗ္ဗေသု ဟီနမဇ္ဈိမုက္ကဋ္ဌမိတ္တသပတ္တမဇ္ဈတ္တာဒိပ္ပဘေဒေသု အတ္တတာယ အယံ ပရသတ္တောတိ ဝိဘာဂံ အကတွာ အတ္တသမတာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ **သဗ္ဗတ္တတာယာ**တိ သဗ္ဗေန စိတ္တဘာဝေန ဤသကမ္ပိ ဗဟိ အဝိက္ခိပမာနောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သဗ္ဗာဝန္တ**န္တိ သဗ္ဗသတ္တဝန္တံ၊ သဗ္ဗသတ္တယုတ္တန္တိ အတ္ထော။ **လောက**န္တိ သတ္တလောကံ။

ဝိပုလေနာတိဧဝမာဒိပရိယာယဒဿနတော ပနေတ္ထ ပုန "မေတ္တာသဟဂတေနာ"တိ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ဝါ ဧတ္ထ ဩဓိသော ဖရဏေ ဝိယ ပုန တထာသဒ္ဒေါ ဣတိသဒ္ဒေါ ဝါ န ဝုတ္တော၊ တသ္မာ ပုန "မေတ္တာသဟဂတေန စေတသာ"တိ ဝုတ္တံ။ နိဂမနဝသေန ဝါ ဧတံ ဝုတ္တံ။ **ဝိပုလေနာ**တိ ဧတ္ထ စ ဖရဏဝသေန ဝိပုလတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဘူမိဝသေန ပန တံ **မဟဂ္ဂတံ**။ ပဂုဏဝသေန

appamāṇaṁ. Sattārammaṇavasena ca appamāṇaṁ. Byāpādapaccatthikappahānena **averaṁ.** Domanassappahānato **abyāpajjaṁ**[1], niddukkhanti vuttaṁ hoti. Ayaṁ tāva "mettāsahagatena cetasā"ti-ādinā nayena ṭhapitāya mātikāya attho.

643. Idāni yadetaṁ "kathañca bhikkhave mettāsahagatena cetasā"ti-ādinā nayena vuttaṁ padabhājanīyaṁ, tattha yasmā idaṁ kammaṭṭhānaṁ dosacaritassa sappāyaṁ, tasmā yathārūpe puggale ayaṁ mettā appanaṁ pāpuṇāti, taṁ mettāya vatthubhūtaṁ puggalaṁ tāva dassetuṁ **seyyathāpi nāma ekaṁ puggalan**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **seyyathāpi nāmā**ti opammatthe nipāto, yathā ekaṁ puggalanti attho. **Piyan**ti pemanīyaṁ. **Manāpan**ti hadayavuḍḍhikaraṁ. Tattha pubbeva sannivāsena paccuppannahitena vā piyo nāma hoti, sīlādiguṇasamāyogena manāpo nāma. Dānasamānattatāhi vā piyatā, piyavacana-atthacariyatāhi manāpatā veditabbā. Yasmā cettha piyatāya imassa byāpādassa pahānaṁ hoti, tato mettā sukhaṁ pharati, manāpatāya udāsīnatā na saṇṭhāti, hirottappañca paccupaṭṭhāti, tato hirottappānupālitā mettā na parihāyati, tasmā taṁ upamaṁ katvā idaṁ vuttaṁ **piyaṁ manāpan**ti. **Mettāyeyyā**ti mettāya phareyya, tasmiṁ puggale mettaṁ kareyya, pavatteyyāti attho. **Evameva sabbe satte**ti yathā piyaṁ puggalaṁ mettāyeyya, evaṁ tasmiṁ puggale appanāppattāya vasibhāvaṁ upagatāya mettāya majjhattaverisaṅkhātepi sabbe satte anukkamena pharatīti attho. **Metti mettāyanā**ti-ādīni vuttatthāneva.

644. **Vidisaṁ vā**ti padaṁ tiriyaṁ vāti etassa atthavibhāvanatthaṁ vuttaṁ.

645. **Pharitvā**ti ārammaṇakaraṇavasena phusitvā. **Adhimuñcitvā**ti adhikabhāvena muñcitvā, yathā muttaṁ sumuttaṁ hoti suppasāritaṁ suvitthataṁ, tathā muñcitvāti attho.

648. **Sabbadhi**-ādiniddese yasmā tīṇipi etāni padāni sabbasaṅgāhikāni, tasmā nesaṁ ekatova atthaṁ dassetuṁ **sabbena sabban**ti-ādi vuttaṁ. Tassattho heṭṭhā vuttoyeva.

1. Abyāpajjhaṁ (Sī, Syā)

အပ္ပမာဏံ။ သတ္တာရမ္မဏဝသေန စ အပ္ပမာဏံ။ ဗျာပါဒပစ္စတ္ထိကပ္ပဟာနေန **အဝေရံ**။ ဒေါမနဿပ္ပဟာနတော **အဗျာပဇ္ဇံ**[1]၊ နိဒ္ဒုက္ခန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယံ တာဝ “မေတ္တာသဟဂတေန စေတသာ”တိအာဒိနာ နယေန ဌပိတာယ မာတိကာယ အတ္ထော။

၆၄၃။ ဣဒါနိ ယဒေတံ “ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ မေတ္တာသဟဂတေန စေတသာ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ ပဒဘာဇနီယံ၊ တတ္ထ ယသ္မာ ဣဒံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဒေါသစရိတဿ သပ္ပါယံ၊ တသ္မာ ယထာရူပေ ပုဂ္ဂလေ အယံ မေတ္တာ အပ္ပနံ ပါပုဏာတိ၊ တံ မေတ္တာယ ဝတ္ထုဘူတံ ပုဂ္ဂလံ တာဝ ဒဿေတုံ **သေယျထာပိ နာမ ဧကံ ပုဂ္ဂလ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သေယျထာပိ နာမာ**တိ ဩပမ္မတ္ထေ နိပါတော၊ ယထာ ဧကံ ပုဂ္ဂလန္တိ အတ္ထော။ **ပိယ**န္တိ ပေမနီယံ။ **မနာပ**န္တိ ဟဒယဝုဍ္ဎိကရံ။ တတ္ထ ပုဗ္ဗေဝ သန္နိဝါသေန ပစ္စုပ္ပန္နဟိတေန ဝါ ပိယော နာမ ဟောတိ၊ သီလာဒိဂုဏသမာယောဂေန မနာပေါ နာမ။ ဒါနသမာနတ္တတာဟိ ဝါ ပိယတာ, ပိယဝစနအတ္ထစရိယတာဟိ မနာပတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယသ္မာ စေတ္ထ ပိယတာယ ဣမဿ ဗျာပါဒဿ ပဟာနံ ဟောတိ၊ တတော မေတ္တာ သုခံ ဖရတိ၊ မနာပတာယ ဥဒါသီနတာ န သဏ္ဌာတိ၊ ဟိရောတ္တပ္ပဉ္စ ပစ္စုပဋ္ဌာတိ၊ တတော ဟိရောတ္တပ္ပါနုပါလိတာ မေတ္တာ န ပရိဟာယတိ၊ တသ္မာ တံ ဥပမံ ကတွာ ဣဒံ ဝုတ္တံ **ပိယံ မနာပ**န္တိ။ **မေတ္တာယေယျာ**တိ မေတ္တာယ ဖရေယျ၊ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ မေတ္တံ ကရေယျ၊ ပဝတ္တေယျာတိ အတ္ထော။ **ဧဝမေဝ သဗ္ဗေ သတ္တေ**တိ ယထာ ပိယံ ပုဂ္ဂလံ မေတ္တာယေယျ၊ ဧဝံ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ အပ္ပနာပ္ပတ္တာယ ဝသီဘာဝံ ဥပဂတာယ မေတ္တာယ မဇ္ဈတ္တဝေရိသင်္ခါတေပိ သဗ္ဗေ သတ္တေ အနုက္ကမေန ဖရတီတိ အတ္ထော။ **မေတ္တိ မေတ္တာယနာ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။

၆၄၄။ **ဝိဒိသံ ဝါ**တိ ပဒံ တိရိယံ ဝါတိ ဧတဿ အတ္ထဝိဘာဝနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၆၄၅။ **ဖရိတွာ**တိ အာရမ္မဏကရဏဝသေန ဖုသိတွာ။ **အဓိမုဉ္စိတွာ**တိ အဓိကဘာဝေန မုဉ္စိတွာ၊ ယထာ မုတ္တံ သုမုတ္တံ ဟောတိ သုပ္ပသာရိတံ သုဝိတ္ထတံ၊ တထာ မုဉ္စိတွာတိ အတ္ထော။

၆၄၈။ **သဗ္ဗဓိ**အာဒိနိဒ္ဒေသေ ယသ္မာ တီဏိပိ ဧတာနိ ပဒါနိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကာနိ၊ တသ္မာ နေသံ ဧကတောဝ အတ္ထံ ဒဿေတုံ **သဗ္ဗေန သဗ္ဗ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တဿတ္ထော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။

၁-အဗျာပဇ္ဈံ (သီ၊ သျာ)

650. **Vipulā**diniddese yasmā yaṁ appanāppattaṁ hutvā anantasattapharaṇavasena vipulaṁ, taṁ niyamato bhūmivasena **mahaggataṁ** hoti. Yañca mahaggataṁ, taṁ appamāṇagocaravasena **appamāṇaṁ.** Yaṁ appamāṇaṁ, taṁ paccatthikavighātavasena **averaṁ.** Yañca averaṁ. Taṁ vihatabyāpajjatāya **abyāpajjaṁ.** Tasmā "yaṁ vipulaṁ taṁ mahaggatan"ti-ādi vuttaṁ. **Avero abyāpajjo**ti cettha liṅgavipariyāyena vuttaṁ. Manena vā saddhiṁ yojanā kātabbā—yaṁ appamāṇaṁ cittaṁ, so avero mano. Yo avero, so abyāpajjoti. Apicettha heṭṭhimaṁ heṭṭhimaṁ padaṁ uparimassa uparimassa, uparimaṁ vā uparimaṁ heṭṭhimassa heṭṭhimassa atthotipi veditabbo.

653. **Seyyathāpi nāma ekaṁ puggalaṁ duggataṁ durupetan**ti idampi karuṇāya vatthubhūtaṁ puggalaṁ dassetuṁ vuttaṁ. Evarūpasmiñhi puggale balavakāruññaṁ uppajjati. Tattha **duggatan**ti dukkhena samaṅgībhāvaṁ gataṁ. **Durupetan**ti kāyaduccaritādīhi upetaṁ, gatikulabhogādivasena vā tamabhāve ṭhito puggalo duggato, kāyaduccaritādīhi upetattā tamaparāyaṇabhāve ṭhito durupetoti evamettha attho veditabbo.

663. **Ekaṁ puggalaṁ piyaṁ manāpan**ti idampi muditāya vatthubhūtaṁ puggalaṁ dassetuṁ vuttaṁ. Tattha gatikulabhogādivasena jotibhāve ṭhito **piyo,** kāyasucaritādīhi upetattā jotiparāyaṇabhāve ṭhito **manāpo**ti daṭṭhabbo.

673. **Neva manāpaṁ na amanāpan**ti idampi upekkhāya vatthubhūtaṁ puggalaṁ dassetuṁ vuttaṁ. Tattha mittabhāvaṁ asampattatāya **neva manāpo,** amittabhāvaṁ asampattatāya **na amanāpo**ti veditabbo. Sesamettha yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ heṭṭhā Cittuppādakaṇḍe[1] vuttameva. Bhāvanāvidhānampi etesaṁ kammaṭṭhānānaṁ Visuddhimagge vitthārato kathitamevāti.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

1. Abhi-Ṭṭha 1. 237 piṭṭhādīsu.

၆၅၀။ **ဝိပုလာ**ဒိနိဒ္ဒေသေ ယသ္မာ ယံ အပ္ပနာပ္ပတ္တံ ဟုတွာ အနန္တသတ္တ-ဖရဏဝသေန ဝိပုလံ၊ တံ နိယမတော ဘူမိဝသေန **မဟဂ္ဂတံ** ဟောတိ။ ယဉ္စ မဟဂ္ဂတံ၊ တံ အပ္ပမာဏဂေါစရဝသေန **အပ္ပမာဏံ**။ ယံ အပ္ပမာဏံ၊ တံ ပစ္စတ္ထိက-ဝိဃာတဝသေန **အဝေရံ**။ ယဉ္စ အဝေရံ။ တံ ဝိဟတဗျာပဇ္ဇတာယ **အဗျာပဇ္ဇံ**။ တသ္မာ "ယံ ဝိပုလံ တံ မဟဂ္ဂတ"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **အဝေရော အဗျာပဇ္ဇော**တိ စေတ္ထ လိင်္ဂဝိပရိယာယေန ဝုတ္တံ။ မနေန ဝါ သဒ္ဓိံ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ—ယံ အပ္ပမာဏံ စိတ္တံ၊ သော အဝေရော မနော။ ယော အဝေရော၊ သော အဗျာ-ပဇ္ဇောတိ။ အပိစေတ္ထ ဟေဋ္ဌိမံ ဟေဋ္ဌိမံ ပဒံ ဥပရိမဿ ဥပရိမဿ, ဥပရိမံ ဝါ ဥပရိမံ ဟေဋ္ဌိမဿ ဟေဋ္ဌိမဿ အတ္ထောတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၆၅၃။ **သေယျထာပိ နာမ ဧကံ ပုဂ္ဂလံ ဒုဂ္ဂတံ ဒုရူပေတ**န္တိ ဣဒမ္ပိ ကရုဏာယ ဝတ္ထုဘူတံ ပုဂ္ဂလံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ ဧဝရူပသ္မိဉ္ဟိ ပုဂ္ဂလေ ဗလဝ-ကာရုညံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတ္ထ **ဒုဂ္ဂတ**န္တိ ဒုက္ခေန သမင်္ဂီဘာဝံ ဂတံ။ **ဒုရူပေတ**န္တိ ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ ဥပေတံ၊ ဂတိကုလဘောဂါဒိဝသေန ဝါ တမဘာဝေ ဌိတော ပုဂ္ဂလော ဒုဂ္ဂတော၊ ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ ဥပေတတ္တာ တမပရာယဏ-ဘာဝေ ဌိတော ဒုရူပေတောတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၆၆၃။ **ဧကံ ပုဂ္ဂလံ ပိယံ မနာပ**န္တိ ဣဒမ္ပိ မုဒိတာယ ဝတ္ထုဘူတံ ပုဂ္ဂလံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ဂတိကုလဘောဂါဒိဝသေန ဇောတိဘာဝေ ဌိတော **ပိယော၊** ကာယသုစရိတာဒီဟိ ဥပေတတ္တာ ဇောတိပရာယဏဘာဝေ ဌိတော **မနာပေါ**တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၆၇၃။ **နေဝ မနာပံ န အမနာပ**န္တိ ဣဒမ္ပိ ဥပေက္ခာယ ဝတ္ထုဘူတံ ပုဂ္ဂလံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ မိတ္တဘာဝံ အသမ္ပတ္တတာယ **နေဝ မနာပေါ၊** အမိတ္တဘာဝံ အသမ္ပတ္တတာယ **န အမနာပေါ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသမေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍေ[၁] ဝုတ္တမေဝ။ ဘာဝနာဝိဓာနမ္ပိ ဧတေသံ ကမ္မဋ္ဌာနာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရတော ကထိတမေဝါတိ။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၃၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

Abhidhammabhājanīyaṁ kusalatopi vipākatopi kiriyatopi heṭṭhā Cittuppādakaṇḍe[1] bhājitanayeneva bhājitaṁ, atthopissa tattha vuttanayeneva veditabbo.

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

Pañhāpucchake Pāḷi-anusāreneva mettādīnaṁ kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana sabbāpi tīsu tikesu navattabbārammaṇā eva. Ajjhattārammaṇattike bahiddhārammaṇāti. Imasmiṁ pana Appamaññāvibhaṅge Sammāsambuddhena suttantabhājanīyepi lokiyā eva appamaññāyo kathitā, abhidhammabhājanīyepi pañhāpucchakepi. Tayopi hi ete nayā lokiyattā ekaparicchedā eva. Evamayaṁ Appamaññāvibhaṅgopi teparivaṭṭaṁ nīharitvāva bhājetvā dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Appamaññāvibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

အဘိဓမ္မဘာဇနီယံ ကုသလတောပိ ဝိပါကတောပိ ကိရိယတောပိ ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍေ[1] ဘာဇိတနယေနေဝ ဘာဇိတံ၊ အတ္ထောပိဿ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

ပဉှာပုစ္ဆကေ ပါဠိအနုသာရေနေဝ မေတ္တာဒီနံ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန သဗ္ဗာပိ တီသု တိကေသု နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာ ဧဝ။ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏတ္တိကေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာတိ။ ဣမသ္မိံ ပန အပ္ပမညာဝိဘင်္ဂေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သုတ္တန္တဘာဇနီယေပိ လောကိယာ ဧဝ အပ္ပမညာယော ကထိတာ၊ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေပိ ပဉှာပုစ္ဆကေပိ။ တယောပိ ဟိ ဧတေ နယာ လောကိယတ္တာ ဧကပရိစ္ဆေဒါ ဧဝ။ ဧဝမယံ အပ္ပမညာဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာဝ ဘာဇေတွာ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

အပ္ပမညာဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အဘိ ၁-၆၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

14. Sikkhāpadavibhaṅga

1. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

703. Idāni tadanantare Sikkhāpadavibhaṅge **pañcā**ti gaṇanaparicchedo. **Sikkhāpadānī**ti sikkhitabbapadāni, sikkhākoṭṭhāsāti attho. Api ca upari āgatā sabbepi kusalā dhammā sikkhitabbato sikkhā, pañcasu pana sīlaṅgesu yaṁkiñci aṅgaṁ tāsaṁ sikkhānaṁ patiṭṭhānaṭṭhena padanti sikkhānaṁ padattā **sikkhāpadāni. Pāṇātipātā**ti pāṇassa atipātā, ghātanā māraṇāti attho. **Veramaṇī**ti virati. **Adinnādānā**ti adinnassa ādānā, parapariggahitassa haraṇāti attho. **Kāmesū**ti vatthukāmesu. **Micchācārā**ti kilesakāmavasena lāmakācārā. **Musāvādā**ti abhūtavādato. **Surāmerayamajjapamādaṭṭhānā**ti ettha **surā**ti piṭṭhasurā pūvasurā odanasurā kiṇṇapakkhittā sambhārasaṁyuttāti pañca surā. **Merayan**ti pupphāsavo phalāsavo guḷāsavo madhvāsavo sambhārasaṁyuttoti pañca āsavā. Tadubhayampi madanīyaṭṭhena **majjaṁ.** Yāya cetanāya taṁ pivanti, sā pamādakāraṇattā **pamādaṭṭhānaṁ,** tasmā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā. Ayaṁ tāvettha mātikānikkhepassa attho.

704. Padabhājanīye pana **yasmiṁ samaye kāmāvacaran**ti-ādi sabbaṁ heṭṭhā vuttanayattā uttānatthameva. Yasmā pana na kevalaṁ viratiyeva sikkhāpadaṁ, cetanāpi sikkhāpadameva, tasmā taṁ dassetuṁ dutiyanayo dassito. Yasmā ca na kevalaṁ eteyeva dve dhammā sikkhāpadaṁ, cetanāsampayuttā pana paropaṇṇāsadhammāpi sikkhitabbakoṭṭhāsato sikkhāpadameva, tasmā tatiyanayopi dassito.

Tattha duvidhaṁ sikkhāpadaṁ pariyāyasikkhāpadaṁ nippariyāyasikkhāpadañca. Tattha virati nippariyāyasikkhāpadaṁ. Sā hi "pāṇātipātā veramaṇī"ti Pāḷiyaṁ āgatā, no cetanā. Viramanto ca tāya eva tato tato viramati, na cetanāya, cetanaṁ pana āharitvā dassesi. Tathā sesacetanāsampayuttadhamme. Vītikkamakāle hi veracetanā dussīlyaṁ nāma. Tasmā sā viratikālepi susīlyavasena vuttā, phassādayo taṁsampayuttattā gahitāti.

၁၄—သိက္ခာပဒဝိဘင်္ဂ

၁-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၇၀၃။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ သိက္ခာပဒဝိဘင်္ဂေ **ပဉ္စာ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **သိက္ခာပဒါနီ**တိ သိက္ခိတဗ္ဗပဒါနိ၊ သိက္ခာကောဋ္ဌာသာတိ အတ္ထော။ အပိစ ဥပရိ အာဂတာ သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ဓမ္မာ သိက္ခိတဗ္ဗတော သိက္ခာ၊ ပဉ္စသု ပန သီလင်္ဂေသု ယံကိဉ္စိ အင်္ဂံ တာသံ သိက္ခာနံ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပဒန္တိ သိက္ခာနံ ပဒတ္တာ **သိက္ခာပဒါနိ။ ပါဏာတိပါတာ**တိ ပါဏဿ အတိပါတာ၊ ဃာတနာ မာရဏာတိ အတ္ထော။ **ဝေရမဏီ**တိ ဝိရတိ။ **အဒိန္နာဒါနာ**တိ အဒိန္နဿ အာဒါနာ၊ ပရပရိဂ္ဂဟိတဿ ဟရဏာတိ အတ္ထော။ **ကာမေသူ**တိ ဝတ္ထုကာမေသု။ **မိစ္ဆာစာရာ**တိ ကိလေသကာမဝသေန လာမကာစာရာ။ **မုသာဝါဒါ**တိ အဘူတဝါဒတော။ **သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနာ**တိ ဧတ္ထ **သုရာ**တိ ပိဋ္ဌသုရာ ပူဝသုရာ ဩဒနသုရာ ကိဏ္ဏပက္ခိတ္တာ သမ္ဘာရသံယုတ္တာတိ ပဉ္စ သုရာ။ **မေရယ**န္တိ ပုပ္ဖာသဝေါ ဖလာသဝေါ ဂုဠာသဝေါ မဓွာသဝေါ သမ္ဘာရသံယုတ္တောတိ ပဉ္စ အာသဝါ။ တဒုဘယမ္ပိ မဒနီယဋ္ဌေန **မဇ္ဇံ။** ယာယ စေတနာယ တံ ပိဝန္တိ၊ သာ ပမာဒကာရဏတ္တာ **ပမာဒဋ္ဌာနံ၊** တသ္မာ သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနာ။ အယံ တာဝေတ္ထ မာတိကာနိက္ခေပဿ အတ္ထော။

၇၀၄။ ပဒဘာဇနီယေ ပန **ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရ**န္တိအာဒိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ယသ္မာ ပန န ကေဝလံ ဝိရတိယေဝ သိက္ခာပဒံ၊ စေတနာပိ သိက္ခာပဒမေဝ၊ တသ္မာ တံ ဒဿေတုံ ဒုတိယနယော ဒဿိတော။ ယသ္မာ စ န ကေဝလံ ဧတေယေဝ ဒွေ ဓမ္မာ သိက္ခာပဒံ၊ စေတနာသမ္ပယုတ္တာ ပန ပရောပဏ္ဏာသဓမ္မာပိ သိက္ခိတဗ္ဗကောဋ္ဌာသတော သိက္ခာပဒမေဝ၊ တသ္မာ တတိယနယောပိ ဒဿိတော။

တတ္ထ ဒုဝိဓံ သိက္ခာပဒံ ပရိယာယသိက္ခာပဒံ နိပ္ပရိယာယသိက္ခာပဒဉ္စ။ တတ္ထ ဝိရတိ နိပ္ပရိယာယသိက္ခာပဒံ။ သာ ဟိ “ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ”တိ ပါဠိယံ အာဂတာ၊ နော စေတနာ။ ဝိရမန္တော စ တာယ ဧဝ တတော တတော ဝိရမတိ၊ န စေတနာယ၊ စေတနံ ပန အာဟရိတွာ ဒဿေသိ။ တထာ သေသစေတနာသမ္ပယုတ္တဓမ္မေ။ ဝီတိက္ကမကာလေ ဟိ ဝေရစေတနာ ဒုဿီလျံ နာမ။ တသ္မာ သာ ဝိရတိကာလေပိ သုသီလျဝသေန ဝုတ္တာ၊ ဖဿာဒယော တံသမ္ပယုတ္တတ္တာ ဂဟိတာတိ။

Idāni etesu sikkhāpadesu ñāṇasamuttejanatthaṁ imesaṁ pāṇātipātādīnaṁ dhammato koṭṭhāsato ārammaṇato vedanāto mūlato kammato sāvajjato payogato ca vinicchayo veditabbo.

Tattha **dhammato**ti pañcapete pāṇātipātādayo cetanādhammāva honti. **Koṭṭhāsato** pañcapi kammapathā eva.

Ārammaṇato pāṇātipāto jīvitindriyārammaṇo. Adinnādānaṁ sattārammaṇaṁ vā saṅkhārārammaṇaṁ vā. Micchācāro itthipurisārammaṇo. Musāvādo sattārammaṇo vā saṅkhārārammaṇo vā. Surāpānaṁ saṅkhārārammaṇaṁ.

Vedanāto pāṇātipāto dukkhavedano. Adinnādānaṁ tivedanaṁ. Tañhi haṭṭhatuṭṭhassa adinnaṁ ādiyato sukhavedanaṁ hoti, bhītakāle dukkhavedanaṁ, majjhattassa hutvā gaṇhato adukkhamasukhavedanaṁ. Micchācāro sukhavedano vā adukkhamasukhavedano vā. Musāvādo adinnādānaṁ viya tivedano. Surāpānaṁ sukhamajjhattavedanaṁ.

Mūlato pāṇātipāto dosamohamūlo. Adinnādānaṁ kiñcikāle lobhamohamūlaṁ, kiñcikāle dosamohamūlaṁ. Micchācāro lobhamohamūlo. Musāvādo kiñcikāle lobhamohamūlo, kiñcikāle dosamohamūlo. Surāpānaṁ lobhamohamūlaṁ.

Kammato musāvādo cettha vacīkammaṁ, sesā kāyakammameva.

Sāvajjato pāṇātipāto atthi appasāvajjo, atthi mahāsāvajjo. Tathā adinnādānādīni. Tesaṁ nānākaraṇaṁ heṭṭhā[1] dassitameva.

Ayaṁ pana aparo nayo—kunthakipillikassa hi vadho appasāvajjo, tato mahantatarassa mahāsāvajjo. Sopi appasāvajjo, tato mahantatarāya sakuṇikāya mahāsāvajjo. Tato godhāya, tato sasakassa, tato migassa, tato gavayassa, tato assassa, tato hatthissa vadho mahāsāvajjo. Tatopi dussīlamanussassa, tato gorūpasīlakamanussassa, tato saraṇagatassa, tato pañcasikkhāpadikassa, tato sāmaṇerassa, tato

1. Abhi-Ṭṭha 1. 140 piṭṭhādīsu.

ဣဒါနိ ဧတေသု သိက္ခာပဒေသု ဉာဏသမုတ္တေဇနတ္ထံ ဣမေသံ ပါဏာတိပါတာဒီနံ ဓမ္မတော ကောဋ္ဌာသတော အာရမ္မဏတော ဝေဒနာတော မူလတော ကမ္မတော သာဝဇ္ဇတော ပယောဂတော စ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **ဓမ္မတော**တိ ပဉ္စပေတေ ပါဏာတိပါတာဒယော စေတနာဓမ္မာဝ ဟောန္တိ။ **ကောဋ္ဌာသတော** ပဉ္စပိ ကမ္မပထာ ဧဝ။

အာရမ္မဏတော ပါဏာတိပါတော ဇီဝိတိန္ဒြိယာရမ္မဏော။ အဒိန္နာဒါနံ သတ္တာရမ္မဏံ ဝါ သင်္ခါရာရမ္မဏံ ဝါ။ မိစ္ဆာစာရော ဣတ္ထိပုရိသာရမ္မဏော။ မုသာဝါဒေါ သတ္တာရမ္မဏော ဝါ သင်္ခါရာရမ္မဏော ဝါ။ သုရာပါနံ သင်္ခါရာရမ္မဏံ။

ဝေဒနာတော ပါဏာတိပါတော ဒုက္ခဝေဒနော။ အဒိန္နာဒါနံ တိဝေဒနံ။ တဉှိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌဿ အဒိန္နံ အာဒိယတော သုခဝေဒနံ ဟောတိ၊ ဘီတကာလေ ဒုက္ခဝေဒနံ၊ မဇ္ဈတ္တဿ ဟုတွာ ဂဏှတော အဒုက္ခမသုခဝေဒနံ။ မိစ္ဆာစာရော သုခဝေဒနော ဝါ အဒုက္ခမသုခဝေဒနော ဝါ။ မုသာဝါဒေါ အဒိန္နာဒါနံ ဝိယ တိဝေဒနော။ သုရာပါနံ သုခမဇ္ဈတ္တဝေဒနံ။

မူလတော ပါဏာတိပါတော ဒေါသမောဟမူလော။ အဒိန္နာဒါနံ ကိဉ္စိကာလေ လောဘမောဟမူလံ၊ ကိဉ္စိကာလေ ဒေါသမောဟမူလံ။ မိစ္ဆာစာရော လောဘမောဟမူလော။ မုသာဝါဒေါ ကိဉ္စိကာလေ လောဘမောဟမူလော၊ ကိဉ္စိကာလေ ဒေါသမောဟမူလော။ သုရာပါနံ လောဘမောဟမူလံ။

ကမ္မတော မုသာဝါဒေါ စေတ္ထ ဝစီကမ္မံ၊ သေသာ ကာယကမ္မမေဝ။

သာဝဇ္ဇတော ပါဏာတိပါတော အတ္ထိ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အတ္ထိ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တထာ အဒိန္နာဒါနာဒီနိ။ တေသံ နာနာကရဏံ ဟေဋ္ဌာ[1] ဒဿိတမေဝ။

အယံ ပန အပရော နယော—ကုန္ထကိပိလ္လိကဿ ဟိ ဝဓော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ တတော မဟန္တတရဿ မဟာသာဝဇ္ဇော။ သောပိ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ တတော မဟန္တတရာယ သကုဏိကာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တတော ဂေါဓာယ၊ တတော သသကဿ၊ တတော မိဂဿ၊ တတော ဂဝယဿ၊ တတော အဿဿ၊ တတော ဟတ္ထိဿ ဝဓော မဟာသာဝဇ္ဇော။ တတောပိ ဒုဿီလမနုဿဿ၊ တတော ဂေါရူပသီလကမနုဿဿ၊ တတော သရဏဂတဿ၊ တတော ပဉ္စသိက္ခာပဒိကဿ၊ တတော သာမဏေရဿ၊ တတော

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

puthujjanabhikkhuno, tato sotāpannassa, tato sakadāgāmissa, tato anāgāmissa, tato khīṇāsavassa vadho atimahāsāvajjoyeva.

Adinnādānaṁ dussīlassa santake appasāvajjaṁ, tato gorūpasīlakassa santake mahāsāvajjaṁ. Tato saraṇagatassa, pañcasikkhāpadikassa, sāmaṇerassa, puthujjanabhikkhuno, sotāpannassa, sakadāgāmissa, tato anāgāmissa santake mahāsāvajjaṁ. Tato khīṇāsavassa santake atimahāsāvajjaṁyeva.

Micchācāro dussīlāya itthiyā vītikkame[1] appasāvajjo, tato gorūpasīlakāya mahāsāvajjo. Tato saraṇagatāya, pañcasikkhāpadikāya, sāmaṇeriyā, puthujjanabhikkhuniyā, sotāpannāya, sakadāgāminiyā, tato anāgāminiyā vītikkame mahāsāvajjova. Khīṇāsavāya pana bhikkhuniyā ekantamahāsāvajjova.

Musāvādo kākaṇikamattassa atthāya musākathane appasāvajjo, tato aḍḍhamāsakassa, māsakassa, pañcamāsakassa, aḍḍhakahāpaṇassa, kahāpaṇassa, tato anagghaniyabhaṇḍassa atthāya musākathane mahāsāvajjo. Musā kathetvā pana saṁghaṁ bhindantassa ekantamahāsāvajjova.

Surāpānaṁ pasatamattassa pāne appasāvajjaṁ, añjalimattassa pāne mahāsāvajjaṁ. Kāyacālanasamatthaṁ pana bahuṁ pivitvā gāmaghātanigamaghātakammaṁ karontassa ekantamahāsāvajjameva.

Pāṇātipātañhipatvā khīṇāsavassa vadho mahāsāvajjo. Adinnādānaṁ patvā khīṇāsavasantakassa haraṇaṁ, micchācāraṁ patvā khīṇāsavāya bhikkhuniyā vītikkamanaṁ, musāvādaṁ patvā musāvādena saṁghabhedo, surāpānaṁ patvā kāyacālanasamatthaṁ bahuṁ pivitvā gāmanigamaghātanaṁ mahāsāvajjaṁ. Sabbehipi panetehi musāvādena saṁghabhedanameva mahāsāvajjaṁ. Tañhi kappaṁ niraye pācanasamatthaṁ mahākibbisaṁ.

1. Vītikkamane (Syā)

ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခုနော၊ တတော သောတာပန္နဿ၊ တတော သကဒါဂါမိဿ၊ တတော အနာဂါမိဿ၊ တတော ခီဏာသဝဿ ဝဓော အတိမဟာသာဝဇ္ဇောယေဝ။

အဒိန္နာဒါနံ ဒုဿီလဿ သန္တကေ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ တတော ဂေါရူပသီလကဿ သန္တကေ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ တတော သရဏဂတဿ၊ ပဉ္စသိက္ခာပဒိကဿ၊ သာမဏေရဿ၊ ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခုနော၊ သောတာပန္နဿ၊ သကဒါဂါမိဿ၊ တတော အနာဂါမိဿ သန္တကေ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ တတော ခီဏာသဝဿ သန္တကေ အတိမဟာသာဝဇ္ဇံယေဝ။

မိစ္ဆာစာရော ဒုဿီလာယ ဣတ္ထိယာ ဝီတိက္ကမေ[1] အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ တတော ဂေါရူပသီလကာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တတော သရဏဂတာယ၊ ပဉ္စသိက္ခာပဒိကာယ၊ သာမဏေရိယာ၊ ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခုနိယာ၊ သောတာပန္နာယ၊ သကဒါဂါမိနိယာ၊ တတော အနာဂါမိနိယာ ဝီတိက္ကမေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ ခီဏာသဝါယ ပန ဘိက္ခုနိယာ ဧကန္တမဟာသာဝဇ္ဇောဝ။

မုသာဝါဒေါ ကာကဏိကမတ္တဿ အတ္ထာယ မုသာကထနေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ တတော အဍ္ဎမာသကဿ၊ မာသကဿ၊ ပဉ္စမာသကဿ၊ အဍ္ဎကဟာပဏဿ၊ ကဟာပဏဿ၊ တတော အနဂ္ဃနိယဘဏ္ဍဿ အတ္ထာယ မုသာကထနေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ မုသာ ကထေတွာ ပန သံဃံ ဘိန္ဒန္တဿ ဧကန္တမဟာသာဝဇ္ဇောဝ။

သုရာပါနံ ပသတမတ္တဿ ပါနေ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ အဉ္ဇလိမတ္တဿ ပါနေ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ ကာယစာလနသမတ္ထံ ပန ဗဟုံ ပိဝိတွာ ဂါမဃာတနိဂမဃာတကမ္မံ ကရောန္တဿ ဧကန္တမဟာသာဝဇ္ဇမေဝ။

ပါဏာတိပါတဉှိ ပတွာ ခီဏာသဝဿ ဝဓော မဟာသာဝဇ္ဇော။ အဒိန္နာဒါနံ ပတွာ ခီဏာသဝသန္တကဿ ဟရဏံ၊ မိစ္ဆာစာရံ ပတွာ ခီဏာသဝါယ ဘိက္ခုနိယာ ဝီတိက္ကမနံ၊ မုသာဝါဒံ ပတွာ မုသာဝါဒေန သံဃဘေဒေါ၊ သုရာပါနံ ပတွာ ကာယစာလနသမတ္ထံ ဗဟုံ ပိဝိတွာ ဂါမနိဂမဃာတနံ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ သဗ္ဗေဟိပိ ပနေတေဟိ မုသာဝါဒေန သံဃဘေဒနမေဝ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ တဉှိ ကပ္ပံ နိရယေ ပါစနသမတ္ထံ မဟာကိဗ္ဗိသံ။

၁-ဝီတိက္ကမနေ (သျာ)

Payogatoti pāṇātipāto sāhatthikopi hoti āṇattikopi. Tathā adinnādānaṁ. Micchācāramusāvādasurāpānāni sāhatthikānevāti.

Evamettha pāṇātipātādīnaṁ dhammādivasena vinicchayaṁ ña tvā pāṇātipātā veramaṇīti-ādīnampi dhammato koṭṭhāsato ārammaṇato vedanāto mūlato kammato khaṇḍato samādānato payogato ca vinicchayo veditabbo.

Tattha **dhammato**ti pariyāyasīlavasena paṭipāṭiyā pañca cetanādhammāva. **Koṭṭhāsato**ti pañcapi kammapathā eva. **Ārammaṇato**ti pāṇātipātā veramaṇī parassa jīvitindriyaṁ ārammaṇaṁ katvā attano veracetanāya viramati. Itarāsupi eseva nayo. Sabbāpi hi etā vītikkamitabbavatthuṁ ārammaṇaṁ katvā veracetanāhiyeva viramanti. **Vedanāto**ti sabbāpi sukhavedanā vā honti majjhattavedanā vā. **Mūlato**ti ñāṇasampayuttacittena viramantassa alobha-adosa-amohamūlā honti, ñāṇavippayuttacittena viramantassa alobha-adosamūlā honti. **Kammato**ti musāvādā veramaṇīyevettha vacīkammaṁ, sesā kāyakammaṁ. **Khaṇḍato**ti gahaṭṭhā yaṁ yaṁ vītikkamanti, taṁ tadeva khaṇḍaṁ hoti bhijjati, avasesaṁ na bhijjati. Kasmā? Gahaṭṭhā hi anibaddhasīlā honti, yaṁ yaṁ sakkonti, taṁ tadeva gopenti. Sāmaṇerānaṁ pana ekasmiṁ vītikkamante sabbāni bhijjanti. Na kevalañca etāni, sesasīlānipi bhijjantiyeva. Tesaṁ pana vītikkamo daṇḍakammavatthuko, “puna evarūpaṁ na karissāmī”ti daṇḍakamme kate sīlaṁ paripuṇṇaṁ hoti. **Samādānato**ti sayameva “pañca sīlāni adhiṭṭhāhāmī”ti adhiṭṭhahantenapi, pāṭiyekkaṁ pāṭiyekkaṁ samādiyantenapi samādiṇṇāni honti, aññassa santike nisīditvā “pañca sīlāni samādiyāmī”ti samādiyantenapi, pāṭiyekkaṁ pāṭiyekkaṁ samādiyantenapi samādiṇṇāneva honti. **Payogato** sabbānipi sāhatthikapayogānevāti veditabbāni.

712. Idāni yāsaṁ sikkhānaṁ koṭṭhāsabhāvena imāni pañca sikkhāpadāni vuttāni, tāni dassetuṁ **katame dhammā sikkhā**ti ayaṁ sikkhāvāro āraddho. Tattha yasmā sabbepi catubhūmakakusalā dhammā

ပယောဂတောတိ ပါဏာတိပါတော သာဟတ္ထိကောပိ ဟောတိ အာဏတ္တိကောပိ။ တထာ အဒိန္နာဒါနံ။ မိစ္ဆာစာရမုသာဝါဒသုရာပါနာနိ သာဟတ္ထိကာနေဝါတိ။

ဧဝမေတ္ထ ပါဏာတိပါတာဒီနံ ဓမ္မာဒိဝသေန ဝိနိစ္ဆယံ ဉတွာ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီတိအာဒီနမ္ပိ ဓမ္မတော ကောဋ္ဌာသတော အာရမ္မဏတော ဝေဒနာတော မူလတော ကမ္မတော ခဏ္ဍတော သမာဒါနတော ပယောဂတော စ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **ဓမ္မတော**တိ ပရိယာယသီလဝသေန ပဋိပါဋိယာ ပဉ္စ စေတနာဓမ္မာဝ။ **ကောဋ္ဌာသတော**တိ ပဉ္စပိ ကမ္မပထာ ဧဝ။ **အာရမ္မဏတော**တိ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ ပရဿ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ အာရမ္မဏံ ကတွာ အတ္တနော ဝေရစေတနာယ ဝိရမတိ။ ဣတရာသုပိ ဧသေဝ နယော။ သဗ္ဗာပိ ဟိ ဧတာ ဝီတိက္ကမိတဗ္ဗဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေရစေတနာဟိယေဝ ဝိရမန္တိ။ **ဝေဒနာတော**တိ သဗ္ဗာပိ သုခဝေဒနာ ဝါ ဟောန္တိ မဇ္ဈတ္တဝေဒနာ ဝါ။ **မူလတော**တိ ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဝိရမန္တဿ အလောဘအဒေါသအမောဟမူလာ ဟောန္တိ၊ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဝိရမန္တဿ အလောဘအဒေါသမူလာ ဟောန္တိ။ **ကမ္မတော**တိ မုသာဝါဒါ ဝေရမဏီယေဝေတ္ထ ဝစီကမ္မံ၊ သေသာ ကာယကမ္မံ။ **ခဏ္ဍတော**တိ ဂဟဋ္ဌာ ယံ ယံ ဝီတိက္ကမန္တိ၊ တံ တဒေဝ ခဏ္ဍံ ဟောတိ ဘိဇ္ဇတိ၊ အဝသေသံ န ဘိဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ဂဟဋ္ဌာ ဟိ အနိဗဒ္ဓသီလာ ဟောန္တိ၊ ယံ ယံ သက္ကောန္တိ၊ တံ တဒေဝ ဂေါပေန္တိ။ သာမဏေရာနံ ပန ဧကသ္မိံ ဝီတိက္ကမန္တေ သဗ္ဗာနိ ဘိဇ္ဇန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ ဧတာနိ၊ သေသသီလာနိပိ ဘိဇ္ဇန္တိယေဝ။ တေသံ ပန ဝီတိက္ကမော ဒဏ္ဍကမ္မဝတ္ထုကော၊ “ပုန ဧဝရူပံ န ကရိဿာမီ”တိ ဒဏ္ဍကမ္မေ ကတေ သီလံ ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ။ **သမာဒါနတော**တိ သယမေဝ “ပဉ္စ သီလာနိ အဓိဋ္ဌဟာမီ”တိ အဓိဋ္ဌဟန္တေနပိ, ပါဋိယေက္ကံ ပါဋိယေက္ကံ သမာဒိယန္တေနပိ သမာဒိန္နာနိ ဟောန္တိ၊ အညဿ သန္တိကေ နိသီဒိတွာ “ပဉ္စ သီလာနိ သမာဒိယာမီ”တိ သမာဒိယန္တေနပိ, ပါဋိယေက္ကံ ပါဋိယေက္ကံ သမာဒိယန္တေနပိ သမာဒိန္နာနေဝ ဟောန္တိ။ **ပယောဂတော** သဗ္ဗာနိပိ သာဟတ္ထိကပယောဂါနေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၇၁၂။ ဣဒါနိ ယာသံ သိက္ခာနံ ကောဋ္ဌာသဘာဝေန ဣမာနိ ပဉ္စ သိက္ခာပဒါနိ ဝုတ္တာနိ၊ တာနိ ဒဿေတုံ **ကတမေ ဓမ္မာ သိက္ခာ**တိ အယံ သိက္ခာဝါရော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ ယသ္မာ သဗ္ဗေပိ စတုဘူမကကုသလာ ဓမ္မာ

sikkhitabbabhāvato sikkhā, tasmā te dassetuṁ **yasmiṁ samaye kāmāvacaran**ti-ādi vuttaṁ. Tattha heṭṭhā Cittuppādakaṇḍe[1] vuttanayeneva Pāḷiṁ vitthāretvā attho veditabbo, idha pana mukhamattameva dassitanti.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

2. Pañhāpucchakavaṇṇanā

714. Pañhāpucchake Pāḷi-anusāreneva sikkhāpadānaṁ kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana yāni sikkhāpadāni ettha sattārammaṇānīti vuttāni, tāni yasmā sattoti saṅkhaṁ gate saṅkhāreyeva ārammaṇaṁ karonti, yasmā ca sabbānipi etāni sampattaviratavaseneva niddiṭṭhāni, tasmā "parittārammaṇā"ti ca "paccuppannārammaṇā"ti ca vuttaṁ. Yato pana viramati, tassa vatthuno accantabahiddhattā sabbesampi bahiddhārammaṇatā veditabbāti.

Imasmiṁ pana Sikkhāpadavibhaṅge Sammāsambuddhena abhidhammabhājanīyepi pañhāpucchakepi lokiyāneva sikkhāpadāni kathitāni. Ubhopi hi ete nayā lokiyattā ekaparicchedā eva. Evamayaṁ Sikkhāpadavibhaṅgo dveparivaṭṭaṁ nīharitvāva bhājetvā dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Sikkhāpadavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Abhi 1. 17 piṭṭhādīsu.

သိက္ခိတဗ္ဗဘာဝတော သိက္ခာ၊ တသ္မာ တေ ဒဿေတုံ **ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍေ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ပါဠိံ ဝိတ္ထာရေတွာ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဣဓ ပန မုခမတ္တမေဝ ဒဿိတန္တိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၇၁၄။ ပဉှာပုစ္ဆကေ ပါဠိအနုသာရေနေဝ သိက္ခာပဒါနံ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန ယာနိ သိက္ခာပဒါနိ ဧတ္ထ သတ္တာရမ္မဏာနီတိ ဝုတ္တာနိ၊ တာနိ ယသ္မာ သတ္တောတိ သင်္ခံ ဂတေ သင်္ခါရေယေဝ အာရမ္မဏံ ကရောန္တိ၊ ယသ္မာ စ သဗ္ဗာနိပိ ဧတာနိ သမ္ပတ္တဝိရတိဝသေနေဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ၊ တသ္မာ "ပရိတ္တာရမ္မဏာ"တိ စ "ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ"တိ စ ဝုတ္တံ။ ယတော ပန ဝိရမတိ၊ တဿ ဝတ္ထုနော အစ္စန္တဗဟိဒ္ဓတ္တာ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏတာ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ဣမသ္မိံ ပန သိက္ခာပဒဝိဘင်္ဂေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန အဘိဓမ္မဘာဇနီယေပိ ပဉှာပုစ္ဆကေပိ လောကိယာနေဝ သိက္ခာပဒါနိ ကထိတာနိ။ ဥဘောပိ ဟိ ဧတေ နယာ လောကိယတ္တာ ဧကပရိစ္ဆေဒါ ဧဝ။ ဧဝမယံ သိက္ခာပဒဝိဘင်္ဂေါ ဒွေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာဝ ဘာဇေတွာ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

သိက္ခာပဒဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အဘိ ၁-၁၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

15. Paṭisambhidāvibhaṅga

1. Suttantabhājanīya

1. Saṅgahavāravaṇṇanā

718. Idāni tadanantare Paṭisambhidāvibhaṅge **catasso**ti gaṇanaparicchedo. **Paṭisambhidā**ti pabhedā. Yasmā pana parato **atthe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā**ti-ādimāha, tasmā na aññassa kassaci pabhedā, ñāṇasseva pabhedāti veditabbā. Iti "catasso paṭisambhidā"ti padena cattāro ñāṇappabhedāti ayamattho saṅgahito. **Atthapaṭisambhidā**ti atthe paṭisambhidā, atthappabhedassa sallakkhaṇavibhāvanāvavatthānakaraṇasamatthaṁ atthe pabhedagataṁ ñāṇanti attho. Sesapadesupi eseva nayo. Dhammappabhedassa hi sallakkhaṇavibhāvanāvavatthānakaraṇasamatthaṁ dhamme pabhedagataṁ ñāṇaṁ **dhammapaṭisambhidā** nāma. Niruttippabhedassa sallakkhaṇavibhāvanāvavatthānakaraṇasamatthaṁ niruttābhilāpe pabhedagataṁ ñāṇaṁ **niruttipaṭisambhidā** nāma. Paṭibhānappabhedassa sallakkhaṇavibhāvanāvavatthānakaraṇasamatthaṁ paṭibhāne pabhedagataṁ ñāṇaṁ **paṭibhānapaṭisambhidā** nāma.

Idāni yathānikkhittā paṭisambhidā bhājetvā dassento **attha ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā**ti-ādimāha. Tattha **attho**ti saṅkhepato hetuphalaṁ. Tañhi hetuvasena araṇīyaṁ gantabbaṁ pattabbaṁ, tasmā atthoti vuccati. Pabhedato pana yaṁkiñci paccayasamuppannaṁ, nibbānaṁ, bhāsitattho, vipāko, kiriyāti ime pañca dhammā atthoti veditabbā, taṁ atthaṁ paccavekkhantassa tasmiṁ atthe pabhedagataṁ ñāṇaṁ **atthapaṭisambhidā.**

Dhammoti saṅkhepato paccayo. So hi yasmā taṁ taṁ vidahati pavatteti ceva pāpeti ca, tasmā dhammoti vuccati. Pabhedato pana yo koci phalanibbattako hetu, ariyamaggo, bhāsitaṁ, kusalaṁ, akusalanti ime pañca dhammā dhammoti veditabbā, taṁ dhammaṁ paccavekkhantassa tasmiṁ dhamme pabhedagataṁ ñāṇaṁ **dhammapaṭisambhidā.**

Tatra dhammaniruttābhilāpe ñāṇanti tasmiṁ atthe ca dhamme ca yā sabhāvanirutti, tassā abhilāpe taṁ sabhāvaniruttiṁ saddaṁ

၁၅-ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်္ဂ

၁-သုတ္တန္တဘာဇနီယ

၁-သင်္ဂဟဝါရဝဏ္ဏနာ

၇၁၈။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်္ဂေ **စတဿော**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ပဋိသမ္ဘိဒါ**တိ ပဘေဒါ။ ယသ္မာ ပန ပရတော **အတ္ထေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ**တိအာဒိမာဟ၊ တသ္မာ န အညဿ ကဿစိ ပဘေဒါ၊ ဉာဏဿေဝ ပဘေဒါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ "စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ ပဒေန စတ္တာရော ဉာဏပ္ပဘေဒါတိ အယမတ္ထော သင်္ဂဟိတော။ **အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ**တိ အတ္ထေ ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ အတ္ထပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနာဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ အတ္ထေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏန္တိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဓမ္မပ္ပဘေဒဿ ဟိ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနာဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ** နာမ။ နိရုတ္တိပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနာဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ နိရုတ္တာဘိလာပေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ** နာမ။ ပဋိဘာနပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနာဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ ပဋိဘာနေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ** နာမ။

ဣဒါနိ ယထာနိက္ခိတ္တာ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဘာဇေတွာ ဒဿေန္တော **အတ္ထေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အတ္ထော**တိ သင်္ခေပတော ဟေတုဖလံ။ တဉှိ ဟေတုဝသေန အရဏီယံ ဂန္တဗ္ဗံ ပတ္တဗ္ဗံ၊ တသ္မာ အတ္ထောတိ ဝုစ္စတိ။ ပဘေဒတော ပန ယံကိဉ္စိ ပစ္စယသမုပ္ပန္နံ, နိဗ္ဗာနံ, ဘာသိတတ္ထော, ဝိပါကော, ကိရိယာတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ အတ္ထောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ တံ အတ္ထံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ အတ္ထေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ**။

ဓမ္မောတိ သင်္ခေပတော ပစ္စယော။ သော ဟိ ယသ္မာ တံ တံ ဝိဒဟတိ ပဝတ္တေတိ စေဝ ပါပေတိ စ၊ တသ္မာ ဓမ္မောတိ ဝုစ္စတိ။ ပဘေဒတော ပန ယော ကောစိ ဖလနိဗ္ဗတ္တကော ဟေတု, အရိယမဂ္ဂေါ, ဘာသိတံ, ကုသလံ, အကုသလန္တိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဓမ္မောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ တံ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ**။

တတြ ဓမ္မနိရုတ္တာဘိလာပေ ဉာဏန္တိ တသ္မိံ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ ယာ သဘာဝနိရုတ္တိ၊ တဿာ အဘိလာပေ တံ သဘာဝနိရုတ္တိံ သဒ္ဒံ

ārammaṇaṁ katvā paccavekkhantassa tasmiṁ sabhāvaniruttābhilāpe pabhedagataṁ ñāṇaṁ **niruttipaṭisambhidā.** Evamayaṁ niruttipaṭisambhidā saddārammaṇā nāma jātā, na paññatti-ārammaṇā. Kasmā? Yasmā saddaṁ sutvā "ayaṁ sabhāvanirutti, ayaṁ na sabhāvaniruttī"ti jānanti. Paṭisambhidāppatto hi "phasso"ti vutte "ayaṁ sabhāvaniruttī"ti jānāti, "phassā"ti vā "phassan"ti vā vutte pana "ayaṁ na sabhāvaniruttī"ti jānāti. Vedanādīsupi eseva nayo. Aññaṁ panesa nāma-ākhyāta-upasaggabyañjanasaddaṁ jānāti na jānātīti? Yadaggena saddaṁ sutvā "ayaṁ sabhāvanirutti, ayaṁ na sabhāvaniruttī"ti jānāti, tadaggena tampi jānissatīti. Taṁ pana nayidaṁ paṭisambhidākiccanti paṭikkhipitvā idaṁ vatthu kathitaṁ—

Tissadattatthero kira Bodhimaṇḍe suvaṇṇasalākaṁ gahetvā aṭṭhārasasu bhāsāsu katarabhāsāya kathemīti pavāresi. Taṁ pana tena attano uggahe ṭhatvā pavāritaṁ, na paṭisambhidāyaṁ ṭhitena. So hi mahāpaññatāya taṁ taṁ bhāsaṁ kathāpetvā kathāpetvā uggaṇhi. Tato uggahe ṭhatvā evaṁ pavāresi.

Bhāsaṁ nāma sattā uggaṇhantīti vatvā ca panettha idaṁ kathitaṁ. Mātāpitaro hi daharakāle kumārake mañce vā pīṭhe vā nipajjāpetvā taṁ taṁ kathayamānā tāni tāni kiccāni karonti. Dārakā tesaṁ taṁ taṁ bhāsaṁ vavatthāpenti "iminā idaṁ vuttaṁ, iminā idaṁ vuttan"ti. Gacchante gacchante kāle sabbampi bhāsaṁ jānanti. Mātā damiḷī, pitā andhako. Tesaṁ jāto dārako sace mātukathaṁ paṭhamaṁ suṇāti, damiḷabhāsaṁ bhāsissati. Sace pitukathaṁ paṭhamaṁ suṇāti, andhakabhāsaṁ bhāsissati. Ubhinnampi pana kathaṁ assuṇanto Māgadhabhāsaṁ bhāsissati.

Yopi agāmake mahāraññe nibbatto, tattha añño kathento nāma natthi, sopi attano dhammatāya vacanaṁ samuṭṭhāpento Māgadhabhāsameva bhāsissati. Niraye tiracchānayoniyaṁ pettivisaye manussaloke devaloketi sabbattha Māgadhabhāsāva ussannā. Tattha sesā oṭṭakirāta-andhakayonakadamiḷabhāsādikā aṭṭhārasa bhāsā

အာရမ္မဏံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ သဘာဝနိရုတ္တာဘိလာပေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ**။ ဧဝမယံ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ သဒ္ဒါရမ္မဏာ နာမ ဇာတာ၊ န ပညတ္တိအာရမ္မဏာ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ သဒ္ဒံ သုတွာ "အယံ သဘာဝနိရုတ္တိ၊ အယံ န သဘာဝနိရုတ္တီ"တိ ဇာနန္တိ။ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တော ဟိ "ဖဿော"တိ ဝုတ္တေ "အယံ သဘာဝနိရုတ္တီ"တိ ဇာနာတိ၊ "ဖဿာ"တိ ဝါ "ဖဿ"န္တိ ဝါ ဝုတ္တေ ပန "အယံ န သဘာဝနိရုတ္တီ"တိ ဇာနာတိ။ ဝေဒနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အညံ ပနေသ နာမအာချာတဥပသဂ္ဂဗျဉ္ဇနသဒ္ဒံ ဇာနာတိ န ဇာနာတီတိ? ယဒဂ္ဂေန သဒ္ဒံ သုတွာ "အယံ သဘာဝနိရုတ္တိ၊ အယံ န သဘာဝနိရုတ္တီ"တိ ဇာနာတိ၊ တဒဂ္ဂေန တမ္ပိ ဇာနိဿတီတိ။ တံ ပန နယိဒံ ပဋိသမ္ဘိဒါကိစ္စန္တိ ပဋိက္ခိပိတွာ ဣဒံ ဝတ္ထု ကထိတံ—

တိဿဒတ္တတ္ထေရော ကိရ ဗောဓိမဏ္ဍေ သုဝဏ္ဏသလာကံ ဂဟေတွာ အဋ္ဌာရသသု ဘာသာသု ကတရဘာသာယ ကထေမီတိ ပဝါရေသိ။ တံ ပန တေန အတ္တနော ဥဂ္ဂဟေ ဌတွာ ပဝါရိတံ၊ န ပဋိသမ္ဘိဒါယံ ဌိတေန။ သော ဟိ မဟာပညတာယ တံ တံ ဘာသံ ကထာပေတွာ ကထာပေတွာ ဥဂ္ဂဏှိ။ တတော ဥဂ္ဂဟေ ဌတွာ ဧဝံ ပဝါရေသိ။

ဘာသံ နာမ သတ္တာ ဥဂ္ဂဏှန္တီတိ ဝတွာ စ ပနေတ္ထ ဣဒံ ကထိတံ။ မာတာပိတရော ဟိ ဒဟရကာလေ ကုမာရကေ မဉ္စေ ဝါ ပီဌေ ဝါ နိပဇ္ဇာပေတွာ တံ တံ ကထယမာနာ တာနိ တာနိ ကိစ္စာနိ ကရောန္တိ။ ဒါရကာ တေသံ တံ တံ ဘာသံ ဝဝတ္ထာပေန္တိ "ဣမိနာ ဣဒံ ဝုတ္တံ၊ ဣမိနာ ဣဒံ ဝုတ္တ"န္တိ။ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ သဗ္ဗမ္ပိ ဘာသံ ဇာနန္တိ။ မာတာ ဒမိဠီ၊ ပိတာ အန္ဓကော။ တေသံ ဇာတော ဒါရကော သစေ မာတုကထံ ပဌမံ သုဏာတိ၊ ဒမိဠဘာသံ ဘာသိဿတိ။ သစေ ပိတုကထံ ပဌမံ သုဏာတိ၊ အန္ဓကဘာသံ ဘာသိဿတိ။ ဥဘိန္နမ္ပိ ပန ကထံ အဿုဏန္တော မာဂဓဘာသံ ဘာသိဿတိ။

ယောပိ အဂါမကေ မဟာရညေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တတ္ထ အညော ကထေန္တော နာမ နတ္ထိ၊ သောပိ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဝစနံ သမုဋ္ဌာပေန္တော မာဂဓဘာသမေဝ ဘာသိဿတိ။ နိရယေ တိရစ္ဆာနယောနိယံ ပေတ္တိဝိသယေ မနုဿလောကေ ဒေဝလောကေတိ သဗ္ဗတ္ထ မာဂဓဘာသာဝ ဥဿန္နာ။ တတ္ထ သေသာ ဩဋ္ဋကိရာတအန္ဓကယောနကဒမိဠဘာသာဒိကာ အဋ္ဌာရသ ဘာသာ

parivattanti, ( )[1] ayamevekā yathābhuccabrahmavohāra-ariyavohārasaṅkhātā Māgadhabhāsā na parivattati. Sammāsambuddhopi Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ tantiṁ āropento Māgadhabhāsāya eva āropesi. Kasmā? Evañhi atthaṁ āharituṁ sukhaṁ hoti. Māgadhabhāsāya hi tantiṁ āruḷhassa Buddhavacanassa paṭisambhidāppattānaṁ sotapathāgamanameva papañco. Sote pana saṅghaṭṭitamatteyeva nayasatena nayasahassena attho upaṭṭhāti. Aññāya pana bhāsāya tantiṁ āruḷhaṁ pothetvā pothetvā uggahetabbaṁ hoti. Bahumpi uggahetvā pana puthujjanassa paṭisambhidāppatti nāma natthi, ariyasāvako no paṭisambhidāppatto nāma natthi.

Ñāṇesu ñāṇanti sabbatthakañāṇaṁ ārammaṇaṁ katvā ñāṇaṁ paccavekkhantassa pabhedagataṁ ñāṇaṁ paṭibhānapaṭisambhidāti. Imā pana catassopi paṭisambhidā dvīsu ṭhānesu pabhedaṁ gacchanti, pañcahi kāraṇehi visadā hontīti veditabbā. Katamesu dvīsu? Sekkhabhūmiyañca asekkhabhūmiyañca. Tattha Sāriputtattherassa Mahāmoggallānattherassa Mahākassapattherassa Mahākaccāyanattherassa Mahākoṭṭhitattherassāti asītiyāpi mahātherānaṁ paṭisambhidā asekkhabhūmiyaṁ pabhedaṁ gatā, Ānandattherassa Cittassa gahapatino Dhammikassa upāsakassa Upālissa gahapatino Khujjuttarāya upāsikāyāti evamādīnaṁ paṭisambhidā sekkhabhūmiyaṁ pabhedaṁ gatāti imāsu dvīsu bhūmīsu pabhedaṁ gacchanti.

Katamehi pañcahi kāraṇehi paṭisambhidā visadā hontīti? Adhigamena pariyattiyā savanena paripucchāya pubbayogenāti. Tattha **adhigamo** nāma arahattaṁ. Tañhi pattassa paṭisambhidā visadā honti. **Pariyatti** nāma Buddhavacanaṁ. Tañhi uggaṇhantassa paṭisambhidā visadā honti. **Savanaṁ** nāma dhammassavanaṁ. Sakkaccañhi dhammaṁ suṇantassa paṭisamhidā visadā honti. **Paripucchā** nāma Aṭṭhakathā. Uggahitapāḷiyā atthaṁ kathentassa hi paṭisambhidā visadā honti. **Pubbayogo** nāma pubbayogāvacaratā atītabhāve haraṇapaccāharaṇanayena pariggahitakammaṭṭhānatā. Pubbayogāvacarassa hi paṭisambhidā visadā honti. Tattha arahattappattiyā Punabbasukuṭumbikaputtassa Tissattherassa paṭisambhidā visadā ahesuṁ. So kira Tambapaṇṇidīpe Buddhavacanaṁ uggaṇhitvā paratīraṁ gantvā Yonakadhammarakkhitattherassa santike Buddhavacanaṁ uggaṇhitvā

1. (Kālantarena aññathā honti vinassanti ca) (Ka)

ပရိဝတ္တန္တိ၊ ( )၁ အယမေဝေကာ ယထာဘုစ္စဗြဟ္မဝေါဟာရအရိယဝေါဟာရသင်္ခါတာ မာဂဓဘာသာ န ပရိဝတ္တတိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါပိ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ တန္တိံ အာရောပေန္တော မာဂဓဘာသာယ ဧဝ အာရောပေသိ။ ကသ္မာ? ဧဝဉှိ အတ္ထံ အာဟရိတုံ သုခံ ဟောတိ။ မာဂဓဘာသာယ ဟိ တန္တိံ အာရုဠှဿ ဗုဒ္ဓဝစနဿ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တာနံ သောတပထာဂမနမေဝ ပပဉ္စော။ သောတေ ပန သင်္ဃဋ္ဋိတမတ္တေယေဝ နယသတေန နယသဟဿေန အတ္ထော ဥပဋ္ဌာတိ။ အညာယ ပန ဘာသာယ တန္တိံ အာရုဠှံ ပေါထေတွာ ပေါထေတွာ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ဟောတိ။ ဗဟုမ္ပိ ဥဂ္ဂဟေတွာ ပန ပုထုဇ္ဇနဿ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တိ နာမ နတ္ထိ၊ အရိယသာဝကော နော ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တော နာမ နတ္ထိ။

ဉာဏေသု ဉာဏန္တိ သဗ္ဗတ္ထကဉာဏံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါတိ။ ဣမာ ပန စတဿောပိ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဒွီသု ဌာနေသု ပဘေဒံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ ဝိသဒါ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကတမေသု ဒွီသု? သေက္ခဘူမိယဉ္စ အသေက္ခဘူမိယဉ္စ။ တတ္ထ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ မဟာကဿပတ္ထေရဿ မဟာကစ္စာယနတ္ထေရဿ မဟာကောဋ္ဌိတတ္ထေရဿာတိ အသီတိယာပိ မဟာထေရာနံ ပဋိသမ္ဘိဒါ အသေက္ခဘူမိယံ ပဘေဒံ ဂတာ၊ အာနန္ဒတ္ထေရဿ စိတ္တဿ ဂဟပတိနော ဓမ္မိကဿ ဥပါသကဿ ဥပါလိဿ ဂဟပတိနော ခုဇ္ဇုတ္တရာယ ဥပါသိကာယာတိ ဧဝမာဒီနံ ပဋိသမ္ဘိဒါ သေက္ခဘူမိယံ ပဘေဒံ ဂတာတိ ဣမာသု ဒွီသု ဘူမီသု ပဘေဒံ ဂစ္ဆန္တိ။

ကတမေဟိ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တီတိ? အဓိဂမေန ပရိယတ္တိယာ သဝနေန ပရိပုစ္ဆာယ ပုဗ္ဗယောဂေနာတိ။ တတ္ထ **အဓိဂမော** နာမ အရဟတ္တံ။ တဉှိ ပတ္တဿ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ **ပရိယတ္တိ** နာမ ဗုဒ္ဓဝစနံ။ တဉှိ ဥဂ္ဂဏှန္တဿ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ **သဝနံ** နာမ ဓမ္မဿဝနံ။ သက္ကစ္စဉှိ ဓမ္မံ သုဏန္တဿ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ **ပရိပုစ္ဆာ** နာမ အဋ္ဌကထာ။ ဥဂ္ဂဟိတပါဠိယာ အတ္ထံ ကထေန္တဿ ဟိ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ **ပုဗ္ဗယောဂေါ** နာမ ပုဗ္ဗယောဂါဝစရတာ အတီတဘဝေ ဟရဏပစ္စာဟရဏနယေန ပရိဂ္ဂဟိတကမ္မဋ္ဌာနတာ။ ပုဗ္ဗယောဂါဝစရဿ ဟိ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ တတ္ထ အရဟတ္တပ္ပတ္တိယာ ပုနဗ္ဗသုကုဋုမ္ဗိကပုတ္တဿ တိဿတ္ထေရဿ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ အဟေသုံ။ သော ကိရ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ပရတီရံ ဂန္တွာ ယောနကဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရဿ သန္တိကေ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ

၁-(ကာလန္တရေန အညထာ ဟောန္တိ ဝိနဿန္တိ စ) (က)

āgacchanto nāvaṁ abhiruhanatitthe ekasmiṁ pade uppannakaṅkho yojanasatamaggaṁ[1] nivattitvā ācariyassa santikaṁ gacchanto antarāmagge ekassa kuṭumbikassa pañhaṁ kathesi. So pasīditvā satasahassagghanikaṁ kambalaṁ adāsi. Sopi taṁ āharitvā ācariyassa adāsi. Thero vāsiyā koṭṭetvā nisīdanaṭṭhāne paribhaṇḍaṁ kāresi. Kimatthāyāti? Pacchimāya janatāya anuggahatthāyāti. Evaṁ kirassa ahosi “amhākaṁ gatamaggaṁ āvajjetvā anāgate sabrahmacārino paṭipattiṁ pūretabbaṁ maññissantī”ti. Tissattheropi ācariyassa santike kaṅkhaṁ chinditvā jambukolapaṭṭane oruyha cetiyaṅgaṇaṁ sammajjanavelāya vālikavihāraṁ patvā sammajji. Tassa sammajjitaṭṭhānaṁ disvā “idaṁ vītarāgassa bhikkhuno sammaṭṭhaṭṭhānan”ti therassa vīmaṁsanatthāya pañhaṁ pucchiṁsu. Thero paṭisambhidāppattatāya pucchitapucchite pañhe kathesīti.

Pariyattiyā pana Tissadattattherassa ceva Nāgasenattherassa ca paṭisambhidā visadā ahesuṁ. Sakkaccadhammassavanena Sudhammasāmaṇerassa paṭisambhidā visadā ahesuṁ. So kira Talaṅgaravāsī[2] Dhammadinnattherassa bhāgineyyo khuraggeyeva arahattaṁ patto. Mātulattherassa dhammavinicchayaṭṭhāne nisīditvā suṇantoyeva tīṇi Piṭakāni paguṇāni akāsi. Uggahitapāḷiyā atthaṁ kathentassa pana Tissadattattherassa eva paṭisambhidā visadā ahesuṁ. Gatapaccāgatavattaṁ pana pūretvā yāva anulomaṁ kammaṭṭhānaṁ ussukkāpetvā āgatānaṁ visadabhāvappattapaṭisambhidānaṁ pubbayogāvacarānaṁ anto natthi.

Etesu pana kāraṇesu pariyatti, savanaṁ, paripucchāti imāni tīṇi pabhedasseva balavakāraṇāni. Pubbayogo adhigamassa balavapaccayo, pabhedassa hoti na hotīti? Hoti, na pana tathā. Pariyattisavanaparipucchā hi pubbe hontu vā mā vā, pubbayogena pubbe ceva etarahi ca saṅkhārasammasanaṁ vinā paṭisambhidā nāma natthi. Ime pana dvepi ekato hutvā paṭisambhidā upatthambhetvā visadā karontīti.

Saṅgahavāravaṇṇanā.

1. Yojanasatikaṁ maggaṁ (Syā)   2. Taḷaṅgaravāsī (Sī, Syā), vāḷaṅkaravāsī (Ka)

အာဂစ္ဆန္တော နာဝံ အဘိရုဟနတိတ္ထေ ဧကသ္မိံ ပဒေ ဥပ္ပန္နကင်္ခေါ ယောဇနသတမဂ္ဂံ[၁] နိဝတ္တိတွာ အာစရိယဿ သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ ဧကဿ ကုဋုမ္ဗိကဿ ပဉှံ ကထေသိ။ သော ပသီဒိတွာ သတသဟဿဂ္ဃနိကံ ကမ္ဗလံ အဒါသိ။ သောပိ တံ အာဟရိတွာ အာစရိယဿ အဒါသိ။ ထေရော ဝါသိယာ ကောဋ္ဋေတွာ နိသီဒနဋ္ဌာနေ ပရိဘဏ္ဍံ ကာရေသိ။ ကိမတ္ထာယာတိ? ပစ္ဆိမာယ ဇနတာယ အနုဂ္ဂဟတ္ထာယာတိ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “အမှာကံ ဂတမဂ္ဂံ အာဝဇ္ဇေတွာ အနာဂတေ သဗြဟ္မစာရိနော ပဋိပတ္တိံ ပူရေတဗ္ဗံ မညိဿန္တီ”တိ။ တိဿတ္ထေရောပိ အာစရိယဿ သန္တိကေ ကင်္ခံ ဆိန္ဒိတွာ ဇမ္ဗုကောလပဋ္ဋနေ ဩရုယှ စေတိယင်္ဂဏံ သမ္မဇ္ဇနဝေလာယ ဝါလိကဝိဟာရံ ပတွာ သမ္မဇ္ဇိ။ တဿ သမ္မဇ္ဇိတဋ္ဌာနံ ဒိသွာ “ဣဒံ ဝီတရာဂဿ ဘိက္ခုနော သမ္မဋ္ဌဋ္ဌာန”န္တိ ထေရဿ ဝီမံသနတ္ထာယ ပဉှံ ပုစ္ဆိံသု။ ထေရော ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တတာယ ပုစ္ဆိတပုစ္ဆိတေ ပဉှေ ကထေသီတိ။

ပရိယတ္တိယာ ပန တိဿဒတ္တတ္ထေရဿ စေဝ နာဂသေနတ္ထေရဿ စ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ အဟေသုံ။ သက္ကစ္စဓမ္မဿဝနေန သုဓမ္မသာမဏေရဿ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ အဟေသုံ။ သော ကိရ တလင်္ဂရဝါသီ[၂] ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရဿ ဘာဂိနေယျော ခုရဂ္ဂေယေဝ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ မာတုလတ္ထေရဿ ဓမ္မဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနေ နိသီဒိတွာ သုဏန္တောယေဝ တီဏိ ပိဋကာနိ ပဂုဏာနိ အကာသိ။ ဥဂ္ဂဟိတပါဠိယာ အတ္ထံ ကထေန္တဿ ပန တိဿဒတ္တတ္ထေရဿ ဧဝ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ အဟေသုံ။ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပန ပူရေတွာ ယာဝ အနုလောမံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အာဂတာနံ ဝိသဒဘာဝပ္ပတ္တပဋိသမ္ဘိဒါနံ ပုဗ္ဗယောဂါဝစရာနံ အန္တော နတ္ထိ။

ဧတေသု ပန ကာရဏေသု ပရိယတ္တိ, သဝနံ, ပရိပုစ္ဆာတိ ဣမာနိ တီဏိ ပဘေဒဿေဝ ဗလဝကာရဏာနိ။ ပုဗ္ဗယောဂေါ အဓိဂမဿ ဗလဝပစ္စယော, ပဘေဒဿ ဟောတိ န ဟောတီတိ? ဟောတိ၊ န ပန တထာ။ ပရိယတ္တိသဝနပရိပုစ္ဆာ ဟိ ပုဗ္ဗေ ဟောန္တု ဝါ မာ ဝါ၊ ပုဗ္ဗယောဂေန ပုဗ္ဗေ စေဝ ဧတရဟိ စ သင်္ခါရသမ္မသနံ ဝိနာ ပဋိသမ္ဘိဒါ နာမ နတ္ထိ။ ဣမေ ပန ဒွေပိ ဧကတော ဟုတွာ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ ဝိသဒါ ကရောန္တီတိ။

သင်္ဂဟဝါရဝဏ္ဏနာ။

၁-ယောဇနသတိကံ မဂ္ဂံ (သျာ)   ၂-တဠင်္ဂရဝါသီ (သီ၊ သျာ)၊ ဝါဠင်္ကရဝါသီ (က)

2. Saccavārādivaṇṇanā

719. Idāni ye saṅgahavāre pañca atthā ca dhammā ca saṅgahitā, tesaṁ pabhedadassananayena paṭisambhidā vibhajituṁ puna **catasso**ti-ādinā nayena pabhedavāro āraddho. So saccavārahetuvāradhammavāra-paccayākāravārapariyattivāravasena pañcavidho. Tattha paccayasamuppannassa dukkhasaccassa, paccayena pattabbassa nibbānassa ca atthabhāvaṁ, phalanibbattakassa samudayassa, nibbānasampāpakassa ariyamaggassa ca dhammabhāvañca dassetuṁ **saccavāro** vutto. Yassa kassaci pana hetuphalanibbattakassa hetuno dhammabhāvaṁ, hetuphalassa ca atthabhāvaṁ dassetuṁ **hetuvāro** vutto. Tattha ca hetuphalakkamavasena uppaṭipāṭiyā paṭhamaṁ dhammapaṭisambhidā niddiṭṭhā. Ye pana dhammā tamhā tamhā rūpārūpappabhedā hetuto jātā, tesaṁ atthabhāvaṁ, tassa tassa ca rūpārūpadhammappabhedassa hetuno dhammabhāvaṁ dassetuṁ **dhammavāro** vutto. Jarāmaraṇādīnaṁ pana atthabhāvaṁ, jarāmaraṇādisamudayasaṅkhātānaṁ jāti-ādīnañca dhammabhāvaṁ dassetuṁ **paccayākāravāro** vutto. Tato pariyattisaṅkhātassa tassa tassa bhāsitassa dhammabhāvaṁ, bhāsitasaṅkhātena paccayena pattabbassa bhāsitatthassa ca atthabhāvaṁ dassetuṁ **pariyattivāro** vutto.

Tattha ca yasmā bhāsitaṁ ña tvā tassattho ñāyati, tasmā bhāsitabhāsitatthakkamena uppaṭipāṭiyā paṭhamaṁ dhammapaṭisambhidā niddiṭṭhā. Pariyattidhammassa ca pabhedadassanatthaṁ "tattha katamā dhammapaṭisambhidā"ti pucchāpubbaṅgamo paṭiniddesavāro vutto. Tattha suttanti-ādīhi navahi aṅgehi nippadesato tanti gahitā. Ayaṁ imassa bhāsitassa attho, ayaṁ imassa bhāsitassa atthoti imasmimpi ṭhāne bhāsitavasena nippadesato tanti eva gahitāti.

Suttantabhājanīyavaṇṇanā.

---

2. Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā

725. Tattha tisso paṭisambhidā lokiyā, atthapaṭisambhidā lokiyalokuttaramissakā. Sā hi nibbānārammaṇānaṁ maggaphalañāṇānaṁ

၂-သစ္စဝါရာဒိဝဏ္ဏနာ

၇၁၉။ ဣဒါနိ ယေ သင်္ဂဟဝါရေ ပဉ္စ အတ္ထာ စ ဓမ္မာ စ သင်္ဂဟိတာ၊ တေသံ ပဘေဒဒဿနနယေန ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိဘဇိတုံ ပုန **စတဿော**တိအာဒိနာ နယေန ပဘေဒဝါရော အာရဒ္ဓေါ။ သော သစ္စဝါရဟေတုဝါရဓမ္မဝါရ-ပစ္စယာကာရဝါရပရိယတ္တိဝါရဝသေန ပဉ္စဝိဓော။ တတ္ထ ပစ္စယသမုပ္ပန္နဿ ဒုက္ခသစ္စဿ, ပစ္စယေန ပတ္တဗ္ဗဿ နိဗ္ဗာနဿ စ အတ္ထဘာဝံ, ဖလနိဗ္ဗတ္တကဿ သမုဒယဿ, နိဗ္ဗာနသမ္ပာပကဿ အရိယမဂ္ဂဿ စ ဓမ္မဘာဝဉ္စ ဒဿေတုံ **သစ္စဝါရော** ဝုတ္တော။ ယဿ ကဿစိ ပန ဟေတုဖလနိဗ္ဗတ္တကဿ ဟေတုနော ဓမ္မဘာဝံ, ဟေတုဖလဿ စ အတ္ထဘာဝံ ဒဿေတုံ **ဟေတုဝါရော** ဝုတ္တော။ တတ္ထ စ ဟေတုဖလက္ကမဝသေန ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ပဌမံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ ယေ ပန ဓမ္မာ တမှာ တမှာ ရူပါရူပပ္ပဘေဒါ ဟေတုတော ဇာတာ၊ တေသံ အတ္ထဘာဝံ, တဿ တဿ စ ရူပါရူပဓမ္မပ္ပဘေဒဿ ဟေတုနော ဓမ္မဘာဝံ ဒဿေတုံ **ဓမ္မဝါရော** ဝုတ္တော။ ဇရာမရဏာဒီနံ ပန အတ္ထဘာဝံ, ဇရာမရဏာဒိသမုဒယသင်္ခါတာနံ ဇာတိအာဒီနဉ္စ ဓမ္မဘာဝံ ဒဿေတုံ **ပစ္စယာကာရဝါရော** ဝုတ္တော။ တတော ပရိယတ္တိသင်္ခါတဿ တဿ တဿ ဘာသိတဿ ဓမ္မဘာဝံ, ဘာသိတသင်္ခါတေန ပစ္စယေန ပတ္တဗ္ဗဿ ဘာသိတတ္ထဿ စ အတ္ထဘာဝံ ဒဿေတုံ **ပရိယတ္တိဝါရော** ဝုတ္တော။

တတ္ထ စ ယသ္မာ ဘာသိတံ ဉတွာ တဿတ္ထော ဉာယတိ၊ တသ္မာ ဘာသိတဘာသိတတ္ထက္ကမေန ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ပဌမံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ ပရိယတ္တိဓမ္မဿ စ ပဘေဒဒဿနတ္ထံ "တတ္ထ ကတမာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ ပုစ္ဆာပုဗ္ဗင်္ဂမော ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရော ဝုတ္တော။ တတ္ထ သုတ္တန္တိအာဒီဟိ နဝဟိ အင်္ဂေဟိ နိပ္ပဒေသတော တန္တိ ဂဟိတာ။ အယံ ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထော၊ အယံ ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထောတိ ဣမသ္မိမ္ပိ ဌာနေ ဘာသိတဝသေန နိပ္ပဒေသတော တန္တိ ဧဝ ဂဟိတာတိ။

သုတ္တန္တဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၂-အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ

၇၂၅။ တတ္ထ တိဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ လောကိယာ၊ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ။ သာ ဟိ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာနံ မဂ္ဂဖလဉာဏာနံ

vasena lokuttarāpi hoti, abhidhammabhājanīye kusalākusalavipākakiriyānaṁ vasena catūhi vārehi vibhattaṁ. Tattha yattakāni heṭṭhā cittuppādakaṇḍe[1] kusalacittāni vibhattāni, tesaṁ sabbesampi vasena ekekasmiṁ cittaniddese catasso catasso paṭisambhidā vibhattāti veditabbā. Akusalacittesupi eseva nayo. Vipākakiriyavāresu vipākakiriyānaṁ atthena saṅgahitattā dhammapaṭisambhidaṁ chaḍḍetvā ekekasmiṁ vipākacitte ca kiriyacitte ca tisso tissova paṭisambhidā vibhattā. Pāḷi pana mukhamattameva dassetvā saṁkhittā, sā heṭṭhā āgatavitthāravaseneva veditabbā.

Kasmā pana yathā kusalākusalavāresu “tesaṁ vipāke ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā”ti vuttaṁ, evamidha “yesaṁ dhammānaṁ ime vipākā, tesu ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā”ti evaṁ na vuttanti? Heṭṭhā vuttattā. Yadi evaṁ tesaṁ vipāke ñāṇaṁ atthapaṭisambhidāti heṭṭhā vuttattā ayaṁ atthapaṭisambhidāpi idha na vattabbā siyāti. No na vattabbā. Kasmā? Heṭṭhā vipākakiriyacittuppādavasena avuttattā. Kiriyavāre ca yesaṁ dhammānaṁ ime kiriyāti vacanameva na yujjatīti dvīsupi imesu vāresu tisso tissova paṭisambhidā vibhattā.

Tattha **yāya niruttiyā tesaṁ dhammānaṁ paññatti hotī**ti yāya niruttiyā tesaṁ phasso hotīti-ādinā nayena vuttānaṁ dhammānaṁ ayaṁ phasso, ayaṁ vedanāti evaṁ paññatti hoti. **Tatra dhammaniruttābhilāpe ñāṇa**nti tasmiṁ atthe dhamme ca pavattamānāya tassā dhammaniruttiyā sabhāvapaññattiyā abhilāpe ñāṇaṁ. Abhilāpasaddaṁ ārammaṇaṁ katvā uppannañāṇameva idhāpi kathitaṁ. **Yena ñāṇenā**ti yena paṭibhānapaṭisambhi dāñāṇena. **Tāni ñāṇāni jānātī**ti itarāni tīṇi paṭisambhidāñāṇāni jānāti.

Idāni yathā yaṁ ñāṇaṁ tāni ñāṇāni jānāti, tathā tassa tesu pavattiṁ dassetuṁ **imāni ñāṇāni idamatthajotakānī**ti vuttaṁ. Tattha **idamatthajotakānī**ti imassa atthassa jotakāni pakāsakāni, imaṁ nāma atthaṁ jotenti pakāsenti paricchindantīti attho. **Iti ñāṇesu ñāṇa**nti iminā ākārena pavattaṁ tīsu ñāṇesu ñāṇaṁ paṭibhānapaṭisambhidā nāma.

1. Abhi 1. 17 piṭṭhādīsu.

ဝသေန လောကုတ္တရာပိ ဟောတိ၊ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယာနံ ဝသေန စတူဟိ ဝါရေဟိ ဝိဘတ္တံ။ တတ္ထ ယတ္တကာနိ ဟေဋ္ဌာ စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍေ[1] ကုသလစိတ္တာနိ ဝိဘတ္တာနိ၊ တေသံ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဝသေန ဧကေကသ္မိံ စိတ္တနိဒ္ဒေသေ စတဿော စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိဘတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အကုသလစိတ္တေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဝိပါကကိရိယဝါရေသု ဝိပါကကိရိယာနံ အတ္ထေန သင်္ဂဟိတတ္တာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒံ ဆဍ္ဍေတွာ ဧကေကသ္မိံ ဝိပါကစိတ္တေ စ ကိရိယစိတ္တေ စ တိဿော တိဿောဝ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိဘတ္တာ။ ပါဠိ ပန မုခမတ္တမေဝ ဒဿေတွာ သံခိတ္တာ၊ သာ ဟေဋ္ဌာ အာဂတဝိတ္ထာရဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကသ္မာ ပန ယထာ ကုသလာကုသလဝါရေသု “တေသံ ဝိပါကေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ”တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝမိဓ “ယေသံ ဓမ္မာနံ ဣမေ ဝိပါကာ၊ တေသု ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ”တိ ဧဝံ န ဝုတ္တန္တိ? ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္တာ။ ယဒိ ဧဝံ တေသံ ဝိပါကေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါတိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္တာ အယံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါပိ ဣဓ န ဝတ္တဗ္ဗာ သိယာတိ။ နော န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ကသ္မာ? ဟေဋ္ဌာ ဝိပါကကိရိယစိတ္တုပ္ပါဒဝသေန အဝုတ္တတ္တာ။ ကိရိယဝါရေ စ ယေသံ ဓမ္မာနံ ဣမေ ကိရိယာတိ ဝစနမေဝ န ယုဇ္ဇတီတိ ဒွီသုပိ ဣမေသု ဝါရေသု တိဿော တိဿောဝ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိဘတ္တာ။

တတ္ထ **ယာယ နိရုတ္တိယာ တေသံ ဓမ္မာနံ ပညတ္တိ ဟောတီ**တိ ယာယ နိရုတ္တိယာ တေသံ ဖဿော ဟောတီတိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာနံ ဓမ္မာနံ အယံ ဖဿော, အယံ ဝေဒနာတိ ဧဝံ ပညတ္တိ ဟောတိ။ **တတြ ဓမ္မနိရုတ္တာဘိလာပေ ဉာဏ**န္တိ တသ္မိံ အတ္ထေ ဓမ္မေ စ ပဝတ္တမာနာယ တဿာ ဓမ္မနိရုတ္တိယာ သဘာဝပညတ္တိယာ အဘိလာပေ ဉာဏံ။ အဘိလာပသဒ္ဒံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပန္နဉာဏမေဝ ဣဓာပိ ကထိတံ။ **ယေန ဉာဏေနာ**တိ ယေန ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏေန။ **တာနိ ဉာဏာနိ ဇာနာတီ**တိ ဣတရာနိ တီဏိ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ ဇာနာတိ။

ဣဒါနိ ယထာ ယံ ဉာဏံ တာနိ ဉာဏာနိ ဇာနာတိ၊ တထာ တဿ တေသု ပဝတ္တိံ ဒဿေတုံ **ဣမာနိ ဉာဏာနိ ဣဒမတ္ထဇောတကာနီ**တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဣဒမတ္ထဇောတကာနီ**တိ ဣမဿ အတ္ထဿ ဇောတကာနိ ပကာသကာနိ၊ ဣမံ နာမ အတ္ထံ ဇောတေန္တိ ပကာသေန္တိ ပရိစ္ဆိန္ဒန္တီတိ အတ္ထော။ **ဣတိ ဉာဏေသု ဉာဏ**န္တိ ဣမိနာ အာကာရေန ပဝတ္တံ တီသု ဉာဏေသု ဉာဏံ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ နာမ။

၁-အဘိ ၁-၁၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Tattha kiñcāpi ayaṁ paṭibhānapaṭisambhidā “imissā idaṁ kiccaṁ, imissā idaṁ kiccan”ti itarāsaṁ paṭisambhidānaṁ kiccaṁ jānāti, sayaṁ pana tāsaṁ kiccaṁ kātuṁ na sakkoti bahussutadhammakathiko viya appassutadhammakathikassa. Dve kira bhikkhū eko bahussuto eko appassuto. Te ekatova ekaṁ dhammakathāmaggaṁ uggaṇhiṁsu. Tattha appassuto sarasampanno ahosi, itaro mandassaro. Tesu appassuto gatagataṭṭhāne attano sarasampattiyā sakalaparisaṁ khobhetvā dhammaṁ kathesi. Dhammaṁ suṇamānā haṭṭhatuṭṭhamānasā hutvā “yathā esa dhammaṁ kathesi, eko tipiṭakadharo maññe bhavissatī”ti vadanti. Bahussutabhikkhu pana “dhammassavane jānissatha ‘ayaṁ tipiṭakadharo vā no vā’ti” āha. So kiñcāpi evamāha, yathā pana sakalaparisaṁ khobhetvā dhammaṁ kathetuṁ sakkoti, evamassa kathanasamatthatā natthi. Tattha kiñcāpi paṭibhānapaṭisambhidā bahussuto viya appassutassa itarāsaṁ kiccaṁ jānāti, sayaṁ pana taṁ kiccaṁ kātuṁ na sakkotīti veditabbaṁ. Sesaṁ uttānatthameva.

746. Evaṁ kusalacittuppādādivasena paṭisambhidā vibhajitvā idāni tāsaṁ uppattiṭṭhānabhūtaṁ khettaṁ dassetuṁ puna **catasso paṭisambhidā**ti-ādimāha. Tattha **tisso paṭisambhidā kāmāvacarakusalato catūsu ñāṇasampayuttesu cittuppādesū**ti idaṁ sekkhānaṁ vasena vuttaṁ. Tesañhipi dhammapaccavekkhaṇakāle heṭṭhā vuttaṁ pañcappakāraṁ dhammaṁ ārammaṇaṁ katvā catūsu ñāṇasampayuttakusalacittesu dhammapaṭisambhidā uppajjati. Tathā niruttipaccavekkhaṇakāle saddaṁ ārammaṇaṁ katvā niruttipaṭipaṭisambhidā, ñāṇaṁ paccavekkhaṇakāle sabbatthakañāṇaṁ ārammaṇaṁ katvā paṭibhānapaṭisambhidāti.

Kiriyato catūsūti idaṁ pana asekkhānaṁ vasena vuttaṁ. Tesañhi dhammaṁ paccavekkhaṇakāle heṭṭhā vuttaṁ pañcappakāraṁ dhammaṁ ārammaṇaṁ katvā catūsu ñāṇasampayuttakiriyacittesu dhammapaṭisambhidā uppajjati. Tathā niruttipaccavekkhaṇakāle saddaṁ ārammaṇaṁ katvā niruttipaṭisambhidā, ñāṇaṁ paccavekkhaṇakāle sabbatthakañāṇaṁ ārammaṇaṁ katvā paṭibhānapaṭisambhidāti.

Atthapaṭisambhidā etesu ceva uppajjatīti idaṁ pana sekkhāsekkhānaṁ vasena vuttaṁ. Tathā hi sekkhānaṁ atthapaccavekkhaṇakāle heṭṭhā vuttappabhedaṁ atthaṁ ārammaṇaṁ katvā catūsu ñāṇasampayuttakusalacittesu

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အယံ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ “ဣမိဿာ ဣဒံ ကိစ္စံ၊ ဣမိဿာ ဣဒံ ကိစ္စ”န္တိ ဣတရာသံ ပဋိသမ္ဘိဒါနံ ကိစ္စံ ဇာနာတိ၊ သယံ ပန တာသံ ကိစ္စံ ကာတုံ န သက္ကောတိ ဗဟုဿုတဓမ္မကထိကော ဝိယ အပ္ပဿုတဓမ္မကထိကဿ။ ဒွေ ကိရ ဘိက္ခူ ဧကော ဗဟုဿုတော ဧကော အပ္ပဿုတော။ တေ ဧကတောဝ ဧကံ ဓမ္မကထာမဂ္ဂံ ဥဂ္ဂဏှိံသု။ တတ္ထ အပ္ပဿုတော သရသမ္ပန္နော အဟောသိ၊ ဣတရော မန္ဒဿရော။ တေသု အပ္ပဿုတော ဂတဂတဋ္ဌာနေ အတ္တနော သရသမ္ပတ္တိယာ သကလပရိသံ ခေါဘေတွာ ဓမ္မံ ကထေသိ။ ဓမ္မံ သုဏမာနာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌမာနသာ ဟုတွာ “ယထာ ဧသ ဓမ္မံ ကထေသိ၊ ဧကော တိပိဋကဓရော မညေ ဘဝိဿတီ”တိ ဝဒန္တိ။ ဗဟုဿုတဘိက္ခု ပန “ဓမ္မဿဝနေ ဇာနိဿထ ‘အယံ တိပိဋကဓရော ဝါ နော ဝါ’တိ”အာဟ။ သော ကိဉ္စာပိ ဧဝမာဟ၊ ယထာ ပန သကလပရိသံ ခေါဘေတွာ ဓမ္မံ ကထေတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝမဿ ကထနသမတ္ထတာ နတ္ထိ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ ဗဟုဿုတော ဝိယ အပ္ပဿုတဿ ဣတရာသံ ကိစ္စံ ဇာနာတိ၊ သယံ ပန တံ ကိစ္စံ ကာတုံ န သက္ကောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၇၄၆။ ဧဝံ ကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါဒိဝသေန ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိဘဇိတွာ ဣဒါနိ တာသံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဘူတံ ခေတ္တံ ဒဿေတုံ ပုန **စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တိဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ ကာမာဝစရကုသလတော စတူသု ဉာဏသမ္ပယုတ္တေသု စိတ္တုပ္ပါဒေသူ**တိ ဣဒံ သေက္ခာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ တေသဉ္ဟိပိ ဓမ္မပစ္စဝေက္ခဏကာလေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တံ ပဉ္စပ္ပကာရံ ဓမ္မံ အာရမ္မဏံ ကတွာ စတူသု ဉာဏသမ္ပယုတ္တကုသလစိတ္တေသု ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တထာ နိရုတ္တိပစ္စဝေက္ခဏကာလေ သဒ္ဒံ အာရမ္မဏံ ကတွာ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ သဗ္ဗတ္ထကဉာဏံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါတိ။

ကိရိယတော စတူသူတိ ဣဒံ ပန အသေက္ခာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ တေသဉ္ဟိ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တံ ပဉ္စပ္ပကာရံ ဓမ္မံ အာရမ္မဏံ ကတွာ စတူသု ဉာဏသမ္ပယုတ္တကိရိယစိတ္တေသု ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တထာ နိရုတ္တိပစ္စဝေက္ခဏကာလေ သဒ္ဒံ အာရမ္မဏံ ကတွာ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ သဗ္ဗတ္ထကဉာဏံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါတိ။

အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ ဧတေသု စေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဣဒံ ပန သေက္ခာသေက္ခာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ တထာ ဟိ သေက္ခာနံ အတ္ထပစ္စဝေက္ခဏကာလေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပဘေဒံ အတ္ထံ အာရမ္မဏံ ကတွာ စတူသု ဉာဏသမ္ပယုတ္တကုသလစိတ္တေသု

ayaṁ uppajjati, maggaphalakāle ca maggaphalesu. Asekkhassa pana atthaṁ paccavekkhaṇakāle heṭṭhā vuttappabhedameva atthaṁ ārammaṇaṁ katvā catūsu ñāṇasampayuttakiriyacittesu uppajjati, phalakāle ca uparime sāmaññaphaleti evametā sekkhāsekkhānaṁ uppajjamānā imāsu bhūmīsu uppajjantīti bhūmidassanatthaṁ ayaṁ nayo dassitoti.

Abhidhammabhājanīyavaṇṇanā.

---

3. Pañhāpucchakavaṇṇanā

747. Pañhāpucchake Pāḷi-anusāreneva catunnaṁ paṭisambhidānaṁ kusalādibhāvo veditabbo. Ārammaṇattikesu pana niruttipaṭisambhidā saddameva ārammaṇaṁ karotīti parittārammaṇā. Atthapaṭisambhidā kāmāvacaravipākakiriyasaṅkhātañceva paccayasamuppannañca atthaṁ paccavekkhantassa parittārammaṇā, vuttappabhedameva rūpāvacarārūpāvacaraṁ atthaṁ paccavekkhantassa mahaggatārammaṇā, lokuttaravipākatthañceva paramatthañca nibbānaṁ paccavekkhantassa appamāṇārammaṇā. Dhammapaṭisambhidā kāmāvacaraṁ kusaladhammaṁ akusaladhammaṁ paccayadhammañca paccavekkhantassa parittārammaṇā, rūpāvacarārūpāvacaraṁ kusaladhammaṁ paccayadhammañca paccavekkhantassa mahaggatārammaṇā, lokuttaraṁ kusalaṁ dhammaṁ paccayadhammañca paccavekkhantassa appamāṇārammaṇā. Paṭibhānapaṭisambhidā kāmāvacarakusalavipākakiriyañāṇāni paccavekkhantassa parittārammaṇā, rūpāvacarārūpāvacarāni kusalavipākakiriyañāṇāni paccavekkhantassa tesaṁ[1] ārammaṇāni vijānantassa mahaggatārammaṇā, lokuttarāni kusalavipākañāṇāni paccavekkhantassa appamāṇārammaṇā.

Atthapaṭisambhidā sahajātahetuvasena siyā maggahetukā, vīriyajeṭṭhikāya maggabhāvanāya siyā maggādhipati, chandacittajeṭṭhikāya navattabbā, phalakālepi navattabbā eva. Dhammapaṭisambhidā maggaṁ paccavekkhaṇakāle maggārammaṇā, maggaṁ garuṁ katvā paccavekkhantassa ārammaṇādhipativasena maggādhipati. Paṭibhānapaṭisambhidā maggañāṇaṁ paccavekkhaṇakāle maggārammaṇā, maggaṁ garuṁ katvā paccavekkhantassa maggādhipati. Sesañāṇaṁ paccavekkhaṇakāle

1. Tāsaṁ (Sī, Syā)

အယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မဂ္ဂဖလကာလေ စ မဂ္ဂဖလေသု။ အသေက္ခဿ ပန အဋ္ဌံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပဘေဒမေဝ အဋ္ဌံ အာရမ္မဏံ ကတွာ စတူသု ဉာဏသမ္ပယုတ္တကိရိယစိတ္တေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဖလကာလေ စ ဥပရိမေ သာမညဖလေတိ ဧဝမေတာ သေက္ခာသေက္ခာနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဣမာသု ဘူမီသု ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဘူမိဒဿနတ္ထံ အယံ နယော ဒဿိတောတိ။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယဝဏ္ဏနာ။

၃-ပဉှာပုစ္ဆကဝဏ္ဏနာ

၇၄၇။ ပဉှာပုစ္ဆကေ ပါဠိအနုသာရေနေဝ စတုန္နံ ပဋိသမ္ဘိဒါနံ ကုသလာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာရမ္မဏတ္တိကေသု ပန နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ သဒ္ဒမေဝ အာရမ္မဏံ ကရောတီတိ ပရိတ္တာရမ္မဏာ။ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ ကာမာဝစရဝိပါကကိရိယသင်္ခါတဉ္စေဝ ပစ္စယသမုပ္ပန္နဉ္စ အတ္ထံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပရိတ္တာရမ္မဏာ၊ ဝုတ္တပ္ပဘေဒမေဝ ရူပါဝစရာရူပါဝစရံ အတ္ထံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏာ၊ လောကုတ္တရဝိပါကတ္ထဉ္စေဝ ပရမတ္ထဉ္စ နိဗ္ဗာနံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အပ္ပမာဏာရမ္မဏာ။ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ ကာမာဝစရံ ကုသလဓမ္မံ အကုသလဓမ္မံ ပစ္စယဓမ္မဉ္စ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပရိတ္တာရမ္မဏာ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရံ ကုသလဓမ္မံ ပစ္စယဓမ္မဉ္စ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏာ၊ လောကုတ္တရံ ကုသလံ ဓမ္မံ ပစ္စယဓမ္မဉ္စ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အပ္ပမာဏာရမ္မဏာ။ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကကိရိယဉာဏာနိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပရိတ္တာရမ္မဏာ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရာနိ ကုသလဝိပါကကိရိယဉာဏာနိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တေသံ[1] အာရမ္မဏာနိ ဝိဇာနန္တဿ မဟဂ္ဂတာရမ္မဏာ၊ လောကုတ္တရာနိ ကုသလဝိပါကဉာဏာနိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အပ္ပမာဏာရမ္မဏာ။

အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ သဟဇာတဟေတုဝသေန သိယာ မဂ္ဂဟေတုကာ၊ ဝီရိယဇေဋ္ဌိကာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ သိယာ မဂ္ဂါဓိပတိ၊ ဆန္ဒစိတ္တဇေဋ္ဌိကာယ နဝတ္တဗ္ဗာ၊ ဖလကာလေပိ နဝတ္တဗ္ဗာ ဧဝ။ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ မဂ္ဂံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ မဂ္ဂါရမ္မဏာ၊ မဂ္ဂံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန မဂ္ဂါဓိပတိ။ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ မဂ္ဂဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ မဂ္ဂါရမ္မဏာ၊ မဂ္ဂံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ မဂ္ဂါဓိပတိ။ သေသဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ

၁-တာသံ (သီ၊ သျာ)

navattabbārammaṇā. Niruttipaṭisambhidā paccuppannameva saddaṁ ārammaṇaṁ karotīti paccuppannārammaṇā.

Atthapaṭisambhidā atītaṁ vipākatthaṁ kiriyatthaṁ paccayasamuppannañca paccavekkhantassa atītārammaṇā, anāgataṁ paccavekkhantassa anāgatārammaṇā, paccuppannaṁ paccavekkhantassa paccuppannārammaṇā, lokuttaraṁ paramatthaṁ paccavekkhantassa navattabbārammaṇā. Dhammapaṭisambhidā atītaṁ kusalaṁ akusalaṁ paccayadhammañca paccavekkhantassa atītārammaṇā, anāgataṁ paccavekkhantassa anāgatārammaṇā, paccuppannaṁ paccavekkhantassa paccuppannārammaṇā. Paṭibhānapaṭisambhidā atītaṁ kusalañāṇaṁ vipākañāṇaṁ kiriyañāṇañca paccavekkhantassa atītārammaṇā, anāgataṁ paccavekkhantassa anāgatārammaṇā, paccuppannaṁ paccavekkhantassa paccuppannārammaṇā.

Niruttipaṭisambhidā saddārammaṇattā bahiddhārammaṇā. Itarāsu tīsu atthapaṭisambhidā ajjhattaṁ vipākatthaṁ kiriyatthaṁ paccayasamuppannañca paccavekkhantassa ajjhattārammaṇā, bahiddhā paccavekkhantassa bahiddhārammaṇā, ajjhattabahiddhā paccavekkhantassa ajjhattabahiddhārammaṇā, paramatthaṁ paccavekkhantassa bahiddhārammaṇā eva. Dhammapaṭisambhidā ajjhattaṁ kusalākusalaṁ paccayadhammaṁ paccavekkhaṇakāle ajjhattārammaṇā, bahiddhā kusalākusalaṁ paccayadhammaṁ paccavekkhaṇakāle bahiddhārammaṇā, ajjhattabahiddhā kusalākusalaṁ paccayadhammaṁ paccavekkhaṇakāle ajjhattabahiddhārammaṇā. Paṭibhānapaṭisambhidā ajjhattaṁ kusalavipākakiriyañāṇaṁ paccavekkhaṇakāle ajjhattārammaṇā, bahiddhā -pa- ajjhattabahiddhā kusalavipākakiriyañāṇaṁ paccavekkhaṇakāle ajjhattabahiddhārammaṇāti.

Idhāpi tisso paṭisambhidā lokiyā, atthapaṭisambhidā lokiyalokuttarā. Imasmiñhi Paṭisambhidāvibhaṅge Sammāsambuddhena tayopi nayā lokiyalokuttaramissakattā ekaparicchedāva kathitā. Tīsupi hi etesu tisso paṭisambhidā lokiyā, atthapaṭisambhidā lokiyalokuttarāti evamayaṁ Paṭisambhidāvibhaṅgopi teparivaṭṭaṁ nīharitvāva bhājetvā dassitoti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Paṭisambhidāvibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာ။ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ ပစ္စုပ္ပန္နမေဝ သဒ္ဒံ အာရမ္မဏံ ကရောတီတိ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ။

အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ အတီတံ ဝိပါကတ္ထံ ကိရိယတ္ထံ ပစ္စယသမုပ္ပန္နဉ္စ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အတီတာရမ္မဏာ၊ အနာဂတံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အနာဂတာရမ္မဏာ၊ ပစ္စုပ္ပန္နံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ၊ လောကုတ္တရံ ပရမတ္ထံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာ။ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ အတီတံ ကုသလံ အကုသလံ ပစ္စယဓမ္မဉ္စ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အတီတာရမ္မဏာ၊ အနာဂတံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အနာဂတာရမ္မဏာ၊ ပစ္စုပ္ပန္နံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ။ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ အတီတံ ကုသလဉာဏံ ဝိပါကဉာဏံ ကိရိယဉာဏဉ္စ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အတီတာရမ္မဏာ၊ အနာဂတံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အနာဂတာရမ္မဏာ၊ ပစ္စုပ္ပန္နံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ။

နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ သဒ္ဒါရမ္မဏတ္တာ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ။ ဣတရာသု တီသု အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ အဇ္ဈတ္တံ ဝိပါကတ္ထံ ကိရိယတ္ထံ ပစ္စယသမုပ္ပန္နဉ္စ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာ၊ ဗဟိဒ္ဓါ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ၊ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ၊ ပရမတ္ထံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ ဧဝ။ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ အဇ္ဈတ္တံ ကုသလာကုသလံ ပစ္စယဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာ၊ ဗဟိဒ္ဓါ ကုသလာကုသလံ ပစ္စယဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ၊ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ကုသလာကုသလံ ပစ္စယဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ။ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ အဇ္ဈတ္တံ ကုသလဝိပါကကိရိယဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာ၊ ဗဟိဒ္ဓါ။ပ။ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ကုသလဝိပါကကိရိယဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏကာလေ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာတိ။

ဣဓာပိ တိဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ လောကိယာ၊ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ လောကိယလောကုတ္တရာ။ ဣမသ္မိဉ္ဟိ ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်္ဂေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန တယောပိ နယာ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကတ္တာ ဧကပရိစ္ဆေဒါဝ ကထိတာ။ တီသုပိ ဟိ ဧတေသု တိဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ လောကိယာ၊ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ လောကိယလောကုတ္တရာတိ ဧဝမယံ ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝဋ္ဋံ နီဟရိတွာဝ ဘာဇေတွာ ဒဿိတောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

16. Ñāṇavibhaṅga

1. Ekakamātikādivaṇṇanā

751. Idāni tadanantare Ñāṇavibhaṅge **ekavidhena ñāṇavatthū**ti-ādinā nayena paṭhamaṁ ekavidhādīhi dasavidhapariyosānehi dasahi paricchedehi mātikaṁ ṭhapetvā nikkhittapadānukkamena niddeso kato.

Tattha **ekavidhenā**ti ekappakārena, ekakoṭṭhāsena vā. **Ñāṇavatthū**ti ettha pana ñāṇañca taṁ vatthu ca nānappakārānaṁ sampattīnanti ñāṇavatthu, okāsaṭṭhena ñāṇassa vatthūtipi ñāṇavatthu. Idha pana purimenevatthena ñāṇavatthu veditabbaṁ. Teneva ekavidhaparicchedāvasāne "yāthāvakavatthuvibhāvanā paññā. Evaṁ ekavidhena ñāṇavatthū"ti vuttaṁ. **Pañca viññāṇā**ti cakkhuviññāṇādīni pañca. **Na hetū**ti-ādīni heṭṭhā Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyaṁ[1] vuttanayeneva veditabbāni. Saṅkhepato panettha yaṁ vattabbaṁ, taṁ niddesavāre āvi bhavissati. Yathā cettha, evaṁ dukamātikādipadesupi yaṁ vattabbaṁ, taṁ tattheva āvi bhavissati. Nikkhepaparicchedamattaṁ panettha evaṁ veditabbaṁ. Ettha hi "na hetū ahetukā"ti-ādīhi tāva dhammasaṅgahamātikāvasena, "aniccā jarābhibhūtā"ti-ādīhi amātikāvasenāti saṅkhepato duvidhehi, pabhedato aṭṭhasattatiyā padehi **ekakamātikā** nikkhittā.

Dukānurūpehi pana pañcatiṁsāya dukehi **Dukamātikā** nikkhittā.

Tikānurūpehi "cintāmayā paññā"ti-ādīhi catūhi bāhirattikehi, vipākā paññāti-ādīhi aniyamitapaññāvasena vuttehi cuddasahi mātikātikehi, vitakkattike paṭhamapadena niyamitapaññāvasena vuttehi terasahi, dutiyapadena niyamitapaññāvasena vuttehi sattahi, tatiyapadena niyamitapaññāvasena vuttehi dvādasahi, pītittike ca paṭhamapadena niyamitapaññāvasena vuttehi terasahi, tathā dutiyapadena, tatiyapadena niyamitapaññāvasena vuttehi dvādasahīti aṭṭhāsītiyā tikehi **Tikamātikā** nikkhittā.

1. Abhi-Ṭṭha 1. 89 piṭṭhādīsu.

၁၆-ဉာဏဝိဘင်္ဂ

၁-ဧကကမာတိကာဒိဝဏ္ဏနာ

၇၅၁။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ဉာဏဝိဘင်္ဂေ **ဧကဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထူ**တိအာဒိနာ နယေန ပဌမံ ဧကဝိဓာဒီဟိ ဒသဝိဓပရိယောသာနေဟိ ဒသဟိ ပရိစ္ဆေဒေဟိ မာတိကံ ဌပေတွာ နိက္ခိတ္တပဒါနုက္ကမေန နိဒ္ဒေသော ကတော။

တတ္ထ **ဧကဝိဓေနာ**တိ ဧကပ္ပကာရေန, ဧကကောဋ္ဌာသေန ဝါ။ **ဉာဏဝတ္ထူ**တိ ဧတ္ထ ပန ဉာဏဉ္စ တံ ဝတ္ထု စ နာနပ္ပကာရာနံ သမ္ပတ္တီနန္တိ ဉာဏဝတ္ထု၊ ဩကာသဋ္ဌေန ဉာဏဿ ဝတ္ထူတိပိ ဉာဏဝတ္ထု။ ဣဓ ပန ပုရိမေနေဝတ္ထေန ဉာဏဝတ္ထု ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေနေဝ ဧကဝိဓပရိစ္ဆေဒါဝသာနေ "ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ ပညာ။ ဧဝံ ဧကဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထူ"တိ ဝုတ္တံ။ **ပဉ္စ ဝိညာဏာ**တိ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ ပဉ္စ။ **န ဟေတူ**တိအာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယံ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ သင်္ခေပတော ပနေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ နိဒ္ဒေသဝါရေ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ ဒုကမာတိကာဒိပဒေသုပိ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ တတ္ထေဝ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ နိက္ခေပပရိစ္ဆေဒမတ္တံ ပနေတ္ထ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္ထ ဟိ "န ဟေတူ အဟေတုကာ"တိအာဒီဟိ တာဝ ဓမ္မသင်္ဂဟမာတိကာဝသေန, "အနိစ္စာ ဇရာဘိဘူတာ"တိအာဒီဟိ အမာတိကာဝသေနာတိ သင်္ခေပတော ဒုဝိဓေဟိ, ပဘေဒတော အဋ္ဌသတ္တတိယာ ပဒေဟိ **ဧကကမာတိကာ** နိက္ခိတ္တာ။

ဒုကာနုရူပေဟိ ပန ပဉ္စတိံသာယ ဒုကေဟိ **ဒုကမာတိကာ** နိက္ခိတ္တာ။

တိကာနုရူပေဟိ "စိန္တာမယာ ပညာ"တိအာဒီဟိ စတူဟိ ဗာဟိရတ္တိကေဟိ, ဝိပါကာ ပညာတိအာဒီဟိ အနိယမိတပညာဝသေန ဝုတ္တေဟိ စုဒ္ဒသဟိ မာတိကာတိကေဟိ, ဝိတက္ကတ္တိကေ ပဌမပဒေန နိယမိတပညာဝသေန ဝုတ္တေဟိ တေရသဟိ, ဒုတိယပဒေန နိယမိတပညာဝသေန ဝုတ္တေဟိ သတ္တဟိ, တတိယပဒေန နိယမိတပညာဝသေန ဝုတ္တေဟိ ဒွါဒသဟိ, ပီတိတ္တိကေ စ ပဌမပဒေန နိယမိတပညာဝသေန ဝုတ္တေဟိ တေရသဟိ, တထာ ဒုတိယပဒေန, တတိယပဒေန နိယမိတပညာဝသေန ဝုတ္တေဟိ ဒွါဒသဟီတိ အဋ္ဌာသီတိယာ တိကေဟိ **တိကမာတိကာ** နိက္ခိတ္တာ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၈၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Catukkamātikā pana kammassakatañāṇanti-ādīhi ekavīsatiyā catukkehi. **Pañcakamātikā** dvīhi pañcakehi. **Chakkamātikā** ekena chakkena. **Sattakamātikā** "sattasattati ñāṇavatthūnī"ti evaṁ saṅkhepato vuttehi ekādasahi sattakehi. **Aṭṭhakamātikā** ekena aṭṭhakena. **Navakamātikā** ekena navakena.

10. Dasakamātikāvaṇṇanā

760. **Dasakamātikā** "dasa Tathāgatassa Tathāgatabalānī"ti-ādinā ekeneva dasakena nikkhittā. Tattha **dasā**ti gaṇanaparicchedo. **Tathāgatassā**ti yathā Vipassī-ādayo pubbakā isayo āgatā, tathā āgatassa. Yathā ca te gatā, tathā gatassa. **Tathāgatabalānī**ti aññehi asādhāraṇāni Tathāgatasseva balāni. Yathā vā pubba- buddhānaṁ balāni puññassayasampattiyā[1] āgatāni, tathā āgatabalānītipi attho. Tattha duvidhaṁ Tathāgatassa balaṁ kāyabalañca ñāṇabalañca. Tesu kāyabalaṁ hatthikulānusārena veditabbaṁ. Vuttañh'etaṁ Porāṇehi—

"Kāḷāvakañca Gaṅgeyyaṁ, Paṇḍaraṁ Tambapiṅgalaṁ.
Gandhamaṅgalahemañca, Uposathachaddantime dasā"ti—

Imāni hi dasa hatthikulāni.

Tattha **kāḷāvakan**ti pakatihatthikulaṁ daṭṭhabbaṁ. Yaṁ dasannaṁ purisānaṁ kāyabalaṁ, taṁ ekassa Kāḷāvakahatthino. Yaṁ dasannaṁ Kāḷāvakānaṁ balaṁ, taṁ ekassa Gaṅgeyyassa. Yaṁ dasannaṁ Gaṅgeyyānaṁ, taṁ ekassa Paṇḍarassa. Yaṁ dasannaṁ Paṇḍarānaṁ, taṁ ekassa Tambassa. Yaṁ dasannaṁ Tambānaṁ, taṁ ekassa Piṅgalassa. Yaṁ dasannaṁ Piṅgalānaṁ, taṁ ekassa Gandhahatthino. Yaṁ dasannaṁ Gandhahatthīnaṁ, taṁ ekassa Maṅgalassa. Yaṁ dasannaṁ Maṅgalānaṁ, taṁ ekassa Hemavatassa. Yaṁ dasannaṁ Hemavatānaṁ, taṁ ekassa Uposathassa. Yaṁ dasannaṁ Uposathānaṁ, taṁ ekassa Chaddantassa. Yaṁ dasannaṁ Chaddantānaṁ, taṁ ekassa Tathāgatassa, nārāyanasaṅkhātabalantipi[2] idameva vuccati. Tadetaṁ

1. Puññūpanissayasampattiyā (Sī, Syā)   2. ...saṅghātabalantipi (Ka)

စတုက္ကမာတိကာ ပန ကမ္မဿကတဉာဏန္တိအာဒီဟိ ဧကဝီသတိယာ စတုက္ကေဟိ။ **ပဉ္စကမာတိကာ** ဒွီဟိ ပဉ္စကေဟိ။ **ဆက္ကမာတိကာ** ဧကေန ဆက္ကေန။ **သတ္တကမာတိကာ** "သတ္တသတ္တတိ ဉာဏဝတ္ထူနီ"တိ ဧဝံ သင်္ခေပတော ဝုတ္တေဟိ ဧကာဒသဟိ သတ္တကေဟိ။ **အဋ္ဌကမာတိကာ** ဧကေန အဋ္ဌကေန။ **နဝကမာတိကာ** ဧကေန နဝကေန။

၁၀-ဒသကမာတိကာဝဏ္ဏနာ

၇၆၀။ **ဒသကမာတိကာ** "ဒသ တထာဂတဿ တထာဂတဗလာနီ"တိ-အာဒိနာ ဧကေနေဝ ဒသကေန နိက္ခိတ္တာ။ တတ္ထ **ဒသာ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **တထာဂတဿာ**တိ ယထာ ဝိပဿီအာဒယော ပုဗ္ဗကာ ဣသယော အာဂတာ၊ တထာ အာဂတဿ။ ယထာ စ တေ ဂတာ၊ တထာ ဂတဿ။ **တထာဂတ-ဗလာနီ**တိ အညေဟိ အသာဓာရဏာနိ တထာဂတဿေဝ ဗလာနိ။ ယထာ ဝါ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဗလာနိ ပုညုဿယသမ္ပတ္တိယာ[၁] အာဂတာနိ၊ တထာ အာဂတ-ဗလာနီတိပိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဒုဝိဓံ တထာဂတဿ ဗလံ ကာယဗလဉ္စ ဉာဏဗလဉ္စ။ တေသု ကာယဗလံ ဟတ္ထိကုလာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉှေတံ ပေါရာဏေဟိ—

"ကာဠာဝကဉ္စ ဂင်္ဂေယျံ၊ ပဏ္ဍရံ တမ္ဗပိင်္ဂလံ။
ဂန္ဓမင်္ဂလဟေမဉ္စ၊ ဥပေါသထဆဒ္ဒန္တိမေ ဒသာ"တိ—

ဣမာနိ ဟိ ဒသ ဟတ္ထိကုလာနိ။

တတ္ထ **ကာဠာဝက**န္တိ ပကတိဟတ္ထိကုလံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ယံ ဒသန္နံ ပုရိသာနံ ကာယဗလံ၊ တံ ဧကဿ ကာဠာဝကဟတ္ထိနော။ ယံ ဒသန္နံ ကာဠာဝကာနံ ဗလံ၊ တံ ဧကဿ ဂင်္ဂေယျဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဂင်္ဂေယျာနံ၊ တံ ဧကဿ ပဏ္ဍရဿ။ ယံ ဒသန္နံ ပဏ္ဍရာနံ၊ တံ ဧကဿ တမ္ဗဿ။ ယံ ဒသန္နံ တမ္ဗာနံ၊ တံ ဧကဿ ပိင်္ဂလဿ။ ယံ ဒသန္နံ ပိင်္ဂလာနံ၊ တံ ဧကဿ ဂန္ဓဟတ္ထိနော။ ယံ ဒသန္နံ ဂန္ဓ-ဟတ္ထီနံ၊ တံ ဧကဿ မင်္ဂလဿ။ ယံ ဒသန္နံ မင်္ဂလာနံ၊ တံ ဧကဿ ဟေမ-ဝတဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဟေမဝတာနံ၊ တံ ဧကဿ ဥပေါသထဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဥပေါသထာနံ၊ တံ ဧကဿ ဆဒ္ဒန္တဿ။ ယံ ဒသန္နံ ဆဒ္ဒန္တာနံ၊ တံ ဧကဿ တထာဂတဿ၊ နာရာယနသင်္ဃာတဗလန္တိပိ[၂] ဣဒမေဝ ဝုစ္စတိ။ တဒေတံ

၁-ပုညူပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ (သီ၊ သျာ)   ၂-....သင်္ဃာတဗလန္တိပိ (က)

pakatihatthīnaṁ gaṇanāya hatthikoṭisahassānaṁ, purisagaṇanāya dasannaṁ purisakoṭisahassānaṁ balaṁ hoti, idaṁ tāva Tathāgatassa **kāyabalaṁ.**

Ñāṇabalaṁ pana idha tāva Pāḷiyaṁ āgatameva dasabalañāṇaṁ, "**mahāsīhanāde**[1] dasabalañāṇaṁ, catuvesārajjañāṇaṁ, aṭṭhasu parisāsu akampanañāṇaṁ, catuyoniparicchedakañāṇaṁ, pañcagatiparicchedakañāṇaṁ, **saṁyuttake**[2] āgatāni tesattati ñāṇāni, sattasattati ñāṇānī"ti evaṁ aññānipi anekāni ñāṇasahassāni, etaṁ **ñāṇabalaṁ** nāma. Idhāpi ñāṇabalameva adhippetaṁ, ñāṇañhi akampiyaṭṭhena upatthambhakaṭṭhena ca balanti vuttaṁ.

Yehi balehi samannāgatoti yehi dasahi ñāṇabalehi upeto samupeto. **Āsabhaṁ ṭhānan**ti seṭṭhaṭṭhānaṁ uttamaṭṭhānaṁ, āsabhā vā pubbabuddhā, tesaṁ ṭhānanti attho. Api ca gavasatajeṭṭhako usabho, gavasahassajeṭṭhako vasabho. Vajasatajeṭṭhako vā usabho, vajasahassajeṭṭhako vasabho. Sabbagavaseṭṭho sabbaparissayasaho seto pāsādiko mahābhāravaho asanisatasaddehipi akampanīyo nisabho. So idha **usabho**ti adhippeto. Idampi hi tassa pariyāyavacanaṁ. Usabhassa idanti āsabhaṁ. **Ṭhānan**ti catūhi pādehi pathaviṁ uppīḷetvā acalaṭṭhānaṁ. Idaṁ pana āsabhaṁ viyāti āsabhaṁ. Yatheva hi nisabhasaṅkhāto usabho usabhabalena samannāgato catūhi pādehi pathaviṁ uppīḷetvā acalaṭṭhānena tiṭṭhati. Evaṁ Tathāgatopi dasahi Tathāgatabalehi samannāgato catūhi vesārajjapādehi aṭṭhaparisapathaviṁ uppīḷetvā sadevake loke kenaci paccatthikena paccāmittena akampiyo acalaṭṭhānena tiṭṭhati, evaṁ tiṭṭhamāno ca taṁ āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānāti upagacchati na paccakkhāti attani āropeti. Tena vuttaṁ "āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānātī"ti.

Parisāsūti aṭṭhasu parisāsu. **Sīhanādaṁ nadatī**ti seṭṭhanādaṁ abhītanādaṁ nadati, sīhanādasadisaṁ vā nādaṁ nadati. Ayamattho sīhanādasuttena dīpetabbo. Yathā vā sīho sahanato ca hananato ca sīhoti vuccati, evaṁ Tathāgato lokadhammānaṁ

1. Ma 1. 97 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 290 piṭṭhe.

ပကတိဟတ္ထီနံ ဂဏနာယ ဟတ္ထိကောဋိသဟဿာနံ, ပုရိသဂဏနာယ ဒသန္နံ ပုရိသကောဋိသဟဿာနံ ဗလံ ဟောတိ၊ ဣဒံ တာဝ တထာဂတဿ **ကာယဗလံ။**

ဉာဏဗလံ ပန ဣဓ တာဝ ပါဠိယံ အာဂတမေဝ ဒသဗလဉာဏံ, "**မဟာသီဟနာဒေ**[၁] ဒသဗလဉာဏံ, စတုဝေသာရဇ္ဇဉာဏံ, အဋ္ဌသု ပရိသာသု အကမ္ပနဉာဏံ, စတုယောနိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ, ပဉ္စဂတိပရိစ္ဆေဒကဉာဏံ, **သံယုတ္တကေ**[၂] အာဂတာနိ တေသတ္တတိ ဉာဏာနိ, သတ္တသတ္တတိ ဉာဏာနီ"တိ ဧဝံ အညာနိပိ အနေကာနိ ဉာဏသဟဿာနိ၊ ဧတံ **ဉာဏဗလံ** နာမ။ ဣဓာပိ ဉာဏဗလမေဝ အဓိပ္ပေတံ၊ ဉာဏဉှိ အကမ္ပိယဋ္ဌေန ဥပတ္ထမ္ဘကဋ္ဌေန စ ဗလန္တိ ဝုတ္တံ။

ယေဟိ ဗလေဟိ သမန္နာဂတောတိ ယေဟိ ဒသဟိ ဉာဏဗလေဟိ ဥပေတော သမုပေတော။ **အာသဘံ ဌာန**န္တိ သေဋ္ဌဋ္ဌာနံ ဥတ္တမဋ္ဌာနံ၊ အာသဘာ ဝါ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓါ၊ တေသံ ဌာနန္တိ အတ္ထော။ အပိစ ဂဝသတဇေဋ္ဌကော ဥသဘော၊ ဂဝသဟဿဇေဋ္ဌကော ဝသဘော။ ဝဇသတဇေဋ္ဌကော ဝါ ဥသဘော၊ ဝဇသဟဿဇေဋ္ဌကော ဝသဘော။ သဗ္ဗဂဝသေဋ္ဌော သဗ္ဗပရိဿယသဟော သေတော ပါသာဒိကော မဟာဘာရဝဟော အသနိသတသဒ္ဒေဟိပိ အကမ္ပနီယော နိသဘော။ သော ဣဓ **ဥသဘော**တိ အဓိပ္ပေတော။ ဣဒမ္ပိ ဟိ တဿ ပရိယာယဝစနံ။ ဥသဘဿ ဣဒန္တိ အာသဘံ။ **ဌာန**န္တိ စတူဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတွာ အစလဋ္ဌာနံ။ ဣဒံ ပန အာသဘံ ဝိယာတိ အာသဘံ။ ယထေဝ ဟိ နိသဘသင်္ခါတော ဥသဘော ဥသဘဗလေန သမန္နာဂတော စတူဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတွာ အစလဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ။ ဧဝံ တထာဂတောပိ ဒသဟိ တထာဂတဗလေဟိ သမန္နာဂတော စတူဟိ ဝေသာရဇ္ဇပါဒေဟိ အဋ္ဌပရိသပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတွာ သဒေဝကေ လောကေ ကေနစိ ပစ္စတ္ထိကေန ပစ္စာမိတ္တေန အကမ္ပိယော အစလဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ တိဋ္ဌမာနော စ တံ အာသဘံ ဌာနံ ပဋိဇာနာတိ ဥပဂစ္ဆတိ န ပစ္စက္ခာတိ အတ္တနိ အာရောပေတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အာသဘံ ဌာနံ ပဋိဇာနာတီ"တိ။

ပရိသာသူတိ အဋ္ဌသု ပရိသာသု။ **သီဟနာဒံ နဒတီ**တိ သေဋ္ဌနာဒံ အဘီတနာဒံ နဒတိ၊ သီဟနာဒသဒိသံ ဝါ နာဒံ နဒတိ။ အယမတ္ထော သီဟနာဒသုတ္တေန ဒီပေတဗ္ဗော။ ယထာ ဝါ သီဟော သဟနတော စ ဟနနတော စ သီဟောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ တထာဂတော လောကဓမ္မာနံ

၁-မ ၁-၉၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၂၉၀-ပိဋ္ဌေ။

sahanato parappavādānañca hananato sīhoti vuccati. Evaṁ vuttassa sīhassa nādaṁ sīhanādaṁ. Tattha yathā sīho sīhabalena samannāgato sabbattha visārado vigatalomahaṁso sīhanādaṁ nadati, evaṁ Tathāgatasīhopi Tathāgatabalehi samannāgato aṭṭhasu parisāsu visārado vigatalomahaṁso iti rūpanti-ādinā nayena nānāvidhadesanāvilāsasampannaṁ sīhanādaṁ nadati. Tena vuttaṁ "parisāsu sīhanādaṁ nadatī"ti.

Brahmacakkaṁ pavattetīti ettha **brahman**ti seṭṭhaṁ uttamaṁ visuddhaṁ. Cakkasaddo ca panāyaṁ—

Sampattiyaṁ lakkhaṇe ca, rathaṅge iriyāpathe.
Dāne ratanadhammūra, cakkādīsu ca dissati.
Dhammacakke idha mato, tañca dvedhā vibhāvaye.

"Cattārimāni bhikkhave cakkāni yehi samannāgatānaṁ devamanussānan"ti-ādīsu[1] hi ayaṁ sampattiyaṁ dissati. "Heṭṭhā pādatalesu cakkāni jātānī"ti ettha[2] lakkhaṇe. "Cakkaṁva vahato padan"ti ettha[3] rathaṅge. "Catucakkaṁ navadvāran"ti ettha[4] iriyāpathe. "Dadaṁ bhuñja mā ca pamādo, cakkaṁ pavattaya sabbapāṇinan"ti ettha[5] dāne. "Dibbaṁ cakkaratanaṁ pāturahosī"ti ettha[6] ratanacakke. "Mayā pavattitaṁ cakkan"ti ettha[7] dhammacakke. "Icchāhatassa posassa, cakkaṁ bhamati matthake"ti ettha[8] uracakke[9]. "Khurapariyantena cepi cakkenā"ti ettha[10] paharaṇacakke. "Asanivicakkan"ti ettha[11] asanimaṇḍale. Idha panāyaṁ dhammacakke mato.

Taṁ pana dhammacakkaṁ duvidhaṁ hoti paṭivedhañāṇañca desanāñāṇañca. Tattha paññāpabhāvitaṁ attano ariyaphalāvahaṁ paṭivedhañāṇaṁ, karuṇāpabhāvitaṁ sāvakānaṁ ariyaphalāvahaṁ desanāñāṇaṁ. Tattha paṭivedhañāṇaṁ uppajjamānaṁ uppannanti duvidhaṁ. Tañhi abhinikkhamanato yāva arahattamaggā

1. Aṁ 1. 341 piṭṭhe. 2. Dī 2. 14 piṭṭhe. 3. Khu 1. 13 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 15 piṭṭhe. 5. Khu 5. 173 piṭṭhe. 6. Dī 2. 148 piṭṭhe.
7. Khu 1. 368 piṭṭhe. 8. Khu 5. 24, 132 piṭṭhesu. 9. Khuracakke (Ka)
10. Dī 1. 49 piṭṭhe. 11. Dī 3. 36; Saṁ 1. 427 piṭṭhesu.

သဟနတော ပရပ္ပဝါဒါနဉ္စ ဟနနတော သီဟောတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ဝုတ္တဿ သီဟဿ နာဒံ သီဟနာဒံ။ တတ္ထ ယထာ သီဟော သီဟဗလေန သမန္နာဂတော သဗ္ဗတ္ထ ဝိသာရဒေါ ဝိဂတလောမဟံသော သီဟနာဒံ နဒတိ၊ ဧဝံ တထာဂတသီဟောပိ တထာဂတဗလေဟိ သမန္နာဂတော အဋ္ဌသု ပရိသာသု ဝိသာရဒေါ ဝိဂတလောမဟံသော ဣတိ ရူပန္တိအာဒိနာ နယေန နာနာဝိဓဒေသနာဝိလာသသမ္ပန္နံ သီဟနာဒံ နဒတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ပရိသာသု သီဟနာဒံ နဒတီ"တိ။

ဗြဟ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတီတိ ဧတ္ထ **ဗြဟ္မ**န္တိ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ ဝိသုဒ္ဓံ။ စက္ကသဒ္ဒေါ စ ပနာယံ—

သမ္ပတ္တိယံ လက္ခဏေ စ၊ ရထင်္ဂေ ဣရိယာပထေ။
ဒါနေ ရတနဓမ္မူရ၊ စက္ကာဒီသု စ ဒိဿတိ။
ဓမ္မစက္ကေ ဣဓ မတော၊ တဉ္စ ဒွေဓာ ဝိဘာဝယေ။

"စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ စက္ကာနိ ယေဟိ သမန္နာဂတာနံ ဒေဝမနုဿာန"န္တိ-အာဒီသု[၁] ဟိ အယံ သမ္ပတ္တိယံ ဒိဿတိ။ "ဟေဋ္ဌာ ပါဒတလေသု စက္ကာနိ ဇာတာနီ"တိ ဧတ္ထ[၂] လက္ခဏေ။ "စက္ကံဝ ဝဟတော ပဒ"န္တိ ဧတ္ထ[၃] ရထင်္ဂေ။ "စတုစက္ကံ နဝဒွါရ"န္တိ ဧတ္ထ[၄] ဣရိယာပထေ။ "ဒဒံ ဘုဉ္ဇ မာ စ ပမာဒေါ၊ စက္ကံ ပဝတ္တယ သဗ္ဗပါဏိန"န္တိ ဧတ္ထ[၅] ဒါနေ။ "ဒိဗ္ဗံ စက္ကရတနံ ပါတုရဟောသီ"တိ ဧတ္ထ[၆] ရတနစက္ကေ။ "မယာ ပဝတ္တိတံ စက္က"န္တိ ဧတ္ထ[၇] ဓမ္မစက္ကေ။ "ဣစ္ဆာဟတဿ ပေါသဿ၊ စက္ကံ ဘမတိ မတ္ထကေ"တိ ဧတ္ထ[၈] ဥရစက္ကေ[၉]။ "ခုရပရိယန္တေန စေပိ စက္ကေနာ"တိ ဧတ္ထ[၁၀] ပဟရဏစက္ကေ။ "အသနိဝိစက္က"န္တိ ဧတ္ထ[၁၁] အသနိမဏ္ဍလေ။ ဣဓ ပနာယံ ဓမ္မစက္ကေ မတော။

တံ ပန ဓမ္မစက္ကံ ဒုဝိဓံ ဟောတိ ပဋိဝေဓဉာဏဉ္စ ဒေသနာဉာဏဉ္စ။ တတ္ထ ပညာပဘာဝိတံ အတ္တနော အရိယဖလာဝဟံ ပဋိဝေဓဉာဏံ၊ ကရုဏာပဘာဝိတံ သာဝကာနံ အရိယဖလာဝဟံ ဒေသနာဉာဏံ။ တတ္ထ ပဋိဝေဓဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဥပ္ပန္နန္တိ ဒုဝိဓံ။ တဉှိ အဘိနိက္ခမနတော ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ

၁-အံ ၁-၃၄၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၂-၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၅-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဒီ ၂-၁၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခု ၁-၃၆၈-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ခု ၅-၂၄-၁၃၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၉-ခုရစက္ကေ (က)
၁၀-ဒီ ၁-၄၉-ပိဋ္ဌေ။ ၁၁-ဒီ ၃-၃၆၊ သံ ၁-၄၂၇-ပိဋ္ဌေသု။

uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Tusitabhavanato vā yāva Mahābodhipallaṅke arahattamaggā uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Dīpaṅkarabyākaraṇato paṭṭhāya vā yāva arahattamaggā uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Desanāñāṇampi pavattamānaṁ pavattanti duvidhaṁ. Tañhi yāva Aññāsikoṇḍaññassa[1] sotāpattimaggā pavattamānaṁ, phalakkhaṇe pavattaṁ nāma. Tesu paṭivedhañāṇaṁ lokuttaraṁ, desanāñāṇaṁ lokiyaṁ. Ubhayampi panetaṁ aññehi asādhāraṇaṁ, Buddhānaṁyeva orasañāṇaṁ.

Idāni yehi dasahi balehi samannāgato Tathāgato āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānāti, yāni āditova “dasa Tathāgatassa Tathāgatabalānī”ti nikkhittāni, tāni vitthārato dassetuṁ **katamāni dasa idha Tathāgato ṭhānañca ṭhānato**ti-ādimāha. Tattha **ṭhānañca ṭhānato**ti kāraṇañca kāraṇato. Kāraṇañhi yasmā tattha phalaṁ tiṭṭhati tadāyattavuttitāya uppajjati ceva pavattati ca, tasmā ṭhānanti vuccati. Taṁ Bhagavā ye ye dhammā yesaṁ yesaṁ dhammānaṁ hetū paccayā uppādāya, taṁ taṁ ṭhānanti ca, ye ye dhammā yesaṁ yesaṁ dhammānaṁ na hetū na paccayā uppādāya, taṁ taṁ aṭṭhānanti ca pajānanto ṭhānañca ṭhānato aṭṭhānañca aṭṭhānato yathābhūtaṁ pajānāti. **Yampī**ti yena ñāṇena. **Idampi Tathāgatassā**ti idampi ṭānāṭṭhānañāṇaṁ Tathāgatassa **Tathāgatabalaṁ** nāma hotīti attho. Evaṁ sabbapadesu yojanā veditabbā. (1)

Kammasamādānānanti samādiyitvā katānaṁ kusalākusalakammānaṁ. Kammameva vā kammasamādānaṁ. **Ṭhānaso hetuso**ti paccayato ceva hetuto ca. Tattha gati-upadhikālappayogā vipākassa ṭhānaṁ, kammaṁ hetu. (2)

Sabbatthagāmininti sabbagatigāminiñca agatigāminiñca. **Paṭipadan**ti maggaṁ. **Yathābhūtaṁ pajānātī**ti bahūsupi manussesu ekameva pāṇaṁ ghātentesu imassa cetanā nirayagāminī bhavissati, imassa tiracchānayonigāminīti iminā nayena ekavatthusmimpi kusalākusalacetanāsaṅkhātānaṁ paṭipattīnaṁ aviparītato sabhāvaṁ pajānāti. (3)

1. Aññākoṇḍaññassa (Sī, Syā)

ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ တုသိတဘဝနတော ဝါ ယာဝ မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ ဒီပင်္ကရဗျာကရဏတော ပဋ္ဌာယ ဝါ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ ဒေသနာဉာဏမ္ပိ ပဝတ္တမာနံ ပဝတ္တန္တိ ဒုဝိဓံ။ တဉှိ ယာဝ အညာသိကောဏ္ဍညဿ[1] သောတာပတ္တိမဂ္ဂါ ပဝတ္တမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ပဝတ္တံ နာမ။ တေသု ပဋိဝေဓဉာဏံ လောကုတ္တရံ၊ ဒေသနာဉာဏံ လောကိယံ။ ဥဘယမ္ပိ ပနေတံ အညေဟိ အသာဓာရဏံ၊ ဗုဒ္ဓါနံယေဝ ဩရသဉာဏံ။

ဣဒါနိ ယေဟိ ဒသဟိ ဗလေဟိ သမန္နာဂတော တထာဂတော အာသဘံ ဌာနံ ပဋိဇာနာတိ၊ ယာနိ အာဒိတောဝ “ဒသ တထာဂတဿ တထာဂတဗလာနီ”တိ နိက္ခိတ္တာနိ၊ တာနိ ဝိတ္ထာရတော ဒဿေတုံ **ကတမာနိ ဒသ ဣဓ တထာဂတော ဌာနဉ္စ ဌာနတော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဌာနဉ္စ ဌာနတော**တိ ကာရဏဉ္စ ကာရဏတော။ ကာရဏဉှိ ယသ္မာ တတ္ထ ဖလံ တိဋ္ဌတိ တဒါယတ္တဝုတ္တိတာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ ပဝတ္တတိ စ၊ တသ္မာ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တံ ဘဂဝါ ယေ ယေ ဓမ္မာ ယေသံ ယေသံ ဓမ္မာနံ ဟေတူ ပစ္စယာ ဥပ္ပါဒါယ၊ တံ တံ ဌာနန္တိ စ, ယေ ယေ ဓမ္မာ ယေသံ ယေသံ ဓမ္မာနံ န ဟေတူ န ပစ္စယာ ဥပ္ပါဒါယ၊ တံ တံ အဋ္ဌာနန္တိ စ ပဇာနန္တော ဌာနဉ္စ ဌာနတော အဋ္ဌာနဉ္စ အဋ္ဌာနတော ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ **ယမ္ပီ**တိ ယေန ဉာဏေန။ **ဣဒမ္ပိ တထာဂတဿာ**တိ ဣဒမ္ပိ ဌာနာဋ္ဌာနဉာဏံ တထာဂတဿ **တထာဂတဗလံ** နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (၁)

ကမ္မသမာဒါနာနန္တိ သမာဒိယိတွာ ကတာနံ ကုသလာကုသလကမ္မာနံ။ ကမ္မမေဝ ဝါ ကမ္မသမာဒါနံ။ **ဌာနသော ဟေတုသော**တိ ပစ္စယတော စေဝ ဟေတုတော စ။ တတ္ထ ဂတိဥပဓိကာလပ္ပယောဂါ ဝိပါကဿ ဌာနံ၊ ကမ္မံ ဟေတု။ (၂)

သဗ္ဗတ္ထဂါမိနိန္တိ သဗ္ဗဂတိဂါမိနိဉ္စ အဂတိဂါမိနိဉ္စ။ **ပဋိပဒ**န္တိ မဂ္ဂံ။ **ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ**တိ ဗဟူသုပိ မနုဿေသု ဧကမေဝ ပါဏံ ဃာတေန္တေသု ဣမဿ စေတနာ နိရယဂါမိနီ ဘဝိဿတိ၊ ဣမဿ တိရစ္ဆာနယောနိဂါမိနီတိ ဣမိနာ နယေန ဧကဝတ္ထုသ္မိမ္ပိ ကုသလာကုသလစေတနာသင်္ခါတာနံ ပဋိပတ္တီနံ အဝိပရီတတော သဘာဝံ ပဇာနာတိ။ (၃)

၁-အညာကောဏ္ဍညဿ (သီ၊ သျာ)

Anekadhātunti cakkhudhātu-ādīhi kāmadhātu-ādīhi vā dhātūhi bahudhātuṁ. **Nānādhātun**ti tāsaṁyeva dhātūnaṁ vilakkhaṇatāya nānappakāradhātuṁ. **Lokan**ti khandhāyatanadhātulokaṁ. **Yathābhūtaṁ pajānātī**ti tāsaṁ tāsaṁ dhātūnaṁ aviparītato sabhāvaṁ paṭivijjhati. (4)

Nānādhimuttikatanti hīnādīhi adhimuttīhi nānādhimuttikabhāvaṁ. (5)

Parasattānanti padhānasattānaṁ. **Parapuggalānan**ti tato paresaṁ hīnasattānaṁ. Ekatthameva vā etaṁ padadvayaṁ, veneyyavasena pana dvedhā vuttaṁ. **Indriyaparopariyattan**ti saddhādīnaṁ indriyānaṁ parabhāvañca aparabhāvañca vuḍḍhiñca hāniñcāti attho. (6)

Jhānavimokkhasamādhisamāpattīnanti paṭhamādīnaṁ catunnaṁ jhānānaṁ, "rūpī rūpāni passatī"ti-ādīnaṁ aṭṭhannaṁ vimokkhānaṁ, savitakkasavicārādīnaṁ tiṇṇaṁ samādhīnaṁ, paṭhamajjhānasamāpatti-ādīnañca navannaṁ anupubbasamāpattīnaṁ. **Saṁkilesan**ti hānabhāgiyadhammaṁ. **Vodānan**ti visesabhāgiyadhammaṁ. **Vuṭṭhānan**ti yena kāraṇena jhānādīhi vuṭṭhahanti, taṁ kāraṇaṁ. (7)

Pubbenivāsānussatinti pubbe nivutthakkhandhānussaraṇaṁ. (8)

Cutūpapātanti cutiñca upapātañca. (9)

Āsavānaṁ khayanti kāmāsavādīnaṁ khayasaṅkhātaṁ āsavanirodhaṁ nibbānaṁ. (10)

Imānīti yāni heṭṭhā "dasa Tathāgatassa Tathāgatabalānī"ti avoca, imāni tānīti appanaṁ karotīti evamettha anupubbapadavaṇṇanaṁ ña tvā idāni yasmā Tathāgato paṭhamaṁyeva ṭhānāṭṭhānañāṇena veneyyasattānaṁ āsavakkhayādhigamassa ceva anadhigamassa ca ṭhānāṭṭhānabhūtaṁ kilesāvaraṇābhāvaṁ passati, lokiyasammādiṭṭhiṭhānadassanato[1] niyatamicchādiṭṭhiṭhānābhāvadassanato ca. Atha nesaṁ kammavipākañāṇena vipākāvaraṇābhāvaṁ passati, tihetukapaṭisandhidassanato. Sabbatthagāminīpaṭipadāñāṇena kammāvaraṇābhāvaṁ passati, anantariyakammābhāvadassanato. Evaṁ anāvaraṇānaṁ anekadhātunānādhātuñāṇena anukūladhammadesanatthaṁ cariyāvisesaṁ passati, dhātuvemattadassanato. Atha

1. Lokiyasammādiṭṭhiṭhitidassanato (Ka)

အနေကဓာတုန္တိ စက္ခုဓာတုအာဒီဟိ ကာမဓာတုအာဒီဟိ ဝါ ဓာတူဟိ ဗဟုဓာတုံ။ **နာနာဓာတု**န္တိ တာသံယေဝ ဓာတူနံ ဝိလက္ခဏတာယ နာနပ္ပကာရဓာတုံ။ **လောက**န္တိ ခန္ဓာယတနဓာတုလောကံ။ **ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ**တိ တာသံ တာသံ ဓာတူနံ အဝိပရီတတော သဘာဝံ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ (၄)

နာနာဓိမုတ္တိကတန္တိ ဟီနာဒီဟိ အဓိမုတ္တီဟိ နာနာဓိမုတ္တိကဘာဝံ။ (၅)

ပရသတ္တာနန္တိ ပဓာနသတ္တာနံ။ **ပရပုဂ္ဂလာန**န္တိ တတော ပရေသံ ဟီနသတ္တာနံ။ ဧကတ္ထမေဝ ဝါ ဧတံ ပဒဒွယံ၊ ဝေနေယျဝသေန ပန ဒွေဓာ ဝုတ္တံ။ **ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တ**န္တိ သဒ္ဓါဒီနံ ဣန္ဒြိယာနံ ပရဘာဝဉ္စ အပရဘာဝဉ္စ ဝုဍ္ဎိဉ္စ ဟာနိဉ္စာတိ အတ္ထော။ (၆)

ဈာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တီနန္တိ ပဌမာဒီနံ စတုန္နံ ဈာနာနံ, "ရူပီ ရူပါနိ ပဿတီ"တိအာဒီနံ အဋ္ဌန္နံ ဝိမောက္ခာနံ, သဝိတက္ကသဝိစာရာဒီနံ တိဏ္ဏံ သမာဓီနံ, ပဌမဇ္ဈာနသမာပတ္တိအာဒီနဉ္စ နဝန္နံ အနုပုဗ္ဗသမာပတ္တီနံ။ **သံကိလေသ**န္တိ ဟာနဘာဂိယဓမ္မံ။ **ဝေါဒါန**န္တိ ဝိသေသဘာဂိယဓမ္မံ။ **ဝုဋ္ဌာန**န္တိ ယေန ကာရဏေန ဈာနာဒီဟိ ဝုဋ္ဌဟန္တိ၊ တံ ကာရဏံ။ (၇)

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိန္တိ ပုဗ္ဗေ နိဝုတ္ထက္ခန္ဓာနုဿရဏံ။ (၈)

စုတူပပါတန္တိ စုတိဉ္စ ဥပပါတဉ္စ။ (၉)

အာသဝါနံ ခယန္တိ ကာမာသဝါဒီနံ ခယသင်္ခါတံ အာသဝနိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ။ (၁၀)

ဣမာနီတိ ယာနိ ဟေဋ္ဌာ "ဒသ တထာဂတဿ တထာဂတဗလာနီ"တိ အဝေါစ၊ ဣမာနိ တာနီတိ အပ္ပနံ ကရောတီတိ ဧဝမေတ္ထ အနုပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနံ ဉတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ တထာဂတော ပဌမံယေဝ ဌာနာဋ္ဌာနဉာဏေန ဝေနေယျသတ္တာနံ အာသဝက္ခယာဓိဂမဿ စေဝ အနဓိဂမဿ စ ဌာနာဋ္ဌာနဘူတံ ကိလေသာဝရဏာဘာဝံ ပဿတိ၊ လောကိယသမ္မာဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနဒဿနတော[၁] နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာဘာဝဒဿနတော စ။ အထ နေသံ ကမ္မဝိပါကဉာဏေန ဝိပါကာဝရဏာဘာဝံ ပဿတိ၊ တိဟေတုကပဋိသန္ဓိဒဿနတော။ သဗ္ဗတ္ထဂါမိနီပဋိပဒါဉာဏေန ကမ္မာဝရဏာဘာဝံ ပဿတိ၊ အနန္တရိယကမ္မာဘာဝဒဿနတော။ ဧဝံ အနာဝရဏာနံ အနေကဓာတုနာနာဓာတုဉာဏေန အနုကူလဓမ္မဒေသနတ္ထံ စရိယာဝိသေသံ ပဿတိ၊ ဓာတုဝေမတ္တဒဿနတော။ အထ

၁-လောကိယသမ္မာဒိဋ္ဌိဋ္ဌိတိဒဿနတော (က)

nesaṁ nānādhimuttikatāñāṇena adhimuttiṁ passati, payogaṁ anādiyitvāpi adhimuttivasena dhammadesanatthaṁ. Athevaṁ diṭṭhādhimuttīnaṁ yathāsatti yāthābalaṁ dhammaṁ desetuṁ indriyaparopariyattañāṇena indriyaparopariyattaṁ passati, saddhādīnaṁ tikkhamudubhāvadassanato. Evaṁ pariññātindriyaparopariyattāpi panete sace dūre honti, atha jhānādipariññāṇena jhānādīsu vasībhūtattā iddhivisesena khippaṁ upagacchati. Upagantvā ca nesaṁ pubbenivāsānussatiñāṇena pubbajātibhāvanaṁ[1], dibbacakkhānubhāvato pattabbena cetopariyañāṇena sampatticittavisesaṁ passanto āsavakkhayañāṇānubhāvena āsavakkhayagāminiyā paṭipadāya vigatasammohattā āsavakkhayāya dhammaṁ deseti. Tasmā iminā anukkamena imāni dasabalāni vuttānīti veditabbāni. Ayaṁ tāva mātikāya atthavaṇṇanā.

1. Ekakaniddesavaṇṇanā

761. Idāni yathānikkhittāya mātikāya "pañcaviññāṇā na hetumevā"ti-ādinā nayena āraddhe niddesavāre **na hetumevā**ti sādhāraṇahetupaṭikkhepaniddeso. Tattha "hetuhetu paccayahetu uttamahetu sādhāraṇahetūti catubbidho hetū"ti-ādinā nayena yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ rūpakaṇḍe "sabbaṁ rūpaṁ nahetumevā"ti-ādīnaṁ atthavaṇṇanāyaṁ[2] vuttameva. **Ahetukamevā**ti-ādīsu byañjanasandhivasena makāro veditabbo, ahetukā evāti attho. Sesapadesupi eseva nayo. Api ca "hetū dhammā nahetū dhammā"ti-ādīsu[3] dhammakoṭṭhāsesu pañcaviññāṇāni hetū dhammāti vā sahetukā dhammāti vā na honti. Ekantena pana na hetūyeva, ahetukā evāti imināpi nayenettha sabbapadesu attho veditabbo. **Abyākatame vā**ti padaṁ vipākābyākatavasena vuttaṁ. **Sārammaṇamevā**ti olubbhārammaṇavasena. Paccayārammaṇaṁ olubbhārammaṇanti hi duvidhaṁ ārammaṇaṁ. Imasmiṁ pana ṭhāne olubbhārammaṇameva dhuraṁ, paccayārammaṇampi labbhatiyeva. **Acetasikamevā**ti padaṁ cittaṁ, rūpaṁ, nibbānanti tīsu acetasikesu cittameva sandhāya vuttaṁ. **No apariyāpannamevā**ti gatipariyāpannacutipariyāpannasaṁsāravaṭṭabhava-pariyāpannabhāvato pariyāpannā eva, no apariyāpannā. Lokato vaṭṭato na niyyantīti

1. Pubbajātibhāvaṁ (Sī, Syā) 2. Abhi-Ṭṭha 1. 342 piṭṭhe. 3. Abhi 1. 4 piṭṭhe.

နေသံ နာနာဓိမုတ္တိကတာဉာဏေန အဓိမုတ္တိံ ပဿတိ၊ ပယောဂံ အနာဒိယိတွာပိ အဓိမုတ္တိဝသေန ဓမ္မဒေသနတ္ထံ။ အထေဝံ ဒိဋ္ဌာဓိမုတ္တီနံ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ ဓမ္မံ ဒေသေတုံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏေန ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တံ ပဿတိ၊ သဒ္ဓါဒီနံ တိက္ခမုဒုဘာဝဒဿနတော။ ဧဝံ ပရိညာတိန္ဒြိယပရောပရိယတ္တာပိ ပနေတေ သစေ ဒူရေ ဟောန္တိ၊ အထ ဈာနာဒိပရိညာဏေန ဈာနာဒီသု ဝသီဘူတတ္တာ ဣဒ္ဓိဝိသေသေန ခိပ္ပံ ဥပဂစ္ဆတိ။ ဥပဂန္တွာ စ နေသံ ပုဗ္ဗေ-နိဝါသာနုဿတိဉာဏေန ပုဗ္ဗဇာတိဘာဝနံ[1], ဒိဗ္ဗစက္ခာနုဘာဝတော ပတ္တဗ္ဗေန စေတောပရိယဉာဏေန သမ္ပတ္တိစိတ္တဝိသေသံ ပဿန္တော အာသဝက္ခယဉာဏာ-နုဘာဝေန အာသဝက္ခယဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဝိဂတသမ္မောဟတ္တာ အာသ-ဝက္ခယာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ တသ္မာ ဣမိနာ အနုက္ကမေန ဣမာနိ ဒသဗလာနိ ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အယံ တာဝ မာတိကာယ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

၁-ဧကကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၆၁။ ဣဒါနိ ယထာနိက္ခိတ္တာယ မာတိကာယ "ပဉ္စဝိညာဏာ န ဟေတု-မေဝါ"တိအာဒိနာ နယေန အာရဒ္ဓေ နိဒ္ဒေသဝါရေ **န ဟေတုမေဝါ**တိ သာဓာရဏဟေတုပဋိက္ခေပနိဒ္ဒေသော။ တတ္ထ "ဟေတုဟေတု ပစ္စယဟေတု ဥတ္တမဟေတု သာဓာရဏဟေတူတိ စတုဗ္ဗိဓော ဟေတူ"တိအာဒိနာ နယေန ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ ရူပကဏ္ဍေ "သဗ္ဗံ 'ရူပံ နဟေတုမေဝါ"တိအာဒီနံ အတ္ထဝဏ္ဏနာယံ[2] ဝုတ္တမေဝ။ **အဟေတုကမေဝါ**တိအာဒီသု ဗျဉ္ဇနသန္ဓိဝသေန မကာရော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ အဟေတုကာ ဧဝါတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အပိစ "ဟေတူ ဓမ္မာ နဟေတူ ဓမ္မာ"တိအာဒီသု[3] ဓမ္မကောဋ္ဌာ-သေသု ပဉ္စဝိညာဏာနိ ဟေတူ ဓမ္မာတိ ဝါ သဟေတုကာ ဓမ္မာတိ ဝါ န ဟောန္တိ။ ဧကန္တေန ပန န ဟေတူယေဝ၊ အဟေတုကာ ဧဝါတိ ဣမိနာပိ နယေနေတ္ထ သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဗျာကတမေဝါ**တိ ပဒံ ဝိပါကာဗျာကတ-ဝသေန ဝုတ္တံ။ **သာရမ္မဏမေဝါ**တိ ဩလုဗ္ဘာရမ္မဏဝသေန။ ပစ္စယာရမ္မဏံ ဩလုဗ္ဘာရမ္မဏန္တိ ဟိ ဒုဝိဓံ အာရမ္မဏံ။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဩလုဗ္ဘာရမ္မဏမေဝ ဓုရံ၊ ပစ္စယာရမ္မဏမ္ပိ လဗ္ဘတိယေဝ။ **အစေတသိကမေဝါ**တိ ပဒံ စိတ္တံ, ရူပံ, နိဗ္ဗာနန္တိ တီသု အစေတသိကေသု စိတ္တမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **နော အပရိယာပန္န-မေဝါ**တိ ဂတိပရိယာပန္နစုတိပရိယာပန္နသံသာရဝဋ္ဋဘဝပရိယာပန္နဘာဝတော ပရိယာပန္နာ ဧဝ၊ နော အပရိယာပန္နာ။ လောကတော ဝဋ္ဋတော န နိယျန္တီတိ

၁-ပုဗ္ဗဇာတိဘာဝံ (သီ၊ သျာ) ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၁-၄-ပိဋ္ဌေ။

aniyyānikā. Uppannaṁ manoviññāṇaviññeyyamevāti rūpakaṇḍe cakkhuviññāṇādīnaṁ paccuppannāneva rūpādīni ārabbha pavattito atītādivisayaṁ manoviññāṇampi pañcaviññāṇasotapatitameva katvā "uppannaṁ chahi viññāṇehi viññeyyan"ti[1] vuttaṁ. Pañcaviññāṇā pana yasmā paccuppannāpi cakkhuviññāṇādīnaṁ ārammaṇā na honti, manoviññāṇasseva honti, tasmā "manoviññāṇaviññeyyamevā"ti vuttaṁ. **Aniccamevāti** hutvā abhāvaṭṭhena aniccā eva. **Jarābhibhūtamevāti** jarāya abhibhūtattā jarābhibhūtā eva.

762. **Uppannavatthukā, uppannārammaṇāti** anāgatapaṭikkhepo. Na hi te anāgatesu vatthārammaṇesu uppajjanti.

Purejātavatthukā, purejātārammaṇāti sahuppattipaṭikkhepo. Na hi te sahuppannaṁ vatthuṁ vā ārammaṇaṁ vā paṭicca uppajjanti, sayaṁ pana pacchājātā hutvā purejātesu vatthārammaṇesu uppajjanti.

Ajjhattikavatthukāti ajjhattajjhattavasena[2] vuttaṁ. Tāni hi ajjhattike pañca pasāde vatthuṁ katvā uppajjanti. **Bāhirārammaṇāti** bāhirarūpādi-ārammaṇā. Tattha catukkaṁ veditabbaṁ. Pañcaviññāṇā hi pasādavatthukattā ajjhattikā ajjhattikavatthukā. Manoviññāṇaṁ hadayarūpaṁ vatthuṁ katvā uppajjanakāle ajjhattikaṁ bāhiravatthukaṁ, pañcaviññāṇasampayuttā tayo khandhā bāhirā ajjhattikavatthukā, manoviññāṇasampayuttā tayo khandhā hadayarūpaṁ vatthuṁ katvā uppajjanakāle bāhirā bāhiravatthukā.

Asambhinnavatthukāti aniruddhavatthukā. Na hi te niruddhaṁ atītaṁ vatthuṁ paṭicca uppajjanti. **Asambhinnārammaṇatāya**pi eseva nayo.

Aññaṁ cakkhuviññāṇassa vatthu ca ārammaṇañcāti-ādīsu cakkhuviññāṇassa hi aññaṁ vatthu, aññaṁ ārammaṇaṁ. Aññaṁ sotaviññāṇādīnaṁ. Cakkhuviññāṇaṁ sotapasādādīsu aññataraṁ vatthuṁ saddādīsu vā aññataraṁ ārammaṇaṁ katvā kappato kappaṁ gantvāpi na uppajjati, cakkhupasādameva pana vatthuṁ katvā rūpañca ārammaṇaṁ katvā uppajjati. Evamassa vatthupi dvārampi ārammaṇampi nibaddhaṁ, aññaṁ vatthuṁ vā dvāraṁ vā ārammaṇaṁ vā na saṅkamati.

1. Abhi 1. 145 piṭṭhe. 2. Ajjhattajjhattamattavasena (Ka)

အနိယျာနိကာ။ ဥပ္ပန္နံ မနောဝိညာဏဝိညေယျမေဝါတိ ရူပကဏ္ဍေ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ပစ္စုပ္ပန္နာနေဝ ရူပါဒီနိ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိတော အတီတာဒိဝိသယံ မနောဝိညာဏမ္ပိ ပဉ္စဝိညာဏသောတပတိတမေဝ ကတွာ "ဥပ္ပန္နံ ဆဟိ ဝိညာဏေဟိ ဝိညေယျ"န္တိ[၁] ဝုတ္တံ။ ပဉ္စဝိညာဏာ ပန ယသ္မာ ပစ္စုပ္ပန္နာပိ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ အာရမ္မဏာ န ဟောန္တိ၊ မနောဝိညာဏဿေဝ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ "မနောဝိညာဏဝိညေယျမေဝါ"တိ ဝုတ္တံ။ **အနိစ္စမေဝါ**တိ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စာ ဧဝ။ **ဇရာဘိဘူတမေဝါ**တိ ဇရာယ အဘိဘူတတ္တာ ဇရာဘိဘူတာ ဧဝ။

၇၆၂။ **ဥပ္ပန္နဝတ္ထုကာ၊ ဥပ္ပန္နာရမ္မဏာ**တိ အနာဂတပဋိက္ခေပေါ။ န ဟိ တေ အနာဂတေသု ဝတ္ထာရမ္မဏေသု ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။

ပုရေဇာတဝတ္ထုကာ၊ ပုရေဇာတာရမ္မဏာတိ သဟုပ္ပတ္တိပဋိက္ခေပေါ။ န ဟိ တေ သဟုပ္ပန္နံ ဝတ္ထုံ ဝါ အာရမ္မဏံ ဝါ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သယံ ပန ပစ္ဆာဇာတာ ဟုတွာ ပုရေဇာတေသု ဝတ္ထာရမ္မဏေသု ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။

အဇ္ဈတ္တိကဝတ္ထုကာတိ အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တဝသေန[၂] ဝုတ္တံ။ တာနိ ဟိ အဇ္ဈတ္တိကေ ပဉ္စ ပသာဒေ ဝတ္ထုံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **ဗာဟိရာရမ္မဏာ**တိ ဗာဟိရရူပါဒိ-အာရမ္မဏာ။ တတ္ထ စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဉ္စဝိညာဏာ ဟိ ပသာဒဝတ္ထုကတ္တာ အဇ္ဈတ္တိကာ အဇ္ဈတ္တိကဝတ္ထုကာ။ မနောဝိညာဏံ ဟဒယရူပံ ဝတ္ထုံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇနကာလေ အဇ္ဈတ္တိကံ ဗာဟိရဝတ္ထုကံ၊ ပဉ္စဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ တယော ခန္ဓာ ဗာဟိရာ အဇ္ဈတ္တိကဝတ္ထုကာ၊ မနောဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ တယော ခန္ဓာ ဟဒယရူပံ ဝတ္ထုံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇနကာလေ ဗာဟိရာ ဗာဟိရဝတ္ထုကာ။

အသမ္ဘိန္နဝတ္ထုကာတိ အနိရုဒ္ဓဝတ္ထုကာ။ န ဟိ တေ နိရုဒ္ဓံ အတီတံ ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **အသမ္ဘိန္နာရမ္မဏတာယ**ပိ ဧသေဝ နယော။

အညံ စက္ခုဝိညာဏဿ ဝတ္ထု စ အာရမ္မဏဉ္စာတိအာဒီသု စက္ခုဝိညာဏဿ ဟိ အညံ ဝတ္ထု၊ အညံ အာရမ္မဏံ။ အညံ သောတဝိညာဏာဒီနံ။ စက္ခုဝိညာဏံ သောတပသာဒါဒီသု အညတရံ ဝတ္ထုံ သဒ္ဒါဒီသု ဝါ အညတရံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ကပ္ပတော ကပ္ပံ ဂန္တွာပိ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ စက္ခုပသာဒမေဝ ပန ဝတ္ထုံ ကတွာ ရူပဉ္စ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝမဿ ဝတ္ထုပိ ဒွါရမ္ပိ အာရမ္မဏမ္ပိ နိဗဒ္ဓံ၊ အညံ ဝတ္ထုံ ဝါ ဒွါရံ ဝါ အာရမ္မဏံ ဝါ န သင်္ကမတိ။

၁-အဘိ ၁-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တမတ္တဝသေန (က)

nibaddhavatthu nibaddhadvāraṁ nibaddhārammaṇameva hutvā uppajjati. **Sotaviññāṇā**dīsupi eseva nayo.

763. **Na aññamaññassa gocaravisayaṁ paccanubhontī**ti ettha aññamaññassa cakkhu sotassa, sotaṁ vā cakkhussāti evaṁ ekaṁ ekassa gocaravisayaṁ na paccanubhotīti attho. Sace hi nīlādibhedaṁ rūpārammaṇaṁ samodhānetvā sotindriyassa upaneyya "iṅgha tāva naṁ vavatthāpehi vibhāvehi 'kiṁ nāmetaṁ ārammaṇan'ti", cakkhuviññāṇaṁ vināpi mukhena attano dhammatāya evaṁ vadeyya "are andhabāla vassasatampi vassasahassampi paridhāvamāno aññatra mayā kuhiṁ etassa jānanakaṁ labhissasi, āhara naṁ cakkhupasāde upanehi, ahametaṁ ārammaṇaṁ jānissāmi yadi vā nīlaṁ yadi vā pītakaṁ. Na hi eso aññassa visayo, mayhamevesā visayo"ti. Sesaviññāṇesupi eseva nayo. Evamete aññamaññassa gocaravisayaṁ na paccanubhonti nāma.

764. **Samannāharantassā**ti āvajjaneneva samannāharantassa.

Manasikarontassāti āvajjaneneva manasikarontassa. Etāni hi cittāni āvajjanena samannāhaṭakāle manasikatakāleyeva ca uppajjanti.

Na abbokiṇṇāti aññena viññāṇena abbokiṇṇā nirantarāva nuppajjanti. Etena nesaṁ anantaratā paṭikkhittā.

765. **Na apubbaṁ acarimaṁ**ti etena sabbesampi sahuppatti paṭikkhittā. **Na aññamaññassa samanantarā**ti etena samanantaratā paṭikkhittā.

766. **Āvaṭṭanā vā**ti-ādīni cattāripi āvajjanasseva nāmāni. Tañhi bhavaṅgassa āvaṭṭanato **āvaṭṭanā,** tasseva ābhujanato **ābhogo,** rūpādīnaṁ samannāharaṇato **samannāhāro,** tesaṁyeva manasikaraṇato **manasikāro**ti vuccati. Evamettha saṅkhepato pañcannaṁ viññāṇānaṁ āvajjanaṭṭhāne ṭhatvā āvajjanādikiccaṁ kātuṁ samatthabhāvo paṭikkhitto.

Na kañci dhammaṁ paṭivijānātīti "manopubbaṅgamā dhammā"ti[1] evaṁ vuttaṁ ekampi kusalaṁ vā akusalaṁ vā na paṭivijānāti.

---

1. Khu 1. 1 piṭṭhe.

နိဗဒ္ဓဝတ္ထု နိဗဒ္ဓဒွါရံ နိဗဒ္ဓါရမ္မဏမေဝ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **သောတဝိညာဏာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၇၆၃။ **န အညမညဿ ဂေါစရဝိသယံ ပစ္စနုဘောန္တီ**တိ ဧတ္ထ အညမညဿ စက္ခု သောတဿ, သောတံ ဝါ စက္ခုဿာတိ ဧဝံ ဧကံ ဧကဿ ဂေါစရဝိသယံ န ပစ္စနုဘောတီတိ အတ္ထော။ သစေ ဟိ နီလာဒိဘေဒံ ရူပါရမ္မဏံ သမောဓာနေတွာ သောတိန္ဒြိယဿ ဥပနေယျ "ဣင်္ဃ တာဝ နံ ဝဝတ္ထာပေဟိ ဝိဘာဝေဟိ 'ကိံ နာမေတံ အာရမ္မဏ'န္တိ", စက္ခုဝိညာဏံ ဝိနာပိ မုခေန အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဧဝံ ဝဒေယျ "အရေ အန္ဓဗာလ ဝဿသတမ္ပိ ဝဿသဟဿမ္ပိ ပရိဓာဝမာနော အညတြ မယာ ကုဟိံ ဧတဿ ဇာနနကံ လဘိဿသိ၊ အာဟရ နံ စက္ခုပသာဒေ ဥပနေဟိ၊ အဟမေတံ အာရမ္မဏံ ဇာနိဿာမိ ယဒိ ဝါ နီလံ ယဒိ ဝါ ပီတကံ။ န ဟိ ဧသော အညဿ ဝိသယော၊ မယှမေဝေသော ဝိသယော"တိ။ သေသဝိညာဏေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတေ အညမညဿ ဂေါစရဝိသယံ န ပစ္စနုဘောန္တိ နာမ။

၇၆၄။ **သမန္နာဟရန္တဿာ**တိ အာဝဇ္ဇနေနေဝ သမန္နာဟရန္တဿ။

မနသိကရောန္တဿာတိ အာဝဇ္ဇနေနေဝ မနသိကရောန္တဿ။ ဧတာနိ ဟိ စိတ္တာနိ အာဝဇ္ဇနေန သမန္နာဟဋကာလေ မနသိကတကာလေယေဝ စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။

န အဗ္ဗောကိဏ္ဏာတိ အညေန ဝိညာဏေန အဗ္ဗောကိဏ္ဏာ နိရန္တရာဝ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧတေန နေသံ အနန္တရတာ ပဋိက္ခိတ္တာ။

၇၆၅။ **န အပုဗ္ဗံ အစရိမ**န္တိ ဧတေန သဗ္ဗေသမ္ပိ သဟုပ္ပတ္တိ ပဋိက္ခိတ္တာ။ **န အညမညဿ သမနန္တရာ**တိ ဧတေန သမနန္တရတာ ပဋိက္ခိတ္တာ။

၇၆၆။ **အာဝဋ္ဋနာ ဝါ**တိအာဒီနိ စတ္တာရိပိ အာဝဇ္ဇနဿေဝ နာမာနိ။ တဉှိ ဘဝင်္ဂဿ အာဝဋ္ဋနတော **အာဝဋ္ဋနာ၊** တဿေဝ အာဘုဇနတော **အာဘောဂေါ၊** ရူပါဒီနံ သမန္နာဟရဏတော **သမန္နာဟာရော၊** တေသံယေဝ မနသိကရဏတော **မနသိကာရော**တိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝမေတ္ထ သင်္ခေပတော ပဉ္စန္နံ ဝိညာဏာနံ အာဝဇ္ဇနဋ္ဌာနေ ဌတွာ အာဝဇ္ဇနာဒိကိစ္စံ ကာတုံ သမတ္ထဘာဝေါ ပဋိက္ခိတ္တော။

န ကဉ္စိ ဓမ္မံ ပဋိဝိဇာနာတီတိ "မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဓမ္မာ"တိ[1] ဧဝံ ဝုတ္တံ ဧကမ္ပိ ကုသလံ ဝါ အကုသလံ ဝါ န ပဋိဝိဇာနာတိ။

၁-ခု ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။

Aññatra abhinipātamattāti ṭhapetvā rūpādīnaṁ abhinipātamattaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—supaṇḍitopi puriso ṭhapetvā āpāthagatāni rūpādīni aññaṁ kusalākusalesu ekadhammampi pañcahi viññāṇehi na paṭivijānāti, cakkhuviññāṇaṁ panettha dassanamattameva hoti. Sotaviññāṇādīni savana ghāyana sāyana phusanamattāneva. Dassanādimattato pana muttā aññā etesaṁ kusalādipaṭiviññatti nāma natthi.

Manodhātuyāpīti sampaṭicchanamanodhātuyāpi. Sampiṇḍanattho cettha pikāro. Tasmā manodhātuyāpi tato parāhi manoviññāṇadhātūhipīti sabbehipi pañcadvārikaviññāṇehi na kañci kusalākusalaṁ dhammaṁ paṭivijānātīti evamettha attho daṭṭhabbo.

Na kañci iriyāpathaṁ kappetīti-ādīsupi eseva nayo. Na hi pañcadvārikaviññāṇehi gamanādīsu kañci iriyāpathaṁ kappeti, na kāyakammaṁ na vacīkammaṁ paṭṭhapeti, na kusalākusalaṁ dhammaṁ samādiyati, na samādhiṁ samāpajjati lokiyaṁ vā lokuttaraṁ vā, na samādhito vuṭṭhāti lokiyā vā lokuttarā vā, na bhavato cavati, na bhavantare upapajjati. Sabbampi hetaṁ kusalākusaladhammapaṭivijānanādicavana-pariyosānaṁ kiccaṁ manodvārikacitteneva hoti, na pañcadvārikenāti sabbassāpetassa kiccassa karaṇe sahajavanakāni vīthicittāni paṭikkhittāni. Yathā cetesaṁ etāni kiccāni natthi, evaṁ niyāmokkamādīnipi. Na hi pañcadvārikajavanena micchattaniyāmaṁ okkamati, na sammattaniyāmaṁ. Na cetaṁ javanaṁ nāmagottamārabbha javati, na kasiṇādipaṇṇattiṁ. Na lakkhaṇārammaṇikavipassanāvasena pavattati, na vuṭṭhānagāminībalavavipassanāvasena. Na rūpārūpadhamme ārabbha javati, na nibbānaṁ. Na cetena saddhiṁ paṭisambhi dāñāṇaṁ uppajjati, na abhiññāṇaṁ, na sāvakapāramīñāṇaṁ, na paccekabodhiñāṇaṁ, na sabbaññutaññāṇaṁ. Sabbopi panesa pabhedo manodvārikajavaneyeva labbhati.

Na supati na paṭibujjhati na supinaṁ passatīti sabbenāpi ca pañcadvārikacittena neva niddaṁ okkamati, na niddāyati, na paṭibujjhati, na kiñci supinaṁ passatīti imesu tīsu ṭhānesu saha javanena vīthicittaṁ paṭikkhittaṁ.

Niddāyantassa hi mahāvaṭṭiṁ jāletvā dīpe cakkhusamīpe upanīte paṭhamaṁ cakkhudvārikaṁ āvajjanaṁ bhavaṅgaṁ nāvaṭṭeti, manodvārikameva āvaṭṭeti.

အညတြ အဘိနိပါတမတ္တာတိ ဌပေတွာ ရူပါဒီနံ အဘိနိပါတမတ္တံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သုပဏ္ဍိတောပိ ပုရိသော ဌပေတွာ အာပါထဂတာနိ ရူပါဒီနိ အညံ ကုသလာကုသလေသု ဧကဓမ္မမ္ပိ ပဉ္စဟိ ဝိညာဏေဟိ န ပဋိဝိဇာနာတိ၊ စက္ခုဝိညာဏံ ပနေတ္ထ ဒဿနမတ္တမေဝ ဟောတိ။ သောတဝိညာဏာဒီနိ သဝန ဃာယန သာယန ဖုသနမတ္တာနေဝ။ ဒဿနာဒိမတ္တတော ပန မုတ္တာ အညာ ဧတေသံ ကုသလာဒိပဋိဝိညတ္တိ နာမ နတ္ထိ။

မနောဓာတုယာပီတိ သမ္ပဋိစ္ဆနမနောဓာတုယာပိ။ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော စေတ္ထ ပိကာရော။ တသ္မာ မနောဓာတုယာပိ တတော ပရာဟိ မနောဝိညာဏဓာတူဟိပီတိ သဗ္ဗေဟိပိ ပဉ္စဒွါရိကဝိညာဏေဟိ န ကဉ္စိ ကုသလာကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိဝိဇာနာတီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

န ကဉ္စိ ဣရိယာပထံ ကပ္ပေတီတိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ န ဟိ ပဉ္စဒွါရိကဝိညာဏေဟိ ဂမနာဒီသု ကဉ္စိ ဣရိယာပထံ ကပ္ပေတိ၊ န ကာယကမ္မံ န ဝစီကမ္မံ ပဋ္ဌပေတိ၊ န ကုသလာကုသလံ ဓမ္မံ သမာဒိယတိ၊ န သမာဓိံ သမာပဇ္ဇတိ လောကိယံ ဝါ လောကုတ္တရံ ဝါ၊ န သမာဓိတော ဝုဋ္ဌာတိ လောကိယာ ဝါ လောကုတ္တရာ ဝါ၊ န ဘဝတော စဝတိ၊ န ဘဝန္တရေ ဥပပဇ္ဇတိ။ သဗ္ဗမ္ပိ ဟေတံ ကုသလာကုသလဓမ္မပဋိဝိဇာနနာဒိစဝနပရိယောသာနံ ကိစ္စံ မနောဒွါရိကစိတ္တေနေဝ ဟောတိ၊ န ပဉ္စဒွါရိကေနာတိ သဗ္ဗဿာပေတဿ ကိစ္စဿ ကရဏေ သဟဇဝနကာနိ ဝီထိစိတ္တာနိ ပဋိက္ခိတ္တာနိ။ ယထာ စေတေသံ ဧတာနိ ကိစ္စာနိ နတ္ထိ၊ ဧဝံ နိယာမောက္ကမာဒီနိပိ။ န ဟိ ပဉ္စဒွါရိကဇဝနေန မိစ္ဆတ္တနိယာမံ ဩက္ကမတိ၊ န သမ္မတ္တနိယာမံ။ န စေတံ ဇဝနံ နာမဂေါတ္တမာရဗ္ဘ ဇဝတိ၊ န ကသိဏာဒိပဏ္ဏတ္တိံ။ န လက္ခဏာရမ္မဏိကဝိပဿနာဝသေန ပဝတ္တတိ၊ န ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဗလဝဝိပဿနာဝသေန။ န ရူပါရူပဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ဇဝတိ၊ န နိဗ္ဗာနံ။ န စေတေန သဒ္ဓိံ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န အဘိညာဉာဏံ၊ န သာဝကပါရမီဉာဏံ၊ န ပစ္စေကဗောဓိဉာဏံ၊ န သဗ္ဗညုတညာဏံ။ သဗ္ဗောပိ ပနေသ ပဘေဒေါ မနောဒွါရိကဇဝနေယေဝ လဗ္ဘတိ။

န သုပတိ န ပဋိဗုဇ္ဈတိ န သုပိနံ ပဿတီတိ သဗ္ဗေနာပိ စ ပဉ္စဒွါရိကစိတ္တေန နေဝ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမတိ၊ န နိဒ္ဒါယတိ၊ န ပဋိဗုဇ္ဈတိ၊ န ကိဉ္စိ သုပိနံ ပဿတီတိ ဣမေသု တီသု ဌာနေသု သဟ ဇဝနေန ဝီထိစိတ္တံ ပဋိက္ခိတ္တံ။

နိဒ္ဒါယန္တဿ ဟိ မဟာဝဋ္ဋိံ ဇာလေတွာ ဒီပေ စက္ခုသမီပေ ဥပနီတေ ပဌမံ စက္ခုဒွါရိကံ အာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂံ နာဝဋ္ဋေတိ၊ မနောဒွါရိကမေဝ အာဝဋ္ဋေတိ။

Atha javanaṁ javitvā bhavaṅgaṁ otarati. Dutiyavāre cakkhudvārikaṁ āvajjanaṁ bhavaṅgaṁ āvaṭṭeti, tato cakkhuviññāṇādīni javanapariyosānāni pavattanti, tadanantaraṁ bhavaṅgaṁ pavattati. Tatiyavāre manodvārika-āvajjanena bhavaṅge āvaṭṭite manodvārikajavanaṁ javati, tena cittena ña tvā "kiṁ ayaṁ imasmiṁ ṭhāne āloko"ti jānāti.

Tathā niddāyantassa kaṇṇasamīpe tūriyesu paggahitesu, ghānasamīpe sugandhesu vā duggandhesu vā pupphesu upanītesu, mukhe sappimhi vā phāṇite vā pakkhitte, piṭṭhiyaṁ pāṇinā pahāre dinne paṭhamaṁ sotadvārikādīni āvajjanāni bhavaṅgaṁ na āvaṭṭenti, manodvārikameva āvaṭṭeti. Atha javanaṁ javitvā bhavaṅgaṁ otarati. Dutiyavāre sotadvārikādīni āvajjanāni bhavaṅgaṁ āvaṭṭenti, tato sotaghāna jivhākāyaviññāṇādīni javanapariyosānāni pavattanti, tadanantaraṁ bhavaṅgaṁ pavattati. Tatiyavāre manodvārika-āvajjanena bhavaṅge āvaṭṭite manodvārikajavanaṁ javati. Tena cittena ña tvā "kiṁ ayaṁ imasmiṁ ṭhāne saddo, saṅkhasaddo bherīsaddo"ti vā, "kiṁ ayaṁ imasmiṁ ṭhāne gandho, mūlagandho sāragandho"ti vā, "kiṁ idaṁ mayhaṁ mukhe pakkhittarasaṁ, sappīti vā phāṇitan"ti vā, "kenāmhi piṭṭhiyaṁ pahato, atithaddho me pahāro"ti vā vattāro honti. Evaṁ manodvārikajavaneneva paṭibujjhati, na pañcadvārikena. Supinampi teneva passati, na pañcadvārikena.

Tañca panetaṁ supinaṁ passanto catūhi kāraṇehi passati dhātukkhobhato vā anubhūtapubbato vā devatopasaṁhārato vā pubbanimittato vāti. Tattha pittādīnaṁ khobhakaraṇapaccayayogena khubhitadhātuko **dhātukkhobhato** supinaṁ passati, passanto ca nānāvidhaṁ supinaṁ passati, pabbatā patanto viya, ākāsena gacchanto viya, vāḷamigahatthicorādīhi anubaddho viya ca hoti. **Anubhūtapubbato** passanto pubbe anubhūtapubbaṁ ārammaṇaṁ passati. **Devatopasaṁhārato** passantassa devatā atthakāmatāya vā anatthakāmatāya vā atthāya vā anatthāya vā nānāvidhāni ārammaṇāni upasaṁharanti, so tāsaṁ devatānaṁ ānubhāvena tāni ārammaṇāni passati. **Pubbanimittato** passanto puññāpuññavasena uppajjitukāmassa atthassa vā anatthassa vā pubbanimittabhūtaṁ supinaṁ passati bodhisattamātā viya puttapaṭilābhanimittaṁ,

အထ ဇဝနံ ဇဝိတွာ ဘဝင်္ဂံ ဩတရတိ။ ဒုတိယဝါရေ စက္ခုဒွါရိကံ အာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂံ အာဝဋ္ဋေတိ၊ တတော စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ ဇဝနပရိယောသာနာနိ ပဝတ္တန္တိ၊ တဒနန္တရံ ဘဝင်္ဂံ ပဝတ္တတိ။ တတိယဝါရေ မနောဒွါရိကအာဝဇ္ဇနေန ဘဝင်္ဂေ အာဝဋ္ဋိတေ မနောဒွါရိကဇဝနံ ဇဝတိ၊ တေန စိတ္တေန ဉတွာ ''ကိံ အယံ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အာလောကော''တိ ဇာနာတိ။

တထာ နိဒ္ဒါယန္တဿ ကဏ္ဏသမီပေ တူရိယေသု ပဂ္ဂဟိတေသု, ဃာနသမီပေ သုဂန္ဓေသု ဝါ ဒုဂ္ဂန္ဓေသု ဝါ ပုပ္ဖေသု ဥပနီတေသု, မုခေ သပ္ပိမှိ ဝါ ဖာဏိတေ ဝါ ပက္ခိတ္တေ, ပိဋ္ဌိယံ ပါဏိနာ ပဟာရေ ဒိန္နေ ပဌမံ သောတဒွါရိကာဒီနိ အာဝဇ္ဇနာနိ ဘဝင်္ဂံ န အာဝဋ္ဋေန္တိ၊ မနောဒွါရိကမေဝ အာဝဋ္ဋေတိ။ အထ ဇဝနံ ဇဝိတွာ ဘဝင်္ဂံ ဩတရတိ။ ဒုတိယဝါရေ သောတဒွါရိကာဒီနိ အာဝဇ္ဇနာနိ ဘဝင်္ဂံ အာဝဋ္ဋေန္တိ၊ တတော သောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏာဒီနိ ဇဝနပရိယောသာနာနိ ပဝတ္တန္တိ၊ တဒနန္တရံ ဘဝင်္ဂံ ပဝတ္တတိ။ တတိယဝါရေ မနောဒွါရိကအာဝဇ္ဇနေန ဘဝင်္ဂေ အာဝဋ္ဋိတေ မနောဒွါရိကဇဝနံ ဇဝတိ။ တေန စိတ္တေန ဉတွာ ''ကိံ အယံ ဣမသ္မိံ ဌာနေ သဒ္ဒေါ၊ သင်္ခသဒ္ဒေါ ဘေရိသဒ္ဒေါ''တိ ဝါ, ''ကိံ အယံ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဂန္ဓော၊ မူလဂန္ဓော သာရဂန္ဓော''တိ ဝါ, ''ကိံ ဣဒံ မယှံ မုခေ ပက္ခိတ္တရသံ၊ သပ္ပီတိ ဝါ ဖာဏိတ''န္တိ ဝါ, ''ကေနာမှိ ပိဋ္ဌိယံ ပဟတော၊ အတိထဒ္ဓေါ မေ ပဟာရော''တိ ဝါ ဝတ္တာရော ဟောန္တိ။ ဧဝံ မနောဒွါရိကဇဝနေနေဝ ပဋိဗုဇ္ဈတိ၊ န ပဉ္စဒွါရိကေန။ သုပိနမ္ပိ တေနေဝ ပဿတိ၊ န ပဉ္စဒွါရိကေန။

တဉ္စ ပနေတံ သုပိနံ ပဿန္တော စတူဟိ ကာရဏေဟိ ပဿတိ ဓာတုက္ခောဘတော ဝါ အနုဘူတပုဗ္ဗတော ဝါ ဒေဝတောပသံဟာရတော ဝါ ပုဗ္ဗနိမိတ္တတော ဝါတိ။ တတ္ထ ပိတ္တာဒီနံ ခေါဘကရဏပစ္စယယောဂေန ခုဘိတဓာတုကော **ဓာတုက္ခောဘတော** သုပိနံ ပဿတိ၊ ပဿန္တော စ နာနာဝိဓံ သုပိနံ ပဿတိ၊ ပဗ္ဗတာ ပတန္တော ဝိယ, အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော ဝိယ, ဝါဠမိဂဟတ္ထိစောရာဒီဟိ အနုဗဒ္ဓေါ ဝိယ စ ဟောတိ။ **အနုဘူတပုဗ္ဗတော** ပဿန္တော ပုဗ္ဗေ အနုဘူတပုဗ္ဗံ အာရမ္မဏံ ပဿတိ။ **ဒေဝတောပသံဟာရတော** ပဿန္တဿ ဒေဝတာ အတ္ထကာမတာယ ဝါ အနတ္ထကာမတာယ ဝါ အတ္ထာယ ဝါ အနတ္ထာယ ဝါ နာနာဝိဓာနိ အာရမ္မဏာနိ ဥပသံဟရန္တိ၊ သော တာသံ ဒေဝတာနံ အာနုဘာဝေန တာနိ အာရမ္မဏာနိ ပဿတိ။ **ပုဗ္ဗနိမိတ္တတော** ပဿန္တော ပုညာပုညဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇိတုကာမဿ အတ္ထဿ ဝါ အနတ္ထဿ ဝါ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘူတံ သုပိနံ ပဿတိ ဗောဓိသတ္တမာတာ ဝိယ ပုတ္တပဋိလာဘနိမိတ္တံ,

bodhisatto viya pañca mahāsupine[1], Kosalarājā viya ca soḷasa supineti[2].

Tattha yaṁ dhātukkhobhato anubhūtapubbato ca supinaṁ passati, na taṁ saccaṁ hoti. Yaṁ devatopasaṁhārato passati, taṁ saccaṁ vā hoti alikaṁ vā. Kuddhā hi devatā upāyena vināsetukāmā viparītampi katvā dassenti. Tatridaṁ vatthu—rohaṇe kira nāgamahāvihāre mahāthero bhikkhusaṁghaṁ anapaloketvāva ekaṁ nāgarukkhaṁ chindāpesi. Rukkhe adhivatthā devatā therassa kuddhā paṭhamameva naṁ palobhetvā pacchā “ito te sattadivasamatthake upaṭṭhāko rājā marissatī”ti supine ārocesi. Thero taṁ kathaṁ āharitvā rājorodhānaṁ ācikkhi. Tā ekappahāreneva mahāviravaṁ viraviṁsu. Rājā “kiṁ etan”ti pucchi. Tā “evaṁ therena vuttan”ti ārocayiṁsu. Rājā divase gaṇāpetvā sattāhe vītivatte kujjhitvā therassa hatthapāde chindāpesi.

Yaṁ pana pubbanimittato passati, taṁ ekantasaccameva hoti. Etesañca catunnaṁ mūlakāraṇānaṁ saṁsaggabhedatopi supinabhedo hotiyeva. Tañca panetaṁ catubbidhaṁ supinaṁ sekkhaputhujjanāva passanti, appahīnavipallāsattā. Asekkhā na passanti, pahīnavipallāsattā.

Kiṁ pana taṁ passanto sutto passati, paṭibuddho, udāhu neva sutto passati na paṭibuddhoti? Kiñcettha, yadi tāva sutto passati, abhidhammavirodho āpajjati. Bhavaṅgacittena hi supati, tañca rūpanimittādi-ārammaṇaṁ rāgādisampayuttaṁ vā na hoti, supinaṁ passantassa ca īdisāni cittāni uppajjanti. Atha paṭibuddho passati, vinayavirodho āpajjati. Yañhi paṭibuddho passati, taṁ sabbohārikacittena passati, sabbohārikacittena ca kate vītikkame anāpatti nāma natthi, supinaṁ passantena pana kate vītikkame ekantaṁ anāpatti eva. Atha neva sutto na paṭibuddho passati, na supinaṁ nāma passati. Evañhi sati supinassa abhāvova āpajjati. Na

1. Aṁ 2. 209 piṭṭhe. 2. Khu 5. 18 piṭṭhe Jātake.

ဗောဓိသတ္တော ဝိယ ပဉ္စ မဟာသုပိနေ[၁]၊ ကောသလရာဇာ ဝိယ စ သောဠသ သုပိနေတိ[၂]။

တတ္ထ ယံ ဓာတုက္ခောဘတော အနုဘူတပုဗ္ဗတော စ သုပိနံ ပဿတိ၊ န တံ သစ္စံ ဟောတိ။ ယံ ဒေဝတောပသံဟာရတော ပဿတိ၊ တံ သစ္စံ ဝါ ဟောတိ အလိကံ ဝါ။ ကုဒ္ဓါ ဟိ ဒေဝတာ ဥပါယေန ဝိနာသေတုကာမာ ဝိပရီတမ္ပိ ကတွာ ဒဿေန္တိ။ တတြိဒံ ဝတ္ထု—ရောဟဏေ ကိရ နာဂမဟာဝိဟာရေ မဟာထေရော ဘိက္ခုသံဃံ အနပလောကေတွာဝ ဧကံ နာဂရုက္ခံ ဆိန္ဒာပေသိ။ ရုက္ခေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ထေရဿ ကုဒ္ဓါ ပဌမမေဝ နံ ပလောဘေတွာ ပစ္ဆာ “ဣတော တေ သတ္တဒိဝသမတ္ထကေ ဥပဋ္ဌာကော ရာဇာ မရိဿတီ”တိ သုပိနေ အာရောစေသိ။ ထေရော တံ ကထံ အာဟရိတွာ ရာဇောရောဓာနံ အာစိက္ခိ။ တာ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ မဟာဝိရဝံ ဝိရဝိံသု။ ရာဇာ “ကိံ ဧတ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ တာ “ဧဝံ ထေရေန ဝုတ္တ”န္တိ အာရောစယိံသု။ ရာဇာ ဒိဝသေ ဂဏာပေတွာ သတ္တာဟေ ဝီတိဝတ္တေ ကုဇ္ဈိတွာ ထေရဿ ဟတ္ထပါဒေ ဆိန္ဒာပေသိ။

ယံ ပန ပုဗ္ဗနိမိတ္တတော ပဿတိ၊ တံ ဧကန္တသစ္စမေဝ ဟောတိ။ ဧတေသဉ္စ စတုန္နံ မူလကာရဏာနံ သံသဂ္ဂဘေဒတောပိ သုပိနဘေဒေါ ဟောတိယေဝ။ တဉ္စ ပနေတံ စတုဗ္ဗိဓံ သုပိနံ သေက္ခပုထုဇ္ဇနာဝ ပဿန္တိ၊ အပ္ပဟီနဝိပလ္လာသတ္တာ။ အသေက္ခာ န ပဿန္တိ၊ ပဟီနဝိပလ္လာသတ္တာ။

ကိံ ပန တံ ပဿန္တော သုတ္တော ပဿတိ၊ ပဋိဗုဒ္ဓေါ၊ ဥဒါဟု နေဝ သုတ္တော ပဿတိ န ပဋိဗုဒ္ဓေါတိ? ကိဉ္စေတ္ထ၊ ယဒိ တာဝ သုတ္တော ပဿတိ၊ အဘိဓမ္မဝိရောဓော အာပဇ္ဇတိ။ ဘဝင်္ဂစိတ္တေန ဟိ သုပတိ၊ တဉ္စ ရူပနိမိတ္တာဒိအာရမ္မဏံ ရာဂါဒိသမ္ပယုတ္တံ ဝါ န ဟောတိ၊ သုပိနံ ပဿန္တဿ စ ဤဒိသာနိ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အထ ပဋိဗုဒ္ဓေါ ပဿတိ၊ ဝိနယဝိရောဓော အာပဇ္ဇတိ။ ယဉှိ ပဋိဗုဒ္ဓေါ ပဿတိ၊ တံ သဗ္ဗောဟာရိကစိတ္တေန ပဿတိ၊ သဗ္ဗောဟာရိကစိတ္တေန စ ကတေ ဝီတိက္ကမေ အနာပတ္တိ နာမ နတ္ထိ၊ သုပိနံ ပဿန္တေန ပန ကတေ ဝီတိက္ကမေ ဧကန္တံ အနာပတ္တိ ဧဝ။ အထ နေဝ သုတ္တော န ပဋိဗုဒ္ဓေါ ပဿတိ၊ န သုပိနံ နာမ ပဿတိ။ ဧဝဉှိ သတိ သုပိနဿ အဘာဝေါဝ အာပဇ္ဇတိ။ န

၁-အံ ၂-၂၀၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၅-၁၈-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။

abhāvo. Kasmā? Yasmā kapimiddhapareto passati. Vuttañhetaṁ "kapimiddhapareto kho mahārāja supinaṁ passatī"ti[1]. **Kapimiddhapareto**ti makkaṭaniddāya yutto. Yathā hi makkaṭassa niddā lahuparivattā hoti, evaṁ yā niddā punappunaṁ kusalādicittavokiṇṇattā lahuparivattā, yassā pavattiyaṁ punappunaṁ bhavaṅgato uttaraṇaṁ hoti, tāya yutto supinaṁ passati. Tenāyaṁ supino kusalopi hoti akusalopi abyākatopi. Tattha supinante cetiyavandanadhammassavanadhammadesanādīni karontassa kusalo, pāṇātipātādīni karontassa akusalo, dvīhi antehi mutto āvajjanatadārammaṇakkhaṇe abyākatoti veditabbo. Supineneva "diṭṭhaṁ viya me, sutaṁ viya me"ti kathanakālepi abyākatoyeva.

Kiṁ pana supine kataṁ kusalākusalaṁ kammaṁ savipākaṁ avipākanti. Savipākaṁ, dubbalattā pana paṭisandhiṁ ākaḍḍhituṁ na sakkoti. Dinnāya aññakammena paṭisandhiyā pavatte vedanīyaṁ hoti.

Evaṁ yāthāvakavatthuvibhāvanā paññāti pañcannaṁ viññāṇānaṁ na hetvaṭṭho yāthāvaṭṭho, taṁ yāthāvaṭṭhaṁ vatthuṁ[2] vibhāvetīti yāthāvakavatthuvibhāvanā. Tathā pañcannaṁ viññāṇānaṁ ahetukaṭṭho jarābhibhūtaṭṭho na supinaṁ passanaṭṭho yāthāvaṭṭho yāthāvaṭṭhaṁ vatthuṁ vibhāvetīti yāthāvakavatthuvibhāvanā. Iti yā heṭṭhā "yāthāvakavatthuvibhāvanā paññā"ti mātikāya nikkhittā. Sā evaṁ yāthāvakavatthuvibhāvanā paññāti veditabbā. Tassā eva ca vasena **evaṁ ekavidhena ñāṇavatthū**ti evaṁ ekekakoṭṭhāsena ñāṇagaṇanā ekena vā ākārena ñāṇaparicchedo hoti.

Ekakaniddesavaṇṇanā.

---

2. Dukaniddesavaṇṇanā

767. Duvidhena ñāṇavatthuniddese **catūsu bhūmīsu kusale**ti sekkhaputhujjanānaṁ catubhūmakakusalapaññā. Paṭisambhidāvibhaṅge vuttesu pañcasu

1. Khu 11. 289 piṭṭhe Milindapañhe.
2. Yathāvaṭṭhaṁ (Ka)

အဘာဝေါ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ကပိမိဒ္ဓပရေတော ပဿတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ "ကပိမိဒ္ဓပရေတော ခေါ မဟာရာဇ သုပိနံ ပဿတီ"တိ[၁]။ **ကပိမိဒ္ဓပရေတော**တိ မက္ကဋနိဒ္ဒါယ ယုတ္တော။ ယထာ ဟိ မက္ကဋဿ နိဒ္ဒါ လဟုပရိဝတ္တာ ဟောတိ၊ ဧဝံ ယာ နိဒ္ဒါ ပုနပ္ပုနံ ကုသလာဒိစိတ္တဝေါကိဏ္ဏတ္တာ လဟုပရိဝတ္တာ၊ ယဿာ ပဝတ္တိယံ ပုနပ္ပုနံ ဘဝင်္ဂတော ဥတ္တရဏံ ဟောတိ၊ တာယ ယုတ္တော သုပိနံ ပဿတိ။ တေနာယံ သုပိနော ကုသလောပိ ဟောတိ အကုသလောပိ အဗျာကတောပိ။ တတ္ထ သုပိနန္တေ စေတိယဝန္ဒနဓမ္မဿဝနဓမ္မဒေသနာဒီနိ ကရောန္တဿ ကုသလော၊ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ကရောန္တဿ အကုသလော၊ ဒွီဟိ အန္တေဟိ မုတ္တော အာဝဇ္ဇနတဒါရမ္မဏက္ခဏေ အဗျာကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သုပိနေနေဝ "ဒိဋ္ဌံ ဝိယ မေ, သုတံ ဝိယ မေ"တိ ကထနကာလေပိ အဗျာကတောယေဝ။

ကိံ ပန သုပိနေ ကတံ ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ သဝိပါကံ အဝိပါကန္တိ။ သဝိပါကံ၊ ဒုဗ္ဗလတ္တာ ပန ပဋိသန္ဓိံ အာကဍ္ဎိတုံ န သက္ကောတိ။ ဒိန္နာယ အညကမ္မေန ပဋိသန္ဓိယာ ပဝတ္တေ ဝေဒနီယံ ဟောတိ။

ဧဝံ ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ ပညာတိ ပဉ္စန္နံ ဝိညာဏာနံ န ဟေတွဋ္ဌော ယာထာဝဋ္ဌော၊ တံ ယာထာဝဋ္ဌံ ဝတ္ထုံ[၂] ဝိဘာဝေတီတိ ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ။ တထာ ပဉ္စန္နံ ဝိညာဏာနံ အဟေတုကဋ္ဌော ဇရာဘိဘူတဋ္ဌော န သုပိနံ ပဿနဋ္ဌော ယာထာဝဋ္ဌော ယာထာဝဋ္ဌံ ဝတ္ထုံ ဝိဘာဝေတီတိ ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ။ ဣတိ ယာ ဟေဋ္ဌာ "ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ ပညာ"တိ မာတိကာယ နိက္ခိတ္တာ။ သာ ဧဝံ ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ ပညာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တဿာ ဧဝ စ ဝသေန **ဧဝံ ဧကဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထူ**တိ ဧဝံ ဧကေကကောဋ္ဌာသေန ဉာဏဂဏနာ ဧကေန ဝါ အာကာရေန ဉာဏပရိစ္ဆေဒေါ ဟောတိ။

ဧကကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၂-ဒုကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၆၇။ ဒုဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထုနိဒ္ဒေသေ **စတူသု ဘူမီသု ကုသလေ**တိ သေက္ခပုထုဇ္ဇနာနံ စတုဘူမကကုသလပညာ။ ပဋိသမ္ဘိဒါဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တေသု ပဉ္စသု

၁-ခု ၁၁-၂၈၉-ပိဋ္ဌေ မိလိန္ဒပဉှေ။
၂-ယာထာဝဋ္ဌံ (က)

atthesu attano attano bhūmipariyāpannaṁ vipākasaṅkhātaṁ atthaṁ jāpeti janeti pavattetīti **atthajāpikā. Arahato abhiññaṁ uppādentassa samāpattiṁ uppādentassa kiriyābyākate**ti abhiññāya ceva samāpattiyā ca parikammasamaye kāmāvacarakiriyapaññā. Sā hi abhiññāsamāpattipabhedaṁ kiriyasaṅkhātaṁ atthaṁ jāpeti janeti pavattetīti atthajāpikā paññāti vuttā. Ayaṁ pana aparopi Pāḷimuttako Aṭṭhakathānayo—yāpi hi purimā kāmāvacarakiriyā pacchimāya kāmāvacarakiriyāya anantarādivasena paccayo hoti, sāpi taṁ kiriyatthaṁ jāpetīti atthajāpikā paññā nāma. Rūpāvacarārūpāvacaresupi eseva nayo.

Dutiyapadaniddese **catūsu bhūmīsu vipāke**ti kāmāvacaravipāke paññā sahajātādipaccayavasena kāmāvacaravipākatthaṁ jāpetvā ṭhitāti **jāpitatthā.** Rūpāvacarādivipākapaññāsupi eseva nayo. Sabbāpi vā esā attano attano kāraṇehi jāpitā janitā pavattitā sayampi atthabhūtātipi jāpitatthā. **Arahato uppannāya abhiññāya uppannāya samāpattiyā**ti vuttakiriyapaññāyapi eseva nayo. Ayaṁ pana aparopi Pāḷimuttako Aṭṭhakathānayo kāmāvacarakiriyapaññāpi hi sahajātādivasena kāmāvacarakiriyasaṅkhātaṁ atthaṁ jāpetvā ṭhitāti jāpitatthā. Rūpāvacarārūpāvacarakiriyapaññāsupi eseva nayo. Sabbāpi vā esā attano attano kāraṇehi jāpitā janitā pavattitā sayañca atthabhūtātipi jāpitatthā. Sesamettha sabbaṁ Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyaṁ[1] vuttanayattā pākaṭamevāti.

Dukaniddesavaṇṇanā.

---

3. Tikaniddesavaṇṇanā

768. Tividhena ñāṇavatthuniddese **yogavihitesū**ti yogo vuccati paññā, paññāvihitesu paññāpariṇāmitesūti attho. **Kammāyatanesū**ti ettha kammameva **kammāyatanaṁ.** Atha vā kammañca taṁ āyatanañca

1. Abhi-Ṭṭha 1. 89 piṭṭhādīsu.

အတ္ထေသု အတ္တနော အတ္တနော ဘူမိပရိယာပန္နံ ဝိပါကသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဇာပေတိ ဇနေတိ ပဝတ္တေတီတိ **အတ္ထဇာပိကာ။ အရဟတော အဘိညံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ သမာပတ္တိံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ ကိရိယာဗျာကတေ**တိ အဘိညာယ စေဝ သမာပတ္တိယာ စ ပရိကမ္မသမယေ ကာမာဝစရကိရိယပညာ။ သာ ဟိ အဘိညာသမာပတ္တိပဘေဒံ ကိရိယသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဇာပေတိ ဇနေတိ ပဝတ္တေတီတိ အတ္ထဇာပိကာ ပညာတိ ဝုတ္တာ။ အယံ ပန အပရောပိ ပါဠိမုတ္တကော အဋ္ဌကထာနယော—ယာပိ ဟိ ပုရိမာ ကာမာဝစရကိရိယာ ပစ္ဆိမာယ ကာမာဝစရကိရိယာယ အနန္တရာဒိဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ သာပိ တံ ကိရိယတ္ထံ ဇာပေတီတိ အတ္ထဇာပိကာ ပညာ နာမ။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဒုတိယပဒနိဒ္ဒေသေ **စတူသု ဘူမီသု ဝိပါကေ**တိ ကာမာဝစရဝိပါကေ ပညာ သဟဇာတာဒိပစ္စယဝသေန ကာမာဝစရဝိပါကတ္ထံ ဇာပေတွာ ဌိတာတိ **ဇာပိတတ္ထာ။** ရူပါဝစရာဒိဝိပါကပညာသုပိ ဧသေဝ နယော။ သဗ္ဗာပိ ဝါ ဧသာ အတ္တနော အတ္တနော ကာရဏေဟိ ဇာပိတာ ဇနိတာ ပဝတ္တိတာ သယမ္ပိ အတ္ထဘူတာတိပိ ဇာပိတတ္ထာ။ **အရဟတော ဥပ္ပန္နာယ အဘိညာယ ဥပ္ပန္နာယ သမာပတ္တိယာ**တိ ဝုတ္တကိရိယပညာယပိ ဧသေဝ နယော။ အယံ ပန အပရောပိ ပါဠိမုတ္တကော အဋ္ဌကထာနယော—ကာမာဝစရကိရိယပညာပိ ဟိ သဟဇာတာဒိဝသေန ကာမာဝစရကိရိယသင်္ခါတံ အတ္ထံ ဇာပေတွာ ဌိတာတိ ဇာပိတတ္ထာ။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရကိရိယပညာသုပိ ဧသေဝ နယော။ သဗ္ဗာပိ ဝါ ဧသာ အတ္တနော အတ္တနော ကာရဏေဟိ ဇာပိတာ ဇနိတာ ပဝတ္တိတာ သယဉ္စ အတ္ထဘူတာတိပိ ဇာပိတတ္ထာ။ သေသမေတ္ထ သဗ္ဗံ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယံ[1] ဝုတ္တနယတ္တာ ပါကဋမေဝါတိ။

ဒုကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၃-တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၆၈။ တိဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထုနိဒ္ဒေသေ **ယောဂဝိဟိတေသူ**တိ ယောဂေါ ဝုစ္စတိ ပညာ၊ ပညာဝိဟိတေသု ပညာပရိဏာမိတေသူတိ အတ္ထော။ **ကမ္မာယတနေသူ**တိ ဧတ္ထ ကမ္မမေဝ **ကမ္မာယတနံ။** အထ ဝါ ကမ္မဉ္စ တံ အာယတနဉ္စ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၈၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။

ājīvādīnantipi **kammāyatanaṁ. Sippāyatanesu**pi eseva nayo. Tattha duvidhaṁ kammaṁ hīnañca ukkaṭṭhañca. Tattha hīnaṁ nāma vaḍḍhakīkammaṁ pupphachaḍḍakakammanti evamādi. Ukkaṭṭhaṁ nāma kasi vaṇijjā gorakkhanti evamādi. Sippampi duvidhaṁ hīnañca ukkaṭṭhañca. Tattha hīnaṁ sippaṁ nāma naḷakārasippaṁ pesakārasippaṁ kumbhakārasippaṁ cammakārasippaṁ nhāpitasippanti evamādi. Ukkaṭṭhaṁ nāma sippaṁ muddā gaṇanā lekhañcāti evamādi. Vijjāva **vijjāṭṭhānaṁ,** taṁ dhammikameva gahitaṁ. Nāgamaṇḍalaparittasadisaṁ, phudhamanakamantasadisaṁ sālākiyaṁ sallakattiyanti-ādīni pana vejjasatthāni “icchāmahaṁ ācariya sippaṁ sikkhitun”ti[1] sippāyatane paviṭṭhattā na gahitāni.

Tattha eko paṇḍito manussānaṁ phāsuvihāratthāya attano ca dhammattāya gehapāsādayānanāvādīni uppādeti. So hi “ime manussā vasanaṭṭhānena vinā dukkhitā”ti hitakiriyāya ṭhatvā dīghacaturassādibhedaṁ gehaṁ uppādeti. Sītuṇhapaṭighātatthāya ekabhūmikadvibhūmikādibhede pāsāde karoti. “Yāne asati anusañcaraṇaṁ nāma dukkhan”ti jaṅghākilamathapaṭivinodanatthāya vayhasakaṭasandamānikādīni uppādeti. “Nāvāya asati samuddādīsu sañcāro[2] nāma natthī”ti nānappakāraṁ nāvaṁ uppādeti. So sabbampetaṁ neva aññehi kariyamānaṁ passati, na kataṁ uggaṇhāti, na kathentānaṁ suṇāti, attano pana dhammatāya cintāya karoti. Paññavatā hi attano dhammatāya katampi aññehi uggaṇhitvā karontehi katasadisameva hoti. Ayaṁ tāva hīnakamme nayo.

Ukkaṭṭhakammepi “kasikamme asati manussānaṁ jīvitaṁ na pavattatī”ti eko paṇḍito manussānaṁ phāsuvihāratthāya yuganaṅgalādīni kasibhaṇḍāni uppādeti. Tathā nānappakāraṁ vāṇijjakammaṁ gorakkhañca uppādeti. So sabbampetaṁ neva aññehi kariyamānaṁ passati -pa- katasadisameva hoti. Ayaṁ ukkaṭṭhakamme nayo.

Duvidhepi pana sippāyatane eko paṇḍito manussānaṁ phāsuvihāratthāya naḷakārasippādīni hīnasippāni, hatthamuddāya gaṇanasaṅkhātaṁ muddaṁ acchinnakasaṅkhātaṁ gaṇanaṁ mātikappabhedañca lekhaṁ uppādeti. So sabbampetaṁ neva aññehi kariyamānaṁ passati -pa- katasadisameva hoti. Ayaṁ sippāyatane nayo.

1. Vi 3. 379 piṭṭhe. 2. Samuddādisañcāro (Ka)

အာဇီဝါဒီနန္တိပိ **ကမ္မာယတနံ။ သိပ္ပါယတနေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ဒုဝိဓံ ကမ္မံ ဟီနဉ္စ ဥက္ကဋ္ဌဉ္စ။ တတ္ထ ဟီနံ နာမ ဝဍ္ဎကီကမ္မံ ပုပ္ဖဆဍ္ဍကကမ္မန္တိ ဧဝမာဒိ။ ဥက္ကဋ္ဌံ နာမ ကသိ ဝဏိဇ္ဇာ ဂေါရက္ခန္တိ ဧဝမာဒိ။ သိပ္ပမ္ပိ ဒုဝိဓံ ဟီနဉ္စ ဥက္ကဋ္ဌဉ္စ။ တတ္ထ ဟီနံ သိပ္ပံ နာမ နဠကာရသိပ္ပံ ပေသကာရသိပ္ပံ ကုမ္ဘကာရသိပ္ပံ စမ္မကာရသိပ္ပံ နှာပိတသိပ္ပန္တိ ဧဝမာဒိ။ ဥက္ကဋ္ဌံ နာမ သိပ္ပံ မုဒ္ဒါ ဂဏနာ လေခဉ္စာတိ ဧဝမာဒိ။ ဝိဇ္ဇာဝ **ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနံ၊** တံ ဓမ္မိကမေဝ ဂဟိတံ။ နာဂမဏ္ဍလပရိတ္တသဒိသံ, ဖုဓမနကမန္တသဒိသံ သာလာကိယံ သလ္လကတ္တိယန္တိ-အာဒီနိ ပန ဝေဇ္ဇသတ္ထာနိ “ဣစ္ဆာမဟံ အာစရိယ သိပ္ပံ သိက္ခိတု”န္တိ[၁] သိပ္ပါယတနေ ပဝိဋ္ဌတ္တာ န ဂဟိတာနိ။

တတ္ထ ဧကော ပဏ္ဍိတော မနုဿာနံ ဖာသုဝိဟာရတ္ထာယ အတ္တနော စ ဓမ္မတာယ ဂေဟပါသာဒယာနနာဝါဒီနိ ဥပ္ပါဒေတိ။ သော ဟိ “ဣမေ မနုဿာ ဝသနဋ္ဌာနေန ဝိနာ ဒုက္ခိတာ”တိ ဟိတကိရိယာယ ဌတွာ ဒီဃစတုရဿာဒိဘေဒံ ဂေဟံ ဥပ္ပါဒေတိ။ သီတုဏှပဋိဃာတတ္ထာယ ဧကဘူမိကဒွိဘူမိကာဒိဘေဒေ ပါသာဒေ ကရောတိ။ “ယာနေ အသတိ အနုသဉ္စရဏံ နာမ ဒုက္ခ”န္တိ ဇင်္ဃာကိလမထပဋိဝိနောဒနတ္ထာယ ဝယှသကဋသန္ဒမာနိကာဒီနိ ဥပ္ပါဒေတိ။ “နာဝါယ အသတိ သမုဒ္ဒါဒီသု သဉ္စာရော[၂] နာမ နတ္ထီ”တိ နာနပ္ပကာရံ နာဝံ ဥပ္ပါဒေတိ။ သော သဗ္ဗမ္ပေတံ နေဝ အညေဟိ ကရိယမာနံ ပဿတိ၊ န ကတံ ဥဂ္ဂဏှာတိ၊ န ကထေန္တာနံ သုဏာတိ၊ အတ္တနော ပန ဓမ္မတာယ စိန္တာယ ကရောတိ။ ပညဝတာ ဟိ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ကတမ္ပိ အညေဟိ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ကရောန္တေဟိ ကတသဒိသမေဝ ဟောတိ။ အယံ တာဝ ဟီနကမ္မေ နယော။

ဥက္ကဋ္ဌကမ္မေပိ “ကသိကမ္မေ အသတိ မနုဿာနံ ဇီဝိတံ န ပဝတ္တတီ”တိ ဧကော ပဏ္ဍိတော မနုဿာနံ ဖာသုဝိဟာရတ္ထာယ ယုဂနင်္ဂလာဒီနိ ကသိဘဏ္ဍာနိ ဥပ္ပါဒေတိ။ တထာ နာနပ္ပကာရံ ဝါဏိဇ္ဇကမ္မံ ဂေါရက္ခဉ္စ ဥပ္ပါဒေတိ။ သော သဗ္ဗမ္ပေတံ နေဝ အညေဟိ ကရိယမာနံ ပဿတိ။ပ။ ကတသဒိသမေဝ ဟောတိ။ အယံ ဥက္ကဋ္ဌကမ္မေ နယော။

ဒုဝိဓေပိ ပန သိပ္ပါယတနေ ဧကော ပဏ္ဍိတော မနုဿာနံ ဖာသုဝိဟာရတ္ထာယ နဠကာရသိပ္ပါဒီနိ ဟီနသိပ္ပါနိ, ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ ဂဏနသင်္ခါတံ မုဒ္ဒံ အစ္ဆိန္နကသင်္ခါတံ ဂဏနံ မာတိကပ္ပဘေဒဉ္စ လေခံ ဥပ္ပါဒေတိ။ သော သဗ္ဗမ္ပေတံ နေဝ အညေဟိ ကရိယမာနံ ပဿတိ။ပ။ ကတသဒိသမေဝ ဟောတိ။ အယံ သိပ္ပါယတနေ နယော။

၁-ဝိ-၃ ၃၇၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သမုဒ္ဒါဒိသဉ္စာရော (က)

Ekacco pana paṇḍito amanussasarīsapādīhi upaddutānaṁ manussānaṁ tikicchanatthāya dhammikāni nāgamaṇḍalamantādīni vijjāṭṭhānāni uppādeti. Tāni neva aññehi kariyamānāni passati, na katāni uggaṇhāti, na kathentānaṁ suṇāti, attano pana dhammatāya cintāya karoti. Paññavatā hi attano dhammatāya katampi aññehi uggaṇhitvā karontehi katasadisameva hoti.

Kammassakataṁ vāti "idaṁ kammaṁ sattānaṁ sakaṁ, idaṁ no sakan"ti evaṁ jānanañāṇaṁ. **Saccānulomikaṁ vā**ti vipassanāñāṇaṁ. Tañhi catunnaṁ saccānaṁ anulomanato saccānulomikanti vuccati. Idānissa pavattanākāraṁ dassetuṁ **rūpaṁ aniccanti vā**ti-ādi vuttaṁ. Ettha ca aniccalakkhaṇameva āgataṁ, na dukkhalakkhaṇa-anattalakkhaṇāni, atthavasena pana āgatānevāti daṭṭhabbāni—yañhi aniccaṁ, taṁ dukkhaṁ. Yaṁ dukkhaṁ, tadanattāti.

Yaṁ evarūpinti yaṁ evaṁ heṭṭhā niddiṭṭhasabhāvaṁ anulomikaṁ. **Khantin**ti-ādīni sabbāni paññāvevacanāneva. Sā hi heṭṭhā vuttānaṁ kammāyatanādīnaṁ pañcannaṁ kāraṇānaṁ apaccanīkadassanena anulometīti **anulomikā.** Tathā sattānaṁ hitacariyāya anulometi, maggasaccassa anulometi, paramatthasaccassa nibbānassa anulomanato anulometītipi anulomikā. Sabbānipi etāni kāraṇāni khamati sahati daṭṭhuṁ sakkotīti **khanti.** Passatīti **diṭṭhi.** Rocetīti **ruci.** Mudatīti **mudi**[1]. Pekkhatīti **pekkhā.** Sabbepissā te kammāyatanādayo dhammā nijjhānaṁ khamanti. Visesato ca pañcakkhandhasaṅkhātā dhammā punappunaṁ aniccadukkha-anattavasena nijjhāyamānā taṁ nijjhānaṁ khamantīti **dhammanijjhānakhantī.**

Parato assutvā paṭilabhatīti aññassa upadesavacanaṁ assutvā sayameva cintento paṭilabhati. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ cintāmayā paññā nāma vuccati. Sā panesā na yesaṁ kesañci uppajjati, abhiññātānaṁ pana mahāsattānameva uppajjati. Tatthāpi saccānulomikañāṇaṁ dvinnaṁyeva bodhisattānaṁ uppajjati. Sesapaññā sabbesampi pūritapāramīnaṁ mahāpaññānaṁ uppajjatīti veditabbā.

---

1. Mucatīti muti, mudatīti mudītipi pāṭho (Sī, Syā)

ဧကစ္စော ပန ပဏ္ဍိတော အမနုဿသရီသပါဒီဟိ ဥပဒ္ဒုတာနံ မနုဿာနံ တိကိစ္ဆနတ္ထာယ ဓမ္မိကာနိ နာဂမဏ္ဍလမန္တာဒီနိ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနာနိ ဥပ္ပါဒေတိ။ တာနိ နေဝ အညေဟိ ကရိယမာနာနိ ပဿတိ၊ န ကတာနိ ဥဂ္ဂဏှာတိ၊ န ကထေန္တာနံ သုဏာတိ၊ အတ္တနော ပန ဓမ္မတာယ စိန္တာယ ကရောတိ။ ပညဝတာ ဟိ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ကတမ္ပိ အညေဟိ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ကရောန္တေဟိ ကတသဒိသမေဝ ဟောတိ။

ကမ္မဿကတံ ဝါတိ "ဣဒံ ကမ္မံ သတ္တာနံ သကံ၊ ဣဒံ နော သက"န္တိ ဧဝံ ဇာနနညာဏံ။ **သစ္စာနုလောမိကံ ဝါ**တိ ဝိပဿနာဉာဏံ။ တဉှိ စတုန္နံ သစ္စာနံ အနုလောမနတော သစ္စာနုလောမိကန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဣဒါနိဿ ပဝတ္တနာကာရံ ဒဿေတုံ **ရူပံ အနိစ္စန္တိ ဝါ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ စ အနိစ္စလက္ခဏမေဝ အာဂတံ၊ န ဒုက္ခလက္ခဏအနတ္တလက္ခဏာနိ၊ အတ္ထဝသေန ပန အာဂတာနေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ—ယဉှိ အနိစ္စံ၊ တံ ဒုက္ခံ။ ယံ ဒုက္ခံ၊ တဒနတ္တာတိ။

ယံ ဧဝရူပိန္တိ ယံ ဧဝံ ဟေဋ္ဌာ နိဒ္ဒိဋ္ဌသဘာဝံ အနုလောမိကံ။ **ခန္တိ**န္တိအာဒီနိ သဗ္ဗာနိ ပညာဝေဝစနာနေဝ။ သာ ဟိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနံ ကမ္မာယတနာဒီနံ ပဉ္စန္နံ ကာရဏာနံ အပစ္စနီကဒဿနေန အနုလောမေတီတိ **အနုလောမိကာ။** တထာ သတ္တာနံ ဟိတစရိယာယ အနုလောမေတိ၊ မဂ္ဂသစ္စဿ အနုလောမေတိ၊ ပရမတ္ထသစ္စဿ နိဗ္ဗာနဿ အနုလောမနတော အနုလောမေတီတိပိ အနုလောမိကာ။ သဗ္ဗာနိပိ ဧတာနိ ကာရဏာနိ ခမတိ သဟတိ ဒဋ္ဌုံ သက္ကောတီတိ **ခန္တိ။** ပဿတီတိ **ဒိဋ္ဌိ။** ရောစေတီတိ **ရုစိ။** မုဒတီတိ **မုဒိ**[1]။ ပေက္ခတီတိ **ပေက္ခာ။** သဗ္ဗေပိဿာ တေ ကမ္မာယတနာဒယော ဓမ္မာ နိဇ္ဈာနံ ခမန္တိ။ ဝိသေသတော စ ပဉ္စက္ခန္ဓသင်္ခါတာ ဓမ္မာ ပုနပ္ပုနံ အနိစ္စဒုက္ခအနတ္တဝသေန နိဇ္ဈာယမာနာ တံ နိဇ္ဈာနံ ခမန္တီတိ **ဓမ္မနိဇ္ဈာနခန္တိ။**

ပရတော အဿုတွာ ပဋိလဘတီတိ အညဿ ဥပဒေသဝစနံ အဿုတွာ သယမေဝ စိန္တေန္တော ပဋိလဘတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ စိန္တာမယာ ပညာ နာမ ဝုစ္စတိ။ သာ ပနေသာ န ယေသံ ကေသဉ္စိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အဘိညာတာနံ ပန မဟာသတ္တာနမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတ္ထာပိ သစ္စာနုလောမိကဉာဏံ ဒွိန္နံယေဝ ဗောဓိသတ္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သေသပညာ သဗ္ဗေသမ္ပိ ပူရိတပါရမီနံ မဟာပညာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-မုစတီတိ မုတိ၊ မုဒတီတိ မုဒီတိပိ ပါဌော (သီ၊ သျာ)

Parato sutvā paṭilabhatīti ettha kammāyatanādīni parena kariyamānāni vā katāni vā disvāpi, yassa kassaci kathayamānassa vacanaṁ sutvāpi, ācariyassa santike uggahetvāpi paṭiladdhā sabbā parato sutvāyeva paṭiladdhā nāmāti veditabbā.

Samāpannassāti samāpattisamaṅgissa, antosamāpattiyaṁ pavattā **paññā bhāvanāmayā** nāmāti attho.

769. **Dānaṁ ārabbhā**ti dānaṁ paṭicca, dānacetanāpaccayāti attho. **Dānādhigacchā**ti dānaṁ adhigacchantassa, pāpuṇantassāti attho. **Yā uppajjatī**ti yā evaṁ dānacetanāsampayuttā paññā uppajjati, ayaṁ **dānamayā paññā** nāma. Sā panesā “dānaṁ dassāmī”ti cintentassa, dānaṁ dentassa, dānaṁ datvā taṁ paccavekkhantassa pubbacetanā muñcacetanā aparacetanāti tividhena uppajjati.

Sīlaṁ ārabbha sīlādhigacchāti idhāpi sīlacetanāsampayuttāva **sīlamayā paññā**ti adhippetā. Ayampi “sīlaṁ pūressāmī”ti cintentassa, sīlaṁ pūrentassa, sīlaṁ pūretvā taṁ paccavekkhantassa pubbacetanā muñcacetanā aparacetanāti tividheneva uppajjati. Bhāvanāmayā heṭṭhā vuttāyeva.

770. Adhisīlapaññādīsu sīlādīni duvidhena veditabbāni sīlaṁ adhisīlaṁ, cittaṁ adhicittaṁ, paññā adhipaññāti. Tattha “uppādā vā Tathāgatānaṁ anuppādā vā Tathāgatānaṁ ṭhitāva sā dhātu dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā”ti[1] imāya tantiyā saṅgahitavasena pañcapi sīlāni dasapi sīlāni sīlaṁ nāma. Tañhi Tathāgate uppannepi anuppannepi hoti. Anuppanne ke paññāpentīti. Tāpasaparibbājakā sabbaññubodhisattā cakkavattirājāno ca paññāpenti. Uppanne Sammāsambuddhe bhikkhusaṁgho bhikkhunisaṁgho upāsakā upāsikāyo ca paññāpenti. Pātimokkhasaṁvarasīlaṁ pana sabbasīlehi adhikaṁ, uppanneyeva Tathāgate uppajjati, no anuppanne. Sabbaññubuddhāyeva ca naṁ paññāpenti. “Imasmiṁ vatthusmiṁ vītikkame idaṁ nāma hotī”ti paññāpanañhi aññesaṁ avisayo, Buddhānaṁyeva esa visayo, Buddhānaṁ balaṁ. Iti yasmā pātimokkhasaṁvaro adhisīlaṁ, tasmā taṁ adhisīlapaññaṁ dassetuṁ **pātimokkhasaṁvaraṁ saṁvarantassā**ti-ādi vuttaṁ.

1. Saṁ 1. 264; Aṁ 1. 289 piṭṭhesu.

ပရတော သုတွာ ပဋိလဘတီတိ ဧတ္ထ ကမ္မာယတနာဒီနိ ပရေန ကရိယမာနာနိ ဝါ ကတာနိ ဝါ ဒိသွာပိ, ယဿ ကဿစိ ကထယမာနဿ ဝစနံ သုတွာပိ, အာစရိယဿ သန္တိကေ ဥဂ္ဂဟေတွာပိ ပဋိလဒ္ဓါ သဗ္ဗာ ပရတော သုတွာယေဝ ပဋိလဒ္ဓါ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သမာပန္နဿာတိ သမာပတ္တိသမင်္ဂိဿ၊ အန္တောသမာပတ္တိယံ ပဝတ္တာ **ပညာ ဘာဝနာမယာ** နာမာတိ အတ္ထော။

၇၆၉။ **ဒါနံ အာရဗ္ဘာ**တိ ဒါနံ ပဋိစ္စ၊ ဒါနစေတနာပစ္စယာတိ အတ္ထော။ **ဒါနာဓိဂစ္ဆာ**တိ ဒါနံ အဓိဂစ္ဆန္တဿ၊ ပါပုဏန္တဿာတိ အတ္ထော။ **ယာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ယာ ဧဝံ ဒါနစေတနာသမ္ပယုတ္တာ ပညာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အယံ **ဒါနမယာ ပညာ** နာမ။ သာ ပနေသာ “ဒါနံ ဒဿာမီ”တိ စိန္တေန္တဿ, ဒါနံ ဒေန္တဿ, ဒါနံ ဒတွာ တံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပုဗ္ဗစေတနာ မုဉ္စစေတနာ အပရစေတနာတိ တိဝိဓေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

သီလံ အာရဗ္ဘ သီလာဓိဂစ္ဆာတိ ဣဓာပိ သီလစေတနာသမ္ပယုတ္တာဝ **သီလမယာ ပညာ**တိ အဓိပ္ပေတာ။ အယမ္ပိ “သီလံ ပူရေဿာမီ”တိ စိန္တေန္တဿ, သီလံ ပူရေန္တဿ, သီလံ ပူရေတွာ တံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပုဗ္ဗစေတနာ မုဉ္စစေတနာ အပရစေတနာတိ တိဝိဓေနေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဘာဝနာမယာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာယေဝ။

၇၇၀။ အဓိသီလပညာဒီသု သီလာဒီနိ ဒုဝိဓေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ သီလံ အဓိသီလံ, စိတ္တံ အဓိစိတ္တံ, ပညာ အဓိပညာတိ။ တတ္ထ “ဥပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ အနုပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ ဌိတာဝ သာ ဓာတု ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာ”တိ[1] ဣမာယ တန္တိယာ သင်္ဂဟိတဝသေန ပဉ္စပိ သီလာနိ ဒသပိ သီလာနိ သီလံ နာမ။ တဉှိ တထာဂတေ ဥပ္ပန္နေပိ အနုပ္ပန္နေပိ ဟောတိ။ အနုပ္ပန္နေ ကေ ပညာပေန္တီတိ။ တာပသပရိဗ္ဗာဇကာ သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တာ စက္ကဝတ္တိရာဇာနော စ ပညာပေန္တိ။ ဥပ္ပန္နေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ ဘိက္ခုသံဃော ဘိက္ခုနိသံဃော ဥပါသကာ ဥပါသိကာယော စ ပညာပေန္တိ။ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ ပန သဗ္ဗသီလေဟိ အဓိကံ, ဥပ္ပန္နေယေဝ တထာဂတေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ နော အနုပ္ပန္နေ။ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါယေဝ စ နံ ပညာပေန္တိ။ “ဣမသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ ဝီတိက္ကမေ ဣဒံ နာမ ဟောတီ”တိ ပညာပနဉှိ အညေသံ အဝိသယော၊ ဗုဒ္ဓါနံယေဝ ဧသ ဝိသယော၊ ဗုဒ္ဓါနံ ဗလံ။ ဣတိ ယသ္မာ ပါတိမောက္ခသံဝရော အဓိသီလံ၊ တသ္မာ တံ အဓိသီလပညံ ဒဿေတုံ **ပါတိမောက္ခသံဝရံ သံဝရန္တဿာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၁-သံ ၁-၂၆၄၊ အံ ၁-၂၈၉-ပိဋ္ဌေသု။

Heṭṭhā vuttāya eva pana tantiyā saṅgahitavasena vaṭṭapādikā aṭṭha samāpattiyo cittaṁ nāma. Tañhi Tathāgate uppannepi hoti anuppannepi. Anuppanne ke nibbattentīti. Tāpasaparibbājakā ceva sabbaññubodhisattā ca cakkavattirājāno ca. Uppanne Bhagavati visesatthikā bhikkhu-ādayopi nibbattentiyeva. Vipassanāpādikā pana aṭṭha samāpattiyo sabbacittehi adhikā, uppanneyeva Tathāgate uppajjanti, no anuppanne. Sabbaññubuddhā eva ca etā paññāpenti. Iti yasmā aṭṭha samāpattiyo adhicittaṁ, tasmā adhicittapaññaṁ[1] dassetuṁ **rūpāvacarārūpāvacarasamāpattiṁ samāpajjantassā**ti-ādi vuttaṁ.

Heṭṭhā vuttāya eva pana tantiyā saṅgahitavasena kammassakatañāṇaṁ paññā nāma. Tañhi Tathāgate uppannepi hoti anuppannepi. Anuppanne Velāmadānavessantaradānādivasena uppajjati, uppanne tena ñāṇena mahādānaṁ pavattentānaṁ pamāṇaṁ natthi. Maggaphalapaññā pana sabbapaññāhi adhikā, uppanneyeva Tathāgate vitthārikā hutvā pavattati, no anuppanne. Iti yasmā maggaphalapaññā adhipaññā, tasmā atirekapaññāya paññaṁ dassetuṁ **catūsu maggesū**ti-ādi vuttaṁ.

Tattha siyā—"sīlaṁ, adhisīlaṁ, cittaṁ, adhicittaṁ, paññā, adhipaññāti imesu chasu koṭṭhāsesu vipassanā paññā katarasannissitāti. Adhipaññāsannissitā. Tasmā yathā omakatarappamāṇaṁ chattaṁ vā dhajaṁ vā upādāya atirekappamāṇaṁ atichattaṁ atidhajoti vuccati, evamidampi pañcasīlaṁ dasasīlaṁ upādāya pātimokkhasaṁvarasīlaṁ **adhisīlaṁ** nāma. Vaṭṭapādikā aṭṭha samāpattiyo upādāya vipassanāpādikā aṭṭha samāpattiyo **adhicittaṁ** nāma. Kammassakatapaññaṁ upādāya vipassanāpaññā ca maggapaññā ca phalapaññā ca **adhipaññā** nāmāti veditabbā.

771. Āyakosallādiniddese yasmā **āyo**ti vuḍḍhi, sā anatthahānito atthuppattito ca duvidhā. **Apāyo**ti avuḍḍhi, sāpi atthahānito ca anatthuppattito ca duvidhā. Tasmā taṁ dassetuṁ **ime dhamme manasikaroto**ti-ādi vuttaṁ. **Idaṁ vuccatī**ti yā imesaṁ akusaladhammānaṁ anuppattipahānesu kusaladhammānañca uppattiṭṭhitīsu paññā, idaṁ

1. Adhicittapattaṁ paññaṁ (Sī)

ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာယ ဧဝ ပန တန္တိယာ သင်္ဂဟိတဝသေန ဝဋ္ဋပါဒိကာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော စိတ္တံ နာမ။ တဉှိ တထာဂတေ ဥပ္ပန္နေပိ ဟောတိ အနုပ္ပန္နေပိ။ အနုပ္ပန္နေ ကေ နိဗ္ဗတ္တေန္တီတိ။ တာပသပရိဗ္ဗာဇကာ စေဝ သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တာ စ စက္ကဝတ္တိရာဇာနော စ။ ဥပ္ပန္နေ ဘဂဝတိ ဝိသေသတ္ထိကာ ဘိက္ခုအာဒယောပိ နိဗ္ဗတ္တေန္တိယေဝ။ ဝိပဿနာပါဒိကာ ပန အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော သဗ္ဗစိတ္တေဟိ အဓိကာ, ဥပ္ပန္နေယေဝ တထာဂတေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နော အနုပ္ပန္နေ။ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါ ဧဝ စ ဧတာ ပညာပေန္တိ။ ဣတိ ယသ္မာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော အဓိစိတ္တံ၊ တသ္မာ အဓိစိတ္တပညံ[၁] ဒဿေတုံ **ရူပါဝစရာရူပါဝစရသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇန္တဿာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာယ ဧဝ ပန တန္တိယာ သင်္ဂဟိတဝသေန ကမ္မဿကတဉာဏံ ပညာ နာမ။ တဉှိ တထာဂတေ ဥပ္ပန္နေပိ ဟောတိ အနုပ္ပန္နေပိ။ အနုပ္ပန္နေ ဝေလာမဒါနဝေဿန္တရဒါနာဒိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နေ တေန ဉာဏေန မဟာဒါနံ ပဝတ္တေန္တာနံ ပမာဏံ နတ္ထိ။ မဂ္ဂဖလပညာ ပန သဗ္ဗပညာဟိ အဓိကာ, ဥပ္ပန္နေယေဝ တထာဂတေ ဝိတ္ထာရိကာ ဟုတွာ ပဝတ္တတိ၊ နော အနုပ္ပန္နေ။ ဣတိ ယသ္မာ မဂ္ဂဖလပညာ အဓိပညာ၊ တသ္မာ အတိရေကပညာယ ပညံ ဒဿေတုံ **စတူသု မဂ္ဂေသူ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ သိယာ—"သီလံ, အဓိသီလံ၊ စိတ္တံ, အဓိစိတ္တံ၊ ပညာ, အဓိပညာတိ ဣမေသု ဆသု ကောဋ္ဌာသေသု ဝိပဿနာ ပညာ ကတရသန္နိဿိတာတိ။ အဓိပညာသန္နိဿိတာ။ တသ္မာ ယထာ ဩမကတရပ္ပမာဏံ ဆတ္တံ ဝါ ဓဇံ ဝါ ဥပါဒါယ အတိရေကပ္ပမာဏံ အတိဆတ္တံ အတိဓဇောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝမိဒမ္ပိ ပဉ္စသီလံ ဒသသီလံ ဥပါဒါယ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ **အဓိသီလံ** နာမ။ ဝဋ္ဋပါဒိကာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ဥပါဒါယ ဝိပဿနာပါဒိကာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော **အဓိစိတ္တံ** နာမ။ ကမ္မဿကတပညံ ဥပါဒါယ ဝိပဿနာပညာ စ မဂ္ဂပညာ စ ဖလပညာ စ **အဓိပညာ** နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၇၇၁။ အာယကောသလ္လာဒိနိဒ္ဒေသေ ယသ္မာ **အာယော**တိ ဝုဍ္ဎိ၊ သာ အနတ္ထဟာနိတော အတ္ထုပ္ပတ္တိတော စ ဒုဝိဓာ။ **အပါယော**တိ အဝုဍ္ဎိ၊ သာပိ အတ္ထဟာနိတော စ အနတ္ထုပ္ပတ္တိတော စ ဒုဝိဓာ။ တသ္မာ တံ ဒဿေတုံ **ဣမေ ဓမ္မေ မနသိကရောတော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **ဣဒံ ဝုစ္စတီ**တိ ယာ ဣမေသံ အကုသလဓမ္မာနံ အနုပ္ပတ္တိပဟာနေသု ကုသလဓမ္မာနဉ္စ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌိတီသု ပညာ၊ ဣဒံ

၁-အဓိစိတ္တပတ္တံ ပညံ (သီ)

āyakosallaṁ nāma vuccati. Yā panesā kusaladhammānaṁ anuppajjananirujjhanesu, akusaladhammānañca uppattiṭṭhitīsu paññā, idaṁ apāyakosallaṁ nāmāti attho. Āyakosallaṁ tāva paññā hotu, apāyakosallaṁ kathaṁ paññā nāma jātāti? Paññavāyeva hi “mayhaṁ evaṁ manasikaroto anuppannā kusalā dhammā nuppajjanti, uppannā ca nirujjhanti. Anuppannā akusalā dhammā uppajjanti, uppannā pavaḍḍhantī”ti pajānāti. So evaṁ ñatvā anuppannānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ uppajjituṁ na deti, uppanne pajahati. Anuppanne kusale uppādeti, uppanne bhāvanāpāripūriṁ pāpeti. Evaṁ apāyakosallampi paññā evāti veditabbaṁ. **Sabbāpi tatrupāyā paññā upāyakosallan**ti idaṁ pana accāyikakicce vā bhaye vā uppanne tassa tikicchanatthaṁ ṭhānuppattiyakāraṇajānanavaseneva veditabbaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Tikaniddesavaṇṇanā.

---

4. Catukkaniddesavaṇṇanā

793. Catubbidhena ñāṇavatthuniddese **atthi dinnan**ti-ādīsu dinnapaccayā phalaṁ atthīti iminā upāyena attho veditabbo. **Idaṁ vuccatī**ti yaṁ ñāṇaṁ “idaṁ kammaṁ sakaṁ, idaṁ no sakan”ti jānāti, idaṁ kammassakatañāṇaṁ nāma vuccatīti attho. Tattha tividhaṁ kāyaduccaritaṁ catubbidhaṁ vacīduccaritaṁ tividhaṁ manoduccaritanti idaṁ na sakakammaṁ nāma, tīsu dvāresu dasavidhampi sucaritaṁ sakakammaṁ nāma. Attano vāpi hotu parassa vā, sabbampi akusalaṁ na sakakammaṁ nāma. Kasmā? Atthabhañjanato anatthajananato ca. Attano vā hotu parassa vā, sabbampi kusalaṁ sakakammaṁ nāma. Kasmā? Anatthabhañjanato atthajananato ca. Evaṁ jānanasamatthe imasmiṁ kammassakatañāṇe ṭhatvā bahuṁ dānaṁ datvā sīlaṁ pūretvā uposathaṁ samādiyitvā sukhena sukhaṁ sampattiyā sampattiṁ anubhavitvā nibbānaṁ pattānaṁ gaṇanaparicchedo natthi. Yathā hi sadhano puriso pañcasu sakaṭasatesu sappimadhuphāṇitādīni ceva loṇatilataṇḍulādīni ca āropetvā kantāramaggaṁ paṭipanno kenacideva karaṇīyena atthe uppanne sabbesaṁ upakaraṇānaṁ gahitattā na cinteti, na paritassati, sukheneva

အာယကောသလ္လံ နာမ ဝုစ္စတိ။ ယာ ပနေသာ ကုသလဓမ္မာနံ အနုပ္ပဇ္ဇနနိရုဇ္ဈနေသု, အကုသလဓမ္မာနဉ္စ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌိတီသု ပညာ၊ ဣဒံ အပါယကောသလ္လံ နာမာတိ အတ္ထော။ အာယကောသလ္လံ တာဝ ပညာ ဟောတု၊ အပါယကောသလ္လံ ကထံ ပညာ နာမ ဇာတာတိ? ပညဝါယေဝ ဟိ “မယှံ ဧဝံ မနသိကရောတော အနုပ္ပန္နာ ကုသလာ ဓမ္မာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ နိရုဇ္ဈန္တိ။ အနုပ္ပန္နာ အကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ ပဝဍ္ဎန္တီ”တိ ပဇာနာတိ။ သော ဧဝံ ဉတွာ အနုပ္ပန္နာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ န ဒေတိ၊ ဥပ္ပန္နေ ပဇဟတိ။ အနုပ္ပန္နေ ကုသလေ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဥပ္ပန္နေ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ပါပေတိ။ ဧဝံ အပါယကောသလ္လမ္ပိ ပညာ ဧဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သဗ္ဗာပိ တတြုပါယာ ပညာ ဥပါယကောသလ္လ**န္တိ ဣဒံ ပန အစ္စာယိကကိစ္စေ ဝါ ဘယေ ဝါ ဥပ္ပန္နေ တဿ တိကိစ္ဆနတ္ထံ ဌာနုပ္ပတ္တိယကာရဏဇာနနဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၄-စတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၉၃။ စတုဗ္ဗိဓေန ဉာဏဝတ္ထုနိဒ္ဒေသေ **အတ္ထိ ဒိန္န**န္တိအာဒီသု ဒိန္နပစ္စယာ ဖလံ အတ္ထီတိ ဣမိနာ ဥပါယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဣဒံ ဝုစ္စတီ**တိ ယံ ဉာဏံ “ဣဒံ ကမ္မံ သကံ၊ ဣဒံ နော သက”န္တိ ဇာနာတိ၊ ဣဒံ ကမ္မဿကတဉာဏံ နာမ ဝုစ္စတီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတံ စတုဗ္ဗိဓံ ဝစီဒုစ္စရိတံ တိဝိဓံ မနောဒုစ္စရိတန္တိ ဣဒံ န သကကမ္မံ နာမ၊ တီသု ဒွါရေသု ဒသဝိဓမ္ပိ သုစရိတံ သကကမ္မံ နာမ။ အတ္တနော ဝါပိ ဟောတု ပရဿ ဝါ၊ သဗ္ဗမ္ပိ အကုသလံ န သကကမ္မံ နာမ။ ကသ္မာ? အတ္ထဘဉ္ဇနတော အနတ္ထဇနနတော စ။ အတ္တနော ဝါ ဟောတု ပရဿ ဝါ၊ သဗ္ဗမ္ပိ ကုသလံ သကကမ္မံ နာမ။ ကသ္မာ? အနတ္ထဘဉ္ဇနတော အတ္ထဇနနတော စ။ ဧဝံ ဇာနနသမတ္ထေ ဣမသ္မိံ ကမ္မဿကတဉာဏေ ဌတွာ ဗဟုံ ဒါနံ ဒတွာ သီလံ ပူရေတွာ ဥပေါသထံ သမာဒိယိတွာ သုခေန သုခံ သမ္ပတ္တိယာ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ နိဗ္ဗာနံ ပတ္တာနံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ။ ယထာ ဟိ သဓနော ပုရိသော ပဉ္စသု သကဋသတေသု သပ္ပိမဓုဖာဏိတာဒီနိ စေဝ လောဏတိလတဏ္ဍုလာဒီနိ စ အာရောပေတွာ ကန္တာရမဂ္ဂံ ပဋိပန္နော ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန အတ္ထေ ဥပ္ပန္နေ သဗ္ဗေသံ ဥပကရဏာနံ ဂဟိတတ္တာ န စိန္တေတိ၊ န ပရိတဿတိ၊ သုခေနေဝ

khemantaṁ pāpuṇāti, evameva imasmimpi kammassakatañāṇe ṭhatvā bahuṁ dānaṁ datvā -pa- nibbānaṁ pattānaṁ gaṇanapatho natthi. **Ṭhapetvā saccānulomikaṁ ñāṇan**ti maggasaccassa paramatthasaccassa ca anulomanato saccānulomikanti laddhanāmaṁ vipassanāñāṇaṁ ṭhapetvā avasesā sabbāpi sāsavā kusalā paññā kammassakatañāṇamevāti attho.

794. **Maggasamaṅgissa ñāṇaṁ dukkhepetaṁ ñāṇan**ti ettha ekameva maggañāṇaṁ catūsu saccesu ekapaṭivedhavasena catūsu ṭhānesu saṅgahitaṁ.

796. **Dhamme ñāṇan**ti ettha maggapaññā tāva catunnaṁ saccānaṁ ekapaṭivedhavasena dhamme ñāṇaṁ nāma hotu, phalapaññā kathaṁ dhamme ñāṇaṁ nāmāti? Nirodhasaccavasena. Duvidhāpi hesā paññā aparappaccaye attapaccakkhe ariyasaccadhamme kiccato ca ārammaṇato ca pavattattā dhamme ñāṇanti veditabbā. **So iminā dhammenā**ti ettha maggañāṇaṁ dhammagocarattā gocaravohārena dhammoti vuttaṁ, upayogatthe vā karaṇavacanaṁ, imaṁ dhammaṁ ñātenāti attho, catusaccadhammaṁ jānitvā ṭhitena maggañāṇenāti vuttaṁ hoti. **Diṭṭhenā**ti dassanena, dhammaṁ passitvā ṭhitenāti attho. **Pattenā**ti cattāri ariyasaccāni patvā ṭhitattā dhammaṁ pattena. **Viditenā**ti maggañāṇena cattāri ariyasaccāni viditāni pākaṭāni katāni, tasmā taṁ dhammaṁ viditaṁ nāma hoti, tena viditadhammena. **Pariyogāḷhenā**ti catusaccadhammaṁ pariyogāhetvā ṭhitena. **Nayaṁ netī**ti atīte ca anāgate ca nayaṁ neti harati peseti. Idaṁ pana na maggañāṇassa kiccaṁ, paccavekkhaṇañāṇassa kiccaṁ. Satthārā pana maggañāṇaṁ atītānāgate nayaṁ nayanasadisaṁ kataṁ. Kasmā? Maggamūlakattā. Bhāvitamaggassa hi paccavekkhaṇā nāma hoti. Tasmā Satthā maggañāṇameva nayaṁ nayanasadisaṁ akāsi. Api ca evamettha attho daṭṭhabbo yadetaṁ iminā catusaccagocaraṁ maggañāṇaṁ adhigataṁ, tena ñāṇena kāraṇabhūtena atītānāgate paccavekkhaṇañāṇasaṅkhātaṁ nayaṁ neti.

Idāni yathā tena nayaṁ neti, taṁ ākāraṁ dassetuṁ **ye hi keci atītamaddhānan**ti-ādimāha. Tattha **abbhaññaṁsū**ti jāniṁsu paṭivijjhiṁsu. **Imaññevā**ti yaṁ dukkhaṁ atīte abbhaññaṁsu, yañca anāgate abhijānissanti, na taññeva imaṁ, sarikkhaṭṭhena pana evaṁ vuttaṁ. Atītepi hi ṭhapetvā taṇhaṁ

ခေမန္တံ ပါပုဏာတိ၊ ဧဝမေဝ ဣမသ္မိမ္ပိ ကမ္မဿကတဉာဏေ ဌတွာ ဗဟုံ ဒါနံ ဒတွာ။ပ။ နိဗ္ဗာနံ ပတ္တာနံ ဂဏနပထော နတ္ထိ။ **ဌပေတွာ သစ္စာနုလောမိကံ ဉာဏ**န္တိ မဂ္ဂသစ္စဿ ပရမတ္ထသစ္စဿ စ အနုလောမနတော သစ္စာနုလောမိကန္တိ လဒ္ဓနာမံ ဝိပဿနာဉာဏံ ဌပေတွာ အဝသေသာ သဗ္ဗာပိ သာသဝါ ကုသလာ ပညာ ကမ္မဿကတဉာဏမေဝါတိ အတ္ထော။

၇၉၄။ **မဂ္ဂသမင်္ဂိဿ ဉာဏံ ဒုက္ခေပေတံ ဉာဏ**န္တိ ဧတ္ထ ဧကမေဝ မဂ္ဂဉာဏံ စတူသု သစ္စေသု ဧကပဋိဝေဓဝသေန စတူသု ဌာနေသု သင်္ဂဟိတံ။

၇၉၆။ **ဓမ္မေ ဉာဏ**န္တိ ဧတ္ထ မဂ္ဂပညာ တာဝ စတုန္နံ သစ္စာနံ ဧကပဋိဝေဓဝသေန ဓမ္မေ ဉာဏံ နာမ ဟောတု၊ ဖလပညာ ကထံ ဓမ္မေ ဉာဏံ နာမာတိ? နိရောဓသစ္စဝသေန။ ဒုဝိဓာပိ ဟေသာ ပညာ အပရပ္ပစ္စယေ အတ္တပစ္စက္ခေ အရိယသစ္စဓမ္မေ ကိစ္စတော စ အာရမ္မဏတော စ ပဝတ္တတ္တာ ဓမ္မေ ဉာဏန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သော ဣမိနာ ဓမ္မေနာ**တိ ဧတ္ထ မဂ္ဂဉာဏံ ဓမ္မဂေါစရတ္တာ ဂေါစရဝေါဟာရေန ဓမ္မောတိ ဝုတ္တံ၊ ဥပယောဂတ္ထေ ဝါ ကရဏဝစနံ၊ ဣမံ ဓမ္မံ ဉာတေနာတိ အတ္ထော၊ စတုသစ္စဓမ္မံ ဇာနိတွာ ဌိတေန မဂ္ဂဉာဏေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဒိဋ္ဌေနာ**တိ ဒဿနေန၊ ဓမ္မံ ပဿိတွာ ဌိတေနာတိ အတ္ထော။ **ပတ္တေနာ**တိ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ပတွာ ဌိတတ္တာ ဓမ္မံ ပတ္တေန။ **ဝိဒိတေနာ**တိ မဂ္ဂဉာဏေန စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ဝိဒိတာနိ ပါကဋာနိ ကတာနိ၊ တသ္မာ တံ ဓမ္မံ ဝိဒိတံ နာမ ဟောတိ၊ တေန ဝိဒိတဓမ္မေန။ **ပရိယောဂါဠှေနာ**တိ စတုသစ္စဓမ္မံ ပရိယောဂါဟေတွာ ဌိတေန။ **နယံ နေတီ**တိ အတီတေ စ အနာဂတေ စ နယံ နေတိ ဟရတိ ပေသေတိ။ ဣဒံ ပန န မဂ္ဂဉာဏဿ ကိစ္စံ၊ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏဿ ကိစ္စံ။ သတ္ထာရာ ပန မဂ္ဂဉာဏံ အတီတာနာဂတေ နယံ နယနသဒိသံ ကတံ။ ကသ္မာ? မဂ္ဂမူလကတ္တာ။ ဘာဝိတမဂ္ဂဿ ဟိ ပစ္စဝေက္ခဏာ နာမ ဟောတိ။ တသ္မာ သတ္ထာ မဂ္ဂဉာဏမေဝ နယံ နယနသဒိသံ အကာသိ။ အပိစ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော—ယဒေတံ ဣမိနာ စတုသစ္စဂေါစရံ မဂ္ဂဉာဏံ အဓိဂတံ၊ တေန ဉာဏေန ကာရဏဘူတေန အတီတာနာဂတေ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏသင်္ခါတံ နယံ နေတိ။

ဣဒါနိ ယထာ တေန နယံ နေတိ၊ တံ အာကာရံ ဒဿေတုံ **ယေ ဟိ ကေစိ အတီတမဒ္ဓါန**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဗ္ဘညံသူ**တိ ဇာနိံသု ပဋိဝိဇ္ဈိံသု။ **ဣမညေဝါ**တိ ယံ ဒုက္ခံ အတီတေ အဗ္ဘညံသု၊ ယဉ္စ အနာဂတေ အဘိဇာနိဿန္တိ၊ န တညေဝ ဣမံ၊ သရိက္ခဋ္ဌေန ပန ဧဝံ ဝုတ္တံ။ အတီတေပိ ဟိ ဌပေတွာ တဏှံ

tebhūmakakkhandheyeva dukkhasaccanti paṭivijjhiṁsu, taṇhaṁyeva samudayasaccanti, nibbānameva nirodhasaccanti, ariyamaggameva maggasaccanti paṭivijjhiṁsu, anāgatepi evameva paṭivijjhissanti, etarahipi evameva paṭivijjhantīti sarikkhaṭṭhena “imaññevā”ti vuttaṁ. **Idaṁ vuccati anvaye ñāṇan**ti idaṁ anugamanañāṇaṁ nayanañāṇaṁ kāraṇañāṇanti vuccati.

Pariye ñāṇanti cittaparicchedañāṇaṁ. **Parasattānan**ti ṭhapetvā attānaṁ sesasattānaṁ. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ. **Cetasā ceto paricca pajānātī**ti attano cittena tesaṁ cittaṁ sarāgādivasena paricchinditvā nānappakārato jānāti. **Sarāgaṁ vā**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ heṭṭhā Satipaṭṭhānavibhaṅge vuttameva. Ayaṁ pana viseso—idha “anuttaraṁ vā cittaṁ, vimuttaṁ vā cittan”ti ettha lokuttarampi labbhati. Avipassanūpagampi hi paracittañāṇassa visayo hotiyeva.

Avasesā paññāti dhamme ñāṇādikā tisso paññā ṭhapetvā sesā sabbāpi paññā ñāṇanti sammatattā **sammutiñāṇaṁ** nāma hoti. Vacanattho panettha sammutimhi ñāṇanti sammutiñāṇaṁ.

797. **Kāmāvacarakusale paññā**ti ayañhi ekantena vaṭṭasmiṁ cutipaṭisandhiṁ ācinateva, tasmā “ācayāya no apacayāyā”ti vuttā. Lokuttaramaggapaññā pana yasmā cutipaṭisandhiṁ apacinateva, tasmā “apacayāya no ācayāyā”ti vuttā. Rūpāvacarārūpāvacarapaññā cutipaṭisandhimpi ācinati, vikkhambhanavasena kilese ceva kilesamūlake ca dhamme apacinati, tasmā “ācayāya ceva apacayāya cā”ti vuttā. Sesā neva cutipaṭisandhiṁ ācinati na apacinati, tasmā “neva ācayāya no apacayāyā”ti vuttā.

798. **Na ca abhiññāyo paṭivijjhatī**ti idaṁ paṭhamajjhānapaññaṁ sandhāya vuttaṁ. Sā hissa kāmavivekena pattabbattā kilesanibbidāya saṁvattati, tāya cesa kāmesu vītarāgo hoti, abhiññāpādakabhāvaṁ pana appattatāya neva pañca abhiññāyo paṭivijjhati, nimittārammaṇattā na saccāni paṭivijjhati, evamayaṁ paññā **nibbidāya hoti no paṭivedhāya. Svevā**ti paṭhamajjhānaṁ patvā ṭhito. **Kāmesu vītarāgo samāno**ti tathā vikkhambhitānaṁyeva kāmānaṁ vasena vītarāgo. **Abhiññāyo**

တေဘူမကက္ခန္ဓေယေဝ ဒုက္ခသစ္စန္တိ ပဋိဝိဇ္ဈိံသု၊ တဏှံယေဝ သမုဒယသစ္စန္တိ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ နိရောဓသစ္စန္တိ၊ အရိယမဂ္ဂမေဝ မဂ္ဂသစ္စန္တိ ပဋိဝိဇ္ဈိံသု၊ အနာဂတေပိ ဧဝမေဝ ပဋိဝိဇ္ဈိဿန္တိ၊ ဧတရဟိပိ ဧဝမေဝ ပဋိဝိဇ္ဈန္တီတိ သရိက္ခဋ္ဌေန “ဣမညေဝါ”တိ ဝုတ္တံ။ **ဣဒံ ဝုစ္စတိ အန္ဝယေ ဉာဏ**န္တိ ဣဒံ အနုဂမနဉာဏံ နယနဉာဏံ ကာရဏဉာဏန္တိ ဝုစ္စတိ။

ပရိယေ ဉာဏန္တိ စိတ္တပရိစ္ဆေဒဉာဏံ။ **ပရသတ္တာန**န္တိ ဌပေတွာ အတ္တာနံ သေသသတ္တာနံ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **စေတသာ စေတော ပရိစ္စ ပဇာနာတီ**တိ အတ္တနော စိတ္တေန တေသံ စိတ္တံ သရာဂါဒိဝသေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ နာနပ္ပကာရတော ဇာနာတိ။ **သရာဂံ ဝါ**တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ သတိပဋ္ဌာနဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တမေဝ။ အယံ ပန ဝိသေသော—ဣဓ “အနုတ္တရံ ဝါ စိတ္တံ၊ ဝိမုတ္တံ ဝါ စိတ္တ”န္တိ ဧတ္ထ လောကုတ္တရမ္ပိ လဗ္ဘတိ။ အဝိပဿနူပဂမ္ပိ ဟိ ပရစိတ္တဉာဏဿ ဝိသယော ဟောတိယေဝ။

အဝသေသာ ပညာတိ ဓမ္မေ ဉာဏာဒိကာ တိဿော ပညာ ဌပေတွာ သေသာ သဗ္ဗာပိ ပညာ ဉာဏန္တိ သမ္မတတ္တာ **သမ္မုတိဉာဏံ** နာမ ဟောတိ။ ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ သမ္မုတိမှိ ဉာဏန္တိ သမ္မုတိဉာဏံ။

၇၉၇။ **ကာမာဝစရကုသလေ ပညာ**တိ အယဉှိ ဧကန္တေန ဝဋ္ဋသ္မိံ စုတိပဋိသန္ဓိံ အာစိနတေဝ၊ တသ္မာ “အာစယာယ နော အပစယာယာ”တိ ဝုတ္တာ။ လောကုတ္တရမဂ္ဂပညာ ပန ယသ္မာ စုတိပဋိသန္ဓိံ အပစိနတေဝ၊ တသ္မာ “အပစယာယ နော အာစယာယာ”တိ ဝုတ္တာ။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရပညာ စုတိပဋိသန္ဓိမ္ပိ အာစိနတိ၊ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ကိလေသေ စေဝ ကိလေသမူလကေ စ ဓမ္မေ အပစိနတိ၊ တသ္မာ “အာစယာယ စေဝ အပစယာယ စာ”တိ ဝုတ္တာ။ သေသာ နေဝ စုတိပဋိသန္ဓိံ အာစိနတိ န အပစိနတိ၊ တသ္မာ “နေဝ အာစယာယ နော အပစယာယာ”တိ ဝုတ္တာ။

၇၉၈။ **န စ အဘိညာယော ပဋိဝိဇ္ဈတီ**တိ ဣဒံ ပဌမဇ္ဈာနပညံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သာ ဟိဿ ကာမဝိဝေကေန ပတ္တဗ္ဗတ္တာ ကိလေသနိဗ္ဗိဒါယ သံဝတ္တတိ၊ တာယ စေသ ကာမေသု ဝီတရာဂေါ ဟောတိ၊ အဘိညာပါဒကဘာဝံ ပန အပ္ပတ္တတာယ နေဝ ပဉ္စ အဘိညာယော ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ နိမိတ္တာရမ္မဏတ္တာ န သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ ဧဝမယံ ပညာ **နိဗ္ဗိဒါယ ဟောတိ နော ပဋိဝေဓာယ။ သွေဝါ**တိ ပဌမဇ္ဈာနံ ပတွာ ဌိတော။ **ကာမေသု ဝီတရာဂေါ သမာနော**တိ တထာ ဝိက္ခမ္ဘိတာနံယေဝ ကာမာနံ ဝသေန ဝီတရာဂေါ။ **အဘိညာယော**

paṭivijjhatīti pañca abhiññāyo paṭivijjhati. Idaṁ catutthajjhānapaññaṁ sandhāya vuttaṁ. Catutthajjhānapaññā hi abhiññāpādakabhāvenāpi pañca abhiññāyo paṭivijjhati, abhiññābhāvappattiyāpi paṭivijjhati eva, tasmā sā **paṭivedhāya** hoti, paṭhamajjhānapaññāya eva pana kilesesupi nibbindattā **no nibbidāya.** Yā panāyaṁ dutiyatatiyajjhānapaññā, sā katarakoṭṭhāsaṁ bhajatīti? Somanassavasena paṭhamajjhānampi bhajati, avitakkavasena catutthajjhānampi. Evamesā paṭhamajjhānasannissitā vā catutthajjhānasannissitā vā kātabbā. **Nibbidāya ceva paṭivedhāya cā**ti maggapaññā sabbasmimpi vaṭṭe nibbindanato nibbidāya, chaṭṭhaṁ abhiññaṁ paṭivijjhanato paṭivedhāya ca hoti.

799. **Paṭhamassa jhānassa lābhī**ti-ādīsu yvāyaṁ appaguṇassa paṭhamajjhānassa lābhī, taṁ tato vuṭṭhitaṁ ārammaṇavasena kāmasahagatā hutvā saññāmanasikārā samudācaranti tudanti codenti. Tassa kāmānupakkhandānaṁ saññāmanasikārānaṁ vasena sā paṭhamajjhānapaññā hāyati parihāyati, tasmā **hānabhāginī**ti vuttā. **Tadanudhammatā**ti tadanurūpasabhāvā. **Sati santiṭṭhatī**ti idaṁ micchāsatiṁ sandhāya vuttaṁ, na sammāsatiṁ. Yassa hi paṭhamajjhānānurūpasabhāvā paṭhamajjhānaṁ santato paṇītato disvā assādayamānā abhinandamānā nikanti uppajjati, tassa nikantivasena sā paṭhamajjhānapaññā neva hāyati, na vaḍḍhati, ṭhitikoṭṭhāsikā hoti. Tena vuttaṁ **ṭhitibhāginī** paññāti. **Avitakkasahagatā**ti avitakkaṁ dutiyajjhānaṁ santato paṇītato manasikaroto ārammaṇavasena avitakkasahagatā. **Samudācarantī**ti paguṇato paṭhamajjhānato vuṭṭhitaṁ dutiyajjhānādhigamatthāya tudanti codenti, tassa upari dutiyajjhānānupakkhandānaṁ saññāmanasikārānaṁ vasena sā paṭhamajjhānapaññā visesabhūtassa dutiyajjhānassa uppattiṭṭhānatāya **visesabhāginī**ti vuttā. **Nibbidāsahagatā**ti tameva paṭhamajjhānato vuṭṭhitaṁ nibbidāsaṅkhātena vipassanāñāṇena sahagatā. Vipassanāñāṇañhi jhānaṅgabhede vattante nibbindati ukkaṇṭhati. Tasmā nibbidāti vuccati. **Samudācarantī**ti nibbānasacchikiriyatthāya tudanti codenti. **Virāgūpasañhitā**ti virāgasaṅkhātena nibbānena upasaṁhitā. Vipassanāñāṇañhi sakkā iminā maggena virāgaṁ nibbānaṁ sacchikātunti pavattito "virāgūpasañhitan"ti vuccati. Taṁsampayuttā saññāmanasikārāpi virāgūpasañhitā eva nāma. Tassa tesaṁ saññāmanasikārānaṁ vasena sā paṭhamajjhānapaññā

ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ ပဉ္စ အဘိညာယော ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ ဣဒံ စတုတ္ထဇ္ဈာနပညံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနပညာ ဟိ အဘိညာပါဒကဘာဝေနာပိ ပဉ္စ အဘိညာယော ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ အဘိညာဘာဝပ္ပတ္တိယာပိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ ဧဝ၊ တသ္မာ သာ **ပဋိဝေဓာယ** ဟောတိ၊ ပဌမဇ္ဈာနပညာယ ဧဝ ပန ကိလေသေသုပိ နိဗ္ဗိန္ဒတ္တာ **နော နိဗ္ဗိဒါယ**။ ယာ ပနာယံ ဒုတိယတတိယဇ္ဈာနပညာ၊ သာ ကတရကောဋ္ဌာသံ ဘဇတီတိ? သောမနဿဝသေန ပဌမဇ္ဈာနမ္ပိ ဘဇတိ၊ အဝိတက္ကဝသေန စတုတ္ထဇ္ဈာနမ္ပိ။ ဧဝမေသာ ပဌမဇ္ဈာနသန္နိဿိတာ ဝါ စတုတ္ထဇ္ဈာနသန္နိဿိတာ ဝါ ကာတဗ္ဗာ။ **နိဗ္ဗိဒါယ စေဝ ပဋိဝေဓာယ စာ**တိ မဂ္ဂပညာ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ဝဋ္ဋေ နိဗ္ဗိန္ဒနတော နိဗ္ဗိဒါယ, ဆဋ္ဌံ အဘိညံ ပဋိဝိဇ္ဈနတော ပဋိဝေဓာယ စ ဟောတိ။

၇၉၉။ **ပဌမဿ ဈာနဿ လာဘီ**တိအာဒီသု ယွာယံ အပ္ပဂုဏဿ ပဌမဇ္ဈာနဿ လာဘီ၊ တံ တတော ဝုဋ္ဌိတံ အာရမ္မဏဝသေန ကာမသဟဂတာ ဟုတွာ သညာမနသိကာရာ သမုဒါစရန္တိ တုဒန္တိ စောဒေန္တိ။ တဿ ကာမာနုပက္ခန္ဒာနံ သညာမနသိကာရာနံ ဝသေန သာ ပဌမဇ္ဈာနပညာ ဟာယတိ ပရိဟာယတိ၊ တသ္မာ **ဟာနဘာဂိနီ**တိ ဝုတ္တာ။ **တဒနုဓမ္မတာ**တိ တဒနုရူပသဘာဝါ။ **သတိ သန္တိဋ္ဌတီ**တိ ဣဒံ မိစ္ဆာသတိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ န သမ္မာသတိံ။ ယဿ ဟိ ပဌမဇ္ဈာနာနုရူပသဘာဝါ ပဌမဇ္ဈာနံ သန္တတော ပဏီတတော ဒိသွာ အဿာဒယမာနာ အဘိနန္ဒမာနာ နိကန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ နိကန္တိဝသေန သာ ပဌမဇ္ဈာနပညာ နေဝ ဟာယတိ, န ဝဍ္ဎတိ၊ ဌိတိကောဋ္ဌာသိကာ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ **ဌိတိဘာဂိနီ** ပညာတိ။ **အဝိတက္ကသဟဂတာ**တိ အဝိတက္ကံ ဒုတိယဇ္ဈာနံ သန္တတော ပဏီတတော မနသိကရောတော အာရမ္မဏဝသေန အဝိတက္ကသဟဂတာ။ **သမုဒါစရန္တီ**တိ ပဂုဏတော ပဌမဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌိတံ ဒုတိယဇ္ဈာနာဓိဂမတ္ထာယ တုဒန္တိ စောဒေန္တိ၊ တဿ ဥပရိ ဒုတိယဇ္ဈာနာနုပက္ခန္ဒာနံ သညာမနသိကာရာနံ ဝသေန သာ ပဌမဇ္ဈာနပညာ ဝိသေသဘူတဿ ဒုတိယဇ္ဈာနဿ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတာယ **ဝိသေသဘာဂိနီ**တိ ဝုတ္တာ။ **နိဗ္ဗိဒါသဟဂတာ**တိ တမေဝ ပဌမဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌိတံ နိဗ္ဗိဒါသင်္ခါတေန ဝိပဿနာဉာဏေန သဟဂတာ။ ဝိပဿနာဉာဏဉှိ ဈာနင်္ဂဘေဒေ ဝတ္တန္တေ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဥက္ကဏ္ဌတိ။ တသ္မာ နိဗ္ဗိဒါတိ ဝုစ္စတိ။ **သမုဒါစရန္တီ**တိ နိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယတ္ထာယ တုဒန္တိ စောဒေန္တိ။ **ဝိရာဂူပသဉှိတာ**တိ ဝိရာဂသင်္ခါတေန နိဗ္ဗာနေန ဥပသံဟိတာ။ ဝိပဿနာဉာဏဉှိ သက္ကာ ဣမိနာ မဂ္ဂေန ဝိရာဂံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကာတုန္တိ ပဝတ္တိတော "ဝိရာဂူပသဉှိတ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ တံသမ္ပယုတ္တာ သညာမနသိကာရာပိ ဝိရာဂူပသဉှိတာ ဧဝ နာမ။ တဿ တေသံ သညာမနသိကာရာနံ ဝသေန သာ ပဌမဇ္ဈာနပညာ

ariyamaggapaṭivedhassa padaṭṭhānatāya **nibbedhabhāginī**ti vuttā. Evaṁ catūsu ṭhānesu paṭhamajjhānapaññāva kathitā. Dutiyajjhānapaññādīsupi imināva nayena attho veditabbo.

801. **Kicchena kasirena samādhiṁ uppādentassā**ti lokuttarasamādhiṁ uppādentassa pubbabhāge āgamanakāle kicchena kasirena dukkhena sasaṅkhārena sappayogena kilamantassa kilese vikkhambhetvā āgatassa. **Dandhaṁ taṇṭhānaṁ abhijānantassā**ti vikkhambhitesu kilesesu vipassanāparivāse ciraṁ vasitvā taṁ lokuttarasamādhisaṅkhātaṁ ṭhānaṁ dandhaṁ saṇikaṁ abhijānantassa paṭivijjhantassa, pāpuṇantassāti attho. **Ayaṁ vuccatī**ti yā esā evaṁ uppajjati, ayaṁ kilesavikkhambhanapaṭipadāya dukkhattā, vipassanāparivāsapaññāya ca dandhattā maggakāle ekacittakkhaṇe uppannāpi paññā āgamanavasena **dukkhapaṭipadā dandhābhiññā** nāmāti vuccati. Upari tīsu padesupi imināva nayena attho veditabbo.

802. **Samādhissa na nikāmalābhissā**ti yo samādhissa na nikāmalābhī hoti, so tassa na nikāmalābhī nāma. Yassa samādhi uparūpari samāpajjanatthāya ussakkituṁ paccayo na hoti, tassa appaguṇajjhānalābhissāti attho. **Ārammaṇaṁ thokaṁ pharantassā**ti paritte suppamatte vā sarāvamatte vā ārammaṇe parikammaṁ katvā tattheva appanaṁ patvā taṁ avaḍḍhitaṁ thokameva ārammaṇaṁ pharantassāti attho. Sesapadesupi eseva nayo. Nanikāmalābhīpaṭipakkhato hi paguṇajjhānalābhī ettha **nikāmalābhī**ti vutto, avaḍḍhitārammaṇappaṭipakkhato ca vaḍḍhitārammaṇaṁ **vipula**nti vuttaṁ. Sesaṁ tādisameva.

Jarāmaraṇepetaṁ ñāṇanti nibbānameva ārammaṇaṁ katvā catunnaṁ saccānaṁ ekapaṭivedhavasena etaṁ vuttaṁ.

Jarāmaraṇaṁ ārabbhāti-ādīni pana ekekaṁ vatthuṁ ārabbha pavattikāle pubbabhāge saccavavatthāpanavasena vuttāni. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Catukkaniddesavaṇṇanā.

အရိယမဂ္ဂပဋိဝေဓဿ ပဒဋ္ဌာနတာယ **နိဗ္ဗေဓဘာဂိနီ**တိ ဝုတ္တာ။ ဧဝံ စတူသု ဌာနေသု ပဌမဇ္ဈာနပညာဝ ကထိတာ။ ဒုတိယဇ္ဈာနပညာဒီသုပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၀၁။ **ကိစ္ဆေန ကသိရေန သမာဓိံ ဥပ္ပါဒေန္တဿာ**တိ လောကုတ္တရသမာဓိံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂေ အာဂမနကာလေ ကိစ္ဆေန ကသိရေန ဒုက္ခေန သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန ကိလမန္တဿ ကိလေသေ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ အာဂတဿ။ **ဒန္ဓံ တဏ္ဌာနံ အဘိဇာနန္တဿာ**တိ ဝိက္ခမ္ဘိတေသု ကိလေသေသု ဝိပဿနာပရိဝါသေ စိရံ ဝသိတွာ တံ လောကုတ္တရသမာဓိသင်္ခါတံ ဌာနံ ဒန္ဓံ သဏိကံ အဘိဇာနန္တဿ ပဋိဝိဇ္ဈန္တဿ၊ ပါပုဏန္တဿာတိ အတ္ထော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ ယာ ဧသာ ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အယံ ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနပဋိပဒါယ ဒုက္ခတ္တာ, ဝိပဿနာပရိဝါသပညာယ စ ဒန္ဓတ္တာ မဂ္ဂကာလေ ဧကစိတ္တက္ခဏေ ဥပ္ပန္နာပိ ပညာ အာဂမနဝသေန **ဒုက္ခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ** နာမာတိ ဝုစ္စတိ။ ဥပရိ တီသု ပဒေသုပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၀၂။ **သမာဓိဿ န နိကာမလာဘိဿာ**တိ ယော သမာဓိဿ န နိကာမလာဘီ ဟောတိ၊ သော တဿ န နိကာမလာဘီ နာမ။ ယဿ သမာဓိ ဥပရူပရိ သမာပဇ္ဇနတ္ထာယ ဥဿက္ကိတုံ ပစ္စယော န ဟောတိ၊ တဿ အပ္ပဂုဏဇ္ဈာနလာဘိဿာတိ အတ္ထော။ **အာရမ္မဏံ ထောကံ ဖရန္တဿာ**တိ ပရိတ္တေ သုပ္ပမတ္တေ ဝါ သရာဝမတ္တေ ဝါ အာရမ္မဏေ ပရိကမ္မံ ကတွာ တတ္ထေဝ အပ္ပနံ ပတွာ တံ အဝဍ္ဎိတံ ထောကမေဝ အာရမ္မဏံ ဖရန္တဿာတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ နနိကာမလာဘီပဋိပက္ခတော ဟိ ပဂုဏဇ္ဈာနလာဘီ ဧတ္ထ **နိကာမလာဘီ**တိ ဝုတ္တော၊ အဝဍ္ဎိတာရမ္မဏပ္ပဋိပက္ခတော စ ဝဍ္ဎိတာရမ္မဏံ **ဝိပုလ**န္တိ ဝုတ္တံ။ သေသံ တာဒိသမေဝ။

ဇရာမရဏေပေတံ ဉာဏန္တိ နိဗ္ဗာနမေဝ အာရမ္မဏံ ကတွာ စတုန္နံ သစ္စာနံ ဧကပဋိဝေဓဝသေန ဧတံ ဝုတ္တံ။

ဇရာမရဏံ အာရဗ္ဘာတိအာဒီနိ ပန ဧကေကံ ဝတ္ထုံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိကာလေ ပုဗ္ဗဘာဂေ သစ္စဝဝတ္ထာပနဝသေန ဝုတ္တာနိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

စတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

5. Pañcakaniddesavaṇṇā

804. Pañcavidhena ñāṇavatthuniddese **pītipharaṇatā**dīsu pītiṁ pharamānā uppajjatīti dvīsu jhānesu paññā **pītipharaṇatā** nāma. Sukhaṁ pharamānā uppajjatīti tīsu jhānesu paññā **sukhapharaṇatā** nāma. Paresaṁ cetopharamānā uppajjatīti cetopariyapaññā **cetopharaṇatā** nāma. Ālokaṁ pharamānā uppajjatīti dibbacakkhupaññā **ālokapharaṇatā**nāma. Paccavekkhaṇañāṇaṁ **paccavekkhaṇānimittaṁ** nāma. Teneva vuttaṁ “dvīsu jhānesu paññā pītipharaṇatā”ti-ādi. Tattha ca pītipharaṇatā sukhapharaṇatā dve pādā viya, cetopharaṇatā ālokapharaṇatā dve hatthā viya, abhiññāpādakajjhānaṁ majjhimakāyo viya, paccavekkhaṇānimittaṁ sīsaṁ viya, iti Bhagavā pañcaṅgikaṁ sammāsamādhiṁ aṅgapaccaṅgasampannaṁ purisaṁ viya katvā dasseti. **Ayaṁ pañcaṅgiko sammāsamādhī**ti ayaṁ hatthapādasīsasadisehi pañcahi aṅgehi yutto sammāsamādhīti pādakajjhānaṁ samādhiṁ kathesi.

Ayaṁ samādhi paccuppannasukho cevāti-ādīsu arahattaphalasamādhi adhippeto. So hi appitappitakkhaṇe sukhattā **paccuppannasukho.** Purimo purimo pacchimassa pacchimassa samādhisukhassa paccayattā **āyatiṁ sukhavipāko.** Santaṁ sukhumaṁ phalacittaṁ paṇītaṁ madhurarūpaṁ samuṭṭhāpeti. Phalasamāpattiyā vuṭṭhitassa hi sabbakāyānugataṁ sukhasamphassaṁ phoṭṭhabbaṁ paṭicca sukhasahagataṁ kāyaviññāṇaṁ uppajjati. Imināpi pariyāyena āyatiṁ sukhavipāko. Kilesehi ārakattā **ariyo.** Kāmāmisavaṭṭāmisalokāmisānaṁ abhāvā **nirāmiso.** Buddhādīhi mahāpurisehi sevitattā **akāpurisasevito.** Aṅgasantatāya ārammaṇasantatāya sabbakilesadarathasantatāya ca **santo.** Atappanīyaṭṭhena **paṇīto.** Kilesapaṭippassaddhiyā laddhattā kilesapaṭippassaddhibhāvassa vā laddhattā **paṭippassaddhaladdho.** Paṭippassaddhaṁ paṭippassaddhīti hi idaṁ atthato ekaṁ. Paṭippassaddhakilesena vā arahatā laddhattāpi paṭippassaddhaladdho. Ekodibhāvena adhigatattā ekodibhāvameva vā adhigatattā **ekodibhāvādhigato.** Appaguṇasāsavasamādhi viya sasaṅkhārena sappayogena cittena paccanīkadhamme niggayha kilese vāretvā anadhigatattā **na sasaṅkhāraniggayhavāritagato.** Tañca samādhiṁ samāpajjanto tato

၅-ပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၀၄။ ပဉ္စဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထုနိဒ္ဒေသေ **ပီတိဖရဏတာ**ဒီသု ပီတိံ ဖရမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဒွီသု ဈာနေသု ပညာ **ပီတိဖရဏတာ** နာမ။ သုခံ ဖရမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ တီသု ဈာနေသု ပညာ **သုခဖရဏတာ** နာမ။ ပရေသံ စေတောဖရမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ စေတောပရိယပညာ **စေတောဖရဏတာ** နာမ။ အာလောကံ ဖရမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဒိဗ္ဗစက္ခုပညာ **အာလောကဖရဏတာ** နာမ။ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ **ပစ္စဝေက္ခဏာနိမိတ္တံ** နာမ။ တေနေဝ ဝုတ္တံ “ဒွီသု ဈာနေသု ပညာ ပီတိဖရဏတာ”တိအာဒိ။ တတ္ထ စ ပီတိဖရဏတာ သုခဖရဏတာ ဒွေ ပါဒါ ဝိယ, စေတောဖရဏတာ အာလောကဖရဏတာ ဒွေ ဟတ္ထာ ဝိယ, အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနံ မဇ္ဈိမကာယော ဝိယ, ပစ္စဝေက္ခဏာနိမိတ္တံ သီသံ ဝိယ, ဣတိ ဘဂဝါ ပဉ္စင်္ဂိကံ သမ္မာသမာဓိံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမ္ပန္နံ ပုရိသံ ဝိယ ကတွာ ဒဿေတိ။ **အယံ ပဉ္စင်္ဂိကော သမ္မာသမာဓီ**တိ အယံ ဟတ္ထပါဒသီသသဒိသေဟိ ပဉ္စဟိ အင်္ဂေဟိ ယုတ္တော သမ္မာသမာဓီတိ ပါဒကဇ္ဈာနံ သမာဓိံ ကထေသိ။

အယံ သမာဓိ ပစ္စုပ္ပန္နသုခေါ စေဝါတိအာဒီသု အရဟတ္တဖလသမာဓိ အဓိပ္ပေတော။ သော ဟိ အပ္ပိတပ္ပိတက္ခဏေ သုခတ္တာ **ပစ္စုပ္ပန္နသုခေါ**။ ပုရိမော ပုရိမော ပစ္ဆိမဿ ပစ္ဆိမဿ သမာဓိသုခဿ ပစ္စယတ္တာ **အာယတိံ သုခဝိပါကော**။ သန္တံ သုခုမံ ဖလစိတ္တံ ပဏီတံ မဓုရရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဖလသမာပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌိတဿ ဟိ သဗ္ဗကာယာနုဂတံ သုခသမ္ဖဿံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ ပဋိစ္စ သုခသဟဂတံ ကာယဝိညာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣမိနာပိ ပရိယာယေန အာယတိံ သုခဝိပါကော။ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ **အရိယော**။ ကာမာမိသဝဋ္ဋာမိသလောကာမိသာနံ အဘာဝါ **နိရာမိသော**။ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ မဟာပုရိသေဟိ သေဝိတတ္တာ **အကာပုရိသသေဝိတော**။ အင်္ဂသန္တတာယ အာရမ္မဏသန္တတာယ သဗ္ဗကိလေသဒရထသန္တတာယ စ **သန္တော**။ အတပ္ပနီယဋ္ဌေန **ပဏီတော**။ ကိလေသပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ လဒ္ဓတ္တာ ကိလေသပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဘာဝဿ ဝါ လဒ္ဓတ္တာ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓလဒ္ဓေါ**။ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓီတိ ဟိ ဣဒံ အတ္ထတော ဧကံ။ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓကိလေသေန ဝါ အရဟတာ လဒ္ဓတ္တာပိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓလဒ္ဓေါ။ ဧကောဒိဘာဝေန အဓိဂတတ္တာ ဧကောဒိဘာဝမေဝ ဝါ အဓိဂတတ္တာ **ဧကောဒိဘာဝါဓိဂတော**။ အပ္ပဂုဏသာသဝသမာဓိ ဝိယ သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန စိတ္တေန ပစ္စနီကဓမ္မေ နိဂ္ဂယှ ကိလေသေ ဝါရေတွာ အနဓိဂတတ္တာ **န သသင်္ခါရနိဂ္ဂယှဝါရိတဂတော**။ တဉ္စ သမာဓိံ သမာပဇ္ဇန္တော တတော

vā vuṭṭhahanto sativepullappattattā satova samāpajjati satova vuṭṭhahati. Yathāparicchinnakālavasena vā sato samāpajjati sato vuṭṭhahati, tasmā yadettha "ayaṁ samādhi paccuppannasukho ceva āyatiñca sukhavipāko"ti evaṁ paccavekkhamānassa paccattaṁyeva aparappaccayaṁ ñāṇaṁ uppajjati, taṁ ekamaṅgaṁ. Esa nayo sesesupi. Evamimehi pañcahi paccavekkhaṇañāṇehi ayaṁ samādhi pañcañāṇiko sammāsamādhi nāma vuttoti.

Pañcakaniddesavaṇṇanā.

---

6. Chakkaniddesavaṇṇanā

805. Chabbidhena ñāṇavatthuniddese **iddhividhe ñāṇan**ti "ekopi hutvā bahudhā hotī"ti-ādinayappavatte[1] iddhividhe ñāṇaṁ. Iminā avitakkāvicārā upekkhāsahagatā rūpāvacarā bahudhābhāvādisādhikā ekacittakkhaṇikā appanāpaññāva kathitā. **Sotadhātuvisuddhiyā ñāṇan**ti dūrasantikādibhedasadārammaṇāya dibbasotadhātuyā ñāṇaṁ. Imināpi avitakkāvicārā upekkhāsahagatā rūpāvacarā pakatisotavisayātītasaddārammaṇā ekacittakkhaṇikā appanāpaññāva kathitā. **Paracitte ñāṇan**ti parasattānaṁ cittaparicchede ñāṇaṁ. Imināpi yathāvuttappakārā paresaṁ sarāgādicittārammaṇā ekacittakkhaṇikā appanāpaññāva kathitā. **Pubbenivāsānussatiyā ñāṇan**ti pubbenivāsānussatisampayuttaṁ ñāṇaṁ. Imināpi yathāvuttappakārā pubbe nivutthakkhandhānussaraṇasatisampayuttā ekacittakkhaṇikā appanāpaññāva kathitā. **Sattānaṁ cutūpapāte ñāṇan**ti sattānaṁ cutiyañca upapāte ca ñāṇaṁ. Imināpi yathāvuttappakārā cavanaka-upapajjanakānaṁ sattānaṁ vaṇṇadhātu-ārammaṇaṁ ekacittakkhaṇikā appanāpaññāva kathitā. **Āsavānaṁ khaye ñāṇan**ti saccaparicchedajānanañāṇaṁ. Idaṁ lokuttarameva, sesāni lokiyānīti.

Chakkaniddesavaṇṇanā.

---

1. Dī 1. 206; Khu 9. 107 piṭṭhesu.

ဝါ ဝုဋ္ဌဟန္တော သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တတ္တာ သတောဝ သမာပဇ္ဇတိ သတောဝ ဝုဋ္ဌဟတိ။ ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလဝသေန ဝါ သတော သမာပဇ္ဇတိ သတော ဝုဋ္ဌဟတိ၊ တသ္မာ ယဒေတ္ထ “အယံ သမာဓိ ပစ္စုပ္ပန္နသုခေါ စေဝ အာယတိဉ္စ သုခဝိပါကော”တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခမာနဿ ပစ္စတ္တံယေဝ အပရပ္ပစ္စယံ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဧကမင်္ဂံ။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ ဧဝမိမေဟိ ပဉ္စဟိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေဟိ အယံ သမာဓိ ပဉ္စဉာဏိကော သမ္မာသမာဓိ နာမ ဝုတ္တောတိ။

ပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၆-ဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၀၅။ ဆဗ္ဗိဓေန ဉာဏဝတ္ထုနိဒ္ဒေသေ **ဣဒ္ဓိဝိဓေ ဉာဏန္တိ** “ဧကောပိ ဟုတွာ ဗဟုဓာ ဟောတီ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တေ[1] ဣဒ္ဓိဝိဓေ ဉာဏံ။ ဣမိနာ အဝိတက္ကာဝိစာရာ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ရူပါဝစရာ ဗဟုဓာဘာဝါဒိသာဓိကာ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ အပ္ပနာပညာဝ ကထိတာ။ **သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိယာ ဉာဏန္တိ** ဒူရသန္တိကာဒိဘေဒသဒ္ဒါရမ္မဏာယ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုယာ ဉာဏံ။ ဣမိနာပိ အဝိတက္ကာဝိစာရာ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ရူပါဝစရာ ပကတိသောတဝိသယာတီတသဒ္ဒါရမ္မဏာ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ အပ္ပနာပညာဝ ကထိတာ။ **ပရစိတ္တေ ဉာဏန္တိ** ပရသတ္တာနံ စိတ္တပရိစ္ဆေဒေ ဉာဏံ။ ဣမိနာပိ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာ ပရေသံ သရာဂါဒိစိတ္တာရမ္မဏာ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ အပ္ပနာပညာဝ ကထိတာ။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိယာ ဉာဏန္တိ** ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိသမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ။ ဣမိနာပိ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာ ပုဗ္ဗေ နိဝုတ္ထက္ခန္ဓာနုဿရဏသတိသမ္ပယုတ္တာ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ အပ္ပနာပညာဝ ကထိတာ။ **သတ္တာနံ စုတူပပါတေ ဉာဏန္တိ** သတ္တာနံ စုတိယဉ္စ ဥပပါတေ စ ဉာဏံ။ ဣမိနာပိ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာ စဝနကဥပပဇ္ဇနကာနံ သတ္တာနံ ဝဏ္ဏဓာတုအာရမ္မဏာ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ အပ္ပနာပညာဝ ကထိတာ။ **အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏန္တိ** သစ္စပရိစ္ဆေဒဇာနနဉာဏံ။ ဣဒံ လောကုတ္တရမေဝ၊ သေသာနိ လောကိယာနီတိ။

ဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁-ဒီ ၁-၂၀၆၊ ခု ၉-၁၀၇-ပိဋ္ဌေသု။

7. Sattakaniddesādivaṇṇanā

806. Sattavidhena ñāṇavatthuniddese **jātipaccayā jarāmaraṇan**ti-ādinā nayena pavattinivattivasena ekādasasu paṭiccasamuppādaṅgesu ekekasmiṁ kālattayabhedato paccavekkhaṇañāṇaṁ vatvā puna "yampissa taṁ dhammaṭṭhitiñāṇan"ti evaṁ tadeva ñāṇaṁ saṅkhepato khayadhammatādīhi pakārehi vuttaṁ. Tattha **jātipaccayā jarāmaraṇaṁ, asati jātiyā natthi jarāmaraṇan**ti ñāṇadvayaṁ paccuppannaddhānavasena vuttaṁ. **Atītampi addhānaṁ, anāgatampi addhānan**ti evaṁ atīte ñāṇadvayaṁ anāgate ñāṇadvayanti cha, tāni dhammaṭṭhitiñāṇena saddhiṁ satta. Tattha **dhammaṭṭhitiñāṇan**ti paccayākārañāṇaṁ. Paccayākāro hi dhammānaṁ pavattiṭṭhitikāraṇattā dhammaṭṭhitīti vuccati, tattha ñāṇaṁ dhammaṭṭhitiñāṇaṁ, etasseva chabbidhassa ñāṇassetaṁ adhivacanaṁ. Evaṁ ekekasmiṁ aṅge imāni satta satta katvā ekādasasu aṅgesu sattasattati honti. Tattha **khayadhamman**ti khayagamanasabhāvaṁ. **Vayadhamman**ti vayagamanasabhāvaṁ. **Virāgadhamman**ti virajjanasabhāvaṁ. **Nirodhadhamman**ti nirujjhanasabhāvaṁ. Iminā kiṁ kathitaṁ? Aparavipassanāya purimavipassanāsammasanaṁ kathitaṁ. Tena kiṁ kathitaṁ hoti? Sattakkhattuṁ vipassanāpaṭivipassanā kathitā. Paṭhamañāṇena hi sabbasaṅkhāre aniccā dukkhā anattāti disvā taṁ ñāṇaṁ dutiyena daṭṭhuṁ vaṭṭati, dutiyaṁ tatiyena, tatiyaṁ catutthena, catutthaṁ pañcamena, pañcamaṁ chaṭṭhena, chaṭṭhaṁ sattamena. Evaṁ satta vipassanāpaṭivipassanā kathitā hontīti.

Sattakaniddesavaṇṇanā.

807. Aṭṭhavidhena ñāṇavatthuniddese **sotāpattimagge paññā**ti sotāpattimaggamhi paññā. Iminā sampayuttapaññāva kathitā. Sesapadesupi eseva nayoti.

Aṭṭhakaniddesavaṇṇanā.

808. Navavidhena ñāṇavatthuniddese **anupubbavihārasamāpattīsū**ti anupubbavihārasaṅkhātāsu samāpattīsu. Tāsaṁ anupubbena anupaṭipāṭiyā vihāritabbaṭṭhena anupubbavihāratā, samāpajjitabbaṭṭhena samāpattitā daṭṭhabbā. Tattha **paṭhamajjhānasamāpattiyā paññā**ti-ādayo aṭṭha sampayuttapaññā

၇-သတ္တကနိဒ္ဒေသာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၀၆။ သတ္တဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထုနိဒ္ဒေသေ **ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိ**-အာဒိနာ နယေန ပဝတ္တိနိဝတ္တိဝသေန ဧကာဒသသု ပဋိစ္စသမုပ္ပာဒင်္ဂေသု ဧကေကသ္မိံ ကာလတ္တယဘေဒတော ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဝတွာ ပုန "ယမ္ပိဿ တံ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ"န္တိ ဧဝံ တဒေဝ ဉာဏံ သင်္ခေပတော ခယဓမ္မတာဒီဟိ ပကာရေဟိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏံ၊ အသတိ ဇာတိယာ နတ္ထိ ဇရာမရဏန္တိ** ဉာဏဒွယံ ပစ္စုပ္ပန္နဒ္ဓါနဝသေန ဝုတ္တံ။ **အတီတမ္ပိ အဒ္ဓါနံ၊ အနာဂတမ္ပိ အဒ္ဓါနန္တိ** ဧဝံ အတီတေ ဉာဏဒွယံ အနာဂတေ ဉာဏဒွယန္တိ ဆ၊ တာနိ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏေန သဒ္ဓိံ သတ္တ။ တတ္ထ **ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏန္တိ** ပစ္စယာကာရဉာဏံ။ ပစ္စယာကာရော ဟိ ဓမ္မာနံ ပဝတ္တိဋ္ဌိတိကာရဏတ္တာ ဓမ္မဋ္ဌိတီတိ ဝုစ္စတိ၊ တတ္ထ ဉာဏံ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ၊ ဧတဿေဝ ဆဗ္ဗိဓဿ ဉာဏဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဧဝံ ဧကေကသ္မိံ အင်္ဂေ ဣမာနိ သတ္တ သတ္တ ကတွာ ဧကာဒသသု အင်္ဂေသု သတ္တသတ္တတိ ဟောန္တိ။ တတ္ထ **ခယဓမ္မန္တိ** ခယဂမနသဘာဝံ။ **ဝယဓမ္မန္တိ** ဝယဂမနသဘာဝံ။ **ဝိရာဂဓမ္မန္တိ** ဝိရဇ္ဇနသဘာဝံ။ **နိရောဓဓမ္မန္တိ** နိရုဇ္ဈနသဘာဝံ။ ဣမိနာ ကိံ ကထိတံ? အပရဝိပဿနာယ ပုရိမဝိပဿနာသမ္မသနံ ကထိတံ။ တေန ကိံ ကထိတံ ဟောတိ? သတ္တက္ခတ္တုံ ဝိပဿနာပဋိဝိပဿနာ ကထိတာ။ ပဌမဉာဏေန ဟိ သဗ္ဗသင်္ခါရေ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ အနတ္တာတိ ဒိသွာ တံ ဉာဏံ ဒုတိယေန ဒဋ္ဌုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဒုတိယံ တတိယေန၊ တတိယံ စတုတ္ထေန၊ စတုတ္ထံ ပဉ္စမေန၊ ပဉ္စမံ ဆဋ္ဌေန၊ ဆဋ္ဌံ သတ္တမေန။ ဧဝံ သတ္တ ဝိပဿနာပဋိဝိပဿနာ ကထိတာ ဟောန္တီတိ။

သတ္တကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၈၀၇။ အဋ္ဌဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထုနိဒ္ဒေသေ **သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ပညာ**တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂမှိ ပညာ။ ဣမိနာ သမ္ပယုတ္တပညာဝ ကထိတာ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယောတိ။

အဋ္ဌကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၈၀၈။ နဝဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထုနိဒ္ဒေသေ **အနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တီသူ**တိ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရသင်္ခါတာသု သမာပတ္တီသု။ တာသံ အနုပုဗ္ဗေန အနုပဋိပါဋိယာ ဝိဟာရိတဗ္ဗဋ္ဌေန အနုပုဗ္ဗဝိဟာရတာ, သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗဋ္ဌေန သမာပတ္တိတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ တတ္ထ **ပဌမဇ္ဈာနသမာပတ္တိယာ ပညာ**တိအာဒယော အဋ္ဌ သမ္ပယုတ္တပညာ

veditabbā. Navamā paccavekkhaṇapaññā. Sā hi nirodhasamāpattiṁ santato paṇītato paccavekkhamānassa pavattati. Tena vuttaṁ “saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhitassa paccavekkhaṇañāṇan”ti.

Navakaniddesavaṇṇanā.

---

10. Dasakaniddesavaṇṇanā

Paṭhamabalaniddesa

809. Dasavidhena ñāṇavatthuniddese **aṭṭhānan**ti hetupaṭikkhepo. **Anavakāso**ti paccayapaṭikkhepo. Ubhayenāpi kāraṇameva paṭikkhipati. Kāraṇañhi tadāyattavuttitāya attano phalassa ṭhānanti ca avakāsoti ca vuccati. **Yan**ti yena kāraṇena. **Diṭṭhisampanno**ti maggadiṭṭhiyā sampanno sotāpanno ariyasāvako. **Kañci saṅkhāran**ti catubhūmakesu saṅkhatasaṅkhāresu kañci ekaṁ saṅkhārampi. **Niccato upagaccheyyā**ti niccoti gaṇheyya. **Netaṁ ṭhānaṁ vijjatī**ti etaṁ kāraṇaṁ natthi, na upalabbhati. **Yaṁ puthujjano**ti yena kāraṇena puthujjano. **Ṭhānametaṁ vijjatī**ti etaṁ kāraṇaṁ atthi, sassatadiṭṭhiyā hi so tebhūmakesu saṅkhāresu kañci saṅkhāraṁ niccato gaṇheyyāti attho. Catutthabhūmakasaṅkhāro pana tejussadattā divasaṁ santatto ayoguḷo viya makkhikānaṁ diṭṭhiyā vā aññesaṁ vā akusalānaṁ ārammaṇaṁ na hoti. Iminā nayena **kañci saṅkhāraṁ sukhato**ti-ādīsupi attho veditabbo. **Sukhato upagaccheyyā**ti “ekantasukhī attā hoti arogo parammaraṇā”ti[1] evaṁ attadiṭṭhivasena sukhato gāhaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Diṭṭhivippayuttacittena pana ariyasāvako pariḷāhābhibhūto pariḷāhavūpasamatthaṁ mattahatthiparitāsito viya sucikāmo Cokkhabrāhmaṇo[2] gūthaṁ kañci saṅkhāraṁ sukhato upagacchati. Attavāde kasiṇādipaṇṇattisaṅgahatthaṁ saṅkhāranti avatvā **kañci dhamman**ti vuttaṁ. Idhāpi ariyasāvakassa catubhūmakavasena paricchedo veditabbo, puthujjanassa tebhūmakavasena. Sabbavāresu vā ariyasāvakassāpi tebhūmakavaseneva paricchedo vaṭṭati. Yaṁ yaṁ hi[3]

1. Ma 3. 18, 22 piṭṭhādīsu.
2. Pokkharabrāhmaṇo (Sī, Syā)
3. Yañhi yaṁ (Sī, Syā, Ka)

ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နဝမာ ပစ္စဝေက္ခဏပညာ။ သာ ဟိ နိရောဓသမာပတ္တိံ သန္တတော ပဏီတတော ပစ္စဝေက္ခမာနဿ ပဝတ္တတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌိတဿ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏ”န္တိ။

နဝကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ဒသကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

ပဌမဗလနိဒ္ဒေသ

၈၀၉။ ဒသဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထုနိဒ္ဒေသေ **အဋ္ဌာန**န္တိ ဟေတုပဋိက္ခေပေါ။ **အနဝကာသော**တိ ပစ္စယပဋိက္ခေပေါ။ ဥဘယေနာပိ ကာရဏမေဝ ပဋိက္ခိပတိ။ ကာရဏဉှိ တဒါယတ္တဝုတ္တိတာယ အတ္တနော ဖလဿ ဌာနန္တိ စ အဝကာသောတိ စ ဝုစ္စတိ။ **ယ**န္တိ ယေန ကာရဏေန။ **ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော**တိ မဂ္ဂဒိဋ္ဌိယာ သမ္ပန္နော သောတာပန္နော အရိယသာဝကော။ **ကဉ္စိ သင်္ခါရ**န္တိ စတုဘူမကေသု သင်္ခတသင်္ခါရေသု ကဉ္စိ ဧကံ သင်္ခါရမ္ပိ။ **နိစ္စတော ဥပဂစ္ဆေယျာ**တိ နိစ္စောတိ ဂဏှေယျ။ **နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ**တိ ဧတံ ကာရဏံ နတ္ထိ၊ န ဥပလဗ္ဘတိ။ **ယံ ပုထုဇ္ဇနော**တိ ယေန ကာရဏေန ပုထုဇ္ဇနော။ **ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတီ**တိ ဧတံ ကာရဏံ အတ္ထိ၊ သဿတဒိဋ္ဌိယာ ဟိ သော တေဘူမကေသု သင်္ခါရေသု ကဉ္စိ သင်္ခါရံ နိစ္စတော ဂဏှေယျာတိ အတ္ထော။ စတုတ္ထဘူမကသင်္ခါရော ပန တေဇုဿဒတ္တာ ဒိဝသံ သန္တတ္တော အယောဂုဠော ဝိယ မက္ခိကာနံ ဒိဋ္ဌိယာ ဝါ အညေသံ ဝါ အကုသလာနံ အာရမ္မဏံ န ဟောတိ။ ဣမိနာ နယေန **ကဉ္စိ သင်္ခါရံ သုခတော**တိအာဒီသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သုခတော ဥပဂစ္ဆေယျာ**တိ “ဧကန္တသုခီ အတ္တာ ဟောတိ အရောဂေါ ပရမ္မရဏာ”တိ[1] ဧဝံ အတ္တဒိဋ္ဌိဝသေန သုခတော ဂါဟံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တေန ပန အရိယသာဝကော ပရိဠာဟာဘိဘူတော ပရိဠာဟဝူပသမတ္ထံ မတ္တဟတ္ထိပရိတာသိတော ဝိယ သုစိကာမော စောက္ခဗြာဟ္မဏော[2] ဂူထံ ကဉ္စိ သင်္ခါရံ သုခတော ဥပဂစ္ဆတိ။ အတ္တဝါဒေ ကသိဏာဒိပဏ္ဏတ္တိသင်္ဂဟတ္ထံ သင်္ခါရန္တိ အဝတွာ **ကဉ္စိ ဓမ္မ**န္တိ ဝုတ္တံ။ ဣဓာပိ အရိယသာဝကဿ စတုဘူမကဝသေန ပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ပုထုဇ္ဇနဿ တေဘူမကဝသေန။ သဗ္ဗဝါရေသု ဝါ အရိယသာဝကဿာပိ တေဘူမကဝသေနေဝ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝဋ္ဋတိ။ ယံ ယံ ဟိ[3]

၁-မ ၃-၁၈-၂၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ပေါက္ခရဗြာဟ္မဏော (သီ၊ သျာ) ၃-ယဉှိ ယံ (သီ၊ သျာ၊ က)

puthujjano gaṇhāti, tato tato ariyasāvako gāhaṁ viniveṭheti, puthujjano hi yaṁ yaṁ niccaṁ sukhaṁ attāti gaṇhāti, taṁ taṁ ariyasāvako aniccaṁ dukkhaṁ anattāti gaṇhanto gāhaṁ viniveṭheti.

Mātaranti-ādīsu janikāva mātā. Manussabhūtova khīṇāsavo arahāti adhippeto. Kiṁ pana ariyasāvako aññaṁ jīvitā voropeyyāti? Etampi aṭṭhānaṁ. Sacepi bhavantaragataṁ ariyasāvakaṁ attano ariyasāvakabhāvaṁ ajānantampi koci evaṁ vadeyya "imaṁ kunthakipillikaṁ jīvitā voropetvā sakalacakkavāḷagabbhe cakkavattirajjaṁ paṭipajjāhī"ti, neva so taṁ jīvitā voropeyya. Atha vāpi naṁ evaṁ vadeyyuṁ "sace imaṁ na ghātessasi, sīsaṁ te chindissāmā"ti, sīsamevassa chindeyyuṁ, neva so taṁ ghāteyya. Puthujjanabhāvassa pana mahāsāvajjabhāvadassanatthaṁ ariyasāvakassa ca baladīpanatthametaṁ vuttaṁ. Ayañhettha adhippāyo—sāvajjo puthujjanabhāvo, yatra hi nāma puthujjano mātughātādīnipi ānantariyāni karissati. Mahābalo ariyasāvako, so etāni kammāni na karotīti.

Paduṭṭhena cittenāti dosasampayuttena vadhakacittena. **Lohitaṁ uppādeyyā**ti jīvamānakasarīre khuddakamakkhikāya pivanamattampi lohitaṁ uppādeyya. **Saṁghaṁ bhindeyyā**ti samānasaṁvāsakaṁ samānasīmāyaṁ ṭhitaṁ pañcahi kāraṇehi saṁghaṁ bhindeyya. Vuttañhetaṁ "pañcahupāli ākārehi saṁgho bhijjati. Kammena uddesena voharanto anussāvanena salākaggāhenā"ti[1].

Tattha **kammenā**ti apalokanādīsu catūsu kammesu aññatarena kammena. **Uddesenā**ti pañcasu pātimokkhuddesesu aññatarena uddesena. **Voharanto**ti kathayanto, tāhi tāhi uppattīhi adhammaṁ dhammoti-ādīni aṭṭhārasa bhedakaravatthūni dīpento. **Anussāvanenā**ti "nanu tumhe jānātha mayhaṁ uccākulā pabbajitabhāvaṁ bahussutabhāvañca, mādiso nāma uddhammaṁ ubbinayaṁ Satthusāsanaṁ gāheyyāti cittampi uppādetuṁ tumhākaṁ na yuttaṁ, kiṁ mayhaṁ avīci nīluppalavanaṁ viya sītalo, kimahaṁ apāyato na bhāyāmī"ti-ādinā nayena kaṇṇamūle vacībhedaṁ katvā

1. Vi 5. 349 piṭṭhe.

ပုထုဇ္ဇနော ဂဏှာတိ၊ တတော တတော အရိယသာဝကော ဂါဟံ ဝိနိဝေဌေတိ၊ ပုထုဇ္ဇနော ဟိ ယံ ယံ နိစ္စံ သုခံ အတ္တာတိ ဂဏှာတိ၊ တံ တံ အရိယသာဝကော အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ ဂဏှန္တော ဂါဟံ ဝိနိဝေဌေတိ။

မာတရန္တိအာဒီသု ဇနိကာဝ မာတာ။ မနုဿဘူတောဝ ခီဏာသဝေါ အရဟာတိ အဓိပ္ပေတော။ ကိံ ပန အရိယသာဝကော အညံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျာတိ? ဧတမ္ပိ အဋ္ဌာနံ။ သစေပိ ဘဝန္တရဂတံ အရိယသာဝကံ အတ္တနော အရိယသာဝကဘာဝံ အဇာနန္တမ္ပိ ကောစိ ဧဝံ ဝဒေယျ "ဣမံ ကုန္ထကိပိလ္လိကံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတွာ သကလစက္ကဝါဠဂဗ္ဘေ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇာဟီ"တိ၊ နေဝ သော တံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ။ အထ ဝါပိ နံ ဧဝံ ဝဒေယျုံ "သစေ ဣမံ န ဃာတေဿသိ၊ သီသံ တေ ဆိန္ဒိဿာမာ"တိ၊ သီသမေဝဿ ဆိန္ဒေယျုံ၊ နေဝ သော တံ ဃာတေယျ။ ပုထုဇ္ဇနဘာဝဿ ပန မဟာသာဝဇ္ဇဘာဝဒဿနတ္ထံ အရိယသာဝကဿ စ ဗလဒီပနတ္ထမေတံ ဝုတ္တံ။ အယဉှေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—သာဝဇ္ဇော ပုထုဇ္ဇနဘာဝေါ၊ ယတြ ဟိ နာမ ပုထုဇ္ဇနော မာတုဃာတာဒီနိပိ အာနန္တရိယာနိ ကရိဿတိ။ မဟာဗလော အရိယသာဝကော၊ သော ဧတာနိ ကမ္မာနိ န ကရောတီတိ။

ပဒုဋ္ဌေန စိတ္တေနာတိ ဒေါသသမ္ပယုတ္တေန ဝဓကစိတ္တေန။ **လောဟိတံ ဥပ္ပါဒေယျာ**တိ ဇီဝမာနကသရီရေ ခုဒ္ဒကမက္ခိကာယ ပိဝနမတ္တမ္ပိ လောဟိတံ ဥပ္ပါဒေယျ။ **သံဃံ ဘိန္ဒေယျာ**တိ သမာနသံဝါသကံ သမာနသီမာယံ ဌိတံ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ သံဃံ ဘိန္ဒေယျ။ ဝုတ္တဉှေတံ "ပဉ္စဟုပါလိ အာကာရေဟိ သံဃော ဘိဇ္ဇတိ။ ကမ္မေန ဥဒ္ဒေသေန ဝေါဟရန္တော အနုဿာဝနေန သလာကဂ္ဂါဟေနာ"တိ[၁]။

တတ္ထ **ကမ္မေနာ**တိ အပလောကနာဒီသု စတူသု ကမ္မေသု အညတရေန ကမ္မေန။ **ဥဒ္ဒေသေနာ**တိ ပဉ္စသု ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသေသု အညတရေန ဥဒ္ဒေသေန။ **ဝေါဟရန္တော**တိ ကထယန္တော၊ တာဟိ တာဟိ ဥပ္ပတ္တီဟိ အဓမ္မံ ဓမ္မောတိအာဒီနိ အဋ္ဌာရသ ဘေဒကရဝတ္ထူနိ ဒီပေန္တော။ **အနုဿာဝနေနာ**တိ "နနု တုမှေ ဇာနာထ မယှံ ဥစ္စာကုလာ ပဗ္ဗဇိတဘာဝံ ဗဟုဿုတဘာဝဉ္စ၊ မာဒိသော နာမ ဥဒ္ဓမ္မံ ဥဗ္ဗိနယံ သတ္ထုသာသနံ ဂါဟေယျာတိ စိတ္တမ္ပိ ဥပ္ပါဒေတုံ တုမှာကံ န ယုတ္တံ၊ ကိံ မယှံ အဝီစိ နီလုပ္ပလဝနံ ဝိယ သီတလော၊ ကိမဟံ အပါယတော န ဘာယာမီ"တိအာဒိနာ နယေန ကဏ္ဏမူလေ ဝစီဘေဒံ ကတွာ

၁-ဝိ ၅-၃၄၉-ပိဋ္ဌေ။

anussāvanena. **Salākaggāhenā**ti evaṁ anussāvetvā tesaṁ cittaṁ upatthambhetvā anivattanadhamme katvā “gaṇhatha imaṁ salākan”ti salākaggāhena. Ettha ca kammameva uddeso vā pamāṇaṁ, vohārānussāvanasalākaggāhā pana pubbabhāgā. Aṭṭhārasavatthudīpanavasena hi voharantena tattha rucijananatthaṁ anussāvetvā salākāya gāhitāyapi abhinnova hoti saṁgho. Yadā pana evaṁ cattāro vā atirekā vā salākaṁ gāhetvā āveṇikaṁ kammaṁ vā uddesaṁ vā karonti, tadā saṁgho bhinno nāma hoti.

Evaṁ diṭṭhisampanno puggalo saṁghaṁ bhindeyyāti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Ettāvatā mātughātādīni pañca ānantariyakammāni dassitāni honti, yāni puthujjano karoti, na ariyasāvako. Tesaṁ āvibhāvatthaṁ—

Kammato dvārato ceva, kappaṭṭhitiyato tathā.
Pākasādhāraṇādīhi, viññātabbo vinicchayo.

Tattha **kammato** tāva—ettha hi manussabhūtasseva manussabhūtaṁ mātaraṁ pitaraṁ vā api parivattaliṅgaṁ jīvitā voropentassa kammaṁ ānantariyaṁ hoti, “tassa vipākaṁ paṭibāhissāmī”ti sakalacakkavāḷaṁ mahācetiyappamāṇehi kañcanathūpehi pūretvāpi, sakalacakkavāḷaṁ pūretvā nisinnabhikkhusaṁghassa mahādānaṁ datvāpi, Buddhassa Bhagavato saṅghāṭikaṇṇaṁ amuñcitvāva vicaritvāpi kāyassa bhedā nirayameva upapajjati. Yo pana sayaṁ manussabhūto tiracchānabhūtaṁ mātaraṁ vā pitaraṁ vā, sayaṁ vā tiracchānabhūto manussabhūtaṁ, tiracchānabhūtoyeva vā tiracchānabhūtaṁ jīvitā voropeti, tassa kammaṁ ānantariyaṁ na hoti, kammaṁ pana bhāriyaṁ hoti, ānantariyaṁ āhacceva tiṭṭhati. Manussajātikānaṁ pana vasena ayaṁ pañho kathito.

Ettha eḷakacatukkaṁ saṅgāmacatukkaṁ coracatukkañca kathetabbaṁ. Eḷakaṁ māremīti[1] abhisandhināpi hi eḷakaṭṭhāne ṭhitaṁ manusso manussabhūtaṁ mātaraṁ vā pitaraṁ vā mārento ānantariyaṁ phusati. Eḷakābhisandhinā pana mātāpiti-abhisandhinā vā eḷakaṁ mārento ānantariyaṁ na phusati. Mātāpiti-abhisandhinā mātāpitaro mārento phusateva. Esa nayo

1. Māressāmīti (Syā)

အနုဿာဝနေန။ **သလာကဂ္ဂါဟေနာ**တိ ဧဝံ အနုဿာဝေတွာ တေသံ စိတ္တံ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ အနိဝတ္တနဓမ္မေ ကတွာ “ဂဏှထ ဣမံ သလာက”န္တိ သလာကဂ္ဂါဟေန။ ဧတ္ထ စ ကမ္မမေဝ ဥဒ္ဒေသော ဝါ ပမာဏံ၊ ဝေါဟာရာနုဿာဝနသလာကဂ္ဂါဟာ ပန ပုဗ္ဗဘာဂါ။ အဋ္ဌာရသဝတ္ထုဒီပနဝသေန ဟိ ဝေါဟရန္တေန တတ္ထ ရုစိဇနနတ္ထံ အနုဿာဝေတွာ သလာကာယ ဂါဟိတာယပိ အဘိန္နောဝ ဟောတိ သံဃော။ ယဒါ ပန ဧဝံ စတ္တာရော ဝါ အတိရေကာ ဝါ သလာကံ ဂါဟေတွာ အာဝေဏိကံ ကမ္မံ ဝါ ဥဒ္ဒေသံ ဝါ ကရောန္တိ၊ တဒါ သံဃော ဘိန္နော နာမ ဟောတိ။

ဧဝံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော သံဃံ ဘိန္ဒေယျာတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ ဧတ္တာဝတာ မာတုဃာတာဒီနိ ပဉ္စ အာနန္တရိယကမ္မာနိ ဒဿိတာနိ ဟောန္တိ၊ ယာနိ ပုထုဇ္ဇနော ကရောတိ၊ န အရိယသာဝကော။ တေသံ အာဝိဘာဝတ္ထံ—

ကမ္မတော ဒွါရတော စေဝ၊ ကပ္ပဋ္ဌိတိယတော တထာ။
ပါကသာဓာရဏာဒီဟိ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ **ကမ္မတော** တာဝ—ဧတ္ထ ဟိ မနုဿဘူတဿေဝ မနုဿဘူတံ မာတရံ ပိတရံ ဝါ အပိ ပရိဝတ္တလိင်္ဂံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေန္တဿ ကမ္မံ အာနန္တရိယံ ဟောတိ၊ “တဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိဿာမီ”တိ သကလစက္ကဝါဠံ မဟာစေတိယပ္ပမာဏေဟိ ကဉ္စနထူပေဟိ ပူရေတွာပိ,သကလစက္ကဝါဠံ ပူရေတွာ နိသိန္နဘိက္ခုသံဃဿ မဟာဒါနံ ဒတွာပိ, ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သင်္ဃာဋိကဏ္ဏံ အမုဉ္စိတွာဝ ဝိစရိတွာပိ ကာယဿ ဘေဒါ နိရယမေဝ ဥပပဇ္ဇတိ။ ယော ပန သယံ မနုဿဘူတော တိရစ္ဆာနဘူတံ မာတရံ ဝါ ပိတရံ ဝါ, သယံ ဝါ တိရစ္ဆာနဘူတော မနုဿဘူတံ, တိရစ္ဆာနဘူတောယေဝ ဝါ တိရစ္ဆာနဘူတံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတိ၊ တဿ ကမ္မံ အာနန္တရိယံ န ဟောတိ၊ ကမ္မံ ပန ဘာရိယံ ဟောတိ၊ အာနန္တရိယံ အာဟစ္စေဝ တိဋ္ဌတိ။ မနုဿဇာတိကာနံ ပန ဝသေန အယံ ပဉှော ကထိတော။

ဧတ္ထ ဧဠကစတုက္ကံ သင်္ဂါမစတုက္ကံ စောရစတုက္ကဉ္စ ကထေတဗ္ဗံ။ ဧဠကံ မာရေမီတိ[၁] အဘိသန္ဓိနာပိ ဟိ ဧဠကဋ္ဌာနေ ဌိတံ မနုဿော မနုဿဘူတံ မာတရံ ဝါ ပိတရံ ဝါ မာရေန္တော အာနန္တရိယံ ဖုသတိ။ ဧဠကာဘိသန္ဓိနာ ပန မာတာပိတိအဘိသန္ဓိနာ ဝါ ဧဠကံ မာရေန္တော အာနန္တရိယံ န ဖုသတိ။ မာတာပိတိအဘိသန္ဓိနာ မာတာပိတရော မာရေန္တော ဖုသတေဝ။ ဧသ နယော

၁-မာရေဿာမီတိ (သျာ)

itarasmimpi catukkadvaye. Yathā ca mātāpitūsu, evaṁ arahantepi etāni catukkāni veditabbāni. Manussa-arahantameva ca māretvā ānantariyaṁ phusati, na yakkhabhūtaṁ, kammaṁ pana bhāriyaṁ ānantariyasadisameva. Manussa-arahantassa ca puthujjanakāleyeva satthappahāre vā vise vā dinnepi yadi so arahattaṁ patvā teneva marati, arahantaghāto hotiyeva. Yaṁ pana puthujjanakāle dinnaṁ dānaṁ arahattaṁ patvā paribhuñjati, puthujjanasseva taṁ dinnaṁ hoti. Sesa-ariyapuggale mārentassa ānantariyaṁ natthi, kammaṁ pana bhāriyaṁ ānantariyasadisameva.

Lohituppāde Tathāgatassa abhejjakāyatāya parūpakkamena cammacchedaṁ katvā lohitapaggharaṇaṁ nāma natthi, sarīrassa pana antoyeva ekasmiṁ ṭhāne lohitaṁ samosarati. Devadattena paṭividdhasilāto bhijjitvā gatā sakalikāpi[1] Tathāgatassa pādantaṁ pahari, pharasunā pahaṭo viya pādo antolohitoyeva ahosi. Tathā karontassa ānantariyaṁ hoti. Jīvako pana Tathāgatassa ruciyā satthakena cammaṁ chinditvā tamhā ṭhānā duṭṭhalohitaṁ nīharitvā phāsukamakāsi, tathā karontassa puññakammameva hoti.

Atha ye ca parinibbute Tathāgate cetiyaṁ cetiyaṁ bhindanti, bodhiṁ chindanti, dhātumhi upakkamanti, tesaṁ kiṁ hotīti? Bhāriyaṁ kammaṁ hoti ānantariyasadisaṁ. Sadhātukaṁ pana thūpaṁ vā paṭimaṁ vā bādhayamānaṁ bodhisākhañca chindituṁ vaṭṭati. Sacepi tattha nilīnā sakuṇā cetiye vaccaṁ pātenti, chindituṁ vaṭṭatiyeva. Paribhogacetiyato hi sarīracetiyaṁ mahantataraṁ. Cetiyavatthuṁ bhinditvā gacchantaṁ bodhimūlampi chinditvā harituṁ vaṭṭati. Yā pana bodhisākhā bodhigharaṁ bādhati, taṁ geharakkhaṇatthaṁ chindituṁ na labbhati. Bodhi-atthañhi gehaṁ, na gehatthāya bodhi. Āsanagharepi eseva nayo. Yasmiṁ pana āsanaghare dhātu nihitā hoti, tassa rakkhaṇatthāya bodhisākhaṁ chindituṁ vaṭṭati. Bodhijagganatthaṁ ojoharaṇasākhaṁ vā pūtiṭṭhānaṁ vā chindituṁ vaṭṭatiyeva, sarīrapaṭijaggane viya puññampi hoti.

Saṁghabhede sīmaṭṭhakasaṁghe asannipatite visuṁ[2] parisaṁ gahetvā katavohārānussāvanasalākaggāhassa kammaṁ vā karontassa uddesaṁ vā

1. Sakkhalikāpi (Sī, Syā, Ka)   2. Visuṁ visuṁ (Sī, Syā)

ဣတရသ္မိမ္ပိ စတုက္ကဒွယေ။ ယထာ စ မာတာပိတူသု၊ ဧဝံ အရဟန္တေပိ ဧတာနိ စတုက္ကာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ မနုဿအရဟန္တမေဝ စ မာရေတွာ အာနန္တရိယံ ဖုသတိ၊ န ယက္ခဘူတံ၊ ကမ္မံ ပန ဘာရိယံ အာနန္တရိယသဒိသမေဝ။ မနုဿအရဟန္တဿ စ ပုထုဇ္ဇနကာလေယေဝ သတ္ထပ္ပဟာရေ ဝါ ဝိသေ ဝါ ဒိန္နေပိ ယဒိ သော အရဟတ္တံ ပတွာ တေနေဝ မရတိ၊ အရဟန္တဃာတော ဟောတိယေဝ။ ယံ ပန ပုထုဇ္ဇနကာလေ ဒိန္နံ ဒါနံ အရဟတ္တံ ပတွာ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ ပုထုဇ္ဇနဿေဝ တံ ဒိန္နံ ဟောတိ။ သေသအရိယပုဂ္ဂလေ မာရေန္တဿ အာနန္တရိယံ နတ္ထိ၊ ကမ္မံ ပန ဘာရိယံ အာနန္တရိယသဒိသမေဝ။

လောဟိတုပ္ပါဒေ တထာဂတဿ အဘေဇ္ဇကာယတာယ ပရူပက္ကမေန စမ္မစ္ဆေဒံ ကတွာ လောဟိတပဂ္ဃရဏံ နာမ နတ္ထိ၊ သရီရဿ ပန အန္တောယေဝ ဧကသ္မိံ ဌာနေ လောဟိတံ သမောသရတိ။ ဒေဝဒတ္တေန ပဋိဝိဒ္ဓသိလာတော ဘိဇ္ဇိတွာ ဂတာ သကလိကာပိ[1] တထာဂတဿ ပါဒန္တံ ပဟရိ၊ ဖရသုနာ ပဟဋော ဝိယ ပါဒေါ အန္တောလောဟိတောယေဝ အဟောသိ။ တထာ ကရောန္တဿ အာနန္တရိယံ ဟောတိ။ ဇီဝကော ပန တထာဂတဿ ရုစိယာ သတ္ထကေန စမ္မံ ဆိန္ဒိတွာ တမှာ ဌာနာ ဒုဋ္ဌလောဟိတံ နီဟရိတွာ ဖာသုက-မကာသိ၊ တထာ ကရောန္တဿ ပုညကမ္မမေဝ ဟောတိ။

အထ ယေ စ ပရိနိဗ္ဗုတေ တထာဂတေ စေတိယံ ဘိန္ဒန္တိ၊ ဗောဓိံ ဆိန္ဒန္တိ၊ ဓာတုမှိ ဥပက္ကမန္တိ၊ တေသံ ကိံ ဟောတီတိ? ဘာရိယံ ကမ္မံ ဟောတိ အာနန္တရိယသဒိသံ။ သဓာတုကံ ပန ထူပံ ဝါ ပဋိမံ ဝါ ဗာဓယမာနံ ဗောဓိ-သာခဉ္စ ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ သစေပိ တတ္ထ နိလီနာ သကုဏာ စေတိယေ ဝစ္စံ ပါတေန္တိ၊ ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ပရိဘောဂစေတိယတော ဟိ သရီရစေတိယံ မဟန္တတရံ။ စေတိယဝတ္ထုံ ဘိန္ဒိတွာ ဂစ္ဆန္တံ ဗောဓိမူလမ္ပိ ဆိန္ဒိတွာ ဟရိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ယာ ပန ဗောဓိသာခါ ဗောဓိဃရံ ဗာဓတိ၊ တံ ဂေဟရက္ခဏတ္ထံ ဆိန္ဒိတုံ န လဗ္ဘတိ။ ဗောဓိအတ္ထဉှိ ဂေဟံ၊ န ဂေဟတ္ထာယ ဗောဓိ။ အာသန-ဃရေပိ ဧသေဝ နယော။ ယသ္မိံ ပန အာသနဃရေ ဓာတု နိဟိတာ ဟောတိ၊ တဿ ရက္ခဏတ္ထာယ ဗောဓိသာခံ ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဗောဓိဇဂ္ဂနတ္ထံ ဩဇော-ဟရဏသာခံ ဝါ ပူတိဋ္ဌာနံ ဝါ ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ၊ သရီရပဋိဇဂ္ဂနေ ဝိယ ပုညမ္ပိ ဟောတိ။

သံဃဘေဒေ သီမဋ္ဌကသံဃေ အသန္နိပတိတေ ဝိသုံ[2] ပရိသံ ဂဟေတွာ ကတဝေါဟာရာနုဿာဝနသလာကဂ္ဂါဟဿ ကမ္မံ ဝါ ကရောန္တဿ ဥဒ္ဒေသံ ဝါ

၁-သက္ခလိကာပိ (သီ၊ သျာ၊ က)   ၂-ဝိသုံ ဝိသုံ (သီ၊ သျာ)

uddisantassa bhedo ca hoti ānantariyakammañca. [1]Samaggasaññāya pana vaṭṭati, samaggasaññāya hi karontassa neva bhedo hoti[1], na ānantariyakammaṁ. Tathā navato ūnaparisāyaṁ. Sabbantimena pana paricchedena navannaṁ janānaṁ yo saṁghaṁ bhindati, tassa ānantariyakammaṁ hoti. Anuvattakānaṁ adhammavādīnaṁ mahāsāvajjaṁ kammaṁ, dhammavādino anavajjā. Tattha navannameva saṁghabhede idaṁ suttaṁ “ekato Upāli cattāro honti, ekato cattāro, navamo anussāveti, salākaṁ gāheti ‘ayaṁ dhammo ayaṁ vinayo idaṁ Satthusāsanaṁ, imaṁ gaṇhatha imaṁ rocethā’ti, evaṁ kho Upāli saṁgharāji ceva hoti saṁghabhedo ca. Navannaṁ vā Upāli atirekanavannaṁ vā saṁgharāji ceva hoti saṁghabhedo cā”ti[2].

Etesu ca pana pañcasu saṁghabhedo vacīkammaṁ, sesāni kāyakammānīti evaṁ kammatopi viññātabbo vinicchayo.

Dvāratoti sabbāneva cetāni kāyadvāratopi vacīdvāratopi samuṭṭhahanti. Purimāni panettha cattāri āṇattikavijjāmayapayogavasena vacīdvārato samuṭṭhahitvāpi kāyadvārameva pūrenti. Saṁghabhedo hatthamuddāya bhedaṁ karontassa kāyadvārato samuṭṭhahitvāpi vacīdvārameva pūretīti evamettha dvāratopi viññātabbo vinicchayo.

Kappaṭṭhitiyatoti saṁghabhedoyeva cettha kappaṭṭhitiyo. Saṇṭhahante hi kappe kappavemajjhe vā saṁghabhedaṁ katvā kappavināseyeva muccati. Sacepi hi “sve kappo vinassissatī”ti ajja saṁghabhedaṁ karoti, sveyeva muccati, ekadivasameva niraye paccati, evaṁ karaṇaṁ pana natthi. Sesāni cattāri kammāni ānantariyāneva honti, na kappaṭṭhitiyānīti evamettha kappaṭṭhitiyatopi viññātabbo vinicchayo.

Pākato**ti yena ca pañcapetāni kammāni katāni honti, tassa saṁghabhedoyeva paṭisandhivasena vipaccati, sesāni “ahosi kammaṁ nāhosi kammavipāko”ti evamādīsu saṅkhaṁ gacchanti. Saṁghabhedābhāve lohituppādo, tadabhāve arahantaghātako, tadabhāve sace

1-1. Samaggasaññāya, pana “vaṭṭatī”ti saññāya vā karontassa bhedova hoti (Ka)
2. Vi 4. 367 piṭṭhe.

ဥဒ္ဒိသန္တဿ ဘေဒေါ စ ဟောတိ အာနန္တရိယကမ္မဉ္စ။ [၁]သမဂ္ဂသညာယ ပန ဝဋ္ဋတိ၊ သမဂ္ဂသညာယ ဟိ ကရောန္တဿ နေဝ ဘေဒေါ ဟောတိ[၁]၊ န အာနန္တရိယကမ္မံ။ တထာ နဝတော ဦနပရိသာယံ။ သဗ္ဗန္တိမေန ပန ပရိစ္ဆေဒေန နဝန္နံ ဇနာနံ ယော သံဃံ ဘိန္ဒတိ၊ တဿ အာနန္တရိယကမ္မံ ဟောတိ။ အနုဝတ္တကာနံ အဓမ္မဝါဒီနံ မဟာသာဝဇ္ဇံ ကမ္မံ၊ ဓမ္မဝါဒိနော အနဝဇ္ဇာ။ တတ္ထ နဝန္နမေဝ သံဃဘေဒေ ဣဒံ သုတ္တံ—“ဧကတော ဥပါလိ စတ္တာရော ဟောန္တိ၊ ဧကတော စတ္တာရော၊ နဝမော အနုဿာဝေတိ၊ သလာကံ ဂါဟေတိ ‘အယံ ဓမ္မော အယံ ဝိနယော ဣဒံ သတ္ထုသာသနံ၊ ဣမံ ဂဏှထ ဣမံ ရောစေထာ’တိ၊ ဧဝံ ခေါ ဥပါလိ သံဃရာဇိ စေဝ ဟောတိ သံဃဘေဒေါ စ။ နဝန္နံ ဝါ ဥပါလိ အတိရေကနဝန္နံ ဝါ သံဃရာဇိ စေဝ ဟောတိ သံဃဘေဒေါ စာ”တိ[၂]။

ဧတေသု စ ပန ပဉ္စသု သံဃဘေဒေါ ဝစီကမ္မံ၊ သေသာနိ ကာယကမ္မာနီတိ ဧဝံ ကမ္မတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဒွါရတောတိ သဗ္ဗာနေဝ စေတာနိ ကာယဒွါရတောပိ ဝစီဒွါရတောပိ သမုဋ္ဌဟန္တိ။ ပုရိမာနိ ပနေတ္ထ စတ္တာရိ အာဏတ္တိကဝိဇ္ဇာမယပယောဂဝသေန ဝစီဒွါရတော သမုဋ္ဌဟိတွာပိ ကာယဒွါရမေဝ ပူရေန္တိ။ သံဃဘေဒေါ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ ဘေဒံ ကရောန္တဿ ကာယဒွါရတော သမုဋ္ဌဟိတွာပိ ဝစီဒွါရမေဝ ပူရေတီတိ ဧဝမေတ္ထ ဒွါရတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ကပ္ပဋ္ဌိတိယတောတိ သံဃဘေဒေါယေဝ စေတ္ထ ကပ္ပဋ္ဌိတိယော။ သဏ္ဌဟန္တေ ဟိ ကပ္ပေ ကပ္ပဝေမဇ္ဈေ ဝါ သံဃဘေဒံ ကတွာ ကပ္ပဝိနာသေယေဝ မုစ္စတိ။ သစေပိ ဟိ “သွေ ကပ္ပေါ ဝိနဿိဿတီ”တိ အဇ္ဇ သံဃဘေဒံ ကရောတိ၊ သွေယေဝ မုစ္စတိ၊ ဧကဒိဝသမေဝ နိရယေ ပစ္စတိ၊ ဧဝံ ကရဏံ ပန နတ္ထိ။ သေသာနိ စတ္တာရိ ကမ္မာနိ အာနန္တရိယာနေဝ ဟောန္တိ၊ န ကပ္ပဋ္ဌိတိယာနီတိ ဧဝမေတ္ထ ကပ္ပဋ္ဌိတိယတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ပါကတောတိ ယေန စ ပဉ္စပေတာနိ ကမ္မာနိ ကတာနိ ဟောန္တိ၊ တဿ သံဃဘေဒေါယေဝ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပစ္စတိ၊ သေသာနိ “အဟောသိ ကမ္မံ နာဟောသိ ကမ္မဝိပါကော”တိ ဧဝမာဒီသု သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ။ သံဃဘေဒါဘာဝေ လောဟိတုပ္ပါဒေါ၊ တဒဘာဝေ အရဟန္တဃာတကော၊ တဒဘာဝေ သစေ

၁-၁. သမဂ္ဂသညာယ, ပန “ဝဋ္ဋတီ”တိ သညာယ ဝါ ကရောန္တဿ ဘေဒေါဝ ဟောတိ (က)
၂. ဝိ ၄. ၃၆၇-ပိဋ္ဌေ။

pitā sīlavā hoti mātā dussīlā, no vā tathā sīlavatī, pitughāto paṭisandhivasena vipaccati. Sace mātā, mātughāto[1]. Dvīsupi sīlena vā dussīlena vā samānesu mātughātova paṭisandhivasena vipaccati. Mātā hi dukkarakārinī bahūpakārā ca puttānanti evamettha pākatopi viññātabbo vinicchayo.

Sādhāraṇādīhīti purimāni cattāri sabbesampi gahaṭṭhapabbajitānaṁ sādhāraṇāni. Saṁghabhedo pana "na kho Upāli bhikkhunī saṁghaṁ bhindati, na sikkhamānā, na sāmaṇero, na sāmaṇerī, na upāsako, na upāsikā saṁghaṁ bhindati, bhikkhu kho Upāli pakatatto samānasaṁvāsako samānasīmāyaṁ ṭhito saṁghaṁ bhindatī"ti[2] vacanato vuttappakārassa bhikkhunova hoti, na aññassa. Tasmā asādhāraṇo. Ādisaddena sabbepete dukkhavedanāsahagatā dosamohasampayuttā cāti evamettha sādhāraṇādīhipi viññātabbo vinicchayo.

Aññaṁ satthāranti "ayaṁ me Satthā Satthukiccaṁ kātuṁ asamattho"ti bhavantarepi aññaṁ titthakaraṁ "ayaṁ me Satthā"ti evaṁ gaṇheyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjatīti attho. **Aṭṭhamaṁ bhavaṁ nibbatteyyā**ti sabbamandapaññopi sattamaṁ bhavaṁ atikkamitvā aṭṭhamaṁ nibbatteyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Uttamakoṭiyā hi sattamaṁ bhavaṁ sandhāyevesa "niyato sambodhiparāyaṇo"ti vutto. Kiṁ pana taṁ niyāmeti, kiṁ pubbahetu niyāmeti, udāhu paṭiladdhamaggo, udāhu upari tayo maggāti? Sammāsambuddhena gahitaṁ nāmamattametaṁ. Puggalo pana niyato nāma natthi. "Pubbahetu niyāmetī"ti vutte hi upari tiṇṇaṁ maggānaṁ upanissayo vutto hoti, paṭhamamaggassa upanissayābhāvo āpajjati. Iccassa ahetu appaccayā nibbattiṁ pāpuṇāti. "Paṭiladdhamaggo niyāmetī"ti vutte upari tayo maggā akiccakā honti, paṭhamamaggova sakiccako, paṭhamamaggeneva kilese khepetvā parinibbāyitabbaṁ hoti. "Upari tayo maggā niyāmentī"ti vutte paṭhamamaggo akiccako hoti, upari tayo maggāva sakiccakā, paṭhamamaggaṁ anibbattetvā upari tayo maggā nibbattetabbā honti, paṭhamamaggena ca anuppajjitvāva kilesā khepetabbā honti. Tasmā na añño koci niyāmeti, upari tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanāva niyāmeti. Sace hi tesaṁ

1. Mātāpitughāto (Ma-Ṭṭha 4. 78 piṭṭhe)
2. Vi 4. 368 piṭṭhe.

ပိတာ သီလဝါ ဟောတိ မာတာ ဒုဿီလာ, နော ဝါ တထာ သီလဝတီ၊ ပိတုဃာတော ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပစ္စတိ။ သစေ မာတာ၊ မာတုဃာတော[၁]။ ဒွီသုပိ သီလေန ဝါ ဒုဿီလေန ဝါ သမာနေသု မာတုဃာတောဝ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပစ္စတိ။ မာတာ ဟိ ဒုက္ကရကာရိနီ ဗဟူပကာရာ စ ပုတ္တာနန္တိ ဧဝမေတ္ထ ပါကတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

သာဓာရဏာဒီဟီတိ ပုရိမာနိ စတ္တာရိ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဂဟဋ္ဌပဗ္ဗဇိတာနံ သာဓာရဏာနိ။ သံဃဘေဒေါ ပန "န ခေါ ဥပါလိ ဘိက္ခုနီ သံဃံ ဘိန္ဒတိ၊ န သိက္ခမာနာ၊ န သာမဏေရော၊ န သာမဏေရီ၊ န ဥပါသကော၊ န ဥပါသိကာ သံဃံ ဘိန္ဒတိ၊ ဘိက္ခု ခေါ ဥပါလိ ပကတတ္တော သမာနသံဝါသကော သမာနသီမာယံ ဌိတော သံဃံ ဘိန္ဒတီ"တိ[၂] ဝစနတော ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ဘိက္ခုနောဝ ဟောတိ၊ န အညဿ။ တသ္မာ အသာဓာရဏော။ အာဒိသဒ္ဒေန သဗ္ဗေပေတေ ဒုက္ခဝေဒနာသဟဂတာ ဒေါသမောဟသမ္ပယုတ္တာ စာတိ ဧဝမေတ္ထ သာဓာရဏာဒီဟိပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

အညံ သတ္ထာရန္တိ "အယံ မေ သတ္ထာ သတ္ထုကိစ္စံ ကာတုံ အသမတ္ထော"တိ ဘဝန္တရေပိ အညံ တိတ္ထကရံ "အယံ မေ သတ္ထာ"တိ ဧဝံ ဂဏှေယျ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **အဋ္ဌမံ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေယျာ**တိ သဗ္ဗမန္ဒပညောပိ သတ္တမံ ဘဝံ အတိက္ကမိတွာ အဋ္ဌမံ နိဗ္ဗတ္တေယျ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ ဥတ္တမကောဋိယာ ဟိ သတ္တမံ ဘဝံ သန္ဓာယေဝေသ "နိယတော သမ္ဗောဓိပရာယဏော"တိ ဝုတ္တော။ ကိံ ပန တံ နိယာမေတိ၊ ကိံ ပုဗ္ဗဟေတု နိယာမေတိ၊ ဥဒါဟု ပဋိလဒ္ဓမဂ္ဂေါ၊ ဥဒါဟု ဥပရိ တယော မဂ္ဂါတိ? သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဂဟိတံ နာမမတ္တမေတံ။ ပုဂ္ဂလော ပန နိယတော နာမ နတ္ထိ။ "ပုဗ္ဗဟေတု နိယာမေတီ"တိ ဝုတ္တေ ဟိ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဥပနိဿယော ဝုတ္တော ဟောတိ၊ ပဌမမဂ္ဂဿ ဥပနိဿယာဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ။ ဣစ္စဿ အဟေတု အပ္ပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တိံ ပါပုဏာတိ။ "ပဋိလဒ္ဓမဂ္ဂေါ နိယာမေတီ"တိ ဝုတ္တေ ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ အကိစ္စကာ ဟောန္တိ၊ ပဌမမဂ္ဂေါဝ သကိစ္စကော၊ ပဌမမဂ္ဂေနေဝ ကိလေသေ ခေပေတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိတဗ္ဗံ ဟောတိ။ "ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ နိယာမေန္တီ"တိ ဝုတ္တေ ပဌမမဂ္ဂေါ အကိစ္စကော ဟောတိ၊ ဥပရိ တယော မဂ္ဂါဝ သကိစ္စကာ၊ ပဌမမဂ္ဂံ အနိဗ္ဗတ္တေတွာ ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗာ ဟောန္တိ၊ ပဌမမဂ္ဂေန စ အနုပ္ပဇ္ဇိတွာဝ ကိလေသာ ခေပေတဗ္ဗာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ န အညော ကောစိ နိယာမေတိ၊ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာဝ နိယာမေတိ။ သစေ ဟိ တေသံ

၁-မာတာပိတုဃာတော (မ-ဋ္ဌ ၄-၇၈-ပိဋ္ဌေ)
၂-ဝိ ၄-၃၆၈-ပိဋ္ဌေ။

vipassanā tikkhā sūrā hutvā vahati, ekaṁyeva bhavaṁ nibbattetvā arahattaṁ patvā parinibbāti. Tato mandatarapañño dutiye vā tatiye vā catutthe vā pañcame vā chaṭṭhe vā bhave arahattaṁ patvā parinibbāti. Sabbamandapañño sattamaṁ bhavaṁ nibbattetvā arahattaṁ pāpuṇāti, aṭṭhame bhave paṭisandhi na hoti. Iti Sammāsambuddhena gahitaṁ nāmamattametaṁ. Satthā hi Buddhatulāya tuletvā sabbaññutaññāṇena paricchinditvā ayaṁ puggalo sabbamahāpañño tikkhavipassako ekameva bhavaṁ nibbattetvā arahattaṁ gaṇhissatīti **ekabījī**ti nāmaṁ akāsi. Ayaṁ puggalo dutiyaṁ tatiyaṁ catutthaṁ pañcamaṁ chaṭṭhaṁ bhavaṁ nibbattetvā arahattaṁ gaṇhissatīti **kolaṁkolo**ti nāmaṁ akāsi. Ayaṁ puggalo sattamaṁ bhavaṁ nibbattetvā arahattaṁ gaṇhissatīti **sattakkhattuparamo**ti nāmaṁ akāsi.

Koci pana puggalo sattannaṁ bhavānaṁ niyato nāma natthi, ariyasāvako pana yena kenacipi ākārena mandapañño samāno aṭṭhamaṁ bhavaṁ appatvā antarāva parinibbāti. Sakkasadisopi vaṭṭābhirato sattamaṁyeva bhavaṁ gacchati, sattame bhave sabbākārena pamādavihārinopi vipassanāñāṇaṁ paripākaṁ gacchati, appamattakepi ārammaṇe nibbinditvā nibbutiṁ pāpuṇāti. Sacepi hissa sattame bhave niddaṁ vā okkamantassa parammukhaṁ vā gacchantassa pacchato ṭhatvā tikhiṇena asinā kocideva sīsaṁ pāteyya, udake vā osādetvā māreyya, asani vā panassa sīse pateyya, evarūpepi kāle sappaṭisandhikā kālaṁkiriyā nāma na hoti, arahattaṁ patvāva parinibbāti. Tena vuttaṁ "aṭṭhamaṁ bhavaṁ nibbatteyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti.

Ekissā lokadhātuyāti dasasahassilokadhātuyā. Tīṇi hi khettāni jātikhettaṁ āṇākhettaṁ visayakhettanti. Tattha **jātikhettaṁ** nāma dasasahassilokadhātu. Sā hi Tathāgatassa mātukucchi-okkamanakāle nikkhamanakāle sambodhikāle dhammacakkappavattane āyusaṅkhārossajjane[1] parinibbāne ca kampati. Koṭisatasahassacakkavāḷaṁ pana **āṇākhettaṁ** nāma. Āṭānāṭiyamoraparittadhajaggaparittaratanaparittādīnañhi ettha āṇā vattati. **Visayakhettassa** pana parimāṇaṁ natthi. Buddhānañhi "yāvatakaṁ ñāṇaṁ, tāvatakaṁ ñe yyaṁ, yāvatakaṁ ñe yyaṁ, tāvatakaṁ

1. Āyusaṅkhāravossajjane (Sī, Syā)

ဝိပဿနာ တိက္ခာ သူရာ ဟုတွာ ဝဟတိ၊ ဧကံယေဝ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ ပရိနိဗ္ဗာတိ။ တတော မန္ဒတရပညော ဒုတိယေ ဝါ တတိယေ ဝါ စတုတ္ထေ ဝါ ပဉ္စမေ ဝါ ဆဋ္ဌေ ဝါ ဘဝေ အရဟတ္တံ ပတွာ ပရိနိဗ္ဗာတိ။ သဗ္ဗမန္ဒပညော သတ္တမံ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အဋ္ဌမေ ဘဝေ ပဋိသန္ဓိ န ဟောတိ။ ဣတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဂဟိတံ နာမမတ္တမေတံ။ သတ္ထာ ဟိ ဗုဒ္ဓတုလာယ တုလေတွာ သဗ္ဗညုတညာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အယံ ပုဂ္ဂလော သဗ္ဗမဟာပညော တိက္ခဝိပဿကော ဧကမေဝ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှိဿတီတိ **ဧကဗီဇီ**တိ နာမံ အကာသိ။ အယံ ပုဂ္ဂလော ဒုတိယံ တတိယံ စတုတ္ထံ ပဉ္စမံ ဆဋ္ဌံ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှိဿတီတိ **ကောလံကောလော**တိ နာမံ အကာသိ။ အယံ ပုဂ္ဂလော သတ္တမံ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှိဿတီတိ **သတ္တက္ခတ္တုပရမော**တိ နာမံ အကာသိ။

ကောစိ ပန ပုဂ္ဂလော သတ္တန္နံ ဘဝါနံ နိယတော နာမ နတ္ထိ၊ အရိယသာဝကော ပန ယေန ကေနစိပိ အာကာရေန မန္ဒပညော သမာနော အဋ္ဌမံ ဘဝံ အပ္ပတွာ အန္တရာဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ။ သက္ကသဒိသောပိ ဝဋ္ဋာဘိရတော သတ္တမံယေဝ ဘဝံ ဂစ္ဆတိ၊ သတ္တမေ ဘဝေ သဗ္ဗာကာရေန ပမာဒဝိဟာရိနောပိ ဝိပဿနာဉာဏံ ပရိပါကံ ဂစ္ဆတိ၊ အပ္ပမတ္တကေပိ အာရမ္မဏေ နိဗ္ဗိန္ဒိတွာ နိဗ္ဗုတိံ ပါပုဏာတိ။ သစေပိ ဟိဿ သတ္တမေ ဘဝေ နိဒ္ဒံ ဝါ ဩက္ကမန္တဿ ပရမ္မုခံ ဝါ ဂစ္ဆန္တဿ ပစ္ဆတော ဌတွာ တိခိဏေန အသိနာ ကောစိဒေဝ သီသံ ပါတေယျ၊ ဥဒကေ ဝါ ဩသာဒေတွာ မာရေယျ၊ အသနိ ဝါ ပနဿ သီသေ ပတေယျ၊ ဧဝရူပေပိ ကာလေ သပ္ပဋိသန္ဓိကာ ကာလံကိရိယာ နာမ န ဟောတိ၊ အရဟတ္တံ ပတွာဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အဋ္ဌမံ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေယျ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ"တိ။

ဧကိဿာ လောကဓာတုယာတိ ဒသသဟဿိလောကဓာတုယာ။ တီဏိ ဟိ ခေတ္တာနိ ဇာတိခေတ္တံ အာဏာခေတ္တံ ဝိသယခေတ္တန္တိ။ တတ္ထ **ဇာတိခေတ္တံ** နာမ ဒသသဟဿိလောကဓာတု။ သာ ဟိ တထာဂတဿ မာတုကုစ္ဆို-ဩက္ကမနကာလေ နိက္ခမနကာလေ သမ္ဗောဓိကာလေ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ အာယုသင်္ခါရောဿဇ္ဇနေ[၁] ပရိနိဗ္ဗာနေ စ ကမ္ပတိ။ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠံ ပန **အာဏာခေတ္တံ** နာမ။ အာဋာနာဋိယမောရပရိတ္တဓဇဂ္ဂပရိတ္တရတနပရိတ္တာဒီနဉှိ ဧတ္ထ အာဏာ ဝတ္တတိ။ **ဝိသယခေတ္တဿ** ပန ပရိမာဏံ နတ္ထိ။ ဗုဒ္ဓါနဉှိ "ယာဝတကံ ဉာဏံ၊ တာဝတကံ ဉေယျံ၊ ယာဝတကံ ဉေယျံ၊ တာဝတကံ

၁-အာယုသင်္ခါရဝေါဿဇ္ဇနေ (သီ၊ သျာ)

ñāṇaṁ, ñāṇapariyantikaṁ ñeyyaṁ, ñe yyapariyantikaṁ ñāṇan”ti[1] vacanato avisayo nāma natthi.

Imesu pana tīsu khettesu ṭhapetvā imaṁ cakkavāḷaṁ aññasmiṁ cakkavāḷe Buddhā uppajjantīti suttaṁ natthi, nuppajjantīti pana atthi. **Tīṇi Piṭakāni** Vinayapiṭakaṁ Suttantapiṭakaṁ Abhidhammapiṭakanti. Tisso saṅgītiyo Mahākassapattherassa saṅgīti, Yasattherassa saṅgīti, Moggaliputtatissattherassa saṅgītīti. Imā tisso saṅgītiyo āruḷhe Tepiṭake Buddhavacane imaṁ cakkavāḷaṁ muñcitvā aññattha Buddhā uppajjantīti suttaṁ natthi, nuppajjantīti pana atthi.

Apubbaṁ acarimanti apure apacchā, ekato nuppajjanti, pure vā pacchā vā uppajjantīti vuttaṁ hoti. Tattha Bodhipallaṅke “bodhiṁ appatvā na uṭṭhahissāmī”ti nisinnakālato paṭṭhāya yāva mātukucchismiṁ paṭisandhiggahaṇaṁ, tāva pubbeti na veditabbaṁ. Bodhisattassa hi paṭisandhiggahaṇe dasasahassacakkavāḷakampaneneva khettapariggaho kato, aññassa Buddhassa uppatti nivāritā hoti. Parinibbānato paṭṭhāya ca yāva sāsapamattāpi dhātuyo tiṭṭhanti, tāva pacchāti na veditabbaṁ. Dhātūsu hi ṭhitāsu Buddhā ṭhitāva honti. Tasmā etthantare aññassa Buddhassa uppatti nivāritāva hoti, dhātuparinibbāne pana jāte aññassa Buddhassa uppatti na nivāritā.

Tīṇi hi antaradhānāni nāma pariyatti-antaradhānaṁ paṭivedha-antaradhānaṁ paṭipatti-antaradhānanti. Tattha **pariyattī**ti Tīṇi Piṭakāni. **Paṭivedho**ti saccapaṭivedho. **Paṭipattī**ti paṭipadā. Tattha paṭivedho ca paṭipatti ca hotipi na hotipi. Ekasmiñhi kāle paṭivedhakarā bhikkhū bahū honti, esa bhikkhu[2] puthujjanoti aṅguliṁ pasāretvā dassetabbo hoti. Imasmiṁyeva dīpe ekavāraṁ kira puthujjanabhikkhu nāma nāhosi. Paṭipattipūrakāpi kadāci bahū honti, kadāci appā. Iti paṭivedho ca paṭipatti ca hotipi na hotipi.

Sāsanaṭṭhitiyā pana pariyattiyeva pamāṇaṁ. Paṇḍito hi Tepiṭakaṁ sutvā dvepi pūreti. Yathā amhākaṁ Bodhisatto Āḷārassa santike pañcābhiññā satta ca samāpattiyo nibbattetvā nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā parikammaṁ pucchi, so na jānāmīti āha. Tato

1. Khu 9. 376 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge. 2. Na esa bhikkhu (Syā)

ဉာဏံ၊ ဉာဏပရိယန္တိကံ ဉေယျံ၊ ဉေယျပရိယန္တိကံ ဉာဏ”န္တိ[၁] ဝစနတော အဝိသယော နာမ နတ္ထိ။

ဣမေသု ပန တီသု ခေတ္တေသု ဌပေတွာ ဣမံ စက္ကဝါဠံ အညသ္မိံ စက္ကဝါဠေ ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ သုတ္တံ နတ္ထိ၊ နုပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ပန အတ္ထိ။ **တီဏိ ပိဋကာနိ** ဝိနယပိဋကံ သုတ္တန္တပိဋကံ အဘိဓမ္မပိဋကန္တိ။ တိဿော သင်္ဂီတိယော မဟာကဿပတ္ထေရဿ သင်္ဂီတိ, ယသတ္ထေရဿ သင်္ဂီတိ, မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿတ္ထေရဿ သင်္ဂီတီတိ။ ဣမာ တိဿော သင်္ဂီတိယော အာရုဠှေ တေပိဋကေ ဗုဒ္ဓဝစနေ ဣမံ စက္ကဝါဠံ မုဉ္စိတွာ အညတ္ထ ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ သုတ္တံ နတ္ထိ၊ နုပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ပန အတ္ထိ။

အပုဗ္ဗံ အစရိမန္တိ အပုရေ အပစ္ဆာ၊ ဧကတော နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ပုရေ ဝါ ပစ္ဆာ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ “ဗောဓိံ အပ္ပတွာ န ဥဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ နိသိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏံ၊ တာဝ ပုဗ္ဗေတိ န ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဗောဓိသတ္တဿ ဟိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏေ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠကမ္ပနေနေဝ ခေတ္တပရိဂ္ဂဟော ကတော၊ အညဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပတ္တိ နိဝါရိတာ ဟောတိ။ ပရိနိဗ္ဗာနတော ပဋ္ဌာယ စ ယာဝ သာသပမတ္တာပိ ဓာတုယော တိဋ္ဌန္တိ၊ တာဝ ပစ္ဆာတိ န ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဓာတူသု ဟိ ဌိတာသု ဗုဒ္ဓါ ဌိတာဝ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဧတ္ထန္တရေ အညဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပတ္တိ နိဝါရိတာဝ ဟောတိ၊ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနေ ပန ဇာတေ အညဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပတ္တိ န နိဝါရိတာ။

တီဏိ ဟိ အန္တရဓာနာနိ နာမ ပရိယတ္တိအန္တရဓာနံ ပဋိဝေဓအန္တရဓာနံ ပဋိပတ္တိအန္တရဓာနန္တိ။ တတ္ထ **ပရိယတ္တီ**တိ တီဏိ ပိဋကာနိ။ **ပဋိဝေဓော**တိ သစ္စပဋိဝေဓော။ **ပဋိပတ္တီ**တိ ပဋိပဒါ။ တတ္ထ ပဋိဝေဓော စ ပဋိပတ္တိ စ ဟောတိပိ န ဟောတိပိ။ ဧကသ္မိဉှိ ကာလေ ပဋိဝေဓကရာ ဘိက္ခူ ဗဟူ ဟောန္တိ၊ ဧသ ဘိက္ခု[၂] ပုထုဇ္ဇနောတိ အင်္ဂုလိံ ပသာရေတွာ ဒဿေတဗ္ဗော ဟောတိ။ ဣမသ္မိံယေဝ ဒီပေ ဧကဝါရံ ကိရ ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခု နာမ နာဟောသိ။ ပဋိပတ္တိပူရကာပိ ကဒါစိ ဗဟူ ဟောန္တိ၊ ကဒါစိ အပ္ပါ။ ဣတိ ပဋိဝေဓော စ ပဋိပတ္တိ စ ဟောတိပိ န ဟောတိပိ။

သာသနဋ္ဌိတိယာ ပန ပရိယတ္တိယေဝ ပမာဏံ။ ပဏ္ဍိတော ဟိ တေပိဋကံ သုတွာ ဒွေပိ ပူရေတိ။ ယထာ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော အာဠာရဿ သန္တိကေ ပဉ္စာဘိညာ သတ္တ စ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိယာ ပရိကမ္မံ ပုစ္ဆိ၊ သော န ဇာနာမီတိ အာဟ။ တတော

၁-ခု ၉-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။ ၂-န ဧသ ဘိက္ခု (သျာ)

Udakassa[1] santikaṁ gantvā adhigatavisesaṁ saṁsandetvā nevasaññānāsaññāyatanassa parikammaṁ pucchi, so ācikkhi, tassa vacanasamanantarameva mahāsatto taṁ sampādesi, evameva paññavā bhikkhu pariyattiṁ sutvā dvepi pūreti. Tasmā pariyattiyā ṭhitāya sāsanaṁ ṭhitaṁ hoti. Yadā pana sā antaradhāyati, tadā paṭhamaṁ Abhidhammapiṭakaṁ nassati. Tattha Paṭṭhānaṁ sabbapaṭhamaṁ antaradhāyati, anukkamena pacchā Dhammasaṅgaho, tasmiṁ antarahite itaresu Dvīsu Piṭakesu ṭhitesu Sāsanaṁ ṭhitameva hoti.

Tattha Suttantapiṭake antaradhāyamāne paṭhamaṁ Aṅguttaranikāyo Ekādasakato paṭṭhāya yāva Ekakā antaradhāyati, tadanantaraṁ Saṁyuttanikāyo Cakkapeyyālato paṭṭhāya yāva Oghataraṇā antaradhāyati, tadanantaraṁ Majjhimanikāyo Indriyabhāvanato paṭṭhāya yāva Mūlapariyāyā antaradhāyati, tadanantaraṁ Dīghanikāyo Dasuttarato paṭṭhāya yāva Brahmajālā antaradhāyati. Ekissāpi dvinnampi gāthānaṁ pucchā addhānaṁ gacchati, sāsanaṁ dhāretuṁ na sakkoti Sabhiyapucchā[2] viya Āḷavakapucchā[3] viya ca. Etā kira Kassapabuddhakālikā antarā sāsanaṁ dhāretuṁ nāsakkhiṁsu.

Dvīsu pana Piṭakesu antarahitesupi Vinayapiṭake ṭhite sāsanaṁ tiṭṭhati. Parivārakhandhakesu antarahitesu Ubhatovibhaṅge ṭhite ṭhitameva hoti. Ubhatovibhaṅge antarahite mātikāya ṭhitāyapi ṭhitameva hoti. Mātikāya antarahitāya pātimokkhapabbajjā-upasampadāsu ṭhitāsu sāsanaṁ tiṭṭhati. Liṅgaṁ addhānaṁ gacchati. Setavatthasamaṇavaṁso pana Kassapabuddhakālato paṭṭhāya sāsanaṁ dhāretuṁ nāsakkhi. Pacchimakassa pana saccapaṭivedhato pacchimakassa sīlabhedato ca paṭṭhāya sāsanaṁ osakkitaṁ nāma hoti. Tato paṭṭhāya aññassa Buddhassa uppatti na vāritā.

Tīṇi parinibbānāni nāma kilesaparinibbānaṁ khandhaparinibbānaṁ dhātuparinibbānanti. Tattha **kilesaparinibbānaṁ** Bodhipallaṅke ahosi, **khandhaparinibbānaṁ** Kusinārāyaṁ, **dhātuparinibbānaṁ** anāgate bhavissati. Sāsanasa kira

1. Udakassa Rāmaputtassa (Sī, Syā)
2. Khu 1. 357 piṭṭhādīsu.
3. Khu 1. 306; Saṁ 1. 216 piṭṭhesu.

ဥဒကဿ[၁] သန္တိကံ ဂန္တွာ အဓိဂတဝိသေသံ သံသန္ဒေတွာ နေဝသညာနာသညာယတနဿ ပရိကမ္မံ ပုစ္ဆိ၊ သော အာစိက္ခိ၊ တဿ ဝစနသမနန္တရမေဝ မဟာသတ္တော တံ သမ္ပာဒေသိ၊ ဧဝမေဝ ပညဝါ ဘိက္ခု ပရိယတ္တိံ သုတွာ ဒွေပိ ပူရေတိ။ တသ္မာ ပရိယတ္တိယာ ဌိတာယ သာသနံ ဌိတံ ဟောတိ။ ယဒါ ပန သာ အန္တရဓာယတိ၊ တဒါ ပဌမံ အဘိဓမ္မပိဋကံ နဿတိ။ တတ္ထ ပဋ္ဌာနံ သဗ္ဗပဌမံ အန္တရဓာယတိ၊ အနုက္ကမေန ပစ္ဆာ ဓမ္မသင်္ဂဟော၊ တသ္မိံ အန္တရဟိတေ ဣတရေသု ဒွီသု ပိဋကေသု ဌိတေသု သာသနံ ဌိတမေဝ ဟောတိ။

တတ္ထ သုတ္တန္တပိဋကေ အန္တရဓာယမာနေ ပဌမံ အင်္ဂုတ္တရနိကာယော ဧကာဒသကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဧကကာ အန္တရဓာယတိ၊ တဒနန္တရံ သံယုတ္တနိကာယော စက္ကပေယျာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဩဃတရဏာ အန္တရဓာယတိ၊ တဒနန္တရံ မဇ္ဈိမနိကာယော ဣန္ဒြိယဘာဝနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ မူလပရိယာယာ အန္တရဓာယတိ၊ တဒနန္တရံ ဒီဃနိကာယော ဒသုတ္တရတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဗြဟ္မဇာလာ အန္တရဓာယတိ။ ဧကိဿာပိ ဒွိန္နမ္ပိ ဂါထာနံ ပုစ္ဆာ အဒ္ဓါနံ ဂစ္ဆတိ၊ သာသနံ ဓာရေတုံ န သက္ကောတိ သဘိယပုစ္ဆာ[၂] ဝိယ အာဠဝကပုစ္ဆာ[၃] ဝိယ စ။ ဧတာ ကိရ ကဿပဗုဒ္ဓကာလိကာ အန္တရာ သာသနံ ဓာရေတုံ နာသက္ခိံသု။

ဒွီသု ပန ပိဋကေသု အန္တရဟိတေသုပိ ဝိနယပိဋကေ ဌိတေ သာသနံ တိဋ္ဌတိ။ ပရိဝါရခန္ဓကေသု အန္တရဟိတေသု ဥဘတောဝိဘင်္ဂေ ဌိတေ ဌိတမေဝ ဟောတိ။ ဥဘတောဝိဘင်္ဂေ အန္တရဟိတေ မာတိကာယ ဌိတာယပိ ဌိတမေဝ ဟောတိ။ မာတိကာယ အန္တရဟိတာယ ပါတိမောက္ခပဗ္ဗဇ္ဇာဥပသမ္ပဒါသု ဌိတာသု သာသနံ တိဋ္ဌတိ။ လိင်္ဂံ အဒ္ဓါနံ ဂစ္ဆတိ။ သေတဝတ္ထသမဏဝံသော ပန ကဿပဗုဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ သာသနံ ဓာရေတုံ နာသက္ခိ။ ပစ္ဆိမကဿ ပန သစ္စပဋိဝေဓတော ပစ္ဆိမကဿ သီလဘေဒတော စ ပဋ္ဌာယ သာသနံ ဩသက္ကိတံ နာမ ဟောတိ။ တတော ပဋ္ဌာယ အညဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပတ္တိ န ဝါရိတာ။

တီဏိ ပရိနိဗ္ဗာနာနိ နာမ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနံ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနံ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနန္တိ။ တတ္ထ **ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနံ** ဗောဓိပလ္လင်္ကေ အဟောသိ၊ **ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနံ** ကုသိနာရာယံ၊ **ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနံ** အနာဂတေ ဘဝိဿတိ။ သာသနဿ ကိရ

၁-ဥဒကဿ ရာမပုတ္တဿ (သီ၊ သျာ)
၂-ခု ၁-၃၅၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ခု ၁-၃၀၆၊ သံ ၁-၂၁၆-ပိဋ္ဌေသု။

osakkanakāle imasmiṁ Tambapaṇṇidīpe dhātuyo sannipatitvā mahā cetiyaṁ gamissanti, mahācetiyato Nāgadīpe Rājāyatanacetiyaṁ, tato Mahābodhipallaṅkaṁ gamissanti, nāgabhavanatopi devalokatopi brahmalokatopi dhātuyo Mahābodhipallaṅkameva gamissanti. Sāsapamattāpi dhātu na antarā nassissati. Sabbā dhātuyo Mahābodhipallaṅke rāsibhūtā suvaṇṇakkhandho viya ekagghanā hutvā chabbaṇṇarasmiyo vissajjessanti, tā dasasahassilokadhātuṁ pharissanti. Tato dasasahassacakkavāḷadevatā sannipatitvā "ajja Satthā parinibbāyati, ajja sāsanaṁ osakkati, pacchimadassanaṁ dāni idaṁ amhākan"ti Dasabalassa parinibbutadivasato mahantataraṁ kāruññaṁ karissanti, ṭhapetvā anāgāmikhīṇāsave avasesā sakabhāvena sandhāretuṁ na sakkhissanti. Dhātūsu tejodhātu uṭṭhahitvā yāva brahmalokā uggacchissati, sāsapamattāyapi dhātuyā sati ekajālāva bhavissati, dhātūsu pariyādānaṁ gatāsu pacchijjissati. Evaṁ mahantaṁ ānubhāvaṁ dassetvā dhātūsu antarahitāsu sāsanaṁ antarahitaṁ nāma hoti. Yāva evaṁ na antaradhāyati, tāva acarimaṁ nāma hoti. Evaṁ apubbaṁ acarimaṁ uppajjeyyuṁ, netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Kasmā pana apubbaṁ acarimaṁ nuppajjantīti. Anacchariyattā. Buddhā hi acchariyamanussā. Yathāha "ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati acchariyamanusso, katamo ekapuggalo, Tathāgato bhikkhave Arahaṁ Sammāsambuddho"ti[1]. Yadi ca dve vā cattāro vā aṭṭha vā soḷasa vā ekato uppajjeyyuṁ, na acchariyā bhaveyyuṁ. Ekasmiñhi vihāre dvinnaṁ cetiyānampi lābhasakkāro uḷāro na hoti, bhikkhūpi bahutāya na acchariyā jātā, evaṁ Buddhāpi bhaveyyuṁ, tasmā nuppajjanti. Desanāya ca visesābhāvato. Yañhi satipaṭṭhānādibhedaṁ dhammaṁ eko deseti, aññena uppajjitvāpi sova desetabbo siyā. Tato anacchariyo siyā, ekasmiṁ pana dhammaṁ desente desanāpi acchariyā hoti. Vivādabhāvato ca. Bahūsu hi Buddhesu uppannesu bahūnaṁ ācariyānaṁ antevāsikā viya "amhākaṁ Buddho pāsādiko, amhākaṁ Buddho madhurassaro lābhī puññavā"ti vivadeyyuṁ, tasmāpi evaṁ nuppajjati.

1. Aṁ 1. 22 piṭṭhe.

ဩသက္ကနကာလေ ဣမသ္မိံ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ ဓာတုယော သန္နိပတိတွာ မဟာစေတိယံ ဂမိဿန္တိ၊ မဟာစေတိယတော နာဂဒီပေ ရာဇာယတနစေတိယံ၊ တတော မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကံ ဂမိဿန္တိ၊ နာဂဘဝနတောပိ ဒေဝလောကတောပိ ဗြဟ္မလောကတောပိ ဓာတုယော မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကမေဝ ဂမိဿန္တိ။ သာသပမတ္တာပိ ဓာတု န အန္တရာ နဿိဿတိ။ သဗ္ဗာ ဓာတုယော မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ ရာသိဘူတာ သုဝဏ္ဏက္ခန္ဓော ဝိယ ဧကဃနာ ဟုတွာ ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိယော ဝိဿဇ္ဇေဿန္တိ၊ တာ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ဖရိဿန္တိ။ တတော ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာ သန္နိပတိတွာ "အဇ္ဇ သတ္ထာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အဇ္ဇ သာသနံ ဩသက္ကတိ၊ ပစ္ဆိမဒဿနံ ဒါနိ ဣဒံ အမှာက"န္တိ ဒသဗလဿ ပရိနိဗ္ဗုတဒိဝသတော မဟန္တတရံ ကာရုညံ ကရိဿန္တိ၊ ဌပေတွာ အနာဂါမိခီဏာသဝေ အဝသေသာ သကဘာဝေန သန္ဓာရေတုံ န သက္ခိဿန္တိ။ ဓာတူသု တေဇောဓာတု ဥဋ္ဌဟိတွာ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ ဥဂ္ဂစ္ဆိဿတိ၊ သာသပမတ္တာယပိ ဓာတုယာ သတိ ဧကဇာလာဝ ဘဝိဿတိ၊ ဓာတူသု ပရိယာဒါနံ ဂတာသု ပစ္ဆိဇ္ဇိဿတိ။ ဧဝံ မဟန္တံ အာနုဘာဝံ ဒဿေတွာ ဓာတူသု အန္တရဟိတာသု သာသနံ အန္တရဟိတံ နာမ ဟောတိ။ ယာဝ ဧဝံ န အန္တရဓာယတိ၊ တာဝ အစရိမံ နာမ ဟောတိ။ ဧဝံ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။

ကသ္မာ ပန အပုဗ္ဗံ အစရိမံ နုပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။ အနစ္ဆရိယတ္တာ။ ဗုဒ္ဓါ ဟိ အစ္ဆရိယမနုဿာ။ ယထာဟ "ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ အစ္ဆရိယမနုဿော၊ ကတမော ဧကပုဂ္ဂလော၊ တထာဂတော ဘိက္ခဝေ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ[၁]။ ယဒိ စ ဒွေ ဝါ စတ္တာရော ဝါ အဋ္ဌ ဝါ သောဠသ ဝါ ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ န အစ္ဆရိယာ ဘဝေယျုံ။ ဧကသ္မိဉှိ ဝိဟာရေ ဒွိန္နံ စေတိယာနမ္ပိ လာဘသက္ကာရော ဥဠာရော န ဟောတိ၊ ဘိက္ခူပိ ဗဟုတာယ န အစ္ဆရိယာ ဇာတာ၊ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါပိ ဘဝေယျုံ၊ တသ္မာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဒေသနာယ စ ဝိသေသာဘာဝတော။ ယဉှိ သတိပဋ္ဌာနာဒိဘေဒံ ဓမ္မံ ဧကော ဒေသေတိ၊ အညေန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာပိ သောဝ ဒေသေတဗ္ဗော သိယာ။ တတော အနစ္ဆရိယော သိယာ၊ ဧကသ္မိံ ပန ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ ဒေသနာပိ အစ္ဆရိယာ ဟောတိ။ ဝိဝါဒဘာဝတော စ။ ဗဟူသု ဟိ ဗုဒ္ဓေသု ဥပ္ပန္နေသု ဗဟူနံ အာစရိယာနံ အန္တေဝါသိကာ ဝိယ "အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ ပါသာဒိကော၊ အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ မဓုရဿရော လာဘီ ပုညဝါ"တိ ဝိဝဒေယျုံ၊ တသ္မာပိ ဧဝံ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။

၁-အံ ၁-၂၂-ပိဋ္ဌေ။

Apicetaṁ kāraṇaṁ Milindaraññā puṭṭhena **Nāgasenattherena** vitthāritameva. Vuttañhi tattha[1]—

Bhante Nāgasena bhāsitampetaṁ Bhagavatā "aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ ekissā lokadhātuyā dve arahanto Sammāsambuddhā apubbaṁ acarimaṁ uppajjeyyuṁ, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti[2]. Desentā ca bhante Nāgasena sabbepi Tathāgatā sattatiṁsa bodhipakkhiyadhamme desenti, kathayamānā ca cattāri ariyasaccāni kathenti, sikkhāpentā ca tīsu sikkhāsu sikkhāpenti, anusāsamānā ca appamādapaṭipattiyaṁ anusāsanti. Yadi bhante Nāgasena sabbesampi Tathāgatānaṁ ekā desanā ekā kathā ekā sikkhā ekānusiṭṭhi, kena kāraṇena dve Tathāgatā ekakkhaṇe nuppajjanti. Ekenapi tāva Buddhuppādena ayaṁ loko obhāsajāto, yadi dutiyo Buddho bhaveyya, dvinnaṁ pabhāya ayaṁ loko bhiyyoso mattāya obhāsajāto bhaveyya, ovadamānā ca dve Tathāgatā sukhaṁ ovadeyyuṁ, anusāsamānā ca sukhaṁ anusāseyyuṁ, tattha me kāraṇaṁ brūhi, yathāhaṁ nissaṁsayo bhaveyyanti.

Ayaṁ mahārāja dasasahassī lokadhātu ekabuddhadhāraṇī, ekasseva Tathāgatassa guṇaṁ dhāreti, yadi dutiyo Buddho uppajjeyya, nāyaṁ dasasahassī lokadhātu dhāreyya, caleyya kampeyya nameyya onameyya vinameyya vikireyya vidhameyya viddhaṁseyya, na ṭhānamupagaccheyya.

Yathā mahārāja nāvā ekapurisasandhāraṇī bhaveyya, ekasmiṁ purise abhirūḷhe sā nāvā samupādikā bhaveyya, atha dutiyo puriso āgaccheyya tādiso āyunā vaṇṇena vayena pamāṇena kisathūlena sabbaṅgapaccaṅgena, so taṁ nāvaṁ abhirūheyya, apinu sā mahārāja nāva dvinnampi dhāreyyāti. Na hi bhante, caleyya kampeyya nameyya onameyya vinameyya vikireyya vidhameyya viddhaṁseyya, na ṭhānamupagaccheyya, osīdeyya

1. Khu 11. 231 piṭṭhādīsu. 2. Aṁ 1. 29; Ma 3. 110 piṭṭhesu.

အပိစေတံ ကာရဏံ မိလိန္ဒရညာ ပုဋ္ဌေန **နာဂသေနတ္ထေရေန** ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ ဝုတ္တဉှိ တတ္ထ[၁]—

ဘန္တေ နာဂသေန ဘာသိတမ္ပေတံ ဘဂဝတာ "အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဧကိဿာ လောကဓာတုယာ ဒွေ အရဟန္တော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ"တိ[၂]။ ဒေသေန္တာ စ ဘန္တေ နာဂသေန သဗ္ဗေပိ တထာဂတာ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေ ဒေသေန္တိ၊ ကထယမာနာ စ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ ကထေန္တိ၊ သိက္ခာပေန္တာ စ တီသု သိက္ခာသု သိက္ခာပေန္တိ၊ အနုသာသမာနာ စ အပ္ပမာဒပဋိပတ္တိယံ အနုသာသန္တိ။ ယဒိ ဘန္တေ နာဂသေန သဗ္ဗေသမ္ပိ တထာဂတာနံ ဧကာ ဒေသနာ ဧကာ ကထာ ဧကာ သိက္ခာ ဧကာနုသိဋ္ဌိ၊ ကေန ကာရဏေန ဒွေ တထာဂတာ ဧကက္ခဏေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧကေနပိ တာဝ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေန အယံ လောကော ဩဘာသဇာတော၊ ယဒိ ဒုတိယော ဗုဒ္ဓေါ ဘဝေယျ၊ ဒွိန္နံ ပဘာယ အယံ လောကော ဘိယျောသော မတ္တာယ ဩဘာသဇာတော ဘဝေယျ၊ ဩဝဒမာနာ စ ဒွေ တထာဂတာ သုခံ ဩဝဒေယျုံ၊ အနုသာသမာနာ စ သုခံ အနုသာသေယျုံ၊ တတ္ထ မေ ကာရဏံ ဗြူဟိ၊ ယထာဟံ နိဿံသယော ဘဝေယျန္တိ။

အယံ မဟာရာဇ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဧကဗုဒ္ဓဓာရဏီ၊ ဧကဿေဝ တထာဂတဿ ဂုဏံ ဓာရေတိ၊ ယဒိ ဒုတိယော ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ နာယံ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဓာရေယျ၊ စလေယျ ကမ္ပေယျ နမေယျ ဩနမေယျ ဝိနမေယျ ဝိကိရေယျ ဝိဓမေယျ ဝိဒ္ဓံသေယျ၊ န ဌာနမုပဂစ္ဆေယျ။

ယထာ မဟာရာဇ နာဝါ ဧကပုရိသသန္ဓာရဏီ ဘဝေယျ၊ ဧကသ္မိံ ပုရိသေ အဘိရူဠှေ သာ နာဝါ သမုပါဒိကာ ဘဝေယျ၊ အထ ဒုတိယော ပုရိသော အာဂစ္ဆေယျ တာဒိသော အာယုနာ ဝဏ္ဏေန ဝယေန ပမာဏေန ကိသထူလေန သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂေန၊ သော တံ နာဝံ အဘိရူဟေယျ၊ အပိနု သာ မဟာရာဇ နာဝါ ဒွိန္နမ္ပိ ဓာရေယျာတိ။ န ဟိ ဘန္တေ၊ စလေယျ ကမ္ပေယျ နမေယျ ဩနမေယျ ဝိနမေယျ ဝိကိရေယျ ဝိဓမေယျ ဝိဒ္ဓံသေယျ၊ န ဌာနမုပဂစ္ဆေယျ၊ ဩသီဒေယျ

၁-ခု ၁၁-၂၃၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-အံ ၁-၂၉၊ မ ၃-၁၁၀-ပိဋ္ဌေသု။

udaketi. Evameva kho mahārāja ayaṁ dasasahassī lokadhātu ekabuddhadhāraṇī, ekasseva Tathāgatassa guṇaṁ dhāreti, yadi dutiyo Buddho uppajjeyya, nāyaṁ dasasahassī lokadhātu dhāreyya, caleyya -pa- na ṭhānamupagaccheyya.

Yathā vā pana mahārāja puriso yāvadatthaṁ bhojanaṁ bhuñjeyya chādentaṁ yāvakaṇṭhaṁ abhipūrayitvā, so dhāto pīṇito paripuṇṇo nirantaro tandikato anonamitadaṇḍajāto punadeva tattakaṁ bhojanaṁ bhuñjeyya, apinu kho so mahārāja puriso sukhito bhaveyyāti. Na hi bhante, sakiṁ bhuttova mareyyāti. Evameva kho mahārāja ayaṁ dasasahassī lokadhātu ekabuddhadhāraṇī -pa- na ṭhānamupagaccheyyāti.

Kiṁ nu kho bhante Nāgasena atidhammabhārena pathavī calatīti. Idha mahārāja dve sakaṭā ratanaparipūritā bhaveyyuṁ yāva mukhasamā, ekasmā sakaṭato ratanaṁ gahetvā ekamhi sakaṭe ākireyyuṁ, apinu kho taṁ mahārāja sakaṭaṁ dvinnampi sakaṭānaṁ ratanaṁ dhāreyyāti. Na hi bhante, nābhipi tassa phaleyya, arāpi tassa bhijjeyyuṁ, nemipi tassa opateyya, akkhopi tassa bhijjeyyāti. Kiṁ nu kho mahārāja atiratanabhārena sakaṭaṁ bhijjatīti. Āma bhanteti. Evameva kho mahārāja atidhammabhārena pathavī calatīti.

Api ca mahārāja imaṁ kāraṇaṁ Buddhabalaparidīpanāya osāritaṁ, aññampi tattha abhirūpaṁ kāraṇaṁ suṇoti, yena kāraṇena dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti. Yadi mahārāja dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe uppajjeyyuṁ, parisāya vivādo uppajjeyya, "tumhākaṁ Buddho amhākaṁ Buddho"ti ubhatopakkhajātā bhaveyyuṁ. Yathā mahārāja dvinnaṁ balavāmaccānaṁ parisāya vivādo uppajjeyya "tumhākaṁ amacco amhākaṁ amacco"ti ubhatopakkhajātā honti, evameva kho mahārāja yadi dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe uppajjeyyuṁ, tesaṁ parisāya vivādo

ဥဒကေတိ။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ အယံ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဧကဗုဒ္ဓဓာရဏီ၊ ဧကဿေဝ တထာဂတဿ ဂုဏံ ဓာရေတိ၊ ယဒိ ဒုတိယော ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ နာယံ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဓာရေယျ၊ စလေယျ။ပ။ န ဌာနမုပဂစ္ဆေယျ။

ယထာ ဝါ ပန မဟာရာဇ ပုရိသော ယာဝဒတ္ထံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇေယျ ဆာဒေန္တံ ယာဝကဏ္ဌံ အဘိပူရယိတွာ၊ သော ဓာတော ပီဏိတော ပရိပုဏ္ဏော နိရန္တရော တန္ဒိကတော အနောနမိတဒဏ္ဍဇာတော ပုနဒေဝ တတ္တကံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇေယျ၊ အပိနု ခေါ သော မဟာရာဇ ပုရိသော သုခိတော ဘဝေယျာတိ။ န ဟိ ဘန္တေ၊ သကိံ ဘုတ္တောဝ မရေယျာတိ။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ အယံ ဒသသဟဿီ လောကဓာတု ဧကဗုဒ္ဓဓာရဏီ။ပ။ န ဌာနမုပဂစ္ဆေယျာတိ။

ကိံ နု ခေါ ဘန္တေ နာဂသေန အတိဓမ္မဘာရေန ပထဝီ စလတီတိ။ ဣဓ မဟာရာဇ ဒွေ သကဋာ ရတနပရိပူရိတာ ဘဝေယျုံ ယာဝ မုခသမာ၊ ဧကသ္မာ သကဋတော ရတနံ ဂဟေတွာ ဧကမှိ သကဋေ အာကိရေယျုံ၊ အပိနု ခေါ တံ မဟာရာဇ သကဋံ ဒွိန္နမ္ပိ သကဋာနံ ရတနံ ဓာရေယျာတိ။ န ဟိ ဘန္တေ၊ နာဘိပိ တဿ ဖလေယျ၊ အရာပိ တဿ ဘိဇ္ဇေယျုံ၊ နေမိပိ တဿ ဩပတေယျ၊ အက္ခောပိ တဿ ဘိဇ္ဇေယျာတိ။ ကိံ နု ခေါ မဟာရာဇ အတိရတနဘာရေန သကဋံ ဘိဇ္ဇတီတိ။ အာမ ဘန္တေတိ။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ အတိဓမ္မဘာရေန ပထဝီ စလတီတိ။

အပိစ မဟာရာဇ ဣမံ ကာရဏံ ဗုဒ္ဓဗလပရိဒီပနာယ ဩသာရိတံ၊ အညမ္ပိ တတ္ထ အဘိရူပံ ကာရဏံ သုဏောဟိ၊ ယေန ကာရဏေန ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ယဒိ မဟာရာဇ ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ ပရိသာယ ဝိဝါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ "တုမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ"တိ ဥဘတောပက္ခဇာတာ ဘဝေယျုံ။ ယထာ မဟာရာဇ ဒွိန္နံ ဗလဝါမစ္စာနံ ပရိသာယ ဝိဝါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ "တုမှာကံ အမစ္စော အမှာကံ အမစ္စော"တိ ဥဘတောပက္ခဇာတာ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ ယဒိ ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တေသံ ပရိသာယ ဝိဝါဒေါ

uppajjeyya "tumhākaṁ Buddho amhākaṁ Buddho"ti, ubhatopakkhajātā bhaveyyuṁ. Idaṁ tāva mahārāja ekaṁ kāraṇaṁ, yena kāraṇena dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti.

Aparampi mahārāja uttariṁ kāraṇaṁ suṇohi, yena kāraṇena dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti, yadi mahārāja dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe uppajjeyyuṁ, "aggo Buddho"ti yaṁ vacanaṁ, taṁ micchā bhaveyya, "jeṭṭho Buddho"ti "seṭṭho Buddho"ti "visiṭṭho Buddho"ti "uttamo Buddho"ti "pavaro Buddho"ti "asamo Buddho"ti "asamasamo Buddho"ti "appaṭisamo Buddho"ti "appaṭibhāgo Buddho"ti "appaṭipuggalo Buddho"ti yaṁ vacanaṁ, taṁ micchā bhaveyya. Idampi kho tvaṁ mahārāja kāraṇaṁ atthato sampaṭiccha, yena kāraṇena dve Sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti.

Api ca kho mahārāja Buddhānaṁ Bhagavantānaṁ sabhāvapakati esā, yaṁ ekoyeva Buddho loke uppajjati. Kasmā kāraṇā? Mahantatāya[1] Sabbaññubuddhaguṇānaṁ. Aññampi mahārāja yaṁ loke mahantaṁ, taṁ ekaṁyeva hoti. Pathavī mahārāja mahantī, sā ekāyeva. Sāgaro mahanto, so ekoyeva. Sineru girirājā mahanto, so ekoyeva. Ākāso mahanto, so ekoyeva. Sakko mahanto, so ekoyeva. Māro mahanto, so ekoyeva, mahābrahmā mahanto, so ekoyeva. Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho mahanto, so ekoyeva lokasmiṁ. Yattha te uppajjanti, tattha aññassa okāso na hoti. Tasmā mahārāja Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho ekoyeva lokasmiṁ uppajjatīti.

Sukathito bhante Nāgasena pañho opammehi kāraṇehīti[2].

1. Kāraṇamahantattā (Sī, Syā, Ka)　　2. Khu 11. 231 piṭṭhādīsu.

ဥပ္ပဇ္ဇေယျ "တုမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ အမှာကံ ဗုဒ္ဓေါ"တိ၊ ဥဘတောပက္ခဇာတာ ဘဝေယျုံ။ ဣဒံ တာဝ မဟာရာဇ ဧကံ ကာရဏံ၊ ယေန ကာရဏေန ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။

အပရမ္ပိ မဟာရာဇ ဥတ္တရိံ ကာရဏံ သုဏောဟိ၊ ယေန ကာရဏေန ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ယဒိ မဟာရာဇ ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ "အဂ္ဂေါ ဗုဒ္ဓေါ"တိ ယံ ဝစနံ၊ တံ မိစ္ဆာ ဘဝေယျ၊ "ဇေဋ္ဌော ဗုဒ္ဓေါ"တိ "သေဋ္ဌော ဗုဒ္ဓေါ"တိ "ဝိသိဋ္ဌော ဗုဒ္ဓေါ"တိ "ဥတ္တမော ဗုဒ္ဓေါ"တိ "ပဝရော ဗုဒ္ဓေါ"တိ "အသမော ဗုဒ္ဓေါ"တိ "အသမသမော ဗုဒ္ဓေါ"တိ "အပ္ပဋိသမော ဗုဒ္ဓေါ"တိ "အပ္ပဋိဘာဂေါ ဗုဒ္ဓေါ"တိ "အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော ဗုဒ္ဓေါ"တိ ယံ ဝစနံ၊ တံ မိစ္ဆာ ဘဝေယျ။ ဣဒမ္ပိ ခေါ တွံ မဟာရာဇ ကာရဏံ အတ္ထတော သမ္ပဋိစ္ဆ၊ ယေန ကာရဏေန ဒွေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဧကက္ခဏေ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။

အပိစ ခေါ မဟာရာဇ ဗုဒ္ဓါနံ ဘဂဝန္တာနံ သဘာဝပကတိ ဧသာ၊ ယံ ဧကောယေဝ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ ကာရဏာ? မဟန္တတာယ[1] သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဂုဏာနံ။ အညမ္ပိ မဟာရာဇ ယံ လောကေ မဟန္တံ၊ တံ ဧကံယေဝ ဟောတိ။ ပထဝီ မဟာရာဇ မဟန္တီ၊ သာ ဧကာယေဝ။ သာဂရော မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ သိနေရု ဂိရိရာဇာ မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ အာကာသော မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ သက္ကော မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ မာရော မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ၊ မဟာဗြဟ္မာ မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ။ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ မဟန္တော၊ သော ဧကောယေဝ လောကသ္မိံ။ ယတ္ထ တေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တတ္ထ အညဿ ဩကာသော န ဟောတိ။ တသ္မာ မဟာရာဇ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဧကောယေဝ လောကသ္မိံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။

သုကထိတော ဘန္တေ နာဂသေန ပဉှော ဩပမ္မေဟိ ကာရဏေဟီတိ[2]။

၁-ကာရဏမဟန္တတ္တာ (သီ၊ သျာ၊ က)　　၂-ခု ၁၁-၂၃၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Ekissā lokadhātuyāti ekasmiṁ cakkavāḷe. Heṭṭhā imināva padena dasa cakkavāḷasahassāni gahitāni, tānipi ekacakkavāḷeneva paricchindituṁ vaṭṭanti. Buddhā hi uppajjamānā imasmiṁyeva cakkavāḷe uppajjanti, uppajjanaṭṭhāne pana vārite ito aññesu cakkavāḷesu nuppajjantīti vāritameva hoti. **Apubbaṁ acarimaṁ**ti ettha cakkaratanapātubhāvato pubbe pubbaṁ, tasseva antaradhānato pacchā carimaṁ. Tattha dvidhā cakkaratanassa antaradhānaṁ hoti, cakkavattino kālaṁkiriyāya vā pabbajjāya vā. Antaradhāyamānañca pana taṁ kālaṁkiriyato vā pabbajjato vā sattame divase antaradhāyati, tato paraṁ cakkavattino pātubhāvo avārito. Kasmā pana ekacakkavāḷe dve cakkavattino nuppajjantīti? Vivādupacchedato anacchariyabhāvato cakkaratanassa mahānubhāvato ca. Dvīsu hi uppajjantesu "amhākaṁ rājā mahanto, amhākaṁ rājā mahanto"ti vivādo uppajjeyya. Ekasmiṁ dīpe cakkavattī ekasmiṁ dīpe cakkavattīti ca anacchariyo bhaveyya. Yo cāyaṁ cakkaratanassa dvisahassadīpaparivāresu catūsu mahādīpesu issariyānuppadānasamattho mahānubhāvo, so parihāyeyya. Iti vivādupacchedato anacchariyabhāvato cakkaratanassa mahānubhāvato ca na ekacakkavāḷe dve uppajjanti.

Yaṁ itthī Arahaṁ assa Sammāsambuddhoti ettha tiṭṭhatu tāva Sabbaññuguṇe nibbattetvā lokuttāraṇasamattho[1] Buddhabhāvo, paṇidhānamattampi itthiyā na sampajjati.

> Manussattaṁ liṅgasampatti, hetu Satthāradassanaṁ.
> Pabbajjā guṇasampatti, adhikāro ca chandatā.
> Aṭṭhadhammasamodhānā, abhinīhāro samijjhatīti[2].

Imāni hi paṇidhānasampattikāraṇāni. Iti paṇidhānampi sampādetuṁ asamatthāya itthiyā kuto Buddhabhāvoti "aṭṭhānametaṁ anavakāso, yaṁ itthī Arahaṁ assa Sammāsambuddho"ti vuttaṁ. Sabbākāraparipūro vā puññussayo sabbākāraparipūrameva attabhāvaṁ nibbattetīti purisova Arahaṁ hoti Sammāsambuddho.

1. Lokadhāraṇasamattho (Ka)
2. Khu 4. 311 piṭṭhe Buddhavaṁse.

ဧကိဿာ လောကဓာတုယာတိ ဧကသ္မိံ စက္ကဝါဠေ။ ဟေဋ္ဌာ ဣမိနာဝ ပဒေန ဒသ စက္ကဝါဠသဟဿာနိ ဂဟိတာနိ၊ တာနိပိ ဧကစက္ကဝါဠေနေဝ ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋန္တိ။ ဗုဒ္ဓါ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဣမသ္မိံယေဝ စက္ကဝါဠေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပဇ္ဇနဋ္ဌာနေ ပန ဝါရိတေ ဣတော အညေသု စက္ကဝါဠေသု နုပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝါရိတမေဝ ဟောတိ။ **အပုဗ္ဗံ အစရိမ**န္တိ ဧတ္ထ စက္ကရတနပါတုဘာဝတော ပုဗ္ဗေ ပုဗ္ဗံ၊ တဿေဝ အန္တရဓာနတော ပစ္ဆာ စရိမံ။ တတ္ထ ဒွိဓာ စက္ကရတနဿ အန္တရဓာနံ ဟောတိ၊ စက္ကဝတ္တိနော ကာလံကိရိယာယ ဝါ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဝါ။ အန္တရဓာယမာနဉ္စ ပန တံ ကာလံကိရိယတော ဝါ ပဗ္ဗဇ္ဇတော ဝါ သတ္တမေ ဒိဝသေ အန္တရဓာယတိ၊ တတော ပရံ စက္ကဝတ္တိနော ပါတုဘာဝေါ အဝါရိတော။ ကသ္မာ ပန ဧကစက္ကဝါဠေ ဒွေ စက္ကဝတ္တိနော နုပ္ပဇ္ဇန္တီတိ? ဝိဝါဒုပစ္ဆေဒတော အနစ္ဆရိယဘာဝတော စက္ကရတနဿ မဟာနုဘာဝတော စ။ ဒွီသု ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တေသု "အမှာကံ ရာဇာ မဟန္တော၊ အမှာကံ ရာဇာ မဟန္တော"တိ ဝိဝါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ ဧကသ္မိံ ဒီပေ စက္ကဝတ္တီ ဧကသ္မိံ ဒီပေ စက္ကဝတ္တီတိ စ အနစ္ဆရိယော ဘဝေယျ။ ယော စာယံ စက္ကရတနဿ ဒွိသဟဿဒီပပရိဝါရေသု စတူသု မဟာဒီပေသု ဣဿရိယာနုပ္ပဒါနသမတ္ထော မဟာနုဘာဝေါ၊ သော ပရိဟာယေယျ။ ဣတိ ဝိဝါဒုပစ္ဆေဒတော အနစ္ဆရိယဘာဝတော စက္ကရတနဿ မဟာနုဘာဝတော စ န ဧကစက္ကဝါဠေ ဒွေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။

ယံ ဣတ္ထီ အရဟံ အဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဧတ္ထ တိဋ္ဌတု တာဝ သဗ္ဗညုဂုဏေ နိဗ္ဗတ္တေတွာ လောကုတ္တာရဏသမတ္ထော[၁] ဗုဒ္ဓဘာဝေါ၊ ပဏိဓာနမတ္တမ္ပိ ဣတ္ထိယာ န သမ္ပဇ္ဇတိ။

> မနုဿတ္တံ လိင်္ဂသမ္ပတ္တိ၊ ဟေတု သတ္ထာရဒဿနံ။
> ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂုဏသမ္ပတ္တိ၊ အဓိကာရော စ ဆန္ဒတာ။
> အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနာ၊ အဘိနီဟာရော သမိဇ္ဈတီတိ[၂]။

ဣမာနိ ဟိ ပဏိဓာနသမ္ပတ္တိကာရဏာနိ။ ဣတိ ပဏိဓာနမ္ပိ သမ္ပာဒေတုံ အသမတ္ထာယ ဣတ္ထိယာ ကုတော ဗုဒ္ဓဘာဝေါတိ "အဋ္ဌာနမေတံ အနဝကာသော၊ ယံ ဣတ္ထီ အရဟံ အဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗာကာရပရိပူရော ဝါ ပုညုဿယော သဗ္ဗာကာရပရိပူရမေဝ အတ္တဘာဝံ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ ပုရိသောဝ အရဟံ ဟောတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။

၁-လောကဓာရဏသမတ္ထော (က)
၂-ခု ၄-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓဝံသေ။

Yaṁ itthī rājā assa cakkavattīti-ādīsu yasmā itthiyā kosohitavatthaguyhatādīnaṁ abhāvena lakkhaṇāni na paripūrenti, itthiratanabhāvena sattaratanasamaṅgitā na sampajjati, sabbamanussehi ca adhiko attabhāvo na hoti, tasmā “aṭṭhānametaṁ anavakāso, yaṁ itthī rājā assa cakkavattī”ti vuttaṁ. Yasmā ca sakkattādīnipi tīṇi ṭhānāni uttamāni, itthiliṅgañca hīnaṁ, tasmā tassā sakkattādīnipi paṭisiddhāni. Nanu ca yathā itthiliṅgaṁ, evaṁ purisaliṅgampi brahmaloke natthi, tasmā “yaṁ puriso brahmattaṁ kareyya, ṭhānametaṁ vijjatī”tipi na vattabbaṁ siyāti. No na vattabbaṁ, kasmā? Idha purisassa tattha nibbattanato. Brahmattanti hi mahābrahmattaṁ adhippetaṁ. Itthī ca idha jhānaṁ bhāvetvā kālaṁ katvā brahmapārisajjānaṁ sahabyataṁ upapajjati, na mahābrahmānaṁ. Puriso pana tattha na upapajjatīti na vattabbo. Samānepi cettha ubhayaliṅgābhāve purisasaṇṭhānāva brahmāno, na itthisaṇṭhānā. Tasmā suvuttamevetaṁ.

Kāyaduccaritassāti-ādīsu yathā nimbabīja kosātakībījādīni madhuraṁ phalaṁ na nibbattenti, asātaṁ amadhurameva nibbattenti. Evaṁ kāyaduccaritādīni madhuraṁ vipākaṁ na nibbattenti, amadhurameva nibbattenti, yathā ca ucchubīja sālibījādīni madhuraṁ sādurasameva phalaṁ nibbattenti, na asātaṁ kaṭukaṁ, evaṁ kāyasucaritādīni madhurameva vipākaṁ nibbattenti, na amadhuraṁ. Vuttampi c’etaṁ—

“Yādisaṁ vapate bījaṁ, tādisaṁ harate phalaṁ.
Kalyāṇakārī kalyāṇaṁ, pāpakārī ca pāpakan”ti[1].

Tasmā “aṭṭhānametaṁ anavakāso, yaṁ kāyaduccaritassā”ti-ādi vuttaṁ.

Kāyaduccaritasamaṅgīti-ādīsu **samaṅgī**ti pañcavidhā samaṅgitā āyūhanasamaṅgitā, cetanāsamaṅgitā, kammasamaṅgitā, vipākasamaṅgitā, upaṭṭhānasamaṅgitāti. Tattha kusalākusalakammāyūhanakkhaṇe **āyūhanasamaṅgitā**ti vuccati, tathā **cetanāsamaṅgitā.** Yāva pana Arahattaṁ na pāpuṇanti, tāva sabbepi sattā pubbe upacitaṁ vipākārahaṁ kammaṁ sandhāya kammasamaṅginoti vuccanti, esā **kammasamaṅgitā. Vipākasamaṅgitā** pana vipākakkhaṇeyeva veditabbā. Yāva pana sattā arahattaṁ na pāpuṇanti, tāva

1. Saṁ 1. 229 piṭṭhe.

ယံ ဣတ္ထီ ရာဇာ အဿ စက္ကဝတ္တီတိအာဒီသု ယသ္မာ ဣတ္ထိယာ ကောသောဟိတဝတ္ထဂုယှတာဒီနံ အဘာဝေန လက္ခဏာနိ န ပရိပူရေန္တိ၊ ဣတ္ထိရတနဘာဝေန သတ္တရတနသမင်္ဂိတာ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗမနုဿေဟိ စ အဓိကော အတ္တဘာဝေါ န ဟောတိ၊ တသ္မာ “အဋ္ဌာနမေတံ အနဝကာသော၊ ယံ ဣတ္ထီ ရာဇာ အဿ စက္ကဝတ္တီ”တိ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ စ သက္ကတ္တာဒီနိပိ တီဏိ ဌာနာနိ ဥတ္တမာနိ၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂဉ္စ ဟီနံ၊ တသ္မာ တဿာ သက္ကတ္တာဒီနိပိ ပဋိသိဒ္ဓါနိ။ နနု စ ယထာ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ၊ ဧဝံ ပုရိသလိင်္ဂမ္ပိ ဗြဟ္မလောကေ နတ္ထိ၊ တသ္မာ “ယံ ပုရိသော ဗြဟ္မတ္တံ ကရေယျ၊ ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတီ”တိပိ န ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာတိ။ နော န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ကသ္မာ? ဣဓ ပုရိသဿ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တနတော။ ဗြဟ္မတ္တန္တိ ဟိ မဟာဗြဟ္မတ္တံ အဓိပ္ပေတံ။ ဣတ္ထီ စ ဣဓ ဈာနံ ဘာဝေတွာ ကာလံ ကတွာ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတိ၊ န မဟာဗြဟ္မာနံ။ ပုရိသော ပန တတ္ထ န ဥပပဇ္ဇတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ သမာနေပိ စေတ္ထ ဥဘယလိင်္ဂါဘာဝေ ပုရိသသဏ္ဌာနာဝ ဗြဟ္မာနော၊ န ဣတ္ထိသဏ္ဌာနာ။ တသ္မာ သုဝုတ္တမေဝေတံ။

ကာယဒုစ္စရိတဿာတိအာဒီသု ယထာ နိမ္ဗဗီဇကောသာတကီဗီဇာဒီနိ မဓုရံ ဖလံ န နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ အသာတံ အမဓုရမေဝ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ။ ဧဝံ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိ မဓုရံ ဝိပါကံ န နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ အမဓုရမေဝ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ ယထာ စ ဥစ္ဆုဗီဇသာလိဗီဇာဒီနိ မဓုရံ သာဒုရသမေဝ ဖလံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ န အသာတံ ကဋုကံ၊ ဧဝံ ကာယသုစရိတာဒီနိ မဓုရမေဝ ဝိပါကံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ န အမဓုရံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ယာဒိသံ ဝပတေ ဗီဇံ၊ တာဒိသံ ဟရတေ ဖလံ။
ကလျာဏကာရီ ကလျာဏံ၊ ပါပကာရီ စ ပါပက”န္တိ[၁]။

တသ္မာ “အဋ္ဌာနမေတံ အနဝကာသော၊ ယံ ကာယဒုစ္စရိတဿာ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ကာယဒုစ္စရိတသမင်္ဂီတိအာဒီသု **သမင်္ဂီ**တိ ပဉ္စဝိဓာ သမင်္ဂိတာ အာယူဟနသမင်္ဂိတာ, စေတနာသမင်္ဂိတာ, ကမ္မသမင်္ဂိတာ, ဝိပါကသမင်္ဂိတာ, ဥပဋ္ဌာနသမင်္ဂိတာတိ။ တတ္ထ ကုသလာကုသလကမ္မာယူဟနက္ခဏေ **အာယူဟနသမင်္ဂိတာ**တိ ဝုစ္စတိ၊ တထာ **စေတနာသမင်္ဂိတာ**။ ယာဝ ပန အရဟတ္တံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ သဗ္ဗေပိ သတ္တာ ပုဗ္ဗေ ဥပစိတံ ဝိပါကာရဟံ ကမ္မံ သန္ဓာယ ကမ္မသမင်္ဂိနောတိ ဝုစ္စန္တိ၊ သော **ကမ္မသမင်္ဂိတာ**။ **ဝိပါကသမင်္ဂိတာ** ပန ဝိပါကက္ခဏေယေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယာဝ ပန သတ္တာ အရဟတ္တံ န ပါပုဏန္တိ၊ တာဝ

၁-သံ ၁-၂၂၉-ပိဋ္ဌေ။

tesaṁ tato tato cavitvā niraye tāva upapajjamānānaṁ aggijālalohakumbhīādīhi upaṭṭhānākārehi nirayo, gabbhaseyyakattaṁ āpajjamānānaṁ mātukucchi, devesu uppajjamānānaṁ kapparukkhavimānādīhi upaṭṭhānākārehi devalokoti evaṁ uppattinimittaṁ upaṭṭhāti, iti nesaṁ iminā uppattinimittupaṭṭhānena aparimuttattā **upaṭṭhānasamaṅgitā** nāma. Sā calati, sesā niccalā. Niraye hi upaṭṭhitepi devaloko upaṭṭhāti, devaloke upaṭṭhitepi nirayo upaṭṭhāti, manussaloke upaṭṭhitepi tiracchānayoni upaṭṭhāti, tiracchānayoniyā ca upaṭṭhitāyapi manussaloko upaṭṭhātiyeva.

Tatridaṁ vatthu—Soṇagiripāde kira Acelavihāre[1] Soṇatthero nāma eko dhammakathiko, tassa pitā Sunakhavājiko[2] nāma luddako ahosi, thero taṁ paṭibāhantopi saṁvare ṭhapetuṁ asakkonto “mā nassi varāko”ti[3] mahallakakāle akāmakaṁ pabbājesi. Tassa gilānaseyyāya nipannassa nirayo upaṭṭhāsi, Soṇagiripādato mahantā mahantā sunakhā āgantvā khāditukāmā viya samparivāresuṁ. So mahābhayabhīto “vārehi tāta Soṇa, vārehi tāta Soṇā”ti āha. Kiṁ mahātherāti. “Na passasi tātā”ti taṁ pavattiṁ ācikkhi. Soṇatthero “kathañhi nāma mādisassa pitā niraye nibbattissati, patiṭṭhā’hamassa bhavissāmī”ti sāmaṇerehi nānāpupphāni āharāpetvā cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇesu talasantharaṇapūjaṁ[4] āsanapūjañca kāretvā pitaraṁ mañcena cetiyaṅgaṇaṁ haritvā mañce nipajjāpetvā “ayaṁ mahāthera pūjā tumhākaṁ atthāya katā, ‘ayaṁ me Bhagavā duggatapaṇṇākāro’ti vatvā Bhagavantaṁ vanditvā cittaṁ pasādehī”ti āha. So mahāthero pūjaṁ disvā tathākaronto cittaṁ pasādesi, tāvadevassa devaloko upaṭṭhāsi, nandavanacittalatāvanamissakavanaphārusakavanavimānāni ceva devanāṭakāni ca parivāretvā ṭhitāni viya ahesuṁ. So “apetha Soṇa apetha Soṇā”ti āha. Kimidaṁ mahātherāti. Etā te tāta mātaro āgacchantīti. Thero “saggo upaṭṭhito mahātherassā”ti

1. Pipphalivihāre (Sī, Syā, Ka)
2. Sunakhajīviko (Ma-Ṭṭha 4. 87 piṭṭhe)
3. Jarakoti (Ma-Ṭṭha 4. 88 piṭṭhe.)
4. Mālāsantharāpūjaṁ (Sī, Syā)

တေသံ တတော တတော စဝိတွာ နိရယေ တာဝ ဥပပဇ္ဇမာနာနံ အဂ္ဂိဇာလလောဟကုမ္ဘီအာဒီဟိ ဥပဋ္ဌာနာကာရေဟိ နိရယော, ဂဗ္ဘသေယျကတ္တံ အာပဇ္ဇမာနာနံ မာတုကုစ္ဆိ, ဒေဝေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ ကပ္ပရုက္ခဝိမာနာဒီဟိ ဥပဋ္ဌာနာကာရေဟိ ဒေဝလောကောတိ ဧဝံ ဥပ္ပတ္တိနိမိတ္တံ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဣတိ နေသံ ဣမိနာ ဥပ္ပတ္တိနိမိတ္တုပဋ္ဌာနေန အပရိမုတ္တတ္တာ **ဥပဋ္ဌာနသမင်္ဂိတာ** နာမ။ သာ စလတိ၊ သေသာ နိစ္စလာ။ နိရယေ ဟိ ဥပဋ္ဌိတေပိ ဒေဝလောကော ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဒေဝလောကေ ဥပဋ္ဌိတေပိ နိရယော ဥပဋ္ဌာတိ၊ မနုဿလောကေ ဥပဋ္ဌိတေပိ တိရစ္ဆာနယောနိ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တိရစ္ဆာနယောနိယာ စ ဥပဋ္ဌိတာယပိ မနုဿလောကော ဥပဋ္ဌာတိယေဝ။

တတြိဒံ ဝတ္ထု—သောဏဂိရိပါဒေ ကိရ အစေလဝိဟာရေ[1] သောဏတ္ထေရော နာမ ဧကော ဓမ္မကထိကော၊ တဿ ပိတာ သုနခဝါဇိကော[2] နာမ လုဒ္ဒကော အဟောသိ၊ ထေရော တံ ပဋိဗာဟန္တောပိ သံဝရေ ဌပေတုံ အသက္ကောန္တော “မာ နဿိ ဝရာကော”တိ[3] မဟလ္လကကာလေ အကာမကံ ပဗ္ဗာဇေသိ။ တဿ ဂိလာနသေယျာယ နိပန္နဿ နိရယော ဥပဋ္ဌာသိ၊ သောဏဂိရိပါဒတော မဟန္တာ မဟန္တာ သုနခါ အာဂန္တွာ ခါဒိတုကာမာ ဝိယ သမ္ပရိဝါရေသုံ။ သော မဟာဘယဘီတော “ဝါရေဟိ တာတ သောဏ, ဝါရေဟိ တာတ သောဏာ”တိ အာဟ။ ကိံ မဟာထေရာတိ။ “န ပဿသိ တာတာ”တိ တံ ပဝတ္တိံ အာစိက္ခိ။ သောဏတ္ထေရော “ကထဉှိ နာမ မာဒိသဿ ပိတာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ပတိဋ္ဌာ’ဟမဿ ဘဝိဿာမီ”တိ သာမဏေရေဟိ နာနာပုပ္ဖါနိ အာဟရာပေတွာ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏေသု တလသန္ထရဏပူဇံ[4] အာသနပူဇဉ္စ ကာရေတွာ ပိတရံ မဉ္စေန စေတိယင်္ဂဏံ ဟရိတွာ မဉ္စေ နိပဇ္ဇာပေတွာ “အယံ မဟာထေရ ပူဇာ တုမှာကံ အတ္ထာယ ကတာ၊ ‘အယံ မေ ဘဂဝါ ဒုဂ္ဂတပဏ္ဏာကာရော’တိ ဝတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိတွာ စိတ္တံ ပသာဒေဟီ”တိ အာဟ။ သော မဟာထေရော ပူဇံ ဒိသွာ တထာကရောန္တော စိတ္တံ ပသာဒေသိ၊ တာဝဒေဝဿ ဒေဝလောကော ဥပဋ္ဌာသိ၊ နန္ဒဝနစိတ္တလတာဝနမိဿကဝနဖာရုသကဝနဝိမာနာနိ စေဝ ဒေဝနာဋကာနိ စ ပရိဝါရေတွာ ဌိတာနိ ဝိယ အဟေသုံ။ သော “အပေထ သောဏ အပေထ သောဏာ”တိ အာဟ။ ကိမိဒံ မဟာထေရာတိ။ ဧတာ တေ တာတ မာတရော အာဂစ္ဆန္တီတိ။ ထေရော “သဂ္ဂေါ ဥပဋ္ဌိတော မဟာထေရဿာ”တိ

၁-ပိပ္ဖလိဝိဟာရေ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-သုနခဇီဝိကော (မ-ဋ္ဌ ၄-၈၇-ပိဋ္ဌေ)
၃-ဇရကောတိ (မ-ဋ္ဌ ၄-၈၈-ပိဋ္ဌေ။)
၄-မာလာသန္ထာရပူဇံ (သီ၊ သျာ)

cintesi. Evaṁ upaṭṭhānasamaṅgitā calatīti veditabbā. Etāsu samaṅgitāsu idha āyūhanacetanākammasamaṅgitāvasena “kāyaduccaritasamaṅgī”ti-ādi vuttaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Paṭhamabalaniddesavaṇṇanā.

Dutiyabalaniddesa

810. Dutiyabalaniddese **gatisampattipaṭibāḷhānī**ti gatisampattiyā paṭibāhitāni vāritāni paṭisedhitāni. Sesapadesupi eseva nayo. Ettha ca **gatisampattī**ti sampannā gati devaloko ca manussaloko ca. **Gativipattī**ti vipannā gati cattāro apāyā. **Upadhisampattī**ti attabhāvasamiddhi. **Upadhivipattī**ti hīna-attabhāvatā. **Kālasampattī**ti surājasumanussakālasaṅkhāto sampannakālo. **Kālavipattī**ti durājadumanussakālasaṅkhāto vipannakālo. **Payogasampattī**ti sammāpayogo. **Payogavipattī**ti micchāpayogo.

Tattha ekaccassa bahūni pāpakammāni honti, tāni gativipattiyaṁ ṭhitassa vipacceyyuṁ. So pana ekena kalyāṇakammena gatisampattiyaṁ devesu vā manussesu vā nibbatto, tādise ca ṭhāne akusalassa vāro natthi, ekantaṁ kusalasseva vāroti evamassa tāni kammāni gatisampattipaṭibāḷhāni na vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni pāpakammāni honti, tāni upadhivipattiyaṁ ṭhitassa vipacceyyuṁ. So pana ekena kalyāṇakammena upadhisampattiyaṁ ṭhito susaṇṭhitaṅgapaccaṅgo abhirūpo dassanīyo brahmavacchasadiso. Sacepi dāsiyā kucchismiṁ dāsajāto hoti, evarūpo attabhāvo kiliṭṭhakammassa nānucchavikoti hatthimeṇḍa-assabandhakagopālakakammādīni taṁ na kārenti, sukhumavatthāni nivāsāpetvā bhaṇḍāgārikaṭṭhānādīsu ṭhapenti. Sace itthī hoti, hatthibhattapacanādīni na kārenti, vatthālaṅkāraṁ datvā sayanapālikaṁ vā naṁ karonti, Sāmadeviṁ[1] viya vallabhaṭṭhāne vā ṭhapenti. Bhātikarājakāle kira gomaṁsakhādake bahujane gahetvā

---

1. Somadevī (Syā)

စိန္တေသိ။ ဧဝံ ဥပဋ္ဌာနသမင်္ဂိတာ စလတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတာသု သမင်္ဂိတာသု ဣဓ အာယူဟနစေတနာကမ္မသမင်္ဂိတာဝသေန “ကာယဒုစ္စရိတသမင်္ဂီ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပဌမဗလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

ဒုတိယဗလနိဒ္ဒေသ

၈၁၀။ ဒုတိယဗလနိဒ္ဒေသေ **ဂတိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠ္ဟာနီ**တိ ဂတိသမ္ပတ္တိယာ ပဋိဗာဟိတာနိ ဝါရိတာနိ ပဋိသေဓိတာနိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ **ဂတိသမ္ပတ္တီ**တိ သမ္ပန္နာ ဂတိ ဒေဝလောကော စ မနုဿလောကော စ။ **ဂတိဝိပတ္တီ**တိ ဝိပန္နာ ဂတိ စတ္တာရော အပါယာ။ **ဥပဓိသမ္ပတ္တီ**တိ အတ္တဘာဝသမိဒ္ဓိ။ **ဥပဓိဝိပတ္တီ**တိ ဟီနအတ္တဘာဝတာ။ **ကာလသမ္ပတ္တီ**တိ သုရာဇသုမနုဿကာလသင်္ခါတော သမ္ပန္နကာလော။ **ကာလဝိပတ္တီ**တိ ဒုရာဇဒုမနုဿကာလသင်္ခါတော ဝိပန္နကာလော။ **ပယောဂသမ္ပတ္တီ**တိ သမ္မာပယောဂေါ။ **ပယောဂဝိပတ္တီ**တိ မိစ္ဆာပယောဂေါ။

တတ္ထ ဧကစ္စဿ ဗဟူနိ ပါပကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဂတိဝိပတ္တိယံ ဌိတဿ ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ကလျာဏကမ္မေန ဂတိသမ္ပတ္တိယံ ဒေဝေသု ဝါ မနုဿေသု ဝါ နိဗ္ဗတ္တော၊ တာဒိသေ စ ဌာနေ အကုသလဿ ဝါရော နတ္ထိ၊ ဧကန္တံ ကုသလဿေဝ ဝါရောတိ ဧဝမဿ တာနိ ကမ္မာနိ ဂတိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠ္ဟာနိ န ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ပါပကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဥပဓိဝိပတ္တိယံ ဌိတဿ ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ကလျာဏကမ္မေန ဥပဓိသမ္ပတ္တိယံ ဌိတော သုသဏ္ဌိတင်္ဂပစ္စင်္ဂေါ အဘိရူပေါ ဒဿနီယော ဗြဟ္မဝစ္ဆသဒိသော။ သစေပိ ဒါသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ဒါသဇာတော ဟောတိ၊ ဧဝရူပေါ အတ္တဘာဝေါ ကိလိဋ္ဌကမ္မဿ နာနုစ္ဆဝိကောတိ ဟတ္ထိမေဏ္ဍအဿဗန္ဓကဂေါပါလကကမ္မာဒီနိ တံ န ကာရေန္တိ၊ သုခုမဝတ္ထာနိ နိဝါသာပေတွာ ဘဏ္ဍာဂါရိကဋ္ဌာနာဒီသု ဌပေန္တိ။ သစေ ဣတ္ထီ ဟောတိ၊ ဟတ္ထိဘတ္တပစနာဒီနိ န ကာရေန္တိ၊ ဝတ္ထာလင်္ကာရံ ဒတွာ သယနပါလိကံ ဝါ နံ ကရောန္တိ၊ သာမဒေဝိံ[၁] ဝိယ ဝလ္လဘဋ္ဌာနေ ဝါ ဌပေန္တိ။ ဘာတိကရာဇကာလေ ကိရ ဂေါမံသခါဒကေ ဗဟုဇနေ ဂဟေတွာ

၁-သောမဒေဝီ (သျာ)

rañño dassesuṁ. Te daṇḍaṁ dātuṁ sakkothāti puṭṭhā na sakkomāti vadiṁsu. Atha ne rājaṅgaṇe sodhake akaṁsu. Tesaṁ ekā dhītā abhirūpā dassanīyā pāsādikā, taṁ disvā rājā antepuraṁ abhinetvā[1] vallabhaṭṭhāne ṭhapesi. Sesañātakāpi tassānubhāvena sukhaṁ jīviṁsu. Tādisasmiñhi attabhāve pāpakammāni vipākaṁ dātuṁ na sakkontīti evaṁ upadhisampattipaṭibāḷhāni na vipaccantīti pajānāti.

Ekassa bahūni pāpakammāni honti, tāni kālavipattiyaṁ ṭhitassa vipacceyyuṁ. So pana ekena kalyāṇakammena paṭhamakappikānaṁ vā cakkavattirañño vā Buddhānaṁ vā uppattisamaye surājasumanussakāle nibbatto, tādise ca kāle nibbattassa akusalassa vipākaṁ dātuṁ okāso natthi, ekantaṁ kusalasseva okāsoti evaṁ kālasampattipaṭibāḷhāni na vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni pāpakammāni honti, tāni payogavipattiyaṁ ṭhitassa vipacceyyuṁ. So pana ekena kalyāṇakammena payogasampattiyaṁ ṭhito pāṇātipātādīhi virato kāyavacīmanosucaritāni pūreti, tādise ṭhāne akusalassa vipaccanokāso natthi, ekantaṁ kusalasseva okāsoti evaṁ payogasampattipaṭibāḷhāni na vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni pāpakammāni honti, tāni gatisampattiyaṁ ṭhitassa na vipacceyyuṁ. So panekena pāpakammena gativipattiyaṁyeva nibbatto. Tatthassa tāni kammāni upagantvā vārena vārena vipākaṁ denti, kālena niraye nibbattāpenti, kālena tiracchānayoniyaṁ, kālena pettivisaye, kālena asurakāye. Dīghenāpi addhunā apāyato sīsaṁ ukkhipituṁ na denti. Evaṁ gatisampattipaṭibāhitattā vipākaṁ dātuṁ asakkontāni gativipattiṁ āgamma vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni pāpakammāni honti, tāni upadhisampattiyaṁ ṭhitassa na vipacceyyuṁ. So pana ekena pāpakammena upadhivipattiyaṁyeva patiṭṭhito dubbaṇṇo durūpo dussaṇṭhito bībhaccho pisācasadiso. So sace dāsiyā kucchiyaṁ dāsajāto, imāni etassa anucchavikānīti sabbāni naṁ

1. Atinetvā (Syā, Ka)

ရညော ဒဿေသုံ။ တေ ဒဏ္ဍံ ဒါတုံ သက္ကောထာတိ ပုဋ္ဌာ န သက္ကောမာတိ ဝဒိံသု။ အထ နေ ရာဇင်္ဂဏေ သောဓကေ အကံသု။ တေသံ ဧကာ ဓီတာ အဘိရူပါ ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ၊ တံ ဒိသွာ ရာဇာ အန္တေပုရံ အဘိနေတွာ[၁] ဝလ္လဘဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ သေသဉာတကာပိ တဿာနုဘာဝေန သုခံ ဇီဝိံသု။ တာဒိသသ္မိဉှိ အတ္တဘာဝေ ပါပကမ္မာနိ ဝိပါကံ ဒါတုံ န သက္ကောန္တီတိ ဧဝံ ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

ဧကဿ ဗဟူနိ ပါပကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ကာလဝိပတ္တိယံ ဌိတဿ ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ကလျာဏကမ္မေန ပဌမကပ္ပိကာနံ ဝါ စက္ကဝတ္တိရညော ဝါ ဗုဒ္ဓါနံ ဝါ ဥပ္ပတ္တိသမယေ သုရာဇသုမနုဿကာလေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တာဒိသေ စ ကာလေ နိဗ္ဗတ္တဿ အကုသလဿ ဝိပါကံ ဒါတုံ ဩကာသော နတ္ထိ၊ ဧကန္တံ ကုသလဿေဝ ဩကာသောတိ ဧဝံ ကာလသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ပါပကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ပယောဂဝိပတ္တိယံ ဌိတဿ ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ကလျာဏကမ္မေန ပယောဂသမ္ပတ္တိယံ ဌိတော ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဝိရတော ကာယဝစီမနောသုစရိတာနိ ပူရေတိ၊ တာဒိသေ ဌာနေ အကုသလဿ ဝိပစ္စနောကာသော နတ္ထိ၊ ဧကန္တံ ကုသလဿေဝ ဩကာသောတိ ဧဝံ ပယောဂသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ပါပကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဂတိသမ္ပတ္တိယံ ဌိတဿ န ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပနေကေန ပါပကမ္မေန ဂတိဝိပတ္တိယံယေဝ နိဗ္ဗတ္တော။ တတ္ထဿ တာနိ ကမ္မာနိ ဥပဂန္တွာ ဝါရေန ဝါရေန ဝိပါကံ ဒေန္တိ၊ ကာလေန နိရယေ နိဗ္ဗတ္တာပေန္တိ၊ ကာလေန တိရစ္ဆာနယောနိယံ၊ ကာလေန ပေတ္တိဝိသယေ၊ ကာလေန အသုရကာယေ။ ဒီဃေနာပိ အဒ္ဓုနာ အပါယတော သီသံ ဥက္ခိပိတုံ န ဒေန္တိ။ ဧဝံ ဂတိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဟိတတ္တာ ဝိပါကံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တာနိ ဂတိဝိပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ပါပကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဥပဓိသမ္ပတ္တိယံ ဌိတဿ န ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ပါပကမ္မေန ဥပဓိဝိပတ္တိယံယေဝ ပတိဋ္ဌိတော ဒုဗ္ဗဏ္ဏော ဒုရူပေါ ဒုဿဏ္ဌိတော ဗီဘစ္ဆော ပိသာစသဒိသော။ သော သစေ ဒါသိယာ ကုစ္ဆိယံ ဒါသဇာတော၊ ဣမာနိ ဧတဿ အနုစ္ဆဝိကာနီတိ သဗ္ဗာနိ နံ

၁-အတိနေတွာ (သျာ၊ က)

kiliṭṭhakammāni kārenti antamaso pupphachaḍḍakakammaṁ upādāya. Sace itthī hoti, imāni etissā anucchavikānīti sabbāni naṁ hatthibhattapacanādīni kiliṭṭhakammāni kārenti, kulagehe jātampi baliṁ sādhayamānā rājapurisā gehadāsīti saññaṁ katvā bandhitvā gacchanti Kotalavāpīgāme mahākuṭumbikassa gharaṇī viya. Evaṁ upadhisampattipaṭibāhitattā vipākaṁ dātuṁ asakkontāni upadhivipattiṁ āgamma vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni pāpakammāni honti, tāni kālasampattiyaṁ nibbattassa na vipacceyyuṁ. So pana ekena pāpakammena kālavipattiyaṁ durājadumanussakāle kasaṭe niroje dasavassāyukakāle nibbatto, yadā pañca gorasā pacchijjanti, kudrūsakaṁ aggabhojanaṁ hoti. Kiñcāpi manussaloke nibbatto, migapasusarikkhajīviko pana hoti. Evarūpe kāle kusalassa vipaccanokāso natthi, ekantaṁ akusalasseva hotīti evaṁ kālasampattipaṭibāhitattā vipākaṁ dātuṁ asakkontāni kālavipattiyaṁ āgamma vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni pāpakammāni honti, tāni payogasampattiyaṁ ṭhitassa na vipacceyyuṁ. So pana payogavipattiyaṁ ṭhito pāṇātipātādīni dasa akusalakammāni karoti, tamenaṁ sahoḍḍhaṁ[1] gahetvā rañño dassenti. Rājā bahukammakāraṇāni kāretvā ghātāpeti. Evaṁ payogasampattipaṭibāhitattā vipākaṁ dātuṁ asakkontāni payogavipattiṁ āgamma vipaccantīti pajānāti. Evaṁ catūhi sampattīhi paṭibāhitaṁ pāpakammaṁ vipākaṁ adatvā catasso vipattiyo āgamma deti.

Yathā hi kocideva puriso kenacideva kammena rājānaṁ ārādheyya, athassa rājā ṭhānantaraṁ datvā janapadaṁ dadeyya, so taṁ sammā paribhuñjituṁ asakkonto makkaṭena gahitabhattapuṭaṁ viya bhindeyya, yassa yaṁ yānaṁ vā vāhanaṁ vā dāsaṁ vā dāsiṁ vā ārāmaṁ vā vatthuṁ vā sampannarūpaṁ passati, sabbaṁ balakkārena gaṇheyya, manussā rājavallabhoti kiñci vattuṁ na sakkuṇeyyaṁ, so aññassa vallabhatarassa rājamahāmattassa virajjheyya[2], so naṁ gahetvā supothitaṁ pothāpetvā bhūmiṁ piṭṭhiyā ghaṁsāpetvā nikkaḍḍhāpetvā rājānaṁ upasaṅkamitvā "asuko nāma

1. Sahoḍhaṁ (Syā) sakkatānulomaṁ. Sahoḍḍaṁ (Ka) 2. Virujjheyya (Sī, Syā)

ကိလိဋ္ဌကမ္မာနိ ကာရေန္တိ အန္တမသော ပုပ္ဖဆဍ္ဍကကမ္မံ ဥပါဒါယ။ သစေ ဣတ္ထီ ဟောတိ၊ ဣမာနိ ဧတိဿာ အနုစ္ဆဝိကာနီတိ သဗ္ဗာနိ နံ ဟတ္ထိဘတ္တပစနာဒီနိ ကိလိဋ္ဌကမ္မာနိ ကာရေန္တိ၊ ကုလဂေဟေ ဇာတမ္ပိ ဗလိံ သာဓယမာနာ ရာဇပုရိသာ ဂေဟဒါသီတိ သညံ ကတွာ ဗန္ဓိတွာ ဂစ္ဆန္တိ ကောတလဝါပီဂါမေ မဟာကုဋုမ္ဗိကဿ ဃရဏီ ဝိယ။ ဧဝံ ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဟိတတ္တာ ဝိပါကံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တာနိ ဥပဓိဝိပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ပါပကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ကာလသမ္ပတ္တိယံ နိဗ္ဗတ္တဿ န ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ပါပကမ္မေန ကာလဝိပတ္တိယံ ဒုရာဇဒုမနုဿကာလေ ကသဋေ နိရောဇေ ဒသဝဿာယုကကာလေ နိဗ္ဗတ္တော၊ ယဒါ ပဉ္စ ဂေါရသာ ပစ္ဆိဇ္ဇန္တိ၊ ကုဒြူသကံ အဂ္ဂဘောဇနံ ဟောတိ။ ကိဉ္စာပိ မနုဿလောကေ နိဗ္ဗတ္တော၊ မိဂပသုသရိက္ခဇီဝိကော ပန ဟောတိ။ ဧဝရူပေ ကာလေ ကုသလဿ ဝိပစ္စနောကာသော နတ္ထိ၊ ဧကန္တံ အကုသလဿေဝ ဟောတီတိ ဧဝံ ကာလသမ္ပတ္တိပဋိဗာဟိတတ္တာ ဝိပါကံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တာနိ ကာလဝိပတ္တိယံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ပါပကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ပယောဂသမ္ပတ္တိယံ ဌိတဿ န ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ပယောဂဝိပတ္တိယံ ဌိတော ပါဏာတိပါတာဒီနိ ဒသ အကုသလကမ္မာနိ ကရောတိ၊ တမေနံ သဟောဍ္ဎံ[၁] ဂဟေတွာ ရညော ဒဿေန္တိ။ ရာဇာ ဗဟုကမ္မကာရဏာနိ ကာရေတွာ ဃာတာပေတိ။ ဧဝံ ပယောဂသမ္ပတ္တိပဋိဗာဟိတတ္တာ ဝိပါကံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တာနိ ပယောဂဝိပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။ ဧဝံ စတူဟိ သမ္ပတ္တီဟိ ပဋိဗာဟိတံ ပါပကမ္မံ ဝိပါကံ အဒတွာ စတဿော ဝိပတ္တိယော အာဂမ္မ ဒေတိ။

ယထာ ဟိ ကောစိဒေဝ ပုရိသော ကေနစိဒေဝ ကမ္မေန ရာဇာနံ အာရာဓေယျ၊ အထဿ ရာဇာ ဌာနန္တရံ ဒတွာ ဇနပဒံ ဒဒေယျ၊ သော တံ သမ္မာ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ အသက္ကောန္တော မက္ကဋေန ဂဟိတဘတ္တပုဋံ ဝိယ ဘိန္ဒေယျ၊ ယဿ ယံ ယာနံ ဝါ ဝါဟနံ ဝါ ဒါသံ ဝါ ဒါသိံ ဝါ အာရာမံ ဝါ ဝတ္ထုံ ဝါ သမ္ပန္နရူပံ ပဿတိ၊ သဗ္ဗံ ဗလက္ကာရေန ဂဏှေယျ၊ မနုဿာ ရာဇဝလ္လဘောတိ ကိဉ္စိ ဝတ္တုံ န သက္ကုဏေယျုံ၊ သော အညဿ ဝလ္လဘတရဿ ရာဇမဟာမတ္တဿ ဝိရဇ္ဈေယျ[၂]၊ သော နံ ဂဟေတွာ သုပေါထိတံ ပေါထာပေတွာ ဘူမိံ ပိဋ္ဌိယာ ဃံသာပေတွာ နိက္ကဍ္ဎာပေတွာ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ "အသုကော နာမ

၁-သဟောဎံ (သျာ) သက္ကတာနုလောမံ။ သဟောဍ္ဍံ (က) ၂-ဝိရုဇ္ဈေယျ (သီ၊ သျာ)

te deva janapadaṁ bhindatī”ti gaṇhāpeyya, rājā bandhanāgāre bandhāpetvā “asukena nāma kassa kiṁ avahaṭan”ti nagare bheriṁ carāpeyya, manussā āgantvā “mayhaṁ idaṁ gahitaṁ, mayhaṁ idaṁ gahitan”ti viravasahassaṁ uṭṭhāpeyyuṁ, rājā bhiyyoso mattāya kuddho nānappakārena taṁ bandhanāgāre kilametvā ghātāpetvā “gacchatha naṁ susāne chaḍḍetvā saṅkhalikā āharathā”ti vadeyya. Evaṁsampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ.

Tassa hi purisassa kenacideva kammena rājānaṁ ārādhetvā ṭhānantaraṁ laddhakālo viya puthujjanassāpi kenacideva puññakammena sagge nibbattakālo. Tasmiṁ janapadaṁ bhinditvā manussānaṁ santakaṁ gaṇhante kassaci kiñci vattuṁ avisahanakālo viya imasmimpi sagge nibbatte akusalassa vipaccanokāsaṁ alabhanakālo. Tassa ekadivasaṁ ekasmiṁ rājavallabhatare virajjhitvā tena kuddhena naṁ pothāpetvā rañño ārocetvā bandhanāgāre bandhāpitakālo viya imassa saggato cavitvā niraye nibbattakālo. Manussānaṁ “mayhaṁ idaṁ gahitaṁ, mayhaṁ idaṁ gahitan”ti viravakālo viya tasmiṁ niraye nibbatte sabbākusalakammānaṁ sannipatitvā gahaṇakālo. Susāne chaḍḍetvā saṅkhalikānaṁ āharaṇakālo viya ekekasmiṁ kamme khīṇe itarassa vipākena nirayato sīsaṁ anukkhipitvā sakalakappaṁ nirayamhi paccanakālo. Kappaṭṭhitikakammañhi katvā ekakappaṁ nirayamhi paccanakasattā neva eko, na dve, na sataṁ, na sahassaṁ. Evaṁ paccanakasattā kira gaṇanapathaṁ vītivattā.

Atthekaccāni kalyāṇāni kammasamādānāni gativipattipaṭibāḷhāni na vipaccantīti-ādīsupi evaṁ yojanā veditabbā—idhekaccassa bahūni kalyāṇakammāni honti, tāni gatisampattiyaṁ ṭhitassa vipacceyyuṁ. So pana ekena pāpakammena gativipattiyaṁ niraye vā asurakāye vā nibbatto, tādise ca ṭhāne kusalaṁ vipākaṁ dātuṁ na sakkoti, ekantaṁ akusalameva sakkotīti evamassa tāni kammāni gativipattipaṭibāḷhāni na vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni kalyāṇakammāni honti, tāni upadhisampattiyaṁ ṭhitassa vipacceyyuṁ. So pana ekena pāpakammena upadhivipattiyaṁ patiṭṭhito dubbaṇṇo hoti pisācasadiso. So sacepi rājakule nibbatto,

တေ ဒေဝ ဇနပဒံ ဘိန္ဒတီ”တိ ဂဏှာပေယျ၊ ရာဇာ ဗန္ဓနာဂါရေ ဗန္ဓာပေတွာ “အသုကေန နာမ ကဿ ကိံ အဝဟဋ”န္တိ နဂရေ ဘေရိံ စရာပေယျ၊ မနုဿာ အာဂန္တွာ “မယှံ ဣဒံ ဂဟိတံ, မယှံ ဣဒံ ဂဟိတ”န္တိ ဝိရဝသဟဿံ ဥဋ္ဌာပေယျုံ၊ ရာဇာ ဘိယျောသော မတ္တာယ ကုဒ္ဓေါ နာနပ္ပကာရေန တံ ဗန္ဓနာဂါရေ ကိလမေတွာ ဃာတာပေတွာ “ဂစ္ဆထ နံ သုသာနေ ဆဍ္ဍေတွာ သင်္ခလိကာ အာဟရထာ”တိ ဝဒေယျ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

တဿ ဟိ ပုရိသဿ ကေနစိဒေဝ ကမ္မေန ရာဇာနံ အာရာဓေတွာ ဌာနန္တရံ လဒ္ဓကာလော ဝိယ ပုထုဇ္ဇနဿာပိ ကေနစိဒေဝ ပုညကမ္မေန သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တကာလော။ တသ္မိံ ဇနပဒံ ဘိန္ဒိတွာ မနုဿာနံ သန္တကံ ဂဏှန္တေ ကဿစိ ကိဉ္စိ ဝတ္တုံ အဝိသဟနကာလော ဝိယ ဣမသ္မိမ္ပိ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တေ အကုသလဿ ဝိပစ္စနောကာသံ အလဘနကာလော။ တဿ ဧကဒိဝသံ ဧကသ္မိံ ရာဇဝလ္လဘတရေ ဝိရဇ္ဈိတွာ တေန ကုဒ္ဓေန နံ ပေါထာပေတွာ ရညော အာရောစေတွာ ဗန္ဓနာဂါရေ ဗန္ဓာပိတကာလော ဝိယ ဣမဿ သဂ္ဂတော စဝိတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တကာလော။ မနုဿာနံ “မယှံ ဣဒံ ဂဟိတံ, မယှံ ဣဒံ ဂဟိတ”န္တိ ဝိရဝကာလော ဝိယ တသ္မိံ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တေ သဗ္ဗာကုသလကမ္မာနံ သန္နိပတိတွာ ဂဟဏကာလော။ သုသာနေ ဆဍ္ဍေတွာ သင်္ခလိကာနံ အာဟရဏကာလော ဝိယ ဧကေကသ္မိံ ကမ္မေ ခီဏေ ဣတရဿ ဝိပါကေန နိရယတော သီသံ အနုက္ခိပိတွာ သကလကပ္ပံ နိရယမှိ ပစ္စနကာလော။ ကပ္ပဋ္ဌိတိကကမ္မဉှိ ကတွာ ဧကကပ္ပံ နိရယမှိ ပစ္စနကသတ္တာ နေဝ ဧကော, န ဒွေ, န သတံ, န သဟဿံ။ ဧဝံ ပစ္စနကသတ္တာ ကိရ ဂဏနပထံ ဝီတိဝတ္တာ။

အတ္ထေကစ္စာနိ ကလျာဏာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဂတိဝိပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တီတိအာဒီသုပိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ဣဓေကစ္စဿ ဗဟူနိ ကလျာဏကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဂတိသမ္ပတ္တိယံ ဌိတဿ ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ပါပကမ္မေန ဂတိဝိပတ္တိယံ နိရယေ ဝါ အသုရကာယေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တော၊ တာဒိသေ စ ဌာနေ ကုသလံ ဝိပါကံ ဒါတုံ န သက္ကောတိ၊ ဧကန္တံ အကုသလမေဝ သက္ကောတီတိ ဧဝမဿ တာနိ ကမ္မာနိ ဂတိဝိပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ကလျာဏကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဥပဓိသမ္ပတ္တိယံ ဌိတဿ ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ပါပကမ္မေန ဥပဓိဝိပတ္တိယံ ပတိဋ္ဌိတော ဒုဗ္ဗဏ္ဏော ဟောတိ ပိသာစသဒိသော။ သော သစေပိ ရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တော၊

pitu-accayena “kiṁ imassa nissirīkassa rajjenā”ti rajjaṁ na labhati, senāpatigehādīsu nibbattopi senāpatiṭṭhānādīni[1] na labhati.

Imassa panatthassa vibhāvanatthaṁ Dīparājavatthu kathetabbaṁ—rājā kira putte jāte deviyā pasīditvā varaṁ adāsi. Sā varaṁ gahetvā ṭhapesi. Kumāro sattaṭṭhavassakāleva rājaṅgeṇe kukkuṭe yujjhāpesi. Eko kukkuṭo uppatitvā kumārassa akkhīni bhindi. Kumāramātā devī puttassa pannarasasoḷasavassakāle “rajjaṁ dhāressāmī”ti rājānaṁ upasaṅkamitvā āha “deva tumhehi kumārassa jātakāle varo dinno, mayā so gahetvā ṭhapito, idāni naṁ gaṇhāmī”ti. Sādhu devi gaṇhāhīti. Mayā deva tumhākaṁ santikā kiñci aladdhaṁ nāma natthi, idāni pana mama puttassa rajjaṁ dehīti. Devi tava putto aṅgavikalo, na sakkā tassa rajjaṁ dātunti. Tumhe mayhaṁ ruccanakavaraṁ adātuṁ asakkontā kasmā varaṁ adatthāti. Rājā ativiya nippīḷiyamāno “na sakkā tuyhaṁ puttassa Sakalalaṅkādīpe rajjaṁ dātuṁ, Nāgadīpe pana chattaṁ ussāpetvā vasatū”ti Nāgadīpaṁ pesesi. So Dīparājā nāma ahosi. Sace cakkhuvikalo nābhavissā. Tiyojanasatike[2] Sakalatambapaṇṇidīpe sabbasampattiparivāraṁ rajjaṁ alabhissā. Evaṁ upadhivipattipaṭibāḷhāni na vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni kalyāṇakammāni honti, tāni kālasampattiyaṁ ṭhitassa vipacceyyuṁ. So pana ekena pāpakammena kālavipattiyaṁ durājadumanussakāle kasaṭe niroje appāyuke gatikoṭike nibbatto, tādise ca kāle kalyāṇakammaṁ vipākaṁ dātuṁ na sakkotīti evaṁ kālavipattipaṭibāḷhāni na vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni kalyāṇakammāni honti, tāni payogasampattiyaṁ ṭhitassa vipacceyyuṁ. Ayaṁ pana payogavipattiyaṁ ṭhito pāṇaṁ hanati -pa- sabbaṁ dussīlyaṁ pūreti. Tathā tena saddhiṁ samajātikānipi kulāni āvāhavivāhaṁ na karonti, “itthidhutto surādhutto akkhadhutto ayaṁ pāpapuriso”ti ārakā parivajjanti, kalyāṇakammāni vipaccituṁ na sakkonti. Evaṁ payogavipattipaṭibāḷhāni na vipaccantīti pajānāti. Evaṁ catasso

1. Senāpatiseṭṭhiṭṭhānādīni (Sī, Syā)   2. Diyaḍḍhayojanasatike (Syā)

ပိတုအစ္စယေန “ကိံ ဣမဿ နိဿိရီကဿ ရဇ္ဇေနာ”တိ ရဇ္ဇံ န လဘတိ၊ သေနာပတိဂေဟာဒီသု နိဗ္ဗတ္တောပိ သေနာပတိဋ္ဌာနာဒီနိ[၁] န လဘတိ။

ဣမဿ ပနတ္ထဿ ဝိဘာဝနတ္ထံ ဒီပရာဇဝတ္ထု ကထေတဗ္ဗံ—ရာဇာ ကိရ ပုတ္တေ ဇာတေ ဒေဝိယာ ပသီဒိတွာ ဝရံ အဒါသိ။ သာ ဝရံ ဂဟေတွာ ဌပေသိ။ ကုမာရော သတ္တဋ္ဌဝဿကာလေဝ ရာဇင်္ဂဏေ ကုက္ကုဋေ ယုဇ္ဈာပေသိ။ ဧကော ကုက္ကုဋော ဥပ္ပတိတွာ ကုမာရဿ အက္ခီနိ ဘိန္ဒိ။ ကုမာရမာတာ ဒေဝီ ပုတ္တဿ ပန္နရသ-သောဠသဝဿကာလေ “ရဇ္ဇံ ဓာရေဿာမီ”တိ ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ “ဒေဝ တုမှေဟိ ကုမာရဿ ဇာတကာလေ ဝရော ဒိန္နော၊ မယာ သော ဂဟေတွာ ဌပိတော၊ ဣဒါနိ နံ ဂဏှာမီ”တိ။ သာဓု ဒေဝိ ဂဏှာဟီတိ။ မယာ ဒေဝ တုမှာကံ သန္တိကာ ကိဉ္စိ အလဒ္ဓံ နာမ နတ္ထိ၊ ဣဒါနိ ပန မမ ပုတ္တဿ ရဇ္ဇံ ဒေဟီတိ။ ဒေဝိ တဝ ပုတ္တော အင်္ဂဝိကလော၊ န သက္ကာ တဿ ရဇ္ဇံ ဒါတုန္တိ။ တုမှေ မယှံ ရုစ္စနကဝရံ အဒါတုံ အသက္ကောန္တာ ကသ္မာ ဝရံ အဒတ္ထာတိ။ ရာဇာ အတိဝိယ နိပ္ပီဠိယမာနော “န သက္ကာ တုယှံ ပုတ္တဿ သကလလင်္ကာဒီပေ ရဇ္ဇံ ဒါတုံ၊ နာဂဒီပေ ပန ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ ဝသတူ”တိ နာဂဒီပံ ပေသေသိ။ သော ဒီပရာဇာ နာမ အဟောသိ။ သစေ စက္ခုဝိကလော နာဘဝိဿာ။ တိယောဇနသတိကေ[၂] သကလတမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိပရိဝါရံ ရဇ္ဇံ အလဘိဿာ။ ဧဝံ ဥပဓိဝိပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ကလျာဏကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ကာလသမ္ပတ္တိယံ ဌိတဿ ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ပါပကမ္မေန ကာလဝိပတ္တိယံ ဒုရာဇ-ဒုမနုဿကာလေ ကသဋေ နိရောဇေ အပ္ပါယုကေ ဂတိကောဋိကေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တာဒိသေ စ ကာလေ ကလျာဏကမ္မံ ဝိပါကံ ဒါတုံ န သက္ကောတီတိ ဧဝံ ကာလဝိပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ကလျာဏကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ပယောဂသမ္ပတ္တိယံ ဌိတဿ ဝိပစ္စေယျုံ။ အယံ ပန ပယောဂဝိပတ္တိယံ ဌိတော ပါဏံ ဟနတိ။ပ။ သဗ္ဗံ ဒုဿီလျံ ပူရေတိ။ တထာ တေန သဒ္ဓိံ သမဇာတိကာနိပိ ကုလာနိ အာဝါဟဝိဝါဟံ န ကရောန္တိ၊ “ဣတ္ထိဓုတ္တော သုရာဓုတ္တော အက္ခဓုတ္တော အယံ ပါပပုရိသော”တိ အာရကာ ပရိဝဇ္ဇန္တိ၊ ကလျာဏကမ္မာနိ ဝိပစ္စိတုံ န သက္ကောန္တိ။ ဧဝံ ပယောဂဝိပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။ ဧဝံ စတဿော

၁-သေနာပတိသေဋ္ဌိဋ္ဌာနာဒီနိ (သီ၊ သျာ)   ၂-ဒိယဍ္ဎယောဇနသတိကေ (သျာ)

sampattiyo āgamma vipākadāyakaṁ kalyāṇakammaṁ catūhi vipattīhi paṭibāhitattā na vipaccati.

Aparassāpi bahūni kalyāṇakammāni honti, tāni gativipattiyaṁ ṭhitassa na vipacceyyuṁ. So pana ekena kalyāṇakammena gatisampattiyaṁyeva nibbatto. Tatthassa tāni kammāni upagantvā vārena vārena vipākaṁ denti, kālena manussaloke nibbattāpenti, kālena devaloke. Evaṁ gativipattipaṭibāhitattā vipākaṁ dātuṁ asakkontāni gatisampattiṁ āgamma vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni kalyāṇakammāni honti, tāni upadhivipattiyaṁ ṭhitassa na vipacceyyuṁ. So pana ekena kalyāṇakammena upadhisampattiyaṁyeva patiṭṭhito abhirūpo dassanīyo pāsādiko brahmavacchasadiso. Tassa upadhisampattiyaṁ ṭhitattā kalyāṇakammāni vipākaṁ denti. Sace rājakule nibbattati, aññesu jeṭṭhakabhātikesu santesupi "etassa attabhāvo samiddho, etassa chatte ussāpite lokassa phāsu bhavissatī"ti tameva rajje abhisiñcanti. Uparājagehādīsu nibbatto pitu-accayena oparajjaṁ senāpatiṭṭhānaṁ bhaṇḍāgārikaṭṭhānaṁ seṭṭhiṭṭhānaṁ labhati. Evaṁ upadhivipattipaṭibāhitattā vipākaṁ dātuṁ asakkontāni upadhisampattiṁ āgamma vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni kalyāṇakammāni honti, tāni kālavipattiyaṁ ṭhitassa na vipacceyyuṁ. So pana ekena kalyāṇakammena kālasampattiyaṁ nibbatto surājasumanussakāle, tādisāya kālasamiddhiyā nibbattassa kalyāṇakammaṁ vipākaṁ deti.

Tatridaṁ **Mahāsoṇattherassa vatthu** kathetabbaṁ—brāhmaṇatissabhaye kira Cittalapabbate dvādasa bhikkhusahassāni paṭivasanti, tathā Tissamahāvihāre. Dvīsupi vihāresu tiṇṇaṁ vassānaṁ vaṭṭaṁ[1] ekarattameva mahāmūsikāyo khāditvā thusamattameva ṭhapesuṁ. Cittalapabbate bhikkhusaṁgho "Tissamahāvihāre vaṭṭaṁ vattissati, tattha gantvā vasissāmā"ti vihārato nikkhami. Tissamahāvihārepi bhikkhusaṁgho "Cittalapabbate vaṭṭaṁ vattissati, tattha gantvā vasissāmā"ti vihārato nikkhami.

1. Vattaṁ (Ka)

သမ္ပတ္တိယော အာဂမ္မ ဝိပါကဒါယကံ ကလျာဏကမ္မံ စတူဟိ ဝိပတ္တီဟိ ပဋိဗာဟိတတ္တာ န ဝိပစ္စတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ကလျာဏကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဂတိဝိပတ္တိယံ ဌိတဿ န ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ကလျာဏကမ္မေန ဂတိသမ္ပတ္တိယံယေဝ နိဗ္ဗတ္တော။ တတ္ထဿ တာနိ ကမ္မာနိ ဥပဂန္တွာ ဝါရေန ဝါရေန ဝိပါကံ ဒေန္တိ၊ ကာလေန မနုဿလောကေ နိဗ္ဗတ္တာပေန္တိ၊ ကာလေန ဒေဝလောကေ။ ဧဝံ ဂတိဝိပတ္တိပဋိဗာဟိတတ္တာ ဝိပါကံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တာနိ ဂတိသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ကလျာဏကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဥပဓိဝိပတ္တိယံ ဌိတဿ န ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ကလျာဏကမ္မေန ဥပဓိသမ္ပတ္တိယံယေဝ ပတိဋ္ဌိတော အဘိရူပေါ ဒဿနီယော ပါသာဒိကော ဗြဟ္မဝစ္ဆသဒိသော။ တဿ ဥပဓိသမ္ပတ္တိယံ ဌိတတ္တာ ကလျာဏကမ္မာနိ ဝိပါကံ ဒေန္တိ။ သစေ ရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အညေသု ဇေဋ္ဌကဘာတိကေသု သန္တေသုပိ "ဧတဿ အတ္တဘာဝေါ သမိဒ္ဓေါ၊ ဧတဿ ဆတ္တေ ဥဿာပိတေ လောကဿ ဖာသု ဘဝိဿတီ"တိ တမေဝ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စန္တိ။ ဥပရာဇဂေဟာဒီသု နိဗ္ဗတ္တော ပိတုအစ္စယေန ဩပရဇ္ဇံ သေနာပတိဋ္ဌာနံ ဘဏ္ဍာဂါရိကဋ္ဌာနံ သေဋ္ဌိဋ္ဌာနံ လဘတိ။ ဧဝံ ဥပဓိဝိပတ္တိပဋိဗာဟိတတ္တာ ဝိပါကံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တာနိ ဥပဓိသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ကလျာဏကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ကာလဝိပတ္တိယံ ဌိတဿ န ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ကလျာဏကမ္မေန ကာလသမ္ပတ္တိယံ နိဗ္ဗတ္တော သုရာဇသုမနုဿကာလေ၊ တာဒိသာယ ကာလသမိဒ္ဓိယာ နိဗ္ဗတ္တဿ ကလျာဏကမ္မံ ဝိပါကံ ဒေတိ။

တတြိဒံ **မဟာသောဏတ္ထေရဿ ဝတ္ထု** ကထေတဗ္ဗံ—ဗြာဟ္မဏတိဿဘယေ ကိရ စိတ္တလပဗ္ဗတေ ဒွါဒသ ဘိက္ခုသဟဿာနိ ပဋိဝသန္တိ၊ တထာ တိဿမဟာဝိဟာရေ။ ဒွီသုပိ ဝိဟာရေသု တိဏ္ဏံ ဝဿာနံ ဝဋ္ဋံ[၁] ဧကရတ္တမေဝ မဟာမူသိကာယော ခါဒိတွာ ထုသမတ္တမေဝ ဌပေသုံ။ စိတ္တလပဗ္ဗတေ ဘိက္ခုသံဃော "တိဿမဟာဝိဟာရေ ဝဋ္ဋံ ဝတ္တိဿတိ၊ တတ္ထ ဂန္တွာ ဝသိဿာမာ"တိ ဝိဟာရတော နိက္ခမိ။ တိဿမဟာဝိဟာရေပိ ဘိက္ခုသံဃော "စိတ္တလပဗ္ဗတေ ဝဋ္ဋံ ဝတ္တိဿတိ၊ တတ္ထ ဂန္တွာ ဝသိဿာမာ"တိ ဝိဟာရတော နိက္ခမိ။

၁-ဝတ္တံ (က)

Ubhatopi ekissā gambhīrakandarāya tīre samāgatā pucchitvā vaṭṭassa khīṇabhāvaṁ ñatvā “tattha gantvā kiṁ karissāmā”ti catuvīsati bhikkhusahassāni gambhīrakandaravanaṁ pavisitvā nisinnanīhāreneva anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyiṁsu. Pacchā bhaye vūpasante bhikkhusaṁgho Sakkaṁ devarājānaṁ gahetvā dhātuyo saṁharitvā cetiyaṁ akāsi.

Brāhmaṇatissacoropi janapadaṁ viddhaṁsesi. Saṁgho sannipatitvā mantetvā “coraṁ paṭibāhatū”ti Sakkasantikaṁ aṭṭha there pesesi. Sakko devarājā “mayā bhante uppanno coro na sakkā paṭibāhituṁ, saṁgho parasamuddaṁ gacchatu, ahaṁ samuddārakkhaṁ karissāmī”ti. Saṁgho sabbadisāhi Nāgadīpaṁ gantvā jambukolapaṭṭane tibhūmikaṁ mahā-uḷumpaṁ bandhāpesi. Ekā bhūmikā udake osīdi, ekissā bhikkhusaṁgho nisinno, ekissā pattacīvarāni ṭhapayiṁsu. Saṁyuttabhāṇakacūḷasīvatthero Isidattatthero Mahāsoṇattheroti tayo therā tāsaṁ parisānaṁ pāmokkhā. Tesu dve therā Mahāsoṇattheraṁ āhaṁsu “āvuso Mahāsoṇa abhiruha mahā-uḷumpan”ti. Tumhe pana bhanteti. Āvuso udake maraṇampi thale maraṇampi ekameva, na mayaṁ gamissāma, taṁ nissāya pana anāgate sāsanassa paveṇī ṭhassati, gaccha tvaṁ āvusoti. “Nāhaṁ bhante tumhesu agacchantesu gamissāmī”ti yāvatatiyaṁ kathetvāpi theraṁ āropetuṁ asakkontā nivattiṁsu.

Atha Cūḷasīvatthero Isidattattheraṁ āha “āvuso Isidatta anāgate Mahāsoṇattheraṁ nissāya sāsanapaveṇī ṭhassati, mā kho naṁ hatthato vissajjehī”ti. Tumhe pana bhanteti. “Ahaṁ mahācetiyaṁ vandissāmī”ti dve there anusāsitvā anupubbena cārikaṁ caranto mahāvihāraṁ sampāpuṇi. Tasmiṁ samaye mahāvihāro suñño, cetiyaṅgaṇe eraṇḍā jātā, cetiyaṁ gacchehi parivāritaṁ, sevālena pariyonaddhaṁ. Thero Dharamānakabuddhassa nipaccākāraṁ dassento viya mahācetiyaṁ vanditvā pacchimadisāya sālaṁ pavisitvā olokento “evarūpassa nāma lābhaggayasaggappattassa sarīradhātunicayaṭṭhānaṁ[1] anāthaṁ jātan”ti cintayamāno nisīdi.

1. Sarīradhātucetiyaṭṭhānaṁ (Sī)

ဥဘတောပိ ဧကိဿာ ဂမ္ဘီရကန္ဒရာယ တီရေ သမာဂတာ ပုစ္ဆိတွာ ဝဋ္ဋဿ ခီဏာဘာဝံ ဉတွာ “တတ္ထ ဂန္တွာ ကိံ ကရိဿာမာ”တိ စတုဝီသတိ ဘိက္ခုသဟဿာနိ ဂမ္ဘီရကန္ဒရဝနံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နနီဟာရေနေဝ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိံသု။ ပစ္ဆာ ဘယေ ဝူပသန္တေ ဘိက္ခုသံဃော သက္ကံ ဒေဝရာဇာနံ ဂဟေတွာ ဓာတုယော သံဟရိတွာ စေတိယံ အကာသိ။

ဗြာဟ္မဏတိဿစောရောပိ ဇနပဒံ ဝိဒ္ဓံသေသိ။ သံဃော သန္နိပတိတွာ မန္တေတွာ “စောရံ ပဋိဗာဟတူ”တိ သက္ကသန္တိကံ အဋ္ဌ ထေရေ ပေသေသိ။ သက္ကော ဒေဝရာဇာ “မယာ ဘန္တေ ဥပ္ပန္နော စောရော န သက္ကာ ပဋိဗာဟိတုံ၊ သံဃော ပရသမုဒ္ဒံ ဂစ္ဆတု၊ အဟံ သမုဒ္ဒါရက္ခံ ကရိဿာမီ”တိ။ သံဃော သဗ္ဗဒိသာဟိ နာဂဒီပံ ဂန္တွာ ဇမ္ဗုကောလပဋ္ဋနေ တိဘူမိကံ မဟာဥဠုမ္ပံ ဗန္ဓာပေသိ။ ဧကာ ဘူမိကာ ဥဒကေ ဩသီဒိ၊ ဧကိဿာ ဘိက္ခုသံဃော နိသိန္နော၊ ဧကိဿာ ပတ္တစီဝရာနိ ဌပယိံသု။ သံယုတ္တဘာဏကစူဠသီဝတ္ထေရော ဣသိဒတ္တတ္ထေရော မဟာသောဏတ္ထေရောတိ တယော ထေရာ တာသံ ပရိသာနံ ပါမောက္ခာ။ တေသု ဒွေ ထေရာ မဟာသောဏတ္ထေရံ အာဟံသု “အာဝုသော မဟာသောဏ အဘိရုဟ မဟာဥဠုမ္ပ”န္တိ။ တုမှေ ပန ဘန္တေတိ။ အာဝုသော ဥဒကေ မရဏမ္ပိ ထလေ မရဏမ္ပိ ဧကမေဝ၊ န မယံ ဂမိဿာမ၊ တံ နိဿာယ ပန အနာဂတေ သာသနဿ ပဝေဏီ ဌဿတိ၊ ဂစ္ဆ တွံ အာဝုသောတိ။ ‘‘နာဟံ ဘန္တေ တုမှေသု အဂစ္ဆန္တေသု ဂမိဿာမီ’’တိ ယာဝတတိယံ ကထေတွာပိ ထေရံ အာရောပေတုံ အသက္ကောန္တာ နိဝတ္တိံသု။

အထ စူဠသီဝတ္ထေရော ဣသိဒတ္တတ္ထေရံ အာဟ “အာဝုသော ဣသိဒတ္တ အနာဂတေ မဟာသောဏတ္ထေရံ နိဿာယ သာသနပဝေဏီ ဌဿတိ၊ မာ ခေါ နံ ဟတ္ထတော ဝိဿဇ္ဇေဟီ”တိ။ တုမှေ ပန ဘန္တေတိ။ “အဟံ မဟာစေတိယံ ဝန္ဒိဿာမီ”တိ ဒွေ ထေရေ အနုသာသိတွာ အနုပုဗ္ဗေန စာရိကံ စရန္တော မဟာဝိဟာရံ သမ္ပာပုဏိ။ တသ္မိံ သမယေ မဟာဝိဟာရော သုညော၊ စေတိယင်္ဂဏေ ဧရဏ္ဍာ ဇာတာ၊ စေတိယံ ဂစ္ဆေဟိ ပရိဝါရိတံ, သေဝါလေန ပရိယောနဒ္ဓံ။ ထေရော ဓရမာနကဗုဒ္ဓဿ နိပစ္စာကာရံ ဒဿေန္တော ဝိယ မဟာစေတိယံ ဝန္ဒိတွာ ပစ္ဆိမဒိသာယ သာလံ ပဝိသိတွာ ဩလောကေန္တော ‘‘ဧဝရူပဿ နာမ လာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပ္ပတ္တဿ သရီရဓာတုနိစယဋ္ဌာနံ[၁] အနာထံ ဇာတ’’န္တိ စိန္တယမာနော နိသီဒိ။

၁-သရီရဓာတုစေတိယဋ္ဌာနံ (သီ)

Atha avidūre rukkhe adhivatthā devatā addhikamanussarūpena taṇḍulanāliñca guḷapiṇḍañca ādāya therassa santikaṁ gantvā kattha gacchatha bhanteti. Ahaṁ dakkhiṇadisaṁ upāsakāti. Ahampi tattheva gantukāmo, saha gacchāma bhanteti. Ahaṁ dubbalo tava gatiyā gantuṁ na sakkhissāmi, tvaṁ purato gaccha upāsakāti. “Ahampi tumhākaṁ gatiyā gamissāmī”ti therassa pattacīvaraṁ aggahesi. Tissavāpi Pāḷiṁ āruḷhakāle ca pattaṁ āharāpetvā pānakaṁ katvā adāsi. Therassa pītamatteyeva balamattā saṇṭhāti. Devatā pathaviṁ saṅkhipitvā veṇunadīsantike ekaṁ chaḍḍitavihāraṁ patvā therassa vasanaṭṭhānaṁ paṭijaggitvā adāsi.

Punadivase therena mukhe dhovitamatte yāguṁ pacitvā adāsi, yāguṁ pītassa bhattaṁ pacitvā upanāmesi. Thero “tuyhaṁ ṭhapehi upāsakā”ti pattaṁ hatthena pidahi. “Ahaṁ na dūraṁ gamissāmī”ti devatā therassa patte bhattaṁ pakkhipitvā katabhattakicce there pattacīvaramādāya maggaṁ paṭipannā pathaviṁ saṅkhipitvā jajjaranadīsantikaṁ netvā “bhante etaṁ paṇṇakhādakamanussānaṁ vasanaṭṭhānaṁ, dhūmo paññāyati, ahaṁ purato gamissāmī”ti theraṁ vanditvā attano bhavanaṁ agamāsi. Thero sabbampi bhayakālaṁ paṇṇakhādakamanusse nissāya vasi.

Isidattattheropi anupubbena cārikaṁ caranto Aḷajanapadaṁ sampāpuṇi. Tattha manussā nātipakkāni madhukaphalāni bhinditvā aṭṭhiṁ ādāya tacaṁ chaḍḍetvā agamaṁsu. Thero “āvuso Mahāsoṇa bhikkhāhāro paññāyatī”ti vatvā pattacīvaraṁ āharāpetvā cīvaraṁ pārupitvā pattaṁ nīharitvā aṭṭhāsi. Taruṇadārakā theraṁ ṭhitaṁ disvā “iminā koci attho bhavissatī”ti vālukaṁ puñjitvā madhukaphalattacaṁ patte pakkhipitvā adaṁsu. Thero paribhuñjiṁsu. Sattāhamattaṁ soyeva āhāro ahosi.

Anupubbena coriyassaraṁ sampāpuṇiṁsu. Manussā kumudāni gahetvā kumudanāle chaḍḍetvā agamaṁsu. Thero “āvuso Mahāsoṇa bhikkhāhāro paññāyatī”ti vatvā pattacīvaraṁ āharāpetvā cīvaraṁ pārupitvā pattaṁ nīharitvā aṭṭhāsi. Gāmadārakā kumudanāle sodhetvā patte pakkhipitvā adaṁsu. Thero patibhuñjiṁsu. Sattāhamattaṁ sova āhāro ahosi.

အထ အဝိဒူရေ ရုက္ခေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ အဒ္ဓိကမနုဿရူပေန တဏ္ဍုလနာဠိဉ္စ ဂုဠပိဏ္ဍဉ္စ အာဒါယ ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ကတ္ထ ဂစ္ဆထ ဘန္တေတိ။ အဟံ ဒက္ခိဏဒိသံ ဥပါသကာတိ။ အဟမ္ပိ တတ္ထေဝ ဂန္တုကာမော၊ သဟ ဂစ္ဆာမ ဘန္တေတိ။ အဟံ ဒုဗ္ဗလော တဝ ဂတိယာ ဂန္တုံ န သက္ခိဿာမိ၊ တွံ ပုရတော ဂစ္ဆ ဥပါသကာတိ။ “အဟမ္ပိ တုမှာကံ ဂတိယာ ဂမိဿာမီ”တိ ထေရဿ ပတ္တစီဝရံ အဂ္ဂဟေသိ။ တိဿဝါပိပါဠိံ အာရုဠှကာလေ စ ပတ္တံ အာဟရာပေတွာ ပါနကံ ကတွာ အဒါသိ။ ထေရဿ ပီတမတ္တေယေဝ ဗလမတ္တာ သဏ္ဌာတိ။ ဒေဝတာ ပထဝိံ သံခိပိတွာ ဝေဏုနဒီသန္တိကေ ဧကံ ဆဍ္ဍိတဝိဟာရံ ပတွာ ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ပဋိဇဂ္ဂိတွာ အဒါသိ။

ပုနဒိဝသေ ထေရေန မုခေ ဓောဝိတမတ္တေ ယာဂုံ ပစိတွာ အဒါသိ၊ ယာဂုံ ပီတဿ ဘတ္တံ ပစိတွာ ဥပနာမေသိ။ ထေရော “တုယှံ ဌပေဟိ ဥပါသကာ”တိ ပတ္တံ ဟတ္ထေန ပိဒဟိ။ “အဟံ န ဒူရံ ဂမိဿာမီ”တိ ဒေဝတာ ထေရဿ ပတ္တေ ဘတ္တံ ပက္ခိပိတွာ ကတဘတ္တကိစ္စေ ထေရေ ပတ္တစီဝရမာဒါယ မဂ္ဂံ ပဋိပန္နာ ပထဝိံ သံခိပိတွာ ဇဇ္ဇရနဒီသန္တိကံ နေတွာ “ဘန္တေ ဧတံ ပဏ္ဏခါဒကမနုဿာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ၊ ဓူမော ပညာယတိ၊ အဟံ ပုရတော ဂမိဿာမီ”တိ ထေရံ ဝန္ဒိတွာ အတ္တနော ဘဝနံ အဂမာသိ။ ထေရော သဗ္ဗမ္ပိ ဘယကာလံ ပဏ္ဏခါဒကမနုဿေ နိဿာယ ဝသိ။

ဣသိဒတ္တတ္ထေရောပိ အနုပုဗ္ဗေန စာရိကံ စရန္တော အဠဇနပဒံ သမ္ပာပုဏိ။ တတ္ထ မနုဿာ နာတိပက္ကာနိ မဓုကဖလာနိ ဘိန္ဒိတွာ အဋ္ဌိံ အာဒါယ တစံ ဆဍ္ဍေတွာ အဂမံသု။ ထေရော “အာဝုသော မဟာသောဏ ဘိက္ခာဟာရော ပညာယတီ”တိ ဝတွာ ပတ္တစီဝရံ အာဟရာပေတွာ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ နီဟရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ တရုဏဒါရကာ ထေရံ ဌိတံ ဒိသွာ “ဣမိနာ ကောစိ အတ္ထော ဘဝိဿတီ”တိ ဝါလုကံ ပုဉ္ဇိတွာ မဓုကဖလတ္တစံ ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ အဒံသု။ ထေရာ ပရိဘုဉ္ဇိံသု။ သတ္တာဟမတ္တံ သောယေဝ အာဟာရော အဟောသိ။

အနုပုဗ္ဗေန စောရိယဿရံ သမ္ပာပုဏိံသု။ မနုဿာ ကုမုဒါနိ ဂဟေတွာ ကုမုဒနာဠေ ဆဍ္ဍေတွာ အဂမံသု။ ထေရော “အာဝုသော မဟာသောဏ ဘိက္ခာဟာရော ပညာယတီ”တိ ဝတွာ ပတ္တစီဝရံ အာဟရာပေတွာ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ပတ္တံ နီဟရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဂါမဒါရကာ ကုမုဒနာဠေ သောဓေတွာ ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ အဒံသု။ ထေရာ ပရိဘုဉ္ဇိံသု။ သတ္တာဟမတ္တံ သောဝ အာဟာရော အဟောသိ။

Anupubbena carantā paṇṇakhādakamanussānaṁ vasanaṭṭhāne ekaṁ gāmadvāraṁ sampāpuṇiṁsu. Tattha ekissā dārikāya mātāpitaro araññaṁ gacchantā "sace koci ayyo āgacchati, katthaci gantuṁ mā adāsi, ayyassa vasanaṭṭhānaṁ ācikkheyyāsi ammā"ti āhaṁsu. Sā there disvā pattaṁ gahetvā nisīdāpesi. Gehe dhaññajāti nāma natthi. Vāsiṁ pana gahetvā guñjacocarukkhattacaṁ guñjalatāpattehi saddhiṁ ekato koṭṭetvā tayo piṇḍe katvā ekaṁ Isidattattherassa, ekaṁ Mahāsoṇattherassa patte ṭhapetvā "atirekapiṇḍaṁ Isidattattherassa patte ṭhapessāmī"ti hatthaṁ pasāresi, hattho parivattitvā Mahāsoṇattherassa patte patiṭṭhāpesi. Isidattatthero "brāhmaṇatissabhaye guñjacocapiṇḍe vipākadāyakakammaṁ desakālasampadāya kīvapamāṇaṁ vipākaṁ dassatī"ti āha. Te taṁ paribhuñjitvā vasanaṭṭhānaṁ agamaṁsu. Sāpi araññato āgatānaṁ mātāpitūnaṁ ācikkhi "dve therā āgatā, tesaṁ me vasanaṭṭhānaṁ ācikkhitan"ti. Te ubhopi therānaṁ santikaṁ gantvā vanditvā "bhante yaṁ mayaṁ labhāma, tena tumhe paṭijaggissāma, idheva vasathā"ti paṭiññaṁ gaṇhiṁsu. Therāpi sabbabhayakālaṁ te upanissāya vasiṁsu.

Brāhmaṇatissacore mate pitumahārājā chattaṁ ussāpesi. "Bhayaṁ vūpasantaṁ, janapado sampuṇṇo"ti sutvā parasamuddato bhikkhusaṁgho nāvāya mahātitthapaṭṭane oruyha "Mahāsoṇatthero kahaṁ vasatī"ti pucchitvā therassa santikaṁ agamāsi. Thero pañcabhikkhusataparivāro Kālakagāme Maṇḍalārāmavihāraṁ sampāpuṇi. Tasmiṁ samaye Kālakagāme sattamattāni kulasatāni paṭivasanti. Rattibhāge devatā āhiṇḍitvā "Mahāsoṇatthero pañcabhikkhusataparivāro Maṇḍalārāmavihāraṁ patto, ekeko navahatthasāṭakena saddhiṁ ekekakahāpaṇagghanakaṁ piṇḍapātaṁ detū"ti manusse avocuṁ. Punadivase ca therā Kālakagāmaṁ piṇḍāya pavisiṁsu. Manussā nisīdāpetvā yāguṁ adaṁsu. Maṇḍalārāmavāsī Tissabhūtitthero saṁghatthero hutvā nisīdi. Eko mahā-upāsako taṁ vanditvā "bhante Mahāsoṇatthero nāma kataro"ti pucchi. Tena samayena thero navako[1] hoti pariyante nisinno. Thero hatthaṁ pasāretvā "Mahāsoṇo

1. Navakataro (Syā)

အနုပုဗ္ဗေန စရန္တာ ပဏ္ဏခါဒကမနုဿာနံ ဝသနဋ္ဌာနေ ဧကံ ဂါမဒွါရံ သမ္ပာပုဏိံသု။ တတ္ထ ဧကိဿာ ဒါရိကာယ မာတာပိတရော အရညံ ဂစ္ဆန္တာ "သစေ ကောစိ အယျော အာဂစ္ဆတိ၊ ကတ္ထစိ ဂန္တုံ မာ အဒါသိ၊ အယျဿ ဝသနဋ္ဌာနံ အာစိက္ခေယျာသိ အမ္မာ"တိ အာဟံသု။ သာ ထေရေ ဒိသွာ ပတ္တံ ဂဟေတွာ နိသီဒါပေသိ။ ဂေဟေ ဓညဇာတိ နာမ နတ္ထိ။ ဝါသိံ ပန ဂဟေတွာ ဂုဉ္ဇစောစရုက္ခတ္တစံ ဂုဉ္ဇလတာပတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကတော ကောဋ္ဋေတွာ တယော ပိဏ္ဍေ ကတွာ ဧကံ ဣသိဒတ္တတ္ထေရဿ, ဧကံ မဟာသောဏတ္ထေရဿ ပတ္တေ ဌပေတွာ "အတိရေကပိဏ္ဍံ ဣသိဒတ္တတ္ထေရဿ ပတ္တေ ဌပေဿာမီ"တိ ဟတ္ထံ ပသာရေသိ၊ ဟတ္ထော ပရိဝတ္တိတွာ မဟာသောဏတ္ထေရဿ ပတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ ဣသိဒတ္တတ္ထေရော "ဗြာဟ္မဏတိဿဘယေ ဂုဉ္ဇစောစပိဏ္ဍေ ဝိပါကဒါယကကမ္မံ ဒေသကာလသမ္ပဒါယ ကီဝပမာဏံ ဝိပါကံ ဒဿတီ''တိ အာဟ။ တေ တံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဝသနဋ္ဌာနံ အဂမံသု။ သာပိ အရညတော အာဂတာနံ မာတာပိတူနံ အာစိက္ခိ "ဒွေ ထေရာ အာဂတာ၊ တေသံ မေ ဝသနဋ္ဌာနံ အာစိက္ခိတ"န္တိ။ တေ ဥဘောပိ ထေရာနံ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ "ဘန္တေ ယံ မယံ လဘာမ၊ တေန တုမှေ ပဋိဇဂ္ဂိဿာမ၊ ဣဓေဝ ဝသထာ"တိ ပဋိညံ ဂဏှိံသု။ ထေရာပိ သဗ္ဗဘယကာလံ တေ ဥပနိဿာယ ဝသိံသု။

ဗြာဟ္မဏတိဿစောရေ မတေ ပိတုမဟာရာဇာ ဆတ္တံ ဥဿာပေသိ။ "ဘယံ ဝူပသန္တံ၊ ဇနပဒေါ သမ္ပုဏ္ဏော"တိ သုတွာ ပရသမုဒ္ဒတော ဘိက္ခုသံဃော နာဝါယ မဟာတိတ္ထပဋ္ဋနေ ဩရုယှ "မဟာသောဏတ္ထေရော ကဟံ ဝသတီ"တိ ပုစ္ဆိတွာ ထေရဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ ထေရော ပဉ္စဘိက္ခုသတပရိဝါရော ကာလကဂါမေ မဏ္ဍလာရာမဝိဟာရံ သမ္ပာပုဏိ။ တသ္မိံ သမယေ ကာလကဂါမေ သတ္တမတ္တာနိ ကုလသတာနိ ပဋိဝသန္တိ။ ရတ္တိဘာဂေ ဒေဝတာ အာဟိဏ္ဍိတွာ "မဟာသောဏတ္ထေရော ပဉ္စဘိက္ခုသတပရိဝါရော မဏ္ဍလာရာမဝိဟာရံ ပတ္တော၊ ဧကေကော နဝဟတ္ထသာဋကေန သဒ္ဓိံ ဧကေကကဟာပဏဂ္ဃနကံ ပိဏ္ဍပါတံ ဒေတူ"တိ မနုဿေ အဝေါစုံ။ ပုနဒိဝသေ စ ထေရာ ကာလကဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိံသု။ မနုဿာ နိသီဒါပေတွာ ယာဂုံ အဒံသု။ မဏ္ဍလာရာမဝါသီ တိဿဘူတိတ္ထေရော သံဃတ္ထေရော ဟုတွာ နိသီဒိ။ ဧကော မဟာဥပါသကော တံ ဝန္ဒိတွာ "ဘန္တေ မဟာသောဏတ္ထေရော နာမ ကတရော"တိ ပုစ္ဆိ။ တေန သမယေန ထေရော နဝကော[1] ဟောတိ ပရိယန္တေ နိသိန္နော။ ထေရော ဟတ္ထံ ပသာရေတွာ "မဟာသောဏော

၁-နဝကတရော (သျာ)

nāma esa upāsakā”ti āha. Upāsako taṁ vanditvā pattaṁ gaṇhāti. Thero na deti. Tissabhūtitthero “āvuso Soṇa yathā tvaṁ na jānāsi, mayampi evameva na jānāma, puññavantānaṁ devatā paripācenti, pattaṁ dehi[1] sabrahmacārīnaṁ saṅgahaṁ karohī”ti āha. Thero pattaṁ adāsi. Mahā-upāsako pattaṁ ādāya gantvā kahāpaṇagghanakassa piṇḍapātassa pūretvā navahatthasāṭakaṁ ādhārakaṁ katvā āharitvā therassa hatthe ṭhapesi, aparopi upāsako therassāti satta sāṭakasatāni satta ca piṇḍapātasatāni therasseva adaṁsu.

Thero bhikkhusaṁghassa saṁvibhāgaṁ katvā anupubbena mahāvihāraṁ pāpuṇitvā mukhaṁ dhovitvā mahābodhiṁ vanditvā mahācetiyaṁ vanditvā thūpārāme ṭhito cīvaraṁ pārupitvā bhikkhusaṁghaparivāro dakkhiṇadvārena nagaraṁ pavisitvā dvārato yāva vaḷañjanakasālā etasmiṁ antare saṭṭhikahāpaṇagghanakaṁ piṇḍapātaṁ labhi. Tato paṭṭhāya pana sakkārassa pamāṇaṁ natthi. Evaṁ kālavipattiyaṁ madhukaphalattacopi kumudanālipi dullabhā jātā, kālasampattiyaṁ evarūpo mahālābho udapādi.

Vattabbakanigrodhattherassāpi sāmaṇerakāle brāhmaṇatissabhayaṁ udapādi, sāmaṇero ca upajjhāyo cassa parasamuddaṁ nāgamiṁsu, “paṇṇakhādakamanusse upanissāya vasissāmā”ti paccantābhimukhā ahesuṁ. Sāmaṇero sattāhamattaṁ anāhāro hutvā ekasmiṁ gāmaṭṭhāne tālarukkhe tālapakkaṁ disvā upajjhāyaṁ āha “bhante thokaṁ āgametha, tālapakkaṁ pātessāmī”ti. Dubbalosi tvaṁ sāmaṇera, mā abhiruhīti. “Abhiruhissāmi bhante”ti khuddakavāsiṁ gahetvā tālaṁ āruyha tālapiṇḍaṁ chindituṁ ārabhi, vāsiphalaṁ nikkhamitvā bhūmiyaṁ pati.

Thero cintesi “ayaṁ kilamantova rukkhaṁ āruḷho, kiṁ nu kho idāni karissatī”ti. Sāmaṇero tālapaṇṇaṁ phāletvā phāletvā vāsidaṇḍake bandhitvā ghaṭento ghaṭento bhūmiyaṁ pātetvā “bhante sādhu vatassa, sace vāsiphalaṁ ettha paveseyyāthā”ti āha. Thero “upāyasampanno sāmaṇero”ti vāsiphalaṁ pavesetvā adāsi. So vāsiṁ ukkhipitvā tālaphalāni pātesi. Thero vāsiṁ pātāpetvā

1. Muñca (Sī, Syā)

နာမ ဧသ ဥပါသကာ”တိ အာဟ။ ဥပါသကော တံ ဝန္ဒိတွာ ပတ္တံ ဂဏှာတိ။ ထေရော န ဒေတိ။ တိဿဘူတိတ္ထေရော “အာဝုသော သောဏ ယထာ တွံ န ဇာနာသိ၊ မယမ္ပိ ဧဝမေဝ န ဇာနာမ၊ ပုညဝန္တာနံ ဒေဝတာ ပရိပါစေန္တိ၊ ပတ္တံ ဒေဟိ[1] သဗြဟ္မစာရီနံ သင်္ဂဟံ ကရောဟီ”တိ အာဟ။ ထေရော ပတ္တံ အဒါသိ။ မဟာဥပါသကော ပတ္တံ အာဒါယ ဂန္တွာ ကဟာပဏဂ္ဃနကဿ ပိဏ္ဍပါတဿ ပူရေတွာ နဝဟတ္ထသာဋကံ အာဓာရကံ ကတွာ အာဟရိတွာ ထေရဿ ဟတ္ထေ ဌပေသိ၊ အပရောပိ ဥပါသကော ထေရဿာတိ သတ္တ သာဋကသတာနိ သတ္တ စ ပိဏ္ဍပါတသတာနိ ထေရဿေဝ အဒံသု။

ထေရော ဘိက္ခုသံဃဿ သံဝိဘာဂံ ကတွာ အနုပုဗ္ဗေန မဟာဝိဟာရံ ပါပုဏိတွာ မုခံ ဓောဝိတွာ မဟာဗောဓိံ ဝန္ဒိတွာ မဟာစေတိယံ ဝန္ဒိတွာ ထူပါရာမေ ဌိတော စီဝရံ ပါရုပိတွာ ဘိက္ခုသံဃပရိဝါရော ဒက္ခိဏဒွါရေန နဂရံ ပဝိသိတွာ ဒွါရတော ယာဝ ဝဠဉ္ဇနကသာလာ ဧတသ္မိံ အန္တရေ သဋ္ဌိကဟာပဏဂ္ဃနကံ ပိဏ္ဍပါတံ လဘိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ပန သက္ကာရဿ ပမာဏံ နတ္ထိ။ ဧဝံ ကာလဝိပတ္တိယံ မဓုကဖလတ္တစောပိ ကုမုဒနာလိပိ ဒုလ္လဘာ ဇာတာ၊ ကာလသမ္ပတ္တိယံ ဧဝရူပေါ မဟာလာဘော ဥဒပါဒိ။

ဝတ္တဗ္ဗကနိဂြောဓတ္ထေရဿာပိ သာမဏေရကာလေ ဗြာဟ္မဏတိဿဘယံ ဥဒပါဒိ၊ သာမဏေရော စ ဥပဇ္ဈာယော စဿ ပရသမုဒ္ဒံ နာဂမိံသု၊ “ပဏ္ဏခါဒကမနုဿေ ဥပနိဿာယ ဝသိဿာမာ”တိ ပစ္စန္တာဘိမုခါ အဟေသုံ။ သာမဏေရော သတ္တာဟမတ္တံ အနာဟာရော ဟုတွာ ဧကသ္မိံ ဂါမဋ္ဌာနေ တာလရုက္ခေ တာလပက္ကံ ဒိသွာ ဥပဇ္ဈာယံ အာဟ “ဘန္တေ ထောကံ အာဂမေထ၊ တာလပက္ကံ ပါတေဿာမီ”တိ။ ဒုဗ္ဗလောသိ တွံ သာမဏေရ, မာ အဘိရုဟီတိ။ “အဘိရုဟိဿာမိ ဘန္တေ”တိ ခုဒ္ဒကဝါသိံ ဂဟေတွာ တာလံ အာရုယှ တာလပိဏ္ဍံ ဆိန္ဒိတုံ အာရဘိ၊ ဝါသိဖလံ နိက္ခမိတွာ ဘူမိယံ ပတိ။

ထေရော စိန္တေသိ “အယံ ကိလမန္တောဝ ရုက္ခံ အာရုဠှော၊ ကိံ နု ခေါ ဣဒါနိ ကရိဿတီ”တိ။ သာမဏေရော တာလပဏ္ဏံ ဖာလေတွာ ဖာလေတွာ ဝါသိဒဏ္ဍကေ ဗန္ဓိတွာ ဃဋေန္တော ဃဋေန္တော ဘူမိယံ ပါတေတွာ “ဘန္တေ သာဓု ဝတဿ၊ သစေ ဝါသိဖလံ ဧတ္ထ ပဝေသေယျာထာ”တိ အာဟ။ ထေရော “ဥပါယသမ္ပန္နော သာမဏေရော”တိ ဝါသိဖလံ ပဝေသေတွာ အဒါသိ။ သော ဝါသိံ ဥက္ခိပိတွာ တာလဖလာနိ ပါတေသိ။ ထေရော ဝါသိံ ပါတာပေတွာ

၁-မုဉ္စ (သီ၊ သျာ)

pavaṭṭitvā gataṁ tālaphalaṁ bhinditvā[1] sāmaṇeraṁ otiṇṇakāle āha "sāmaṇera tvaṁ dubbalo, idaṁ tāva khādāhī"ti. "Nāhaṁ bhante tumhehi akhādite khādissāmī"ti vāsiṁ gahetvā tālaphalāni bhinditvā pattaṁ nīharitvā tālamiñjaṁ pakkhipitvā therassa datvā sayaṁ khādi. Yāva tālaphalāni ahesuṁ, tāva tattheva vasitvā phalesu khīṇesu anupubbena paṇṇakhādakamanussānaṁ vasanaṭṭhāne ekaṁ chaḍḍitavihāraṁ pavisiṁsu. Sāmaṇero therassa vasanaṭṭhānaṁ paṭijaggi. Thero sāmaṇerassa ovādaṁ datvā vihāraṁ pāvisi. Sāmaṇero "anāyatane naṭṭhānaṁ attabhāvānaṁ pamāṇaṁ natthi, Buddhānaṁ upaṭṭhānaṁ karissāmī"ti cetiyaṅgaṇaṁ gantvā appaharitaṁ karoti, sattāhamattaṁ nirāhāratāya pavedhamāno patitvā nipannakova tiṇāni uddharati. Ekacce ca manussā araññe carantā madhuṁ labhitvā dārūni ceva sākapaṇṇañca gahetvā tiṇacalanasaññāya "migo nu kho eso"ti sāmaṇerassa santikaṁ gantvā "kiṁ karosi sāmaṇerā"ti āhaṁsu. Tiṇagaṇṭhiṁ gaṇhāmi upāsakāti. Aññopi koci atthi bhanteti. Āma upāsakā upajjhāyo me antogabbheti. "Mahātherassa datvā khādeyyāsi bhante"ti sāmaṇerassa madhuṁ datvā attano vasanaṭṭhānaṁ ācikkhitvā "mayaṁ sākhabhaṅgaṁ karontā gamissāma, etāya saññāya theraṁ gahetvā āgaccheyyāsi ayyā"ti vatvā agamaṁsu.

Sāmaṇero madhuṁ gahetvā therassa santikaṁ gantvā bahi ṭhatvā "vandāmi bhante"ti āha. Thero "sāmaṇero jighacchāya anudayhamāno āgato bhavissatī"ti tuṇhī ahosi. So punapi "vandāmi bhante"ti āha. Kasmā sāmaṇera dubbalabhikkhūnaṁ sukhena nipajjituṁ na desīti. Dvāraṁ vivarituṁ sāruppaṁ bhanteti. Thero uṭṭhahitvā dvāraṁ vivaritvā "kiṁ te sāmaṇera laddhan"ti āha. Manussehi madhu dinnaṁ, khādituṁ sāruppaṁ bhanteti. Sāmaṇera evameva khādituṁ kilamissāma, pānakaṁ katvā pivissāmāti. Sāmaṇero pānakaṁ katvā adāsi. Atha naṁ thero "manussānaṁ vasanaṭṭhānaṁ pucchasi sāmaṇerā"ti āha. Sayameva ācikkhiṁsu bhanteti. "Sāmaṇera pātova gacchantā kilamissāma, ajjeva gamissāmā"ti

1. Chinditvā (Sī, Syā)

ပဝဋ္ဋိတွာ ဂတံ တာလဖလံ ဘိန္ဒိတွာ[၁] သာမဏေရံ ဩတိဏ္ဏကာလေ အာဟ "သာမဏေရ တွံ ဒုဗ္ဗလော၊ ဣဒံ တာဝ ခါဒါဟီ"တိ။ "နာဟံ ဘန္တေ တုမှေဟိ အခါဒိတေ ခါဒိဿာမီ"တိ ဝါသိံ ဂဟေတွာ တာလဖလာနိ ဘိန္ဒိတွာ ပတ္တံ နီဟရိတွာ တာလမိဉ္ဇံ ပက္ခိပိတွာ ထေရဿ ဒတွာ သယံ ခါဒိ။ ယာဝ တာလဖလာနိ အဟေသုံ၊ တာဝ တတ္ထေဝ ဝသိတွာ ဖလေသု ခီဏေသု အနုပုဗ္ဗေန ပဏ္ဏခါဒကမနုဿာနံ ဝသနဋ္ဌာနေ ဧကံ ဆဍ္ဍိတဝိဟာရံ ပဝိသိံသု။ သာမဏေရော ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ပဋိဇဂ္ဂိ။ ထေရော သာမဏေရဿ ဩဝါဒံ ဒတွာ ဝိဟာရံ ပါဝိသိ။ သာမဏေရော "အနာယတနေ နဋ္ဌာနံ အတ္တ-ဘာဝါနံ ပမာဏံ နတ္ထိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပဋ္ဌာနံ ကရိဿာမီ"တိ စေတိယင်္ဂဏံ ဂန္တွာ အပ္ပဟရိတံ ကရောတိ၊ သတ္တာဟမတ္တံ နိရာဟာရတာယ ပဝေဓမာနော ပတိတွာ နိပန္နကောဝ တိဏာနိ ဥဒ္ဓရတိ။ ဧကစ္စေ စ မနုဿာ အရညေ စရန္တာ မဓုံ လဘိတွာ ဒါရူနိ စေဝ သာကပဏ္ဏဉ္စ ဂဟေတွာ တိဏစလနသညာယ "မိဂေါ နု ခေါ ဧသော"တိ သာမဏေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ "ကိံ ကရောသိ သာမ-ဏေရာ"တိ အာဟံသု။ တိဏဂဏ္ဌိံ ဂဏှာမိ ဥပါသကာတိ။ အညောပိ ကောစိ အတ္ထိ ဘန္တေတိ။ အာမ ဥပါသကာ ဥပဇ္ဈာယော မေ အန္တောဂဗ္ဘေတိ။ ''မဟာထေရဿ ဒတွာ ခါဒေယျာသိ ဘန္တေ''တိ သာမဏေရဿ မဓုံ ဒတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ အာစိက္ခိတွာ ''မယံ သာခဘင်္ဂံ ကရောန္တာ ဂမိဿာမ၊ ဧတာယ သညာယ ထေရံ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆေယျာသိ အယျာ''တိ ဝတွာ အဂမံသု။

သာမဏေရော မဓုံ ဂဟေတွာ ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဗဟိ ဌတွာ "ဝန္ဒာမိ ဘန္တေ"တိ အာဟ။ ထေရော "သာမဏေရော ဇိဃစ္ဆာယ အနုဒယှမာနော အာဂတော ဘဝိဿတီ"တိ တုဏှီ အဟောသိ။ သော ပုနပိ "ဝန္ဒာမိ ဘန္တေ"တိ အာဟ။ ကသ္မာ သာမဏေရ ဒုဗ္ဗလဘိက္ခူနံ သုခေန နိပဇ္ဇိတုံ န ဒေသီတိ။ ဒွါရံ ဝိဝရိတုံ သာရုပ္ပံ ဘန္တေတိ။ ထေရော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဒွါရံ ဝိဝရိတွာ "ကိံ တေ သာမဏေရ လဒ္ဓ"န္တိ အာဟ။ မနုဿေဟိ မဓု ဒိန္နံ, ခါဒိတုံ သာရုပ္ပံ ဘန္တေတိ။ သာမဏေရ ဧဝမေဝ ခါဒိတုံ ကိလမိဿာမ၊ ပါနကံ ကတွာ ပိဝိဿာမာတိ။ သာမဏေရော ပါနကံ ကတွာ အဒါသိ။ အထ နံ ထေရော "မနုဿာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ပုစ္ဆသိ သာမဏေရာ"တိ အာဟ။ သယမေဝ အာစိက္ခိံသု ဘန္တေတိ။ "သာမဏေရ ပါတောဝ ဂစ္ဆန္တာ ကိလမိဿာမ၊ အဇ္ဇေဝ ဂမိဿာမာ"တိ

၁-ဆိန္ဒိတွာ (သီ၊ သျာ)

pattacīvaraṁ gaṇhāpetvā nikkhami. Te gantvā manussānaṁ vasanaṭṭhānassa avidūre nipajjiṁsu.

Sāmaṇero rattibhāge cintesi “mayā pabbajitakālato paṭṭhāya gāmante aruṇaṁ na uṭṭhāpitapubban”ti, so pattaṁ gahetvā aruṇaṁ uṭṭhapetuṁ araññaṁ agamāsi. Mahāthero sāmaṇeraṁ nipannaṭṭhāne apassanto “manussakhādakehi gahito bhavissatī”ti cintesi. Sāmaṇero araññe aruṇaṁ uṭṭhāpetvā pattena udakañca dantakaṭṭhañca gahetvā āgami. Sāmaṇera kuhiṁ gatosi, mahallakabhikkhūnaṁ te vitakko uppādito, daṇḍakammaṁ āharāti. Āharissāmi bhanteti. Thero mukhaṁ dhovitvā cīvaraṁ pārupi. Ubhopi manussānaṁ vasanaṭṭhānaṁ agamaṁsu. Manussāpi attano paribhogaṁ kandamūlaphalapaṇṇaṁ adaṁsu. Theropi paribhuñjitvā vihāraṁ agamāsi. Sāmaṇero udakaṁ āharitvā “pāde dhovāmi bhante”ti āha. Sāmaṇera tvaṁ rattiṁ kuhiṁ gato, amhākaṁ vitakkaṁ uppādesīti. Bhante gāmante me aruṇaṁ na uṭṭhāpitapubbaṁ, aruṇuṭṭhāpanatthāya araññaṁ agacchinti. “Sāmaṇera na tuyhaṁ daṇḍakammaṁ anucchavikaṁ, amhākameva anucchavikan”ti vatvā thero tasmiṁyeva ṭhāne vasi, sāmaṇerassa ca saññaṁ adāsi “mayaṁ tāva mahallakā, ‘idaṁ nāma bhavissatī’ti na sakkā jānituṁ, tuvaṁ attānaṁ rakkheyyāsī”ti. Thero kira anāgāmī, taṁ aparabhāge manussakhādakā khādiṁsu. Sāmaṇero attānaṁ rakkhitvā bhaye vūpasante yathārūpe ṭhāne upajjhaṁ gāhetvā upasampanno hutvā Buddhavacanaṁ uggahetvā tipiṭakadharo hutvā Vattabbakanigrodhatthero nāma jāto.

Pitumahārājā rajjaṁ paṭipajji. Parasamuddā āgatāgatā bhikkhū “kahaṁ Vattabbakanigrodhatthero, kahaṁ Vattabbakanigrodhatthero”ti pucchitvā tassa santikaṁ agamaṁsu. Mahābhikkhusaṁgho theraṁ parivāresi. So mahābhikkhusaṁghaparivuto anupubbena mahāvihāraṁ patvā mahābodhiṁ mahācetiyaṁ thūpārāmañca vanditvā nagaraṁ pāvisi. Yāva dakkhiṇadvārā gacchantasseva navasu ṭhānesu ticīvaraṁ uppajji, antonagaraṁ paviṭṭhakālato paṭṭhāya mahāsakkāro uppajji. Iti kālavipattiyaṁ tālaphalakandamūlapaṇṇampi dullabhaṁ jātaṁ, kālasampattiyaṁ evarūpo mahālābho uppannoti evaṁ

ပတ္တစီဝရံ ဂဏှာပေတွာ နိက္ခမိ။ တေ ဂန္တွာ မနုဿာနံ ဝသနဋ္ဌာနဿ အဝိဒူရေ နိပဇ္ဇိံသု။

သာမဏေရော ရတ္တိဘာဂေ စိန္တေသိ “မယာ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဂါမန္တေ အရုဏံ န ဥဋ္ဌာပိတပုဗ္ဗ”န္တိ၊ သော ပတ္တံ ဂဟေတွာ အရုဏံ ဥဋ္ဌပေတုံ အရညံ အဂမာသိ။ မဟာထေရော သာမဏေရံ နိပန္နဋ္ဌာနေ အပဿန္တော “မနုဿခါဒကေဟိ ဂဟိတော ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေသိ။ သာမဏေရော အရညေ အရုဏံ ဥဋ္ဌာပေတွာ ပတ္တေန ဥဒကဉ္စ ဒန္တကဋ္ဌဉ္စ ဂဟေတွာ အာဂမိ။ သာမဏေရ ကုဟိံ ဂတောသိ၊ မဟလ္လကဘိက္ခူနံ တေ ဝိတက္ကော ဥပ္ပါဒိတော၊ ဒဏ္ဍကမ္မံ အာဟရာတိ။ အာဟရိဿာမိ ဘန္တေတိ။ ထေရော မုခံ ဓောဝိတွာ စီဝရံ ပါရုပိ။ ဥဘောပိ မနုဿာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ အဂမံသု။ မနုဿာပိ အတ္တနော ပရိဘောဂံ ကန္ဒမူလဖလပဏ္ဏံ အဒံသု။ ထေရောပိ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဝိဟာရံ အဂမာသိ။ သာမဏေရော ဥဒကံ အာဟရိတွာ “ပါဒေ ဓောဝါမိ ဘန္တေ”တိ အာဟ။ သာမဏေရ တွံ ရတ္တိံ ကုဟိံ ဂတော၊ အမှာကံ ဝိတက္ကံ ဥပ္ပါဒေသီတိ။ ဘန္တေ ဂါမန္တေ မေ အရုဏံ န ဥဋ္ဌာပိတပုဗ္ဗံ၊ အရုဏုဋ္ဌာပနတ္ထာယ အရညံ အဂစ္ဆိန္တိ။ ‘‘သာမဏေရ န တုယှံ ဒဏ္ဍကမ္မံ အနုစ္ဆဝိကံ၊ အမှာကမေဝ အနုစ္ဆဝိက’’န္တိ ဝတွာ ထေရော တသ္မိံယေဝ ဌာနေ ဝသိ၊ သာမဏေရဿ စ သညံ အဒါသိ “မယံ တာဝ မဟလ္လကာ၊ ‘ဣဒံ နာမ ဘဝိဿတီ’တိ န သက္ကာ ဇာနိတုံ၊ တုဝံ အတ္တာနံ ရက္ခေယျာသီ”တိ။ ထေရော ကိရ အနာဂါမီ၊ တံ အပရဘာဂေ မနုဿခါဒကာ ခါဒိံသု။ သာမဏေရော အတ္တာနံ ရက္ခိတွာ ဘယေ ဝူပသန္တေ ယထာရူပေ ဌာနေ ဥပဇ္ဈံ ဂါဟေတွာ ဥပသမ္ပန္နော ဟုတွာ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ တိပိဋကဓရော ဟုတွာ ဝတ္တဗ္ဗကနိဂြောဓတ္ထေရော နာမ ဇာတော။

ပိတုမဟာရာဇာ ရဇ္ဇံ ပဋိပဇ္ဇိ။ ပရသမုဒ္ဒါ အာဂတာဂတာ ဘိက္ခူ “ကဟံ ဝတ္တဗ္ဗကနိဂြောဓတ္ထေရော, ကဟံ ဝတ္တဗ္ဗကနိဂြောဓတ္ထေရော”တိ ပုစ္ဆိတွာ တဿ သန္တိကံ အဂမံသု။ မဟာဘိက္ခုသံဃော ထေရံ ပရိဝါရေသိ။ သော မဟာဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော အနုပုဗ္ဗေန မဟာဝိဟာရံ ပတွာ မဟာဗောဓိံ မဟာစေတိယံ ထူပါရာမဉ္စ ဝန္ဒိတွာ နဂရံ ပါဝိသိ။ ယာဝ ဒက္ခိဏဒွါရာ ဂစ္ဆန္တဿေဝ နဝသု ဌာနေသု တိစီဝရံ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ အန္တောနဂရံ ပဝိဋ္ဌကာလတော ပဋ္ဌာယ မဟာသက္ကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဣတိ ကာလဝိပတ္တိယံ တာလဖလကန္ဒမူလပဏ္ဏမ္ပိ ဒုလ္လဘံ ဇာတံ၊ ကာလသမ္ပတ္တိယံ ဧဝရူပေါ မဟာလာဘော ဥပ္ပန္နောတိ ဧဝံ

kālavipattipaṭibāhitattā vipākaṁ dātuṁ asakkontāni kālasampattiṁ āgamma vipaccantīti pajānāti.

Aparassāpi bahūni kalyāṇakammāni honti, tāni payogavipattiyaṁ ṭhitassa na vipacceyyuṁ. So pana ekena kalyāṇakammena sammāpayoge patiṭṭhito tīṇi sucaritāni pūreti, pañcasīlaṁ dasasīlaṁ rakkhati. Kālasampattiyaṁ nibbattassa rājāno sabbālaṅkārappaṭimaṇḍitā rājakaññāyo etassa anucchavikāti pesenti, yānavāhanamaṇisuvaṇṇarajatādibhedaṁ taṁ taṁ paṇṇākāraṁ etassa anucchavikanti pesenti.

Pabbajjūpagatopi mahāyaso hoti mahānubhāvo. Tatridaṁ vatthu—Kūṭakaṇṇarājā kira Girigāmakaṇṇavāsikaṁ Cūḷasudhammattheraṁ mamāyati, so uppalavāpiyaṁ vasamāno theraṁ pakkosāpesi. Thero āgantvā Mālārāmavihāre vasati. Rājā therassa mātaraṁ pucchi "kiṁ thero piyāyatī"ti. Kandaṁ mahārājāti. Rājā kandaṁ gāhāpetvā vihāraṁ gantvā therassa dadamāno mukhaṁ ulloketuṁ nāsakkhi, so nikkhamitvā ca bahipariveṇe deviṁ pucchi "kīdiso thero"ti. Tvaṁ puriso hutvā ulloketuṁ na sakkosi, ahaṁ kathaṁ sakkhissāmi, nāhaṁ jānāmi kīdisoti. Rājā "mama raṭṭhe balikāragahapatiputtaṁ ulloketuṁ na visahāmi, mahantaṁ vata bho Buddhasāsanaṁ nāmā"ti apphoṭesi. Tipiṭakacūḷanāgattherampi mamāyati, tassa aṅguliyaṁ ekā piḷakā uṭṭhahi. Rājā "theraṁ passissāmī"ti vihāraṁ gantvā balavapemena aṅguliṁ mukhena gaṇhi, antomukheyeva piḷakā bhinnā, pubbalohitaṁ anuṭṭhubhitvā there sinehena amataṁ viya ajjhohari. Soyeva thero aparabhāge maraṇamañce nipajji. Rājā gantvā asucikapallakaṁ sīse ṭhapetvā "dhammasakaṭassa akkho bhijjatī"ti paridevamāno vicari. Pathavissarassa asucikapallakaṁ sīsena ukkhipitvā vicaraṇaṁ nāma kassa gatamaggo, sammāpayogassa gatamaggoti evaṁ payogavipattipaṭibāhitattā vipākaṁ dātuṁ asakkontāni payogasampattiṁ āgamma vipaccantīti pajānāti. Evaṁ catūhi vipattīhi paṭibāhitaṁ kalyāṇakammaṁ vipākaṁ adatvā catasso sampattiyo āgamma deti.

Tatridaṁ bhūtamatthaṁ katvā opammaṁ—eko kira mahārājā ekassa amaccassa appamattena kujjhitvā taṁ bandhanāgāre bandhāpesi, tassa ñātakā

ကာလဝိပတ္တိပဋိဗာဟိတတ္တာ ဝိပါကံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တာနိ ကာလသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။

အပရဿာပိ ဗဟူနိ ကလျာဏကမ္မာနိ ဟောန္တိ၊ တာနိ ပယောဂဝိပတ္တိယံ ဌိတဿ န ဝိပစ္စေယျုံ။ သော ပန ဧကေန ကလျာဏကမ္မေန သမ္မာပယောဂေ ပတိဋ္ဌိတော တီဏိ သုစရိတာနိ ပူရေတိ၊ ပဉ္စသီလံ ဒသသီလံ ရက္ခတိ။ ကာလသမ္ပတ္တိယံ နိဗ္ဗတ္တဿ ရာဇာနော သဗ္ဗာလင်္ကာရပ္ပဋိမဏ္ဍိတာ ရာဇကညာယော ဧတဿ အနုစ္ဆဝိကာတိ ပေသေန္တိ၊ ယာနဝါဟနမဏိသုဝဏ္ဏရဇတာဒိဘေဒံ တံ တံ ပဏ္ဏာကာရံ ဧတဿ အနုစ္ဆဝိကန္တိ ပေသေန္တိ။

ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂတောပိ မဟာယသော ဟောတိ မဟာနုဘာဝေါ။ တတြိဒံ ဝတ္ထု—ကူဋကဏ္ဏရာဇာ ကိရ ဂိရိဂါမကဏ္ဏဝါသိကံ စူဠသုဓမ္မတ္ထေရံ မမာယတိ၊ သော ဥပ္ပလဝါပိယံ ဝသမာနော ထေရံ ပက္ကောသာပေသိ။ ထေရော အာဂန္တွာ မာလာရာမဝိဟာရေ ဝသတိ။ ရာဇာ ထေရဿ မာတရံ ပုစ္ဆိ “ကိံ ထေရော ပိယာယတီ”တိ။ ကန္ဒံ မဟာရာဇာတိ။ ရာဇာ ကန္ဒံ ဂါဟာပေတွာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ထေရဿ ဒဒမာနော မုခံ ဥလ္လောကေတုံ နာသက္ခိ၊ သော နိက္ခမိတွာ စ ဗဟိပရိဝေဏေ ဒေဝိံ ပုစ္ဆိ “ကီဒိသော ထေရော”တိ။ တွံ ပုရိသော ဟုတွာ ဥလ္လောကေတုံ န သက္ကောသိ၊ အဟံ ကထံ သက္ခိဿာမိ၊ နာဟံ ဇာနာမိ ကီဒိသောတိ။ ရာဇာ “မမ ရဋ္ဌေ ဗလိကာရဂဟပတိပုတ္တံ ဥလ္လောကေတုံ န ဝိသဟာမိ၊ မဟန္တံ ဝတ ဘော ဗုဒ္ဓသာသနံ နာမာ”တိ အပ္ဖောဋေသိ။ တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရမ္ပိ မမာယတိ၊ တဿ အင်္ဂုလိယံ ဧကာ ပိဠကာ ဥဋ္ဌဟိ။ ရာဇာ “ထေရံ ပဿိဿာမီ”တိ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဗလဝပေမေန အင်္ဂုလိံ မုခေန ဂဏှိ၊ အန္တောမုခေယေဝ ပိဠကာ ဘိန္နာ၊ ပုဗ္ဗလောဟိတံ အနုဋ္ဌုဘိတွာ ထေရေ သိနေဟေန အမတံ ဝိယ အဇ္ဈောဟရိ။ သောယေဝ ထေရော အပရဘာဂေ မရဏမဉ္စေ နိပဇ္ဇိ။ ရာဇာ ဂန္တွာ အသုစိကပလ္လကံ သီသေ ဌပေတွာ “ဓမ္မသကဋဿ အက္ခော ဘိဇ္ဇတိ အက္ခော ဘိဇ္ဇတီ”တိ ပရိဒေဝမာနော ဝိစရိ။ ပထဝိဿရဿ အသုစိကပလ္လကံ သီသေန ဥက္ခိပိတွာ ဝိစရဏံ နာမ ကဿ ဂတမဂ္ဂေါ, သမ္မာပယောဂဿ ဂတမဂ္ဂေါတိ ဧဝံ ပယောဂဝိပတ္တိပဋိဗာဟိတတ္တာ ဝိပါကံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တာနိ ပယောဂသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တီတိ ပဇာနာတိ။ ဧဝံ စတူဟိ ဝိပတ္တီဟိ ပဋိဗာဟိတံ ကလျာဏကမ္မံ ဝိပါကံ အဒတွာ စတဿော သမ္ပတ္တိယော အာဂမ္မ ဒေတိ။

တတြိဒံ ဘူတမတ္ထံ ကတွာ ဩပမ္မံ—ဧကော ကိရ မဟာရာဇာ ဧကဿ အမစ္စဿ အပ္ပမတ္တေန ကုဇ္ဈိတွာ တံ ဗန္ဓနာဂါရေ ဗန္ဓာပေသိ၊ တဿ ဉာတကာ

rañño kuddhabhāvaṁ ñatvā kiñci avatvā caṇḍakodhe vigate rājānaṁ tassa niraparādhabhāvaṁ jānāpesuṁ. Rājā muñcitvā tassa ṭhānantaraṁ paṭipākatikaṁ akāsi. Athassa tato tato āgacchantānaṁ paṇṇākārānaṁ pamāṇaṁ nāhosi. Manussā sampaṭicchituṁ nāsakkhiṁsu. Tattha rañño appamattakena kujjhitvā tassa bandhanāgāre bandhāpitakālo viya puthujjanassa niraye nibbattakālo, athassa ñātakehi rājānaṁ saññāpetvā ṭhānantarassa paṭipākatikakaraṇakālo viya tassa sagge nibbattakālo, paṇṇākāraṁ sampaṭicchituṁ asamatthakālo viya catasso sampattiyo āgamma kalyāṇakammānaṁ devalokato manussalokaṁ, manussalokato devalokanti evaṁ sukhaṭṭhānato sukhaṭṭhānameva netvā kappasatasahassampi sukhavipākaṁ datvā nibbānasampāpanaṁ veditabbaṁ.

Evaṁ tāva Pāḷivaseneva dutiyaṁ balaṁ dīpetvā puna "ahosi kammaṁ ahosi kammavipāko"ti iminā paṭisambhidānayenāpi[1] dīpetabbaṁ. Tattha **ahosi kammanti** atīte āyūhitaṁ kammaṁ atīteyeva ahosi. Yena pana atīte vipāko dinno, taṁ sandhāya **ahosi kammavipākoti** vuttaṁ. Diṭṭhadhammavedanīyādīsu pana bahūsupi āyūhitesu ekaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ vipākaṁ deti, sesāni avipākāni. Ekaṁ upapajjavedanīyaṁ paṭisandhiṁ ākaḍḍhati, sesāni avipākāni. Ekenānantariyena niraye upapajjati, sesāni avipākāni. Aṭṭhasu samāpattīsu ekāya brahmaloke nibbattati, sesā avipākā. Idaṁ sandhāya **nāhosi kammavipākoti** vuttaṁ. Yo pana bahumpi kusalākusalaṁ kammaṁ katvā kalyāṇamittaṁ nissāya arahattaṁ pāpuṇāti, etassa kammavipāko nāhosi nāma. Yaṁ atīte āyūhitaṁ etarahi vipākaṁ deti, taṁ **ahosi kammaṁ atthi kammavipāko** nāma. Yaṁ purimanayeneva avipākataṁ āpajjati, taṁ **ahosi kammaṁ natthi kammavipāko** nāma. Yaṁ atīte āyūhitaṁ anāgate vipākaṁ dassati, taṁ **ahosi kammaṁ bhavissati kammavipāko** nāma. Yaṁ purimanayeneva avipākataṁ āpajjissati, taṁ **ahosi kammaṁ na bhavissati kammavipāko** nāma.

1. Khu 9. 271 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

ရညော ကုဒ္ဓဘာဝံ ဉတွာ ကိဉ္စိ အဝတွာ စဏ္ဍကောဓေ ဝိဂတေ ရာဇာနံ တဿ နိရပရာဓဘာဝံ ဇာနာပေသုံ။ ရာဇာ မုဉ္စိတွာ တဿ ဌာနန္တရံ ပဋိပါကတိကံ အကာသိ။ အထဿ တတော တတော အာဂစ္ဆန္တာနံ ပဏ္ဏာကာရာနံ ပမာဏံ နာဟောသိ။ မနုဿာ သမ္ပဋိစ္ဆိတုံ နာသက္ခိံသု။ တတ္ထ ရညော အပ္ပမတ္တကေန ကုဇ္ဈိတွာ တဿ ဗန္ဓနာဂါရေ ဗန္ဓာပိတကာလော ဝိယ ပုထုဇ္ဇနဿ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တကာလော၊ အထဿ ဉာတကေဟိ ရာဇာနံ သညာပေတွာ ဌာနန္တရဿ ပဋိပါကတိကကရဏကာလော ဝိယ တဿ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တကာလော၊ ပဏ္ဏာကာရံ သမ္ပဋိစ္ဆိတုံ အသမတ္ထကာလော ဝိယ စတဿော သမ္ပတ္တိယော အာဂမ္မ ကလျာဏကမ္မာနံ ဒေဝလောကတော မနုဿလောကံ, မနုဿလောကတော ဒေဝလောကန္တိ ဧဝံ သုခဋ္ဌာနတော သုခဋ္ဌာနမေဝ နေတွာ ကပ္ပသတသဟဿမ္ပိ သုခဝိပါကံ ဒတွာ နိဗ္ဗာနသမ္ပာပနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ တာဝ ပါဠိဝသေနေဝ ဒုတိယံ ဗလံ ဒီပေတွာ ပုန "အဟောသိ ကမ္မံ အဟောသိ ကမ္မဝိပါကော"တိ ဣမိနာ ပဋိသမ္ဘိဒါနယေနာပိ[၁] ဒီပေတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **အဟောသိ ကမ္မန္တိ** အတီတေ အာယူဟိတံ ကမ္မံ အတီတေယေဝ အဟောသိ။ ယေန ပန အတီတေ ဝိပါကော ဒိန္နော၊ တံ သန္ဓာယ **အဟောသိ ကမ္မဝိပါကောတိ** ဝုတ္တံ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယာဒီသု ပန ဗဟူသုပိ အာယူဟိတေသု ဧကံ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ သေသာနိ အဝိပါကာနိ။ ဧကံ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ ပဋိသန္ဓိံ အာကဍ္ဎတိ၊ သေသာနိ အဝိပါကာနိ။ ဧကေနာနန္တရိယေန နိရယေ ဥပပဇ္ဇတိ၊ သေသာနိ အဝိပါကာနိ။ အဋ္ဌသု သမာပတ္တီသု ဧကာယ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ သေသာ အဝိပါကာ။ ဣဒံ သန္ဓာယ **နာဟောသိ ကမ္မဝိပါကောတိ** ဝုတ္တံ။ ယော ပန ဗဟုမ္ပိ ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ ကတွာ ကလျာဏမိတ္တံ နိဿာယ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ ဧတဿ ကမ္မဝိပါကော နာဟောသိ နာမ။ ယံ အတီတေ အာယူဟိတံ ဧတရဟိ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ တံ **အဟောသိ ကမ္မံ အတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော** နာမ။ ယံ ပုရိမနယေနေဝ အဝိပါကတံ အာပဇ္ဇတိ၊ တံ **အဟောသိ ကမ္မံ နတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော** နာမ။ ယံ အတီတေ အာယူဟိတံ အနာဂတေ ဝိပါကံ ဒဿတိ၊ တံ **အဟောသိ ကမ္မံ ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော** နာမ။ ယံ ပုရိမနယေနေဝ အဝိပါကတံ အာပဇ္ဇိဿတိ၊ တံ **အဟောသိ ကမ္မံ န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော** နာမ။

၁-ခု ၉-၂၇၁-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

Yaṁ etarahi āyūhitaṁ etaraheva vipākaṁ deti, taṁ **atthi kammaṁ atthi kammavipāko** nāma. Yaṁ purimanayeneva avipākataṁ āpajjati, taṁ **atthi kammaṁ natthi kammavipāko** nāma. Yaṁ etarahi āyūhitaṁ anāgate vipākaṁ dassati, taṁ **atthi kammaṁ bhavissati kammavipāko** nāma. Yaṁ purimanayeneva avipākataṁ āpajjissati, taṁ **atthi kammaṁ na bhavissati kammavipāko** nāma.

Yaṁ sayampi anāgataṁ, vipākopissa anāgato, taṁ **bhavissati kammaṁ bhavissati kammavipāko** nāma. Yaṁ sayaṁ bhavissati, purimanayeneva avipākataṁ āpajjissati, taṁ **bhavissati kammaṁ na bhavissati kammavipāko** nāma.

Idaṁ Tathāgatassāti idaṁ sabbehipi etehi ākārehi Tathāgatassa kammantaravipākantarajānanañāṇaṁ akampiyaṭṭhena dutiyaṁ balaṁ veditabbanti.

Dutiyabalaniddesavaṇṇanā.

Tatiyabalaniddesa

811. Tatiyabalaniddese **maggo**ti vā **paṭipadā**ti vā kammassevetaṁ nāmaṁ. **Nirayagāminī**ti-ādīsu nirassādaṭṭhena nirati-atthena ca **nirayo.** Uddhaṁ anugantvā tiriyaṁ añcitāti tiracchanā, tiracchānāyeva **tiracchānayoni.** Petatāya petti, ito pecca gatabhāvenāti attho. Pettiyeva **pettivisayo.** Manassa ussannatāya manussā, manussāva **manussaloko.** Dibbanti pañcahi kāmaguṇehi adhimattāya vā ṭhānasampattiyāti devā, devāva **devaloko.** Vānaṁ vuccati taṇhā, taṁ ettha[1] natthīti **nibbānaṁ.** Nirayaṁ gacchatīti **nirayagāmī.** Idaṁ maggaṁ sandhāya vuttaṁ. Paṭipadā pana nirayagāminī nāma hoti. Sesapadesupi eseva nayo. Imaṁ sabbampi paṭipadaṁ Tathāgato pajānāti.

1. Tattha (Sī, Syā)

ယံ ဧတရဟိ အာယူဟိတံ ဧတရဟေဝ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ တံ **အတ္ထိ ကမ္မံ အတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော** နာမ။ ယံ ပုရိမနယေနေဝ အဝိပါကတံ အာပဇ္ဇတိ၊ တံ **အတ္ထိ ကမ္မံ နတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော** နာမ။ ယံ ဧတရဟိ အာယူဟိတံ အနာဂတေ ဝိပါကံ ဒဿတိ၊ တံ **အတ္ထိ ကမ္မံ ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော** နာမ။ ယံ ပုရိမနယေနေဝ အဝိပါကတံ အာပဇ္ဇိဿတိ၊ တံ **အတ္ထိ ကမ္မံ န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော** နာမ။

ယံ သယမ္ပိ အနာဂတံ၊ ဝိပါကောပိဿ အနာဂတော၊ တံ **ဘဝိဿတိ ကမ္မံ ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော** နာမ။ ယံ သယံ ဘဝိဿတိ၊ ပုရိမနယေနေဝ အဝိပါကတံ အာပဇ္ဇိဿတိ၊ တံ **ဘဝိဿတိ ကမ္မံ န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော** နာမ။

ဣဒံ တထာဂတဿာတိ ဣဒံ သဗ္ဗေဟိပိ ဧတေဟိ အာကာရေဟိ တထာဂတဿ ကမ္မန္တရဝိပါကန္တရဇာနနဉာဏံ အကမ္ပိယဋ္ဌေန ဒုတိယံ ဗလံ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဒုတိယဗလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

တတိယဗလနိဒ္ဒေသ

၈၁၁။ တတိယဗလနိဒ္ဒေသေ **မဂ္ဂေါ**တိ ဝါ **ပဋိပဒါ**တိ ဝါ ကမ္မဿေဝေတံ နာမံ။ **နိရယဂါမိနီ**တိအာဒီသု နိရဿာဒဋ္ဌေန နိရတိအတ္ထေန စ **နိရယော။** ဥဒ္ဓံ အနုဂန္တွာ တိရိယံ အဉ္စိတာတိ တိရစ္ဆာနာ၊ တိရစ္ဆာနာယေဝ **တိရစ္ဆာနယောနိ။** ပေတတာယ ပေတ္တိ၊ ဣတော ပေစ္စ ဂတဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ ပေတ္တိယေဝ **ပေတ္တိဝိသယော။** မနဿ ဥဿန္နတာယ မနုဿာ၊ မနုဿာဝ **မနုဿလောကော။** ဒိဗ္ဗန္တိ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ အဓိမတ္တာယ ဝါ ဌာနသမ္ပတ္တိယာတိ ဒေဝါ၊ ဒေဝါဝ **ဒေဝလောကော။** ဝါနံ ဝုစ္စတိ တဏှာ၊ တံ ဧတ္ထ[1] နတ္ထီတိ **နိဗ္ဗာနံ။** နိရယံ ဂစ္ဆတီတိ **နိရယဂါမီ။** ဣဒံ မဂ္ဂံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ပဋိပဒါ ပန နိရယဂါမိနီ နာမ ဟောတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမံ သဗ္ဗမ္ပိ ပဋိပဒံ တထာဂတော ပဇာနာတိ။

၁-တတ္ထ (သီ၊ သျာ)

Kathaṁ? Sakalagāmavāsikesupi hi ekato ekaṁ sūkaraṁ vā migaṁ vā jīvitā voropentesu sabbesampi cetanā parassa jīvitindriyārammaṇāva hoti, taṁ pana kammaṁ tesaṁ āyūhanakkhaṇeyeva nānā hoti. Tesu hi eko ādarena chandajāto karoti, eko “ehi tvampi karohī”ti parehi nippīḷitattā karoti, eko samānacchando viya hutvā appaṭibāhiyamāno vicarati. Tesu eko teneva kammena niraye nibbattati, eko tiracchānayoniyaṁ, eko pettivisaye. Taṁ Tathāgato āyūhanakkhaṇeyeva “iminā nīhārena āyūhitattā esa niraye nibbattissati, esa tiracchānayoniyaṁ, esa pettivisaye”ti pajānāti. Niraye nibbattamānampi “esa aṭṭhasu mahānirayesu nibbattissati, esa soḷasasu Ussadanirayesu nibbattissatī”ti pajānāti. Tiracchānayoniyaṁ nibbattamānampi “esa apādako bhavissati, esa dvipādako, esa catuppādako, esa bahuppādako”ti pajānāti. Pettivisaye nibbattamānampi “esa nijjhāmataṇhiko bhavissati, esa khuppipāsiko, esa paradattūpajīvī”ti pajānāti. Tesu ca kammesu “idaṁ kammaṁ paṭisandhiṁ ākaḍḍhituṁ na sakkhissati, dubbalaṁ dinnāya paṭisandhiyā upadhivepakkaṁ bhavissatī”ti pajānāti.

Tathā sakalagāmavāsikesu ekato piṇḍapātaṁ dadamānesu sabbesampi cetanā piṇḍapātārammaṇāva hoti. Taṁ pana kammaṁ tesaṁ āyūhanakkhaṇeyeva purimanayena nānā hoti. Tesu keci devaloke nibbattissanti, keci manussaloke. Taṁ Tathāgato āyūhanakkhaṇeyeva “iminā nīhārena āyūhitattā esa manussaloke nibbattissati, esa devaloke”ti pajānāti. Devaloke nibbattamānampi “esa Paranimmitavasavattīsu nibbattissati, esa Nimmānaratīsu, esa Tusitesu, esa Yāmesu, esa Tāvatiṁsesu, esa Cātumahārājikesu, esa bhummadevesu, esa pana jeṭṭhakadevarājā hutvā nibbattissati, esa etassa dutiyaṁ vā tatiyaṁ vā ṭhānantaraṁ karonto paricārako hutvā nibbattissatī”ti pajānāti. Manussesu nibbattamānampi “esa khattiyakule nibbattissati, esa brāhmaṇakule, esa vessakule, esa suddakule, esa pana manussesu rājā hutvā nibbattissati, esa etassa dutiyaṁ vā tatiyaṁ vā ṭhānantaraṁ karonto paricārako hutvā nibbattissatī”ti

ကထံ? သကလဂါမဝါသိကေသုပိ ဟိ ဧကတော ဧကံ သူကရံ ဝါ မိဂံ ဝါ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေန္တေသု သဗ္ဗေသမ္ပိ စေတနာ ပရဿ ဇီဝိတိန္ဒြိယာရမ္မဏာဝ ဟောတိ၊ တံ ပန ကမ္မံ တေသံ အာယူဟနက္ခဏေယေဝ နာနာ ဟောတိ။ တေသု ဟိ ဧကော အာဒရေန ဆန္ဒဇာတော ကရောတိ၊ ဧကော “ဧဟိ တွမ္ပိ ကရောဟီ”တိ ပရေဟိ နိပ္ပီဠိတတ္တာ ကရောတိ၊ ဧကော သမာနစ္ဆန္ဒော ဝိယ ဟုတွာ အပ္ပဋိဗာဟိယမာနော ဝိစရတိ။ တေသု ဧကော တေနေဝ ကမ္မေန နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ဧကော တိရစ္ဆာနယောနိယံ၊ ဧကော ပေတ္တိဝိသယေ။ တံ တထာဂတော အာယူဟနက္ခဏေယေဝ “ဣမိနာ နီဟာရေန အာယူဟိတတ္တာ ဧသ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ဧသ တိရစ္ဆာနယောနိယံ၊ ဧသ ပေတ္တိဝိသယေ”တိ ပဇာနာတိ။ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တမာနမ္ပိ “ဧသ အဋ္ဌသု မဟာနိရယေသု နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ဧသ သောဠသသု ဥဿဒနိရယေသု နိဗ္ဗတ္တိဿတီ”တိ ပဇာနာတိ။ တိရစ္ဆာနယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တမာနမ္ပိ “ဧသ အပါဒကော ဘဝိဿတိ၊ ဧသ ဒွိပါဒကော၊ ဧသ စတုပ္ပါဒကော၊ ဧသ ဗဟုပ္ပါဒကော”တိ ပဇာနာတိ။ ပေတ္တိဝိသယေ နိဗ္ဗတ္တမာနမ္ပိ “ဧသ နိဇ္ဈာမတဏှိကော ဘဝိဿတိ၊ ဧသ ခုပ္ပိပါသိကော၊ ဧသ ပရဒတ္တူပဇီဝီ”တိ ပဇာနာတိ။ တေသု စ ကမ္မေသု “ဣဒံ ကမ္မံ ပဋိသန္ဓိံ အာကဍ္ဎိတုံ န သက္ခိဿတိ၊ ဒုဗ္ဗလံ ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဥပဓိဝေပက္ကံ ဘဝိဿတီ”တိ ပဇာနာတိ။

တထာ သကလဂါမဝါသိကေသု ဧကတော ပိဏ္ဍပါတံ ဒဒမာနေသု သဗ္ဗေသမ္ပိ စေတနာ ပိဏ္ဍပါတာရမ္မဏာဝ ဟောတိ။ တံ ပန ကမ္မံ တေသံ အာယူဟနက္ခဏေယေဝ ပုရိမနယေန နာနာ ဟောတိ။ တေသု ကေစိ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိဿန္တိ၊ ကေစိ မနုဿလောကေ။ တံ တထာဂတော အာယူဟနက္ခဏေယေဝ “ဣမိနာ နီဟာရေန အာယူဟိတတ္တာ ဧသ မနုဿလောကေ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ဧသ ဒေဝလောကေ”တိ ပဇာနာတိ။ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တမာနမ္ပိ “ဧသ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီသု နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ဧသ နိမ္မာနရတီသု၊ ဧသ တုသိတေသု၊ ဧသ ယာမေသု၊ ဧသ တာဝတိံသေသု၊ ဧသ စာတုမဟာရာဇိကေသု၊ ဧသ ဘုမ္မဒေဝေသု၊ ဧသ ပန ဇေဋ္ဌကဒေဝရာဇာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ဧသ ဧတဿ ဒုတိယံ ဝါ တတိယံ ဝါ ဌာနန္တရံ ကရောန္တော ပရိစာရကော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ”တိ ပဇာနာတိ။ မနုဿေသု နိဗ္ဗတ္တမာနမ္ပိ “ဧသ ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ဧသ ဗြာဟ္မဏကုလေ၊ ဧသ ဝေဿကုလေ၊ ဧသ သုဒ္ဒကုလေ၊ ဧသ ပန မနုဿေသု ရာဇာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ ဧသ ဧတဿ ဒုတိယံ ဝါ တတိယံ ဝါ ဌာနန္တရံ ကရောန္တော ပရိစာရကော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိဿတီ”တိ

pajānāti. Tesu ca kammesu "idaṁ kammaṁ paṭisandhiṁ ākaḍḍhituṁ na sakkhissati, dubbalaṁ dinnāya paṭisandhiyā upadhivepakkaṁ bhavissatī"ti pajānāti.

Tathā vipassanaṁ paṭṭhapentesuyeva "yena nīhārena vipassanā āraddhā, esa arahattaṁ pāpuṇissati, esa arahattaṁ pattuṁ na sakkhissati, esa anāgāmīyeva bhavissati, esa sakadāgāmīyeva, esa sotāpannoyeva, esa pana maggaṁ vā phalaṁ vā sacchikātuṁ na sakkhissati, lakkhaṇārammaṇāya vipassanāyameva ṭhassati, esa paccayapariggaheyeva, esa nāmarūpapariggaheyeva, esa arūpapariggaheyeva, esa rūpapariggaheyeva ṭhassati, esa mahābhūtamattameva vavatthāpessati, esa kiñci sallakkhetuṁ na sakkhissatī"ti pajānāti.

Kasiṇaparikammaṁ karontesupi "etassa parikammamattameva bhavissati, nimittaṁ uppādetuṁ na sakkhissati, esa pana nimittaṁ uppādetuṁ sakkhissati, appanaṁ pāpetuṁ na sakkhissati. Esa appanaṁ pāpetvā jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ gaṇhissatī"ti pajānātīti.

Tatiyabalaniddesavaṇṇanā.

Catutthabalaniddesa

812. Catutthabalaniddese **khandhanānattan**ti "ayaṁ rūpakkhandho nāma -pa- ayaṁ viññāṇakkhandho nāmā"ti evaṁ pañcannaṁ khandhānaṁ nānākaraṇaṁ pajānāti. Tesupi "ekavidhena rūpakkhandho -pa- ekādasavidhena rūpakkhandho. Ekavidhena vedanākkhandho -pa- bahuvidhena vedanākkhandho. Ekavidhena saññākkhandho -pa-. Ekavidhena saṅkhārakkhandho -pa-. Ekavidhena viññāṇakkhandho -pa- bahuvidhena viññāṇakkhandho"ti evaṁ ekekassa khandhassa nānattaṁ pajānāti. **Āyatananānattan**ti "idaṁ cakkhāyatanaṁ nāma -pa- idaṁ dhammāyatanaṁ nāma. Tattha dasāyatanā kāmāvacarā, dve catubhūmakā"ti evaṁ āyatananānattaṁ pajānāti. **Dhātunānattan**ti "ayaṁ cakkhudhātu nāma -pa- ayaṁ manoviññāṇadhātu nāma. Tattha soḷasa dhātuyo kāmāvacarā, dve catubhūmakā"ti evaṁ dhātunānattaṁ pajānāti.

ပဇာနာတိ။ တေသု စ ကမ္မေသု "ဣဒံ ကမ္မံ ပဋိသန္ဓိံ အာကဍ္ဎိတုံ န သက္ခိဿတိ၊ ဒုဗ္ဗလံ ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဥပဓိဝေပက္ကံ ဘဝိဿတီ"တိ ပဇာနာတိ။

တထာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေန္တေသုယေဝ "ယေန နီဟာရေန ဝိပဿနာ အာရဒ္ဓါ၊ ဧသ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတိ၊ ဧသ အရဟတ္တံ ပတ္တုံ န သက္ခိဿတိ၊ ဧသ အနာဂါမီယေဝ ဘဝိဿတိ၊ ဧသ သကဒါဂါမီယေဝ၊ ဧသ သောတာပန္နောယေဝ၊ ဧသ ပန မဂ္ဂံ ဝါ ဖလံ ဝါ သစ္ဆိကာတုံ န သက္ခိဿတိ၊ လက္ခဏာရမ္မဏာယ ဝိပဿနာယမေဝ ဌဿတိ၊ ဧသ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေယေဝ၊ ဧသ နာမရူပပရိဂ္ဂဟေယေဝ၊ ဧသ အရူပပရိဂ္ဂဟေယေဝ၊ ဧသ ရူပပရိဂ္ဂဟေယေဝ ဌဿတိ၊ ဧသ မဟာဘူတမတ္တမေဝ ဝဝတ္ထာပေဿတိ၊ ဧသ ကိဉ္စိ သလ္လက္ခေတုံ န သက္ခိဿတီ"တိ ပဇာနာတိ။

ကသိဏပရိကမ္မံ ကရောန္တေသုပိ "ဧတဿ ပရိကမ္မမတ္တမေဝ ဘဝိဿတိ၊ နိမိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတုံ န သက္ခိဿတိ၊ ဧသ ပန နိမိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတုံ သက္ခိဿတိ၊ အပ္ပနံ ပါပေတုံ န သက္ခိဿတိ။ ဧသ အပ္ပနံ ပါပေတွာ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှိဿတီ"တိ ပဇာနာတီတိ။

တတိယဗလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

စတုတ္ထဗလနိဒ္ဒေသ

၈၁၂။ စတုတ္ထဗလနိဒ္ဒေသေ **ခန္ဓနာနတ္တန္တိ** "အယံ ရူပက္ခန္ဓော နာမ။ပ။ အယံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော နာမာ"တိ ဧဝံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ နာနာကရဏံ ပဇာနာတိ။ တေသုပိ "ဧကဝိဓေန ရူပက္ခန္ဓော။ပ။ ဧကာဒသဝိဓေန ရူပက္ခန္ဓော။ ဧကဝိဓေန ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ပ။ ဗဟုဝိဓေန ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ ဧကဝိဓေန သညာက္ခန္ဓော။ပ။ ဧကဝိဓေန သင်္ခါရက္ခန္ဓော။ပ။ ဧကဝိဓေန ဝိညာဏက္ခန္ဓော။ပ။ ဗဟုဝိဓေန ဝိညာဏက္ခန္ဓော"တိ ဧဝံ ဧကေကဿ ခန္ဓဿ နာနတ္တံ ပဇာနာတိ။ **အာယတနနာနတ္တန္တိ** "ဣဒံ စက္ခာယတနံ နာမ။ပ။ ဣဒံ ဓမ္မာယတနံ နာမ။ တတ္ထ ဒသာယတနာ ကာမာဝစရာ၊ ဒွေ စတုဘူမကာ"တိ ဧဝံ အာယတနနာနတ္တံ ပဇာနာတိ။ **ဓာတုနာနတ္တန္တိ** "အယံ စက္ခုဓာတု နာမ။ပ။ အယံ မနောဝိညာဏဓာတု နာမ။ တတ္ထ သောဠသ ဓာတုယော ကာမာဝစရာ၊ ဒွေ စတုဘူမကာ"တိ ဧဝံ ဓာတုနာနတ္တံ ပဇာနာတိ။

Puna **anekadhātunānādhātulokanānattan**ti idaṁ na kevalaṁ upādinnakasaṅkhāralokasseva nānattaṁ Tathāgato pajānāti, anupādinnakasaṅkhāraloka-ssāpi nānattaṁ Tathāgato pajānātiyevāti dassetuṁ gahitaṁ. Paccekabuddhā hi dve ca aggasāvakā upādinnakasaṅkhāralokassāpi nānattaṁ ekadesatova jānanti, no nippadesato. Anupādinnakalokassa pana nānattaṁ na jānanti. Sabbaññubuddho pana “imāya nāma dhātuyā ussannāya imassa nāma rukkhassa khandho seto hoti, imassa kāḷako, imassa maṭṭho, imassa bahalattaco, imassa tanuttaco. Imāya nāma dhātuyā ussannāya imassa rukkhassa pattaṁ vaṇṇasaṇṭhānādivasena evarūpaṁ nāma hoti. Imāya pana dhātuyā ussannattā imassa rukkhassa pupphaṁ nīlakaṁ hoti, pītakaṁ lohitakaṁ odātaṁ sugandhaṁ duggandhaṁ hoti. Imāya nāma dhātuyā ussannāya phalaṁ khuddakaṁ hoti, mahantaṁ dīghaṁ rassaṁ vaṭṭaṁ susaṇṭhānaṁ dussaṇṭhānaṁ maṭṭhaṁ pharusaṁ sugandhaṁ duggandhaṁ madhuraṁ tittakaṁ ambilaṁ kaṭukaṁ kasāvaṁ hoti. Imāya nāma dhātuyā ussannāya imassa rukkhassa kaṇṭako tikhiṇo hoti, atikhiṇo ujuko kuṭilo tambo kāḷako nīlo odāto hotī”ti evaṁ anupādinnakasaṅkhāralokassa nānattaṁ pajānāti. Sabbaññubuddhānaṁyeva hi etaṁ balaṁ, na aññesanti.

Catutthabalaniddesavaṇṇanā.

Pañcamabalaniddesa

813. Pañcamabalaniddese **hīnādhimuttikā**ti hīnajjhāsayā. **Paṇītādhimuttikā**ti kalyāṇajjhāsayā. **Sevantī**ti nissayanti allīyanti. **Bhajantī**ti upasaṅkamanti. **Payirupāsantī**ti punappunaṁ upasaṅkamanti. Sace hi ācariyupajjhāyā na sīlavanto honti, saddhivihārikā sīlavanto honti, te attano ācariyupajjhāyepi na upasaṅkamanti, attanā sadise sāruppabhikkhūyeva upasaṅkamanti. Sace ācariyupajjhāyā sāruppabhikkhū, itare asāruppā, tepi na ācariyupajjhāye upasaṅkamanti, attanā sadise hīnādhimuttike eva upasaṅkamanti.

ပုန **အနေကဓာတုနာနာဓာတုလောကနာနတ္တန္တိ** ဣဒံ န ကေဝလံ ဥပါဒိန္နကသင်္ခါရလောကဿေဝ နာနတ္တံ တထာဂတော ပဇာနာတိ၊ အနုပါဒိန္နကသင်္ခါရလောကဿာပိ နာနတ္တံ တထာဂတော ပဇာနာတိယေဝါတိ ဒဿေတုံ ဂဟိတံ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဟိ ဒွေ စ အဂ္ဂသာဝကာ ဥပါဒိန္နကသင်္ခါရလောကဿာပိ နာနတ္တံ ဧကဒေသတောဝ ဇာနန္တိ၊ နော နိပ္ပဒေသတော။ အနုပါဒိန္နကလောကဿ ပန နာနတ္တံ န ဇာနန္တိ။ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေါ ပန “ဣမာယ နာမ ဓာတုယာ ဥဿန္နာယ ဣမဿ နာမ ရုက္ခဿ ခန္ဓော သေတော ဟောတိ၊ ဣမဿ ကာဠကော၊ ဣမဿ မဋ္ဌော၊ ဣမဿ ဗဟလတ္တစော၊ ဣမဿ တနုတ္တစော။ ဣမာယ နာမ ဓာတုယာ ဥဿန္နာယ ဣမဿ ရုက္ခဿ ပတ္တံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒိဝသေန ဧဝရူပံ နာမ ဟောတိ။ ဣမာယ ပန ဓာတုယာ ဥဿန္နတ္တာ ဣမဿ ရုက္ခဿ ပုပ္ဖံ နီလကံ ဟောတိ၊ ပီတကံ လောဟိတကံ ဩဒါတံ သုဂန္ဓံ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ဟောတိ။ ဣမာယ နာမ ဓာတုယာ ဥဿန္နာယ ဖလံ ခုဒ္ဒကံ ဟောတိ၊ မဟန္တံ ဒီဃံ ရဿံ ဝဋ္ဋံ သုသဏ္ဌာနံ ဒုဿဏ္ဌာနံ မဋ္ဌံ ဖရုသံ သုဂန္ဓံ ဒုဂ္ဂန္ဓံ မဓုရံ တိတ္တကံ အမ္ဗိလံ ကဋုကံ ကသာဝံ ဟောတိ။ ဣမာယ နာမ ဓာတုယာ ဥဿန္နာယ ဣမဿ ရုက္ခဿ ကဏ္ဋကော တိခိဏော ဟောတိ၊ အတိခိဏော ဥဇုကော ကုဋိလော တမ္ဗော ကာဠကော နီလော ဩဒါတော ဟောတီ”တိ ဧဝံ အနုပါဒိန္နကသင်္ခါရလောကဿ နာနတ္တံ ပဇာနာတိ။ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါနံယေဝ ဟိ ဧတံ ဗလံ၊ န အညေသန္တိ။

စတုတ္ထဗလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

ပဉ္စမဗလနိဒ္ဒေသ

၈၁၃။ ပဉ္စမဗလနိဒ္ဒေသေ **ဟီနာဓိမုတ္တိကာ**တိ ဟီနဇ္ဈာသယာ။ **ပဏီတာဓိမုတ္တိကာ**တိ ကလျာဏဇ္ဈာသယာ။ **သေဝန္တီ**တိ နိဿယန္တိ အလ္လီယန္တိ။ **ဘဇန္တီ**တိ ဥပသင်္ကမန္တိ။ **ပယိရုပါသန္တီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဥပသင်္ကမန္တိ။ သစေ ဟိ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ န သီလဝန္တော ဟောန္တိ၊ သဒ္ဓိဝိဟာရိကာ သီလဝန္တော ဟောန္တိ၊ တေ အတ္တနော အာစရိယုပဇ္ဈာယေပိ န ဥပသင်္ကမန္တိ၊ အတ္တနာ သဒိသေ သာရုပ္ပဘိက္ခူယေဝ ဥပသင်္ကမန္တိ။ သစေ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ သာရုပ္ပဘိက္ခူ၊ ဣတရေ အသာရုပ္ပါ၊ တေပိ န အာစရိယုပဇ္ဈာယေ ဥပသင်္ကမန္တိ၊ အတ္တနာ သဒိသေ ဟီနာဓိမုတ္တိကေ ဧဝ ဥပသင်္ကမန္တိ။

Evaṁ upasaṅkamanaṁ pana na kevalaṁ etaraheva, atītānāgatepīti dassetuṁ **atītampi addhānan**ti-ādimāha. Taṁ uttānatthameva. Idaṁ pana dussīlānaṁ dussīlasevanameva, sīlavantānaṁ sīlavantasevanameva, duppaññānaṁ duppaññasevanameva, paññavantānaṁ paññavantasevanameva ko niyāmetīti? Ajjhāsayadhātu niyāmeti. Sambahulā kira bhikkhū ekaṁ gāmaṁ gaṇabhikkhācāraṁ caranti. Manussā bahubhattaṁ āharitvā pattāni pūretvā "tumhākaṁ yathāsabhāgena paribhuñjathā"ti datvā uyyojesuṁ. Bhikkhūpi āhaṁsu "āvuso manussā dhātusaṁyuttakamme payojentī"ti. Tipiṭakacūḷābhayattheropi Nāgadīpe cetiyaṁ vandanāya pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ gacchanto ekasmiṁ gāme manussehi nimantito. Therena ca saddhiṁ eko asāruppabhikkhu atthi, dhuravihārepi eko asāruppabhikkhu atthi. Dvīsu bhikkhusaṁghesu gāmaṁ osarantesu te ubhopi janā kiñcāpi āgantukena nevāsiko, nevāsikena vā āgantuko na diṭṭhapubbo, evaṁ santepi ekato hutvā hasitvā hasitvā kathayamānā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu. Thero disvā "Sammāsambuddhena jānitvā dhātusaṁyuttaṁ kathitan"ti āha.

Evaṁ ajjhāsayadhātu niyāmetīti vatvā dhātusaṁyuttena[1] ayamevattho dīpetabbo. Gijjhakūṭapabbatasmiñhi gilānaseyyāya nipanno Bhagavā ārakkhaṇatthāya parivāretvā vasantesu Sāriputtamoggalānādīsu ekamekaṁ attano attano parisāya saddhiṁ caṅkamantaṁ oloketvā bhikkhū āmantesi "passatha no tumhe bhikkhave Sāriputtaṁ sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ caṅkamantanti. Evaṁ bhanteti. Sabbe kho ete bhikkhave bhikkhū mahāpaññā"ti[1] vitthāretabbanti.

Pañcamabalaniddesavaṇṇanā.

Chaṭṭhabalaniddesa

814. Chaṭṭhabalaniddese **āsayan**ti yattha sattā āsayanti nivasanti, taṁ tesaṁ nivāsaṭṭhānaṁ diṭṭhigataṁ vā yathābhūtaṁ ñāṇaṁ vā. **Anusayan**ti

1. Saṁ 1. 369 piṭṭhe.

ဧဝံ ဥပသင်္ကမနံ ပန န ကေဝလံ ဧတရဟေဝ၊ အတီတာနာဂတေပီတိ ဒဿေတုံ **အတီတမ္ပိ အဒ္ဓါန**န္တိအာဒိမာဟ။ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဣဒံ ပန ဒုဿီလာနံ ဒုဿီလသေဝနမေဝ၊ သီလဝန္တာနံ သီလဝန္တသေဝနမေဝ၊ ဒုပ္ပညာနံ ဒုပ္ပညသေဝနမေဝ၊ ပညဝန္တာနံ ပညဝန္တသေဝနမေဝ ကော နိယာမေတီတိ? အဇ္ဈာသယဓာတု နိယာမေတိ။ သမ္ဗဟုလာ ကိရ ဘိက္ခူ ဧကံ ဂါမံ ဂဏဘိက္ခာစာရံ စရန္တိ။ မနုဿာ ဗဟုဘတ္တံ အာဟရိတွာ ပတ္တာနိ ပူရေတွာ "တုမှာကံ ယထာသဘာဂေန ပရိဘုဉ္ဇထာ"တိ ဒတွာ ဥယျောဇေသုံ။ ဘိက္ခူပိ အာဟံသု "အာဝုသော မနုဿာ ဓာတုသံယုတ္တကမ္မေ ပယောဇေန္တီ"တိ။ တိပိဋကစူဠာဘယတ္ထေရောပိ နာဂဒီပေ စေတိယံ ဝန္ဒနာယ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆန္တော ဧကသ္မိံ ဂါမေ မနုဿေဟိ နိမန္တိတော။ ထေရေန စ သဒ္ဓိံ ဧကော အသာရုပ္ပဘိက္ခု အတ္ထိ၊ ဓုရဝိဟာရေပိ ဧကော အသာရုပ္ပဘိက္ခု အတ္ထိ။ ဒွီသု ဘိက္ခုသံဃေသု ဂါမံ ဩသရန္တေသု တေ ဥဘောပိ ဇနာ ကိဉ္စာပိ အာဂန္တုကေန နေဝါသိကော, နေဝါသိကေန ဝါ အာဂန္တုကော န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော၊ ဧဝံ သန္တေပိ ဧကတော ဟုတွာ ဟသိတွာ ဟသိတွာ ကထယမာနာ ဧကမန္တံ အဋ္ဌံသု။ ထေရော ဒိသွာ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဇာနိတွာ ဓာတုသံယုတ္တံ ကထိတ"န္တိ အာဟ။

ဧဝံ အဇ္ဈာသယဓာတု နိယာမေတီတိ ဝတွာ ဓာတုသံယုတ္တေန[1] အယမေဝတ္ထော ဒီပေတဗ္ဗော။ ဂိဇ္ဈကူဋပဗ္ဗတသ္မိဉှိ ဂိလာနသေယျာယ နိပန္နော ဘဂဝါ အာရက္ခဏတ္ထာယ ပရိဝါရေတွာ ဝသန္တေသု သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာဒီသု ဧကမေကံ အတ္တနော အတ္တနော ပရိသာယ သဒ္ဓိံ စင်္ကမန္တံ ဩလောကေတွာ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ "ပဿထ နော တုမှေ ဘိက္ခဝေ သာရိပုတ္တံ သမ္ဗဟုလေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ စင်္ကမန္တန္တိ။ ဧဝံ ဘန္တေတိ။ သဗ္ဗေ ခေါ ဧတေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ မဟာပညာ"တိ[1] ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗန္တိ။

ပဉ္စမဗလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

ဆဋ္ဌဗလနိဒ္ဒေသ

၈၁၄။ ဆဋ္ဌဗလနိဒ္ဒေသေ **အာသယ**န္တိ ယတ္ထ သတ္တာ အာသယန္တိ နိဝသန္တိ၊ တံ တေသံ နိဝါသဋ္ဌာနံ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဝါ ယထာဘူတံ ဉာဏံ ဝါ။ **အနုသယ**န္တိ

၁-သံ ၁-၃၆၉-ပိဋ္ဌေ။

appahīnānusayitaṁ kilesaṁ. **Caritan**ti kāyādīhi abhisaṅkhataṁ kusalākusalaṁ. **Adhimuttan**ti ajjhāsayaṁ. **Apparajakkhe**ti-ādīsu paññāmaye akkhimhi appaṁ parittaṁ rāgadosamoharajaṁ etesanti **apparajakkhā.** Tasseva mahantatāya **mahārajakkhā.** Ubhayenāpi mandakilese mahākilese ca satte dasseti. Yesaṁ saddhādīni indriyāni tikkhāni, te **tikkhindriyā.** Yesaṁ tāni mudūni, te **mudindriyā.** Yesaṁ āsayādayo koṭṭhāsā sundarā, te **svākārā.** Viparītā **dvākārā.** Ye kathitakāraṇaṁ sallakkhenti, sukhena sakkā honti viññāpetuṁ, te **suviññāpayā.** Viparītā **duviññāpayā.** Ye ariyamaggapaṭivedhassa anucchavikā upanissayasampannā, te **bhabbā.** Viparītā **abhabbā.**

815. Evaṁ chaṭṭhabalassa mātikaṁ ṭhapetvā idāni yathāpaṭipāṭiyā bhājento **katamo ca sattānaṁ āsayo**ti-ādimāha. Tattha **sassato loko**ti-ādīnaṁ attho heṭṭhā Nikkhepakaṇḍavaṇṇanāyaṁ[1] vuttoyeva. **Iti bhavadiṭṭhisannissitā vā**ti evaṁ sassatadiṭṭhiṁ vā sannissitā. Sassatadiṭṭhi hi ettha "bhavadiṭṭhī"ti vuttā, ucchedadiṭṭhi ca "vibhavadiṭṭhī"ti. Sabbadiṭṭhīnañhi sassatucchedadiṭṭhīhi saṅgahitattā sabbepime diṭṭhigatikā sattā imāva dve diṭṭhiyo sannissitā honti. Vuttampi cetaṁ—"dvayanissito khvāyaṁ kaccāna loko yebhuyyena atthitañceva natthitañcā"ti[2]. Ettha hi **atthitā**ti sassataṁ. **Natthitā**ti ucchedo. Ayaṁ tāva vaṭṭasannissitānaṁ puthujjanasattānaṁ āsayo.

Idāni vivaṭṭanissitānaṁ suddhasattānaṁ āsayaṁ dassetuṁ **ete vā pana ubho ante anupagammā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **ete vā panā**ti eteyeva. **Ubho ante**ti sassatucchedasaṅkhāte dve ante. **Anupagammā**ti anallīyitvā. **Idappaccayatā paṭiccasamuppannesu dhammesū**ti idappaccayatāya ceva paṭiccasamuppannadhammesu ca. **Anulomikā khantī**ti vipassanāñāṇaṁ. **Yathābhūtaṁ ñāṇan**ti maggañāṇaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—yā paṭiccasamuppāde ceva paṭiccasamuppannadhammesu ca ete ubho sassatuccheda-ante anupagantvā vipassanā paṭiladdhā, yañca tato uttari maggañāṇaṁ, ayaṁ sattānaṁ āsayo, ayaṁ vaṭṭasannissitānañca vivaṭṭasannissitānañca sabbesampi sattānaṁ āsayo, idaṁ vasanaṭṭhānanti. Ayaṁ ācariyānaṁ samānatthakathā.

1. Abhi-Ṭṭha 1. 402 piṭṭhādīsu. 2. Saṁ 1. 257 piṭṭhe.

အပ္ပဟီနာနုသယိတံ ကိလေသံ။ **စရိတန္တိ** ကာယာဒီဟိ အဘိသင်္ခတံ ကုသလာကုသလံ။ **အဓိမုတ္တန္တိ** အဇ္ဈာသယံ။ **အပ္ပရဇက္ခေ**တိအာဒီသု ပညာမယေ အက္ခိမှိ အပ္ပံ ပရိတ္တံ ရာဂဒေါသမောဟရဇံ ဧတေသန္တိ **အပ္ပရဇက္ခာ။** တဿေဝ မဟန္တတာယ **မဟာရဇက္ခာ။** ဥဘယေနာပိ မန္ဒကိလေသေ မဟာကိလေသေ စ သတ္တေ ဒဿေတိ။ ယေသံ သဒ္ဓါဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ တိက္ခာနိ၊ တေ **တိက္ခိန္ဒြိယာ။** ယေသံ တာနိ မုဒူနိ၊ တေ **မုဒိန္ဒြိယာ။** ယေသံ အာသယာဒယော ကောဋ္ဌာသာ သုန္ဒရာ၊ တေ **သွာကာရာ။** ဝိပရီတာ **ဒွါကာရာ။** ယေ ကထိတကာရဏံ သလ္လက္ခေန္တိ၊ သုခေန သက္ကာ ဟောန္တိ ဝိညာပေတုံ၊ တေ **သုဝိညာပယာ။** ဝိပရီတာ **ဒုဝိညာပယာ။** ယေ အရိယမဂ္ဂပဋိဝေဓဿ အနုစ္ဆဝိကာ ဥပနိဿယသမ္ပန္နာ၊ တေ **ဘဗ္ဗာ။** ဝိပရီတာ **အဘဗ္ဗာ။**

၈၁၅။ ဧဝံ ဆဋ္ဌဗလဿ မာတိကံ ဌပေတွာ ဣဒါနိ ယထာပဋိပါဋိယာ ဘာဇေန္တော **ကတမော စ သတ္တာနံ အာသယော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သဿတော လောကော**တိအာဒီနံ အတ္ထော ဟေဋ္ဌာ နိက္ခေပကဏ္ဍဝဏ္ဏနာယံ[1] ဝုတ္တောယေဝ။ **ဣတိ ဘဝဒိဋ္ဌိသန္နိဿိတာ ဝါ**တိ ဧဝံ သဿတဒိဋ္ဌိံ ဝါ သန္နိဿိတာ။ သဿတဒိဋ္ဌိ ဟိ ဧတ္ထ "ဘဝဒိဋ္ဌီ"တိ ဝုတ္တာ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ စ "ဝိဘဝဒိဋ္ဌီ"တိ။ သဗ္ဗဒိဋ္ဌီနညှိ သဿတုစ္ဆေဒဒိဋ္ဌီဟိ သင်္ဂဟိတတ္တာ သဗ္ဗေပိမေ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ သတ္တာ ဣမာဝ ဒွေ ဒိဋ္ဌိယော သန္နိဿိတာ ဟောန္တိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—"ဒွယနိဿိတော ခွါယံ ကစ္စာန လောကော ယေဘုယျေန အတ္ထိတဉ္စေဝ နတ္ထိတဉ္စာ"တိ[2]။ ဧတ္ထ ဟိ **အတ္ထိတာ**တိ သဿတံ။ **နတ္ထိတာ**တိ ဥစ္ဆေဒေါ။ အယံ တာဝ ဝဋ္ဋသန္နိဿိတာနံ ပုထုဇ္ဇနသတ္တာနံ အာသယော။

ဣဒါနိ ဝိဝဋ္ဋနိဿိတာနံ သုဒ္ဓသတ္တာနံ အာသယံ ဒဿေတုံ **ဧတေ ဝါ ပန ဥဘော အန္တေ အနုပဂမ္မာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဧတေ ဝါ ပနာ**တိ ဧတေယေဝ။ **ဥဘော အန္တေ**တိ သဿတုစ္ဆေဒသင်္ခါတေ ဒွေ အန္တေ။ **အနုပဂမ္မာ**တိ အနလ္လီယိတွာ။ **ဣဒပ္ပစ္စယတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နေသု ဓမ္မေသူ**တိ ဣဒပ္ပစ္စယတာယ စေဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မေသု စ။ **အနုလောမိကာ ခန္တီ**တိ ဝိပဿနာဉာဏံ။ **ယထာဘူတံ ဉာဏန္တိ** မဂ္ဂဉာဏံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေ စေဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မေသု စ ဧတေ ဥဘော သဿတုစ္ဆေဒအန္တေ အနုပဂန္တွာ ဝိပဿနာ ပဋိလဒ္ဓါ၊ ယဉ္စ တတော ဥတ္တရိ မဂ္ဂဉာဏံ၊ အယံ သတ္တာနံ အာသယော၊ အယံ ဝဋ္ဋသန္နိဿိတာနဉ္စ ဝိဝဋ္ဋသန္နိဿိတာနဉ္စ သဗ္ဗေသမ္ပိ သတ္တာနံ အာသယော၊ ဣဒံ ဝသနဋ္ဌာနန္တိ။ အယံ အာစရိယာနံ သမာနတ္ထကထာ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၄၀၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-သံ ၁-၂၅၇-ပိဋ္ဌေ။

Vitaṇḍavādī panāha “maggo nāma vāsaṁ viddhaṁsento gacchati, nanu tvaṁ maggo vāsoti vadesī”ti. So vattabbo “tvaṁ ariyavāsabhāṇako hosi na hosī”ti. Sace pana “na homī”ti vadati, “abhāṇakatāya na jānāsī”ti vattabbo. Sace “bhāṇakosmī”ti vadati, “suttaṁ āharā”ti vattabbo. Sace āharati, iccetaṁ kusalaṁ. No ce āharati, sayaṁ āharitabbaṁ “dasayime bhikkhave ariyavāsā, ye ariyā[1] āvasiṁsu vā āvasanti vā āvasissanti vā”ti[2]. Etañhi suttaṁ maggassa vāsabhāvaṁ dīpeti, tasmā sukathitamevetanti. Idaṁ pana Bhagavā sattānaṁ āsayaṁ jānanto imesañca diṭṭhigatānaṁ vipassanāñāṇamaggañāṇānaṁ appavattikkhaṇepi jānāti eva. Vuttampi cetaṁ—

> “Kāmaṁ sevantaññeva jānāti ‘ayaṁ puggalo kāmagaruko kāmāsayo kāmādhimutto’ti. Kāmaṁ sevantaññeva jānāti ‘ayaṁ puggalo nekkhammagaruko nekkhammāsayo nekkhammādhimutto’ti. Nekkhammaṁ sevantaññeva jānāti. Byāpādaṁ -pa-. Abyāpādaṁ -pa-. Thinamiddhaṁ -pa-. Ālokasaññaṁ sevantaññeva jānāti ‘ayaṁ puggalo ālokasaññāgaruko ālokasaññāsayo ālokasaññādhimutto’ti”[3].

816. Anusayaniddese kāmarāgo ca so appahīnaṭṭhena anusayo cāti **kāmarāgānusayo.** Sesapadesupi eseva nayo. **Yaṁ loke piyarūpan**ti yaṁ imasmiṁ loke piyajātikaṁ. **Sātarūpan**ti sātajātikaṁ assādapadaṭṭhāna-iṭṭhārammaṇaṁ. Ettha **sattānaṁ rāgānusayo anusetī**ti etasmiṁ iṭṭhārammaṇe sattānaṁ appahīnaṭṭhena rāgānusayo anuseti. Yathā nāma udake nimuggassa heṭṭhā ca upari ca samantabhāge ca udakameva hoti, evameva iṭṭhārammaṇe rāguppatti nāma sattānaṁ āciṇṇasamāciṇṇā. Tathā aniṭṭhārammaṇe paṭighuppatti. **Iti imesu dvīsu dhammesū**ti evaṁ imesu dvīsu kāmarāgapaṭighavantesu iṭṭhāniṭṭhārammaṇadhammesu. **Avijjānupatitā**ti kāmarāgapaṭighasampayuttā hutvā ārammaṇakaraṇavasena avijjā anupatitā. **Tadekaṭṭho**ti tāya

1. Yadariyā (Sī, Syā, Ṭīkāyaṁ ca)
2. Aṁ 3. 279 piṭṭhe.
3. Khu 9. 118 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနာဟ “မဂ္ဂေါ နာမ ဝါသံ ဝိဒ္ဓံသေန္တော ဂစ္ဆတိ၊ နနု တွံ မဂ္ဂေါ ဝါသောတိ ဝဒေသီ”တိ။ သော ဝတ္တဗ္ဗော “တွံ အရိယဝါသဘာဏကော ဟောသိ န ဟောသီ”တိ။ သစေ ပန “န ဟောမီ”တိ ဝဒတိ၊ “အဘာဏကတာယ န ဇာနာသီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗော။ သစေ “ဘာဏကောသ္မီ”တိ ဝဒတိ၊ “သုတ္တံ အာဟရာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗော။ သစေ အာဟရတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ နော စေ အာဟရတိ၊ သယံ အာဟရိတဗ္ဗံ “ဒသယိမေ ဘိက္ခဝေ အရိယဝါသာ၊ ယေ အရိယာ[1] အာဝသိံသု ဝါ အာဝသန္တိ ဝါ အာဝသိဿန္တိ ဝါ”တိ[2]။ ဧတဉှိ သုတ္တံ မဂ္ဂဿ ဝါသဘာဝံ ဒီပေတိ၊ တသ္မာ သုကထိတမေဝေတန္တိ။ ဣဒံ ပန ဘဂဝါ သတ္တာနံ အာသယံ ဇာနန္တော ဣမေသဉ္စ ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ဝိပဿနာဉာဏမဂ္ဂဉာဏာနံ အပ္ပဝတ္တိက္ခဏေပိ ဇာနာတိ ဧဝ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

> “ကာမံ သေဝန္တညေဝ ဇာနာတိ ‘အယံ ပုဂ္ဂလော ကာမဂရုကော ကာမာသယော ကာမာဓိမုတ္တော’တိ။ ကာမံ သေဝန္တညေဝ ဇာနာတိ ‘အယံ ပုဂ္ဂလော နေက္ခမ္မဂရုကော နေက္ခမ္မာသယော နေက္ခမ္မာဓိမုတ္တော’တိ။ နေက္ခမ္မံ သေဝန္တညေဝ ဇာနာတိ။ ဗျာပါဒံ။ ပ ။ အဗျာပါဒံ။ ပ ။ ထိနမိဒ္ဓံ။ ပ ။ အာလောကသညံ သေဝန္တညေဝ ဇာနာတိ ‘အယံ ပုဂ္ဂလော အာလောကသညာဂရုကော အာလောက-သညာသယော အာလောကသညာဓိမုတ္တော’တိ”[3]။

၈၁၆။ အနုသယနိဒ္ဒေသေ ကာမရာဂေါ စ သော အပ္ပဟီနဋ္ဌေန အနုသယော စာတိ **ကာမရာဂါနုသယော**။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ယံ လောကေ ပိယရူပန္တိ** ယံ ဣမသ္မိံ လောကေ ပိယဇာတိကံ။ **သာတရူပန္တိ** သာတဇာတိကံ အဿာဒပဒဋ္ဌာနဣဋ္ဌာရမ္မဏံ။ ဧတ္ထ **သတ္တာနံ ရာဂါနုသယော အနုသေတီ**တိ ဧတသ္မိံ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ သတ္တာနံ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန ရာဂါနုသယော အနုသေတိ။ ယထာ နာမ ဥဒကေ နိမုဂ္ဂဿ ဟေဋ္ဌာ စ ဥပရိ စ သမန္တာဘာဂေ စ ဥဒကမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ ရာဂုပ္ပတ္တိ နာမ သတ္တာနံ အာစိဏ္ဏသမာစိဏ္ဏာ။ တထာ အနိဋ္ဌာရမ္မဏေ ပဋိဃုပ္ပတ္တိ။ **ဣတိ ဣမေသု ဒွီသု ဓမ္မေသူ**တိ ဧဝံ ဣမေသု ဒွီသု ကာမရာဂပဋိဃဝန္တေသု ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာ-ရမ္မဏဓမ္မေသု။ **အဝိဇ္ဇာနုပတိတာ**တိ ကာမရာဂပဋိဃသမ္ပယုတ္တာ ဟုတွာ အာရမ္မဏကရဏဝသေန အဝိဇ္ဇာ အနုပတိတာ။ **တဒေကဋ္ဌော**တိ တာယ

၁-ယဒရိယာ (သီ၊ သျာ၊ ဋီကာယံ စ)
၂-အံ ၃-၂၇၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-ခု ၉-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

avijjāya sampayuttekaṭṭhavasena ekaṭṭho. **Māno ca diṭṭhi ca vicikicchā** cāti navavidho māno dvāsaṭṭhividhā diṭṭhi aṭṭhavatthukā ca vicikicchā. **Bhavarāgānusayo** panettha kāmarāgānusayeneva saṅgahitoti veditabbo.

817. Caritaniddese terasa cetanā **puññābhisaṅkhāro,** dvādasa **apuññābhisaṅkhāro,** catasso **āneñjābhisaṅkhāro.** Tattha kāmāvacaro **parittabhūmako,** itaro **mahābhūmako.** Tīsupi vā etesu yo koci appavipāko parittabhūmako, bahuvipāko mahābhūmakoti veditabbo.

818. Adhimuttiniddeso heṭṭhā pakāsitova. Kasmā panāyaṁ adhimutti heṭṭhā vuttāpi puna gahitāti? Ayañhi heṭṭhā pāṭiyekkaṁ baladassanavasena gahitā, idha sattānaṁ tikkhindriyamudindriyabhāvadassanatthaṁ.

819. Mahārajakkhaniddese **ussadagatānī**ti vepullagatāni. Pahānakkamavasena cesa uppaṭipāṭiyā niddeso kato.

820. **Anussadagatānī**ti avepullagatāni. Tikkhindriyamudindriyaniddese upanissaya-indriyāni nāma kathitāni. Uppaṭipāṭiyā niddese panettha payojanaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ.

823. Tathā dvākāraniddesādīsu **pāpāsayā**ti akusalāsayā. **Pāpacaritā**ti apuññābhisaṅkhāraparipūrakā. **Pāpādhimuttikā**ti sakkāyābhiratā vaṭṭajjhāsayā.

824. Svākāraniddese yasmā kalyāṇako nāma anusayo natthi, tasmā "kalyāṇānusayā"ti na vuttaṁ. Sesaṁ vuttavipariyāyena veditabbaṁ.

826. Bhabbābhabbaniddese **kammāvaraṇenā**ti pañcavidhena ānantariyakammena. **Kilesāvaraṇenā**ti niyatamicchādiṭṭhiyā. **Vipākāvaraṇenā**ti ahetukapaṭisandhiyā. Yasmā pana duhetukānampi ariyamaggapaṭivedho natthi, tasmā duhetukapaṭisandhipi vipākāvaraṇamevāti veditabbā.

အဝိဇ္ဇာယ သမ္ပယုတ္တေကဋ္ဌဝသေန ဧကဋ္ဌော။ **မာနော စ ဒိဋ္ဌိ စ ဝိစိကိစ္ဆာ စာ**တိ နဝဝိဓော မာနော ဒွါသဋ္ဌိဝိဓာ ဒိဋ္ဌိ အဋ္ဌဝတ္ထုကာ စ ဝိစိကိစ္ဆာ။ **ဘဝရာဂါနုသယော** ပနေတ္ထ ကာမရာဂါနုသယေနေဝ သင်္ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၁၇။ စရိတနိဒ္ဒေသေ တေရသ စေတနာ **ပုညာဘိသင်္ခါရော၊** ဒွါဒသ **အပုညာဘိသင်္ခါရော၊** စတဿော **အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော။** တတ္ထ ကာမာဝစရော **ပရိတ္တဘူမကော၊** ဣတရော **မဟာဘူမကော။** တီသုပိ ဝါ ဧတေသု ယော ကောစိ အပ္ပဝိပါကော ပရိတ္တဘူမကော၊ ဗဟုဝိပါကော မဟာဘူမကောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၁၈။ အဓိမုတ္တိနိဒ္ဒေသော ဟေဋ္ဌာ ပကာသိတောဝ။ ကသ္မာ ပနာယံ အဓိမုတ္တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာပိ ပုန ဂဟိတာတိ? အယဉှိ ဟေဋ္ဌာ ပါဋိယေက္ကံ ဗလဒဿနဝသေန ဂဟိတာ၊ ဣဓ သတ္တာနံ တိက္ခိန္ဒြိယမုဒိန္ဒြိယဘာဝဒဿနတ္ထံ။

၈၁၉။ မဟာရဇက္ခနိဒ္ဒေသေ **ဥဿဒဂတာနီ**တိ ဝေပုလ္လဂတာနိ။ ပဟာနက္ကမဝသေန စေသ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ နိဒ္ဒေသော ကတော။

၈၂၀။ **အနုဿဒဂတာနီ**တိ အဝေပုလ္လဂတာနိ။ တိက္ခိန္ဒြိယမုဒိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ ဥပနိဿယဣန္ဒြိယာနိ နာမ ကထိတာနိ။ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ နိဒ္ဒေသေ ပနေတ္ထ ပယောဇနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၂၃။ တထာ ဒွါကာရနိဒ္ဒေသာဒီသု **ပါပါသယာ**တိ အကုသလာသယာ။ **ပါပစရိတာ**တိ အပုညာဘိသင်္ခါရပရိပူရကာ။ **ပါပါဓိမုတ္တိကာ**တိ သက္ကာယာဘိရတာ ဝဋ္ဋဇ္ဈာသယာ။

၈၂၄။ သွာကာရနိဒ္ဒေသေ ယသ္မာ ကလျာဏကော နာမ အနုသယော နတ္ထိ၊ တသ္မာ "ကလျာဏာနုသယာ"တိ န ဝုတ္တံ။ သေသံ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၂၆။ ဘဗ္ဗာဘဗ္ဗနိဒ္ဒေသေ **ကမ္မာဝရဏေနာ**တိ ပဉ္စဝိဓေန အာနန္တရိယကမ္မေန။ **ကိလေသာဝရဏေနာ**တိ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ။ **ဝိပါကာဝရဏေနာ**တိ အဟေတုကပဋိသန္ဓိယာ။ ယသ္မာ ပန ဒုဟေတုကာနမ္ပိ အရိယမဂ္ဂပဋိဝေဓော နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဒုဟေတုကပဋိသန္ဓိပိ ဝိပါကာဝရဏမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

Assaddhāti Buddhādīsu saddhārahitā. **Acchandikā**ti kattukamyatākusalacchandarahitā. Uttarakurukā manussā acchindikaṭṭhānaṁ paviṭṭhā. **Duppaññā**ti bhavaṅgapaññāya parihīnā. Bhavaṅgapaññāya pana paripuṇṇāyapi yassa bhavaṅgaṁ lokuttarassa pādakaṁ na hoti, so duppaññoyeva nāma. **Abhabbā niyāmaṁ okkamituṁ kusalesu dhammesu sammattan**ti kusalesu dhammesu sammattaniyāmasaṅkhātaṁ maggaṁ okkamituṁ abhabbā.

827. **Na kammāvaraṇenā**ti-ādīni vuttavipariyāyena veditabbāni. Idaṁ dvinnaṁ ñāṇānaṁ bhājanīyaṁ indriyaparopariyattañāṇassa ca āsayānusayañāṇassa ca. Ettha hi āsayānusayañāṇena indriyaparopariyattañāṇampi bhājitaṁ. Iti imāni dve ñāṇāni ekato hutvā ekaṁ balañāṇaṁ nāma jātanti.

Chaṭṭhabalaniddesavaṇṇanā.

Sattamabalaniddesa

828. Sattamabalaniddese jhāyatīti **jhāyī. Cattāro jhāyī**ti jhāyino cattāro janā vuccanti. Tattha paṭhamacatukke tāva paṭhamo samāpattilābhī samānoyeva na lābhīmhīti, kammaṭṭhānaṁ samānaṁyeva na kammaṭṭhānanti saññī hoti, ayaṁ appaguṇajjhānalābhīti veditabbo. Dutiyo samāpattiyā alābhīyeva lābhīmhīti, akammaṭṭhānaṁ samānaṁyeva kammaṭṭhānanti saññī hoti, ayaṁ niddājhāyī nāma. Niddāyitvā paṭibuddho evaṁ maññati. Tatiyo samāpattilābhī samāno samāpattilābhīmhīti, kammaṭṭhānameva samānaṁ kammaṭṭhānanti saññī hoti, ayaṁ paguṇajjhānalābhīti veditabbo. Catuttho alabhīyeva alābhīmhīti, akammaṭṭhānaṁyeva akammaṭṭhānanti saññī hoti, evamettha dve janā ajjhāyinova jhāyīnaṁ anto paviṭṭhattā jhāyīti vuttā.

Dutiyacatukke sasaṅkhārena sappayogena samādhipāribandhikadhamme vikkhambhento **dandhaṁ samāpajjati** nāma, ekaṁ dve cittavāre ṭhatvā sahasā vuṭṭhahanto **khippaṁ vuṭṭhāti** nāma. Sukheneva pana samādhipāribandhikadhamme sodhento **khippaṁ samāpajjati** nāma, yathāparicchedena avuṭṭhahitvā

အဿဒ္ဓါတိ ဗုဒ္ဓါဒီသု သဒ္ဓါရဟိတာ။ **အစ္ဆန္ဒိကာ**တိ ကတ္တုကမျတာ-ကုသလစ္ဆန္ဒရဟိတာ။ ဥတ္တရကုရုကာ မနုဿာ အစ္ဆန္ဒိကဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌာ။ **ဒုပ္ပညာ**တိ ဘဝင်္ဂပညာယ ပရိဟီနာ။ ဘဝင်္ဂပညာယ ပန ပရိပုဏ္ဏာယပိ ယဿ ဘဝင်္ဂံ လောကုတ္တရဿ ပါဒကံ န ဟောတိ၊ သော ဒုပ္ပညောယေဝ နာမ။ **အဘဗ္ဗာ နိယာမံ ဩက္ကမိတုံ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သမ္မတ္တ**န္တိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သမ္မတ္တနိယာမသင်္ခါတံ မဂ္ဂံ ဩက္ကမိတုံ အဘဗ္ဗာ။

၈၂၇။ **န ကမ္မာဝရဏေနာ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဣဒံ ဒွိန္နံ ဉာဏာနံ ဘာဇနီယံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏဿ စ အာသယာနုသယဉာဏဿ စ။ ဧတ္ထ ဟိ အာသယာနုသယဉာဏေန ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏမ္ပိ ဘာဇိတံ။ ဣတိ ဣမာနိ ဒွေ ဉာဏာနိ ဧကတော ဟုတွာ ဧကံ ဗလဉာဏံ နာမ ဇာတန္တိ။

ဆဋ္ဌဗလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

သတ္တမဗလနိဒ္ဒေသ

၈၂၈။ သတ္တမဗလနိဒ္ဒေသေ ဈာယတီတိ **ဈာယီ။ စတ္တာရော ဈာယီ**တိ ဈာယိနော စတ္တာရော ဇနာ ဝုစ္စန္တိ။ တတ္ထ ပဌမစတုက္ကေ တာဝ ပဌမော သမာပတ္တိလာဘီ သမာနောယေဝ န လာဘီမှီတိ, ကမ္မဋ္ဌာနံ သမာနံယေဝ န ကမ္မဋ္ဌာနန္တိ သညီ ဟောတိ၊ အယံ အပ္ပဂုဏဇ္ဈာနလာဘီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒုတိယော သမာပတ္တိယာ အလာဘီယေဝ လာဘီမှီတိ, အကမ္မဋ္ဌာနံ သမာနံယေဝ ကမ္မဋ္ဌာနန္တိ သညီ ဟောတိ၊ အယံ နိဒ္ဒါဈာယီ နာမ။ နိဒ္ဒါယိတွာ ပဋိဗုဒ္ဓေါ ဧဝံ မညတိ။ တတိယော သမာပတ္တိလာဘီ သမာနော သမာပတ္တိလာဘီမှီတိ, ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ သမာနံ ကမ္မဋ္ဌာနန္တိ သညီ ဟောတိ၊ အယံ ပဂုဏဇ္ဈာနလာဘီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ စတုတ္ထော အလာဘီယေဝ အလာဘီမှီတိ, အကမ္မဋ္ဌာနံယေဝ အကမ္မဋ္ဌာနန္တိ သညီ ဟောတိ၊ ဧဝမေတ္ထ ဒွေ ဇနာ အဈာယိနောဝ ဈာယီနံ အန္တော ပဝိဋ္ဌတ္တာ ဈာယီတိ ဝုတ္တာ။

ဒုတိယစတုက္ကေ သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန သမာဓိပါရိဗန္ဓိကဓမ္မေ ဝိက္ခမ္ဘေန္တော **ဒန္ဓံ သမာပဇ္ဇတိ** နာမ၊ ဧကံ ဒွေ စိတ္တဝါရေ ဌတွာ သဟသာ ဝုဋ္ဌဟန္တော **ခိပ္ပံ ဝုဋ္ဌာတိ** နာမ။ သုခေနေဝ ပန သမာဓိပါရိဗန္ဓိကဓမ္မေ သောဓေန္တော **ခိပ္ပံ သမာပဇ္ဇတိ** နာမ၊ ယထာပရိစ္ဆေဒေန အဝုဋ္ဌဟိတွာ

tālaṁ atināmetvā vuṭṭhahanto **dandhaṁ vuṭṭhāti** nāma. Itare dvepi imināva nayena veditabbā. Ime cattāropi janā samāpattilābhinova.

Tatiyacatukke idaṁ jhānaṁ pañcaṅgikaṁ idaṁ caturaṅgikanti evaṁ aṅgavavatthānaparicchede cheko **samādhismiṁ samādhikusalo** nāma, nīvaraṇāni pana vikkhambhetvā cittamañjūsāyaṁ cittaṁ ṭhapetuṁ acheko **no samādhismiṁ samāpattikusalo** nāma. Itarepi tayo imināva nayena veditabbā. Imepi cattāro samāpattilābhinoyeva.

Idāni yāni jhānāni nissāya ime puggalā jhāyī nāma jātā, tāni dassetuṁ **cattāri jhānānī**ti-ādimāha. Tattha cattāri jhānāni tayo ca vimokkhā atthato heṭṭhā Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyameva[1] pakāsitā. Sesānampi vimokkhaṭṭho tattha vuttanayeneva veditabbo. Apicettha paṭipāṭiyā satta appitappitakkhaṇe paccanīkadhammehi vimuccanato ca ārammaṇe ca adhimuccanato **vimokkho** nāma. Aṭṭhamo pana sabbaso saññāvedayitehi vimuttattā apagamavimokkho nāma. Samādhīsu catukkanayapañcakanayesu paṭhamajjhānasamādhi **savitakkasavicāro** nāma. Pañcakanaye dutiyajjhānasamādhi **avitakkavicāramattasamādhi** nāma. Catukkanayepi pañcakanayepi upari tīsu jhānesu samādhi **avitakka-avicārasamādhi** nāma. Samāpattīsu hi paṭipāṭiyā aṭṭhannaṁ samāpattīnaṁ samādhītipi nāmaṁ samāpattītipi. Kasmā? cittekaggatāsabbhāvato. Nirodhasamāpattiyā tadabhāvato na samādhīti nāmaṁ.

Hānabhāgiyo dhammoti appaguṇehi paṭhamajjhānādīhi vuṭṭhitassa saññāmanasikārānaṁ kāmādi-anupakkhandanaṁ. **Visesabhāgiyo dhammo**ti paguṇehi paṭhamajjhānādīhi vuṭṭhitassa saññāmanasikārānaṁ dutiyajjhānādi-anupakkhandanaṁ. **Vodānampi vuṭṭhānan**ti iminā paguṇavodānaṁ vuṭṭhānaṁ nāma kathitaṁ. Heṭṭhimaṁ heṭṭhimañhi paguṇajjhānaṁ uparimassa uparimassa padaṭṭhānaṁ hoti. Tasmā "vodānampi vuṭṭhānan"ti vuttaṁ. **Tamhā tamhā samādhimhā vuṭṭhānampi vuṭṭhānan**ti iminā bhavaṅgavuṭṭhānaṁ nāma kathitaṁ. Bhavaṅgena hi sabbajjhānehi vuṭṭhānaṁ hoti, nirodhato pana phalasamāpattiyāva vuṭṭhahanti. Idaṁ Pāḷimuttakavuṭṭhānaṁ nāmāti.

Sattamabalaniddesavaṇṇanā.

1. Abhi-Ṭṭha 1. 211, 235 piṭṭhesu.

ကာလံ အတိနာမေတွာ ဝုဋ္ဌဟန္တော **ဒန္ဓံ ဝုဋ္ဌာတိ** နာမ။ ဣတရေ ဒွေပိ ဣမိနာဝ နယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမေ စတ္တာရောပိ ဇနာ သမာပတ္တိလာဘိနောဝ။

တတိယစတုက္ကေ ဣဒံ ဈာနံ ပဉ္စင်္ဂိကံ ဣဒံ စတုရင်္ဂိကန္တိ ဧဝံ အင်္ဂဝဝတ္ထာနပရိစ္ဆေဒေ ဆေကော **သမာဓိသ္မိံ သမာဓိကုသလော** နာမ၊ နီဝရဏာနိ ပန ဝိက္ခမ္ဘေတွာ စိတ္တမဉ္ဇူသာယံ စိတ္တံ ဌပေတုံ အဆေကော **နော သမာဓိသ္မိံ သမာပတ္တိကုသလော** နာမ။ ဣတရေပိ တယော ဣမိနာဝ နယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမေပိ စတ္တာရော သမာပတ္တိလာဘိနောယေဝ။

ဣဒါနိ ယာနိ ဈာနာနိ နိဿာယ ဣမေ ပုဂ္ဂလာ ဈာယီ နာမ ဇာတာ၊ တာနိ ဒဿေတုံ **စတ္တာရိ ဈာနာနီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ စတ္တာရိ ဈာနာနိ တယော စ ဝိမောက္ခာ အတ္ထတော ဟေဋ္ဌာ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယမေဝ[1] ပကာသိတာ။ သေသာနမ္ပိ ဝိမောက္ခဋ္ဌော တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိစေတ္ထ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ အပ္ပိတပ္ပိတက္ခဏေ ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ ဝိမုစ္စနတော စ အာရမ္မဏေ စ အဓိမုစ္စနတော **ဝိမောက္ခော** နာမ။ အဋ္ဌမော ပန သဗ္ဗသော သညာဝေဒယိတေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ အပဂမဝိမောက္ခော နာမ။ သမာဓီသု စတုက္ကနယပဉ္စကနယေသု ပဌမဇ္ဈာနသမာဓိ **သဝိတက္ကသဝိစာရော** နာမ။ ပဉ္စကနယေ ဒုတိယဇ္ဈာနသမာဓိ **အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တသမာဓိ** နာမ။ စတုက္ကနယေပိ ပဉ္စကနယေပိ ဥပရိ တီသု ဈာနေသု သမာဓိ **အဝိတက္ကအဝိစာရသမာဓိ** နာမ။ သမာပတ္တီသု ဟိ ပဋိပါဋိယာ အဋ္ဌန္နံ သမာပတ္တီနံ သမာဓီတိပိ နာမံ သမာပတ္တီတိပိ။ ကသ္မာ? စိတ္တေကဂ္ဂတာသဗ္ဘာဝတော။ နိရောဓသမာပတ္တိယာ တဒဘာဝတော န သမာဓီတိ နာမံ။

ဟာနဘာဂိယော ဓမ္မောတိ အပ္ပဂုဏေဟိ ပဌမဇ္ဈာနာဒီဟိ ဝုဋ္ဌိတဿ သညာမနသိကာရာနံ ကာမာဒိအနုပက္ခန္ဒနံ။ **ဝိသေသဘာဂိယော ဓမ္မော**တိ ပဂုဏေဟိ ပဌမဇ္ဈာနာဒီဟိ ဝုဋ္ဌိတဿ သညာမနသိကာရာနံ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒိအနုပက္ခန္ဒနံ။ **ဝေါဒါနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန**န္တိ ဣမိနာ ပဂုဏဝေါဒါနံ ဝုဋ္ဌာနံ နာမ ကထိတံ။ ဟေဋ္ဌိမံ ဟေဋ္ဌိမဉ္ဟိ ပဂုဏဇ္ဈာနံ ဥပရိမဿ ဥပရိမဿ ပဒဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ တသ္မာ "ဝေါဒါနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန"န္တိ ဝုတ္တံ။ **တမှာ တမှာ သမာဓိမှာ ဝုဋ္ဌာနမ္ပိ ဝုဋ္ဌာန**န္တိ ဣမိနာ ဘဝင်္ဂဝုဋ္ဌာနံ နာမ ကထိတံ။ ဘဝင်္ဂေန ဟိ သဗ္ဗဇ္ဈာနေဟိ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ နိရောဓတော ပန ဖလသမာပတ္တိယာဝ ဝုဋ္ဌဟန္တိ။ ဣဒံ ပါဠိမုတ္တကဝုဋ္ဌာနံ နာမာတိ။

သတ္တမဗလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၁၁-၂၃၅-ပိဋ္ဌေသု။

Aṭṭhamabalādiniddesa

829. Aṭṭhamabalaniddese **anekavihitaṁ pubbenivāsan**ti-ādi sabbampi Visuddhimagge vitthāritameva. Navamabalaniddesepi **dibbena cakkhunā**ti-ādi sabbaṁ tattheva vitthāritaṁ.

Navamabalaniddesavaṇṇanā.

Dasamabalaniddesa

831. Dasamabalaniddese **cetovimuttin**ti phalasamādhiṁ. **Paññāvimuttin**ti phalañāṇaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthameva. Ayaṁ tāvettha ācariyānaṁ samānatthakathā. Paravādī panāha "dasabalañāṇaṁ nāma pāṭiyekkaṁ natthi, sabbaññutaññāṇassevāyaṁ pabhedo"ti. Taṁ na tathā daṭṭhabbaṁ. Aññameva hi dasabalañāṇaṁ, aññaṁ sabbaññutaññāṇaṁ. Dasabalañāṇañhi sakasakakiccameva jānāti, sabbaññutaññāṇaṁ pana tampi tato avasesampi jānāti. Dasabalañāṇesupi paṭhamaṁ kāraṇākāraṇameva jānāti. Dutiyaṁ kammantaravipākantarameva, tatiyaṁ kammaparicchedameva, catutthaṁ dhātunānattakāraṇameva, pañcamaṁ sattānaṁ ajjhāsayādhimuttimeva, chaṭṭhaṁ indriyānaṁ tikkhamudubhāvameva, sattamaṁ jhānādīhi saddhiṁ tesaṁ saṁkilesādimeva, aṭṭhamaṁ pubbenivutthakkhandhasantatimeva, navamaṁ sattānaṁ cutipaṭisandhimeva, dasamaṁ saccaparicchedameva. Sabbaññutaññāṇaṁ pana etehi jānitabbañca tato uttaritarañca pajānāti, etesaṁ pana kiccaṁ na sabbaṁ karoti. Tañhi jhānaṁ hutvā appetuṁ na sakkoti, iddhi hutvā vikubbituṁ na sakkoti, maggo hutvā kilese khepetuṁ na sakkoti.

Api ca paravādī evaṁ pucchitabbo "dasabalañāṇaṁ nāma etaṁ savitakkasavicāraṁ avitakkavicāramattaṁ avitakka-avicāraṁ kāmāvacaraṁ rūpāvacaraṁ arūpāvacaraṁ lokiyaṁ lokuttaran"ti. Jānanto "paṭipāṭiyā satta ñāṇāni savitakkasavicārānī"ti vakkhati, tato "parāni dve ñāṇāni avitakka-avicārānī"ti vakkhati, "āsavakkhayañāṇaṁ siyā savitakkasavicāraṁ, siyā avitakkavicāramattaṁ, siyā avitakka-avicāran"ti vakkhati. Tathā

အဋ္ဌမဗလာဒိနိဒ္ဒေသ

၈၂၉။ အဋ္ဌမဗလနိဒ္ဒေသေ **အနေကဝိဟိတံ ပုဗ္ဗေနိဝါသ**န္တိအာဒိ သဗ္ဗမ္ပိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ နဝမဗလနိဒ္ဒေသေပိ **ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ**တိအာဒိ သဗ္ဗံ တတ္ထေဝ ဝိတ္ထာရိတံ။

နဝမဗလနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

ဒသမဗလနိဒ္ဒေသ

၈၃၁။ ဒသမဗလနိဒ္ဒေသေ **စေတောဝိမုတ္တိ**န္တိ ဖလသမာဓိံ။ **ပညာဝိမုတ္တိ**န္တိ ဖလဉာဏံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ အယံ တာဝေတ္ထ အာစရိယာနံ သမာနတ္ထကထာ။ ပရဝါဒီ ပနာဟ "ဒသဗလဉာဏံ နာမ ပါဋိယေက္ကံ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗညုတညာဏဿေဝါယံ ပဘေဒေါ"တိ။ တံ န တထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အညမေဝ ဟိ ဒသဗလဉာဏံ၊ အညံ သဗ္ဗညုတညာဏံ။ ဒသဗလဉာဏဉှိ သကသကကိစ္စမေဝ ဇာနာတိ၊ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပန တမ္ပိ တတော အဝသေသမ္ပိ ဇာနာတိ။ ဒသဗလဉာဏေသုပိ ပဌမံ ကာရဏာကာရဏမေဝ ဇာနာတိ။ ဒုတိယံ ကမ္မန္တရဝိပါကန္တရမေဝ၊ တတိယံ ကမ္မပရိစ္ဆေဒမေဝ၊ စတုတ္ထံ ဓာတုနာနတ္တကာရဏမေဝ၊ ပဉ္စမံ သတ္တာနံ အဇ္ဈာသယာဓိမုတ္တိမေဝ၊ ဆဋ္ဌံ ဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခမုဒုဘာဝမေဝ၊ သတ္တမံ ဈာနာဒီဟိ သဒ္ဓိံ တေသံ သံကိလေသာဒိမေဝ၊ အဋ္ဌမံ ပုဗ္ဗေနိဝုတ္ထက္ခန္ဓသန္တတိမေဝ၊ နဝမံ သတ္တာနံ စုတိပဋိသန္ဓိမေဝ၊ ဒသမံ သစ္စပရိစ္ဆေဒမေဝ။ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပန ဧတေဟိ ဇာနိတဗ္ဗဉ္စ တတော ဥတ္တရိတရဉ္စ ပဇာနာတိ၊ ဧတေသံ ပန ကိစ္စံ န သဗ္ဗံ ကရောတိ။ တဉှိ ဈာနံ ဟုတွာ အပ္ပေတုံ န သက္ကောတိ၊ ဣဒ္ဓိ ဟုတွာ ဝိကုဗ္ဗိတုံ န သက္ကောတိ၊ မဂ္ဂေါ ဟုတွာ ကိလေသေ ခေပေတုံ န သက္ကောတိ။

အပိစ ပရဝါဒီ ဧဝံ ပုစ္ဆိတဗ္ဗော "ဒသဗလဉာဏံ နာမ ဧတံ သဝိတက္ကသဝိစာရံ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တံ အဝိတက္ကအဝိစာရံ ကာမာဝစရံ ရူပါဝစရံ အရူပါဝစရံ လောကိယံ လောကုတ္တရ"န္တိ။ ဇာနန္တော "ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ဉာဏာနိ သဝိတက္ကသဝိစာရာနီ"တိ ဝက္ခတိ၊ တတော "ပရာနိ ဒွေ ဉာဏာနိ အဝိတက္က-အဝိစာရာနီ"တိ ဝက္ခတိ၊ "အာသဝက္ခယဉာဏံ သိယာ သဝိတက္ကသဝိစာရံ၊ သိယာ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တံ၊ သိယာ အဝိတက္ကအဝိစာရ"န္တိ ဝက္ခတိ။ တထာ

“paṭipāṭiyā satta kāmāvacarāni, tato dve rūpāvacarāni, avasāne ekaṁ lokuttaran”ti vakkhati, “sabbaññutaññāṇaṁ pana savitakkasavicārameva kāmāvacarameva lokiyamevā”ti vakkhati. Iti aññadeva dasabalañāṇaṁ, aññaṁ sabbaññutaññāṇanti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Ñāṇavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

“ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ကာမာဝစရာနိ၊ တတော ဒွေ ရူပါဝစရာနိ၊ အဝသာနေ ဧကံ လောကုတ္တရ”န္တိ ဝက္ခတိ၊ “သဗ္ဗညုတညာဏံ ပန သဝိတက္ကသဝိစာရမေဝ ကာမာဝစရမေဝ လောကိယမေဝါ”တိ ဝက္ခတိ။ ဣတိ အညဒေဝ ဒသဗလညာဏံ၊ အညံ သဗ္ဗညုတညာဏန္တိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ဉာဏဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

17. Khuddakavatthuvibhaṅga

1. Ekakamātikādivaṇṇanā

832. Idāni tadanantare Khuddakavatthuvibhaṅgepi paṭhamaṁ mātikaṁ ṭhapetvā nikkhittapadānukkamena niddeso kato. Tatrāyaṁ nikkhepaparicchedo, ādito tāva **jātimado**ti-ādayo tesattati ekakā nikkhittā, tato **kodho ca upanāho cā**ti-ādayo aṭṭhārasa dukā, **akusalamūlā**dayo pañcatiṁsa tikā, **āsavacatukkā**dayo cuddasa catukkā, **orambhāgiyasaṁyojanā**dayo pannarasa pañcakā, **vivādamūlā**dayo cuddasa chakkā, **anusayā**dayo satta sattakā, **kilesavatthu-**ādayo aṭṭha aṭṭhakā, **āghātavatthu-**ādayo nava navakā, **kilesavatthu-**ādayo satta dasakā, **ajjhattikassa upādāya aṭṭhārasa taṇhāvicaritānī**ti-ādayo cha aṭṭhārasakāti sabbānipi etāni aṭṭha kilesasatāni nikkhittānīti veditabbāni. Ayaṁ tāva nikkhepaparicchedo.

1. Ekakaniddesavaṇṇanā

843-844. Idāni yathānikkhittāya mātikāya **tattha katamo jātimado**ti-ādinā nayena āraddhe niddesavāre **jātiṁ paṭiccā**ti jātiṁ nissāya. Ettha ca atthipaṭiccaṁ nāma kathitaṁ, tasmā jātiyā satīti ayamettha attho. **Gottaṁ paṭiccā**ti-ādīsupi eseva nayo. Madanavasena **mado.** Majjanākāro **majjanā.** Majjitabhāvo **majjitattaṁ. Māno maññanā**ti-ādīni heṭṭhā Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyaṁ[1] vuttatthāneva. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evaṁ jātiyā sati taṁ jātiṁ nissāya uppanno majjanākārappavatto māno **jātimado**ti vuccati. Svāyaṁ khattiyādīnaṁ catunnampi vaṇṇānaṁ uppajjati. Jātisampanno hi khattiyo "mādiso añño natthi, avasesā antarā uṭṭhāya khattiyā jātā, ahaṁ pana vaṁsāgatakhattiyo"ti mānaṁ karoti. Brāhmaṇādīsupi eseva nayo. Gottamadaniddesādīsupi imināvupāyena attho veditabbo. Khattiyopi hi "ahaṁ Koṇḍaññagotto, ahaṁ Ādiccagotto"ti mānaṁ karoti. Brāhmaṇopi "ahaṁ

1. Abhi-Ṭṭha 1. 404 piṭṭhe.

၁၇-ခုဒ္ဒကဝတ္ထုဝိဘင်္ဂ

၁-ဧကကမာတိကာဒိဝဏ္ဏနာ

၈၃၂။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ခုဒ္ဒကဝတ္ထုဝိဘင်္ဂေပိ ပဌမံ မာတိကံ ဌပေတွာ နိက္ခိတ္တပဒါနုက္ကမေန နိဒ္ဒေသော ကတော။ တတြာယံ နိက္ခေပပရိစ္ဆေဒေါ၊ အာဒိတော တာဝ **ဇာတိမဒေါ**တိအာဒယော တေသတ္တတိ ဧကကာ နိက္ခိတ္တာ၊ တတော **ကောဓော စ ဥပနာဟော စာ**တိအာဒယော အဋ္ဌာရသ ဒုကာ၊ **အကုသလမူလာ**ဒယော ပဉ္စတိံသ တိကာ၊ **အာသဝစတုက္ကာ**ဒယော စုဒ္ဒသ စတုက္ကာ၊ **ဩရမ္ဘာဂိယသံယောဇနာ**ဒယော ပန္နရသ ပဉ္စကာ၊ **ဝိဝါဒမူလာ**ဒယော စုဒ္ဒသ ဆက္ကာ၊ **အနုသယာ**ဒယော သတ္တ သတ္တကာ၊ **ကိလေသဝတ္ထု-**အာဒယော အဋ္ဌ အဋ္ဌကာ၊ **အာဃာတဝတ္ထု**အာဒယော နဝ နဝကာ၊ **ကိလေသဝတ္ထု**အာဒယော သတ္တ ဒသကာ၊ **အဇ္ဈတ္တိကဿ ဥပါဒါယ အဋ္ဌာရသ တဏှာဝိစရိတာနီ**တိအာဒယော ဆ အဋ္ဌာရသကာတိ သဗ္ဗာနိပိ ဧတာနိ အဋ္ဌ ကိလေသသတာနိ နိက္ခိတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အယံ တာဝ နိက္ခေပပရိစ္ဆေဒေါ။

၁-ဧကကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၄၃-၈၄၄။ ဣဒါနိ ယထာနိက္ခိတ္တာယ မာတိကာယ **တတ္ထ ကတမော ဇာတိမဒေါ**တိအာဒိနာ နယေန အာရဒ္ဓေ နိဒ္ဒေသဝါရေ **ဇာတိံ ပဋိစ္စာ**တိ ဇာတိံ နိဿာယ။ ဧတ္ထ စ အတ္ထိပဋိစ္စံ နာမ ကထိတံ၊ တသ္မာ ဇာတိယာ သတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ဂေါတ္တံ ပဋိစ္စာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ မဒနဝသေန **မဒေါ**။ မဇ္ဇနာကာရော **မဇ္ဇနာ**။ မဇ္ဇိတဘာဝေါ **မဇ္ဇိတတ္တံ**။ **မာနော မညနာ**တိ-အာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယံ[1] ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝံ ဇာတိယာ သတိ တံ ဇာတိံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နော မဇ္ဇနာကာရပ္ပဝတ္တော မာနော **ဇာတိမဒေါ**တိ ဝုစ္စတိ။ သွာယံ ခတ္တိယာဒီနံ စတုန္နမ္ပိ ဝဏ္ဏာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဇာတိသမ္ပန္နော ဟိ ခတ္တိယော "မာဒိသော အညော နတ္ထိ၊ အဝသေသာ အန္တရာ ဥဋ္ဌာယ ခတ္တိယာ ဇာတာ၊ အဟံ ပန ဝံသာဂတခတ္တိယော"တိ မာနံ ကရောတိ။ ဗြာဟ္မဏာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဂေါတ္တမဒနိဒ္ဒေသာဒီသုပိ ဣမိနာဝုပါယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ခတ္တိယောပိ ဟိ "အဟံ ကောဏ္ဍညဂေါတ္တော၊ အဟံ အာဒိစ္စဂေါတ္တော"တိ မာနံ ကရောတိ။ ဗြာဟ္မဏောပိ "အဟံ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၄၀၄-ပိဋ္ဌေ။

Kassapagotto, ahaṁ Bhāradvājagotto”ti mānaṁ karoti. Vessopi suddopi attano attano kulagottaṁ nissāya mānaṁ karoti. Aṭṭhārasāpi seṇiyo “ekissā seṇiyā[1] jātamhā”ti mānaṁ karontiyeva.

Ārogyamadādīsu “ahaṁ arogo, avasesā rogabahulā, gadduhanamattampi mayhaṁ byādhi nāma natthī”ti majjanavasena uppanno māno **ārogyamado** nāma.

“Ahaṁ taruṇo, avasesasattānaṁ attabhāvo papāte ṭhitarukkhasadiso, ahaṁ pana paṭhamavaye ṭhito”ti majjanavasena uppanno māno **yobbanamado** nāma.

“Ahaṁ ciraṁ jīviṁ, ciraṁ jīvāmi, ciraṁ jīvissāmi. Sukhaṁ jīviṁ, sukhaṁ jīvāmi, sukhaṁ jīvissāmī”ti majjanavasena uppanno māno **jīvitamado** nāma.

“Ahaṁ lābhī, avasesā sattā appalābhā, mayhaṁ pana lābhassa pamāṇaṁ natthī”ti majjanavasena uppanno māno **lābhamado** nāma.

“Avasesā sattā yaṁ vā taṁ vā labhanti, ahaṁ pana sukataṁ paṇītaṁ cīvarādipaccayaṁ labhāmī”ti majjanavasena uppanno māno **sakkāramado** nāma.

“Avasesabhikkhūnaṁ pādapiṭṭhiyaṁ akkamitvā gacchantā manussā ayaṁ samaṇotipi na vandanti, maṁ pana disvāva vandanti, pāsāṇacchattaṁ viya garuṁ katvā aggikkhandhaṁ viya ca durāsadaṁ katvā maññantī”ti majjanavasena uppanno māno **garukāramado** nāma.

“Uppanno pañho mayhameva mukhena chijjati, bhikkhācāraṁ gacchantāpi mameva purato katvā parivāretvā gacchantī”ti majjanavasena uppanno māno **purekkhāramado** nāma.

Agārikassa tāva mahāparivārassa “purisasatampi purisasahassampi maṁ parivāreti”, anagāriyassa pana “samaṇasatampi samaṇasahassampi maṁ parivāreti, sesā appaparivārā, ahaṁ mahāparivāro ceva suciparivāro cā”ti majjanavasena uppanno māno **parivāramado** nāma.

1. Seṇiyā asambhinnāya (Syā)

ကဿပဂေါတ္တော၊ အဟံ ဘာရဒွါဇဂေါတ္တော”တိ မာနံ ကရောတိ။ ဝေဿောပိ သုဒ္ဒေါပိ အတ္တနော အတ္တနော ကုလဂေါတ္တံ နိဿာယ မာနံ ကရောတိ။ အဋ္ဌာရသာပိ သေဏိယော “ဧကိဿာ သေဏိယာ[၁] ဇာတမှာ”တိ မာနံ ကရောန္တိယေဝ။

အာရောဂျမဒါဒီသု “အဟံ အရောဂေါ၊ အဝသေသာ ရောဂဗဟုလာ၊ ဂဒ္ဒုဟနမတ္တမ္ပိ မယှံ ဗျာဓိ နာမ နတ္ထီ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **အာရောဂျမဒေါ** နာမ။

“အဟံ တရုဏော၊ အဝသေသသတ္တာနံ အတ္တဘာဝေါ ပပါတေ ဌိတရုက္ခသဒိသော၊ အဟံ ပန ပဌမဝယေ ဌိတော”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ယောဗ္ဗနမဒေါ** နာမ။

“အဟံ စိရံ ဇီဝိံ၊ စိရံ ဇီဝါမိ၊ စိရံ ဇီဝိဿာမိ။ သုခံ ဇီဝိံ၊ သုခံ ဇီဝါမိ၊ သုခံ ဇီဝိဿာမီ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ဇီဝိတမဒေါ** နာမ။

“အဟံ လာဘီ၊ အဝသေသာ သတ္တာ အပ္ပလာဘာ၊ မယှံ ပန လာဘဿ ပမာဏံ နတ္ထီ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **လာဘမဒေါ** နာမ။

“အဝသေသာ သတ္တာ ယံ ဝါ တံ ဝါ လဘန္တိ၊ အဟံ ပန သုကတံ ပဏီတံ စီဝရာဒိပစ္စယံ လဘာမီ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **သက္ကာရမဒေါ** နာမ။

“အဝသေသဘိက္ခူနံ ပါဒပိဋ္ဌိယံ အက္ကမိတွာ ဂစ္ဆန္တာ မနုဿာ အယံ သမဏောတိပိ န ဝန္ဒန္တိ၊ မံ ပန ဒိသွာဝ ဝန္ဒန္တိ၊ ပါသာဏစ္ဆတ္တံ ဝိယ ဂရုံ ကတွာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓံ ဝိယ စ ဒုရာသဒံ ကတွာ မညန္တီ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ဂရုကာရမဒေါ** နာမ။

“ဥပ္ပန္နော ပဉှော မယှမေဝ မုခေန ဆိဇ္ဇတိ၊ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆန္တာပိ မမေဝ ပုရတော ကတွာ ပရိဝါရေတွာ ဂစ္ဆန္တီ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ပုရေက္ခာရမဒေါ** နာမ။

အဂါရိကဿ တာဝ မဟာပရိဝါရဿ “ပုရိသသတမ္ပိ ပုရိသသဟဿမ္ပိ မံ ပရိဝါရေတိ”၊ အနဂါရိယဿ ပန “သမဏသတမ္ပိ သမဏသဟဿမ္ပိ မံ ပရိဝါရေတိ၊ သေသာ အပ္ပပရိဝါရာ၊ အဟံ မဟာပရိဝါရော စေဝ သုစိပရိဝါရော စာ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ပရိဝါရမဒေါ** နာမ။

၁-သေဏိယာ အသမ္ဘိန္နာယ (သျာ)

Bhogo pana kiñcāpi lābhaggahaṇeneva gahito hoti, imasmiṁ pana ṭhāne nikkheparāsi nāma gahito, tasmā "avasesā sattā attano paribhogamattampi na labhanti, mayhaṁ pana nidhānagatasseva dhanassa pamāṇaṁ natthī"ti majjanavasena uppanno māno **bhogamado** nāma.

Vaṇṇaṁ paṭiccāti sarīravaṇṇampi guṇavaṇṇampi paṭicca. "Avasesā sattā dubbaṇṇā durūpā, ahaṁ pana abhirūpo pāsādiko. Avasesā sattā nigguṇā patthaṭa-akittino, mayhaṁ pana kittisaddo devamanussesu pākaṭo itipi thero bahussuto, itipi sīlavā, itipi dhutaguṇayutto"ti majjanavasena uppanno māno **vaṇṇamado** nāma.

"Avasesā sattā appassutā, ahaṁ pana bahussuto"ti majjanavasena uppanno māno **sutamado** nāma.

"Avasesā sattā appaṭibhānā, mayhaṁ pana paṭibhānassa pamāṇaṁ natthī"ti majjanavasena uppanno māno **paṭibhānamado** nāma.

"Ahaṁ rattaññū asukaṁ Buddhavaṁsaṁ rājavaṁsaṁ janapadavaṁsaṁ gāmavaṁsaṁ rattindivaparicchedaṁ nakkhattamuhuttayogaṁ jānāmī"ti majjanavasena uppanno māno **rattaññumado** nāma.

"Avasesā bhikkhū antarā piṇḍapātikā jātā, ahaṁ pana jātipiṇḍapātiko"ti majjanavasena uppanno māno **piṇḍapātikamado** nāma.

"Avasesā sattā uññātā avaññātā, ahaṁ pana anuññāto anavaññāto"ti majjanavasena uppanno māno **anavaññātamado** nāma.

"Avasesānaṁ iriyāpatho apāsādiko, mayhaṁ pana pāsādiko"ti majjanavasena uppanno māno **iriyāpathamado** nāma.

"Avasesā sattā chinnapakkhakākasadisā, ahaṁ pana mahiddhiko mahānubhāvo"ti vā, "ahaṁ yaṁ yaṁ kammaṁ karomi, taṁ taṁ ijjhatī"ti vā majjanavasena uppanno māno **iddhimado** nāma.

Heṭṭhā parivāraggahaṇena yaso gahitova hoti. Imasmiṁ pana ṭhāne **upaṭṭhākamado** nāma gahito, so agārikenapi anagārikenapi dīpetabbo. Agāriko hi ekacco aṭṭhārasasu seṇīsu ekissā jeṭṭhako hoti, tassa "avasese purise ahaṁ paṭṭhapemi, ahaṁ

ဘောဂေါ ပန ကိဉ္စာပိ လာဘဂ္ဂဟဏေနေဝ ဂဟိတော ဟောတိ၊ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ နိက္ခေပရာသိ နာမ ဂဟိတော၊ တသ္မာ "အဝသေသာ သတ္တာ အတ္တနော ပရိဘောဂမတ္တမ္ပိ န လဘန္တိ၊ မယှံ ပန နိဓာနဂတဿေဝ ဓနဿ ပမာဏံ နတ္ထီ"တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ဘောဂမဒေါ** နာမ။

ဝဏ္ဏံ ပဋိစ္စာတိ သရီရဝဏ္ဏမ္ပိ ဂုဏဝဏ္ဏမ္ပိ ပဋိစ္စ။ "အဝသေသာ သတ္တာ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ ဒုရူပါ၊ အဟံ ပန အဘိရူပေါ ပါသာဒိကော။ အဝသေသာ သတ္တာ နိဂ္ဂုဏာ ပတ္ထဋအကိတ္တိနော၊ မယှံ ပန ကိတ္တိသဒ္ဒေါ ဒေဝမနုဿေသု ပါကဋော ဣတိပိ ထေရော ဗဟုဿုတော, ဣတိပိ သီလဝါ, ဣတိပိ ဓုတဂုဏယုတ္တော"တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ဝဏ္ဏမဒေါ** နာမ။

"အဝသေသာ သတ္တာ အပ္ပဿုတာ၊ အဟံ ပန ဗဟုဿုတော"တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **သုတမဒေါ** နာမ။

"အဝသေသာ သတ္တာ အပ္ပဋိဘာနာ၊ မယှံ ပန ပဋိဘာနဿ ပမာဏံ နတ္ထီ"တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ပဋိဘာနမဒေါ** နာမ။

"အဟံ ရတ္တညူ အသုကံ ဗုဒ္ဓဝံသံ ရာဇဝံသံ ဇနပဒဝံသံ ဂါမဝံသံ ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒံ နက္ခတ္တမုဟုတ္တယောဂံ ဇာနာမီ"တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ရတ္တညုမဒေါ** နာမ။

"အဝသေသာ ဘိက္ခူ အန္တရာ ပိဏ္ဍပါတိကာ ဇာတာ၊ အဟံ ပန ဇာတိပိဏ္ဍပါတိကော"တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ပိဏ္ဍပါတိကမဒေါ** နာမ။

"အဝသေသာ သတ္တာ ဥညာတာ အဝညာတာ၊ အဟံ ပန အနုညာတော အနဝညာတော"တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **အနဝညာတမဒေါ** နာမ။

"အဝသေသာနံ ဣရိယာပထော အပါသာဒိကော၊ မယှံ ပန ပါသာဒိကော"တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ဣရိယာပထမဒေါ** နာမ။

"အဝသေသာ သတ္တာ ဆိန္နပက္ခကာကသဒိသာ၊ အဟံ ပန မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ"တိ ဝါ, "အဟံ ယံ ယံ ကမ္မံ ကရောမိ၊ တံ တံ ဣဇ္ဈတီ"တိ ဝါ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ဣဒ္ဓိမဒေါ** နာမ။

ဟေဋ္ဌာ ပရိဝါရဂ္ဂဟဏေန ယသော ဂဟိတောဝ ဟောတိ။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ **ဥပဋ္ဌာကမဒေါ** နာမ ဂဟိတော၊ သော အဂါရိကေနာပိ အနဂါရိကေနာပိ ဒီပေတဗ္ဗော။ အဂါရိကော ဟိ ဧကစ္စော အဋ္ဌာရသသု သေဏီသု ဧကိဿာ ဇေဋ္ဌကော ဟောတိ၊ တဿ "အဝသေသေ ပုရိသေ အဟံ ပဋ္ဌပေမိ၊ အဟံ

vicāremī”ti, anagārikopi ekacco katthaci jeṭṭhako hoti, tassa “avasesā bhikkhū mayhaṁ ovāde vattanti, ahaṁ jeṭṭhako”ti majjanavasena uppanno māno **yasamado** nāma.

“Avasesā sattā dussīlā, ahaṁ pana sīlavā”ti majjanavasena uppanno māno **sīlamado** nāma. “Avasesasattānaṁ kukkuṭassa udakapānamattepi kāle cittekaggatā natthi, ahaṁ pana upacārappanānaṁ lābhī”ti majjanavasena uppanno māno **jhānamado** nāma.

“Avasesā sattā nissippā, ahaṁ pana sippavā”ti majjanavasena uppanno māno **sippamado** nāma. “Avasesā sattā rassā, ahaṁ pana dīgho”ti majjanavasena uppanno māno **ārohamado** nāma. “Avasesā sattā rassā vā honti dīghā vā, ahaṁ nigrodhaparimaṇḍalo”ti majjanavasena uppanno māno **pariṇāhamado** nāma. “Avasesasattānaṁ sarīrasaṇṭhānaṁ virūpaṁ bībhacchaṁ, mayhaṁ pana manāpaṁ pāsādikan”ti majjanavasena uppanno māno **saṇṭhānamado** nāma. “Avasesānaṁ sattānaṁ sarīre bahū dosā, mayhaṁ pana sarīre kesaggamattampi vajjaṁ natthī”ti majjanavasena uppanno māno **pāripūrimado** nāma.

845. Iminā ettakena ṭhānena savatthukaṁ mānaṁ kathetvā idāni avatthukaṁ nibbattitamānameva dassento **tattha katamo mado**ti-ādimāha. Taṁ uttānatthameva.

846. Pamādaniddese **cittassa vossaggo**ti imesu ettakesu ṭhānesu satiyā aniggaṇhitvā cittassa vossajjanaṁ, sativirahoti attho. **Vossaggānuppadānan**ti vossaggassa anuppadānaṁ, punappunaṁ vissajjananti attho. **Asakkaccakiriyatā**ti etesaṁ dānādīnaṁ kusaladhammānaṁ bhāvanāya puggalassa vā deyyadhamassa vā asakkaccakaraṇavasena asakkaccakiriyā. Satatabhāvo sātaccaṁ, na satatabhāvo asātaccaṁ, na sātaccakiriyatā **asātaccakiriyatā.** Anaṭṭhitakaraṇaṁ **anaṭṭhitakiriyatā.** Yathā nāma kakaṇṭako thokaṁ gantvā thokaṁ tiṭṭhati, na nirantaraṁ gacchati, evameva yo puggalo ekadivasaṁ dānaṁ vā datvā pūjaṁ vā katvā dhammaṁ vā sutvā samaṇadhammaṁ vā katvā puna cirassaṁ karoti, na nirantaraṁ pavatteti, tassa

ဝိစာရေမီ”တိ, အနဂါရိကောပိ ဧကစ္စော ကတ္ထစိ ဇေဋ္ဌကော ဟောတိ၊ တဿ “အဝသေသာ ဘိက္ခူ မယှံ ဩဝါဒေ ဝတ္တန္တိ၊ အဟံ ဇေဋ္ဌကော”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ယသမဒေါ** နာမ။

“အဝသေသာ သတ္တာ ဒုဿီလာ၊ အဟံ ပန သီလဝါ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **သီလမဒေါ** နာမ။ “အဝသေသသတ္တာနံ ကုက္ကုဋဿ ဥဒကပါနမတ္တေပိ ကာလေ စိတ္တေကဂ္ဂတာ နတ္ထိ၊ အဟံ ပန ဥပစာရပ္ပနာနံ လာဘီ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ဈာနမဒေါ** နာမ။

“အဝသေသာ သတ္တာ နိဿိပ္ပါ၊ အဟံ ပန သိပ္ပဝါ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **သိပ္ပမဒေါ** နာမ။ “အဝသေသာ သတ္တာ ရဿာ၊ အဟံ ပန ဒီဃော”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **အာရောဟမဒေါ** နာမ။ “အဝသေသာ သတ္တာ ရဿာ ဝါ ဟောန္တိ ဒီဃာ ဝါ၊ အဟံ နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ပရိဏာဟမဒေါ** နာမ။ “အဝသေသသတ္တာနံ သရီရသဏ္ဌာနံ ဝိရူပံ ဗီဘစ္ဆံ၊ မယှံ ပန မနာပံ ပါသာဒိက”န္တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **သဏ္ဌာနမဒေါ** နာမ။ “အဝသေသာနံ သတ္တာနံ သရီရေ ဗဟူ ဒေါသာ၊ မယှံ ပန သရီရေ ကေသဂ္ဂမတ္တမ္ပိ ဝဇ္ဇံ နတ္ထီ”တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နော မာနော **ပါရိပူရိမဒေါ** နာမ။

၈၄၅။ ဣမိနာ ဧတ္တကေန ဌာနေန သဝတ္ထုကံ မာနံ ကထေတွာ ဣဒါနိ အဝတ္ထုကံ နိဗ္ဗတ္တိတမာနမေဝ ဒဿေန္တော **တတ္ထ ကတမော မဒေါ**တိ-အာဒိမာဟ။ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၈၄၆။ ပမာဒနိဒ္ဒေသေ **စိတ္တဿ ဝေါဿဂ္ဂေါ**တိ ဣမေသု ဧတ္တကေသု ဌာနေသု သတိယာ အနိဂ္ဂဏှိတွာ စိတ္တဿ ဝေါဿဇ္ဇနံ၊ သတိဝိရဟောတိ အတ္ထော။ **ဝေါဿဂ္ဂါနုပ္ပဒါန**န္တိ ဝေါဿဂ္ဂဿ အနုပ္ပဒါနံ၊ ပုနပ္ပုနံ ဝိဿဇ္ဇနန္တိ အတ္ထော။ **အသက္ကစ္စကိရိယတာ**တိ ဧတေသံ ဒါနာဒီနံ ကုသလဓမ္မာနံ ဘာဝနာယ ပုဂ္ဂလဿ ဝါ ဒေယျဓမ္မဿ ဝါ အသက္ကစ္စကရဏဝသေန အသက္ကစ္စကိရိယာ။ သတတဘာဝေါ သာတစ္စံ၊ န သတတဘာဝေါ အသာတစ္စံ၊ န သာတစ္စ-ကိရိယတာ **အသာတစ္စကိရိယတာ။** အနဋ္ဌိတကရဏံ **အနဋ္ဌိတကိရိယတာ။** ယထာ နာမ ကကဏ္ဋကော ထောကံ ဂန္တွာ ထောကံ တိဋ္ဌတိ၊ န နိရန္တရံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ ယော ပုဂ္ဂလော ဧကဒိဝသံ ဒါနံ ဝါ ဒတွာ ပူဇံ ဝါ ကတွာ ဓမ္မံ ဝါ သုတွာ သမဏဓမ္မံ ဝါ ကတွာ ပုန စိရဿံ ကရောတိ၊ န နိရန္တရံ ပဝတ္တေတိ၊ တဿ

sā kiriyā anaṭṭhitakiriyatāti vuccati. **Olīnavuttitā**ti nirantarakaraṇasaṅkhātassa vipphārasseva abhāvena līnavuttitā. **Nikkhittachandatā**ti kusalakiriyāya vīriyachandassa nikkhittabhāvo. **Nikkhittadhuratā**ti vīriyadhurassa oropanaṁ, osakkitamānasatāti attho. **Anadhiṭṭhānan**ti kusalakaraṇe patiṭṭhābhāvo. **Ananuyogo**ti ananuyuñjanaṁ. **Pamādo**ti pamajjanaṁ. **Yo evarūpo pamādo**ti idaṁ atthapariyāyassa byañjanapariyāyassa ca pariyantābhāvato ākāradassanaṁ, idaṁ vuttaṁ hoti yvāyaṁ ādito paṭṭhāya dassito pamādo, yo aññopi evamākāro evaṁjātiko pamādo pamajjanākāravasena pamajjanā pamajjitabhāvavasena pamajjitattanti saṅkhaṁ gato, ayaṁ vuccati pamādoti. Lakkhaṇato panesa pañcasu kāmaguṇesu sativossaggalakkhaṇo, tattheva satiyā vissaṭṭhākāro veditabbo.

847. Thambhaniddese thaddhaṭṭhena **thambho.** Khaliyā thaddhasāṭakassa[1] viya cittassa thaddhatā ettha kathitā. Thambhanākāro **thambhanā,** thambhitassa bhāvo **thambhitattaṁ.** Kakkhaḷassa puggalassa bhāvo **kakkhaḷiyaṁ.** Pharusassa puggalassa bhāvo **phārusiyaṁ.** Abhivādanādisāmīcirahānaṁ tassā sāmīciyā akaraṇavasena ujumeva ṭhapitacittabhāvo **ujucittatā.** Thaddhassa amuduno bhāvo **amudutā. Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ thambho nāma vuccati, yena samannāgato puggalo gilitanaṅgalasīso viya ajagaro, vātabharitā viya bhastā cetiyaṁ vā vuḍḍhatare vā disvā onamituṁ na sakkoti, pariyanteneva carati. Svāyaṁ cittassa uddhumātabhāvalakkhaṇoti veditabbo.

848. Sārambhaniddese sārambhanavasena **sārambho.** Paṭippharitvā sārambho **paṭisārambho.** Sārambhanākāro **sārambhanā.** Paṭippharitvā sārambhanā **paṭisārambhanā.** Paṭisārambhitassa bhāvo **paṭisārambhitattaṁ. Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ sārambho nāma vuccati. Svāyaṁ lakkhaṇato karaṇuttariyalakkhaṇo nāma vuccati, yena samannāgato puggalo taddiguṇaṁ taddiguṇaṁ karoti. Agāriko samāno ekenekasmiṁ gharavatthusmiṁ sajjite aparo dve vatthūni sajjeti, aparo cattāri.

1. Baddhasāṭakassa (Ka)

သာ ကိရိယာ အနဋ္ဌိတကိရိယတာတိ ဝုစ္စတိ။ **ဩလီနဝုတ္တိတာ**တိ နိရန္တရကရဏသင်္ခါတဿ ဝိပ္ဖာရဿေဝ အဘာဝေန လီနဝုတ္တိတာ။ **နိက္ခိတ္တဆန္ဒတာ**တိ ကုသလကိရိယာယ ဝီရိယဆန္ဒဿ နိက္ခိတ္တဘာဝေါ။ **နိက္ခိတ္တဓုရတာ**တိ ဝီရိယဓုရဿ ဩရောပနံ၊ ဩသက္ကိတမာနသတာတိ အတ္ထော။ **အနဓိဋ္ဌာန**န္တိ ကုသလကရဏေ ပတိဋ္ဌာဘာဝေါ။ **အနနုယောဂေါ**တိ အနနုယုဉ္ဇနံ။ **ပမာဒေါ**တိ ပမဇ္ဇနံ။ **ယော ဧဝရူပေါ ပမာဒေါ**တိ ဣဒံ အတ္ထပရိယာယဿ ဗျဉ္ဇနပရိယာယဿ စ ပရိယန္တာဘာဝတော အာကာရဒဿနံ၊ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယွာယံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဒဿိတော ပမာဒေါ, ယော အညောပိ ဧဝမာကာရော ဧဝံဇာတိကော ပမာဒေါ ပမဇ္ဇနာကာရဝသေန ပမဇ္ဇနာ ပမဇ္ဇိတဘာဝဝသေန ပမဇ္ဇိတတ္တန္တိ သင်္ခံ ဂတော၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပမာဒေါတိ။ လက္ခဏတော ပနေသ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု သတိဝေါဿဂ္ဂလက္ခဏော၊ တတ္ထေဝ သတိယာ ဝိဿဋ္ဌာကာရော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၄၇။ ထမ္ဘနိဒ္ဒေသေ ထဒ္ဓဋ္ဌေန **ထမ္ဘော**။ ခလိယာ ထဒ္ဓသာဋကဿ[1] ဝိယ စိတ္တဿ ထဒ္ဓတာ ဧတ္ထ ကထိတာ။ ထမ္ဘနာကာရော **ထမ္ဘနာ**၊ ထမ္ဘိတဿ ဘာဝေါ **ထမ္ဘိတတ္တံ**။ ကက္ခဠဿ ပုဂ္ဂလဿ ဘာဝေါ **ကက္ခဠိယံ**။ ဖရုသဿ ပုဂ္ဂလဿ ဘာဝေါ **ဖာရုသိယံ**။ အဘိဝါဒနာဒိသာမီစိရဟာနံ တဿာ သာမီစိယာ အကရဏဝသေန ဥဇုမေဝ ဌပိတစိတ္တဘာဝေါ **ဥဇုစိတ္တတာ**။ ထဒ္ဓဿ အမုဒုနော ဘာဝေါ **အမုဒုတာ**။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ထမ္ဘော နာမ ဝုစ္စတိ၊ ယေန သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဂိလိတနင်္ဂလသီသော ဝိယ အဇဂရော, ဝါတဘရိတာ ဝိယ ဘသ္တာ စေတိယံ ဝါ ဝုဍ္ဎတရေ ဝါ ဒိသွာ ဩနမိတုံ န သက္ကောတိ၊ ပရိယန္တေနေဝ စရတိ။ သွာယံ စိတ္တဿ ဥဒ္ဓုမာတဘာဝလက္ခဏောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၄၈။ သာရမ္ဘနိဒ္ဒေသေ သာရမ္ဘနဝသေန **သာရမ္ဘော**။ ပဋိပ္ဖရိတွာ သာရမ္ဘော **ပဋိသာရမ္ဘော**။ သာရမ္ဘနာကာရော **သာရမ္ဘနာ**။ ပဋိပ္ဖရိတွာ သာရမ္ဘနာ **ပဋိသာရမ္ဘနာ**။ ပဋိသာရမ္ဘိတဿ ဘာဝေါ **ပဋိသာရမ္ဘိတတ္တံ**။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ သာရမ္ဘော နာမ ဝုစ္စတိ။ သွာယံ လက္ခဏတော ကရဏုတ္တရိယလက္ခဏော နာမ ဝုစ္စတိ၊ ယေန သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော တဒ္ဒိဂုဏံ တဒ္ဒိဂုဏံ ကရောတိ။ အဂါရိကော သမာနော ဧကေနေကသ္မိံ ဃရဝတ္ထုသ္မိံ သဇ္ဇိတေ အပရော ဒွေ ဝတ္ထူနိ သဇ္ဇေတိ၊ အပရော စတ္တာရိ။

၁-ဗဒ္ဓသာဋကဿ (က)

aparo aṭṭha, aparo soḷasa. Anagāriko samāno ekenekasmiṁ nikāye gahite “nāhaṁ etassa heṭṭhā bhavissāmī”ti aparo dve gaṇhāti, aparo tayo, aparo cattāro, aparo pañca. Sārambhavasena hi gaṇhituṁ na vaṭṭati. Akusalapakkho esa nirayagāmimaggo. Kusalapakkhavasena pana ekasmiṁ ekaṁ salākabhattaṁ dente dve dātuṁ, dve dente cattāri dātuṁ vaṭṭati. Bhikkhunāpi parena ekasmiṁ nākāye gahite dve nikāye gahetvā sajjhāyantassa me phāsu hotīti vivaṭṭapakkhe ṭhatvā taduttari gaṇhituṁ vaṭṭati.

849. Atricchatāniddese yathā Ariyavaṁsasutte[1] lāmakalāmakaṭṭho itarītaraṭṭho, evaṁ aggahetvā cīvarādīsu yaṁ yaṁ laddhaṁ hoti, tena tena **asantuṭṭhassa,** gihino vā pana rūpasaddagandharasaphoṭṭhabbesu yaṁ yaṁ laddhaṁ hoti, tena tena asantuṭṭhassa. **Bhiyyokamyatā**ti visesakāmatā. Icchanakavasena **icchā.** Icchāva **icchāgatā** icchanākāro vā. Attano lābhaṁ aticca icchanabhāvo **aticchatā. Rāgo**ti-ādīni heṭṭhā vuttatthāneva. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ aticchatā nāma vuccati. **Atricchatā**tipi etissā eva nāmaṁ. Lakkhaṇato pana sakalābhe asantuṭṭhi paralābhe ca patthanā etaṁ atricchatālakkhaṇaṁ. Atricchapuggalassa hi attanā laddhaṁ paṇītampi lāmakaṁ viya khāyati, parena laddhaṁ lāmakampi paṇītaṁ viya khāyati, ekabhājane pakkayāgu vā bhattaṁ vā pūvo vā attano patte pakkhitto lāmako viya, parassa patte paṇīto viya khāyati. Ayaṁ pana atricchatā pabbajitānampi hoti gihīnampi tiracchānagatānampi.

Tatrimāni vatthūni—eko kira kuṭumbiko tiṁsa bhikkhuniyo nimantetvā sapūvaṁ bhattaṁ adāsi. Saṁghattherī sabbabhikkhunīnaṁ patte pūvaṁ parivattāpetvā pacchā attanā laddhameva khādi. Bārāṇasirājāpi “aṅgārapakkamaṁsaṁ khādissāmī”ti deviṁ ādāya araññaṁ paviṭṭho ekaṁ kinnariṁ disvā deviṁ pahāya tassānupadaṁ gato. Devī nivattitvā assamapadaṁ gantvā kasiṇaparikammaṁ katvā aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo patvā

1. Aṁ 1. 336 piṭṭhe.

အပရော အဋ္ဌ၊ အပရော သောဠသ။ အနဂါရိကော သမာနော ဧကေနေကသ္မိံ နိကာယေ ဂဟိတေ “နာဟံ ဧတဿ ဟေဋ္ဌာ ဘဝိဿာမီ”တိ အပရော ဒွေ ဂဏှာတိ၊ အပရော တယော၊ အပရော စတ္တာရော၊ အပရော ပဉ္စ။ သာရမ္ဘဝသေန ဟိ ဂဏှိတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ အကုသလပက္ခော ဧသ နိရယဂါမိမဂ္ဂေါ။ ကုသလပက္ခဝသေန ပန ဧကသ္မိံ ဧကံ သလာကဘတ္တံ ဒေန္တေ ဒွေ ဒါတုံ, ဒွေ ဒေန္တေ စတ္တာရိ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဘိက္ခုနာပိ ပရေန ဧကသ္မိံ နိကာယေ ဂဟိတေ ဒွေ နိကာယေ ဂဟေတွာ သဇ္ဈာယန္တဿ မေ ဖာသု ဟောတီတိ ဝိဝဋ္ဋပက္ခေ ဌတွာ တဒုတ္တရိ ဂဏှိတုံ ဝဋ္ဋတိ။

၈၄၉။ အတြိစ္ဆတာနိဒ္ဒေသေ ယထာ အရိယဝံသသုတ္တေ[1] လာမကလာမကဋ္ဌော ဣတရီတရဋ္ဌော၊ ဧဝံ အဂ္ဂဟေတွာ စီဝရာဒီသု ယံ ယံ လဒ္ဓံ ဟောတိ၊ တေန တေန **အသန္တုဋ္ဌဿ,** ဂိဟိနော ဝါ ပန ရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗေသု ယံ ယံ လဒ္ဓံ ဟောတိ၊ တေန တေန အသန္တုဋ္ဌဿ။ **ဘိယျောကမျတာ**တိ ဝိသေသကာမတာ။ ဣစ္ဆနကဝသေန **ဣစ္ဆာ။** ဣစ္ဆာဝ **ဣစ္ဆာဂတာ** ဣစ္ဆနာကာရော ဝါ။ အတ္တနော လာဘံ အတိစ္စ ဣစ္ဆနဘာဝေါ **အတိစ္ဆတာ။ ရာဂေါ**တိ-အာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ အတိစ္ဆတာ နာမ ဝုစ္စတိ။ **အတြိစ္ဆတာ**တိပိ ဧတိဿာ ဧဝ နာမံ။ လက္ခဏတော ပန သကလာဘေ အသန္တုဋ္ဌိ ပရလာဘေ စ ပတ္ထနာ ဧတံ အတြိစ္ဆတာလက္ခဏံ။ အတြိစ္ဆပုဂ္ဂလဿ ဟိ အတ္တနာ လဒ္ဓံ ပဏီတမ္ပိ လာမကံ ဝိယ ခါယတိ၊ ပရေန လဒ္ဓံ လာမကမ္ပိ ပဏီတံ ဝိယ ခါယတိ၊ ဧကဘာဇနေ ပက္ကယာဂု ဝါ ဘတ္တံ ဝါ ပူဝေါ ဝါ အတ္တနော ပတ္တေ ပက္ခိတ္တော လာမကော ဝိယ, ပရဿ ပတ္တေ ပဏီတော ဝိယ ခါယတိ။ အယံ ပန အတြိစ္ဆတာ ပဗ္ဗဇိတာနမ္ပိ ဟောတိ ဂိဟီနမ္ပိ တိရစ္ဆာနဂတာနမ္ပိ။

တတြိမာနိ ဝတ္ထူနိ—ဧကော ကိရ ကုဋုမ္ဗိကော တိံသ ဘိက္ခုနိယော နိမန္တေတွာ သပူဝံ ဘတ္တံ အဒါသိ။ သံဃတ္ထေရီ သဗ္ဗဘိက္ခုနီနံ ပတ္တေ ပူဝံ ပရိဝတ္တာပေတွာ ပစ္ဆာ အတ္တနာ လဒ္ဓမေဝ ခါဒိ။ ဗာရာဏသိရာဇာပိ “အင်္ဂါရပက္ကမံသံ ခါဒိဿာမီ”တိ ဒေဝိံ အာဒါယ အရညံ ပဝိဋ္ဌော ဧကံ ကိန္နရိံ ဒိသွာ ဒေဝိံ ပဟာယ တဿာနုပဒံ ဂတော။ ဒေဝီ နိဝတ္တိတွာ အဿမပဒံ ဂန္တွာ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ စ အဘိညာယော ပတွာ

၁-အံ ၁-၃၃၆-ပိဋ္ဌေ။

nisinnā rājānaṁ āgacchantaṁ disvā ākāse uppattitvā agamāsi. Rukkhe adhivatthā devatā imaṁ gāthamāha—

“Atricchaṁ atilobhena, atilobhamadena ca.
Evaṁ hāyati atthamhā, ahaṁva asitābhuyā”ti[1].

Yathā candakinnariṁ patthayanto asitābhuyā rājadhītāya hīno parihīno, evaṁ atricchaṁ atilobhena atthamhā[2] hāyati jīyatīti devatā raññā saddhiṁ keḷimakāsi.

Kassapabuddhakālepi Mittavindako nāma seṭṭhiputto assaddho appasanno, mātarā “tāta ajja uposathiko hutvā vihāre sabbarattiṁ dhammassavanaṁ suṇa, sahassaṁ te dassāmī”ti vutte dhanalobhena uposathaṅgāni samādāya vihāraṁ gantvā “idaṁ ṭhānaṁ akutobhayan”ti sallakkhetvā dhammāsanassa heṭṭhā nipanno sabbarattiṁ niddāyitvā gharaṁ agamāsi. Mātā pātova yāguṁ pacitvā upanāmesi. So sahassaṁ gahetvāva yāguṁ pivi. Athassa etadahosi “dhanaṁ saṁharissāmī”ti. So nāvāya samuddaṁ pakkhanditukāmo ahosi. Atha naṁ mātā “tāta imasmiṁ kule cattālīsakoṭidhanaṁ atthi, alaṁ gamanenā”ti vāresi. So tassā vacanaṁ anādiyitvā gacchati eva. Sā purato aṭṭhāsi. Atha naṁ kujjhitvā “ayaṁ mayhaṁ purato tiṭṭhatī”ti pādena paharitvā patitaṁ mātaraṁ antaraṁ katvā agamāsi. Mātā uṭṭhahitvā “mādisāya mātari evarūpaṁ kammaṁ katvā gatassa me gataṭṭhāne sukhaṁ bhavissatī”ti evaṁsaññī nāma tvaṁ puttāti[3] āha. Tassa nāvaṁ āruyha gacchato sattame divase nāvā aṭṭhāsi. Atha te manussā “addhā ettha pāpapuriso atthi, salākaṁ dethā”ti salākā dīyamānā tasseva tikkhattuṁ pāpuṇi. Te tassa uḷumpaṁ datvā taṁ samudde pakkhipiṁsu. So ekaṁ dīpaṁ gantvā vimānapetīhi saddhiṁ sampattiṁ anubhavanto tāhi “purato mā agamāsī”ti vuccamānopi taddiguṇaṁ sampattiṁ passanto anupubbena khuracakkadharaṁ ekaṁ purisaṁ addasa. Tassa taṁ cakkaṁ padumapupphaṁ viya upaṭṭhāsi. So taṁ āha “ambho idaṁ tayā

1. Khu 5. 65 piṭṭhe.
2. Attānaṁ (Sī, Syā, Ka)
3. Evaṁ saññaṁ mā akāsi tvaṁ puttāti (Sī, Syā)

နိသိန္နာ ရာဇာနံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ အာကာသေ ဥပ္ပတိတွာ အဂမာသိ။ ရုက္ခေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“အတြိစ္ဆံ အတိလောဘေန၊ အတိလောဘမဒေန စ။
ဧဝံ ဟာယတိ အတ္ထမှာ၊ အဟံဝ အသိတာဘုယာ”တိ[1]။

ယထာ စန္ဒကိန္နရိံ ပတ္ထယန္တော အသိတာဘုယာ ရာဇဓီတာယ ဟီနော ပရိဟီနော၊ ဧဝံ အတြိစ္ဆံ အတိလောဘေန အတ္ထမှာ[2] ဟာယတိ ဇီယတီတိ ဒေဝတာ ရညာ သဒ္ဓိံ ကေဠိမကာသိ။

ကဿပဗုဒ္ဓကာလေပိ မိတ္တဝိန္ဒကော နာမ သေဋ္ဌိပုတ္တော အဿဒ္ဓေါ အပ္ပသန္နော၊ မာတရာ “တာတ အဇ္ဇ ဥပေါသထိကော ဟုတွာ ဝိဟာရေ သဗ္ဗရတ္တိံ ဓမ္မဿဝနံ သုဏ၊ သဟဿံ တေ ဒဿာမီ”တိ ဝုတ္တေ ဓနလောဘေန ဥပေါသထင်္ဂါနိ သမာဒါယ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ “ဣဒံ ဌာနံ အကုတောဘယ”န္တိ သလ္လက္ခေတွာ ဓမ္မာသနဿ ဟေဋ္ဌာ နိပန္နော သဗ္ဗရတ္တိံ နိဒ္ဒါယိတွာ ဃရံ အဂမာသိ။ မာတာ ပါတောဝ ယာဂုံ ပစိတွာ ဥပနာမေသိ။ သော သဟဿံ ဂဟေတွာဝ ယာဂုံ ပိဝိ။ အထဿ ဧတဒဟောသိ “ဓနံ သံဟရိဿာမီ”တိ။ သော နာဝါယ သမုဒ္ဒံ ပက္ခန္ဒိတုကာမော အဟောသိ။ အထ နံ မာတာ “တာတ ဣမသ္မိံ ကုလေ စတ္တာလီသကောဋိဓနံ အတ္ထိ၊ အလံ ဂမနေနာ”တိ ဝါရေသိ။ သော တဿာ ဝစနံ အနာဒိယိတွာ ဂစ္ဆတိ ဧဝ။ သာ ပုရတော အဋ္ဌာသိ။ အထ နံ ကုဇ္ဈိတွာ “အယံ မယှံ ပုရတော တိဋ္ဌတီ”တိ ပါဒေန ပဟရိတွာ ပတိတံ မာတရံ အန္တရံ ကတွာ အဂမာသိ။ မာတာ ဥဋ္ဌဟိတွာ “မာဒိသာယ မာတရိ ဧဝရူပံ ကမ္မံ ကတွာ ဂတဿ မေ ဂတဋ္ဌာနေ သုခံ ဘဝိဿတီ”တိ ဧဝံသညီ နာမ တွံ ပုတ္တာတိ[3] အာဟ။ တဿ နာဝံ အာရုယှ ဂစ္ဆတော သတ္တမေ ဒိဝသေ နာဝါ အဋ္ဌာသိ။ အထ တေ မနုဿာ “အဒ္ဓါ ဧတ္ထ ပါပပုရိသော အတ္ထိ၊ သလာကံ ဒေထာ”တိ သလာကာ ဒီယမာနာ တဿေဝ တိက္ခတ္တုံ ပါပုဏိ။ တေ တဿ ဥဠုမ္ပံ ဒတွာ တံ သမုဒ္ဒေ ပက္ခိပိံသု။ သော ဧကံ ဒီပံ ဂန္တွာ ဝိမာနပေတီဟိ သဒ္ဓိံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တော တာဟိ “ပုရတော မာ အဂမာသီ”တိ ဝုစ္စမာနောပိ တဒ္ဒိဂုဏံ သမ္ပတ္တိံ ပဿန္တော အနုပုဗ္ဗေန ခုရစက္ကဓရံ ဧကံ ပုရိသံ အဒ္ဒသ။ တဿ တံ စက္ကံ ပဒုမပုပ္ဖံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော တံ အာဟ “အမ္ဘော ဣဒံ တယာ

၁-ခု ၅-၆၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-အတ္တာနံ (သီ၊ သျာ၊ က)
၃-ဧဝံ သညံ မာ အကာသိ တွံ ပုတ္တာတိ (သီ၊ သျာ)

piḷandhapadumaṁ mayhaṁ dehī”ti. Nayidaṁ sāmi padumaṁ, khuracakkaṁ etanti. So “vañcesi maṁ tvaṁ, kiṁ me padumaṁ na diṭṭhapubban”ti vatvā “tvaṁ hi lohitacandanaṁ limpetvā piḷandhanaṁ padumapupphaṁ mayhaṁ na dātukāmosī”ti āha. So cintesi “ayampi mayā katasadisaṁ kammaṁ katvā tassa phalaṁ anubhavitukāmo”ti. Atha naṁ “handa re”ti vatvā tassa matthake cakkaṁ pakkhipitvā palāyi. Etamatthaṁ viditvā satthā imaṁ gāthamāha—

“Catubbhi aṭṭhajjhagamā, aṭṭhāhi pica soḷasa.
Soḷasāhi ca bāttiṁsa, atricchaṁ cakkamāsado.
Icchāhatassa posassa, cakkaṁ bhamati matthake”ti[1].

Aññataropi atriccho amacco sakavisayaṁ atikkamitvā paravisayaṁ pāvisi. Tattha pothito palāyitvā ekassa tāpasassa vasanaṭṭhānaṁ pavisitvā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya nipajji. So tāpasena “kiṁ te katan”ti pucchito imā gāthā āha[2]—

“Sakaṁ niketaṁ atihīḷayāno,
Atricchatā mallagāmaṁ agacchiṁ.
Tato janā nikkhamitvāna gāmā,
Kodaṇḍakena paripothayiṁsu maṁ.

So bhinnasīso ruhiramakkhitaṅgo,
Paccāgamāsiṁ sakaṁ niketaṁ.
Tasmā ahaṁ’posathaṁ pālayāmi,
Atricchatā mā punarāgamāsī”ti[3].

850. Mahicchatāniddese mahantāni vatthūni icchati, mahatī vāssa icchāti mahiccho, tassa bhāvo **mahicchatā.** Lakkhaṇato pana asantaguṇasambhāvanatā paṭiggahaṇe ca paribhoge ca amattaññutā, etaṁ mahicchatālakkhaṇaṁ. Mahiccho hi puggalo yathā nāma kacchapuṭavāṇijo piḷandhanabhaṇḍakaṁ hatthena gahetvā ucchaṅgepi pakkhipitabbayuttakaṁ pakkhipitvā mahājanassa passantasseva “ammā asukaṁ gaṇhatha, asukaṁ gaṇhathā”ti mukhena saṁvidahati, evameva so appamattakampi attano sīlaṁ vā ganthaṁ vā dhutaguṇaṁ vā antamaso araññavāsamattakampi mahājanassa jānantasseva

1. Khu 5. 24 piṭṭhe. 2. Gāthāyo abhāsi (Sī, Syā) 3. Khu 5. 292 piṭṭhe.

ပိဠန္ဓပဒုမံ မယှံ ဒေဟီ”တိ။ နယိဒံ သာမိ ပဒုမံ၊ ခုရစက္ကံ ဧတန္တိ။ သော “ဝဉ္စေသိ မံ တွံ၊ ကိံ မေ ပဒုမံ န ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗ”န္တိ ဝတွာ “တွံ ဟိ လောဟိတစန္ဒနံ လိမ္ပေတွာ ပိဠန္ဓနံ ပဒုမပုပ္ဖံ မယှံ န ဒါတုကာမောသီ”တိ အာဟ။ သော စိန္တေသိ “အယမ္ပိ မယာ ကတသဒိသံ ကမ္မံ ကတွာ တဿ ဖလံ အနုဘဝိတုကာမော”တိ။ အထ နံ “ဟန္ဒ ရေ”တိ ဝတွာ တဿ မတ္ထကေ စက္ကံ ပက္ခိပိတွာ ပလာယိ။ ဧတမတ္ထံ ဝိဒိတွာ သတ္ထာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

“စတုဗ္ဘိ အဋ္ဌဇ္ဈဂမာ၊ အဋ္ဌာဟိ ပိစ သောဠသ။
သောဠသာဟိ စ ဗာတ္တိံသ၊ အတြိစ္ဆံ စက္ကမာသဒေါ။
ဣစ္ဆာဟတဿ ပေါသဿ၊ စက္ကံ ဘမတိ မတ္ထကေ”တိ[၁]။

အညတရောပိ အတြိစ္ဆော အမစ္စော သကဝိသယံ အတိက္ကမိတွာ ပရဝိသယံ ပါဝိသိ။ တတ္ထ ပေါထိတော ပလာယိတွာ ဧကဿ တာပသဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ပဝိသိတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ နိပဇ္ဇိ။ သော တာပသေန “ကိံ တေ ကတ”န္တိ ပုစ္ဆိတော ဣမာ ဂါထာ အာဟ[၂]—

“သကံ နိကေတံ အတိဟီဠယာနော၊
အတြိစ္ဆတာ မလ္လဂါမံ အဂစ္ဆိံ။
တတော ဇနာ နိက္ခမိတွာန ဂါမာ၊
ကောဒဏ္ဍကေန ပရိပေါထယိံသု မံ။

သော ဘိန္နသီသော ရုဟိရမက္ခိတင်္ဂေါ၊
ပစ္စာဂမာသိံ သကံ နိကေတံ။
တသ္မာ အဟံ’ပေါသထံ ပါလယာမိ၊
အတြိစ္ဆတာ မာ ပုနရာဂမာသီ”တိ[၃]။

၈၅၀။ မဟိစ္ဆတာနိဒ္ဒေသေ မဟန္တာနိ ဝတ္ထူနိ ဣစ္ဆတိ, မဟတီ ဝါဿ ဣစ္ဆာတိ မဟိစ္ဆော၊ တဿ ဘာဝေါ **မဟိစ္ဆတာ**။ လက္ခဏတော ပန အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနတာ ပဋိဂ္ဂဟဏေ စ ပရိဘောဂေ စ အမတ္တညုတာ၊ ဧတံ မဟိစ္ဆတာလက္ခဏံ။ မဟိစ္ဆော ဟိ ပုဂ္ဂလော ယထာ နာမ ကစ္ဆပုဋဝါဏိဇော ပိဠန္ဓနဘဏ္ဍကံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ ဥစ္ဆင်္ဂေပိ ပက္ခိပိတဗ္ဗယုတ္တကံ ပက္ခိပိတွာ မဟာဇနဿ ပဿန္တဿေဝ “အမ္မာ အသုကံ ဂဏှထ၊ အသုကံ ဂဏှထာ”တိ မုခေန သံဝိဒဟတိ၊ ဧဝမေဝ သော အပ္ပမတ္တကမ္ပိ အတ္တနော သီလံ ဝါ ဂန္ထံ ဝါ ဓုတဂုဏံ ဝါ အန္တမသော အရညဝါသမတ္တကမ္ပိ မဟာဇနဿ ဇာနန္တဿေဝ

၁-ခု ၅-၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဂါထာယော အဘာသိ (သီ၊ သျာ) ၃-ခု ၅-၂၉၂-ပိဋ္ဌေ။

sambhāvetukāmo hoti, sambhāvetvā ca pana sakaṭehipi upanīte paccaye “alan”ti avatvā gaṇhāti. Tayo hi pūretuṁ na sakkā aggi upādānena, samuddo udakena, mahiccho paccayehīti.

Aggikkhandho samuddo ca, mahiccho cāpi puggalo.
Bahuke paccaye dente, tayopete na pūraye[1].

Mahicchapuggalo hi vijātamātuyāpi manaṁ gaṇhituṁ na sakkoti, pageva upaṭṭhākānaṁ.

Tatrimāni vatthūni—eko kira daharabhikkhu piṭṭhapūve piyāyati. Athassa mātā paṭipattiṁ vīmaṁsamānā “sace me putto paṭiggahaṇe mattaṁ jānāti, sakalampi naṁ temāsaṁ pūveheva upaṭṭhahissāmī”ti vassūpanāyikadivase parivīmaṁsamānā paṭhamaṁ ekaṁ pūvaṁ adāsi, tasmiṁ niṭṭhite dutiyaṁ, tasmimpi niṭṭhite tatiyaṁ. Daharo “alan”ti avatvā khādiyeva. Mātā tassa amattaññubhāvaṁ ña tvā “ajjeva me puttena sakalatemāsassa pūvā khāditā”ti dutiyadivasato paṭṭhāya ekapūvampi na adāsi.

Tissamahārājāpi devasikaṁ Cetiyapabbate bhikkhusaṁghassa dānaṁ dadamāno “mahārāja kiṁ ekameva ṭhānaṁ bhajasi, kiṁ aññattha dātuṁ na vaṭṭatī”ti jānapadehi vutto dutiyadivase Anurādhapure mahādānaṁ dāpesi, ekabhikkhupi paṭiggahaṇe mattaṁ na aññāsi, ekamekena paṭiggahitaṁ khādanīyabhojanīyaṁ dve tayo janā ukkhipiṁsu. Rājā dutiyadivase Cetiyapabbate bhikkhusaṁghaṁ nimantāpetvā rājantepuraṁ āgatakāle “pattaṁ dethā”ti āha. “Alaṁ mahārāja, attano pamāṇena bhikkhaṁ gaṇhissatī”ti ekabhikkhupi pattaṁ na adāsi, sabbe pamāṇayuttakameva paṭiggahesuṁ. Atha rājā āha “passatha tumhākaṁ bhikkhūsu ekopi mattaṁ na jānāti, hiyyo kiñci avasesaṁ nāhosi, ajja gahitaṁ mandaṁ, avasesameva bahū”ti tesaṁ mattaññutāya attamano, itaresañca amattaññutāya anattamano ahosi.

851. Pāpicchatāniddese **assaddho samāno saddhoti maṁ jano jānātū**ti-ādīsu evaṁ icchanto kiṁ karoti? Assaddho saddhākāraṁ dasseti, dussīlādayo sīlavantādīnaṁ ākāraṁ dassenti. Kathaṁ?

1. Sakaṭena paccayaṁ detu, tayopete atappayā. (Ma-Ṭṭha 2. 45 piṭṭhe)

သမ္ဘာဝေတုကာမော ဟောတိ၊ သမ္ဘာဝေတွာ စ ပန သကဋေဟိပိ ဥပနီတေ ပစ္စယေ “အလ”န္တိ အဝတွာ ဂဏှာတိ။ တယော ဟိ ပူရေတုံ န သက္ကာ အဂ္ဂိ ဥပါဒါနေန, သမုဒ္ဒေါ ဥဒကေန, မဟိစ္ဆော ပစ္စယေဟီတိ။

အဂ္ဂိက္ခန္ဓော သမုဒ္ဒေါ စ၊ မဟိစ္ဆော စာပိ ပုဂ္ဂလော။
ဗဟုကေ ပစ္စယေ ဒေန္တေ၊ တယောပေတေ န ပူရယေ[၁]။

မဟိစ္ဆပုဂ္ဂလော ဟိ ဝိဇာတမာတုယာပိ မနံ ဂဏှိတုံ န သက္ကောတိ၊ ပဂေဝ ဥပဋ္ဌာကာနံ။

တတြိမာနိ ဝတ္ထူနိ—ဧကော ကိရ ဒဟရဘိက္ခု ပိဋ္ဌပူဝေ ပိယာယတိ။ အထဿ မာတာ ပဋိပတ္တိံ ဝီမံသမာနာ “သစေ မေ ပုတ္တော ပဋိဂ္ဂဟဏေ မတ္တံ ဇာနာတိ၊ သကလမ္ပိ နံ တေမာသံ ပူဝေဟေဝ ဥပဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ ဝဿူပနာယိကဒိဝသေ ပရိဝီမံသမာနာ ပဌမံ ဧကံ ပူဝံ အဒါသိ၊ တသ္မိံ နိဋ္ဌိတေ ဒုတိယံ၊ တသ္မိမ္ပိ နိဋ္ဌိတေ တတိယံ။ ဒဟရော “အလ”န္တိ အဝတွာ ခါဒိယေဝ။ မာတာ တဿ အမတ္တညုဘာဝံ ဉတွာ “အဇ္ဇေဝ မေ ပုတ္တေန သကလတေမာသဿ ပူဝါ ခါဒိတာ”တိ ဒုတိယဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဧကပူဝမ္ပိ န အဒါသိ။

တိဿမဟာရာဇာပိ ဒေဝသိကံ စေတိယပဗ္ဗတေ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒါနံ ဒဒမာနော “မဟာရာဇ ကိံ ဧကမေဝ ဌာနံ ဘဇသိ၊ ကိံ အညတ္ထ ဒါတုံ န ဝဋ္ဋတီ”တိ ဇာနပဒေဟိ ဝုတ္တော ဒုတိယဒိဝသေ အနုရာဓပုရေ မဟာဒါနံ ဒါပေသိ၊ ဧကဘိက္ခုပိ ပဋိဂ္ဂဟဏေ မတ္တံ န အညာသိ၊ ဧကမေကေန ပဋိဂ္ဂဟိတံ ခါဒနီယဘောဇနီယံ ဒွေ တယော ဇနာ ဥက္ခိပိံသု။ ရာဇာ ဒုတိယဒိဝသေ စေတိယပဗ္ဗတေ ဘိက္ခုသံဃံ နိမန္တာပေတွာ ရာဇန္တေပုရံ အာဂတကာလေ “ပတ္တံ ဒေထာ”တိ အာဟ။ “အလံ မဟာရာဇ, အတ္တနော ပမာဏေန ဘိက္ခံ ဂဏှိဿတီ”တိ ဧကဘိက္ခုပိ ပတ္တံ န အဒါသိ၊ သဗ္ဗေ ပမာဏယုတ္တကမေဝ ပဋိဂ္ဂဟေသုံ။ အထ ရာဇာ အာဟ “ပဿထ တုမှာကံ ဘိက္ခူသု ဧကောပိ မတ္တံ န ဇာနာတိ၊ ဟိယျော ကိဉ္စိ အဝသေသံ နာဟောသိ၊ အဇ္ဇ ဂဟိတံ မန္ဒံ၊ အဝသေသမေဝ ဗဟူ”တိ တေသံ မတ္တညုတာယ အတ္တမနော, ဣတရေသဉ္စ အမတ္တညုတာယ အနတ္တမနော အဟောသိ။

၈၅၁။ ပါပိစ္ဆတာနိဒ္ဒေသေ **အဿဒ္ဓေါ သမာနော သဒ္ဓေါတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ**တိအာဒီသု ဧဝံ ဣစ္ဆန္တော ကိံ ကရောတိ? အဿဒ္ဓေါ သဒ္ဓါကာရံ ဒဿေတိ၊ ဒုဿီလာဒယော သီလဝန္တာဒီနံ အာကာရံ ဒဿေန္တိ။ ကထံ?

၁-သကဋေန ပစ္စယံ ဒေတု၊ တယောပေတေ အတပ္ပယာ။ (မ-ဋ္ဌ ၂-၄၅-ပိဋ္ဌေ)

assaddho tāva mahāmahadivase manussānaṁ vihāraṁ āgamanavelāya sammajjaniṁ ādāya vihāraṁ sammajjati, kacavaraṁ chaḍḍeti, manussehi diṭṭhabhāvaṁ ña tvā cetiyaṅgaṇaṁ gacchati, tatthāpi sammajjitvā kacavaraṁ chaḍḍeti, vālikaṁ samaṁ karoti, āsanāni dhovati, bodhimhi udakaṁ siñcati. Manussā disvā “natthi maññe añño bhikkhu vihārajagganako, ayameva imaṁ vihāraṁ paṭijaggati, saddho thero”ti gamanakāle nimantetvā gacchanti. Dussīlopi upaṭṭhākānaṁ sammukhe vinayadharaṁ upasaṅkamitvā pucchati “bhante mayi gacchante goṇo ubbiggo, tena dhāvatā tiṇāni chinnāni, sammajjantassa me tiṇāni chijjanti, caṅkamantassa me pāṇakā mīyanti, kheḷaṁ pātentassa assatiyā tiṇamatthake patati, tattha tattha kiṁ hotī”ti. “Anāpatti āvuso asañcicca assatiyā ajānantassā”ti ca vutte “bhante mayhaṁ garukaṁ viya upaṭṭhāti, suṭṭhu vīmaṁsathā”ti bhaṇati. Taṁ sutvā manussā “amhākaṁ ayyo ettakepi kakkuccāyati, aññasmiṁ oḷārike kiṁ nāma karissati, natthi iminā sadiso sīlavā”ti pasannā sakkāraṁ karonti. Appassutopi upaṭṭhākamajjhe nisinno “asuko tipiṭakadharo, asuko catunikāyiko mayhaṁ antevāsiko, mama santike tehi dhammo uggahito”ti vadati. Manussā “amhākaṁ ayyena sadiso bahussuto natthi, etassa kira santike asukena ca asukena ca dhammo uggahito”ti pasannā sakkāraṁ karonti.

Saṅgaṇikārāmopi mahāmahadivase dīghapīṭhañca apassayañca gāhāpetvā vihārapaccante rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdati. Manussā āgantvā “thero kuhin”ti pucchanti. Gaṇṭhikaputtā nāma gaṇṭhikā eva honti, tena “thero evarūpe kāle idha na nisīdati, vihārapaccante divāṭṭhāne dīghacaṅkame viharatī”ti vadanti. Sopi divasabhāgaṁ vītināmetvā nalāṭe makkaṭasuttaṁ allīyāpetvā pīṭhaṁ gāhāpetvā āgamma pariveṇadvāre nisīdati. Manussā “kahaṁ bhante gatattha, āgantvā na addasamhā”ti vadanti. “Upāsakā antovihāro ākiṇṇo, daharasāmaṇerānaṁ vicaraṇaṭṭhānametaṁ, saṭṭhihatthacaṅkame divāṭṭhāne nisīdimhā”ti attano pavivittabhāvaṁ jānāpeti.

Kusītopi upaṭṭhākamajjhe nisinno “upāsakā tumhehi ukkāpāto diṭṭho”ti vadati. “Na passāma bhante, kāya velāya

အဿဒ္ဓေါ တာဝ မဟာမဟဒိဝသေ မနုဿာနံ ဝိဟာရံ အာဂမနဝေလာယ သမ္မဇ္ဇနိံ အာဒါယ ဝိဟာရံ သမ္မဇ္ဇတိ၊ ကစဝရံ ဆဍ္ဍေတိ၊ မနုဿေဟိ ဒိဋ္ဌဘာဝံ ဉတွာ စေတိယင်္ဂဏံ ဂစ္ဆတိ၊ တတ္ထာပိ သမ္မဇ္ဇိတွာ ကစဝရံ ဆဍ္ဍေတိ၊ ဝါလိကံ သမံ ကရောတိ၊ အာသနာနိ ဓောဝတိ၊ ဗောဓိမှိ ဥဒကံ သိဉ္စတိ။ မနုဿာ ဒိသွာ “နတ္ထိ မညေ အညော ဘိက္ခု ဝိဟာရဇဂ္ဂနကော၊ အယမေဝ ဣမံ ဝိဟာရံ ပဋိဇဂ္ဂတိ၊ သဒ္ဓေါ ထေရော”တိ ဂမနကာလေ နိမန္တေတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဒုဿီလောပိ ဥပဋ္ဌာကာနံ သမ္မုခေ ဝိနယဓရံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပုစ္ဆတိ “ဘန္တေ မယိ ဂစ္ဆန္တေ ဂေါဏော ဥဗ္ဗိဂ္ဂေါ၊ တေန ဓာဝတာ တိဏာနိ ဆိန္နာနိ၊ သမ္မဇ္ဇန္တဿ မေ တိဏာနိ ဆိဇ္ဇန္တိ၊ စင်္ကမန္တဿ မေ ပါဏကာ မီယန္တိ၊ ခေဠံ ပါတေန္တဿ အဿတိယာ တိဏမတ္ထကေ ပတတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ကိံ ဟောတီ”တိ။ “အနာပတ္တိ အာဝုသော အသဉ္စိစ္စ အဿတိယာ အဇာနန္တဿာ”တိ စ ဝုတ္တေ “ဘန္တေ မယှံ ဂရုကံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ၊ သုဋ္ဌု ဝီမံသထာ”တိ ဘဏတိ။ တံ သုတွာ မနုဿာ “အမှာကံ အယျော ဧတ္တကေပိ ကုက္ကုစ္စာယတိ၊ အညသ္မိံ ဩဠာရိကေ ကိံ နာမ ကရိဿတိ၊ နတ္ထိ ဣမိနာ သဒိသော သီလဝါ”တိ ပသန္နာ သက္ကာရံ ကရောန္တိ။ အပ္ပဿုတောပိ ဥပဋ္ဌာကမဇ္ဈေ နိသိန္နော “အသုကော တိပိဋကဓရော, အသုကော စတုနိကာယိကော မယှံ အန္တေဝါသိကော၊ မမ သန္တိကေ တေဟိ ဓမ္မော ဥဂ္ဂဟိတော”တိ ဝဒတိ။ မနုဿာ “အမှာကံ အယျေန သဒိသော ဗဟုဿုတော နတ္ထိ၊ ဧတဿ ကိရ သန္တိကေ အသုကေန စ အသုကေန စ ဓမ္မော ဥဂ္ဂဟိတော”တိ ပသန္နာ သက္ကာရံ ကရောန္တိ။

သင်္ဂဏိကာရာမောပိ မဟာမဟဒိဝသေ ဒီဃပီဌဉ္စ အပဿယဉ္စ ဂါဟာပေတွာ ဝိဟာရပစ္စန္တေ ရုက္ခမူလေ ဒိဝါဝိဟာရံ နိသီဒတိ။ မနုဿာ အာဂန္တွာ “ထေရော ကုဟိ”န္တိ ပုစ္ဆန္တိ။ ဂဏ္ဌိကပုတ္တာ နာမ ဂဏ္ဌိကာ ဧဝ ဟောန္တိ၊ တေန “ထေရော ဧဝရူပေ ကာလေ ဣဓ န နိသီဒတိ၊ ဝိဟာရပစ္စန္တေ ဒိဝါဋ္ဌာနေ ဒီဃစင်္ကမေ ဝိဟရတီ”တိ ဝဒန္တိ။ သောပိ ဒိဝသဘာဂံ ဝီတိနာမေတွာ နလာဋေ မက္ကဋသုတ္တံ အလ္လီယာပေတွာ ပီဌံ ဂါဟာပေတွာ အာဂမ္မ ပရိဝေဏဒွါရေ နိသီဒတိ။ မနုဿာ “ကဟံ ဘန္တေ ဂတတ္ထ၊ အာဂန္တွာ န အဒ္ဒသမှာ”တိ ဝဒန္တိ။ “ဥပါသကာ အန္တောဝိဟာရော အာကိဏ္ဏော၊ ဒဟရသာမဏေရာနံ ဝိစရဏဋ္ဌာနမေတံ၊ သဋ္ဌိဟတ္ထစင်္ကမေ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသီဒိမှာ”တိ အတ္တနော ပဝိဝိတ္တဘာဝံ ဇာနာပေတိ။

ကုသီတောပိ ဥပဋ္ဌာကမဇ္ဈေ နိသိန္နော “ဥပါသကာ တုမှေဟိ ဥက္ကာပါတော ဒိဋ္ဌော”တိ ဝဒတိ။ “န ပဿာမ ဘန္တေ၊ ကာယ ဝေလာယ

ahosī”ti ca puṭṭho “amhākaṁ caṅkamanavelāyā”ti vatvā “bhūmicālasaddaṁ assutthā”ti pucchati. “Na suṇāma bhante, kāya velāyā”ti puṭṭho “majjhimayāme amhākaṁ ālambanaphalakaṁ apassāya ṭhitakāle”ti vatvā “mahā-obhāso ahosi, so vo diṭṭho”ti pucchati. “Kāya velāya bhante”ti ca vutte “mayhaṁ caṅkamamhā otaraṇakāle”ti vadati. Manussā “amhākaṁ thero tīsupi yāmesu caṅkameyeva hoti, natthi ayyena sadiso āraddhavīriyo”ti pasannā sakkāraṁ karonti.

Muṭṭhassatīpi upaṭṭhākamajjhe nisinno “mayā asukakāle nāma Dīghanikāyo uggahito, asukakāle majjhimo, Saṁyuttako, Aṅguttariko. Antarā olokanaṁ nāma natthi, icchiticchitaṭṭhāne mukhāruḷhāva tanti āgacchati, ime panaññe bhikkhū eḷakā viya mukhaṁ phandāpentā viharantī”ti vadati. Manussā “natthi ayyena sadiso upaṭṭhitassatī”ti pasannā sakkāraṁ karonti.

Asamāhitopi upaṭṭhākānaṁ sammukhe Aṭṭhakathācariye pañhaṁ pucchati, “kasiṇaṁ nāma kathaṁ bhāventi, kittakena nimittaṁ uppannaṁ nāma hoti, kittakena upacāro, kittakena appanā, paṭhamassa jhānassa kati aṅgāni, dutiyassa tatiyassa catutthassa jhānassa kati aṅgānī”ti pucchati. Tehi attano uggahitānurūpena kathitakāle sitaṁ katvā “kiṁ āvuso evaṁ na hosī”ti vutte “vaṭṭati bhante”ti attano samāpattilābhitaṁ sūceti. Manussā “samāpattilābhī ayyo”ti pasannā sakkāraṁ karonti.

Duppaññopi upaṭṭhākānaṁ majjhe nisinno “Majjhimanikāye me pañcattayaṁ[1] olokentassa sahiddhiyā maggo āgato, pariyatti nāma amhākaṁ na dukkarā, pariyattivāvaṭo pana dukkhato na muccatīti pariyattiṁ vissajjayimhā”ti-ādīni vadanto attano mahāpaññattaṁ dīpeti. Evaṁ vadanto panassa sāsane pahāraṁ deti, iminā sadiso mahācoro nāma natthi. Na hi pariyattidharo dukkhato na muccatīti. Akhīṇāsavopi gāmadārake disvā “tumhākaṁ mātāpitaro amhe kiṁ vadantī”ti.

1. Ma 3. 18 piṭṭhe.

အဟောသီ”တိ စ ပုဋ္ဌော “အမှာကံ စင်္ကမနဝေလာယာ”တိ ဝတွာ “ဘူမိစာလသဒ္ဒံ အဿုတ္ထာ”တိ ပုစ္ဆတိ။ “န သုဏာမ ဘန္တေ၊ ကာယ ဝေလာယာ”တိ ပုဋ္ဌော “မဇ္ဈိမယာမေ အမှာကံ အာလမ္ဗနဖလကံ အပဿာယ ဌိတကာလေ”တိ ဝတွာ “မဟာဩဘာသော အဟောသိ၊ သော ဝေါ ဒိဋ္ဌော”တိ ပုစ္ဆတိ။ “ကာယ ဝေလာယ ဘန္တေ”တိ စ ဝုတ္တေ “မယှံ စင်္ကမမှာ ဩတရဏကာလေ”တိ ဝဒတိ။ မနုဿာ “အမှာကံ ထေရော တီသုပိ ယာမေသု စင်္ကမေယေဝ ဟောတိ၊ နတ္ထိ အယျေန သဒိသော အာရဒ္ဓဝီရိယော”တိ ပသန္နာ သက္ကာရံ ကရောန္တိ။

မုဋ္ဌဿတီပိ ဥပဋ္ဌာကမဇ္ဈေ နိသိန္နော “မယာ အသုကကာလေ နာမ ဒီဃနိကာယော ဥဂ္ဂဟိတော၊ အသုကကာလေ မဇ္ဈိမော၊ သံယုတ္တကော၊ အင်္ဂုတ္တရိကော။ အန္တရာ ဩလောကနံ နာမ နတ္ထိ၊ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနေ မုခါရုဠှာဝ တန္တိ အာဂစ္ဆတိ၊ ဣမေ ပနညေ ဘိက္ခူ ဧဠကာ ဝိယ မုခံ ဖန္ဒာပေန္တာ ဝိဟရန္တီ”တိ ဝဒတိ။ မနုဿာ “နတ္ထိ အယျေန သဒိသော ဥပဋ္ဌိတဿတီ”တိ ပသန္နာ သက္ကာရံ ကရောန္တိ။

အသမာဟိတောပိ ဥပဋ္ဌာကာနံ သမ္မုခေ အဋ္ဌကထာစရိယေ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ “ကသိဏံ နာမ ကထံ ဘာဝေန္တိ၊ ကိတ္တကေန နိမိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ နာမ ဟောတိ၊ ကိတ္တကေန ဥပစာရော၊ ကိတ္တကေန အပ္ပနာ၊ ပဌမဿ ဈာနဿ ကတိ အင်္ဂါနိ၊ ဒုတိယဿ တတိယဿ စတုတ္ထဿ ဈာနဿ ကတိ အင်္ဂါနီ”တိ ပုစ္ဆတိ။ တေဟိ အတ္တနော ဥဂ္ဂဟိတာနုရူပေန ကထိတကာလေ သိတံ ကတွာ “ကိံ အာဝုသော ဧဝံ န ဟောသီ”တိ ဝုတ္တေ “ဝဋ္ဋတိ ဘန္တေ”တိ အတ္တနော သမာပတ္တိလာဘိတံ သူစေတိ။ မနုဿာ “သမာပတ္တိလာဘီ အယျော”တိ ပသန္နာ သက္ကာရံ ကရောန္တိ။

ဒုပ္ပညောပိ ဥပဋ္ဌာကာနံ မဇ္ဈေ နိသိန္နော “မဇ္ဈိမနိကာယေ မေ ပဉ္စတ္တယံ[၁] ဩလောကေန္တဿ သဟိဒ္ဓိယာ မဂ္ဂေါ အာဂတော၊ ပရိယတ္တိ နာမ အမှာကံ န ဒုက္ကရာ၊ ပရိယတ္တိဝါဝဋော ပန ဒုက္ခတော န မုစ္စတီတိ ပရိယတ္တိံ ဝိဿဇ္ဇယိမှာ”တိအာဒီနိ ဝဒန္တော အတ္တနော မဟာပညတ္တံ ဒီပေတိ။ ဧဝံ ဝဒန္တော ပနဿ သာသနေ ပဟာရံ ဒေတိ၊ ဣမိနာ သဒိသော မဟာစောရော နာမ နတ္ထိ။ န ဟိ ပရိယတ္တိဓရော ဒုက္ခတော န မုစ္စတီတိ။ အခီဏာသဝေါပိ ဂါမဒါရကေ ဒိသွာ “တုမှာကံ မာတာပိတရော အမှေ ကိံ ဝဒန္တီ”တိ။

၁-မ ၃-၁၈-ပိဋ္ဌေ။

arahāti vadanti bhanteti. Yāva chekā gahapatikā na sakkā vañcetunti attano khīṇāsavabhāvaṁ dīpeti.

Aññepi cettha **cāṭi-arahantapāroha-arahantā**dayo veditabbā—eko kira kuhako antogabbhe cāṭiṁ nikhaṇitvā manussānaṁ āgamanakāle pavisati. Manussā “kahaṁ thero”ti pucchanti. Antogabbheti ca vutte pavisitvā vicinantāpi adisvā nikkhamitvā “natthi thero”ti vadanti. “Antogabbheyeva thero”ti ca vutte puna pavisanti. Thero cāṭito nikkhamitvā pīṭhe nisinno hoti. Tato tehi “mayaṁ bhante pubbe adisvā nikkhantā, kahaṁ tumhe gatatthā”ti vutte “samaṇā nāma attano icchiticchitaṭṭhānaṁ gacchantī”ti vacanena attano khīṇāsavabhāvaṁ dīpeti.

Aparo kuhako ekasmiṁ pabbate paṇṇasālāyaṁ vasati. Paṇṇasālāya ca pacchato papātaṭṭhāne eko kacchakarukkho atthi, tassa pāroho gantvā parabhāge bhūmiyaṁ patiṭṭhito. Manussā maggenāgantvā nimantenti. So pattacīvaramādāya pārohena otaritvā gāmadvāre attānaṁ dasseti. Tato manussehi pacchā āgantvā “katarena maggena āgatattha bhante”ti puṭṭho “samaṇānaṁ āgatamaggo nāma pucchituṁ na vaṭṭati, attano icchiticchitaṭṭhāneneva āgacchantī”ti vacanena khīṇāsavabhāvaṁ dīpeti. Taṁ pana kuhakaṁ eko viddhakaṇṇo ña tvā “pariggahessāmi nan”ti ekadivasaṁ pārohena otarantaṁ disvā pacchato chinditvā appamattakena ṭhapesi. So “pārohato otarissāmī”ti ‘ṭhan’ti patito, mattikāpatto bhijji, so ñātomhīti nikkhamitvā palāyi.

Pāpicchassa bhāvo **pāpicchatā.** Lakkhaṇato pana asantaguṇasambhāvanatā paṭiggahaṇe ca amattaññutā, etaṁ pāpicchatālakkhaṇanti veditabbaṁ.

852. Siṅganiddese vijjhanaṭṭhena **siṅgaṁ,** nāgarikabhāvasaṅkhātassa kilesasiṅgassetaṁ nāmaṁ. Siṅgārabhāvo **siṅgāratā** siṅgārakaraṇākāro vā. Cāturabhāvo **cāturatā.** Tathā **cāturiyaṁ.** Parikkhatabhāvo **parikkhatatā,** parikhaṇitvā ṭhapitasseva daḷhasiṅgārabhāvassetaṁ

အရဟာတိ ဝဒန္တိ ဘန္တေတိ။ ယာဝ ဆေကာ ဂဟပတိကာ န သက္ကာ ဝဉ္စေတုန္တိ အတ္တနော ခီဏာသဝဘာဝံ ဒီပေတိ။

အညေပိ စေတ္ထ **စာဋိအရဟန္တပါရောဟအရဟန္တာ**ဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ— ဧကော ကိရ ကုဟကော အန္တောဂဗ္ဘေ စာဋိံ နိခဏိတွာ မနုဿာနံ အာဂမနကာလေ ပဝိသတိ။ မနုဿာ “ကဟံ ထေရော”တိ ပုစ္ဆန္တိ။ အန္တောဂဗ္ဘေတိ စ ဝုတ္တေ ပဝိသိတွာ ဝိစိနန္တာပိ အဒိသွာ နိက္ခမိတွာ “နတ္ထိ ထေရော”တိ ဝဒန္တိ။ “အန္တောဂဗ္ဘေယေဝ ထေရော”တိ စ ဝုတ္တေ ပုန ပဝိသန္တိ။ ထေရော စာဋိတော နိက္ခမိတွာ ပီဌေ နိသိန္နော ဟောတိ။ တတော တေဟိ “မယံ ဘန္တေ ပုဗ္ဗေ အဒိသွာ နိက္ခန္တာ၊ ကဟံ တုမှေ ဂတတ္ထာ”တိ ဝုတ္တေ “သမဏာ နာမ အတ္တနော ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တီ”တိ ဝစနေန အတ္တနော ခီဏာသဝဘာဝံ ဒီပေတိ။

အပရော ကုဟကော ဧကသ္မိံ ပဗ္ဗတေ ပဏ္ဏသာလာယံ ဝသတိ။ ပဏ္ဏသာလာယ စ ပစ္ဆတော ပပါတဋ္ဌာနေ ဧကော ကစ္ဆကရုက္ခော အတ္ထိ၊ တဿ ပါရောဟော ဂန္တွာ ပရဘာဂေ ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌိတော။ မနုဿာ မဂ္ဂေနာဂန္တွာ နိမန္တေန္တိ။ သော ပတ္တစီဝရမာဒါယ ပါရောဟေန ဩတရိတွာ ဂါမဒွါရေ အတ္တာနံ ဒဿေတိ။ တတော မနုဿေဟိ ပစ္ဆာ အာဂန္တွာ “ကတရေန မဂ္ဂေန အာဂတတ္ထ ဘန္တေ”တိ ပုဋ္ဌော “သမဏာနံ အာဂတမဂ္ဂေါ နာမ ပုစ္ဆိတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ အတ္တနော ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနေနေဝ အာဂစ္ဆန္တီ”တိ ဝစနေန ခီဏာသဝဘာဝံ ဒီပေတိ။ တံ ပန ကုဟကံ ဧကော ဝိဒ္ဓကဏ္ဏော ဉတွာ “ပရိဂ္ဂဟေဿာမိ န”န္တိ ဧကဒိဝသံ ပါရောဟေန ဩတရန္တံ ဒိသွာ ပစ္ဆတော ဆိန္ဒိတွာ အပ္ပမတ္တကေန ဌပေသိ။ သော “ပါရောဟတော ဩတရိဿာမီ”တိ ‘ဌ’န္တိ ပတိတော၊ မတ္တိကာပတ္တော ဘိဇ္ဇိ၊ သော ဉာတောမှီတိ နိက္ခမိတွာ ပလာယိ။

ပါပိစ္ဆဿ ဘာဝေါ **ပါပိစ္ဆတာ**။ လက္ခဏတော ပန အသန္တဂုဏသမ္ဘာဝနတာ ပဋိဂ္ဂဟဏေ စ အမတ္တညုတာ၊ ဧတံ ပါပိစ္ဆတာလက္ခဏန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၅၂။ သိင်္ဂနိဒ္ဒေသေ ဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန **သိင်္ဂံ၊** နာဂရိကဘာဝသင်္ခါတဿ ကိလေသသိင်္ဂဿေတံ နာမံ။ သိင်္ဂါရဘာဝေါ **သိင်္ဂါရတာ** သိင်္ဂါရကရဏာကာရော ဝါ။ စာတုရဘာဝေါ **စာတုရတာ**။ တထာ **စာတုရိယံ**။ ပရိက္ခတဘာဝေါ **ပရိက္ခတတာ၊** ပရိခဏိတွာ ဌပိတဿေဝ ဒဠှသိင်္ဂါရဘာဝဿေတံ

nāmaṁ. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ. Evaṁ sabbehipi padehi kilesasiṅgāratāva kathitā.

853. Tintiṇaniddese **tintiṇa**nti khīyanaṁ. Tintiṇāyanākāro **tintiṇāyanā.** Tintiṇena ayitassa tintiṇasamaṅgino bhāvo **tintiṇāyitattaṁ.** Lolupabhāvo **loluppaṁ.** Itare dve ākārabhāvaniddesā. **Pucchañjikatā**ti lābhalabhanakaṭṭhāne vedanākampanā nīcavuttitā. **Sādhukamyatā**ti paṇītapaṇītānaṁ patthanā. Evaṁ sabbehipi padehi suvānadoṇiyaṁ kañjiyaṁ pivanakasunakhassa aññaṁ sunakhaṁ disvā bhubhukkaraṇaṁ viya "tava santakaṁ, mama santakan"ti kilesavasena khīyanākāro kathito.

854. Cāpalyaniddese ākoṭitapaccākoṭitabhāvādīhi cīvarassa maṇḍanā **cīvaramaṇḍanā.** Maṇivaṇṇacchavikaraṇādīhi pattassa maṇḍanā **pattamaṇḍanā.** Cittakammādīhi puggalikasenāsanassa maṇḍanā **senāsanamaṇḍanā. Imassa vā pūtikāyassā**ti imassa manussasarīrassa. Yathā hi tadahujātopi siṅgālo jarasiṅgālotveva, ūruppamāṇāpi ca gaḷocilatā pūtilatātveva saṅkhaṁ gacchati, evaṁ suvaṇṇavaṇṇopi manussakāyo pūtikāyotveva vuccati. Tassa antarantarā rattavaṇṇapaṇḍuvaṇṇādīhi nivāsanapārupanādīhi sajjanā **maṇḍanā** nāma. **Bāhirānaṁ vā parikkhārāna**nti ṭhapetvā pattacīvaraṁ sesaparikkhārānaṁ. Atha vā yā esā cīvaramaṇḍanā pattamaṇḍanāti vuttā, sā tehi vā parikkhārehi kāyassa maṇḍanā, tesaṁ vā bāhiraparikkhārānaṁ maṇḍetvā ṭhapanavasena maṇḍanāti evamettha attho veditabbo. **Maṇḍanā vibhūsanā**ti ettha ūnaṭṭhānassa pūraṇavasena **maṇḍanā,** chavirāgādivasena **vibhūsanā**ti veditabbā. **Keḷanā**ti kīḷanā. **Parikeḷanā**ti parikīḷanā. **Giddhikatā**ti gedhayuttatā. **Giddhikatta**nti tasseva vevacanaṁ. Capalabhāvo **capalatā.** Tathā **cāpalyaṁ. Idaṁ vuccatī**ti idaṁ cāpalyaṁ nāma vuccati, yena samannāgato puggalo vassasatikopi samāno tadahujātadārako viya hoti.

855. Asabhāgavuttiniddese **vippaṭikūlaggāhitā**ti ananulomaggāhitā. **Vipaccanīkasātatā**ti vipaccanīkena paṭiviruddhakaraṇena sukhāyanā. Anādarabhāvo **anādariyaṁ.** Tathā **anādariyatā.** Agāravassa bhāvo **agāravatā.** Jeṭṭhakabhāvassa akaraṇaṁ **appatissavatā.**

နာမံ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဧဝံ သဗ္ဗေဟိပိ ပဒေဟိ ကိလေသသိင်္ဂါရတာဝ ကထိတာ။

၈၅၃။ တိန္တိဏနိဒ္ဒေသေ **တိန္တိဏ**န္တိ ခီယနံ။ တိန္တိဏာယနာကာရော **တိန္တိဏာယနာ။** တိန္တိဏေန အယိတဿ တိန္တိဏသမင်္ဂိနော ဘာဝေါ **တိန္တိဏာယိတတ္တံ။** လောလုပဘာဝေါ **လောလုပ္ပံ။** ဣတရေ ဒွေ အာကာရဘာဝနိဒ္ဒေသာ။ **ပုစ္ဆဉ္ဇိကတာ**တိ လာဘာလာဘနကဋ္ဌာနေ ဝေဒနာကမ္ပနာ နီစဝုတ္တိတာ။ **သာဓုကမျတာ**တိ ပဏီတပဏီတာနံ ပတ္ထနာ။ ဧဝံ သဗ္ဗေဟိပိ ပဒေဟိ သုဝါနဒေါဏိယံ ကဉ္ဇိယံ ပိဝနကသုနခဿ အညံ သုနခံ ဒိသွာ ဘုဘုက္ကရဏံ ဝိယ "တဝ သန္တကံ, မမ သန္တက"န္တိ ကိလေသဝသေန ခီယနာကာရော ကထိတော။

၈၅၄။ စာပလျနိဒ္ဒေသေ အာကောဋိတပစ္စာကောဋိတဘာဝါဒီဟိ စီဝရဿ မဏ္ဍနာ **စီဝရမဏ္ဍနာ။** မဏိဝဏ္ဏစ္ဆဝိကရဏာဒီဟိ ပတ္တဿ မဏ္ဍနာ **ပတ္တမဏ္ဍနာ။** စိတ္တကမ္မာဒီဟိ ပုဂ္ဂလိကသေနာသနဿ မဏ္ဍနာ **သေနာသနမဏ္ဍနာ။** **ဣမဿ ဝါ ပူတိကာယဿာ**တိ ဣမဿ မနုဿသရီရဿ။ ယထာ ဟိ တဒဟုဇာတောပိ သိင်္ဂါလော ဇရသိင်္ဂါလောတွေဝ, ဦရုပ္ပမာဏာပိ စ ဂဠောစိလတာ ပူတိလတာတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောပိ မနုဿကာယော ပူတိကာယောတွေဝ ဝုစ္စတိ။ တဿ အန္တရန္တရာ ရတ္တဝဏ္ဏပဏ္ဍုဝဏ္ဏာဒီဟိ နိဝါသနပါရုပနာဒီဟိ သဇ္ဇနာ **မဏ္ဍနာ** နာမ။ **ဗာဟိရာနံ ဝါ ပရိက္ခာရာန**န္တိ ဌပေတွာ ပတ္တစီဝရံ သေသပရိက္ခာရာနံ။ အထ ဝါ ယာ ဧသာ စီဝရမဏ္ဍနာ ပတ္တမဏ္ဍနာတိ ဝုတ္တာ၊ သာ တေဟိ ဝါ ပရိက္ခာရေဟိ ကာယဿ မဏ္ဍနာ, တေသံ ဝါ ဗာဟိရပရိက္ခာရာနံ မဏ္ဍေတွာ ဌပနဝသေန မဏ္ဍနာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **မဏ္ဍနာ ဝိဘူသနာ**တိ ဧတ္ထ ဦနဋ္ဌာနဿ ပူရဏဝသေန **မဏ္ဍနာ၊** ဆဝိရာဂါဒိဝသေန **ဝိဘူသနာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ကေဠနာ**တိ ကီဠနာ။ **ပရိကေဠနာ**တိ ပရိကီဠနာ။ **ဂိဒ္ဓိကတာ**တိ ဂေဓယုတ္တတာ။ **ဂိဒ္ဓိကတ္တ**န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ စပလဘာဝေါ **စပလတာ။** တထာ **စာပလျံ။ ဣဒံ ဝုစ္စတီ**တိ ဣဒံ စာပလျံ နာမ ဝုစ္စတိ၊ ယေန သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဝဿသတိကောပိ သမာနော တဒဟုဇာတဒါရကော ဝိယ ဟောတိ။

၈၅၅။ အသဘာဂဝုတ္တိနိဒ္ဒေသေ **ဝိပ္ပဋိကူလဂ္ဂါဟိတာ**တိ အနနုလောမဂ္ဂါဟိတာ။ **ဝိပစ္စနီကသာတတာ**တိ ဝိပစ္စနီကေန ပဋိဝိရုဒ္ဓကရဏေန သုခါယနာ။ အနာဒရဘာဝေါ **အနာဒရိယံ။** တထာ **အနာဒရိယတာ။** အဂါရဝဿ ဘာဝေါ **အဂါရဝတာ။** ဇေဋ္ဌကဘာဝဿ အကရဏံ **အပ္ပတိဿဝတာ။**

Ayaṁ vuccatīti ayaṁ asabhāgavutti nāma vuccati, visabhāgajīvikatāti attho, yāya samannāgato puggalo mātaraṁ pitaraṁ vā gilānaṁ paṭivattitvāpi na oloketi, pitusantakassa kāraṇā mātarā saddhiṁ, mātusantakassa kāraṇā pitarā saddhiṁ kalahaṁ karoti, visabhāgajīvitaṁ jīvati, mātāpitūnaṁ santakassa kāraṇā jeṭṭhena vā kaniṭṭhena vā bhātarā saddhiṁ kalahaṁ karoti, nillajjavacanaṁ vadati, ācariyassa vā upajjhāyassa vā vattapaṭivattaṁ na karoti, gilānaṁ na upaṭṭhāti, Buddhassa Bhagavato cetiyadassanaṭṭhāne uccāraṁ vā passāvaṁ vā karoti, kheḷampi siṅghāṇikampi chaḍḍeti, chattaṁ dhāreti, upāhanā āruyha gacchati, Buddhasāvakesu na lajjati, saṁghe cittīkāraṁ na karoti, mātimattapitimattādīsu garuṭṭhāniyesu hirottappaṁ na paccupaṭṭhāpeti. Tassevaṁ pavattamānassa sabbāpesā kiriyā mātarīti-ādīsupi vatthūsu asabhāgavuttitā nāma hoti.

856. Aratiniddese **pantesū**ti dūresu vivittesu vā. **Adhikusalesū**ti samathavipassanādhammesu. **Aratī**ti ratipaṭikkhepo. **Aratitā**ti aramaṇākāro. **Anabhiratī**ti anabhiratabhāvo. **Anabhiramaṇā**ti anabhiramaṇākāro. **Ukkaṇṭhitā**ti ukkaṇṭhanākāro. **Paritassitā**ti ukkaṇṭhanavaseneva paritassanā.

857. Tandīniddese **tandī**ti jāti-ālasiyaṁ. **Tandiyanā**ti tandiyanākāro. **Tandimanakatā**ti tandiyā abhibhūtacittatā. Alasassa bhāvo **ālasyaṁ.** Ālasyāyanākāro **ālasyāyanā.** Ālasyāyitassa bhāvo **ālasyāyitattaṁ.** Iti sabbehipi imehi padehi kilesavasena kāyālasiyaṁ kathitaṁ.

858. Vijambhitāniddese **jambhanā**ti phandanā. Punappunaṁ jambhanā **vijambhanā. Ānamanā**ti purato namanā. **Vinamanā**ti pacchato namanā. **Sannamanā**ti samantato namanā. **Paṇamanā**ti yathā hi tantato uṭṭhitapesakāro kismiñcideva gahetvā ujukaṁ kāyaṁ ussāpeti, evaṁ kāyassa uddhaṁ ṭhapanā. **Byādhiyakan**ti uppannabyādhitā. Iti sabbehipi imehi padehi kilesavasena kāyaphandanameva kathitaṁ.

အယံ ဝုစ္စတီတိ အယံ အသဘာဂဝုတ္တိ နာမ ဝုစ္စတိ၊ ဝိသဘာဂဇီဝိကတာတိ အတ္ထော၊ ယာယ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော မာတရံ ပိတရံ ဝါ ဂိလာနံ ပဋိဝတ္တိတွာပိ န ဩလောကေတိ၊ ပိတုသန္တကဿ ကာရဏာ မာတရာ သဒ္ဓိံ, မာတုသန္တကဿ ကာရဏာ ပိတရာ သဒ္ဓိံ ကလဟံ ကရောတိ၊ ဝိသဘာဂဇီဝိတံ ဇီဝတိ၊ မာတာပိတူနံ သန္တကဿ ကာရဏာ ဇေဋ္ဌေန ဝါ ကနိဋ္ဌေန ဝါ ဘာတရာ သဒ္ဓိံ ကလဟံ ကရောတိ၊ နိလ္လဇ္ဇဝစနံ ဝဒတိ၊ အာစရိယဿ ဝါ ဥပဇ္ဈာယဿ ဝါ ဝတ္တပဋိဝတ္တံ န ကရောတိ၊ ဂိလာနံ န ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော စေတိယဒဿနဋ္ဌာနေ ဥစ္စာရံ ဝါ ပဿာဝံ ဝါ ကရောတိ၊ ခေဠမ္ပိ သိင်္ဃာဏိကမ္ပိ ဆဍ္ဍေတိ၊ ဆတ္တံ ဓာရေတိ၊ ဥပါဟနာ အာရုယှ ဂစ္ဆတိ၊ ဗုဒ္ဓသာဝကေသု န လဇ္ဇတိ၊ သံဃေ စိတ္တီကာရံ န ကရောတိ၊ မာတိမတ္တပိတိမတ္တာဒီသု ဂရုဋ္ဌာနိယေသု ဟိရောတ္တပ္ပံ န ပစ္စုပဋ္ဌာပေတိ။ တဿေဝံ ပဝတ္တမာနဿ သဗ္ဗာပေသာ ကိရိယာ မာတရီတိအာဒီသုပိ ဝတ္ထူသု အသဘာဂဝုတ္တိတာ နာမ ဟောတိ။

၈၅၆။ အရတိနိဒ္ဒေသေ **ပန္တေသူ**တိ ဒူရေသု ဝိဝိတ္တေသု ဝါ။ **အဓိကုသလေသူ**တိ သမထဝိပဿနာဓမ္မေသု။ **အရတီ**တိ ရတိပဋိက္ခေပေါ။ **အရတိတာ**တိ အရမဏာကာရော။ **အနဘိရတီ**တိ အနဘိရတဘာဝေါ။ **အနဘိရမဏာ**တိ အနဘိရမဏာကာရော။ **ဥက္ကဏ္ဌိတာ**တိ ဥက္ကဏ္ဌနာကာရော။ **ပရိတဿိတာ**တိ ဥက္ကဏ္ဌနဝသေနေဝ ပရိတဿနာ။

၈၅၇။ တန္ဒီနိဒ္ဒေသေ **တန္ဒီ**တိ ဇာတိအာလသိယံ။ **တန္ဒိယနာ**တိ တန္ဒိယနာကာရော။ **တန္ဒိမနကတာ**တိ တန္ဒိယာ အဘိဘူတစိတ္တတာ။ အလသဿ ဘာဝေါ **အာလသျံ။** အာလသျာယနာကာရော **အာလသျာယနာ။** အာလသျာယိတဿ ဘာဝေါ **အာလသျာယိတတ္တံ။** ဣတိ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ ကိလေသဝသေန ကာယာလသိယံ ကထိတံ။

၈၅၈။ ဝိဇမ္ဘိတာနိဒ္ဒေသေ **ဇမ္ဘနာ**တိ ဖန္ဒနာ။ ပုနပ္ပုနံ ဇမ္ဘနာ **ဝိဇမ္ဘနာ။ အာနမနာ**တိ ပုရတော နမနာ။ **ဝိနမနာ**တိ ပစ္ဆတော နမနာ။ **သန္နမနာ**တိ သမန္တတော နမနာ။ **ပဏာမနာ**တိ ယထာ ဟိ တန္တတော ဥဋ္ဌိတပေသကာရော ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဂဟေတွာ ဥဇုကံ ကာယံ ဥဿာပေတိ၊ ဧဝံ ကာယဿ ဥဒ္ဓံ ဌပနာ။ **ဗျာဓိယက**န္တိ ဥပ္ပန္နဗျာဓိတာ။ ဣတိ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ ကိလေသဝသေန ကာယဖန္ဒနမေဝ ကထိတံ။

859. Bhattasammadaniddese **bhuttāvissā**ti bhuttavato. **Bhattamucchā**ti bhattagelaññaṁ. Balavabhattena hi mucchāpatto viya hoti. **Bhattakilamatho**ti bhattena kilantabhāvo. **Bhattapariḷāho**ti bhattadaratho. Tasmiñhi samaye pariḷāhuppattiyā upahatindriyo hoti, kāyo jīrati. **Kāyaduṭṭhullan**ti bhattaṁ nissāya kāyassa akammaññatā.

860. Cetaso līnattaniddeso heṭṭhā Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyaṁ[1] vuttatthoyeva. Imehi pana sabbehipi padehi kilesavasena cittassa gilānākāro kathitoti veditabbo.

861. Kuhanāniddese **lābhasakkārasilokasannissitassā**ti lābhañca sakkārañca kittisaddañca nissitassa, patthayantassāti attho. **Pāpicchassā**ti asantaguṇadīpanakāmassa. **Icchāpakatassā**ti icchāya apakatassa, upaddutassāti attho.

Ito paraṁ yasmā paccayapaṭisevana[2] sāmantajappana-iriyāpathasannissitavasena Mahāniddese tividhaṁ Kuhanavatthu āgataṁ, tasmā tividhampi taṁ dassetuṁ **paccayapaṭisevanasaṅkhātena vā**ti-evamādi āraddhaṁ. Tattha cīvarādīhi nimantitassa tadatthikasseva sato pāpicchataṁ nissāya paṭikkhipanena, te ca gahapatike attani suppatiṭṭhitasaddhe ña tvā puna tesaṁ “aho ayyo appiccho, na kiñci paṭiggaṇhituṁ icchati, suladdhaṁ vata no assa, sace appamattakaṁ kiñci paṭiggaṇheyyā”ti nānāvidhehi upāyehi paṇītāni cīvarādīni upanentānaṁ tadanuggahakāmataṁyeva āvikatvā paṭiggahaṇena ca tato pabhuti asītisakaṭabhārehi upanāmanahetubhūtaṁ vimhāpanaṁ paccayapaṭisevanasaṅkhātaṁ Kuhanavatthūti veditabbaṁ. Vuttampi cetaṁ Mahāniddese[3]—

> Katamaṁ paccayapaṭisevanasaṅkhātaṁ Kuhanavatthu, idha gahapatikā bhikkhū nimantenti cīvara piṇḍapāta senāsana gilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, so pāpiccho icchāpakato atthiko

1. Abhi-Ṭṭha 1. 408, 409 piṭṭhesu. 2. Paccayapaṭisedhana (Sī) 3. Khu 7. 172 piṭṭhe.

၈၅၉။ ဘတ္တသမ္မဒနိဒ္ဒေသေ **ဘုတ္တာဝိဿာ**တိ ဘုတ္တဝတော။ **ဘတ္တမုစ္ဆာ**တိ ဘတ္တဂေလညံ။ ဗလဝဘတ္တေန ဟိ မုစ္ဆာပတ္တော ဝိယ ဟောတိ။ **ဘတ္တကိလမထော**တိ ဘတ္တေန ကိလန္တဘာဝေါ။ **ဘတ္တပရိဠာဟော**တိ ဘတ္တဒရထော။ တသ္မိဉ္ဟိ သမယေ ပရိဠာဟုပ္ပတ္တိယာ ဥပဟတိန္ဒြိယော ဟောတိ၊ ကာယော ဇီရတိ။ **ကာယဒုဋ္ဌုလ္လ**န္တိ ဘတ္တံ နိဿာယ ကာယဿ အကမ္မညတာ။

၈၆၀။ စေတသော လီနတ္တနိဒ္ဒေသော ဟေဋ္ဌာ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယံ[၁] ဝုတ္တတ္ထောယေဝ။ ဣမေဟိ ပန သဗ္ဗေဟိပိ ပဒေဟိ ကိလေသဝသေန စိတ္တဿ ဂိလာနာကာရော ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၆၁။ ကုဟနာနိဒ္ဒေသေ **လာဘသက္ကာရသိလောကသန္နိဿိတဿာ**တိ လာဘဉ္စ သက္ကာရဉ္စ ကိတ္တိသဒ္ဒဉ္စ နိဿိတဿ၊ ပတ္ထယန္တဿာတိ အတ္ထော။ **ပါပိစ္ဆဿာ**တိ အသန္တဂုဏဒီပနကာမဿ။ **ဣစ္ဆာပကတဿာ**တိ ဣစ္ဆာယ အပကတဿ၊ ဥပဒ္ဒုတဿာတိ အတ္ထော။

ဣတော ပရံ ယသ္မာ ပစ္စယပဋိသေဝန[၂]သာမန္တဇပ္ပနဣရိယာပထသန္နိဿိတ-ဝသေန မဟာနိဒ္ဒေသေ တိဝိဓံ ကုဟနဝတ္ထု အာဂတံ၊ တသ္မာ တိဝိဓမ္ပိ တံ ဒဿေတုံ **ပစ္စယပဋိသေဝနသင်္ခါတေန ဝါ**တိဧဝမာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ စီဝရာဒီဟိ နိမန္တိတဿ တဒတ္ထိကဿေဝ သတော ပါပိစ္ဆတံ နိဿာယ ပဋိက္ခိပနေန, တေ စ ဂဟပတိကေ အတ္တနိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတသဒ္ဓေ ဉတွာ ပုန တေသံ “အဟော အယျော အပ္ပိစ္ဆော, န ကိဉ္စိ ပဋိဂ္ဂဏှိတုံ ဣစ္ဆတိ၊ သုလဒ္ဓံ ဝတ နော အဿ၊ သစေ အပ္ပမတ္တကံ ကိဉ္စိ ပဋိဂ္ဂဏှေယျာ”တိ နာနာဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ ပဏီတာနိ စီဝရာဒီနိ ဥပနေန္တာနံ တဒနုဂ္ဂဟကာမတံယေဝ အာဝိကတွာ ပဋိဂ္ဂဟဏေန စ တတော ပဘုတိ အသီတိသကဋဘာရေဟိ ဥပနာမန-ဟေတုဘူတံ ဝိမှာပနံ ပစ္စယပဋိသေဝနသင်္ခါတံ ကုဟနဝတ္ထူတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ မဟာနိဒ္ဒေသေ[၃]—

> ကတမံ ပစ္စယပဋိသေဝနသင်္ခါတံ ကုဟနဝတ္ထု၊ ဣဓ ဂဟပတိကာ ဘိက္ခူ နိမန္တေန္တိ စီဝရ ပိဏ္ဍပါတ သေနာသန ဂိလာနပစ္စယ-ဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရေဟိ၊ သော ပါပိစ္ဆော ဣစ္ဆာပကတော အတ္ထိကော

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၄၀၈-၄၀၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ပစ္စယပဋိသေဓန (သီ) ၃-ခု ၇-၁၇၂-ပိဋ္ဌေ။

cīvara -pa- parikkhārānaṁ bhiyyokamyataṁ upādāya cīvaraṁ paccakkhāti, piṇḍapātaṁ paccakkhāti, senāsanaṁ paccakkhāti, gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṁ paccakkhāti. So evamāha “kiṁ samaṇassa mahagghena cīvarena, etaṁ sāruppaṁ, yaṁ samaṇo susānā vā saṅkārakūṭā vā pāpaṇikā vā nantakāni uccinitvā saṅghāṭiṁ katvā dhāreyya. Kiṁ samaṇassa mahagghena piṇḍapātena, etaṁ sāruppaṁ, yaṁ samaṇo uñchācariyāya piṇḍiyālopena jīvikaṁ kappeyya. Kiṁ samaṇassa mahagghena senāsanena, etaṁ sāruppaṁ, yaṁ samaṇo rukkhamūliko vā assa sosāniko vā abbhokāsiko vā. Kiṁ samaṇassa mahagghena gilānapaccayabhesajjaparikkhārena, etaṁ sāruppaṁ, yaṁ samaṇo pūtimuttena vā harītakīkhaṇḍena vā osadhaṁ kareyyā”ti. Tadupādāya lūkhaṁ cīvaraṁ dhāreti, lūkhaṁ piṇḍapātaṁ paribhuñjati, lūkhaṁ senāsanaṁ paṭisevati, lūkhaṁ gilānapaccayabhesajjaparikkhāraṁ paṭisevati. Tamenaṁ gahapatikā evaṁ jānanti “ayaṁ samaṇo appiccho santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho āraddhavīriyo dhutavādo”ti bhiyyo bhiyyo nimantenti cīvara -pa- parikkhārehi. So evamāha “tiṇṇaṁ sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṁ puññaṁ pasavati, saddhāya sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṁ puññaṁ pasavati, deyyadhammassa -pa- dakkhiṇeyyānaṁ sammukhībhāvā saddho kulaputto bahuṁ puññaṁ pasavati, tumhākañcevāyaṁ saddhā atthi, deyyadhammo ca saṁvijjati, ahañca paṭiggāhako, sacāhaṁ na paṭiggahessāmi, evaṁ tumhe puññena paribāhirā bhavissatha, na mayhaṁ iminā attho, apica tumhākaṁ eva anukampāya paṭiggaṇhāmī”ti. Tadupādāya bahumpi cīvaraṁ paṭiggaṇhāti. Bahumpi piṇḍapātaṁ -pa- bhesajjaparikkhāraṁ paṭiggaṇhāti. Yā evarūpā bhākuṭikā bhākuṭiyaṁ kuhanā kuhāyanā kuhitattaṁ. Idaṁ vuccati paccayapaṭisevanasaṅkhātaṁ Kuhanavatthūti.

Pāpicchasseva pana sato uttarimanussadhammādhigamaparidīpanavācāya tathā tathā vimhāpanaṁ sāmantajappanasaṅkhātaṁ kuhanavatthūti veditabbaṁ. Yath’āha—katamaṁ sāmantajappanasaṅkhātaṁ

စီဝရ။ပ။ ပရိက္ခာရာနံ ဘိယျောကမျတံ ဥပါဒါယ စီဝရံ ပစ္စက္ခာတိ၊ ပိဏ္ဍပါတံ ပစ္စက္ခာတိ၊ သေနာသနံ ပစ္စက္ခာတိ၊ ဂိလာနပစ္စယ-ဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံ ပစ္စက္ခာတိ။ သော ဧဝမာဟ “ကိံ သမဏဿ မဟဂ္ဃေန စီဝရေန၊ ဧတံ သာရုပ္ပံ၊ ယံ သမဏော သုသာနာ ဝါ သင်္ကာရကူဋာ ဝါ ပါပဏိကာ ဝါ နန္တကာနိ ဥစ္စိနိတွာ သင်္ဃာဋိံ ကတွာ ဓာရေယျ။ ကိံ သမဏဿ မဟဂ္ဃေန ပိဏ္ဍပါတေန၊ ဧတံ သာရုပ္ပံ၊ ယံ သမဏော ဥဉ္ဆာစရိယာယ ပိဏ္ဍိယာလောပေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေယျ။ ကိံ သမဏဿ မဟဂ္ဃေန သေနာသနေန၊ ဧတံ သာရုပ္ပံ၊ ယံ သမဏော ရုက္ခမူလိကော ဝါ အဿ သောသာ-နိကော ဝါ အဗ္ဘောကာသိကော ဝါ။ ကိံ သမဏဿ မဟဂ္ဃေန ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရေန၊ ဧတံ သာရုပ္ပံ၊ ယံ သမဏော ပူတိမုတ္တေန ဝါ ဟရီတကီခဏ္ဍေန ဝါ ဩသဓံ ကရေယျာ”တိ။ တဒုပါဒါယ လူခံ စီဝရံ ဓာရေတိ၊ လူခံ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ လူခံ သေနာသနံ ပဋိသေဝတိ၊ လူခံ ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံ ပဋိသေဝတိ။ တမေနံ ဂဟပတိကာ ဧဝံ ဇာနန္တိ “အယံ သမဏော အပ္ပိစ္ဆော သန္တုဋ္ဌော ပဝိဝိတ္တော အသံသဋ္ဌော အာရဒ္ဓဝီရိယော ဓုတဝါဒေါ”တိ ဘိယျော ဘိယျော နိမန္တေန္တိ စီဝရ။ပ။ပရိက္ခာရေဟိ။ သော ဧဝမာဟ “တိဏ္ဏံ သမ္မုခီဘာဝါ သဒ္ဓေါ ကုလပုတ္တော ဗဟုံ ပုညံ ပသဝတိ၊ သဒ္ဓါယ သမ္မုခီဘာဝါ သဒ္ဓေါ ကုလပုတ္တော ဗဟုံ ပုညံ ပသဝတိ၊ ဒေယျဓမ္မဿ။ပ။ ဒက္ခိဏေယျာနံ သမ္မုခီဘာဝါ သဒ္ဓေါ ကုလပုတ္တော ဗဟုံ ပုညံ ပသဝတိ၊ တုမှာကဉ္စေဝါယံ သဒ္ဓါ အတ္ထိ၊ ဒေယျဓမ္မော စ သံဝိဇ္ဇတိ၊ အဟဉ္စ ပဋိဂ္ဂါဟကော၊ သစာဟံ န ပဋိဂ္ဂဟေဿာမိ၊ ဧဝံ တုမှေ ပုညေန ပရိဗာဟိရာ ဘဝိဿထ၊ န မယှံ ဣမိနာ အတ္ထော၊ အပိစ တုမှာကံ ဧဝ အနုကမ္ပာယ ပဋိဂ္ဂဏှာမီ”တိ။ တဒုပါဒါယ ဗဟုမ္ပိ စီဝရံ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ ဗဟုမ္ပိ ပိဏ္ဍပါတံ။ပ။ ဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရံ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ ယာ ဧဝရူပါ ဘာကုဋိကာ ဘာကုဋိယံ ကုဟနာ ကုဟာယနာ ကုဟိတတ္တံ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ပစ္စယပဋိသေဝနသင်္ခါတံ ကုဟနဝတ္ထူတိ။

ပါပိစ္ဆဿေဝ ပန သတော ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာဓိဂမပရိဒီပန-ဝါစာယ တထာ တထာ ဝိမှာပနံ သာမန္တဇပ္ပနသင်္ခါတံ ကုဟန-ဝတ္ထူတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာဟ—ကတမံ သာမန္တဇပ္ပနသင်္ခါတံ

Kuhanavatthu, idhekacco pāpiccho icchāpakato sambhāvanādhippāyo "evaṁ maṁ jano sambhāvessatī"ti ariyadhammasannissitaṁ vācaṁ bhāsati, yo evarūpaṁ cīvaraṁ dhāreti, so samaṇo mahesakkhoti bhaṇati. Yo evarūpaṁ pattaṁ, lohathālakaṁ, dhamakaraṇaṁ, parisāvanaṁ, kuñcikaṁ, upāhanaṁ, kāyabandhanaṁ, āyogaṁ dhāreti, so samaṇo mahesakkhoti bhaṇati. Yassa evarūpo upajjhāyo, ācariyo, samānupajjhāyā, samānācariyakā, mittā, sandiṭṭhā, sambhattā, sahāyā. Yo evarūpe vihāre vasati, aḍḍhayoge, pāsāde, hammiye, guhāyaṁ, leṇe, kuṭiyā, kūṭāgāre, aṭṭe māḷe, udosite, uddaṇḍe, upaṭṭhānasālāyaṁ, maṇḍape, rukkhamūle vasati, so samaṇo mahesakkhoti bhaṇati.

Atha vā korajikakorajiko bhākuṭikabhākuṭiko kuhakakuhako lapakalapako mukhasambhāvito. Ayaṁ samaṇo imāsaṁ evarūpānaṁ santānaṁ vihārasamāpattīnaṁ lābhīti tādisaṁ gambhīraṁ gūḷhaṁ nipuṇaṁ paṭicchannaṁ lokuttaraṁ suññatāpaṭisaṁyuttaṁ kathaṁ kathesi. Yā evarūpā bhākuṭikā bhākuṭiyaṁ kuhanā kuhāyanā kuhitattaṁ. Idaṁ vuccati sāmantajappanasaṅkhātaṁ Kuhanavatthūti.

Pāpicchasseva pana sato sambhāvanādhippāyakatena iriyāpathena vimhāpanaṁ iriyāpathasannissitaṁ Kuhanavatthūti veditabbaṁ. Yath'āha—katamaṁ iriyāpathasaṅkhātaṁ kuhanavatthu, idhekacco. Pāpiccho icchāpakato sambhāvanādhippāyo evaṁ maṁ jano sambhāvessati gamanaṁ saṇṭhapeti -pa- sayanaṁ saṇṭhapeti, paṇidhāya gacchati, paṇidhāya tiṭṭhati, paṇidhāya nisīdati, paṇidhāya seyyaṁ kappeti, samāhito viya gacchati, samāhito viya tiṭṭhati, nisīdati, samāhito viya gacchati, samāhito viya tiṭṭhati, nisīdati, seyyaṁ kappeti, āpāthakajjhāyīva hoti. Yā evarūpā iriyāpathassa āṭhapanā ṭhapanā saṇṭhāpanā bhākuṭikā bhākuṭiyaṁ kuhanā kuhāyanā kuhitattaṁ. Idaṁ vuccati iriyāpathasaṅkhātaṁ Kuhanavatthūti.

ကုဟနဝတ္ထု၊ ဣဓေကစ္စော ပါပိစ္ဆော ဣစ္ဆာပကတော သမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယော "ဧဝံ မံ ဇနော သမ္ဘာဝေဿတီ"တိ အရိယဓမ္မသန္နိဿိတံ ဝါစံ ဘာသတိ၊ ယော ဧဝရူပံ စီဝရံ ဓာရေတိ၊ သော သမဏော မဟေသက္ခောတိ ဘဏတိ။ ယော ဧဝရူပံ ပတ္တံ၊ လောဟထာလကံ၊ ဓမကရဏံ၊ ပရိသာဝနံ၊ ကုဉ္စိကံ၊ ဥပါဟနံ၊ ကာယဗန္ဓနံ၊ အာယောဂံ ဓာရေတိ၊ သော သမဏော မဟေသက္ခောတိ ဘဏတိ။ ယဿ ဧဝရူပေါ ဥပဇ္ဈာယော၊ အာစရိယော၊ သမာနုပဇ္ဈာယာ၊ သမာနာစရိယကာ၊ မိတ္တာ၊ သန္ဒိဋ္ဌာ၊ သမ္ဘတ္တာ၊ သဟာယာ။ ယော ဧဝရူပေ ဝိဟာရေ ဝသတိ၊ အဍ္ဎယောဂေ၊ ပါသာဒေ၊ ဟမ္မိယေ၊ ဂုဟာယံ၊ လေဏေ၊ ကုဋိယာ၊ ကူဋာဂါရေ၊ အဋ္ဋေ၊ မာဠေ၊ ဥဒေါသိတေ၊ ဥဒ္ဒဏ္ဍေ၊ ဥပဋ္ဌာနသာလာယံ၊ မဏ္ဍပေ၊ ရုက္ခမူလေ ဝသတိ၊ သော သမဏော မဟေသက္ခောတိ ဘဏတိ။

အထ ဝါ ကောရဇိကကောရဇိကော ဘာကုဋိကဘာကုဋိကော ကုဟကကုဟကော လပကလပကော မုခသမ္ဘာဝိတော။ အယံ သမဏော ဣမာသံ ဧဝရူပါနံ သန္တာနံ ဝိဟာရသမာပတ္တီနံ လာဘီတိ တာဒိသံ ဂမ္ဘီရံ ဂူဠှံ နိပုဏံ ပဋိစ္ဆန္နံ လောကုတ္တရံ သုညတာပဋိသံယုတ္တံ ကထံ ကထေသိ။ ယာ ဧဝရူပါ ဘာကုဋိကာ ဘာကုဋိယံ ကုဟနာ ကုဟာယနာ ကုဟိတတ္တံ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ သာမန္တဇပ္ပနသင်္ခါတံ ကုဟနဝတ္ထူတိ။

ပါပိစ္ဆဿေဝ ပန သတော သမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယကတေန ဣရိယာပထေန ဝိမှာပနံ ဣရိယာပထသန္နိဿိတံ ကုဟနဝတ္ထူတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာဟ—ကတမံ ဣရိယာပထသင်္ခါတံ ကုဟနဝတ္ထု၊ ဣဓေကစ္စော။ ပါပိစ္ဆော ဣစ္ဆာပကတော သမ္ဘာဝနာဓိပ္ပါယော ဧဝံ မံ ဇနော သမ္ဘာဝေဿတီတိ ဂမနံ သဏ္ဌပေတိ။ပ။ သယနံ သဏ္ဌပေတိ၊ ပဏိဓာယ ဂစ္ဆတိ၊ ပဏိဓာယ တိဋ္ဌတိ၊ ပဏိဓာယ နိသီဒတိ၊ ပဏိဓာယ သေယျံ ကပ္ပေတိ၊ သမာဟိတော ဝိယ ဂစ္ဆတိ၊ သမာဟိတော ဝိယ တိဋ္ဌတိ၊ နိသီဒတိ၊ သေယျံ ကပ္ပေတိ၊ အာပါထကဇ္ဈာယီဝ ဟောတိ။ ယာ ဧဝရူပါ ဣရိယာပထဿ အာဌပနာ ဌပနာ သဏ္ဌပနာ ဘာကုဋိကာ ဘာကုဋိယံ ကုဟနာ ကုဟာယနာ ကုဟိတတ္တံ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဣရိယာပထသင်္ခါတံ ကုဟနဝတ္ထူတိ။

Tattha **paccaya paṭisevanasaṅkhātenā**ti paccayapaṭisevananti evaṁ saṅkhātena paccayapaṭisevanena. **Sāmantajappitenā**ti samīpe bhaṇitena. **Iriyāpathassā**ti catu-iriyāpathassa. **Āṭhapanā**ti-ādiṭhapanā, ādarena vā ṭhapanā. **Ṭhapanā**ti ṭhapanākāro. **Saṇṭhapanā**ti abhisaṅkharaṇā, pāsādikabhāvakaraṇanti vuttaṁ hoti. **Bhākuṭikā**ti padhānapurimaṭṭhitabhāvadassanena bhākuṭikaraṇaṁ, mukhasaṅkocoti vuttaṁ hoti. Bhākuṭikaraṇaṁ sīlamassāti bhākuṭiko, bhākuṭikassa bhāvo **bhākuṭiyaṁ. Kuhanā**ti vimhāpanaṁ. Kuhassa āyanā **kuhāyanā.** Kuhitassa bhāvo **kuhitattan**ti.

862. Lapanāniddese **ālapanā**ti vihāraṁ āgatamanusse disvā "kimatthāya bhonto āgatā, kiṁ bhikkhū nimantetuṁ, yadi evaṁ gacchatha, ahaṁ pacchato bhikkhū gahetvā āgacchāmī"ti evaṁ āditova lapanā. Atha vā attānaṁ upanetvā "ahaṁ tisso, mayi rājā pasanno, mayi asuko ca asuko ca rājamahāmatto pasanno"ti evaṁ attupanāyikā lapanā **ālapanā. Lapanā**ti puṭṭhassa sato vuttappakārameva lapanaṁ. **Sallapanā**ti gahapatikānaṁ ukkaṇṭhane bhītassa okāsaṁ datvā suṭṭhu lapanā. **Ullapanā**ti mahākuṭumhiko mahānāviko mahādānapatīti evaṁ uddhaṁ katvā lapanā. **Samullapanā**ti sabbatobhāgena uddhaṁ katvā lapanā. **Unnahanā**ti upāsakā pubbe īdise kāle dānaṁ detha, idāni kiṁ na dethāti evaṁ yāva "dassāma bhante okāsaṁ na labhāmā"ti-ādīni vadanti, tāva uddhaṁ nahanā, veṭhanāti vuttaṁ hoti. Atha vā ucchuhatthaṁ disvā "kuto ābhataṁ[1] upāsakā"ti pucchati. Ucchukhettato bhanteti. Kiṁ tattha ucchu madhuranti. Khāditvā bhante jānitabbanti. "Na upāsakā bhikkhussa ucchuṁ dethāti vattuṁ vaṭṭatī"ti yā evarūpā nibbeṭhentassāpi veṭhanakakathā, sā **unnahanā.** Sabbatobhāgena punappunaṁ unnahanā **samunnahanā. Ukkācanā**ti "etaṁ kulaṁ maṁyeva jānāti, sace ettha deyyadhammo uppajjati, mayhameva detī"ti evaṁ ukkhipitvā kācanā ukkācanā, uddīpanāti[2] vuttaṁ hoti.

Telakandarikavatthu cettha vattabbaṁ—dve kira bhikkhū ekaṁ gāmaṁ pavisitvā āsanasālāyaṁ nisīditvā ekaṁ kumārikaṁ disvā pakkosiṁsu.

1. Āgatāttha (Ka) 2. Ukkhipanāti (Syā, Ka)

တတ္ထ **ပစ္စယပဋိသေဝနသင်္ခါတေနာ**တိ ပစ္စယပဋိသေဝနန္တိ ဧဝံ သင်္ခါတေန ပစ္စယပဋိသေဝနေန။ **သာမန္တဇပ္ပိတေနာ**တိ သမီပေ ဘဏိတေန။ **ဣရိယာပထဿာ**တိ စတုဣရိယာပထဿ။ **အာဌပနာ**တိ အာဒိဋ္ဌပနာ, အာဒရေန ဝါ ဌပနာ။ **ဌပနာ**တိ ဌပနာကာရော။ **သဏ္ဌပနာ**တိ အဘိသင်္ခရဏာ၊ ပါသာဒိကဘာဝကရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဘာကုဋိကာ**တိ ပဓာနပုရိမဋ္ဌိတဘာဝဒဿနေန ဘာကုဋိကရဏံ၊ မုခသင်္ကောစောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဘာကုဋိကရဏံ သီလမဿာတိ ဘာကုဋိကော၊ ဘာကုဋိကဿ ဘာဝေါ **ဘာကုဋိယံ။ ကုဟနာ**တိ ဝိမှာပနံ။ ကုဟဿ အာယနာ **ကုဟာယနာ။** ကုဟိတဿ ဘာဝေါ **ကုဟိတတ္တန္တိ**။

၈၆၂။ လပနာနိဒ္ဒေသေ **အာလပနာ**တိ ဝိဟာရံ အာဂတမနုဿေ ဒိသွာ “ကိမတ္ထာယ ဘောန္တော အာဂတာ၊ ကိံ ဘိက္ခူ နိမန္တေတုံ၊ ယဒိ ဧဝံ ဂစ္ဆထ၊ အဟံ ပစ္ဆတော ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆာမီ”တိ ဧဝံ အာဒိတောဝ လပနာ။ အထ ဝါ အတ္တာနံ ဥပနေတွာ “အဟံ တိဿော၊ မယိ ရာဇာ ပသန္နော၊ မယိ အသုကော စ အသုကော စ ရာဇမဟာမတ္တော ပသန္နော”တိ ဧဝံ အတ္တုပနာယိကာ လပနာ **အာလပနာ။ လပနာ**တိ ပုဋ္ဌဿ သတော ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ လပနံ။ **သလ္လပနာ**တိ ဂဟပတိကာနံ ဥက္ကဏ္ဌနေ ဘီတဿ ဩကာသံ ဒတွာ သုဋ္ဌု လပနာ။ **ဥလ္လပနာ**တိ မဟာကုဋုမ္ဗိကော မဟာနာဝိကော မဟာဒါနပတီတိ ဧဝံ ဥဒ္ဓံ ကတွာ လပနာ။ **သမုလ္လပနာ**တိ သဗ္ဗတောဘာဂေန ဥဒ္ဓံ ကတွာ လပနာ။ **ဥန္နဟနာ**တိ ဥပါသကာ ပုဗ္ဗေ ဤဒိသေ ကာလေ ဒါနံ ဒေထ၊ ဣဒါနိ ကိံ န ဒေထာတိ ဧဝံ ယာဝ “ဒဿာမ ဘန္တေ ဩကာသံ န လဘာမာ”တိအာဒီနိ ဝဒန္တိ၊ တာဝ ဥဒ္ဓံ နဟနာ၊ ဝေဌနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ ဥစ္ဆုဟတ္ထံ ဒိသွာ “ကုတော အာဘတံ[1] ဥပါသကာ”တိ ပုစ္ဆတိ။ ဥစ္ဆုခေတ္တတော ဘန္တေတိ။ ကိံ တတ္ထ ဥစ္ဆု မဓုရန္တိ။ ခါဒိတွာ ဘန္တေ ဇာနိတဗ္ဗန္တိ။ “န ဥပါသကာ ဘိက္ခုဿ ဥစ္ဆုံ ဒေထာတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ယာ ဧဝရူပါ နိဗ္ဗေဌေန္တဿာပိ ဝေဌနကကထာ၊ သာ **ဥန္နဟနာ။** သဗ္ဗတောဘာဂေန ပုနပ္ပုနံ ဥန္နဟနာ **သမုန္နဟနာ။ ဥက္ကာစနာ**တိ “ဧတံ ကုလံ မံယေဝ ဇာနာတိ၊ သစေ ဧတ္ထ ဒေယျဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မယှမေဝ ဒေတီ”တိ ဧဝံ ဥက္ခိပိတွာ ကာစနာ ဥက္ကာစနာ၊ ဥဒ္ဒီပနာတိ[2] ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တေလကန္ဒရိကဝတ္ထု စေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ—ဒွေ ကိရ ဘိက္ခူ ဧကံ ဂါမံ ပဝိသိတွာ အာသနသာလာယံ နိသီဒိတွာ ဧကံ ကုမာရိကံ ဒိသွာ ပက္ကောသိံသု။

၁-အာဂတတ္ထ (က) ၂-ဥက္ခိပနာတိ (သျာ၊ က)

[1]tāya āgatāya tatreko[1] ekaṁ pucchi “ayaṁ bhante kassa kumārikā”ti. Amhākaṁ upaṭṭhāyikāya telakandarikāya dhītā āvuso, imissā mātā mayi gehaṁ gate sappiṁ dadamānā ghaṭeneva deti, ayampi mātā viya ghaṭeneva detīti ukkāceti.

Sabbatobhāgena punappunaṁ ukkācanā **samukkācanā. Anuppiyabhāṇitā**ti saccānurūpaṁ dhammānurūpaṁ vā anapaloketvā punappunaṁ piyabhaṇanameva. **Cāṭukamyatā**ti nīcavuttitā, attānaṁ heṭṭhato ṭhapetvā vattanaṁ. **Muggasūpyatā**ti muggasūpasadisatā. Yathā hi muggesu paccamānesu kocideva na paccati, avasesā paccanti, evaṁ yassa puggalassa vacane kiñcideva saccaṁ hoti, sesaṁ alikaṁ, ayaṁ puggalo muggasūpyoti vuccati, tassa bhāvo muggasūpyatā. **Pāribhaṭyatā**ti pāribhaṭyabhāvo. Yo hi kuladārake dhāti viya aṅkena vā khandhena vā paribhaṭati, dhāretīti attho, tassa paribhaṭassa kammaṁ pāribhaṭyaṁ, pāribhaṭyassa bhāvo pāribhaṭyatāti.

863. Nemittikatāniddese **nimittan**ti yaṁkiñci paresaṁ paccayadānasaññojanakaṁ kāyavacīkammaṁ. **Nimittakamman**ti nimittassa karaṇakosallaṁ.

Tatridaṁ vatthu—eko kira piṇḍapātiko upaṭṭhākakammārassa gehadvāraṁ gantvā “kiṁ bhante”ti pucchito cīvarantarena hatthaṁ nīharitvā vāsipaharaṇākāraṁ akāsi. Kammāro “sallakkhitaṁ me bhante”ti vāsiṁ katvā adāsi. **Obhāso**ti paccayapaṭisaṁyuttakathā. **Obhāsakamman**ti vacchakapālake disvā “kiṁ ime vacchā khīragovacchā takkagovacchā”ti pucchitvā “khīragovacchā bhante”ti vutte “na khīragovacchā, yadi khīragovacchā siyuṁ, bhikkhūpi khīraṁ labheyyun”ti evamādinā nayena tesaṁ dārakānaṁ mātāpitūnaṁ nivedetvā khīradāpanādikaṁ obhāsakaraṇaṁ. **Sāmantajappā**ti samīpaṁ katvā jappanaṁ.

Jātakabhāṇakavatthu cettha kathetabbaṁ—eko kira Jātakabhāṇakatthero bhuñjitukāmo upaṭṭhāyikāya gehaṁ pavisitvā nisīdi. Sā adātukāmā “taṇḍulā natthī”ti bhaṇantī taṇḍule āharitukāmā viya paṭivissakagharaṁ gatā. Bhikkhu antogabbhaṁ pavisitvā olokento

1-1. Atheko (Sī, Syā)

[၁]တာယ အာဂတာယ တတြေကော[၁] ဧကံ ပုစ္ဆိ “အယံ ဘန္တေ ကဿ ကုမာရိကာ”တိ။ အမှာကံ ဥပဋ္ဌာယိကာယ တေလကန္ဒရိကာယ ဓီတာ အာဝုသော၊ ဣမိဿာ မာတာ မယိ ဂေဟံ ဂတေ သပ္ပိံ ဒဒမာနာ ဃဋေနေဝ ဒေတိ၊ အယမ္ပိ မာတာ ဝိယ ဃဋေနေဝ ဒေတီတိ ဥက္ကာစေတိ။

သဗ္ဗတောဘာဂေန ပုနပ္ပုနံ ဥက္ကာစနာ **သမုက္ကာစနာ။ အနုပ္ပိယဘာဏိတာ**တိ သစ္စာနုရူပံ ဓမ္မာနုရူပံ ဝါ အနပလောကေတွာ ပုနပ္ပုနံ ပိယဘဏနမေဝ။ **စာဋုကမျတာ**တိ နီစဝုတ္တိတာ၊ အတ္တာနံ ဟေဋ္ဌတော ဌပေတွာ ဝတ္တနံ။ **မုဂ္ဂသူပျတာ**တိ မုဂ္ဂသူပသဒိသတာ။ ယထာ ဟိ မုဂ္ဂေသု ပစ္စမာနေသု ကောစိဒေဝ န ပစ္စတိ၊ အဝသေသာ ပစ္စန္တိ၊ ဧဝံ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝစနေ ကိဉ္စိဒေဝ သစ္စံ ဟောတိ၊ သေသံ အလိကံ၊ အယံ ပုဂ္ဂလော မုဂ္ဂသူပျောတိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဘာဝေါ မုဂ္ဂသူပျတာ။ **ပါရိဘဋျတာ**တိ ပါရိဘဋျဘာဝေါ။ ယော ဟိ ကုလဒါရကေ ဓာတိ ဝိယ အင်္ကေန ဝါ ခန္ဓေန ဝါ ပရိဘဋတိ၊ ဓာရေတီတိ အတ္ထော၊ တဿ ပရိဘဋဿ ကမ္မံ ပါရိဘဋျံ၊ ပါရိဘဋျဿ ဘာဝေါ ပါရိဘဋျတာတိ။

၈၆၃။ နေမိတ္တိကတာနိဒ္ဒေသေ **နိမိတ္တန္တိ** ယံကိဉ္စိ ပရေသံ ပစ္စယဒါနသညောဇနကံ ကာယဝစီကမ္မံ။ **နိမိတ္တကမ္မန္တိ** နိမိတ္တဿ ကရဏကောသလ္လံ။

တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ပိဏ္ဍပါတိကော ဥပဋ္ဌာကကမ္မာရဿ ဂေဟဒွါရံ ဂန္တွာ “ကိံ ဘန္တေ”တိ ပုစ္ဆိတော စီဝရန္တရေန ဟတ္ထံ နီဟရိတွာ ဝါသိပဟရဏာကာရံ အကာသိ။ ကမ္မာရော “သလ္လက္ခိတံ မေ ဘန္တေ”တိ ဝါသိံ ကတွာ အဒါသိ။ **ဩဘာသော**တိ ပစ္စယပဋိသံယုတ္တကထာ။ **ဩဘာသကမ္မန္တိ** ဝစ္ဆကပါလကေ ဒိသွာ ‘‘ကိံ ဣမေ ဝစ္ဆာ ခီရဂေါဝစ္ဆာ တက္ကဂေါဝစ္ဆာ’’တိ ပုစ္ဆိတွာ ‘‘ခီရဂေါဝစ္ဆာ ဘန္တေ’’တိ ဝုတ္တေ ‘‘န ခီရဂေါဝစ္ဆာ၊ ယဒိ ခီရဂေါဝစ္ဆာ သိယုံ၊ ဘိက္ခူပိ ခီရံ လဘေယျု’’န္တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန တေသံ ဒါရကာနံ မာတာပိတူနံ နိဝေဒေတွာ ခီရဒါပနာဒိကံ ဩဘာသကရဏံ။ **သာမန္တဇပ္ပါ**တိ သမီပံ ကတွာ ဇပ္ပနံ။

ဇာတကဘာဏကဝတ္ထု စေတ္ထ ကထေတဗ္ဗံ—ဧကော ကိရ ဇာတကဘာဏကတ္ထေရော ဘုဉ္ဇိတုကာမော ဥပဋ္ဌာယိကာယ ဂေဟံ ပဝိသိတွာ နိသီဒိ။ သာ အဒါတုကာမာ ‘‘တဏ္ဍုလာ နတ္ထီ’’တိ ဘဏန္တီ တဏ္ဍုလေ အာဟရိတုကာမာ ဝိယ ပဋိဝိဿကဃရံ ဂတာ။ ဘိက္ခု အန္တောဂဗ္ဘံ ပဝိသိတွာ ဩလောကေန္တော

၁-၁. အထေကော (သီ၊ သျာ)

kavāṭakoṇe ucchuṁ, bhājane guḷaṁ, piṭake loṇamacchaphālaṁ, kumbhiyaṁ taṇḍule, ghaṭe ghataṁ disvā nikkhamitvā nisīdi. Gharaṇī "taṇḍulaṁ nālatthan"ti āgatā. Thero "upāsike ajja bhikkhā na sampajjissatīti paṭikacceva nimittaṁ addasan"ti āha. Kiṁ bhanteti. Kavāṭakoṇe nikkhittaṁ ucchuṁ viya sappaṁ addasaṁ, taṁ paharissāmīti olokento bhājane ṭhapitaṁ guḷapiṇḍaṁ viya pāsāṇaṁ, leḍḍukena pahaṭena sappena kataṁ piṭake nikkhittaloṇamacchaphālasadisaṁ phaṇaṁ, tassa taṁ leḍḍuṁ ḍaṁsitukāmassa kumbhiyā taṇḍulasadise dante, athassa kupitassa ghaṭe pakkhittaghatasadisaṁ mukhato nikkhamantaṁ visamissakaṁ kheḷanti. Sā "na sakkā muṇḍakaṁ vañcetun"ti ucchuṁ datvā odanaṁ pacitvā ghataguḷamacchehi saddhiṁ adāsīti evaṁ samīpaṁ katvā jappanaṁ sāmantajappāti veditabbaṁ. **Parikathā**ti yathā taṁ labhati, tathā parivattetvā parivattetvā kathanaṁ.

864. Nippesikatāniddese **akkosanā**ti dasahi akkosavatthūhi akkosanaṁ. **Vambhanā**ti paribhavitvā kathanaṁ. **Garahanā**ti "assaddho appasanno"ti-ādinā nayena dosāropanā. **Ukkhepanā**ti "mā etaṁ ettha kathethā"ti vācāya ukkhipanaṁ. Sabbatobhāgena savatthukaṁ sahetukaṁ katvā ukkhepanā **samukkhepanā.** Atha vā adentaṁ disvā "aho dānapatī"ti evaṁ ukkhipanaṁ **ukkhepanā.** Mahādānapatīti evaṁ suṭṭhu ukkhepanā **samukkhepanā. Khipanā**ti "kiṁ imassa jīvitaṁ bījabhojino"ti evaṁ uppaṇḍanā. **Saṁkhipanā**ti "kiṁ imaṁ adāyakoti bhaṇatha, yo niccakālaṁ sabbesampi natthīti vacanaṁ detī"ti evaṁ suṭṭhutaraṁ uppaṇḍanā. **Pāpanā**ti adāyakattassa, avaṇṇassa vā pāpanaṁ. Sabbatobhāgena pāpanā **sampāpanā, avaṇṇahārikā**ti "evaṁ me avaṇṇabhayāpi dassatī"ti gehato gehaṁ gāmato gāmaṁ janapadato janapadaṁ avaṇṇaharaṇaṁ. **Parapiṭṭhimaṁsikatā**ti purato madhuraṁ bhaṇitvā parammukhe avaṇṇabhāsitā. Esā hi abhimukhaṁ oloketuṁ asakkontassa parammukhānaṁ piṭṭhimaṁsakhādanaṁ viya hoti. Tasmā parapiṭṭhimaṁsikatāti vuttā. **Ayaṁ vuccati nippesikatā**ti ayaṁ yasmā veḷupesikā viya abbhaṅgaṁ parassa guṇaṁ nippeseti nipuñchati, yasmā vā gandhajātaṁ nipisitvā[1] gandhamagganā viya

1. Piṁsitvā (Sī, Syā)

ကဝါဋကောဏေ ဥစ္ဆုံ, ဘာဇနေ ဂုဠံ, ပိဋကေ လောဏမစ္ဆဖာလံ, ကုမ္ဘိယံ တဏ္ဍုလေ, ဃဋေ ဃတံ ဒိသွာ နိက္ခမိတွာ နိသီဒိ။ ဃရဏီ "တဏ္ဍုလံ နာလတ္ထ"န္တိ အာဂတာ။ ထေရော "ဥပါသိကေ အဇ္ဇ ဘိက္ခာ န သမ္ပဇ္ဇိဿတီတိ ပဋိကစ္စေဝ နိမိတ္တံ အဒ္ဒသ"န္တိ အာဟ။ ကိံ ဘန္တေတိ။ ကဝါဋကောဏေ နိက္ခိတ္တံ ဥစ္ဆုံ ဝိယ သပ္ပံ အဒ္ဒသံ၊ တံ ပဟရိဿာမီတိ ဩလောကေန္တော ဘာဇနေ ဌပိတံ ဂုဠပိဏ္ဍံ ဝိယ ပါသာဏံ၊ လေဍ္ဍုကေန ပဟဋေန သပ္ပေန ကတံ ပိဋကေ နိက္ခိတ္တလောဏမစ္ဆဖာလသဒိသံ ဖဏံ၊ တဿ တံ လေဍ္ဍုံ ဍံသိတုကာမဿ ကုမ္ဘိယာ တဏ္ဍုလသဒိသေ ဒန္တေ၊ အထဿ ကုပိတဿ ဃဋေ ပက္ခိတ္တဃတသဒိသံ မုခတော နိက္ခမန္တံ ဝိသမိဿကံ ခေဠန္တိ။ သာ "န သက္ကာ မုဏ္ဍကံ ဝဉ္စေတု"န္တိ ဥစ္ဆုံ ဒတွာ ဩဒနံ ပစိတွာ ဃတဂုဠမစ္ဆေဟိ သဒ္ဓိံ အဒါသီတိ ဧဝံ သမီပံ ကတွာ ဇပ္ပနံ သာမန္တဇပ္ပါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ပရိကထာ**တိ ယထာ တံ လဘတိ၊ တထာ ပရိဝတ္တေတွာ ပရိဝတ္တေတွာ ကထနံ။

၈၆၄။ နိပ္ပေသိကတာနိဒ္ဒေသေ **အက္ကောသနာ**တိ ဒသဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ အက္ကောသနံ။ **ဝမ္ဘနာ**တိ ပရိဘဝိတွာ ကထနံ။ **ဂရဟနာ**တိ "အဿဒ္ဓေါ အပ္ပသန္နော"တိအာဒိနာ နယေန ဒေါသာရောပနာ။ **ဥက္ခေပနာ**တိ "မာ ဧတံ ဧတ္ထ ကထေထာ"တိ ဝါစာယ ဥက္ခိပနံ။ သဗ္ဗတောဘာဂေန သဝတ္ထုကံ သဟေတုကံ ကတွာ ဥက္ခေပနာ **သမုက္ခေပနာ**။ အထ ဝါ အဒေန္တံ ဒိသွာ "အဟော ဒါနပတီ"တိ ဧဝံ ဥက္ခိပနံ **ဥက္ခေပနာ**။ မဟာဒါနပတီတိ ဧဝံ သုဋ္ဌု ဥက္ခေပနာ **သမုက္ခေပနာ**။ **ခိပနာ**တိ "ကိံ ဣမဿ ဇီဝိတံ ဗီဇဘောဇိနော"တိ ဧဝံ ဥပ္ပဏ္ဍနာ။ **သံခိပနာ**တိ "ကိံ ဣမံ အဒါယကောတိ ဘဏထ၊ ယော နိစ္စကာလံ သဗ္ဗေသမ္ပိ နတ္ထီတိ ဝစနံ ဒေတီ"တိ ဧဝံ သုဋ္ဌုတရံ ဥပ္ပဏ္ဍနာ။ **ပါပနာ**တိ အဒါယကတ္တဿ, အဝဏ္ဏဿ ဝါ ပါပနံ။ သဗ္ဗတောဘာဂေန ပါပနာ **သမ္ပါပနာ၊ အဝဏ္ဏဟာရိကာ**တိ "ဧဝံ မေ အဝဏ္ဏဘယာပိ ဒဿတီ"တိ ဂေဟတော ဂေဟံ ဂါမတော ဂါမံ ဇနပဒတော ဇနပဒံ အဝဏ္ဏဟရဏံ။ **ပရပိဋ္ဌိမံသိကတာ**တိ ပုရတော မဓုရံ ဘဏိတွာ ပရမ္မုခေ အဝဏ္ဏဘာသိတာ။ ဧသာ ဟိ အဘိမုခံ ဩလောကေတုံ အသက္ကောန္တဿ ပရမ္မုခါနံ ပိဋ္ဌိမံသခါဒနံ ဝိယ ဟောတိ။ တသ္မာ ပရပိဋ္ဌိမံသိကတာတိ ဝုတ္တာ။ **အယံ ဝုစ္စတိ နိပ္ပေသိကတာ**တိ အယံ ယသ္မာ ဝေဠုပေသိကာ ဝိယ အဗ္ဘင်္ဂံ ပရဿ ဂုဏံ နိပ္ပေသေတိ နိပုဉ္ဆတိ၊ ယသ္မာ ဝါ ဂန္ဓဇာတံ နိပိသိတွာ[၁] ဂန္ဓမဂ္ဂနာ ဝိယ

၁-ပိံသိတွာ (သီ၊ သျာ)

paraguṇe nipisitvā vicuṇṇetvā esā lābhamagganā hoti, tasmā nippesikatāti vuccatīti.

865. Lābhena lābhaṁ nijigīsanatāniddese **nijigīsanā**ti magganā. **Ito laddha**nti imamhā gehā laddhaṁ. **Amutrā**ti amukamhi gehe. **Eṭṭhī**ti icchanā. **Gaveṭṭhī**ti magganā. **Pariyeṭṭhī**ti punappunaṁ magganā. Ādito paṭṭhāya laddhaṁ laddhaṁ bhikkhaṁ tatra tatra kuladārakānaṁ datvā ante khīrayāguṁ labhitvā gatabhikkhuvatthu cettha kathetabbaṁ. **Esanā**ti-ādīni **eṭṭhī**ti-ādīnaṁ vevacanāni. Tasmā **eṭṭhī**ti esanā, **gaveṭṭhī**ti gavesanā, **pariyeṭṭhī**ti pariyesanā iccevamettha yojanā veditabbā.

866. Seyyamānaniddese **jātiyā**ti khattiyabhāvādijātisampattiyā. **Gottenā**ti Gotamagottādinā ukkaṭṭhagottena. **Kolaputtiyenā**ti mahākulabhāvena. **Vaṇṇapokkharatāyā**ti vaṇṇasampannasarīratāya. Sarīrañhi pokkharanti vuccati, tassa vaṇṇasampattiyā abhirūpabhāvenāti attho. **Dhanenā**ti-ādīni uttānatthāneva. **Mānaṁ jappetī**ti etesu yena kenaci vatthunā "seyyohamasmī"ti mānaṁ pavatteti karoti.

867. Sadisamānaniddese **mānaṁ jappetī**ti etesu yena kenaci vatthunā "sadisohamasmī"ti mānaṁ pavatteti. Ayamettha atthato viseso, Pāḷiyaṁ pana nānākaraṇaṁ natthi.

868. Hīnamānaniddeso **omānaṁ jappetī**ti heṭṭhā mānaṁ pavatteti. **Omāno**ti lāmako heṭṭhā māno. **Omaññanā omaññitattan**ti ākārabhāvaniddeso. **Hīḷanā**ti jāti-ādīhi attajigucchanā. **Ohīḷanā**ti atirekato hīḷanā. **Ohīḷitattan**ti tasseva bhāvaniddeso. **Attuññā**ti attānaṁ hīnaṁ katvā jānanā. **Attavaññā**ti attānaṁ avajānanā. **Attaparibhavo**ti jāti-ādisampattināmameva jātāti attānaṁ paribhavitvā maññanā. Evamime tayo mānā puggalaṁ anissāya jāti-ādivatthuvaseneva kathitā. Tesu ekeko tiṇṇampi seyyasadisahīnānaṁ uppajjati. Tattha "seyyohamasmī"ti māno seyyasseva yāthāvamāno, sesānaṁ ayāthāvamāno. "Sadisohamasmī"ti

ပရဂုဏေ နိပိသိတွာ ဝိစုဏ္ဏေတွာ ဧသာ လာဘမဂ္ဂနာ ဟောတိ၊ တသ္မာ နိပ္ပေသိကတာတိ ဝုစ္စတီတိ။

၈၆၅။ လာဘေန လာဘံ နိဇိဂီသနတာနိဒ္ဒေသေ **နိဇိဂီသနာ**တိ မဂ္ဂနာ။ **ဣတော လဒ္ဓ**န္တိ ဣမမှာ ဂေဟာ လဒ္ဓံ။ **အမုတြာ**တိ အမုကမှိ ဂေဟေ။ **ဧဋ္ဌီ**တိ ဣစ္ဆနာ။ **ဂဝေဋ္ဌီ**တိ မဂ္ဂနာ။ **ပရိယေဋ္ဌီ**တိ ပုနပ္ပုနံ မဂ္ဂနာ။ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ လဒ္ဓံ လဒ္ဓံ ဘိက္ခံ တတြ တတြ ကုလဒါရကာနံ ဒတွာ အန္တေ ခီရယာဂုံ လဘိတွာ ဂတဘိက္ခုဝတ္ထု စေတ္ထ ကထေတဗ္ဗံ။ **ဧသနာ**တိအာဒီနိ **ဧဋ္ဌီ**တိအာဒီနံ ဝေဝစနာနိ။ တသ္မာ **ဧဋ္ဌီ**တိ ဧသနာ၊ **ဂဝေဋ္ဌီ**တိ ဂဝေသနာ၊ **ပရိယေဋ္ဌီ**တိ ပရိယေသနာ ဣစ္စေဝမေတ္ထ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၈၆၆။ သေယျမာနနိဒ္ဒေသေ **ဇာတိယာ**တိ ခတ္တိယဘာဝါဒိဇာတိသမ္ပတ္တိယာ။ **ဂေါတ္တေန**တိ ဂေါတမဂေါတ္တာဒိနာ ဥက္ကဋ္ဌဂေါတ္တေန။ **ကောလပုတ္တိယေန**တိ မဟာကုလဘာဝေန။ **ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ**တိ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နသရီရတာယ။ သရီရဉှိ ပေါက္ခရန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဝဏ္ဏသမ္ပတ္တိယာ အဘိရူပဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ **ဓနေန**တိအာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။ **မာနံ ဇပ္ပေတီ**တိ ဧတေသု ယေန ကေနစိ ဝတ္ထုနာ "သေယျောဟမသ္မီ"တိ မာနံ ပဝတ္တေတိ ကရောတိ။

၈၆၇။ သဒိသမာနနိဒ္ဒေသေ **မာနံ ဇပ္ပေတီ**တိ ဧတေသု ယေန ကေနစိ ဝတ္ထုနာ "သဒိသောဟမသ္မီ"တိ မာနံ ပဝတ္တေတိ။ အယမေတ္ထ အတ္ထတော ဝိသေသော၊ ပါဠိယံ ပန နာနာကရဏံ နတ္ထိ။

၈၆၈။ ဟီနမာနနိဒ္ဒေသေ **ဩမာနံ ဇပ္ပေတီ**တိ ဟေဋ္ဌာ မာနံ ပဝတ္တေတိ။ **ဩမာနော**တိ လာမကော ဟေဋ္ဌာ မာနော။ **ဩမညနာ ဩမညိတတ္တ**န္တိ အာကာရဘာဝနိဒ္ဒေသော။ **ဟီဠနာ**တိ ဇာတိအာဒီဟိ အတ္တဇိဂုစ္ဆနာ။ **ဩဟီဠနာ**တိ အတိရေကတော ဟီဠနာ။ **ဩဟီဠိတတ္တ**န္တိ တဿေဝ ဘာဝနိဒ္ဒေသော။ **အတ္တုညာ**တိ အတ္တာနံ ဟီနံ ကတွာ ဇာနနာ။ **အတ္တဝညာ**တိ အတ္တာနံ အဝဇာနနာ။ **အတ္တပရိဘဝေါ**တိ ဇာတိအာဒိသမ္ပတ္တိနာမမေဝ ဇာတာတိ အတ္တာနံ ပရိဘဝိတွာ မညနာ။ ဧဝမိမေ တယော မာနာ ပုဂ္ဂလံ အနိဿာယ ဇာတိအာဒိဝတ္ထုဝသေနေဝ ကထိတာ။ တေသု ဧကေကော တိဏ္ဏမ္ပိ သေယျသဒိသဟီနာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတ္ထ "သေယျောဟမသ္မီ"တိ မာနော သေယျဿေဝ ယာထာဝမာနော၊ သေသာနံ အယာထာဝမာနော။ "သဒိသောဟမသ္မီ"တိ

māno sadisasseva yāthāvamāno, sesānaṁ ayāthāvamāno. “Hīnohamasmī”ti māno hīnasseva yāthāvamāno, sesānaṁ ayāthāvamāno.

869. **Tattha katamo seyyassa seyyohamasmī**ti-ādayo pana nava mānā puggalaṁ nissāya kathitā. Tesu tayo tayo ekekassa uppajjanti. Tattha **dahatī**ti ṭhapeti. **Taṁ nissāyā**ti taṁ seyyato dahanaṁ nissāya. Ettha pana seyyassa seyyohamasmīti māno rājūnañceva pabbajitānañca uppajjati. Rājā hi “raṭṭhena vā dhanena vā vāhanehi vā ko mayā sadiso atthī”ti etaṁ mānaṁ karoti. Pabbajitopi “sīladhutaṅgādīhi ko mayā sadiso atthī”ti etaṁ mānaṁ karoti.

870. **Seyyassa sadisohamasmī**ti mānopi etesaṁyeva uppajjati. Rājā hi “raṭṭhena vā dhanena vā vāhanehi vā aññarājūhi saddhiṁ mayhaṁ kiṁ nānākaraṇan”ti etaṁ mānaṁ karoti. Pabbajitopi “sīladhutaṅgādīhi aññena bhikkhunā saddhiṁ mayhaṁ kiṁ nānākaraṇan”ti etaṁ mānaṁ karoti.

871. **Seyyassa hīnohamasmī**ti mānopi etesaṁyeva uppajjati. Yassa hi rañño raṭṭhaṁ vā dhanaṁ vā vāhanāni vā sampannāni na honti, so “mayhaṁ rājāti vohārasukhamattameva, kiṁ rājā nāma ahan”ti etaṁ mānaṁ karoti. Pabbajitopi appalābhasakkāro “ahaṁ dhammakathiko, bahussuto, mahātheroti kathāmattameva, kiṁ dhammakathiko nāmāhaṁ, kiṁ bahussuto nāmāhaṁ, kiṁ mahāthero nāmāhaṁ, yassa me lābhasakkāro natthī”ti etaṁ mānaṁ karoti.

872. **Sadisassa seyyohamasmī**ti mānādayo amaccādīnaṁ uppajjanti. Amacco hi raṭṭhiyo vā “bhogayānavāhanādīhi ko mayā sadiso añño rājapuriso atthī”ti vā, “mayhaṁ aññehi saddhiṁ kiṁ nānākaraṇan”ti vā “amaccoti nāmamattameva mayhaṁ, ghāsacchādanamattampi me natthi, kiṁ amacco nāmāhan”ti vā ete māne karoti.

875. **Hīnassa seyyohamasmī**ti mānādayo dāsādīnaṁ uppajjanti. Dāso hi “mātito vā pitito vā ko mayā sadiso añño

မာနော သဒိသဿေဝ ယာထာဝမာနော၊ သေသာနံ အယာထာဝမာနော။ “ဟီနောဟမသ္မီ”တိ မာနော ဟီနဿေဝ ယာထာဝမာနော၊ သေသာနံ အယာထာဝမာနော။

၈၆၉။ **တတ္ထ ကတမော သေယျဿ သေယျောဟမသ္မီ**တိအာဒယော ပန နဝ မာနာ ပုဂ္ဂလံ နိဿာယ ကထိတာ။ တေသု တယော တယော ဧကေကဿ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တတ္ထ **ဒဟတီ**တိ ဌပေတိ။ **တံ နိဿာယာ**တိ တံ သေယျတော ဒဟနံ နိဿာယ။ ဧတ္ထ ပန သေယျဿ သေယျောဟမသ္မီတိ မာနော ရာဇူနဉ္စေဝ ပဗ္ဗဇိတာနဉ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ရာဇာ ဟိ “ရဋ္ဌေန ဝါ ဓနေန ဝါ ဝါဟနေဟိ ဝါ ကော မယာ သဒိသော အတ္ထီ”တိ ဧတံ မာနံ ကရောတိ။ ပဗ္ဗဇိတောပိ “သီလဓုတင်္ဂါဒီဟိ ကော မယာ သဒိသော အတ္ထီ”တိ ဧတံ မာနံ ကရောတိ။

၈၇၀။ **သေယျဿ သဒိသောဟမသ္မီ**တိ မာနောပိ ဧတေသံယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ရာဇာ ဟိ “ရဋ္ဌေန ဝါ ဓနေန ဝါ ဝါဟနေဟိ ဝါ အညရာဇူဟိ သဒ္ဓိံ မယှံ ကိံ နာနာကရဏ”န္တိ ဧတံ မာနံ ကရောတိ။ ပဗ္ဗဇိတောပိ “သီလဓုတင်္ဂါဒီဟိ အညေန ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ မယှံ ကိံ နာနာကရဏ”န္တိ ဧတံ မာနံ ကရောတိ။

၈၇၁။ **သေယျဿ ဟီနောဟမသ္မီ**တိ မာနောပိ ဧတေသံယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဿ ဟိ ရညော ရဋ္ဌံ ဝါ ဓနံ ဝါ ဝါဟနာနိ ဝါ သမ္ပန္နာနိ န ဟောန္တိ၊ သော “မယှံ ရာဇာတိ ဝေါဟာရသုခမတ္တမေဝ၊ ကိံ ရာဇာ နာမ အဟ”န္တိ ဧတံ မာနံ ကရောတိ။ ပဗ္ဗဇိတောပိ အပ္ပလာဘသက္ကာရော “အဟံ ဓမ္မကထိကော၊ ဗဟုဿုတော၊ မဟာထေရောတိ ကထာမတ္တမေဝ၊ ကိံ ဓမ္မကထိကော နာမာဟံ၊ ကိံ ဗဟုဿုတော နာမာဟံ၊ ကိံ မဟာထေရော နာမာဟံ၊ ယဿ မေ လာဘသက္ကာရော နတ္ထီ”တိ ဧတံ မာနံ ကရောတိ။

၈၇၂။ **သဒိသဿ သေယျောဟမသ္မီ**တိ မာနာဒယော အမစ္စာဒီနံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အမစ္စော ဟိ ရဋ္ဌိယော ဝါ “ဘောဂယာနဝါဟနာဒီဟိ ကော မယာ သဒိသော အညော ရာဇပုရိသော အတ္ထီ”တိ ဝါ၊ “မယှံ အညေဟိ သဒ္ဓိံ ကိံ နာနာကရဏ”န္တိ ဝါ “အမစ္စောတိ နာမမတ္တမေဝ မယှံ၊ ဃာသစ္ဆာဒနမတ္တမ္ပိ မေ နတ္ထိ၊ ကိံ အမစ္စော နာမာဟ”န္တိ ဝါ ဧတေ မာနေ ကရောတိ။

၈၇၅။ **ဟီနဿ သေယျောဟမသ္မီ**တိ မာနာဒယော ဒါသာဒီနံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဒါသော ဟိ “မာတိတော ဝါ ပိတိတော ဝါ ကော မယာ သဒိသော အညော

dāso nāma atthi, aññe jīvituṁ asakkontā kucchihetu dāsā nāma jātā, ahaṁ pana peveṇī-āgatattā seyyo”ti vā, “paveṇī-āgatabhāvena ubhatosuddhikadāsattena asukadāsena nāma saddhiṁ kiṁ mayhaṁ nānākaraṇan”ti vā, “kucchivasenāhaṁ dāsabyaṁ upagato, mātāpitukoṭiyā pana me dāsaṭṭhānaṁ natthi, kiṁ dāso nāma ahan”ti vā ete māne karoti. Yathā ca dāso, evaṁ pukkusacaṇḍālādayopi ete māne karontiyeva.

Ettha ca seyyassa seyyohamasmīti uppannamānova yāthāvamāno, itare dve ayāthāvamānā. Tathā sadisassa sadisohamasmīti, hīnassa hīnohamasmīti uppannamānova yāthāvamāno, itare dve ayāthāvamānā. Tattha yāthāvamānā arahattamaggavajjhā, ayāthāvamānā sotāpattimaggavajjhā.

878. Evaṁ savatthuke māne kathetvā idāni avatthukaṁ nibbattitamānameva dassetuṁ **tattha katamo māno**ti-ādi vuttaṁ.

879. Atimānaniddese seyyādivasena puggalaṁ anāmasitvā jāti-ādīnaṁ vatthuvaseneva niddiṭṭho. Tattha **atimaññatī**ti jāti-ādīhi mayā sadiso natthīti atikkamitvā maññati.

880. Mānātimānaniddese **yo evarūpo**ti yo eso “ayaṁ pubbe mayā sadiso, idāni ahaṁ seṭṭho, ayaṁ hīnataro”ti uppanno māno, ayaṁ bhārātibhāro viya purimaṁ sadisamānaṁ upādāya mānātimānoti dassetuṁ evamāha.

881. Omānaniddeso hīnamānaniddesasadisoyeva. Veneyyavasena pana so hīnohamasmīti māno nāma vutto, ayaṁ omāno nāma. Apicettha “tvaṁ jātimā, kākajāti viya te jāti, tvaṁ gottavā, caṇḍālagottaṁ viya te gottaṁ, tuyhaṁ saro atthi, kākassaro viya te saro”ti evaṁ attānaṁ heṭṭhā katvā pavattanavasena ayaṁ omānoti veditabbo.

ဒါသော နာမ အတ္ထိ၊ အညေ ဇီဝိတုံ အသက္ကောန္တာ ကုစ္ဆိဟေတု ဒါသာ နာမ ဇာတာ၊ အဟံ ပန ပဝေဏီအာဂတတ္တာ သေယျော”တိ ဝါ, “ပဝေဏီအာဂတဘာဝေန ဥဘတောသုဒ္ဓိကဒါသတ္တေန အသုကဒါသေန နာမ သဒ္ဓိံ ကိံ မယှံ နာနာကရဏ”န္တိ ဝါ, “ကုစ္ဆိဝသေနာဟံ ဒါသဗျံ ဥပဂတော၊ မာတာပိတုကောဋိယာ ပန မေ ဒါသဋ္ဌာနံ နတ္ထိ၊ ကိံ ဒါသော နာမ အဟ”န္တိ ဝါ ဧတေ မာနေ ကရောတိ။ ယထာ စ ဒါသော၊ ဧဝံ ပုက္ကုသစဏ္ဍာလာဒယောပိ ဧတေ မာနေ ကရောန္တိယေဝ။

ဧတ္ထ စ သေယျဿ သေယျောဟမသ္မီတိ ဥပ္ပန္နမာနောဝ ယာထာဝမာနော၊ ဣတရေ ဒွေ အယာထာဝမာနာ။ တထာ သဒိသဿ သဒိသောဟမသ္မီတိ, ဟီနဿ ဟီနောဟမသ္မီတိ ဥပ္ပန္နမာနောဝ ယာထာဝမာနော၊ ဣတရေ ဒွေ အယာထာဝမာနာ။ တတ္ထ ယာထာဝမာနာ အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဈာ၊ အယာထာဝမာနာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝဇ္ဈာ။

၈၇၈။ ဧဝံ သဝတ္ထုကေ မာနေ ကထေတွာ ဣဒါနိ အဝတ္ထုကံ နိဗ္ဗတ္တိတမာနမေဝ ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမော မာနော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၈၇၉။ အတိမာနနိဒ္ဒေသေ သေယျာဒိဝသေန ပုဂ္ဂလံ အနာမသိတွာ ဇာတိအာဒီနံ ဝတ္ထုဝသေနေဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ တတ္ထ **အတိမညတီ**တိ ဇာတိအာဒီဟိ မယာ သဒိသော နတ္ထီတိ အတိက္ကမိတွာ မညတိ။

၈၈၀။ မာနာတိမာနနိဒ္ဒေသေ **ယော ဧဝရူပေါ**တိ ယော ဧသော “အယံ ပုဗ္ဗေ မယာ သဒိသော၊ ဣဒါနိ အဟံ သေဋ္ဌော၊ အယံ ဟီနတရော”တိ ဥပ္ပန္နော မာနော၊ အယံ ဘာရာတိဘာရော ဝိယ ပုရိမံ သဒိသမာနံ ဥပါဒါယ မာနာတိမာနောတိ ဒဿေတုံ ဧဝမာဟ။

၈၈၁။ ဩမာနနိဒ္ဒေသော ဟီနမာနနိဒ္ဒေသသဒိသောယေဝ။ ဝေနေယျဝသေန ပန သော ဟီနောဟမသ္မီတိ မာနော နာမ ဝုတ္တော၊ အယံ ဩမာနော နာမ။ အပိစေတ္ထ “တွံ ဇာတိမာ၊ ကာကဇာတိ ဝိယ တေ ဇာတိ, တွံ ဂေါတ္တဝါ၊ စဏ္ဍာလဂေါတ္တံ ဝိယ တေ ဂေါတ္တံ, တုယှံ သရော အတ္ထိ၊ ကာကဿရော ဝိယ တေ သရော”တိ ဧဝံ အတ္တာနံ ဟေဋ္ဌာ ကတွာ ပဝတ္တနဝသေန အယံ ဩမာနောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

882. Adhimānaniddese **appatte pattasaññitā**ti cattāri saccāni appatvā pattasaññitāya. **Akate**ti catūhi maggehi kattabbakicce akateyeva. **Anadhigate**ti catusaccadhamme anadhigate. **Asacchikate**ti arahattena apaccakkhakate. **Ayaṁ vuccati adhimāno**ti ayaṁ adhigatamāno nāma vuccati.

Ayaṁ pana kassa uppajjati, kassa nuppajjatīti? Ariyasāvakassa tāva nuppajjati. So hi maggaphalanibbānapahīnakilesāvasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇena[1] sañjātasomanasso ariyaguṇapaṭivedhe nikkaṅkho, tasmā sotāpannādīnaṁ "ahaṁ sakadāgāmī"ti-ādivasena māno nuppajjati, dussīlassāpi nuppajjati. So hi ariyaguṇādhigame nirāsova, sīlavatopi pariccattakammaṭṭhānassa niddārāmatādimanuyuttassa nuppajjati.

Parisuddhasīlassa pana kammaṭṭhāne appamattassa nāmarūpaṁ vavatthapetvā paccayapariggahena vitiṇṇakaṅkhassa tilakkhaṇaṁ āropetvā saṅkhāre sammasantassa āraddhavipassakassa uppajjati, uppanne ca suddhasamathalābhī vā suddhavipassanālābhī vā antarā ṭhapeti. So hi dasapi vīsampi tiṁsampi vassāni kilesasamudācāraṁ apassanto "ahaṁ sotāpanno"ti vā "sakadāgāmī"ti vā "anāgāmī"ti vā maññati, samathavipassanālābhī pana arahatteyeva ṭhapeti. Tassa hi samādhibalena kilesā vikkhambhitā, vipassanābalena saṅkhārā supariggahitā, tasmā saṭṭhipi vassāni asītipi vassāni vassasatampi kilesā na samudācaranti, khīṇāsavasseva cittacāro hoti. So evaṁ dīgharattaṁ kilesasamudācāraṁ apassanto antarā aṭṭhatvāva "arahā ahan"ti maññati Uccatalaṅkavāsī[2] Mahānāgatthero viya Haṅkanakavāsī Mahādattatthero viya Cittalapabbate niṅkapoṇṇa[3] Padhānagharavāsī Cūḷasumatthero viya ca.

Tatridaṁ ekavatthuparidīpanaṁ—Talaṅgaravāsī Dhammadinnatthero kira nāma-eko pabhinnapaṭisambhido mahākhīṇāsavo mahato bhikkhusaṁghassa ovādadāyako ahosi, so ekadivasaṁ attano divāṭṭhāne nisīditvā "kiṁ nu kho amhākaṁ ācariyassa Uccatalaṅkavāsīmahānāgattherassa

1. Paccavekkhaṇeneva (Sī, Syā) 2. Uccamālikavāsī (Sī) 3. Poṇṇaka (Sī)

၈၈၂။ အဓိမာနနိဒ္ဒေသေ **အပ္ပတ္တေ ပတ္တသညိတာ**တိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ အပ္ပတွာ ပတ္တသညိတာယ။ **အကတေ**တိ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စေ အကတေယေဝ။ **အနဓိဂတေ**တိ စတုသစ္စဓမ္မေ အနဓိဂတေ။ **အသစ္ဆိကတေ**တိ အရဟတ္တေန အပစ္စက္ခကတေ။ **အယံ ဝုစ္စတိ အဓိမာနော**တိ အယံ အဓိဂတမာနော နာမ ဝုစ္စတိ။

အယံ ပန ကဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကဿ နုပ္ပဇ္ဇတီတိ? အရိယသာဝကဿ တာဝ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ သော ဟိ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနပဟီနကိလေသာဝသိဋ္ဌကိလေသပစ္စဝေက္ခဏေန[1] သဉ္ဇာတသောမနဿော အရိယဂုဏပဋိဝေဓေ နိက္ကင်္ခေါ၊ တသ္မာ သောတာပန္နာဒီနံ "အဟံ သကဒါဂါမီ"တိအာဒိဝသေန မာနော နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဒုဿီလဿာပိ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ သော ဟိ အရိယဂုဏာဓိဂမေ နိရာသောဝ၊ သီလဝတောပိ ပရိစ္စတ္တကမ္မဋ္ဌာနဿ နိဒ္ဒါရာမတာဒိမနုယုတ္တဿ နုပ္ပဇ္ဇတိ။

ပရိသုဒ္ဓသီလဿ ပန ကမ္မဋ္ဌာနေ အပ္ပမတ္တဿ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတွာ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေန ဝိတိဏ္ဏကင်္ခဿ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ သင်္ခါရေ သမ္မသန္တဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နေ စ သုဒ္ဓသမထလာဘီ ဝါ သုဒ္ဓဝိပဿနာလာဘီ ဝါ အန္တရာ ဌပေတိ။ သော ဟိ ဒသပိ ဝီသမ္ပိ တိံသမ္ပိ ဝဿာနိ ကိလေသသမုဒါစာရံ အပဿန္တော "အဟံ သောတာပန္နော"တိ ဝါ "သကဒါဂါမီ"တိ ဝါ "အနာဂါမီ"တိ ဝါ မညတိ၊ သမထဝိပဿနာလာဘီ ပန အရဟတ္တေယေဝ ဌပေတိ။ တဿ ဟိ သမာဓိဗလေန ကိလေသာ ဝိက္ခမ္ဘိတာ၊ ဝိပဿနာဗလေန သင်္ခါရာ သုပရိဂ္ဂဟိတာ၊ တသ္မာ သဋ္ဌိပိ ဝဿာနိ အသီတိပိ ဝဿာနိ ဝဿသတမ္ပိ ကိလေသာ န သမုဒါစရန္တိ၊ ခီဏာသဝဿေဝ စိတ္တစာရော ဟောတိ။ သော ဧဝံ ဒီဃရတ္တံ ကိလေသသမုဒါစာရံ အပဿန္တော အန္တရာ အဋ္ဌတွာဝ "အရဟာ အဟ"န္တိ မညတိ ဥစ္စတလင်္ကဝါသီ[2] မဟာနာဂတ္ထေရော ဝိယ ဟင်္ကနကဝါသီ မဟာဒတ္တတ္ထေရော ဝိယ စိတ္တလပဗ္ဗတေ နိင်္ကပေါဏ္ဏ[3] ပဓာနဃရဝါသီ စူဠသုမတ္ထေရော ဝိယ စ။

တတြိဒံ ဧကဝတ္ထုပရိဒီပနံ—တလင်္ဂရဝါသီ ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရော ကိရ နာမ ဧကော ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒေါ မဟာခီဏာသဝေါ မဟတော ဘိက္ခုသံဃဿ ဩဝါဒဒါယကော အဟောသိ၊ သော ဧကဒိဝသံ အတ္တနော ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသီဒိတွာ "ကိံ နု ခေါ အမှာကံ အာစရိယဿ ဥစ္စတလင်္ကဝါသီမဟာနာဂတ္ထေရဿ

၁-ပစ္စဝေက္ခဏေနေဝ (သီ၊ သျာ) ၂-ဥစ္စမာလိကဝါသီ (သီ) ၃-ပေါဏ္ဏက (သီ)

samaṇakiccaṁ matthakaṁ patto, no”ti āvajjanto puthujjanabhāvamevassa disvā “mayi agacchante puthujjanakālaṅkiriyameva karissatī”ti ca ña tvā iddhiyā vehāsaṁ uppatitvā divāṭṭhāne nisinnassa therassa samīpe orohitvā vanditvā vattaṁ dassetvā ekamantaṁ nisīdi. “Kiṁ āvuso Dhammadinna akāle āgatosī”ti ca vutto “pañhaṁ bhante pucchituṁ āgatomhī”ti āha.

Tato “pucchāvuso jānamāno kathayissāmī”ti vutto pañhāsahassaṁ pucchi. Thero pucchitapucchitaṁ pañhaṁ asajjamānova kathesi. Tato “atitikkhaṁ te bhante ñāṇaṁ, kadā tumhehi ayaṁ dhammo adhigato”ti vutto “ito saṭṭhivassakāle āvuso”ti āha. Samādhimpi bhante vaḷañjethāti. Na idaṁ āvuso bhāriyanti. Tena hi bhante ekaṁ hatthiṁ māpethāti. Thero sabbasetaṁ hatthiṁ māpeti. Idāni bhante yathā ayaṁ hatthī añcitakaṇṇo pasāritanaṅguṭṭho soṇḍaṁ mukhe pakkhipitvā bheravaṁ koñcanādaṁ karonto tumhākaṁ abhimukho āgacchati, tathā naṁ karothāti. Thero tathā katvā vegena āgacchato hatthissa bheravaṁ ākāraṁ disvā uṭṭhāya palāyituṁ āraddho. Tamenaṁ khīṇāsavatthero hatthaṁ pasāretvā cīvarakaṇṇe gahetvā “bhante khīṇāsavassa sārajjaṁ nāma hotī”ti āha. So tasmiṁ kāle attano puthujjanabhāvaṁ ña tvā “avassayo me āvuso Dhammadinna hohī”ti vatvā pādamūle ukkuṭikaṁ nisīdi. “Bhante tumhākaṁ avassayo bhavissāmiccevāhaṁ āgato, mā cintayitthā”ti kammaṭṭhānaṁ kathesi. Thero kammaṭṭhānaṁ gahetvā caṅkamaṁ āruyha tatiye padavāre aggaphalaṁ arahattaṁ pāpuṇi. Thero kira dosacarito ahosi.

883. Asmimānaniddese **rūpaṁ asmīti māno**ti ahaṁ rūpanti uppannamāno. **Chando**ti mānaṁ anugatacchandova. Tathā **anusayo.** Vedanādīsupi eseva nayo.

884. Micchāmānaniddese **pāpakena vā kammāyatanenā**ti-ādīsu **pāpakaṁ kammāyatanaṁ** nāma kevaṭṭamacchabandhanesādādīnaṁ kammaṁ. **Pāpakaṁ**

သမဏကိစ္စံ မတ္ထကံ ပတ္တော, နော”တိ အာဝဇ္ဇန္တော ပုထုဇ္ဇနဘာဝမေဝဿ ဒိသွာ “မယိ အဂစ္ဆန္တေ ပုထုဇ္ဇနကာလင်္ကိရိယမေဝ ကရိဿတီ”တိ စ ဉတွာ ဣဒ္ဓိယာ ဝေဟာသံ ဥပ္ပတိတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နဿ ထေရဿ သမီပေ ဩရောဟိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဝတ္တံ ဒဿေတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ “ကိံ အာဝုသော ဓမ္မဒိန္န အကာလေ အာဂတောသီ”တိ စ ဝုတ္တော “ပဉှံ ဘန္တေ ပုစ္ဆိတုံ အာဂတောမှီ”တိ အာဟ။

တတော “ပုစ္ဆာဝုသော ဇာနမာနော ကထယိဿာမီ”တိ ဝုတ္တော ပဉှာသဟဿံ ပုစ္ဆိ။ ထေရော ပုစ္ဆိတပုစ္ဆိတံ ပဉှံ အသဇ္ဇမာနောဝ ကထေသိ။ တတော “အတိတိက္ခံ တေ ဘန္တေ ဉာဏံ၊ ကဒါ တုမှေဟိ အယံ ဓမ္မော အဓိဂတော”တိ ဝုတ္တော “ဣတော သဋ္ဌိဝဿကာလေ အာဝုသော”တိ အာဟ။ သမာဓိမ္ပိ ဘန္တေ ဝဠဉ္ဇေထာတိ။ န ဣဒံ အာဝုသော ဘာရိယန္တိ။ တေန ဟိ ဘန္တေ ဧကံ ဟတ္ထိံ မာပေထာတိ။ ထေရော သဗ္ဗသေတံ ဟတ္ထိံ မာပေတိ။ ဣဒါနိ ဘန္တေ ယထာ အယံ ဟတ္ထီ အဉ္စိတကဏ္ဏော ပသာရိတနင်္ဂုဋ္ဌော သောဏ္ဍံ မုခေ ပက္ခိပိတွာ ဘေရဝံ ကောဉ္စနာဒံ ကရောန္တော တုမှာကံ အဘိမုခေါ အာဂစ္ဆတိ၊ တထာ နံ ကရောထာတိ။ ထေရော တထာ ကတွာ ဝေဂေန အာဂစ္ဆတော ဟတ္ထိဿ ဘေရဝံ အာကာရံ ဒိသွာ ဥဋ္ဌာယ ပလာယိတုံ အာရဒ္ဓေါ။ တမေနံ ခီဏာသဝတ္ထေရော ဟတ္ထံ ပသာရေတွာ စီဝရကဏ္ဏေ ဂဟေတွာ “ဘန္တေ ခီဏာသဝဿ သာရဇ္ဇံ နာမ ဟောတီ”တိ အာဟ။ သော တသ္မိံ ကာလေ အတ္တနော ပုထုဇ္ဇနဘာဝံ ဉတွာ “အဝဿယော မေ အာဝုသော ဓမ္မဒိန္န ဟောဟီ”တိ ဝတွာ ပါဒမူလေ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိ။ “ဘန္တေ တုမှာကံ အဝဿယော ဘဝိဿာမိစ္စေဝါဟံ အာဂတော၊ မာ စိန္တယိတ္ထာ”တိ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေသိ။ ထေရော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ စင်္ကမံ အာရုယှ တတိယေ ပဒဝါရေ အဂ္ဂဖလံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ထေရော ကိရ ဒေါသစရိတော အဟောသိ။

၈၈၃။ အသ္မိမာနနိဒ္ဒေသေ **ရူပံ အသ္မီတိ မာနော**တိ အဟံ ရူပန္တိ ဥပ္ပန္နမာနော။ **ဆန္ဒော**တိ မာနံ အနုဂတစ္ဆန္ဒောဝ။ တထာ **အနုသယော။** ဝေဒနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၈၈၄။ မိစ္ဆာမာနနိဒ္ဒေသေ **ပါပကေန ဝါ ကမ္မာယတနေနာ**တိအာဒီသု **ပါပကံ ကမ္မာယတနံ** နာမ ကေဝဋ္ဋမစ္ဆဗန္ဓနေသာဒါဒီနံ ကမ္မံ။ **ပါပကံ**

sippāyatanaṁ nāma macchajālakhipanakumīnakaraṇesu ceva pāsaoḍḍanasūlāropanādīsu ca chekatā. **Pāpakaṁ vijjāṭṭhānaṁ** nāma yā kāci parūpaghātavijjā. **Pāpakaṁ sutaṁ** nāma bhāratayuddhasītāharaṇādipaṭisaṁyuttaṁ. **Pāpakaṁ paṭibhānaṁ** nāma dubbhāsitayuttaṁ kappanāṭakavilappanādipaṭibhānaṁ. **Pāpakaṁ sīlaṁ** nāma ajasīlaṁ gosīlaṁ. **Vatampi** ajavatagovatameva. **Pāpikā diṭṭhi** pana dvāsaṭṭhiyā diṭṭhigatesu yā kāci diṭṭhi.

885. Ñātivitakkaniddesādīsu "mayhaṁ ñātayo sukhajīvino sampattiyuttā"ti evaṁ pañcakāmaguṇasannissitena gehasitapemena ñātake ārabbha uppannavitakkova **ñātivitakko** nāma. "Khayaṁ gatā vayaṁ gatā saddhā pasannā"ti evaṁ pavatto pana ñātivitakko nāma na hoti.

886. "Amhākaṁ janapado subhikkho sampannasasso"ti tuṭṭhamānassa gehasitapemavaseneva uppannavitakko **janapadavitakko** nāma. "Amhākaṁ janapade manussā saddhā pasannā khayaṁ gatā vayaṁ gatā"ti evaṁ pavatto pana janapadavitakko nāma na hoti.

887. Amaratthāya vitakko, amaro vā vitakkoti **amaravitakko.** Tattha ukkuṭikappadhānādīhi dukkhe nijjiṇṇe samparāye attā sukhī hoti amaroti dukkarakārikaṁ karontassa tāya dukkarakārikāya paṭisaṁyutto vitakko amaratthāya vitakko nāma. Diṭṭhigatiko pana sassataṁ vadesīti-ādīni puṭṭho "evaṁtipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi me no, no notipi me no"ti[1] vikkhepaṁ āpajjati, tassa so diṭṭhigatapaṭisaṁyutto vitakko. Yathā amaro nāma maccho udake gahetvā māretuṁ na sakkā, ito cito ca dhāvati, gāhaṁ na gacchati, evameva ekasmiṁ pakkhe asaṇṭhahanato na maratīti amaro nāma hoti. Taṁ duvidhampi ekato katvā **ayaṁ vuccati amaravitakko**ti vuttaṁ.

888. **Parānuddayatāpaṭisaṁyutto**ti anuddayatāpatirūpakena gehasitapemena paṭisaṁyutto. **Sahanandī**ti-ādīsu upaṭṭhākesu nandantesu socantesu ca tehi saddhiṁ diguṇaṁ nandati, diguṇaṁ socati, tesu

1. Dī 1. 24 piṭṭhe.

သိပ္ပါယတနံ နာမ မစ္ဆဇာလခိပနကုမီနကရဏေသု စေဝ ပါသဩဍ္ဍနသူလာရောပနာဒီသု စ ဆေကတာ။ **ပါပကံ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနံ** နာမ ယာ ကာစိ ပရူပဃာတဝိဇ္ဇာ။ **ပါပကံ သုတံ** နာမ ဘာရတယုဒ္ဓသီတာဟရဏာဒိပဋိသံယုတ္တံ။ **ပါပကံ ပဋိဘာနံ** နာမ ဒုဗ္ဘာသိတယုတ္တံ ကပ္ပနာဋကဝိလပ္ပနာဒိပဋိဘာနံ။ **ပါပကံ သီလံ** နာမ အဇသီလံ ဂေါသီလံ။ **ဝတမ္ပိ** အဇဝတဂေါဝတမေဝ။ **ပါပိကာ ဒိဋ္ဌိ** ပန ဒွါသဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌိဂတေသု ယာ ကာစိ ဒိဋ္ဌိ။

၈၈၅။ ဉာတိဝိတက္ကနိဒ္ဒေသာဒီသု “မယှံ ဉာတယော သုခဇီဝိနော သမ္ပတ္တိယုတ္တာ”တိ ဧဝံ ပဉ္စကာမဂုဏသန္နိဿိတေန ဂေဟသိတပေမေန ဉာတကေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကောဝ **ဉာတိဝိတက္ကော** နာမ။ “ခယံ ဂတာ ဝယံ ဂတာ သဒ္ဓါ ပသန္နာ”တိ ဧဝံ ပဝတ္တော ပန ဉာတိဝိတက္ကော နာမ န ဟောတိ။

၈၈၆။ “အမှာကံ ဇနပဒေါ သုဘိက္ခော သမ္ပန္နသဿော”တိ တုဋ္ဌမာနဿ ဂေဟသိတပေမဝသေနေဝ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကော **ဇနပဒဝိတက္ကော** နာမ။ “အမှာကံ ဇနပဒေ မနုဿာ သဒ္ဓါ ပသန္နာ ခယံ ဂတာ ဝယံ ဂတာ”တိ ဧဝံ ပဝတ္တော ပန ဇနပဒဝိတက္ကော နာမ န ဟောတိ။

၈၈၇။ အမရတ္ထာယ ဝိတက္ကော, အမရော ဝါ ဝိတက္ကောတိ **အမရဝိတက္ကော။** တတ္ထ ဥက္ကုဋိကပ္ပဓာနာဒီဟိ ဒုက္ခေ နိဇ္ဇိဏ္ဏေ သမ္ပရာယေ အတ္တာ သုခီ ဟောတိ အမရောတိ ဒုက္ကရကာရိကံ ကရောန္တဿ တာယ ဒုက္ကရကာရိကာယ ပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော အမရတ္ထာယ ဝိတက္ကော နာမ။ ဒိဋ္ဌိဂတိကော ပန သဿတံ ဝဒေသီတိအာဒီနိ ပုဋ္ဌော “ဧဝံတိပိ မေ နော၊ တထာတိပိ မေ နော၊ အညထာတိပိ မေ နော၊ နောတိပိ မေ နော၊ နော နောတိပိ မေ နော”တိ[၁] ဝိက္ခေပံ အာပဇ္ဇတိ၊ တဿ သော ဒိဋ္ဌိဂတပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော။ ယထာ အမရော နာမ မစ္ဆော ဥဒကေ ဂဟေတွာ မာရေတုံ န သက္ကာ၊ ဣတော စိတော စ ဓာဝတိ၊ ဂါဟံ န ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ ဧကသ္မိံ ပက္ခေ အသဏ္ဌဟနတော န မရတီတိ အမရော နာမ ဟောတိ။ တံ ဒုဝိဓမ္ပိ ဧကတော ကတွာ **အယံ ဝုစ္စတိ အမရဝိတက္ကော**တိ ဝုတ္တံ။

၈၈၈။ **ပရာနုဒ္ဒယတာပဋိသံယုတ္တော**တိ အနုဒ္ဒယတာပတိရူပကေန ဂေဟသိတပေမေန ပဋိသံယုတ္တော။ **သဟနန္ဒီ**တိအာဒီသု ဥပဋ္ဌာကေသု နန္ဒန္တေသု သောစန္တေသု စ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဒိဂုဏံ နန္ဒတိ၊ ဒိဂုဏံ သောစတိ၊ တေသု

၁-ဒီ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

sukhitesu diguṇaṁ sukhito hoti, dukkhitesu diguṇaṁ dukkhito. **Uppannesu kiccakaraṇīyesū**ti tesu mahantesu khuddakesu vā kammesu uppannesu. **Attanā vā yogaṁ āpajjatī**ti tāni tāni kiccāni sādhento paññattiṁ vītikkamati, sallekhaṁ kopeti. **Yo tatthā**ti yo tasmiṁ saṁsaṭṭhavihāre tasmiṁ vā yogāpajjane gehasito vitakko, ayaṁ parānuddayatāpaṭisaṁyutto vitakko nāma.

889. **Lābhasakkārasilokapaṭisaṁyutto**ti cīvarādilābhena ceva sakkārena ca kittisaddena ca saddhiṁ ārammaṇakaraṇavasena paṭisaṁyutto.

890. **Anavaññattipaṭisaṁyutto**ti "aho vata maṁ pare na avajāneyyuṁ, na pothetvā viheṭhetvā katheyyun"ti evaṁ anavaññātabhāvapatthanāya[1] saddhiṁ uppajjanavitakko. **Yo tattha gehasito**ti yo tasmiṁ "mā maṁ pare avajāniṁsū"ti uppanne citte pañcakāmaguṇasaṅkhātagehanissito hutvā uppannavitakko. Sesaṁ sabbattha pākaṭamevāti.

Ekakaniddesavaṇṇanā.

2. Dukaniddesavaṇṇanā

891. Dukesu kodhaniddesādayo heṭṭhā vuttanayeneva veditabbā. Heṭṭhā anāgatesu pana upanāhaniddesādīsu pubbakālaṁ kodhaṁ upanayhatīti aparakālakodho **upanāho** nāma. Upanayhanākāro **upanayhanā.** Upanayhitassa bhāvo **upanayhitattaṁ. Aṭṭhapanā**ti paṭhamuppannassa anantaraṭṭhapanā mariyādaṭṭhapanā vā. **Ṭhapanā**ti pakatiṭṭhapanā. **Saṇṭhapanā**ti sabbatobhāgena punappunaṁ āghātaṭṭhapanā. **Anusaṁsandanā**ti paṭhamuppannena kodhena saddhiṁ antaraṁ adassetvā ekībhāvakaraṇā. **Anuppabandhanā**ti purimena saddhiṁ pacchimassa ghaṭanā. **Daḷīkamman**ti thirakaraṇaṁ. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ upanandhanalakkhaṇo veraṁ appaṭinissajjanaraso upanāhoti vuccati, yena samannāgato puggalo veraṁ nissajjituṁ na sakkoti, "evaṁ nāma maṁ esa vattuṁ ananucchaviko"ti aparāparaṁ anubandhati, ādittapūti-alātaṁ viya

1. Anavaññattibhāvapatthanāya (Syā, Ka)

သုခိတေသု ဒိဂုဏံ သုခိတော ဟောတိ၊ ဒုက္ခိတေသု ဒိဂုဏံ ဒုက္ခိတော။ **ဥပ္ပန္နေသု ကိစ္စကရဏီယေသူ**တိ တေသု မဟန္တေသု ခုဒ္ဒကေသု ဝါ ကမ္မေသု ဥပ္ပန္နေသု။ **အတ္တနာ ဝါ ယောဂံ အာပဇ္ဇတီ**တိ တာနိ တာနိ ကိစ္စာနိ သာဓေန္တော ပဏ္ဏတ္တိံ ဝီတိက္ကမတိ၊ သလ္လေခံ ကောပေတိ။ **ယော တတ္ထာ**တိ ယော တသ္မိံ သံသဋ္ဌဝိဟာရေ တသ္မိံ ဝါ ယောဂါပဇ္ဇနေ ဂေဟသိတော ဝိတက္ကော၊ အယံ ပရာနုဒ္ဒယတာပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော နာမ။

၈၈၉။ **လာဘသက္ကာရသိလောကပဋိသံယုတ္တော**တိ စီဝရာဒိလာဘေန စေဝ သက္ကာရေန စ ကိတ္တိသဒ္ဒေန စ သဒ္ဓိံ အာရမ္မဏကရဏဝသေန ပဋိသံယုတ္တော။

၈၉၀။ **အနဝညတ္တိပဋိသံယုတ္တော**တိ "အဟော ဝတ မံ ပရေ န အဝဇာနေယျုံ၊ န ပေါထေတွာ ဝိဟေဌေတွာ ကထေယျု''န္တိ ဧဝံ အနဝညာတဘာဝပတ္ထနာယ[၁] သဒ္ဓိံ ဥပ္ပဇ္ဇနဝိတက္ကော။ **ယော တတ္ထ ဂေဟသိတော**တိ ယော တသ္မိံ "မာ မံ ပရေ အဝဇာနိံသူ"တိ ဥပ္ပန္နေ စိတ္တေ ပဉ္စကာမဂုဏသင်္ခါတဂေဟနိဿိတော ဟုတွာ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋမေဝါတိ။

ဧကကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၂-ဒုကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၉၁။ ဒုကေသု ကောဓနိဒ္ဒေသာဒယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဟေဋ္ဌာ အနာဂတေသု ပန ဥပနာဟနိဒ္ဒေသာဒီသု ပုဗ္ဗကာလံ ကောဓံ ဥပနယှတီတိ အပရကာလကောဓော **ဥပနာဟော** နာမ။ ဥပနယှနာကာရော **ဥပနယှနာ။** ဥပနယှိတဿ ဘာဝေါ **ဥပနယှိတတ္တံ။ အဋ္ဌပနာ**တိ ပဌမုပ္ပန္နဿ အနန္တရဋ္ဌပနာ မရိယာဒဋ္ဌပနာ ဝါ။ **ဌပနာ**တိ ပကတိဋ္ဌပနာ။ **သဏ္ဌပနာ**တိ သဗ္ဗတောဘာဂေန ပုနပ္ပုနံ အာဃာတဋ္ဌပနာ။ **အနုသံသန္ဒနာ**တိ ပဌမုပ္ပန္နေန ကောဓေန သဒ္ဓိံ အန္တရံ အဒဿေတွာ ဧကီဘာဝကရဏာ။ **အနုပ္ပဗန္ဓနာ**တိ ပုရိမေန သဒ္ဓိံ ပစ္ဆိမဿ ဃဋနာ။ **ဒဠှီကမ္မ**န္တိ ထိရကရဏံ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဥပနန္ဓနလက္ခဏော ဝေရံ အပ္ပဋိနိဿဇ္ဇနရသော ဥပနာဟောတိ ဝုစ္စတိ၊ ယေန သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဝေရံ နိဿဇ္ဇိတုံ န သက္ကောတိ၊ "ဧဝံ နာမ မံ ဧသ ဝတ္တုံ အနနုစ္ဆဝိကော"တိ အပရာပရံ အနုဗန္ဓတိ၊ အာဒိတ္တပူတိအလာတံ ဝိယ

၁-အနဝညတ္တိဘာဝပတ္ထနာယ (သျာ၊ က)

jalateva, dhoviyamānaṁ acchacammaṁ viya vasātelamakkhitapilotikā viya ca na parisujjhati.

892. Makkhanabhāvavasena **makkho,** paraguṇamakkhanāya pavattentopi attano kāraṇaṁ gūthapaharaṇakaṁ gūtho viya paṭhamataraṁ makkhetīti attho. Tato parā dve ākārabhāvaniddesā. Niṭṭhurabhāvo **niṭṭhuriyaṁ,** "taṁ nissāya ettakampi natthī"ti kheḷapātananti attho. **Niṭṭhuriyakamman**ti niṭṭhuriyakaraṇaṁ. Gahaṭṭho vā hi gahaṭṭhaṁ, bhikkhu vā bhikkhuṁ nissāya vasanto appamattakeneva kujjhitvā "taṁ nissāya ettakampi natthī"ti kheḷaṁ pātetvā pādena maddanto viya niṭṭhuriyaṁ nāma karoti, tassa taṁ kammaṁ niṭṭhuriyakammanti vuccati. Lakkhaṇādito panesa paraguṇamakkhanalakkhaṇo makkho, tesaṁ vināsanaraso, parena sukatānaṁ kiriyānaṁ avacchādanapaccupaṭṭhāno.

Paḷāsatīti **paḷāso,** parassa guṇe dassetvā attano guṇehi samaṁ karotīti attho. Paḷāsassa āyanā **paḷāsāyanā.** Paḷāso ca so atthano jayāharaṇato āhāro cāti **paḷāsāhāro. Vivādaṭṭhānan**ti vivādakāraṇaṁ. **Yugaggāho**ti samadhuraggahaṇaṁ. **Appaṭinissaggo**ti attanā gahitassa appaṭinissajjanaṁ. Lakkhaṇādito panesa yugaggāhalakkhaṇo paḷāso, paraguṇehi attano guṇānaṁ samakaraṇaraso, paresaṁ guṇappamāṇena upaṭṭhānapaccupaṭṭhāno. Paḷāsī hi puggalo dutiyassa dhuraṁ na deti, samaṁ pasāretvā tiṭṭhati. Sākacchamaṇḍale aññena bhikkhunā bahūsu suttesu ca kāraṇesu ca ābhatesupi "tava ca mama ca vāde kiṁ nāma nānākaraṇaṁ, nanu majjhe bhinnasuvaṇṇaṁ viya ekasadisameva amhākaṁ vacanan"ti vadati. Issāmacchariyaniddesā vuttatthā eva.

894. Māyāniddese **vācaṁ bhāsatī**ti jānaṁyeva "paṇṇattiṁ vītikkamantā bhikkhū bhāriyaṁ karonti, amhākaṁ pana vītikkamaṭṭhānaṁ nāma natthī"ti upasanto viya bhāsati. **Kāyena parakkamatī**ti "mayā kataṁ idaṁ pāpakammaṁ mā keci jāniṁsū"ti kāyena vattaṁ karoti. Vijjamānadosapaṭicchādanato cakkhumohanamāyā viyāti **māyā.** Māyāvino bhāvo **māyāvitā.** Katvā pāpaṁ puna paṭicchādanato aticca āsaranti

ဇလတေဝ၊ ဓောဝိယမာနံ အစ္ဆစမ္မံ ဝိယ ဝသာတေလမက္ခိတပိလောတိကာ ဝိယ စ န ပရိသုဇ္ဈတိ။

၈၉၂။ မက္ခနဘာဝဝသေန **မက္ခော၊** ပရဂုဏမက္ခနာယ ပဝတ္တေန္တောပိ အတ္တနော ကာရဏံ ဂူထပဟရဏကံ ဂူထော ဝိယ ပဌမတရံ မက္ခေတီတိ အတ္ထော။ တတော ပရာ ဒွေ အာကာရဘာဝနိဒ္ဒေသာ။ နိဋ္ဌုရဘာဝေါ **နိဋ္ဌုရိယံ၊** "တံ နိဿာယ ဧတ္တကမ္ပိ နတ္ထီ"တိ ခေဠပါတနန္တိ အတ္ထော။ **နိဋ္ဌုရိယကမ္မန္တိ** နိဋ္ဌုရိယကရဏံ။ ဂဟဋ္ဌော ဝါ ဟိ ဂဟဋ္ဌံ, ဘိက္ခု ဝါ ဘိက္ခုံ နိဿာယ ဝသန္တော အပ္ပမတ္တကေနေဝ ကုဇ္ဈိတွာ "တံ နိဿာယ ဧတ္တကမ္ပိ နတ္ထီ"တိ ခေဠံ ပါတေတွာ ပါဒေန မဒ္ဒန္တော ဝိယ နိဋ္ဌုရိယံ နာမ ကရောတိ၊ တဿ တံ ကမ္မံ နိဋ္ဌုရိယကမ္မန္တိ ဝုစ္စတိ။ လက္ခဏာဒိတော ပနေသ ပရဂုဏမက္ခနလက္ခဏော မက္ခော၊ တေသံ ဝိနာသနရသော၊ ပရေန သုကတာနံ ကိရိယာနံ အဝစ္ဆာဒနပစ္စုပဋ္ဌာနော။

ပဠာသတီတိ **ပဠာသော၊** ပရဿ ဂုဏေ ဒဿေတွာ အတ္တနော ဂုဏေဟိ သမံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ ပဠာသဿ အာယနာ **ပဠာသာယနာ။** ပဠာသော စ သော အတ္ထနော ဇယာဟရဏတော အာဟာရော စာတိ **ပဠာသာဟာရော။ ဝိဝါဒဋ္ဌာနန္တိ** ဝိဝါဒကာရဏံ။ **ယုဂဂ္ဂါဟော**တိ သမဓုရဂ္ဂဟဏံ။ **အပ္ပဋိနိဿဂ္ဂေါ**တိ အတ္တနာ ဂဟိတဿ အပ္ပဋိနိဿဇ္ဇနံ။ လက္ခဏာဒိတော ပနေသ ယုဂဂ္ဂါဟလက္ခဏော ပဠာသော၊ ပရဂုဏေဟိ အတ္တနော ဂုဏာနံ သမကရဏရသော၊ ပရေသံ ဂုဏပ္ပမာဏေန ဥပဋ္ဌာနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ ပဠာသီ ဟိ ပုဂ္ဂလော ဒုတိယဿ ဓုရံ န ဒေတိ၊ သမံ ပသာရေတွာ တိဋ္ဌတိ။ သာကစ္ဆမဏ္ဍလေ အညေန ဘိက္ခုနာ ဗဟူသု သုတ္တေသု စ ကာရဏေသု စ အာဘတေသုပိ "တဝ စ မမ စ ဝါဒေ ကိံ နာမ နာနာကရဏံ၊ နနု မဇ္ဈေ ဘိန္နသုဝဏ္ဏံ ဝိယ ဧကသဒိသမေဝ အမှာကံ ဝစန"န္တိ ဝဒတိ။ ဣဿာမစ္ဆရိယနိဒ္ဒေသာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။

၈၉၄။ မာယာနိဒ္ဒေသေ **ဝါစံ ဘာသတီ**တိ ဇာနံယေဝ "ပဏ္ဏတ္တိံ ဝီတိက္ကမန္တာ ဘိက္ခူ ဘာရိယံ ကရောန္တိ၊ အမှာကံ ပန ဝီတိက္ကမဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထီ"တိ ဥပသန္တော ဝိယ ဘာသတိ။ **ကာယေန ပရက္ကမတီ**တိ "မယာ ကတံ ဣဒံ ပါပကမ္မံ မာ ကေစိ ဇာနိံသူ"တိ ကာယေန ဝတ္တံ ကရောတိ။ ဝိဇ္ဇမာနဒေါသပဋိစ္ဆာဒနတော စက္ခုမောဟနမာယာ ဝိယာတိ **မာယာ။** မာယာဝိနော ဘာဝေါ **မာယာဝိတာ။** ကတွာ ပါပံ ပုန ပဋိစ္ဆာဒနတော အတိစ္စ အာသရန္တိ

etāya sattāti **accāsarā.** Kāyavācākiriyā hi aññathā dassanato vañcetīti **vañcanā.** Etāya sattā nikarontīti **nikati,** micchā karontīti attho. “Nāhaṁ evaṁ karomī”ti pāpānaṁ vikkhipanato **vikiraṇā.** “Nāhaṁ evaṁ karomī”ti parivajjanato **pariharaṇā.** Kāyādīhi saṁvaraṇato **gūhanā.** Sabbatobhāgena gūhanā **parigūhanā.** Tiṇapaṇṇehi viya gūthaṁ kāyavacīkammehi pāpaṁ chādetīti **chādanā.** Sabbatobhāgena chādanā **paṭicchādanā.** Na uttānaṁ katvā dassetīti **anuttānīkammaṁ.** Na pākaṭaṁ katvā dassetīti **anāvikammaṁ.** Suṭṭhu chādanā **vocchādanā.** Katapaṭicchādanavasena punapi pāpassa karaṇato **pāpakiriyā. Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ katapaṭicchādanalakkhaṇā māyā nāma vuccati, yāya samannāgato puggalo bhasmāpaṭicchanno viya aṅgāro, udakapaṭicchanno viya khāṇu, pilotikāpaliveṭhitaṁ viya ca satthaṁ hoti.

Sāṭheyyaniddese **saṭho**ti asantaguṇaparidīpanato na sammā bhāsitā. Sabbatobhāgena saṭho **parisaṭho. Yaṁ tatthā**ti yaṁ tasmiṁ puggale. **Saṭhan**ti asantaguṇadīpanaṁ kerāṭiyaṁ. **Saṭhatā**ti saṭhākāro. **Kakkaratā**ti padumanālissa viya aparāmasanakkhamo kharapharusabhāvo. **Kakkariyan**tipi tasseva vevacanaṁ. **Parikkhattatā pārikkhattiyan**ti padadvayena nikhaṇitvā ṭhapitaṁ viya daḷhakerāṭiyaṁ vuttaṁ. **Idaṁ vuccatī**ti idaṁ attano avijjamānaguṇappakāsanalakkhaṇaṁ sāṭheyyaṁ nāma vuccati, yena samannāgatassa puggalassa kucchiṁ vā piṭṭhiṁ vā jānituṁ na sakkā.

Vāmena sūkaro hoti, dakkhiṇena ajāmigo.
Sarena nelako hoti, visāṇena jaraggavoti—

Evaṁ vuttayakkhasūkarasadiso hoti. **Avijjā**diniddesā vuttatthā eva.

902. Anajjavaniddese **anajjavo**ti anujutākāro. Anajjavabhāvo **anajjavatā. Jimhatā**ti candavaṅkatā. **Vaṅkatā**ti gomuttavaṅkatā. **Kuṭilatā**ti naṅgalakoṭivaṅkatā. Sabbehipi imehi padehi kāyavacīcittavaṅkatāva kathitā.

Amaddavaniddese na mudubhāvo **amudutā.** Amaddavākāro **amaddavatā.** Kakkhaḷabhāvo **kakkhaḷiyaṁ.** Maddavakarassa sinehassa abhāvato pharusabhāvo **phārusiyaṁ.** Anīcavuttitāya ujukameva ṭhitacittabhāvo

ဧတာယ သတ္တာတိ **အစ္စာသရာ။** ကာယဝါစာကိရိယာ ဟိ အညထာ ဒဿနတော ဝဉ္စေတီတိ **ဝဉ္စနာ။** ဧတာယ သတ္တာ နိကရောန္တီတိ **နိကတိ၊** မိစ္ဆာ ကရောန္တီတိ အတ္ထော။ “နာဟံ ဧဝံ ကရောမီ”တိ ပါပါနံ ဝိက္ခိပနတော **ဝိကိရဏာ။** “နာဟံ ဧဝံ ကရောမီ”တိ ပရိဝဇ္ဇနတော **ပရိဟရဏာ။** ကာယာဒီဟိ သံဝရဏတော **ဂူဟနာ။** သဗ္ဗတောဘာဂေန ဂူဟနာ **ပရိဂူဟနာ။** တိဏပဏ္ဏေဟိ ဝိယ ဂူထံ ကာယဝစီကမ္မေဟိ ပါပံ ဆာဒေတီတိ **ဆာဒနာ။** သဗ္ဗတောဘာဂေန ဆာဒနာ **ပဋိစ္ဆာဒနာ။** န ဥတ္တာနံ ကတွာ ဒဿေတီတိ **အနုတ္တာနီကမ္မံ။** န ပါကဋံ ကတွာ ဒဿေတီတိ **အနာဝိကမ္မံ။** သုဋ္ဌု ဆာဒနာ **ဝေါစ္ဆာဒနာ။** ကတပဋိစ္ဆာဒနဝသေန ပုနပိ ပါပဿ ကရဏတော **ပါပကိရိယာ။ အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ကတပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာ မာယာ နာမ ဝုစ္စတိ၊ ယာယ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဘသ္မာပဋိစ္ဆန္နော ဝိယ အင်္ဂါရော, ဥဒကပဋိစ္ဆန္နော ဝိယ ခါဏု, ပိလောတိကာပလိဝေဌိတံ ဝိယ စ သတ္ထံ ဟောတိ။

သာဌေယျနိဒ္ဒေသေ **သဌော**တိ အသန္တဂုဏပရိဒီပနတော န သမ္မာ ဘာသိတာ။ သဗ္ဗတောဘာဂေန သဌော **ပရိသဌော။ ယံ တတ္ထာ**တိ ယံ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ။ **သဌန္တိ** အသန္တဂုဏဒီပနံ ကေရာဋိယံ။ **သဌတာ**တိ သဌာကာရော။ **ကက္ကရတာ**တိ ပဒုမနာလိဿ ဝိယ အပရာမသနက္ခမော ခရဖရုသဘာဝေါ။ **ကက္ကရိယန္တိ**ပိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ပရိက္ခတ္တတာ ပါရိက္ခတ္တိယန္တိ** ပဒဒွယေန နိခဏိတွာ ဌပိတံ ဝိယ ဒဠှကေရာဋိယံ ဝုတ္တံ။ **ဣဒံ ဝုစ္စတီ**တိ ဣဒံ အတ္တနော အဝိဇ္ဇမာနဂုဏပ္ပကာသနလက္ခဏံ သာဌေယျံ နာမ ဝုစ္စတိ၊ ယေန သမန္နာဂတဿ ပုဂ္ဂလဿ ကုစ္ဆိံ ဝါ ပိဋ္ဌိံ ဝါ ဇာနိတုံ န သက္ကာ။

ဝါမေန သူကရော ဟောတိ၊ ဒက္ခိဏေန အဇာမိဂေါ။
သရေန နေလကော ဟောတိ၊ ဝိသာဏေန ဇရဂ္ဂဝေါတိ—

ဧဝံ ဝုတ္တယက္ခသူကရသဒိသော ဟောတိ။ **အဝိဇ္ဇာ**ဒိနိဒ္ဒေသာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။

၉၀၂။ အနဇ္ဇဝနိဒ္ဒေသေ **အနဇ္ဇဝေါ**တိ အနုဇုတာကာရော။ အနဇ္ဇဝဘာဝေါ **အနဇ္ဇဝတာ။ ဇိမှတာ**တိ စန္ဒဝင်္ကတာ။ **ဝင်္ကတာ**တိ ဂေါမုတ္တဝင်္ကတာ။ **ကုဋိလတာ**တိ နင်္ဂလကောဋိဝင်္ကတာ။ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ ကာယဝစီစိတ္တဝင်္ကတာဝ ကထိတာ။

အမဒ္ဒဝနိဒ္ဒေသေ န မုဒုဘာဝေါ **အမုဒုတာ။** အမဒ္ဒဝါကာရော **အမဒ္ဒဝတာ။** ကက္ခဠဘာဝေါ **ကက္ခဠိယံ။** မဒ္ဒဝကရဿ သိနေဟဿ အဘာဝတော ဖရုသဘာဝေါ **ဖာရုသိယံ။** အနီစဝုတ္တိတာယ ဥဇုကမေဝ ဌိတစိတ္တဘာဝေါ

ujucittatā. Puna amudutāgahaṇaṁ tassā visesanatthaṁ “amudutāsaṅkhātā ujucittatā, na ajjavasaṅkhātā ujucittatā”ti.

903. **Akkhanti**niddesādayo khantiniddesādipaṭipakkhato veditabbā.

908. Saṁyojananiddese **ajjhattan**ti kāmabhavo. **Bahiddhā**ti rūpārūpabhavo. Kiñcāpi hi sattā kāmabhave appaṁ kālaṁ vasanti kappassa catutthameva koṭṭhāsaṁ, itaresu tīsu koṭṭhāsesu kāmabhavo suñño hoti tuccho, rūpārūpabhave bahuṁ kālaṁ vasanti, tathāpi nesaṁ yasmā kāmabhave cutipaṭisandhiyo bahukā honti, appā rūpārūpabhavesu. Yattha ca cutipaṭisandhiyo bahukā, tattha ālayopi patthanāpi abhilāsopi bahu hoti. Yattha appā, tattha appo. Tasmā kāmabhavo ajjhattaṁ nāma jāto. Rūpārūpabhavā bahiddhā nāma. Iti ajjhattasaṅkhāte kāmabhave bandhanaṁ **ajjhattasaṁyojanaṁ** nāma, bahiddhāsaṅkhātesu rūpārūpabhavesu bandhanaṁ **bahiddhāsaṁyojanaṁ** nāma. Tattha ekekaṁ pañcapañcavidhaṁ hoti. Tena vuttaṁ “pañcorambhāgiyāni pañcuddhambhāgiyānī”ti. Tatrāyaṁ vacanattho oraṁ vuccati kāmadhātu, tattha upapattinipphādanato taṁ oraṁ bhajantīti orambhāgiyāni. Uddhaṁ vuccati rūpārūpadhātu, tattha upapattinipphādanato taṁ uddhaṁ bhajantīti uddhambhāgiyānīti.

Dukaniddesavaṇṇanā.

---

3. Tikaniddesavaṇṇanā

909. Tikaniddese tīhi akusalamūlehi vaṭṭamūlasamudācāro kathito, akusalavitakkādīsu vitakkanavasena **vitakko,** sañjānanavasena **saññā,** sabhāvaṭṭhena **dhātū**ti veditabbā. Duccaritaniddese paṭhamanayo kammapathavasena vibhatto, dutiyo sabbasaṅgāhikakammavasena, tatiyo nibbattitacetanāvaseneva.

914. Āsavaniddese suttantapariyāyena tayova āsavā kathitā.

ဥဇုစိတ္တတာ။ ပုန အမုဒုတာဂဟဏံ တဿာ ဝိသေသနတ္ထံ “အမုဒုတာသင်္ခါတာ ဥဇုစိတ္တတာ၊ န အဇ္ဇဝသင်္ခါတာ ဥဇုစိတ္တတာ”တိ။

၉၀၃။ **အက္ခန္တိ**နိဒ္ဒေသာဒယော ခန္တိနိဒ္ဒေသာဒိပဋိပက္ခတော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၉၀၈။ သံယောဇနနိဒ္ဒေသေ **အဇ္ဈတ္တ**န္တိ ကာမဘဝေါ။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ရူပါရူပဘဝေါ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ သတ္တာ ကာမဘဝေ အပ္ပံ ကာလံ ဝသန္တိ ကပ္ပဿ စတုတ္ထမေဝ ကောဋ္ဌာသံ၊ ဣတရေသု တီသု ကောဋ္ဌာသေသု ကာမဘဝေါ သုညော ဟောတိ တုစ္ဆော၊ ရူပါရူပဘဝေ ဗဟုံ ကာလံ ဝသန္တိ၊ တထာပိ နေသံ ယသ္မာ ကာမဘဝေ စုတိပဋိသန္ဓိယော ဗဟုကာ ဟောန္တိ၊ အပ္ပါ ရူပါရူပဘဝေသု။ ယတ္ထ စ စုတိပဋိသန္ဓိယော ဗဟုကာ၊ တတ္ထ အာလယောပိ ပတ္ထနာပိ အဘိလာသောပိ ဗဟု ဟောတိ။ ယတ္ထ အပ္ပါ၊ တတ္ထ အပ္ပော။ တသ္မာ ကာမဘဝေါ အဇ္ဈတ္တံ နာမ ဇာတော။ ရူပါရူပဘဝါ ဗဟိဒ္ဓါ နာမ။ ဣတိ အဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေ ကာမဘဝေ ဗန္ဓနံ **အဇ္ဈတ္တသံယောဇနံ** နာမ၊ ဗဟိဒ္ဓါသင်္ခါတေသု ရူပါရူပဘဝေသု ဗန္ဓနံ **ဗဟိဒ္ဓါသံယောဇနံ** နာမ။ တတ္ထ ဧကေကံ ပဉ္စပဉ္စဝိဓံ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ပဉ္စောရမ္ဘာဂိယာနိ ပဉ္စုဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနီ”တိ။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—ဩရံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတု၊ တတ္ထ ဥပပတ္တိနိပ္ဖာဒနတော တံ ဩရံ ဘဇန္တီတိ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ။ ဥဒ္ဓံ ဝုစ္စတိ ရူပါရူပဓာတု၊ တတ္ထ ဥပပတ္တိနိပ္ဖာဒနတော တံ ဥဒ္ဓံ ဘဇန္တီတိ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနီတိ။

ဒုကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၃-တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၀၉။ တိကနိဒ္ဒေသေ တီဟိ အကုသလမူလေဟိ ဝဋ္ဋမူလသမုဒါစာရော ကထိတော၊ အကုသလဝိတက္ကာဒီသု ဝိတက္ကနဝသေန **ဝိတက္ကော၊** သဉ္ဇာနနဝသေန **သညာ၊** သဘာဝဋ္ဌေန **ဓာတူ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒုစ္စရိတနိဒ္ဒေသေ ပဌမနယော ကမ္မပထဝသေန ဝိဘတ္တော၊ ဒုတိယော သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကကမ္မဝသေန၊ တတိယော နိဗ္ဗတ္တိတစေတနာဝသေနေဝ။

၉၁၄။ အာသဝနိဒ္ဒေသေ သုတ္တန္တပရိယာယေန တယောဝ အာသဝါ ကထိတာ။

919. Esanāniddese saṅkhepato **tattha katamā kāmesanā**ti-ādinā nayena vutto kāmagavesanarāgo **kāmesanā. Yo bhavesu bhavacchando**ti-ādinā nayena vutto bhavagavesanarāgo **bhavesanā. Sassato loko**ti-ādinā nayena vuttā diṭṭhigatikasammatassa brahmacariyassa gavesanā diṭṭhi **brahmacariyesanā**ti veditabbā. Yasmā ca na kevalaṁ rāgadiṭṭhiyo eva esanā, tadekaṭṭhaṁ pana kammampi esanā eva, tasmā taṁ dassetuṁ dutiyanayo vibhatto. Tattha **tadekaṭṭhan**ti sampayuttekaṭṭhaṁ veditabbaṁ. Tattha kāmarāgekaṭṭhaṁ kāmāvacarasattānameva pavattati, bhavarāgekaṭṭhaṁ pana mahābrahmānaṁ. Samāpattito vuṭṭhāya caṅkamantānaṁ jhānaṅgānaṁ assādanakāle akusalakāyakammaṁ hoti, “aho sukhaṁ aho sukhan”ti vācaṁ bhinditvā assādanakāle vacīkammaṁ, kāyaṅgavācaṅgāni acopetvā manasāva assādanakāle manokammaṁ. Antaggāhikadiṭṭhivasena sabbesampi diṭṭhigatikānaṁ caṅkamanādivasena tāni hontiyeva.

920. Vidhāniddese “kathaṁvidhaṁ sīlavantaṁ vadanti, kathaṁvidhaṁ paññavantaṁ vadantī”ti-ādīsu[1] ākārasaṇṭhānaṁ vidhā nāma. “Ekavidhena ñāṇavatthū”ti-ādīsu[2] koṭṭhāso. “Vidhāsu na vikampatī”ti-ādīsu[3] māno. Idhāpi mānova vidhā nāma. So hi seyyādivasena vidahanato vidhāti vuccati, ṭhapanaṭṭhena vā vidhā. Tasmā “seyyohamasmī”ti evaṁ uppannā mānavidhā mānaṭhapanā **seyyohamasmīti vidhā**ti veditabbā. Sesapadadvayesupi eseva nayo.

921. Bhayaniddese **jātiṁ paṭicca bhayan**ti jātipaccayā uppannabhayaṁ. **Bhayānakan**ti ākāraniddeso. **Chambhitattan**ti bhayavasena gattacalanaṁ. **Lomahaṁso**ti lomānaṁ haṁsanaṁ uddhaggabhāvo. Iminā padadvayena kiccato bhayaṁ dassetvā puna **cetaso utrāso**ti sabhāvato dassitaṁ.

922. Tamaniddese vicikicchāsīsena avijjā kathitā. “Tamandhakāro sammoho, avijjogho mahabbhayo”ti vacanato hi avijjā

1. Saṁ 1. 51 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 323 piṭṭhe. 3. Khu 2. 352 piṭṭhe.

၉၁၉။ ဧသနာနိဒ္ဒေသေ သင်္ခေပတော **တတ္ထ ကတမာ ကာမေသနာ**တိ-အာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော ကာမဂဝေသနရာဂေါ **ကာမေသနာ။ ယော ဘဝေသု ဘဝစ္ဆန္ဒော**တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော ဘဝဂဝေသနရာဂေါ **ဘဝေသနာ။ သဿတော လောကော**တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တာ ဒိဋ္ဌိဂတိကသမ္မတဿ ဗြဟ္မစရိယဿ ဂဝေသနာ ဒိဋ္ဌိ **ဗြဟ္မစရိယေသနာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယသ္မာ စ န ကေဝလံ ရာဂဒိဋ္ဌိယော ဧဝ ဧသနာ၊ တဒေကဋ္ဌံ ပန ကမ္မမ္ပိ ဧသနာ ဧဝ၊ တသ္မာ တံ ဒဿေတုံ ဒုတိယနယော ဝိဘတ္တော။ တတ္ထ **တဒေကဋ္ဌန္တိ** သမ္ပယုတ္တေကဋ္ဌံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ ကာမရာဂေကဋ္ဌံ ကာမာဝစရသတ္တာနမေဝ ပဝတ္တတိ၊ ဘဝရာဂေကဋ္ဌံ ပန မဟာဗြဟ္မာနံ။ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ စင်္ကမန္တာနံ ဈာနင်္ဂါနံ အဿာဒနကာလေ အကုသလကာယကမ္မံ ဟောတိ၊ “အဟော သုခံ အဟော သုခ”န္တိ ဝါစံ ဘိန္ဒိတွာ အဿာဒနကာလေ ဝစီကမ္မံ၊ ကာယင်္ဂဝါစင်္ဂါနိ အစောပေတွာ မနသာဝ အဿာဒနကာလေ မနောကမ္မံ။ အန္တဂ္ဂါဟိကဒိဋ္ဌိဝသေန သဗ္ဗေသမ္ပိ ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ စင်္ကမနာဒိဝသေန တာနိ ဟောန္တိယေဝ။

၉၂၀။ ဝိဓာနိဒ္ဒေသေ “ကထံဝိဓံ သီလဝန္တံ ဝဒန္တိ၊ ကထံဝိဓံ ပညဝန္တံ ဝဒန္တိ”တိအာဒီသု[၁] အာကာရသဏ္ဌာနံ ဝိဓာ နာမ။ “ဧကဝိဓေန ဉာဏဝတ္ထု”တိ-အာဒီသု[၂] ကောဋ္ဌာသော။ “ဝိဓာသု န ဝိကမ္ပတိ”တိအာဒီသု[၃] မာနော။ ဣဓာပိ မာနောဝ ဝိဓာ နာမ။ သော ဟိ သေယျာဒိဝသေန ဝိဒဟနတော ဝိဓာတိ ဝုစ္စတိ၊ ဌပနဋ္ဌေန ဝါ ဝိဓာ။ တသ္မာ “သေယျောဟမသ္မိ”တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နာ မာနဝိဓာ မာနဋ္ဌပနာ **သေယျောဟမသ္မီတိ ဝိဓာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသပဒဒွယေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၉၂၁။ ဘယနိဒ္ဒေသေ **ဇာတိံ ပဋိစ္စ ဘယ**န္တိ ဇာတိပစ္စယာ ဥပ္ပန္နဘယံ။ **ဘယာနက**န္တိ အာကာရနိဒ္ဒေသော။ **ဆမ္ဘိတတ္တ**န္တိ ဘယဝသေန ဂတ္တစလနံ။ **လောမဟံသော**တိ လောမာနံ ဟံသနံ ဥဒ္ဓဂ္ဂဘာဝေါ။ ဣမိနာ ပဒဒွယေန ကိစ္စတော ဘယံ ဒဿေတွာ ပုန **စေတသော ဥတြာသော**တိ သဘာဝတော ဒဿိတံ။

၉၂၂။ တမနိဒ္ဒေသေ ဝိစိကိစ္ဆာသီသေန အဝိဇ္ဇာ ကထိတာ။ “တမန္ဓ-ကာရော သမ္မောဟော၊ အဝိဇ္ဇောဃော မဟဗ္ဘယော”တိ ဝစနတော ဟိ အဝိဇ္ဇာ

၁-သံ ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၃၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၂-၃၅၂-ပိဋ္ဌေ။

tamo nāma. Tiṇṇaṁ pana addhānaṁ vasena desanāsukhatāya vicikicchāsīsena desanā katā. Tattha “kiṁ nu kho ahaṁ atīte khattiyo ahosiṁ, udāhu brāhmaṇo, vesso, suddo, kāḷo, odāto, rasso, dīgho”ti kaṅkhanto **atītaṁ addhānaṁ ārabbha kaṅkhati** nāma. “Kiṁ nu kho ahaṁ anāgate khattiyo bhavissāmi, udāhu brāhmaṇo, vesso -pa- dīgho”ti kaṅkhanto **anāgataṁ addhānaṁ ārabbha kaṅkhati** nāma. “Kiṁ nu kho ahaṁ etarahi khattiyo, udāhu brāhmaṇo, vesso, suddo, kiṁ vā ahaṁ rūpaṁ, udāhu vedanā, saññā, saṅkhārā, viññāṇan”ti kaṅkhanto **paccuppannaṁ addhānaṁ ārabbha kaṅkhati** nāma.

Tattha kiñcāpi khattiyo vā attano khattiyabhāvaṁ, brāhmaṇo vā brāhmaṇabhāvaṁ, vesso vā vessabhāvaṁ, suddo vā suddabhāvaṁ ajānanako nāma natthi, jīvaladdhiko pana satto khattiyajīvādīnaṁ vaṇṇādibhedaṁ sutvā “kīdiso nu kho amhākaṁ abbhantare jīvo, kiṁ nu kho nīlako, udāhu pītako, lohitako, odāto, caturaṁso, chaḷaṁso, aṭṭhaṁso”ti kaṅkhanto evaṁ kaṅkhati nāma.

923. **Titthāyatanānī**ti titthabhūtāni āyatanāni, titthiyānaṁ vā āyatanāni. tattha titthaṁ nāma dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo. Titthiyā nāma yesaṁ tā diṭṭhiyo ruccanti khamanti. Āyatanaṭṭho heṭṭhā vuttoyeva. Tattha yasmā sabbepi diṭṭhigatikā sañjāyamānā imesuyeva tīsu ṭhānesu sañjāyanti, samosaramānāpi etesuyeva samosaranti sannipatanti, diṭṭhigatikabhāve ca nesaṁ etāniyeva kāraṇāni, tasmā titthāni ca tāni sañjātānīti-ādinā atthena āyatanāni cāti titthāyatanāni. Tenevatthena titthiyānaṁ āyatanānītipi titthāyatanāni. **Purisapuggalo**ti satto. Kómañca purisotipi puggalotipi vutte sattoyeva vutto, ayaṁ pana **sammutikathā** nāma yo yathā jānāti, tassa tathā vuccati. **Paṭisaṁvedetī**ti attano santāne uppannaṁ jānāti, paṭisaṁviditaṁ karoti anubhavati vā. **Pubbe katahetū**ti pubbe katakāraṇā, pubbe katakammapaccayeneva paṭisaṁvedetīti attho. Ayaṁ nigaṇṭhasamayo. Evaṁvādino pana te kammavedanañca kiriyavedanañca paṭikkhipitvā ekaṁ vipākavedanameva sampaṭicchanti. Pittasamuṭṭhānādīsu[1] ca aṭṭhasu

1. Khu 7. 10 piṭṭhe Mahāniddese.

တမော နာမ။ တိဏ္ဏံ ပန အဒ္ဓါနံ ဝသေန ဒေသနာသုခတာယ ဝိစိကိစ္ဆာသီသေန ဒေသနာ ကတာ။ တတ္ထ “ကိံ နု ခေါ အဟံ အတီတေ ခတ္တိယော အဟောသိံ၊ ဥဒါဟု ဗြာဟ္မဏော၊ ဝေဿော၊ သုဒ္ဒေါ၊ ကာဠော၊ ဩဒါတော၊ ရဿော၊ ဒီဃော”တိ ကင်္ခန္တော **အတီတံ အဒ္ဓါနံ အာရဗ္ဘ ကင်္ခတိ** နာမ။ “ကိံ နု ခေါ အဟံ အနာဂတေ ခတ္တိယော ဘဝိဿာမိ၊ ဥဒါဟု ဗြာဟ္မဏော၊ ဝေဿော။ပ။ ဒီဃော”တိ ကင်္ခန္တော **အနာဂတံ အဒ္ဓါနံ အာရဗ္ဘ ကင်္ခတိ** နာမ။ “ကိံ နု ခေါ အဟံ ဧတရဟိ ခတ္တိယော၊ ဥဒါဟု ဗြာဟ္မဏော၊ ဝေဿော၊ သုဒ္ဒေါ၊ ကိံ ဝါ အဟံ ရူပံ၊ ဥဒါဟု ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရာ၊ ဝိညာဏ”န္တိ ကင်္ခန္တော **ပစ္စုပ္ပန္နံ အဒ္ဓါနံ အာရဗ္ဘ ကင်္ခတိ** နာမ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ခတ္တိယော ဝါ အတ္တနော ခတ္တိယဘာဝံ, ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏဘာဝံ, ဝေဿော ဝါ ဝေဿဘာဝံ, သုဒ္ဒေါ ဝါ သုဒ္ဒဘာဝံ အဇာနနကော နာမ နတ္ထိ၊ ဇီဝလဒ္ဓိကော ပန သတ္တော ခတ္တိယဇီဝါဒီနံ ဝဏ္ဏာဒိဘေဒံ သုတွာ “ကီဒိသော နု ခေါ အမှာကံ အဗ္ဘန္တရေ ဇီဝေါ၊ ကိံ နု ခေါ နီလကော၊ ဥဒါဟု ပီတကော၊ လောဟိတကော၊ ဩဒါတော၊ စတုရံသော၊ ဆဠံသော၊ အဋ္ဌံသော”တိ ကင်္ခန္တော ဧဝံ ကင်္ခတိ နာမ။

၉၂၃။ **တိတ္ထာယတနာနီ**တိ တိတ္ထဘူတာနိ အာယတနာနိ၊ တိတ္ထိယာနံ ဝါ အာယတနာနိ။ တတ္ထ တိတ္ထံ နာမ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော။ တိတ္ထိယာ နာမ ယေသံ တာ ဒိဋ္ဌိယော ရုစ္စန္တိ ခမန္တိ။ အာယတနဋ္ဌော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တောယေဝ။ တတ္ထ ယသ္မာ သဗ္ဗေပိ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ သဉ္ဇာယမာနာ ဣမေသုယေဝ တီသု ဌာနေသု သဉ္ဇာယန္တိ၊ သမောသရမာနာပိ ဧတေသုယေဝ သမောသရန္တိ သန္နိပတန္တိ၊ ဒိဋ္ဌိဂတိကဘာဝေ စ နေသံ ဧတာနိယေဝ ကာရဏာနိ၊ တသ္မာ တိတ္ထာနိ စ တာနိ သဉ္ဇာတာနီတိအာဒိနာ အတ္ထေန အာယတနာနိ စာတိ တိတ္ထာယတနာနိ။ တေနေဝတ္ထေန တိတ္ထိယာနံ အာယတနာနီတိပိ တိတ္ထာယတနာနိ။ **ပုရိသပုဂ္ဂလော**တိ သတ္တော။ ကာမဉ္စ ပုရိသောတိပိ ပုဂ္ဂလောတိပိ ဝုတ္တေ သတ္တောယေဝ ဝုတ္တော၊ အယံ ပန **သမ္မုတိကထာ** နာမ ယော ယထာ ဇာနာတိ၊ တဿ တထာ ဝုစ္စတိ။ **ပဋိသံဝေဒေတီ**တိ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပန္နံ ဇာနာတိ၊ ပဋိသံဝိဒိတံ ကရောတိ အနုဘဝတိ ဝါ။ **ပုဗ္ဗေ ကတဟေတူ**တိ ပုဗ္ဗေ ကတကာရဏာ၊ ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မပစ္စယေနေဝ ပဋိသံဝေဒေတီတိ အတ္ထော။ အယံ နိဂဏ္ဌသမယော။ ဧဝံဝါဒိနော ပန တေ ကမ္မဝေဒနဉ္စ ကိရိယဝေဒနဉ္စ ပဋိက္ခိပိတွာ ဧကံ ဝိပါကဝေဒနမေဝ သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ။ ပိတ္တသမုဋ္ဌာနာဒီသု[၁] စ အဋ္ဌသု

၁-ခု ၇-၁၀-ပိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ။

ābādhesu satta paṭikkhipitvā aṭṭhamaṁyeva sampaṭicchanti. Diṭṭhadhammavedanīyādīsu ca tīsu kammesu dve paṭikkhipitvā ekaṁ aparāpariyavedanīyameva sampaṭicchanti. Kusalākusalavipākakiriyasaṅkhātāsu ca catūsu cetanāsu vipākacetanaṁyeva sampaṭicchanti.

Issaranimmānahetūti issaranimmānakāraṇā, brahmunā vā pajāpatinā vā issarena nimmitattā paṭisaṁvedetīti attho. Ayaṁ brāhmaṇasamayo. Ayañhi nesaṁ adhippāyo imā tisso vedanā paccuppanne attanā katamūlakena vā āṇattimūlakena vā pubbe katena vā ahetu-appaccayā vā paṭisaṁvedetuṁ nāma na sakkā, issaranimmānakāraṇā eva pana imā paṭisaṁvedetīti. Evaṁvādino panete heṭṭhā vuttesu aṭṭhasu ābādhesu ekampi asampaṭicchitvā sabbaṁ paṭibāhanti. Tathā diṭṭhadhammavedanīyādīsupi sabbakoṭṭhāsesu ekampi asampaṭicchitvā sabbaṁ paṭibāhanti.

Ahetu appaccayāti hetuñca paccayañca vinā akāraṇeneva paṭisaṁvedetīti attho. Ayaṁ ājīvakasamayo. Evaṁvādino etepi heṭṭhā vuttesu kāraṇesu ca byādhīsu ca ekampi asampaṭicchitvā sabbaṁ paṭikkhipanti.

924. **Kiñcanā**ti palibodhā. **Rāgo kiñcanan**ti rāgo uppajjamāno satte bandhati palibundheti, tasmā kiñcananti vuccati. Dosamohesupi eseva nayo. **Aṅgaṇānī**ti "udaṅgaṇe tattha papaṁ avindun"ti[1] āgataṭṭhāne bhūmippadeso aṅgaṇaṁ. "Tasseva rajassa vā aṅgaṇassa vā pahānāya vāyamatī"ti[2] āgataṭṭhāne yaṁkiñci malaṁ vā paṅko vā. "Sāṅgaṇo samāno"ti[3] āgataṭṭhāne nānappakāro tibbakileso. Idhāpi tadeva kilesaṅgaṇaṁ adhippetaṁ. Teneva **rāgo aṅgaṇan**ti-ādimāha.

Malānīti malinabhāvakaraṇāni. **Rāgo malan**ti rāgo uppajjamāno cittaṁ malinaṁ karoti, malaṁ gāhāpeti, tasmā malanti vuccati. Itaresupi dvīsu eseva nayo.

1. Khu 5. 1 piṭṭhe Jātake. 2. Ma 1. 144; Aṁ 3. 329 piṭṭhesu. 3. Ma 1. 29 piṭṭhe.

အာဗာဓေသု သတ္တ ပဋိက္ခိပိတွာ အဋ္ဌမံယေဝ သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယာဒီသု စ တီသု ကမ္မေသု ဒွေ ပဋိက္ခိပိတွာ ဧကံ အပရာပရိယဝေဒနီယမေဝ သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ။ ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယသင်္ခါတာသု စ စတူသု စေတနာသု ဝိပါကစေတနံယေဝ သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ။

ဣဿရနိမ္မာနဟေတူတိ ဣဿရနိမ္မာနကာရဏာ၊ ဗြဟ္မုနာ ဝါ ပဇာပတိနာ ဝါ ဣဿရေန နိမ္မိတတ္တာ ပဋိသံဝေဒေတီတိ အတ္ထော။ အယံ ဗြာဟ္မဏသမယော။ အယဉှိ နေသံ အဓိပ္ပါယော—ဣမာ တိဿော ဝေဒနာ ပစ္စုပ္ပန္နေ အတ္တနာ ကတမူလကေန ဝါ အာဏတ္တိမူလကေန ဝါ ပုဗ္ဗေ ကတေန ဝါ အဟေတုအပ္ပစ္စယာ ဝါ ပဋိသံဝေဒေတုံ နာမ န သက္ကာ၊ ဣဿရနိမ္မာနကာရဏာ ဧဝ ပန ဣမာ ပဋိသံဝေဒေတီတိ။ ဧဝံဝါဒိနော ပနေတေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တေသု အဋ္ဌသု အာဗာဓေသု ဧကမ္ပိ အသမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သဗ္ဗံ ပဋိဗာဟန္တိ။ တထာ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယာဒီသုပိ သဗ္ဗကောဋ္ဌာသေသု ဧကမ္ပိ အသမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သဗ္ဗံ ပဋိဗာဟန္တိ။

အဟေတု အပ္ပစ္စယာတိ ဟေတုဉ္စ ပစ္စယဉ္စ ဝိနာ အကာရဏေနေဝ ပဋိသံဝေဒေတီတိ အတ္ထော။ အယံ အာဇီဝကသမယော။ ဧဝံဝါဒိနော ဧတေပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တေသု ကာရဏေသု စ ဗျာဓီသု စ ဧကမ္ပိ အသမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သဗ္ဗံ ပဋိက္ခိပန္တိ။

၉၂၄။ **ကိဉ္စနာ**တိ ပလိဗောဓာ။ **ရာဂေါ ကိဉ္စန**န္တိ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သတ္တေ ဗန္ဓတိ ပလိဗုန္ဓေတိ၊ တသ္မာ ကိဉ္စနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒေါသမောဟေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အင်္ဂဏာနီ**တိ "ဥဒင်္ဂဏေ တတ္ထ ပပံ အဝိန္ဒု"န္တိ[၁] အာဂတဋ္ဌာနေ ဘူမိပ္ပဒေသော အင်္ဂဏံ။ "တဿေဝ ရဇဿ ဝါ အင်္ဂဏဿ ဝါ ပဟာနာယ ဝါယမတီ"တိ[၂] အာဂတဋ္ဌာနေ ယံကိဉ္စိ မလံ ဝါ ပင်္ကော ဝါ။ "သာင်္ဂဏောဝ သမာနော"တိ[၃] အာဂတဋ္ဌာနေ နာနပ္ပကာရော တိဗ္ဗကိလေသော။ ဣဓာပိ တဒေဝ ကိလေသင်္ဂဏံ အဓိပ္ပေတံ။ တေနေဝ **ရာဂေါ အင်္ဂဏ**န္တိအာဒိမာဟ။

မလာနီတိ မလိနဘာဝကရဏာနိ။ **ရာဂေါ မလ**န္တိ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော စိတ္တံ မလိနံ ကရောတိ၊ မလံ ဂါဟာပေတိ၊ တသ္မာ မလန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဣတရေသုပိ ဒွီသု ဧသေဝ နယော။

၁-ခု ၅-၁-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။ ၂-မ ၁-၁၄၄၊ အံ ၃-၃၂၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-မ ၁-၂၉-ပိဋ္ဌေ။

Visamaniddese yasmā rāgādīsu ceva kāyaduccaritādīsu ca sattā pakkhalanti, pakkhalitā ca pana sāsanatopi sugatitopi patanti, tasmā pakkhalanapātahetuto **rāgo visaman**ti-ādi vuttaṁ.

Aggīti anudahanaṭṭhena aggi. **Rāgaggī**ti rāgo uppajjamāno satte anudahati jhāpeti, tasmā aggīti vuccati. Dosamohesupi eseva nayo. Tattha vatthūni ekā kira daharabhikkhunī Cittalapabbatavihāre uposathāgāraṁ gantvā dvārapālakarūpaṁ olokayamānā ṭhitā, athassā anto rāgo uppanno, sā teneva jhāyitvā kālamakāsi. Bhikkhuniyo gacchamānā "ayaṁ daharā ṭhitā, pakkosatha nan"ti āhaṁsu. Ekā gantvā "kasmā ṭhitāsī"ti hatthe gaṇhi. Gahitamattā parivattitvā patitā. Idaṁ tāva rāgassa anudahanatāya vatthu. Dosassa pana anudahanatāya manopadosikā devā daṭṭhabbā. Mohassa anudahanatāya khiḍḍāpadosikā devā daṭṭhabbā. Mohanavasena hi tesaṁ satisammoso hoti, tasmā khiḍḍāvasena āhārakālaṁ ativattitvā kālaṁ karonti. **Kasāvā**ti kasaṭā nirojā. Rāgādīsu ca kāyaduccaritādīsu ca ekampi paṇītaṁ ojavantaṁ natthi, tasmā **rāgo kasāvo**ti-ādi vuttaṁ.

925. **Assādadiṭṭhī**ti assādasampayuttā diṭṭhi. **Natthi kāmesu doso**ti kilesakāmena vatthukāmapaṭisevanadoso natthīti vadati. **Pātabyatan**ti pātabbabhāvaṁ paribhuñjanaṁ ajjhoharaṇaṁ. Evaṁvādī hi so vatthukāmesu kilesakāmaṁ pivanto viya ajjhoharanto viya paribhuñjati. **Attānudiṭṭhī**ti attānaṁ anugatā diṭṭhi. **Micchādiṭṭhī**ti lāmakā diṭṭhi. Idāni yasmā ettha paṭhamā sassatadiṭṭhi hoti, dutiyā sakkāyadiṭṭhi, tatiyā ucchedadiṭṭhi, tasmā tamatthaṁ dassetuṁ **sassatadiṭṭhi assādadiṭṭhī**ti-ādimāha.

926. **Arati**niddeso ca **vihesā**niddeso ca vuttatthoyeva. Adhammassa cariyā **adhammacariyā,** adhammakaraṇanti attho. Visamā cariyā, visamassa vā kammassa cariyāti **visamacariyā, dovacassatāpāpamittatā** niddesā vuttatthā eva. Puthunimittārammaṇesu pavattito nānattesu saññā **nānattasaññā.** Yasmā vā aññāva kāmasaññā, aññā byāpādādisaññā,

ဝိသမနိဒ္ဒေသေ ယသ္မာ ရာဂါဒီသု စေဝ ကာယဒုစ္စရိတာဒီသု စ သတ္တာ ပက္ခလန္တိ၊ ပက္ခလိတာ စ ပန သာသနတောပိ သုဂတိတောပိ ပတန္တိ၊ တသ္မာ ပက္ခလနပါတဟေတုတော **ရာဂေါ ဝိသမ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

အဂ္ဂီတိ အနုဒဟနဋ္ဌေန အဂ္ဂိ။ **ရာဂဂ္ဂီ**တိ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သတ္တေ အနုဒဟတိ ဈာပေတိ၊ တသ္မာ အဂ္ဂီတိ ဝုစ္စတိ။ ဒေါသမောဟေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ဝတ္ထူနိ—ဧကာ ကိရ ဒဟရဘိက္ခုနီ စိတ္တလပဗ္ဗတဝိဟာရေ ဥပေါသထာဂါရံ ဂန္တွာ ဒွါရပါလကရူပံ ဩလောကယမာနာ ဌိတာ၊ အထဿာ အန္တော ရာဂေါ ဥပ္ပန္နော၊ သာ တေနေဝ ဈာယိတွာ ကာလမကာသိ။ ဘိက္ခုနိယော ဂစ္ဆမာနာ "အယံ ဒဟရာ ဌိတာ၊ ပက္ကောသထ န"န္တိ အာဟံသု။ ဧကာ ဂန္တွာ "ကသ္မာ ဌိတာသီ"တိ ဟတ္ထေ ဂဏှိ။ ဂဟိတမတ္တာ ပရိဝတ္တိတွာ ပတိတာ။ ဣဒံ တာဝ ရာဂဿ အနုဒဟနတာယ ဝတ္ထု။ ဒေါသဿ ပန အနုဒဟနတာယ မနောပဒေါသိကာ ဒေဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ မောဟဿ အနုဒဟနတာယ ခိဍ္ဍာပဒေါသိကာ ဒေဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ မောဟနဝသေန ဟိ တေသံ သတိသမ္မောသော ဟောတိ၊ တသ္မာ ခိဍ္ဍာဝသေန အာဟာရကာလံ အတိဝတ္တိတွာ ကာလံ ကရောန္တိ။ **ကသာဝါ**တိ ကသဋာ နိရောဇာ။ ရာဂါဒီသု စ ကာယဒုစ္စရိတာဒီသု စ ဧကမ္ပိ ပဏီတံ ဩဇဝန္တံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ **ရာဂေါ ကသာဝေါ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၉၂၅။ **အဿာဒဒိဋ္ဌီ**တိ အဿာဒသမ္ပယုတ္တာ ဒိဋ္ဌိ။ **နတ္ထိ ကာမေသု ဒေါသော**တိ ကိလေသကာမေန ဝတ္ထုကာမပဋိသေဝနဒေါသော နတ္ထီတိ ဝဒတိ။ **ပါတဗျတ**န္တိ ပါတဗ္ဗဘာဝံ ပရိဘုဉ္ဇနံ အဇ္ဈောဟရဏံ။ ဧဝံဝါဒီ ဟိ သော ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာမံ ပိဝန္တော ဝိယ အဇ္ဈောဟရန္တော ဝိယ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ **အတ္တာနုဒိဋ္ဌီ**တိ အတ္တာနံ အနုဂတာ ဒိဋ္ဌိ။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ**တိ လာမကာ ဒိဋ္ဌိ။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဧတ္ထ ပဌမာ သဿတဒိဋ္ဌိ ဟောတိ၊ ဒုတိယာ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊ တတိယာ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ၊ တသ္မာ တမတ္ထံ ဒဿေတုံ **သဿတဒိဋ္ဌိ အဿာဒဒိဋ္ဌီ**တိအာဒိမာဟ။

၉၂၆။ **အရတိ**နိဒ္ဒေသော စ **ဝိဟေသာ**နိဒ္ဒေသော စ ဝုတ္တတ္ထောယေဝ။ အဓမ္မဿ စရိယာ **အဓမ္မစရိယာ၊** အဓမ္မကရဏန္တိ အတ္ထော။ ဝိသမာ စရိယာ, ဝိသမဿ ဝါ ကမ္မဿ စရိယာတိ **ဝိသမစရိယာ၊ ဒေါဝစဿတာပါပမိတ္တတာ** နိဒ္ဒေသာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။ ပုထုနိမိတ္တာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိတော နာနတ္တေသု သညာ **နာနတ္တသညာ။** ယသ္မာ ဝါ အညာဝ ကာမသညာ၊ အညာ ဗျာပါဒါဒိသညာ၊

tasmā nānattā saññātipi nānattasaññā. Kosajjapamādaniddesesu pañcasu kāmaguṇesu vissaṭṭhacittassa kusaladhammabhāvanāya ananuyogavasena līnavuttitā **kosajjaṁ,** pamajjanavasena pamattabhāvo **pamādo**ti veditabbo. **Asantuṭṭhitā**diniddesā vuttatthā eva.

931. Anādariyaniddese ovādassa anādiyanavasena anādarabhāvo **anādariyaṁ.** Anādariyanākāro **anādaratā.** Sagaruvāsaṁ avasanaṭṭhena agāravabhāvo **agāravatā.** Sajeṭṭhakavāsaṁ avasanaṭṭhena appatissavatā. **Anaddā**ti anādiyanā. **Anaddāyanā**ti anādiyanākāro. Anaddāya ayitassa bhāvo **anaddāyitattaṁ.** Asīlassa bhāvo asīlyaṁ. **Acittīkāro**ti garucittīkārassa akaraṇaṁ.

932. Assaddhabhāvo **assaddhiyaṁ.** Asaddahanākāro **asaddahanā.** Okappetvā anupavisitvā aggahaṇaṁ **anokappanā.** Appasīdanaṭṭhena **anabhippasādo.**

Avadaññutāti thaddhamacchariyavasena dehi karohīti vacanassa ajānatā.

934. **Buddhā ca Buddhasāvakā cā**ti ettha Buddhaggahaṇena Paccekabuddhāpi gahitāva. **Asametukamyatā**ti tesaṁ samīpaṁ agantukāmatā. **Saddhammaṁ asotukamyatā**ti sattatiṁsa bodhipakkhiyadhammā saddhammo nāma, taṁ asuṇitukāmatā. **Anuggahetukamyatā**ti na uggahetukāmatā.

Upārambhacittatāti upārambhacittabhāvo. Yasmā pana so atthato upārambhova hoti, tasmā taṁ dassetuṁ **tattha katamo upārambho**ti-ādi vuttaṁ. Tattha upārambhanavasena **upārambho.** Punappunaṁ upārambho **anupārambho.** Upārambhanākāro **upārambhanā.** Punappunaṁ upārambhanā **anupārambhanā.** Anupārambhi tassa bhāvo **anupārambhitattaṁ.** **Uññā**ti heṭṭhā katvā jānanā. **Avaññā**ti avajānanā. Paribhavanaṁ **paribhavo.** Randhassa gavesitā **randhagavesitā.** Randhaṁ vā gavesatīti randhagavesī, tassa bhāvo randhagavesitā. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ pa-avajjānupassanalakkhaṇo upārambho nāma vuccati. Yena samannāgato puggalo yathā nāma

တသ္မာ နာနတ္တာ သညာတိပိ နာနတ္တသညာ။ ကောသဇ္ဇပမာဒနိဒ္ဒေသေသု ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု ဝိဿဋ္ဌစိတ္တဿ ကုသလဓမ္မဘာဝနာယ အနနုယောဂဝသေန လီနဝုတ္တိတာ **ကောသဇ္ဇံ၊** ပမဇ္ဇနဝသေန ပမတ္တဘာဝေါ **ပမာဒေါ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အသန္တုဋ္ဌိတာ**ဒိနိဒ္ဒေသာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။

၉၃၁။ အနာဒရိယနိဒ္ဒေသေ ဩဝါဒဿ အနာဒိယနဝသေန အနာဒရဘာဝေါ **အနာဒရိယံ။** အနာဒရိယနာကာရော **အနာဒရတာ။** သဂရုဝါသံ အဝသနဋ္ဌေန အဂါရဝဘာဝေါ **အဂါရဝတာ။** သဇေဋ္ဌကဝါသံ အဝသနဋ္ဌေန အပ္ပတိဿဝတာ။ **အနဒ္ဒါ**တိ အနာဒိယနာ။ **အနဒ္ဒါယနာ**တိ အနာဒိယနာကာရော။ အနဒ္ဒါယ အယိတဿ ဘာဝေါ **အနဒ္ဒါယိတတ္တံ။** အသီလဿ ဘာဝေါ အသီလျံ။ **အစိတ္တီကာရော**တိ ဂရုစိတ္တီကာရဿ အကရဏံ။

၉၃၂။ အဿဒ္ဓဘာဝေါ **အဿဒ္ဓိယံ။** အသဒ္ဒဟနာကာရော **အသဒ္ဒဟနာ။** ဩကပ္ပေတွာ အနုပဝိသိတွာ အဂ္ဂဟဏံ **အနောကပ္ပနာ။** အပ္ပသီဒနဋ္ဌေန **အနဘိပ္ပသာဒေါ။**

အဝဒညုတာတိ ထဒ္ဓမစ္ဆရိယဝသေန ဒေဟိ ကရောဟီတိ ဝစနဿ အဇာနတာ။

၉၃၄။ **ဗုဒ္ဓါ စ ဗုဒ္ဓသာဝကာ စာ**တိ ဧတ္ထ ဗုဒ္ဓဂ္ဂဟဏေန ပစ္စေကဗုဒ္ဓါပိ ဂဟိတာဝ။ **အသမေတုကမျတာ**တိ တေသံ သမီပံ အဂန္တုကာမတာ။ **သဒ္ဓမ္မံ အသောတုကမျတာ**တိ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ သဒ္ဓမ္မော နာမ၊ တံ အသုဏိတုကာမတာ။ **အနုဂ္ဂဟေတုကမျတာ**တိ န ဥဂ္ဂဟေတုကာမတာ။

ဥပါရမ္ဘစိတ္တတာတိ ဥပါရမ္ဘစိတ္တဘာဝေါ။ ယသ္မာ ပန သော အတ္ထတော ဥပါရမ္ဘောဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ တံ ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမော ဥပါရမ္ဘော**တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ဥပါရမ္ဘနဝသေန **ဥပါရမ္ဘော။** ပုနပ္ပုနံ ဥပါရမ္ဘော **အနုပါရမ္ဘော။** ဥပါရမ္ဘနာကာရော **ဥပါရမ္ဘနာ။** ပုနပ္ပုနံ ဥပါရမ္ဘနာ **အနုပါရမ္ဘနာ။** အနုပါရမ္ဘိတဿ ဘာဝေါ **အနုပါရမ္ဘိတတ္တံ။** **ဥညာ**တိ ဟေဋ္ဌာ ကတွာ ဇာနနာ။ **အဝညာ**တိ အဝဇာနနာ။ ပရိဘဝနံ **ပရိဘဝေါ။** ရန္ဓဿ ဂဝေသိတာ **ရန္ဓဂဝေသိတာ။** ရန္ဓံ ဝါ ဂဝေသတီတိ ရန္ဓဂဝေသီ၊ တဿ ဘာဝေါ ရန္ဓဂဝေသိတာ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ပရဝဇ္ဇာနုပဿနလက္ခဏော ဥပါရမ္ဘော နာမ ဝုစ္စတိ။ ယေန သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ယထာ နာမ

tunnakāro sāṭakaṁ pasāretvā chiddameva oloketi, evameva parassa sabbepi guṇe makkhetvā aguṇesuyeva patiṭṭhāti.

936. **Ayoniso manasikāro**ti anupāyamanasikāro. **Anicce niccan**ti anicceyeva vatthusmiṁ idaṁ niccanti evaṁ pavatto. **Dukkhe sukhan**ti-ādīsupi eseva nayo. **Saccavippaṭikulena vā**ti catunnaṁ saccānaṁ ananulomavasena. **Cittassa āvaṭṭanā**ti-ādīni sabbānipi āvajjanasseva vevacanāneva. Āvajjanañhi bhavaṅgacittaṁ āvaṭṭetīti cittassa **āvaṭṭanā**. Anu-anu āvaṭṭetīti **anāvaṭṭanā**[1]. Ābhujatīti **ābhogo.** Bhavaṅgārammaṇato aññaṁ ārammaṇaṁ samannāharatīti **samannāhāro.** Tadevārammaṇaṁ attānaṁ anubandhitvā anubandhitvā uppajjamāne manasikarotīti **manasikāro. Karotī**ti ṭhapeti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ anupāyamanasikāro uppathamanasikāralakkhaṇo ayonisomanasikāro nāma vuccati. Tassa vasena puggalo dukkhādīni saccāni yāthāvato āvajjituṁ na sakkoti.

Kummaggasevanāniddese yaṁ kummaggaṁ sevato sevanā kummaggasevanāti vuccati, taṁ dassetuṁ **tattha katamo kummaggo**ti dutiyapucchā katā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Tikaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Catukkaniddesavaṇṇanā

939. Catukkaniddese taṇhuppādesu **cīvarahetū**ti "kattha[2] manāpaṁ cīvaraṁ labhissāmī"ti cīvarakāraṇā uppajjati. **Itibhavābhavahetū**ti ettha **itī**ti nidassanatthe nipāto, yathā cīvarādihetu, evaṁ bhavābhavahetūtipi attho. **Bhavābhavo**ti cettha paṇītapaṇītatarāni telamadhuphāṇitādīni adhippetāni. Imesaṁ pana catunnaṁ taṇhuppādānaṁ pahānatthāya paṭipāṭiyāva cattāro ariyavaṁsā desitāti veditabbā.

1. Anvāvaṭṭanā (Sī, Syā)
2. Tattha (Sī)

တုန္နကာရော သာဋကံ ပသာရေတွာ ဆိဒ္ဒမေဝ ဩလောကေတိ၊ ဧဝမေဝ ပရဿ သဗ္ဗေပိ ဂုဏေ မက္ခေတွာ အဂုဏေသုယေဝ ပတိဋ္ဌာတိ။

၉၃၆။ **အယောနိသော မနသိကာရော**တိ အနုပါယမနသိကာရော။ **အနိစ္စေ နိစ္စန္တိ** အနိစ္စေယေဝ ဝတ္ထုသ္မိံ ဣဒံ နိစ္စန္တိ ဧဝံ ပဝတ္တော။ **ဒုက္ခေ သုခန္တိ**အာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သစ္စဝိပ္ပဋိကုလေန ဝါ**တိ စတုန္နံ သစ္စာနံ အနနုလောမဝသေန။ **စိတ္တဿ အာဝဋ္ဋနာ**တိအာဒီနိ သဗ္ဗာနိပိ အာဝဇ္ဇနဿေဝ ဝေဝစနာနေဝ။ အာဝဇ္ဇနဉှိ ဘဝင်္ဂစိတ္တံ အာဝဋ္ဋေတီတိ စိတ္တဿ **အာဝဋ္ဋနာ**။ အနုအနု အာဝဋ္ဋေတီတိ **အနာဝဋ္ဋနာ**[၁]။ အာဘုဇတီတိ **အာဘောဂေါ**။ ဘဝင်္ဂါရမ္မဏတော အညံ အာရမ္မဏံ သမန္နာဟရတီတိ **သမန္နာဟာရော**။ တဒေဝါရမ္မဏံ အတ္တာနံ အနုဗန္ဓိတွာ အနုဗန္ဓိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေ မနသိကရောတီတိ **မနသိကာရော။ ကရောတီ**တိ ဌပေတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ အနုပါယမနသိကာရော ဥပ္ပထမနသိကာရလက္ခဏော အယောနိသောမနသိကာရော နာမ ဝုစ္စတိ။ တဿ ဝသေန ပုဂ္ဂလော ဒုက္ခာဒီနိ သစ္စာနိ ယာထာဝတော အာဝဇ္ဇိတုံ န သက္ကောတိ။

ကုမ္မဂ္ဂသေဝနာနိဒ္ဒေသေ ယံ ကုမ္မဂ္ဂံ သေဝတော သေဝနာ ကုမ္မဂ္ဂသေဝနာတိ ဝုစ္စတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမော ကုမ္မဂ္ဂေါ**တိ ဒုတိယပုစ္ဆာ ကတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-စတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၃၉။ စတုက္ကနိဒ္ဒေသေ တဏှုပ္ပါဒေသု **စီဝရဟေတူ**တိ "ကတ္ထ[၂] မနာပံ စီဝရံ လဘိဿာမီ"တိ စီဝရကာရဏာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ဣတိဘဝါဘဝဟေတူ**တိ ဧတ္ထ **ဣတီ**တိ နိဒဿနတ္ထေ နိပါတော၊ ယထာ စီဝရာဒိဟေတု၊ ဧဝံ ဘဝါဘဝဟေတူတိပိ အတ္ထော။ **ဘဝါဘဝေါ**တိ စေတ္ထ ပဏီတပဏီတတရာနိ တေလမဓုဖာဏိတာဒီနိ အဓိပ္ပေတာနိ။ ဣမေသံ ပန စတုန္နံ တဏှုပ္ပါဒါနံ ပဟာနတ္ထာယ ပဋိပါဋိယာဝ စတ္တာရော အရိယဝံသာ ဒေသိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-အန္ဝာဝဋ္ဋနာ (သီ၊ သျာ)
၂-တတ္ထ (သီ)

Agatigamanesu **chandāgatiṁ gacchatī**ti chandena pemena agatiṁ gacchati, akattabbaṁ karoti. Parapadesupi eseva nayo. Tattha yo “ayaṁ me mitto vā sandiṭṭho vā sambhatto vā ñātako vā lañjaṁ vā pana me detī”ti chandavasena assāmikaṁ sāmikaṁ karoti, ayaṁ chandāgatiṁ gacchati nāma. Yo “ayaṁ me verī”ti pakativeravasena vā taṅkhaṇuppannakodhavasena vā sāmikaṁ assāmikaṁ karoti, ayaṁ **dosāgatiṁ gacchati** nāma. Yo pana mandattā momūhattā yaṁ vā taṁ vā vatvā assāmikaṁ sāmikaṁ karoti, ayaṁ **mohāgatiṁ gacchati** nāma. Yo pana “ayaṁ rājavallabho vā visamanissito vā anatthampi me kareyyā”ti bhīto assāmikaṁ sāmikaṁ karoti, ayaṁ **bhayāgatiṁ gacchati** nāma. Yo vā pana bhājiyaṭṭhāne kiñci bhājento “ayaṁ me mitto vā sandiṭṭho vā sambhatto vā”ti pemavasena atirekaṁ deti, “ayaṁ me verī”ti dosavasena ūnakaṁ deti, momūhattā dinnādinnaṁ ajānamāno kassaci ūnakaṁ kassaci adhikaṁ deti, “ayaṁ imasmiṁ adīyamāne mayhaṁ anatthampi kareyyā”ti bhīto kassaci atirekaṁ deti, so catubbidhopi yathānukkamena chandāgati-ādīni gacchati nāma. Ariyā etāya na gacchantīti **agati.** Anariyā iminā agatiṁ gacchantīti **agatigamanaṁ.** Idaṁ dvayaṁ catunnampi sādhāraṇavasena vuttaṁ. Chandena gamanaṁ **chandagamanaṁ.** Idaṁ dosādīnaṁ asādhāraṇavasena vuttaṁ. Sakapakkharāgañca parapakkhadosañca purakkhatvā asamaggabhāvena gamanaṁ **vaggagamanaṁ.** Idaṁ chandadosasādhāraṇavasena vuttaṁ. Vārino viya yathā ninnaṁ gamananti **vārigamanaṁ.** Idaṁ catunnampi sādhāraṇavasena vuttaṁ.

Vipariyāsesu aniccādīni vatthūni niccanti-ādinā nayena viparītato esantīti[1] vipariyāsā, saññāya vipariyāso **saññāvipariyāso.** Itaresupi dvīsu eseva nayo. Evamete catunnaṁ vatthūnaṁ vasena cattāro yesu vatthūsu saññādīnaṁ vasena dvādasa honti, tesu aṭṭha sotāpattimaggena pahīyanti. **Asubhe subhan**ti saññācittavipallāsā sakadāgāmimaggena tanukā honti, anāgāmimaggena pahīyanti. **Dukkhe sukhan**ti saññācittavipallāsā arahattamaggena pahīyantīti veditabbā.

1. Asantīti (?)

အဂတိဂမနေသု **ဆန္ဒာဂတိံ ဂစ္ဆတီ**တိ ဆန္ဒေန ပေမေန အဂတိံ ဂစ္ဆတိ၊ အကတ္တဗ္ဗံ ကရောတိ။ ပရပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ယော “အယံ မေ မိတ္တော ဝါ သန္ဒိဋ္ဌော ဝါ သမ္ဘတ္တော ဝါ ဉာတကော ဝါ လဉ္စံ ဝါ ပန မေ ဒေတီ”တိ ဆန္ဒဝသေန အဿာမိကံ သာမိကံ ကရောတိ၊ အယံ ဆန္ဒာဂတိံ ဂစ္ဆတိ နာမ။ ယော “အယံ မေ ဝေရီ”တိ ပကတိဝေရဝသေန ဝါ တင်္ခဏုပ္ပန္နကောဓဝသေန ဝါ သာမိကံ အဿာမိကံ ကရောတိ၊ အယံ **ဒေါသာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ ယော ပန မန္ဒတ္တာ မောမူဟတ္တာ ယံ ဝါ တံ ဝါ ဝတွာ အဿာမိကံ သာမိကံ ကရောတိ၊ အယံ **မောဟာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ ယော ပန “အယံ ရာဇဝလ္လဘော ဝါ ဝိသမနိဿိတော ဝါ အနတ္ထမ္ပိ မေ ကရေယျာ”တိ ဘီတော အဿာမိကံ သာမိကံ ကရောတိ၊ အယံ **ဘယာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ ယော ဝါ ပန ဘာဇိယဋ္ဌာနေ ကိဉ္စိ ဘာဇေန္တော “အယံ မေ မိတ္တော ဝါ သန္ဒိဋ္ဌော ဝါ သမ္ဘတ္တော ဝါ”တိ ပေမဝသေန အတိရေကံ ဒေတိ၊ “အယံ မေ ဝေရီ”တိ ဒေါသဝသေန ဦနကံ ဒေတိ၊ မောမူဟတ္တာ ဒိန္နာဒိန္နံ အဇာနမာနော ကဿစိ ဦနကံ ကဿစိ အဓိကံ ဒေတိ၊ “အယံ ဣမသ္မိံ အဒီယမာနေ မယှံ အနတ္ထမ္ပိ ကရေယျာ”တိ ဘီတော ကဿစိ အတိရေကံ ဒေတိ၊ သော စတုဗ္ဗိဓောပိ ယထာနုက္ကမေန ဆန္ဒာဂတိအာဒီနိ ဂစ္ဆတိ နာမ။ အရိယာ ဧတာယ န ဂစ္ဆန္တီတိ **အဂတိ။** အနရိယာ ဣမိနာ အဂတိံ ဂစ္ဆန္တီတိ **အဂတိဂမနံ။** ဣဒံ ဒွယံ စတုန္နမ္ပိ သာဓာရဏဝသေန ဝုတ္တံ။ ဆန္ဒေန ဂမနံ **ဆန္ဒဂမနံ။** ဣဒံ ဒေါသာဒီနံ အသာဓာရဏဝသေန ဝုတ္တံ။ သကပက္ခရာဂဉ္စ ပရပက္ခဒေါသဉ္စ ပုရက္ခတွာ အသမဂ္ဂဘာဝေန ဂမနံ **ဝဂ္ဂဂမနံ။** ဣဒံ ဆန္ဒဒေါသသာဓာရဏဝသေန ဝုတ္တံ။ ဝါရိနော ဝိယ ယထာ နိန္နံ ဂမနန္တိ **ဝါရိဂမနံ။** ဣဒံ စတုန္နမ္ပိ သာဓာရဏဝသေန ဝုတ္တံ။

ဝိပရိယာသေသု အနိစ္စာဒီနိ ဝတ္ထူနိ နိစ္စန္တိအာဒိနာ နယေန ဝိပရီတတော ဧသန္တီတိ[၁] ဝိပရိယာသာ၊ သညာယ ဝိပရိယာသော **သညာဝိပရိယာသော။** ဣတရေသုပိ ဒွီသု ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတေ စတုန္နံ ဝတ္ထူနံ ဝသေန စတ္တာရော ယေသု ဝတ္ထူသု သညာဒီနံ ဝသေန ဒွါဒသ ဟောန္တိ၊ တေသု အဋ္ဌ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟီယန္တိ။ **အသုဘေ သုဘ**န္တိ သညာစိတ္တဝိပလ္လာသာ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန တနုကာ ဟောန္တိ၊ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဟီယန္တိ။ **ဒုက္ခေ သုခ**န္တိ သညာစိတ္တဝိပလ္လာသာ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ပဟီယန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-အသန္တီတိ (?)

Anariyavohāresu **anariyavohārā**ti anariyānaṁ lāmakānaṁ vohārā. **Diṭṭhavāditā**ti "diṭṭhaṁ mayā"ti evaṁ vāditā. Ettha ca taṁtaṁsamuṭṭhāpikacetanāvasena attho veditabbo. Saha saddena cetanā kathitātipi vuttameva. Dutiyacatukkepi eseva nayo. Ariyo hi adisvā vā "diṭṭhaṁ mayā"ti, disvā vā "na diṭṭhaṁ mayā"ti vattā nāma natthi, anariyova evaṁ vadati, tasmā evaṁ vadantassa etā saha saddena aṭṭha cetanā anariyavohārāti veditabbā.

Duccaritesu paṭhamacatukkaṁ veracetanāvasena vuttaṁ, dutiyaṁ vacīduccaritavasena.

Bhayesu paṭhamacatukke jātiṁ paṭicca uppannaṁ bhayaṁ **jātibhayaṁ.** Sesesupi eseva nayo. Dutiyacatukke rājato uppannaṁ bhayaṁ **rājabhayaṁ.** Sesesupi eseva nayo.

Tatiyacatukke **cattāri bhayānī**ti mahāsamudde udakaṁ orohantassa vuttabhayāni. Mahāsamudde kira mahindavīci nāma saṭṭhi yojanāni uggacchati. Gaṅgāvīci nāma paṇṇāsa. Rohaṇavīci nāma cattālīsa yojanāni uggacchati. Evarūpā ūmiyo paṭicca uppannaṁ bhayaṁ **ūmibhayaṁ** nāma. Kumbhīlato uppannaṁ bhayaṁ **kumbhīlabhayaṁ.** Udakāvaṭṭato bhayaṁ **āvaṭṭabhayaṁ.** Susukā vuccati caṇḍamaccho, tato bhayaṁ **susukābhayaṁ.**

Catutthacatukke **attānuvādabhayan**ti pāpakammino attānaṁ anuvadantassa uppajjanakabhayaṁ. **Parānuvādabhayan**ti parassa anuvādato uppajjanakabhayaṁ. **Daṇḍabhayan**ti agārikassa raññā pavattitadaṇḍaṁ, anagārikassa vinayadaṇḍaṁ paṭicca uppajjanakabhayaṁ. **Duggatibhayan**ti cattāro apāye paṭicca uppajjanakabhayaṁ. Iti imehi catūhi catukkehi soḷasa mahābhayāni nāma kathitāni.

Diṭṭhicatukke timbarukadiṭṭhi[1] nāma kathitā. Tattha **sayaṁkataṁ sukhadukkhan**ti vedanaṁ attato samanupassato vedanāya eva vedanā katāti uppannā diṭṭhi. Evañca sati tassā vedanāya pubbepi atthitā āpajjatīti ayaṁ sassatadiṭṭhi nāma hoti. **Saccato thetato**ti saccato thirato.

1. Saṁ 1. 261 piṭṭhā āgatā.

အနရိယဝေါဟာရေသု **အနရိယဝေါဟာရာ**တိ အနရိယာနံ လာမကာနံ ဝေါဟာရာ။ **ဒိဋ္ဌဝါဒိတာ**တိ "ဒိဋ္ဌံ မယာ"တိ ဧဝံ ဝါဒိတာ။ ဧတ္ထ စ တံတံသမုဋ္ဌာပိကစေတနာဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သဟ သဒ္ဒေန စေတနာ ကထိတာတိပိ ဝုတ္တမေဝ။ ဒုတိယစတုက္ကေပိ ဧသေဝ နယော။ အရိယော ဟိ အဒိသွာ ဝါ "ဒိဋ္ဌံ မယာ"တိ, ဒိသွာ ဝါ "န ဒိဋ္ဌံ မယာ"တိ ဝတ္တာ နာမ နတ္ထိ၊ အနရိယောဝ ဧဝံ ဝဒတိ၊ တသ္မာ ဧဝံ ဝဒန္တဿ ဧတာ သဟ သဒ္ဒေန အဋ္ဌ စေတနာ အနရိယဝေါဟာရာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဒုစ္စရိတေသု ပဌမစတုက္ကံ ဝေရစေတနာဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဒုတိယံ ဝစီဒုစ္စရိတဝသေန။

ဘယေသု ပဌမစတုက္ကေ ဇာတိံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နံ ဘယံ **ဇာတိဘယံ**။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဒုတိယစတုက္ကေ ရာဇတော ဥပ္ပန္နံ ဘယံ **ရာဇဘယံ**။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတိယစတုက္ကေ **စတ္တာရိ ဘယာနီ**တိ မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒကံ ဩရောဟန္တဿ ဝုတ္တဘယာနိ။ မဟာသမုဒ္ဒေ ကိရ မဟိန္ဒဝီစိ နာမ သဋ္ဌိ ယောဇနာနိ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ ဂင်္ဂါဝီစိ နာမ ပဏ္ဏာသ။ ရောဟဏဝီစိ နာမ စတ္တာလီသ ယောဇနာနိ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ ဧဝရူပါ ဦမိယော ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နံ ဘယံ **ဦမိဘယံ** နာမ။ ကုမ္ဘီလတော ဥပ္ပန္နံ ဘယံ **ကုမ္ဘီလဘယံ**။ ဥဒကာဝဋ္ဋတော ဘယံ **အာဝဋ္ဋဘယံ**။ သုသုကာ ဝုစ္စတိ စဏ္ဍမစ္ဆော၊ တတော ဘယံ **သုသုကာဘယံ**။

စတုတ္ထစတုက္ကေ **အတ္တာနုဝါဒဘယ**န္တိ ပါပကမ္မိနော အတ္တာနံ အနုဝဒန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ **ပရာနုဝါဒဘယ**န္တိ ပရဿ အနုဝါဒတော ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ **ဒဏ္ဍဘယ**န္တိ အဂါရိကဿ ရညော ပဝတ္တိတဒဏ္ဍံ၊ အနဂါရိကဿ ဝိနယဒဏ္ဍံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ **ဒုဂ္ဂတိဘယ**န္တိ စတ္တာရော အပါယေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ ဣတိ ဣမေဟိ စတူဟိ စတုက္ကေဟိ သောဠသ မဟာဘယာနိ နာမ ကထိတာနိ။

ဒိဋ္ဌိစတုက္ကေ တိမ္ဗရုကဒိဋ္ဌိ[၁] နာမ ကထိတာ။ တတ္ထ **သယံကတံ သုခဒုက္ခ**န္တိ ဝေဒနံ အတ္တတော သမနုပဿတော ဝေဒနာယ ဧဝ ဝေဒနာ ကတာတိ ဥပ္ပန္နာ ဒိဋ္ဌိ။ ဧဝဉ္စ သတိ တဿာ ဝေဒနာယ ပုဗ္ဗေပိ အတ္ထိတာ အာပဇ္ဇတီတိ အယံ သဿတဒိဋ္ဌိ နာမ ဟောတိ။ **သစ္စတော ထေတတော**တိ သစ္စတော ထိရတော။

၁-သံ ၁-၂၆၁-ပိဋ္ဌေ အာဂတာ။

Paraṁkatanti paccuppannavedanato aññaṁ vedanākāraṇaṁ vedanattānaṁ samanupassato aññāya vedanāya ayaṁ vedanā katāti uppannā diṭṭhi. Evaṁ sati purimāya kāraṇavedanāya ucchedo āpajjatīti ayaṁ ucchedadiṭṭhi nāma hoti. **Sayaṁkatañca paraṁkatañcā**ti yathāvutteneva atthena upaḍḍhaṁ sayaṁ kataṁ upaḍḍhaṁ parena katanti gaṇhato uppannā diṭṭhi. Ayaṁ sassatucchedadiṭṭhi nāma. Catutthā akāraṇā eva sukhadukkhaṁ hotīti gaṇhato uppannā diṭṭhi. Evaṁ sati ayaṁ ahetukadiṭṭhi nāma. Sesamettha heṭṭhā vuttanayattā uttānatthamevāti.

Catukkaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Pañcakaniddesavaṇṇanā

940. Pañcakaniddese yasmā yesaṁ sakkāyadiṭṭhi-ādīni appahīnāni, te bhavaggepi nibbatte etāni ākaḍḍhitvā kāmabhaveyeva pātenti, tasmā **orambhāgiyāni saṁyojanānī**ti vuttāni. Iti etāni pañca gacchantaṁ na vārenti, gataṁ pana ānenti. Rūparāgādīnipi pañca gacchantaṁ na vārenti, āgantuṁ pana denti. Rāgādayo pañca lagganaṭṭhena **saṅgā,** anupaviṭṭhaṭṭhena pana **sallā**ti vuttā.

941. **Cetokhilā**ti cittassa thaddhabhāvā kacavarabhāvā khāṇukabhāvā. **Satthari kaṅkhatī**ti satthu sarīre vā guṇe vā kaṅkhati. Sarīre kaṅkhamāno "dvattiṁsavaralakkhaṇapaṭimaṇḍitaṁ nāma sarīraṁ atthi nu kho natthī"ti kaṅkhati. Guṇe kaṅkhamāno "atītānāgatapaccuppannajānanasamatthaṁ sabbaññutaññāṇaṁ atthi nu kho natthī"ti kaṅkhati. **Vicikicchatī**ti vicinanto kicchati, dukkhaṁ āpajjati, vinicchetuṁ na sakkoti. **Nādhimuccatī**ti evametanti adhimokkhaṁ na paṭilabhati. **Na sampasīdatī**ti guṇesu otaritvā nibbicikicchabhāvena pasīdituṁ anāvilo bhavituṁ na sakkoti.

Dhammeti pariyattidhamme ca paṭivedhadhamme ca. Pariyattidhamme kaṅkhamāno "Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ caturāsītidhammakkhandhasahassānīti vadanti, atthi nu kho etaṁ natthī"ti kaṅkhati. Paṭivedhadhamme kaṅkhamāno "vipassanānissando maggo

ပရံကတန္တိ ပစ္စုပ္ပန္နဝေဒနတော အညံ ဝေဒနာကာရဏံ ဝေဒနတ္တာနံ သမနုပဿတော အညာယ ဝေဒနာယ အယံ ဝေဒနာ ကတာတိ ဥပ္ပန္နာ ဒိဋ္ဌိ။ ဧဝံ သတိ ပုရိမာယ ကာရဏဝေဒနာယ ဥစ္ဆေဒေါ အာပဇ္ဇတီတိ အယံ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ နာမ ဟောတိ။ **သယံကတဉ္စ ပရံကတဉ္စာ**တိ ယထာဝုတ္တေနေဝ အတ္ထေန ဥပဍ္ဎံ သယံ ကတံ ဥပဍ္ဎံ ပရေန ကတန္တိ ဂဏှတော ဥပ္ပန္နာ ဒိဋ္ဌိ။ အယံ သဿတုစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ နာမ။ စတုတ္ထာ အကာရဏာ ဧဝ သုခဒုက္ခံ ဟောတီတိ ဂဏှတော ဥပ္ပန္နာ ဒိဋ္ဌိ။ ဧဝံ သတိ အယံ အဟေတုကဒိဋ္ဌိ နာမ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

စတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၄၀။ ပဉ္စကနိဒ္ဒေသေ ယသ္မာ ယေသံ သက္ကာယဒိဋ္ဌိအာဒီနိ အပ္ပဟီနာနိ၊ တေ ဘဝဂ္ဂေပိ နိဗ္ဗတ္တေ ဧတာနိ အာကဍ္ဎိတွာ ကာမဘဝေယေဝ ပါတေန္တိ၊ တသ္မာ **ဩရမ္ဘာဂိယာနိ သံယောဇနာနီ**တိ ဝုတ္တာနိ။ ဣတိ ဧတာနိ ပဉ္စ ဂစ္ဆန္တံ န ဝါရေန္တိ၊ ဂတံ ပန အာနေန္တိ။ ရူပရာဂါဒီနိပိ ပဉ္စ ဂစ္ဆန္တံ န ဝါရေန္တိ၊ အာဂန္တုံ ပန န ဒေန္တိ။ ရာဂါဒယော ပဉ္စ လဂ္ဂနဋ္ဌေန **သင်္ဂါ၊** အနုပဝိဋ္ဌဋ္ဌေန ပန **သလ္လာ**တိ ဝုတ္တာ။

၉၄၁။ **စေတောခိလာ**တိ စိတ္တဿ ထဒ္ဓဘာဝါ ကစဝရဘာဝါ ခါဏုကဘာဝါ။ **သတ္ထရိ ကင်္ခတီ**တိ သတ္ထု သရီရေ ဝါ ဂုဏေ ဝါ ကင်္ခတိ။ သရီရေ ကင်္ခမာနော "ဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏပဋိမဏ္ဍိတံ နာမ သရီရံ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီ"တိ ကင်္ခတိ။ ဂုဏေ ကင်္ခမာနော "အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဇာနနသမတ္ထံ သဗ္ဗညုတညာဏံ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီ"တိ ကင်္ခတိ။ **ဝိစိကိစ္ဆတီ**တိ ဝိစိနန္တော ကိစ္ဆတိ၊ ဒုက္ခံ အာပဇ္ဇတိ၊ ဝိနိစ္ဆေတုံ န သက္ကောတိ။ **နာဓိမုစ္စတီ**တိ ဧဝမေတန္တိ အဓိမောက္ခံ န ပဋိလဘတိ။ **န သမ္ပသီဒတီ**တိ ဂုဏေသု ဩတရိတွာ နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆဘာဝေန ပသီဒိတုံ အနာဝိလော ဘဝိတုံ န သက္ကောတိ။

ဓမ္မေတိ ပရိယတ္တိဓမ္မေ စ ပဋိဝေဓဓမ္မေ စ။ ပရိယတ္တိဓမ္မေ ကင်္ခမာနော "တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ စတုရာသီတိဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနီတိ ဝဒန္တိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ ဧတံ နတ္ထီ"တိ ကင်္ခတိ။ ပဋိဝေဓဓမ္မေ ကင်္ခမာနော "ဝိပဿနာနိဿန္ဒော မဂ္ဂေါ

nāma, magganissando phalaṁ nāma, sabbasaṅkhārapaṭinissaggo nibbānaṁ nāmāti vadanti, taṁ atthi nu kho natthī”ti kaṅkhati.

Saṁghe kaṅkhatīti “ujuppaṭipannoti-ādīnaṁ padānaṁ vasena evarūpaṁ paṭipadaṁ paṭipannā cattāro maggaṭṭhā cattāro phalaṭṭhāti aṭṭhannaṁ puggalānaṁ samūhabhūto saṁgho nāma atthi nu kho natthī”ti kaṅkhati. Sikkhāya kaṅkhamāno “adhisīlasikkhā nāma adhicittasikkhā nāma adhipaññā sikkhā nāmāti vadanti, sā atthi nu kho natthī”ti kaṅkhati.

Cetasovinibandhāti cittaṁ bandhitvā muṭṭhiyaṁ katvā viya gaṇhantīti cetasovinibandhā. **Kāme**ti vatthukāmepi kilesakāmepi. **Kāye**ti attano kāye. **Rūpe**ti bahiddhā rūpe. **Yāvadatthan**ti yattakaṁ icchati, tattakaṁ. **Udarāvadehakan**ti udarapūraṁ. Tañhi udaraṁ avadehanato[1] udarāvadehakanti vuccati. **Seyyasukhan**ti mañcapīṭhasukhaṁ utusukhaṁ vā. **Passasukhan**ti yathā samparivattakaṁ sayantassa dakkhiṇapassavāmapassānaṁ sukhaṁ hoti, evaṁ uppannasukhaṁ. **Middhasukhan**ti niddāsukhaṁ. **Anuyutto**ti yuttapayutto viharati. **Paṇidhāyā**ti patthayitvā. **Sīlenāti**-ādīsu **sīlan**ti catupārisuddhisīlaṁ. **Vatan**ti vatasamādānaṁ. **Tapo**ti tapacaraṇaṁ. **Brahmacariyan**ti methunavirati. **Devo vā bhavissāmī**ti mahesakkhadevo vā bhavissāmi. **Devaññataro vā**ti appesakkhadevesu vā aññataro. Kusaladhamme āvaranti nīvārentīti **nīvaraṇāni.**

Mātā jīvitā voropitā hotīti manusseneva sakajanikā manussamātā jīvitā voropitā hoti. **Pitā**ti manussapitāva. **Arahā**pi manussa-arahāva. **Duṭṭhena cittenā**ti vadhakacittena.

Saññīti saññāsamaṅgī. **Arogo**ti nicco. **Ittheke abhivadantī**ti itthaṁ eke abhivadanti, evameke abhivadantīti attho. Ettāvatā soḷasa saññīvādā kathitā. **Asaññī**ti saññāvirahito. Iminā padena aṭṭha saññīvādā kathitā. Tatiyapadena aṭṭha nevasaññīnāsaññīvādā kathitā. **Sato vā pana sattassā**ti atha vā pana vijjamānasseva sattassa. **Ucchedan**ti upacchedaṁ. **Vināsan**ti adassanaṁ. **Vibhavan**ti bhāvavigamaṁ. Sabbānetāni aññamaññavevacanāneva. Tattha dve janā ucchedadiṭṭhiṁ gaṇhanti

1. Avadehakato (Sī, Syā)

နာမ၊ မဂ္ဂနိဿန္ဒော ဖလံ နာမ၊ သဗ္ဗသင်္ခါရပဋိနိဿဂ္ဂေါ နိဗ္ဗာနံ နာမာတိ ဝဒန္တိ၊ တံ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီ''တိ ကင်္ခတိ။

သံဃေ ကင်္ခတီတိ ''ဥဇုပ္ပဋိပန္နောတိအာဒီနံ ပဒါနံ ဝသေန ဧဝရူပံ ပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ စတ္တာရော မဂ္ဂဋ္ဌာ စတ္တာရော ဖလဋ္ဌာတိ အဋ္ဌန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ သမူဟဘူတော သံဃော နာမ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီ''တိ ကင်္ခတိ။ သိက္ခာယ ကင်္ခမာနော ''အဓိသီလသိက္ခာ နာမ အဓိစိတ္တသိက္ခာ နာမ အဓိပညာ သိက္ခာ နာမာတိ ဝဒန္တိ၊ သာ အတ္ထိ နု ခေါ နတ္ထီ''တိ ကင်္ခတိ။

စေတသောဝိနိဗန္ဓာတိ စိတ္တံ ဗန္ဓိတွာ မုဋ္ဌိယံ ကတွာ ဝိယ ဂဏှန္တီတိ စေတသောဝိနိဗန္ဓာ။ **ကာမေ**တိ ဝတ္ထုကာမေပိ ကိလေသကာမေပိ။ **ကာယေ**တိ အတ္တနော ကာယေ။ **ရူပေ**တိ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပေ။ **ယာဝဒတ္ထ**န္တိ ယတ္တကံ ဣစ္ဆတိ၊ တတ္တကံ။ **ဥဒရာဝဒေဟက**န္တိ ဥဒရပူရံ။ တဉှိ ဥဒရံ အဝဒေဟနတော[၁] ဥဒရာဝဒေဟကန္တိ ဝုစ္စတိ။ **သေယျသုခ**န္တိ မဉ္စပီဌသုခံ ဥတုသုခံ ဝါ။ **ပဿသုခ**န္တိ ယထာ သမ္ပရိဝတ္တကံ သယန္တဿ ဒက္ခိဏပဿဝါမပဿာနံ သုခံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဥပ္ပန္နသုခံ။ **မိဒ္ဓသုခ**န္တိ နိဒ္ဒါသုခံ။ **အနုယုတ္တော**တိ ယုတ္တပယုတ္တော ဝိဟရတိ။ **ပဏိဓာယာ**တိ ပတ္ထယိတွာ။ **သီလေနာ**တိအာဒီသု **သီလ**န္တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ **ဝတ**န္တိ ဝတသမာဒါနံ။ **တပေါ**တိ တပစရဏံ။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မေထုနဝိရတိ။ **ဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမီ**တိ မဟေသက္ခဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမိ။ **ဒေဝညတရော ဝါ**တိ အပ္ပေသက္ခဒေဝေသု ဝါ အညတရော။ ကုသလဓမ္မေ အာဝရန္တိ နီဝါရေန္တီတိ **နီဝရဏာနိ။**

မာတာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပိတာ ဟောတီတိ မနုဿေနေဝ သကဇနိကာ မနုဿမာတာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပိတာ ဟောတိ။ **ပိတာ**ပိ မနုဿပိတာဝ။ **အရဟာ**ပိ မနုဿအရဟာဝ။ **ဒုဋ္ဌေန စိတ္တေနာ**တိ ဝဓကစိတ္တေန။

သညီတိ သညာသမင်္ဂီ။ **အရောဂေါ**တိ နိစ္စော။ **ဣတ္ထေကေ အဘိဝဒန္တီ**တိ ဣတ္ထံ ဧကေ အဘိဝဒန္တိ၊ ဧဝမေကေ အဘိဝဒန္တီတိ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ သောဠသ သညီဝါဒါ ကထိတာ။ **အသညီ**တိ သညာဝိရဟိတော။ ဣမိနာ ပဒေန အဋ္ဌ သညီဝါဒါ ကထိတာ။ တတိယပဒေန အဋ္ဌ နေဝသညီနာသညီဝါဒါ ကထိတာ။ **သတော ဝါ ပန သတ္တဿာ**တိ အထ ဝါ ပန ဝိဇ္ဇမာနဿေဝ သတ္တဿ။ **ဥစ္ဆေဒ**န္တိ ဥပစ္ဆေဒံ။ **ဝိနာသ**န္တိ အဒဿနံ။ **ဝိဘဝ**န္တိ ဘာဝဝိဂမံ။ သဗ္ဗာနေတာနိ အညမညဝေဝစနာနေဝ။ တတ္ထ ဒွေ ဇနာ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ဂဏှန္တိ

၁-အဝဒေဟကတော (သီ၊ သျာ)

lābhī ca alābhī ca. Tattha lābhī arahato dibbena cakkhunā cutiṁ disvā upapattiṁ apassanto, yo vā cutimattameva daṭṭhuṁ sakkoti, na upapātaṁ. So ucchedadiṭṭhiṁ gaṇhāti. Alābhī “ko paralokaṁ jānātī”ti kāmasukhagiddhatāya vā, “yathā rukkhato paṇṇāni patitāni na puna viruhanti, evaṁ sattā”ti-ādinā vitakkena vā ucchedaṁ gaṇhāti. Idha pana taṇhādiṭṭhīnaṁ vasena tathā ca aññathā ca vikappetvāva uppannā satta ucchedavādā kathitā. Tesañhi idaṁ saṅgahavacanaṁ. **Diṭṭhadhammanibbānaṁ vā paneke**ti ettha **diṭṭhadhammo**ti paccakkhadhammo vuccati. Tattha tattha paṭiladdhattabhāvassetaṁ adhivacanaṁ. Diṭṭhadhamme nibbānaṁ diṭṭhadhammanibbānaṁ, imasmiṁyeva attabhāve dukkhā vūpasammantīti attho. Idaṁ pañcannaṁ diṭṭhadhammanibbānavādānaṁ saṅgahavacanaṁ.

942. **Verā**ti veracetanā. **Byāsanā**ti vināsā. **Akkhantiyā**ti anadhivāsanāya. **Appiyo**ti dassanasavanapaṭikūlatāya na piyāyitabbo. Cintetumpi paṭikūlattā mano etasmiṁ na appetīti **amanāpo. Verabahulo**ti bahuvero. **Vajjabahulo**ti bahudoso.

Ājīvakabhayanti ājīvaṁ jīvitavuttiṁ paṭicca uppannaṁ bhayaṁ, taṁ agārikassapi hoti anagārikassapi. Tattha agārikena tāva ājīvahetu bahuṁ akusalaṁ kataṁ hoti. Athassa maraṇasamaye niraye upaṭṭhahante bhayaṁ uppajjati. Anagārikenāpi bahu anesanā katā hoti. Athassa maraṇakāle niraye upaṭṭhahante bhayaṁ uppajjati. Idaṁ ājīvakabhayaṁ nāma. **Asilokabhayan**ti garahabhayaṁ. **Parisasārajjabhayan**ti katapāpassa puggalassa sannipatitaṁ parisaṁ upasaṅkamantassa sārajjasaṅkhātaṁ bhayaṁ uppajjati. Idaṁ parisasārajjabhayaṁ nāma. Itaradvayaṁ pākaṭameva.

943. Diṭṭhadhammanibbānavāresu **pañcahi kāmaguṇehī**ti manāpiyarūpādīhi pañcahi kāmakoṭṭhāsehi bandhanehi vā. **Samappito**ti suṭṭhu appito allīno hutvā. **Samaṅgībhūto**ti samannāgato. **Paricāretī**ti tesu kāmaguṇesu yathāsukhaṁ indriyāni cāreti sañcāreti ito cito ca upaneti. Atha vā pana laḷati ramati kīḷatīti. Ettha ca duvidhā kāmaguṇā mānussakā ceva dibbā ca. Mānussakā mandhātukāmaguṇasadisā daṭṭhabbā, dibbā Paranimmitavasavattidevarājassa kāmaguṇasadisāti. Evarūpe

လာဘီ စ အလာဘီ စ။ တတ္ထ လာဘီ အရဟတော ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ စုတိံ ဒိသွာ ဥပပတ္တိံ အပဿန္တော, ယော ဝါ စုတိမတ္တမေဝ ဒဋ္ဌုံ သက္ကောတိ၊ န ဥပပါတံ။ သော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ အလာဘီ “ကော ပရလောကံ ဇာနာတီ”တိ ကာမသုခဂိဒ္ဓတာယ ဝါ, “ယထာ ရုက္ခတော ပဏ္ဏာနိ ပတိတာနိ န ပုန ဝိရုဟန္တိ၊ ဧဝံ သတ္တာ”တိအာဒိနာ ဝိတက္ကေန ဝါ ဥစ္ဆေဒံ ဂဏှာတိ။ ဣဓ ပန တဏှာဒိဋ္ဌီနံ ဝသေန တထာ စ အညထာ စ ဝိကပ္ပေတွာဝ ဥပ္ပန္နာ သတ္တ ဥစ္ဆေဒဝါဒါ ကထိတာ။ တေသဉှိ ဣဒံ သင်္ဂဟဝစနံ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ ဝါ ပနေကေ**တိ ဧတ္ထ **ဒိဋ္ဌဓမ္မော**တိ ပစ္စက္ခဓမ္မော ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ တတ္ထ ပဋိလဒ္ဓတ္တ-ဘာဝဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မေ နိဗ္ဗာနံ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ၊ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဒုက္ခာ ဝူပသမ္မန္တီတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ပဉ္စန္နံ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနဝါဒါနံ သင်္ဂဟဝစနံ။

၉၄၂။ **ဝေရာ**တိ ဝေရစေတနာ။ **ဗျသနာ**တိ ဝိနာသာ။ **အက္ခန္တိယာ**တိ အနဓိဝါသနာယ။ **အပ္ပိယော**တိ ဒဿနသဝနပဋိကူလတာယ န ပိယာယိ-တဗ္ဗော။ စိန္တေတုမ္ပိ ပဋိကူလတ္တာ မနော ဧတသ္မိံ န အပ္ပေတီတိ **အမနာပေါ။ ဝေရဗဟုလော**တိ ဗဟုဝေရော။ **ဝဇ္ဇဗဟုလော**တိ ဗဟုဒေါသော။

အာဇီဝကဘယန္တိ အာဇီဝံ ဇီဝိတဝုတ္တိံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နံ ဘယံ၊ တံ အဂါရိကဿပိ ဟောတိ အနဂါရိကဿပိ။ တတ္ထ အဂါရိကေန တာဝ အာဇီဝဟေတု ဗဟုံ အကုသလံ ကတံ ဟောတိ။ အထဿ မရဏသမယေ နိရယေ ဥပဋ္ဌဟန္တေ ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အနဂါရိကေနာပိ ဗဟု အနေသနာ ကတာ ဟောတိ။ အထဿ မရဏကာလေ နိရယေ ဥပဋ္ဌဟန္တေ ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဒံ အာဇီဝကဘယံ နာမ။ **အသိလောကဘယ**န္တိ ဂရဟဘယံ။ **ပရိသသာရဇ္ဇဘယ**န္တိ ကတပါပဿ ပုဂ္ဂလဿ သန္နိပတိတံ ပရိသံ ဥပသင်္ကမန္တဿ သာရဇ္ဇသင်္ခါတံ ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဒံ ပရိသသာရဇ္ဇဘယံ နာမ။ ဣတရဒွယံ ပါကဋမေဝ။

၉၄၃။ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနဝါရေသု **ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟီ**တိ မနာပိယရူပါဒီဟိ ပဉ္စဟိ ကာမကောဋ္ဌာသေဟိ ဗန္ဓနေဟိ ဝါ။ **သမပ္ပိတော**တိ သုဋ္ဌု အပ္ပိတော အလ္လီနော ဟုတွာ။ **သမင်္ဂီဘူတော**တိ သမန္နာဂတော။ **ပရိစာရေတီ**တိ တေသု ကာမဂုဏေသု ယထာသုခံ ဣန္ဒြိယာနိ စာရေတိ သဉ္စာရေတိ ဣတော စိတော စ ဥပနေတိ။ အထ ဝါ ပန လဠတိ ရမတိ ကီဠတီတိ။ ဧတ္ထ စ ဒုဝိဓာ ကာမ-ဂုဏာ မာနုဿကာ စေဝ ဒိဗ္ဗာ စ။ မာနုဿကာ မန္ဓာတုကာမဂုဏသဒိသာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ဒိဗ္ဗာ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိဒေဝရာဇဿ ကာမဂုဏသဒိသာတိ။ ဧဝရူပေ

kāme upagataṁ hi te paramadiṭṭhadhammanibbānappatto hotīti vadanti. Tattha **paramadiṭṭhadhammanibbānan**ti paramaṁ diṭṭhadhammanibbānaṁ, uttamanti attho.

Dutiyavāre hutvā abhāvaṭṭhena **aniccā,** paṭipīḷanaṭṭhena **dukkhā,** pakatijahanaṭṭhena **vipariṇāmadhammā**ti veditabbā. **Tesaṁ vipariṇāmaññathābhāvā**ti tesaṁ kāmānaṁ vipariṇāmasaṅkhātā aññathābhāvā. “Yampi me ahosi, tampi me natthī”ti vuttanayena uppajjanti **sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā.** Tattha antonijjhāyanalakkhaṇo **soko,** tannissitalālappalakkhaṇo **paridevo,** kāyapaṭipīḷanalakkhaṇaṁ **dukkhaṁ,** manovighātalakkhaṇaṁ **domanassaṁ.** Vighātalakkhaṇo **upāyāso.**

Vitakkitanti abhiniropanavasena pavatto **vitakko. Vicāritan**ti anumajjanavasena pavatto vicāro. **Etena etan**ti etena vitakkena ca vicārena ca etaṁ paṭhamajjhānaṁ oḷārikaṁ sakaṇṭakaṁ viya khāyati.

Pītigatanti pītimeva. **Cetaso uppilāvitan**ti cittassa uppilabhāvakaraṇaṁ. **Cetaso ābhogo**ti jhānā vuṭṭhāya tasmiṁ sukhe punappunaṁ cittassa ābhogo manasikāroti. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Pañcakaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Chakkaniddesavaṇṇanā

944. Chakkaniddese yasmā kuddho vā kodhavasena, sandiṭṭhiparāmāsī vā sandiṭṭhiparāmasitāya kalahaṁ viggahaṁ vivādaṁ āpajjati, tasmā kodhādayo “vivādamūlānī”ti vuttā.

Chandarāganiddese kāmagehasitattā **chandarāgā gehasitā dhammā**ti saṅgahato vatvā puna pabhedato dassetuṁ **manāpiyesu rūpesū**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **manāpiyesū**ti manavaḍḍhanakesu iṭṭhesu. Virodhā eva **virodhavatthūni. Amanāpiyesū**ti aniṭṭhesu.

945. Agāravesu **agāravo**ti gāravavirahito. **Appatisso**ti appatissayo anīcavutti. Ettha pana yo bhikkhu Satthari dharamāne tīsu kālesu upaṭṭhānaṁ na yāti, Satthari anupāhane caṅkamante sa-upāhano

ကာမေ ဥပဂတံ ဟိ တေ ပရမဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနပ္ပတ္တော ဟောတီတိ ဝဒန္တိ။ တတ္ထ **ပရမဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာန**န္တိ ပရမံ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ၊ ဥတ္တမန္တိ အတ္ထော။

ဒုတိယဝါရေ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန **အနိစ္စာ၊** ပဋိပီဠနဋ္ဌေန **ဒုက္ခာ၊** ပကတိဇဟနဋ္ဌေန **ဝိပရိဏာမဓမ္မာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **တေသံ ဝိပရိဏာမညထာဘာဝါ**တိ တေသံ ကာမာနံ ဝိပရိဏာမသင်္ခါတာ အညထာဘာဝါ။ “ယမ္ပိ မေ အဟောသိ၊ တမ္ပိ မေ နတ္ထီ”တိ ဝုတ္တနယေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ **သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒောမနဿုပါယာသာ။** တတ္ထ အန္တောနိဇ္ဈာယနလက္ခဏော **သောကော၊** တန္နိဿိတလာလပ္ပလက္ခဏော **ပရိဒေဝေါ၊** ကာယပဋိပီဠနလက္ခဏံ **ဒုက္ခံ၊** မနောဝိဃာတလက္ခဏံ **ဒောမနဿံ။** ဝိဃာတလက္ခဏော **ဥပါယာသော။**

ဝိတက္ကိတန္တိ အဘိနိရောပနဝသေန ပဝတ္တော **ဝိတက္ကော။ ဝိစာရိတ**န္တိ အနုမဇ္ဇနဝသေန ပဝတ္တော ဝိစာရော။ **ဧတေန ဧတ**န္တိ ဧတေန ဝိတက္ကေန စ ဝိစာရေန စ ဧတံ ပဌမဇ္ဈာနံ ဩဠာရိကံ သကဏ္ဋကံ ဝိယ ခါယတိ။

ပီတိဂတန္တိ ပီတိမေဝ။ **စေတသော ဥပ္ပိလာဝိတ**န္တိ စိတ္တဿ ဥပ္ပိလဘာဝကရဏံ။ **စေတသော အာဘောဂေါ**တိ ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ တသ္မိံ သုခေ ပုနပ္ပုနံ စိတ္တဿ အာဘောဂေါ မနသိကာရောတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၄၄။ ဆက္ကနိဒ္ဒေသေ ယသ္မာ ကုဒ္ဓေါ ဝါ ကောဓဝသေန, သန္ဒိဋ္ဌိပရာမာသီ ဝါ သန္ဒိဋ္ဌိပရာမသိတာယ ကလဟံ ဝိဂ္ဂဟံ ဝိဝါဒံ အာပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ကောဓာဒယော “ဝိဝါဒမူလာနီ”တိ ဝုတ္တာ။

ဆန္ဒရာဂနိဒ္ဒေသေ ကာမဂေဟသိတတ္တာ **ဆန္ဒရာဂါ ဂေဟသိတာ ဓမ္မာ**တိ သင်္ဂဟတော ဝတွာ ပုန ပဘေဒတော ဒဿေတုံ **မနာပိယေသု ရူပေသူ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **မနာပိယေသူ**တိ မနဝဍ္ဎနကေသု ဣဋ္ဌေသု။ ဝိရောဓာ ဧဝ **ဝိရောဓဝတ္ထူနိ။ အမနာပိယေသူ**တိ အနိဋ္ဌေသု။

၉၄၅။ အဂါရဝေသု **အဂါရဝေါ**တိ ဂါရဝဝိရဟိတော။ **အပ္ပတိဿော**တိ အပ္ပတိဿယော အနီစဝုတ္တိ။ ဧတ္ထ ပန ယော ဘိက္ခု သတ္ထရိ ဓရမာနေ တီသု ကာလေသု ဥပဋ္ဌာနံ န ယာတိ၊ သတ္ထရိ အနုပါဟနေ စင်္ကမန္တေ သဥပါဟနော

caṅkamati, nīce caṅkame caṅkamante ucce caṅkame caṅkamati, heṭṭhā vasante upari vasati, Satthudassanaṭṭhāne ubho aṁse pārupati, chattaṁ dhāreti, upāhanaṁ dhāreti, nhāyati, uccāraṁ vā passāvaṁ vā karoti, parinibbute vā pana cetiyaṁ vandituṁ na gacchati, cetiyassa paññāyanaṭṭhāne Satthudassanaṭṭhāne vuttaṁ sabbaṁ karoti, ayaṁ **Satthari agāravo** nāma. Yo pana dhammassavane saṅghuṭṭhe sakkaccaṁ na gacchati, sakkaccaṁ dhammaṁ na suṇāti, samullapanto nisīdati, na sakkaccaṁ gaṇhāti, na sakkaccaṁ vāceti, ayaṁ **dhamme agāravo** nāma. Yo pana therena bhikkhunā anajjhiṭṭho dhammaṁ deseti, pañhaṁ katheti, vuḍḍhe bhikkhū ghaṭṭento gacchati, tiṭṭhati, nisīdati, dussapallatthikaṁ vā hatthapallatthikaṁ vā karoti, saṁghamajjhe ubho aṁse pārupati, chattupāhanaṁ dhāreti, ayaṁ **saṁghe agāravo** nāma. Ekabhikkhusmimpi hi agārave kate saṁghe agāravo katova hoti. Tisso sikkhā pana apūrayamānova **sikkhāya agāravo** nāma. Appamādalakkhaṇaṁ ananubrūhayamāno **appamāde agāravo** nāma. Duvidhaṁ paṭisanthāraṁ akaronto **paṭisanthāre agāravo** nāma.

Parihāniyā dhammāti parihānakarā dhammā. **Kammārāmatā**ti navakamme vā cīvaravicāraṇādīsu vā kammesu abhirati yuttapayuttatā. **Bhassārāmatā**ti tiracchānakathāvasena bhasse yuttapayuttatā. **Niddārāmatā**ti niddāya yuttapayuttatā. **Saṅgaṇikārāmatā**ti saṅgaṇikāya yuttapayuttatā. **Saṁsaggārāmatā**ti savanasaṁsagge dassanasaṁsagge samullāpasaṁsagge paribhogasaṁsagge kāyasaṁsaggeti pañcavidhe saṁsagge yuttapayuttatā. **Papañcārāmatā**ti taṇhāmānadiṭṭhipapañcesu yuttapayuttatā.

946. **Somanassupavicārā**dīsu somanassena saddhiṁ upavicarantīti **somanassupavicārā. Cakkhunā rūpaṁ disvā**ti cakkhuviññāṇena rūpaṁ passitvā. **Somanassaṭṭhāniyan**ti somanassassa ārammaṇavasena kāraṇabhūtaṁ. **Upavicaratī**ti tattha vicārappavattanena upavicarati. Vitakko pana taṁsampayutto vāti iminā nayena tīsupi chakkesu attho veditabbo.

947. **Gehasitānī**ti kāmaguṇanissitāni. **Somanassānī**ti cetasikasukhāni. **Domanassānī**ti cetasikadukkhāni. **Upekkhā**ti

စင်္ကမတိ၊ နီစေ စင်္ကမေ စင်္ကမန္တေ ဥစ္စေ စင်္ကမေ စင်္ကမတိ၊ ဟေဋ္ဌာ ဝသန္တေ ဥပရိ ဝသတိ၊ သတ္ထုဒဿနဋ္ဌာနေ ဥဘော အံသေ ပါရုပတိ၊ ဆတ္တံ ဓာရေတိ၊ ဥပါဟနံ ဓာရေတိ၊ နှာယတိ၊ ဥစ္စာရံ ဝါ ပဿာဝံ ဝါ ကရောတိ၊ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဝါ ပန စေတိယံ ဝန္ဒိတုံ န ဂစ္ဆတိ၊ စေတိယဿ ပညာယနဋ္ဌာနေ သတ္ထုဒဿနဋ္ဌာနေ ဝုတ္တံ သဗ္ဗံ ကရောတိ၊ အယံ **သတ္ထရိ အဂါရဝေါ** နာမ။ ယော ပန ဓမ္မဿဝနေ သင်္ဃုဋ္ဌေ သက္ကစ္စံ န ဂစ္ဆတိ၊ သက္ကစ္စံ ဓမ္မံ န သုဏာတိ၊ သမုလ္လပန္တော နိသီဒတိ၊ န သက္ကစ္စံ ဂဏှာတိ၊ န သက္ကစ္စံ ဝါစေတိ၊ အယံ **ဓမ္မေ အဂါရဝေါ** နာမ။ ယော ပန ထေရေန ဘိက္ခုနာ အနဇ္ဈိဋ္ဌော ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ ပဉှံ ကထေတိ၊ ဝုဍ္ဎေ ဘိက္ခူ ဃဋ္ဋေန္တော ဂစ္ဆတိ၊ တိဋ္ဌတိ၊ နိသီဒတိ၊ ဒုဿပလ္လတ္ထိကံ ဝါ ဟတ္ထပလ္လတ္ထိကံ ဝါ ကရောတိ၊ သံဃမဇ္ဈေ ဥဘော အံသေ ပါရုပတိ၊ ဆတ္တုပါဟနံ ဓာရေတိ၊ အယံ **သံဃေ အဂါရဝေါ** နာမ။ ဧကဘိက္ခုသ္မိမ္ပိ ဟိ အဂါရဝေ ကတေ သံဃေ အဂါရဝေါ ကတောဝ ဟောတိ။ တိဿော သိက္ခာ ပန အပူရယမာနောဝ **သိက္ခာယ အဂါရဝေါ** နာမ။ အပ္ပမာဒလက္ခဏံ အနနုဗြူဟယမာနော **အပ္ပမာဒေ အဂါရဝေါ** နာမ။ ဒုဝိဓံ ပဋိသန္ထာရံ အကရောန္တော **ပဋိသန္ထာရေ အဂါရဝေါ** နာမ။

ပရိဟာနိယာ ဓမ္မာတိ ပရိဟာနကရာ ဓမ္မာ။ **ကမ္မာရာမတာ**တိ နဝကမ္မေ ဝါ စီဝရဝိစာရဏာဒီသု ဝါ ကမ္မေသု အဘိရတိ ယုတ္တပယုတ္တတာ။ **ဘဿာရာမတာ**တိ တိရစ္ဆာနကထာဝသေန ဘဿေ ယုတ္တပယုတ္တတာ။ **နိဒ္ဒါရာမတာ**တိ နိဒ္ဒါယ ယုတ္တပယုတ္တတာ။ **သင်္ဂဏိကာရာမတာ**တိ သင်္ဂဏိကာယ ယုတ္တပယုတ္တတာ။ **သံသဂ္ဂါရာမတာ**တိ သဝနသံသဂ္ဂေ ဒဿနသံသဂ္ဂေ သမုလ္လာပသံသဂ္ဂေ ပရိဘောဂသံသဂ္ဂေ ကာယသံသဂ္ဂေတိ ပဉ္စဝိဓေ သံသဂ္ဂေ ယုတ္တပယုတ္တတာ။ **ပပဉ္စာရာမတာ**တိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိပပဉ္စေသု ယုတ္တပယုတ္တတာ။

၉၄၆။ **သောမနဿုပဝိစာရာ**ဒီသု သောမနဿေန သဒ္ဓိံ ဥပဝိစရန္တီတိ **သောမနဿုပဝိစာရာ။ စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ**တိ စက္ခုဝိညာဏေန ရူပံ ပဿိတွာ။ **သောမနဿဋ္ဌာနိယန္တိ** သောမနဿဿ အာရမ္မဏဝသေန ကာရဏဘူတံ။ **ဥပဝိစရတီ**တိ တတ္ထ ဝိစာရပ္ပဝတ္တနေန ဥပဝိစရတိ။ ဝိတက္ကော ပန တံသမ္ပယုတ္တော ဝါတိ ဣမိနာ နယေန တီသုပိ ဆက္ကေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၉၄၇။ **ဂေဟသိတာနီ**တိ ကာမဂုဏနိဿိတာနိ။ **သောမနဿာနီ**တိ စေတသိကသုခါနိ။ **ဒေါမနဿာနီ**တိ စေတသိကဒုက္ခာနိ။ **ဥပေက္ခာ**တိ

aññāṇasampayuttā upekkhā vedanā. Aññāṇupekkhātipi etāsaṁyeva nāmaṁ.

948. **Atthi me attāti vā**ti sabbapadesu vāsaddo vikappattho, evaṁ vā diṭṭhi uppajjatīti vuttaṁ hoti. **Atthi me attā**ti cettha sassatadiṭṭhi sabbakālesu attano atthitaṁ gaṇhāti. **Saccato thetato**ti bhūtato ca thirato ca, idaṁ saccanti suṭṭhudaḷhabhāvenāti vuttaṁ hoti. **Natthi me attā**ti ayaṁ pana ucchedadiṭṭhi, sato sattassa tattha tattha vibhavaggahaṇato. Atha vā purimāpi tīsu kālesu atthīti gahaṇato sassatadiṭṭhi. Paccuppannameva atthīti gaṇhantī ucchedadiṭṭhi. Pacchimāpi atītānāgatesu natthīti gahaṇato bhasmantā āhutiyoti gahitadiṭṭhikānaṁ viya ucchedadiṭṭhi. Atīteyeva natthīti gaṇhantī adhiccasamuppannikasseva sassatadiṭṭhi. **Attanā vā attānaṁ sañjānāmī**ti saññākkhandhasīsena khandhe attāti gahetvā saññāya avasesakkhandhe sañjānanato iminā attanā imaṁ attānaṁ sañjānāmīti evaṁ hoti. **Attanā vā anattānan**ti saññākkhandhaṁyeva attāti gahetvā itare cattāro khandhe anattāti gahetvā saññāya tesaṁ jānanato evaṁ hoti. **Anattanā vā attānan**ti saññākkhandhaṁ anattāti, itare ca cattāro khandhe attāti gahetvā saññāya tesaṁ jānanato evaṁ hoti. Sabbāpi sassatucchedadiṭṭhiyova.

Vado vedeyyoti-ādayo pana sassatadiṭṭhiyā eva abhinivesākārā. Tattha vadatīti **vado**, vacīkammassa kārakoti vuttaṁ hoti. Vedayatīti **vedeyyo,** jānāti anubhavati cāti vuttaṁ hoti. Idāni yaṁ so vedeti, taṁ dassetuṁ **tatra tatra dīgharattaṁ kalyāṇapāpakānan**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **tatra tatrā**ti tesu tesu yonigatiṭhitinivāsanikāyesu ārammaṇesu vā. **Dīgharattan**ti cirarattaṁ. **Paccanubhotī**ti paṭisaṁvedayati. **Na so jāto nāhosī**ti so attā ajātidhammato na jāto nāma, sadā vijjamānoyevāti attho. Teneva atīte nāhosi, anāgatepi na bhavissati. Yo hi jāto, so ahosi. Yo ca jāyissati, so bhavissatīti. Atha vā "na so jāto nāhosī"ti so sadā vijjamānattā atītepi na jātu

အညာဏသမ္ပယုတ္တာ ဥပေက္ခာ ဝေဒနာ။ အညာဏုပေက္ခာတိပိ ဧတာသံ-ယေဝ နာမံ။

၉၄၈။ **အတ္ထိ မေ အတ္တာတိ ဝါ**တိ သဗ္ဗပဒေသု ဝါသဒ္ဒေါ ဝိကပ္ပတ္ထော၊ ဧဝံ ဝါ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အတ္ထိ မေ အတ္တာ**တိ စေတ္ထ သဿတဒိဋ္ဌိ သဗ္ဗကာလေသု အတ္တနော အတ္ထိတံ ဂဏှာတိ။ **သစ္စတော ထေတတော**တိ ဘူတတော စ ထိရတော စ၊ ဣဒံ သစ္စန္တိ သုဋ္ဌုဒဠှဘာဝေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နတ္ထိ မေ အတ္တာ**တိ အယံ ပန ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ၊ သတော သတ္တဿ တတ္ထ တတ္ထ ဝိဘဝဂ္ဂဟဏတော။ အထ ဝါ ပုရိမာပိ တီသု ကာလေသု အတ္ထီတိ ဂဟဏတော သဿတဒိဋ္ဌိ။ ပစ္စုပ္ပန္နမေဝ အတ္ထီတိ ဂဏှန္တီ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ။ ပစ္ဆိမာပိ အတီတာနာဂတေသု နတ္ထီတိ ဂဟဏတော ဘသ္မန္တာ အာဟုတိယောတိ ဂဟိတဒိဋ္ဌိကာနံ ဝိယ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ။ အတီတေယေဝ နတ္ထီတိ ဂဏှန္တီ အဓိစ္စ-သမုပ္ပန္နိကဿေဝ သဿတဒိဋ္ဌိ။ **အတ္တနာ ဝါ အတ္တာနံ သဉ္ဇာနာမီ**တိ သညာက္ခန္ဓသီသေန ခန္ဓေ အတ္တာတိ ဂဟေတွာ သညာယ အဝသေသက္ခန္ဓေ သဉ္ဇာနနတော ဣမိနာ အတ္တနာ ဣမံ အတ္တာနံ သဉ္ဇာနာမီတိ ဧဝံ ဟောတိ။ **အတ္တနာ ဝါ အနတ္တာန**န္တိ သညာက္ခန္ဓံယေဝ အတ္တာတိ ဂဟေတွာ ဣတရေ စတ္တာရော ခန္ဓေ အနတ္တာတိ ဂဟေတွာ သညာယ တေသံ ဇာနနတော ဧဝံ ဟောတိ။ **အနတ္တနာ ဝါ အတ္တာန**န္တိ သညာက္ခန္ဓံ အနတ္တာတိ, ဣတရေ စ စတ္တာရော ခန္ဓေ အတ္တာတိ ဂဟေတွာ သညာယ တေသံ ဇာနနတော ဧဝံ ဟောတိ။ သဗ္ဗာပိ သဿတုစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယောဝ။

ဝဒေါ ဝေဒေယျောတိအာဒယော ပန သဿတဒိဋ္ဌိယာ ဧဝ အဘိနိဝေသာ-ကာရာ။ တတ္ထ ဝဒတီတိ **ဝဒေါ၊** ဝစီကမ္မဿ ကာရကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝေဒယတီတိ **ဝေဒေယျော၊** ဇာနာတိ အနုဘဝတိ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣဒါနိ ယံ သော ဝေဒေတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **တတြ တတြ ဒီဃရတ္တံ ကလျာဏပါပ-ကာန**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **တတြ တတြာ**တိ တေသု တေသု ယောနိဂတိဋ္ဌိတိ-နိဝါသနိကာယေသု အာရမ္မဏေသု ဝါ။ **ဒီဃရတ္တ**န္တိ စိရရတ္တံ။ **ပစ္စနုဘောတီ**တိ ပဋိသံဝေဒယတိ။ **န သော ဇာတော နာဟောသီ**တိ သော အတ္တာ အဇာတိ-ဓမ္မတော န ဇာတော နာမ၊ သဒါ ဝိဇ္ဇမာနောယေဝါတိ အတ္ထော။ တေနေဝ အတီတေ နာဟောသိ၊ အနာဂတေပိ န ဘဝိဿတိ။ ယော ဟိ ဇာတော၊ သော အဟောသိ။ ယော စ ဇာယိဿတိ၊ သော ဘဝိဿတီတိ။ အထ ဝါ "န သော ဇာတော နာဟောသီ"တိ သော သဒါ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ အတီတေပိ န ဇာတု

nāhosi, anāgatepi na jātu na bhavissati. **Nicco**ti uppādavayarahito. **Dhuvo**ti thiro sārabhūto. **Sassato**ti sabbakāliko. **Avipariṇāmadhammo**ti attano pakatibhāvaṁ avijahanadhammo kakaṇṭako viya nānappakārattaṁ nāpajjati. Evamayaṁ sabbāsavadiṭṭhi[1] nāma kathitā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Chakkaniddesavaṇṇanā.

---

7. Sattakaniddesavaṇṇanā

949. Sattakaniddese thāmagataṭṭhena appahīnaṭṭhena ca anusentīti **anusayā.** Vaṭṭasmiṁ satte saṁyojenti ghaṭentīti **saṁyojanāni.** Samudācāravasena pariyuṭṭhahantīti **pariyuṭṭhānāni.** Kāmarāgova pariyuṭṭhānaṁ **kāmarāgapariyuṭṭhānaṁ.** Sesesupi eseva nayo.

950. Asataṁ dhammā, lāmakaṭṭhena vā asantā dhammāti **asaddhammā.** Rāgādīhi dosehi duṭṭhāni caritānīti **duccaritāni.** Tena tenākārena maññantīti **mānā.**

951. Diṭṭhiniddese **rūpī**ti rūpavā. **Cātumahābhūtiko**ti catumahābhūtamayo. Mātāpitūnaṁ etanti mātāpettikaṁ. Kintaṁ? Sukkasoṇitaṁ. Mātāpettike sambhūto jātoti **mātāpettikasambhavo.** Idha rūpakāyasīsena manussattabhāvaṁ attāti vadati. Dutiyo taṁ paṭikkhipitvā dibbattabhāvaṁ vadati. **Dibbo**ti devaloke sambhūto. **Kāmāvacaro**ti chakāmāvacaradevapariyāpanno. Kabaḷīkāraṁ bhakkhayatīti **kabaḷīkārabhakkho.** **Manomayo**ti jhānamanena nibbatto. **Sabbaṅgapaccaṅgī**ti sabbaṅgapaccaṅgayutto. **Ahīnindriyo**ti paripuṇṇindriyo. Yāni brahmaloke atthi, tesaṁ vasena, itaresañca saṇṭhānavasenetaṁ vuttaṁ. **Ākāsānañcāyatanūpago**ti ākāsānañcāyatanabhavaṁ upagato. Itaresupi eseva nayo. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sattakaniddesavaṇṇanā.

---

1. Ma 1. 10 piṭṭhe āgatā.

နာဟောသိ၊ အနာဂတေပိ န ဇာတု န ဘဝိဿတိ။ **နိစ္စော**တိ ဥပ္ပါဒဝယရဟိတော။ **ဓုဝေါ**တိ ထိရော သာရဘူတော။ **သဿတော**တိ သဗ္ဗကာလိကော။ **အဝိပရိဏာမဓမ္မော**တိ အတ္တနော ပကတိဘာဝံ အဝိဇဟနဓမ္မော ကကဏ္ဋကော ဝိယ နာနပ္ပကာရတ္တံ နာပဇ္ဇတိ။ ဧဝမယံ သဗ္ဗာသဝဒိဋ္ဌိ[1] နာမ ကထိတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၇-သတ္တကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၄၉။ သတ္တကနိဒ္ဒေသေ ထာမဂတဋ္ဌေန အပ္ပဟီနဋ္ဌေန စ အနုသေန္တီတိ **အနုသယာ**။ ဝဋ္ဋသ္မိံ သတ္တေ သံယောဇေန္တိ ဃဋေန္တီတိ **သံယောဇနာနိ**။ သမုဒါစာရဝသေန ပရိယုဋ္ဌဟန္တီတိ **ပရိယုဋ္ဌာနာနိ**။ ကာမရာဂေါဝ ပရိယုဋ္ဌာနံ **ကာမရာဂပရိယုဋ္ဌာနံ**။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၉၅၀။ အသတံ ဓမ္မာ, လာမကဋ္ဌေန ဝါ အသန္တာ ဓမ္မာတိ **အသဒ္ဓမ္မာ**။ ရာဂါဒီဟိ ဒောသေဟိ ဒုဋ္ဌာနိ စရိတာနီတိ **ဒုစ္စရိတာနိ**။ တေန တေနာကာရေန မညန္တီတိ **မာနာ**။

၉၅၁။ ဒိဋ္ဌိနိဒ္ဒေသေ **ရူပီ**တိ ရူပဝါ။ **စာတုမဟာဘူတိကော**တိ စတုမဟာဘူတမယော။ မာတာပိတူနံ ဧတန္တိ မာတာပေတ္တိကံ။ ကိန္တံ? သုက္ကသောဏိတံ။ မာတာပေတ္တိကေ သမ္ဘူတော ဇာတောတိ **မာတာပေတ္တိကသမ္ဘဝေါ**။ ဣဓ ရူပကာယသီသေန မနုဿတ္တဘာဝံ အတ္တာတိ ဝဒတိ။ ဒုတိယော တံ ပဋိက္ခိပိတွာ ဒိဗ္ဗတ္တဘာဝံ ဝဒတိ။ **ဒိဗ္ဗော**တိ ဒေဝလောကေ သမ္ဘူတော။ **ကာမာဝစရော**တိ ဆကာမာဝစရဒေဝပရိယာပန္နော။ ကဗဠီကာရံ ဘက္ခယတီတိ **ကဗဠီကာရဘက္ခော**။ **မနောမယော**တိ ဈာနမနေန နိဗ္ဗတ္တော။ **သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂီ**တိ သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂယုတ္တော။ **အဟီနိန္ဒြိယော**တိ ပရိပုဏ္ဏိန္ဒြိယော။ ယာနိ ဗြဟ္မလောကေ အတ္ထိ၊ တေသံ ဝသေန, ဣတရေသဉ္စ သဏ္ဌာနဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ **အာကာသာနဉ္စာယတနူပဂေါ**တိ အာကာသာနဉ္စာယတနဘဝံ ဥပဂတော။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သတ္တကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁-မ ၁-၁၀-ပိဋ္ဌေ အာဂတာ။

8. Aṭṭhakaniddesavaṇṇanā

952. Aṭṭhakaniddese kilesāyeva **kilesavatthūni. Kusītavatthūnī**ti kusītassa alasassa vatthūni patiṭṭhā, kosajjakāraṇānīti attho. **Kammaṁ kātabbaṁ hotī**ti cīvaravicāraṇādikammaṁ kātabbaṁ hoti. **Na vīriyaṁ ārabhatī**ti duvidhampi vīriyaṁ nārabhati. **Appattassā**ti jhānavipassanāmaggaphaladhammassa appattassa pattiyā. **Anadhigatassā**ti tasseva anadhigatassa adhigamatthāya. **Asacchikatassā**ti tasseva asacchikatassa sacchikaraṇatthāya. **Idaṁ paṭhaman**ti idaṁ "handāhaṁ nipajjāmī"ti evaṁ osīdanaṁ paṭhamaṁ Kusītavatthu. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo.

Māsācitaṁ maññeti ettha pana **māsācitaṁ** nāma tintamāso. Yathā tintamāso garuko hoti, evaṁ garukoti adhippāyo. **Gilānā vuṭṭhito**[1] **hotī**ti gilāno hutvā pacchā vuṭṭhito hoti.

954. **Aṭṭhasu lokadhammesū**ti ettha lokassa dhammāti **lokadhammā.** Etehi vimutto nāma natthi, Buddhānampi honti eva, tasmā "lokadhammā"ti vuccanti. **Paṭighāto**ti paṭihaññanākāro. **Lābhe sārāgo**ti "ahaṁ lābhaṁ labhāmī"ti evaṁ gehasitasomanassavasena uppanno sārāgo, so cittaṁ paṭihanati. **Alābhe**[2] **paṭivirodho**ti "ahaṁ lābhaṁ na labhāmī"ti domanassavasena uppannavirodho, sopi cittaṁ paṭihanati, tasmā "paṭighāto"ti vutto. **Yasā**dīsupi "ahaṁ mahāparivāro, ahaṁ appaparivāro, ahaṁ pasāsappatto, ahaṁ garahappatto, ahaṁ sukhappatto, ahaṁ dukkhappatto"ti evametesaṁ uppatti veditabbā. **Anariyavohārā**ti anariyānaṁ vohārā.

957. **Purisadosā**ti purisānaṁ dosā. **Na sarāmī**ti "mayā etassa kammassa kataṭṭhānaṁ na sarāmi na sallakkhemī"ti evaṁ assatibhāvena nibbeṭheti moceti. **Codakaṁyeva paṭippharatī**ti paṭiviruddho hutvā pharati, paṭibhāṇitabhāvena tiṭṭhati. **Kiṁ nu kho tuyhan**ti tuyhaṁ bālassa abyattassa bhaṇitena nāma kiṁ, yo tvaṁ neva vatthunā āpattiṁ, na codanaṁ jānāsīti dīpeti. Tvaṁpi nāma evaṁ kiñci ajānanto bhaṇitabbaṁ

1. Gilānavuṭṭhito (Saddanīti) 2. Alābhena (Sī)

၈-အဋ္ဌကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၅၂။ အဋ္ဌကနိဒ္ဒေသေ ကိလေသာယေဝ **ကိလေသဝတ္ထူနိ။ ကုသီတဝတ္ထူနီ**တိ ကုသီတဿ အလသဿ ဝတ္ထူနိ ပတိဋ္ဌာ၊ ကောသဇ္ဇကာရဏာနီတိ အတ္ထော။ **ကမ္မံ ကာတဗ္ဗံ ဟောတီ**တိ စီဝရဝိစာရဏာဒိကမ္မံ ကာတဗ္ဗံ ဟောတိ။ **န ဝီရိယံ အာရဘတီ**တိ ဒုဝိဓမ္ပိ ဝီရိယံ နာရဘတိ။ **အပ္ပတ္တဿာ**တိ ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလဓမ္မဿ အပ္ပတ္တဿ ပတ္တိယာ။ **အနဓိဂတဿာ**တိ တဿေဝ အနဓိဂတဿ အဓိဂမတ္ထာယ။ **အသစ္ဆိကတဿာ**တိ တဿေဝ အသစ္ဆိကတဿ သစ္ဆိကရဏတ္ထာယ။ **ဣဒံ ပဌမန္တိ** ဣဒံ "ဟန္ဒာဟံ နိပဇ္ဇာမီ"တိ ဧဝံ ဩသီဒနံ ပဌမံ ကုသီတဝတ္ထု။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

မာသာစိတံ မညေတိ ဧတ္ထ ပန **မာသာစိတံ** နာမ တိန္တမာသော။ ယထာ တိန္တမာသော ဂရုကော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဂရုကောတိ အဓိပ္ပာယော။ **ဂိလာနာ ဝုဋ္ဌိတော**[1] **ဟောတီ**တိ ဂိလာနော ဟုတွာ ပစ္ဆာ ဝုဋ္ဌိတော ဟောတိ။

၉၅၄။ **အဋ္ဌသု လောကဓမ္မေသူ**တိ ဧတ္ထ လောကဿ ဓမ္မာတိ **လောကဓမ္မာ။** ဧတေဟိ ဝိမုတ္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ ဟောန္တိ ဧဝ၊ တသ္မာ "လောကဓမ္မာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ **ပဋိဃာတော**တိ ပဋိဟညနာကာရော။ **လာဘေ သာရာဂေါ**တိ "အဟံ လာဘံ လဘာမီ"တိ ဧဝံ ဂေဟသိတသောမနဿဝသေန ဥပ္ပန္နော သာရာဂေါ၊ သော စိတ္တံ ပဋိဟနတိ။ **အလာဘေ**[2] **ပဋိဝိရောဓော**တိ "အဟံ လာဘံ န လဘာမီ"တိ ဒေါမနဿဝသေန ဥပ္ပန္နဝိရောဓော၊ သောပိ စိတ္တံ ပဋိဟနတိ၊ တသ္မာ "ပဋိဃာတော"တိ ဝုတ္တော။ **ယသာ**ဒီသုပိ "အဟံ မဟာပရိဝါရော၊ အဟံ အပ္ပပရိဝါရော၊ အဟံ ပသံသပ္ပတ္တော၊ အဟံ ဂရဟပ္ပတ္တော၊ အဟံ သုခပ္ပတ္တော၊ အဟံ ဒုက္ခပ္ပတ္တော"တိ ဧဝမေတေသံ ဥပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အနရိယဝေါဟာရာ**တိ အနရိယာနံ ဝေါဟာရာ။

၉၅၇။ **ပုရိသဒေါသာ**တိ ပုရိသာနံ ဒေါသာ။ **န သရာမီ**တိ "မယာ ဧတဿ ကမ္မဿ ကတဋ္ဌာနံ န သရာမိ န သလ္လက္ခေမီ"တိ ဧဝံ အဿတိဘာဝေန နိဗ္ဗေဌေတိ မောစေတိ။ **စောဒကံယေဝ ပဋိပ္ဖရတီ**တိ ပဋိဝိရုဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဖရတိ၊ ပဋိဘာဏိတဘာဝေန တိဋ္ဌတိ။ **ကိံ နု ခေါ တုယှန္တိ** တုယှံ ဗာလဿ အဗျတ္တဿ ဘဏိတေန နာမ ကိံ၊ ယော တွံ နေဝ ဝတ္ထုနာ အာပတ္တိံ, န စောဒနံ ဇာနာသီတိ ဒီပေတိ။ တွံပိ နာမ ဧဝံ ကိဉ္စိ အဇာနန္တော ဘဏိတဗ္ဗံ

၁-ဂိလာနဝုဋ္ဌိတော (သဒ္ဒနီတိ) ၂-အလာဘေန (သီ)

maññissasīti ajjhottharati. **Paccāropetī**ti "tvaṁpi khosī"ti-ādīni vadanto paṭi-āropeti. **Paṭikarohī**ti desanāgāminiṁ desehi, vuṭṭhānagāminito vuṭṭhāhi. Tato suddhante patiṭṭhito aññaṁ codessasīti dīpeti.

Aññenāññaṁ paṭicaratīti aññena kāraṇena vacanena vā aññaṁ kāraṇaṁ vacanaṁ vā paṭicchādeti. "Āpattiṁ āpannosī"ti vutto "ko āpanno, kiṁ āpanno, kathaṁ āpanno, kismiṁ āpanno, kaṁ bhaṇatha, kiṁ bhaṇathā"ti vadati. "Evarūpaṁ kiñci tayā diṭṭhan"ti vutte "na suṇāmī"ti sotaṁ vā upaneti. **Bahiddhā kathaṁ apanāmetī**ti "itthannāmaṁ āpattiṁ āpannosī"ti puṭṭho "Pāṭaliputtaṁ gatomhī"ti vatvā puna "tava Pāṭaliputtagamanaṁ na pucchāmā"ti vutte "tato Rājagahaṁ gatomhī"ti. "Rājagahaṁ vā yāhi brāhmaṇagehaṁ vā, āpattiṁ āpannosī"ti. "Tattha me sūkaramaṁsaṁ laddhan"ti-ādīni vadanto kathaṁ bahiddhā vikkhipati. **Kopan**ti kupitabhāvaṁ. **Dosan**ti duṭṭhabhāvaṁ. Ubhayampetaṁ kodhasseva nāmaṁ. **Appaccayan**ti asantuṭṭhākāraṁ, domanassassetaṁ nāmaṁ. **Pātukarotī**ti dasseti pakāseti. **Bāhāvikkhepakaṁ bhaṇatī**ti bāhā vikkhipitvā alajjivacanaṁ vadati. **Vihesetī**ti viheṭheti bādhati. **Anādiyitvā**ti cittīkārena aggahetvā avajānitvā, anādaro hutvāti attho.

Atibāḷhanti atidaḷhaṁ atippamāṇaṁ. **Mayi byāvaṭā**ti mayi byāpāraṁ āpannā. **Hīnāyāvattitvā**ti hīnassa gihibhāvassa atthāya āvattitvā, gihī hutvāti attho. **Attamanā hothā**ti tuṭṭhacittā hotha, "mayā labhitabbaṁ labhatha, mayā vasitabbaṭṭhāne vasatha, phāsuvihāro vo mayā kato"ti adhippāyena vadati.

958. Asaññīti pavatto vādo asaññīvādo, so tesaṁ atthīti **asaññīvādā.** **Rūpī attā**ti-ādīsu lābhino kasiṇarūpaṁ **attā**ti gahetvā **rūpī**ti diṭṭhi uppajjati, alābhino takkamatteneva ājīvakānaṁ viya. Lābhinoyeva ca pana arūpasamāpattinimittaṁ attāti gahetvā **arūpī**ti diṭṭhi uppajjati, alābhino takkamatteneva nigaṇṭhānaṁ viya. Asaññībhāve panettha ekanteneva kāraṇaṁ na pariyesitabbaṁ.

မညိဿသီတိ အဇ္ဈောတ္ထရတိ။ **ပစ္စာရောပေတီ**တိ “တွံပိ ခေါသီ”တိအာဒီနိ ဝဒန္တော ပဋိအာရောပေတိ။ **ပဋိကရောဟီ**တိ ဒေသနာဂါမိနိံ ဒေသေဟိ၊ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိတော ဝုဋ္ဌာဟိ။ တတော သုဒ္ဓန္တေ ပတိဋ္ဌိတော အညံ စောဒေဿသီတိ ဒီပေတိ။

အညေနာညံ ပဋိစရတီတိ အညေန ကာရဏေန ဝစနေန ဝါ အညံ ကာရဏံ ဝစနံ ဝါ ပဋိစ္ဆာဒေတိ။ “အာပတ္တိံ အာပန္နောသီ”တိ ဝုတ္တော “ကော အာပန္နော၊ ကိံ အာပန္နော၊ ကထံ အာပန္နော၊ ကိသ္မိံ အာပန္နော၊ ကံ ဘဏထ၊ ကိံ ဘဏထာ”တိ ဝဒတိ။ “ဧဝရူပံ ကိဉ္စိ တယာ ဒိဋ္ဌ”န္တိ ဝုတ္တေ “န သုဏာမီ”တိ သောတံ ဝါ ဥပနေတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ကထံ အပနာမေတီ**တိ “ဣတ္ထန္နာမံ အာပတ္တိံ အာပန္နောသီ”တိ ပုဋ္ဌော “ပါဋလိပုတ္တံ ဂတောမှိ”တိ ဝတွာ ပုန “တဝ ပါဋလိပုတ္တဂမနံ န ပုစ္ဆာမာ”တိ ဝုတ္တေ “တတော ရာဇဂဟံ ဂတောမှိ”တိ။ “ရာဇဂဟံ ဝါ ယာဟိ ဗြာဟ္မဏဂေဟံ ဝါ၊ အာပတ္တိံ အာပန္နောသီ”တိ။ “တတ္ထ မေ သူကရမံသံ လဒ္ဓ”န္တိအာဒီနိ ဝဒန္တော ကထံ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိက္ခိပတိ။ **ကောပ**န္တိ ကုပိတဘာဝံ။ **ဒေါသ**န္တိ ဒုဋ္ဌဘာဝံ။ ဥဘယမ္ပေတံ ကောဓဿေဝ နာမံ။ **အပ္ပစ္စယ**န္တိ အသန္တုဋ္ဌာကာရံ၊ ဒေါမနဿဿေတံ နာမံ။ **ပါတုကရောတီ**တိ ဒဿေတိ ပကာသေတိ။ **ဗာဟာဝိက္ခေပကံ ဘဏတီ**တိ ဗာဟာ ဝိက္ခိပိတွာ အလဇ္ဇိဝစနံ ဝဒတိ။ **ဝိဟေသေတီ**တိ ဝိဟေဌေတိ ဗာဓတိ။ **အနာဒိယိတွာ**တိ ဂိတ္တိကာရေန အဂ္ဂဟေတွာ အဝဇာနိတွာ၊ အနာဒရော ဟုတွာတိ အတ္ထော။

အတိဗာဠှန္တိ အတိဒဠှံ အတိပ္ပမာဏံ။ **မယိ ဗျာဝဋာ**တိ မယိ ဗျာပါရံ အာပန္နာ။ **ဟီနာယာဝတ္တိတွာ**တိ ဟီနဿ ဂိဟိဘာဝဿ အတ္ထာယ အာဝတ္တိတွာ၊ ဂိဟီ ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **အတ္တမနာ ဟောထာ**တိ တုဋ္ဌစိတ္တာ ဟောထ၊ “မယာ လဘိတဗ္ဗံ လဘထ၊ မယာ ဝသိတဗ္ဗဋ္ဌာနေ ဝသထ၊ ဖာသုဝိဟာရော ဝေါ မယာ ကတော”တိ အဓိပ္ပါယေန ဝဒတိ။

၉၅၈။ အသညီတိ ပဝတ္တော ဝါဒော အသညီဝါဒော၊ သော တေသံ အတ္ထီတိ **အသညီဝါဒါ**။ **ရူပီ အတ္တာ**တိအာဒီသု လာဘိနော ကသိဏရူပံ **အတ္တာ**တိ ဂဟေတွာ **ရူပီ**တိ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အလာဘိနော တက္ကမတ္တေနေဝ အာဇီဝကာနံ ဝိယ။ လာဘိနောယေဝ စ ပန အရူပသမာပတ္တိနိမိတ္တံ အတ္တာတိ ဂဟေတွာ **အရူပီ**တိ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အလာဘိနော တက္ကမတ္တေနေဝ နိဂဏ္ဌာနံ ဝိယ။ အသညီဘာဝေ ပနေတ္ထ ဧကန္တေနေဝ ကာရဏံ န ပရိယေသိတဗ္ဗံ။

diṭṭhigatiko hi ummattako viya yaṁ vā taṁ gaṇhāti. **Rūpī ca arūpī cā**ti rūpārūpamissakagāhavasena vuttaṁ. Ayaṁ diṭṭhi rūpāvacarārūpāvacarasamāpattilābhinopi takkikassāpi uppajjati, **nevarūpīnārūpī** pana ekantato takkikadiṭṭhiyeva. **Antavā**ti parittakasiṇaṁ attato gaṇhantassa diṭṭhi. **Anantavā**ti appamāṇakasiṇaṁ. **Antavā ca anantavā cā**ti uddhaṁ adho sapariyantaṁ tiriyaṁ apariyantaṁ kasiṇaṁ attāti gahetvā uppannadiṭṭhi. **Nevantavā nānantavā**ti takkikadiṭṭhiyeva. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Aṭṭhakaniddesavaṇṇanā.

---

9. Navakaniddesavaṇṇanā

960. Navakaniddese **nava āghātavatthūnī**ti sattesu uppattivaseneva kathitāni. Purisānaṁ malānīti **purisamalāni. Navavidhā**ti navakoṭṭhāsā navappabhedā vā.

963. **Taṇhaṁ paṭiccā**ti taṇhaṁ nissāya. **Pariyesanā**ti rūpādi-ārammaṇapariyesanā. Sā hi taṇhāya sati hoti. **Lābho**ti rūpādi-ārammaṇapaṭilābho. So hi pariyesanāya sati hoti. **Vinicchayo** pana ñāṇataṇhādiṭṭhivitakkavasena catubbidho. Tattha "sukhavinicchayaṁ jaññā, sukhavinicchayaṁ ña tvā ajjhattaṁ sukhamanuyuñjeyyā"ti[1] ayaṁ **ñāṇavinicchayo.** "Vinicchayāti dve vinicchayā taṇhāvinicchayo ca diṭṭhivinicchayo cā"ti[2] evaṁ āgatāni aṭṭhasatataṇhāvicaritāni **taṇhāvinicchayo.** Dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo **diṭṭhivinicchayo.** "Chando kho Devānaminda vitakkanidāno"ti[3] imasmiṁ pana sutte idha vinicchayoti vutto vitakkoyeva āgato. Lābhaṁ labhitvā hi iṭṭhāniṭṭhaṁ sundarāsundarañca vitakkeneva vinicchināti "ettakaṁ me rūpārammaṇatthāya bhavissati, ettakaṁ saddādi-ārammaṇatthāya, ettakaṁ mayhaṁ bhavissati, ettakaṁ parassa, ettakaṁ

1. Ma 3. 273 piṭṭhe. 2. Khu 7. 205 piṭṭhe Mahāniddese. 3. Dī 2. 221 piṭṭhe.

ဒိဋ္ဌိဂတိကော ဟိ ဥမ္မတ္တကော ဝိယ ယံ ဝါ တံ ဝါ ဂဏှာတိ။ **ရူပီ စ အရူပီ စာ**တိ ရူပါရူပမိဿကဂါဟဝသေန ဝုတ္တံ။ အယံ ဒိဋ္ဌိ ရူပါဝစရာရူပါဝစရသမာပတ္တိလာဘိနောပိ တက္ကိကဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ **နေဝရူပီနာရူပီ** ပန ဧကန္တတော တက္ကိကဒိဋ္ဌိယေဝ။ **အန္တဝါ**တိ ပရိတ္တကသိဏံ အတ္တတော ဂဏှန္တဿ ဒိဋ္ဌိ။ **အနန္တဝါ**တိ အပ္ပမာဏကသိဏံ။ **အန္တဝါ စ အနန္တဝါ စာ**တိ ဥဒ္ဓံ အဓော သပရိယန္တံ တိရိယံ အပရိယန္တံ ကသိဏံ အတ္တာတိ ဂဟေတွာ ဥပ္ပန္နဒိဋ္ဌိ။ **နေဝန္တဝါ နာနန္တဝါ**တိ တက္ကိကဒိဋ္ဌိယေဝ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အဋ္ဌကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၉-နဝကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၆၀။ နဝကနိဒ္ဒေသေ **နဝ အာဃာတဝတ္ထူနီ**တိ သတ္တေသု ဥပ္ပတ္တိဝသေနေဝ ကထိတာနိ။ ပုရိသာနံ မလာနီတိ **ပုရိသမလာနိ။** **နဝဝိဓာ**တိ နဝကောဋ္ဌာသာ နဝပ္ပဘေဒါ ဝါ။

၉၆၃။ **တဏှံ ပဋိစ္စာ**တိ တဏှံ နိဿာယ။ **ပရိယေသနာ**တိ ရူပါဒိအာရမ္မဏပရိယေသနာ။ သာ ဟိ တဏှာယ သတိ ဟောတိ။ **လာဘော**တိ ရူပါဒိအာရမ္မဏပဋိလာဘော။ သော ဟိ ပရိယေသနာယ သတိ ဟောတိ။ **ဝိနိစ္ဆယော** ပန ဉာဏတဏှာဒိဋ္ဌိဝိတက္ကဝသေန စတုဗ္ဗိဓော။ တတ္ထ "သုခဝိနိစ္ဆယံ ဇညာ၊ သုခဝိနိစ္ဆယံ ဉတွာ အဇ္ဈတ္တံ သုခမနုယုဉ္ဇေယျာ"တိ[၁] အယံ **ဉာဏဝိနိစ္ဆယော။** "ဝိနိစ္ဆယာတိ ဒွေ ဝိနိစ္ဆယာ တဏှာဝိနိစ္ဆယော စ ဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယော စာ"တိ[၂] ဧဝံ အာဂတာနိ အဋ္ဌသတတဏှာဝိစရိတာနိ **တဏှာဝိနိစ္ဆယော။** ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော **ဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယော။** "ဆန္ဒော ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဝိတက္ကနိဒါနော"တိ[၃] ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဣဓ ဝိနိစ္ဆယောတိ ဝုတ္တော ဝိတက္ကောယေဝ အာဂတော။ လာဘံ လဘိတွာ ဟိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌံ သုန္ဒရာသုန္ဒရဉ္စ ဝိတက္ကေနေဝ ဝိနိစ္ဆိနာတိ "ဧတ္တကံ မေ ရူပါရမ္မဏတ္ထာယ ဘဝိဿတိ၊ ဧတ္တကံ သဒ္ဒါဒိအာရမ္မဏတ္ထာယ၊ ဧတ္တကံ မယှံ ဘဝိဿတိ၊ ဧတ္တကံ ပရဿ၊ ဧတ္တကံ

၁-မ ၃-၂၇၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၇-၂၀၅-ပိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ။ ၃-ဒီ ၂-၂၂၁-ပိဋ္ဌေ။

paribhuñjissāmi, ettakaṁ nidahissāmī”ti. Tena vuttaṁ “lābhaṁ paṭicca vinicchayo”ti.

Chandarāgoti evaṁ akusalavitakkena vitakkite vatthusmiṁ dubbalarāgo ca balavarāgo ca uppajjati. Idañhi idha **chando**ti dubbalarāgassādhivacanaṁ. **Ajjhosānan**ti ahaṁ mamanti balavasanniṭṭhānaṁ. **Pariggaho**ti taṇhādiṭṭhivasena paṭiggahakaraṇaṁ. **Macchariyan**ti parehi sādhāraṇabhāvassa asahanatā. Tenevassa porāṇā evaṁ vacanatthaṁ vadanti “idaṁ acchariyaṁ mayhameva hotu, mā aññassa acchariyaṁ hotūti pavattattā macchariyanti vuccatī”ti. **Ārakkho**ti dvārapidahana mañjusagopanādivasena suṭṭhu rakkhaṇaṁ. Adhikarotīti adhikaraṇaṁ, kāraṇassetaṁ nāmaṁ. **Ārakkhādhikaraṇan**ti bhāvanapuṁsakaṁ, ārakkhahetūti attho. Daṇḍādānādīsu paranisedhanatthaṁ daṇḍassa ādānaṁ **daṇḍādānaṁ.** Ekatodhārādino satthassa ādānaṁ **satthādānaṁ. Kalaho**ti kāyakalahopi vācākalahopi. Purimo purimo virodho **viggaho.** Pacchimo pacchimo **vivādo. Tuvaṁ tuvan**ti agāravavacanaṁ, tvaṁ tvanti attho.

964. **Iñjitānī**ti iñjanāni valanāni. **Asmīti iñjitametan**ti-ādīhi sabbapadehi mānova kathito. Ahanti pavattopi māno iñjitameva, **ayamahan**ti pavattopi, **nevasaññīnāsaññī bhavissan**ti pavattopi. Sesanavakehipi mānova kathito. Māno hi iñjanato **iñjitaṁ,** maññanato **maññitaṁ,** phandanato **phanditaṁ,** papañcanato **papañcitaṁ,** tehi tehi kāraṇehi saṅkhatattā **saṅkhatan**ti ca vuccati. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Navakaniddesavaṇṇanā.

---

10. Dasakaniddesavaṇṇanā

966. Dasakaniddese kilesā eva **kilesavatthūni. Āghātavatthūni** panettha “anatthaṁ me acarī”ti-ādīnaṁ vasena avikopetabbe khāṇukaṇṭakādimhipi aṭṭhāne uppannāghātena saddhiṁ vuttāni.

970. Micchattesu **micchāñāṇan**ti pāpakiriyāsu upāyacintāvasena pāpaṁ katvā “sukataṁ mayā”ti paccavekkhaṇākārena uppanno moho.

ပရိဘုဉ္ဇိဿာမိ၊ ဧတ္တကံ နိဒဟိဿာမီ”တိ။ တေန ဝုတ္တံ “လာဘံ ပဋိစ္စ ဝိနိစ္ဆယော”တိ။

ဆန္ဒရာဂေါတိ ဧဝံ အကုသလဝိတက္ကေန ဝိတက္ကိတေ ဝတ္ထုသ္မိံ ဒုဗ္ဗလရာဂေါ စ ဗလဝရာဂေါ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဒဉှိ ဣဓ **ဆန္ဒော**တိ ဒုဗ္ဗလရာဂဿာဓိဝစနံ။ **အဇ္ဈောသာန**န္တိ အဟံ မမန္တိ ဗလဝသန္နိဋ္ဌာနံ။ **ပရိဂ္ဂဟော**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန ပဋိဂ္ဂဟကရဏံ။ **မစ္ဆရိယ**န္တိ ပရေဟိ သာဓာရဏဘာဝဿ အသဟနတာ။ တေနေဝဿ ပေါရာဏာ ဧဝံ ဝစနတ္ထံ ဝဒန္တိ “ဣဒံ အစ္ဆရိယံ မယှမေဝ ဟောတု၊ မာ အညဿ အစ္ဆရိယံ ဟောတူတိ ပဝတ္တတ္တာ မစ္ဆရိယန္တိ ဝုစ္စတီ”တိ။ **အာရက္ခော**တိ ဒွါရပိဒဟန မဉ္ဇူသဂေါပနာဒိဝသေန သုဋ္ဌု ရက္ခဏံ။ အဓိကရောတီတိ အဓိကရဏံ၊ ကာရဏဿေတံ နာမံ။ **အာရက္ခာဓိကရဏ**န္တိ ဘာဝနပုံသကံ၊ အာရက္ခဟေတူတိ အတ္ထော။ ဒဏ္ဍာဒါနာဒီသု ပရနိသေဓနတ္ထံ ဒဏ္ဍဿ အာဒါနံ **ဒဏ္ဍာဒါနံ။** ဧကတောဓာရာဒိနော သတ္ထဿ အာဒါနံ **သတ္ထာဒါနံ။ ကလဟော**တိ ကာယကလဟောပိ ဝါစာကလဟောပိ။ ပုရိမော ပုရိမော ဝိရောဓော **ဝိဂ္ဂဟော။** ပစ္ဆိမော ပစ္ဆိမော **ဝိဝါဒေါ။ တုဝံ တုဝ**န္တိ အဂါရဝဝစနံ၊ တွံ တွန္တိ အတ္ထော။

၉၆၄။ **ဣဉ္ဇိတာနီ**တိ ဣဉ္ဇနာနိ စလနာနိ။ **အသ္မီတိ ဣဉ္ဇိတမေတ**န္တိအာဒီဟိ သဗ္ဗပဒေဟိ မာနောဝ ကထိတော။ အဟန္တိ ပဝတ္တောပိ မာနော ဣဉ္ဇိတမေဝ၊ **အယမဟ**န္တိ ပဝတ္တောပိ၊ **နေဝသညီနာသညီ ဘဝိဿ**န္တိ ပဝတ္တောပိ။ သေသနဝကေဟိပိ မာနောဝ ကထိတော။ မာနော ဟိ ဣဉ္ဇနတော **ဣဉ္ဇိတံ၊** မညနတော **မညိတံ၊** ဖန္ဒနတော **ဖန္ဒိတံ၊** ပပဉ္စနတော **ပပဉ္စိတံ၊** တေဟိ တေဟိ ကာရဏေဟိ သင်္ခတတ္တာ **သင်္ခတ**န္တိ စ ဝုစ္စတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

နဝကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ဒသကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၆၆။ ဒသကနိဒ္ဒေသေ ကိလေသာ ဧဝ **ကိလေသဝတ္ထူနိ။ အာဃာတဝတ္ထူနိ** ပနေတ္ထ “အနတ္ထံ မေ အစရီ”တိအာဒီနံ ဝသေန အဝိကောပေတဗ္ဗေ ခါဏုကဏ္ဋကာဒိမှိပိ အဋ္ဌာနေ ဥပ္ပန္နာဃာတေန သဒ္ဓိံ ဝုတ္တာနိ။

၉၇၀။ မိစ္ဆတ္တေသု **မိစ္ဆာဉာဏ**န္တိ ပါပကိရိယာသု ဥပါယစိန္တာဝသေန ပါပံ ကတွာ “သုကတံ မယာ”တိ ပစ္စဝေက္ခဏာကာရေန ဥပ္ပန္နော မောဟော။

Micchāvimuttīti avimuttasseva sato vimuttasaññitā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Dasakaniddesavaṇṇanā.

Taṇhāvicaritaniddesavaṇṇanā

973. Taṇhāvicaritaniddese **taṇhāvicaritānī**ti taṇhāsamudācārā taṇhāpavattiyo. **Ajjhattikassa upādāyā**ti ajjhattikaṁ khandhapañcakaṁ upādāya. Idañhi upayogatthe sāmivacanaṁ. **Asmīti hotī**ti yadetaṁ ajjhattaṁ khandhapañcakaṁ upādāya taṇhāmānadiṭṭhivasena samūhagāhato asmīti hoti, tasmiṁ satīti attho. **Itthasmīti hotī**ti-ādīsu pana evaṁ samūhato ahanti gahaṇe sati tato anupanidhāya ca upanidhāya cāti dvidhā gahaṇaṁ hoti. Tattha **anupanidhāyā**ti aññaṁ ākāraṁ anupagamma sakabhāvameva ārammaṇaṁ katvā itthasmīti hoti, khattiyādīsu "idaṁ pakāro ahan"ti evaṁ taṇhāmānadiṭṭhivasena hotīti attho. Idaṁ tāva anupanidhāya gahaṇaṁ, **upanidhāya gahaṇaṁ** pana duvidhaṁ hoti samato ca asamato ca, taṁ dassetuṁ **evasmīti ca aññathāsmī**ti ca vuttaṁ. Tattha **evasmī**ti idaṁ samato upanidhāya gahaṇaṁ. Yathā ayaṁ khattiyo, yathā ayaṁ brāhmaṇo, evaṁ ahampīti attho. **Aññathāsmī**ti idaṁ pana asamato gahaṇaṁ, yathāyaṁ khattiyo, yathāyaṁ brāhmaṇo, tato aññathā ahaṁ hīno vā adhiko vāti attho. Imāni tāva paccuppannavasena cattāri taṇhāvicaritāni. **Bhavissan**ti-ādīni pana cattāri anāgatavasena vuttāni. Sesaṁ purimacatukke vuttanayeneva attho veditabbo. **Asmī**ti sassato asmi. **Sātasmī**ti asassato asmi. "Asasmīti satasmī"ti vā pāṭho. Tattha atthīti asaṁ, niccassetaṁ adhivacanaṁ. Sīdatīti sataṁ, aniccassetaṁ adhivacanaṁ. Iti imāni dve sassatucchedavasena vuttānīti veditabbāni. Ito parāni **siyan**ti-ādīni cattāri saṁsayaparivitakkavasena vuttāni, tāni purimacatukke vuttanayeneva atthato veditabbāni. **Apāhaṁ siyan**ti-ādīni pana cattāri "api nāmāhaṁ bhaveyyan"ti evaṁ patthanākappanavasena vuttāni, tāni purimacatukke vuttanayeneva veditabbāni. Evametesu

မိစ္ဆာဝိမုတ္တီတိ အဝိမုတ္တဿေဝ သတော ဝိမုတ္တသညိတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဒသကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

တဏှာဝိစရိတနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၇၃။ တဏှာဝိစရိတနိဒ္ဒေသေ **တဏှာဝိစရိတာနီ**တိ တဏှာသမုဒါစာရာ တဏှာပဝတ္တိယော။ **အဇ္ဈတ္တိကဿ ဥပါဒါယာ**တိ အဇ္ဈတ္တိကံ ခန္ဓပဉ္စကံ ဥပါဒါယ။ ဣဒဉ္ဟိ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ။ **အသ္မီတိ ဟောတီ**တိ ယဒေတံ အဇ္ဈတ္တံ ခန္ဓပဉ္စကံ ဥပါဒါယ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဝသေန သမူဟဂ္ဂါဟတော အသ္မီတိ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သတီတိ အတ္ထော။ **ဣတ္ထသ္မီတိ ဟောတီ**တိအာဒီသု ပန ဧဝံ သမူဟတော အဟန္တိ ဂဟဏေ သတိ တတော အနုပနိဓာယ စ ဥပနိဓာယ စာတိ ဒွိဓာ ဂဟဏံ ဟောတိ။ တတ္ထ **အနုပနိဓာယာ**တိ အညံ အာကာရံ အနုပဂမ္မ သကဘာဝမေဝ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဣတ္ထသ္မီတိ ဟောတိ၊ ခတ္တိယာဒီသု "ဣဒံ ပကာရော အဟ"န္တိ ဧဝံ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဝသေန ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဣဒံ တာဝ အနုပနိဓာယ ဂဟဏံ၊ **ဥပနိဓာယ ဂဟဏံ** ပန ဒုဝိဓံ ဟောတိ သမတော စ အသမတော စ၊ တံ ဒဿေတုံ **ဧဝသ္မီတိ စ အညထာသ္မီ**တိ စ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဧဝသ္မီ**တိ ဣဒံ သမတော ဥပနိဓာယ ဂဟဏံ။ ယထာ အယံ ခတ္တိယော၊ ယထာ အယံ ဗြာဟ္မဏော၊ ဧဝံ အဟမ္ပီတိ အတ္ထော။ **အညထာသ္မီ**တိ ဣဒံ ပန အသမတော ဂဟဏံ၊ ယထာယံ ခတ္တိယော၊ ယထာယံ ဗြာဟ္မဏော၊ တတော အညထာ အဟံ ဟီနော ဝါ အဓိကော ဝါတိ အတ္ထော။ ဣမာနိ တာဝ ပစ္စုပ္ပန္နဝသေန စတ္တာရိ တဏှာဝိစရိတာနိ။ **ဘဝိဿ**န္တိအာဒီနိ ပန စတ္တာရိ အနာဂတဝသေန ဝုတ္တာနိ။ သေသံ ပုရိမစတုက္ကေ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အသ္မီ**တိ သဿတော အသ္မိ။ **သာတသ္မီ**တိ အသဿတော အသ္မိ။ "အသသ္မီတိ သတသ္မီ"တိ ဝါ ပါဌော။ တတ္ထ အတ္ထီတိ အသံ၊ နိစ္စဿေတံ အဓိဝစနံ။ သီဒတီတိ သတံ၊ အနိစ္စဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဣတိ ဣမာနိ ဒွေ သဿတုစ္ဆေဒဝသေန ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဣတော ပရာနိ **သိယ**န္တိအာဒီနိ စတ္တာရိ သံသယပရိဝိတက္ကဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ တာနိ ပုရိမစတုက္ကေ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **အပါဟံ သိယ**န္တိအာဒီနိ ပန စတ္တာရိ "အပိ နာမာဟံ ဘဝေယျ"န္တိ ဧဝံ ပတ္ထနာကပ္ပနဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ တာနိ ပုရိမစတုက္ကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧဝမေတေသု—

Dve diṭṭhisīsā cattāro, suddhasīsā sīsamūlakā.
Tayo tayoti etāni, aṭṭhārasa vibhāvaye.

Etesu hi sassatucchedavasena vuttā dve **diṭṭhisīsā** nāma. Asmīti, bhavissanti, siyanti, apāhaṁ siyanti ete cattāro **suddhasīsā** eva. Itthasmīti-ādayo tayo tayoti dvādasa **sīsamūlakā** nāmāti evamete dve diṭṭhisīsā, cattāro suddhasīsā, dvādasa sīsamūlakāti aṭṭhārasa taṇhāvicaritadhammā veditabbā.

974. Idāni paṭipāṭiyāva te dhamme bhājetvā dassetuṁ **kathañca asmīti hotī**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **kañci dhammaṁ anavakāriṁ karitvā**ti rūpavedanādīsu kañci ekadhammampi avinibbhogaṁ katvā, ekekato aggahetvā samūhatova gahetvāti attho. **Asmīti chandaṁ paṭilabhatī**ti pañcakkhandhe niravasesato gahetvā ahanti taṇhaṁ paṭilabhati. **Mānadiṭṭhīsu**pi eseva nayo. Tattha kiñcāpi ayaṁ taṇhāvicaritaniddeso, mānadiṭṭhiyo pana na vinā taṇhāya, tasmā tadekaṭṭhavasena idha vuttā. Taṇhāsīsena vā papañcattayampi uddiṭṭhaṁ, taṁ uddesānurūpeneva niddisitumpi mānadiṭṭhiyo gahitā. Taṇhāpapañcaṁ vā dassento teneva saddhiṁ sesapapañcepi dassetuṁ evamāha.

Tasmiṁ sati imāni papañcitānīti tasmiṁ "asmīti chandaṁ paṭilabhatī"ti-ādinā nayena vutte papañcattaye sati puna imāni "itthasmīti vā"ti-ādīni papañcitāni hontīti attho.

Khattiyosmīti-ādīsu abhisekasenāmaccādinā khattiyo ahaṁ, mantajjhenaporohiccādinā brāhmaṇo ahaṁ, kasigorakkhādinā vesso ahaṁ, asitabyābhaṅgitāya suddo ahaṁ, gihibyañjanena gahaṭṭho ahanti iminā nayena attho veditabbo. **Evaṁ itthasmīti hotī**ti evaṁ khattiyādīsu khattiyādippakāraṁ attani uppādayitvā itthaṁpakāro ahanti hoti.

Yathā so khattiyoti-ādīsu yathā so abhisekasenāmaccādinā khattiyo, tathā ahampi khattiyoti iminā nayena attho veditabbo. Dutiyanaye yathā so abhisekasenāmaccādinā khattiyo, nāhaṁ tathā khattiyo, ahaṁ pana tato hīno vā seṭṭho

ဒွေ ဒိဋ္ဌိသီသာ စတ္တာရော၊ သုဒ္ဓသီသာ သီသမူလကာ။
တယော တယောတိ ဧတာနိ၊ အဋ္ဌာရသ ဝိဘာဝယေ။

ဧတေသု ဟိ သဿတုစ္ဆေဒဝသေန ဝုတ္တာ ဒွေ **ဒိဋ္ဌိသီသာ** နာမ။ အသ္မီတိ, ဘဝိဿန္တိ, သိယန္တိ, အပါဟံ သိယန္တိ ဧတေ စတ္တာရော **သုဒ္ဓသီသာ** ဧဝ။ ဣတ္ထသ္မီတိအာဒယော တယော တယောတိ ဒွါဒသ **သီသမူလကာ** နာမာတိ ဧဝမေတေ ဒွေ ဒိဋ္ဌိသီသာ၊ စတ္တာရော သုဒ္ဓသီသာ၊ ဒွါဒသ သီသမူလကာတိ အဋ္ဌာရသ တဏှာဝိစရိတဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၉၇၄။ ဣဒါနိ ပဋိပါဋိယာဝ တေ ဓမ္မေ ဘာဇေတွာ ဒဿေတုံ **ကထဉ္စ အသ္မီတိ ဟောတီ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ကဉ္စိ ဓမ္မံ အနဝကာရိံ ကရိတွာ**တိ ရူပဝေဒနာဒီသု ကဉ္စိ ဧကဓမ္မမ္ပိ အဝိနိဗ္ဘောဂံ ကတွာ၊ ဧကေကတော အဂ္ဂဟေတွာ သမူဟတောဝ ဂဟေတွာတိ အတ္ထော။ **အသ္မီတိ ဆန္ဒံ ပဋိလဘတီ**တိ ပဉ္စက္ခန္ဓေ နိရဝသေသတော ဂဟေတွာ အဟန္တိ တဏှံ ပဋိလဘတိ။ **မာနဒိဋ္ဌီသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အယံ တဏှာဝိစရိတနိဒ္ဒေသော၊ မာနဒိဋ္ဌိယော ပန န ဝိနာ တဏှာယ၊ တသ္မာ တဒေကဋ္ဌဝသေန ဣဓ ဝုတ္တာ။ တဏှာသီသေန ဝါ ပပဉ္စတ္တယမ္ပိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ တံ ဥဒ္ဒေသာနုရူပေနေဝ နိဒ္ဒိသိတုမ္ပိ မာနဒိဋ္ဌိယော ဂဟိတာ။ တဏှာပပဉ္စံ ဝါ ဒဿေန္တော တေနေဝ သဒ္ဓိံ သေသပပဉ္စေပိ ဒဿေတုံ ဧဝမာဟ။

တသ္မိံ သတိ ဣမာနိ ပပဉ္စိတာနီတိ တသ္မိံ "အသ္မီတိ ဆန္ဒံ ပဋိလဘတီ"တိ-အာဒိနာ နယေန ဝုတ္တေ ပပဉ္စတ္တယေ သတိ ပုန ဣမာနိ "ဣတ္ထသ္မီတိ ဝါ"တိ-အာဒီနိ ပပဉ္စိတာနိ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။

ခတ္တိယောသ္မီတိအာဒီသု အဘိသေကသေနာမစ္စာဒိနာ ခတ္တိယော အဟံ၊ မန္တဇ္ဈေနပေါရောဟိစ္စာဒိနာ ဗြာဟ္မဏော အဟံ၊ ကသိဂေါရက္ခာဒိနာ ဝေဿော အဟံ၊ အသိတဗျာဘင်္ဂိတာယ သုဒ္ဒေါ အဟံ၊ ဂိဟိဗျဉ္ဇနေန ဂဟဋ္ဌော အဟန္တိ ဣမိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဧဝံ ဣတ္ထသ္မီတိ ဟောတီ**တိ ဧဝံ ခတ္တိယာဒီသု ခတ္တိယာဒိပ္ပကာရံ အတ္တနိ ဥပ္ပါဒယိတွာ ဣတ္ထံပကာရော အဟန္တိ ဟောတိ။

ယထာ သော ခတ္တိယောတိအာဒီသု ယထာ သော အဘိသေကသေနာမစ္စာ-ဒိနာ ခတ္တိယော၊ တထာ အဟမ္ပိ ခတ္တိယောတိ ဣမိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒုတိယနယေ ယထာ သော အဘိသေကသေနာမစ္စာဒိနာ ခတ္တိယော၊ နာဟံ တထာ ခတ္တိယော၊ အဟံ ပန တတော ဟီနော ဝါ သေဋ္ဌော

vāti iminā nayena attho veditabbo. **Bhavissan**ti-ādiniddesādīsupi eseva nayo.

975. Evaṁ ajjattikassa upādāya taṇhāvicaritāni bhājetvā idāni bāhirassa upādāya taṇhāvicaritāni bhājetuṁ **tattha katamānī**ti-ādimāha. Tattha **bāhirassa upādāyā**ti bāhiraṁ khandhapañcakaṁ upādāya. Idampi hi upayogatthe sāmivacanaṁ. **Iminā**ti iminā rūpena vā -pa- viññāṇena vā. Avasesaṁ pana uddesavāre tāva vuttanayeneva veditabbaṁ.

976. Niddesavāre pana **avakāriṁ karitvā**ti vinibbhogaṁ katvā. **Iminā asmīti chandaṁ paṭilabhatī**ti-ādīsu iminā rūpena vā -pa- viññāṇena vāti evaṁ pañcakkhandhe ekadesato gahetvā iminā ahanti chandādīni paṭilabhatīti evamattho veditabbo.

Iminā khattiyosmīti-ādīsu iminā chattena vā khaggena vā abhisekasenāmaccādinā vā khattiyo ahanti evaṁ purimanayeneva attho veditabbo. **Iminā**ti padamattameva hettha viseso.

Yathā so khattiyoti-ādīsupi **iminā**ti vuttapadameva viseso. Tasmā tassa vasena yathā khattiyo, evaṁ ahampi iminā chattena vā khaggena vā abhisekasenāmaccādinā vā khattiyoti evaṁ yojetvā sabbapadesu attho veditabbo. **Iminā niccosmī**ti pañcakkhandhe anavakāriṁ katvā rūpādīsu ekameva dhammaṁ ahanti gahetvā iminā khaggena vā chattena vā ahaṁ nicco dhuvoti maññati. Ucchedadiṭṭhiyampi eseva nayo. Sesaṁ sabbattha vuttanayeneva veditabbaṁ.

Iti evarūpāni atītāni chattiṁsāti ekekassa puggalassa atīte chattiṁsa. **Anāgatāni chattiṁsā**ti ekekasseva anāgate chattiṁsa. **Paccuppannāni chattiṁsā**ti ekekassa vā puggalassa yathālābhavasena bahūnaṁ vā paccuppanne chattiṁsa. Sabbasattānaṁ pana ekaṁseneva atīte chattiṁsa, anāgate chattiṁsa, paccuppanne chattiṁsāti veditabbāni. Anantā hi asadisataṇhāmānadiṭṭhibhedā sattā. **Aṭṭhataṇhāvicaritasataṁ hotī**ti ettha pana aṭṭhasatasaṅkhātaṁ taṇhāvicaritaṁ hotīti evamattho daṭṭhabbo. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Taṇhāvicaritaniddesavaṇṇanā.

ဝါတိ ဣမိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဘဝိဿန္တိ**အာဒိနိဒ္ဒေသာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၉၇၅။ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တိကဿ ဥပါဒါယ တဏှာဝိစရိတာနိ ဘာဇေတွာ ဣဒါနိ ဗာဟိရဿ ဥပါဒါယ တဏှာဝိစရိတာနိ ဘာဇေတုံ **တတ္ထ ကတမာနီ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဗာဟိရဿ ဥပါဒါယာ**တိ ဗာဟိရံ ခန္ဓပဉ္စကံ ဥပါဒါယ။ ဣဒမ္ပိ ဟိ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ။ **ဣမိနာ**တိ ဣမိနာ ရူပေန ဝါ။ပ။ ဝိညာဏေန ဝါ။ အဝသေသံ ပန ဥဒ္ဒေသဝါရေ တာဝ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၉၇၆။ နိဒ္ဒေသဝါရေ ပန **အဝကာရိံ ကရိတွာ**တိ ဝိနိဗ္ဘောဂံ ကတွာ။ **ဣမိနာ အသ္မီတိ ဆန္ဒံ ပဋိလဘတီ**တိအာဒီသု ဣမိနာ ရူပေန ဝါ။ပ။ ဝိညာဏေန ဝါတိ ဧဝံ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ဧကဒေသတော ဂဟေတွာ ဣမိနာ အဟန္တိ ဆန္ဒာဒီနိ ပဋိလဘတီတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣမိနာ ခတ္တိယောသ္မီတိအာဒီသု ဣမိနာ ဆတ္တေန ဝါ ခဂ္ဂေန ဝါ အဘိသေကသေနာမစ္စာဒိနာ ဝါ ခတ္တိယော အဟန္တိ ဧဝံ ပုရိမနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဣမိနာ**တိ ပဒမတ္တမေဝ ဟေတ္ထ ဝိသေသော။

ယထာ သော ခတ္တိယောတိအာဒီသုပိ **ဣမိနာ**တိ ဝုတ္တပဒမေဝ ဝိသေသော။ တသ္မာ တဿ ဝသေန ယထာ ခတ္တိယော၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ ဣမိနာ ဆတ္တေန ဝါ ခဂ္ဂေန ဝါ အဘိသေကသေနာမစ္စာဒိနာ ဝါ ခတ္တိယောတိ ဧဝံ ယောဇေတွာ သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဣမိနာ နိစ္စောသ္မီ**တိ ပဉ္စက္ခန္ဓေ အနဝကာရိံ ကတွာ ရူပါဒီသု ဧကမေဝ ဓမ္မံ အဟန္တိ ဂဟေတွာ ဣမိနာ ခဂ္ဂေန ဝါ ဆတ္တေန ဝါ အဟံ နိစ္စော ဓုဝေါတိ မညတိ။ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယမ္ပိ ဧသေဝ နယော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣတိ ဧဝရူပါနိ အတီတာနိ ဆတ္တိံသာတိ ဧကေကဿ ပုဂ္ဂလဿ အတီတေ ဆတ္တိံသ။ **အနာဂတာနိ ဆတ္တိံသာ**တိ ဧကေကဿေဝ အနာဂတေ ဆတ္တိံသ။ **ပစ္စုပ္ပန္နာနိ ဆတ္တိံသာ**တိ ဧကေကဿ ဝါ ပုဂ္ဂလဿ ယထာလာဘဝသေန ဗဟူနံ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နေ ဆတ္တိံသ။ သဗ္ဗသတ္တာနံ ပန ဧကံသေနေဝ အတီတေ ဆတ္တိံသ၊ အနာဂတေ ဆတ္တိံသ၊ ပစ္စုပ္ပန္နေ ဆတ္တိံသာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အနန္တာ ဟိ အသဒိသတဏှာမာနဒိဋ္ဌိဘေဒါ သတ္တာ။ **အဋ္ဌတဏှာဝိစရိတသတံ ဟောတီ**တိ ဧတ္ထ ပန အဋ္ဌသတသင်္ခါတံ တဏှာဝိစရိတံ ဟောတီတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

တဏှာဝိစရိတနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

Diṭṭhigataniddesavaṇṇanā

977. Diṭṭhigataniddese **Brahmajāle veyyākaraṇe**ti Brahmajālanāmake veyyākaraṇe Dīghanikāyassa paṭhamasuttante. **Vuttāni Bhagavatā**ti Satthārā sayaṁ āhaccabhāsitāni. **Cattāro sassatavādā**ti-ādīsu "te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññāpenti catūhi vatthūhī"ti-ādinā[1] Brahmajāle vuttanayeneva pabhedo ca attho ca veditabboti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Khuddakavatthuvibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Dī 1. 12 piṭṭhe.

ဒိဋ္ဌိဂတနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၇၇။ ဒိဋ္ဌိဂတနိဒ္ဒေသေ **ဗြဟ္မဇာလေ ဝေယျာကရဏေ**တိ ဗြဟ္မဇာလနာမကေ ဝေယျာကရဏေ ဒီဃနိကာယဿ ပဌမသုတ္တန္တေ။ **ဝုတ္တာနိ ဘဂဝတာ**တိ သတ္ထာရာ သယံ အာဟစ္စဘာသိတာနိ။ **စတ္တာရော သဿတဝါဒါ**တိအာဒီသု "တေ စ ဘောန္တော သမဏဗြာဟ္မဏာ ကိမာဂမ္မ ကိမာရဗ္ဘ သဿတဝါဒါ သဿတံ အတ္တာနဉ္စ လောကဉ္စ ပညာပေန္တိ စတူဟိ ဝတ္ထူဟီ"တိအာဒိနာ[၁] ဗြဟ္မဇာလေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဘေဒေါ စ အတ္ထော စ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ခုဒ္ဒကဝတ္ထုဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဒီ ၁-၁၂-ပိဋ္ဌေ။

18. Dhammahadayavibhaṅga

1. Sabbasaṅgāhikavāravaṇṇanā

978. Idāni tadanantare Dhammahadayavibhaṅge Pāḷiparicchedo tāva evaṁ veditabbo—ettha hi āditova khandhādīnaṁ dvādasannaṁ koṭṭhāsānaṁ vasena sabbasaṅgāhikavāro nāma vutto, dutiyo tesaṁyeva dhammānaṁ kāmadhātu-ādīsu uppattānuppattidassanavāro nāma, tatiyo tattheva pariyāpannāpariyāpannadassanavāro nāma, catuttho tīsu bhūmīsu upapattikkhaṇe vijjamānāvijjamānadhammadassanavāro nāma, pañcamo tesaṁ dhammānaṁ bhūmantaravasena dassanavāro nāma, chaṭṭho gatīsu uppādakakamma-āyuppamāṇadassanavāro nāma, sattamo abhiññeyyādivāro nāma, aṭṭhamo sārammaṇānārammaṇavāro nāma, navamo tesaṁ khandhādidhammānaṁ diṭṭhasutādivasena saṅgahetvā dassanavāro nāma, dasamo kusalattikādivasena saṅgahetvā dassanavāro nāma.

979. Evaṁ dasahi vārehi paricchinnāya Pāḷiyā paṭhame tāva sabbasaṅgāhikavāre “Avīcito yāva bhavaggaṁ etthantare kati khandhā’ti pucchite “ekoti vā -pa- cattāroti vā chāti vā avatvā pañcāti vattuṁ samattho añño natthī”ti attano ñāṇabalaṁ dīpento **pañcakkhandhā**ti pucchānurūpaṁ vissajjanaṁ āha. Yathāpucchaṁ vissajjanañhi sabbaññubyākaraṇaṁ nāmāti vuccati. **Dvādasāyatanānī**ti-ādīsupi eseva nayo. **Rūpakkhandhā**dīnaṁ pabhedo Khandhavibhaṅgādīsu vuttanayeneva veditabbo.

2. Uppattānuppattivāravaṇṇanā

991. Dutiyavāre ye dhammā kāmabhave kāmadhātusambhūtānañca sattānaṁ uppajjanti kāmadhātuyaṁ pariyāpannā vā apariyāpannā vā, te sabbe saṅgahetvā **kāmadhātuyā pañcakkhandhā**ti-ādi vuttaṁ. **Rūpadhātu**-ādīsupi eseva nayo. Yasmā pana rūpadhātupariyāpannānaṁ sattānaṁ ghānāyatanādīnaṁ abhāvena gandhāyatanādīni āyatanādikiccaṁ na karonti, tasmā **rūpadhātuyā cha āyatanāni, nava dhātuyo**ti-ādi

၁၈-ဓမ္မဟဒယဝိဘင်္ဂ

၁-သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၇၈။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ဓမ္မဟဒယဝိဘင်္ဂေ ပါဠိပရိစ္ဆေဒေါ တာဝ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော—ဧတ္ထ ဟိ အာဒိတောဝ ခန္ဓာဒီနံ ဒွါဒသန္နံ ကောဋ္ဌာသာနံ ဝသေန သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝါရော နာမ ဝုတ္တော၊ ဒုတိယော တေသံယေဝ ဓမ္မာနံ ကာမဓာတုအာဒီသု ဥပ္ပတ္တာနုပ္ပတ္တိဒဿနဝါရော နာမ၊ တတိယော တတ္ထေဝ ပရိယာပန္နာပရိယာပန္နဒဿနဝါရော နာမ၊ စတုတ္ထော တီသု ဘူမီသု ဥပပတ္တိက္ခဏေ ဝိဇ္ဇမာနာဝိဇ္ဇမာနဓမ္မဒဿနဝါရော နာမ၊ ပဉ္စမော တေသံ ဓမ္မာနံ ဘူမန္တရဝသေန ဒဿနဝါရော နာမ၊ ဆဋ္ဌော ဂတီသု ဥပ္ပါဒကကမ္မအာယုပ္ပမာဏဒဿနဝါရော နာမ၊ သတ္တမော အဘိညေယျာဒိဝါရော နာမ၊ အဋ္ဌမော သာရမ္မဏာနာရမ္မဏဝါရော နာမ၊ နဝမော တေသံ ခန္ဓာဒိဓမ္မာနံ ဒိဋ္ဌသုတာဒိဝသေန သင်္ဂဟေတွာ ဒဿနဝါရော နာမ၊ ဒသမော ကုသလတ္တိကာဒိဝသေန သင်္ဂဟေတွာ ဒဿနဝါရော နာမ။

၉၇၉။ ဧဝံ ဒသဟိ ဝါရေဟိ ပရိစ္ဆိန္နာယ ပါဠိယာ ပဌမေ တာဝ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝါရေ “အဝီစိတော ယာဝ ဘဝဂ္ဂံ ဧတ္ထန္တရေ ကတိ ခန္ဓာ”တိ ပုစ္ဆိတေ “ဧကောတိ ဝါ။ပ။ စတ္တာရောတိ ဝါ ဆာတိ ဝါ အဝတွာ ပဉ္စာတိ ဝတ္တုံ သမတ္ထော အညော နတ္ထီ”တိ အတ္တနော ဉာဏဗလံ ဒီပေန္တော **ပဉ္စက္ခန္ဓာ**တိ ပုစ္ဆာနုရူပံ ဝိဿဇ္ဇနံ အာဟ။ ယထာပုစ္ဆံ ဝိဿဇ္ဇနဉှိ သဗ္ဗညုဗျာကရဏံ နာမာတိ ဝုစ္စတိ။ **ဒွါဒသာယတနာနီ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ရူပက္ခန္ဓာ**ဒီနံ ပဘေဒေါ ခန္ဓဝိဘင်္ဂါဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂-ဥပ္ပတ္တာနုပ္ပတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၉၁။ ဒုတိယဝါရေ ယေ ဓမ္မာ ကာမဘဝေ ကာမဓာတုသမ္ဘူတာနဉ္စ သတ္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ကာမဓာတုယံ ပရိယာပန္နာ ဝါ အပရိယာပန္နာ ဝါ၊ တေ သဗ္ဗေ သင်္ဂဟေတွာ **ကာမဓာတုယာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **ရူပဓာတု**အာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယသ္မာ ပန ရူပဓာတုပရိယာပန္နာနံ သတ္တာနံ ဃာနာယတနာဒီနံ အဘာဝေန ဂန္ဓာယတနာဒီနိ အာယတနာဒိကိစ္စံ န ကရောန္တိ၊ တသ္မာ **ရူပဓာတုယာ ဆ အာယတနာနိ၊ နဝ ဓာတုယော**တိအာဒိ

vuttaṁ. Yasmā ca okāsavasena vā sattuppattivasena vā apariyāpannadhātu nāma natthi, tasmā “apariyāpannadhātuyā”ti avatvā yaṁ yaṁ apariyāpannaṁ, taṁ tadeva dassetuṁ **apariyāpanne kati khandhā**ti-ādi vuttaṁ.

3. Pariyāpannāpariyāpannavāravaṇṇanā

999. Tatiyavāre **kāmadhātupariyāpannā**ti kāmadhātubhajanaṭṭhena pariyāpannā, tannissitā tadantogatā kāmadhātutveva saṅkhaṁ gatāti attho. Sesapadesupi eseva nayo. **Pariyāpannā**ti bhavavasena okāsavasena ca paricchinnā. **Apariyāpannā**ti tathā aparicchinnā.

4. Dhammadassanavāravaṇṇanā

1007. Catutthavāre **ekādasāyatanānī**ti saddāyatanavajjāni. Tañhi ekantena paṭisandhiyaṁ nuppajjati. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo. Sattake “devānaṁ asurānan”ti gativasena avatvā avisesena **gabbhaseyyakānan**ti vuttaṁ. Tasmā yattha yattha gabbhaseyyakā sambhavanti, tattha tattha tesaṁ sattāyatanāni veditabbāni. Tathā dhātuyo. Sesamettha uttānatthameva. Pañcamavāre yaṁ vattabbaṁ, taṁ Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyaṁ vuttameva.

6. Uppādakakamma-āyuppamāṇavāravaṇṇanā

1. Uppādakakamma

1021. Chaṭṭhavāre pañcahi kāmaguṇehi nānappakārehi vā iddhivisesehi dibbantīti **devā. Sammutidevā**ti “devo, devī”ti evaṁ lokasammutiyā devā. **Upapattidevā**ti devaloke uppannattā upapattiyā devā. **Visuddhidevā**ti sabbesaṁ devānaṁ pūjārahā sabbakilesavisuddhiyā devā. **Rājāno**ti muddhābhisittakhattiyā. **Deviyo**ti tesaṁ mahesiyo. **Kumāro**ti abhisittarājūnaṁ abhisittadeviyā kucchismiṁ uppannakumārā.

ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ စ ဩကာသဝသေန ဝါ သတ္တုပ္ပတ္တိဝသေန ဝါ အပရိယာပန္နဓာတု နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ “အပရိယာပန္နဓာတုယာ”တိ အဝတွာ ယံ ယံ အပရိယာပန္နံ၊ တံ တဒေဝ ဒဿေတုံ **အပရိယာပန္နေ ကတိ ခန္ဓာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၃-ပရိယာပန္နာပရိယာပန္နဝါရဝဏ္ဏနာ

၉၉၉။ တတိယဝါရေ **ကာမဓာတုပရိယာပန္နာ**တိ ကာမဓာတုဘဇနဋ္ဌေန ပရိယာပန္နာ၊ တန္နိဿိတာ တဒန္တောဂတာ ကာမဓာတုတွေဝ သင်္ခံ ဂတာတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ပရိယာပန္နာ**တိ ဘဝဝသေန ဩကာသဝသေန စ ပရိစ္ဆိန္နာ။ **အပရိယာပန္နာ**တိ တထာ အပရိစ္ဆိန္နာ။

၄-ဓမ္မဒဿနဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၀၀၇။ စတုတ္ထဝါရေ **ဧကာဒသာယတနာနီ**တိ သဒ္ဒါယတနဝဇ္ဇာနိ။ တဉှိ ဧကန္တေန ပဋိသန္ဓိယံ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သတ္တကေ “ဒေဝါနံ အသုရာန”န္တိ ဂတိဝသေန အဝတွာ အဝိသေသေန **ဂဗ္ဘသေယျကာန**န္တိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ယတ္ထ ယတ္ထ ဂဗ္ဘသေယျကာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထ တေသံ သတ္တာယတနာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တထာ ဓာတုယော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ပဉ္စမဝါရေ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တမေဝ။

၆-ဥပ္ပါဒကကမ္မအာယုပ္ပမာဏဝါရဝဏ္ဏနာ

၁-ဥပ္ပါဒကကမ္မ

၁၀၂၁။ ဆဋ္ဌဝါရေ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ နာနပ္ပကာရေဟိ ဝါ ဣဒ္ဓိဝိသေသေဟိ ဒိဗ္ဗန္တီတိ **ဒေဝါ။ သမ္မုတိဒေဝါ**တိ “ဒေဝေါ, ဒေဝီ”တိ ဧဝံ လောကသမ္မုတိယာ ဒေဝါ။ **ဥပပတ္တိဒေဝါ**တိ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပန္နတ္တာ ဥပပတ္တိယာ ဒေဝါ။ **ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါ**တိ သဗ္ဗေသံ ဒေဝါနံ ပူဇာရဟာ သဗ္ဗကိလေသဝိသုဒ္ဓိယာ ဒေဝါ။ **ရာဇာနော**တိ မုဒ္ဓါဘိသိတ္တခတ္တိယာ။ **ဒေဝိယော**တိ တေသံ မဟေသိယော။ **ကုမာရာ**တိ အဘိသိတ္တရာဇူနံ အဘိသိတ္တဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ဥပ္ပန္နကုမာရာ။

Uposathakammaṁ katvāti cātuddasādīsu aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ upavasitvā. Idāni yasmā parittadānādipuññakammaṁ manussasobhagyatāya paccayo, mattaso kataṁ manussasobhagyatāya adhimattaṁ, adhimattabhāvepi nānappakārabhedato nānappakārassa khattiyamahāsālādibhāvassa paccayo, tasmā tassa vasena upapattibhedaṁ dassento **appekacce gahapatimahāsālānan**ti-ādimāha. Tattha mahā sāro etesanti mahāsārā, rakārassa pana lakāraṁ katvā mahāsālāti vuttaṁ. Gahapatayova mahāsālā, gahapatīsu vā mahāsālāti **gahapatimahāsālā.** Sesesupi eseva nayo. Tattha yassa gehe pacchimantena cattālīsakoṭidhanaṁ nidhānagataṁ hoti, kahāpaṇānañca pañca ambaṇāni divasavaḷañjo nikkhamati, ayaṁ gahapatimahāsālo nāma. Yasmā pana gehe pacchimantena asītikoṭidhanaṁ nidhānagataṁ hoti, kahāpaṇānañca dasa-ambaṇāni divasavaḷañjo nikkhamati, ayaṁ **brāhmaṇamahāsālo** nāma. Yassa pana gehe pacchimantena koṭisatadhanaṁ nidhānagataṁ hoti, kahāpaṇānañca vīsati ambaṇāni divasavaḷañjo nikkhamati, ayaṁ **khattiyamahāsālo** nāma.

Sahabyatanti sahabhāvaṁ, sabhāgā hutvā nibbattantīti attho. **Cātumahārājikānan**ti-ādīsu Cātumahārājikā nāma Sinerupabbatassa vemajjhe honti, tesu pabbataṭṭhakāpi atthi ākāsaṭṭhakāpi, tesaṁ paramparā cakkavāḷapabbataṁ pattā. Khiḍḍāpadosikā manopadosikā sītavalāhakā uṇhavalāhakā candimā devaputto sūriyo devaputtoti ete sabbepi Cātumahārājikadevalokaṭṭhakā eva.

Tettiṁsa janā tattha upapannāti **Tāvatiṁsā.** Api ca Tāvatiṁsāti tesaṁ devānaṁ nāmamevāti vuttaṁ, tepi atthi pabbataṭṭhakā, atthi ākāsaṭṭhakā. Tesaṁ paramparā cakkavāḷapabbataṁ pattā. Tathā yāmādīnaṁ. Ekadevalokepi hi devānaṁ paramparā cakkavāḷapabbataṁ appattā nāma natthi. Tattha dibbaṁ sukhaṁ yātā payātā sampattāti **Yāmā.** Tuṭṭhā pahaṭṭhāti **Tusitā.** Pakatipaṭiyattārammaṇato atirekena ramitukāmakāle yathārucite bhoge nimminitvā ramantīti **Nimmānaratī.** Cittācāraṁ ña tvā parehi nimmitesu bhogesu vasaṁ vattentīti **Paranimmitavasavattī.**

ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာတိ စာတုဒ္ဒသာဒီသု အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ ဥပေါသထံ ဥပဝသိတွာ။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ပရိတ္တဒါနာဒိပုညကမ္မံ မနုဿသောဘဂျတာယ ပစ္စယော၊ မတ္တသော ကတံ မနုဿသောဘဂျတာယ အဓိမတ္တံ၊ အဓိမတ္တဘာဝေပိ နာနပ္ပကာရဘေဒတော နာနပ္ပကာရဿ ခတ္တိယမဟာသာလာဒိဘာဝဿ ပစ္စယော၊ တသ္မာ တဿ ဝသေန ဥပပတ္တိဘေဒံ ဒဿေန္တော **အပ္ပေကစ္စေ ဂဟပတိမဟာသာလာနန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ မဟာ သာရော ဧတေသန္တိ မဟာသာရာ၊ ရကာရဿ ပန လကာရံ ကတွာ မဟာသာလာတိ ဝုတ္တံ။ ဂဟပတယောဝ မဟာသာလာ, ဂဟပတီသု ဝါ မဟာသာလာတိ **ဂဟပတိမဟာသာလာ။** သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ယဿ ဂေဟေ ပစ္ဆိမန္တေန စတ္တာလီသကောဋိဓနံ နိဓာနဂတံ ဟောတိ၊ ကဟာပဏာနဉ္စ ပဉ္စ အမ္ဗဏာနိ ဒိဝသဝဠဉ္ဇော နိက္ခမတိ၊ အယံ ဂဟပတိမဟာသာလော နာမ။ ယဿ ပန ဂေဟေ ပစ္ဆိမန္တေန အသီတိကောဋိဓနံ နိဓာနဂတံ ဟောတိ၊ ကဟာပဏာနဉ္စ ဒသအမ္ဗဏာနိ ဒိဝသဝဠဉ္ဇော နိက္ခမတိ၊ အယံ **ဗြာဟ္မဏမဟာသာလော** နာမ။ ယဿ ပန ဂေဟေ ပစ္ဆိမန္တေန ကောဋိသတဓနံ နိဓာနဂတံ ဟောတိ၊ ကဟာပဏာနဉ္စ ဝီသတိ အမ္ဗဏာနိ ဒိဝသဝဠဉ္ဇော နိက္ခမတိ၊ အယံ **ခတ္တိယမဟာသာလော** နာမ။

သဟဗျတန္တိ သဟဘာဝံ၊ သဘာဂါ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ **စာတုမဟာရာဇိကာနန္တိ**အာဒီသု စာတုမဟာရာဇိကာ နာမ သိနေရုပဗ္ဗတဿ ဝေမဇ္ဈေ ဟောန္တိ၊ တေသု ပဗ္ဗတဋ္ဌကာပိ အတ္ထိ အာကာသဋ္ဌကာပိ၊ တေသံ ပရမ္ပရာ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတံ ပတ္တာ။ ခိဍ္ဍာပဒေါသိကာ မနောပဒေါသိကာ သီတဝလာဟကာ ဥဏှဝလာဟကာ စန္ဒိမာ ဒေဝပုတ္တော သူရိယော ဒေဝပုတ္တောတိ ဧတေ သဗ္ဗေပိ စာတုမဟာရာဇိကဒေဝလောကဋ္ဌကာ ဧဝ။

တေတ္တိံသ ဇနာ တတ္ထ ဥပပန္နာတိ **တာဝတိံသာ။** အပိစ တာဝတိံသာတိ တေသံ ဒေဝါနံ နာမမေဝါတိ ဝုတ္တံ၊ တေပိ အတ္ထိ ပဗ္ဗတဋ္ဌကာ၊ အတ္ထိ အာကာသဋ္ဌကာ။ တေသံ ပရမ္ပရာ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတံ ပတ္တာ။ တထာ ယာမာဒီနံ။ ဧကဒေဝလောကေပိ ဟိ ဒေဝါနံ ပရမ္ပရာ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတံ အပ္ပတ္တာ နာမ နတ္ထိ။ တတ္ထ ဒိဗ္ဗံ သုခံ ယာတာ ပယာတာ သမ္ပတ္တာတိ **ယာမာ။** တုဋ္ဌာ ပဟဋ္ဌာတိ **တုသိတာ။** ပကတိပဋိယတ္တာရမ္မဏတော အတိရေကေန ရမိတုကာမကာလေ ယထာရုစိတေ ဘောဂေ နိမ္မိနိတွာ ရမန္တီတိ **နိမ္မာနရတီ။** စိတ္တာစာရံ ဉတွာ ပရေဟိ နိမ္မိတေသု ဘောဂေသု ဝသံ ဝတ္တေန္တီတိ **ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီ။**

2. Āyuppamāṇa

1022. **Appaṁ vā bhiyyo**ti dutiyaṁ vassasataṁ appatvā vīsāya vā tiṁsāya vā cattālīsāya vā paññāsāya vā saṭṭhiyā vā vassehi adhikampi vassasatanti attho. Sabbampi hetaṁ dutiyaṁ vassasataṁ appattattā appanti vuttaṁ.

1024. Brahmapārisajjādīsu mahābrahmānaṁ pārisajjā paricārikāti **brahmapārisajjā.** Tesaṁ purohitabhāve ṭhitāti **brahmapurohitā.** Vaṇṇavantatāya ceva dīghāyukatāya ca mahanto brahmāti mahābrahmā, tesaṁ **mahābrahmānaṁ.** Ime tayopi janā paṭhamajjhānabhūmiyaṁ ekatale vasanti, āyu-antaraṁ pana nesaṁ nānā.

1025. Parittā ābhā etesanti **Parittābhā.** Appamāṇā ābhā etesanti **Appamāṇābhā.** Daṇḍadīvikāya acci viya etesaṁ sarīrato ābhā chijjitvā chijjitvā patantī viya sarati vissaratīti **Ābhassarā.** Imepi tayo janā tatiyajjhānabhūmiyaṁ ekatale vasanti, āyu-antaraṁ pana nesaṁ nānā.

1026. Parittā subhā etesanti **Parittasubhā.** Appamāṇā subhā etesanti **Appamāṇasubhā.** Subhena okiṇṇā vikiṇṇā subhena sarīrappabhāvaṇṇena ekagghanā suvaṇṇamañjusāya ṭhapitasampajjalitakañcanapiṇḍasassarīkāti **Subhakiṇhā.** Imepi tayo janā tatiyajjhānabhūmiyaṁ ekatale vasanti, āyu-antaraṁ pana nesaṁ nānā.

1027. **Ārammaṇanānattatā**ti ārammaṇassa nānattabhāvo. **Manasikāranānattatā**dīsupi eseva nayo. Ettha ekassa pathavīkasiṇaṁ ārammaṇaṁ hoti -pa- ekassa odātakasiṇanti idaṁ ārammaṇanānattaṁ. Eko pathavīkasiṇaṁ manasi karoti -pa- eko odātakasiṇanti idaṁ manasikāranānattaṁ. Ekassa pathavīkasiṇe chando hoti -pa- ekassa odātakasiṇeti idaṁ **chandanānattaṁ.** Eko pathavīkasiṇe patthanaṁ karoti -pa- eko odātakasiṇeti idaṁ **paṇidhinānattaṁ.** Eko pathavīkasiṇavasena adhimuccati -pa- eko odātakasiṇavasenāti idaṁ **adhimokkhanānattaṁ.** Eko pathavīkasiṇavasena cittaṁ abhinīharati -pa-

၂-အာယုပ္ပမာဏ

၁၀၂၂။ **အပ္ပံ ဝါ ဘိယျော**တိ ဒုတိယံ ဝဿသတံ အပ္ပတွာ ဝီသာယ ဝါ တိံသာယ ဝါ စတ္တာလီသာယ ဝါ ပညာသာယ ဝါ သဋ္ဌိယာ ဝါ ဝဿေဟိ အဓိကမ္ပိ ဝဿသတန္တိ အတ္ထော။ သဗ္ဗမ္ပိ ဟေတံ ဒုတိယံ ဝဿသတံ အပ္ပတ္တတ္တာ အပ္ပန္တိ ဝုတ္တံ။

၁၀၂၄။ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာဒီသု မဟာဗြဟ္မာနံ ပါရိသဇ္ဇာ ပရိစာရိကာတိ **ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာ။** တေသံ ပုရောဟိတဘာဝေ ဌိတာတိ **ဗြဟ္မပုရောဟိတာ။** ဝဏ္ဏဝန္တတာယ စေဝ ဒီဃာယုကတာယ စ မဟန္တော ဗြဟ္မာတိ မဟာဗြဟ္မာ၊ တေသံ **မဟာဗြဟ္မာနံ။** ဣမေ တယောပိ ဇနာ ပဌမဇ္ဈာနဘူမိယံ ဧကတလေ ဝသန္တိ၊ အာယုအန္တရံ ပန နေသံ နာနာ။

၁၀၂၅။ ပရိတ္တာ အာဘာ ဧတေသန္တိ **ပရိတ္တာဘာ။** အပ္ပမာဏာ အာဘာ ဧတေသန္တိ **အပ္ပမာဏာဘာ။** ဒဏ္ဍဒီပိကာယ အစ္စိ ဝိယ ဧတေသံ သရီရတော အာဘာ ဆိဇ္ဇိတွာ ဆိဇ္ဇိတွာ ပတန္တီ ဝိယ သရတိ ဝိဿရတီတိ **အာဘဿရာ။** ဣမေပိ တယော ဇနာ ဒုတိယဇ္ဈာနဘူမိယံ ဧကတလေ ဝသန္တိ၊ အာယုအန္တရံ ပန နေသံ နာနာ။

၁၀၂၆။ ပရိတ္တာ သုဘာ ဧတေသန္တိ **ပရိတ္တသုဘာ။** အပ္ပမာဏာ သုဘာ ဧတေသန္တိ **အပ္ပမာဏသုဘာ။** သုဘေန ဩကိဏ္ဏာ ဝိကိဏ္ဏာ သုဘေန သရီရပ္ပဘာဝဏ္ဏေန ဧကဂ္ဃနာ သုဝဏ္ဏမဉ္ဇူသာယ ဌပိတသမ္ပဇ္ဇလိတကဉ္စနပိဏ္ဍသဿရီကာတိ **သုဘကိဏှာ။** ဣမေပိ တယော ဇနာ တတိယဇ္ဈာနဘူမိယံ ဧကတလေ ဝသန္တိ၊ အာယုအန္တရံ ပန နေသံ နာနာ။

၁၀၂၇။ **အာရမ္မဏနာနတ္တတာ**တိ အာရမ္မဏဿ နာနတ္တဘာဝေါ။ **မနသိကာရနာနတ္တတာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ ဧကဿ ပထဝီကသိဏံ အာရမ္မဏံ ဟောတိ။ပ။ ဧကဿ ဩဒါတကသိဏန္တိ ဣဒံ အာရမ္မဏနာနတ္တံ။ ဧကော ပထဝီကသိဏံ မနသိ ကရောတိ။ပ။ ဧကော ဩဒါတကသိဏန္တိ ဣဒံ မနသိကာရနာနတ္တံ။ ဧကဿ ပထဝီကသိဏေ ဆန္ဒော ဟောတိ။ပ။ ဧကဿ ဩဒါတကသိဏေတိ ဣဒံ **ဆန္ဒနာနတ္တံ။** ဧကော ပထဝီကသိဏေ ပတ္ထနံ ကရောတိ။ပ။ ဧကော ဩဒါတကသိဏေတိ ဣဒံ **ပဏိဓိနာနတ္တံ။** ဧကော ပထဝီကသိဏဝသေန အဓိမုစ္စတိ။ပ။ ဧကော ဩဒါတကသိဏဝသေနာတိ ဣဒံ **အဓိမောက္ခနာနတ္တံ။** ဧကော ပထဝီကသိဏဝသေန စိတ္တံ အဘိနီဟရတိ။ပ။

eko odātakasiṇavasenāti idaṁ **abhinīhāranānattaṁ.** Ekassa pathavīkasiṇaparicchindanakapaññā hoti -pa- ekassa odātakasiṇaparicchindanakapaññāti idaṁ **paññānānattaṁ.** Tattha ārammaṇamanasikārā pubbabhāgena kathitā. Chandapaṇidhi-adhimokkhābhinīhārā appanāyapi vattanti upacārepi, paññā pana lokiyalokuttaramissakā kathitā.

Asaññasattānanti saññāvirahitānaṁ sattānaṁ. Ekacce hi titthāyatane pabbajitvā “cittaṁ nissāya rajjanadussanamuyhanāni nāma hontī”ti citte dosaṁ disvā “acittakabhāvo nāma sobhano, diṭṭhadhammanibbānametan”ti saññāvirāgaṁ janetvā tatrupagaṁ pañcamaṁ samāpattiṁ bhāvetvā tattha nibbattanti, tesaṁ upapattikkhaṇe eko rūpakkhandhoyeva nibbattati. Ṭhatvā nibbatto ṭhitako eva hoti, nisīditvā nibbatto nisinnakova, nipajjitvā nibbatto nipannova. Cittakammarūpakasadisā hutvā pañca kappasatāni tiṭṭhanti. Tesaṁ pariyosāne so rūpakāyo antaradhāyati, kāmāvacarasaññā uppajjati, tena idha saññuppādena te devā tamhā kāyā cutāti paññāyanti.

Vipulā phalā etesanti **Vehapphalā.** Attano sampattiyā na vihāyantīti **Avihā.** Na kañci sattaṁ tappantīti **Atappā.** Sundarā dassanā abhirūpā pāsādikāti **Sudassā.** Suṭṭhu passanti, sundarametesaṁ vā dassananti **Sudassī.** Sabbehiyeva guṇehi ca bhavasampattiyā ca jeṭṭhā natthettha kaniṭṭhāti **Akaniṭṭhā.**

1028. Ākāsānañcāyatanaṁ upagatāti **Ākāsānañcāyatanūpagā.** Itaresupi eseva nayo. Iti cha kāmāvacarā nava brahmalokā pañca suddhāvāsā cattāro arūpā asaññasattavehapphalehi saddhiṁ chabbīsati devalokā, manussalokena saddhiṁ sattavīsati.

Tattha Sammāsambuddhena manussānaṁ devānañca āyuṁ paricchindamānena catūsu apāyesu bhummadevesu ca āyu aparicchinnaṁ, taṁ kasmāti? Niraye tāva kammameva pamāṇaṁ. Yāva kammaṁ na khīyati, na tāva cavanti. Tathā sesa-apāyesu. Bhummadevānampi kammameva pamāṇaṁ. Tattha nibbattā hi

ဧကော ဩဒါတကသိဏဝသေနာတိ ဣဒံ **အဘိနီဟာရနာနတ္တံ။** ဧကဿ ပထဝီကသိဏပရိစ္ဆိန္ဒနကပညာ ဟောတိ။ပ။ ဧကဿ ဩဒါတကသိဏပရိစ္ဆိန္ဒနကပညာတိ ဣဒံ **ပညာနာနတ္တံ။** တတ္ထ အာရမ္မဏမနသိကာရာ ပုဗ္ဗဘာဂေန ကထိတာ။ ဆန္ဒပဏိဓိအဓိမောက္ခာဘိနီဟာရာ အပ္ပနာယပိ ဝတ္တန္တိ ဥပစာရေပိ၊ ပညာ ပန လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာ။

အသညသတ္တာနန္တိ သညာဝိရဟိတာနံ သတ္တာနံ။ ဧကစ္စေ ဟိ တိတ္ထာယတနေ ပဗ္ဗဇိတွာ “စိတ္တံ နိဿာယ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနာနိ နာမ ဟောန္တီ”တိ စိတ္တေ ဒေါသံ ဒိသွာ ‘‘အစိတ္တကဘာဝေါ နာမ သောဘနော၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနမေတ’’န္တိ သညာဝိရာဂံ ဇနေတွာ တတြုပဂံ ပဉ္စမံ သမာပတ္တိံ ဘာဝေတွာ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ တေသံ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ဧကော ရူပက္ခန္ဓောယေဝ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ဌတွာ နိဗ္ဗတ္တော ဌိတကော ဧဝ ဟောတိ၊ နိသီဒိတွာ နိဗ္ဗတ္တော နိသိန္နကောဝ၊ နိပဇ္ဇိတွာ နိဗ္ဗတ္တော နိပန္နောဝ။ စိတ္တကမ္မရူပကသဒိသာ ဟုတွာ ပဉ္စ ကပ္ပသတာနိ တိဋ္ဌန္တိ။ တေသံ ပရိယောသာနေ သော ရူပကာယော အန္တရဓာယတိ၊ ကာမာဝစရသညာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန ဣဓ သညုပ္ပါဒေန တေ ဒေဝါ တမှာ ကာယာ စုတာတိ ပညာယန္တိ။

ဝိပုလာ ဖလာ ဧတေသန္တိ **ဝေဟပ္ဖလာ။** အတ္တနော သမ္ပတ္တိယာ န ဝိဟာယန္တီတိ **အဝိဟာ။** န ကဉ္စိ သတ္တံ တပ္ပန္တီတိ **အတပ္ပါ။** သုန္ဒရာ ဒဿနာ အဘိရူပါ ပါသာဒိကာတိ **သုဒဿာ။** သုဋ္ဌု ပဿန္တိ, သုန္ဒရမေတေသံ ဝါ ဒဿနန္တိ **သုဒဿီ။** သဗ္ဗေဟိယေဝ ဂုဏေဟိ စ ဘဝသမ္ပတ္တိယာ စ ဇေဋ္ဌာ နတ္ထေတ္ထ ကနိဋ္ဌာတိ **အကနိဋ္ဌာ။**

၁၀၂၈။ အာကာသာနဉ္စာယတနံ ဥပဂတာတိ **အာကာသာနဉ္စာယတနူပဂါ။** ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ဆ ကာမာဝစရာ နဝ ဗြဟ္မလောကာ ပဉ္စ သုဒ္ဓါဝါသာ စတ္တာရော အရူပါ အသညသတ္တဝေဟပ္ဖလေဟိ သဒ္ဓိံ ဆဗ္ဗီသတိ ဒေဝလောကာ၊ မနုဿလောကေန သဒ္ဓိံ သတ္တဝီသတိ။

တတ္ထ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန မနုဿာနံ ဒေဝါနဉ္စ အာယုံ ပရိစ္ဆိန္ဒမာနေန စတူသု အပါယေသု ဘုမ္မဒေဝေသု စ အာယု အပရိစ္ဆိန္နံ၊ တံ ကသ္မာတိ? နိရယေ တာဝ ကမ္မမေဝ ပမာဏံ။ ယာဝ ကမ္မံ န ခီယတိ၊ န တာဝ စဝန္တိ။ တထာ သေသအပါယေသု။ ဘုမ္မဒေဝါနမ္ပိ ကမ္မမေဝ ပမာဏံ။ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တာ ဟိ

keci sattāhamattaṁ tiṭṭhanti, keci addhamāsaṁ, keci māsaṁ, kappaṁ tiṭṭhamānāpi atthiyeva.

Tattha manussesu gihibhāve ṭhitāyeva sotāpannāpi honti, sakadāgāmiphalampi anāgāmiphalampi arahattaphalampi pāpuṇanti. Tesu sotāpannādayo yāvajīvaṁ tiṭṭhanti, khīṇāsavā pana parinibbāyanti vā pabbajanti vā. Kasmā? Arahattaṁ nāma seṭṭhaguṇo, gihiliṅgaṁ hīnaṁ, taṁ hīnatāya uttamaṁ guṇaṁ dhāretuṁ na sakkoti. Tasmā te parinibbātukāmā vā pabbajitukāmā vā honti.

Bhummadevā pana arahattaṁ patvāpi yāvajīvaṁ tiṭṭhanti, chasu kāmāvacaradevesu sotāpannasakadāgāmino yāvajīvaṁ tiṭṭhanti, anāgāminā rūpabhavaṁ gantuṁ vaṭṭati, khīṇāsavena parinibbātuṁ. Kasmā? Nilīyanokāsassa abhāvā. Rūpāvacarārūpāvacaresu sabbepi yāvajīvaṁ tiṭṭhanti, tattha rūpāvacare nibbattā sotāpannasakadāgāmino na puna idhāpagacchanti, tattheva parinibbāyanti. Ete hi jhāna-anāgāmino[1] nāma.

Aṭṭhasamāpattilābhīnaṁ pana kiṁ niyameti? Paguṇajjhānaṁ. Yadevassa paguṇaṁ hoti, tena upapajjati. Sabbesu pana paguṇesu kiṁ niyameti? Patthanā. Yattha upapattiṁ pattheti, tattheva upapajjati. Patthanāya asati kiṁ niyameti? Maraṇasamaye samāpannā samāpatti. Maraṇasamaye samāpannā natthi, kiṁ niyameti? Nevasaññānāsaññāyatanasamāpatti. Ekaṁsena hi so Nevasaññānāsaññāyatane upapajjati. Navasu brahmalokesu nibbatta-ariyasāvakānaṁ tatrūpapattipi hoti uparūpapattipi, na heṭṭhūpapatti. Puthujjanānaṁ pana tatrūpapattipi hoti uparūpapattipi heṭṭhūpapattipi. Pañcasu suddhāvāsesu catūsu ca arūpesu ariyasāvakānaṁ tatrūpapattipi hoti uparūpapattipi. Paṭha majjhānabhūmiyaṁ nibbatto anāgāmī nava brahmaloke sodhetvā matthake ṭhito parinibbāti. Vehapphalā Akaniṭṭhā Nevasaññānāsaññāyatananti ime tayo devalokā **seṭṭhabhavā** nāma. Imesu tīsu ṭhānesu nibbatta-anāgāmino neva uddhaṁ gacchanti, na adho, tattha tattheva parinibbāyantīti idamettha pakiṇṇakaṁ.

1. Jhānalābhī-anāgāmino (Sī, Syā)

ကေစိ သတ္တာဟမတ္တံ တိဋ္ဌန္တိ၊ ကေစိ အဍ္ဎမာသံ၊ ကေစိ မာသံ၊ ကပ္ပံ တိဋ္ဌမာနာပိ အတ္ထိယေဝ။

တတ္ထ မနုဿေသု ဂိဟိဘာဝေ ဌိတာယေဝ သောတာပန္နာပိ ဟောန္တိ၊ သကဒါဂါမိဖလမ္ပိ အနာဂါမိဖလမ္ပိ အရဟတ္တဖလမ္ပိ ပါပုဏန္တိ။ တေသု သောတာပန္နာဒယော ယာဝဇီဝံ တိဋ္ဌန္တိ၊ ခီဏာသဝါ ပန ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ ဝါ ပဗ္ဗဇန္တိ ဝါ။ ကသ္မာ? အရဟတ္တံ နာမ သေဋ္ဌဂုဏော၊ ဂိဟိလိင်္ဂံ ဟီနံ၊ တံ ဟီနတာယ ဥတ္တမံ ဂုဏံ ဓာရေတုံ န သက္ကောတိ။ တသ္မာ တေ ပရိနိဗ္ဗာတုကာမာ ဝါ ပဗ္ဗဇိတုကာမာ ဝါ ဟောန္တိ။

ဘုမ္မဒေဝါ ပန အရဟတ္တံ ပတွာပိ ယာဝဇီဝံ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဆသု ကာမာဝစရဒေဝေသု သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော ယာဝဇီဝံ တိဋ္ဌန္တိ၊ အနာဂါမိနာ ရူပဘဝံ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ခီဏာသဝေန ပရိနိဗ္ဗာတုံ။ ကသ္မာ? နိလီယနောကာသဿ အဘာဝါ။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရေသု သဗ္ဗေပိ ယာဝဇီဝံ တိဋ္ဌန္တိ၊ တတ္ထ ရူပါဝစရေ နိဗ္ဗတ္တာ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော န ပုန ဣဓာဂစ္ဆန္တိ၊ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တိ။ ဧတေ ဟိ ဈာနအနာဂါမိနော[၁] နာမ။

အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီနံ ပန ကိံ နိယမေတိ? ပဂုဏဇ္ဈာနံ။ ယဒေဝဿ ပဂုဏံ ဟောတိ၊ တေန ဥပပဇ္ဇတိ။ သဗ္ဗေသု ပန ပဂုဏေသု ကိံ နိယမေတိ? ပတ္ထနာ။ ယတ္ထ ဥပပတ္တိံ ပတ္ထေတိ၊ တတ္ထေဝ ဥပပဇ္ဇတိ။ ပတ္ထနာယ အသတိ ကိံ နိယမေတိ? မရဏသမယေ သမာပန္နာ သမာပတ္တိ။ မရဏသမယေ သမာပန္နာ နတ္ထိ၊ ကိံ နိယမေတိ? နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိ။ ဧကံသေန ဟိ သော နေဝသညာနာသညာယတနေ ဥပပဇ္ဇတိ။ နဝသု ဗြဟ္မလောကေသု နိဗ္ဗတ္တအရိယသာဝကာနံ တတြူပပတ္တိပိ ဟောတိ ဥပရူပပတ္တိပိ၊ န ဟေဋ္ဌူပပတ္တိ။ ပုထုဇ္ဇနာနံ ပန တတြူပပတ္တိပိ ဟောတိ ဥပရူပပတ္တိပိ ဟေဋ္ဌူပပတ္တိပိ။ ပဉ္စသု သုဒ္ဓါဝါသေသု စတူသု စ အရူပေသု အရိယသာဝကာနံ တတြူပပတ္တိပိ ဟောတိ ဥပရူပပတ္တိပိ။ ပဌမဇ္ဈာနဘူမိယံ နိဗ္ဗတ္တော အနာဂါမီ နဝ ဗြဟ္မလောကေ သောဓေတွာ မတ္ထကေ ဌိတော ပရိနိဗ္ဗာတိ။ ဝေဟပ္ဖလာ အကနိဋ္ဌာ နေဝသညာနာသညာယတနန္တိ ဣမေ တယော ဒေဝလောကာ **သေဋ္ဌဘဝါ** နာမ။ ဣမေသု တီသု ဌာနေသု နိဗ္ဗတ္တအနာဂါမိနော နေဝ ဥဒ္ဓံ ဂစ္ဆန္တိ၊ န အဓော၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တီတိ ဣဒမေတ္ထ ပကိဏ္ဏကံ။

၁-ဈာနလာဘီအနာဂါမိနော (သီ၊ သျာ)

7. Abhiññeyyādivāravaṇṇanā

1030. Sattamavāre salakkhaṇapariggāhikāya abhiññāya vasena **abhiññeyyatā** veditabbā, ñātatīraṇapahānapariññānaṁ vasena **pariññeyyatā.** Sā ca **rūpakkhandho abhiññeyyo pariññeyyo na pahātabbo**ti-ādīsu ñātatīraṇapariññāvaseneva veditabbā, **samudayasaccaṁ abhiññeyyaṁ pariññeyyaṁ pahātabban**ti-ādīsu pahānapariññāvasena.

Aṭṭhamavāre rūpādi-ārammaṇānaṁ cakkhuviññāṇādīnaṁ vasena sārammaṇānārammaṇatā veditabbā. Navamavāro uttānatthoyeva. Dasamavārepi yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ tattha tattha pañhāpucchakavāre vuttamevāti.

Sammohavinodaniyā Vibhaṅgaṭṭhakathāya

Dhammahadayavibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

၇-အဘိညေယျာဒိဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၀၃၀။ သတ္တမဝါရေ သလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟိကာယ အဘိညာယ ဝသေန **အဘိညေယျတာ** ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ဉာတတီရဏပဟာနပရိညာနံ ဝသေန **ပရိညေယျတာ။** သာ စ **ရူပက္ခန္ဓော အဘိညေယျော ပရိညေယျော န ပဟာတဗ္ဗော**တိအာဒီသု ဉာတတီရဏပရိညာဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ **သမုဒယသစ္စံ အဘိညေယျံ ပရိညေယျံ ပဟာတဗ္ဗန္တိ**အာဒီသု ပဟာနပရိညာဝသေန။

အဋ္ဌမဝါရေ ရူပါဒိအာရမ္မဏာနံ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ဝသေန သာရမ္မဏာနာရမ္မဏတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နဝမဝါရော ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။ ဒသမဝါရေပိ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ တတ္ထ တတ္ထ ပဉှာပုစ္ဆကဝါရေ ဝုတ္တမေဝါတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနိယာ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယ

ဓမ္မဟဒယဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Abhidhammaṁ desento, dhammagarudhammagāravayuttānaṁ,
Devānaṁ devapure, devagaṇasahassaparivāro.

Dutiyaṁ adutiyapuriso, yaṁ āha **Vibhaṅgapakaraṇaṁ** Nātho,
Aṭṭhārasahi Vibhaṅgehi, maṇḍitamaṇḍapeyyaguṇo.

Atthappakāsanatthaṁ, tass'āhaṁ yācito ṭhitaguṇena,
Yatinā adandhagatinā, subuddhinā **Buddhaghosena**.

Yaṁ ārabhiṁ racayituṁ, Aṭṭhakathaṁ sunipuṇesu atthesu.
Sammohavinodanato, **Sammohavinodaniṁ** nāma.

Porāṇaṭṭhakathānaṁ, sāraṁ ādāya sā ayaṁ niṭṭhaṁ.
Pattā anantarāyena, Pāḷiyā bhāṇavārehi.

Cattālīsāya yathā, ekena ca evameva sabbepi.
Niṭṭhaṁ vajantu vimalā, manorathā sabbasattānaṁ.

Saddhammassa ṭhitatthaṁ, yañca imaṁ racayatā mayā puññaṁ.
Pattaṁ tena samattaṁ, pāpuṇatu sadevako loko.

Suciraṁ tiṭṭhatu dhammo[1], dhammābhirato sadā bhavatu loko.
Niccaṁ khemasubhikkhādi-sampadā janapadā hontūti.

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyapaṭimaṇḍitena sīlācārajjavamaddavādiguṇa-amudayasamuditena sakasamayasamayantaragahanajjhogāhaṇasamatthena paññāveyyattiyasamannāgatena Tipiṭakapariyattippabhede sāṭṭhakathe Satthusāsane appaṭihatañāṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena karaṇasampattijanitasukhaviniggatamadhurodāravacanalā-vaṇṇayuttena yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā pabhinnapaṭisambhidāparivāre chaḷabhiññāpaṭisambhidādippabhedaguṇapaṭimaṇḍite uttarimanussadhamme suppatiṭṭhitabuddhīnaṁ Theravaṁsappadīpānaṁ

1. Saddhammo (Syā)

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ စ—

အဘိဓမ္မံ ဒေသေန္တော၊ ဓမ္မဂရုဓမ္မဂါရဝယုတ္တာနံ။
ဒေဝါနံ ဒေဝပုရေ၊ ဒေဝဂဏသဟဿပရိဝါရော။

ဒုတိယံ အဒုတိယပုရိသော၊ ယံ အာဟ **ဝိဘင်္ဂပကရဏံ** နာထော။
အဋ္ဌာရသဟိ ဝိဘင်္ဂေဟိ၊ မဏ္ဍိတမဏ္ဍပေယျဂုဏော။

အတ္ထပ္ပကာသနတ္ထံ၊ တဿာဟံ ယာစိတော ဌိတဂုဏေန။
ယတိနာ အဒန္ဓဂတိနာ၊ သုဗုဒ္ဓိနာ **ဗုဒ္ဓဃောသေန**။

ယံ အာရဘိံ ရစယိတုံ၊ အဋ္ဌကထံ သုနိပုဏေသု အတ္ထေသု။
သမ္မောဟဝိနောဒနတော၊ **သမ္မောဟဝိနောဒနိံ** နာမ။

ပေါရာဏဋ္ဌကထာနံ၊ သာရံ အာဒါယ သာ အယံ နိဋ္ဌံ။
ပတ္တာ အနန္တရာယေန၊ ပါဠိယာ ဘာဏဝါရေဟိ။

စတ္တာလီသာယ ယထာ၊ ဧကေန စ ဧဝမေဝ သဗ္ဗေပိ။
နိဋ္ဌံ ဝဇန္တု ဝိမလာ၊ မနောရထာ သဗ္ဗသတ္တာနံ။

သဒ္ဓမ္မဿ ဌိတတ္ထံ၊ ယဉ္စ ဣမံ ရစယတာ မယာ ပုညံ။
ပတ္တံ တေန သမတ္တံ၊ ပါပုဏာတု သဒေဝကော လောကော။

သုစိရံ တိဋ္ဌတု ဓမ္မော[၁]၊ ဓမ္မာဘိရတော သဒါ ဘဝတု လောကော။
နိစ္စံ ခေမသုဘိက္ခာဒိ-သမ္ပဒါ ဇနပဒါ ဟောန္တူတိ။

ပရမဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓါဗုဒ္ဓိဝီရိယပဋိမဏ္ဍိတေန သီလာစာရဇ္ဇဝမဒ္ဒဝါဒိဂုဏသမုဒယသမုဒိတေန သကသမယသမယန္တရဂဟနဇ္ဈောဂါဟဏသမတ္ထေန ပညာဝေယျတ္တိယသမန္နာဂတေန တိပိဋကပရိယတ္တိပ္ပဘေဒေ သာဋ္ဌကထေ သတ္ထုသာသနေ အပ္ပဋိဟတဉာဏပ္ပဘာဝေန မဟာဝေယျာကရဏေန ကရဏသမ္ပတ္တိဇနိတသုခဝိနိဂ္ဂတမဓုရောဒါရဝစနလာဝဏ္ဏယုတ္တေန ယုတ္တမုတ္တဝါဒိနာ ဝါဒီဝရေန မဟာကဝိနာ ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါပရိဝါရေ ဆဠဘိညာပဋိသမ္ဘိဒါဒိပ္ပဘေဒဂုဏပဋိမဏ္ဍိတေ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဗုဒ္ဓီနံ ထေရဝံသပ္ပဒီပါနံ

၁-သဒ္ဓမ္မော (သျာ)

therānaṁ Mahāvihāravāsīnaṁ Vaṁsālaṅkārabhūtena vipulavisuddhabuddhinā **Buddhaghoso**ti garūhi gahitanāmadheyyena Therena katā ayaṁ **Sammohavinodanī** nāma Vibhaṅgaṭṭhakathā—

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṁ, lokanittharaṇesinaṁ,
Dassentī kulaputtānaṁ, nayaṁ paññāvisuddhiyā.

Yāva Buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino,
Lokamhi Lokajeṭṭhassa, pavattati Mahesinoti.

Sammohavinodanī nāma Vibhaṅgaṭṭhakathā niṭṭhitā.

ထေရာနံ မဟာဝိဟာရဝါသီနံ ဝံသာလင်္ကာရဘူတေန ဝိပုလဝိသုဒ္ဓဗုဒ္ဓိနာ **ဗုဒ္ဓဃောသော**တိ ဂရူဟိ ဂဟိတနာမဓေယျေန ထေရေန ကတာ အယံ **သမ္မောဟဝိနောဒနီ** နာမ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာ—

တာဝ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ၊ လောကနိတ္ထရဏေသိနံ။
ဒဿေန္တီ ကုလပုတ္တာနံ၊ နယံ ပညာဝိသုဒ္ဓိယာ။

ယာဝ ဗုဒ္ဓေါတိ နာမမ္ပိ၊ သုဒ္ဓစိတ္တဿ တာဒိနော။
လောကမှိ လောကဇေဋ္ဌဿ၊ ပဝတ္တတိ မဟေသိနောတိ။

သမ္မောဟဝိနောဒနီ နာမ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

Sammohavinodanī-aṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Accādhāya	331
Acittīkataṁ	8
Ajjhattikā	52
Ajjhattaṁ paccattaṁ	52
Aññāṇaṁ	132
Aṭṭo	349
Aṭṭhasu lokadhammesu	492
Aṭṭha saṁvegavatthūni	271
Aḍḍhayogo	349
Aṇu	328
Aticchatā	452
Atītaṁsena	6
Attavādupādānaṁ	172
Atthaṅgatā	250
Atthagambhīratā	187
Adhicittaṁ	396
Adhipaññā	396
Adhimokkho	200
Adhisīlaṁ	396
Anaṭṭhitakiriyatā	450
Anattā	45
Anaddā	481
Anadhiṭṭhānaṁ	451
Ananulomikena saṁsaggena	325
Aniccaṁ	45
Anuppiyabhāṇitā	465
Anulomikā	394
Anusayaṁ	439
Apariyogāhanā	132
Appatissavatā	459
Appanigghosaṁ	351
Apparajakkhā	440
Apāyo	396
Appitā	250
Apubbaṁ acarimaṁ	415
Abbhaññaṁsu	398
Abyāpajjaṁ	362
Abhabbā	440
Abhiññāya	299
Abhisaññūhitvā	6
Araññaṁ	350
Arati	259
Avaññā	481
Avaññātaṁ	8
Avaṇṇahārikā	466
Averaṁ	362
Asakkaccakiriyatā	450
Asaṅkhatā dhātu	48
Asaṅgāhanā	132
Asametukamyatā	481
Asampajaññaṁ	133
Asammohasampajaññaṁ	340

သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာယ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အစ္စာဓာယ	၃၃၁
အစိတ္တီကတံ	၈
အဇ္ဈတ္တိကာ	၅၂
အဇ္ဈတ္တံ ပစ္စတ္တံ	၅၂
အညာဏံ	၁၃၂
အဋ္ဋော	၃၄၉
အဋ္ဌသု လောကဓမ္မေသု	၄၉၂
အဋ္ဌ သံဝေဂဝတ္ထူနိ	၂၇၁
အဍ္ဎယောဂေါ	၃၄၉
အဏု	၃၂၈
အတိစ္ဆတာ	၄၅၂
အတီတံသေန	၆
အတ္တဝါဒုပါဒါနံ	၁၇၂
အတ္ထင်္ဂတာ	၂၅၀
အတ္ထဂမ္ဘီရတာ	၁၈၇
အဓိစိတ္တံ	၃၉၆
အဓိပညာ	၃၉၆
အဓိမောက္ခော	၂၀၀
အဓိသီလံ	၃၉၆
အနဋ္ဌိတကိရိယတာ	၄၅၀
အနတ္တာ	၄၅
အနဒ္ဒါ	၄၈၁
အနဓိဋ္ဌာနံ	၄၅၁
အနနုလောမိကေန သံသဂ္ဂေန	၃၂၅
အနိစ္စံ	၄၅
အနုပ္ပိယဘာဏိတာ	၄၆၅
အနုလောမိကာ	၃၉၄
အနုသယံ	၄၃၉
အပရိယောဂါဟနာ	၁၃၂
အပ္ပတိဿဝတာ	၄၅၉
အပ္ပနိဂ္ဃောသံ	၃၅၁
အပ္ပရဇက္ခာ	၄၄၀
အပါယော	၃၉၆
အပ္ပိတာ	၂၅၀
အပုဗ္ဗံ အစရိမံ	၄၁၅
အဗ္ဘညံသု	၃၉၈
အဗျာပဇ္ဇံ	၃၆၂
အဘဗ္ဗာ	၄၄၀
အဘိညာယ	၂၉၉
အဘိသညူဟိတွာ	၆
အရညံ	၃၅၀
အရတိ	၂၅၉
အဝညာ	၄၈၁
အဝညာတံ	၈
အဝဏ္ဏဟာရိကာ	၄၆၆
အဝေရံ	၃၆၂
အသက္ကစ္စကိရိယတာ	၄၅၀
အသင်္ခတာ ဓာတု	၄၈
အသင်္ဂါဟနာ	၁၃၂
အသမေတုကမျတာ	၄၈၁
အသမ္ပဇညံ	၁၃၃
အသမ္မောဟသမ္ပဇညံ	၃၄၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asātaccakiriyatā	450
Asubhanimittaṁ	257
Asekkho	315
Ahosi kammaṁ	434
[Ā]	
Ācāragocarasampanno	310
Āṭhapanā	464
Āṇākhettaṁ	411
Ādāyo	311
Ādīnavadassāvī	328
Āneñjābhisaṅkhāro	442
Āyatanaṁ	42
Āyo	207
Ārambhadhātu	259
Ālapanā	464
Āsabhaṁ ṭhānaṁ	381
Āsayaṁ	439
[I]	
Icchā	101
Idappaccayatā	131
Iddhipādā	290
Isivātapaṭivātāni	327
[U]	
Ukkhepanā	466
Uññā	481
Uññātaṁ	8
Unnahanā	464
Upadhivipatti	421

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upadhisampatti	421
Uppalakavātā	67
Upādānakkhandha	102
Ubho ante	440
Ullapanā	464
Ussadagatāni	442
Usmāgataṁ	65
Usumagataṁ	65
[E]	
Ekabījī	411
Ekavidhena	33
Ekavokārabhavo	175
Ekissā lokadhātuyā	411
[O]	
Opānabhūtāni	327
Oramattakāni	327
Olīnavuttitā	451
[Ka]	
Kakkhaḷaṁ	52
Kaṭhalaṁ	60
Kammanimittaṁ	148
Kammassakataṁ vā	394
Kammāyatanaṁ	394
Kammaṁ	148
Karuṇāyitattaṁ	71
Kāmupādānaṁ	172
Kāmo	69
Kāyānupassī	207

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အသာတစ္စကိရိယတာ	၄၅၀
အသုဘနိမိတ္တံ	၂၅၇
အသေက္ခော	၃၁၅
အဟောသိ ကမ္မံ	၄၃၄
[အာ]	
အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော	၃၁၀
အာဌပနာ	၄၆၄
အာဏာခေတ္တံ	၄၁၁
အာဒါယော	၃၁၁
အာဒီနဝဒဿာဝီ	၃၂၈
အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော	၄၄၂
အာယတနံ	၄၂
အာယော	၂၀၇
အာရမ္ဘဓာတု	၂၅၉
အာလပနာ	၄၆၄
အာသဘံ ဌာနံ	၃၈၁
အာသယံ	၄၃၉
[ဣ]	
ဣစ္ဆာ	၁၀၁
ဣဒပ္ပစ္စယတာ	၁၃၁
ဣဒ္ဓိပါဒါ	၂၉၀
ဣသိဝါတပဋိဝါတာနိ	၃၂၇
[ဥ]	
ဥက္ခေပနာ	၄၆၆
ဥညာ	၄၈၁
ဥညာတံ	၈
ဥန္နဟနာ	၄၆၄
ဥပဓိဝိပတ္တိ	၄၂၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပဓိသမ္ပတ္တိ	၄၂၁
ဥပ္ပလကဝါတာ	၆၇
ဥပါဒါနက္ခန္ဓ	၁၀၂
ဥဘော အန္တေ	၄၄၀
ဥလ္လပနာ	၄၆၄
ဥဿဒဂတာနိ	၄၄၂
ဥသ္မာဂတံ	၆၅
ဥသုမဂတံ	၆၅
[ဧ]	
ဧကဗီဇီ	၄၁၁
ဧကဝိဓေန	၃၃
ဧကဝေါကာရဘဝေါ	၁၇၅
ဧကိဿာ လောကဓာတုယာ	၄၁၁
[ဩ]	
ဩပါနဘူတာနိ	၃၂၇
ဩရမတ္တကာနိ	၃၂၇
ဩလီနဝုတ္တိတာ	၄၅၁
[က]	
ကက္ခဠံ	၅၂
ကဌလံ	၆၀
ကမ္မနိမိတ္တံ	၁၄၈
ကမ္မဿကတံ ဝါ	၃၉၄
ကမ္မာယတနံ	၃၉၄
ကမ္မံ	၁၄၈
ကရုဏာယိတတ္တံ	၇၁
ကာမုပါဒါနံ	၁၇၂
ကာမော	၆၉
ကာယာနုပဿီ	၂၀၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kāyikaṁ vīriyaṁ	300
Kālavipatti	421
Kālasampatti	421
Kāsāvapajjotāni	327
Keḷanā	459
Kolaputtiyena	467
Kolaṁkolo	411
[Kha]	
Khandhā	1
Khanti	311
Kharigataṁ	52
Khurakavātā	67
[Ga]	
Gatinimittaṁ	149
Gativipatti	421
Gatisampatti	421
Garahanā	466
Gaveṭṭhi	467
Giriguhaṁ	351
Guttadvāro	310
Guhā	350
[Ca]	
Cattāri bhayāni	484
Capalatā	459
Cāṭukamyatāya	324
Cāturatā	458
Cirakatampi	298
Cīvaramaṇḍanā	459
Cutūpapātaṁ	384

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cetasikaṁ vīriyaṁ	300
Cetaso līnattaṁ	259
Cetokhilā	485
Cetovimuttiṁ	445
[Cha]	
Chandāgatiṁ	483
[Ja]	
Jambhanā	460
Jātikhettaṁ	411
Jātimahattaṁ	268
[Jha]	
Jhāyī	443
[Ṭha]	
Ṭhapanā	464
[Ta]	
Tajjārī	328
Tathāgatabalāni	380
Tathāgataseyyā	331
Tadapi	299
Tadekajjhaṁ	291
Tandī	259
Titthiyasāvakā	325
Titthiyā	325
Tintiṇaṁ	459
Tīṇi antaradhānāni	412
Tīṇi parinibbānāni	413
Tejogataṁ	65
[Tha]	
Thambho	451
Thullakumāriyo	325

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကာယိကံ ဝီရိယံ	၃၀၀
ကာလဝိပတ္တိ	၄၂၁
ကာလသမ္ပတ္တိ	၄၂၁
ကာသာဝပဇ္ဇောတာနိ	၃၂၇
ကေဠနာ	၄၅၉
ကောလပုတ္တိယေန	၄၆၇
ကောလံကောလော	၄၁၁
[ခ]	
ခန္ဓာ	၁
ခန္တိ	၃၁၁
ခရိဂတံ	၅၂
ခုရကဝါတာ	၆၇
[ဂ]	
ဂတိနိမိတ္တံ	၁၄၉
ဂတိဝိပတ္တိ	၄၂၁
ဂတိသမ္ပတ္တိ	၄၂၁
ဂရဟနာ	၄၆၆
ဂဝေဋ္ဌိ	၄၆၇
ဂိရိဂုဟံ	၃၅၁
ဂုတ္တဒွါရော	၃၁၀
ဂုဟာ	၃၅၀
[စ]	
စတ္တာရိ ဘယာနိ	၄၈၄
စပလတာ	၄၅၉
စာဋုကမျတာယ	၃၂၄
စာတုရတာ	၄၅၈
စိရကတမ္ပိ	၂၉၈
စီဝရမဏ္ဍနာ	၄၅၉
စုတူပပါတံ	၃၈၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စေတသိကံ ဝီရိယံ	၃၀၀
စေတသော လီနတ္တံ	၂၅၉
စေတောခိလာ	၄၈၅
စေတောဝိမုတ္တိံ	၄၄၅
[ဆ]	
ဆန္ဒာဂတိံ	၄၈၃
[ဇ]	
ဇမ္ဘနာ	၄၆၀
ဇာတိခေတ္တံ	၄၁၁
ဇာတိမဟတ္တံ	၂၆၈
[ဈ]	
ဈာယီ	၄၄၃
[ဌ]	
ဌပနာ	၄၆၄
[တ]	
တဇ္ဇာရီ	၃၂၈
တထာဂတဗလာနိ	၃၈၀
တထာဂတသေယျာ	၃၃၁
တဒပိ	၂၉၉
တဒေကဇ္ဈံ	၂၉၁
တန္ဒီ	၂၅၉
တိတ္ထိယသာဝကာ	၃၂၅
တိတ္ထိယာ	၃၂၅
တိန္တိဏံ	၄၅၉
တီဏိ အန္တရဓာနာနိ	၄၁၂
တီဏိ ပရိနိဗ္ဗာနာနိ	၄၁၃
တေဇောဂတံ	၆၅
[ထ]	
ထမ္ဘော	၄၅၁
ထုလ္လကုမာရိယော	၃၂၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Diṭṭhupādānaṁ	172
Dukkhaṁ	45
Dummejjhaṁ	133
Durabhisambhavānaṁ	351
Duviññāpayā	440
Desanāgambhīratā	187
Dosāgatiṁ	483
Dvākārā	440
[Dha]	
Dhammagambhīratā	187
Dhammaṭṭhitiñāṇaṁ	404
[Na]	
Natthitā	440
Nandirāgasahagatā	104
Nikanti taṇhā	183
Nikkamadhātu	259
Nikkhittadhuratā	451
Nijigīsanā	467
Nittiṇṇo	354
Nippesikatā	466
Nibbānāya	299
Nibbānaṁ	435
Nibbidāsahagatā	400
Nibbedhabhāginī	401
Nirayagāmī	435
Nirāmisā	299
Nivisati	104
Nissaraṇadassāvī	328
Nekkhammadhātu	70
[Pa]	
Paññāvimuttiṁ	445
Paṭiññāya	313
Paṭipatti	412
Paṭipadaṁ	383
Paṭivedhagambhīratā	188
Paṭivedho	412
Paṭisallānasāruppaṁ	351
Paṭisārambho	451
Paṇamanā	460
Pantesu	460
Pamādo	451
Payogavipatti	421
Payogasampatti	421
Parakkamadhātu	260
Parapiṭṭhimaṁsikatā	466
Paramāṇu	328
Parasattānaṁ	399
Parikathā	466
Parikkhatatā	458
Paricāreti	487
Parittabhūmako	442
Paripucchā	372
Paribhūtaṁ	8
Parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā	352
Pariyatti	412-372
Pariyantānaṁ	351
Pariye ñāṇaṁ	399
Parivīmaṁsaṁ	298
Parihāniyā dhammā	489
Pavicarati	298

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ	၁၇၂
ဒုက္ခံ	၄၅
ဒုမ္မေဇ္ဈံ	၁၃၃
ဒုရဘိသမ္ဘဝါနံ	၃၅၁
ဒုဝိညာပယာ	၄၄၀
ဒေသနာဂမ္ဘီရတာ	၁၈၇
ဒေါသာဂတိံ	၄၈၃
ဒွါကာရာ	၄၄၀
[ဓ]	
ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ	၁၈၇
ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ	၄၀၄
[န]	
နတ္ထိတာ	၄၄၀
နန္ဒိရာဂသဟဂတာ	၁၀၄
နိကန္တိ တဏှာ	၁၈၃
နိက္ကမဓာတု	၂၅၉
နိက္ခိတ္တဓုရတာ	၄၅၁
နိဇိဂီသနာ	၄၆၇
နိတ္တိဏ္ဏော	၃၅၄
နိပ္ပေသိကတာ	၄၆၆
နိဗ္ဗာနာယ	၂၉၉
နိဗ္ဗာနံ	၄၃၅
နိဗ္ဗိဒါသဟဂတာ	၄၀၀
နိဗ္ဗေဓဘာဂိနီ	၄၀၁
နိရယဂါမီ	၄၃၅
နိရာမိသာ	၂၉၉
နိဝိသတိ	၁၀၄
နိဿရဏဒဿာဝီ	၃၂၈
နေက္ခမ္မဓာတု	၇၀
[ပ]	
ပညာဝိမုတ္တိံ	၄၄၅
ပဋိညာယ	၃၁၃
ပဋိပတ္တိ	၄၁၂
ပဋိပဒံ	၃၈၃
ပဋိဝေဓဂမ္ဘီရတာ	၁၈၈
ပဋိဝေဓော	၄၁၂
ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပံ	၃၅၁
ပဋိသာရမ္ဘော	၄၅၁
ပဏာမနာ	၄၆၀
ပန္တေသု	၄၆၀
ပမာဒေါ	၄၅၁
ပယောဂဝိပတ္တိ	၄၂၁
ပယောဂသမ္ပတ္တိ	၄၂၁
ပရက္ကမဓာတု	၂၆၀
ပရပိဋ္ဌိမံသိကတာ	၄၆၆
ပရမာဏု	၃၂၈
ပရသတ္တာနံ	၃၉၉
ပရိကထာ	၄၆၆
ပရိက္ခတတာ	၄၅၈
ပရိစာရေတိ	၄၈၇
ပရိတ္တာဘူမကော	၄၄၂
ပရိပုစ္ဆာ	၃၇၂
ပရိဘူတံ	၈
ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ	၃၅၂
ပရိယတ္တိ	၄၁၂-၃၇၂
ပရိယန္တာနံ	၃၅၁
ပရိယေ ဉာဏံ	၃၉၉
ပရိဝီမံသံ	၂၉၈
ပရိဟာနိယာ ဓမ္မာ	၄၈၉
ပဝိစရတိ	၂၉၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pātimokkhasaṁvarena	319
Pātimokkhaṁ	316
Pāpacaritā	442
Pāpanā	466
Pāpādhimuttikā	442
Pāpāsayā	442
Pāpicchatā	458
Pāmokkhaṁ	318
Pāraṅgato	354
Pāribhaṭyatā	324-465
Pāvacanaṁ	312
Pāsādo	349
Pītimanassa	299
Pīte	345
Puññābhisaṅkhāro	139
Pucchañjikatā	459
Pubbayogo	372
Pubbarattāpararattaṁ	329
Pubbante	131
Pubbantāparante	131
Pettivisayo	415
Ponobbhavikā	104
[Pha]	
Pharusiyaṁ	451
[Ba]	
Bahulīkaroti	248
Bālyaṁ	133
Bibbohanaṁ	349
Buddhapaṭikuṭṭhena	324

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Bojjhaṅgā	296
Bodhipakkhikānaṁ	331
Byantīkatā	250
Byappitā	250
Byasanā	487
Byādhiyakaṁ	460
Brahmacariyaṁ	312
[Bha]	
Bhattakilamatho	461
Bhattamucchā	461
Bhattasammado	259
Bhadro	315
Bhabbā	440
Bhayadassāvī	328
Bhayāgatiṁ	483
Bhavagāmi	174
Bhākuṭikā	464
Bhāveti	248
Bhikkhu	311
Bhiyyokamyatā	452
Bhojane mattaññū	310
[Ma]	
Maggo	107
Mañco	349
Maṇi	60
Maṇḍanā vibhūsanā	459
Maṇḍo	315
Manussarāhasseyyakaṁ	351

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါတိမောက္ခသံဝရေန	၃၁၉
ပါတိမောက္ခံ	၃၁၆
ပါပစရိတာ	၄၄၂
ပါပနာ	၄၆၆
ပါပါဓိမုတ္တိကာ	၄၄၂
ပါပါသယာ	၄၄၂
ပါပိစ္ဆတာ	၄၅၈
ပါမောက္ခံ	၃၁၈
ပါရင်္ဂတော	၃၅၄
ပါရိဘဋျတာ	၃၂၄-၄၆၅
ပါဝစနံ	၃၁၂
ပါသာဒေါ	၃၄၉
ပီတိမနဿ	၂၉၉
ပီတေ	၃၄၅
ပုညာဘိသင်္ခါရော	၁၃၉
ပုစ္ဆဉ္ဇိကတာ	၄၅၉
ပုဗ္ဗယောဂေါ	၃၇၂
ပုဗ္ဗရတ္တာပရရတ္တံ	၃၂၉
ပုဗ္ဗန္တေ	၁၃၁
ပုဗ္ဗန္တာပရန္တေ	၁၃၁
ပေတ္တိဝိသယော	၄၁၅
ပေါနောဗ္ဘဝိကာ	၁၀၄
[ဖ]	
ဖာရုသိယံ	၄၅၁
[ဗ]	
ဗဟုလီကရောတိ	၂၄၈
ဗာလျံ	၁၃၃
ဗိဗ္ဗောဟနံ	၃၄၉
ဗုဒ္ဓပဋိကုဋ္ဌေန	၃၂၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ	၂၉၆
ဗောဓိပက္ခိကာနံ	၃၃၁
ဗျန္တီကတာ	၂၅၀
ဗျပ္ပိတာ	၂၅၀
ဗျသနာ	၄၈၇
ဗျာဓိယကံ	၄၆၀
ဗြဟ္မစရိယံ	၃၁၂
[ဘ]	
ဘတ္တကိလမထော	၄၆၁
ဘတ္တမုစ္ဆာ	၄၆၁
ဘတ္တသမ္မဒေါ	၂၅၉
ဘဒြော	၃၁၅
ဘဗ္ဗာ	၄၄၀
ဘယဒဿာဝီ	၃၂၈
ဘယာဂတိံ	၄၈၃
ဘဝဂါမိ	၁၇၄
ဘာကုဋိကာ	၄၆၄
ဘာဝေတိ	၂၄၈
ဘိက္ခု	၃၁၁
ဘိယျောကမျတာ	၄၅၂
ဘောဇနေ မတ္တညူ	၃၁၀
[မ]	
မဂ္ဂေါ	၁၀၇
မဉ္စော	၃၄၉
မဏိ	၆၀
မဏ္ဍနာ ဝိဘူသနာ	၄၅၉
မဏ္ဍော	၃၁၅
မနုဿရာဟဿေယျကံ	၃၅၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Masāragallaṁ	60
Mahābhūmako	442
Mahārajakkhā	440
Mahicchatā	454
Māsācitaṁ	492
Māḷo	349
Micchāñāṇaṁ	495
Muggasūpyatā	324-465
Muttā	60
Mettāyitattaṁ	70
Mokkhaṁ	318
Mohāgatiṁ	483
[Ya]	
Yadapi	299
Yathābhūtaṁ ñāṇaṁ	440
Yapeti	250
Yogavihitesu	392
Yonisomanasikāro	257
Yaṁ kiñci	3
[Ra]	
Rathareṇu	328
Randhagavesitā	481
Ruci	311
Ruppati	3
Rūpakkhandho	2
Rūpaṁ	3, 42
Rosanā	70
[La]	
Lahusāni	327
Leṇaṁ	350
Lohitaṅko	60
[Va]	
Vajjadassāvī	328
Vaṇṇapokkharatāya	467
Vado vedeyyo	490
Vanapatthaṁ	351
Vantattā	353
Vambhanā	466
Vācasiko	318
Vāyogataṁ	66
Vālikā	60
Vikkhittaṁ	256
Vigatābhijjhena	352
Vicikicchati	485
Vijanavātaṁ	351
Vijambhitā	259
Viññāṇadhātu	52
Vidhavā	325
Vinamanā	460
Vipaccanīkasātatā	459
Vippaṭikūlaggāhitā	459
Vipulaṁ	401
Vimuttaṁ	256
Virāgadhammaṁ	404
Virāgūpasañhitā	400
Virosanā	70
Vilokitaṁ	339
Vivaro	68

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မသာရဂလ္လံ	၆၀
မဟာဘူမကော	၄၄၂
မဟာရဇက္ခာ	၄၄၀
မဟိစ္ဆတာ	၄၅၄
မာသာစိတံ	၄၉၂
မာဠော	၃၄၉
မိစ္ဆာဉာဏံ	၄၉၅
မုဂ္ဂသူပျတာ	၃၂၄-၄၆၅
မုတ္တာ	၆၀
မေတ္တာယိတတ္တံ	၇၀
မောက္ခံ	၃၁၈
မောဟာဂတိံ	၄၈၃
[ယ]	
ယဒပိ	၂၉၉
ယထာဘူတံ ဉာဏံ	၄၄၀
ယပေတိ	၂၅၀
ယောဂဝိဟိတေသု	၃၉၂
ယောနိသောမနသိကာရော	၂၅၇
ယံ ကိဉ္စိ	၃
[ရ]	
ရထရေဏု	၃၂၈
ရန္ဓဂဝေသိတာ	၄၈၁
ရုစိ	၃၁၁
ရုပ္ပတိ	၃
ရူပက္ခန္ဓော	၂
ရူပံ	၃-၄၂
ရောသနာ	၇၀
[လ]	
လဟုသာနိ	၃၂၇
လေဏံ	၃၅၀
လောဟိတင်္ကော	၆၀
[ဝ]	
ဝဇ္ဇဒဿာဝီ	၃၂၈
ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ	၄၆၇
ဝဒေါ ဝေဒေယျော	၄၉၀
ဝနပတ္ထံ	၃၅၁
ဝန္တတ္တာ	၃၅၃
ဝမ္ဘနာ	၄၆၆
ဝါစသိကော	၃၁၈
ဝါယောဂတံ	၆၆
ဝါလိကာ	၆၀
ဝိက္ခိတ္တံ	၂၅၆
ဝိဂတာဘိဇ္ဈေန	၃၅၂
ဝိစိကိစ္ဆတိ	၄၈၅
ဝိဇနဝါတံ	၃၅၁
ဝိဇမ္ဘိတာ	၂၅၉
ဝိညာဏဓာတု	၅၂
ဝိဓဝါ	၃၂၅
ဝိနမနာ	၄၆၀
ဝိပစ္စနီကသာတတာ	၄၅၉
ဝိပ္ပဋိကူလဂ္ဂါဟိတာ	၄၅၉
ဝိပုလံ	၄၀၁
ဝိမုတ္တံ	၂၅၆
ဝိရာဂဓမ္မံ	၄၀၄
ဝိရာဂူပသဉ္ဟိတာ	၄၀၀
ဝိရောသနာ	၇၀
ဝိလောကိတံ	၃၃၉
ဝိဝရော	၆၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vivittaṁ	349
Visositā	250
Viharati	209
Vihāro	349
Viheṭheti	70
Vihiṁsanā	70
Vihiṁsādhātu	70
Vītarāgaṁ	255
Vūpasantā	250
Verambhavātā	67
Verā	487
Vesiyāgocaro	325
Veḷugumbo	350
Veḷudānena	320
Veḷuriyo	60
Vossaggapariṇāmiṁ	302
Vossaggānuppadānaṁ	450
[Sa]	
Sakkharā	60
Saṅkho	60
Saṅgahā	163
Saccānulomikaṁ	394
Sajjhaṁ	60
Saṇṭhapanā	464
Satthakavātā	67
Satinepakkena	297
Satipaṭṭhānā	204
Satimā	297
Sato sampajāno	331

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sattakkhattuparamo	411
Satthari kaṅkhati	485
Satthusāsanaṁ	312
Samaññāya	313
Sannāgataṁ	290
Samasīsī	251
Samādāya	310
Samādhissa na nikāma-lābhissa	401
Samāhitaṁ	256
Samiddhi	291
Samukkācanā	465
Samuggamo	20
Samudācaranti	400
Samunnahanā	464
Samullapanā	464
Sampajāno	209
Sambhajati	350
Sammādiṭṭhi	107
Sammoho	133
Saritā	298
Salākaggāhena	407
Sallapanā	464
Sātaccaṁ nepakkaṁ	300
Sādhukamyatā	459
Sāmantajappā	465
Sāmisā sukhā	255
Sāyite	345
Sārambho	451
Svākārā	440

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိဝိတ္တံ	၃၄၉
ဝိသောသိတာ	၂၅၀
ဝိဟရတိ	၂၀၉
ဝိဟာရော	၃၄၉
ဝိဟေဋ္ဌေတိ	၇၀
ဝိဟိံသနာ	၇၀
ဝိဟိံသာဓာတု	၇၀
ဝီတရာဂံ	၂၅၅
ဝူပသန္တာ	၂၅၀
ဝေရမ္ဘဝါတာ	၆၇
ဝေရာ	၄၈၇
ဝေသိယာဂေါစရော	၃၂၅
ဝေဠုဂုမ္ဗော	၃၅၀
ဝေဠုဒါနေန	၃၂၀
ဝေဠုရိယော	၆၀
ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမိံ	၃၀၂
ဝေါဿဂ္ဂါနုပ္ပဒါနံ	၄၅၀
[သ]	
သက္ခရာ	၆၀
သင်္ခေါ	၆၀
သင်္ဂဟာ	၁၆၃
သစ္စာနုလောမိကံ	၃၉၄
သဇ္ဈံ	၆၀
သဏ္ဌပနာ	၄၆၄
သတ္ထကဝါတာ	၆၇
သတိနေပက္ကေန	၂၉၇
သတိပဋ္ဌာနာ	၂၀၄
သတိမာ	၂၉၇
သတော သမ္ပဇာနော	၃၃၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတ္တက္ခတ္တုပရမော	၄၁၁
သတ္ထရိ ကင်္ခတိ	၄၈၅
သတ္ထုသာသနံ	၃၁၂
သမညာယ	၃၁၃
သန္နာဂတံ	၂၉၀
သမသီသီ	၂၅၁
သမာဒါယ	၃၁၀
သမာဓိဿ န နိကာမ-လာဘိဿ	၄၀၁
သမာဟိတံ	၂၅၆
သမိဒ္ဓိ	၂၉၁
သမုက္ကာစနာ	၄၆၅
သမုဂ္ဂမော	၂၀
သမုဒါစရန္တိ	၄၀၀
သမုန္နဟနာ	၄၆၄
သမုလ္လပနာ	၄၆၄
သမ္ပဇာနော	၂၀၉
သမ္ဘဇတိ	၃၅၀
သမ္မာဒိဋ္ဌိ	၁၀၇
သမ္မောဟော	၁၃၃
သရိတာ	၂၉၈
သလာကဂ္ဂါဟေန	၄၀၇
သလ္လပနာ	၄၆၄
သာတစ္စံ နေပက္ကံ	၃၀၀
သာဓုကမျတာ	၄၅၉
သာမန္တဇပ္ပါ	၄၆၅
သာမိသာ သုခါ	၂၅၅
သာယိတေ	၃၄၅
သာရမ္ဘော	၄၅၁
သွာကာရာ	၄၄၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Svāvatthitaṁ	248
Sikkhati	310
Sikkhāpadāni	365
Siṅgāratā	458
Siṅgaṁ	458
Silā	60
Sītā	67
Sītenapi ruppati	4
Sīlabbatupādānaṁ	172
Sīhanādaṁ	381
Sīhaseyyā	330
Suviññāpayā	440
Sekkho	315
Senāsanaṁ	349
Senāsanamaṇḍanā	459
Seyyathidaṁ	52-107
Snehagataṁ	61
Sositā	250
Saṁkhipanā	466
Saṁkhittaṁ	256
Saṁghaṁ bhindeyya	406
Saṁvaro sīlaṁ	317
Saṁvuto	318
Saṁsevati	350
[Ha]	
Hadayaṁ	57-228
Hiṁsanā	70
Hīḷitaṁ	8
Heṭhanā	70

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သွာဝတ္ထိတံ	၂၄၈
သိက္ခတိ	၃၁၀
သိက္ခာပဒါနိ	၃၆၅
သိင်္ဂါရတာ	၄၅၈
သိင်္ဂံ	၄၅၈
သိလာ	၆၀
သီတာ	၆၇
သီတေနပိ ရုပ္ပတိ	၄
သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ	၁၇၂
သီဟနာဒံ	၃၈၁
သီဟသေယျာ	၃၃၀
သုဝိညာပယာ	၄၄၀
သေက္ခော	၃၁၅
သေနာသနံ	၃၄၉
သေနာသနမဏ္ဍနာ	၄၅၉
သေယျထိဒံ	၅၂-၁၀၇
သ္နေဟဂတံ	၆၁
သောသိတာ	၂၅၀
သံခိပနာ	၄၆၆
သံခိတ္တံ	၂၅၆
သံဃံ ဘိန္ဒေယျ	၄၀၆
သံဝရော သီလံ	၃၁၇
သံဝုတော	၃၁၈
သံသေဝတိ	၃၅၀
[ဟ]	
ဟဒယံ	၅၇-၂၂၈
ဟိံသနာ	၇၀
ဟီဠိတံ	၈
ဟေဌနာ	၇၀

Sammohavinodanī-aṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Sammohavinodanī-aṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akoṭṭāpentānaṁ = Ākoṭāpentānaṁ (Sī, Syā)	321
Aññāsikoṇḍaññassa = Aññākoṇḍaññassa (Sī, Syā)	383
Atthamhā = Attānaṁ (Sī, Syā, Ka)	453
Anāvaṭṭanā = Anvāvaṭṭanā (Sī, Syā)	482
Aniviṭṭhakumāriyo = Anividdhakumāriyo (Ka)	325
Appanāpattāpi = Appaṇāpattāpi (Sī)	70
Apubbapadavaṇṇanā = Anupubbapadavaṇṇanā (Sī, Syā)	303
Abbokārato = Sabbākārato (Sī, Syā)	48
Abyāpajjaṁ = Abyāpajjhaṁ (Sī, Syā)	362
Abyāvaṭo = Avāvaṭo (Ka)	299
Abhinetvā = Atinetvā (Syā, Ka)	422
Assādamattā = Assāsamattā (Ka)	5
[Ā]	
Āyusaṅkhārossajjane = Āyusaṅkhāravossajjane (Sī, Syā)	411
Āvaṭṭassa = Āvattassa (Sī) Āvaṭṭantassa (Syā)	284
[I]	
Iṭṭhetaṁ = Atthetaṁ (Sī)	9

သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကောဋ္ဋာပေန္တာနံ = အာကောဋာပေန္တာနံ (သီ၊ သျာ)	၃၂၁
အညာသိကောဏ္ဍညဿ = အညာကောဏ္ဍညဿ (သီ၊ သျာ)	၃၈၃
အတ္ထမှာ = အတ္တာနံ (သီ၊ သျာ၊ က)	၄၅၃
အနာဝဋ္ဋနာ = အန္ဝာဝဋ္ဋနာ (သီ၊ သျာ)	၄၈၂
အနိဝိဋ္ဌကုမာရိယော = အနိဝိဒ္ဓကုမာရိယော (က)	၃၂၅
အပ္ပနာပတ္တာပိ = အပ္ပဏာပတ္တာပိ (သီ)	၇၀
အပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ = အနုပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ (သီ၊ သျာ)	၃၀၃
အဗ္ဗောကာရတော = သဗ္ဗာကာရတော (သီ၊ သျာ)	၄၈
အဗျာပဇ္ဇံ = အဗျာပဇ္ဈံ (သီ၊ သျာ)	၃၆၂
အဗျာဝဋော = အဝါဝဋော (က)	၂၉၉
အဘိနေတွာ = အတိနေတွာ (သျာ၊ က)	၄၂၂
အဿာဒမတ္တာ = အဿာသမတ္တာ (က)	၅
[အာ]	
အာယုသင်္ခါရောဿဇ္ဇနေ = အာယုသင်္ခါရဝေါဿဇ္ဇနေ (သီ၊ သျာ)	၄၁၁
အာဝဋ္ဋဿ = အာဝတ္တဿ (သီ) အာဝဋ္ဋန္တဿ (သျာ)	၂၈၄
[ဣ]	
ဣဋ္ဌေတံ = အတ္ထေတံ (သီ)	၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[U]	
Uggārahikkādi = Uggārahikkārādi (Syā, Ka)	66
Uccatalaṅkavāsī = Uccamālikavāsī (Sī)	470
Ujuṁ = Ujukaṁ (Sī, Syā)	352
Udakapubbuḷo = Udakabubbuḷo (Sī) Udakapupphuḷo (Ka)	30
Uddīpanāti = Ukkhipanāti (Syā, Ka)	464
Uddekopi = Uggāropi (Sī)	232
Uparicchādetvā = Paṭicchādetvā (Ka)	58
Ummaggenāpi = Kummaggenāpi (Sī)	142
Uracakke = Khuracakke (Ka)	382
[Ū]	
Ūnakaṁ = Omakaṁ (Sī)	320
[E]	
Ekapatthapūrappamāṇaṁ = Ekapattapūrappamāṇaṁ (Sī)	61-232
[Ka]	
Kacchakantarato = Kacchakaraṇḍato (Sī, Syā, Ka)	337
Kuthita = Kuṭṭhita... (Syā) Kudhita... (Ka)	230
[Gha]	
Ghaṭṭīyati = Ghaṭīyati (Syā)	3
[Ca]	
Cokkhabrāhmaṇo = Pokkharabrāhmaṇo (Sī, Syā)	405
[Ḍa]	
Ḍaheyya = Ḍayheyya (Ka)	220
[Ta]	
Tattaphālaṁ = Tattathālaṁ (Sī, Syā)	13
Tathatthena = Tathattena (Sī, Syā)	83
Talasantharaṇapūjaṁ = Mālāsanthārapūjaṁ (Sī, Syā)	420
Talaṅgaravāsī = Taḷaṅgaravāsī (Sī, Syā) Vāḷaṅkaravāsī (Ka)	373

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဥ]	
ဥဂ္ဂါရဟိက္ကာဒိ = ဥဂ္ဂါရဟိက္ကာရာဒိ (သျာ၊ က)	၆၆
ဥစ္စတလင်္ကဝါသီ = ဥစ္စမာလိကဝါသီ (သီ)	၄၇၀
ဥဇုံ = ဥဇုကံ (သီ၊ သျာ)	၃၅၂
ဥဒကပုဗ္ဗုဠော = ဥဒကဗုဗ္ဗုဠော (သီ) ဥဒကပုပ္ဖုဠော (က)	၃၀
ဥဒ္ဒီပနာတိ = ဥက္ခိပနာတိ (သျာ၊ က)	၄၆၄
ဥဒ္ဒေကောပိ = ဥဂ္ဂါရောပိ (သီ)	၂၃၂
ဥပရိစ္ဆာဒေတွာ = ပဋိစ္ဆာဒေတွာ (က)	၅၈
ဥမ္မဂ္ဂေနာပိ = ကုမ္မဂ္ဂေနာပိ (သီ)	၁၄၂
ဥရစက္ကေ = ခုရစက္ကေ (က)	၃၈၂
[ဦ]	
ဦနကံ = ဩမကံ (သီ)	၃၂၀
[ဧ]	
ဧကပတ္ထပူရပ္ပမာဏံ = ဧကပတ္တပူရပ္ပမာဏံ (သီ)	၆၁-၂၃၂
[က]	
ကစ္ဆကန္တရတော = ကစ္ဆကရဏ္ဍတော (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၃၇
ကုထိတ = ကုဋ္ဌိတ.... (သျာ) ကုဓိတ.... (က)	၂၃၀
[ဃ]	
ဃဋ္ဋီယတိ = ဃဋီယတိ (သျာ)	၃
[စ]	
စောက္ခဗြာဟ္မဏော = ပေါက္ခရဗြာဟ္မဏော (သီ၊ သျာ)	၄၀၅
[ဍ]	
ဍဟေယျ = ဍယှေယျ (က)	၂၂၀
[တ]	
တတ္တဖာလံ = တတ္တထာလံ (သီ၊ သျာ)	၁၃
တထတ္ထေန = တထတ္တေန (သီ၊ သျာ)	၈၃
တလသန္ထရဏပူဇံ = မာလာသန္ထာရပူဇံ (သီ၊ သျာ)	၄၂၀
တလင်္ဂရဝါသီ = တဠင်္ဂရဝါသီ (သီ၊ သျာ) ဝါဠင်္ကရဝါသီ (က)	၃၇၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Tha]	
Thaddhasāṭakasa = Baddhasāṭakassa (Ka)	451
[Da]	
Divāvihāravāsī = Dibbavihāravāsī (Ka)	327
[Na]	
Nayena = Upāyena (Ka)	353
Navako = Navakataro (Syā)	429
Niṅkapoṇṇa = Poṇṇaka (Sī)	470
Nipisitvā = Piṁsitvā (Sī, Syā)	466
Nibbāyeyya = Nibbāpeyya (Ka)	220
Nivāsaṭṭhānaṭṭhena = Nivāsanaṭṭhānaṭṭhena (Sī, Syā, Ka)	42
Nhāru = Nahāru (Sī) Nahārū (Syā)	55
[Pa]	
Pakkhantānampi = Pakkhandānampi (Ka)	4
Paccayapaṭisevana = Paccayapaṭisedhana (Sī)	461
Paṭapaṭāyantā = Taṭataṭāyantā (Sī, Syā)	339
Paṭinissajjanto = Paṭinissajjento (Syā, Ka)	209
Parikhādīsu = Parikkhādīsu (Syā, Ka)	223
Pisati = Piṁsati (Sī, Syā)	98
Pucchitadhammanidassanaṁ = Pucchitabbadhammanidassanaṁ (Ka)	3
Puññussayasampattiyā = Puññūpanissayasampattiyā (Sī, Syā)	380
Pubbajātibhāvanaṁ = Pubbajātibhāvaṁ (Sī, Syā)	385
Pubbuḷūpamā = Bubbuḷūpamā (Sī) Pupphuḷūpamā (Ka)	30
Potthalikāya = Koṭṭhalikāya (Syā, Ka)	225
Ponobbhavikā = Ponobhavikā (Sī)	104
[Bha]	
Bhallakaṁ = Tallakaṁ (Sī, Syā)	60
Bhinditvā = Chinditvā (Sī, Syā)	431
Bhīsanakasenāsanānaṁ = Bhiṁsanakasenāsanānaṁ (Sī, Syā)	351

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ထ]	
ထဒ္ဓသာဋကသ = ဗဒ္ဓသာဋကဿ (က)	၄၅၁
[ဒ]	
ဒိဝါဝိဟာရဝါသီ = ဒိဗ္ဗဝိဟာရဝါသီ (က)	၃၂၇
[န]	
နယေန = ဥပါယေန (က)	၃၅၃
နဝကော = နဝကတရော (သျာ)	၄၂၉
နိင်္ကပေါဏ္ဏ = ပေါဏ္ဏက (သီ)	၄၇၀
နိပိသိတွာ = ပိံသိတွာ (သီ၊ သျာ)	၄၆၆
နိဗ္ဗာယေယျ = နိဗ္ဗာပေယျ (က)	၂၂၀
နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန = နိဝါသနဋ္ဌာနဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ၊ က)	၄၂
နှာရု = နဟာရု (သီ) နဟာရူ (သျာ)	၅၅
[ပ]	
ပက္ခန္တာနမ္ပိ = ပက္ခန္ဒာနမ္ပိ (က)	၄
ပစ္စယပဋိသေဝန = ပစ္စယပဋိသေဓန (သီ)	၄၆၁
ပဋပဋာယန္တာ = ဘဋတဋာယန္တာ (သီ၊ သျာ)	၃၃၉
ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော = ပဋိနိဿဇ္ဇေန္တော (သျာ၊ က)	၂၀၉
ပရိခါဒီသု = ပရိက္ခာဒီသု (သျာ၊ က)	၂၂၃
ပိသတိ = ပိံသတိ (သီ၊ သျာ)	၉၈
ပုစ္ဆိတဓမ္မနိဒဿနံ = ပုစ္ဆိတဗ္ဗဓမ္မနိဒဿနံ (က)	၃
ပုညုဿယသမ္ပတ္တိယာ = ပုညူပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ (သီ၊ သျာ)	၃၈၀
ပုဗ္ဗဇာတိဘာဝနံ = ပုဗ္ဗဇာတိဘာဝံ (သီ၊ သျာ)	၃၈၅
ပုဗ္ဗုဠူပမာ = ဗုဗ္ဗုဠူပမာ (သီ) ပုပ္ဖုဠူပမာ (က)	၃၀
ပေါဋ္ဌလိကာယ = ကောဋ္ဌလိကာယ (သျာ၊ က)	၂၂၅
ပေါနောဗ္ဘဝိကာ = ပေါနောဘဝိကာ (သီ)	၁၀၄
[ဘ]	
ဘလ္လကံ = တလ္လကံ (သီ၊ သျာ)	၆၀
ဘိန္ဒိတွာ = ဆိန္ဒိတွာ (သီ၊ သျာ)	၄၃၁
ဘီသနကသေနာသနာနံ = ဘိံသနကသေနာသနာနံ (သီ၊ သျာ)	၃၅၁

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Marumpā = Marumbā (Sī, Syā) 60

[Ya]

Yadidaṁ = Yadayaṁ (Sī) Hadayaṁ (Syā, Ka) 210
Yamakatālakkhandhaṁ = Yamakatālakandaṁ (Syā, Ka) 241
Yojanasatamaggaṁ = Yojanasatikaṁ maggaṁ (Syā) 373
Yaṁ yaṁ hi = Yañhi yaṁ (Sī, Syā, Ka) 405

[Ra]

Ravaṇaghaṭe = Yavanaghaṭe (Sī) Lavanaghaṭe (Syā) 236

[La]

Lohitaṅkoti = Lohitaṅgoti (Syā, Ka) 60

[Va]

Vaṭṭi vaṭṭi = Vaṭṭavaṭṭi (Sī, Syā) 328
Vaṭṭaṁ = Vattaṁ (Ka) 426
Vattapaṭipattiṁ = Vattapaṭivattaṁ (Sī, Syā) 335
Vitujjamānamammānaṁ = Vitujjamānadhammānaṁ (Syā, Ka) 95
Virajjheyya = Virujjheyya (Sī, Syā) 423
Vihārapariveṇaṁ = Piṅgarapariveṇaṁ (Syā) Piyaṅgapariveṇaṁ (Ka) 278
Vītikkame = Vītikkamane (Syā) 367

[Sa]

Sakalikāpi = Sakkhalikāpi (Sī, Syā, Ka) 408
Sakkaralasikāya = Sakkalasikāya (Sī, Syā)
Silesikāya (Ma-Ṭṭha 3. 171 piṭṭhe) 280
Sajjhaṁ = Sajjhu (Sī, Syā) 60
Sattadhā = Satadhā (Sī, Syā, Ka) 87
Sannirujjhanesu = Sannirumbhanesu (Sī, Syā) 339

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[မ]

မရုမ္ပာ = မရုမ္ဗာ (သီ၊ သျာ) ၆၀

[ယ]

ယဒိဒံ = ယဒယံ (သီ) ဟဒယံ (သျာ၊ က) ၂၁၀
ယမကတာလက္ခန္ဓံ = ယမကတာလကန္ဒံ (သျာ၊ က) ၂၄၁
ယောဇနသတမဂ္ဂံ = ယောဇနသတိကံ မဂ္ဂံ (သျာ) ၃၇၃
ယံ ယံ ဟိ = ယဉှိ ယံ (သီ၊ သျာ၊ က) ၄၀၅

[ရ]

ရဝဏဃဋေ = ယဝနဃဋေ (သီ) လဝနဃဋေ (သျာ) ၂၃၆

[လ]

လောဟိတင်္ကောတိ = လောဟိတင်္ဂေါတိ (သျာ၊ က) ၆၀

[ဝ]

ဝဋ္ဋိ ဝဋ္ဋိ = ဝဋ္ဋဝဋ္ဋိ (သီ၊ သျာ) ၃၂၈
ဝဋ္ဋံ = ဝတ္တံ (က) ၄၂၆
ဝတ္တပဋိပတ္တိံ = ဝတ္တပဋိဝတ္တံ (သီ၊ သျာ) ၃၃၅
ဝိတုဇ္ဇမာနမမ္မာနံ = ဝိတုဇ္ဇမာနဓမ္မာနံ (သျာ၊ က) ၉၅
ဝိရဇ္ဈေယျ = ဝိရုဇ္ဈေယျ (သီ၊ သျာ) ၄၂၃
ဝိဟာရပရိဝေဏံ = ပိင်္ဂရပရိဝေဏံ (သျာ) ပိယင်္ဂပရိဝေဏံ (က) ၂၇၈
ဝီတိက္ကမေ = ဝီတိက္ကမနေ (သျာ) ၃၆၇

[သ]

သကလိကာပိ = သက္ခလိကာပိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၄၀၈
သက္ကရလသိကာယ = သက္ကလသိကာယ (သီ၊ သျာ)
သိလေသိကာယ (မ-ဋ္ဌ ၃-၁၇၁-ပိဋ္ဌေ) ၂၈၀
သဇ္ဈံ = သဇ္ဈု (သီ၊ သျာ) ၆၀
သတ္တဓာ = သတဓာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၈၇
သန္နိရုဇ္ဈနေသု = သန္နိရုမ္ဘနေသု (သီ၊ သျာ) ၃၃၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sannirujjhanaṁ = Sannirumbhanaṁ (Sī, Syā)	339
Sannirujjhitvā = Sannirundhitvā (Sī)	232
Sarīradhātunicayaṭṭhānaṁ = Sarīradhātucetiyaṭṭhānaṁ (Sī)	427
Sahoḍḍhaṁ = Sahoḍhaṁ (Syā), Sakkatānulomaṁ. Sahoḍḍaṁ (Ka)	423
Sādhikāni = Dasādhikāni (Syā) Vīsādhikāni (Visuddhimagge)	225
Sītacchāyaṁ = Sandacchāyaṁ (Sī, Syā)	350
Sīsupadhānaṁ = Sīsappamāṇaṁ (Ka)	349
Suññaṭṭhaṁ = Suññataṭṭhaṁ (Sī, Ka)	127
Sūnakāragharaṁ = Sūnāgharaṁ (Sī)	240
[Ha]	
Hatthipākārena = Saṭṭhihatthapākārena (Syā, Ka)	279

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သန္နိရုဇ္ဈနံ = သန္နိရုမ္ဘနံ (သီ၊ သျာ)	၃၃၉
သန္နိရုဇ္ဈိတွာ = သန္နိရုန္ဓိတွာ (သီ)	၂၃၂
သရီရဓာတုနိစယဋ္ဌာနံ = သရီရဓာတုစေတိယဋ္ဌာနံ (သီ)	၄၂၇
သဟောဍ္ဎံ = သဟောဎံ (သျာ)၊ သက္ကတာနုလောမံ။ သဟောဍ္ဍံ (က)	၄၂၃
သာဓိကာနိ = ဒသာဓိကာနိ (သျာ) ဝီသာဓိကာနိ (ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ)	၂၂၅
သီတစ္ဆာယံ = သန္ဒစ္ဆာယံ (သီ၊ သျာ)	၃၅၀
သီသုပဓာနံ = သီသပ္ပမာဏံ (က)	၃၄၉
သုညဋ္ဌံ = သုညတဋ္ဌံ (သီ၊ က)	၁၂၇
သူနကာရဃရံ = သူနာဃရံ (သီ)	၂၄၀
[ဟ]	
ဟတ္ထိပါကာရေန = သဋ္ဌိဟတ္ထပါကာရေန (သျာ၊ က)	၂၇၉

သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာ ဃ

သောဓနပတ္တံ

ပိဋ္ဌေ	ပန္တိယံ	အသုဒ္ဓပါဌော	သုဒ္ဓပါဌော
၉၉	၈	ပဘိဒါသေန္တိ	ပတိဒါသန္တိ
၁၄၁	၁၈	ကေန္တ္ဂာနိဋ္ဌဖလ	ကေန္တ္ဂာနိဋ္ဌဖလာ
၁၅၄	၂၆	တခ်ဏာဝသေသံ	တခ်ဏာဝသေသ
၁၅၅	၈	သခ်ါရနာမိတ	သခ်ါရနတိ
၁၇၃	၂၄	န သဿတဒိဋ္ဌိတိ	သာ’ဿ ဒိဋ္ဌိတိ
၁၇၃	၂၉	၂-၃-ကာမုပါဒါနံ ဝါ	၂-ကာမုပါဒါနံ ဝါ
၁၈၆	၂၆	မဒ္ဒနတော	မန္တနတော

န-ဗ-သ-စ—အဘိ-ဋ္ဌ-၂—၁၁-၉-၅၇—၃၀၀၀